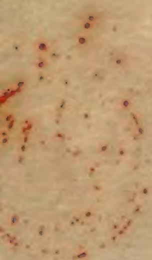
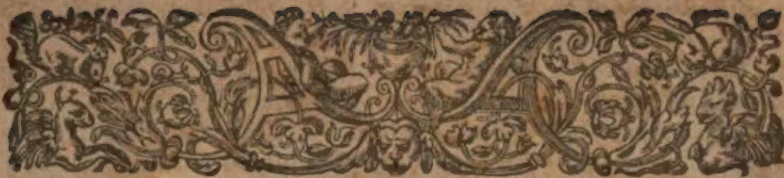

PVBLII STATII PAPINII VITA

A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

PVBLIVS Statius Papinius inter poëtas heroicos relatus, haud ignobili genere ortus est. Quidam scribunt, maiores eius oriundos Epiro, diúque versatos Sellis, non sine commendatione ingenij atque probitatis. Patrem Papinium habuit, qui ob insignem eruditionem, egregiásque virtutes ciuitate Neapoli donatus est, in qua Statius poeta natalem suum habuit. Quæ res cùm locis multis indicatur, tum illis præcipuè carminibus quibus Claudiam vxorem hortatur, vt relicta Vrbe, Neapolim se recipiat, quò liberius atque facilius animo suo indulgere posset. Primam ætatē in studiis literarum & honestis disciplinis collocauit, diligentia Papinij patris institutus. Cúmque in poëtica facultate multum profecisset, breui tempore adeptus est summam celebritatem nominis. Vxorem habuit nomine Claudiam, quæ ingenio magno fuit, miniméque vulgari doctrina, vt ipse Statius alicubi refert. Quidam falsò existimarunt, eandem esse Pollam Argentariam, quæ vxor Annei Lucani fuit, vt dictum est à nobis commodius. Composuit multa & varia poëmata, de quibus breuiter agendum est. Thebaidem libris XII. quos consecrauit Cæs. Domitiano. In hoc opere sequutus est magna ex parte poëtam Antimachum, qui pari argumento maximum atque operosissimum opus reliquit. Neque dubium est, poëtam Statium in eo absoluendo mira solertia vsum, & incredibili studio per XII. annos. Fatetúrque liberè, & ingenuè, se magnopere adiutum à parente suo in pernoscenda ac describenda locorum historia: & à se editum atque publicatum iudicio ac monitionibus Iunij Maximi, qui per ea tempora excelluit magna eruditione, & eloquentia. Deinde aggressus est scribere opus de Achille, in quo maiore spiritu, ac longiori carmine parabat exequi gesta illius, atque virtutes: sed per importunum obitum minimè potuit inchoatum opus perficere. Quidam existimarunt fuisse ab eo absolutum, ac maiori ex parte amissum iniuria temporum. Syluarum libros quinque edidit, auspicatus à Cæsare Domitiano, qui studium poëticæ quantum potuit maximè simulauit. In his facilè probauit Statius, quantum faueret bonis ingeniis, quantúmque amicorum studiis atque officiis concederet. Idem tamen refert, se diu, multúmque dubitasse in his libellis emittendis, qui subito calore, & quadam festinandi voluptate fluxerunt. De his Apollinaris Sidonius meminit, magnísque laudibus prosequiturn, on modò in Epistolis, sed in suis etiam Hendecasyllabis.

Non quod Papinius tuus, meúsque
Inter Labdaicos sonat furores:

Aut cùm fortè pedum minore rhytmo
Pingit gemmea prata syluularum.

Inter cæteros amicos præcipuè coluit Attedium Meliorem, Pollium, Septimium, Stellam, Patauinum, & Marcellum Victorium: ad quem Fabius Quintilianus libros suos misit de oratoria institutione. Cæsar Domitianus tantum studij atque officiorum demonstrauit erga poëtam Statium, vt eum quandoque susceperit magnifico atque apparatissimo conuiuio. De quo scriptum est carmen à Statio, adiecta laudatione principis, quem indulgentissimum vocat. Idem Domitianus donauit eum insigni corona, & aliis muneribus, atque dignitatibus honestauit. Filium amisit, cùm in tenera ætate esset: cuius acerbum interitum defleuit pater modestissimus longiori carmine: vt habetur eo syluarum libro, quem Abascantio misit. Minimè dubium est, periisse Statium prouecta ætate, vt Grammatici nostri testantur. Neque inclinat animus, vt verum esse existimem, quod à quibusdam scribitur, fuisse illum stylo præacuto occisum à Cæsare Domitiano, cùm tam diligenter, támque officiosè multis ac variis Poëmatis blandiatur principi in extollendis atque assiduè celebrandis illius officiis. De Statio Cæcilio, qui nobilissimus habitus est inter Comicos, diximus suo loco.

P. STATII PAPINII.

EQVVS MAX. DOMITIANI.

VAE super imposito moles geminata colosso
Stat Latium complexa forum, Cælóne peractum
Fluxit opus, Siculis an conformata caminis
Effigies, lassum Steropem, Brontémq; reliquit?
Ante Palladiæ talem Germanice nobis
Effinxere manus? qualem modo frena tenentem
Rhenus, & attoniti vidit domus ardua Daci?
Nunc age fama prior, notum per sæcula nomen
Dardanij miretur Equi, cui vertice sacro
Dindymon, & cæsis decreuit frondibus Ida.
Hunc neque discissis cæpissent Pergama muris,
Nec grege permisto pueri, innuptæq; puellæ,
Ipse nec Æneas, nec magnus duceret Hector.
Adde, quod ille nocens, sæuosq; amplexus Achiuos,
Hunc mitis commendat Eques. iuuat ora tueri
Mixta notis belli, placidamq; gerentia pacem,
Nec veris maiora putes, par forma, decorq;.
Par honor. exhaustis Martem nõ amplius armis
Bistonius portat Sonipes, magnoq; superbit
Pondere, nec tardo raptus propè flumina cursu
Fumat, & ingenti propellit Strymona flatu.
Par operi sedes. hinc obuia limina pandit:
Qui fessus bellis, asserta munere prolis:
Primus iter nostris ostendit in æthera Diuis.
Discitur è vultu quantum tu mitior armis:
Qui nec in externos facilis sæuire furores
Das Cattis, Dacisq; fidem te signa ferente
Et minor in leges iret gener, & Cato castris.
At laterum passus hinc Iulia templa tuentur,
Illinc Belligeri sublimis regia Pauli.
Terga Pater, blandoq; videt Concordia vultu.
Ipse autem puro celsum caput aere septus,
Templa super fulges: & prospectare videris,
An noua contemptis surgant Palatia flammis
Pulcriùs: an tacita vigilet face Troicus ignis?
Atque exploratas iam laudet Vesta ministras?
Dextra vetat pugnas. leuam Tritonia virgo
Non grauat, & sectæ prætendit colla Medusæ.
Ceu stimulis accendat equũ. nec dulcior vsquã
Lecta deæ sedes: nec si pater ipse teneres
Pectora, quæ mundi valeant euoluere curas.
Et quis se totis Temese dedit hausta metallis.
It tergo demissa chlamys. latus ense quieto
Securum. magnus quanto mucrone minatur
Noctibus hybernis, & sydera terret Orion.
At sonipes, habitus, animosq; imitatus equestris
Acrius attollit vultus, cursumq; minatur.
Cui rigidæ stant colla iubæ, viuusq; per armos
Impetus, & tantis calcaribus ilia latè
Suffectura patent, vacua pro cespite terra
Ænea captiui crinem[1] tegit vngula Rheni.
Hunc & Adrastæus visum extimuisset Arion.
Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua
Cyllarus, hic domini nunquã mutabit habenas:
Perpetuus frenis, atque vni seruiet astro.
Vix sola sufficiunt, insessaque põdere tãto (rãt,
Subter anhelat humus. nec ferro, aut ære labo-
Sed Genio teneat quamuis æterna crepido,
Quæ super ingestis portaret culmina montis,

1 al. terit.

Cæliferiq;

Cæliferiq; attrita genu duraſſet Atlantis.
Nec longè traxere moræ, iuuat ipſa labores
Forma Dei præſens, operiq; intenta Iuuentus
Miratur plus poſſe manus. ſtrepit ardua pulſu
Machina. continuus ſeptem per culmina montes
It fragor, & magnæ fingit vaga murmura Romæ.
Ipſe loci cuſtos, cuius ſacrata Vorago:
Famoſuſque lacus, nomen memorabile ſeruat,
Innumeros æris ſonitus, & verbere crudo
Vt ſenſit mugire forum, mouet horrida ſancta
Ora ſitu, meritaque caput venerabile quercu.
Ac primum ingentes habitus, lucémque coruſcam,
Expauit maioris equi, terq; ardua merſit
Colla lacu trepidus, lætus mox præſide viſo.
Salue magnorum proles genitórque deorum,
Auditum longè numen mihi. nunc mea felix
Nunc veneranda palus, cum te prope noſſe, tuúmque
Immortale iubar vicina ſede tueri
Conceſſum. ſemel author ego inuentórq; ſalutis
Romuleæ, tu bella Iouis, tu prælia Rheni,
Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem,
Longo marte domas. quod ſi te noſtra tuliſſent
Sæcula, tentaſſes me non [1]audente, profundos
Ire lacus. Sed Roma tuas tenuiſſet habenas.
Cedat equus Latiæ, qui contra templa Diones,
Cæſarei ſtat ſede fori quem tradere es auſus
Pellæo Liſyppe duci. mox Cæſaris ora
Aurata ceruice tulit. vix lumine feſſo
Explores quàm lõgus in hunc deſpectus ab illo.
Quis rudis vſque adeò, qui non vt viderit ambos,
Tantum dicat equos, quantum diſtare regẽtes?
Non hoc imbriferas hyemes opus, aut Iouis ignem
Tergeminũ, AEolij nõ agmina carceris horret,
Annorúmue moras ſtabit dum terra, polúſque.
Dum Romana dies huc & ſub nocte ſilenti.
Cum Superis terrena placent, tua turba, relicto
Labetur cælo, miſcebitq; oſcula iuxta.
Ibit in amplexus natus, fraterq;, patérque,
Et ſoror vna locũ ceruix dabit omnibus aſtris.
Vtere perpetuum Populi, magniq; Senatus
Munere, Apellææ cuperent te ſcribere ceræ,
Optaſſetq; nouo ſimilem te ponere templo
Atticus, Elæi ſenior Iouis. & tua mitis
Ora Taras, tua ſydereas imitantia flammas
Lumina, cõtempto mallet Rhodos aſpera Phœbo.
Certus ames terras, & quæ tibi tẽpla dicamus
Ipſe colas, nec te Cæli iuuet aula. tuoſq;
Lætus huic dono videas dare thura Nepotes.

EPITHALAMION. STELLÆ & VIOLANTILLAE.

VNde ſacro Latij ſonuerunt carmine montes.
Cui Pæan noua plectra moues? humeróque comanti
Facundum ſuſpendis ebur? procul ecce canoro
Demigrant Helicone deæ, quatiuntq; nouena
Lampade. ſolennem thalamis coeuntibus ignẽ,
Et de Pierijs vocalem fontibus vndam.
Quas inter vultu petulans Elegia, propinquat
Celſior aſſueto. diuáſqe hortatur, & ambit
Alternum factura pedem. decimamq; videri
Se cupit: & medias fallit permixta ſorores.
Ipſa manu nuptam genitrix AEneia [1]ducis
Lumine demiſſam, & dulci probitate rubentẽ.
Ipſa toros, & ſacra parat, cœtuq; Latino
Diſſimulata deam, crinẽ, vultumq;, genáſque,
Temperat, atque noua geſtit minor ire marita.
Noſco diem, cauſaſq;, ſacri. te concinit iſte.
(Pande fores) te Stella chorus, tibi Phœbus, & Euan.
Et de Mænalia volucer Tegeaticus vmbra
Serta ferũt, nec blãdus Amor, nec Gratia ceſſat
Amplexum niueos optata coniugis artus,
Floribus innumeris, & olenti ſpargere thymbra.
Tu modo fronte Roſas, Violis modo Lilia mixta
Excipis. & dominæ niueis à vultibus obſtas.
Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
Vellere: quo Stellæ, Violantillæq;, profeſtus
Clamaretur hymen. cedant curæq;, metúſque,
Ceſſent mendaces obliqui carminis aſtus.
Fama tace. ſubiit leges, & fræna momordit
Ille ſolutus amor. conſumpta eſt fabula vulgi.
Et narrata diu viderunt oſcula ciues.
Tu tamen attonitus (quamuis data copia tãta
Noctis) adhuc optas, promiſſaq; numine dextro
Vota paues. pone ô dulcis ſuſpiria Vates,
Pone, tua eſt, licet expoſitum per limen aperto
Ire, redire gradu. iam nuſquã ianitor, aut lex,
Aut pudor, amplexu tandem ſatiare petito
[2]Coniugis. & duras pariter reminiſcere noctes.
Digna quidem merces. & ſi tibi Iuno labores
Herculeos, Stygiis & ſi concurrere monſtris
Fata darent. ſi Cyaneos raperere per aſtus,
Hanc propter tutum Piſæa lege trementem
Currere, & Oenomai fremitus audire ſequẽtis.
Nec ſi Dardania Paſtor temerarius Ida
Sediſſes, hæc dona forent. nec ſi alma per auras
Te potius prenſa veheret Titonia biga.
Sed quæ cauſa toros, inopinaque gaudia vati
Attulit, hic mecum dum feruent agmine poſtes,
Atriaq;, & multa pulſantur limina virga,
Hic Erato iucunda doce. vacat apta mouere
Colloquia, & docti norunt audire Penates.
Forte ſerenati qua ſtat plaga lactea Cæli,
Alma Venus thalamo, pulſa modo nocte iacebat.
Amplexu duro Getici reſoluta mariti.
Fulcra, toroſq; dea, tenerum premit agmen Amorum:
Signa petunt quas ferre faces, quæ pectora figi
Imperet, an terris ſæuire, an malit in vndis,

[1] al. gaudente.

[1] al. ducit. [2] al. contigit.

An miscere deos, an adhuc vexare Tonantem?
Ipsi animus nondum, nec cordi fixa voluntas,
Fessa iacet stratis. vbi quondam conscia culpæ
Lemnia repserunt deprehenso vincula lecto.
Hic puer è turba volucrum, cui plurimus ignis
Ore, manúque leui nunquam frustrata sagitta,
Agmine de medio, tenera sic dulce profatus
Voce, pharetrati pressere silentia fratres.
Scis vt Mater, ait, nulla mihi dextera segnis
Militia quemcunque hominum, diuúmque dedisti,
Vritur, at quondam lachrymis, & supplice dextra,
Et votis precibusq; virum concede moueri
O genitrix. duro nec enim ex adamante creati,
Sed tua turba sumus. clarus de gente Latina
Est iuuenis, quem patritiis maioribus ortum
Nobilitas gauisa tulit, præsagaque formæ
Protinus è nostro posuit cognomina cælo.
Hunc egomet tota quondam (tibi dulce) pharetra.
Improbus, & densa trepidantem cuspide fixi.
Quamuis Ausoniis multum gener ille petitus
Matribus, edomui, victum, dominæq; potentis
Ferre iugum, & longos iussi sperare per annos.
Ast illam summa leuiter (sic namque iubebas)
Lãpade parcentes, & inermi strinximus arcu.
Ex illo quantos iuuenis premat anxius ignes
Testis ego, attonitus quantum me nocte, diéque,
Vrgentem ferat. haud vlli vehementior vnquã
Incubui Genitrix, iteratáque vulnera fixi.
Vidi ego, & immiti cupidum decurrere campo
Hippomenem, nec sic meta pallebat in ipsa.
Vidi & Abydeni iuuenis certantia remis
Brachia, laudauique manus, & sæpe natanti
Præluxi, minor ille calor, quo sæua tepebant
Æquora. tu veteres iuuenis transgressus amores.
Ipse ego te tantos stupui superesse per æstus,
Firmauique animos, blãdisq; madẽtia plumis
Lumina detersi. quoties mihi questus Apollo,
Sic vatem mærere suum! iam mater amatos
Indulge thalamos. noster comes ille, piúsque
Signifer, armiferos poterat memorare labores,
Claraque facta virûm, & torrentes sanguine campos.
[1]Hinc tibi plectra dedit: mitisq; incedere vates
Maluit, & nostra laurum subtexere myrto.
Hic iuuenũ lapsus suaq; haud hesterna reuoluit
Vulnera. pró quanta est Paphij reuerẽtia Mater
Numinis! hic nostræ defleuit fata Columbæ.
Dixerat. & teneræ matris ceruice pependit
Blandus. & admotis tepefecit pectora pennis.
Illa refert, vultu non aspernata rogari.
Grande quidem, rarumque viris, quos ipsa probaui,
Pieriæ vatum iuuenis cupit. hanc ego, formæ
Egregiam mirata decus, cui gloria patrum,
Et generis certabat honos, tellure cadentem

1 al. Hæc.

Excepi, fouique sinu, nec colla, genásque
Comere, nec pingui crinem deducere amomo
Cessauit mea, nate, manus. mihi dulcis imago
Prosiluit. celsæ procul aspice frontis honores,
Suggestúmque comæ. Latias metire, quid vltra
Emineat matres. quantum Latonia Nymphas
Virgo premit, quãtumq; egomet Nereidas exto.
Hæc & cæruleis mecum consurgere digna
Fluctibus, & nostra potuit considere concha.
Et si flammiferas potuisset scandere sedes,
Hasque intrare domos, ipsi erraretis amores.
Huic quamuis census dederim largita beatos.
Vincit opes animo, queritur iam Seras auaros
Angustum spoliare nemus, Clymeneaq; deesse
Germina, nec virides satis illachrymare sorores.
Vellera Sidonio iã pauca rubescere tabo.
Raraq; longæuis niuibus cristalla gelari.
Huic Hermum, fuluóque Tagũ decurrere limo.
Nec satis ad cultus. huic Inda monilia Glaucũ
Proteaq;, atque omnem Nereida quærere iussi.
Hanc si Thessalicos vidisses Phœbe per agros,
Erraret Daphne. secura in littore Naxi
Theseúm iuxta foret hac conspecta cubile,
Gnosida desertam profugus liquisset & Euan.
Quod nisi me longis placasset Iuno querelis,
Falsus huic pennas, & cornua sumeret æthra
Rector, in hanc vero cecidisset Iuppiter auro.
Sed dabitur iuuenĩ. cui tu mea summa potestas
Nate cupis. thalami quamuis iuga ferre secũdi
Sæpe neget mærens. ipsam iam cedere sensi,
Inq; vicem tepuisse viro. sic fata, leuauit
Sydereos artus, thalamique egressa superbum
Limen, Amyclæos ad frena citauit olores.
Iũgit Amor, lætamq; vehens per nubila matrẽ
Gemmato temone sedet. iam Tybridis arces
Iliacæ pandit nitidos domus alta Penates.
Claraq; gaudentes plauserunt limina Cycni.
Digna deæ sedes, nitidis nec sordet ab astris.
Hic Libycus, Phrygiusque Silex, hic dura Laconum.
Saxa virent, hic flexus Onyx, & concolor alto
Vena mari, rupésque nitent. quis purpura sæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.
Pendent innumeris fastigia nixa columnis.
Robora Dalmatico lucent [1]satiata metallo.
Excludunt radios syluis decussa vetustis
Frigora. perspicui viuunt in marmore fontes.
Nec seruat natura vices, hic Sirius alget,
Bruma tepet, versúmque domus sibi temperat annum.
Exultat visu, tectisque potentis Alumnæ
Non secus alma Venus, quam si Paphon æquore ab alto,
Idaliasq; domos, Ericináque templa subiret.
Tunc ipsam solo recliuem affata cubili,
Quo nam hic vsque sopor, vacuique modestia lecti
O mihi Laurentes inter dilecta puellas?
Quis morũ. fideique modus? nunquamne virili

1 al. sociata.

Sub-

Submittère iugo. veniet iam tristior ætas.
Exerce formam, & fugientibus vtere donis.
Non ideo tibi tale decus, vultúsque superbos,
Méq; dedi, viduos vt transmittare per annos
Ceu non cara mihi. satis ô nimiúmque, priores
Despexisse procos. at enim hic tibi sanguine toto
Deditus, vnam omnes inter miratur, amátque
Nec forma, nec stirpis egens. nam docta per vrbem
Carmina, qui iuuenes, quæ non didicere puellæ?
Hunc & bissenos (sic indulgentia pergat
Præsidis Ausonij) cernes attollere fasces
Ante diem. certe iam nunc Cybeleia nouit
Limina, & Euboicæ carmen legit ille Sibyllæ.
Iámque parens Latius (cuius prænoscere mentem
Fas mihi) purpureos habitus, iuuenique curule
Indulgebit ebur, Dacas (quæ est gloria maior?)
Exuuias, laurósque dabit celebrare recentes.
Ergo age iunge toros, atque otia deme iuuentæ.
Quas ego non gentes, quæ nō face corda iugaui?
Alituum, pecudúmque, mihi, durique ferarum
Non renuere greges. ipsum in connubia terræ
Aethera (cum pluuiis rarescunt nubila) soluo.
Sic rerum series, mundique reuertitur ætas.
Vnde nouū Troiæ decus, ardentúmque deorum
Raptor erat? Phrygio si non ego iuncta marito?
Lydius vnde meos iterasset Tybris Iulos?
Quis septem geminæ posuisset mœnia Romæ
Imperij Latiale caput? nisi Dardana furto
Cœpisset Martem, nec me prohibente, sacerdos?
His mulcet dictis, tacitumq; inspirat amorem
Connubij, redeunt animo iam dona, precésque,
Et lacrymæ, vigilésq; viri prope limina questus.
Asteris & Vatis totam cantata per vrbem:
Asteris ante dapes nocte Asteris, Asteris ortu?
Quantum non clamatus Hylas. iamque aspera cœpit
Flectere corda libens, & iam sibi dura videri.
Macte toris Latios inter placidissime vates,
Quod durum permensus iter, cœptique laboris
Prehendisti portus. tumida sic transfuga Pisa
Amnis, in externos longe flammatus amores,
Flumina demerso trahit intemerata canali.
Donec Sicanios tandem prolatus anhelo
Ore bibat fontes. miratur dulcia Nais
Oscula. nec credit pelago venisse maritum.
Quis tibi nunc alacri, cœlestum munere claro
Stella dies? quanto salierunt pectora voto?
Dulcia cum domina dexter connubia vultus
Annuit, ire Polo nitidósque errare per axes
Visus. Amyclæis minus exultauit arenis
Pastor, ad Idæas Helena veniente carinas.
Thessala nec talem viderunt Pelea Tempe,
Cum Thetin Aemoniis Chiron accedere terris
Erecto prospexit equo. quàm longa morantur
Sydera, quàm segnis votis Aurora mariti.
At procul vt Stellæ thalamos sensere parari
Latous vatum Pater, & Semeleius Euan.
Hic mouet Ortygia, mouet hic rapida agmina Nysa,
Hinc Lycij mōtes, gelidæq; vmbracula Thymbræ,
Et Parnasus honos, illi Pangæa resultant,
Ismaráque, & quondam genialis littora Naxi,
Tunc caras iniere fores, comitique canoro
Hic Chelyn hic flatuā maculoso Nebrida tergo,
Hic thyrsos, hic plectra ferit. hic enthea lauro
Tempora, Minoa crinem premit ille corona.
Vix dum emissa dies, & iam socialia præsto
Omina, iam festa feruet domus vtraque pompa.
Fronde virent postes, & feruent compita flāmis,
Et pars immensæ gaudet celeberrima Romæ.
Omnis honos, cuncti veniunt ad limina Fasces.
Omnis plebeio teritur prætexta tumultu.
Hic eques, hic iuuenum[1] questus, stola mixta laborat,
Felices vtrósque vocant. sed in agmine plures
Inuidêre viro. iam dudum poste reclinis
Quærit hymen thalamis, intactū dicere carmen
Quo vatem mulcere queat. dat Iuno verenda
Vincula, & insigni geminat concordia tæda.
Hic fuit ille dies, noctem canat ipse maritus,
Quantum nosse licet sic victa sopore doloso
Martia fluminea posuit latus Ilia ripa.
Non talis niueos strinxit Lauinia vultus,
Cum Turno spectante rubet non Claudia talis
Respexit populos mota iam virgo carina.
Nunc opus Aonidum comites, tripodúmque ministri.
Diuersis certare modis, eat Enthea[2] vitris,
Atque hederis redimita cohors, vt pollet ouanti
Quisque lyra. sed præcipue qui nobile gressu
Extremo fraudatis opus. date carmina festis
Digna toris. hunc ipse choro plaudēte, Philetas,
Callimachúsque senex, vmbróque Propertius antro,
Ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis, diuésque foco lucente Tibullus.
Me certe non vnus amor, simpléxque canendi
Causa trahit, tecum similes, iunctæque Camœnæ
Stella mihi multūq; pares. bacchamur ad aras,
Et sociam doctis haurimus ab amnibus vndā.
At te nascentem gremio mea prima recepit
Parthenope, dulcísque solo tu gloria nostro
Reptasti: nitidum consurgit ad æthera tellus
Eubois, & pulchra tumeat Sebetos alumna.
Nec tibi sulfureis Lucrina Naides antris
Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.
Eia age præclaros Latio properate nepotes
Qui leges, qui castra regāt, qui carmina ludāt.
Acceleret partu decimū bona Cynthia mēsem.
Sed parcat Lucina precor: túque ipse parenti
Parce puer, ne mollem vterum, ne stātia lædas
Pectora. cúmque tuos tacito natura recessu
Formarit vultus, multum de patre decoris
Plus de matre feras. at tu pulcherrima forma
Italidum, tandem merito possessa marito
Vincla diu quæsita foue. sic damna decoris
Nulla tibi, longa viridis sic flore iuuenta
Perdurēt vultus, tardéque hæc forma senescat.

1 al. cœtu. 2 al. vittis.

TIBVRTINVM MANLII VOPISCI.

CErnere facundi Tibur glaciale Vopiſci,
Si quis & inſerto geminos Aniene penates,
Aut potuit ſociæ cõmercia noſcere ripæ.
Certantéſque ſibi dominum defendere villas,
Illum nec calido latrauit Sirius aſtro,
Nec grauis aſpexit Nemees frõdentis alumnus.
Talis hyems tectis, frangunt ſic improba Solem
Frigora, Piſæúmque domus non æſtuat annum.
Ipſa manu tenera tectum ſcripſiſſe Voluptas,
Tunc Venus Idaliis vnxit faſtigia ſuccis,
Permulſitq́ comas, blãdúmque reliquit honorẽ
Sedibus, & volucres vetuit diſcedere natos
O longum memoranda dies! quæ mente reporto
Gaudia? quàm laſſos per tot miracula viſus?
Ingenium quàm mite ſolo? quæ forma beatis
Arte manus conceſſa locis! non largius vſquam
Indulſit natura ſibi nemora alta citatis
Incubuere vadis, fallax reſponſat imago
Frondibus, & longas eadem fugit vmbra per vndas.
Ipſe Anien (miranda fides) infráque, ſupérque
Saxeus hic tumidam rabiem, ſpumoſáque ponit
Murmura, ceu placidi veritus turbare Vopiſci,
Pieriósque dies, & auentes carmina ſomnos.
Littus [1] vtrũque domi: nec te mitiſſimus amnis
Diuidit, alternas ſeruant Prætoria ripas.
Non externa ſibi, fluuiúmve obſtare queruntur.
Seſtiacos nunc Fama ſinus, Pelagúſque natatum
Iactet, & audaci iunctos Delphinas Ephœbo.
Hic æterna quies, nullis hic iura procellis.
Nuſquam feruor aquis datur hic tranſmittere viſus,
Et voces, & pene manus. ſic Chalcida fluctus
Expellunt fluuij, ſic diſſociata profundo.
Brutia Sicanium circumſpicit ora Pelorum.
Quid primum, mediumve canam? quo fine quieſcam?
Auratasne trabes? an Mauros vndique poſtes?
An picturata lucentia marmora vena
Mirer? an emiſſas per cuncta cubilia lymphas?
Huc oculis, huc mente trahor. venerabile dicam
Lucorum ſenium? te quæ vada fluminis infra
Cernis? an ad ſyluas, quæ reſpicis aula tacentis
Quà tibi tota quies, offenſaque turbine nullo
Nox ſilet, & nigros imitantia murmura ſomnos.
An quæ graminea ſuſcepta crepidine fumans
Balnea, & impoſitum ripis algentibus ignem?
Quaque vaporiferis iunctus fornacibus amnis
Rides anhelantes vicino flumine Nymphas.
Vidi artes, veterúmque manus, variíſque metalla
Viua modis, labor eſt auri memorare figuras,
Aut ebur, aut dignas digitis contingere gemmas.

1 al. vtrimque domus.

Quicquid & argento primum, vel in ære Myronis
Luſit, & enormes manus eſt experta Coloſſos.
Dum vagor aſpectu, viſúſque per omnia duco,
Calcabam, nec opinus opes. nam ſplẽdor ab alto
Defluus, & nitidum referentes aëra teſtæ
Monſtrauere ſolum, varias vbi picta per artes
Gaudet humus, ſuperantque nouis Aſarota figuris.
Expauere gradus. quid nunc ingentia mirer?
Aut quid partitis diſtantia tecta trichoris?
Quid te? quæ mediis ſeruata penatibus arbor
Tecta per, & poſtes liquidas emergis in auras
Quo non ſub domino ſæuas paſſura bipennes?
Et nunc ignaro forſan vel lubrica Naïs,
Vel non abruptos tibi demet Hamadrias annos.
Quid referam alternas gemino ſuper aggere menſas?
Albentéſque lacus? altóſque in gurgite fontes?
Téque per obliquum penitus quæ laberis amnẽ
Martia? & audaci tranſcurris flumina plũbo?
An ſolum Ioniis ſub fluctibus Elidis amnem
Dulcis ad Ætnæos deducat ſemita portus?
Illis ipſe antris Anienus fonte relicto,
Nocte ſub arcana glauces exutus amictus,
Huc illuc fragili proſternis pectora muſco:
Aut ingens in ſtagna cadit, vitreáſque natatu
Plaudit aquas, illa recubat Tiberinus in vmbra.
Illic ſulfureos cupit Albula mergere crines.
Hæc domus, Ægeria nemoralem abiungere Phœben,
Et Dryadum viduare choris algentia poſſit
Taygeta, & ſyluis arceſcere Pana Lycæis.
Quod ni templa darent alias Tirynthia ſortes,
Et Præneſtina poterant migrare Sorores.
Quid bifera Alcinoi laudem pomaria? véſque
Qui nunquam vacui prodiſtis in æthera rami?
Cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
Iugera: Lucrináq; domus, littúſque cruenti
Antiphatæ. cedant vitrea iuga perfida Circes
Dulichiis vlulata lupis, arcéſque ſuperba
Anxuris, & ſedes Phrygio quas mitis Alumno
Debet anus: cedant quæ te iam ſolibus arctis
Auia nimboſa reuocabunt littora bruma.
Scilicet hic illi meditantur pondera mores.
Hic premitur fœcunda quies, virtúſque ſerena
Fronte grauis, ſanúſque decor, luxúque carentes
Delitiæ, quas ipſe ſuis digreſſus Athenis
Mallet deſerto ſenior Gargettius horto,
Hæc per & ægeas hyemes, Pliadúmq; niuoſum
Sydus, & Olenium dignum periiſſe ſub aſtris.
Si Malea credenda ratis, Siculóſque per æſtus
Sit via, cur oculis ſordet vicina voluptas?
Hic tua Tiburtes Faunos chelys: & iuuat ipsũ
Alciden, dictúmque lyra maiore Catillum.
Seu tibi Pindaricis animum contendere plectris,
Siue chelyn tollis heroa ad robora, ſiue
Liuentem ſatyram nigra rubigine turbes:
Seu tua non alia ſplendeſcat epiſtola cura,

Digne

Digne Mida, Crœsique bonis, & Perside gaza.
Macte bonis animi. cuius stagnantia rura
Debuit, & flauus Hermus transcurrere ripis,
Et limo splendente Tagus. sic docta frequentes
Otia, sic omni detectus pectora nube
Finem Nestoria precor egrediare senecta.

SOTERIA PRO RVTILIO GALLICO.

Estis io superi, nec inexorabile Clotho
Voluit opus, videt alma pios Astrea, Iouiq;
Conciliata cadit, dubitataque sydera cernit
Gallicus es cœlo, dis es Germanice cordi.
Quis neget? erubuit tanto spoliare ministro
Imperium Fortuna tuum, stat proxima ceruix
Ponderis immensi, damnosaque fila senecta
Exuit, atque alios melior reuirescit in annos.
Ergo alacres, quæ signa colunt vrbana, cohortes,
Inque sinum, quæ sæpe tuũ fora turbida quæstu
Confugiunt, legésq; , vrbésque vbicunq; togata.
Quæ sua longinquis implorant iura querelis,
Certent lætitia, nosterque ex ordine collis
Confremat, & sileant peiorıs murmura famæ.
Quippe manet, longumq; æuo redeũte manebit,
Quem penes intrepida miti custodia Roma.
Nec tantum induerint fatis noua sæcula crimẽ,
Aut instaurati peccauerit ara Terenti.
Ast ego nec Phœbum (quanquam mihi surda sine illo
Plectra,) nec Aonias decima cũ Pallade diuas,
Aut mitem Tegea, Dircésue hortabor alũnum,
Ipse veni, viresque nouas, animúmque ministra,
Qui caneris. docto nec enim sine carmine cantus
Ausonia decora ampla toga, certúmque dedisti
Iudicium, mentémque viris licet Enthea vatis
Excludas Pimplæa sitim nec conscia detur
Pirene. largos potius mihi gurges inhaustus,
Qui rapitur de fonte tuo seu plana solutis
Cum struis orsa modis, seu cum tibi dulcis in artem
Frangitur. & nostras curat facundia leges.
Quare age. si Cereri sua dona, merúmque Lyæo
Reddimus. & diues prædæ, tamen accipit omnis
Exuuias Diana tholo, captiuáque tela
Bellipotens, nec tu quando tibi Gallice maius
Eloquium, fandique opibus sublimis abundas:
Sperne coli tenuiore lyra. vaga cingitur astris
Luna & in Oceanum riui cecidere minores.
Quæ tibi sollicitus persoluit præmia morum
Vrbis amor? quã tum Patrũmque, Equitũmque, notaui
Lumina & ignara plebis lugere potentes.
Non labente Numa timuit sic curia felix.
Pompeio, nec celsus eques, nec fœmina Bruto.
Hoc illud tristis inuitum audire cathenas,
Parcere verberibus, nec quã iubet alta potestas
Ire. sed armatas multum sibi demere vires,
Dignari q; manus humiles. & verba precãtum:
Reddere iura foro, nec proturbare curules,
Et ferrum mulcere toga. sic itur in alta
Pectora, sic mixto reuerentia fidit amori.
Ipsa etiam cunctos grauis inclementia fati
Terruit, & subiti præceps iuuenile pericli
Nil cunctante malo. non illud culpa senectæ,
(Quippe ea bissenis vix dum orsa excedere lustris.)
Sed labor intendens, animiq; in mẽbra vigentis
Imperium, vigilésque suo pro Cæsare curæ,
Dulce opus. hinc fessos penitus subrepsit in artus
Insidiosa quies, & pigra obliuia vitæ.
Tunc Deus Alpini, qui iuxta culmina dorsi,
Signat Apollineos sancto cognomine lucos,
Respicit Heu tanti pridem securus alumni.
Progressúsque moras, huc mecum Epidauria proles,
Hinc alti gaudens datur aggrediẽda facultas.
Ingentem recreare virum teneamus adorti.
Tendatis iam fila colos, nec fulminis atri
Sit metus, has vltro laudarit Iuppiter artes.
Nam neque plebeiam, aut dextro sine numine cretam
Seruo animam, atque adeo breuiter dum tecta subimus,
Expediam, genus ipse suis, præmissáque retro
Nobilitas, nec origo latet, sed luce sequente
Vincitur, & magno gaudet cessisse nepoti.
Prima toga virtus, illa quoque clarus & ingẽs
Eloquio. mox innumeris exercita castris,
Occiduas, primásque domos, & sole sub omni
Permeruit iurata manus. nec in otia pacis
Permissum laxare animos, ferrúmque retingi.
Hunc Galatia vigens ausa est incessere bello.
Hunc quoque perque nouem timuit Pamphilia messes:
Pannoniúsque ferox, arcuq; horrenda fugaci
Armenia, & patiens Latij iam pontis Araxes.
Quid geminos fasces? magnaq; iterata reuoluã
Iura Asiæ? velit illa quidem ter habere, quaterque
Hunc sibi. sed reuocant fasti maiórque curulis
Nec promissa semel Libyes quid mira tributi
Obsequia? & missum media de pace triumphũ
Laudem, & opes tantas? nec qui mandauerat, ausus
Expectare fuit gaudet Trasimenus & Alpes,
Cannensésq; animæ, primusq; insigne tributum
Ipse palam lacera poscebat Regulus vmbra.
Non vacat Arctoas acies. Rhenumque rebellem,
Captiuaq; preces Veleda & quæ maxima nuper
Gloria, depositam Dacis pereuntibus vrbem
Pandere cum tanti lectus rectoris habenas
Gallice. fortuna non admirante subisti.
Hunc igitur (si digna loquor) rapiemus iniquo
Nate Iouis, rogat hoc Latia pater inclytus vrbis.
Et meruit. neq; enim frustra mihi nuper honora
Carmina patritio pueri sonuistis in ostro.
Siqua salutifero gemini Chironis in antro
Herba tholo quocunque tibi Troiana recondit
Pergamus, aut medicis felix Epidaurus arenis

Educat, Idæa profert quam Creta sub vmbra
Dictami florentis opem, quoque anguis abundat
Spumatu, iungã ipse manus, atq; omne benigne
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in aruis,
Aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsi.
Dixerat. inueniunt positos iam segniter artus,
Pugnantémque animam. ritu se cingit vterque
Pæonio. monstrántque simul, paréntque volẽtes,
Donec letiferas vario medicamine pestes,
Et suspecta mali ruperunt nubila somni.
Adiuuat ipse Deus. morbóque valentior omni
Occupat auxilium. citius non arte refectus
Telephus æmonia, nec quæ metuentis Atridæ
Saua Machaonio coierunt vulnera succo
Quis mihi tot cœtus inter populique patrúmque,
Sit cura, votique locus? tamen ardua testor
Sydera, téque pater vatum Tymbræe. quis omni
Luce mihi. quis nocte timor? dum postibus hærẽs
Assiduus, nunc aure vigil. nunc lumine, cuncta
Auguror immensa veluti connexa carina
Cymba minor, cum sæuit hyems. pro parte furẽti
Parua receptat aquas & eodẽ voluitur austro.
Nectite nunc læta candentia fila sorores,
Nectite, nemo modum transmissi computet æui,
Hic vitæ natalis erit. tu Troica dignus
Sæcula, & Euboici transcẽdere pulueris annos,
Nestoreósque situs. quæ nunc tibi pauper acerra
Digna litem! nec si vacuet Meuania valles,
Aut præstent niueos Clitumna noualia tauros,
Sufficiam. sed sæpe deis hos inter honores
Cespes, & exiguo placuerunt farra salino.

BALNEVM ETRVSCI.

NOn Helicóna graui pulsat chelys Entea plectro,
Nec lassata voco toties mihi numina Musas.
Et te Phœbe choris, & te, dimittimus Euan,
Túque inimica fera volucer Tegæe sonoræ
Terga premas. alios poscunt mea carmina cœtus.
Naidas vndarum dominas, regémque corusci
Ignis, adhuc fessum, Siculáque incude rubẽtem
Excuisse satis. paulum arma nocentia Thebæ
Ponite, dilecto volo lasciuire sodali.
Iunge puer cyathos, atque enumerare labora,
Cunctantémque intende chelym: discede labórque,
Cúrque, dum nitidis canimus gẽmantia saxis
Balnea, dúmque procax myrtis, ederísque, soluta
Fronte, verecundo Clio mea ludit Etrusco.
Ite deæ virides. liquidósque auertite vultus.
Et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
Veste nihil tecta: quales emergitis altis
Fontibus, & visu Satyros torquetis amantes.
Non vos quæ culpa decus infamastis aquarum
Sollicitare iuuat. procul hinc & fonte doloso
Salmacis, & vidua Crebenidos arida luctu
Flumina, & Herculei prædatrix cedat alumni.
Vos mihi quæ Latium, septenáq; culmina nymphæ
Incolitis, Thybrímq; nouis attollitis vndis,
Quas præceps Anien, atque exceptura natatus
Virgo iuuat, marsásque niues, & frigora ducens
Martia, præcelsis quarum vaga molibus vnda
Crescit, & innumero pendens trãsmittitur arcu.
Vestrum opus aggredimur. vestra est quam carmine molli
Pando domus. non vnquã aliis habitastis in antris
Ditius. ipsa manus tenuit Cytherea mariti,
Monstrauitque artes. neu vilis flamma caminos
Vreret, ipsa faces volucrum succendit Amorum.
Non huc admissa Thasos: aut vndosa Caristos.
Mæret Onyx longè, queritúrque exclusus Ophites.
Sola nitet flauis Nomadum decisa metallis
Purpura sola cauo Phrygiæ quã Synados antro
Ipse cruentauit maculis lucentibus Atys:
Quásque Tyrus niueas secat, & Sidonia rupes
Vix locus Eurotæ viridis: cum regula longo
Synada distinctu varias. non lumina cessant.
Effulgent cameræ. vario fastigia vitro
In species, animósque nitent. stupet ipse beatas
Circumplexus opes & parcius imperat ignis.
Multus vbique dies radiis vbi culmina totis
Perforat, atque alio sol improbus vritur æstu.
Nil ibi plebeium. nusquam Temesæa notabis
Aera, sed argento felix propellitur vnda:
Argentóque cadit, labrísque nitentibus instat
Delitias mirata suas, & abire recusat.
Extra autem niueo qui margine cœrulus amnis
Viuit, & in fũdum summo patet omnis ab imo.
Cui non ire lacu, pigrósque exoluere amictus
Suadeat? hoc mallet nasci Cytherea profundo.
Hic te perspicuum melius Narcisse videres.
Hic velox Hecate velit & deprehensa lauari.
Quid nunc strata solo referam tabulata? crepantis
Auditura pilas, vbi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuem voluunt hypocausta vaporem?
Nec si Baianis veniat nouus hospes ab oris
Talia despiciat fas sit componere magnis
Parua, Neronea nec qui modo lotus in vnda
Hic iterum sudare neget. macte oro nitenti
Ingenio, curáque puer tecum ista senescant:
Et tua iam melius discat fortuna renasci.

KAL. DECEMBRES.

SATVRNALIS.

ET Phœbus Pater & seuera Pallas,
Et Musæ procul ite Feriatæ,
Iam vos reuocabimus Kalendis.
Saturnus mihi compede exoluta
Et multo grauidus mero December,
Et ridens iocus & Sales proterui
Adsint dum, refero diem beatam
Læti Cæsaris, ebriámque partem.

Vix

Vix Aurora nouos mouebat Ortus.
Iam bellaria adorea pluebant.
Hunc rorem veniens profudit Eurus.
Quicquid nobile ponticis Nucetis,
Fœcundis cadit aut iugis Idumes.
Quod ramis pia germinat Damascus,
Et quas præcoquit Ebosia cannas
Largis gratuitum cadit rapinis.
Molles Caseoli, Lagunculique,
Et massis amerina non perustis,
Et mustaceum, & latente Palma
Prægnantes Cariotides cadebant.
Non tantis Hyas inserena nimbis,
Terras obruit, aut soluta Pleias:
Quales per cuneos hyems Latinos
Plebem grandine concutit serenam.
Ducat nubila Iuppiter per orbem.
Et latis pluuias minetur agris,
Dum nostri Iouis hi ferantur imbres.
Ecce autem caueas subit per omneis
Insignis specie, decora cultu
Plebes altera non minor sedente.
Hi Panaria, candidasque mappas
Subuectant, epulásque lautiores.
Illi marcida vina largiuntur.
Idæos totidem putes ministros.
Orbem, qua melior seueriórque est,
Et gentes alis insimul togatas.
Et cum tot populos beata pascas,
Hunc Annona diem superba nescis.
I nunc sæcula compara vetustas
Antiqui Iouis, aureumque tempus,
Non sic libera vina tunc fluebant,
Nec tardum seges occupabat annum.
Vna vescitur omnis ordo mensa:
Paruus, Fœmina, Plebs, Eques, Senatus,
Libertas reuerentiam remisit.
Et tu quin etiam (quis hoc vocaret
Quis promittere posset hoc deorum?
Nobiscum socias dapes inisti.
Iam se (quisquis is est) inops, beatus
Conuiuam ducis esse gloriatur.
Hos inter fremitus, nouósque luxus,
Spectandi leuis effugit voluptas.
Stat sexus rudis, insciúsque ferri.
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim, ferúmque Phasin,
Thermodontiacas calere Turmas.
Hic audax subit ordo Pumilonum,
Quos Natura breui statu peracto,
Nodosum semel in globum ligauit,
Edunt vulnera, conseruntque dextras,
Et mortem sibi qua manu minentur
Ridet Mars pater & cruenta Virtus.
Casuraque vagis Grues rapinis,
Mirantur Pumilos ferociores.
Iam noctis propioribus sub vmbris.
Diues Sparsio, quos agit tumultus?
Huc intrant faciles emi puellæ.
Hic agnoscitur omne quod Theatris
Aut forma placet, aut probatur arte.
Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes,
Illic cymbala tinnulaque Gades.
Illic agmina confremunt Syrorum,
Hic plebs scenica, quique comminutis
Permutat vitreis gregale sulfur.
Inter quæ subito cadunt volatu,
Immensa volucrum per astra nubes,
Quas Nilus sacer, horridúsque Phasis,
Quas vdo Numidæ legunt sub austro.
Desunt qui rapiant, sinúsque pleni
Gaudent, dum noua lucra comparantur.
Tollunt innumeras ad astra voces,
Saturnalia principis sonantes,
Et dulci dominum fauore clamant.
Hoc solum vetuit licere Cæsar.
Vix dum cærula nox subibat orbem,
Descendit media nitens arena
Densas flammeus orbis inter vmbras,
Vincens Gnosiacæ facem coronæ.
Collucet polus ignibus, nihilque,
Obscuræ patitur licere nocti.
Fugit pigra quies, inersque somnus,
Hæc cernens, alias adiuit vrbes.
Quis spectacula? quis iocos licentes?
Quis conuiuia? quis dapes inemptas?
Largi flumina quis canat Lyæi?
Iamiam deficio, tuóque Baccho
In serum trahor ebrius soporem.
Quos ibit procul hic dies per annos?
Quàm nullo sacer exolescet æuo?
Dum montes Latij, patérque Tybris,
Dum stabit tua Roma, dumque terris
Quod reddis Capitolium manebit.

P. STATII.

P. STATII PAPINII

EPICÆDION IN GLAVCIAM MELIORIS

QVOD tibi præripui Melior solamen alumni,
Improbus ante rogos, & adhuc viuente fauilla
Ordior? abruptis etiamnum flebile venis
Vulnus hiat magnæq; patet via lubrica plagæ.
Cum iã egomet cãtus & verba medentia sæuus
Confero, tu planctus, lamentaque fortia mauis,
Odistique chelyn, surdàque auerteris aure.
Intempesta cano citius me Tigris abactis
Fœtibus, orbatique velint audire Leones.
Nec si tergeminum Sicula de virgine carmen
Affluat, aut syluis chelys intellecta ferisq;
Mulceat insanos gemitus. stat pectore demens
Luctus, & admoto latrant præcordia tactu.
Nemo vetat. satiare malis, ægrúmque dolorem
Libertate doma. iam flendi expleta voluptas?
Iámne preces fessus non indignaris amicas?
Iámne canam? lachrymis en & mea carmina, in ipso
Ore natant, tristésque cadunt in verba lituræ.
Ipse etenim tecum nigra solennia pompæ,
Spectatúmque vrbi scelus, & puerile feretrum
Produxi & sæuos damnati thuris aceruos,
Plorantémque animam supra sua funera vidi:
Téque patrum gemitus superantem, & brachia matrum,
Complexumque rogos, ignémque haurire parantem.
Vix tenui similis comes, offendique tenendo,
Et nunc (heu) vitis & frontis honore soluto,
Infaustus Vates, vexo mea pectora tecum.
Plango lyra, & diris comitem socium`q; doloris
(Si merui, luctusque tui consortia sensi)
Iam lenis patiare precor: me fulmine in ipso
Audiuere patres. ego iuxta busta profusis
Matribus atque piis cecini solatia natis,
Et mihi, cũ proprios gemerẽ defectus ad ignes
(Quem tu nunc) patrem, nec te lugere seuerus
Arceo, sed confer gemitus pariterque fleamus,
Iamdudum dignos aditus, laudumque tuarum
O meritò dilecte puer, primordia quærens
Distrahor. hinc anni stantes in limine vitæ,
Hic me forma rapit, rapit inde modestia præcox,
Et pudor, & tenero probitas maturior æuo.
O vbi purpureo suffusus sanguine candor,
Sydereique orbes, radiisque lumina cælo,
Et castigata collecta modestia frontis,
Ingenuique super crines, mollisque decora
Margo comæ, blandis vbi nam ora arguta querelis?
Osculaque impliciti vernos redolentia flores
Et mixta risu lachrymæ? penitúsque loquentis
Hyblæ vox? mixta sauiis cui sibila serpens
Poneret, & sæuæ vellent seruire Nouercæ.
Nil veris affingo bonis. heu lactea colla,
Brachiáq;, & nũquã domini sine põdere ceruix!
O vbi venturæ spes non longinqua iuuentæ,
Atque genis optatus honos? iurataque multum
Barba tibi? cuncta in cineres grauis intulit hora,
Hostilisq; dies nobis meminisse relictum.
Quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
Pectora? quis curas mentisq; arcana remittet?
Accensum quis bile fera? famulisq; tumentem
Leniet? ardentique in se deflectet ab ira?
Inceptas quis ab ore dapes, libatáque vina
Auferet? & dulci turbabit cuncta rapina?
Quis matutinos abrumpet murmure somnos
Impositus stratis? abitúsque morabitur arctis
Nexibus? atque ipso reuocabit ad oscula poste?
Obuius intranti rursus quis in ora, manúsque,
Prosiliet, breuibusq; humeros circũdabit vlnis?
Muta domus (fateor) desolatique penates,
Et situs in thalamis, & mœsta silentia mensis.
Quid mirum, tanto si te pius altor honorat
Funere? tu domino requies, portúsque senectæ,
Tu modo deliciæ, dulces modo pectore curæ.
Non te barbarica versabat verna Catasta,
Nec mixtus Phariis venalis mercibus infans,
Compositósque sales, meditatáq; verba locutus,
Quæsisti lasciuus Herum, tardéque parasti.
Hinc domus, hinc ortus, dominis penatib. olim
Carus vterque parens, atq; in tua gaudia liber,
Ne quererere genus, raptum sed protinus aluo
Sustulit exultans, ac prima lucida voce
Astra salutantem dominus sibi mente dicauit,
Amplexúsque sinu tulit & genuisse putauit.
Fas mihi sanctorum venia dixisse parentum.
Tuq; oro Natura sinas, cui prima per orbem
Iura animis sociare datum. non omnia sanguis
Proximus, aut serie generis demissa propago,
Alligat. interius noua sæpe, adscitaque serpunt
Pignora connexis. natos genuisse necesse est.
At legisse iuuat. Tenero sic blandus Achilli
Semifer Æmonium vincebat Pelea Chiron,
Nec senior Peleus natum comitatus in arma
Troica, sed caro Phœnix hærebat alumno.

Optabat

Optabat longe reditus Palantis ouantes
Euander. fusum pugnas spectabat Acetes.
Cumq; procul nitidis genitor cessaret ab astris,
Fluctiuagus volucrem comebat Perseа Dictys.
Quid referam altricum victos pietate parentes?
Quid te post cineres, deceptaque funera matris,
Tutius Inoo reptantem pectore Bacche?
Iam secura parens Thuscis regnabat in vndis
Ilia, portantem lassabat Romulus Accam.
Vidi ego transertos alieno in robore ramos,
Vltius ire suis, & te iam fecerat illi
Mens, animusque patrem, nec dum mordsus, de corde.
Tu tamen & mutus etiā tum murmure voces,
Vagitumque rudem, fletusque infantis amabas.
Ille velut primos expiraturus ad austros
Mollibus in pratis altè flos improbus extat,
Sic tener ante diem, vultu, gressuque superbo,
Vicerat aequales, multumq; reliquerat annos.
Siue catenatis curuatus membra palaestris
Staret; Amyclaea conceptum matre putares.
Oebaliden illo praeceps mutaret Apollo.
Alcides pensaret Hylan seu Graius amictu
Attica facundi decurreret orsa Menandri,
Laudaret gauisa sonum, crinemque decorum
Fregisset rosea lasciua Thalia corona.
Maeonium siue ille senem, Troiaque labores
Diceret, aut casus tarde remeantis Vlyssi,
Ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.
Scilicet infausta Lachesis cunabula dextra
Attigit: & gremio puerum complexa souebat
Inuidia, illa genas, & adultum comere crinem,
Et monstrare artes & verba restringere, quae nūc
Plangimus: Herculeos annis aequare labores
Coeperat assurgens, sed adhuc infantia mixta,
Iam tamē & validi gressus, mensuraq; maior
Cultibus, & visae puero decrescere vestes.
Cum tibi, quas vestes? quae non gestamina mitis
Festinabat herus? breuibus constringere lenis
Pectora, & angusta telas arctare lacerna.
Enormes non ille sinus; sed semper ad annos
Texta legens, modo puniceo velabat amictu,
Nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubenti
Murice, nunc viuis digitos incendere gemmis
Gaudebat, non turba comes, non munera cessāt.
Sola verecundo deerat praetexta decori.
Hac fortuna domus, subitas inimica leuauit
Parca manus. quo diua feros grauis exeris angues?
Non te forma mouet? non te lachrymabilis aetas?
Hunc nec saeua viro potuisset carpere Procne,
Nec feracrudeles Colchis durasset in iras,
Editus aolia nec si foret iste Creusa.
Toruus ad hunc Athamas, insanos flecteret arcus.
Hunc quanquam Hectoreos cineres, Troiamque perosus.
Turribus è Phrygiis flesset missurus Vlysses.
Septima lux, & iam frigentia lumina torpent,
Iam complexa manu certum tenet Infera Iuno.
Ille tamen Parcis fragiles vrgentibus annos,
Te vultu moriente, videt, linguaque cadente
Murmurat. in te omnis vacui iam pectoris efflat
Relliquias solum meminit. solumque vocantem
Exaudit, tibique ora mouet, tibi verba relinquit,
Et prohibet gemitus, consolaturque dolentem.
Gratum est, fata tamen, quod non mors lenta iacentis
Exedit puerile decus, manesque subiuit
Integer, & nullo temeratus corpora damno
Qualis erat. quid ego exequias, & prodiga flammis
Dona loquar? maestoque ardentia funera luxu?
Quod tibi purpureo tristis rogus aggere creuit,
Quod Cilicū flores, quod munera graminis Indi,
Quodque Arabes, Pharijque (palam est, vidiq;) liquores
Arsuram lauere comam, cupit omnia ferre
Prodigus, & totos Melior succendere sensus,
Desertas exosus opes. sed non capit ignis
Inuidus, atque arcta desunt in munera flāmis.
Horror habet sensus, qualem te funere summo,
Atque rogum iuxta Melior placidissime, quondam
Extimuit. tune ille hilaris, comisque videris?
Vnde animi, saeuaq; manus, & barbarus horror?
Tu modo fusus humi, lucem auersaris iniquā.
Nunc toruus, pariter vestes, & pectora, rumpis.
Dilectosque premis visus, & frigida lambis
Oscula, erant illic genitor, materque iacentis
Maesta, sed attoniti te spectauere parentes.
Quid mirum? plebs cuncta nefas, & praeuia flegues
Agmina, Flaminio qua limite Miluius agger
Transuehit, immeritos stammis dum tristibus infans
Traditur, & geminā, formāq; ac voce meretur.
Talis in Isthmiacos prolatus ab aequore portus
Naufragus imposita iacuit sub matre Palaemō.
Sic & in anguifera ludentem gramine Lerna
Praecisum squammis auidus bibit anguis Opheltem.
Pone metus, letique minas desiste vereri.
Illum nec terno latrabit Cerberus ore,
Nulla soror flāmis, nulla assurgentibus Hydris
Terrebit. quin ipse auida trux nauita cymba
Interius steriles ripas, & adusta subibit
Littora, ne puero dura ascendisse facultas.
Quid mihi gaudenti proles Cyllenia, virga
Nuntiat? estne aliquid tam faustum tempore laetum?
Nouerat effigiem, generosique ardua Blaesi
Ora puer, dum saepe domus noua serta ligantem
Te videt & similes voluentem pectore curas.
Hunc vbi Lethaeis lustrantem gurgitis oras
Ausonios inter proceres, seriemque Quirini
Agnouit, timide primum vestigia iungit
Accessu tacito, summosque lacessit amictus:
Inde magis sequitur: neque enim magis ille trahentem
Spernit, & ignota credit de stirpe nepotem.

Mox vbi delitias & vari pignus amici
Sensit, & amissi puerum solatia Blæsi
Tollit humo, magnaq; ligat ceruice, diuq;
Ipse manu gaudẽs vehit, & quæ munera mollis
Elysij, steriles ramos, mutasque volucres
Porrexit, & obtuso pallentes germine flores.
Nec prohibet meminisse tui: sed pectora blandus
Miscet, & alternum pueri partitur amorem.
Hic finis rapto. quin tu iam vulnera sedas,
Et tollis mersum luctu caput? omnia functa,
Aut moritura vides, obeunt noctésque diésque,
Astraq;, nec solidis prodest sua machina terris.
Nam populus mortale genus, plebisq; caducæ
Quis fleat interitus? hos bella, hos æquora po-
scunt:
His amor exitio, furor his, & sæua cupido.
Vt sileam morbos: hos ora rigentia brumæ,
Illos implacido letalis Sirius igni:
Hos manet imbrifero pallẽs Autumnus hiatu.
Quicquid habet ortus, finem timet; ibimus om-
nes,
Ibimus immensis vrnã quatit Æacus vmbris.
Ast hic quem gemimus felix hominesq;, deosq;,
Et dubios casus, & cæca lubrica vitæ
Effugit, immunis fati non ille rogauit,
Non timuit, meruitue mori. Nos anxia plebes,
Nos miseri, quibus vnde dies suprema, quis æui
Exitus, incertum: quibus instet fulmẽ ab astris,
Quæ nubes fatale sonent. nil flecteris istis.
Sed flectere libens. ades huc emissus ab atro
Limine, cui soli cuncta impetrare facultas
Glaucia: nã insontes animas, nec portitor arcet,
Nec dira comes ille feræ, tu pectora mulce,
Tu prohibe manare genas, noctesq;, beatas
Dulcibus alloquiis, & viuis vultibus imple.
Et periisse nega, desolatamq; sororem,
Qui potes, & miseros perge insinuare parentes.

SVRRENTINVM POLLII.

EST inter notos Sirenum nomine muros,
Saxáque Tyrrhenæ templis onerata Mi-
nerua,
Celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
Qua Bromio dilectus ager, collesq; per altos
Vritur, & prælis non inuidet vua Falernis.
Huc me post patrij lætum quinquennia lustri,
Cum stadio iam pigra quies, canusq; sederet
Puluis, ad Ambracias conuersa Gymnade fron-
des,
Trans gentile fretum placidi facundia Polli
Detulit, & nitida iuuenilis gratia Pollæ,
Flectere iam cupidum gressus quà limite noto
Appia longarum teritur Regina viarum.
Sed iuuere moræ. placido lunata recessu
Hinc atque hinc curuas perrumpunt æquora
rupes.
Dat natura locum, montique interuenit vnum
Littus, & in terras scopulis pendentibus exit.
Gratia prima loci, gemina testudine fumant
Balnea, & è terris occurrit dulcis amaro
Nympha mari. leuis hic Phorci chorus, vdáque
crines
Cymodoce, viridisq; cupit Galatea lauari.
Ante domum tumida moderator cærulus vnda
Excubat, innocui custos laris, huius amico
Spumant templa salo. felicia rura tuetur
Alcides. gaudet gemino sub numine portus.
Hic seruat terras, hic sæuis fluctibus obstat.
Mira quies pelagi. ponunt hic lassa furorem
Æquora, & insani spirant clementius Austri.
Hic præceps minus audet hyems. nulloque tu-
multu
Stagna modesta iacent dominique imitantia
mores.
Inde per obliquas erepit porticus arces,
Vrbis opus, longoque domat saxa aspera dorso.
Quà prius obscuro permixti puluere soles,
Et feritas inamœna viæ, nunc ire voluptas:
Qualis si subeas Ephyres Baccheidos altum
Culmen, ab Inoo fert semita tecta Lechæo.
Non mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes,
Et superet Pimplea sitim, largéque volantis
Vngula sedet equi, reserétque arcana pudicos
Phœmonoë fontes, vel quos meus auspice Phœbo
Altius immersa turbauit Pollius vrna,
Innumeras valeam species, cultúsque locorum
Pieriis æquare modis. vix ordine longo
Suffecere oculi, vix, dum per singula ducor,
Suffecere gradus. quæ rerum turba! locíne
Ingenium, an domini mirer prius? hæc domus
ortus
Aspicit, & Phœbi tenerum iubar. illa cadentem
Detinet, exactamque negat dimittere lucem,
Cum iam fessa dies, & in æquora montis opaci
Vmbra cadit, vitreóque natant prætoria Ponto.
Hæc pelagi clamore fremunt. Hæc tecta sonoros
Ignorant fluctus, terræque silentia malunt.
His fauit Natura locis, hic victa, colenti
Cessit, & ignotos docilis mansueuit in vsus.
Mõs erat hic, vbi plana vides: hæc lustra fuerunt,
Quæ nunc tecta subis. vbi nunc nemora ardua
cernis,
Hic nec terra fuit. domuit possessor, & illum
Formantem rupes, expugnantémque secuta
Gaudet humus. nunc cerne iugũ discentia saxa,
Intrantésque domos, iussúmque recedere mon-
tem.
Iam Methymnæi vatis manus, & chelys vnà
Thebais, & Getici cedat tibi gloria plectri.
Et tu saxa moues, & te nemora alta sequuntur.
Quid referam veteres ceræque ærisq; figuras?
Si quid Apellei gaudent animasse colores?
Si quid adhuc vacua, tamen admirabile Pisa
Phidiacæ rasere manus: quod ab arte Myronis,
Aut Polycletæo iussum est quod viuere cælo,
Æraque ab Isthmiacis auro potiora fauillis,
Ora ducum, & vatum, sapientumque ora prio-
rum,
Quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis

Expers

Expers curarum, atque animum virtute quieta
Compositus, semperq; tuus. quid mille reuoluam
Culmina, visendiq; vices? sua cuique voluptas.
Atque omni proprium thalamo mare, transque iacentem
Nerea, diuersis seruit sua terra fenestris.
Hac videt Inarimé, illi Prochyta aspera paret,
Armiger hac magni patet Hectoris: inde malignum
Aera respirat pelago circunflua Nesis,
Inde vagis omen felix Euplea carinis,
Quaque ferit curuos exerta Megalia fluctus
Angitur. & domino contra recubante, proculq;
Surrentina tuus spectat praetoria Limon.
Vna tamen cunctis procul eminet, vna diaetis,
Quae tibi Parthenopen directo limite Ponti.
Ingerit. hic Grais penitus defecta metallis
Saxa. quot Eoa respergit vena Syenes?
Synnade quot maesta, Phrygiae fodere secures
Per Cybeles lugentis agros? vbi marmore picto
Candida purpureo distinguitur area gyro.
Hic & Amyclaei caesum de monte Lycurgi
Quod viret, & molles imitatur rupibus herbas.
Hic Nomadum lucent flauentia saxa, Thasosque,
Et Chios, & gaudens fluctus spectare Caristos.
Omnia Chalcidicas turres obuersa salutant.
Macte animo quod Graia probas, quod Graia frequentas
Arua, nec inuideant quae te genuere Dicarchi
Moenia. nos docto melius potiemur alumno.
Quid nunc ruris opes, pontoque noualia dicam
Iniecta, & madidas Baccheo nectare rupes?
Saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo
Conscendit scopulos, noctisque occulta sub vmbra.
Palmite maturo rorantia lumina tersit
Nereis. & dulces rapuit de collibus vuas.
Saepe & vicino sparsa est Vindemia fluctu.
Et Satyri cecidere vadis. nudamque per vndas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
Sis felix tellus dominis ambobus in annos
Mygdonij, Pylijque senis. nec nobile mutes
Seruitium, nec te cultu Tirynthia vincat
Aula, Dicarcheique sinus nec saepius istis
Blanda Therapnei placeant vineta Galesi.
Hic seu syderias exercet Pollius artes.
Seu voluit monit° quos dat Gargetius author,
Seu nostrā quatit ille chelyn; seu dissona nectit
Carmina, siue minax vltorem stringit iambon:
Hinc leuis e scopulis meliora ad carmina Siren
Aduolat, hinc motis audit Tritonia cristis
Tunc rapidi ponunt flatus, maria ipsa vetātur
Obstrepere, emergunt pelago, doctamque trahuntur
Ad chelyn, & blandi scopulis Delphines aderrant.
Viue Mida gazis & Lydo ditior auro,
Troica & Euphrati supra diademata felix.
Quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
Non leges, non castra tenent qui pectore magno.
Spemq; metumq; domas, vitio sublimior omni
Exemptus fatis indignantemque refellis
Fortunam, dubio quem non in turbine rerum
Deprendet suprema dies: sed abire paratum,
Ac plenum vita. nos vilis turba, caducis
Deseruire bonis, semperque optare parati,
Spargimur in casus celsa tu mentis ab arce
Despicis errantes, humanaque gaudia rides.
Tempus erat cum te geminae suffragia terrae
Diriperent, celsusque duas veherere per vrbes.
Inde Dicarcheis multum venerande colonis:
Hinc ascito meis, pariterque his largus, & illis
Ac iuuenile calēs, plectrique errore superbus.
At nunc discussa rerum caligine, verum
Aspicis, illo alij rursus iactantur in alto.
At tua securos portus, blandamque quietem
Intrauit non quassa ratis. sic perge, nec vnquam
Emeritam in nostras puppem demitte procellas.
Discite securi, quorum de pectore mixtae
In longum coiere faces, sanctusque pudicae
Seruat amicitiae leges amor. ite per annos,
Saeculaque, & priscae titulos praecedite famae.
Tuque nurus inter longè pulcherrima, cuius
Non frontem vertêre minae, sed cādida semper
Gaudia, & in vultu curarum ignara voluptas.
Non tibi sepositas infelix strangulat arcā
Diuitias, auidique animum dispendia torquent
Foenoris expositi census. sed docta fruendi
Temperies. non vlla Deo meliore cohaerent
Pectora, non alias docuit Concordia mentes.

ARBOR ATEDII.

STat, quae perspicuas nitidi Melioris opacet
Arbor aquas, complexa lacus, quae robore ab imo
Curuata in nodos redit inde cacumine recto
Ardua, ceu mediis iterum nascatur ab vndis.
Atque habitet vitreum tacitis radicibus amnē.
Quid Phoebum tam parua regem? vos dicite causas
Naides, & faciles (satis est) date carmina Fauni.
Nympharum tenera fugiebant Pana caterua:
Ille quidem it, cunctas tanquam velit, it tamen vnam
In Pholoen. syluis hac, fluminibúsque, sequentis
Nunc hirtos gressus, nūc improba cornua vitat.
Iamq; & belligerū Iani nemus, atraque Caci
Rura, Quirinalesque fuga suspensa per agros.
Calcea tecta subit. ibi demum victa labore,
Fessa metu. quà nunc placidi Melioris, aperti
Stant sine fraude lares. flauos collegit amictus
Artius. & niuea posuit se margine ripae.
Insequitur velox pecorum Deus, & sua credit
Connubia. ardenti iam iam suspiria librat
Pectore, iam praedae leuis imminet. ecce citatos
Aduertit Diana gradus: dum per iuga septem
Errat, Auentinaque legit vestigia terra.

Pœnituit vidisse Deam: conuersaque fidas
Ad comites, Nunquamne audis arcebo rapinis
Hoc petulans fœdúmque pecus? semperq; pudici
Decrescet mihi turba chori? sic deinde locuta
Depromit pharetra telum breue, quod neque flexis
Cornibus aut solito torquet stridore. sed vna
Emisit contenta manu, leuúmque soporem
Naidos, auersa fertur tetigisse sagitta.
Illa Deam pariter surgens, hostemque proteruum
Vidit, & in fontem, niueos ne panderet artus,
Sic tota cum veste ruit, stagnisque sub altis
Pana sequi credens, ima latus implicat alga.
Quid faceret subito deceptus prædo? nec altis
Credere corpus aquis, hirta sibi conscius audet
Pellis, & à tenero nandi rudis: omnia questus,
Immitem Bromium, stagna inuida, & inuida tela,
Primæuam visu Platanum, cui longa propago,
Innumeraq; manus & iturus in æthera vertex,
Deposuit iuxta, viuámque aggessit arenam,
Optatísque aspergit aquis, & talia mandat.
Viue diu nostri pignus memorabile voti
Arbor, & hæc duræ latebrosa cubilia nymphæ
Tu saltem declinis ama, preme frōdibus vndā,
Illa quidem meruit: sed ne precor igne superno
Aestuet, aut dura feriatur grandine, tantum
Spargere tu laticem & foliis turbare memēto.
Tunc ego téque diu recolā, dominámq; benignæ
Sedis, & illæsa tutabor vtramque senecta.
Et Iouis, & Phœbi frondes, & discolor vmbra
Populus, & nostræ stupeāt tua germina pinus.
Sic ait, illa Dei veteres animata calores
Vberibus stagnis, obliquo pendula trunco
Incubat, atq; vmbris sinuatur amātibus vndas,
Sperat & amplexus, sed aquarū spiritus arcet.
Nec patitur tactus, tandem eluctata sub auras
Libratur fundo, rursúsque enode cacumen
Ingeniosa leuat, veluti descendat in imos
Stirpe lacus alia. iam nec Phœbeia Nais
Odit, & exclusos inuitat gurgite ramos.
Hæc tibi parua quidem genitali luce paramus
Dona, sed ingenti forsan victura sub æuo.
Tu cuius placido posuere in pectore sedem
Blandus Honos, hilarisque tamen cum pondere Virtus:
Cui nec pigra quies, nec iniqua potētia, nec spes
Improba, sed medius per honesta & dulcia limes
Incorrupte fidem, nullosq; experte tumultus,
Et secrete palam. qui digeris ordine vitam.
Idem auri facilis contemptor, & optimus idem
Condere diuitias, opibusque immittere lucem.
Hac longum florens animi, morumque iuuenta
Iliacos æquare senes, & vincere persta,
Quos pater Elysio, genitrix quos detulit annos.
Hoc illi duras exorauere sorores:
Hoc, quæ te sub teste, situm fugitura tacentem
Ardua magnanimi reuirescit gloria Blæsi.

PSITTACVS MELIORIS.

Psittace dux volucrum, domini facunda voluptas,
Humanæ solers imitator Psittace linguæ
Quis tua tam subito præclusit murmura fato?
Hesternas miserande dapes moriturus tristis
Nobiscum, & grata carpentem munera mēsa,
Errantémque toris mediæ plus tempore noctis
Vidimus, affatus etiam meditataque verba
Reddideras. at nunc æterna silentia Lethes
Ille canorus habes. cedat Phaetontia vulgi
Fabula, nec soli celebrent sua funera Cycni.
At tibi quanta domus rutila testudine fulgens?
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo?
Argutúmque tuo stridentia limina cornu?
Et querula iam sponte fores? vacat ille beatus
Carcer, & angusti nusquam conuitia tecti,
Huc doctæ stipentur aues, quis nobile fandi
Ius natura dedit. plangat Phœbeius ales,
Auditasque memor penitus dimittere voces
Sturnus, & Aonio versæ certamine Picæ:
Quique refert iūgens iterata vocabula Perdix:
Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili.
Ferte simul gemitus, cognatáq; ducite flammis
Funera: & hoc cunctæ miserandum addiscite carmen.
Occidit aeriæ celeberrima gloria gentis
Psittacus, ille plagæ viridis regnator Eoæ,
Quem non gemmata volucris Iunonia cauda
Vinceret aspectu, gelidi non Phasidis ales,
Nec quas humēti Numidæ rapuere sub Austro.
Ille salutator regum, nomenque locutus
Cæsareum: & queruli quondam vice functus amici:
Nunc conuiua leuis, mōstratáq; reddere verba
Tam facilis. quo tu Melior dilecte recluso
Nunquam solus eras. at non inglorius vmbris
Mittitur, Assyrio cineres adolentur amomo.
Et tenues Arabum respirant gramine plumæ,
Sicaniisque crocis senio nec fessus inerti
Scandet odoratos Phœnix felicior ignes.

LEO MANSVETVS IMP.

Qvid tibi cōstrata mansuescere profuit ira?
Quid scelus, humanasque animo dedidiscere cædes?
Imperiumque pati, & domino parere minori?
Quid? quod abire domo, rursusque in claustra reuerti
Suetus, & à capta iam sponte recedere præda,
Insertasque manus laxo dimittere morsu?
Occidis altarum vastator docte ferarum,
Non grege Massylo, curuaque indagine clausus,
Non formidato supra venabula saltu
Incitus, aut cæco foueæ deceptus hiatu.
Sed victus fugiente fera. stat cardine aperto
Infelix cauea, & clausas circum vndique portas
Hoc licuisse nefas pauidi timuere Leones

Tunc

Tunc cunctis cecidere iubæ, puduitq; relatum
Aspicere, & totas duxere in lumina frontes.
At te non primo fusum nouus obruit ictu
Ille pudor: mansere animi, virtúsque cadenti
A media iam morte redit. nec protinus omnes
Terga dedere minæ. sicut sibi conscius alti
Vulneris, aduersum moriēs it miles in hostem,
Attollitque manum, & ferro labente minatur:
Sic piger ille gradu, solitóque exutus honore,
Firmat hians oculos, animamque; hostémque requirit.
Magna tamen subiti tecum solatia leti
Victe feres, quod te mæsti, populusq; Patrésq;
Ceu notus caderes tristi gladiator arena,
Ingemuere mori: magni quod Cæsaris ora
Inter tot Scythicas, Libycasq; & littore Rheni,
Et Pharia de gente feras, quas perdere vile est,
Vnius amissi tetigit iactura Leonis.

EPICEDION PILETI VRSI.

SAEue nimis lachrymis quisquis discrimina ponis
Lugendiq; modos. miserum est primæua parēti
Pignora, surgentésque nefas accendere natos.
Durum & deserto præcepta coniuge, partem
Conclamare tori. mæsta & lamenta sororum,
Et fratrū gemitus. arcte tamen & procul intrat
Altius in sensus, maioraque vulnera vincit
Plaga minor. famulum (quoniam rerum omnia cæca
Sic miscet Fortuna manu, nec pectora nouit)
Sed famulū gemis Vrse pium, sed amore, fideq;
Has meritum lachrymas, cui maior stemmate iuncto
Libertas ex mente fuit. ne comprime fletus,
Ne pudeat. rumpat frenos dolor iste, Deisq;
(Si tam dura placent.) hominem gemis (hei mihi subdo
Ipse faces) hominem Vrse tuum, cui dulce volēti
Seruitium, cui triste nihil: qui sponte, sibique
Imperiosus erat. quisnam hæc in funera missos
Castiget luctus? gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosque canes fleuere Molossi,
Et volucres habuere rogum, ceruusq; Maronis.
Quid si nec famulus? vidi ipse, habitusq; notaui
Te tantum cupientis herum. sed maior in ore
Spiritus, & tenero manifesti in sanguine mores?
Optarent multum Graiæ, cuperentq; Latinæ
Sic peperisse nurus. non talem Cressa superbum
Callida sollicito reuocauit Thesea filo.
Nec Paris Oebalio tales visurus amores
Rusticus, inuisas deiecit in æquora pinus.
Non fallo aut cantus assueta licentia ducit.
Vidi, & adhuc video, qualē nec bella cauentē
Littore virgineo Thetis occultauit Achillem.
Nec circum sæuos fugientem mœnia Phœbi
Troilon Æmonia deprendit lancea dextra.
Qualis eras, procul heu, cunctis puerisque, virisque
Pulchrior, & tantum domino minor. illius vnus
Ante decor, quantum prædit clara minores
Luna faces, quantúmque alios premit Hesperus ignes.
Non tibi fœmineum vultu decus: oráque supra
Mollis honos. qualis dubia post crimina forma
De sexu transire iubent: paruoq; virilis
Gratia, nec petulans acies, blandiq; seuero
Igne oculi. qualis bellicum casside visa
Parthenopæus erat. simpléxque horrore decoro
Crinis, & obsessa nondum. primoq; micantes
Flore genæ. talem Ledæo gurgite pubem
Educat Eurotas. teneri sic integer æui
Elin adit, primósque Iouis puer approbat annos.
Nam pudor inde nouæ mentis. tranquillaque morum
Temperies, teneróque animus maturior æuo.
Carmina quæ donasse queant. sæpe ille volentē
Castigabat herum, studiisq; altisq; iuuabat
Consiliis. tecum tristísque, hilarisque, nec vnquam
Ille suus: vultúmque tuo sumebat ab ore.
Dignus & Æmoniū Pyladen præcedere fama,
Cecropiamque fidem. sed laudū terminus esto,
Quem fortuna finit. non mente fidelior ægra,
Sperauit tardi reditus Eumæus Vlyssi.
Quis Deus, aut quisnam tam tristia vulnera casus
Eligit? vnde manus fatis tam certa nocendi?
O quàm diuitiis censuq; exutus opimo
Fortior Vrse fores. si vel fumante ruina
Ructassent dites Vesuuina incendia Locros,
Seu Polentinos mersissent flumina saltus.
Seu Lucanus ager. seu Tybridis impetus, altas
In dextram torsisset aquas, paterere serena
Fronte Deos: siue alma fidē, messésque negasset
Cretaq; Cyrenéque, & quæ tibi cunq; beato
Larga redit Fortuna sinu. sed gnara dolorum
Inuidia infelix, animi vitalia vidit,
Lædendiq; vias. vita modo carmen adulta
Nectere tentabat iuuenum pulcherrimus ille,
Cum tribus Eleis vnam Trieterida lustris
Attendit toruo tristis Rhamnusia vultu.
Ac primum impleuitq; toros, oculisq; nitorem
Addidit, & solito sublimius ora leuauit,
Heu misero letale fauens. seseq; videndo
Torsit, & inuidia, mortemq; amplexa iacenti
Iniecit nexus. carpsitq; immitis adunca
Ora verenda manu. quinta vix Phosphoros hora
Rorantem sternebat equum. iam littora duri
Sæua Pilete senis, durumq; Acheronta videbas.
Quo domini clamante sono non sæuius atros
Nigrasset planctu genetrix tibi sæua lacertos,
Nec pater, & certe qui vidit funera frater
Erubuit vinci. sed nec seruilis adempto
Ignis, odoriferos exhausit flamma Sabæos,
Et Cilicum messes, Phariaq; exempta volucrī
Cinnama, & Assyrio manātes gramine succos.
At domini fletus, hos tantum hausere fauillæ,
Hos bibit vsque rogus. non quod tibi Sesa canū
Restinxit cineres, gremio nec lubricus ossa
Quod vallauit Onyx: miseris acceptius vmbris

Quis gemitꝰ, sed & ipse iuuat, quid terga dolori
Vrse damnas? quid dama foues? & pectore iniquo
Vulnus amas? vbi nota reis facundia raptis?
Quid caram crucias tam sæuis luctibus vmbram?
Eximius licet ille animi, meritusq; dolorem
Soluisti. subit ille pios carpsitq; quietem
Elysiam, clarosq; illic fortasse parentes
Inuenit: aut illic per amœna silentia Lethes
Forsan auernales alludunt vndique mixtæ
Naides, obliquoque notat Proserpina vultu.
Pone precor questus, alium tibi fata Pileton
Forsan & ipse dabit, morésque, habitúmque decoris
Monstrabit gaudens, similémque docebit amorem.

GENETHLIACON LVCANI.

Lucani proprium diem frequentet,
Quisquis collibus Isthmiæ Diones
Docto pectora concitatus œstro,
Pendentis bibit vngula liquorem,
Ipsi, quos penes est honor canendi,
Vocalis cithara repertor Arcas,
Et tu Bassaridum rotator Euan,
Et Pean, & Hyantiæ sorores,
Lætæ purpureas nouate vittas,
Crinem comite, candidamque vestem
Perfundant hedera recentiores.
Doctis largius euagentur amnes,
Et plus Aonia virete sylua.
Et si qua patet, aut diem recepit,
Sertis mollibus expleatur vmbra.
Centum Thespiacis odora lucis
Stent altaria, victimaq; centum,
Quas Dirce lauat, aut alit Citharon.
Lucanum canimus, fauete linguis:
Vestra est ista dies, fauete Musæ,
Dum qui vos geminas tulit per artes,
Et iuncta pede vocis, & soluta,
Romani colitur chori Sacerdos.
Felix heu, nimis, & beata tellus,
Quæ pronos Hyperionis meatus,
Summis Oceani vides in vndis,
Stridorémque rotæ cadentis audis,
Quæ Tritonide fertiles Athenas
Vnctis Bætica prouocas trapetis.
Lucanum potes imputare terris.
Hoc plus quàm Senecam dedisse mundo,
Aut dulcem generasse Gallionem.
Attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Bætis.
Bætim Mantua prouocare noli.
Natum protinus, atque humum per ipsam
Primo murmure dulce vagientem
Blando Calliope sinu recepit.
Tum primum posito remissa luctu
Longos Orpheos exuit dolores:
Et dixit, puer ó dicate musis,
Longæuos cito transiture vates,
Non tu flumina, nec greges ferarum,
Nec plectro Geticas mouebis ornos.
Sed septem iuga, Martiúmque Tybrim,
Et doctos equites, & eloquente
Cantu, purpureum trahes Senatum.
Nocturnas alij Phrygum ruinas,
Et tardi reduces vias Vlyssis,
Et puppem temerariam Mineruæ
(Trita vatibus orbita) sequantur.
Tu carus Latio, memorq; gentis
Carmen fortior exeris togatum.
Ac primum, teneris adhuc in annis
Ludes Hectora, Thessalosq; currus.
Et supplex Priami potentis aurum.
Et sedes reserabis Inferorum.
Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noster tibi præferetur Orpheus.
Dices culminibus Remi vagantis,
Infandos domini nocentis ignes.
Tu casta titulum decúsque Pollæ
Iucunda dabis allocutione.
Mox cœpta generosior iuuenta
Albos ossibus Italis Philippos,
Et Pharsalica bella detonabis.
Et fulmen ducis inter arma diui,
Libertate grauem pia Catonem,
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Pelusiaci scelus Canopi
Deflebis pius, & Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulchrum.
Hæc primo iuuenis canes sub æuo
Ante annos culicis Maroniani.
Cedet Musa rudis ferocis Enni,
Et docti furor arduus Lucreti.
Et qui per freta duxit Argonautas.
Et qui corpora prima transfigurat.
Quin maius loquor, ipsa te Latinis
Æneis venerabitur canentem.
Nec solum dabo carminis nitorem,
Sed tædis genialibus, dicabo
Doctam, atque ingenio tuo decoram.
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno.
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore.
Et vestros Hymenæon ante postes
Festis cantibus ipsa personabo.
O sæua nimium, grauisq; Parca,
O nunquam data festa longa summis
Cur plus ardua casibus patetis?
Cur sæua vice magna non senescunt?
Sic natum Nasamonij Tonantis
Post ortus, obitusq; fulminatos,
Angusto Babylon premit sepulchro.
Sic fixum Paridis manu trementis
Peliden Thetis horruit cadentem.
Sic ripis ego murmurantis Hebri
Non mutum caput Orpheos sequebar.
Sic & tu rabidi (nefas) Tyranni
Iussus præcipitem subire Lethen,
Dum pugnas canis, arduaq; voce

Das solatia

Das solatia grandibus sepulchris.
O dirum scelus! O scelus! tacebis
Sic fata est leuitérque decidentes
Abrasis lachrymas nitente plectro.
At tu, seu rapidum poli per axem
Famæ curribus arduis leuatus,
Qua surgunt animæ potentiores
Terras despicis, & sepulcra rides:
Seu pacis meritum nemus reclusæ
Felix Elysiis tenes in oris,
Quo Pharsalica turba congregatur,
Et te nobile carmen insonantem
Pompei comitantur, & Catones:
Tu magna sacer & superbus vmbra
Nescis Tartaron, & procul nocentum
Audis verbera, pallidúmque visa
Matris lampade respicis Neronem,
Adsis lucidus, & vocante Polla
Vnum quæso diem, Deos silentum,
Exores, solet hoc patere limen
Ad nuptas redeuntibus maritis.
Hæc te non thiasis procax dolosis
Falsi numinis induit figura.
Ipsum sed colit, & frequentat ipsum
Imis altius insitum medullis.
Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis prænitet, incubatque somno.
Secura procul hinc abite mortes:
Hæc vitæ genialis est origo.
Cedat luctus atrox genísque manent
Iam dulces lachrymæ, dolórque festus
Quicquid fleuerat ante, nunc adoret.

P. STATII PAPINII SYLVARVM LIBER III.

HERCVLES SVRRENTINVS.

INTERMISSA tibi renouat Tirynthie sacra
Pollius, & causas designat desidis anni,
Quod coleris maiore tholo, nec littora pauper
Nuda tenens: tectúmq; vagis habitabile nautis:
Sed nitidos postes, Graiisque effulta metallis
Culmina, ceu tædis iterum lustratus honestis
Ignis, ab Oetæa conscenderis æthera flamma.
Vix oculis, animoque fides. tune ille reclusi
Liminis, & paruæ custos inglorius aræ?
Vnde hæc aula recens, fulgórque inopinus agresti
Alcidæ? sunt fata Deûm, sunt fata locorum.
O velox pietas! steriles hic nuper arenas,
Aspersum pelago montis latus, hirtaque dumis
Saxa, nec vlla pati faciles vestigia terras,
Cernere erat. quanam subito fortuna rigentes
Ductauit scopulos? Tyrione hæc mœnia plectro,
An Getica venere lyra? stupet ipse labores
Annus, & angusto bissenis limite menses
Longæuum mirantur opus. Deus astitit, arces
Erexitque suas. atque obluctantia saxa
Summouit nitens, & magno pectore montem
Reppulit. immitem credas iussisse Nouercam.
Ergo age, seu patrios liber iam legibus, Argos
Incolis, & mersum tumulis Eurysthea calcas:
Siue tui solium Iouis, & virtute parata
Astra tenes, haustúmque tibi succincta beati
Nectaris, excluso melior Phryge, porrigit Hebe,
Huc ades, & genium templis nascentibus infer.
Nõ te Lerna nocẽs, nec pauperis arua Molorchi,
Nec formidatus Nemees ager, antráque poscũt
Thracia nec Pharij polluta altaria Regis.
Sed felix, simplexque domus, fraudúmque malarum
Inscia, & hospitibus superis dignissima sedes.
Pone truces arcus, agmenque immite pharetræ:
Et regum multo perfusum sanguine robur.
Lustratúmque humeris dimitte gerentibus hostem.
Hic tibi Sidonio celsum puluinar Acantho
Texitur, & signis crescit torus asper eburnis.
Pacatus, mitisque veni. nec turbidus ira,
Nec famulare timens sed qualẽ te Mænalis Auge
Confectum thiasis, & multo fratre madentem,
Detinuit. qualemque vaga post crimina noctis
Thespius obstupuit toties socer. hic tibi festa
Gymnas, & insontes iuuenum sine cæstibus iræ,
Annua veloci peragunt certamina lustro.
Hic templis inscriptus auo gaudente, sacerdos
Paruus adhuc, similisque tui, cum prima nouerca
Monstra manu premeres, atque exanimata doleres,
Sed quanam subiti veneranda exordia templi
Dic age Calliope socius tibi grande sonabit
Alcides, tensoque modos imitabitur arcu.
Tempus erat, cæli cum torrentissimus axis
Incumbit terris, ictúsque Hyperione multo
Acer anhelantes incendit Sirius agros.
Iamque dies aderat, profugis cũ regibus aptũ

Fumat Aricinum Triuiae nemus, & face multa
Conscius Hippolyti splendet lacus. ipsa coronat
Emeritos Diana canes, & spicula tergit:
Et tutas sinit ire feras, omnisque pudicis
Itala terra focis, Hecateias excolit idus.
Ast ego Dardaniae quamuis sub collibus Albae
Rus proprium, magnique ducis mihi munere currens
Vnda, domi curas mulcere, aestúsque leuare
Sufficerent, notas Sirenum nomine rupes.
Facundique larem Polli non hospes habebam,
Assidue, moresque viri, pacémque, nouósque
Pieridum flores, intactaque carmina discens.
Forte diem Triuiae dum littore ducimus vdo
Angustasque fores, assuetaque tecta grauamus
Frondibus, & patula defendimus arbore soles.
Delituit caelum & subitis lux candida cessit
Nubibus, & tenuis grauiore Fauonius Austro
Immaduit, qualem Libya Saturnia nimbum
Attulit, Iliaco dum diues Elisa marito
Donatur, testesque vlulant per deuia Nymphae.
Diffugimus, festasque dapes, redimitaque vina
Abripiunt famuli. nec quo conuiuia migrent.
Quamuis innumerae gaudentia rura superne
Insedere domus, & multo culmine diues
Mons nitet, instantes sed proxima quaerere nimbi
Suadebant, laesique fides reditura sereni.
Stabat dicta sacri tenuis casa nomine templi.
Et magnum Alciden humili lare parua premebat,
Fluctiuagos nautas scrutatorésque profundi
Vix operire capax. huc omnis turba coimus,
Huc epulae, ditésque tori, coetúsque ministrûm
Stipantur, nitidaque cohors gratissima Pollae.
Non cepere fores, angustaque deficit aedes.
Erubuit, risitque Deus, dilectaque Polli
Corda subit, blandisque virum complectitur vlnis.
Tune inquit largitor opum qui mēte profusa
Tecta Dicarchei pariter, iuuenémque replesti
Parthenopen, nostro qui tot fastigia monti,
Tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus,
AEraque, tot scripto viuentes lumine ceras
Fixisti? quid enim ista domus? quid terra prius quam
Te gauderet, erat? longo tu tramite nudos
Texisti scopulos. fuerat quae vix semita tantum,
Nunc ibi distinctis stat porticus alta columnis.
Ne sorderet iter, curui tu littoris ora,
Clausisti calidas gemina testudine lymphas.
Vix opera enumerem. mihi pauper, & indignus vni.
Pollius, & talis hilaris tamen intro penates,
Et littus, quod pandis, amo. sed proxima sedem
Despicit, & tacitè ridet mea numina Iuno.
Da templum, dignasque tuis conatibus aras,
Quas puppes velis nolint transire secundis.
Quo pater aethereus mensisque accita deorum
Turba, & ab excelso venias soror hospita téplo.
Nec te, quod solidus contra riget vmbo maligni
Montis, & immenso non vnquam exesus ab aeuo
Terreat. ipse adero, & conamina tanta iuuabo,
Asperaque inuitae perfringam viscera terrae.
Incipe, & Herculeis fidens hortatibus aude.
Non Amphionia steterint velocius arces. 115
Pergameusue labor. dixit, montémque reliquit.
Nec mora, conscripta formatur imagine tela.
Innumerae coiere manus. his caedere syluas,
Et leuare trabes, illis immergere cura
Fundamenta solo: coquitur pars vuida terrae 120
Protectura hyemes, atque exclusura pruinas.
Indomitusque silex curua fornace liquescit.
Praecipuus sed enim labor est excindere dextra
Oppositas rupes, & saxa negantia ferro.
Hic pater ipse loci positis Tirynthius armis 125
Insudat, validaque solum deforme bipenni
Cum graue nocturna caelum subtexitur vmbra,
Ipse fodit. dites Capreae, viridésque resultant
Taurubulae, & terris ingens redit aequoris Echo.
Non tam grande sonat motis incudibus Aetna, 130
Cum Brontes, Steropésque ferit. nec maior ab antris
Lemniacis fragor est, vbi flammeus Aegida caelat
Mulciber, & castris exornat Pallada donis.
Decrescunt scopuli, & rosea sub luce reuersi
Artifices mirantur opus. vix annus anhelat 135
Alter, & ingenti diues Tirynthius arce
Despectat fluctus, & iuncta tecta Nouercae
Prouocat, & dignis inuitat Pallada templis.
Iam placidae dant signa tubae, iā fortibus ardēs
Fumat arena sacris: hos nec Pisaeus honores 140
Iuppiter, aut Cyrrhae pater aspernetur opacae.
Nil his triste locis. cedat lachrymabilis Isthmos:
Cedat atrox Nemee. litat hic felicior infans.
Ipsae pumiceis virides Nereides antris
Exiliunt vltro, & scopulis humentibus haerent. 145
Nec pudet occultè nudas spectare Palaestras.
Spectat & Icario nemorosus palmite Gaurus,
Syluaque, quae fixam pelago Nesida coronat.
Et placidus Limon, numénque Euplaea carinis.
Et Lucrina Venus, Phrygioq; è vertice Graiae 150
Addiscis Misene tubas. ridetque benigna
Parthenope. gentile sacrum. nudósque virorum
Certatus, & parua suae similia luctra corona.
Quin age, & ipse libens proprij certaminis actus
Inuicta dignare manu. seu nubila disco 155
Findere, seu volucres Zephyros praeuertere telo,
Seu tibi dulce manu Libycas nudare palaestras,
Indulge sacris. & si tibi poma supersunt
Hesperidum gremio venerabilis ingere Pollae.
Nam capit. & tantum non dedignatur honorē. 160
Quod si dulce decus, viridesq; resumeret annos,
(Da veniam Alcide) fors huic & pensa tulisses.
Haec ego nascentes laetus bacchatus ad aras
Libamenta tuli. nunc ipsum in limine cerno
Soluentem voces, & talia dicta ferentem. 165
Macte animis opibusq; meos imitate labores,
Qui rigidas rupes, infaecundaque pudenda

Natura

Natura deserta domus, & Vertis in vsum
Lustra habitata feris, fœdáq; latentia profers
Numina. quæ tibi nunc meritorum præmia soluam?
Quæ referam grates? parcarum fila tenebo,
Extendamque colos, duram scio Vincere mortē.
Auertam luctus, & tristia damna Vetabo.
Teq; nihil læsum, Viridi renouabo senecta.
Concedamque diu iuuenes spectare nepotes.
Donec & hic sponsa maturus, & illa marito.
Rursus & ex illis soboles noua, grexq; proterum
Nunc humeris irreptet aui, nunc agmine blādo
Certatim placidæ concurrat ad oscula Pollæ.
Nam templis nunquam statuetur terminus aui.
Dum me flammigeri portabit machina cæli,
Nec mihi plus Nemee, priscúmque habitabitur Argos,
Nec Tiburna domus, solisque cubilia Hades.
Sic ait, & tangens surgentem altaribus ignē,
Populeáq; mouens albentia tempora sylua,
Et Styga, & ætherei iurauit fulmina patris.

PROPEMPTICON METII CELERIS.

DI quibus audaces amor est seruare carinas,
Sauaq; Ventosi mulcere pericula ponti,
Sternite molle fretum, placidúmque aduertite Votis
Concilium, & lenis non obstrepat Vnda precanti,
Grande tuo, rarúmque damus Neptune profundo
Depositum. iuuenis dubio committitur alto
Metius. atque animæ partem super æquora nostræ
Maiorem transferre parat. proferte benigna
Sydera, & antennæ gemino considite cornu
Oebalij fratres. Vobis pontúsque polúsque,
Luceat Iliaca longè nimbosa sororis
Astra fugate precor, totoque excludite cælo.
Vos quoque cæruleum diuæ Nereides agmen,
Quis honor & regni cessit fortuna secundi,
(Dicere quæ magni fas sit mihi sydera Ponti)
Surgite de Vitreis spumosæ Doridos antris,
Baianósque sinus, & fœta tepentibus Vndis
Littora, tranquillo certatim ambite natatu.
Quærentes Vbi celsa ratis, quam scādere gaudet
Nobilis Ausoniæ Celer armipotentis alumnus.
Nec quærenda diu. modo nam trans æquora terris
Prima Dicarchæis Pharium grauis intulit annum.
Prima salutauit Capreas, & margine dextro
Sparsit Tyrrhenæ Mareotica Vina Mineruæ.
Huius Vtrumque latus molli percingite gyro,
Et partite Vices Vos stuppea tendite malo
Vincula, Vos summis annectite suppara Velis.
Vos Zephyris aperite sinus: pars transtra reponat,
Pars demittat aquis curuæ moderamina puppis.
Sint quibus exploret rupes grauis arte Molochus,
Quæque secuturam religent post terga Phaselō.
Vncaq; submersa penitus retinacula Vellent.
Temperet hæc æstus, pelagúsq; inclinet ad ortus.
Officio careat glaucarum nulla sororum.
Huic multo Proteus, geminóque hinc & corpore Triton
Prænatet, & subitis qui perdidit inguina monstris
Glaucus, adhuc quoties patriis allabitur oris
Littoream blanda feriens anthedona cauda.
Tu tamen ante omnes diua cum matre Palæmō
Annue, si Vestras amor est mihi pandere Thebas.
Nec cano degeneri Phœbeiū Amphiona plectro,
Et pater. Æolio frangit qui carcere Ventos,
Cui Varij flatus omnisq; per æquora mundi
Spiritus, ac hyemes nimbosáque nubila parēt,
Arctius obiecto Borean, Eurumq; Notúmque
Monte premat. soli Zephyro sit copia cæli,
Solus agat puppes, summasque supernatet Vndas
Assiduus pelago, donec tua turbine nullo
Læta Paretoniis assignet carbasa ripis.
Audimur. Vocat ipse ratem, nautásque morantes
Increpat. ecce meum timido iam frigore pectus
Labitur, & nequeo, quamuis mouet ominis horror,
Claudere suspensos oculorū in margine fletus.
Iamque ratem terris diuisit fune soluto
Nauita, & angustum deiecit in æquora pōtem.
Sæuus Vbi è puppi longo clamore magister
Dissipat amplexus, atque oscula fida reuellit,
Nec longum cara licet in ceruice morari.
Attamen in terras è plebe nouissimus omni
Ibo, nec egrediar nisi iam cedente carina.
Quis rude, & abscissum miseris animantibus æquor
Fecit iter? solidæq; pios telluris alumnos
Expulit in fluctus, pelagóque immisit hiantes?
Audax ingenij, nec enim temeraria Virtus
Illa magis. summa gelidum quæ Pelion Ossa
Iunxit, anhelantémque iugis bis pressit Olympum,
Vsque adeóne parum lentas transire paludes?
Stagnaque & angustos summittere pontibus amnes?
Imus in abruptum, gentilésque Vndique terras
Fugimus, exigua clausi trabe, & aere nudo.
Inde furor Ventis indignatàque procella,
Et cæli fremitus, & fulmina plura Tonanti.
Ante rates, pigro torpebant æquora somno
Nec spumare Thetis, nec spargere nubila fluctus
Audebant. Visis tumuerunt puppibus Vndæ,
Inque hominem surrexit hyems. tunc nubila Pleias,

Oleniúmque pecus, solito tunc peior Orion.
Iusta queror. fugit ecce vagas ratis acta per vndas
Paulatim minor & longè seruantia vincit
Lumina, tot gracili ligno complexa timores,
Quæq; super reliquos te nostri pignus amoris
Portatura Celer. quos nunc ego pectore somnos
Quósue queam perferre dies? quis cuncta paventi
Nunciet? an facili te prætermiserit vnda
Lucani rabida ora maris? num torta Charybdis
Fluctuet? aut Siculi populatrix virgo profundi?
Quos tibi currenti præceps ferat Adria mores?
Qua pax Carpathio? quali te subuehat aura
Doris Agenorei furtis blandita iuuenci.
Sed merui questus. quid enim te castra petente
Non vel ad ignotos ibam comes impiger Indos?
Cimmeriumq; Chaos? starem prope bellica regis
Signa mei. seu tela manu, seu frena teneres,
Armatis seu iura dares, operumque tuorum
Et si non socius, certè mirator adessem.
Sic quondam magno Phœnix reuerendus Achilli
Littus ad Iliacum, Thymbræaq; Pergama venit
Imbellis, tumidoq; nihil iuratus Atridæ.
Cur nobis ignauus amor? sed pectore fido
Nusquam abero, longísque sequar tua carbasa votis
Ipsa Phoronei quondam stabulata sub antris,
Nunc regina Phari, numénque orientis anheli,
Excipe multisono puppem Mareotida sistro:
Ac iuuenem egregium, Latius cui ductor Eoa
Signa, Palæstinasque dedit frenare cohortes,
Ipsa manu placida per limina festa, sacrosq;
Duc portus, vrbésque tuas. te præside noscat
Vnde paludosi fœcunda licentia Nili,
Cur vada desidant, & ripa coerceat vndas
Cecropio stagnata luto. cur inuida Memphis.
Curue Therapnæi lasciuiat ora Canopi.
Cur seruet Pharias Lethæus ianitor aras.
Vilia cur magnos æquent animalia diuos.
Quæ sibi præsternat viuax altaria Phœnix.
Quos dignetur agros, aut quo se gurgite Nili
Mergat adoratus trepidis pastoribus Apis.
Duc & ad Emathios manes, vbi belliger vrbis
Conditor Hyblæo perfusus nectare durat.
Anguiferamque domum, blando qua mersa veneno
Actias Ausonias fugit Cleopatra cathenas
Vsque & in Assyrias sedes: mandataque castra
Prosequere, & Marti iuuenem dea trade Latino.
Nec nouus hospes erit. puer hic sudauit in armis
Notus adhuc, tantum maioris munere claui.
Iam tamen & turmas facili prauertere gyro
Fortis, & Eoas iaculo damnare sagittas.
Ergo erit illa dies, qua te maiora daturus
Cæsar ab emerito iubeat discedere bello?
At nos hoc iterum stantes in littore, vastos
Cernemus fluctus, aliasque rogabimus auras.
O tum quantus ego! aut quanta votiua mouebo
Plectra lyra! cum me magna ceruice ligatum
Attolles humeris, atque in mea pectora primum
Incumbes è puppe nouus. seruatáque reddes
Colloquia, inq; vicē medios narrabimus annos.
Tu rapidum Euphraten, & regia Bactra, sacrasque
Antiqua Babylonis opes, & Zeugma Latinæ
Pacis iter: quà dulce Nemus florentis Idumes,
Quà pretiosa Tyros rubeat. quà purpura succo
Sidoniis iterata vadis. vbi germine primum
Candida felices sudent Opobalsama virga.
Ast ego deuictis dederim quæ busta Pelasgis,
Quæue laboratas claudat mihi pagina Thebas.

LACHRYMÆ HETRVSCI.

SVmma Deum pietas, cuius gratissima cœlo
Rara profanatas inspectant numina terras.
Huc vittata comam, niueoq; insignis amictu,
Qualis adhuc præsens, nullaque expulsa nocentum
Fraude, rudes populos, atque aurea regna colebas:
Mitibus exequiis ades, & lugentis Hetrusci
Cerne pios fletus, laudataque lumina terge.
Nam quis inexpleto rumpētem pectora questu,
Complexúmque rogos, incumbentémque fauillis
Aspiciens, non aut primæua funera plangi
Coniugis, aut nati modo pubescentia credat
Ora rapi flammis? pater est, qui fletur. adeste
Diiq; hominésque sacris. procul hinc, procul ite nocentes
Si cui corde nefas tacitum, fessique senectus
Longa patris, si quis pulsata conscius vnquam
Matris, & inferna rigidum timet Æacon vrna.
Insontes castosq; voco. tenet ecce seniles
Leniter implicitos vultus, sanctamque parentis
Canitiem spargit lachrymis, animaq; supremum
Frigus amat, celeres genitoris filius annos.
(Mira fides) nigrasque putat properasse sorores.
Exultent placidi Lethæa ad flumina manes.
Elysiæ gaudete domus, date serta per aras,
Festaque pallentes hilarent altaria lucos.
Felix, & nimium felix, ploratæque nato
Vmbra venis. longè furiarum sibila, longè
Tergeminus custos. penitus via longa patescat
Manibus egregiis. eat, horrendúmque silentis
Accedat domini solium, gratésque supremas
Perferat, & totidem iuueni roget anxius annos.
Macte pio gemitu, dabimus solatia dignis
Luctibus. æternasque vltro sacrabimus vmbris
Inferias Hetrusce senis. tu largus Eoa
Germina, tu messes Cilicumq; Arabúmque superbis
Merge rogis, ferat ignis opes hæredis, & alto

Aggere

Aegere missuri nitido pia nubila cælo,
Suspensus cineres: nos non arsura feremus
Munera, venturósque tuis durabit in annos
Me monstrante dolor. neque enim mihi flere parentem
Ignotum: similis gemini proiectus ad ignem.
Ille mihi tua damna dies compescere cantu
Suadet, & ipse tuli, quos nūc tibi cōfero questus.
Non tibi clara quidem senior placidissimè gētis
Linea, nec proauis demissum stemma sed ingēs
Suppleuit fortuna genus, culpamq; parentum
Occuluit. neque enim dominos de plebe tulisti,
Sed quib' occasus, pariter famulātur & ortus.
Nec pudor iste tibi. quid enim terrisq; poloq;
Parendi sine lege manet? vice cuncta geruntur:
Alternúq; premunt propriis sub regibus omnis
Terra premit. felix regum diademata Roma.
Hanc ducibus frenare datū. mox crescit in illos
Imperium superis. sed habent & numina legē.
Seruit & astrorum velox chorus, & vaga seruit
Luna, nec iniussa toties redit orbita lucis.
Et modo (si fas est æquare iacentia summis)
Pertulit & sæui Tirynthius horrida regis
Pacta, nec erubuit famulantis fistula Phœbi.
Sed neque barbaricis Latio transmissus ab oris
Smyrna tibi gentile solum. potuiq; verendo
Fonte Meles Hermiq; vadū, quo Lydius intrat
Bacchus, & aurato reficit sua cornua limo.
Læta dehinc series, variisque ex ordine curis
Auctus honos semperque gradu prope numina semper.
Cæsareum coluisse latus, sacrísque Deorum
Arcanis hærere datum. Tiberela primum
Aula tibi vix dum æra noua mutante iuuenta
Panditur. hic annis multa super indole victis
Libertas oblata venit. nec proximus hæres
Immitis quanquam & furiis agitatus, abegit.
Hunc & in arctoas tenuis comes vsque pruinas
Terribilem affatu passus, visúq; Tyrannum,
Immanemque suis. vt qui metuenda ferarum
Corda domant, mersasque iubent iam sanguine tacto
Reddere ab ore manus, & nulla viuere præda.
Præcipuos sed enim merito surrexit in actus
Nondum stelligerum senior demissus in axem
Claudius, & longo transmittit habere nepoti.
Quis superos metuens, pariter tot templa, tot aras,
Promeruisse datur? summi Iouis aliger Arcas
Nuntius, imbrifera potitur Thaumātida Iuno.
Stat Celer obsequio iussa ad Neptunia Triton.
Tu toties mutata ducum iuga rite tulisti
Integer, inque omni felix tua cymba profundo.
Iamque piam lux alta domum, præcelsáq; toto
Intrauit fortuna gradu. iam creditur vni
Sanctarum digestus opum, partaq; per omnes
Diuitia populos, magnique impendia mundi.
Quicquid ab auriferis eiectat Iberia fossis,
Dalmatico quod mōte nitet, quod messibus Africæ
Verritur, æstiferi quicquid terit area Nili,
Quódque legit mersus pelagi scrutator Eoi,
Et Lacedæmonij pecuaria culta Galesi,
Perspicuaque niues, Massyllaq; robora, & Indi
Dentis honos, vni parent commissa ministro.
Qua Boreas, quaque Eurus atrox, qua nubilus Auster
Inuehit, hybernos citius numeraueris imbres,
Syluarúmque comas. vigilis te animiq; sagacis
Exitus euoluit, quantum Romana sub omni
Pila die, quantúmque Tribus, quid templa, quid alti
Vndarum cursus, quid propugnacula poscant
Æquoris, aut longè series porrecta viarum.
Quod dominum celsis niteat laquearibus aurū,
Quæ diuūm in vultus igni formanda liquescat
Massa, quid Ausoniæ scriptum crepet igne monetæ.
Hinc tibi rara quies, animóq; exclusa voluptas,
Exiguæque dapes, & nunquam læsa profundo
Cura mero. sed iura tamen genialia cordi,
Et mentem vincire tori, & iungere festa
Connubia, & fidos domino genuisse clientes.
Quis sublime genus formámq; insignis Hetruscæ
Nesciat? haudquaquam proprio mihi cognita visu,
Sed decus eximium formæ par reddit imago.
Vultibus & similis natorum gratia monstrat.
Nec vulgare genus fasces, summamq; curulem
Frater, & Ausonios enses, mandataque fidus
Signa tulit, cum prima truces amentia Dacos
Impulit, & magno gens est damnata triūpho.
Sic quicquid patrio cessatū est sanguine mater
Reddidit, obscurúmque latus clarescere vidit
Connubio gauisa domus nec pignora longè,
Quippe bis ad partus venit Lucina, manúque
Ipsa leui grauidos tetigit fœcunda labores.
Felix o si longa dies si cernere vultus
Natorum, viridisque genas tibi iusta dedissent
Stamina. sed media cecidere abrupta iuuenta
Gaudia florentésq; manu scidit Atropos annos.
Qualia pallentes declinant lilia culmos,
Pubentésq; rosæ primos moriuntur ad Austros,
Aut vbi verna nouis expirat purpura pratis:
Illa sagittiferi circumuolitastis amores
Funera, maternóque rogos vnxistis amomo.
Nec modus aut pennis, lacerus aut crinibus ignem
Spargere, collectaq; pyram struxere pharetra.
Quas tunc inferias? aut quæ lamenta dedisses
Maternis Hetrusce rogis? qui funera patris
Haud matura putas, atque hos pius ingemis annos.
Illū & qui nutu superas nunc temperat arces,
Progeniem claram terris partitus, & astris,
Lætus Idumæi donauit honore triumphi.
Dignatúsque loco victricis, & ordine pompæ
Non vetuit, tenuésque nihil minuere parentes.
Atque idem in cuneos populos cum duxit equestres,
Mutauitque genus, læuaque ignobile ferrum

Exuit, & celso natorum aequauit honore.
Dextra bis octonis fluxerunt saecula lustris,
Atque aui sine nube tenor quam dites in usus
Natorum, totoque volens excedere censu,
Testis adhuc largi nitor inde assuetus Hetrusci.
Cum tua non humiles dedit indulgentia mores.
Huic siquidem amplexu semper reuocante tenebas
Blandus, & imperio nunquam pater: huius honori
Pronior ipse etiam gaudebat cedere frater.
Quas tibi deuoti iuuenes pro patre renato
Summe ducum grates, aut quae pia vota rependant?
Tu seu tarda situ, rebusque exhausta senectus
Errauit, seu blanda diu fortuna regressum
Maluit, attonitum & venturi fulminis ictus
Horrentem, tonitru tantum, lenique procella
Contentus monuisse senem: cumque horrida supra
Aequora curarum socius procul Itala rura
Linqueret, hic molles Campani litoris oras,
Et Diomedeas consedere iussus in arces.
Atque hospes, non exul erat. nec plura moratus
Romuleum referas iterum Germanice limen,
Moerentemque foues, inclinatosque penates.
Ergo haud mirum Ductor placidissime quando
Haec est quae victis parcentia foedera Cattis,
Quaeque suum Dacis donat clementia montem.
Quamodo Marcomanos post horrida bella, vagosque
Sauromatas Latio non est dignata triumpho.
Iamque in fine dies, & inexorabile pensum
Deficit. hic moesti pietas me poscit Hetrusci.
Qualia nec Sicula moderatur carmina rupes,
Nec fati iam certus Olor, saeuique marita
Tereos. heu quantum lassantem brachia vidi
Planctibus, & prono fusum super oscula vultu.
Vix famuli, comitesque tenent. vix arduus ignis
Submouet. haud aliter gemuit periurus Theseus
Littore, qui falsis deceperat Aegea velis.
Tunc immane gemens, foedatusque ora, tepentes
Affatur cineres. cui nos fidissime linquis
Fortuna redeunte pater. modo numina magni
Praesidis atq; breues superum placauimus iras,
Nec frueris. tantique orbatus muneris usu
Ad Manes ignaro fugis: nec flectere Parcas,
Aut placare mala datur aspera numina Le-
Felix cui magna patrem ceruice vehenti (thes.
Sacra, Mycenaea patuit reuerentia flamma.
Quique tener saeuis genitorem Scipio poenis
Abstulit, & Lydi pietas temeraria Lausi.
Ergo Thessalici coniux pensare mariti
Funus, & immitem potuit Phryga vincere supplex
Thracius. ah quanto melius pro patre liceret.
Non totum rapere tamen, nec funera mittam
Longius. hic manes, hic intra tecta tenebo.
Tu custos, dominusq; laris, tibi cuncta tuorum
Parebunt, ego rite minor, semperque secundus,
Assidue libabo dapes, & pocula sacris
Manibus, effigiesque colam: te lucida saxa,
Te similem docta referet mihi linea cera.
Nunc ebur, & fuluum vultus imitabitur aurum.
Inde viam morum, longaque examina vitae,
Affatusque pios, monituraque somnia poscam.
Talia dicentem, genitor dulcedine laeta
Audit, & immites lente descendit ad umbras.
Verbaque dilecta fert narraturus Hetrusca.
Salue supremum genitor mitissime patrum,
Supremumque vale: qui nunquam sospite nato
Triste Chaos, moestisque situs patiere sepulchrum.
Semper odoratis spirabunt floribus arae.
Semper & Assyrios felix bibet urna liquores.
Et lachrymas, qui maior honos. hic sacra litabit
Manibus, eque tua tumulum tellure leuabit.
Nostra quoque exemplo meritis tibi carmina sancit.
Hoc etiam gaudens cinerem donasse sepulchro.

COMA EARINI.

Ite coma, facilemque precor transcurrite pontum.
Ite, coronato recubantes molliter auro.
Ite, dabit cursus mitis Cytherea secundos,
Placabitque notos. fors & de puppe timenda
Transferet, inque sua ducet super aequora concha.
Accipe laudatos iuuenis Phoebeie crines,
Quos tibi Caesareus donat puer, accipe laetus,
Intonsoque ostende patri, sine dulce nitentes
Comparet, atque diu fratris putet esse Lyaei.
Forsan & ipse comam nunquam labentis honorem
Proferet, atque alio clausam tibi ponet in auro
Pergame, pinifera multum felicior Ida.
Illa licet, sacra placeat sibi nube rapina,
Nempe dedit superis illum, quem turbida semper
Iuno videt, refugitq: manum, nectarq; recusat.
At tu grata Deis, pulchroque insignis alumno,
Misisti Latio placida quem fronte ministrum
Iuppiter Ausonius pariter, Romanaque Iuno
Aspiciunt, & vterque probant. nec tanta potenti
Terrarum Domino, diuum sine mente voluptas.
Dicitur Idalios Ericis de vertice lucos
Dum petit, & molles agitat Venus aurea Cygnos,
Pergameas intrasse domus. vbi maximus aegris
Auxiliator adest, & festinantia sistens
Fata, salutifero mitis Deus incubat angui.
Hic puerum egregia praeclarum sydere forma
Ipsum ante Dei ludentem conspicit aram.
Ac primum subita paulum decepta figura
Natorum de plebe putat. sed non erat illi
Arcus, & ex humeris nulla fulgentibus umbra.
Miratur puerile decus, vultumque, comasque
Aspiciens, tune Ausonias ait ibis ad arces,
Neglectus Veneri? tu sordida tecta iugumque
Seruitij vulgare feres? procul absit. ego isti

Quem meruit, forma dominum dabo. Vade age mecum,
Vade puer, ducam volucri per sydera curru
Donum immane duci. nec te plebeia manebunt
Iura, Palatino famulus deberis amori.
Nil ego, nil fateor, toto tam dulce sub orbe
Aut vidi, aut genui. cedat tibi Latmius vltro,
Sangariusque puer, quemq; irrita fontis imago,
Et sterilis consumpsit amor. te cærula Nais
Mallet, & apprensa traxisset fortius vrna.
Tu puer ante omnes, solus formosior ille,
Cui daberis. sic orsa, leues secum ipsa per auras
Tollit, Oloriniaque iubet considere biga.
Nec mora. iam Latij montes, veteresque penates
Euandri, quos mole noua pater inclytus vrbis
Excolit, & summis æquat Germanicus astris,
Tunc propior iam cura deæ: quæ forma capillis
Optima, quæ vestis roseos accendere vultus
Apta, quod in digitis, collo quod dignius aurum.
Norat cælestis oculos ducis ipsaque tædas
Iunxerat & plena dederat connubia dextra.
Sic ornat crines, Tyrios sic fundit amictus.
Dat radios, ignémque suum. cessere priores
Delitiæ, famulúmque greges. hic pocula magno
Prima duci, myrrhasque graues, crystallaque portat
Candidiore manu. crescit noua gratia Baccho.
Care puer, superis qui prælibare verendum
Nectar, & ingentem toties contingere dextram
Electus, quam nosse Getæ, quam tangere Persæ,
Armeniique, Indiq; petunt. O sydere dextro
Edite multa tibi diuûm indulgentia fauit.
Olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes
Carperet, & pulchræ fuscaret gratia formæ:
Ipse Deus patriæ, celsam trans æquora liquit
Pergamon. haud vlli puerum mollire potestas
Credita. sed tacita iuuenis Phœbeius arte
Leniter, haud vllo concussum vulnere corpus
De sexu transire iubet. tamen anxia curis
Mordetur, puerique timet Cytherea dolores.
Nondum pulchrâ ducis clementia cœperat ortu
Intactos seruare mares. nunc frangere sexum,
Atque hominem mutare nefas, gauisaque solos
Quos genuit, Natura videt, nec lege sinistra
Ferre timent famulæ natorum pondera matres.
Tu quoque nunc iuuenis, genitus si tardius esses.
Vmbratúsque genas & adultos fortior artus,
Non vnum gaudens Phœbeia ad limina munus
Misisses. patriæ nunc vertex solus ad vrbes
Nauiget, hũc multo Paphie saturabat amomo.
Hunc noua tergemina pectebat Gratia dextra.
Huic & purpurei cedat coma saucia Nisi,
Et quam Sperchio tumidus seruabat Achilles.
Ipsi cum primum niueam præcerpere frontem
Decretum est humerosque modo nudare nitentes.
Accurrunt teneri Paphia cum matre volucres,
Expediúntque comas, & serica pectore ponunt
Pallia. tunc iunctis crinem incidere sagittis.
Atque auro gemmisq; locant. rapit ipsa cadentes
Mater, & arcanos iter Cytherea liquores.
Tunc puer è turba manibus qui fortè supinis
Nobile gemmato speculum portauerat auro,
Hoc quoque demus, ait, patriis nec gratius vllũ
Munus erit templis, ipsóq; potentius auro.
Tu modo fige aciem, & vultus huc usque relinque.
Sic ait & speculum reclusit imagine rapta.
At puer egregius tendens ad sydera palmas,
His mihi pro donis, hominum mitissime custos
(Si merui) longa dominum renouare iuuenta,
Atque orbi seruare velis. hoc sydera mecum,
Hoc vnda, terraq; rogant. eat oro per annos
Iliacos, Pyliosq; simul propriosq; penates
Gaudeat, & secum Tarpeia senescere templa.
Sic ait, & motas miratur Pergamos aras.

AD CLAVDIAM VXOREM

QVid mihi mœsta die, sociis quid noctibus Vxor
Anxia, peruigili ducis suspiria cura?
Non metuo ne læsa fides, aut pectore in isto
Alter amor, nullis in te datur ire sagittis.
Audiat infesto licet hæc Rhamnusia vultu,
Non datur & si egomet patrio de littore raptus
Quattuor emeritis per bella, per æquora, lustris
Errarem: tu mille procos intacta fugares,
Non intertextas commenta retexere telas.
Sed sine fraude palam, thalamosq; armata negasses.
Dic tamen vnde alia mihi fronte, & nubila vultu?
An ne quod Euboicos fessus remeare penates
Auguror, & patria senium componere terra?
Cur hoc triste tibi? certe lasciuia cordi
Nulla, nec aut rapidi mulcent te prælia Circi,
Aut intrat sensus clamosi turba Theatri.
Sed probitas, & opaca quies, & sordida nunquã
Gaudia. quas autẽ comitem te rapto per vndas?
Quinquã & si gelidas irem mãsurus ad Arctos,
Vel super Hesperiæ vada caligantia Thules,
Aut septẽgemini caput haud penetrabile Nili,
Hortarere vias. Hæc mens tua nempe benigna,
Quam mihi sorte Venus iunctam florentibus annis
Seruet, & in senium tua, quæ me vulnere primo
Intactum thalamis & adhuc iuuenile vagantẽ
Fixisti, tua frena libens, docilisq; recepi.
Et simel insertas non mutaturus habenas,
Vsque premo. tu me vidisti Albana ferentem
Dona comes, sanctóq; indutum Cæsaris auro,
Visceribus complexa tuis, sertisq; dedisti
Oscula anhela meis. tu cum Capitolia nostra
Inficiata lyra saeuum, ingratúmque dolebas
Mecum victa Iouem. tu procurrentia primis
Carmina nostra sonis, totasq; in murmure noctes

Aure rapis vigili. longi tu sola laboris
Conscia, cumq; tuis creuit mea Thebais annis.
Qualem te nuper Stygias modo raptus ad vndas,
Cum iam Lethaeos audirem comminus amnes,
Aspexi, tenuique oculos iam morte cadentes.
Scilicet exhausti Lachesis mihi tempora fati
Te tantum miserata dedit, superisq; potentes
Inuidiam timuere tuam. post ista propinquum
Nunc iter, optatósque sinus comes ire moraris?
Heu vbi nota fides! tótque explorata per vsus,
Qua veteres Latias, Graiasque Heroidas aquias?
Isset ad Iliacas (quid enim deterret amantes?)
Penelope gauisa domos si passus Vlysses:
Questa est AEgiale, questa est Meliboea relinqui.
Et quamquam saui fecerunt Menada planctus:
Nec minor his. tu nosse fidem, firmamque mariti
Reddere. sic certè cineres, vmbrámque priorem
Quaeris adhuc, sic exequias amplexa canori
Coniugis, ingentes iterasti pectore planctus.
Iam mea, nec pietas alia est tibi. curaque nata
Sic vt mater amas. sic nunquam corde recedit
Nata tuo. fixámque animi penetralibus imis
Nocte, diéque tenes. non sic Trachinia nidos
Alcyone vernos, non sic Philomela penates
Circuit amplectens, animamque in pignora transfert.
Heu nunc illa terit viduo quod sola cubili
Otia, iam pulchra terit infoecunda iuuenta.
Sed venient plenis venient connubia tadis.
Sic certe. formaque bonis, animique meretur.
Siue chelyn complexa petit, seu voce paterna
Discēd. in Musis sonat, & mea carmina flectit:
Candida seu molli deducit brachia motu,
Ingenium probitas, artémque modestia vincit.
Nonne leues pueros, non te Cytherea pudebat
Hoc cessare decus? nec tantum Roma iugales
Conciliare toros, festasque accendere tadas
Fertilis & nostra generi tellure dabuntur.
Non adeo Vesuinus apex & flammea diri
Montes hyems, trepidas exhausit ciuibus vrbes.
Stant, populisque vigent. hic auspice condita Phoebo
Tecta, Dicarchei portus, & littora mundi
Hospita. at hic magna tractus imitantia Roma.
Quae Capys, aduectis impleuit moenia Teucris.
Nostra quoque & propriis, tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans aequora vectae
Ipse Dionaea monstrauit Apollo columba.
Has ego te sedes (nam nec mihi barbara Thrace,
Nec Libye natale solum) transferre laboro:
Quas & mollis hyems, & frigida tēperat aestas:
Quas imbelle fretum torpentibus alluit vndis.
Pax secura locis, & desidis otia vitae.
Et nunquam turbata quies, somnique perasti.
Nulla foro rabies, aut strictae iurgia legis
Morum iura viris: solum, & sine fascibus aequum.
Quid nunc magnificas species, cultúsq; locorum,
Templáque, & innumeris spatia interstincta columnis.
Et geminam molem nudi, tectique, Theatri,
Et capitolinis quinquennia proxima lustris?
Quid laudem risus, libertatémque Menandri,
Quam Romanus honos, & grata licentia miscent?
Nec desunt variae circum oblectamina vitae:
Siue vaporiferas blandissima littora Baias,
Enthea fatidicae seu visere tecta Sibyllae
Dulce sit, Iliacóque iugum memorabile Remo:
Seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri,
Teleboúmque domos, trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuaga tollit Pharus aemula luna,
Caraque non molli iuga Surrentina Lyaeo,
Quae meus ante alios habitator Pollius auget:
AEnariaeque lacus medicos, Stabiasq; renatas.
Mille tibi nostrae referam telluris amores.
Sed satis hoc coniux. satis hoc dixisse, creauit
Me tibi. me socium longos astrinxit in annos.
Nónne hac amborum genetrix, altrixque videri
Digna? sed ingratus qui plura adnecto tuisque
Moribus indubito. venies carissima coniux,
Praeuenisque etiam. sine me tibi ductor aquarum
Tybris, & armiferi sordebunt tecta Quirini.

P. STATII PAPINII
SYLVARVM LIBER IIII.
XVII. CONSVLATVS IMP.

AETA bis octonis accedit purpura fastis
Caesaris, insignémque aperit Germanicus annum.
Atque oritur cum sole nouo, cum grandibus astris
Clarius ipse nitens, & primo maior Eoo.
Exultent leges Latiae gaudete curules.
Et septem gemino iactantior aethera pulset
Roma iugo: plusq; ante alias Euandrius arces
Collis ouet. subiere noui Palatia fasces,
Et requiem bis sextus honos, precibúsq; receptis
Curia Caesareum gaudet vicisse pudorem.
Ipse etiam immensi reparator maximus aeui
Attollit vultus, & vtroque a limine grates
Ianus agit. quem tu vicina pace ligatum
Omnia iussisti componere bella, nouiq;
In leges iurare fori levat ecce supinas
Hinc, atque inde manus, geminaque hac voce profatur.
Salue magne Parens mundi, qui saecula mecum
Instaurare paras talem te cernere semper
Mense meo tua Roma cupit. sic tempora nasci,
Sic annos intrare decet. da gaudia fastis
Cōtinua, hos humeros multo sinus ambiat ostro,
Et properata tuis manibus Praetexta Mineruae.
Aspicis vt templis alius nitor, altior aris
Ignis, & ipsa meae tepeant tibi sydera brumae.
Moribus atque tuis gaudent turmaeq; tribusq;,
Purpureique Patres, lucémque a consule ducit
Omnis honos, quid tale precor prior annus habebat
Dic age Roma potens? & mecum longa vetustas
Dinumera fastos, nec parua exempla recense,
Sed quae sola meis dignetur vincere Caesar.
Ter Latio, deciésque tulit labentibus annis
Augustus fasces. sed coepit sero mereri,
Tu iuuenis praegressus auos, & quanta recusas,
Quanta vetas, flectere tamen. precibúsque Senatus
Permittes hanc saepe diem. manet insuper ordo
Longior, & totidem felix tibi Roma curules
Térque quatérque dabit, mecum altera saecula condes,
Et tibi longaeui renouabitur ara parentis.
Mille trophaea feres. tantū permitte triumphos.
Restat Bactra nouis, restat Babylona tributis
Frenari, nondum gremio Iouis Indica Laurus,
Nondum Arabes, Seresque rogant, nondum omnis honorem
Annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses.
Sic Ianus, clausóque libens se poste recepit.
Tunc omnes patuere fores, laetoque dederunt
Signa polo, longamque tibi Rex magne iuuentā
Annuit, atque suos promisit Iuppiter annos.

EPVLVM DOMITIANI EVCHARISTICON.

Regia Sidonia conuiuia laudat Elisa
Qui magnum AEneam Laurentibus intulit aruis:
Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat
AEquore, qui multo reducē consumpsit Vlyssē.
Ast ego, cui sacrae Caesar noua gaudia coenae
Nunc primum, dominaque dedit consurgere mensa,
Qua celebrē mea vota lyra, quas soluere grates
Sufficiam? non si pariter mihi vertice laeto
Nectat adoratas, & Smyrna, & Mantua lauros.
Digna loquar. mediis videor discumbere in (astris
Cum Ioue, & Iliaca porrectum sumere dextra
Immortale merum, steriles trāsmisimus annos.
Haec aeui mihi prima dies. haec limina vitae.
Téne ego regnator terrarum, orbisq; subacti
Magne parens, te spes hominum, te cura deorū
Cerno iacens? datur haec iuxta, datur ora tueri
Vina inter, mensasque, & non assurgere fas est?
Tectum augustum, ingens, non centum insigne columnis,
Sed quanta superos caelúmque Atlante remisso
Sustentare queant, stupet hoc vicina Tonantis
Regia, téque pari laetantur sede locatum
Numina, ne magnum properes ascendere caelū:
Tanta patet moles, effusaeq; impetus aulae
Liberior, campi multumq; amplexus aperti,
AEthereo & tantū domino minor, ille penates
Implet, & ingenti genio iuuat aemulus illic
Mons Libys, Iliacusque nitens, & multa Syene,
Et Chios, & glauca certantia Doride saxa,
Lunaque portandis tantum suffecta columnis.
Longa super species fessis vix culmina prendas,
Vicinis, auratiq; putes laquearia caeli.
Hic cum Romuleos proceres, trabeataq; Caesar

Agmina, mille simul iussit discumbere mensis.
Ipsa sinus accincta Ceres, Bacchúsque laborãt
Sufficere. aetherei felix sic orbita fluxit
Triptolemi: sic vitifero sub palmite nudos
Vmbrauit colles, & sobria rura Lyaeus.
Sed mihi non epulas, Indisq; innixa columnis
Robora, Maurorum famulasue ex ordine turmas,
Ipsum, ipsum cupido tantum spectare vocauit
Tranquillum vultu, sed maiestate serena
Mulcentem radios, summittentémque modestè
Fortunae vexilla suae. tamen ore nitebat
Dissimulatus honos. talem quoque Barbarus hostis
Posset, & ignotae conspectum agnoscere gentes:
Non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit
Dimissis Gradiuus equis. sic lubrica ponit
Membra Terapnaea resolutus gymnade Pollux,
Sic iacet ad Gangen Indis vlulantibus Euan.
Sic grauis Alcides post horrida iussa reuersus
Gaudebat strato latus acclinare Leoni.
Parua loquor, nec dum aequo tuos Germanice vultus.
Talis vbi Oceani finem, mensasque reuisit
AEthiopum sacro diffusus nectare vultus,
Dux superum, secreta iubet dare carmina Musas.
Et Pallenaeos Phoebum laudare triumphos.
Di tibi (namque animas saepe exaudire minores
Dicuntur) patriae bis, terque exire senecta
Annuerint fines, rata numina miseris astris,
Templáque des, habitésque domos. saepe annua pandas
Limina, saepe nouo Ianum lictore salutes:
Saepe coronatis iteres quinquennia lustris.
Qua mihi felices epulas, mensaque dedisti
Sacra tuae, talis longo post tempore venit
Lux mihi, Troianae qualis sub collibus Albae
Cum modo Germanas acies, modo Daca sonãtē
Praelia, Palladio tua me manus induit auro.

VIA DOMITIANA.

QVis duri silicis, grauisq; ferri
Immanis sonus, aequori propinquum
Saxosae latus Appiae repleuit?
Certè non Libycae sonant cateruae,
Nec dux aduena peierante bello,
Campanos quatit inquietus agros.
Nec frangit vada, montibúsque caesis
Inducit Nero sordidas paludes.
Sed qui limina bellicosa Iani
Iustis legibus, & foro coronat:
Qui castae Cereri diu negata
Reddit iugera, sobriasque terras.
Qui fortem vetat interire sexum:
Et Censor prohibet mares adultos
Pulchrae supplicium timere formae.
Qui reddit Capitolio Tonantem:
Et pacem propria domo reponit.
Qui genti patriae futura semper
Sancit lumina, flauiumque culmen.
Hic segnes populi vias grauantes,
Et campos iter omne detinentes,
Longos eximit ambitus, nouóque
Iniectu solidat graues arenas.
Gaudens Euboicae domum Sibyllae,
Gauranósque sinus, & aestuantes
Septem montibus admouere Baias.
Hic quondam piger axe vectus vno
Nutabat cruce pendula viator,
Rodebatq; rotas maligna tellus,
Et plebs in mediis Latina campis
Horrebat mala nauigationis.
Nec cursus agiles, sed impeditum
Tardabant iter orbita tacentes,
Dum pondus nimium querens sub alta
Repit languida quadrupes statera.
At nunc, quae solidum diem terebat
Horarum via facta vix duarum,
Non tensa volucrum per astra penna,
Nec velocius ibitis carinae.
Hic primus labor inchoare sulcos,
Et rescindere limites, & alto
Egestu penitus cauare terras,
Mox haustas aliter replere fossas,
Et summo gremium parare dorso,
Ne nutent sola, ne maligna sedes
Et pressis dubium cubile saxis.
Tunc vmbonibus hinc & hinc coactis,
Et crebris iter alligare gomphis.
O quantae pariter manus laborant!
Hi caedunt nemus, exuúntque montes,
Hi ferro scopulos, trabesque caedunt:
Illi saxa ligant, opúsque texunt
Cocto puluere, sordidóque Topho:
Hi siccant bibulas manu Lacunas,
Et longè fluuios agunt minores,
Hae possent & Athon cauare dextrae,
Et moestum pelagus gementis Helles
Intercludere ponte non natanti.
His paruus (Lechia nisi vetarent)
Inous freta miscuisset Isthmos.
Feruent littora, mobilísque sylua.
It longus medias fragor per vrbes.
Atque Echo simul hinc & inde fractam
Gauro Massicus vuifer remittit.
Miratur sonitum quieta Cyme,
Et Literna palus, pigérque Sauo.
At flauum caput, humidúmque latè
Crinem mollibus impeditus vluis,
Vulturnus leuat ora, maximóq;
Pontis Caesarei reclinis arcu,
Raucis talia faucibus redundat.
Camporum bone conditor meorum,
Qui me vallibus auiis refusum,
Et ripas habitare nescientem,
Recti legibus alueis ligasti:
Et nunc ille ego turbidus, minaxq;
Vix passus dubias prius carinas

Iam

Iam pontem fero, peruiusq; calcor
Qui terras rapere, & rotare syluas
Assueram (pudet) amnis esse cœpi.
Sed grates ago, seruitusq; tanti est,
Quod sub te duce, te iubente cessi,
Quod tu maximus arbiter, meaq;
Victor perpetuus legêre ripa.
Et nunc limite me colis beato,
Nec sordere sinis, malumq; latè
Deterges sterilis soli pudorem,
Ne me puluereum, grauémque cœno
Tyrrheni sinus obruat profundi.
Qualis Cinyphius tacente ripa,
Pœnos Bagrada serpit inter agros.
Sed talis ferar vt nitente cursu
Tranquillum mare, proximumq; possim
Puro gurgite prouocare Lyrim.
Hæc Amnis, pariterq; se leuarat
Ingentis plaga marmorata dorso.
Huius ianua, prosperumq; limen
Arcus belligeri Ducis Trophæis,
Et toto Ligurum nitens metallo,
Quantus nubila qui coronat imbri.
Illic flectitur excitus viator.
Illic Appia se dolet relinqui.
Tunc velocior, acriórque cursus,
Tunc ipsos iuuat impetus iugales.
Ceu fessis vbi remigum lacertis
Primæ carbasa ventilantur auræ.
Ergo omnes, age, quæ sub axe primo
Romani colitis fidem parentis,
Prono limite commeate gentes,
Eoæ citius venite laurus,
Nil obstat cupidis, nihil moratur.
Qui primo Tyberim reliquit ortu,
Primo vespere nauigat Lucrinum.
Sed quam fine via recentis imo,
Quà monstrat veteres Apollo Cumas,
Albam crinibus, infulisq; cerno?
Visu fallimur? an sacris ab antris
Profert Chalcidicas Sybilla laurus?
Cedamus Chely. iam repone cantus.
Vates sanctior incipit. tacendum est.
En & colla rotat, nouísque latè
Bacchatur spatiis, viamq; replet.
Tunc sic virgineo profatur ore.
Dicebam veniet manete campi,
Atque amnes. veniet fauente cælo
Qui fœdum nemus, & putres arenas
Celsis pontibus, & via leuabit.
En hic est Deus, hunc iubet beatis
Pro se Iuppiter imperare terris.
Quo non dignior has subit habenas,
Ex quo me duce præscios Auerni
AEneas auidè futura quærens
Lucos & penetrauit & reliquit.
Hic paci bonus, hic timendus armis,
Natura melior, potentiórq;.
Hic si flammiferos teneret axes,
Largis Indus nubibus maderet,
Vndaret Libye, teperet AEmus.
Salue dux hominum, & parens deorum,
Prouisum mihi cognitumq; numen,
Nec iam putribus euoluta chartis
Solenni prece quindecim virorum
Perlustra mea dicta. sed canentem
Ipsam cominus (vt mereris) audi.
Vidi quam seriem morantis æui
Pronectant tibi candida sorores.
Magnus te manet ordo sæculorum
Natis longior, abnepotibusq;.
Annos perpetua geres iuuenta,
Quos fertur placidos obisse Nestor,
Quos Tithonia computat senectus,
Et quantos ego Delium poposci.
Iurauit tibi iam niualis Arctos.
Nunc magnos Oriens dabit triumphos.
Ibis quà vagus Hercules, & Euan
Vltra sydera, flammeumq; solem,
Et Nili caput, & niues Atlantis:
Et laudum cumulo beatus omnis
Scandes belliger, abnuésque currus.
Donec Troicus ignis, & renata
Tarpeius Pater intonabit aula.
Hæc donec via, te regente terras
Annosa magis Appia senescat.

AD MARCELLVM.

CVrre per Euboicos non segnis epistola campos
Hac ingressa vias, quâ nobilis Appia crescit
In latus, & molles solidus premit agger arenas:
Atque vbi Romuleas velox penetraueris arces,
Continuo dextras flaui pete Tybridis oras,
Lydia quà penitus stagnum nauale coercet
Ripa, suburbanisque vadum prætexitur hortis,
Illic egregium, formáque, animísque, videbis
Marcellum, & celso præsignem vertice noscet.
Cui primum solito vulgi de more salutem,
Mox inclusa modis hæc reddere verba memēto.
Iam terras, volucrémque polum, fuga veris aquosi
Laxat, & Icariũ cælum latratibus vrit.
Ardua iam densæ rarescunt mœnia Romæ.
Hos Præneste sacrum, nemus hos glaciale Dianæ,
Algidus aut horrens, aut Thuscula protegit vmbra:
Tiburis hi lucos, Anienáque frigora captant.
Te quoque clamosæ, quænam plaga mitior vrbi
Subtrahit? æstiuos quo decipis aere soles?
Quid tuus ante omneis, tua cura potissima Gallus
Nec non noster amor (dubium morúmne probandus,
Ingeniíve bonis) Latiis æstiuat in oris?
Anne metallifera repetit iam mœnia Lunæ?
Tyrrhenósque domos? quod si tibi proximus hæret,

Non ego nunc vestro procul à sermone recedo.
Certum est. inde sonus geminas mihi circuit aures:
Sed tu dum nimio possessa Hyperione flagrat
Torua Cleonei iuba syderis, exue curis
Pectus, & assiduo temet furare labori.
Et sontes operit pharetras, arcumq́; retendit
Parthus, & Eleis auriga laboribus actos
Alpheo permulcet equos. & nostra fatiscit
Laxaturque Chelys. vires instigat, alitq́;
Tempestiua quies, maior post otia virtus.
Talis cantata Briseide venit Achilles
Acrior, & positis erupit in Hectora plectris.
Te quoque flammabit tacitè repetita parumper
Desidia, & solitos nouus exultabis in actus.
Certè iam Latia non miscent iurgia leges,
Et pacem piger annus habet, messesq́; reuersa
Dimisere forum. nec iam tibi turba reorum
Vestibulo, querulisq́; rogant exire clientes.
Cessat Centeni moderatrix Iudicis hasta.
Qua tibi sublimi iam nunc celeberrima fama
Eminet, & iuuenes facundia praterit annos.
Felix curarum, cui non Heliconia cordi
Serta, nec imbelles Parnasi è vertice laurus.
Sed viget ingenium, & magnos accinctus in vsus
Fert animus quâscunque vices. nos otia vita
Solamur cantu, ventosáque gaudia fama
Quarimus. en egomet somnum, & geniale secutus
Littus, vbi Ausonio se condidit hospita portu
Parthenope, tenues ignauo pollice chordas
Pulso. Maronei que sedens in margine templi
Sumo animum, & magni tumulis accanto magistri.
At tu si longi cursum dabit Atropos aui,
(Détque precor) Latiiq́; ducis sic numina pergant,
(Quem tibi posthabito studium est coluisse Tonante,
Quiq́; tuos alios subtexit munere fasces,
Et spatia obliqua mandat renouare Latina)
Forsitan Ausonias ibis frenare Cohortes,
Aut Rheni populos, aut nigra littora Thules,
Aut Istrum seruare latus, metuendaq́; porta
Limina Caspiaca. nec enim tibi sola potentis
Eloquij virtus, sunt membra accommoda bellis,
Quiq́; grauem tardi subeant thoraca lacerti.
Seu campo pedes ire paras, est agmina supra
Nutaturus apex. seu frena sonantia flectes,
Seruiet asper equus. nos facta aliena canendo
Vergimur in senium: propriis tu pulcher in armis
Ipse canenda geres, patriaq́; exempla parabis.
Magna géres. dignúsque etiamnum belliger actus
Poscit auus, prastatq́; domi nouisse triumphos.
Surge agedum, iuuenemque puer deprende parentem
Stemmate materno felix, virtute paterna.
Iam te blanda sinu Tyrio, sibi gloria felix
Educat, & cunctas gaudet spondere curules.
Hac ego Chalcidicis ad te Marcelle sonabam
Littoribus, fractas vbi Vesbius egerit iras,
AEmula Trinacriis voluẽs incendia flammis.
Mira fides, credétne virum ventura propago,
Cùm segetes iterum, cùm iam hac deserta virebunt,
Infra vrbes, populosq́; premi, proauitaq́; toto
Rura abiisse mari. nec dum letale minari
Cessat apex. procul ista tuis, Tifata, Teate,
Nec Marrucinos agat hac insania montes.
Nunc si fortè meis qua sint exordia Musis
Scire petis, iam Sidonios emensa labores
Thebais optato collegit carbasa portu.
Parnasiq́; iugis, syluáque Heliconide festis
Thura dedit flammis, & virgineis exta iuncta,
Pomiferaq́; meas suspendit ab arbore vittas.
Nunc vacuos crines, alio subit infula nexu.
Troia quidem, magnúsque mihi tentatur Achilles.
Sed vocat Arcitenens alio pater, armáque monstras
Ausonij maiora ducis: trahit impetus illo
Iam pridem, retrahitq́; timor. stabúntne sub illa
Mole humeri? an magno vincetur pondere ceruix?
Dic Marcelle, ferat fluctus adsueta minores
Nosse ratis nondum Ioniis credenda periclis?
Iamque vale, & penitus noti tibi vatis amorem
Corde exire veta. nec enim Tirynthius alma
Pectus amicitia, cedit tibi gloria fidi
Theseos, & lacerum qui circa mœnia Troia
Priamidem caso solatia traxit amico.

LYRICVM AD SEPT. SEVERVM.

PArui beatus ruris honoribus,
Qua prisca Teucros Alba colit lares,
Fortem atque facundum Seuerum
Non solitis fidibus saluto.
Iam trux ad Arctos Parrhasias hyems
Concessit altis obruta solibus:
Iam pontus, ac tellus renident,
Iam Zephyris Aquilo refractus.
Nunc cuncta veris frondibus annuis
Crinitur arbos, nunc volucrum noui
Questus, inexpertumque carmen,
Quod tacita statuere bruma.
Nos parca tellus, peruigil & focus,
Culmenq́; multo lumine sordidum
Solantur, exemptúsque testa,
Qua modo ferbuerat Lyaus.
Non mille balant lanigeri greges,
Nec vacca dulci mugit adultero.
Vniq́; si quando canenti
Mutus ager domino reclamat.
Sed terra primis post patriam mihi
Dilecta curis, hinc mea carmina

Regina

Regina bellorum virago
Caesareo perarauit auro.
Cum tu sodalis dulce periculum
Connisus omni pectore tolleres,
Vt Castor ad cunctos tremebat
Bebrycia strepitus arena.
Téne in remotis Syrtibus auia
Leptis creauit? iam feret Indicas
Messes, odoratisque rara
Cynnama praeripiet Sabbaeis.
Quis non in omni vertice Romuli
Reptasse dulcem Septimium putet?
Quis fonte Iuturnae relictis
Vberibus neget esse pastum?
Hac mira virtus protinus Ausonum
Portus, vadosa nescius Africa
Intras, adoptatusque Thuscis
Gurgitibus puer innatasti.
Hic paruus inter pignora Curiae
Contentus alto lumine purpurae
Crescis, sed immensos labores
Indole patricia secutus.
Non sermo Poenus, non habitus tibi,
Externa non mens, Italus, Italus.
Sunt vrbe, Romanisque turmis,
Qui Libyam deceant alumni.
Est & frementi vox hilaris foro,
Venalis: sed non eloquium tibi,
Ensisq; vagina quiescit,
Stringere ni iubeant amici.
Sed rura cordi saepius, & quies.
Nunc in paternis sedibus, & solo
Veiente, nunc frondosa supra
Hernica, nunc Curibus vetustis.
Hic plura pones, vocibus & modis
Passim solutis. sed memor interim
Nostri, verecundo latentem
Barbiton ingeminas sub antro.

VINDICIS HERCVLES EPITRAPEZIOS.

Forte remittentem curas, Phoeboque leuatum
Pectora, cùm patulis tererem vagus otia septis,
Iam moriente die, rapuit me coena benigni
Vindicis. haec imos animi per lapsa recessus
Inconsumpta manet. neque enim ludibria ventris
Hausimus, aut epulas diverso è sole petitas,
Vinaque perpetuis aeuo certantia fastis.
Ah miseri. quos nosse iuuat, quid Phasidis ales
Distet ab hyberna Rhodopes grue: quis magis anser
Exta ferat. cur Thuscus aper generosior Vmbro.
Lubrica qua recubent conchilia mollius alga.
Nobis verus amor, medioq; Helicone petitus
Sermo, hilaresq; ioci, brumalē absumere noctē
Suaserunt, mollemq; oculis expellere somnum,
Donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Tithonia mensas.
O bona nox, iunctaque vtinam Tirynthia luna,
Nox & Erythraeis Thetidis signanda lapillis,
Et memoranda diu, geniumque habitura perennem.
Mille vbi tunc species, aerisque eborisq; vetusti,
Atque locuturas mentito corpore ceras,
Edidici. quis namque oculis certauerit vsquam
Vindicis. artificum veteres agnoscere ductus?
Et non inscriptis authorem reddere signis?
Hic tibi quae docto multum vigilata Myroni
AEra, laboriferi viuant quae marmora caelo
Praxitelis. quod ebur Pisaeo pollice rasum,
Quod Polycletaeis visum est spirare caminis,
Linea quae veterem longè fateatur Apellem,
Monstrauit. nāq; haec quoties Chelyn exuit ille,
Desidiae est, hic Aoniis amor auocat antris.
Haec inter, castae Genius tutelaque mensae
Amphitryoniades, multo mea coepit amore
Pectora, nec longo satiauit lumina visu,
Tantus honos operi, firmosq; inclusa per artus
Maiestas. Deus ille Deus, seseque videndum
Indulsit Lisyppe tibi, paruusque videri,
Sentirique ingens, & cùm mirabilis intra
Stet mensura pedem, tamen exclamare libebit
(Si visus per membra feras) hoc pectore pressus
Vastator Nemees: haec exitiale ferebant
Robur, & Argoos frangebant brachia remos.
Hoc spatio tam magna breui mendacia formae,
Quis modus in dextra, quanta experientia docti
Artificis curis, pariter gestamina mensae
Fingere, & ingentes animo versare colossos?
Tale nec Idaeis quicquam Telchines in antris
Nec solidus Brontes, nec qui polit arma deorum
Lemnius, exigua potuisset ludere massa.
Nec torua effigies, epulisque aliena remissis.
Sed qualem parci domus admirata Molorchi,
Aut Alea lucis vidit Tegeaea sacerdos.
Qualis & Oetaeis emissus in astra fauillis
Nectar adhuc torua laetus Iunone bibebat.
Sic mitis vultus, veluti de pectore gaudens
Hortetur mensas, tenet haec marcentia fratris
Pocula, adhuc sana meminit manus altera cadus.
Sustinet occultum Nemeae tegmine saxum
Digna operi fortuna sacro, Pellaeus habebat
Regnator laetis numen venerabile mensis,
Et comitem occasus secum portabat & ortus:
Prensabatque libens, modo qua diademata dextra
Abstulerat, dederatque, & magnas verterat vrbes,
Semper ab hac animos in crastina bella petebat.
Huic acies victor semper narrabat opimas.
Siue cathenatos Bromio detraxerat Indos,
Seu clausam magna Babylona refregerat hasta,

Seu Pelopis terras, libertatémque Pelasgam
Obruerat bello: magnoque ex agmine laudum
Fertur Thebanos tantum excusasse triumphos.
Ille etiam magnos fatis rumpentibus actus,
Cum traheret letale merum, iam mortis opaca
Nube grauis Vultus, alios in numine caro,
AEráque supremis timuit sudantia mensis.
Mox Nasamoniaco decus admirabile Regi
Possessum. fortique Deo libauit honores
Semper atrox dextra. periuróq; ense superbus
Annibal Italica perfusum sanguine gentis.
Diráque Romuleos portantem incendia tectis,
Oderat: & cum epulas. & cum lenaa dicaret
Dona Deus, castris mærens comes isse nefandis.
Pracipuè cum sacrilegus face miscuit arces
Ipsius, immeritásque domos, ac templa Sagũti
Polluit, & populis furias immisit honestas.
Nec post Sidonij letum ducis, are potita
Egregio plebeia domus conuiuia Sylla
Ornabat semper. claros intrare penates
Assuetum, & felix dominorum stemmate signum.
Nunc quoque (si mores, humanáque pectora cura
Nosse Deis) non aula quidem Tirynthie, nec te
Regum ambit bonos. sed casta ignaráque culpa
Mens domini, cui prisca fides, cœptaq; perenne
Fœdus amicitia: scit adhuc florente sub auo
Par magnis Vestinus auis, quem nocte: dieq;
Spirat, & in cara viuit complexibus Vmbra.
Hic igitur tibi læta quies fortissime Diuum
Alcide: nec bella vides, pugnásque feroces,
Sed chelyn, & vittas, & amantes carmina laurus.
Hic tibi solenni memorabit carmine, quantus
Iliacas, Geticásque domos, quantúsq; niualem
Stymphalon, quantúsque iugis Erimanthon aquosis
Terrueris, quem te pecoris possessor Iberi,
Quem tulerit sæua Mareoticus arbiter ara.
Hic penetrata tibi, spoliatáque limina mortis
Concinet, & flentes Libya, Scythiane puellas.
Nec te regnator Macedum, nec barbarus vnquam
Annibal, aut sæui posset vox horrida Sylla,
His celebrare modis certo tu muneris author
Non aliis malles oculis Lysippe probari.

LYRICVM AD MAXIMVM IVNIVM.

IAmdiu lato satiata campo
Fortis herois Erato labores
Differ. atque ingens opus in minores
Contrahe gyros,
Tuq; regnator Lyrica cohortis,
Da noui paulum mihi iura plectri,
Si tuas cantu Latio sacraui
Pindare Thebas.
Maximo carmen tenuare tento,
Nunc ab intonsa capienda Myrto
Serta, nunc maior sitis. & bibendus
Castior amnis.
Quando te dulci Latio remittent
Dalmata montes? vbi dite viso
Pallidus fossor redit, erutóque
Concolor auro.
Ecce me natum propriore terra
Non tamen portu retinent amœno
Desides Baia, Liticenue notus
Hectoris armis.
Torpor est nostris sine te Camœnis,
Tardius sueto venit ipse Thymbra
Rector. & primis meus ecce metis
Haret Achilles.
Quippe te fido monitore nostra
Thebais multa cruciata lima
Tentat audaci fide, Mantuana
Gaudia fama.
Sed damus lento veniam, quod alma
Prole fundasti vacuos penates.
O diem latum, venit ecce nobis
Maximus alter.
Orbitas omni fugienda nisu,
Quam premit votis inimicus hares,
Optimo poscens (pudet heu) propinquum
Funus amico.
Orbitas nullo tumulata fletu,
Stat domo capta cupidus superstes
Imminens leti spoliis, & ipsum
Computat ignem.
Duret in longum generosus infans,
Pérque non multis iter expeditum
Crescat in mores patrios, auumq;
Prouocet actis.
Tu tuos paruo memorabis enses,
Quos ad Eoum tuleris Orontem
Signa frenata moderatus ala
Castore dextro.
Ille vt inuicti rapidum secutus
Casaris fulmen, refugis amaram
Sarmatis legem, dederit sub imo
Viuere cœlo.
Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quis mundi senium remensus
Orsa Salusti breuis, & Timaui
Reddis alumnum.

AD IVLIVM MENECRATEM OB PROLEM.

PAnde fores superûm, vittatáque templa Sabais.
Nubibus, & pecudum fibris spirantibus imple,
Parthenope. clari genus ecce Menecratis auget.
Tertia iam soboles procerum tibi nobile vulgus
Crescit, & insanis solatur damna Vesenis.
Nec solum festas secreta Neapolis aras
Ambiat, & socij portus, dilectaq; mitis
Terra Dicarchei, nec non plaga cara madenti
Surrentina

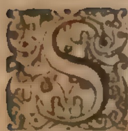
Surrentinus Deo sertis altaria cingat
Maternis qui litteris aui, quem turba nepotum
Circuit, & similes contendit reddere vultus.
Gaudeat & Libyca praesignis auunculus hasta:
Quique sibi genitos putat, attollitque benigno
Pollius sinu. macte ô iuuenis, qui tanta merenti
Lumina das patriae, dulci tremit ecce tumultu
Tot dominis clamata domus. procul atra recedat
Inuidia, atque alio liuentia pectora flectat
His senium, longaeque decus virtutis, & alba
Atropos, & patrias lauros promisit Apollo.
Ergo quod Ausoniae Pater augustissimus vrbis
Ius tibi tergeminae dederat laetabile prolis,
Omen erat, venit toties Lucina piúmque
Intrauit repetita larem. sic fertilis oro
Stet domus, & donis nunquam mutata sacratis.
Macte, quod & proles tibi saepius aucta virili
Robore. sed iuueni laetam dat Virgo parenti.
Aptior his virtus, citius dabit illa nepotes.
Qualis maternis Helene iam digna palaestris
Inter Amyclaeos reptabat candida fratres.
Vel qualis caeli facies, vbi nocte serena
Admouere iubar mediae duo sydera Lunae.
Sed queror haud faciles iuuenum rarissime, questus,
Irascorque etiam, quantum irascuntur amantes.
Tantane me decuit vulgari gaudia fama
Noscere? cumque tibi vagiret tertius infans,
Protinus ingenti non venit nuntia cursu
Littera, quae festos cumulare altaribus ignes,
Et redimire chelyn, postésque ornare iuberet?
Albanoque cadum sordentem promere fumo?
Et cantu signare diem? sed tardus, inersque
Nunc demum mea vota cano: tua culpa, tuusque
Hic pudor. vlterius sed enim producere questus
Non licet. en hilaris circumstat turba tuorum,
Defensatque patrem, quem non hoc agmine vincat?
Di Patrii, quos auguriis super aequora magnis
Littus ad Ausonium deuexit Abantia classis,
Tu ductor populi longe emigrantis Apollo.
Cuius adhuc volucrem laeua ceruice sedentem
Respiciens blande felix Eumelis adorat:
Tuque Actaea Ceres, cursu cui semper anhelo
Votiuam taciti quassamus lampada mystae
Et vos Tyndaridae, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta, vmbrósaque magis coluere Therapnae.
Hos cum plebe sua patrii seruate Penates.
Sint qui fessam aeuo, crebrisque laboribus vrbem
Voce, opibúsque iuuent, viridique in nomine seruent.
His placidos genitor mores, largumque nitorem
Monstrat auus, pulchrae studium virtutis vterque.
Quippe & opes, & origo sinunt, hac lampade primo
Patricias intrare fores, hos pube sub ipsa
(Si modo prona bonis inuicti Caesaris adsint
Numina) Romuleae limen pulsare Senatus.

RISVS SATVRNALITIVS
AD PLOTIVM.

Est sanè iocus iste, quod libellum
Misisti mihi Grippe pro libello.
Vrbanum tamen hoc potest videri
Si post hoc aliquid mihi remittas.
Nam si ludere Grippe perseueras,
Non ludis. licet ecce computemus.
Noster purpureus, nouúsque charta,
Et binis decoratus vmbilicis,
Praeter me mihi constitit decussis.
Tu rosum tineis, situque putrem,
Quales aut Libycis madent oliuis,
Aut Thus Niliacum, Pipérve seruant,
Aut Byzantiacos colunt lacertos,
Nec saltem tua dicta continentem,
Quae trino iuuenis foro tonabas,
Aut centum propè iudices prius, quam
Te Germanicus arbitrum, sequenti
Annonae dedit, omniúmque latè
Praefecit stationibus viarum.
Sed Bruti senis oscitationes
De capsa miseri Libellionis,
Emptum plus minus asse Caiano
Donas. vsque adeo ne defuerunt
Caesis pilea suta de lacernis?
Vel mantelia? luridaue mappae?
Charta, Thebaicave, Caricave.
Nusquam turbine conditus ruenti
Prunorum globus, atque Coctanorum
Non Ellychnia sicca, non replicta
Bulborum tunica, nec oua tantum.
Non leues Alicae, nec asperum Far.
Nusquam Cyniphiis vagata campis
Curuarum domus vda cochlearum.
Non lardum graue, debilisve Perna.
Non Lucanica, non graues Phalisci.
Non sal, Oxiporíumve, Caseúsve,
Aut Panes viridantis Aphronitri.
Vel Passum Psythiis suis recoctum.
Dulci defruta vel lutosa caeno.
Quantum vel dare cereos nitentes.
Cultellum, tenuésve codicillos.
Ollares rogo non licebat vuas,
Cumano patinas in orbe tortas,
Aut vnam dare Synthesin (quid horres?)
Alborum calicum, atque caccaborum?
Sed certa velut aequus in statera,
Nil mutas. sed idem mihi rependis.
Quid si cum bene mane semicrudus
Illatam tibi dixero salutem,
Et tu me vicibus domi salutes?
Aut cum me dape iuueris opima,
Expectes similes & ipse coenas?
Irascor tibi Grippe. sed valebis
Tantum ne mihi quo soles lepore,
Et nunc endecasyllabos remittas.

P. STATII PAPINII
SYLVARVM LIBER V.

ABSCANTII IN PRISCILLAM PIETAS.

Si manus, aut similes docilis mihi fingere ceras,
Aut ebur, impressis aurúmve animare figuris,
Hinc Priscilla tuo solatia grata marito
Conciperem. námque egregia pietate meretur,
Vt vel Apellaeo vultus signata colore,
Phidiaca vel nata manu, reddare dolenti.
Sic auferre rogis vmbram conatur, & ingens
Certamen cum morte gerit, curásque fatigat
Artificum. inq; omni te quarit amare metallo.
Sed mortalis honos, agilis quem dextera laborat.
Nos tibi laudati iuuenis rarissima coniux,
Longa nec obscurum finem latura perenni
Tentamus dare iusta lyra. modo dexter Apollo.
Quique venit iuncto mihi semper Apolline Caesar,
Annuat. haud alio melius condere sepulchro.
Sera quidem tanto struitur medicina dolori,
Altera cum volucris Phoebi rota torqueat annum.
Sed cum plaga recens, & adhuc in vulnere primo
Nigra domus questu, miserámque accessus ad aurem
Coniugis orbati, tunc flere & scindere vestes,
Et famulos lassa greges, & vincere planctus,
Fatáque, & iniustos rabidis pulsare querelis
Caelicolas, solamen erat. licet ipse leuandos
Ad gemitus syluis comitatus, & amnibus Orpheus
Afforet, atque omnis pariter matertera vatem,
Omnis Apollineus tegeret, Bacchiáq; sacerdos,
Nil cantus, nil fila, deis pallentis; auerni
Eumenidúmque audita comis, mulcere valerent,
Tantus in attonito regnabat pectore luctus.
Nunc etiam ad planctus refugit. iam plana cicatrix
Dum canimus, grauibúsque oculis vxorius instat
Imber. habéntne pios etiamnum haec lumina fletus?
Mira fides: citius genitrix Sipyleia fertur
Exhausisse genas, citius Tithonida maesti
Deficient rores, aut exsiccata satiscet
Mater Achilleis hyemes affrangere bustis.
Macte animi, notat ista Deus, qui flectit habenas
Orbis, & humanos propior Ioue, digerit actus,
Maerentémque videt, lectíque arcana ministri
Hinc etiam documenta capit, quod diligis vmbram,
Et colis exequias. hic est castissimus ardor.
Hic amor, à domino meritus censore probari.
Nec mirum si vos collato pectore mixtos
Iunxit inabrupta Concordia longa cathena.
Illa quidem, nuptumq; prior, tadásque marito
Passa alio. sed te seu virginitate iugatum
Visceribus totis, animóque amplexa fouebat.
Qualiter aequaeuo sociatam palmite vitem
Vlmus amat, miscétque nemus, ditémque precatur
Autumnum, & caris gaudet redimita racemis.
Laudentur proauis, seu pulchra munere formae,
Quae morum caruere bonis, falsóque potentes
Laudis egent verae. tibi quanquam & origo niteret,
Et felix species, multumque optanda maritis,
Et te maior honos. vnum nouisse cubile,
Vnum secretis agitare sub ossibus ignem.
Illum nec Phrygius vitiasset raptor amorem,
Dulichiive proci, nec qui fraternus adulter
Casta Mycenaeo connubia polluit auro.
Si Babylonis opes, Lydae si pondera Gazae,
Indorumque dares, Serumque, Arabumque potentes
Diuitias, mallet cum paupertate pudica
Intemerata mori, vitámque impendere famae.
Nec frons triste rigens, nimiusque in moribus horror:
Sed simplex, hilarisque fides, & mixta pudori
Gratia. quod si anceps metus ad maiora vocasset,
Illa vel armiferas pro coniuge lata cateruas,
Fulmineósque ignes, mediique pericula ponti,
Exciperet: melius quod non aduersa probarunt
Quae tibi cura tori, quantus pro coniuge pallor!
Sed meliore via, dextros tua vota marito
Promeruere Deos. Dum nocte diéque fatigat
Numina, dum cunctis supplex aduolueris aris,
Et mitem Genium domini praesentis adoras,
Audiit ea. venítque gradu fortuna benigno.
Vidit quippe pij iuuenis, rarámque quietem,

Inter

Intactamque fidem, succinctaque pectora curis,
Et vigiles sensus, & digna euoluere tantas
Sobria corda vices. Vidit qui cuncta suorum
Nouit, & inspectis ambit latus omne ministris.
Nec mirum, videt ille ortus, obitusque: quid Arctos,
Quid Boreas hybernus agat, ferrique togæque
Consilia, atque ipsam mentem probat: ille subactis
Molem immensam humeris, & vix tractabile pondus
Imposuit: nec enim numerosior altera sacra
Cura domo, magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata Ducis, viresque, modosque
Imperij tractare manu: quæ Laurus ab Arcto,
Quid vagus Euphrates, quid ripa Binominis Istri,
Quid Rheni vexilla ferant: quantum vltimus orbis
Cesserit, & refluo circumsona gurgite Thule.
Omnia nam lætas pila attollentia frondes,
Multaque fumosa signatur lancea penna.
Præterea fidos dominus si diuidat enses
Pandere quis centum valeat frenare maniplos
Intermissus Eques: quis præcepisse cohorti?
Quem deceat clari præstantior ordo tribuni?
Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ?
Mille etiam prænosse vices an merserit agros
Nilus, an imbrifero Libye sudauerit Austro.
Cunctaque si numerem, non plura interprete Virga
Nuntiat, e celsis ales Tegeaticus astris.
Quæque cadit liquidas Iunonia virgo per auras,
Et picturato pluuium ligat aera gyro.
Quæque tuas laurus volucri Germanice cursu
Fama vehit prægressa diem, tardumque sub astris
Arcada, & in medio linquit Thaumantida cælo.
Qualem te superi Priscilla, hominesque benigno
Aspexere die, cum primum ingentibus actis
Admotus coniux. Vicisti gaudia cœna
Ipsius effuso dum pectore prona sacratos
Ante pedes, auide domini tam magna merentis
Volueris. Aonio non sic in vertice gaudet,
Quem pater arcani præfecit vatibus antri
Delius, aut primi, cui ius venerabile thyrsi
Bacchus, & attonitæ tribuit vexilla cateruæ.
Nec tamen hic mutata quies, probitasue secundis
Intumuit: tenor idem animo, moresque modesti
Fortuna crescente manent. fouet anxia curas
Coniugis, hortaturque simul, flectitque labores.
Ipsa dapes modicas, & sobria pocula tradit,
Exemplumque ad herile monet. Velut Appula coniux
Agricolæ parci, vel sole infecta Sabino
Quæ videt emeritis iam prospectantibus astris
Tempus adesse viri, propere mensasque, torosque
Instruit, expectatque sonum redeuntis aratri.
Parua loquor. tecum gelidas comes illa per Arctos,
Sarmaticasque hyemes, Istrumque, & pallida Rheni
Frigora, tecum omnis animo durata per æstus,
Et si castra darent, vellet gestare pharetras,
Vellet Amazonia latus intercludere Pelta,
Dum te puluerea bellorum nube videret
Cæsarei prope fulmen equi, diuinaque tela
Vibrantem, & magnæ sparsum sudoribus hastæ.
Hactenus alma chelys. tempus nunc ponere frondes
Phœbe tuas, mæstaque comam damnare Cupresso.
Quisnam impacata consanguinitate ligauit
Fortunam, Inuidiamque Deus? quis iussit iniquas
Æternum bellare deas? nullamne notauit
Illa domum, toruo quam non hæc lumine figat
Protinus? & sæua perturbet gaudia dextra?
Florebant hilares, inconcussique penates.
Nil mixtum. quid enim, quamuis infida, leuisque,
Cæsare tam dextro posset Fortuna timeri?
Inuenere viam liuentia fata, piumque
Intrauit vis sæua larem. sic plena maligno
Afflantur vineta noto: sic alta senescit
Imbre seges nimio: rapida sic obuia puppi
Inuidet, & velis adnubilat aura secundis.
Carpitur eximium fato Priscilla decorum.
Qualiter alta comam syluarum gloria Pinus
Seu Iouis igne malo, seu iam radice soluta
Deficit, & nulli spoliata remurmurat auræ.
Quid probitas, aut casta fides? quid numina prosunt
Culta Deum? furuæ miseram circum vndique leti
Vallauere plagæ. tenuantur dura sororum
Licia, & exactis superest pars vltima filis.
Nil famuli cœtus, nil ars operosa medentum
Auxiliata malis. comites tamen vndique ficto
Spem simulant vultu, flentem notat illa maritum.
Ille modo inferna nequicquam flumina Lethes
Incorrupta rogat, nunc anxius omnibus aris
Illachrymat, signatque fores, & pectore terget
Limina: nunc magni vocat exorabile numen
Cæsaris. Heu durus Fati tenor! estne quod illi
Non liceat? quantæ poterant mortalibus annis
Accessisse moræ, si tu pater omne teneres
Arbitrium, cæco gemeret mors clusa barathro,
Longius & vacuæ posuissent stamina Parcæ.
Iamque cadunt vultus, oculisque nouissimus horror,
Obtusæque aures: nisi cum vox sola mariti
Noscitur. illum vnum media de morte reuersa

Mens videt. illum agris circundat fortiter vlnis
Immotas obuersa genas. nec sole supremo
Lumina, sed dulci mauult satiare marito.
Tunc sic vnanimum moriens solatur amantem,
Pars animæ victura meæ, cui linquere possim
O vtinam quos dura mihi rapit Atropos annos.
Parce precor lachrymis, sæuo nec concute plãctu
Pectora nec crucia fugientem coniugis vmbrã.
Linquo equidem thalamos (salua tamen ordine) mæstos
Quod prior exegi longa potiora senecta
Tempora. vidi omni te pridem in flore nitentẽ,
Vidi alte propius, propriusque accedere dextra.
Non in te fatis, non iam cælestibus vllis
Arbitrium mecum ista fero. tu limite cœpto
Tende libens, sacrumque latus, Geniumque potentem
Irrequietus ama. nunc, quod cupis ipse videri,
Da Capitolinis æternum sedibus aurum,
Quo niteat sacri centeno pondere vultus
Cæsaris, & propria signet cultricis amorem.
Sic ego, nec furias, nec deteriora videbo
Tartara, & Elysias felix admittar ad oras.
Hæc dicit labens, sociósque amplectitur artus,
Hærentémque animam non tristi in ora mariti
Transtulit & cara pressit sua lumina dextra.
At iuuenis magno flammatus pectora luctu,
Nunc implet sæuo viduos clamore penates.
Nunc ferrum laxare cupit. nunc ardua tendit
In cola: vix retinent comites. nunc ore ligato
Incubat amissæ, mersúmque in corde dolorem
Sanus agit. qualis conspecta coniuge segnis
Odrysius vates positis ad Strymona plectris
Obstupuit, tristémque rogũ sine carmine fleuit.
Ille etiam certè rupisset tempora vitæ,
Ne tu tartareum Chaos incomitata subires,
Sed prohibet mens fida Duci, mirandaq; sacris
Imperiis & maior amor. quis carmine digno
Exequias, & dona malæ feralia pompæ
Perlegat? omne illic stipatum examine longo
Ver Arabum, Cilicúmque fluit. floresq; Sabæi,
Indorúmque arsura seges præreptaque templis
Thura, Palæstini simul, Hebræique liquores,
Coryciaque comæ, Cynareiaq; germina. & altis
Ipsa toris serum, Tyrióque vmbrata recumbit
Tegmine sed toto spectatur in agmine coniux.
Solus in hunc magnæ flectuntur lumina Romæ,
Ceu iuuenes natos suprema ad busta ferentem,
Is dolor in vultu. tantum crinésque, genæque
Noctis habent illam tranquillo fine solutam
Felicémque vocant, lachrymas fundente marito.
Est locus ante vrbem, qua primum nascitur ingens
Appia, quáq; Italo gemitus Almone Cybelle
Ponit, & Idæos iam non reminiscitur amnes.
Hic te Sidonio velatam molliter ostro
Eximius coniux, nec enim fumantia busta
Ardorémque rogi potuit perferre) beato
Composuit Priscilla toro. nil longior ætas
Carpere, nil aui poterunt vitiare labores
Siccatam membris. tantas venerabile marmor
Cepit opes. mox in varias mutata nouatis
Effigies, hoc ære Ceres, hoc lucida Gnosis,
Illo Maia tholo, Venus hoc non improba saxo
Accipiunt vultus haud indignata decoros
Numina. circumstant famuli, consuetaque turba
Obsequiis tum rite tori, mensæque parantur
Assiduè: domus ista domus. quis triste sepulchrum
Dixerit? hac merito visa pietate mariti,
Protinus exclames, Est hic, agnosco, minister
Illius, æternæ modo qui sacraria genti
Condidit, inque alio posuit sua sydera cælo.
Sic vbi magna nouum Phario de littore puppis
Soluit iter, iamque innumeros vtrinque rudentes,
Lataque veliferi porrexit brachia mali,
Inuasitque vias in eodem angusta phaselus
Æquore, & immensi partem sibi vendicat Austri.
Quid nũc immodicos iuuenum lectissime fletus
Corde foues? longúmque vetas exire dolorem?
Nempe times, ne Cerbereos Priscilla tremiscat
Latratus. tacet ille piis, ne tardior adsit
Nauita, proturbétq; vadis. vehit ille merentes
Protinus, & Manes placidus locat hospite cymba.
Præterea si quando pio laudata marito
Vmbra venit, iubet ire faces Proserpina lætas,
Egressásque sacris veteres Heroidas antris
Lumine purpureo tristes aperire tenebras,
Sertaque, & Elysios animæ prosternere flores.
Sic Manes Priscilla subit, vbi supplice dextra
Pro te fata rogat, reges tibi tristis auerni
Placat. vt expletis humani finibus æui
Pacantem terras dominum, iuuenémque relinquas
Ipse senex, certè iurant in vota sorores.

PROTREPTICON AD CRISPINVM.

RVra meus Tyrrhena petit, salsúsque Tagetis
Crispinus nec longa mora est, aut ausa tellus,
Et mea secreto velluntur pectora morsu,
Vdaque surgentes impellunt lumina guttas.
Ceu super Ægeas hyemes abeuntis amici
Vela sequar, spectemque ratem iam fessis ab altis
Rupibus, atque oculis longo querar aere vinci.
Quid si militiæ iam te puer inclyte primæ
Clara rudimenta & castrorum dulce vocaret
Auspicium, quanto manarent gaudia fletu?
Quósue daremus amplexus? tamne optanda propinquant

Tri-

Tristia, & nonos bis iam tibi circuit orbes
Vita, sed angustis animus robustior annis,
Succumbitque oneri, & mentem sua non capit ætas.
Nec mirum, non te series inhonora parentum
Obscurum proauis, & prisca lucis egentem,
Plebeia de stirpe tulit. non sanguine cretus
Turmali, trabéque, ac remis. & paupere clauo
Augustam sedem, & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti. sed præcedente tuorum
Agmine. Romulei qualis per iugera Circi,
Cum pulcher visu, titulis generosus auitis
Expectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix demeritos habet admissura parentes,
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incurua gaudent agnoscere meta,
Sic te Clare puer genitum sibi curia sensit,
Primaque patritia clausit vestigia Luna.
Mox Tyrios ex more sinus, tunicámque potentem
Agnouere humeri. sed enim tibi magna parabat
Ad titulos exempla pater. quippe ille iuuentam
Protinus ingrediens, pharetratum inuasit Araxem
Belliger, indocilémque fero seruire Neroni
Armeniam: rigidi summam Mauortis agebat
Corbulo sed comitem belli. sociúmque laborum,
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum atque illi curarum asperrima suetus
Credere, partirique metus. quod tempus amicū
Fraudibus, exorto quæ nam bona tempora bello.
Quæ suspecta fides, aut quæ fuga vera ferocis
Armenij Bolanus iter prænosse timendum.
Bolanus tutis iuga quærere commoda castris.
Metari Bolanus agros. aperire malignas
Tot veprum, nemorumque moras, tantámque verendi
Mentem implere ducis, iussisq; ingentibus vnus
Sufficere. ipsa virum norat iam Barbara tellus.
Ille secundus apex bellorum, & proxima cassis.
Sic Phryges attoniti, quanquam Nemeæa viderent
Arma, Cleonæúsque acies impelleret arcus
Pugnante Æacide tamen & Telamona timebant.
Disce puer. nec enim externo monitore petendus
Virtutis tibi pulcher amor. cognata ministret
Laus animo, atque alios Decij reducésque Camilli
Monstrentur. tu disce patrem, quantúsque nigrantem
Fluctibus occiduis, fessóque Hyperione Thulen
Intrarit mandata gerens: quantúsque potentes
Mille vrbes Asiæ sortito rexerit anno
Imperium mulcente toga. tibi talia promis
Auribus hæc certent tibi conciliare propinqui.
Hæc iterent comites præcepta. senésque paterni.
Iamq; alio moliris iter, nec deside passu
Ire paras, nondum valida tibi signa iuuentæ
Irrepsere genis, & adhuc decor integer æui.
Nec genitor iuxta. fatis namq; haustus iniquis
Occidit heu, geminam prolem sub præside linquens.
Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
Exuit, albentíque humeros induxit amictu.
Quem non corrumpit pubes effrenæ nouaq;
Libertas properata toga? ceu nescia falcis
Sylua comas tollit, fructúmque expirat in vmbras.
At tibi Pieria tenero sub pectore cura,
Et pudor, & docti legem sibi dicere mores.
Tunc hilaris probitas, & frons tranquilla, nitórque
Luxuriæ confine tenens, pietasq; per omnes
Dispensata domos. æquæuo cedere fratri,
Mirarique patrem, miseræq; ignoscere matri
Admonuit fortuna domus. tibi ne illa nefanda
Pocula, letalésque manu componere succos
Eualuit, qui voce potes præuertere morsus
Serpentum, atque omnes vultu placare nouercas?
Infestare iuuat manes, meritóque precatus
Pacem auferre rogis. sed te puer optime cerno
Flectentem iussis, & talia dicta parantem.
Parce precor cineri. fatum illud, & ira nocentum
Parcarum, criménque Dei, mortalia quisquam
Pectora sero videt. nec primo in limine sistit
Conatus scelerum, atque animos infanda parantes
Excidat illa dies æuo, ne postera credant
Secula nos certe taceamus: & obruta multa
Nocte tegi propria patiamur crimina gentis.
Exegit pœnas hominum, cui cura suorum,
Quo pietas authore redit, terrasque reuisit,
Quem timet omne nefas. satis hæc, lachrymandaq; nobis
Vltio, quin sæuas vtinam exorare liceret
Eumenidas, timidaq; auertere Cerberō vmbra,
Immemoremq; tuis citius dare manibus amnē.
Macte animo iuuenis (sic crescunt crimina matris)
Nec tantum pietas. sed protinus ardua Virtus
Affectata tibi, nuper cum forte sodalis
Immerita falso palleret crimine fama,
Erigerétque forum, succinctáque iudice multo
Surgeret, & castum vibraret Iulia fulmen.
Tu quanquam nō ante forum legésque seueras
Passus. sed tacita studiorum occultus in vmbra,
Defensare metus, aduersáque tela subisti
Pellere inermis adhuc & tyro pauentis amici.
Haud vnquam tales aspexit Romulus annos,
Dardaniúsque senes, medij bellare togata
Strage fori stupuere Patres tentamina tanta,
Conatúsque tuos. nec te reus ipse timebat.
Par vigor est membris, promptaque ad fortia vires
Sufficiunt animo, atq; ingentia iussa sequūtur.

Ipse ego te nuper Tyberino in littore vidi,
Qua Tyrrhena vadis Laurentibus æstuat vnda.
Tendentem cursus, vexantémque ilia nudo
Calce ferocis equi, vultu dextrique minacem.
(Si qua fides dictis) stupui, armatumq; putaui.
Getulo sic pulcher equo, Troianáque quassans
Tela, nouercales ibat venator in agros
Ascanius, miserámque patri flagrabat Elisam.
Troilus haud aliter gyro leuiore minantes
Eludebat equos. aut quem de turribus altis
Arcadas Ogygio versantem in puluere metas
Spectabant Tyriæ non toruo lumine matres.
Ergo age, nam magni Ducis indulgêtia pulsat,
Certaque dat votis hilaris vestigia frater,
Surge, animo & fortes castrorum concipe curas.
Monstrabunt acies Mauors, Actæáque virgo.
Flectere Castor equos, humeris quatere arma Quirinus.
Quis tibi tam tenero permisit plaudere collo
Nubigeros clypeos, intactáque cædibus arma?
Quasnam igitur terras, quem Cæsaris ibis in orbem?
Arctoósne amnes, & Rheni fracta natabis
Flumina? an æstiferis Libyæ sudabis in aruis?
An iuga Pannonia, mutatorésque domorum
Sauromatas quaties? an te septenus habebit
Ister? & vndoso circunflua coniuge Peuce?
An Solymum cinerem, palmetaque capta subibis.
Non sibi felices syluas ponentis Idumes?
Quod si te magno tellus frenata parenti
Accipiat, quantum ferus exultabit Araxes.
Quanta Calidonios attollet gloria campos.
Cum tibi longæuus referet trucis incola terræ.
Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas
Affari nitidas speculas, castellaque longè
Aspicis: ille dedit, cinxitque hæc mœnia fossa.
Belligeris hæc dona Deis, hæc tela dicauit.
Cernis adhuc titulos, hunc ipse vacantibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.
Qualiter in Teucros victricia bella parentis
Ignotum Pyrrho Phœnix narrabat Achillem.
Felix qui viridi fidens optate iuuenta
Durabis quascunque vias, vallumque subibis
Forsã & ipse latus (sic numina principis adsint)
Cinctus, & vnanimis comes inde sessus amici,
Quo Pylades ex more pius. quo Dardana gessit
Bella Menœtiades. quippe hæc concordia vobis
Hic amor est, duretque precor. nos fortior ætas
Iam fugit hinc votis animum, precibusque iuuabo.
Heu mihi, sed questus solitos si forte ciebo,
Et mea Romulei venient ad carmina patres,
Tu deeris Crispine mihi, cuneósque per omnes
Te meus absentem circumspectabit Achilles,
Sed venies melior. Vatum non irrita currunt
Omnia, quique aquilas tibi nunc, & castra recludit,
Idem omnes perferre gradus, cingétq; superbis.
Fascibus, & patrias dabit insedisse curules.
Sed quis ab excelsis Troiana collibus alba,
Vnde sua iuxta prospectat mœnia Roma,
Proximus ille Deus, fama velocior intrat
Nuntius, atque tuos implet Crispine penates?
Dicebam certe. Vatum non irrita currunt
Auguria. en ingens reserat tibi limen honorum
Cæsar, & Ausonij committit munia ferri.
Vade puer, tantisque enixus suffice donis.
Felix, qui magno iam nunc sub præside iuras.
Cuique sacer primum tradit Germanicus ensem.
Non minus hoc fortis quàm si tibi panderet ipse
Bellipotens aquilas, torvaque induceret ora
Caßide, vade alacer, maioraque disce mereri.

EPICEDION IN PATREM

IPse malas vires, & lamentabile carmen
Elysio de fonte mihi, pulsúmque sinistra
Da genitor per docte lyra. neque enim antra mouere
Delia, nec solitam fas est impellere Cyrrham.
Te sine Corycia quicquid modò Phœbus in vmbra,
Quicquid ab Ismariis monstrabat collibus Euan,
Dedidici. fugere meos Parnasia crines
Vellera. funestámque ederis irrepere taxum
Extimui, trepidamque (nefas) arescere laurum.
Certe ego, magnanimum qui facta attollere regum
Ibam altum spirans, Martémque æquare canendo.
Quis sterili mea corda situ quis Apolline merso
Frigida damnata produxit nubila mentis?
Stant circum attonitæ Vatem, & nil dulce sonantes
Nec digitis, nec voce deæ dux ipsa, silentis
Fulta caput cithara qualis post Orphea raptũ
Astitit Ebre tibi, cernens iam surda ferarum
Agmina, & immotos sublato carmine lucos.
At tu seu membris emissus in ardua tendens,
Fulgentésque plagas, rerumq; elementa recenses,
Quis Deus, vnde ignes, qua ducat semita Solẽ,
Qua minuat Phœben, quaque integrare latentem
Causa queat, notique modos extendis Arati.
Seu tu Lethæi secreto in gramine campi
Concilia Heroum iuxta, Manésque beatos
Mæonium, Ascræúmque senem, non segnior vmbra
Accolis, alternúmq; sonas, & carmina misces,
Da vocem magno Pater ingeniúmque dolori.
Nam me ter relegens cœlo, terque ora
Luna videt residem, nullaque Heliconide tristes
Solantem curas. tuus vt mihi vultibus ignis

bru-

Irrubuit, cinerémque oculis humentibus hausi.
Vilis honos studiis vix hac in munera solvo
Primum animum, tacitisque situm depellere curis
Nunc etiam labente manu, nunc lumine fixo
Ordior acclinis tumulo, quo molle quiescis
Iugera nostra tenens. Vbi post Æneia fata
Solatus, Latiis ingessit montibus Albam
Ascanius, Phrygio dum pingues sanguine cãpos
Odit, & infausta regnum dotale Noverca.
Hic ego te (nam Sicanij non mitius halat
Aura Croci, dites nec sic tibi rara Sabæi
Cinnama odoratas nec Arabs decerpsit aristas.)
Inserui cum laude loci sed carmine plango
Pierio, sumas gemitus. & vulnera nati,
Et lachrymas, rari quas nunquam habuere parentes.
Atque utinã fortuna dares mihi Manibus aras
Par templis opus, aeriámque educere molem
Cyclopum scopulos ultra, atque audacia saxa
Pyramidum, & magno tumulũ prætexere luco:
Illic & Siculi superassem dona sepulchri,
Et Nemees lucum, & Pelopis solennia trunci.
Illic Oebalio non finderet aera disco
Graiorum vis ulla virûm non arva rigaret
Sudor equûm, aut putri sonitum daret ungula fossa.
Sed Phœbi simplex chorus. Hic frondentia vatũ
Præmia, laudato genitor tibi rite dicarem.
Ipse madens oculis, umbrarum, animæque sacerdos
Præcinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
Ore, nec Orphea quærent avertere leges:
Atque tibi moresque tuos & facta canentem
Fors & magniloquo non post habuisset Homero,
Tenderet & torno pietas æquare Maroni.
Cur magis incessat superos, & sæva sororum
Stamina, quæ tepido genitrix super aggere nati
Orba sedet: vel quæ primævi coniugis ignem
Aspicit, obstantésque manus, turbamque tenentem
Vincit, in ardentem liceat moritura maritum?
Maior certè alius superos & Tartara pulsem
Invidia, externis etiam miserabile visu
Funus eat, sed nec modo se natura dolenti,
Nec pietas iniusta dedit mihi limine primo
Fatorum. & viridi genitor ceu raptus ab ævo,
Tartara dura subis: nec enim Marathonia virgo
Parcius extinctum sævorum crimine agrestum
Fleverit Icarium, Phrygia quàm turre cadentẽ
Astyanacta parens. laqueo quin illa supremo
Inclusit gemitus. & te post funera magni
Hectoris, Hæmonio pudor est servisse marito.
Non ego quas fati certus sibi voce canora
Inferias præmittit Olor: nec rupe quod atra
Tyrrhenæ volucres nautis prædulce minantur.
In patrios adhibebo rogos. non murmure trunco
Quod gemit, & dura queritur Philomela sorori.
Nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadũ ramos, lachrymosáque germina dixit?
Et Phrygium silicem? atque ausum contraria Phœbo
Carmina? nec fissa gavisam Pallada buxo?
Te pietas oblita virûm, revocatáque cælo
Iustitia, & gemina plangat facundia lingua,
Et Pallas, doctiq; cohors Heliconia Phœbi.
Queis labor Aonios seno pede ducere campos,
Et quibus Arcadia carmen testudine mensis
Cyda laber, nomẽq; fuit: quósque orbe sub omni
Ardua septena numerat Sapientia fama?
Qui furias, regũmq; domos, aviésque cælo
Sydera terrifico super intonuere cothurno.
Et quis lasciva vires tenuare Thalia.
Dulce, vel heroos gressu truncare tenores.
Omnia namque animo complexus, & omnibus auctor.
Qua fandi via lata patet: sive orsa libebat
Aoniis vincire modis, seu voce soluta
Spargere, & effreno nimbos æquare profatu.
Exere semirutos subito de pulvere vultus
Parthenope, crinemque afflato monte sepulti
Pone super tumulos, & magni funus alumni,
Quo non Munychiæ quicquam præstantius arces,
Doctáq; Cyrene, Spartéue animosa creavit:
Si tu stirpe vetus, famáque obscura taceres
Nil gentile tenens, illo te cive probares
Graiam, atque Euboico maiorũ sanguine duci.
Ille tuis toties præstrinxit tempora sertis,
Cum stata laudato caneret quinquennia versu,
Ora super gressus Pylij senis, oráque regis
Dulichij, speciéque comam subnexus utraque.
Non tibi deformes obscuri sanguinis ortus,
Nec sine luce genus (quanquam fortuna parentũ
Arctior expensis) etenim te divite ritu
Ponere purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos, & nobile pectoris aurum.
Protinus exorto dextrum risere sorores
Aonides, puerôque chelyn summisit, & ora
Imbuit amne sacro, iã tum tibi blandus Apollo.
Nec simplex patria decus & natalis origo
Pendet. & ambiguo gemina certamine terra
Te degente suum Latiis ascita colonis
Graia refert Selle: Graius quæ puppe magister
Excidit, & medius miser evigilavit in undis
Mæon, & inde suum longo probat ordine vatẽ
Mæoniden aliæque aliis natalibus urbes
Diripiunt, cunctæque probant non omnibus. ille
Versus, alit dictos immanis gloria falsi.
Atque ibi dii profers annos, vitamque salutas,
Protinus ad patrij raperis certamina lustri
Vix implenda viris, laudum festina: sed ut dux
Ingenij stupuit primæva ad carmina plebes
Eubœa, & natũ te monstravere parentes,
Inde frequens pugna, nulloque ingloria sacro
Vox tua non toties victorem Castora gyro,
Nec fratrem cæstu virides plausere Terapnæ.
Sic pronum vicisse domi. quid Achæa mereri
Præmia nunc ramis Phœbi, nunc germine Lernæ,
Nunc Athamantæa protectum tempora pinu?

Cum toties lassata, tamen nusquam avia frondes
Abstulit, aut alium tetigit victoria crinem.
Hinc tibi vota patrum credi, generosaque pubes
Te monitore regi, mores & facta priorum
Discere. quis casus Troiae, quam tardus Vlysses,
Quantus equos pugnasq́; virum decurrere versu
Maeonides: quantumq; pios ditarit agrestes
Ascraeus, Siculusq; senex: qua lege recurrat
Pindarica vox flexa lira, volucrumq́; precator
Obsitus, & tetricis Alcman cantatus Amyclis,
Stesichorúsque ferox, saltúsque ingressa viriles
Non formidata temeraria Leucade Sappho,
Quosq́; alios dignata chelys. tu pandere doctus
Carmina Battiadae latebrasque Lycophronis atri.
Sophronaque implicitum, tenuisq́; arcana Corinnae.
Sed quid parua loquor? tu par assuetus Homero
Ferre iugum, senosque pedes aequare solutis
Versibus, & nunquam passu breuiore relinqui.
Quid mirum, patria si te petiere relicta,
Quos Lucanus ager, rigidi quos iugera Dauni,
Quos Veneris plorata domus, neglectaque tellus
Alcidae, vel quos e vertice Surrentino
Mittit Tyrrhenum speculatrix virgo profundi?
Quos propiore sinu lituo, remoq; notatus
Collis, & Ausonii pridem laris hospita Cyme?
Quosq́; Dicarchaei portus, Baianaque mittunt
Littora, qua mediis alte permissus anhelat
Ignis aquis, & operta domos incendia seruant.
Sic ad auernales scopulos, & opaca Sibyllae
Antra, rogaturae veniebant vndique gentes.
Illa minas diuum, parcarúmque acta canebat,
Quamuis decepto vates non irrita Phoebo,
Mox & Romuleam stirpem, proceresque futuros
Instruis, inq́; patrum vestigia ducere perstas.
Sub te Dardanium facis explorator opertae,
Qui Diomedeus celat penetralia furti,
Creuit, & inde sacrum didicit puer arma probare
Monstratis aliis praesagumque aethera certis
Auguriis cui chalcidicum fas voluere carmen,
Laenea cui Phrygii est coma flaminis. & tua multum
Verbera succincti formidauere Luperci.
Et nunc ex illo forsan grege gentibus alter
Iura dat Eois, alter compescit Iberos.
Alter Achaemenium secludit Zeugmate Persen.
Hi dites Asiae populos, hi Pontica frenant,
Hi fera pacificis emendant fascibus, illi
Castra pia statione tenent: tu laudis origo.
Non tibi certasset iuuenilia fingere corda.
Nestor, & indomiti Phoenix moderator alumni.
Quique tubas acres, lituósque audire volentem
AEaciden, alio frangebat carmine Chiron.
Talia dum celebras, subitam ciuilis Erinnys
Tarpeio de monte facem, phlegraeq; remouit
Praelia sacrilegis lucent Capitolia taedis,
Et Senonum furias Latiae sensere cohortes.
Vix requies flammae, nec dum rogus ille deorum
Sederat, excisis cum tu solatia templis
Impiger, & multum facibus velocior ipsis,
Concinis ore pio, captiuaq́; numina defles.
Mirantur Latii proceres, vterque deorum
Caesar, & e medio diuum pater annuit igni.
Iamque & flere pio Vesuina incendia cantu
Mens erat, & gemitum patriis impendere damnis,
Cum pater exemptum terris ad sydera montē
Sustulit, & late miseras deiecit in vrbes.
Me quoque vocales lucos, lustraque Tempe
Pulsantem, cum stirpe tua descendere dixi.
Admisere deae. nec enim mihi sydera tantum,
Aequoraque & terras, quantum ostendere parentis.
Sic decus hoc, quodcunq́; lyra, primúsque dedisti
Non vulgare loqui, & famam sperare sepulchro.
Qualis eras, Latios quoties ego carmine patres
Mulcerem, felixq; tui spectator adesses
Muneris? heu quali confusus gaudia fletu
Vota piósque metus inter, laetumque pudorem?
Qualis & illa dies, qua non mihi gloria maior,
Talis Olympiaca iuuenem cum spectat arena
Qui genuit. plus ipse ferit: plus corde sub alto
Caeditur, attendunt cunei, spectatur Acetes
Ille magis crebro dum lumina pulueris haustu
Obruit & prensa vouet expirare corona.
Hei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes,
Solaque Chalcidica Cerealia dona corona
Te sub teste tuli. qualem te Dardanus Albae
Vix cepisset ager, si per me serta tulisses
Caesarea donata manu. quod subdere robur
Illa dies, quantum potuit dempsisse senectae?
Nam quod me mixta Quercus nō pressit oliua,
Et fugit speratus honos, cum dulce parentis
Inuida Tarpeii, caperet te nostra magistro
Thebais. Vrgebam priscorum exordia vatum.
Tu cantus stimulare meos, tu pandere facta
Heroum, bellique modos, positúsque locorum
Monstrabas: labat incerto mihi limite cursus
Te sine & orbata caligant vela carina.
Nec solum larga memet pietate fouebas:
Talis & in thalamos, vna tibi cognita taeda
Connubia. vnus amor. certe seiungere matrem
Iam gelidis nequeo bustis, te sentit, habetque.
Te videt, & tumulos, ortuque obitúque salutat.
Vt Pharios alia ficta pietate dolores,
Mygdoniósque colunt, & non sua funera plorāt.
Quid referam expositos seruato pondere mores?
Quae pietas? quam vile lucrum? quae cura pudoris?
Quantus amor recti? rursúsq; vbi dulce remitti:
Gratia quae dictis? animo quam nulla senectus?
His tibi pro meritis, famam, laudésque benignas
Vindex cura Deum, nulloque è vulnere tristem
Concessit. raperis genitor non indigus aeui,
Non minus, tresque decem quinquennia lustris
Iuncta ferens sed me pietas numerare, dolorque
Non sinit. o Pylias aeui transcendere metas,

Et

Et Teucros aequare senes, ô digne videre
Me similem, sed nec leti tibi causa tristis.
Quippe leves causae, nec segnis labe senili
Exitus, instanti praemisit membra sepulchro.
Sed te torpor iners, & mors imitata quietem,
Explicuit, falsoque tulit sub tartara somno.
Quos ego tunc gemitus? comitum manus anxia vidit.
Vidit & exemplum genitrix, gavisaque novit
Quae lamenta tuli. veniam concedite manes:
Fas dixisse pater, non tu mihi plura dedisses.
Felix ille patrem vacuis circundedit ulnis:
Vellet, & Elysia quamvis in sede locatum,
Abripere, & Danaas iterum portare per umbras.
Tentantem, & vivos molitum in tartara gressus,
Detulit inferna vates longaeva Dianae.
Si chelyn Odrysiam pigro transmisit averno
Causa minor, si Thessalicis Admetus in oris
Sylva una tetra Philaceida rettulit umbram,
Cur nihil exoret genitor chelys aut tua manes.
Aut me aequus mihi sit patrios contingere vultus,
Fas iunxisse manus, & lex quaecunque sequatur.
At vos umbrarum reges, AEtneaque Iuno
(Si laudanda precor) tedas auferte, comasque
Eumenidum, nullo sonet asper ianitor ore.
Centaurosque, hydraeque greges, scyllaeq; mõstra
Aversa celent valles. umbrámque senilem
Invitet ripis discussa plebe supremis
Vector, & in media componat molliter alga.
Ite pii manes, Graiumque examina vatum,
Illustrémque animam lethaeis spargite sertis,
Et monstrate nemus, quo nulla irrupit Erinnys,
In quo falsa dies, caeloque simillimus aer.
Inde tamen venias melior, qua in porta malignum
Cornea vincit ebur, somnique in imagine mõstra
Quae solitus, sic sacra Numa, ritusque colendos
Mitis Aricino dictabat nympha sub antro.
Scipio sic plenos Latio Iove ducere somnos
Creditur Ausoniis, & non sine Apolline Sylla.

AD SOMNVM.

CRimine quo merui iuvenis placidissime divum,
Quove errore miser, donis ut solus egerem
Somne tuis? tacet omne pecus, volucresque, feraeque,
Et simulant fessos curvata cacumina somnos.
Nec trucibus fluviis idem sonus, occidit horror
AEquoris, & terris maria acclinata quiescunt.
Septima iam rediens Phoebe mihi respicit aegras
Stare genas, totidem Oetaeae Paphiaeq; revisunt
Lampades, & toties nostros Tithonia questus
Praeterit, & gelido spargit miserata flagello.
Unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille,
Quae sacer alterna tantum statione tenebat
Argus, & haud unquam vigilabat corpore toto.
At nunc heu aliquis longa sub nocte, puellae
Brachia nexa tenens, ultro te Somne repellit.
Inde veni, nec te totas infundere pennas
Luminibus compello meis. hoc turba precatur
Laetior, extremo me tange cacumine virgae.
Sufficit, aut leviter suspenso poplite transi.

EPICEDION IN FILIVM

ME miserum (neque enim verbis sollennibus ulla
Incipiam, nec Castaliis vocalibus undis
Invisus, Phoeboque gravis) quae vestra sorores
Orgia Pieria, quas incestavimus aras?
Dicite post poenam liceat commissa fateri.
Nunquid in accesso posui vestigia luco?
Num vetito de fonte bibi? quae culpa? quis error:
Quem luimus tantis maeroribus? ecce lacertis
Viscera nostra tenens, animaq; avellitur infans.
Non de stirpe quidẽ, nec qui mea nomina ferret,
Oraque: non fueram genitor, sed cernite fletus,
Liventésque genas, & credite planctibus orbi.
Orbus ego. huc patres, & aperto pectore matres
Conveniant, cineresq; oculis & carmina ferte,
Si qua sub uberibus plenis ad funera natos
Ipsa gradu labente tulit, madidúmque cecidit
Pectus, & ardentes restrinxit lacte favillas.
Quisquis adhuc tenerae signatum flore iuventae
Immersit cineri iuvenem, primaque sacentis
Serpere crudeles vidit lanugine flammas,
Adsit, & alterno mecum clamore fatiscat.
Vincetur lachrymis, & te Natura pudebit.
Tanta mihi feritas, tanta est insania luctus.
Hoc quoque cum medsior ter dena luce peracta
Acclinis tumulo, luctus in carmina verto,
Discordesque modos, & singultantia verba
Molior, ors... dolor prohibet, atque ira tacendi
Impatiens. sed nec solita mihi vertice Laurus,
Nec fronti vittatus honos. en taxea marcet
Sylva comis, hilaresque Ederas plorata Cupressus
Excludit ramis. ignavo pollice chordas
Pulso, sed incertam digitis errantibus amens
Scindo chelyn. iuvat heu iuvat illaudabile carmen
Fundere, & incompti miserum laudare dolorẽ.
Sic merui, sic me cantúque habitúque nefastum
Aspiciant superi. pudeat Thebasque, novúmque
AEaciden, nil iam placidum manabit ab ore.
Ille ego qui toties blandus, matrumque patrúmque
Vulnera, qui vivos potui mulcere dolores
Ille ego lugentum mitis solator, acerbis
Auditus tumulis, & descendentibus umbris,
Deficio, medicásque manus, fomentaque quaero
Vulneribus (sed summa) meis. nunc tempus amici
(Quorum ego manantes oculos, & saucia tersi
Pectora) reddite opem, saevas exsolvite grates.

Nimirum cùm vestra domus ego funera, mæstus
Increpito, tunc damna dolens aliena, repono
Infelix lachrymas, & tristia carmina seruo.
Verum erat. absumptæ vires, & copia fandi
Nulla mihi, dignúmque nihil mens flumine tanto
Repperit. inferior vox omnis, & omnia sordent
Verba. ignosce puer. tu me caligine mæstum
Obruis, à duro viso sic vulnere caræ
Coniugis, inuenit caneret quod Thracius Orpheus
Dulce sibi, sic busta Lini complexus Apollo
Non tacuit. nimius fortasse, auidúsque doloris
Dicor. & in lachrymis iustum excessisse pudorem.
Quisnam autem gemitus, lamentáque nostra reprendit?
O nimium felix, nimium crudelis, & expers
Imperij fortuna tui, qui dicere legem
Fletibus, aut fines audet censere dolendi.
Incitat (heu) planctus potius fugientia ripas
Flumina detineas, rapidis aut ignibus obstes,
Quàm miseros lugere vetes. tamen ille fuerit
(Quisquis is est) nostra cognoscat vulnera causa.
Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delitias, doctumue sui conuicia Nili
Infantem, linguaque simul salibusque proteruum
Dilexi. meus ille, meus. tellure cadentem
Excepi, & vinctum genitali carmine foui.
Poscentémque nouas tremulis vlulatibus auras,
Inserui vitæ. quid plus tribuere parentes?
Quin alios ortus, libertatémque sub ipsis
Vberibus tibi parue dedi heu munera nostra
Ridebas ignarus adhuc, properauerat ille,
Sed merito properabat amor, ne perderet vllum
Libertas tam parua diem. nónne horridus ipsos
Inuidia superos, iniustaque tartara pulsem?
Nonne gemam te care puer? quo sospite natos
Non cupij. primo gemitum qui protinus ortu
Impleuit fixitq; mihi, cui verba, sonósque
Monstraui (questusque, & vulnera cæca resoluam)
Reptantemq; solo demissus ad oscula dextra
Erexi, blandoque sinu iam iamq; natantes
Exercere genas, dulcésque accersere somnos.
Cui nomen vox prima meum, ludúsque tenello
Risus, & è nostro veniebant gaudia vultu.

SYLVARVM FINIS.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER I.

FRATERNAS acies, alternaq; regna profanis
Decertata odijs, sontésque euoluere Thebas,
Pierius menti calor incidit. vnde iubetis
Ire Deæ? gentísne canam primordia diræ?
Sidonios raptus, & inexorabile pactum
Legis Agenoreæ? scrutantémque æquora Cadmum?
Longa retro series. trepidum si martis operti
Agricolam infandis condentem prælia sulcis
Expediam, penitusq; sequar quo carmine muris
Iusserit Amphion Tyrios accedere montes.
Vnde graues iræ cognata in mœnia Baccho,
Quod sæuæ Iunonis opus. cui sumpserit [1] arcus
Infelix Athamas, cur non expauerit ingens
Ionium. socio casura Palæmone mater.
Atque [2] ideo iam nunc gemitus, & prospera Cadmi
Præteriisse sinam: limes mihi carminis esto
Oedipodæ confusa domus: quando Itala nōdum
Signa, nec Arctoos ausim sperare triumphos,
Bisque iugo Rhenum, bis adactum legibus Istrū,
Et coniurato deiectos vertice Dacos:
Aut defensa prius vix pubescentibus annis
Bella Iouis. tuque ô Latiæ decus addite famæ,
Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
AEternum sibi Roma cupit. licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cœli
Pleiadum, Boreæq; & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frenator equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter æqua
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terræq; potens, & sydera dones.
Tempus erit, cum [1] laurigero tua fortior œstro
Facta canam. nunc tendo chelyn. satis arma referre
Aonia, & geminis sceptrum exitiale Tyrannis.

1 vv. arcum. 2 vv. adeo

1 la. pictio.

Nec

Nec furiis post fata modum, flammasq; rebelles
Seditione rogi, tumulisque carentia regum
Funera, & egestas alternis mortibus vrbes:
Cærula cùm rubuit Lernæo sanguine Dirce,
Et Thetis arentes assuetum stringere ripas,
Horruit ingenti venientem Ismenon aceruo.
Quem prius heroum Clio dabis? immodicum iræ
Tydea? laurigeri subitos an vatis hiatus?
Vrget & hostilem propellens cædibus amnem
Turbidus Hippomedon, plorandaque bella proteruus
Arcados, atq; alio Capaneus horrore canẽdus.
Impia iam merita scrutatus lumina dextra
Merserat æterna damnatum nocte pudorem
Oedipodes, longaq; animã sub morte trahebat.
Illum indulgentem tenebris, imæq; recessu
Sedis, inaspectos cælo, radiisq; penates
Seruantem, tamen assiduis circumuolat alis
Sæua dies animi, scelerúmque in pectore diræ.
Tunc vacuos orbes crudum, ac miserabile vitæ
Supplicium ostentat cælo, manibusque cruentis
Pulsat inane solum, sæuaque ita voce precatur:
Di sontes animas, angustaque Tartara pœnis
Qui regitis, tuq; vmbrifero Styx liuida fundo,
Quam video, multúmque mihi consueta vocari
Annue Tisiphone, peruersaque vota secunda.
Si bene quid merui, si me de matre cadentem
Fouisti gremio, & traiectum vulnere plantas
Firmasti: si stagna petij Cyrrhæa bicornis
Interfusa iugo, possem cum degere falso
Contentus Polybo, trifidaq; in Phocidos arce
Longæuum implicui regem, secuique trementis
Ora senis, dum quæro patrem, si Sphyngos iniqua
Callidus ambages te præmonstrante resolui:
Si dulces furias, & lamentabile matris
Connubium gauisus inij: noctémque nefandam
Sæpe tuli, natósque tibi (scis ipsa) paraui:
Mox auidus pœnæ digitis cedentibus vltro
Incubui, miseráque oculos in matre reliqui.
Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti
Subiiceres, orbum visu, regnisque parentem
Non regere, aut dictis mærentem flectere adorti
Quos genui, quocunque toro quin ecce superbi
(Pro dolor) & nostro iamdudum funere reges
Insultant tenebris, gemitusque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? & videt ista deorum
Ignauus genitor? tu saltem debita vindex
Huc ades, & totos in pœnam ordire nepotes.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Vnguibus [1] arripui, votisque instincta paternis
I media in fratres, generis consortia ferro
Dissiliant. da Tartarei regina barathri
Quod cupiam vidisse nefas, nec tarda sequetur
Mens iuuenum, modo digna veni, mea pignora nosces.
Talia iactanti crudelis Diua seueros
Aduertit vultus, inamœnum fortè sedebat
Cocyton iuxta, resolutaque vertice crines

[1] vv. abrupi.

Lambere sulfureas permiserat anguib' vndas:
Ilicet igne Iouis, lapsisq; citatior astris
Tristibus exilit ripis. discedit inane
Vulgus, & occursu dominæ pauet. illa per vmbras,
Et caligantes animarum examine campos,
Tænareæ limen petit irremeabile portæ.
Sensit adesse dies. piceo nox obuia nimbo
Lucentes turbauit equos. procul arduus Atlas
Horruit, & dubia cælum ceruice remisit.
Arripit extemplo Maleæ de valle resurgens
Notũ iter ad Thebas. neque enim velocior vllas
Itq; reditq; vias, cognataq; Tartara mauult.
Centum illi stantes vmbrabant ora cerastæ,
Turba minor diri capitis. sedet intus abactis
Ferrea lux oculis. qualis per nubila Phœbes
Atracea rubet arte labor. suffusa veneno
Tenditur, ac sanie gliscit cutis. igneus atro
Ore vapor. quo longa sitis, morbiq;, famésque,
Et populis mors vna venit, riget horrida tergo
Palla, & cærulei redeunt in pectore nodi.
Atropos hos, atque ipsa nouat Proserpina cultus.
Tũ geminas quatit illa manus. hæc igne rogali
Fulgurat, hæc viuo manũ aera verberat hydro.
Vt stetit, abrupta qua plurimus arce Cytheron
Occurrit cælo, fera sibila crine virenti
Congeminat, signum terris, vnde omnis Achæi
Ora maris latè, Pelopeiaque regna resultant.
Audijt & medius cæli Parnassus, & asper
Eurotas, dubiamque iugo fragor impulit Oeten
In latus, & geminis vix fluctib. obstitit Isthmos.
Ipsa suum genitrix, curuo delphine vagantem
Arripuit frenis, gremioque Palæmona pressit.
Atque ea Cadmæo præceps vbi [1] limine primum
Constitit, assuetáque infecit nube penates:
Protinus attoniti fratrum sub pectore motus,
Gentilesque animos subiit furor, ægraque lætis
Inuidia, atque parens odij metus. inde regendi
Sæuus amor, ruptaque vices, iurisq; secundi
Ambitus impatiens, & summo dulcius vnum
Stare loco, sociisq; comes discordia regnis.
Sic vbi delectos per torua armenta iuuencos
Agricola imposito sociare affectat aratro:
Illi indignantes quis nondum vomere multo
Ardua nodosos ceruix descendit in armos,
In diuersa trahunt, atque æquis vincula laxant
Viribus, & vario confundunt limite sulcos:
Haud secus indomitos præceps discordia fratres
Asperat. alternis placuit sub legibus anni
Exilio mutare ducem. sic iure maligno
Fortunam transire iubent, vt sceptra tenentem
Fœdere præcipiti semper nouus angeret hæres.
Hæc inter fratres pietas erat: hæc mora pugnæ
Sola, nec in regem perduratura secundum.
Et nondum crasso laquearia fulta metallo,
Montibus aut late Graiis effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes.
Non impacatis Regum aduigilantia somnis
Pila, nec alterna ferri statione gementes

[1] L.B. culmine.

Et Samon, & veteres armis excinde Mycenas.
Verte solo Sparten. cur[1] vsquam sanguine festo
Coniugis ara tuae, cumulo cur thuris Eoi
Laeta calet? melius votis Mareotica fumat
Coptos, & aerisonis lugentia flumina Nili.
Quod si prisca luunt authorum crimina gentes,
Subuenitque tuis sera haec sententia curis
Percensere aeui senium, quo tempore tandem
Terrarum furias abolere, & saecula retro
Emendare sat est? iamdudum à sedibus illis
Incipe, fluctiuaga quà praeterlabitur vnda
Sicanios longe relegens Alpheos amores.
Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefastis
Imposuere locis. illic Mauortius axis
Oenomai, Geticoque pecus stabulare sub Aemo
Dignius abruptis, & nunc inhumata procorum
Relliquiis trunca ora rigent. tamē hic tibi tēpli
Gratus honos. placet Ida nocēs, mētitaque manes
Creta tuos. me Tantaleis consistere tectis
Quae tandē inuidia est? belli deflecte tumultus,
Et generis miserescere tui. sunt impia latè
Regna tibi, melius generos passura nocentes.
Finierat miscens precibus conuitia Iuno.
At non ille grauis dictis, quanquam aspera, motu,
Reddidit haec: equidem haud rebar te mente secunda
Laturam, quodcunque tuos (licet aequus,) in Argos
Consulerem, neque me (si detur copia) fallit
Multa super Thebis Bacchum, ausuramque Dionen
Dicere, sed nostri reuerentia ponderis obstat.
Horrendos etenim latices, Stygia aequora fratris
Obtestor mansurum, & non reuocabile verum,
Nil fore quo dictis flectar. quare impiger ales
Portantes praecede Notos Cyllenia proles:
Aera per liquidum, regnisque illapsus opacis
Dic patruo, superas senior se tollat ad auras
Laius, extinctum nati quem vulnere nondum
Vlterior Lethes accepit ripa profundi
Lege Erebi: ferat haec diro mea iussa nepoti:
Germanum exilio fretum, Argolicisque tumentem
Hospitiis, quod sponte cupit, procul impius aula
Arceat, alternum regni inficiatus honorem.
Hinc causae irarum. certo reliqua ordine ducam.
Paret Atlantiades dictis genitoris, & inde
Summa pedum propere plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, & temperat astra galero.
Tum dextrae virgā inseruit, qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exangues animare assueuerat vmbras.
Dissiluit[3]: tenuique exceptus inhorruit aura.
Nec mora, sublimes raptim per inane volatus
Carpit, & ingenti designat nubila gyro.

1 c. vnquam. 2 vt. etiam, num.
3 desiluit.

Interea patriis olim vagus exul ab oris
Oedipodionides[1] furtim deserta pererrat
Aoniae. iam iamque animis male debita regna
Concipit, & longum signis cunctantibus annum
Stare gemit. tenet vna dies noctesque recursans
Cura virum, si quando humilē decedere regno
Germanum, & semet Thebis, opibusq; potitum
Cerneret, hac aeuum cupiat pro luce pacisci.
Nunc queritur ceu tarda fugae dispendia. sed mox
Attollit flatus ducis, & sedisse superbum
Deiecto se fratre putat. spes anxia mentem
Extrahit, & longo consumit gaudia voto.
Tunc sedet Inachias vrbes, Danaeiaque regna,
Et caligantes abrupto sole Mycenas,
Ferre iter impauidum seu praeuia ducit Erinnys,
Seu fors illa viae, siue hac immota vocabat
Atropos: Ogygiis vlulata furoribus antra
Deserit, & pingues Bacchaeo sanguine colles.
Inde plagā, qua molle sedens in plana Cytherō
Porrigitur, lapsuque inclinat ad aequora montem
Praeterit. hinc arctè scopuloso in limite pendēs
Infames Scyrone petras, Scyllaeaque rura
Purpureo regnata Niso, mitemque Corinthon
Linquit. & in mediis audit duo littora campis.
Iamque per emeriti surgens confinia Phoebi
Titanis, latè mundo subuecta silenti
Rorifera gelidum tenuauerat aera biga,
Iam pecudes, volucresque tacent: iam somnus auaris
Inserpit curis, pronusque per aëra nutat
Grata laboratae referens obliuia vitae.
Sed nec puniceo rediturum nubila caelo
Promisere iubar, nec rarescentibus vmbris
Longa repercusso nituere crepuscula Phoebo.
Densior à terris, & nulli peruia flamma
Subtexit nox atra polos. iam claustra rigentis
Aeoliae[2] percussa sonant. venturaque rauco
Ore minatur hyems. venti transuersa frementes
Confligunt, axemque emoto cardine vellunt,
Dum caelum sibi quisque rapit. sed plurimus Auster
Inglomerat, noctem & tenebrosa volumina torquet,
[3] Diffunditque imbres. sicco quos asper hiatu
Persolidat Boreas. nec non abrupta tremiscunt
Fulgura, & attritus subita face rūpitur aether.
Iam Nemea, iam Taenareis contermina lucis
Arcadiae capit alta madent. ruit agmine facto
Inachus, & gelidas surgens Erasinus ad Arctos.
Pulverulenta prius, calcandaque flumina nullae
Aggeribus tenuere morae, stagnoque refusa est
Funditus & veteri spumauit Lerna veneno.
Frangitur omne nemus, rapiūt antiqua procella
Brachia syluarum, nullisque aspecta per aeuum
Solibus vmbrosi patuere aestiua Lycaei.
Ille tamen modò saxa iugis fugientia ruptis

1 l.b. furtò. 2 l.b. percussa. c. perculsa.
3 l.b. defunditque.

Miratur, modò nubigenas è montibus amnes
Aure pauens, passimq; insano turbine raptas
Pastorum, pecorumq; domos non segnius amens,
Incertúsque via, per nigra silentia, vastum
Haurit iter. pulsat metus undique, & undique frater.
Ac velut hyberno deprensus nauita ponto,
Cui neque temo piger, neque amico sydere monstrat
Luna vias, medio cæli, pelagique tumultu
Stat rationis inops, iā iamq; aut saxa malignis
Expectat submersa vadis, aut vertice acuto
Spumantes scopulos erecta incurrere prora:
Talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
Accelerat, vasto metuenda umbone ferarum
Excutiens stabula, & prono virgulta refringit
Pectore: dat stimulos animo vis mæsta timoris,
Donec ab inachiis victa caligine tectis
Emicuit lucem deuexa in mœnia fundens
Larissæus apex. illò spe concitus omni
Euolat. hinc celsæ Iunonia templa Prosymnæ
Læuus habens, hinc Herculeo signata vapore
Lernæi stagna atra vadi. tandémque reclusis
Infertur portis. actutum regia cernit
Vestibula, hic artus imbri, ventóque rigentes
Proiicit, ignotaq;[1] acclinis postibus aula
Inuitat tenues ad dura cubilia somnos.
Rex ibi tranquillæ medio de limite vitæ
In senium vergens populos Adrastus habebat
Diues auis, & vtroq; Iouem de sanguine ducēs.
Hic sexus melioris inops, sed prole virebat
Fœminea, gemino natarum pignore fultus:
Cui Phœbus generos (monstrū exitiabile dictu!
Mox adaperta fides) æuo ducente canebat
Setigerumq; suem, & fuluum aduētare leonē.
Hæc voluens, non tu ipse pater, non docte futuri
Amphiarae vides, etenim vetat author Apollo.
Tantum in corde sedens ægrescit cura[2] parētis.
Ecce autem antiquam fato Calydona relinquēs
Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
Conscius horror agit) eadem sub nocte sopora
Lustra terit. similésque notos dequestus & imbres,
Infusam tergo glaciem, & liquentia nimbis
Ora, comásque gerens, subit vno tegmine, cuius
Fusus humo gelida, partē prior hospes habebat.
Hic verò ambobus rabiem fortuna cruentam
Attulit. haud passi sociis defendere noctem
Culminibus paulum alternis in verba minasq;
Cunctantur. mox vt iactis sermonibus iræ
Intumuere satis, tum verò erectus vterq;
Exertare humeros, nudámque lacessere pugnā.
Celsior ille gradu procera in membra, simulq;
Integer annorum, sed non & viribus infra
Tydea fert animus, totósque infusa per artus
Maior in exiguo regnabat corpore virtus.
Iam crebros ictus ora & caua tempora circùm
Obnixi ingeminant telorū, aut grādinis instar.
Rhiphea, flexoq; genu vacua ilia tundunt.

Non aliter quàm Pisæo sua lustra Tonanti
Cum redeunt, crudisq; virum sudoribus ardet
Puluis, at hinc teneros cauea distensa Ephæbos
Concitat, exclusæq; expectant præmia matres.
Sic alacres odio, nullaque cupidine laudis
Accensi incurrunt, scrutatur & intima vultus
Vnca manus, penitúsq; oculis cedentibus instat.
Forsan & accinctos lateri (sic ira ferebat)
Nudassent enses, meliusque hostilibus armis
Lugendus fratri iuuenis Thebane iaceres,
Ni rex insolitum clamorem, & pectore ab alto
Stridentes gemitus noctis miratus in vmbris,
Mouisset gressus, magnis cui sobria curis
Pendebat somno iam deterior senectus.
Isq; vbi progrediens numerosa luce per alta
Atria, dimotis aduersò limine claustris
Terribilem dictu faciem, lacera ora, putrésque
Sanguineo videt imbre genas. quæ causa furoris
Externi iuuenes? (neq; enim meus audeat istas
Ciuis in vsq; manus) quisnā implacabilis ardor
Exturbare odiis tranquilla silentia noctis?
Vsque adeóne angusta dies? & triste parumper
Pacem animo, somnumq; pati? sed prodite tādē
Vnde orti, quo fertis iter, quæ iurgia, nam vos
Haud humiles tāta ira docet, generisq; superbi
Magna per effusum clarescunt signa cruorem.
Vix ea cum mixto clamore obliqua tuentes
Incipiunt vnà. Rex ô mitissime Achiuum
Quid verbis opus est? vndantes sanguine vultus
Aspicis. hæc passim turbatis vocis amara
Confudere sonis. inde orsus in ordine Tydeus
Continuat, mæsti cupiens solatia casus.
Monstrifera Calydonis opes, Acheloiaq; arua
Deserui. vestris hic me ecce in finibus ingens
Nox operit tecto cœlum prohibere quis iste
Arguit? an quoniam prior hæc ad limina fortè
Molitur gressus? pariter stabulare bimembres
Centauros, vnaque ferunt Cyclopes in Ætna
Compositos. sunt & rabidis iura insita monstris,
Fasq; suum, nobis sociare cubilia terra,
Sed quid ego. haud hodie spoliis gauisus abibis
Quisquis es his aut me si non effætus oborto
Sanguis habet luctu, magni de stirpe creatum
Oeneos, & Martis non degenerare paterno
Accipies? Nec nos animi, nec stirpis egemus
Ille refert contra. sed mens sibi conscia[1] facti
Cunctatur proferre patrē. tunc mitis Adrastus,
Immo agite, & positis, quas nox inopinaq; suasit,
Aut virtus, aut ira minus, succedite tecto.
Iā pariter coeant[2] animorū in pignora dextræ.
Non hæc incassum, diuisq; absentibus acta:
Forsan & his venturus amor præmiserit iras,
Vt meminisse iuuet nec vana voce locutus
Fata senex: siquidem hanc perhibent post vulnera iunctis
Esse fidem, quanta partitum extrema proterno
Thesea Pirithoo, vel inanem mentis Orestem

1 vv. acclinis. 2 vv. parentis.

1 vv. Etti. 2 Lamborum.

Opposito

Opposito[1] rapidam Pylade vitasse Megeram.
Tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
Iam faciles. ventis vt decertata residunt
AEquora [2]laxatisq; diu tamen aura superstes
Immoritur velis. passi subiere penates.
Hic primum lustrare oculis, cultusq; virorum
Telaq; magna vacat. tergo videt huius inanē
Impexis vtrinque iubis horrere Leonem,
Illius in speciem per quem Theumesia Tempe
Amphitryoniades fractum iuuenilibus [3] armis
Ante Cleonaei vestitur prælia monstri.
Terribiles contra setis; ac dente recuruo
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuuiæ Calydonis honos, stupet omine tanto
Defixus senior, diuina oracula Phœbi
Agnoscens, monitusque datos vocalibus antris.
Obtutu gelida ora premit, lætusque per artus
Horror iit sensit manifesto numine ductos
Affore, quos nexis ambagibus augur Apollo
Portendi generos, vultu fallente ferarum
Ediderat: tunc sic tendens ad sydera palmas:
Nox, quæ terrarum, cæliq; amplexa labores
Ignea multiuago transmittis sydera lapsu,
Indulgens reparare animum, dum proximus ægris
Infundat Titan agiles animantibus ortus,
Tu mihi [4] perplexis quæsitam erroribus vltro
Aduehis alma fidem. veterisque exordia fati
Detegis. assistas operi, tuaq; omina firmes.
Semper honoratam dimensis orbibus anni
Te domus ista colet. nigri tibi diua litabunt
Electa ceruice greges, lustraliaque exta
Lacte nouo perfusus edet Vulcanius ignis.
Salue prisca fides tripodum, obscuriq; recessus,
Deprendi fortuna deos sic fatus, & ambos
Innectens manibus tecta vlterioris ad aulæ
Progreditur. canis etiamnum altaribus ignes
Sopitum cinerem, & tepidi libamina sacri
Seruabant. adolere focos, epulasque recentes,
Instaurare iubet. dictis parere ministri
Certatim accelerant. vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues auroque, sonantes
Emunire toros, altosque inferre tapetas,
Pars teretes leuare manu, ac disponere mēsas.
Ast alij tenebras & opacam vincere noctem
Aggressi tendunt auratis vincula lychnis,
His labor inserto torrere exanguia ferro
Viscera cæsarum pecudum. his cumulare canistris
Perdomitam saxo Cererem lætatur Adrastus
Obsequio feruere domum iamq; ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.
Parte alia iuuenes siccati vulnera lymphis
Discumbunt: simul ora notis fœdata tuentur,
Inque vicem ignoscunt. tunc rex longæuus Acesten
(Natarum hæc altrix, eadē & fidissima custos
Lecta sacrum iustæ Veneri occultare pudorem)
Imperat acciri, tacitaque immurmurat aure.
Nec mora præceptis. cum protinus vtraq; virgo
Arcano egressa thalamo (mirabile visu)
Pallados armisonæ, Pharetrataq; ora Dianæ
AEqua ferunt, terrore minus, noua deinde pudoris
Visa virum facies, pariter, pallorque, ruborq;
Purpureas hausere genas: oculiq; verentes
Ad sanctum rediere patrem, postquam ordine mensæ
Victa fames, signis perfectam, auroq; nitentem
Iasides pateram famulos ex more poposcit.
Qua Danaus libare deis, seniorq; Phoroneus
Assueti. tenet hæc operum cælata figuras,
Aureus anguicomam præsecto Gorgona collo
Ales habet. iam iamque vagas (ita visus) in auras
Exilit, illa graues oculos, languentiaque ora
Pene mouet, viuoque etiam pallescit in auro.
Hinc Phrygius fuluis venator tollitur alis.
Gargara desidunt surgenti, & Troia recedit.
Stant mæsti comites, frustraque sonantia laxant
Ora canes, vmbramque petunt, & nubila latrant.
Hanc vndante mero fundens, vocat ordine cunctos
Cælicolas. Phœbum ante alios, Phœbum omnis ad aras
Laude ciet comitū famulumq; euincta pudica
Fronde manus. cui festa dies, largoq; refecti
Thure, vaporatis lucent altaribus ignes.
Forsitan o iuuenes quæ sint ea sacra, quibusq;
Præcipuum causis Phœbi obtestemur honorem,
Rex ait, exquirunt animi. non inscia suasit
Relligio, magnis exercita cladibus olim
Plebs Argiua litant, animos aduertite, pandā.
Post quam cærulei sinuosa volumina monstri
Terrigenam Pythona deus septē orbibus atris
Amplexum Delphos squamisq; annosa terentem
Robora, Castalius dum fontibus ore trisulco
Fusus hiat, nigro sitiens alimenta veneno,
Perculit, absumptis numerosa in vulnera telis,
Cyrrhæique dedit centum per iugera campi
Vix tandem explicitum, noua deinde piacula cædis
Perquirens, nostri tecta haud opulenta Crotopi
Attigit. huic primis, & pubescentibus annis
Mira decore pio, seruabat nata penates
Intemerata toris. felix si Delia nunquam
Furta, nec occultum Phœbo sociasset amorem.
Namque vt passa deum Nemeæi ad fluminis vndam,
Bis quinos plena cum fronte resumeret orbes
Cynthia, sydereum Latonæ fœta nepotem
Edidit: ac pœnæ metuens, (neq; enim ille coactis
Donasset thalamis veniam pater) auia rura
Eligit, ac natum septa inter ouilia furtim
Montiuago pecoris custodi mandat alendum.

1 l.rabidā. 2 l.laxatisque. 3 b.annis. 4 l.prolixis.

Non tibi digna puer generis cunabula tanti
Gramineos dedit herba toros, & vimine querno
Texta domus. clausa arbutei sub cortice libri
Membra tepent, suadétque leues caua fistula somnos,
Et pecori commune solum. sed fata nec illum
Concessere larem. [1] viridis nam cespite terra
Proiectum temere, & patulo cælum ore trahentem
Dira canum rabies morsu depasta cruento
[2] Disicit. hic verò attonitas vt nuntius aures
Matris adit, pulsi ex animo genitorque, pudorque,
Et metus. ipsa vltro fauis plangoribus amens
Tecta replet, vacuumque ferēs velamine pectus
Occurrit confessa patri. nec motus. at atro
Imperat infandum cupientem occumbere leto.
Sero memor thalami, mæsta solatia morti
Phœbe paras. monstrum infandis Acheronte sub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virginis ora,
Pectoráque, æternum stridens à vertice surgit
Et ferrugineam frontem discriminat anguis.
Hæc tam dira lues nocturno squallida passu
Illabi thalamis, animasque à stirpe recentes
[3] Arripere altricum gremiis, morsúq; cruento
Deuesci, & multum patrio pinguescere luctu.
Haud tulit armorum præstans, animique Corœbus,
Séque vltro lectis iuuenum, qui robore primi
Famam posthabita faciles extendere vita
Obtulit. illa nouos ibat populata penates
Portarum in biuio. lateri duo corpora paruûm
Dependent, & iā vnca manus vitalibus hæret,
Ferratiq; vngues tenero sub corde tepescunt.
Obuius huic latus omne virum stipante corona
It iuuenis, ferrumque ingens sub pectore diro
Condidit: atque imas animæ mucrone corusco
Scrutatus latebras, tandē sua monstra profundo
Reddit habere Ioui. iuuat ire, & visere iuxta
Liuentes in morte oculos, vterique nefandam
Proluuiem, & crasso squallentia pectora tabo,
Qua nostræ cecidere animæ. stupet Inachia [4] pubes,
Magnáque post lachrymas etiamnum gaudia pallent.
Hi trabibus duris, solatia vana dolori,
Proterere exanimes artus, asprósque molares
Deculcare genis: nequit iram explere potestas.
Illam & nocturno circum stridore volantes
Impastæ fugistis aues, rabidámque canū vim,
Oraq; sicca ferunt trepidorum inhiasse luporū.
Sæuior in miseros fatis vltricis adempta
Delius insurgit, summaque biuerticis vmbra
Parnasi residens, arcu crudelis iniquo
Pestifera arma iacit, camposque, & celsa Cyclopum

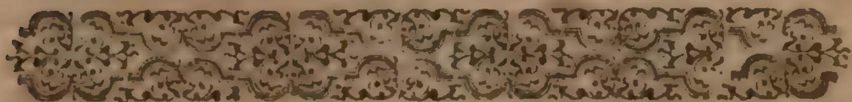
1 vv.viridi. 2 ib disiicit. 3 abripere. 4 vv.plebes.

Tecta, superiecto nebularum incendit amictu,
Labuntur dulces animæ. mors fila sororum
Ense metit, captámq; tenēs fert manibus vrbem.
Quærenti quæ causa duci, quis ab æthere læuus
Ignis, & in totum regnaret Sirius annum?
Idem author Pæan rursus iubet ire cruento
Inferias monstro iuuenes, qui cæde potiti.
Fortunate animi, longumque in sæcula dignè
Promerituꝰ diem, non tu pia degener arma
Occulis, aut certæ trepidas occurrere morti.
Comminus ora ferens, Cyrrhæi in limine templi
Constitit, & sacras ita vocibus asperat iras.
[1] Nec missus Thymbræe tuos supplexue penates
Aduenio. mea me pietas, & conscia virtus
Has egere vias. ego sum qui cæde subegi
Phœbe tuum mortale nefas, quem nubibus atris,
Et squallente die, nigra quem tabe sinistri
Quæris inique poli, quod si monstra effera magnis
Cara adeo superis, iacturáque vilior orbis,
Mors hominum, & sæuo tanta inclementia cælo est:
Quid meruere Argi? me me diuum optime, solū
Obiecisse caput fatis [2] præstabit. an illud
Lene magis cordi, quod desolata domorum
Tecta vides? ignique datis cultoribus omnis
Lucet ager. sed quid fando tua tela, manusque
Demoror? expectant matres, supremáq; [3] fiunt
Vota mihi satis est. merui, ne parcere velles.
Proinde moue pharetras, arcusque intende sonoros,
Insignémque animam leto dimitte. sed illum
Pallidus Inachiis qui desuper imminet Argis
Dum morior, depelle globum. fors æqua merentes
Respicit. ardentem tenuit reuerentia cædis
Latoidem. tristémque viro summissus honorem
Largitur vita. nostro mala nubila cælo
Diffugiunt: at tu stupefacti à limine Phœbi
Exoratus abis. inde hæc stata sacra quotannis
Solennes recolunt epulæ, Phœbæáque placat
Templa nouatus honos. has fortè inuisitis aras,
Vos [4] quoque progenies. quanquam Calydonius Oeneus,
Et Parthaoniæ (dudum si certus ad aures
Clamor iit) tibi iura domus, tu pande quis Argos
Aduenias? quando hæc variis sermonibus hora est.
Deiecit mæstos extemplo Ismenius heros
In terram vultus, taciteque ad Tydea læsum
Obliquare oculos. tum longa silentia mouit.
Non super hos diuûm tibi sum quærendus honores
Vnde genus, quæ terra mihi, quis defluat ordo
Sanguinis antiqui, piget inter sacra fateri.
Sed si præcipitans miserum cognoscere cura,
Cadmus origo patrum, tellus Mauortia Thebæ,

1 vv.non. 2 c.præstabat. 3 c.fundunt. 4 vv.quæ.

Et geni-

Et genitrix Iocasta mihi. tum motus Adrastus
Hospitiis (agnouit enim) quid nota recondis?
Scimus ait. nec sic auersum fama Mycenis
Voluit iter. regnum, & furias, oculosque pudentes
Nouit, & Arctois si quis de solibus horret,
Quique bibit Gangen, aut nigrum occasibus intrat
Oceanum, & si quos incerto littore Syrtes
Destituunt ne perge queri; casusque priorum
Annumerare tibi. nostro quoque sanguine multum
Errauit pietas, nec culpa nepotibus obstat.
Tu modo dissimilis rebus mereare secundis
Excusare tuos. & iam temone supino
Languet Hyperborea glacialis portitor Vrsae:
Fundite vina focis, seruatorémque parentum
Latoidem votis iterúmque iterúmque canamus.
Phoebe parens, seu te Lyciae Pataraea niuosis
Exercent dumeta iugis, seu rore pudico
Castaliae, flauos amor est tibi mergere crines:
Seu Troiam Thymbraeus habes, vbi fama volentem
Ingratis Phrygios humeris subiisse molares:
Seu iuuat Aegaeum feriens Latonius vmbra
Cynthus, & assiduam pelago non quaerere Delon:
Tela tibi, longéque feros lentandus in hostes
Arcus, & aetherij dono cessere parentes
Aeternum florere genas. tu doctus iniquas
Parcarum praenosse manus, fatumque quod vltra est,
Et summo placitura Ioui. quis letifer annus,
Bella quibus populis, mutent quae sceptra Cometae.
Tu Phryga submittis cithara. tu matris honori
Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.
Te viridis Python, Thebanaque mater ouantem,
Horruit in pharetris. vltrix tibi torua Megaera
Ieiunum Phlegyam subter caua saxa iacentem
Aeterno premit accubitu, dapibúsque profanis
Instimulat. sed mista famem fastidia vincunt.
Adsis ô memor hospitij, Iunoniaque arua
Dexter ames. seu te roseum Titana vocari
Gentis Achemeniae ritu, seu praestat Osyrin
Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS

LIBER II.

INTEREA gelidis Maia satus aliger vmbris
Iussa gerens magni remeat Iouis. vndique pigra
Ire vetant nubes, & turbidus implicat aer:
Nec Zephyri rapuere gradum. sed foeda silentis
Aura poli: Styx inde nouem circunflua campis,
Hinc obiecta vias torrentum incendia cludunt.
Pone senex trepida succedit Laius vmbra
Vulnere tardus adhuc. capulo nam largius illi
Transabiit costas cognatis ictibus ensis
Impius, & primas furiarum pertulit iras.
It tamen, & medica firmat vestigia virga.
Tum steriles luci, possessaque manibus arua,
Et ferrugineum nemus astupet, ipsaque tellus
Miratur patuisse retro. nec liuida tabes
Inuidiae, quanquam functis, & lumine cassis
Defuit. vnus ibi ante alios, cui laeua voluntas
Semper, & ad superos hinc & grauis exitus aui
Insultare malis, rebusque aegrescere laetis,
Vade ait ô felix quoscumque vocaris in vsus,
Seu Iouis imperio, seu maior adegit Erinnys
Ire diem contra, seu te furiata sacerdos
Thessalis arcano iubet emigrare sepulchro.
Heu dulces visure polos, solemque relictum,
Et virides terras, & puros fontibus amnes,
Tristior has iterum tamen intrature tenebras.
Illos vt caeco recubans in limine sensit
Cerberus, atque omnes capitum subrexit hiatus,
Saeuus & intrantis populo. iam nigra tumebat
Colla minax, iam sparsa solo turbauerat ossa,
Ni Deus horrentem Lethaeo vimine mulcens
Ferrea tergemino domuisset lumina somno.
Est locus Inachiae dixerunt Taenara gentes,
Qua formidatum Maleae spumantis in auras
It caput, & nullos admittit culmine visus.
Stat sublimis apex, ventosque, imbresque serenus
Despicit, & tantum fessis insiditur astris.
Illic exhausti posuere cubilia venti:
Fulminibusque iter est. medium caua nubila montis
Insumpsere latus. summos nec praepetis alae
Plausus adit colles, nec rauca tonitrua pulsant.
Ast vbi prona dies longos super aequora fines
Exigit, atque ingens medio natat vmbra profundo,
Interiore sinu frangentia littora curuat

Taenarus, expositos nõ audent scandere fluctus.
Illic Aegaeo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos: prior haurit arenas
Vngula, postremi soluuntur in aequora pisces.
Hoc (vt fama) loco pallentes deuius vmbras
Trames agit nigriq; Iouis vacua atria ditat
Mortibus. Arcadij perhibent si vera coloni,
Stridor ibi, & gemitus poenarum, atroque tumultu
Feruet ager. saepe Eumenidum vocésque, manúsque,
In medium sonuere diem. letique triformis
Ianitor, agricolas campis auditus abegit.
Hac & tunc fusca volucer deus obsitus vmbra
Exilit ad superos, infernaque nubila vultu
Discutit, & viuis afflatibus ora serenat.
Inde per Arcturum, mediaque silentia Lunae
Arua super, populósque meat. sopor obuius illi
Noctis agebat equos, trepidúsque assurgit honori
Numinis, & recto decedit limite coeli.
Inferior volat vmbra deo, praereptaque noscit
Sydera, principiúmque suum. iamque ardua Cyrrhae,
Pollutámque suo despectat Phocida busto
Ventum erat ad Thebas: gemuit prope limina nati
Laius, & notos cunctatur inire penates.
Vt verò excelsis suamet iuga nixa columnis
Vidit, & infectos etiamnum sanguine currus,
Penè retrò turbatus abit, nec summa Tonantis
Iussa, nec Arcadia retinent spiramina virga.
Et tunc fortè dies noto signata Tonantis
Fulmine, praerupti cùm te tener Euie partus
Transmisere patri. Tyriis ea causa colonis
Insomnem ludo certatim ducere noctem
Suaserat. effusi passim per tecta, per agros,
Serta inter vacuosque mero crateras anhelum
Proflabant sub luce deum. tum plurima buxus,
Aeraque tauriinos sonitu vincentia pulsus.
Ipse etiam gaudens nemorosa per auia sanas
Impulerat matres Baccho meliore Cithaeron.
Qualia per Rhodopen rapido conuiuia coetu
Bistones, aut mediis ponunt conuallibus Ossae.
Illis semianimum pecus, excussaeq; leonum
Ore dapes, & lacte nouo domuisse cruorem
Luxus. at Ogygii si quando afflauit Iacchi
Saeuus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pulchrum
Spargere, & immerito sociorum sanguine fuso
Instaurare diem, festásque reponere mensas.
Nox ea, cùm tacita volucer Cyllenius aura
Regis Echionii stratis adlapsus. vbi ingens
Fuderat Assyriis extructa tapetibus alto
Membra toro. pro gnara nihil mortalia fati
Corda sui! capit ille dapes, habet ille soporem.
Tunc senior quae iussus agit, neu falsa videri
Noctis imago queat, longaeui vatis opacos
Tiresiae vultus, vocemque, & vellera nota
Induitur. mansere comae, prolexáque mento
Canicies, pallorq; suus: sed falsa cucurrit
Infula per crines, glaucaque innexus oliua
Vittarum prouenit honos. dehinc tangere ramo
Pectora, & has visus fatorum expromere voces:
Non somni tibi tempus iners, qui nocte sub alta
Germani secure iaces, ingentia dudum
Acta vocant, rerumque graues ignaue paratus.
Tu veluti, magnum si iam tollentibus Austris
Ionium nigra iaceat sub nube magister,
Immemor armorum, versantisque aequora claui
Cunctaris. iámque ille nouis (sic fama) superbit
Connubiis, viréśque parat quis regna capessat,
Quis neget. inque sua senium sibi destinat aula.
Dant animos socer augurio fatalis Adrastus, [1]
Dotaléśque Argi, nec non in foedera vitae
Pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.
Hinc tumor, & longus fratri promitteris exul.
Ipse deûm genitor tibi me miseratus ab alto
Mittit, habe Thebas, caecumque cupidine regni,
Ausurumque eadem germanum expelle, nec vltra
Fraternos inhiantem obitus sine fidere coeptis
Fraudibus, aut Cadmo dominas inferre Mycenas.
Dixit, & abscedens (etenim iam pallida turbant
Sydera lucis equi) ramos ac vellera fronti
Diripuit, confessus auum, dirique nepotis
Incubuit stratis: iugulum mox caede patentem
Nudat, & vndanti perfundit vulnere somnũ.
Illi rupta quies attollit membra, toroque
Erigitur plenus monstris, vanumque cruorem
Excutiens simul horret auum, fratrémque requirit.
Qualis vbi audito venantum murmure tigris
Horruit in maculas, somnosque excussit inertes,
Bella cupit, laxátque genas, & temperat vngues:
Mox ruit in turmas, natisque alimenta cruentis
Spirantem fert ore virum: sic excitus ira
Ductor in absentem consumit praelia fratrem.
Et iam Mygdoniis elata cubilibus alto
Impulerat coelo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubila seras
Aduertit flammas, alienumque aethera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori.
Cum senior Talaionides, nec longa morati
Dircaeusque gradum, pariterque Acheloius heros
Corripuere toris. illos post verbera fessos,
Exceptamque hyemem cornu perfuderat omni
Somnus. at Inachio tenuis sub pectora regi
Tracta quies. dum mente deos, inceptaque versat

1 l. c. audax.

Hospitia,

Hospitia, & quæ sint generis ascita repertis
Fata mouet. postquam mediis in sedibus aulæ
Congressi, inque vicem dextras iunxere, locumque
Quo serere arcanas aptum, atque euoluere curas,
Insidunt: prior his dubios compellat Adrastus.
Egregij iuuenum, quos non sine numine regnis
Inuexit nox atra meis, quibus ipse per imbres
Fulminibus mixtos, intempestumque tonantem
Has meus vsque domos vestigia fecit Apollo:
Non equidem obscurum vobis, plebique Pelasgæ
Esse reor, quantis connubia nostra procorum
Turba petat studiis. geminæ mihi namque nepotum
Læta fides, æquo pubescunt sydere natæ.
Quantus honos, quantúsque pudor (ne credite patri)
Et super hesternas licuit cognoscere mensas.
Has tumidi solio, & late dominantibus [1] armis
Optauere viri, longum enumerare Pheræos
Oebaliosque duces, & Achæa per oppida matres.
Spem generis. nec plura tuus despexerat Oeneus
Fœdera, Pisæisque socer metuendus habenis.
Sed mihi nec Sparta genitos, nec ab Elide missos
Iungere fas generos. vobis hic sanguis, & aula
Cura mea, longo promittitur ordine fati.
Dî bene quod tales stirpémque, animosque, venitis,
Vt responsa iuuent. hic dura tempore noctis
Partus honos. hæc illa venit post verbera merces.
Audierant: fixósque oculos per mutua paulum
Ora tenent, visique inter sese ordine fandi
Cedere. sed cunctis Tydeus audentior actis
Incipit. o quam te paruum in præconia famæ
Mens agitat matura tua, quantumque ferentem
Fortunam virtute domas. cui cedit Adrastus
Imperiis? quis te solio Sicyonis auita
Excitum infrenos componere legibus Argos
Nesciat? atque vtinam his manibus permittere gentes
Iuppiter æque velis, quas Doricus alligat vndis
Isthmos, & alterno quas margine summouet infra:
Non fugeret diras lux intercisa Mycenas.
Sæua nec Elea gemerent certamina valles.
Eumenidesque aliis alia sub regibus, & quæ
Tu potior Thebane queri: nos vero volentes,
Expositique animis. sic interfatus, & alter
Subiicit. anne aliquis soceros accedere tales
Abnuat? exulibus quamquam patriaque fugatis
Nondum læta Venus, tamen omnis corde resedit
Tristitia, affixique animo cessere dolores.
Nec minus hæc læti trahimus solatia, quam si
Præcipitem conuulsa noto, prospectet amicam
Puppis humum: iuuat ingressos felicia regni
Omina, quod superest fati vitæque laborum
Fortuna transire tua. nec plura moratis,
Consurgunt, dictis impensius aggerat omne
Promissum Inachius pater, auxilioque futurum
Et patriis spondet reduces inducere regnis.
Ergo alacres Argi, fuso rumore per vrbem
Aduenisse duci generos, primisque Hymenæis
Egregiam Argiam, nec forma laude secundam
Deiphilen, tumida iam virginitate iugari
Gaudia mente parant. socias it fama per vrbes:
Finitimisque agitatur agris. procul vsque Lycæos
Partheniósque super saltus, Ephyræaque rura.
Nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
Insilit: [3] hac totis perfundit mœnia pennis,
Labdaciúmque ducem præmissæ consona nocti
Territat: hospitia, & thalamos, & fœdera regni,
Permixtúmque genus (quæ tanta licentia monstro?
Quis furor est?) iam bella canit. diffuderat Argos
Expectata dies. læto regalia cœtu
Atria complentur species est cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus æra.
Tantum ausa [2] proferre manus. pater ipse bicornis
In læuum prona nixus sedet Inachus vrna.
Hunc tegit Iasiúsque senex, placidúsque Phoroneus
Et bellator Abas, indignatúsque Tonantem
Acrisius, nudóque ferens caput ense Corœbus,
Toruaque iam Danai facinus meditantis imago.
Exin mille duces. foribus cum immissa superbis
Vnda fremit vulgi, procerum manus omnis, & alto
Quis propior de rege gradus, stant ordine primi:
Interior sacris calet, & sonat aula tumultu.
Fœmineo casta matres cinxere corona
Argolides. pars virginibus circum vndique fusa
Fœdera conciliant noua, solanturque timorem.
Ibant insignes vultuque habituque verendo
Candida purpureum fusæ super ora ruborem
Deiectæque genas. tacite subit ille supremus
Virginitatis amor. primæque modestia culpæ
Confundit vultus. tunc ora rigantur honestis
Imbribus, & teneros lachryma iuuere parentes.
Non secus ac supero pariter si cardine lapsæ
Pallas, & asperior Phœbi soror, vtraque telis,
Vtraque torua genis, flauóque in vertice nodo,
Illa suas Cyntho comites agat, hæc Aracintho:
Tunc, si fas oculis, non vnquam longa tuendo
Expedias, cui maior honos, cui gratior, aut plus
De Ioue, mutatosque velis transsumere cultus,
Et Pallas deceat pharetras, & Delia cristas.
Certant lætitia superosque in vota fatigant
Inachidæ, qua cuique domus, sacrique facultas.
Hi fibris, animáque litant, hi cespite nudo.
Nec minus auditis, si mens accepta meretur.

1 vv. auitis.

1 l. & totis. 2 b. præferre.
3 b. c. pudorem.

Thure deos, fractisque obtendunt limina syluis.
Ecce metu subito (Lachesis sic dira iubebat)
Impulsæ mentes, excussaque gaudia vulgi,
Et turbata dies. innuptam limine adibant
Pallada, Munychiis cui non Argiua per vrbes
Posthabita est Larissa iugis, hic more parentum
Iasides thalamis vbi casta adolesceret ætas,
Virgineas libare comas, primósque solebant
Excusare toros. celsam subeuntibus arcem
In gradibus summi delapsum culmine templi
Arcados [2]Euripi spolium cadit æreus orbis,
Præmissasque faces, festum nubentibus ignem
Obruit, eque adytis simul exaudita remotis
Nondum ausos firmare gradum, tuba terruit ingens.
In Regem conuersi omnes formidine prima.
Mox audisse negant, cunctos tamen omina rerum
Dira mouent, variisque metum sermonibus augent.
Nec mirum nam tu infaustos donante marito
Ornatus Argia geris, dirúmque monile
Harmonies, longa est series, sed nota malorum,
Persequar vnde nouis tam sæua potentia donis.
Lemnius hæc, vt prisca fides, Mauortia [3]longa
Furta dolens, capto postquam nihil obstat amori
Pœna, nec vltrices castigauere cathenæ,
Harmoniæ dotale decus sub luce iugali
Struxerat. hoc docti, quamquam maiora laborant,
Cyclopes, notique operum Thelchines amica
Certatim iuuere manu: sed plurimus ipsi
Sudor. ibi arcano florentes igne smaragdos
Cingit, & infaustas percussum adamanta figuras,
Gorgoneosque orbes, Siculaque incude relictos
Fulminis extremi cineres, viridúmque draconum
Lucentes à fronte iubas: hic flebile germen
Hesperidum & dirum Phrixei velleris aurum.
Tum varias pestes, raptumq; interplicat atro
Tisiphones de crine ducē & quæ pessima Cestou
Vis probat. hæc circum spumis lunaribus vngit
Callidus, atque hilari perfundit cuncta veneno.
Non hoc Pasithea blandarum prima sororum,
Non decor, Idaliusque puer. sed luctus, & ira,
Et dolor. & tota pressit discordia dextra.
Prima fides operi Cadmum comitata iacentem
Harmonia versis in sibila dira querelis,
Illyricos longo sulcauit pectore campos.
Improba mox Semele, vix dona nocentia collo
Induit, & fallax intrauit limina Iuno.
Téque etiam infelix perhibent Iocasta [4]decorum
Possedisse nefas. vultus hac laude colebas,
Heu quibus, heu placitura toris! post longior ordo.
Tum donis Argia nitet, vilésque sororis
Ornatus sacro præculta superuenit auro.
Viderat hoc coniux perituri vatis, & aras
Ante omnes, epulisq; trucem secreta coquebat
Inuidiam, sæuis detur si quando potiri
Cultibus, heu nihil auguriis adiuta propinquis.
Quos optat gemitus! quantas cupit impia clades!
Digna quidem, sed quid miseri decepta mariti
Arma? quid insontes nati meruere furores?
Postquam regales epulas, & gaudia vulgi
Bissenis clusere dies, Ismenius heros
Respicere ad Thebas & iam sua quærere regna
Quippe animū subit illa dies, qua sorte benigna
Fratris, Echionia steterat priuatus in aula:
Respiciens descisse deos, trepidoque tumultu
Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamq;
Fortunæ. namq; vna soror producere tristes
Exulis ausa vias, etiam hanc in limine primo
Liquerat & magna lachrymas incluserat ira.
Tunc quos excedens hilares, quis cultus iniqui
Præcipuus ducis, & profugo quos ipse notarat
Ingemuisse sibi. per noctem, ac luce sub omni
Digerit. exedère animum dolor iráq; demens:
Et qua non grauior mortalibus addita cura.
Spes vbi longa venit. talem sub pectore nubem
Consilio voluens. Dircen Cadmiq; negatas
Apparat ire domos. veluti dux taurus amata
Valle carens, pulsum solito quē gramine victor
Iussit ab erepta longe mugire iuuenca:
Cum profugo placuere tori, ceruixq; recepto
Sāguine magna redit. fractaq; in pectore vires:
Bella cupit, saltúsque & capta armēta reposcit,
Iā pede, iam cornu melior. pauet ipse reuersum
Victor, & attoniti vix agnouere magistri.
Non alias tacita iuuenis Theumesius iras
Mente acuit, sed fida vias, arcanaque coniux
Senserat. vtq; toris primo complexa iacebat
Aurora pallente virum, Quos callide motus
Quamue fugam moliris? ait. nil transit amantes.
Sentio, peruigiles acuunt suspiria questus,
Nunquam in pace sopor quoties hæc ora natare
Fletibus, & magnas iactantia pectora curas
Admota deprendo manu? nil fœdere rupto,
Connubiisue super moueor. viduæque iuuenta
(Et si crudus amor, necdum post flammea tota
Intepuere tori): tua me properabo fateri,
Angit amata salus. tūne incomitatus, inermis
Regna petes? poterisque tuis decedere Thebis
Si neget? atque illum solers deprendere semper
Fama duces, tumidum narrat, raptoq; superbum,
Difficilémque tibi nec dum [1]consumserat annū.
Me quoque nunc vates, nunc exta minantia diuos,
Aut auium lapsus, aut turbida noctis imago
Territat ah, memini, nunquam mihi falsa per vmbras
Iuno venit. quo tendis iter? quò conscius ardor
Ducit. & ad Thebas melior socer. hic breue tandem
Risit Echionius iuuenis, teneriúmque dolorem

[1] l. patris. [2] l. k. Euchippi. [3] vv longum. [4] l. o. decorum.

[1] l. consumpserit.

Coniugis amplexu solatur, & oscula mœstæ
Tempestiua genis posuit, lachrymasq; repressit.
Solue metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
Consiliis tranquilla dies. te fortior annis
Nondum cura decet. sciat hæc Saturnius olim
Fata parens, oculisq. polo dimittere si quos
Iustitia, & rectum terris defendere curat.
Fors aderit lux illa tibi, qua mœnia cernes
Coniugis, & geminas ibis Regina per Vrbes.
Sic ait. & caro raptim se limine profert
Tydea iam socium cœptis, iam pectore fido
Æquantem curas (tantus post iurgia mentes
Vinxit amor) socerúmque affatur tristis Adrastum.
Fit mora consilio, cum multa mouentibus, vna
Iam potior cunctis sedit sententia fratris
[1]Pertentare fidem, tutósq; in regna precando
Explorare aditus. audax ea munera Tydeus
Sponte subit. nec non & te fortissime gentis
Ætolum multum lachrymis conata morari est
Deiphile, sed iussa patris, tutique regressus
Legato, iustaque preces vicêre sororis.
Iamq; emensus iter syluis ac littore durum
Qua lernea palus, ambustaque fontibus alte
Intepet Hydra vadis. & qua vix carmine raro
Longa sonat Nemea nondum pastoribus ausis,
Qua latus Eoos Ephyres quod vergit ad Euros,
Sisypheiq; sedent portus, irataque terra
Curua Palæmonio secluditur vnda Lechæo.
Hinc præteruectus Nisum, & te mitis Eleusis
Leuus habet: iamque arua gradu Theumesia, & arces
Intrat Agenoreas. ibi durum Etheoclea cernit
Sublimem solio, septúmque horrentibus armis:
Iura ferus populo trans legem, ac tempora regni
Iam fratris de parte [2]dabat. sed & omne paratus
In facinus, queriturque fidem tam sero reposci.
Constitit in mediis, ramus manifestat oliua
Legatum, causasque viæ nomenque rogatus
Edidit. vtque rudis fandi, pronusque calori
Semper erat, iustis miscens tamen aspera, cœpit:
Si tibi plena fides, si dictis cura maneret
Fœderis, ad fratrem completo iustius anno
Legatos hinc ire fuit teque ordine certo
Fortunam exuere, & lætum discedere regno,
Vt vagus ille diu, passusque haud digna per vrbes
Ignotas, pacta tandem succederet aula.
Sed quia dulcis amor regni. blandumq; potestas,
Posceris. astriferum velox iam circulus orbem
Torsit, & amissæ redierunt montibus vmbræ
Ex quo frater inops, ignota per oppida tristes
Exul agit casus, & te iam tempus [3]apertos
Sub ioue ferre dies, terrenaque frigora mēbris
Ducere, & externos sūmissum ambire penates.
Pone modum lætis. satis auro diues, & ostro
Conspicuus, tenuem germāni pauperis annum
Risisti, moneo regnorum gaudia, temet
Dedoceas, patiensq; fuga mereare reuerti.
Dixerat. ast illi tacito sub pectore dudum
Ignea corda fremunt. iacto velut aspera saxo
Comminus erigitur serpens, cui subter inanes
Longa sitis latebras, totosq; agitata per artus
Conuocat in fauces & squammea colla venenum.
Cognita si dubiis fratris mihi iurgia signis
Ante forent, nec clara odiorum arcana paterent,
Sufficeret vel sola fides, quam toruus, & illum
Mente gerēs, ceu septa nouus iam mœnia laxet
Fossor, & hostiles inimicent classica turmas,
[1]Præfuris. in mediis si comminus orsa tulisses
Bistonas, aut refugo pallentes sole Gelonos,
Parcior [2]eloquio, & medij reuerentior æqui
Inciperes. neque te furibunda crimine mentis
Arguerim, mandata refers. nunc omnia quādo
Plena minis, nec sceptra fide, nec pace sequestra
Poscentis, & capulo propior manus: hæc mea regi
Argolico nondum æqua tuis, vice dicta reporta.
Quæ sors iusta mihi, quæ non indebitus annis
Sceptra dicauit honos, teneo, [3]longúmq; tenebo.
Te penes Inachiæ dotalis regia dono
Coniugis, & Danaæ (quid enim melioribus actis
Inuideam?) cumulentur opes felicibus Argos
Auspiciis, Lernamque regas. nos horrida Dirces
Pascua, & Euboicis artatas fluctibus oras,
Non indignati miserum dixisse parentem
Oedipodē. tibi larga Pelops, & Tātalus author,
Nobilitas propiorq; fluat de sanguine iuncto
Iuppiter. anne feret luxu consueta paterno
Hunc regina larem? nostræ cui iure sorores
Anxia pensa trahant, lōgo quam sordida luctu
Mater, & ex imis auditus forte tenebris
Offendat socer ille senex. iam pectora vulgi
Assueuere iugo. pudet heu, plebisq; patrumque
Ne toties incerta ferant, mutentque gementes
Imperia. & dubio pigeat parere tyranno.
Non parcit populis regnū breue. respice quantus
Horror, & attonitis nostro in discrimine ciues.
Hos ne ego, quis certa est sub te duce pœna, relinquam?
Iratus germane venis. fac velle nec ipsi
(Si modo notus amor, meritiq; est gratia) Patres
Reddere regna sinent. Non vltra passus, & orsa
Iniecit mediis sermonibus obuia. Reddes
Ingeminat reddes. non si te ferreus agger
Ambiat, aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat. nil tela nec ignes
Obstiterint, quin ausa luas, nostrisq; sub armis
Captiuo moribundus humum diademate pulses.
Tu merito ast horū miseret, quos sāguine viles
Coniugibus, natisque infanda ad prælia raptos
Proiicis excidio bone rex ô quanta Cithæron
Funera, sanguineísque vadis Ismene rotabis;

1 l. pertentate. 2 vv. dabas
3 l. aperto

1 l. pertitis 2 vv. alloquio
3 l. æternumque.

Hæc pietas, hæc magna fides: nec crimina gentis
Mira equidem duco, sic [a]primus sanguinis author,
Incestique patrum thalami, [a]sed fallit origo,
Oedipodes tu solus eris: hæc præmia morum
Ac scelerum violente feres. nos poscimus annum.
Sed moror. hæc audax etiamnum in limine [a]regis
Vociferans, iã tunc impulsa per agmina præceps
Euolat Oenides. vindex sic ille Dianæ
Erectus setis, & adunca fulmine malæ,
Cum premeret Pelopæa phalanx, saxa obuia volvens,
Fractaque perfossis arbusta Acheloia ripis,
Iam Telamona solo, iam stratum Ixyona linquens,
Te Meleagre subit. ibi demum cuspide lata
Hæsit, & obnixo ferrum laxauit in armo.
Talis adhuc trepidum liquit Calydonius Heros
Concilium, infrendens ipsi ceu regna negentur.
Festinatque vias, ramumque precantis oliuæ
Abiicit. attonitæ tectorum ex culmine summo
Prospectant matres, sæuoque infanda precantur
Oenidæ, tacitoque simul sub pectore Regi.
Nec piger ingenio scelerum, fraudisque nefandæ
Rector eget. iuuenum fidos lectissima bello
Pectora nunc pretio, nunc ille hortantibus ardẽs
Sollicitat dictis, nocturnaque prælia sæuus
Instruit, & sanctum populis per sæcula nomen
Legatum insidiis, tacitoque inuadere ferro.
Quid regnis non vile cupit? quas quæreret artes
Si fratrem fortuna daret? o cæca nocentum
Consilia! O semper timidum scelus! exit in vnũ
Plebs ferro iurata caput. ceu castra subire
Apparet, aut celsum crebris arietibus vrbis
Inclinare latus. densi sic agmine facto
Quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
Macte animi, tantis dignus qui crederis armis.
Fert via per dumos propior, quã calle latenti
Præcelerant, densæque legunt compendia sylvæ.
Lecta dolis sedes. gemini procul vrbe malignis
Faucibus vrgentur colles, quos vmbra superni
Montis, & incuruis claudunt iuga frondea sylvis.
Insidias natura loco, cæcãmque latendi
Struxit opem, mediasque arcte secat aspera rupes
Semita, quam subter campi, deuexaque latè
Arua iacent spatiis. contra importuna crepido,
Oedipodioniæ domus alitis. hic fera quondam
Pallentes erecta genas, suffusaque tabo
Lumina, concretis infando sanguine plumis,
Relliquias amplexa virum, semesaque nudis
Pectoribus stetit ossa premens, visuque trementi
Collustrat campos. si quis concurrere dictis
Hospes inexplicitis, aut comminus ire viator
Audeat, & duræ commercia iungere linguæ.
Nec mora, quin acuens exertos protinus vngues,
Liuentésque manus, fractosque in vulnere dẽtes,
Terribili applausu circum hospita surgeret ora.
Et latuere doli, donec de rupe cruenta
Heu similis deprensa viro, cessantibus alis
Tristis inexpletam scopulis affligeret aluum.
Monstrat sylua nefas. horrent vicina iuuenci
Gramina. damnatis auidum pecus abstinet herbis.
Non Dryadum placet vmbra choris, non commoda sacris
Faunorum, diræque etiam fugere volucres
Prodigiale nemus. tacitis huc gressibus acti
Deueniunt peritura cohors. hostémque superbum
Annixi iaculis, & humi posita arma tenentes
Expectant, densaque nemus statione coronant.
Cœperat humenti Phœbum subtexere palla
Nox, & cæruleam terris infuderat vmbram.
Ille propinquabat sylvis, & ab aggere celso
Scuta virum, cristasque videt rutilare comãtes.
Qua laxant rami nemus, aduersaque sub vmbra
Flammeus æratis Lunæ tremor errat in armis.
Obstupuit visis, ibat tamen. horrida tantum
Spicula, & inclusum capulo tenus admouet ensem.
Ac prior, vnde viri? quidue occultatis in armis?
Non humili terrore rogat. nec reddita contra
Vox, fidámque negant suspecta silentia pacem.
Ecce autem vasto Chromij contorta lacerto,
Quo duce freta cohors, fusis interuolat auras
Hasta. sed audenti Deus & Fortuna recessit.
Per tamen Olenij tegmen suis, atraque setis
Terga, super leuos humeros vicina cruori
Effugit, & viduo iugulum ferit irrita ligno.
Tunc horrere comæ, sanguisque in corde gelari.
Huc ferus, atque illuc animum, pallentiaque ira
Ora ferens. nec tanta putat sibi bella parari.
Ferte gradum contra, cãpoque erumpite aperto.
Quis timor audendi? quæ tanta ignauia? solus
Solus in arma voco. neque his mora. quos vbi plures
Quàm ratus, innumeris videt excursare latebris,
Hos prodire iugis, illos è vallibus imis
Crescere, nec paucos campo, totúmque sub armis
Collucere iter (vt clausas indagine profert
In medium vox prima feras) quæ sola medendi
Turbata ratione via est, petit ardua diræ
Sphyngos, & abscissis infringẽs cautibus vncas
Exuperat iuga dira manus. scopuloque potitus
Vnde procul tergo metus, & via prona nocendi,
Saxum ingens, quod vix plena ceruice gementes
Vertere humo, murísque valẽt inferre iuuenci,
Rupibus auellit: dein toto sanguine nixus
Sustinet, immanem quærens librare ruinam.
Qualis in aduersos Lapithas erexit inanem
Magnanimus cratera Pholus. stupet obuia leto
Turba super stãtem, atque emissi turbine mõtis
Obruitur. simul ora virum, simul arma, manúsque
Fractaque commixto sederunt pectora ferro.
Quatuor hic adeò deiecti mole sub vna
Congemuere. fuga tremefactum protinus agmẽ
Excutitur cœptis. neque enim temnenda iacebant

a l. primus. a l. nec; vv. tetro. c. & cetera.

Pauere,

Funera, fulmineus Dorylas quem regibus ardēs
Aequabat virtus, Martisque e semine Theron
Terrigenas confessus auos. nec vertere cuiquam
Frena secundus Halys, sed tunc pedes occubat armis,
Pentheumq; trahens nōdum te Phadimus aquo
Bacche genus: quorum ut subitis exterrita fatis
Agmina, turbatam vidit laxare cateruam:
Quæ duo sola manu gestans [1] acclinia monti
Fixerat, intorquet iacula, & fugientibus addit.
Mox in plana libens, nudo ne pectore tela
Inciderent: saltu præceps defertur: & orbem
Quem procul oppresso vidit Therone volutum
Corripuit, tergoque, & vertice tegmine noto
Septus, & hostili propugnans pectora parma
Constitit. inde iterum densi glomerantur in vnū
Ogygidæ, firmántque gradum. trahit ocyus ensem
Bistonium Tydeus, Mauortia munera magni
Oeneos: & partes pariter diuisus in omnes
Hos obit, atque illos, ferróque micantia tela
Decutit. impediunt numero, séque ipsa vicissim
Arma premunt. nec vis conatibus vlla, sed ipsæ
In socios errare manus, & corpora turba
Inuoluit prolapsa sua. manet ille cruentis
Angustus telis, & inexpugnabilis obstat.
Non aliter Getica (si fas est credere) Phlegra
Armatum immensus Briareus stetit æthera contra
Hinc Phœbi pharetras, hinc torua Palladis angues,
Inde Peletroniam præfixa cuspide pinum
Martis, at hinc lapso mutata Pyracmone tēnens
Fulmina, cum toto nequicquam obsessus Olympo
Tot queritur cessare manus. non segnius ardes
Huc illuc clypeum obiectans, séq; ipse recedens
Circuit, interdum trepidis [2] accurrit, & instat
Spicula diuellens, clypeo quæ plurima toto
Fixa tremunt, armantque virum, sæpe aspera passum
Vulnera, sed nullum vitæ in secreta receptum,
Nec mortem sperare valet. rotat ipse furentem
Deilochum, comitemq; illi iubet ire sub vmbras
Phegea sublata minitantem bella securi,
Dircæúmq; Gyan, & Echionium Lycophontem.
Iam trepidi sese quærunt, numerantque nec idē
Cædis amor, tantamq; dolent rarescere turbā.
Ecce Chromis Tyrij demissus origine Cadmi,
Hunc vtero quondam Dryope Phœnissa grauato
Rapta repente choris, onerisque oblita ferebat:
Dumq; trahit prensis taurum tibi cornibus Euā
Procidit impulsus nimiis conatibus infans.
Tunc audax iaculis, & capti pelle Leonis
Pinea nodosa quassabat robora claua.
Increpitans: Vnúsne viris tot cædibus vnus
Ibit ouans Argos? vix credet fama reuerso.
Heu socij, nulla ne manus? nulla arma valebūt?
Hæc regi promissa Cydon, hæc Lampe dabamus?
Dum clamat, subit ore cauo Theumesia cornus,

1 vv. acclinia. 2 vv. occurrit.

Nec prohibent fauces. atque illi voce repleta
Intercepta natat prærupto in sanguine lingua.
Stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
Labitur, immorsáq; cadens obmutuit hasta.
Vos quoque Thespiadæ, cur inficiatus honora
Arguerim fama? fratris moribunda leuabat
Membra solo Periphas (nil indole clarius illa,
Nec pietate fuit) læua marcentia colla
[1] Sustentans, dextráque latus, singultibus arctum
Exhaurit thoraca dolor. nec vincla coërcent
Vndantem fletu galeam. cùm multa gementi
Pone grauis curuas [2] perstrinxit lancea costas,
Exit & in fratrem, cognatáq; pectora telo
Conserit. ille oculos etiamnum in luce natantes
Sistit, & aspecta germani morte, resoluit.
At cui vita recens, & adhuc in vulnere vires,
Hos tibi complexus, hæc dent, ait, oscula nati.
Procubuere pares fatis (miserabile votum
Mortis) & alterna clauserunt lumina dextra,
Protinus idem vltro iaculo, parmaq; Menœtem
Proterrebat agens, trepidis vestigia retro
Passibus vrgentem, donec defecit iniqua
Lapsus humo, pariterq; manus distractus in ambas
Orat, & à iugulo nitentem sustinet hastam.
Parce per has stellis interlabentibus vmbras,
Per superos, noctémque tuā. sine tristia Thebis
Nuncius alta feram, vulgiq; per ora pauentis
Contempto te rege canam. sic irrita nobis
Tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
Pectus, & optanti victor reueharis amico.
Dixerat, ille nihil vultum mutatus, inanes
Perdis ait lachrymas. & tu ([3]nisi fallor) iniquo
Pollicitus mea colla duci, nunc arma, diemq;
Proiice. quid sequeris timida compendia vitæ?
Bella manent, simul hæc, & crassum sanguine telum
Iam redit. ille super dictis infensus amaris
Prosequitur victos. non hæc trieterica vobis
Nox patrio de more venit. non Orgia Cadmi
Cernitis, aut auidas Bacchum scelerare parētes
Nebridas, & fragiles thyrsos portare putastis
Imbellem ad sonitum, maribúsq; incognita veris
Fœda Celenæa committere prælia buxo?
Hic aliæ cædes, alius furor: ite sub vmbras
O timidi paucique. hæc intonat at tamen illi
Membra negant, lassúsque ferit præcordia sanguis.
Iā sublata manus casses defertur in ictus.
Tardatique gradus. clypeum [4] nō sustinet vmbo
Mutatum spoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore, tum crines, ardentiáq; ora cruentis
Roribus, & tetra morientum aspergine manāt.
Vt leo, qui campis longè custode fugato
Massylas depastus oues, vbi sanguine multo
Luxuriata fames, ceruixque, & tabe grauata
Consedere iubæ, mediis in cædibus astat

1 l. Sustenta. 2 vv. perstringit. 3 la. nil. 4 vv. nec.

AEger hians, victúsque cibis: nec iã amplius ira
Crudescunt, tantum vacuis ferit aera malis,
Molliaque ciecta delambit vellera lingua.
Ille etiam Thebas spoliis & sanguine plenus
Isset, & attonitis sese populóque, ducíq;
Ostentasset ouans, ni tu Tritonia virgo
Flagrantem, multaq; operis caligine plenum
Consilio dignata virum. Sate gente superba
Oeneos absentes, cui dudum vincere Thebas
Annuimus, iam pone modum, nimiúmque secundis
Parce deis. huic vna fides optanda labori,
Fortuna satis vsus abi. Restabat acerbis
Funeribus, socioque gregi non sponte superstes
Hemonides (ille hæc prauiderat omnia doctus
Aeris, & nulla deceptus ab alite) Mæon
Nec veritus prohibere ducem. sed fata monentẽ
Priuauere fide. vita miserandus inerti
Damnatur, trepido Tydeus immitia mandat.
Quisquis es Aonidum, quem crastina vulnere nostro
Manibus exemptum mediis aurora videbit,
Hæc iubeo perferre duci. cinge aggere portas.
Tela noua, fragiles aeuo circumspice muros.
Præcipuè stipare viros, densásque memento
Multiplicare acies, fumantem hunc aspice latè
Ense meo campum. tales in bella venimus,
Hæc ait, & meritum pulchrum tibi Pallas honorẽ
Sanguinea de strage parat, prædamque iacentẽ
Comportat gaudens, ingentiaq; acta recenset.
Quercus erat teneræ iãdudum oblita iuuentæ
Aggere camporum medio, quã plurimus ambit
Frondibus incuruis, & crudo robore cortex:
Huic leues galeas, perfossaque vulnere crebro
Inserit arma ferens, huic truncos ictibus enses
Subligat, & fractas membris spirãtibus hastas.
Corpora tunc, atque arma simul cumulata superstans
Incipit, orantis vox, & iuga longa resultant.
Diua ferox, magni decus, ingeniúmque parentis
Bellipotens, cui torua genis horrore decoro
Cassis, & asperso crudescit sanguine Gorgon.
Nec magis ardentes Mauors hastatáque pugnæ
Impulerit Bellona tubas, huic annue sacro.
Seu Pandionio nostras inuisere cædes
Monte venis, siue Aonia diuertis Ithone
Læta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
Lota comas, quà te biiugo temone frementem
Intemeratarum volucer rapit axis equarum:
Nunc tibi fracta virum spolia, informésque dicamus
Exuuias. at si patriis Parthaonis aruis
Inferar, & reduci pateat mihi Martia Pleuron:
Aurea tunc mediis vrbis tibi templa dicabo
Collibus, Ionias quà despectare procellas
Dulce sit, & flauo tollẽns vbi vertice pontum
Turbidus obiectas Achelous Echinadas exit,
Hic ego maiorum pugnas, vultúsque tremendos
Magnanimûm effingam regum, figámque superbis
Arma tholis, quæque ipse meo quæsita reuexi
Sanguine, quæq; dabis captis Tritonia Thebis.
Centum ibi virgineis vota Calidonides aris
Actaas tibi rite faces, & ab arbore casta
Nectent purpureas niueo discrimine vittas.
Peruigilémque focis ignem longæua sacerdos
Nutriet, arcanum nunquam inspectura pudorem.
Tu bellis, tu pace feres de more frequentes
Primitias operum, non indignante Diana.
Dixerat, & dulces iter instaurabat ad Argos.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER III.

AT non Aonia moderator perfidus aula,
Nocte sub ancipiti quamuis humentibus astris.
Longus ad Auroram superet labor, otia somni
Accipit, inuigilant animo, scelerísque parati
Supplicium exercent curæ. tunc plurima versat
Pessimus in dubiis augur timor. heu mihi clamat
Vnde moræ? (nam prona ratus, facilemque tot armis
Tydea, nec numero virtutem, animúmque rependit)
Num regio diuersa vias? num missus ab Argis
Subsidio globus? an sceleris data fama per vrbes
Finitimas? paucósne pater Gradiue, manúsne
Legimus indecores? at enim fortissimus illic
Et Chromis, & Dorylas, & nostris turribus æqui
Thespiadæ, totos raperent mihi funditus Argos,
Nec tamen ille meos reor impenetrabilis armis,
AEre gerens, solidóq; datos adamãte lacertos,
Venerat, heu segnes, quorum labor hæret in vno,

Sic conserta manu. Vario sic turbidus æstu
Angitur, ac sese culpat super omnia, qui non
Orantem in mediis legatum cætibus, ense
Percuuerit, fœdásque palam satiauerit iras.
Iam pudet incepti, iam pœnitet. ac velut ille
Fluctibus Ioniis Calabra datus arbiter alno,
Nec rudis vndarũ, portus sed linquere amicos
Purior Olenij frustra gradus impulit astri:
Cum fragor hyberni subitus Iouis, omnia mũdi
Claustra tonant, multúsque polos inclinat Oriõ:
Ipse quidem mallet terras, pugnatque reuerti.
Fert ingens à puppe Notus: tunc arte relicta
Ingemit, & cæcas sequitur iam nescius vndas:
Talis Agenoreus ductor, celóque morantem
Luciferum, & seros mœrentibus increpat ortus.
Ecce sub occiduas versa iam noctis habenas,
Astrorúmque obitus, vbi primum maxima Tethys
Impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto
Ima flagellatis signum lugubre malorum
Ponderibus trepidauit humus, motúsque Citharõ
Antiquas dedit ire niues. tunc visa leuari
Culmina, septenæq; iugo concurrere portæ.
Et prope sunt causæ. gelido remeabat Eoo
Iratus fatis, & tristis morte negata
Hemonides. necdum ora patẽt, dubiusq; notari
Signa dabat magnæ longè manifesta ruinæ,
Planctúq; & gemitu. lachrymas nam protinus omnes
Fuderat. haud aliter saltu deuertitur orbus
Pastor, ab agrestum nocturna strage Luporum,
Cuius herile pecus syluis inopinus abegit
Imber, & hyberna ventosa cacumina luna.
Luce patent cædes: domino perferre recentes
Ipse timet casus, haustaque informis arena
Questibus implet agros, stabuliq; silentia magni
Odit, & amissos longo ciet ordine tauros.
Illum congesta portarum ad limina matres
Vt solum videre (nefas!) nulla agmina circum,
Magnanimósque duces, nihil ausæ quærere, tollunt
Clamorem: bello qualis supremus apertis
Vrbibus, aut pelago iam descendente carina.
Vt primum inuisi cupido data copia regis,
Hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
Infelicem animam, siue hæc sententia diuum,
Seu fortuna fuit, seu, quod pudet [1]ore fateri,
Vis inuicta viri vix credo & numinis, omnes,
Procubuere omnes. noctis vaga lumina testor
Et sociũ Manes, & te mala protinus ales
Qua redeo: non hanc lachrymis meruisse, nec astu
Crudelem veniam: atq; inhonora munera lucis.
Sed mihi iussa deum, placitóque ignara moueri
Atropos, atque olim non hæc data ianua leti
Eripuere necem. iámq; vt mihi prodiga vita
Pectora, & extremam nihil horrescentia mortẽ
Aspicias. bellum infandum cunctisque negatã
Mouisti funesta aciem. dum pellere leges,

[1] vv. lia.

Et consanguineo gliscis regnare superbus
Exule, te series orbarum excisa domorum
Planctibus assiduis, te diro horrore volantes
Quinquaginta animæ, circum noctésq; diésque,
Adsilient. neque enim ipse moror. iam mouerat iras
Rex ferus, & tristes ignescunt sanguine vultus.
Inde vltro Phlegyas, & non cunctator iniqui
Labdacus (hos regni ferrum penes) ire, manúq;
Proturbare parant. sed iam nudauerat ensem
Magnanimus vates. & nunc trucis ora tyranni,
Nunc ferrum aspectans, Nunquam tibi sanguinis huius
Ius erit, aut magno feries imperdita Tydeo
Pectora. vado equidem exultans, ereptaq; fata
Insequor, & comites feror expectatus ad vmbras.
Te superis, fratrique. & iam media orsa loquentis
Abstulerat plenum capulo latus. ille dolori
Pugnat, & ingentem [1]nixu duplicatus in ictum
Corruit, extremísque animæ singultibus errans
Alternus nunc ore venit, nunc vulnere sanguis.
Excussæ procerum mentes, turbatáque mussant
Concilia. ast illum coniux, fidique parentes
Seruantem vultus, & toruum in morte peracta
Non longum reducem lætati in tecta ferebant.
Sed ducis infandi rapida non hactenus ira
Stare queũt. vetat igne rapi, pacémq; sepulchrĩ
Impius ignaris nequicquam Manibus arcet.
Tu tamen egregius fati, meritísque, nec vnquam
Indignum passure situm, qui comminus ausus
Vadere contemptum regis. quamquam ampla veniret
Libertas sancire viam quo carmine dignam,
Quo satis ore tuis famam virtutibus addam
Augur amate deis? non te cælestia frustra
Edocuit, lauróque sua dignatus Apollo est,
Et nemorum Dodona parens. Cirrhæáq; virgo
Audebit tacito populos suspendere Phœbo.
Nunc quoque Tartareo multum diuisus auerno
Elysias i carpe plagas vbi Manibus axis
Inuius Ogygiis, nec sentit iniqua Tyranni
Iussa valent. durãt habitus, & membra cruẽtis
Inuiolata feris, nudoq; sub axe iacentem
Et nemus, & tristis volucrũ reuerentia seruat.
At nuptæ exanimes, puerúq; ægrique parentes
Mœnibus effusi per plana, per [2]ardua passim
Quisque suas auidi ad lachrymas miserabile currunt
Certamen: quos densa gradu comitãtur euntes
Millia solandi studio: pars visere flagrant
Vnius acta viri, & tantos in nocte labores.
Feruet iter gemitu, & plangoribus arua reclamant.
Vt verò infames scopulos, syluámq; nefandam
Peruentum, ceu nulla prius lamẽta, nec atri
Manassent imbres, sic ore miserrimus vno
Exoritur fragor, aspectúq; accensa cruento
Turba furit. stat sanguineo discissus amictu

[1] vv. nisu. [2] vv. auia.

Luctus atrox, cæsoq; inuitat pectore matres.
Scrutantur galeas frigentum, inuentaque monstrant.
Corpora, procidua super externósque, suósque,
Hæ pressant in tabe comas, hæ lumina signant,
Vulneráque alta replent lachrymis. pars spicula dextra
Nequicquam parcente trahunt, pars molliter aptant.
Brachia trunca loco, & ceruicibus ora reponunt.
At vaga per dumos, vacuique in puluere campi
Magna parens iuuenum gemini tunc funeris Ide
Squallentem sublata comam, liuentiaque ora
Vngue premens, nec iam infelix miserandaque, verum
Terror inest lachrymis, pérque arma, & corpora passim
Canitiem impexam dira tellure voluéns,
Quærit inops natos, omníque in corpore plangit,
Thessalis haud aliter bello gauisa recenti,
Cui gentile nefas hominem [a]renocare canendo
Multifida attollens antiqua lumina cedro
Nocte subit campos, versatque in sanguine functum
Vulgus, & explorat Manes, cui plurima busto
Imperet ad superos. animarum mœsta queruntur
Concilia, & nigri pater indignatur auerni.
Illi in secessu pariter sub rupe iacebant
Felices, quos vna dies, manus abstulit vna
Peruia vulneribus media trabe pectora nexi.
Vt vidit, lachrymisq; oculi patuere profusis:
Hosne ego complexus genitrix? hæc oscula nati
Vestra tuor? sic vos extremo in fine ligauit
Ingenium crudele necis? quæ vulnera tractem
Quæ prius ora premam? vósne illa potentia matris?
Vos veteri fortuna mei? quæ tangere diuos
Rebar, & Ogygias titulis anteire parentes.
Ah quanto melius, dextráque in sorte iugata,
Quis steriles thalamis, nulloque vlulata dolore
Respexit Lucina domum. mihi quippe malorum
Causa labor. sed nec bellorum in luce patenti
Conspicui fatis, æternaque gentibus ausi.
Quæsistis miseræ vulnus memorabile matri:
Sed mortem obscuram, miserandaq; funera passi.
Heu quantus furto cruor, & sine laude iacetis.
Non ego non dextras miseris complexibus ausim
Diuidere, & tanti consortia rumpere leti.
Ite diu fratres indiscretique supremis
Ignibus, & caros vrnæ confundite manes.
Nec minus interea digesta strage suorum
Hinc Chromium coniux, hinc mater Penthea clamat
Astyoches, puerique rudes tua Phadime proles
Amissum didicere patrem; Marpissaq; pactum
Phyllea. sanguineumq; lauant Acamanta sorores.
Tunc ferro retegunt syluas, collésque propinqui
Annosam truncant apicem, qui conscius actæ
Noctis, & inspexit gemitus ibi grandior æuo

Ante rogos, dum quisque suo nequit igne reuelli.
Concilium infaustum dictis mulcebat Alethes.
Sæpe quidem infelix, varióque exercita ludo
Fatorum gens nostra ruit Sidonius ex quo
Hospes in Aonios iecit sata ferrea sulcos.
Vnde nouus fœtus, & formidata colonis
Arua suis sed nec veteris cum regia Cadmi
Fulmineum in cinerem monitis Iunonis iniquæ
Consedit, neque funerea cum laude potitus
Infelix Athamas trepido de monte veniret
Semianimem heu læto referens clamore Learchum:
Hic genitus Thebis nec tempore clarius illo
Phœnissæ sonuere domus, cum lassa furorem
Vicit, & ad comitum lachrymas expauit Agaue.
Vna dies similis facto speciéque malorum
Æquus fuit, qua magniloquos luit impia flatus
Tantalis innumeris cum circum fusa ruinis
Corpora tot raperet terra, tot quæreret ignes.
Talis erat vulgi status, & sic vrbe relicta,
Primæuiq; senes, & longo examine matres
Inuidiam planxere deos, miseróq; tumultu
Bina per ingentes stipabant funera portas.
Méque ipsum, memini, necdum apta doloribus ætas)
Flesse tamen, gemitúq; meos æquasse parentes.
Illa tamen superis. nec quod tibi Delia castos
Prolapsum ad fontes specula temerante profana,
Heu dominum insani non agnouere molossi
Deflerim magis, aut verso quod sanguine fluxit
In subitos regina lacus. sic dira sororum
Pensa dabant, visúmque Ioui. nunc regis iniqui
Ob noxam immeritos patria tot culmina ciues
Exuimus, nec adhuc calcati fœderis Argos
Fama subit, & iam bellorum extrema dolemus.
Quantus equis, quantusque viris in puluere crasso
Sudor! io quantum crudele rubebitis amnes!
Viderit hæc bello viridis manus, ast ego donec
Dum licet igne meo, terraq; insternar auita.
Hæc senior: multúmque nefas Etheoclis acerbat
Crudelem, infandúmque vocans, pœnásq; daturum.
Vnde ea libertas? iuxta illi finis & ætas
Tota retro seraq; velit decus addere morti.
Hæc sator astrorum iamdudum è vertice mundi
Prospectans, primoque imbutas sanguine gentes,
Gradiuum acciri propere iubet. ille furentes
Bistonas, & Geticas populatus cædibus vrbes,
Turbidus æthereas currus vrgebat ad arces.
Fulmine cristatum galeæ iubar, armaq; in auro
Tristia, terrificis monstrorum animata figuris.
Incutiens tonat axe polus. clypeique cruenta
Lux rubet, & solem longe ferit æmulus orbis.
Hunc vbi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Iuppiter, & tota perfusum pectora belli
Tempestate videt: Talis mihi nate per Argos,
Talis abi, sic ense madens, ac nubilus ira.
Exturbent resides frenos, & cuncta perosi
Te cupiant: sibi præcipites animasque, manúsq;
Deuoueant. rape cunctantes, & fœdera turba

Quæ

[a] l. & la. renouate.

Quæ dedimus. tibi fas ipsos incendere bello
Cælicolas, pacemque meam. iam semina pugnæ
Ipse dedi, remeat portans immania Tydeus
Ausa ducis. scelus & turpis primordia belli,
Insidias fraudesque suis quas ultus in armis.
Adde fidem, vos ô superi, meus ordine sanguis,
Ne pugnate odiis, neu me tentare precando
Certetis. sic fata mihi, nigraq; sororum
Iurauere colus. manet hæc ab origine mundi
Fixa dies bello, populique in prælia nati.
Quod nisi me veterum pœnas sancire malorum
Gentibus, & diros sinitis punire nepotes,
Arcem hanc æternam, mentisque sacraria nostræ
Testor, & Elysios etiam mihi numina fontes,
Ipse manu Thebas, correptaque mœnia fundo
Excutiam, versasque solo super Inachia tecta
Effundam turres, ac stagna in cærula vertam
Imbre superiecto: licet ipsa in turbine rerum
Iuno suos colles, templúmque amplexa laboret.
Dixit. & attoniti iussis (mortalia credas
Pectora) sic cuncti vocémque, animósq; tenebant.
Non secus ac longa ventorum pace solutum
Æquor, & imbelli recubant ubi littora somno,
Syluarumque comas, & abacto flamine nubes,
Mulcet iners æstas: tunc stagna, lacúsq; sonori
Detumuere, iacent exhaustis solibus amnes.
Gaudet ouans iussis, & adhuc temone calenti
Feruidus, in leuum torquet Gradiuus habenas.
Iamque iter extremum, cæliq; abrupta tenebat,
Cùm Venus ante ipsos, nulla formidine gressum
Fixit equos, cessere retro, iam iámq; rigentes
Suppliciter posuere iubas. tunc pectora summo
Acclinata iugo, vultúmque obliqua madentem,
Incipit, (interea dominæ vestigia iuxta
Spumantem proni mandunt adamanta iugales)
Bella etiam in Thebas socero pulcherrime, bella
Ipse paras, ferroque tuos abolere nepotes?
Nec genus Harmoniæ, nec te connubia cælo
Festa, nec hæ quicquam lachrymæ furibunde
morantur?
Criminis hæc merces?[1] hoc fama, pudorque re-
lictus?
Hoc mihi Lemniacæ de te meruere cathenæ?
Perge libens. at non eadem Vulcania nobis
Obsequia. & læsi seruit tamen ira mariti.
Illum ego perpetuis mihi desudare caminis
Si iubeam, vigilésque operi transmittere noctes,
Gaudeat, ornatusque nouos, ipsique laboret
Arma tibi. tu, sed scopulos & ahena precando
Flectere corda paro. solum hoc tamen anxia, solum
Obtestor, quid me Tyrio sociare marito
Progeniem carã, infaustisq; dabas Hymenæis?
Dum fore præclaros armis, & vivida rebus
Pectora vipereo tyrios de sanguine iactas,
Demissumq; Iouis serie genus. ah mea quanto
Sithonia mallem nupsisset[2] virgo sub arcto
Trans Boream Thracasq; tuo indigna parumne
Pertulimus? diua Venerum quod plia longum
Repsat, & Illyricas siccat virus in herbas?

Nunc gentem immeritam. Lachrymas non per-
tulit ultra
Bellipotens. hastam leua transumit & alto
(Haud mora) desiluit curru: clypeoq; receptam
Lædit in[1] amplexum, dictisq; ita mulcet amicis.
O mihi bellorum requies, & sacra voluptas
Vnaque pax animo. soli cui tanta potestas
Diuorum, hominumque meis occurrere telis
Impune, & medià quamuis in cæde frementes,
Hos assistere equos, hunc ensem auellere dextra.
Nec mihi Sidonij genitalia fœdera Cadmi
Nec tua cara fides (ne[2] falsa incessere gaude)
Exciderant. prius in patruus demens infera mergar
Stagna, & pallentes agar exarmatus ad umbras.
Sed nunc fatorum monitus, mentémq; supremi
Iussus obire patris (neque enim Vulcania tali
Imperio manus apta legi) quo pectore contra
Ire Iouem? dictasq; parem contemnere leges?
Cui modo, pro vires! terras, cælumq;, fretumque,
Attremere oranti, tantosque ex ordine vidi
Delituisse deos. sed ne mihi corde supremos
Concipe cara metus. quando hæc mutare potestas
Nulla datur. cùm iam Tyriis sub mœnibus ambæ
Bellabunt acies, adero, & socia arma iuuabo.
Tunc me sanguineo latè desæuire campo
Res super Argolicas haud sic deiecta videbis:
Hoc mihi ius, nec fata vetant sic orsus aperto
Flagrantes immisit equos. non ocyus alto
In terras cadit ira Iouis, si quando niualem
Othryn, & Arctoæ gelidum caput institit Ossæ,
Armauitq; in nube manum. volat ignea moles
Sæua dei mandata ferens cælumq; trisulca
Territat omne coma. iamdudum aut ditibus
agris
Signa dare. aut ponto miseros inuoluere nautas.
Iamque remensus iter fesso Danaëia Tydeus
Arua gradu, viridisq; legit deuexa Prosymna
Terribilis visu. stant fulti puluere crines.
Squallidus ex humeris cadit alta in vulnera
sudor.
Insomnésque oculos rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhela sitis mens altum sperat honorem
Conscia factorum. sic nota in pascua taurus
Bellator redit aduerso cui colla suoque
Sanguine, proscissiq; natant palearibus armi.
Tunc quoque lassa tumet virtus, multumque
superbit
Pectore despecto. vacua iacet hostis arena
Turpe gemens, crudosque vetat sentire dolores.
Talis erat. medias etiam non destitit urbes,
Quicquid & Asopon, veterésq; interiacet Argos
Inflammare odiis. multumq;, & ubiq; retexens
Legatum sese Graia de gente petendis
Isse super regnis profugi Polynicis at inde
Vim, noctem, scelus, arma, dolos, ea fœdera passum
Regis Echionij, fratri sua[3] iura negari.
Prona fides populis. Deus omnia credere suadet
Armipotens, geminatq; acceptos fama pauores.

1 vv. hoc. 2 Lucia

1 vv amplexum 2 vel sibi
3 Regna.

Vtque introgressus, portas (& forte verendos
Concilio pater ipse duces cogebat Adrastus)
Improuisus adest, iam illinc a postibus aula,
Vociferans arma, arma viri, tuque optime Lernæ
Ductor, magnanimum si quis tibi sanguis auorum,
Arma para. nusquam pietas, non gentibus æquum
Fas, aut cura Iouis. melius legatus adissem
Sauromatas auidos, seruatorémque cruentum
Bebrycis nemoris. nec iussa incuso, pigétve
Officij, iuuat ipse, iuuat, Thebasque nocentes
Explorasse manu. bello me credite bello
Ceu turrim validam, aut arctam compagibus vrbem
Delecti insidiis instructique omnibus armis
Nocte, doloq; viri, nudum ignarúmq; locorum
Nequicquam clausere. iacent in sanguine mixti
Ante vrbem vacuam nunc o, nunc tempus in hostes,
Dum trepidi, exanguésque metu, dum funera portant:
Dum capulo nondum manus excidit. ipse ego fessus
Quinquaginta illis heroum immanibus vmbris,
Vulneráque ista ferens putri insiccata cruore
Protinus ire peto. Trepidi de sedibus astant
Inachidæ. cunctisque prior Cadmeius heros
Accurrit vultum deiectus. & En ego diuis
Inuisus, vitáque nocens hæc vulnera cerno
Integer? hosne mihi reditus germane parabas?
In me hæc tela dabas? pro vita fœda cupido,
Infelix facinus fratri iam grande negaui.
Et nunc vestra quidem maneant in pace serena
Mœnia. ne vobis tanti sim causa tumultus
Hospes adhuc. scio, nec me adeo res dextra leuauit
Quam dirum natis thalamo, quam triste reuelli,
Quam patria non me vllius domus anxia culpet,
Respectentue truces obliquo lumine matres.
Ibo libens certúsque mori licet optima coniux
Auditúsque iterum reuocet socer. hunc ego Thebis
Hunc germane tibi iugulum, & tibi maxime Tydeu
Debeo. sic varius pertentat pectora dictis.
Obliquatq; preces. commota questibus ira
Et mixtus lachrymis caluit dolor. omnib. vero
Non iuuenum modo, sed gelidis & inertibus æuo
Pectoribus mens vna subit. viduare penates,
Finitimas adhibere manus. iamq; ire. Sed altus
Consiliis pater, imperiique haud flectere molem
Inscius, Ista quidem superis, curæq; medenda
Linquite quæso mea (nec te germanus inulto
Sceptra geret) neq; vos auidi promittere bellum.
At nunc egregium, tantóque in sanguine ouantem
Excipite Oenidem, animosaque pectora laxet
Sera quies, nobis dolor haud rationis egebit.
Turbati extemplo comites, & pallida coniux
Tydea circum omnes fessum bellique, viaque
Stipantur. latus medius in sedibus aula
Constitit, ingentique exceptus terga columna.
Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon;
Nunc velox ferro, nunc ille potentibus herbis
Mitior. ipse alta seductus mente renarrat
Principia irarum, quæq; orsus vterque vicissim,
Quis locus insidiis, tacito qua tempora bello.
Qui contra, quantiq; duces, vbi maximus illi
Sudor, & indicio seruatum Maona tristi,
Exponit. cui fida manus proceresque, socerque
Astupet oranti, Tyriusque incenditur exul.
Soluerat Hesperij deuexo margine ponti
Flagrantes sol pronus equos, rutilamque leuabat
Oceani sub fonte comam. cui turba profundi
Nereos, & rapidis accurrunt passibus Horæ:
Frenaq; & aurata textum sublime corona
Diripiunt, laxant [1] calidis humentia loris
Pectora. pars meritos vertunt ad molle iugales
Gramen, & erecto currum temone supinant,
Nox subit, & curas hominum, motúsque ferarum
Composuit, nigroq; polos inuoluit amictu,
Illa quidem cunctis, sed non tibi mitis Adraste
Labdacioque duci. nam Tydea largus habebat
Perfusum [2] magna virtutis imagine somnus.
Et iam nocturnas inter deus armiger vmbras
Desuper Arcadiæ fines Nemeaaque rura,
Tænariúmque cacumen, Apollineásque Therapnas
Armorum tonitru ferit, & trepidantia corda
Implet amore sui. comunt Furor Iráque cristas.
Frena ministrat equis Pauor armiger. at vigil omni
Fama sono varios rerum succincta tumultus
Antevolat currum? flatuq; impulsa gementem
Alipedum, trepidas denso cum murmure plumas
Excutit. vrget enim stimulis auriga cruentis
Facta infecta loqui. currúque infestus ab alto
Terga, comasque deæ Scythica pater increpat hasta.
Qualis vbi Aeolio demissos carcere ventos
Dux præ se Neptunus agit, magnoque volantes
Inijcit Ægæo. tristis comitatus eunti
Circum lora fremunt, nimbique hyemesque profunda,
Nubilaque & vulso terrarum sordida fundo
Tempestas dubia motis radicibus obstans
Cyclades ipsa tua Mycone, Gyaroq; reuelli
Dele times, magnique fidem testaris alumni.
Septima iam nitidum terris Aurora deisque
Purpureo vehit ore diem. Perseius heros
Cum primum arcana senior sese extulit aula,
Multa super bello, generisq; tumentibus amens
Incertusque animi, daret armis iura, nouosque
Gentibus iniceret stimulos, an frena teneret
Irarum, & motos capulis astringeret enses.
Hinc pacis tranquilla mouent, atque inde pudori
Fœda quies, flectique noua dulcedine pugnæ
Difficiles populi. dubio sententia tandem
Sera placet, vatum mentes, ac prouida veri
Sacra mouere deum: solers tibi cura futuri

1 l. C. roscis. 2 l. magnæ.

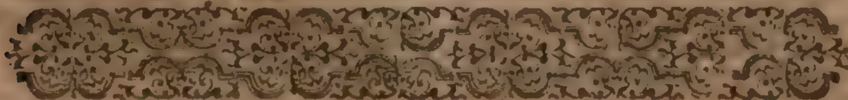
Amphia-

Amphiarae datur, iuxtáque Amythaone cretus
Iam senior, sed mente virens Phœboq; Melāpus
Associat passus: dubium cui dexter Apollo,
Oraque Cyrrhæa satiarit largius vnda.
Principio fibras, pecudúmque in sanguine diuos
Explorant. iam tum pauidis maculosa bidentū
Corda negant, diraque nefas minitantia vena.
Ire tamen, vacuoque sedet petere omina cælo.
Mons erat audaci seductus in æthera dorso,
Nomine Lernæi memorant Aphesanta coloni,
Gentibus Argolicis olim sacer. inde ferebant
Nubila, suspenso celerem temerasse volatu
Persea. cum raptos pueri perterrita mater
Prospexit de rupe gradus, ac penè secuta est.
Huc gemini vates sanctam canentis oliuæ
Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis
Euadunt pariter, madidos vbi lucidus agros
Ortus, & algentes laxauit sole pruinas.
Ac prior Oeclides solita prece numen amicat.
Iuppiter omnipotens, nam te pernicibus alis
Addere consilium, volucrésque implere futuri,
Ominaque, & causas cælo deferre latentes
Accipimus. non Cyrrha deum promiserit antro
Certius, aut frondes lucis quas fama Molossis
Chaonias sonuisse tibi. licet aridus Hammon
Inuideat, Lyciæq; parent contendere sortes,
Niliacumque pecus, patrioq; æqualis honori
Branchus, & vndosa qui rusticus accola Pisa
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in vmbra.
Ditior ille animi, cui tu Dictæe secundas
Impuleris manifestus aues. mirū vnde, sed olim
Hic honor alitibus, superæ seu conditor aulæ
Sic dedit effusum Chaos in noua semina texēs:
Seu quia mutatæ, nostraq; ab origine versis
Corporibus subiere Notos, seu purior axis,
Amotúmque nefas, & rarum insistere terris
Vera docent, tibi summe sator, terræq; deumq;
Scire licet. nos Argolicæ primordia pugnæ,
Venturumque sinas cælo prænoscere laborem.
Si datur, & duris sedet hæc sententia Parcis
Soluere Echionias Lernæa cuspide portas,
Signa feras, læuusq; tones. tunc omnis in astris
Cōsonet arcana volucris bona murmura lingua.
Si prohibes, hic necte moras, dextrisque profundum
Alitibus prætexe diem. sic fatus, & alto
Membra locat scopulo. tunc plura, ignotaque iungit
Numina, & immensi fruitur caligine mundi.
Post, quàm rite diu partiti sydera, cunctas
Perlegere animis, oculisque sequacibus auras:
Tunc Amythaonius longo post tempore vates,
Nonne sub excelso spirantes limite cæli
Amphiarae vides, cursus vt nulla serenos
Ales agat, liquidoque polum complexa meatu
Pendeat? aut fugiens placabile plauserit omen?
Non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens
Vector adest, flauæq; sonās auis vncà Mineruæ.
Nō venit augurijs melior, quā Vultur, & altis
Desuper accipitres exultauere rapinis.
Monstra volant, diræ strident in nube volucres,
Nocturnæque gemunt striges, & feralia bubo
Damna canens. quæ prima deum portenta sequemur?
His ne dari Tymbræe polum? simul ora recuruo
Vngue secāt rabida, planctumq; imitātibus alis
Exagitant Zephyros, & plumea pectora cedūt.
Ille sub hæc. Equidem varij pater omina Phœbi
Sæpe tuli. iam tunc prima cum pube virentem
Semideos inter pinus me Thessala reges
Duceret, hic casus terraque marisque canētem
Obstupuere duces. nec me ventura locuto
Sæpius, in dubijs auditus Iasone Mopsus.
Sed similes non ante metus, aut astra notaui
Prodigiosa magis. quanquam maiora parātur:
Huc aduerte animum. clara regione profundi
Ætheris innumeri statuerunt agmina Cygni.
Siue hos Strymonia Boreas eiecit ab arcto,
Seu fœcunda refert placidi clementia Nili.
Fixerunt cursus, hac rere in imagine Thebas.
Nam sese immoti gyro, atque in pace silentes,
Ceu muris, valloque tenent. sed fortior ecce
Aduentat per inane cohors. septē ordine fuluæ
Armigeras summi Iouis exultante caterua
Intuor Inachij sint hi tibi (concipe) reges.
Inuasere globum niuei gregis. vncaq; pandunt
Cædibus ora nouis, & strictis vnguibus instant.
Cernis inexperto rorantes sanguine ventos,
Et plumis stillare diem? quàm sæua repente
Victores agitat leto Iouis ira sinistri?
Hic excelsa petens subita face Solis inarsit,
Summisitq; animos. illum vestigia adortum
Maiorum volucrum tenera deponit ala.
Hic hosti implicitus pariter ruit. hūc fuga retro
Voluit agens socia linquentem fata caterua.
Hic nimbo glomeratus obit. hic præpete viua
Pascitur immoriēs spargit caua nubila sanguis
Quid furtim lachrymas? illum venerande Melampu
Qui cadit, agnosco. trepidos[1] sic mole futuri.
Cunctaque iam rerum certa sub imagine passos
Terror habet vates. piget irrupisse volantum
Consilia, & cælo mentem insertasse vetanti,
Auditque odere deos. vnde iste per orbem
Primus venturi miseris animantibus æger
Creuit amor? diuúmne feras hoc munus, an ipsi
Gens auida, & parto non vnquam stare quieti
Eruimus quæ prima dies, vbi terminus æui,
Quid bonus ille deū genitor, quid ferrea Clotho
Cogitet. hinc fibræ, & volucrū per nubila sermo,
Astrorumq; vices, numerataque semita lunæ,
Thessalicumq; nefas. At non prior aureus ille
Sanguis auum, scopulisque satæ vel robore gentes
Mentibus[2] hoc ausæ. syluas amor vnus, humúmque
Edomuisse manu. quid crastina volueret ætas
Scire nefas homini. nos prauū, ac debile vulgus

1 l. sic morte futura. 2 vv. hæc.

Scrutamur penitus superos, hinc pallor, & ira,
Hinc scelus, insidiæque, & nulla modestia voti.
Ergo manu vittas, damnatáque vertice serta
Diripit, obiectaque inhonorus fronde sacerdos
Inuiso de monte redit. iam bella, tubæque
Comminus, absentésque fremunt sub pectore Thebæ.
Ille nec aspectum vulgi, nec fida tyranni
Colloquia, aut cœtus procerum perferre, sed atra
Sede tegi, & superum clausus negat acta fateri.
Te pudor, & curæ retinent per rura Melampu.
Bissenos premit ora dies, populúmque ducésque
Extrahit incerta, & iam suprema Tonantis
Iussa fremunt, agrosque viris, annosaque vastant
Oppida. Bellipotens præ se deus agmina passim
Mille rapit. liquere domos, dilectaque lati
Connubia, & primo plorantes limine natos.
Tantus in attonitos cecidit deus. arma paternis
Postibus, & fixos superum ad penetralia currus
Vellere amor. tunc fessa putri rubigine tela,
Horrentisque situ gladios in sana recuruant
Vulnera, & attrito cogunt iuuenescere saxo.
Hi teretes galeas, magnorumque ærea suta
Thoracum, & tunicas chalybum squallore crepantes
Pectoribus tentare, alij Cortynia lentant
Cornua. iam falces auidis & aratra caminis,
Rastráque, & incurui sæuum rubuere ligones.
Cædere nec validas sanctis è stirpibus hastas,
Nec pudor emerito clypeum vestisse iuuenco.
Irrupere Argos. mœstique ad limina regis
Bella animis, bella ore fremunt. it clamor ad auras,
Quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi tentat
Enceladus mutare latus. procul igneus antris
Mons tonat. exundant apices, fluctúsque Pelorus
Contrahit, & sperat tellus abrupta reuerti.
Atque hic ingenti Capaneus Mauortis amore
Excitus, & longam pridem indignantia pacem
Corda tumens (huic ampla quidem de sanguine prisco
Nobilitas. sed enim ipse manu progressus auorum
Facta, diu tuto superum contemptor: & æqui
Impatiens, largúsque animæ modo suaserit ira.)
Vnus ut è syluis Pholoes habitator opacæ
Inter & Ætnæos æquus consurgere fratres.
Ante fores ubi turba ducum, vulgique frementis
Amphiaraë tuas. quæ tanta ignauia, clamat
Inachidæ? vósque ô socio de sanguine Achiui
Vnius (heu pudeat) Phœbeia ad limina ciuis,
Tot ferro accincta gentes, animisque paratæ
Pendemus? non si ipse cauo sub vertice Cyrrhæ
Quisquis is est timidis, famæque ita visus, Apollo
Mugiat insano penitus seclusus in antro,
Expectare queam. dum pallida virgo tremendas
Nuntiet ambages. Virtus mihi numen, & ensis,
Quem teneo. iamque hic timida cum fraude sacerdos
Exeat, aut hodie volucrum quæ tanta potestas
Experiar. lætum fremit, assensúque furentem
Implet Achæa manus. tandem prorupit ad actus
Oeclides, alio curarum agitante tumultu.
Non equidem effreno iuuenis clamore profani,
Dictorúmque metu, licet hic insana minetur,
Elicior tenebris. alio mihi debita fato
Summa dies. vetitúmque dari mortalibus armis.
Sed me vester amor, nimiusque arcana profari
Phœbus agit. vobis ventura, atque omne, quod ultra est
Pandere mœstus eo. nam te vesane moneri
Ante nefas, unique silet tibi noster Apollo.
Quo miseri fatis, superisque obstantibus, arma
Quo rapitis? quæ vos furiarum verbera cæcos
Exagitant? adeóne animarum tædet? & Argos
Exosi? nil dulce domi? nulla omina curæ?
Quid me Persei secreta ad culmina montis
Ire gradu trepido superósque irrumpere cœtus
Egistis? potui pariter nescire, quis armis
Casus, & atra dies, quæ fati exordia cunctis.
Quæ mihi (consulti testor penetralia mundi,
Et volucrum affatus, & te Thymbræe vocanti
Non alias tam sæue mihi) quæ signa futuri
Pertulerim. vidi ingentis portenta ruinæ,
Vidi hominum, diuúmque nefas, hilarémque Megæram,
Et Lachesim putri vacuantem secula penso.
Proiicite arma manu: deus ecce furentibus obstat
Ecce deus. miseri quid pulchrum sanguine victo
Aoniam, & diri saturare noualia Cadmi?
Sed quid vana cano? quid fixos arceo casus?
Ibimus. hic presso gemuit simul ore sacerdos.
Illum iterum Capaneus. tuus ô furor augur, & uni
Ista tibi. ut serues vacuos inglorius annos
Et tua non unquam Tyrrhenus tempora circum
Clangor eat. quid vota virum meliora moraris?
Scilicet ut vanis auibus, natoque, domoque,
Et thalamis potiare iacens, sileamus inulti
Tydeos egregij perfossum pectus? & arma
Fœderis abrupti? quod si bella effera Graios
Ferre vetas, i Sidonias legatus ad urbes,
Hæc pacem tibi serta dabunt. tua prorsus inanis
Verba polo causas, abstrusáque semina rerum
Eliciunt? miseret superum, si carmina curæ,
Humanæque preces. quid inertia pectora terres?
Primus in orbe deos fecit timor. & tibi tuto
Nunc eat iste furor. sed prima ad classica cum iam
Hostilem Ismenon galeis, Dircenque bibemus,
Ne mihi tunc moneo lituos, atque arma volenti
Obuius ire pares. ventis, aut alite visa
Bellorum proferre diem. procul hæc tibi mollis
Infula, terrificique aberit clementia Phœbi.
Illic augur ego, & mecum quicunque parati
Insanire manu. rursus fragor intonat ingens
Hortantum, & vasto subter volat astra tumultu.
Vt rapidus torrens, animos cui verna ministrant
Flumina, & exuti concreto frigore colles,
Cum vagus in campos frustra prohibentibus exit
Obiicibus, resonant permixto turbine tecta,
Arua, armenta, viri donec stetit improbus alto
Colle minor, magnoque inuenit in aggere ripas.
Hæc alterna ineunt non interfusa diremit

At gemitus Argia viri non amplius aequo
Corde ferens, sociumque animo miserata dolorem,
Sicut erat laceris pridem turbata capillis,
Et fletu signata genas, ad celsa verendi
Ibat tecta patris, paruumque sub vbere caro
Thessandrum portabat auo. iam nocte suprema
Ante nouos ortus, vbi sola superstite plaustro
Arctos ad oceanum fugientibus inuidet astris.
Vtque fores iniit, magnóque affusa parenti est,
Cur tua cum lachrymis maesto sine coniuge supplex
Limina nocte petam, cessem licet ipsa profari
Scis genitor, sed iura deum genitalia testor,
Téque pater, non ille iubet. sed peruigil angor
Ex quo primus hymen, mouitque infausta sinistram
Iuno facem, semper lachrymis, gemitúque profundo
Exturbata quies, non si mihi Tigridis horror,
AEquoreaque super rigeant praecordia cautes.
Ferre queam. tu solus opem, tu summa medendi
Iura tenes. da bella pater, generíque iacentis
Aspice res humiles, atque hanc pater aspice prolem
Exulis. huic olim generis pudor obuia prima
Hospitia, & iuncta testato numine dextra,
Hic certe est, quem fata dabant. quem dixit Apollo.
Non egomet tacitos Veneris furata calores,
Culpatamve facem, tua iussa verenda, tuósque
Dilexi monitus. nunc qua feritate dolentis
Despiciam questus? nescis pater optime, nescis
Quantus amor causa misero nupsisse marito.
Et nunc maesta quidem graue, & illatabile munus
Vt timeam doleámque, rogo. sed cùm oscula rumpet
Maesta dies, cùm rauca dabunt abeuntibus armis
Signa tubae, saeuoque genas fulgebitis auro,
Hei mihi care parens, iterum fortasse rogabo.
Illius humenti carpens pater oscula vultu,
Non equidem has vnquam culparem nata querelas.
Pone metus. laudanda rogas. nec digna negari.
Sed mihi multa dei (nec tu sperare quod vrges
Desine) multa metus, regnique volubile pondus
Subiiciunt animo. veniet, qui debitus istis
Nata modus. nec te incassum fleuisse quereris.
Tu solare virum. neu sint dispendia iusta
Dura mora, magnos cunctamur nata paratus
Proficitur bello, dicentem talia nascens
Lux mouet, ingentésque iubent assurgere curae.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS

LIBER IIII.

TERTIUS horrentem Zephyris laxauerat annum
Phoebus, & angustum cogebat limite verno
Longius ire diem, cùm fracta, impulsaque fatis
Consilia, & tandem miseris data copia belli.
Prima manu rutilam de vertice Larissaeo
Ostendit Bellona facem, dextráque trabalem
Hastam intorsit agens: liquido quae stridula caelo
Fugit, & aduersa celsò stetit aggere Dirces.
Mox & castra subit, ferróque, auroque coruscis
Mixta viris, turmale fremit, dat cuntibus enses,
Plaudit equos. vocat ad portas. hortamina fortes
Praeueniunt, timidísque etiam breuis addita virtus.
Dicta dies aderat. cadit ingens rite Tonanti,
Gradiuóque pecus. nullisque secundum in extis
Pallet, & armatis simulat sperare sacerdos.
Iamque suos circum pueri, innuptaque, patrésque,
Funduntur mixti, summisque à postibus obstant.
Nec modus est lachrymis, rorant clypeique, iubaque
Triste salutantum, & cunctis dependet ab armis
Suspiranda domus. galeis iuuat oscula clausis
Inserere, amplexuque truces deducere conos.
Illi, quîs ferrum modo, quis mors ipsa placebat:
Dant gemitus, fractaque labant singultibus irae.
Sic vbi forte viros longum super aequor ituris
Cum iam ad vela noti, & scissa redit anchora fundo
Haeret amica manus: certant innectere collo
Brachia, manantésque oculos, hinc oscula turbant,
Hinc magni caligo maris: tandémque relicti

Stant in rupe tamen. fugientia carbasa visu
Dulce sequi, patriosq; dolent crebrescere ventos.
Stant tamen, & notam puppem de rupe salutant.
Nunc mihi fama prior, mundique arcana vetustas.
Cui meminisse ducũ, vitásque extendere cura;
Pande viros. tuque o nemoris regina sonori
Calliope, quas ille manus, quæ moverit arma
Gradiuus, quantas populis spoliauerit vrbes,
Sublata molire lyra. nec enim altior vlli
Mens hausto de fonte venit. Rex tristis, & æger
Pondere curarum, propiórque abeuntibus annis,
Inter adhorrantes vix sponte incedit Adrastus
Contentus ferro cingi latus, arma manipli
Ponè ferunt volucres. portis auriga sub ipsis
Comit equos, & iam inde iugo luctatur Arion.
Huic armat Larissa viros. huic celsa Prosymne
Aptior armentis Midea, pecorosáq; Phylios.
Quaq; panet longa spumantem valle Charadro
Neris, & ingenti turrita mole Cleone,
Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.
Iunguntur memores transmissi ab origine reges.
Qui Drepani scopulos, & oliuifera Sicyonis
Culta serunt. quos pigra vado Langia tacenti
Lambit, & anfractu riparum incuruus Helissos.
Sæuus honos fluuio, stygias lustrare seueris (ta
Eumenidas perhibetur aquis. huic mergere fœ-
Ora, & anhelantes tuto Phlegethonte cerastas.
Seu Thracum vertere domos, seu tecta Mycenes
Impia, Cadmeúmque larem. fugit ipse natantes
Amnis, & innumeri livescunt stagna venenis.
It comes Inoas Ephyre solata querelas,
Cenchreæq; manus. vatum qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo. quaque obiacet alto
Isthmos. & à terris maria inclinata repellit.
Hæc manus Adrastum numero ter mille secuti
Exultant pars gesa manu, pars robora flammis
Indurata diu(non vnus namque maniplis
Mos, neque sanguis inest) teretes pars vertere fundas
Assueti, vacuóque diem præcingere gyro.
Ipse annis sceptrísque subit venerabilis æquè
Vt possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam lassa ceruice, & manibus armis,
Dux tamen. haud illum bello attentare iuuẽcis
Sunt animi. nã trunca vidẽt de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.
Proxima longæuo profert Dircæus Adrasto.
Signa gener. cui bella fauẽt: cui commoda iras
Cuncta cohors. huic & patria de sede volentes
Aduenere viri seu quos mouet exul, & hasit
Tristibus aucta fides, seu quis mutare potentes
Præcipuum. multi melior quos causa querentis
Conciliat. dederat nécnon socer ipse regendas
Aegion, Arænénque, & quas Theseia Trœzen
Addit opes. ne rara mouens inglorius iret
Agmina, neu raptos patriæ sentiret honores.
Idẽ habitus, eadẽ arma viro. quæ debitus hospes
Hyberna sub nocte tulit. Theumesius implet
Terga Leo, & gemino lucent hastilia ferro.
Aspera vulnifico subter latus ense riget Sphynx.
Iam regnum, matrísque sinus, fidásque sorores
Spe, votísque tenet tamen & de turre suprema
Attonitam, totóque extantem corpore longè
Respicit Argian. hæc mentem, oculósque reducit
Coniugis, & dulces auertit pectore Thebas.
Ecce inter medios patriæ ciet agmina gentis
Fulmineus Tydeus. iam lætus, & integer artus.
Vt primum strepuere tubæ, ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
Erigitur liber senio, & squallentibus annis
Exutus. latísque minax interuiret herbis.
Ah miser agrestum si quis per gramen hianti
Obuius, & primo siccauerit ora veneno.
Huic quoque præstantes Aetolis vrbibus affert
Belli fama viros. sensit scopulosa Pylene
Fletaq; cognatis auibus Meleagria Pleuron,
Et præceps Calydon, & quæ Ioue prouocat Idam
Olenos, Ioniis & fluctibus hospita portus
Chalcis, & Herculea turpatus gymnades vultu
Amnis adhuc imis vix truncam attollere frontẽ
Ausus aquis. glaucoque caput summersus in antro
Mæret, anhelantes, agrescunt puluere ripæ.
Omnibus ærata propugnant pectora crates,
Pilaq; sæua manu, patrius stat casside Mauors.
Vndique magnanimum pubes delecta coronant
Oeniden hilarem bello, notísque decorum
Vulneribus. non ille minus Polynice, & ira
Inferior dubiũ. quæ adeo cui bella gerantur.
Maior at inde nouis it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas Lyncæe tuas, tua littora multo
Vomere suspendunt, fluuiorum ductor Achiuum
Inache. Persea neque enim violentior exit
Amnis humo, cum Taurum, aut Pliadas hausit aquosas
Spumeus, & genero tumuit Ioue: quos celer ambit
Asterion Dryopumq; trahens Erasinus aristas.
Et qui rura domant Epidauria dexter Iaccho
Collis, at Aetnææ Cereri negat auia Dyme.
Mittit[1] opes, densásque Pylos Neleia turmas,
Nondum nota Pylos, iuuenísque ætate secunda
Nestor. at ire tamen peritura in castra negauit.
Hos agitat, pulchraq; docet virtutis amorem
Arduus Hippomedon capiti tremit ærea cassis,
Ter niuea scandẽs. subs latus omne sub armis
Ferrea suta terunt humeros, & pectora late
Flammeus orbis habet, perfectaq; viuis in auro
Nox Danaes fontes furiarum lampade nigra,
Quinquaginta ardẽt thalami, pater ipse cruẽtis
In foribus laudatque nefas, atque inspicit enses.
Illum Palladia sonipes Nemeæus ab arce
Deuehit arma pauens, vmbráq; immane volãti
Implet agros,[2] longoq; attollit puluere campũ.

1 Lopem. 2 vv. longéque.

Non alij

Non aliter syluas humeris, & vtroque refringens
Pectore montano duplex Hyleus ab antro
Præcipitat, pauet Ossa vias pecudésque, feræq́;,
Procubuere metu. non ipsis fratribus horror
Absuit ingenti: donec Peneia saltu
Stagna subit, magnúmque obiectus detinet amnem.
Quis numerum ferri, gentésque, & robora dicto
Aequarit mortale sonans? suus excit in arma
Antiquam Tiryntha deus. non fortibus illa
Infœcunda viris, famáque immanis alumni
Degenerat. sed lapsa situ fortuna, neq; addunt
Robur opes. rarus vacuis habitator in aruis
Monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
Dat tamen hæc iuuenum tercentum pectora vulgus
Innumerũ bello, quibus haud amenta, nec enses
Triste micant. flauent capiti, tergoq́. Leonum
Exuuiæ, gentilis honos: & pineus armat
Stipes, inexhaustis[1] arctantur tela pharetris.
Herculeum Pæana canunt. vastatáq; monstris
Omnia frondosa longum deus audit ab Oeta.
Dat Nemea comites, & quas in prælia vires
Sacra Cleonæi cogunt vineta Molorchi,
Gloria nota casæ, foribus simulata salignis,
Hospitis arma dei, paruóque ostenditur auro.
Robur vbi & lassos qua reclinauerit artus
Ilice, qua cubiti, sedeant vestigia terra.
At pedes, & toto despectans vertice bellum,
Quattuor indomitis Capaneus erepta iuuencis
Terga, supérque rigens iniectu molis ahenæ
Versat onus, squallet triplici ramosa corona
Hydra recens obitu. pars anguibus aspera viuis
Argento cælata micat, pars arte reperta
Conditur, & fuluo moriens ignescit in auro.
Circum amnis torpens, & ferro cærula Lerne.
At laterum tractus, spatiosáque pectora seruat
Nexilis innumero chalybũ sub tegmine thorax.
Horrendum non matris opus, galeaq́; corusca
Prominet arce gygas: atque vni missilis illi
Cuspide præfixa stat frondibus orba cypressus.
Huic parere dati quos fertilis Amphigenia,
Planáque Messana, montanaque nutrit Ithome.
Quos Thryon, & summis ingestum montibus Aepy,
Quos Helos, & Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion. hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos
Ore simul, citharaque. (quis obuia numina temnat?)
Conticuit præceps, quis non certamina Phœbi
Nosset? & illustres Satyro pendente Celænas?
Iámque & fatidici mens expugnata fatiscit
Auguris. ille quidem casus, & dira videbat
Signa, sed ipsa manu cunctanti iniecerat arma
Atropos, obrueráque deum. nec coniugis absũt
Insidiæ, vetitóque domus iam fulgurat auro.
Hoc aurum vati fata exitiale monebant

Argolico. scit & ipse nefas. sed perfida coniux
Dona viro mutare velit, spoliísque potentis
Imminet Argiæ, raptoque excellere cultu.
Illa libens (nam regũ animos, & pondera belli
Hac mutare videt: pariter nisi prouidus heros
Militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
Deposuit nexus haud mæsta, atq; insuper addit:
Non hæc apta mihi nitidis ornatibus, inquit,
Tempora, nec miseræ placeant insignia formæ
Te sine. sat dubium cœtu solante timorem
Fallere, & incultos aris aduertere crines.
Scilicet (heu superi) cum tu cludare minaci
Casside, ferratúsque sones, ego diuitis aurum
Harmoniæ dotale geram? dabit aptior ista
Fors deus: Argolicásque habitu præstabo maritas,
Cum regis coniux, cum te mihi sospite templa
Votiuis implenda choris, nunc induat illa,
Quæ petit, & bellante potest gaudere marito.
Sic Eriphylæos aurum fatale penates
Irrupit, scelerumque ingentia semina mouit,
Et grauis Tisiphone risit gauisa futuris.
Tænariis hic celsus equis, quam dispare cœtu
Cyllarus ignaro generarat Castore prolem,
Quassat humum. vatem cultu parnasia monstrant
Vellera, frondenti crinitur cassis oliua,
Albaque puniceas interplicat infula cristas.
Arma simul, pressásq. iugo moderatur habenas.
Hinc, atque inde moræ iaculis & ferrea curru
Sylua tremit. procul ipse graui metuendus in hasta
Eminet, & clypeo victum Pythona coruscat.
Huius Apollineæ currum comitantur Amyclæ,
Quos Pylos, & dubiis Malea vitata carinis,
Plaudentiq́; habiles Caria resonare Dianæ.
Quos Pharis, volucrumque parens Cytheræa Messe,
Taygetiq́; phalanx, & oliuiferi Eurotæ
Dura manus. deus ipse viros in puluere crudo
Arcas alit, nudéque modos virtutis, & iras
Ingenerat, vigor inde animis, & mortis honoræ
Dulce sacrũ gaudent natorum in fata parẽtes:
Hortantúrque mori. deflet iámque omnis ephebũ
Turba, coronato contenta est funere mater.
Frena tenent, dupléxque inserto missile nodo,
Exerti ingentes humeros: chlamys horrida pendet,
Et cono Ledæus apex. non hi tibi solum
Amphiarae merent. auget resupina maniplos
Elis. depressa populus subit incola Pisa.
Qui te flaue natans terris Alphee Sicanis,
Aduena tam longo non vnquam infecte profundo.
Curribus innumeris latè patria arua lacessũt:
Et bellis armenta domant. ea gloria genti
Infando de more, & fractis durat ab vsque
Axibus Oenomai. strident spumantia morsu
Vincula, & effossas niueus rigat imber arenas.
Tu quoq; Parrhasias ignara matre cateruas

[1] *h.* aptantur.

Mæstus ducis furiis nec molli territa fama,
(Quando his vulgatum descendere viribus Argos)
Tardius illa quidem, regis causaque pudore,
Verum bella movet. nulli distringere ferrum
Impetus, aut humeros clypeo clausisse paterno
Dulce, nec alipedum iuga comere, qualia vulgi
Gaudia. deiecti trepidas sine mente, sine ira
Promisere manus. hic ægra in sorte parentem
Unanimem, hic dulces primæva coniugis annos
Ingemit, & gremio miseros accrescere natos.
Bellator nulli caluit deus. ipsa vetusto
Mœnia lassa situ, magnaque Amphionis arces,
Iam fessum senio nudant latus, & fide sacra
Æquatos cælo surdum, atque ignobile muros
Firmat opus. tamen & Bœotis urbibus ultrix
Aspirat ferri rabies: nec regis iniqui
Subsidio, quantum socia pro gente moventur.
Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti sanie gravis, hirtaque setis
Ora cruentata deformis hiantia lana,
Decedit stabulis, huc illuc turbida versans
Lumina, si duri comperta clade sequantur
Pastores, magnique fugit non inscius ausi.
Accumulat crebros turbatrix fama pavores.
Hic iam dispersos errare Asopide ripa
Lernæos equites: hic te bacchate Cithæron:
Ille rapi Theumeson ait, noctisque per umbras
Nuntiat excubiis vigiles arsisse Platæas.
Iam Tyrios sudasse lares, & sanguine Dircen
Irriguam, fœtusque novos, iterumque locutam
Sphynga petris. cui non est scire licentia passim,
Et vidisse fuit. novus his super anxia turbat
Corda metus. sparsis subito correpta canistris
Sylvestris regina chori decurrit in æquum
Vertice ab Ogygio, trifidam huc tristis, & illuc,
Lumine sanguineo pinum deiectat, & ardens
Erectam attonitis implet clamoribus urbem.
Omnipotens Nisæe pater, cui gentis avitæ
Pridem lapsus amor. tu nunc horrente sub arcto
Bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrso,
Pampineumque iubes nemus irreptare Lycurgo,
Aut tumidum Gangen, aut claustra novissima rubræ
Tethyos, Eoasque domos flagrante triumpho
Perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis.
At tua progenies, positis gentilibus armis
Quæ tibi festa litat, bellum, lachrymásque, metúmque,
Cognatumque nefas iniusti muneris regni [1]
Pendimus. æternis potius me Bacche pruinis
Trans, & Amazonii ululatu Caucason armis
Siste ferens, quàm monstra ducum stirpémque profanam
Eloquar. en urges. alium tibi Bacche furorem
Iuravi. similes video concurrere tauros,
Idem ambobus honos, unúsq; ab origine sanguis.
Ardua collatis obnixi cornua miscent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira.

1 vv. belli.

Tu peior, tu cede nocens, qui solus avita
Gramina, communemque petis defendere campum.
Ah miseri morum! bellatis sanguine tanto,
Et saltus dux alter habet? sic fata gelatis
Vultibus, & Baccho iam demigrante quievit.
Attrepidus monstro, & variis terroribus impar
Longævi rex vatis opem, tenebrasq; sagaces
Tiresiæ (qui mos incerta paventibus) æger
Consulit. ille deos non larga cæde iuvencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisque sequentibus astra,
Thurea nec supra volitante altaria fumo.
Tam penitus, dura quàm mortis limite manes
Elicitos patuisse refert. Lethæaque sacra
Et mersum Ismeni subter confinia ponto
Miscentis, parat ante ducem, circúmque bidentum
Visceribus laceris, & odori sulfuris aura,
Graminibúsque novis, & longo murmure purgat.
Sylva capax ævi, validáque incurva senecta
Æternum intonsæ frondis stat pervia nullis
Solibus, aut illam bruma minuere, notúsue
Ius habet, aut Getica Boreas impulsus ab Ursa.
Subter opaca quies, vacuúsque silentia servat
Horror, & exclusæ pallet mala lucis imago.
Nec caret umbra deo. nemori Latonia cultrix
Additur. hanc picea, cedrique, & robore in omni
Effictam, sanctis occultat sylva tenebris.
Huius in aspectu luco stridere sagittæ,
Nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
Effugit, inque nova melior redit ora Diana.
Ast ubi fessa iugis, dulcésque [1] altissima somnos
Lux [2] monet, hic latè iaculis circum undique fixis
Effusam pharetra cervicem excepta quiescit.
Extra immane patent tellus Mavortia campi
Fœtus ager Cadmo, durus qui vomere primo
Post consanguineas acies, sulcosque nocentes,
Ausus humum versare, & putria sanguine prata
Eruit. ingentes infelix terra tumultus
Lucis adhuc medio, solaque in nocte per umbras
Expirat, nigri cum vana in prælia surgunt
Terrigenæ: fugit incepto tremebundus ab arvo
Agricola, insanúq; domum redière iuvenci.
Hic senior vates (Stygiis accommoda quippe
Terra sacris, multoque placent sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes, armentaque sisti
Atra monet. quæcunque gregum pulcherrima cervix
Ducitur, ingemuit Dirce, mœstúsque Cithæron,
Et nova clamosæ stupuere silentia valles.
Tum fera cærulei intexit cornua sertis,
Ipse manu tractans, notaq; in limine sylvæ,

1 vv. aptissima. 2 movet.

Quo regat & Barsas quali sic crimina demas
Colchis, & Aeao simul altrix iutore Circe.
Tunc his sacrificium dictu afflata parentem.
Primus sanguineo summittit inertia Cadmus
Ora lacu, iuxtaque virum Cytherea proles.
Effluit amborum geminus de vertice serpens.
Terrigenæ comites illos gens Martia cingunt.
Hi aui mensura dies, manus omnis in armis,
Omnis & in capulo, prohibéntque, obstántque, ruúntque
Spirantum rabie, nec tristi incumbere sulco
Cura, sed alternum cuperent haurire cruorem.
Proxima natarum manus est, fletique nepotes.
Hic orbam Autonoen, & anhelam cernimus Ino
Respectantem arcus, & ad vbera dulce prementem
Pignus, & oppositis Semelen à ventre lacertis.
Penthea iam fractis genitrix Cadmea thyrsis,
Iam dimissa deo, pectúsq. adoperta cruentum
Insequitur planctu fugit ille per auia Lethes,
Et Stygios, superésq; lacus. vbi mitior illum
Plat pater & lacerum componit corpus Echion.
Tristem nosco Lycum, dextramque in terga reflexum
Æoliden, humero tactantem funus onusto.
Nec dum ille aut habitus, aut versa crimina forma
Mutat Aristæo genitus, frons aspera cornu est,
Tela manu, reiicitque canes in vulnus hiantes.
Ecce autem magna subit inuidiosa caterua
Tantalis, & tumido percenset funera luctu
Nil deiecta malis. iuuat effugisse deorum
Numina, & insanæ plus tā permittere linguæ.
Talia dum patri canit intemerata sacerdos,
Illius elatis tremefacta assurgere vittis
Canicies, tenuique [2] impelli sanguine vultus.
Nec iam firmanti baculo, nec virgine fida
Nititur, erectúsque solo. Desiste canendo
Nata, ait, externæ satis est mihi lucis, inertes
Discedunt nebulæ, & vultum niger exuit aer.
Vmbrísne, an supero me missus Apolline cõplet
Spiritus? en video quæcunque audita. sed ecce
Mærent Argolici deiecto lumine Manes.
Toruus Abas, Proteúsque nocens, mitisque Phoroneus
Truncatúsque Pelops, & sæuo puluere sordens
Oenomaus, largísque humectant imbribus ora.
Auguror hinc Thebis belli meliora. quid autem
Hic grege condenso (quantum arma & vulnera monstrant)
Pugnaces animæ, nobis in sanguine multo
Oráque, pectoráque & falso clamore leuatas
Intendunt sine pace manus? rex, fallor, an hi sunt
Quinquaginta illi? cernis Chroniúmque Chromínque,
Phegaaque, & nostra præsignem Mæona lauro.
Ne sæuite duces. nihil hic mortalibus ausum
Credite consiliis. hos ferrea neuerat annos

1 l.regit. 2 impleri.

Atropos, ex fatis casus, bella horrida nobis.
Atque iterum Tydeus, dixit, vittaque ligatis
Frondibus instantes abigit, monstrátque cruorem
Stabat inops comitum Cocyti in littore mæsto
Laius, immiti quem iam deus ales auerno
Reddiderat, dirumq; tuens obliqua nepotem.
(Noscit enim vultum) non ille ad sanguinis haustus
Cætera ceu plebes, alimúue accedit ad imbrem,
Immortale odium spirans. sed prosilit vltro
Aonius vates. Tyria dux inclyte Thebes,
Cuius ab interitu non vlla Amphionis arces
Vidit amica dies, ô iam satis vlte cruentum
Exitium, & multum placata minoribus vmbra,
Quo miserande fugis? iacet ille in funere longo
Quem premis, & iuncta [1] sensit confinia mortis,
Obsitus exhaustos pedore, & sanguine vultus,
Exclusúsque die. sors leto durior omni,
Crede mihi. quanam immeritum vitare nepotem
Causa? tibi confer vultum, & satiare [2] litanti
Sanguine. venturásque vices, & funera belli
Pande vel infensus vel res miserate tuorum.
Tunc ego, te optata vetitam transmittere Lethen
Puppe dabo. placidumque pia tellure reponam,
Et Stygiis mandabo deis. mulcetur honoris
Muneribus, tingitq; genas. dehinc talia reddit.
Cur tibi versanti manes aquauæ sacerdos
Lectus ego augurio? tantisque potissimus vmbris
Qui ventura loquar? satis est meminisse priorum.
Nostráne præclari (pudeat) consulta nepotes
Poscitis? illum illum sacris adhibete nefastis,
Qui leto dedit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit, & indigna regeris sua pignora matri.
Et nunc ille deos, furiarumque atra fatigat
Concilia, & nostros rogat hæc in prælia manes.
Quòd si adeò placuit deflenda in tempora vates,
Dicam equidem, quo me Lachesis, quo torua Megæra
Vsque sinunt. bellum innumeris venit vndique bellum
Agmine, Lernæósque trahit fatalis alumnos
Gradiuus stimulis. hos terra monstra, deumque
Tela manent, pulchríque obitus, & ab igne supremo
Sontes lege mora. certa est victoria Thebis,
Ne trepida. nec regna ferox germanus habebit.
Sed furia, geminumque nefas, miserósque per enses
Hei mihi crudelis vincet pater. Hæc vbi fatus,
Labitur, & flexa dubios ambage reliquit.
Interea gelidam Nemeen, & conscia laudis
Herculea dumeta, vaga legione tenebant
Inachidæ. iam Sidonias auertere prædas,
Sternere, ferre domos ardēt, instántq;. Quis iras

1 l.lentis. 2 l.litato.

Flexerit, vnde mora, medius quis euntibus error?
Phœbe doce nos rara manent exordia famæ.
Marcidus edomito bellum referebat ab Æmo
Liber: ibi armiferos gemina iam sydere bruma
Orgia ferre Getas, canúmque virescere dorso
Othryn, & Icaria Rhodopen assueuerat vmbra.
Et iam pampineos materna ad mœnia currus
Promouet, effrena dextra, læuáque sequuntur
Lynces, & vda mero lambunt retinacula tigres.
Post exultantes spolia armentalia portant
Seminecésque lupos, scissásque Mimallones vrsas.
Nec comitatus iners, sunt illic Ira, Furórque,
Et Metus, & Virtus, & nunquam sobrius Ardor
Succiduique gradus, & castra simillima regi.
Isq; vbi puluerea Nemeen efflare nube
Conspicit, & solem radiis ignescere ferri.
Nec dum compositas belli in certamina Thebas:
Concussus visis, quamquam ore & pectore marces,
Æraque tympanáque, & biforem reticere tumultum
Imperat, attonitas qui circùm plurimus aures.
Atque ita, me manus ista, meamque excindere gentem
Apparat? & longè recalet furor, hoc mihi sanum
Argos: & indomita bellum ciet ira nouerca.
Vsque adeóne parum cineri data mater iniquo?
Natalésque rogi? quaq; ipse micantia sensi
Fulgura? reliquias etiam, fusaque sepulchrum
Pellicis, & resides ferro petit improba Thebas.
Nectam fraude moras illum, illum tendite campum
Tendite io comites, Hircana ad signa iugales
Intumuere iubas, dicto prius astitit aruis.
Tempus erat, medij cum solē in culmina mūdi
Tollit anhela dies, vbi tardus hiantibus aruis
Stat vapor, atque omnes admittit æthera luci.
Vndarum vocat ille deas, mediúsque silentum
Incipit. Agrestes fluuiorum numina Nymphæ,
Et nostri pars magna gregis, perferte laborem,
Quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes,
Stagnaque, & errantes obducite puluere riuos.
Præcipuè Nemees, quæ nostra in mœnia bellis
Nunc iter ex alto fugiat liquor, adiuuat ipse
Phœbus adhuc summo, cesset ni vestra voluntas
Limite, vim cœptis indulgent astra, meaq;
Æstifer Erigones spumat canis. Ite volentes
Ite in operta soli, post vos ego gurgite pleno
Eliciam, & quæ dona meus amplissima sacris
Vester habebit honos, nocturnaque furta licentū
Cornipedum, & cupidas Faunorum arcebo rapinas.
Dixerat. Ast illis tenuis percurrere visus
Ora situs, viridisque comis exhorruit humor
Protinus Inachios haurit sitis [1] arida campos.
Diffugere vndæ, squallent fontesque lacusq;,
Et caua feruenti durescunt flumina limo.
Ægra solo macies, tenerique ab origine culmi
Inclinata seges, deceptum margine ripæ
Stat pecus, atque amnes quærunt armenta natatos.
Sic vbi se magnis refluus suppressit in antris
Nilus, & Eoæ liquentia pabula brumæ
Ore premit, fumant deserta gurgite valles,
Et patrii vndosi sonitus expectat hiulca
Ægyptos, donec Pharius alimenta rogatus
Donet agris, magnúmque inducat messibus annum.
Aret Lerna nocens, aret Lyrceus, & ingens
Inachus, aduoluénsq; natātia saxa Charadrus.
Et nunquam in ripis audax Erasinus, & æquo
Fluctibus Asterion. ille alta per auia suetus
Audiri, & longè pastorum rumpere somnos.
Vna tamen tacitas (sed iussu numinis) vndas
Hæc quoque secreta nutrit Langia sub vmbra.
Nondū illi raptus dederat lachrymabile nomē
Archemorus, nec fama deæ, tamen auia seruat
Et nemus, & fluuium. manet ingens gloria nympham,
Cùm tristem Hypsipylē ducibus sudatus Achæis
Ludus, & atra sacrū recolit trieteris Ophelten.
Ergo, nec ardentes clypeos [2] vectare, nec arctos
Thoracum nexus (tātum sitis horrida torquet.)
Sufficiunt. non ora modo, angustisque perusti
Faucibus, interior sed vis quatit. aspera pulsu
Corda, gelant venæ, & siccus cruor æger adhæret
Visceribus. tunc sole putris, tunc puluere tellus
Exhalat calidam nubem. non spumeus imber
Manat equum. siccis illidunt ora lupatis,
Ora cathenasque procul exertantia linguas,
Nec legem [3] dominúmue pati, sed perfurit arua
Flammatum pecus. huc illuc impellit Adrastus
Exploratores. si stagna Licinia restent
Si quis Amymones superest liquor. omnia cæcis
Ignibus hausta sedent. nec spes humentis Olympo.
Ceu flauam Libyen, desertáque pulueris Afri
Collustrent, nullaque vmbratam nube Syenem.
Tandem inter syluas (sic Euius ipse parabat)
Errantes, subitam pulchro in mœrore tuentur
Hypsipylem illi quamuis & ab vbere Opheltes
Non suus Inachij proles infausta Lycurgi
Dependet, nec lecta comam, nec diues amictu,
Regales tamen ore notæ, nec mersus acerbis
Extat honos. tunc hæc adeo stupefactus Adrastus:
Diua potens nemorum (nam te vultúsque, pudórque
Mortali de stirpe negant) quæ læta sub isto
Igne poli non quæris aquas, succurre propinquis
Gentibus Arcitenens, seu te Latonia casto
De grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris

1 vv. ignea. 2 vv. portare. 3 vv. dominóue.

Non humilis fœcundat amor (neque enim ipse deorum
Arbiter, Argolidum thalamis nouus) aspice mœsta
Agmina, nos ferro meritas excindere Thebas
Mens tulit. imbelles sed nunc sitis anxia fato,
Summittitq; animos, & inertia corpora carpit.
Da fessis in rebus opem. seu turbidus amnis,
Seu tibi fœda palus. nihil hac in sorte pudendum,
Nil humile est. Tu nunc ventis, pluuiisq; rogaris
Pro Ioue, tu refugas vires, & pectora bello
Exanimata reple. sic hoc tibi sydere dextro
Crescat onus. tantum reduces det flectere gressus
Iuppiter. O quanta belli donabere præda!
Dircæos tibi diua greges, numerumq; rependam
Plebis. & hic magna lucus signabitur ara.
Dixit, & orantis media inter anhelitus ardens
Verba rapit cursusq; animæ labat arida lingua.
Idem omnes pallorque viros flatusque soluti
Oris habet. reddit demisso Lemnia vultu.
Diua quidem vobis. & si cœlestis origo est,
Vnde ego? mortales utinam haud transgressa fuissem
Luctibus. altricem mandati cernitis orbam
Pignoris. at nostris an quis sinus, vberáque vlla
Scit deus. & nobis regnum tamen, & pater ingens.
Sed quid ego hæc? fessósq; optatis demoror vndis?
Mecum age nunc: si forte vado Langia perennes
Seruat aquas soles & rapidi sub limine cancri
Semper, & Icarij quamuis iuba fulgaret astri,
Ire tamen. simul hærentem, ne tarda Pelasgis
Dux foret. ah miserum vicino cespite alumnum
(Sic Parcæ voluere) [1]locat, ponitq; negantem
Floribus aggestis, & amico murmure dulces
Solatur lachrymas. Qualis Berecyntia mater,
Dum circa paruum iubet exultare Tonantem
Curetas trepidos. illi certantia plaudunt
Orgia. sed magnis resonat vagitibus Ide.
At puer in gremio vernæ telluris, & alto
Gramine, nunc faciles sternit procursibus herbas
In vultum nitens. caram modo lactis egeno
Nutricum clangore ciens. iterúmque renidens,
Et teneris meditans verba illuctantia labris.
Miratur nemorum strepitus, aut obuia carpit,
Aut patulo trahit ore diem. nemorisque malorum
Inscius. & vita multum securus inerrat.
Sic tener Odrysia Mauors niue, sic puer Ales
Vertice Mænalio, talis per littora reptans
Improbus Ortygia latus inclinabat Apollo.
Illi per dumos, & opaca virentibus umbris

1 L. zebota.

Deuia pars cingunt, pars arcta plebe sequuntur.
Præcelerántque ducem. medium subit illa per agmen
Non humili festina modo. iámq; amne propinquo
Rauca sonat vallis, saxosumq; impulit aures
Murmur. ibi exultans conclamat ab agmine primo,
Sicut erat leuibus tollens vexilla maniplis
Argus, Aqua, longúsque virum super ora cucurrit
Clamor Aqua. sic Ambraciij per littora ponti
Nauticus in remis iuuenum mõstrante magistro
Fit sonus, inq; vicem contra percussa reclamat
Terra, salutatus cùm Leucada pandit Apollo.
Incubuère vadis passim discrimine nullo.
Turba simul, primique. nequit secernere mixtos
Æqua sitis. frenata suis in curribus intrant
Armenta. & pleni dominis, armisque feruntur
Quadrupedes. hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
Saxa, nec implicitos fluuio reuerentia reges
Proterere, aut mersisse vado clamantis amici
Ora fremunt vnda, longúsque a fontibus amnis
Diripitur. modo lene virens, & gurgite puro
Perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imo
Alueus. inde toros riparum, & proruta turbant
Gramina iam crassus cœnóque & puluere torrens
Quamquam expleta sitis, bibitur tamen. agmina bello
Decertare putes, iustumq; in gurgite Martem
Perfurere, aut captam tolli victoribus vrbem.
Atque aliquis regum medio circunfluus amni,
Syluarum Nemea longè regina virentum,
Lecta Iouis sedes, quam nunc, non Herculis actis
Dura magis. rabidi cùm colla [1]minantia monstri
Angeret, & tumidos animam angustaret in artus.
Hæc sæuisse tenus populorum incepta tuorum
Sufficiat: tuque o cunctis insuete domari
Solibus, æterna largitor corniger vnda,
Lætus eas quacunque domo gelida ora resoluis
Immortale tumẽs. neq; enim tibi cana reportat
Bruma niues, raptasque alio de fonte refundit
Arcus aquas: grauidíue indulgent nubila Cori.
Sed tuus, & nullis ruis expugnabilis astris.
Te nec Apollineus Ladon, nec Xanthus vterq;
Sperchiusq; minax, centaureúsque Lycormas
Præstiterint. tu pace mihi, tu nube sub ipsa
Armorum, festasque super celebrabere mẽsas.
Ab Ioue primus honos. bellis modo lætus ouantes
Accipias fessisque libens iterum hospita pandas
Flumina, defensasque velis agnoscere turmas.

1 L. comantia.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER V.

PVLSA situ fluuio, populatáque gurgitis alueum
Agmina, linquebant ripas, amnémque minorem
Acrior & campum sonipes rapit, & pedes arua
Implet ouans. redière viris animiq; minaque
Votaque[1] sanguineis mixtum seu fontibus ignem
Hausissent belli, magnisque in prælia mentes
Dispositi in turmas rursus, legiméq; seueri
Ordinis, vt cuiq; ante locus ductorque, monentur
Instaurare vias tellus iam puluere primo
Crescit. & armorũ transmittunt fulgura syluæ.
Qualia trans pontum Phariis defensa serenis
Rauca Paretonio decedunt agmina Nilo,
Cùm fera ponit hyems. illa clangore fugaci
Vmbra fretis, aruisque volant. sonat auius æther,
Iam Borean imbrésque pati, iam nare solutis
Amnibus. & nudo iuuat æstiuare sub AEmo.
Hic rursus simili procerum vallante corona
Dux Talaonides, antiqua vt sortè suborno
Stabat, & admotis nixus Polynicis in hastam:
At tamen ò quæcunque es ait, cui gloria tanta
Venimus innumera fatum debere cohortes:
Quem non ipse deum sator aspernetur honorem,
Dic age (quando tui alacres aßistimus vndis)
Quæ domus, aut tellus, animam quibus hauseris astris?
Dic quis & ille pater? neque enim tibi numina longè
Transierit fortuna licet, maiórque per ora
Sanguis, & afflicto spirat reuerentia vultu.
Ingemit, & paulum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert. Immania vulnera rector
Integrare iubes. furias, & Lemnon, & arctis
Arma inserta toris, debellatósque pudendo
Ense mares. redit ecce nefas, & frigida cordi
Eumenis, o miseræ quibus hic furor additus? ò nox!
O pater! illa ego sum (pudeat ne forte benigna
Hospitiis) illa duces, raptum quæ sola parentem
Occului. quid longa malis exordia necto?
Et vos arma vocant, magnìq; in corde paratus.
[2]Hoc memorasse sat est. claro generata Thoante
Seruitium Hypsipyle vestri fero capta Lycurgi.
Aduertere animos, maiórque, & honora videri
Párque operi tanto. cunctis tunc noscere casus
Ortus amor. pater ante alios hortatur Adrast⁹.
Imo agedum (primi longè damus agmina vulgi
Nec facilis Nemeæ latas euoluere vires
Quippe obtenta comis, & ineluctabilis vmbra)
Pande nefas. laudesq; tuas, gemitusque tuorum
Vnde hos aduentus regno deiecta labores.
Dulce loqui miseris, veteresq; reducere questus.
Incipit AEgæo premitur circumflua Nereo
Lemnos, vbi ignifera fessus respirat ab Aetna
Mulciber ingentis tellurem proximus vmbra
Vestit Athos, nemorumque obscurat imagine pontum.
Thraces arant contra. Thracum fatalia nobis
Littora & inde nefas. florebat diues alumnis
Terra nec illa Samo fama, Delóue sonanti
Peior, & innumeris quas spumifer aßilit Aegæ.
Dis visum turbare domos. nec pectora culpæ
Nostra vacant. nullos Veneri sacrauimus ignes.
Nulla deæ sedes. mouet & cælestia quondam
Corda dolor, lentóque irrepunt agmine pœnæ.
Illa Paphon veterem, centumque altaria linquens
Nec vultu, nec crine prior, soluisse iugalem
Ceston. & Idalias procul ablegasse volucres
Fertur. erant certè media quæ noctis in vmbra,
Diuam alios ignes. maioráque tela gerentem
Tartareas inter thalamis volitasse sorores
Vulgarent. vtq; implicitis arcana domorum
Anguibus, & sæua formidine cuncta replent
Limina. nec fidi populum miserata mariti,
Protinus à Lemno teneri fugistis amores.
Motus Hymen. versaque faces. & frigida iusti
Cura tori, nulla redeunt in gaudia noctes,
Nullus in amplexu sopor est, odia aspera vbiq;,
Et furor, & medio recubat discordia lecto.
Cura viris tumidos aduersa Thracas in ora
Eruere, & sæuam bellando frangere gentem,
Cumque domus contrà, stantésq; in littore nati,
Dulcius AEdonias hyemes, Arctonque furentem
Excipere, aut tandem tacita post prælia nocte
Fractorum subitas torrentum audire ruinas.
Illæ autem tristes (nam me tunc libera curis
Virginitas annique tegunt) sub nocte, diéque
Aßiduis ægre lachrymis, solantia miscent
Colloquia, aut sæuam spectant trans æquora Thracem.
Sol operum medius summo librabat Olympo

1 l. sanguineis. 2 l. hæc.

Lucente:

Lucentes ceu staret equos: quater axe sereno
Intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
Exeruere apices: ventisque absentibus AEgon
Motus, & ingenti percussit littora ponto.
Cum subito horrendas aut matura Polyxo
Tollitur in furias, thalamisque insueta relictis
Euolat, insano veluti Theumesia Thyas
Rapta deo, cùm sacra vocant, Idaeaque suadet
Buxus, & à summis auditus montibus Euan:
Sic erecta genas, aciémque effusa, trementi
Sanguine, desertam rabidis clamoribus vrbem
Exagitat, clausasque domos, & limina pulsans,
Concilium vocat infelix, comitatus eunti
Haerebant nati. atque illa non segnius omnes
Erumpunt tectis, summásque ad Pallados arces
Impetus huc propere stipantur, & ordine nullo
Congesta stricto mox ense silentia iussit
Hortatrix scelerum, & medio sic ausa profari est.
Rem summam instinctu superum, meritique doloris
O viduae (firmate animos, & pellite sexum)
Lemniades, sancire paro. si taedet inanes
AEternum seruare domos, turpémque iuuentae
Flore situm, & longis steriles in luctibus annos:
Inueni, promitto, viam (nec numina desunt)
Qua renouanda Venus. modo par insumite robur
Luctibus; atque adeo primum hoc mihi noscere detur.
Tertia canet hyems, cui connubialia vincla,
Aut thalamis secretus honos? quod coniuge pectus
Intepuit? cuius vidit Lucina labores?
Dicite. vel iustos cuius pulsantia menses
Vota tument? qua pace feras, volucrésque iugari
Mos datus. heu segnes! potuitne vltricia Graiis
Virginibus dare tela pater, laesúsque dolorum,
Sanguine securos iuuenum perfundere somnos?
At nos vulgus iners quod si propioribus actis
Est opus, ecce animos doceat Rhodopeia coniux
Vlta manu thalamos, pariterque epulata marito.
Nec vos immunis scelerum securáue cogo.
Plena mihi domus en, atque ingens cernite sudor.
Quattuor hos vnà, decus, & solatia patris
In gremio (licet amplexu, lachrimisque merentur)
Transadigam ferro, saniémque & vulnera fratrum
Miscebo, patrémque super spirantibus addam.
Ecqua tot in caedes animum promittit? agebat
Pluribus, aduerso nituerunt vela profundo.
Lemnia classis erat. rapuit gauisa Polyxo
Fortunam, atque iterat. superisne vocantibus vltro
Desumus? ecce rates. deus hic, deus vltor in iras
Adportat, coeptisque fauet. nec imago quietis
Vana mea, nudo stabat Venus ense videri
Clara mihi, somnósque super. Quid perditis aeuum?
Inquit. age auersis thalamos purgate maritis.
Ipsa faces alias, melioraque foedera iungam.
Dixit. & hoc ferrum stratis hoc (credite) ferrum
Imposuit. quin ô misera, dum tempus agit rem,
Consulite. en validis spumant euersa lacertis
AEquora Bistonides veniunt fortasse marita.
Hinc stimuli ingentes, magnúsque aduoluitur astris
Clamor Amazonio Schytiam feruere tumultu,
Lunatumque putes agmen descendere vbi arma
Indulget pater, & saeui mouet ostia belli.
Nec varius fremor, aut studia in cōtraria rapti
Dissensus vt plebe solet. furor omnibus idem,
Idem animus solare domos. iuuenúmque, senúmque
Praecipitare colos, plenisque adfringere paruos
Vberibus, ferroque omnes exire per annos.
Tunc viridi latè lucus iuga celsa Mineruae
Propter, opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
Mons premit, & gemina pereunt caligine soles:
Hic sanxere fidem tu Martia testis Enyo
Atque inferna Ceres, Stygiaque Acheronte recluso,
Ante preces venêre deae. sed fallit vbique
Mixta Venus. Venus arma tenet. Venus admouet iras.
Nec de more cruor. natum Caropeia coniux
Obtulit. accingunt sese, & mirantia ferro
Pectora, congestisque auida simul vndique dextris,
Perfringunt, ac dulce nefas in sanguine viuo
Coniurant, matrémque recens circumuolat vmbra.
Talia cernenti mihi quantus in ossibus horror?
Quis'ue per ora color? qualis cum cerua cruentis
Circumuenta lupis, nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia cursu,
Praecipitat suspensa fugam iam iamque teneri
Credit, & elusos audit concurrere morsus.
Illi aderant primis iamque offendere carina
Littoribus certant saltu contingere terram
Praecipites. miseri quos non aut horrida virtus
Marte sub Odrysio, aut medij inclementia ponti
Hauserit! alta etiam superum delubra vaporant,
Promissasque trahunt pecudes. niger omnibus aris
Ignis, & in nullis spirat Deus integer extis.
Tardius humenti noctem deiecit Olympo
Iuppiter, & versum misit reor aethera cura
Sustinuit. dum fata vetant. nec longius vnquam
Cessauere noua perfecto sole tenebrae.

Sera tamen mundo venerunt astra, sed illis
Et [1] Paros, & nemorosa Thasos, crebraq́ue relucens
Cyclades. vna graui penitus latet obruta calo
Lemnos, in hanc tristes nebulæ, & plaga cæca superne
Texitur, vna vagis Lemnos non agnita nautis.
Iam domibus fusi, nemorum per opaca sacrorum
Ditibus indulgent epulis, vacuantque profundo
Aurum immane mero. dum quæ per Strymona pugna,
Quis Rhodope, gelidóue labor sudatus in AEmo
Enumerare vacat. nec non manus impia nuptæ
Serta inter fictasque dapes, quo maxima cultu
Quæq́ue iacens. dederat mites Cytherea suprema
Nocte viros, longoque breuem post tempore pacem
Nequicquã, & miseros perituro afflauerat igne.
Conticuere chori. dapibus, ludóque licenti
Fit modus, & primæ decrescũt murmura noctis.
Cùm consanguinei mixtus caligine leti
Rore madens Stygio, morituram amplectitur vrbem
Somnus, & [2] implacido fũdit grauia otia cornu:
Secernitque viros. vigilant nuptæq́ue, nurúsque
In scelus, atque hilares acuũt fera tela sorores.
Inuasere nefas, cuncto sua regnat Erinnys
Pectore. non aliter Scythicos armenta per agros
Hircanæ clausere leæ, quas exigit ortu
Prima fames, auidiq; implorant vbera nati.
Quos tibi (ne dubito) scelerum de mille figuris
Expediam casus? Helimum temeraria Gorge
Euinctum ramis, altaque in mole tapetum
Efflantem somno crescentia vina, superstans
Vulnera disiecta rimatur veste. sed illum
Infelix sopor admota sub morte refugit
Turbidus, incertúsque oculis vigilantibus hostem
Occupat amplexu. nec segnius illa tenentis
Ponè [3] adigit costas, donec sua pectora ferro
Tangeret is demum sceleri modus. ora supinat
Blanditus auidus, oculisque tremens [4] & murmure Gorgen
Quærit, & indigno soluit sua brachia collo.
Non ego nunc vulgi quamquam crudelia pandam
Funera, sed propria luctus de stirpe recordor.
Quid te flaue Cydon? quid te per colla refusis
Intactum Crenæe comis? quibus vbera mecum
Obliquumq́ue a patre genus? fortémq; timebam
Quem desponsa Gyas? vidi lapsare cruenta
Vulnere Mirmydonis. quidq́ue inter serta [5] chorósque
Barbara ludentem fodiebat Opopea mater?
Flet super æquæuum soror exarmata Lycaste
Cydimon. heu similes perituro in corpore vultus
Aspiciens, floremq; genæ, & quas finxerat auro
Ipsa comas. tum sæua parens iam coniuge fuso

Astitit, impellitq́ue minis, atque inserit ensem.
Vt fera, quæ placido rabiem desueta magistro
Tardius arma mouet, stimulisque, & verbere crebro
In mores negat ire suos: sic illa iacenti
Incidit, vndantémque sinu collapsa cruorem
Excipit, & laceros premit in noua vulnera crines.
Vt verò Alcimeden etiamnum in murmure truncos
Ferre patris vultus, & egẽtem sanguinis ensem
Conspexi, riguere comæ, atque in viscera sæuus
Horror iit. meus ille Thoas, mea dira videri
Dextra mihi. extemplo thalamis turbata paternis
Inferor ille quidem dudum (quis magna tuenti
Somnus?) agit versans secum (& si lata recessit
Vrbe domus) quisnam strepitus? quæ murmura noctis,
Cur fremebunda quies? trepido scelus ordine pando.
Quis dolor, vnde animi, vis nulla arcere furentes:
Hac sequere ô miserande, premunt, aderúntque morantes,
Et mecum fortasse cades. hic motus, & artus
Erexit stratis ferimur per deuia vasta
Vrbis, vbi ingentem nocturna cædis aceruum
Passim, vt quosque sacris crudelis vespera lucis
Strauerat, occulta speculamur nube latentes.
Hic impressa toris ora, extantésque reclusis
Pectoribus capulos, magnarum & fragmina trunca
Hastarum, & ferro laceras per corpora vestes,
Crateras pronos, epulasque in cæde natantes
Cernere erat. iugulisque modò torrentis apertis
Sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
Hic iuuenum manus, & nullis violabilis armis
Turba senes. positique patrum super ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitæ
Singultant animas. gelida non sæuius Ossa
Luxuriant Lapitharum epulæ, si quando profundo
Nubigenæ caluere mero vix primus ab ira
Pallor, & impulsis surgunt ad prælia mensis.
Tunc primùm sese trepidis sub nocte Thyonem
Detexit, nato portans extrema Thoanti
Subsidia, & multa subitum cum luce refulsit.
Agnouit. non ille quidem turgentia sertis
Tempora. nec flaua crinem distinxerat vua,
Nubilus indignúmque oculis liquentibus imbrẽ
Alloquitur. Dum fata dabant tibi nate, potentem
Lemnon, & externis etiam seruare timendam
Gentibus, haud vnquam iusto mea cura labori
Destitit. [1] absciderant tristes crudelia Parcæ
Stamina, nec dictis supplex quæ plurima fudi

1 l. Paphos. 2 l. implicito. 3 l. adit. 4 vv. per murmura. 5 vv. thorosque.

1 l. absciderint.

Aust

Ante Iouem, frustra. lachrymisque auertere luctus
Contigit. infandum nata concessit honorem.
Accelerate fugam. tuque ò mea digna propago
Hac rege virgo patrem, geminis quà brachia muris
Littus eunt. illa, quà rara silentia porta
Stat funesta Venus. ferróque accincta furentes
Adiuuat. Vnde manus? vnde hæc Mauortia diuæ
Pectora? (tu lato patrem committe profundo.
Succedam curuis ita fatus in aera rursum
Soluitur. & nostrum visus arcentibus vmbris
Mitis, iter longa clarauit limite flamma.
Qua data signa sequor. deus curuo robore clausum
Dis pelagi, ventisque, & Cycladas Ægæoni
Amplexo, commendo patrem. nec fletibus vnquam
Fit modus alternis: ni iam dimittat Eoo
Lucifer astra polo, tum demum littore rauco
Multa metu reputans, & vix confisa Lyæo
Diuidor, ipsa gradu nitens sed & anxia retro
Pectora, nec requies, quin & surgentia cælo
Flamina, & è cunctis prospectem collibus vndas.
Exoritur pudibunda dies, cælúmque retexens
Auersum Lemno iubar, & [1] decliuia Titan
Opposita iuga nube refert patuere furores
Nocturni, lucísque noua formidine cunctis,
Quanquam inter similes habitus [2] pudor impia terra
Infodiunt scelera, aut festinis ignibus vrunt.
Iā manus Eumenidū, captasq; refugerat arces
Exsaturata Venus. licuit sentire quid ausæ,
[3] Exturbare comas, & lumina tingere fletu.
Insula diues agris, opibusque, armísque, virísq;
Nota situ, & Getico nuper ditata triumpho,
Non maris incursu, non hoste, nec æthere læuo,
Perdidit vna omnes orbata, excisaque mundo
Indigenas. non arua viri, non æquora [4] verrunt.
Conticuere domus. cruor altus, & oblita crasso
Cuncta [5] rubent tabo. magnæq; in mœnibus vrbis
Nos tantum: & iam spirat per culmina manes.
Ipsa quoque arcano tectis in penetralibus alto
Molior igne pyram. sceptrum super armaque patris
Inicio, & notas regum gestamina vestes,
Ac propè mœsta rogum confusis ignibus asto
Ense cruentato, fraudémque & inania busta
Plango metu. ne forte premant, cassúmque parenti
Omen & hæc dubios leti precor ire timores.
His mihi pro meritis, & falsi criminis astu
Parta fides, regno, & solio considere patris
Supplicium datur. an ne illis obsessa negarem?
Accessi. sæpe ante deos testata. fidémque,
Immeritasque manus iubeo (prô dira potestas)

1 vv. decliuia. 2 vv. rubor. 3 b. & turbare.
4 vv. vertunt. 5 vv. madent.

Exangue imperium, & mœstam sine culmine Lemnon.
Iam magis atque magis vigiles dolor angere sensus,
Et gemitus clari, & paulatim inuisa Polyxo,
Iam meminisse nefas, iam ponere Manibus aras
Concessum: & multum cineres [1] iurasse sepultos.
Sic vbi ductorem trepida stabulique maritum
Quem penes & saltus & adulta gloria gentis,
Massylo frangi stupuere sub hoste iuuencæ,
It truncum sine honore pecus, regémque peremptum
Ipse ager, ipsi amnes, & muta armenta queruntur.
Ecce autem arata dispellens æquora prora
Pelias intactis latè subit hospita ponti
Pinus. agunt Minyæ, geminus fragor ardua canet
Per latera. abruptam credas radicibus ire
Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem
Ast vbi suspensis siluerunt æquora tonsis
Mitior & senibus Cygnis & pectine Phœbi,
Vox media de puppe venit. maria ipsa carinæ
Accedunt (post nosse datum est) Oeagrius illic
Acclinis malo mediis intersonat Orpheus
Remigiis, tantosque iubet nescire labores.
Illis in Scythicum Boream iter, oráque primum
Cyaneæ arctata vadis. nos Thracia visu
Bella rata, vario tecta incursare tumultu
Densarum pecudum, aut fugientum more volucrum.
Heu vbi nunc furiæ? portus, amplexáq; littus
Mœnia, qua longè pelago despectus aperto
Scandimus, & celsas turres. huc saxa, sudésq;
Armaque mœsta virum, atque infectos cædibus enses
Subuectant trepidæ, quin & squallentia tentant
Thoracum, & vultu galeas intrare soluto
Non pudet audaces. rubuit mirata cateruas
Pallas. & auerso risit Gradiuus in Æmo.
Tunc primum exanimis præceps amentia cessit,
Nec ratis illa salo. sed diuum sera per æquor
Iustitia, & pœna scelerum aduentare videntur.
Iamque aberant terris, quantum Gortynia currunt
Spicula: cæruleo grauidam cùm Iuppiter imbre
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
Sistit agens. inde horror aquis, & raptus ab omnis
Sole dies, miscet tenebras, quas protinus vndis
Concolor, Aonii lacerant caua nubila venti,
Diripiuntq; fretum, nigris redit humida tellus
Verticibus, totumq; Noto portantibus æquor
Pendet, & æquato iam iam prope sydera dorso
Frangitur, incerta iam nec prior impetus alno,
Sed labat [1] exstantem rostris modò gurgite in imo,

1 vv. iuuasse.

Nunc calo Tritona ferens: nec robora prosunt
Semideum heroum, puppemq; insana flagellat
Arbor: & instabili procumbens pondere curuas
Raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
Nos quoque per rupes, murorúmque aggere ab omni
Dum labor ille viris, fretaque indignantur, & Austri,
Desuper inualidis fluitantia tela lacertis
(Quid non ausa manus?) Telamona, & Pelea contra
Spargimus, & nostro petitur Tirynthius arcu.
Illi quippe simul bello, pelagóque laborant.
Pars clypeis munire ratem, pars aequora fundo
Egerere. ast alij pugnant, sed inertia motu
Corpora, suspensaq; carent conamine vires.
Instamus iactu telorum, & ferrea nimbis
Certat hyems: vastaq; sudes, fractiq; molares,
Spiculaque, & multa crinitum missile flamma;
Nunc pelago, nunc puppe cadunt. dat operta fragorem
Pinus, & abiunctis gemuit tabulata cauernis.
Talis Hyperborea virides niue verberat agros
Iuppiter. obruitur campis genus omne ferarum,
Deprensaq; cadunt volucres, & messis amaro
Strata gelu, fragor inde iugis, inde amnibus ira.
Vt vero elisit nubes Ioue tortus ab alto
Ignis, & ingentes patuere in lumine nautae,
Diriguere animi: manibúsq; horrore remissis
Arma aliena cadunt. redeunt in pectora sexus.
Cernimus Aeacidas, murisq; immane minantê
Antaum, & longa pellentem cuspide rupes
Iphitum. attonito manifestus in agmine supra est
Amphitryoniades. puppemq; alternus vtrinque
Ingrauat, & medias ardet descêdere in vndas.
At leuis, & misera nondum mihi notus Iason
Transtra per, & remos, impressáque terga virorum
Nunc magnum Oeniden, nunc ille hortatibus Idam,
Et Talaum & cana rorantem aspergine ponti
Tyndariden iterans, gelidoque in nube parêtis
Vela laborantem Calaim subnectere malo
Voce, manúque rogat. quatiunt impulsibus illi
Nunc freta, nunc muros. sed nec spumantia cedunt
Aequora, & incussa redeunt à turribus hasta.
Ipse graues fluctus, clauumq; audire negantê
Lassus agens Tiphys, palléque, & plurima mutat
Imperia ac leuas, dextrásq; obtorquet in vndas
Proram, naufragis auidam concurrere saxis.
Donec ab extremo cuneo ratis Aesone natus,
Palladios olea, Mopsi gestamina ramos
Extulit, & sociam turba prohibente poposcit
Foedera praecipites vocem inuoluere procella.
Tunc modus armorum. pariterque exhausta quierunt
Flamina, confusóque dies respexit Olympo.
Quinquaginta illi trabibus de more reuulsis
Eminus abrupto quatiunt noua littora saltu,
Magnorum decora alta patrum, iam fronte serena,
Noscendiq; habitu. postquam timor, iraque cessit
Vultibus. arcana sic fama erumpere porta
Caelicolas, si quando domus, litusque rubentum
AEthiopu, & mensas amor est intrare minores.
Dum simul montesq; locum, tum terra superbis
Gressibus, & paulum respirat caelifer Atlas.
Hic & asserto nuper Marathone superbum
Thesea, & Ismarios Aquilonia pignora fratres,
Vtraque quis rutila stridebant tempora penna,
Cernimus. hic Phoebo non indignante priorem
Admetum, & dura similem nihil Orphea Thraca.
Tunc prolem Calydone satam, generúmque profundi
Nereos. ambiguo visus errore lacessunt
Oebalidae gemini. chlamys huic, chlamys ardet & illi.
Ambo hastile gerunt. humeros exertus vterque,
Nudus vterq; genas. simile coma fulgurat astro
Ardet iter, magniq; sequens vestigia mutat
Herculis, & tarda quamuis se mole ferentem.
Vix cursu tener aequat Hylas, Lernaaque tollens
Arma, sub ingenti gaudet sudare pharetra.
Ergo iterum Venus, & tacitis corda aspera flammis
Lemnia dum pertentat amor. tunc regia Iuno
Arma, habitúsque virum, pulchraque insignia gentis.
Mentibus insinuat, certatímque ordine cuncta
Hospitibus patuere fores. tunc primum in aris
Ignis, & infandu venere oblita curis.
Tunc epulae, felixq; sopor, noctésque quieta
Nec superum sine mente reor placuere, fatêtes.
Forsitan & nostra fatum excusabile culpa
Noscere cura duces, cinerem, furiásque meorum
Testor, vt externas nô sponte aut crimine tedas
Attigerim (sit cura deum) & si blandus Iason
Virginibus dare vincla nouis, quẽ iura cremantẽ
Phasin habent. alios Colchi generastis amores.
Iamq; exuta gelu tepuerunt sydera longis
Solibus. & velox in terga reuoluitur annus.
Iam noua progenies, partúsque in vota soluti,
Et non sperata Lemnos celebratur alumnis.
Nec non ipsa tamen thalami monimenta coacti
Enitor geminos, duroque sub hospite mater
Nomen aui renouo. nec quae fortuna relictis
Nosse datum. iam plena quater quinquennia pergunt,
Si modo fata sinunt, aluitq; rogata Lycaste.
Detumuere animi maris, & clementior Auster
Vela vocat. ratis ipsa moram, portusq; quietos
Odit, & assuetis tendit retinacula saxis:
Inde fugam Minyae, sociosque appellat Iason
Efferus. O vtinam iam tum mea littora vesti

Praeterue-

Præteruectus aquis. cui non sua pignora cordi,
Non promissa fides. certe stat fama remotis
Gentibus, æquoreas rediet unt vellera Phrixi.
Vt stata lux pelago, venturumq; æthera sensit
Tiphys, & occasus rubuere cubilia Phœbi:
Heu iterum gemitus, iterumque nouissima nox est.
Vix reserata dies & iam rate celsus Iason
Ire iubet, primóque ferit dux verbere pontum.
Illos & scopulos, & summo vertice montis,
Spumea porrectis dirimentes terga profundi
Prosequimur visu donec lassauit euntes
Lux oculos, longumque polo contexere visa est
Æquor, & extremis pressit freta margine cœli.
Fama subit portus, vectum trans alta Thoanta
Fraterna regnare Chio. mihi crimina nulla,
Et vacuos arsisse rogos. fremit impia plebes
Sontibus accensa stimulis, facinúsque reposcũt.
Quin etiam occulta vulgò increbescere voces.
Solane fida suis? nos autem in funere læta?
Non deus hæc, fatumque, quod imperat vrbe nefanda.
Talibus exanimis dictis (& triste propinquat
Supplicium) nec regna iuuant, vaga littora furto
Incomitata sequor, funestaque mœnia linquo:
Quæ fuga nota patris. sed non iterum obuius Euan.
Namme prædonum manus aut appulsa tacentem
Arripit, & vestras famulã transmittit in oras.
Talia Lernæis iterat dum regibus exul
Lemnias, & longa solatur damna querela,
Immemor absentis (sic Di suasere) alumni.
Ille graues oculos, languentiaque ora comanti
Mergit humo, fessusque diu puerilibus actis
Labitur in somnos, pressa manus hæret in herba.
Interea campis nemoris sacer horror Achæi
Terrigena erigitur serpens, it actuque soluto
Immanem sese vehit, ac post terga relinquit.
Liuida fax oculis tumidis stat in ore veneni
Spuma virens, ter lingua vibrat, terna agmina adunci
Dentis, & aurata crudelis gloria frontis
Prominet. Inachio sanctum dixere tonanti
Agricolæ, cui cura loci, & syluestribus aris
Pauper honos. nunc ille deos circundare templa
Orbe vago labens, misera nunc robora syluæ
Atterit, & vastas tenuat complexibus ornos.
Sæpe super fluuios geminæ iacet aggere ripæ
Continuus, squamisq; incisus adæstuat amnis.
Sed nunc Ogygij iussis quando omnis anhelat
Terra dei, trepidæq; latent in puluere Nymphæ,
Sæuior anfractu laterum sinuosa retorquens
Terga solo, siccique nocens furit igne veneni.
Stagna per, arentésque lacus, fontésq; repressos
Voluitur, & vacuis fluuiorũ in vallibus errat.
Rursusque sui liquidum nunc aera lambit
Ore supinato, nunc arua gementia radens
Pronus adhæret humo, siquid viridantia sudẽt
Gramina. percussa caloris afflatibus herba
Qua tulit ora cadunt, moriturque ad sibila campus.
Quantus ab arctois discriminat æthera plaustris
Anguis, & vsque notos, alienumq; exit in orbẽ,
Quantus & ille sacri spiris intorta mouebat
Cornua Parnasi, donec tibi Delie fixus
Vexit arundineam centeno vulnere syluam.
Quis tibi parue [1] *deus tam magni pondera fati*
Sorte dedit? tune hoc vix prima ad limina vitæ
Hoste iaces? an vt inde sacer per sæcula Graiis
Gentibus, & tanto dignus morerere sepulchro?
Occidis extrema destrictus verbere caudæ
Ignaro serpente puer: fugit illicet artus
Somnus, & in solam patuerunt lumina mortẽ.
Cùm tamen attonito moriens vagitus in auras
Excidit, & ruptis immutuis ore querelis,
Qualia non totas peragunt insomnia voces
Audiit Hypsipyle. facilemq; negantia cursum
Exanimis genua ægra rapit. iam certa malorũ
Mentis ab augurio, sparsóq; per omnia visu
Lustrat humum quærens, & nota vocabula paruo
Nequicquam ingeminans. nusquam ille, & prata recentes
Amisere notas. viridi piger accubat hostis
Collectus gyro, spatiosaque iugera complet,
Sic etiam obliqua ceruicem expositus in aluo.
Horruit infelix visu longoque profundum
Incendit clamore nemus. nec territus ille,
Sed iacet. Argolicas vlulatus flebilis aures
Impulit. extemplo monitu ducis aduolat ardens
Arcas eques, causamque refert. tum squammea demum
Toruus ad armorum radios, fremitumq; virorũ
Colla mouet. rapit ingenti conamine saxum
Quos discretus ager, vacuasq; impellit in auras
Arduus Hippomedon. quo turbine bellica quondam
Librata saliunt portarum in claustra molares.
Cassa ducis virtus. nam mollia colla refusus
In tergum serpens venientem exhauserat ictum.
Dat sonitum tellus: nemorumq; per auia densi
Dissultant nexus. at non mea vulnera clamat,
(Et trabe fraxinea Capaneus subit obuius.) vnquam
Effugies. seu tu pauidi ferus incola luci,
Siue deus, vtinamque deis concessa voluntas.
Non si consertum super hæc tua membra Giganta
Subueheres. volat hasta tremens, & hiantia monstri
Ora subit, linguaq; secat fera vincla trisulcæ.
Perq; iubas stantes, capitisque insigne coruscæ
Emicat, & nigri sanie perfusa cerebri
Figitur hasta solo. longus vix tota peregit
Membra dolor, rapido celer ille volumine telum

1 vv. puer.

Circuit. auulsumque ferens in opaca refugit
Templa dei. hic magno tellurē pondere mensus
Implorantem animam dominis assibilat aris.
Illum & cognatae stagna indignantia Lernae,
Floribus & vernis assueta spargere Nymphae,
Et Nemees reptatus ager, lucosq; per omnes
Syluicolae fracta gemuistis arundine Fauni.
Ipse etiam è summa iam tela poposcerat AEthra
Iuppiter, & dudum nimbiq; hyemesque coibāt.
Ni minor ira deo, grauioraq; tela mereri
Seruatus Capaneus. moti tamen aura cucurrit
Fulminis, & summas libauit vertice cristas.
Iamque pererratis infelix Lemnia campis
Liber ut angue locus, modico super aggere longè
Pallida sanguineis infectas roribus herbas
Prospicit huc magno cursum rapit effera luctu,
Agnoscitque nefas. terraque illisa nocenti
Fulminis in morem, non verba in funere primo,
Non lachrymas habet. ingeminat misera oscula tantum
Incumbens, animaq; fugā per membra tepentē
Quaerit hians. non ora loco, non pectora restānt.
1 *Rapta cutis. tenera ossa patent, nexúsque madentes*
Sanguinis imbre noui. totúmque in vulnere corpus.
Ac velut aligerae sedem, fœtusque parentis
Cum piger vmbrosa populatus in ilice serpens,
Illa redit, quaerulaq; domus mirata quietem
Stat super impendens, aduectósq; horrida maesto
Excutit ore cibos: cùm solus in arbore cara
Sanguis, & errantes per capta cubilia plumae.
Vt laceros artus gremio miseranda recepit,
Intexitque comis, tandem laxata dolore
Vox inuenit iter gemitúsque in verba soluti.
O mihi deserta natorum dulcis imago
Archemore. O rerum & patriae solamen adempta,
Seruitiiq; decus, qui te mea gaudia sontes
Extinxere dei? modo quem digressa reliqui
Lasciuum, & prono vexantem gramina cursu?
Heu vbi syderei vultus? vbi verba ligatis
Imperfecta sonis? risúsque & murmura soli
Intellecta mihi? quoties tibi Lemnon, & Argos
Sueta loqui, & longa somnum suadere querela?
Sic equidem luctus solabar, & vbera paruo
Iam materna dabam, cui nūc venit irritus ori
Lactis & infelix in vulnera liquitur imber?
Nosco deos, ô dura mei praesagia somni,
Nocturnique metus, & nunquam impune per vmbras
Attonita mihi visa Venus. quos arguo diuos?
Ipsa ego te (quid enim timeā moritura fateri?)
Exposui fatis. quae mentem insania traxit?
Tantáne me, tanta tenuere obliuia cura?
Dum patrios casus, famaq; exorsa retracto
Ambitiosa mea, pietas haec magna fidésque!
2 *Exoluit tibi Lemne nefas. vbi letifer anguis?*
Ferte duces. si qua est meritis mihi gratia duri,
Si quis honos dictis. aut vos extinguite ferro,
Ne tristes dominos, orbamq; inimica reuisam
Eurydicen. quanquam haud illi mea cura dolendo
Cesserit. hócne ferens onus illaetabile matris
Transfundam gremio? quam me prius ima sub vmbras
Mergat humus. simul haec terráque, & sanguine vultum
Sordida, magnorum circa vestigia regum
Vertitur, & tacitè maerentibus imputat vndas.
Et iam sacrificis subitus per tecta Lycurgi
Nuntius impleras lachrymis ipsúmque, domúmque
Ipsum aduentantem Persei vertice sancto
Montis, vbi aduerso dederat profecta Tonanti,
Et caput in terris rediens quassabat ab extis.
Hic sese Argolicis immunem seruat ab armis
Haud animis vacuus, sed templa, araque tenebant.
Nec dum etiam responsa deum, monitúsque vetusti
Exciderant, voxq; ex adytis accepta profundis,
Prima Lycurge dabis Dyrcaeo funera bello.
Id cauet, & maestus vicini puluere Martis
Angitur ad lituos, periturisque inuidet armis.
Ecce fides superum, laceras comitata Thoantis
Ad-ehit exequias. contra subit obuia mater,
Fœmineos cœtus plangentiaque agmina ducēs.
At non magnanimo pietas ignaua Lycurgo.
Fortior ille malis, lachrymasq; insana resorbet
Ira patris, longo rapit arua morantia passu
Vociferans. illa autem vbi namicus parua cruoris
Latáve damna mei? viuitne? impellite raptā,
Ferte citi comites. faxo omnis fabula Lemni
Et pater, & tumida generis mendacia sacri
Exciderint ibat, letúmque inferre parabat
Ense furens rapto. venienti Oeneius heros
Impiger obiecta proturbat pectora parma.
Ac simul infrendens, Siste hunc vesane furorem
Quisquis es, & pariter Capaneus, acerque reducto
Affuit Hippomedon rectoq. Erymanthius ense,
Ac iuuenem medio perstringunt lumine at inde
Agrestum pro rege manus quos inter Adrastus
Mitior, & socia vertitus commercia vittae
Amphiaraus ait Ne quaeso, absiste ferro,
Vnus auum sanguis, neve indulgete furori.
Túque prior, sed non sedato pectore Tydeus
Subiicit, Anne ducem, seruatricemq; cohortis
Inachiae ingratus coram tot millibus audes
Mactare in tumulos? quantis pro funeris vltor?
Cui regnum, genitorq; Thoas, & lucidus Euan
Stirpis auus tumidóne parū quod gētibus actis
Vndique in arma tuis, inter rapida agmina pacem
Solus habes? habeas, & te victoria Graium
Inueniat tumulis etiam nunc haec fata gementē.
Dixerat. & tandem cunctante modestior ira
Ille

1 vv. rupta. 2 l.b. Et solui. c. Exsolui.

Ille refert. Equidem non vos ad mœnia Thebes
Rebar, & hostiles huc aduenisse cateruas.
Pergite in excidium socij, si tanta voluptas
Sanguinis, imbuite arma domi, atque hac irrita dudum
Templa Iouis (quid enim haud licitum?) ferat impius ignis.
Si vilem, tanti premerent cùm pectora luctus,
In famulam tuis esse ratus, dominoque, ducíque,
Sed videt hoc, videt ille deum regnator, & ausis
Sera quidem, manet ira tamen. sic fatus, & arces
Respicit, atque illic alio certamine belli
Tecta fremunt. volucres equitum præuerterat alas
Fama recens, geminos alis complexa tumultus.
Illi ad fata rapi, atque illi iam occumbere leto,
Sic meritam Hypsipylen iterant: creduntque, nec ira
Fit mora, iámque faces, & tela penatibus instant,
Vertere regna fremunt, raptúmque auferre Lycurgum,
Cùm Ioue, cúmque aris. resonant vlulatibus ædes
Fœmineis, versusque dolor dat terga timori.
Alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
Secum ante ora virum fremebunda Thoantida portans
It medios turmis, & parcite parcite, clamat.
Nil actum sæuè meritum nil tale Lycurgus
Excidium gi atque inuentrix fluminis ecce.
Sic vbi diuersis maria euertêre procellis
Hinc Boreas, Eurusque, illinc niger imbribus Auster,
Pulsa dies, regnántque hyemes, venit æquoris alti
Rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton
Frena natans latè pelago dat signa cadenti:
Et iam plana Thetis, montésque & littora crescunt
Quis superum tanto solatus funera voto
Pensauit lachrymas? inopinaque gaudia mœsta
Rettulit Hypsipylæ? tu genitus conditor Euan,
Qui geminos iuuenes Lemni de littore vectos
Intuleras Nemeæ, mirandaque [illegible]a parabas
Causa via genitrix, nec inhospita tecta Lycurgi
Præbuerant, aditus. & protinus ille tyranno
Nuntius, extincta miserando vulnere prolis.
Ergo adsunt comites (prô sors, & cæca futuri
Mens hominum) regíque fauent. sed Lemnos ad aures
Vt primùm, dictusque Thoas per tela, manusque
Irruerant, matrémque auidis complexibus ambo
Diripiunt flentes, alternáque pectora mutant.
Illa velut rupes immoto saxea visu
Hæret, & expertis non audet credere diuis.
Vt vero & vultus, & signa Argoa relictis
Ensibus, atque humeris amborum intextus Iason,
Cesserunt luctus, turbatáque munere tanto
Corruit. at alio maduerunt lumina fletu.
Addita signa polo, lætóque vlulante tumultu
Tergáque, & æra dei motas crepuere per auras.
Tunc prius Oeclides, vt prima silentia vulgi
Mollior ira dedit, placidásque accessit ad aures:
Audite ô ductor Nemeæ, lectíque potentes
Inachidæ, quæ certus agi manifestat Apollo.
Iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
Luctus adest, recto descendunt limite parcæ.
Et sitis interitu fluuiorum, & letifer anguis,
Et puer, heu nostri signatus nomine fati
Archemorus. cuncta hæc superum demissa suprema
Mente fluunt. differte animos, festináque tela
Ponite. mansuris donandus honoribus infans.
Et meruit, det pulchra suis libamina virtus
Manibus, atque vtinam plures innectere pergat
Phœbe moras. sempérque nouis bellare vetemur
Casibus, & semper Thebe funesta recedas.
At vos magnorum transgressi fata parentum
Felices, longum quibus hinc per sæcula nomen,
Dum Lernæa palus, & dum pater Inachus ibit,
Dum Nemee tremulas campis iaculabitur vmbras,
Ne fletu violate sacrum, ne plangite diuos.
Nam deus, iste deus. Pylia nec fata senecta
Maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.
Finierat, cæloque cauam nox induit vmbram.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS

LIBER VI.

NVNTIA multiuago Danaum perlabitur vrbes
Fama gradu, sancire nouo solennia busto
Inachidas, ludumque super quo Martia bellis
Præsudare parent, seséque accendere virtus.
Graium ex more decus. Primus Pisæa per arua
Hunc pius Alcides Pelopi certauit honorem,
Puluereumque fera crinem detersit oliua.
Proxima vipereo celebrauit libera nexu
Phocis Apollineæ bellum puerile pharetræ.
Mox circum tristes seruata Palæmonis aras
Nigra superstitio. quoties animosa resumit
Leucothoe gemitus, & amica ad littora festa
Tempestate venit, planctu conclamat vterque
Isthmos. Ecionia responsant flebile Thebæ.
Et nunc eximij regum quibus Argos alumnis
Connexum cælo, quorumque ingentia tellus
Aonis, & Tyriæ suspirant nomina matres,
Concurrunt, nudásque mouent in prælia vires.
Ceu primum ausuræ trans alta ignota biremes
Seu Tyrrhenam hyemem, seu stagna Ægæa lacessunt,
Tranquillo prius arma lacu, clauumq; leuesq;
Explorant remos, atque ipsa pericula discunt,
At cùm experta cohors: tum pontum irrumpere fretæ
Longius, ereptásque oculis non quærere terras.
Clara laboriferos cælo Tithonia currus
Extulerat. vigilésque deæ pallentis habenas
Et nox, & cornu fugiebat Somnus inani.
Iam plangore via, gemitu iam regia mugit
Flebilis, acceptos longè nemora auia frangunt:
Multiplicantque sonos. sedet ipse exutus honoro
Vittarum nexu genitor, squalentiaq; ora
Sparsus, & incultam ferali puluere barbam.
Asperior contra, planctusque egressa viriles
Exemplo famulas premit, hortaturque volentes
Orba parens, lacerasq; super procũbuere nati
Relliquias ardet. totiésque auulsa refertur.
Arcet & ipse pater. mox vt mœrentia dignis
Vultibus Inachij penetrarunt limina reges,
Ceu noua tunc clades, & primo saucius infans
Vulnere, letalisve irrumperet atria serpens:
Sic alium ex alio quanquam lassata, fragorem
Pectora congeminant, integratóque resultant
Accensa clamore fores. sensere Pelasgi
Inuidiã, & lachrymis excusant crimen abortis.
Ipse datum quoties, intercisóque tumultu
Conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
Alloquiis genitorem vltro. nunc fata recensens,
Résque hominum duras, & inexorabile pẽsum.
Nunc aliã prolem, mansuraque numine dextro
Pignora. nondum orsis modus, & lamenta redibant.
Ille quoque affatus non mollius audit amicos,
Quam trucis Ionij rabies clamantia ponto
Vota virum, aut tenues curant vaga [1] fulmina nimbos.
Tristibus interea ramis, teneraque Cupresso
Damnatus flammæ torus, & puerile pharetrũ
Texitur: ima virent agrestis stramina culmi.
Proxima gramineis operosior area sertis,
Et picturatus morituris floribus agger.
Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo
Eoas complexus opes, incanaque glebis
Thura, & ab antiquo durantia cinnama Belo.
Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
Molle supercilium, teretésque [2] hinc, vndique gemmæ
Irradiant, medio Linus intertextus acantho
Letiferique canes. (opus admirabile) semper
Oderat, atque oculos flectebat ab omine mater.
Arma etiam, & veterum exuuias circumdat auorum
Gloria mixta malis, afflictaq; ambitus aulæ.
Ceu grande exequiis onus, atque immensa ferantur
Membra [3] rogo: sed cassa tamen, sterilisque dolentes
Fama iuuat, paruiq; augentur funere manes.
Inde ingens lachrymis honor, & miseranda voluptas,
Muneráq; in cineres annis grauiora feruntur.
Nãque illi & pharetras, breuiaq; tela dicarat
Festinus voti pater, insontésque sagittas.
Iam tunc & nota stabulis de gente probatos
In nomen pascebat equos, cinctusque sonantes
Armaque maiores expectatura lacertos.
Spes auida, quas non in nomen credula vestes
Vrgebat studio? cultusque insignia regni
Purpureos? sceptrumque minus? cuncta ignibus atris
Dãnat atrox, suáq; ipse parẽs gestamina ferri,
Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.
Parte alia gnari monitu exercitus instat

1 l. flumina. 2 vv. hoc. 3 vv. thoro.

Augurii,

Auguris, aeriam truncis nemorumque ruina
Montis onus cumulare pyram, qua crimina casi
Anguis, & infausti cremet atra piacula belli.
His labor abscissam Nemeen vmbrosaque Tempe
Pracipitare solo, lucósque ostendere Phœbo.
Sternitur extemplo veteres incidua ferro
Sylua comas, larga qua non opulentior vmbra,
Argolicos inter, saltusque educta Lycaos
Extulerat super astra caput. stat sacra senecta
Numine. nec solos hominum transgressa veterno
Fertur auos, nymphas etiam mutasse superstes,
Faunorumque greges. aderat miserabile luco
Excidium. fugere fera, nidósque tepentes
Absiliunt (metus vrget) aues, cadit ardua fagus?
Chaoniumque nemus, brumaque illasa cupressus.
Procūbunt picea, flammis alimenta supremis,
Ornique, iliceaque trabes, metuendaque succo
Taxus, & infandos belli potura cruores
Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.
Hinc audax abies, & odoro vulnere pinus
Scinditur, acclinat intonsa cacumina terra
Alnus amica fretis. nec inhospita vitibus vlmus.
Dat gemitum tellus. non sic euersa feruntur
Ismara cum fracto Boreas caput extulit antro.
Non grassante Noto citius nocturna peredit
Flamma nemus. linquunt flentes dilecta locorū
Otia cana Pales, Syluanusque arbiter vmbra.
Semideúmque pecus. migrantibus aggemit illis
Sylua, nec amplexa dimittunt robora Nympha.
Vt cùm possessas auidis victoribus arces
Dux raptare dedit. vix signa audita. nec vrbē
Inuenias, ducunt, sternuntque, abigúntque, feruntque
Immodici. minor ille fragor quo bella geruntur.
Iamque pars cumulo geminas hanc tristibus vmbris,
Ast illam superis aquus labor auxerat aras,
Cùm signum luctus cornu graue mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum masta. Pelopem monstrasse ferebant
Exequiale sacrū, carménque minoribus vmbris
Vtile. quo geminis Niobe consumpta pharetris
Squallida bissenas Sipylon deduxerat vrnas.
Portant inferias, arsuraque fercula primi
Graiorum, titulísque pios testantur honores
Gentis quisque sua longo post tempore surgit
Colla super iuuenū (numero dux legerat omni)
Ipse fero clamore torus. cinxere Lycurgum
Lernas proceres. genitricem mollior ambit
Turba, nec Hypsipyle raro subit agmine vallās
Inachida memores. sustentant limida nati
Brachia, & iuuenta concedunt plāgere matri.
Illic infaustos vt primum egressa penates
Eurydice, nudo vocem de pectore rupit,
Planctúque, & longis prafata vlulatibus infit.
Non hoc Argolidum catu circundata matrum
Sperauite nate sequi. nec talia demens
Fingebam votis annorum elementa tuorum,
Nil sauum reputans. & enim his in finibus an
Vnde ego bella tibi Thebásque ignara timerem?
Cui superum nostro commiscere sanguine pugnas
Dulce? quis hac armis venit scelus? at tua nondum
Cadme domus, nullus Tyrio grege plangitur infans.
Primitias egomet lachrymarū. & cadis acerba
Ante tubas ferrúmque tuis. dum deside cura
Credo sinus fidos altricis, & vbera mando.
Quid ni ego? narrabat seruatum fraude parentem,
Insontésque manus. en quam ferale putemus
Abiurasse sacrum, & Lemni [1] gentilibus vnam
Immunem furiis. hac illa. & creditis ausa?
Hac pietate potens? solis abiecit in aruis
Non regem, dominúmue? alienos impia partus
Hoc tantum. syluaque infames tramite liquit.
Quem non anguis atrox (quid enim hac opus hei mihi leti
Mole fuit?) tantum cali violentior aura,
Impulsaque noto frondes, cassúsque valeret
Examinare timor, Nec vos incessere luctu
Orba habeo, fixum matri, immotúmque manebat
Hac altrice nefas. at quin & blandus, & illam
Matre magis solam nosce, atque audire vocantem
Ignarusque mei: nulla ex te gaudia matri.
Illa tuos questus lachrymosósque impia risus
Audiit. & vocis decerpsit murmura prima.
Illa tibi genitrix semper, dum vita manebat:
Nunc ego. sed misera mihi nec punire potestas
Sic meritam. quid dona duces? quid munera fertis
Busta rogis? illā (nil poscunt amplius vmbra)
Illam (oro) cineri simul, excisaque parentis (belli
Reddite quaso duces. per ego hac primordia
Cui pepери. sic aqua gemant mihi funera matres
Ogygia. sternit crines iteratque precando.
Reddite, nec verò crudelem, audámque vocate
Sanguinis, occumbā pariter dum vulnere iuste
Exsaturata oculos, vnum impellamur in ignē.
Talia vociferans alia de parte gementem
Hypsipylen (neque enim illa comas nec pectora seruat)
Agnouit longè, & sociam indignata dolorem.
Hoc saltem ô proceres, tuque ô cui pignore nostro
Partus honos, prohibete nefas, auferte supremis
Inuisam exequiis. quid se funesta parentis
Miscet! & in nostris spectatur & ipsa ruinis
Cui luget complexa suos? sic fata repente
Concidit, abruptisque [2] immutuit ore querelis.
Non secus at primo fraudatum lacte iuuencum
Cui trepida vires, & solus ab vbere sanguis
Seu fera, seu diuas aduexit pastor ad aras;

1 l. degentibus. 2 vi. obmutuit.

Nunc vallem spoliata parens, nunc flumina questu
Nunc armenta rogat, vacuósque interrogat agros.
Tunc piget ire domum, moestoque nouissima campo
Exit, & adpositas impasta auertitur herbas.
At genitor, sceptrique decus, cultusque Tonantis
Insecti ipse rogis, tergoque & pectore fusam
Caesariem ferro minuit, sectisque iacentis
Obnubit tenuia ora comis. ac talia fletu
Verba pio miscens, Alio tibi perfide pacto
Iuppiter hunc crinem votis rem ante dicaram:
Si pariter virides nati libare dedisses
Ad tua tēpla genas. sed non ratus ore sacerdos,
Damnataque preces. ferat hac qua dignior vmbra est.
Iam face subiecta primis in frondibus ignis
Exclamat labor insanos arcere parentes.
Stant iussi Danai, atque obtētis eminus armis.
Prospectu visus interclusere nefasto,
Ditantur flammae. non vnquam opulentior illo
Ante cinis, crepitant gemmae, atque immane liquescit
Argentum, & pictis exsudat vestibus aurum.
Nec non Assyriis pinguescunt robora succis,
Pallentique croco strident ardentia mella,
Spumantésque mero paterae verguntur, & atri
Sanguinis & rapti gratissima cymbia lactis.
Tunc septem numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenae reges, lustrantque ex more, sinistro
Orbe rogū. & stantes inclinant puluere flammas.
Ter curuos egere sinus illisaque telis
Tela sonant. quater horrendum pepulere fragorem
Arma. quater mollem famularum brachia planctum.
Semianimes alter pecudes, spirantiaq; ignis
Accipit armenta. hic luctus abolere, nouique
Funeris auspiciū, vates quanquā omnia sentit
Vera, iubet, dextro gyro, & vibrantibus hastis
Hac redeunt. raptumq; suis libamen ab armis
Quisq; iacit, seu frena libet, seu cingula flāmis
Mergere, seu iaculum, summae seu cassidis vmbram.
Multa gemunt contra raucis concentibus agri,
Et lituus aures circum pulsantur acutis.
Terretur clamore nemus. Sic Martia vellunt
Signa tuba, nondū ira calet, nec sanguine ferrū
Irrubuit, primo bellorum comitur illo
Vultus, honoris opus. Stat adhuc incertus in alta
Nube, quibus sese Mauors indulgeat armis.
Finis erat. lapsusque putres iam Mulciber ibat
In cineres. instant flammis, multoq; soporant
Imbre rogum. posito donec cum sole labores
Exhausti: seru vix cessit cura tenebris.
Roscida iam nouies caelo dimiserat astra
Lucifer, & totidem luna praeuenerat ignes
Mutato Nocturnus equo. nec conscia fallit
Sydera, & alterno deprenditur vnus in ortu.
Mirum opus accelerāte manu, stat saxea moles
Templum ingens cineri. rerumq; effictus in illo
Ordo docet casus. Fessis hic flumina monstrat
Hypsipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
Hic iacet, extremum tumuli circum asperat orbem
Squammeus. expectes morientis ab ore cruenta
Sibila, marmorea sic voluitur anguis in hasta.
Iamq; auidum pugnas visendi vulgus inermes
Fama vocat cunctis aruis, ac moenibus adsunt
Excitis, illi etiam quis belli incognitus horror,
Quos effoeta domi, quos prima reliquerat aetas,
Conueniunt. non aut Ephyraeo in littore tanta
Vnquā, aut Oenomai fremuerunt agmina circo.
Collibus incuruis, viridique obsessa corona
Vallis in amplexu nemorū sedet. hispida circū
Stāt iuga: & obiectus geminis vmbonibus agger
Campum exire vetat. longo quem tramite planum
Gramineae frondes, sinuatáque cespite viuo
Mollia non subitis augent fastigia cliuis.
Illic confertim iam sole rubentibus aruis
Bellatrix sedere cohors, ubi corpore mixto
Metiri numerum, vultusque, habitusque suorū
Dulce viris, tantique iuuat fiducia belli.
Centum ibi nigrantes armenti robora tauros
Lenta mole trahunt, idem numerusque, colorq;
Matribus. & nondum lunatis fronte iuuencis.
Exin magnanimum series antiqua parentum
Inuehitur, miris in vultum animata figuris.
Primus anhelantem duro Tirynthius angens
Pectoris attritu sua frangit in ossa Leonem.
Haud illum impauidi, quāuis & in aere, summūq;
Inachidae videre decus. pater ordine iuncto
Laeuus arundineae recubansq; sub aggere ripae
Cernitur, emissaq; indulgens Inachus vrnae.
Io post tergum, iam prona, dolorq; parentis
Spectat inocciduum stellatum visibus Argum.
Ast illam Phariis melior erexerat aruis
Iuppiter, atque hospes iam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parēs, non qui fallentibus vndis
Imminet, aut refuga sterilem rapit aera sylua,
Sed pius, & magni vehitur conuiua Tonantis.
Parte alia victor curru Neptunia tendit
Lora Pelops, pressatq; rotas auriga natantes
Myrtilus, & volucri iam iamque relinquitur axe.
Et grauis Acrisius, spectesq; horrenda Choroebi
Et Danae culpata sinus, atque amne reperto
Tristis Amymone, paruoque Alcmena superbit
Hercule, tergemina crinem circundata luna.
Iungunt discordes inimica in foedera dextras
Belidae fratres, sed vultu mitior astat
AEgysthus, Danai manifestum agnoscere ficto
Ore nefas, pacisque mala, noctisque futura.
Mille dehinc species. tandem satiata voluptas,
Praestantesq; viros vocat ad sua praemia virtus.
Primus sudor equis. dic inclyte Phoebe regentū
Nomina, dic ipsos, neq; enim generosior vnquā
Alipedum

Alipedum collatae acies) ceu praepete cursu
Confligant densae volucres, aut littore in vno
Aeolus insanis statuat certamina ventis.
Ducitur ante omnes rutila manifestus Arion
Igne iubae. Neptunus equo (si certa priorum
Fama patet) primus teneris laesisse lupatis
Ora, & littoreo domitasse in puluere fertur
Verberibus parcens. & enim insatiatus eundi
Ardor, & hyberno par inconstantia ponto.
Saepe per Ionium, Libycumq; natantibus ire
Interiunctus equis, omnésq; assuetus in oras
Caeruleum deferre patrem. stupuere relicta
Nubila certantes Eurúq; Notúsq; sequuntur.
Nec minor in terris bella Eurystheia gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco
Duxerat. ille etiam ferus, indocilísq; teneri.
Mox diuum dono regis dignatus Adrasti
Imperia, & multum mediis mansueuerat annis.
Tunc rector genero Polynices indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo, qua suetus ab arte
Mulceri nec saeua manus nec liber habenis
Impetus, vrge alios inquit, stimulísq; minísq;,
Ille ibit, minus ipse voles. sic ignea lora
Cum daret, & rapido Sol natum imponeret axi
Gaudentem lachrymans astra insidiosa docebat,
Nolentésque teri zonas, mediamq; polorum
Temperiem. pius ille quidem, & formidine cautus.
Sed iuuenem dura prohibebant discere Parcae.
Oebalios sublimis agit spes proxima palmae
Amphiaraus equos tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad hostia ponti
Castor, Amyclaeas remo permutat habenas.
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales.
Concolor est albis & cassis, & infula cristis.
Quin & Thessalicus felix Admetus ab oris
Vix steriles compescit equas. centaurica dicunt
Semina credo adeo sexum indignantur, & omnis
In vires adducta Venus noctemq; diemq;
Assimulant maculis internigrantibus albae.
Tantus vterq; color, credi nec degener illo
De grege Castalio, stupuit qui sibila canna
Laetus, & audito contempsit Apolline pasci.
Ecce & Iasonidae iuuenes noua gloria matris
Hypsipyles subiere iugo quo vectus vterque
Nomen auo gentile Thoas, atque omine dictus
Euneos Argoo geminis eadem omnia vultus,
Currus, equi, vestes, par & concordia voti
Vincere, vel solo cupiunt a fratre relinqui.
It Chromis, Hippodamusq;, alter satus Hercule magno,
Alter ab Oenomao. dubites vter effera presset
Frena magis. Getici pecus hic Diomedis, at ille
Pisaei iuga patris habet. crudelibus ambo
Exuuiis, dirosq; imbuti sanguine currus.
Metarum instar erat hinc nudo robore quercus
Olim omnes exuta comas, hinc saxeus vmbo
Arbiter agricolis finem iacet inter vtrumq;
Quale quater iaculo spatium ter arundine vincas.
Interea cantu Musarum nobile mulcens
Concilium, citharaq; manus insertus Apollo
Parnasi summo spectabat ab aethere terras,
Orsa deum (nam saepe Iouem, Phlegramque, suique
Anguis opus, fratrúmq; [1]pios cantarat honores.)
Tunc aperit quis fulmen agat, quis sydera ducat
Spiritus, vnde animi fluuiis, quae pabula ventis.
Quo fonte immensum viuat mare, quae via Solis
Praecipites noctem quae porrigat, ima ne tellus,
An media, & rursus mundo succincta latenti.
Finis erat, differt auidas audire sorores:
Dúmque chelym lauro, textúmq; illustre corona
Subligat, & picto [2]distinguit pectora limbo,
Haud procul Herculeum Nemeen clamore reductus
Aspicit, atque illic ingens certaminis instar
Quadriiugis noscit cunctos, & forte propinquo
Constiterant Admetus, & Amphiaraus in aruo.
Tunc secum, Quisnam iste duos fidissima Phoebo
Nomina commisit deus in discrimina reges?
Ambo pij, cariq; ambo. nequeam ipse priorem
Dicere. Peliacis hic cum famularer in aruis
(Sic Iouis imperia, & nigrae voluere sorores)
Thura dabat famulo, nec me sentire minorem
Ausus, at hic tripodum comes, & pius artis alumnus
AEthereae. potior meritis tamen ille sed huius
Extrema iam fila colo, datur ordo senectae
Admeto serumque mori. tibi nulla supersunt
Gaudia, iam Thebae iuxta, & tenebrosa vorago.
Scis miser, & nostrae pridem cecinere volucres.
Dixit, & os fletu pene inuiolabile tinctus
Extemplo Nemeen radiante per aethera saltu
Ocyor & patrio venit igne, suisque sagittis.
Ipse olim in terris, caelo vestigia durant:
Claraq; per Zephyros etiamnum semita lucet.
Et iam sortitus Prothoeus versarat ahena
Casside, iamque locus cuiq; est. & liminis ordo.
Terrarum decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuûm vterumq; genus. stant vno margine clausi,
Spesq;, audaxq; metus, vnaque & fiducia pallens:
Nil fixum cordi, pugnant exire, pauentq;,
Concurrit summos animosum frigus in artus.
Quis dominis idem ardor equis. face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque, & sanguine ferrum
Vritur, impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraq; compressa transfumat anhelitus ira.
Stare adeo miserum est. pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit graue vngula campum.
Circumstant fidi, nexusq;, & certa iubarum

1 vv. pius. 2 vv. discingit.

Expediunt firmantque animos, & plurima monstrant
Insonuit contra Tyrrhenum murmur, & omnes
Exiliere loco. quæ tantum carbasa ponto?
Quæ bello sic tela volant? quæ nubila cælo?
Amnibus hybernis minor est, minor impetus igni.
Tardius astra cadunt. glomerantur tardius imbres.
Tardius è summo decurrunt flumina monte.
Emissos videre, atque agnouere Pelasgi.
Et iam rapti oculis, iam cæco puluere mixti
Vna in nube latent. vultusque vmbrante tumultu,
Vix inter sese clamore, & nomine noscunt.
Euoluêre globum, & spatio quo quisque valebat
Diducti, delet sulcos iterata priores
Orbita. nunc auidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis.
Colla toris crinitis tument, stantesque reflectit
Aura iubas bibit albentes humus arida nimbos.
Fit sonus, immanisque pedum, tenuisque rotarum.
Nulla manus requies densisque insibilat aer
Verberibus. gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Olenius manant tot cornibus imbres.
Senserat adductis alium præsagus Arion
Stare ducem loris, dirumque expauerat insons
Oedipodionden iam illinc à limine discors,
Iratusque oneri insolito truculentior ardet.
Inachidæ credunt accensum laudibus ille
Aurigam fugit, auriga furiale minatur
Efferus, & campo dominum circumspicit omni.
Ante tamen cunctos sequitur, longeque secundus
Amphiaraum agit, quem Thessalus æquat eundo.
Admetus. iuxta gemini, nunc Euneos ante,
Et nunc ante Thoas. cadunt, vincuntque, nec vnquam
Ambitiosa pios collidit gloria fratres.
Postremum discrimen erant Chromis asper, & asper
Hippodamus. non arte rudes, sed mole tenentur
Cornipedum. prior Hippodamus fert ora sequentum,
Fert gemitus. multaque humeros incenditur aura.
Sperauit flexa circum compendia meta
Interius ductis Phœbeius augur habenis
Anticipasse viam. nec non & Thessalus Heros
Spe propiore calet. dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros, dexteraque exerrat Arion.
Iam prior Oeclides. & iam non tertius ibat
Admetus. laxo cum tandem ex orbe reductus
Aequoreus sonipes premit, euadítque parumper
Gauisos. subit astra fragor, cælúmque tremiscit.
Omniaque excusso patuere sedilia vulgo.
Sed nec lora regit, nec verbera pallidus addit
Labdacides. lassa velut ratione magister
In fluctus. & in saxa ruit. nec iam amplius astra
Respicit, & victam proiecit casibus artem.
Rursus præcipites in recta, ac densa campi

Obliquant, tenduntque vias. iterum axibus axes
Inflicti, radiisque rota. pax nulla, fidesque.
Bella geri ferro leuius. bella horrida credas:
Is furor in laude est. trepidant, mortemque minantur,
Multaque transuersis perstringitur vngula campis.
Nec iam sufficiunt stimuli, nec verbera voce, 460
Nominibusque cient Pholoen Admetus, & Irin
Funalemque Thoen. rapidum Danaeius augur
Aschetos increpitat, meritúmque vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strimon Chromin. Euneon audit
Igneus Aethion. tardum Calydona lacessit 465
Hippodamus, varsúmque Thoas rogat ire Podarcem.
Solus Echionides errante silentia curru
Mœsta tenet, trepidaque timet se voce fateri.
Vix dum cœptus equis labor, & iam puluere quarto
Campum ineunt iámque & tepidis sudoribus artus 470
Effœti, & crassum rapit, eiectatque vaporem
Cornipedum flammata sitis. nec iam integer illis
Impetus, & longe suspendunt ilia flatus.
Hic anceps fortuna diu decernere primum
Ausa venit. ruit Aemonium, dum feruidus instat 475
Admetum superare Thoas nec pratulit vllam
Frater opem. velit ille quidem. sed Martius ante
Obstitit Hippodamus, mediasque immisit habenas.
Mox Chromis Hippodamum meta interiore ad orbem
Viribus Herculeis, & toto robore patris 480
Axe tenet prenso. luctantur abire iugales
Nequicquam, frenosque, & colla rigentia tendunt.
Vt Siculas si quando rates tenet æstus, & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto,
Tunc ipsum fracto curru deturbat & isset 485
Ante Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem
Hippodamum, redit illa fames. iam iamque trementem
Partiti furiis ni frena, ipsósque frementes
Oblitus palmæ, retro Tirynthius Heros
Torsisset, victúsque & collaudatus abisset 490
At tibi promissos iamdudum Phœbus honores
Amphiaraæ cupit. tandem ratus apta fauoris
Tempora puluereum venit in spatia horrida Circi.
Cum iam in fine via, & summum victoria nutat:
Anguicomam monstri effigiem sæuissima visu 495
Ora mouet, siue ille Erebo, seu finxit in astu
Temporis innumera certe formidine cultum
Tollit in astra nefas. non illud ianitor atra
Impauidus Lethes, non ipse horrore sine alto
Eumenides vidisse queant. turbasset euntes 500
Soluequos, Martisque iugum. Nam flauus Arion.

Vt vidit, salire iuba, atque erectus in armos
Stat, sociumq; iugi, comitesq; vtrinque laboris
Secum alte suspendit equos, ruit illicet exul
Aonius, nexusque diu per terga volutus
Exuit, abripitur longe moderamine liber
Currus, at hunc putri praeter tellure iacentem
Taenarei currus, & Thessalus axis, & Heros
Lemnius, obliqua quantum vitare dabatur
Transabiere fuga. tandem caligine mersum
Erigit ad cursum comitum caput, aegraq; tollit
Membra solo, & socero redit haud speratus Adrasto.
Quis mortis Thebane locus? nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum?
Te Thebae, fraterq; palàm, te plangeret Argos.
Te Nemea, tibi Lerna comas. Larissaq; supplex
Poneret. Archemori maior colerere sepulchro.
Tunc vero Oeclides, quanquam iam certa sequenti
Praemia, cùm vacuus domino praeiret Arion.
Ardet adhuc cupiens vel inanem vincere currũ.
Dat vires, refouetque deus. volat ocyor Euro.
Ceu modo carceribus dimissus in arua solutis
Verberibúsq; iubas, & terga lacessit habenis,
Increpitans Scythúmque leuem, Cygnúmque niualem,
Nunc saltem dum nemo prior rapit igneus orbes
Axis, & effossa longe sparguntur arena,
Dat gemitum tellus, etiam nunc saeua minatur.
Forsitan & victo prior isset Arione Cygnus
Sed vetat aequorem vinci pater. hinc vice iusta
Gloria mansit equo, cessit victoria vati.
Huic pretium palmae, gemini cratera ferebant
Herculeum iuuenes. illum Tirynthius olim
Ferre manu sola, spumantemq; ore supino
Vertere seu monstris victor, seu marte solebat.
Centauros habet arte truces, aurumq; figuris
Terribile, hic mixta Lapitharum cade[1] notantur
Saxa, faces, aliique iterum crateres, vbique
Ingentes morientum ira, tenet ipse furentem
Hylaeum, & torta molitur robora barba.
At tibi Maeonio fertur circumflua limbo
Pro meritis Admete chlamys, repetitaque multo
Murice. Phrixei natat hic contemptor ephebus
Aequoris, & picta translucet caerulus vnda.
In latus ire manus, mutaturusque videtur
Brachia, nec siccum speres in stamine crinem.
Cõtra autem frustra sedet anxia turre suprema
Sestias in speculis. moritur prope conscius ignis.
Has Adrastus opes dono victoribus ire
Imperat, at generum famula solatur Achaea.
Sollicitat tunc ampla viros ad praemia cursu
Praeceleres, agile studium, & tenuissima virtus
Pacis opus, cum sacra vocant, nec inutile bellis
Subsidium, si dextra neget. prior omnibus Idas
Nuper Olympiacis vmbratus tempora ramis
Prosilit. excipiunt plausu Pisaea iuuentus
Eleaque manus. sequitur Sicyonius Alcon,

1 h. rotantur.

Et bis in Isthmiaca victor clamatus arena
Phaedimus. alipedúmque fugam praegressus equorum
Ante Dymas. sed tunc aeuo tardante secutus.
Multi & quos varij tacet ignorantia vulgi
Hinc, atque hinc subiere. sed Arcada Parthenopaeum
Appellant, densiq; cient vaga murmura Circi:
Nota parens cursu. quis Maenaliae Atalantes
Nesciat egregium decus? & vestigia cunctis
Indeprensa procul tenerat celeberrima natum
Mater. & ipse procul fama iam notus inermes
Narratur ceruas pedes inter aperta Lycaei
Tollere, & emissum cursu deprendere telum.
Tãdem expectatus volucri super agmina saltu
Emicat, & torto chlamyden diffibulat auro.
Effulsere artus. membrorúmq; omnis aperta est
Laetitia, insignésque humeri, nec pectora nudis
Deteriora genis, latuitque in corpore vultus.
Ipse tamen formae laudem aspernatur, & arcet
Mirantes. tunc Palladios non inscius haustus
Incubuit, pinguique cutem fuscatur oliuo.
Hoc Idas, hoc more Dymas. aliique nitescunt.
Sic vbi tranquillo pellucent sydera ponto,
Vibratúrque fretis caeli stellantis imago,
Omnia clara nitent, sed clarior omnia supra
Hesperus exercet radios, quantúsq; per altum
Aethera, caeruleis tantus monstratur in vndis.
Proximus est forma, nec multum segnior Idas
Cursibus, atque aeuo iuxta prior. attamen illi
Iam tenuem pingues florem induxere palaestrae,
Deserpitque genis, nec se lanugo fatetur
Intonsa sub nube comae. tunc rite citatos
Explorant, acuuntque gradus, variasque per artes
Exstimulant docto languentia mẽbra tumultu.
Poplite nunc flexo sidunt, nunc lubrica forti
Pectora collidunt plausu, nunc ignea tollunt
Crura, breuemq; fugam nec opino fine reponunt.
Vt ruit atque aequum summisit regula limen,
Corripuere leues spatium, campoque refulsit
Nuda cohors. volucres isdẽ modo tardius aruis
Isse videntur equi. credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga. totidem exiluisse sagittas.
Non aliter celeres Hyrcana per auia cerui,
Cum procul impasti fremitum accepere Leonis,
Siue putant. rapit attonitos fuga caeca, metusque
Congregat, & longum dant cornua mixta fragorem.
Effugit hic oculos rapida puer ocyor aura
Maenalius, quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inspiratq; humeros flatuque, & pectoris vmbra
Terga premit. post ambiguo discrimine tendunt
Phaedimus atque Dymas. illis celer imminet Alcon.
Flauus ab intonso pendebat vertice crinis
Arcados, hunc primis Triuiae pascebat ab annis
Munus, & Ogygio victor cum Marte redisset,
Nequicquam patriis audax promiserat aris.

Tunc liber nexu, latéq; in terga solutus
Occursu Zephyri retro fugit & simul ipsum
Impedit, infestóq; volans ostenditur Ida.
Inde dolum iuuenis, fraudéq; accommoda sensit
Tempora iam finem iuxta, dum limina victor
Parthenopaeus init, correpto crine reductum
Occupat, & longa primus ferit hostis meta.
Arcades arma fremunt, armis defendere regem
Ni raptum decus, & meritis reddantur honores,
Contendunt, totoq; parant decedere Circo.
Sunt & quis Ida placeat dolus. ipse regesta
Parthenopaeus humo vultúmque, oculósque madentes
Obruit, accessit lachrymarum gratia formae.
Pectora nunc maerens, nunc ora indigna cruento
Vngue secat, meritamque comam. furit vndique clamor
Dissonus, ambiguúmq; senis cunctatur Adrasti
Consilium tandem ipse refert. Compescite litem
O pueri virtus iterum tentanda. sed ite
Limite non vno, latus hoc conceditur Ida,
Tu diuersa tene. fraus cursibus omnis abesto.
Audierant,[1] dictóque fauent. mox numina supplex
Affatu tacito iuuenis Tegeaeus adorat.
Diua potens nemorum (tibi enim hic tibi crinis honori
Debitus, eq; tuo venit haec iniuria voto)
Si bene quid genitrix siquid venatibus ipse
Promerui, ne (quaeso) sinas hoc omine Thebas
Ire, nec Arcadiae tantum meruisse pudorem.
Auditum manifesta fides, vix campus euntem
Sentit, & exilis plantis interuenit aer,
Raraq; non fracto vestigia puluere pendent.
Irrupit clamore fores, clamore recurrit
Ante ducem, pressáq; leuat suspiria palma.
Finiti cursus operúmque insignia praesto
Arcas equum dono, clypeum gerit improbus Idas.
Caetera plebs Lyciis gaudet contenta pharetris.
Tunc vocat emisso siquis decernere disco
Impiger, & vires velit ostentare superbas.
It iussus Pterelas, & ahena lubrica massa
Pondera, vix toto curuatus corpore iuxta
Deiicit inspectant taciti, expenduntq; laborem
Inachidae mox turba ruunt, duo gentis Achaeae
Tres Ephyreiadae, Pisa satus vnus, Acarnam
Septimus. & plures agitabat gloria Nisae.
Ardiuus Hippomedon cauea stimulante tulisset
In medios, lateq; ferens sub pectore dextro
Orbem alium. hunc potius iuuenes qui moenia saxis
Frangere, qui Tyrias deiectum vaditis arces:
Hunc rapite. ast illud cui non iaculabile dextra
Pondus, & abreptum nullo conamine iecit
In latus. absistunt procul, attonitiq; fatentur
Cedere vix vnus Phlegyas, acerq; Menestheus
(Hos etiam pudor, & magni tenuere parentes)
Promisere manum. concessit caetera pubes
Sponte, & adorato redit illa inglorius disco.
Qualis Bistoniis clypeus Mauortis in aruis
Luce mala Pangaea ferit, solemq; refulgens
Territat, incussaq; dei graue mugit ab hasta.
Pisaeus Phlegyas opus inchoat, & simul omnes
Abstulit in se oculos. exhausto in corpore virtus
Promissa, ac primum terra, discumq; manumq;
Asperat, excusso mox circum puluere versat
Quod latus in digitos, media quod certius vlna
Conueniat. non artis egens, hic semper amori
Ludus erat. patria non tantum vbi laudis obiret
Sacra, sed alternis Alpheon vtrinque solebat
Metiri ripis, & qua latissima distant
Non vnquam merso trāsmittere flumina disco.
Ergo operum fidens, non protinus horrida campi
Iugera, sed caelum dextra metitur, humiq;
Pressus vtroque genu, collecto sanguine discum
Ipse super sese rotat, atque in nubila condit.
Ille citus sublime petit, similisque cadenti
Crescit in aduersum, tandemque exhaustus ab alto
Tardior in terrā redit, atq; immergitur aruis.
Sic cadit attonitis quoties auellitur astris
Solis opaca soror. procul auxiliantia gentes
Aera crepant, frustraq; timent, at Thessala victrix
Ridet anhelantes audito carmine bigas.
Collaudant Danai, sed non tibi mole tuenti
Hippomedon, maiorq; manus speratur in aequo.
Atque illi exemplo cui spes infringere dulce
Immodicas Fortuna venit. quid numina contra
Tendere fas homini? spatium iam immane parabat
Iam ceruix conuersa, & iā latus omne redibat:
Excidit ante pedes elapsum pondus & ictus
Destituit, frustraq; manum demisit inanem.
Ingemuere omnes, rarisq; ea visa voluptas.
Inde ad conatus timida subit arte Menestheus
Cautior. & multum te Maia nate rogato
Molis[1] praegrauida castigat puluere lapsus.
Illa manu magna, & multum felicior exit.
Nec partem exiguam Circi transuecta quieuit.
Fit sonus & fixa signatur terra sagitta.
Tertius Hippomedon valida ad certamina tardos
Molitur gressus. namq; illum corde sub alto
Et casus Phlegyae monet. & fortuna Menesthei.
Erigit assuetum dextra gestamen & alte
Sustentans, rigidumque latus, fortesq; lacertos
Consulit, ac vasto contorquet turbine & ipse
Prosequitur. fugit horrenda per inania saltu,
Iamq; procul meminit dextrae, seruatq; tenorem
Discus. nec dubia iuuentae Menesthea victum
Transabiit meta. longe super aemula signa
Consedit, viridesq; humeros, & opaca Theatri
Culmina, ceu late tremefecit mole ruina.
Quale vaporifera saxum Polyphemus ab Aetna
Lucis egente manu, tamen in vestigia puppis
Audita, iuxtaq; inimicum exegit Vlyssem.

1 vv. dicto parent.

1 b. praeualidae.

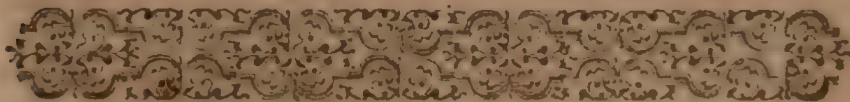
Tunc genitum Tydeo victori Tigrin inanem
Ire iubet, fuluus quæ circumfusa nitebat
Margine, & extremos auro mansueuerat vngues.
Gnosiacos arcus habet, & vaga tela Menestheus.
At tibi ait Phlegye casu frustrate sinistro
Hunc quondam nostri decus, auxiliumque pelasgi
Ferre damus (neque enim Hippomedon inuiderit) ensem.
Nunc opus est animis infestos tollere cæstus
Comminus. hæc bellis & ferro proxima Virtus.
Constitit immanis cerni, immanisque timeri
Argolicus Capaneus, ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum non mollior ipse lacertis
Induitur. date tot iuuenum de millibus vnum
Huc ait. atque vtinam potius de stirpe veniret
Aemulus Aonia, quem fas dimittere leto,
Ne mea crudelis ciuili sanguine Virtus.
Obstupuere animis, fecitq; silentia terror.
Tandem inspiratus nuda de plebe Laconum
Prosilit Alcidamas mirantur Dorica regum
Agmina, sed socij fretum Polluce magistro
Norant, & sacras inter creuisse palæstras.
Ipse deus posuitq. manus, & brachia finxit
(Materiam suadebat amor) tunc sæpe locauit
Comminus, & simili stantem miratus in ira
Sustulit exultans, nudusq; ad pectora pressit.
Illum indignatur Capaneus, ridérque vocantem
Vt miserans, poscitq; alium, tandémq; coactus
Restitit, & stimulis iam languida colla tumescunt.
Fulmineas alte suspensi corpora plantis
Erexere manus. tuto procul ora recessu
Armorum in speculis, aditúsque ad vulnera clausi.
Hic quantus stygiis Tityus consurgat ab aruis
Si toruæ patiantur aues, tanta vndique pandit
Membrorum spatia, & tantis ferus ossibus extat.
Hic paulo ante puer, sed enim maturius æuo
Robur, & ingentes spondet tener impetus annos,
Quem vinci haud quisquam, sæuo nec sanguine tingi
Malit, & erecto timeat spectacula voto.
Vt sese permensi oculis, & vterque priorem
Sperauere locum. non protinus ira, nec ictus.
Alternus paulum timor, & permixta furori
Consilia inclinant tantum contraria tactu
Brachia, & explorant cæstus, hebetántque terendo.
Doctior hic differt animum, metuénsque futuri
Cunctatus vires dispensat. at ille nocendi
Prodigus, incautúsque sui, ruit omnis. & ambas
Consumit sine lege manus atque irrita frendit
Insurgens, séque ipse premit. sed prouidus astu,
Et patria vigil arte Lacon, hos reiicit ictus,
Hos cauet interdum nutu, capitísque citato
Integer obsequio, manibus nunc obuia tela
Discutiens instat gressu, vultúque recedit.
Sæpe etiam iniustis collatum viribus hostem
(Is vigor ingenio, tanta experientia dextræ est)
Vltro audax animis instatque, & obumbrat, & altè
Assilit, vt præceps cumulo salit vnda minantes
In scopulos, & fracta redit, sic ille furentem
Circuit expugnans. Leuat ecce, diúque minatur
In latus, inque oculos. illi rigida arma cauentē
Aduocat, & manibus nec opinum interserit ictū
Callidus, ac mediam designat vulnere frontem.
Iam cruor, & tepido signantur tempora riuo.
Nescit adhuc Capaneus subitumque per agmina murmur
Miratur, verùm vt fessam super ora reduxit
Forte manum, & summo maculas in vellere vidit,
Non Leo, non iaculo tantum indignata recepto
Tigris, agit toto cedentem feruidus arno
Præcipitátque retro iuuenem, atque in terga supinat,
Dentibus horrendum stridens, geminátque rotatas
Multiplicátq; manus rapiunt conamina venti,
Pars cadit in cæstus. motu Spartanus acuto
Mille cauet lapsas circum caua tēpora mortes:
Auxilioq. pedum. sed non tamen immemor artis
Aduersis fugit & fugiens tamen ictibus obstat.
Et iam vterque grauis, suspiriaq; ægra fatigāt.
Tardius ille premit, nec iam hic absistere velox.
Deficit; ambo genibus, pariterq; quierunt.
Sic vbi longa vagos lassarunt æquora nautas,
Et[1] signo de puppe[2] dato posuere parumper
Brachia. vix requies, iam vox ciet altera remos.
Ecce iterum immodice venientē eludit, & exit.
Spōte ruens, mersúsque humeris effunditur ille
In caput[3] assurgentem alio puer improbus ictu
Percutit, euentúque impalluit ipse secundo.
Clamorem Inachidæ, quantum non littora tollunt,
Non nemora. illum ab humo conantem vt vidit Adrastus,
Tollentémque manus, & non toleranda parantem,
Ite oro socij furit. ite, opponite dextras,
Festinate furit palmamque, & præmia ferte.
Non prius effracto quam misceat[4] ora cerebro,
Absistet. video morturum auferte Lacona.
Nec mora, prorumpit Tydeus, nec iussa recusat
Hippomedon tunc vix ambo conatibus ambas
Restringunt, cohibentque manus ac plurima suadent.
Vincis, abi. pulchrum est vitam donare minori.
Noster & hic, bellique comes. nil frāgitur Heros.
Ramumq; oblatumq; manu thoraca repellit
Vociferans. liceat non has ego puluere crasso.
Atque cruore genas, meruit quibus iste fauorem
Sēmiuir infodiam? mittāmq; informe sepulchro

1 vv. signum. 2 datum.
3 vv. ac surgentem. 4 vv. ossa.

Corpus? & Oebalio donem lugere magistro?
Dixit. at hunc socij tumidum & vicisse negantem
Auertunt contra laudant insignis alumnum
Taygeti, longéq; minas risere Lacones.
Iamdudum variae laudes, & conscia Virtus
Tydea magnanimum stimulis ingentibus angunt.
Ille quidem & disco bonus, & contendere cursu,
Nec castu bellare minor, sed corde labores
Ante alios erat vncta Pales. sic otia Martis
Degere & armiferas laxare assueuerat iras.
Ingentes contra ille viros Acheloia circum
Littora, felicéque deo monstrante palaestras.
Ergo vbi luctandi iuuenes animosa citauit
Gloria, terrificos humeris AEtolus amictus
Exuitur, patriumq; suem. leuat ardua contra
Membra, Cleonaeae stirpis iactator Agylleus
Herculea non mole minor. sic grandibus alte
Insurgens humeris, hominem super improbus exit.
Sed non ille rigor, patriumq; in corpore robur.
Luxuriant artus, effusaque sanguine laxo
Membra natant. inde haec audax fiducia tantũ
Oenida superare parem. quamquam ipse videri
Exiguus, grauia ossa tamen, nodisq; lacerti
Difficiles, nunquam hunc animum Natura minori
Corpore, nec tantas ausa est includere vires.
Postquam oleo gauisa cutis, petit aequor vterq;
Procursu medium, atque hausta vestitur arena.
Tum madidos artus alterno puluere siccant,
Collaq; demersere humeris, & brachia late
Curua tenent. iam tunc astu deducit in aequum
Callidus, & celsum procuruat Agyllea Tydeus
Summissus tergo, & genibus vicinus arenae.
Ille autem Alpini veluti regina Cupressus
Verticis, vrgentes ceruicem inclinat in austros,
Vix sese radice tenens, terraq; propinquat,
Iamdudum aetherias eadẽ reditura sub auras.
Non secus ingentes artus praecelsus Agylleus
Sponte premit, paruúmque gemens duplicatur in hostem
Et iam alterna manu, frontémque, humerósque, latúsque,
Collaque, pectoraq; & vitantia crura lacessit:
Interdúmque diu pendent per mutua fulti
Brachia nunc fauis digitorum vincula frangũt.
Non sic ductores gemini gregis horrida Tauri
Bella mouent. medio coniux stat candida prato
Victorem expectans: rumpunt obnixa furentes
Pectora, subdit amor stimulos, & vulnera sanat.
Fulmineo sic dente Sues, sic hispida turpes
Praelia villosis ineunt complexibus Vrsi.
Vis eadem Oenidae. nec sole, aut puluere fessa
Membra labant. riget atra cutis, durisque laborum
Castigata toris, contra non integer ille
Flatibus alternis, aegróq; effetus hiatu
Exuit ingestas fluuio sudoris arenas,
Ac furtim rapta sustentat pectora terra.
Instat agens Tydeus, fictúmq; in colla minatus
Crura subit. coeptis non eualuere potiri
Frustrata breuitate manus, venit arduus ille
Desuper, oppressámq; ingentis mole ruinae
Condidit. haud aliter collis scrutator Iberi
Cum subiit, longéq; diem, vitamq; relinquit,
Si tremuit suspensus ager, subitumq; fragorem
Rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum, obductúmque cadauer
Indignantem animam propriis non reddidit astris.
Acrior hoc Tydeus, animísque, & pectore supra est.
Nec mora, cum vinclis oneriq; elapsus iniquo
Circuit errantem, & tergo nec opinus inhaeret.
Mox latus, & firmo celer implicat ilia nexu,
Poplitibus genua inde premens euadere nodos
Nequicquam, & lateri dextram insertare parantem
Improbus, horrendum visu ac mirabile pondus
Sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn. cum fraude reperta
Raptus in excelsum nec iam spes vlla cadendi,
Nec licet extrema matrem contingere planta.
Fit sonus, & latos attollunt agmina plausus.
Tunc alte librans inopinum sponte remisit,
Obliquumq; dedit, procumbentémque secutus
Colla simul dextra, pedibus simul inguina vinxit
Deficit obsessus soloq; pudore repugnat,
Tandem pressus humi, pronúmque extensus in aluum
Sternitur, ac longo maestus post tempore surgit,
Turpia signata linquens vestigia terra.
Palmam autem dextra, leuaque nitentia dona
Arma ferens Tydeus, quid si non sanguinis huius
Partem haud exiguam (scitis) Dircaeus haberet
Campus? vbi haec nuper Thebarũ foedera plagae.
Haec simul ostentans, quaesitáque praemia laudũ
Dat sociis, sequitur neglectus Agyllea thorax.
Sunt & qui nudo subeant concurrere ferro.
Iamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus:
Et nondum fatis Dircaeus agentibus exul.
Dux vetat Iasides. Manet ingens copia leti
O iuuenes, seruate animos, auidumq; furorem
Sanguinis aduersi. tuque o quem propter auita
Iugera, dilectas cui desolauimus vrbes,
Ne precor ante aciem, ius tantum casibus esse
Fraternisq; sinas (abigant hoc numina) votis.
Sic ait, atque ambos aurata casside ditat.
Tunc genero ne laudis egens, iubet ardua necti
Tempora, Thebarumque ingenti voce citari
Victorem. dira retinebant omina Parcae.
Ipsum etiam proprio certamine fessa labore
Dignare, & tumulo supremum hunc addere honorem.

Hortar

Hortantur proceres. ac ne victoria desit
Vna ducum numero, fundat vel lycia cornu
Tela rogant tenues vel nubila transeat hasta.
Obsequitur gaudens, viridique ex aggere in æquum
Stipatus summis iuuenum descendit. at illi
Pone leues portat pharetras, & cornua iussus
Armiger ingentem tactu transmittere circum
Eminus, & dicta dare vulnera destinat Orno.
Campum emensa breuis fatalis ab arbore tacta
Horrendum visu, per quas modo fugerat auras
Venit arundo retro, versumq; à fine tenorem
Pertulit, & notæ iuxta ruit ora pharetræ.
Quis fluere occultis rerum neget omnia causis?
Fata patent homini. piget inseruare. peritq;
Venturi promissa fides: sic omnia casum
Fecimus, & vires auxit Fortuna nocendi.
Multa duces errore serunt. hi nubila, & altos
Occurrisse notos. aduerso roboris ictu
Tela repulsa alij penitus latet exitus ingens,
Monstratumq; nefas vni remeabile bellum.
Et tristes domino spondebat arundo recursus.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER VII.

TQVE ea cunctantes Tyrij primordia belli
Iuppiter haud æquo respexit corde Pelasgos,
Concussitq; caput, motu quo celsa laborant
Sydera. proclamátque adici ceruicibus Atlas.
Tunc ita velocem Tegeæ affatur alumnum.
I medium rapido, Boreamq; illabere saltu
Bistonias super vsque domos, axemq; niuosi
Sideris. oceano vetitum qua Parrhasis ignem
Nubibus hybernis, & nostro pascitur imbri.
Atque vbi seu posita respirat cuspide Mauors
(Quanquam inuisa quies) seu quod reor, arma, tubasque
Insatiatus habet, caraq; in sanguine gentis
Luxuriat propere monitus, iramq; parentis
Ede, nihil parcens. nempe olim accendere iussus
Inachias acies, atque omne quod Isthmius vmbo
Detinet, & rauca circumtonat ira Malea.
[1]Illic vix muros. limenq; egressa iuuentus
Sacra colunt. credas bello rediisse. tot instant
Plausibus, offensiq; sedent ad busta sepulchri.
Hicne tuus vir alme furor? sonat orbe recusso
Discus, & Oebalij coeunt in prælia cæstus.
At si ipsi rabies, ferriq; insana voluptas
Qua tumet, immeritas cineri dabit impius vrbes,
Ferrum, ignémque ferens, implorantésque tonantem
Sternet humi populos, miserúmque exhauriet orbem.
Nunc lenis bellis, nostráque remittitur ira.
Quod nisi [2]præcipitet pugnas, dictoq; iubentis
Ocius [3]impingat Tyriis Danaa agmina muris
(Nil equidem crudele minor) sit mite, bonúmque
Numen, & effreni laxentur in otia, mores.
Reddat equos, ensemq; mihi, nec sanguinis vltra
Ius erit. aspiciam terras, pacémque iubebo
Omnibus, Ogygio sat erit Tritonia bello.
Dixerat, & Thracum Cyllenius arua subibat:
Atque illum arctoæ labentem cardine portæ
Tempestas æterna plagæ, prætentaq; cælo
Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus
In diuersa ferunt. crepat aurea grandine multa
Palla, nec Arcadij bene protegit vmbra galeri.
Hic steriles delubra notat Mauortia syluas
Horrescitque tuens. vbi mille furoribus illi
Cingitur, aduerso domus immansueta sub AEmo.
Ferrea compago laterum, ferro[1] arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur aduersum Phœbi iubar, ipsaque sedem
Lux timet, & dirus contristat sydera fulgor.
Digna loco statio. primis salit impetus amens
E foribus, cæcumq; Nefas, Iræq; rubentes,
Exanguesq; Metus, occultisque ensibus astant
Insidiæ, geminumq; tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula minis. tristissima Virtus
Stat medio, lætusq; Furor, vultuq; cruento
Mors armata sedet. bellorum solus in aris
Sanguis, & incensis qui raptus ab vrbibus ignis.
Terrarum exuuiæ circum, & fastigia templi
Captæ insignibant gentes, cælataq; ferro
Fragmina portarum, bellatricesq; carinæ,
Et vacuí currus, protritaq; curribus ora,
Penè etiam gemitus. adeo vis omnis, & omne
Vulnus. vbiq; ipsum, sed nõ vsquam ore remisso
Cernere erat: talem diuina Mulciber arte

1 vv. illi. 2 vv. præcipitat.
3 vv. impingit.

1 l. ara.

Ediderat, nondum radiis monstratus adulter
Fœda catenato luerat connubia lecto.
Quærere templorum regem vix cœperat ales
Mænalius, tremit ecce solum, & mugire refractis
Corniger Hebrus aquis. tunc quòd pecus vtile bellis
Vallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
Signa aduentantis, clausáq; adamante perenni
Dissiluere fores. hircano in sanguine pulcher
Ipse subit curru, diráq; aspergine latos
Mutat agros. spolia à tergo, flentesq; cateruæ.
Dant sylua, nixq; alta locum. regit atra iugales
Sanguinea Bellona manu, longáque fatigat
Cuspide. deriguit visu Cyllenia proles
Summisitq; genas. ipsi reuerentia patri
Si prope sit, demátq; minas nec talia mandet.
Quod Iouis imperium? magno quid ab æthere portas:
Occupat Armipotens. neque enim hunc germane sub axem
Sponte veni, hyemésque meas, cui roscida iuxta
Mænala, & æstiui clementior aura Lycæi.
Ille refert consulta patris nec longa moratus
Sicut anhelabant iuncto sudore volantes
Mars impellit equos, residésq; in prælia Graios
Ipse etiam indignans. vidit pater altus, & ira
Iam lenior, tardo flectebat pondere vultum.
Vt si quando ruit, debellatásque relinquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontúmque iacentem
Exanimis iam soluit hyems. nondum arma carinis
Omnia, nec toto respirant pectore nautæ.
Finierat pugnas honor exequialis inermes,
Nec dum abierant cœtus, cunctisque silentibus Heros
Vina solo fundens, cinerem placabat Adrastus
Archemori. Da parue tuum trieteride multa
Instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
Malis adire Pelops, Eleáq; pulset eburna
Templa manu, nec Castalius altaribus anguis,
Nec sua pinigero magis adnatet vmbra Lycæo.
Nos te lugenti puer infitiamur auerno,
Mœstaque perpetuis solennia iungimus astris.
Nunc festina cohors. at si Bœotia ferro
Vertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris
Tunc deus Inachias nec tantum culta per vrbes
Numina, captiuas etiam iurabere Thebas.
Dux ea pro cunctis eadem sibi quisque volebat.
Iam pronus Gradiuus equis Ephyræa premebat
Littora, qua summas caput Acrocorinthus in auras
Tollit, & alterna geminum mare protegit vmbra.
Inde vnum dira comitum de plebe Pauorem
Quadrupedes anteire iubet. non alter anhelos
Insinuare metus, animúmq; auertere veris
Aptior, innumeræ monstro vocésq; manúsque,
Et facies quæcunque libet. bonus omnia credi
Author, & horrificis lymphare incursibus vrbes.
Si geminos soles, ruituráque suadeat astra,
Aut nutare solum, aut veteres descendere syluas,
Ah miseri vidisse putent. tunc [1] acre nouabat
Ingenium. falso Nemeæum puluere campum
Erigit. attonitis tenebrosam à vertice nubem
Respexere duces. falso clamore tumultum
Auget, & arma virum, [2] cursúsque imitatur equorum.
Terribilémque vagas vlulatum spargit in auras.
Exiluere animi, dubiúmque in murmure vulgus
Pēdet. vbi iste fragor? nisi fallimur aure: sed vnde
Puluereo stant astra globo: num Ismenius vltro
Miles? ita est, veniunt. tanta [3] est ne audacia Thebis?
An dubitent? agedum inferias, & busta colamus.
Hæc Pauor attonitis, variósque per agmina vultus
Induitur, nunc Pisæis è millibus vnus,
Nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostésque propinquos
Adiurat, turmásque metu consternit inani.
(Nil falsum trepidis) vt vero amentibus ipse
Incidit, & sacra circum fastigia vallis
Turbine prauectus, rapido ter sustulit hastam:
Ter contorsit equos, clypeum ter pectore plausit,
Arma, arma insani, sua quisque, ignotaq; nullo
More rapit. mutant galeas, alienaque cogunt
Ad iuga cornipedes. ferus omni pectore sæuit
Martis amor, cædisq; nihil flagrantibus obstat.
Præcipitant, redimúntque moras, sic littora vento
Incipiente fremunt. fugitur cum portus vbique,
Vela fluunt, laxi iactantur vbique rudentes.
Iamque natant remi, natat omnis in æquore summo
Anchora, iam dulcis medij de gurgite ponti
Respicitur tellus, comitésque à puppe relicti.
Viderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter gemuit Tyriam conuersus ad vrbem.
Altricémque domum, & patrios reminiscitur ignes.
Purpureum tristi turbatus pectore vultum:
Non crines, non serta loco, dextrámque reliquit
Thyrsus, & intactæ ceciderunt cornibus vuæ.
Ergo vt erat lachrymis, lapsóque inhonorus amictu
Ante Iouem [4] (tunc forte polum secretus habebat)
Constitit, haud vnquam facie conspectus in illa
(Nec causa latuere patrem) suppléxque profatur.

1 b. arte. 2 l. pulsúsque. 3 b. est audacia.
4 vv. & tunc.

Ex

Exscindisne tuas diuum sator optime Thebas?
Sana adeo coniunx? nec te telluris amata,
Deceptiq; laris miseret? cinerumq; meorum?
Esto, olim inuitum iaculatum nubibus ignem
Credimus. en iterum atra refers incēdia terris,
Nec Styge iurata, nec pellicis arte rogatus.
Quis modus? an nobis pater iratúsque bonusque
Fulmen habes? sed non Danaeia limina talis,
Parrhasiumque nemus, Ledaasq; ibis Amyclas.
Scilicet è cunctis ego neglectissima natis
Progenies? ego nempe tamen qui dulce ferenti
Pondus eram, cui tu dignatus limina vitæ
Prærepturnq; iter, & maternos reddere menses.
Adde quod imbellis, rarisque exercita castris
Turba meas acies, mea tantum prælia norunt.
Nectere fronde comas, & ad inspirata rotari
Buxa, timent thyrsos nuptarum, & prælia matrum.
Vnde tubas, Martémque pati? quin seruidus ecce
Quanta parat? quid si ille tuos Curetas in arma
Ducat? & innocuis iubeat decernere peltis?
Quin etiam inuisos (sic hostis defuit?) Argos
Eligis, ô ipsis genitor grauiora periclis
Iussa, nouercales ruinis ditare Mycenas.
Cedo equidem. quo sacra tamen, visúsque peremptæ
Genitrix? & in tumulos si quid male fæta reliquit
Mater abire iubes? Thracen, syluasque Lycurgi?
Anne triumphatos fugiam captiuus ad Indos?
Da sedem profugo. potuit Latonia frater
Saxa (nec inuideo) defigere Delon: & imis
Commendare fretis. cara submouit ab arce
Hostiles Tritonis aquas. vidi ipse potentem
Gentibus Eois Epaphum dare iura. nec vllas
Cyllene secreta tubas, Minoaue curat
Ida quid heu tantum nostris offenderis aris?
Hic tibi (quando minor iam nostra potentia) noctes
Herculea, placidusque vaga Nycteidos ardor,
Hic Tyrium genus. & nostro felicior igne
Taurus, Agenoreos saltem tutare nepotes.
Inuidiam risit pater, & iam poplite flexum,
Sternētemq; manus trāquillus ad oscula tollit.
Inq; vicem placida orsa refert. Nō coniugis ista
Consilio (vt rere) puer. nec sana rogantis,
Sic expostis ego. immoto deducimur orbe
Fatorum, veteres seraq; in prælia causæ
Nam cui tanta quies irarum? aut sanguinis vsus
Parcior humani? videt axis, & ista per æuum
Mecum æterna domus. quoties iam torta reponam
Fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
Quin etiam inuitus magna, vlciscendaq; passis
Aut Lapithas Marti, aut veterem Calydona Dianæ
Expugnare dedi. mihique est iactura, pigétque
Tot mutare animas, tot reddere corpora vitæ.
Labdacios verò Pelopisque à stirpe nepotes
Tardum, abolere mihi. scis ipse vt crimina mitiam
Dorica, quam promptè superos incessere Thebæ.
Te quoque, (sed quoniam vetus excidit ira:) silebo.
Non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus
Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres
Progenuisse reus. lacero tua lustra repleuit
Funere. vbi fletus? vbi tunc ars tanta precandi?
Ast ego non proprio diros impendo dolore
Oedipodionidas. rogat hoc tellúsque, polúsque
Et pietas. & læsa fides, naturaque, & ipsi
Eumenidum mores sed tu super vrbe moueri
Parce tua. non hoc status sub tempore rebus
Occasum Aoniis. veniet suspectior ætas,
Vltorésque alij. nunc regia Iuno queretur.
His ille auditis, mentémq; animúmque recepit.
Vt cum sole malo, tristique rosaria pallent
Vsta noto, si clara dies, Zephyriq; refecit
Aura polum, redit omnis honos, emissáque lucēt
Germina, & informes ornat sua gloria virgas.
Nuncius attonitas iam dudum Etheoclis ad aures
Explorata ferens, longo docet agmine Graios
Ire duces. nec iam Aoniis procul affore campis.
Quacunque ingressi tremere, ac miserescere cunctos
Thebarū. qui stirpe refert, qui nomine, & armis.
ille metum condens audire exposcit, & odit
Narrantem hinc socios dictis stimulare, suasq;
Metiri decreuit opes. exciuerat omnem
Aoniam, Euboeamque, & Phocidos arua propinqua
Mars ita dulce Ioui. longo fugit ordine velox
Thessera. propelliunt acies. seséq; sub armis
Ostentans subeunt campo, qui proximus vrbi
Damnatus bellis patet, expectatq; furores.
Nondum hostis [1]contra, trepido tamē agmine matres
Conscendunt muros, inde arma nitentia natis
Et formidandos monstrant sub casside patres.
Turre procul sola nondum concessa videri
Antigone populis, teneras defenditur atra
Veste genas, iuxtaq; comes, quo Laius ibat
Armigero, tunc virgo senem regina veretur.
Quæ sic orsa prior. Spésne obstatura pelasgis
Hæc vexilla pater? pelopis descendere totas
Audimus gentes. dic ô precor (extera regum
Agmina nā video) qua noster signa Menœceus,
Qua noster gerat arma Creō. quā celsus ahena
Sphynge. per ingētes Homolaidas exeat Hemon.
Sic rudis Antigone. senior cui talia Phorbas.
Mille sagittiferos gelida de colle Tanagra
Promouet ecce Dryas hic cui niuea arma tridentem,
Atq; auro rude fulmen habent, Orionis alti
Non falsus virtute nepos. procul oro pater nunc

1 b.circa.

Omen, & innuptæ vetus excidat ira Dianæ.
Iungunt se castris. regisque in nomen adoptant
Ocalea. Medeonque, & confertissima syluis
Nysa. Dionæisque anibus circumsona Thisbe.
Proximus Eurymedon, cui pastoralia Fauni
Arma patris, pinuſque iubas imitatur equinas
Terribilis syluis. reor & mauorte cruento
Talis erit, dites pecorum comitantur Erythræ.
Qui Scolon, densamque iugis Eteonon iniquis,
Qui breue litus Hyles, Atalantæumq; superbi
Schœnon habent, notique colunt vestigia campi:
Fraxineas vibrant Macetum de more Sarissas
Sæuaque difficiles excludere vulnera Peltas.
Ecce autem clamore ruunt Neptunia plebes
Onchesti, quos pinigeris Mycalessus in agris,
Palladiusque Melas, Hecatæaq; gurgite nutrit
Gargaphie: quorumq; nouis Haliartos aristis
Inuidet. & nimia sata læta superuenit herba.
Tela rudes trunci, galeæ vacua ora Leonum,
Arbores dant scuta sinus. hos regis egenos
Amphion en noster agit (cognoscere pronum.
Virgo lyram) galea, tauróque insignis auito.
Macte animo iuuenis medios parat ire per enses
Nudáque pro caris opponere pectora muris.
Vos etiam nostris Heliconia turba venitis
Addere rebus opem. tuq; ô Permesse canoris.
Et felix Olmie vadis, armatis alumnos
Bellorum resides patriis concentibus audis
Exultare gregem quales cum pallida cedit
Bruma, renidentem deducunt Strymona cygni.
Ite alacres, nunquam vestri morientur honores.
Bellaque perpetuo memorabunt carmine Musæ.
Dixerat. & paulum virgo interfata docenti.
Ille autem, quanam iunguntur origine fratres?
Sic certè paria arma viris, sic exit in auras
Cassidis æquus apex. vtinam hæc concordia nostris!
Cui senior ridens: Non prima errore videndi
Falleris Antigone. multi hos (nam decipit ætas)
Dixerunt fratres pater est, natusq; sed aui
Confudere modos. puerum Lapithonia nympha
Dirceti expertem thalami, crudúmq; maritis
Ignibus, ante diem cupido violauit amore,
Improba connubij. nec longum & pulcher Alathreus
Editus, ac prima genitorem in flore iuuenta
Consequitur. traxitque notas, & miscuit annos.
Et nunc sic fratres mentito nomine gaudent
Plus pater. hunc olim iuuat & ventura senectus.
Tercentum genitor, totidémque in prælia natus
Exercent equites hi deseruisse feruntur
Exilem Glisanta, coronamque feracem
Messe Coroneam. Baccho Glisanta colentes.
Sed potius celsos vmbrantem hunc aspice late
Hipsea quadriiugo, clypei septemplice tauro
Leuaque insuto seruant ingentia ferro
Pectora. nam tergo nunquam metus. hasta vetustum

Syluarum decus, emissa cui peruia semper
Armaque,[1] pectoraque, & nunquam manus irrita voti
Asopos genuisse datur, dignúsque videri.
Tunc pater abruptis cum torrentissimus exit
Pontibus, aut nata tumidus cum virginis vltor
Flumina concussit, generum indignata Tonātē.
Nanque ferunt raptam patriis Æginan ab vndis
Amplexu latuisse Iouis furit amnis, & astris
Infensus bellare parat (nondum ista licebant
Nec superis) stetit audaces effusus in iras.
Conseruitque manus. nec quem imploraret habebat,
Donec vix tonitru summotus, & igne trisulco
Cessit, adhuc ripis animosus gurges anhelis,
Fulmineum cinerem, magnaque insignia pœnæ
Gaudet, & atticos in cælum efflare vapores.
Talem Cadmeo mirabimur Hipsea campo
Si modo placauit felix Ægina Tonantem.
Ducit Ithonæos & Alalcomenæa Mineruæ
Agmina, quos Midee, quos humida suggerit Arne
Aulida, qui Graam, iseruit. viridesq; Plateas,
Et sulco Peteona domant. refluumq; meatu
Euripum, qua noster abit, quaq; vltima tractu
Anthedon. vbi gramineo de litore Glaucus
Poscentes irrupit aquas iam crine genisq;
Cœruleus, & mixtos expauit ab inguine pisces.
Glandibus, & torta Zephyros incidere funda
Cura, Cydoneas anteibunt gesa sagittas.
Tu quoque præclarum formæ Cephise dedisses
Narcissum. sed Thespiacis iam pallet in agris
Trux puer. orbata florem pater alluit vnda.
Quis tibi Phœbeas acies, veterémque reuoluat
Phocida? quis Panopem? quis Aulidaque Cyparisson?
Et valles Lebadea tuas: & Hyampolin acri
[2] Submissam scopulo? vel qui Parnasson, vtrumque
Aut Cyrrham taurís, Anemoreamq; supinant
Coryciumq; nemus? propellentemq; Lilæam
Cephisi glaciale caput. quo suetus anhelam
Ferre sitim Python, amnemq; auertere ponto.
Omnibus immixtas cono super aspice lauros,
Armaque, vel Tityon, vel Delon habentia, vel quas
Hic deus innumera laxauit cæde pharetras.
Iphitus acer, agit genitor cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus ô mitissime Lai
Hospes, adhuc currus, securaq; lora tenebat,
Cum tua subter equos iacuit conuulsa cruentis
Ictibus, ô vtinam nostro cum sanguine ceruix.
Dicentis maduere genæ, vultúmque per omnem
Pallor iit, vocisq; repens singultus apertum
Intercepit iter refouet frigentis amicum
Pectus alumna senis, redit, atque exile profatur.
O mihi sollicitum decus ac suprema voluptas
Antigone. seras tibi demoror improbus vmbras,

1 B. corporáque. 2 vv. iubmissam.

Fore

Vris eadem scelera, & cades Visurus auitas,
Donec te thalamis habilem, integramque resi-
gnem
Hac satis, & fessum Vita dimittite Parca.
Sed dum labor iners, quanti nunc ecce reuiso
Transabiere duces. Chromim atque in terga comantes
Non ego Abantiados, non te saxosa Caryste,
Non humiles Aegas, altumq; Capharea dixi.
Et iam acies obtusa negat, cunctiq; resistunt:
Et tuus armatis iubet ecce silentia frater.
Vix ea turre senex, cũ Rector ab aggere cœpit.
Magnanimi reges, quibus haud parere recu-
sem
Ductor & ipse meas miles defendere Thebas.
Non ego Vos stimulare parem? (nam liber in
arma
Impetus & meritas Vltro iurastis in iras)
Nec laudare satis. dignasque rependere grates
Sufficiam, referent superi. Vestraq; subacto
Hoste manus, Vrbem socia de gente subistis
Tutari quam non alius populator ab oris
Belliger, externave satus tellure. sed hostis
Indigena adsultat, cui castra aduersa regenti
Hic pater, hic genitrix, hic iuncta stirpe sorores,
Hic erat & frater cerne en Vbicunque nefandum
Excidium molitis auis. Venere Volentes
Aonia populi. nec sum tibi saue relictus.
Quid Velit ista cohors, & te sentire decebat.
Reddere regna Vetant. sic fatus, & omnia rite
Disponit, qui bella gerant, qui mœnia seruent,
Quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
Perspicuas sic luce fores, & Virgea pastor
Claustra leuat. dum terra recens iubet ordine
primos
Ire duces, media stipantur plebe marita.
Ipse leuat grauidas, & humum tactura paren-
tum
Vbera, succiduásque adportat matribus agnas.
Interea Danaus noctémque, diémque sub armis
Noctem iterum, rursusq; diem (sic ira ferebat)
Ingeminãt. contempta quies. Vix aut sopor illis,
Aut epula fecere moram. properatur in hostem
More fuga, nec monstra tenent, quã plurima
nectit
Prodigiale canens, certi sors¹ prascia fati.
Quippe ferunt diros monitus, Volucrésq; feraq;
Syderaque, auersique suis decursibus amnes:
Infestumque tonat pater & mala fulgura lucẽt.
Terrificaq; adytis Voces. clausaq; deorum
Sponte fores. nunc sanguineum, nunc saxeus im-
ber.
Et subiti manes. flentumq; occursus auorum.
Tunc & Apollinea tacuere oracula Cyrrha,
Et non assuetis pernox Vlulauit Eleusis
Mensibus, & templis Sparte prasaga reclusis.
Vidit Amiclaos (facinus!) concurrere fratres.
Arcades insanas latrare Lycaonis Vmbras
Nocte ferunt tacita, saue decurrere campo
a vagitus

Oenomaum sua Pisa refert. Acheloon Vtroque
Deformem cornu Vagus infamabat Acarnan.
Perseos effigiem mœstam, exorantq; Mycena
Confusum Iunonis ebur. mugire potentem
Inachon agricola, geminis maris incola narrat
Thebanum toto planxisse Palamona ponto.
Hac audit Pelopeia phalanx. sed bellicus ardor
Consilijs obstat diuum, prohibetq; timeri
Iam ripas Asope tuas, Bœotaque Ventum
Flumina non ausa transmittere protinus ala
Hostilem fluuium forte & trepidantibus ingẽs
Descendebat agris. animos siue imbrifer arcus
Seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
Mens fuit, obiectúsq; Vado pater arma Vetabat.
Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmi-
ne ripa
Cunctantem deiecit equum, ducibusq; relictis
Gurgite de medio frenis suspensus & armis,
Ite Viri clamat. sic Vos in mœnia primus
Ducere, sic clausas Voueo perfringere Thebas.
Pracipitant cuncti fluuio. puduitq; secutos.
Ac Veluti ignotum si quando armenta per am-
nem
Pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
Omnibus. & late medius timor, at Vbi ductor
Taurus iniit, fecitq; Vadum, tunc mollior Vnda,
Tunc faciles saltus, Visaque accedere ripa.
Haud procul inde iugum, tutisque accommoda
castris
Arua notant. Vnde Vrbem etiam turrésque Vi-
dere est
Sidonias, placuit sedes, fidique receptus.
Colle per excelsum patulo quem subter aperto
Arua sinu, nullique alius à montibus obstant
Despectus. nec longa labor munimina durus
Addidit, ipsa loco mirum Natura fauebat.
In Vallum elata rupes, deuexáque fossis
AEqua, & fortuito ducta quater aggere pinna,
Catera dant ipsi. donec sol montibus omnis
Erepsit, rebusq; dedit sopor otia fessis.
Quis queat attonitas dictu ostendere Thebas?
Vrbem in conspectu belli suprema parantem
Territat insomnem nox atra diemq; minatur.
Discurrunt muris. nil septum horrore sub illo,
Nil fidum fatis inualidaq; Amphionis arces.
Rumor Vbique altus, pluresq; annuntiat hostes,
Maioresque timor spectant tentoria contra
Inachia, externosque suis in montibus ignes.
Hi precibus, questuque deos, hi Martia tela
Bellígerosque hortantur equos. hi pectora fletu
Cara premunt, miserique rogos, & crastina
mandant
Funera. si tenuis demisit lumina somnus
Bella gerunt. modo lucra mora, modo tadet Vita
Attonitis. lucémque timent, lucemq; precantur.
It geminum excutiens anguem, & bacchatur
Vtrisque
Tisiphone castris. fratrem huic, fratrem inge-
rit illi,
Aut Vtrique patrem. procul ille penatibus imis

Excitus implorat furias, oculósque reposcit.
Iam gelidam Phœben & caligantia primus
Hauserat astra dies,[1] & iam tumet igne futuro
Oceanus, lateq; nouo Titane reclusum
Æquor, anhelantum radiis subsedit equorum.
Ecce truces oculos sordentibus obsita canis
Exanguesq; genas, & brachia planctu
Nigra ferens, ramumq; oleæ cum velleris atri
Nexibus, Eumenidum velut antiquissima portis
Egreditur, magna cum maiestate malorum.
Hinc atq; hinc natæ melior iam sexus, aniles
Præcipitantē artus, & plusquam posset, euntem
Sustentant. Venit ante hostes, & pectore nudo
Claustra aduersa ferit, tremulisq; vlulatibus orat
Admitti. reserare viam rogat[2] impia belli
Mater. in his aliquod ius execrabile castris
Huic vero est trepidi visam expauere manipli,
Auditamq; magis. remeat iam missus Adrasto
Nuntius. excipiunt iussi, mediosq; per enses
Dāt iter. illa duces vt primum aspexit Achiuos,
Clamorem horrendum luctu furiata resoluit
Argolici proceres,[3] heu quis monstrauerit hostem
Quem peperi? quanam inueniam (mihi dicite) natum
Sub galea? Venit attonita Cadmeius Heros
Obuius, & raptam lachrymis gaudentibus implet,
Solaturque tenens, atque inter singula matrem
Matrem iterat, nunc ipsam vrgens, nunc cara sororum
Pectora. cum mixta fletus anus asperat ira.
Quid molles lachrymas, venerandaque nomina fingis
Rex Argiue mihi? Quid colla amplexibus ambis,
Inuisamque teris ferrato pectore matrem?
Tune ille exilio vagus? & miserabilis hospes?
Quem non permoueas? longe tua iussa cohortes
Expectant, multoque latus perfulgurat auro.
Ah misera matres! hunc te noctésque, diésque,
Deflebam. si verba tamen, monitusque tuorum
Dignaris. dum castra silent, suspensaque bellum
Horrescit pietas, genitrix, iubeóque, rogoque,
I mecum. patriósque deos, arsuraque saltem
Tecta vide, fratrémque. quid aufers lumina? fratrem
Alloquere & regnum iam me sub iudice posce.
Aut dabit, aut ferrum causa meliore resumes.
Anne times. ne forte dolis te consita mater
Decipiam? non sic miseros fas omne penates
Effugiet. vix Oedipode ducente timeres.
Nupsi equidem, peperiq; nefas. sed diligo tales.
Ah dolor, & vestros etiamnum excuso furores.
Quod si adeo perstas, vltro tibi saue triumphum
Detulimus, religa captas in terga sorores,
Inice vincla mihi. grauis hac, vtcunque feretur

Et pater. Ad vestrum gemitus nunc verto pudorem
Inachidæ. liquistis enim paruósque senésque,
Et lachrymas has quisque domi sua credite matri
Viscera. si vobis hic paruo in tempore carus
Sitque precor. quid me ore decet? quid ve ista Pelasgi
Vbera? ab Hircanis hac, Odrysiisq; tulissem
Regibus, & si qui nostros vincere furores.
Annuite, aut natum complexa superstite bello
Hic moriar. Tumidas frangebāt dicta cohortes,
Nutantésque virum galeas, & sparsa videres
Fletibus arma pii. Quales vbi tela, virosq;
Pectoris impulsu rapidi strauere Leones.
Protinus ira minor. gaudentq; in corpore capto
Securam differre famem, sic flexa Pelasgum
Corda labāt. ferriq; auidus mansueuerat ardor.
Ipse etiam ante[1] omnes nunc matris ad oscula versus,
Nunc rudis Ismenes, nunc flebilis ora precantis
Antigones. variáq; animum turbante procella
Exciderat regnum, cupit ire, & mitis Adrastus
Non vetat. hic iusta Tydeus memor occupat ira,
Me potius socii, qui fidum Eteoclea nuper
Expertus (nec frater eram) me opponite regi.
Cuius adhuc pacem egregiam, & bona fœdera gesto
Pectore in hoc. vbi tunc fides, pacisque sequestra
Mater eras? pulchre cum me nox vestra morata est
Hospitiis? nempe hac trahis ad commercia natum
Duc illum in campum, vestro qui sanguine pingui
Spirat adhuc, pinguisque meo. tu porro sequeris?
Heu nimium mitis, nimiumq; oblite tuorum.
Scilicet infesta cum te circum vndique dextra
Nudabunt enses, hæc flebit, & arma quiescent?
Tene ille, heu demens, semel intra mœnia clausum,
Possessumque odiis Argiua in castra remittet?
Ante hæc exhausto frondescet lancea ferro.
Inachus ante retro, nosterque Achelous abibunt.
Sed mite alloquium, & suus pax quaeritur armis,
Hæc quoque castra patent. necdum meruere timeri.
An suspectus ego? abscedo, & mea vulnera dono.
Intret, & huc genitrix eadem, mediaq; sorores.
Finge autem pactu euictum excedere regno,
Nempe iterum reddes? rursus mutata trahūtur
Agmina consiliis. subito ceu turbine cæli
Obuius aduersum Boreæ Notus abstulit æquor.
Arma iterū. furiæq; placent. fera tēpus Erinnys
Arripit, & primæ molitur semina pugnæ.
Errabant geminæ Dircæa ad flumina tigres
Mite iugum: belli quondam vastator Eoi
Currus. Erythræis quas nuper victor ab oris
Liber, in Aonios meritas demiserat agros.

1 vv.cum iam. 2 b.improba. 3 vv.gu

1 vv.oculos

Illa

Illas turba dei, seniórque ex more sacerdos
Sanguinis oblitas, atque Indum gramen olentes,
Palmite maturo, variisque ornare corymbis
Curat, & alterno maculas interligat ostro.
Iamque ipsi colles, ipsas, (quis credat?) amabant
Armenta, atque ausa circùm mugire iuuenca.
Quippe nihil grassata fames, manus obuia pascit,
Expectantque cibos, fusoque horrenda supinant
Ora mero, vaga rure quies. si quando benigno
Vrbem inière gradu, domus omnis, & omnia sacris
Templa calent, ipsumque fides intrasse Lyæi.
Has vbi vipereo tactas ter vtranque flagello
Eumenis in furias, animumque redire priorem
Impulit erumpunt non agnoscentibus Argis.
Ceu duo diuerso pariter si fulmina cœlo
Rupta cadant, longumque trahant per nubila crinem.
Non aliter cursu rapida, atque immane frementes
Transiliunt campos, aurigámque impete vasto
Amphiarae tuum (nec defuit omen, heriles
Forte is primus equos stagna ad vicina trahebat)
Corripiunt. mox Tanarium qui proximus Idam
Æthólumque Athamanta premunt. fuga torua per agros
Cornipedum visa est. donec flammatus Aconteus
Strage virum cui sueta feras prosternere virtus
(Arcas erat) densis iam fida ad mœnia versas
Insequitur telis multumque hastile resumens
Ter, quater, adducto per terga, per ilia ferro
Transigit, illa autem longo cùm limite fusi
Sanguinis, ad portas vtrinque extantia ducunt
Spicula semianimes, gemituque imitante querelas,
Saucia dilectis acclinant pectora muris.
Templa putes, vrbémque rapi, facibusque nefandis
Sidonios ardere lares. sic clamor apertis
Exoritur muris mallent cunabula magni
Herculis, aut Semeles thalamum, aut penetrale ruisse
Harmonies. cultor Bacchaus Aconteа Phegeus
Iam vicenum telis, geminóque in sanguine ouantem
Comminus ense petit. subeunt Tegeæa iuuentus
Auxilio tardi. iam supra sacra ferarum
Corpora mœrentis iuuenis iacet vltio Baccho.
Rumpitur ecce grauis subito per castra tumultus
Concilium fugit externos locasti per hostes
Iam non ausa preces. natas, ipsámque repellunt
Qui modò tàm mites, & praceps tèpore Tydeus
Vtitur. ite age nunc pacem sperate. fidémque

Nunc saltem differre nefas? potuitne morari
Dum genetrix dimissa redit? sic fatus aperto
Ense vocat socios. sæuus iam clamor, & ira
Hinc atque inde calent, nullo vente ordine bellum,
Confusique duces vulgo, & neglecta regentum
Imperia, vna equites mixti, peditumque caterua.
Et rapidi currus. premit indigesta ruentes
Copia nec sese vacat ostentare, nec hostem
Noscere sic subitis Thebana, Argiuaque pubes
Conflixere globis. retro vexilla, tubæque
Post tergum, & litui bellum inuenere secuti,
Tantus ab exiguo crudescit sanguine Mauors,
Ventus vti primas struit inter nubila vires
Lenis adhuc, frondesque, & aperta cacumina gestat.
Mox rapuit nemus, & montes patefecit opacos.
Nunc age Pieriæ non vos longinqua sorores
Consulimus vestras acies, vestrámque referte
Aoniam (vidistis enim) dum Marte propinquo
Horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus?
Sidonium Pterelan sonipes male fidus in armis
Rumpentem frenos, diuersa per agmina raptat
Iam liber. sic fessa manus venit hasta per armos
Tydeos, & leuum iuuenis transuerberat inguen.
Labentémque affigit equo fugit ille perempto
Consertus domino. nec iam arma, aut frena tenentem
Portat adhuc. ceu nondum anima defectus vtraque,
Cùm sua Centaurus moriens in terga recumbit:
Certat opus ferri. sternuntque, alterna furentes
Hippomedon Sybarin Pylium, Periphanta Menœcens,
Parthonopæus Ityn, Sybaris iacet ense cruento,
Cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Caneos Inachij ferro Mauortius Hemon
Colla rapit. cui diuiduum trans corpus hiantes
Truncum oculi quærunt, animus caput. arma iacentis
Iam rapiebat Abas. cornus deprensus Aebina
Dimisit moriens clypeum hostilemque, suúmque.
Quis tibi Bacchæos Eunæe relinquere cultus?
Quis lucos? vetitus quibus emansisse sacerdos
Suasit? & assuetum Bromio mutare furorem?
Quem terrere queas? clypei penetrabile textum
Pallentes hedera Nysææque serta coronant.
Candida purpureo subnectitur insita pilo,
Crine latent humeri crescunt lanugine malæ,
Et rubet imbellis Tyrio sub tegmine thorax.
Brachiaque in manicis, & picta vincula planta,
Carbaseique sinus, & fibula rasilis auro
Tanarium fulua mordebat iaspide pallam.
Quam super a tergo velox corytos, & arcus
Pendent, sique sonant aurata lynce pharetra,
It lymphante deo media inter millia longum
Vociferans. Prohibete manus, hæc omine dextro
Mœnia Cyrrhæa monstrauit Apollo iuuenca.

Parcite, in hac vltro scopuli venere volentes.
Gens sacrata sumus. gener huic est Iuppiter vrbi,
Gradiuusque socer. Bacchum haud mentimur alumnum,
Et magnum Alciden iactanti talia frustra
Turbidus aeria Capaneus occurrit in hasta.
Qualis vbi primam leo mane cubilibus altis
Erexit rabiem, & sauo speculatur ab antro
Aut ceruum, aut nondum bellantem fronte iuuencum.
It fremitu gaudens, licet arma, gregésque lacessant
Venantum, pradam videt, & sua vulnera nescit.
Sic tunc congressu Capaneus gauisus iniquo,
Librabat magna venturam mole cupressum.
Ante tamen, Quid fœmineis vlulatibus inquit
Terrificas moriture viros? vtinam ipse veniret
Cui furis. hac Tyrius cane matribus, & simul hastam
Expulit illa volans, ceu vix non vlla moretur
Obuia vix sonuit clypeo, & iam terga reliquit.
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum.
Erumpensque sinus vicit cruor occidis audax
Occidis Aonij puer altera cura Lyai.
Marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis,
Te Tmolos, te Nisa ferax, Theseaque Naxos,
Et Thebana metu iuratus in orgia Ganges.
Nec segnem Argolica sensere Eteoclea turma.
Parcior ad ciues Polynicis inhorruit ensis.
Eminet ante alios iam formidantibus arua
Amphiaraus equis, ac multo puluere vertit
Campum indignantem. Famulo decus addit inane
Mœstus, & extremos obitus illustrat Apollo.
Ille etiam clypeum, galeamque incendit honoro
Sydere, nec tarde fratri Gradiue dedisti,
Nequa manum vatem. ne quid mortalia bello
Ladere tela queant, sanctum, & venerabile Diti
Funus erat. talis medios infertur in hostes
Certus & ipse necis. vires fiducia leti
Suggerit. inde viro maioraque membra, diésque
Latior, & nunquam tanta experientia cœli,
Si vacet, auertit morti contermina Virtus.
Ardet inexpleto saui Mauortis amore,
Et fruitur dextra, atque anima flagrante superbit
Hic hominum casus lenire, & demere fatis
Iura frequens, quantum subito diuersus ab illo
Qui tripodas, lauriisque sequi, qui doctus in omni
Nube, salutato volucrem cognoscere Phœbo.
Innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
Aut iubar aduersi graue syderis immolat vmbris
Ipse suis. iaculo Phlegyam, iaculóque superbum
Phylea, falcato Chromin, & Cremetaona curru
Comminus hunc stantem metit, hunc à poplite sectum:
Cuspide demissa Chromin, Phinoúmque, Sagénque,
Intonsúmque Gyan, sacrúmque Lycorea Phœbo
Inuitus. iam fraxineum demiserat hasta
Robur, & excussis apparuit infula cristis.
Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti
Et domus & coniux, & amantes littora nati.
Vixerat ille diu pauper scrutator aquarum.
Decepit tellus moriens, hyeméque, notosque
Laudat. & experti meliora pericula ponti.
Aspicit has longè iamdudum Asopius Hypseus
Palantum strages. ardétque auertere pugnam,
Quanquam haud ipse minus curru Tirynthia fundit
Robora, sed viso prasens minor augure sanguis.
Illum armis, animisque cupit, prohibebat iniquo
Agmine consertum cunei latus. inde superbus
Exeruit patriis electum missile ripis.
Ac prius, Aonidum diues largitor aquarum
Clare giganteis etiamnunc Asope fauillis.
Da numen dextra. rogat hoc natusque, tuique
Quercus alumna vadi fas & mihi spernere Phœbum,
Si tibi collatus diuum sator, omnia mergam
Fontibus arma tuis, tristésque sine augure vittas.
Audierat genitor. vetat indulgere volentem
Phœbus, & aurigam iaculum detorquet in Hersen.
Ille ruit. deus ipse vagis succedit habenis
Lernaeum falso simulans Aliagiriona vultu.
Tunc verò ardenti non vlla obsistere tentant.
Signa, ruunt solo terrore, & vulnera citra.
Mors trepidis ignaua venit. dubiúmque tuenti
Presserit insolitos onus. impulerítne iugales.
Sic vbi nubiferum montis latus, aut noua ventis
Soluit hyems, aut victa situ non pertulit atas,
Desilit horrendus campo timor, [1] arma, virósque
Limite non vno, longaáque robora secum
Pracipitás, tandémque exhaustus turbine fesso,
Aut vallem cauat, aut medios intercipit amnes.
Non secus ingentique viro magnoq; grauatus
Temo deo, nunc hoc, nunc illo in sanguine feruet
Ipse sedens telis, pariterque ministras habenas
Delius ipse docet iactus, aduersáque flectit
Spicula, fortunámque hastis venientibus aufert.
Sternuntur terra, Menalas pedes, Antiphus alto
Nil defensus equo. genitusque Heliconide nympha
AEthion, cæsóque infamis fratre Polytes.
Conatusque toris vittatam attingere Manto
Lampus. in hunc sacras Phœbus dedit ipse sagittas,

1 b.atma.

gistai,
Et iam cornipedes trepida ac moribunda restantes
Corpora, rimantur terras, omnisq; per artus
Sulcus, & incisis altum rubet orbita membris.
Hos iam ignorantes terit impius axis, at illi
Vulnere semineces (nec deuitare facultas)
Venturum super ora vident. iam lubrica tabo
Frena. nec insisti madidus dat temo, rotaq;
Sanguine difficiles, & tardior vngula fossis
Visceribus tunc ipse furens in morte relicta
Spicula, & e mediis extantes ossibus hastas
Auellit, strident animæ, currumque sequuntur.
Tandem se famulo somnum confessus Apollo,
Vtere luce tua, longamque ait, indue famam,
Dum tibi me iunctum mors irreuocata veretur.
Vincimur, immites scis nulla reuoluere Parcas
Stamina. vade diu populis promissa voluptas
Elysiis, certè non perpessure Creontis
Imperia, haud vetito nudus iaciture sepulchro
Ille refert contra & paulum respirat ab armis,
Olim te Cyrrhae pater peritura sedentem
Ad iuga, (quis tantus miseris honor?) axe trementi
Sensimus, instantes quonam vsque morabere Manes?
Audio iam rapida cursum Stygis, diráque Ditis
Flumina, tergeminósque mali custodis hiatus.
Accipe commissum capiti decus, accipe laurus
Quas Erebo deferre nefas. nunc voce suprema
Si qua recessuro debetur gratia vati,
Deceptum tibi Phœbe larem, pœnasq; nefandæ
Coniugis & pulchrum nati commendo furorem
Desiluit mærens, lachrymasque auertit Apollo
Tunc verò ingemuit. currusque, orbisque iugales.
Non aliter cæco Nocturni turbine cori
Stat peritura ratis. cum iam damnata sororum
Igne Therapnai fugerunt carbasa fratres.
Iamque recessura paulatim horrescere terra,
Summaque terga quati, grauiusque efferuere puluis
Cœperat inferno mugit iam murmure campus.
Bella putant trepidi, bellique hunc esse fragorem.
Hortanturque gradus.a Altus tremor arma, virosque
Mirantésque inclinat equos. iam frondea nutant
Culmina. iam muri, ripisque Ismenos apertis.
Effugit. exciderant iræ, nutantia figunt
Tela solo, dubiasque vagi nituntur in hastas
Comminus, inque vicem visô pallore recedunt.
Sic vbi nauales miscet super æquora pugnas
Contempto Bellona mari si forte benigna
Tempestas, sibi quisque cauet, ensesque recondit.
Mors alia, & socij pacem fecere timores.
Talis erat campo belli fluitantis imago.
Siue laborantes concepto flamine terra
Ventorum rabiem, & clausum eiecere furorem.
Exedit seu putre solum, carpsitque terendo
Vnda latens. siue hac voluentis machina cæli
Incubuit. siue omne fretum Neptunia mouit
Cuspis, & extremas grauius mare torsit in oras,
Seu vati datur ille fragor, seu terra minata est
Fratribus. ecce alte praeceps humus ore profũdo
Dissilit, inque vicem tremuerunt sydera, & vmbræ.
Illum ingens haurit specus, & transire parantes
Mergit equos. non arma manu, non frena remisit.
Sicut erat rectos defert in tartara currus.
Respexitque cadens cælum, campúmque coire
Ingemuit. donec leuior distantia rursus
Miscuit arua tremor, lucémq; exclusit auerno.

a vv. Alius

P. STATII PAPINII THEBAIDOS

LIBER VIII.

Vt subitus vates pallentibus incidit vmbris,
Letiferasque domos, orbisque arcana sepulti
Rupit, & armato turbauit funere Manes:
Horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
Tela & equos, corpusque nouum: neque enim ignibus atris
Conditus, aut mœsta niger aduentabat ab vrna:
Sed belli sudore calens clypeúmque cruentis
Roribus, & scissi respersus puluere campi.
Necdum illum aut trunca lustrauerat obuia taxo
Eumenis, aut furuo Proserpina poste notarat
Cœtibus adsumptum functis. quin comminus ipsa
Fatorum deprensa colus. visoque pauentes
Augure, tunc demum rumpebant stamina Parcæ.
Illum & securi circumspexere fragorem
Elysii, & si quos procul inferiore Barathro
Altera nox, aliisque grauat plaga cæca tenebris,
Tunc regemunt pigrique lacus, vstæq; paludes,
Vmbriferaque fremit sulcator pallidus vnda.
Dissiluisse nouo penitus telluris hiatu
Tartara, & admissos non per sua flumina manes.
Forte sedens media regni infelicis in arce
Dux Erebi populos poscebat crimina vitæ.
Nil hominum miserans, iratusque omnibus vmbris.
Stant furiæ circum, variaque ex ordine mortes,
Sæuaque multisonas exercet pœna cathenas.
Fata serunt animas, & eodem pollice damnãt.
Vincit opus, iuxta Minos cum fratre verendo
Iura bonus meliora monet, regemq; cruentum
Temperat. assistunt lachrymis atque igne tumentes
Cocytos Phlegetonq; & Styx periuria diuum
Arguit. ille autem supera compage soluta,
Nec solitus sentire metus, expauit oborta
Sydera, iocundáque offensus luce profatur.
Quæ superum labes inimicum impegit auerno
Æthera? quis rumpit tenebras? vitaque silentes
Admonet? vnde minæ? vnde hæc mihi prælia fratrum?
Congredior pereant agedum discrimina rerum
Nam cui dulce magis? magno me tertia victum
Deiecit fortuna polo, mundumque nocentem
Seruo. nec iste meus[1] diris en peruius astris
Inspicitur, tumidusue meas regnator Olympi
Exploras vires? habeo iam quassa gigantum
Vincula, & æthereum cupidos exire sub axem
Titanas, miserumque patrem. quid me otia mœsta
Sæuus, & implacidam prohibet perferre quietem?
Amissumq; odisse diem? pandam omnia regna
Si placet, & Stygio prætextam Hyperiona cælo.
Arcada nunc superis (quid enim mihi nuntius ambas
Itque reditque domos?) emittam, & vtrumque tenebo.
Tyndaridæ cur autem auidis Ixiona frangõ
Vorticibus? cur non expectant Tantalon vndæ?
Anne profanatum toties Chaos hospite viuo
Perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
Tentat, & audax Theseus iuratus amico.
Me ferus Alcides tunc cum custode remoto
Ferrea Cerbereæ tacuerunt limina portæ.
Odrysiis etiam pudet heu patuisse querelis
Tartara, vidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumenidum lachrymas, iteratáque pensa sororum.
Me quoque. sed duræ melior violentia legis.
Ast ego vix vnum, nec celsa ad sydera furto
Ausus iter, Siculo rapui connubia campo.
Nec licuisse ferunt, iniustaq; ab Ioue leges
Protinus, & sectum genitrix mihi computat annum.
Sed quid ego hæc ita? Tartareas vlciscere sedes
Tisiphone & si quando nouis asperrima mõstris
Triste, insuetum, ingens, quod nondum viderit æther,
Ede nefas, quod mirer ego, inuideántq; sorores.
Atque adeo fratres (nostrisq; hæc omina sunto
Prima odiis) fratres alterna in vulnera læto
Marte ruant. sit qui rabidarum more ferarum
Mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
Arceat exanimes & manibus æthera nudis
Commaculet, iuuet ista ferum spectare Tonantem.

1 vv. disisque.

Præterea

Praeterea ne sola furor mea regna lacessat,
Quaere deos qui bella ferant, qui fulminis ignes,
Infestumque Iouem clypeo fumante repellant.
Faxo haud sit cunctis leuior metus, atra mouere
Tartara, frondenti quam iungere Pelion Ossae.
Dixerat, atque illi iamdudum regia tristis
Attremuit cratis, suaque, & quae desuper vrget,
Nutabat tellus non fortius aethera vultu
Torquet, & astriferos inclinat Iuppiter axes.
At tibi quos inquit manes, qui limite praeceps
Non licito per inane ruis? subit ille minantem
Iam tenuis visu, iam vanescentibus armis,
Iam pedes. extincto tamen interceptus in ore
Augurij perdurat honos, obscuraque fronti
Vitta manet, ramumque tenet morientis oliuae.
Si licet, & sanctis his ora resoluere fas est
Manibus. O cunctis finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam causas, elementaque noram,
Et sator, oro minas, stimulataque corda remulce.
Neue ira dignare hominem, & tua iura timentem.
Nam nec ad Herculeos (vnde haec mihi pectora?) raptus,
Nec Venerem illicitam (crede his insignibus) ausi
Intramus Lethen fugiat nec tristis in antrum
Cerberus aut nostros timeat Proserpina currus.
Augur Apollineus modo dilectissimus aris
Testor inane chaos (quid enim hic iurandus Apollo?)
Crimine non vllo subeo noua fata: nec alma
Sic merui de luce rapi. scit iudicis vrna
Dictaei, verumque potest deprendere Minos.
Coniugis insidiis, & iniquo venditus auro
Argolicas acies. vnde haec tibi turba recentum
Vmbrarum, & nostra veniunt quoque funera dextra,
Non ignarus ini. subito me turbine mundi
(Horret adhuc animus) mediis e millibus hausit
Nox tua. quae mihi mens? dum per caua viscera terrae
Vado diu pendens? & in aere voluor aperto?
Heu mihi nil ex me sociis, patriaeque relictum est,
Vel captum Thebis. non iam Lernaea videbo
Tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.
Non tumulo, non igne miser, lachrymisque meorum
Productus, toto pariter tibi funere veni.
Nil istis ausurus equis nec deprecor vmbram
Accipere, & tripodum iam non meminisse meorum.
Nam tibi praesagi, quis [1]nam super auguris vsus
Cum Parca tua iussa trahant? sed pectora flectas,
Et melior sis quaeso deus si quando nefanda
Huc aderit coniux, illi funesta reserua
Supplicia, illa tuo rector bene dignior ira.
Accepit ille preces, indignaturque moueri.

1 L. iam.

Vt leo Massyli cum lux stetit obuia ferri,
Tunc iras, tunc arma citat. si decidat hostis
Ire super satis est vitamque relinquere victo.
Interea vittis, lauroque insignis opima
Currus & egregius modo formidatus in armis,
Luce palam fusus nullis, nullisque fugatus
Quaeritur. absistunt turmae. suspectaque tellus
Omnibus, infidi miles vestigia campi
Circuit, atque auida tristis locus ille ruina
Cessat, & inferni vitatur honore sepulchri.
Nuntius hortantis diuersa in parte manipulos
Adrasto vix ipse ratus vidisse Palaemon
Aduolat, & trepidans (steterat nam forte cadenti
Proximus) inspectoque miser pallebat hiatu.
Verte gradum fuge rector ait. si Dorica saltem
Terra loco, patriaque manent, vbi liquimus arces,
Non armis, non sanguine opus. quid inutile ferrum
Stringimus in Thebas? currus humus impia sorbet,
Armaque, bellantesque viros, fugere ecce videtur
Hic etiam quo stamus ager. vidi ipse profunda
Noctis iter, ruptaque soli compage ruentem,
Illum heu, praesagis quo nullus amicior astris
Oecliden. frustraque manus cum voce tetendit.
Mira loquor sulcos etiamnum Rector equorum,
Fumantemque locum, & spumis madida arua reliqui.
Nec commune malum est. tellus cognoscit alumnos,
Stat Thebana acies. stupet haec, & credere Adrastus
Cunctatur, sed Mopsus idem, trepidusque ferebat
Actorides. nam fama nouis terroribus audax
Non vnum cecidisse refert. sponte agmina retro
Non expectato reuocantum more tubarum
Praecipitant. sed torpet iter, falluntque ruentes
Genua viros, ipsique (putes sensisse) repugnant
Cornipedes, nulloque truces hortamine parent,
Nec celerare gradum, nec tollere lumina terra.
Fortius incursant Tyrij sed vesper opacus
Lunares iam ducit equos data foedere paruo
Maesta viris requies, & nox auctura timores.
Quae tibi tunc facies, postquam permissa gemendi
Copia? quis fletus galeis cecidere solutis?
Nil solitum fessos iuuat. abiecere madentes
Sicut erant, clypeos, nec quisquam spicula tersit,
Nec laudauit equum. nitida nec cassidis altam
Compsit adornauitque iubam. vix magna lauare
Vulnera, & effi antes libet intermectere plagas.
Tantus vbique dolor. mensas, alimentaque bello
Debita, nec pugna suasit timor. omnia laudes
Amphiarae tuas, facundaque pectora veri
Commemorant lachrymis, & per tentoria sermo

Vatis. Abisse deos, dilapsáque numina castris.
Heu vbi laurigeri currus? solenniáq; arma?
Et galeæ vittatus apex? hæc antra, lacúsque
Castaliæ tripodúmq; fides? sic gratus Apollo?
Quis mihi sydereos lapsus, mentémque sinistri
Fulguris, aut cæsis saliat quod numen in extis,
Quando iter, vnde moræ, quæ sæuis vtilis armis,
Quæ pacem magis hora velit, quis iam omne futurum
Proferat? aut cum quo volucres mea fata loquentur?
Hos quoque bellorum casus nobisq; tibiq;
Præscieras, & quanta sacro sub pectore virtus!
Venisti tamen, & miseris comes additus armis.
Et cum te tellus, fatalisque hora vocaret,
Tu Tyrias acies, aduersáq; signa vacasti
Sternere: tūc etiam media de morte timendum
Hostibus, et fessi aque abeuntem vidimus hasta.
At nunc te qui casus habet? poteris ne reuerti
Sedibus à Stygiis? aliáque erumpere terra?
Anne sedes hilaris iuxta tua numina parcas?
Et vice concordi disces ventura, docésque?
An tibi fœlices lucos miseratus auerni
Rector, & Elysias dedit inseruare volucres?
Quicquid es, æternus Phœbo dolor, & noua clades
Semper eris, multúmque diu plorabere Delphis.
Hic Tenedon, Cyrrhamque dies, partúque ligatam
Delon, & intonsi claudet penetralia Branchi.
Nec Clarias hac luce fores, Didymæaque quisquam
Limina, nec Lyciam supplex consultor adibit.
Quin & corrigeri vatis nemus, atque Molossi
Quercus anhela Iouis, Troianaque Thymbra tacebit.
Ipsi amnes, ipsáq; volent arescere lauru.
Ipse nihil certum sagis clangoribus æther
Præcinet, & nulla ferientur ab alite nubes.
Iamq; erit ille dies quo te quoque conscia fati
Templa [1]colent, reddétq; tuus responsa sacerdos.
Talia fatidico peragunt solennia regi.
Ceu flammas ac dona rogo, tristésque rependant
Exequias, mollique animam tellure reponant
Fracta deinc cunctis, auersaq; pectora bello.
Sic fortes Minyas subito cum funere Tiphys
Destituit, non arma sequi, non ferre videtur
Remus aquas, ipsiq; minus iam ducere venti.
Iam fessis gemitu paulatim corda leuabat
Exhaustus sermone dolor, noxq; addita curas
Obruit, & tacitis lacrymis irrepere somnus.
At non Sidoniam diuersa in parte per vrbem
Nox eadem: vario producunt sydera ludo
Ante domos, intráq; ipsisq; ad mœnia marcent
Excubiæ, gemina æra sonant, Idæaque terga,
Et moderata sonum vario spiramine buxus.
Tunc dulces superos atque omne ex ordine alumnum
Numen, vbiq; sacros resonant Pæanes, vbique
Serta, coronatumq; merum: nunc funera vident
Augurii ignari, contraque in tempore certant
Tiresiam laudare suum, nunc [1]facta reuoluunt
Maiorum, veteresq; canunt ab origine Thebas.
Hi mare Sidonium, manibusque attrita Tonantis
Cornua, & ingenti sulcatum Nerea tauro.
Hi Cadmum, lassamque bouem, fætúsque cruentis
Martis agros: alij Tyriam reptantia saxa
Ad chelyn, & duras animantem Amphiona cautes.
Hi grauidam Semelen: illi Cythereia laudant
Connubia: & multa deductam lampade fratrum
Harmoniem: nullis iam deest sua fabula mensis.
Ceu modo gemmiferum Thyrso populatus Hydaspen,
Eoasque domos, nigri vexilla triumphi
Liber, & ignotos populis ostenderet Indos.
Tum primum ad cœtus, sociaque ad fœdera mensæ
Semper in abstrusum, diráq; in sede latentem,
Oedipoden exisse ferunt, vultuque sereno
Canitiem nigram squallore & sordida fusis
Ora comis laxasse manu, sociumq; benignos
Affatus, & abacta prius solatia passum.
Quin hausisse dapes, insiccatúmque cruorem
Detersisse genis cunctos audítque refertque,
Quis Ditem, & Furias tantum, & si quando regentem
Antigonen, mæstis solitus pulsare querelis.
Causa latet, non hunc Tyrij sors prospera belli
Quantum bella iuuant natum hortatúrque, probatque,
Nec vicisse velit, sed primos comminus enses
Et scelerum tacito rimatur semina voto.
Inde epulæ dulces, ignotaque gaudia vultu.
Qualis post longa Phineus ieiunia pœna,
Nil stridere domi [2]volucres ut sensit abactas,
Necdum tota fides, hilarisq; mensasque, torosque,
Nec turbata feris tractauit pocula pennis.
Cætera Graiorum curis, armisque iacebat
Fessa cohors, alto castrorum ex aggere Adrastus
Lætificos tenui captabat corde tumultus,
Quanquam æger senio, sed agit miseranda potestas
Inuigilare malis. illum arces vndique clamor
Thebanique vrunt sonitus, & amara lacessit
Tibia, tum nimio voces marcore superba,
Incertaque faces, & iam male peruigil ignis.
Sic vbi per fluctus vno ratis obruta somno,
Conticuit, tantique maris secura iuuentus
Mandauere animas soli, stat puppe magister
Peruigil, inscriptaque deo qui nauigat alno.
Tempus erat, iunctos cum iam soror ignea Phœbi

1 vv. colant reddítque.

1 b. Lecta. 2 l. volucrésque.

Sentit

Sentit e imos, penitúsque[1] cauam sub luce[2] parata
Oceani mugire domum, seséque vagantem
Colligit, & mixto leuiter fugat astra flagello.
Concilium rex triste vocat: quaruntq. gementes
Quis tripodas successor agat? quo prodita laurus
Transeat, atque orbum vita decus. haud mora, cunctis
Insignem fama sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta volunt. qui cum ipse arcana deorum
Partiri, & visas vni iactare solebat
Amphiaraus aues, tantaque haud inuidus artis
Gaudebat dici similem, iuxtaque secundum.
Illum ingens confundit honos, inopinaq. turbat
Gloria, & oblatas frondes submissus adorat,
Séque oneri negat esse parem, cogique meretur.
Sicut Achemenius solium, gentésque paternas
Excepit, si forte puer, cui viuere patrem
Tutius, incerta formidine gaudia librat,
An fidi proceres, an pugnet vulgus habenis:
Cui latus Euphratae, cui Caspia limina mandet,
Sumere tunc arcus, ipsúmque onerare veretur
Patris equum, visúsque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere Tiaram.
Atque is vbi intorto signauit vellere crinem,
Conueniique deos, hilaris per castra tumultu
Vadit ouans, ac prima sui documenta sacerdos
Tellurem placare parat, nec futile moestus
Id visum Danais. geminas ergo ilicet aras
Arboribus viuis, & adulto cespite texi
Imperat, innumerósque dea sua munera flores,
Et cumulos frugum, & quicquid nouat integer annus
Addit, & intacto spargens altaria lacte
Incipit: O hominum diuumq. aeterna creatrix,
Quae fluuios, syluasque, animasque, & semina mundi
Cuncta, Prometheasque manus, Pyrrhaeaque saxa
Gignis, & impastis quae prima alimenta dedisti,
Mutastique viros, quae pontum ambisque, vehisque,
Te penes & pecudum gens mitis, & ira ferarum,
Et volucrum requies. firmum atque immobile mundi
Robur inoccidui, te velox machina caeli
Aere pendentem vacuo, te currus vterque
Circuit. O rerum media, indiuisaque magnis
Fratribus. ergo simul tot gentibus alma, tot altis
Vrbibus, ac populis subtérque, ac desuper vna
Sufficis, astriferumq. domos Atlanta supernas
Ferre laborantem, nullo vehis ipsa labore.
Nos tantum portare negas? nos diua grauaris?
Quod precor ignari luimus scelus? an quia plebes
Externa, Inachiis huc aduentamus ab oris?

1 l. caua 2 paratam.

Omne homini natale solum, nec te optima saeuo
Tanquam humiles populos deceat distinguere fine.
Vndique vbique tuis maneas cõmunis, & arma
Hinc, atque inde feras. liceat (precor) ordine belli
Pugnaces efflare animas, & reddere caelo.
Ne rape tam subitis spirantia corpora bustis,
Ne propera. veniemus enim quo limite cuncti,
Qua licet ire via tantum exorata Pelasgis
Siste leuẽ campum, celeres neu praecipe Parcas.
At tu care deis, quem non manus vlla, nec enses
Sidonii, sed magna sinu Natura soluto
Ceu te Cyrrhaeo meritum tumulare hiatu,
Sic amplexa coit, hilares des ore precatus
Nosse tuos, caeloque, & vera monentibus aris
Consilia, & quae populis proferre parabas,
Me doceas. tibi sacra feram praesagaque, tuique
Numinis interpres, te Phoebo absente vocabo.
Ille mihi Delo, Cyrrhaque potentior omni
Quorum ille adytis melior locus. haec vbi dicta,
Nigrantes terrae pecudes, obscuraque mergit
Armenta, ac viuis cumulos vndantis arenae
Aggerat, & vatis mortis simulacra rependit.
Talia apud Graios, cum iam Mauortia contra
Cornua, iam saeuos fragor auctus excitat enses.
Addit acerba sonum Theumesi e vertice crinem
Incutiens, acuitque tubas, & sibila miscens
Tisiphone. stupet insolito clangore Cytharon
Mareidesque, & turres carmen non tale secutae.
Iam trepidas Bellona fores, armataque pulsat
Limina. iam multo laxantur cardine Thebae.
Turbat eques pedites, currus properantibus obstant,
Ceu Danai post terga premant. sic omnibus alae
Arctantur portis, septemque exitibus haerent.
Ogygiis it forte Creon, Echioeis a mittunt
Neitaeis ipse Homoloidas occupat Haemon,
Ipsa Proetides, acisum sudere Dryanta
Electra, quatit Hypsilla manus Eurymedontis,
Culmina magnanimus stipat Dircaea Menoeceus,
Qualis vbi aues si... certus pabula caeli
Nilus, & Eoas magno bibit ore pruinas,
Scindit fontis opes, septemq. patentibus aruis
In mare fert hyemes, penitus cessere fugatae
Nereides, dulcique timent occurrere ponto.
Tristis at inde gradum tarde mouet Inachia pubes
Praecipue Elea, Lacedaemoniaq. cohortes
Et Pylii. subitum nam Thiodamanta sequuntur
Augures fraude sua, necdum accessere regenti.
Nec tua te princeps tripodum sola agmina quaerunt,
Cuncta phalanx sibi deesse putat. minor ille per alas
Septimus extat apex. liquido velut aethere nubes
Inuida parrhasiis vnum si detrahas astris
Truncus honor plaustri. nec idem nitet igne recisso

Axis, & incerti numerant sua sydera nautæ.
Sed iam bella vocant. alias noua suggere vires.
Calliope, maiórque chelyn mihi tendat Apollo.
Fatalem populis vltro poscentibus horam
Admonet atra dies. Stygiisq; emissa tenebris
Mors fruitur cœlo, bellatorémque volando
Campum operit, nigroque viros inuestat [1] amictu
Nil vulgare legens, sed quæ dignissima vita
Funera, præcipuos annis, animísque cruento
Angue notat, iamq; in miseros pensum omne sororum
Scinditur, & Furiæ rapuerunt licia Parcis.
Stat medius campis etiamnum cuspide sicca
[2] Armipotens, iámque hos clypeum, iam vertit ad illos
Arma ciens, abolétque domos, connubia, natos.
Pellitur & patriæ, qui mente nouissimus exit,
Lucis amor. tenet in capulis, hastisq; paratas
Ira manus, animusq; vltra thoracas anhelus.
Cònantur galeæq; tremunt horrore comarum.
Quid mirum caluisse viros? flammantur in hostem
Cornipedes, niueoq; rigant sola putria nimbo.
Corpora ceu mixti dominis, irasq; sedentum
Induerint. sic frena terunt, sic prælia poscunt
Hinnitu, tollúntque armos, equitémque [3] supinant.
Iamque ruunt, primúsque virum concurrere puluis
Incipit. & spatiis vtrinq; æqualibus acto,
Aduentant, mediúmq; vident decrescere campum.
Iam clypeus clypeis, vmbone repellitur vmbo,
Ense minax ensis, pede pes. & cuspide cuspis.
Sic obnixa acies pariter suspiria firmant,
Admotaq; nitent aliena in casside crista.
Pulcher adhuc belli vultus: stant vertice coni,
Plena armenta virum, nulli sine præside currus,
Arma loco, splendent clypei, pharetræq; decora,
Cingulaque, & nondum deforme cruoribus aurum.
At postquam rabies, & vitæ prodiga Virtus
Emisere animos. non tanta cadentibus Hœdis
Aeriam Rhodopen solida vinc verberat Arctos,
Nec fragor Ausoniæ tantus, cum Iuppiter omni
Arce tonat. tanta quatitur nec grandine Syrtis
Cum Libya Boreas Italos niger attulit imbres.
Exclusere diem telis. stant ferrea cælo
Nubila, nec iaculis arctatus sufficit aer.
Hi pereunt missis: illi redeuntibus hastis.
Concurrunt per inane sudes & mutua perdunt
Vulnera, concurrunt hastæ, stridentia fundæ
Saxa pluunt. volucres imitantur fulgura glandes,
Et formidanda non vna morte sagitta.
Nec locus ad terram telis. in corpora ferrum
Omne cadit. A se se ignari perimuntq; cadúntq;
Casus agit Virtutis opus. nunc turba recedit,
Nunc premit, ac vicibus tellurem amittit, & aufert.
Vt ventis, nimbisq; minax, cùm soluit habenas
Iuppiter, alternoq; affligit turbine mundum.
Stat cæli diuersa acies, nunc fortior Austri,
Nunc Aquilonis hyems; donec pugnante procella
Aut nimius hic vicit aquis, aut ille sereno.
Principium pugnæ turmas Asopius Hypseus
Oebalias (namque hæ magnum, & gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt vmbonibus agmen)
Reppulit erepto cuneis ductore Menalca.
Hic & mente Lacon, crudi torrentis alumnus
(Nec turpauit auos) hastam intra pectus euntem
(Ne pudor in tergo) per & ossa & viscera retro
Extrahit. atque hosti dextra labente remittit
Sanguineam: dilecta genis morientis oberrant
Taygeta, & pugnæ, laudatáq; verbera matri.
Phædimon Iasiden arcu Dircæus Amyntas
Destinat (heu celeres Parcæ) iam palpitat aruis
Phædimus, & certi nondum tacet arcus Amyntæ.
Abstulit ex humero dextram Calydonius Agrenus
Phegeos. illa suum terra tenet improba ferrum,
Et mouet extremis sparsa inter tela iacentem
Progrediens. truncamque tamen percussit Acetes.
Iphin atrox Athamas, Argum ferus impulit Hypseus.
Strauit Abanta Pheres, diuersáque vulnera flentes
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga iacebant.
Inachidæ gemini geminos ex sanguine Cadmi
Occultos galeis (saua ignorantia belli)
Perculerant ferro. sed dum spolia omnia casis
Eripiunt. videre nefas. & mæstus vterque
Respicit ad fratrem, pariterque errasse queruntur.
Cultor Ion Pisæ, cultorem Daphnea Cyrrhæ
Turbatis prostrauit equis. hunc laudat ab alto
Iuppiter, hûc tardus frustra miseratur Apollo.
Ingentes Fortuna viros illustrat vtrinque
Sanguine in aduerso. Danaos Cadmeius AEmon
Sternit, agítque furens. sequitur Tyria agmina Tydeus.
Hunc Pallas præsens, illum Tirynthius implet.
Qualiter hyberni summis duo montibus amnes
Franguntur, geminaq; cadunt in plana ruina.
Contendisse putes, vter arua, arbustaque tollat,
Altius aut superet pontes. ecce vna receptas
Confundit iam vallis aquas: sibi quisque superbus
Ire cupit, pontoq; negant descendere mixti.
Ibat sumserat iam quatiens Onchestius Idæ

1 l. hiatu 2 vv. bellipotens.
3 b. taugant 4 l. stipe.

Lampetidas per medios, turbabátque agmina Graium
Igne viam rumpens. magno quem comminus ictu
Tydeos hasta ferit, discussáque casside fixit.
Ille ingens in terga iacet, stat fronte superstes
Laurea, collapsæ veniunt in tempora flammæ.
Prosequitur Tydeus: sævos ne dixeris Argos.
Igne tuo Thebane rogum concedimus, arde.
Inde velut primo Tigris gavisa cruore
Per totum cupit ire pecus, sic Aona saxo
Ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaonas hasta
Transigit. Ægea Veneris quos Mæra sacerdos
Ediderat prohibente Dea. vos præda cruenti
Tydeos, et sævas etiamnum mater ad aras.
Nec minus Herculeum contra vagus Æmona ducit
Sanguis, inexpleto rapitur per millia ferro.
Nunc tumidæ Calydonis opes, nunc torva Pylenes
Agmina, nunc mæsta fundens Pleuronis alumnos
Donec in Olenium fessa iam cuspide Butan
Incidit. hunc turmis[1] obsessum, & abire vetantem
Aggreditur. puer ille, puer, malásque comámque
Integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
In galeam librata venit:[2] funduntur vtrinque
Tempora, dividuíq́. cadunt in brachia crines.
Et non hoc metuens inopino limite vitæ
Exsolvit tunc flavum Hypanim, flavumque Polyten.
Ille genas Phœbo, crinem hic pascebat Iaccho.
Sævus vterque deus. Victus Hyperiona iungit.
Conversumque fuga Damasum, sed lassa per armos
Hasta viri trans pectus abit, parmámque tenenti
Excutit, & summa fugiens in cuspide portat.
Sterneret adversos etiamnum Ismenius Æmō
Inachidas (dextram tela regit, viresque ministrat
Amphitryoniades) sævum sed Tydea contra
Pallas agit, tamq́. adverso venere favore
Comminus. & placido prior hæc Tirynthius ore,
Fida soror quænam hunc belli caligine nobis
Congressum Fortuna tulit? num regia Iuno
Hoc molita nefas? citius me fulmina contra
Infandum ruere, & magno bellare parenti
Aspiceas. genus huic (sed mitto agnoscere.) quando
Tu diversa foves. nec si ipsum comminus Hylum
Tydeos hasta tui, Stygióq́. ex orbe remissum
Amphitryona petat, teneo. æternúmq́. tenebo
Quantum hæc diva manus, quoties sudaverit ægis
Ista mihi. duris famulus cùm casibus omnes

1 vv. obuersum. 2 vv. funduntur.

Lustro vagus terras: ipsa heu comes, invia mecum
Tartara, ni superos Acheron excluderet, isses.
Tu patrem, cælúmq́; mihi: quis tanta relatu
Æquet? habet totas si mens excindere, Thebas.
Cedo equidem, veniamque precor. sic orsus abibat.
Pallada mulcet heros, redítq́; ardore remisso
Vultus, & erecti sederunt pectoris angues.
Sensit abisse deum. lenius Cadmeius Æmon
Tela rotat, nullósq́; manum cognoscit in ictus.
Tunc magis, atque magis vires animúsque recedunt,
Nec[1] pudor ire retro, cedentem Acheloius Heros
Impetit, & librans vni sibi missile telum,
Direxit iactus, summa qua margine parma
Ima sedet galea & iuguli vitalia lucent.
Nec frustrata manus, mortémque invenerat hasta.
Sed prohibet, paulúmq́; humeri libare sinistri
Præbuit, & merito parcit Tritonia fratri.
Ille tamen nec stare loco, nec comminus ire
Amplius, aut vultus audet perferre cruenti
Tydeos. ægra animo vis, ac fiducia cessit.
Qualis setigeram Lucana cuspide frontem
Strictus aper, penitus cui non infossa cerebro
Vulnera, nec felix dextræ tenor. in latus iras
Frangit, & experta iam non venit obvius hasta.
Ecce ducem turma cincta indignatus in hostem
Spicula, felici Prothoum torquere lacerto
Turbidus Oenides, vna duo corpora pinu
Cornipedémque, equitémque ferit. ruit ille ruentem
In Prothoum, lapsasq́. manu quærentis habenas
In vultum galeam, clypeumq́. in pectora calcat.
Saucius extremo donec cum sanguine frenos
Respuit, & iuncta domino cervice recumbit.
Sic vlmus vitisque, duplex iactura coloni
Gaurano de monte cadunt: sed mæstior vlmus
Quærit vtrumque nemus, nec tam sua brachia labens,
Quam gemit assuetas, invitáq́. proterit vvas.
Sumpserat in Danaos Heliconius arma Chorabus
Ante comes Musis, Stygij cui conscia pensi
Ipsa diu inspectis letum prædixerat astris
Vrania: cupit ille tamen pugnasq́; virosq́;
Forsitan vt caneret, longa iacet ipse canendus
Laude. sed amissum Musæ flevere sorores.
Pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Ismenen, Tyrij iuvenis non advena belli
Quamuis Cyrrha domus. soceros nec tristibus actis
Aversatus erat, sponsam cui castus amanti
Squallor, & indignis commendat gratia luctus.
Ipse quoque egregius, nec pectora virginis illi
Diversa, inque vicem sineret Fortuna, placebant.
Bella vetant tedas, iuvenisq; hinc maior in hostes

1 l. pudet.

Irruit primis immixtus, & agmina Lernæ
Nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur agit. triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros, & leuia mater
Pectora, tunc auro phaleras, auróque sagittas
Cingulaque, & manicas, ne coniuge vilior iret
Presserat, & mixtum cono crispauerat aurum.
Talibus heu fidens vocat vltro in prælia Graios.
At primum faciles grassatus cuspide turmas
Arma refert socijs, & in agmina fida peracta
Cæde redit. sic Hircana Leo Caspius vmbra
Nudus adhuc, nulloque iubæ flauentis honore,
Terribilis, magnique etiamnum sanguinis insons,
Haud procul à stabulis captat custode remoto
Segne pecus teneraque famē consumit in agna.
Mox ignotum animi, ac solo corpore mensus
Tydea non timuit fragilique lacessere telo
Sæpius infrendentem aliis, aliósque sequentem
Ausus erat. tandem inualidos Ætolus ad ictus
Fortè refert oculos, & formidabile ridens.
Iamdudum video, magnum cupis improbe leti
Nomen ait. simul audacem non ense nec hasta
Dignatus, leuiter digitis imbelle solutis
Abiecit iaculum. latebras tamen inguinis altè
Missile, ceu totis intortum viribus hausit.
Præterit haud dubium fati, & spoliare superbis
Oenides, Neque enim has Marti, aut tibi bellica Pallas
Exuuias figemus ait. procul arceat ipsum
Ferre pudor. vix si bellum comitata relictis
Deiphile thalamis, illi illudenda tulissem.
Sic ait, & belli maiora ad præmia mente
Ducitur. innumeris veluti Leo fortè potitus
Cædibus, imbelles vitulos, mollésque iuuencas
Trāsmittit, magno furor est in sanguine mergi,
Nec nisi regnatoris ceruice recumbere tauri.
At non semianimi clamore Menœcea lapsus
Fallit Atys prauertit equos curruque citato
Desilit. instabat pubes Tegeæa iacenti,
Nec prohibent Tyrij. pudeat Cadmea iuuentus
Terrigenæ monstra patres, quo tenditis, inquit.
Degeneres? meliúsne iacet pro sanguine nostro
Hospes Atys? tantum hospes adhuc, & coniugis vltor
Infelix nondum ille sua nos pignora tanta
Prodimus? insurgunt iusto firmata pudore
Agmina, cuique sua redeunt in pectora curæ.
Interea thalami secreta in parte sorores
Par aliud morum, miserique innoxia proles
Oedipoda, varias miscent sermone querelas.
Nec mala quæ iuxta, sed longa ab origine fati,
Hæc matris tedas, oculos ast illa paternos
Altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
Bella ambo. grauis hinc miseri cunctatio voti.
Nutat vtroque timor, quemnam hoc certamine victum,
Quem vicisse velint tacitè præponderat exul.
Sic Pandioniæ repetunt vbi fida volucres
Hospitia, atque larem bruma pulsante relictum
Stantque super nidos, veterisque exordia fati
Enarrant tectis, & truncum ac flebile murmur
Verba putant. vox que illa tamen non dissona verbis.
Atque ibi post lachrymas, & lōga silentia rursus
Inchoat Ismene. Quisnam hic mortalibus error?
Quæ decepta fides, curam inuigilare quieti,
Claraque per somnos animis simulacra reuerti:
Ecce ego quæ thalamos, nec si pax alta maneret,
Tractarem sensu (pudet heu) connubia vidi
Nocte soror. sponsum vnde mihi sopor intulit amens
Vix notum visu? semel his in sedibus illum
Dum mea nescio quo spondentur fœdera pacto
Respexi non sponte soror. turbata repente
Omnia cernebam. subitusque intercidit ignis,
Méque sequebatur rabido clamore reposcens
Mater Atys. quænam hæc dubia præsagia cladis?
Nec timeo dum tuta domus, mitísque recedat
Doricus, & tumidos liceat componere fratres.
Talia iactabant. subito cùm pigra tumultu
Expauit domus. & multo sudore receptus
Fertur Atys, seruans animam iam sanguine nullo.
Cui manus in plaga. dependet languida ceruix
Exterior clypeo crinésque a fronte[1] superni.
Prima videt, caramque tremēs Iocasta vocabat
Ismenen. namque[2] hanc solam moribunda precatur
Vox generi. solum hoc gelidis iam nomē inerrat
Faucibus. exclamant famulæ, tollebat in ora,
Virgo manus. tenuit sanus pudor. attamen ire
Cogitur. indulget summum hoc Iocasta iacenti.
Ostenditque, offertque quater: iam morte sub ipsa
Ad nomen visus, deiectaque fortiter ora
Sustulit. illam vnam neglecto lumine cæli
Aspicit, & vultu non exsatiatur amato.
Tunc quia nec genitrix iuxta, positusque beata
Morte pater, sponsæ munus miserabile tradunt,
Declinare genas. ibi demum teste remoto
Fassa pios gemitus, lachrymasque in[3] vulnera fudit.
Dumque ea per Thebas aliis serpentibus ardens,
Et face mutata bellum integrabat Enyo.
Arma[4] volant, primos veluti modo comminus ictus
Sustulerint, omnisque etiamnum luceat ensis,
Eminet Oenides, quamuis & arundine certa
Parthenopæus agat, morsentumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
Iam procul Aonias volet agnoscenda cateruas.
Tydeos illa dies, illum fugiuntque, tremuntque,
Clamantem: Quo terga datis? licet ecce peremptos
Vlcisci socios, mœstamque rependere noctem.
Ille ego inexpleto solus qui cædibus hausi

1 vv. supini. 2 vv. hoc 3 vv. lumina 4 vv. volāt

Quin-

Quinquaginta animas, totidem totidemq́ue gregatim
Ferte manus. nulline patres, nullíque tacentum
Vnanimes fratres? quæ tanta obliuia luctus?
Quam pudet Inachias contemptum abijsse Mycenas?
Hinc super Thebis? hæc robora regum? vbi autem
Egregius dux ille mihi? simul ordine lęuo
Ipsum exhortantem cuneos, capitisq́ superbi
Insignem fulgore videt. nec segnius ardens
Accurrit, niueo quàm flammiger ales olori
Imminet & magna trepidum circumligat vmbra.
Tunc prior. Aonia rex ô iustißime gentis
Imus in arma palam, tandémque ostendimus enses?
An noctem & solitas placet expectare tenebras?
Ille nihil contra. sed stridula cornus in hostem
It referens mandata ducis. quam prouidus heros
Iam iam in fine via percussam obliquat, & ipse
Telum ingens auidè, & quanto non ante lacerto
Impulit. ibat atrox finem impositura duello
Lancea. conuertère oculos vtrinque fauentes
Sidonij Graiíque dei, crudelis Erinnys
Obstat & infando differt Etheoclea fratri.
Cuspis in armigerum Phlegyam peccauit. [1]vbi ingens
Pugna virum stricto nam sæuior irruit ense
Aetolus, retroq́ datum Thebana regebant
Arma ducem. sic densa Lupum iam nocte sub atra
Arcet ab [2]oppresso pastorum turba iuuenco:
Improbus erigitur contra, nec cura vitantes
Impetere, illum illum simel in quem venerat, vrget.
Non secus obiectas acies turbamq́ minorem
Dissimulat, transitque manu. tamen ora Thoantis
Pectora Deilochi, Clonij latus, ilia torui
Perforat Hippotadæ. truncus sua membra remittit,
Interdum galeasq́ rotat per nubila plenas.
Et iam corporibus sese spoliisq́ cadentum
Clauserat vnum acies circum consumitur, vnum
Omnia tela vouent summis hæc ossibus hærent,
Pars frustrata cadunt, partem Tritonia vellit,
Multa rigent clypeo. densis iam consitus hastis
Ferratum quatit vmbo nemus, tergóque fatiscit
Atque humeris gemitus aper, nusquam ardua coni
Gloria, quippe apicem torua Gradiuus habebat
Caßidis haud latum domino rati omen. inusta
Temporibus nuda æra sedent. circumq́ sonoro
Vertice percusso, voluuntur in arma molares.
Iam cruor in galeam, iam saucia proluit ater
Pectora permixtus sudore. & sanguine torrens.
Respicit hortantes socios, & Pallada fidam

Longius opposita celantem lumina parma.
Ibat enim magnum lachrymis inflectere patrem.
Ecce secat Zephyros, ingentem fraxinus iram.
Fortunamque ferens, teli non eminet author.
Astacides Menalippus erat, nec prodidit ipse,
Et vellet latuisse manum sed gaudia turma
Monstrabant trepidum. nam flexus in ilia Tydeus
Submissum latus. & clypei laxauerat orbem.
Clamorem Aonij [1]tollunt gemitumq́ Pelasgi,
Obiectantq́ manus indignantemq́ tuentur.
Ille per oppositos, longè rimatus amarum
Astaciden, totis animam se cogit in ictum
Reliquijs, telúmque iacit, quod proximus Hopleus
Prabuerat perit expressus conamine sanguis.
Tunc tristes socij cupidum bellare, (quis ardor!)
Et poscentem hastas, mediáque in morte negantem
Expirare, trahunt, summáque in margine campi
Effultum gemina latera inclinantia parma
Ponunt, ac sæui rediturum ad [2]pręmia Martis
Promittunt flentes. sed & ipse recedere cœlum,
Ingentesq́ animos extremo frigore labi
Sensit, & innixus terra. Miserescite, clamat,
Inachidæ non ossa precor referantur vt Argos,
Aetolumue larem. nique enim mihi cura [3]supremi
Funeris. odi artus, fragilémque hunc corporis vsum
Desertorem animi. caput ô caput ô mihi si quis
Adportet Menalippe tuum nam voluere aruis,
Fido equidem. nec me virtus suprema fefellit.
I precor Atrei si quid tibi sanguinis vnquam
Hippomedon. vade O primus puer inclyte bellis
Arcas, & Argolica Capaneu iam maxime turma.
Moti omnes. sed primus abit, primúsque repertum
Astaciden medio Capaneus è puluere tollit
Spirantem, læuaq́ super ceruice reportat,
Terga cruentantem concussi vulneris vnda.
Qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro,
Captiuumq́ suem clamantibus intulit Argis.
Erigitur Tydeus, vultúque occurrit & amens
Lætitiaq́ iraq́. vt singultantia vidit
Ora, trahíque oculos, seséque agnouit in illo:
Imperat abscisum porgi, læuaque receptum
Spectat atrox hostile caput, gliscitq́ tepentis
Lumina torua videns, & adhuc dubitantia figi.
Infelix contentus erat. plus exigit vltrix
Tisiphone. iamque inflexo Tritonia patre
Venerat, & misero decus immortale ferebat.
Atque illum effracti perfusum tabe cerebri
Aspicit, & viuo scelerantem sanguine fauces.

1 vv. ibi. 2 l. appresso.

1 vv. vilitent. 2 l. prælia. 3 l. suprema.
4 l. Archadis.

Nec comites auferre valent. stetit aspera Gorgo
Crinibus emissis, vertique ante ora Cerastæ
Velauere deam. fugit auersata tacentem
Nec prius astra subit, quàm mystica lampas, & insons
Elisos multa purgauit lumina lympha.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER IX.

ASPERAT Aonios rabies audita cruenti
Tydeos. ipsi etiam minus ingemuere iacentem
Inachidæ, culpantq; virum, & rupisse queruntur
Fas odij. quin te diuum implacidissime, quanquam
Præcipuum tunc cædis opus Gradiue furebas,
Offensum virtute ferunt. nec comminus ipsum
Ora, sed & trepidos retro torsisse iugales.
Ergo profanatum Menalippi funus acerbo
Vulnere, non alio vltum Cadmeia pubes
Insurgunt stimulis. quàm si turbata sepulchris
Ossa patrum, monstris; datæ crudelibus vrnæ.
Accendit rex ipse furor, quisquamne Pelasgis
Mitis adhuc? hominemque gerit? iam morsibus vncis
(Prò furor! vsque adeò tela exhaurimus?) artus
Dilacerant. nonne Hircanis bellare putatis
Tigribus? aut sæuos Libyæ contraire leones?
Et nunc ille iacet (pulchra o solatia leti)
Ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
Immoritur tabo. nos ferrum, mite, facesque:
Illis nuda odia, & feritas iam non eget armis.
Sic peragant rabidi, claraq; hac luce fruantur
Dum videas hæc summe pater. sed enim hiscere campos
Conquesti, terraq; fugam mirantur an illos
Vel sua portet humus? magno sic fatus agebat
Procursu fremituque viros. furor omnibus idem
Tydeos inuisi spoliis, raptoque potiri
Corpore non aliter subtexunt astra cateruæ
Incæstarum auium, longe quibus aura nocentem
Aera deserta! que tulit sine funere mortes.
Illo auida cum voce ruunt. sonat arduus æther
Plausibus, & cælo volucres cessere minores.
Fama per Aonium rapido vaga murmure campum
Spargitur in turmas. solito pernicior index
Cum lugenda refert: donec eius maxima fando
Damna vehit, trepidas lapsa est Polynicis ad aures.
Diriguit iuuenis, lachrymæq; hæsere paratæ,
Et cunctata fides. nimium nam cognita virtus
Oenidæ, credi letum suadetq;, vetatq;.
Sed postquam haud dubio clades authore reperta est.
Nox oculos, mentemq; rapit. tum sanguine fixo
Membra simul, simul arma ruunt, madet arduus fletu
Iam galea, atque ocrea clypeum excepére cadentem.
It mæstus genua ægra trahens, hastamque sequentem
Vulneribus seu mille grauis, totisque per artus
Saucius. assistunt socij, monstrantq; gementes.
Tandem ille abiectis, vix quæ portauerat, armis
Nudus in egregij vacuum iam corpus amici
Procidit, & tales lachrymas cum voce profudit.
Hasne tibi armorum spes o suprema meorum
Oenide grates? hæc præmia digna rependi?
Nudus vt inuisa Cadmi tellure iaceres
Sospite me? nunc exul ego, æternumq; fugatus
Quando alius misero, ac melior mihi frater ademptus.
Nec iam sortitus veteres, regniq; nocentis
Periurum diadema peto quo gaudia tanti
Empta mihi? aut sceptrum quod non tua dextera tradet?
Ite viri. solumque fero me linquite fratri.
Nil opus arma vltra tētare. & perdere mortes?
Ite precor. quid iam dabitis mihi denique maius?
Tydea consumpsi. quanam [1] hunc ego morte piabo?
O socer, O Argi. & prima bona surgia noctis,
Alternaq; manus. & longi pignus amoris
Ira breuis non me ense tuo tunc maxime Tydeu
(Et poteras) nostri mactasti in limine Adrasti?
Quin etiam Thebas me propter, & impia fratris
Tecta libens, vnde haud alius remeasset, adisti
Ceu tibimet sceptra, & proprios laturus honores,
Iam Telamona pium, iã Thesea fama tacebat,

1 l. hoc.

Qualis

Qualis & ecce iaces? qua primum vulnera miser?
Quis tulit hic, quis ab hoste cruor? quæ te agmina? quiue
Innumeri strauere globi? ni fallor, & ipse
Inuidet, pater, & tota Mars impulit hasta.
Sic ait, & mœrens etiamnum lubrica tabo
Ora viri tergit lachrymis, dextramque reponit.
Tune meos hostes hucusque exosus? & vltro
Sospes ego! exuerat vagina turbidus ensem,
Aptabatque neci: comites tenuere. socerque
Castigat, bellique vices, ac fata reuoluens
Solatur tumidum, longéque à corpore caro
Paulatim vnde dolor, letique animosa voluptas
Amouet, ac tacitè ferrum inter verba reponit.
Ducitur, amisso qualis consorte laborum
Deserit inceptum media inter iugera sulcum
Taurus iners, colloq́; iugum deforme remisso
Parte trahit, partem lachrymans sustentat arator.
Ecce autem hortatus Eteoclis, & arma secuti
Lecta manus, iuuenes, quos nec Tritonia bello
Nec prope collata spreuisset cuspide Mauors
Aduentant. contra collecta & pectora parma
Fixerat, atque hastam longè protenderat, hæret
Arduus Hippomedon. seu fluctibus obuia rupes,
Cui neq; de cælo metus, & fracta æquora cadũt:
Stat cunctis immota minis, timet ipse rigentem
Pontus, & ex alto misera nouere carina.
Tunc prior Aonides validam simul elicit hastam.
Non pudet hos Manes? hoc infamantia bellum
Funera diis coram, & cælo inspectante tueri?
Scilicet egregius sudor memorandaque virtus
Hanc cumulare feram? nec non mœrentibus Argos
Exequiis lachrymandus eat? mollique pheretro
Infandam eiectans saniem? dimittite curam.
Nulla illum volucres, nulla impia monstra, nec ipse
Si demum, pius ignis edat. nec plura, sed ingens
Intorquet iaculum, duro quod in ære moratum,
Transmissumque tamen clypei stetit orbe secundo.
Inde Pheres, acerque Lycus. sed cassa Pheretis
Hasta redit, Lycus excelso terrore comantem
Perstrinxit galeam, conuulsa cuspide longe
Diffugere iuba, patuitque ingloria cassis.
Ipse nec ire retro, nec inobuia conatus arma
Exilit, inque eadem sese vestigia semper
Obuersus cunctis profert, recipitq́;, nec vnquam
Longius indulget dextra, motúsque per omnes
Corpus amat. corpus seruans, circumque, supraque
Vertitur. imbellem non sic amplexa iuuencum
Infestante lupo, cùm prima in fata tuetur
Mater, & ancipiti circumfert cornua gyro.
Ipsa nihil metuens, sexusq; oblita minores
Spumat, & ingentes imitatur fœmina tauros.
Tandem intermissa iaculantum nube potestas
Reddere tela fuit namque & Sycionius Alcon
Venerat auxilio, Pisæaque præpetis Ida
Turba subit, cunctique replent. his fretus, in hostes
Lernæam iacit ipse trabem. volat illa sagittis
Æqua fuga, mediumq; nihil cunctata Polyten
Transabit, & iuncti clypeum cauat improba Mopsi.
Phocea tunc Cydona, Tanagræumque Phalantum,
Atque Erycem, hunc retro conuersum, & tela petentem
Dum spes nulla necis, crinito à vertice figit.
Faucibus ille cauis hastam non ore receptam
Miratur moriens, paritérque & murmure plenus
Sanguis, & expulsi saliérunt cuspide dentes.
Ausus erat furto dextram iniectare Leonteus
Pone viros atque arma latens, positumque trahebat
Prenso crine caput. vidit, quanquam vndique crebra
Hippomedon ante ora mina, sæuóque proteruam
Abstulit ense manum. simul increpat. Hanc tibi Tydeus
Tydeus ipse rapit, post & confecta virorum
Fata time, magnosq; miser fuge tãgere manes.
Ter Cadmæa phalanx toruum abduxere cadauer,
[1] Terque trahunt Danai. Siculi velut anxia puppis
Seditione maris, nequicquam obstante magistro
Errat, & [2] aduerso redit in vestigia velo.
Non ibi Sidoniæ valuissent pellere cœpto
Hippomedonta manus. non illum impacta mouerent
Tormenta oppositum, formidatique superbis
Turribus impulsus tentato vmbone redissent.
Sed memor Elysii regni, noxasque [3] retexens
Tydeos, in medios aliis subit impia campos
Tisiphone. sensere acies, subitúsque cucurrit
Sudor equis, sudorque viris: quanquam orè remisso
Inachium fingebat Halym nusquam impius ignis,
Verberaque, & iussi tenuere silentia crines.
Arma gerit, iuxtaq; fert latus Hippomedontis
Blanda genas, vocemque venit. tamen ille loquentis
Extimuit vultus, admiratúrque timorem.
Ille autem lachrymans, Tu nunc, ait, inclyte frustra.
Exanimes socios, inhumataque corpora Graiũ,
(Scilicet is nobis metus aut iã cura sepulchri?)
Protegis. ipse manu Tyria iã captus Adrastus
Raptatur, teque ante alios, te voce, manuque
Inuocat. heu qualem versare in sanguine vidi.

1 vv. ter retrahunt. 2 vv. auerso.
3 vv. recensens.

Exutam canos lacero diademate crines.
Nec procul hinc, aduerte oculos. vbi plurimus ille
Puluis, vbi ille globus, paulũ stetit anxius Heros,
Librabátque metus. premit aspera virgo. quid hæres?
Inuidiam hi retinent manes? & vilior ille
Qui superest? miserũ socii opus, & sua mandat
Prælia, & vnanimi vadit desertor amici
Respiciens tamen, & reuocent si fortè paratus.
Inde legens turbata trucis vestigia diua,
Huc illuc frustra ruit auius, impia donec
Eumenis ex oculis, reiecta cærula parma
Fugit, & innumeri galeam rupere cerastæ.
Aspicit infelix discussa nube quietos
Inachidas, currúmque nihil metuentis Adrasti.
Et Tyrij iam corpus habent. iam gaudia magna
Testantur voces, victórque vlulatus[1] oberrat
Auribus, occultóque ferit præcordia luctu.
Ducitur hostili (prô dura potentia fati)
Tydeus ille solo, modò cui Thebana sequenti
Agmina, siue gradum, seu frena effunderet, ingens
Limes vtrinque datus: nusquam arma, manusque quiescunt,
(Nulla viri feritas) iuuat ora rigentia leto,
Et formidatos impunè lacessere vultus
Hic amor, hoc vnà timidi fortésque sequuntur
Nobilitare manus. infectáque sanguine tela
Coniugibus seruant, paruisque ostendere natis.
Sic vbi Maura diu populatum rura Leonem
Quem propter, clausique greges, vigilántque magistri
Pastorum lassæ debellauere cohortes.
Gaudet ager, magno subeunt clamore coloni
Præcerpuntq; iubas, immaniáque ora recludũt,
Damnaque commemorant. seu iam sub culmine fixus
Excubat, antiquo seu pendet gloria luco.
At ferus Hippomedon quanquam iam sentit inane
Auxilium, & seram rapto pro corpore pugnam,
It tamen & cæcum rotat irreuocabilis ensem.
Vix socios, hostémque nihil dum tardet euntem
Secernens. sed cæde noua iam lubrica tellus
Armáque, seminecésque viri, currusq; soluti
Impediunt. leuumque femur, quod cuspide fixũ
Regis Echionij, seu dissimulauerat ardens
Siue ibi nesciuerat. mœstum videt Hoplea tandem.
Tydeos hic magni fidus comes, & modo frustra
Armiger. alipedum prona ceruice tenebat
Fatorum ignarum domini, solumq; frementem
Quod vacet, inq; acies audentior ille pedestres.
Hunc aspernantem tumido noua pondera tergo
(Vnam quippe manum domitis expertus ab annis)
Corripit, affatúrque. quid ô noua iussa recusas
Infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbo

1 vv. adcitat.

Regis onus: non iam Ætolo satiabere campo.
Gaudentemq; iubâ per stagna Acheloia solues.
Quod superest caros saltem vlciscere manes,
Aut sequere, extorrem neu tu quoque laseris vmbram
Captiuus. tumidúmque equitem post Tydea portes.
Audisse, accensúmq; putes hoc fulmine raptum
Abstulit, & similes minus indignatur habenas.
Semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
Desilit in valles, ipsum nemora alta tremiscũt,
Campus equum. trepidi cursu glomerantur anhelo
Labdacidæ, premit ille super, inopináque ferro
Colla metens, linquit truncos post terga cadẽtes.
Ventũ erat ad fluuiũ, solito tunc plenior alueo,
Signa mali, magna se mole Ismenos agebat.
Illa breuis requies, illo tumida agmina lassam
De campis egere fugam, stupet hospita belli
Vnda viros, claraque armorum incenditur vmbra.
Insiluere vadis[1] magno stridore solutus
Agger & aduersæ latuerunt puluere ripæ.
Ille quoque hostiles saltu maiore per vndas
Irruit attonitis, longum dimittere habenas)
Sicut erat, tantum viridi defixa parumper
Cespite populeo commendat spicula trunco.
Tunc vero exanimes tradunt rapientibus vltro
Arma vadis. alij demissa casside quantum
Tendere conatus anima valuere sub vndis.
Turpe latent multi fluuium transmittere nãdo
Aggressi sed vincla tenent lateríque repugnat
Balteus, & madidus deducit pectora thorax.
Qualis cæruleo tumido sub gurgite terror
Piscibus, arcanis quoties deuexa profundis
Scrutantẽ delphina vident, fugit omnis in imos
Turba lacus, viridésque metu stipátur in algas
Nec prius emersi quam summa per æquora flexus
Emicet, & visis malit certare carinis
Talis agit sparsos, mediisque in fluctibus heros
Frena manu pariter, pariter regit arma, pedumque
Remigio sustentat equum. consuetaque campo
Fluctuat, & mersas leuis vngula quærit arenas.
Sternit Hyona Chromis, Chromin Antiphus, Antiphon Hypseus.
Hypseus Astyagen. cui iussurumq; relicto
Amne Linum, ut fata vetent & flamine primo
Ablatum tellure mori. premit agmina Thebes
Hippomedon. turbat Danaos Asopius Hypseus.
Amnis vtrumque timet. crasso vada mutat vterque
Sanguine, & à fluuio neutri fatale reuerti.
Iam laceri pronis voluuntur cursibus artus
Oraque, & abscisa redeunt in pectora dextra.
Spicula iam clypeósque leues arcúsque remissos
Vnda vehit, galeásque vetãt descendere cristæ.
Summa vagis latè sternuntur flumina telis.
Ima viris illic luctantur corpora leto,

1 vv. magnóque fragore.

Efflantésque

Efflantésque animas retro premit obuius amnis.
Flumineam rapiente vado puer Agrius vlmum
Prenderat, insignes humeros ferus ense Menæceo
Amputat. ille cadens nondum conamine adempto,
Truncus in excelsis spectat sua brachia ramis.
Hypseos hasta Sagen ingenti vulnere mersit,
Ille manes fundo, redit pro corpore sanguis.
Desilit ripis fratrem rapturus Agenor
Heu miser, & tenuit sed saucius ille leuantem
Degrauat amplexu, poteras resolutus Agenor
Emersisse vadis, puduit sine fratre reuerti.
Surgentem dextra Chaletum, vulnusque minantem
Sorbebat rapidus nodato gurgite vortex,
Iam vultu, iam crine latet, iam dextera nusquam,
Vltimus abruptas ensis descendit in vndas.
Mille modis letis miseros mors vna fatigat.
Induit a tergo Mycalesia cuspis Agyiten,
Respexit, nusquam author erat. sed concita tractu
Gurgitis effugiens inuenerat hasta cruorem.
Figitur & validos sonipes Ætolus in armos,
Exiluitque altè vt mortis, & aera pendens
Verberat. Haud tamen est turbatus fluminis ductor,
Sed miseratur equum, magnoq; è vulnere telum
Exuit ipse gemens, & sponte remisit habenas.
Inde pedes repetit pugnas. gressuque, manuque
Certior, & segnem Nomium, fortémque Mimanta,
[1] Thebanumque Lycan, Antedoniumque Lycetum
Continuat ferro, geminisque è fratribus vnum
Thespiaden. eadem poscentis fata Panemo
Viue superstes, ait, diraque ad mœnia Thebes
Solus abi, miseros non decepture parentes.
Dij bene quod pugnas rapidum deiecit in amnem
Sanguinea Bellona manu, trahet vnda timentes
Gurgite gentili, nuda nec flebilis vmbra
Stridebit vestros Tydeus inhumatus ad ignes.
Ibitis æquoreis crudelia pabula monstris.
Illum terra vehit, suaque in prim ordia soluit
Sic premit aduersos, & acerbat vulnera dictis.
Et nunc ense furit, nunc tela natantia raptans
Ingerit, innupta comitem Thereus Diana,
Ruricolamq; Gyan, cum fluctiuago Ergino,
Intonsumq; Hersen, contemptorémq; profundi.
Crethea nimbosam quo sæpe Caphareos arcem
Euboicasque hyemes, parua transfugerat alno.
Quid non fata queant? trasactum pectora ferro
Voluitur in fluctus. heu quàm naufragus vnda!
Te quoque sublimi transnantem flumina curru
Dum socios Pharsale petis, resupinat ademptis
Dorsa iugis equus, illos violentia saui
Gurgitis, infelixq; iugi concordia mergit.

[1] L. Phœbeumque.

Nunc age quis tumidis magnum [1] expugnauerit vndis
Hippomedonta labor, cur ipse excitus in arma
Ismenos, docta nosse indulgete sorores.
Vestrûm opus ire retro, & sinus defendere famæ.
Gaudebat Fauno, nymphaque Ismenide natus
Maternis bellare tener Crenæus in vndis,
Crenæus, cui prima dies in gurgite fido
Et natale vadum & virides cunabula ripæ.
Ergo ratus nihil Elysias ibi posse sorores,
Lætus adulantem nunc hoc nûc margine ab illo
Transit auum. leuat vnda gradus seu defluus ille,
Siue obliquus erat, nec cùm subit obuius vllas
Stagna dedere moras, pariterque reuertitur amnis.
Non Anthedoniû tegit hospitis inguina pontus
Blandior, æstiuo nec se magis æquore Triton
Exerit aut cara fertimus ad oscula matris
Cùm remeat, tardumque ferit delphina Palæmon.
Arma decent humeros, clypeusque insignis, & auro
Lucidus, Aonia cælatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga iuuenci
Iam secura maris, teneris iam cornua palmis
Non tenet. extremis alludunt æquora plantis.
Ire putes clypeo, fluctusque secare iuuencum.
Adiuuat vnda fidē. pelago nec discolor amnis.
Tunc audax pariter telis, & voce proterua
Hippomedonta petit. non hæc fœcunda veneno
Lerna, nec Herculeis hausta serpentibus vnda.
Sacrum amnem, sacrum & miser experiere, deumque.
Altrices irrumpis aquas. nihil ille, sed ibat
Comminus, opposuit cumulo se densior amnis
Tardauitque manum, vulnus tamen illa retentum
Pertulit, atque anima tota in penetralia sedit.
Horruit vnda nefas. sylua fleuitque vtraque.
Et grauiora caua sonuerunt murmura ripa.
Vltimus ille sonus moribundo emersit ab ore
Mater, in hanc miseri ceciderunt flumina vocem.
At genitrix cœtu glaucarum cincta sororum
Protinus icta malo, vitrea de [2] rupe solutis
Exiluit furibunda comis ac verbere crebro
Oraque, pectoraque, & viridem scidit horrida vestem.
Vtq; erupit aquis, iterumq; , iterumq; trementi
Ingeminat Crenæe sono. nusquam ille sed inde
Desuper, ah misera nimium noscenda parenti,
Parma natat. iacet ille procul, qua mixta supremum
Ismenon primi mutant confinia ponti,
Fluctiuagam sic sæpe domû, madidosq; penates
Halcyone deserta gemit, cum pignora & fœtus
Auster, & algentes rapuit Thetis inuida nidos.
Mergitur orba iterû, genitrisq; occulta sub vndis

1 Lindinauerit. 2 vv. valle.

Lenite non vnquam liquidum qua subter euntis
Lucet iter, misero nequicquam funera nati
Vestigat, plangitq; tamen. sæpe horridus amnis
Obstat, & obducto caligant sanguine visus.
Illa tamen præceps in tela offendit & enses,
Scrutaturque manu galeas, & prona reclinat
Corpora. nec ponto summota intrabat amaram
Dorida, possessum donec iam fluctibus altis
Nereidum miserat cohors, ad pectora matris
Impulit. illa manu ceu viuū amplexa reportat.
Insternitque toris riparum, atq; humida siccat
Mollibus ora comis, atque hæc vlulatibus addit.
Hoc tibi semidei munus tribuere parentes?
Nec mortalis auus? sic nostro in gurgite regnas?
Mitior heu misero discors, alienáque tellus,
Mitior vnda maris, quæ iuxta flumina corpus
Retulit, & miseram visa expectasse parentem.
Hine mihi vultus? hæc torui lumina patris?
Hi crines vndantis aui? tu nobile quondam
Vndarum, nemorumq; decus, quo sospite maior
Diua. & nympharum longè regina ferebar.
Heus vbinam ille frequens modò circa limina matris
Ambitus orantésque tibi seruire Napææ)
Cur nunc te melius sano mansura profundo
Amplexu misero tumulis Crenæe reporto.
Non mihi? nec tanta pudet (heu) miserétque ruina
Dure parens? quæ te alta & ineluctabilis imo
Condidit amne palus? quò iam nec cruda nepotis
Funera, nec nostri valeant perrumpere planctus?
Ecce furit, iactátque tuo se in gurgite maior
Hippomedon. illum, ripæq; vndæq; tremiscunt,
Illius impulsu nostrum bibit vnda cruorem.
Tu piger, & truncibus facilis seruile Pelasgis.
Ad cineres saltem, supremaque[1] busta tuorum
Saue veni, non hic solum accensure nepotem.
His miscet planctus, multumq; indigna cruentat
Pectora, cærulea referunt lamenta sorores.
Qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxisse ferūt, dum pectore anhelo
Frigidus in matrem sæuū mare respuit infans.
At pater arcano residens Ismenos in antro
Vnde auræ, nubesq; bibunt, atq; imbrifer Arcus
[2] Pascitur, & Tyrios melior venit amnis in agros.
Vt lamenta procul (quamquam obstrepit ipse) nouósque
Accepit natæ gemitus, leuat aspera musco
Colla, grauémque gelu crinem, cecidítq; soluta
Pinus adulta manu, dimissáque voluitur vrna.
Illum per ripas annoso scrupea limo
Ora exertantem syluæ, fluuiique minores
Mirantur, tantus tumido de gurgite surgit,
Spumosum attollens apicem, lapsúque sonoro
Pectora cærulea riuis manantia barba.
Obuia cognatos gemitus, casúmque nepotis

1 vel.iusta. 2 l.nascitur.

Nympharum docet vna patrem. monstrátque cruentum
Authorem, dextrámque premit. stetit arduus alto
Amne, manuque genas, & nexa virentibus vlmis
Cornua concutiens. sic turbidus ore profundo
Incipit. Hunc ne mihi superum regnator honorem,
Quod toties hospésque tuis & conscius actis,
(Nec memorare timor) falsa nunc improba fronte
Cornua nunc vetitā currus disiungere Phœben,
Dotalésque rogos, deceptaque fulmina vidi
Præcipuósque alui natorum? an vilis & illis.
Gratus & ad hunc certè repsit Tirynthius amnē.
Hac tibi flagrantem Bromium restrinximus vnda.
Aspice quas fluuio cædes, quæ funera portem
Continuus. telis, aliósque adopertus aceruo
Omne vadum belli seríes tenet. omnis anhelat
Vnda nefas, subtérque animæ, supráque recētes
Errant, & geminas iungunt caligine ripas.
Ille ego clamatus sacris vlulatibus amnis,
Qui molles thyrsos Bacchæaque cornua puro
Fonte lauarē ferox, stipatus cædibus artas
In freta quæro vias. non Strymones impia tanto
Stagna cruore natāt non spumifer altius Ebrus
Gradiuo bellante rubet. nec te admonet altrix
Vnda, tuasque manus iam pridem oblite parentum
Liber? an Eous meliùs pacatur Hydaspes?
At tu qui tumidus spoliis, & sanguine gaudes
Insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon, aut sæuas victor reuehere Mycenas,
Ni mortalis ego, & tibi ductus ab æthere sanguis.
Sic ait infrendens & sponte furentibus vndis
Signa dedit. mittit gelidus montana Cithæron
Auxilia, antiquasq; niues, & pabula brumæ
Ire iubet frater tacitas Asopos euntis
Conciliat vires, & hiulcis flumina venis
Suggerit. ipse caua scrutatur viscera terra,
Stagnaque, torpentésq; lacus, pigrasq; paludes
[1] Excutit, atque auidos tollēs ad sydera vultus
Humentes nebulas exhaurit, & aera siccat.
Iamque super ripas vtroque exstantior ibat
Aggere, iam medium modo qui superauerat amnem
Hippomedon intactus aquis. humerósque, manúsque
Miratur creuisse vadum. seséque minorem.
Hinc atq; hinc tumidi fluctus, animosaq; surgit
Tempestas instar pelagi, cùm Pleiada haurit,
Aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.
Non secus æquoreo iactas Theumesius amnis
Hippomedonta salo. sempérque vmbone sinistro
Tollitur, & clypeum migrante superuenit æstu
Spumeus assultans, fractaq; refunditur vnda,
Et cumulo maiore redit. nec mole liquentis

1 l.excitat.

Contentus, carpit putres seruandia ripas
Arbusta, annosasque trabes, euulsaque fundo
Saxa rotat. stat pugna impar, amnisque, virique
Indignante deo, nec enim dat terga, nec vllis
Frangitur ille minis, venientesq; obuius vndas
Intrat, & obiecta dispellit flumina parma.
Stant terra fugiente gradus, & poplite tenso
Lubrica saxa tenet, genibusque obnixus, & haerens
Subruta fallaci seruat vestigia limo.
Sic etiam increpitans: Vnde haec Ismene repente
Ira tibi? quóue has traxisti gurgite vires
Imbellis famulate deo? solumq; cruorem
Foemineum experte choris, cum Bacchica mugit
Buxus, & insana maculant trieterida matres?
Dixerat. atque illi sese deus obtulit vltro
Turbidus imbre genas, & mole natantis arenae.
Nec saeuit dictis, trunca sed pectora quercu
Ter, quater, oppositis, quantum ira deusque valebant,
Impulit assurgens. tandem vestigia flexit,
Excussúmque manu tegmen, conuersaque lentè
Terga refert. instant vnda sequiturque labantem
Amnis ouans, nec non saxis, & grandine ferri
Desuper infestant Tyrii, geminoque repellunt
Aggere. quid faciat bellis obsessus, & vndis?
Nec fuga iam misero, nec magna copia mortis.
Stabat gramminea producta crepidine ripa,
Vndarum ac terrae dubio, sed amicior vndis
Fraxinus, ingéntique vadum possederat vmbra.
Huius opem (nam quà terras inuaderet?) vnca
Arripuit dextra: nec pertulit illa trahentem.
Sed maiore supra, quam stabat pondere victa
Soluitur, & quis stagna subit radice, quibusque
Arentem mordebat humum, demissa supernè
Inuecit trepido sese, ripamque. nec vltra
Passurum subita vallauit ponte ruina.
Huc vnda coeunt, & ineluctabile caenum
Verticibusq; cauis sedit, crescitq; barathrum.
Iamq; humeros, iam colla ducis sinuosa vorago
Circuit. hic demum victus suprema fateri
Exclamat: Fluuióne (pudet!) Mars inclyte merges
Hanc animam? segnesq; lacus & stagna subibo
Ceu pecorum custos, subitis torrentis iniqui
Interceptus aquis? adeóne occumbere ferro
Non merui? tandem precibus commota Tonantem
Iuno subit: Quonam miseros sator inclyte diuum
Inachidas? quonam vsque premes? iam Pallas & odit
Tydea, iam rapto tacuerunt augure Delphi.
En meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenae
Argolicique lares, numénq; ante omnia Iuno
(Sic ego fida meis?) pelago crudelibus ibit

1 Laube.

Praeda feris? certè tumulos supremaque victis
Busta dabas. vbi Cecropia post praelia flamma?
Thebicos ignis vbi est? non spernit coniugis aequas
Ille preces, leuitérque oculos ad moenia Cadmi
Rettulit, & viso sederunt flumina nutu.
Illius exangues humeri, & perfossa patescunt
Pectora. ceu ventis alte conflata residit
Tempestas, surgunt scopuli, quaesitaq; nautis
Terra, & ab insessu descendunt aequora saxis.
Quid ripas tenuisse iuuat? premit vndiq; nimbo
Telorum Phoenissa cohors nec tegmina membris
Vlla, omnisq; patet leto. tunc vulnera manant,
Quique sub amne diu stupuit cruor, aere nudo
Soluitur, & tenues venarum laxat hiatus,
Incertique labant vndarum frigore gressus.
Procumbit. Getico qualis procumbit in AEmo
Seu Boreae furiis, putri seu robore quercus
Caelo mixta comas, ingentemq; aera laxat,
Illam nutantem nemus, & mons ipse tremiscit
Qua tellure cadat, quas obruat ordine syluas.
Non tamen aut ensem, galeamve audacia cuiquam
Tangere. vix credunt oculis, ingentiaq; horrent
Funera & astrictis accedunt comminus armis.
Tandem adest Hypseus, capulumque in morte tenentis
Extrahit, & toruos laxauit casside vultus.
Itque per Aonios altè mucrone corusco
Suspensam ostentás galeam, & clamore superbit.
Hic ferus ille Hippomedon, hic formidabilis vltor
Tydeos infandi, debellatorque cruentus
Gurgitis, agnouit longè, praessitque dolorem
Magnanimus Capaneus. telúmque immane lacerto
Hortatur librans. Ades ô mihi dextera tantum
Tu praesens bellis, & ineuitabile numen,
Te voco, te solam superum contemptor adoro.
Sic ait, & votis sese facit ipse potentem.
It tremebunda abies, clypeumque per aerea terga
Loricam, tandémque animam sub pectore magno
Deprendit. ruit haud alio quam celsa fragore
Turris, vbi innumeros penitus quassata per ictus
Labitur, effractamq; aperit victoribus vrbem.
Cui super assistens, non inficiamur honorem
Mortis, ait, refer huc oculos, ego vulneris author
Laetus abi, multumq; aliis iactantior vmbris.
Tūc ensem, galeamq; rapit, clypeumq; reuellit
Ipsius exanimemq; tenens super Hippomedonta,
Accipe, ait, simul hostiles dux magne, tuasque
Exuuias. venient cineri decus, & suus ordo
Manibus, interea custos dum reddimus ignes
Hoc vltor Capaneus operit tua membra sepulchro.
Sic anceps dura belli vice mutua Graii
Sidoniique simul nectebant vulnera Mauors.
Hic ferus Hippomedon, ille non segnior Hypseus
Fletur, & alternus praebent solatia luctus.
Tristibus interea [1] somno turbata figuris
Torua sagittiferis mater Tegeaeis Ephebis.

1 vv. somnum.

Crine dato passim plantisque ex more solutis
Ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
Purgatura malum fluvio vivente soporem.
Namque per attonitas curarum pondere noctes
Sæpe & delapsas adytis, quas ipsa dicarat
Exuvias, seque ignotis errare sepulchris
Extorrem nemoris, Dryadumq; à plebe fugatam,
Sæpe novos nati bello redisse triumphos,
Armaque, & alipedem notum, comitesque videbat,
Nusquam ipsum. nunc ex humeris fluxisse pharetras,
Effigiesque suas, simulacraque nota cremari.
Præcipuos sed enim illa metus portendere visa est
Nox misera, totoque erexit pectore matrem.
Nota per Arcadias felici robore sylvas
Quercus erat, Triviæ quam desacraverat ipsa
Electam turba nemorum, numenque colendum
Fecerat. hic arcus, & fessa reponere tela
Armaque curva, suum & vacuorum terga Leonum
Figere, & ingentes æquantia cornua sylvas.
Vix ramis locus: agrestes adeo omnia cingunt
Exuviæ, & viridem ferri nitor impedit umbrã.
Hanc ut forte iugis longo defessa redibat
Venatu modo rapta ferox Erymanthidos ursæ
Ora ferens, multo proscissam vulnere cernit
Deposuisse comam, & rorantes sanguine ramos
Exspirasse solo. quærenti Nympha cruentas
Mænadas, atque hostem dixit sævisse Lyæum.
Dum gemit, & planctu circumdat pectus inani,
Abrupere oculi noctem, mœstoque cubili
Exilit, & falsos quærit per lumina fletus.
Ergo ut inane nefas merso ter crine piavit,
Verbaque sollicitas matrum solantia curas
Addidit, armata ruit ad delubra Dianæ,
Rore sub Eoo, notasque ex ordine sylvas
Et quercum gavisa videt. tunc limine divæ
Adstitit & tali nequicquam voce precatur.
Virgo potens nemorum, cuius non mollia signa
Militiamque trucem, sexum indignata frequento
More nihil Graio. nec tegens aspera ritu
Colchis, Amazoniæve magis coluere catervæ.
Si mihi non unquam Thyasi, ludusve protervus
Noctis & invisa quamvis temerata cubilis,
Non tamen aut teretes thyrsos, aut mollia gessi
Pensa. sed in tetricis & post connubia lustris,
Sic quoque venatrix,[a] animoq; intempta remansi.
Nec mihi secretis culpam occultare sub antris
Cura, sed ostendi natum, posuiq; trementem
Ante tuos confessa pedes. nec degener ille
Sanguinis, inq; meos raptavit protinus arcus
Tela puer lachrymis & prima voce poposcit.
Hunc mihi (quid trepida noctes, somnusque minantur?)
Hunc precor, audaci qui nunc ad prælia voto
Heu nimium sibi fisus abit, da visere belli
Victorem, vel si ampla peto, da visere tantum.
Hic sudet, tuaque arma ferat. preme diva malorum
Signa. quid in nostris nemoralis Delia sylvis
Mænades hostiles, Thebanaque numina regnant?
Hei mihi cur penitus (simq; augur cassa futuri)
Cur penitus, magnoque interpretor omine quercum?
Quod si vera sopor miseræ præsagia mittit,
Per te maternos mitis Dictynna labores,
Fraternumque decus,[a] iustis hunc fige sagittis
Infelicem uterum miseræ sine funere matris
Audiat ille precor. dixit, fletuq; soluto,
Aspicit & mota saxum maduisse Diana.
Illam diva ferox etiamnum in limine sacro
Expositam, & gelidas verrentem crinibus aras
Linquit, & in mediis frondentem Mænalon astris
Exuperat gressu, saltumque ad mœnia Cadmi
Destinat, interior cæli qua semita lucet
Dis tantum, & cunctas iuxta videt ardua terras.
Iamque fere medium Parnasi frondea præter
Colla tenebat iter, cum fratrem nube corusca
Aspicit haud solitum visu. remeabat ab armis
Mœstus Echioniis, demersi funera lugens
Auguris. irrubuit cæli plaga sydere mixto,
Occursuque sacro pariter iubar arsit utrinque,
Et coiere arcus, & respondere pharetræ.
Ille prior. Scio Labdaceas germana cohortes,
Et maximum facies ausum petis Arcada pugnas.
Fida rogat genitrix. utinam indulgere precanti
Fata darent! en ipse mei (pudet) irritus arma
Cultoris, frondesque sacras, ad mœnia vidi
Tartara, & in memet verso descendere vultu.
Nec tenui currus, terraq; abrupta coegi
Sævus ego, immeritusq; coli. Lug. nota cernis
Antra soror, mutasq; domos, hæc sola rependo
Dona pio comiti. nec tu peritura movere
Auxilia, & mœstos in vanum perge labores.
Finis adest iuveni non hoc mutabile fatum.
Nec te nunc dubiis fraterna oracula fallunt.
At decus extremum misero confusa vicissim
Virgo refert, duraque licet solatia mortis
Quærere. nec fugiet pœnas quicunque nefandam
Infantis pueri scelerarit sanguine dextram
Impius, & nostris saltem sit fausta sagittis.
Sic effata movet gressus, libamaque fratri
Parcius ora tulit. Thebasque infesta petivit.
At pugna ereptis maior crudescit utrinque
Regibus, alternosque ciet vindicta furores.
Hypseos hinc turma, desolatumque magistro
Agmen, at hic gravius fremit Hippomedontis adempti
Orba cohors. præbent obnixi pectora ferro.
Idem ardor rabidus externum haurire cruorem,
Ac fudisse suum. nec se vestigia mutant.
Stat cuneo defixa acies, hostique cruento (ras
Dat animas, & terga negat, cum lapsa per au-

[a] vv. animumque.

[a] l. cunctis.

Vertice

Vertice Dircæi velox Latonia montis
Astitit: agnoscunt colles,[1] notámque tremiscit
Sylua deam. saeuis vbi quondam exerta sagittis
Fœcundam lasso Nioben consumpserat arcu.
Illum acies inter medias, iam cæde superbum
Nescius armorum, & primas tunc passus habenas
Venator raptabat equus: quem discolor ambit
Tigris, & auratis aduerberat vnguibus armos,
Colla sedent nodis, & castigata iubarum
Libertas: nemorisque notæ sub pectore primo
Iactantur, niueo lunata monilia dente.
Ipse bis Oebalio saturatam murice pallam,
Lucentésque auro tunicas (hoc neuerat vnum
Mater opus) tenui collectus in ilia vinclo
Cornipedis læuo clypeum demiserat armo.
Ense grauis[2] tereti, nimio iuuat aurea morsu
Fibula, pendentes circum latera aspera cinctus,
Vaginæque sonum, tremuláque audire pharetræ
Murmur, & a cono missas in terga cathenas.
Interdum cristas hilaris iactare comantes,
Et pictum gemmis galeæ iubar. ast vbi pugna
Cassis anhela calet, resoluto vertice nudus
Exoritur. tunc dulce comæ, radiisque micantes
Dulce nitent visus, & quas dolet ipse morari
Nondum mutata rosea lanugine malæ
Nec forma sibi laude placet, multúmque seueris
Asperat ora minis, sed frontis seruat honorem
Ira decens. dat sponte locum Thebana iuuentus
Natorum memores, intentáque tela retorquent.
Sed premit, & saeuas miserantibus ingerit hastas.
Illum & Sidoniæ iuga per Theumesia nymphæ
Bellantem, atque ipso sudore & puluere gratum
Laudant, & tacito ducunt suspiria voto.
Talia cernenti mitis subit alta Dianæ
Corda dolor, fletúque genas violata, Quod inquit
Nunc tibi, quod leti quæram dea fida propinqui
Effugium? hæc ne vltro properasti ad prælia sæue,
Ac miserande puer? cruda heu festináque virtus
Suasit, & hortatrix animosi gloria leti.
Scilicet angustum iamdudum vrgentibus annis
Mænalium tibi parue nemus, perque antra ferarum
Vix tuta sine matre via, syluestria curtis
Nondum tela procax, arcúmque implere valebas:
Et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
Inuidiam, surdásque fores, & limina lassat.
Tu dulces litues, vlulatáque prælia gaudes
Felix, & misera tantum moriture parenti,
Ne tamen extremo frustra morientis honori
Abfuerit, venit in medios caligine fulua
Septa globos, primúmque leues furata sagittas
Audacis tergo pueri cœlestibus implet
Corytum telis, quorum sine sanguine nullum
[1] Decidit. Ambrosio tunc spargit membra liquore,
Spargit equum, ne quo temeretur vulnere corpus
Ante necem, cantúsque sacros, & conscia miscet
Murmura, secretis quæ Colchidas ipsa sub antris
Nocte docet, monstrátque feras quærentibus herbas.
Tunc verò exerto circumuolat igneus arcu,
Nec se mente regit, patriæ, matrísque, suíque
Immemor, & nimium cœlestibus vtitur armis.
Vt Leo, cui paruo mater Getula cruentos
Suggerit ipsa cibos: cùm primum crescere sensit
Colla iubis, toruúsque nouos respexit ad vngues,
Indignatur ali, tandemque effusus apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reuerti.
Quos age Parrhasio sternis puer improbe cornu!
Prima Tanagræum turbauit arundo Choræbum.
Extremo galeæ, primóque in margine parmæ
Angusta transmissa via. stat faucibus vnda
Sanguinis, & sacri facies rubet igne veneni.
Sæuit in Eurytion, cui luminis orbe sinistro
Aspera ter geminis acies se condidit vncis.
Ille trahens oculo plenam labente sagittam
Ibat in authorem. Sed diuum fortia quis non
Tela queant? alio geminatum lumine vulnus
Expleuit tenebras, sequitur tamen improbus hostem,
Quà meminit, fusum donec prolapsus in Idam
Decidit. hic sæuis miser inter funera belli
Palpitat, & mortem, sociósque, hostésque precatur.
Addit Abantiadas, insignem crinibus Argum,
Et male dilectum misera Cydona sorori.
Illi perfossum telo patefecerat inguen,
Huic geminum obliqua traiecit arundine tempus.
Exstitit hac ferrum, velox hac penna remansit.
Flaui vterque cruor. nulli tela aspera mortis
Dant veniam. non forma Lamum, non infula Lygdum,
Non pubescentes texerunt Æolon anni.
Figitur ora Lamus, flet saucius inguina Lygdus,
Persessam telo niueam gemis Æole frontem.

1 Epictámque. 2 vv. nimio tereti.
1 vv. effugit.

Te praeceps Eubaea tulit, te candida Tysbe
Miserat, hunc virides non excipietis Amyclae.
Nunquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile. nec requies dextrae, sonitúmque priori
Iungit arundo sequens. vnum quis crederet arcum?
Aut vnam saeuire manum? modò dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit instantes, & solo respicit arcu.
Et iam mirantes, indignantésque coibant
Labdacidae. primúsque Iouis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc quae funera campis
Ille daret, Quonám vsque moram lucrabere fati
O multum[1] meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor, atq; audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos. pugnámq; minorem
Dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I repete Arcadiam, mixtusq; aequalibus illic,
Dum ferus hic vero desaeuit puluere Mauors,
Praelia lude domi. quòd si te moesta sepulchri
Fama mouet, dabimus, leto moriere virorum.
Iamdudum hunc contra stimulis grauioribus ardet
Trux Atlantiades, nec dum ille quieuerat, infit,
Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus arma
Profero, quisnam adeò puer, vt bellare recuset
Talibus? Arcadia stirpem, & fera semina gentis,
Non Thebana vides. non me sub nocte silenti
Thyas Echionio genitrix famulata Lyaeo
Edidit, haud vnquam deformes vertice mitras
Induimus, turpiq; manu iactauimus hastam.
Protinus astrictos dedici reptare per amnes,
Horrendasque domos magnarum intrare ferarum.
Et quid plura loquar? ferrum mea semper, & arcus
Mater habet: vestra feriunt caua tympana matres.
Non tulit Amphion, vultúmque, & in ora loquentis
Telum immane[2] rotat. sed ferri lumine diro
Turbatus sonipes sese dominúmque retorsit
In latus, atque auidam transmisit deuius hastam.
Acrior hoc iuuenem stricto mucrone petebat
Amphion. cum se medio Latonia campo
Iniicit ante oculos, omnis stetit obuia vultu,
Haerebat iuueni deuinctus amore pudico
Maenalius Dorceus, cui bella, suumq; timorem
Mater, & audaces pueri mandauerat annos.
Huius tum vultum dea dissimulata profatur.
Hactenus Ogygias satis infestasse cateruas
Parthenopaee satis. miseráe iam parce parenti,
Parce deis quicunque fauent. nec territus ille
Hunc sine me (nec plura petam) fidissime Dorceu
Sternere humi. quis tela meis gerit aemula telis,
Et similes cultus, & frena sonantia iactat.
Frena regam. cultus triuiae pendebitis alto
Limine, captiuis matrem donabo pharetris.
Audiit. & mixto risit Latonia fletu.
Viderat hanc coeli iamdudum in parte remota
Gradiuum complexa Venus, dúmque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caraque nepotes
Harmoniae. pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiua mouet. Nonne hanc Gradiue proteruam
Virginitate vides mediam se ferre virorum
Coetibus? vtque acies audax, & Martia signa
Temperet? en etiam donat, praebetq; necandos
Tot nostra de gente viros. huic tradita virtus,
Huic furor? agrestes superest tibi figere damas.
Desiluit iustis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes. reliquus sudant ad bella furores.
Nec mora, cùm moestam monitu Latoida duro
Increpat assistens. Non haec tibi praelia diuum
Dat pater, armigerum[1] ut protinus improba campum
Deseris, hunc aequam nosces nec Pallada dextra.
Quid faciat contra? premit hinc Mauortia cuspis,
Hinc plena tibi parue colus, Iouis inde seueri
Vultus. abit solo post haec[2] deuicta pudore.
At pater Ogygias Mauors circumspicit alas,
Horrendumque Dryanta mouet, cui sanguinis author
Turbidus Orion, comitésque odisse Dianae.
Inde furit primum. hic turbatos arripit ense
Arcadas, exarmatque ducem. cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeésque habitator opacae
AEpitique duces. fugiunt, Pheneique phalanges,
Ipsum autem, & lassa fidit prosternere dextra,
Nec seruat vires. & enim huc iam fessus, & illuc,
Mutabat turmas, vrgent praesagia mille
Funeris, & nigra praecedunt nubila mortis.
Iamque miser raros comites, verumque videbat
Dorcea, iam vires paulatim abscedere sentit,
Sentit & exhaustas humero leuiore pharetras.
Iam minus atque minus fert arma, puerque videtur.
Et sibi cùm torua clypei metuendus obarsit
Luce Dryas, tremor ora repens, ac viscera torsit
Arcados. vtq; ferit vectorem fulminis albus
Cùm supra respexit Olor, cupit abscere ripam
Strymonos, & trepidas in pectora contrahit alas,
Sic iuuenem saui conspecta mole Dryantis,
Iam non ira subit, sed leti nuncius horror.

1 b. mutos. 2 d. iacit. b. parat.

1 vv. armisonum. 2 b. euicta.

Arma

Arma tamen frustra superos, Triuiámque precatus
Molitur pallens, & surdos expedit arcus.
Iamque instat telis, & vtramque obliquus in vlnam
Cornua contingit mucrone, & pectora neruo.
Cum ducis Aonij magno cita turbine cuspis
Fertur in aduersum, neruíq; obliqua sonoro
Vincla secat, pereunt ictus, manibusq; remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser & frenos turbatus, & arma remisit
Vulneris impatiẽs. humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemq; cutem subit altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas (mirum) nec vulneris vsquam
Conscius, olim author teli, causaq; patebant.
At puer infusus sociis in deuia campi
Tollitur (heu simplex ætas) moriensq; iacentem
Flebat equum. cecidit laxata casside vultus,
Ægraque per trepidos expirat gratia visus,
Et prensis concussa comis ter colla, quaterq;
Stare negant, ipsisque nefas lachrymabile Thebis,
Ibat purpureus niueo de pectore sanguis.
Tandem hæc singultu verba incidente profatur:
Labimur, i miseram Dorceu solare parentem.
Illa quidem, si vera ferunt præsagia curæ,
Aut somno iam triste nefas, aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam suspende, diúq;
Decipito, neu tu subitus, neue arma tenenti
Veneris, & tandem cum iam cogere fateri,
Dic merui genitrix pœnas, inuita capessens
Arma puer rapui, nec te retinente quieui:
Nec tibi sollicitæ saltem inter bella peperci.
Viue igitur, potiúsque animis irascere nostris.
Et iam pone metus frustra de colle Lycæi
Anxia prospectans, si quis per nubila longè
Aut sonus, aut nostro sublatus ab agmine puluis.
Frigidus in nuda iaceo tellure. nec vsquam
Tu propè, qua vultus efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen orba parens crinem (dextraque secandum
Præbuit) hunc tote capies pro corpore crinem,
Comere quem frustra me dedignante solebas.
Huic dabis exequias. atque inter iussa memẽto
Ne quis inexpertis hibetet mea tela lacertis,
Dilectósque canes vllus agat amplius antris.
Hæc autem primis arma infelicia castris
Vre, vel ingratæ munus suspende Dianæ.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER X.

OBRVIT Hesperia Phœbum nox humida porta
Imperiis properata Iouis, nec castra Pelasgum,
Aut Tyrias miseratus opes. sed triste tot extra
Agmina, & immeritas ferro decrescere gentes.
Panditur immenso deformis sanguine cãpus.
Illic arma, & equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris insignibus ægras
Secernunt acies. portæq; ineuntibus arma
Angusta populis, laté cepere reuersos.
Par vtrinque dolor. sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine præside turmæ.
Ceu mare per tumidum vidua moderantibus alni,
Quas Deus, & casus, tempestatésque gubernant.
Inde animus Tyriis nõ iam sua castra sed vltrò
Hostilem seruare fugam, ne fortè Mycenas
Contenti rediisse petant. dat tessera signum
Excubiis, positaque vices. dux noctis operta
Sorte Meges, vteróque Lycus. iamq; ordine iusso
Arma, dapes, ignémque ferunt, rex firmat euntes.
Victores Danaum (nec enim lux crastina longè,
Nec quæ pro timidis intercessere tenebræ
Semper erunt) augete animos, & digna secũdis
Pectora ferte deis. iacet omnis gloria Lernæ
Præcipuæque manus, subitisque vltricia Tydeus
Tartara. mors subitam nigri stupet auguris vmbram.
Ismenos a raptis tumet Hippomedontis opimis.
Arcadia belligeris pudet annumerare trophæis.
In manibus merces. nusquam capita ardua belli,
Monstrataq; ducum septena per agmina crista.
Scilicet Adrasti senium, fratérque iuuenta
Peior, & insanis Capaneus metuẽdus in armis?
Ite b age, & obsessis vigiles circundate flammã.
Nulli ex hoste metus. prædam adseruatis, opésq;
Iam vestras. Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas. iuuat exhaustos iterare labores.
Sicut erat puluis, sudórque cruorque per artus,

a l. rapti. b l. eia.

Mixtus adhuc. Vertere gradum. Vix obuia passi
Colloquia, amplexus etiam, dextrasque suorum
Excussere humeris. tunc frontem, auersaque terga
Partiti, laterumque sinus, vallum vndique cingunt
Ignibus [1] infestis. rabidi sic agmine mixto
Sub noctem coiere Lupi, quos omnibus agris
Nil non ausa fames longo tenuauit hiatu,
Iam stabula ipsa premunt. torquet spes irrita fauces,
Balatúsque tremēs, pinguésque ab ouilibus agni.
Quod superest duris adfringunt postibus vngues,
Pectoraque, & siccos minuunt in [2] limine dentes.
At procul Argolici supplex in limine templi
Coetus, & ad patrias fusae Pelopeides aras
Sceptriferae Iunonis opem, reditúmque suorum
Exposcunt. pictasque fores, & frigida vultu
Saxa terunt, paruósque docent procumbere natos.
Condiderant iam vota diem. nox addita curis
Iungit, & aggestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cultus mirabile textum,
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat calathis, castae velamina diuae
Haud spernanda ferunt. variis vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoque incenditur auro.
Ipsa illinc magni thalamo desponsa Tonantis
Expers connubii, & timidè positura pudorem
Lumine demisso pueri Iouis oscula libat
Simplex, & nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicae sanctum velamine matres
Induerant ebur, & lachrymis questúque rogabant.
Aspice sacrilegas Cadmea pellicis arces
Syderei regina poli, tumulúmque rebellem
Disiice, & in Thebas aliud (potes) excute fulmen.
Quid faciat? scit fata suis contraria Graiis,
Auersumque Iouem. sed nec periisse precatus
Tantaque dona velit. tempus tamen obuia magnis
Fors dedit auxilii. videt alto ex aethere clausa
Moenia, & insomni vallum statione teneri.
Horruit iratum stimulis, motaque verendum
Turbauit diadema comam. non saeuius arsit
Herculea cum matris onus, geminósque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesti somni dulcedine captos
Destinat Aoniis leto praebere, suamque
Orbibus accingi solitis iubet Irin, & omne
Mandat opus. paret iussis dea clara, polumque
Linquit & in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduae nebulosa cubilia noctis,
Aethiopasque alios, nulli penetrabilis astro
Lucus iners, subter quem caui graue rupibus antrum
It vacuum in montem. quà desidis atria Somni,
Securumque larem segnis Natura locauit.
Limen opaca Quies, & pigra Obliuia seruant,
Et nunquam vigili torpens Ignauia vultu.

1 vv. infesti. 2 vv. margine

Otia vestibulo, pressisque silentia pennis
Muta sedent, abiguntque truces à culmine ventos.
Et ramos errare vetant. & murmura demunt
Alitibus. non hic pelagi, licet [1] omnia clament
Littora, non illic coeli fragor. ipse profundis
Vallibus effugiens speluncae proximus amnis
Saxa inter scopulosque tacet. nigrantia circum
Armenta, omne solo recubat pecus, & noua marcent
Gramina, terrarúmque inclinat spiritus herbas.
Ipse autem vacuus curis humentia subter
Antra soporifero stipatus flore, [2] tapetis
Incubat. exhalant vestes, & corpore pigro
Strata calent. supraque torum niger efflat anhelo
Ore vapor. manus haec fusos à tempore laeuo
Sustentat crines, haec cornu oblita remisit.
Sunt etiam innumero rerū vaga somnia vultu,
Vera simul falsis, permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca cohors, trabibúsque, aut postibus haerent,
Aut tellure iacent tenuis. qua circuit aulam
Non humilisque nitor. primosque hortātia somnos
Languida succiduis expirant lumina flammis.
Huc se caeruleo librauit ab aethere virgo
Discolor. effulgent sylua, tenebrosaque Tempe
Adrisere deae, & Zonis lucentibus icta
Euigilat domus. ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce deae perculsus, eodem
More iacet. donec radios Thaumantias omnes
Impulit, atque oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui. Nimborum fulua creatrix
Sidonios te Iuno duces, mitissime diuum
Somne iubet, populumque [3] trucem defigere Cadmi.
Qui nunc euentu belli tumefactus Achiuum
Peruigil asseruat vallum, & tua iura recusat.
Da precibus tantis, rara est hoc posse facultas,
Placatumque Iouem dextra Iunone mereri.
Dixit, & increpitans languentia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterumque, iterumque monebat.
Ille deae iussu dubius mixtusque sopori
Annuit. excedit grauior nigrantibus antris
Iris, & obtusum multo iubar excitat imbri.
Ipse quoque & volucrem gressum, & ventosa citauit
Tempora, & obscuri sinuatam frigore coeli
Impleuit chlamydem, tacitoque per aethera curru
Fertur, & Aonii longè grauis imminet arui.
Illius aura solo volucres pecudesque, ferasque
Explicat, & penitus quamcunque superuolat vrbem,
Languida de scopulis sidunt freta, pigrius haerent
Nubila, demittunt extrema cacumina syluae.
Pluraque laxato ceciderunt sydera coelo.
Primus adesse deum subita caligine sensit
Campus, & innumerae voces, fremitusque virorum

1 h. horrida. 2 vv. tapetas.
3 vv. crucis.

Sum-

Summisere sonum. cùm verò humentibus alis
Incubuit, piceaq; haud vnquam densior vmbra
Castra subit, errare oculi, resolutaque colla,
Et medio afflatu verba imperfecta relinqui.
Mox & fulgentes clypeos, & saua remittunt
Pila manu, lassiq; cadunt in pectora vultus.
Et iam cuncta silent. ipsi iam stare recusant
Cornipedes. ipsos subitus cinis abstulit ignes.
At non & trepidis eadem sopor otia Graiis
Suadet, & a iunctis arcet sua nubila castris.
Nox vaga vis blanda dei. stant vndique in armis
Fœdam indignantes noctem, vigilesq; superbos.
Ecce recens superis animum lymphantibus horror
Thyodamanta subit, formidandóque tumultu
Pandere fata iubet. siue hanc Saturnia mentem,
Siue nouum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosilit in medios visu, audituq; tremendus,
Impatiénsq; dei, fragili quem mente receptum
Non capit, exundant stimuli, nudúsque per ora
Stat furor, & trepidas incerto sanguine tendit,
Exhauritque genas: acies huc errat, & illuc,
Sertaque mixta comis sparsa ceruice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idaa cruentum
Elicit ex adytis, consumptaque brachia ferro
Scire vetat. quatit ille sacras in pectora pinus,
Sanguineosque rotat crines, ac vulnera cursu
Exanimat. pauet omnis ager, respersaque cultris
Arbor, & attoniti currum erexere leones.
Ventum ad consilij penetrale, domúmque verendam
Signorum. magnis vbi dudum cladibus ager
Rerum extrema mouens, frustra consultat Adrastus.
Stant circùm subiti proceres. vt quisq; perempto
Proximus, & magnis loca desolata tuentur
Regibus haud lati, seque huc creuisse dolentes.
Non secus amisso medium cùm praside puppis
Fregit iter, subit ad viduæ moderamina claui,
Aut laterum custos, aut quem penes obuia ponto
Prora fuit. stupet ipsa ratis, tacitéque sequuntur
Arma, neque accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achiuos
Magna deum mandata duces, monitusq; verendos
Aduehimus. non hæ nostro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari, & sumere vittas
Vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox fœcunda operum, pulchraq; accommoda fraudi
Panditur augurio diuum. vocat obuia virtus.
Et poscit Fortuna manus. [1] iacet obruta somno
Aonidum legio tempus nunc funera regum
Vlcisci, miserumq; diē. rapite arma, morasque
Frangite portarum socius hoc subdere flammas.
Hoc tumulare suos. equidem hoc & Marte diurno
Dum res infracta pulsique in terga redimus:

1 vv. Rupes.

(Per tripodas iuro, & rapti nomina fata magistri)
Vidi, & me volucres circum plausere secunda.
Sed nunc certa fides. modo me sub nocte silenti
Ipse, ipse assurgens iterum tellure soluta,
(Qualis erat, solos infecerat vmbra iugales)
Amphiaraus adit. vana nec monstra quietis:
Nec somno comperta loquor. Tune inquit inertes
Inachidas (redde hæc Parnasia serta, meosq;
Redde deos) tantam patiere amittere noctem
Degener? hac egomet cali secreta, vagósque
Edocus lapsus. suade eia, vlciscere ferro.
Nos saltem dixit: méque hac ad limina visus
Cuspide sublata, totoque impellere curru.
Quare agite vtendum superis. non comminus hostes
Sternendi. bellum iacet, & sauire potestas.
En qui aderunt? quos ingentis se attollere fama
Non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce benigna
Noctis auet. sequor, & comitum licet agmina cessent.
Solus eo: atque adeò venit ille, & quassat habenas.
Talia vociferans. noctem exturbabat, cúntque
Non secus accensi proceres, quam si omnibus idem
Corde deus. flagrant comitari & iungere casus.
Ter denos numero turmarum robora iussus
Ipse legit. circa fremit indignata iuuentus
Catera, cur maneant castris, ignauaque seruent
Otia. pars sublime genus, pars facta suorum,
Pars sua. sortem alij clamant, sortem vndique poscunt.
Gaudet in aduersis, animoq; assurgit Adrastus.
Vertice sic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui fœtura gregem pecoroso vere nouauit,
Latatur cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo sub corde mouet, qui molle domando
Ferre iugum, qui terga boni, quis ad arma, tubasque
Natus, ad Eleas melior quis surgere palmas.
Talis erat turma ductor longauus Achiua.
Nec deest Capeti Vnde hæc tam fera repentè
Numina? qui fractos superi reduxistis ad Argos?
Estne hic infelix virtus, gentique superstes
Sanguis, & in miseris animorum semina durant?
Laudo equidem egregij iuuenes, pulchráque meorum
Seditione fruor. sed fraudem & operta paramus
Pralia, cælandi motus, nunquam apta latenti
Turba. dolo seruate animos. venit vltio in hostes
Ecce dies. tunc arma palam. tunc ibimus omnes.
Hi tandem virtus iuuenum frenata quieuit.
Non aliter moto quam si pater Æolus antro

Portam iterum saxo premat imperiosus, & omne
Claudat iter, iam iam sperantibus aequora ventis.
Insuper Herculeum sibi iungit Agyllea vates
Actoráque. hic aptus suadere, hic robora tactat
Non cessisse patri. comites tribus ordine deus
Horrendum Aoniis, & contra stantibus agmen.
Ipse noui gradiens furta ad Mauortia belli
Ponit adoratas Phœbeia insignia frondes.
Longaeuíque ducis gremio commendat honorem
Frontis. & oblatam Polynicis munere grato
Loricam. galeamque subit ferus Actora magno
Ense grauat Capaneus. ipse haud dignatus in hostem
Ire dolo. superosque sequi. permutat Agyleus
Arma trucis Nomij. quid enim fallentibus vmbris
Arcus, & Herculeae iuuissent bella sagittae?
Inde per abruptas castrorum ex aggere pinnas,
Ne grauis exclamet porta mugitus ahena,
Praecipitant saltu. nec longum, & protinus ingens
Praeda solo. ceu iam exanimes, multóque peracti
Ense iacent. Ite ô socij quacunque voluptas
Caedis inexhaustae superisque fauentibus oro
Sufficite. hortatur clara iam voce sacerdos.
Cernitis expositas turpi marcore cohortes,
(Prò pudor) Argolicas hi ne ausi obsidere portas?
Hi seruare viros? sic fatus & exuit ensem
Fulmineum. rapidaque manu morientia trāsit
Agmina. quis numeret caedes? aut nomine turbam
Exanimem signare queat? subit ordine nullo
Tergaque. pectoraq;. & galeis inclusa relinquit
Murmura. permiscétque vagos in sanguine manes.
Hunc temerè explicitum stratis, hunc sero remissis
Gressibus illapsum clypeo, & malè tela tenentem:
Cantibus hos medios vina inter, & arma iacentes.
[2]Adclines clypeis alios. vt quemque ligatum
Infelix tellure sopor. supremaque nubes
Obruerat. nec numen abest, armatàque Iuno
Lunarem quatiens exerta lampada dextra
Pandit iter firmatque animos, & corpora monstrat.
Sensit adesse deam tacitus, sed gaudia celat
Thyodamas iam tarda manus, iam debile ferrum,
Et caligantes nimiis successibus irae.
Caspia non aliter magnorum in strage iuuencum
Tigris. vbi immenso rabies placata cruore,
Lassauitque genas. & crasso sordida tabo
Confudit maculas, spectat sua facta, doletque

2 vv. accliues.

Defecisse famem. victus sic augur inerrat
Caedibus Aoniis optet nunc brachia centum,
Centenasque in bella manus. iam taedet inanes
Exhaurire minas. hostemque assurgere malit.
Parte alia segnes magno satus Hercule vastat
Sidonios, Actorque alia. ius quemque cruento
Limite turba subit stagnant nigrantia tabo
Gramina. sanguineis nutant tentoria riuis.
Fumat humus, somnique, & mortis anhelitus vna.
Voluitur, haud quisquam visus, aut ora iacentum
Erexit. tali miseris deus aliger vmbra
Incubat, & tantum morientia lumina soluit.
Traxerat insomnis cithara, ludóque suprema
Sydera, iam nullos visurus Alimenus ortus.
Sidonium Paeana canens. [1] Vbi languida ceruix
In leuum cogente deo, mediaque iacebant
Colla è relapsa lyra. ferrum per pectus Agyleus
Exigit, aptatúmque caua testudine dextram
Percutit. & digitos inter sua fila trementes.
Proturbat mensas dirus liquor vndique manāt
Sanguine permixti latices, & Bacchus in altos
Crateras, paterasq; redit. ferus occupat Actor
Implicitum fratri Thamyrum. Tagus haurit & haedi
Terga coronati. Danaus caput amputat Ebri.
Nescius heu rapitur fatis, hilarisq;. sub vmbras
Vita fugit, mortisq; ferae lucrata dolores.
Stratus humo gelida subter iuga fida, rotasq;
Palpetus Aonios gramen gentile metentes
Proflatu terrebat equos. madida ora redundāt,
Accensusque mero sopor aestuat ecce iacentis
Inachius vates iugulum fodit expulit ingens
Vina cruor, fractumque perit in sanguine murmur.
Fors illi praesaga quies. nigrásque grauatus
Per somnum Thebas, & Thyodamāta videbat.
Quarta soporifera superabant tempora [3] noctis,
Cum vacua nubes, & honor nō omnibus astris.
Afflatúsque fugit curru maiore Bootes.
Iamq; ipsum defecit opus. cum prouidus Actor
Thyodamanta vocat. Satis hac inopina Pelasgis
Gaudia. vix vllos tanto reor agmine sanam
Effugisse necem. nisi quos deformis in alto
Sanguine degener e, occultat vita. secundis
Pone modum sunt & diris sua numina Thebis.
Forsitan & nobis modo quae fauere, [4] recedunt.
Paruit. & madidas tollens ad sydera palmas,
Phoebe tibi exuuias monstrata praemia noctis,
Nondum ablutus aquis, (tibi enim haec ego sacra litaui)
Trado ferus miles, tripodum fidusq; sacerdos.
Si non dedecus tua iussa, tuisq; prementem,
Saepe venis saepe hanc dignare irrumpere mentē.
Nunc tibi crudus honor, trunca arma, cruórque virorum,

1 vv. huic. 2 vv. relicta 3 vv. nocti.
4 l. recedent.

At patrias si quando domos optataque Paean,
Templa Lyciae dabis, tot dites dona sacratis
Postibus, & totidem voti memor exige tauros.
Dixerat, & [1]laetus socio revehebat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Maenaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites: quorum post funera moesti
Vitam indignantur. prior Arcada concitat Hopleus.
Nullane post manes regis tibi cura perempti
Care Dyma? teneant quem iam fortasse volucres
Thebanique canes. patria quid deinde ferentem
Arcades? en reduces contra venit aspera mater.
Funus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Savit inops tumuli, quamvis patientior artus
Ille, nec abruptos adeo lachrymabilis annus.
Ire tamen, lenumque libet nullo ordine passim
Scrutari campum, mediisque irrumpere Thebas.
Excipit orsa Dymas. per ego haec vaga sydera iuro
Per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
Idem ardor misero, comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu. sed nunc prior ibo, viamque
Incheat, & moesto conversus ad aethera vultu
Sic ait. arcanae moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen & in sylvas alio descendere vultu,
Ille comes nuper nemorumque insignis alumnus
Ille tuus Diana puer (nunc respice saltem)
Quaeritur. incendit pronis dea curribus almum
Sydus, & admoto monstravit funera cornu.
Apparent campi, Thebaeque, altusque Cithaeron.
Sic ubi nocturnum tonitru malus aethera frangit
Iupiter, absiliunt nubes, & fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios, & eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt. longe dant signa per umbras
Mutua laetantes, & amicum pondus uterque
Ceu reduces vitae saevique a morte remissos
Subiecta cervice levant: nec verba nec ausi
Flere diu. prope saeva dies, index que minatur
Ortus. eunt tacitis permixta silentia magnis
Passibus, exhaustasque dolent pallere tenebras.
[2]Invida fata piis, & fors ingentibus ausis
Rara comes. iam castra videns, animisque propinquant
Et decrescit onus subita cum pulveris umbra
[3]Fit sonus a tergo. monitu ducis acer agebat
Amphion equites noctem, vigilataque castra
Explorare datus, primusque per avia campi
Usque procul (nec dum tota lux solverat umbras)
Nescio quid visu dubium, incertumque moveri
Corporaque ire videt. subitus mox fraude reperta
Exclamat. cohibete gradum quicunque. sed hostes
Esse patet. miseri pergunt ante ire, timentque

1 vv. laetis. 2 hic euocauit. 3 vv. &

Non sibi. tunc mortem trepidis minitatur, & hastam
Expulit, ac vanos alte levat eminus ictus
Affectans errare manus. stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui forte prior, gressumque repressit.
At non magnanimus curavit perdere iactus
Epytus, & fixo transverberat Hoplea tergo:
[1]Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur egregii sed nō ducis immemor Hopleus.
Expiratque tenens felix si corpus ademptum
Nesciat, ac sanus talis ascendat ad umbras.
Viderat hoc retro conversum, & agmina sentit
Iuncta Dymas, dubius precibusne subiret, an armis
Instantes. arma ira dabat. fortuna precari
Non audere iubet nec res fiducia cepto.
Distulit ira preces, ponit miserabile corpus
Ante pedes, tergoque graves quas forte gerebat
Tigridis exuvias, in laevum torquet, & obstat
Exertum obiectans mucronem, inque omnia tela
Versus, & ad caedem iuxta, mortemque paratus.
Ut lea, quam saevo foetam pressere cubili
Venantes Numidae, natos erecta superstat
Mente sub incerta, torvum ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat. sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circumspicit ira.
Et iam laeva viro, quamvis saevire vetaret
Amphion erepta manus, puerique trahuntur
Ora supina comis, serus tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat. Moderatius oro
Ducite. fulmineis per vos cunabula Bacchi,
Inoumque fugam, vestrique Palaemonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis
Hic pater, angustis puero date pulveris haustus,
Exiguamque facem. rogat, en rogat ipse iacentis
Vultus. ego infandas potior satiare volucres.
Me praebete feris, ego bella audere coegi.
Immo ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quae timidis belli mens ede Pelasgis.
Quid fracti, exanguesque parent. cuncta ocyus effer.
Et vita, tumuloque ducis donatus abito.
Horruit, & toto praecordia protinus Arcas
Implicuit capulo. summumne hoc cladib' inquit
Deerat? et afflictos turbarem ego proditor Argos?
Nil eminus tanti, nec sic velit ipse cremari.
Sic ait, & magno proscissum vulnere pectus
Iniecit puero, supremaque murmura volvens,
Hoc tamen interea claro potiere sepulchro.
Tales optatis regum in complexibus ambo
Par insigne animis AEtolus & inclytus Arcas
Egregias efflant animas, letoque fruuntur.
Vos quoque sacrati, quamvis mea carmina surgāt
Inferiore lyra, memores superabitis annos.

1 pendentisque.

Forsitan & comites non aspernabitur umbras
Euryalus, Phrygiiq; admittet gloria Nisi.
At ferus Amphion, regi qui facta reportent,
Edoceantq; dolum, captiuaque corpora reddant,
Mittit ouans. clausis ipse insultare Pelasgis,
Tendit, & abscissos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum è culmine Graij
Thyodamanta vident. nec iam erumpentia cælant
Gaudia, ut exertos enses, & cæde recenti
Arma rubere notant. nouus assilit æthera magnus
Clamor, & è summo pendent cupida agmina vallo
Noscere quisque suos. Volucrum sic turba recentum
Cum reducem longo prospexit in æthere matrē
Ire cupit contra, summaque è margine nidi
Extat hians. iam iamq; cadat, ni pectore toto
Obstet aperta parens, & amātibus increpet alis.
Dumque opus arcanum, & taciti compendia Martis
Enumerant, lætisq; suos complexibus implent,
Hopleaque exquirunt, tardumque Dimanta queruntur,
Ecce & Dircea iuxta dux concitus ala
Venerat Amphion. non longum cæde recenti
Lætatus, videt innumeris feruere cateruis
Tellurem, atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor illicita cæli de lampade tactos
Hic fixit iuuenem. pariterque horrore sub uno
Vox, acies, sanguisq; perit. gemitusq; parantem:
Ipse ultro conuertit equus. fugit ala retorto
Puluere nondum illis Thebarum claustra subibant,
Et iam Argiua cohors nocturno freta triūpho
Prosilit in campos. per & arma, & membra iacentum
Tetraque congerie sola, semianimumq; cruorem
Cornipedes, ipsiq; ruunt. grauis exterit artus
Vngula, sanguineus lauat imber, & impedit axes.
Dulce virum hac ire uia, ceu tecta superbi,
Sidonia, atque ipsas calcent in puluere Thebas.
Hortatur Capaneus. Satis occultata Pelasgi
Delituit virtus. nunc nūc mihi uincere pulchrū
Teste die mecum clamore & puluere aperto
Ite palam iuuenes sunt & mihi prouida dextra
Omina, & horrendi stricto mucrone furores.
Sic ait ardentes alacer succendit Adrastus,
Argolicusq; gener sequitur iam tristior augur.
Iamque premunt muros, & adhuc noua funera narrat
Amphion, miseramque intrabant protinus urbem,
Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta
Claude vigil, subeunt hostes, claude undique portas.
Est ubi dat uires nimius timor, ocyus omnis
Porta coit. solas dum tardius arctat Echion
Ogygias, audax animis Spartana iuuentus
Irrupit, cæsiq; ruunt in limine primo
Incola Taygeti Panopeus, rigidique natator
Oebalius Eurotæ. suiq; o spectate palæstris
Omnibus, & nuper Nemeæo in puluere felix
Alcidamas, primis quem cæstibus ipse ligarat
Tyndarides. nitidi moriens conuexa magistri
Respicit, auerso pariter deus occidit astro.
Te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacænæ
Virginis, & falso gurges cantatus olore,
Fleuit, Amyclæus triuiæ lugebere nymphis.
Et quæ te leges, præceptaque fortia belli
Erudiit genitrix, nimium didicisse queretur.
Talis Echionio Mauors in limine sæuit.
Tandem humeris obnixus Acron, & pectore toto
Pronus Achæmenides ferrata robora portæ
Torserunt. quanta pariter ceruice gementes
[1] Profindunt inarata diu Pangæa iuuenci.
Par operis iactura lucro quippe hoste retento
Exclusere suos. cadit intra mœnia Graius
Ormenus, & pronas tendentis Amyntoris ulnas
Fundentisq; preces, penitus ceruice recisa
Verba solo, vultusq; cadunt. colloque decorus
Torquis in hostiles cecidit per vulnus arenas.
Soluitur interea vallum, primaq; recusant
Stare mora iam se peditum iunxere cateruæ
Mœnibus, at patulas saltu transmittere fossas
Horror equis. hærent trepidi, atque immane pauentes
Abruptum mirantur agi: nunc impetus ira
Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
Hi præfixa solo vellunt munimina: at illi
Portarum obiectus minuunt. & ferrea sudant
Claustra remoliri, trabibusque arctata sonoro
Pellunt saxa loco pars ad fastigia missas
Exultant hæsisse faces pars ima lacessunt
Scrutanturque cauas cæca testudine turres.
At Tyrii, quæ sola salus, caput omne coronant
Murorum, nigrasque sudes, & lucida ferro
Spicula, & arsuras cæli per inania glandes,
Saxaque in aduersos ipsis auulsa retorquent
Mœnibus. exundant sæuo fastigia nimbo,
Armataq; vomunt stridentia tela [2] fenestra.
Qualiter aut Maleam, aut alta Ceraunia supra
Cessantes in nube sedent. nigrisque leguntur
Collibus, & subita saliunt in uela procella:
Talis Agenoreæ, Argiuum exercitus armis
Obruitur. non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectisque tenent in mœnia vultus
Immemores leti, & tantum sua tela videntes.
Antea falcato lustrantem mœnia curru
Desuper Ogygia pepulit grauis impetus hasta.
Lora excussa manu, retroq; in terga [3] solutus
Semianimes artus. ocreis retinentibus hæret
Mirandum visu belli scelus, arma trahuntur,

1 l. profringunt. 2 vt. pharetra. 3 l. solutum.

Emma-

Fumantésq; rota tellurem, & tertius hasta
Sulcus arant. longo sequitur vaga puluere ceruix,
Et resupinarum patet orbita[a] longa comarum.
At tuba luctifico pulsat clangoribus vrbem,
Obiectasque fores sonitu[b] perstringit amaro.
Diuisere aditus, omnique in limine saeuus
Signifer ante omnes sua damna, & gaudia portat.
Dira intus facies. vix Mauors ipse videndo
Gaudeat incertu lymphatam horroribus vrbem
Scindunt dissensu vario, luctúsque furórque
Et pauor, & caecis fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes. feruent discursibus arces.
Miscentur clamore viae. ferrum vndique, & ignes
Mente vident saeuas mente accepere cathenas.
Consumpsit ventura timor. iam tecta replerant
Templaq;, & ingratae vellantur planctibus arae.
Vna omnes, eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes, ardet, pallétq; iuuentus.
Atria foeminae trepidant vlulata querelis.
Flent pueri & flêdi nequeût cognoscere causas
Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipsa tela viris, ipsa iram, animosq; ministrant,
Hortantúrque, vnaque ruunt. nec auita gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.
Sic vbi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas lexegit apes, fremit aspera nubes:
Inque vicem sese stridore hortantur. & omnes
Hostis in ora volant, mox deficientibus alis
Amplexae flauamque domum, captiuaque plangunt
Mella, laboratasq; premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi.
Discordésque serit motus. hi reddere fratem
Nec mussant, sed voce palam, clareque tumultu
Reddere regna iubent. periit reuerentia regis
Sollicitus, veniat, patriumque hic computet annum.
Cadmeósque lares exul, patriásque salutet
Infelix tenebras. cur aut ego sanguine fraudes,
Et periura luam regalis crimina noxae?
Inde alii, fera ista fides, iam vincere mauult.
Tiresian alii lachrymis & supplice coetu
Orant, quodque vnum rebus solamen in arctis
Nosse futura rogant tenet ille inclusa, premitque
Fata deum. Quiáne ante duci bene credita nostra
Consilia, & monitus cùm perfida bella vetarê?
Te tamen infelix, inquit, periturque Thebe
Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem.
Argolicúmque oculis haurire vacantibus ignê.
Vincamur pietas. pone eia altaria virgo,
Quaeramus superos facit illa, acieque sagaci

a vv.lata. b.perstringit. c vv.crexit.

Sanguineos flammarum apices, geminúmque per aras
Ignem: & clara tamen mediis fastigia lucis
Orta docet. tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro voluas sanguique ruborem
Demonstrat dubio, patriásque illuminat vmbras.
Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comae, vittásque trementes
Caesaries insana leuat. diductae putares
Lumina, consumptumq; genis rediisse nitorem.
Tandem exundantis permisit verba furori.
Audite o gentes, extrema litamina diuum
Labdacidae venit alma salus. sed limite duro.
Martius inferias, & saeua efflagitat anguis
Sacra, cadat generis quicunque nouissimus extat
Viperei. datur hoc tantum victoria pacto.
Felix qui tanta lucem mercede relinquet.
Stabat fatidici prope saeua altaria vatis
Maestus adhuc, patriae tantum communia lugens
Fata Creon. grandem subiti cùm fulminis ictum
Non secus ac torta traiectus cuspide pectus,
Accipit exanimis, sentitque Menoecea posci.
Monstrat enim, suadétque timor. stupet anxius alto
Corda metu glaciante pater. Trinacria qualis
Ora repercussum Libyco mare sumit ab aestu.
Mox plenum Phoebo vatem, & celare iubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequicquam reticere rogat. iam fama sacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebae.
Nunc age quis stimulos, & pulchra gaudia mortis
Addiderit iuueni (neque enim haec absentibus vnquam
Mens homini transmissa deo) memor incipe Clio,
Saecula te quoniam penes, & digesta vetustas.
Diua Iouis solio iuxta comes, vnde per orbem
Rara dari terrisque solet contingere virtus.
Seu pater omnipotens tribuit, siue ipsa capaces.
Elegit penetrare viros caelestibus vt tunc
Desiluit gauisa plagis. dant clara meanti
Astra locum, quosque ipsa polis affixerat ignes,
Iamque premit terras: nec vultus ab aethere lôgè,
Sed placuit mutare genas. fit prouida Manto.
Responsis vt plena fides, & fraude priores
Exuitur vultus. abiit horrorque, vigorque
Ex oculis. paulum decoris permansit, honósque
Mollior, & posito vatum gestamina ferro
Subdita. descendunt vestes, toruique ligatur
Vitta comis (nam laurus erat) tamen aspera produnt
Ora deam, nimiique gradus sic Lydia coniux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga

Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare comas, & tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris, dignumq; iuberi
Talia, Dircæa stantem pro turre Menœcea
Inuenit immensa reserato limine porta
Sternebat Danaos. pariter Mauortius Æmon
Sed consanguineos quamuis, atq; omnia fratres,
Tu prior. exanimes circum tumulantur [1] acerui,
Omne sedet telum. nulli sine cædibus ictus.
Necdum aberat virtus. non mens, non dextra quiescit,
Non auida arma vacant. ipsa insanire videtur
Sphynx galeæ custos, visoque animata cruore
Emicat effigies. & sparsa orichalca renident.
Cùm dea pugnantis capulum, dextramque repressit.
Magnanime ô iuuenis, quo non agnouerit vllum
Certius armifero Cadmi de sanguine Mauors,
Linq; humiles pugnas, non hæc tibi debita virt9.
Astra vocant, cæloque animam (plus concipe) mittes.
Iamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes fibræq; volunt, hoc vrget Apollo.
Terrigenam cuncto patria pro sanguine poscũt.
Fama canit monitus. gaudet Cadmeia [2] pubes
Certa tui rape mente deos, rapẽ nobile fatum.
I precor accelera. ne proximus occupet Æmon.
Sic ait, & magna cunctantis pectora dextra
Permulsit tacite, seseq; in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupressus,
Combibit infestas & stirpe, & vertice flammas
Quam iuuenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus, letiq; inuasit amorem.
Ut vero auersa, gressumque, habitumq; notauit
Et subitam a terris in nubila crescere manto.
Obstupuit sequimur. diuum [3] quæcunq; vocasti,
Nec tarde paremus ait. iamiamq; recedens
Instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fixum excipiunt. tum vulgus euntem
Authorem pacis, seruatoremq;, deumq;
Conclamat gaudens, atque ignibus implet honestis.
Iamq; iter ad muros cursu festinus anhelo
Obtinet, & miseros gaudet vitasse parentes.
Cùm genitor (steterúntque ambo & vox hæsit vtrinque,
Deiectæq; genæ) tandem pater antè profatur,
Quis nouus incœptis rapuit te casus ab armis?
Quæ bello grauiora paras? dic nate precantî
Cur tibi torua acies? cur hic truculentus in ore
Pallor? & ad patrios nõ stãt tua lumina vultus?
Audisti responsa palam: per ego oro tuosq;
Nate meosq; annos, miseræq; per vbera matris,
Ne vati ne crede puer. superi ne profanum
Dignantur stimulare senem? cui vultus inanis,

1 vv. cumulantur. 2 vv. plebes.
3 vv. quæcunque.

Extinctiq; orbes, & pœna simillima diro
Oedipodæ: quid si insidias, & fraude dolosa
Rex agit? extrema est cui nostras forte timori
Nobilitas, tuaque ante duces notissima virtus.
Illius hæc forsan remur, quæ verba deorum
Ille monet, nec frena animo permitte calenti.
Da spacium, tenuemque moram. male cuncta ministrat
Impetus hoc oro munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
Et sis ipse parens, & ad hunc animosi timorem
Peruenias. ne perge meos orbare penates:
Externi te nempe patres, alienaq; tangunt
Pignora. si pudor est. primum miserere tuorum.
Hæc pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum
Ventosumq; decus, tituliq; in morte [1] latentes.
Nec timidus te flecto parens. I, prælia misce,
I, Danaas acies mediosq; per obuius enses,
Non teneo. liceat misero tremebunda lauare
Vulnera, & vndantem lachrymis siccare cruorem.
Teq; iterum, sæuis iterumq; remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. sic colla, manúsque tenebat
Implicitus, sed nec lachryma, nec verba mouebant
Dis votum iuuenem, qum & monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit, auertitque timorem.
Falleris heu. verósq; metus pater optime nescis.
Non me vlli monitus, nec vatum exorsa furentum
Sollicitant. manésque mouent. sibi callidus ista
Tiresias, natæq; canat. non si ipse reclusis
Comminus ex adytis in me insaniret Apollo,
Sed grauis vnanimi casus me fratris ad vrbem
Sponte refert. gemit Inachia mihi saucius Æmon
Cuspide, vix illum medio de puluere belli
Inter vtrasque acies, iamiamq; tenentibus Argis.
Sed moror. I, refoue dubium, turbaq; ferentum
Dic parcant, leniterque vehant ego vulnera doctum
Iungere, supremiq; fugam reuocare cruoris
Æthiona petam sic imperfecta locutus
Effugit. illi atra mersum caligine pectus
[2] Confundit sensus. pietas incerta vagatur,
Discordantq; metus. impellunt credere Parcæ.
Turbidus interea ruptis vementia portis
Agmina belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis, & turbine crebro
Laxat, agit turmas idem, atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri noua vulnera plumbo.

1 b. iacentes. 2 vv. confudit.

Nunc

Nunc iaculum excussoferat in sublime lacerto,
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quæ non
¹ Deserat hasta virũ, perfusaq; cæde recurrat.
Nec iam aut Oeniden, aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada credunt.
Quin socium coiisse animas, & corpore in vno
Stare omnes. ita cuncta replet. non vllius ætas,
Non cultus, non forma ² mouet. pugnantibus idem,
Supplicibusque furit. non quisquam obsistere contra,
Non belli tentare vices. procul arma furentis,
Terribilesq; iubas, & frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menœceus
Iam sacer aspectu, solitoque augustior ore,
Ceu subitò in terras supero demissus ab axe
Constitit, exempta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominu, & clamore profundo
Conuertit campum, iussitque silentia bello.
Armorum superique, tuque o qui funere tanto
Indulges mihi Phœbe mori, date gaudia Thebis
Quæ pepigi, & toto quæ sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, captaque impingite Lernæ
Relliquias turpes. confixaque terga fouentes
Inachus indecores pater auersetur alumnos.
At Tyriis templa, arua, domos, connubia, natos
Reddite morte mea, si vos placida hostia iuui,
Si non attonitis vatis consulta recepi
Auribus, & Thebis nondum credentibus hausi.
Hæc Amphioniis ³ per me persoluite terris,
Ac mihi deceptum precor, exorate parentem.
Sic ait. insignémque animam mucrone corusco
Dedignantem artus pridem, mœstamque teneri
Arripit, inque vno quæsitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres, & mœnia lustrat.
Séque super medias acies, nondum ense remisso,
Iecit, & in sæuos cadere est conatus Achiuos.
Ast illum amplexa Pietas, Virtusq; ferebant.
Leniter ad terras corpus. iam spiritus olim
Ante Iouem, & summus apicem sibi poscit in astris.
Iámque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt. abscesserat vltro
Tantalidum venerata cohors subit agmine longo
Colla inter iuuenum, lætisque fauoribus omnis
Concinitur vulgo, Cadmum, atque Amphiona supra
Conditur hi sertis, hi veris honore soluto
Accumulant artus, patriisque in sede reponunt
Corpus adoratum. repetunt mox bella peractis
Laudibus. hic victa genitor lachrymabilis ira
Congemit, & tandem matri data flere potestas.
Lustralemne feris ego te puer inclyte Thebis,
Deuotumque caput, vilis ceu mater alebam?
Quod merui tanta nefas? cui tantum inuisa deorum

1 vv. defetas. 2 L. mouent. 3 L. pro.

Non ego monstrifero coitu reuoluta nouaui
Pignora, nec natos peperi funesta nepotes.
Quid refert? habet ecce suos Iocasta, ducesque,
Regnantésque videt, nos sæua piacula bello
Demus, vt ¹ alternis (placet hoc tibi fulminis author)
Oedipodionij mutent diademata fratres.
Quid superos, hominésve querror? tu sæue Menœceu,
Tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
Vnde hic mortis amor? quæ sacra insania menti?
Quósve ego conceptus, aut quæ mala pignora fudi
Tam diuersa mihi? nimirum Martius anguis,
Quæq; nouis proauum tellus effloruit armis,
Hinc animi tristes, nimiusque in pectore Mauors,
Et de matre nihil. sponte en vltroque peremptus
Irrumpis mœstas fatis nolentibus vmbras.
Ast egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrumque quod amens
Ipsa dedi. viden vt iugulo consumpserit ensem?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset.
Diceret infelix etiamnum & cuncta repleret
Questibus. abducunt comites, famulæque peresam
Solantes thalamóque tenent. sedet eruta multo
Vngue genas, non illa diem, non verba precantum
Respicit, aut visus flectit tellure relictos.
Iam vocis, iam mentis inops sic aspera tigris
Fœtibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat, & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam ira sedit rabies, feritasque, faméque
Oris eunt præter secura armenta, gregésque.
Aspicit illa iacens. vbi enim, quibus vbera pascat,
Aut quos ingenti premat expectata rapina?
Hactenus arma, tuba, ferrumque, & vulnera, sed nunc
Comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi iam solito vatum de more canendum:
Maior ab Aoniis sumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete deæ. siue ille profunda
Missus nocte furor, Capaneaque signa secuta
Arma Iouem contra Stygiæ rapuere sorores,
Seu virtus egressa modum, seu gloria præceps,
² Seu magnæ data fama neci: seu læta malorũ
Principia, & blandæ superum mortalibus iræ.
Iam sordent terrena viro, tædétque profundæ
Cædis & exhaustis olim Graiumque, suisque
Missilibus, lassa respexit in æthera dextra.
Ardua mox toruo metitur culmina visu,

1 vv. alterni. 2 vv. fata.

Innumerosq; gradus, geminas latus arbore clusus
Aerium sibi portat iter. longéque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent vna, clypeoq; incenditur ignis
Hac ait in Thebas, hac me iubet ardua virtus
Ire. Menœceo quà lubrica sanguine turris.
Experiar, quid sacra iuuent, an falsus Apollo
Dixit, & alternò captiuam mœnia gressu
Surgit ouans: quales medius in nubibus æther
Vidit Aloidas, cùm cresceret impia tellus
Despectura deos, nec adhuc immane veniret
Pelion, & trepidum iam tangeret Ossa Tonantem.
Tum verò attoniti fatorum in cardine summo
Ceu suprema lues vrbem, facibusque cruentis
Æquatura solo turres Bellona subiret,
Omnibus è tectis certatim ingentia saxa,
Roboráq; & grauidas fundæ balearis habenas,
(Nam iaculis, caloq; vagis spes nulla sagittis)
Verum auidi & tormenta rotant, & molibus vrgent.
Ille nec ingestis, nec terga sequentibus vnquam
Detrahitur telis, vacuoque sub aëre pendens
Plana velut terra certus vestigia figat,
Tendit, & ingenti subit occurrente ruina.
Amnis vt incumbens longæuis robora pontis
Assiduis oppugnat aquis. iam saxa fatiscunt,
Emotaq; trabes, tanto violentior ille
(Sæuit enim maiore salo) quassatq;, trahitque
Molem ægram: nexus donec celer alueus omnes
Abscidit, & cursu victor respirat aperto.
Vtq; petita diu celsus fastigia supra
Eminuit, trepidamque assurgens desuper vrbē
Vidit, & ingenti Thebas exterruit vmbra,
Increpat attonitos. Humilesne Amphionis arces
Prò pudor, his faciles, carmenq; imbelle secuti,
Et mentita diu Thebarum fabula muri?
Et quidnam egregium prosternere mœnia molli
Structa lyra? simul insultans, gressuque, manuque
Mollibus obstantes cuneos tabulataque fauus
Destruit. absiliunt pontes, tectique trementis
Saxea frena labant, dissæptoque aggere rursus
Vtitur, & truncas rupes in templa, domósque
Præcipitat, frangitque suis iam mœnibus vrbē.
Iamque Iouem circa studiis diuersa fremebant
Argolici, Tyriique dei. pater æquus vtrisque
Aspicit ingentes ardentum comminus iras,
Séque obstare videt, gemit infestante nouerca
Liber, & obliquo respectans lumine patrem.
Nunc vbi sana manus, meaque heu cunabula flamma
Fulmen, io vbi fulmen? ait, gemit author Apollo,
Quas dedit ipse domos. Lernam, Thebásque rependit
Mæstus, & incerto dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos,
Flet Venus Harmoniæ populos: metuensque maritum
Stat procul, & tacita Gradiuum respicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia diuos.
Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
Non tamen hæc turbant pacem Iouis. ecce[1] quierant
Iurgia, cùm mediis Capaneus auditus in astris,
Nullane pro trepidis clamabat numina Thebis
Statis? vbi infandæ segnes telluris alumni
Bacchus, & Alcides? piget instigare minores.
Tu potius venias, (quis enim concurrere nobis
Dignior?) en cineres Semeleaq; busta tenētur.
Nunc age, nunc totis in me conitere flammis
Iuppiter. an pauidas tonitru turbare puellas
Fortior? & soceri turres excindere Cadmi?
Ingemuit dictis superûm dolor: ipse furentem
Risit, & incussa sanctarum mole comarum,
Quænam spes hominum tumidæ post prælia Phlegræ?
Tune etiam feriendus? ait, premit vndique lentum
Turba deum frendens, & tela vltricia poscit.
Nec iam audet fatis turbata obsistere coniux.
Ipsa dato nondum cœlestis regia signo
Sponte tonat, coeunt ipsa sine flamine nubes,
Accurruntque imbres. Stygias rupisse cathenas
Iapeton, aut victam supera ad conuexa leuari
Inarimen, Ætnamúe putes. pudet ista timere
Cœlicolas. sed cùm in media vertigine mundi
Stare virum, insanasque videns deposcere pugnas,
Mirantur taciti, & dubio pro fulmine pendent.
Cœperat Ogygiæ supra fastigia turris
Arcanum mugire, polus, cœlumque tenebris
Auferri, tenet ille tamen, quas non videt arces,
Fulguraque attritis quoties micuere procellis,
His ait in Thebas, his iam decet ignibus vti,
Hinc renouare facem. lassámque accendere quercum.
Talia dicentem toto Ioue fulmen adactum
Corripuit. prima fugere in nubila cristæ,
Et clypei niger vmbo cadit. iamque omnia lucent
Membra viri. cedunt acies, & terror vtrinque
Quò ruat, ardens feriat quas corpore turmas.
Intra se stridere facem, galeamque, comasque
Sentit, & vrentem thoraca repellere dextra
Conatus, ferri cinerem sub pectore tractat.
Stat tamen, extremumque in sydera versus anhelas.
Pectoraque inuisis obiicit fumantia muris
Ne caderet, sed membra virum terrena relinquunt,
Exutúrque animus. paulum[2] si tardius artus
Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

1. l. quierunt. 2 vv. ò si.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER XI.

POSTQVAM magnanimus furias virtutis iniquæ
Consumpsit Capaneus, expirauitque receptum
Fulmen, & ad terras longè comitata cadentem
Signauit muros vltricis semita flammæ:
Componit dextra victor concussa plagarum
Iuppiter, & vultu cælúmque, diémque reducit.
Gratantur superi. Phlegra ceu fessus anhelet
Prælia, & Enceladi fumantem impresserit Ætnam.
Ille iacet laceræ complexus fragmina turris
Toruus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.
Quantus Apollineæ temerator matris auerno
Tenditur, ipsæ horrent si quādo pectore ab alto
Emergunt volucres, immensáque membra iacentis
Spectant dum miseræ crescunt in pabula fibræ.
Sic grauat iniectus terras, hostiliaque vrit
Arua, & anhelantē cælesti sulphure campum.
Respirant Thebæ, templisque iacentia surgunt
Agmina iam finis voti, iamque supremis
Planctibus, & natos ausæ deponere matres.
At vaga palantes campo fuga voluit Achiuos.
Nec iam aut hostiles turmæ, ferrúmve timetur.
Omnibus ante oculos ira Iouis, omnibus ardent
Arma metu, galeæq; tonant, visusq; pauentes
Ipse sequi, & profugis opponere Iuppiter ignes.
Instat Agenoreus miles, cæloque tumultu
Vtitur indomitos vt cum Massylia per arua
Armenti reges magno Leo fregit hiatu,
Et contentus abit, rauci tunc comminus vrsi
Tunc audi venere lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres aliena vulnera prædæ.
Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
Rustica tela manu, patriúmque agitare tumultum.
Pan illi genitor. tener [a] hinc conatibus annos
Egreditur, iuuenémque patrem puer æquat Alatreus.
Felices ambo, sed formosior ille,
Quem genuisse iuuat, nec iam discerna propinquum.
Qua magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Arctatur denso fugientum ex agmine vallum.
Quas voluis Gradiue vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi,
Ceu redeunt nubes, ceu circunstantibus austris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cæco
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.
[1] Procumbit iaci pubes Tirynthia alumnus
Exuuias imitata dei, trux maret ab alto
Amphitryoniades Nemea in sanguine terga,
Et similes ramos, similésque videre pharetras.
Stabat in Argolica ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mauortis Enipeus
Hortator, sed tunc miseris dabat vtile signum,
Suadebatque fugam, & tutos in castra receptus:
Cum subitum obliquo descendit ab aere vulnus,
Vrgentisque sonum leua manus aure reiecta est
Sicut erat. fugit vacuas iam spiritus auras,
Iam gelida ora tacent, carmē tuba sola peregit.
Iamque potens scelerum, geminaque exercita gentis
Sanguine, Tisiphone fraterna cludere quærit
Bella tuba, nec se tanta in certamina [2] fidit
Sufficere, infernam comitem ni sede Megæram,
Et consanguineos in prælia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle, solúmque
Ense fodit stygio, terraq; immurmurat absens
Nomen, & Elysium signum indubitabile regni.
Crinalem attollis longo stridore Cerasten
Cærulea dux ille coma, quo protinus omnis
Horruit audito tellus, pontusque, polusque,
Et pater ætnæos iterum prospexit ad ignes.
Accepit illa sonum, stabat tunc forte parenti
Proxima dum cœtu Capaneus laudatur ab omni
Ditis, & insignem stygius fouet amnibus vmbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astra
Constitit, exultant manes, quantúmq; profundæ
Rarescunt tenebræ, tantum de luce recessit.
Excipit atra soror, dextraque innixa profatur.
Hæc germana tenus stygii metuenda parentis
Imperia, & iussos potui tolerare furores
Sola super terras, hostilique obuia mundo,
Dum vos Elysium & faciles cōpescitis vmbras.

a hic.

1 L. expirat. 2 vt. stem.

Te praeceps Euboea tulit, te candida Tysbe
Miserat: hunc Virides non excipietis Amyclae.
Nunquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile. nec requies dextrae, sonitúmque priori
Iungit arundo sequens. Vnum quis crederet arcum?
Aut vnam sentire manum? modo dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit instantes, & solo respicit arcu.
Et iam mirantes, indignantésque cieban t
Labdacidae. primúsque Iouis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc quae funera campis
Ille daret, Quonã vsque moram lucrabere fati
O multum[1] meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor, atq; audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos, pugnámq; minorem
Dignatur bellis, irámque relinqueris infra.
I repete Arcadiam, mixtusq; aequalibus illic,
Dum ferus hic vero desaeuit puluere Mauors,
Praelia lude domi. quòd si te moesta sepulchri
Fama mouet, dabimus, leto moriere virorum.
Iamdudum hunc contra stimulis grauioribus ardet
Trux Atlantiades, nec dum ille quieuerat, infit,
Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus arma
Profero, quisnam adeò puer, vt bellare recuset
Talibus? Arcadia stirpem, & fera semina gentis,
Non Thebana vides. non me sub nocte silenti
Thyas Echionio genitrix famulata Lyaeo
Edidit, haud vnquam deformes vertice mitras
Induimus, turpiq; manu iactauimus hastam.
Protinus astrictos dedici reptare per amnes,
Horrendasque domos magnarum intrare ferarum,
Et quid plura loquar? ferrum mea semper, & arcus
Mater habet: vestrae feriunt caua tympana matres.
Non tulit Amphion, vultúmque, & in ora loquentis
Telum immane[2] rotat, sed ferre lumine diro
Turbatus sonipes sese domimúmque retorsit
In latus, atque auidam transmisit deuius hastam.
Acrior hoc iuuenem stricto mucrone petebat
Amphion. cum se medio Latonia campo
Inicit ante oculos, omnis stetit obuia vultu,
Haerebat iuueni deuinctus amore pudico
Menalius Dorceus, cui bella, suumq; timorem
Mater, & audaces pueri mandauerat annos.
Huius tum vultum dea dissimulata profatur.
Hactenus Ogygias satis infestasse cateruas
Parthenopaee satis. misera iam parce parenti,
Parce deis quicunque fauent. nec territus ille
Hunc sine me (nec plura petam) fidissime Dorceu
Sternere humi. qui tela meis gerit aemula telis,
Et similes cultus, & frena sonantia iactat.
Frena regam cultus triuia pendebitis alto
Limine. captiuam matrem donabo pharetris.
Audiit. & mixto risit Latonia fletu.
Viderat hanc coeli iamdudum in parte remota
Gradiuum complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caraque nepotes
Harmonia. pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiua mouet. Nonne hanc Gradiue proteruam
Virginitate vides mediam se ferre virorum
Coetibus? vtque acies audax, & Martia signa
Temperet? en etiam donat, praebetq; necandos
Tot nostra de gente viros. huic tradita virtus.
Huic furor? agrestes superest tibi figere damas.
Desiluit iustis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes. reliqui sudant ad bella furores.
Nec mora, cùm mactam monitu Latoida duro
Increpat assistens. Non haec tibi praelia diuum
Dat pater,[1] armigerum ni protenus improba campum
Deseris, hunc aequam nosces nec Pallada dextra.
Quid faciat contra? premit hinc Mauortia cuspis.
Hinc plena tibi parue colus, Iouis inde seueri
Vultus. abit solo post haec[2] deuicta pudore.
At pater Ogygias Mauors circumspicit alas,
Horrendumque Dryanta mouet, cui sanguinis author
Turbidus Orion, comitésque odisse Dianae.
Inde furit primum. hic turbatos arripit ense
Arcadas, exarmatque ducem. cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeésque habitator opacae
AEpitisque duces. fugiunt, Pheneique phalanges,
Ipsum autem, & lassa fidit prosternere dextra,
Nec seruat vires. & enim huc iam fessus, & illuc.
Mutabat turmas, vrgent praesagia mille
Funeris, & nigrae praecedunt nubila mortis.
Iamque miser raros comites, verumque videbat
Dorcea, iam vires paulatim absc edere sentit,
Sentit & exhaustas humero leuiore pharetras.
Iam minus atque minus fert arma, puerque videtur.
Et sibi cùm torua clypei metuendus obarsit
Luce Dryas, tremor ora repens, ac viscera torsit
Arcados. vtq; ferit vectorem fulminis albus
Cùm supra respexit Olor, cupit hiscere ripam
Strymonos, & trepidas in pectora cõtrahit alas,
Sic iuuenem saui conspecta mole Dryantis,
Iam non ira subit, sed letalis horror.

1 b. miseros. 2 d. iacit. b. parat.

1 vv. armisonum. 2 b. euicta.

Arma

Arma tamen frustra superos, Triviamque precatus
Molitur pallens, & surdos expedit arcus.
Iamque instat telis, & utramque obliquus in ulnam
Cornua contingit mucrone, & pectora nervo.
Cum ducis Aonii magno circa turbine cuspis
Fertur in adversum, nervique obliqua sonoro
Vincla secat, pereunt ictus, manibusque remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser & frenos turbatus, & arma remisit
Vulneris impatiens. humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemque cutem subit altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas (mirum) nec vulneris usquam
Conscius, olim author teli causaeque patebant.
At puer infusus sociis in devia campi
Tollitur (heu simplex aetas) moriensque iacentem
Flebat equum. cecidit laxata casside vultus,
AEgraque per trepidos expirat gratia visus,
Et prensis concussa comis ter colla, quaterque
Stare negant, ipsisque nefas lachrymabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore sanguis.
Tandem haec singultu verba incidente profatur:
Labimur, i miseram Dorceu solare parentem.
Illa quidem, si vera ferunt praesaga cura,
Aut somno iam triste nefas, aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam suspende, diuque
Decipito, neu tu subitus, neve arma tenentis
Veneris, & tandem cum iam cogere fateri,
Dic merui genitrix poenas, invita capessens
Arma puer rapui, nec te retinente quievi:
Nec tibi sollicitae saltem inter bella peperci.
Vive igitur potius, que animus irascere nostris.
Et iam pone metus frustra de colle Lycaei
Anxia prospectans, si quis per nubila longe
Aut sonus, aut nostro sublatus ab agmine pulvis.
Frigidus in nuda iaceo tellure, nec usquam
Tu prope, quae vultus, efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen orba parens crinem (dextraque secandum
Praebuit) hunc toto capies pro corpore crinem,
Comere quem frustra me dedignante solebas.
Huic dabis exequias, atque inter iustia memento
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis,
Dilectosque canes ullis agat amplius antris.
Haec autem primus arma infelicia castris
Vre, vel ingratae munus suspende Dianae.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER X.

BRVIT Hesperia Phoebum nox humida porta
Imperiis properata Iovis, nec castra Pelasgum,
Aut Tyrias miseratus opes. sed triste tot extra
Agmina, & immeritas ferro decrescere gentes.
Panditur immenso deformis sanguine campus.
Illic arma, & equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris insignibus agras
Secernunt acies, portaeque ineuntibus arma
Angusta populis, late cepere reversos.
Par utrinque dolor. sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine praeside turmae.
Ceu mare per tumidum vidua moderantibus alnus,
Quas Deus, & casus, tempestatesque gubernant.
Inde animus Tyriis non iam sua castra sed ultro
Hostilem servare fugam, ne forte Mycenas
Contenti rediisse petant. dat tessera signum
Excubiis, positaque vices. dux noctis operta
Sorte Meges, ultroque Lycus. iamque ordine iusso
Arma, dapes, ignemque ferunt, rex firmat euntes.
Victores Danaum (nec enim lux crastina longe,
Nec quae pro timidis intercessere tenebrae
Semper erunt) augete animos. & digna secundis
Pectora ferte deis. iacet omnis gloria Lernae
Praecipuaque manus, subitisque ultricia Tydeus
Tartara. mors subitam nigri stupet auguris umbram.
Ismenos [1]raptis tumet Hippomedontis opimis.
Arcadia belligeris pudet annumerare trophaeis.
In manibus mors est. nusquam capita ardua belli,
Monstrataque ducum septena per agmina cristae.
Scilicet Adrasti senium, fraterque iuventa
Peior, & insanus Capaneus metuendus in armis?
Ite [2]age, & obsessis vigiles circundate flammam.
Nulli ex hoste metus. praedam adservatis, opesque
Iam vestras. Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas. iuvat exhaustos iterare labores.
Sicut erat pulvis, sudorque cruorque per artus

[1] L. rapti. [2] L. eia.

Mixtus adhuc, vertere gradum. vix obuia passi
Colloquia, amplexus etiam, dextrasque suorum
Excussere humeris tunc frontem, auersaq. terga
Parietis, laterumq; sinus vallum vndique cingit
Ignibus [1]insessu. rabidi sic agmine mixto
Sub noctem coiere Lupi, quos omnibus agris
Nil non ausa fames longo tenuauit hiatu,
Iam stabula ipsa premunt. torquet spes irrita fauces,
Balatusque tremẽs, pinguesq; ab ouilibus agni.
Quod superest duris adfringunt postibus vngues,
Pectoraq; & siccos minuunt in [2]limine dentes.
At procul Argolici supplex in limine templi
Cœtus, & ad patrias fusæ Pelopeides aras
Sceptriferæ Iunonis opem, reditumque suorum
Exposcunt. pictasque fores, & frigida vultu
Saxa terunt, paruosq; docent procumbere natos.
Condiderunt iam vota diem. nox addita curis
Iungit, & aggestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat calathis, castæ velamina diuæ
Haud spernanda ferunt. variis vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.
Ipsa illinc magni thalamo desponsa Tonantis
Expers connubij, & timide positura pudorem
Lumine demisso pueri Iouis oscula libat
Simplex, & nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur, & lachrymis questuque rogabant.
Aspice sacrilegas Cadmeæ pellicis arces
Syderei regina poli tumulumque rebellem:
Discute, & in Thebas aliud (potes) excute fulmen.
Quid faciat? scit fata suis contraria Graiis,
Auersumq. Iouem sed nec periisse precatum
Tanta q; dona velit. tempus tamen obuia magni
Fors dedit auxilij. videt alto ex æthere clausa
Mœnia, & insomnis vallum statione teneri.
Horruit iratum stimulis, motaque verendum
Turbauit diadema coma. non sæuius arsit
Herculea cum matris onus, geminosque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesti somni dulcedine captos
Destinat Aonios leto præbere. suamq;
Orbibus accingi solitis iubet Irin, & omne
Mandat opus. paret iussis dea clara, polumq;
Linquit & in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduæ nebulosa cubilia noctis,
Æthiopasque alios, nulli penetrabilis astro
Lucus iners. subterque cauo graue rupibus antrum
It vacuum in montem. quà desidis atria somni,
Securumq. larem segnis Natura locauit.
Limen opaca Quies, & pigra Obliuia seruant,
Et nunquam vigili torpens ignauia vultu.

1 vv. ausessi. 2 vv. margine

Ora vestibulo, pressisq. silentia pennis
Muta sedent, abiguntq; truces a culmine ventos.
Et ramos errare vetant, & murmura demunt
Alitibus non hic pelagi, licet [1]omnia clament
Littora, non illic cœli fragor. ipse profundis
Vallibus effugiens speluncæ proximus amnis
Saxa inter scopulosq; tacet, nigrantia circum
Armenta. omne solo recubat pecus, & noua marcent
Gramina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
Ipse autem, vacuus curis, humentia subter
Antra soporifero stipatus flore, [2]tapetis
Incubat. exhalant vestes, & corpore pigro
Strata calent. supraq; torum niger efflat anhelo
Ore vapor, manus hac fusos a tempore læuo
Sustentat crines. hac cornu oblita remisit.
Sunt etiam innumero rerũ vaga somnia vultu,
Vera simul falsis, permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca cohors, trabibusque, aut postibus hærent,
Aut tellure iacent. tenuis qua circuit aulam
Non humilisq; nitor. primosque hortãtia somnos
Languida succiduum exspirant lumina flammis.
Huc se cæruleo librauit ab æthere virgo
Discolor. effulgent syluæ, tenebrosaq; Tempe
Adrisere deæ, & zonis lucentibus icta
Euigilat domus. ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce deæ perculsus, eodem
More iacet. donec radios Thaumantias omnes
Impulit inq; oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui. Nimborum fulua creatrix
Sidonios te Iuno duces, mitissime diuum
Somne iubet, populumque [3] trucem defigere Cadmi.
Qui nunc euentu belli tumefactus, Achiuum
Peruigil asseruat vallum, & tua iura recusat.
Da precibus tantis. rara est hæc posse facultas,
Placatumq; Iouem dextra Iunone mereri.
Dixit, & increpitans languẽtia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterumq; iterumq; monebat.
Ille deæ iussu dubius, mixtusq. sopori
Annuit. excedit grauior nigrantibus antris
Iris, & obtusum multo iubar excitat imbri.
Ipse quoque & volucrem gressum, & ventosa citauit
Tempora, & obscuri sinuatam frigore cœli
Impleuit chlamydem, tacitoq; per æthera curru
Fertur, & Aoniis longe grauis imminet aruis.
Illum aura solo volucres pecudesque, ferasque
Explicat, & penitus quamcunque superuolat vrbem,
Languida de scopulis sidunt freta. pigrius hærent
Nubila, demittunt extrema cacumina syluæ,
Pluraq; laxato ceciderunt sydera cælo.
Primus adesse deum subita caligine sensit
Campus, & innumeræ voces, fremitusq; virorum

1 b. horrida. 2 vv. tapetas.
3 vv. trucis.

Sum-

Summiſere ſonum. cùm verò humentibus alis
Incubuit, piceaq; haud vnquam denſior vmbra
Caſtra ſubit, errare oculi, reſolutaque colla,
Et medio affatu verba imperfecta relinqui.
Mox & fulgentes clypeos, & ſæua remittunt
Pila manu, laſsiq; cadunt in pectora vultus.
Et iam cuncta ſilent: ipſi iam ſtare recuſant
Cornipedes, ipſos ſubitus cinis abſtulit ignes.
At non & trepidis eadem ſopor otia Graiis
Suadet, & a iunctis arcet ſua nubila caſtris
Noctiuagi vis blanda dei. ſtant vndique in armis
Fœdam indignãtes noctem, vigileſq; ſuperbos.
Ecce recens ſuperis animum lymphantibus horror
Thiodamanta ſubit formidandóque tumultu
Pandere fata iubet. ſiue hanc Saturnia mentẽ,
Siue nouum comitem bonus inſtigabat Apollo.
Proſilit in medios viſu, auditúq; tremendus,
Impatienſq; dei, fragili quem mente receptum
Non capit. exundant ſtimuli, nuduſque per ora
Stat furor, & trepidas incerto ſanguine tendit,
Exhauſtiſque genas: acies huc errat, & illuc,
Sertaque mixta comis ſparſa ceruice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idæa cruentum
Elicit ex adytis, conſumptaque brachia ferro
Scire vetat. quatit ille ſacras in pectore pinus,
Sanguineoſque rotat crines, ac vulnera curſu
Exanimat. pauet omnis ager reſperſaque cultris
Arbor, & attoniti currum erexere leones.
Ventum ad concilij penetrale, domúmque verendam
Signorum, magnis vbi dudum cladibus æger
Rerum extrema mouens, fruſtra conſultat Adraſtus.
Stant circùm ſubiti proceres, vt quiſq; perempto
Proximus, & magnis loca deſolata tuentur
Regibus haud læti, ſeque huc creuiſſe dolentes.
Non ſecus amiſſo medium cùm præſide puppis
Fregit iter, ſubit ad viduas moderamina clauis,
Aut laterum cuſtos aut quem penes obuia ponto
Prora fuit. ſtupet ipſa ratis, tardéque ſequuntur
Arma, neque accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos ſic erigit augur Achiuos.
Magna deum mandata duces monituſq; verendos
Aduehimus. non hæ noſtro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari, & ſumere vittas
Veſtra fides, ipſo non diſcordante, ſubegit.
Nox fœcunda operum, pulchraq; accommoda fraudi
Panditur augurio diuum. vocat obuia virtus.
Et poſcit Fortuna manus. [1] tacet obruta ſomno
Aonidum legio tempus nunc funera regum
Vlciſci, miſerumq; diẽ. rapite arma, moraſque
Frangite portarum ſociis hoc ſubdere flammas.
Hoc tumulare ſuos. equidem hoc & Marte diurno
Dum res infracta pulſique in terga redimus:

1 vv. ſtupet.

(Per tripodas iuro, & rapti noua fata magiſtri)
Vidi, & me volucres circum plauſere ſecunda.
Sed nunc certa fides. modo me ſub nocte ſilenti
Ipſe, ipſe aſſurgens iterum tellure ſoluta,
Qualis erat, ſolos infecerat vmbra iugales)
Amphiaraus adit. vana nec monſtra quietis:
Nec ſomno comperta loquor. Túne inanis inertes
Inachidas (redde hæc Parnaſia ſerta, meoſq;
Redde deos) tantam patiere amittere noctem
Degener? hæc egomet cæli ſecreta, vagoſque
Edocui lapſus. ſuade eia, vlciſcere ferro
Nos ſaltem dixit. méque hæc ad limina viſus
Cuſpide ſublata, totóque impellere curru.
Quare agite vtendum ſuperis. non comminus hoſtes
Sternendi. bellum iacet, & fauere poteſtas.
En qui aderunt? quos ingenti ſe attollere fama
Non pigeat, dum fata ſinunt? iterum ecce benigne
Noctis aues. ſequor, & comitum licet agmina ceſſent.
Solus eo: atque adeò venit ille, & quaſſat habenas.
Talia vociferans, noctem exturbabat, eúntque
Non ſecus accenſi proceres, quam ſi omnibus idem
Corde deus, flagrant comitari & iungere caſus.
Ter denos numero turmarum robora iuſſus
Ipſe legit, circa fremit indignata iuuentus
Cætera, cur maneant caſtris, ignauaque ſeruent
Otia. pars ſublime genus, pars facta ſuorum,
Pars ſua, ſortem alij clamant, ſortem vndique poſcunt.
Gaudet in aduerſis, animoq; aſſurgit Adraſtus.
Vertice ſic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui fœtura gregem pecoroſo vere nouauit,
Lætatur, cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo ſub corde monet, qui molle domandi
Ferre iugum, qui terga boni, quis ad arma, tubaſque
Natus, ad Eleas melior quis ſurgere palmas.
Talis erat turmæ ductor longæuus Achiuæ.
Nec deeſt cæptis vnde hæc tam fera repentè
Numina? qui fractos ſuperi reuocatis ad Argos?
Iſtæ hic infelix virtus, gentique ſuperſtes
Sanguis, & in miſeris animorum ſemina durant?
Laudo equidem egregij iuuenes, pulchráque meorum
Seditione fruor. ſed fraudem & operta paramus
Prælia, celandi motus, nunquam apta latenti
Turba dolo. ſeruate animos. venit vltio in hoſtes
Ecce dies. tunc arma palam, tunc ibimus omnes.
His tandem virtus iuuenum frenata quieuit.
Non aliter moto quam ſi pater Æolus antro

At patrias si quando domos, optataque Pæan,
Templa Lycæe dabis, tot dira dona sacratis
Postibus, & totidem (sic) memor exige tauros.
Dixerat: & [1] latum socios [2] reuocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Mænaliusq; Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites. quorum post funera mœsti
Vitam indignantur. prior Arcada concitat Hopleus.
Nullane post manes regis tibi cura perempti
Care Dyma? teneant quem iam fortasse volucres
Thebanique canes. patria quid deinde feretis
Arcades? en reduces contra venit aspera mater.
Funus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Sæuit inops tumuli, quamuis patientior artus
Ille, nec abruptis adeo lachrymabilis annis.
Ire tamen, (cunctique libet) nullo ordine passim
Scrutari campum, mediasque irrumpere Thebas.
Excipit orsa Dymas. per ego hæc vaga sydera iuro
Per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
Idem ardor misero comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu. sed nunc prior ibo, viamque
Incheas, & mœsto conuersus ad æthera vultu,
Sic ait. arcana moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen, & in syluas alio descendere vultu,
Ille comes, nuper nemorumq; insignis alumnus
Ille tuus Diana puer (nunc respice saltem)
Quæritur. incendit pronis dea curribus almum
Sydus, & admoto monstrauit funera cornu.
Apparent campi, Thebæque, altusque Cithæron.
Sic ubi nocturnum tonitru malus æthera frangit
Iuppiter, assiliunt nubes, & fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios, & eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt. longe dant signa per umbras
Mutua lætantes: & amicum pondus uterque
Ceu reduces vita, saniaque a morte remissos
Subiecta ceruice leuant. nec verba nec ausi
Flere diu. prope sæua dies, indexq; minatur
Ortus: eunt taciti per mœsta silentia magnis
Passibus, exhaustasque dolent pallere tenebras.
Inuida fata piis, & fors ingentibus ausis
Rara comes. iam castra videns, animisque propinquant.
Et decrescit onus: subita cum pulueris umbra
[3] Fit sonus a tergo: monitu ducis acer agebat
Amphion equites noctem, vigilataque castra
Explorare datus, primusq; per auia campi
Usque procul (nec dum tota lux soluerat umbras)
Nescio quid visu dubium, incertumque moueri
Corporaq; ire videt. subitus mox fraude reperta
Exclamat. cohibete gradum quicunq; sed hostes
Esse patet. miseri pergunt ante ire, timentq;
Non sibi. tunc mortem trepidis minitatur, & hastam
Expulit, ac vanos alte leuat eminus ictus
Affectans errare manus. stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui forte prior, gressumq; repressit.
At non magnanimus curauit perdere iactus
Epytus, & fixo transuerberat Hoplea tergo:
[1] Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur egregii sed nō ducis immemor Hopleus.
Expiratque tenens felix si corpus ademptum
Nesciat, ac sanus talis descendat ad umbras.
Viderat hoc retro conuersus, & agmina sensit
Iuncta Dymas, dubius precibusne subiret, an armis
Instantes. arma ira dabat, fortuna precari
Non audere iubet. neutri fiducia cœpto.
Distulit ira preces. ponit miserabile corpus
Ante pedes, tergoq; graues quas forte gerebat
Tigridis exuuias, in leuum torquet, & obstat
Exertum obiectans mucronem, inque omnia tela
Versus, & ad cædem iuxta, mortemque paratus.
Ut lea, quam sæuo fœtam pressere cubili
Venantes Numidæ, natos erecta superstat
Mente sub incerta, toruum ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat. sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circumspicit ira.
Et iam læua viro, quamuis sæuire vetaret
Amphion, erepta manus, tractiq; trahuntur
Ora supina comis. serus tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat. moderatius oro
Ducite. fulminei per vos cunabula Bacchi,
Inoamq; fugam, vestriq; Palæmonis annos.
Si cuis forte domi natorum gaudia si quis
Hic pater, angusti puero date pulueris haustus,
Exiguamq; facem. rogat, en rogat ipse iacentis
Vultus: ego infandas potior saturare volucres.
Me prabete feris ego bella audere coegi.
Immo ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quæ timidis belli mens ede Pelasgis.
Quid fracti, exanguesque parent. cuncta ocyus effer.
Et vita, tumuloque ducis donatus abito.
Horruit, & toto præcordia protinus Arcas
Impleuit capulo, summumne hoc cladib' inquit
Deerat? & afflictos turbarem ego proditor Argos?
Nil eminus tanti, nec sic velit ipse cremari.
Sic ait, & magno proscissum vulnere pectus
Iniecit puero, supremaque murmura voluens.
Hoc tamen interea claro potiere sepulchro.
Tales optatis regum in complexibus ambo
Par insigne animis Ætolus, & inclytus Arcas,
Egregias efflant animas, lætiq; fruuntur.
Vos quoque sacrati, quamuis mea carmina surgāt
Inferiore lyra, memores superabitis annos.

1 vv. lætis. 2 L. reuocauit. 3 vv. &c.

1 pendentisque.

Forsitan & comites non aspernabitur umbras
Euryalus, Phrygiiq; admittet gloria Nisi.
At ferus Amphion, regi qui facta reportent,
Edoceantq; dolum, captiuaque corpora reddat,
Mittit ouans. clausis ipse insultare Pelasgis
Tendit, & abscissos sociorum ostendere vultus.
Interea reducem murorum e culmine Graij
Thyodamanta vident. nec iam erumpentia celant
Gaudia. ut exertos enses & cade recenti
Arma rubere notant, nouus assilit athera magnus
Clamor, & e summo pendent cupida agmina vallo
Noscere quisque suos. Volucrum sic turba recentum
Cum reducem longo prospexit in athere matrem
Ire cupit contra, summaque e margine nidi
Extat hians. iam iamq; cadat, ni pectore toto
Obstet aperta parens, & amantibus increpet alis.
Dumque opus arcanum, & taciti compendia Martis
Enumerant, latisq; suos complexibus implent,
Hopleaque exquirunt, tardumque Dymanta queruntur,
Ecce & Dircea iuxta dux concitus ala
Venerat Amphion non longum cade receptis
Lætatus, videt innumeris feruere cateruis
Tellurem, atque una gentem expirare ruina.
Qui tremor illicita cœli de lampade tactos
Hic fixit iuuenem. pariterque horrore sub uno
Vox, acies, sanguisq; perit. gemitusq; parantem:
Ipse ultro conuertit equum. fugit ala retorto
Puluere nondum illi Thebarum claustra subibant,
Et iam Argiua cohors nocturno freta triumpho
Prosilit in campos. per & arma, & membra iacentum
Tetraque congerie sola, semianimumq; cruorem
Cornipedes, ipsiq; ruunt grauis exterit artus
Vngula, sanguineus lauat imber, & impedit axes.
Dulce viris hac ire viam, ceu tecta superbi,
Sidonia, atque ipsas calcent in puluere Thebas.
Hortatur Capaneus. Satis occultata Pelasgi
Delituit virtus nunc nunc mihi vincere pulchrum
Teste die. mecum clamore & puluere aperto
Ite palam iuuenes sunt & mihi prouida dextra
Omina, & horrendi stricto mucrone furores.
Sic ait ardentes alacer succendit Adrastus,
Argolicusq; gener. sequitur iam tristior augur.
Iamque premunt muros, & adhuc noua funera narrat
Amphion, miseramque intrabant protinus urbem.
Ni Megareus specula citus exclamasset ab alta
Claude vigil, subeunt hostes, claude undique portas.
Est ubi dat vires nimius timor, ocyus omnis
Porta coit. solas dum tardius arctat Echion
Ogygias audax animus Spartana iuuentus

Irrupit. casiq; ruunt in limine primo
Incola Taygeti Panopeus, rigidique natator
Oebalius Eurota tuq; o spectate palæstris
Omnibus, & nuper Nemeao in puluere felix
Alcidama. primus quem castibus ipse ligarat
Tyndarides. nitidi moriens connexa magistri
Respicit, auerso pariter deus occidit astro.
Te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacana
Virginis, & falso gurges cantatus olore,
Fleuit, Amyclæus triuia lugebere nymphis.
Et qua te leges, præceptaque fortia belli
Erudit genitrix, nimium didicisse queretur.
Talis Echionio Mauors in limine sæuit.
Tandem humeris obnixus Acron, & pectore toto
Pronus Achemenides ferrata robora porta
Torserunt. quanta pariter ceruice gementes
[1] *Profindunt inarata diu Pangæa iuuenci.*
Par operis iactura lucro. quippe hoste retento
Exclusere suos. cadit intra mœnia Graius
Ormenus, & pronas tendentis Amynthoris ulnas
Fundentisq; preces, penitus ceruice recisa
Verba solo, vultusq; cadunt, colloque decorus
Torquis in hostiles cecidit per vulnus arenas.
Soluitur interea vallum, primaq; recusant
Stare mora iam se peditum iunxere caterua
Mœnibus, at patulas saltu transmittere fossas
Horror equis. harent trepidi, atque immane pauentes
Abruptum mirantur agi: nunc impetus ira
Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
Hi præfixa solo vellunt munimina: at illi
Portarum obiectus minuunt. & ferrea sudant
Claustra remoliri, trabibusque arctata sonoro
Pellunt saxa loco pars ad fastigia missas
Exultant hasisse faces pars ima lacessunt
Scrutanturque cauas caca testudine turres.
At Tyrij, qua sola salus, caput omne coronant
Murorum. nigri atque sudes, & lucida ferro
Spicula, & arsuras cœli per inania glandes,
Saxaque in aduersos ipsis auulsa retabant
Mœnibus. exundant sæuo fastigia nimbo,
Armataq; vomunt stridentia tela [2] fenestra.
Qualiter aut Malean, aut alta Ceraunia supra
Cessantes in nube sedent. nigrisque leguntur
Collibus, & subita saliunt in vela procella:
Talis Agenoreus, Argiuum exercitus armis
Obruitur. non ora virum, non pectora flectit
Imber atrox, rectisque tenent in mœnia vultus
Immemores leti. & tantum sua tela videntes.
Antea falcato lustrantem mœnia curru
Desuper Ogygia pepulit grauis impetus hasta.
Lora excussa manu, retroq; in terga [3] solutum
Semianimes artus. ocreis retinentibus haret
Mirandum visu belli scelus, arma trahuntur,

1 l.profringunt. 2 vv.pharetræ. 3 l.solutum.

Eumen

Fumantésq; rota tellurem. & tertius hasta
Sulcus arant. longo sequitur vaga puluere ceruix,
Et resupinarum patet orbita[a] longa comarum.
At tuba luctifico pulsat clangoribus vrbem,
Obseptasque fores sonitu[b] perstringit amaro.
Diuisere aditus, omnique in limine saeuus
Signifer ante omnes sua damna, & gaudia portat.
Dira intus facies. vix Mauors ipse videndo
Gaudeat incertam lymphatam horroribus vrbem
Scindunt dissensu vario, luctúsque, furórque
Et pauor, & caecis fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes. feruent discursibus arces,
Miscentur clamore viae. ferrum vndique, & ignes
Mente vident saeuas mente accepere cathenas.
Consumpsit ventura timor. iam tecta repleránt
Templaq;, & ingrata vallantur planctibus ara.
Vna omnes, eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes, ardet, palletq; iuuentus.
Atria foeminea trepidant vlulata querelis.
Flent pueri & flēdi nequeūt cognoscere causas
Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipsa tela viris, ipsa iram, animosq; ministrant,
Hortantúrque, vnáque ruunt. nec auita gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.
Sic vbi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas excegit apes. fremit aspera nubes:
Inque vicem sese stridore hortantur. & omnes
Hostis in ora volant, mox deficientibus alis
Amplexa flauamque domum, captiuaque plangunt
Mella, laboratasq; premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi.
Discordésque serit motus. hi reddere fratrem
Nec mussant. sed voce palam, clarisque tumultu
Reddere regna iubent. perit reuerentia regis
Sollicitis, vetitat, pactumque hic computet annum.
Cadmeósque lares exul, patriásque salutet
Infelix tenebras. cur aut ego sanguine fraudes,
Et periura luam regalis crimina noxae?
Inde aliis fera iam fides, iam vincere malunt.
Tiresian alii lachrymis & supplice coetu
Orant, quodque vnum rebus solamen in arctis
Nosse futura rogant tenet ille inclusa, premitque
Fata deum. Quiáne ante duci bene credita nostra
Consilia, & monitus cùm perfida bella vetarē?
Te tamen infelix, inquit, perituraque Thebe
Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem,
Argolicúmque oculis haurire vacantibus ignē.
Vincamur pietas. pone eia altaria virgo,
Quaeramus superos. facit illa, acieque sagaci

a vv. lata. b. perstringit. 3 vv. crexit.

Sanguineos flammarum apices, geminúmque per aras
Ignem, & clara tamen mediae fastigia lucis
Orta docet. tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volat frangique ruborem
Demonstrat dubio, patrisque illuminat vmbras.
Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comae, vittasque trementes
Caesaries insana leuat. diducta putares
Lumina, consumptumq; genis rediisse nitorem.
Tandem exundanti permisit verba furori.
Audite ô gentes extrema litamina diuum
Labdacidae venit alma salus. sed limite duro.
Martius inferias, & saeua efflagitat anguis
Sacra, cadat generis quicunque nouissimus extat
Viperei. datur hoc tantum victoria pacto.
Felix qui tanta lucem mercede relinquet.
Stabat fatidici prope saeua altaria vatis
Moestus adhuc, patria tantum communia lugens
Fata Creon. grandem subiti cùm fulminis ictum
Non secus ac torta traiectus cuspide pectus,
Accipit exanimis, sentitque Menoecea posci.
Monstrat enim, suadétque timor. stupet anxius alto
Corda metu glacians pater. Trinacria qualis
Ora repercussum Libyco mare sumit ab aestu.
Mox plenum Phoebo vatem, & celare iubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequicquam reticere rogat. iam fama sacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebae.
Nunc age quis stimulos, & pulchra gaudia mortis
Addiderit iuueni (neque enim haec absentibus vnquam
Mens homini transmissa deis) memor incipe Clio.
Saecula te quoniam penes, & digesta vetustas.
Diua Iouis solio iuxta comes, vnde per orbem
Rara dari terrisque solet contingere virtus.
Seu pater omnipotens tribuit, siue ipsa capaces.
Elegit penetrare viros caelestibus vt tunc
Desiluit gauisa plagis. dant clara meanti
Astra locum. quósque ipsa polis affixerat ignes,
Iamque premit terras: nec vultus ab aethere lōgè,
Sed placuit mutare genas. fit prouida Manto.
Responsis vt plena fides, & fraude priores
Exuitur vultus. abiit horrorque, vigorque
Ex oculis, paulum decoris permansit, honósque
Mollior, & posito vatum gestamina ferro
Subdita. descendunt vestes, torui;que ligatur
Vitta comis (nam laurus erat) tamen aspera produnt
Ora deam, nimiique gradus sic Lydia coniux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga

Perdere Sidonios humeris ridebat amictus,
Et turbare colus, & tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris, dignumq; iuberi
Talia, Dircæa stantem pro turre Menœceu
Invenit. immensæ reserato limine portæ
Sternebas Danaos. pariter Mavortius Æmon
Sed consanguineus quamvis, atq; omnia fratres,
Tu prior. exanimes circum tumulantur [1] acervi,
Omne sedet telum. nulli sine cædibus ictus.
Needum aderat virtus. non mens, non dextra quiescit,
Non avida arma vacant. ipsa insanire videtur
Sphynx galeæ custos, visque animata cruore
Emicat effigies, & sparsa orichalca renident.
Cùm dea pugnantis capulum, dextrámque repressit.
Magnanime ò iuvenis, quo non agnoverit ullum
Certius armifero Cadmi de sanguine Mavors,
Linq; humiles pugnas, non hæc tibi debita virtus.
Astra vocant, cœlóque animam (plus concipe) mittes.
Iamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes fibræq; volunt, hoc urget Apollo.
Terrigenam cuncto patriæ pro sanguine poscũt.
Fama canit monitus, gaudet Cadmeia [2] pubes
Certa tui rape mente deos, rape nobile fatum.
I precor, accelera. ne proximus occupet Æmon.
Sic ait, & magna cunctantis pectora dextra
Permulsit tacite, sesiq; in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupressus,
Combibit infestas & stirpe, & vertice flammas
Quam iuvenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus, letiq; invasit amorem.
Ut vero aversa gressúmque, habitúmq; notavit
Et subitam à terris in nubila crescere Manto,
Obstupuit sequimur divum [3] quicunq; vocasti,
Nec tardi paremus ait, iamiamq; recedens
Instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fixum excipiunt. tum vulgus euntem
Authorem pacis, servatorémq; deumq;
Conclamat gaudens, atque ignibus implet honestis.
Iamq; iter ad muros cursu festinus anhelo
Obtinet, & miseros gaudet vitasse parentes.
Cùm genitor (steterúntque ambo & vox hæsit utrinque,
Deiectæq; genæ) tandem pater antè profatur,
Quis novus inceptis rapuit te casus ab armis?
Quæ bello graviora paras? dic nate precantis
Cur tibi torva acies: cur hic truculentus in ore
Pallor? & ad patrios nõ stãt tua lumina vultus?
Audisti responsa palam per ego oro, tuosq;
Nate meosq; annos, miseræq; per ubera matris,
Ne vati ne crede puer. superi ne profanum
Dignantur stimulare senem? cui vultus inanis,

1 vv. cumulantur. 2 vv. plebes.
3 vv. quæcunque.

Extinctiq; orbes, & pœna simillima diro
Oedipodæ. quid si insidias, & fraude dolosa?
Rex agit? extrema est cui nostra in sorte timori
Nobilitas. tuaque ante duces notissima virtus.
Illius hæc forsan remur, quæ verba deorum
Ille monet, nec frena animo permitte calenti.
Da spacium, tenuémque moram. male cuncta ministrat
Impetus hoc oro munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
Et sis ipse parens, & ad hunc animose timorem
Pervenias. ne perge meos orbare penates.
Externi te nempe patres, alienaq; tangunt
Pignora. si pudor est, primum miserere tuorum.
Hæc pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum
Ventosumq; decus, tituliq; in morte [1] latentes.
Nec timidus te flecto parens. I, prælia misce,
I, Danaas acies mediosq; per obvius enses,
Non teneo. liceat misero tremebunda lavare
Vulnera, & undantem lachrymis siccare cruorem.
Teq; iterum, sævis iterumq; remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. sic colla, manúsque tenebat
Implicitus, sed nec lachryma, nec verba movebant
Dis vetitum iuvenem. quin & monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit, avertitque timorem.
Falleris heu. veróq; metus pater optime nescis.
Non me ulli monitus, nec vatum exorsa furentum
Sollicitant. manésque movent. sibi callidus ista
Tiresias, nataq; canat. non si ipse reclusis
Comminus ex adytis in me insaniret Apollo,
Sed gravis unanimi casus me fratris ad urbem
Sponte refert. gemit Inachia mihi saucius Æmon
Cuspide, vix illum medio de pulvere belli
Inter utrasque acies, iamq; tenentibus Argis.
Sed moror. I, tu sone dubium, turbaq; ferentis
Dic parcant, leniterque vehant ego vulnera doctum
Iungere, supremiq; fugam revocare cruoris
Æchiona petam sic imperfecta locutus
Effugit. illi atra mersum caligine pectus
Confundit [2] sensus. pietas incerta vagatur,
Discordantq; metus. impellunt credere Parcæ.
Turbidus interea ruptis vementia portis
Agmina belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis, & turbine crebro
Laxat, agit turmas idem, atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri nova vulnera plumbo.

1 b. iacentes. 2 vv. confudit.

Nunc

Nunc iaculum excussorotat in sublime lacerto,
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quæ non
[1] Deserat hasta virũ. perfusaq; cæde recurrat.
Nec iam aut Oeniden, aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada credunt.
Quin socium coiisse animas, & corpore in vno
Stare omnes. ita cuncta replet. non illum ætas,
Non cultus, non forma[2] mouet. pugnantibus idem,
Supplicibusque furit. non quisquam obsistere contra,
Non belli tentare vices. procul arma furentis,
Terribilesq; iubas, & frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menœceus
Iam sacer aspectu, solitoque augustior ore,
Ceu subitò in terras supero demissus ab axe
Constitit, exempta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominum, & clamore profundo
Conuertit campum, iussitque silentia bello.
Armorum superique, tuque o qui funere tanto
Indulges mihi Phœbe mori, date gaudia Thebis
Quæ pepigi, & toto quæ sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, captaque impingite Lernæ
Relliquias turpes. confixaque terga fouentes
Inachus indecores pater auersetur alumnos.
At Tyrius templa, arua, domos, connubia, natos
Reddite morte mea si vos placida hostia iuui,
Si non attonitis vatis consulta recepi
Auribus, & Thebis nondum credentibus hausi.
Hæc Amphionis[3] per me persoluite terris,
Ac mihi deceptum precor, exorate parentem.
Sic ait. insignémque animam mucrone corusco
Dedignantem artus pridem, mæstamque teneri
Arripit, inque vno quæsitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres, & mœnia lustrat.
Séque super medias acies, nondum ense remisso.
Iecit, & in sæuos cadere est conatus Achiuos
Ast illum amplexa Pietas, Virtusq; ferebant.
Leniter ad terras corpus. iam spiritus olim
Ante Iouem, & summis apicem sibi poscit in astris.
Iámque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt. abscesserat vltro
Tantalidum venerata cohors subit agmine longo
Colla inter iuuenum, lassisque senioribus omnis
Concinitur vulgo, Cadmum, atque Amphiona supra
Conditur his sertis, his veris honore soluto
Accumulant artus, patriaque in sede reponunt
Corpus adoratum. repetunt mox bella peractis
Laudibus. hic victa genitor lachrymabilis ira
Congemit, & tandem matri data flere potestas.
Lustralemne feris ego te puer inclyte Thebis,
Deuotumque caput, vilis ceu mater alebam?
Quod merui tantum? cui tantum inuisa deorum?
Non ego monstrifero coitu reuoluta nefandos
Pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
Quid refert? habet ecce suos Iocasta, ducesque,
Regnantésque videt, nos sæua piacula bello
Demus, vt[1] alternis (placet hoc tibi fulminis author)
Oedipodionii mutent diademata fratres.
Quid superos, hominésve queror? tu sæue Menœceu,
Tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
Vnde hic mortis amor? quæ sacra insania mentis?
Quósve ego conceptus, aut quæ mala pignora fudi
Tam diuersa mihi? nimirum Martius anguis,
Quæq; nouis proauum tellus effloruit armis,
Hinc animi tristes, nimiusque in pectore Mauors,
Et de matre nihil. sponte en vltroque peremptus
Irrumpis mœstas fatis nolentibus vmbras.
Ast egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrumque quod amens
Ipsa dedi. viden vt iugulo consumpserit ensem?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset.
Diceret infelix etiamnum & cuncta repleret
Questibus. abducunt comites, famulæque perosam
Solantes thalamoque tenent. sedet eruta multo
Vngue genas, non illa diem, non verba precantum
Respicit. aut visus flectit tellure relictos.
Iam vocis, iam mentis inops sic aspera tigris
Fœtibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat, & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam ira sedet rabies, feritasque, faméque
Oris eunt: præter secura armenta, gregesque.
Aspicit illa iacens. vbi enim, quibus vbera pascat,
Aut quos ingenti premat expectata rapina?
Hactenus arma, tuba, ferrumque, & vulnera, sed nunc
Comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi iam solito vatum de more canendum:
Maior ab Aoniis sumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete deæ. siue ille profunda
Missus nocte furor, Capaneaque signa secutæ
Arma Iouem contra Stygiæ rapuere sorores,
Seu virtus egressa modum, seu gloria præceps,
[2] Seu magnæ data fama neci: seu læta malorũ
Principia, & blanda superum mox [illegible] ira.
Iam sordent terrena viro. tædétque profundæ
Cædis & exhaustis olim, Graiumque, suisque
Missilibus, lassa respexit in æthera dextra.
Ardua mox toruo metitur culmina visu,

1 vv. deferat. 2 l. mouent. 3 l. pro.

1 vv. alterni. 2 vv. lata.

Innumerosq; gradus, gemina latus arbore clu-
sus
Aerium sibi portat iter: longéque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent vna, clypeoq; incenditur ignis.
Hac ait in Thebas, hac me iubet ardua virtus
Ire. Menœceo quà lubrica sanguine turris.
Experiar, quid sacra iuuent, an falsus Apollo.
Dixit, & alterno captiua in mœnia gressu
Surgit ouans, quales medius in nubibus æther
Vidit Aloidas, cùm cresceret impia tellus
Despectura deos, nec adhuc immane veniret
Pelion, & trepidum iam tangeret Ossa Tonan-
tem.
Tum verò attoniti fatorum in cardine summo
Ceu suprema lues vrbem, facibusque cruentis
Aequatura solo turres Bellona subiret,
Omnibus è tectis certatim ingentia saxa,
Roboráq; & grauidas funda balearis habenas,
(Nam iaculis, caloq; vagis spes nulla sagittis)
Verum auidi & tormenta rotant, & molibus
vrgent.
Ille nec ingestis, nec terga sequentibus vnquam
Detrahitur telis vacuoque sub aëre pendens
Plana velut terra certus vestigia figat,
Tendit, & ingenti subit occurrente ruina.
Amnis vt incumbens longævis robora pontis
Assiduis oppugnat aquis, iam saxa fatiscunt,
Emotaq; trabes, tanto violentior ille
(Sæuit enim maiore salo) quassatq; , trahitque
Molem ægram: nexus donec celer alueus omnes
Abscidit, & cursu victor respirat aperto.
Vtq; petita diu celsus fastigia supra
Eminuit, trepidamque assurgens desuper vrbē
Vidit, & ingenti Thebas exterruit vmbra,
Increpat attonitos. Humilésne Amphionis arces
Prò pudor, hi faciles, carménq; imbelle secuti,
Et mentita diu Thebarum fabula muri?
Et quidnam egregium prosternere mœnia molli
Structa lyra? simul insultans, gressuque, ma-
nuque
Mollibus obstantes cuneos, tabulataque sæuus
Destruit. absiliunt pontes, tectique trementis
Saxea frena labant, dissepto que aggere rursus
Vtitur, & truncas rupes in templa, domósque
Præcipitat, frangitque suis iam mœnibus vrbē.
Iamque Iouem circa studiis diuersa fremebant
Argolici, Tyriique dei. pater æquus vtrisque
Aspicit ingentes ardentum comminus iras,
Séque obstare videt. gemit insectante nouerca
Liber, & obliquo respectans lumine patrem,
Nunc vbi sæua manus, meaque heu cunabula
flamma
Fulmen, io vbi fulmen? ait, gemit author Apol-
lo.
Quas dedit ipse domos. Lernam, Thebásque re-
pendit
Mæstus, & intento dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos,
Flet Venus Harmoniæ populos: metuensque
maritum
Stat procul, & tacita Gradiuum respicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia diuos.
Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
Non tamen hæc turbant pacem Iouis. ecce[1] qui-
erant
Iurgia, cùm mediis Capaneus auditur in astris,
Nullane pro trepidis clamabat numina Thebis
Statis? vbi infandæ segnes telluris alumni
Bacchus, & Alcides? piget instigare minores.
Tu potiùs venias, (quis enim concurrere nobis
Dignior?) en cineres Semeleaq; busta tenētur.
Nunc age, nunc totis in me connitere flammis
Iuppiter. an pauidas tonitru turbare puellas
Fortior? & soceri turres excindere Cadmi?
Ingemuit dictis superûm dolor. ipse furentem
Risit, & incussa sanctarum mole comarum,
Quænam spes hominum tumidæ post prælia
Phlegræ?
Túne etiam feriendus? ait, premit vndique len-
tum
Turba deum frendens, & tela vltricia poscit.
Nec iam audet fatis turbata obsistere coniux.
Ipsa dato nondum cœlestis regia signo
Sponte tonat, coeunt ipsæ sine flamine nubes,
Accurruntque imbres. Stygias rupisse cathe-
nas
Iapeton, aut victam supera ad conuexa leuari
Inarimen, Aetnamve putes. pudet ista time-
re
Cœlicolas. sed cùm in media vertigine mundi
Stare virum, insanásque vident deposcere pu-
gnas,
Mirantur taciti, & dubio pro fulmine pendent.
Cœperat Ogygiæ supra fastigia turris
Arcanum mugire, polus, cœlumque tenebris
Auferri, tenet ille tamen, quas non videt arces.
Fulguraque attritis quoties micuere procellis,
His ait in Thebas, his iam decet ignibus vti,
Hinc renouare facem. lassamque accendere
quercum.
Talia dicentem toto Ioue fulmen adactum
Corripuit. prima fugere in nubila cristæ,
Et clypei niger vmbo cadit. iamque omnia lu-
cent
Membra viri. cedunt acies, & terror vtrinque
Quò ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
Intra se stridere facem, galeamque, comásque
Sentit, & vrentem thoraca repellere dextra
Conatus, ferri cinerem sub pectore tractat.
Stat tamen, extremumque in sydera versus
anhelat.
Pectoraque inuisis obiicit fumantia muris
Ne caderet, sed membra virum terrena relin-
quunt,
Exuiturque animus. paulum[2] si tardius artus
Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

1 Loquebantur. 2 vv.b fi.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER XI.

POSTQVAM magnanimus furias virtutis iniqua
Consumpsit Capaneus, expirauitque receptum
Fulmen, & ad terras longè comitata cadentem
Signauit muros vltricis semita flammæ:
Componit dextra victor concussa plagarum
Iuppiter, & vultu cælumque, diémque reducit.
Gratantur superi. Phlegra ceu fessus anhelet
Prælia, & Enceladi fumantem impresserit Ætnam.
Ille iacet lacera complexus fragmina turris
Toruus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.
Quantus Apollineæ temerator matris auerno
Tenditur, ipsa horrent si quãdo pectore ab alto
Emergunt volucres, immensáque membra iacentis
Spectant dum miseræ crescunt in pabula fibræ.
Sic grauat iniectus terras, hostiliaque vrit
Arua, & anhelantẽ cælesti sulphure campum.
Respirant Thebæ, templisque iacentia surgunt
Agmina iam finis voti, finisque supremis
Planctibus, & natos ausæ deponere matres.
At vaga palantes campo fuga voluit Achiuos.
Nec iam aut hostiles turmæ, ferrumve timentur,
Omnibus ante oculos ira Iouis, omnibus ardent
Arma metu, galeæq; tonant, visusq; pauentes
Ipse sequi, & profugis opponere Iuppiter ignes.
Instat Agenoreus miles, casúque tumultu
Vtitur indomitos vt cum Massylia per arua
Armenti reges magno Leo fregit hiatu,
Et contentus abit rauci tunc comminus vrsi
Tunc auidi venere lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres aliena vulnera prædæ.
Hinc premit Eurymedon cui rusticus horror in armis,
Rustica tela manu, patriúmque agitare tumultum.
Pan illi genitor. tener a hinc conatibus annos
Egreditur, iuuenémque patrem puer æquat Alatreus.
Felices ambo, sed fortunatior ille.
Quem genuisse iuuat, nec iam dinoscere promptum,
Quæ magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Arctatur denso fugientum ex agmine vallum.
Quas voluit Gradiuus vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi,
Ceu redeunt nubes, ceu circumstantibus austris
Alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.
[1] Procumbit late pubes Tirynthia alumni
Exuuias imitata dei, trux mæret ab alto
Amphitryoniades Nemea in sanguine terga,
Et similes ramos, similésque videre pharetras.
Stabat in Argolica ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mauortis Enipeus
Hortator sed tunc miseris dabat vtile signum,
Suadebatque fugam, & tutos in castra recepit:
Cum subitum obliquo descendit ab aere vulnus,
Vrgentisque sonum leua manus aure retecta est
Sicut erat. fugit vacuas iam spiritus auras,
Iam gelida ora tacent, carmẽ tuba sola peregit.
Iamque potens scelerum, geminaque exercita gentis
Sanguine, Tisiphone fraterna cludere quærit
Bella tuba, nec se tanta in certamina [2] fidit
Sufficere, infernæ comitem ni sede Megæram,
Et consanguineos in prælia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle, solúmque
Ense fodit Stygio, terraq; immurmurat absens
Nomen, & Elysiis signum indubitabile regnis.
Crinalem attollit longo stridore Cerasten
Cærulea dux ille comæ, quo protinus omnis
Horruit audito tellus, pontusque, polusque,
Et pater Ætnæos iterum prospexit ad ignes.
Accipit illa sonum, stabat tunc forte parenti
Proxima dum cœtu Capaneus laudatur ab omni
Ditis, & insignem Stygiis fouet amnibus vmbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astra
Constitit, exultant manes, quantúmq; profundæ
Rarescunt tenebræ, tantum de luce recessit.
Excipit atra soror, dextraque innixa profatur.
Hac germana tenus Stygii metuenda parentis
Imperia, & iussos potui tolerare furores
Sola super terras, hostilique obuia mundo,
Dum vos Elysium & faciles cõpescitis vmbras.

a hac.

1 L. expirat. 2 vt. tecum.

Te praeceps Euboea tulit, te candida Tysbe
Miserat, hunc virides non excipietis Amyclae.
Nunquam cassa manus, nullum sine vulnere fugit
Missile. nec requies dextrae, sonitúmque priori
Iungit arundo sequens. Vnum quis crederet arcum?
Aut vnam saeuire manum? modò dirigit ictus,
Nunc latere alterno dubius conamina mutat,
Nunc fugit instantes, & solo respicit arcu.
Et iam mirantes, indignantésque cubant
Labdacidae. primúsque Iouis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc quae funera campis
Ille daret, Quonā vsque moram lucrabere fatis
O multum[1] meritos puer orbature parentes?
Quin etiam menti tumor, atq; audacia gliscit,
Congressus dum nemo tuos. pugnamq; minorem
Dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
I repete Arcadiam, mixtusq; aequalibus illic,
Dum ferus hic vero desaeuit puluere Mauors,
Praelia lude domi. quòd si te moesta sepulchri
Fama mouet, dabimus, leto moriere virorum.
Iamdudum hunc contra stimulis grauioribus ardet
Trux Atlantiades. nec dum ille quieuerat, infit,
Sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus arma
Profero, quisnam adeò puer, vt bellare recuset
Talibus? Arcadiae stirpem, & fera seminis gentis,
Non Thebana vides. non me sub nocte silenti
Thyias Echionio genitrix famulata Lyaeo
Edidit, haud vnquam deformes vertice mitras
Induimus, turpiq; manu iactauimus hastam.
Protinus astrictos dedici reptare per amnes,
Horrendásque domos magnarum intrare ferarum.
Et quid plura loquar? ferrum mea semper, & arcus
Mater habet: vestra feriunt caua tympana matres.
Non tulit Amphion, vultúmque, & in ora loquentis
Telum immane[2] rotat, sed ferri lumine diro
Turbatus sonipes sese dominúmque retorsit
In latus, atque auidam transmisit deuius hastam.
Acrior hoc iuuenem stricto mucrone petebat
Amphion. cùm se medio Latonia campo
Iniicit ante oculos, omni stetit obuia vultu,
Haerebat iuuenis deuinctus amore pudico
Maenalius Dorceus. cui bella, suúmq; timorem
Mater, & audaces pueri mandauerat annos.
Huius tum vultum dea dissimulata profatur.
Hactenus Ogygias satis infestasse cateruas
Parthenopae satis. misera iam parce parenti,
Parce deis quicunque fauent. nec territus ille
Hanc sine me (nec plura petam) fidissime Dorceu

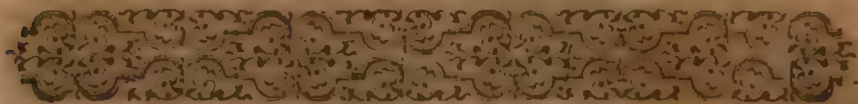
1 b.mutos. 2 d.iacit.b.parat.

Sternere humi qui tela meis gerit aemula telis,
Et similes cultus, & frena sonantia iactat.
Frena regam. cultus tristis pendebitis alto
Limine, captiuam matrem donabo pharetris.
Audiit, & mixto risit Latonia fletu.
Viderat hanc coeli iamdudum in parte remota
Gradiuum complexa Venus, dumque anxia Thebas
Commemorat, Cadmumque viro, caraque nepotes
Harmoniae, pressum tacito sub corde dolorem
Tempestiua mouet. Nonne hanc Gradiue proteruam
Virginitate vides mediam se ferre virorum
Coetibus? vtque acies audax, & Martia signa
Temperet, en etiam donat, praebetq; necandos
Tot nostra de gente viros. huic tradita virtus,
Huic furor? agrestes superest tibi figere damas.
Desiliat iustis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola vagum per inane ruenti
Ira comes. reliqui sudant ad bella furores.
Nec mora, cùm maestam monitu Latoida duro
Increpat assistens. Non haec tibi praelia diuum
Dat pater,[1] armigerum ut protinus improba campum
Deseris, huic aequam noscens nec Pallada dextra.
Quid faciat contra? premit hinc Mauortia cuspis,
Hinc plena tibi parue colus, Iouis inde seueri
Vultus. abit solo post haec[2] deuicta pudore.
At pater Ogygias Mauors circumspicit alas,
Horrendumque Dryanta mouet, cui sanguinis author
Turbidus Orion, comitésque odisse Dianae.
Inde furit primum. hic turbatos arripit ense
Arcadas, exarmátque ducem. cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeésque habitator opacae
AEpitíque duces. fugiunt, Pheneique phalanges,
Ipsum autem, & lassa fidit prosternere dextra,
Nec sernas vires. & enim huc iam fessus, & illuc.
Mutabat turmas, vrgent praesagia mille
Funeris, & nigrae praecedunt nubila mortis.
Iamque miser raros comites, verumque videbat
Dorcea. iam vires paulatim abscedere sentit,
Sentit & exhaustas humero leuiore pharetras.
Iam minus atque minus fert arma, puerque videtur.
Et sibi cum torua clypei metuendus obarsit
Luce Dryas. tremor ora repens, ac viscera torsit
Arcadas. vtq; feri vectorem fulminis albus
Cùm supra respexit Olor, cupit inserere ripam
Strymonos, & trepidas in pectora cōtrahit alas,
Sic iuuenem saeuo conspecta mole Dryantis,
Iam non ira subit, sed lethaeus horror.

1 vv.armiferum. 2 b.euicta.

Arma

Arma tamen frustra superos, Triviamque precatus
Molitur pallens, & surdos expedit arcus.
Iamque instat telis, & utramque obliquus in ulnam
Cornua contingit mucrone, & pectora neruo.
Cum ducis Aonij magno cita turbine cuspis
Fertur in aduersum, neruique obliqua sonori
Vincla secat. pereunt ictus, manibusque remissis
Vana supinato ceciderunt spicula cornu.
Tunc miser & frenos turbatus, & arma remisit
Vulneris impatiens. humeri qua tegmina dextri
Intrarat, facilemque cutem subit altera cuspis,
Cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
Tunc cadit ipse Dryas (mirum) nec vulneris unquam
Conscius, olim author teli, causæque patebant.
At puer infusus sociis in devia campi
Tollitur (heu simplex ætas) moriensque iacentem
Flebat equum. cecidit laxata casside vultus,
Ægraque per trepidos expirat gratia visus,
Et prensis concussa comis ter colla quaterque
Stare negant, ipsisque nefas lachrymabile Thebis,
Ibat purpureus niveo de pectore sanguis.
Tandem hæc singultu verba incidente profatur:
Labimur, i miseram Dorceu solare parentem.
Illa quidem, si vera ferunt præsagia curæ,
Aut somno iam triste nefas, aut omine vidit.
Tu tamen arte pia trepidam suspende, diuque
Decipito, neu tu subitus, neve arma tenenti
Veneris, & tandem cum iam cogere fateri,
Dic merui genitrix pœnas, invita capessens
Arma puer rapui, nec te retinente quievi:
Nec tibi sollicita saltem inter bella peperci.
Vive igitur potius, que animis irascere nostris.
Et iam pone metus frustra de colle Lycæi
Anxia prospectans, si quis per nubila longè
Aut sonus, aut nostro sublatus ab agmine pulvis.
Frigidus in nuda iaceo tellure, nec usquam
Tu propè, quæ vultus efflantiaque ora teneres.
Hunc tamen orba parens crinem (dextraque secandum
Præbuit) hunc toto capies pro corpore crinem,
Comere quem frustra me dedignante solebas.
Huic dabis exequias. atque inter iusta memento
Ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis,
Dilectosque canes ullis agat amplius antris.
Hæc autem primis arma infelicia castris
Vre, vel ingratæ munus suspende Dianæ.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER X.

OBRVIT Hesperia Phœbum nox humida porta
Imperiis properata Iouis, nec castra Pelasgum,
Aut Tyrias miseratus opes. sed triste tot extra
Agmina, & immeritas ferro decrescere gentes.
Panditur immenso deformis sanguine campus.
Illic arma & equos, ibant quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.
Tunc inhonora cohors laceris insignibus ægras
Secernunt acies, portaque ineuntibus arma
Angusta populis, latè cepere reversos.
Par utrinque dolor. sed dant solatia Thebis
Quatuor errantes Danaum sine præside turmæ.
Ceu mare per tumidum vidua moderantibus alni,
Quas Deus, & casus, tempestatésque gubernant.
Inde animus Tyriis nō iam sua castra, sed ultrò
Hostilem servare fugam, ne fortè Mycenas
Conscii redisse petant. dat tessera signum
Excubiis, positaque vices. dux noctis opertæ
Sorte Meges, ultróque Lycus. iamque ordine iusso
Arma, dapes, ignémque ferunt, rex firmat euntes.
Victores Danaum (nec enim lux crastina longè,
Nec quæ pro timidis intercessere tenebræ
Semper erunt) augete animos, & digna secūdis
Pectora ferte deos. iacet omnis gloria Lernæ
Præcipuæque manus. subitoque ultricia Tydeus
Tartara. mors subitam nigri stupet auguris umbram.
Ismenos [a] raptis tumet Hippomedontis opimis.
Arcada belligeris pudet annumerare trophæis.
In manibus mercis nusquam capita ardua belli,
Monstrataque ducum septena per agmina crista.
Scilicet Adrasti senium, fratérque iuventa
Petior, & insanis Capaneus metuēdus in armis.
Ite [b] age, & obsessis vigiles circumdate flammā.
Nulli ex hoste metus. prædam adservatis, opésque
Iam vestras. Sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas. iuvat exhaustos iterare labores.
Sicut erat pulvis, sudórque cruórque per artus

[a] l. rapti. [b] l. eia.

Mixtus adhuc, vertere gradum. vix obuia passi
Colloquia, amplexus etiam, dextrasque suorum
Excussere humeris. tunc frontem, auersaque terga
Partiti, laterúmque sinus, vallum vndique cingũt
Ignibus [1] infestis. rabidi sic agmine mixto
Sub noctem coiere Lupi, quos omnibus agris
Nil non ausa fames longo tenuauit hiatu,
Iam stabula ipsa premunt. torquet spes irrita fauces,
Balatúsque tremẽs, pinguésque ab ouilibus agni.
Quod superest duris adfringunt postibus vngues,
Pectoraque, & siccos minuunt in [2] limine dentes.
At procul Argolici supplex in limine templi
Cœtus, & ad patrias fusa Pelopeides aras
Sceptriferæ Iunonis opem, reditúmque suorum
Exposcunt. pictasque fores, & frigida vultu
Saxa terunt, paruósque docent procumbere natos.
Consederant iam vota diem. nox addita curis
Iungit, & aggestis vigilant altaria flammis.
Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat calathis, castæ velamina diuæ
Haud spernanda ferunt. variis vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoque incenditur auro.
Ipsa illinc magni thalamo desponsa Tonantis
Expers connubij, & timidè positura pudorem
Lumine demisso pueri Iouis oscula libat
Simplex, & nondum furtis offensa mariti.
Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur, & lachrymis questúque rogabant.
Aspice sacrilegas Cadmeæ pellicis arces
Syderei regina poli, tumulúmque rebellem
Disiice, & in Thebas aliud (potes) excute fulmen.
Quid faciat? scit fata suis contraria Graiis,
Auersúmque Iouem, sed nec periisse precatas
Tantaque dona velit. tempus tamen obuia magnis
Fors dedit auxilijs. videt alto ex æthere clausa
Mœnia, & insomni vallum statione teneri.
Horruit iratum stimulis, motaque verendum
Turbauit diadema coma. non sæuius arsit
Herculeæ cùm matris onus, geminósque Tonantis
Concubitus vacuis indignaretur in astris.
Ergo intempesti somni dulcedine captos
Destinat Aonios leto præbere: suamque
Orbibus accingi solitis iubet Irin, & omne
Mandat opus. paret iussis dea clara, polúmque
Linquit, & in terras longo suspenditur arcu.
Stat super occiduæ nebulosa cubilia noctis,
AEthiopasque alios, nulli penetrabilis astro
Lucus iners. subter quẽ cauis graue rupibus antrum
It vacuum in montem. quà desidis atria somni,
Securúmque larem segnis Natura locauit.
Limen opaca Quies, & pigra Obliuia seruant,
Et nunquam vigili torpens ignauia vultu.

1 vv. infestis. 2 vv. margine

Otia vestibulo, pressísque silentia pennis
Muta sedent, abiguntque truces a culmine ventos,
Et ramos errare vetant, & murmura demunt
Alitibus. non hic pelagi, licet [1] omnia clament
Littora, non illic cœli fragor. ipse profundis
Vallibus effugiens spelunca proximus amnis
Saxa inter scopulósque tacet. nigrantia circum
Armenta, omne solo recubat pecus, & noua marcent
Gramina, terrarúmque inclinat spiritus herbas.
Ipse autem, vacuus curis, humentia subter
Antra soporifero stipatus flore, [2] tapetis
Incubat. exhalant vestes, & corpore pigro
Strata calent, supráque torum niger efflat anhelo
Ore vapor, manus hæc fusos a tempore læuo
Sustentat crines. hæc cornu oblita remisit.
Sunt etiam innumero rerũ vaga somnia vultu,
Vera simul falsis, permixtaque tristia blandis.
Noctis opaca cohors, trabibúsque, aut postibus hærent,
Aut tellure iacent. tenuis quæ circuit aulam
Non humilísque nitor. primosque hortãtia somnos
Languida succiduũ expirant lumina flammis.
Huc se cæruleo librauit ab æthere virgo
Discolor. effulgent syluæ, tenebrosaque Tempe
Arrisere deæ, & zonis lucentibus icta
Euigilat domus. ipse autem nec lampade clara,
Nec sonitu, nec voce deæ perculsus, eodem
More iacet. donec radios Thaumantias omnes
Impulit, ínque oculos penitus descendit inertes.
Tunc sic orsa loqui. Nimborum fulua creatrix
Sidonios te Iuno duces, mitissime diuum
Somne iubet, populúmque [3] trucem defigere Cadmi.
Qui nunc euentu belli tumefactus, Achiuum
Peruigil asseruat vallum, & tua iura recusat.
Da precibus tantis. rara est hæc posse facultas,
Placatúmque Iouem dextra Iunone mereri.
Dixit, & increpitans languẽtia pectora dextra,
Ne pereant voces, iterúmque, iterúmque monebat.
Ille deæ iussu dubius, mixtúmque sopore
Annuit. excedit grauior nigrantibus antris
Iris, & obtusum multo iubar excitat imbri.
Ipse quoque & volucrem gressum, & ventosa citauit
Tempora, & obscuri sinuatam frigore cœli
Impleuit chlamydem, tacitoque per æthera curru
Fertur, & Aoniis longè grauis imminet aruis.
Illius aura solo volucres pecudésque, ferásque
Explicat, & penitus quamcunque superuolat vrbem,
Languida de scopulis sidunt freta. pigrius hærent
Nubila, demittunt extrema cacumina syluæ.
Pluraque laxato ceciderunt sydera cœlo.
Primus adesse deum subita caligine sensit
Campus, & innumeræ voces, fremitúsque virorum

1 b. horrida. 2 vv. tapetas.
3 v.v. trucis.

Sum-

Summisere sonum. cum verò tumentibus alis
Incubuit, pareaq; haud vnquam densior vmbra
Castra subit. errare oculi, resolutaque colla,
Et medio afflatu verba imperfecta relinqui.
Mox & fulgentes clypeos, & saeua remittunt
Pila manu, lassiq; cadunt in pectora vultus.
Et iam cuncta silent: ipsi iam stare recusant
Cornipedes: ipsos subitus cinis abstulit ignes.
At non & trepidis eadem sopor otia Grais
Suadet, & a iunctis arcet sua nubila castris
Noctiuagi vis blanda dei. stant vndique in armis
Foedam indignantes noctem, vigilesq; superbos.
Ecce recens superis animum lymphantibus horror
Thyodamanta subit, formidandóque tumultu
Pandere fata iubet. siue hanc Saturnia mentem,
Siue nouum comitem bonus instigabat Apollo.
Prosilit in medios visu, auditúq; tremendus,
Impatiénsq; dei, fragili quem mente receptum
Non capit, exundans stimulis, nudísque per ora
Stat furor, & trepidas incerto sanguine tendit,
Exhaurit que genas acies huc errat, & illuc,
Sertaque mixta comis sparsa ceruice flagellat.
Sic Phryga terrificis genitrix Idaea cruentum
Elicit ex adytis, consumptaque brachia ferro
Scire vetat. quatit ille sacras in pectora pinus,
Sanguineosque rotat crines, ac vulnera cursu
Exanimat. pauet omnis ager, respersaque cultris
Arbor, & attoniti currum erexere leones.
Ventum ad concilij penetrale, domúmque verendam
Signorum. magnus vbi dudum cladibus ager
Rerum extrema mouens, frustra consultat Adrastus.
Stant circum subiti proceres, vt quisq; perempto
Proximus, & magnis loca desolata tuentur
Regibus haud laeti, seque huc creuisse dolentes.
Non secus amisso medium cùm praeside puppis
Fregit iter, subit ad vidui moderamina claui,
Aut laterum custos aut quem penes obuia ponto
Prora fuit. stupet ipsa ratis, tardéque sequuntur
Arma, nec ipse accedit domino tutela minori.
Ergo alacer trepidos sic erigit augur Achiuos.
Magna deum mandata duces monitusq; verendos
Aduehimus. non haec nostro de pectore voces.
Ille canit, cui me famulari, & sumere vittas
Vestra fides, ipso non discordante, subegit.
Nox foecunda operum, pulchraeq; accommoda fraudi
Panditur augurio diuum. vocat obuia virtus.
Et poscit Fortuna manus. [1] iacet obruta somno
Aonidum legio tempus nunc funera regum
Vlcisci, miserumq; diē. rapite arma, morasque
Frangite portarum socius hoc subdere flammas.
Hoc tumulare suos. equidem hoc & Marte diurno
Dum nec infracta pulsique in terga redimus:

(Per tripodas iuro, & rapti nouus fata magistri)
Vidi, & me volucres circum plausere secunda.
Sed nunc certa fides. modo me sub nocte silenti
Ipse, ipse assurgens iterum tellure solata,
Qualis erat, (solos infecerat vmbra iugales)
Amphiaraus adit. vana nec monstra quietis:
Nec somno comperta loquor. Tune inquit inertes
Inachidas (redde haec Parnasia serta, meosq;
Redde deos) tantam patiere amittere noctem
Degener? haec egomet coeli secreta, vagosque
Edocui lapsus? suade eia, vlciscere ferro.
Nos saltem dixit: méque haec ad limina visus
Cuspide sublata, totoque impellere curru.
Quare agite vtendum superis. non comminus hostes
Sternendi bellum iacet, & saeuire potestas.
En qui aderunt? quos ingentis se attollere fama
Non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce benigne
Noctis aues. sequor, & comitum licet agmina cessent.
Solus eo: atque adeò venit ille, & quassat habenas.
Talia vociferans, noctem exturbabat, eúntque
Non secus accensi proceres, quàm si omnibus idem
Corde deus, flagrant comitari & iungere casus.
Ter denos numero turmarum robora iussus
Ipse legit, circa fremit indignata iuuentus
Caetera, cur maneant castris, ignauaque seruent
Otia. pars sublime genus, pars facta suorum,
Pars sua, sortem alij clamant, sortem vndique poscunt.
Gaudet in aduersis, animoq; assurgit Adrastus.
Vertice sic Pholoes volucrum nutritor equorum,
Cui foetura gregem pecoroso vere nouauit,
Laetatur cernens hos montis in ardua niti,
Hos innare vadis, certare parentibus illos.
Tunc vacuo sub corde mouet, quis molle domandi
Ferre iugum, quis terga boni, quis ad arma, tubasque
Natus, ad Eleas melior quis surgere palmas.
Talis erat turma ductor longaeuus Achiua.
Nec deest ex aris Vrdehaec tam sera repentè
Numina? qui fractos superi redistis ad Argos?
Estne hic infelix virtus, gentique superstes
Sanguis, & in miseris animorum semina durant?
Laudo equidem egregij iuuenes, pulchraque meorum
Seditione fruor. sed fraudem, & operta paramus
Praelia, celandi motus, nunquam apta latentis
Turba dolo seruate animos. venit vltio in hostes
Ecce dies. tunc arma palam, tunc ibitis omnes.
His tandem virtus iuuenum frenata quieuit.
Non aliter moto quam si pater Aeolus antro

[1] vv. Rupes.

At patrias si quando domos, optataque Paean,
Templa ipse dabis, tot dicta dona sacratis
Postibus, & totidem voti memor exige tauros.
Dixerat & [1]latus solito [2]reuocabat ab armis.
Venerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Maenaliusq; Dymas, dilecti regibus ambo,
Regum ambo comites, quorum post funera moesti
Vitam indignantur. prior Arcada concitat Hopleus.
Nullane post manes regis tibi cura perempti
Care Dyma? tenent quem iam fortasse volucres
Thebanique canes. patria quid deinde feretis
Arcades? en reduces contra venit aspera mater.
Fusus vbi? at nostro semper sub pectore Tydeus
Sauit inops tumuli, quamuis patientior artus
Ille, nec abruptis adeo lachrymabilis annis.
Ire tamen, i cuicunque libet nullo ordine passim
Scrutari campum, mediisque irrumpere Thebas.
Excipit orsa Dymas. per ego haec vaga sydera iuro
Per ducis errantes instar mihi numinis vmbras,
Idem ardor misero, comitem circumspicit olim
Mens humilis luctu. sed nunc prior ibo, viamque
Inchoat, & moesto conuersus ad aethera vultu,
Sic ait. arcana moderatrix Cynthia noctis,
Si te tergeminis perhibent variare figuris
Numen & in syluas alio descendere vultu,
Ille comes nuper nemorumq; insignis alumnus
Ille tuus Diana puer (nunc respice saltem)
Quaeritur. incendit pronus dea curribus almum
Sydus, & admoto monstrauit funera cornu.
Apparent campi, Thebaeque, altusque Cithaeron.
Sic vbi nocturnum tonitru malus aethera frangit
Iuppiter, absiliunt nubes, & fulgure claro
Astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
Accepit radios, & eadem percitus Hopleus
Tydea luce videt. longe dant signa per vmbras
Mutua laetantes, & amicum pondus vterque
Ceu reduces vitae, saeuaque a morte remissos
Subiecta ceruice leuant, nec verba nec ausi
Flere diu. prope saeua dies, cum index minatur
Ortus erunt taciti permixta silentia magnis
Passibus, exhaustasq; queri dolent pallere tenebras.
Inuida fata piis & fors ingentibus ausis
Rara comes. iam castra vident, animisque propinquant
Et decrescit onus subita cum pulueris vmbra
[3]Fit sonus a tergo. monitu ducis acer agebat
Amphion equites noctem, vigilataque castra
Explorare datus. primusq; per auia campi
Vsque procul (nec dũ totas lux soluerat vmbras)
Nescio quid visu dubium, incertumque moueri
Corporaq; ire videt. subitus mox fraude reperta
Exclamat. cohibete gradum quicunq; sed hostes
Esse pates. miseri pergunt ante ire, timentq;

1 vv. latis. 2 l. reuocauit. 3 vv. &

Non sibi. tunc mortem trepidis minitatur, & hastam
Expulit, ac vanos alte leuat eminus ictus
Affectans errare manus. stetit illa Dymantis
Ante oculos, qui forte prior, gressumq; repressit.
At non magnanimus curauit perdere iactus
Epytus, & fixo transuerberat Hoplea tergo:
[1]Pendentesque etiam perstrinxit Tydeos armos.
Labitur egregij sed nõ lucis immemor Hopleus.
Expiratque tenens felix si corpus ademptum
Nesciat, ac saeuas talis ascendat ad vmbras.
Viderat hoc retro conuersus, & agmina sensit
Iuncta Dymas, dubius precibusne subiret, an armis
Instantes. arma ira dabat. fortuna precari
Non audere iubet. neutris fiducia coepto.
Distulit ira preces, ponit miserabile corpus
Ante pedes, tergoq; graues quas forte gerebat
Tigridis exuuias, in laeuum torquet, & obstat
Exertum obiectans mucronem, inque omnia tela
Versus, & ad caedem iuxta, mortemque paratus.
Vt lea, quam saeuo foetam pressere cubili
Venantes Numidae, natos erecta superstat
Mente sub incerta, toruum ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat. sed prolis amor crudelia vincit
Pectora. & in media catulos circumspicit ira.
Et iam laeua viro, quamuis saeuire vetaret
Amphion, crepta manus, tractiq; trahuntur
Ora supina comis. ferus tunc denique supplex
Demisso mucrone rogat. Moderatius oro
Ductor fulmineis per vos cunabula Bacchi,
Inoamq; fugam, vestraq; Palaemonis annos.
Si cui forte domi natorum gaudia, si quis
Hic pater, angustis puero date pulueris haustus,
Exiguamq; facem. rogat, en rogat ipse iacentis
Vultus. ego infandas potior satiare volucres.
Me praebete feris ego bella audere coegi.
Immo ait Amphion, regem si tanta cupido
Condere, quae timidis belli mens ede Pelasgis.
Quid fracti, exanguesque parent. cuncta ocyus effer.
Et vita, tumuloque ducis donatus, abito.
Horruit, & toto praecordia protinus Arcas
Impleuit capulo summumne hoc cladib' inquit
Deerat? & afflictos turbarem ego proditor Argos?
Nil eminus tanti, nec sic velit ipse cremari.
Sic ait, & magno prosessum vulnere pectus
Iniecit puero, supremaque murmura voluens.
Hoc tamen interea claro potiere sepulchro.
Tales optatis regum in complexibus ambo
Par insigne animis Aetolus & inclytus Arcas
Egregias efflant animas, letoq; fruuntur.
Vos quoque sacrati, quamuis mea carmina surgãt
Inferiore lyra, memores superabitis annos.

1 pendentiique.

Fumantesq; rota tellurem, & tertius hasta
Sulcus arant. longo sequitur vaga puluere ceruix,
Et resupinarum patet orbita[a] longa comarum.
At tuba luctificum pulsat clangoribus vrbem,
Obseptasque fores sonitu[b] perstringit amaro.
Diuisere aditus, omnique in limine sæuus
Signifer ante omnes sua damna, & gaudia portat.
Dira intus facies. vix Mauors ipse videndo
Gaudeat incertam lymphatam horroribus vrbem
Scindunt dissensu vario, luctúsque, furórque
Et pauor, & cæcis fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes. feruent discursibus arces,
Miscentur clamore viæ. ferrum vndique, & ignes
Mente vident, sæuas mente accepere cathenas.
Consumpsit ventura timor. iam tecta replerant
Templaq;, & ingrata vallantur plantibus aræ.
Vna omnes, eademque subit formido per annos.
Poscunt fata senes, ardet, palletq; iuuentus.
Atria fœmineas trepidant vlulata querelis.
Flent pueri & flêdi nequeût cognoscere causas
Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor, nec habent extrema pudorem.
Ipsa tela viris, ipsa iram, animosq; ministrant,
Hortantúrque, vnaque ruunt. nec auita gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.
Sic vbi pumiceo pastor rapturus ab antro
Armatas erexit apes. fremit aspera nubes:
Inque vicem sese stridore hortantur, & omnes
Hostis in ora volant, mox deficientibus alis
Amplexæ flauamque domum, captiuaque plangunt
Mella, laboratasq; premunt ad pectora ceras.
Nec non ancipitis pugnat sententia vulgi.
Discordésque ferit motus. hi reddere fratrem
Nec mussant, sed voce palam, claroque tumultu
Reddere regna iubent. perit reuerentia regis
Sollicitis, veniat, pactumque hic computet annum.
Cadmeósque lares exul, patriásque salutet
Infelix tenebras. cur aut ego sanguine fraudes,
Et periura luam regalis crimina noxæ?
Inde alij, sera ista fides, iam vincere malunt.
Tiresian alij lachrymis & supplice cœtu
Orant, quodque vnum rebus solamen in arctis
Nosse futura rogant. tenet ille inclusa, premitque
Fata deum. Quianе ante duci bene credita nostra
Consilia, & monitus cùm perfida bella vetarê?
Te tamen infelix, inquit, perituraque Thebe
Si taceam, nequeo miser exaudire cadentem,
Argolicúmque oculis haurire vacantibus ignê.
Vincamur pietas. pone ara altaria virgo,
Quæramus superos. facit illa, ac ieque sagaci

a vv.lata. b.perstringit. 5 vv.ctexit.

Sanguineos flammarum apices, geminúmque per aras
Ignem, & clara tamen mediis fastigia lucis
Orta docet tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro voluí, frangique ruborem
Demonstrat dubio, patriásque illuminat vmbras.
Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.
Stant tristes horrore comæ, vittasque trementes
Cæsaries insana leuat. diducta putares
Lumina, consumptamq; genis rediisse nitorem.
Tandem exundantes permisit verba furori.
Audite ô iones, extrema litamina diuum
Labdacidæ venit alma salus. sed limite duro.
Martius inferias, & sæua efflagitat anguis
Sacra, cadat generis quicúque nouissimus extat
Viperei. datur hoc tantum victoria pacto.
Felix qui tanta lucem mercede relinquet.
Stabat fatidici prope sæua altaria vatis
Mœstus adhuc, patria tantum communia lugens
Fata Creon. grandem subiti cùm fulminis ictum
Non secus ac torta traiectus cuspide pectus,
Accipit exanimis, sentitque Menœcea posci.
Monstrat enim, suadétque timor. stupet anxius alto
Corda metu glaciante pater. Trinacria qualis
Ora repercussum Libyco mare sumit ab æstu.
Mox plenum Phœbo vatem, & celare iubentem
Nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis
Nequicquam reticere rogat. iam fama sacratam
Vocem amplexa volat, clamantque oracula Thebæ.
Nunc age quis stimulos, & pulchra gaudia mortis
Addiderit iuueni (neque enim hæc absentibus vnquam
Mens homini transmissa deis) memor incipe Clio,
Sæcula te quoniam penes, & digesta vetustas.
Diua Iouis solio iuxta comes, vnde per orbem
Rara dari terrisque solet contingere virtus,
Seu pater omnipotens tribuit, siue ipsa capaces
Elegit penetrare viros cælestibus vt tunc
Desiluit gauisa plagis, dant clara meanti
Astra locum. quosque ipsa polis affixerat ignes,
Iamque premit terras, nec vultus ab æthere lõgè,
Sed placuit mutare genas, fit prouida Manto.
Responsis vt plena fides. & fraude priores
Exuitur vultus. abiit, horrorque, vigórque
Ex oculis. paulum decoris permansit, honósque
Mollior, & posito vatum gestamina ferro
Subdita. descendunt vestes, toruisque ligatur
Vitta comis (nam laurus erat) tamen aspera produnt
Ora deam, nimiique gradus sic Lydia coniux
Amphitryoniaden exutum horrentia terga

Perdere Sidonios humeris videbat amictus,
Et turbare colus, & tympana rumpere dextra.
Sed neque te indecorem sacris, dignumque; uberi
Talia. Dircaa stantem pro turre Menœcea
Inuenit immensa reserato lumine porta
Sternebat Danaos. pariter Mauortius AEmon
Sed consanguinei quamuis, atq; omnia fratres,
Tu prior. exanimes circùm tumulantur [1] acerui,
Omne sedet telum. nulli sine cædibus ictus.
Necdum aberat virtus. non mens, non dextra quiescit,
Non auida arma vacant. ipsa insanire videtur
Sphynx galea custos. visoque animata cruore
Emicat effigies. & sparsa Oricalcha renident.
Cùm dea pugnantis capulum, dextramque repressit.
Magnanime ô iuuenis, quo non agnouerit vllum
Certius armifero Cadmi de sanguine Mauors,
Linq; humiles pugnas, non hæc tibi debita virt9.
Astra vocant, cœlóque animam ([2] plus concipe) mittes.
Iamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
Hoc ignes fibræq; volunt, hoc vrget Apollo.
Terrigenam cunctò patria pro sanguine poscūt.
Fama canit moniētes gaudet Cadmeia pubes
Certa tui rape mente deos, rape nobile fatum.
I precor accelera. ne proximus occupet AEmon.
Sic ait, & magna cunctantis pectora dextra
Permulsit tacitè. sesēq; in corde reliquit.
Fulminis haud citius radiis afflata cupressus,
Combibit infestas & stirpe, & vertice flammas
Quam iuuenis multo possessus numine pectus
Erexit sensus, letiq; inuasit amorem.
Vt vero auersa. gressumque, habitumq; notauit
Et subitam a terris in nubila crescere manto,
Obstupuit sequimur. diuum [3] quicunq vocasti,
Nec tarde paremus ait iam tamq; recedens
Instantem vallo Pylium tamen Agrea fixit.
Armigeri fixum excipiunt. tum vulgus euntem
Authorem pacis. seruatoremq;, deumq;
Conclamat gaudens, atque ignibus implet honestis.
Iamq; iter ad muros cursu festinus anhelo
Obtinet, & miseros gaudet vitasse parentes.
Cùm genitor (steterúntque ambo & vox hæsit vtrinque,
Deiectaq; gena) tandem pater ante præfatur,
Quis nouus inceptis rapuit te casus ab armis?
Quæ bello grauiora paras? dic nate precanti
Cur tibi torua acies cur hic truculentus in ore
Pallor? & ad patrios nō stāt tua lumina vultus?
Audisti responsa palam: per ego oro tuosq;
Nate meosq; annos, miseræq; per vbera matris,
Ne vati ne crede puer. superi ne profanum
Dignantur stimulare senem? cui vultus inanis,
Extinctiq; orbes, & pœna simillima diro
Oedipodæ? quid si insidias, & fraude dolosa
Rex agit? extrema est, cui nostras forte timori
Nobilitas. tuaque ante duces notissima virtus.
Illius hæc forsan remur, quæ verba deorum
Ille monet, nec frena animo permitte calenti.
Da spacium, tenuemque moram. male cuncta ministrat
Impetus hoc oro munus concede parenti.
Sic tua maturis signentur tempora canis,
Et sis ipse parens. & ad hunc animose timorem
Peruenias. ne perge meos orbare penates:
Externi te nempe patres. alienaq; tangunt
Pignora. si pudor est. primum miserere tuorum.
Hæc pietas, hic verus honos, ibi gloria tantum
Ventosumq; decus, tituliq; in morte [1] latentes.
Nec timidus te flecto parens. I, pro alta iussi,
I, Danaas acies mediosq; per obuius enses,
Non teneo. liceat misero tremebunda lauare
Vulnera, & vndantem lachrymis siccare cruorem.
Teq; iterum, sæuis iterumq; remittere bellis.
Hoc malunt Thebæ. sic colla, manusque tenebat
Implicitus, sed nec lachryma, nec verba mouebant
Dis votum iuuenem. quin & monstrantibus illis
Fraude patrem tacita subit, auertitque timorem.
Falleris heu, veroq; metus pater optime nescis.
Non me vlli monitus, nec vatum exorsa furentum
Sollicitant manésque mouent. sibi callidus ista
Tiresias, nataq; canat. non si ipse reclusis
Comminus ex adytis in me insaniret Apollo,
Sed grauis vnanimi casus me fratris ad vrbem
Sponte refert. gemit Inachia mihi saucius AEmon
Cuspide, vix illum medio de puluere belli
Inter vtrasque acies, iamq; tenentibus Argis.
Sed moror. I, refone dubium, turbaq; ferentes
Dic parcant, leniterque vehant ego vulnera doctum
Iungere. supremiq; fugam reuocare cruoris
AEchiona petam sic imperfecta locutus
Effugit. illi atra mersum caligine pectus
[2] Confundit sensus. pietas incerta vagatur,
Discordantq; metus. impellunt credere Parcæ.
Turbidus interea ruptis vementia portis
Agmina belligeri Capaneus agit æquore campi.
Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
Et proculcantes moderantum funera currus.
Idem altas turres saxis, & turbine crebro
Laxat, agit turmas idem, atque in sanguine fumat.
Nunc spargit torquens volucri noua vulnera plumbo.

1 vv. cumulantur. 2 vv. plebes.
3 vv. quæcunque.

1 b. iacentes. 2 vv. confudit.

Nunc

Nunc iaculum excusso rotat in sublime lacerto,
Nullaque tectorum subit ad fastigia, quo non
1 Deferat hasta virũ. perfusaq; cæde recurrat.
Nec tam aut Oeniden, aut Hippomedonta peremptos,
Aut vatem Pelopea phalanx, aut Arcada credunt.
Quin socium coiisse animas, & corpore in vno
Stare omnes. ita cuncta replet. non illum ætas,
Non cultus, non forma 2 mouet. pugnantibus idem,
Supplicibusque furit. non quisquam obsistere contra,
Non belli tentare vices. procul arma furentis,
Terribilesq; iubas, & frontem cassidis horrent.
At pius electa murorum in parte Menœceus
Iam sacer aspectu, solitoque augustior ore,
Ceu subitò in terras supero demissus ab axe
Constitit, exempta manifestus casside nosci,
Despexitque acies hominum, & clamore profundo
Conuertit campum, iussitque silentia bello.
Armorum superique, tuque ô qui funere tanto
Indulges mihi Phœbe mori, date gaudia Thebis
Quæ pepigi, & toto quæ sanguine prodigus emi.
Ferte retro bellum, captaque impingite Lernæ
Reliquias turpes. confixaque terga fouentes
Inachus indecores pater auersetur alumnos.
At Tyriis templa, arua, domos, connubia, natos
Reddite morte mea. si vos placida hostia iuui,
Si non attonitis vatis consulta recepi
Auribus, & Thebis nondum credentibus hausi.
Hæc Amphionis 3 per me persoluite terris,
Ac mihi deceptum precor, exorate parentem.
Sic ait. insignémque animam mucrone corusco
Dedignantem artus pridem, mœstamque teneri
Arripit, inque vno quæsitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc spargit turres, & mœnia lustrat.
Séque super medias acies, nondum ense remisso,
Iecit, & in sæuos cadere est conatus Achiuos.
Ast illum amplexa Pietas, Virtusq; ferebant.
Leniter ad terras corpus. nam spiritus olim
Ante Iouem, & summis apicem sibi poscit in astris.
Iámque intra muros nullo sudore receptum
Gaudentes heroa ferunt. abscesserat vltro
Tantalidum venerata cohors. subit agmine longo
Colla inter iuuenum, lætisque fauoribus omni
Concinitur vulgo, Cadmum, atque Amphiona supra
Conditur hi sertis, hi veris honore soluto
Accumulant artus. patriaque in sede reponunt
Corpus adoratum. repetunt mox bella peractis
Laudibus. hic victa genitor lachrymabilis ira
Congemuit. & tandem matri data flere potestas.
Lustralemne feris ego te puer inclyte Thebis,
Deuotumque caput, vilis ceu mater alebam?
Quod meruí tantum nefas? cui tantum inuisa deorum?

1 vv. deiectat. 2 l. mouent. 3 l. pro.

Non ego monstrifero coitu reuoluta nouaui
Pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
Quid refert? habet ecce suos Iocasta, ducesque,
Regnantésque vides, nos sæua piacula bello
Demus, vt 1 alterno (placet hoc tibi fulminis author)
Oedipodionij mutent diademata fratres.
Quid superos, hominésve querar? tu sæue Menœceu,
Tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
Vnde hic mortis amor? quæ sacra insania menti?
Quósve ego conceptus, aut quæ mala pignora fudi
Tam diuersa mihi? nimirum Martius anguis,
Quaq; nouum proauum tellus effloruit armis,
Hinc animi tristes, nimiusque in pectore Mauors,
Et de matre nihil. sponte en vltroque peremptus
Irrumpis mœstas fatis nolentibus vmbras.
Ast egomet Danaos Capaneaque tela verebar.
Hæc erat, hæc metuenda manus, ferrumque quod amens
Ipsa dedi. viden vt iugulo consumpserit ensem?
Altius haud quisquam Danaum mucrone subisset.
Diceret infelix etiamnum & cuncta repleret
Questibus. abducunt comites, famulæque perosam
Solantes thalamóque tenent. sedet eruta multo
Vngue genas, non illa diem, non verba precantum
Respicit, aut visus flectit tellure relictos.
Iam vocis, iam mentis inops sic aspera tigris
Fœtibus abreptis Scythico deserta sub antro
Accubat, & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam ira, sedit rabies, feritasque, famésque
Oris. eunt præter secura armenta, gregesque.
Aspicit illa iacens. vbi enim, quibus vbera pascat,
Aut quos ingenti premat expectata rapina?
Hactenus arma, tubæ, ferrumque, & vulnera, sed nunc
Comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
Non mihi iam solito vatum de more canendum:
Maior ab Aoniis sumenda audacia lucis.
Mecum omnes audete deæ. siue ille profunda
Missus nocte furor, Capaneaque signa secuta
Arma Iouem contra Stygiæ rapuere sorores,
Seu virtus egressa modum, seu gloria præceps,
2 Seu magnæ data fama neci: seu læta malorũ
Principia, & blanda superum [illegible] ira.
Iam sordent terrena viro, tædétque profundæ
Cædis, & exhaustis olim Graiumque, suisque
Missilibus, lassa respexit in æthera dextra.
Ardua mox torno metitur culmina visu,

1 vv. alterni. 2 vv. lata.

Innumerosq; gradus, geminas latus arbore clusus
Aerium sibi portat iter. longéque timendus
Multifidam quercum flagranti lumine vibrat.
Arma rubent una, clypeoq; incenditur ignis
Hac ait in Thebas, hac me iubet ardua virtus
Ire. Menœceo quà lubrica sanguine turris.
Experiar, quid sacra iuuent, an falsus Apollo
Dixit & alternò captiuain mœnia gressu
Surgit ouans, quales medius in nubibus æther
Vidit Aloidas, cùm cresceret impia tellus
Despectura deos, nec adhuc immane veniret
Pelion, & trepidum iam tangeret Ossa Tonantem.
Tum verò attoniti fatorum in cardine summo
Ceu suprema lues urbem, facibusque cruentis
AEquatura solo turres Bellona subiret,
Omnibus è tectis certatim ingentia saxa,
Roboraq; & grauidas fundæ balearis habenas,
(Nam iaculis, caloq. vagis spes nulla sagittis)
Verum auidi & tormenta rotant, & molibus vrgent.
Ille nec ingestis, nec terga sequentibus vnquam
Detrahitur telis vacuoque sub aere pendens
Plana velut terra certus vestigia figat,
Tendit. & ingenti subit occurrente ruina.
Amnis vt incumbens longaeus robora pontis
Aßiduis oppugnat aquis. iam saxa fatiscunt,
Emotaq; trabes, tanto violentior ille
(Sæuit enim maiore salo) quassatq; , trahitque
Molem ægram: nexus donec celer alueus omnes
Abscidit, & cursu victor respirat aperto.
Vtq; petita diu celsus fastigia supra
Eminuit, trepidamque assurgens desuper vrbē
Vidit, & ingenti Thebas exterruit umbra,
Increpat attonitos. Humilesne Amphionis arces
Prò pudor, hi faciles, carmēnq; imbelle secuti,
Et mentita diu Thebarum fabula muri?
Et quidnam egregium prosternere mœnia molli
Structa lyra? simul insultans, gressuque, manuque
Mollibus obstantes cuneos, tabulatáque sanus
Destruit. absiliunt pontes, tectique trementis
Saxea frena labant, dissepto que aggere rursus
Vtitur, & truncas rupes in templa, domósque
Præcipitat, frangitque suis iam mœnibus vrbē.
Iamque Iouem circa studiis diuersa fremebant
Argolici, Tyriique dei. pater æquus vtrisque
Aspicit ingentes ardentum comminus iras,
Séque obstare videt. gemit infestante nouerca
Liber, & obliquo respectans lumine patrem.
Nunc vbi sæua manus, meaque heu cunabula flamma
Fulmen, io vbi fulmen? ait, gemit author Apollo,
Quas dedit ipse domos. Lernam, Thebásque rependit
Mœstus. & intento dubitat Tirynthius arcu.
Maternos plangit volucer Danaeius Argos,
Flet Venus Harmoniæ populos: metuensque maritum
Stat procul, & tacita Gradiuum respicit ira.
Increpat Aonios audax Tritonia diuos.
Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
Non tamen hæc turbant pacem Iouis. ecce[1] quierant
Iurgia, cùm mediis Capaneus auditus in astris,
Nullane pro trepidis clamabat numina Thebis
Statis? vbi infandæ segnes telluris alumni
Bacchus, & Alcides? piget instigare minores,
Tu potius venias, (quis enim concurrere nobis
Dignior?) en cineres Semeleaq; busta tenētur.
Nunc age, nunc totis in me connitere flammis
Iuppiter. an pauidas tonitru turbare puellas
Fortior? & soceri turres excindere Cadmi?
Ingemuit dictis superûm dolor. ipse furentem
Risit, & incussa sanctarum mole comarum.
Quænam spes hominum tumidæ post prælia Phlegræ?
Tùne etiam feriendus? ait, premit vndique lentum
Turba deum frendens, & tela vltricia poscit.
Nec iam audet fatis turbata obsistere coniux.
Ipsa dato nondum cœlestis regia signo
Sponte tonat, coeunt ipsa sine flamine nubes,
Accurruntque imbres. Stygias rupisse cathenas
Iapetum, aut victam supera ad conuexa leuari
Innarimen, AEtnamve putes. pudet ista timere
Cœlicolas. sed cùm in media vertigine mundi
Stare virum, insanasque vident deposcere pugnas,
Mirantur taciti, & dubio pro fulmine pendent.
Cœperat Ogygiæ supra fastigia turris
Arcanum mugire, polus, cœlumque tenebris
Auferri, tenet ille tamen, quas non videt arces.
Fulguraque attritis quoties micuere procellis,
His ait in Thebas, his iam decet ignibus vti,
Hinc renouare facem. lassamque accendere quercum.
Talia dicentem toto Ioue fulmen adactum
Corripuit. prima fugere in nubila cristæ,
Et clypei niger vmbo cadit. iamque omnia lucent
Membra viri. cedunt acies, & terror vtrinque
Quò ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
Intra se stridere facem, galeamque, comasque
Sensit, & vrentem thoraca repellere dextra
Conatus, ferri cinerem sub pectore tractat.
Stat tamen, extremumque in sydera versus anhelat.
Pectoraque inuisis obiecit fumantia muris
Ne caderet, sed membra virum terrena relinquunt,
Exuiturque animus. paulum[2] si tardius artus
Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.

1. Loquerentur. 2 vv. ô si.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER XI.

POSTQUAM magnanimus furias virtutis iniquæ
Consumpsit Capaneus, expiravitque receptum
Fulmen, et ad terras longè comitata cadentem
Signavit muros ultricis semita flammæ:
Componit dextra victor concussa plagarum
Iuppiter, et vultu cælumque, diémque reducit.
Gratantur superi. Phlegræ ceu fessus anhelet
Prælia, et Encelado fumantem impresserit Ætnam.
Ille iacet laceræ complexus fragmina turris
Torvus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.
Quantus Apollineæ temerator matris averno
Tenditur, ipsæ horrent si quãdo pectore ab alto
Emergunt volucres, immensaque membra iacentis
Spectant dum miseræ crescunt in pabula fibræ.
Sic gravat iniectus terras, hostilique urit
Arva, et anhelantẽ cælesti sulphure campum
Respirant Thebæ, templisque tacentia surgunt
Agmina iam fine voti, finisque supremis
Planctibus, et natos ausæ deponere matres.
At vaga palantes campo fuga solvit Achivos.
Nec iam aut hostiles turmæ, ferrumve timetur,
Omnibus ante oculos ira Iovis, omnibus ardent
Arma metu, galeæq; tonant, visusq; paventes
Ipse sequi, et profugis opponere Iuppiter ignes.
Instat Agenoreus miles, cæloque tumultu
Utitur indomitos ut cum Massylia per arva
Armenti reges magno Leo fregit hiatu,
Et contentus abit, rauci tunc comminus ursi
Tunc audax venere lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.
Hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
Rustica tela manu, patriúmque agitare tumultum.
Pan illi genitor, tener [a] hinc conatibus annos
Egreditur, iuvenémque patrem puer æquat Alatreus.
Felices ambo, sed fortunatior ille,
Quem genuisse iuvat, nec iam dinoscere promptum.

[a] hic.

Qua magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
Arctatur denso fugientum ex agmine vallum.
Quas volvis Gradive vices? modo mœnia Cadmi
Scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi,
Ceu redeunt nubes, ceu circumstantibus austris
Alternum procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.
[1] Procumbit iaci pubes Tirynthia alumnus
Exuvias imitata dei: trux mæret ab alto
Amphitryoniades Nemea in sanguine terga,
Et similes ramos, similésque videre pharetras.
Stabat in Argolica ferrato margine turris
Egregius lituo dextri Mavortis Enipeus
Hortator, sed tunc miseris dabat utile signum,
Suadebatque fugam, et tutos in castra receptus:
Cum subitum obliquo descendit ab aere vulnus,
Urgentisque sonum leva manus aure recepta est
Sicut erat. fugit vacuas iam spiritus auras,
Iam gelida ora tacent, carmẽ tuba sola peregit.
Iamque potens scelerum, geminaque exercita gentis
Sanguine, Tisiphone fraterna cludere quærit
Bella tuba, nec se tanta in certamina [2] fidit
Sufficere, inferna comitem ni sede Megæram,
Et consanguineos in prælia suscitet angues.
Ergo procul vacua consedit valle, solúmque
Ense fodit stygio, terraq; immurmurat absens
Nomen, et Elysiis signum indubitabile regnis.
Crinalem attollit longo stridore Cerasten
Cærulea dux ille coma, quo protinus omnis
Horruit audito tellus, pontusque, polusque,
Et pater æthereos iterum prospexit ad ignes.
Accipit illa sonum, stabat tunc forte parenti
Proxima dum cultu Capaneus laudatur ab omni
Dite, et insignem stygiis fovet amnibus umbram.
Protinus abrupta terrarum mole sub astris
Constitit, exultant manes, quantúmq; profundæ
Rarescunt tenebræ, tantum de luce recessit.
Excipit atra soror, dextraque innixa profatur.
Hac germana tenus stygii metuenda parentis
Imperia, et iussos potui tolerare furores
Sola super terras, hostilique obvia mundo,
Dum vos Elysium et faciles cõpescitis umbras.

[1] L. expirat. [2] vv. sectæ.

Nec pretium deforme morae, casisque labores.
Hoc quodcunque madent campi, quod sanguine fumant
Stagna, quod innumero Lethaea exanime gaudet
Ripa, meae vires, mea laus, insignia. sed quid
[1] Hoc ego? Mars habeat, vulgataque iactet Enyo.
Vidistis) Stygias certe manifestus in umbras)
Sanguine [2] foedantem rictus, atroque madentem
Ora ducem tabo, miserum insatiabilis edit
Me tradente caput. modo nempe horrendus ab astris
Descendit vos usq. fragor, mea sacra premebat
Tempestas, ego mixta viri furialibus armis
Bella deum, & magnas ridebam fulminis iras.
Sed iam (effabor enim) longo sudore fatiscunt
Corda, soror, tardaq; manus, hebet infera caelo
Taxus, & insuetos angues nimia astra soporāt.
Tu cui totus adhuc furor, exultantq; recentes
Cocytide fonte comae, da iungere vires.
Non solitas acies, nec Martia bella paramus,
Sed fratrum (licet alma fides, pietasque repugnent,
Vincentur) fratrum stringendi comminus enses.
Grande opus. ipsa odiis, ipsae discordibus armis
Aptemur. quid lenta venis? agedum elige cuius
Signa feras. ambo faciles, nostrique. sed anceps
Vulgus, & affatus matris blandamq; precatu
Antigonen timeo, paulum ne nostra retardet
Consilia. ipse etiam, qui nos lassare precando
Suetus, & ultrices oculorum exposcere diras,
Iam pater est. coetu fertur iam solus ab omni
Flere sibi. atque adeo meror ipsa irrumpere Thebas,
Assuetumque larem, tibi pareat impius exul,
Argolicumque impelle nefas, nec mitis Adrastus
Praevaleat, plebesque cave Lernaea moretur.
Vade, & in alternas inimica revertere pugnas.
Talia partita diversum abiere sorores.
Ut Notus, & Boreas, gemino de cardine mundi
Hic nive Rhiphaea, Libycis hic pulvere arenis
Bella cient, clamant amnes freta, nubila, sylvae,
Iamque patent strages, plangunt sua damna coloni,
Et tamē oppressos miserātur in aequore nautas,
Illas ut summo vidit pater altus olympo
Incestare diem, trepidumq; Hyperionis orbem.
Suffundi maculis, torvo sic inchoat ore.
Vidimus armiferos, quo fas erat, usque furores
Caelicolae, licitasque acies, & si impia bella
Unus init, dignusq; mea procumbere dextra.
Nunc par infandum, miserisque incognita terris
Pugna subest, auferte oculos, absentibus ausint
Ista dei, lateantque Iovem. sat funera mensae

1 vv. haec. 2 vv. iordatum.

Tantaleae, & fontes vidisse Lycaonis aras,
Et festina polo ducentes astra Mycenas.
Nunc etiam turbanda dies mala nubila tellus
Accipe, secedamque polo, stat parcere caelo,
Caelitibusque meis. saltem ne virginis almae
Sydera, Ledaei videant nec talia fratres.
Sic pater omnipotens, visusq; nocentibus arvis
Abstulit, & dulci terrae caruere sereno.
Iamq; per Argolicas Erebo sata virgo cohortes
Vestigat Polynicis iter, portisque sub ipsis
Invenit, incertum leto tot iniqua fugane
Exeat, & dubios turbabant omnia sensus.
Viderat obscura vallum dum nocte pererrat
Aeger [1] consiliis, curisque novissima volvens
Coniugis Argia lacera cum lampade maestam
Effigiem. (sunt monstra deum, sic ire parabat,
Has latura viro tedas erat) ergo roganti,
Quae via, quisve dolor, cur maesta insignia? tantum
Fleverat, atq; manu tumidos averterat ignes.
Scit mentem vidisse nefas. & enim unde Mycenis
Afforet & vallum coniux inopina subiret?
Sed fati monitus, vicinaque funera sentit,
Ac sentire timet. cum vero Acherontis operti
Diva ter admoto tetigit thoraca flagello,
Ardet inops animi, nec tam consistere regno,
Quam scelus, & caedem, & perfossi in sanguine fratris
Expirare cupit, subitusque [2] affatur Adrastum.
Sera quidem, extremus socium, gentisque superstes
Argolicae, consultor, pater, iam rebus in arctis
Aggredior: tunc tempus erat, cum sanguis Achivum
Integer, ire ultro, [3] primamq; capessere pugnam.
Non plebis Danaae florem, regumq; verendas
Obiectare animas, ut lamentabile tantis
Urbibus induerem capiti decus. aspera quando
Praecepit virtus, nunc saltem exolvere fas sit
Quae merui. sic nempe socer, licet alta recondas
Vulnera, & afflictum generi vercare pudorem.
Ille ego sum, qui te pacem, & pia iura regentem
Infelix (utinamque aliis datus urbibus hospes)
Extorrem patria, regnoque, sed exige tandem
Supplicia, fratrem suprema in bella (quid horres?)
Decretum est fixumque, voco. desiste morari:
Nec poteris, non si atra parens, miseraeque sorores
In media arma cadant: non si ipse ad bella ruentis
Obstet, & extinctos galea pater ingerat orbes.
Deficiam. an ne bibam superest quodcunque cruoris

1 vv. consilii. 2 affatur. 3 vv. propriamque.

Inachijs

Inachidæ,& vestris etiamnum mortibus vtar?
Vidi ego me propter ruptos telluris hiatus,
Nec subii. vidi exanimum, fecique nocentem
Tydea. me Tegeæ regem indefessa reposcit,
Orbaque Parrhasiis vlulat mihi mater in antris.
Ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,
Dum tonat,& tecum Capaneu miscere furores?
Quis tantus pro luce timor? sed digna rependam,
Conueniant vbicunq; nurus,matresq; pelasga,
Longæuiq; patres: quorum tot gaudia carpsi,
Orbauique domos. fratri concurro quid vltra est?
Spectent, & votis victorem Etheoclea poscant.
Iamque vale coniux, dulcesq; valete Mycenæ.
At tu care socer (nec enim omnis culpa malorũ
Me penes,& superi mecum, Parcæq; nocentes)
Sis lenis cineri. meque hæc post prælia raptum
Alitibus, fratriq; neges,vrnaq; [1] reponas.
Hoc tantum, & nata melius connubia iungas.
Ibant in lachrymas. veluti cum vere reuerso.
Bistoniæ tepuere niues. summittitur ingens.
Æmus, & angustos Rhodope descendit in amnes.
Cœperat & leni senior mulcere furentem
Alloquio.subit orsa nouo terrore cruenta
Eumenis,Aspeæumque citum.fataliaque arma,
Protinus Inachij vultus,expressa Perinthi
Obtulit, ac fidas exclusit casside voces.
Ac super hæc. Abrumpe moras. celeremus,& illum
Aduentare ferunt portis.sic omnia [2] vicit,
Correptumq; iniecit equo volat æquore aperto
Pallidus, instantemq; dea circumspicit vmbrã.
Sacra Ioui merito Tyrius pro fulmine [3] victor
Nequicquam Danaos ratus exarmasse ferebat
Nec pater æthereus,dominumq; hunc vllum ad aras,
Sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
Astat,& inferno præuertit vota Tonanti.
Summe deum, tibi namque mea primordia Thebæ,
(Liueat infandum licet Argos,& aspera Iuno)
Debent,Sidonio,ex quo per littora raptor
Turbasti thyasos, dignatus virgine nostra
Terga premi,& placidas falsum mugire per vndas.
Nec te vana fides, iterum Cadmeia ademptum
Connubia,& Tyrios nimium irrupisse penates.
Tandem inquam soceros, dilectaque mœnia gratus
Respicis,assertórque tonas cum regia cæli
Attentata tui.sic te pro turribus altis
Vidimus vrgentem nubes, lætique benignum
Fulmen & auditos proauis agnouimus ignes:
Accipe nunc pecudes,& magni thuris aceruos.
Votiuumque marem dignas sed pendere grates

1 vv.reportes. 2 l. vincit. 3 vv.auctor.

Haud mortale opus est.certent tibi reddere Bacchus,
Noster & Alcides,illis hæc mœnia serua.
Dixerat ast illi niger ignis in ora genasque
Prosiluit,raptumque comis diadema cremauit.
Tunc ferus ante ictum spumis delubra cruẽtat
Taurus,& obstantum medius è cœtibus exit
Turbidus,insano feriens altaria cornu.
Diffugiunt famuli,& regem solatur Haruspex.
Ipse instaurari sacrum male fortis, agique
Imperat,& magnos ficto premit ore timores,
Qualis vbi implicitum Tirynthius ossibus ignem
Sensit,& Oeteas membris accedere vestes
Vota incepta tamen, libataq; thura ferebat
Durus adhuc, patiensque mali, mox grande coactus
Ingemuit,victórque furit per viscera Nessus.
Nuntius exanimis suspensus pectora cursu
Æpytus ad regem portæ statione relicta
Tendit,& hæc trepido vix intellectus anhelat.
Rumpe pios cultus, intempestiuaque Rector
Sacra Deum. frater muris circum omnibus instat.
Portarũmque moras frenis assultat,& hastis.
Nomine te crebro,te solum in prælia poscens.
Flent mæsti retro comites.& vterque loquenti
Adgemit,& pulsis exercitus obstrepit armis.
Ille vocat: [1] Tunc tempus erat sator optime diuum.
Quid meruit Capaneus? turbatus inhorruit altis
Rex odiis, mediáque tamen grauius in ira est.
Sic vbi regnator post exulis ossa tauri,
Mugitum hostilem summa tulit aure iuuencus,
Agnouitque minas, magna stat feruidus ira
Ante gregem spumisque animos ardentibus [2] effert.
Nunc pede toruus humum, nunc cornibus aëra findens.
Horret ager, trepidæque expectant prælia vaccæ
Non desunt regi comites. Sine mœnia pulset
Irritus, ille autem fractis huc audeat vsque
Viribus? hic miseris furor est instare periclo
Nec librare metus,& tuta odisse resiste
Hoc fretus solio.nos propulsabimus hostem.
Nos bellare iube. sic proxima turba. sed ardens
Ecce aderat luctu,diuturnusque omnia bello
Libertate Creon. vrit fera corda Menœceus.
Nulla patri requies,illum quæritq;,gemitque,
Illum sanguineos prostantem pectore riuos
Aspicit,& sæua semper de turre cadentem.
Vt dubium,& pugnas cunctantem Etheoclea vidit:
Ibis ait, neque te vlterius,fratrumque ducumque
Pessime funeribus patriæ, lachrymisque potitũ,
Eumenidum bellique reum, patiemur inultum.

1 b.Nunc, 2 b. efflat.

Sat tua non æquis luimus periuria diuis.
Vrbem armis, opibúsque grauem, & modo ciuibus arctam.
Cernis? alo dimissa lues, inimicáue tellus
Hausisti, vacuamq; tamen sublimis obumbras.
Deest seruitio plebes, hos ignis egentes
Fert humus, hos pelago patriæ ia deruit amnis.
Hi quærunt artus, illi ardua vulnera curant.
Redde agedum miseris fratres, natósque, patrésque,
Redde aruis, domibúsque viros. vbi maximus Hipseus,
Finitimúsq; Dryas? vbi Phocidos arma sonora,
Euboiciq; duces? illos tamen æqua duelli
Sors tulit ad manes. at tu (pudet) hostia regni
Hostia nate iaces, ceu mutum, & è grege sanguis.
Hei mihi primitiis armorum, & rite nefasto
Libatus iussusq; mori. & cunctabitur vltra
Iste? nec aduerso nunc saltem Marte vocatus
Stabit? an in pugnas alium iubet ire prophanus
Tiresias? iterúmque meos oracula nectit
In gemitus? quid enim misero super vnicus Æmon?
Ille iube subeat, tuque[1] hic spectator ab alta
Turre sede. quid sæua fremis, famulamque cohortem
Respectas? hi te ire volunt, hi pendere pœnas.
Ipsa etiam genitrix, ipsæque odere sorores.
In te ardens frater, ferrum, mortémque minatur,
Sæuáque portarum cōuellit claustra. nec audis?
Sic pater infrendens, miseraque exæstuat ira.
Ille sub hæc. Non fallis, ait, nec te inclyta nati
Fata mouent. canere illa patrem, & iactare decebat?
Sed spes sub lachrymis, spes atq; occulta cupido
His latet, insano prætendis funera voto,
Méq; premis frustra vacua ceu proximus aula.
Non ita Sidoniam fortuna reliquerit vrbem,
In te vt sceptra cadant, tāto indignissime nato.
Nec mihi difficilis præsens vindicta. sed arma
Arma prius famuli coeunt in prælia fratres.
Vult gemitus lenire Creon, lucrare furorem.
Victori mihi cuncta lues. Sic iurgia paulum
Distulit, atque ensem, quem iam dabat ira, repressit.
Ictus vt incerto pastoris vulnere serpens
Erigitur gyro, longúmque è corpore toto
Virus in ora legit, paulum si deuius hostis
Torsit iter, cecidere minæ, tumefactaque frustra
Colla sedent, iráque sui bibit[2] ille venenum.
At genitrix[3] primum funesta sorte, vt amens
Expauit famam (nec tardè credidit) ibat
Scissa comas, vultuq;, & pectore nuda cruento.
Non sexus, decorisue memor. Penthea qualis
Mater ad insani scandebat culmina montis,
Promissum sæuo caput allatura Lyæo.

1 hinc. 2 vv. ipse. 3 primam.

Non comites, non ferre ipsæ vestigia natæ
Æqua valent tantum miseræ dolor vltimus addit
Robur, & exangues crudescunt luctibus anni.
Iamque decus galea, iam spicula sæua ligabat
Ductor, & ad lituos hilarem, intrepidúmque tubarum
Prospiciebat equum. subito cum apparuit ingens
Mater, & ipse metu famulúmque expalluit omnis
Cœtus, & oblatam retro dedit armiger hastā.
Quis furor? vnde iterum regni integrata resurgit
Eumenis? ipsi etiam post omnia comminus ipsi
Stabitis? vsque adeo geminas duxisse cohortes,
Et facinus mandasse parum est? quo deinde redibit
Victor? in hos ne sinus? ó diri coniugis olim
Felices tenebræ! datis improba lumina pœnas,
Hac spectanda dies? quo sæue minantia flectis
Ora? quid[1] alternos vultus, pallorque ruborque
Mutat? & obnixi frangunt mala murmura dentes?
Me miseram, vinces. prius hæc tamen arma necesse est
Experiare domi. stabo ipsa in limine portæ
Auspicium infelix, scelerumque immanis imago.
Hæc tibi canicies, hæc sunt calcanda nefande
Vbera. pérque vterum sonipes hic matris agendus.
Parce. quid oppositam capulo, parmáque repellis?
Non ego te contra stygiis feralia sanxi
Vota deis. cæco nec Erinnyas ore rogaui.
Exaudi miseram, genitrix te sæue precatur,
Non pater. adde moram sceleri, & metire quod audes.
Sed pulsat muros germanus, & impia contra
Bella ciet? non mater enim, non obstat euntis
Vlla soror. te cuncta rogant, hic plangimus omnes.
Ast ibi vix vnus pugnas dissuadet Adrastus,
Aut fortasse iubet. tu lumina auita, deosque
Linquis, & à nostris in fratrem amplexibus exis?
At parte ex alia tacitos obstante tumultu
Antigone furata gradus (nec casta retardat
Virginitas) volat Ogygii fastigia muri
Exuperare furens senior comes hæret eunti
Actor, & hic summas non duraturus ad arces.
Vtq; procul visis paulum dubitauit in armis,
Agnouitque nefas, saculis & voce superba
Tecta incessentem, magno prius omnia planctu
Implet, & è muris ceu descensura profatur,
Comprime tela manu, paulumque hanc aspice turrim
Frater, & horrētes refer in mea lumina cristas.
Agnoscis ne hostes? sic annua pacta, fidémque

1 alternis.

Poscimus? hi questus? haec est bona causa modesti
Exulis. Argolicos per te germane penates
(Nam Tyriis iam nullus honos,); et siquid in illa
Dulce domo, summitte animos. en vtraque gentis
Turba rogant, ambaeque acies. rogat illa suorum
Antigone deuota malis suspectaque regi,
Et tantum tua dure soror. saltem ora trucesque
Solue genas. liceat vultus fortasse supremum
Noscere dilectos, & ad haec lamenta videre
An ne fleat. illum gemitu iam supplice mater
Frangit, & exertum dimittere dicit vt ensem.
Tu mihi fortis adhuc? mihi, qua tua nocte dieque
Exilia, erroresque fleo. iamiamque tumentem
Placans tibi saeue patrem quid crimine soluis
Germanum? nempe ille fidem & stata foedera rupit,
Ille nocens, saeuusque suis, tamen ecce vocatus
Non venit. his paulum furor elanguescere dictis
Coeperat. obstreperet quanquam, atque obstaret Erinnys.
Iam summissa manus, lentè iam flectit habenas.
Iam tacet, erumpunt gemitus, lachrymasque fatetur
Cassis habens ira, pariterque & abire nocentem
Et venisse pudet. subito cum matre repulsa
Eumenis eiecit fractus Etheoclea portis
Clamantem, Venio, solumque quod ante vocasti
Inuideo. ne incesse moras. grauis arma tenebat
Mater, & O patria, O [a] regni incertissima tellus,
Nunc certè victoris eris. nec mitior ille,
Tandem inquit scis saeue fidem? & descendis in aequum?
O mihi nunc primum longo post tempore frater,
Congredere haec leges, haec foedera sola supersunt.
Sic hostile tuens fratrem. namque vritur alto
Corde, quod innumeri comites, quod regia cassis
Instratusque ostro sonipes, quod fulua metallo
Parma micet. quanquam haud armis inhonorus & ipse.
Nec palla vulgare nitens opus ipsa nouarat
Maeoniis Argia modis & pollice docto
Stamina, purpureae sociauerat aurea telae.
Iamque in puluereum furiis hortantibus aequor
Prosiliunt sua quemque comes, stimulatque, mouetque.
Frena tenens ipsa, phalerasque, & lucida comunt
Arma manu, mixtisque iubas serpentibus augent,
Stat consanguineum campo scelus. vnius ingens
Bellum vteri. coeuntque pares sub casside vultus.
Signa tacent, siluere tubae, stupefactaque Martis

a vv.regum.

Cornua. ter nigris auidus regnator ab oris
Intonuit, terque ima soli concussit, & ipsi
Armorum fugere dei. nusquam inclyta Virtus,
[1] *Restrinxit Bellona faces, longeque pauentes*
Mars rapuit currus, & Gorgone cruda virago
Abstitit, inque vicem Stygiae rubuere sorores.
Prominet excelsis vulgus miserabile tectis.
Cuncta madent lachrymis, & ab omni plangitur arce.
Hinc questi vixisse senes, hinc pectore nudo
Stant matres, paruosque vetant attendere natos.
Ipse quoque Ogygies monitu ad gentilia manes
Tartareus rector poena iubet ire reclusa.
Montibus insidunt patriis, tristique corona
Infecere diem, & vinci sua crimina gaudent.
Illos vt stimulis ire in discrimen apertis
Audiit, & sceleri nullum iam obstare pudorem,
Aduolat, & medias immittit Adrastus habenas.
Ipse quidem regnis multum, & venerabilis aeuo,
Sed quid apud tales? quis [2] non sua pignora curae
Exter honos? tamen ille rogat. Spectabimus ergo
Inachidae, Tyriique nefas? vbi iura, deique?
Bella vbi? ne perstate animis. te deprecor hostis,
Quanquam [3] haec ira sinat, nec tu mihi sanguine longe,
Te gener, & iubeo sceptris si tanta cupido est,
Exue regales habitus. i Lernam, & Argos
Solus habe. non verba magis suadentia frangunt
Accensos, sumptisque semel conatibus obstant,
Quam scita curuatis erectus fluctibus vnquam
Pontus, Cyaneos vetuit concurrere montes.
Vt periisse preces, geminosque ad praelia fusos
Puluere cornipedes, exploratique furentum
In digitis amenta videt, fugit omnia. linquens
Castra, viros, generum, Thebas, ac fata morantem,
Conuersumque iugo propellit Arione. qualis
Demissus curru lenta post praemia sortis
Vmbrarum custos, mundique nouissimus haeres
Pallet amisso veniens in tartara caelo.
Non tamen indulsit pugnae, cunctataque primo
Substitit in scelere, & paulum fortuna morata est,
Bis cassae periere viae. bis comminus alter
Auertit bonus error equos, puraque nefandi
Sanguinis, obliqui cecidere ictibus hastae.
Tendunt frena manu, & saeuis calcaribus vrgent
Immeritos mouet & geminas miserabile diuum
Prodigium turmas. alternaque murmura voluunt
Mussantes. iterare aciem, procurrere saepe
Impetus, & totum miseris opponere bellum,
Iamdudum terris, coetuque offensa deorum
Auersa caeli pietas in parte sedebat
Non habitu quo nota prius, non ore sereno,
Sed vittis exuta comam. fratrumque bella
Ceu soror infelix pugnantum, aut anxia mater

1 vv.restrinxit. 2 vv.nec. 3 vv.haud.

Deflebat: sæuumque Iouem, Parcásque nocentes
Vociferans, seséque polis, & luce relicta
Descensuram Erebo, & Stygios iam malle penates.
Quid me, ait, vt sæuis animantum, ac sæpe deorum
Obstaturam animis, princeps natura creabat?
Nil iam ego per populos, nusquam reuerentia nostri.
O furor: ô homines, dirique Prometheos artes.
Quam bene post Pyrrham tellus, pontúsque vacarent!
En mortale genus. dixit, speculatáque tempus,
Auxilium tentemus ait, licet irrita coner.
Desiluitque polo. niuem sub nubibus altis
Quanquam mæsta dea sequitur vestigia limes.
Vix steterat campo, subita mansuescere pace
Agmina, sentirique nefas. tunc ora madescunt,
Pectoraque, & tacitus subrepsit fratribus horror.
Arma etiam simulata gerens, cultusq; viriles
Nunc his, nunc illis, Agite, ite, obsistite, clamat.
Quis nati fratrésque domi, quis pignora tanta.
His quoque nonne palam est vltro miserescere diuos?
Tela cadunt, cunctantur equi. fors ipsa repugnat.
Non nihil impulerat dubios, ni torua notasset
Tisiphone fraudes, cælestique ocyor igne
Afforet increpitans. Quid belli obuerteris ausis
Numen iners, pacisque datum? cede improba. noster
Hic campus, nosterque dies nunc sera nocentes
Defendis Thebas, vbi tunc cum bella cieret
Bacchus? & armatas furiarent orgia matres?
Aut vbi segnis eras, dum Martius impia serpens
Stagna bibit, dum Cadmus arat, dum victa cadit Sphynx
Dum rogat Oedipoden genitor? dum lampade nostra
In thalamos Iocasta venit? sic vrget: & vltro
Vitantem aspectus, etiam pudibundaque longe
Ora reducentem, premit astridentibus Hydris,
Intentatque faces, deiectam in lumina pallam
Diua trahit, magnoq; fugit questura Tonanti.
Tunc vero accensa stimulis maioribus ira.
Arma placent, versaque volunt spectare cohortes.
Instaurant crudele nefas. rex impius aptat
Tela & funesta casum prior occupat hasta.
Illa viam medium clypei conata per orbem
Non perfert ictus, atque alto vincitur auro.
Tunc exul subit, & clare funesta precatur.
Di quos effosso non irritus ore rogauit
Oedipodes, firmate nefas. non improba posco
Vota piabo manus, & eodem pectora ferro
Rescindam, dum me moriens hic sceptra tenentem
Linquat, & hunc secum portet minor vmbra dolorem.
Hasta subit velox equitis femur inter, equique
Ilia, letum vtrique volens: sed plaga sedentis
Laxato vitata genu, tamen irrita voti
Cuspis, in obliquas inuenit vulnera costas.
It præceps sonipes stricta contemptor habena.
Aruaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
Exultat, fratris credens hunc [a] esse cruorem.
Credit & ipse metu. totis iamq; exul habenis
Indulget, cæcusq; auidos illidit in agrum
Cornipedem cursus miscentur frena. manusq;
Telaque, & ad terram turbatis gressibus ambo
Præcipitant. vt nocte rates, quas nubilus auster
Implicuit, frangunt tonsas, miscentque rudentes,
Luctataque diu tenebris, hyemique, sibique,
Sicut erant, imo pariter sedere profundo.
Hæc pugnæ facies coeunt sine more, sine arte,
Tantum animis, iraque, atque ignescentia cernunt
Per galeas odia, & vultus rimantur acerbo
Lumine. nil adeo media tellure & enses
Implicitis, nexaq; manus, alternaque sæui
Murmura, ceu lituos rapiunt, aut signa tubarum.
Fulmineos veluti præceps cum comminus egit
Ira sues, strictisque erexit pectora setis.
Igne tremunt oculi, lunataque dentibus vncis
Ora sonant. spectant pugnas de rupe propinqua
Venator pallens, canibusque silentia suadet.
Sic auidi incurrunt: nec dum letalia miscent
Vulnera, sed cœptus sanguis, facinúsque peractum.
Nec iam opus est furiis. tantum mirantur, & adstant
Laudantes, hominumq; dolet plus posse furores.
Fratris vterq; furens cupit affectatq; cruorem,
Et nescit manare suum. Tandem irruit exul,
Hortatusq; manum, cui fortior ira, nefasque
Iustius, altè ensem germani in corpore pressit,
Qua male iam plumis imus tegit inguina thorax.
Ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
Territus, in clypeum turbatus collegit artus,
Mox intellecto magis ac magis æger anhelat
Vulnere, nec parcit cedenti, atque increpat hostem.
Quò retrahis germane gradus? O languida somno,
Et regnis effæta quies! longáque sub vmbra
Imperia exilio, rebusque exercita egenis
Membra vides. disce arma pati, nec fidere lætis.
Sic pugnant miseri. restabat lassa nefando
Vita duci, summusque cruor, poterantque parumper
Stare gradus: sed sponte ruit, fraudémque supremam

[a] vt. illo.

In media

In media iam morte parat. clamore Citharon
Erigitur, fraterq́ue ratus vicisse, leuauit
Ad cœlum palmas. Bene habet, non irrita voui,
Cerno graues oculos, atque ora natantia leto.
Huc aliquis propere sceptrum, atque insigne comarum
Dum vides. hæc dicens gressus admouit, & arma
Ceu templis decus & patria laturus ouanti,
Arma etiam spoliare cupit. nondum ille peractis
Manibus, [1] vlterícemque animam seruabat in iras.
Vtq́ue superstantem, pronumq́ue in pectore sensit,
Erigit occultè ferrum, vitaq́ue labantis
Relliquias tenues odio suppleuit, & ensem
Iam lætus frater fratris sub corde reliquit.
Ille autem. Viuis'ne? & adhuc manet ira superstes?
Perfide, nec sedes vnquam meriture quietas:
I mecum ad Manes: illic quoque pacta reposcam
Si modò Agenorei stat Gnosia iudicis vrna
Qua reges punire datur. nec plura locutus,
Concidit: & toto fratrem grauis obruit armis.
Ite truces animæ, funestaq́ue tartara leto
Polluite, & cunctas erebi consumite pœnas.
Vósque mali hominum Stygiæ iam parcite diuæ.
Omnibus in terris scelus hoc, omniq́ue sub æuo
Viderit vna dies, monstrumq́ue infame futuris
Excidat, & soli memorent hæc prælia reges.
At genitor sceleris comperto fine, profundis
Erepsit tenebris, sæuoq́ue è limine profert
Mortem imperfectam. veteri stat sordida tabo
Vtraque canicies, & durus sanguine crinis.
Obnubit furiale caput. procul ora, genæq́ue
Intus & effossæ squalent vestigia lucis.
Virgo autem imposita sustentat pondera læua,
Dextra sedet baculo qualis si puppe relicta
Exosus manes, nigri sulcator auerni
Exeat ad superos, solémque, & pallida turbet
Astra, nec ipse diu fortis, patiénsque superni
Aëris. interea longum cessante magistro
Crescat opus, totiq́ue expectent sæcula ripis.
Talis init campum, comitique extrema gementi,
Duc ait ad natos, patrémque recentibus oro
Inijce funeribus. cunctatur nescia virgo
Quid paret. impediunt iter, implicitósque morantur
Arma, viri, currus, altáque in strage seniles
Deficiunt gressus, & dux miseranda laborat.
Vt quæsita diu monstrauit corpora clamor
Virginis, instrauit totos frigentibus artus.
Nec vox vlla seni iacet, immugitq́ue cruentis
Vulneribus, nec verba diu tentata sequuntur.
Dum tractat galeas, atque ora latentia quærit,
Tandem muta furens genitor suspiria soluit,
Tarda meam pietas longo post tempore mentem
Percutis? est ne sub hoc hominis clementia corde?
Vincis me miserum, vincis natura parentem.
En habeo gemitus, lachrymæque per arida serpunt
Vulnera. [a] iam molles sequitur manus impia planctus.
Accipite infandæ iusta exequialia mortis
Crudeles, nimiúmque mei. nec noscere natos,
Alloquiúmque aptare licet. dic virgo precanti
Quem teneo? quo nunc vestras ego sanus honore
Prosequar inferias? ô si fodienda redirent
Lumina, & in vultus sæuire ex more potestas.
Heu dolor, heu iusto magis exaudita parentis
Vota, maléq́ue preces. quisnam fuit ille deorum
Qui stetit orantem iuxta præreptaque verba
Dictauit fatis? furor illa, & mouit Erinnys,
Et pater, & genitrix, & regna, oculíque cadentes.
Nil ego, per Ditem iuro dulcésque tenebras,
Immeritamq́ue ducem. subeam sic tartara digna
Morte, nec irata fugiat me Laius vmbra.
Hei mihi quos nexus fratrum, quæ vulnera tracto?
Soluite quæso manus, infestáque vincula tandem
Diuidite, & medium nunc saltem admittite patrem.
Talia dequestus, paulatim sumpserat iras
Mortis, & occultè telum, ne nata vetaret,
Quærebat. sed casta manu subtraxerat enses
Antigone, furit inde senex. Vbi noxia tela?
Heu furiæ, num totum abijt in corpora ferrum?
Dicentem comes ægra leuat, mutúmque dolorẽ
Ipsa premit, sæuum gaudens planxisse parentẽ.
Olim autem incœpta clamore exterrita pugna
Regina extulerat notum penetralibus ensem.
Ensem sceptriferi spolium lachrymabile Laij.
Multaque cum superis & diro questa cubili,
Et nati furijs, & primi coniugis vmbris,
Luctata est dextra, & prono vix pectore ferrum
Intrauit tandem. & venas prorupit aniles
Vulnus, & infelix lustratur sanguine lectus.
Illius exili stridentem in pectore plagam
Ismene collapsa super, lachrymísque, comisq́ue
Siccabat plangens. qualis Marathonide sylua
Flebilis Erigone, cæsi prope funera patris
Questibus absumptis tristem iam soluere nodum
Cœperat & fortes ramos moritura legebat,
At iam læsa ducum spes elusisse duorum
Res Amphionias alio, sceptrúmque maligna
Transtulerat Fortuna manu. Cadmiq́ue tenebat
Iura Creon miser heu bellorum terminus illi
Pugnarant fratres. hunc & Mauortia clamant
Semina, & impensus patriæ paulo ante Menæceus,

1 vltrices.

a & in

Conciliat populis scandit fatale tyrannus
Flebilis Aonia solium. pro blanda potestas,
Et sceptri malè suadus amor! nunquamne priorum
Hærebunt documenta nouis? iuuat ecce nefasto
Stare loco, regimenque manu tractare cruentū.
Quid melior Fortuna potest? iam flectere patrem
Incipit, atque datis abolere Menœcea regnis.
Primùm adeò sæuis imbutus amoribus aula,
Indicium, specimenque sui, iubet igne supremo
Arceri Danaos, nudóque sub axe relinqui
Infelix bellum, & tristes sine sedibus vmbras.
Mox reducem Ogygia congressus limine portæ
Oedipodem timuit paulum, seseq; minorem
Confessus tacitè promptamq; coercuit iram.
Mox redit in regem, cæcúmque audentius hostem
Increpitans, procul inquit abi victoribus omen
Inuisum & furias auerte, ac mœnia lustra
Discessu Thebana tuo. spes longa peracta est.
Vade, iacent nati. quæ iam tibi vota supersunt?
Horruit instinctu rabido, steterantque trementes,
Ceu visu præsente, genæ, seniumq; recessit.
Tunc natam, baculumq; manu dimisit, & ira
Innixus, tumido vocem de pectore rupit.
Iamne vacat sæuire Creon? modò perfida regna
Fortunæq; locum nostræ miserande subisti,
Et tibi iam fas est regum calcare ruinas?
Iam tumulis victos socios iam mœnibus arces?
Macte, potes dignè Thebarum sceptra tueri.
Hæc tua prima dies. sed cur noua contrahis amens
Iura? quid angustè tantos metiris honores?
Exilium intendis. timida inclementia regum
Ista. feros auidus quin protinus imbuis enses?
Crede. licet veniat cupidus parere satelles,
Intrepidúsque sedet non cunctantia colla.
Incipe. an expectas, vt pronus supplice dextra
Sternar? & immitis domini vestigia quæram?
Finge autem tentare, sines? mihine vlla minaris
Supplicia? aut vllos rere superesse timores?
Linquere tecta iubes? cœlum, terrasque reliqui
Sponte, atque vltricem crudelis in ora retorsi
Non vllo cogente manum. quid tale iubere
Rex inimice potes? fugio, excedoque nefandis
Sedibus. an refert quo funera longa, measq;
Transportem tenebras? ne non gens cuncta precanti
Concedat, patriæ quantum miser incubo terræ?
Sed dulces Thebæ. nimirum hic clarior ortus,
Et meliora meos permulcent sydera vultus,
[1] Hic genitrix, matrique. habeas Thebana, rogósque
Mœniaq; quo Cadmus, quo Laius omine rexit,
Quódque ego. sic thalamos, sic pignora fida capessas.
Nec tibi sit virtus fortunam euadere dextra:

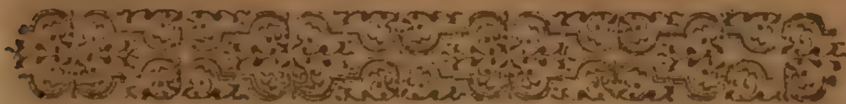
1 vv. huic.

Sed lucem deprensus ames. satis omina sanxi.
Duc age nata procul. quid te autem luctibus addo?
Da rex magne ducem timuit misera ida relinqui
Antigone: mutatque preces. felicia per te
Regna verende Creon, sanctásque Menœceos vmbras:
Da veniam afflicto, dictísque ignosce superbis.
Hunc morem fandi longæ fecere querelæ.
Nec soli ferus iste tibi, sic fata, deosq;
Alloquitur, diurno luctu facilisque nec ipsi
Sæpe mihi. pridem indomito sub pectore [1] serues
Libertas misera, & sæua spes? [2] irrita mortis.
Et nunc ecce tuas irritat callidus iras,
Suppliciumq; cupit sed tu maioribus oro
Imperij potiare bonis, altiúsque iacentes
Prætereas, & magna ducum vereare priorum
Funera. & hic quondam solio sublimis, & armis
Septus, opem miseris, & iura petentibus æquus,
Supplicibusque dabat: cui nunc ex agmine tanto
Vna comes nec dum exul erat felicibus hic ne
Obstat? in hunc odiis & regni viribus exis?
Hunc abigis tectis? an ne prope limina clarum
Ingemat, & votis intempestiuus oberret?
Pone metum, procul vsque tua summotus ab aula
Flebit ego erectum subigam, & seruire docebo.
Cœtibus [3] abducam, solaque in sede recondam:
Exulerit: nam quæ migranti externa patebunt
Mœnia? vis Argos eat, hostilesq; Mycenas
Squallidus irrepet? vilisque ad limen Adrasti
Aonias narret clades? tenuemque precetur
Rex Thebanus opem? misera quid crimina gentis
Pandere, quid casus iuuat ostentare pudendos?
Conde precor quodcunque sumus, nec longa precamur
Dona Creon, miserere senis, [4] mœstiq; parentis
Hic precor. hic manes indulge ponere. certè
Thebanos sepelire licet. sic orat. humíque
Voluitur. abducit genitor sæuumque minatur
Indignans veniam. qualis leo rupe sub alta
Quem viridem quondam sylua montésque tremebant:
Iam piger & longo iacet exarmatus ab æuo.
Magna tamen facies, & non adeunda senectus:
Et si demissas veniat mugitus ad aures;
Erigitur, meminitq; sui, viresque [5] peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.
Flectitur affatu, sed non tamen omnia rector
Supplicis indulget lachrymis, partemq; recidit
Muneris. Haud inquit patriis prohibebere longè
Finibus. occursu dum non pia templa, domosq;
Commacules. habeant te lustra, tuúsque Cithæron.

1 vv. feruet. 2 vv. t. anxia l. auellam
4 l. mœstique. 5 l. solutas.

Atque

Atque haec ecce tuis tellus habitabilis umbris
Quae bellum geminaque iacent in sanguine gentes.
Sic ait, & fido comitum, vulgique gementis
Assensu, limen tumulum regale petebat.
Interea pulsi vallum exitiale Pelasgi
Destituunt furto. nulli sua signa, suusque
Ductor. eunt taciti passim, & pro funere pulchro
Dedecorem amplexi vitam reditumq. pudendos.
Nox fauet, & grata profugos amplectitur umbra.

P. STATII PAPINII THEBAIDOS.

LIBER XII.

ONDVM cuncta polo vigil inclinauerat astra
Ortus, & instantem cornu tenuiore videbat
Luna diem, trepidas ubi iam Tithonia nubes
Discutit, ac reduci magnum parat aethera Phoebo.
Agmina iam raris Dircaea penatibus errant
Nocte quaesita moras. quamuis tunc otia tandem,
Et primus post bella sopor: tamen aegra quietem
Pax fugat, & saui meminit victoria belli.
Vix primo proferre gradum, & munimina valli
Soluere, vix totas reserare audacia portas.
Stant veteres ante ora metus, campique vacantis
Horror: ut assiduo iactatis aequore tellus
Prima labat. sic attoniti nil comminus ire
Mirantur, fusasque putant assurgere turmas.
Sic ubi prospicua scandentem limina turris
Idaliae volucres fuluum aspexere draconem,
Intus agunt natos & foeta cubilia vallant
Vnguibus, imbellesque citant ad praelia pennas:
Mox tenuit licet ille retro, tamen aera nudum
Candida turma timet, tandemque ingressa volatus
Horret, & a mediis etiamnum respicit astris.
Itur in exanguem populum, belliq. iacentis
Relliquias, quas quemque dolor, luctusq. cruenti
Exegere duces. hi tela, hi corpora, at illi
Caesorum tantum ora vident, alienaque iuxta
Pectora. pars currus deflent viduosq. loquuntur
Hoc solum [1] quod restat, equis: pars oscula figunt
Vulneribus magnis, & de virtute queruntur.
Frigida digeritur strages. patuere recisa
Cum scapulis, hastisq. manus, mediisq. sagitta
Luminibus stantes. multis vestigia caedis
Nulla, ruunt planctu pendente, & ubique parato.
At circum informes truncos miserabile surgit
Certamen, qui iusta ferant, qui funera ducant.

1 vv. quia.

Saepe etiam hostiles (lusit Fortuna parumper)
Decepti fleuere viros. nec certa facultas
Noscere quem miseri vitent, calcentue cruorem.
At quibus est illaesa domus, vacuiq. dolores,
Aut deserta vagi Danaum tentoria lustrant:
Immittuntque faces, aut (quae post bella voluptas)
Quaerunt [1] dispersi iaceat quo puluere Tydeus,
An rapti pateat specus auguris, aut ubi dirum
Hostis, an aetheria vivant per membra fauilla.
Iam lachrymis exempta dies, nec serus abegit
Vesper, amant miseri lamenta, malisque fruuntur.
Nec subiere domos. sed circum funera pernox
Turba sedet, vicibusque datis alterna gementes
Igne feras, planctuq. fugant. nec dulcibus astris
Victa, nec assiduo coierunt lumina fletu.
Tertius auroram pulsabat Lucifer, & iam
Montibus orbatis lucorum gloria, magna
Teumesia venere trabes, & amica Cithaeron
Sylua rogis. ardent excisa viscera gentis
Molibus extructis. supremo munere gaudent
Ogygii manes. queritur miserabile Graium
Nuda cohors, vetitumque gemens circumuolat ignem.
Accipit & saeui manes Eteoclis iniquos
Haud quaquam regalis honos, Argiuus haberi
Frater iussus adhuc, atque exule pellitur umbra.
At non plebeio famare Menoecea busto
Rex genitor Thebaeq. sinunt. nec robora vilem
Struxerunt de more rogum. sed bellicus agger
Curribus, & clypeis, Graium utque omnibus armis
Sternitur. hostiles super ipse ut victor aceruos.
Pacifera lauro crinem, vittisque decorus
Accubat. haud aliter quam cum poscentibus astris
Laetus in accensa iacuit Tirynthius Oeta.
Spirantes super inferias captiua Pelasgum
Corpora frenatosq. pater solatia fortes
Bellorum mactabat equos. his ardua ignis

1 L. diuersi.

Palpitat, & gemitus tandem erupere paterni.
O nisi magnanimus tanta te laudis iniisset
Ardor, Echionios mecum venerande penates.
Atque vltra ætura puer. venientia qui nunc
Gaudia & ingratū regni mihi munus acerbas.
Tu superum conuexa licet, cœtúsque perenni
(Credo equidem) Virtute colas: mihi flebile semper
Numen eris. ponant aras, excelsaque Thebæ
Templa dicent. vni fas sit lugere parenti,
Et nunc heu quæ digna tibi solennia, quásue
Largiar exequias?[1] nón si fatale potestas
Argos, & impulsas cineri miscere Mycenas
Meq; super, cui vita nefas & sanguine nati
Partus honos, eadémne dies, eadem impia bella
Te puer, & diros misere in tartara fratres?
Et nunc Oedipodæ par est Fortuna doloris,
Ac mihi. quam similes geminus bone Iuppiter vmbras!
Accipe nate tui noua libamenta triumphi,
Accipe, & hoc regimen dextra, frontísq; superba
Vincula, quæ patri nimium gestanda dedisti.
Regem te, Regem tristes Etheocleos vmbra
Aspiciant. simul hæc dicens, crinémque, manumque
Destruit, accensaque iterat violentius ira.
Sæuum agedum, immitémque vocent, nunc funera Lerna
Tecum ardere veto longos vtinā addere sensus
Corporibus, cœlóque animas, Erebóque nocentes
Pellere fas. ipsúmque feras, ipsum vnca volucrum
Ora sequi, atque artus Regum monstrare nefandos.
Hei mihi quod positos humus alma, diésque resoluit.
Quare iterum repetens, iterumq; edico suprema
Ne quis ope, aut flammis ausit iuuisse Pelasgos.
Aut nece facta luet, numeroq; explebit adempta
Corpora. per superos. magnumq; Menœcea iuro.
Dixit, & abreptum comites in tecta ferebant.
Flebilis interea vacuis comitatus ab Argis
(Fama trahit miseras) orba, viduæq; ruebant
Inachides. ceu capta manus. sua vulnera cuiq;,
Par habitus cunctis, deiectis in pectora crines,
Accinctæq; sinus. manant lacera ora cruentis
Vnguibus. & molles planctu creuere lacerti.
Prima per attonitas nigra regina cateruas
Tristibus illabens famulis iterumque resurgens
Quærit inops Argia vias. non regia cordi,
Non pater. vna fides. vnum Polynicis amati
Nomen in ore sedet. Dircen, infaustaq; Cadmi
Mœnia, posthabitis velit incoluisse Mycenis.
Proxima Lernæo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exequias trahit haud cessura sorori
Deiphile. scelus illa quidem, morsúsq; profanos
Audierat miseranda viri. sed cuncta iacenti
Infelix ignoscit amor. post aspera visu,
Ac deflenda tamen, digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens. vatis mox impia coniux
Heu vacuos positura rogos. Postrema gementum
Agmina Mænalia ducit comes orba Diana.
[1] It grauis Euadne. doles hæc, queriturque labores
Audacis pueri. magni memor illa mariti
It toruum lachrymans, summisque irascitur astris.
Illas è lucis Hecate speculata Lycæis
Prosequitur gemitu, duplexq; ad littus euntes
Planxit ab Isthmiaco genitrix Thebāna sepulchro.
Noctiuagúmque gregem, quamuis sibi luget Eleusis
Fleuit, & arcanos errantibus extulit ignes.
Ipsa per aduersos ducit Saturnia colles,
[2] Occultasque vias. ne plebs congressa suorum
Ire vetet, pereatq; ingentis gloria cœpti.
Nec non functa ducum refouendi corpora curam
Iris habet. putrésque arcanis roribus artus
Ambrosiaq; rigat succis, vt longius obstent
Expectentq; rogos, flammas neue ante satiscāt.
Squallidus ecce genas, & hiants vulnere pallēs
Ornitus (hic socio desertus ab agmine, tardat
Plaga recens) timidus secreta per auia furto
Debile carpit iter, fractaq; innititur hasta.
Isq; vbi mota nouo stupuit loca sola tumultu,
Fœmineúmque gregem, [3] quæ iam super agmina Lerna
Sola vides (non ille viam, causásque requirit,
Quippe patent) mæsto sed sic prior occupat ore.
Quo misera, quo fertis iter? tumulísne peremptis
Speratis? cinerémque virūm? stat peruigil illic
Vmbrarum custos. inhumatáque corpora regi
Adnumerat nusquam lachryma, procul vsque fugatis
Accessus hominum. solis auibúsque, ferísque
Ire licet. vestrísne Creon dabit æquus honorem
Luctibus? immites citius Busyridos aras,
Odrysiique famem stabuli, Siculósque licebit
Exorare deos. rapiet fortasse precantes.
(Si mens nota mihi) nec coniugalia supra
Funera, sed caris longè mactabit ab vmbris:
Quin fugitis, dum tuta via est, Lernamque reuersa
Nomina, quod superest, vacuis datis orba sepulchris.
Absentésque animas ad inania busta vocatis?
Aut vos Cecropiam (prope namque & Thesea fama est
Thermodontiaco lætum remeare triumpho)
Imploratis opem? bello cogendus & armis
In mores hominémque Creon. sic fatus, at illis
Horruerant lachrymæ stupuitque immanis eundi
Impetus, atque vno vultus pallore notati.
Non secus afflauit molles si quando iuuencas
Tigridis Hircanæ ieiunum murmur, & ipse

1 L. nec.

1 b. It 2 occultásque.
3 vv. quam

Auditu turbatur ager timor omnibus ingens,
Quæ placeat, quos illa fames descendat in armos.
Continuo discors vario sententia motu
Scinditur: his Thebas, tumidumque ambire Creonta,
His placet Actææ si quid clementia gentis
Annuat extremum curarum, ac turpe reverti.
[1] Hic non fœminea subitam virtutis [2] honorem
Colligit Argia sexuque immane relicto
Tractat opus, placet egregii spes dira pericli
Comminus infandi leges accedere regni.
Quo Rhodopes non illa nurus, nec alumna nivosi
Phasidis, innuptis vallata cohortibus iret.
Tunc movet arte dolum, quo semet ab agmine fido
Segreget, immitésque deos, regémque cruentum
Contemptrix animæ, & magno temeraria luctu
Provocet. hortantur pietas, ignésque pudici
Ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu
Nunc hospes misera, primas nunc sponsus ad aras,
Nunc mitis coniux, nunc iam sub casside torva
Mæstus in amplexu, multúmque à limine summo
Respiciens. sed nulla animo versatur imago
Crebrius, Aonii quam qua de sanguine campi
Nuda venit, poscitque rogos. his anxia mentem
Ægrescit [3] curis, & qui castissimus ardor,
Funus amat. tunc ad comites conversa Pelasgas.
Vos ait Actæas acies, Marathoniáque arma
Elicite, aspiretque pro fortuna labori.
Me sinite Ogygias tantum quæ sola ruinæ
Causa fui, penetrare domos, & fulmina regni
Prima pati. nec surda feræ pulsabimus urbis
Limina. sunt illic soceri mihi suntque sorores
Coniugis. & Thebas haud ignoranda subibo.
Ne tantum revocate gradus illo impetus ingẽs.
Gaudiúmque animi nec plura: vnúmque Menœtem.
(Olim hic virginei custos, monitórque pudoris)
Eligit & quanquam rudis, atque ignara locorũ
Præcipites gressus qua venerat Ornitus affert.
Atque ubi visa procul faces liquisse malorum
Anne ait hostiles ego te labente per agros
Heu dolor, expectem quanam sententia lenti
Theseos? an bello proceres, an dexter haruspex
Annuat? interea funus decrescit: & uncis
Alitibus non hos potiùs supponimus artus?
Et nunc me duram, si quis tibi sensus, ad umbras
Me tardam quereris Stygiis fidissime divis.
Heu si nudus adhuc, heu si iam forte sepultus,
Nostrum utrúmque nefas. adeò vis nulla dolentis.
Mors nusquam sævúsque Creon, hortaris euntem
Ornite. sic dicens magno Megareia præceps

1 vv. At 2 vv. amorem 3 l. furiis.

Arva rapit passu, demonstrat proxima quisquis
Obvius. horrescitque habitus, miserámque veretur.
Vadit atrox visu, [1] ne corde, nec aure pavescens,
Et nimiis confisa malis, propiorá; timeri.
Nocte velut Phrygia cum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
Dux vesana chori, cuius dea sanguine lecto
Ipsa dedit ferrum, & vittata fronte notavit.
Iam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
Abdiderat Titan, alius rediturus ab undis,
Cùm tamen illa gravem luctu fallente laborem
Nescit abiisse diem. nec caligantibus arvis
Terretur, nec frangit iter. per & invia saxa,
Lapsurásque trabes, nemorúmq; arcana sereno
Nigra die. cæcáq; incisa novalia fossis
Per fluvios secura ruit. somnósq; ferarum,
Præterit horrendis infesta cubilia monstris.
Tantum animi, luctúsque valent. pudet ire Menœtem
Tardius, invalidáq; gradum miratur alumnæ.
Quas non illa domos, pecorúmque, hominúmque modesto
Pulsavit gemitu? quoties amissus eunti
Limes, & errantem comites solatia flammæ
Destituunt? gelidaq; facem vicere tenebræ?
Iamque supinantur fessis, latéque fatiscunt
Penthei devexa iugi. cum pectore anhelo
Iam prope deficiens, sic inchoat orsa Menœtes.
Haud procul exactis si spes non blanda laboris,
Ogygias Argia domos, & egena sepulchri
Busta iacere reor. grave comminus æstuat aer
Sordidus, & magnis redeunt per inane volucres.
Hæc illa est crudelis humus. nec mœnia longè
Cernis, ut ingentes murorum porrigat umbras
Campus, & e speculis moriens intermicet ignis:
Mœnia sunt iuxta, modo nox magis ipsa tacebat,
Solaq; nigrantes laxabant astra tenebras.
Horruit Argia, dextrámque ad mœnia tendens,
Urbs optata priùs, nunc tecta hostilia Thebæ,
Et tamen illa fas si reddis coniugis umbras,
Sic quoque dulce solum: cernis quo prædita cultu,
Quæ stipata manu, iuxta tua mœnia primùm
Oedipodis magni venio nurus? improba non sunt
Vota, rogos, hospes planctúmque, & funera, posco.
Illum oro extorrem regni, belloq; fugatum,
Illum, quem solio non es dignata paterno
Redde mihi. túque oro veni, si manibus ulla
Effigies, errantque animæ post membra soluta.
Tu mihi pande vias, tuaque ipse ad funera duc,
Si merui. dixit, tectúmq; aggressa propinqua

1 L. nil.

Pastorale casæ reficit spiramina fessis
Ignis, & horrendos erumpit turbida campos.
Qualis ab Ætnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres magna variabat imagine flammæ,
Ausonium Siculúmque latus vestigia nigri
Raptoris vastósque legens in puluere sulcos.
Illius insanis vlulatibus ipse remugit
Enceladus, ruptoque vias illuminat igni.
Persephonē amnes, syluæ, freta, nubila, clamāt.
Persephonen tantùm Stygij tacet aula mariti.
Admonet attonitam fidus meminisse Creontis
Altor, & occulto summittere lampada furto.
Regina Argolicas modò formis lata per vrbes
Votum immane procis, spésque augustissima gentis,
Nocte sub infesta, nullo duce, & hoste propinquo,
Sola per offensus armorum, & lubrica tabo
Gramina, non tenebras, non circumfusa tremiscens
Concilia vmbrarum, atque animas sua membra gementes,
Sæpe gradu cæco ferrum calcatáque tela
Dissimulat, solúsque labor vitare iacentes,
Dum funus putat omne suum, visúque sagaci
Rimatur positos, & corpora prona supinat
Incumbens, queritúrque parum lucentibus astris.
Fortè soporiferas cæli secreta per vmbras
Iuno sinu magni semet furata mariti,
Theseos ad muros, vt Pallada flecteret, ibat,
Supplicibúsque pias faciles aperiret Athenas.
Atque vbi per campos errore fatiscere vano
Immeritam Argian supero respexit ab axe,
Indoluit visis, & lunaribus obuia bigis
Aduertit currum, placidáque ita voce locuta est.
Da mihi poscenti munus breue Cynthia, si quis
Est Iunonis honos. certè Iouis improba iussu
Ter noctem Herculeam. veteres sed mitto querelas.
En locus officio. cultrix placidissima nostri
Inachis Argia cernis quæ nocte vagetur?
Nec reperire virum densis queat ægra tenebris?
Et tibi nimbosum languet iubar. exere quæso
Cornua, & assueto propior premat orbita terras.
Hunc quoque qui curru madidas tibi pronus habenas
Ducit, in Aonios vigiles dimitte soporem.
Vix ea cùm scissis magnum dea nubibus orbem
Protulit, expauere vmbræ fulgórque recissus
Syderibus. vix ipsa tulit Saturnia flammas.
Primùm per campos infuso lumine pallam
Coniugis ipsa suæ nescit miseranda labores,
Quanquam sexta latens, suffusaque sanguine mœret
Purpura. dúmque deos vocat, & de funere caro
Hoc superesse putat. videt ipsum in puluere pene
Calcatum, fugere animam, visúmque sonúmque.
Inclusítque dolor lachrymas. tunc corpore toto
Sternitur in vultus, animáque per oscula quærit
Absentem, pressúmque comis, ac veste cruorem
Seruatura legit. mox tandem voce reuersa,
Hunc ego te coniux ad debita regna profectum
Ductorem belli, generúmque potentis Adrasti
Aspicio? talísque tuis occurro triumphis?
Huc attolle genas, defectáque lumina. venit
Ad Thebas Argia tuas: age mœnibus induc:
Et patrios ostende lares, & mutua redde
Hospitia. heu quid ago? proiectus cespite nudo
Hoc patriæ telluris habes. quæ iurgia? certè
Imperium non frater habet. nullóne tuorum
Mouisti lachrymas? vbi mater? vbi inclyta fama
Antigone? mihi nempe iaces, mihi victus es vnus.
Dicebam quo tendis iter? quid sceptra negata
Poscis? habes Argos, soceri regnabis in aula.
Hic tibi longus honos, hic indiuisa potestas.
Quid queror? ipsa dedi bellum, mœstúmque rogaui.
Ipsa patrem, vt talem nunc te complexa tenerem.
Sed bene habet superi. gratum est. Fortuna peracta est
Spes longinqua viæ. totos inuenimus artus.
Hei mihi. sed quanto descendit vulnus hiatu!
Hoc frater? qua parte precor iacet ille nefandus
Prædator? vincam volucres, sit adire potestas,
Excludámque feras. an habet funestus & ignes?
Sed nec te flammis inopem tua terra videbit,
Ardebis, lachrymasque feres, quas ferre negatum
Regibus, æternúmque tuo famulata sepulchro
Durabit deserta fides, testísque dolorum
Natus erit, paruoque torum Polynice fouebo.
Ecce alios gemitus, aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, vix nacta petitos
Mœnibus egressus, illam nam tempore in omni
Attendunt vigiles, & rex iubet ipse timeri.
Contrastáque vices, & crebrior excubat ignis.
Ergo deos fratrémque moras excusat, & amens
Vt paulum intermisso cessit statio horrida somno,
Erumpit muris fremitu, quo territat agros
Virginis ira leæ rabies, cui libera tandem
Et primum sine matre furor, nec lōga morata est.
Quippe trucem campum, & positus quo puluere frater
Nouerat, atque illam contra videt ire Menœtes:
Cui vacat, & cara gemitus compescit alumna.
Cùm tamen erectas extremus virginis aures
Accessit sonus: vtque atra sub veste, comísque
Squallentem, & crasso sudatam sanguine vultus
Astrorum radiis, & vtrâque à lampade vidit:
Cuius ait manes, aut quem temeraria quæris
Nocte mea? nihil illa diu, sed in ora mariti
Deiicit, inque suos pariter velamina vultus,
Capta metu subito, paulumque oblita doloris.
Hoc magis increpitans suspecta silentia, perstat

Anti-

Antigone, comitémque premens ipsámque, sed ambo
Deficiunt, fixique silent: tandem ora retexit
Argia, corpusque tamen complexa profatur:
Siquid in hoc veteris bellorum sanguine mecum
Quæsitura venis, si tu quoque dura Creontis
Iussa times, possum tibi me confisa fateri
Si miseranda? (certè lachrymas, lamentaque cerno)
Iunge age, iunge fidem. proles ego regis Adrasti.
Hei mihi, num quis adest cari Polynicis ad ignes?
Et si regna vetant. stupuit Cadmeia virgo,
Intremuitque simul, dicentemque occupat vltro:
Mene igitur sociam, pro sors ignara malorum!
Mene times? mea membra tenes, mea funera plangis.
Cedo, teni (pudet heu) pietas ignaua sororis!
Hæc prior. hic pariter lapsæ, iunctoque per ipsum
Amplexu miscent auidæ, lachrymásque, comásque,
Partitæque artus redeunt alterna gementes
Ad vultum, & cara vicibus ceruice fruuntur.
Dumque modo hæc fratrem memorat, nunc illa maritum,
Mutuaque excisa Thebas, Argósque renarrant,
Longius Argia miseros reminiscitur actus.
Per tibi furtiui sacrum commune doloris,
Per socios Manes, & conscia sydera iuro;
Non hic amissos, quamquam vagus exul honores,
Non gentile solum, cara non pectora matris,
Te cupiens vnam, noctésque, diésque, locutus
Antigonen, ego cura minor, facilísque relinqui.
Tu tamen excelsa sublimis forsitan arce,
Ante nefas Graium dantem vexilla maniplis
Vidisti, téque ille acie respexit ab ipsa
Ense salutatam, & nutantis vertice coni.
Nos procul. extremas sed quis deus egit in iras?
Nil vestræ valuere preces? tibi nempe ista negauit
Oranti? causas ac tristia reddere facta
Cœperat Antigone. fidus comes admonet ambas:
Eia agite inceptum potius: iam sydera pallent
Vicino turbata die. perferte laborem,
Tempus erit lachrymis: accenso flebitis igne.
Haud procul Ismenos monstrabant murmura ripas,
¹ Qui turbatus adhuc & sanguine decolor ibat.
Huc laceros artus socio conamine portant
Inualidæ, iungitque comes non fortior vlnas.
Sic Hyperionium tepido Phaetonta sorores
Fumantem lauere Pado. vix dum ille sepulchro
Conditus, & flentes stabant ad flumina syluæ.
Vt sanies purgata vado, membrísque reuersus
Mortis honos, ignem miseræ post vltima quærunt
Oscula. sed gelida circum exanimésque fauillæ

1 vv. Qua.

Putribus in foueis, ¹ atque omnia busta quiescunt.
Stabat adhuc, seu forte rogus, seu numine diuûm
Cui torrere datum sæuos Etheocleos artus;
Siue locum monstris iterum fortuna parabat,
Seu dissensuros seruauerat Eumenis ignes:
Hic tenuem nigris etiamnum viuere lucem
Roboribus pariter cupidæ videre, simúlque
Flebile gauisæ. nec adhuc quæ busta repertum.
Sit placidus quicunque, rogant, mitísque supremi
Admittat cineris consortem, & misceat vmbras.
Ecce iterum fratris primos vt contigit artus
Ignis edax, tremuere rogi, & nouus aduena busti
Pellitur, exundant diuiso vertice flammæ,
Alternósque apices abrupta luce coruscant.
Pallidus Eumenidum veluti commiserit ignes
Orcus, vtérque minax globus, & conatur vtérque
Longius. ipsa etiam commoto pondere paulum
Secessere trabes. conclamat territa virgo.
Occidimus, functásque manu stimulauimus iras.
Frater erat. quis enim accessus ferus hospitis vmbræ
Pelleret? en clypei fragmen, semiustaque nosco
Cingula, frater erat. cernisne vt flamma recedat,
Concurrátque tamen? viuunt odia improba, viuunt,
Nil actum bello. miseri, sic dum arma mouetis,
Vicit nempe Creon. nusquam iam regna. quis ardor?
Cui furitis? sedate minas. tuque exul vbique
Semper inops æqui, iam cede, hoc nupta precatur.
Hoc soror. aut sæuos media veniemus in ignes.
Vix ea, cum subitus campos tremor, altaque tecta
Impulit, adiuuitque rogi discordis hiatus,
Et vigilum turbata quies, quibus ipse malorum
Fingebat simulachra sopor. ruit ilicet, omnem
Prospectum lustrans armata indagine miles.
Illos instantes senior timet vnus. at ipsæ
Ante rogum, sæuique palam spreuisse Creontis
Imperia, & furtum claro plangore fatentur
Securæ, quippe omne vident fluxisse cadauer.
Ambitur sæua de morte, animósque leti
Spes facit. hæc fratris rapuisse, hæc coniugis artus
Contendunt, vicibúsque probant. ego corpus, ego ignes,
Me pietas, me duxit amor. deposcere sæua
Supplicia, & dextras iuuat insertare cathenis.
Nusquam illa alternis modo quæ reuerentia verbis,
Iram, odiúmque putes. tantus discordat vtrinque
Clamor, & ad regem qui deprendere trahebant.
At procul Actææ dextra iam Pallade muris
Iuno Phoroneas inducit grata matres

1 b. ambustaque membra.

Attonitas. non ipsa minus, cœtúmque gementem
Conciliat populis, & flentibus addit honorem.
Ipsa manu, ramósque Oleæ, vittásque precantes
Tradit, & obtentu summittere lumina pallæ,
Et præferre docet vacuas sine manibus vrnas.
Omnis & Actæa effusa penatibus ætas
Tecta, viásque replent. vnde hoc examen? & vnà
Tot miseræ! nec dum causas nouere malorum,
Iamq; gemunt. dea consiliis se miscet vtrisq;
Cuncta docens, qua gente satæ, quæ funera plangant,
Quidue petant. variis nec non affatibus ipsæ
Ogygias leges, immansuetúmque Creonta
Multum & vbique fremunt. Getica non plura queruntur
Hospitibus tectis trunco sermone volucres,
Cùm duplices thalamos, & iniquum Terea clamant.
Vrbe fuit media nulli concessa potentum
Ara deum, mitis posuit Clementia sedem,
Et miseri fecere sacram. sine supplice nunquam
Illa nouo. nulla damnauit vota repulsa.
Audit quicunq; rogant, noctésque, diésq;
Ire datum, & solis numen placare querelis.
Parca superstitio. non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lachrymis altaria sudant.
Mœstarumq; super libamina serta comarum
Pendent, & vestes mutata sorte relictæ.
Mite nemus circa, cultúque insigne verendo
Vittatæ laurus, & supplicis arbor oliuæ.
Nulla autem effigies. nulli commissa metallo
Forma deæ, mentes habitare, & pectora gaudet.
Semper habet trepidos, semper locus horret egenis
Cœtibus, ignota tantum fœlicibus ara.
Fama est defessos acie post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes.
Fama minor factis ipsos nam credere dignum
Cœlicolas, tellus quibus hospita semper Athenæ
Ceu leges, hominémque nouum, ritúsque sacrorum
Seminaq; in vacuas hinc descendentia terras,
Sic sacrasse loco commune animantibus ægris
Confugium, vnde procul starent iræque, minæque
Regnaq;, & à iustis Fortuna recederet aris.
Iam tunc innumeræ norant altaria gentes.
Huc victi bellis, patriaq; à sede fugati
Regnorúmque inopes, scelerúmque errore nocentes
Conueniunt, pacémque rogant. mox hospita sedes
Vicit, & Oedipodæ furias, & funus Olynthi.
Texit, & à misero matrem summouit Oreste.
Hunc vulgo monstrante locum, manus anxia Lerna
Deueniunt. cedit miserorum turba priorum.
Vix ibi sedatis requierunt pectora curis
Ceu patrio super alta grues Aquilone fugatæ
Cùm videre Pharon. tunc æthera latius implent,
Tunc hilari clangore sonant. iuuat orbe sereno
Contempsisse niues & frigora soluere Nilo.
Iámque domos patrias, Scythicæ post aspera gentis
Prælia, laurigero subeuntem Thesea curru
Lætifici plausus, missúsque ad sydera vulgi
Clamor, & emeritis hilaris tuba nũtiat armis.
Ante ducem spolia, & duri Mauortis imago
Virginei currus, cumulatáque fercula cristis,
Et tristes ducuntur equi, truncæque bipennes,
Queis nemora, & solidam Mæotida cædere suetæ,
Coritíque leues portantur. & ignea gemmis
Cingula, & informes dominarum sanguine peltæ.
Ipsæ autem nondum trepidæ sexúmue fatentur,
Nec vulgare gemunt. aspernanturq; precari,
Et tantum innuptæ quærunt delubra Mineruæ.
Primus amor niueis victorem cernere vectum
Quadrijugis: nec non populos in semet agebat
Hippolyte. iam blanda genas. patiénsque mariti
Fœderis. hanc patria ritus fregisse seueros
Atthides obliqua secum mirantur, operto
Murmure. quod nitidi crines, quòd pectora palla
Tota latent, magnis quòd barbara semet Athenis
Misceat, atque hosti veniat paritura marito.
Paulum & ab [1] obsessis mœstæ Pelopeides aris
Promouere gradum, seriémque & dona triũphi
Mirantur, victíque animo rediere mariti.
Atque vbi tardauit currus, & ab axe superbo
Explorat causas victor, poscítque benigna
Aure preces, ausa ante alias Capaneia coniux.
Belliger Ægide. subita cui maxima laudis
Semina de nostris aperit Fortuna ruinis.
Non externa genus, dira nec conscia noxa,
Turba sumus. domus Argos erat, regésque mariti.
Non vtinam [2] fortes. quid enim septena mouere
Castra, & Agenoreos opus emendare penates?
Nec querimur casus. hæc bellica iura: vicésque
Armorum. sed non Siculis exorta sub antris
Monstra, nec Ossæos bello cecidere bimembres.
Mitto genus, clarósque patres, hominum inclyte Theseu
Sanguis erant, omnes eadémque [3] sydera, eosdem
Sortitus animarum, alimentaque vestra creati.
Quos vetat igne Creon, stygiáq; à limine porta,
Ceu sator Eumenidum, aut Lethæi portitor amnis
Summouet ac dubio cœliq;, Erebiq; sub axe
Detinet. heu princeps natura. vbi numina? vbi ille

1 vv. infessis. 2 vv. & fortes
3 vv. in sydera.

Fulmi-

Fulminis inuicti iaculator? Vbi estis Athenæ?
Septima iam surgens trepidis aurora iacentes
Auersatur equos, radios declinat, & horret
Stelliger istubar omne poli. iam comminus ipsa
Pabula dira feræ, campúmque odere volucres
Spirantem tabo, & cælum, ventosque grauantem.
Quantum etenim superesse rear? nuda ossa, putremque
Vrere permittat saniem. properate verendi
Cecropidæ. vos ista decet vindicta priusquam
Emathij, Thracésque dolent. quaque extat vbique
Gens arsura rogis, manésque habitura supremos.
Nam quis erit sæuire modus? bellauimus. esto,
Sed cecidere odia, & tristes mors obruit iras.
Tu quoque, vt egregios fama cognouimus actus,
Non trucibus monstris Sinin, infandúmque dedisti
Cercyona, & sæuum velles Scyrona crematum.
Credo & Amazonis. Tanais fumasse sepulchris,
Vnde hæc arma refers. sed & hunc dignare triumphum
Da terris vnumque caloq; Ereboque laborem.
Si patrium Marathona metu, si tecta leuasti
Cressia, nec fudit vanos anus hospita fletus.
Sic tibi non vlla socia sine Pallade pugna,
Nec sacer inuideat paribus Tirynthius actis.
Semper & in curru, semper te mater ouantem
Cernat, & inuicta nil tale precentur Athenæ.
Dixerat, excipiunt cuncta, tendúntque precantes
Cum clamore manus. rubuit Neptunius heros
Permotus lachrymis. subita mox concitus ira
Exclamat. quænam ista nouos induxit Erinnys
Regnorum mores? non hæc ego pectora liqui
Graiorum abscedens, Scythiam pontúmque niualem
Cùm peterem. nouus vnde furor? vicistíne putasti
Thesea dire Creon? adsum. nec sanguine fessum
Crede. sitit meritos etiamnum hæc hasta cruores.
Nulla mora est. verte adeo huc fidissime Phegeu
Cornipedem, & Tyrias inuectus protinus arces
Aut Danais edisce rogos, aut prælia Thebis.
Sic ait oblitus bellíque, viæque laborum,
Hortaturque suos, viresque instaurat anhelas.
Vt modò connubiis taurus, saltuque recepto
Cùm posuit pugnas: alio si fortè remugit
Bellatore nemus, quanquam ora, & colla cruento
Imbre madent, nouus arma parat, campúmque lacessens
Dissimulat gemitus, & vulnera puluere celat.
Ipsa metus Libycos, seruatricémque Medusam
Pectoris incussa mouit Tritonia parma.
Protinus erecti toto simul agmine Thebas
Respexere angues. necdum Atticus ire parabat
Miles, & infelix expauit classica Dirce. 620
Continuo in pugnas, haud solum accensa iuuentus,
Qui modò Caucasei comites rediere triumphi,
Omnis ad arma rudes ager extimulauit alumnos,
Conueniunt, vltróque ducis vexilla sequuntur.
Qui gelidum Braurona viri, qui rura lacessunt 625
Munichia, & trepidis stabilem Piræa nautis.
Et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
Mittit in arma manus genialibus hospita diuis
Icarij, Celeique domus, viridésque Melænæ.
Diues & Ægaleos nemorum, Parnésque benignus 630
Vitibus, & pingui melior Lycabetos oliua.
Venit atrox Ileus, & olentis arator Hymetti,
Quaque rudes thyrsos ederis vestitis Acharnæ.
Linquitur Eois longè speculabile proris
Sunion. vnde vagis casurum nomina ponti 635
Cresia deceptis falso ratis Ægea velis.
Hos Salamis populos. illos cerealis Eleusis.
Horrida suspensis ad prælia misit aratris.
Et quos Callirhoe nouies errantibus vndis
Implicat, & rapta qui conscius Orythia 640
Celauit Geticos ripis Ilissos amores.
Ipse quoque in pugnas vacuatur collis vbi ingens
Lis superum, dubiis donec noua surgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret vmbra.
Isset & Arctoas Cadmeia ad mœnia ducens 645
Hippolyte turmas, retinet iam certa tumentis
Spes vteri, coniuxque rogat dimittere curas
Martis, & emeritas thalamo sacrare pharetras.
Hos vbi velle acies, & dulci gliscere ferro
Dux videt, vtque piis raptim dent oscula natis 650
Amplexusque breues, curru sic fatur ab alto.
Terrarum leges & mundi fœdera mecum
Defensura manus. dignas insumite mentes
Cœptis. hac omnem diuumque, hominumque fauorem
Naturamque ducem, cœtusque silentis auerni 655
Stare palam est. illic pœnarum exercita Thebis
Agmina, & anguicomæ ducunt vexilla sorores.
Ite alacres, tantaque precor confidite causa.
Dixit, & emissa præceps iter inchoat hasta.
Qualis hyperboreos vbi nubilus institit axes 660
Iuppiter, & prima tremefecit sidera bruma
Rumpitur Æolia, & longam indignata quietem
Tollit hyems animos, ventosáque sibilat Arctos.
Tunc montes vndaque fremunt, tunc prælia cæcis
Nubibus, & tonitrus, insanaque fulmina gaudent. 665

Ista gemit tellus Virides grauis Vngula campos
Atterit innumeris, peditumque, equitumque cateruis.
Expirat protritus ager, nec puluere crasso
Armorum lux Victa perit. sed in athera longum
Frangitur. & mediis ardent in nubibus hasta.
Noctem adeo, placidasque operi iunxere tenebras.
Certaménque immane Viris, quo concita tendant
Agmina, quis Visas proclamet ab aggere Thebas.
Cuius in Ogygio stet princeps lancea muro.
At procul ingentis Neptunius agmina Theseus
Angustat clypeo, propriaque exordia laudis,
Centum Vrbes Vmbone gerit, centenáque Creta
Mœnia. seque ipsum monstrosi ambagibus antri
Hispida torquentem luctantis colla iuuenci:
Alternásque manus circum, & nodosa ligantem
Brachia, & abducto Vitantem cornua Vultu.
Terror habet populos. cùm septus imagine torua
Ingreditur pugnas. bis Thesea, bisque cruentas
Cæde Videre manus. Veteres reminiscitur actus
Ipse tuens, sociumque gregem, metuendáque quondam
Limina, & absumpto pallentem Gnosida filo.
Saeuus at interea ferro post terga reuinctas
Antigonen, Viduámque Creon Adrastida leto
Admouet. ambæ hilares, & mortis amore superba
Ensibus intentant iugulos, regemq. cruentum
Despiciunt. cùm dicta ferens Thesea Phlegeus
Astitit ille quidem ramis insontis oliuæ
Pacificus. sed bella ciet, bellumque minatur
Grande fremens, nimiúmque memor mandantis: & ipsum
Iam prope, iam medios operire cohortibus agros
Ingeminans stetit ambiguo Thebanus in æstu
Curarum, nutant minæ, & prior ira tepescit.
Tunc firmat sese fictumque, ac triste renidens
Paruane prostratis inquit, documenta Mycenis
Sanximus? en iterum, qui mœnia nostra lacessant
Accipimus, Veniant. sed ne post bella querantur
Lex eadem Victis. Dixit sed puluere crasso
Caligare diem, & Tyrios iuga perdere montes
Aspicit, armari populos tamen, armáque ferri
Ipse iubet pallens, mediaq. in sedibus aulæ
Eumenidas subitas, flentemq. Menœcea cernit
Turbidus, impositosq. rogis gaudere Pelasgos.
Quis fuit ille dies? tanto cum sanguine Thebis
Pax inuenta perit? Patris modo fixa reuellunt
Arma deis, clypeisq. obducunt pectora fractis,
Et galeas humiles, & adhuc sordentia tabo
Spicula. non pharetris quisquam non ense decorus.
Non spectandus equos. cessit fiducia Valli.
Murorum patet omne latus, nunquam ina porta
Exposcunt, prior hostis habet, fastigia desunt.
Deserit Capaneus. exanguis. & ægra iuuentus,
Iam nec coniugibus. suprema nec oscula natis
Iungit. & attoniti nil optauere parentes.
Atticus at contra, iubar. Vt clarescere ruptis
Nubibus, & solem primus aspexit in armis,
Desilit in campum, qui subter mœnia nudos
Adseruat manes: dirisque Vaporibus ægrum
Aera puluerea penitus sub casside ducens
Ingemuit, & iustas belli flammatur in iras.
Hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
Largitur Danais, quòd non super ipsa iacentum
Corpora belligeras acies, Martémque secundum
Miscuit aut lacera ne quid de strage nefandus
Perderet, eligitur, seuos potura cruores
Terra nudis, iamque alternas in prælia gentes
Dissimilis Bellona ciet, non clamor Vtrinque,
Non Vtrinque tuba. flat debilis altera pubes
Summissus enses nequicquam, amentaque dextris
Laxa tenens. cedunt tellure armisque reductis
Ostentans Veteres etiamnum in sanguine plagas.
Iam nec Cecropiis idem ductoribus ardor,
Languescuntq. minæ & virtus secura resedit.
Ventorum Velut ira minor, nisi sylua furentes
Impedit, inanisque tacent sine littore fluctus.
Vt Vero æquorem quercum Marathonida Theseus
Extulit, erecta cuius crudelis in hostes
Vmbra cadit, campumque trucem lux cuspidis implet.
Ceu pater AEdonio, AEmi de Vertice Mauors
Impulerit currus, rapido mortemque, fugamque
Axe Vehens. sic exanimis in terga reducit
Pallor Agenoridas. tædet fugientibus Vti
Thesea, nec facilem dignatur dextra cruorem.
Cætera plebeio desæuit sanguine Virtus.
Sic iuuat exanimis, proiectaque præda, canesq.
Degeneresque lupos, magnos alit ira leones.
At tamen Olenium, Tharnirumque hunc tela pharetra
Promentem, hunc saui tollentem pondera saxi
Deiicit. & triplici confisos robore gentis
Alcidas fratres, iisdem quos eminus hastis
Continuas. ferrum consumpsit pectore Phileus,
Ore momordit Helops, humero transmisit lapix.
Iamque & quadriiugo celsum petit AEmona curru.
Horrendúmque manu telum rotat ille pauentes
Obliquauit equos longo perlata tenore
Transiit hasta duos, faciebat Vulnera necnon
Tertia. sed medio cuspis temone retenta est.
Sed solum Vocis, solum clamore fremendo
Omnibus in turmis, optatque Vocatque Creonta.
Atque hunc diuersa bellorum in fronte maniplos

Hortantem

Hortantem dictis, frustráque extrema minantem
Conspicit, absceduut comites, & Thesea iussi
Linquebant, fréti que deu, atque ipsius armis.
Ille timet, reuocatque suos, vtque agmina totamit
Hinc atque hinc oculos, extrema se colligit ira.
Iam letale furens, atque audax morte futura,
Non cum pelliferis ait hæc tibi pugna puellis,
Virgineas nec crede manus: hic cruda virorum
Prælia, nos magnum qui Tydea, quique furentẽ
Hippomedonta necis, Capaneaque misimus vmbris
Peiora, quæ bellum præceps amentia suasit
Improbe? nonne vides quos vlciscare iacentes?
Sic ait. & frustra periturum missile summo
Affixit clypeo. risit voces que, manumque
Horridus Ægides, ferrataque arbore magnos
Molitur iactus, nec non prius ore superbo
Intonat. Argolici quibus hæc datur hostia manes
Pandite tartareum chaos, vltricesque parate
Eumenidas, venit ecce Creon. sic fatus & auras
Dissipat hasta tremens. tunc qua sub tegmine duro
Multiplicem tenues iterant thoraca cathenæ
Incidit. emicuit per mille foramina sanguis
Impius, ille oculis extremo errore solutis
Labitur. assistit Theseus grauis, armaque tollens
Iámne dare extinctis iustos, ait, hostibus ignes:
Iam victos operire placet? vade atra daturus
Supplicia, extremique tamen secure sepulchri.
Accedunt vtrinque pio vexilla tumultu,
Permiscentque manus. medio iam fœdera bello,
Iamque hospes Theseus orant succedere muris,
Dignarique domos. nec tecta hostilia victor
Aspernatus, init gaudent matresque, nurusque
Ogygiæ. qualis thyrso bellante subactus
Mollia laudabat iam marcidus Orgia Ganges.
Ecce per aduersas Dircæi verticis vmbras
Femineus quatit astra fragor, matrésque Pelasgæ
Decurrunt. quales Baccheа ad bella vocatæ
Thyades amentes, magnum quas poscere credas,
Aut fecisse nefas. gaudent lamenta, nouæque
Exultant lachrymæ, rapit huc, rapit impetus illuc
Thesea magnanimum. quærant prius anne Creonta,
Anne suos. vidui ducunt ad corpora luctus.
Non ego centena si quis mea pectora laxet
Voce deus. tot busta simul, vulgíq; ducumque
Tot pariter gemitus, dignis conatibus æquem.
Turbine quo sese caris instrauerit audax
Ignibus Euadne, fulmẽnque in pectore magno
Quæsierit. quo more iacens super oscula sæui
Corporis, infelix excuset Tydea coniux.
Vt sæuos narret vigiles Argia sorori.
Arcada quo planctu genitrix Erymanthia clamet,
Arcada consumpto seruantem sanguine vultus,
Arcada, quem gemina pariter fleuere cohortes.
Vix nouus ista furor, veniensque implesset Apollo.
Et mea iam longo meruit ratis æquore portum.
Durabisne procul, dominóque legere superstes,
O mihi bissenos multùm vigilata per annos
Thebai? iam certè præsens tibi fama benignum
Strauit iter, cœpitque nouam monstrare futuris.
Iam te magnanimus dignatur noscere Cæsar.
Itala iam studio discit. memoratque iuuentus
Viue precor, nec tu diuinam Æneida tenta,
Sed longè sequere. & vestigia semper adora.
Mox tibi si quis adhuc prætendit nubila liuor,
Occidet. & meriti post me referentur honores.

THEBAIDOS FINIS.

P. STATII PAPINII ACHILLEIDOS.

LIBER I.

MAGNANIMVM AEaciden formidatámque Tonanti
Progeniem, & patrio vetitam succedere cælo
Diua refer. Quamquam acta viri multum inclyta cantu
Mæonio; sed plura vacant. nos ire per omnem
(Sic amor est) Heroa velis, Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba. nec in Hectore tracto
Sistere, sed tota iuuenem deducere Troia.
Tu modò, si veteres digno depleuimus haustu,
Da fontes mihi Phœbe nouos, ac fronde secunda
Necte comas. neque enim Aonium nemus aduena pulso,
Nec mea nunc vittis albescunt tempora primis.
Scit Dircæus ager. meque inter prisca parentũ
Nomina, cúmque suo memorant Amphione Thebæ.
At tu, quem longè primùm stupet Itala virtus,
Graiáque, cui gemina florent vatumque, ducúmque
Certatim laurus (olim dolet altera vinci)
Da veniam, ac trepidum patere hoc sudare parumper
Puluere. te longo, nec dum fidente paratu
Molimur, magnúsque tibi præludat Achilles.
Soluerat Oebalio classem de littore pastor
Dardanus, incautas bladè populatus Amyclas,
Plenáque materni referens præsagia somni
Culpatum relegebat iter. qua condita ponto
Fluctibus inuisis iam Nereïa imperat Helle.
Cum Thetis, Idæos (heu nunquam vana parentum
Auguria) expauit vitreo sub gurgite remos.
Nec mora.[1] ab vndosis turba comitante sororũ
Prosiluit thalamis, feruẽt coũtia Phrixei æquor.
Littora, & angustum dominæ non explicat
Illa vbi discusso primum subit aera ponto,
Me petit, hac mihi classis (ait) funesta[2] paratur.
Agnosco monitus, & Protea vera locutum.
Ecce nouam Priamo facibus de puppe leuatis,
Fert Bellona nurum. video iam molle carinis
Ionium, Aegæumque premi. nec sufficit, omnis
Quod plaga Graiugenum tumidis coniurat Atridis:
Iam pelago, terrisque meus quæretur Achilles,
Et volet ipse sequi. quid enim cunabula paruo
Pelion, & toruũ commisimus antra magistri?
Ille (ni fallor) Lapitharum prælia ludit
Improbus, & patria iam se metitur in hasta.
O dolor, ò seri materno in corde timores.
[1] Num potui infelix cum primum in gurgite nostro
Rhœtæa cædere trabes, attollere magnum
Aequor, & incesti prædonis vela profunda
Tempestate sequi? cunctasque inferre sorores?
Nunc quoque. sed tardum est, iam plena iniuria raptæ.
Ibo tamen, pelagique deos, dextramque secundi
Quod superest, complexa Iouis, per Tethyos amnes
Grandæuumque patrem, supplex miseranda rogabo
Vnam hyemem. Dixit, magnúmque in tempore regem
Aspicit, Oceano veniebat ab hospite, mensis
Lætus, & æquoreo diffusus nectare vultum.
Vnde hyemes, ventique silent, cantuque quieto
Armigeri Tritones eunt, scopulosaque Cete,
Tyrrhenique greges, circumq; infraq; rotantur
Rege salutato, Placidis ipse arduus vndis
Eminet, & triplici telo iubet ire iugales.
Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus.
Pone natant, delentq; pedum vestigia cauda.
Cui Thetis: O magni Rector Genitorque profundi,
Aspicis in quales miserum patefeceris vsus
Aequora? eunt tutis terrarum crimina velis.
Ex quo iura freti, maiestatémque repostam
Rupit Iasonia puppis Pegasæa rapina.
En aliud furto scelus. & spolia hospita portant
Nauigat iniusta temerarius arbiter Ida.
Heheu quos gemitus terris Pelagoque daturus!
Quos mihi![1] sic Phrygiæ pensamus præmia palmæ.
Hi Veneris mores, hoc grata munus alumnæ?
Has saltem (non Semideos, nostrúmque reportant
Thesea) si quis adhuc vndis honor, obrue puppes,
Aut permitte fretum. nulla inclementia. fas sit
Pro nato timuisse mihi. Da tollere fluctus.
Nec tibi de tantis placeat me fluctibus vnum
Littus, & Iliaci scopulos habitare sepulchri.

[1] vv. &c. [2] vv. minatus.

[1] vv. Non.

Orabat

Orabat laniata comas, & pectore nudo
Cæruleos obitabat equos. Tunc Rector aquarum
Innuitat curru, dictisque ita mulcet amicis.
Ne pete Dardaniam frustra Theti mergere classem.
Fata vetant. ratus ordo[1] deum, miscere cruentas
Europamque Asiamque manus, consultaque bella
Iuppiter, & tristes edixit cladibus annos.
Quem tu illic natum Sigeo in puluere? quanta
Aspicies victrix Phrygiarum funera matrum?
Cum tuus Æacides tepido modo sanguine Teucros
Vndabit campos, modò crassa exire vetabit
Flumina, & Hectoreo tardabit funere currus
Impelletque manu nostros, opera irrita, muros.
Pelea iam desiste queri, thalamosque minores,
Credideris peperisse Iouis. nec inulta dolebis,
Cognatis vtere fretis. dabo tollere fluctus
Cum reduces Danai, nocturnaque signa Caphareus
Exeret, & dirum pariter quæremus Vlyssem.
Dixerat. illa graui vultum demissa repulsa,
Quæ iam excire fretum, & ratibus bellare parabat
Iliacis, alios iterum commenta paratus,
Tristis ad Æmonias detorquet brachia terras.
Ter conata manu liquidum, ter gressibus æquor
Reppulit, & niueas feriunt vada Thessala plantas.
Lætantur montes, & connubialia pandunt
Antra sinus, lateque dea Sperchios abundat
Obuius, & dulci vestigia circuit vnda.
Illa nihil gauisa locis, sed cœpta fatigat
Pectore consilia. & solers pietate magistra,
Longæuum Chirona petit. Domus ardua montem
Perforat & longo suspendit Pelion arcu.
Pars exhausta manu, partē sua ruperat ætas.
Signa tamen, diuumque tori, & quem quisque sacrarat
Accubitu, genioque,[2] locus monstratur. at intra
Centauri stabula alta patent, non æqua nefandis
Fratribus. Hic hominum nullos experta cruores
Spicula, nec truncæ bellis genialibus Orni.
Aut consanguineos fracti cratêres in hostes,
Sed pharetræ insontes, & inania terga ferarum.
Hæc quoque dum viridis, nam tunc labor vnus inermis
Nosse salutiferas dubiis animantibus herbas.
Aut monstrare lyra veteres Heroas alumno.
Quem tunc venatu rediturum in limine primo
Opperiens, properatque dapes, largoque serenas
Igne domum. Tum visa procul de littore mater
Nereis erumpit syluis, dant gaudia vires.
[3] Notaque desueto crepuit sonus vngula campo.

1 vv.deis. 2 vv.locum. 3 vv. Motaque.

Tunc blandus dextra atque imos summissus in armos
Pauperibus tectis inducit: & admonet antris.
Iamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu,
Nec perpessa moras. Vbi nam mea pignora Chiron?
Dic ait. aut cur vlla puer iam tempora ducit
Te sine? num merito trepidus sopor? atraque matri
Signa deum? magnos vtinam mentita timores.
Namque mihi infestos vtero modo conuor enses,
Nunc planctu liuere manus, modò in vbera sæuas
Ire feras, sæpe ipsa (nefas!) sub inania natum
Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.
Hos abolere metus magici iubet ordine sacri
Carpathius vates, puerumque sub axe probato
Secretis lustrare fretis. vbi littora summa
Oceani, & genitor tepet illabentibus astris
Pontus, vbi ignotis horrenda piacula diuis,
Donaque sed longum cuncta enumerare, vetorque,
Trade magis. sic fata parens. neque enim ille dedisset,
Si molles habitus, & tegmina fœda fateri
Ausa foret. tunc ille refert. Duc optima quæso
Duc genitrix, humilique deos infringe precatu.
Non superant tua vota modum, placandaque multum
Inuidia est. non addo metum, sed vera fatebor,
Nescio quid magnum (nec me patria omina fallunt)
Vis festina parat, tenerosque superuenit annos.
Olim ferre minas, & obire audita solebat
Imperia, & nostris procul haud discedere ab antris.
Nunc illum non Ossa capit, non Pelion ingens,
Thessalicæve niues. ipsi mihi sæpe queruntur
Centauri, raptasque domos, abstractaque coram
Armenta, & campis semet, fluuiisque fugari.
Insidias, & bella parant, tumidique minantur.
Olim equidem Argoos Pinus cum Thessala reges
Huc veheret. iuuenem Alciden, & Thesea vidi,
Sed taceo. fugit gelidus Nereida pallor.
Ille aderat multo sudore & puluere maior.
Attamen arma inter, festinatosque labores,
Dulcis adhuc visu niueo[1] natat ignis in ore
Purpureus, fuluoque nitet coma gratior auro.
Nec dum prima noua lanugine vertitur ætas,
Tranquillæque faces oculis, & plurima vultu
Mater inest. qualis Lycia venator Apollo
Cum redit, & sæuis permutat plectra pharetris.
Forte & lætus adest (ô quantum gaudia formæ
Adiiciunt!) fœtam Pholoes sub rupe leænam

1 vv.vacat.

Perculerat ferro, vacuisque reliquerat antris
Ipsam sed catulos [1] asportat, & incitat vngues.
Quos tamen, vt fido genitrix in lumine visa est,
Abiicit, exceptamque auidis circumligat vlnis
Iam grauis amplexu, iamque æquus vertice matri.
Insequitur magno iam tunc connexus amore
Patroclus, tantisque extenditur æmulus actis.
Par studiis, æuique modis, sed robore dispar,
Et tamen æquali visurus Pergama fato.
Protinus ille subit rapido quæ proxima saltu
Flumina, fumantésque genus, crinémq; nouauit
Fontibus Eurotæ, qualis vada Castor anhelo
Intrat equo, fessúmque sui iubar excitat astri.
Miratur, comitque senex, nunc pectora mulcens,
Nunc fortes humeros. angunt sua gaudia matrem.
Nunc libare dapes, bacchæaque munera Chiron
Orat, & attonitam vario oblectamine mulcens
Elicit extreme chelyn, & solantia curas
Fila mouet, leuitérque expertas pollice chordas
Dat puero. canit ille libens immania laudum
Semina, quot tumida superarit iussa nouercæ
Amphitryoniades, crudo quo Bebryca castu
Obruerit Pollux, quanto circumdata nexu
Ruperit Ægides Minoi brachia tauri.
Maternos in fine toros, superisque grauatum
Pelion. hic fictо risit Thetis anxia vultu.
Nox trahit in somnos. saxo collabitur ingens
Centaurus, blandisque humeris se innectit Achilles.
Quanquam ibi fida parens, assuetáque pectora mauult.
At Thetis vndisonis per noctem in rupibus astans
Quæ nato secreta velit, quibus abdere terris
Destinat, huc, illuc, diuersa mente volutat.
Proxima sed studiis multum Mauortia Thrace:
Nec Macetum gens dura placet, laudúmque daturi
Cecropidæ stimulos nimium opportuna carinis
Sestos, Abydenq; sinus. placet ire per altas
Cycladas. hinc spreta Myconos, humilisque Seriphos,
Et Lemnos non æqua viris, atque hospita Delos
Gentibus. imbellis nuper Lycomedis in aula
Virgineos cœtus, & littora persona ludo
Audierat, duros laxantem Ægæona nexus
Iussa sequi. centúmque dei numerare cathenas.
Hæc placet, hæc timidæ tellus tutissima matri.
Qualis vicino volucris iam sedula partu
Iamque timens qua fronde domum suspendat inanem,
Prouidet hinc ventos, hinc anxia cogitat angues,
Hinc homines, tandem dubiæ placet vmbra, nouisque
Vix sedit in ramis, & protinus arbor amatur.
Altera consilio super. st. trissemque fatigat
Cura deæ natum ipsa sinu complexa per vndas
An magno Tritone ferat, ventósque volucres
Aduocet, an pelago solitā Thaumantida pasci:
Elicit inde fretis, & murice frenat acuto
Delphinas biiuges. quos illi maxima Tethys
Gurgite Atlantæo pelagi sub valle sonora
Nutrierat, nullis vada per Neptunia glauca
Tantus honor formæ, nandíque potentia, nec plus
Pectoris humani iubet hos subsistere pleno
Littore, ne nuda noceant contagia terra.
Ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem
[3] (Quis pueris sopor) Æmoniis de rupibus antri
Ad placidas deportat aquas, & iussa tacere
Littora. monstrat iter, totóque effulserat orbe
Cynthia. prosequitur diuam celeresq; recursus
Securus pelagi Chiron regat, vdáque calat
Lumina, & abreptos [2] oculis, iam iamque latentes
Erecto prospectat equo. qua cana parumper
Spumant signa fugæ, & liquido perit orbita ponto.
Illum non aliàs rediturum ad Thessala Tempe
Iam tristis Pholoe, iam nubilus ingemit Othrys.
Et tenuis Sperchios aquis, speluncaque docti
Muta senis. quærunt puerilia carmina Fauni,
Et sperata diu plorant connubia nymphæ.
Iam premit astra dies, humilisque ex æquore Titan
Rorantes euoluit equos, & ab æthere magno
Sublatum curru pelagus cadit. at vada mater
Scyria iamdudum fluctus emensa tenebat.
Exierantque iugo fessi Delphines herili.
Cum pueri tremefacta quies, oculique iacentis
Infusum sensere diem. stupet aere primo.
Quæ loca? qui fluctus? vbi Pelion? omnia versa.
Atq; ignota videt dubitatq; agnoscere matrem.
Occupat illa manu, blandéq; affata pauentem.
Si mihi care puer thalamos sors æqua dedisset,
Quos dabat, æthereis ego te complexa tenerem
Sydus grande plagis, magnique puerpera cœli,
Nil humiles Parcas terrenaque fata vererer.
Nunc impar tibi nate genus, præclusaque leti
Tantum matre via est. Quin nunc metuenda propinquant
Tempora, & extremis admota pericula metis.
Cedamus, paulúmque animos summitte viriles,
Atque habitus dignare meos. si Lydia dura
Pensa manu mollesque tulit Tyrynthius hastas:
Si decet aurata Bacchum vestigia palla
Verrere, virgineos si Iuppiter induit artus,
Nec magnum ambigui fregerunt Cænea sexus.
Has sine quæso minas numénque exire malignum.

1 vv. adportat. 2 vv. tunc.

1 vv. Qui. 2 v. subito. 3 vv. el.

Mox

Mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
Lustra tibi. per ego hoc decus, & ventura iuuenta
Gaudia, si terras, humilémque experta maritum
Te propter, si progenitum Stygis amne seuero
Armaui (totumque vtinam) cape tuta parumper
Tegmina, nil nocitura animo. cur ora reducis?
Quidue parant oculi? pudet hoc mitescere cultu?
Per te care puer, cognata per æquora iuro
Nesciet hos Chiron sic horrida pectora tractat
Nequicquam mulcens. obstat genitorque rogantis,
Nutritorque ingens, & cruda exordia magnæ
Indolis. effrenæ tumidum velut igne iuuenta
Si quis equum primis summittere [1] tentet habenis:
Ille diu campis, fluuiisque, & honore superbo
Gauisus, non colla iugo, non aspera præbet
Ora lupis, dominiq; negat captiuus inire
Imperia atque alios miratur discere cursus.
Quis deus attonitæ fraudes, astumque parenti
Contulit? indocilem qua mens [2] detraxit Achillem?
Palladi littoreæ celebrabat Scyros honorum
Forte diem. placidoque satæ Lycomede sorores
Duce sacra patriis (quæ rara licentia) muris
Exierant, dare veris opes, diuaq; seueras
Fronde ligare comas, & spargere floribus hastam.
Omnibus eximium formæ decus. omnibus idem
Cultus. & expleto teneri iam fine pudoris
Virginitas matura toris, animique tumentes.
Sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas
Obruit, aut humeris quantum Diana relinquit
Naides, effulget tantum regina decori
Deidamia chori. pulchrisque sororibus obstat.
Illius è roseo flammatur purpura vultu,
Et gemmis lux maior inest. & blandius aurum.
Atque ipsi par forma deæ, si pectoris angues
Ponat. & exempta placetur casside vultus.
Hanc vbi ducentem longè socia agmina vidit
Trux puer, & nullo temeratus pectora motu,
Deriguit, totisque nouum bibit ossibus ignem.
Nec latet haustus amor. sed fax vibrata medullis
In vultus, atque ora redit, lucémque genarum
Tingit. & [3]impulsam tenui sudore pererrat.
Lactea Massagetæ veluti cum pocula fuscant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur Ostro:
Sic varius manifesta notis, palletque, rubetque,
Flamma recens. eat, atque vltro ferus hospita sacra
Discutiat turba securum, & immemor æui,
Ni pudor, & iuncta teneat reuerentia matris.
Vt pater armenti quondam, rectórque futurus,
Cui nondum toto peraguntur cornua gyro,
Cum sociam pastus niueo candore iuuencam
Aspicit, ardescunt animi, primusque per ora
Spumat amor. spectant hilares, optantque magistri.
Occupat arrepto iam tempore conscia mater.
Hósne inter simulare choros & brachia ludo
Nectere, Nate graue est? gelida quid tale sub Ossa,
Peliacisque iugis? O si mihi iungere curas,
Atque alium portare sinu contingat Achillem.
Mulcetur, lætúsque rubet, visúsque superbos
Obliquat, vestésque manu leniore repellit.
Aspicit ambiguum genitrix, cogitq; volentem,
Innectitque sinus. tunc colla rigentia mollit,
Submittitque graues humeros, & fortia laxat
Brachia, & impexos certo domat ordine crines.
Ac sua dilecta ceruice monilia transfert,
Et picturato cohibet vestigia limbo.
Incessum, motúmque docet fandíque pudorem.
Qualiter artificis victura pollice cera
Accipiunt formas, ignémque, manumque sequuntur,
Talis erat diua natum mutantis imago.
Nec luctata diu. superest nam plurimus illi
Inuicta virtute decor. fallitque tuentes
Ambiguus, tenuique latens discrimine sexus.
Procedunt, iterumq; monet, rursumque fatigat
Blanda Thetis. sic ergo gradus, sic ora, manusque,
Nate feres, comitésque modis imitabere fictis.
Ne te suspectum molli non misceat aula
Rector, & incepti pereant mendacia furti.
Dixit, & admoto non cessat comere tactu.
Sic vbi virgineis Hecate lassata pharetris,
Ad patrem fratremque redit. comes hæret eunti
Mater, & ipsa humeros. exertaque brachia velat,
Ipsa arcum. pharetrámque locat, vestésque latentes
Deducit, sparsósque studet componere crines.
Protinus aggreditur regem: atque his testibus aris
Hanc tibi ait nostri germanam rector Achillis
(Nonne vides vt torua genas æquandaque fratri)
Tradimus arma humeris, arcumque animosa petebat.
Ferre, & Amazonio connubia pellere ritu.
Sed mihi curarum satis est pro stirpe virili.
Hæc calathos, & sacra ferat. Tu frange regendo
Indocilem, sexumque tene, dum nubilis ætas,
Soluendusque pudor. néve exercere proteruas
Gymnadas, aut lustris nemorum concede vagari.
Intus ale, & similes inter seclude puellas.
Littore præcipuè, portuque arcere memento.
Vidisti modo vela Phrygum. iam mutua iura
Fallere, transmissi pelago didicere taruma.
Accedit dictis pater, ingenioque parentis

1 capiat. 2 attraxit. 3 impulsum.

Occultum AEaciden (quis diuûm fraudibus obstet?)
Accipit. Vltro etiã veneratur, supplice dextra,
Et grates electus agit. nec turba piarum
Scyriadum cessat nimio defigere visu
Virginis ora nouæ. quantum ceruice, comisque
Emineat, quantumque humeros, ac pectora fundat.
Dehinc sociare choros, castisque accedere sacris
Hortantur, ceduntque [1] locum, & contingere gaudent.
Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila, iam longum cæloque, domoq; gregatæ.
Si iunxit pennas, [2] diuersoque hospita [3] tractu
Venit auis, cuncta primum mirantur, & horrent,
Mox propiusque volant, sociam iámque aëre in ipso
Paulatim fecere suam, plausuque secundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.
Digreditur multum cunctata in limine mater,
Dum repetit monitus, arcanaq; murmura figit
Auribus, & tacito dat verba nouissima voto.
Tunc excepta freto, longè ceruice reflexa
Abnatat, & blandis affatur littora verbis.
Cara mihi tellus, magnæ cui pignora curæ,
Depositumque ingens, timido commisimus astu,
Sis felix, taceasque precor, quo more tacebat
Creta Rhea: te longus honos, æternaque cingent
Templa, nec instabili fama superabere Delo.
At ventis, & sacra fretis, intérque vadosas
Cycladas, AEgea frangunt vbi saxa procellæ,
Nereidum tranquilla domus, iurandaque nautis
Insula, ne solum Danaas admitte carinas.
Te precor, hic thiasos tantum, nihil vtile bellis
Hic famam narrare doce. dumque arma parantur
Dorica, & alternum Mauors interfurit orbem:
(Cedo equidem) sit virgo pij Lycomedis Achilles.
Interea meritos vltrix Europa dolores
Dulcibus armorum furiis, & supplice regum
Conquestu flammata mouet, quippe ambit Atrides
Ille magis, cui nupta domi, facinusque relatum
Asperat Iliacum. captam sine Marte, sine armis
Progeniem cæli, Spartaque potentis alumnam.
Iura, fidem, superos, vna calcata rapina.
Hoc fœdus Phrygium, hæc gemina commercia terræ.
Quid maneat populos, vbi tãta iniuria primos
Decrassata duces? coeunt gens omnis, & ætas.
Nec tantum exciti bimari quos Isthmia vallo
Claustra, nec vndisona quos circuit vmbo Malea,
Sed procul amnes Phrixi, quà semita iungit

1 v.locum. 2 vv.diuersáque. 3 patte.

Europámque Asiámque vetat. quasque ordine gentes
Littore Abydeno maris alligat vnda superni.
Feruet amor belli, concussasque erigit vrbes.
AEra domant Temesa. quæritur naualibus ora
Eubois, innumera resonant incude Mycenæ.
Pisa nouat currus. Nemea dat terga ferarum.
Cirrha sagittiferas certat [1] stipare pharetras:
Lerna graues clypeos cæsis vestire iuuencis.
Dat bello pedites Etolus, & asper Acarnan.
Argos agit turmas. vacuantur pascua ditis
Arcadiæ. frenat celeres Eparos alumnos.
Phocis, & Aonia iaculis vanescit vmbra.
Murorum tormenta Pylos, Messanáque tradunt.
Nulla immunis humus. velluntur postibus altis
Arma olim dimissa patrum, flammisque loquiscunt.
Dona deum raptum superis Mars efferat aurum.
Nusquam vmbra veteres. minor Othrys, & ardua sidunt
Taygeta, exuti viderunt aëra montes.
Iam natat omne nemus: caduntur robora classi.
Sylua minor remis ferrum laxatur ad vsus
Innumeros. quod rostra liget, quod muniat arma.
Belligeros quod frenet equos quod mille cathenis
Squallentes nectat tunicas, quod sanguine fumet,
Vulneráque alta bibat, quod conspirante veneno
Impellat mortes, tenuántque humentia saxa
Attritu. & nigris addunt mucronibus iras.
Nec modus, aut arcus lentare, aut fundere glandes,
Aut torrere sudes, galeasque attollere conis.
Hos inter motus pigram gemit ora quietem
Thessalis, & geminis incusat fata querelis.
Quod senior Peleus, nec adhuc maturus [2] Achilles.
Iam Pelopis terras, Graiúmque exhauserat orbem
Præcipitans in transtra viros insanus, equosque,
Bellipotens. feruent portus, & operta carinis
Stagna. suasque hyemes classis promota, suosque
Attollit fluctus. ipsum iam puppibus æquor
Deficit, & totos consumunt carbasa ventos.
Prima rates Danaas Hecateia congregat Aulis
Rupibus expositis longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis mare. littora multum
Mons imaga dilecta deæ, iuxtaque Caphareus
Latratum pelago tollens caput. ille pelasgas
Vt vidit transnare rates, ter monte, ter vndis
Intonuit. sæuaque dedit præsagia noctis.
Cœtus ibi armorum, Troia fatalis, ibi ingens
Iuratur bellum. donec Sol annuus omnes
Conficeret metas. tum primum Græcia vires
Contemplata suas tunc sparsa. ac dissona moles
In corpus. vultumque coit. & rege sub vno
Disposita est. Si torua feras indago latentes

1 v.spirate.

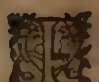
Claudit, & admotis paulatim cassibus arctat.
Illa ignem, sonitumque pauent, diffusaque linquunt
Auia, miranturque suum decrescere montem.
Inque vicem stupuere greges, socióque timore
Mansuescunt, simul hirtus aper, simul vrsa, lupúsque
Cogitur, & captos contemnit ceruus leones.
Sed quanquam gemini pariter sua bella capessant
Atridæ, famamque auidi virtute paternam
Tydides, Sthenelusque premant, nec cogitet annos
Antilochus, septémque Aiax vmbone coruscet
Armentigreges, atque æquum montibus orbem,
Consiliis, armisque vigil contendat Vlysses:
Omnis in absentem belli manus ardet Achillem.
Nomen Achillis amant, & in Hectora solus Achilles
Poscitur. illum vnum Teucris, Priamóque loquuntur
Fatalem. quis enim Æmoniis sub vallibus alter
Creuerit, effossa repeans niue? cuius ab ortu
Cruda rudimenta, & teneros formauerit annos
Centaurus? patrii propior cui linea cæli?
Quemue alium ad Stygios tulerit secreta per amnes
Nereis? & pulchros ferro perstrinxerit artus?
Hæc Graia castris iterant, traduntque cohortes.
Cedit turba ducum, vincique haud mœsta fatetur.
Sic cum palantes Phlegræa in castra coirent
Cælicolæ, iámque Odrysiam Gradiuus in hastam
Surgeret, & Libycos Tritonia tolleret angues,
Ingentémque manu curuaret Delius arcum,
Stabat anhela metu solum Natura Tonantem
Respiciens, quando ille hyemes, tonitrúsque vocaret
Nubibus, igniferam quæ fulmina posceret Ætnam.
Atque ibi dum mixta vallati plebe suorum
Et maris & belli consultant tempora reges,
Increpitans magno vatem Calchanta tumultu,
Protesilaus ait (nanque hic bellare cupido
Præcipua & primæ iam tunc data copia mortis.)
O nimium Phœbi tripodúmque oblite tuorum
Thestoride, quando ora deo possessa mouebis
Iustius? aut quando Parcarum occulta recludes?
Cernis vt ignotum cuncti stupeántque petántque
Æaciden? sordet vulgo Calydonius Heros,
Et magno genitus Telamone, Aiaxque secundus,
Nos quoque. sed Mauors arreptáque Troia probabunt.
Illum neglectis (pudet heu) ductoribus, omnes
Belligerum ceu numen amant. dic ocyus (aut cur
Serta comis, & mutus honos) quibus abditus oris
Quáue iubes regione peti. nam fama nec antris
Chironis, patria nec degere Peleos aula.
Eia irrumpe deos, & fata latentia laxa,
Laurigeróque ignes, si quando auidissimus hauri:
Arma horrenda tibi, sæuósque remisimus enses.
Nunquam has imbelles galea violabere vittas,
Sis felix, numeróque ducum præstantior omni,
Si magnum Danais per te portendis Achillem.
Iamdudum trepido circumfert lumina motu,
Intrantémque deum primo pallore fatetur
Thestorides, mox igne genas, & sanguine torquens
Nec socios, nec castra videt, sed cæca & arcana
Nunc superum magnos deprendit in æthere cœtus,
Nunc sagax affatur auis, nunc dira sororum
Licia, turriferas modo consulit anxius aras.
Flammarúmque apices rapit, & caligine sacra
Pascitur. exiliunt crines, rigidisque laborat
Vitta comis. nec colla loco, nec in ordine gressus.
Tandem fessa tremens longis mugitibus ora
Soluit, & oppositum vix eluctata furorem est.
Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum
Fœmineis Nerei dolis? huc mitte. quid aufers?
Non patiar, meus iste meus, tu diua profundi.
Et me Phœbus agit. latebris quibus abdere tentas
Euersorem Asiæ? video per Cycladas altas
Attonitam, & turpi quærentem littora furto.
Occidimus placitus Lycomedis conscia tellus.
O scelus, en fluxæ veniunt in pectora vestes.
Scinde puer, scinde, & timidæ ne crede parenti.
Hei mihi raptus abit. quænã hæc procul improba virgo?
Hic nutante gradu stetit, amissisque furoris
Viribus, ante ipsas tremefactus corruit aras.
Tunc hærentem Ithacum Calydonius occupat Heros:
Nos vocat iste labor, neque enim comes ire recuso,
Si [1] te cura trahit. licet ille sonantibus antris
Tethyos aduersæ gremióque prematur aquoso
Nereos, inuenies; tu tantum prouidus astu
Tende animum vigilem, fecundúmque erige pectus.
Nam te quis vatum dubiis in casibus ausit
Fata videre prior? subicit gauisus Vlysses.
Sic Deus omnipotens firmet, sic annuat illa
Virgo paterna tibi. sed me spes lubrica [2] versat.
Grande equidem armatum est castris inducere Achillẽ.
Sed si fata negent, quàm fœdum ac triste reuerti:
Vota tamen Danaum non intentata relinquam.
Iámque adeo aut aderit mecum Peleius Heros,
Aut verum penitus latet & sine Apolline Calchas.
Conclamant Danai, stimulátque Agamemno volentes.
Laxantur cœtus, resolutáque murmure læto
Agmina discedunt. Quales iam nocte propinqua
E pastu referuntur apes, vel in antra reuersis
Melle nouo grauidas mitis videt Hybla cateruas.
Nec mora, iam dextras Ithacesia carbasus auras
Poscit, & in transtris hilares sedere iuuentus.
At procul occultum falsi sub imagine sexus
Æaciden furto iam nouerat vna latentem
Deidamia virum, sed operta conscia culpa
Cuncta pauet, tacitásque putat sentire sorores.
Namque vt virgineo stetit [3] agmine clarus Achilles,
Exoluitque rudem genitrix digressa pudorem,
Protinus elegit comitem (quanquam omnis in illum
Turba coit) blandæque nouas nil tale timenti
Admouet insidias. illam sequitúrque premitque
Improbus, illam oculis, iterumque iterúmque resumit.
Nunc nimius lateri non euitantis, [4] adhæret.
Nunc leuibus sertis lapsis nunc sponte canistris,
Nunc thyrso parcente ferit. modo dulcia notæ
Fila lyræ, tenuésque modos, & carmina monstrat
Chironis, ducitque manum digitósque sonantes
Infringit cytharæ, nunc occupat ora canentis,
Et ligat amplexus, & mille per oscula laudat.
Illa libens discit, quo vertice Pelion & quis
Æacides. puerique auditum nomen, & actus

1 al. vv tua 2 al. vv tardas 3 al. vv in grege
4 al. vv inhæret

Assiduè stupet, & præsentem[1] cantat Achillem.
Ipsa quoque & validos proferre modestius artus,
Et tenuare rudes attrito pollice lanas
Demonstrat, reficitque colos, & perdita dura
Pensa manu, vocisque sonum pondusque tenentis.
Quodque fugit comites, nimio quod lumine sese
Figat & in verbis intempestiuus anhelet,
Miratur iam iamque dolos aperire parantem,
Virginea leuitate fugit, prohibetque fateri.
Sic sub matre Rhea iuuenis regnator Olympi
Oscula secura dabat insidiosa sorori
Frater adhuc, medij donec reuerentia cessit
Sanguinis, & versos germana expauit amores.
Tandem detecti timida Nereidos astus.
Lucus Agenorei sublimis ad orgia Bacchi
Stabat, & admissum cœlo nemus. huius in umbra
Alternum reuocare pia trieterica matres
Consuerant; scissumque pecus, terráque reuulsas
Ferre trabes, gratósque deo præstare furores.
Lex procul ire mares. iterat præcepta verendus
Ductor, inaccessúmque viris edicitur antrum.
Nec satis est: stat fine dato metuendus sacerdos,
Exploratque aditus, nequis temerator oberret
Agmine fœmineo: tacitus subrisit Achilles.
Illum virgineæ ducentem signa cateruæ,
Magnáque difficili soluentem brachia motu,
(Et sexus pariter decet, & mendacia matris)
Mirantur comites. nec iam pulcherrima turba
Deidamia sua, tantúmque admota superbo
Vincitur Æacide, quantum premit ipsa sorores.
Vt verò à tereti demisit Nebrida collo,
Errantésque sinus edera collegit, & aliè
Cinxit purpureis flauentia tempora vittis,
Vibrauitque grauis redimitum missile dextræ,
Attonito stat turba metu, sacrisque relictis
Illum ambire libet, pronósque attollere vultus.
Talis ubi ad Thebas vultúmque animúmque remisit
Euius, & [2] patrio satiauit pectora luxu:
Serta comis, mitrámque leuat, thyrsúmque virentem
Armat, & hostiles inuasit fortior Indos.
Scandebat roseo medij fastigia cœli
Luna iugo: totis ubi Somnus inertior alis
Defluit in terras, mutúmque amplectitur orbem
Consedere chori, paulúmque exercita pulsu
Æra tacent. tenero cùm solus ab agmine Achilles
Hæc secum. Quonam timidæ commenta parentis
Vsque feres? primúmque imbelli carcere perdes
Florem animi? non tela licet Mauortia dextra?
Non trepidas agitare feras? ubi campus? & amnes
Æmonij? quærisne meos Sperchie natatus?
Promissásque comas? an desertoris alumni
Nullus honos? stygiásque procul iam raptus ad[3] undas
Dicor? & orbatus plangit mea funera Chiron?
Tu nunc tela manu, nostros tu dirigis arcus,
Nutritósque mihi scandis Patrocle iugales:
Ast ego pampineis diffundere brachia Thyrsis,
Et tenuare colos (pudet heu, tædétque fateri)
Iam scio. quin etiam dilectæ virginis ignem,
Æquaeuámque facem captus, noctésque, diésque,
Dissimulas? quonam usque premes urentia pectus
Vulnera? téque marem (pudet heu) nec amore [4] probaris?
Sic ait. & densa noctis gauisus in umbra
Tempestiua suis torpere silentia furtis,
Vi potitur votis, & toto pectore veros
Admouet amplexus. risit chorus omnis ab alto
Astrorum, & teneræ rubuerunt cornua Lunæ.
Illa quidem clamore nemus, montémque replevit,
Sed Bacchi comites discussa nube soporis
Signa choris indicta putant. fragor undique notus
Tollitur, & Thyrsos iterum vibrabat Achilles.
Antè tamen dubiam verbis solatur amicis.
Ille ego (quid trepidas?) genuit quem cærula mater.
Peliacis syluis, niuibusque immisit alendum
Thessalicis. neque ego hos cultus, aut fœda subissem
Tegmina, ni primo te visa in littore. cessi
Te propter. tibi pensa manu, tibi mollia gesto
Tympana. quid defles magno nurus addita ponto?
Quid gemis ingentes cœlo paritura nepotes?
Sed pater ante igni ferróque excisa iacebit
Scyros, & in tumidas ibunt hæc versa procellas
Mœnia, quàm sæuo mea tu connubia perdas
Funere. non adeo parebimus omnia matri.
Vade sed arreptum taceas, celésque pudorem.
Obstupuit tantis regina exterrita monstris,
Quanquam olim suspecta fides, & comminus ipsum
Horruit. & multum facies mutata fatentis.
Quid faciat? casus ne suos ferat ipsa parenti?
Séque simul, iuuenémque premat? fortassis acerbas
Hausurum pœnas? & adhuc in corde manebat
Ille diu deceptus amor. silet ægra premitque
Iam commune nefas. unam placet addere furtis
Altricem sociam precibus quæ victa duorum
Annuit. illa astu tacito raptúmque pudorem,
Surgentémque uterum, atque ægros in pondere menses
Occuluit. plenis donec stata tempora metis
Attulit; & partus index Lucina resoluit.

1 vv lautas 2 vv multo 3 umbras 4 vv probabis

P. STATII PAPINII ACHILLEIDOS LIBER II.

AMQVE per Ægæos ibat Laertia fluctus
Puppis, & innumeras mutabat Cycladas aura.
Iam Paros, Olearósque latent. iam raditur alta
Lemnos, & à tergo decrescit Bacchica Naxos.
Ante oculos crescente Samo, iam Delos opacat
Æquor. [1] ibi celsa libant carchesia puppe,
Responsique fidem, & verum Calchanta precantur.
Audiit Arcitenens, Zephyrúmque è vertice Cynthi
Impulit, & dubiis pleno dedit ostia velo.
It pelago secura ratis. quippe alta Tonantis
Iussa, Thetin certas fatorum euertere leges
Arcebant ægram lachrymis, ac multa gementem;
Quod non eruerit pontum, ventisque, fretisque
Omnibus, inuisum iam tunc sequeretur Vlyssem.

1 vv ubi excelsa

Frange

Frangebat radios humili iam pronus Olympo
Phœbus, & Oceani penetrabile littus anhelis
Promittebat equis: cum se scopulosa leuauit
Scyros, in hanc totos emisit puppe rudentes
Dux Laertiades, sociósque resumere pontum
Imperat, & remis Zephyros supplere cadentes.
Accedunt iussi. magis indubitata, magisque
Scyros erat, placidique super Tritonia custos
Littoris. Egressi numen venerantur amica
Aetholisque. Ithacúsque dea tum prouidus heros
Hospita ne subito terrerent mœnia cœtu,
Puppe iubet remanere suos. ipse ardua fido
Cum Diomede petit sed iam preuenerat arcis
Littoreæ seruator Abas ignotáque regi
Ediderat (sed Graia tamen) succedere terris
Carbasa. procedunt gemini ceu fœdere iuncto
Hyberna sub nocte lupi, licet & sua pulset
Natorumque fames. penitus rabiémque minásque
Dissimulant, humilésque meant, ne nuntiet hostes
Cura canum, & trepidos moneat vigilare magistros:
Sic segnes Heroes eunt, campúmque patentem
Qui medius portum, celsámque interiacet vrbem,
Alterno sermone serunt. prior occupat acer
Tydides. Qua nunc verum ratione paramus
Scrutaritánunque ambiguo sub pectore quiddam,
Verso, quid imbelles thyrsos mercatus. & æra,
Vrbibus in mediis, Bacchæáque terga, mitrásque
Huc tulerit? varióque aspersas Nebridas auro?
Hisne grauē Phrygibus, Priamóque armamus Achillē?
Illi subridens Ithacus paulum ore remisso,
Hæc tibi, virginea modo si Lycomedis in aula
Fraude latens, vltrò confessum in prælia ducent
Peliden. tu cuncta citus de puppe memento
Ferre, vbi tempus erit, clypeumque is iungere donis,
Qui pulcher signis, auróque asperrimus ardet.
[1] Hæc sat erunt: tecum lituo bonus adsit Agyrtes,
Occultámque tubam tacitos apportet in vsus.
Dixerat, atque ipso portarum in limine, regem
Cernit, & ostensa pacem [2] præfatur oliua.
Magna (reor) pridem vestras peruenit ad aures
Fama truces belli regum placidissime, quod nunc
Europámque, Asiámque quatit. si nomina quæras
Huc prælata ducum, fidi quibus vltor Atrides.
Hic tibi, quem tanta meliorem stirpe creauit
Magnanimus Tydeus Ithacis ego [3] ductor Vlysses.
Causa viæ (metuam quid enim tibi cuncta fateri:
Cùm Graius, notáque fide celeberrimus vnus?)
Explorare aditus, innisáque litora Troiæ,
Quidue parent. medio sermone intercipit ille.
Annuerit Fortuna precor. dextrique secundent
Ista dei. nunc hospitio me tecta, piúmque
Illustrate larem. simul intra limina ducit.
Nec mora, iam mensas famularis turba torósque
Instruit. interea visu perlustrat Vlysses,
Scrutatúrque domum. si qua vestigia magnæ
Virginis, aut dubiæ facies suspecta figuræ,
Porticibúsque vagis errat, totósque penates
Ceu miratur, adit. velut ille cubilia prædæ
Indubitata tenens muto legit arua Molosso
Venator, videat donec sub frondibus hostem
Porrectum somno, positósque in cespite dentes.
Rumor in arcana iamdudum perstrepit aula
Virginibus quia fida domus, venisse Pelasgos
Ductores, Graiámque ratem, sociósque receptos.
Iure pauent aliæ. sed vix noua gaudia celat
Pelides, auidúsque nouos Heroas. & arma
Vel talis vidisse cupit. iámque atria feruent
Regali strepitu, & picto discumbitur ostro.
Tum pater ire iubet natas, comitésque pudicas
Natarum subeunt quales Mæotide ripa
Cùm Scythicas rapuere domos, & capta Getarum
Mœnia suppositis epulantur Amazones armis.
Tum verò intentus vultus, ac pectora Vlysses
Prælibat visu. sed nox, illatáque fallunt
Lumina, & extemplo latuit mensura iacentis.
Et tamen erectumque genas, oculisque vagantem,
Nulláque virginei seruantem signa pudoris,
Defigit, comitique obliquo lumine monstrat.
Quod nisi præcipitem blando complexa moneret
Deidamia sinu, nudatáque pectora semper,
Exertásque manus, humerósque in veste teneret,
Et prodire toris, & poscere vina vetaret
Sæpius, & fronti crinale reponeret aurum,
Argolicis ducibus iam tunc patuisset Achilles,
Vt placata fames epulis bis térque repostis,
Rex prior alloquitur paterásque inuitat Achiuos,
Inuideo vestris (fateor) decora inclyta gentis
Argolicæ cœptis vtinam mihi fortior ætas,
Quaque fuit Dolopas cùm Scyria littora adortos,
Perdomui, fregique vadis. quæ signa triumphi
Vidistis celsas muro iam in fronte carinas.
Saltem si soboles aptam quam mittere bello
Possem, plena forent mihi gaudia. namque iuuarem.
Nunc ipsi viresque meas, & cara videtis
Pignora. quando nouos dabit hæc mihi turba nepotes?
Dixerat, & solers arrepto tempore Vlysses,
Haud spernenda cupis. quis enim non visere gentes
Innumeras, variósque duces, atque agmina regum,
Ardeat? omne simul robúrque decúsque potentis
Europæ, [4] meritos vltrò iurauit in enses.
Rura, vrbésque vacant. montes spoliauimus altos.
Omne fretum longa velorum obtexitur vmbra.
Arma patres tradunt, ruit irreuocata iuuentus.
Non aliàs vnquam tantæ data copia famæ
Fortibus, haud campo [5] maiore exercita Virtus.
Aspicit intentum vigilique hæc aure trahentem
Cùm paueant aliæ, demissáque lumina flectant.
Atque iterat Quisquis proauis, & gente superbus,
Quisquis equo iaculóque potens, qui præualet arcu,
Omnis honos illic, illic ingentia certant
Nomina. vix timidæ matres, vix agmina cessant
Virginea. hic multùm steriles damnatus in annos,
Inuisúsque deis, si quem hæc noua gloria signem
Præterit. exisset stratis, nisi prouida signo
Deidamia dato, cunctas hortata sorores
Liquisset mensas, ipsum complexa. sed hæret
Respiciens Ithacum, cœtúque nouissimus exit.
Ille quidem incepto paulum sermone remisit

1 vv. hæc sat erit 2 profatur 3 vv. dicor 4 vv. iunctos 5 vv. meliore

Pauca tamen iungens. At tu tranquillus in alta
Pace mane, carisque para connubia natis.
Quas tibi sydereis diuarum vultibus aequas
Sors dedit. ut me olim tacitum reuerentia tangit?
His decor est formae, species permixta virili.
Occurrit genitor. quid si Bacchaea ferentes
Orgia, Palladias aut circùm videris aras?
Et dabimus, si fortè nouus cunctabitur auster.
Excipiunt [1] cupidi, & tacitis spes addita votis.
Caetera dispositis Lycomedis regia curis
Tranquilla sub [2] pace siles sed longa sagaci
Nox Ithaco, lucémque cupit, somnóque grauatur.
Vix dum exorta dies, & iam comitatus Agyrta
Tydides aderat, praedictáque dona ferebat.
Nec minus egressae thalamis Scyriades ibant
Ostentare choros, promissáque sacra verendis
Hospitibus. nitet ante alias regina, comésque
Pelides. Qualis Sicula sub rupibus Aetnae
Naides Aetnaeas inter Diana, feróxque
Pallas, & Elysii lucebat sponsa tyranni.
Iámque mouent gressus, thyasis Ismenia buxus
Signa dedit, quater aera Rheae, quater Enia pulsant
Terga manu, variósque quater legere recursus.
Tunc thyrsos pariterque leuant, pariterque reponunt,
Multiplicántque [3] gradum, modò quo Curetes in actu
Quóque pij Samothraces eunt nunc obuia versa
Pectine Amazonio, modò quo citat orbe Lacaenas
Delia, plaudentésque suis intorquet Amyclis.
Tunc quoque praecipuè iam iam manifestus Achilles,
Nec seruare vices, nec iungere brachia curat.
Tunc molles gressus, tunc aspernatur amictus
Plus solito, rumpitque choros, & plurima turbat.
Sic indignantem thyrsos, acceptaque matris
Tympana, iam tristes spectabant Penthea Thebae.
Soluuntur laudata cohors, repetúntque paterna
Limina. vbi in media iamdudum sedibus aula,
Munera virgineos visus tractura locarat
Tydides: signum hospitij, pretiúmque laboris.
Hortaturque legant nec Rex placidissimus arcet.
Heu simplex, nimiumque rudis, qui callida dona,
Graiorúmque dolos, variúmque ignorat Vlyssem!
Hinc aliae, quas sexus iners, naturáque ducit
Aut teretes thyrsos, aut respondentia tentant
Tympana, gemmatis aut cingunt tempora vittis.
Arma vident, magnóque putant donata parenti.
At ferus Aeacides radiantem vt comminus orbem
Caelatum pugnis saeuis, & fortè rubentem
Bellorum maculis, acclinem & conspicit hastam,
Infremuit, torsitque genas, & fronte relicta
Surrexere comae. nusquam mandata parentis,
Nusquam occultus amor, totóque in pectore Troia est.
Vt leo, materno cùm raptus ab vbere mores
Accepit, pectique iubas, hominémque vereri
Edidicit, nullásque rudi nisi iussus in iras:
Si semel aduerso radiauit lumine ferrum,
It iurata fides, domitórque inimicus, in illum
Prima fames, timidóque pudet seruire magistro.
Vt verò accessit propiùs, luxque aemula vultum
Reddidit, & similem tandem se vidit in auro,

1 vv auidi 2 vv nocte 3 vv gradus

Horruit, erubuitque simul. Tunc acer Vlysses
Admotus lateri summissa voce, quid haeres?
Scimus ait, tu semiferi Chironis alumnus,
Tu caeli, pelagique nepos. te Dorica classis,
Te tua suspensis exspectat Graecia signis.
Ipsáque iam dubijs nutant tibi Pergama muris.
Eia age rumpe moras, sine perfida palleat Ida,
Et iuuet haec audire patrem, pudeátque dolosam
Sic pro te timuisse Thetim. iam pectus amictu
Laxabat, cum grande tuba (sic iussus Agyrtes)
Insonuit. fugiunt disiectis vndique donis,
Implorántque patrem, commotáque praelia credunt.
Illius intacto ceciderunt pectore vestes.
Iam clypeus, breuiórque manu consumitur hasta,
Mira fides, Ithacúmque humeris excedere visus,
Aetolúmque ducem. tantùm subita arma, calórque
Martius, horrenda confundit luce penates.
Immanísque gradu, ceu protinus Hectora poscens
Stat medius trepidante domo. Peleia virgo
Quaeritur. ast alia plangebat parte retectos
Deidamia dolos. cuius cùm grandia primùm
Lamenta, & notas accepit pectore voces,
Haesit, & occulto virtus infracta calore est.
Dimittit clypeum, regisque ad lumina versus,
Attonitum fatis, inopináque monstra pauentem,
Sicut erat medius Lycomedem affatur in armis.
Me tibi care pater (dubium dimitte timorem)
Me Thetis alma dedit. te pridem tanta manebat
Gloria, quaesitum Danais tu mittis Achillem.
Gratior & magno (sit fas dixisse) parente,
Et dulci Chirone mihi. sed corda parumper
Huc aduerte libens, atque has bonus accipe voces.
Te Peleus nato socerum, & Thetis hospita iungunt,
Allegántque suos vtroque à sanguine diuos.
Vnam virgineo natarum ex agmine poscunt.
Dasne? an nos humiles tibi, degeneresque videmur?
Non renuis, iunge ergo manus & concipe foedus,
Atque ignosce tuis. tacito nam cognita furto
Deidamia mihi. quis enim his obstare lacertis,
Quae potuit nostras possessa euadere flammas?
Me luere ista iube. pono arma, & reddo Pelasgis,
Et maneo. quid triste fremis? quid lumina mutas?
Iam socer es. natum ante pedes proiecit & addit
Iámque auus. immitis quoties tractabitur ensis,
Turba sumus. Tunc & Danai, per sacra, fidemque
Hospitij, blandisque precum compellat Vlysses.
Ille & si carae comperta iniuria natae,
Et Thetidis mandata mouent, prodeque veretur
Depositum tam grande deae, tamen obuius ire
Tot metuit fatis, Argiuáque bella morari.
Fac velit: ipsam illic matrem spreuisset Achilles.
Nec tamen abnueret genero se iungere tali.
Vincitur. Arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum. veniam nec protinus amens
Credit. & opposito genitorem placat Achille.
Mittitur Aemoniam, magni qui Pelea facti
Impleat, & classem, comitésque in praelia poscat.
Nec non & geminas regnator Scyrius Alnos
Deducit genero, virésque excusat Achiuis.
Tunc epulis consumpta dies, laudémque receptum
Foedus,

Fœdus, & intrepidos nox conscia iungit amantes.
Illius ante oculos noua bella, & Xanthus, & Ida,
Argolicaque rates atque hæc iam cogitat vndas,
Aurorámque timet, cara ceruice mariti
Fusa nouo, lachrymas iam soluit, & occupat artus.
Aspiciámne iterum, méque hæc in pectore ponam
Æacide? rursúsque tuos dignabere partus?
An tumidus, Teucrósque lares & capta reportans
Pergama, virgineas nolis meminisse latebras?
Quid precer? heu timeámne prius? quidue anxia mandē
Cui vix flere vacat? modò te nox vna deditque,
Inuiditque mihi. thalamis hæc tempora nostris?
Hicne est liber Hymen? ô dulcia furta, dolique,
O timor. eripitur miseræ promissus Achilles.
I, (neque enim tantos ausim reuocare paratus)
I, cautus, nec vana Thetim timuisse memento.
I felix, nostérque redi. nimis improba posco.
Iam te spectabunt lachrymis, planctúque decoræ
Troades, optabúntque tuis dare colla lacertis,
Et patriam pensare toris. aut ipsa placebit
Tyndaris, incesta nimium laudata rapina.
Ast ego vel primæ puerilis fabula culpæ
Narrabor famulis, aut dissimulata latebo.
Quin age duc comitem. cur non ego Martia tecum
Signa feram? tu pensa manu, Bacchéaque mecum
Sacra, quod infelix non credet Troia, tulisti.
Attamen hunc, quem mœsta mihi solatia linquis,
Hunc sub corde tene. saltem concede precanti
Hoc solum, pariat ne quid tibi barbara coniux,
Ne qua det indignos Thetidi captiua nepotes.
Talia dicentem non ipse immotus Achilles
Solatur, iurátque fidem, iuratáque fletu
Spondet, & ingentes famulas, captiuáque reuersus
Ilion, & Phrygiæ promittit munera gazæ.
Irrita ventosæ rapiebant verba procellæ.
Exuit implicitum tenebris humentibus orbem
Oceano prolata dies, genitórque coruscæ
Lucis adhuc hebetem vicina nocte leuabat.
Et nondum excusso rorantem lampada ponto.
Et iam punicea nodatum pectora palla,
Insignemque ipsis, quæ prima inuaserat armis
Aeaciden (quippe aura vocat, cognatáque suadent
Aequora) prospectant cuncti, iuuenémque, ducémque
Nil ausi meminisse, pauent. sic omnia visu
Mutatus redit. ceu nunquam Scyria passus
Littora, Pelæo raptus descendat ab antro.
Tunc ex more deis (ita namque monebat Vlysses)
Aequoreis, matríque litat, ductúque sub ipso
Cæruleum Regem tauro veneratur, auúmque
Nerea, vittata genitrix placata iuuenca est.
Hic spumante salo iaciens tumida exta profatur.
Paruimus genitrix, quamquam haud tolerãda iubebas,
Paruimus nimium. bella ad Troiana, ratésque
Argolicas quæsitus eo. sic orsus, & alno
Insiluit, penitúsque noto stridente propinquis
Arripitur terris: & iam ardua crescere nubes
Incipit, & Scyros longe decrescere ponto.
Turre procul summa, lachrymis comitata sororum,
Confessúmque tenens, & habentem nomina Pyrrhum
Pendebat coniux, oculísque in carbasa fixis
Ibat, & ipsa fretum, & puppem iam sola videbat.
Ille quoque obliquos dilecta ad mœnia vultus
Declinat, viduámque domum, gemitúsque relicta
Cogitat. occultus sub corde renascitur ardor,
Datque locum virtus. sensit Laertius heros
Mœrentem, & placidis aggressus flectere dictis;
Tene (inquit) magnæ vastator debite Troiæ,
Quem Danaum classes, quem diuum oracula poscunt,
Erectúmque manet reserato limine bellum,
Callida fœmineo genitrix velauit amictu?
Commisitque vllis tam grandia furta latebris?
Sperauitque fidem? nimis ô suspensa, nimísque
Mater, an hæc virtus tacita torperet in vmbra?
Quæ vix audito litui clangore refugit
Et Thetin, & comites, & quos suppresserat ignes.
Nec nostrū est quod in arma venis, sequerísque precãtes,
Venisses vltro. quem talibus occupat Heros
Æacides. longum est resides exponere causas,
Maternúmque nefas hoc excusabitur ense
Scyros, & indecores fatorum crimina cultus.
Tu potiùs dum lene fretum, Zephyrísque feruntur
Carbasa, quæ Danais tanti primordia belli,
Ede, licet iustas hinc sumere protinus iras:
Hic Ithacus paulum repetito longius orsu,
Fertur in Hectorea (si talia credimus) ora
Electus formæ certamina soluere pastor
Sollicitas tenuisse deas, nec torua Mineruæ
Ora, nec ætherei germanam regis, amico
Lumine, sed solam nimium vidisse Dionen.
Atque adeò lis ista tuis exorta sub antris
Concilio superum. dum Pelea dulce maritat
Pelion & nostris iam tunc promitteris armis.
Ira quatit victas petit exitialia iudex
Præmia. raptori faciles monstrantur Amyclæ.
Ille Phryges lucos, matris penetralia cædit
Turrigeræ, vetitásque solo procumbere pinus
Præcipitat, terrásque freto delatus Achæas
Hospitis Atridæ (pudet heu, miserésque potentis
Europæ) spoliat thalamos, Helenáque superbus
Nauigat & captos ad Pergama deuehit Argos.
Inde dato passim varias rumore per vrbes.
Vndique in exitio sibi quisque, & sponte coimus
Vltores: quis enim genialia fœdera rumpi
Capta dolo facilíque trahi connubia raptu,
Ceu pecus, armentúmque aut viles messis aceruos
Perferat: hæc etiam fortes iactura moueret.
Non tulit insidias diuum imperiosus Agenor,
Mugitúsque faces, & magno numine vectam
Quæsiit Europen, aspernatus, que Tonantem est
Vix generum. Captam & Scythico de littore prolem
Non tulit Æetes, ferróque & classe secutus
Semideos reges, & ituram in sydera puppim.
Nos Phryga semiuirum, portus, & littora circum
Argolica incesta voluantem puppe feremus?
Vsque adeò nusquā arma & equi, fretáq; inuia Graiū?
Quid si nunc aliquis patriis rapturus ab oris
Deidamian eat, patrióque à sede reuellat
Attonitam, & magni clamantem nomen Achillis?
Illius ad capulum cedunt manus, & simul ingens
Impulit ora rubor, tacuit contentus Vlysses.

VITA SILII ITALICI PER EVNDEM HERMANNVM BVSCHIVM PASIPHILVM BREVITER collecta.

SILIVM Italicum sunt qui fuisse Hispanum affirment, ex Italica vrbe Hispaniæ. Sunt alij qui per suos maiores Romanum fuisse dicant, sed generis initium traxisse ab Hispanis. In primis annis Ciceronem Romanæ ducem eloquentiæ miratus est: & quasi perfectam absolutámque eloquentiæ imaginem, sibi elegit imitandum. Causas in foro multas, nec sine prospero successu egit. Inter Centumuiros iudex sedit. Ter Consul fuit. Et in primum eius consulatum (quod lætissimum fuit faustissimúmque populo Romano) sæuissimi teterrimíque Neronis mors auspicatissime incidit. Et ex crudelissima tyrannide, orbis in libertatem vindicatus est. Hoc consulatu administrato, & sublato è vita Nerone, cœpit iam Helicona virentem, hoc est, amœnissima Musarum diuersoria celebrare, otióque poëtico, fori colluctationes strepitúsque mutare. In quo sicut ante Ciceronem in soluto illo dicendi genere quasi optimum exemplar secutus est, eminentissimum poëtam Vergilium sibi æmulandum adsciuit more maiorum, qui (vt Plinij verbis vtar) stultissimum iudicabant ad imitandum sibi non optima quæque proponere. Hæc omnia quæ hactenus de vita Silij poëtæ memorauimus, Martialis vno Epigrammate eleganter comprehendit: quod hic libuit subnectere. Est autem ex eius septimo Epigrammatum libro tale:

Perpetui nunquam moritura volumina Sili
Qui legis, & Latia carmina digna toga,
Pierios tantum vati placuisse recessus
Credis? & Aoniæ Bacchica serta comæ?
Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,
Impleuit magni quàm Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum grauis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquam bissenis ingentem fascibus annum
Rexerat, asserto qui sacer orbe fuit,
Emeritos Musis & Phœbo reddidit annos,
Próque suo celebrat nunc Helicona foro.

Quemadmodum vtrunque, Ciceronem scilicet ac Vergilium, coluit & imitatus est in foro & otio, ita & Vergilij prædium in Neapolitano habuit. Cuius tumulum etiam, teste Plinio, sanctissimè veneratus est. Et Ciceronis villam possedit, quam ipse Cicero Academiam æmulatione Atheniensis

SILII ITALICI PVNICORVM BELLORVM

LIBER PRIMVS.

ORDIOR arma, quibus cælo se gloria tollit
Aeneadum, patitúrque ferox Oenotria iura
Carthago. da musa decus memorare laborum
Antiquæ Hesperiæ, quantósque ad bella crearit,
Et quot Roma viros, sacri cum perfida pacti
Gens Cadmæa super regno certamina mouit:
Quæsitúmque diu qua tandem poneret arce
Terrarum fortuna caput. ter Marte sinistro
Iuratúmque Ioui fœdus, conuentáque patrum
Sidonij fregere duces: atque impius ensis
Ter placidam suasit temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello, excidiúmque vicissim
Molitæ gentes: propiúsque fuere periclo
Queis superare datum. reserauit Dardanias arces
Ductor Agenoreus: obsessa palatia vallo
Pœnorum, ac muris defendit Roma salutem.
Tantarum causas irarum, odiúmque perenni
Seruatum studio, & mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi, superásque recludere mentes.
Iámque adeo magni repetam primordia motus.
Pygmaleoneis quondam per cærula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatalis Dido Libyes appellitur oris:
Tum pretio mercata solum, noua mœnia ponit
Cingere qua secto permissum littora tauro.
Hic Iuno ante Argos (sic credidit alta vetustas)
Ante Agamemnoniam gratissima tecta Mycenen
Optauit profugis æternam condere sedem.
Verum vbi magnanimis Romam caput vrbibus altis
Exerere, ac missas etiam trans æquora classes
Totum signa videt victricia ferre per orbem,
Iam propius metuens, bellandi corda furore
Phœnicum extimulat: sed enim conamine primo
Contusa pugnæ, fractísque in gurgite cœptis
Sicanio Libyes, iterum instaurata capessens
Arma remolitur: dux agmina sufficit vnus
Turbanti terras, pontúmque mouere paranti.
Iamque dea cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal: hunc audet solum componere fatis.
Sanguineo cum læta viro, atque in regna Latini
Turbine mox sæuo venientum haud inscia cladum,
Intulerit Latio spreta me Troius, inquit,
Exul Dardaniam? & bis numina capta penates?
Sceptráque fundarit victor Lauinia Teucrus?
Dum Romana tua Ticine cadauera ripa
Non capiant: similíque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia & stipantibus armis:
Corporibúsque virûm retro fluat, ac sua largo
Stagna reformidet Thrasimenus turbida tabo?
Dum Cannas tumulum Hesperiæ, campúmque cruore
Ausonio mersum, sublimis Iapyga cernam?
Téque vadis dubium coeuntibus Aufide ripis
Per clypeos, galeasque virûm, cæsósque per artus
Vix iter Adriaci rumpentem ad littora ponti?
Hæc ait: ac iuuenem facta ad Mauortia flammat.
Ingenio motus auidus, fideique sinister
Is fuit, exuberans astu: sed deuius æqui.
Armato nullus diuûm pudor: improba virtus,
Et pacis despectus honos: penitúsque medullis
Sanguinis humani flagrat sitis: insuper annis
Flore virens, auet Ægates abolere parentum
Dedecus, ac Siculo demergere fœdera ponto.
Dat mentem Iuno, ac laudum spe corda fatigat.
Iámque aut nocturno penetrat Capitolia visu,
Aut rapidis fertur per summas passibus Alpes.
Sæpe etiam famuli turbato ad lumina somno
Expauere trucem per vasta silentia vocem,
Ac largo sudore virum inuenere futuras
Miscentem pugnas, & inania bella gerentem.
Hanc rabiem in fines Italûm, Saturniáque arua
Addiderat quondam puero patrius furor, ortus
Sarrana prisci Barca de gente: vetustos
A Belo numerabat auos, namque orba marito
Cum fugeret Dido famulam Tyron, impia dexi
Belidæ iuuenis vitauerat arma tyranni,
Et se participem casus sociarat in omnes.
Nobilis hoc ortu, & dextra spectatus Amilcar,
Vt fari primámque datum distinguere linguam,
Hannibalis vocem, solers nutrire furores,
Romanum seuit puerili in pectore bellum.
Vrbe fuit media sacrum genitricis Elisæ
Manibus, & patria Tyriis formidine cultum,
Quod taxi circum, & piceæ squalentibus vmbris
Abdiderant, cæloque arcebant lumine templum.
Hoc sese (vt perhibent) curis mortalibus olim
Exuerat regina loco. stant marmore mœsta
Effigies, Belúsque parens, omnísque nepotum
A Belo series: stat gloria Gentis Agenor,
Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.
Ipsa sedet tandem æternum coniuncta Sychæo:
Ante pedes ensis Phrygius iacet: ordine centum
Stant aræ cælique deis, Ereboque potenti.
Hic crine effuso, atque Ennæa numina diua,
Atque Acheronta vocat stygia cum veste sacerdos.
Immugit tellus, rumpitque horrenda per vmbras
Sibila: inaccensis flagrant altaribus ignes.
Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti, vultúsque in marmore sudat Elisæ.
Hannibal hæc patrio iussu ad penetralia fertur.

Ingressique habitus, atque ora explorat Amilcar.
Non ille euantis Massylæ pallet iras,
Non diros templi ritus, aspersáque tabo
Limina, & audito surgentes carmine flammas.
Olli permulcens genitor caput, oscula libat,
Attollitque animos hortando, & talibus implet.
Gens recidiua Phrygum Cadmæa stirpis alumnos
Fœderibus non æqua premit: si fata negarint
Dedecus id patriæ nostra depellere dextra,
Hæc tua sit laus nate velis: age concipe bella
Latura exitium Laurentibus: horreat ortus
Iam pubes tyrrhena tuos, partúsque recusent
Te surgente puer Latiæ producere matres.
His acuit stimulis, subicitque haud mollia dictis:
Romanos terra atque vndis, vbi competet ætas,
Ferro, ignique sequar, Rhœteaque fata reuoluam.
Non Superi mihi, non Martem cohibentia pacta,
Non celsæ obstiterint alpes, Tarpeiáque saxa.
Hanc mentem iuro nostri per numina Martis,
Per manes regina tuos. tum nigra triformi
Hostia mactatur diuæ, raptimque recludit
Spirantes artus poscens responsa sacerdos,
Ac fugientem animam properatis consulit extis.
Ast vbi quæsitas artis de more vetusto
Intrauit mentes superûm sic deinde profatur.
Ætolos late consternit milite campos,
Idæóque lacus flagrantes sanguine cerno:
Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit,
C[illegible] ut aerio pendent tua vertice castra:
Iámque iugis agmen rapitur, trepidantia fumant
Mœnia, & Hesperio tellus porrecta sub axe
Sidoniis lucet flammis. fluit ecce cruentus
Eridanus, iacet ore truci super arma, virósque,
Tertia qui tulerit sublimis opima tonanti.
Heu quænam subitis horrescit turbida nimbis
Tempestas, ruptóque polo micat igneus æther:
Magna parant superi, tonat alti regia cæli,
Bellantémque Iouem cerno. venientia fata
Scire vltra vetuit Iuno. fibræque repente
Conticuere: latent casus, longique labores.
Sic clausum linquens arcano pectore bellum,
Atq; hominum finem Gades, Calpémque secutus,
Dum fert Herculeis Garamantica signa columnis
Occumbit sæuo Tyrius certamine ductor.
Interea rerum Hasdrubali traduntur habenæ:
Occidui qui solis opes, & vulgus Iberum,
Bæticolásque viros spatiis agitabat iniquis.
Tristia corda ducis, simul immedicabiles iræ,
Et fructus regni feritas, erat asper amore
Sanguinis, & metui demens credebat honorem.
Nec nota docilis pœna satiare furores,
Ore excellentem, & spectatum fortibus ausis
Antiqua de stirpe Tagum, superúmque, hominúmque
Immemor, erecto suffixum robore mœstis
Ostentabat ouans populis sine funere regem.
Auriferi Tagus adiecto cognomine fontis,
Pérque antra, & ripas Nymphis vlulatus Ibeiis.
Mœonium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna sibi, nec qui riguo perfunditur auro
Campum, atque illatis Hermi flauescit arenis.
Primus inire manu, postremus ponere Martem.
Cum rapidum effusis ageret sublimis habenis
Quadrupedem, non ense virum, non eminus hasta
Sistere erat: volitabat ouans, aciésque per ambas
Iam Tagus auratis agnoscebatur in armis.
Quem postquam diro suspensum robore vidit
Deformem, lateri famulus clam corripit ensem
Dilectum domino, pernix irrumpit in aulam,
Atque immite ferit geminato vulnere pectus.
At Pœnus succensi ira, turbatáque luctu,
Et sæuis gens læta ruunt, tormentáque portant.
Non ignes, candénsque calybs, non verbera passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificésve manus, penitúsve infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Cessauere: ferum visu, dictúque: per artem
Sæuitiæ, extenti quantum tormenta iubebant
Creuerunt artus, atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris.
Mens intacta manet, superat, ridétque dolores:
Spectantis similis, fessósque labore ministros
Increpitat, dominique crucem clamore reposcit.
Hæc inter spretæ miseranda piacula pœnæ,
Erepto trepidus ductore exercitus, vna
Hannibalem voce, atque alacri certamine poscit.
Huic studia accendit patria virtutis imago,
Huic fama in populos iurati dedita belli,
Huic virides ausis animi, feruórque decorus,
Atque armata dolis mens & vis insita fandi.
Primi ductorem Libyci clamore salutant:
Mox & Pyrenes populi & bellator Iberus.
Continuóque ferox oritur fiducia mentis
Cessisse imperio tantum terræque, marisque
Æolius candens austris, & lampade Phœbi
Æstifero Libye torquetur subdita Cancro,
Aut ingens Asiæ latus, aut pars tertia terris.
Terminus huic roseos amnis Lageus ad ortus
Septeno impellens tumefactum gurgite pontum.
At qua diuersas clementior aspicit Arctos
Herculeo dirimente freto, diducta propinquis
Europes videt arua iugis: vltra obsidet æquor:
Nec patitur nomen proferri longius Atlas.
Atlas subducto tracturus vertice cælum.
Sidera nubiferum fulcit caput, æthereásque
Erigit æternum compages ardua ceruix:
Canet barba gelu, frontémque immanibus vmbris
Pinea sylua premit, vastant caua tempora venti,
Nimbosóque ruunt spumantia flumina rictu.
Tum geminæ laterum fauces maria alta fatigant:
Atque vbi fessus equos Titan immersit anhelos,
Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
Sed quà se campis squalentibus Africa tendit
Serpentum largo coquitur fœcunda veneno.
Felix quà pingues mitis plaga temperat agros,
Nec Cerere Ennæa, Phario nec victa colono.
Hic passim exultant Numidæ gens inscia freni:
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis:
Altrix bellorum, bellatorúmque virorum
Tellus, nec fidens nudo sine fraudibus ensi.

Altera

Altera complebant Hispana castra cohortes
Auxilia Europæ genitorum parta tropheis.
Martius huc sonipes campos hinnitibus implet,
Huic iuga cornipedes erecti bellica raptant:
Non Eleus eat campo feruentior axis.
Prodiga gens animæ & properare facillima mortem.
Namque ubi transcendit florentes viribus annos,
Impatiens æui spernit nouisse senectam,
Et fati modus in dextra est. hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine venæ,
Atque atros calybis fœtus humus horrida nutrit.
Sed scelerum causas aperit deus. Astur auarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.
Hinc certant Pactole tibi Duriúsque, Tagúsque,
Quique super Graios lucentes voluit arenas
Inferna populis referens obliuia Lethes.
Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho,
Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.
Hæc postquam Tyrio gentes cessere tyranno,
Utque datis rerum frenis nunc arte paterna
Consiliare viros, armis consulta Senatus
Vertere nunc denis: primus sumpsisse laborem,
Primus iter carpsisse pedes, partémque subire
Si valli festinet opus, nec cætera segnis
Quæcunque ad laudem stimulant, somnúmque negabat
Natura, noctémque vigil ducebat in armis:
Interdum proiectus humi, turbaque Libyssæ
Insignis sagulo durus certare manipli:
Celsus & in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum: tum vertice nudo
Excipere insanos imbres, cæloque ruinas.
Spectarunt Pœni, tremuitque exercitus Astur,
Torquentum cum tela Iouem, permixtaque nimbis
Fulmina, & excussos ventorum ex flatibus ignes
Turbato transiret equo: nec puluere fessum
Agminis ardenti labefecit Sirius astro.
Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit,
Candentique globo medius coquit æthera feruor,
Fœmineum putat inuenta iacuisse sub umbra:
Exercétque sitim & spectato fonte recedit.
Idem correptis sternacem ad prælia frenis
Frangere equum, & famam lethalis amare lacerti:
Ignotísque amnes tranare sonantia saxa,
Gaudet & aduersa populos accessere ripa.
Idem expugnatis primus stetit aggere muri:
Et quoties campo rapidus fera prælia miscet
Quà spargit ferrum latus rubet æquore limes.
Ergo instat fatis, & rumpere fœdera certus.
Quis datur interea Romam comprendere bello
Gaudet, & extremis pulsat Capitolia terris.
Prima Saguntinas turbarunt classica portas,
Belláque sumpta viro belli maioris amore.
Haud procul Herculei tollunt se littore muri
Clementer crescente iugo, quis nobile nomen
Conditus excelso sacrauit colle Zazynthus.
Hic comes Alcidæ remeabat in agmine Thebas
Geryone exstincto, caléque ea fata ferebat.
Tres animas namq; id monstrum, tres corpore dextras
Armarat, ternáque caput ceruice gerebat.
Haud alium vidit tellus cui ponere finem
Non posset mors una viro, duræque sorores
Tertia bis rupto torquerent stamina filo.
Hic spolia ostentabat ouans, captiuaque victor
Armenta ad fontes medio feruore vocabat,
Cum tumidas fauces accensis sole veneris
Caicatus rupit lethali vulnere se pens:
Inachiumque virum terra prostrauit Iberis.
Mox profugi ducente Notho aduertere coloni,
Insula quos genuit Graio circunflua ponto
Atque auxit quondam Laertia regna Zazynthus.
Firmauit tenues ortus mox Daunia pubes
Sedis inops, misit largo quam dites alumno
Magnanimus regnata viris nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto seruata, decúsque
Maiorum & Pœnus postquam imperitare negatur
Admouet abrupto flagrantia fœdere ductor
Sidonius castra, & latas quærit agmine causas.
Ipse caput quassans circumlustrauit anhelo
Muros sæuus equo, mensusque parentia tecta
Pandere iamdudum portas, & cedere vallo
Imperat & longe clausis sua fœdera, longe
Ausoniam fore, nec veniæ spem Marte subactis:
Scita patrum, & leges, & iura, fidémque deósque
In dextra nunc esse sua: verba ocyus acer
Intorto sancit iaculo, figitque per arma
Stantem pro muro, & motantem membra Vaicum.
Concidit inflicto medius per viscera telo:
Effusisque simul prærupto ex aggere membris
Victori moriens tepefactam rettulit hastam.
At multo ducis exemplum clamore sequuti
Inuoluunt astra telorum mœnia nube.
Clara nec in numero virtus latet, obuia quisque
Ora duci portans, ceu solus bella capessat.
Hic crebram fundit baleari verbere glandem,
Térque leui ducta circum caput altus habena
Permissi in ventis abscondit in aere telum.
Hic valide librat stridentia saxa lacerto,
Huic impulsa leui torquetur lancea nodo.
Ante omnes ductor patriis insignis in armis
Nunc picea iactat fumantem lampada flamma,
Nunc sude, nunc iaculo, nunc saxis impiger instat.
Aut hydro imbutas bis noxia tela sagittas
Contendit neruo, atque insultat fraude pharetræ.
Dacus vt armiferis Getica telluris in oris
Spicula quæ patrio gaudens acuisse veneno
Fundit apud ripas inopina binominis Istri.
Cura subit collem turrita cingere fronte,
Castellóque vrbem circumuallare frequenti.
Heu prisci numen populis, at nunc sine solo
In terris iam nota fides. stat dura iuuentus,
Ereptamque fugam & claudi videt aggere muros.
Sed dignam Ausonia mortem putat esse, Saguntum
Seruata cecidisse fide. vimque acrius omnes
Intendunt vires adductis stridula neruis
Phocaus effundit vastos balista molares:
Atque eadem ingentis mutato pondere telo
Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.
Alternus resonat clangor. certamine tanto

Conseruare acies, veluti circundata vallo
Roma foret: clamatque super tot millia gentes
Inter tela sat est, iam capto stamus in hoste.
Nunc pudet? ceptis pudet omneis. en bona virtus,
Primitiae que ducis, talin' implere paramus
Italiam fama? tales praemittere pugnas?
Accensae exultant mentes, haustusque medullis
Hannibal exagitat, stimulatque sequentia bella.
Inuadunt manibus vallum, caesasque relinquunt
Deiecti muris dextras: subit arduus agger,
Imponitque globos pugnantum desuper urbi.
Arma intus clausus ac portis arcent hostem
Libraris multa consueta phalarica dextra.
Horrendum visu, robur, celsisque niuosa
Pyrenes trabs lecta iugis, cui plurima cuspis
Vix muris toleranda lues: sed caetera pingui
Vncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.
Fulminis hac ritu summis e moenibus arcis
Excita, sulcatum tremula secat aera flamma.
Qualis sanguineo praestringit lumina crine
Ad terram caelo decurrens ignea lampas.
Haec ictu rapido pugnantum saepe per auras
Attonito ductore tulit fumantia membra.
Haec vasta lateri turris cum turbine fixa,
Dum penitus pluteis Vulcanum exercet adesis,
Arma, virosque simul pressit flagrante ruina.
Tandem condensis acta testudinis armis
Subducto Poeni vallo, caecaque latebra,
Pandunt prolapsam suffossis moenibus urbem.
Terribilem in sonitum procumbens aggere victo
Herculeus labor, atque immania saxa reuoluens,
Mugitum ingentem caelo dedit. Alpibus altis
Aeriae rupes scopulorum mole reuulsa
Haud aliter scindunt resonanti fragmine montem.
Surgebat cumulo certantum prorutus agger,
Obstabatque iacens vallum, ne protinus instent
Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.
Emicat ante omneis primaeuo flore iuuenta
Insignis Rutulo Murrus de sanguine: at idem
Matre Saguntina Graius, geminoque parente
Dulichios Italis miscebat prole nepotes.
Hic magno socios Vardum clamore vocantem
Qua corpus loricam inter, galeamque patescit
Conantis motus speculatus cuspide sistit,
Prostratumque premens telo, voce insuper vrget:
Fallax Poene iaces: certe Capitolia primus
Scandebas victor: quae tanta licentia voti?
Nunc Stygio fer bella Ioui. tum feruidus hastam
Aduersi torquens defigit in inguine Iberi,
Oraque dum alte et iam singultantia letho.
Hac iter est, inquit, vobis ad moenia Romae.
O metuenda manus: sic quo properatis eundum.
Mox instaurantis pugnam circumsilit arma,
Et rapto nudum clypeo latus haurit Iberi.
Diues agri, diues pecoris famaque negatis
Bella seru arcu, iaculoque agitabat Iberus.
Felix heu nemorum, et vitae laudandus opacae,
Si sua per patrios tenuisset spicula saltus.
Hunc miseratus adest infesto vulnere Ladmus.
Cui saeuum arridens, narrabis Amilcaris umbris
Hanc, inquit, dextram, quae iam post vulnera vulgi
Hannibalem vobis comitem dabit: et ferit alte
Insurgens gladio cristata cassidis aera,
Perque ipsum tegmen crepitantia dissipat ossa.
Tum frontem Cremetes intonsam vibrante capillo
Saepius et horrentes effingens crine galeros:
Tum Masulus, crudaque virens ad bella senecta
Harcalo, non paruus foetas mulcere leaenas,
Flumineaque vrna caelatus Bragada parmam,
Et vasta Nasamon Syrtis populator Hyempsal
Audax in fluctu laceras raptare carinas,
Vna omnes dextraque cadunt, ritaque perempti.
Necnon serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graues sopire chelydros,
Ac dubiam admoto sobolem explorare ceraste.
Tu quoque fatidicis Garamantice accola lucis
Insignis flexo galeam per tempora cornu,
Heu frustra reditum sortes tibi saepe loquutas.
Mens tumque Iouem increpitans occumbis Hyarba.
Et iam corporibus cumulatus creuerat agger,
Perfusaeque atra fumabat caede ruinae.
Tum ductorem auido clamore in praelia poscit.
Fulmineus ceu Spartanis latratibus actus,
Cum syluam occursu venantum perdidit, hirto
Horrescit saeuus dorso, et postrema capessit
Praelia, candentem mandens aper ore cruorem:
Iamque gemens geminum contra venabula torquet.
At parte ex alia, qua se insperata iuuentus
Extulerat portis, ceu spicula nulla, manusque
Vim ferre, exitiumve queant, permixtus utrisque
Hannibal agminibus passim furit, et quatit ensem,
Cantato nuper senior quem fecerat igni
Littore ab Hesperidum missus: qui carmine pollens
Fidebat magica ferrum crudescere lingua.
Quantus Bistoniis late Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telumque coruscans
Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella
Cornipedum afflatu domat, et stridoribus axis.
Iamque Hosium, Rutulumque Pholum, ingentemque Metiscum
Iam Lygdum, Diriumque simul, flauumque Galesum,
Et geminos Chronum atque Gyam demiserat umbris.
Daunum etiam grata quo non spectatior alter
Voce mouere fora, atque orando fingere mentes,
Nec legum custos solertior, aspera telis
Dicta admiscentem quae non te Poene paterna
Huc adigunt furiae: non haec Sidonia tecta
Foeminea fabricata manu, pretiove parata,
Exulibusve datum dimensis littus arenis.
Fundamenta deum, Romanaque foedera cernis.
Ast illum toto iactantem talia campo
Ingenti raptum nisu, medioque virorum
Auulsum inter tela globo, et post terga reuinctum
Hannibal ad poenam lenta mandauerat ira,
Increpitansque suos inferri signa iubebat:
Perque ipsos caedis cumulos stragemque iacentum
Monstrabat furibundus iter, cunctosque ciebat
Nomine, et in praedas stantem dabat improbus urbem.
Sed postquam e trepidis allatum feruere partem

Diuersam

Diuersum Marte infausto, Murroque secundos
Hunc superos tribuisse diem, ruit ocyus amens
Lymphato cursu, atque ingentes deserit actus:
Lethiferumque micant fulgentes vertice cristæ.
Crine vt flammifero terret fera regna cometes
Sanguineum spargens ignem, vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & sæua luce coruscum
Scintillat sidus, terrisque extrema minatur.
Præcipiti dant tela viam, dant signa, vtrinque,
Atque ambæ trepidant acies: iacit igneum hastæ
Dirum lumen apex, ac late fulgurat vmbo.
Qualis vbi Aegæo surgente ad sidera ponto
Per longum vasto Corus cum murmure fluctus
Suspensum in terras portat mare, frigida nautis
Corda tremunt: sonat ille procul flatuque tumescens
Curuatus pauidas transmittit Cycladas vndas.
Non cuncta è muris vnum incessentia tela,
Fumantésque ante ora faces, non saxa per artem
Tormentis excussa tenent: vt tegmina primum
Fulgentis galeæ conspexit, & arma cruento
Inter solem auro rutilantia, turbidus infit:
En, qui res libycas, inceptáque tanta retardet
Romanus Murrus belli mora, fœdera saxo
Iam noscas quid vana queant, & vester Iberus.
Ferto æquum, castámque fidem, seruatáque iura.
Deceptos mihi linque deos. cui talia Murrus:
Exoptatus ades: mens olim prælia poscit,
Spéque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
Præmia, & Italiam tellure inquire sub ima:
Longum in Dardanios fines iter, atque niualem
Pyrenen, Alpesque tibi mea dextera donat.
Hæc inter cernens subeuntem comminus hostem,
Præruptúmque loci, fidum sibi corripit ingens
Aggere conuulso saxum, & nitentis in ora
Deuoluit pronóque silex ruit incitus ictu.
Subsedit duro concussus fragmine muri.
Tum pudor accendit mentem, nec conscia fallit
Virtus pressa loco, frendens luctatur, & ægro
Scandit in aduersum per saxa minantia nixu.
Sed postquam propius vicino lumine fulsit,
Et tota se mole tulit, velut incita clausum
Agmina Pœnorum cingant, & cuncta pauentem
Castra premant, lato Murrus caligat in hoste.
Mille simul dextra, densúsque micare videtur
Ensis, & innumera nutare in casside cristæ.
Conclamant vtrinque acies, ceu tota Saguntos
Igne micet: trahit instante languentia letho
Membra pauens Murrus, supremáque vota capessit.
Conditor Alcide, cuius vestigia sacra
Incolimus, terra minitantem auerte procellam
Si tua non segni defenso mœnia dextra.
Dúmque orat, celóque attollit lumina supplex.
Cerne, ait, an nostris longe Tirynthius ausis
Iustius assuerit, ne displicet æmula virtus,
Haud me dissimilem Alcide primoribus annis
Agnosces: mitte tua: fer numen amicum,
Et Troiæ quondam primis memorate ruinis.
Dexter ades Phrygiæ delectis stirpis alumnos.
Sic Pœnus, pressumque ira simul exigit ensem
Qua capulo statuere moræ: teloque relato
Horrida labenti perfunditur arma cruore.
Ilicet ingenti casu turbata iuuentus
Procurrit: nota arma viri, corpusque superbo
Victori spoliare negant: coit acta vicissim
Hortando manus, & glomerata mole feruntur.
Hinc saxo galea: hinc clypeus sonat æreus hastis,
Incessunt sudibus, libratáque pondera plumbi
Certatim iaciunt: decisa in vertice crista,
Direptúmque decus nutantum in cæde iubarum.
Iámque agitur largus per membra fluentia sudor,
Et stant loricæ squamis, horrentia tela:
Nec requies, tegménue datur mutare sub ictu:
Genua labant, fessíque humeris gestamina laxant.
Tum creber, penitusque trahens suspiria sicco
Fumat ab ore vapor, nisuque elisus anhelo
Auditur gemitus, fractúmque in casside murmur.
Mente aduersa domat suadetque nitescere duris
Virtutem, & decoris pretio discrimina pensat.
Hic subitus scisso densa inter nubila cælo
Erupit quatiens terram fragor & super ipsas
Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas.
Inde inter nubes ventorum turbine cæco
Vltrix iniusti vibrauit lancea belli,
Ac femore aduerso librata cuspide sedit.
Tarpeia rupes, superisque habitabile saxum,
Et vos virgineæ lucentes semper in ara
Laomedonteæ Troiana altaria flammæ,
Heu quantum vobis fallacis imagine teli
Promisere Dei: propius si pressa furenti
Hasta foret clausæ starent mortalibus Alpes.
Nec Thrasimene tuis nunc Allia cederet vndis.
Sed Iuno aspectans Pyrenes vertice celsæ
Vana rudimenta & primos in Marte calores,
Inualidam duris euellit ab ossibus hastam.
Ille tegit clypeo fusum per membra cruorem,
Tardaque paulatim, & dubio vestigia nisu
Alternata trahens, auersus ab aggere cedit.
Nox tandem optatis terras, pontumque tenebris
Condidit, & pugnas erepta luce diremit.
At dura inuigilant mentes, molemque reponunt
Noctis opus: clausos acuunt extrema pericli,
Et fractis rebus violentior vltima virtus.
Hinc pueri, inualidique senes, hinc fœmina ferre
Certat opem, in dubiis miserando vana labori,
Saxáque manantis subuectat vulnere miles.
Iam patribus, clarisque senum sua munia curæ.
Concurrunt, lectósque viros hortantur, & orant
Defessis subeant rebus, reuocéntque Sagunthos
Sidonias flammas: nunc ite, impellite puppim;
Saucia dum castris clausa est fera tempore Martis
Vtendum est rapto, & grassandum ad clara periclis.
Ite citi, deflete fidem, muróque ruenteis,
Antiquáque domo meliora accersite fata.
Mandatis summa est: dum stat remeate Sagunthos.
Ast illi celerant qua proxima littora gressum,
Et fugiunt tumido per spumea cærula velo.
Pellebat somnos Tithoni roscida coniux,
Ac rutilus primis sonipes hinnitibus altos
Afflarat montes, rejectasque mouebat habenas.
Iam celsa è muris extructa mole iuuentus

Clausam nocturnis ostentat turribus urbem.
Rerum omnes pendent actus, & milite mœsto
Laxata obsidio, ac pugnandi substitit ardor,
Inque ducem versa tanto in discrimine curæ.
Interea Rutuli longinqua per æquora vectis
Herculeis ponto cœpere existere colles,
Et nebulosa iugis attollere saxa Monœci.
Thracius hos Boreas scopulos immitia regna
Solus habet, semperque rigens nunc littora pulsat,
Nunc ipsas alis frangit stridentibus Alpes:
Atque ubi se terris glaciali fundit ab Arcto,
Haud ulli contra fiducia surgere ventio.
Vorticibus torquet rapidis mare, fractáque anhelant
Æquora, & invecto conduntur gurgite montes:
Iámque volans Rhenū, Rhodanúmque in nubila tollit.
Hunc postquam Boreæ durum evasere furorem,
Alternos mœsti casus, bellique, marisque,
Et dubium rerum eventum sermone volutant.
O patria, ô fides domus inclyta: quo tua nunc sunt
Fata loco: sacræ ne manent in collibus arces?
An cinis, heu Superi, tanto de nomine restat?
Ferte leves auras, flatúsque ciete secundos,
Si nondum insultat templorum protinus ignis
Culminibus, Latiæque valent succurrere classes.
Talibus illachrymant noctémque, diémque querelis,
Donec Laurentes puppis defertur ad oras:
Quis pater acceptis Aniensis dulcior undis
In pontum flavo descendit gurgite Tybris.
Hinc consanguinea subeunt iam mœnia Romæ.
Concilium vocat Augustum, castíque beatos
Paupertate patres, ac nomina parta triumphis
Consul: & æquantem superos virtute Senatum?
Facta animosa viros, & recti sacra cupido
Attollunt, hirtæque comæ, neglectáque mensa,
Dexteráque à curuo capulo non segnis aratris,
Exiguo faciles, & opum non indigna corda,
Ad parvos curru remeabant sæpe penates.
In foribus sacris, primóque in limine templi
Captivi currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum ducibus, sævæque in Marte secures,
Perfossi clypei, & servantia tela cruorem,
Claustráque portarum pendent, hic punica bella
Egathis cernas, fusáque per æquora classe
Exactam ponto Libyen testantia rostra:
Hic galea Senonum, pensatique improbus auri
Arbiter ensis inest, gallisque ex arce fugatis
Arma revertentis pompa gestata Camilli:
Hic spolia Æacidæ, hic Epyrotica signa,
Et Ligurum horrentesque comæ, parmæque relatæ
Hispana de gente rudes, alpináque gesa.
Sed postquam clades patefecit, & horrida bella
Orantum squalor, præsensque astare Sagunthi
Ante oculos visa est extrema precantis imago:
Tum senior mœsto Sycoris sic incipit ore.
Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur
Marte satam populi ferro parere coacti:
Ne crede immensos leuia ob discrimina pontum.
Vidimus obsessam patriam, muròsque trementes:
Et quem insana freta, aut cœtus genuere ferarum
Vidimus Hannibalem procul hic à mœnibus oro
Arcete ò Superi, nostróque in Marte tenete
Fatifera iuvenem dextra qua mole sonantes
Conicit ille trabes! & quantus crescit in armis
Trans iuga Pyrenes! medium indignatus Iberum
Excivit Calpen, & mersos Syrtis arenis
Molitur populos, maioráque mœnia quærit.
Spumeus hic medio qui surgit ab æquore fluctus
Si prohibere piget, vestras effringet in urbes.
An tanti pretium motus, ruptique per enses
Fœderis, hoc iuvenis iurata in bella menti
Creditis ut statuat superata iura Sagunthe?
Ocyus ite viri, & nascentem extinguite flammam:
Ne sera redeant post acta pericula curæ.
Quanquam ò si nullus terror, non obruta iam nunc
Semina fumarent belli: vestra ne Sagunthe
Spernendum consanguineam protendere dextram?
Omnis Iber rapidis omnis fera Gallia turmis,
Omnis ab æstifero sitiens Libys imminet axe.
Vos per culta diu Rutulæ primordia gentis,
Laurentémque larem, & genitricis pignora Troiæ
Conservate pios, qui permutare coacti
Acrysioneis Tirynthia culmina muris.
Vos etiam tandem Siculi contra arma tyranni
Invisse egregium: vos & Campana tueri
Mœnia, depulso Samnitum robore dignum
Sygeu duxistis avus: vetus incola Dauni
Testor vos fontes, & stagna arcana Numici.
Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem
Sacra, domúmque ferens, & avi penetralia Turni
Vltra Pyrenem Laurentia nomina vexit.
Cur ut decisa, atque avulsa è corpore membra
Despiciar, vesterque luat cur fœdera sanguis?
Tandem ut finita voces (miserabile visu)
Affigunt proni squalentia corpora terræ.
Inde agitant consulta patres: curásque fatigant.
Lentulus ut cernens accensa tecta Sagunthi,
Poscendum pœna iuvenem, celerique negantis
Exuri bello Carthaginis arva iubebat.
Ast Fabius cauta speculator mente futuri,
Nec latus dubiis, passimque lacessere Martem,
Et melior clauso bellum producere ferro,
Prima super tantis rebus pensanda: ducisne
Cœperit arma furor, patres an signa moveri
Censuerint: mittique viros qui exacta reportent.
Providus hæc, rato vatis fundebat ab alto
Pectore præmeditans Fabius surgentia bella.
Vt sæpe è celsa grandævus puppe magister
Prospiciens signis venturum in carbasa Corum,
Summo iam dudum substringit lintea malo.
Sed lachrymæ, atque ira mixtus dolor impulit omnis
Præcipitare latens fatum: lectique senatu,
Qui ductorem adeant: si perstet surdus in armis
Pactorum, vertant inde ad Carthaginis arces:
Nec dominis oblitus indicere bella morentur.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN II. LIB.

¶ Hannibal vt cernit Latiam per cœrula velis
Aduentare ratem, & mandata afferre Senatus:
Obstrepere Ausonijs lituos iubet: ocyus illi
Ad muros vertunt iter infelicis Elisæ.
Adiuuat arma Libys, Garamantum prædita sceptro
Hasbyte: hanc Teron claua deturbat ab alto
Bellantem curru: Tyrius quem ductor ouantem
Virginis extinctæ spolijs, præturbidus ira
Occupat, & letho damnat mittitque vicissim.
Interea libycis indicit bella prophanis
Cum socio Fabius. clypeum fuluo ære micantem
Callaici donant Regi: delapsa Saguntum
Alma fides, populi penetrando pectora firmat.
Qui se mox sæuo per flammas eximit hoste.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER II.

Oerulei prouecta vadis iam Dardana puppis
Tristia magnanimi portabat iussa Senatus,
Primorésque patrum. Fabius Tirynthia proles
Ter centum memorabat auos, quos turbine Martis
Abstulit vna dies, cum fors non æqua laboris,
Patritio Cremera maculauit sanguine ripas.
Huic comes æquato sociauit munere curas
Publicola, ingentis Volesi spartana propago.
Is cultam referens insigni nomine plebem,
Ausonios atauo ducebat consule fasces.
Hos vt depositis portum contingere velis
Allatum Hannibali, consultaque ferre Senatus,
Iam medio seram bello poscentia pacem,
Ductorisque simul conceptas fœdere pœnas,
Ocyus armatas passim per littora turmas
Ostentare iubet minitantia signa, recénsque
Perfusos clypeos, & tela rubentia cæde.
Haud dictis nunc esse locum, strepere omnia clamat
Tyrrhena clangore tubæ, gemitúque cadentum.
Dum detur, relegant pontum, neu se addere classis
Festinent: notum quid cæde calentibus armis,
Quantum ira liceat, motisve quid audeat ensis.
Sic ducis affatu per inhospita littora pulsi,
Conuerso Tyrios petierunt remige patres.
Hic alto Pœnus fundentem vela carinam
Insequitur, verbis acuens trepidantia castra.
Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis?
Heu cæcæ mentes, tumefactáque corda secundis.
Armatum Hannibalem pœnæ petit impia tellus.
Ne deposce, adero: dabitur tibi copia nostri
Ante expectatum: portisque, focisque timebis
Quæ nunc externos defendis Roma penates.
Tarpeios iterum scopulos, præruptáque saxa
Scandatis licet, & celsam migretis in arcem,
Nullo iam capti vitam pensabitis auro.
Incensi dictis animi, & furor additus armis.
Conditur extemplo telorum nubibus æther,
Et densa resonant saxorum grandine turres.
Ardor agit prouecta queas dum cernere muros,
Inque oculis profuga Martem exercere carina.
Ipse autem incensas promissa piacula turmas
Flagitat insignis nudato vulnere ductor:
Ac repetens questus furibundo personat ore.
Poscimur ò socij, Fabiusque è puppe catenas
Ostentat, dominique vocat nos ira Senatus.
Si tædet cœpti, culpandáve mouimus arma,
Ausoniam ponto propere reuocate carinam.
Nil moror: en vincla lacerandam tradite dextra.
Nam cur Eois deductus origine Beli
Tot Libyæ populis, tot circumfusus Iberis
Seruitium perferre negem? Rhœteius imò
Imperet æternum, & populis, sedisque propaget
Signa ferox: nos iussa virûm nutusque tremamus.
Effundunt gemitus, atque omnia tristia vertunt
In stirpem Æneadum, ac stimulant clamoribus iras.
Distinctos inter Libycos, populósque bilingues
Marmaricis audax in bella Oenotria signis
Venerat Hasbyte proles Garamantis Hyarbæ.
Ammona hic genitor phorcynidos antra Medusæ
Cinyphiúmque Macen, & iniquo è sole calentes
Battiadas, late imperio sceptrisque regebat:
Cui patrius Nasamon, æternumque arida Barce,

Cui nemora Autololûm, atque infida littora Syrtis
Parebant, iussáque leuis Getulus habena.
Atque ii fundarat thalamos Trytonide nympha:
Vnde genus proauúmque Iouem regina ferebat,
Et sua fatidico repetebat nomina luco.
Hæc ignara viri, vacuóque assueta cubili,
Venatu, & syluis primos assueuerat annos:
Non calathis mollita manus, operatáve fuso,
Dictynnam, & saltus & anhelum impellere planta
Cornipedem, ac strauisse feras immitis amabat.
Quales Threiciæ Rhodopen, Pangæáque lustrant
Saxosis nemora alta iugis, cursúque fatigant
Hebrum, innuptæ manus, spreti Ciconésque, Getæque,
Et Rhœsi domus, & lunatis Bistones armis.
Ergo habitu insignis patrio, religata fluentem
Hesperidum crinem dono, dextrúmque feroci
Nuda latus Marte, ac fulgenti tegmine lenam
Thermodoontiaca munita in prælia pelta,
Fumantem rapidis quatiebat cursibus axem.
Pars comitum biiugo curru, pars cætera dorso
Fertur equi, necnon Veneris iam fœdera passæ
Reginam cingunt: sed virgine densior ala est.
Ipsa autem gregibus per longa mapalia lectos
Ante actam ostentabat equos: tumulóque propinquo
Dum sequitur gyris campum, vibrata per auras
Spicula contorquens summa ponebat in arce.
Hanc hasta toties intrantem mœnia, Mopsus
Non tulit, & celsis senior Gortynia muris
Tela sonante fugat neruo, liquidisque per auras
Dirigit aligero lethalia vulnera ferro.
Ores erat aerisonis Curetum aduectus ab antris
Dictæos agitare puer lenioribus annis
Pennata saltus assuetus arundine Mopsus.
Ille vagam cælo demisit sæpe volucrem,
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere sistebat, ruerétque inopina sub ictu
Ante fera incauto quam sibila poneret arcus.
Nec se tum pharetra iactauit iustius vlla,
Eois quanquam certet Gortyna sagittis.
Verum vt opum leuior, venatu extendere vitam
Abnuit, atque arcta res exegere per æquor,
Coniuge cum Meroe natisque, inglorius hospes
Intrarat miseram fato ducente Saguntum.
Corythi fratrum ex humeris calamique paterni
Pendebant, volucérque chalybs Minoia tela.
Hic medius iuuenum, Massyla gentis in agmen
Crebra Cydonæo fundebat spicula cornu.
Iam Grauium, audacémque Tyrum paritérque ruenteis
Gisconem, leuémque Bagam, indignúmque sagitta
Impubem malas tam certæ occurrere Lixum
Fuderat, & plena tractabat bella pharetra.
Tum vultum intendens, telúmque in virginis ora,
Desertum non grata Iouem per vota vocabat.
Namque vt fatiferos conuerti prospicit arcus,
Opposito procul insidiis Nasamonia Sarpe
Corpore præripuit lethum, calamúmque volantem
Dum clamat, patulo excipiens transmisit hiatu,
Et primæ ferrum à tergo videre sorores.
At comitis casum frendens labentia virgo
Membra leuat, paruísque oculos iam luce natantes
Irrorat lachrymis, totísque accensa doloris
Viribus, intorquet lethalem in mœnia cornum.
Illa volans humerum rapido transuerberat ictu
Conantis Dorilæ: nexis iam cornibus arcus,
Et ducti spatium nerui complente sagitta,
Excutere in ventos resoluto pollice ferrum.
Tum sub tumulo vulnus præceps deuoluitur altis
Aggeribus muri: insectáque cadentia membra
Effusi versa calami fulsere pharetra.
Exclamat paribus frater vicinus in armis
Icarus, vlciscíque parat lachrymabile fatum:
Atque illum raptim promentem in prælia telum
Hannibal excussi præuertit turbine saxi.
Labuntur gelido torpentia frigore membra,
Deficiénsque manus pharetra sua tela remisit.
At pater è gemino natorum funere Mopsus
Correptos arcus ter mœsta mouit ab ira:
Ter cecidit dextra: & notas dolor abstulit artes.
Pœnitet heu sero dulceis liquisse penates,
Arreptóque auide quo concidit Icare saxo,
Postquam æuum senior, percussáque pectora frustra
Sensit, & vt tantos compescat morte dolores
Nil opis in dextra, vasta se culmine turris
Præcipitem iacit, & delapsus pondere prono
Membra super nati moribundos explicat artus.
Dum cadit externo Gortynius aduena bello,
Iam noua molitus stimulato milite Teron
Alcidæ templi custos, aræque sacerdos,
Non expectatum Tyriis effuderat agmen,
Et fera miscebat reserata prælia porta.
Atque illi non hasta manu, non vertice cassis,
Sed pisus latis humeris & mole iuuenta
Agmina vastabat claua: nihil indigus ensis.
Exuuiæ capiti imposita, tegménque leonis,
Terribilem attollunt excelso vertice rictum.
Centum angues idem cælatum insigne gerebat
In clypeo & sictis geminam serpentibus hydram.
Ille iubam, Tapsúmque patrem clarúmque Micipsam
Nomine aui mauruúmque Sacen, à mœnibus actos,
Palantésque fuga, præceps ad littora cursu
Egerat, atque vna spumabant æquora dextra.
Nec contentus Idæ letho, lethóque Cothonis
Marmaridæ, nec cæde Rothi, nec cæde Iugurthæ,
Hasbytes currum, & radiantes tegmina læua
Poscebat votis, gemmatáque lumina pelta,
Atque in belligera versabat virgine mentem.
Quem ruere vt telo vidit regina cruento,
Obliquos detorquet equos, leuíque per orbem
Fallaci gyro campum secat, ac velut ales
Auerso rapitur sinuata per æquora curru.
Dúmque ea se ex oculis aufert, atque ocyus euro
Incita puluerea campo trahit vngula nubem,
Aduersum late stridens rota proterit agmen,
Ingerit & crebras virgo trepidantibus hastas.
Hic condere Lycus, Thamyrisque, & nobile nomen
Eurydamas, clari deductum stirpe parentis:
Qui thalamos ausus quondam sperare superbos,
(Heu demens) Ithacique thorum: sed cum arte pudica
Fallacis toties reuoluto stamine telæ
Deceptus, mersum pelago iactarat Vlyssem.

At Itha-

At Libyum vero ficta pro morte loquacem
Afficit letho, tedaque ad funera versa.
Gens extrema viri e campis delectus Iberis,
Eurydamas Nomadis dextra super instrepit acer,
Et seruat cursum perfractis ossibus axis.
Iamque aderat remeans virgo, inter praelia postquam
Distringit Terona videt, saeuamque bipennem
Perlibrans mediae frontis, spolium inde superbum,
Herculeasque tibi exuuias Dictynna vouebat.
Nec segnis Teron tanta spe laudis, in ipsos
Aduersus consurgit equos, villosaque fului
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
Attoniti terrore nouo, rictuque minaci
Quadrupedes, iactant resupino pondere currum.
Tum saltu Hasbyten conantem linquere pugnas,
Occupat, incussa gemina inter tempora claua,
Feruentesque rotas turbataque frena pauore
Disiecto spargit collisa per ossa cerebro.
At rapta properans caedem ostentare bipenni,
Amputat e curru reuolutae virginis ora.
Nec dum ira posita, celsa nam figitur hasta
Spectandum caput, id gestent ante agmina Poenum
Imperat, & propere currus ad moenia vertant.
Haec caecus fati, diuumque adeunte fauore
Vicino Teron edebat praelia letho.
Nanque aderat toto ore ferens iraque, minasque
Hannibal, & caesam Hasbyten, fixumque tropheum.
Infandum caput, furiata mente dolebat.
At simul aerati radiauit luminis vmbo,
Et concussa procul membris velocibus arma
Lethiferum intonuere, fugam percussa repente
Ad muros trepido conuertunt agmina cursu.
Sicut agit leuibus per sera crepuscula pennis
E pastu volucres ad nota cubilia Vesper.
Aut vbi Cecropiae formidine nubis aquosae
Sparsa super flores examina tollit Hymettus,
Ad dulcem ceras, & odori cortices antra
Mellis apes grauidae properant, densoque volatu
Raucum connexa glomerant ad limina murmur.
Praecipitat metus attonitos, caecique feruntur.
Heu cladum caeli lumen tantone cauetur
Mors reditura metu? nascentique addita fata?
Auxilium clamans, portis, atque aggere tuto
Erupisse gemunt: retinet vix agmina Teron:
Interdumque manu, interdum clamore, minisque
State viri: meus iste hostis: mihi gloria magna,
State, venit, pugna muro, tectisque Sagunthi
Hunc abigam Poenos dextra. spectacula tantum
Este viri, vel si cunctos metus acer in vrbem
(Heu deforme) rapit, soli mihi claudite portas.
At Poenus rapido praeceps ad moenia cursu,
Dum pauitant trepidi rerum, fessique salutis,
Tendebat: stat primum vrbem, murosque patentes
Postposita caede, & dilata inuadere pugna.
Id postquam Herculeae custos videt impiger arae,
Emicat, & velox formidine praeuenit hostem.
Gliscit Elissaeo violentior ira tyranno,
Tu solue interea nobis bone ianitor vrbis
Supplicium, vt pandas, inquit, tua moenia letho.
Nec plura effari sinit ira: rotatque coruscum
Mucronem: sed contortum prior impete vasto
Daunius huic robur iuuenis iacit: arma fragore
Icta graui raucum gemuere, alteque resultauit
Aere illisa cauo nodosa pondere claua.
At viduus teli, frustrato proditus ictu,
Pernici velox cursu rapit incita membra,
Et celeri fugiens perlustrat moenia planta.
Instat atrox terga increpitans fugientia victor.
Conclamant matres, celsoque e culmine muri
Lamentis vox mixta sonat: nunc nomine noto
Appellant, seras fesso nunc pandere portas
Posse vouent, quatit hortantum praecordia terror
Ne simul accipiant ingentem moenibus hostem.
Incutit vmbonem fesso, assultatque ruenti
Poenus, & obtestans spectantem e moenibus vrbem
I miseram Hasbyten letho solare propinquo.
Haec dicens, iugulo optantis dimittere vitam
Infestum condit mucronem ac regia laetus
Quadrupedes spolia abreptos a moenibus ipsis,
Queis adstum portae trepidantum sepserat agmen,
Victor agit, curruque volat per ouantia castra.
At Nomadum furibunda cohors miserabile humandi
Deproperat munus, tumulique adiungit honorem,
Et rapto cineres ter circum corpore lustrat.
Hinc letale viri robur, tegmenque tremendum
In flammas iaciunt: ambustoque ore, genisque
Deforme alitibus liquere cadauer Iberis.
Poenorum interea, queis rerum summa potestas,
Consultant bello super, & quae dicta ferantur
Ausoniae populis oratorumque minaci
Aduentu trepidant. monet hinc foedusque, fidesque,
Et testes Superi iurataque pacta parentum:
Hinc popularis amor captantis magna iuuenta
Et sperare iubet bellis meliora sed enim
Ductorem infestans odiis gentilibus Hanno,
Sic adeo increpitat studia, incautumque fauorem.
Cuncta quidem patres (neque enim cohibere minantum
Irae se valuere) premunt formidine vocem.
Haud tamen abstiterim mortem licet arma propinquent
Testabor superos, & caelo vota relinquam,
Quae postrema salus rerum patriaeque reposcit.
Nec nunc obsessa demum, & fumante Sagunto
Haec ferus vates Hanno canit, anxia rupi
Pectora, ne castris iuuenis veniret, & armis
Exitiale caput monui: & dum vita manebo,
Ingenium noscens viri, flatusque paternos.
Vt qui stelligero speculantur sidera caelo
Venturam pelagi rabiem, Caurosque futuros
Praedicunt miseris haud vanus flamina nautis.
Consedit solio, rerumque inuasit habenas.
Ergo armis foedus, fasque omne abrumpitur armis:
Oppida quassantur, longeque in moenia nostra
Aeneadum arrecta mentes, disiectaque pax est.
Exagitant manes iuuenem, furiaeque paternae,
Ac funesta sacra & conuersi foedere rupto.
In caput infidum superi, Massiliaque vates
Annuit. illic noua caecus caligine regni
Externas arces quaeris vt Tyrinthia tecta;
Sic propria luat haec poena, nec misceat vrbi
Fata sua: inquam, hoc inquam nunc tempore muros

L.

Oppugnat Carthago tuos, téque obsidet armis.
Lauimus Ætnæas animoso sanguine valles,
Et vix conductos produximus arma Lacones:
Nos æstibus laceris Scyllæa repleuimus antra,
Classibus & rostris spectauimus æquore raptis
Contorta e fundo reuomentem transtra Charybdim.
Respice proh demens, proh pectus inane deorum
Ægathes, Libyæque procul fluitantia membra.
Quò ruis? & patriæ exitio tibi nomina quæris?
Subsident Alpes, subsidet mole niuali
Alpibus æquatum attollens caput Apenninus.
Sed campos fac vane dari: num gentibus istis
Mortales animi? aut ferro, flammáque fatiscunt?
Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.
Pubescit castris miles, galeáque teruntur
Nondum signatæ flaua lanugine malæ.
Nec requies æui nota, exanguésque merendo
Stant prima inter signa senes, lethúmque lacessunt.
Ipse ego Romanas perfosso corpore, turmas
Tela intorquentes correpta è vulnere vidi,
Vidi animos, mortésque virûm, decorísque furorem.
Si bello absistis, nec te victoribus offers
Quantum heu Carthago donat tibi sanguinis Hanno?
Gestar ad hæc: nanque impatiens, aspéraque coquebat
Iamdudum immites iras, mediáinque loquentis
Bis conatus erat turbando abrumpere vocem:
Concilióne, inquit, Libyæ, Tyrióque senatu
Proh Superi Ausonius miles sedet? armáque tantum
Haud dum sumpta viro: nam cætera (non latet) hostis.
Nunc geminas Alpes, Apenninúmque minatur:
Nunc freta Sicaniæ, & Scyllæi littoris vndas:
Nec procul est quin iam manes, vmbrásque pauescas
Dardanias: tanta accumulat præconia letho,
Vulneribúsque virûm, tollitque ad sidera gentem
Mortalem: mihi crede, licet formidine turpi
Frigida corda tremant, mortalem sumimus hostem.
Vidi ego cum geminas, arctis post terga catenis
Succinctus palmas, vulgo traheretur ouante
Carceris in tenebras spes & fiducia gentis
Regulus Hectoreæ: vidi cum robore pendens
Hesperiam cruce sublimis spectaret ab alta.
Nec vero terrent puerilia protinus ora
Sub galea & pressæ properata casside malæ.
Indole non adeo segni sumus: aspice turmas
Quot Libycæ certant annos anteire labore.
Et nudis bellantur equis. ipse aspice, ductor
Cum primam tenero vocem proferret ab ore,
Iam bella & lituos, ac flammis vrere gentem
Iurabat Phrygiam, atque animo patria arma mouebat.
Vltor erit cædis, iam te spectante propinque.
Proin paulo crescant Alpes, altisque coruscos
Apenninus agat scopulos, per saxa, niuésque,
(Dicam etenim, vt stimulent atræ vel insania mentem)
Per cælum est qui pandat iter, pudet Hercule tritas
Deserere vias, laudémque timere secundam.
Sed Libyæ clades & primi incendia belli
Aggerat, atque iterum pro libertate labores
Hanno ferre vetat, ponat formidinis æstus,
Parietibúsque domus imbellis fœmina seruet
Singultantem animam. nos nos contra ibimus hostem,
Quem procul à Tyria dominos depellere Byrsa
Vel Ioue non æquo fixum est, si fata repugnent,
Et iam damnatam cepit Carthagine Mauors,
Occumbam potius, nec te patria inclyta dudum
Æternam, iam damnatam, liberque Acheronta videbo.
Namque ita (proh superi) Fabius iubet, ocyus arma
Exuite, & capta descendite ab arce Saguntin.
Tum delecta manus scutorum incendat aceruos:
Vrantúrque rates, ac toto absistite ponto.
Dij procul ò (merita est si nunquam talia plecti
Carthago) prohibete nefas, nostrique solutas
Ductoris seruate manus. tum deinde resedit:
Factaque censendi patrum de more potestas:
Hic Hanno, reddi propere certamine rapta
Insistit, & authorem violati fœderis addit.
Tum vero attoniti, ceu templo irrumperet hostis,
Exiluere patres, Latiúmque id verteret omen
Orauere Deum. At postquam discordia sentit
Pectora, & infidas ad Martem vergere mentes,
Non vltra patiens Fabius texisse dolorem,
Concilium exposcit propere patribúsque vocatis
Bellum se gestare sinu, pacémque profatus,
Quid sedeat legere, ambiguis neu fallere dictis
Imperat, ac sæuo neutrum renuente senatu,
Ceu clausas acies gremióque effunderet arma,
Accipite infaustum Libyæ, euentúque priori
Par, inquit, bellum: & laxos effudit amictus.
Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces.
Atque ea dum profuga regnis agitantur Elisæ,
Accitis velox populis, quem ægra lababat
Ambiguo sub Marte fides prædáque grauatus
Ad muros Pœnus reuocauerat arma Sagunthi.
Ecce autem clypeum sæuo fulgore micantem
Oceani gentes ductori dona ferebant,
Callaicæ telluris opus, galeámque coruscis
Subnixam cristis, vibrant cui vertice coni
Albentes niuea tremulo nutamine pennæ.
Ensem vnum, ac multis fatalem millibus hastam.
Præterea textam nodis, auróque trilicem
Loricam, & nulli tegmen penetrabile telo.
Hæc ære & duri chalybis perfecta metallo,
Atque opibus perfusa Tagi, per singula lætis
Lustrat ouans oculis gaudetque in origine regni.
Condebat primæ Dido Carthaginis arces,
Instabátque operi subducta classe iuuentus:
Molibus hi claudunt portus: his tecta, domúsque
Partitis iuste Bitia veneranda senecta.
Ostentant caput effossa tellure repertum
Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.
Has inter species orbatum classe, suísque
Æneam pulsum pelago, dextráque precantem
Cernere erat. fronte hunc auide Regina serena
Infelix, at iam vultu spectabat amico.
Hinc & speluncam, furtiuáque fœdera amantum
Callaicæ fecere manus: it clamor ad auras,
Latratúsque canum, subitóque exterrita nimbo
Occultant alæ venantum corpora syluis.
Nec procul Æneadum vacuo iam littore classis
Æquora nequicquam reuocante petebat Elisa.
Ipsa pyram super ingentem stans saucia Dido,

Manda-

Mandabat Tyriis ultricia bella futuris:
Ardentémque rogum media spectabat ab unda
Dardanus, & magnis pandebat carbasa fatis.
Parte alia supplex infernis Hannibal aris,
Arcanum stygia libat cum vate cruorem,
Et primo bella Æneadum iurabat ab æuo.
At senior Siculis exultat Amilcar in aruis.
Spirantem credas certamina anhela mouere.
Ardor inest oculis, toruúmque minatur imago.
Necnon & tenuem clypei latus aspera signis
Implebat Spartana cohors: hanc ducit ouantem
Ledæis veniens victor Xantippus Amyclis.
Iuxta triste decus pendet sub imagine pœna
Regulus, & fidei dat magna exempla Sagunthi.
Lætior at circa facies, agitata ferarum
Agmina venatu & celata mapalia fulgent.
Nec procul, usta cutem nigri soror horrida Mauri
Assuetas patrio mulcet sermone leænas.
It liber campis pastor, cui fine sine ullo
Inuetitum saltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur.
Gesáque, latratórque Cydon, tectúmque, focúsque
In silicis venis, & fistula nota iuuencis.
Eminet excelso consurgens colle Sagunthos,
Quam circum immensi populi, condensáque cingunt
Agmina certantum, pulsántque trementibus hastis:
Extrema clypei stagnabat Iberus in ora,
Curuatis claudens ingentem flexibus orbem.
Hannibal abrupto transgressus fœdere ripas,
Pœnorum populos Romana in bella vocabat.
Talis sublimis dono, noua tegmina latus
Aptat concutiens humeris, celsúsque profatur.
Heu quantum Ausonio sudabitis arma cruore:
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes.
Iámque senescebat vallatis mœnibus hostis,
Carpebatque dies urbem, dum signa manúsque
Exspectant fessi socias, tandem æquore vano
Auertunt oculos frustratáque littora ponunt,
Et propius suprema videns, sedet alta medullis
Iamdudum, atque inopes penitus coquit intima pestis.
Est furtim lento miseris durantia tabo
Viscera, & exurit siccatas sanguine venas
Per longum celata fames, iam lumina retro
Exesis fugere genis, iam lurida sicca
Tecta cute, & venis male iuncta trementibus ossa
Exstant, consumptis visu deformia neruis.
Humentis rores noctis, terrámque madentem,
Solamen fecere mali, cassóque labore
E succo frustra presserunt robore succos.
Nil temerare piget, rabidi ieiunia ventris
Insolitis adigunt vesci: resolutáque nudos
Linquentes clypeos, armorum tegmina mandunt.
Desuper hæc cælo spectans Tirynthius alto
Illachrymat fracta nequicquam casibus urbis.
Nanque metus, magníque tenent præcepta parentis,
Ne sæua tendat contra decreta nouercæ.
Sic igitur cœpta occultans, ad limina sancta
Contendit Fidei, secretáque pectora tentat.
Arcanis dea læta, polo tum forte remoto,
Cælicolûm magnas voluebat conscia curas.
Quam tamen alloquitur venia pacator honora.
Ante Iouem generata, decus diuúmque hominúmque,
Qua sine non tellus pacem, non æquora norunt,
Iustitiæ consors, tacitúmque in pectore numen.
Exitiúmne tua dirum spectare Sagunthi,
Et tot pendentem pro te dea cernere pœnas
Urbem lenta potes? moritur tibi vulgus, & unà
Te matres, vincente fame, te mœsta virorum
Ora vocant: primáque sonant te voce minores.
Fer cælo auxilium, & fessis da surgere rebus.
Hæc satus Alcmena, contra cui talia virgo.
Cerno equidem, nec pro nihilo est mihi fœdera rumpi,
Státque dies ausis olim iam tristibus ultor.
Sed me pollutas properantem linquere terras,
Sedibus his, tectísque Iouis succedere adegit
Fœcundum in fraudes hominum genus: impia liqui
Et quantum terrent, tantum metuentia regna,
Et furias auri, nec vilia præmia fraudum,
Et super hæc, ritu horrificos, ac more ferarum
Viuentes rapto populos, luxúque solutum
Omne decus, multáque oppressum nocte pudorem:
Vis colitur, iurísque locum sibi vendicat ensis:
Et probris cessit virtus, en aspice gentes:
Nemo insons: pacem seruant commercia culpæ.
Sed secura tua fundata ut mœnia dextra,
Dignum te seruent, memorando fine vigorem:
Dedita nec fessi transmittant corpora Pœno:
(Quod solum nunc fata sinunt) seriésque futuri,
Extendam lethi decus, atque in secula mittam:
Ipsáque laudatas ad manes prosequar umbras.
Inde seuera Iouis decurrens æthere virgo
Luctantem fatis petit inflammata Sagunthum:
Inuadit mentes, & pectora nota peragrat,
Immittitque animis numen: tum fusa medullis,
Implicat, atque sui flagrantem inspirat amorem.
Arma volunt, tentántque agros ad prælia fessi.
Insperatus adest vigor, interiúsque recursat
Dulcis honos diuæ, & sacrum pro virgine lethum:
Et tacitus fessis per ouantia pectora sensus
Vel letho grauiora pati, sæuásque ferarum
Attentare dapes, & mensis addere crimen.
Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
Casta fides, paribúsque famem compescere membris.
Quam simul inuisæ gentis prospexit in arce,
Forte ferens sese Libycis Saturnia castris,
Virgineum increpitat miscentem bella furorem,
Atque ita turbata gradum, ciet ocyus atram
Tisiphonem, imos agitantem verbere manes:
Et palmas tendens, hos, inquit, noctis alumna,
Hos muros impelle manu, populúmque ferocem
Dextris sterne tuis, dumo iubet ipsa propinqua
Effectus: studiúmque tuum quo comprimit ora
Cerberus, ac mixto quæ spumant felle venena,
Et quicquid scelerum, pœnarum quicquid & iræ
Pectore fœcundo sequitur tibi congere præceps
In Rutulos, totamque Erebo demitte Sagunthum:
Hac mercede fides constet delapsa per auras.
Sic voce instimulans dextra dea concita sæuam
Eumenida incussit muris, tremuitque repente
Mons circum, & grauior sonuit per littora fluctus.

Sibilat insurgens capiti, & turgentia circum
Multus colla micat squalenti pectore serpens.
Mors graditur vasto pandens caua guttura rictu.
Pectora circundant planctus, mœrórque, dolórque:
Atque omnes adsunt pœnæ, formáque trifauci
Personat insomnis lachrymosæ ianitor aulæ.
Protinus assimulata: faciem mutabile monstrum
Tyburnæ, gressúmque simul, sonitúmque loquentis
Hæc bello vacuos, & saui turbine Martis
Lugebat thalamos, Murro spoliata marito.
Clara genus, clarúmque trahens à sanguine nomen.
Cuius vultus induta pares, disiectáque crinem
Eumenis, in medios irrumpit turbida cœtus.
Et mœstas lacerata genas: quis terminus, inquit,
Stat fides, pro, auisque datus? vidi ipsa cruentum,
Ipsa meum vidi lacerato vulnere nostras
Terrentem Murrum noctes, & dirásonantem.
Eripe te coniux miseranda casibus vrbis,
Et fuge, si terras adimit victoria Pœnis,
Ad manes Tyburna meos: cecidere penates,
Occidimus Rutuli, tenet omnia Punicus ensis.
Mens horret, nec adhuc oculis absistit imago.
Nullá ne iam posthac tua tecta Sagunthe videbo?
Felix Murre necis, patriáque superstite felix.
At nos Sidoniis famulatum matribus actas,
Post belli casus, vastique pericula ponti,
Carthago aspiciet victrix: tandémque supremum
Morte obita, Libyæ gremio captiua iacebo.
Sed vos ô iuuenes, vetuit quos conscia virtus
Posse capi, queis telum ingens contra aspera mors est,
Vestris seruitio manibus subducite matres:
Ardua virtutem profert via. pergite primi.
Nec facilem populis nec totam inuadere laudem.
His vbi turbatas hortatibus impulit aures,
Inde petit tumulum, summo quem vertice montis
Amphitryoniades spectandum ex æquore nautis
Struxerat, & grato cineres decorarat honore.
Excitus, sede horrendum prorupit ab ima
Cœruleus maculis auro squalentibus anguis.
Ignea sanguineæ radiabant lumina flamma,
Oráque vibratis stridebant sibila linguis:
Isque inter trepidos cœtus, mediámque per vrbem
Voluitur, & muris propere delabitur altis,
Ac similis profugo vicina ad littora tendit,
Spumantésque freti præceps immergitur vndis.
Tum vero excussi amentes, ceu prodita tecta,
Expulsi fugiant manes, vmbráque recensens
Captiuo latuisse solo, sperare salutis
Pertæsum, damnant cibos, agit abdita Erinnys.
Haud grauior dum diuum inclementia rebus,
Quàm letum proferre moræ: abrumpere vitam
Ocyus attoniti quærunt, lucémque grauantur.
Certatim structus surrecta mole ad astra
In media stetit vrbe rogus, portántque, trahúntque
Longæ pacis opes, quæsitáque præmia dextris,
Callaico vestes distinctas matribus auro,
Armáque Dulichia proauis portata Zacyntho,
Et prisca aduectos Rutulorum ex vrbe penates.
Huc quicquid superest captis, clypeósque simulque
Infaustos iaciunt enses, & condita bello
Effodiunt penitus terra gaudéntque superbi
Victoris prædam flammis donare supremis.
Quæ postquam congesta videt feralis Erinnys,
Lampada flammiferis tractam Phlegethontis ab vndis
Quassat, & inferna superos caligine condit.
Inde opus aggressis toto quod nobile mundo
Æternum inuictis infelix gloria seruat.
Princeps Tisiphone lentum indignata parentum
Pressit ouans capulum, cunctantemque impulit ensem,
Et dirum insonuit stygio bis terque flagello.
Inuitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturque nefas auersa mente peractum,
Et facto sceleri illachrymant. hic turbidus iras
Et rabie cladum, perpessaque vltima vitæ,
Obliquos versat materna per vbera visus:
Hic raptam librans dilectæ in colla securim
Coniugis increpitat sese, medióque furorem
Proiecta damnat stupefactus membra bipenni.
Nec tamen euasisse datur. nam verbera Erinnys
Incutit, atque atros insibilat ore timores.
Sic thalami fugit omnis amor: dulcésque marito
Effluxere tori: & subiere obliuia tedæ.
Ille iacit totis connixum viribus ægrum
In flammas corpus, densum qua turbine nigro
Exundat fumans piceus caligine vertex.
At medios inter cœtus pietate sinistra
Infelix Tymbrene furit, Pœnóque parentis
Dum properas auferre necem, redolentia formam
Ora tuam laceras, tenerásque simillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidistis in æuo
Eurymedon fratrem, & fratrem mentite Lycorma:
Cuncta pares, dulcísque labor sua nomina natis
Reddere, & in vultu genitrici hærere suorum.
Iam fixus iugulo culpa te soluerat ensis
Eurymedon inter miseræ lamenta senectæ:
Dúmque malis turbata parens, deceptáque visis
Quò ruis? huc ferrum clamat conuerte Lycorma,
Ecce simul iugulum perfoderat ense Lycormas.
Sed magno, quò nam Eurymedon furor iste? sonabat
Cum planctu, geminaque nota decepta figura,
Nomine mutato reuocabat funera mater.
Donec transfixo tremebunda per vbera ferro
Cessit, & ambiguos cecidit super inscia natos.
Quis diros vrbis casus laudandáque monstra,
Et fidei pœnas, & tristia facta piorum
Temperet euoluens lachrymis? vix punica fletu
Cessassent castra, ac miserescere nescius hostis.
Vrbs habitata diu fidei, cælóque parentem
Murorum repetens, vnit inter perfida gentis
Sidoniæ tela, atque immania facta suorum,
Inuictis neglecta deis. furit ensis, & ignis.
Quíque caret flamma scelerum est locus, erigit atro
Nigrantem fumo rogus alta ad sidera nubem.
Ardet in excelso procerus vertice montis
Arx intacta prius bellis, quæ punica castris,
Littoráque, & totam solita spectare Saguntum
Ardent tecta deum, respondet imagine flamma
Æquor, & in tremulo vibrant incendia ponto.
Ecce inter medios cædum Tyburna furores,
Fulgentis dextram mucrone armata mariti,

Et

Et laeua infelix ardentem lampada quassans,
Squalentémque erecta comam, ac liuentia planctu
Pectora nudatis ostendens saeua lacertis,
Ad tumulum Murri super ipsa cadauera fertur.
Qualis ubi inferni dirum tonat aula parentis,
Iráque turbatos exercet regia manes
Alecto solium ante Dei, sedémque tremendam
Tartareo est operata Ioui, poenásque ministrat.
Arma viri multo nuper defensa cruore
Imponit tumulo illachrymans: manésque precata
Acciperent sese, flagrantem lampada subdit.
Tunc rapiens lethum, tibi ego haec, ait, optime coniux
Ad manes en ipsa fero: sic ense recepto
Arma super ruit, & flammas inuadit hiatu.
Semiambusta iacet nullo discrimine passim,
Infelix obitus, permixto funere, turba.
Ceu stimulante fame, cum victor ouilia tandem
Fauc ibus inuadit Libycis leo, mandit hianti
Ore fremens imbelle pecus, patulóque redundat
Gutture ructatus large cruor, incubat atris
Semesa stragis cumulis, aut murmure anhelo
Infrendens, laceros inter spatiatur aceruos.
Late fusa iacent, pecudes, custósque molossus,
Pastorúmque cohors, stabulique gregísque magister,
Totáque vastatis disiecta mapalia tectis.
Irrumpunt vacuam Poeni tot cladibus arcem.
Tum demum ad manes perfecto munere Erinnys
Iunoni laudata redit, magnámque superba
Exultat rapiens secum sub tartara turbam.
At vos sidereae, quas nulla aequauerit aetas,
Ite decus terrarum animae, venerabile vulgus
Elysium, & castas sedes decorate piorum.
Quis vero non aequa dedit victoria nomen,
Audite ô gentes, neu rumpite foedera pacis,
Nec regnis postferte fidem. vagus exul in orbe
Errabit toto patriis proiectus ab oris,
Tergáque vertentem trepidans Carthago videbit.
Saepe Saguntinum somnos exterritus umbris
Optabit cecidisse manu, ferróque negato.
Inuictus quondam stygias bellator ad undas,
Deformata feret liuenti membra veneno.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. III.

¶ Postquam clara fide, Poeno sub marte, Saguntus
Arsit, ad Ammonis scitatum oracula Bostar
Mittitur, vt superis quae nam sit fixa voluntas
Imperio super, & rerum nouitate reportet,
Ipse ad vicinos ductor, cum coniuge, Gades
Nauigat, & spoliis onerat feralibus Aras
Herculeas: posthac charam seponit ab armis
Cum puero, nondum bis seni mensis, Imilcem:
Et noua mox petitur Carthago classe per vndas,
Atque hic nocturna specie, mirabile monstrum
Vidit, in Italicam stimulans fera pectora gentem,
Quocirca innumeris Romana in praelia turmis
Collectis, propere trans Alpes signa ferebat,
Laetáque Taurinis statuit tentoria campis.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER III.

OSTQVAM *rupta fides Tyriis, & moenia casta,*
Non aequo Superum genitore, euersa Sagunthi,
Extemplo positus finiti cardine mundi
Victor adit populos, cognatáque limina Gades.
Nec vatum mentem agitare, & praescia corda
Consultum super imperio: citus aequore Bostar
Vela dare, & rerum praenoscere fata iubetur.
Prisca fides adytis longo seruatur ab aeuo,
Quà sublime sedens Cyrrhaeis aemulus antris
Inter anhelantes Garamantas corniger Hammon
Fatidico pandit venientia secula luco.
Hinc omen coeptis, & casus scire futuros
Ante diem, bellique vices nouisse petebat.
Exin clauigeri veneratus numinis aras
Captiuis onerat donis; quae nuper ab arce

Victor fumantis rapuit semiusta Sagunthi.
Vulgatum, nec cassa fides, ab origine fani
Impositas durare trabes, solásque per æuum
Condentum nouisse manum, hic credere gaudent
Consedisse deum, seniúmque repellere templis.
Tum queis fas, & honos adyti penetralia nosse,
Fœmineos prohibent gressus, ac limine curant
Setigeros arcere sues, nec discolor ulli
Ante aras cultus, velantur corpora lino,
Ex Pelusiaco præfulget stamine vertex.
Discinctis mos thura dare, atque è lege parentum
Sacrificam lato vestem distinguere clauo.
Pes nudus, tonsæque comæ, castúmque cubile,
In restincta focis seruant altaria flammæ.
Sed nulla effigies, simulacráve nota deorum:
Maiestate locum, & sacro impleuere timore.
In foribus labor Alcidæ Lernæa recisis
Anguibus Hydra iacet, nexúque elisa leonis
Ora Cleonei patulo celantur hiatu.
Ast Stygius sæuû terrens latratibus umbras
Ianitor, æterno tum primum tractus ab antro,
Vincla indignatur, metuitque Megæra catenas.
Iuxta Thraces equi, pestísque Erymanthia, & altos
Æripedis ramos superantia cornua ceruæ.
Nec leuior vinci Libycæ telluris alumnus
Matre super, stratique genus deforme bimembres
Centauri, frontemque timet minor omnis Acarnan:
Inter quæ fulget sacratis ignibus Oethe,
Ingentémque animam rapiunt ad sidera flammæ.
Postquam oculos varia impleuit virtutis imago,
Mira dehinc cernit surgentis mole profundi
Iniectum terris subitum mare, nullâque circa
Littora, & infuso fragranteis æquore campos.
Nam quà cæruleis Nereus euoluitur antris,
Atque imo freta contorquet Neptunia fundo,
Præruptum exundat pelagus, cæcósque relaxans
Oceani fonteis, torrentibus ingruit undis.
Tum vada, ceu sæuo pœnitus permota tridenti
Luctantur, terris tumefactum imponere pontum.
Mox remeat gurges tractúque relabitur astu,
Ac ratis erepto campis deserta profundo.
Et fessi transtris expectant æquora nautæ:
Cynthiæ ea regna vagæ, pelagique labores
Luna mouet, luna immissis per cærula bigis,
Fertque refertque fretum, sequitúrque reciproca Thetis.
Hæc propere spectata duci: nam multa fatigant,
Pondera curarum primum subducere bello.
Consortem thalami, paruúmque sub vbere natum,
Virginem iuuenem tedis primoque hymenæo
Imbuerat coniux, memorique tenebat amore.
At puer obsessa generatus ad ora Sagunthi,
Bissenos luna nondum compleuerat orbes.
Quos ut seposuit, & secernere ab armis,
Affatur ductor: spes ô Carthaginis alta
Nate, nec Æneadum leuior metus, amplior ora
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas,
Quis superes bellator auum, iámque ægra timoris
Roma tuos numeret lachrymandos matribus annos.
Ni præsaga meos ludunt præcordia sensus,
Ingens hic terris crescit labor: ora parentis
Agnosco, toruáque oculos sub fronte minaces,
Vagitúmque grauem, atque irarum elementa mearum.
Si quis forte Deum tantos inciderit actus,
Et nostro abrumpat letho primordia rerum,
Hoc pignus belli coniux seruare labora.
Cumque datum fari, duc per cunabula nostra,
Tangat Eliseas palmis puerilibus aras,
Et cineri iuret patrio Laurentia bella.
Inde ubi flore nouo pubescet firmior ætas,
Emicet in Martem, & calcato fœdere victor
In capitolina tumulum mihi vendicet arce.
Tu vero, tanti felix quam gloria partus
Expectat, veneranda fide discede periclis
Incerti Martis, durósque relinque labores:
Nos clausæ nimbus rupes, suppositáque cælo
Saxa manent, nos Alcidæ mirante nouerca
Sudatus labor, & bellis labor acrior, Alpes.
Quod si promissum vertat fortuna fauorem,
Leuáque sit cœptis, te longa stare senecta,
Æuúmque extendisse velim: tua iustior ætas,
Vltra me improperâ ducant cui fila sorores.
Sic ille. At contra Cyrrhei sanguis Imilce
Castalij, cui materno de nomine dicta
Castulo phœbei seruat cognomina vatis,
Atque ex sacrata repetebat stirpe parentes
Tempore quo Bacchus populos domitabat Iberos:
Concutiens Thyrso, atque armata Menade Calpen,
Lasciuo genitus Satyro, nymphâque Myrice
Milichus indigenis late regnarat in oris,
Cornigeram attollens genitoris imagine frontem.
Hinc patriam, clarúmque genus referebat Imilce
Barbarica paulum vitiato nomine lingua.
Quæ tunc sic lachrymis sensim manantibus infit.
Méne oblite tua nostram pendere salutem
Abnuis inceptis comitem? sic fœdera nota,
Primitiaque tori? sic gelidos me scandere tecum,
Deficiam monteis coniux? tua crede vigori
Fœmineo. castum haud superat labor ullus amorem.
Sin solo aspicimur sexu, sexúmque relinquis,
Cedo equidem, nec fata moror, Deus annuat oro.
I felix, i numinibus, votísque secundis:
Atque acies inter, flagrantiáque arma relicta
Coniugis, & nati curam seruare memento.
Quippe nec Ausonios tantum, nec tela, nec igneis
Quantum te metuo: ruis ipsos acer in enseis,
Obiectásque caput telis, nec te ulla secundo
Euentu satiat virtus: tibi gloria soli
Fine caret, credísque viris ignobile lethum
Belligeris in pace mori; tremor implicat artus:
Nec quenquam horresco, qui se tibi conferat unus:
Sed tu bellorum genitor miserere, nefásque
Auerte, & serua caput inuiolabile Teucris.
Iámque adeo egressi steterant in littore primo,
Et promota ratis pendentibus arbore nautis
Aptabat sensim pulsanti carbasa vento,
Cum lenire metus properans, ægrúmque leuare
Attonitis mentem curis, sic Hannibal orsus:
Omnibus parte, & lachrymis fidissima coniux,
Et pace, & bello cunctis stat terminus æui,
Extremúmque diem primus tulit; ire per ora

Nomen

Nomen in aeternum paucis mens ignea donat,
Quos pater aetherius caelestum destinat oris.
An Romana iuga & famulas Carthaginis arces
Perpetiar? stimulant manes, noctesque per umbras
Increpitans genitor: stant arae, atque horrida sacra
Ante oculos, breuitasque vetat mutabilis horae
Prolatare diem sede amne, vt nouerit vna
Me tantum Carthago? & qui sim nesciat omnis
Gens hominum? lethique metu decora alta relinquam?
Quantum etenim distant a morte silentia vitae?
Ne tamen incautos laudum exhorresce furores:
Et nobis est lucis honos, gaudetque senecta
Gloria, cum longo titulis celebratur in aeuo.
Te quoque magna manent suscepti praemia belli,
Dent modo se superi, Tybris tibi seruiet omnis,
Iliacaeque nurus, & diues Dardanus auri.
Dumque ea permixtu inter se fletibus orant,
Confisus pelago celsa de puppe magister
Cunctantem ciet. abripitur diuulsa marito.
Haerent intenti vultus, & litora seruant,
Donec iter liquidum volucri rapiente carina
Consumpsit visus tellus, pontusque recessit.
At Poenus belli curis auertere amorem
Apparat, & repetit properato moenia gressu.
Quae dum perlustrat, crebroque obit omnia visu,
Tandem sollicito cessit vis dura labori,
Belligeramque datur somno componere mentem.
Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
Dardaniam, & famam sauorum tollere ad astra
Bellorum meditans, priscosque referre labores
Praecipitat, censuita viri, segnemque quietem
Terret, & immissa rumpit formidine somnos.
Iamque per humentem noctis Cyllenius vmbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.
Nec mora iacentem: secuno membra sopore
Aggreditur iuuenem, monitisque incessit amaris.
Turpe duci totam somno consumere noctem
O rector Libyae, vigili stant bella magistro.
Iam maria effusas cernes turbare carinas,
Et Latiam toto pubem volitare profundo,
Dum lentus coeptis terra cunctaris Ibera.
Scilicet id satis est decorum, memorandaque virtus,
Quod tanto cecidit molimine Graia Saguntos?
En age, si quid inest animo par fortibus ausis:
Fer gressus agiles mecum, & comitare vocantem:
Respexisse veto, monet hoc pater ille deorum:
Victorem ante alta statuam te moenia Romae.
Iamque videbatur dextram iniectare, gradique
Laetantem trahere in Saturnia regna citato,
Cum subitus circa fragor, & vibrata per auras
Exterrent iam a tergo sibila linguis,
Ingentique metu diuum praecepta pauenti
Effluxere viro, & turbatus lumina flexit.
Ecce iugis rapiens syluas ac robora vasto
Contorta amplexu, tractasque per inuia rupes
Ater lethifero stridebat turbine serpens.
Quantus non aequas perlustrat flexibus Arctos,
Et geminum lapsu sidus circumligat anguis,
Immani tantus fauces diducit hiatu,
Attollensque caput nimbosis montibus aequat,
Congeminat sonitus rapti violentia caeli,
Imbriferamque hyemem permixtam grandine torquet.
Hoc trepidus monstro (neque enim sopor ille, nec alta
Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
Miscuerat lucem somno Deus) ardua quae sit
Scitatur pestis, terrasque vrgentia membra
Quo ferat, & quosnam populos deposcat hiatu.
Cui gelidis alma Cyllenes editus antris:
Bella vides optata tibi te maxima bella,
Te strages nemorum, te toto turbida caelo
Tempestas, caedesque virum, magnaeque ruinae
Idaei generis, lachrymosaque fata sequuntur.
Quantus per campos populatis montibus actas
Contorquet syluas squalenti tergore serpens,
Et late humectat terras spumante veneno,
Tantus perdomitis decurres Alpibus atro
Inuoluens bello Italiam, tantoque fragore
Eruta conuulsis prosternes oppida muris.
His aegrum stimulis liquere deusque, soporque.
It membris gelidus sudor, laetoque pauore
Promissa euoluit somni, noctemque retractat.
Iamque Deum regi, Martique sub omine fausto
Instauratur honos: niueoque ante omnia tauro
Placatur meritis monitor Cyllenius aris.
Extemplo edicit conuellere signa, repensque
Castra quatit clamor permixtis dissona linguis.
Prodito Calliope famae, quos horrida coepta
Exciuerint populos, tuleritque in regna Latini:
Et quas indomitis vrbes armarit Iberis,
Quasque Parethonio glomerarit littore turmas
Ausa solo Libye rerum deposcere frenos,
Et terris mutare iugum, non vlla, nec vnquam
Saeuior it tractibus tempestas acta procellis,
Nec bellum raptis tam diuum mille carinis
Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.
Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes,
Membra leuis, celsique decus fraudata superbum
Corporis, at docilis fallendi, & nectere technas
Nunquam tarda dolos. tunc parma, breuique
Bellabant ense, ac vestigia nuda sinusque
Cingere inassuetum, & rubra velamine vestis
Ars erat in pugna fusum celasse cruorem.
His rector fulgens ostro super altior omnes
Germanus nitet Hannibalis, gratoque tumultu
Mago quatit currus, & fratrem spirat in armis.
Proxima Sydonius Vtica viri effusa maniplis
Prisca situ, veterisque ante arces condita Byrsae.
Tunc quae Sicanio praecinxit littora muro
In clypei speciem curuatis turribus Aspis.
Sed dux in sese conuerterat ora Sychaei
Hasdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum implebat genus, & resonare superbo
Hannibal haud vnquam cessabat auunculus ore.
Affuit vndosa cretus Berenicide miles,
Nec tereti dextras in pugnam armata dolone
Destituit Barce furentibus arida ventis:
Necnon Cyrene Pelopei stirpe nepotis
Battiadas prauos fidei, comitauit in arma,
Quos trahit antiquo laudatus Amilcare quondam
Consilio viridis, sed bello serus Aletes.

Tabraca tum Tyrium vulgus, Sarranáque Leptis,
Æaque trinacrios Aphris permixta colonos,
Et Tingin rapido mittebat ab æquore Lixus.
Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo,
Quæque procul cernit non æquos Ruspina fluctus,
Et Zama, & uberior Rutulorum sanguine Tapsus.
Ducit tot populos ingens & corpore, & armis
Herculeam factis seruans à nomine famam
Antheus, celsúmque caput super agmina tollit.
Venere Æthiopes, gens haud incognita Nilo
Qui magneta secant, solis honor ille metallo
Intactum chalybem vicino ducere saxo.
His simulamnatem testantes corpore solem
Exusto venere Mibæ, non ærea cassis,
Nec lorica riget ferro, nec tenditur arcus:
Tempora multiplici mos est defendere lino,
Et lino munire latus, sceleratáque succis
Spicula dirigere, & ferrum infamare veneno.
Tum primum castris Phœnicum tendere ritu
Cinyphii didicere Macæ, squalentia barba
Ora viris, humerósque tegunt velamina capri
Setigeri, panda manus est armata Caterva.
Versicolor contra cetra, & falcatus ab arte
Ensis Adyrmachidæ, ac lævo tegmina crure.
Sed mensis asper populus, victúque maligno.
Nam calida tristes epulæ torrentur arena.
Quin & Massili fulgentia signa tulere
Hesperidum veniens lucis domus ultima terræ.
Præfuit intortos demissus vertice crines
Bocchus atrox, qui sacratas in littore sylvas,
Atque inter frondes renitescere viderat aurum.
Vos quoque desertis in castra mapalibus itis
Misceri gregibus Getuli assueta ferarum,
Indomitisque loqui, & sedare leonibus iras:
Nulla domus. plaustris habitant, migrare per arua
Mos, atque errantes circumuectare penates.
His mille alipedes turmæ, velocior euris,
Et doctus virga sonipes in castra mebat.
Ceu pernix cum densa vagis latratibus implet
Venator dumeta Lacon, aut exigit ymber
Nare sagax è calle feras, perterrita late
Agmina præcipitans volucres formidine ceruos.
Hos agit haud læto vultu, nec fronte serena
Hiarbytes nuper cæso germanus Acherra.
Marmarida medicum vulgus strepuere cateruis:
Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
Ad quorum cantus mites iacuere Cerastæ.
Tum chalybis pauper Baniura cruda iuuentus,
Contenti parca durasse hastilia flamma,
Miscebant auidi trucibus fera murmura linguis.
Necnon Autololes leuibus gens ignea plantis,
Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus amnis,
Tanta fuga est, certant pennæ, campúmque volatu
Cum rapuere pedum frustra vestigia quæras.
Spectati castris, quo succo nobilis arbor,
Et dulci pascit Lotos nimis hospita bacca.
Quique atro rapidas efferuescente veneno
Dypsadas immensis horrent Garamantes arenis.
Fama docet cæsa rapuit cum Gorgonis ora
Perseus, in Libya dirum fluxisse cruorem,
Inde Medusæis terram exundasse chelydris.
Milibus his ductor spectatus marte Coaspes
Nersitia Mininge satus, cui tragula semper
Fulmineam armabat celebratum missile dextram.
Hinc coit æquoreus Nasamon inuadere fluctu
Audax naufragia, & prædas auellere ponto.
Hinc qui stagna colunt Tritonidos alta paludis,
Quà virgo (ut fama est) bellatrix edita lympha
Inuento primam Libyen perfudit oliuo.
Nec non totus adest vesper, populique reposti
Cantaber ante omnes hyemisque, æstúsque, famísque
Inuictus, palmámque ex omni ferre labore.
Mirus amor populo, cum pigra incanuit ætas
Imbelles iam dudum annos præuertere saxo:
Nec vitam sine Marte pati. quippe omnis in armis
Lucis causa sita, & damnatum viuere pacis.
Venit & Auroræ lachrymis perfusus in orbem
Diuersum, patrias fugit cum deuius oras
Armiger Eoi non felix Memnonis Astyr.
His paruus sonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,
Aut molli pacata celer trahit esseda collo.
Herdus agit, iuga Pyrenes venatibus acer
Metiri, iaculóve extendere prælia Mauro.
Venere & Celtæ sociati nomen Iberis.
His pugna cecidisse decus, corpúsque cremari
Tale nefas, cælo credunt, superísque referri,
Impastus carpat si membra iacentia vultur.
Fibrarum & pennæ, diuinarúmque sagacem
Flammarum, misit diues Gallæcia pubem.
Barbara nunc patriis vlulantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percussa verbere terra
Ad numerum resonas gaudentem plaudere cetras.
Hæc requies, ludúsque viris, ea sacra voluptas.
Cætera fœmineus peragit labor: addere sulco
Semina, & impresso tellurem vertere aratro
Segne viris quicquid duro sine Marte gerendum est,
Callaici coniux obit irrequieta mariti.
Hos Viriatthus agit, Lusitanúmque remotis
Extractum lustris primo Viriatthus in æuo
Nomen Romanis factum mox nobile damnis.
Nec Cerretani quondam Tirynthia castra,
Aut Vasco insuetus galea, ferre arma morati.
Nec quæ Dardanios post vidit Ilerda furores,
Nec qui Massageten monstrans feritate parentem
Cornipedis fusa satiaris Concane vena.
Iamq. Ebusus pharetrissa mouet, mouet Astabras arma
Aclide, vel tenuis pugnax instare veruto.
Iam cui Tlepolemus sator, & cui Lyndus origo
Funda bella ferens Balearis, & alite plumbo.
Et quos nunc Graios violato nomine Graium
Oenea misere domus, Ætoláque Tyde:
Dat Carthago viros Teucro fundata vetusto,
Phocaica dant Emporiæ, dat Tarraco pubem
Vitifera, & Latio tantum cessura Lyeo.
Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedentana cohors, quam Sucro rigentibus vndis,
Atque altrix celsa mittebat Setabis arce,
Setabis, & telas Arabum spreuisse superbas,
Et Pelusiaco filum componere lino.

Mando-

Mandonius populis, domitórque insignis equorum
Imperitat Caeso, & socio stant castra labore.
At Vettonum alas Balarus probat aequore aperto.
Hic adeo cum ver placidum, flatúsque tepescit
Concubitus seruans tacitos grex perstat equarum,
Et venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi, properatque senectus,
Septimáque his stabulis longissima ducitur aetas.
At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tam leuibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud unis fragilis sonipes, crudóque vigore
Asper frena pati, aut iussis parere magistris.
Rindacus hos ductor, telum sparus, ore ferarum
Et rictu horrificant galeas, venatibus aeuum
Transigitur, vel more patrum vis, raptáque pascunt.
Fulget praecipuis Parnasia Castulo signis,
Et celebre Oceano, atque alternis aestibus Hispal,
Ac Nebrissa dionyseis conscia Thyrsis,
Quam satyri coluere leues, redimitaque sacra
Nebryde, & Hortana Menas nocturna Lyeo.
Arganthoniacos armat Carteia nepotes:
Rex proauus fuit humanis ditissimus aeui
Ter denos decies emensus belliger annos.
Armat Tartessos stabulantis conscia Phoebo,
Et munda Aemathios Italis paritura labores:
Nec decus auriferae cessauit Corduba terrae.
Hos duxere viros flauentis vertice Phorcis,
Spiciferísque grauis bellator Aranthicus oris
Aequales aeui, genuit quos vbere ripa
Palladio Baetes vmbratus cornua ramo.
Talia Sidonius per campos agmina ductor
Puluere nigrantes raptat, lustratque sub armis.
Qua visu comprendere erat fulgentia signa,
Ibat ouans, longáque vmbram tellure trahebat
Non aliter, quoties perlabitur aequora cursu,
Extremamque petit Phoebea cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus equis. fluit omnis ab antris
Nereidum chorus, & iuncto certamine nandi
Candida perspicuo conuertunt brachia ponto.
At Pyrenaei frondosa cacumina montis
Turbata Poenus terrarum pace petebat.
Pyrene celsa nimbosi verticis arce
Diuisos Celtis alte prospectat Iberos,
Atque aeterna tenet magnis diuortia terris.
Nomen Bebrycia duxere a virgine colles,
Hospitis Alcidae crimen, qui sorte laborum
Geryonis peteret cum longa tricorporis arua
Possessus, Baccho saeua Bebrycis in aula
Lugendam formae sine virginitate reliquit
Pyrenen, lethíque Deus (si credere fas est)
Causa fuit lethi miserae, Deus edidit alno.
Nanque vt serpentem patrias exhorruit iras,
Confestim dulces liquit turbata penates.
Tum noctem Alcidae solis plangebat in antris,
Et promissa viri syluis narrabat opacis,
Donec maerentem ingratos raptoris amores,
Tendentémque manus, atque hospitis arma vocantem
Diripuere ferae, laceros Tirynthius artus
Dum venit victor, lachrymis perfudit, & amens
Palluit inuento dilectae virginis ore.
Ac voce herculea percussa cacumina montis
Intremuere iugis, maesto clamore ciebat
Pyrenen, scopulique omnes, ac lustra ferarum
Pyrenen reboant, tumulo tum membra reponit
Supremum illachrymans, nec honos intercidet aeuo,
Defletumque tenent montes per secula nomen.
Iámque per & colles, & densos abiete lucos
Bebrycia Poenus fines transcenderat aula:
Inde ferox quaesitum armis per inhospita rura
Volcarum populatur iter, tumidasque minaces
Accedit Rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis, & rupe niuali
Proserit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumantis Rhodanus, proscindens gurgite campos,
Ac propere in pontum lato ruit incitus alueo:
Auget opes stanti similis, tacitóque liquore
Mixtus Arar, quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arua
Ferre vetat patrium vicina ad littora nomen.
Inuadunt alacres inimicum pontibus amnem.
Nunc celso capite, & ceruicibus arma tenentur,
Nunc validis gurges certatim frangitur vlnis.
Fluminea sonipes religatus ducitur alno:
Bellua nec retinet tardante libyssa timore:
Nam trabibus vada & mixta tellure, repertum
Connexas operire trabes, ac ducere in altum
Paulatim ripa resolutis aggere vinclis.
At gregis allapsu fremebundo territus acris
Expandit moles Rhodanus, stagnisque refusis
Torsit arenoso minitantia murmura fundo.
Iámque Tricastinis incedit finibus agmen,
Iam faciles campos, iam rura Vocuntia carpit.
Turbidus hic truncis, saxisque Druentia latum
Ductoris vastauit iter. nanque Alpibus ortus
Auulsas ornos, & adesi fragmina montis
Cum sonitu voluens fertur latrantibus vndis,
Ac vada translato mutat fallacia cursu.
Non pediti fidus, patulis non puppibus aequus,
Et tunc imbre recens fuso, correpta sub armis
Corpora multa virum spumanti vertice torquens
Immersit fundo laceris deformia membris.
Sed iam praeteritos vltra meminisse labores
Conspecta propius dempsere pauentibus Alpes:
Cuncta gelu, canaque aeternum grandine tecta,
Atque aeui glaciem cohibent: riget ardua montis
Aetherii facies, surgentique obuia Phoebo
Duratas nescit flammis mollire pruinas.
Quantum tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos, atque atrae stagna paludis
A supera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus, & caelum intercipit vmbra.
Nullum ver vsquam, nullique aestatis honores.
Sola iugis habitat diris, sedésque tuetur
Perpetuas deformis hyems: illa vndique nubes
Huc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.
Iam cuncti flatus, ventique, furentia regna
Alpina posuere domo, caligat in altis
Obtutus saxis, abeúntque in nubila montes.
Mixtus Athos Tauro, Rhodopéque adiuncta Mimanti,
Ossáque cum Pelio, cúmque Haemo cesserit Othrys,

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces:
Scindentem nubes, frangentémque ardua montis
Spectarunt superi, longísque ab origine seclis
Intemerata gradu magna vi saxa domantem.
At miles dubio tardat vestigia gressu,
Impia ceu sacros in fines arma per orbem,
Natura prohibente, ferant, diuísque repugnent.
Contra quæ ductor non alpibus ille, nec ullo
Turbatus terrore loci, sed languida monstris
Corda virûm fouet hortando, reuocátque vigorem.
Non pudet obsequio superûm, fessósque secundis
Post belli decus, atque acies dare terga niuosis
Montibus, & segnes submittere rupibus arma?
Nunc ô nunc socij dominantis mœnia Romæ
Credite vos, summúmque Iouis conscendere culmen.
Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Tybrim.
Nec mora, commotum promissis ditibus agmen
Erigit in collem, & vestigia linquere nota
Herculis edicit magni, crudísque locorum
Ferre pedem, ac proprio turmas euadere calle,
Rumpit inaccessos aditus, atque ardua primus
Exuperat, summáque vocat de rupe cohortes.
Tum quà durati concreto frigore collis
Lubrica frustratur canenti semita cliuo,
Luctantem ferro glaciem premit, haurit hiatu
Nix resoluta viros, altóque à culmine præceps
Viuentes turmas operit delapsa ruina.
Interdum aduerso glomeratas turbine Corus
In media ora niues fuscis agit horridus alis.
Aut rursum immani stridens auulsa procella
Audacis rapit arma viri, voluénsque per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
Quóque magis subiere iugo, atque euadere nisi
Erexere gradum, crescit labor, ardua supra
Sese aperit fessis, & nascitur altera moles.
Vnde nec edomitos, exudatósque labores
Respexisse libet, tanta formidine plena
Exterrent repetita oculis, atque vna pruinæ
Canentis, quacunque datur permittere visus,
Ingeritur facies, medio sic nauita ponto
Cum dulceis liquit terras, & inania nullos
Inueniunt ventos, securo carbasa malo,
Immensas prospectat aquas, ac victa profundis
Æquoribus fessus renouat sua lumina cælo.
Iamque super clades, atque importuna locorum
Illuuie, rigidaque comæ squalore perenni
Horrida semiferi promunt e rupibus ora:
Atque euulsa cauis exesi pumicis antris
Alpina inuadit manus, assuetóque vigore
Per dumos, notásque niues, atque inuia pernix
Clausum montiuagis infestat cursibus hostem.
Mutatur iam forma locis, hic sanguine multo
Infectæ rubuere niues, hic nescia vinci
Paulatim glacies cedit tepefacta cruore:
Dumque premit sonipes duro vestigia cornu,
Vngula perfossis hæsit compressa pruinis.
Nec pœnas lapsus simplex, abscissa relinquunt
Membra gelu, fractósque asper rigor amputat artus.
Bis senos soles, totidem per vulnera sæuas
Emensi noctes, optato vertice sidunt,
Castráque præruptis suspendunt ardua saxis.
At Venus ancipiti mentem labefacta timore
Affatur genitorem, & rumpit mœsta querelas:
Quis pœnæ modus, aut pereundi terminus oro
Aeneadis erit? & quando terrásque fretúmque
Emensis sedisse dabitur? pellere nostros
A te concessa Pœnus parat vrbe nepotes?
Alpibus imposuit Libyen, finémque minatur
Imperio, cuius metuit iam Roma Saguntum:
Quo Troiæ extremos cineres, sacrámque ruinam
Assaracique larem & Vestæ secreta feramus
Da sedem genitor, tutísque iacere. parúmne est
Exilia errantes totum quæsisse per orbem?
Anne iterum capta repetentur pergama Roma?
His Venus & contra genitor sic deinde profatur.
Pelle metus, neu te Tyriæ conamina gentis
Turbarint Cytherea: tenet, longúmque tenebit
Tarpeias arces sanguis tuus. hac ego Martis
Mole viros spectare paro, atque expendere bello.
Gens ferri patiens, ac læta domare labores
Paulatim antiquo patrum desuescit honori.
Atque ille haud vnquam parcus pro laude cruoris,
Et semper famæ sitiens, obscura sedendo
Tempora agit, mutum voluens inglorius æuum
Sanguine de nostro populus, blandóque veneno
Desidiæ, virtus paulatim euicta senescit.
Magna molis opus, multóque labore parandum
Tot populos inter soli sibi poscere regna.
Iámque tibi veniet tempus quo maxima rerum
Nobilior sit Roma malis, hinc nomina nostro
Non indigna paulo referet labor, hinc tibi Paulus,
Hinc Fabius grauisque mihi Marcellus opimis:
Hi tantum parient Latio per vulnera regnum,
Quod luxu, & multum mutata mente nepotes,
Non tamen euertisse queant: iámque ipse creatus
Qui Pœnum reuocet patriæ, Latióque repulsum
Ante sua muros Carthaginis exuat armis.
Hinc Cytherea tuis longo regnabitur æuo.
Exin se Curibus virtus cælestis ad astra
Efferet, & sacris augebit nomen Iuli
Bellatrix gens baccifero nutrita Sabino.
Hinc pater ignotam donabit vincere Thulen,
Inque Caledonios primus trahet agmina lucos,
Compescet ripis Renum, reget impiger Afros,
Palmiferamque senex bello domitabit Idumen.
Nec Stygis ille lacus, viduatáque lumine regna,
Sed superum sedes, nostrósque tenebit honores.
Tum iuuenis magno præcellens robore mentis
Excipiet patriam molem, celsúsque feretur
Aequatum imperio tollens caput, hic fera gentis
Bella Palæstinæ primo delebit in æuo.
At tu transcendens Germanice facta tuorum,
Iam puer auricomo performidate Batauo,
Nec te terruerint Tarpeii culminis ignes:
Sacrilegas inter flammas seruabere terris.
Nam te longa manent nostri consortia mundi.
Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
Submittet, vacuásque ostendent Bactra pharetras.
Hic & ab Arctoo currus aget axe per vrbem,
Ducet & Eoos Baccho cedente triumphos.

Idem

Idem indignantem transmittere Dardana signa
Sarmaticis victor compescet sedibus Istrum.
Quin & Romuleos superabit voce nepotes,
Quem erit eloquio partum decus, huic sua Musa
Sacra feret, meliorque lyra, cui substitit Hebrus,
Et venit Rhodope, Phoebo miranda loquetur.
Ille etiam, qua prisca fides stat regia nobis
Aurea Tarpeia ponet capitolia rupe.
Et iunget nostro templorum culmina caelo.
Tunc o nate deum, divosque dature, beatas
Imperio terras patrio rege. tarda senectam
Hospitia excipient caeli, solioque Quirinus
Concedet, mediumque parens fraterque locabunt.
Siderei iuxta radiabunt tempora nati.
Dum pandit seriem venturi Iuppiter aevi,
Ductor Agenoreus tumulis delatus iniquis
Lapsantem dubio devexa per invia nisu
Firmabat gressum, atque humentia saxa premebat,
Non acies, hostisve tenet, sed prona minaci
Praerupto turbat, & cautibus obvia rupes.
Stant clausi, maerentque moras, & dura viarum:
Nec resovere datur torpentia membra quiete.
Noctem operi iungunt, & robora ferre coacti
Approperant humeris, ac raptas collibus ornos.
Iamque ubi nudarunt sylva densissima montis,
Aggessere trabes, rapidisque accensus in orbem
Excoquitur flammis scopulus, mox proruta ferro
Dat gemitum putris resoluto pondere moles,
Atque aperit fessis antiqui regna Latini.
His tandem ignotas transgressus casibus Alpes
Taurinis ductor statuit tentoria campis.
Interea voces Iovis, atque oracula portans
Emensis aderat Garamantum laetus arenis
Bostar, & ut viso stimulabat corda tonante.
Maxime Belida patriis qui à moenibus arces
Servitium dextra, libycas penetravimus oras,
Nos tulit ad superos perfundens sidera Syrtis,
Nos pene aequoribus tellus violentior hausit,
Ad finem caeli medio tenduntur ab ore
Squalentes campi, tumulum natura negavit
Immensis spatiis, nisi quem cava nubila torquens
Construxit turbo, impacta glomeratus arena:
Vel si perfracto populatus carcere terras
Africus, aut pontum spargens super aethera Corus
Invasere truces capientem praelia campum,
Inque vicem ingesto cumularunt pulvere montis:
Has observatis valles enavimus astris.
Nanque dies confundit iter, peditemque profundo
Errantem campo, & semper media arva videntem
Sidonius Cynosura regit fidissima nautis.

Verum ubi defessi lucos, nemorosaque regna
Corrigeri Iovis, & fulgentia templa columnis
Advenimus magnis, quam laeta fronte sacerdos
Exceptos, hospes tectis induxit Arulas,
Stat fano vicina novum & memorabile lympha,
Quae nascente die, quae deficiente tepescit,
Quaeque riget, medium cum sol accendit olympum:
Atque eadem rursus nocturnis fervet in umbris.
Tum loca plena deo, dites sine vomere glebas
Ostentat senior, laetaque ita mente profatur.
Has umbras nemorum, & connexa cacumina caelo,
Calcatosque Iovi lucos, prece Bostar adora.
Nam cui dona Iovis non divulgata per orbem
In gremio Thebes geminas sedisse columbas?
Quarum, Chaonias pennis quae contigit oras,
Implet fatidico Dodonida munere quercum.
At quae Carpathium super aequor vecta, per auras
In Libyen niveis tranavit concolor alis.
Hanc sedem primo Cytherea condidit ales,
Hic ubi nunc aras, lucosque videtis opacos.
Ductore electo gregis (admirabile dictu)
Lanigeri capitis media inter cornua perstans,
Marmaricis ales populis responsa canebat.
Mox subitum nemus, atque annoso robore lucus
Exiluit, qualesque premunt nunc sidera quercus
A prima venere die, prisco inde favore
Arbor numen habet, coliturque tepentibus aris.
Dumque ea miramur subito stridore (tremendum)
Impulsae patuere fores, maiorque repente
Lux oculos ferit, ante aras stat veste sacerdos
Effulgens nivea, & populis concurrere certant.
Inde ubi mandatas effudi pectore voces,
Ecce intrat subitus vatem deus, alta sonoro,
Collisis trabibus volvuntur murmura luco,
Ac maior nota iam vox prorumpit in auras,
Tenditis in Latium, belloque agitare paratis
Assaraci prolem, Libyes gens aspera cerno,
Gradivumque trucem currus iam scandere, & atram
In latus Hesperium flammantem exspirare furentes
Cornipedes, multoque fluentia sanguine lora.
Tu qui pugnarum exuvias, extremaque fati
Deposcis, datoque ferox das vela faventi,
Invade Aetoli ductoris Iapyga campum.
Sidonios augebis avos, nullique relinques
Altius Ausoniae penetrare in viscera gentis,
Donec victa tibi trepidabunt Dardana regna.
Nec ponet pubes unquam Saturnia curam,
Dum carpet superas in terris Hannibal auras.
Talia portabat laetis oracula Bostar,
Implebatque viros pugnae properantis amore.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

Argumentvm in lib. IIII.

¶ Fama volat Pœnum signis hostilibus Alpes
Transcendisse ducem, totis trepidatur in agris.
Consultant patres de bello, intactáque rursum
Tela nouant. Libycis ostendens Hannibal urbem
Militibus, prædæ cupidos acuebat amore
Ad pugnam. interea volucri rate Scipio consul
Massiliæ fidis aderat delatus ab oris:
Occurritque hosti Ticini ad fluminis vndam.
Atque ibi tunc prima caluerunt littora pugna.
Sed Consul Trebia vicinum Scipio collem
Cedere compulsus petijt. quo venit & ipse
Consulis accitus Siculo collega Peloro.
Hostis sed rursus victor, spumantia, captum
Post Appennium, Thrasimeni stagna petebat.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER IIII.

FAMA per Ausoniæ turbatas spargitur vrbes
Nubiferos montes, & saxa minantia cælo
Accepisse iugũ, Pœnósque per inuia vectos:
Aemulaque Herculei iactatur fama laboris,
Descendisse ducem: diros canit improba motus,
Et gliscit gressu, volucrique citatior Euro
Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.
Astruit auditis docilis per inania rerum
Pascere rumorem vulgi pauor: itur in acres
Bellorum raptim curas, subitusque per omnem
Ausoniam Mauors strepit & ciet arma vrbésque:
Pila nouantur, ac detersa rubigine sæuus
Induitur ferro splendor: iuuenumque reposta
Instaurant galeæ conis decus: hasta nouatur
A mento, renouantque noua fornace bipennes.
Conseritur tegmen laterum impenetrabile, multas
Passurus dextras, atque irrita vulnera thorax.
Pars arcu inuigilat, domitat pars verbere anhelum
Cornipedem in gyros, saxóque exasperat ensem.
Nec vero muris, quibus est luctata vetustas,
Ferre morantur opem: subuectant saxa, cauásque
Retractant turres, edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces, & robora portis,
Et fidos certant obices accersere syluæ.
Circumdant fossis. haud segnis cuncta magister
Præcipitat timor, ac vastis trepidatur in aruis.
Deseruere larem, portant ceruicibus ægros
Attonitæ matres, ducentésque vltima fila
Grandæui rapuere senes: tum crine soluto
Ante agitur coniux, dextra læuáque trahuntur
Parui, non æquo comitantes ordine, nati.
Sic vulgus, traduntque metus, nec poscitur auctor.
At patres quanquam exterrent immania cœpta,
Inque sinu bellum, atque Alpes, & peruia saxa
Accepere: tamen crudam contra aspera mentem,
Et magnos tollunt animos, iuuat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen,
Quale dedit nunquam rebus fortuna secundis.
Sed Libyæ ductor tuto fouet agmina vallo
Fessa gradum, multoque gelu torpentia neruos,
Solandique genus, lætis ostentat ad vrbem
Per campos superesse viam, Romámque sub ictu.
At non & rerum curas, consultaque belli
Stare probat, soliusque nequit perferre quietem.
Armifera quondam prisca inter tempora gentes
Ausonium inuasere latus, sedésque beatas,
Et metu pepere manu: mox turpia bella,
Tarpeius pater, & capti sensere Quirites.
Hic dum sollicitat donis & inania corda,
Ac fluxam morum gentem fouet, armáque iungit,
Iam Consul volucri peruectus littora classe
Scipio, Phocaicis sese referebat ab oris.
Ingentésque duces, pelagi, terræque laborem
Diuersum emensos, propiora pericula vasto
Iungebant, magnæque aderant primordia cladis.
Namque vt collatis admoto Consule castris
Sustulerat fortuna moras, signúmque furoris
Accensa viso poscebant hoste cohortes,
Debellata procul, quæcunque vocantur Iberis
Ingenti Tyrius, nemorosa per agmina, ductor

Voce

Voce sonat, non Pyrenen, Rhodanúmve furentem,
Iussa aspernatos, tumulum fumasse Saguntum,
Raptum per Celtas iter, & quæ ponere gressum
Amphitryoniadæ fuerit labor, ipse sub armis
Pœnorum turmas, equitémque per ardua vectum
Insultasse iugo, & fremuisse hinnitibus Alpeis.
Contra pulchra suos vocat ad discrimina Consul.
Hostem miles habes fractum, ambustúmque niuosis
Cautibus, atque ægre torpentia membra trahentem.
En age, qui sacros monteis rupésque profundas
Transiluit, discat quanto stat celsius arce
Herculea vallum, & maius sit scandere colleis,
An nostros rupisse globos, det mœnia famæ.
Dum magna fusi pugna, retróque ruenti
Qua ventum est, obstent Alpes, super ardua ductum
Huc egere dei, Latios ut sanguine fines
Imbueret, tellúsque hostilis conderet ossa.
Scire libet, nouas nunc nobis, atque altera bellum
Carthago, an ne eadem mittat, quæ mersa sub æquor
Egates inter vasto iacet obruta ponto.
Hæc ait, atque agmen Ticini flectit ad vndas.
Cæruleas Ticinus aquas, & stagna, vadoso
Perspicuus seruat turbari nescia fundo,
Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.
Vix credas labi, ripis tam mitis opacis
Argutos inter volucrum certamina cantus
Somniferam ducit lucenti gurgite Lympham.
Iamque sub extremum noctis fulgentibus vmbris
Lux aderat somnúsque suas confecerat horas.
Explorare locos Consul, collísque propinqui
Ingenium, & campis quæ sit natura, parabat.
Par studium Pœno, simílisque in pectore cura.
Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis.
Verum vbi commisto decreuere puluere nubes
Hostem ferre gradum, & propius propiúsque sonare
Quadrupedum cornu tellus gemit, ac simul acer
Vincentum lituos hinnitus sæuit equorum,
Arma viri, rapite arma viri, dux instat vterque.
Ambobus velox virtus, geminúsque cupido
Laudis, & ad pugnas, Martémque insania concors.
Haud mora iam tantum campi dirimebat ab ictu,
Quantum impulsa valet comprendere lancea nodo,
Cum subitum liquida, non vllis nubibus, æthra
Augurium, mentes, oculósque ad sidera vertit.
Accipiter medio tendens à limite solis,
Delectas Veneri, notásque in honore Diones
Turbabat violentus aues, atque vnguibus idem,
Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alæ,
Ter quinas dederat sæua inter vulnera letho.
Nec finis, satiésve nouas, sed sanguinis ardor
Gliscere, & vrgebat trepidam iam cæde priorum,
Incertámque fugæ, pluma labente, columbam.
Donec Phœbeo veniens Iouis ales ab ortu,
In tenueis tandem nubes dare terga coegit.
Tum victrix lætos signa ad Romana volatus
Conuertit prolésque ducis, qua parte decora
Scipio quassabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis terque dedit, rostróque corusca
Perstringens conum galeæ se reddidit astris.
Exclamat Liger, hunc superos sentire mouentes
Ars fuit, ac pinna monstrante futura magistra.
Pœne bis octonos Italis in finibus annos
Audaci similis volucri, sectabere pubem
Ausoniam, multámque feres cum sanguine prædam.
Sed compesce minas, renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Iouis: nosco te summe deorum,
Adsis ô, firmésque tua pater alitis omen.
Nam tibi seruantur, ni vano cassa volatu
Mentitur superos præpes, postrema subacta
Fata puer Libya, & maius Carthagine nomen.
Contra læta Bogus Tyrio canit omnia regi.
Et faustum accipitrem, cæsásque in nube volucres
Æneadis cladem, & Veneris portendere genti.
Tum dictis comitem contorquet primus in hosteis
Ceu suadente Deo, & fatorum conscius hastam.
Illa volans patuli longe per inania campi
Lethum perdiderat spatio, ni fusus habenas
Dum prima decus affectat decerpere pugnæ,
Obuia quadrupedis præceps Catus ora tulisset.
Sic elanguescens, & iam casura, petitum
Inuenit vulnus, eadémque recepit ab hoste
Cornus, & oblata stetit inter tempora frontis.
Incurrunt acies, magnóque fragore per æquor
Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
Cornipedes, vltroq; ferunt, erectus in auras
It sonipes, rapidáque volans per aperta procella
Tenuia vix summo vestigia puluere signat.
Boiorum ante alias Chryxo duce mobilis ala.
Arietat in primos, obicitque immania membra
Ipse tumens, atauis Brenni se stirpe ferebat
Chryxus, & in titulos capitolia capta trahebat.
Tarpeióque iugo demens, & vertice sacro
Pensanteis aurum Celtas, vmbone ferebat.
Colla viri fuluo radiabant lactea torque,
Auro virgatæ vestes, manicæque rigebant
Ex auro, & simili vibrabat crista metallo.
Sternitur impulsu vasto percussa Camertum
Prima phalanx, stratæque ruunt conferta per arma
Vnda Boiorum sociata examina densant
Infandi Senones, collisíque quadrupedantum
Pectoribus, toto voluuntur corpora campo.
Arua natant, altúsque virum cruor, altus equorum
Lubrica belligeræ sorbet vestigia turmæ,
Semineceum lethum peragit graui vngula pulsu,
Et circumuolitans tetros è sanguine rores
Spargit humo, miserísque suo lauit ora cruore.
Spicula prima puer tumidi Tyrrhene Pelori
Purpureo moriens victricia sanguine tingis.
Nam tibi cum stimulas cornu, atque in prælia mentes
Accendis, renouásque viros ad vulnera cantu,
Hæsit barbaricum sub anhelo gutture telum.
Et clausit raucum lethali vulnere murmur.
At sonus extremo morientis fusus ab ore,
Fessa pererrauit mutis iam cornua labris.
Chryxus Picentem, Laurúmque nec eminus ambo,
Sed gladio Laurum, Picentis rasilis hasta,
Ripa tecta Padi, lethum tulit. atra nanque
Dum parat, ac leuo meditatur saltere gyro,
Hasta viri femur, & pariter per auricla volantis
Ilia sedit equi, geminam dedit horrida mortem.

Idem sanguineo Venuli ceruice reuellens,
Sternit praecipitem trepido te Farfare telo.
Et te sub gelido nutritum Tulle Velino,
Egregium Ausoniae decus, ac memorabile nomen
Si dent fata moras, aut seruent foedera Poeni.
Tum Romulum, atque olim celeberrima nomina bello
Tyburtis magnos, Hispellatémque, Metaurumque
Et Daunum, dubia meditatus cuspide vulnus.
Nec locus est Tyriis belli pugnaeve, sed omnem
Celticus impleuit campum furor. irrita nulli
Spicula torquentur, statque omne in corpore ferrum.
Hic inter trepidos immane Quirinius audens,
Cui fugere ignotum, atque inuicta mente placebat
Rebus in aduersis exceptum pectore lethum,
Cuspide stimulat equum, ac dispergit gesa lacerto.
Si reserare viam, atque ad regem rumpere ferro
Detur iter, certiúsque necis, petit omnibus ausis,
Quod nequeat sentire decus. cadit inguine fosso
Teutalus, & vasto quatitur sub pondere tellus.
Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Caesariem crinémque tibi Gradiue vouebat
Auro certantem, & rutilum sub vertice nodum.
Sed Parcae intonsa non exaudita vouentem
Ad manes traxere coma, per candida membra
It fumans cruor, & tellus perfusa rubescit.
At non tardatus iaculo occurrente Lycaunus
Irruit, aduersumque viro rotat obuius ensem.
Et ferit insurgens, humero qua brachia lenti
Annectunt nerui, decisáque vulnere laeua
Laxatis paulum moribunda pependit habenis.
Dumque micans tremulo conatu lora retentat
Flectentem assuetos mutatur nescia frenos
Demetit auersi Vesagus, tum colla, iubáque
Suspensam portans galeam, atque inclusa perempti
Ora viri, patrio diuos clamore salutat.
Dumque ea Gallorum populi dant funera campo
Accitus propere castris in praelia Consul
Raptabat turmas, primúsque ruebat in hostem
Candenti sublimis equo, trahit vndique lectum
Diuitis Ausoniae iuuenem, Marsósque, Coránque,
Laurentúmque decus, iaculatorémque Sabellum,
Et Gradiuicolam celso de colle Tudertem,
Indutósque simul gentilia lina Faliscos,
Quosque sub Herculeis taciturno flumine muris
Pomifera arua creant, Anienicolaeque Catilli,
Quósque in praegelidis duratos Hernica riuis
Mittebant saxa, & nebulosi rura Casini,
Ibant in Martem terrae dominantis alumni
Damnati superis, nec iam reditura iuuentus.
Scipio qua medius pugnae vorat agmina vortex,
Infert cornipedem atque instinctus strage suorum
Inferias caesis mactat, Labarúmque, Padúmque.
Et Camum, & multo vix fusum vulnere Brennum,
Gorgoneóque Larum torquentem lumina vultu,
Occidit & tristi pugnans Lepontice fato.
Nam dum frena ferox, obiecto corpore prensat,
Atque aequat celsus residentis consulis ora
Ipse pedes, frontem in mediam grauis incidit ensis,
Et diuisum humeris iacuit caput: Ablatus amens
Qui luctatur equo, parmáque incursibus obstat,
Ictu quadrupedis fulua porrectus arena
Elisa incussis amisit calcibus ora.
Perfurit Ausonius turbata per aequora ductor,
Ceu gelidus Boreas totum cum sustulit imo
Icarium fundo victor mare, nauita vasto
Iactatur sparsus, lacerata classe, profundo,
Cunctáque canentis perfunduntur aequore Cyclas.
Chryxus vt in tenui spes, exiguúmque salutis
Iam videt esse suae, mortémque astare propinquam,
Armat contemptu mentem necis. horrida barba
Sanguinea rutilat spuma, rictúsque furentis
Albet, & effuso squalent à puluere crines,
Inuadit Tarium, vicino consule pugnas
Miscentem, saeuísque virum circumtonat armis.
Voluitur ille solo: nam pronum effundit in armos
Fata extrema ferens abies, rapitúrque pauore
Tractus equi, vinctis connexa ad cingula membris.
Longa cruor sparso liquit vestigia campo,
Et tremulos cuspis ductus in puluere signat,
Laudabat lethi iuuenem, egregiósque parabat
Vlcisci Consul manes, cum dira per auras
Vox venit, & Chryxum ferri clamoribus audit
Haud notum vultu, surgit violentior ira
Comminus, atque oculos optato in corpore figit.
Tum stimulans grato plausae ceruicis honore
Cornipedem alloquitur, vulgum, Martémque minorem
Hactenus, & letho dedimus sine nomine gentem,
Nos Gargane vocant Superi ad maiora, videsne
Quantus eat Chryxus? iam nunc tibi praemia pono
Illum Sidonio fulgentem ardore tapeta,
Barbaricum decus. & fuluis donabere frenis.
Sic fatus, magno Chryxum clamore ciebat.
In pugnam, ac vacuo poscebat praelia campo.
Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
Vt iussa cessere retro, spatiúmque dederunt
Hinc atque hinc alae, medio stetit aequore pugna.
Quantus Phlegraeis telluris alumnus in aruis,
Mouit signa Mimas, & caelum exterruit armis,
Tantus semifero Chryxus sub pectore murmur
Torquet, & horrisonis vlulatibus erigit iras.
Nemone accensae, captaeque superfuit vrbi,
Vt tibi quas Brenni populus ferremus in arma
Narraret dextras? disce en nunc, inquit. & vna
Contorquet nodis & obusto robore diram
Vel portas quassasse trabem. sonat illa tremendum
Ac nimio iactu seruasse improuida campi
Distantis spatium propiorem transuolat hostem.
Cui Consul, ferte hoc vmbris, proauóque memento
Quàm procul occumbas Tarpeia à sede, tibique
Haud licitum sacri Capitolia cernere montis,
Tum nodo, cursúque leui simul adiuuat hastam
Dignam mole viri nixus, fugit illa per ora
Multiplicis lini, subtextáque tegmina neruis,
Atque altum tota metitur cuspide pectus.
Procumbit lata porrectus in arma ruina,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
Haud aliter structo Tyrrhena ad littora saxo
Pugnatura fretis, subter caecisque procellis
Pila immane sonans, impingitur ardua ponto.
Immugit Nereus, diuisáque caerula pulsu

Illisum

Fusum accipiunt irata sub æquora montem.
Ductore amisso pedibus se credere Celtæ
Vna spes animæ, tantusque pependerat ardor.
Ac veluti summo venator densa Picano
Cum lustra exagitat, spissisque cubilibus atram
Immittit passim dumosa per inuia pestem.
Dum tacitas vires, & flammam colligit ignis,
Nigrantis picens sensim caligine vertex
Voluitur, & pingui contorquet nubila fumo
Mox subita in toto lucent incendia monte,
Fit sonitus, fugere feræ, fugere volucres,
Atque vna longæ trepidant in valle iuuencæ.
At Mago vt vertisse globos, primúmque laborem,
Qui solus gentis est, cassum videt arma suorum
Ac primum in pugnas equitem vocat, vndique nudi
Assiliunt freni, infrenatique manipli.
Nunc Itali in tergum versis referuntur habenis,
Nunc rursus Tyrios retro pauor aduehit alas,
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes,
Aut illi læuos sinuant in cornua gyros,
Texunt alterno glomerata volumina cursu,
Ac cædem refugam, cedentes arte resoluunt.
Hac pontum vice (vbi exercet discordia ventos)
Fert Boreas, Eurusque refert, molémque profundi,
Nunc huc alterno, nunc illuc, flamine gestant.
Aduolat aurato præfulgens murice ductor
Sidonius, circáque metus, terrórque, furórque.
Isque vbi Callaici radiantem tegminis orbem
Extulit, & magno percussit lumine campos,
Spes, virtúsque cadunt, trepidisque à mente recedit
Vertere terga pudor, nec lethi cura decori,
Sed fugere infixum est, terræque optantur hiatus.
Sic vbi Caucasijs tigris se protulit antris,
Linquuntur campi, & tutas petit omne latebras
Turbatum insano vultu pecus, illa pererrat
Deiectas victrix valles, iámque ora reducto
Paulatim nudat rictu, vt præsentia mandat
Corpora, & immanem stragem meditatur hiatu.
Non illum Metabus, non illum æquor Vfens
Euasere tamen, quamuis hic alite planta,
Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
Nam Metabum ad manes demisit cuspide fulgens
Fraxinus, Vfentem collapsum poplite flexo
Ensis obit, laudémque pedum cum sanguine ademit.
Iamque dedit letho Stenium, Lauriúmque, domóque
Collinum gelida vitreo quem Fucinus antro
Nutrierat, dederátque lacum transmittere nando.
Fit socius lethi coniecta Massicus hasta
Vt, feri sacro generatus vertice montis,
Et Lyris nutritus aquis, qui fonte quieto
Dissimulat cursum, ac nullo mutabilis imbri
Perstringit tacitas gemmantis gurgite ripas.
Exoritur rabies cædum, ac vix tela furori
Sufficiunt, teritur iunctis vmbonibus vmbo,
Pesque pedem premit, & nutantes casside cristæ
Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.
Tergemini primam ante aciem fera prælia fratres
Miscebant, quos Ledæo Sidonia Barce
Xantippo felix vtero, inter bella crearat,
Res Graia, ductórque parens, ac nobile Amyclæ
Nomen, & iniectus Spartanis colla catenis
Regulus, inflabant veteri præcordia fama
Marte probare genus, factisque Lacona parentem
Ardebant, gelidósque dehinc inuisere montes
Taygeta, & tandem bellis innare subactis
Eurotam patrium, ritúsque videre Lycurgi.
Sed Spartam penetrare Deus, fratrésque negabant
Ausonij totidem numero, quos miserat altis
Egeriæ genitos immitis Aricia lucis:
Ætatis, mentisque pares: at non dabat vltra
Cloto dura, lacus, arámque videre Dianæ.
Nanque vt in aduersos impacti turbine pugnæ
Eumachus, & Clytias, & lætus nomine patris
Xantippus, iunxere gradus, ceu bella leones
Inter se furibunda mouent, & murmure anhelo
Squalenteis campos, & longa mapalia complent,
Omnis in occultas rupes, atque auia pernix
Maurus saxa fugit, coniúxque Idrissa profuso
Vagitum cohibens suspendit ab vbere natos.
Illi dira fremunt, perfractáque in ore cruento
Ossa sonant, pugnantque feri sub dentibus artus.
Haud secus Egeriæ pubes, hinc Virbius acer,
Hinc Capys assiliunt paribúsque Albanus in armis
Subsidens paulum perfossa procubuit aluo.
Albanum Clytias: at illi cuncta repente
Implerunt clypeum miserando viscera lapsu
Eumachus inde Capyn, sed tota mole tenebat
Ceu fixum membris tegmen, tamen improbus ensis
Adnexam parmæ decidit vulnere læuam.
Inque suo pressa est non reddens tegmina nisu
Infelix manus, atque hæsit labentibus armis.
Vltima restabat fusis iam palma duobus
Virbius, huic trepidos simulanti ducere gressus
Xantippus gladio, rigida cadit Eumachus hasta:
Et tandem æquatæ geminato funere pugnæ,
Inde alterna viris transegit pectora mucro,
Inque vicem erepta posuerunt prælia vita.
Felices lethi pietas quos addidit vmbris,
Optabunt similes venientia secula fratres,
Extremumque decus memori celebrabitur æuo.
Si modo ferre diem, miserósque videre nepotes
Carmina nostra valent, nec famam inuidit Apollo.
At Consul toto palantes æquore turmas
Voce tenet, dum voce viget, quo signa refertis?
Quis vos heu vobis pauor abstulit: horrida primi
Si sors visa loci, pugnæque lacessere frontem:
Post me state viri, & pulsa formidine tantum
Aspicite has dextras. capti genuere parentes
Quos fugitis: quæ spes victis? Alpésne petemus?
Ipsam turrigero portantem vertice muros
Credite submissas Romam nunc tendere palmas,
Natorum passim raptus, cædémque parentum,
Vestalésque focos extingui sanguine cerno.
Hoc arcete nefas. postquam inter talia crebro
Clamore obtusæ, crassóque à puluere fauces,
Hinc læua frenos, hinc dextra corripit arma,
Et latum obiectat pectus, strictúmque minatur
Nunc sibi, nunc trepidis ni restent comminus, ensem.
Quas acies alto genitor dum spectat olympo,
Consulis egregiæ mouere pericula mentem,

Gradiuum vocat, & patrio sic ore profatur.
Magnanimi me nate viri, in bella capessis,
Haud dubie extremus terret labor. eripe pugnæ
Ardentem, obitúmque sui dulcedine cæcum,
Siste ducem Libyæ. nam plus petit improbus vno
Consulis exitio, tota quàm strage cadentum.
Præterea seruis teneræ qui prælia dextræ
Iam credit puer, atque annos transcendere factis
Molitur, longúmque putat pubescere bello.
Te duce primitias pugnæ, te magna magistro
Audeat, & primum hoc vincat seruasse parentem.
Hæc rerum sator. at Mauors in prælia currus
Odrysia tellure vocat, tum fulminis atri
Spargentem flammas clypeum galeámque deorum,
Haud illi facilem, multóque labore Cyclopum
Sudatum thoraca capit, quassátque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam,
Atque implet curru campos. exercitus vna
Irarum, Eumenidésque simul, lethique cruenti
Innumeræ facies, frenísque operata regendis
Quadriiugos atro stimulat Bellona flagello.
Fertur ab immenso tempestas horrida cælo,
Nigrantésque globos, & turbida nubila torquens
Inuoluit terras. quatitur Saturnia sedes
Ingressu tremefacta Dei, ripásque relinquit
Audito curru, fontique relabitur amnis.
Ductorem Ausonium telis Garamantica pubes
Cinxerat, & Tyrio regi noua dona parabat,
Armorum spolium, & spirantia consulis ora,
Stabat fortunæ non cedere certus, & acri
Mole retorquebat crudescens cædibus, hastas.
Iámque suo, iámque hostis perfusa cruore
Membra madent, recedere tubæ, gyróque per orbem
Arctato, Garamas iaculis propioribus instat,
Et librat sæua coniectum cuspide ferrum.
Hic puer vt patrio defixum corpore telum
Conspexit, maduere genæ, subitóque trementem
Corripuit pallor, gemitúmque ad sidera rupit.
Bis conatus erat præcurrere fata parentis
Conuersa in semet dextra, bis transtulit iras
In Pœnos Mauors, fertur per tela, per hosteis
Intrepidus puer & Gradiuum passibus æquat.
Continuo cessere globi, latúsque repente
Apparet campo limes, metit agmina tectus
Cælesti clypeo, & sternit super arma iacentum
Corpora, & authorem teli, multásque paternos
Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
Tunc rapta propere duris ex ossibus hasta
Innixum ceruice ferens, humeróque parentem
Emicat, attonitæ tanta ad spectacula turmæ.
Tela tenent, ceditque loco Libys asper, & omnis
Late cedit Iber, pietásque insignis, & ætas
Belligeris fecit miranda silentia campis.
Tum celso è curru Mauors Carthaginis arces
Excindes inquit, Tyriósque ad fœdera coges,
Nulla tamen longo tanta exorietur in æuo
Lux tibi chare puer, macte, ô macte indole sacra,
Vera Iouis proles. & adhuc maiora supersunt.
Sed nequeunt meliora dari. tum nubila Mauors,
Ætheraque, emenso terras iam sole capessit,
Et scissas acies castris clausere tenebræ.
Condebat noctem deuexo Cynthia curru
Fraternis afflata rotis, & ab æquore Eoo
Surgebant roseæ media inter cærula flammæ.
At Consul tristis campos, Pœnúsque secundam
Planitiem metuens, Trebiam, collésque petebat.
Iámque dies rapti cursu, varióque labore,
Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
Pons vinclis, qui Dardanium transuexerat agmen
Eridani rapidas aderat cum Pœnus ad vndas.
Dúmque vada, & molles aditus, per deuia flexo
Circuitu petit, & stagni languentia quærit,
Interdum rapta vicinis saltibus alno
Fluminεam texit qua transueheret agmina classem,
Ecce aderat, Trebiaque simul vicina tenebat
Trinacrio accitus per cærula longa Peloro
Gracchorum proles Consul gens inclyta magno
Atque animosa viro, multisque in imagine claris
Præfulgebat auis titulis, bellique, domique.
Nec Pœni positis trans amnem in gramine castris
Deerant. namque animos stimulabant prospera rerum.
Increpitánsque super ductor: quis tertius vrbi
Iam superest Consul? quænam altera restat in armis
Sicania? en omnes Latia, Dauníque nepotum
Conuenere manus: feriant nunc fœdera mecum
Ductores Italum, ac leges & pacta reposcant.
At tu donata tela inter martia luce
Infelix anima, sic sic viuásque, tuóque
Des iterum hanc laudem nato, nec fine sub æuo
Oppetere in bello detur, cum fata vocabunt,
Pugnantem cecidisse meum est. hæc personat ardens.
Inde leui iaculo, Massyláque impiger alis
Castra sub ipsa datis irritat, & elicit hostem.
Nec Latius vallo miles debere salutem
Fas putat, aut clausas pulsari cuspide portas.
Erumpunt, cunctísque prior volat aggere aperto
Degener haud Gracchus consul, quatit aurea comantes
Cassidis auricomæ cristas, humeróque refulget
Sanguineis patrium sagulis decus, agmina magno
Respectans clamore vocat, quáque obuia densos
Arctat turba globos, rumpens iter, æquore fertur.
Vt torrens celsi præceps è vertice Pindi
Cum sonitu ruit in campos, magnóque fragore
Auulsum montis voluit latus, obuia passim
Armenta, immanésque feræ, syluæque trahuntur.
Spumea saxosis clamat conuallibus vnda.
Non mihi Mæoniæ redeat si gloria linguæ,
Centenásque pater det Phœbus rumpere voces
Tot cædes proferre queam, quot dextera magni
Consulis, aut contra Tyriæ furor edidit iræ.
Murranum ductor Libyæ, ductórque Phalantum
Ausonius gnaros belli, veterésque laborum
Alter in alterius fuderunt comminus ore.
Monte procelloso Murranum miserat Anxur,
Tritonis niueo te sacra Phalante profundo.
Vt primum insigni fulsit velamine Consul,
Quanquam orbus partem visus, vnóque Cupentus
Lumine sufficiens bellis citat improbus hastam,
Et summa figit tremebundam margine parmæ.
Cui Consul, namque ira coquit, pone improbe quicquid

Restat

Restat in ore fero, & truncata fronte relucet.
Sic ait intorquens directo turbine robur:
Et dirum tota transmittit cuspide lumen.
Nec lenior dextra generatus Amilcare sæuit.
Hunc cadit infelix niueis Varrenus in armis.
Meuanas Varrenus, arat cui diuitis vber
Campi fulginea, & patulis Clitumnus in aruis
Candentes gelido perfundit flumine tauros.
Sed tristes Superi, atque ingrata maxima cura
Victima Tarpeio frustra nutrita tonanti.
Instat Iber leuis, & leuior discurrere Maurus
Hinc pila, hinc Libycæ certant subtexere cornus.
Densa nube polum, quantúmque interiacet aquis
Ad ripas campi, tantum vibrantia condunt
Tela, nec arctatis locus est in morte cadendi.
Allius Argyripa, Dauníque profectus ab aruis
Venator rudibus iaculis, & Iapyge campum
Persultabat equo, medióque inuectus in hostes,
Appula non vana torquebat spicula dextra.
Huic horret thorax Samnitis pellibus vrsæ,
Et galea annosi vallatur dentibus apri.
Verum vbi turbantem, solo ceu lustra pererret
In nemore, aut agitet Gargano terga ferarum,
Hinc magno hinc sæuus pariter videre Matharbal:
Vt subigente fame diuersis rupibus Vrsi
Inuadunt trepidum gemina inter prælia taurum,
Nec partem prædæ patitur furor: haud secus acer
Hinc atque hinc iaculo deuoluitur Allius acto.
It stridens per vtrunque latus Maurusia taxus,
Obuiáque in medio sonuerunt spicula corde,
Incertúmque fuit lethum, cui cederet hasta.
Et iam dispersis Romana per agmina signis
Palantes agit ad ripas (miserabile) Pœnus
Impellens trepidos, fluuióque immergere certat.
Tum Trebia infausto noua prælia gurgite fessis
Inchoat, & precibus Iunonis suscitat vndas.
Haurit subsidens fugientum corpora tellus,
Insidiáque soli frustrata voragine sorbet:
Nec niti lentóque datur conuellere limo
Mersa pedum penitus vestigia, labe tenaci
Hærent deuincti gressus, resolutáque ripa
Implicat, aut cæca prosternit fraude paludis.
Iámque alius super, atque alius per lubrica surgens,
Dum sibi quisque viam per inexplicabile littus
Præripit, & putri luctatur cespite, lapsi
Occumbunt, seséque sua pressere ruina.
Ille celer nandi, iamiámque apprendere tuta
Dum parat, & celso connixus corpore prensat
Gramina summa manu, liquidísque emergit ab vndis,
Contorta ripæ pendens affigitur hasta.
Hic hostem orbatus telo complectitur vlnis,
Vndantémque vado permixta morte coercet.
Mille simul lethi facies. Ligus occidit Auius.
Sed proiecta viri lymphis fumantibus ora
Sanguineum hauserunt longis singultibus amnem.
Enabat tandem medio vix gurgite pulcher
Hirpinus, sociúmque manus clamore vocabat.
Quum rapidis illatus aquis, & vulnere multo
Impulit asper equus, fessúmque sub æquora mersit,
Accumulat clades subito conuecta per vndas
Vis elephantorum turrito concita dorso.
Nanque vadis rapitur præceps, ceu prorupta cautes
Auulsi montis, Trebiámque insueta trementem
Præ se pectore agit, spumantique incubat alueo.
Explorant aduersa viros, pérque aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita cliuo.
Nanque inhonoratam Fibrenus cernere mortem,
Et famæ mundam impatiens, spectabimur, inquit,
Nec fortuna meum condet sub gurgite lethum.
Experiar, sítne in terris domitare quod ensis
Non queat Ausonius, Tyrrhenáque perneget hasta.
Tum iacit assurgens, dextróque in lumine sistit
Spicula sæuæ feræ, telúmque in vulnere liquit.
Stridore horrisono penetrantem cuspidis ictum
Bellua prosequitur, laceráimque cruore profuso
Attollit frontem, & lapso dat terga magistro.
Tum vero inuadunt iaculis, crebráque sagitta,
Ausi iam sperare necem, immensósque per armos,
Et laterum extensus, venit atra cuspide vulnus.
Stat multa in tergo, & nigrantis lancea dorso,
Ac syluam ingentem concusso corpore vibrat,
Donec consumptis longo certamine telis
Concidit, & clausit magna depressa ruina.
Ecce per aduersum quanquam tardata morantur
Vulnere membra virum, subit implacabilis amnem
Scipio, & innumeris infestat cædibus hostem.
Corporibus, clypeísque simul, galeísque cadentum
Contegitur Trebia & vix cernere linquitur vndas.
Mezeus iaculo, Gestar prosternitur ense.
Tum Pelopeus aun Cyrenes, incola Telgon.
Hinc torquet rapido correptum è gurgite pilum,
Et quantum longo ferri tenuata rigore
Procedit cuspis per hiantia transfigit ora:
Pulsati ligno sonuere in vulnere dentes.
Nec tacito quæsita quies turgentia membra
Eridano Trebia, Eridanus dedit æquoris vndis.
Tu quoque Lapse cadis tumulo post fata negato,
Quid domus Hesperidum, aut ines munere dearum
Fuluos aurifera seruantes arbore ramos?
Intumuit Trebia, & stagnis se sustulit imis,
Iamque ferox totum propellit gurgite fontem,
Atque omneis torquet vires, furit vnda sonoris
Verticibus, sequitúrque nouus cum murmure torrens.
Sensit, & accensa ductor violentior ira,
Magnas ò Trebia, & meritas mihi perfide pœnas
Exolues inquit, lacerum per gallica riuis
Dispergam rura, atque amnis tibi nomina demam:
Quóque aperis te fonti premam, nec tangere ripas,
Illæsóque Pado dabitur, quænam ista repente
Sidonium infelix rabies te reddidit amnem?
Talia iactantem, consurgens aggere aquarum
Impulit, atque humeros curuato gurgite pressit.
Arduus aduersa mole irrumpentibus vndis
Stat ductor, clypeóque ruentem sustinet amnem.
Nec non à tergo fluctus stridente procella
Spumeus irrorat summas aspergine cristas.
Ire vadis, stabilémque vetat defigere gressum
Subducta tellure deus, percussáque longe
Raucum saxa sonant, vndæque ad bella parentes
Excitæ pugnant, & ripas perdidit amnis.

Tum madidos crines, & glauca fronde reuinctum
Attollit cum voce caput, pœnásque superbus,
Insuper & nomen Trebiæ delere minatur.
O regnis inimice meis, tot corpora porto
Dextra fusa tua, clypeis galeísque virorum
Quos mactas, arctatus iter, cursumque reliqui.
Cæde vides, stagna alta rubent, retróque feruntur.
Adde modum dextræ, & campis incumbe propinquis.
Hæc Venere adiuncta, tumulo spectabat ab alto
Mulciber, obscura tectus caligne nubis.
Ingrauat ad cælum sublatis Scipio palmis:
Dij patrij, quorum auspiciis stat Dardana Roma
Talin' me letho tanta inter prælia nuper
Seruastis? fortunæ animam hanc excindere dextra
Indignum est visum? redde ô me nate periclis,
Redde hosti, liceat bellanti arcessere mortem,
Quam patriæ, fratrique probem. tum pereita dictis
Ingemuit Venus, & rapidas detrusit in amnem
Coniugis inuicti vires, agit vndique flammam
Dispersus ripis ignis, multósque per annos
Nutritas fluuio populatur feruidus vndas.
Vritur omne nemus, lucósque effusus in altos
Immissis crepitat victor Vulcanus habenis.
Iámque ambusta comas abies, iam pinus, & alni:
Iam solo restans trunco, dimisit in altum
Populus, assuetas ramis habitare volucres,
Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
Absorbet latices, sæuóque vrgente vapore
Siccus inarescit ripis cruor, horrida late
Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiscit
Tellus, ac stagnis alta sedere fauilla.
Miratur pater æternos cessare repente
Eridanus cursus, nympharúmque intima mæstos
Implerunt choros attonitis vlulatibus antra.
Ter caput ambustum conantem attollere iacta
Lampade Vulcanus mersit fumantibus vndis.
Ter correpta dei crines nudauit arundo.
Tum demum amissæ vires & voce precantis,
Orantique datum ripas seruare priores.
Ac tandem à Trebia reuocauit Scipio fessus
Munitum in collem Graccho comitante cohortes.
At Pœnus multo fluuium veneratus honore
Gramineas vndis strauit socialibus aras.
Nescius heu quanto superi maiora mouerent,
Et quos Ausoniæ luctus Thrasimene parares.
Boiorum nuper populos turbauerat armis
Flamminius, facilísque viro tum gloria belli
Corde leuem, atque astus inopem contundere gentem.
Sed labor haud idem Tyrio certasse tyranno.
Hunc læuo vrbi genitum ad fatalia damna
Ominibus, parat imperio Saturnia fesso
Ductorem, dignúmque virum veniente ruina.
Inde vbi prima dies iuris, clauúmque regenda
Inuasit patria, & sub nutu castra fuere,
Vt pelagi rudis, & pontum tractare per artem
Nescius, accepit misera si iura carina,
Ventorum tenet ipse vicem, cunctísque procellis
Dat iactare ratem, fertur vaga gurgite puppis
Ipsius in scopulos dextra impellente magistri.
Ergo agitur raptis præceps exercitus armis
Lydorum in populos, sedémque ab origine prisci
Sacratam Corithi, iunctósque à sanguine auorum
Mæonios Italis permixta stirpe colonos.
Nec regem Aphrorum noscenda ad cœpta moratur
Laude super tanta monitor deus: omnia somni
Condiderant, ægrísque dabant obliuia curis,
Cum Iuno in stagnis iuuenem conuersa propinqui,
Et madida frontis crines circundata fronde
Punica stimulat subitis præcordia curis,
Ac rumpit ducis haud spernenda voce quietem.
O felix famæ, & Latio lachrymabile nomen
Hannibal, Ausoniæ si te fortuna creasset
Ad magnos venture deos, cum fata tenemus,
Pelle moras: breuis est magni fortuna fauoris.
Quantum vouisti cum Dardana bella parenti
Iurares, fluet Ausonio tibi corpore tantum
Sanguinis, & patrias satiabis cædibus vmbras.
Nobis persolues merito securus honores.
Nanque ego sum celsis, quem cinctum montibus ambit
Tmolo missa manus, stagnis Thrasimenus opacis.
His agitur monitis, & lætam numine pubem
Protinus aërij præceps rapit aggere montis,
Horrebat glacie saxa inter lubrica, summo
Piniferum cælo miscens caput Appenninus.
Condiderat nix alta trabes, & vertice celso
Canus apex stricta surgebat ad astra pruina.
Ire iubet, prior extingui, labique videtur
Gloria post Alpes, si sistens montibus vllis.
Scandunt prærupti nimbosa cacumina saxi,
Nec superasse iugum finit, mulcétque laborem.
Plana natant, putríque gelu linquentibus vndis
Inuida limosa restagnant arua palude.
Iámque ducis nudus tanta inter inhospita vertex
Sæuitia quatitur cæli, manante per ora,
Pérque genas, oculo facilis spreuisse medentes.
Optatum bene credit emi quocunque periclo
Bellandi tempus, non frontis parcit honori,
Dum ne perdat iter, non cætera membra moratur
In pretium belli dare si victoria poscat,
Satque putat lucis Capitolia cernere victor
Qua queat, atque Italum ferias qua comminus hostem.
Talia perpessi tandem inter sæua locorum
Optatos venère lacus, vbi deinde per arma
Sumeret amissi numerosa piacula visus.
Ecce autem patres aderant Carthagine missi.
Causa via non parua viris, nec læta ferebant.
Mos fuit in populis, quos condidit aduena Dido
Poscere cæde deos veniam, ac flagrantibus aris
(Infandum dictu) paruos imponere natos.
Vrna reducebat miserandos annua casus,
Sacra Thoantea, ritúsque imitata Dianæ.
Cui fato sortique deum de more petebat
Hannibalis prolem discors antiquitus Hanno.
Sed propior metus armati ductoris ab ira,
Et magna ante oculos stabat redeuntis imago
Aspar, ad hæc fœdata genas, laceratáque crines,
Atque vrbem complet mœstis clamoris Imilce.
Edonis vt Pangæa super Trieteride mota
It iuga, & inclusum suspirat pectore Bacchum,
Ergo inter Tyrias, facibus ceu subdita, matres

Clamat

Clamat io coniux, quocunque in cardine mundi
Bella moues, huc signa refer, violentior hic est,
Hic hostis propior, tu nunc fortasse sub ipsis
Vrbis Dardaniæ muris vibrantia tela
Excipis intrepidus clypeo, sæuámque coruscans
Lampada, Tarpeis inferis incendia tectis.
Interea tibi prima domus, atque vnica proles
Heu gremio patriæ stygias raptatur ad aras.
I nunc Ausonios ferro populare penates,
Et vetitas molire vias, i pacta resigna
Per cunctos iurata deos, sic præmia reddit
Carthago, & tales iam nunc tibi venit honores?
Quæ porrò hæc pietas, delubra aspergere tabo?
Heu primæ scelerum causæ, mortalibus ægris
Naturam nescire deum, iusta ite precari
Thure pio, cædúmque feros auertite ritus.
Mite & cognatum est homini deus, hactenus, oro
Sit satis ante aras cæsos vidisse iuuencos,
Aut si velle nefas superos, fixúmque, sedétque,
Me, me, quæ genui, vestris absumite votis.
Cur spoliare iuuat Libycas hac indole terras?
An flenda magis Ægates, & mersa profundo
Punica regna forent, olim si forte cruenta
Esset tanta mei virtus præcepta mariti?
Hæc dubios vario diuúmque, hominúmque, ti-
more
Ad causa illexere patres, ipsique relictum
Abnueret sortem, an Superum pareret honori.
Tum vero trepidare metu, vix compos Imilce
Magnanimi metuens immitia corda mariti
His aude auditis ductor, sic deinde profatur:
Quid tibi pro tanto non impar munere soluat
Hannibal æquatus Superis? quæ præmia digna
Inueniam Carthago parens? noctémque, diémque
Arma feram, templísque tuis hinc plurima faxo
Hostia ab Ausonio veniat generosa Quirino.
At puer armorum, & belli seruabitur heres,
Spes ô nate mea, Tyriarúmque vnica rerum,
Hesperia minitante salum, terráque, fretóque,
Certare Æneadis, dum stabit vita, memento.
Perge, patent Alpes, nostróque incumbe labori.
Vos quoque dij patrij, quorum delubra piantur
Cædibus, atque coli gaudens formidine matrum,
Huc lætos vultus, totásque aduertite mentes.
Nanque paro sacra, & meliores molior aras.
Tu Mago aduersi conside in vertice montis.
Tu læuos propior colles accede Choaspe.
Ad claustra, & fauces ducat per opaca Sychæus.
Ast ego te Thrasimene vago cum milite præceps
Lustrabo, & Superis quæram libamina belli.
Nanque haud parua deus promissis spondet apertis.
Quæ spectata viri patriam referatis in vrbem.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. V.

Apparat hic pugnam, superísque vetantibus audax
Flamminius Tyrio Thrasimeni ad stagna tyranno
Congreditur, quamuis prudens Coruine futuri
Orares domina per Dardana mœnia Roma
Cederet vt fatis paulum, ominibúsque sinistris.
Sed pœnam meruit, próque his temerarius ausis
Occubuit, diro telorum oppressus in aruo
Agmine. multa tamen letho dedit ante virorum
Corpora, & inferias nigrum sibi misit ad orcum.
Inter quos stricto cecidit mucrone Sichæus
Filius Hasdrubalis. At postquam pugna quieuit
Funere Flamminij, victor Magone sequente
Exijt ad cæsos, armísque, minísque retentis,
Pectoribúsque solum sternentes repperit omnes.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER V.

EPERAT *Hetruscos occulto milite colles*
Sidonius ductor, pérque alta silentia noctis
Syluarum anfractus cæcis insederat armis.
At parte è læua restagnans gurgite vasto
Effigiem in pelagi lacus exundabat, inerti
Et late multo fœdabat proxima limo,

Quæ vada fluuiigenæ regnata antiquitus Auno,
Nunc voluente die Thrasimeni nomina seruant,
Lydius huc genitor Tmoli decus, æquore longe
Mæoniam quondam in Latias aduexerat oras
Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris.
Isque insueta tuba monstrauit murmura primus
Gentibus, & bellis ignaua silentia rupit.
Nec modicus voti, natum ad maiora fouebat.
Verum ardens puero, castúmque exuta pudorem
(Nam forma certare deis Thrasimene valeres)
Littore correptum stagnis demisit Agylle
Flore capi iuuenum primæuo lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta.
Sollicitæ viridi penitus fouere sub antro
Naiades, amplexus vndosáque regna trementem.
Hinc dotale lacus nomen, latéque hymenæo
Conscia lasciuo, Thrasimenus dicitur vnda.
Et iam curriculo nigram nox roscida metam
Stringebat, nec se thalamis Tithonia coniux
Protulerat, stabátque nitens in limine primo.
Cum minus annuerit noctem desisse viator,
Quàm cœpisse diem, Consul carpebat iniquas
Prægrediens signa ipsa vias, omnisque ruebat
Mixtus eques, nec discretis leuia arma maniplis,
Insertique globo pedites, & inutile Martis
Lixarum vulgus, præsago cuncta tumultu
Implere, & pugnam fugientum more petebant.
Tum super ipse lacus densam caligine cæca
Exhalans nebulam, late corruperat omnem
Prospectum miseris, atque atra noctis amictu
Squalebat pressum picea inter nubila cælum.
Nec Pœnum liquere doli, sedet ense reposto
Abditus, & nullis properantem occursibus arcet
Incustoditum mox irremeabile littus.
Nanque sub angustas arctato limite fauces
In fraudem ducebat iter, geminámque receptis
Exitum, hinc rupes, hinc vndæ claustra premebant.
At contra vmbroso seruabant vertice montis
Hostilem ingressum, rapidos habitura sub ictu.
Haud secus, ac vitreas solers piscator ad vndas,
Ore leuem patulo texens de vimine nassam
Cautius interiora ligat, mediámque per aluum
Sensim fastigans, compressa cacumina nectit,
Ac fraude arctatis remeare foraminis arcet
Introitu facilem quem traxit ab æquore piscem.
Orgyus interea propelli signa iubebat
Excussus Consul fatorum turbine mentem:
Donec flammiferum tollentes æquore currum
Solis equi sparsere diem, támque orbe renato
Diluerat nebulas Titan, sensimque fluebat
Caligo in terras nitido resoluta sereno.
Tunc ales, priscum populis de more Latinis
Auspicium, cum bella parant, mentésque deorum
Explorant super euentu, ceu præscia luctus
Damnauit vesci, planctúque alimenta refugit.
Nec rauco taurus (essauit, flebile) ad aras
Immugire sono, pressámque ad colla bipennem
Incerta ceruice ferens, altaria liquit.
Signa etiam effusa certant dum vellere mole,
Ester humo lacera mentum erupit in ora
Exultans cruor, & cædis documenta futuræ
Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento:
Ac super hæc diuum genitor, terrásque, fretúmque
Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
Fulmina, Tyrrhenas Thrasimeni torsit in vndas:
Littus & etherea per stagna patentia flamma
Fumauit lacus, atque arserunt fluctibus ignes.
Heu vani monitus, frustráque morantia Parcas
Prodigia: heu fatis Superi certasse minores.
Atque hic egregius lingua, noménque superbus
Coruinus, Phœbea sedet cui casside iuba
Ostentans ales proauitæ insignia pugnæ,
Plenus & ipse deum, socium terrente pauore
Immiscet precibus monita, atque his vocibus infit:
Iliacas te per flammas, Tarpeiaque saxa,
Per patrios Consul muros, suspensáque nostro
Euentu pugnæ natorum pignora, cedas
Oramus superis, tempúsque ad prælia dextrum
Opperiare: dabunt idem tempúsque, diémque
Pugnandi, tantum, ne dedignare secundos
Exspectare deos, cum fulserit hora, cruentam
Quæ stragem Libyæ poscet, tum signa sequentur
Nulla vulsa manu, vescíque interritus ales
Gaudebit, nullóque vomet pia terra cruores.
An te præstantem bellis fugit, improba quantum
Hoc possit fortuna loci? sedet obuius hostis
Aduersa fronte, ac circa nemorosa minantur
Insidias iuga, nec leua stagnantibus vndis
Effugium patet, & tenui stant tramite fauces.
Scit certare dolis, & bellum ducere cordi est.
Interea rapidis aderit Seruilius armis,
Cui par imperium, & vires legionibus æquæ.
Bellandum est astu, leuior laus indice dextra.
Talia Coruinus, primoresque addere passim
Orantum verba & diuisus quisque timori
Nunc superos de Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne cælicolis contendere perstet.
Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira.
Auditóque furens socias non desore vires
Siccine nos, inquit, Boiorum in bella ruentes
Spectastis, cum tanta lues, vulgúsque tremendum
Ingrueret, rupésque iterum Tarpeia paueret?
Quas ego tunc animas, dextra quæ corpora fudi
Itala tellure sata, & vix vulnere vitam
Reddentem immo iacuere ingentia membra
Per campos, magnísque premunt nunc ossibus arua.
Scilicet has sera ad laudes Seruilius arma
Adiungat, nisi diuiso vicisse triumpho
Vt nequeam, & decoris contentus parte quiescam.
Quippe monent superi, similes ne fingite vobis
Classica qui tremitis, diuos, sat magnus in hostem
Augur adest ensis, pulchrumque & milite dignum
Auspicium Latio, quod in armis dextera præstat.
An Coruine sedet, clausum se Consul inertis
Vt teneat vallo, Pœnus nunc occupet altos
Arreti muros, Corithi nunc diruat arcem?
Hinc Clusina petat, postremo ad mœnia Romæ
Illæsus contendat iter? deforme sub armis
Vana superstitio, dea sola in pectore virtus
Bellantum viget, vmbrarum me noctibus atris

Agmina circumstant, Trebiæ qui gurgite, quique
Eridani voluuntur aquis, inhumana iuuentus.
Nec mora, iam medio cœtu, signisque sub ipsis
Postrema aptabat nulli exorabilis arma.
Ære, atque æquorei tergo flauente iuuenci
Cassis erat munita viro, cui vertice surgens
Triplex crista, iubas effundit crine Sueuo:
Scylla super fractis contorquens pondera remis
Instabat, sæuósque canum pandebat hiatus
Nobile Gargani spolium, quod rege superbus
Boiorum cæso capiti illacerabile victor
Aptarat, pugnásque decus portabat in omneis,
Loricam induitur: tortos huic nexilis hamos
Ferro squama rudi, permixtóque asperat auro.
Tum clypeum quatit, aspersum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor, humentique sub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Assaraci cælo nutriebat alumnum.
Hinc ensem lateri, dextraque accommodat hastam.
Stat sonipes, vexátque ferox humentia frena,
Caucasiam instratus virgato corpore tigrim:
Inde exceptus equo, qua dant angusta viarum
Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet.
Vestrum opus est, vestrumque decus, suffixa per vrbem
Pœni ferre ducis spectanda parentibus ora.
Vnum hoc pro cunctis sat erit caput. aspera quisque
Hortamenta sibi referat, meus heu, meus acris
Ticini frater ripis iacet, at meus alta
Metitur stagna Eridani sine funere natus.
Hæc sibi quisque sed est vestrum cui nulla doloris
Priuati rabies, is vero ingentia sumat
E medio sodiant quæ magnas pectus in iras,
Perfractas Alpes, passámque infanda Saguntum,
Quisque nefas vetitis transcendere nomen Iberi,
Tangere iam Tybrin nam dum vos augur, & extis
Quæsita fibra, vanisque moratur aruspex
Solum iam superest Tarpeio imponere castra.
Turbidus hæc, visoque arctis in millibus atras
Bellatore tubas aptante, est Orphite munus,
Est ait hoc certare tuum quis opima volentis
Dona Ioui portet pharetra suspensa cruenta?
Nam cur hæc alia paritur gloria dextra?
Hinc prouectus equo, cristam inter prælia notam
Accepit vocem procul hinc te Martius, inquit,
Murrane ostendit clamor, videóque furentem
Iam Tyria te cæde: venit laus quanta: sed oro
Hæc angusta loci ferro patefacta relaxa,
Tum Soractis satum præstantem corpore, & armis
Æquanum noscens, patrio cui ritus in aruo
Cum pius arcitenens accensis gaudet aceruis
Exta ter innocuos late portare per ignes,
Sic in Apolline i semper vestigia pruna
Inuiolata teras, victóque vapore, ad aras
Dona serenato referas solennia Phœbo.
Concipe, ait, dignum factis Æquane furorem,
Vulneribúsque tuis socio te cædis, & iræ,
Non ego Marmaridum mediam penetrare phalanges
Cinyphiæque globos dubitarim irrumpere turmæ.
Nec iam vltra monitus, & verba morantia Martem
Ferre valet, longo Aeneadis quod flebitur æuo.
Increpuere simul feralia classica signum.
At tuba terrificis fregit stridoribus auras.
Heu dolor, heu lachrymæ, nec tot post secula seræ.
Horresco vt pendente malo, ceu ductor ad arma
Excitet Tyrius, latebrosis collibus Astur,
Et Lybis, & torta Balearis sæuus habena,
Erumpũt multusque Maces, Garamásque, Nomásque:
Tum quo non alius venalem in prælia dextram
Ocyor attulerit, conductáque bella probarit,
Cantaber, & galea contempto tegmine Vasco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, simúlque
Consona vox vrget, signum clamore vicissim
Per colles Tyria circumfundente corona.
Auertere Dei vultus, fatíque dederunt
Maiori non sponte locum: timet ipse tyranni
Fortunam Libyci Mauors, disiectáque crinem
Illachrymat Venus, & Delum peruectus Apollo
Tristem mœrentis solatur pectine luctum.
Sola Appennini residens in vertice, duras
Expectat cædes inimico pectore Iuno.
At velut crepto metuendi libera cælo
Ipsa suis manibus præsumpta piacula mittens,
Inferias mactat bellis accensa iuuentus.
Prima Picentum (rupto ceu turbine) fusa
Agmina, & Hannibalem ruere vt videre cohortes,
Inuadunt vltro, & pœnas pro morte futura
Turbato victore petunt, Martémque reposcunt.
Funditur vnanimo nisu, & concordibus ausis
Pilorum in Pœnos nimbus, fixísque repulsi
Submittunt clypeos curuati pondere teli.
Acrius hoc rursum Libys, & præsentia sæui
Extimulat ducis, hortantes se quisque vicissim
Incumbunt, pressóque impellunt pectore pectus.
Ipsa facem quatiens, ac flauam sanguine multo
Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat:
Stridit tartareæ nigro sub pectore diuæ
Letiferum murmur, feralique horrida cantu
Buccina lymphatas agit in certamina mentes.
His iras aduersa fouent, crudusque ruente
Fortuna stimulus, spem proiecisse salutis.
Hos dexter Deus, & læto victoria vultu
Arridens agit, Martisque fauore fruuntur.
Arreptum pulchro cædum Lateranus amore
Dum sequitur dextram, in medios penetrauerat hosteis
Quem postquam florens æquali Lentulus æuo
Conspexit, nimium pugnæ, nimiumque cruoris
Infestas inter non æquo Marte cateruas
Fata irritantem, nisu se concitat acri,
Imminentémque Bagum, qui iam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo, velocior hasta
Occupat, & socium dicit se casibus addit,
Tunc alacres arma agglomerant geminaque coruscis
Fronte micant, paribus fulgent capita ardua cristis.
Actus in aduersos casu namque obuius ferre
Arma quis auderet? nisi quem Deus ima colentum
Damnasset, Stygia nocti præpacta gerebat
Sychæus excelso decurrens robora monte,
Et quatiens acer nodosi pondera rami,
Flagrabat geminæ nequicquam cædis amore.
Nam hinc Ægates, infidáque littora mortis

O iuuenes, motúmque nouis sine Marte procellis
Fortunam bello pelagus dabit: aequoris olim
Victores, media sit qualis discite terra
Bellator Libys, & melior cedite regno.
Ac simul infesto Lateranum vulnere trunca
Arboris vrgebat iungens conuitia pugnae.
Lentulus hic fundens ira Thrasimenus in altos
Ascendet fluctus colles, quàm sanguine rores
Iste pio ramus subsidens Ilia nisu
Conantis suspensa fodit: tum feruidus atro
Pulmone exundat per hiantia viscera sanguis.
Nec minus accensis in mutua funera dextris
Parte alia campi saeuit furor, altus Hiertes
Obtruncat Nerium, Rullo ditissimus agro
Occumbis generose Volunx, nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Praefulgens ebore, & possessa mapalia soli
Profuerint: quid rapta iuuant? quid gentibus auri
Nunquam extincta sitis? modo quem fortuna fouendo
Congestis opibus, donisque refersit opimus
Nudum tartarea portauit nauita cymba.
Iuxta bellator iuuenilibus Appius ausis
Pandebat campum caede: atque vbi plurima virtus,
Nullique aspirare vigor, decus inde petebat.
Obuius huic Atlas, à sanguine clarus Ibero
Nequicquam extremae longinquus cultor arenae
Impetit os hasta, leuitérque è corpore summo
Degustat cuspis generosum extrema cruorem.
Intonuere minae violentáque lumina flammis
Exarsere nouis, furit, & diffulminat omnem
Obstantum turmam, & clausum sub casside vulnus
Martia commendat manantis sanguine membra.
Tum vero aspiciens pauitantem, & conciere semet
Nitentem socijs iuuenem, ceu tigride cerua
Hyrcana cum pressa tremit vel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba:
Aut dumos subit, albenti si sensit in aethra
Librantem visus aquilam lepus ore citato.
Ense ferit tum colla viri, dextrámque micantem
Demetit, ac mutat successu saeuior hostem.
Stabat fulgentem portans in bella bipennem
Cinyphius socerúque miser Magonis inire
Optabat pugnam ante oculos, spe laudis Isalces
Sidonia tumidus sponsa vanóque superbus
Foedere promissae post Dardana praelia tedae.
Huic immittit ouans violentas Appius iras,
Conantique grauem fronti librare securim,
Altior insurgens galeam super exigit ictum,
Et fragilis valido conamine soluitur ensis
Aere in Cinyphio: nec distat fortis Isalces
Vmbonem incerto detorsit fraudis ictu.
Tum quod humo haud vnquam valuisset vellere saxū,
Ni vires trux ira daret, torquebat anhelans
Appius, & lapsu resupina in terga cadentem
Mole premit scopuli, perfractisque ossibus vrget.
Vidit coniuncto miscens certamina campo
Labentem socer, & lachryma sub casside fusa
Cum gemitu, rapidúsque ruit: data foedera nuper
Accendunt animos, expectatique nepotes.
Iámque aderat, clypeumq; viri, atque immania mēbra
Lustrabat visu propiórque à fronte corusca
Lux galeae saeuas paulum tardauerat iras.
Haud secus e specula praeceps delatus opaca
Subsidens campo summissos contrahit artus,
Cum vicina trucis conspexit cornua tauri,
Quamuis longa fames stimulet leo, nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros, nunc torua sub hirta
Lumina miratur fronte, ac iam signa mouentem,
Et sparsa pugnas meditantem spectat arena.
Hic prior intorquens telum sic Appius infit:
Si qua tibi pietas ictum ne differe foedus,
Et generum comitare socer, per tegmina velox
Tunc, arisque moras, laeuo stetit hasta lacerto.
At contra non dicta Libys, sed feruidus hastam
Perlibrat, magni donum memorabile fratris:
Caeso quam victor sub moenibus ille Sagunthi
Abstulerat Durio, ac spectatae nobile pugnae
Germano dederat portare in praelia pignus
Telum ingens, pérque arma viri, pérque ora doloris
Adiutum nisu, lethalem protulit ictum:
Exanguesque viri conantis vellere ferrum
In vulnus cecidere manus. iacet aequore nomen
Clarum Maeonio, atque Italae pars magna ruinae
Appius: intremuere lacus, corpusque refugit
Contractis Thrasimenus aquis: telum ore cruento
Exspirans premit, atque admorsa immurmurat hastae
Nec fatis melior Mamercus, corpore toto
Exoluit poenas, nulli non saucius hosti.
Namque per aduersos, qua Lusitana ciebat
Pugnas dira manus, raptum cum sanguine caesi
Signiferi, magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix reuocabat signa suorum.
Sed furiata cohors, ausisque accensa superbis
Quodcunque ipsa manu gestabat missile, quicquid
Praebebat tellus sparsis vix peruia telis
Iniecit pariter, pluresque in corpore nullo
Vnius haeserunt Romani milite hastae.
Aduolat interea fraternis vulneris ira
Turbatus Libyae ductor, visóque cruore,
Num lateri cuspis, num toto pondere telum
Sedisset, fremuitque amens, socióque rogabat.
Vtque metum lethi procul, & leuiora pauore
Cognouit proprio ictum gestamine praeceps,
Ex acie rapit, & tutis à turbine pugnae
Constituit castris: medicas hinc Orytus artes,
Et seniorum opem Synali vocat: vngere vulnus
Herbarum hic succis, ferrúmque e corpore cantu
Exigere, & somnum toto misisse chelydro
Anteibat cunctos, noménque erat inde per vrbes,
Perque Paraetonia celebratum littora Syrtis.
Ipse olim antiquo primum Garamanticus Hammon
Scire pater dederat Synalo, morsusque ferarum,
Telorúmque graues ictus sedare medendo.
Atque is deinde suo moriens, caelestia dona
Monstrarat nato, natúsque haeredis honori
Transmisit patrias artes: quem deinde sequutus
Haud leuior fama Synalus, Garamantica solers
Monstrata augebat studio, multáque vetustum
Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
Tum proauita ferens, leni medicamina dextra

Obrutus interdum de more astrictus amictus,
Mulcebat lympha purgatum sanguine vulnus.
At Mago exuuias secum, casúque volutans
Hostis mente necem, fraternas pectore curas
Pellebat dictis, & casum laude leuabat:
Parce metu germane, mea medicamina nulla
Aduersis maiora feres: iacet Appius hasta
Ad manes pulsus nostra, si vita relinquat,
Sat nobis actum est, sequar hostem latus ad vmbras.
Quae, dum turbatos auertunt aequore campi
Ductores, valloque tenent ex agmine Poenum,
Cedentem Consul tumulo speculatus ab alto,
Atque atram belli castris se condere nubem,
Turbidus exemplo trepidantis milite moesto
Inuadit cuneos, subitóque pauore relaxat
Iam rarescentes acies, tum voce feroci
Poscit equum, ac media ruit in certamina vallis.
Sic vbi torrentem crepitanti grandine nimbum
Illidit terris molitus Iuppiter, altas
Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia caelo.
Intremuere simul tellus, & pontus, & aether,
Ipsáque commoto quatiuntur tartara mundo.
Incidit attonitis inopino turbine Poenis
Haud secus improuisa lues, gelidúsque sub ossa
Peruasit miseris conspectus Consulis horror.
It medius, ferróque ruens densissima, latum
Pandit iter, clamor vario discrimine vocum
Fert belli rabiem ad Superos, & sidera pulsat.
Ceu pater Oceanus cum saeuior aethere Calpen
Herculeam ferit, & exesa in viscera montis
Contortum pelagus latrantibus ingerit vndis.
Dant gemitum scopuli, fractásque in rupibus vndas
Audit Tartessos latis distermina terris,
Audit non paruo diuisus gurgite Lixus.
Ante omnes iaculo tacitas fallente per auras
Occumbit Bogus, infaustum qui primus ad amnem
Trebis, rapidam in Rutulos contorserat hastam
Ille sibi longam Cetino, turbamque nepotum
Crediderat, vanis deceptus in alite signis.
Sed non augurio Parcarum impellere metas
Concessum cuiquam, ruit inter tela cruentus
Suspiciens oculis caelum, superósque reposcit
Tempora promissae media iam morte senectae.
Nec Basago exultare datur, ne impune relictum
Consulis ante oculos victum spoliasse Libonem.
Lanigeris decus illud auis, vanaque iuuenta
Florebat sed Massylus succederat ensis
Pubescente caput mala, properóque virentes
Deleras letho bellator barbarus annos.
Flaminium implorasse tamen iam morte suprema
Haud frustra iuuat: auulsa est nam protinus hosti
Ore simul ceruix, iuuit punire feroci
Victorem exemplo, monstratum reddere lethum.
Quis Deus ô Musa paribus tot funera verbis
Euoluet, tantisque vmbris in carmine digna
Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
Primaeuos iuuenes, mortésque in limine cruda
Facta virum, & fatum iuuenum sub pectore tristi?
Sternitur alternus vasta in concursibus hostis,
Nec spoliare vacat, praedaque auertere mentem.
Vrget amor caedum, clausis dum detinet hostem
Fraternum castris vulnus, funditque ruitque
Nunc iaculis, nunc ense, modo inter millia Consul
Bellantum conspectus equo, modo Marte feroci
Ante aquilas, & signa pedes, fluit impia riuis
Sanguineis vallis, tumulique, & concaua saxa
Armorum sonitus, flatusque imitantur equorum.
Miscebat campum membrorum in praelia portans
Celsius humano robur, visaque pauentes
Mole Gigantei vertebat corporis alas
Othrys marmarides, lati super agmen vtrunque
Ingens tollebant humeri caput, hirtaque toruae
Frontis caesaries, & crinibus aemula barba
Vmbrabat rictus, squalore huic hispida diro
Et villosa feris horrebant pectora setis.
Aspirare viro, propioremque addere Martem
Haud visum cuiquam, laxo ceu bellua campo
Incessebatur cunctis ex agmine telis.
Tandem vesanos palantum in terga ferenti
Cum fremitu vultus, tacita per nubila penna
Intrauit toruum Gortynia lumen arundo.
Auertitque virum fugientis ad agmina Consul
Intorquet tergo iaculum, quod tegmine nudas
Irrumpit costas, hirtoque à pectore primum
Mucronem ostentat, rapidus conuellere tentat
Qua nasci ferrum fulgentis cuspide cernit.
Donec abundanter defuso sanguine late
Procubuit moriens, & telum vulnere pressit:
Spiritus exundans vicinum puluere moto
Perflauit campum, & nubem dispersit in auras.
Nec minor interea tumulis, syluisque fremebat
Diuersus Mauors, variaque per ardua pugna.
Et saxa & dumi rorantes caede nitebant.
Exitium trepidis, lethique & stragis acerbae
Causa Sychaeus erat: Murranum ille eminus hasta
Perculerat, quo non alius, cum bella silerent
Dulcius Oeagrios pulsabat pectine neruos.
Occubuit sylua in magna, patriosque sub ipso
Quaesiuit montes letho, ac felicia Baccho
Aequana, & Zephyro Surrentum molle salubri.
Addiderat misero comitem pugnaque ferocis,
Gaudebat tristi victor nouitate Sychaeus.
Pallanteu nam dum sequitur, peruaserat altam
In syluam & priscae rectum ab ictibus vlmi
Terga tuebatur trunco. frustráque relictos
Tauranus comites suprema voce ciebat.
Traiecit iuuenem, ac perfossis incita membris
Haesit in opposito cuspis sidonia ligno.
Quid vobis quaenam ira deum, vel mente sinistra
Quae sedit formido viris que Marte relicto
Ramorum quaesistis opem: non aequus in arctis
Nimirum rebus suasor metus, arguit asper
Exitus euentu praui consulta timoris.
Annosa excelsos tendebat ad aethera ramos
Esculus, vmbrosum magnas super ardua syluas
Nubibus insertans altis caput, instar (aperto
Si staret campo) nemoris, lateque tenebat
Frondosi nigram tellurem roboris vmbra.
Par mixta quercus longum molita per aeuum
Vertice canenti proferre sub astra cacumen

Diffusas patulo laxabat stipite frondes,
Vmbrabátque coma summi fastigia montis.
Huc Aetnaea cohors, Triquetris quam miserat oris
Rex Arethusa tuus, defendere nescia morte
Dedecus, & mentem nimio mutata pauore,
Certatim sese tulit, ascendénsque vicissim
Pressit nutantes incerto pondere ramos.
Móxque alius super, atque alius, consistere tuto
Dum certant, pars excussi, nam fragmine putri
Ramorum, & senio male fida fefellerat arbor.
Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent.
Turbatos ima properans consumere peste
Corripit aeratam iamdudum in colla bipennem,
Deposito clypeo mutatus tela Sychaeus.
Incumbunt sociae dextrae, magnóque fragore,
Pulsa gemit crebris succumbens ictibus arbor.
Fluctuat infelix concusso stipite turba,
Ceu Zephyrus quatit antiquos vbi flamine lucos,
Fronde super tremuli vix tota cacuminis haerens
Luctatur nido pariter nutante, volucris.
Procubuit tandem multa deiecta securi
Suffugium infelix miseris, & inhospita quercus,
Elisitque viros spatiosa magna ruina.
Inde alia cladum facies, contermina caedi
Collucet, rapidóque inuoluitur aesculus igni.
Iámque inter frondes arenti robore gliscens
Verticibus saeuis, torquet Vulcanus anhelos
Cum feruore globos flammarum, & culmina torret.
Nec tela interea cessant, semiusta gementum,
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
Haec inter miseranda virûm certamina, Consul
Ecce aderat voluens iram exitiúmque Sychaeo.
At iuuenis subito tanto discrimine pugnae
Occupat euentum telo tentare priorem,
Cui medio leuiter clypeo stetit aere in ora
Cuspis, & oppositas vetita est transmittere crates.
Sed non & Consul misso concredere telo
Fortunam optatae caedis parat, ac latus ense
Haurit, nec crudae tardarunt tegmina parmae.
Labitur infelix, atque oppetit ore cruento
Tellurem exspirans, tum diffundente per artus
Frigore se, sensim manantem in viscera mortem
Accipit, & longo componit lumina somno.
Atque ea dum varia permixtus tristia Mauors
Casibus alternat iam castris Mago relictis,
Iam Libyae ductor properantia signa, citato
Raptabat cursu, & cessata reponere auebant
Tempora caede virûm, ac multo pensare cruore.
It globus intorquens nigrantis turbine nubem
Pulueris, & surgit sublatis campus arenis.
Quáque ferens gressum flectit vestigia ductor,
Vndantis circum tempestas acta procellae
Voluitur, atque altos operit caligine montes.
Occubuere simul Fontanus, Bucca canorum
Transfixi guttur pressúque e vulnere cuspis
Prospexit terga, hunc tristes misere Fregellae
Multiplicem proauis, hunc mater Anagnia fleuit.
Haud dispar fortuna tibi Leuine: sed ausu
Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
Tentas, sed lectus par ad certamen Hemmon
Autololum moderator erat, quem poplite caeso
Dum spoliat, grauis immiti cum turbine conus
Fraxinus irrupit, collapsáque membra sub ictu
Hoste super fuso subita cecidere ruina.
Nec Sidonia cohors desit, Deridasius armat
Mille viros, nulli melius vel ponere castra,
Vel iunxisse ratem, durósque resoluere muros
Ariete, & in turrim subitos immittere pontes.
Quem postquam Libyae ductor virtute feroci
Exultare videt (nanque illi vulnere praeceps
Terga dabat leuibus diffisus Anaricus armis)
Acrius hoc pulchro Mauorte accensus in iram,
Et dignum sese ratus in certamine saeuo
Comminus ire viro referenti e corpore telum,
Aduolat, & fodiens pectus, laudande laborum
Quisquis es haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes lethi perfer decus, Itala gentis
Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
Hinc Padum petit, & veterem bellare Labagum,
Cui Siculis quondam terris congressus Amilcar
Clarum spectato dederat certamine nomen,
Immemor annorum, seniúmque oblitus, in arma
Ille quidem cruda mente, & viridissimus ira
Ibat: sed vani frigentem in Marte senectam
Prodebant ictus, stipula crepitabat inanis
Ignis iners, cassámque dabat sine robore flammam.
Quem postquam accepit patrio monstrante superbus
Armigero Poenum ductor, certamina prima
Hic lue nunc, inquit, pugnae, te notus Amilcar
Hac trahit ad manes dextra: tum librat ab aure
Intorquens iaculum, & versantem in vulnere sese
Transigit, extracta foedauit cuspide sanguis
Canitiem, & longos finiuit morte labores.
Nec minus Herminium primus obtruncat in armis,
Assuetum Thrasimene tuos praedantibus hamis
Exhaurire lacus, patriaeque alimenta senectae
Ducere suspenso per stagna latentia lino.
Interea exanimem moesti super arma Sychaeum
Portabant Poeni, corpúsque in castra ferebant.
Quos vbi conspexit tristi clamore ruentes
Ductor, praesage percussus pectora luctu,
Quinam, inquit, dolor o socij, quaeve ira deorum,
Eripuit nobis? num te dulcedine laudis
Flagrantem, & nimio primi Mauortis amore,
Atra Sychaee dies properato funere carpsit?
Atque dato gemitu, lachrymae assensere frementum.
Et dictis pariter caedis maerentibus author
Cerno ait, aduerso pulchrum sub pectore vulnus
Cuspidis Iliacae, dignus Carthagine, dignus
Hasdrubale ad manes ibis, nec te optima mater
Dissimilem lugebit auus, Stygiáve sub vmbra
Degenerem cernens noster vitabit Amilcar.
At mihi Flaminius tam moesti causa doloris
Morte sua minuet luctus, haec pompa sequetur
Exequias, suóque emptum volet impia Roma
Non violasse mei corpus muneris Sychaei.
Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
Iráque anhelatum protrudat pectore murmur:
Vt multo accensis feruore exuberat vndis
Clausus vbi exultat liquor indignatur aheno.

Tam

Tum praeceps ruit in medium, calámque fatigat
Flamminium incessens: nec dictu segnius ille
Bella capessebat, propiórque insurgere Mauors
Cœperat, & campo iunctus iam stabat vterque,
Cum subitus per saxa fragor, motique repente
Horrendum colles, & summa cacumina totis
Intremuere iugis, nutant in vertice sylua
Pinifera, fractaque ruunt super agmina rupes.
Immugit penitus conuulsis ima cauernis
Dissiliens tellus, nec paruos rumpit hiatus:
Atque umbras late Stygias immensa vorago
Faucibus ostendit patulis, manesque profundi
Antiquum expauere diem: lacus ater in altos
Sublatus montes, & sede excussus auita
Lauit Tyrrhenas ignota aspergine syluas.
Iámque eadem populos, magnorumque oppida regum
Tempestas, & dira lues strauitque tulitque.
Ac super haec restat pugnantibus montibus amnes,
Et retro fluctibus torsit mare, monte relicto
Appenninicolae fugere ad littora Fauni.
Pugnabat tamen (heu belli vecordia) miles
Iactatus titubante solo, tremebundaque tela
Subducta tellure ruens torquebat in hostem,
Donec pulsa vagos cursus ad littora vertit
Mentis inops, stagnisque latebat Daunia pubes.
Quem Consul terga increpitans, nam turbine mota
Abiit vis terrae, inciderat quid deinde, quid oro
Restat io profugi? en vos en ad moenia Roma
Ducitis Hannibalem, vos in Tarpeia tonantis
Tecta faces ferrumque datis, sta miles, & acreis
Disce ex me pugnas, vel si pugnare negatum,
Disce mori: dabit exemplum non vile futuris
Flamminius, ne terga Libys, ne Cantaber vnquam
Consulis aspiciat, solus si tanta libido
Est vobis, abitéque fuga, tela omnia solus
Pectore consumo, & mortem fugiente per auras
Hac anima, vestras reuocabo ad praelia dextras.
Dúmque ea commemorat, densósque obit obuius hosteis,
Adnolat ora ferus, mentemque Ducarius, acri
Nomen erat gentile viro, fusisque cateruis
Boiorum quondam patriis, antiqua gerebat
Vulnera barbaricae mentis, noscensque superbi
Victoris vultus, tune, inquit, maximus ille
Boiorum terror? libet hoc cognoscere telo
Corporis an tanti manet de vulnere sanguis.
Nec vos poeniteat populares fortibus vmbris
Hoc mactare caput, nostros hic curribus egit
Insistens victos alta ad Capitolia patres.
Vltrix hora vocat. pariter tunc vndique fusis
Obruitur telis, nimbóque ruente per auras
Contectus, nulli dextra iactare reliquit
Flamminium cecidisse sua, nec pugna perempto
Vlterior ductore fuit. nanque agmine denso
Primores iuuenum saeua ad discrimina Martis
Infensi Superis, dextrisque & cernere Poenum
Victorem plus morte rati, super ocyus omnes
Membra ducis stratósque artus certamine magno
Teláque, corporáque, & non fausto Marte cruentas
Iniecere manus, sic densi caedis aceruo
Ceu tumulo texère virum tum strage per vndas,
Per syluas sparsa, pérque altam sanguine vallem
In medias fratre inuectus comitante cateruas
Caesorum iuuenum Poenus, quae vulnera cernit?
Quas mortes? inquit, premit omnis dextera ferrum,
Armatusque iacet seruans certamina miles.
Hos en, hos obitus, nostrae spectare cohortes,
Fronte mina durans, & stant in vultibus irae
Et vereor ne quae tanta creat indole tellus
Magnanimos foecunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipsis deuincat cladibus orbem.
Sic fatus cessit nocti, finemque dedere
Caedibus, infusae subducto sole tenebrae.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. VI.

¶ Hinc quibus haec belli, & pugnae fortuna pepercit
Elapsi furtim, diuersa per auia, caecis
Conduntur tenebris, picea & caligine noctis.
Hos inter fugiens Seranus vulnere tardus
Ad patris quondam comitem diuertit, & ipsa
Tecta Maro armigeri pulsabat fida paterni:
Acceptúsque domo, recreatur paupere mensa,
Infusóque sinit tractari vulnera succo.
Discit & inde Maro clari narrante parentis
Facta, sed & poenam, qua illum Carthago peremit:
Ob sanctam non aequa fidem, raptis aure dolentis.
At Fabium Patres allata ad munera belli

Clade legunt: hostis raptas agit vndique prædas
Donec eum illecebra mollit campana furentem.

SILII ITALICI PVNICORVM
LIBER VI.

IAM Tarteßiaco quos soluerat æquore Titã
In noctem diffusus equos, iungebat Eois
Littoribus, primique nouo Phaetonte retecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis,
Et fœda ante oculos strages, propiúsque patebat
Insani Mauortis opus; simul arma, viríque,
Ac mixtus sonipes, dextræque in vulnere cæsi
Hærentes hastis paßim clypeique, tubæque,
Atque artus trunci capitum, fractisque iacebat
Oßibus in duris ensis: nec cernere deerat
Frustra femineum quærentia lumina cælum.
Tum spumans sanie lacus, & fluitantia summo
Æternum tumulo orbata cadauera ponto.
Nec tamen aduersis fuerat fracta Itala virtus.
Brutius ingenti miserandæ cædis aceruo
Non æquum ostentans confosso corpore Martem,
Extulerat vix triste caput, truncósque trahebat
Per stragem neruis interlabentibus artus,
Tenuis opum, non patre nitens, linguáve, sed asper
Ense, nec è Volsca quisquam vir gente redemit
Plus aui, nec magnanima puer abdere sese
Pubescente gena castris optarat, & acer
Flamminio spectatus erat, cum Celtica victor
Obrueret bello diuis melioribus arma.
Inde honor, ac sacræ custodia Marte sub omni
Alitis, hinc causam nutriuit gloria lethi.
Nanque necis certus, capta prohibere nequiret
Cum Pœnos aquila, postquam subsidere fata
Viderat, & magna pugnam inclinare ruina,
Occulere interdum, & terra mandare parabat.
Sed subitis victus telis, labentia membra
Prostrauit super, atque illecta morte tegebat.
Verum vbi lux nocte è Stygia, miseróque sopore
Reddita, vicina de strage cadaueris hasta
Erigitur, solóque ingens conamine, lato
Stagnantem cæde, & facilem discedere terram
Ense fodit, clausámque aquilæ infelicis adorans
Effigiem palmis languentibus æquat arenas:
Supremus fessis tenueis tum cessit in auras
Halitus, & magnam misit sub tartara mentem.
Iuxta cernere erat, merito sibi poscere carmen
Virtutis sacram rabiem, Laurens ab alto
Primerno, vitis Latiæ persignis honore
Exanimum Nasamona Tyren super ipse iacebat
Exanimis, non hasta viro, non ensis, in arctis
Abstulerat sors arma, tamen certamine nudo
Inuenit Marti telum dolor, ore cruento
Pugnatum, ferrique vicem dens præbuit iræ.
Iam lacera nares, fœdatáque lumina morsu,
Iam truncum raptis capiti auribus, ipsáque diris
Frons depasta modis, & sanguine abundat inanis,
Nec satis est, donec mandentis linqueret ora
Spiritus, & plenos victus mors atra teneret.
Talia dum præbet tristis miracula virtus,
Diuerso interea fugientes saucius turba
Iactantur casu, syluisque per auia cæcis
Ablati furtim, multo cum vulnere, solos
Per noctem metantur agros: sonus omnis, & auræ
Exterrent, pennáque leui commota volucris:
Non sopor, aut menti requies, agit asper acerba
Nunc Mago attonitos, nunc arduus Hannibal hasta.
Serranus, clarum nomen, tua Regule proles,
Qui longum semper fama gliscente per æuum,
Infidis seruasse fidem memorabere Pœnis,
Flore nitens primo patrius heu Punica bella
Auspiciis ingressus erat, miserámque parentem,
Et dulces tristi repetebat sorte penates
Saucius, haud illi comitum super vllus, & atris
Vulneribus qui ferret opem, per deuia fracta
Innitens hasta, furtóque ereptus opacæ
Noctis, iter tacitum Perusina ferebat in arua:
Hic fessus, parui (quæcunque hic fata darentur)
Limina pulsabat tecti: tum membra cubili
Euoluens non tarda Marus, vetus ille parentis
Miles, & haud surda tractarat prælia fama.
Procedit renouata foco, & paupere Vestæ
Lumina prætendens: vtque ora agnouit, & ægrum
Vulneribus duris ac (lamentabile visu)
Lapsantem fultum truncata cuspide greßus,
Funesti rumore mali iam saucius aures,
Quod scelus ô nimium vita, nimiúmque ferendis
Aduersis genitus cerno? te maxime vidi
Ductorum, cum captiuo Carthaginis arcem
Terreres vultu, crimen, culpámque tonantis
Occidere, atque ausi, quem non Sidonia tecta
Expulerint euersa, meo de corde, dolorem.
Et his vbi en iterum superis das pectora ferro
Regulus? an stirpem tantæ pœnæ recidit
Surgentem Carthago domus? inde ægra reponit
Membra toro, nec ferre rudis medicamina (quippe
Callebat bellis) nunc purgat vulnera lympha,
Nunc mulcet succis, ligat inde, ac vellera mollis
Circundat tactu, & torpentes mitigat artus.
Exin cura senis, tristem depellere fesso
Ore sitim, & parca vires accersere mensa.
Quæ postquam properata, sopor sua munera tandem
Applicat, & mitem fundit per membra quietem.
Necdum exorta dies, Marus anxius vulneris æstus
Expertis medicare modis, gratúmque tenorem
Exutus senium, trepida pietate ministrat.
Hic iuuenis mœstos tollens ad sidera vultus
Cum gemitu, lachrymísque simul, si culmina nondum
Tarpeia exosus damnasti sceptra Quirini,
Extremas Italum res, Ausoniámque ruentem
Aspice tu genitor, tandémque aduerte procellis
Æquos Iliacis oculos: an satis Alpes,
Nec desidet aduersis modus est, Ticinus, & alter
Stragibus Eridanus, atque insignite trophæis
Sidonii Trebia, & tellus lacrymabilis Hanni.
Sed quid ego hæc ignarus, quanto vis ecce malorum,
Vidi crescentem Trasimeni cædibus vndas,
Prostratáque virûm mole, inter tela cadentem

Vidi

Vidi Flamminium: testor mea numina, manes,
Dignam me pœnæ tum nobilitate paterna
Strage hostis quæsisse necem, ni tristia lethum
Ut quondam patri nobis quoque fata negassent.
Cætera acerbantem questu, lenire laborans
Effatur senior, patrio fortissime ritu
Quicquid adest duri, & rerum inclinata feramus,
Talis lege deum cliuoso tramite vitæ
Per varios præceps casus, rota voluitur æui,
Sat tibi sat magna, & totum vulgata per orbem
Stant documenta domus, facer ille, & numine nullo
Inferior tuus ille parens, decora alta parauit,
Restando aduersis, nec virtutem exuit ullam,
Ante reluctantes liquit quàm spiritus artus.
Vix puerile mihi tempus confecerat ætas,
Cum primo malas signabat Regulus æuo,
Accessi comes, atque omnes sociauimus annos,
Donec dis Italæ visum est extinguere lumen
Gentis, in egregio cuius sibi pectore sedem
Cœperat alma fides, mentémque amplexa tenebat.
Ille ensem nobis magno, um, en, instar honorum
Virtutisque ergò dedit, & sordentia fumo
Quæ cernis nunc frena, sed est argenteus ollis
Fulgor, nec cuiquam Mauus est post talia dona
Non prælatus eques, verum superauit honores
Omnes hasta meos, cui me libare Lyei
Quod cernis latices, dignum est cognoscere causam.
Turbidus arenteis lento pede sulcat arenas
Brazada, non ullo Libyeis in finibus amne
Victus limosas extendere latius undas,
Et stagnante vado patulos inuoluere campos.
Hic studio lat. cum, quorum est haud prodiga tellus,
Per ripas lati saxis consedimus aruis:
Lucus erat iuxta Stygium pallentibus Umbris,
Seruabat sine sole nemus crassusque per auras
Halitus erumpens tetrum exspirabat odorem,
Intus dira domus cæcóque immanis in antro
Sub terras specus, & tristes sine luce tenebræ,
Horror mente redit, monstrum exitiabile, & ira
Telluris genitum, cui par vix viderat ætas
Ulla virum, serpens centum porrectus in ulnas
Lethalem ripam & lucos habitabat auernos:
Ingluuiem immensi ventris grauidámque venenis
Aluum, deprensi satiabant fonte leones,
Aut acta ad flumen torrentis lampade solis
Armenta, & tracta fœda grauitate per auras,
Ac tabe afflatus volucres semesa iacebant
Ossa solo informis, late que repletus, & asper
Vastatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Isque ubi ferventi concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido & spumantibus undis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem,
Iam caput aduersæ ponebat margine ripæ.
Imprudens tantæ pestis gradiebar Aquino
Appenninuola, atque umbro comitatus Hauente,
Scire nemus pacemque loci explorare libebat.
Iámque propinquantum tacitus penetrauit in artus
Horror & occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen & nymphas, numénque precamur
Gurgitis ignoti, trepidósque, & multa pauentes
Accauo gressus audemus credere luco.

Ecce è vestibulo, primisque è faucibus antri
Tartareus turbo, atque insano sæuior Euro
Spiritus erumpit, vastóque è gurgite fusa
Tempestas oritur, mixtam stridore procellam
Cerbereo intorquens, pauefacti clade vicissim
Aspicimus resonare solum, tellúsque moueri,
Atque antrum ruere, & visi procedere manes:
Quantis armati cælum petiere Gigantes
Anguibus, aut quantus Lerna lassauit in undis
Amphitryoniadem serpens, qualisque comantes,
Auro seruauit ramos Iunonius anguis,
Tantus disiecta tellure sub atra coruscum
Extulit assurgens caput, atque in nubila primam
Dispersit saniem, & cælum fœdauit hiatu.
Diffugimus tamen, atque metu conamur anheli
Tollere clamorem frustra, nam sibila totum
Implebant nemus, ac subita formidine cæcus,
Et facti damnandus Hauens (sed fata trahebant)
Antiquæ quercus ingentis robore sese
Occulit, infandum si posset fallere monstrum,
(Vix egomet credo) spiris ingentibus, arcte
Arboris abstraxit molem, penitusque reuulsam
Euertit fundo, & radicibus eruit imis:
Tum trepidum, ac socios extrema voce cientem
Corripit atque haustu sorbens, & faucibus atris
(Vidi respiciens) obscœna condidit aluo.
Infelix fluuio sese & torrentibus undis
Crediderat, celerique fuga iam nabat Aquinus.
Hunc medio immisit fluctu, ripaque relatum
(Heu genus infandum lethi) depascitur artus.
Sic dirum nobis & lamentabile monstrum
Effugisse datur, quantum mens ægra sinebat
Appropero gressum, & ductori singula pando.
Ingemuit, casus iuuenum miseratus acerbos.
Utque erat in pugnamque & Martē, & prælia, & hostē
Igneus, & magno audendi [illegible] amore
Ocyus arma rapi, & spectatum Marte sub omni
Ire iubet campis equitem, ruit ipse citatum
Quadrupedem planta fodiens, strataque raptim
Obsequitur iussu manus, & muralia portat
Balistas tormenta graues, iactámque mouere
Excelsas turres immensa cuspidis hastam.
Iámque ubi feralem strepitu circumtonat aulam
Cornea gramineum persultans ungula campum,
Percitus immani serpens euoluitur antro,
Et Stygios astus fumantis exsibilat ore,
Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
At nemus arrecta & procera cacumina saltus
Exuperant crista, trifido vibrata per auras
Lingua micat motu, atque assultans æthera lambit.
Ut vero strepuere tubæ, conterritus alte
Immensum attollit corpus, tergóque residens
Cætera sinuatis glomerat sub pectore gyris.
Dira dehinc in bella ruit, rapidéque resoluens
Contortos orbes, directo corpore totam
Extendit molem, subitóque propinquus in ora
Late distantum spatio venit, omnis anhelans,
Attonitus serpente & equus frenóque teneri
Impatiens, crebros exspirat naribus ignes.
Arduus ille super tumidis ceruicibus altum
Motat utroque caput, trepidos unde intus ira

Nunc sublime rapit, nunc vasto pondere gaudet
Elisisse premens, nunc fractum ex ictibus atram
Absorbet saniem, & tabo manante per ora
Mutat hians hostem, semesáque membra relinquit.
Cedebant iam signa retro, victisque cateruis
Longius auectas aspirans peste premebat,
Cum ductor propere reuocatam in prælia turmam
Vocibus impellens, serpentine Itala pubes
Terga damus. Libycisque parem non esse fatemur
Anguibus Ausoniam? si debellamus inertes
Halitus, ac viso mens ægra effluxit hiatu,
Ibo alacer solúsque manus componere monstro
Sufficiam: clamans hæc, atque intercitus hastam
Fulmineo volucrem torquet, primúmque lacertis,
Venit in aduersam non vano turbine frontem
Cuspis, & haud paulum vires adiuta ruentis
Contra adductæ feræ capitis tremebunda resedit,
Clamor ad astra datus, vocesque repente profusæ
Ætherias adiere domos. fuerit licet ira
Terrigenæ impatiens dare terga, nouisque dolori,
Et chalybem longo tum primum passus in æuo.
Nec frustra rapido stimulante dolore fuisset
Impetus, alato ni Regulus arte regendi
Instantem elusisset equo cursuque sequentum
Cornipedis gyros, flexi curuamine tergi,
Detortus læua celer effugisset habenis.
At non spectator Marus, inter talia segni
Torpebat dextra, mox tanto in corpore monstri
Hasta secunda fuit. iam iámque extrema trisulca
Lambebat lingua fessi certamine terga
Quadrupedis, torsit telum, atque ingentia velox
In membra iam serpentis prælia verso:
Hinc vnitata cohors certatim spicula dextris
Congerit, alternasque ferum deducit in iras,
Donec murali balista coercuit ictu.
Tum fractus demum vires (nec enim amplius ægra
Consuetum ad nisus spina præstante vigorem
Vt solito in nubes tollit caput) acrius instat.
Iámque aluo penitus demersa Phalarica sedit,
Et geminum volucres lumen rapuere sagittæ:
Iam patulis vasto sub vulnere faucibus aer
Tabificam exspirat saniem specus vltima, iámque
Ingentis caudæ, & iaculis & pondere conti
Hæret humi, laxóque tamen minitatur hiatu,
Donec tormentis stridens, magnóque fragore
Discussit trabs acta caput, longóque resoluens
Aggere se ripæ, tandem exhalauit in auras
Liuentem nebulam singentis ab ore veneni.
Erupit tristi sonitu mugitus & imis
Murmura fluminis vadis, subitoque & lucus, & antra,
Et resonæ [illegible] flebile ripæ.
Heu quantis iamiam mox tristia præmia damnis,
Quantaque supplicia, & quantam exhausimus iram.
Nec tacuere pij vates, furuúmque sororum
Naiadum tepida quas Bagrada mittit in vndas
Nos violasse manu, [illegible]
Hæc tunc hasta decus nobis pretiumque [illegible]
Vulnera, a vestro Serrane tributa parente,
Princeps qua sacro bibit e serpente cruorem.
Iam ludum vultus lachrymis, [illegible]

Serranus, medióque viri sermone profatur.
Huic si vita ducis nostrum durasset in æuum
Non Trebia infaustas superasset sanguine ripas,
Nec Thrasymene tuus premeret tot nomina gurges.
Tunc senior magnas, inquit, de sanguine pœnas
Præcepit Tyrio, & præsumpta piacula mortis.
Nam desolata viris, & opes attrita supinas
Africa tendebat palmas, cum sidere diro
Atque Agenoreum ductorem animosa Therapne.
Nulla viro species, decorisque, & frontis egenum
Corpus, at exiguis vigor (admirabile) membris.
Vividus, & nisi magnis qui vinceret artus,
Iam Martem regere, atque astus adiungere ferro,
Et durum facilem per inhospita ducere vitam.
Haud ipsi, quem nunc penes est solertia belli,
Cederet Hannibali, vellem hunc ô tristia nobis
Taygeta, hunc vnum non durassetis opacis
Eurota ripis, vidissem mœnia flammis
Phœnissæ ruere, aut certe non horrida fata
Fleuissem ducis, & nulla quos morte, nec igni
Exutos, seruans portabo in tartara luctus.
Conserta campis acies, multisque per arua
Feruebat Mauors, nec mens erat vlla sine ira.
Hinc inter medios memorandis Regulus ausis
Laxabat ferro campos, que pericla ruebat,
Nec repetenda dabat lethali vulnera dextra.
Sic vbi nigrantem torquens stridentibus Austris
Portat [illegible]
Pendentem terris pariter, pontóque minatur:
Omnis & agricola, & nemoroso vertice pastor,
Et pelago trepidat subductis nauita velis.
At [illegible] saxa
Claudebant [illegible]
Vertit equum simulatque fugam, [illegible]
Et dat terga celer nulla formidine ductor.
Haud secus ac stabulis procurans otia pastor
In foueam parco tectam velamine frondis
Ducit nocte lupos, posita balantis agnæ.
Abripuit, traxitque virum fax mentis honesta
Gloria, & incerti fallax fiducia Martis.
Non socios, comitumve manus, non arma sequentum
Respicere insano pugnæ tendebat amore.
Iam solus, nubes subito cum densa Lacænum
Saxosis latebris intendens prælia circum
Funditur, & pœnæ in terga vis sæua virorum.
O diram Latio lucem, fastisque notandam,
Dedecus ô Gradiue tuum, tibi dextera, & vrbs
Nata tuæ tristi damnatur sorte catenæ.
Haud vnquam abstiftam gemitu te Regule vidit
Sidonius carcer, tuque hunc [illegible] triumpho
Visa es Carthago [illegible] sequetur
Digna satis talis pollutos Marte Lacænas?
At noua Elisæi iurato fœdera patres
Consultant mandare duci, pacisque sequestrum
Mittere, poscentes vulsam inter prælia pubem,
Captiuúmque manum ductore rependere [illegible]
Nec mira, tam stabat prauus in littoris vndas
Nauali propulsa ratis, [illegible] nautica pubes
Aut situs stringunt remos, aut abiete secta
Transtra nouant, hic [illegible] aptas e rudentes,

Hic

His studium erecto componere carbasa malo.
Vnca locant proræ curuati pondera ferri.
Ante omnes doctus pelagi, rectórque carinæ
Puppim aptat, clauúmque Cothon, micat æreus alta
Fulgor aqua, trifidi splendentis in æquore rostri.
Tela simul, variámque ferunt contra aspera ponti
Rerum ad tempus opem, media stat margine puppis
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cærula tonsis.
Postquam confectum nautis opus, horaque cursus,
Atque armata ratis, ventique dedere profundum,
Omnis turba ruit, matres, puerique senésque,
Per medios cœtus trahit, atque inimica per ora
Spectandum fortuna ducem, fert lumina contra
Pacatus frontem, qualis cum littora primum
Attigit appulsa rector Sidonia classe.
Accessi comes haud ipso renuente, ratique
Impositus, mœstis socium me casibus addo.
Illuuiem, atque inopes mensas durúmque cubile,
Et certare malis vrgentibus, hoste putabam
Deuicto maius, nec tam fugisse cauendo
Aduersa egregium, quàm perdomuisse ferendo.
Spes tamen vna mihi (quanquam bene cognita, & olim
Atrox illa fides) vrbem, muró que domumque
Tangere si miseris licuisset, corda mouere
Posse viro, & vestro certe mitescere fletu.
Claudebam sub corde metus lachrymásque putabam
Esse viro, & nostra similem inter tristia mentem,
Cum tandem patria Tyberino allabimur amni.
Seruabam vultus ducis, & prodentia sensum
Lumina, & obtutu perstabam intentus eodem.
Siqua fides, vnum puer inter mille labores,
Vnum etiam in patria, sæuáque in Agenoris vrbe,
Atque vnum vidi pœnæ quoque tempore vultum,
Obuia captiuo cunctis simul vrbibus ibat
Ausonia, & campum turba vincente propinqui
Implentur colles, strepit altis Albula ripis:
Ipsi Pœnorum proceres, immitia corda,
Ad patrios certant cultus reuocare, togáque
Abdebatur honos, fletu illachrymante Senatu,
Et matrum turba iuuenúmque dolore profuso,
Inter tot gemitus immobilis aggere Consul
Tendebat dextram, & patria vestigia primus
Ponentem terra, occursu celebrarat amico.
Collegit gressum, monitúsque recedere Consul,
Nec summum violare decus, cingente superba
Pœnorum turba, captiuóque agmine sepitus
Ibat, & inuidiam cælo, diuísque ferebat.
Ecce trahens geminum natorum Martia pignus
Infelix nimia magnis virtute mariti,
Squalentem crinem, & tristis lacerabat amictus,
Agnoscis ne dicens? an teneris non hæsit in annis?
Atque ea postquam habitu iuxta, & velamine Pœno
Deformem aspexit, fusis vlulatibus ægra
Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
Si qua deis pietas, tales Carthago videre
Dent tibi Sidonias matres, me voce quieta
Affatus, iubet & vestros, & coniugis vnà
Arcere amplexus, patet impenetrabilis ille
Luctibus, & nunquam submissus colla dolori.
Hic alto iuuenis gemitu, lachrymísque cohortis
Magne parens, inquit, quo maius numine nobis
Tarpeia nec in arce sedet, si iura querelis
Sunt concessa piis, cur hoc matríque mihíque
Solamen? vel cur decus hoc ô dure negasti
Tangere sacratos vultus, atque oscula ab ore
Libauisse tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leuiora forent hæc vulnera quantum,
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus venerande tuos: sed vana recordor
Ni Marte. nam primo tunc hærebamus in æuo,
Humana maior species erat, horrida cano
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Cæsaries, frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
Nil posthac oculis simile incidit. excipit inde
Iam Marus, atque inhibens conuellere vulnera questu,
Quid cum præteritis inuisa penatibus, inquit,
Hospitia, & sedes Pœnorum intrauit acerbas?
Affixi clypei, currúsque, & spicula nota
Ædibus in patriis, magni monumenta triumphi
Pulsabant oculos, coniuxque in limine primo
Clamabat, quò fers gressus? non Punicus hic est
Regule quem fugias carcer, vestigia nostri
Casta tori, domus & patrium sine crimine seruat
Inuiolata larem. semel hic, iterúmque. quid ore
Pollutum est nobis, prolem gratante senatu,
Et patria sum enixa tibi, tua respice sedes
Hæc est, vnde ingens humeris fulgentibus ostro
Vidisti Latios Consul præcedere fasces,
Vnde me in Martem. quò capta referre solebas,
Et victor mecum suspendere postibus arma.
Non ego complexus & sanctæ fœdera tedæ
Coniugiumve peto, patrios damnare penates
Absiste, ac natis saltem duc concedere noctem.
Hos inter fletus mulctus vestigia Pœnus
Limine se duxit Tyrio, quod iusque reliquit.
Vixdum clara dies summa lustrabat in Oetha
Herculei monumenta rogi, cum Consul adire
Acciríque iubet Libycos, tum limina templi
Vidimus intrantem, quæ consultata Senatus,
Quásve viri voces extremum curia mœrens
Audierit placido nobis ipse edidit ore,
Intulit vt gressus, certatim voce, manúque
Ad solitam sedem, & vestigia nota vocabat.
Abnuit antiquúmque loci aspernatus honorem est.
At circum, si non seems vnaque dextram
Prensare ac patriæ ductorem nunc tanto
Redderet, orabant, captiua posse redemptum
Pensari turba, ac Tyrias tum iustius arces
Arsuras dextra, fuerit quæ vincta catenis.
Tum palmas simul attollens, ac lumina cælo:
Iustitiæ, rectique dator, qui cuncta gubernas,
Nec leuior mihi diua fides, Sarranáque Iuno,
Quos reditus testes iurata mente vocaui,
Sit mihi fas me digna loqui. Latióque tueri
Voce focos, ibo ad Tyrios non segnior, inquit,
Stante fide reditus, & saluo fœdere pœnæ.
Sic nobis rerum exitio desistite honorem

Tendere, tot bellis totque annis fregimus æuum.
Nunc etiam vinclis, & longo carcere torpent
Captiuo in senio vires. fuit ille, nec vnquam
Dum fuit, à duro cessauit munere Martis
Regulus, exangui spectatis corpore nomen.
At non Carthago fraudum domus, inscia quantum
E nobis restet, iuuenes pares aspera ferro
Pectora captiuos, nostra pensare senecta.
Ite dolos contra, gensque astu fallere læta
Discat me capto, quantum tibi Roma supersit.
Nec vero placeat, nisi quæ de more parentum
Pax erit, exposcunt Libyci, nobisque dedere
Hæc referenda, pari libeat si pendere bellum
Fœdere, & ex æquo geminas conscribere leges.
Sed mihi sit Stygios ante intrauisse penates,
Talia quàm videam ferientem pacta Latinos.
Hæc fatus Tyriæ sese iam reddidit iræ,
Nec monitus spernente graues, fidóque Senatu,
Pœnorum dimissa cohors, quæ mœsta repulsa,
Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
Prosequitur vulgus patres, ac planctibus ingens
Personat, & luctu campis reuocare libebat
Interdum, & iusto raptum retinere dolore.
At trepida, & subito ceu stans in funere coniux
Vt vidit puppim properantem intrare, tremendum
Vociferans, celerem gressum referebat ad vndas:
Tollite me Libyci comitem, pœnæque, necisque,
Hoc vnum coniux vteri per pignora nostri
Vnum oro, liceat tecum quoscunque ferentem
Terrarum pelagique pati, cælique labores.
Non ego Amyclæum ductorem in prælia misi,
Nec nostris tua sunt circundata colla catenis,
Cur vsque ad pœnas miseram fugis? accipe mecum
Hanc prolem, forsan duras Carthaginis iras
Flectemus lachrymis, aut si præcluserit aures
Vrbs inimica suas, eadem tunc hora manebit
Téque, tuósque simul, vel si stat rumpere vitam
In patria moriamur, adest comes vltima fati.
Has inter voces vinclis resoluta moueri
Paulatim, & ripa cœpit decedere puppis.
Tum vero infelix mentem furiata dolore
Exclamat, tensas tendens ad sidera palmas:
En qui se iactat Libye, populisque nephandis
Atque bellis seruare fidem, data fœdera nobis
Ac promissi fides thalamis, vbi perfide nunc est?
Vltima vox duras hæc tunc penetrauit ad aures:
Cætera percussi vetuerunt noscere remi.
Tum fluxo raptum ad pelagi deuoluimur oras,
Ac leg..mus pontum, puppique innante cauata,
Æquor, & immensas curua trabe findimus vndas.
Ludibrium necis horrescens, vis aspera ponti
Obrueret, scopulisque ratem furor improbus Euri
Frangeret, optabam, moderato flamine leues
Vexerunt Zephyri, Tyriisque dedere furori:
Infelix vidi, patriámque remissus in vrbem
Narrator pœnæ duræ.....ic reuerti.
Nec tibi nunc ritus imitantum, iráque ferarum
Pygmaleoneam tentarem exprimere gentem,
Si maius quicquam toto vidisset in orbe
Genus hominum, quàm quod vestri veneranda parentis
Edidit exemplum virtus. pudet addere questus
Suppliciis, quæ spectaui placido ore ferentem.
Tu quoque chare puer dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa, atque humentes comprime fletus.
Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
Armantur laterum crates, densúsque per artem
Texitur erectis, stantísque ex ordine ferri
Infelix stimulus, somnísque hac fraude negatis
Quoscunque in flexus producto tempore tortor
Inclinauit iners, fodiunt ad viscera corpus.
Absiste ô iuuenis lachrymis, patientia cunctos
Hos superat casus longo remeasset in æuo
Gloria, dum cæli sedem, terrásque tenebit
Casta fides, dum virtutis venerabile nomen
Viuet, eritque dies, tua quo dux inclyte fata
Audire horrebunt à te calcata minores.
Hæc Marius, & mœsta refouebat vulnera cura.
Interea rapidas perfusa cruoribus alas
Sicut sanguinea Thrasimeni tinxerat vnda,
Vera ac ficta simul spargebat fama per vrbem.
Allia, & infandi Senones, captæque recursat
Attonitis arcis facies, excussit habenas
Luctificus pauor, & tempestas aucta timendo.
Hic raptim ruit in muros, vox horrida fertur,
Hostis adest, iaciunt sudes, & inania tela.
Ast aliæ laceris canentes crinibus, alta
Verrunt tecta deûm & seris post fata suorum
Sollicitant precibus, requiem tenebræque, diesque
Amisere: iacet portis, vlulante dolore
Dispersum vulgus, remeantúmque ordine longo
Seruat turba gradus pendens ex ore loquentum,
Nec latis fas certa fides, iterúmque morantur
Orando, & vultu interdum sine voce precati
Quod rogitant audire pauent: hic fletus, vbi aures
Percussere grauiore malo: metus inde, negatum
Si scire, & dubius responsi nuntius hæsit.
Iámque vbi conspectu redeuntis visa propinquo
Corpora, sollicite lethi funduntur, & ipsis
Oscula vulneribus figunt, Superósque fatigant.
Hic inter trepidos cura venerandus agebat
Serranum Marius, atque olim post fata mariti
Non egressa domum vitato Martia cœtu,
Et lucem causa natorum passa, ruebat
In luctum similem antiquo, turbata repente,
Agnoscénsque Marum, fidei comes inclyte magnæ
Nunc certe mihi reddis, ait, leue vulnus, an alte
Vsque ad nostra ferus penetrauit viscera mucro?
Quicquid adest dum non vinctum Carthago catenis
Abripiat, pœnaque instauret monstra paternæ,
Gratum est ô Superi. quoties heu nate petebam
Ne patrias iras, animósque in prælia ferres,
Nec te belligeri stimularet in arma parentis
Triste decus nimium vivacis dura senecta
Supplicia expendi, quæso iam parcite si qua
Numina pugnastis nobis has cladis acerbæ
Discussa ceu nube, patres conquirere fessis
Iam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
Certatur, pulsúsque dolor grauiore periclo.
Maxima curarum, rectorem ponere castris
Cui Latium, & moles rerum quassata recumbat,

Spectante

Spectante occasum patria, Ioui illa ruenti
Ausonia, atque Italis tempus protendere regnis
Cura fuit. nam Tyrrhenos, Pœnumque secundis
Albana surgens respexerat arce tumentem:
Qui ferre in muros victricia signa parabat.
Tunc quassans caput haud vnquam tibi Iuppiter, inquit
O iuuenis dederit portas transcendere Romæ,
Atque inferre pedem, Tyrrhenas sternere valles
Cædibus, & ripas fluuiorum extre Latino
Sanguine fas fuerit, Tarpeium ascendere collem,
Murisque aspirare veto. quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen, quo tota reluxit
Mæonidum tellus, atrámque per æthera voluens
Abrupto fregit cælo, super agmina nubem.
Nec Pœnum auertisse satis, dat numine magno
Æneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam tandem. Fabióque solutis habenas
Credere ductori, cui postquam tradita belli
Iura videt, non hunc inquit, superauerit vnquam
Inuidia aut Libyco popularis gloria fuco.
Non astus fallax, non præda, aliúsve cupido
Bellandi vetus, ac laudum, cladúmque quieta
Mente capax, par ingenium, castrísque togæque.
Sic genitor diuum, recipitque ad sidera gressum.
Hic circunspectis nulli deprensus in armis,
Laudatúsque Ioui Fabius, (mirabile) tantum
Gaudebat reducem patriæ adnumerare reuersus,
Duxerat egrediens quam secum in prælia pubem.
Nec membris quisquam, natóve pepercit amato
Acrius, aut vidit socium per bella cruorem
Tristior, atque idem perfusus sanguine victor
Hostili, plenus repetebat mœnia castris.
Stirpe genus clarum, cælóque affinis origo.
Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
Et triplicis monstri famam, & spectacula captas
Mira boues, hac qua fulgent nunc mœnia Romæ
Egit ouans tunc Arcadius (sic fama) locabat
Inter desertos fundata palatia dumos
Paupere sub populo ductor, cum regia virgo
Hospite victa sacro, Fabium de crimine læta
Procreat, & magni commiscet seminis ortus
Arcas in Herculeos mater ventura nepotes,
Ter centum domus hæc Fabios armauit in hostem
Limine progressos vno, pulcherrima quorum
Cunctando Fabius superauit facta, ducemque
Hannibalem æquando, tantus tunc Pœne fuisti.
Dum se perculsi renouant in bella Latini,
Turbatus Ioue, & exuta spe mœnia Romæ
Pulsandi, colles Vmbros, atque arua petebat
Hannibal, excelso summum qua vertice montis
Deuexum lateri pendet Tuder, atque vbi latis
Proiecta in campis nebulas exhalat inertes,
Et sedet ingentem pascens Meuania taurum,
Dona Ioui, tum Palladios se fundit in agros
Picenum cupidus prædæ atque errantibus armis,
Quò spolia inuitant transfert populantia signa.
Donec pestiferos mitis Campania cursus
Tardauit, bellúmque sinu indefensa recepit.
Hic dum stagnosi spectat templúmque, domósque
Literni ductor, varia splendentia cernit
Picturæ, belli patribus monumenta prioris
Exhausti. nam porticibus signata manebant.
Queis inerat longus rerum & spectabilis ordo.
Primus bella truci suadebat Regulus ore.
Bella neganda viro, si noscere fata daretur.
At princeps Pœnis indicta more parentum
Appius astabat pugnæ, lauróque reuinctus.
Iustum Sarrana ducebat cæde triumphum.
Æquoreum iuxta decus, & nauale tropæum
Rostra gerens, niuea surgebat mole columna
Exuuias Marti, donúmque Duilius alto
Ante omnes mersa Pœnorum classe dicabat.
Cui nocturnus honos, funalia clara, sacérque
Post epulas tibicen adest, castóque penates
Insignis læti repetebat murmure cantus.
Cernit & extremos defuncti ciuis honores,
Scipio ductoris celebrabat funera Pœni,
Sardoa victor terra, videt inde ruentem
Littoribus Libycis dispersa per agmina pubem,
Instabat crista fulgens, & terga premebat
Regulus, Autololes, Nomadésque, & Maurus, & Hammō
Et Garamas positis dedebant oppida telis.
Lentus arenoso spumabat Bragada campo.
Viperea saniæ turmis minitantibus vltro
Pugnabat serpens, & cum duce bella gerebat.
Necnon proiectum puppi frustráque vocantem
Numina, Amyclaum mergebat perfida ponto
Xantippum manus, & seras tibi Regule pœnas
Xantippus digni pendebat in æquore lethi.
Addiderant geminas medio consurgere fluctu
Ægates, lacera circum fragmenta videres
Classis, & effusos fluitare in gurgite Pœnos.
Possessor pelagi, prona Lutatius aura
Captiuas puppes ad littora victor agebat.
Hæc inter iuncto legatus in ordine Amilcar
Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
Totius in sese vulgi conuerterat ora.
Sed pacis facies, & pollutas fœderis aras,
Deceptumque Iouem, ac dictantes iura Latinos
Cernere erat strictas trepida ceruice secures
Horrebat Libys, ac submissis ordine palmis
Orantes veniam iurabant irrita pacta.
Hæc Eryce è summo spectabat læta Dione.
Quæ postquam infesto percensuit omnia vultu,
Arridens Pœnus, lenta proclamat ab ira.
Non leuiora dabis nostris inscribere tectis
Acta mea dextra, captam Carthago Saguntham
Da spectare simul flamma, ferróque ruentem,
Perfodiant patres natorum membra, nec Alpes
Exiguus domitas capiat locus, ardua celsis
Persultet iuga victor equis Garamasque, Nomásque.
Adde etiam Ticini spumantes sanguine ripas,
Et nostrum Trebiam, & Thrasimeni littora Thuscis
Clausa cadaueribus, ruat ingens corpore & armis
Flaminiuus, fugiat Consul manante cruore
Scipio, & ad socios nati ceruice vehatur.
Hæc mille in populos, & adhuc maiora dabuntur.
Flagrantem effinges facibus Carthago Libyssis
Romam, & deiectum Tarpeia rupe tonantem.
Interea vos (vt dignum est) ista ocyus ite
O iuuenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,
In cineres monumenta date, atque inuoluite flammis.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. VII.

¶ Electus dubiis dictator, & anchora rebus
Non facilis vinci Fabius, virtute, nec astu,
Mox superis Roma per templa indicit honores.
Ædibus, & votis diuûm sibi mitigat iram.
Exin Sidonium cautus contendit ad hostem,
Non commissurus pugnam, nisi Marte coacto.
Quem cum non astu solito, terrore nec vllo
Hannibal eliceret, Dauni tellure relicta,
Clauditur in tumulis, à dictatore, Falernis.
Hinc patriis ad sacra deis peragenda profectus
Præposuit castris, equitum de more magistrum.
Sed vetitum conferre manus. Fàbio tamen ille
Absente in pugnam ruit: æquatúrque vetanti,
Móxque errasse pigens, illi ius omne remisit.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER VII.

INTERRA trepidis Fabius spes vnica rebus
Ille quidem socios, atque ægram vulnere præceps
Ausoniam armabat, viridique ad dura laborum
Bellator senio, iam castra mouebat in hostem.
Sed mens humana maior, nec tela, nec enses,
Nec fortes spectabat equos, tot millia contra
Pœnorum, inuictúmque ducem, tot in agmina solus
Ibat. & in sese cuncta arma, viròsque gerebat.
Ac ni sacra seni vis, impressúmque fuisset
Sistere cunctando fortunam aduersa fouentem,
Vltima Dardanij transisset nominis ætas.
Ille modum Superis in Punica castra fauoris
Addidit, & Libyæ finem inter prospera bella
Vincendi statuit, tumefactum cladibus ille
Hesperiis, lento Pœnum moderamine lusit.
Summe ducum, qui regna iterum labentia Troiæ,
Et fluxas Latij res, maiorúmque labores,
Qui Carmentis opes, & regna Euandria seruas,
Surge age, & emeritum sacrum caput insere cælo.
At Libyæ ductor postquam noua nomina lecto
Dictatore vigent, raptim mutata Latinis
Imperia haud frustra reputans, cognoscere auebat
Quæ fortuna viro, quodnam decus, vltima fessis
Anchora cur Fabius, quem post tot Roma procellas
Hannibali putet esse parem, seruere calentes
Augebant animi, fraudíque inexperta senectus
Ocyus accitum captiuo ex agmine poscit
Progeniem, ritúsque ducis, dextræque labores
Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat, sed læua adduxerat hora
Ticini iuuenem ripis, fusúsque ruentis
Vulnere equi, Libycis præbebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere vitam.
Non cum Flaminio tibi res, nec feruida Gracchi
In manibus consulta, inquit, Tyrinthia gens est:
Quam si fata tuis genuissent Hannibal oris
Terrarum imperium Carthaginis arce videres.
Non ego te longa serie per singula ducam,
Hoc sat erit, nosces Fabiôs certamine ab vno.
Veientum populi violata pace negabant
Acceptare iugum, ac vicino Marte furebant,
Ad portas bellum, Consúlque ciebat ad arma,
Delectus veteris, priuatáque castra penates
Herculei impleuere, domo (admirabile) ab vna
Patritius iunctis exercitus ibat in armis.
Ter centum exiluere duces, quocunque liberes
Vno non pauidus rexisses bella magistro.
Sed dirum egressis omen, scelerata minaci
Stridentes sonitu tremuerunt limina portæ,
Maximaque Herculei mugiuit numinis ara.
Inuasere hostem numeratíque aspera virtus
Haud est passa viros, & plures milite cædes,
Sæpe globo densi, sæpe & per deuia passim
Dispersi subiere vices, meritíque labore
Aequato, nulli quisquam virtute secundus
Ducere tercentum Tarpeia ad templa triumphos,
(Spes heu fallaces, oblitáque corda, caducum
Mortali quodcunque datur) grex ille virorum,
Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
Publica bella geri, pariter cecidere deorum
Inuidia, subitis circumuenientibus armis.

Nec tamen occisos est cur latere, supersunt
Queis tibi sit, Libyæque satu, certauerit vnus,
Ter centum dextris, iam viuida membra, labórque
Prouidus, & cauta sollertia tecta quiete.
Nec vero calidi nunc te cui sanguinis ætas
Foderis impugna velocius ilia planta
Bellatoris equi, frenisque momorderis ora.
Quem cernens auidum lethi post talia Pœnus,
Nequicquam nostras demens, ait, elicis iras,
Et captiua paras moriendo euadere vincla.
Viuendum est, arcta seruentur colla catena.
Hæc iuuenis, Diuisque tumens, ausisque secundis.
At patres, Latiásque nurus raptabat ad aras
Cura deûm, mæsto suffusa lumina vultu,
Fœmineus matres graditur chorus, ordine longo,
Iunoni pallam, conceptáque vota dicabant.
Huc ades ô regina deûm, gens casta precamur,
Et ferimus digno quæcunque est nomine turba
Ausonidum, pulchrúmque, & acu subtegmine fuluo
Quod nostra neuere manus venerabile donum.
At dum decrescit matrum metus, hoc tibi diua
Interea velamen erit, si pellere nostris
Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.
Nec non & proprio venerantur Pallada dono,
Phœbúmque, armigerúmque deum, primámque Dionẽ.
Tanta adeo cum res trepidæ reuerentia diuum
Nascitur, & raræ fumant felicibus aræ.
Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Iam Fabius cauto procedens agmine & arte
Bellandi, lento similis, præcluserat omnes
Fortunæque, hostique vias, discedere signis
Haud licitum, summúmque decus, quo tollis ad astra
Imperij Romane caput, parere docebat.
Verum vbi prima satis conspecta in montibus altis
Signa procul, fulsitque nouus exercitus armis,
Arrecta spes Sidoniæ, feruétque secundis
Fortunæ iuuenis, vincendi sola videtur
Quod nondum steterit acies, mora, pergite clamat
Ite citi, ruite ad portas propellite vallum
Pectoribus, quantum campi distamus ad vrbis
Tantum hosti superest, resides ad bella vocantur
Quem pudeat certare senes, quodcunque videtis
Hoc reliquum est, primo damnatum, & inutile bello.
Heu vbi nunc Gracchi, aut vbi sunt nunc fulmina
Scipiadæ? pulsi Ausonia non ante pauentes gentes
Dimisere fugam, quàm terror ad vltima mundi
Oceanúmque tulit profugos: nunc errat vterque
Nomina nostra tremens, & ripas seruat Iberi.
Est etiam cur Flaminio mihi gloria cæso
Creuerit, & titulos libeat cur figere nostris
Crudum Marte viri nomen, quot demens noster
Huic annos Fabio gladius valet? & tamen audet.
Audeat, haud vltra saxo spectetur in armis.
Talia vociferans volucri rapit agmina cursu,
Ac prauectus equo, nunc dextra prouocat hostem,
Nunc voce increpitat, missa nunc eminus hasta
Fertur ouans, pugnæque agitat simulacra futuræ.
Vt Thetidis proles Phrygiis vulcania campis
Arma tulit, clypeo amplexus terrámque polúmque,
Maternúmque fretum, totúmque in imagine mundum.
Cassarum sedet irarum spectator, & alto
Celsus colle iugi domat exultantia corda,
Infractásque minas dilato Marte fatigat
Solers cunctandi Fabius, ceu nocte sub atra
Munitis pastor stabulis, per ouilia clausum
Impauidus somni seruat pecus, effera sæuit,
Atque impasta truces vlulatus turba luporum
Exercet, morsúque quatit restantia claustra.
Irritus incepti, mouet inde, atque Appula tardo
Arua Libys passu legit, ac nunc valle residat
Conditus occulta, si præcipitare sequentem,
Atque inopinata detur circundare fraude:
Nunc nocturna parat cæcæ celantibus vmbris
Furta via, retróque abitum fictósque timores
Assimulat, nunc castra citus deserta, relicta
Ostentat præda, atque inuitat prodigus hostem.
Qualis Mæonia passim Mæandrus in ora,
Cum sibi gurgitibus flexis reuolutus oberrat.
Nulla vacant incepta dolis, simul omnia versat,
Miscétque exæstuans varia ad conamina mentem.
Sicut aquæ splendor radiatus lampade solis
Dissultat per tecta, vaga sub imagine vibrans
Luminis, & tremula laquearia verberat vmbra.
Iámque dolore furens ita secum immurmurat iræ:
Obuia si primus nobis hic tela tulisset,
Nulla essent Trebiæ & Thrasimeni nomina, nullos
Ingererent titulos, nunquam Phaetontius amnis
Sanguinea pontum turbasset decolor vnda.
Inuentum dum se cohibet, terimúrque sedendo)
Viuendi genus est, quoties velut obuius iret
Discinxit ratione dolos, fraudésque resoluit.
Hæc secum, mediam somni cum buccina noctem
Diuideret, iámque excubias sortitus iniquas
Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete,
Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
Campanas remeat notus populator in oras.
Hic vero, intrauit postquam vberis arua Phalerni
Diues ea, & nunquam tellus mentita colono,
Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
Haud fas Bacche tuos tacitum transmittere honores,
Quanquam magna incepta vocant, memorabere sacri
Largitor laticis, grauidæ cui nectare vites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.
Massica sulcabat meliore Falernus in æuo
Ensibus ignotis senior iuga, pampinus vmbras
Nondum vua virides nudo texebat in aruo,
Pocula nec norant succis mulcere Lyæi,
Fonte sitim, & pura soliti defendere lympha,
Attulit hospitio pergentem ad littora Calpes,
Extremúmque diem pes dexter, & hora Lyæum,
Nec pigitum paruósque lares, humilísque subire
Limina cælicolam tecti, cœpere volentem
Fumosi postes, & ritu pauperis æuo
Ante focos mensæ, lætus nec senserat hospes
Aduenisse deum: sed enim de more parentum
Grato cursabat studio, instabatque senecta,
Donec opes festas puris nunc cornua canistris
Composuit, nunc irriguis citus extulit hortis
Rorantes humore dapes, tum lacte, fauisque

Distinxit dulcis epulas, nulloque cruore
Polluta castus mensa, cerealia dona
Attulit, ac primum Vestæ detersit honorem
Vndique, & in mediam iecit libamina flammam,
Deesse tuos latices hac sedulitate senili
Captus Iacche vetas subito (mirabile dictu)
Fagina pampineo spumarunt pocula succo,
Pauperis hospitij pretium, vilisque rubenti
Fluxit mulctra mero, & quercu in cratera cauata
Dulcis odoratis humor sudauit ab vuis.
En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota: sed olim
Viticolæ nomen peruulgatura Falerni
Munera, & haud vltra latuit deus: inde nitentem
Lumine purpureo frontem cinxere Corymbi,
Et fusa per colla coma, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis Thyrso delapsa virenti
Festas Nisco redimiuit palmite mensas,
Nec facilis læto certasse Falerne sapori,
Postquam iterata tibi sunt pocula, iam pede risum,
Iam lingua titubante moues, patrioque Lyæo
Tempora quassatus, grates & præmia digna
Vix intellectis conaris reddere verbis,
Donec composuit luctantia lumina somnus,
(Somnus Bacche tibi comes additus) hinc vbi primo
Vngula dispersit rores Phaetontia Phœbo,
Vitiferis late florebat Massicus aruis
Miratus nemora, & fulgentes sole racemos.
It montis decus, atque ex illo tempore diues
Tmolus, & ambrosiis Aruisia pocula succis,
Ac Methymna ferax Latiis cessere Falernis.
Hæc tum vasta dabat, terrisque infestus agebat
Hannibal, & sicci stimulabant sanguinis enses,
Ludificante ducem Fabio, idemque improba castris
Ausoniis vota, & pugnandi praua libido
Gliscebat, proni decurrere monte parabant:
Da famæ, da Musa virum, cui vincere bina
Concessum castra, & geminos domitare furores,
Feruida si nobis corda, abruptumque putassent
Ingenium Patres, & si clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem, non vltima rerum,
Et deplorati mandassent Martis habenas,
Stat pensata diu belli sententia, vincam
Seruando inuitos, vrgentesque vltima fata.
Nulli per Fabium e vobis cecidisse licebit,
Si lucis piget, & supremis esse cupido est
Nominis Ausonij, tædetque in tempore tali
Nullum clade noua, claraque fragore ruina
Insignem fecisse locum, reuocandus ab atris
Flamminius vobis est sedibus, ille ruendi
Iam dudum properans, signum, auspiciumque dedisset;
An nondum præceps, vicinaque fata videtis?
Vna, vt debellet, satis est victoria Pœno.
State viri, & sentite ducem, cum optabile tempus
Deposcet dextras, tunc ista ferocia dicta
Æquentur factis, non est (mihi credite) non est
Arduus in pugnas ferri labor, vna reclusis
Omneis iam portis in campum effuderit hora:
Magnum illud, solisque datum, quos mitis euntes
Iuppiter aspexit, magnum est ex hoste reuerti.
Fortunæ Libys incumbit, flatuque secundo
Fidit agens puppim dum desinat aura, minisque
Destituat tumidas subducto flamine ventus,
In rem cunctatus fuerit, non vlla perenni
Amplexu fortuna fouet, iam copia quanto
Arctior est nullo Tyriis certamine? quantum
Detractum est famæ? quin inter cætera, nostra
Haud laude abfuerit, modo qui scit parcere dictis
Sit melius, iam vos acies & prælia & hostem
Poscitis? o maneat superis fiducia talis.
Interea exclusa maioris sorte pericli
Me solum, quæso, toti me opponite bello.
His dictis fractus furor, & rabida arma quierunt:
Vt cum turbatis placidum caput extulit vndis
Neptunus, totumque videt, totoque videtur
Regnator ponto, sæui fera murmura venti
Dimittunt, nullasque mouent in frontibus alas,
Tum sensim infusa tranquilla per æquora pace
Languentes tacito lucent in littore fluctus.
Sensit cuncta sagax Pœni, fraudisque veneno
Aggreditur mentes, pauca atque hæc iura auiti
Iugera, nec multis Fabius vertebat aratris,
Massicus vuiferis addebat nomina glebis:
Hinc pestem placidam moliri, & spargere causas
In castra ambiguas, ferro flammisque pepercit,
Suspectumque loco pacis dedit, arte maligna:
Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.
Intellectus erat Fabio, Tyriosque videbat
Dictator sentire dolos: at non vacat ægre
Inuidiam gladios inter lituosque timere,
Et dubia morsus famæ depellere pugna,
Donec reptantem, & nequicquam sæpe trahendo
Huc illuc castra, & scrutantem prælia Pœnum,
Qua nemorosa iuga, & scopulosi vertice colles
Exurgunt, clausit sparsa ad diuortia turma.
Hinc Læstrygonia saxoso monte premebant
A tergo rupes, vndosis squalida terris.
Hinc Linterna palus, nec ferri aut militis vsum
Poscebat regio, septos sed fraude locorum
Arcta fames pœnas misera exactura Sagunthi
Vrgebat, finisque aderat Carthaginis armis.
Cuncta per & terras, & lati stagna profundi
Condiderat somnus, positoque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorum, vigilesque metus haurire sinebant
Dona soporifera noctis, iam membra cubili
Erigit, & fului circundat pelle leonis,
Qua super instratos proiectus gramine campi
Presserat ante toros, tunc ad tentoria fratris
Fert gressus vicina citos: nec degener ille
Belligeri ritus, taurino membra iacebat
Effultus tergo, & mulcebat tristia somno.
Haud procul hasta viri terra defixa propinque,
Et dira e summa pendebat cuspide cassis,
Et clypeus circa, loricaque, & ensis, & arcus,
Et telum Baleare, simul tellure quiescunt,
Iuxta lecta manus, iuuenes in Marte probati.
Et sonipes strato carpebat gramina dorso,
Vt pepulere leuem intrantis vestigia somnum,
Heus, inquit, pariterque manus ad tela ferebat,

Qua

Quæ te cura vigil fessum germane fatigat?
Ac iam constiterat, sociósque in cespite fusos
Incussa reuocat castrorum ad munera planta.
Tum Libyæ ductor: Fabius me noctibus ægrum
In curas Fabius nos excitat, illa senectus
Heu fatis, quæ sola meis currentibus obstat.
Cernis vt armata circumfundare corona,
Et vallet clausos collectus miles in orbe.
Verum age (nunc quoniam res arcta) percipe porrò
Quæ meditata mihi. latos correpta per agros
Armenta assueto belli de more sequuntur,
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leues fronti religare manipl os,
Admotus cum feruorem dispersorit ignis,
Vt passim exultent stimulante dolore iuuenci,
Et vaga per colles ceruice incendia iactent.
Tum terrore nouo trepidus laxabit iniquas
Custos excubias, maioráque nocte timebit,
Si cordi, consulta moras extrema recusant,
Accingamur ait. gemino tentoria gressu
Inde petunt, ingens clypeo ceruice reposita
Inter equos, intérque viros, intérque iacebat
Capta manu spolia, & rorantia cæde Maraxes:
Ac dirum in somno ceu bella capesseret, amens
Clamorem tum forte dabat, dextráque tremente
Arma toro, & notum quærebat feruidus ensem.
Huic Mago, inuersa quatiens vt dispulit hasta
Bellantis somnum: tenebris fortissime ductor
Iras compesce, atque in lucem prælia differ.
Ad fraudem occultámque fugam, tutósque receptus
Nunc nocte vtendum est, arentes nectere frondes
Cornibus, & latis accensa immittere syluis
Armenta, oppositis referent quo claustra manipli
Germanus parat, atque obsessa euellere castra.
Emergamus, & hic Fabio persuadeat astus
Nos certare dolis, nihil hic cunctante, sed acris
Incepti læto iuuene, ad tentoria Acherræ
Festinant, cui parca quies, minimúmque soporis,
Nec notum somno noctes æquare, feroci
Peruigil inseruibat equo, fessúmque leuabat
Tractando & frenis ora exagitata fouebat.
At socij renouant tela, arentémque cruorem
Ferro detergunt, & dant mucronibus iras.
Quid fortuna loci poscat, quod tempus, & ipsi
Quænam agitent, pandunt. & cœptis ire ministrum
Haud segnem hortantur, discurrit tessera castris,
Intentique docent quæ sint properanda, monéntque
Quisque suos, instant trepidi stimulántque ruentes
Nanus abire timor, dum cæca silentia, dúmque
Maiores vmbræ, rapida iam subdita peste
Virgulta, atque altis surgunt e cornibus ignes.
Hic vero vt glíscente malo, & quassantibus ægra
Armentis capita, adusta pinguescere flamma
Cœpere, & vincens fumos erumpere vertex,
Per colles, dumósque lues agit atra. per altos
Saxosi scopulos montis. lymphata feruntur
Corpora anhela boum, atque obsessis naribus ignē
Luctantur frustra rabidi mugire iuuenci.
Per iuga per valles errat vulcania pestis,
Nusquam stante malo, vicináque littora fulgent,
Quam multa intentus talo sub nocte serena
Finibus è mediis sulcator nauita ponti
Astra videt, quàm multa videt feruoribus atris
Cum Calabros vrunt ad pinguia pabula saltus,
Vertice Gargani residens incendia pastor.
Hac facie subita volitantum in montibus altis
Flammarum, queis tunc cecidit custodia sorte
Horrere, atque ipsos nullo spargente vagari
Credere, & indomitos pasci sub collibus ignes.
Calóne exciderint, & magna fulmina dextra
Torserit omnipotens, an cæcis terra cauernis
Fuderit egestas accenso sulfure flammas
Infelix tellus, tantis damnata ruinis.
Iámque fugam Rutuli media in formidine quærunt,
Atque abeunt, faucésque viæ citus occupat armis
Pœnus, & in patulos exultans emicat agros.
Huc tamen vsque vigil processerat arte regendi
Dictator Trebiam, & Tusci post stagna profundi
Esset vt Hannibali Fabium Romanaque tela
Euasisse satis. quin & vestigia pulsi,
Et gressus premeret castris, ni sacra vocarent
Ad patrios ueneranda deos: tum versus ad vrbem
Alloquitur iuuenem, cui mos transmittere signa,
Et belli summam. primásque iubebat habenas,
Atque his præformat dictis, fingitque monendo.
Si factis nondum Minuti te cauta probare
Erudijt fortuna meis, nec ducere verba
Ad verum decus, ac prauis arcere valebunt,
Vidisti clausum Hannibalem, nil miles & alæ
Iuuere, aut densis legio conferta maniplis.
Testor te solus clausi, nec deinde morabor,
Dis sine me libare dapem, & solennia ferre.
Nunc iterum, atque iterum vinctum vel môtibus altis,
Amnibus aut rapidis (modo pugna absistite) tradam.
Interea, crede experto, non fallimur, ægris
Nil mouisse salus rebus, sit gloria multis
Et placeat, quippe egregium prosternere ferro
Hostem. sed Fabio sit vos seruare triumphus.
Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
Creditur, hos nobis (erit hæc tibi gloria) redde.
Iam cernes Libycum huic vallo assultare leonem,
Iam prædas offerre tibi, iam vertere terga,
Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.
Claude oro castra. & cunctas spes eripe pugnæ.
Hæc monuisse satis. sed si compescere corda
Non datur oranti, magno te iure piúque
Dictator capere arma veto: sic castra relinquens
Vallarat monitis ac se referebat ad vrbem.
Ecce autem flatu classis Phœnissa secundo
Littora Caieta, Lestrigonúsque recessus
Sulcabat rostris, portúsque intrabat apertos,
Ac totus multo spumabat remige pontus,
Cum trepidæ fremitu vitreis è sedibus antri
Æquoreæ pelago simul emersere sorores,
Ac possessa vident infestis littora proris.
Tum magno percussa metu Nereia turba
Attonita propere refluunt ad littora nota,
Telebois medio surgunt quà regna profundo,
Pumiceæque procul species immanis in antro
Conditur abrupto Proteus, ac summa iacet

Cantibus obiectis reiectat carmina vates.
Is postquam (sat gnarus enim terrorque metusque)
Per varias lusit formas, & terruit atri
Serpentis squamis, horrendaque sibila torsit,
Et fremuit toruo mutatus membra leone,
Dicite ait, quæ causa viæ? quisue ora repente
Peruasit pallor? cur scire futura libido?
Ad quæ Cymodoce nympharum maxima natu
Italidum, nosti nostros præsage timores.
Quid Tyriæ classes, ereptaque littora nobis
Portendunt? num migrantur Rhœteia regna
In Libyam superis? aut hos Sarranus habebit
Nauta iam portus? patria num sede fugatæ
Atlantem, & Calpen extremaque habitabimus antra?
Tum sic inuoluens repetita exordia retro
Incipit ambiguus vates, reseratque futura:
Laomedonteus Phrygia cum sedit in Ida
Pastor, & errantes dumosa per auia tauros
Agresti reuocans ad roscida pascua canna,
Audiuit sacræ lentus certamina formæ.
Tum matris currus niueos agitabat olores
Tempora sollicitus litis seruasse Cupido.
Paruulus ex humero corytus & aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem
Monstrabat grauidam telis se ferre pharetram.
Ast alius niuea comebat fronte capillos
Purpureos, alius vestis religabat amictus,
Cum sic suspirans roseo Venus ore decoros
Alloquitur natos: testis certissima vestræ
Ecce dies pietatis adest, quis credere saluis
Hoc ausit vobis? de forma atque ore (quid vltra
Iam superest rerum?) certat Venus omnia paruis.
Si mea tela dedi blando medicata veneno,
Si vester cælo ac terris qui fœdera sancit,
Stat supplex, cum vultis auus, victoria nostra
Cyprum Idumæas referat de Pallade palmas
Et Iunone, Paphos centum mihi fumet in aris.
Dumque hæc aligeris instat Cytherea, sonabat
Omne nemus gradiente dea. iam bellica virgo
Ægide deposita atque assuetum casside crinem
Inuoluit, tum compta comam, pacemque serenis
Commendans oculis ibat, lucemque ferebat
Prædicto sacræ vestigia concita plantæ.
Parte alia intrabat iussas Saturnia syluas,
Indicium Phrygii, & iudicium pastoris, & Idam,
Post fratris iatura toros postrema mouente.
Aspexit vultu ridens Venus, omnia circa,
Et nemora, & penitus frondosis rupibus antra
Spirantem sacro traxerunt vertice odorem.
Nec iudex sed ipse valet. testisque nitoris
Luce cadunt oculi, metuit dubitasse videri.
Sed victa fera bella deæ vexere per æquor,
Atque excisa suo pariter cum iudice Troia est,
Tum pius Æneas terra iactatus & vndis,
Dardanios Itala posuit tellure penates.
Dum cete innabunt ponto, dum sidera cælo
Lucebunt, dum sol Indo se littore tollet,
Hic regna, & nullæ regnis per sæcula metæ.
At vos ô natæ, curæ quondam immobile filum,
Aduenas fugite insidias Sasonis arenas,
Sanguineis tumidus ponto miscebitur vndis
Aufidus, & rubros impellet in æquora fluctus,
Damnatóque deum quondam per carmina campo
Ætola rursus Teucris pugnabitis vmbra.
Punica Romuleos quatient mox spicula muros,
Multa quoque Hasdrubalis fulgebit strage Metaurus.
Hinc ille e furto genitus, patruique piabit
Idem vltor patrisque necem: tum littus Elisæ
Implebit flammis, auelletque Itala Pœnum
Viscera torrentem, & propriis superabit in oris.
Huic Carthago armis, huic Africa nomine cedet.
Hic dabit ex sese qui tertia bella fatiget,
Et cinerem Libya ferat in Capitolia victor.
Quæ dum arcana deûm, vates euoluit in antro,
Iam monita, & Fabium, bellique equitúmque magister
Exuerat mentem, ac præceps tendebat in hostem.
Pascere nec Pœnus prauum ac nutrire fauorem
Deerat, & vt paruo maiora ad prælia damno
Eliceret, dabat interdum simulantia terga:
Non aliter quàm qui sparsa per stagna profundi
Euocat e liquidis piscem penetralibus esca,
Cúmque leuem summa vidit iam nare sub vnda,
Ducit captiuum sinuato ad littora lino.
Fama furit versos hostes, Pœnúmque salutem
Inuenisse fuga, liceat si vincere, finem
Promitti cladum, sed enim ditione carere
Virtutem, & pœnas vincentibus esse repostas.
Clausurum iam castra ducem, rursúsque referri
Vagina iussurum enses, reddatur in armis
Vt ratio purget miles cur vicerit hostem.
Hæc vulgus, necnon patrum Saturnia mentes
Inuidiæ stimulo fodit, & popularibus auris.
Tunc indigna fide censent, optandaque Fabio,
Quæ mox haud paruo luerent damnata periclo.
Diuiditur miles, Fabióque equitúmque magistro
Imperia æquantur, penitus cernebat, & expers
Irarum senior, magnas ne penderet alti
Erroris pœnas patria inconsulta timebat.
Ac tum multa putans secum, vt remeauit ab vrbe
Partitus socias vires, vicina propinquis
Signa iugis locat, & specula sublimis ab alta
Non Romana minus seruat, quàm Punica castra.
Nec mora, discecto Minucius vecordia vallo
Perdendi simul & pereundi ardebat amore.
Quem postquam rapidum vidit procedere castris,
Hinc Libys, hinc Fabius, simul accendere sagaces
Insistunt curas: propere capere arma manipliis
Edicit, nulloque tenet munimine turmas
Ausonius, torquet totas in prælia vires
Pœnorum ductor. propelitque agmina voce:
Dum dictator abest, rape miles tempora pugnæ,
Non sperata diu plano certamina campo
Offert ecce deus, quoniam data copia, longum
Detergete situm ferro, multóque cruore
Exsatiate viri plenos rubiginis enses.
Atque ea cunctator pendebat ab aggere valli,
Perlustrans campos oculis, tantóque periclo
Discere quis nam esset Fabius, te Roma dolebat.
Cui nactus iuncta arma ferens, dabis improbus, inquit,
Quas dignum pœnas, qui per suffragia cæca

Iussisti nostros hæc ad discrimina fasces:
Insanæ spectate tribus, proh lubrica vestra,
Et vanis fera læta viris, nunc munera Martis
Æquent imperio, & solem concedere nocti
Sciscant, imbelles magna mercede piabunt
Errorum rabiem, & nostrum violasse parentem.
Tum senior quatiens hastam, lachrymisque coortis:
Sanguine Pœnorum iuuenis tam tristia dicta
Sunt abolenda tibi: patiarne ante ora manúsque
Ciuem deleri nostras? aut vincere Pœnum
Me spectante sinam? nos æquauisse, minorè
Soluetur culpa, si sint mihi talia corda.
Iámque hoc (ne dubites) longæuæ nate parentis
Accipe, & æterno fixum sub pectore serua:
Succensere nefas patriæ, nec fœdior vlla
Culpa sub extremas fertur mortalibus vmbras.
Sic docuere senes: quantus, qualisque fuisti
Cum pulsus lare, & exterris Capitolia curru
Intrares exul, sibi corpora cæsa Camille
Damnata quot sunt dextra? pacata fuissent
Ni consulta viro, méisque impenetrabilis ira,
Mutassêntque solum sceptris Æneia regna:
Nulláque nunc stares terrarum vertice Roma.
Pone iras ò nate meas, socia arma feramus,
Acceleremus opem, iámque intermixta sonabant
Classica, concursúsque viros colliserat acer.
Primus, claustra manu portæ dictator, & altos
Disiecit postes, rupitque in prælia cursum.
Non grauiore mouent venti certamina mole,
Odrysius boreas, & Syrtim tollere pollens
Africus, obnixi cum bella furentia torquent,
Distraxere fretum, ac diuersa ad littora voluunt
Aequor quisque suum. sequitur stridente procella
Nunc huc, nunc illuc raptim mare, & intonat vndis.
Haud tantum daret vllus honos, tellúsque subacta
Phœnicum, & Carthago ruens, iniuria quantum
Orta ex inuidia decoris tulit: omnia nanque
Dura simul deuicta viro, metus, Hannibal, ira,
Inuidia, atque vna fama & fortuna subacta.
Pœnus ab excelso rapidos decurrere vallo
Vt vidit, tremuere iræ, ceciditque repente
Cum gemitu spes, haud dubia præsumpta ruinæ:
Quippe aciem denso circumuallauerat orbe
Hausturus clausos coniectis vndique telis.
Atque hic Dardanius prauo certamine ductor
Iam styga, & æternas intrarat mente tenebras.
Nam Fabium, auxiliúmque viro sperare pudebat,
Cum senior gemino complexus prælia cornu
Vlteriore ligat Pœnorum terga corona.
Et modo claudentes aciem, nunc extima cingens.
Clausos ipse tenet, maiorem surgere in arma,
Maiorémque dedit cerni Tirynthius, alta
Scintillant cristæ, & (mirum) velocibus ingens
Persubitum membris venit vigor, ingerit hastas,
Aduersúmque premit telorum nubibus hostem.
Qualis post iuuenum nondum subeunte senecta
Nestor erat Pylius bellis ætate secunda.
Inde ruens, Thurin, & Butem, & Marin & Arsen
Dat letho, sistúmque manus conserere Maleum,
Cui decus insigne, & quæsitum cuspide nomen.

Tum Garadum, longúmque coma consternit Adherbē,
Et geminas acies superantem vertice Tylin,
Qui summas alto prensabat in aggere pinnas.
Eminus hos gladio Saphatum, gladióque Mopsum,
Et Mosinum pugnas æris stridore cientem,
Dextera re gena sedit cui lethifer ictus,
Pérque tubam fixæ decurrens vulnere malæ,
Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.
Proximus huic iaculo Nasamonius occidit Idmon.
Nanque super tepido lapsantem sanguine, & ægra
Lubrica nitentem nequicquam euadere planta
Impacto prosternit equo, trepidéque leuantem
Membra afflicta solo, pressa violentius hasta
Impleuit terra, telúmque in cæde reliquit.
Hæret humi cornus motu tremefacta iacentis,
Et campis seruat mandatum affixa cadauer.
Necnon exemplo laudis furiata iuuentus,
Sylla ruunt, Crassúsque simul, iunctúsque Metello
Fannius, ac melior dextra Torquatus, inibant
Spectati Fabio: miser hic vestigia retro
Dum rapit, & molem subducto corpore vitat
Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur,
Strage super lapsus sociûm, qua fibula morsus
Loricæ crebro laxata resoluerat ictu,
Accepit lateri, penitúsque in viscera adegit
Extabat fixo quod forte cadauere ferrum.
Heu sortem necis, euasit Garamantica tela,
Marmaridúmque manus, vt inertis cuspide fusus
Occideret, telo non in sua vulnera misso.
Voluitur exanimis, turpátque decora iuuenta
Ora nouus pallor, membris dimissa solutis
Arma fluunt, errátque niger per lumina somnus.
Venerat ad bellum tyria Sidone, nepotum
Excitus prece, & auxilio socia arma ferebat
Æoa tumidus pharetrati militis ala
Gens Cadmi Cleadas, fulua cui plurima passim
Casside & aurato fulgebat gemma monili.
Qualis vbi Oceani renouatus lucifer vnda
Laudatur Veneri, & certat maioribus astris.
Ostro ipse, ac sonipes ostro, totumque per agmen
Purpura Agenoreis saturata micabat ahenis.
Hic auidum pugnæ, & tam clarum excindere nomen
Brutum exoptantem, variè nunc laeuus in orbem,
Nunc dexter leuibus flexo per deuia gyris,
Ludificatus equo, volucrem per terga sagittam
Fundit, Achemenio detrectans prælia ritu.
Nec damnata manus, medio sed (flebile) mento
Armigeri Cascæ penetrabilis hæsit arundo,
Obliquúmque secans subrecta cuspide vulnus
Vuentis ferrum admouit tepefacta palato.
At Brutus diro casu turbatus amici,
Ausum multa virum, & spargentem in vulnera sæuos
Fraude fuga calamos, iam nullis cursibus instans
Prendere cornipedis, sed totam pectoris iram
Mandat atrox hastæ, telúmque volatile nodo
Excutit, & summum qua laxa monilia crebro
Nudabant cursu, transmittit cuspide pectus.
Labitur intento cornu transfixus, & vna
Arcum læua cadens, dimisit dextra sagittam.
At non tam tristi sortitus prælia Marte

Phœbei Soractis honor Charmelus agebat:
Sanguine quippe suo iam Bragadas inxerat ensem,
Dux rectórque Iubæ populi, tum fusus eidem.
Zeusis, Amyclei stirps impacata Phalanti,
Quem tulerat mater claro phœnissa Laconi.
Talia dum metuit, nec pugnæ fisus in hoste
Tam rapido, nec deinde fugam suadente pauore,
Per dumos miser, & vicina cacumina quercus
Repserat, atque alta sese occultarat in umbra
Nampsicum, insistens tremulis sub pondere ramis.
Hunc longa, multa orantem Charmelus, & altos
Mutantem saltu ramos transuerberat hasta:
Vt qui viscatos populatur arundine lucos,
Dum nemoris celsi procera cacumina sensim
Subtracta certat tacitus contingere meta,
Sublimem calamo sequitur crescente volucrem.
Effudit vitam, atque alte manante cruore
Membra pependerunt curuato exanguia ramo.
Idmque in palanteis ac versos terga, feroces
Pugnabant Itali, subitus quum mole pauenda
Terrificus nigris prorumpit Maurus in armis.
Nigra viro membra, & fului iuga celsa trahebant
Cornipedes, totúsque noua formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga, nec erectis similes imponere cristis
Cessarat pennas, atérque tegebat amictus.
Ceu quondam æternæ regnator noctis, ad imos
Cum fugeret thalamos, Ætnæa virgine rapta
Egit nigrantem stygia caligine currum.
At Cato tum prima sparsus lanugine malas,
Quod peperere decus circæo thuscula dorso
Mœnia Laertæ quondam regnata nepoti,
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt, imperterritus ipse
Ferrato calce, atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire,
Et trepidat crassa sonipes exterritus umbra.
Tum celer in pugnam dorso delatus ab alto
Alipedem planta currum premit, atque volanti
Assilit à tergo, cecidere & lora repente,
Et stimuli, ferrúmque super ceruice tremiscens.
Pallidus infelix subducto sanguine Maurus,
Ora rapit gladio, præfixáque cuspide portat.
At sano Mauorte ferox perrumpit anhelum
Dictator cum cæde globum (miserabile visu)
Vulneribus fessum, ac multo labente cruore
Ductorem cernit suprema, ac fœda precantem,
Manauere genis lacrymæ, clypeoque pauentem
Protegit, & natum stimulans, fortissime labem
Hanc pellamus ait, Pœnóque ob militia facta
Quod nullos nostris ignes dispersit agris,
Dignum expendamus pretium: tunc arte paterna
Ac stimulis gaudens iuuenis, circumdata Pœnum
Agmina deturbat gladio, campúmque relaxat,
Donec Sidonius decederet æquore ductor.
Ceu stimulante fame, rapuit cum Martius agnum
Auerso pastore lupus, fœtúmque trementem
Ore tenet presso, tum si vestigia cursu
Auditis celeret balatibus obuia pastor,
Iam sibimet metuens, spirantem dentibus imis
Reiectat prædam, & vacuo fugit æger hiatu,
Tum demum terris, quas circunfuderat atra
Tempestas, stygiæ tandem fugere tenebræ,
Torpebant dextra & sese meruisse negabant
Seruari. subitisque bonis mens ægra natabat,
Vt qui collapso, a pressi iacuere ruina,
Eruta cum subito membra, & nox atra recessit,
Conniuent, solémque pauent agnoscere visu.
Quem actu senior numerato milite læsus
Collibus, & tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem è media iam morte renata iuuentus
Clamorem tollens ad sidera, & ordine longo
Ibat ouans, Fabiumque decus, Fabiúmque salutem
Certatim, & magna memorabat voce parentem.
Tum qui partitu discesserat ante maniplis
Sancte ait, ô genitor remeati ad lucis honorem,
Si fas vera queri, cur nobis castra, viróśque
Diuidere est licitum? patiens cur arma dedisti,
Quæ solus rexisse vales? hoc munere lapsi
Æternas multo cum sanguine vidimus umbras.
Ocius huc aquilas, seruataque signa referte,
Hic patria est, murique vrbis stant pectore in vno.
Túque dolos Pœne, atque astus tandem exue notos,
Cum solo tibi iam Fabio sunt bella gerenda.
Hæc vbi dicta dedit, mille hinc (venerabile visu)
Cespite de viridi surgunt properantibus aræ.
Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyæi
Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa precatus
In mensam Fabio sacrum libaunt honorem.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. VIII.

¶ Hic iam Varro loquax, medio in discrimine rerum
Consul, Romanas capit, indignante senatu,
Insana plebis stultaque fauore, secures
Cum Paulo Æmilio. Noscens noua vulnera Iuno
Præscia Cannarum, stagnis laurentibus Annam
Alloquitur, Pœnum vt iubeat nunc tendere regem,

Explicat arentes ubi feruida Apulia campos,
Fatáque promittat ibi prosperiora peractis.
Anna audita facit, grates agit Hannibal Annæ,
Et mouet in campos Diomedis nomine dictos.
Hinc toto è Latio funebria miles in arma
Cogitur. at liquido, variis prædentia monstris
Numina, vicinam cladem ostendêre, sed amens
Prodigiis Varro spretis, sese obiicit hosti.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER VIII.

PRIMVS *Agenoridum cedentia terga videre*
Æneadis dederat Fabius: Romana parentem
Solum castra vocant, solum vocat Hannibal hostem.
Impatiénsque moræ fremit, vt sit copia Martis
Expectanda viri fata, optandúmque sub armis
Parcarum auxilium, nanque hac spirante senecta
Nequicquam sese Latium sperare cruorem.
Iam vero concors miles, signísque relatis
Indiuisus honos, iterúmque & rursus eidem
Soli obluctandum Fabio, maioribus ægrum
Angebat curis, lentando feruida bella
Dictator, cum multa adeo, tum miles egenus
Cunctarum vt rerum tyrius foret, arte sedendi
Egerat, & quanquam sinu pugnáque manúque
Haud dum partus erat, iam bello vicerat hostem.
Quin etiam ingenio fluxi, sed prima feroces
Vaniloquum, Celtæ genus, ac mutabile mentis,
Respectare domos, mærebant cæde sine vlla
(Insolitum sibi) bella geri, siccá'que cruore
Inter tela sitis Mauortis hebescere dextras.
His super, interna labes, & ciuica vulnus
Inuidia augebant, lenius conatibus Hanno
Ductoris, non vlla domo submittere patres
Auxilia, aut vllis opibus iuuisse sinebat.
Quem laceratum curis, & rerum extrema pauentem
Ad spes armorum, & furialia vota reducit
Præscia Cannarum Iuno, atque elata futuris.
Nanque hac accitam stagnis laurentibus Annam
Affatur voce, & blandis hortatibus implet:
Sanguine cognato iuuenis tibi diua laborat
Hannibal, à nostro nomen memorabile Belo.
Perge age, & insanos curarum comprime fluctus,
Excute sollicito Fabium, sola illa Latinos
Sub iuga mittendi mora, iam discingitur armis,
Cum Varrone manus, & cum Varrone serenda
Prælia, ne desis fatis ad signa mouenda.
Ipsa adero, tendat iamdudum in Iapyga campum.
Huc Trebia rursum, & Thrasimenus fata sequentur.
Tum diua indigetis castis contermina lucis,
Haud, inquit tua ius nobis præcepta morari.
Sed fas sit tantum quæso retinere fauorem
Antiquæ patriæ, mandatáque magna sororis,
Quanquam inter Latios Anna sit numen honores.
Multa retro rerum iacet, atque ambagibus æui
Obtegitur densa caligine mersa vetustas,
Cur Sarrana dicent Oenotri numina templo,
Regnisque Æneadum germana colatur Elisæ.
Sed pressis stringam reuocatam ab origine famam
Narrandi metis, breuitérque antiqua reuoluam.
Iliaco postquam deserta est hospite Dido,
Et spes abrupta è medio, in penetralibus atram
Festinat furibunda pyram, tum corripit ensem
Certa necis, profugi donum exitiale mariti,
Despectus teda regnis se imponit Hyarbas,
Et tepido arma rogo fixit, quis rebus egenis
Ferret opem Nomadum late terrente tyranno?
Battus Cyrenem mollis tum forte fouebat
Imperio, mitis Battus, lachrymásque dedisse
Casibus humanis facilis, qui supplice visa
Intremuit regum euentus, dextrámque tetendit.
Atque ea dum flauas bis tondet messor aristas
Seruata interea sedes, nec longius vti
His opibus Battóque fuit: nam ferre per æquor
Exitium misera iam Pygmaliona docebat.
Ergo agitur pelago diuis inimica, sibique
Quod se non dederit comitem in suprema sorori,
Donec iactatam laceris (miserabile) velis
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras.
Non cæli, non illa soli, non gnara colentum
Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem Æneas sacro comitatus Iulo
Iam regni compos, noto sese ore ferebat,
Qui terræ defixam oculis, & multa timentem,
At deinde adlapsam genibus lachrymantis Iulo
Attollit, mitique manu intra limina ducit,
Atque vbi iam casus, aduersórumque pauorem
Hospitij lenijt honos, tum discere mæsta
Exposcit cura lethum infelicis Elisæ.
Cui sic verba trahens, largis cum fletibus Anna
Incipit, & blandas addit pro tempore voces:
Nate dea solus regni, lucísque fuisti
Germana tu causa meæ, mors testis, & ille
Heu cur non idem mihi tunc rogus, ora videre
Postquam est ereptum miseræ tua, littore sedit
Interdum, fleuit interdum, ventísque sequuta
Infelix oculis, magno clamore vocabat
Æneam, comitémque tuæ se imponere solam
Orabat: paterere ratis, mox turbida at tetrum
Retulit in thalamos cursum, subitóque tremore

Substitit, & factum nimis tetigisse cubile.
Inde amens, nunc sideream, Iulique, tuámque
Effigiem fovet amplexu, nunc tota repente
Ad vultus conversa tuos, ab imagine pendet.
Conqueritúrque tibi, & sperat responsa remitti.
Nonnunquam spem ponit amor, iam tecta, domúmque
Deserit, & rursus portus furibunda revisit,
Si qui te referant converso flamine venti.
Ad magicas etiam fallax, atque improba gentis
Massyla levitas descendere compulit artes.
Heu sacri vatum errores, dum numina noctis
Eliciunt, spondéntque novis medicamina curis.
Quod vidi, decepta, nefas? congessit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, & non prospera dona.
Tum sic Æneas dulci repetitus amore:
Tellurem hanc iuro, vota inter nostra frequenter
Auditam vobis, iuro caput Anna, tibíque
Germanæque tuæ, dilecti mitis Iuli,
Respiciens, ægérque animi tum regna reliqui
Vestra, nec abscessem thalamo, ni magna minatus
Méque sua ratibus dextra imposuisset, & alto
Egisset rapidis classem Cyllenius auris.
Sed cur, heu seri monitus? cur tempore tali
Incustodito sævire dedistis amori?
Contra sic infit, volvens sic murmur anhelum
Inter singultus, labiisque trementibus Anna:
Nigro forte Iovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri sociæ thalami nova sacra parabam
Queis ægram mentem, & trepidantia corda levaret,
Infelix germana tori, furvásque trahebam
Ipsa manu properans ad visa pianda bidentes.
Nanque asper somno dirus me impleverat horror,
Térque suam Dido, ter cum clamore vocarat,
Et læta exultans ostenderat ora Sychæus.
Quæ dum abigo menti, & sub lucem, ut visa secundent,
Oro cælicolas, ac vivo purgor in amne,
Illa cito passu pervecta ad littora, mutæ
Oscula quà steterat bis, térque infixit arenæ.
Deinde amplexa sinu late vestigia fovit:
Ceu cinerem orbatæ pressant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu, resolutáque crinem
Evasit propere in celsam, quam struxerat ante
Magna mole pyram, cuius de sede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam Carthaginis urbem.
Hic Phrygiam vestem, & baccatum induta monile,
Postquam ilium infelix hausit, quo munera primum
Sunt conspecta diem, & commissa mente reduxit,
Festásque adventu mensas, téque ordine Troiæ
Narrantem longos se pervigilante labores,
In portus amens rorantia lumina flexit,
Atque hæc sparsa comam divis in morte profudit:
Dii longæ noctis, quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit, precor, inquit, adeste,
Et placidi victos ardore admittite manes
Æneæ coniux Veneris nurus, ulta maritum.
Vidi constructas nostræ Carthaginis arces,
Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Expectat curas cupiens æquare priores.
Hæc dicens, ensem media in præcordia adegit,
Ensem dardanii quæsitum in pignus amoris.
Videre comites, tristique per atria planctu
Concurrunt, magnis resonant ululatibus ædes.
Accepi infelix, dirisque exterrita fatis
Ora manu lacerans lymphato regia cursu
Tecta peto, celsósque gradus evadere nitor.
Ter diro fueram conata incumbere ferro,
Ter cecidi exanimæ membris revoluta sororis.
Iamque ferebatur vicina per oppida rumor,
Tum Cyrenæam fatis agitantibus urbem
Devenio, hinc vestris pelagi vis appulit oris.
Motus erat, placidúmque animū, mentémque quietam
Troius in miseram rector susceperat Annam.
Iámque omneis luctus, omnésque è pectore curas
Depulerat, Phrygiis nec iam amplius advena tectis
Illa videbatur, tacito nox atra sopore
Cuncta per & terras, & lati stagna profundi
Condiderat, tristi cum Dido ægerrima vultu
Has visa in somnis germanæ effundere voces.
Hic soror in tectis longa indulgere quiete
Heu nimium secura potes? nec quæ tibi fraudes
Tenduntur, quæ circumstent discrimina cernis?
Ac nondum nostro infaustos generique, solóque
Laomedontea noscis telluris alumnos?
Dum cælum rapida stellas vertigine volvet,
Lunáque fraterno lustrabit lumine terras,
Pax nulla Æneadas inter, Tyriósque manebit.
Surge age, iam tacitas suspecta Lavinia fraudes
Molitur, dirúmque nefas sub corde volutat.
Præterea (ne falsa putes hæc fingere somnum)
Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles volvitur amne.
Huc rapies germana viam, tutósque receptus.
Te sacra excipient hilares in flumina Nymphæ,
Æternumque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata in tenuem Phœnissa evanuit auram.
Anna novis somno excutitur perterrita visis,
Itque timor totos gelido sudore per artus.
Tunc ut erat tenui corpus velamine tecta,
Prosilit stratis, humilíque egressa fenestra
Per patulos currit plantis pernicibus agros,
Donec arenoso (sic fama) Numicius illam
Suscepit gremio, vitreisque abscondidit antris.
Orta dies totum radiis impleverat orbem,
Cum nullam Æneadæ thalamo sidonia nacti
Et Rutulum magno errantes clamore per agrum
Vicinas ad ripas fluvii manifesta sequuntur
Signa pedum, dúmque inter se mirantur, ab alto
Amnis aquas, cursumque rapit, tum sedibus imis
Inter cæruleas visa est residere sorores
Sidonis, & placido Teucros affarier ore.
Ex illo primis anni celebrata diebus
Per totam Ausoniam venerando numine culta est.
Hanc postquam in tristes Italum Saturnia pugnas
Hortata est, celeri superum petit æthera curru
Optatum Latii tandem potura cruorem.
Diva dea parere parat, magnanimúmque Libyssa
Ductorem gentis nulli conspecta petebat.
Ille virûm cætu tum forte remotus ab omni
Incertos rerum eventus, bellique volutans

Anxius

Anxia ducebat vigili suspiria voce.
Cui dea sic dictis curas solatur amicis.
Quid tantum vlterius rex ó fortissime gentis
Sidoniæ ducis cura ægrescente dolorem?
Omnis iam placata tibi manet ira deorum,
Omnis Agenoridis redijt fauor, eia age segnes
Rumpe moras, rape marmaricas in prælia vires.
Mutati fasces, iam bellum, atque arma Senatus
Ex tuo consulto posuit Tirynthius heros,
Cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.
Me tibi (ne dubites) summi matrona tonantis
Misit. ego Oenotris æternum numen in oris
Concelebror vestri generata é sanguine Beli.
Haud mora sit, rapido belli rape fulmina cursu,
Celsus Iapygios qua se Garganus in agros
Explicat, haud longe tellus huc dirige signa.
Hæc, vt Roma cadat, sat erit victoria Pœnis.
Dixit, & in nubes candida sustulit ora.
Cui dux promissæ renitescens pignore laudis:
Nympha decus generis, quo non sacratius vllum
Numen ait nobis felix oblata secundis.
Ast ego te compos pugnæ Carthaginis arce
Marmoreis sistam templis, iuxtáque dicabo
Aequatam gemino simulacri numine Dido.
Hæc fatus, socios stimulat, tum sessius ouantes,
Pone graues curas, tormentáque lenta sedendi
Fatalis Latio miles, placauimus iras
Cælicolum, redeunt diui, pulsa maligno
Hinc Fabio imperia, & mutatos Consule fasces
Nuntio, nunc dextras mihi quisque, atque illa referto
Quæ Marte exclusus promittere magna solebas.
En numen patrium spondet maiora peractis:
Vellantur signa, ac diua ducente petamus
Infaustum Phrygiis Diomedis nomine campum;
Dumque Arpos tendunt instructi pectora Pœni,
Subnixus rapto plebei muneris ostro,
Saucium rostris Varro, ingentique ruina
Festinans aperire locum, fata admouet vrbi.
Atque illi sine luce genus, surdúmque parentum
Nomen, & immodice vibrabat in ore canoro
Lingua procax, hinc auctus opes, largisque rapinæ
Intima dum vulgi fouet, oblatratque senatum,
Tantum in quassata bellis caput extulit vrbe,
Momentum vt rerum, & fatis foret arbiter vnus:
Quo conseruari Latium victore puderet.
Hunc Fabios inter, sacratáque nomina Marti
Scipiadas, intérque Iouis spolia alta ferentem
Marcellum fastis labem, suffragia cæca
Addiderant, Cannisque malum exitiale fouebat
Ambitus, & Graio funestior æquore campus.
Idem vt turbarum sator, atque accendere solers
Inuidiam, prauisque togæ, sic debilis arte
Belligera, Martémque rudis versare, nec vllo
Spectatus ferro, lingua sperabat adire
Ad dextra decus, atque é rostris bella ciebat.
Ergo alacer, Fabiúmque moræ increpitare professus
Ad vulgum, in patres & ouantia verba ferebat:
Vos quorum imperium est, consul præcepta modúmque
Bellandi posco: sedeóne, an montibus erro,
Dum mecum Garamas, & adustus corpore Maurus
Diuidit Italiam? an ferro quo cingitis, vtor?
Exaudi bone dictator, quid Martia plebes
Imperitet, bello Libyes Romámque leuari
Hoste iubet, num festinant, quos plurima passos
Tertius exurit lachrymosis casibus annus?
Ite igitur, capite arma viri, mora sola triumpho
Pœnorum iter est, quæ prima dies ostenderit hostem
Et patrium regna, & Pœnorum bella resoluet.
Ite alacres læti a deuinctum colla catena
Hannibalem Fabio ducam spectante per vrbem.
Hæc postquam increpuit, portis arma incitus effert,
Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
Auriga indocilis totas effudit habenas,
Et præceps trepida pendens in verbera planta
Impar fertur equis, fumat male concitus axis,
Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat Paulus (namque huic communia campus
Iura atque arma tulit) labi mergente sinistro
Consule res, pessúmque dari, sed mobilis ira
Turbati vulgi, signatáque mente cicatrix
Vndantes ægro frenabat corde dolores,
Nam cum perdomita est armis iuuenilibus olim
Illyris ora, nigro tunc allatrauerat ore
Victorem inuidia, & ventis iactaras iniquis.
Hinc inerat metus, & duræ reuerentia plebis.
Sed genus admotum superis, summúmque per altos
Attingebat auos cælum, numerare parentem
Assaracum retro præstabat Aemilius author,
Assaracúsque Iouem: nec qui spectasset in armis
Abnueret genus, huic Fabius iam castra petenti:
Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
Ductore, inuitus vocem hanc é pectore rumpam.
Frustraris Paule Ausoniam, te prælia dira,
Téque hostis castris grauior manet, aut ego multo
Nequicquam didici casus pernoscere Marte,
Spondentem audiui (piget heu, tædetque senectæ,
Si quas prospicio, restat passura ruinas)
Cum duce tam fausti Martis, qua viderit hora
Sumpturum pugnam. quantum nunc Paule supremo
Absumus exitio, vocem hanc si Consulis ardens
Audiuit Pœnus? iam latis obuia credo
Stat campis acies, exspectatúrque sub telis
Alter Flaminius, quantos insane ciebis
Varro viros; tu prob superi, tu protinus arma:
Tu campum noscas ante, exploréisque trahendo
Quantum hostis ritus valeat, quæ copia rerum,
Quæ natura loci, quod sit rimabere solers
Armorum genus, & stantem super omnia tela
Fortunam aspicies fer Paule in denia rectis
Pectora: cur, vni patriam si affligere fas est,
Vni sit seruare nefas? eget improbus arcto
Iam victu Libys & belli feruore recluso
Laxa fides sociûm est, non hic domus hospita tecto
Inuitat patrio, non fidæ mœnibus vrbes
Excipiunt renouátque pari se pube iuuentus.
Tertia vix superest vndo quæ venit libero
Turba virûm, persta. & tanti medicamina belli
Lentus ama: si qua interea mutauerit aura,
Annueritque Deus, velox accede secundis.
Cui breuiter maxto Consul sic ore vicissim:

Subsistit, & sacrum timuit tetigisse cubile.
Inde amens, nunc sideream, Iulique, tuámque
Effigiem fouet amplexu, nunc tota repente
Ad vultus conuersa tuos, ab imagine pendet.
Conqueritúrque tibi, & sperat responsa remitti.
Nonnunquam spem ponit amor, iam tecta, domúmque
Deserit, & rursus portus furibunda reuisit,
Si quis te referant conuerso flamine venti.
Ad magicas etiam fallax, atque improba gentis
Massylæ leuitas descendere compulit artes.
Heu sacri vatum errores, dum numina noctis
Eliciunt, spondentque nouis medicamina curis.
Quod vidi, decepta nefas? congessit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, & non prospera dona.
Tum sic Æneas dulci repetitus amore:
Tellurem hanc iuro, vota inter nostra frequenter
Auditam vobis, iuro caput Anna, tibique
Germanæque tuæ, dilecti mitis Iuli,
Respiciens, ægérque animi tum regna reliqui
Vestra, nec abscessem thalamo, ni magna minantis
Méque sua ratibus dextra imposuisset, & alto
Egisset rapidus classem Cyllenius euris.
Sed cur, heu seri monitus: cur tempore tali
Incustodito sauire dedistis amori?
Contra sic infit, voluens sic murmur anhelum
Inter singultus, labiisque trementibus Anna:
Nigro forte Iouis, cui tertia regna laborant,
Atque atri socia thalami noua sacra parabam
Queis ægram mentem, & trepidantia corda leuaret,
Infelix germana tori, furuásque trahebam
Ipsa manu properans ad visa piandа bidentes.
Nanque asper somno dirus me impleuerat horror,
Térque suam Dido, ter cum clamore vocarat,
Et læta exultans ostenderat ora Sychæus.
Quæ dum abigo menti, & sub lucem, vt visa secundent
Oro cælicolas, ac viuo purgor in antro,
Illa citò passu peruecta ad littora, muta
Oscula quà steteras bis térque infixit arenæ.
Deinde amplexa sinu late vestigia fouit:
Ceu cinerem orbatæ pressant ad pectora matres.
Tum rapido præceps cursu, resolutáque crinem
Euasit propere in celsam, quam struxerat ante
Magna mole pyram, cuius de sede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam Carthaginis vrbem.
Hic Phrygiam vestem, & baccatum induta monile,
Postquam illum infelix hausit, quo munera primum
Sunt conspecta diem, & communia mente reduxit,
Festásque aduentu mensas, téque ordine Troiæ
Narrantem longos se peruigilante labores,
In portus amens rorantia lumina flexit,
Atque has sparsa comam diuis in morte profudit:
Dii longæ noctis, quorum iam numina nobis
Mors instans maiora facit, precor, inquit, adeste,
Et placidi victos ardore admittite manes
Æneæ coniux Veneris nurus, vlta maritum.
Vidi constructas nostra Carthaginis arces,
Nunc ad vos magnis descendet corporis vmbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Expectat curas cupiens æquare priores.
Hæc dicens, ensem media in præcordia adegit,
Ensem dardanii quæsitum in pignus amoris.
Viderunt comites, tristique per atria planctu
Concurrunt, magnis resonant vlulatibus ædes.
Accepi infelix, dirisque exterrita fatis
Ora manu lacerans lymphato regia cursu
Tecta peto, celsósque gradus euadere nitor.
Ter diro fueram conata incumbere ferro,
Ter cecidi exanimis membris reuoluta sororis.
Iamque ferebatur vicina per oppida rumor.
Tum Cyrenæam fatis agitantibus vrbem
Deuenio, hinc vestris pelagi vis appulit oris.
Motus erat, placidúmque animũ, mentémque quietam
Troius in miseram rector susceperat Annam.
Iámque omneis luctus, omnésque è pectore curas
Dispulerat, Phrygius nec iam amplius aduena tectis
Illa videbatur, tacito nox atra sopore
Cuncta per & terras, & lati stagna profundi
Condiderat, tristi cum Dido ægerrima vultu
Has visa in somnis germanæ effundere voces.
Hic soror in tectis longæ indulgere quieti
Heu nimium secura potes? nec quæ tibi fraudes
Tendantur, quæ circumstent discrimina cernis?
Ac nondum nostro infaustos generíque, solóque
Laomedonteæ noscis telluris alumnos?
Dum cælum rapida stellas vertigine voluet,
Lunáque fraterno lustrabit lumine terras,
Pax nulla Æneadas inter, Tyriósque manebit.
Surge age, iam tacitas suspecta Lauinia fraudes
Molitur, dirúmque nefas sub corde volutat.
Præterea (ne falsa putes hæc fingere somnum)
Hanc procul hinc paruo descendens fonte Numicus
Labitur, & leni per valles voluitur amne.
Huc rapies germana viam, tutósque receptus.
Te sacra excipient hilares in flumina Nymphæ,
Æternúmque Italis numen celebrabere in oris.
Sic fata in tenuem Phœnissa euanuit auram.
Anna nouis somno excutitur perterrita visis,
Itque timor totos gelido sudore per artus.
Tunc vt erat tenui corpus velamine tecta,
Prosilit stratis, humilíque egressa fenestra
Per patulos currit plantis pernicibus agros.
Donec arenoso (sic fama) Numicius illam
Suscepit gremio, vitreísque abscondidit antris.
Orta dies totum radiis impleuerat orbem,
Cum nullam Æneadæ thalamis sidonia nacti
Et Rutulum magno errantes clamore per agrum
Vicini ad ripas fluuii manifesta sequuntur
Signa pedum, dúmque inter se mirantur, ab alto
Amnis aquas, cursúmque rapit sum sedibus imis
Inter cæruleas visa est residere sorores
Sidonis, & placido Teucros affarier ore.
Ex illo primis anno celebrata diebus
Per totam Ausoniam venerando numine culta est.
Hanc postquam in tristes Italum Saturnia pugnas
Hortata est, celeri superum petit æthera curru
Optatum Latii tandem potura cruorem.
Diua deæ parere parat, magnúmque Libyssa
Ductorem gentis nullis conspecta petebat.
Ille virûm cætu tum forte remotus ab omnia
Incertos rerum euentus, belli que volutans

Anxia

Anxia ducebat vigili suspiria voce.
Cui dea sic dictis curas solatur amicis.
Quid tantum ulterius rex ô fortissime gentis
Sidoniæ ducis citra ægrescente dolorem?
Omnis iam placata tibi manet ira deorum,
Omnis Agenoridis redit fauor, eia age segnes
Rumpe moras, rape marmaricas in prælia vires.
Mutati fasces, iam bellum, atque arma Senatus
Ex inconsulto posuit Tirynthius heros,
Cúmque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.
Me tibi (ne dubites) summi matrona tonantis
Misit. ego Oenotris æternum numen in oris
Concelebror vestri generata è sanguine Beli.
Haud mora sit, rapido bellis rape fulmina cursu,
Celsus Iapygios qua se Garganus in agros
Explicat, haud longe tellus, huc dirige signa.
Hac, vt Roma cadat, sat erit victoria Pœnis.
Dixit, & in nubes cæsaria sustulit ora.
Cui dux promissæ renitescens pignore laudis:
Nympha decus generis, quo non sacratius ullum
Numen ait nobis felix oblata secundis.
Ast ego te compos pugnæ Carthaginis arce
Marmoreis sistam templis, iuxtaque dicabo
Aequatam gemino simulacri numine Dido.
Hæc fatus, socios stimulat, tum sessus ouantes,
Pone graues curas tormentáque lenta sedendo
Fatalis Latio miles, placauimus iras
Cælicolum, redeunt diui, finita maligno
Hinc Fabio imperia, & mutatos Consule fasces
Nuntio, nunc dextras mihi quisque, atque illa referto
Quæ Marte exclusus promittere magna solebas.
En numen patrium spondet maiora peractis:
Vellantur signa, ac diua ducente petamus
Infaustum Phrygis Diomedis nomine campum,
Dumque Arpos tendunt instructi pectora Pœni,
Subnixus rapto plebei muneris ostro,
Saucius iam ruit Varro, ingentique ruina
Festinans aperire locum, fata admonet vrbi.
Atque illi sine luce genus, surdúmque parentum
Nomen, & immodice vibrabat in ore canoro
Lingua procax, hinc auctus opes, largúsque rapinæ
Intima dum vulgi fouet, oblatratque senatum,
Tantum in quassata bellis caput extulit vrbe,
Momentum vt rerum, & fati foret arbiter vnus:
Quo conseruari Latium victore puderet.
Hunc Fabios inter, sacratáque nomina Marti
Scipiadas, intérque Iouis spolia alta ferentem
Marcellum fastis labem, suffragia cæca
Addiderant, Cannisque malum exitiale fouebat
Ambitus, & Graio funestior æquore campus.
Idem vt turbarum sator, atque accendere solers
Inuidiam, prauúsque toga, sic debilis arte
Belligera, Martémque rudis versare, nec vllo
Spectatus ferro, lingua sperabat adire
Ad dextræ decus, atque è rostris bella ciebat.
Ergo alacer, Fabiúmque moras increpitare professus
Ad vulgum, in patres & ouantia verba ferebat:
Vos quorum imperium est, consul præcepta modúmque
Bellandi posco: sedeóne, an montibus erro,
Dum mecum Garamas, & adustus corpore Maurus
Diuidit Italiam iam ferro quo cingitis, vter?
Exaudi bone dictator, quid Martia plebes
Imperitet, bello Libyes Romámque leuari
Hoste iubet, num festinant, quos plurima passos
Tertius exurit lachrymosis casibus annus?
Ite igitur, capite arma viri, mora sola triumpho
Parum inter est, quæ prima dies ostenderit hostem
Et patrum regna, & Pœnorum bella resoluet.
Ite alacres lætis deuinctum colla catena
Hannibalem Fabio ducam spectante per vrbem.
Hæc postquam increpuit, portis arma incitus effert,
Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
Auriga indocilis totas effundit habenas,
Et præceps trepida pendens in verbera planta
Impar fertur equis, fumat male concitus axis,
Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat Paulus (nanque huic communia campus
Iura atque arma tulit) labi mergente sinistro
Consule res, pessúmque dari, sed mobilis ira
Turbati vulgi, signatáque mente cicatrix
Vndantes ægro frenabat corde dolores,
Nam cum perdomita est armis iuuenilibus olim
Illyris ora, nigro tunc allatrauerat ore
Victorem inuidia, & ventis iactarat iniquis.
Hinc inerat metus, & duræ reuerentia plebis.
Sed genus admotum superis, summúmque per altos
Attingebat auos cælum, numerare parentem
Assaracum retro præstabat Amulius author,
Assaracúsque Iouem: nec qui spectasset in armis
Abnueret genus, huic Fabius iam castra petenti:
Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
Ductore, inuitus vocem hanc è pectore rumpam.
Frustraris Paule Ausoniam, te prælia dira,
Téque hostis castris grauior manet. aut ego multo
Nequicquam didici casus pernoscere Marte,
Spondentem audiui (piget heu, tædetque senectæ,
Si quas prospicio, restat passura ruinas)
Cum duce tam sancti Martis, quæ viderit hora
Sumpturum pugnam quantum nunc Paule supremo
Absumus exitio, vocem hanc si Consulis ardens
Audiuit Pœnus, iam lætis obuia credo
Stat campis acies, exspectatúrque sub tectis
Alter Flaminius, quantus insane ciebis
Varro viros; tu prohibe superi, tu protinus arma:
Tu campum noscas ante, exploréśque trahendo
Quantum hostis vitus valeat, quæ copia rerum,
Quæ natura loci, quod sit rimabere solers
Armorum genus, & stantem super omnia tela
Fortunam aspicies fer Paule in dextra rectis
Pectora; cur, vni patriam si affligere fas est.
Vni sit seruare nefas? eges improbus arcto
Iam victu Libys & belli feruore recluso
Laxa fides sociûm est, non hic domus hospita tecto
Inuitat patrio, non fidæ mœnibus vrbes
Excipiunt renouátque pari se pube iuuentus.
Tertia vix superest crudo quæ venit Ibero
Turba virûm perstat, & cauti medicamina belli
Lentum amarasi quæ interea inuitauerit aura,
Annuerítque Deus, velox accede secundis.
Cui breuiter mœsto Consul sic ore vicissim:

Mecum erit hæc prorsus pietas, mentémque feremus
In Pœnos inuicte tuam, non me vnica fallit
Cunctandi ratio, qua te grassante senescens
Hannibal oppressum vidit considere bellum.
Sed quæ nam ira deûm? Consul datus alter opinor
Ausoniæ est, alter Pœnis, trahit omnia secum,
Et metuit demens alio ne consule Roma
Concedat: è tyrio consortem accire senatu
Non iam sera volet, nullus qui portet in hostem
Sufficit insano sonipes, incedere noctis
Quod tardent cursum, tenebras dolet, itque superbus
Tantum non strictis mucronibus, ulla retardet
Ne pugnas mora, dum vagina ducitur ensis.
Tarpeiæ rupes, cognatáque sanguine nobis
Tecta Iouis quæque arce sua nunc stantia lingue
Mœnia felicis patriæ, quocunque vocabit
Summa salus, testor, spreto discrimine iturum.
Sed si surdâ mihi pugnabunt castra monenti,
Haud ego vos ultra nati, dulcémque morabor
Assaraci de gente domum, similémue videbit
Varronis Paulum redeuntem saucia Roma.
Sic tumidi versa turbati mente petebant
Castra duces, ac prædictis iam sederat aruis
Aetolos Pœnus seruans ad prælia campos.
Non alias maiore virûm, maiore sub armis
Agmine cornipedum concussa est Itala tellus.
Quippe extrema simul gentisque vrbique timebant,
Nec spes certandi plus vno Marte dabatur.
Faunigenæ socio bella innasere Sicano
Sacra manus Rutili, seruant qui Daunia regna,
Laurentique domo gaudent, & fonte Numici.
Quos castrum, Phrygibusq. grauis quondâ Ardea misit,
Quos celso deuexa iugo Iunonia sedes
Lauinum, ac altrix casti Collatia Bruti,
Quique immite nemus Triuiæ, quique ostia Thusci
Amnis amant, tepidóque fouent Almone Cybelen,
Hinc Tybur Catille tuum sacrisque dicatum
Fortunæ Præneste iugis, Antemnáque prisco
Crustumio prior, atque habiles ad aratra Labici:
Necnon sceptriferi qui portant Tybridis vndam,
Quique Anienis habent ripas, gelidóque rigantur
Simbriuio, rastrisque domant Æquicula rura.
His Scaurus monitor, tenero tunc Scaurus in æuo,
Sed iam Signa dabat nascens in secula virtus.
Non illis solitum crispare hastilia campo,
Nec mos penniferis pharetram impleuisse sagittis,
Pila volunt, breuibusque habiles mucronibus enses,
Aere caput tecti, surgunt super agmina cristis.
At quos ipsius mensis seposta Lyæi
Setia, & incelebri miserunt valle Velitræ,
Quos Cora, quos spumans inimico Signia musto,
Et quos pestifera Pontini vligine campi
Qua Saturæ nebulosa palus restagnat, & atro
Liuentes cœno per squalida turbidus arua
Cogit aquas Vfens, atque inficit æquora limo,
Ducit auis pollens, nec dextra indignus auorum
Sceuola, cui diræ celatur laudis honora
Effigie clypeus: flagrant altaribus ignes.
Tyrrhenum vallis medio stat Mutius ira
In semet versa, sæuitque in imagine vultus.
Tunc illi specie ruere acri in bella magistro,
Cernitur effugiens ardentem Porsena dextram,
Quem Circæa iuga, & scopulosi verticis Anxur,
Hernicáque impresso raduntur vomere saxa,
Quem putris pinguis sulcantis Anagnia gleba.
Sylla Ferentinos Priuernatúmque maniplos
Ducebat simul excitos, Soraque iuuentus
Addita fulgebat telis, hic Scaptia pubes,
Hic Fabrateria vulgus, nec monte niuoso
Descendens Atina aberat, detritáque bellis
Suessa, atque à duro Frusino haud imbellis aratro.
At qui Fibreno miscentem flumina Lyrim
Sulfureum tacitisque vadis ad littora lapsum
Accolit Arpinas, accita pube Venafro,
Ac Larinatum dextris socia hispidus arma
Commouet, atque viris ingens exhaurit Aquinum
Tullius æratas raptabat in agmina turmas
Regia progenies & Tullo sanguis ab alto.
Indole proh quanta iuuenis, quantúmque daturus
Ausoniæ populis ventura in sæcula ciuem.
Ille, super Gangem super exauditus & Indos,
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquio cuiquam sperare nepotum.
Ecce inter primos Therameno à sanguine Clausi
Exultat rapidis Nero non imitabilis ausis,
Hunc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens
Casperula, hunc Foruli, magnaque Reate dicatum
Cælicolum matri, nec non habitata pruinis
Nursia & à Tetrica comitantur rupe cohortes:
Cunctis hasta decus, clypeusque refertur in orbem,
Vertice & implumes, ac leui tegmine cruris
Ibant, & laeua pars Sanctum voce canebant
Authorem gentis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.
Et qui Picenæ stimulat telluris alumnos,
Horridus, & squamis, & equina Curio crista,
Pars belli quam magna venit, non æquore verso
Tam creber fractis albescit fluctibus in vndis,
Nec cœtu leuiore, vbi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur martia peltis,
Perstrepit, & tellus, & amazonius Thermodon.
Hic & quos pascunt scopulosa rura Numanæ,
Et quem littoreæ fumant altaria Cupræ,
Quique Truentinas seruant cum flumine turres
Cernere erat, clypeata procul sub sole corusco
Agmina, sanguineæ vibrant in nubila luce.
Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,
Murice nec libyco, statque humectata Vomano
Adria, & inclemens hirsutis signifer Ascli
Vepicus quondam nomen memorabile ab alto
Saturno statuit genitor, quem carmine Circe
Exutum forma volitare per æthera iussit,
Et sparsit plumis croceum fugientis honorem,
Ante (vt fama docet) tellus possessa pelasgis,
Quem Aesis regnator erat, Fluuióque relinquit
Nomen, & à sese populos tum dixit Asilos:
Sed non turicolæ firmarunt robore castra
Deteriore, cauis venientes montibus Vmbri,

Hos

Hos Æsis, Sapísque lauant, rapidásque sonanti
Vertice contorquens vndas per saxa Metaurus.
Et lauat, ingentem perfundens flumine sacro
Clitumnus taurum, Nárque albescentibus vndis
In Tybrim properans, Tiniaque inglorius humor.
Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena,
Sed pater ingenti medios illabitur amne
Albula, & immota perstringit mœnia ripa.
His vrbes, Arna, & latis Meuania pratis,
Hispellum, & duro monti per saxa recumbens
Narnia, & infestum nebulis humentibus olim
Iginium, patulóque iacens sine mœnibus aruo
Fulginia: his populi fortes, Amerinus, & armis
Vel rastris laudande Camers, hîs Sarsina diues
Lactis, & haud parci martem coluisse Tudertes.
Ductor Piso viros spernaces mortis agebat
Ore puer puerique habitu, sed corde sagaci
Æquabat senium, atque astu superauerat annos,
Is primum ante aciem pictis radiabat in armis
Assiduum & fuluo micat ignea gemma monili.
Iámque per Hetruscos legio completa manipios
Rectorem magno spectabat nomine Galbam,
Huic genus orditur Minos, inuisáque tauro
Pasiphae, claríque dehinc stant ordine patres
Lectos Cære viros, lectos Cortona superbi
Tarcontis domus, & veteres misere Grauiscæ.
Necnon Argolico dilectum litus Aleso
Alsium, & obsessæ campo squalente Fregellæ.
Affuit & sacris interpres fulminis alis
Fesula, & antiquus Romanis mœnibus horror
Clusinum vulgus, cum Porsena magne iubebas
Nequicquam pulsos Romæ imperitare Superbos.
Tunc quos à niueis exegit Luna metallis
Insignis portu, quo non spatiosior alter
Innumeras cepisse rates, & claudere pontum.
Mæoniaque decus quondam Vetulonia gentis,
Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces,
Et iunxit totidem tacito terrore secures,
Hæc altas eboris decorauit honore curules,
Et princeps tyrio vestem prætexuit ostro.
Hæc eadem pugnas accendere protulit ære.
Hos iuxta Nepesina cohors, æquique Falisci,
Quique tuos Flauina focos, Sabatia quique
Stagna tenent, Ciminique lacum, qui Sutria tecta
Haud procul, & sacrum Phœbo Soracte frequentant,
Spicula bina gerunt, caput his cudone ferino
Stat cautum, lycios damnant hastilibus arcus.
Hæ bellare acies norant, at Marsica pubes
Et bellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereúmque herbis hebetare, & carmine dentem.
Æetæ prolem Anguitiam mala gramina primam
Monstrauisse ferunt, tactúque domare venena,
Et lunam excussisse polo stridoribus amnes
Frenantem, ac syluis montem nudasse vocatis.
Sed populis nomen posuit metuentior hospes,
Cum fugeret Phrygios trans æquora Martia Crenos,
Mygdoniam Phœbi superatus pectine loton.
Marruuium veteris celebratum nomine Marri
Vrbibus est illis caput, interióque per vdos
Alba sedet campos, pomísque rependit aristas.
Cætera in obscuro famæ, & sine nomine, vulgi
Sed numero castella valent: coniungitur acer
Pelignus, gaudéque rapit Sulmone cohortes.
Nec cedit studio vicinus sanguine miles,
Quem genuere Cales, non parua conditor vrbis
(Vt fama est) Calais, Borea quem rapta per auras
Orithyia vago geticis nutriuit in antris.
Haud illo leuior bellis Vestina iuuentus
Agmina densauit venatu dura ferarum.
Quæ Fiscelle tuas arces, Pinnámque virentem,
Pascuáque haud tarde redeuntia tondet Auellæ.
Marrucina simul Frentanis æmula pubes
Corfini populos, magnúmque Theate trahebat.
Omnibus in pugna fertur sparus, omnibus alto
Assuetæ volucrem cælo demittere fundæ.
Pectora pellis obit cæsi venatibus vrsi,
Iam vero quos diues opum, quos diues auorum,
Et toto dabat ad bellum Campania tractu.
Ductorum aduentum vicinis sedibus Osci
Seruabant, Sinuessa tepens, fluctúque sonorum
Vulturnum, quásque euertere silentia Amyclæ,
Fundique, & regnata Lamo Caieta, domúsque
Antiphatæ compressa freto, stagnísque palustre
Linternum, & quondam fatorum conscia Cumæ,
Illic Nuceria, & Gaurus naualibus apta,
Prole Dicarchæa, multo cum milite Graia
Illic Parthenope, ac Pœno non peruia Nola,
Alliphe, & Clanio contemptæ semper Acerræ,
Sarrastes etiam populos, totásque videres
Sarni mitis opes: illic quos sulfure pingues
Phlegræi legere sinus, Misenus, & ardens
Ore giganteo sedes Ithacesia Baiæ,
Non Prochyte, non ardentem sortita Typhœa
Inarime, non antiqui saxosa Telonis
Insula, nec paruis aberat Calatia muris,
Surrentum, & pauper sulci cerealis Auella.
In primis Capua, heu rebus seruare serenis
Inconsulta modum, & prauo peritura tumore,
Lectos venturo formabat Scipio bello.
Ille viris pila, & ferro circumdare pectus
Addiderat, leuiora domo de more parentum
Gestabant tela, ambustas sine cuspide cornos,
Aclidis vsus erat, factaque ad rura bipennes.
Ipse inter medios venturæ ingentia laudis
Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu
Murales fossas, vndosum frangere nando
Indutus thoraca vadum: spectacula tanta
Ante acies virtutis erant: sæpe alite planta
Ilia perfossum, & campi per aperta volantem
Ipse pedes præuertit equum, sæpe arduus idem
Castrorum spatium & saxo transmisit & hasta:
Martia frons, facilésque comæ, nec ponè retróque
Cæsaries breuior, flagrabant lumina miti
Aspectu, gratúsque inerat visentibus horror.
Affuit & Samnis, nondum vergente fauore
Ad Pœnos, sed nec veteri purgatus ab ira.
Qui Batulum, Mucrásque colunt, Bouiania quique
Exercent lustra, aut caudinis faucibus hærent,
Et quos aut Rufræ, aut quos Æsernia, quósve
Obscura incultis Herdonia misit ab agris,

Bruttius haud dispar animorum, vnáque iuuentus
Lucanis excita iugis, Hirpinaque pubes
Horrebat telis, & tergo hirsuta ferarum,
Hos venatus alit, instra incoluere, sitimque
Auertunt fluuio, somnique labore parantur.
Additur his Calaber, Salentinaque cohortes,
Necnon Brundusium, quo desinit Itala tellus.
Parebat legio audaci permissa Cethego,
Cui socias vires, atque indiscreta manipli
Arma recensebant, nunc sese ostendere miles
Leucosiae è scopulis, nunc quem Picentia Pesto
Misit, & exhausta mox Pœno marte Caprilla,
Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.
Ille & pugnacis laudauit tela Salerni,
Falcatos enses, & quae Buxentia pubes
Aptabat dextris irrasae robora clauae,
Ipse humero exertus, gentili more parentum,
Difficili gaudebat equo, roburque iuuenta
Flexu compedis duro exercebat in ore.
Vos etiam attrita, desolataque virorum
Eridani gentes, nullo attendente deorum
Votis tunc vestris, casura ruistis in arma.
Certauit Mutinae quassata Piacentia bello.
Mantua mittenda certauit pube Cremonae.
Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu
Euecta Andino, & Smyrnaeis aemula plectris.
Tum Verona Atesi circumflua, & vndique sollers
Arua coronantem nutrire Faventia pinum.
Vercellae, fusclque ferax Pollentia villi,
Et quondam Teucris comes in laurentia bella
Ocni prisca domus, paruique Bononia Rheni.
Quique graui remo, limosis segniter vndis
Lenta paludosa perscindunt stagna Rhauennae.
Tum Troiana manus, tellure antiquitus orti
Euganea profugique sacris Antenoris oris.
Nec non cum Venetis Aquileia persurit armis.
Tum pernix Ligus, & sparsi per saxa Vageni
In decus Hannibalis duros misere nepotes.
Maxima tot populis rector fiducia Brutus
Ibat, & hortando notum accendebat in hostem.
Laeta viro grauitas, & mentis amabile pondus,
Et sine tristitia, virtus, non ille rigoris
Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
Nec famam laeuo quaerebat limite vitae.
Addiderat ter mille viros in Marte, sagittae
Expertos, fidus sicula regnator ab Aetna.
Non totidem Ilua viros, sed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella metallo.
Ignosces quantum auido committere pugnam
Varroni, quicunque simul tot tela videres.
Tantis agminibus, rhetaeo littore quondam
Feruere, quum magnae Troiam inuasere Mycenae.
Mille rates vidit Leandrius Hellespontus.
Vt ventum ad Cannas, vrbis vestigia priscae,
Defigunt diro signa infelicia vallo.
Nec tanta miseris, iámque impendente ruina,
Cessarunt superi vicinas prodere clades.
Per subitum attonitis pila exarsere manipli,
Et celsae toto ceciderunt aggere pinnae,
Nutantique ruens prostrauit vertice syluas
Garganus, fundóque imo mugiuit anhelans
Aufidus, & magno late distantia ponto
Terruerunt pauidos accensa Ceraunia nautas.
Quaesiuit Calaber, subducta luce repente
Immensis tenebris, & terram, & littora Sipus.
Obseditque frequens castrorum limina bubo,
Nec densae trepidis absunt se inuoluere nubes.
Cessaruntque aquilis. non vnus crine corusco
Regnorum euersor rubuit lethale cometes,
Castra quoque, & vallum, rabidae sub nocte silenti
Irrupere ferae, raptique ante ora pauentum
Adiunctos vigilis sparserunt membra per agros,
Ludificante etiam terroris imagine somnos.
Gallorum visi bustis rupere nitores.
Térque quatérque solo penitus tremuere reuulsa
Tarpeia rupes, atque atro sanguine flumen
Manauit Iouis in templis, lachrymaeque vetusta
Effigie patris large fluxere Quirini.
Maior & horrificis sese extulit Allia ripis.
Non alpes sedere loco, non nocte dieue
Ingentes inter stetit Apenninus hiatus.
Axe super medio, Libyes à parte, coruscae
In Latium venere faces, ruptisque fragore
Horrisono polus, & vultus patuere tonantis.
Aetneos quoque contorquens è cautibus ignes
Lemnius intonuit, scopulisque in nubila iactis
Phlegraeus tetigit trepidantia sidera vertex.
Ecce inter medios belli praesagus, & ore
Attonito, sensúque simul, clamoribus implet
Miles castra feris, & anhelat clade futura.
Parcite crudeles superi, iam strage aceruos
Deficiunt campi, video per densa volantem
Agmina ductorem Libyae, currúsque citatos
Arma virûm super, atque artus, & signa trahentem.
Turbinibus furit insanis, & praelia ventus
Inque oculos, inque ora rotat: cadit immemor aui
Nequicquam Thrasimene tuis Seruilius oris
Subductus: quò Varro fugis? proh Iuppiter ictu
Procumbit saxi fessis spes vltima Paulus.
Cesserit huic Trebia exitio, pons ecce cadentum
Corporibus struitur, tacitúsque cadauera fundit
Aufidus, ac victrix insultat bellua campis.
Gestat agenoreus nostro de more secures
Consulis, & sparsos lictor fert sanguine fasces.
In Libyam Ausonii portatur pompa triumphi.
O dolor, hoc etiam superi vidisse iubetis.
Congesto laeua quodcunque auellitur auro
Metitur latias victrix Carthago ruinas.

HERMAN-

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. IX.

Demens in pugnam furit hic & vulnera Varro,
Quanuis infelix Solymus monuisset abunde
Varronem proprio signatus sanguine satis.
Concurrunt igitur Pœni, fortésque Latini
Ingenti fremitu, summóque ardore virorum.
Stat pro Sarranis obtendens ægida Pallas,
Mars pro Romanis infesta fulgurat hasta,
Scipiadæque manu fabricatum porrigit ensem
Incude ætnea, magis ardet Gorgone Pallas.
Donec cæruleam demittit Iuppiter Irim,
Vt cum fulminea reuocet Tritonide Martem.
Vulturnum emittit rapidum Iunone volente
Æolus, aduersos ruit acer Paulus in hostes,
Fœde laxatis at Varro fugit habenis.

SILII ITALICI PVNICORVM
LIBER IX.

VRBATO monstris Latio cladisque futura
Signa per Ausoniam prodentibus irrita diuis,
Haud secus ac si fausta forent, & prospera pugnæ
Omnia ventura, Consul traducere noctem
Exsomnis, telumque manu vibrare per umbras,
Ac modo segnitie Paulum increpitare, modo acres
Exercere tubas, nocturnáque classica velle.
Nec minor in Pœno properi certaminis ardor.
Erumpunt vallo fortuna urgente sinistra,
Consertaque manus: nam sparsi ad pabula campis
Vicinis raptanda Macæ, fudere volucrem
Telorum nubem: ante omnes inuadere bella
Mancinus gaudens hostili tinguere primus
Tela cruore cadit, cadit & numerosa iuuentus.
Nec pecudum fibras Varro & contraria Paulo
Auspicia incusante deum, compesceret arma,
Ni sors alterni iuris, quo castra reguntur,
Arbitrium pugnæ properantis in [illegible] esset.
Quæ tamen haud valuit perituris militibus, una
Plus donasse die: rediere in castra, gemente
Haud dubie Paulo qui [illegible] videret
Amenti cessura viro [illegible] summum
Seruatas à cæde animas: nam turbidus ira
Infensusque moræ dilata sub prælia ductor.
Siccine nunc, inquit, grates pretiumque rependis
Paule tuis? [illegible] talia quæ te
Legibus atque urnæ diræ eripuere minanti?
Tradant [illegible] enses.
Tradant arma iube, aut pugnantum [illegible] dextras,
Sed vos quorum oculos, atque ora humentia vidi,
Vertere cum consul terga, & remeare iuberet,
Ne morem & pugnæ signum expectate petendæ,
Dux sibi quisque viam capito, cum spargere primus
Incipiet radiis Gargana cacumina Phœbus.
Pandam egomet primus portas, ruite ocyus, atque hunc
Ereptum reuocate diem: sic turbidus ægra
Pestifero pugnæ castra incendebat amore.
At Paulus iam non idem, nec mente, nec ore,
Sed qualis stratis delecto milite campis
Post pugnam stetit, ante oculos atque ora futuro
Obuersante malo, ceu iam spe lucis adempta,
Cum stupet exanimata parens, natique tepentes
Nequicquam fouet extremis amplexibus artus.
Per te, inquit, concussæ mœnia Romæ,
Perque has, nox Stygia quas iam circumuolat umbra,
Insontum animas, cladi parce obuius ire,
Dum transit diuum fu[illegible] & consumitur ira
Fortunæ, nouus Hannibali sat nomina ferre
Si discit miles, nec [illegible] aspicit hostem.
Nonne [illegible] auditur in aruis
Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis?
Quasque fluant arma ante tubas? cunctator & æger
(Vt rere) in pugnas Fabius quoscunque sub illis
Culpatus dux [illegible] expressit,
Haud quos Flaminius sed [illegible] auertere diui.
Sin nostri animus monitis precibusque repugnat,
Aures pande [illegible]
Hæc olim [illegible]
[illegible] furores.
[illegible] coram
Fata cano vates [illegible]

Firmabis nostro Phœbeæ dicta Sibyllæ
Sanguine, nec Graio posthac Diomede ferentur,
Sed te, si perstas, insignes Consule campi.
Hæc Paulus, lachrymæque oculis ardentibus ortæ,
Necnon & noctem sceleratus polluit error.
Xantippo captus, libycis tolerarat in oris
Seruitium Satricus, mox inter præmia regi
Autololum dono datus ob virtutis honorem:
Huic domus, & gemini fuerant Sulmone relicti
Matris in vberibus nati, Mancinus, & vnà
Nomine rhœteo Solymus: nam Dardana origo,
Et Phrygio genus à proauo, qui sceptra secutus
Æneæ, claram muris fundauerat vrbem
Ex sese dictam Solymon, celebrata colonis
Mox Italis paulatim attrito nomine Sulmo.
Ac tum barbaricis Satricus cum rege cateruis
Aduectus, quo non spretum (si posceret vsus)
Noscere Getulis latias interprete voces.
Postquam posse datum Peligna reuisere tecta,
Et patrium sperare larem, ad conamina noctem
Aduocat, ac furtim castris euadit iniquis.
Sed fuga nuda viri, sumpto quia prodere cæpta
Vitabat clypeo, & dextra remeabat inermis.
Exuuias igitur, prostrataque corpora campo
Lustrat, & exutis Mancini cingitur armis.
Iamque metus leuior: verum cui dempta ferebat
Exangui spolia, & cuius nudauerat artus
Natus erat, paulo ante Macæ prostratus ab hoste.
Ecce sub aduentum noctis, primumque soporem,
Alter natorum Solymus, vestigia vallo
Ausonio vigil extulerat, dum forte vicissim
Alternat portæ excubias, fratrisque petebat
Mancini stratum sparsa inter funera corpus,
Furtiua cupiens miserum componere terra.
Nec longum celerarat iter, quum tendere in armis
Aggere sidonio venientem conspicit hostem.
Quodque dabat fors in subitis nec opina, sepulchro
Ætoli condit membra occultata Thoantis,
Inde vbi nulla sequi propius pone arma, virumque
Incomitata videt vestigia ferre per vmbras,
Prosiliens tumulo contorquet nuda parentis
In terga, haud frustra, iaculum: tyriamque sequentum
Satricus esse manum, & sidonia vulnera credens,
Authorem cæci trepidus circumspicit ictus.
Verum vbi victorem iuuenili robore cursus
Attulit, & notis fulsit lux tristis ab armis,
Fraternusque procul, luna prodente, retexit
Ante oculos sese, & radiauit comminus vmbo,
Exclamat iuuenis subita flammatus ab ira.
Non sum equidem Sulmone satus tua Satrice proles,
Nec frater Mancine tuus: fateárque nepotem
Pergameo indignum Solymo, si euadere detur
Hinc nostra te impune manu: tu nobile gestes
Germani spolium ante oculos, referásque superba
Me spirante domus Pelignæ perfidus arma?
Hæc tibi chara parens apta ad solatia luctus
Dona ferens nati, vt figas æterna sepulchro.
Talia vociferans stricto mucrone ruebat.
Ast illi iam tela manu, iamque arma fluebant
Audita patria, natisque & coniuge & armis,
Ac membra & sensus gelidus stupefecerat horror.
Tum vox semanimi miseranda effunditur ore.
Parce precor dextræ, non vt mihi vita supersit,
Quippe nefas hac velle frui, sed sanguine nostro
Ne damnes ô nate manus, Carthaginis ille
Captiuus patrias nunc primum aduectus in oras
Ille ego sum Satricus, Solymi genus, haud tua nate
Fraus vlla est, iaceres in me cum feruidus hastam,
Pœnus eram, verum castris elapsus acerbis
Ad vos, & chara properabam coniugis ora.
Hunc rapui exanimi clypeum, sed iam vnice nobis
Hæc fratris tumulis arma excusata reporta.
Curarum tibi prima tamen sit nate, referre
Ductori monitus Paulo, producere bellum
Nitatur, Pœnóque neget certamina Martis.
Augurio exultat diuum, immensamque propinqua
Stragem acie sperat: quæso prohibete furentem
Varronem: nanque hunc fama est impellere signa.
Sat magnum hoc miseræ fuerit mihi cardine vitæ
Solamen, causse mei: nunc vltima nate
Inuento simul, atque amisso redde parenti
Oscula: sic fatus galeam exuit, atque rigentis
Inuadit nato tremebundis colla lacertis,
Attonitis & nitens verbis sanare pudorem,
Vulneris impressi telum excusare laborat.
Quis testis nostris, quis conscius affuit actis?
Non nox errorem nigrantis condidit vmbra?
Cur trepidas? da nate magis, da iungere pectus.
Absolue pater ipse manum, atque in fine laborum
Hæc condas oculos dextra precor. at miser imo
Pectore suspirans iuuenis, non verba vicésque
Alloquio vocémve refert, sed sanguinis atri
Sistere festinat cursum, laceróque ligatæ
Ocyus illachrymans altum velamine vulnus.
Tandem inter gemitus, miseræ erupere querelæ.
Siccine te nobis genitor Fortuna reducit
In patriam: sic te nato natúmque parenti
Impia restituit? felix ô terque quaterque
Frater, cui fatis genitorem agnoscere ademptum.
Ast ego Sidonius imperditus, ecce parentem
Vulnere cognosco saltem hoc Fortuna fuisset
Solamen culpæ, dubia vt mihi signa dedisses
Infausti generis: verum linquetur iniquis
Non vltra superis nostros tolerare labores.
Hæc dum amens queritur, iam deficiente cruore
In vacuas senior vitam dispserserat auras.
Tum iuuenis mœstum attollens ad sidera vultum,
Pollutæ dextræ, & facti Titania testis
Infandi, quæ nocturno mea lumine tela
Dirigis in patrium corpus, non amplius, inquit,
His oculis, & damnato violabere visu.
Hæc memorat, simul ense fodit præcordia, & atrum
Sustentans vulnus, manantis sanguine signat
In clypeo mandata patris, fuge prælia Varro.
Ac summi tegmen suspendit cuspide teli,
Defletúmque, super prosternit membra parentem.
Talia ventura miscebant omina pugnæ
Ausonius superi, sensimque abeuntibus vmbris
Conscia nox sceleris roseo cedebat Eoo.
Ductor in arma suos Libys, & Romanus in arma

Excibat

Exibat de more suos, Pœnisque redibat
Qualis nulla dies omni surrexerit æuo.
Nec verborum, inquit stimulantum Pœnus egetis,
Herculeis iter a metis ad Iapygis agros
Vincendo emensi, nusquam est animosa Saguntos,
Concessere Alpes, pater ipse superbus aquarum
Ausonidum Eridanus, captiuo defluit alueo.
Strage virum mersus Trebia est, atque ora sepulto
Lydia Flaminio premitur, lateque refulgent
Ossibus, ac nullo sulcantur vomere campi.
Clarior his titulis plus allatura cruoris
Lux oritur, mihi magna satis, sat vera superque
Bellandi merces, sit gloria: cætera vobis
Vincantur. quicquid diti deuexit Ibero,
Quicquid & æternis iactauit Roma triumphis,
Quin etiam libyco si quid de littore raptum
Condidit, in vestros venient sine sortibus enses.
Ferte domos quod dextra dabit, nil victor honoris
Ex opibus posco, raptor per secula longa
Dardanus, edomitum vobis spoliauerit orbem.
Qui Tyria ducis Sarranum ab origine nomen,
Seu laurens tibi Sigeo sulcata colono
Arridet tellus, seu sunt Buxentia cordi
Rura magis centum Cereris fruticantia culmis,
Electos optare dabo inter prælia campos,
Addam etiam flaua Tybris quas irrigat vnda
Gurgitibus late captiuas poscere ripas.
Qui vero extremo socius mihi cardine Byrsæ
Signa moues, dextram Ausonia si cæde cruentam
Attolles, hinc iam ciuis Carthaginis esto.
Neu vos Gargani, Daunique fefellerit ora
Ad muros stasis Romæ, licet acta longe
Vrbs agat, & nostro procul a certamine distet:
Hæc hodie ruet, atque vltra te ad prælia miles
Nulla voco, ex acie tende in capitolia cursum.
Hæc memorat, tum propulso munimine valli
Fossarum rapuere moras, aciemque locorum
Consilio, curuis accommodat ordine ripis.
Barbaricus læuo stetit ad certamina cornu
Bellator Nasamon, vnaque immanior arctus
Marmarides, tum Maurus atrox, Garamasque, Macesque
Et Massylia acies, & ferro viuere lætum
Vulgus Adrimacidæ pariter, gens accola Nili
Corpora ab immodico seruans nigrantia Phœbo.
Queis positum agminibus caput, imperiumque Nealces.
At parte in dextra, sinuat qua flexibus vndam
Aufidus, & curuo circum errat gurgite ripas,
Mago regit, subiere leues, quos horrida misit
Pyrene populi, varioque auxere tumultu
Flumineum latus, effulget cetrata iuuentus,
Cantaber ante alios, nec tectus tempora Vasco,
Ac torto miscens Balearis prælia plumbo,
Beryxaque viris: celsus media ipse coercet
Agmina, quæ patrio firmauit milite, quæque
Celtarum Eridano perfusis sæpe cateruis.
Sed qua se fluuius retro labentibus vndis
Eripit, & nullo cuneos munimine vallat,
Turritas moles, ac propugnacula dorso
Belua nigranti gestans, ceu molibus agger
Nutat, & erectos attollit ad æthera muros.
Cætera iam Numidis circumuolitare, citosque
Ferre datum cursus, & tota spernere campi,
Dum Libys incenso dispensat milite vires,
Hortandoque iterum, atque iterum insatiabilis vrget,
Factis quemque suis, & se cognoscere iactas
Qua dextra veniant stridentis sibila teli:
Promittitque viris nulli se defore testem,
Iam Varro exacta vallo legione, mouebat
Cladum principia, at pallentis latius in vnda
Laxabat sedem venturis portitor vmbris.
Stant primi, quos sanguinea pendente vetabant
Ire nota clypeo, despexique omine torpens.
Iuxta terribilis facies, miseranda iacebant
Corpora in amplexu, natusque in pectore patris
Imposita vulnus dextra lethale tegebat.
Effusa lachryma, Mancinique inde reuersus
Fraterna sub morte dolor, tum triste mouebat
Augurium, & similes defuncto in corpore vultus,
Ocyus erroris culpam, deflendaque fata
Ductori pandunt, atque arma vetantia pugnam.
Ille ardens animi, ferte hæc, ait, omina Paulo:
Nanque illum, cui fœmineo stant corde timores,
Mouerit ista manus, quæ cæde imbuta nefanda
Cum furiæ expeterent pœnas, fortasse paterno
Signauit moriens sceleratum sanguine carmen.
Tum minitans propere describit munera pugnæ,
Quique feras summus gentes, aciemque Nealces
Temperat, hac sese Marso cum milite, cuique
Samnitum opponit signis, & Iapyge alumno.
At campi medio (nanque hac in parte videbat
Stare ducem Libyæ) Seruilius obuia adire
Arma, & Picentes, Vmbrosque inferre iubetur.
Cætera Paulus habet dextro certamina cornu.
His super, insidias contra, Nomadumque volucrem
Scipiadæ datur ire manum, quaque arte dolisque
Scindens se turma, prædicit spargere bellum.
Iamque propinquabant acies, agilique virorum
Discursu, mixtoque simul calefacta per ora
Cornipedum hinnitu, & multum trepidantibus armis
Errabat cæcum turbata per agmina murmur.
Sic vbi prima mouent pelago certamina venti,
Inclusam rabiem ac sparsuras æthra procellas
Parturit vnda freti, fundoque emota minaces
Expirat per saxa sonos, atque acta cauernis
Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.
Nec vero fuit tam sæuo turbine solum
Terrarum fuit ille labor, discordia demens
Intrauit cælos, superosque ad bella coegit,
Hinc Mauors, hinc Gradiuum comitatus Apollo.
Et domitor tumidi pugnat maris, hinc Venus amens
Hinc Vesta, & capta stimulatus cæde Sagunthi
Amphitryoniades pariter veneranda Cybele,
Indigetesque Dei, Faunusque, satorque Quirinus,
Alternusque animæ mutato Castore Pollux.
Contra cincta latus ferro Saturnia Iuno,
Et Pallas libycis Tritonides edita lymphis,
Ac patrium flexus per tempora cornibus Hammon,
Multaque præterea diuorum turba minorum,
Quorum vbi mole simul venientum, & gressibus alma
Intremuit tellus, pars impleuere propinquos

Diuisi montes, pars sedem nube sub alta
Cœperunt, vacuo descensum ad prælia cælo.
Tollitur immensus deserta ad sidera clamor,
Phlegræa quantas effudit ad æthera voces
Terrigena in campis exercitus, aut sator æui
Quanta Cyclopas noua fulmina voce poposcit
Iuppiter, extructis vidit cum montibus ire
Magnanimos raptum cælestia regna gigantes.
Nec vero prima in tantis concursibus hasta
Vita fuit. stridens nimbus certante furore
Telorum simul effusus, cupidæque cruoris
Hinc atque hinc animæ gemina cecidere procella.
Acrius insanus dextra qua ducitur ensis
Bellantum pars magna iacet. super ipsa suorum
Corpora consistunt auidi, calcantque gementes,
Nec magis aut Libyco protrudi Dardana nisu
Auertiue potest pubes, aut ordine pelli
Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede
Si tentes Calpen impacto gurgite pontus.
Amisere ictus spatium, nec morte peracta
Artatis cecidisse licet, galea horrida flexis
Aduersæ ardescit galeæ, clypeusque fatiscit
Impulsu clypei, atque ensis contunditur ense,
Pes pede, virque viro teritur, tellusque videri
Sanguine operta nequit, cælumque & sidera pendens
Abstulit ingestis nox densa sub æthere telis.
Queis astare loco dederat fortuna secundo,
Contorum longo & procera cuspidis ictu,
Ceu primas agitent acies, certamina miscent.
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo,
Missilibus certant pugnas æquare priorum.
Vltra clamor agit bellum, milesque cupitis
Martis inops sæuis impellit vocibus hostem.
Nec vllum deest teli genus, hi sude pugnas,
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili.
Aut saxis fundaque alius, iaculóque volucri.
Interdumque ipsis metuenda phalarica muris.
Interdum stridens per nubila fertur arundo.
Sperausne deæ, quarum mihi sacra coluntur,
Mortali totum hunc aperire in secula voce
Posse diem? tantumne datis confidere linguæ,
Vt Cannas vno ore sonem? si gloria vobis
Nostra placet, neque vos magnis auertitis ausis,
Huc omnes cantus, Phœbumque vocate parentem.
Verum vtinam posthac animo Romane, secunda
Quanto tunc aduersa, feras, utque hactenus oro,
Nec libeat tentare deos, an Troia proles
Par bellum tolerare queat, túque anxia fati
Pone precor lachrymas, & adora vulnera, laudes
Perpetuas paritura tibi: nam tempore Roma
Nullo maior eris, mox sic labere secundis,
Vt sola cladum tuearis nomina fama.
Iamque inter varias Fortuna vtrimque virorum
Alternata vices incerto eluserat ictu
Euentu, mediaque diu pendente per ambas
Spe gentes, paribus Mauors flagrabat in armis.
Mitia ceu virides agitant cum flamina culmos,
Necdum maturas impellit ventus aristas.
Huc atque huc it summa seges, nutansque vicissim
Alterno lentatque incuruata refert.)

Tandem barbaricis perfractam viribus acer
Dissipat incurrens aciem clamore Nealces,
Laxatis cuneis, pérque interualla citatus
Irrupit trepidis hostis, tum turbine nigro
Sanguinis exundat torrens, nullúmque sub ima
Cuspide procumbit corpus, dum vulnera tergo
Bellator timet Ausonius, per pectora sæuas
Exceptas mortes & letho dedecus arcet.
Stabat cum primis mediæ certamina pugnæ
Aspera semper amans, & par cuicunque periclo
Scæuola, nec tanta vitam iam strage volebat,
Sed dignum proauo lethum & sub nomine mortem.
Is, postquam frangi res, atque augescere vidit
Exitium, breuis hoc vitæ quodcunque relictum
Extendamus, ait: nam virtus futile nomen
Ni decus adiuerit pariendo, vbi tempora lethi
Proxima sint, pulchrámque petat per vulnera laudem.
Dixit, & in medios qua dextera concita Pœni
Limitem agit, vasto connixus turbine fertur.
Hic exultantem Calarim, atque erepta volentem
Induere excelso casi gestamina trunco,
Ense subit, capulóque tenus ferrum impulit ira.
Voluitur ille ruens, atque arma hostilia morsu
Appetit & mortis premit in tellure dolores.
Nec Gabari, Sulæque virum tenuere furentes
Concordi virtute manus, sed perdidit acer
Dum stat, decisam Gabar inter prælia dextram.
At Sicha auxilium, magno turbante dolore,
Dum temere accelerat, calcato improuidus ense
Succidit, & nuda ferro vestigia plantæ
Damnauit, dextráque iacet morientis amici.
Tandem conuertit fatalia tela Nealcæ
Fulmineus gliscens iuuenis furor, exilit ardens
Nomine tam claro stimulante, ad præmia cædis.
Tum silicem scopulo auulsum, quem montibus altis
Detulerat torrens, raptum contorquet in ora
Turbidus, incussóque crepuerunt pondere malæ.
Ablatúsque viro vultus, concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit, atque manant
Orbibus elisis, & trunca lumina fronte.
Sternitur vnanimo Marius succurrere Caspro
Conatus, metuénsque viro super esse cadenti.
Lucis idem auspicium ac patrium & commune duobus
Paupertas, sacro iuuenes Præneste creati
Miscuerant studia, & iuncta tellure serebant,
Velle ac nolle ambobus idem, sociatáque toto
Mens æuo, & parum diues concordia rebus,
Occubuere simul, votisque ex omnibus vnum
Id fortuna dedit, iunctam inter prælia mortem.
Arma fuere decus victori bina Simetho.
Sed longum tanto lætari munere casus
Haud licitum Pœno: aderat terrore minaci
Scipio conuersæ miseratus terga cohortis,
Et cuncti fons Varro mali, flauúsque comarum
Curio, & à primo descendens Consule Brutus.
Atque his furtiua viri acies repararet ademptum
Mole noua campum, subito ni turbine Pœnus
Agmina frenasset iam procurrentia ductor.
Isque vt Varronem procul inter prælia vidit,
Et iuxta sagulo circumuolitare rubente

Lictorem

Lictorem, nosco pompam, atque insignia nosco.
Flamminius modo talis ait, tum feruidus acrem
Ingentis clypei tonitru praenunciat iram.
Heu miser aequari potuisti funere Paulo,
Si tibi non ira superûm tunc esset ademptum
Hannibalis cecidisse manu, quàm saepe querere
Varro deis, quòd sidonium defugeris ensem.
Nam rapido subitam portans in morte salutem
Procursu coepta sese in discrimina vertit
Scipio, nec Poenum (quanquam est ereptus opima
Caedis honor) mutasse piget maiore sub hoste
Praelia, & erepti ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine poenas.
Stabant educti diuersis orbis ab oris,
Quanto non alias vidit concurrere tellus
Marte viri, dextráque pares, sed caetera ductor
Anteibat Latius, melior pietate, fidéque.
Dissoluere caua turbati ad praelia nube
Mauors Scipiadae metuens, Tritonia Poeno,
Aduentúque deûm intrepidis ductoribus, ambae
Contremuere acies, ater qua pectore flectit
Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore,
Sibiláque horrificis torquet serpentibus aegis.
Fulgent sanguinei geminum vibrare cometem
Vt credas, oculi, summáque in casside largus
Vndantes voluit flammas ad sidera vertex.
At Mauors, moto perturbans aera telo,
Et clypeo campum inuoluens, Aetnaea cyclopum
Munere fundentem loricam incendia gestat,
Ac pulsat fulua consurgens aethera crista.
Ductores pugnae intenti, quantúmque vicissim
Auderet propius mens, tamen arma ferentes
Sensere aduenisse deos, & latus vtrinque
Spectari superis, addebant mentibus iras.
Iamque ictu valido libratam à pectore Poeni
Pallas in obliquum dextra detorserat hastam.
Et Gradiuus opem diuae portare feroci
Exemplo doctus, porgebat protinus ensem
Aetneum in pugna iuueni, ac maiora iubebat.
Tum virgo ignescens penitus, violenta repente
Suffudit flammis ora, atque obliqua retorquens
Lumina, turbato superauit gorgona vultu.
Erexere omnes immania membra chelydri
Aegide commota, primíque furoris ad ictus
Retulit ipse pedem sensim à certamine Mauors.
Hic dea conuulsam rapido conamine partem
Vicini montis, scopulisque haerentia saxa
In Martem furibunda iacit, longéque relatos
Expauit sonitus, tremefacto littore Saso.
At non haec superum fallebant praelia regem,
Demittit propere succinctam nubibus Irim,
Quae nimios frenet motus, ac talia fatur:
Idaeis, & Oenotris velox allabere terris,
Germanaeque truces dic Pallas mitiget iras,
Nec speret fixas Parcarum vertere leges,
Dic etiam, ni desistit (nam viruus & astus
Flammiferae noui mentis) nec colliget iram,
Aegide praecellant quantum horrida fulmina nosces.
Quae postquam accepit dubitans Tritonia virgo,
Nec sat certa diu, patrine an cederet armis,
Absistemus ait campo? sed Pallade pulsa
Num fata auertet? caelóque arcebit ab alto
Cernere Gargani feruentia caedibus arua?
Haec effata, caua Poenum in certamina nube
Sublatum diuersa tulit, terrasque reliquit.
At Gradiuus atrox, remeantis in aethera diuae
Abscessu reuocat mentes, fusámque per aequor
Ipse manu magna nebula circundatus atra
Restituit pugnam, conuertunt signa, nouámque
Instaurant Itali, versa formidine, caedem.
Tum ventis positus custos, cui flamina carcer
Imperio compressa tenet, caelúmque ruentes
Eurique & Boreae parent, Corique Notique,
Iunonis precibus promissa haud parua ferentis
Regnantem eolus Vulturnum in praelia campis
Effrenat. placet hic ira exitiabilis vltor.
Qui se postquam Aetnae mersit candente barathro,
Concepitque ignes, & flammea protulit ora,
Euolat horrendo stridore, ac Daunia regna
Perflat agens caecam glomerato puluere nubem.
Eripuere oculos aura vocémque manúsque,
Vertice arenoso candentes (flebile dictu)
Torquet in ora globos Italûm, & bellare maniplis
Iussa lacerantur rabie, tum mole ruina
Sternuntur tellure, & miles, & arma, tubaeque,
Atque omnis retro flatu occursante refertur
Lancea, & interdum Rutulis cadit irritus ictus.
Atque idem flatus Poenorum tela secundat,
Et velut amento contorta hastilia turbo
Adiuuat, ac tyrias impellit stridulus hastas.
Tum denso fauces praeclusus puluere miles
Ignauam mortem compresso maeret hiatu,
Ipse caput flauum caligine conditus atra
Vulturnus, multáque comam perfusus arena
Nunc versos agitat tergo stridentibus alis,
Nunc mediam in frontem veniens clamante procella
Obuius arma quatit, patuloque insibilat ore.
Interdum intentos pugnae, & iam iámque ferentes
Hostili iugulo ferrum, conamine & ictu
Auertit, dextrámque ipso de vulnere vellit.
Nec satis Ausonias passim foedare cohortes,
In Martem vomit immixtas mugitibus auras,
Bisque Dei summas vibrauit turbine cristas.
Quae dum Romuleis exercet praelia turmis
Aeolius furor, & Martem succendit in iras,
Affatur virgo socia Iunone parentem:
Quantos gradiuus fluctus in punica castra
Respice agit, quantisque furens se caedibus implet:
Nunc quaeso terris descendere non placet Irim?
Quanquam ego non Teucros (nostro cum pignore regnet
Roma & palladio sedes hac vrbe locarim)
Non Teucros delere adsiram, sed lumen alumnae
Hannibalem Libyae peli florentibus annis
Visa, atque extingui primordia tanta negabam.
Excipit haec Iuno, longique laboris ab ira
Imo, ait, vt noscant gentes, immania quantum
Regna Iouis valeant, cunctisque potentia quantum
Antistet coniux superum tua, discute telo
Flagrantis (nil oramus) Carthaginis arces,
Sidoniámque aciem vasto telluris hiatu

Tartareis immerge vadis, aut obrue ponto.
Contra quae miti respondet Iuppiter ore.
Certatis fatis, & spes extenditis aegras.
Ille ô nata libens cui tela inimica ferebas
Contundet Tyrios iuvenis, ac nomina gentis
Induet & libycam feret in capitolia laurum.
At cui tu coniux, cui das animosque, decusque,
(Fata cano) avertet populis Laurentibus arma.
Nec longe cladis metae; venit hora, diesque
Qua nullas unquam transisse optaverit alpes.
Sic ait, atque irim propere demittit olympo,
Quae revocet Martem, iubeatque abscedere pugna.
Nec vetitum luctatus abit Gradivus in altas
Cum fremitu nubes, quanquam lituique, tubaeque,
Vulneráque & sanguis & clamor, & arma iuvarent.
Ut patuit liber superum certamine tandem,
Luxatúsque Deo campus, ruit aequore ab imo
Poenus, quo sensim caelestia fugerat arma.
Magna voce trahens equitémque virósque, feraeque
Turrigerae molem, tormentorúmque labores,
Atque ubi turbantem leviores ense catervas
Agnovit iuvenem, scintillantique cruentis
Ira genis, quae nam furiae, quisve egit in hostem
En Minuti Deus, ut rursum te credere nobis
Auderes? inquit, genitor tibi, natus ab armis
Ille meis, ubi nunc Fabius? semel improbe nostras
Sit satis evasisse manus: atque inde superbis
Hasta comes dictis, murali turbine pectus
Transferat, & voces venturas occupat ictu.
Nec ferro saevire sat est, appellitur atra
Mole ferae & monstris componitur itala pubes.
Nam provectus equo, moderantem cuspide lucas
Maurum in bella boves, stimulis maioribus ire,
Ac raptare iubet libycarum armenta ferarum,
Immane stridens agitur, crebróque coacta
Vulnere bellatrix properos fert belua gressus.
Liventi dorso turris flammáque, virisque,
Et iaculis armata sedet procul aspera grando
Saxorum super arma ruit passimque volanti
Celsus telorum fundit Libys aggere nimbum.
Stat niveum longum stipata per agmina vallum
Dentibus atque eboris praefixa comminus hasta
Fulget ab incurvo derecta cacumine cuspis.
Hic inter trepidos rerum, per membra per arma
Exigit Ufentis sceleratum belua dentem,
Clamantémque ferens calcata per agmina portat.
Nec levius radio laevum qua tegmine thorax
Multiplicis lini claudit latus improba sensim
Corpore non laeso penetrarunt spicula dentis,
Et sublime virum clypeo resonante tulerunt.
Haud excussa novi virtus terrore pericli,
Utitur ad laudem casu, geminúmque citato
Vicinus fronti lumen transverberat ense.
Extimulata gravi sese fera tollit ad auras
Vulnere, & erectis excussum cruribus alte
Pone iacit volvens reflexo pondere turrim.
Arma utrique simul spoliatáque belua visu
Sternuntur, subita (miserandum) mixta ruina
Spargere flagrantes contra bellantia monstra
Dardanius taedas victor iubet, & face atra
Quas fera circumfert, compleri sulphure muros,
Nec iusso mora, collectis fumantia lucent
Terga elephantorum flammis, raptúsque sonoro
Ignis edax vento, per propugnacula fertur.
Non aliter Pindo, Rhodopeve incendia pastor
Quum iacit, & silvis spatiatur fervida pestis,
Frondosi ignescunt scopuli, subitóque per alta
Collucet iuga dissultans Vulcanius ardor.
It fera candenti torrente bitumine corpus
Amens & laxo diducit limite turmas.
Nec cuiquam virtus, propiora capessere bella
Longinquis audent iaculis, & arundinis ictu.
Uritur impatiens, & magni corporis aestu,
Donec vicini tandem se fluminis undis
Praecipitem dedit, & tenuit decepta liquore
Stagnantis per plana vadi, tulit incita longis
Exstantem ripis flammam, tum denique sese
Gurgitis immersit molem capiente profundo.
At qua pugna datur, necdum Maurusia pestis
Igne calet, circumfusi Rhoeteia pubes,
Nunc iaculis, nunc & saxis, nunc alite plumbo
Eminus incessunt, ut qui castella per altos
Oppugnat munita locos, atque obsidet arces.
Ausus digna viro, fortuna & digna secunda,
Extulerat dextram, atque adversum comminus ensem
Mutius infelix ausis, sed stridula anhelum
Fervorem effundens monstri manus, abstulit acri
Implicitum nexu, diróque ligamine torsit,
Et superas alte miserum iaculata per auras
Tellure elisit, ac flexit (flebile) membra.
Has inter clades viso Varrone sub armis
Increpitans Paulus, quin imus comminus, inquit,
Ductori tyrio, quem vinctum colla catenis
Staturum ante tuos currus promisimus urbi?
Heu patria, heu plebes scelerata, & prava favoris
Haud unquam expedies tam dira sorte malorum,
Quem tibi non nasci fuerit per vota petendum.
Varronem, Hannibalemne magis? dum talia Paulus,
Urget praecipitans Libys, atque in terga ruentum
Ante oculos cunctas ductoris coniectat hastas.
Pulsatur galea, & quatiuntur Consulis arma,
Acrius hoc Paulus medios ruit asper in hostes.
Tum vero excussus mentem, in certamina Paulo
Avia deducto, convertit Varro manúque
Cornipedem inflectens, das inquit patria poenas
Quae Fabio incolumi, Varronem ad bella vocasti.
Quae nam autem mentis, vel quae discordia fati?
Parcarúmque latens fraus est? abrumpere cuncta
Iamdudum cum luce libet: sed comprimit ensem
Nescio quis Deus, & me me ad graviora reservat.
Vivamne? & fractos, sparsósque cruore meorum
Hos referam populo fasces? atque ora per urbes
Iratas spectanda dabo? & quo saevius ipse
Hannibal haud poscat, fugiam, & te Roma videbo?
Plura indignantem telis propioribus hostes
Egere, & sonipes rapuit laxatus habenas.

HER-

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. X.

¶ Inter funesta, non prospera tempora pugnæ,
Cannarúmque altos, & latos stragis aceruos
Obruitur Paulus, coëuntibus undique telis.
Sedibus hinc tacitis, placitum Saturnia somnum
Euocat, ut iuuenem victorem à mœnibus urbis
Arceat. At fugiens Canusinum miles in agrum
Colligitur, placet exilio mutare labantem
Ausoniam pubi, pauido suadente Metello.
Sed quatiens gladium flammata Scipio dextra,
Non desertur os patriam iurare coëgit.
Interea celebrat laudato funera Paulo
Hannibal, & Martis scutorum incendit aceruos.
Fama mali tanti tristem leuis aduolat urbem,
Et redit amisso iactatus milite Varro.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER X.

AVLVS ut aduersam uidet increbrescere pugnam,
Ceu fera, quæ, telis circumcingentibus, ultro
Assilit in ferrum, & per uulnera colligit hostem,
In medios fert arma globos, seséque periclis
Ingerit, atque omni lethum molitur ab ense.
Increpat horrendum perstate, & fortiter, oro
Pectoribus ferrum accipite, ac sine uulnere terga
Ad manes deferte uiri, nisi gloria mortis
Nil superest: idem sedes aduenistis imas
Hic obit dux Paulus erit. uelocius inde
Hæmonio Borea pennáque citatior ibat
Quæ redit in pugnas fugientis arundine Parthi:
Atque ubi certamen primi ciet immemor æui
Petus Gradiuus mente, & cito fertur in hostes,
Ac iuuenem quem Vasco leui, quem spicula densus
Cantaber urgebat lethalibus eripit armis.
Abscessere retro, pauidíque in terga relatos
Abduxere gradus, ut lætus ualle remota
Cum capream uenator agit, fessamque propinquo
Insequitur cursu, & sperat iam tangere dextra,
Si ferus aduerso subitum se protulit antro,
Et stetit ante oculos frendens leo, deserit una
Et color, & sanguis, & tela minora periclo.
Nec iam sperata cura est in pectore præda.
Nunc in restantes mucronem commimus urget,
Nunc trepidos ac terga uiri formidine uersos
Assequitur telis, furere, ac durare labores,
Et sæuire iuuat. cadit ingens nominis expers
Vni turba uiro: alter si detur in armis
Paulus Dardaniis, amittant nomina Cannæ.
Tandem inclinato cornu sine more turbas
Prima acies, non parca fuga. Labienus, & Ocris
Sternuntur letho atque Opiter, quos Setia colle
Vitifero, celsis Labienum Cingula saxa
Miserunt muris, iunxit fera tempora lethi
Sidonius non consimili discrimine miles:
Nam Labienus obit penetrante per ilia cornu,
Fratres, hic humero cecidere, hic poplite cæso.
Oppetis & tyrio super inguina fixe ueruto
Mecænas, cui Mæonia uenerabile terra,
Et sceptris olim celebratum nomen Hetruscis.
Per medios agitur proiecto lucis amore
Hannibalem instans Paulus: sors una uidetur
Aspera, si occumbat ductore superstite Pœno.
Quæ metuens molem (neque enim certamine sumpto
Tempestas tanta, & rabies impune fuisset)
In faciem pauidi Iuno conuersa Metelli,
Quid uanos, inquit, Latio spes unica Consul
Incassum renouas fato renuente furores?
Si superest Paulus, restant Æneia regna,
Sin secus, Ausoniam tecum trahis, ire tumentem
Tu contra iuuenem, & caput hoc abscindere rebus
Turbatis ò Paule paras? nunc Hannibal ipsi
(Tam lætus bello est) ausit certare tonanti.
Et iam (conuersis uidi nam flectere habenis)
Euasit Varro, ac sese ad meliora reseruat.
Sit spatium fatis, & dum datur eripe letho
Hanc nobilis maiorem animam, mox bella capesses.
Ad quæ suspirans ductor, moriemne sub armis
Cur poscam, causa ista parum est, quod talia nostra
Pertulerit aures suadentem mœsta Metellum?

I demens, i carpe fugam, non hostilia tela
Excipias tergo. superos precor, integer oro
Intactúsque abeas, atque intres mœnia Romæ
Cum Varrone simul, talin' pauidissime dignum
Me vita sepulchróque indignum morte putasti?
Quippe situs Pœnus, qui nunc contraria bella
Ipse ferre Ioui valeat, proh degener altæ
Virtutis patrum, quando certamen inire,
Cuive viro mallem memet componere, quàm qui
Et victus dabit, & victor per secula nomen?
Talibus increpitat, mediósque aufertur in hostes,
Ac retro cursum tendentem ad crebra suorum
Agmina, & in densis furantem membra maniplis,
Per conferta virum, & stipata umbonibus arma
Consequitur melior planta, atque obtruncat Acerram.
Vt canis occultos agitat quum belgicus apros,
Erroresque feræ sollers per deuia mersa
Nare legit, tacitóque premens vestigia rostro
Lustrat inaccessos venantum indagine saltus.
Nec sistit, nisi conceptum sectatus odorem,
Deprendit spissis arcana cubilia dumis.
At coniux Iouis, vt Paulum depellere dictis
Nequicquam fuit, & Consul non desinit ire
In faciem Mauri, rursus mutata Gelasta
Aduocat ignauum iam sana ad certamina Pœnum.
Huc tela, huc, inquit dextram implorantibus affer
O decus æternum Carthaginis, horrida iuxta
Stagnantes Consul molitur prælia ripas,
Et laus haud alio maior datur hoste perempto.
Hæc ait & iuuenem diuersa ad prælia raptat.
Fluminea Libycam turbabat in aggere pubem
Chrysla nomen erat, bis terni iuncta ferebant
Arma senem circa nati, paupérque penatum
Sed domus haud obscura Tuder, notisque per Vmbros
Bellator populus, factis & cæde docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
Vnanima inde phalanx crudo ducente magistro,
Postquam hominum satiata necem, prostrauerat ictu
Innumero cum turre feram, facibúsque secuta,
Ardentem monstri spectabat læta ruinam,
Cum subitus galeæ fulgor, conóque coruscæ
Mauræ intremuere iubæ: nec tarda senectus
Agnouit hac luce virum, rapit agmina natos
Sana parens vltro in certamina, & addere passim
Tela iubet, nec manantes ex ore feroci,
Aut quæ flagrarent galea exhorrescere flammas.
Armiger haud aliter magni Iouis, anxia nido
Quum dignos nutrit gestanda ad fulmina fœtus,
Obuersam spectans ora ad Phaetontia prolem,
Explorat dubios phœbea lampade natos.
Iamque suis dares vt pugnæ documenta vocatis,
Stridentem gelidis vibrauit viribus hastam,
Quæ medias raptim velox prætervolat auras.
Hæsit multiplici non alte cuspis in auro,
Atque senem inualido dependens prodidit ictu.
Cui Pœnus: quis nam ad cassos furor impulit ictus
Exanguem dextram senio? vix prima momordit
Tegmina Callaici cornus tremebunda metalli.
En reddo tua tela tibi, memorabilis ista
A nobis melius discet bellare iuuentus.
Sic propria miseri transfigit pectora cornu.
At contra (horrendum) bis terna spicula dextra
Torta volant, paribusque ruunt conatibus hastæ.
Haud secus ac Libyca fœta tellure leæna
Inuadunt rapido iam dudum, & munia tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.
Consumit clypeo tela, & collectus in arma
Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas
Sidonius ductor: nec iam per vulnera credit,
Aut per tot cædes actum satis, itaque anhelat,
Ni letho det cuncta virum, iungátque parentis
Corpora, & excidat miseros cum stirpe penates.
Tum Abarim affatur, nanque vna hic armiger iræ
Flammabat matrem, atque omneis comes ibat in actus.
Suppedita mihi tela, vades lucentis Auerni
Demitti globus ille cupit, qui nostra lacessit
Tegmina, iam stultæ fructus pietatis habebit.
Hæc fatus iaculo Lucam, qui maximus æui
Transadigit, pressa iuuenis cum cuspide labens
Arma super fratrum resupino concidit ore.
Mortiferum inde manu properantem vellere ferrum
Pilo Volsonem' nanque hoc de strage iacentum
Fors dabat) aspersa sternit per tegmina nare.
Tum Vesulum calido lapsantem in sanguine fratrum
Ense metit rapido, plenamque (heu barbara virtus)
Abscissi galeam capitis ceu missile telum
Conuersis in terga iacit. Telesinus ad ossa
Illiso saxo, qua spina intersitit artus,
Occumbit, fratrisque videt labentia membra
Quercentis, quem funda procul per inane voluta
Sopierat, dum supremam Telesinus in auras
Exhalat lucem, & dubitantia lumina condit.
At fessus mœrore simul cursuque metuque
Et tamen haud iræ vacuus, non certa per æquor
Interdum insistens Perusinus membra ferebat,
Hunc inde, quam Libyes raptam per terga iacentis
Armiger obtulerat monstri, super inguina fixum
Obtruncat, quercuque premit violentus obusta.
Tentarat precibus senum lenire furorem,
Sed stygius primo implevit feruor hiatus
Et pulmone tenus depressit anhelitus ignem.
Tandem cum toto cecidit grege, nomen in Vmbro
Clarum Chrysla diu populo, ceu fulmine celsa
Æsculus, aut proauis ab origine cognita quercus
Cum fumat percussa Iouis sacrósque per annum
Aethereo ramos populantur sulfure flammæ,
Donec victa Deo late procumbit, & omnem
Collabens operit spatioso stipite prolem.
Atque ea dum iuxta Tyrius stagna Aufida ductor
Molitur, Paulus numerosa cæde futuram
Vitus iam mortem, ceu victor bella gerebat.
Inter mille viros iacet ingens Phorcus, ab antris
Herculeæ Calpes, cælatam Gorgone parmam,
Vnde genus tristisque deæ manabat origo.
Hunc obiectantem sese, atque antiqua tumentem
Nomina, saxifica monstrosa ex stirpe Medusa,
Dum læuum petit incumbens violentius inguen
Detrahit excelsi correptum vertice coni,
Assultatque premens, tergo qua balteus imo
Sumitur, coxáque sedet munimen vtraque

Coniecto

Coniecto fodit ense, superuenit ille calentem
Sanguinis effundens per hiantia viscera riuum,
Et subit Aetolos atlanticus accola campos.
Has inter strages rapido terrore coorti
Inuadunt terga, atque auerso turbine miscent
Bella inopina viris, Tyrius quos fallere doctos
Hanc ipsam pugnae rector formarat ad artem,
Succinctique dolis, fugerent ceu punica castra,
Dediderant dextras. tum totis mentibus actam
In caedes aciem, pone atque in terga ruentes
Praecipitant, non hasta viro, non deficit ensis,
E strage est ferrum, atque auulsa cadauere tela.
Raptum Galba pocul (neque enim virtutis amorem
Aduersa exemisse valent) vt vidit ab hoste
Auferri signum, connixus corpore toto
Victorem assequitur, lethalique occupat ictu.
Ac dum comprensam caeso de corpore praedam
Auellit, tardeque manus moribunda remittit,
Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi
Occidit, immoriens magnis non prosper in ausis.
Haec inter veluti nondum satiasset Enyo
Iras saeua truces, sublatum puluere campum
Vulturnus rotat, & candentes torquet arenas,
Iamque reluctantes stridens immane procella
Perlongum tulit ad campi suprema, cauisque
Afflictos ripis, tumidum demersit in amnem,
Hic tibi finis erat, metas hic Aufidus aeui
Seruabat tacito non felix Curio letho.
Nanque furens animi dum consternata moratur
Agmina, & oppositu membrorum sistere certat,
In praeceps magna propulsus mole ruentum
Turbatis hauritur aquis, fundoque volutus
Adriaca iacuit sine nomine mortis arena.
Ingens ferre mala & fortunae subdere colla
Nescius aduersa fronte incurrebat in arma
Vincentum Consul, pereundi Martius ardor,
Atque animos iam sola dabat fiducia mortis.
Quem Viriatus agens telis regnator Iberae
Magnanimus terrae, iuxta atque ante ora furentis
Obtruncat Pauli, fessum certaminis hostem.
Heu dolor, heu lacrymae, Seruilius optima belli
Post Paulum, belli pars optima corruit ictu
Barbarico, magnamque cadens letho addidit vno
Inuidiam Cannis: tristem non pertulit iram
Consul, & infaustis quanquam contraria ventis
Exarmat vis, atque obtendit puluere lucem,
Squalentem rumpens ingesta torrus arena
Ingreditur nimbum, ac ritu iam moris Iberi
Carmina pulsata fundentem barbara cetra
Inuadit, laeuaque fodit vitalia mammae.
Hic fuit extremus caedum labor, addere bello
Haud vltra licuit dextram, nec tanta relictum
Vis Roma tibi posthac ad praelia Paulo.
Saxum ingens visto libratum pondere, caeca
Venarum ora manu, & perfracta cassidis aera
Ossibus infodiens complentis sanguine vultus.
Inde pedem referens labentia membra propinquo
Imposuit scopulo atque vndantis puluere anhelans
Sedit terribilis clypeum super, ore cruento:
Immanis, ceu depulsis leuioribus hastis
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
Stat telis patiens media tremebundus arena,
Ac manante iubis rictuque & naribus vnda
Sanguinis, interdum languentia murmura torquens,
Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
Tum vero incubuit Libyes super ipse citato
Ductor equo, qua flatus agit, qua peruius ensis,
Qua sonipes, qua belligero fera belua dente.
Obrutus hic telis, ferri per corpora Piso
Rectorem vt vidit Libyae, connixus in hastam
Ilia cornipedis subrecta cuspide transit,
Collapsoque super nequicquam incumbere coeptat.
Cui Poenus propere collecto corpore, quanquam
Cernuus inflexo sonipes effuderat armo,
Vmbrane Ausoniae rediuiua in bella retractant
Post obitum dextras? nec in ipsa morte quiescunt?
Sic ait, atque aegrum coeptantis attollere corpus
Arduus insurgens totum permiscuit ensem.
Ecce cydonea violatus arundine plantam
Lentulus, effusis campum linquebat habenis,
Cum videt in scopulo rorantem saxa cruore,
Toruoque obtutu labentem in tartara Paulum,
Mens abijt, puduitque fugae, tum visa cremari
Roma viro, tunc ad portas iam stare cruentus
Hannibal, & toti tum primum ante ora fuere
Sorbentes Latium campi, quid deinde relictum est
Crastina cur Tyrios lux non deducat ad vrbem?
Deseris in tantis puppim sic Paule procellis?
Testor caelicolas, inquit, ni damna gubernas
Crudelis belli, viuisque in turbine tanto
Inuitus, plus Paule (dolor verba aspera dictat)
Plus Varrone noces. cape quaeso hunc vnice rerum
Fessarum, cape cornipedem, languentia membra
Ipse leuabo humeris, & dorso tuta locabo.
Haec inter, lacero manantem ex ore cruorem
Eiectans consul, macte o virtute paterna,
Nec vero spes angusta, cum talia restent
Pectora Romuleo regno, calcaribus aufer
Qua vulnus permittit equum atque hinc ocyus vrbis
Claudantur portae, ruet haec ad moenia pestis.
Dic oro, rerum Fabio tardantur habenae,
Nostris pugnauit monitis furor, amplius acta
Quid superest vita, nisi caeca ostendere plebi
Paulum scire mori? ferar an consumptus eidem
Vulneribus quantiue emptum velit Hannibal, vt nos
Vertentes terga aspiciat? nec talia Paulo
Pectora, nec manes tam parua intramus imago.
Ille ego, sed vario quid enim te demoror aeger
Lentule conquestu? perge atque hinc cuspide fessum
Eripe quadrupedem propere. tum Lentulus vrbem
Magna ferens mandata petit. nec Paulus multum
Quod superest de luce sinit, ceu vulnere tigris
Lethifero cedens tandem, proiectaque corpus
Luctatur morti, & languentem pandit hiatum
In vanos morsus, nec sufficientibus ira
Ictibus, extrema lambit venabula lingua.
Iamque coruscantis telum, prensisque ferenti
Gressum exultantem, & securae caedis Ilerthae
Non expectatum surgens defixerat ensem,
Sidoniumque ducem circumspectabat, in illa

Exoptans animam certantem ponere dextra.
Sed vicere virum coeuntibus undique telis
Et Nomas, et Garamas, et Celta, & Maurus, et Astur.
Hic summi Paulo iacet altum pectus, & ingens
Dextra, (quam solis si bella agitanda darentur)
Æquares forsan Fabio, mors additur urbi
Pulchra decus, misitque viri inter sidera nomen.
Postquam spes Italum, mentesque in Consule lapsæ,
Ceu truncus capitis, sæuis exercitus armis
Sternitur, & victrix toto furit Aphrica campo.
Hic Picentum acies, hic Vmber marmus illic
Sicana procumbit pubes, hic Hernica turma.
Passim signa iacent, quæ Samnis belliger, & quæ
Sarrastes populi, Marsæque tulere cohortes:
Transfixos clypeos, galeasque & inutile ferrum
Fractáque consflictu parmarum tegmina, & ora
Cornipedum direpta fero spumantia frena,
Sanguineis tumidis in campos Aufidus undis
Eiectat, redditque furens sua corpora ripis.
Sic Lagæa ratis, vasto velut insula ponto
Conspecta illisa scopulis, ubi inhibiser Eurus
Naufragium spargens operit freta, iámque per undas
Et transtra & mali, lacero que aplustria velo,
Ac miseri fluitant renouentes æquora nautæ.
At Pœnus per longa diem certamina sæuis
Cædibus emensus, postquam eripuere furori
Insignem tenebræ lucem, tum denique martem
Dimisit, tandemque suis in cæde pepercit.
Sed mens inuigilat curis, noctisque quietem
Ferre nequit: stimulat dona inter tanta deorum.
Hortatur nondum portas intrasse Quirini.
Proxima lux placet, hinc strictos ferre ocyus enses.
Dum feruet cruor, & persusa cæde cohortes.
Destinat, ac iam claustra manu, iam mœnia flamma
Occupat, & iungit Tarpeia incendia Cannis.
Quo turbata viri coniux Saturnia cœpto
Iratúmque Iouis, Latiique haud nescia fati,
Incautum ardorem, atque audas ad futile votum
Spes iuuenis frenare parat, ciet inde quietis
Regnantem tenebris Somnum, quo sæpe ministro
Edomita muscis componit lumina fratris.
Atque huic arridens, non te maioribus inquit,
Ausis dive voco, nec posco ut molibus aliis
Des victum mihi Somne Iouem, non mille premendi
Sunt oculi tibi, nec spernens tua numina custos
Inachia multa superandus nocte iuuenca.
Ductori precor immittas noua somnia Pœno,
Ne Romam, & vetitos cupiat nunc visere muros,
Quos intrare dabit nunquam regnator olympi.
Imperium celer exequitur, curuóque volucris
Per tenebras portat medicata papauera cornu.
Ast ubi per tacitum allapsus, tentoria prima
Barcæi petiit iuuenis, quatit inde soporas
Deuexo capiti pennas, oculisque quietem
Irrorat, tangens Lethæa tempora virga.
Exercent rabidam truculenta insomnia mentem.
Iámque videbatur multo sibi milite Tybrim
Cingere, & insultans astare ad mœnia Romæ.
Ipse refulgebat Tarpeia culmine rupis
Elata torquens flagrantia fulmina dextra
Iuppiter, & lati fumabant sulfure campi,
Ac gelidis Anio trepidabat carmius undis,
Et densi ante oculos, iterúmque iterúmque (tremendum)
Vibrabant ignes, tunc vox effusa per auras:
Sat magna ô iuuenis prensa est tibi gloria Cannis.
Siste gradum, neque enim sacris irrumpere muris
Pœne magis dabitur, nostrum quàm scindere cælum.
Attonitum visis, maioráque bella pauentem
Post confecta sopor Iunonia iussa reliquit,
Nec lux terribili purgauit imagine mentem.
Quos inter motus somni, variósque tumultus
Dedita per noctem reliquo cum milite castra
Nuntiat, & prædam pleno trahit agmine Mago.
Huic ductor lætas Tarpeio in vertice mensas
Spondenti, cum quinta diem nox orbe tulisset
Celatis superum monitis, clausóque pauore,
Vulnera & exhaustas sæuo certamine vires,
Ac nimium lætis excusat fidere rebus.
Tum spe deiectus iuuenis, ceu vertere ab ipsis
Terga iuberetur muris, ac signa referre,
Tanta mole (inquit, non Roma (vt credidit) ipsa.
Sed Varro est victus: quonam tam prospera martis
Munera destituis fato? patriamque moraris?
Mecum exultet eques, meo hoc caput, accipe muros
Iliacos, portasque tibi sine marte patentes.
Dumque ea Mago fremit cauto non credita fratri,
Iam Latias sese Canusina in mœnia miles
Colligere & profugos vicino cingere vallo
Cœperat: heu rerum facies inhonora sinistris.
Non aquila, non signa viris, non Consulis altum
Imperium, non subnixa lictore secures,
Trunca, atque ægra metu, ceu magna elisa ruina
Corpora debilibus nituntur sistere membris.
Clamor sæpe repens, & sæpe silentia fixis
In tellurem oculis, nuda plerisque sinistra
Detrito clypeo, desunt pugnacibus enses.
Saucius omnis eques galeis carpsere superbum
Cristarum decus, & damnarunt martis honores.
At multa thorax perfossus cuspide, & hærens
Lorica, interdum maurusia pendet arundo.
Interdum mœsto socios clamore requirunt.
Hic Galba, hic Piso, & lætho non dignus inerti
Curio defletur, grauis illic Scæuola bello:
Hos passim, at Pauli pariter, ceu dira parentis
Fata gemunt, ut vera mali præsentia nunquam
Cessarit canere, & Varronis sistere mentem.
Atque diem hunc quoties nequicquam auerterit urbi,
Atque idem tantus dextra: sed cura futuri
Quos premit, aut fossas instant producere muris,
Aut portarum aditusque (ut rerum est copia) firmant,
Quáque patet campus planus ingressibus hosti,
Ceruorum ambustis imitantur cornua ramis,
Et silua occulitur, cæcum in vestigia telum.
Ecce super clades, & non medicabile vulnus,
Relliquias belli, atque imperdita corpora Pœnis,
Impia formido, ac maior iactabat erinnys.
Trans æquor, tyrios enses, atque arma parabant
Punica, & Hannibalem mutato euadere cælo.
Duxerat exilio collectus marte Metellus,
Sed stirpe haud parui cognominis, in noua bello.

Flecto-

Pectora, degentémque manum, ad deformia agebat
Consulta, atque alio positas spectabat in orbe
Quęis sese occulerent terras, quo nomina nulla
Pœnorum, aut patria penetraret fama relicta.
Quæ postquam accepit flammata Scipio mente,
Quantus Sidonium contra fera prælia miscens
Ductorem steterat in campis: capit ocyus ensem,
Atque ubi turpe malum, Latióque extrema coquebãt
Cœpta viri, ruptis foribus sese arduus infert:
Tum quatiens strictum cum voce ante ora pauentum
Mucronem, Tarpeia pater, qui templa secundum
Incolis à cælo sedem: & Saturnia nondum
Iliacis mutata malis, tuque aspera pectus
Ægide gorgoneos virgo succincta furores,
Indigetésque dei sponte inter numina nostra,
Pérque caput nunc lenius mihi numine patris
Magna iuro iuro, nunquam Launia regna
Linquam nec linqui patiar, dum vita manebit.
Ocyus en testare deos, si mœnia tedio
Flagrabunt Libyco, nullas te ferre Metelle
Ausurum in terras gressus: nec talia sancis,
Quem tremis, & cuius iamiam formidine rumpis,
Hannibal hic armatus adest, moriere, nec ullo
Pœnorum melior pariatur gloria casu.
His excussa incœpta minis, iam iámque ordine iussa
Obstringunt animas patria, dictatáque iurant
Sacramenta deis, & purgant pectora culpa.
Atque ea dum Rutulis turbata mente geruntur,
Lustrabat campos, & læua testis dextra
Facta recensebat pertractans vulnera visu
Hannibal, & magna circumstipante caterua
Dulcia præbebat tristibus spectacula Pœnis,
Quas inter strages confessus pectora telis,
Semineciam extremo vitam exhalabat in auras
Munere dejectus iam Cloelius, oráque nisu
Languida vix ægro, & dubia ceruice leuabat.
Agnouit sonipes, arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens, sterna tellure Vagenum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso.
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutata cadauera cæde
Euolat, ac domini consistit in ora iacentis.
Inde inclinatus collum, submissi.s & armos
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.
Mirabere non illo quisquam felicius acri
Insultaret equo, vel si resupina citato
Proculus dorso ferret cum membra, vel idem
Si nudo staret tergo, cum rapta volucris
Transigeret cursu sonipes certamina campi.
At Libys humanos æquantem pectore sensus
Haud parce miratus equum, quis nam illic sinistra
Depugnet morte iuuenis, nomenque, decusque
Erquirit, iuuenique simul compendia donat.
Hinc Cymæa ad Tyrias namque is sua verterat arma)
Credulus adnexis ipse tum comites ibat ouantis,
Aurunci hunc inquit, ducis, fugit ime origo est
Non indignus tua quondam in regibus ira,
Quæ Libycos regnis frenos, quo[illegible] illas arcu
Roma suis, ac cum iuuenum indignata superbi

Vt sceptra exegit, confestim ingentia bella
Clusina venere domo si Porsena fando
Auditus tibi, si Cocles, si Lydia castra.
Ille ope mœnia. & populo succinctus hetrusco
Certabat priscos per bella reponere reges.
Multa adeo nequicquam ausi pressique tyrannos
Ianiculum incumbens, ubi mox iam pace probata
Compressere odia, & positum iam fœdere bellum,
Obsidibúsque obstricta fides, mansuescere corda
Nescia (proh superi) & nil non immite parata
Gens Italum pro laude pati, hic Clœlia senos
Nondum compleras primæui corporis annos,
Vna puellarum Laurentum, & pignora pacis
Inter virgineas regi transmissa cateruas,
Facta virum silico, rege hac & fœdere, & annis,
Et flumo spreto, mirantem interrita Tybrim
Tranauit, frangens vndam puerilibus vlnis
Cui si mutasset sexum natura, reuerti
Forsan Tyrrhenas tibi non licuisset in oras
Porsena, sed iuuenis (ne sim tibi longior) huic est
Et genus, & clara memorandum à virgine nomen.
Talia dum pandit, a lęua parte sinistra
Per subitum erumpit clamor, permixta ruina,
Inter & arma virum, & lacerata cadauera, Pauli
Eruerant corpus, media de strage iacentum.
Heu qualis erat, quam non similis modo Punica telis
Agmina turbanti, vel cum Teutantia regna
Verteret, & Illyrico sunt addita vincla tyranno.
Puluere canities atro, arentique cruore
Squalebat barba, & perfracti turbine dentes
Muralis saxi, tum toto corpore vulnus.
Quem postquam aspexit geminatus gaudia ductor
Sidonius, fuge Varro inquit, fuge Varro superstes,
Dum tecum Paulus, patribus Fabióque sedenti
Et populo, Consul totas edissere Cannas.
Concedam hanc iterum, si lucis tanta cupido est,
Concedam tibi Varro fugam, at cui sortita, & hoste
Me digna, haud parem cæcineruit corda rigore,
Funere supremo, & tumuli decoretur honore.
Quantus Paule iaces? qui tot mihi millibus vnus
Maior lætitiæ causa es, cum fata vocabunt,
Tale precor nobis saluo Carthagine lethum.
Hæc ait, & socium mandari corpora terræ
Postera cum thalamis aurora rubebit apertis
Imperat, armorumque iubet coniungere aceruos
Arsuros Gradiue tibi, tum munera iussa
Defessi quanquam accelerant, sparsósque propinquos
Congeritur, procerauit lucos, sonat icta bipenni
Frondosis sylua alta iugis, hinc ornus & alta
Populus alba comæ viridis accisa lacertis
Scinditur, hinc ilex proauorum condita seclo,
Deuoluunt quercus, & amantem littora pinum.
At ferale decus, mœstas ad busta cupressos,
Funereas tum deinde pyras certamine texunt,
O pietum infelix, & munus inane peremptis.
Donec anhelantes stagna in Tartessia Phœbus
Mersit equos, fugiénsque polo Titania cæcam
Orbi immigrantem traxit caligine noctem.
Post vbi iusserunt primis phaetontia fiena
Ignibus, atque suis terris redire colores,

Supponunt flammam, & mæsti sua corpora tabo
Hostilis tellure cremant. subit horrida mentem
Formido incerti casus, tacitusque pererrat
Intima corda pauor, si sors ita Martis iniqui
Mox ferat, ac ipsis inimica sede iacendum.
Ast tibi bellipotens, sacrum constructus aceruo
Ingenti mons armorum surgebat ad astra.
Ipse manu celsam pinum, flammáque comantem
Attollens ductor, Gradiuum in vota ciebat,
Primitias pugnæ, & lethi libamina belli
Hannibal Ausonio cremat hæc de nomine victor,
Et tibi Mars genitor votorum haud surde meorum
Arma electa dicat, spirantum turba virorum.
Tum face coniecta populatur feruidus ignis
Flagrantem molem & rupta caligine in auras
Actus apex, claro perfundit lumine campos.
Hinc citus ad tumulum, donatáque funera Paulo
Ibat, & hostilis lethi iactabat honorem,
Sublimem eduxere pyram, mollésque virenti
Stramine composuere toros, superaddita dona
Funereum decus expertis, inuisus & ensis,
Et clypeus terrórque modò, atque insigne superbum,
Tum lateri fasces, captæque in Marte secures.
Non coniux, natiue adérant, non iuncta propinquo
Sanguine turba virûm, aut celsis de more feretris
Præcedens prisca exequias decorabat imago.
Omnibus exequiis nudo, támque Hannibal vnus
Sat decoris laudator erat, fulgentia pingui
Murice suspirans iniicit velamina, & auro
Intextam chlamydem ac supremo affatur honore.
I decus Ausoniæ, quò fas est ire superbas
Virtute & factis animas, tibi gloria letho
Iam parta insigni, nostros fortuna labores
Versat adhuc, casúsque iubet nescire futuros.
Hæc Libys, atque repens crepitantibus undique flammis
Æthereas anima exultans euasit in auras.
Fama dehinc gliscente sono iam sidera adibat,
Iam maria ac terras, primamque intrauerat vrbem.
Diffidunt muris, sociam pauitantibus arcem
Sperauisse fas est, nec enim superesse iuuentam,
Ac stare Ausonium, vacuum sine corpore nomen.
Quódque adeo nondum portis irruperit hostis
Contemptu cessare putant, iam tecta cremari,
Ac delubra rapi, cædésque ante ora nefandas
Natorum, septémque arces fumare videntur.
Lux vna euersas bis centum militat curules,
Ac iuuenum bis tricenis orbata gemebat
Millibus exhaustæ nutantia mœnia Romæ,
Atque ea post Trebiam, post Thusci stagna profundi,
Nec sociûm numero pariter leuiore perempto.
Hæc inter sed enim reliquus pia turba senatus
Munera sortito inuadunt, celer omnia lustrans
Clamitat attonitus Fabius non vlla relicta
Credite cunctandi ratio approperemus, vt hostis
Nequicquam armatos ausis succedere muros.
Dura inter pauidos agitur fortuna sedendo,
Et vlliscunt aduersa metu ite ocyus, arma
Diripite ò pubes templis, vos atria raptim
Nudate, & clypeos in bella refigite captos.
Sat patriæ sumus è numero, si ad prælia noster
Nil minuit pauor: in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues, muros haud fregerit vnquam
Exultare leuis nudato corpore Maurus.
Dum Fabius lapsas acuit formidine mentes,
Varronem aduentare vagus per mœnia rumor
Spargit, & occulto perfundit pectora motu:
Haud secus, ac fracta rector si forte carina
Lectoribus solus vacuus, ex æquore sospes
Adnatet, incerti trepidant, tendantne, negéntne
Iactato dextras, ipsamque odere salutem
Vnius amissa superantis puppe magistri.
Quam restare viro labem, qui accedere portis
Audeat, ac dirum veniat pauitantibus omen.
Hos mulcens questus Fabius, deforme docebat
Cladibus irasci. vulgúmque arcebat ab ira.
Aduersis etenim frangi non esse virorum,
Qui Martem inscribant genti, non posse dolores
Condere, & ex pœna solatia poscere luctus.
Si vero exprobrare sinant, sibi tristius illum
Illuxisse diem, quo castris viderit ire
Varronem, quam quo videat remeare sine armis.
His dictis placata mina & conuersa repente
Pectora, nunc fati miseret, nunc gaudia Pœno
Consulibus reputant cassis erepta duobus.
Ergo omne effundit longo iam se agmine vulgus
Grataturum magnáque actum se credere mente
Testantur, quod spíus auis, sceptrisque superbis
Laomedontiadum non desperauerit vrbi.
Nec minus infelix culpa, grandique pudore
Turbatus Consul, titubantem ad mœnia gressum
Portabat lachrymans: deiectum attollere vultum,
Ac patriam aspicere, & luctus reuocare pigebat.
Quod vero reduci, tum se populúsque patrésque
Offerrent, non grataris, sed poscere natos
Quisque suo, fratrésque simul, miseræque parentes
Ire videbantur, laceranda ad Consulis ora.
Sic igitur muto lictore inuectus in vrbem,
Damnatum superis abnuebatur honorem.
At patres, Fabiúsque simul mœrore remoto,
Præcipitant curas, raptim & delecta iuuenta,
Seruitia armantur, nec claudit castra saluti
Postpositus pudor. infixum est Æneia regna
Parcarum in leges quacunque reducere dextra:
Próque arce, & sceptris, & libertatis honore,
Vel famulas armare manus: primæua suorum
Corpora prætexto spoliant velamine. & armis
Insolitis cingunt, puerilis casside vultus
Clauditur, atque hostis pubescere cæde iubetur.
Iidem obsecrantes, captiuum vulgus vt auro
Pensarent parmo, nec pauca fuere precantum
Millia, mirantis dirarum prodere Pœno.
Cuncta adeo scelera, & noxam superauerat omnem
Armatum potuisse capi. sunt terga dedisse
Damnatis, siculas longe meritare per oras
Impositum, donec Latio decederet hostis.
Hæc tum Roma fuit, post te, cui vertere mores
Si stabat fatis, potius Carthago maneres.

HER.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XI.

¶ Accepta ad Cannas ferali clade cruentas,
Mox sequitur populi defectio fœda Latini
Ad Tyrij tam fausta ducis, memorandáque castra.
At Capua in primis, rebus sufflata secundis
Ausa fuit partem summi sibi poscere iuris.
Et resectu suas Victori pandere portas,
Inuito, & frustra Decio prohibente furorem.
Hic cum inter mensas, Campanáque pocula victor
Desidet, inuisum regem ob truncare parabat
Confidens animi iuuenis, cœptúmque minaci
Ense patrasset opus, ni se tenuisset euntem
Pactulo genitor. dehinc natus Amilcare fratrem
Mittit vt ad patria cupidas hæc nuntiet aures
Pugnatum, & Cannas hostili cæde repletas.

SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER XI.

NVNC age, quos clades insignis Iapyge campo
Verterit ad Libyam populos, Sarranáque castra
Expediam. stat nulla diu mortalibus vsquam
Fortuna titubante fides. adiungere dextras
Certauere palam rumpenti fœdera Pœno,
Heu nimium faciles læsis diffidere rebus.
Sanior ante alios iras seruasse repostas,
Atque odium renouare ferox in tempore Samnis.
Mox leuis & sero pressurus facta pudore
Brutius, ambiguus fallax mox Appulus armis.
Tum gens, Hirpina, vana, indocilisque quietem,
Et rupisse indigna fidem, ceu dira per omnes
Manarent populos fœdi contagia morbi.
Idemque Atella suos, iamque & Calatia abegit,
Fas superante metu, Pœnorum in castra cohortes.
Inde phalanteo leuitas animosa Tarento
Ausonium laxare iugum. patefecit amicas
Alta Croton portas. Apirisque ad barbara iussa
Thespiadum docuit submittere colla nepotes.
Idem etiam Locros habuit furor, ora vadosi
Littoris Argiuos maior qua Græcia muros
Seruat, & Ionio luitur curuata profundo,
Lætas res Libyæ, & fortunam errore secuta
Iuranti pauitans Tyrio sua prœlia Martis.
Iam vero Eridani tumidissimus accola Celtæ
Incubuere malis iterum, veterisque doloris
Tota se socios properarunt iungere mole.
Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
Boiorum fuerit populus, Capuane furorem,
Quem Senonum genti placuisse: & Dardana ab ortu
Mœnia barbarico nondum sociata tyranno,
Quis nam mutato tantum nunc tempore credat?
Luxus, & insanis nutrita ignauia lustris,
Consumptusque pudor peccando, vnisque relictus
Diuitiis probrosus honor, lacerabat hiantem
Desidia populum, ac resolutam legibus vrbem
Insuper exitio truculenta superbia agebat.
Nec vitiis deerant vires, non largior vlli
Ausoniæ populo, sic tum fortuna fouebat
Aurique argentique modus, madefacta veneno
Assyrio, manibus vestis, medióque dierum
Regales epulæ atque ortu conuiuia solis
Deprensa & nulla macula non illita vita.
Tum populo sanis patres, plebésque senatus
Inuidia lacera, & collidens dissona corda
Seditio. sed enim interea temeraria pubes
Delicta augebat, pollutior ipsa senectus.
Nec quos vile genus, despectáque luce origo
Fœdabat, sperare sibi & deposcere primi
Dierant imperio, ac patria pereuntis habenas.
Quin etiam exhilarare viris conuiuia cæde
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira.
Certantum ferro sæpe, & super ipsa cadentum
Pocula respersis non parco sanguine mensis.
Has aditu aggressus, quo verteret acrius ægras
Ad Tyrios mentes, quia nulla sorte daturam
Certus erat Romam. neque enim impetrata volebat
Pactulo (fuit haud obscurum in crimine nomen)
Hortatur summi partem deposcere iuris,
Atque alternatos sociato consule fasces:
Et si partita remant sedisse curulis

Aequatamque decus, geminisque videre secures,
Victorem ante omnes atque ordine stare repulsa.
Ergo electa manus gressu fert dicta citato.
Auctor erat cunctis praecellens Virrius ore,
Sed genus obscurum, nullique furore secundus.
Impia dementis vulgi, et vix tota profudit
Consulta, et tumidis incendit vocibus aures.
Concordi fremitu renuentum effunditur asper
Toto e concilio clamor, tum quisque fatigat
Increpitans, vocumque tremit certamine templum.
Hic Torquatus avum fronte aequavisse severa
Nobilis, heu Capua portantes talia dicta
Romuleis durastis ait, succedere muris?
Ad quos non ausi Carthago atque Hannibal, arma
Post Cannas afferre suas nunquamne per aures
It vestras in Tarpeia cum sede Latini
Orarent paria, haud verbis, haud voce, sed acri
Propulsum dextra, qui tum mandata superbo
Ore asportabat, tanto per limina templi
Turbine praecipitem revoluti corporis actum,
Ut saevo afflictus saxo, spectante piaret,
Tristia dicta Iove, et lueret verba impia letho?
En ego progenies eius qui sede tonantis
Expulit orantem et nuda capitolia Consul
Defendit dextra. rapidum hunc, paremque virorum
Intentantem oculis, procinctaque facta parantem,
Ut vidit maiore adeo crudescere motu,
Excipit his frendens Fabius, proh cuncta pudendi,
Sedes ecce vacat belli viduata procella:
Quem quaeso e vobis huic imposuisse paratis?
Inque locum Pauli quem iam datis? an tua Virri
Prima atque ante alios sors concedente senatu
Tecta est, ac nostris aequat iam purpura Brutis?
I demens, i quo tendis, tibi porrige fasces
Det Carthago suos. medio fervore loquentis
Impatiens ultra gemitu cohibere furorem
Fulminea tonuit exclamat Marcellus ab ira.
Quae tandem et quam lenta tenet patientia mentem
O confuse nimis Gradivi turbine Varro?
Ut perferre queas furibunda insomnia Consul?
Nonne exturbatos iam dudum limine templi
Praecipites agis ad portas? et disjicere cogis
Semiviros, quod sit nostro de more creato
Consulis imperium? non unquam sobria pubes
Et peritura brevi, moneo, ocyus urbe facesse.
Muros ante tuos (ut par est) debita ductor
Arma tuus responsa dabit, consurgere cuncti
Hinc pariter, magnoque viros clamore premebant.
Necnon et foribus propere campana iuventus
Excedit acta gradum, tantaeque dolore repulsae
Concitus Hannibalem volvebat Virrius ore.
Fulvius (huic iam spondebant praesagia mentis
Venturum decus, et Capuae pereuntis imago
Iam tum erat ante oculos) non si Carthaginis, inquit,
Ductorem vestris devinctum colla catenis
Romanam victor agat patriasque intrare Quirine
Sacratas divum sedes, senatus ocyus oro
Quo mens aegra vocat. referunt haec inde citati
Mixta minis, et torvis tristes responsa Senatus.
Tantane omnipotens caligine mersa iacere
Fata placet? veniet quondam felicior aetas,
Cum pia Campano gaudebit consule Roma,
Et per bella diu fasces, perque arma negatos
Ultro ad magnanimos referat secura nepotes.
Poena superborum tamen haec durabit avorum,
Quod non ante suos Capua ad suffragia mittet,
Quam Carthago suos. postquam nunc dicta Senatus,
Nunc fata exposuit, tum vero falsa per artem
Virrius admiscens, cecinit fatale cruentis
Turbatis signum belli, furiata iuventus
Armaque Hannibalemque volens ruit undique vulgus,
Et Poenos in tecta vocant urgentia fatis.
Sidonium iuvenem celebrant, ut vicerit alpes
Herculei socius decoris, divumque propinquas
Transierit cursu rupes, ut caede referta
Clauserit Eridani victor vada, victor ut idem
Lydia Romano turbarit stagna cruore,
Et Trebiae ripas aeterno nomine famae
Tradiderit, Paulumque idem inter praelia et idem
Flaminium proceres rerum demiserit umbris.
His super excisam primoris marte Saguntum,
Et iuga Pyrenes, et Iberum, et sacra parentis,
Iuratumque viro bellum puerilibus annis.
Accumulant, unum ducibus tot caede peremptis,
Tot fusis acie, stare inter praelia victis
At, actum telis superum, quum munere detur
Huic sociare viro dextras, et foedere iungi
Fastus et exanguis populi, vanumque tumorem.
Nominum Capua et dominatum perferat urbis,
Ceu famulis fasces, aequataque iura negantis.
Prorsus enim tanto potiorem nomine habendum
Varronem, ut fingat Consul fulgentior ostro.
Talia iactantes iam lectam sorte parabant
Mittere, quae Tyrios adiungat foedere pubem.
Sed non invictum ponebat pectore robur
Tum solum Decius Capuae decus, isque receptus
In medios coetus, neque enim differre dabatur,
Ius ait, cives violanda an iura parentum,
Damnatumque caput temerati foederis aris
Iungitis hospitio? quae tanta oblivio recti?
Magnum utique, in magnis rebus populisque virisque
Adversis, servare fidem. nunc tempus inire
Praelia pro Rutulis, nunc signa aciemque movere,
Dum trepidae res, et medicinam vulnera poscunt.
Is locus officio, cum cessant prospera, cumque
Orta ad opem fortuna vocat. nam laeta fovere
Haudquaquam magni est animi decoris, age adeste.
Non dis animas similes, et pectora magnis
Nunquam angusta malis (capiunt mihi credite) Cannae,
Et Trasimena vada, et Pauli memorabile letum.
Hi sunt qui vestris infixum moenibus hostem
Deiecere manu, et Capuam eripuere superbis
Samnitum iussis, hi sunt quibus ante dedere
Terrore expulso, Sidicinaque bella removerunt,
Quos fugitis socios odiis: quosve additis? ille
Dardanius cui sacra pater, cui nomina liquit
A Iove ducta Capys, magno cognatus Iulo:
Ille ego semihominesque inter Nasamonas, et inter
Saevum, atque aequatum victum Garamantica ferarum,
Marmarico ponam tentoria mixtus amictu:

Ducto

Ductorémque feram, cui nunc pro fœdere, próque
Iustitia est ensis, solaque è sanguine laudes?
Non ita, non Decio permixtum fásque nefásque
Hæc vt velle queat, nullo vos inuida tanto
Armauit natura bono, quam ianua mortis
(Quod patet) è vita non æqua, exire potestas.
Hæc vana auersas Decius iactauit ad aures.
Ast delecta manus iungebat fœdera Pœno.
Iámque aderat præmissa duci turbante tumultu
Autololes numerosa cohors, ipse agmine magno
Festinata citus per campos signa mouebat.
Et Decius, nunc hora viri, nunc tempus, adeste
Dum Capua dignum, dum me duce dextera vindex
Molitur facinus, procumbat barbara pubes,
Pro se quisque alacres rapite hoc decus, ipsi adire
Si paras, obstructas præbete cadauere portas,
Et ferro purgate nefas: hic denique solus
Eluerit sanguis maculatas crimine mentes.
Dúmque ea nequicquam, non vllis læta profatur
Audita asperitate viri, cœptóque feroci,
Multa fatis gerens ira præcordia Pœnus
Astabat muris, properéque accersere lectos
Immitem castris Decium iubet: horrida virtus,
Armatúmque fide pectus rectique cupido
Et maior Capua mens, imperterrita mole
Inuicta stabat, toruóque minantia vultu
Iussa ducis, verbísque etiam incessebat amaris.
Quem Libyæ rector tot signa tot arma ferentis
Spernentem increpitans, magno clamore profatur:
Post Paulum post Flaminium componimur, heu heu
Vecordi Decio mecum certasse volenti
In decus & famam lethi, rapite, inde citati
Signa duces, pateátque mihi Campana vetante
Vrbs Decio, explorare libet noua bella mouentem
Cui patuere Alpes, saxa impellentia cælum,
Atque vni calcata deo, suffuderat ora
Sanguis, & à toruo surgebant lumine flammæ.
Tum rictu spumas, & anheli faucibus acta
Versabant penitus dirum suis ira murmur.
Sic vrbem ingreditur tanto comitante senatu,
Et vulgo ad spectanda ducis simul ora ruente
Effundit cunctam rabiem irarúmque procellas.
Necnon & Decio præuisa pericula mentem
Flammarant, tempúsque adeo cernebat adesse,
Quo laudes ducis inuicti superaret inermis.
Non illum fuga, non clausi occuluere penates,
Sed liber, velut is nullus penetrasset in vrbem
Hannibal, intrepido seruauerat otia vultu.
Cum iuuenem sæuis horrendum comitibus armis
Inuadit globus & peditum sublime sedentis
Ductoris sistit: tonat inde ferox his alto
Incessens victor dictis, solúsne ruentem
Fulcire, ac reuocare paras a funere Romam?
O demens, en qui diuum mihi munera tanta
Eripiat. Decio prorsus seruabar inerti
Vincendus. Decio imbelli, cui fœmina nulla
Orta in Agenoreis nostra Carthagine oris
Cesserit: dux agedum (nam cur indigna feramus?)
Magnanimo miles nectas innecte catenas.
Dixerat, & nondum finem conuitia norant

Quum fera gens Decij constanti pectore corpus
Inuadit, vincitque manus post terga catenis.
Illatus velut armentis super ardua colla
Cum sese imposuit, victórque immane sub ira
Infremuit leo, & immersis grauis vnguibus hæsit
Mandit anhelantem pendens ceruice iuuencum.
At Decius dum vincla ligant, necte ocyus, inquit.
Nam sic Hannibalem decet intrauisse catenas
Fœderis infausti pretium, sic victima prorsus
Digna cadat Decius, nec enim te sanguine lætum
Humano, sit fas cæsis placasse iuuencis.
En dextra, en fœdus, nondum tibi curia nec dum
Templorum iuranti postes, iam panditur acri
Imperio carcer, perge ac primordia tanta
Accumula paribus factis, mihi fama sub vmbris
Te feret oppressum Capua cecidisse ruentem.
Nec plura effari concessum, obnubitur atra
Veste caput, trahitúrque ferox ante ora suorum.
Exin victor ouans sedato pectore tandem
Spectandis vrbis tectis templísque serenos
Lætus circumfert oculos & singula discit
Quis muris sator & pubes sit quanta sub armis,
Quótque auri pateant belo argentíque talenta,
Nunc quales frenata acies, nunc deinde pedestris
Copia quanta viris, monstrant Capitolia celsa.
Stellatésque docent campos, cereremque benignam.
Iámque diem ad metas defessis Phœbus olympo
Impellebat equis, fuscabat & Hesperus vmbra
Paulatim infusa, properantem ad littora currum.
Instituunt de more epulas festámque per vrbem
Regifice extructis celebrant conuiuia mensis.
Ipse deum cultu & sacro dignatus honore,
Præcipuis, multóque procul splendentibus ostro
Accipitur sublime toris: non vna ministri
Turba gregis: posuisse dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre.
Nec non & certis struitur penus, aspera mensa
Pondera cælati fulgent antiquitus auri.
Eripiunt flammæ noctem, strepitúque mouentum
Murmurat alta domus. stupet inconsuetus opimæ
Sidonius mensæ miles, faciémque superbi
Ignotam luxus, oculis mirantibus haurit.
Vescitur ipse silens, & tantos damnat honores
Esse epulis, fastúsque coli tanto agmine mensas.
At quum pulsa fames, & Bacchi munera diuum
Laxarunt mentem, cum fronti reddita demum
Lætitia, & posita grauiores pectore curæ,
Personat Euboica Teuthras testudine Cymes
Incola & obtusas immiti murmure sæua
Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
Iámque Iouem, & lætos per furta canebat amores
Electræque toros Atlantidos, vnde creatus
Proles digna deûm tum Dardanus, isque tonanti
Vt det Erichthonium magna de stirpe nepotem.
Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
Assaracus, nullóque minor famáve manuve,
Tum Capys vt primus dederit sua nomina muris.
Concelebrant plausu pariter Sidonia pubes,
Campanæque manus, ante omnes ductor honori
Nominis augusto libat carchesia ritu,

Cætera quem sequitur, bacchique ex more liquorem
Irrorat mensis turba, ardescitque Lyæo.
Interea Tyrio resoluta in gaudia cœtu
Conuerso (neque enim iuuenis non digne sileri
Transmittam tua cœpta libens, famámque negabo
Quanquam imperfectis, magnæ tamen indolis ausis)
Mens vna inuiolata mero, nullisque venenis
Potando exarmata, decus pugnamque necemque
Sidoniam tacito voluebat pectore molem.
Quóque esset miranda magis tam sacra libido,
Pacuuio genitus patrias damnauerat artes.
Is varijs oneratum epulis, atque atria tarde
Linquentem gressu comitatus pone parentem,
Postquam posse datum meditata aperire, nouósque
Pandere conatus, & liber parte relicta
Tectorum à tergo patuit locus, accipe digna
Et Capua, & nobis, inquit, coniuncta, (togáque
Armatum amota nudat latus) hoc ego bellum
Conficere ense paro, atque auulsum ferre tonanti
Rectoris Libyci victor caput. hic erit ille
Qui polluta doli iam fœdera sanciet ensis.
Si perferre nequit spectacula tanta senectus,
Et tremis incepto lasso maioribus æuo,
Et tu securis concede penatibus, & me
Linque meæ menti: summum tu credis, & æquas
Hannibalem superis, ô quantum nomine maior
Iam Pœno tibi natus erit: vibrabat ab ore
Ignis atrox, animisque viri iam bella gerebat.
Cum senior tanti pondus conaminis ægra
Iam dudum vix aure ferens, tremebundus ibidem
Sternitur, & pedibus crebro pauida oscula figens
Per si quid superest vitæ, per iura parentis
Pérque tuam nostra potiorem nate salutem
Absiste inceptis oro, ne sanguine cernam
Polluta hospitia, ac tabo repleta cruento
Pocula, & euersas pugnæ certamine mensas.
Tune illum, quem non acies, neque mœnia, & vrbes
Ferre valent, cum frons propior, luménque coruscum
Igne micat, tune illa viri quæ vertice fundit
Fulmina perferre? & si viso interferis ensem,
Diram, quæ vertit per campos agmina, vocem?
Fallit te, mensas inter quod credis inermem.
Tot bellis quæsita viro, tot cædibus armat
Maiestas æterna ducem, si admoueris ora
Cannas, & Trebiam ante oculos, Thrasimenáq; busta,
Et Pauli stare ingentem miraberis vmbram.
Quid tanto in casu, comitum iuxtáque iacentum
Torpebunt dextræ? parce oro, & desine velle
Cui nequeas victor superesse, & tristia vincla
Et Decium non credis componere mentem?
Talia commemorans, famæ maioris amore
Flagrantem vt vidit iuuenem, surdúmque timori
Nil vltra posco, refer in conuiuia gressum
Approperemus ait, non iam tibi pectora pubis
Sidoniæ fodienda manu tutantia regem.
Hoc iugulo dextram explora, námque hoc tibi ferrum
(Si Pœnum inuasisse paras) per viscera lenta
Nostra est ducendum, tardam ne sperne senectam,
Opponam membra, atque ensem extorquere negatum
Morte mea cupiam. lacrymæ tunc ore profusæ,
Et magna superum cura seruatus in arma
Scipiadæ Pœnus, nec tantum fata dederunt
Externa peragi dextra, pulcherrimus iræ,
Et dignus fieri compos memorabilis ausi,
Amisit quantam posito conamine laudem,
Cui tantum est voluisse decus. tum reddere sese
Festinant epulis, & tristia fronte serenant,
Donec læta virum soluit conuiuia somnus.
Postera lux Phaëtontis equos proferre parabat
Iam rapidos, omni curru splendente sub vndis.
Et iuuenis magno generatus Amilcare, duras
Iam dudum exercet curas. Carthaginis arces
Ire ferox Mago, & patribus portare iubetur
Nuntia facta ducis, præda & captiua leguntur
Corpora, direptæque viris sub Marte cruento
Exuuiæ, fausti superis libamina belli.
Altera curarum Libycis dimittitur oris
Heu Decius, reduci lentas seruatus ad iras,
Ni pœnæ iuuenem indignæ miseratus ab alto
Iuppiter, antiquam Batti vertisset ad vrbem.
Hic Pellæa virum Ptolemæi sceptra, vehentum
Et puerum munus, resolutáque vincula collo,
Atque eadem vitæ custos, mox deinde quieto
Accepit tellus ossa inuiolata sepulchro.
Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus
Pœnorum mentes cæco per læta premendi
Exitio, & luxu corda importuna domandi.
Spargere tela manu passim fallentia natis
Imperat, & tacitas in pectora mittere flammas.
Tum pueris dulce arridens: en improba Iuno,
Et nos (nec mirum, quid enim sumus?) acta secundis
Despectat, valet illa manu, valet illa lacertis.
Paruula nos arcu puerili spicula sensim
Fundimus, & nullus nostro de vulnere sanguis.
Verum agite o mea turba precor, nunc tempus, adeste
Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu, multóque mero, somnóque virorum
Profliganda acies, quam non perfregerit ensis,
Non ignes, non ensem Gradiuus habebit.
Combibat illapsos ductor per viscera luxus,
Nec pudeat picto fultum iacuisse cubili,
Nec crinem Assyrio perfundere pinguis amomo.
Ille sub hiberno somnos educere cælo
Iactator, tecti nulli committere noctes,
Ac ponat ritus vescendi sæpe citato
Dum residet sub casside equo, discatque Lyæo
Indulgens donare diem, tum deinde madentis
Post epulas iuuet grata chelys, segnisque soporas
Aut nostro vigiles ducat sub numine noctes.
Hæc postquam Venus, applaudit lasciuus, & alto
Mittit se cælo niueis exercitus alis.
Sentit flammiferas pubes Maurusia pennas,
Et pariter fusis tepuerunt pectora telis,
Bacchi dona volunt, epulasque, & carmina rursus
Pieria liquefacta lyra, non acer aperto
Desudat campo sonipes, non vlla per auras
Lancea nudatos exercet torta lacertos.
Mollitæ flammis lymphæ languentia somno
Membra fouent, miserisque bonis perit horrida virtus.
Ipse etiam afflatus fallente Cupidine ductor

Instaurat

Instaurat mensas dapibus, repetitque volentum
Hospitia, & patrias paulatim decolor artes
Exuit, occulta mentem vitiante sagitta.
Altera iam patria, atque æquo sub nomine vocatur,
Altera Carthago Capua, intactumque secunda
Fortuna ingenium vitia ad latrantia quassant.
Nec luxus ullus, mersaque libidine vitæ
Campanis modus: accumulant, variasque per artes
Scenarum, certant epulas distinguere ludo,
Vt strepit assidue Phrygiam ad Nilotica loton
Memphis Amyclæo passim lasciua Canopo.
Imprimis dulcem, Pœno lætante, per aures
Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine cantum.
Isque ubi mirantem resonantia pollice fila
Ductorem vidit Libyæ, canere inde superbas
Aoniæ laudes sensim testudinis orsus,
Concordem cithara mouit per carmina linguam;
Vincere linquentes vitam quæ possit olores.
Atque hæc è multis carpsit mollissima mensæ
Facta antiqua virûm, placidas quæ mulceat aures.
Argolicis quondam populis (mirabile dictu)
Exaudita chelys, lapidem testudine prompta
Ducere, & in muros posuisse volantia saxa.
Hæc Amphioneo vallauit pectine Thebas,
Ac silice aggestibus per se scandente vocatis,
Iussit in immensum cantatas surgere turres.
Altera turbatum plectro moderata profundum,
Et tenuit phocas, & in omni Prothea forma
Traxit, & æquoreo portauit Ariona dorso.
Nam quæ Peliaca frenabat rupe canendo
Heroum mentes, & magni pectora Achillis,
Centauro dilecta chelys, compesceret iras
Percussa fide, vel pelagi, vel tristis auerni.
Namque chaos, cæcam quondam sine sidere molem,
Non surgente die, ac mundum sine luce canebat,
Tum Deus ut liquidis discussit stagna profundi,
Telluriśque globum media compage ligasset:
Vt celsum superis habitare dedisset olympum,
Castaque Saturni monstrabat secula patris.
Sed quos pulsabat, Rhipæum ad Strymona, nerui
Auditus superis, auditus manibus Orpheus,
Emerito fulgent clara inter sidera plectro.
Hunc etiam mater, tota comitante sororum
Aonidum turba, mater mirata canentem,
Non illo Pangæa iuga, aut Mauortius Hæmus,
Non illo modulante sonos stetit ultima Thrace,
Cum syluis venère feræ, cum montibus amnes.
Immemor & dulcis nidi, positoque volatu
Non mota volucris captiua pependit in aura.
Quin etiam Pagasæa ratis, cum cærula nondum
Cognita terrigenis, pontoque intrare negaret,
Ad puppim sacra cithara eliciente carinæ
Adduxit hunc cantu venit mare, pallida regna
Bistonius vates, flammisque Acheronta sonantem
Placauit plectro, & fixit reuolubile saxum.
O diræ Ciconum matres Geticique furores,
Et damnata deis Rhodope, tulit ora reuulsa
In pontum, ripis utrinque sequentibus Hebrus.
Tum quoque cum rapidis caput à ceruice recisum
Portarent fluctus, iubato concinere per vndas
Ad murmur cete toto exultantia ponto.
Sic tum pierius, bellis durata virorum
Pectora, castalio frangebat carmine Teuthras.
Interea placida attulerant iam flamina terris
Magonem Libyes, lauro redimita subibat
Optatos puppis portus, pelagoque micabant
Captiua arma procul celsa fulgentia prora.
At patulo surgens iam dudum & æquore late
Nauticus implebat resonantia littora clamor,
Et simul adductis percussa ad pectora tonsis,
Centeno fractus spumabat verbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia vulgus
Procurrit fluctus, elataque turba fauore
Certatim ingenti celebrant noua gaudia plausu.
Æquatur rector diuis, illum undique matres,
Illum turba minor, monitis laudare nepotes,
Et senior manus, & iuxta populusque, patresque,
Mactatis superûm dignantur honore iuuencis.
Sic patriam Mago, & portas ingressus ouantes
Fraterna laude, famam tulit inde senatus,
Et multo patrum stipatur curia cœtu.
Tum diuos veneratus, auum de more vetusto,
Martem agit egregium, & fractas queis Itala tellus
Nitebatur opes, pars ipse haud parua laborum
Nuntio, pugnatum superis in vota secundis.
Est locus Ætoli signat quem gloria regis,
Possessas quondam prisca inter secula Dauno,
Mœnibus his rapido circundat gurgite campos
Aufidus, & stagnis intercipit arua refusis,
Mox fluctus ferit Adriacos, magnoque fragore
Cedentem impellit retrorsum in æquora pontum.
Hic Varro, & magnum Latia inter nomina Paulus
Nomen, queis rerum ducibus permissa potestas,
Vix dum depulsa nigræ caligine noctis
Inuadunt campum, & late fulgentibus armis
Accendunt ultro lucem surgentis Eoi.
Nos contrà (nam germanum furor acer agebat
Optata pugnæ) castris cita signa mouemus.
Intremuit tellus, & pulsus imagine olympus.
Hic fluuium, & campos abscondit strage virorum
Ductor, quo nunquam maiorem ad bella tulerunt
Rectorem terræ. vidi quum turbine sæuo
Ausonia & sonitu bellantis fusa per agros
Vnis terga daret, vidi quum Varro citato
Auferretur equo, proiectis degener armis.
Quin & magnanimum perfosso corpore telis
Stare super socium, vidi te Paule cadentem.
Ægatis illæ & seruilia fœdera, larga
Vitus cæde dies, non plus optasse liceret,
Quantum concessit dexter Deus, altera iam lux
Si redeat, populis certe sis omnibus vna
Tum Carthago caput, terrasque colere per omnes.
Testes hi strages, quos signum illustre superbis
Mos læua gestare viris, tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro,
Datque fidem verbis haud paruo insignis aceruo.
Hinc iterum repetens, restat nunc sentit ut omnis
Vertenda, atque æquanda solo iam subruta Roma.
Addite iam nunc, ait, vires resouete tot haustas
Casibus, & pateant non parca æraria dextris,

Quas emimus bellis. desit iam belua tristis
Ausoniis terror, necnon alimenta fatigant.
Atque ea dum memorat torvo conversus in ora
Hannonis vultu, quem gliscens gloria pravum
Ductoris studio iam dudum agitabat acerbo.
Iamque tibi dextras, inexpletáque nostra probamus,
Iam fas Dardanio me non servire colono.
Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra veneno
Invidiae, nigróque undantia pectora felle
Tandem tot titulis, tótque exornata tropheis
Infelix muta, dextra haec, en dextera, quam tu
Aeneadis lacerare dabas & littora, & amnes
Et stagna, & latos implevit sanguine campos.
Haec Mago, atq. animos favor haud obscurus habebat.
Cui simul invidia atque ira stimulantibus Hanno:
Talia vesani iuvenis convitia miror
Haud equidem, tumet ingenio, fraternáque corda
Non tarde agnoscas, & virus futile linguae.
Qui ne mutuum vanis absistere credas,
Nunc pacem orandam, nunc improba foedere rupto
Arma reponenda, & bellum exitiale cavendum
Author ego, atque adeo vesani perpendite quaeso
Quid ferat, haud aliud nobis censere relictum est.
Tela, viros, aurum, classis alimenta precatur,
Belligerámque feram: victus non plura dedissem.
Sanguine Dardanio Rutulos saturavimus agros,
Et iacet in campis Latium. deponere curas
Tandem ergo bone da victor. liceátque sedere
In patria, liceat non exhaurire rapacis
Impensis belli vacuatos saepe penates.
Nunc en, nunc inquam (falsa ut praesagia nostra
Sint oro, ménsque augurio ludatur inani)
Haud procul est funesta dies, atrocia noui
Corda, ac prospicio natas è cladibus iras.
Vos ego vos metuo Cannae. submittite signa,
Atque adeo temtate, agedum, & deposcite pacem.
Non dabitur. parat ille dolor (mihi credite) maius
Exitium accepto, citiúsque haec foedera victor
Quàm victus dabit, atque adeo qui tanta superbo
Facta sonas ore, & spumanti turbine perstas
Ignorantum aures, dic en germanus in armis
Ille tuus par Gradivo per secula tellus
Cui similem nunquam ductorem in bella creavit,
Moenia romulea cur nondum viderit urbis?
Scilicet à gremio matrum rapiamus in hostem
Nondum portandis habiles gravioribus armis.
Aeratas iussu texamus mille carinas,
Atque omnis Libyae quaeratur belua terris,
Ut longa imperia, atque armatus proroget annos
Hannibal, & regnum trahat usque in tempora fati.
Vos vero (neque enim occulto circundamur astu)
Ne dulces spoliate domos, castrisque potentum
Atque opibus sancite modum. pax optima rerum,
Quas homini novisse datum est, pax una triumphis
Innumeris potior, pax custodire salutem
Et cives aequare potens, revocetur in arces
Tandem Sidonias, & fama fugetur ab urbe
Perfidiae Phoenissa tuae: si tanta libido
Armorum tenet, atque enses non reddere perstas
Poscenti patriae, nil suppeditare furori
Hortor, & haec fratri Magonem dicta referre.
Plura adnectentem (neque enim satiaverat iras
Dicendo) clamor turbat diversa volentum.
Si Libyae decus, haud ulli superabilis armis
Hannibal est ira tibi, destituemus ad ipsas
Victorem incassúmne opum adiumenta feremus?
Invidia vivus sceptra ut iam parta retardet?
Inde alacres tribuunt quae belli posceret usus:
Absentique suum iactant sub teste favorem.
Mox eadem terris placitum traducere Iberis,
Dum melius obtrectat factis immortalibus livor,
Nec sinit adultas ductoris crescere laudes.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XII.

¶ Iam Zephyro in terras flatu redeunte tepenti,
Hostis Parthenopes ad muros agmina ducit.
Irritus hinc coeptis Cumas petit. inde profectus
Marte Dicarchaeam parat exagitare iuventam.
Hinc movet ad trepidam belli molimina Nolam:
Marcello sed tum fractus, pulsúsque recessit.
Strenuus & Sardos tutatur ab hoste libysso
Torquatus: miseras ardens incendit Acerras
Hannibal: inde tuos peritura Petilia muros.
Et dempta madidum luxu caput arce Tarentum.
Necnon & Capuam, totis iam viribus urget
Dardanius obsessam: quam cum recreare soluta
Obsidione nequit, Romam ruit acer ad altam
Hostis, ut armorum facto premat orbe vicissim.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER XII.

IAm terra glaciale caput, fœcundáque nimbis
Tempora, & austrifero nebulosam vertice frontem,
Immitis condebat hyems, blandísque salubre
Ver Zephyris, tepido mulcebat rura sereno.
Prorumpit Capua Pœnus, vicináque late
Præmisso terrore quatit. ceu condita bruma
Dum Rhiphæa rigent Aquilonis flamina, tandem
Euoluit serpens arcano membra cubili,
Et splendente die nouus emicat, atque coruscum
Fert caput, & saniem sublatis faucibus efflat.
At Libyes ducis vt fulserunt signa per agros,
Desolata metu cuncta, & suadente pauore
Vallo se clausere simul, trepidísque salutis
Expectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
Sed non ille vigor, qui ruptis alpibus arma
Intulerat, dederátque vias, Trebiáque potitus,
Mæonios Italo scelerauit sanguine fluctus.
Tunc inerat, mollis luxu madefacta, meróque
Illecebris somni, torpentia membra fluebant,
Queis gelidæ suetum noctes sub dio aggrauatis
Sub Ioue non æquo trahere, & tentoria sæpe
Spernere, vbi hyberna ruerent cum grandine nimbi,
Ac ne nocte quidem clypei, ensísve repositi,
Non pharetra, aut iaculis, & pro membris arma fuere,
Tunc graue cassis onus, maioráque pondera visa
Parmarum, ac nullis fusæ stridoribus hastæ.
Prima instaurantem sensit certamina, mitis
Parthenope, non dites opum, non spreta vigoris:
Sed portus traxere ducem, secura volentem
Aequora, quæ peteret veniens Carthagine puppis.
Nam molles vrbi ritus, atque hospita Musis
Otia, & exemptum curis grauioribus æuum,
Sirenum dedit vna suum & memorabile nomen
Parthenope muris Acheloias, æquore cuius
Regnauere diu cantus, cum dulce per vndas
Exitium miseris caneret non prospera nautis.
Hæc pone aggressus (nam frontem clauserat æquor)
Mœnia, non vllas valuit perfringere Pœnus
Tota mole vias, frustráque inglorius ausi,
Pulsauit quatiens obstructas ariete portas.
Stabat Cannarum grata ad munimina victor
Nequicquam, & cauta mentis consulta probabat
Euentu, qui post Dauni stagnantia regna
Sanguine Tarpeias ire abstinuisset ad arces.
En quis nos segnes, & nescire addere cursum
Fatis iactabis quod vobis scandere nuper
Non acie ex ipsa concessum mœnia Romæ,
Intrate, atque epulas promissas sede tonantis
His quæ grata manus defendit, reddite tectis.
Talia iactabat famæque pudore futuræ
Irritus, incepta primus si absisteret vrbe
Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enses.
Sed subita muris flamma, totóque fluebant
Aggeris anfractu tela improuisa per auras.
Haud secus, ac pulsus saxis quos vertice sæuus
Ales fulua Iouis, tacito si ad culmina nisu
Euasit serpens, terrétque propinquus hiatu,
Illa hostem rostro, atque assuetis fulmina ferre
Vnguibus incessens, nidi circumuolat orbem.
Tandem ad vicinos Cumarum vertere portus
Defessum subigit, variòque lacessere motu
Fortunam, & fama turbando obstare sinistra.
Sed custos vrbi Gracchus tutela, vel ipsis
Certior arcebat muris, iterúmque sedere
Portis, atque aditus iterum sperare vetabat.
Lustrat inops animi, rimatur & omnia circum
Arte vectus equo, rursúsque hortatibus insit
Laudum agitare suos. pro dij, quis terminus inquit
Ante vrbes standi Graias, oblite tuorum
Factorum miles quis erit modus? Alpibus astas
Nimirum maior moles, & scandere cælum
Pulsantes iubeo scopulis: quanquam altera detur
Si similis tellus, aliæque repente sub astra
Exurgant rupes, non ibitis arduus arma
Me ducente feres? tenet heu Cumanus hiantem
Agger adhuc, muríque tenet, Gracchúmque moueri
Non ausum portis paruo in discrimine cerno.
An vobis gentes, quæcunque labore parastis
Casu gesta putent? vos per Tyrrhena sauciatum
Stagna deum, per ego & Trebiam, cineresque Sagunthi
Obtestor, dignos iam vosmet reddite vestra
Quam trahitis fama, & reuocate in pectore Cannas.
Sic ductor fessos luxu, attritósque secundis
Erigere, & verbis tentabat sistere mentem.
Atque hic perlustrans aditus fulgentia cernit
Arcis templa iugo, quorum tum Virrius alta
Immitis ductor Capuæ primordia pandit.
Non est hoc, inquit, nostri quod iussimus æui,
Maiores fecere manus, cum regna teneret
Dictæi regis, (sic fama est) linquere terras
Dædalus inuenit: nec tota signa sequenti
Orbe dare, æthereas aliena tollere in auras
Ausus se penna, atque hominis monstrare volatus.
Suspensum hic librans media inter nubila corpus
Enauit, superísque nouus conterruit ales.
Natum etiam docuit falsa sub imagine plumæ
Attentare vias volucrum: lapsúmque solutis
Pennarum remis, & non fraudibus alis
Turbida plaudentem vidit freta: dumque dolori
Indulget subito, motis ad pectora palmis.
Nescius heu planctu duxit moderante volatus.
Hic pro nubinago gratus pia templa meatu
Instituit Phœbo, atque audaces exuit alas.
Virrius hæc sed enim ductor numerabat inertes
Atque alios sine Marte dies, ac stare pudebat.
Ingemit aduersis rebus, spectánsque irrita tecta
Vrbis Dicarchææ patuis exaltare dolorem
Hic quoque nunc pelagus, nunc muri saxea moles
Officit audenti, despectúmque labores.
Dumque terit socios dura atque obsessa viarum
Rumpere nitentes ientus labor, ipse propinqua
Stagnorum terraque simul mirabilia lustrat.
Primores adsunt Capuæ, docet ille repentes

Vnde ferunt nomen Baiæ, comitémque dedisse
Dulichiæ puppis stagno sua nomina monstrat.
Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam
Cocyti memorat, mediòque in gurgite ponti
Herculeum commendat iter, qua dispulit æquor
Amphitryoniades armenti victor Iberi.
Hic olim populis dictum Styga nomine verso
Stagna inter celebrem nunc mitia monstrat Auernum,
Tum tristi nemore atque vmbris nigrantibus horrens,
Et formidatus volucri, lethale vomebat
Suffuso virus cælo, Stygiáque per vrbes
Religione sacer, sæuum retinebat honorem.
Hinc vicina palus, fama est, Acherontis ad vndas
Pandere iter, cæcas stagnante voragine fauces
Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus,
Interdúmque nouo perturbat lumine manes.
Ac iuxta caligante situ, longúmque per æuum
Infernis pressas nebulis, pallente sub vmbra
Cymmerias iacuisse domos, noctémque profundam
Tartareæ narrant vrbis: tum sulfure & igni
Semper anhelantes, coctóque bitumine campos
Ostentant, tellus atro exundante vapore
Suspirans, vstisque diu calefacta medullis
Aestuat, & Stygios exhalat in aera flatus.
Parturit, & tremulis metuendum exsibilat antris.
Interdúmque cauas luctatus rumpere sedes,
Aut exire foras, sonitu lugubre minaci
Mulciber immugit, lacerat.ique viscera terræ
Mandit, & exesos labefactat murmure montes.
Tradunt Herculea prostratos mole gigantes
Tellurem iniectam quatere, & spiramine anhelo
Torreri late campos, quotiésque minatur
Rumpere compagem impositam, expallescere cælum.
Apparet Prochyte sæuum sortita Mimanta.
Apparet procul Inarime, quæ turbine nigro
Fumantem premit Iapetum, flammásque rebelli
Ore eiectantem, & siquando euadere detur
Bella Ioui rursus superísque iterare volentem.
Monstrantur Veseua iuga, atque in vertice summo
Depasti flammis scopuli, fractíque ruina
Mons circum atque Aetnæ fatis certantia saxa.
Necnon Misenum seruantem Idæa sepulchro
Nomina, & Herculeos videt ipso in littore Baulos.
Miratur pelagíque minas, terræque labores.
Quæ postquam perfecta viro, regressus ad altos
Inde Pherecyadum muros, frondentia late
Palmite deuastat Nysæa cacumina Gauri.
Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.
Campo Nola sedet, crebris circumdata in orbem
Turribus, & celso facilem tutatur adiri
Planiciem vallo: sed quæ non turribus arma
Defendenda diu, verum vltro mœnia dextra
Protegeret, Marcellus opem auxiliúmque ferebat.
Atque vbi Agenoream procul aduentare per æquor,
Et ferre ad muros nubem videt, arma, cruentus
Hostis adest, rapite arma viri, clamatque, caput pr~
Circumstant rapidi iuuenes, aptántque prementes
Sanguineas de more iubas, sonat unde citato
Agmina disponens passim, tu læua ac dextra,
Seruabis portæ Nero, in conserte cohortes

Ad læuam patrias, & Larinatia signa,
Clarum Volscorum Tulli decus: ast vbi iusso
Per tacitum ruptus, subita vi, fundite portis
Telorum in campos nimbum, ferar ipse reuulsa
In medios, equitúmque traham certamina porta.
Dúmque ea Marcellus, iam claustra euellere Pœni
Et scalis spretos tentabant rumpere muros:
Insonuere tubæ passim, clamórque virorum,
Tinnitúsque simul litui, raucóque tumultu
Cornua, & in membris concussa furentibus arma.
Fertur acerba lues disiectis incita telis,
Effusæque ruunt inopino turbine turmæ,
Impetus vt fractis exundat molibus amnis,
Propulsum vt Borea scopulis impingitur æquor,
Vt rapti terras inuadunt carcere venti.
Nec terrente Libys visu armorúmque virúmque
Detectum sperare valet, dux Dardanus instat
Attonito progressus equo, tergísque ruentum
Incumbens hasta, socios nunc voce fatigat.
Perge age fer gressus, dexter deus, horáque nostra est.
Hæc iter in muros Capuæ: nunc rursus in hostem
Conuersus, sta, quo raperis? non terga tuorum,
Te ductor Libyæ increpito, stat campus, & arma,
Et Mars in manibus, dimisso à cæde cohortes.
Spectemur soli, Marcellus prælia posco.
Sic rector Latius iuuenisque inuadere pugnam
Barcæo suadebat honor, pretiúmque pericli.
Sed non hæc placido cernebat pectore Iuno,
Cœptóque auertit suprema in fata ruentem.
Sistere perculsos ille, & reuocare laborat.
Talésne è gremio Capuæ, tectísque sinistris
Egredimur? state ò miseri, queis gloria summa
Dedecoris est nil vos hodie (mihi credite) terga
Vertentes fidum expectat: meruistis vt omnis
Ingruat Ausonia, & sæuo in morte paratis,
Ne qua spes fusis pacis vitæque maneret.
Vincebat clamore tubas vocisque vigore
Quamuis obstructas sæuus penetrabat in aures.
Polydamantem iuuenem Pedianus in armis
Bella agitabat atrox, Troianáque semina, & ortus
Atque Antenorea sese de stirpe ferebat,
Haud leuior generis fama, sacróque Timauo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret,
Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores.
Non vllum dixere parem, nec notior alter.
Qui postquam effusi vrgens vestigia fleret
Pœnorum, iuxta galeam atque insigne perempti
Agnouit spolium Pauli, puer illa gerebat
Non paruo lætus ductoris munere Cinyps,
Dilectus Pœno Cinyps, quo gratior ore
Non fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.
Quale micat semperque nouum est, quod Tyburis aura
Pascit ebur, vel qui miro candoris honore
Lucet in aure lapis, rubris aduectus ab vndis.
Quem postquam egregium cristis, & casside nota
Fulgentem extremo Pedianus in agmine vidit,
Cum subita ante oculos Pauli emersisset imago
Sedibus

Sedibus infernis, amissique posceret arma,
Inuadit fiendens, tune ignauissime sacri
Portabis capitis, quæ non sine crimine vester
Inuidiaque deûm gestaret tegmina ductor?
En Paulus. vocat inde viri ad spectacula manes,
Et fugientis agit costis penetrabile telum.
Tum delapsus equo, galeam atque insignia magni
Consulis abrumpit dextra, spoliatque videntem.
Soluitur omne decus letho, niueoque per artus
It stygius color, & formæ populatur honores.
Ambrosiæ cecidere comæ, violatáque ceruix
Marmoreum in iugulum collo labente recumbit,
Haud secus oceano rediens cythereius ignis,
Cum sese Veneri iactat splendore refecto,
Si subita inuadat nubes, hebetatur, & atris
Decrescens tenebris, languentia lumina condit.
Ipse etiam capta Pedianus casside, nudos
Attonitus stupet ad vultus, irasque coercet,
Tum galeam magno ad socios clamore reportans
Immitem quatiebat equum, spumantia sæuo
Frena cruentantem morsu, cui turbidus armis
Obuia Marcellus rapido tulit ora tumultu:
Agnoscénsque decus, macte ô virtutis auita
Macte Antenoride, nunc, inquit, rapta petamus
Quod superest Libyci ductoris tegmina, & ardens
Terrificis sæuam fundit stridoribus hastam.
Nec forsan voti vanus foret, obuia ni vis
Gestaris opposito tenuisset corpore telum,
Qui dum vicinis ductorem protegit armis,
Transabiit non hunc sitiens grauis hasta cruorem,
Ingentésque minas mutata morte peregit.
Auehitur raptim ductor, discrimine lethi
Turbatus, cursúmque ferens ad castra capessit.
Iámque fuga immodicum tendit certamine gressum
Præcipitem versis Pœnorum exercitus armis.
Assequitur telis hostis longásque virritim
Exatiant iras cladum, cælóque cruentos
Certatim ostentant, & diis vltoribus enses.
Ille dies primo docuit, quod credere nemo
Auderet superis, Martis certamine sisti
Posse ducem Libyæ. raptant currúsque viròsque
Massylûmque feram, & viuum auulsa reportant
Tegmina bellantum, atque abeunt sub cuspide terga
Contenti vidisse ducis. tum Martis adæquant
Marcellum decoris, graditur comitante triumpho
Maior, quam ferret cum victor opima tonanti.
Inde furens postquam vallo vix depulit hostem
Ductor Agenoreus, quando hanc, quantóque cruore
Hostili, labem cineri mœnia terga videre
Contigit Ausoniæ? mene, inquit, summe deorum
Post Trebiam statuis tam tristi funere dignum?
Vósque inuicta diu, nunc heu sine Marte iuuentus
Debellata bonis Capuæ, non degener ipse
Gestorum, Ausonius vertit victricia signa,
Vobis terga dedi, vidi cum ad bella vocarem,
Non secus atque Italo fugere à ductore pauentes.
Quid reliquum prisci Martis tibi, qui dare terga
Me reuocante potes? fundebat talia Pœnus,
Et Latiæ sese Nolana ad mœnia turmæ
Portantes spolia insigni clamore ferebant.

At consueta graues per longum audire suorum
Euentus Roma, & nunquam recreare secundis,
Afflato tandem fausta certamine pugna
Erigitur, primóque deum se munere tollit.
Ante omnes pigra in Martem, fugiénsque laborum
Dum bellum tonat, & sese furata iuuentus
Dat pœnas latebræ, tum qui dulcedine vitæ,
Inuenere dolos, iuratáque fœdera Pœno
Corrupere, notant, & purgant crimine gentem.
Punitur patriam meditantum linquere terram
Consilium infelix, sceleratáque culpa Metelli.
Talia corda virûm: sed enim non fœmina cessit
Mente æquare viros, & laudis poscere partem.
Omnis præ sese portans capitisque manúsque
Antiquum decus, ac direpta monilia collo,
Certatim matrona ruit, belloque ministrant.
Haud tanta cessisse viros in tempore tali
Laudis forte piget: factóque in secula ituro
Lætantur tribuisse locum: tum celsa senatus
Subsequitur turba, in medium certamine magno
Priuatæ cumulantur opes, nudare penates,
Ac nihil arcanos vitæ melioris ad vsus
Seposuisse iuuat, coit & sine nomine vulgus.
Corpore sic toto ac membris Roma omnibus vsa,
Exangues rursus tollebat ad æthera vultus.
Addunt spem miseris dulcem Parnasia cyrrha
Portantes responsa viri, nam læta ferebant
Exaudisse adytis, sacra cum voce tonaret
Antrum, & mugiret Phœbo iam intrata sacerdos.
Soluite gens Veneris grauiores corde timores,
Aduersa, & quicquid duri sub Marte manebat,
Exhaustum est vobis, restant leuiora laborum,
Et sine pernicie terror, diis vota, precésque
Ferte modo, & tepidos aris libate cinores,
Neu date terga malis, aderit Gradiuus, & ipse
Delius auertet propiora pericula vates,
Troianos notus semper minuisse labores.
Sed vero, si demum ante omnes altaria sument
Centum festa Ioui, centum cadat hostia cultrix.
Ille trucem belli nubem, sæuásque procellas
In Libyam violenter aget, spectabitis ipsi
Ægida turbato quatientem in prælia mundo.
Ast ea Parnasi postquam clamata sub antris
Afflatum, vulgique deus peruenit ad aures,
In capitolinas certatim scanditur arces,
Sternuntúrque Ioui, & delubrum sanguine honorant.
Tum pæana canunt, responsáque fida precantur.
Interea afflictis senior Torquatus in armis,
Sardoas patrio quatiebat milite terras.
Nanque vrbium Iliaca iactans ab origine nomen
In bella Hampsagoras Tyrios renouata vocarat,
Proles pulchra viro, nec tali digna parente
Oscus erat, cuncte fretus fulgente iuuenta
Ipse asper pacis, crudos sine viribus animos
Barbarico studio ritus, resouebat in armis.
Isque vbi Torquatum raptim properata ferentem
Signa videt, pugnaeque auidas accedere dextras,
Fraude loci nota latebrosa per auia saltus
Euolat, & profusa fugæ compendia carpens,
Occulta tegitur valle, & frondentibus vmbris.

Insula fluctisono circumuallata profundo
Castigatur aquis, compressaque gurgite terras
Enormes, cohibet nudæ sub imagine plantæ.
Inde Ichnusa prius Graiis memorata colonis,
Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens
Herculis ex sese mutauit nomina terræ.
Affluxere etiam, & sedes posuere coactas
Dispersi pelago, post eruta pergama, Teucri.
Nec paruum decus, aduecto cum classe paterna
Agmine Thespiadum, terris Iolae dedisti.
Fama est, cum laceris Actæon flebile membris
Supplicium lueret, spectatæ in fonte Dianæ,
Attonitum nouitate mali fugisse parentem
Per freta Aristæum, & Sardoos isse recessus.
Cyrenen monstrasse ferunt noua littora matrem.
Serpentum tellus pura, ac viduata venenis,
Sed tristis cælo, & multa vitiata palude.
Qua vides Italiam saxoso torrida dorso
Exercet scopulis late freta, pallidaque intus
Arua coquit nimium, cancro fumantibus austris.
Cætera propensæ Cereris nutrita fauore.
Hoc habitu terræ nemorosa per inuia crebro
Torquatum eludens hostis, Sidonia pugnæ
Tela expectabat, sociosque laboris Iberos.
Qui postquam appulsis animos auxere carinis,
Haud mora prorumpit latebris, aduersaque late
Agmina inhorrescunt, longúmque coire videtur,
Et conferre gradum media interualla patentis
Corripiunt campi properatis eminus hastis.
Donec ad expertos enses fidissima tela
Peruentum, dura inde lues, caduntque, cadúntque,
Alternique animas sæuo in mucrone relinquunt.
Non equidem innumeras cædes, totque horrida facta
Sperarim tanto digne pro nomine rerum
Pandere, nec dictis bellantum æquare calorem.
Sed vos Calliope nostro donate labori
Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta viri, & meritum vati sacremus honorem.
Ennius antiqua Mesappi ab origine regis
Miscebat primas acies, Latiaque superbum
Vitis adornabat dextra decus, hispida tellus
Miserunt Calabri, Rudiæ genuere vetustæ,
Nunc Rudiæ solo memorabile nomen alumno,
Is prima in pugna, vates ut Thracius olim
Infestam bello quateret cum Cyzicus Argo,
Spicula deposito Rhodopeia pectine torsit,
Spectandum sese non parua strage virorum
Fecerat, & dextræ gliscebat cædibus ardor.
Aduolat æternum sperans fore, pelleret Oscus
Si tantam labem, ac perlibrat viribus hastam.
Risit nube sedens vani conamina cœpti,
Et telum procul in ventos dimisit Apollo.
Ac super his nimium iuuenis, nimiumque superbi
Sperata hausisti. sacer hic, ac magna sororum
Aonidum cura & dignus Apolline vates.
Hic canet illustri primus bella Itala versu,
Attolletque duces cælo, resonare docebit
Hic latis Helicona modis, nec cedet honore
Ascræo famáve seni. sic Phœbus & Osco
Vltrix per geminum transfixit tempus arundo.

Vertuntur immensis casu perculsa per agros
Agmina, & effusæ pariter dant terga cateruæ,
Dum pater audita nati nece turbidus iræ
Barbaricum, atque immane gemens, transfigit anhelum
Pectus, & ad manes vrget vestigia nati.
At Libya ductor Marcello fractus, & acri
Contusus pugna, campos damnarat, & arma
Verterat ad miseras non æqui Martis Acerras.
Inde vbi permisit flammis, atque ensibus vrbem,
Nuceriæ nihilo lenior nec parcior ira
Incussit sese, atque æquauit mœnia terræ.
Post Casilina sibi, multum obluctatus iniquis
Defendentum armis, ægre reserauerat astu
Limina, & obsessis vitam pensauerat auro.
Iamque in Dauniagos perfundens agmina campos
Flectebat rabiem, quo præda vel ira vocasset,
Fumabat versis incensa Petilia tectis,
Infelix fidei, miseraque secunda Sagunto,
Ac quondam Herculeam seruans superba pharetram.
Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus,
Portisque intrarant Pœni, sed enim arce corusca
Fisa loco manus Ausoniæ stipata sedebat.
Hic (miranda) mouens classem, quæ condita portu
Astabat, namque angustis e faucibus æquor
Erumpit scopulos inter, patulóque recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum.
Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce superposita, claustris maris extulit astu,
Perque auersa tulit portatas in arua carinas.
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
Atque recens cæsi tergo prolapsa iuuenci
Æquoream rota ducebat per gramina puppim.
Et iam per colles, dumosque ad littus adacta
Innabat pelago, veniens sine remige classis.
Nuntius interea, vectis non more carinis
Terrantem freta, curarum sermonibus implet.
Dum procul Oebalios auet expugnare nepotes,
Et primus rostris sulcet naualibus arua,
Obsessos Capuæ muros, claustra ipsa reuelli
Portarum, ac totum miseris incurrere bellum.
Linquit capta ferox, pennasque addente pudore,
Atque ira simul, immani per proxima motu
Euolat, & minitans auida ad certamina fertur.
Haud secus amisso tigris si concita fœtu
Emicet, attonita pauens lustratur in horis
Caucasus, & saltu transmittitur altus Ganges,
Donec fulmineo partus vestigia cursu
Colligit, & rabiem prenso consumit in hoste.
Obuius huic sparso Centenius agmine raptim
Funditur, audendi promptus, facilisque pericli.
Sed paruum decus Hannibalis, nam vita honore
Perfunctus Latia, subito stimularat agrestem,
Semiermémque manum sternendam obiecerat hosti.
Bis septem demissa neci, nec substitit agmen,
Millia bis septem, quæ non sollertior ense,
Sed genus insigne, iussu ducebat in armis
Fuluius, ast æque per corpora fusa iacentum
Raptum iter est, victórque moram non passus eundi
Exequiæ, tantum famam noménque volentem
Horrificæ mentis, senserunt funere letho.

Nanq;

Nanq; per insidias (infandum) & ab hospite caesus,
Colloquium & promissa petit dum perfida gentis
Lucanae Gracchus, caeco circundatus astu
Occiderat, laudémque Libys rapiebat humandi.
Sed non ut scitum celerare ad moenia Poenum
Astabat res ulla loco. iam Consul uterque
Praecipites aderant, Nola vir omnis & Arpis,
Aevi floridior Fabius rapida arma ferebant,
Hinc Nero, & hinc volucres Syllanus nocte diéque
Impellebat agens properata ad bella cohortes.
Undique conveniunt, partémque opponere cunctas
Uni ductores iuvenis placet. arduus ipse
Tifata invadit propior, qua moenibus instat
Collis, & è tumulo subiectam despicit urbem.
Verum ubi tot sese circumfundentibus armis
Vallatas sociûm portas, unique negari
Intravisse sibi, Capuáque erumpere cernit,
Anxius adventus, nunc ferro frangere coetum
Obstantum meditatur, & huic nunc avia coepto
Consilia, atque astu quaerit tot millia portis
Abstrahere arctatu, cinctósque resolvere muros.
Sic igitur secum, curásque ita corde fatigat:
Quo mens aegra vocat? rursúsne pericula summam
Non aequus regione loci? Capuáque videntes
Terga dabo? an residens vicini vertice montis
Excindi ante oculos patiar socialia tecta?
Non ita me expertis Fabius, Fabióque magister
Turbarum expertor, cum clausos milite colles
Evasi victor, sparsósque per arva iuvencos
Iactare accensis simulans cornibus ignes.
Haud dum omnes abiere doli, defendere nobis
Si Capuam ereptum est, dabitur circundare Romam.
Haec postquam placita, & tenuit sententia mentem,
Non expectato Titan dum gurgite lucem
Spirante proferret equos, impellit in agmen
Voce manúque viros, & coepta immania pandit.
Perge, age, vince omnem miles virtute laborem,
Et quantum humani possunt se tendere passus,
Arduus accelera, Romam petis: haec iter Alpes,
Hoc Cannae stravere tibi, ense incute muris
Umbonem Iliacis. Capuaeque repende ruinas,
Quam tanti fuerit cadere, ut Palatia cernas
Et demigrantem Tarpeia sede tonantem.
Instructi glomerant gressus, Roma auribus haeret,
Roma oculis, creduntque duces sic itibus actis
Aptius id coeptum, quam si duxisset ab ipso
Fatali Aeneadis campo. vulturna citata
Transmittunt amne vada, postremúque relinquunt
Tardandis Italis corruptas igne carinas.
Tum Sidicina legunt praeruptis arva maniplis,
Threiciámque Calen, vestras à nomine nati
Orithya domos, hunc Allifanus Iaccho
Haud inamatus ager, nymphisque habitata Casini
Rura evastantur: mox & vicinus Aquinas,
Et quae fumantem texere giganta Fregellae
Agmine carpuntur volucri: fert concitus inde
Per iuga celsa gradum, duris qua rupibus haeret
Bellator Frusino, & surgit suspensa tumentis
Dorso frugiferis certatim Anagnia glebis.
Iamque adeo est campos ingressus, & arva Labici,
Linquens Telegoni pulsatos ariete muros,
Haud dignam inter tanta moram, nec amoena retentat
Algida, nec iuxta Iunonis tecta Gabinae.
Praeceps ad ripas immani turbine fertur,
Sulfureis gelidus qua serpit leniter undis
Ad genitorem Anio, labens sine murmure Tybrim.
Hic ut signa ferox, dimensáque castra locavit,
Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsis
Ilia prima vadis, sacro se coniugis antro
Condidit, & cunctae fugerunt gurgite nymphae.
At matres Latiae, ceu moenia nulla supersint,
Attonitae passim furibundis gressibus errant.
Ante oculos astant lacerae trepidantibus umbrae,
Quaeque gravem ad Trebiam, quaeque ad Ticina fluenta
Oppetiere necem, Paulus Gracchúsque cruenti
Flaminiusque simul, miseris ante ora vagantur.
Clausit turba vias, stat celsus & asper ab ira,
Ingentémque metum torvo domat ore senatus.
Interdum tamen erumpunt sub casside fusae
Per tacitum lachrymae, quidnam fortuna minetur,
Quidve parent superi: pubes dispersa per altas
Stat turres, atque huc ventum sub corde volutat
Ut iam Roma satis credat defendere muros.
Poenus ut ad somnos vix totam cursibus actae
Indulsit pubi noctem, vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credénsque abscedere vitae
Quod sopor eripiat tempus, radiantibus armis
Induitur, Nomadúmque iubet prorumpere turmas.
Inde levis frenis circum palitantia fertur
Quadrupedante sono perculsa moenia Romae.
Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspide pulsat
Infesta portas, fruitúrque timore paventum.
Nunc latus celsis astans in collibus, intrat
Urbem oculis, discitque locos, causásque locorum.
Ac legeret visu cuncta, & penetraret in omnes
Spectando partes, ni magno turbine adesset
Fulvius, haud tota Capuae obsidione relicta.
Tum demum castris turmas subiexit ovantes
Spectata ductor satiatus pectora Roma.
Atque ubi nox depulsa polo, primaque rubescit
Lampade Neptunus, revocatque aurora labores,
Effundit rupto persultans agmina vallo,
Et quantum clamare valet per plurima nostra
O socii decora, & sacras in sanguine dextras
Votis ite pares, & tantum audete sub armis
Quantum Roma timet, reliquam hanc excindite molem,
Nil quod vincatis toto restabit in orbe:
Nec populi vos Martigenae tardarit origo,
Intratam Senonum capietis millibus urbem,
Assuetámque capi: fert ipse curulibus altis
Iam vos, exemplo proavorum ac nobile lethum
Expectant de more senes, mortique parantur.
Talibus hic Poenus; sed contra Oenotria pubes
Non ullas voces ducis, aut praecepta requirit.
Sat matres stimulant, natique, & chara supinas
Tendentum palmas lachrymis, utráque ora parentum.
Ostentant parvos, vagitúque incita pulsant
Corda virum, armatis infigunt oscula dextris.
Ire volunt, & pro muris opponere densi
Pectora, respectántque suos, fletúmque resorbent.

Vt vero impulso patefacta cardine porta,
Et simul erupit iunctis exercitus armis,
Funditur immixtus gemitu precibúsque per altos
Ad cælum muros clangor, sparsæque solutis
Crinibus exululant matres, atque vbera nudant.
Fuimus antevolans agmen, quis nesciat, inquit
Non sponte ad nostros Pœnum venisse penates?
At portis fugit Capuæ. subnectere plura
Conantem tristis cæli cum murmure vasto
Turbauit fragor, & subita de nube procella.
Iuppiter Æthyopum remeans tellure, minantem
Romuleo Pœnum vt vidit succedere vallo,
Cælicolis raptim excitis defendere tecta
Dardana, & in septem discurrere iusserat arces.
Ipse è Tarpeio sublimis vertice, cuncta
Et ventos, simul & nubes, & grandinis iras,
Fulmináque & tonitrus, & nimbos conciet atros.
Concusso tremuere poli, cælúmque tenebris
Clauditur, & terras cæco nox condit amictu.
Instat tempestas oculis, hostique propinquo
Roma latet, iacta in turmas per nubila flamma
Stridorem seruant, membris insibilat ignis.
Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis
Bella mouent, quantis animos & pectora possint
Irati attrare Iouis, fluit agmen aquarum
Turbine confusum piceo, & nigrante procella,
Atque omnes circa campos spumantibus vndis
Inuoluit, celsus summo de culmine montis
Regnator superum: sublata fulmina dextra
Librauit, clypeóque ducis non cedere certo
Incussit, summa liquefacta est cuspis in hasta,
Et fluxit, ceu correptus fornacibus, ensis.
Ambustis cedentem ductor Sidonius armis
Sistebat socios, & cæcum e nubibus ignem
Atque murmura, quæ à ventis miscere vana docebat.
Tandem post clades socium, cælique ruinam
Non hoste in muris viso, non ense referri
Signa iubet castris, iterúmque recusat iras.
Ventis debellis in murmuribus, eiusque procellis
Vnum Roma diem, sed non te crastina nobis
Lux vnquam eripiet, defendat Iuppiter ipse
In terris licet infrendens. dum talia fatur,
Ecce sereno clarum iubar emicat axe,
Purgatúsque nitet discussis nubibus æther.
Æneadæ sensere Pœnum, telisque repostis
Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras,
Et festa cingunt montis penetralia lauro.
Tum vultus modo non paruo sudore madentes,
Nunc lætos Iouis aspectant. da summe deorum,
Da pater, vt sacro Libys inter prælia telo
Concidat, haud aliis potis est occumbere dextra.
Sic adeo orantes pressere silentia, postquam
Abstulerat terras nigrantibus Hesperus vmbris,
Quem simul attollens rutilantem lampada Titan
Obruit, & vitæ redit mortalibus vsus,
Pœnus adest, nec se castris Oenotria pubes
Continet: haud dum enses stricti, mediúmque iacebat
Tantum ad bella loci, quantum transmittere iacta
Sufficerent hastæ, cum fulgor hebescere cæli
Per subitum cœpit, densæque subire tenebræ,
Atque dies fugere, atque armari ad prælia rursus
Iuppiter, incumbunt venti, crassúsque rotante
Austro nimborum feruet globus, intonat ipse,
Quo tremat & Rhodope, Taurúsque, & Pindus & Atlas,
Audiuere lacus Herebi, mersúsque profundis
Agnouit tenebris cælestia bella Typhœus.
Inuadit Notus, ac piceam cum grandine multa
Intorquens nubem, conantem & vana minantem
Circumagit, castrísque ducem succedere cogit.
Verum vbi depositus sensit sese aggere telis,
Læta serenati facies aperitur olympi,
Nulláque iam mitem credas habuisse tonantem
Fulmina, nec placido commota tonitrua cælo.
Durat, & affirmans non vltra spondet in ipsos
Venturam crebróque diem, modo patria virtus
In dextras redeat, ne Romam excindere Pœni
Credant esse nefas. vbi nam tunc fulmina tandem
Inuicti tacuisse Iouis, cum sterneret ensis
Ætolos campos? vbi cum Tyrrhena natarent
Stagna cruore virum? pugnat pro mœnibus, inquit,
Si rector superum tot iactis fulmine telis,
Inter tot motus, cur me contra arma ferentem
Afflixisse piget? ventis hyemémque fugaces
Terga damus, remeet quæso mens illa, vigórque,
Quâ nobis, cum patria patrum, cum fœdera adessent
Integrare acies placitum: sic pectora flammat,
Donec equum Titan spumantia frena resoluit,
Nec nox composuit curas, somnúsque furentem
Ausus adire virum, & redeunt cum luce furores.
Rursus in arma vocat trepidos, clypeóque tremendum
Increpat, atque armis imitatur murmura cæli.
Vt vero accepit tantum confidere diuis
Ausonios patres, summissáque Batis ad oras
Auxilia, & noctu progressum mœnibus agmen,
Sic agitare fremens obsessos otia, iamque
Securam Hannibalis Romam, violentior instat.
Iamque propinquabat muro, quum Iuppiter ægram
Iunonem alloquitur curis, mulcétque monendo.
Nulláne Sidonio iuueni coniuxque sorórque
Libera mihi? non vlla vnquam sine fine feroci
Addes frena viro? fuerit delere Saguntum,
Exæquare alpes, imponere vincula sacro
Eridano, fœdare lacus, etiámne parabit
Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
Siste virum, namque (vt cernis) iam flagitat ignes,
Et parat accensis imitari fulmina flammis.
His dictis grates agit, ac turbata per auras
Deuolat, & prensa iuuenis Saturnia dextra,
Quò ruis ô vecors? maioráque bella capessis
Mortali quàm ferre datur? Iuno inquit, & atram
Dimouit nubem, veróque apparuit ore.
Non tibi cum Phrygio res, Laurentíve colono,
En age (namque oculis amota nube parumper
Cernere cuncta dabo) surgit quà celsus ad auras
Aspice, montis apex, vocitata Palatia regi
Parrhasio, plena tenet, & resonante pharetra
Intenditque arcum, & pugnas meditatur Apollo.
At quà vicinis tollit se collibus alta
Molis Auentinus, viden' vt Latonia virgo
Accensas quatiat Phlegethontis gurgite tædas,

Exertos

Exertos auida pugnæ nudata lacertos?
Parte alia cerne, vt sæuus Gradiuus in armis
Impleuit dictum proprio de nomine campum.
Hinc Ianus mouet arma manu, mouet inde Quirinus,
Quisque suo de colle Deus. sed enim aspice, quantum
Aegida commoueat nimbos, flammásque vomentem
Iuppiter, & quantis pascat ferus ignibus iras.
Huc vultus flecte, atque aude spectare tonantem,
Quas hyemes, quantos concusso vertice cernis
Sub nutu tonitrus? oculis qui fulguret ignis?
Cede deis tandem, & Titania desine bella.
Sic effata, virum indocilem pacisque, modique,
Mirantem superûm vultus, & flammea membra
Abstrahit, ac pacem terris cælóque reponit.
Respectans abit, & castris auulsa moueri
Signa iubet ductor, remeaturumque minatur.
Redditur extemplo flagrantior æthere lampas,
Et tremula infuso resplendent cærula Phœbo.
At procul e muris videre vt signa reuelli
Æneadæ, versúmque ducem, tacita ora vicissim
Ostentant, nutúque docent quod credere magno
Non audent hærente metu, nec abire volentem,
Sed fraudem insidiásque putant, & punica corda,
Ac tacitæ natis infigunt oscula matres
Donec procedens oculis sese abstulit agmen,
Suspectósque dolos dempto terrore resoluit.
Tum vero passim sacra in Capitolia pergunt,
Inque vicem amplexi permixta voce triumphum
Tarpeii clamant Iouis, ac delubra decorant.
Iámque omnes pandunt portas, ruit vndique lætum
Non sperata petens dudum sibi gaudia vulgus.
Hi spectant quo fixa loco tentoria regis
Astiterint, hi qua celsus de sede vocatas
Affatus fuerit turmas, vbi belliger Astur,
Atq; vbi atrox Garamas, sæuúsque tetenderit Hāno.
Corpora nunc viua sparguntur gurgitis vnda,
Nunc Anienicolis statuunt altaria nymphis.
Tum festa repetunt lustratis mœnibus vrbem.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XIII.

¶ Mœnia vix hostis defensa, versus ab vrbe,
Cernere desierat, subito cum signa mouendi
Incidit ad muros iterum calor: isset & illuc,
Propter Palladium ni sacram Agrippa negasset
Posse capi Romam: rapit ergo inde impius arma,
Et te cum pleno spoliat Feronia luco.
Littor eósque petit quos vertit Bruttius agros.
Fuluius hinc Capuam rediens, tandémque subactam
Intrat, & insidi punit commissa Senatus.
Tristis sed geminos (quando hæc ita aguntur) Ibera
Scipiadas terra fors abstulit. infera mœstus
Scipio regna subit, charas vbi conuenit vmbras
Et patris, & patrui, & matris loca læta tenentis.
Discit & eximios, quos spondent fata, triumphos.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER XIII.

EGNE iter emensæ, vix dum Tarpeia videri
Culmina desierant, tortos cum versus ad vrbem
Ductor Agenoreus vultus, remeare parabat.
Castra locat nullis ledens vbi gramina ripa
Turia deducit tenuem sine nomine riuum,
Et tacite Tuscis ingloríus affluit vndis.
Hic modo primores sociûm, modo iussa deorum,
Nunc sese increpitat: dic è cui Lydia tæde
Creuerunt stagna, & concussa est Daunia tellus
Armorum tonitru, quas exanimatus in oras
Signa refers? qui mucro tuum, quæ lancea tandem
Intrauit pectus? si nunc existeret alma
Carthago ante oculos turrita celsa figura,
Quas abitus miles causas illæse dedisses!
Imbres ô patria, & mixtos cum sanguine nimbos
Et tonitrus fugio, procul hanc expellite gentis
Fœmineam Tyriæ labem, nisi luce serena
Nescire ac liquida Mauortem agitare sub æthra.
Terror adhuc inerat superûm, ac redolentia in armis

Fulmina, & ante oculos irati pugna tonantis.
Parendi tamen & cuicunque incumbere iusso
Durabat vigor, ac sensim diffusus ad aures,
Signa reportandi crescebat in agmine feruor.
Sic vbi perrumpit stagnantem calculus vndam,
Exiguos format per prima volumina gyros,
Mox tremulum vibrans motu gliscente liquorem
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes,
Donec postremo laxatis circulus oris,
Contingat geminas patulo curuamine ripas.
At contra Agrippa haud paruum decus (inclyta magni
Semina ab Oenei ductoris stirpe trahebat)
Octolidas inter fuit aut ignobile nomen.
Latus opum, sed clauda fides, seséque calenti
Addiderat Pœno, Latiæ diffisus habenæ.
Is voluens veterum memorata antiqua parentum,
Longo miles, ait, quateret cum Teucria bello
Pergama, & ad muros staret sine sanguine Mauors,
Sollicitis Calchas (nam sic fortissimus heros
Poscenti socero sæpe inter pocula Dauno,
Narrabat memori Diomedes condita mente)
Sed Calchas Danais, nisi clausum è sedibus arcis
Armisonæ curent simulacrum auellere diuæ,
Non vnquam asserat Terapnæis Ilion armis
Cessurum aut Ledæ rediturum nomen Amyclas.
Quippe deus visum, ne cui perrumpere detur
Effigies ea quas vnquam possederit vrbes.
Tum meus adiuncto monstratam euasit in arcem
Tydides Ithaco, & dextra molitus in ipso
Custodes aditu templi, cælestia reportat
Palladium, ac nostris aperit mala Pergama fatis.
Sed postquam Oenotris fundauit finibus vrbem,
Æger delicti, Phrygium placare colendo
Numen, & Iliacos parat exorare penates,
Ingens iam templum celsa surgebat in arce.
Laomedonteæ sedes ingrata Mineruæ.
Cum medios inter somnos, altamque quietem,
Nec celata deam, & minitans Tritonia virgo,
Non hæc Tydide tanta pro laudis honore
Digna paras, non Garganus, nec Daunia tellus
Debentur nobis, quære in Laurentibus aruis
Qui nunc prima locant melioris mœnia Troiæ.
Huc intra, capinmque refer penetrale parentum.
Queis trepidus monitis, Saturnia regna capessit.
Iam Phryx condebat Lauinia Pergama victor,
Arcáque Laurenti figebat Troia luco,
Verum vbi Tyrrheni peruentum ad fluminis vndas,
Castráque Tydides posuit fulgentia ripa,
Priamidæ intremuere metu, tum pignora pacis
Prætendens dextra ramum canentis oliuæ
Sic orsus Dauni gener inter murmura Teucrum:
Pone Anchisiade memores irasque, metúsque,
Quicquid ad Idæos, Xanthum, Simoëntaque nobis
Sanguine sudatum, Scææque ad limina portæ,
Haud nostrum est, egere Dei, duraque sorores.
Nunc age quod superest, cur non melioribus ausi
Ducimus auspiciis dextras iungamus inertes.
Fœderis en hæc testis erit, veniamque precatus
Troianam ostentat trepidis de puppe Mineruam.
Hac ausos Celtas irrumpere mœnia Romæ

Corripuit letho, neque tot de millibus vnum
Ingentis populi, patrias dimisit ad oras.
His fractus ductor conuelli signa maniplis
Optato lætis abitu iubet. itur in agros
Diues vbi ante omnes colitur Feronia luco,
Et sacer humectat fluuialia rura Capenas.
Fama est, intactas longæui ab origine Fauni
Creuisse in medium, congestis vndique donis,
Immensum per tempus opes, lustrisque relictum
Innumeris aurum, solo seruante pauore.
Hac auidas mentes, & barbara corda rapina.
Polluit, atque armat contemptu pectora diuum.
Arua tunc longinqua placent, quæ sulcat aratro
Ad freta porrectus Trinacria Bruttius aruis.
Dum Libys haud lætus Rhegina ad littora tendit,
Victor summoto patriis à finibus hoste
Fuluius infaustam Campana ad mœnia clausis
Portabat famam, miserisque extrema monebat.
Tum prensans passim cuicunque est nomen in armis,
Dedecus hoc defende manu: cur perfida & vrbs
Altera Carthago nostra, post fœdera rupta,
Et missum ad portas Pœnum, post iura petita
Consulis alterni, stat adhuc? & turribus altis
Hannibalem, ac Libycas expectat lenta cohortes?
Miscebat dictis facta, & nunc robore celsas
Educit turres, quas vinceret ardua muris
Cogebat, nunc coniunctas adstringere nodis
Instabat, ferróque trabes, quo frangeret altos
Portarum postes, quateretque morantia claustra.
Hic latere intextus stellatis axibus agger,
Hic gramidæ armato surgebat vinea dorso.
Ac postquam properata satis, quæ commonet vsus,
Dat signum, atque alacer scalis transcendere muros
Imperat, ac sæuis vrbem terroribus implet,
Cum subito dextrum effulsit conatibus omen.
Cerua fuit raro terris spectata colore,
Quæ candore niuem, candore anteiret olores.
Hanc agresti Capys donum, cum mœnia sulco
Signaret, grato paruæ molitus amore
Nutrierat, sensusque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram, docilisque accedere mensis,
Atque vltro blanda, attactu gaudebat herili.
Auratо matres assueta pectine mitem
Comere, & lumenti sinuis renouare colorem.
Numen erat iam cerua loci, famulámque Dianæ
Credebant, ac thura Deum de more dabantur.
Hac aui, vitaque tenax, felixque senectam
Mille indefessos viridem duxisse per annos,
Seclorum numero, Troiani condita tecta
Æquabat, sed iam longo mors venerat æuo.
Nam subito incursu sæuorum agitata luporum,
Qui noctis tenebris vrbem (miserabile bello
Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus
Extulerat sese portis, pauidáque petebat
Consternata fuga positos ad mœnia campos.
Exceptam læto iuuenum certamine, ductor
Mactat diua tibi, tibi enim hæc gratissima sacra
Fuluius, atque adsis orat Latonia cœptis.
Inde alacer, fidénsque dea, circundata clausis
Arma mouet, quáque oblique curuantur in orbem

Mœnia

Mœnia flexa sinu spissa vallata corona
Alligat, & telis in morem indaginis ambit.
Dum pauitant, spumantis equi fera corda fatigans
Euehitur porta sublimis Taurea cristis
Bellator, cui Sidonius superare lacertis
Ductor, & Autololas dedit & Maurusia tela.
Is trepido altiuum tinnitu stare negante
Imperitans violenter equo, postquam auribus hostis
Vicinum sese videt, ac clamore propinquo
Claudius, huic inquit (præstabat Claudius arte
Bellandi & merita mille inter prælia fama)
Huic inquit solum si qua est fiducia dextra,
Det sese campo, atque ineat certamina mecum.
Vna mora Æneadæ, postquam vox attigit aures,
Dum daret auspicium, vsque in certamina ductor.
Praucitum capitis pœna committere Martem
Sponte viris, erumpit ouans, vt Fuluius arma
Imperio soluit, pauliumque inuectus in æquor
Erigit vndantem glomerato puluere nubem.
Indignatus opem amentis, sociòque iuuare
Expulsum nodo iaculum, atque accessere vires,
Taurea vibrabat nudis conatibus hastam,
Inde ruens ira telum contorquet in auras.
At non idem animus Rutulo, spectatur, & omni
Corpore perlustrat, qua sit certissima ferro
In vulnus via, nunc vibrat, nunc comprimit hastam,
Mentiturque minas, mediam nunc transigit ictu
Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.
Tum strictum propere vagina detegit ensem.
Et iam ferrata rapiebat calce volantem
Taurea cornipedem fugiens imminentia fata.
Nec Rutulus lentor cedentis perdere terga.
Nam profugo rapidus fusis instabat habenis.
Vsque metus victum, sic ira & gloria portis
Victorem immisit, meritique cupido cruoris.
Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus hostem
Confisum nullo comitante irrumpere tectis,
Per mediam propere trepidantum interritus vrbem
Egit equum, aduersáque euasit ad agmina porta.
Hinc ardore pari, nisuque incurrere muris
Ignescunt animi, penetrataque tecta iubent.
Tela simul flammæque micant, tunc saxeus imber
Ingruit. & summis ascendunt turribus hastæ.
Nec promum, audendi virtutem excellere cuiquam,
Aequarunt ira dextras, dicta per auras
Tranat, & in medium perlabitur vrbis arundo.
Lætatur non hortandi, non plura monendi
Fuluius esse locum, rapiunt sibi quisque laborem.
Quos vbi iam erectos animi videt, & superesse
Fortunam sibi quamque ducem, ruit impete vasto
Ad portam magnæque optat discrimina famæ.
Tres claustra æquæuo seruabant corpore fratres,
Quis delecta manus centeni cuique ferebant
Excubias, vnáque omnes statione tenebant.
Forma ex his Numitor cursu plantáque volucri
Præstabat Laurens, membro nomine Laburnus.
Sed non vna viris tela: hic mittebat in arcu,
Ille hastam quatere, ac meditata cuspidis ictu
Prælia moliri, & nudo non cedere ferro,
Tertius aptabat flammis ac sulfure tedas.
Qualis Atlantiaco memoratur littore quondam
Monstrum Geryones immane tricorporis iræ.
Cui tres in pugna dextra varia arma gerebant.
Vna ignes sæuos, ast altera pone sagittas
Fundebat, validam torquebat tertia cornum,
Atque vno diuersa dabat tria vulnera nisu.
Hos vbi non æquis variantes prælia Consul
Conspexit telis, & portæ limina circum
Stragem & perfusos subeuntum sanguine postes,
Concitat intortam summis viribus hastam.
Lethum triste ferens auras secat Itala taxus,
Et quà nudarat, dum fundit spicula ab alto
Arcum protendens Numitor latus, ilia transit.
At non obsepto contentus limine Martem
Exercere leuis bello. sed turbidus ausi
Virius incauto feruore eruperat amens
Reclusa in campum porta, miseramque furore
Iuuentum obtulerat pubem, ruit obuia in arma
Scipio, & oblatum metit insatiabilis agmen.
Ipsa vmbrifero generatum monte Calenum
Nutrierant audere trucem, nec corpore magno
Mens erat inferior, subsidere sæpe leonem,
Nudus inire caput pugnæ, certare iuuenco,
Atque obliqua trucis deducere cornua tauri
Assueras, crudóque olim se attollere fato.
Is, dum præcipites expellit Virius vrbe,
Seu spreto, seu ne fieret mora, nudus in æquor
Thorace exierat, leuiórque premebat anhelos
Pondere loricæ, & palantes victor agebat:
Iámque Veliternum media transegerat aluo,
Iam solitum æquali ludo committere equestreis
Scipiadæ pugnas, Marium tellure reuulso
Perculerat saxo, miser implorabat amicum
Cum gemitu expirans, scopulusque premebat hiantem,
Sed validas sæuo vires duplicante dolore,
Effundit lachrymas pariter, cornumque sonantem
Scipio, solamen properans optabile in armis
Hostem prostrato morientem ostendere amico.
Transuit, liquidas volucris ceu scinderet auras,
Hasta viri pectus, rupitque immania membra.
Quanta est vis agilis per cærula summa liburnæ,
Quæ pariter quoties reuocatæ ad pectora tonsæ
Percussere fretum, ventis fugit ocyor, & se
Quam longa est vno remorum præterit ictu.
Asianum Volesus prosectus ocyus armis,
Quo leuior peteret muros per aperta volantem
Assequitur planta, deiectum protinus ense
Ante pedes domini iacuit caput, ipse secutus
Corruit vlterior procursus impete truncus.
Nec spes obiectis vltra reserata tueri
Mœnia, conuertunt gressus, recipique petentes
Infandum excludunt socios, tum cardine verso
Obnixi torquent obices munimina feræ.
Acrius hoc instant Itali, clausóque fatigant,
Et ni cæca sinu terras nox conderet atro,
Perfracta rabido patuissent milite porta.
Sed non in requiem pariter cessere tenebræ.
Hinc sopor impauidis qualem victoria nouit.
At Capua, aut mœstis vlulantum flebile matrum
Questibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrum

Tormentis finem, metámque laboribus erat.
Mussat perfidiæ ductórque capútque senatus
Virrius à Pœno nullam docet esse salutem
Vociferans, pulsis viuendi è pectore curis,
Sperans sceptra Ausoniæ pepigitque sub armis
Si dexter Pœnus deus & fortuna fuisset
Vt Capuam Iliaci migrarent regna Quirini,
Qui quaterent muros, Tarpeiáque mœnia nostri,
Hoc mihi poscendi vigor asset alter vt æquus
Portaret fasces nostro de nomine Consul.
Hactenus est vixisse satis, dum copia noctis
Cui cordi comes, æterna est Acherontis ad vndam
Libertas, petat ille meas, mensásque dapesque,
Et victus mentem fuso per membra Lyæo
Sopitáque necis morsu, medicamina cladis
Hauriat, & placidus exarmet fata venenis.
Hæc ait, & turba repetit comitante penates
Ædibus in mediis consurgens ilice magna
Extruitur rogus, hospitium commune peremptis.
Nec vulgum cessat furiare dolórque pauórque,
Nunc menti seræ Decius redit & bona virtus
Exilio punita truci, despectat ab alto
Sacra fides, agitátque virûm fallacia corda.
Vox occulta subit passim diffusa per aures:
Fœdera mortales ne sæuo rumpite ferro,
Sed castam seruate fidem, fulgentibus ostro
Hæc potior regnis, dubio qui frangere rerum
Gaudebit pacta, ac tenues spes linquet amici,
Non illi domus, aut coniux, aut vita manebit,
Vnquã expers luctus lachrymæq; aget æquore semper
Ac tellure premens, aget ægrum nocte diéque
Despecta se violata fides, adit omnia iamque
Concilia, ac mensas contingit, & abdita nube,
Accumbitque toris, epulatúrque improba Erinnys
Ipsa etiam stygio spumantia pocula tabo
Porrigit, & largè pœnas lethúmque ministrat.
Virrius interea dum dat penetrare medullas
Exitio, ascenditque pyram, atque amplexibus hæret,
Iungere tum fata, & subiecti iubet ocyus ignes.
Stringebant tenebræ metas, victórque ruebat.
Iamque superstantem muro, sociósque Milonem
Voce attollentem pubes Campana videbat.
Pandunt attoniti portas, trepidóque capessunt
Castra inimica gradu, queis letho auertere pœnas
Defuerant animi. patet vrbs confessa furorem,
Et reserat Tyrio maculatas hospite sedes
Matronæ puerique ruunt, mœstúmque Senatus
Concilium, mistúmque hominum lachrymabile vulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnes:
Spectabántque viros, & læta & tristia ferre
Indociles, nunc pro pexis in pectora barbis
Verrere humum, nunc fœdantes in puluere crinem
Canentem, & turpi lachrymas, precibúsque pudendis
Fœmineum tenues vlulatum fundere in auras.
Atque ea dum miles miratur inertia facta,
Expectatque ferox sternendi mœnia signum,
Ecce repens tacito perrarrit pectora sensu
Religio, & sanas componit numine mentes.
Ne flammam tedásque velint, ne templa sub vno
In cinerem transisse rogo, subit intima corda

Perlabens sensim mutis deus: ille superbæ
Fundamenta Capyn posuisse antiquitus vrbi,
Non cuiquam visus passim monet, ille refusis
In spatium immensum campis habitanda relinqui
Vtile tecta docet paulatim atrocibus iræ
Languescunt animi, & vis mollita senescit.
Pan Ioue missus erat seruari tecta volente
Troia, pendenti similis Pan semper & vno
Vix vlla inscribens terræ vestigia cornu.
Dextera lasciuit cæsa Tegeatide capra
Verbera læta mouens festa per compita cauda.
Cingit acuta comas, & opaca tempora pinus,
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte,
Stant aures, summóque cadit barba hispida mento.
Pastorale deo baculum, pellisque sinistrum
Velat grata latus, teneræ de corpore damæ.
Nulla in præruptum tam prona, & inhospita cautes
In qua non librans corpus similisque volanti
Cornipedem tulerit præcisa per auia plantam.
Interdum inflexus medio nascentia tergo
Respicit arridens hirta ludibria cauda.
Obtendénsque manum, solem inferuescere fronti
Arcet, & vmbrato perlustrat pascua visu.
Hic, postquam mandata dei perfecta, malamque
Sedauit rabiem, & permulsit corda furentum,
Arcadiæ volucer saltus, & amata reuisit
Mænala, vbi argutis longe de vertice sacro
Dulce sonat calamis, ducit stabula omnia cantu.
At legio Ausonidum flammas ductore iubente
Arcet portis, stantesque relinquere muros,
Atque decus mentis, condunt ensesque facesque.
Multo deûm templis domibusque nitentibus auro
Egeritur præda & victus alimenta superbi,
Queisque bonum periere, virûm de corpore vestes
Fœmineæ, mensæque alta tellure petitæ.
Poculáque Eoa luxum irritantia gemma,
Nec modus argento, cælatáque pondera facti
Tantum epulis auri, tum passim corpora longo
Ordine captiua, & domibus deprompta talenta.
Pascere longinquum non deficientia bellum.
Immensique greges, famula ad conuiuia turba.
Fuluius vt finem spoliandis ædibus ære
Belligero reuocante dedit sublimis ab alto
Suggestu, magnis fautor non futilis ausis,
Launio generate, inquit, quem Sospita Iuno
Dat nobis Milo, Gradiui cape victor honorem
Tempora muralis cinctus turrita corona.
Tum fontes procerum, meritóque piacula prima
Accuit & iussa puniri commissa securi
Hic atrox virtus (nec enim occuluisse probatum
Spectatum vel in hoste decus) clamore feroci
Taurea tune, inquit, seruis spectabis multis
Te maiorem animam & iussu lictore recisa
Ignauos cadet ante pedes fortissima ceruix?
Haud vnquam hoc nobis dederit deus, inde minaci
Obtutu torquens contra, & furiale renidens,
Bellatorem alacer per pectora transfigit ensem.
Cui ductor patriam moriens comitare cadentem,
Qui nobis animus, quæ dextera quidve virilitum
Decernet Mauors, sibi si rebare pudendam

Iusta

Iusta pati, licuit pugnanti occumbere lethum,
Dum Capua infandam luit haud sine sanguine culpam.
Interea geminos terra crudelis Ibera
Fortuna abstulerat, permiscens tristia laetis
Scipiadas, magnumque decus, magnumque dolorem.
Forte Dicarchea iuvenis consedit in urbe
Scipio, post belli repetens extrema penates.
Huc tristes lachrymas, & funera acerba suorum
Fama tulit, ducit quanquam non cedere luctus,
Pulsato lacerat violenter pectore amictus.
Non comites tenuisse valent, non ullus honorum
Militiaeve pudor, pietas irata sinistris
Caelicolis furit, atque odiis solatia luctus.
Iamque dies, iterumque dies absumpta querelis.
Versatur species ante ora oculosque parentis.
Ergo excire parat manes, animasque suorum,
Alloquióque virum tantos mulcere dolores.
Hortatur vicina palus, ubi signat Averni
Squalentem introitum stagnans Acherusius humor,
Noscere venturos agitat mens protinus annos.
Sic & Cymaeam quae tum sub nomine Phoebi
Autonoë, tripodas sacros, antrumque tenebat,
Fert gressus iuvenis, consultaque pectoris aegri
Pandit, & aspectus orat contingere patrum.
Nec cunctata diu vates, mactare repostis
Mox umbris, inquit, consueta piacula, nigras
Sub lucem pecudes, reclusaque abdere terra
Manantem iugulis spirantum caede cruorem,
Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
Caetera quae poscis maiori vate canentur.
Nanque tibi Elysio repetita oracula campo
Eliciam, veteremque dabo inter sacra Sibylla
Cernere fatidicam Phoebei pectoris umbram.
Vade age, & a mediis cum se nox humida cursu
Flexerit, ad fauces vicini castus Averni
Duc praedicta sacris duro placamina diti,
Mella simul tecum & puri fer dona Lyaei.
Hoc alacer monitu, & promisso nomine vatis
Apparat occulto monstrata piacula capto.
Inde ubi nox iussam procedens contigit oram,
Et spatia aequarunt tenebrae transacta futuris,
Consurgit strato, pergitque ad turbida portae
Ostia tartareae penitus quem abdita vates
Promissa impleret, Stygióque sedebat in antro.
Tum qua se primum rupta tellure recludit
Immensum caelo specus, atque eructat acerbam
Cocyti saxo suspirans ore paludem,
Inducit iuvenem, ferróque cavare refossam
Ocyus urget humum, atque arcanum murmur anhelans
Ordine mactari pecudes iubet. acer operto
Ante omnes taurus regi, tum proxima divae
Caeditur Hennaea casta cervice iuvenca.
Inde tibi Alecto, tibi nunquam laeta Megaera
Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum,
Fundunt mella super, Bacchique & lactis honorem.
Stat iuvenis, saevúmque Herebo quae surgit in omnis
Exclamat vates patere: accedentia cerno
Tartara, & ante oculos assistere tertia regna.
Ecce ruunt variae species, & quicquid ab imo
Natū hominū extinctumq. Chao est, iam cūcta videbis
Cyclopas, Scyllámque & pastos membra virorum
Odrysiae telluris equos, contende tueri,
Eductumque tene vagina intrepidus ensem.
Quaecunque ante animae tendunt potare cruorem
Disiice, dum castae procedat imago Sibyllae.
Interea cerne, ut gressus inhumata citatos
Fert umbra, & properat tecum coniungere dicta,
Cui datur ante atros absumpti corporis ignes
Sanguine non tacto solitas effundere voces.
Aspicit, & subito turbatur Scipio visu.
Quinam te qui casus, ait, dux maxime fessae
Eripuit patriae: cum tales horrida poscant
Bella viros, nec enim dextra concesserit ullis
Appius, aut astu, decimum lux retulit ortum,
Ut te, cum Capua remearem, vulnera vidi
Mulcentem, hoc uno maestum, quod adire nequires
Saucius ad muros, & Martis honore careres.
Contra quae ductor. fesso mihi proxima tandem
Lux gratos Phaethontis equos avertit, & atris
Aeternum demisit aquis, sed lenta meorum
Dum varios ritus curat, & solennia vulgi
Exequitur, cessat flammis imponere corpus,
Ut portet tumulis per longum membra paternis.
Quod te per nostri Martis precor aemula facta,
Arce, quae patriis artus medicamina servant,
Daque vago portas quamprimum Acherontis adire.
Tum iuvenis gens o veteris pulcherrima Claudi
Haud ulla arte tuam, quanquam non parva fatigent,
Curarum prius exuerit, nanque ista per omnes
Discrimen servat populos, variatque iacentum
Exequias, tumuli & cinerum sententia discors.
Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Ibera
Exanima obscenus consumit corpora vultur:
Regia cum lucem posuerunt membra probatum est
Hyrcanis adhibere canes: Aegyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & a mensis exanguem haud separat umbram.
Exhausto instituit pontus vacuare cerebro
Ora virum & longum illibata reponit in aevum.
Quid qui recurua nudos Garamantes arena
Infodiunt? quid qui tauo sepelire profundo
Exanimes mandant Libyci Nasamones in oris?
At Celtae vacui capitis circumdare gaudent
Ossa (nefas) auro, & mensis ea pocula servant.
Cecropidae ob patriam munerta forte peremptos
Decrevere simul communibus urere flammis.
At gente in Scythica suffixa cadavera truncis
Lenta dies sepelit putri liquentia tabo.
Talia dum memorant, umbra veniente Sibylla,
Autonoe finem hic inquit sermonibus adde
Alternis, haec haec vera facunda sacerdos:
Cui tantum patuit rerum quantum ipse negaris
Plus novisse deus. me iam comitante tuorum
Tempus abire choro, & pecudes imponere flammis,
At gravida arcanis Cymes anus attigit ore
Postquam sacri fluxum libavitque cruorem,
In decus egregium vultus rediere iuventa,
Aetherea super cum luce haud segniter inquit,
Cymeo populis vox nostra sonat ab antro,
Tunc te permixtum scelus, rebusque futuris

Æneadum cecini, sed non sat digna mearum
Cura tuis vocum, nec enim conquirere dicta
Aut seruare fuit proauis sollertia vestris.
Verum age, disce puer, quando cognoscere cordi
Iam tua deque tuis pendentia Dardana fatis.
Nanque tibi cerno properatum oracula vitæ
Hunc petere, & patrios visu contingere manes.
Armifero victor patrem vlciscere Ibero,
Creditus ante annos Marti, ferróque resolues
Gaudia Pœnorum, & missum lætabere bello
Omen, Ibariacis victa Carthagine terris.
Maius ad imperium post hæc capiere, nec ante
Iuppiter absistet cura, quàm cuncta fugaris
In Libyam bella, & vincendum duxerit ipse
Sidonium tibi rectorem: pudet vrbis iniquæ
Quod tu post decus hoc patriáque domóque carebis.
Sic vates, gressúmque lacus vertebat ad atros.
Tum iuuenis, quæcunque datur sors durior æui,
Obnitemur ait, culpa modo pectora cessent.
Sed te oro (quando vitæ tibi causa labores
Humanos nouisse fuit) siste inclyta virgo
Paulisper gressum, & nobis manésque silentum
Enumera, stygiæque aperi formidinis aulam.
Annuit illa quidem, sed non optanda recludis (bras
Regna ait, hic tenebras agitant, volitántque per vm-
Innumeri quondam populi, domus omnibus vna.
In medio vastum late se tendit inane,
Huc quicquid terræ, quicquid freta & igneus æther
Nutriuit primo mundi genitalis ab æuo,
Mors communis agit, descendunt cuncta, capitque
Campus iners quantum interiit, restátque futurum.
Cingunt regna decem portæ, quarum vna receptat
Belligeros dura Gradiui sorte creatos.
Altera qui leges posuere, atque inclyta iura
Gentibus, & primas fundarunt mœnibus vrbes.
Tertia ruricolas, Cereris iustissima turba,
Quæ venit ad manes & fraudum illæsa veneno.
Exin qui lætas artes, vitæque colenda
Inuenere viam, nec dedignanda parenti
Carmina fuderunt Phœbo, sua limina seruant.
Proxima quos venti, sæuæque hausere procellæ
Naufraga porta rapit, sic illam nomine dicunt.
Finitima huic noxæ grauido, & peccasse fatenti
Vasta patet populo, pœnas Rhadamantus in ipso
Expetit introitu, mortémque exercet inanem.
Septima fœmineis reseratur porta cateruis,
Lugentes vbi casta fouet Proserpina lucos.
Infantum hinc gregibus, versas ad funera tedas
Passim virginibus, turbæque in limine lucis
Est iter extinctæ, & vagitu ianua nota.
Tum seducta loco, & laxata lucida nocte
Claustra nitent, quæ secreti per limitis vmbram
Elysios ducunt campos, hic turba piorum
Nec stygio in regno, cæli nec posta sub axe:
Verum vltra Oceanum sacro certamina fonti,
Lethæos potat latices obliuia mentis.
Extrema hinc auro fulgens, iam lucis honorem
Sentit, & admoto splendet ceu sidere luna.
Hac animæ cælum repetunt, ac mille peractis
Oblitæ actum redeunt in corpora lustris.
Has passim nigrum pandens mors lurida rictum,
Itque reditque vias, & portis omnibus errat.
Tum iacet in spatium sine corpore pigra vorago,
Limosique lacus, late exundantibus vrit
Ripas sæuus aquis Phlegethon, & turbine anhelo
Flammarum resonans saxosa incendia torquet.
Parte alia torrens Cocytos sanguinis atri
Verticibus furit, & spumanti gurgite fertur.
At magnus semper diuis, regique deorum
Iurari dignata palus, piceis horrida riuo
Fumiferum voluit Styx inter sulfura limum.
Tristior his Acheron saniе crassóque veneno
Æstuat, & gelidam eructans cum murmure arenam
Descendit nigra lentus per stagna palude.
Hanc optat saniem non vno Cerberus ore,
Hæc & Tisiphones sunt pocula, & atra Megæra
Hic sitit ac nullo rabies extinguitur haustu.
Vltimus erumpit lachrymarum fontibus amnis
Ante aulam, atque aditus & inexorabile limen.
Quarta cohors omnis stabulante per auia monstro
Excubat, & manes permixto murmure terret.
Luctus edax, maciésque malis comes addita morbis
Et mœror pastus fletu, & sine sanguine pallor
Curæque, insidiæque, atque hinc querebunda senectus,
Hinc angens vtraque manu sua guttura liuor,
Et deforme malum, ac sceleri proclinis egestas,
Errórque infido gressu, & discordia gaudens
Permiscere fretum cælo, sed & ostia ditis
Centenis suetus Briareus excludere palmis,
Et Sphynx virgineos rictus infecta cruore,
Scyllaque, Centaurique truces, vmbræque Gigantum.
Cerberus hic raptis peragrat cum tartara vinclis,
Non ipsa Alecto nec sæta furore Megæra
Audet adire ferum, dum fractis mille catenis
Viperea latrantis circumligat ilia cauda.
Dextera vasta comas nemorosaque brachia fundit
Taxus, Cocyti rigua frondosior vnda.
Hic diræ volucres pastúsque cadauere vultur,
Et multus bubo, ac sparsis stryx sanguine pennis,
Harpyiæque fouent nidos, atque omnibus hærent
Condensæ foliis, mutat stridoribus arbor.
Has inter formas coniux Iunonis auernæ
Suggestu residens cognoscit crimina regum,
Stant vincti, seróque piget sub iudice culpæ.
Circumerrant furiæ, pœnarúmque omnis imago.
Quam vellent nunquam sceptris fulsisse superbis.
Insultant duro imperio, non digna nec æqua
Ad superos passi manes, quæque ante profari
Non licitum viuis, tandem permissa queruntur.
Tunc alius sæuis religatum rupe catenis.
Ast alius subigit saxum, perque ardua montis
Vipereo domat hunc æterna Megæra flagello.
Talia lethiferis restant patienda tyrannis.
Sed te maternos tempus cognoscere vultus,
Cuius prima venit non tardis passibus vmbra.
Astabat fœcunda Iouis Pomponia furto,
Nanque vbi cognouit Latio surgentia bella
Pœnorum, Veneris insidias anteire laborans
Iunonis, fusa sensim per pectora patrem
Implicuit flamma, quæ ni promissa fuissent,

Sidonia Iliacas nunc virgo accenderet aras.
Ergo ubi gustatus cruor, admonuitque Sibylla,
Et dedit alternos, ambobus noscere vultus,
Sic iuvenis prior, ô magni mihi numinis instar
Chara parens, quam te ut nobis vidisse liceret
Optassem stygias vel letho intrare tenebras.
Quae sors nostra fuit, cui te, cum prima subires,
Eripuit sine honore dies, & funere carpsit?
Excipit his mater: nullos ô nate labores
Mors habuit nostra, aethereo dum pondere partus
Exolvor, mitis dextra Cyllenia proles
Imperio Iovis Elysias deduxit ad oras:
Attribuitque pares sedes, ubi magna moratur
Alcidae genitrix, ubi sacro munere Leda.
Verum age nate tuos ortus, ne bella pavescas
Ulla, nec in caelum dubites te tollere factis,
Quando aperire datur nobis, nunc denique disce.
Sola die caperem media cum forte petitos
Ad requiem somnos, subitus mihi membra ligavit
Amplexus, non ille meo veniente marito
Assuetus, facilisque mihi: tum luce coruscа,
Implebat quanquam languentia lumina somnus,
Vidi (crede) Iovem, nec me mutata fefellit
Forma dei, quod squalentem conversus in anguem
Ingentis traxit curvata volumina gyro.
Sed mihi post partum non ultra ducere vitam
Concessum, heu quantum gemui, quod spiritus ante
Hac tibi quàm noscenda darem, discessit in auras.
His alacer colla amplexu materna petebat.
Umbráque ter frustra per inane petita fefellit.
Succedunt simulacra virum concordia, patris,
Unanimique simul patrui, ruit ipse per umbram
Oscula vana petens iuvenis, fumóque volucri,
Et nebulis similes animas apprendere certat.
Quis te chare pater, quo stabant Itala regna,
Exosus Latio deus abstulit: heu mihi: nam cur
Ulla fuere adeo quibus à te saevus abessem
Momenta? opposito mutassem pectore mortem.
Quantos funeribus vestris gens Itala passim
Dat gemitus, tumulus vobis censente senatu
Mavortis geminus surgit per gramina campo.
Nec passi plura in medio sermone loquentis
Sic adeo incipiunt prior hac genitoris imago:
Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces,
Dulce tamen venit ad manes cum gloria vita
Durat apud superos, nec edunt oblivia laudem.
Verum age fare decus nostrum, te quanta fatiget
Militia: heu quoties intrat mea pectora terror,
Cum repeto quàm saevus eas, ubi magna pericla
Contingunt tibi per nostri fortissime lethi
Obtestor causas, Martis moderare furori.
Sat tibi sunt documenta domus. octava terebat
Arentem culmo messem crepitantibus aestas,
Ex quo cuncta mihi calcata, meóque subibat
Germano, devexa iugum Tartessia tellus.
Nos miserae muros & tecta renata Sagunthо,
Nos dedimus Baetin nullo potare sub hoste,
Nobis indomitus convertit térque quaterque
Germanus terga Hannibalis, proh barbara nunquam
Impolluta fides, peterem cum victor adesum
Cladibus Hasdrubalem, subito venale cohortes
Hispanae vulgus, Libyco quas fecerat auro
Hasdrubal, abrupto liquerunt agmine signa:
Tunc hostis socio desertos milite, multum
Ditior ipse viris spisso circundedit orbe.
Non segnis nobis, nec inultis nate peracta
Illa suprema dies, & laude inclusimus aevum.
Excipit inde suos frater coniungere casus.
Excelsae turris post ultima rebus in arctis
Subsidium optaram, supremíque bella ciebam.
Fumantes tedas, ac lata incendia passim,
Et mille iniecere faces, nil nomine lethi
De superis queror, haud parvo data membra sepulchro
Nostra cremaverunt in morte haerentibus armis.
Sed me luctus habet, geminae ne clade ruina
Cesserit affusis oppressa Hispania Poenis.
Contra quae iuvenis turbato fletibus ore.
Dii quaeso, ut merita est dignas pro talibus ausis
Carthago expendat poenas, sed continet acres
Pyrenes populos, qui vestro Marte probatus
Excepit fessos, & notis Martius armis
Successit bello, fusos quoque fama ferebat
Victores acie, atque exacta piacula caedis.
His laeti rediere duces loca amoena piorum.
Prosequitúrque oculis puer aduneratus euntes.
Iamque aderat multa vix agnoscendus in umbra
Paulus, & epoto fundebat sanguine verba.
Lux Italum, cuius spectavi Martia facta.
Multum uno maiora viro, descendere nunc te,
Atque habitanda semel subigit quis visere regna?
Quem contra tales effundit Scipio voces.
Armipotens ductor, quam sunt tua fata per urbem
Lamentata diu, quam paene ruentia tecum
Traxisti ad stygias Oenotria tecta tenebras.
Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hostis
Constituit. laudemque tuo quaesivit honore.
Dumque audit lachrymans hostilia funera Paulus,
Ante oculos iam Flamminius iam Gracchus, & agro
Absumptus Cannis stabat Servilius ore.
Appellare viros erat ardor, & addere verba.
Sed raptabat amor priscos cognoscere manes.
Nunc meritum saeva Brutum immortale securi
Nomen, nunc superos aequantem laude Camillum,
Nunc auro Curium, non unquam cernit amicum.
Ora Sibylla docet venientum, & nomina pandit.
Hic fraudes pacis, Pyrrhumque à limine portae
Deiecit visum orbus luit ille ruentem.
Tybridis in ripas regem, solúsque revulso
Ponte ferox ponte exclusit redeuntia regna.
Si tibi dulce, virum primo qui foedera bello
Phoenicum pepigit vidisse, hic Martius ille
Aequoreus victor cum classe Luctatius armis
Si studium, & saevam cognoscere Amilcaris umbram,
Illa est, cerne procul, cui frons nec morte remissa
Irarum servat rabiem si iungere cordi est
Colloquium, sine gustato dei sanguine vocem.
Atque ubi permissum & sitiens se impleuit imago,
Sic prior increpitat non mitis Scipio vultus:
Taliáne ô fraudum genitor sunt foedera vobis?
Aut hac Sicania pepigisti captus in ora?

Bella tuus solo natus contra omnia pacta
Exercet Latio, & perruptis molibus alpes
Eluctatus adest, fervet gens Itala Marte
Barbarico, & refluunt obstructi stragibus amnes.
Post quae Poenus ait, decimum modo coeperat annum
Excessisse puer, nostro cum bella Latinis
Concepit iussu, tecum nec fallere divos
Iuratos patri: quod si Laurentia vastat
Nunc igni regna, & Phrygias res vertere tentat,
O pietas, ô sancta fides, ô vera propago.
Atque utinam amissum reparet decus, inde citato
Celsus abit gressu, maiórque recessit imago.
Exin designat vates, qui iura sub armis
Poscenti dederint populo, primique petitas
Miscuerint Italis Pyreo littore leges.
Laetatur, spectátque virûm insatiabilis ora
Scipio, & appellat cunctos, ut magna sacerdos
Ammonet at turbae innumerae, quot millia toto
Credis in orbe puer, lustras dum singula visu
Descendisse Herebo? nullo non tempore abundans
Umbrarum huc agitur torrens, vectátque capaci
Agmina mole Charon, & sufficit improba puppis.
Post haec ostendens iuvenem sic virgo profatur.
Hic ille est tellure vagus, qui victor in omni
Cursu signa tulit, cui pervia Bactra, Dacéque,
Qui Gangem bibit, & Pelaeo ponte Nyphatem
Adstrinxit, cui stant sacro sua moenia Nilo.
Incipit Aeneades Libyes certissima proles
Hammonis, quanto exuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces: simul iique cupidine rerum
Pectora nostra calent, quae te via, scire superbum
Ad decus, & summas laudum perduxerit artes.
Ille sub haec, turpes lenti sollertia Martis,
Audendo bella expediat, pigra extulit astris
Haud unquam sese virtus, tu magna gerendi
Praecipita tempus, nox atra impendet agenti.
Haec effatus abit. Croesi mox advolat umbra
Dives apud superos, sed mors aequarat egenis.
Atque hinc Elysio tendentem limite cernens
Effigiem iuvenis castae cui vitta ligabat
Purpurea effusos per colla nitentia crines,
Dic ait, hic quinam, virgo? nam luce refulget
Praecipua frons sacra viro. multaeque sequuntur
Mirantes animae, & laeto clamore frequentant.
Qui vultus? quem (si Stygia non esset in umbra)
Dixissem facile esse Deum. non falleris, inquit
Docta comes Triviae, meruit Deus esse videri,
Et fuit in tanto non parvum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, sidera, manes
Et cantu musas, & Phoebum aequavit honore.
Atque haec cuncta, prius quam cerneret, ordine terris
Prodidit, & vestram tulit usque ad sidera Troiam.
Scipio perlustrans oculis laetantibus umbram,
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Hic caneret vates, quanto maiora futuros,
Facta eadem intrarent hoc inquit, teste nepotes.
Felix Aeacida, cui tali contigit ore
Gentibus ostendi, crevit tua carmine virtus.
Sed quae tanta adeo gratantum turba requirens
Heroum effigies, maioréque accipit umbras?

Inde viro stupet Aeacide, stupet Hectore magno,
Aiacísque gradum, venerandáque Nestoris ora
Miratur, geminos aspectans laetus Atridas,
Iamque Ithacum corde aequantem Peleia facta.
Vectur am hinc cernit Ledaei Castoris umbram,
Alternam lucem peragebat in aethere Pollux.
Sed subito vultus monstrata Lavinia traxit.
Nam virgo admonuit tempus cognoscere manes
Foemineos, ne cunctantem lux alma vocaret.
Foelix haec, inquit, Veneris nurus ordine longo
Troiugenas iunxit sociata prole Latinis.
Vis & Martigenae thalamos spectare Quirini?
Hersiliam cerne, hirsutos cum spernere vellent
Gens vicina procos, pastori rapta marito
Lustravitque casam, culmique e stramine fultum
Pressit laeta torum & soceros revocavit ab armis.
Atque Carmentis gressus, Evandria mater
Haec fuit, & vestros tetigit praesaga labores.
Vis & quos Tanaquil vultus gerat? haec quoque casta
Augurio valuit mentis, venturáque dixit
Regna viro, & dextros agnovit in alite divos:
Ecce pudicitiae Latiae decus, inclita letho
Fert frontem, atque oculos terrae Lucretia fixos.
Non datur heu tibi Roma, nec est quod malle deceret
Hanc laudem retinere diu. Virginia iuxta,
Cerne, cruentato vulnus sub pectore servat,
Tristia defensi ferro monumenta pudoris,
Et patream laudat miserando in vulnere dextram.
Illa est quae Tybrim, quae fregit Lydia bella,
Nondum passa marem, quales optabat habere
Quondam Roma viros, contemptrix Cloelia sexus.
Cum subito aspectu turbatus Scipio poscit,
Quae poenae causa, & qui sint in crimine manes.
Tum virgo, patrios fregit quae curribus artus,
Et stetit adductis super ora trementia frenis,
Tullia non ullos satis exhaustura labores,
Ardenti Phlegetonte natat, fornacibus atris
Fons rapidus furit, atque ustas sub gurgite cautes
Egerit, & scopulis pulsat flagrantibus ora.
Illa autem quae tunditur praecordia rostro
Alitis, en quantum resonat plangentibus alis
Armiger ad palmas rediens Iovis, hostibus arcem
Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
Tarpeia, & pactis reseravit claustra Sabinis.
Iuxta (nónne vides? neque enim lemora domantur
Delicta) illatrat geminis faucibus Orcus,
Armenti quondam custos immanis Iberi
Et morsu petit, & pollito exsecerat ungue.
Nec par poena tamen sceleri sacraria Vestae
Polluit exitia sibi virginitate sacerdos.
Sed satis haec vidisse fatis, mox deinde videndo
Nunc animas tibi, quae potant oblivia paucas
In fine enumerare paro, & remeare tenebris.
Hic Marius (nec multa dies iam restat ituro
Aetheream in lucem) veniet tibi origine parva
In longum imperium Consul, nec Sylla morari
Iussa potest, aut anne diu potare sopore.
Lux vocat, & nulli divûm mutabile fatum.
Imperium hic primus rapiet, sed gloria culpae,
Quod reddet solus, nec tanto in nomine quisquam

Exultet

Existet Syüæ qui se velit esse secundum.
Ille hirta cui subrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus caput: ille deûm gens
Stelligerum attollens apicem Troianus Iulo
Cæsar avo, quantas moles, quum sede reclusa
Hæc tandem erumpent, terraque marique mouebunt.
Heu miseri quoties toto pugnabitur orbe.
Nec leuiora lues quàm victus crimina victor.
Tum iuuenis lachrymans, restare hæc ordine duro
Lamentor rebus lassis, sed luce remota
Si nulla est venia, & merito mors ipsa laborat,
Perfidiæ Pœnus quibus aut Phlegethontis in vndis
Exuret ductor scelus? aut quæ digna renatos
Ales in æternum laniabit morsibus artus?
Ne metue, exclamat vates, non vita sequetur
Inuiolata virum, patria non ossa quiescent.
Nanque vbi fractus opum, magna certamine pugnæ
Pertulerit vinci, turpémque orare salutem,
Rursus bella volet Macedum instaurare sub armis.
Damnatúsque doli, desertis coniuge fida,
Et dulci nato, linquet Carthaginis arces,
Atque vnà profugus lustrabit cærula puppe.
Hinc Cilicis Tauri saxosa cacumina viset.
Proh quanto leuius mortalibus ægra subire
Seruitia, atque hyemes, æstus, fugámque, fretúmque,
Atque famem, quàm posse mori. post Itala bella
Assyrio famulus regi, falsúsque cupiti
Ausoniæ motus, dubio petet æquora velo,
Donec Prusiacas delatus segniter oras
Altera seruitia imbellis patietur in æuo.
Et latebram munus regni perstantibus inde
Æneadis, reddique sibi poscentibus hostem,
Pocula furtiuo rapiet properata veneno,
Ac tandem terras longa formidine soluet.
Hæc vates, Herebique cauis se rettulit vmbris.
Tum lætos socios iuuenis, portúmque reuisit.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XIV.

¶ Nascitur hinc bellum, iuuenis post fata tyranni
Hispano veniens, vbi terris nomen ab amne
Imposuit pubes. nam rege Gelone creatus
Obtitus monitus, artésque obitiua auitas
Incepit luxu, spreta virtute, cruento
Flagrare, & rigidis delicta tuentibus armis,
Cingere se ferro, & regnum terrore fouere.
Hoc igitur (neque enim longum violentia durat)
A coniuratis tota cum stirpe perempto,
Marcellus propere Siculis annauigat oris.
Mutatásque videns, trepidos mox spargit in agros
Signa, Leontini senserunt prima Coloni.
Pugnatúrque mari, Pœnóque per alta fugato
Arma Syracusios capiunt victricia muros.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER XIV.

FLECTITE nunc vestros Helyconis numina cantus,
Ortygiæ pelagus Siculique ad littoris vrbes.
Muneris hic vestri labor est, modo Daunia regna
Æneadum, modo Sicanios accedere portus,
Aut Macedum lustrare domos & Achaica rura,
Aut vaga Sardoo vestigia cingere fluctu,
Vel Tyria quondam regnata mapalia gente,
Extremúmque diem & terrarum inuisere metas,
Sic postquam sparsit Mauors agitatus in oris.
Ergo age, quà litui, quà ducunt bella, sequamur.
Ausoniæ pars magna iacet Trinacria tellus,
Vt semel expugnante noto, & vastantibus vndis
Accepit freta cæruleo propulsa tridente.
Nanque per occultum cæca vi turbinis olim
Impactum pelagus lacerata viscera terræ
Discidit, & medio perrumpens arua profundo,
Cum populis pariter conuulsas transtulit vrbes.
Ex illo seruans rapidus diuortia Nereus,
Saxo diuiduos coniungi prorogat æstu.
Sed spatium, quod dissociat consortia terræ,
Latratus (fama est) sic arcta interuenit vnda,

Et matutinos volucrum transmittere cantus.
Multa solo virtus, iam reddere semen aratris,
Iam montes umbrare olea, dare nomina Baccho,
Cornipedémque citum lauis generasse serendis,
Nec citra Cecropias Hyblæo accendere ceras.
Hic & Pæonios arcano sulfure fontes,
Hic, Phœbo dignum, & Musis venerabile, vatum
Ora excellentum sacras qui carmine sylvas,
Quique Syracosia resonant Helycona camœna.
Promptæ gens linguæ, ast eadem cum bella cieres,
Portus æquoreis sueta insignire tropæis.
Post dirum Antiphatæ sceptrum, & Cyclopea regna
Vomere verterunt primum noua rura Sicano,
Pyrene misit populos, qui nomen ab amne
Ascitum patrio, terræ imposuere vacanti.
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, nouauit
Possessis bello mutata vocabula regnis.
Nec res dedecori fuit, aut mutasse pudebat
Sicanum Siculo nomen: mox accola Minos
Duxerat Eteretum non fausta ad bella cohortes
Dædaleam repetens pennam: qui fraude nefanda
Postquam perpetuas index concessit ad umbras
Cocalidum insidiis, fesso Minoia turba
Bellandi studio, Siculis subsedit in oris.
Miscuerunt Phrygiam prolem Troianus Acestes,
Troianúsque Helymus, structis, qui pube sequuta
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec Zanclæa gerunt obscuram mœnia famam,
Dextera quam tribuit posito Saturnia telo.
Sed decus Enneis haud ullum pulchrius oris,
Quàm quæ Sisyphio fundauit nomen ab Isthmo,
Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.
Hic Arethusa suum piscoso fonte receptat
Alphæon sacræ portantem signa coronæ.
At non æquus amat Trinacria mulciber antra.
Nam Lipare vastis subter depasta caminis
Sulfureum vomit exeso de vertice fumum.
Ast Aetna eructat tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus pelagique imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores
Nocte diéque simul, fonte è Phlegethontis vt atro
Flammarum exundat torrens, piceáque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus
Turbine, & assidue subnascens profluit ignis,
Summo cana iugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternóque rigore
Ardentes horrent scopuli stat vertice celsi
Collis hyems, calidáque niuem tegit atra fauilla.
Quid referam Æolio regnatas nomine terras?
Ventorúmque domos, atque addita claustra procellis?
Hic versi penitus Pelopeia ad regna Pachyni
Pulsata Ionio respondent saxa profundo.
Hic contra Libyámque suum, Chaurúmque furentes
Cernit deuexas Lilybæon nobile Chelas.
At quà diuersi lateris frons tertia terris
Vergit in Italiam prolato ad littora dorso,
Celsus arenosa tollit se mole Pelorus.
His longo mitis placidi dominator in æuo
Præfuerat terris Hieron, tractare sereno
Imperio vulgum pollens, & pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactámque per aras
Haud facilis temerare fidem, socialia iura
Ausonias multos seruarat casta per annos.
Verum ubi fata virum fragili soluere senecta,
Primæuo cessit sceptrum exitiale nepoti,
Et placidi ridomitos accepit regia mores.
Namque bis octonis nondum rex præditus annis,
Caligare alto in solio, nec pondera regni
Posse pati, & nimium fluxis confidere rebus.
Iámque breui, nullum delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotúmque nefas, vilissima regi
Cura pudor. iam præcipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat stimulos, proauúsque superbum
Aeacidæ genus, atque æternus carmine Achilles.
Ergo ardor subitus Pœnorum incœpta fouendi.
Nec sceleri mora. tum iungit noua fœdera, pacto
Cederet vt Siculis victor Sidonius oris.
Sed stabant pœnæ, tumulúmque negabat Erinnys
Qua modo pactus erat socium non cernere, terra.
Sæuos namque pati fastus, iuuenémque cruento
Flagrantem luxu & miscentem turpia duris,
Haud vltra satelles, quos ira metúsque coquebat
Iurati obtruncant, nec iam modus ensibus additur
Fœmineam cædem, atque insontum rapta sororum
Corpora prosternunt ferro, noua sæuit in armis
Libertas, iactatque iugum: pars punica castra,
Pars Italos & nota volunt, nec turba furentum
Desit, quæ neutro sociari fœdere malit.
Talis Trinacriæ motus, dubiísque Sicanis
Exitio regis trepidis, sublimis honore,
(Tertia nam Latios renouarat purpura fasces)
Marcellus classem Zanclæis appulit oris.
Atque ubi cuncta viro cædésque exposta tyranni,
Ambiguæque hominum mentes, Carthaginis arma
Quis teneant: & quanta locos, quod vulgus amicum
Duret Troiugenis, quantos Arethusa tumores
Conciperet, prorsúsque suas non pandere portas,
Incumbit bello, ac totam per proxima raptim
Armorum effundit flammato pectore pestem.
Non aliter Boreas Rhodopes à vertice præceps
Quum sese immisit, decimóque volumine pontum
Expulit in terras, sequitur cum murmure molem
Eiecti maris, & stridentibus asperat alis.
Prima Leontinos vastarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam Lestrigone terram.
Instabat ductor, cui tarde vincere Graias
Par erat, at vincit turmas, ruit æquore toto
Fœmineum credas maribus concurrere vulgum.
Et Cereris placidos fœcundat sanguine campos.
Sternuntur passim pedibusque euadere lethum
Eripuit rapidus mauors, vt cuique salutem
Promisit fuga, præueniens dux occupat ense.
Ite, gregem & metite imbellem, at fuccidæ seno
Clamat, cunctantes vrgens umbone cateruas.
Pigro luctandi studio, certamen in umbra
Molle pati docta, & gaudens splendescere oliuo,
Stat mediocre decus vincentum ignaua iuuentus.
Hæc laus sola datur, si viso vinceris hoste.
Ingruit audito ductore exercitus omnis,

Sciáque quod superest secum certamina norunt
Qua dextra antistet, spoliisque excellat opimis.
Euboici non per scopulos illisa Caphareo
Euripo magis vnda furit: pontúmve sonantem
Euehit angusto violentius ore propontis:
Nec feruet maiore fretum, rapiturque tumultu
Quod ferit Herculeas extremo sole columnas.
Mite tamen dextra decus inter prælia tanta
Emicuit, fama mitis Tyrrhenus, Asylo
Nomen erat, captus quondam ad Thrasimena fluenta,
Seruitium facile, & dominantis mollia iussa
Expertus Berræ, patrias remeabat ad oras
Sponte fauentis heri, repetitisque impiger armis
Tum veteres Siculo casus mauorte piabat.
Atque is, dum medios inter fera prælia miscet,
Illatus Berræ, cui pacta ad regia iusso
Pœnorum a populis, sociataque bella gerenti
Ærato cassis munimine clauserat ora,
Inuadit iuuenem ferro, trepidéque ferentem
Instabiles retro gressus, prosternit arena.
Ac miser audita victoris voce, trementem
Cunctantemque animam Stygia tunc sede reducens,
Cassidis a mento malefida vincula rupit,
Iungebátque preces, atque addere verba parabat.
Sed subito aspectu, & noto conterritus ore
Tyrrhenus, ferrumque manu reuocauit, & vltro
Talia cum gemitu lachrymis effudit obortis:
Ne quæso supplex lucem, dubiusque precare,
Fas hostem seruare mihi. multo optimus ille
Militiæ, cui postremum est, primúmque tueri
Inter bella fidem: tu lethum euadere nobis
Das prior, & seruas nondum seruatus ab hoste.
Haud equidem indignum memet, quæ tristia vidi,
Abnuerim, dignumque iterum in peiora reuolui,
Si tibi per medios ignes, mediósque per enses
Non dederit mea dextra viam: sic fatur & vltro
Attollit, vitaque exæquat munera vitæ.
At compos Sicula primum certaminis ora
Marcellus cœpti, victricia signa quieto
Agmine progrediens Epipyræa ad mœnia vertit.
Inde Syracusias castris circundedit arces.
Sed ferri languebat amor, sedare monendo
Pectora cæca virum, atque iras auellere auebat.
Nec tremuant si forte sibi: & si mitia malle
Credant esse metum, lentum aufertur omissa
Obsidio claustris, quin contra intentior ipse
Inuigilat cautis fronte imperterritus armis.
Et struit arcana, nec opina pericula curat.
Haud secus Eridani stagnis, ripáve Caystri
Innatat albus olor, pronóque immobile corpus
Dat fluuio, & pedibus tacitas eremigat vndas.
Interea dum incerta labat sententia clausis,
Exciti populis, atque vrbes socia arma ferebant.
Incumbens Messana freto, minimúmque reuulsa,
Discreta Italia, atque Osco memorabilis ortu.
Tum Catine nimium ardenti vicina Typhæo,
Et generasse pios quondam celeberrima fratres:
Et cui non licitum fatis Camerina moueri.
Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla fauis, palmis quoque concita Selynis:
Et iussi quondam portus, nunc littore solo
Subsidium infidum fugientibus æquora, Myle.
Nec non altus Eryx, nec non e vertice celso
Centuripe, largóque virens Entella Lyæo.
Entella Hectoreo dilectum nomen Acestæ.
Non Tapsos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt, Agathyrna manus, geminóque Lacone
Tyndaris attollens sese assiut, altor equorum
Mille rapit turmas, hinnitibus aëra flammat
Pulueream voluens Agragas ad mœnia nubem.
Ductor Gresphus erat, cuius cælata gerebat
Taurum parma trucem, pœnæ monumenta vetustæ.
Ille vbi torreret subiectis corpora flammis,
Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras
Credere erat stabulis armenta effundere voces.
Haud impune quidem, nam dira conditor artis
Ipse suo moriens immugit flebile tauro.
Venit ab amne trahens nomen Gela, venit & Hesa,
Et qui præsenti domitant periura Palici
Pectora supplicio, Troianáque venit Acesta.
Quique per Ætneos Acys petit æquora fines,
Et dulcis gratam Nereida perluit vnda,
Æmulus ille tuo quondam Polypheme calori
Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
In tenues liquefactus aquas, euasit & hostem,
Et tibi victricem Galathea immiscuit vndam.
Nec non qui potant Hypsamque, Alabinque sonoros,
Et perlucentem splendentis gurgite Achaten.
Qui fontes Magedrusa tuos, & pauperis alvei
Hypsaten, ac facilem superari gurgite paruo
Pantagyam, rapidique colunt vada flaua Simethi.
Littora Thermarum prisca dotata camœna.
Armauere suos, qua mergitur Hymera ponto
Æolio, nam diuiduas se scindit in oras,
Nec minus occasus petit incita, quam petit ortus.
Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis
Quo mons Sicaniæ non surgit ditior vmbra.
Enna deum lucis sacram dedit ardua dextram.
Hic specus ingentem laxans telluris hiatum
Cæcum iter ad manes tenebroso limite pandit,
Qua nouus ignotas Hymenæus venit in oras.
Hac Stygius quondam stimulante cupidine rector
Ausus adire diem, mæstóque Acheronte relicto
Illicitas egit currum per inania terras.
Tum rapta præceps Ennæa virgine flexit.
Attonitos cæli visu, lucémque pauentes
In Styga rursus equos, & prædam condidit vmbris.
Romanos Petrea duces, Romana petiuit
Fœdera Callipolis, lapidosique Engion aruis.
Hadranum, Herbessúmque simul, telaque superba
Lanigera Melite, & littus piscosa Melacte,
Quæque procelloso, Cephaledias ora profundo
Cœruleis horret campis pascentia cete,
Et qui correptas sorbentem vorticis haustu,
Atque iterum e fundo iaculantem ad sidera puppes
Tauromenitana cernunt de sede Charybdin.
Hæc Latium manus & Laurentia signa mouebat.
Cætera Elysiu aderat gens Sicana votis.
Mille Agathyrna dedit, perflataque Strongylos austris,
Mille Thoantea sedes Fascelina diuæ.

Tergemino venit numero fecunda Panormus,
Seu syluis sectare feras, seu retibus aequor
Vertere, seu caelo libeat traxisse volucrem.
Non Herbesos iners, non Naulocha pigra pericli
Sederunt, non frondosis Morgentia campis
Abstinuit Marte insido, comitata Nemaeis
Venit Amastra viris, & paruo nomine Thyssi,
Et Netum, & Mutyce, pubésque liquentis Achaeti,
Sidonia & Drepane, atque vnda clamosus Helorus.
Et mox seruili vastata Triocala bello,
Sidonios Arabria ferox, & celsus Ietas,
Et bellare Tabas docilis, Cossyráque parua:
Nec maior Megara Marte concordibus ausis
Iuuere, & strato Caulum spectabile ponto
Cum sonat Halcyones cantu, nidósque natantes
Immota gestat sopitis fluctibus vnda.
Ipsa Syracusae patulos vrbs inclyta muros
Milite collecto, variisque impleuerat armis,
Ductores facilem impelli, laetámque tumultus
Vaniloquo pubem furiabant insuper ore.
Nunquam hoste intratos muros, & quatuor arces,
Et Salaminiacis, quantam, Eoisque Trophaeis
Ingenio portus vrbs inuia fecerit vmbram.
Spectatum proauis, ter centum ante ora triremes
Vnum naufragium, mersásque impune profundo
Clade Pharetrigeri subnixas regis Athenas.
Flammabant vulgum geniti Carthagine fratres
Poeni matre genus, sed quos sub crimine pulsus
Vrbe Syracosia Libycis eduxerat oris
Trinacrius genitor, geminaque a stirpe parentum
Astus miscebant Tyrios leuitate Sicana,
Quae cernens ductor, postquam immedicabile visum
Seditio, atque vltro bellum surgebat ab hoste,
Testatus diuos Siculorum, amnésque, lacúsque,
Et fontes Arethusa tuos, ad bella vocari
Inuitum, quae sponte diu non sumpserit, hostem
Induere arma sibi, telorum turbine vasto
Aggreditur muros, atque armis intonat vrbi.
Par omnes simul vna rapit, certántque, ruúntque.
Turris multiplici surgens ad sidera tecto
Exibat, tabulata decem cui crescere Graius
Fecerat, & multis nemorum coniunxerat vmbras.
Armatam hanc igni molem, & deuoluere saxa
Certabant calidaeque picis diffundere pestem.
Hic procul ardentem iaculatus lampada Cimber
Conuicit, & lateri telum exitiabile figit,
Pascitur adiuto Vulcanus turbine venti,
Gliscentémque trahens turris per viscera labem,
Pérque altam molem & turris nascentia tecta
Scandit ouans, rapidísque vorat trepidantia flammis
Robora, & ingenti simul exundante vapore
Ad caelum victor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo, & nebula caliganti atra,
Nec cuiquam euasisse datur, ceu fulminis ictu
Correpta rapido in cineres abiere ruinae.
Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Namque vbi se propius tectis, vrbíque tulere,
Qua portus maris pacatas applicat vndas,
Improuisa nouo pestis conterruit astu.
Trabs fabre teres, atque erasis vndique nodis
Nauali similis malo, praefixa gerebat
Vnca tela manus, ea celso ex aggere muri
Bellantes, curui rapiebat in aera ferri
Vnguibus, & mediam reuocata ferebat in vrbem.
Nec solos vis illa viros, quin saepe triremem
Belligeram rapuere trabes, cum desuper actum
Inicerent puppi chalybem, morsusque tenaces.
Qui simul affixo vicina in robora ferro
Sustulerant sublime ratem (miserabile visu)
Per subitum rursus laxatis arte catenis
Tanta praecipitem reddebant mole profundo,
Vt totam haurirent vndae cum milite puppem.
His super insidiis angusta foramina muros
Arte cauata dabat, per quae confundere tela
Tutum erat opposito mittentibus aggere valli.
Nec sine fraude labos, arcta ne rursus eodem
Spicula ab hoste via vicibus contorta redirent.
Calliditas Graia atque astus pollentior armis
Marcellum, tantásque minas, terráque marique,
Arcebat, stabátque ingens ad moenia bellum.
Vir fuit Isthmiacus decus immortale colonis,
Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
Nudus opum sed cui caelum terraeque paterent.
Ille nouus pluuias Titan vt proderet ortu
Fuscatus tristis radiis, ille haereat, anne
Pendeat instabilis tellus, cur foedere certo
Hunc affusa globum Tethys circumliget vndis,
Nouerat atque vna pelagi lunaeque labores,
Et pater Oceanus qua lege effunderet aestus.
Non illum mundi numerasse capacis arenas,
Vana fides, puppes etiam, constructáque saxa
Foeminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
Hic dum Italum ductorem astu, Teucrósque fatigat
Adnabat centum late Sidonia velis
Classis subsidio, & scindebat caerula rostris.
Erigitur subitas in spes Arethusia proles,
Adiungitque suas portu progressa carinas.
Nec contra Ausonius tonsis aptare lacertos
Addubitat, mersísque celer fodit aequora remis.
Verberibus torsere fretum, salsu icta frequenti
Albescit pulsu facies, pérque aequora late
Spumas canenti sulcatus gurgite limes.
Insultant pariter pelago, ac Neptunia regna
Tempestate noua trepidant, tum vocibus aequor
Personat, & clamat scopulis clamoris imago.
Ac iam diffusus vacua bellator in vnda
Cornibus ambierat patulos ad praelia fluctus,
Nauali claudens liquentem indagine campum.
At simili curuata sinu diuersa ruebat
Classis, & arctabat lunato caerula gyro.
Nec mora, terrificis saeua stridoribus aeris
Per vacuum late cantu resonante profundum
Incubuere tubae, queis excitus aequore Triton,
Expauit, torta certantia murmura concha.
Vix meminere maris, tam vasto ad praelia nisu
Incumbunt proni, positísque in margine puppis
Extremae plantis, nutantes spicula torquent.
Sternitur effusis pelagi media area telis,
Celsáque anhelatis exurgens ictibus alnus.
Caerula nigranti fudit spumantia sulco.

Ast aliæ laceræ, atque incussi roboris ictu
Detergent remos, aliæ per viscera pinus
Transmissis ipso retinentur vulnere rostris
Quo retinent: medias inter sublimior ibat
Terribilis visu puppis, qua nulla per omne
Egressa est Libyes maior navalibus æuum.
Sed quater hæc centum numeroso remige pontum
Pulsabat tonsis, velóque superba capaci,
Cum rapidum hauriret Boream, & cornibus omnes
Colligeret flatus, lento se corpore agebat
Intraret fluctus solus si pulsa lacertis.
Procurrunt leuitate agili, dociléſque regentis
Audiuiſſe manum Latio cum milite puppes.
Has vt per latum venientes æquor Himilco
In latus obliquas, iuſſámque incurrere proram
Conſpexit, propere diuûm in vota vocatis
Aequorum, intento volucrem de more ſagittam
Aſſignat neruo: vtque oculis librauit in hoſtem,
Et calamo monſtrauit iter diuerſa relaxans
Brachia, deduxit vultu comitante per auras
In vulnus telum, & reſidentis puppe magiſtri
Affixit plectro dextram, nec deinde regenda
Puppe manus valuit flectentis immortua clauo.
Dúmque ad opem accurrit ceu capta nauita puppe,
Ecce iterum fatóque pars neruóque ſagitta
In medium perlapſa globum, tranſuerberat ictu
Orba gubernacli ſubeuntem munera Taurum.
Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
Latáque complebat Stabiarum littore pubes.
Numen erat celſæ puppi, vicina Dione.
Sed ſuper ingeſtis propior quæ ſubdita telis
Bella capeſſebat, mediis ſubſedit in vndis,
Diuiſitque fretum, clamantem ſpumeus ora
Nereus implet aquis, palmaque, trahente profundo
Luctantum fruſtra ſummis in fluctibus extant.
Hic audax ira magno per cærula ſaltu
Corbulo tranſgreſſus (nam textam robore turrim
Appulerant nexæ ferri compage triremes)
Euadit tabulata ſuper flammáque comantem
Multifida pinum celſo de culmine quaſſat.
Inde atros alacer, paſtóſque bitumine torquet
Adnitente noto Pœnorum aplustribus ignes.
Iamque diffuſos peſtis vulcania paſſim,
Atque implet diſperſa foros, trepidatur omiſſo
Summis remigio, ſed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos,
Et rapidus feruor per pingues vnguine tædas
Illapſus flammis victricibus inſonat alueo.
Quis nondum tamen intulerat vim Dardana lampas,
Parcebátque vapor, ſaxorum grandine diuus
Arcebat, fatúmque ratis retinebat Himilco.
Hic miſer igniferam dum ventilat acre pinum,
Muralis ſaxo per lubrica ſanguine tranſtra
Voluitur in fluctus, Lybes vulnere, Cidnus.
Fax nidore grauis fœdantis communis auras,
Ambuſto inſtridens pelago ferus inde citatum
Miſſile adorata contorquet Sabrata puppe:
Hammon numen erat Libycæ gentile carinæ,
Corniger áque ſedens ſpectabat cærula fronte.
Fer pater aſflictis fer, ait, Garamantice vates
Rebus opem, inque Italos da certa effundere tela.
Has inter voces tremulo venit agmine cornus,
Et neptunicolæ tranſuerberat ora Telonis.
Vrgebat nihilo leuius iam in limine mortis
Quos fuga præcipites, partem glomerarat in vnam
Puppis adhuc vacuam tedæ, ſed proxima curſu
Fulmineo populatus ineuitabilis ardor,
Correptam flammis inuoluit ouantibus alnum.
Primus ope æquoreis funis delapſus in vndas,
Qua nondum ſtygios glomerabat mulciber æſtus,
Ambuſtus ſocium remis aufertur Himilco.
Proxima nudarunt miſerandi fata Bathonis
Deſertam ductore ratem, bonus ille per artem
Crudo luctari pelago, atque exire procellas.
Idem qui Boreas, quid velles craſtinus auſter
Anteibat, nec peruigilem tu fallere vultum
Obſcuro quamuis curſu Cynoſura valeres.
Is poſtquam aduerſis nullus modus, accipe noſtrum
Hammon ſanguinem ait, ſpectator cladis iniquæ.
Atque acto in pectus gladio, dextra deinde cruorem
Excipit, & large ſacra inter cornua fundit.
Hos inter Daphnim deductum ab origine nomen
Antiqua fuit infelix, cui linquere ſaltus,
Et mutare caſas infido marmore viſum.
At princeps generis quanto maiora parauit
Intra paſtorem ſibi nomina, Daphnin amarunt
Sicelides Muſæ, dexter donauit auena
Phœbus Caſtalia, & iuſſit procectus in herba
Siquando caneret, lætos per prata, per arua
Ad Daphnin properare greges, riuóſque ſilere.
Ille vbi ſeptena modulatus arundine carmen
Mulcebat ſyluas, non vnquam tempore eodem
Siren aſſuetos effudit in æquore cantus,
Scyllæi tacuere canes, ſtetit atra Charybdis,
Et lætus ſcopulis audiuit iubila Cyclops.
Progeniem hauſerunt, & nomen amabile flammæ,
Innatat ecce ſuper tranſtris fumantibus aſper
Ornytos, ac longam ſibimet facit æquore mortem.
Qualis Oilides fulmen iaculante Minerua
Surgentes domuit fluctus ardentibus vlnis.
Tranſigitur valida medius, dum ſe alienat alui
Cuſpide Marmarides Scyron, pars ſubnatat vnda
Membrorum, pars extat aquis, totúmque per æquor
Portatur rigido miſerandum immortua roſtro.
Accelerant puppes vtrinque, atque ora ruentum
Sanguineis feriunt remorum aſpergine rores.
Ipſe adeo ſaum ductor Rethenus ibat
Pulſitans, & valido ſuperabat remige ventos,
Quam rapidis puppem manibus frenare Lilæus
Dum tentat, ſæua truncatur membra bipenni,
Et fert hærentes trabibus ratis inclyta palmas:
Sicania Æolidem portabant tranſtra Podetum.
Hic æuo quanquam nondum exceſſiſſet ephebus,
Seu iam traxere dei, ſeu feruida corda,
Nec ſat maturus laudum, bellique cupido,
Arma puer nimis aptarat picta lacertis,
Et freta gaudebat celſa turbare Chimæra.
Iamque ſuper Nubala, ſuper & Garamantide pinu
Ibat ouans melior remo, melior que ſagitta,
Et iam turrigerum demerſerat æquore Niſum.

Heu puero male suada rudi noua gloria pugnæ.
Dum cristam galeæ trucis, exuuiásque precatur
De duce Marcello superos, temerarius hasta
Excepit raptim vulnus lethale remissa.
Proh qualis, seu splendentem sub sidera nisu
Exigeret discum, iaculo seu nubila supra
Surgeret, aligeras ferret seu puluere plantas
Vix tactu, vel dimensi spatia improba campi
Transiret velox saltu, docuere labores.
Sat prorsus, sat erat decoris discrimine tuto,
Sat laudis, cur facta puer maiora petebas?
Illum vbi labentem pepulerunt tela sub vndas,
Ossa Syracosio fraudatum naufraga busto
Fleuerunt freta, fleuerunt cyclopea saxa,
Et Cyane, & Anapus, & Ortygia Arethusa.
Parte alia præses puppem Tyberinus agebat
Quáque ferebatur ductor Sidonius, eo
Conclamant, iniecta ligant hinc vincula ferri
Atque illinc, steterúntque rates ad prælia nexæ.
Nec iaculo, aut longe certatur arundine fusa.
Comminus & gladio terrestria prælia miscent.
Perrumpunt Itali, qua cædes prima reclusit,
Monstrántque viam, vastas & Mala catenas
Hortatur socios, & vincla abrumpere ferri,
Ac parat hostili resoluta puppe receptos
Auehere & paribus pelago diducere ab armis.
Ætneo Polyphœmus erat nutritus in antro,
Atque inde antiquum nomen feritatis amabat,
Vbera præbuerat paruo lupa, corporis altæ
Terribilis moles, mens aspera, vultus in ira
Semper, & ad cædes cyclopea corde libido.
Isque relaxatis membrorum pondere vinclis
Impulerat puppim & mergebat gurgite tonsas,
Duxissétque ratem, pressa Laronius hasta
Ni properè duro nitentem exurgere, velox
Affixet transtro, vix morte incepta remittit.
Nanque manus seruat dum suetos languida ductus,
Ignauum summa attraxit super æquora remum.
Perculsi cuneo Pœni densantur in vnum,
Quod caret hoste latus, subito cum pondere victus
Insiliente mari submergitur alueus vndis.
Scuta virûm, cristæque, & inertis spicula ferro,
Tutelæque deûm fluitant: hic robore fracto
Pugnat inops chalybis, sesêque in prælia rursus
Armat naufragio: remis male feruidus ille
Festinat spoliare ratem, discrimine nullo,
Nautarum interdum conuulsa sedilia torquens.
Non plectro ratis, aut frangenda in vulnera prora
Parcitur, & pelago repetuntur nantia tela.
Vulneribus patulis intrat mare, mox sua ponto
Singultante anima propulsa refunditur vnda.
Nec desunt, qui correptos amplexibus artis
Immergant pelago & iaculis cessantibus hostem
Morte sua perimant, remeantum gurgite mentes
Crudescunt, ac pro ferro stat fluctibus vti.
Haurit sanguineus contorta cadauera vortex.
Hinc clamor, gemitus illinc, mortésque, fugæque.
Perfusum bello feruet mare, fessus acerbus
Terga fuga celeri Libyæ conuertit ad oras,
Exigua sese furatus Himilco carina.

Concessere mari tandem, Graiísque Libysque,
Et iam captiua vinclis ad littora longo
Ordine ducuntur puppes, flagrantibus alto
Stant aliæ tædis, splendet iacente profundo
Mulciber & tremula vibratur imagine pontus.
Ardet nota fretis Cyane, perustaque Siren.
Ardet & Europe, niues sub imagine tauri
Vecta Ioue, ac presso tramittens æquora cornu.
Et quæ fusa comas, curuum per cærula piscem
Nereis humenti moderatur roscida freno.
Vritur indiuagus Phyton, & corniger Hammon,
Et quæ Sidonios vultus portabat Elisa,
Bis ternis ratis ordinibus grassata per vndas.
Ac vinclis trahitur cognata in littora Anapus,
Gorgoneásque ferens ad sidera Pegasus alas.
Ducitur & Libye puppis signata figuram,
Et Triton captiuus, & ardua rupibus Ætna.
Spirantis rogus Enceladi, Cadmeaque Sidon.
Nec mora, quin trepidos hac clade irrumpere muros
Signáque ferre deum templis: iam iamque fuisset,
Ni subito importuna lues, inimicáque pestis
Inuidia diuûm, pelagíque labore parata
Polluto miseris rapuisset gaudia cælo.
Corniger astriferis Titan feruoribus auras
Et patulam Cyanen, lacúsque palustribus vndis
Stagnantem, stygio Cocyti aspirauit odore,
Temporáque Autumni lætu florentia dono
Fœdauit, rapidóque accensis fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caliginis aer,
Squalebat tellus vitiato feruida dorso,
Nec victum dabat, aut vllas languentibus vmbras.
Atque ater piceo vapor expirabat in astra.
Vim primi sensere canes, mox nubibus astris
Fluxit deficiens penna labente volucris:
Inde feræ syluis sternis, tum serpere labes
Tartarea, atque haustis populari castra maniplis.
Arebat lingua, & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo, descendere fauces
Abnuerant sicca missorum alimenta ciborum,
Aspera pulmonem tussis quatit, & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem vix sufficientia lucem.
Vnca nare iacent, saniésque immixta cruore
Expuitur, membrisque cutis tegit ossa perestis.
Heu dolor, insignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur letho, iactantur in ignem
Dona superba virûm multo maiore parata:
Succubuit medicina malis, cumulantur aceruo
Labentum, & magno cineres sese aggere tollunt.
Passim etiam deserta iacent, inhumatáque late
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.
Serpit pascendo crescens acherusia pestis,
Nec leuiore quatit Trinacria mœnia luctu,
Pœnorúmque parem castris fert æra laborem,
Æquato par exitio, & communis vbique
Ira deûm, atque eadem lethi versatur imago.
Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum.
Incolumi ductore viros, cladésque rependit
Vnum inter strages tutum caput. vt grauis ægro
Primum lethiferos repressit Syrius æstus,

Et posuere auidæ mortis contagia pestes,
Ceu sidente Noto cum se maria alta reponunt,
Propulsa inuadit piscator cærula cymba,
Sic tandem ereptam morbis grassantibus, armat
Marcellus pubem, lustratis rite maniplis.
Signáque circumstant alacres, auidisque tubarum
Respirant læti clangoribus, itur in hostem,
Et si fata ferant, iuuat inter prælia ferro
Posse mori. sociûm miseret, qui morte pudenda
In morem pecudum effudêre cubilibus atris
Illaudatam animam, tumulos inhonoráque busta
Respiciunt, & vel nullo iacuisse sepulchro,
Quam debellari morbis placet. ardua primus
Ad muros dux signa rapit, tenuata iacendo
Et maciem galeis abscondunt ora, malúsque
Ne sit spes hosti, velatur casside pallor.
Infundunt rapidum conuulsis mœnibus agmen,
Condensique ruunt, tot bellis inuia tecta,
Tot uno introitu capiuntur militis arces.
Totum qua vehitur Titan, non ulla per orbem
Tum sese Isthmiacis æquassent oppida tectis.
Tot delubra Deûm, tótque intra mœnia portus,
Adde fora, & celsis suggesta theatra columnis,
Certantésque mari moles, adde ordine longo
Innumeras spatióque domos æquare superbas
Rura, quid inclusos porrecto limite, longis
Porticibus, sacros iuuenum certamine lucos?
Quid tot captiuis fulgentia culmina rostris?
Armaque fixa deis? aut quæ Marathonius hostis
Perdidit, aut Libyæ quæ sunt aduecta subacta?
Hic Agathocleis sedes ornata tropheis,
Hic mitis Hieronis opes, hic sancta vetustas
Artificum manibus, non usquam clarior ullo
Gloria picturæ seclo: non æra vacabant
Quæ scirent Ephyren, fuluo certaret ut auro
Vestis, spirantes referens subtegmine vultus.
Quæ radios calat Babylon, vel murice picto
Læta Tyros, quæque Attalicis variata per artem
Aulæis scribuntur acu, aut Memphitide tela.
Iam simul argento fulgentia pocula, mixta
Queis gemma quæsitus honos, simulacra deorum
Numen ab arte datum seruantia: munera rubri
Præterea ponti, depexaque vellera ramis,
Fœmineus labor, his tectis opibúsque potitus
Ausonius ductor, postquam sublimis ab alto
Aggere, despexit trepidam clangoribus urbem,
Inque suo positum nutu, stent mœnia regum,
An nullos oriens videat lux crastina muros,
Ingemuit nimium, viris tantúmque licere
Horruit, & properè reuocata militis ira
Iussit stare domos, indulgens templa vetustis
Incolere, atque habitare deis, sic parcere victis
Pro præda fuit, & sese contenta, nec ullo
Sanguine pollutis, plausit victoria pennis,
Tu quoque ductoris lachrymas memorande tulisti
Defensor patriæ, meditantem in puluere formas,
Nec turbatum animi, tanta feriente ruina,
Ignarus miles vulgi, tum forte peremit.
At reliquum vulgus resoluta in gaudia mente,
Certarunt victi victoribus æmulus ipse
Ingenij superûm seruando condidit urbem.
Ergo extat seclis, stabitque insigne tropheum,
Et dabit antiquos ductorum noscere mores.
Felices populi, si quondam ut bella solebant,
Nunc quoq. inexhaustas pax nostra relinqueret urbes
At ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo
Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
Nudassent auida terrásque fretúmque rapinæ.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XV.

¶ Quem ducibus cæsis, iterum iam Batis ad oras
Mittat, Romulei quærit dum cura Senatus,
Scipiadæ iuueni, lauro tum forte sub ampla
Astitit hinc subito virtus, hinc blanda voluptas,
Et sibi promissis auet vtraque iungere magnis.
Ille sed amplexus virtutem, crudáque Martis
Munera suscipiens, volitánsque per æquora classe,
Arma noua subito Carthaginis horrida muris
Impulit, & victor ferro sibi mœnia pandit.
Interea Emathius conflat noua bella Philippus,
Herculeóque senex Fabius dat iura Tarento.
Marcellúsque cadit Nomadum circundatus astu.
Hasdrubalisque caput, tumidi regione Metauri
Abscissum, Hannibali monstrat Nero latus atroci.

SILII ITALICI PVNICORVM

LIBER XV.

AT noua Romuleum carpebat cura Senatum,
Quis trepidas gentes, martémque subiret Iberum
Attritis rebus, geminus iacet hoste superbo
Scipio, belligeri mauortia pectoris fratres.
Hinc metus, in Tyrias ne iam Tartessia leges
Concedat tellus propioráque bella pauescat.
Anxia turba patrum quasso medicamina mœsti
Imperio circumspectant, diuósque precantur,
Qui laceris ausis ductor succedere castris.
Absterret iuuenem, patrios patruique piare
Optantem manes, tristi conterrita luctu,
Et reputans annos cognato sanguine turba.
Si gentem petat infaustam inter busta suorum
Decertandum hosti, qui fregerit arma duorum,
Quis consulta ducum, ac flagret meliore Gradiuo.
Nec promptum teneris immania bella lacertis
Molliri, regiménque rudi deposcere in æuo.
Has lauri residens iuuenis viridante sub vmbra
Ædibus extremis voluebat pectore curas.
Cum subito assistunt dextra, læuáque per auras
Allapsæ, haud paulum mortali maior imago,
Hinc Virtus, illinc virtuti inimica Voluptas.
Altera Achæmenium spirabat vertice odorem,
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens
Ostrum quam fuluo Tyrium suffuderat auro.
Fronte decor quæsitus acu, lasciuáque crebras
Ancipiti motu iaciebant lumina flammas.
Alterius dispar habitus, frons hirta, nec vnquam
Composita mutata coma, stans vultus, & ore
Incessúque viro propior, lætique pudoris,
Celsa humeros niueæ fulgebat stamine pallæ.
Occupat inde prior promissis fisa Voluptas:
Quis furor hic non digne puer, consumere bello
Florem æui? Cannæne tibi, graueóque palude
Mæonius stygia lacus excessere? Padúsque?
Quem tandem ad finem bellando fata lacesses?
Tune etiam tentare paras Atlantia regna?
Sidoniásque domos? moneo certare periclis
Desine, & armisona caput obiectare procellæ.
Ni fugis hos ritus, Virtus te sæua subibit
Per medias voluitare acies, mediósque per ignes.
Hæc patrem patruúmque tuos, hæc prodiga Paulum,
Hæc Decios stygias Herebi detrusit ad vndas.
Dum cineri titulum, memorandáque nomina bustis
Prætendit, nec sensura, quid gesserit, vmbræ.
At si me comitere puer, non limite duro
Iam tibi decurret concessi temporis ætas.
Haud vnquam trepidos abrumpet buccina somnos,
Non glaciem arctoam, non experiere furentis
Ardorem Cancri, nec mensas sæpe cruento
Gramine compositas, aberunt sitis aspera, & haustus
Sub galea puluis, partique timore labores.
Sed current albæque dies, horæque serenæ,
Et molli dabitur victu sperare senectam.
Quantas ipse Deus latos generauit in vsus
Res homini? plenáque dedit bona gaudia dextra?
Atque idem exemplar lenis mortalibus æui,
Imperturbata placidus tenet otia mente.
Illa ego sum, Anchisæ Venerem Simoentis ad vndas
Quæ iunxi generis vobis vnde editus author.
Illa ego sum, vertis superûm quæ sæpe parentem
Nunc auis in formam, nunc torua in cornua tauri.
Huc aduerte aures, currit mortalibus æuum,
Nec nasci bis posse datur, fugit hora, rapítque
Tartareus torrens, ac secum ferre sub vmbras
Si qua animo placuere, negat. quis luce suprema
Dimisisse meas sero non ingemit horas?
Postquam conticuit: finísque est addita dictis,
Tum Virtus: quasnam iuuenem florentibus, inquit,
Pellicis in fraudes annis, vitæque tenebras?
Cui ratio, & magnæ cælestia semina mentis
Munere sunt concessa deum: mortalibus alti
Quantum cælicolæ tantum cum animalibus istis
Præcellunt cunctis, tribuit nanque ipsa minores
Hos terris natura deos: sed fœdere certo,
Degeneres tenebris animas damnauit auernis.
At queis ætherij seruatur seminis ortus,
Cæli porta patet. referam quid cuncta domantem
Amphitryoniadem? quid cui post Seras, & Indos
Captiuo Liber cum signa referret ab Euro,
Caucaseæ currum duxere per oppida tigres?
Quid inspiratos magno in discrimine nautis
Ledæos referam fratres? vestrúmque Quirinum?
Nónne vides, hominum vt celsos ad sidera vultus
Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora,
Cum pecudes, volucrúmque genus formásque ferarum,
Segnem atque obscœnam passim strauisset in aluum?
Ad laudes genitum, capias si munera diuûm,
Felix ad laudes hominum genus huc age paulum
Aspice, nec longe repetam, modo Roma minantis
Impar Fidenæ, contentáque crescere asylo,
Quò sese extulerit dextris: idem aspice late
Florentes quondam luxus quas verterit vrbes.
Quippe nec ira deûm tantum, nec tela, nec hostes,
Quantum sola noces animis illapsa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te semper volitans Infamia pennis.
Mecum honor, & laudes & læto gloria vultu,
Et decus, & niueis victoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus,
Casta mihi domus, & celso stant colle penates,
Ardua saxoso perducit semita cliuo
Aspera principio (nec enim mihi fallere mos est)
Prosequitur, labor ad nitendum intrare volentis:
Nec bona conscendunt, quæ sors infida dedisset.
Atque eadem rapuisse valet: mox celsus ab alto
Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Experienda manent, quàm spondet blanda Voluptas.
Stramine proiectus duro patiere sub astris
Insomnes noctes, frigúsque famémque domabis.
Idem iustitiæ cultor, quæcunque capesses,
Testes factorum stare arbitrabere diuos.
Tunc quoties patriæ, rerúmque pericula poscent,

Arma

Arma feres primus, primus te in mœnia tollet
Hostica, nec ferro mentem vincere nec auro.
Hinc tibi, non Tyrio vitiatas murice vestes,
Nec donum deforme viro flagrantis amomi.
Sed dabo, qui vestrum saeuo nunc Marte fatigat
Imperium superare manu, laurumque superbam
In gremio Iouis excisis deponere Pœnis.
Quae postquam cecinit sacrato pectore Virtus,
Exemplis laetum vultuque audita probantem
Conuertit iuuenem, sed enim indignata Voluptas
Non tenuit voces: nil vos iam demoror vltra
Exclamat, venient venient mea tempora quondam,
Cum docilis nostris magno certamine Roma
Seruiet imperiis, & honor mihi habebitur vni.
Sic quassans caput in nubes se sustulit atras.
At iuuenis plenus monitis ingentia corde
Molitur, visaeque calet Virtutis amore.
Ardua rostra petit nullo fera bella volente,
Et grauia ancipitis deposcit munera Martis.
Arrecti cunctorum animi: pars lumina patris,
Pars credunt toruos patrui reuisere vultus.
Sed quanquam tacitus, magnis tamen agra periclis
Pectora subrepit terror, malèmque pauentes
Expendunt bella, & numerat fauor anxius annos.
Dumque ea confuso percenset murmure vulgus,
Ecce per obliquum caeli squalentibus auro
Effulgens maculis, ferri inter nubila visus
Anguis, & ardenti radiare per aëra sulco,
Quaque ad caeliferi tendit plaga littus Atlantis,
Perlabi resonante polo, bis térque coruscum
Addidit augurio fulmen pater, & vaga late
Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.
Tum vero capere arma iubent genibusque salutant
Submissi augurium atque iret, qua ducere diuos
Perspicuum, & patrio monstraret semita signo.
Certatim comites rerum, bellique ministri
Agglomerant sese, atque acres sociare labores
Exposcunt, laudumque loco est iisdem esse sub armis.
Tum noua caeruleum descendit classis in aequor.
It comes Ausonia, atque in terras transit Iberas.
Vt cum saeua fretis immisit praelia Corus,
Isthmon curuata sublime suberigit vnda,
Et spumante ruens per saxa gementia fluctu,
Ionium Aegeo miscet mare. celsus in arma
Emicat, ac prima stans Scipio puppe profatur.
Diue, tridente potens, cuius maria ire per alta
Ordimur si iusta paro, decurrere classi
Da pater, & nostros ne sperne iuuare labores,
Per pontum pia bella veho. leuis inde secunda
Aspirans aura propellit carbasa flatus.
Iamq; agiles, Tyrrhena sonant qua caerula puppes
Ausonium euasere latus. Ligurûmque citatis
Littora transmittunt prorꝭ. hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in sidera cernunt
Aerias alpes, occurrunt mœnia graeco
Condita Massiliae populis accincta superbis,
Barbarus immanis qua territat accola ritu.
Antiqua morem patriae, cultúsque habitúmque
Phocais armisonas inter tenet hospita gentes.
Hinc legit Ausonius sinuato gurgite ductor
Anfractus pelagi, nemoroso vertice celsus
Apparet collis, fugiuntque in nubila syluae
Pyrenes: tunc Emporiae, veterésque per ortus
Graiorum vulgus, tunc hospita Tarraco Baccho,
Considunt portu, & secura gurgite clauso
Stant puppes. positúsque labor, terrórque profundi.
Nox similes morti dederat placidissima somnos,
Visa viro stare effigies ante ora parentis,
Atque haec aspectu turbatum voce monere:
Nate salus quondam genitoris, nate parentis
Et post fata decus, bellorum dira creatrix
Euastanda tibi tellus, & caede superbi
Ductores Libyae causa virtute domandi,
Qui sua nunc trinis deducunt agmina castris.
Si conferre manu libeat, coeántque vocata
Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruenteis.
Ter gemina cum mole viros? absiste labori
Ancipiti, sed nec segnis potiora capesse.
Vrbs colitur Teucro quondam fundata vetusto
Nomen Carthago, Tyrius tenet incola muros.
Vt Libye sua, sic terris memorabile Iberis
Haec caput est, non vlla opibus certauerit auri,
Non portu, celsóue situ, non dotibus arui
Vberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
Inuade auersis nate hanc ductoribus vrbem.
Nulla acies famae tantum praedaue pararit.
Talia monstrabat genitor, propiúsque monebat,
Cum iuuenem sopor, & dilapsa reliquit imago.
Surgit, & infernis habitantia numina lucis
Ac supplex patrios compellat nomine manes.
Este duces bello, & monstratam ducite ad vrbem,
Vobis vltor ego, & Sarrano murice fulgens
Inferias mittam fusis insignis Iberis,
Et tumulis addam sacros certamine ludos.
Progreditur, celerátque vias, & corripit agmen
Pernici rapidum cursu, campósque fatigat.
Sic vbi prosiluit Piseo carcere praeceps,
Ante suos it victor equus, curritque per auras
Non solum ante alios, sed enim (mirabile dictu)
Haud vlli durant visus aequare volantem.
Iámque hyperionia lux septima lampade surgens
Sensim attollebat propius subeuntibus arces
Vrbis, & admoto crescebant culmina gressu.
Ac pelago vectus seruata Laelius hora,
Quam dederat ductor subigenda ad mœnia classi,
A tergo affusis cingebat tecta carinis.
Carthago impenso naturae adiuta fauore
Excelsos tollit pelago circumflua muros,
Arctatas ponti fauces modica insula claudit,
Qua Titan ortu terras aspergit Eoo.
At qua prospectat Phœbi iuga sera cadentis,
Pigram in planiciem stagnantes egerit vndas,
Quas auget veniens, refluúsque reciprocat aestus.
Sed celidas à fronte sedet sublimis ad Arctos
Vrbs imposita iugo, proniúmque excurrit in aequor,
Et tuta aeterno defendit mœnia fluctu.
Audax, seu plano gradiens vicinia campo
Ferret signa, iugum certabat scandere miles.
Arci ductor erat, qui cuncta amplexus in arctis
Maximum, excelsúmque locum ...

Pugnabat natura soli, paruóque superne
Bellantum nisu, passim per prona voluti
Truncato instabiles fundebant corpore vitam.
Verum vbi concessit pelagi reuolubilis vnda,
Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapsu,
Quáque modo excelsæ sulcarant cœrula puppes,
Hac impunè dabat Nereus transcurrere planta:
Hinc tacitè flectens informidatus adire
Ductor Dardanius, subitam trahit æquore pubem,
Perque vndas muris pedes aduolat, inde citati
A tergo accelerant, quà fisus fluctibus Afer
Incustoditam sine milite liquerat vrbem.
Tum prostratus humi (miserandum) vincla catenis
Pœnus colla dedit, populumque addixit inermem.
Hanc oriens vidit Titan cum surgeret, vrbem
Vallari castris, captámque aspexit eandem
Ocyus Hesperio quàm gurgite tingueret axem.
Aurora ingrediens terris exegerat vmbras,
Principio statuunt aras: cadit ardua taurus
Victima Neptuno pariter, paritérque tonanti.
Tum merita æquantur donis, ac præmia virtus
Sanguine parta capit. phaleris hic pectora fulget,
Hic torque aurato circundat bellica colla,
Ille nitet celsus muralis honore coronæ.
Lælius ante omnes, cui dextera clara, domúsque
Ter deno boue, & æquorei certaminis alto
Donatur titulo. Pœnique recentibus armis
Rectoris: tunc hasta viris, & martia cuique
Vexilla, & meritum, & prædæ libamina dantur.
Postquam perfectæ laudes hominúmque deúmque,
Captiua spectantur opes, digestáque præda.
Hoc aurum patribus, bello hæc Martique talenta,
Hoc regum donis, diuûm hoc, ante omnia, templis:
Cætera bellantum dextris pulchróque labori.
Quinetiam accitus populi regnator Iberi,
Cui sponsa, & sponsæ defixus in ossibus ardor,
Hanc notam forma concessit lætus ouánsque
Indelibata gaudenti virgine, donum.
Tum vacui curis vicino littore mensas
Instituunt, festóque agitant conuiuia ludo,
Lælius affatur: macte ô venerande pudici
Ductor macte animi, cedat tibi gloria, laúsque
Magnorum heroum, celebratáque carmine virtus.
Mille Mycœneus qui traxit in æquore proras
Rector, & Inachius qui Thessala miscuit arma,
Fœmineo socium violauit fœdus amore.
Nulláque tum Phrygio steterant tentoria campo
Captiuis non plena toris: tibi barbara soli
Sanctius Iliaca seruata est Phœbade virgo.
Hæc, atque his paria, alterno sermone requirunt,
Donec nox atro circundata corpus amictu
Nigrantes inuexit equos, suasitque quietem.
Emathio interea tellus Aetola tumultu
Feruebat, Macedum subitis perculsa carmis.
Proximior huic hosti dextras iungebat Acarnan.
Causa noui motus Pœnis, régique Philippo,
In bellum Ausonium sociato fœdere vires.
Hic gente egregius, veterísque ab origine regni
Aeacidum sceptris, proauóque tumebat Achille.
Ille & rectorem conterruit Oricon armis,
Quáque per Illyricum Taulantius incola littus
Exiguos habitat non vllo nomine muros,
Turbidus incessit telis, ille æquora vectus
Nunc & Phæacum, Thesprotiáque arua lacessens
Epirum cassis lustrabat futilis ausis.
Hinc & Anactoria signa ostentauit in ora.
Ambraciósque sinus, Pellæaque littora bello
Perfundit rapido. pepulit vada feruida remis
Leucate, & Phœbi vidit situs Actia templa.
Nec portus Ithacæ Laertia regna, Saménque
Liquit inaccessam fluctúque sonantia cano
Saxa Cephalenum, & scopulosis Neriton aruis.
Ille etiam Pelopis sedes & Achaia adire
Mœnia gauisus, tristem Calydona Dianæ,
Oeneasque domos, Cureticatecta subibat
Promittens contra Hesperiam sua prælia Graiis.
Tum lustrata Ephyre, Patræque, & regia pleuron,
Parnassúsque biceps, Phœbóque loquentia saxa.
Ac sæpe ad patrios bello reuocante penates,
Cum modo Sarmaticus regna infestaret Orestes
Aspera nunc Dolopum vis exundasset in agros,
Incœpto tamen haud facilis desistere vano
Bella, per Graias vmbram circumtulit oras.
Donec nunc pelago, nunc terra exutus omisit
Spem positam in Tyriis, & supplex fœdera sanxit
Dardana, nec legem regno accepisse refugit.
Tunc & Tyndarij Latias fortuna Tarenti
Auxit opes, laudémque simul nam perfida tandem
Vrbs Fabio deuicta senis postremus in armis
Ductoris titulus canis sollertia tutum
Tum quoque adepta decus, capta sine sanguine muris.
Nanque vt compertum, qui punica signa regebat
Fœminea exuri flamma, tacitúsque quiete
Exui virtutis placuit dolus, ire forari,
Nam castris erat in Rutulis germanus, amato
Cogitur, & magnos muliebria vincere corda
Pollicitis, si reclusas transmittere portas
Concedat Libycus rector, vetiquæ potitus
Euicto Fabius Pœno, circundata telis
Incustodita penetrauit mœnia nocte.
Sed quisnam auersos Phœbum tunc iungere ab vrbe
Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem
Marcellum acciperet lethum oppetiisse sub armis?
Moles illa viri, validóque habitata Gradiuo
Pectora, & haud vllis vnquam tremefacta periclis,
Heu quantum Hannibalem clara fractura ruina
Procubuere, iacet campis Carthaginis horror.
Forsan Scipiadæ confectis nomina belli
Rapturus, si quis paulum deus adderet æuo.
Collis Agenoreum dirimebat ab aggere vallum
Ausonio, Daunis Mauors consederat aruis
Curarum comes, & summus Crispinus honoris
Marcello socius. communia bella ciebat.
Ad quem Marcellus gestit lustrare propinquos
Mens syluas, medióque viros imponere monti,
Ne Libys occultus tumulum prior occupet ausis,
Si cordi est, te participem Crispine laboris
Esse velim, nunquam desunt consulta duobus.
Hæc vbi sedere, ardentes attollere sese
Iam dudum certant in equos. Marcellus vt arma
Aptari

Aptantem natum aspexit, letúmque tumulis,
Vincis, ait, nostros mirando ardore vigores,
Sit prematurus felix labor, urbe Sicana
Qualem te vidi, nondum permitteret ætas
Cum tibi bella, meo tractantem prælia visu.
Hoc decus, hoc nostrum, lateri te iunge paterno,
Et me disce nouum Martem tentare magistro.
Tum pueri colla amplectens sic pauca profatur:
Summe deûm Libyco saxu de præside victor
His humeris tibi opima feram: nec plura ferenti
Sanguineos sudat cum Iuppiter æthere rores,
Atque atris arma aspersit non prospera guttis.
Vixdum finitis intrarant vocibus arctas
Lethiferi collis fauces, cum turba volucres
Inuadunt Nomades iaculis, nimbóque feruntur
Ætherio similes, cæca fundente latebra
Armatos in bella globos. circundata postquam
Nil restare videt virtute, quod debeat ultra
Iam superis, magnum secum portare sub umbras
Nomen mortis auet, torta nunc eminus hasta
Altius insurgit, nunc sæuit comminus ense.
Forsan & euasset rapidi freta sæua pericli,
Ni telum aduersos nati euenisset in artus.
Tum patriæ tremuere manus, laxatáque luctu
Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.
Obuia nudatum transmittit lancea pectus,
Labénsque impresso signauit gramina mento.
At postquam Tyrius sæua inter prælia ductor
Infixum aduerso vidit sub pectore telum
Immane, exclamat, Latius Carthago timere
Desine iam leges, iacet exitiabile nomen
Ausonij columen regni sed dextera nostra
Tam similis non obscuras mittatur ad umbras.
Magnanima inuidia virtus caret, alta sepulchri
Protinus extruitur, celóque educitur ara.
Conuectant syluis ingentia robora, credas
Sidonium cecidisse ducem, tum thura, dapésque
Et fasces, clypeusque viri. pompa ultima fertur.
Ipse facem subdens, laus inquit parta perennis,
Marcellum abstulimus Latio: deponere forsan
Gens Italûm tandem arma velit: vos ite superba
Exequias animæ, & cinerem donate supremo
Muneris officio: nunquam hoc tibi Roma negabo
Quod virtute viri titulis decorare sepulchrum
Ingentis bello liceat, noménque futuros
Æternum in Rutulos possis mandare nepotes.
Alternis par, atque eadem fortuna laborum
Consulis, exanimum sonipes ad signa reuexit.
Talia in Ausonia. sed non est talis Iberis
Armorum euentus campis. Carthaginis omnes
Per subitum raptæ pernix victoria late
Terruerat gentes, ducibus spes una salutis
Si socias iungant vires, ingentibus orsum
Auspiciis iuuenem, patria ceu gestet in armis
Fulmina, sublimi vallatam vertice montis
Ex oculis urbem cumulatam strage virorum
Non toto rapuisse die, quam Martius ille
Hannibal interea consumpto verterit anno,
Nec pube æquandam nec opũ ubertate Saguntum.
Proximus appicito saxosis aggere syluis
Tendebat, fratris spirans ingentia facta
Asdrubal, hinc robur, mixtusque rebellibus Afris
Cantaber, hinc volucri Mauro pernicior Astur.
Tantáque maiestas terra rectoris Ibera,
Hannibalis quantus Laurenti terror in ora.
Forte dies priscum Tyrio solennis honorem
Retulerat, quo primum orsi Carthaginis altæ
Fundamenta, nouam cœpere mapalibus urbem:
Et latus repetens gentis primordia ductor
Festa coronatis agitabat laurea signis,
Pacificans diuos, fraternum læna nitebat
Demissa ex humeris donum, quam fœderis arcti
Trinacrius Libyco res inter munera pignus
Miserat, Aeolius gestatum insigne tyrannis.
Aurata puerum rapiebat in æthera penna
Per nubes aquila, intexto vibrata volatu.
Antrum ingens iuxta, quod acus simulauit in ostro,
Cyclopum domus, hic recubans manantia tabo
Corpora lethifero sorbet Polyphemus hiatu,
Circa fracta iacent, excussáque morsibus ossa,
Ipse manu extenta Laertia pocula poscit,
Permiscétque mero ructatos ore cruores.
Conspicuus Siculi Tyrius subtegmine artis
Gramineas pacem superûm poscebat ad aras.
Ecce inter medios hostilia nuntius arma
Quadrupedante inuectus equo aduentare ferebat.
Turbata mentes, imperfectusque deorum
Cessit honos, ruptis linquunt altaria sacris,
Clauduntur vallo, tenuémque ut roscida misit
Lucem aurora polo, rapiunt certamina Martis.
Audax Scipiada stridentem Sabbura cornum
Excepit, geminaque acies velut omine mota.
Exclamat Latius ductor, prima hostia vobis
Sacrati manes campo iacet: en age miles
In pugnam & cædes, qualis spirantibus ire
Assuetas ducibus, talis rue. dúmque ea fatur,
Incumbunt. Myconum Lenæus, Cirtámque Latinus,
Et Thysdrum Maro & incestum Catilina Nealcen
Germanæ thalamo olim iunctus, cadit obuius acri
Cartalo Vasidio Libycæ regnator arenæ.
Te quoque Cyrenes vidit conterrita tellus
Permixtum Pœnis, & vix credenda furentem
Magnum Dardaniæ Lali decus, omnia felix
Cui natura dedit, nullo renuente deorum.
Ille foro audirus cum dulcia solueret ora,
Aequabat Pyliæ Neleia verba senectæ.
Ille ubi suspensi patres, & curia vocem
Posceret & cantu ducebat corda senatus.
Idem cum subitum campo perstrinxerat aures
Murmur triste tubæ, tanto feruore ruebat
In pugnam atque acies, ut natum ad sola liqueret
Bella, nihil vitæ peragi sine laude placebat.
Tunc è fortuna tractantem prælia luce
Deiecit Galam, sacris Carthaginis illum
Supposito mater partu subduxerat olim.
Sed stant nulla diu deceptis gaudia diuûm.
Tunc Araburn, Murũ atq; Dracẽ, demisit ad umbras,
Fœmineo clamore Dracen extrema rogantem.
Huius ceruicem gladio inter verba precésque
Amputat, abscisso durabant murmura collo.

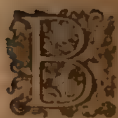
Hos inter gemitus, obscuro noctis opaca
Succedit castris Nero, quæ coniuncta feroci
Liuius Hasdrubali vallo custode tenebat.
Belliger is quondam, scitusque accendere Martem
Floruerat primo clarus pugnator in æuo.
Mox falso læsus non æqui crimine vulgi,
Secretus ruris tristes absconderat annos.
Sed postquam grauior moles, terrórque periclo
Poscebat propiore virum, reuocatus ad arma
Tot casis ducibus patriæ deuouerat iram.
At non Hasdrubalem fraudes latuere recentum
Armorum, quanquam tenebris nox texerat astus.
Pulueris in clypeis vestigia visa monebant,
Et propere signum ad cursus, sonipesque vtrique
Substricti corpus, bis clarum buccina signum.
Præterea gemino prodebant iuncta magistro
Castra regi, verum fratri si vita supersit,
Qui tandem licitum socias coniungere vires
Consulibus? sedenim solum (dum vera patescunt)
Cunctandi restare dolum, Martémque trahendi,
Nec consulta fugæ segni formidine differt.
Nox somni genetrix mortalia pectora curis
Purgarat, tenebræque horrenda silentia alebant,
Erupit suspensa ferens vestigia castris,
Et muta elabi tacito iubet agmina passu.
Illunem nacti per rura tacentia noctem
Accelerant, vitant socios, sed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit, implicat actas
Cæco errore vias, ambitisque ferentibus arcto
Circumagi spatio sua per vestigia ductos.
Nam qua curuatas sinuatis flexibus amnis
Obliquat ripas, refluúsque per aspera lapsus
In sese redit, hac casso ducente labore,
Exiguum inuoluunt frustratis gressibus orbem;
Inque errore viæ tenebrarum munus ademptum
Lux viget, panditque fugam, ruit acer apertis
Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late
Tempestas operit campos, nondum arma manúsque
Permixta, iam tela bibunt permissa cruorem.
Hinc iussæ Pœnum fugientem sistere pennæ
Dictæa volitant, hinc lancea turbine nigro
Fert lethum cuicunque viro, quem prendidit ictus:
Deponunt abitus curam trepidique coactas
Consistunt acies & spes ad prælia vertunt.
Ipse inter medios (nam rerum dura videbat)
Sidonius ductor, tergo sublimis ab alto
Quadrupedantis equi, tendens vocésque manúsque,
Per decora extremo vobis quæsita sub axe,
Per fratris laudes, oro venisse probemus
Germanum Hannibalis: Latio fortuna laborat
Aduersis documenta dare, atque ostendere quantus
Verterit in Rutulos domitor telluris Iberæ,
Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
Forsitan & pugnas veniet germanus in ipsas.
Digna viro, digna obtestor spectacula, pleno
Corporibus properate solo: quicunque timeri
Dux bello poterat, fratris iacet, vnica nunc spes,
Et pene e latebris infracto Liuius æuo
Damnatum offertur vobis caput, ite agite oro
Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri
Sit pudor, & turpis finem donate senectæ.
At contra Nero: quid cessas clausisse labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria miles
Parta ingens, nunc accumula cœpta arduus dextra.
Heu temere abducto rupisti robore castra,
Ni factum absoluit victoria, præripe laudem.
Aduentu cecidisse tuo memorabitur hostis.
Parte alia insignis nudatis casside canis
Liuius: huc iuuenes, huc me spectate ruentem
In pugnas, quantúmque meus patefecerit ensis,
Tantum intrate loci, & tantum præcludite ferro
Iam nimium patulas Pœnis grassantibus alpes.
Quod ni veloci prosternimus agmina Marte,
Et fulmen subitum Carthaginis Hannibal adsit,
Quis deus infernis quenquam nostrum eximat vmbris?
Hinc galea capiti accepta, dicta horrida ferro
Sancit, & obiectus senium fera prælia miscet.
Illum, per cuneos & per densissima campi
Corpora tot dantem letho, quot spicula torsit,
Turbati fugere Macæ, fugere feroces
Autololes, Rhedanique comas intonsa iuuentus.
Fatidicis Nabis veniens Hammonis arenis
Improba miscebat securus prælia fatis,
Ceu tutante deo, ac patriis spolia improba terris
Fixurum vano tumidus promiserat ore.
Ardebat gemma Garamantide cærula vestis,
Vt cum sparsa micant stellarum lumina cælo,
Et gemmis galeam, clypeúmque accenderat auro,
Casside cornigera dependens infula, sacros
Præ se terrores, diuinúmque ferebat honorem.
Arcus erat, pharetraque viro, atque incocta cerastis
Spicula & armatus peragebat bella veneno.
Necnon cornipedis tergo de more repostus,
Sustentata genu per campum pondera conti
Sarmatici, prona aduersos vrgebat in hostes.
Tanto transfixum telo, per membra, per arma,
Consulis ante oculos, magno clamore Sabellum
Apportabat ouans, & ouans Hammona canebat.
Non tulit hanc iram, tantósque in corde tumores
Barbarico senior, telúmque intorsit & vna
Prædam, animamque simul victori victor ademit.
Assistit auido tristis clamore ruinæ
Hasdrubal, & cœptantem Atabum raptare perempto
Gemmiferi spolium cultus, auróque rigentes
Exuuias, iaculum à tergo perlibrat ad ossa.
Iam correpta miser geminis velamina palmis
Carpebat propere, & tepidos nudauerat artus.
Concidit, & sacras vestes atque aurea fila
Reddidit ex animo, spoliatum lapsus in hostem.
At Canthus Libycæ late possessor arenæ
Quà celebre inuicti nomen posuere Philæni,
Durus Obium obtruncat Rutulum, cui mille sub altis
Lanigera balant stabulis, ipse otia molli
Exercens cura, gelido nunc flumine soles
Frangebat nimios pecori, nunc latus in vmbra
Tondebat niueæ splendentia vellera lanæ,
Aut pecus e pastu cum sese ad tecta referret,
Noscentes matres spectabat ouilibus agnos.
Occubuit clypei transfixo proditus ære,
Et sero ingemuit stabulis exisse paternis.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI

ARGVMENTVM IN LIB. XVI.

¶ Hannibalem accepit miserandos Bruttia tellus
Mœrentem patriæ casus, fratrísque suósque.
Non tamen audebat concurrere Roma gementi.
Tantus erat Libyci metus & formido tyranni.
Omnia in auriferis iam Marte subegerat armis
Scipio, iam dederat fugientia carbasa ventis
Exutus castris Mago, iam captus & Hanno
Præbebat Latiis infelix colla catenis.
Hasdrubal huic, cladis dum nescius, addere sese
Festinat, latebras victus certamine spectat.
Dein, Masanissa nouo contingit fœdere dextram
Scipiadæ, sociúmque sibi Dux ipse Syphacem
Conciliat: facit hinc ludos patruóque, patríque,
Et repetit Latium fama spargente triumphum.

SILII ITALICI PVNICORVM LIBER XVI.

RVTTIA mœrentem casus patriæque suósque
Hannibalem accepit tellus, hic aggere septus
In tempus posita ad renouandum bella coquebat.
Auditus vt sylua, stabulis cum cesset ademptis
Amisso taurus regno gregis, auia clauso
Molitur saltu certamina, iámque feroci
Mugitu nemora exterret, pérque ardua cursu
Saxa ruit, sternit sylvas, rupésque lacessit
Irato rapidus cornu, tremit omnis ab alto
Prospectans scopulo pastor noua bella parantem.
Sed vigor, hausurus Latium, si cætera Martis
Adiumenta forent, praua obtrectante suorum
Inuidia reuocare animos, æquare negata
Cogebatur ope, & sensu torpescere rerum.
Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim
Quæsitus terror, velut inuiolabile telis
Seruabant sacrúmque caput, próque omnibus armis
Et castrorum opibus, dextrisque recentibus vnum
Hannibalis sat nomen erat, tot dissona lingua
Agmina, barbarico tot discordantia ritu
Corda virum mansere gradu, rebúsque retusis
Fidas ductoris tenuit reuerentia mentes.
Nec vero Ausonium tantum se latus agebat
Dardanidis Mauors, iam terra cedit Ibera
Aurifera tandem Phœnix depulsus ab arua.
Iam Mago exutus castris agitante pauore
In Libyam propero transmisit cærula velo.
Ecce aliud decus haud primo contenta fauore
Nutribat fortuna duci. nam concitus Hanno
Aduentabat, agens trepidantibus agmina cetris
Barbara, & indigenas serus raptabat Iberos.
Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiadæ concurreret, agmina ductor
Magna adeo Ausonius maiori mole premebat,
Vt Phœbe stellas, vt fratris lumina Phœben
Exuperant, montésque Atlas, vt flumina Nilus,
Vt pater Oceanus Neptunia cærula vincit.
Vallantem castra (obscuro iam vesper olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram)
Aggreditur Latius ductor, subitóque tumultu
Cæduntur passim cœpti munimina valli
Imperfecta, super contexere herbida lapsos
Pondera, & in tumuli concessit cespes honorem.
Vix vni mens digna viro. nouisse minores
Quem deceat, pretiúmque operæ sit tradere famæ.
Cantaber ingenio membrorum, & mole timeri
Vel nudus telis poterat Larus, hic fera gentis
More, securigera miscebat prælia dextra,
Et quanquam fundi se circum pulsa videret
Agmina, deleta gentilis pube caterua
Cæsorum implebat solus loca, seu foret hostis
Comminus, expleri gaudebat vulnere frontis
Aduersæ, seu læua acies in bella vocaret
Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
At cum pone ferox auersi in terga veniret,
Victor nil trepidans retro iactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.
Huic ducis inuicti germanus turbine vasto
Scipio contorquens hastam, cudone comantes
Disiecit crines, nanque altius acta cucurrit
Cuspis, & elata procul est eiecta securi.

At iuuenis, cui telum ingens accesserat ira,
Barbaricam assiliens magno clamore bipennem
Incutit: intremuere acies, sonuitque per auras
Pondere belligero pulsati tegminis vmbo.
Haud impune quidem, remeans nam dextera ab ictu
Decisa est gladio, ac dilecto immoritur telo.
Qui postquam muris miseris ruit, agmina concors
Auertit fuga confestim dispersa per agros.
Nec pugnae species, sed poenae tristis imago
Illa erat, hinc tantum cedentum, atque inde ruentum.
Per medios Hamon palmas post terga reuinctus
Ecce trahebatur, lucémque (heu dulcia coeli
Lumina) captiuus vitae inter vincla petebat.
Cui rector Latius, tanta en qui regna reposcant,
Queis cedat toga, & armiferi gens sacra Quirini,
Seruitia si tam faciles [illegible] bella refertis?
Haec inter celerare gradum, contingat vt arma
Hasdrubalem ignarum cladis praenuntius affert
Explorator eques, raptas dux obuia signa.
At postquam optatam laetus contingere pugnam
Vidit, & ad iethum magno venientia cursu
Agmina, suspiciens coelum, nihil amplius, inquit,
Vos hodie posco superi, protractus ad arma
Quod profugus satis est, in dextra caetera nobis
Vota, viri rapite, ite precor, vocat ecce furentes
Hinc pater, hinc patruus, gemina ô mihi numina belli
Ducite, adeste, sequor, dignas spectabitis, aut me
Praescia mens fallit, vestro iam nomine caedes.
Nam quis erit tandem campis telluris Iberae
Bellandi modus? en vnquam lucebit in orbe
Ille dies, quo te armorum Carthago meorum
Aspiciam sonitus, admotáque bella, trementem?
Dixerat, & raucus stridenti murmure clangor
Increpuit, tonuere feris clamoribus astra.
Concurrunt, quantúmque rapit violentia ponti
Et Notus & Boreas, & inexorabilis Auster,
Cum mergunt plenas tumefacta sub aequora classes:
Aut cum lethiferos accendens Syrius ignes,
Torret anhelantem saeuis ardoribus orbem,
Tantum acies, hominúmque ferox discordia ferro
Demetit, haud vllus terrarum aequarit hiatus
Pugnarum damna, aut strages per inhospita lustra
Vnquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
Iam campi, vallésque madent, hebetátque tela.
Et Libys occubuere, & amantes Martis Iberi,
Stat tamen vna loco perfossis debilis armis,
Luctatúrque acies, qua concutit Hasdrubal hastam.
Nec finem daret ille dies, animosáque virtus,
Ni perlapsa foret lorica tegmine arundo,
Et parco summum violasset pondere corpus,
Suasitque fugam, rapido certamina linquit
In incertus euectus equo, noctísque per vmbram
Ad Tartessiacos tendit per littora portus.
Proximus in pugna ductori Marte manúque
Regnator Numidarum fuerat, mox foedere longo
Cultuque Aeneadûm, nomen Masanissa superbum.
Huic fesso, quos dura fuga, & nox suaserat atra
Carpenti somnos, subitus rutilante coruscum
Vertice fulsit apex, crispámque inuoluere visa est
Mitis flamma comam, atque hirta se spargere fronte.
Concurrunt famuli, & serpentes pectora circum
Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.
At grandaeua, deûm praenoscens omnia, mater,
Sic sic caelicolae, portentáque vestra secundi
Condite ait, duret capiti per secula lumen.
Ne vero, ne nate deûm, tu laeta pauesce
Prodigia, aut sacras metue inter tempora flammas.
Hic tibi Dardaniae promittit foedera gentis,
Hic tibi regna dabit regnis maiora paternis
Ignis, & adiunget Latiis tua nomina fastis.
Sic vates, iuuenisque animum tam clara monebant
Monstra, nec à Poenis vlli virtutis honores.
Hannibal ipse etiam iam iamque modestior armis
Ire videbatur, Martisque liquescere famam.
Aurora obscuri tergebat nubila coeli,
Vixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum,
Tendit ad Ausonios, & adhuc hostilia castra.
Atque vbi se vallo intulerat, ductórque benigno
Accepit Latius vultu, rex talibus infit.
Coelestum monitu, & sacra responsa parentis,
Dîsque tua ô Rutulum rector gratissima virtus,
Auxilium Tyriis huc me duxere volentem.
Si tibi non segnes tua contra fulmina saepe
Visi stare sumus, dignam te nate tonantis
Asserimus dextram, nec nos aut vana subegit
Incertae mentis leuitas, & mobile pectus,
Aut spes, & laeti iecimur praemia Martis.
Perfidiam fugio, & periuram ab origine gentem.
Et quando Herculeis finxit praelia metis,
Hanc ipsam belli nobiscum inuade parentem.
Ille tibi, qui iam gemino Laurentia lustro
Possedit regna, & scalas ad moenia Romae
Admouet, in Libyam flammis ferróque trahendus.
Sic Nomadum ductor, tunc dextera Scipio dextram
Amplexus, si pulchra tibi Mauorte videtur,
Pulchrior est gens nostra fide, dimitte bilingues
Ex animo socios, magna hinc te praemia clara
Virtutis Masanissa manent, cuiúsque vel armis
Quàm strata studio vincetur Scipio mentis.
Caetera quae in Libyam portare incendia suades,
Expediet tempus: nec enim sunt talia rerum
Non meditata mihi, & mentem Carthago fatigat.
Hinc iuueni, dona insignem velamine picto
Dat chlamydem, stratúmque ostro (quem ceperat ipse
Deiecto victor Magone, animúmque probarat)
Cornipedem, & cum qua diuûm libabat ad aras
Hasdrubal ex auro pateram, galeámque comantem.
Exin firmato sociali foedere regis,
Vertendas agitat iam nunc Carthaginis arces.
Massyliis regnator erat ditissimus oris,
Nec nudus virtute Syphax, quo iura petebant
Innumerae gentes, extremáque littore Tethys.
Multa viro terra ac sonipes, & belua terror
Bellorum, nec non Marti acietla iuuentus.
Nec foret aut ebore, aut solido qui vinceret auro,
Getulisve magis fucaret velins ahenis.
Has adiungere opes auidus, reputánsque laborem
Si vertat rex ad Poenos, dare vela per altum
Imperat, atque animo iam tunc fera bella capessit.
Verum vbi peruentum, & portus tenuere carinae,

Iam

Iam trepida fugiens per proxima littora puppe
Hasdrubal afflictis aderat noua fœdera quærens
Rebus, & ad Tyrios Massylia signa trahebat.
Audito pariter populorum in regna duorum
Aduenisse duces, qui tota mole laborent,
Discepténtque armis, terrarum vter imperet orbi,
Celsius mente Syphax acciri in tecta benigne
Imperat, & tanto regni se tollit honore.
Tum lætos voluens oculos aduersa per ora,
Sic Latium affatur iuuenem, ac prius incipit vltro.
Quàm te Dardanida pulcherrime mente serena
Accipio, intueórque libens, quámque ora recordor
Læta Scipiadæ, reuocat tua forma parentem.
Nam repeto Herculeas Erythræa ad littora Gades
Quum studio pelagi, & spectandis æstibus vndæ
Venissem magnos vicinis ad flumina Bætis.
Ductores miro quondam me cernere amore.
Tum mihi dona viri prædæ delecta tulere,
Arma simul, regnóque meo, tum cognita primum
Cornipedum frena, atque arcus, quem cedere nostra
Non norunt sæcula, & veteris tribuere magistros
Militiæ, qui dispersas sine lege cateruas
Vestiro formarent ritu ad certamina Martis.
Ast ego quum nostra (in nostris quæ copia regnis)
Nunc auri ferrem, nunc nunc munera dentis,
Nil valui precibus, solos sibi cepit vterque,
Quos cohibebat ebur vaginæ sectilis enses.
Quare age lætus habe nostros intrare penates,
Ac mea quando habuit Libycum fortuna per vndas
Ductorem, facile quæ dicam percipe mente,
Et vos qui Tyria regnis Carthaginis arces
Hasdrubal huc aures, huc quæso aduertite sensus.
Quanta per Ausonios populos torrentibus armis
Tempestas ruat, & cæli suprema minetur,
Vtque bibant Tyrium bis quinos sæua per annos
Sicana nunc tellus, nunc littora Iberia cruorem,
Cui nescire licet: quin ergo tristia tandem
Considunt bella, & deponitis arma volentes?
Tu Libya, tu te Ausonia cohibere memento.
Haud deformis erit vobis ad fœdera versis
Pacator mediúsque Syphax. subiungere plura
Non passus, gentis morem arbitriúmque Senatus
Scipio demonstrat: nanque illum absistere cœptis
Spe iubet & patres docet hæc expendere solos.
Suadendi modus hic, quódque est de parte diei
Exactis super, ad mensas & pocula vertunt.
Atque epulis postquam finis dant corpora somno,
Et aura in noctem curarum vincula soluunt.
Iámque nouum terris pariebat lumine primo
Egrediens Aurora diem, stabulisque iubebant
Ad iuga solis equi, necdum ipse ascenderat axem,
Sed prorupturis rutilabant æquora flammis.
Exigit è stratis corpus, vultúque sereno
Scipio contendit Massyli ad limina regis.
Illis mos patrius fœtus nutrisse leonum,
Et catulis rabiem, atque iras expellere alendo.
Tum quoque fulua manu mulcebat colla, iubásque,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
Dardanium postquam ductorem accepit adesse,
Induitur chlamydem, regnique insigne vetusti
Gestat læua decus, cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more astringitur ensis.
Hinc in tecta vocat secretisque ædibus hospes
Sceptrigero cum rege, pari sub honore residunt.
Tum prior his infit terra pacator Ibera.
Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
Ad tua regna fuit properantem & maxima cura
O sceptri veneránde Syphax, nec me æquore sæuus
Tardauit medio pontus. non ardua regnis
Quæ summus aut inhonora tuis: coniunge Latinis
Vnanimum pectus, sociúsque accede secundis.
Non tibi Massylæ gentes, extentáque tellus
Syrtibus, & latis proauita potentia campis
Amplius attulerint decoris, quàm Romula virtus
Certa mutata fide, & populi latientis honore.
Cætera quid referam? non vllus scilicet vllis
Æquus cælicolum, qui Dardana læserit arma.
Audiuit læto Massylius & annuit ore,
Complexúsque virum, primemus prospera dixit
Omina, nec votis superi concordibus absint,
Coniugeumque Iouem Tarpe unique ore vocemus,
Et simul extinctis cespes surrexerat aris.
Victimaque admota stabat subiecta bipenni,
Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
Exilijt vinclis, mugitúque excita late
Implerunt tecta, & fremitu suspiria rauco
Congeminat, trepida terrorem fudit in aula.
Vittaque maiorum decoramen frontis sine vllo
Delapsa attactu nudauit tempora regis.
Talia cælicolæ casuro tristia regno
Signa dabant, iamque aderant grauia omina fati.
Hinc fractum bello regem solióque reuulsum
Tempus erit, cum ducet agens ad templa tonantis,
Qui tunc orabit socialia fœdera supplex.
His actis repetit portum, puppímque secundo
Dat vento, & notis reddit se Scipio terris.
Concurrunt auidæ gentes, variósque subacta
Pyrene misit populos mens omnibus vna,
Concordes regem appellant, regemque salutant,
Scilicet hunc summum norunt virtutis honorem.
Sed postquam inuiti reiecit munera vultu
Ausonio non digna viro, patriósque vicissim
Edocuit ritus, & Romani nomina regum
Monstrauit nescire pati, conuersas in vnam
Quæ restat curam, tolio super hoste relicto,
Et Latium simul & vulgum Bætis, que Tagique
Conuocat, ac medio in cœtu sic deinde profatur:
Quando ita cælicolum nobis propensa voluntas
Annuit, extremo Libys vt deiectus ab orbe
Aut his occideret campis aut axe relicto
Hesperio patrias exul lustraret arenas:
Iam vestra tumulos terra celebrare meorum
Est animus, pacémque dare exposcentibus vmbris.
Mente fauete pari, atque aures aduertite vestras,
Septima cum solis renouabitur orbita cælo.
Quique armis ferróque valent, quique arte regendi
Quadriiugos pollent currus, queis vincere planta
Spes est, & studium iaculis impellere ventos,
Adsint, & pulchra certent de laude corona.
Præmia digna dabo, & Tyria spolia inclyta prædæ,

Nec quisquam nostri discedet muneris expers.
Sic donis vulgum, laudúmque cupidine flammat.
Iámque dies prædicta aderat, cœtúque sonabat
Innumero campus, simulatísque ordine iusto
Exequias rector lacrymis ducebat obortis.
Omnis Iber, omnis Latio sub nomine miles
Dona ferunt tumulísque super flagrantibus addunt.
Ipse tenens nunc lacte sacro, nunc plena Lyæo
Pocula, odorifera aspergit floribus aras.
Tum manes vocat excitos, laudésque virorum
Cum fletu canit, veneratur facta iacentum.
Inde refert sese circo, & certamina prima
Incendit, & rapidos cursus proponit equorum.
Fluctuat æquoreo fremitu, rabiéque fauentum
Carceribus nondum reseratis mobile vulgus,
Atque fores oculis & limina seruat equorum.
Iámque ubi prolato sonuere repagula signo,
Et toto prima emicuit vix ungula cornu,
Tollitur in cœlum furiali turbine clamor.
Pronique ac similes certantibus ore sequuntur
Quisque suos currus, magnaque volantibus idem
Voce loquuntur equis, quatitur certamine circus
Certantum, ac nulli mentem non abstulit ardor.
Instant præceptis, & equos clamore gubernant.
Fuluus arenosa surgens tellure sub auras
Erigitur globus, atque operit caligine densa
Cornipedúmque vias, aurigarúmque labores.
Hic studiis furit acris equi, furit ille magistri,
Hos patriæ fauor hos accendit nobile nomen
Antiqui stabuli, sunt quos spes grata fatiget,
Et noua ferre iugum ceruix, sunt cruda senectus
Quos iuuet, & longo sonipes spectatus in æuo.
Euolat ante omnes, rapidóque per aëra cursu
Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.
Conclamant, plausúque fremunt, votíque peractam
Maiorem credunt prærepto limite partem.
At queis interior cura, & prudentia circi
Altior, effusas primo certamine voces
Damnare, & cassis longe increpitare querelis
Indispensato lassantem corpora nisu,
Quò nimium, quò Cyrne ruis? (nam Cyrnus agebat)
Verbera dimitte, & reuoca moderatus habenas.
Heu surdas aures, fertur securus equorum,
Nec meminit quantum campi decurrere restet,
Proximus à primo distans quantum æquore currus
Occupat ipse loci tantum: sed proximus ibat
Astur Panchates, patrium frons alba nitebat
Insigne, & patrio pes omnis concolor albo.
Ingentes animi, membra haud procera, decúsque
Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas
Concitus, atque ibat campo indignatus habenas.
Crescere sublimem, atque augeri membra putares.
Cinyphio rector radiabat fronte Peloro
Camphasus, ipse asper, nec qui ceruicis amaret
Applausæ blandos sonitus, clausúmque cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
At docilis freni & melior parere Pelorus,
Non unquam effusum sinuabat deuius axem.
Sed læuo interior stringebat tramite metam,
Insignis multa ceruice, & plurimus idem
Ludentis per colla iubæ (mirabile dictu)
Unus erat: leuis, ut Zephyri noua flamina, campis
Vectonum eductum genitrix effuderat Harpe.
Nobilis hunc Durius stimulabat in æquore currum.
Camphasus antiquo fidebat Atlante magistro.
Ipsum Ætola vago Diomedi condita Tyde
Miserat, exceptum Troiana ab origine equorum
Credebant, quos Æneæ Simoentis ad undas
Victor Tydides magnis abduxerat ausis.
Iámque fere medium euecti certamine campum
In spatia addebant: nisúsque apprendere primos
Panchates animosus equos, super altior ire,
Et præcedentem iam iámque ascendere currum
Pone videbatur, curuatísque ungula prima
Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.
At postremus Atlas, sed non & segnior ibat
Postremo Durio, pacis de more putares
Æquata fronte & concordi currere freno.
Sensit, & exhaustas, qui proximus ibat, Iberus,
Callaicas cernit vires, nec ut ante salire
Præcipitem currum, & fumantes verbere cogi
Assidue violenter equos, ceu monte procella
Cum subita ex alto ruit, usque ad colla repente
Cornipedum protentus, & in capita ardua pendens
Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
Panchaten, vocésque addit cum verbere mixtas.
Téne Astur certante feret quisquam æquore palmam
Erepto? consurge, vola, perlabere campum.
Assuetu velox pennis decrescit anhelo
Pectore consumptus Lampon, nec restat hianti
Quem ferat ad metas iam spiritus. hæc ubi dicta,
Tollit se sonipes, ceu tunc è carcere primo
Corriperet spatium, & nitentem opponere læuos
Aut æquare gradus, Cyrnum post terga relinquit.
Confremit & cælum, & percussus vocibus altis
Spectantum circus, fertur sublime per auras
Altius attollens, ceruicem victor ouantem
Panchates, sociósque trahit prior ipse iugales.
At postremus Atlas, Durius postremus in orbem
Exercent artes, læuos nunc appetit ille
Conatus nunc ille premit, certáque subire.
Dexter, & alterni, nequicquam fallere tentant.
Donec confisus primæuæ flore iuuentæ
Obliquum Durius conuersis pronus habenis
Opposuit currum, atque euersum propulit axem
Atlantis senio inualidi, sed iusta querentis,
Quò ruis? aut quis nam hic rabidi certaminis est mos?
Et nobis & equis lethum commune laboras.
Dúmque ea proclamat perfracto voluitur axe
Cernuus, ac pariter fusi (miserabile) campo
Discordes sternuntur equi, quatit æquore aperto
Lora sua victor, mediáque Pelorus arena
Surgere nitentem fugiens Atlanta reliquit.
Nec longum Cyrni defessos prendere currus.
Hunc quoque cunctantem, & sero moderamina equorũ
Discentem, rapido prætervolat incitus axe,
Impellit currum clamor vocésque fauentum.
Iámque etiam dorso atque humeris trepidantis Iberi
Ora superposuit sonipes, flatúque vapore

Terga

Terga premi, & spumis auriga calescere sentit,
Incubuit campo Durius nisúque citatos
Verbere quadrupedes, nec frustra aequare videtur,
Aut etiam aequauit iuga praecedentia dexter.
Attonitus tum spe tanta genitore Pelore
Te Zephyro eductum nunc nunc ostendere tempus
Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
Quantum diuini praecellit seminis ortus.
Victor dona dabis, statuésque altaria patri.
Et ni successu nimio, laetóque pauore
Proditus elapso foret inter verba flagello,
Forsan sacrasset Zephyro quas vouerat aras.
Tum vero infelix veluti delapsa corona
Victoris capiti foret, in se versus ab ira
Auratam medio discindit pectore vestem,
Ac lachrymae simul, & questus ad sidera fusi.
Nec iam subducto parebat verbere currus.
Pro stimulis dorso quatiuntur inania lora.
Interea metis, certus iam laudis agebat
Sese Panchates, & praemia prima petebat
Arduus, effusas leuis per colla per armos
Ventilat aura iubas, tum mollia crura superbi
Attollens gressus magno clamore triumphat.
Par donum solido argento caelata bipennis
Omnibus, ac vasto distantia caetera honore.
Primus equum volucrem Massyli munera regis
Haud spernenda tulit, tulit huic virtute secundus
E Tyria, quae multis iacet, duo pocula praeda.
Aurifero perfusa Tago villosa leonis
Terga fert, & cristis horrens Sidonia cassis:
Tertius inde honor. & postremo munere Atlantis
Quamuis perfracto senior subsederat axe,
Attritum donat ductor miseratus & aeuum
Et sortem casus, famulus florente iuuenta
Huic datur, adiuncto gentilis honore galeri.
His actis ductor laeta ad certamina plantae
Inuitat, positisque accendit pectora donis.
Hanc primus galeam, hac acies terrebat Iberas
Hasdrubal: hunc ensem cui proxima gloria cursus,
Accipiet, caeso pater hunc detraxit Hyempsa.
Tertius extremam tauro solabere palmam.
Caetera contenti discedent turba duobus
Quisque ferox iaculis, quae dat gentile metallum.
Fulgentes pueri, Tartessos, & Hesperos ora
Ostendere simul, vulgi clamore secundo,
Hos Tyria misere domo patria inclyta Gades.
Baetius (hoc dederat puero cognomen ab amne
Corduba) & haud paruo certamine laeta fouebat.
Inde comam rutilus, sed cum fulgore niuali
Corporis impleuit caueam clamoribus omnem
Eurythus, excelso nutritum colle crearat
Setabis, atque aderant trepidi pietate parentes.
Tum Lamus, & Sicoris, proles bellacis Ilerdae,
Et Theron potator aquae sub nomine Lethes,
Quae fluit immemori perstringens gurgite ripas.
Qui postquam arrecti plantis, & corpora proni
Pulsantésque aestu laudum exultantia corda,
Accepere tuba spatium, exiluere per auras
Ocyus effusis neruo exturbante sagittis.
Diuersa & studia & clamor, pendentque fauentes,
Vnguibus atque suos, vt cuique est gratia, anheli
Nomine quenque cient. grex inclytus aequore fertur,
Nulláque transmissa vestigia signat arena.
Omnes primaeui, flauentiáque ora decori,
Omnes ire leues, atque omnes vincere digni.
Extulit incumbens medio iam limite gressum
Eurythus, & primus breuibus sed primus abibat
Praecedens spatiis, instat non segnius acer
Hesperos, & primis stringit vestigia planta
Progressa calcis, satis est huic esse priori,
Huic sperare sat est fieri se posse priorem.
Acrius hoc tendunt gressus, animique vigore
Corpora agunt, auget pueris labor ipse decorem.
Ecce leui nisu postremóque agmine cursus
Postquam sat visum sibi concepisse vigoris,
Celsius inexhaustis effundit turbine vires
Non expectato subitúsque erumpit ad auras.
Praeuehitur Theron, credas Cyllenida planta
Aethereo nexu cursu talaribus ire.
Iamque hos, iamque illos populo mirante relinquit,
Et modo postremus, nunc ordine tertia palma
Hesperon insistat sua per vestigia pressum.
Nec iam quem sequitur tantum, sed prima corona
Spes trepidat tantis venientibus Eurythus ausis.
Quartus sorte loci, sed si tres ordine seruent
Inceptos cursus, nequicquam vana laborans
Tartessos, fratrem medio Therone premebat.
Nec patiens vltra tollit sese aequore Theron
Igneus, & planum praeteruolat Hesperon ira.
Vnus erat super, & metae propioribus agros
Vrebat finis stimulis, quascunque reliquit
Hinc labor, hinc penetrans pauor in praecordia vires,
Dum sperare licet, breuia ad conamina vterque
Aduocat, aequatur cursus, pariterque ruebant.
Et forsan geminae meruissent praemia palmae
Peruecti simul ad metas, ni terga sequutus
Theronis, fusam late per lactea colla
Hesperos vrgenti tenuisset saeuus ab ira.
Traxitque comam, tardato laetus ouánsque
Eurythus euadit iuuene, atque in praelia victor
Emicat, & galea fert donum insigne corusca.
Caetera promisso donata est munere pubes,
Intonsáque comas viridi redimita corona
Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.
Hinc grauiora virum certamina, comminus ensis
Districtus, bellique feri simulacra cientur.
Nec quos culpa tulit, quos crimina noxia vitae,
Sed virtus animusque ferox ad laudis amorem,
Decreuere pares ferro, spectacula digna
Martigena vulgo, suetique laboris imago.
Hos inter geminum, quid iam non regibus ausum?
Aut quod iam regni restat scelus? impia Circo
Innumero fratres, cauea damnante furorem,
Pro sceptro armati inierunt praelia dextris.
Is genti mos dirus erat, patriumque petebant
Orbati solium lucis discrimine fratres.
Concurrere animis, quantus configere par est
Quos regni furor exagitat, multóque cruore
Exhalata simul portantes corda sub vmbras
Occubuere, pari nisu per pectora adactus

Adsciuit reges idem nunc ultimus actis
Restat Carthago nostris labor, hoc sator huic
Iuppiter aeterni monet. Hannibalem ecce senectus
Intremit, aut agros simulat mentita timores,
Ne finem longis tandem peperisse ruinis
Sit noster titulus: certe iam dextera nobis
Experta, & robur florentibus auximus annis.
Ne vero fabricate moras, sed currere sortem
Hanc finite, ad veterum delenda opprobria cladum.
Quam mihi seruauere dei. sat gloria cauto
Non vinci pulchra est Fabio, peperitq; sedendo
Omnia cunctator nobis: nec Mago, nec Hanno,
Nec Gisgone satus, nec Amilcare, terga dedissent,
Segnes si clauso traheremus praelia vallo
Sidoniusue puer vix pubescente iuuenta
Laurenteis potuit populos, & Troia adire
Moenia, flauentemque sacro cum gurgite Tybrim?
Et potuit Latium longo deposcere bello?
Nos Libyae terris transmittere signa pigebit?
Et Tyrias agitare domos? secura pericli
Littora laeta patent, & opima pace quieta
Stat tellus. timeat tandem Carthago, timeri
Assueta & nobis, quamuis Oenotria nondum
Hannibale arua vacent, superesse intelligat arma.
Illum ego, quem vosmet cauti, consultaq; vestra
In Latio fecere senem, cui tertia large
Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem,
Illum ego, ad incensas trepidantem & sana parentem
Aduertam patria sedes. an Roma videbit
Turpia Agenorea muris vestigia dextrae?
Carthago immunis nostros secura labores
Audiet interea, & portis bellabit apertis?
Tum vero pulset nostras iterum impiobus hostis
Ariete Sidonio turres, si templa suorum
Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
Talibus accensi patres, fatoq; vocante
Consulis annuerant dictis, faustumq; precati
Ut foret Ausoniae, transmittere bella dederunt.

HERMANNI BVSCHII PASIPHILI argumentum in lib. 17.

¶ Postremo Idaeis diuorum mater ab oris
Aduehitur Romam, Phrygiam, Nasica, Cybelen
Excipit, & toto censetur ab ordine patrum
Optimus, ipse alacer Libyam dux Scipio classe
Nauigat, & Sicula laetus discedit ab Aetna.
Castra Ducum aggressus ferro, flammisque duorum
Conficit, Hasdrubalis victor Numidaque Syphacis
Verterat ad Poenos qui foederis immemor arma.
At cum post idem vires reparasset & enses,
Vincitur, & Latiis oneratur colla catenis.
Hannibalem hinc reuocant patres, sed fulmina vimque
Ferre nequit Latij Rectoris, iura, iugúmque
Romanum Carthago capit. Dux ipse reuersus
Alta triumphanti, scandit Capitolia, curru.

SILII ITALICI PVNICORVM.

LIBER XVII.

OSTIS ut Ausoniis discederet aduena terris,
Fatidica fuerant oracula prisca Sibyllae.
Caelicolum Phrygia genitricem sede petitam,
Laomedontea sacrandam moenibus urbis
Aduectum exciperet numen. qui lectus ab omni
Concilio patrum, praesentis degeret aeui
Optimus, heu nomen melius maiúsque triumphis.
Iamq; petita aderant, Latia portante Cybelen
Puppe, atq; intrepidus, magno accedēte senatu,
Obuius accitu properabat Scipio sacris,
Qui genitus patruo ductoris ad Africa bella
Tunc lectis, multa fulgebat imagine auorum.
Isque ubi longinquo venientia numina ponto
Accepit supplex palmis. Thuscique sonora
Tybridis adducit sublimis ad ostia puppim.
Foemineae tum deinde manus subiere per amnem,
Quae traherent celsam religatis funibus alnum.
Circum argutae cauis tinnitibus aera, simulq;
Certabant rauco resonantia tympana pulsu.
Semiuiriq; chori gemino qui Dindyma monte
Casta colunt, qui Dictaeo bacchantur in antro,
Quiq; Idaea iuga, & lucos nouere silentes.
Hos inter fremitus, ac laeto mota tumultu,
Substitit adductu renuens procedere vinclis
Sacrata ratis, subitisq; vadis immobilis haesit.

Sit satis hunc castris semel effugisse crematis.
Sit secum taciti, & certatim spicula fundunt.
Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
Naribus hasta volans, erexitq; ore cruento
Quadrupedem clatis pulsantem calcibus auras.
Corruit asper equus, confixaque cuspide membra.
Huc illuc iactans, rectorem prodidit hosti.
Inuadunt, vanamque fugam, atque attollere fessos
Admitentem artus, reuocato è vulnere telo
Corripiunt: tum vincla viro, manicaque pudenda
Addita, & exemplum non vnquam fidere latis.
Sceptriferas arcta palmas vinxere catena.
Ducitur ex alto deiectus culmine regni,
Qui modo sub pedibus terras, & sceptra, patensque
Littora ad Oceani sub nutu viderat aequor.
Prostratis opibus regni Phœnissa metuntur
Agmina, & inuisus Marti notusque fugarum
Vertit terga citus damnatus Hasdrubal ausis,
Stabat Carthago truncatis vndique membris
Vix nixa viro, tantoq; fragore ruentem
Hannibal absenti retinebat nomine molem.
Id reliquum, fessos opis auxiliiq; ciere.
Rerum extrema iubent, huc confugere pauentes,
Postquam se superûm desertos numine cernunt,
Nec mora propulsa sulcant vada salsa carina
Qui reuocent, patrúmque ferant mandáta monentes.
Ne lentus nullas videas Carthaginis arces.
Tolle moras, patriaque celer succurre cadenti
Hannibal, & nostris depelle à mœnibus hostem.
Quarta aurora ratem Dauni deuexerat oras,
Et fera ductoris turbabant somnia mentem.
Nanque grauis curis carpit dum nocte quietem,
Cernere Flamminium, Gracchúmque, & cernere Paulum
Visus erat, simul aduersos mucronibus in se
Districtis ruere, atque Itala depellere terra:
Omnisque à Cannis, Thrasimenique omnis ab vndis
In pontum impellens vmbrarum exercitus ibat.
Ipse fugam cupiens notas euadere ad alpes
Quarebat, terraq; vlnis amplexus vtrisq;
Harebat Latia, donec vis saua profundo
Truderet, & rapidis daret asportare procellis.
His agrum visis adeunt mandata ferentes
Legati, patriaq; extrema pericula pandunt.
Massyla vt ruerint arma, vt ceruice catenas
Regnator tulerit Libya, lethoque negato.
Seruetur noua pompa Ioui, Carthago laboret
Vt trepida Hadrubalis (qui rerum agitabat habenas)
Non vna concussa fuga, se triste profatis
Vidisse, ardèrent cum bina in nocte silenti
Castra, & luceret sceleratis Africa flammis.
Prærapidum iuuenem minitari, Bruttia seruet
Littora dum Pœnus, detracturum ignibus atris
Omnia, & excidium extremum Carthagini adesse.
In quam se referant patriam, suáque inclyta facta
Commemorant, Italis strages quas fecerit oris.
Hac postquam dicta, & casus patuêre metúsque,
Effundunt lachrymas: dextrámque vt numen adorant.
Audiuit toruo obtutu defixus, & agra
Expendit tacito cura secum ipse voluntans
An tanti Carthago foret, sic deinde profatur.
O dirum exitium mortalibus, o nihil vnquam
Crescere, nec magnas patiens exurgere laudes
Inuidia, euersam iam pridem excindere Romam,
Atque aquasse solo potui, traducere captam
Seruitum gentem, Latióque imponere leges.
Dum sumptus, dúmque arma duci, fessosque secundis
Summisso Tyrone negant recreare maniplos,
Dúmque etiam Cerere, & victu fraudasse cohortes
Hannoni placet, induitur tota Africa flammis,
Pulsat agenoreas Rhetea lancea portas.
Nunc patria decus, & patria nunc Hannibal vnus
Subsidium, nunc in nostra spes vltima dextra.
Vertantur signa, vt patres statuere, simulq;
Et patria muros, & te seruabimus Hannon.
Hac vbi detonuit, celsas è littore puppes
Propellit, multumque gemens mouet aquore classem.
Non terga est ausus cedentum inuadere quisquam,
Non reuocare virum, cuncti praestare videntur
Quod sponte abscedat superi, tandémque resoluat
Ausoniam, ventos optant, & littora ab hoste
Nuda videre sat est ceu flatu ira comprimit Auster
Quum fera, & abscedens reddit mare, nauita parco
Interea voto non auras poscit amicas
Contentus caruisse Noto, pacémque quietam
Pro facili cursu reputat salis, omnis in altum
Sidonius versas conuerterat vndique miles,
Ductor defixos Itala tellure tenebat
Intentus vultus manantésque ora rigabant
Per tacitum lachryma, & suspiria crebra ciebat.
Haud secus ac patriam pulsus dulcésque penates
Linqueret, & tristes exul traheretur in oras.

Vt vero affusis puppes procedere ventis,
Et sensim coepere procul subsidere montes,
Nulla que iam Hesperia, & nusquam iam Daunia tellus.
Hac secum infrendens, mentisne ego compos, & hoc nunc
Indignus reditu, qui memet finibus vnquam
Amorim Ausonia? flagrasset subdita tedis
Carthago, & potius cecidisset nomen Elisa.
Quid tunc, sat compos, qui non ardentia tela
A Cannis in templa tuli Tarpeia? Iouémque
Detraxi solio? sparsissem incendia montes
Per septem bello vacuos, gentique superba
Iliacum exitium, & proauorum fata dedissem.
Cur porro hac angant, nunc nunc inuadere ferro
Quis prohibet? rursúmque ad moenia tendere gressum?
Ibo, & castrorum relegens monumenta meorum
Qua via nota mihi est, remeabo Anienis ad vndas.
Flectite in Italiam proras, auertite classem,
Faxo vt vallata reuocetur Scipio Roma.
Talibus ardentem furiis Neptunus vt alto
Prospexit, versáq. rates ad littora vidit,
Quassans caeruleum genitor caput, aquora fundo
Eruit, & tumidum mouet vltra littora pontum.
Extemplo ventos, imbrésque, è rupe procellas
Concitat AEolias, ac nubibus athera condit.
Tum penitus telo molitus regna tridenti
Intima ab occasu Tethyn impellit & ortu,
Ac totum Oceani turbat caput, aquora surgunt
Spumea & illisu scopulus tremit omnis aquarum.
Primus se attollens Nasamonum sedibus Auster
Nudauit Syrtim correpta nubilus vnda.
Insequitur sublime furens nigrantibus alis
Abruptum. Boreas ponti latus, intonat ater
Discordi flatu, & partem rapit aquoris Eurus.
Hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare
Fulmina, & in classem ruere implacabile caelũ.
Consensere ignes, nimbíq., & fluctus, & ira
Ventorum, noctémq. freto imposuere tenebra.
Ecce intorta Noto veniensque a rupe procella
Antenna immugit, stridorque immite rudentum
Sibilat, ac similem montes migrante profundo
Ductoris frangit super ora trementia fluctum.
Exclamat voluens oculos caeloq. fretoq.:
Felix ô frater, diuísque aquate cadendo
Hasdrubal, egregium fortis cui dextera in armis
Pugnanti peperit lethum, & cui fata dedere
Ausoniam extremo tellurem apprendere morsu.
At mihi Cannarum campis, vbi Paulus & ille
Egregia occubuere anima, dimittere vitam
Non licitum, vel quum ferrem in Capitolia flammas
Tarpeij Iouis ad manes descendere telo.
Talia dum maeret diuersis flatibus acta
In geminum ruit vnda latus, puppímq; sub atris
AEquoris aggerib' tenuit, ceu turbine mersam.
Mox nigris alta pulsa exundantis arena
Verticibus ratis, athereas remeauit ad auras.
Et fluctus supra, vento librante, pependit.
At geminas Notus in scopulos, atque horrida saxa
Dura sorte rapit (miserãdum & triste) biremes.
Increpuere ictu prora tum murice acuto
Dissiliens sonuit rupta compage carina.
Hic varia ante oculos facies, natat aquore toto
Arma inter, galeasque virûm, cristasque rubentes,
Florentis Capua & gaza, & seposita triumpho
Laurens prada ducis, tripodes, mensaque deorum,
Cultaque nequicquam miseris simulacra latinis.
Quum Venus emoti facie conterrita ponti
Talibus alloquitur regem maris: hoc satis ira
Interea genitor, satis ad maiora minarum.
Catera parce precor pelago, ne tollat acerba
Hoc Carthago decus, nullo superabile bello
Progenuisse caput, nostrósq. in funera Poeni
AEneadas, vndis totiq. eguisse profundo.
Sic Venus, & tumidi considunt gurgite fluctus,
Obuiaq. aduersis propellunt agmina castris.
Dux vetus armorum, scitúsque accendere corda
Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
Hortatu, decorísq. vrebat pectora flammis.
Tu mihi Flaminij portas vorantia casi
Ora ducis, nosco dextram, tu primus in ictus
Ingentis Pauli ruis, ac defigis in ossa
Mucronem, tibi pugnacis gestantur opima
Marcelli, Gracchúsque cadens tibi proluit ensem.
Ecce manus, qua te pulsantem belliger Appi
Moenia sublimis Capua de culmine muri
Excelso fusa moribundum propulit hasta.
Ecce aliud fulmen dextra, quo nobile nomen
Fuluius, excepit non vnum pectore vulnus.
Huc prima te siste acie, cui Consul in armis
Crispinus cecidit, me tu comitare per hostes
Qui nobis (memini) ad Cannas iatissimus ira
Seruili fers ora ducis fi ffixa veruto,
Cerno flagrantes oculos, vultumque timendum
Non ipso minus ense tuum. fortissime Poenum
O iuuenis, qualem vidi cum flumine saeuo
Insignis Trebia, complexum ingentibus vlnis
Mersisti fundo luctantem vana Tribunum.
At tu qui gelidas Ticini primus ad vndas
Scipiada patris tinxisti sanguine ferrum,
Incepta exequere, & nati mihi redde cruorem.
Hi tre sedmne ipsos veniant si ad praelia diuori?
Quum steteris prope me, vidi certantia caelo

Quum

Quum iuga cælicolis, summas volitare per alpes.
Quum videam quorum ferro manibusque capaces
Arfere Argyripæ campi, num segnior ibis
Nunc mihi, qui primus torques in mœnia telum
Dardana? nec nostra facilis concedere laudi?
Te vero te te extimulem, qui fulmina contra
Et nimbos tonitrusque, ac summi numinis iras
Cum starem, perferre ferox ac vana subebas
Nubila, & ante ducem Capitolia celsa petebas?
Quid vos, queis claro deleta est Marte Saguntus
Exhorter, quos nobilitant primordia belli?
Vt meque & vobis dignum, defendite quæso
Præteritas dextra laudes, diuûm ipse fauore,
Vincendoque senex patriam post trina labantem
Lustra, & non visos tam longa ætate penates,
Ac natum, & fida iam pridem coniugis ora
Confisus vobis repeto. non altera restat
Iam Libyæ, nec Dardaniis pugna altera restat.
Certatus nobis hodie dominum accipit orbis.
Hannibal hæc: sed non patiens remorantia verba
Ausonius miles quatiens dux cœperat ora
Soluere, ad effatus signum, pugnamque petebat.
Hæc procul aeria spectantem nube sororem
Vt vidit diuûm genitor, mœstosque sub aeri
Obtutu vultus, sic ore effatus amico est.
Quis te mentis edunt morsus? da noscere coniux,
Num Pœni casus ducis, & Carthaginis angit
Cura tua? sed enim reputa tecum ipsa furores
Sidonios, gentem contra & fatalia regna
Teucrorum, quis erit quæso germana rebellis
Fractis fœderibus populo modus? ipsa malorum
Non plus Carthago tulit, exhaustique laboris,
Quam pro Cadmæa tu exercita gente tulisti.
Turbasti maria, ac terras, iuuenémque ferocem
Immisti Latio, tremuerunt mœnia Romæ,
Perque bis octonos primus fuit Hannibal annos
Humani generis: tempus componere gentem,
Ad finem ventum, & claudenda est ianua belli.
Tum supplex Iuno, neque ego mutare laborans,
Quæ est fixa dies, pendenti nube resedi.
Nec reuocare acies, bellúmque extendere quæro.
Quæ donare potes, quoniam mihi gratia languet,
Et cecidit iam primus amor, nil fila sororum
Aduersus posco. vertat terga Hannibal hosti,
Vt placet, & cineres Latij Carthagine regnent.
Illud te genitum per mutua pignora amoris
Et soror & coniux oro tranare pericla
Magnanimum patiare ducem, vitaque remittas.
Neve sinas captum Ausonias perferre catenas.
Stent etiam contusa malis mea mœnia, fracto
Nomine Sidonio, & nostro seruentur honori.
Sic Iuno, & breuiter contra sic Iuppiter orsus.
Do spatium muris (vt vis) Carthaginis altæ,
Stent lachrymis precibusque tuis, sed percipe coniux
Quatenus indulsisse vacet: non longa supersunt
Fata vrbi, veniet que pari sub nomine ductor,
Qui nunc seruatas euertat funditus arces.
Æthereas quoque (vti poscis) trahat Hannibal auras
Ereptus pugnæ, miscere hic sydera ponto,
Et terras implere volet redeuntibus armis.
Noui fœta viri belli præcordia: sed lex
Muneris hæc esto nostri: Saturnia regna
Ne posthac videat, repetat néve amplius vnquam
Ausoniam: nunc instanti rapeum aufer letho,
Ne si miscebit latus fera prælia campis,
Romuleis nequeas iuuenis subducere dextra.
Dum statuit fata omnipotens vrbisque ducisque,
Inuadunt acies pugnam, & clamore lacessunt
Sydera: non alio grauiores tempore vidit
Aut populos tellus, aut qui patria arma mouerent
Maiores certare duces, discriminis alta
In medio merces, quicquid tegit vndique cælum.
Ibat Agenoreum præfulgens ductor in ostro,
Excelsúmque caput penna nutante leuabat
Crista rubens, sæuus magno de nomine terror
Præcedit, latique micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat Scipio cocco
Terribilem ostentans clypeum, quo patris & vna
Cælarat patrui spirantes prælia dira
Effigies, flammam ingentem frons alta vomebat.
Sub tanta cunctis vi telorumque, virúmque,
In ducibus stabat spes & victoria solis.
Quinetiam subigit fauor vt plerúnque metúsve,
Scipio si Libycis esset generatus in oris
Sceptra ad Agenoreos essent ventura nepotes.
Hannibal Ausonia genitus si sede fuisset,
Haud dubitant terras Itala in ditione futuras.
Contremuêre auræ, rapido vibrantibus hastis
Turbine & horrificam traxere per æthera nubem.
Inde ensis, propiórque acies & comminus ora
Admota, ac dira flagrantia lumina flamma.
Sternitur in medium contemptrix turba pericli,
Quæ primis se præcipitem tulit obuia telis,
Gentilemque bibit tellus inuisa cruorem.
Feruidus ingenij Masinissa, & feruidus æui
Irrumpit Macedum turmas, immania membra
Infert & iaculo circumuolat alite campum.
Cæruleus haud aliter cum dimicat incola Thulei,

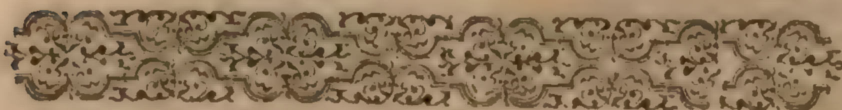
Agmina falcifero circumuenit arcta couino.
Graia phalanx patrio densarat more cateruas,
Innixisque astat nulli penetrabilis hastis.
Immemor hæc pacti post fœdus in arma Philippus
Miserat, & quassam refouebat Agenoris vrbē.
Rarescit multo laxatus vulnere miles,
Atque aperit patulas prostrato corpore late
Inter tela vias, irrumpit mole ruina
Ausonius globus, & periuria graia resignat.
Archemorum Rutulus, Teucrum Norbanus, & ambos
Mantua labenti genitrix dimiserat auo.
Obtruncat Samiam bellacis dextra Caloni.
At Clytium Selius, Pellaum & vana tumentem
Ad nomen patria Clytium. sed gloria Pella
Haud valuit misero defendere Daunia tela.
Sautor his Latios vastabat Brutia signa
Lalius increpitans, adeóne Oenotria tellus
Detestanda fuit, quam per maria aspera, pérque
Insanos Tyrio fugeretis remige fluctus?
Sed fugisse satis fuerit; Latione cruore
Insuper externas petitis perfundere terras?
Hæc dicens, Silarum medit antem in prælia, telo
Præuenit, hasta volans imo sub gutture sedit,
Et vita vocisq; vias simul incita clausit.
Vergilio Caudinus, acerbo Serris Amano
Sternitur accendunt iras. vultúsque virorum
Armorúmque habitus noti, & vox consona lingua.
Quos vbi mutantes conspexit Amilcare cretus
Terga fugæ, state, ac nostram ne prodite gentem.
Vociferans subit, & conuertit prælia dextra.
Qualis in æstiferis Garamantum fæta veneno
Attollit campis feruenti pastus arena
Colla Parethonius serpens, latéque per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.
Continuo infesta portantem cuspide vulnus
Impedit anteuolans Herium, cui nobile nomen
Marrucina domus, clarúmque Theate ferebat.
Atque illi magnum nitenti, & laudibus hostis
Arrecto capuli ad finem manus incita fodit,
Quærebatque miser morienti lumine fratrem,
Cum iuuenis subit, & letho stimulatus acerbo
Plemmnius sæuum mucronem ante ora coruscat,
Ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
Huic proles Barcæ germanum reddere vero
Si placet, haud renuo, maneant modo fœdera nostra
Hasdrubalem reuocare vmbris: egóne aspera ponam
Vnquam in Romanos odia? aut mansuescere corda
Nostra sinam? parcámque viro, quem terra crearit
Itala? tum manes inimica sede repellat
Æterna, socioque abigat me frater Auerno.
Sic ait, & clypei propulsum pondere toto
Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
Fallebat nixus, prosternit, & occupat ense.
Extendit labens palmas, Heriúmque iacentem
Amplexus, iuncta leniuit morte dolorem.
Tum Libys inuadit mixta certamina turba,
Conuertitq; ruens per longum hostilia terga:
Vt cum fulminibus permixta tonitrua mundū
Terrificant, summique labat domus alta parentis,
Omne hominum in terris trepidat genus, ipsáque oborta
Lux atrox micat, & præsens astare viritim
Creditur intento perculsis Iuppiter igne.
Parte alia, ceu sola forent discrimina campo
Quà miscebat agens truculentus Scipio Martem,
Aspera pugna nouas varia sub imagine lethi
Dat formas: his ense iacet prostratus adacto,
Hic saxa perfracta gemit lachrymabilis ossa,
Atque hos (turpe) pauor fusos deiecit in ora,
Horum aduersa dedit Gradiuo pectora virtus.
Ipse super strages ductor Rhetéius instat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior Hebrum,
Et Geticas soluit feruenti sanguine Mauors
Latus cæde niues, glaciémque Aquilonibus auctam
Perrumpit stridens sub pondere belliger axis,
Iámque ardore truci lustrans, fortissima quæq;
Nomina obit ferro, claris spectata per orbem
Stragibus occumbit late inter tela iuuentus.
Qui muros rapuere tuos, miserásque nefandi
Principium belli fecere Sagunthe ruinas.
Qui sacros Thrasimene lacus, Phaetontia quíque
Polluerant tabo stagna, ac fiducia tanta
Quos tulit, vt superûm regi soliúmque domósque
Irent direptum, mactantur comminus vno
Exitio, redduntque animas, temerata ferebant
Qui secreta deûm: & primo pressere negatas
Gressibus humanis alpes, formidinis huius
Plena acies, propere retro exanimata ruebat.
Haud secus, ac tectis vrbis vulcania pestis
Quum sese infudit rapidúsque incendia flatus
Ventilat, & volucres spargit per nubila flāmas.
Attonitum erumpit subita formidine vulgus,
Latéq; vt capta passim trepidatur in vrbe.
Verum vbi cunctari tadet dispersa virorum
Prælia sectantem, & leuiori Marte teneri,
Omnes, in causam belli authorémque malorum
Vertere iam vires tandem placet, Hannibal vnus
Dum restet non si muris Carthaginis ignis
Subdatur, cæsiq; cadant exercitus omnes,
Profectum est Latio: contra si concidat vnus
Nequicquam fore Agenoreos cuncta arma, virosque
Illum igitur lustrans circumfert lumina campo,
Rimaturq; ducem, iuuat in certamina summo

Ferro

Ferre gradum cuperetq; viro concurrere tota
Spectante Ausonia, celsus clamore ferocem
Prouocat increpitans hostem, & noua praelia poscit.
Quas postquam audiuit voces conterrita Iuno,
Ne Libyci ducis impauidas ferretur ad aures,
Effigiem informat Latiam, propereq; coruscis
Attollit cristis, addit clypeumq; iubasque
Romulei ducis, atque humeris imponit honorem
Fulgentis saguli, dat gressus habitusque cientis
Praelia, & audaces addit sine corpore motus.
Tum par effigies fallacis imagine vana
Cornipedis moderandus, cito per deuia passu
Belligera datur ad speciem certaminis vmbra.
Sic Poeni ducis ante oculos exultat & vltro
Scipio Iunonis simulatus tela coruscat.
Ac viso laetus rectore ante ora Latino,
Et tandem propius sperans ingentia Poenus,
Quadrupedi citus imponit velocia membra,
Et iacit aduersum properati turbinis hastam.
Dat terga, & campo fugiens volat ales imago,
Transmittitq; acies. tum vero vt victor & alis
Iam compos voti, ferrata calce cruentat
Cornipedem, & largas Poenus quatit asper habenas.
Quò fugis oblitus nostris te cedere regnis?
Nulla tibi Libyca latebra est ô Scipio terra.
Haec ait, & stricto sequitur mucrone volantem,
Donec longinquo frustratum duxit in arua
Diuersa spatio procul a certamine pugnae.
Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.
Fulmineus ductor, quis nam se lumine caeco
Composuit nobis, inquit, deus? aut latet idem
Cur monstro? tantúmne obstat mea gloria diuis?
Sed non auelles vnquam quicunque secundus
Caelicolum stas Ausoniae, non artibus hostem
Eripies verum nobis. frena inde citatis
Conuertit furibundus equis, campúmque petebat,
Quum subita occulto pestis collapsa tremore
Cornipedis moles ruit, atque efflauit anhelo
Pectore, Iunonis curis in nubila vitam.
Tum vero impatiens, vestra est haec altera, vestra
Fraus, inquit, superi, non fallitis, aequore mersum
Texissent scopuli, pelagusq; hausisset & vnda.
An ne huic seruabar letho? mea signa sequuti
Queis pugnae auspicium dedimus, caduntur, & absens
Accipio gemitus, vocésque & verba vocantum
Hannibalem. quis nostra satis delicta piabit
Tartareus torrens? simul haec fundebat, & vnà
Spectabat dextram ac lèthi feruebat amore.
Tum Iuno miserata virum, pastoris in ora
Vertitur ac syluis subito procedit opacis.
Atque his alloquitur versantem inglorius fata,
Quanam te syluis accedere causa subegit
Armatum nostri? num dura ad praelia tendis?
Magnus vbi Ausoniae reliquos domitat Hannibal armis?
Si velox gaudes ire, & compendia grata
Sunt tibi, vicino in medios te tramite ducam.
Annuit, atque onerat promissis pectora largis
Pastoris patresq; docet Carthaginis alta
Magna repensuros, nec se leuiora daturum.
Praecipitem, & vasto superantem proxima saltu
Circum agit Iuno, & fallens regione viarum
Non gratam inuito seruat celata salutem.
Interea Cadmaea manus deserta, pauénsque,
Non vllum Hannibalem, nusquam certamina cernit
Signa nota ducis, pars ferro occumbere credunt,
Pars damnasse aciē, & superis cessisse sinistris.
Ingruit Ausonius, versosq; agit aequore toto
Rector, iamque ipsa trepidant Carthaginis arces.
Impletur terrore vago cuncta Africa pulsis
Agminibus, volucrique fuga sine Marte ruentes
Tendunt attonitos extrema ad littora cursus,
Ac Tarthesiacas profugi sparguntur in oras.
Pars Batti petière domos, pars flumina Lagi.
Sic vbi vi caeca tandem deuictus ad astra
Euomuit pastos per saecula Vesuius ignes,
Et pelago & terris fusa est Vulcania pestis,
Videre Eoi monstrum admirabile Seres,
Lanigeros cinere Ausonio canescere lucos.
At fessum tumulo tandem regina propinquo
Sistit Iuno ducem. facies vnde omnis, & atra
Apparent admota oculis vestigia pugnae.
Qualem Gargani campum, Trebiaque paludem
Et Tyrrhena vada, & Phaetontis viderat amnē
Strage virûm vndantem, talis (miserabile visu)
Prostratis facies aperitur dira maniplis.
Tum superas Iuno sedes turbata reuisit.
Iamque propinquabant hostes, tumulóque subibant,
Cum sic cum Poenus: caelum licet omne soluta
In caput hoc compage ruat, terraque dehiscant,
Non vllo Cannas abolebis Iuppiter aeuo.
Decedésque prius regnis, quam nomina gentes
Aut facta Hannibalis sileant, nec deinde relinquo
Securam te Roma mei. patriaeq; superstes
Ad spes armorum viuam tibi: nam modo pugna
Praecellis, residens hostis: mihi satq; superq;
Vt me Dardaniae matres, atque Itala tellus
Dum viuam, expectent, nec pacem pectore norint.
Sic rapitur paucis fugientum mixtus, & altos
Inde petit retro montes, tutasque latebras.
His finis bello reserantur protinus arces
Ausonio iam sponte duci, iura improba adempta,
Armaq; & incisa leges. opibusq; superbis
Vis fracta & posuit gestatas bellua turres

Excelsa tum sauarates spectacula Pœnus
Flammiferam accepere facem; subitaque procella
Arserunt maria, atq; expauit lumina Nereus.
Mansuri compos decoris per secula rector,
Deuicta referens primus cognomina terra,
Securus sceptri repetit per cærula Romam,
Et patria inuehitur sublimis tecta triumpho.
Ante Syphax feretro residens, captiua premebat
Lumina, & aurata seruabant colla catena,
Hic Hanno, clariq; genus Phœnissa iuuenta,
Et Macedum primi, atque incocti corpora Mauri,
Tum Nomades, notúsq; sacro cum lustrat arenas
Hammoni Garamas, & semper naufraga Syrtis.
Mox victas tendens Carthago ad sydera palmas
Ibat, & effigies ora iam lenis Ibera
Terrarum finis Gades, ac laudibus olim
Terminus Herculeis Calpe, bætisq; lauare
Solis equos dulci consuetus fluminis vnda.
Frondosúmque apicē subigens ad sydera mater
Bellorum fera Pyrene, nec mitis Iberus
Quum simul illidit ponto, quos attulit amnes.
Sed non vlla magis mentésque oculósque tenebat,
Quàm visa Hannibalis campis fugientis imago.
Ipse astans curru, atque auro decoratus & ostro
Martia prabebat spectanda Quiritibus ora.
Qualis odoratis descendens Liber ab Indis
Egit pampineos frenata tigride currus.
Aut cum Phlegrais confecta mole gigantum
Incessit campis tangens Tirynthius astra.
Salue inuicte parens non concessure Quirino
Laudibus, ac meritis non concessure Camillo.
Nec vero, quum te memorat de stirpe deorum,
Prolem Tarpeij mentitur Roma tonantis.

FINIS.

C. VAL. FLACCI SETINI VITA

A PETRO CRINITO descripta.

CAIVS Valerius Flaccus Setinus inter eos qui heroica decantarunt, poëta multorum iudicio admirandus. Patauinus fuit, iuxta Aponum natus, vt à veteribus traditum est, qui scribunt, eius patriam fuisse maximè insignem natalibus Liuij, Stellæ, & Valer. Flacci. Itaque hunc ipsum Val. Martialis laris Antenorei alumnum appellauit. Alij Setinum crediderunt ex Setia Campaniæ Vrbe, quæ haud procul à Velitris fuit: vnde in magno pretio habita sunt Setina vina, vt ab antiquis scriptoribus relatum est. Et mirum videri debet, quanto spiritu Flaccus insurgat, quantáque ingenij felicitate in scribendo carmine præstet. Hic est ille Valerius Flaccus, in cuius obitu multum fuisse amissum, queritur Fabius Quintilianus in libris ad Marcellum Victorium. Extant ipsius octo volumina de Argonauticis, quod opus dicatum est Cæsari Domitiano: vel, vt alij volunt, patri Vespasiano, quoniam sic ad eum scribat in ipsa præfatione operis:

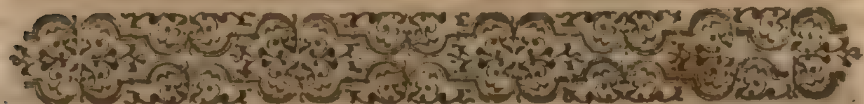
Eripe me populis, & habenti nubila terræ
Sancte pater: veterúmque faue veneranda canenti
Facta virûm: versam proles tua pandit Idumen,

Námque

Namque potes, Solymo nigrantem puluere fratrem,
Spargentémque faces, & in omni turre furentem. Scripturus erat multò plures libros, nisi mors intempestiua eum nobis eripuisset. Videtur autem in illis, qui supersunt, Apollonium Rhodium non tantùm argumento operis expressisse, sed etiam singulis quandoque carminibus. Atacinus quoque Varro pari titulo composuit libros de Argonautis, quod alibi notauimus. Idem Flaccus inter amicos habuit Secundum, Maternum, Stellam, & Val. Martialem, qui ad eum scribit, eruditionémque illius magnopere extollit. Constat hunc mediocri censu ac penè tenui fuisse, & prædium possedisse exiguum, in quo (vt Martialis refert) Musarum curas reponeret. Itaque Martialis idem liberè illum monet, vt relictis Musis atque otio, malit in foro, & causis agendis versari, quoniam Poëtarum studia parui admodum censerentur, vt his versibus patet:

O mihi curarum pretium non vile mearum
Flacce Antenorei spes & alumne laris,
Pierios differ cantúsque chorósque sororum.
Aes dabit ex istis nulla puella tibi.
Quid tibi cum Cyrrha? quid cum Parmessidos vnda?
Romanum propius, diuitiúsque forum est.
Illic æra sonant.

Habuit Flaccus puerum in deliciis quem Amasonicum quidam appellant.

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER PRIMVS.

PRIMA Deûm magnis canimus freta peruia natis,
Fatidicamque ratem, Scythici quæ Phasidis oras
Ausa sequi, mediósque inter iuga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit Olympo.
Phœbe mone, si[1] Cymæa mihi conscia vatis
Stat, casta cortina domo, si laurea digna
Fronte viret. Túque ò, pelagi cui maior aperti
Fama, Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus Phrygios prius indignatus Iulos,
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterúmque faue veneranda canenti.
Facta virûm: versam proles tua pandit Idumen,
(Namque potest) Solymo nigrantem puluere fratrem,
Spargentémque faces, & in omni turre furentem.
Ille tibi cultúsque Deûm, delubraque genti
Instituet, cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli: neque enim in Tyriæ Cynosura carinæ
Certior, aut Graiis Helice seruanda magistris:
Seu tu signa dabis, seu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Niliacæque rates. nunc non nostra serenus
Orsa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.
Hæmoniam primis Pelias frenabat ab annis,
Iam grauis & longus populis metus: illius vndæ
Ionium quicunque petunt: illi Othrys & Hæmus,
Atque imum felix versabat vomere Olympum.
Sed non vlla quies animo, fratrisq; pauenti
Progeniem, diuûmque minas: hunc nam fore regi
Exitio vatesq; canunt, pecudumq; per aras
Terrifici monitus iterant: super ipsius ingens

1 al. Cumeæ.

Instat fama viri, virtúsque haud læta tyranno
Ergo anteire metus, iuuenemque extinguere pergit
Aesonium: letiq; vias, ac tempora versat.
Sed neque bella videt, Graias neque monstra per vrbes
Vlla: Cleonæo iam tempora clausus hiatu
Alcides: olim Lerna defensus ab angue
Arcas: & ambobus iam cornua fracta iuuencis.
Ira maris, vastique placent discrimina ponti:
Cùm iuuenem tranquilla tuens, nec fronte timendus
Occupat: & fictis dat vultum & pondera dictis:
Hanc mihi militiam, veterum quæ pulchrior actis,
Annue: dáque animum. nostri de sanguine Phryxum
Cretheos vt patrias, audisti, effugerit aras.
Hunc ferus Aeetes, Scythiam Phasimque rigentem.
Qui colit (heu magni Solis pudor) hospita vina
Inter, & attonitæ mactat sollemnia mensæ,
Nil nostri, diuûmque memor. non nuntia tantum
Fama refert: ipsum iuuenem tam sæua gementem,
Ipsum ego, cùm seros fessos sopor alligat artus,
Adspicio: meq; assiduis laceræ illius vmbra
Questibus, & magni numen maris excitat Helle.
Si mihi, quæ quondam vires, vel pendere pœnas
Cholchida iam, & regis caput hîc, atque arma videres.
Olim annis ille ardor hebet: nec dum mea proles
Imperio, & bellis rebus matura, marique.
Tu cui iam curæque vigent, animique viriles,
I decus: & pecoris Nephelæi vellera Graio
Redde tholo: ac tantis temet dignare periclis.
Talibus hortatur iuuenem, propiorque iubenti
Conticuit, certus Scythico concurrere ponto.
Cyaneas tantùm, siles possessa dracone
Vellera, multifidas regis quem filia linguas
Vibrantem ex adytis cantu dapibúsque vocabat,
Et dabat hesterno liuentia mella veneno.
Mox taciti patuere doli, nec vellera curæ
Esse viro, sed sese odiis immania cogi
In freta. quæ iussos sic tandem quærere Colchos
Arte queat? nunc aërij plantaria vellet
Perseos, aut currus, vt sæuos frenasse dracones
Creditur, ignaras Cereris qui vomere terras
Imbuit: & flaua quercum damnauit arista.
Heu quid agat? populúmne leuem, veterique tyrannum
Infensum, atque olim miserantes Aesona patres
Aduocet? an socia Iunone & Pallade fretus
Armisona superet magis, & freta iussa capessat.
Si qua operis tanti domito consurgere ponto
Fama queat? tu sola animos mentémque peruris,
Gloria: te viridem videt immunémque senectæ
Phasidis in ripa stantem, iuuenésque vocantem.
Tandem animi incertum confusaque pectora firmat
Relligio: tendensq; pias ad sydera palmas,
Omnipotens regina, inquit, quam turbidus atro
Aethera cæruleum quateret cũ Iuppiter imbre,
Ipse ego præcipites tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli, nec credere quiui
Antè deam, quàm te tonitru nutúque reposci
Coniugis, & subita raptam formidine vidi,
Da Scythiam Phasimque mihi: tuque innuba Pallas
Eripe me. vestris egomet tunc vellera templis
Illa dabo: dabit auratis & cornibus ignis
Colla pater: niueique greges altaria cingent.
Accepere deæ. celerique per æthera lapsu
Diuersas petiere vias. in mœnia pernix
Thespiaca ad earum Tritonia deuolat Argum.
Moliri hunc puppem iubet, & demittere ferro
Robora: Peliacas & iam comes exit in vndas.
At Iuno Argolicas pariter, Macedumque per vrbes
Spargit, inexpertos tentare parentibus Austros
Aesoniden, iam stare ratem, remisque superbam
Poscere quos reuehat, rebusq; in sæcula tollat.
Omnis auet quæ iam bellis spectataq; fama,
Turba ducum, primæ seu quos in flore iuuentæ
Tentamenta tenent, nec dum data copia rerũ.
At quibus agrorum studiumq; infantia aratri,
Hos stimulant, magnaque ratem per lustra viasque
Iussi laude canunt manifesto in lumine Fauni,
Syluarúmque deæ, atque elatis cornibus amnes.
Protinus Inachiis vltro Tirynthius Argis
Aduolat: Arcadio cuius flammata veneno
Tela puer, facilésq; humeris gaudentibus arcus
Gestat Hylas: velit ille quidẽ, sed dextera nondum
Par oneri, clauæq; capax. quos talibus amens
Insequitur, solitosq; nouat Saturnia questus
O vtinam Graia rueret non omnis iuuenta
In noua fata decus: nostrique Eurystheos hæc nunc
Iussa forent: imbrem & tenebras, sæuumque tridentem
Iam iam ego & inuiti torsissem coniugis ignem.
Hunc quoque nec socium nostra, comitémve carina
Esse velim: Herculeis nec me vnquam fidere fas sit
Auxiliis, comiti & tantum debere superbo.
Dixit: & Hæmonias oculos detorquet ad vndas.
Feruere cuncta virûm cœtu, simul vndique cernit
Delatum nemus, & docta resonare bipenni
Littora, iam pinus gracili dissoluere lamna

Thespia-

Thespiaden, iungiq; latus, lentoque sequaces
Mollire videt igne trabes, remisque paratis
Pallada velifero quaerentem brachia malo.
Constitit ut longo moles non pervia ponto
Puppis, & ut tenues subiere latentia cerae
Lumina, pictura varios superaddit honores.
Hic insperato Tyrrhenus tergore piscis
Peleos in thalamos vehitur Thetis: aequora Delphin
Corripit: illa sedet deiecta in lumina palla,
Nec Iove maiorem nasci suspirat Achillem.
Hanc Panope, Dotoq; soror, laetataque fluctu
Prosequitur nudis pariter Galathea lacertis:
Antra petens Siculo revocat de littore Cyclops.
Contra ignes, viridique thorus de fronde, dapesque
Vinaq;, & aequoreos inter cum coniuge divos
Aeacides, pulsatque chelyn post pocula Chiron.
Parte alia Pholoe, multoq; insanus Iaccho
Rhoetus, & Atracia subita de virgine pugna:
Crateres mensaeq; volant, araeq; deorum,
Poculaque insignis veterum labor. optimus hasta
Hac Peleus, hac parte furens agnoscitur Aeson.
Fert gravis invito victorem Nestora tergo
Monychus: ardentis peragit Clanis Actora quercu:
Nigro Nessus equo fugit: acclinisq; tapetis
In medijs vacuo condit caput Hippasus auro.
Haec quanquam miranda viris, stupet Aesone natus,
Et secum: En miseros nostrûm natósque patresque!
Haccine nos animae faciles rate nubila contra
Mittimur? in solum mare saevit Aesona pontus?
Non iuvenem in casus, eadémque pericula Acastum
Abripiam? invisa Pelias freta tuta carina
Optet. & exoret nostris cum matribus undas.
Talia conantis laevum Iovis armiger aethra
Advenit: & validis fixam gerit unguibus agnam.
At procul è stabulis trepido clamore sequuntur
Pastores, fremensque canum: citus occupat auras
Raptor, & Aegaei super effugit alta profundi.
Accipit augurium Aesonides laetusq; superba
Tecta petit Peliae. prior huic tunc regia proles
Advolat, amplexus fraternáque pectora iungens.
Ductor ait, Non degeneres, ut rere, Acaste
Venimus ad questus: socium te iungere coeptis
Est animus. neque enim Telamon, aut Canthus & Idas
Tyndareusque puer mihi vellere dignior Helles.
O quantum terrae, quantum cognoscere coeli
Permissum est! pelagus quantos aperimus in usus!
Nunc forsan grave reris opus: sed laeta recurrens
Cùm ratis, & caram cùm iam mihi reddet Iolchon,
Quis pudor heu nostros tibi tūc audire labores?
Quas referam visas tua per suspiria gentes?
Nec passus rex plura virûm. Sat multa parato,
In quaecunq; vocas, nec nos, ait, optime segnes
Credideris, patriisque magis confidere regnis,
Quàm tibi, si primos duce te virtutis honores
Carpere, fraterna si des accedere fama.
Quin ego qua metu nimio me cura parentis
Impediat, fallam ignarum, subitusque paratis
Tunc adero, primas linquet cùm puppis harenas.
Dixerat. ille animos promissáque talia laetus
Accipit: & gressus avidos ad littora vertit.
At ducis imperiis Minya, monitúque frequentes
Puppem humeris subeunt, & tento poplite proni
Decurrunt: intrántque fretum: non clamor anhelis
Nauticus, aut blandus testudine defuit Orpheus.
Tum laeti statuunt aras. tibi rector aquarum,
Summus honor: tibi caeruleis in littore vittis,
Et Zephyris, Glaucoque bovem, Tethidique iuvencam
Deiicit Ancaeus. non illo certior alter
Pinguia letifera perfringere colla bipenni.
Ipse ter aequoreo libans carchesia patri
Sic ait Aesonides: O qui spumantia nutu
Regna quatis, terrasque salo cōplecteris omnes,
Da veniam. scio me cunctis è gentibus unum
Illicitas tentare vias, hyemémque mereri:
Sed non sponte feror; nec nunc mihi iungere montes
Mens tamen, aut summo depóscere fulmen Olympo.
Ne Pelia te vota trahant ille aspera iussa
Repperit, & Colchos in me luctumque meorum.
Illum ego. sic tantum non indignantibus undis
Hoc caput accipias, & pressam regibus alnum.
Sic fatus, pingui cumulat libamine flammam.
Protulit ut crinem densis luctatus in extis
Ignis, & abscendit fallentia viscera tauri,
Ecce sacer, totusque deis per littora Mopsus,
Immanes visu vittamq; comamq; per auras
Surgentem, laurusque rotat: vox reddita tandem
Vox horrenda viris. tum facta silentia vatis.
Heu quae nam adspicio! nostris modò concitus ausis
Aequoreos vocat ecce deos Neptunus, & ingens
Concilium: fremere, & legem defendere cuncti
Hortantur. sic amplexus, sic pectora fratris
Iuno tenet: quaeq; ò puppem ne desere Pallas:
Nunc patruo nunc flecte minas, cessere, ratemq;
Accepere mare, per quos discrimina rerum

Expedior? subitæ cur pulcher harundine crines
Velat Hylas? vnde vrna humeris? niueósque per artus
Cærulea vestes? vnde hæc tibi vulnera Pollux?
Quantus io tumidis taurorum è naribus ignis!
Tolluntur galeæ, sulcisque ex omnibus hastæ.
Et iam iamque humeri. quem circum vellera Martem
Aspicio? quænam aligeris secat anguibus auras
Cæde madens? quos ense ferit? mis[illegible]ripe paruos
Aesonide: cerno & thalamos ardere iugales.
Iam dudum longa Minyas ambage, ducémque
Terrificat. sed enim contrà Phœbeius Idmon
Non pallore viris, non vllo horrore comarum
Terribilis, plenus fatis, Phœbóque quieto,
Cui genitor tribuit monitu prænoscere diuûm
Omina, seu flammas, seu lubrica comminus exta,
Seu plenum certis interroget aëra pennis.
Sic sociis, Mopsóque canit: Quantum augur Apollo,
Flammáque prima docet, præduri plena laboris
Cerno equidem, patiens sed quæ ratis omnia vincet.
Ingentes durate animis, dulcésque parentum
Tēdite ad amplexus. lachryma cecidere canētis,
Quòd sibi iam clusos inuenit in ignibus Argos.
Vix ea fatus erat, iungit cùm talia ductor
Aesonius: Superûm quando consulta videtis,
O socii, quandoq; datur spes maxima cœptis
Vos quoque nunc vires, animósque afferte paternos.
Non mihi Thessalici pietas culpanda tyranni,
Suspectíve doli: Deus hæc deus omine dextro
Imperat. ipse suo voluit commercia mundo
Iuppiter, & tantos hominum miscere labores.
Ite viri mecum, dubiisque euincite rebus
Quæ meminisse iuuet: nostrisque nepotibus instent.
Hanc verò socii venientem littore læti
Dulcibus alloquiis, ludoque educite noctem.
Paretur. molli iuuenes funduntur in alga,
Conspicuúsque thoris Tirynthius. exta ministri
Rapta simul veribus, Cererémque dedêre canistris.
Iámque aderat summo decurrens vertice Chiron,
Clamantémq; patri procul ostendebat Achillē.
Vt puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia passu,
Assiluit, caráque diu ceruice pependit.
Illum nec valido spumantia pocula Baccho
Sollicitant veteri, nec conspicienda metallo
Signa tenent, stupet in ducibus: magnúmque sonantes
Haurit, & Herculeo fremit comminus ora leoni.
Lætus at amplexu Peleus rapit oscula nati,
Suspiciénsque polum, placido si currere fluctu
Pelea vultis, ait, ventósq; optare fauentes,
Hoc superi seruate caput. tu cætera Chiron
Da mihi te paruus litnos & bella loquentem
Miretur: sub te puerilia tela magistro
Venator ferat: & nostram festinet ad hastam.
Omnibus inde magis calor additus. ire per altum
Magna mente volunt. Phryxi promittitur absens
Vellus, & auratis Argo reditura corymbis.
Sol ruit, & totum Minyæ lætantibus vnda
Deduxere diem. sparguntur littore curuo
Lumina, nondum vllas terras monstrantia nautis.
Thracius hic noctem dulci testudine vates
Extrahit, vt steterit redimitus tempora vittis
Phryxus, & insuetus contectus nubibus aras
Fugerit, Inoo linquens Athamanta Learcho,
Auream vt iuuenem miserantibus intulit vndis
Vector, & astrictis vt sedit cornibus Helle.
Septem aurora vias, totidémque peregerat vmbras
Luna polo. dirimiq; procul non æquore visa,
Cœperat à gemina descendere Sestos Abydo.
Hic soror Aeoliden auum mansura per omne
Deserit, heu sæua nequicquam erepta nouercæ.
Illa quidem fessis longè petit humida palmis
Vellera, sed bibulas vrgenti pondere vestes
Vnda trahit, lassique manus labuntur ab auro.
Quis tibi Phryxe dolor, rapido cùm concitus æstu
Respiceres miseræ clamantia virginis ora,
Extremásque manus, sparsósque per æquora crines!
Iamque mero ludóque modus, positique quietis
Conticuêre thoris solus quibus ordine fusis
Impatiens somni ductor manet, hunc grauis Aeson
Et pariter vigil Alcimede spectántque tenéntque
Plenis oculis: illis placidi sermonis Iason
Suggerit affatus, turbatáque pectora mulcet.
Mox vbi victa grauis ceciderunt lumina somno,
Visa coronatæ fulgens tutela carinæ
Vocibus his instare duci: Dodonida quercum,
Chaóniúmque vides famulam Iouis, æquora tecum
Ingredior: nec fatidicis auellere syluis
Me, nisi promisso potuit Saturnia cælo.
Tempus adest, age, rumpe moras, dúmque æquore toto
Currimus, incertus si nubila duxerit æther:
Iam nunc mitto metus, fidens superísque mihique.
Dixerat; ille pauens, læto quanquam omine diuûm,
Prosilit stratis: Minyas simul obtulit omnes
Alma nouo crispans pelagus Titania Phœbo.

Discurrunt transtris: hi celso cornua malo
Expediunt: alij tonsas in marmore summo
Praetentant, prora funem legit Argus ab alta.
Increscunt matrum gemitus: & fortia languent
Corda patrum. longis flentes amplexibus haerent.
Vox tamen Alcimedes planctus super eminet omnes:
Femineis tantum illa furens vlulatibus obstat,
Obruat Idaeam quantum tuba Martia buxum.
Fatur & haec; Nate indignos aditure labores,
Diuidimur: nec ad hos animum componere casus
Ante datum, sed bella tibi terrásque timebam:
Vota alius facienda deis. si fata reducunt
Te mihi, si trepidis placabile matribus aequor,
Possum equidem lucemque pati, longúmque timorem,
Sin aliud fortuna parat, miserere parentum.
Mors bona, dum metus est, nec adhuc dolor. hei mihi Colchos
Vnde ego, & auectis timuissem vellera Phryxi?
Quos iam mente dies, quàm saeua insomnia curis
Prospicio! quotiens raucos ad litoris ictus
Deficiam, Scythicum metuens pontúmque polúmque,
Nec de te credam nostris ingrata serenis!
Da precor amplexus, haesuraq; verba relinque
Auribus, & dulci iam nunc preme lumina dextra.
Talibus Alcimede maret. sed fortior Aeson
Attollens dictis animos: O si mihi sanguis,
Quantus erat, cùm signiferum cratera minantem
Non leuiore Pholum manus haec compescuit auro:
Primus in aratis posuissem puppibus arma,
Concussoque ratem gauderem tollere remo.
Sed patria valuere preces, auditaq; magnis
Vota deis, vt dent nostro tot in aequore reges,
Téque ducem: tales, tales ego ducere suetus,
Atque sequi: nunc ille dies (det Iupiter oro)
Ille super, quo te Scythici regisque marisque
Victorem, atque humeros ardentem vellere rapto,
Accipiam, cedántque tua mea facta iuuenta
Sic ait ille suo collapsam pectore matrem,
Sustinuit: magnaque senem ceruice recepit.
Et iam finis erat. Zephyrumque ratémque morantes,
Soluor at amplexu tristi tuba tertia signo.
Dant remo sua quisque viri, dant nomina transtris.
Hinc laeuum Telamon pelagus tenet: altior inde
Occupat Alcides aliud mare: cetera pubes
Diuiditur. celer Asterion, quē matre carentem
Cristatus gemino fouit pater amne Cometes,
Segnior Apidani vires vbi sentit Enipeus:
Nititur, hinc Talaus, fratrisq; Leodocus vrget
Remo terga sui, quos nobile contulit Argos.
Hinc quoque missus adest, quamuis arcentibus Idas
Altibus, sed turpe viro timuisse futura.
Hic & Naubolides tortas insurgit in vndas
Iphitus: hic patrium frangit Neptunius aequor,
Qui tenet vndisonam Psamathen, semperque patentem
Tanaron Euphemus: mollique à littore Pella
Deucalion certus iaculis, & comminus ense
Nobilis Amphion. pariter quos edidit Hypso,
Nec potuit similes voluitve ediscere vultus.
Tum valida Climenus percusso pectore tonsa,
Frater & Iphiclus puppem trahit: & face saeua
In tua mox Danaos acturus saxa Caphareu
Nauplius: & tortum non a Ioue fulmen Oileus
Qui gemet, Euboicas nato stridente per vndas:
Quique Erymanthaea sudantem pondere monstri
Amphitryoniaden, Tegeao limine Cepheus
Iuuit: & Amphidamas. at frater piensor Actis,
Maluit Ancaeo vellus contingere Phryxi.
Tectus & Eurytion seruato colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.
Te quoque Thessalica Nestor rapit in freta puppis
Fama, Mycenais olim qui candida velis
Aequora nec stantes mirabere mille magistros.
Hic vatis Phoebique fides non vana parentis
Mopsus, puniceo cui circumfusa coturno
Palla imos ferit alba pedes, vittataque frontem
Cassis, & in summo laurus Peneia cono.
Quinetiam Herculeo consurgit ab ordine Tydeus,
Nelidésque Periclimenus: quem parua Methone
Et leuis Elis equis, & fluctibus obuius Aulon,
Castibus aduersos viderunt frangere vultus.
Tu quoque Phryxaeos remo Paeantie Colchos
Bis Lemnon visure petis, nunc cuspide patris
Inclytus, Herculeas olim moture sagittas.
Proximus hinc Butes Actaeis diues ab oris:
Innumeras nam claudit apes, longáque superbus
Fuscat nube diem, dum plenas nectare cellas
Pandit, & in dulcem reges dimittit Hymetton.
Insequeris, casúsque tuos expressa Phalere
Arma geris, vacua nam lapsus ab arbore paruum
Te quater ardenti tergo circumuenit anguis:
Stat procul intendens dubium pater anxius arcū
Tū calata met' alios gerit arma Eribotes.
Nec Peleus fretus soceris & coniuge diua
Defuit. at prora splendet tua cuspis ab alta
Aeacide: tantum haec altis excelsior hastis,
Quantum Peliacas in vertice vicerat ornos.
Linquit & Actorides natum Chironis in antra,

Vt socius caro pariter meditetur Achilli
Fila lyræ, pariterque leues puer incitet hastas:
Discat eques placidi conscendere terga magistri.
Et, quem fama genus non est decepta Lyæi,
Phlias immissus patrios de vertice crines
Nec timet Ancæum genitrix committere ponto,
Plena tulit quem rege maris. securus in æquor
Haud minus Erginus, proles Neptunia, fertur:
Qui maris insidias, clara qui sydera noctis
Norit, & è clausis quem destinet Aeolus antris,
Non metuat cui regna ratis, cui tradere cælum
Assidua Tiphys vultum lassatus ab Arcto.
Taurea vulnifico portat cælataque plumbo
Terga Lacon, saltem in vacuos vt brachia ventos
Spargat, & Oebalium Pagaseia puppis alumnum
Spectet securo celebrantem littora ludo.
Oraque Thessalico melior contundere freno,
Vectorem pauida Castor dum quæreret Helle,
Passus Amyclea pinguescere Cyllaron herba.
Illi Tænareo pariter tremit ignea fuco
Purpura, quod gemina mater spectabile tela
Duxit opus: bis Taygeton sylvasque comantes
Struxerat: Eurotan mollis bis fuderat auro
Quemque suus sonipes niueo de stamine portat,
Et volat amborum patrius de pectore cygnus.
At tibi collectas soluit iam fibula vestes,
Ostenditque humeros fortes, spaciumque superbi
Pectoris, Herculeis æquum Meleagre lacertis.
Hic numerosa phalanx, proles Cyllenia: certus
Aethalides subitas neruo redeunte sagittas
Cogere: tu medios gladio bonus ire per hostes
Euryte: nec patrio Minyis ignobilis vsu,
Nuntia verba ducis populis qui reddit Echion.
Sed non, Iphi tuis Argo reditura lacertis,
Heu celerem Scythica te mæsta relinquet arena,
Cessantemque tuo lugebit in ordine remum.
Te quoque dant campi tanto pastore Pheræi
Felices Admete: tuis nam pendit in aruis
Delius, ingrato Steropen quod fuderat arcu.
Ah quotiens famulo notis soror obuia sylvis
Fleuit, vbi Ossæa captaret frigora quercus,
Perderet & pingues miseros Bœbeide crines!
Insurgit transtris & remo Nerea versat
Canthus, in Aeæo voluet quem barbara cuspis
Puluere. at interea clari decus adiacet orbis,
Quem genitor gestabat Abas: secat aurea fluctu
Tegmina, Chalcidicas fugiens Euripus harenas.
Celsaque semiferum contorquens frena luporum,
Surgis ab ostrifero medius Neptune Geræsto.
Et tibi, Palladia pinu, Polypheme reuecto
Ante vrbem ardentis restat deprendere patris
Relliquias: multum famulis pia iusta moratis,
Si venias. breuiore petit iam cærula remo,
Occupat & longe sua transtra nouissimus Idas.
At frater magnos Lynceus seruatur in vsus,
Quem tulit Arene: posset qui rumpere terras,
Et Styga transmisso tacitam deprendere visu.
Fluctibus è mediis terras dabit ille magistro,
Et dabit astra rati, cumq; æthera Iuppiter imbra
Perdiderit, solus transibit nubila Lynceus.
Quin & Cecropia proles vacat Orithya,
Temperet vt tremulos Zetes, fraterque Ceruchos.
Nec verò Othrysius transtris impenditur Orpheus,
Aut pontum remo subigit: sed carmine tonsas
Ire doces, summo passim ne gurgite pugnent.
Donat & Iphiclo pelagus, iuuenúmque labores
Aesonides, fessum Phylace quem miserat æuo,
Non iam operum in partem, monitus sed tradat vt acres,
Magnorúmq; viros qui laudibus vrat auorum.
Argo tibi cura ratis: te mœnia doctum
Thespia Palladio dant munere: sors tibi, ne qua
Parte trahat tacitum puppis mare, fissaque fluctu
Vel pice vel molli concludere vulnera cera.
Peruigil Arcadio Tiphys pendebat ab astro,
Hagniades, felix stellis qui segnibus vsum,
Et dedit æquoreos cælo duce tendere cursus.
Ecce per obliqui rapidum compendia montis
Ductor auens latusq; doli agnoscit Acastum
Horrentem iaculis, & parma luce coruscum.
Ille vt se medias per scuta virósque carinæ
Intulit, ardens Aesonides retinacula ferro
Abscidit. haud aliter saltus, vastataque pernix
Venator cùm lustra fugit: dominoq; timentem
Vrget equum, teneras complexus pectore tigres,
Quas astu rapuit pauido, dùm sæua relictis
Mater in aduerso catulis venatur Amano.
Vt pariter propulsa ratis, stant littore matres,
Claraque vela oculis, percussaque sole sequuntur.
Scuta virûm: donec iam celsior arbore pontus,
Immensusque ratem spectantibus abstulit aer.
Syderea tunc arce pater pulcherrima Graium
Cœpta tuens, tantamque operis consurgere molem,
Lætatur: patrij neque enim probat otia regni.
Vna omnes gaudent superi, venturaque mundo
Tempora, quaque vias cernunt sibi crescere Parcæ.
Sed non & Scythici genitor discrimine nati
Intrepidus, tales fudit Sol pectore voces.
Summe sator, cui nostra dies, voluentibus annis,
Tot peragit, reficitq; vices. tuane ista voluntas?
Graiaq; nunc vndis, duce te, nutúque secundo
It ratis? an meritos fas est mihi rumpere questus?
Hoc metuens, & ne qua foret manus inuida nato,

Non

Non media telluris opes, non improba legi
Diuitis arua plaga teneant vberrima Teucer,
Et Lybis, & vestri Pelopis domus: horrida iamo
Quæ premis arua gelu, strictosque in sedibus amnes.
Cedere: his etiam, & sese sine honore referres
Vlterius: sed nube rigens ac nescia regum
Stat super, & nostros iam zona reuerberat ignes.
Quid regio immanis, quid Barbarus amnibus illis
Phasis, & aduersis proles mea gentibus obstat?
Quid Minyæ meruere queri? num vellere Graio
Vi potitur? profugo quin agmina iungere Phryxo
Annuit, Inoas vltro nec venit ad aras:
Imperij sed parte virum, nataque moratus
Coniugio, videt è graia nunc stirpe nepotes:
Et generos vocat, & iunctas sibi sanguine terras.
Flecte ratem, motúsque pater, nec vulnere nostro
Aequóra pande viris; veteris sat conscia luctus
Sylua Padi, & viso flentes genitore sorores.
Affremit his, quassatq; caput, qui vellera dono
Bellipotens sibi fixa videt: tentataque contra
Pallas: & amborum gemuit Saturnia questus.
Tum genitor: Vetera hæc nobis & condita pergunt
Ordine cuncta suo, rerúmque à principe cursu
Fixa manent: neque enim terris tum sanguis in vllis
Noster erat, cùm fata darem iustiq; facultas
Hæc mihi, vt hinc varios struerem per sæcula reges.
Vtq; ego curarum repetam decreta mearum,
Iam pridē regio, quæ virginis æquor ad Helles,
Et Tanaim tenus immenso descendit ab Euro,
Vndat equis, floretq; viris: nec tollere contra
Vlla pares animos, noménque capescere bellis
Ausa manus: sic fata, locos, sic ipse fouebam.
Accelerat sed summa dies, Asiamque labantem
Linquimus, & poscunt iam me sua tempora Graij.
Inde mea quercus, tripodésque, animaque parentum
Hanc pelago misēre manum: via facta per vndas,
Perq; hyemes Bellona tibi: nec vellera tantùm
Indignanda manent, propior de virgine rapta
Ille dolor, sed nulla magis sententia menti
Fixa mea. veniet Phrygia nam pastor ab Ida,
Qui gemitus irasque pares & mutua Graiis
Dona ferat. quæ classe dehinc effusa procorum
Bella, quot ad Troiam flētes hyberna Mycenas,
Quot proceres, natosque Deûm, quæ robora cernes
Oppetere, & magnis Asiam concedere fatis!
Hinc Danaûm de fine sedet: gentésque fouebo
Mox alias: pateant montes syluæq; lacusq;
Cunctáque claustra maris, spes & metus omnibus esto.
Arbiter ipse locos, terrenaq; summa mouebo:
Experiar, quæ nam populis longissima cunctis
Regna velim, linquamq; datas vbi certus habenas.
Tunc oculos Aegæa refert ad cærula, robur
Herculeum, Ledæq; tuens genus, atq; ita fatur:
Tendite in astra viri: me primum regia mundo
Iapeti post bella, truces Phlegræq; labores
Imposuit: durum vobis iter, & graue cæli
Institui. sic ecce meus, sic orbe peracto
Liber, & expertus terras remeauit Apollo.
Dixit. & ingenti flammantem nubila sulco
Direxit per inane facem: quæ puppe propinqua,
In bifidum discessit iter, fratresque petiuit
Tyndareos: placida & mediis in frontibus hæsit
Protinus amborum, lumenq; innoxia fundit
Purpureum: miseris olim implorabile nautis.
Interea medio famus permissa profundo
Carbasa, Pangæa Boreas speculatus ab arce:
Continuò Aeoliam, Tyrrhenaque tendit ad antra
Concitus omne dei rapidis nemus ingemit alis:
Strata Ceres: motúsque niger sub præpete pontus.
Aequore Trinacrio, refugiq; à parte Pelori,
Stat rupes horrenda fretis: quot in æthera surgit
Molibus, infernas totiens demissa sub vndas.
Nec scopulos, aut antra minor iuxtà altera tellus
Cernitur: illam Acamas habitat, nudúsque Pyragmon.
Has nimbi, ventique domos, & naufraga seruat
Tempestas: hinc in terras latumque profundum
Est iter: hinc olim soliti miscere polumque
Infelixque fretum (neque enim tunc Aeolus illis
Rector erat, Libya cùm rumperet aduena Calpen
Oceanus, cùm flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus vndæ)
Intonuit, donec pauidis ex æthere ventis
Omnipotens, regemque dedit, quem iussa vereri
Sæua cohors: in monte chalybs iterataq; muris
Saxa, domant Euros. cum iam prohibere frementum
Ora nequit rex, tunc aditus & claustra refringit
Ipse volens, placátque data fera murmura porta.
Nuntius hunc solio Boreas proturbat ab alto:
Pangæa quod ab arce nefas, ait, Aeole vidi!
Graia nouam ferro molem commenta iuuentus
Pergit, & ingenti gaudens domat æquora velo.
Nec mihi libertas imas freta tollere harenas.

Qualis eram, nondum vinclis & carcere clausus:
Hinc animi, structǽq; viris fiducia puppis,
Quod Borean sub rege vident. da mergere Graios,
Insanámque ratem: nil me mea pectora tangũt,
Tantùm hominum compesce minas, dum littora iuxta
Thessala, nec dum alia viderũt carbasa terra.
Dixerat. at cuncti fremere intus, & aquora venti
Poscere. tum valido contortam turbine portam
Impulit Hippotades: fundunt se carcere lati
Thraces equi, Zephyrúsque, & nocti concolor alas
Nimborum cũ prole Notus: crinémque procellis
Hispidus, & multa flauus caput Eurus arena.
Induxere hyemem, raucoque ad litora tractu
Vnanimi freta curua ferunt: nec sola tridentis
Regna mouent, vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceóque premit nox omnia cælo.
Excussi manibus remi, conuersáq; frontem
Puppis in obliquam resonat, latus accipit ictus:
Vela super tremulum subitus volitantia malum
Turbo rapit. qui tum Minyis trepidantibus horror
Cùm picei fulsere poli, pauidámque corusca
Ante ratem cecidere faces, antennaque læuo
Prona dehiscentem cornu cùm sustulit vndam?
Non hyemem, missósque putant consurgere ventos
Ignari, sed tale fretum. tum murmure mæsto:
Hoc erat illicitas temerare rudentibus vndas,
Quod nostri timuere patres: vix littore puppim
Soluimus, & quanto fremitu se sustulit Aegon!
Hoccine Cyaneæ concurrunt æquore cautes?
Tristius an miseris superest mare? linquite terræ
Spem pelagi, sacrósque iterum seponite fluctus.
Hæc iterant segni flentes occumbere leto.
Magnanimus spectat pharetras, & inutile robur
Amphitryoniades: miscent suprema pauentes
Verba alij, iunguntque manus, atque ora fatigant:
Aspectu tota in misero cùm protinus alnus
Soluitur, & vasto puppis mare sorbet hiatu.
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus,
Nunc stridens Zephyris aufert Notus vndique feruens
Aequora: cùm subitus trifida Neptunus in hasta
Cæruleum fundo caput extulit. hanc mihi Pallas,
Et soror hanc, inquit, mulcẽs mea pectora fletu
Abstulerint, veniant Pharia Tyriáq; carinæ:
Permissumque putent: quotiens mox rapta videbo
Vela Notis, plenásque malis clamoribus vndas!
Non meus Orion, aut sæuus Pliade taurus
Mortis causa noua: miserus tu gentibus Argo
Fata paras: nec tam merito tibi, Typhi, quietum
Villa parens volet Elysium, manésque piorum.
Hæc ait, & pontum pater ac turbata reponit
Littora, depellitq; Notos: quos cærulus horror
Et madido grauis vnda sinu, longeq; secutus
Imber, ad Aeoliæ tendunt simul æquora portæ.
Emicuit reserata dies, cælumque resoluit
Arcus: & in summos redierunt nubila montes.
Iam placidis ratis extat aquis, quam gurgite ab imo
Et Thetis, & magnis Nereus socer erigit vlnis.
Ergo humeros ductor sacro velatur amictu,
Aesoniamque capit pateram: quam munere gaudens
Liquerat hospitio, pharetrisque rependerat auro
Salmoneus: nondum ille furens: cùm fingeret altis
Quadrifidæ trabe tela Iouis, contráque ruentem
Aut Athon, aut Rhodopen, maSta nemora ardua Pisæ
Aemulus & miseros ipse vreret Elidis agros.
Hac pelago libat latices, & talibus infit:
Di, quibus vndarum tempestatisque sonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cælo:
Tuque, fretum diuósque pater sortite biformes:
Seu casus nox ista fuit, seu voluitur axis,
Vt superùm sic stares opus, tollique vicissim
Pontus habet, seu te subita noua puppis imago
Armorumque hominúmque, truces consurgere in iras
Impulit: heu lucrim fatis, & tua numina rector
Iam fuerint meliora mihi, da reddere terris
Has animas, patriaque amplecti limina porta.
Tum quocunq; loco meritas tibi plurimus aras
Pascet honos, vbicunque rotis horrendus equisve
Stas pater atque ingens vtrimque fluentia Triton
Frena tenet. tantum nostras concede per vrbes.
Dixerat hæc. oritur clamor, dextraque sequentum
Verba ducis. sic cùm stabulis & messibus ingẽs
Ira deùm, & Calabri populator Sirius arui
Incubuit, coit agrestum manus inscia priscum
In nemus, & miseros dictat pia vota sacerdos.
Ecce autem molli Zephyros descendere lapsu
Aspiciunt, volat immissis caua pinus habenis,
Infinditque salum, & spumas vomit ære tridenti.
Tiphys agit, tacitique sedent ad iussa ministri.
Qualiter ad summi solium Iouis, omnia circùm
Prona, parata deo, ventique, imbrésque, niuésque,
Fulguráque, & tonitrus, & adhuc in fontibus amnes.
At subitus, curáque ducem metus acrior omni,
Ménsque mali præsaga quatit, quòd regis adortus

Progeniem,

Progeniem, raptoq; dolu crudelis Acasto,
Cætera nuda neci, medioq; in crimine patrem
Liquerit, ac nullis inopem vallauerit armis,
Ipse procul nunc tuta tenens; ruat omnis in illos
Quippe furor: nec vana pauet, trepidátque futuri.
Sæuit atrox Pelias, inimicáque vertice ab alto
Vela videt: nec qua se ardens effundere possit
Nil animi, nil regna iuuant. fremit obice ponti
Clausa cohors, telísque salum facibúsque coruscat.
Haud secus, aërisona volucer cùm Dædalus ora
Prosilijt, iuxtáque comes breuioribus alis,
Nube noua linquente domos: Minoia frustra
Infremuit manus, & visu lassatur inani:
Omnis equis plenisq; redit cortina pharetris.
Quin etiam in thalamis, primóque in limine Acasti
Fusus humo, iuuenis gressus & inania signa
Ore premit, sparsisq; legens vestigia canis:
Te quoque iam mæsti forsan genitoris imago
Nate, ait, & luctus subeunt suspiria nostri.
Iamque dolos, circumq; truces discrimina leti
Mille vides: quæ te infelix quibus insequar oris?
Non Scythicas ferus ille domos, nec ad ostia ponti
Tendit iter: falsa sed captum laudis amore
Te puer in nostra durus tormenta senecta
Nunc lacerat. celsis an si freta puppibus essent
Peruia, non vltro iuuenes classémque dedissem?
O domus, o freti nequicquam prole nepotes.
Dixit, & exemplo Furiis, iráque minaci
Terribilis, sunt hic etiam tua vulnera prædo,
Sunt lacrimæ, carúsque parens. simul ædibus altis
Itque reditque fremens, rerúmque asperrima versat.
Bistonas ad meritos cùm cornua sæua Thyoneus
Torsit, & infelix iam mille furoribus Hemus,
Iam Rhodopes nemora alta gemunt: talem incerta longis
Porticibus, coniunxq; fugit, natique Ligurgum.
Tartareo tum sacra Ioui, Stygiisq; ferebat
Manibus Alcimede, tanto super anxia nato,
Si quid ab excitis melius prænosceret vmbris.
Ipsum etiam, curisque parem, talésque prementem
Corde metus, ducit facilem tamen, Æsona coniunx.
In scrobibus cruor, & largus Phlegethontis operti
Stagnat honos, sanóque vocat grandæua tumultu
Thessalis exanimes atauos, magnaq; nepotem
Pleiones. & iam tenues ad carmina vultus
Extulerat, mæstósque tuens natúmque nurúmque.
Talia libato pandebat sanguine Cretheus:
Mitte metus, volat ille mari: quantúmque propinquat,
Iam magis atque magis variis stupet acta deorum
Prodigiis: quatiúntque truces oracula Colchos.
Heu quibus ingreditur fatis! qui gentibus horror
Pergit! mox Scythiæ spoliis nuribúsque superbus
Adueniet. cuperem ipse graues tum rumpere terras.
Sed tibi triste nefas, fraternáque turbidus arma
Rex parat, & sæuos irarum concipit ignes.
Quin rapis hanc animam, & famulos citus effugis artus:
I mecum: et iam te in lucos pia turba silentum,
Secretísque ciet volitans pater Æolus antris.
Horruit intereà famulúm clamore supremo
Mæsta domus: regémque fragor per mœnia defert.
Mille ciere manus & iam dare iussa vocatis.
Flagrantes aras vestémque nemúsque sacerdos
Præcipitat, subitísque pauens circumspicit Æsen
Quid moneat. quàm multa leo cunctatus in arta
Mole virúm, rictúque genas & lumina pressit.
Sic curæ subiere ducem, ferrúmne capessat
Imbelle atque æui senior gestamina primi:
An patres regníque acuat mutabile vulgus.
Contra effusa manus, hærénsque in pectore coniunx:
Me quoque, ait, casus, comitem, quicúnque propinquat,
Accipies: nec fata traham, natumq; videbo
Te sine: sat cæli patiens, cum prima per altum
Vela dedit, potui quæ tantum ferre dolorem.
Talia per lacrimas. & iam circumspicit Æson,
Præueniat quo fine minas quo fata capessat
Digna satis magnos obitus natúmque domúmque
Et genus Æolium, pugnatáque poscere bella.
Est etiam ante oculos æui rudis altera proles,
Ingentes animos, & fortia discere facta
Quem velit, atque olim leti meminisse paterni.
Ergo sacra nouat Veteris sub nocte cupressi
Sordidus, & multa pallens ferrugine taurus
Stabat adhuc: cui cærulea per cornua vitta,
Et taxifrons hirta comis ipse ager, anhelans,
Impatiensque loci, visaque exterritus vmbra,
Hunc sibi præcipuum, gentis de more nefanda,
Thessalis in seros Ditis seruauerat vsus.
Tergeminam tum placat heram, Stygiasque supremo
Obsecrat igne domos: iam iam exorabile retro
Carmen agens. neque enim ante leues niger auchit vmbras

Portitor, & cuncta primis stant faucibus orci.
Illum ubi terrifici superesse in tempore sacri
Conspexit, statuit leto, supremaque fatur,
Ipse manu tangens damnati cornua tauri:
Vos, quibus imperium Iouis, & non segne peractum
Lucis iter, mihi consiliis, mihi cognita bellis
Nomina, magnorum fama sacrata nepotum:
Tuque excite parens vmbris, vt nostra videres
Funera, & oblitos superum paterere dolores;
De placida mihi sedis iter; meque hostia vestris
Conciliet præmissa locis: tu nuntia sontum
Virgo Iouis, terras oculis quæ prospicis æquis;
Vltricesque deæ, Fasque & grandæua Furorum
Pœna parens, meritis regi succedite tectis,
Et famam inferte faces: sacer effera raptet
Corda pauor. nec sola mei grauia assere nati
Arma, ratemque putet, classes & pontica signa:
Atque indignatos temerato littore reges
Mente agitet, semperque metu decurrat ad vndas
Arma ciens; mors sera viam, tentatque claudat
Effugia, & nostras nequeat præcurrere Diras:
Sed reduces iam iamque viros, auroque coruscum
Cernat iter stabo insultans, & ouantia contra
Ora, manusque feram: tum nobis si quod inausum
Arcanumque nefas, & adhuc incondita leti
Sors superest: date fallaci pudibunda senecta
Exitia, indecoresque obitus: non Marte, nec armis,
Aut nati precor ille mei dignatus vt vnquam
Ense cadat; quin fida manus, quin cara suorum
Diripiat, laceretque senem: nec membra sepulcro
Contegat: hæc noster de rege piacula sanguis
Sumat, & heu cuncta, quas misit in æquora, gentes.
Astitit, & nigro fumantia pocula tabo
Contigit ipsa grauis Furiarum maxima dextra.
Illa auide exceptum pateris hausere cruorem.
Fit fragor: irrumpunt iussu, qui sæua ferebant
Imperia, & strictos iussis regalibus enses.
In media iam morte senes, suffectaque leto
Lumina, & vndantes renouentes veste cruorem
Conspiciunt: primoque rudem sub limine rerum
Te puer, & visa pallentem morte parentum,
Diripiunt, adduntque tuis. procul horruit Aeson
Excedens, memoremque tulit sub nubibus vmbram.
Cardine sub nostro rebusque abscissa supernis
Tartarei sedet aula patris: non illa ruenti
Accessura polo, victam si voluere molem.
Ingenti iacet ore Chaos; quod pondere fessam
Materiem, lapsumque queat coniungere mundum.
Hic geminæ æternum portæ: quarum altera dura
Semper lege patens, populos regesque receptat,
Ast aliam tentare nefas, & tendere contra;
Rara & sponte patet, si quando pectore ductor
Vulnera nota gerens, galeis præfixa retisque,
Cui domus, aut studium mortales pellere curas,
Culta fides, longe metus, atque ignota cupido:
Seu venit in vittis, castaque in veste sacerdos;
Quos omnes lenis plantis & lampada quassans
Progenies Atlantis agit. luces vsa late
Igne dei: donec siluas & amœna piorum
Deueniant, camposque vbi Sol, totumque per annum
Durat aprica dies, thyasique, chorique virorum,
Carminaque, & quorum populis iam nulla cupido.
Has pater in sedes, æternaque mœnia natum,
Inducitque nurum. tum porta quanta sinistra
Pœna, docet, maneat Pelian, quo limine monstrat.
Mirantur tantos strepitus, turbamque ruentem,
Et loca, & infernos alma virtutis honores.

C. VALE-

C. VALER. FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON

LIBER II.

NTEREA scelerum, luctusq; ignarus Iason
Alta secat. neque enim patrios cognoscere casus
Iuno sinit: mediis ardens ne flectat ab undis;
Ac temerè in Pelian, & adhuc obstantia regis
Fata ruat: placitosque deis neu deserat actus.
Iámque fretis summas æquatum Pelion ornos,
Templáq; Pisea mergunt obliqua Dianæ.
Iam Sciathos subsedit aquis: iam longa recessit
Sepias: attollit tondentes pabula Magnes
Campus: equos vidisse putant Dolopeia busta,
Intrantémque Amyron curuas quæsita per oras
Aequora: flumineo cuius redeuntia vento
Vela legunt: remis insurgitur: inde salutant
Eurymenas. recipit velúmque fretúmque reuersum
Auster: & in nubem Minyis repetentibus altum,
Ossa redit. metus ecce deûm, damnatáq; bello
Pallene: circumq; vident immania monstra
Terrigenûm cælo quondam aduersata gigantũ;
Quos scopulis, trabibúsque parens miserata iugisque
Induit, & versos exstruxit in æthera montes.
Quisque suas in rupe minas, pugnamque, metúsque,
Seruat adhuc: quatit ipse hyemes, & torquet ab alto
Fulmina crebra pater: scopulis sed maximus illis
Horror abest. Sicula pressus tellure Typhoeus.
Hunc profugum, & sacras reuomentem pectore flammas,
Vt memorant, prensum ipse comis Neptunus in alto
Abstulit, impliciuitque vadis: totiénsque cruenta
Mole resurgentem, torquentemq; ignibus undas
Sicanium dedit usque fretum; cúmque urbibus Aetnam
Intulit ora premens: trux ille, eiectat adesi
Fundamenta iugi: pariter tunc omnis anhelat
Trinacria, ubi iam fesso dum pectore molem
Commouet experiens, gemituq; reponit inanes
Iamq; Hyperionius metas maris urget Iberi
Currus, & euecta prono laxantur habena
Aethere, cùm palmas Tethys grandæua, sinúsque
Sustulit, & rupto sonuit sacer æquore Titan.
Auxerat hora metus iam se vertentis Olympi:
Vt faciem, raptósque simul montesq; locósque
Ex oculis, circumq; graues videre tenebras:
Ipsaque quies rerum, mundiq; silentia terrent;
Astraq;, & effusis stellatus crinibus æther.
Ac velut ignota captus regione viarum,
Noctiuagum qui carpit iter; non aure quiescit,
Non oculis; noctisque metus niger auget utrúnque
Campus, & occurrens umbris maioribus arbor.
Haud aliter trepidare viri. sed pectora firmans
Hagniades, Non hanc, inquit, sine numine pinum
Dirigimus: nec me tantùm Tritonia cursus
Erudiit. sæpe ipsa manu dignata carinam est.
At non experti, subitus cum luce fugata
Horruit imbre dies! quantis, prô Iupiter, Austris
Restitimus! quanta, quotiens & Palladis arte
In cassum decima cecidit tumor arduus unda!
Quin agite o socij, micat immutabile cælum,
Puraque nec grauido surrexit Cynthia cornu?
Nullus in orbe rubor: certusq; ad talia Titan,
Integer in fluctus, & in uno decidit Euro.
Adde quod in noctem venti veloq; mariq;
Incumbunt magis: it tacitis ratis ocior horis.
Atque adeo non illa sequi mihi sidera monstrant,
Quæ delapsa polo reficit mare: tantus Orion
Iam cadit: irato iam stridet in æquore Perseus:
Sed mihi dux, vetitus qui numquam conditur undis,
Axe nitet serpens: septenosq; implicat ignes.
Sic ait: & certi memorat qui vultus Olympi,
Pleiones, Hyadumq; locos: quo sidere vibret
Ensis, & Arctum niteat qua luce Bootes.
Hæc ubi dicta dedit; Cereris tum munere fessas
Restituunt vires, & parco corpora Baccho.
Mox somno cessere: regunt sua sidera puppem.
Iamq; sub Eoa dubios Atlantidis ignes
Albet ager: motisq; truces ab ouilibus ursi
Tuta domósque petunt: raras & litus in altum
Mittit aues: cùm primus equis exegit anhelis

Phœbus Athon, mediásque diem dispersit in vndas.
Certatim remis agitur mare: rostráque cursu
Prima tremunt: & iam summis Vulcania surgit
Lemnos aquis, tibi per varios desleta labores
Ignipotens: nec te Furiis & crimine matrum
Terra, fuga meritique piget meminisse prioris.
Tempore quo primùm fremitus insurgere opertos
Cœlicolûm, & regni sensit nouitate tumentes
Iupiter; atheria nec stare silentia pacis:
Iunonem volucri primam suspendit Olympo,
Horrendum chaos ostendens, pœnasque baratri.
Mox etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, praerupti Vulcanum vertice cœli
Deuoluit: ruit ille polo, noctémque diémque
Turbinis in morem: Lemni cùm littore tandem
Insonuit: vox inde repens vt perculit vrbem,
Acclinem scopulo inueniunt, miserántque, fouéntque
Alternos ægro cunctantem poplite gressus.
Hinc reduci, superas postquam pater annuit arces,
Lemnos cara deo: nec fama notior Aetna
Aut Lipares domus: has epulas, hæc templa, peracta
Aegide, & horrifici formatis fulminis alis
Latus adit: contrà, Veneris stat frigida semper
Ara loco: meritas postquam dea coniugis iras
Horruit, & tacita Martem tennere catena.
Quo circa struit illa nefas: Lemnoque merenti
Exitium furiale mouet: neque enim alma videri
Iam tum ea cùm tereti crinem subnectitur auro
Sydereos diffusa sinus: eadem effera & ingens,
Et maculis suffecta genas, pinúmque sonantem
Virginibus Stygiis, nigramque simillima palmam.
Iamque dies aderat, Thracas qui fuderat armis:
Dux Lemni puppes tenui contexere canna
Ausus, & inducto cratem defendere tergo;
Læta mari tum signa refert: plenasque mouebant
Armentis, murilúsque rates, & barbara vestis,
Et torques insigne loci. sonat æquore clamor:
O patria ò varijs coniunx nunc anxia curis,
Has agimus longi famulas tibi præmia belli,
Cùm dea se picco per sudum turbida nimbo
Præcipitat; famamque vagam vestigat in vmbra:
Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentémque metus, placidis regionibus arcet
Aetheris: illa fremens habitat sub nubibus imis,
Non Erebi, non diua poli: terrasque fatigat
Quas datur: audentem, primi spernúntque fouéntque:
Mox omnes agit, & motis quatit oppida linguis.
Talem diua sibi scelerisque dolique ministram
Quærit auens. videt illa prior; iamque aduolat vltro
Impatiens: iámque ora parat; iam suscitat aures.
Hanc superincendit Venus; atque his vocibus implet:
Vade, age, ad æquoream virgo delabere Lemnon,
Et cunctas mihi verte domos: præcurrere qualis
Bella soles: cùm mille tubas, armatáque campis
Agmina, & innumerum flatus confingis equorum:
Affore iam luxu, turpíque cupidine captos
Fare viros, carasque thoris inducere Thressas:
Hinc tibi principia; hinc rabidas dolor vndique matres.
Instimulet: mox ipsa adero, ducámque paratas.
Illa abit, & mediam gaudens desertur in vrbem:
Et primam Eurynomen ad proxima limina Codri
Occupat, exesam curis, castúmque cubile
Seruantem: manet illa viro: famulasque fatigat
Littoribus: tardi reputant quæ tempora belli
Ante thorum. & longo mulcent insomnia penso.
Huic dea cum lacrimis, & nota veste Neæra
Ista genas, Vtinam non hic tibi nuntius essem
O soror: aut nostros, inquit, priùs vnda dolores
Obruat: in tali quoniam tibi tempore coniunx
Nec merita: votis quem tu fletuque requiris:
Heu furit, & captæ indigno famulatur amore.
Iamque aderunt: thalamisque tuis Thressa propinquat;
Non fama, non arte colus, non laude pudoris
Par tibi; nec magni proles præclara Dorycli,
Picta manus, vstoque placet sed Barbara mento.
Attamen hos tales forsan solabere casus
Tu, thalamis, fatóque legens meliore penates.
Me tua matris egens, damnatáque pelice proles
Exanimat: quam iam miseros transuersa tuentem,
Letalésque dapes, infectaque pocula cerno.
Seu sinimus vt similes: flammis genus adde cruentis
Quod pat'ium sauire dabis: iam lacte ferino,
Iam veniet durata gelu. sed me quoque pulsam
Fama viro nostrosque thoros virgata tenebit,
Et plaustro direpta nurus sic fata, querelas
Abscidit: & curis pauidam lacrimisque reliquit.
Transit ad Iphinoen: hisdémque Amithaonis implet.
Olenique domum Furiis: totam inde per vrbem
Personat. vt cunctas agitent expellere Lemno;
Ipsi vrbem Thressaque regant. dolor iraque surgit:
Obuia quæque eadem retrahitque auditque: neque vlli

Vana

Vana fides. tum voce deos, tum questibus implent
Oscula iamque thoris, iamque oscula postibus ipsis
Ingeminant: lacrimisque iterum, visuque morantur:
Prosiliunt; nec tecta virûm, thalamósque reuisunt
Ampliùs: agglomerant sese, nudisq; sub astris
Condensa fletus acuunt; ac dira precantur
Coniugia, & Stygias infanda ad fœdera tedas.
Has inter medias, Dryopes in imagine mœsta
Flet Venus: & sanis ardens dea planctibus instat.
Primaq; : Sarmaticas vtinam fortuna dedisset
Insedisse domos, tristesq; habitasse pruinas,
Plaustra sequi: vel iam patria vidisse per ignes
Fulmen agi, stragemq; deûm. nam cetera belli
Perpetimur. me ne ille nouis, me destinat amens
Seruitiis, vrbem vt fugiens natósque relinquam?
Non prius ense manus, raptóque armabimus igne
Dumque silent, ducúntque noua cum coniuge somnos.
Magnum aliquid spirabit amor? tunc ignea torquens
Lumina, praecipites excussit ab vbere natos.
Ilicet arrecta mentes, euictaq; matrum
Corda: sacer Veneris gemitus rapit. aequora cuncta
Prospiciunt: simulántque choros; delubraque festa
Fronde tegunt; lataque viris venientibus adsunt.
Iámque domos, mensásque petunt: discumbitur altis
Porticibus: sua cuique furens festinaq; coniunx
Adiacet: infernis qualis sub nocte barathri
Accubat attonitum Phlegyam & Thesea iuxta
Tesiphone: sæuasque dapes & pocula libat;
Tormentis genius: & nigris amplectitur hydris.
Ipsa Venus quassans vndantem turbine pontũ
Agglomerat tenebras: pugnaque accincta, trementem
Desilit in Lemnum: nimbisq; & luce fragosa
Prosequitur polus: & tonitru pater auget honorem.
Inde nouam pauidas vocem furibũda per auras
Congeminat: qua primus Athos, & pontus & ingens
Thraca palus, pariterq; thoris exhorruit omnis
Mater: & astricto riguerunt vbere nati.
Accelerat pauor. & Geticis discordia demens
E stabulis. atraq; genis pallentibus ira,
Et dolus & rabies: & leti maior imago
Visa truces exserta manus: vt prima vocatis
Intonuit, signumq; dedit Mauortia coniux.
Hic aliud Venus, & multo magis ipsa tremendum
Orsa nefas gemitus fingit, vocesq; cadentum:
Irrupitque domos: & singultantia gestans
Ora manu, taboque sinus perfusa recenti,
Arrectasque comas: Meritos en prima reuertor
Vlta thoros: premit ecce dies suũ verbere ductas,
In thalamos agit, & cunctantibus inuenit enses.
Vnde ego tot scelerum facies, tot fata iacentum
Exsequar? heu vatem monstris quibus intulit ordo?
Quæ se aperit series? ô qui me vera canentem
Sistat, & hac nostras exsoluat imagine noctes?
Inuadunt aditus, & quondam cara suorum
Corpora pars, vt erant, dapibus vinóque soporos;
Pars conferre manus etiam, magnisque parata
Cum facibus, quosdam insomnes & cuncta tuentes
Sed tentare fugam, prohibérque capessere contrà
Arma metus. adeò ingentes inimica videri
Diua dabat: notaque sonat vox coniuge maior.
Tantum oculos pressere metu; velut agmina cernant
Eumenidum, ferrumine super Bellona coruscet.
Hic soror, hic coniux, propiórque hic nata, paréns que
Saua valet: prensósque thoris mactátque trahítque
Femineum genus: in manes quos sternere Bessi,
Nec Getica potuere manus, aut aequoris ira.
His cruor in thalamis, & anhela in pectore fumans
Vulnera; séque thoris misero luctamine trunci
Deuoluunt: atras alia ad fastigia tedas
Iniciunt, addúntque domos: pars ignibus atris
Effugiunt propere: sed dira in limine coniunx
Obsidet, & viso repetunt incendia ferro.
Ast alia, Thressas labem causamque furoris
Diripiunt. mixti gemitus, clamórque precãtum
Barbarus, ignotaque implebant aethera voces.
Sed tibi nunc qua digna tuis ingentibus ausis
Ora feram, decus & patria laus vna ruentis,
Hypsipyle: non vlla meo te carmine dictam
Abstulerint, durent Latiis modo sæcula fastis,
Iliacíq; lares, tantíq; palatia regni.
Irruerant alta, pariter nataq; nurusq;;
Totaque iam sparsis exarserat insula monstris:
Illa pias armata manus, Fuge protinus vrbem
Meque pater: non hostis, ait, non mœnia lasi
Thraces habent: nostrum hoc facinus, ne quare quis auctor.
Iam fuge, iam dubia donum rape mentis, & ensem
Tu potius misera retine. tunc excipit artus,
Obnubitq; caput, tacitumq; ad conscia Bacchi
Templa rapit: primoq; manus à limine tendẽs,
Exime nos sceleri pater, & miserere piorum
Rursus, ait. tacita pauidum tunc sede locauit
Sub pedibus, dextraque dei. latet ille receptus
Veste sacra, voces chorus & trieterica reddunt
Aera sonum: fixaque fremunt in limine tygres.
Regina vt roseis auroram surgere bigis

Vidit, & insomnes lassatas turbine tandem
Conticuisse domos; stabilem quãdo optima facta
Dant animum, maiórque piis audacia cœptis;
Serta patri, iuvenísque comas, vestésque Lyæi
Induit: & medium curru locat; æráque circum,
Tympanáque & plenas tacita formidine cistas.
Ipsa sinus, hederísque ligat famularibus artus,
Pampineamq́; quatit ventosis ictibus hastam,
Respiciens; teneat virides velatus habenas
Vt pater, & nivea tumeant ut cornua mitra,
Et sacer ut Bacchum referat scyphus. impulit ac-
Tum validas stridore fores; rapitúrq; per urbẽ
Talia voce canens: linque ô mi cæde madentem
Bacche domum: sine fœdatum te funere pontus
Expiet: & referam lotos in templa dracones.
Sic medios egressa metus: facit ipse verendam
Nam deus, & flatu non inscia glisit anhelo
Iamq́; senem tacitis sæva procul urbe remotum
Occuleras siluis: ipsam sed conscius ausi
Nocte dieque pavor, fraudatáque turbat Erinnys.
Non similes iam ferre choros (semel orgia fallunt)
Audet, non patriis bustis accendere faleas.
Et fuga diu. rsa misero quærenda per artes.
Visa ratis. sana desecta laboribus unda,
Quam Thetidis longinqua dies Glaucóque repostam
Solibus, & canis urebat luna pruinis;
Huc genitorem, alta per opaca silentia noctis,
Præcipitem siluis rapit; & sic mœsta profatur:
Quam genitor patriam? quantas modò linquis inanis
Puppe domos? prò dira lues, pro noctis acerba
Exitium! talin' possum te credere puppi
Care parens? possum tantis retinere periclis?
Solvimus heu miserum furtis scelus. annue votis
Diva, soporiferas quæ nunc trahis æquore bigas.
Non populos, non ciste solum, non ulla parenti
Regna peto: patria liceat decedere terrá.
Quãdo ego servato medium genitore per urbem
Læta ferar? quando hic lacrymas planctúsque videbo?
Dixerat. ille procul trunca fugit anxius alno;
Taurorumq́; locos, delubráq; sæva Dianæ
Advenit hic illum tristi dea præficis aræ
Ense dato. mora nec terris tibi longa cruentis.
Iam nemus Egeriæ, iam te ciet altus ab Alba
Iuppiter, & soli non mitis Aricia regi.
Arcem nata petit, quo iam manus horrida matrum
Congruerat; rauco fremitu sedere parentum,
Natorumq́; locis: vacuáq; in mœnibus urbis
Iura novant: donant solio, sceptríq́; paternis
Vt meritam: redeúntque pia sua præmia menti.
Ecce procul validũ Lemnon tendentia remis
Arma notant: rapitur subito regina tumultu,
Conciliumq́; vocat: non illis obvia tela
Verge, nec infestos deerat furor improbus ignes:
Ni Veneris sævas fregisset Mulciber iras.
Tunc etiam vates Phœbo dilecta Polyxo.
Non patriam, non certa genus, sed maxima Cæto
Proteáq; ambiguum Pharij se patris ab antris
Huc vexisse vias, iunctis super æquora phocis:
Sæpe imis se condit aquis, cunctatáque paullum
Surgit, ut auditas referens in gurgite voces:
Portum demus, ait; hæc hospita, credite, puppis
Adveniet: levior Lemno deus æquore flexit
Huc Minyas: Venus ipsa volens dat tempora iungi,
Dum vires utero, maternáq; sufficit ætas.
Dicta placent: portatq; preces ad litora Graiis
Iphinoe. nec turba nocens, scelerisq; recentis
Signa movens; tollitq́; loci Cytherea timorem.
Protinus ingentem procerum sub nomine taurum
Deicit: insuetis & iam pia munera templis
Reddit: & hæc prima Veneris calet ara iuvẽca.
Ventum erat ad rupem, cuius pendentia nigris
Fumant saxa iugis, coquitúrq; vaporibus aer.
Substitit Æsonides: atque hic regina precari
Hortatur: caussásque docens, Hæc antra videris,
Vulcanique, ait, ecce domos: date vina precésque.
Forsitan hoc factum taceat iam fulmen in antro:
Nox dabit ipsa fidem: clausa cùm murmura flammæ
Hostes, & incussa sonitum mirabere massa.
Mœnia tum, viresq́; loci, veterésque parentum
Iactat opes. medius famula convivia tectis
Expediunt. Tyrio vibrat thorus igneus ostro.
Stat mærens atavos reges, regésque maritos.
Thressa manus, quacumque fuit, es timuisse iugales
Credita, nec dominæ sanctum tetigisse cubile.
Iam medio Æsonides, iam se regina locavit,
Post alij proceres: sacris dum vincitur extis
Prima fames, circũ pateris it Bacchus, & omnis
Aula silet. dapibus cœptis mox tempora fallunt
Noctis, & in seras durant sermonibus umbras.
Præcipueq; ducis casus mirata requirit
Hypsipyle, quæ fata trahant, quæ regis agat vis,
Aut unde Hæmoniæ molem ratis: unius hæret
Alloquio, & blandos paullatim colligit ignes.
Iam non dura thoris, Veneri nec iniqua reversa.
Et deus ipse moras, spatiúmque indulget amori.
Pliada lege poli nimboso moverat astro
Iuppiter, æternum volvens opus: & simul undis
Cuncta ruunt: unoq; dei Pangæa sub ictu,
Gargaráq; & mœsti steterant formidine luci.
Sævior haud alio mortales tempore gentes
Tortor agit: tunc urget enim, tunc flagitat iras
In populos Astræa Iovem: terrásq; relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.
Insequitur niger, & magnis cum fratribus Eurus

Intonat Aegaeo: tenditque ad litora pontus.
Et lunam quarto densam videt imbribus ortu
Thessalides, longus coeptis & fluctibus arcet
Quem metus; usque nouos dicat meliora ad ignes.
Vrbe sedent laeti Minyae, viduisque vacantes
Indulgent thalamis: nimbosque educere luxu:
Nec iam velle vias: Zephyrosque audire vocantes
Dissimulant, donec resides Tyrinthius Heros
No tulit, ipse ratis inuigilans atque integer, vrbis
Inuidisse deos tantum maris aequor adortis,
Desertasque domos, fraudataque tempore segni
Vota patrum: quid & ipse viris cunctantibus assit:
O miseri, quicumque tuis accessimus actis:
Phasin & Aeeten Scythicique pericula ponti,
Reddere ait, Aesonide, me tecum solus in aequor
Rerum traxit amor, dum spes mihi sistere motes
Cyaneos, vigilemque alium spoliare draconem.
Si sedet Aegaeos populos habitare profundi,
Hoc mecum Telamon peraget meus, haec ubi dicta
Haud secus desertae monitis accensus amaris,
Quam bellator equus longa quem frigida pace
Terra iuuat breuis, in lenos piger angitur orbes
Frena tamen dominumque velit, si Martius aures
Clamor, & abliti rursus fragor impleat aruis.
Tunc Argum, Tiphymque vocat, pelagoque parari
Praecipitat, petit ingenti clamore magister
Arma, viros, pariter sparsosque in litore remos.
Exoritur nouus urbe dolor, planctusque per omnes:
Et facies antiqua domos sibi moenia linqui
En iterum: & quando natos iam tempora gentem.
Qui recolant, qui sceptra gerant? nunc triste nefanda
Noctis opus, viduique nunc illa silentia tecti.
Saeuit amor, thalamos excussaque vincla quod ausa
Imbuere, atque iterum tales amittere curas:
Ipsa quoque Hypsipyle subitos per litora cursus
Ut vidit, totaque viros decedere Lemno,
Ingemit, & tali compellat Iasona questu:
Iam ne placet primo deducere vela sereno
Certius o mihi patre caput: modo sana quierunt
Aequora? sic portus fugeret ratis aspera saeue
Plias in aduersa teunisse litore Thraces?
Ergo moras caelo cursumque tenentibus vndis
Debuimus, dixit lacrimans hausuraque caro
Dona duci, promit clamidem, textosque labores.
Illic seruati genitoris consita sacra
Praesit acu, currusque pios: stant fama parentum
Agmina, dantque locum: viridis circum horrida tela
Silua tremit: mediis refugit pater anxius vmbris.

Pars & frondosa raptus expresserat Ida,
Illustremque fugam pueri: mox aethere laetus
Assidet mensis, quem & Iouis armiger, ipse
Accipit a Phrygio iam pocula blanda ministro.
Tunc ensem, notumque ferens insigne Thoantis,
Accipe, ait, belli mediaque ut puluere pugnae
Sim comes, Aetnaeus genitor quae flammea gessit
Dona Dei, nunc digna tuis adiungier armis.
I, memor, & terrae, quae vos amplexa quieto
Prima sinu, refer & domitis a Colchidos oris
Vela per hunc, utero quem linquis Iasona nostro.
Sic ait, Haemonii labens in colla mariti.
Nec minus Orpheae tristis ceruice suaque
Aeacide, & geminis coniunx a Castore pendet.
Has inter lacrimas legitur piger uncus harenis:
Iam remi rapuere ratem, iam flamina portant,
Spumea subsequitur fugientis semita claui.
Tunc tenuis Lemnos, transitque Electria tellus
Threicii arcana sacris hic numinis ingens
Horror, & incautis decreta piacula linguis,
Hanc domus Iouis non unquam laedere fluctus
Audet hiems: sponte ipse deus tunc asserat undas,
Cum vetat infidos sua litora tangere nautas.
Obuius at Minyas terris aditisque sacerdos
Excipit, hospitibus referens secreta Thyotes.
Hactenus in populos, vates, Samothraca, diemque
Missa, mane: sacrisque metum seruemus opertis.
Illi sole nouo laeti, plenique deorum
Considunt transtris. iam quae praeuiderat vrbes
Nauita, condebat prorae, accesserat Imbros:
Et Sol aethereas medius conscenderat arces.
Thessala Dardanius tunc primum puppis harenis
Appulit, & fatis Sigaeo litore sedit.
Desiliunt, pars hinc leuibus candentia velis
Castra leuat tracto pars frangit adorea saxo
Farra situm; alius de cautibus ignem
Ostendit foliis, & sulphure pascit amico
Alcides Telamonque comes, dum litora blando
Anfractu sinuosa legunt, vox attigit aures
Flebile succedens cum fracta remurmurat vnda.
Attoniti pressere gradum, vacuumque sequuntur
Vocis iter: iam certa sonat, desertaque dura
Virgo neci quem non hominum superumque vocabat!
Acrius hoc instare viri, succurrere certi.
Qualiter implent gemitu cum taurus acerba
Arua, frangentem morsu super alta leonem
Terga ferens, coit e sparso concita mapali
Agrestum manus, & caeco clamore coloni.
Constitit Alcides, visque effusus in alta
Rupe, truces manicas defictaque virginis ora
Cernit, & ad primos surgentia lumina fluctus.
Exanimum velut multa tamen arte coactum
Maret ebur, Pariusue notas & nomina sumit
Cum lapis, aut liquidi referunt miracula colores.

Ductor ait: Quod, virgo, tibi nomênque genúsque,
Quæ mors ista, doce: tendunt cur vincula palmas,
Illa tremens, tristique oculos deiecta pudore,
Non ego digna malis, inquit, suprema parentum
Dona vides, ostro scopulos, auróque frequentes.
Nos ils veteris quondam gentis, inuida donec
Laomedonteos fugeret fortuna penates.
Principio, morbi caloque exacta sereno
Temperies, arsere rogis certantibus agri:
Cùm subitus fragor, & fluctus Idæa mouentes
Cum stabulis nemora: ecce, repens consurgere ponto
Bellua, monstrum ingens, hanc tu nec montibus vllis,
Nec nostro metire mari, prima ira furenti
Huic manus, amplexus inter, planctúsque parentum
Deditur. hoc sortes, hoc corniger imperat Hammon
Virgineam damnare animam, sortitáque Lethen
Corpora, crudelis scopulis me destinat vrna.
Verùm ô iam redeunt Phrygibus si numina, túque.
Ille ades auguriis promisse, & sorte deorum,
Iam cui candentes votiuo in gramine pascit
Cornipedes genitor, nostra stata dona salutis,
Annue méq; precor. defectaque Pergama mœstis
Eripe: namque potes; neque enim tam læta videbam
Pectora, Neptunus muros cùm iungeret astris,
Nec tales humeros, pharetrámque gerebat Apollo.
Auxerat hæc locus, & facies mæstissima capti
Littoris, & tumuli, calúmque quod incubat vrbi:
Quale laborantis Nemeæ iter, aut Erymanthi
Vidit, & infecta miseratus flumina Lernæ.
Dat procul interea signum Neptunus: & vnà
Monstriferi mugire sinus, Sigæaque pestis
Agglomerare fretum: cuius stellantia glauca
Lumina nube tremunt, atque ordine curua trisulco
Fulmineus quatit ora fragor, pelagóque remenso
Cauda redit, passósq; sinus rapit ardua ceruix.
Illam incumbentem per mille volumina, pontus
Prosequitur lateri assultans, trepidísque ruentem
Litoribus sua cogit hiems. non fluctibus æquis
Nubifero venit vnda Noto, non Africus alto
Tantus erat, patriísque manus cum plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.
Ecce ducem placita Furiis crudescere pugna
Surgentémque thoris stupet, immanémque paratu
Aeacides pulsátque graues vt terga pharetra.
Ille patrē pel. giqne deos, suaq; arma precatus,
Insilutt scopulo, motúmque e sedibus æquor;

Horruit & celsi spatiosa volumina monstri.
Qualis vbi à gelidi Boreas conuallibus Hebri
Tollitur, & volucres Riphæa per ardua nubes
Præcipitat, piceo nec dum tenet omnia cælo.
Ille simul molem horrificam, scopulosaque terga
Promouet, ingentique vmbra subit; intremere Ida
Illidique rates, pronaque resurgere turres.
Occupat Alcides arcum, totaque pharetra
Nube premit. nō illa magis quam sede mouetur
Magnus Eryx, deferre velint quem vallibus imbres.
Iam breuis, & telo volucri non vtilis aër.
Tum verò fremitus, vanique insania cœpti,
Et tacitus pudor, & rursus pallescere virgo.
Proicit arma manu, scopulos vicinaque saxa
Respicit: & quantum ventis adiuta vetustas
Impulerit, pontiue fragor, tantum abscidit imi
Concutiens à sede maris iamque agmine toto
Pistris adest, miseraq; inhiat iā proxima præda.
Stat medius elatus aquis, recipitque ruentem
Alcides: saxóque prior surgentia colla
Obruit. hinc vastos nodosi roboris ictus
Congeminat. fluctus defertur bellua in imos,
Iam totis resoluta vadis Idæaq; mater
Et chorus, & summis vlularunt collibus amnes.
Protinus è scopulis, & opaca valle resurgunt
Pastores, magnisque petunt clamoribus vrbem.
Nuntius hinc socios Telamō vocat, ac simul ipsi
Horrescunt, subitoque vident in sanguine puppem.
Nec minus in scopulos, crudáque cacumina saxi
Emicat Alcides, vinclisque tenentibus aufert
Virgineas de rupe manus: aptatáq; superbis
Arma humeris. regem inde petens superabat ouante
Littora tuta gradu. qualis per pascua victor
Ingreditur, cum colla tumens, tum celsior artus
Taurus, vbi assueti pecoris stabula alta reuisit,
Et patrium nemus, & bello quos vicit amores.
Obuia cui contra longis emissa tenebris
Turba Phrygum: paruúmque trahens cum coniuge natum
Laomedon iam mæstus equos, iam debita posci
Dona gemit. pars aerij fastigia muri
Cingit, & ignotis iuuenem mirantur in armis.
Illum torua tuens, atque acri lubricus astu
Rex subit, & patrio fatur male latus amore:
Maxime Graiugenum, quem non Sigæa petentē
Litora, nec nostra miserantem funera Troiæ
Appulit his fors ipsa locis, si vera parentem
Fama Iouem, summique tibi genus esse Tonantis,
Noster ades, iunctúsque venis: sator vnus, & idem
Stirpis honos. quanquam longis distingimur oris.
Quos mihi post lacrimas, post quanta piacula patrum
Serus ades? quam parua tuis iam gloria factis?
Verùm, age, nūc socios fraternis mœnibus infer,

Vt tibi,

Vt tibi, seruata statui quæ munera prole,
Crastina lux binges stabulis ostendat apertis.
Dixerat hæc: tacitusque dolos, dirúmque volutat
Corde nefas, clausum vt thalamis somnoque grauatum
Immolet, ereptáque luat responsa pharetra:
Namque bis Herculeis deberi Pergama telis
Audierat Priami. sed quis iam vertere regni
Fata queat? manet immotis nox Dorica lustris,
Et genus Æneadûm, & Troia melioris honores.
Nos, ait, ad Scythici, Tirynthie, hostia ponti
Raptat iter, mox huc vestras reuehemur ad oras,
Donáque dicta feram, tum verò plura vocatis
Annuet ille dies. promissa infida tyranni
Iam Phryges: & miseræ flebant discrimina Troiæ.
Panditur hinc totis in noctem carbasus alis,
Littoráque, & veteres tumulos prælabitur Ili,
Dardaniumque patrem: vigili simul omnia ludo
Festa vident. hinc vnda, sacris hinc ignibus Ida
Vibrat, & horisona respondent Gargara buxo.
Inde vbi iam medij tenuere silentia ponti,
Stridentesq; iuuant auræ: Phryxæa subibant
Æquora, & angustas quondam sine nomine fauces.
Ecce autem prima volucrem sub luce dehiscens
Terruit vnda ratem: vittataque constitit Helle,
Iam Panopes, Tethidísque soror: lǽuáque aurea læua
Sceptra tenens: tum sternit aquas, proceresque ducémque
Aspicit, & placidis compellat Iasona dictis:
Te quoq; ab Hæmoniis ignota per æquora terris,
Regna infesta demius, fatisq; simillima nostris
Fata ferunt: iterum Æolios fortuna penates
Spargit, & infelix Scythicum gens quæritis amnem.
Vasta super tellus, longum, ne defice cœptis,
Æquor, & ipse procul, verā dabit ostia Phasis
Hic nemus arcanum, geminæq; virentibus aræ
Stāt tumulis: celeres hic prima piacula Phryxo
Ferte manu, cinerisq; precor mea reddite dicta:
Non ego per Stygiæ, quod rere, silentia ripæ
Frater agor, frustra vacui scrutaris auerni
Care vias, neque enim scopulis me & fluctibus actam
Frangit hyems, celeri extemplo subiere ruentem
Cymothoe, Glaucusq; manu: pater ipse profundo
Has etiam sedet. hac numine tradidit æquo
Regna, nec Inois noster sinus inuidet vndis.
Dixerat. & mæstos trāquillis sub æquora vultus
Cum gemitu tulit, & patrij rediere dolores.
Tum pelago vina inuergens dux talibus infit:
Vndarum decus, & gentis Crethea virgo,
Pande viam, cursúque tuos age diua secundo.
Immittitque ratem, mediasque interuolat vrbes,
Quæ breuibus furit æstus aquis, Asiamque prementem
Effugit abruptis Europa immanior oris.
Has etiam terras, consertaque gentibus arua,
Sic pelago pulsante, reor, Neptunia quondam
Cuspis, & aduersi longus labor abscidit æui,
Vt Siculum Libycúmque latus: stupuitque fragorem
Ianus, & occiduis regnator montibus Atlas.
Iam iuga Percotes, Pariúmque infame fragosis
Exsuperant, Pythiamque vadis, transmissáque puppi
Lamsacus: Ogygij quam nec trieterica Bacchi
Sacra, neque arcanis Phrygius furor inuehit antris
Sed suus in Venerem raptat deus. illius aras
Vrbe super, celsique vident velamina templi.
Rarior hinc tellus, atque ingens vndique cælū
Rursus & incipiens alium prospectus in orbem,
Terra sinu medio pontum iacet inter & Hellen.
Ceu fundo prolata maris: namque improba cæcis
Intulit arua vadis, longóque sub æquora dorso
Littus agit, tenet hinc veterem confinibus oris
Pars Phrygiam, pars discreti iuga piniea mōtis.
Nec procul, ad tenuis surgit confinia ponti
Vrbs placidis demissa iugis: rex diuitis agri
Cyzicus: Hæmonia qui tum noua signa carinæ
Vt videt, ipse vltro primas procurrit ad vndas,
Miraturque viros, dextraque amplexus, & hærens,
Incipit: O terris nunc primùm cognita nostris
Æmathia manus, & fama mihi maior imago.
Non tamen hæc adeò semota, neq; ardua tellus,
Longaque iam populis imperuia lucis Eoæ,
Cum tales intrasse duces, tot robora cerno.
Nā licet hinc sæuas tellus alat horrida gentes,
Méque fremens tumido circumfluat ore Propontis.
Vestra fides, ritúsque pares, & mitia cultu
His etiam mihi corda locis. procul effera virtus
Bebricis, & Scythici procul inclementia sacri.
Sic memorat, lætosque rapit: simul hospita pādi
Tecta iubet, templisq; sacros largitur honores.
Stant geminis auroq; thori, mensaque paratis
Regifico, centúmque pares primæua ministri
Corpora: pars epulas manibus, pars aurea gestant
Pocula, bellorum casus expressa recentum.
Atque ea prima duci pergens carchesia Graio
Cyzicus, Hic portus, inquit, mihi territat hostis:
Has acies sub nocte refert: hæc versa Pelasgûm
Terga vides: meus hic ratis. qui pascitur ignis.
Subicit Æsonides: Vtinam nunc ira Pelasgos
Efferat & solitis tentent concurrere furtis,
Cunctaque se ratibus fundat manus: arma videbis
Hospita, nec post hanc vltra tibi prælia noctem.
Sic ait, hasque inter varia nox plurima dictis
Rapta vices, nec non simuls lux postera tractu.

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER III.

TERTIA iam gelidas Tithonia soluerat Vmbras,
Exueratque polum. Tiphyn placida alta Vocabant:
It tectis Argoa manus, simul Vrbe profusi
Aeneada, caris sociûm digreßibus harent.
Dat Cererem, lectûmque pecus, nec palmite Bacchum
Bithyno Phrygióve satum, sed quem sua note
Colle, per angusta Lesbos freta suggerit Helles.
Ipse agit Aesonida iunctos ad littora gressus
Cyzicus abscessu lacrimans: cui tradit amicis
Muneribus, primas coniunx Percosia Vestes
Quas dabat, & picto Clyte Variauerat auro.
Tum galeam, & patria telum insuperabile dextra
Addidit, ipse ducis pateras, & Thessala contrà
Frena capit, manibúsque datis iunxere nepotes.
Tu mihi nunc causas, infandaque prœlia Clio
Pande Virûm: tibi enim superûm data virgo facultas
Nosse animos, rerumque Vias. cur talia passus
Arma, quid hospitus iunctas cõcurrere dextras
Iuppiter, Vnde tuba, nocturnaque mouit Erinnys:
Dindyma sanguineis famulûm Bacchata lacertis,
Dum Volucri quatit asper equo, siluasque fatigat
Cyzicus, ingenti præda deceptus amore,
Assuetum Phrygias dominam Vectare per Vrbes,
Oppreßit iaculo redeuntem ad frena leonem.
Et nunc ille, iubas, captiuaque postibus ora
Imposuit, spolium infelix, diuaque pudendum.
Quæ postquam Hæmoniam, tanta non immemor ira
Aerifono de monte ratem, præfixaque regum
Scuta Videt, noua monstra Viro, noua funera Voluit,
Vt socias in nocte manus, Vtque impia bella
Conserat: & sæuis erroribus implicet Vrbem.
Nox erat, & leni canebant æquora sulco,
Et iam prona leues spargebant sidera somnos:
Aura Vehit: religant tonsas Velo Proconesson,
Et te iam medio flauentem Rhundace ponto,
Spumosumque legunt fracta Scyllaceon Vnda.
Ipse diem longe, Solisq; cubilia Tiphys
Consulit, ipse ratem Vento, stellisque ministrat.
Atque illum non antè sopor luctamine tanto
Lenit agens diuûm imperiis, cadit inscia clauo
Dextera, dimittitque oculos: resolutaque puppis
Turbine sistit iter, portúque refertur amico.
Vt nostis allapsa Vadis, dant æthere longo
Signa tuba: Vox & mediis emissa tenebris:
Hostis habet portus, soliti rediêre Pelasgi.
Rupta quies: deus ancipitem lymphauerat Vrbem,
Mygdonia Pan iussa ferens sæuißima matris,
Pan nemorum bellique potens, quem lucis ad ortum
Antra tenent: patet ad medias per deuia noctes
Setigerum latus, & torua coma sibila frontis.
Vox omnes super vna tubas, qua conus & enses
Qua trepidus auriga rotis, nocturnaque muris
Claustra cadunt: talesque metus non Martia cassis,
Eumenidúmque coma, võ tristis ab æthere Gorgon
Sparserit: aut tantis aciem raptauerit Vmbris.
Ludus & ille deo, pauidum præsepibus aufert
Cùm pecus, & profugi sternunt dumeta iuuenci.
Ilicet ad regem clamor ruit. exsilit, altis
Somnia dira thoris, simulacraque pallida linquens
Cyzicus. ecce super foribus Bellona reclusis,
Nuda latus, passuque mouens oricalca sonoro,
Astitit, & triplici pulsans fastigia crista,
Inde ciere Virum: sequitur per mœnia demens
Ille deam, & fatis extrema in prœlia tendit.
Qualis in Alciden & Thesea, Rhœtus iniqui
Nube meri, geminam Pholoen, maioráque cernens
Astra, ruit: qualis Ve redit Venatibus actis,
Lustra pater Triuiamque canens, humeroque Learchum
Aduehit: at misera declinant lumina Thebæ.
Iamque adeò nec porta ducẽ, nec pone moratur
Excubias sortita manus: quæ prima furentis
Aduolat, hinc alij subeunt, Vt proxima quæque
Intremuit domus, & motus accepit inanes.
At Minyas anceps fixit pauor. ægra Virorum
Corda labant: nec quæ regio, aut discrimina cernunt,
Cur galeæ clypeique micẽt: num peruigil armis
Hostis, & excitis dent obuia prælia Colchi.
Donec & hasta Volãs immani turbine, transtris
Insonuit:

Insonuit: monuitque ratem, rapere obuia cæca
Arma manu princeps galeam cõstringit Iason,
Vociferans: primam hanc nati pater accipe pugnam,
Vosque viri optatos huc affore credite Colchos.
Bistonas in medios ceu Martius exsilit astris
Currus, vbi ingentes animæ clamorq; tubæq;
Sanguineæ iuuere deum: non segnius ille
Occupat arua furens. sequitur vis omnis Achiuum:
Agglomerant latera, & densis thoracibus horrent
Stat manus, Ægisono quã nec fera pectora virgo
Dispulerit, nec dextra Iouis. terrórque pauorq;
Martis equi. sic contextis vmbonibus vrgent,
Cæruleo veluti cùm Iuppiter agmine nubem
Constituit, certant Zephyri, frustraq; rigentem
Pulsat vtrimque Notus: pendent mortalia lõgo
Corda metu, quibus illa fretis, quibus incidat aruis
Hinc manus infelix, clamore impellere magno
Saxa, facesq; atras, & torta pondera funda:
Fert sonitus immota phalãx: irasque retentãt,
Congeries dum prima fluat: stellantia Mopsus
Tegmina, & ingentem Corytis notat Eurytus vmbram.
Restitit ille gradus, seséque à lumine ferri
Sustinuit præceps: subitum ceu pastor ad amnem
Spumantem nimbis, fluctuque arbusta ruentẽ.
At Tydeus, En intentis quem viribus, inquit,
Opperiar, manibúsque dari quem comminus optem:
Quo steteris moriere loco. subit ilia cuspis
Oleni: dedit ille sonum, compressaque mandens
Aequora, purpuream singultibus expulit hastam.
At velut in medio rupes latet horrida ponto,
Quam super ignari numquam texere magistri
Præcipites impunè rates: sic agmine cæco
Incurrit strictis manus ensibus, occubat Iron,
Et Cotys, & Pyrno melior genitore Bienor.
At magnæ interea diuerso turbida motu
Vrbs agitur. Geniso coniunx amouerat arma:
Ast illi subitus venit, vmóque reluxit
Terrefocus: telo gaudes miserande reperto.
Linquit & vndantes mensas, infectaque pernox
Sacra Medon, clamis imbelli circumuenit ostro
Torta manum, strictoq; vias præfulgurat ense.
Talis in arma ruit, nec vina dapésque remota:
Státque loco thorus in quo (omen) mansere ministri.
Inde vagi, nec tela modis, nec casibus hisdem,
Conseruere manus, & longè iacuere peremti.
Ecce grauem nodis, pinguiq; bitumine quassans
Lampada turbata Phlegias decurrit ab arce:
Ille leues de more manus, aciemq; Pelasgûm
Per noctem remeasse ratus, pulsúmq; requirens
Sæpe sibi vano Thamyrum clamore petebat
Ardium, & latè fumanti nube coruscum,
Quantus vbi immenso prospexit ab æthere Typhon,
Igne simul ventisq; rubens, quem Iuppiter altè
Crine tenet: trepidant diro sub lumine puppes.
Tollitur hinc, totúsque ruit Tirynthius arcu,
Pectore certa regẽns aduersa spicula flamma,
Per piceos accensa globos: & pectus harundo
Per medium contenta fugit. ruit ille comanti
Ore facem supra, maiórque apparuit ignis.
Ambrosium Peleus, ingentem Ancaus Ethelum
Sternit: & elata propius succedere dextra
Telecoonta finit, delicataq; ora securi
Disiecit ceruice tenus. simul aspera victor
Cingula, sublustri vibrantia detrahit vmbra.
Has precor exutas, ô prima cadauera, nostro
Linquite, ait, ferro; potius mihi dextera ferro
Granis opus: prensúmque manu detruncat Amastrum:
Diuersasq; simul socios inuadere turmas
Admonuit. pergunt rupta testudine fusi,
Qua tenebræ campique ferunt. grauis iuuenis Ochum
Phlias, & trepido Pollux impingitur Hebro.
Ipse super vulnus, taboq; labantia terga,
Dux, campi Martisq; potens (vt cæca profundo
Currit hiems) Zelen, & Broten, Abarimque relinquit
Semineces, Glaucum sequitur, Glaucumque ruentem
Occupat. & iugulo vulnus, molitur aperto.
Ille manu contra telum tenet, vltima frustra
Verba ciens, fixamq; videt decrescere cornum.
Hinc Halyn, hinc rigido transcurrens demetit ense
Prothin: & insignem cithara cantuq; fluenti
Dorcea, qui dulci festis assistere mensis
Pectine, Bistonia magnum post ausus alumnum.
Nec pharetrã, aut acres vltra Tirynthius arcus
Exercet: socia sed disiicit agmina claua.
Ac veluti magna iuuenum cum densa securi
Silua labat, cunctisque gemit graue robur adactis,
Iamq; abies, piceaq; ruunt: sic dura sub ictu
Ossa virûm, malaq; sonant. sparsusq; cerebro
Albet ager. leuus ante pedes subsederat Idmon
Occupat os barbamque viri, clauamq; supernè
Intonat: Occumbens i nunc, ait Herculis armis,
Donum ingens. semperq; tuis mirabile fatis.
Horruit ille cadens: nomenq; agnouit amicum,
Primus & ignarus dirum scelus attulit vmbris.
Nec tibi, Thessalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hospitiis, aut mente moras fouisse benigna,
Et laribus sacrasse diem: procul aduenis Idmõ,
Oblitúmque ferit. galeam cristasq; rubentes
Heu tua dona gerẽs, quem te, qualemq; videbis
Attonitus Crenae parens? iam frigidus orbes
Purpureos iam somnus obit: iã candor & anni
Deficiunt, vitáque fugit decus omne soluta.
Desere nunc nemus, & Nympharum durus amores.

Ac diuersa Sagen turbantem, fallere neruo
Tum primùm puer ausus Hylas: spes maxima bellis
Pulcher Hylas, si fata sinant, si prospera Iuno,
Prostrauitque virum celeri per pectora telo.
Accessere (nefas) tenebris fallacibus acti
Tyndaridæ in sese: Castor priùs ibat in illum
Nescius. ast illos noua lux, subitúsque diremit
Frontis apex, tum Castor Itym, quà cæruleus ambit
Balteus, & gemini committunt ora dracones,
Frater Hagen, Tapsúmque, securigerúmque Nealcem
Transfigit, & Canthi pallentem vulnere Cydrum,
Torserat hic totis conisus viribus hastam,
Venatori Erymo: breuis hanc sed fata ferentem
Prodidit, & piceo comitem miserata refulsit
Luna polo: cessere iuba raptúmque per auras
Vulnus, & extrema sonuit cita casside cuspis.
Nisseum Telamon, & Ophelten vana sonantem,
Per clypei cedentis opus, partémque trilicem,
Quà stomachi secreta, ferit, latusque profatur:
Di, precor, hunc regem, aut æquè delegerit alta
Fors mihi gente satum, magnúsque & flebilis vrbi
Conciderit. super addit Aren, fratremque Melanthum,
Phoceaque Oleniden, Lelegum qui pulsus ab oris,
Regis amicitiam, & famuli propioris honores,
Quæ patiens non arte tulit? nox alta cadentum
Ingentes donat sonitus, augétque ruinas.
Vt magis Inarime, magis vt mugitor anhelas
Vesuuus, attonitas acer cùm suscitat vrbes:
Sic pugna crudescit opus. neque enim ignea cedunt
Astra loco. lentis hæret nox conscia bigis.
Perge, age, Tartareæ mecū simul omnia noctis
Musa sequi. Trepidā Phaëton afflauit ab alto
Tesiphonen, grauiorque locos iam luce propinqua
Vmbra premit: non signa virûm, non funera cernunt:
Et rabie magis ora calent. vos prodite diuæ,
Eumenidum noctisque globos, vatique patescat
Armorum fragor. & tepidi singultibus agri
Labentum, atq; acti Minyis per littora manes.
Cyzicus hic aciem vanis discursibus implet
Fata trahens, iam pulsa sibi cessisse Pelasgûm
Agmina, iam passim vatuos disiecta per agros
Credit ouans. tales aditus, ea gaudia fingit
Ira deûm: fundo veluti cùm Cœus in imo,
Vincla Iouis, fractoque trahens adamante catenas,
Saturnum, Tityúmque vocat, spemque ætheris amens
Concipit: ast illum fluuiis & nocte remensa,
Eumenidū canum, & sparsa iuba reppulit hydræ.
Sæuit acerba fremens, tardúmque à mœnibus agmen
Increpitat: Nunquámne dolor virtute subibit
Nil ausus sine rege manus? at Barbara buxus
Si vocet, & motis vlulantia Dindyma sacris,
Tunc ensis, placeátque furor: modò tela sacerdos
Porrigat. & iussa sanguis exuberet vlna.
Talibus insultans, iamdudum numine diuæ
Deficit: infracti languescunt frigore cursus:
Corda pauent, audit fremitus, iráque leonum,
Cornuaque, & motas videt inter nubila turres.
Tunc grauis, & certo tendens stridore per vmbras,
Aesonij venit hasta ducis, latúmque sub imo
Pectore rumpit iter. quàm nunc incognita velles
Lustra tibi, nullósque datos venatibus annos?
Talia magnanimi diuerso turbine fundunt
Tela viri, sonitusque pedum, suspectaque motu
Explorant: prensant socios, vocémq; reposcunt
Quòd si tanta Iouis feros durasset in ortus,
Exstinctum genus, & solas per mœnia matres
Vidisset, stratamque dies in littore gentem.
Tum pater omnipotens, tempus iā rege peremto
Flectere fata ratus, miserasque abrumpere pugnas,
Supremam celerauit opem: nutuque sereno
Intonuit: quem nocte fata, quē turbidus horret
Armipotens, tunc porta trucis coit infera belli.
Continuo dant terga metu. versiq; per agros
Diffugiunt, qua sola salus: nec terga ruentum
Mens Minyis conuersa sequi. stetit anxia virtus.
Ecce leuis primo iam spargere lumine portus
Orta dies, notaq; (nefas) albescere turres.
Di maris, attonito cōclamat ab agmine Tiphys,
Vt mea fatali damnastis pectora somno!
Heu socij quantis complerunt littora monstris!
Illi autem neque adhuc gemitus, neque conscia facti
Ora leuant: tenet exsangues rigor horridus artus.
Ceu pauet ad crines, & tristia Pentheos ora
Thyas, vbi impulsa iam se deus agmine matris
Abstulit, & casi vanescunt cornua tauri.
Nec minus effusi gradatim ad littora vulgus,
Vt socias videre manus, dare versa retrorsum
Terga metu. dextram tendēs proclamat Iason:
Quo fugitis? vellem hac equidem me strage, meosque
Procubuisse magis. deus hac, deus aspice vtrisque
Implicuit. sum' heu Minyæ, sum' hospita turba.
Cur etiā flammas, miseróq; moramur honores?
Tum super exsangues confecta cadis aceruos
Præcipiti plangore ruunt. agnoscit in alta
Strage, virûm, sua texta parens, sua munera coniunx.
It gemitus toto sinuosa per æquora cœlo,
Pars tenuis flatus, & adhuc tremebunda prensant

Vulnera.

Vulnera: pars sera componunt lumina dextra.
At vero in mediis exsanguis rege reperto
Aggeribus, tristis sileant ceu caetera planctu:
Sic famulûm matrumque dolor, sic omnis ad unum.
Versa manus. circa lacrimis ac mentibus agri
Stant Minya: deflentque nefas, & cuspidis ictus
Aesoniae, sortemq́; ducis solantur acerbam.
Ille ubi concretos pingui iam sanguine crines,
Pallentesq́; genas, infractaq́; pectore caro
Tela, neque hesternos agnouit in hospite vultus:
Ingemit, atque artus fatur complexus amicos:
Te tamen ignarum tanti miserande furoris
Nox habet. & nullo testantem foedera questu:
At mihi luctificum venit iubar. en quibus assum
Colloquiis? cui me hospitio fortuna reuexit?
Exstinguine meis (fatis hoc defuit unum)
Sperant te posse manu? talisve reliqui
Has ego amice domos? quod si iam bella manebant,
Et placitum hoc superis: nonne haec mea iustius essent
Funera? meque tuus potius nunc plangeret error?
Nec Clarii nunc antra dei, quercusq́; tonantis
Arguerem? talesne acies, talesq́; triumphos
Sorte dabant? tantumque nefas mens conscia vatum
Conticuit, patria exitium crudele senecta,
Et tot acerba canens? heu diuis visa sinistris
Regna mihi. quis nam reditus, quae me hospita tellus
Accipiet? quae non primis cohibebit harenis?
Inuidere dei, ne Phasidis arua remoti
Et Scythicas populatus opes, haec rursus adirem
Littora, neve tuos irem tunc ultor in hostes.
Fas tamen est conferre genas, fas iungere tecum
Pectora: & exsangues miscere amplexibus artus.
Vos, age, funereas ad litora voluite syluas,
Et socios lustrate rogos, date debita casis
Munera, quae nostro misisset Cyzicus igni.
Parte alia, Clite laceras super ora mariti
Fusa comas, misera in planctus vocat agmina matrum,
Fatur & haec: primis coniunx ereptus in annis
Cuncta trahis: nec dum suboles, nec gaudia de te
Ulla mihi, quis maesta tuos nunc optime casus
Perpeterer, tenuis luctum solamine fallens.
Migdonis arma patrem, funestaque praelia nuper
Natales rapuere domos, Triuiaque potentis
Occidit arcana genitrix absumpta sagitta:
Tu mihi qui coniunx pariter fraterque parensque
Solus, & à prima fueras spes una iuuenta,
Deseris heu, totamq́; deus simul impulit urbem.
Ast ego non media te saltem Cyzice vidi
Tendentem mihi morte manus, aut ulla monentis
Verba tuli: quin & thalamis modò questa morari,
Heu talem tantique metus secura recepi.
Illam vix gemino maerens cum Castore Pollux
Erigit haerentem, compressaque colla trahentem.
Interea innumeras nudatis montibus urgent
Certatim, decorant pyras, & corpora maesti
Summa locant: vadit sonipes ceruice remissa:
Venatrix nec turba canum pecudumque morantur:
Funerea quae cuique manus, quae cura fuerunt,
Quae fortuna fuit, medio rex aggere longè
Eminet, hunc crebris quatiens singultibus ora
Alleuat Aesonides, celsoque reponit in ostro.
Dat pictas auro atque ardentes murice vestes,
Quas rapuit telis festina vocantibus Austris
Hypsipyle, galeam dilectaque cingula regni
Iniicit: ille suam vultus conuersus ad urbem,
Sceptra manu veterum retinet gestamen auorum.
Nam quia nec proles, alius nec deniq́; sanguis,
Ipse decus regniq́; refert insigne paterni.
Inde ter armatos Minyis referentibus orbes,
Concussi tremuere rogi: ter horruit aether,
Luctificum clangente tuba: iecere supremo
Cum clamore faces. rerum labor omnis in auras
Soluitur, & celsis collucent aequora flammis.
Scilicet haec illo, iuuenem, populosque manebant
Tempore, Pelsacis caderet cum montibus arbor:
Hoc volucrumque minae, praesagaque fulmina longo
Acta mari tulerant. sed quis non prima refellat
Monstra deûm, longosq́; sibi non auguret annos?
Iamque solutus honos cineri: iam passibus agris
Dilapsa cum prole nurus: tandemq́; quiescunt
Dissona peruigili planctu vada. qualiter agros
Ad patrios, ausibus medio iam vere reuectis
Memphis, & aprici statio silet annua Nili.
At non inde dies, neque magnis aspera curis
Nox Minyas tanta caesorum ab imagine soluit.
Bis Zephyri iam vela vocant, fiducia maestis
Nulla viris: aegro assiduè mens carpitur aestu:
Nec dum omnes lacrimas, atque omnia reddita casis
Iusta putant: patria ex oculis, acerq́; laborum
Pulsus amor, segniq́; iuuat frigescere luctu.
Ipse etiam Aesonides (quamquam tristissima rerum
Castiganda duci, vultuque premenda sereno)
Dulcibus indulget lacrimis aperitq́; dolorem.
Tum secreta trahens Phoebeum ad littora Mopsum:
Quae nam, ait, ista lues? aut quae sententia diuûm?
Decretisne venit fato pauor? an tibi nectunt
Corda morae? cur immemores famaeq́; lariq́;
Angimur? aut pariet quem nam haec ignauia finem,
Dicam, ait, ac penitus caussas, labemq́; docebo,
Mopsus, & astra tuens: Non si mortalia membra

Sortitúsque breues, & parui tempora fati
Perpetimur: socius superi quondam ignis olympi
Fas ideo miscere neces: ferróque morantes
Exigere hinc animas, redituráque semina cælo.
Quippe nec in ventos, nec in vltima soluimur ossa:
Ira manet, duratq; dolor: cùm deinde tremendi
Ad solium venere Iouis, questúq; nefandam
Edocuere necem, patet illis ianua leti,
Atque iterum remeare licet: comes vna sororũ
Additur, & pariter terras atque æquora lustrant,
Quisque suos sontes, inimicaq; pectora pœnis
Implicat, & varia meritos formidine pulsant.
At quibus inuito maduerunt sanguine dextra,
Si fors sæua tulit miseros, sed proxima culpa,
Hos variis mens ipsa modis agit: & sua carpunt
Facta viros resides & iam nil ampliùs ausi
In lacrimas, humilésque metus, ægramque fatiscunt
Segnitiem: quos ecce vides, sed nostra requiret
Cura viam, memori iam pridem cognita vati.
Est procul ad Stygia deuexa silentia noctis,
Eumenidum domus, & superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa situ: quo flammea nunquam
Sol iuga, sidereos nec mittit Iuppiter annos:
Stant tacitæ frondes, immotaq; sylua comantis
Horret vernæ iugo: specus vmbriferumq; meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruaq; nigro
Vasta metu, & subita post longa silentia voces.
Ensifer hic, atraq; sedens in veste Celeneus,
Insontes errore luit: culpamq; remittens,
Carmina turbatos voluit placantia manes.
Ille mihi, quæ danda forent lustramina cæsis,
Prodidit: ille volens Erebum terrásque retexit.
Ergo vbi puniceas oriens ascenderit vndas,
Tu socios adhibeto sacris, armentaq; magnis
Bina deis: me iam cœtus accedere vestros
Haud fas intereà: donec lustralia pernox
Vota fero moneat en gelidos Latonia currus:
Flecte gradũ, placitis sileãt, age, littora cœptis.
Iámque sopor mediis tellurem presserat horis,
Et circum tacito volitabant somnia mundo:
Cùm vigil arcani speculatus tempora sacri
Ampycides, petit aduersis Aesapia sylvis
Flumina, & æquoreas pariter decurrit ad vndas.
Hic sale purpureo, viuáque nitentia lympha
Membra nouat, séque horrificis accommodat actis.
Tempora tum vittis, & supplice castus oliua
Implicat, & stricto designat litora ferro:
Circum humiles aras, ignotáque nomina diuûm
Instituit: siluaq; super contristat opaca.
Vtque metum numenque loco, sacramque quietem
Addidit: ardenti nitidum iubar euocat alto.
Atque Argoa manum variis insignis in armis
Ibat, agens lectas aurata fronte bidentes
Delius hic longè candenti veste sacerdos
Occurrit, ramóque vocat: iamq; ipse recenti
Stat tumulo, placida trãsmittẽs agmina lauro:
Ducit & ad fluuios, ac vincula soluere mõstrat
Prima pedum, glaucasque comis prætexere frondes
Imperat. hinc altè Phœbi surgentis ad orbem
Ferre manus, tacitisque simul procũbere campis.
Tunc picea mactantur oues, profectáque partim
Pectora per medios, partim gerit obuius Idmon.
Ter tacitos egere gradus, ter tristia tangens
Arma simul, vestesque virûm, lustramina ponto
Ponit iacit: rapidis adolentur cetera flammis.
Quinetiam truncas nemorum, effigiesq; virorum
Rite locat quercus: simulatáque subligat arma.
Huc Stygias transire minas, iramque seueri
Sanguinis, his orat vigiles incumbere curas:
Atque ita lustrifico cantu vocat: Ite perenti,
Ac memores abolete animas: sint otia vobis,
Sit Stygia iam sedis amor: procul agmine nostro,
Et procul este mari: cunctisque absistite bellis.
Vos ego nec Graias vnquã contendere ad vrbes,
Nec trinis vlulare velim: pecorique satisque
Nulla ideo pestes: nec luctifer ingruat annus:
Nec populi, nostriue luant ea facta minores.
Dixerat. & summas frondentibus intulit aris,
Libauitq; dapes: placidi quas protinus angues,
Vmbrarum famuli, linguis rapuere coruscis.
Continuò puppem petere, & considere transtris
Imperat Ampycides: nec visum vertere terra,
Exciderint quæ gesta manu, quæ debita fatis.
Illi alacres, pars arma locant: pars ardua celsis
Insternunt tabulata choris: oriturque trementũ
Remorum sonus, & læta concordia vocis.
Iuppiter vrgentem cen summa Ceraunia nubẽ
Cùm pepulit, mouitque iugis, fulsere repentè
Et nemora & scopuli, nitidusq; reducitur æther
Sic animi rediere viris, iamque ipse magister
Nutat ab arce ratis, remisque obsistere tendit,
Instaurant primi certamina, liber amictu
Eurytus, & doctis Talas non territus Idas:
Inde alij increpitãt, atq; æquora pectore tollũt.
Par gemitu, pulsuque labor: versumque vicissim
Mittitur in puppem remo mare, lætus & ipse
Alcides: Quisnam hos vocas in certamina fluctus?
Dixit, & intortis assurgens arduus vndis,
Percussit subito deceptum fragmine pectus:
Atque in terga ruens, Talaum, fortémque Eribotem,
Et longè tanta securum Amphiona molis
Obruit, inque tuo posuit caput Iphite transtro.
Iam summas cæli Phœbus candentior arces
Vicerat, & longas medium reuocauerat vmbras.
Tardior hinc cessante viro, quæ proxima Tiphys

Litora,

Litora, quósq; dabat densa trabe Mysia montes
Aduehitur, petit excelsas Tirynthius ornos:
Haret Hylas lateri, passúsque moratur iniquos.
Illum vbi Iuno, polo summo de vertice, puppem
Deseruisse videt, tempus rata diua nocendi:
Pallada consortem curæ cursúsque regentem:
(Ne qua inde inceptis fieret mora,) fallere prima
Molitur, caroque dolis auertere fratri.
Tunc sic alloquitur: Procerum vi pulsus iniqua
Germanique manu, repetit quo crimine Perses:
Barbaricas iam mouit opes Hyrcanaque signa:
Aeetes contra, thalamis & virgine pacta
Conciliat reges Scythicos, primusque coacta
Aduehit Albana Styrus gener agmina porta.
Bellum ingens: atq; ipse citis Gradiuus habenis
Fundit equos. viden' Arctoo de carcere quanta
Tollat se nubes, atque æquore pendeat atro?
Corripe prima vias, finem cum Phasidis alti
Transierit Perses, faciémque ammonerit vrbi,
Cœpta refer, paullumque nefas & fœdera necte,
Consilijs atque arte tua, sponde affore reges
Dis genitos, quis arma volens, quis agmina iungat.
At virgo, quanquam insidias astúsque nouercæ
Sentiat, & blandos quærentem fingere vultus,
Obsequitur tamen & iussas petit ocius oras.
Ingemuit Iuno, tandemque silentia rumpit:
En labor, en odiis caput insuperabile nostris.
Quam Nemeam tot fessa minis, qua bellua Lerna
Expertas? Phrygiis vltro concurrere monstris
Nempe virum & pulchro referantem Pergama ponto
Vidimus. en ego nunc regum soror: & mihi gentis
Vllus honos? iam tum indecores, iussaque dolorum
Primitia, & tenero superans protinus angues.
Debueram nullos iuuenis iam quærere casus,
Victa nec ad tales forsan descendere pugnas:
Verum animis insiste tuis actumque per omnē
Tende pudor: mox & Furias Ditemque mouebo.
Hæc ait, & pariter latis iuga pinea montis
Respicit, ac pulchro venantes agmine Nymphas
Vndarū nemorumq; decus. leuis omnibus arcus,
Et manica virides, & stricta myrtus auena,
Sūmo palla genus: tenus vagus innatat vmbra
Crinis, ad obscura decurrens cingula mamma.
Ipsa citatarum tellus pede plausa sororum
Personat & teneris summittit gramina plātis.
E quibus Herculeo Dryope percussa fragore,
Cum fugerent iam tela feræ, processeras vltrò
Turbatum visura nemus, fontemq; petebat
Rursus & attonitos referebas ab Hercule vultus,
Hanc delapsa polo, piceaq; acclinis opaca
Iuno vocat, prensaque manu sic blanda profatur:

Quem tibi coniugio tot dedignata dicaui
Nympha procos, en Hæmonia puer appulit alno,
Clarus Hylas: saltusque tuos, fontesq; pererrat.
Vidisti roseis hac per loca Bacchus habenis
Cum domitas acies, & Eoi pocula regni
Duceret, ac rursus thyasos, & sacra mouentem:
Hunc tibi, vel posito venantem pectine Phœbum.
Crede dari, qua spes Nymphis aufertur Achais.
Præreptum quanto proles Baberia questu
Audiet, & flaui quam tristis nata Lycormæ?
Sic ait, & celerem frondosa per auia ceruum
Suscitat, ac iuueni sublimem cornibus affert.
Ille animos, tardúsque fuga, longumq; resistēs,
Sollicitat, suadétque pari contendere cursu.
Credit Hylas, prædaq; ferox ardore propinqua
Insequitur, simul Alcides hortatibus vrget
Prospiciens: iamque ex oculis aufertur vterque,
Cum puerum instantem, quadrupes fessusque minantem
Tela manu, procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit: & intactas leuis ipse superfugit vndas.
Hoc pueri spes fusa modo est: nec tendere certat
Amplius: vtque artus & concita pectora sudor
Diluerat, gratos auidus procumbit ad amnes.
Stagna vaga sic luce micant, vbi Cynthia cœlo
Prospicit, aut medij transit rota cādida Phœbi:
Tale iubar diffudit aquis, nil vmbra, comaque,
Turbauitq; sonus, surgentis ad oscula Nymphæ.
Illa auidas iniecta manus, heu sera cientem
Auxilia & magni referentem nomen amici,
Detrahit, adiuta prono nam pondere vires.
Iam pater vmbrosis Tirynthius arcibus ornos
Depulerat, magnoque iugi stridore reuulsas,
Terga super fuluus porrexerat horrida monstri,
Littora curua petens: alio nam calle reuersum
Credit Hylan, captaque dapes hausisse ferina.
Sed neque apud socios, structasque in littore mensas
Vnanimum videt æger Hylan, nec longius acrem
Intendens aciem: varios hinc excitat æstus,
Nube mali percussus amor, quibus hæserit oris,
Quis tales impunè moras, casúsve, laborve
Attulerit, densam interea descendere noctem
Iam maiore metu: tum vero & pallor, & amens
Cum piceo sudore rigor. ceu pectora nautis
Congelat hiberni vultus Iouis, agricolisve
Cum coit vmbra minax: cunctis sic afficit error
Alciden, sæuaq; monet meminisse nouercæ.
Continuo, volucri ceu pectora tactus asylo,
Emicuit Calabris taurus per confraga septis,
Obuiaque quaque ruens: talis se concitat ardens
In iuga senta fuga. pauet omnis conscia latè
Sylua, pauent montes, luctu succensus acerbo
Quid struat Alcides, tantaq; quid appetat ira.
Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineum vasto leo murmure fertur,
Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem,

Sic Furiis accensa gerens Tirynthius ora
Fertur, & intento decurrit montibus arcu.
Heu misera, quibus ille, feras, quibus incidit usquam
Immeritus per lustra viris. volat ordine nullo
Cuncta petens, nunc ad ripas, deiectaque saxis
Flumina, nunc notas nemorum procurrit ad umbras.
Rursus Hylan, & rursus Hylan per longa reclamat
Auia: responsant sylvae, & vaga certat imago.
At sociis immota fides, Austrisque secundis
Certa mora: nec paruus Hylas: quanquam omnibus aequè
Grata rudimenta Herculeo sub nomine pendēt.
Illum omnes lacrimis, maestisque reposcere votis,
Incertique metu, nunc longas littore voces
Spargere nunc seris ostendere noctibus ignes.
Ipse vel excelsi cùm densa silentia montis.
Strata vel oblatis ductor videt aequora ventis,
Stat lacrimans, magnoque viri cūctatur amore.
Illius incessus, habilemque ad terga pharetram,
Illum inter proceres, maestaque silentia mensa
Quaerit inops, quondam ingentis comprensa trahentem
Vina manu, & durā referentem monstra nouerca.
Nec minùs interea crudelis Iapyga Iuno
Assiduè monet, & primus cum solibus offert.
Iamque mora impatiens, cunctantes increpat ausus
Tiphys: & oblato monet otia rumpere cursu.
Ergo animum flexus dictis instantis Iason
Concedit. sociosque simul sic fatur ad omnes:
O vtinā, Scythicis struerem cùm funera terris,
Vox mihi mentitas tulerit Parnasia sortes,
Agmine de tanto socium, qui maximus armis
Afforet, hunc Iouis imperiis, fatoque teneri
Ante procellosum scopulis errantibus aequor.
Nec dum fama viri, nec certior exstitit auctor.
Verùm agite, & dubiis quibus anxia pectora curis,
Consulite: & motis seu vos via flatibus urget,
Pergite, & inceptos mecum reuocate labores:
Seu plures tolerare moras, rursusque propinquis
Quaesiuisse iugis, precium haud leue temporis acti.
Dixerat. & studiis iam dudum freta iuuentus
Orat inire vias: unum tanto afore cœtu,
Nec minus in sese generis, dextrasque potentes
Esse ferunt. talis mentem pars maxima flatus
Erigit, & vana gliscunt praecordia lingua.
Saltibus ut mediis tum demum laeta reducit
Cerua gregem, tum gestit aper, reboatque superbis
Comminus ursa lupis, cùm sese Martia tygris
Abstulit, aut caeco tacitus leo condidit antro.
Acrius ingenti Telamon iam fluctuat ira,
Cum fremitu saeuisque furens insurgit adictis:
Insequitur, magnóque implorat numina questu.
Dememorans, prensatque viros, demissaque supplex
Haeret ad ora ducis: nil se super Hercule fari,
Sed socio quocunque gemens: quanquam aspera fama,
Iam loca, iamque feras per Barbara littora gentes,
Non alium contra Alciden, non pectora tanta
Posse dari. rursum instimulat, ducitque fauentes
Magnanimus Calidone satus: potioribus ille
Deteriora fouens, sempérque inuersa tueri
Durus, & haud ullis unquam superabilis aequis,
Rectorisque memor, Non Herculis, inquit, ademti,
Sed tuus in seros haec nostra silentia questus
Traxit honor, dum iura dares, dum tempora fandi.
Septimus hic celsis descendit montibus Auster,
Iamque ratem Scythicis forsan statuisset in oris,
Nos patriae immemores, maneant ceu nulla reuectos
Gaudia. sed duro saeua sub rege Mycenae,
Ad medium cunctamur iter. si finibus ullis
Has tolerare moras, & mansa tempora possem,
Regna hodie, & dulcem sceptris Calidona tenerem,
Laetus opum, pacisque meae: tutusque manerem,
Quis genitor materque loco. quid deside terra
Haeremus! vacuos cur lassant aequora visus?
Tun' comitem Alciden ad Phasidis amplius arua
Affore, tu socias ultra tibi rere pharetras?
Non ea fax odiis, oblitaque numine fesso
Iuno sui. noua Tartareo, fors, semine monstra,
Atque iterum Inachiis iam nuncius urget ab Argis.
Non datur haec magni proles Iouis: at tibi Pollux
Stirpe pares Castorque manent, at caetera diuum
Progenies, nec parua mihi fiducia gentis.
Ast egomet quocumque voces, quae tegmina ferro
Plura metam, tibi dicta manus, tibi quidquid in ipso
Sanguine erit: tamque hinc, operum quae maxima posco.
Scilicet in solis profugi stetit Herculis armis
Nostra salus? nempe ora aequè mortalia cuncti
Ecce gerunt: ibunt aequo nempe ordine remi.
Ille vel insano iamdudum turbidus astu,
Vel parta iam laude tumens, consortia famae
Despicit: ac nostri ferri comes abnuit actis.
Vos, quibus & virtus, & spes in limine primo,
Tendite, dum rerum patiens calor, & rude membris
Robur inest: nec enim solis dare funera Colchis

Sit fatis, & tota pelagus lustrasse, iuuenta.
Spes mihi, qua tali potuit longissima casu
Esse, fuit quicumque virum perquirere siluis
Egit amor: loca vociferans non vlla reliqui.
Nunc quoque, dum vario nutat sententia motu,
Cernere deuexis redeuntem montibus opto.
Sat lacrimis comitique datum; quem fortibus aui
Crede, vel in media raptum tibi sanguine pugna.
Talibus Oenides vrget, simul incita dictis
Herculis manus, ante omnes Argoa iubebat
Vincla rapi Calais. Furias miratur ouantum
Aeacides: multúsque viri cunctantia corda
Fert dolor, an sese comitem tam tristibus actis
Abneget, & celsi mærens petat ardua montis.
Non tamen & gemitus, & inanes desinit iras
Fundere: Quis terris, prô Iuppiter, inquit, Achæis
Iste dies? fauis capient quæ gaudia Colchis?
Non hi tum flatus, non ista superbia dictis;
Litore cum patrio, iam vela petentibus Austris
Cunctus ad Alciden versus fauor. ipse iuuaret,
Ipse duces curas, meritósque subires honores.
Iamne animis, iam gente pares, atque inclyta vulgi
Dextera? nulla fides, nulli super Hercule fletus.
Nunc Parthaonides, nunc dux mihi Thracia proles,
Aspera nunc pauidos contra ruit agna leones.
Hanc ego magnanimi spolium Didimaonis hastam,
Quæ neque iam frondes virides, nec proferet vmbras,
Vt semel est excussa iugis, ac matre peremta
Fida ministeria, & duras obis horrida pugnas,
Testor: & hoc omni auctor tibi numine firmo:
Sæpe metu, sæpe in tenui discrimine rerum,
Herculeas iam serus opes, spretíque vocabis
Arma viri. nec nos tumida hæc tum dicta iuuabunt.
Talibus Aeacides socios sermonibus vrgens
Illacrimat: multaque comas deformat harena.
Fata trahunt. raptúsque virûm certamine ductor
Ibat, & obtenta mulcebat lumina palla.
Hic verò ingenti repetuntur pectora luctu:
Vt socij sedere locis, nullaque leonis
Exuuia, tantique vacant vestigia transtri:
Flet pius Aeacides: mærent Pæantia corda:
Ingemit & dulci frater cum Castore Pollux.
Omnis adhuc vocat Alciden fugiente carina,
Omnis Hylan, medio pereuntia nomina ponto.
Dat procul interea toto pater æquore signum
Phorcys, & immanes intorto murice phocas
Contrahit antra petens: simul & Massylus, & vna
Lyctius, & Calabris redit armentarius aruis.
Ilicet extremi nox litore Solis, Iberas
Condidit alta domos, & sidera sustulit astris.
Flamina conticuêre, iacet sine flatibus æquor.
Amphitryoniades, nec quæ noua lustra requirat,
Nec quo tendat iter, comitis nec fata peremti
Quæ referat, videt, aut socios quâ mête reuisat.
Vrit amor, silúisque negat decedere siluis.
Non aliter gemitu quondam lea prolis ademtæ
Terga dedit, sedet inde viis: inclusaque longo
Peruigilant castella metu: dolor attrahit orbes
Interea & misero manat iuba sordida luctu.

C. VALER. FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER IV.

ATQVE ea non oculis diuûm pater amplius æquis
Sustinuit: natique pios miseratus amores,
Iunonem ardenti trepidam grauis increpat ira.
Vt noua nunc tacito te pectore gaudia tollunt,
Hæret inops, solisque furit Tirynthius oris,
At comite immemores Minyæ, facilésque relicto
Alta tenent: sic Iuno ducem fouet anxia curis
Aesonium. sic arma, viros, sociósque ministrat.
Iam, quibus incertam bellis, Scythicaque pauentem
Gentis opes, quanta trepidam formidine cernam.
Tum precibus, tum me lacrimis, & supplice dextra
Attentare veto: rerum mihi firma potestas.
I, Furias, Venerémque moue: dabit impia pœnas
Virgo, nec Aeetæ gemitus patiemur inultos.
Dixit, & arcano redolentem nectare rorem,
Quem penes alta quies, liquidique potentia somni,

Vidit, & insomni lassatas turbine tandem
Conticuisse domos; stabilem quãdo optima facta
Dant animum, maiorque piis audacia cœptis;
Serta patri, iuuenisque comas, vestésque Lyæi
Induit: & medium curru locat: ærâque circum,
Tympanaque & plenas tacita formidine cistas.
Ipsa sinus, hederísque ligat famularibus artus,
Pampineamq; quatit ventosis ictibus hastam,
Respiciens; teneat virides velatus habenas
Vt pater, & niuea tumeant vt cornua mitra,
Et sacer vt Bacchum referat scyphus. impulit acus
Tum validas stridore fores; rapitúrq; per vrbẽ
Talia voce canens: linque ô mi cæde madentem
Bacche domum: sine fœdatum te funere pontus
Expiet: & referam lotos in templa dracones.
Sic medios egressa metus: sacris ipse verendam
Nam deus, & flatu non inscia glisceit anhelo
Iamq; senem tacitus sæua procul vrbe remotum
Occulerat siluis: ipsam sed conscius ausi
Nocte diéque pauor, fraudataque turbat Erinnys.
Non similes iam ferre choros (semel orgia fallunt)
Audet, non patriis bustis accendere saltus:
Et fuga diuersa est miseró quærenda per artes.
Visa ratis, sæua defecta laboribus vnda,
Quam Thetidis longinqua dies Claustóque repostam
Solibus, & canis vrebat luna pruinis;
Huc genitorem, alta per opaca silentia noctis,
Præcipitem siluis rapit: & sic mæsta profatur:
Quam genitor patriam? quantas modò linquis inanis
Puppe domos? prò dira lues, pro noctis acerba
Exitium! talin' possum te credere puppi
Care parens? possum tantis retinere periclis?
Soluimus heu miserum furtis scelus annue votis
Diua soporiferas quæ nunc trahis æquore bigas.
Non populos, non cite solum, non vlla parentis
Regna peto: patria liceat decedere terra.
Quãdo ego seruato mediam genitore per vrbem
Læta ferar? quando hic lacrymas planctúsque videbo?
Dixerat. ille procul truncæ fugit anxius alno;
Taurorumq; locos, delubraq; sæua Dianæ
Aduenis hic illum tristis dea præficis ara
Ense dato mora nec terris tibi longa cruentis.
Iam nemus Egeriæ, iam te ciet altus ab Alba
Iuppiter, & soli non mitis Aricia regi.
Arcem nata petit, quo iam manus horrida matrum
Congruerat, rauco fremitu sedere parentum,
Natorumq; locis: vacuaq; in mœnibus vrbis
Iura nouant: donant solio, sceptrisq; paternis
Vt meritam: redeúntque pia sua præmia menti.
Ecce procul validis Lemnon tendentia remis
Arma notant: rapitur subito regina tumultu,
Conciliumq; vocat. non illis obuia tela
Ferre, nec infestos deerat furor improbus ignes:

Ni Veneris sæuas fregisset Mulciber iras.
Tunc etiam vates Phœbo dilecta Polyxo.
Non patriam, non certa genus, sed maxima Ceto
Proteaq; ambiguum: Pharij se patris ab antris
Huc rexisse vias, iunctis super æquora phocis:
Sæpe vnis se condit aquis. cunctátaque paullum
Surgit, vt audita est referens in gurgite voces:
Portum demus, ait; hæc hospita, credite, puppis
Adueniet: leuior Lemno deus æquore flexit
Huc Minyas: Venus ipsa volens dat tempora iunge,
Dum vires vtero, maternaq; sufficit ætas.
Dicta placent: portatq; preces ad litora Graiis
Iphinoe. nec turbã nocens, scelerisq; recentis
Signa mouens; tollitq; locis Cytherea timorem.
Protinus ingentem procerum sub nomine taurum
Deicit: insuetis & iam pia munera templis
Reddit: & hæc prima Veneris calet ara iuuẽca.
Ventum erat ad rupem, cuius pendentia nigris
Fumant saxa iugis, coquitúrq; vaporibus aer.
Substitit Æsonides: atque hic regina precari
Hortatur: caussásque docens, Hæc antra videtis,
Vulcanique, ait, ecce domos: date vina precésque.
Forsitan hoc factum taceat iam fulmen in antro:
Nox dabit ipsa fidem: clausa cùm murmura flamma
Hospes, & incussa sonitum mirabere massa.
Mœnia tum, viresq; loci, veterésque parentum
Iactat opes. mediis famulæ conuiuia tectis
Expediunt: Tyrio vibrat thorus igneus ostro.
Stat mærens atauos reges, regésque maritos.
Threissa manus, quacúmque faces timuisse iugales
Credita, nec domina sanctum tetigisse cubile.
Iam medio Æsonides, iam se regina locauit,
Post alij proceres. sacris dum vincitur extis
Prima fames. circũ pateris it Bacchus, & omnis
Aula silet: dapibus cœptis mox tempora fallunt
Noctis, & in seras durant sermonibus vmbras,
Præcipueq; ducis casus mirata requirit
Hypsipyle, quæ fata trahant, quæ regis agat vis,
Aut vnde Hæmoniæ molem ratis: vnius hæret
Alloquio. & blandos paullatim colligit ignes.
Iam non diua thoris, Veneri nec iniqua reuersa,
Et deus ipse moras, spatiúmque indulget amori.
Pliada lege polo nimboso mouerat astro
Iuppiter, æternum voluens opus: & simul vndis
Cuncta ruunt: vmoq; dei Pangæa sub ictu,
Gargaraq; & mæsti steterant formidine luci.
Sæuior haud alio mortales tempore gentes
Tortor agit: tunc vrget enim, tunc flagitat iras
In populos Astræa Iouem: terrisq; relictis
Inuocat assiduo Saturnia sidera questu.
Insequitur niger, & magnis cum fratribus Eurus

Intonat

Intonat Aegaeo: tenditq́; ad litora pontus.
Et Iunam quarto densam videt imbribus ortu
Thespiades, longus captus & fluctibus arcet
Quem metus; vsque nouos dum melioris ad ignes.
Vrbe sedent laeti Minyae, viduisq́; vacantes
Indulgent thalamis; nimbosq́; educere luxu:
Nec iam velle vias: Zephyróque audire vocantes
Dissimulant, donec resides Tyrinthius Heros
Nō tulit, ipse ratis inuigilās atque integer, vrbis
Inuidisse deos tantum maris aequor adertis,
Desertasque domos, fraudataq́; tempore signi
Vota patrum. quid & ipse viris cunctantibus assit?
O miseri, quicumq́; tuis accessimus actis.
Phasin & Aeeten Scythicaq́; pericula ponti.
Redde, ait, Aesonide, me tecum solus in aequor
Rerum traxit amor, dum spes mihi sistere mōtes
Cyaneos, vigilemq́; aiunt spoliare draconem.
Si sedet Aegaeos scopulos habitare profundis,
Hoc mecum Telamon peraget meus, hac vbi dicta
Haud secus Aesonides monitis accensus amaris,
Quam bellator equus, longa quem frigida pace
Terra iuuat breuis, in lauos piger angitur orbes
Frena tamen dominúmque videt, si Martius aures
Clamor, & obliti rursus fragor impleat aris.
Tunc Argum, Tiphymque vocat, pelagoque parari
Praecipitat. petit ingenti clamore magister
Arma, viros, pariter sparsosq́; in litore remos.
Exoritur nouus vrbe dolor, planctúsque per omnes
Et facies antiqua domos sibi moenia linqui
En iterum: & quando natorum tempora gentem.
Qui recolant, qui sceptra gerant? nunc triste nefanda
Noctis opus viduique nunc illa silentia tecti.
Saeuit amor, thalamos excussaque vincla quod ausa
Imbuere, atque iterum tales amittere curas:
Ipsa quoque Hypsipyle subitos per litora cursus
Vt vidit, totaque viros decedere Lemno,
Ingemit, & tali compellat Iasona questu:
Iam ne placet primo deducere vela sereno
Carius ó mihi patre caput? modò saeua quierunt
Aequora? sic portus fugeret ratis, aspera si te
Plias in aduersa tenuisse litore Thraces?
Ergo moras caelo cursumq́; tenentibus vndis
Debuimus. dixit lacrimans hasuraq́; caro
Dona duci, promit clamidem textosq́; labores.
Illic seruati genitoris consita sacra
Pressit acu, currúsque pios: stant saeua parentum
Agmina, dantque locum: viridis circum horrida tela
Silua tremit: mediis refugit pater anxius vmbris.
Pars & frondosa raptus expresserat Ida,
Illustremq́; fugam pueri: mox aethere latus
Astabat mensis. quem & Iouis armiger, ipse
Accipit a Phrygio iam pocula blanda ministro.
Tunc ensem, notumq́; ferens insigne Thoantis,
Accipe, ait, bellis mediaq́; vt puluere pugna
Sim comes, Aetnaeus genitor quae flammea gessit
Dona Dei, nunc digna tuis adiungier armis.
I, memor, i terrae, quae vos amplexa quieto
Prima sinu, refer & domitis a Colchidos oris
Vela per hunc, vtero quem linquis Iasona nostro.
Sic ait, Haemonii labens in colla mariti.
Nec minus Orphea tristes ceruice tenaque
Aeacide, & geminae coniunx a Castore pendet.
Has inter lacrimas legitur piger vncus harenis:
Iam remi rapuere ratem, iam flamina portant,
Spumea subsequitur fugientis semita claui.
Tunc tenuis Lemnos, transitq́; Electria tellus,
Threicius arcana sacris hic numinis ingens
Horror & incantus decreta piacula linguis,
Hanc domus ista Iouis non vnquam laedere fluctu
Audet hiems: sponte ipse deus tunc asserat vndas,
Cum vetat infidos sua litora tangere nautas.
Obuius at Minyas, terris aditisq́; sacerdos
Excipit, hospitibus reserans secreta Thyotes.
Hactenus in populos, vates, Samothraca, diémque
Missa, mane: sacrisque metum seruemus opertis.
Illi sole nouo laeti, plenique deorum
Considunt transtris. iam quas praeuiderat vrbes
Nauita, condebat prorae, iq́; accesserat Imbros:
Et Sol aetherias medius conscenderat arces.
Thessala Dardaniis tunc primum puppis harenis
Appulit, & fatis Sigaeo litore sedit.
Desiliunt. pars hinc lentibus candentia velis
Castra leuat. tractu pars frangit adorea saxo
Farra: citum strictis alius de cautibus ignem
Ostendit foliis, & sulphure pascit amico.
Alcides Telamonque comes, dum litora blando
Anfractu sinuosa legunt, vox attigit aures
Flebile succedens cum fracta remurmurat vnda.
Attoniti pressere gradum, vacuúmque sequuntur
Vocis iter: iam certa sonat, desertaque dura
Virgo nece: quem non hominum superúmque vocabit?
Acrius hoc instare viri, succurrere certi.
Qualiter impleuit gemitu cum taurus acerbo
Rura, frangentem morsu super alta leonem
Terga ferens, coit è sparso concita mapali
Agrestum manus. & caeco clamore coloni.
Constitit Alcides, visuque enisus in alta
Rupe, truces manicas defixaque virginis ora
Cernit, & ad primos surgentia lumina fluctus:
Exanimum veluti multa tamen arte coactum
Maret ebur, Parijsue notas & nomina sumit
Cum lapis, aut liquidi referunt viuida colores.

Ductor ait: Quod, virgo, tibi noménque genúsque,
Quæ mors ista, doce, tendunt cur vincula palmas,
Illa tremens, tristíque oculos deiecta pudore,
Non ego digna malis, inquit, suprema parentum
Dona vides, ostro scopulos, auróque frequentes.
Nos ilis veteris quondam gens, inuida donec
Laomedonteos fugeret fortuna penates.
Principio, morbi cæloque exacta sereno
Temperies, arsere rogis certantibus agri:
Cùm subitus fragor, & fluctus Idæa mouentes
Cum stabulis nemora: ecce, repens consurgere ponto
Bellua, monstrum ingens, hanc tu nec montibus illis,
Nec nostro metire mari, primæua furenti
Huic manus, amplexus inter, planctúsque parentum
Deditur. hoc sortes, hoc corniger imperat Hammon
Virgineam damnare animam, sortitáque Lesben
Corpora, crudelis scopulis me destinat vrna.
Verùm ô iam redeunt Phrygibus si numina, túque
Ille ades auguriis promisse, & sorte deorum,
Iam cui candentes votiuo in gramine pascit
Cornipedes genitor, nostra stata dona salutis,
Annue méq; precor, defectaque Pergama mōstris
Eripe. namque potes, neque enim tam lata videbam
Pectora, Neptunus muros cùm iungeret astris,
Nec tales humeros, pharetrámque gerebas Apollo.
Auxerat hæc locus, & facies mœstissima capti
Litoris, & tumuli, calúmque quod incubat vrbi.
Quale laborantis Nemees iter, aut Erymanthi
Vidit, & infecta miseratus flumina Lernæ.
Dat procul interea signum Neptunus, & vnà
Monstriferi mugire sinus, Sigæáque pestis
Agglomerare fretum: cuius stellantia glauca
Lumina nube tremunt, atque ordine curua trisulco
Fulmineus quatit ora fragor, pelagóque remenso
Cauda redit, passósq; sinus rapit ardua ceruix.
Illam incumbentem per mille volumina pontus
Prosequitur lateri assultans, trepidísque ruentem
Litoribus sua cogit hiems. non fluctibus æquis
Nubiferi venit vnda Noti, non Africus alto
Tantus erat, patriísque manus cum plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.
Ecce ducem placita Furiis crudescere pugna
Surgentémque choris stupet, immanémque paratu
Aeacidès pulsántque graues ve terga pharetra.
Ille patrē pelagíque deos, suaq; arma precatus,
Insiluit scopulo, motúmque e sedibus æquor:
Horruit & celsi spatiosa volumina monstri.
Quales vbi à gelidis Boreas conuallibus Hebri
Tollitur, & volucres Riphæa per ardua nubes
Præcipitat, piceo nec dum tenet omnia cælo.
Ille simul molem horrificam scopulosáque terga
Promouet, ingentísque vmbra subit; intremere Ida
Illidique rates. pronaque resurgere turres.
Occupat Alcides arcum, totaque pharetra
Nube premit. nō illa magis quam sede mouetur
Magnus Eryx, deferre velint quem vallibus imbres.
Iam breuis, & telo volucri non vtilis aër.
Tum verò fremitus, vanique infamia cœpti,
Et tacitus pudor, & rursus pallescere virgo.
Proicit arma manu, scopulos vicináque saxa
Respicit: & quantum ventis adiuta vetustas
Impulerit, pontiue fragor, tantum abscidit imi
Concutiens à sede maris. iamque agmine toto
Pistris adest, miseraq; inhiat iā proxima præda.
Stat medius elatus aquis, recipitque ruentem
Alcides: saxóque prior surgentia colla
Obruit hinc vastos nodosi roboris ictus
Congeminat. fluctus defertur bellua in imos,
Iam totis resoluta vadis Idæaq; mater
Et chorus, & summis vlularunt collibus amnes.
Protinus è scopulis & opaca valle resurgunt
Pastores, magnísque petunt clamoribus vrbem.
Nuntius hinc socios Telamō vocat, ac simul ipsi
Horrescunt, subitóque vident in sanguine puppem.
Nec minus in scopulos, crudáque cacumina saxi
Emicat Alcides, vinclísque tenentibus aufert
Virgineas de rupe manus: aptatq; superbis
Arma humeris: regem inde petens superabat ouante
Litora tuta gradu. qualis per pascua victor
Ingreditur, cum colla tumens, tum celsior artus
Taurus, vbi assueti pecoris stabula alta reuisit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus amores.
Obuia cui contra longis emissa tenebris
Turba Phrygum: paruúmque trahens cum coniuge natum
Laomedon, iam mactus equis, iam debita posci
Dona gemit. pars aerij fastigia muri
Cingit, & ignotis iuuenem mirantur in armis.
Illum torua tuens, atque acri lubricus astu
Rex subit, & patrio fatur male lætus amore:
Maxime Graiugenûm, quem non Sigæa petentē
Litora, nec nostra miserantem funera Troia
Appulit his sors ipsa locis, si vera parentem
Fama Iouem, summique tibi genus esse Tonantis,
Noster ades, iunctúsque venis: sator vnus, & idem
Stirpis honos, quanquam longis distingimur oris.
Quos mihi post lacrimas, post quanta piacula patrum
Seruus ades? quàm parua tuis iam gloria factis!
Verùm, age, nūc socios fraternis mœnibus infer,

Vt tibi,

Vt tibi, seruata statui quæ munera prole,
Crastina lux biiuges stabulis ostendat apertis.
Dixerat hæc: tacitusque dolos, dirùmque volutat
Corde nefas, clausum vt thalamis somnoque grauatum
Immolet, ereptáque luat responsa pharetra:
Namque his Herculeis deberi Pergama telis
Audierat Priami. sed quis iam vertere regnis
Fata queat? manet immotis nox Dorica lustris,
Et genus Aeneadûm, & Troia melioris honores.
Nos, ait, ad Scythici, Tirynthius, hostia ponti
Raptat iter, mox huc vestras reuehemur ad oras,
Donáque dicta feram, tum verò plura vocatis
Annuet ille dies. promissa infida tyrannus
Iam Phryges: & misera flebant discrimina Troia.
Panditur hinc totis in noctem carbasus alis,
Littoráque, & veteres tumulos prælabitur Ili,
Dardaniumque patrem: vigili simul omnia lu-dô
Festa vident. hinc vnda, sacris hinc ignibus Ida
Vibrat, & horrisona respondent Gargara buxo.
Inde vbi iam medij tenuere silentia ponti,
Stridentesq; tumant auræ: Phryxæa subibant
Aequora, & angustas quondam sine nomine fauces.
Ecce autem prima volucrem sub luce dehiscens
Terruit vnda ratem: vittatáque constitit Helle,
Iam Panopes, Tethidisque soror: iamque aurea læua
Sceptra tenens: tum sternit aquas, proceresque ducémque
Aspicit, & placidis compellat Iasona dictis:
Te quoq. ab Hæmoniis ignota per æquora terris,
Regna infesta demius, fatisq. simillima nostris
Fata ferunt: iterum Aeolios fortuna penates
Spargit, & infelix Scythicum gens quæritis amnem.
Vasta super tellus, longum, ne defice cœptis,
Aequor, & ipse procul, verá dabit ostia Phasis
Hic nemus arcanum, geminaq; virentibus aræ
Stãt tumulis: celeres hic prima piacula Phryxo
Ferte manu, cinerisq; precor mea reddite dicta:
Non ego per Stygia, quod rere, silentia ripa
Frater agor, frustra vacuis seruaris auerni
Care vias, neque enim scopulis me & fluctibus altam
Frangit hyems, celeri exemplo subiere ruentem
Cymothoe, Glaucusq; manu: pater ipse profundo
Has etiam sedes. hac numine tradidit æquo
Regna, nec Inois noster sinus inuidet vndis.
Dixerat. & mæstos trãquillis sub æquora vultus
Cum gemitu tulit, vt patrij rediere dolores.
Tum pelago vina immergens dux talibus infit:
Vndarum decus, & gentis Cretheia virgo,
Pande viam, cursusque tuos age diua secundo.
Immittitque ratem, mediasque interuolat vrbes,

Qua breuibus furit æstus aquis, Asiamque prementem
Effugit abruptis Europa immanior oris.
Has etiam terras, consertaque gentibus arua,
Sic pelago pulsante, reor, Neptunia quondam
Cuspis, & aduersi longus labor abscidit æui,
Vt Siculum Libycúmque latus: stupuitque fragorem
Ianus, & occiduis regnator montibus Atlas.
Iam iuga Percotes, Pariúmque infame fragosis
Exsuperant Pythiamque vadis, transmissáque puppi
Lamsacus: Ogygij quam nec trieterica Bacchi
Sacra, neque arcanis Phrygius furor inuehit antris
Sed suus in Venerem raptat deus. illius aras
Vrbe super, celsique vident velamina templi.
Rarior hinc tellus, atque ingens vndique cælũ
Rursus & incipiens altum prospectus in orbem,
Terra sinu medio pontum iacet inter & Hellen.
Ceu fundo prolata maris: namque ima roboracæcis
Intulit arua vadis, longoque sub æquora dorso
Littus agit, tenet hinc veterem confinibus oris
Pars Phrygiam, pars discreti iuga pinea mõtis.
Nec procul, ad tenuis surgit confinia ponti
Vrbs placidis demissa iugis: rex diuitis agri
Cyzicus: Hæmonia qui tum noua signa carinæ
Vt videt. ipse vltro primas procurrit ad vndas,
Miraturque viros, dextraque amplexus, & hærens,
Incipit: O terris nunc primùm cognita nostris
Aemathia manus, & fama mihi maior imago.
Non tamen hæc adeò semota, neq; ardua tellus,
Longaque iam populis impervia lucis Eoæ,
Cum tales intrasse duces, tot robora cerno.
Nã licet hinc sæuas tellus alat horrida gentes,
Méque fremens tumido circumfluat ore Propontis,
Vestra fides, ritúsque pares, & mitia cultu
His etiam mihi corda locis. procul effera virtus
Bebricis, & Scythici procul inclementia sacri.
Sic memorat, lætosque rapit simul hospita pãdi
Tecta iubet, templisq; sacros largitur honores.
Stant gemmis auroq; thori, mensæque paratu
Regifico, centúmque pares primæua ministri
Corpora: pars epulas manibus, pars aurea gestant
Pocula, bellorum casus expressa recentum.
Atque ea prima duci pergens carchesia Graio
Cyzicus, Hic portus, inquit, mihi territat hostis:
Hic acies sub nocte refert: hæc versa Pelasgûm
Terga vides: meus hic ratib. qui pascitur ignis.
Subicit Aesonides: Vtinam nunc ira Pelasgos
Efferat & solitis tentent concurrere furtis,
Cunctaque se ratibus fundat manus: arma videbis
Hospita, nec post hanc vltra tibi prælia noctem.
Sic ait, hasque inter variis nox plurima dictis
Rapta vices, nec non simili lux postera tractu.

Insonuit: monuitque ratem, rapere obuia cæca
Arma manu princeps galeam cõstringit Iason,
Vociferans: primam hanc nati pater accipe pugnam,
Vosque viri optatos huc affore credite Colchos.
Bistonas in medios ceu Martius exsilit astris
Currus, vbi ingentes anima clamorq; tubaq;
Sanguinea iuuere deum non segnius ille
Occupat arua furens. sequitur vis omnis Achiuum:
Agglomerant latera, & densis thoracibus horrent
Stat manus, agisono quã nec fera pectora virgo
Dispulerit, nec dextra Iouis. terrórque pauórq;
Martis equi. sic contextis vmbonibus vrgent,
Cæruleo veluti cùm Iuppiter agmine nubem
Constituit, certant Zephyri, frustráq; rigentem
Pulsat vterque Notus: pendent mortalia lõgo
Corda metu, quibus illa fretis, quibus incidat aruis
Hinc manus infelix, clamore impellere magno
Saxa, facésq; atras, & torta pondera funda:
Fert sonitus immota phalãx: irasque retentãt,
Congeries dum prima fluat: stellantia Mopsus
Tegmina, & ingentem Coryti notat Eurytus vmbram.
Restitit ille gradus, seséque à lumine ferri
Sustinuit præceps: subitum ceu pastor ad amnem
Spumantem nimbis, fluctuque arbusta ruentẽ.
At Tydeus, En intentis quem viribus, inquit,
Opperiar, manibusque dari quem comminus optem:
Quo steteris moriere loco subit ilia cuspis
Olenij: dedit ille sonum, compressaque mandens
Aequora, purpuream singultibus expulit hastam.
Ac velut in medio rupes latet horrida ponto,
Quam super ignari numquam rexere magistri
Præcipites impunè rates. sic agmine cæco
Incurrit strictis manus ensibus, occubat Irus,
Et Cotys, & Pirno melior genitore Bienor.
At magis intereà diuerso turbida metu
Vrbs agitur. Geniso coniunx amonerat arma:
Ast illi subitus venis, vmóque reluxit
Torre focus: telis gaudes miserande repertis.
Linquit & vndantes mensas, infectáque pernox
Sacra Medon, chlamis imbelli circumuenit ostro
Torta manum, strictóq; vias præfulgurat ense.
Talis in arma ruit, nec vina dapésque remota:
Statque loco thorus in quo (omen) mansere ministri.
Inde vagi nec tela modis, nec casibus iisdem,
Conseruere manus, & longè iacuere peremti.
Ecce grauem nodis, pinguiq; bitumine quassans
Lampada turbata Phlegias decurrit ab arce:
Ille leues de more manus, aciemq; Pelasgûm
Per noctem remeasse ratus, pulsúmq; requirens
Sæpe sibi vano Thamyrum clamore petebat
Arduus, & latè fumanti nube coruscus.

Quantus vbi immenso prospexit ab æthere Typhon,
Igne simul ventisq; rubens; quem Iuppiter altè
Crine tenet: trepidant diro sub lumine puppes.
Tollitur hinc, totúsque ruit Tirynthius arcu,
Pectore certa regens aduersa spicula flamma,
Per piceos accensa globos: & pectus harundo
Per medium contenta fugit. ruit ille comanti
Ore facem supra, maiórque apparuit ignis.
Ambrosium Peleus, ingentem Ancæus Echelum
Sternit: & elata propius succedere dextra
Telecoonta sinit, delicatáq; ora securi
Disiecit ceruice tenus. simul aspera victor
Cingula, sublustri vibrantia detrahit vmbra.
Has precor exuuias, ô prima cadauera, nostro.
Linquite, ait, ferro, potius mihi dextera ferro
Grauis opus: prensúmque manu detruncat Amastrum:
Diuersasq; simul socios inuadere turmas
Admonuit. pergunt rupta testudine fusi,
Qua tenebræ campique ferunt. grauis iuuenis Ochum
Phlias, & trepido Pollux impingitur Hebro.
Ipse super vulnus, taboq; labantia terga,
Dux, campi Martisq; potens (vt cæca profundo
Currit hiems) Zelen, & Broten, Abarimque relinquit
Semineces, Glaucum sequitur, Glaucumque ruentem
Occupat. & iugulo vulnus, molitur aperto.
Ille manu contrà telum tenet, vltima frustra
Verba ciens, fixamq; videt decrescere cornum.
Hinc Halyn, hinc rigido transcurrens demetit ense
Prothin: & insignem cithara cantuq; fluenti
Dorcea, qui dulci festis assistere mensis
Pectine, Bistonia magnum post ausus alumnum.
Nec pharetrã, aut acres vltra Tirynthius arcus
Exercet: socia sed disiicit agmina claua.
Ac veluti magna iuuenum cum densa securi
Silua labat, cunctisque gemit graue robur adactis,
Iamq; abies, piceaq; ruunt: sic dura sub ictu
Ossa virûm, malaq; sonant. sparsusq; cerebro
Albet ager. leuis ante pedes subsederat Idmon
Occupat os barbamque viri, clauamq; superne
Intonat: Occumbens i nunc, ait Herculis armis,
Donum ingens. semperq; tuis mirabile fatis.
Horruit ille cadens: nomenq; agnouit amicum,
Primus & ignaris dirum scelus attulit vmbris.
Nec tibi, Thessalicos tunc profuit, Ornyte, reges
Hospitus, aut mente moras fouisse benigna,
Et laribus sacrasse diem: procul aduenit Idmõ,
Oblatúmque ferit. galeam cristasq; rubentes
Heu tua dona gerẽs. quem te, qualemq; videbit
Attonitus Crenæ parens, iam frigidus orbes
Purpureos iam somnus obit: iã candor & anni
Deficiunt, vitáque fugit decus omne soluta.
Desere nunc nemus, & Nympharum durus amores.

At diuersa Sagen turbantem, fallere neruo
Tum primùm puer ausus Hylas: spes maxima bellis
Pulcher Hylas, si fata sinant si prospera Iuno,
Prostrauitque virum celeri per pectora telo.
Accessêre (nefas) tenebris fallacibus acti
Tyndaridæ in sese: Castor priùs ibat in ictus
Nescius, ast illos noua lux, subitúsque diremit
Frontis apex, tum Castor Itym, qua cærulus ambit
Balteus, & gemini committunt ora dracones,
Frater Hagen, Tapsúmque, securigerúmque Nealcem
Transigit, & Canthi pallentem vulnere Cydrum,
Torserat hic totis conisus viribus hastam,
Venatori Erymo: breuis hanc sed fata ferentem
Prodidit. & piceo comitem miserata, refulsit
Luna polo: cessere iuba raptúmque per auras
Vulnus, & extrema sinuit cita casside cuspis.
Nisenm Telamon, & Ophelten vana sonantem,
Per clypei cedentis opus, partémque trilicem,
Qua stomachi secreta: ferit, latusque profatur:
Di, precor, hunc regem, aut aquè delegerit alta
Fors mihi gente satum, magnúsque & flebilis vrbi
Conciderit. super addit Aren, fratremque Melanthum,
Phoceaque Oleniden, Lelegum qui pulsus ab oris,
Regis amicitiam, & famuli propioris honores,
Qua patiens non arte tulit? nox alta cadentum
Ingentes donat sonitus, augétque ruinas,
Vt magis Inarime, magis vt mugitor anhelas
Vesuius, attonitas acer cùm suscitat vrbes:
Sic pugna crudescit opus. neque enim ignea cedunt
Astra loco, lentis hæret nox conscia bigis.
Perge, age, Tartarea mecū simul omnia noctis
Musa sequi. Trepidā Phaeton afflauit ab alto
Tesiphonen, grauiorque locos iam luce propinqua
Vmbra premit: non signa virûm, non funera cernunt:
Et rabie magis ora calent. vos prodite diua,
Eumenidum noctisque globos, vatique patescat
Armorum fragor. & tepidi singultibus agri
Labentum, atq; acti Minyis per littora manes.
Cyzicus hic aciem vanis discursibus implet
Fata trahens, iam pulsa sibi cessisse Pelasgûm
Agmina, iam passim vatuos disiecta per agros
Credit ouans. tales aditus, ea gaudia fingit
Ira deûm fundo veluti cùm Cœus in imo,
Vincla Iouis, fractoque trahens adamante catenas,
Saturnum, Tityúmque vocat, spemque asperis amens
Concipit: ast illum fluuiis, & nocte remensa,
Eumenidū canis, & sparsa iuba reppulit hydra.
Sæuit acerba fremens, tardúmque à mœnibus agmen
Increpitat: Nunquámne dolor virtute subibit
Nil ausas sine rege manus? at Barbara buxus
Si vocet, & motis vlulantia Dindyma sacris,
Tunc ensis placeátque furor: modò tela sacerdos
Porrigat. & iusta sanguis exuberet vrna.
Talibus insultans, iamdudum numine diua
Deficit: infractis languescunt frigore cursus:
Corda pauent, audit fremitus, iràsque leonum,
Cornuaque, & motas videt inter nubila turres.
Tunc grauis, & certo tendens stridore per vmbras,
Aesonij venit hasta ducis, latúmque sub imo
Pectore rumpit iter. quam nunc incognita velles
Lustra sibi, nullósque datos venatibus annos?
Talia magnanimi diuerso turbine fundunt
Tela viri, sonitusque pedum, suspectaque motu
Explorant: prensant socios, vocémq; reposcunt
Quòd si tanta Iouis seros durasset in ortus,
Exstinctum genus, & solas per mœnia matres
Vidisset, stratámque dies in littore gentem.
Tum pater omnipotens, tempus iā rege peremto
Flectere fata ratus, miserasque abrumpere pugnas,
Supremam celerauit opem: nutuque sereno
Intonuit: quem nocte fata, quē turbidus horret
Armipotens, tunc porta trucis coit infera belli.
Continuo dant terga metu. versiq; per agros
Diffugiunt, qua sola salus: nec terga ruentum
Mens Minyis conuersa sequi. stetit anxia virtus.
Ecce leui primo iam spargere lumine portus
Orta dies, notaq; (nefas) albescere turres:
Di maris, attonito cōclamat ab agmine Tiphys,
Vt mea fatali damnastis pectora somno!
Heu socij quantis complerunt littora monstris!
Illi autem neque adhuc gemitus, neque conscia facti
Ora leuant: tenet exsangues rigor horridus artus.
Ceu pauet ad crines, & tristia Pentheos ora
Thyas, vbi impulsa iam se deus agmine matris
Abstulit, & casi vanescunt cornua tauri.
Nec minus effusi grādæuum ad littora vulgus,
Vt socias videre manus, dare versa retrorsus
Terga metu. dextram tendēs proclamat Iason:
Quo fugitis? vellem hac equidem me strage, meósque
Procubuisse magis. deus hæc, deus asper vtrisque
Implicuit. sumus heu Minyæ. sumus hospita turba.
Cur etiā flammas, miserósq; moramur honores?
Tum super exsangues confertaque cadis aceruos
Præcipite plangore ruunt. agnoscit in alta
Strage, virûm suum texta parens, sua munera coniunx.
It gemitus toto sinuosa per æquora calo,
Parentum fletibus, & adhuc stridentia prensant

Vulnera:

Vulnera: pars fera componunt lumina dextra.
At Verbis mediis exsanguis rege reperto
Aggeribus, tristi sileant ceu caetera planctu:
Sic famulûm matrumque dolor, sic omnia ad Vnum
Versa manus. circa lacrimis ac mentibus agris
Stant Minyae: deflentque nefas, & cuspidis ictus
Aesonia, sortemq; ducis solantur acerbam.
Ille Vbi concretos pingui iam sanguine crines,
Pallentesq; genas, infractumq; pectore caro
Tela, neque hesternos agnouit in hospite Vultus:
Ingemit, atque artus fatur complexus amicos:
Te tamen ignarum tanti miserande furoris
Nox habet. & nullo testantem foedera questu:
At mihi luctificum Venit iubar. en quibus assum
Colloquiis? cui me hospitio fortuna reuexit?
Exstingui ne meo (fatis hoc defuit Vnum)
Speraui te posse manu? talisVe reliqui
Has ego amice domos? quod si iam bella manebant,
Et placitum hoc superis: nonne haec mea iustius essent
Funera? meque tuus potius nunc plangeret error?
Nec Clarij nunc antra dei, quercusq; tonantis
Arguerem? talesne acies, talesq; triumphos
Sorte dabant? tantumque nefas mens conscia Vatum
Conticuit, patria exitium crudele senecta.
Et tot acerba canens? heu dims Visa sinistris
Regna mihi. qui nam reditus, quae me hospita tellus
Accipiet? qua non primis cohibebit harenis?
Inuidere dei, ne Phasidis arua remoti
Et Scythicas populatus opes, haec rursus adirem
Littora, ne Ve tuos irem tunc Vltor in hostes.
Fas tamen est conferre genas, fas iungere tecum
Pectora: & exsangues miscere amplexibus artus.
Vos age, funereas ad litora Voluite syluas,
Et socios lustrate rogos, date debita casis
Munera, quae nostro misisset Cyzicus igni.
Parte alia, Clite laceras super ora mariti
Fusa comas, misera in planctus Vocat agmina matrum,
Patur & haec: primis coniunx ereptus in annis
Cuncta trahis: nec dum soboles, nec gaudia de te
Vlla mihi, quis maesta tuos nunc optime casus
Perpeterer, tenui luctum solamine fallens.
Migdonis arma patrem, funestaque praelia nuper
Natales rapuere domos, Triuiaque potentis
Occidit arcana genitrix absumpta sagitta:
Tu mihi qui coniunx pariter fraterque parensque
Solus. & à prima fueras spes Vna iuuenta,
Deseris heu, totamq; deus simul impulit Vrbem.
Ast ego non media te saltem Cyzice Vidi
Tendentem mihi morte manus; aut Vlla mouentis
Verba tuli: quin & thalamis modo questa morari,
Heu talem tantique metus secura recepi.
Illam Vix gemino maerens cum Castore Pollux
Erigit haerentem compressaque colla trahentem.
Interea innumeras nudatis montibus Vrgent
Certatim decorant pyras. & corpora maesti
Summa locant: Vadit sonipes ceruice remissa:
Venatrix nec turba canum pecudumque morantur:
Funerea quae cuique manus, quae cura suorum,
Quae fortuna fuit, medio rex aggere longe
Eminet, hunc crebris quatiens singultibus ora
Alleuat Aesonides, celsoque reponit in ostro.
Dat pictas auro atque ardentes murice Vestes,
Quas rapuit telis festina Vocantibus Austris
Hypsipyle, galeam dilectaque cingula regni
Inicit: ille suam Vultus conuersus ad Vrbem,
Sceptra manu Veterum retinet gestamen auorum.
Nam quia nec proles, alius nec denique sanguis,
Ipse decus regniq; refert insigne paterni.
Inde ter armatos Minyis referentibus orbes,
Concussi tremuere rogi: ter horruit aether,
Luctificum clangente tuba: iecere supremo
Cum clamore faces, rerum labor omnis in auras
Soluitur, & celsis collucent aequora flammis.
Scilicet haec illo, iuuenem, populosque manebant
Tempore, Peliacis caderet cum montibus arbor:
Hoc Volucrumque minae, praesagaque fulmina longo
Acta mari tulerant. sed quis non prima refellat
Monstra deum, longeq; sibi non auguret annos?
Iamque solutus honos cineri: iam passibus agris
Dilapsa cum prole murus: tandemq; quiescunt
Dissona peruigili planctu Vada, qualiter agros
Ad patrios, auibus medio iam Vere reuectis
Memphis, & aprici statio silet annua Nili.
At non inde dies, neque magnis aspera curis
Nox Minyas tanta casorum ab imagine soluit.
Bis Zephyri iam Vela Vocant, fiducia maestis
Nulla Viris: agro assidue mens carpitur aestu:
Nec dum omnes lacrimas, atque omnia reddita casis
Iusta putant: patria ex oculis, acerq; laborum
Pulsus amor, segnisq; iuuat frigescere luctu.
Ipse etiam Aesonides (quamquam tristissima rerum
Castiganda duci, Vultuque premenda sereno)
Dulcibus indulget lacrimis aperitq; dolorem.
Tum secreta trahens Phoebeum ad littora Mopsum:
Quae nam, ait, ista lues? aut quae sententia diuum?
Decretusne Venus fato pauor? an tibi nectunt
Corda moras? cur immemores famaeq; larisq;
Angimur? aut pariet quem nam haec ignauia finem?
Dicam, ait, ac penitus caussas, labemq; docebo,
Mopsus, & astra tuens: Non si mortalia membra

Sortitúsque breues, & parui tempora fati
Perpetimur: socius superi quondam ignis olympi
Fas ideo miscere neces: ferróque morantes
Exigere hinc animas, redituráque semina cælo.
Quippe nec in ventos, nec in vltima soluimur ossa:
Ira manet, duratq́; dolor: cùm deinde tremendi
Ad solium venere Iouis, questúq; nefandam
Edocuere necem, patet illis ianua leti,
Atque iterum remeare licet: comes vna sororũ
Additur, & pariter terras atque æquora lustrant,
Quisque suos sontes, inimicaq́; pectora pœnis
Implicat, & varia meritos formidine pulsant.
At quibus inuito maduerunt sanguine dextræ,
Si fors sæua tulit miseros, sed proxima culpa,
Hos variis mens ipsa modis agit: & sua carpunt
Facta viros resides & iam nil amplius ausi
In lacrimas, humilésque metus, ægramque fatiscunt
Segnitiem: quos ecce vides, sed nostra requiret
Cura viam, memori iam pridem cognita vati.
Est procul ad Stygia deuexa silentia noctis,
Eumenidum domus, & superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa situ: quo flammea nunquam
Sol iuga, sidereos nec mittit Iuppiter annos:
Stant tacitæ frondes, immotáq; sylua comantis
Horret verna iugo: specus vmbrarumq; meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruáq; nigro
Vasta metu, & subita post longa silentia voces.
Ensifer hic, atraq; sedens in veste Celeneus,
Insontes errore luit: culpamq́; remittens,
Carmina turbatos voluit placantia manes.
Ille mihi, quæ danda forent lustramina cæsis,
Prodidit: ille volens Erebum terrásque retexit.
Ergo vbi puniceas oriens ascenderit vndas,
Tu socios adhibeto sacris, armentaq; magnis
Bina deis: me iam cœtus accedere vestros
Haud fas interea: donec lustralis pernox
Vota fero mouet en gelidos Latonia currus:
Flecte gradũ, placitis sileãt, age, littora cœptis.
Iamque sopor mediis tellurem presserat horis,
Et circum tacito volitabant somnia mundo.
Cum vigil arcani speculatus tempora sacri
Ampycides, petit aduersis Aesapia syluis
Flumina, & æquoreas pariter decurrit ad vndas.
Hic sale purpureo, viuáque nitentia lympha
Membra nouat, séque horrificis accommodat actis.
Tempora tum vittis, & supplice castus oliua
Implicat, & stricto designat litora ferro:
Circum humiles aras, ignotáque nomina diuûm
Instituit: siluaq; super contristat opaca.
Vtque metum numenque loco, sacramque quietem
Addidit: ardenti nitidum iubar euocat alto.
Atque Argoa manus variis insignis in armis
Ibat, agens lectas aurata fronte bidentes.
Delius hic longè candenti veste sacerdos
Occurrit, ramoque vocat: iamq; ipse recenti
Stat tumulo, placida trãsmittẽs agmina lauro:
Ducit & ad fluuios, ac vincula soluere mõstrat
Prima pedum, glaucasque comis prætexere frondes
Imperat. hinc altè Phœbi surgentis ad orbem
Ferre manus, tacitísque simul procũbere campis.
Tunc picea mactantur oues, prosectáque partim
Pectora per medios, partim gerit obuius Idmon.
Ter tacitos egere gradus, ter tristia tangens
Arma simul, véstésque virûm, lustramina ponto
Pone iacit: rapidis adolentur cetera flammis.
Quinetiam truncas nemorum, effigiesq; virorum
Rite locat quercus: simulatáque subligat arma.
Huc Stygias transire minas, iramque seueri
Sanguinis, his orat vigiles incumbere curas:
Atque ita lustrifico cantu vocat: Ite perenti,
Ac memores abolete animas: sint otia vobis,
Sit Stygia iam sedis amor: procul agmine nostro,
Et procul este mari: cunctisque absistite bellis.
Vos ego nec Graias vnquã contendere ad vrbes,
Nec trinis vlulare velim: pecorique satisque
Nulla ideo pestes: nec lucifer ingratus annus:
Nec populis nostriue luant ea facta minores.
Dixerat. & summas frondentibus intulit aris,
Libauitq; dapes: placidi quas protinus angues,
Vmbrarum famuli, linguis rapuere coruscis.
Continuò puppem petere, & considere transtris
Imperat Ampycides: nec visum vertere terra,
Exciderint quæ gesta manu, quæ debita fatis.
Illi alacres, pars arma locant: pars ardua celsis
Insternunt tabulata thoris: oriturque trementũ
Remorum sonus, & læta concordia vocis.
Iuppiter vrgentem ceu summa Ceraunia nubẽ
Cùm pepulit, mouitque iugu: fulsere repentè
Et nemora & scopuli, nitidusq; reducitur æther:
Sic animis redire viris, iamque ipse magister
Nutat ab arce ratis, remisque obsistere tendit,
Instaurant primi certamina, liber amictu
Eurytus, & dictis Talai non territus Idas:
Inde alij increpitãt, atq; æquora pectore tollũt.
Par gemitu, pulsuque labor: versumque vicissim
Mittitur in puppem remo mare, latus & ipse
Alcides: Quisnam hos vocat in certamina fluctus?
Dixit, & intortis assurgens arduus vndis,
Percussit subito deceptum fragmine pectus:
Atque in terga ruens, Talaum, fortémque Eribotem,
Et longè tanta securum Amphiona molis
Obruit, inque tuo posuit caput Iphite transtro.
Iam summas cæli Phœbus candentior arces
Vicerat, & longas medius reuocauerat vmbras.
Tardior hinc cessante viro, quæ proxima Tiphys

Litera,

Litora, quósq; dabat densa trabe Mysia montes
Aduehitur, petit excelsas Tirynthius ornos:
Haeret Hylas lateri, passúsque moratur iniquos.
Illum vbi Iuno, poli summo de vertice, puppem
Deseruisse videt, tempus rata diua nocendi:
Palladia consortem curis cursúsque regentem:
(Ne qua inde inceptis fieret mora.) fallere prima
Molitur, caroque dolis auertere fratri.
Tunc sic alloquitur: Procerum vt pulsus iniqua
Germanique manu, repetis quo crimine Perses:
Barbaricas iam mouit opes Hyrcanaque signa:
Aeetes contra, thalamis & virgine pacta
Conciliat reges Scythicos, primúsque coacta
Aduehit Albana Styrus gener agmina porta.
Bellum ingens: atq; ipse citus Gradiuus habenis
Fundit equos, viden' Arctoo de carcere quanta
Tollat se nubes, atque aequore pendeat atro?
Corripe prima vias, finem cum Phasidis alti
Transierit Perses, faciémque ammonuerit vrbi.
Coepta refer, paulúmque nefas & foedera necte,
Consiliis atque arte tua, sponde affore reges
Dis genitos, quis arma volens, quis agmina iungat.
At virgo, quanquam insidias astúsque nouercae
Sentiat, & blandos quaerentem fingere vultus,
Obsequitur tamen & iussas petit ocius oras.
Ingemuit Iuno, tandemque silentia rumpit:
En labor, en odiis caput insuperabile nostris.
Quam Nemeam tot fessa manu, qua bellua Lerna
Experiar? Phrygiis vltro concurrere monstris
Nempe virum & pulchro referantem Pergama ponto
Vidimus. en ego nunc regum soror: & mihi gentis
Vllus honos? iam tum indecores, iussaque dolorum
Primitiae, & tenero superati protinus angues.
Debueram nullos iuueni iam quaerere casus,
Victa nec ad tales forsan descendere pugnas:
Verum animis insiste tuis actumque per omnẽ
Tende pudor: mox & Furias Diremque mouebo.
Haec ait, & pariter laus iuga pinea montis
Respicit, ac pulchro venantes agmine Nymphas
Vndarũ nemorumq; decus. leuis omnibus arcus,
Et manica virides, & stricta myrtus auena,
Sũmo palla genus: tenui vagus innatat vmbra
Crinis, ad obscura decurrens cingula mamma.
Ipsa citatarum tellus pede plausa sororum
Personat, & teneris summittit gramina plãtis.
E quibus Herculeo Dryope percussa fragore,
Cum fugeret iam tela ferae, processeras vltro
Turbatum visura nemus, fontemq; petebas
Rursus & attonitos referebas ab Hercule vultus.
Hanc delapsa polo, piceaq; acclinis opaca
Iuno vocat, prensaque manu sic blanda profatur:

Quem tibi coniugio tot dedignata dicaui
Nympha procos, en Haemonia puer appulit alno,
Clarus Hylas: saltúsque tuos, fontésq; pererrat.
Vidisti roseis hac per loca Bacchus habenis
Cum domitas acies, & Eoi pocula regni
Duceret, ac rursus thyasos, & sacra mouentem:
Hunc tibi, vel posito venantem pectine Phoebum.
Crede dari, quae spes Nymphis aufertur Achais.
Praereptum quanto proles Bebeia questu
Audiet, & flaui quam tristis mata Lycormas?
Sic ait, & celerem frondosa per auia ceruum
Suscitat, ac iuueni sublimem cornibus effert.
Ille animos, tardúsque fuga, longumq; resistẽs,
Sollicitat, suadétque pari contendere cursu.
Credit Hylas, praedaq; ferox ardore propinqua
Insequitur, simul Alcides hortatibus vrget
Prospiciens: iamque ex oculis aufertur vterque,
Cum puerum instantem, quadrupes fessaque minantem
Tela manu, procul ad nitidi spiracula fontis
Ducit: & intactas leuis ipse superfugit vndas.
Hac pueri spes fusa modo est. nec tendere certat
Amplius: atque artus & concita pectora sudor
Diluerat, gratos auidus procumbit ad amnes.
Stagna vaga sic luce micant, vbi Cynthia caelo
Prospicit, aut medii transit rota cãdida Phoebi:
Tale iubar diffudit aquis, nil vmbra, comaque,
Turbauitq; sonus surgentis ad oscula Nymphae.
Illa auidas iniecta manus, heu sera cientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Detrahit, adiuta prono nam pondere vires.
Iam pater vmbrosis Tirynthius arcibus ornos
Depulerat, magnoque iugi stridore reuulsas,
Terga super fuluis porrexerat horrida monstri,
Littora curua petens: alio nam calle reuersum
Credit Hylan, captaque dapes hausisse ferina.
Sed neque apud socios, structasque in littore mensas
Vnanimum videt aeger Hylan, nec longius acrem
Intendens artem: varios hinc excitat aestus,
Nube mali percussus amor, quibus haeserit oris,
Quis tales impune moras, casúsve, laborve
Attulerit, densam interea descendere noctem
Iam maiore metu: tum vero & pallor, & amens
Cum piceo sudore rigor ceu pectora nautis
Congelat hiberni vultum Iouis, agricolisve
Cum coit vmbra minax: cunctis sic afficit error
Alciden, saeuaq; monet meminisse nouerca.
Continuo, volucri ceu pectora tactus asylo,
Emicuit Calabris taurus per confraga septis,
Obuiaque quaeque ruens: talis se concitat ardens
In iuga senta fuga. pauet omnis conscia late
Sylua, pauent montes, luctu succensus acerbo
Quid struat Alcides, tantaq; quid appetat ira.
Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineum vasto leo murmure fertur,
Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem,

Sic Furiis accensus gerens Tirynthius ora
Fertur, & intento decurrit montibus arcu.
Heu misera, quibus ille, feræ, quibus incidit usquam
Immeritis per lustra viris. volat ordine nullo
Cuncta petens, nunc ad ripas, deiectaq; saxis
Flumina, nunc notas nemorum procurrit ad umbras.
Rursus Hylan, & rursus Hylan per longa reclamat
Avia: responsant sylvæ, & vaga certat imago.
At sociis immota fides; Austrisq; secundis
Certa moræ: nec parvus Hylas: quanquam omnibus æquè
Grata rudimenta Herculeo sub nomine pendêt.
Illum omnes lacrimis, mæstisq; reposcere votis,
Incertiq; metu, nunc longas littore voces
Spargere, nunc seris ostendere noctibus ignes.
Ipse vel excelsi cùm densa silentia montis,
Strata vel oblatis ductor videt æquora ventis,
Stat lacrimans, magnoq; viri cunctatur amore.
Illius incessum, habilemq; ad terga pharetram,
Illum inter proceres, mæstâq; silentia mensa
Quærit inops, quondam ingentis comprensa trahentem
Vna manu, & duræ referentem monstra novercæ.
Nec minùs interea crudelis Iapyga Iuno
Assiduè monet, & primus cum solibus offert.
Iamque moræ impatiens, cunctantes increpat ausus
Tiphys: & oblato monet etiā rumpere cursū.
Ergo animum flexus dictis instantis Iason
Concedit, sociisque simul sic fatur ad omnes:
O utinā Scythicis struerem cùm funera terris,
Vox mihi mentitas tulerit Parnasia sortes,
Agmine de tanto socium, qui maximus armis
Afferet, hunc Iovis imperiis, fatoq; teneri
Ante procellosum scopulis errantibus æquor.
Nec dum fama viri, nec certior exstitit auctor.
Verùm agite, & dubiis quibus anxia pectora curis,
Consulite: & motis seu vos via flatibus urget,
Pergite, & inceptos mecum revocate labores:
Seu plures tolerare moras, rursusque propinquis
Quæsivisse iugis, precium haud leve temporis acti.
Dixerat. & studiis iam dudum freta iuventus
Orat inire vias. unum tanto abfore cœtu,
Nec minus in sese generis, dextrasque potentes
Esse ferunt. talis mentem pars maxima flatu
Erigit, & vana gliscunt præcordia lingua.
Saltibus ut mediis tum demum læta reducit
Cerva gregem, cum gestit aper, reboatque superbis
Comminus ursa lupis, cùm sese Martia tygris
Abstulit, aut curvo tacitus leo condidit antro.
At pius ingenti Telamon iam fluctuat ira,
Cum fremitu sævisque furens in iurgia dictis
Insequitur, magnóque implorat numina questu.
Dememorans, prensatque viros, demissaque supplex
Hæret ad ora ducis: nil se super Hercule fari,
Sed socio quocunque gemens: quanquam aspera fama,
Iam loca, iamque feras per Barbara littora gentes,
Non alium contra Alciden, non pectora tanta
Posse dari. rursum instimulat, ducitque faventes
Magnanimus Calidone satus: peioribus ille
Deteriora fovens, semperque inversa tueri
Durus, & haud ullis unquam superabilis æquis,
Rectorumque memor, Non Herculis, inquit, ademti,
Sed tuus in seros hæc nostra silentia questus
Traxit honor, dum iura dares, dum tempora fandi.
Septimus hic celsis descendit montibus Auster,
Iamque ratem Scythicis forsan statuisset in oris,
Nos patriæ immemores, maneant ceu nulla revectos
Gaudia, sed duro sæva sub rege Mycenæ,
Ad medium cunctamur iter. si finibus illis
Has tolerare moras, & mansia tempora possem,
Regna hodie, & dulcem sceptris Calidona tenerem,
Lætus opum, pacisque meæ tutusque manerem,
Quis genitor materque locis. quid deside terra
Hæremus? vacuos cur lassant æquora visus?
Tun' comitem Alciden ad Phasidis amplius arva
Affore, tu socias ultra tibi rere pharetras?
Non ea fax odiis, oblitaq; numine fesso
Iuno sui: nova Tartareo sors semine monstra,
Atque iterum Inachiis iam nuncius urget ab Argis.
Non datur hac magni proles Iovis: at tibi Pollux
Stirpe pares Castorque manent, at cætera divum
Progenies, nec parva mihi fiducia gentis.
Ast egomet quocumq; voces, quæ tegmina ferro
Plura metam, tibi dicta manus, tibi quidquid in ipso
Sanguine erit: iamque hinc, operum quæ maxima posco.
Scilicet in solo profugi stetit Herculis armis
Nostra salus? nempe ora æquè mortalia cuncti
Ecce gerunt: ibunt æquo nempe ordine remi.
Ille vel insano iamdudum turbidus æstu,
Vel parta iam laude tumens, consortia famæ
Despicit: ac nostri ferri comes abnuit actis.
Vos, quibus & virtus, & spes in limine primo,
Tendite, dum rerum patiens calor, & rude membris
Robur inest: nec enim solis dare funera Colchis

Sit satis, & tota pelagus lustrasse, iuuenta.
Spes mihi, quæ tali potuit longissima casu
Esse, fuit: quiscumque virum perquirere siluis
Egit amor: loca vociferans non vlla reliqui.
Nunc quoque, dum varie nutat sententia motu,
Cernere deuexis redeuntem montibus opto.
Sat lacrimis comitique datum; quem fortibus ausis
Crede, vel in media raptum tibi sanguine pugna.
Talibus Oenides vrget. simul incita dictis
Heroum manus, ante omnes Argoa iubebat
Vincla rapi Calais. Furias miratur ouantum
Aeacides: multúsque viri cunctantia corda
Fert dolor, an sesè comitem tam tristibus actis
Abneget, & celsi mærens petat ardua montis.
Non tamen & gemitus & manes desinit iras
Fundere: Quis terris prò Iuppiter, inquit, Achais
Iste dies? iam capient quæ gaudia Colchi?
Non hi tum fletus, non ista superbia dictis,
Litore cum patrio, iam vela petentibus Austris
Cunctus ad Alciden versus fauor. ipse tuaret,
Ipse ducis curas, meritosque subires honores.
Iamne animis, iam gente pares, atque inclyta vulgi
Dextera? nulla fides, nulli super Hercule fletus.
Nunc Parthaonides, nunc dux mihi Thracia proles,
Aspera nunc pauidos contra ruit agna leones.
Hanc ego magnanimi spolium Didimaonis hastam,
Quæ neque iam frondes virides, nec proferet vmbras,
Vt semel est excussa iugis, ac matre perempta
Fida ministeria, & duras obit horrida pugnas,
Testor: & hoc omni ductor tibi numine firmo:
Sæpe metu, sæpe in tenui discrimine rerum,
Herculeas iam serus opes, fretique vocabis
Arma viri: nec nos tumida hæc tum dicta iuuabunt.
Talibus Aeacides socios sermonibus vrgens
Illacrimat: multaque comas deformat harena.
Fata trahunt: raptúsque virûm certamine ductor
Ibat, & obtenta mulcebat lumina palla.
Hic verò ingenti repetuntur pectora luctu:
Vt socij sedere locis, nullaque leonis
Exuuiæ, tantique vacant vestigia transtri:
Flet pius Aeacides: mærent Pæantia corda:
Ingemit & dulci frater cum Castore Pollux.
Omnis adhuc vocat Alciden fugiente carina,
Omnis Hylan, medio pereuntia nomina ponto.
Dat procul interea toto pater æquore signum
Phorcys, & immanes intorto murice phocas
Contrahit antra petens: simul & Massylus, & vna
Lyctius, & Calabris redit armentarius aruis.
Ilicet extremi nox litore Solis, Iberas
Condidit alta domos, & sidera sustulit astris.
Flamina conticuêre, iacet sine flatibus æquor.
Amphitryoniades, nec quæ noua lustra requirat,
Nec quo tentet iter, comitis nec fata peremti
Quæ referat, videt, aut socios quâ mête reuisat.
Vrit amor, solisque negat decedere siluis.
Non aliter gemitu quondam lea prole adempta
Terga dedit, sedet inde vijs: inclusaque longo
Peruigilant castella metu: dolor at trahit orbes
Interea, & misero manat iuba sordida luctu.

C. VALER. FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER IV.

ATQVE ea non oculis diuûm pater amplius æquis
Sustinuit: natique pios miseratus amores,
Iunonem ardenti trepidam grauis increpat ira.
Vt noua nunc tacito te pectore gaudia tollunt,
Hæret inops, solisque furit Tirynthius oris,
At comite immemores Minyæ, facilésque relicto
Alta tenent: sic, Iuno, ducem fouet anxia curis
Aesonium. sic arma, viros, sociósque ministrat.
Iam, quibus incertam bellis, Scythicaque pauentem
Gentis opes, quanta trepidam formidine cernam.
Tum precibus, tum me lacrimis, & supplice dextra
Attentare veto: rerum mihi firma potestas:
I, Furias, Veneremque moue: dabit impia pœnas
Virgo, nec Aeeta gemitus patiemur inultos.
Dixit, & arcano redolentem nectare rorem,
Quem penes alta quies, liquidique potentia somni,

Detulit: inq; vagi libauit tempora nati.
Ille graues oculos, & Hylan resonantia semper
Ora ferens: vt nulla deum superare potestas,
Procumbit: tandem fessis pax reddita siluis:
Fluminaque, & vacuis audita montibus aura.
Ecce, puer summa se tollere visus ab vnda,
Frondibus in croceis: & iniqua munere Nymphæ
Stansq; super carum talis caput edere voces:
Quid pater in vanos absumis tempora questus?
Hoc nemus, hæc fatis mihi iam domus: improba quæ me
Nymphe rapit, sæuæ monitu Iunonis: inanes
Nunc Iouis accessus, & iam mihi lumina cæli
Conciliat: iungitq; suos & fontis honores.
O dolor, ô dulces quas gessimus ante pharetræ.
Iam socij latis rapuerunt vincula ventis;
Hortatur postquam Furiis, & voce nefanda
Impulit Oenides. verùm cum gente domoq;
Ista luet, sanaque aderunt tua numina matri.
Surge, age, & in duris haud vnquam defice, cælo
Mox aderis, téque astra ferent: tu semper amoris
Sis memor, & cari comitis ne abscedat imago.
Talibus orantem dictis, visúque fruentem,
Ille vltro petit, & vacuis amplexibus instat:
Languentisque mouet frustra conamina dextræ.
Corpus hebet somno, refugáque eluditur vmbra.
Tum lacrimis, tum voce sequi, tum rumpere questus,
Cùm sopor, & vano spes mæsta resoluitur actu.
Fluctus, ab vndisoni ceu fortè crepidine saxi,
Cum rapit Alcyonis misera fetúmque larémque,
It super ægra parens: queritúrque tumentibus vndis,
Certa sequi quocúmque ferant, audétque, pauétque,
Illa fatiscit aquis donec domus, haustáque fluctu est:
Illa dolens vocem dedit, & se sustulit alis.
Haud aliter somni mæstus labor: exsilit amens,
Effusisq; genas lacrimis rigat: Ibimus, inquit,
Solus & hos montes, desertaq; lustra tenebis
Care puer: nec res vltra mirabere nostras.
Hæc fatus, relegítque vias, & vallibus exit,
Incertus quid Iuno ferat, quas apparet iras.
Nec minus & socios cernit procul æquore ferri
Præcipites: tacitúmque pudet potuisse relinqui.
Iamque iter ad Teucros, atque hospita mœnia Troiæ
Flexerat, Iliaci repetens promissa Tyranni:
Cum mæsto Latona simul, Dianaq; vultu
Ante Iouem stetit, & supplex sic fatur Apollo:
In quem alium Alcidan, in quæ iam tempora differs
Caucaseum rex magne senem? nullúmne malorum
Finem adeò, pœnæque dabis? te cuncta precantur
Gens hominum, atq; ipsi iam te pater optime montes,
Fessaq; cum siluis orant iuga. sat tibi furtum
Ignis, & ætheriæ defensa silentia mensæ.
Exit vbi è scopulis, media inter pabula dixi
Vulturis ipse etiam gemitu, mæstaque fatigat
Voce Iouem, sæuis releuans ambusta pruinis
Lumina: congeminant amnes, rupésque fragorem
Caucasea: stupet ipse dei clamoribus ales.
Tunc etiam superis Acheronte auditur ad arces
Iapetus grauis: orantem procul arcet Erinnys,
Respiciens celsi legem Iouis: ille dearum
Fletibus, & magno Phœbi commotus honore,
Velocem roseis demittit nubibus Irim:
I Phrygias Alcides, & Troia differat arma,
Nunc, ait, eripiat dira Titana volucri.
Diua volat, desértque viro celeranda parentis
Imperia; atque alacrem lætis hortatibus implet.
Iam Minyæ mediis clara per sidera noctis
Fluctibus intulerant placido caua lintea cursu:
Multaque deserto memores super Hercule voluunt.
Thracius at summa sociis è puppe sacerdos,
Fata deûm, & misera solans incommoda vitæ,
Securum numeris agit, & medicabile carmen:
Quod simul assumta pulsum fide, luctus, & iræ,
Et labor, & dulces cedunt è pectore nati.
Interea magni iam iam subeuntibus astris
Oceani genitale caput, Titania frenis
Antra sonant. Sol auricomis ingentibus horis,
Multifidum iubar, & bisseno sidere textam
Loricam induitur: ligat hanc, qui nubila contra
Balteus vndantem variat mortalibus arcum.
Inde super terras, & Eoa cornua montis
Emicuit; traxitque diem candentibus vndis:
Et Minyas viso liquerunt flamina Phœbo.
Proxima Bebrycij panduntur litora regni;
Pingue solum, & duris regio non inuida tauris:
Rex Amycus: regis fatis & numine freti
Non muris cinxère domos, non fœdera legum
Vlla colunt: placidas aut iura tenentia mentes.
Quales Aetnæis rapidi Cyclopes in antris,
Nocte sub hiberna seruant freta, sicubi sæuis
Aduectet ratis acta notis, sibi pabula dira
Et miseras Polypheme dapes: sic vndique immanes
Prospiciunt, cursántque vias, qui corpora regi
Capta trahant. ea Neptuno trux ipse parente
Sacrifice prorupe iugi, media æquora supra,
Torquet agens: sin forma viris præstantior assit,
Tum legere arma iubet, sumtisque occurrere contra.
Cæstibus hæc miseris sors est æquissima leti.

Hic

Huc vbi deuectam Neptunus gurgite puppem
Sensit, & extremum nati prospexit in oras,
Et quondam latos dcintus certamine campos:
Ingemit, ac tales euoluit pectore questus:
Infelix, imas quondam mihi rapta sub vndas,
Nec potius magno, Melie, tum mixta tonanti:
Vsque adeóne meam quacúmque ob origine prolem
Tristia fata manent? sic te olim pergere sensi
Iupiter iniusta quando mihi virginis armis
Concidit infelix, & nunc chaos implet Orion.
Nec tibi nunc virtus, audet fiducia nostri,
Nate animos: opibúsque vltra ne crede paternis.
Iam iam alia vires, maioráq; sanguine nostro
Vincunt fata Iouis, potior cui cura suorum est.
Atque ideo, neque ego hanc motis auertere ventis
Tentaui, tenuíue ratem: nec iam mora morti
Hinc erit vlla tua: reges doliture secundos.
Abstulit inde oculos; natúmque & tristia linquens
Prælia, sanguineo terras pater alluit æstu.
Principio fluuios, gentémque, & litora ductor
Explorare iubet: paullúmque egressus Echion,
Inuenit obscura gemitus in valle trahentem
Clàm iuuenem, & casi mærentem nomen amici.
Ille, virum vt contrà venientem, vmbrataque vidit
Tempora, Parrhasio patris de more galero;
Paciferaque manu nequicquam insignia virga;
Heu fuge, ait, certo quicumque es, perdite passu,
Dum datur. obstupuit visu Nonacria proles,
Quid ferat admirans. postquam remeare monentem
Ocius, & dictis perstantem cernit in hisdem:
Abripit, & sociis quæ sint ea promere cogit.
Ille manum tendens, Non hæc, ait, hospita vobis
Terra viri, non hic vllos reuerentia ritus
Pectora: mors habitat, sæuaque hoc littore pugna.
Iam veniet diros Amycus qui tollere castus
Imperet: & vasto qui vertice nubila pulset.
Talis in aduectos Neptuni credita proles,
Aeternum furit: atque aqua virtutis egentes,
Ceu superúm segnes ad iniqua altaria tauros
Constituit: tandem vt misero lauet arma cerebro.
Consulite, atque fuga medium ne temnite tempus:
Námque isti frustra quisquam concurrere monstro
Audeat. & quæ nam talem vidisse voluptas?
Ductor ad hæc: Bebryxne venis, diuersáque regis
Corda gerens? melior vulgi nam sæpe voluntas.
Hostis an externis fato delatus ab oris?
Et tua cur Amycus castu non dum obruit ora?
Nomen, ait, prædulce mihi: nomenq; secutus
Otreos vnanimi: decus ille. & læta suorum
Gloria, nec vestros comes aspernandus in actus;
Hesionam, & Phrygia peteret cum gaudia nuptæ,
Hic Amycum contrà iussus stetit: atque ego palmas
Implicui: sed prima procul vix dum ora leuantis
Fulminea frontem dextra, disiectáque fudit
Lumina; me numquam leto dignatus & armis:
Sed lacrimis potius luctúque absumor inertis.
Spes tamen, his fando si nuntius exstitit oris,
Et Mariandynúm patrias penetrauit ad vrbes,
Vnde genus, frateráq; viro: sed & ille quierit.
Oro, nec à vani: cladem Lycus augeat armis:
Hæc vbi nonnulla iuuenes formidine moti
Accipiunt: dolor & duras insurgere mentes.
Terga sequi, properósque iubet coniungere gressus.
Litore in extremo, spelunca apparuit ingens,
Arboribus super & dorso contecta minanti,
Non quæ dona deûm, non quæ trahat ætheris ignem,
Infelix domus: & sonitu tremebunda profundi,
Et varii pro rupe metus: hinc trunca rotatis
Brachia rapta viris: strictóq; immortua castu,
Ossáque tetra situ, capitum mæstissimus ordo,
Respicias quibus aduerso sub vulnere nulla
Iam facies, nec nomen erat: media ipsius arma
Sacra metu, magníque aris imposta parentis.
Hospites hic primum monitus redire Timantis,
Et pauor. & monstri subiit absentis imago:
Atque oculos cuncti inter se tenuere silentes.
Donec sidereo Pollux interritus ore.
Te tamen hæc, quicumq; es, ait, formidine saxo
Iam tua silua ferat; modo sint tibi sanguis, & artus.
Omnibus idem animus forti decernere pugna,
Exoptantque virum, contraque occurrere poscunt.
Qualiter ignotis spumantem funditus amnem
Taurus aquis qui primus iniit, spernitque tumentem,
Pandit iter mox omne pecus formidine pulsa
Pone subit: iamq; & mediis procedit ab vndis.
At procul è siluis sese gregibúsque ferebat
Sauus in antra gigas: quem non sua turba tuendo
It taciti secura metus mortalia nusquam
Signa manent: instar scopuli, qui montibus altis
Summus abit, longéque iugo stat solus ab omni.
Deuolat inde furens, nec quo via, cúrue profecti,
Nec genus antè rogat, sed talis protonat ira:
Incipite, ô iuuenes, etenim fiducia credo
Huc tulit, audetis & sponte lacessitis oras.
Sin errore via, nec dum mens gnara locorum,
Hic mihi lex, castus, aduersaque tollere contra
Brachia: sic ingens Asia plaga, quique per Arcton
Dexter, & in lauum pontus iacet, hæc mea visit
Hospitia: hos cuncti remeant certamine reges.

Neptuni domus, atque egomet Neptunia proles.
Iam pridem castus resides, & frigida raris
Dentibus aret humus. quis mecum fœdera iunget?
Prima manu cui dona fero? mox omnibus idem
Ibit honos. fuga sub terras, fuga nulla per auras.
Nec lacrimæ, nec fortè preces, superive vocati
Pectora nostra movent: alius rex Iuppiter oris.
Faxo Bebrycium nequeat transcendere puppis
Vlla fretum, & ponto volitet Symplegas inani.
Talia dicta dabat. cùm protinus asper Iason,
Et simul Aeacidæ, simul & Calidonis alumni,
Nelidésque, Idásque prior; quæ maxima surgunt
Nomina. sed nudo steterat iam pectore Pollux;
Cùm pavor, & gelidus defixit Castora sanguis.
Nam nec ad Elei pugnam videt ora parentis;
Nec sonat Oebalius cavea favor, aut iuga nota
Taygeti; lavitur patrios ubi victor ad amnes:
Nec pretium sonipes: aut sacra taurus harena
Præmia: sed Manes, reclusáque ianua leti.
Illum Amycus, nec fronte trucem nec mole tremendum,
Vix dum etiam prima spargentem signa iuventa,
Ore renidenti lustrans obit; & fremit ausum:
Sanguineósque rotat Furiis ardentibus orbes.
Non aliter iam regna poli, iam capta Tiphoeus
Astra ferens; Bacchum ante acies, primamque deorum
Pallada, & oppositos doluit sibi virginis angues.
Sic adeò insequitur, rabidóque ita murmure terret:
Quisquis es, infelix celera puer; haud tibi pulchra
Manserit hoc ultra frontis decus: ordine matri
Nota feres: túne è sociis electus iniquis,
Túne Amyci moriere manu? nec plura moratus,
Ingentes humeros spatiosáque pectoris ossa
Protulit, horrendósque thoris informibus artus.
Deficiunt visu Minyæ: miratur & ipse
Tyndarides; redit Alcidæ iam sera cupido:
Et vacuos mœsto lustrarunt lumine montes.
At satus æquoreo fatur tunc talia rege:
Aspice & hac crudis durata volumina tauris:
Nec pete sortis opem; sed quos potes indue castus.
Dixit, & urgentis post sera piacula fati
Nescius, extremum hoc; armis innectere palmas
Dat famulis: dat & inde Lacon. odia aspera surgunt
Ignotis prius: atque incensa mente feruntur
In medium, sanguis Iovis & Neptunia proles.
Hinc illinc dubiis intenta silentia votis.
Et pater orantis cæsorum Tartaris umbras,
Nube cava tandem ad merita spectacula pugnæ
Emittit: summi nigrescunt culmina montis.
Continuo Bebryx, Malea velut arce fragosa
Turbo rapax, vix ora virûm, vix tollere passus
Brachia, torrens præceps agit undique nimbo,
Cursibus involvens: totaque immanis harena
Insequitur. vigil ille metu, cum pectore & armis,
Huc alternus, & huc, semper cervice reducta,
Semper & in digitis, & summi pulvere campi,
Protectúsque redit. spumanti qualis in alto
Pliade capta ratis, trepidi quam sola magistri
Cura tenet, rapidum ventis certantibus æquor
Intemerata secat. Pollux sic providus ictus
Servat, & Oebalia dubium caput eripit arte.
Vt deinde urgentes effudit nubibus iras,
Ardorémque viri: paullatim insurgere ferro
Incitat, & summos manibus deducere castus.
Ille dies, ægros Amyci sudoribus artus
Primus, & arenti cunctantem vidit hiatu:
Nec sua defessum noscunt loca, nec sua regem
Agmina: respirant ambo, paullúmque reponunt
Brachia. ceu Lapithas, aut Pæonas, æquore in ipso
Dum resonet, fixáque silet Gradivus in hasta.
Vix steterant, & iam ecce ruunt; inflictáque latè
Terga sonant: nova vis iterum, nova corpora surgunt.
Hunc pudor, hunc noto iam spes audentior hoste,
Instimulat: fumant crebro præcordia pulsu:
Avia responsant gemitu iuga. pervigil ut cùm
Artificũ notat ipse manus, & fulmina Cyclops
Prosubigit: pulsis strepitant incudibus urbes.
Emicat hic, dextramque parat, dextramque minatur
Tyndarides: redit huc oculis & pondere Bebryx
Sic ratus. ille autem celeri rapit ora sinistra.
Conclamant socij, & subitas dãt gaudia voces.
Illum insperata turbatum fraude, furẽtémque,
Oebalides prima refugit dum detonet ira.
Territus ipse etiam, atq; ingentis conscius ausi,
Sævit inops Amycus, nullo discrimine sese
Præcipitans; avidúsque viri (respectat ovantes
Quippe procul Minyas) castu velatus utroque,
Irruit. hos inter Pollux subit, & trucis ultro
Advolat ora viri: nec spes effeta; sed ambæ
In pectus cecidere manus. hoc sævior ille,
Ecce iterum vacuas agit inconsulta per auras
Brachia. sentit enim Pollux rationis egentem:
Dat genibus iunctis latus, effusúmque secutus,
Haud revocare gradum patitur: turbatque, premitque
Ancipitem; crebros & liber congerit ictus
Desuper averso: sonat omnis vulnere vertex
Inclinis: ceditq; malis. iam tempora manant,
Sanguineaq; latent aures: vitalia donec
Vincula, qua primo cervix committitur artu,
Solvit dextra gravis. labentem populis Heros,
Ac super insistens; Pollux ego missus Amyclis,
Et Iove natus, ait: nomen mirantibus umbris
Hoc referes; sic & memori noscêre sepulchro.
Bebricas extemplo spargit fuga: nullus ademti
Regis amor: montẽ celeres, silvámq; capessunt.

Hae

Hac sors, hac Amycum tandem manus arguit ausis,
Effera seruantem ponti loca, vimq́; iuuenta
Continuam. & magni sperantē tempora patris.
Tenditur ille ingens hominum pauor: aruaque late
Occupat. annosi veluti si decidat olim
Pars Erycis, vel totus Athos. qua mole iacentis
Ipse etiam expleri victor nequit; oráque longo
Comminus obtutu mirans tenet. at manus omnis
Heroum densis certatim amplexibus vrgent:
Armaque ferre iuuat, fessasq; attollere palmas.
Salue vera Iouis, vera ô Iouis vndique proles.
Ingeminant: ó magna nimis memorāda palastris
Taygeta, & primi felix labor ille magistri.
Dúmque ea dicta ferunt; tenues tamen ire cruores
Siderea de fronte vident. nec sanguine Pollux
Territus, auerso siccabat vulnera cæstu.
Illius excelsum ramis caput, armaque Castor
Implicat. & viridi connectit tempora lauro:
Respiciensq́; ratem. patriis, ait, has precor oris
Diua refer frondes, cúmque has freta curre corona.
Dixerat. hinc valida cadunt armenta bipenni,
Perfusiq; sacro placati gurgitis amne
Graminea sternuntur humo: tunc liba dapésque
Frondibus accumulans: exsortia terga Laconi
Præcipiunt pecudum: toto mox tempore mensa
Læta ouat; nunc laude virûm, nunc vatis honoro
Carmine, victori geminans cratera parenti.
Iamq; dies, aurasq́; vocant: rursusq́; capessunt
Aequora, quæ rigidos eructat Bosphoras amnes,
Illos, Nile, tuos nondum dea gentibus Io
Trãsierat fluctus: vnde hæc data nomina põto.
Tum pius Oeagri claro de sanguine vates,
Ammonita genitrice, refert casusq́; locorum,
Inachidosque vias, pelagusq́; emensa iuuenca
Exilia: intentusq́; canit: Videre priores
Sæpe Iouem, terras, Argiuaq; regna Pelasgûm
Virginis Iasia blandos descendere ad ignes.
Sensit Iuno dolos: curasq́; accensa iugali
Aethere desiluit: dominum Lyrceia tellus,
Antraq; deprensa tremuerunt conscia culpa,
Cùm trepida Inachiā pelex subit ora iuuenca,
Sponte dei: plausu fouet hanc, & pectora mulcet
Iuno, renidenti cohibens suspiria vultu.
Mox ita adorta Iouem: Da, quam modò ditibus Argis
Campus alit, prima referentem cornua Phœbes,
Indomitamq́; bouem: da cara munera nuptæ.
Ipsa ego, dilecta pecudi iam pascua digna.
Præcipuósque legam fontes. qua fraude negaret,
Aut quos inuentos timuisset Iupiter astus;
Muneris illa potens, custodem protinus Argum
Adiungit: custos Argus placet. inscia somni
Lumina non aliter toto cui vertice, quàm si
Lyda nurus sparso telas maculauerit ostro.
Argus, & in scopulos, & monstris horrida lustra,
Ignotas iubet ire vias: heu multa morantem,
Conantemq́; preces, inclusaq; pectore verba.
Vltima tum patria cadens dedit oscula ripa.
Fleuit Amymone, flerunt Messenides vndæ,
Fleuit & effusis reuocans Hyperia lacertis.
Illa, vbi vel fessi tremerent erroribus artus,
Vel rueret summotam frigidus æthere vesper,
Heu quotiens saxo posuit latus? aut vbi longa
Aegra siti, quos ore lacus, quæ pabula carpsit
Verbere candentes quotiens exhorruit armos?
Quin & ab excelso meditantem vertice saltus,
Audentemq; mori, valles citus egit in imas
Argus: & arbitrio durus seruauit herili.
Cùm subito Arcadio sonuit cana fistula ritu,
Imperiumq́. patris celerans Cyllenius ales
Aduenit, & leui modulatur carmen auena.
Quoq;, ait, hinc diuersus aquis: heu respice cantus,
Haud procul insectans Argum, languentia summo
Lumina cuncta notat, dulcésque sequentia somnos:
Et celerem mediis in cantibus exigit harpen.
Iamq; refecta Iouis, paulatim in imagine prisca
Ibat, agris Io victrix Iunonis, & ecce
Cum facibus spirisq́; & tartareo vlulatu,
Tesiphonen videt: ac primo vestigia visu
Fugit, & in miseras rursus bouis ora recurrit,
Nec quæ velle memor. quo sese vertice sistat.
Inachias errore etiam defertur ad vndas,
Qualis, & à prima quantum mutata iuuenca?
Nec pater, aut trepida tentant accedere Nympha.
Ergo iterum siluas, iterum petit inuia retro,
Ceu Styga, dilectum fugiens caput. inde per vrbes
Raptatur Graias, atque ardua flumina ripis:
Oblato donec paullum cunctata profundo
Incidit: absistunt fluctus & gnara futuri
Dant pauida alta viam: celsis procul ipsa refulget
Cornibus, ac summa palearia sustinet vnda.
Ast Erebi virgo datam volat æthere Memphim
Præcipere, & Pharia venientem pellere terra.
Contra Nilus adest, & toto gurgite torrens
Tesiphonen agit: atque imis illidit harenis,
Diuûm opem, ac sæuos clamantem numina regni.
Apparent sparsaq́. faces, disiectaq́. longe
Verbera, & abruptis excussi crinibus hydri.
Nec Iouis interea cessat manus. intonat alto
Insurgens cælo genitor, curamq; fatetur:
Atque ipsa imperium Iuno pauet. hæc procul Io
Spectat ab arce Phari, iam diuis addita, iámque
Aspide cincta comas, & ouanti persona sistro,
Bosphoron hinc veteres errantis nomine diua
Vulgauere: iuuet nostros nunc ipsa labores,
Immissisq; ratem sua per freta prouehat Euris.

Dixerat. & placidi tendebant carbasa venti.
Postera non cassa Minyis aurora retexit
Noctis iter: una cuncta vident: Thynnaique iuxta
Litora, fatidici pœnis horrentia Phinei;
Dura deum, summoque lues urgebat in aevo
Quippe neque extorrem tantùm, nec lucis egentem,
Insuper Harpyiæ Typhoides, ira Tonantis,
Depopulant, ipsóq; dapes prædantur ab ore.
Talia prodigia, & tales pro crimine pœnas
Perpetitur, spes una seni; quòd pellere saeuam
Quondam fata luem dederāt Aquilone creatis.
Ergo vbi iam Minyas, certámque accedere Phinem.
Sentit opem; primas baculo defertur ad undas:
Vestigatq; vatem, atque oculōs attollit inanes.
Tunc tenuem spirans animam; Salue ô mihi longum
Exspectata manus, nostrisq;, ait, agnita votis.
Nosimus & duce genitis quibus, & via iussaq;
Quæ fer. itinc vestri rebar sic tempora cursus,
Proxima quæque legens: quantum Vulcania Lemnos
Traxerit, infelix tulerit quæ Cyzicus arma,
Sensi & Bebricio supremam in litore pugnam
Iam propior, iamque hoc animam solamine mulcens.
Non ego nunc magno quod cretus Agenore Phynem,
Aut memorem mea quod vates insedit Apollo
Pectora; præsentis potius miserescite fati.
Nec mihi diuersis erratum casibus orbem
Amissas aut flere domos, aut dulcia tempus
Lumina: consuetis rerum est ex ordine fessis
Ingemere. Harpyiæ semper mea pabula seruant;
Fallere quas numquam misero locus: ilicet omnes
Deueniunt; niger intorto ceu turbine nimbus.
Iamq; alte procul, & sonitu mihi nota Celeno;
Diripiunt, verruntq; dapes, fœdatáq; turbant
Pocula. sæuit odor: surgitq; miserrima pugna,
Párque mihi, monstrísque famis, spreuere quod omnes
Polluerúntque manus. quodque unguibus excidit atris,
Has mihi fert in luce moras: nec rumpere fata
Morte licet; trahitur victu crudelis egestas.
Sed vos obseruate precor prædicta deorum;
Si non falsa mihi; vos finem imponite pœnis.
Nempe adsunt quæ monstra fugent Aquilonia proles.
Non externa mihi: nam rex ego diuitis Hebri,
Iunctaq; vestra meo quondam Cleopatra cubili.
Nomen ad Actæa Calais, Zetesq; sororis
Prosiliunt. Zetesq; prior, quem cernimus, inquit,
Tune ille Othrysia Phineus rex inclitus ora?
Tu Phœbi comes. & nostro dilecte parenti?
O vbi nunc regni, generísque vbi gloria? quam te
Exédit labor, & miseris festinā senectus.
Quin age, mitte preces, namq; est tibi nostra voluntas
Si non ira deûm, vel si placabilis urget.
Sustulit hic geminas Phineus ad sidera palmas:
Tuq;, ait, iniusti, quæ me premis, ira Tonantis
Ante, precor nostra tandem iam parce senectæ:
Sic medius, & fore credo equidem: nam vestra voluntas
Quod iuuenes sine pace deûm. nec credite culpā
Sanctia. sceleriúmue mihi nunc crimina pendi,
Fata loquax, mentemque Iouis, quæque abdita solus
Consilia, & terris subito ventura parabat,
Prodideram, miserans hominum genus: hinc mihi tanta
Pestis, & effusa mediis inter dicta tenebrā.
Iam tandem cessere iræ: nec casus ab alto,
Ipse volens nostris sed vos deus appulit oris.
Sic ait. & fatis ita iam cedentibus, omnes
Impulit. & dura commotus imagine pœnæ
Instituêre thoros, mediúmque tapetibus ipsum
Accipiunt: circúmque iacent. simul æquora seruant,
Astra simul: vescique iubent, ac mittere curas.
Cùm subitus misero tremor, & pallentia prima
Ora senis fugêre manus, nec prodita pestis
Ante, sed in mediis dapibus vidêre volucres.
Fragrat acerbus odor, patriique exspirat auerni
Halitus: unum omnes incessere planctibus, unum
Infectare manus: inhiat Cocytia nubes
Luxurians, ipsóque ferens fastigia visu.
Tum sola colluuies, atque illusis stramina mēsis
Fœda rigant: strident alæ: prædaque retentà
Sæuit utrinque fames: nec solum horrenda Celeno
Phinea, sed miseras etiam prohibere sorores.
Emicat hic subito, seséque Aquilonia proles
Cum clamore leuat. genitor simul impulit alas.
Hoste nouo turbata lues. lapsaque rapina
Faucibus: & primùm pauida Phineia tecta
Peruolitant, mox alta petunt: stant litore fixi
Hæmonidæ, atque oculis palantia monstra sequuntur,
Sic vbi prorupti tonuit cùm fortè Vesevi
Hesperia letalis apex; vix dum ignea montem
Torsit hiems; iamque Eoas cinis induit vrbes,
Turbine sic rapido populos, atque æquora longè
Trans abeunt; nullaque datur considere terra.
Iamque & ad Ionij metas, atque intima tendūt
Saxa, vocat magni Strophadas nunc incola ponti
Hic fessæ, letique metu propioris anhelæ,
Dum trepidant, humilique graues timidóque volatu
Implorant clamore patrem Typhona nefando:
Extulit assurgens noctem pater, imaque summis
Miscuit, & medius vox exaudita tenebris:
Iam satis hunc pepulisse deas. cur tenditis vltra

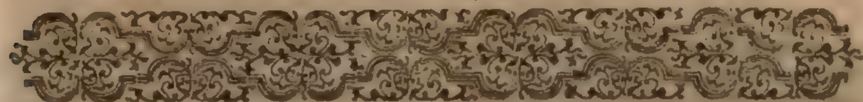
Io

In famulas sæuire Iouis, quas, fulmina quamquam
Aegidaque ille gerat, magnas sibi legit in iras?
Nunc quoque Agenoreas idem decedere tectis
Imperat: agnoscunt monitus, iussaque recedunt.
Mox tamen & vobis similis fuga comprimet Argos
Letifera: Harpyia numquam noua pabula quærent
Donec erunt diuûm merita mortalibus iræ.
Hæsit vterque polo, dubiisque elanguit alis:
Mox abit, & socia victor petit agmina puppis.
Interea Minyæ pulsa lue prima Tonanti
Sacra nouant: tum vina thoris, epulasque reponunt.
Ipse inter medios, ceu dulcis imagine somni
Lætus, ad oblita Cereris suspirat honores:
Agnoscit Bacchi latices, agnoscit & vndam:
Et noua nunc pauida miratur gaudia mensa.
Hunc vbi reclinem strato, & pace fruentem
Aspicit, ac longa ducentem obliuia pœna:
Talibus appellat, supplexque ita fatur Iason:
Vota senex perfecta tibi: nunc me quoque curis
Eripe, & ad nostros animum conuerte labores.
Omnis adhuc sors læta quidem: nec numine vano
(Si qua fides cura superûm) tantum æquor adorti
Tendimus: ipsa mihi puppẽ Iouis optima proles
Instituit; sociosque dedit Saturnia reges.
Fidere mens sed cæca nequit. quantúmque propinquat
Phasis, & ille operum summus labor, hoc magis angunt
Proxima: nec vates sat iam mihi Mopsus & Idmon.
Ille, ducem nec ferre preces, nec dicere passus
Amplius: hic demum vittas, laurúmq; capessit,
Numina nota ciens. stupet Æsonis inclita proles
Phinea, ceu numquam pœnis, nullaque grauatum
Peste Iouis. tam largus honos, tam mira senectæ
Maiestas infusa: vigor nouus auxerat artus.
Tum canit: O terras fama venture per omnes;
Quem sociis ducibúsque deis, atq; arte benigna
Palladis, ipse vltro Pelias ad sidera tollit
Demens, dum profugi non sperat vellera Phryxi:
Fata locósque tibi (possum quas reddere grates)
Expediam; rerúmque vias, finémque docebo.
Ipse etiam, qui me prohibet sua pandere terris
Sæcula, te propter sanâi mihi Iupiter auctor.
Hinc iter ad ponti caput, errantésque per altũ
Cyaneas: furor his medio concurrere ponto:
Necdum vllas videre rates. sua comminus alta
Saxa premunt, cautésque suas, cùm vincula mundi
Ima labant; tremere ecce solum, tremere ipsa repente
Tecta vides; illa redeunt, illa æquore certant,
Di tibi progresso propius, Di forsitan ipsi
Auxilium, mentémque dabunt. ast ipse iuuare
Ausa quibus monitis possum tua? quippe per altum
Tenditus. vnde procul vẽti, procul vnde volucres.
Et pater ipse maris pauidas detorquet habenas.
Si qua breuis scopulis fuerit mora, si semel orsis
Vlla quies, fuga tunc medio properãda recursu.
Vix repetunt primæ celeres confinia terræ,
Iamque alio clamore ruunt, omnisque tenetur
Pontus, & infestis anceps cum montibus errat.
Verùm animo redit illa meo sors cognita diuûm.
(Fabor enim, nec spe dubior solabor inani.)
Cum mihi Tartareas sæuo clangore volucres
Protulit ira Iouis, vox hæc simul extulit aures:
Ne vanas impende preces, finémque malorum
Expete Agenoride: pontum penetrauerit vlla
Cùm ratis, & rapidi steterint in gurgite mõtes;
Tunc sperare modum pœnæ, veniamque licebit.
Sic Deus. aut vobis ergo fera saxa patescunt,
Aut mea iam sæua redeunt ad pabula diræ.
Verùm inter medias dabitur sic currere cautes,
Certè digna manus, vacuumq; exibis in æquor;
Proxima regna Lyci: remeat qui victor ab oris
Bebriciis: toto non vllus litore ponti
Mitior. hic lecto comitum de robore si quem
Perculerit vicina lues, ne defice, casus
Prædicti memor: atque animos accinge futuris.
Illic pestiferas, subter iuga concaua, torquet
Ater aquas Acheron; vastoque exundat hiatu
Fumeus, & sæua sequitur caligine campus:
Linque grauem fluuium, & miseris sua fata colonis.
Sic quoque non vno dabitur transcurrere luctu.
Quid tibi nubifera surgentem rupe Carambin,
Quid memorem quas Iris aquas, quas torqueat Ancon?
Proxima Thermodoon hic iam secat arua: memento.
Inclyta Amazonidum, magnoq; exorta Gradiuo
Gens ibi: femineas nec tu nunc crede cateruas;
Sed qualis & quanta viris insultat Enyo:
Diuáque Gorgonei gestatrix innuba monstri.
Ne tibi nunc horrenda rapax ad litora puppem
Ventus agat; ludo volitans cùm turma superbo
Puluereis exultat equis; vlulatáque tellus
Intremit, & pugnas mota pater incitat hasta.
Non ita sit metuenda tibi, sæuissima quamquã
Gens Chalybum, duris patiens cui cultus in aruis,
Et tonat afflicta semper domus ignea massa.
Inde omnem innumeri reges per litoris oram,
Hospitiis, quis nulla fides: sed limite recto
Puppis & æquali transcurrat carbasus aura:
Sic demum rapidi venies ad Phasidis amnem.
Castra tibi iam Scythia; fraternaque surgit Erynnis:
Ipse truces illic Colchos, hostémque iuuabis
Auxilio. nec plura equidem discrimina cerno.
Fors etiam optatam dabitur contingere pellem.

Sed te non animis, nec solis viribus æquum
Credere; sæpe acri potior prudentia dextra.
Quam tulerit deus, arripe opem. iámque vltima nobis
Promere fata nefas: sileo, & precor. atque ita facto
Fine, dedit tacitis iterum responsa tenebris,
Tum subita resides socios formidine Iason
Præcipitat, rumpítque moras, tempúsque timendi.
Ipse viros gradiens ad primi litoris vndam
Prosequitur Phineus: Quanam tibi præmia, dixit,
Quas, decus ô Borea, possem persoluere grates?
Me Pangæa super rursus iuga, meq́; paterna
Stare Tyro, dulcésque iterum mihi surgere Soles
Nunc reor: exacta nam verè abiere volucres:
Nec metuam, tutaque dapes. date tangere vultus,
Desinite amplexus, propiusq́; accedite dextra.
Dixerat. abscedunt terris, & litora condunt.
Omnibus extemplo sævâ sub imagine rupes
Cyanea, propiorq́; labor, quando affore, quaq́;
Parte putent, stant ora metu, nec fessa recedunt
Lumina, diuersas circum seruantibus vndas.
Cum procul auditur sonitus, insanaque saxa,
Saxa neque illa viris, sed præcipitata profundo
Sidereis pars visa poli. dumq́; ocius instant
Ferre fugam, maria ante ratem, maria ipsa repentè
Diffugere, aduersosq́; vident descendere montes.
Omnibus & gelida rapti formidine remi.
Ipse per arma volâs, & per iuga summa carinæ
Hortatur, supplexq́; manus intendit Iason,
Nomine quémque premens: Vbi nunc promissa superba,
Ingentesq́; minæ, mecum quibus ista secuti?
Idem Amyci certè viso timor omnibus antro.
Perculerat: stetimus tamē, & deus affuit ausis.
Quin iterum idem aderit, credo deus. hac vbi fatus,
Corripit abiecti remumq́;, locumq́; Phaleri,
Et trahit. it. sequitur flammata pudore iuuētus.
Vnda laborantes præceps rotat; ac fuga ponti
Obuia: miscentur rupes: iamq́; æquore toto
Cyaneæ iuga præcipite illisa remittunt.
Bis fragor infestas cautes, aduersaque saxis
Saxa dedit. flamma expressò bis fulsit in imbris.
Sic vbi multifidus ruptis è nubibus horror
Effugit & tenebras, nimbosq́; intermicat ignis,
Terrificiq́; ruunt tonitrus, elisaque noctem
Lux dirimit: pauor ora virûm, pauor occupat aures.
Haud secus impleuit pontum fragor: effluit imber
Spumeus, & magno puppem procul æquore vestit.
Aduertére dei, defixaq́; numina ponto,
Quid scopulos præclusa ratis, quid dura iuuētus
Expediat. pendet magnis fauor ortus ab ausis.
Prima coruscanti signum dedit Ægide virgo
Fulmineam iaculata facem. vix dum arduæ cautes
Cesserat. illa volans tenui per concita saxa
Luce fugit: redîere viris animiq́;, manusq́;.
Vt vidêre viam: sequor ô quicumq́; deorum,
Æsonides, vel fallar, ait: præcepsq́; fragores
Per medios ruit, & fumo se condidit atro.
Cœperat incedens abductis montibus vnda
Ferre ratem pelagoq́; dies occurrere aperto,
Sed neque permissis iam fundere rector habenis
Vela, nec eniti remis pote, cùm super assunt
Cyaneæ: premit vmbra ratem, scopulique feruntur
Comminus. hic Iuno, præcēpsque ex æthere Pallas,
Insiliunt pariter: scopulos hinc nata coërcet,
Hinc coniunx Iouis. vt valido qui robore tauros,
Sub iuga, & inuito detorquet in ilia cornu.
Inde velut mixtis Vulcanus ardor harenis
Versat aquas: sic ima fremunt, fluctuq́; coacto
Angitur & clausum scopulo super effluit æquor.
Contra omnes validis tenui discrimine remis
Pergere iter, mediisque ratem transferre per ictus:
Saxa sed extremis tamen increpuere corymbis:
Parsq́; (nefas) deprensa iugis iam cetera cælo
Debita, conclamant Minyæ: latera vtráque quippe
Dissoluisse putant. fugit ipse nouissimus ictus
Tiphys, & è mediis sequitur freta rapta ruinis:
Nec prius obsessum scopulis respexit ad æquor?
Aut sociis tentata quies: nigrantia quàm iam
Litora, longinquiq́; exirent flumina Rhebi.
Tunc fessas posuere manus: tunc arida anheli
Pectora: discussa quales formidine Auerni
Alcides, Thesensq́; comes, pallentia iungunt
Oscula, vix primis amplexi luminis oris.
Nec verò ipse metus, curásque resoluere ductor:
Sed maria aspectans? Heu quis datus iste deorum
Sorte labor nobis? serum vt veniamus ad amnem
Phasidis & mites, inquit, deus vellera Colchis,
Vnde per hos iterum montes fuga? talia fundit,
Imperio fixos Iouis, æternumq́; reuinctos,
Nescius, & fati certa nam lege manebant,
Si qua per hos vndis vnquam ratis isset apertis.
Tum freta quæ longis fuerant imperuia seclis,
Ad subitam stupuere ratem: pontusq́; iacentes
Omne solum, regesq́; patent, gentesq́; repostæ.
Non alibi effusis cesserunt longiùs vndis
Litora, nec tantas, quamuis Tyrrhenus & Ægon
Voluat aquas, geminis & desint Syrtib. vnda.
Nam super hunc vastos tellus quoque congerit amnes.
Non septem geminis memorē quas exitus Histri,
Quas Tanais, flauúsque Lyces, Hypanisque, Melasque

Addat

Addat opes, quamósque sinus Maotia laxent
Aequora. fluminea sic agmine frangit amari
Vim salis, tunc Borea cedens glacialibus auris
Pontus, & exorta facilis concrescere bruma.
Vtque vel immotos vrsa rigor inuenit amnes,
Vel freta versa vadu: hiemem sic vnda per omnem
Aut câpo iacet, aut tumido rigat ardua fluctu,
Atque hac Europam curuis anfractibus auget,
Hac Asiam, Scythicum specie sinuatus in arcum.
Illic vmbrosa semper stant aquore nubes,
Et non certa dies: primo nec Sole profundum
Soluitur, aut vernis cùm lux aquata tenebris,
Sed redit extremo tandem in sua litora tauro.
Iam Mariandynus aduertit puppis harenis:
Atque celer terras, regémque exquirit Echion
Dicta ferens: lectos fama est si nominis vmquàm
Hamonia subiisse viros, det littora fessis.
Approperat Lycus auditis latatus Achiuis:
Ac simul Aesoniden, omnémque in regia turbâ
Tecta trahit, modo Bebrycius prafixa tropais:
Mitis & in mediis effatur talia Graiis:
Haud temere est, fato diuûm reor ad mea vectos
Litora vos: odium quibus atque eadem ira furentis
Bebriciæ, sauáque pares de gente triumphi.
Certa fides animis, idem quibus incidit hostis.
Nos quoque, nos Amycum tanto procul orbe remoti
Sensimus, & sauis frater mihi fusus harenis.
Vltor ego, atque illic cunctis accensus in armis
Tunc aderam: cùm vos mediis contenta ferebât
Vela fretis. illum infame, tabóque recenti
Vidimus, aquoreo similem per littora monstro.
Nec verò prarepta mihi suprema tyranni
Fata queror: bellóve magis latarer & armis
Procubuisse meis, quàm lege quod occidit vlmo
Ipse sua: meritóque madent, quod sanguine castus.
Excipit Aesonides: Tuus ergo in montibus ignis
Ille? tuas acies medio de gurgite vidi?
Fatur, & ostentans prolem Iouis, Hic tibi Pollux
En, ait, inuiso soluis cui pectore pœnas.
Ille virum circa, mirantia lumina voluit.
Festa dehinc medius ineunt conuiuia tectis,
Communesque vocant superos, quorum eruta nutu
Bebrycia, & votis pariter pradaque fruuntur.

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER V.

LTERA lux haud lata viris emersit Olympo:
Argolicum morbis, fatisque rapacibus, Idmon
Labitur, extremi sibi tum non inscius aui.
At memor Aesonides nimium iam vera locuti
Phineos, hinc alios rapto pauet Idmone luctus.
Tum comiti pia iusta tulit: calataq; multa
Arte, Dolioniï donat velamina regis,
Hospes humum sedémque Lycus. flens arma reuellit
Idmonis è celsa Mopsus rate: robora cadunt
Pars syluis, portantque ara: pars, auguris alba
Fronde caput, vittísque ligant, positumque feretro
Cógemuere. dies simul & suus ammonet omnes.
Ecce inter lacrimas, intérque extrema virorum
Munera, quem cursus penes, imperiúmque carina,
Tiphyn agit violenta lues: cunctíque pauore
Attoniti, fundunt mastas ad sidera voces.
Arcipotens aduerte, precor, nunc denique Apollo
Hoc pater, hoc nobis refoue caput: illa laboris
Si nostri te cura mouet, qui cardine summo
Vertitur, atque omnis manibus nunc pendet ab vnis.
Dicta dabant ventis, nec debita fata mouebant.
Qualem pracipiti grandum iam sorte parentê
Natorum flet parua manus, trepidiq; precâtur,
Duret vt inualidis, & adhuc genitoris egenis.
Haud aliter socij supremo in tempore Tiphyn
Ante alios superesse volunt: mors frigida contrà
Vrget: & ille recens oculis interuolat Idmon.
Exanimum frustra Minya clamore morantur,
Auellique negant: vix membra rigentia tandem
Imposuere rogo, lacrimásque & munera flammis
Vana ferunt: crescit donis feralis aceruus.
Vt verò amplexus fessi rupere supremos,
Et rapida sonuere faces, tunc ipsa cremari
Visa ratis, medioque viros deponere ponto.
Non tulit Aesonides, geminis flagrantia cernens

Corpora cara rogis: sed pectore ductor ab imo
Talia voce gemit: Quid tantum infensa repetè
Numina? quas nostri pœnas meruere labores?
Bina (nefas) toto pariter mihi funera surgunt
Litore: magna adeò comitū numerosaque pubes.
Aut socios rapit atra dies, aut ipse relinquor
Sontibus impulsus Furiis. Vbi Tiphys? vbi Idmon
Fata canens? vbi monstrifera par ille nouercæ?
Te sine Thespiade nos vlla mouebimus vltra
Aequora? nec summa speculātem puppe videbo,
Pleiadumq; globos, & agentes noctibus Arctos?
Cui Minyas, caramque ratem, cui sidera tradis?
Carpere securas quis iam iubet Aesona noctes?
Hoc labor, hoc dulci totiens fraudata sopore
Lumina, & attonitis nimium mens anxia Colchis
Profuit? heu quantum Phasis, quantum Aeta recessit?
Nunc quoque si tenuis superās in imagine cura,
Assis vmbra, precor, venturi præscia cæli,
Rectoremq; tua moneas ratis. hac vbi fatus,
Sola virūm flammis vidit lambentibus ossa.
Quod tamen externis vnum solamen in oris
Restat, ait, caras humus hæc non diuidet vmbras,
Ossaque nec tumulo, nec separe conteget vrna:
Sed simul vt iunctis venistis in æquora fatis.
Haud mora: reliquias socij deflétaque miscent
Nomina: tum viuo frondes & cespite tellus
Aggeritur: cinerémque Lyco commendat Iason.
Mæsti omnes, dubijque, ratem fidissima cuius
Dextra regat: simul Ancæus, sollersque petebant
Nauplius. Erginum fato vocat ipsa monenti
Quercus: & ad tonsas victi redière magistri.
Ac velut ille, gregis cessit cui regia, taurus
Fertur ouans, hunc omnis honos, hunc omnis in vnum
Transit amor: primò lætos sic tempore rector
Ingreditur cursus: etenim dat candida certam
Nox Helicen. iam prora fretum commouerat, & iam
Puppe sedens placidas dimiserat ancora terras.
Inde, premente Noto, tristes Acherusidos oras
Præterit. & festa vulgatum nocte Lyas
Callicoron: (nec vana fides) his Bacchus in vndis
Abluit Eoo rorantes sanguine Thyrsos.
Illum, post acies, rubrique nouissima claustra
Aequoris, hic resides thyasos, hic ara mouentem,
Vdaque pampinea nectentem cornua vitta
Nunc etiam meministis aquæ: Bœotia qualem
Thyas, & infelix cuperet vidisse Cithæron.
Fama per extremos quin iam volat improba manes,
Intereà & magnis fatorum laudibus implet,
Addita iamque fretis repetens freta, iamque ferentes
Cyaneas, ardens auidos attollere vultus,
Quos pietas vel tangit adhuc, quos æmula virtus.
Fata immota manent: vnum, qui litore in illo
Conditus ad cara mittunt spectacula turba.
It Sthenelus, qualem Mauortia vidit Amazon,
Cúmq; suis comitem Alcides vt condidit armis.
Talis ab æquorei consurgens aggere busti
Emicuit: fulsere vnda, Sol magnus vt orbem
Tolleret, aut nubem quæreret polus, atque ea vix dum
Visa virit: atram nox protinus attulit vmbrā:
Ille dolens aliū repetit chaos. omnia Mopsus
Dum stupet, in prima tumulum procul aspicit acta:
Obnubensque caput, cineri dat vina vocato.
Carmina quin etiam visos placantia manes
Othrysius dum ritè mouet: mixtóque sonantem
Percutit ore lyram, noménque reliquit harenis.
Altius in ventos recipit ratis, ac fugit omne
Crobiali latus, & fatis tibi Tiphy negatum
Parthenium: ante alios Triuiæ qui creditur amnes,
Fidus, & inopi materna gratior vnda.
Mox etiam Cromnam, atque iugo pallente Cytoron
Téque cita penitus condunt Erythia carina,
Iamque reducebat noctem polus: alta Carambis
Raditur, & magna pelago tremit vmbra Sinopes.
Assyrios complexa sinus stat opima Sinope,
Nympha prius, blandosque Iouis quæ luserat ignes
Cælicolis immota procis: deceptus amota
Fraude deæ nec solus Halys, nec solus Apollo.
Addidit hic casus comites fortuna benigno,
Autolicum, Phlogiúmque, & Deileonta secutos
Herculis arma viros: vagus hos ibi fixerat error,
Vt Graiam videre manum, puppémque Pelasgam,
Prima ruunt celeres ad litora, séque precantur
Accipiant socios. noua dux accedere gaudet
Nomina, desertos & iam sibi currere remos.
Transit Halys, longísque fluens anfractibus Iris,
Sanaque Thermodoon medio sale murmura voluens:
Gradiuo sacer, & spoliis ditissimus amnis:
Donat equos, donat votas cui virgo secures,
Cùm redit ingenti per Caspia claustra triūphō
Massageten Medúmque trahens. est vera propago
Sanguinis, est ollis genitor deus, hinc magis alta
Hæmonida petere, & monitus non temnere Phinei,
Ipse autem comitum conuersus ad ora nouorū:
Vos mihi nunc pugnas, ait, & victricia, Ductor,
Herculis arma refer, vestrásque in litore Martis

Intereà memorate manus. sic fatus, & ægro
Corde silens, audit currus, bellique labores
Virgineos: exciderit frenis quæ prima remissis,
Semianimem patrius quam vexerit amnis in æquor,
Quæ pelta latus, atque humeros nudata pharetris
Fugerit, Herculea mox vulnere pressa sagitta,
Vtque securigeras stimulauerit ira cateruas,
Fleturusque pater, quantus duce terror in ipsa,
Qui furor in signis, quo balteus arserit auro.
Nocte sub extrema clausis telluris ab antris
Peruigil auditur Chalybum labor, arma fatigant
Ruricola Gradiue tui: sonat illa creatrix
Prima manus belli terras crudelis in omnes.
Nam prius ignoti quisquam dura cubilia ferri
Eruerent, ensesque darent, odia agra sine armis
Errabant, iraque inopes, & segnis Erynnis.
Inde Genetæi rupes Iouis: inde Tymaeos
Dant virides post terga lacus: ubi deside mitra
Feta ligat, partuque virum fouet ipsa soluto.
Vos quoque non nota mirati vela carina
Mossynychi vos & stabulis Macrones ab altis,
Byzeresque vagi, Philyraque à nomine dicta
Litora, quæ cornu pepulit Saturnus equino.
Vltimus inde sinus, sæuumque cubile Promethei
Cernitur, in gelidas consurgens Caucasus Arctos.
Ille etiam Alciden Titania fata morantem
Attulerat tum forte dies: iamque aspera nisu
Vndique conuellens, veteris cum strage pruinæ,
Vincula pressa manu saxis abduxerat imis
Arduus, & læuo grauior pede: consonat ingens
Caucasus: & summo pariter cum monte secutæ
Incubuere trabes. abductaque flumina ponto:
Fit fragor, æthereas ceu Iupiter arduus arces
Impulerit, imas manibus aut Neptunia terras.
Horruit immensum pontes latus: horruit amnis
Armenia præteneus Hiber: penitúsque recusso
Aequore, Cyaneas Minya timuere reuictas.
Tum gemitus propiore Chalybs, densísque reuulsis
Rupibus audiri montis labor, & graue Titan
Vociferans: fixos scopulis dum vellitur artus.
Contrà autem ignari (quis enim nunc credat in vllis
Montibus Alciden? dimissáve vota retexet?)
Pergere iter socii: tantum mirantur ab alto
Litora discussa sterni niue ruptaque saxa,
Et simul ingentem moribunda desuper vmbrā
Alitis, atque atris rorantes imbribus auras.
Sol propius flāmabat aquas: extremáque fessis
Cœperat optatos iam lux ostendere Colchos:
Magnus vbi aduersum spumantis Phasis in æquor
Ore ruit, cuncti pariter loca debita noscunt,
Signáque commemorant, euersaque ordine gentes:

Dántque ratem fluuio. simul æthere plena corusco
Pallas, & alipedum Iuno iuga sistit equorum.
At dum prima grauis ductor subit ostia pulsu;
Populeos flexus, tumulúmque virentia supra
Flumina cognati medio videt aggere Phryxi:
Quem comes infelix paruo de marmore iuxta
Stat soror, hinc, sæua formidine mæsta nouerca,
Inde maris, pecudíque timens imponere palmas.
Sistere tum socios iubet, atque hinc prima ligari
Vincula: ceu Pagasas patriúmque intrauerit amnem.
Ipse grauis patera sacri libamina Bacchi
Rite ferens, vmbrā vocat, & sic fatur ad aras:
Per genus, atque pares tecum mihi Phryxe labores,
Tu precor orsa regas, méque his tuteris in oris:
Tot freta, tot duri properantia sidera passis
Phryxe faue: & patrias placidus reminiscere terras.
Tu quoque nunc tumulo nequicquam condita manis,
Annue diua maris, numeróque accede tuorum.
Quando egomet rursus per te vehar? aurea quando
Seston, & infaustos agnoscent vellera fluctus?
Vos etiam siluæ, vos Colchidos hospitia ora
Pandite, diues vbi pellis micet arbore sacra.
Tunc tibi, fœcundi proles Iouis orte niuali
Arcados axe dea, fluuio modò Phasi quieto
Palladiam patiare ratem, nec dona, nec aræ
Defuerint tellure mea: veneranda fluentis
Effigies te Phasi manet, quā magnus Enipeus,
Et pater aurato quantus iacet Inachus antro.
Dixerat. atque illi dextra sine, versa magistri,
Protinus in proram rediit ratis omine certo,
Fluminis os, pontúmque tuens. promittis et ecce,
Vtque vocas reuehemur, ait. sic deinde precatus,
Arma iubet celsa socios de promere puppa:
Dona dehinc Bacchi, casus qui firmet in omnes.
Rapta Ceres: viridésque premunt longo ordine ripas.
Incipe nunc alios cantus dea, visáque vobis
Thessalici da bella ducis. non mens mihi, nō hæc
Ora satis: ventum ad Furias, infandaque nata
Fœdera, & horrenda trepidam sub virgine puppem:
Impia monstriferis surgunt iam prælia campis.
Antè dolos, antè insidias tamen exsequar astus
Soligenæ, falsi meriti, meritique relinqui.
Inde canens: Scythica senior iam Solis ab vrbe
Fata laborata Phryxus compleuerat æui.
Illius extremo sub funere, mira repentè
Flamma poli, magnóque aries apparuit astro,
Aequora cuncta mouens: at vellera, Martis in vmbra,
Ipse sui Phryxus monumentum insigne pericli
Liquerat, ardenti quercum complexa metallo.
Quondam etiam tacita visus per tempora noctis

Effigie vastat: socerúmque exterruit ingens
Prodita vox: O qui patria tellure fugatum
Quærentémq; domos, his me considere passus
Sedibus, oblata generum mox prole petisti:
Tunc tibi regnorum labes, luctusq; supersunt,
Rapta soporato fuerint cùm vellera luco.
Præterea inferna quæ nunc sacrata Dianæ
Fert castos Meden choros, quæcumq; procorum
Pacta petat, maneat regnis ne virgo paternis.
Dixit, & ammota pariter fatalia visus
Tradere terga manu: tum falso fusus ab auro
Currere per summi fulgor laquearia tecti.
Membra thoris rapit ille tremens, patriumque precatur
Numen, & Eoo surgentes litore currus.
Hæc tibi fatorum genitor tutela meorum
Omnituens, tua nunc terris, tua lumina toto
Sparge mari: seu nostra dolos, molitur opertos,
Siue externa manus, primus mihi nuntius esto.
Tu quoque sacrata rutilãt cui vellera quercu,
Excubias Gradiue tene, præsentia luco,
Arma, tubæque sonent: vox & tua noctibus exstet.
Vix ea: Caucaseis cùm lapsus montibus anguis,
Haud sine mente dei, spiris nemus omne refusis
Implicuit, Graiúmque procul respexit ad orbem.
Ergo omnes prohibere minas, prædictaque Phryxi
Inuigilat: plena nec dum Medea iuuenta
Annuitur thalamis Albani virgo tyranni.
Intereà auguriis, monstrísque minacibus vrbem
Territat antemonẽs semper deus, & data sæui
Signa mali: reddi iubet exitiale sacerdos
Vellus, & Hæmoniis infestum mittere terris.
Contrà Sole satus Phryxi præcepta volutans,
Aegro corde negat: nec vulgi cura tyranno,
Dum sua sit modò tuta salus. tunc ordine regi
Proximus, & frater materno sanguine Perses,
Increpitare virum: sequitur duce turba reperto.
Ille furens ira, solio se proripit alto,
Præcipitatque patres: ipsum quoque talibus ausis
Spem sibi iam rerum vulgi leuitate ferentem,
Ense petit. rapit inde fugam crudelia Perses
Signa gerens, omnémque quatit rumoribus Arcton.
Iámq; aderat magnis regum cum milibus vrbi,
Primaque in aduersos frustratus prælia muros
Constiterat. datus & sociis vtrimque cremãdis
Ille dies, altérque dies, cùm Marte remisso,
Debitus Aeæis dux Thessalus appulit oris.
Nox, hominum genus, & duros miserata labores,
Rettulerat fessis optata silentia terris:
At Iuno & summi virgo Iouis intima secum
Consilia & varias sociabant pectore curas.
Virgo prior, Magna pariter quos mole petamus,
Cernis, ait. Colchos habeant quæ prælia, quiq;
Nunc status. hinc Perses, illinc non viribus æquis
Apparat Aeetes aciem: quibus addimur armis?
Cui Iuno: Dimitte metus, nẽ prælia fortè
Hinc tibi grata negem: manet ingens ægida sudor,
Et nostros iam sudor equos: stat pectore fixum,
Aeetæ sociare manus: scio perfida regis
Corda quidem, nullos Minyis exsoluet honores:
Verùm alios tunc ipsa dolos, alia orsa mouebo.
Sint, precor, hæc tua namque mihi comitanda potestas,
Pallas ait, liceat Graiis vt reddere terris
Aesonium caput, & puppem, quam struximus ipsa,
Iactatam tandem nostro componere cælo.
Talia tunc hominum superi pro laude mouebãt.
Tristior at nunquam, tantóve pauentibus vlla
Nox Minyis egesta metu. nil quippe reperto
Phaside, nil domitis actũ Symphlegades vndis,
Cunctaque adhuc magnis veniant dum regis ad vrbem
Ambigua, & dubia rerum pendentia summa.
Præcipuè Aesoniden, varios incerta per æstus
Mens rapit, vndantẽ curis, ac multa nouantẽ.
Qualiter ex alta cùm Iuppiter arce coruscat,
Pliades ille mouens, mistúmque sonoribus imbrem
Horriferãmve niuem, canis vbi tollitur omnis
Cãpus aquis, aut sanguinei magna hostia belli,
Aut altos duris fatorum gentibus ortus.
Sic tũ diuersis, hinc atque hinc molibus, anceps
Pectora dux crebro gemitu quatit: optat & almum
Iam iubar, & certi tandem discriminis oras.
Tunc defixa solo, cætuq; intenta silenti
Versus ad ora virûm, Quod primum ingentibus ausis
Optauistis, ait, veterúmque quod horruit ætas,
Assumus en, tantúmque fretis enauimus orbem.
Nec Pelagi nos mille viæ, nec fama fefellit,
Soligenam Aeetem media regnare sub Arcto.
Ergo vbi lux altum sparget mare: secta petenda
Vrbis, & ignoti mens experienda tyranni,
Annuet ipse reor, neque inexorabile certe
Quod petimus: sin verò preces & dicta superbus
Respuerit. iam tunc animos firmate repulsa,
Quaque via patriis referamus vellera terris,
Stet potiùs: rebus semper pudor absit in artis.
Dixerat, & Scythicam qui se comitentur ad vrbem
Sorte petit: numeróque nouem ducuntur ab omni.
Inde viam, qua Circæi plaga proxima campi,
Corripiunt, regemque petunt. iam luce reducta,
Fortè deûm variis per noctẽ exterrita monstris,
Senserat vt pulsas tandem Medea tenebras,
Rapta thoris primis iubar ad placabile Phœbi
Ibat, & horrendas lustrantia flumina noctes.
Namque soporatos tacitis in sedibus artus
Dum premit alta quies, nullaque in virgine cura,
Visa pauens castis Hecates excedere lucis:

Dumq; rũ petit ora patris, stetit arduus inter
Pontus, & ingenti circum stupefacta profundo,
Fratre tamen conante sequi: mox stare pauẽtes
Viderat intenta pueros nece, seque trementem
Spargere cæde manus, & lumina rũpere fletu.
Hic turbata minus fluuios, ripamque petebat
Phasidis, æquali Scythidum comitante caterua.
Florea per vernis qualis iuga duxit Hymetti,
Aut Sicula sub rupe choros, hinc greßibus hærẽs
Pallados, hinc cara Proserpina iuncta Diana,
Altior, ac nulla comitum certante, priusquam
Palluit, & viso pulsus decor omnis Auerno.
Talis & in vittis gemina cum lumine tæda
Colchis erat, non dum miseros exosa parentes.
Vt procul extremis gelidis à fluminis vndis
Prima viros tacito vidit procedere passu,
Substitit & mæsto nutricem affata timore est:
Quæ manus hæc, certo ceu me petat agmine, mater, Aduenit, haud armis haud vnquam cognita cultu?
Quære fugã precor, & tutos circumspice saltus.
Audit virginei custos grandæua pudoris
Enioche, cultus primus cui creditus æui:
Tum trepidam dictis firmans hortatur alumnam
Non tibi ab hoste mina, nec vis, ait, vlla propinquat,
Nec metus, externo iam flammea murice cerno
Tegmina: iam vittas frondemq; imbellis oliuæ:
Graius adest. Graio sic cuncta simillima Phryxo.
Sic ait. at Iuno pulchrum longißima quando
Robur cura ducis, magnique dedêre labores,
Mole noua, & rosea perfudit luce iuuenta.
Iam Talaum, iamque Ampyciden, astroque comantes
Tyndaridas, ipse egregio supereminet ore.
Non secus autumno quam cum magis asperat ignes
Syrius, & fuluo cum nox accenditur auro,
Luciferas crinita faces, hebet Arcas, & ingens
Iuppiter: aßt illum tanto non gliscere cælo
Vellet ager, vellent calidis iam fontibus amnes.
Regina, attonito quanquam pauor ore silentem
Exanimet, miratæ tamen, paullumq; reductis
Paßibus insolito stupuit duce. nec minùs inter
Ille tot ignotæ socias gregis hæret in vna
Defixus, sentitq; ducem dominamq; caterua,
Si dea, si magni decus huc ades, inquit, Olympi,
Has ego credo faces, hæc virginis ora Dianæ,
Teq; renodatam pharetris, ac pace fruentem,
Ad sua Caucasea producunt flumina Nymphæ.
Si domus in terris, atque hinc tibi gentis origo,
Felix prole parens, olimque beatior ille
Qui tulerit, longis & te sibi iunxerit annis,
Sed fer opem regina viris. nos hoßpita pubes
Aduehimur, Graiũm proceres, tua tecta petentes.
Duc, precor, ad vestri, quicumque est, ora tyrãni.
Ac tu prima doce fandi tempusq;, modũmque.
Nam mihi sollicito, deus, ignaroq; locorum
Te dedit, in te animos sed & omnia nostra repono.
Dixit, & opperiens trepidam, stetit. illa parumper
Virgineo cunctata metu, sic orsa vicißim:
Quem petis Aeeten, genitor meus: ipsaque iuxta
Mœnia, si viuos poßis discernere calles.
Hac adeò duce ferte gradus: ingentia namque
Castra, alios adsitus, atque impius obsedit hostis,
Dixerat hæc, patriumque viam detorquet ad amnem,
Sacraq; terrifica supplex monet irrita nocti.
Ille antẽ inceptum famula duce protinus vrget
Aëre septus iter: patitur nec regia cerni
Iuno virum, prior Aeeta ne nuntius aßit.
Iamque inerat populo mediaque incognitus vrbi,
Cùm comes orsa loqui: Phœbi genitoris ad aras
Ventum, ait, huc adytis iam se de more paternis
Rex feret: hic proceres audit, populòsque precantes
Alloquiis facilis præsens pater admonet æqui.
Dixerat. aßt illi propere monstrata capeßunt
Limina non aliter quàm si radiantis adirent
Ora dei, verasq; æterni luminis arces,
Tale iubar per tecta micat. stat ferreus Atlas
Oceano, genibusq; tumens infringitur vnda:
At medij per terga senis, rapit ipse nitentes
Altus equos, curuòque diem subtexit Olympo,
Ponè rota breuiore, soror, densaque sequuntur
Pleiades, & madidis rorantes crinibus ignes.
Nec minus hic varia dux latus imagine tẽpli,
Ad geminas fert ora fores, cunabula gentis
Colchidos hic, ortusque tuens: vt prima Sesostris
Intulerit rex bella Getis, vt clade suorum
Territus, hos Thebas, patriùmque reducat ad amnem,
Phasidis hos imponat agris, Colchosque vocari
Imperet: Arsinoën illi trepidaque requirunt
Otia læta Phari, pinguemque sine imbribus annum:
Et iam Sarmaticis permutant carbasa bracis.
Barbarus in patriis sectatur montibus Aeam,
Phasis amore furens: pandas iacit illa pharetras
Virgineo turbata metu, discursibus & iam
Deficit, ac volucri victam deus alligat vnda
Flebant populea iuuenem Phaëtonta sorores:
Ater & Eridani trepidum globus ibat in amnem.
At iuga vix Tethys, sparsũmque recolligit axem,
Et formidantem patrios Pyroenta dolores.
Aurea quin etiam præsaga Mulciber arte
Vellera venturosq; olim cælarat Achiuos:
Texitur Argoa pinus Pegasea securi:
Iamque eadem remos, eadem dea flectit habenas.

Frater enim, sceptri sic omnibus vna cupido,
Excidium parat, & castris me ingentibus vrges.
Quare, age, cognatas primùm defendite sedes,
Nec decus oblati dimiseris aduena belli.
Iamque virum trahit ipse chalybs: tum vellera victor
Tum meritis, nec sola dabo. cōtrà inscius astus,
Ergo nec hic nostris deerat labor arduus actis,
Excipit Aesonides, & ceu nihil aequore passis
Additus iste dies: veniant super hac quoque fata
Bella meo. non hunc parua mihi cade dolorem,
Quásque dedit, luet ille moras. tum Castora mittit,
Qui ferat Aeas sociis responsa tyranni.
Acribus ast illos curis mora saeua trahebat:
Ac simul vt medio viderunt Castora campo,
Crebrior incussit mentem pauor. ô Iouis alma
Progenies, fare an patriam spes vlla videndi,
Fare tuis. ille in mediis sic orsus Achiuis:
Nec ferus Aeetes, vt fama nec aurea nobis
Terga negat: bello intereà sed pressus iniquo
Auxilium petit: armatos dux proximus omnes
Accelerare iubet. longo nam tuta recessu
Puppis, & opposita fluuius defenditur vrbe.
Haud mora, prosiliunt: quos nec Riphaea iuuentus,
Quos nec Iber, aut tota suis Aurora pharetris
Sustineat: stetit explicito priùs agmine pubes.
Expertique simul si tela, artusque sequantur.
Nec quisquam freta, nec patrias iam respicit vrbes:
Sed magis ad praesens itur decus. incita cristas
Aura quatit: variis floret via decolor armis.
Qualis ab Oceano nitidum chorus athera vestit:
Qualibus assurgens nox aurea cingitur astris.
Ille Sole satus, tacita maestissimus ira
Miratur temerè assumtos, nec talia mallet
Robora, quam medios hostem subiisse penates.
Intereà lato patitur commista cultu,
Et iuxtà Aesoniden magno cratere lacessit,
Non sibi monstrantem natos lauo, oraque iuxta
Aeacidûm, nunc ingentes Calydonis alumnos
Audit & Alciden infando errore relictum,
Defletósque duces, terraque, marisque labores.
Ipse autem tantis concita furoribus arma
Expetit Aesonides, & amicos ordine reges:
Quis procul ille virū nobis, quem balteus asper
Subligat, & stricto stat proxim⁹ armiger arcu,
Cen pugnam paret, & positas confunderè mensas?
Contra flammigeri proles Perseia Solis,
Quem vegitas Carmeius, ait, meus, comminus arma
Semper habere viro, semper meminisse pharetra.
Quid Latagum? quid si amnigenam mirere Choaspen?
Bellatoris equi potantem cerne cruores:
Nec tamen immissis hic segnior ibit habenis.
Illum, ait Aesonides, pariter refer, horrida signis
Cui clamis, & multa spirat coma flexilis aura.
Respicit Aeetes, atque hunc quoque nomine reddit:
Diues Aron, croceos sic illius omnis odores
Iactat eques, vnctis sic est coma culta maniplis:
Sed nec sperne virum, & comtis diffide capillis.
Campesus hic spoliis in Tygridis, ille profundo
Incumbens Odrussa mero: vide lata comentem
Pectora & ingenti turbantem pocula barba.
Hic & Iaxarten dictis stupet hospes acerbis
Immodicum, linguaque grauem, cui nulla minantis
Non superûm, non praesentis reuerentia belli.
Contra autem Aeetes, Non frustra magna superbo
Dicta volant, ait, & vocem paria arma sequuntur:
Nec requies, quin Marte diem, noctémque fatiget:
Atque vbi Riphaea stupuerunt flumina bruma,
Iam pauidi cum prole Geta, iam peruigil illum
Medus, & oppositis exspectat Iberia claustris.
Hos autem qua quemque manum, qua signa sequantur,
Si memorem, priùs humentem lux soluerit vmbram:
Cras acies, atq; illa ducum, cras regna videbis
Dissona, saxifera surgat quibus imber harena,
Qua iaculo gens apta leui, qua picta pharetris
Venerit: ingentes animo iam prospice campos,
Atque hanc alipedi pulsantem corpora curru
Euryalem, quibus exsultet Mauortia turmis:
Et quantum elata valeat pelcata securi,
Cara mihi, & veras inter non vltima natas.
Fatur, & occiduo libat cratera parenti.
Quisque suis tum vota deis, & pocula fundit,
Dent aciem, dent belligeros superare labores.
Ecce autem Geticis veniēs Gradiuus ab antris,
Ingentemque trahens Arctoa per aequora nubem,
Aspicit Aeeta Minyas stupefactus in vrbe,
Ambitúmque senem, promissaque vellera puppi
Thessalica: citus ad summi stellantia patris
Tecta ruit, questúque Iouem testatur acerbo:
Quae studiis rex magne quies? iam mutua vidi
Exitia, in solos hominum molimur honores:
Teque ea cuncta iuuant, rabidam qui Pallada caelo
Non abigis, neque femineis iam obicis ausis,
Num querar, exstructa quòd vexerit ipsa carina
Vellera sacra meis spirantem auertere lucis,
Quodque palam tutata viros? sic caetera pergas
Si valet, insidiis qua nunc fallacibus ambit,
Nostra vt Phryxaeo spolientur templa metallo.

Non opus auxilio Colchis, nec fœdera vestro,
Et Persen simul, & Minyas deposcimus hostes.
Quin age, quid tanta coeunt in prælia gentes?
Quid tuus Aesonides? imus nos, protinus imus,
In nemus auriferum, & sumtis decernimus armis.
Vel tu sola polo tacitis inopina tenebris
Labere, quantus ibi deus experiere, nec illas
Astiteris impune trabes. an Martia templa
Intemeranda minus, tacitus mihi lucus & agger,
Quod rudis, & sola colimur frigentibus vmbra?
Est amor, & rerum cunctis tutela suarum:
Et tibi magne pater terris donatia certant:
Est honor his etiam suus. anne ego clara Mycenis
Culmina, virgineas praderſi Cecropis arces,
Iam coniunx, iam te gemitu, lacrimisq; tenebit
Nata querens? metuant ergo, nec talia poscant.
Non tulit hæc ammis, quin longa silentia Pallas
Rumperet, irridens strepitúmque minásque Gradiui:
Non tibi Bistonida, quibus hæc fera murmura iactes,
Non Lapitha, sed Pallas, ait, neque ego ægide digna,
Nec vocer vlterius proles Iouis, excidat iste
Ni tibi corde tumor: lituos mox armáque faxo
Oderis, & primis adimam tua nomina bellis.
Quin simile matrem demens grauitate secutus:
Digna quidem, monstrum superis quæ tale creauit.
Quod tamen aggressa scelus, aut quo crimine sontes
Si iuuenem, qui iussa sui tam dira tyranni
Impauidus, & maria non dum quis nota subibat,
Iuuimus, & magnis aliquam spem mouimus ausis?
An nullas præferre preces, nec fœdera regis
Vlla sequi, cæca sed cuncta impellere pugna
Debuimus? sic Thraces agunt, sic turbidus iste
Si qua petis. cuperem hæc etiam nunc bella remitti,
Nec socias armare manus: da vellera rector,
Et medio nos cerne mari. quòd si nec a Mauors
Abnegat, & solus nostris sudoribus obstat,
Ibimus indecores, frustraque tot æquora vesta,
Passáque quæ nequeam: sic femina: cœperat ardens
Hic iterum alternis Mauors insurgere dictis.
Excipit hinc contrà pater, & sic voce coërcet:
Quid vesane fremis? cum vos iam pænitet acti,
Peccatúmque satis, tunc ad mea iura venitis.
Quolibet ista modo, quacúmque impellite pugna
Qua capistis habens quoniam sua fata furores.
Te tamen hoc coniunx, & te mea nata monebo:
Sit Persen pepulisse satis, nec vana retentet
Spes Minyas. finémve velint imponere bello.
Illum etenim talis rerum manet, accipite, ordo.
Victa retro nunc castra dabit, bellúmque remittet
Territus aduentu ducis, & virtute Pelasgi:
Mox vbi Thessalicis referent hos flamina terris,
Tunc aderit, victórque domos & sceptra tenebit.
Donec & Aeeten inopis post longa senecta
Exsilia, heu magnis quantum licet impia fatis,
Nata iuuet, Graiusque nepos in regna reponat.
Hic labor, amborúmque hæc sunt discrimina fratrum:
Vadite, & aduersis, vt quis volet, irruat armis.
Dixerat. instaurat mensas, pacémque reducit,
Et iam sideream noctem dimittit olympo.
Tũc assuetus adest Phlegræas reddere pugnas,
Musarum chorus, & cithara pulsator Apollo:
Fértque grauem Phrygius circum cratera minister.
Surgitur in somnos, séque ad sua lumina flectunt.

C. VA-

C. VALER. FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER VI.

At vigil his idem ardet Furiis Gradiuus, & acri
Corde tumet; nec quas acies, quae castra sequatur,
Inuenit: ire placet tandem, praesensque tueri,
Sternere si Minyas, magnoque rependere luctu
Regis pacta queat; Graiumque absumere puppim.
Impulit hinc currus, monstrum irreuocabile belli,
Concutiens, Scythicasque super tentoria sistit:
Protinus è castris fugit, sopor excita tela;
Turbati coiere duces: hos insuper ingens
Fama mouet, rate qua sacra vulgabat Achiuos
Aduenisse, suis repetentes vellera Phryxi;
Quos malus hospitio, iunctaque ad foedera dextra
Luserit Aeetes, atque in sua traxerit arma.
Ergo consiliis dum nox vacat alta mouendis,
Legatos placet ire duces: mandataque Perses
Edocet, ut fari Minyas, fraudemque tyranni
Vt moneant, quisnam hinc animos auerterit error,
Se primum Haemoniis hortatum ea vellera terris
Reddere, & exuuias pecudis dimittere sacra:
Hinc odium, & tanti venisse exordia belli.
Quin potius dextramque suam, suaque arma sequantur,
Aut remeent; neque enim Aeetae promissa, fidemque
Esse loco: abstineant aliena à sanguine pugna:
Non illos ideo tantos venisse labores
Per maris ignoti, quid opus concurrere, nec quos
Oderis? haec medio Perses dum tempore mandat,
Aureus effulsit campis rubor; armáque & arces
Sponte sua strepuere tubae: Mars saeuus ab alto
Hostis io, conclamat, equis, agite, ite, propinquat:
Ac simul hinc Colchos, hinc fundit in aequora Persen:
Tunc & quaeque suis committit praelia terris,
Voxque dei pariter pugnas audita per omnes.
Hinc, age, Riphaeo quos viderit orbe furores
Musa, mone, quanto Scythiam molimine Perses
Concierit, quis fretus equis per bella, virisque.
Verùm ego nec numero memorem, nec nomine cunctos
Mille vel ora mouens, neque enim plaga gentibus vlla
Ditior: aeterno quanquam Mauortia pubes
Marte cadat, pinguis nunquam tamen vbere desit,
Quod geminas Arctos, magnúmque quod impleat anguem.
Ergo duces, solasque, dea, mihi promite gentes.
Miserat ardentes, mox ipse secutus, Alanos,
Heniochósque truces, iam pridem infensus Anausis,
Pacta quod Albano coniunx Medea tyranno:
Nescius, heu, quantis thalamos ascendere monstris
Arserit, atque vrbes maneat quis terror Achaeas;
Gratior ipse deis, orbáque beatior aula.
Proxima Bisaltae regio, ductorque Colaxes
Sanguis & ipse deûm, Scythicis quem Iupiter oris
Progenuit, viridem Miracen, Tibisenaque iuxta
Hostia: semifero (dignum si credere) captus
Corpore, nec Nympha geminos exhorruit angues.
Cuncta phalanx, insigne Iouis, caelatáque gestat
Tegmina, dispersos trifidis ardoribus ignes:
Nec primus radios, miles Romane, corusci
Fulminis, & rutilas scutis diffunderis alas.
Insuper auratos collegerat ipse dracones
Matris Horae specimen, linguisque aduersus vtrimque
Congruit, & tereti serpens dat vulnera gemma.
Tertius vnanimis veniens cum millibus Auchus
Cimmerias ostentat opes; cui candidus olim
Crinis inest, natale decus: dat longior aetas
Iam spacium, triplici percurrens tempora nodo:
Demittit sacro geminas à vertice vittas.
Dathin Achaemenia grauior de vulnere pugna.
Misit in arma Darabs; acies quem Martia circum
Gangaridûm, potáque Gerys quos efferat vnda,
Quique lacum cinxere Bicen: non defuit Auxur,
Non Radalo cum fratre Fidon: Lacesinaque lano

Nec tot ab extremo fluctus agit aequore, nec sic
Fratribus aduersa Boreas respondet ab unda:
Aut ss apud fluuios volucrum sonus, athera quentus
Tunc lituûm concentus agit, lymphatáque miscet
Millia: quot foliis, quot floribus incipit annus.
Ipse rotis gemit intus ager, tremebundaque pulsu
Nutat humus: quatit ut saeuo cum fulmine Phlegram
Iupiter, atque imis Typhoea verberat armis.
Prima tenent illinc patriis Absyrtus in armis,
Et gener, ingentesq; inter sua millia reges.
At circa Aesoniden, Danaûm manus, ipsaque Pallas,
Aegide terrifica, quam nec dea lassat habendo.
Nec pater horrentem colubris, vultúque tremendam
Gorgoneo, nec semineces ostendere crines
Tempus adhuc, primasque sinit concurrere pugnas.
Impulit hos contrà Mauors pater, & mala leti
Gaudia, Tesiphoneque caput per nubila tollens
Ad sonitum irmi. mediaq; altissima pugna,
Nec dum clara, quibus sese fuga mentibus addat.
Illi ubi consertis iunxere frementia telis
Agmina, virq; virum galeas afflauit adactis,
Continuo hinc obitus perfractaque cassibus arma,
Corporaque: alternus cruor, alternaque ruina:
Voluit ager galeas, & thorax egerit imbres
Sanguineos: hinc Barbarici glomerantur ouatus,
Hinc gemitus, mixtaque virûm cum puluere vita.
Cuspius Aeeum correpto crine Monesen
Abstulit, hunc pariter Colchi, Graique sequuntur
Missilibus: rapit ille necem, praedamque relinquit:
Nec sociis iam cura viri. Dipsanta Caresum,
Strimonaque obscura spargentem vulnera funda,
Deicit: Albani cadit ipse Chremedonis hasta:
Iamque iacet, currusq; super, turmaque feruntur.
Processere Melas & Hidusmenus, incipit hasta
Ante Melas: leuis ast abies elapsa virumq;.
Ensibus inde ruunt: prior occupat ore citato
Cassidis ima Melas, infractaque est vulnere ceruix,
Mixta perit virtus: nescit cui debeat Oebreus,
Aut cui fata Tyres, dum sibila respicit Iron.
Cuspidis Argiuae, Pyliam latere accipit hastam.
Viderat Hircanos paribus discurrere fratres
Castor equis, pater armento quos diues ab omni
Nutrierat, fatisque viam monstrarat iniquis:
Tum magis atque magis, peditem candore notato
Tyndariden incendit amor: simul obuius hastam
Pectus in aduersum grauiter iacit, alipedémque,
Constitit excusso victor duce: risit ab alta
Nube pater, prensisque equitem cognouit habenis.
At pariter luctuq; furens, visuq; Medores,
Tyndariden petit, & superos sic voce precatur:
Hunc, age, vel caso comitem me reddite fratri:
Primus & huc nostra sonipes cadat impius hasta,
Credita qui misero non rettulit arma parenti,
Méque venit contra, captiuáque terga ministrat.
Dixerat. Actai sed eum prior hasta Phaleri
Deicit: adsocius sonipes citus effugit aluo.
Quis tibi saeuales vnquam metuisset Amyclas,
Oebaliamque manum tot Rhyndace montibus inter
Diuiso, totidémque fretis? cadit impiger vnà
Inguine transfosso clari Taulantis alumnus
Semidea genitrice Tages, cui plurima siluis
Peruigilat materna soror, cultusq; laborat.
Tenuia non illum candentis carbasa lini,
Non auro depicta clamis, non flaua galeri
Caesaries, pictóq; iuuant subtêmine braca.
Iamque nouus media stupefacta per agmina pugna
Vidit: ques: densa spargens hastilia dextra:
Fulmineúmque vnus, proturbans ingerit ensem,
Huc alternus & huc: cùm, saeuior, ecce iuuentus
Sarmatica coiere manus, fremituq; virorum
Semiferi, riget his molli lorica catena,
Id quoque tegmen equis, agitur porrecta per arma,
Et caput ingentem campis hostilibus vmbram,
Fert abies obnixa genu vadítq; virûm vi,
Vadit equûm. decelis relegi docilisq; relinqui,
Atque iterum medios non altior ire per hostes.
Orbibus hos rabidis, molliqúe per aequora Castor,
Anfractu lenioris equi deludit anhelos,
Immemorésque mori: sed non hisdem artibus aequè
Concurrunt, vtrinq; ruunt in funera Colchi.
Compressus, impacta latus inter, & ilia quercu
Tollitur, ac mediam moriens descendit in hastam.
Oebasus insistum summisso poplite Phalcen
Euasisse ratus, lanum per luminis orbem
Transfigitur, tenera liquuntur vulnere mala.
Contra autem geminis fidens thoracibus, ictum
Sustulit & gladio Sibotes ferit vltima teli,
Nequicquam: iam cuspis inest, nec fragmina curat
Ambenus, & trunco medium subit Otrea ligno.

Seminecem Taxes Hipanim vehit, atque remissum
Ponè trahit fugiens, & cursibus exuit hastam:
Dúmque recollectam rursus locat; irruit ultro.
Turbatúmque Eacon, & adhuc inuadit inermem.
Impulit aduerso præceps equus Onchea conto,
Nequicquam totis reuocantem viribus armos.
In latus accedit sonipes, accedit & ipse
Frigidus: arma cadunt, rorat procul ultima cuspis.
Qualem populea fidentem nexibus umbra,
Si quis auem summi deducat ab arbore rami,
Ante manu tacita, cui plurima crescit harūdo;
Illa dolis, viscóq; super correpta sequaci
Implorat ramos, atque irrita concitat alas.
Parte alia infestis (nam fors ita iūxit) in armis
Styrus adest; latúsque virum cognoscit Anausin:
Et prior: En cuius thalamis Aeetia virgo
Dicta manet, nostrósque feret qui victor amores:
En ait, inuitoq; gener mutabere patri.
Tum simul aduersas collatis cursibus hastas
Concitant: fugit adductis Albanus habenis
Saucius, atque datum leto non sperat Anausin,
Nec videt. ille autem Telo moribundus adacto
Ad soceros, pactaq; sinus, en, coniugis, inquit,
Styre fugis? vulnus referens, quod carmine nullo
Sustineat, nullisq; leuet Medea venenis.
Dixerat: extremus cum lumina corripit error,
Vóxque repressa gelu, percussaque vertice tellus.
Hinc animos acies auget, magnóque doloris
Turbine, Gesandrum Mauors rapit: ille morantes
Increpat, & stricto sic vrget Iazygas ense:
Nempe omnes cecidere senes, nempe omnis ademtus
Ante pater. qua vos subito tam fœda senectus
Corripuit, fregitq; animos, atque abstulit iras?
Aut mecum mediam iuuenes, ipsi ite per vrbē
Argolicamque manum; aut claris occumbite fatis.
Irruit, & patrias cœptis ferus aduocat umbras:
Sancte mihi vorapte pater tua pectora nato
Suggere nunc, animamque parem: si fata peroso
Tarda tibi, turpesq; moras. non segnius ipsi
Paruimus, paruiq; etiam didicere nepotes.
Hæc ait, auditúrque Erebo. tunc corripit ensem
Turbidus, & Furiis ardens quatit arma paternis.
Indigenis sacratus aquis, magnique sacerdos
Phasidis Arctois Aquites errabat in armis,
Populeus cui frondis honor, conspectaq; glauco
Tempora nectuntur ramo. te Cyrne parentis
Immemorem dura cupiens abducere pugna,
Iamq; omnes impunè globos, diuersaq; lustrans
Agmina. quem quærit, nusquam videt, atque iterum intrat
Vociferans, iterum belli diuersa peragrat:
Lancea cæruleas circum strepit incita vittas.
Opprimit ammissis ferus hunc Gesander habenis.
Ille manum trepidās, atque irrita sacra tetēdit:
Teq;, per hanc, inquit, genitor tibi si manet, oro
Canitiem, compesce minas, & sicubi nato
Parce meo. dixit. contrà sic victor adacto
Ense refert: Genitor, turpi durare senecta
Quem mihi reris adhuc, ipse hac occūbere dextra
Maluit, atque ultro segnes abrumpere metas.
Et tibi si pietas nati, si dextra fuisset,
Haud medii precibus tereres nūc tempora belli,
Præda futuræ canū. iuuenis sors pulchrior omni,
Et certare manu decet, & caruisse sepulchro.
Dixerat ille deos moriens, calúmque precatur,
Dextera ne misero talis foret obuia nato,
Te quoque, Canthe, tui non inscia funeris Argo
Fleuit, ab inuita rapientem tela carina:
Iam Scythicos miserande sinus, iam Phasidis amnem
Contigeras, nec longa dies, vt capta videres
Vellera, & Euboicis patrios de montibus ignes.
Illum vbi congressu subiit Gesander iniquo,
Territat his: Tu qui faciles, hominúmque putasti
Has Argiue domos, aliū hic miser aspicis annū,
Altricémque niuem, festinaq; tædia vita.
Non nos aut leuibus componere brachia remis
Nouimus aut ventos opus expectare serentes:
Imus equis, qua vel medio riget æquore pontus,
Vel tumida premit Hister aqua: nec mœnia nobis
Vestra placent. feror Arctois nam liber in aruis
Cuncta tenens mecum: omnis amor, iacturáque plaustri
Sola. nec hac longum victor potiere rapina.
Ast epula quodcúmq; pecus, quacúmque ferarum,
Mitte Asia, mitte Argolicis mandata colonis,
Ne trepident, nunquam has hiemes, hæc saxa relinquant
Martis agro subitam sæui durauimus amne
Progeniem, natosque rudes: vbi copia leti
Tanta viris. sic in patriis bellare pruinis
Prædarique iuuat, talémque hanc accipe dextram.
Dixit, & Aedoniis nutritum missile ventis
Concitat: it medium per pectus & horrida nexu
Letifer æra chalybs: trepid' super aduolat Idas,
Ac simul Oenides, pariterque Menœtius, & qui
Bebricio propius remeauit ab hospite victor.
At vero ingentem Telamon procul extulit orbem,
Exanimem te Canthe tegens: ceu septus in arto
Dat catulos post terga leo, sic comminus hastam
Aeacides, gressúmque tenet, contráque ruentem
Septeno validam circumfert tegmine molem.

Nec

Nec minus hinc vrget Scythia manus: armaq; Canthi,
Quisque sibi, & Graio pœnam de corpore poscẽs.
Arduus inde labos, medioque in corpore pugna
Conseritur: magno veluti cùm turbine sese
Ipsius Aeoliæ frangunt in limine venti,
Quem pelagi rabies, quem nubila, quémque sequatur.
Illa dies: obnixa virûm sic comminus hæret
Pugna, nec arrepto velli de corpore possunt.
Vt bouis exuuias multo qui frangere oliuo.
Dat famulis, tendunt illi, tractúque vicissim
Taurea terga domant: pingui fluit vnguine tellus.
Talis vtrimq; labos, raptataq; limite in arcto
Membra viri miseranda meant. hi tendere contrà,
Hi contrà, alternaq; virûm non cedere dextra.
Hinc medium Telamon Canthum rapit, hinc tenet ardens
Colla viri, & molles galea Gesander habenas
Insonuit: qua lapsa solo, dextramq; fefellit.
Ille iterum in clypei septemplicis improbus orbẽ
Arietat, & Canthum sequitur, Canthúmque reposcit:
Quem manus à tergo socium rapit, atque receptum
Virginis Euriales curru locat: aduolat ipsa,
Ac simul Hæmonides, Gesandrúmque omnis in vnum
It manus: ille nouas acies & virginis arma
Vt videt, Has etiam contra bellabimus, inquit?
Heu pudor: inde Lycen ferit ad confine papillæ,
Inde Thoen, qua pelta vacat, iamque ibat in Harpen,
Vix dum prima leui ducentem cornua neruo,
Illabentis equi tendentem frena & Hesippen:
Cùm regina grauem nodis, auróque securim
Congeminans, partem capitis, galeaq; ferina
Dissipat. hic pariter telorum immanis in vnum
It globus ille diu confectis sufficit hastis:
Quin grauior, nutuq; carens exterruit Idam,
Tunc ruit vt mõtis latus, aut vt machina muri
Quæ scopulis, trabibúsque diu, confectaque flammis
Procubuit tamen, atque ingentem propulit vrbem.
Ecce locum, tempusq; ratus, iamq; & sua posci
Prælia falcatos infert Ariasmenus axes,
Sæuaq; diffundit sociûm iuga. protinus omnes
Graiugenas, omnes raptur' ab agmine Colchos.
Qualiter exosus Pyrrha genus, æquora rursus
Iupiter, atque omnes fluuium si fundat habenas;
Ardua Parnasi lateant iuga, cesserit Othrys
Pinifer, & mersis decrescant rupibus Alpes.
Diluuio tali, partibusque Ariasmenus vrget
Excidiis; nullo rapiens discrimine currus.
Aegida tum primum virgo spiramq; Medusæ
Tercentum sæuis squalentem sustulit hydris
Quam soli vidistis equi: pauor occupat ingens
Excussis in terga viris, diramq; retorquet
In socios non sponte luem: tunc ensibus vncis
Implicat, & trepidos lacerat discordia currus.
Romanas veluti sæuissima cùm legiones
Tesiphone regesque mouet, quorum agmina pilis,
Quorum Aquilis vtrimque micant, eadémque parentis
Rura colunt, idem lectos ex omnibus agris
Miserat infelix non hæc ad prælia Tybris.
Sic modò concordes, externaq; fata petentes
Palladij rapuere metus. sic in sua versi
Funera concurrunt dominis reuocantibus axes.
Non tam fœda virûm Laurentibus agmina terris
Eiecere Noti, Libyco nec talis imago
Litore, cùm fractas inuoluunt æquora puppes.
Hinc biiuges, illinc artus tenduntur heriles,
Quos radij, quos frena secant, trahitúrque trahitque
Currus cæde madens, atroq; in puluere regum
Viscera, nunc aliis, aliis nunc curribus hærent.
Haud vsquam Colchorum animi: neque cura cauere
Tela, sed implicitos miseráque in veste reuinctos,
Confodiunt: ac forma necis non altera surgit.
Quam ceruos vbi non Vmbro venatur edaci
Non penna petit: hærentes sed cornibus altis
Inuenit, & cæca constrictos accipit ira.
Ipse recollectis audax Ariasmenus armis
Desilit: illum acies curuæ secat vndique falcis,
Partiturq; rotis: atque inde furentia raptim
In iuga, Circæos tetigit non amplius agros.
Talia certatim Minyæ, sparsique Cytæi
Funera miscebant campis, Scythiamque premebant:
Cùm Iuno Aesonida non hanc ad vellera cernẽs
Esse viam, nec sic reditus regina parandos,
Extremam molitur opem. funesta priusquam
Consilia ac seras aperit rex perfidus iras.
Increpat & sæuis Vulcanum mœsta querelis,
Cuius flammiferos videt inter regia tauros
Pascua, Tartaream proflantes pectore noctem.
Hac etenim, Minyas ne iungere Marte peracto
Monstra, satis subeat Cadmæi dentibus hydri,
Ante diem timet, & varias circumspicit artes.
Sola animo Medea subit. mens omnis in vna
Virgine nocturnis qua nulla potentior aris
Illius ad fremitus, sparsosq; per auia succos
Sidera fixa pauent, & auis stupet orbita Solis:
Mutat agros, fluuiúmque vias, suus alligat igni
Cuncta sopor: recolit fessos ætate parentes,
Datq; alias sine lege colus. hanc maxima Circe
Terrificis mirata modis, hanc aduena Phryxus,
Quamuis Athra[illegible] lunam spumare veneno
Sciret, & Hæmoniis agitari cantibus vmbras.
Ergò opibus magnis, & virginitate tremendam,
Iuno duci sociam coniungere quærit Achiuo:
Non aliam tauris videt & nascentibus armis

Quippe parem, neque, quæ medio stet in agmine flamma.
Nullum mente nefas nullos horrescere visus:
Quid si cæcus amor, sæuúsque accesserit ignis?
Hinc Veneris thalamos, sempérque recentia sertis
Tecta petit. visa iamdudum prosilit altis
Diua thoris, volucrúmque exercitus omnis amorum.
Ac prior hanc blandis supplex Saturnia dictis
Aggreditur, veros metuens aperire timores:
In manibus spes nostra tuis, omnísque potestas
Nunc, ait, hos etiam magis annue vera fatenti.
Durus vt Argolicis Tirynthius exsulat oris,
Mens mihi non eadem Iouis, atque aduersa voluntas:
Nullus honos thalamis, flammæue in nocte priores
Da precor artifices blandæ aspiramina formæ
Ornatúsque tuos, terra cæloque potentes.
Sensit diua dolos, iam pridem sponte requirens
Colchidia, & inuisi genus omne exscindere Phœbi.
Tum verò optatis potitur, nec passa precari
Vlterius, dedit acre decus, secundaque monstris
Cingula, non pietas quibus, aut custodia famæ,
Non pudor: at contra leuis, & festina cupido,
Affatúsque mali, dulcísque labantibus error,
Et metus, & demens alieni cura pericli.
Omne, ait, imperium, natorúmq; arma meorum
Cuncta dedi; quascumque libet, nunc concute mentes,
Cingitur arcanis Saturnia læta venenis,
Atque hinc virgineæ venit ad penetralia sedis.
Chalciopen imitata sono, formaque sororem.
Fulsit ab inuita numen procul & pauor artus
Protinus, atque ingens Aeetida perculit horror:
Ergo nec ignotis Minyas huc fluctibus inquit,
Aduenisse soror, nec nostro sola parenti
Scis socias iunxisse manus: at cætera muros
Turba tenet, fruitúrq; virûm cælestibus armis.
Tu thalamis ignara sedes, tu sola paterna
Fixa domo? tales quando tibi cernere reges?
Illa nihil contrà: nec enim dea passa: manúmque
Implicat, & rapidis mirantem passibus aufert.
Ducitur infelix ad mœnia summa, futuri
Nescia virgo mali, & falsæ commissa sorori,
Lilia per vernos lucent velut alba colores,
Præcipuè quîs vita breuis, totúsque parumper
Floret honor, fuscis & iam Notus imminet alis.
Hanc residens altis Hecate Perseia lucis
Flebat, & has imo referebat pectore voces:
Deseris, heu, nostrum nemus, æqualésque cateruas
Ah misera, vt Graias haud sponte vageris ad vrbes,
Non inuissa tamen, neq; te mea cura relinquã:
Magna fugæ monimenta dabis. spernêre nec vsquam
Mendaci captiua viro, méque ille magistram
Sentiet, & raptu famulæ doluisse pudendo.
Dixerat. ast illa murorum extrema capessunt,
Defixaque virûm lituúmque fragoribus horrent.
Quales instanti nimborum frigore mæstæ
Succedunt ramis, hærentque pauore volucres.
Iamque Geta, iámque omnis Iber, Drancæaque densa
Strage cadit legio, & latis prosternitur aruis:
Seminecésque duces inter sua tela, suísque
Inter equos, fauam misero luctamine versant
Congeriem, & longis campos singultibus implent.
Victores contrà patrium Pæana Geloni
Congeminant: eadem redeunt mox gaudia victis,
Quæ deus & melior belli respexit imago.
Quis tales obitus dederit, quis talia facta,
Dic age, túque feri reminiscere Musa furoris.
Absyrtus, clypei radiis, currúque coruscus
Solis aui: cuius vibrantem comminus hastam
Cernere, nec galeam gentes potuere minantem:
Sed trepidæ redeunt, & verso vulnera tergo
Accipiunt, magnísque fugam clamoribus augent.
Proterit impulsu grauis agmina, corporáque atrus
Sternit equis, gemitúsque premit spirantis aceruí.
Nec leuior comitatur Aron; horrentia curis
Discolor arma super, squalentésque are lacertos,
Barbarica clamis arcet acu, tremefactáq; vento
Implet equum. qualis roseis it Lucifer alis,
Quem Venus illustri gaudet producere cælo.
At non inde procul Rameluus & acer Otaxes,
Dispulerant Colchos, pariterque inglorius armis
Fraude noua stabulis, & furtis assuetus inultis
Depopulare greges: frontem cum cornibus auxit
Hispidus, inq; deis lasuit terrore Lycæi.
Hac tunc attonitos facie defixerat hostes.
Quem simul ignota formidine bella mouentem
Vidit Aron; Pauidos te, inquit, nunc rere magistros,
Et stolidum periisse pecus: non pascua, nec spes
Hic tibi nocturnis, mitte has simulacra rapinis,
Néue deum mihi finge, deus quoq; consere dextram
Sic ait, intentáq; adiutum missile planta
Dirigit: & laxis patuerunt vulnera villis.
Nec minus Aeolij proles Aeetia Phryxei
Fertur & ipsa furens: ac se modò læta Cytæis
Agminibus, modò cognatis ostentat Achiuis.
Atque hos in medio duri discrimine belli,
Laudibus inq; ipsis gaudens vbi vidit Iason.
Macte, ait, ô nostrum genus, & iam certa propago,
Aeoliæ nec opima domus: sat magna laborum
Dona fero, satis hoc visu quæcumq; rependo.

Dixitq;

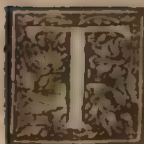
Dixit, & in Cueten, magniq; in fata Cerammi
Emicuit clypeumq; rotans, hunc poplite caeso
Deicit: illum aperit lato per pectus hiatu.
Argus Vtrumq; ab equis ingenti porrigit ictu
Et Zacorum & Phalcen; peditem pedes haurit Amastrum.
Sanguinis ille globos, effusaque Viscera gestat
Barbarus, & cassa frendens sublabitur ira.
Dat Calais Barisanta neci, sempérque propinquas
Riphea Venali comitantem sanguine pugnas.
Centum lata hominum bellator corpora, centum
Pactus equos: his ille animam lucémque rependit
Crudelis: tandem dulces iam cassus in auras
Respicit, ac nulla caelum reparabile gaza.
Labitur intortos per tempora caerula crines.
Tunc quoque materna Velatus harundine Peucon.
Ac genitrix imis pariter Maeotis ab antris
Impleuit plangore lacus, natumq; Vocauit,
Iam non per ripas, iam non per curua Volantem
Stagna, nec in medio truncantem marmore cernos.
Eurytus Exomatas agit aequore. Nestoris hasta
Immoritur primaeuus Helix, nec reddita caro
Nutrimenta patri, breuibus praeceptus in annis.
At Latagum Zeténq; Daraps: illum exigit hasta,
Hunc fugat, ingentem subitis cùm sanguinis Vndam
Vidit, & extremo lucentia pectora ferro.
Ecce autem muris residens Medea paternis,
Singula dum magni lustrat certamina belli,
Atque hos ipsa procul densa in caligine reges
Agnoscit quaeritq; alios Iunone magistra,
Conspicit Aesonium longè caput: ac simul acres
Huc oculos sensúsque refert, animúmque fauentem:
Nunc quo se raperet, nunc quo diuersus abiret
Ante uidens, quótque Vnus equos, quos funderet arma,
Orantesq; Viros quàm densis sterneret hastis:
Quaque iterum tacito sparsit Vaga lumina Vultu,
Aut fratris quaerens, aut pacti coniugis arma,
Saeuus ibi misera, solúsq; occurrit Iason.
Tunc his germanum aggreditur, ceu nescia, dictis:
Quis precor, is toto iamdudum feruere campo
Quem tueor, quémque ipsa Vides? nam te quoque talem
Attonitam Virtute reor. contrà aspera Iuno
Reddit agens stimulis, ac diris fraudibus Vrget.
Ipsum, ait, Aesoniden cernis soror: aequore tanto
Debita cognatis repetit qui Vellera Phryxi.
Nec nunc laude prior generis, nec sanguinis Vsquam.
Aspicis Vt Minyas inter, procerésq; Cytaeos
Emicet effulgens, quantisque insultet aceruis:
Et iam Vela dabit, iam littora nostra relinquet,
Thessaliae felicis opes; dilectaque Phryxo
Rura petens: eat atque Vtinam, superétque labores.
Tantum effata, magis campis intendere suadet,
Cùm datur, ardenésq; Viros percurrere pugnas.
At simul hunc dictis, illum dea Marte secundo
Impulit, atque nouas egit sub pectora Vires:
Ora sub excelso iamdudum Vertice coni
Saeua micant, cursúque ardescit: nec tibi Perse,
Nec tibi Virgo, iuba laetabile sidus Achiua.
Acer Vt autumni canis, iratóque Vocati
Ab Ioue fatales ad regna iniusta cometa.
Nec sua Crethiden latuit dea, Vimque recentem
Sentit agi membris, ac sese super agmina tollit:
Quantus Vbi ipse gelu, magnóque incanuit imbre
Caucasus, & summas abit Hibernus in Arctos.
Tunc Verò stabulis qualis leo saeuit opimis
Luxurians, spargitq; famem, mutatq; cruores;
Sic neque parte ferox, nec caede moratur in Vna;
Turbidus inq; omnes pariter furit: ac modò saeuo
Ense, modo infesta rarescunt cuspide pugnae.
Tunc & terrificis sudantem crinibus Hebrum
Et Geticum Prisona ferit: caput eripit Auchi,
Brachiáque, & Vastis Voluendum mittit harenis:
At genitus Ioue compleuerat sua fata Colaxes:
Iamque pater maesto contristat sidera Vultu,
Talibus aegra mouens nequicquam pectora curis;
Hei mihi si dura natum subducere sorti
Molior, atque meis ausim confidere regnis:
Frater adhuc Amyci maeret nece: cunctáque diuûm
Turba fremunt, quorum nati cecidere, cadéntque:
Quin habeat sua quémque dies: cunctisque negabo,
Qua mihi supremos misero sic fatus honores
Congeris, atque animus moriturum ingentibus implet.
Ille Volat campis, immensaque funera miscet
Per cuneos: Velut hiberno proruptus ab arcu
Imber agens scopulos, nemorúmque operúmque ruinas;
Donec ab ingenti Bacchatus Vertice montis
Frangitur, inque nouum paulatim deficit amnem.
Talis in extremo proles Iouis emicat aeuo;
Et nunc magnanimos Hypetaona, Gesithoúmque,
Nunc Arinem Olbúmque necat: iam saucius Apren
Et desertus equo Tydrumpedes excipit hasta
Phasiaden, pecoris custos de more paterni
Caucasus ad primas genuit quem Phasidis Vndas:
Hinc puero cognomen erat, famulúmque ferebant
Phasidis, intonso nequicquam crine parentes.

Iamq; aliis instabat atrox: cùm diua supremas
Rumpit iniqua colus, victórque aduenit Iason.
Excipit hunc saeua sic fatus voce Colaxes:
Vos Scythiae saturare canes, Scythiaeq; volucres
Huc miseri venistis, ait: saxúmque prehensum
Illius & dextra gestamen, & illius auis,
Concussa molitur humo, quod regia Iuno
Flexit in admoti caput, in fatumq; Monesi.
Praeceps ille ruit: nato non depulit ictus
Iupiter, Aesonia vulnus fatale sed hasta
Per clypeum, per pectus abit: lapsúq; cruentus
Aduolat Aesonides, mortéq; cadentis acerbat.
Spargitur hinc, miserisque venit iam notus Alanus.
At regina virum (neque enim deus amouet ignem)
Persequitur lustrans, oculisq; ardentibus haeret:
Et iam laeta minùs praesentis imagine pugnae,
Castigatq; metus, & quas alit inscia curas:
Respiciens, an vera soror: nec credere falsos
Audet atrox vultus, eademq; in gaudia rursus
Labitur, & saeua trahitur dulcedine flamma.
Ac velut antè comas, ac summa cacumina siluae
Lenibus alludit flabris leuis Auster: at illum
Protinus immanem miserae sensere carinae.
Talis ad extremos agitur Medea furores:
Interdum blanda direpta monilia diuae
Contrectat, miseroq; aptat flagrantia collo,
Quaq; dedit teneros aurum Furiale per artus,
Deficit: ac sua virgo deae gestamina reddit.
Non gemmis, non illa leuis turbata metallo,
Sed facibus, sed mole dei, quem pectore toto
Iam tenet: extremus roseo pudor errat in ore.
Ac prior his. Credisne patrem promissa daturū
O soror, Argolicus cui dis melioribus hospes
Contigit? aut belli quantum iam restat acerbi?
Heu quibus ignota sese pro gente periclis
Obiicit. hac fantem medio in sermone reliquit
Inceptis iam Iuno potens, securaq; fraudis.
Imminet è celsis audentius improba muris
Virgo, nec ablatam sequitur, quaeritue sororem.
At quotiens vis dira ducum, densiq; repentè
Aesoniden pressere viri, cumq; omnis in vnum
Inberiit, totiens saxis pulsatur, & hastis.
Primaq; ad infesti Lexanoris horruit arcus.
Alta sed Aesonium supra caput exit harundo,
Teq; Caice petit. coniunx miseranda Caico
Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.
Regius Euis Miraces interpres ab oris
Venerat, vt Colchos procul atque Aeetia Parthis
Foedera donato non irrita iungeret auro.
Tum iuuenem terris Parca tenuere Cytaeis,
Ac subiti Mauortis amor: simul armiger ibat
Semiuir, impubémque gerens, sterilémque iuuentam,
Ipse pharetratis residens ad frena tapetis,
Nunc leuis infesto procurrit in agmina curru,
Nunc fuga conuersas spargit mentita sagittas.
At viridem gemmis, & Eoa stamine siluam
Subligat extrema patriam ceruice tiaram,
Insignis manicis, insignis acinace dextro;
Improba Barbaricae procurrunt tegmina plantae.
Nec latuere diu saeuum spolia illa Syenem,
Pérque leuem & multo maculatam murice Tygrin
Concita cuspis abit: subitos ex ore cruores
Saucia Tygris agit, vitamq; effundit herilem:
Ipse puer fracto pronum caput implicat arcu.
Sanguine tunc atro claui ignea, sanguine vultus
Et grauida maduere coma, quas flore Sabaeo
Nutrierat, liquidoq; parens signauerat auro.
Qualem si quis aquis, & fertilis vbere terrae
Educat, ac ventis oleam felicibus implet,
Nec labor assiduus, nec spes sua fallit alentem,
Iamq; videt primam tenero de vertice frondem:
Cùm subitò immissis praeceps Aquilonia nimbis
Venit hiems, nigraq; euulsam tendit harena.
Haud secus ante vrbē Miraces, atq; ipsius ante
Virginis ora cadit: sed non magis illa mouetur,
Vnius aegra metu, quàm te Meleagre furentem,
Quam Talaū videt, aut pugnas miratur Acasti,
At satis hos ipsa gentes, campiq; videbant
Tempestate pari versis incumbere turmis:
Ante oculos fuga foeda ducum, largúsque cadentum
Et cruor, & currus dominis ingentibus orbi,
Non tulit hos Perses gemitus, cladémq; suorum,
Tergaq; versa tuens his caelū questibus implet.
Quid me iam patriis eiectum sedibus istas
Vt struerem pugnas, Scythiamq; in bella mouerem,
Vos superi, vos augurio iussistis inani;
Quid fratris meritas tua Iupiter omnia poenas
Promisere mihi? nobis Argoa parabas
Scilicet auxilia, & tantas coniungere vires.
Saeua quidem lucis miseris mora: dent tamē oro,
Vnum illum mihi fata diē, quo fallere Achiuos
Quisque velit, quoque hunc videam virtute superbum
Aesoniden, tantos flentem sine honore labores.
Dixerat haec, pectusq; suis euerberat armis,
Et galeam fletu, galeam singultibus implet:
Ibat & in mediū praeceps incendia belli:
Ni prior aduersis Pallas vidisset ab armis:
Et secum, Ruit ecce ferox in funera Perses,
Quem genitor Colchis, solioq; reponere fratris
Iam statuit, nostra vereor ne fraude parentum
Increpet, & culpam hanc magno terrore rependat.
Haec dicens, atro nebulam diffundit amictu,
Stridentésque viro circum caput amouet hastas.
Ille super socias clementi turbine gentes
Erigitur, paullumq; leuem raptatus in aethra,
Iam tandem extremas pugnae defertur in oras:
Fortè vbi seruus Iber, Essedonuq; phalanges,
Marte carent, solisque iuuant clamoribus agmen.

Nox

Nox simul astriferas profert optabilis vmbras,
Et cadit extemplo belli fragor: ægraq́; muris
Digreditur, longum virgo perpessa timorem.
Vt fera Nyctelij paullisper sacra resistunt,
Mox rapuere deum, iam iam quocumq; parata
Thyades: haud alio remeat Medea tumultu,
Atque inter Graiúmque acies, patriásque phalanges
Semper inexpletis agnoscit Iasona curis,
Armáq;, quiq́; caua superest de caßide vultus.

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON, LIBER VII.

Te quoque Thessalico iam serus ab hospite vesper
Diuidit, & te iam tua gaudia virgo relinquunt:
Nóxque ruit, soli veniens non mitis amanti.
Ergo vbi cunctatis extremo in limine plantis,
Contigit ægra thoros, & mens incensa tenebris,
Vertere tunc varios per lōga insomnia questus,
Nec pereat quo scire modo: tandemq́; fateri
Ausa sibi, paullum medio sic fata dolore est:
Nunc ego quo casu, vel quo sic peruigil vsque
Ipsa volens errore trahor? non hæc mihi certè.
Nox erat ante tuos iuuenis fortißime vultus,
Quos ego cur iterum demens iterúmq; recordor
Tam magno discreta mari? quid in hospite solo
Mens mihi? cognati potiùs iam vellera Phryxi
Accipiat, quæ sola petit, quæq; vna laborum
Caussa viro. nam quādo domos has ille reuiset?
Aut meus Æsonias quando pater ibit ad vrbes?
Felices medijs qui se dare fluctibus ausi,
Nec tantas timuere vias, talémque secuti
Hunc qui deinde virum: sed sic quoque talis abito.
Tum iactata thoro, túmque exspectata cubili,
Ecce videt tenui candescere limen Eoo:
Nec minùs insomnem lux orta refecit amantē,
Quàm cum lāguētes leuis erigit imber aristas,
Grataq́; iam fessis descendunt flamina remis.
At sua longarum Minyas iam cura viarum
Admonet, inque ipso nequicquam tempore regem
Lætitia, meritiq́; petunt: quem passus Iason
Vota priùs, captásque deis accendere prædas,
Promittet, atque oculis longè tenet, aurea si iam
Pellis & oblatis clarescant atria villis.
Ille autem iam iam vultum, vocésque parantes
Audè aperit, rumpitq́; moras, inque ipsa mouentis
Prosilit ora viri, saliique effunditur ira:
Orbe satus alio, sua litora regnaque habentes
Quis furor hos medijs tot fluctibus egit in oras,
Quísve mei vos tantus amor? tu prima malorū
Caussa mei tu Phryxe gener: non te æquore mersum
Quo soror, vt felix nullos nunc nomine Graios
Nossem ego, quis regum Pelias, quis Thessalus, aut quæ
Græcia? quod nam hominum cerno genus? aut vbi cautes
Cyaneæ? venit Scythicas en hospes in oras:
Quinquaginta Asiam (pudet heu) penetrauit Iason
Exsulibus, méque ante alios vt spreuerit vna,
Vna ratis, spolium vt viuo de rege reportet?
Ipsum offerre meos, ipsum me pandere lucos
Imperet & nullo dignetur vincere bello?
Cur, age, non templis sacrata auellere dona
Omnibus, atque ipsas gremiis abducere natas
Prædo libet? vobísne domos, vobísne parentes
Esse putem, ratis infandis quos sola rapinis
Sæuaque pascit hiems, & quos, credamus vt ipsi,
Rex suus illisit pelago, vetuitq́; reuerti?
Scilicet Æolia pecudis potiretur vt auro?
Ante meum casa descendet Caucasus vmbra,
Ac prior Hæmonias repetes super æquora prædas:
Haud ego cum vittis statui feralibus Hellen.
Si tamen haud aliter perstas non cedere terris,
Téque pudor caßi reditus mouet, ac latet vna
Nescio quid plus puppe viris, haud ipse morabor
Quæ petitis: modò nostra prior tu perfice iussa.
Martius ante vrbem lōgis iacet horridus annis
Campus, & ardentes acie quoq; vomere presso
Me quoque cunctantes interdū agnoscere tauri.
His magis atque magis rabiem nunc nostra senectus
Luxuriémque dedit: solitóque superbior ignis
Ore fremunt: succede meæ fortißime laudi,
Et nostros incole hospes agros, nec semina deerunt,
Quæ prius ipse dabam, & messes quas solus obibam,

Consiliis nox vna satis, tecumq́; retracta,
Cúmque tuis hæc iussa deus: ac si quid in isto est
Robore, prædicti venies in rura laboris.
Ipse incertus adhuc, tenebris te protinus illis
Inuolui, flammisque velim durare parumper,
An magis euerso sacias dum semina campo,
Ac tibi Cadmæi dum seminis exeat hydri
Miles, & armata florescant pube nouales.
Filia prima trucis vocem mirata tyranni
Hæsit, & ad iuuenem pallentia rettulit ora,
Contremuitq́; metu, ne nescius audeat hospes,
Seq́; miser ne posse putet. perstrinxerat horror
Ipsum etiam, & mæsta stabat defixus in ira.
Non ita Tyrrenus stupet, Ioniusq́; magister,
Qui portus Tyberine tuos, claramque serena
Arce Pharon, præceps subiit: nusquam hostia, nusquam
Ausoniam videt, & sæuas accedere syrtes.
Tum tamen infando quæ det responsa tyranno
Colligit, & tandem obtutu consurgit ab alto:
Non, ait, hos reditus, non hanc Aeeta dedisti
Spem Minyis: cùm prima tuis pro mœnibus arma
Induimus. quo versa fides? quos vestra volutant
Iussa dolos? alium hic Pelian, alia æquora cerno.
Quin agite hoc omnes, odiisq́; vrgete tyranni
Imperiisque caput, quanquam mihi dextera, nec spes
Defuerit mox iussa pati, nec cedere duris.
Vnum oro, seu me illa suis seges obruet hastis,
Hauriet aduerso seu crastinus igneq́; hiatu,
Nuncius hinc sæuas Peliæ mittatur ad aures
Hic periisse viros & me, si vestra fuisset
Vlla fides, reducem patria potuisse referri.
Talibus attonitos dictis natamq́;, patremque
Linquit, & infida præceps prorumpit ab aula.
At trepida, & medios inter deserta parentes
Virgo silet: nec fixa solo seruare parumper
Lumina, nec potuit mæstos non flectere vultus:
Respexitq́; fores, & adhuc inuenit euntem:
Visus & heu misera tunc pulchrior hospes amanti
Discedens: tales humeros ea terga relinquit.
Illa domum, atque ipsos paullum procedere postes
Optat, & ardentes tenet inter limina gressus.
Qualis vbi extremas Io vaga sensit harenas.
Fertque, refértque pedem, tumido quam cogit Erynnis
Ire mari, Phariæq́; vocant trans æquora matres:
Circuit haud aliter, foribusq́; impendet apertis,
An melior Minyas reuocet pater: oraq́; quærens
Hospitis, aut solo mæret deserta cubili,
Aut venit in cara gremium, refugitq́; sororis,
Atque loqui conata silet. rursúsque recedens
Quærit, vt Aeæis hospes consederit oris
Phryxus, vt aligeri Circen rapuere dracones.
Tum comitum visu fruitur miseranda suarum,
Expleriq́; nequit, subitoq́; parentibus hæret
Blandior, & patria circumfert oscula dextra.
Sic assueta thoris, & mensa dulcis herili
Ægra noua iam peste canis, rabieq́; futura,
Ante fugam totos lustrat queribunda penates.
Tandem etiam mollis sese semel increpat iras:
Pergis, ait, demens, teq́; illius angit imago
Curaq́;, equi profuga forsan tenet alta carina,
Quiq́; meum patrias referet nec nomen ad vrbes?
Qui me autem sic ille mouet superétne labores,
An cadat, & tanto turbetur Græcia luctu?
Saltem fata virum si iam suprema ferebant,
Iussus ad ignotos potius foret ire tyrannos,
O vtinam, & tandem non hac moreretur in vrbe:
Namque & sidereo nostrâ de sanguine Phryxi
Dicitur, & caram vidi indoluisse sororem,
Séque aut hæc iussu acturo miser ire per vndas.
At redeat quorumq́; modo. meq́; ista precari
Nesciat, atque meum non oderit ille parentem.
Dixerat hæc, stratoq́; graues proiecerat artus,
Si venias miserata quies, cum sæuior ipse
Turbat, agitque sopor. supplex hinc sternitur hospes,
Hinc pater. illa noua rumpit formidine somnos,
Erigiturq́; thoro famulas, cunctosq́; penates
Agnoscit, modò Thessalicas raptata per vrbes.
Turbidus vt pœnis, cæcisq́; pauoribus ensem
Corripit, & sæua ferit agmina matris Orestes,
Ipsum angues, ipsum horrisoni quatit ira flagelli
Atque iterum infecta se feruere cæde Lacæna
Credit agens, falsaque redit de strage dearum
Pessimus, & in miseræ collabitur ora sororis.
Hic vbi nequicquam nutantem Colchida curis
Iuno videt, nec dum extremo parere furori,
Non iam mentita vultum. vocémque resumit
Chalciopes, quando ardor habet, leuiórque pudori
Mensq́; obnixa malo, tenues sublimis in auras
Tollitur & fuluo Venerem vestigat olympo:
Sum memor, vt totum mecum partita laborem,
Illa nimis sed dura manet, conuersaq́; in iram,
Et Furias, dolet, ac me nunc Furiata relinquit:
I, precor, atque istum, quo me frustratur, amorem
Vince precor, patriis vt tandem euadere tectis
Audeat, atque meum casu defendere ab omni
Aesoniden: quin illa, sacro quo freta veneno,
Illum etiam totis astantem noctibus anguem,
Qui nemus omne suum, quique aurea (respice porro)
Vellera tot spiris circum tot ductibus implet,
Soluat & in somnos ingenti soluat ab orno.
Hæc tibi, nunc Furiis, atque ipsi cætera mando.
Tum Venus aligerûm mater sic fatur amorum:
Nec tibi cùm primos aggressa es flectere sensus
Virginis, ignotaq́; animum contingere cura,
Defuimus: data continuò sed cingula soli
Nostra tibi, quis mota loco, labefactaque cessat.
Haud satis est sed me ipsa opus est: cunctantia poscunt
Pectora me, dubiusq́; pudor: iam fœdera saxo
Aesonij petat ipsa viri, metuatque mor ari.

Tum face

Tum face letifera citus ad delubra Dianæ
Deueniat. sacras solita est vbi fundere tædas
Colchis, & æquali dominam lustrare caterua.
Nec te nũc Hecates subeat metus, aut mea fortè
Ne impediat nunc acta time quin audeat, opto,
Continuò transibit amor, cantúque trilingui
Ipsam flammiferos cogam compescere tauros
Amplexúque peti. volucrem tunc aspicit Irim,
Festinámque iubet monitus patêre Diones,
Et iuuenem Aesonium prædicto sistere luco.
Protinus hinc Iris Minyas, Cytherea petiuit
Colchida: Caucaseu speculatrix Iuno resedit
Rupibus, attonitos Aeæa in mœnia vultus
Spéque metuque tenens, & adhuc ignara futuri.
Vix primas occulta Venus prospexerat arces,
Virginis ecce nouus mentẽ perstringere languor
Incipit, ingeminant commotu questibus æstus.
Ergo iterum sensus varios super hospite voluens
Mæret, & absenti nequicquam talia fatur,
Si tibi Thessalicis, nunc si tua fortè venenis
Mater, & heu si qua est, posset succurrere coniunx,
Quidve tuos virgo possim nisi flere labores?
Hoc satis: ipsa etiam casus spectare supremos,
Atque iterum dura cogar comes esse sorori.
Et nunc illa sua non quemquam sorte moueri,
Non vllũ meminisse putat: cum q; omnibus odi
Me quoq;: si quando fuerit tamen vlla potestas,
Illum ego qui diris ciuis vltimus hæserit aruis,
Ossáque quis tauri, sæuusque pepercerit ignis.
Componam sedémq; dabo sic tunc mihi manes
Dilexisse viri, tumuloq; has reddere curas.
Dixeras. ecce thoro Venus improuisa resedit,
Sic vt erat mutata, deam mentitaque pictis
Vestibus, & magica Circen Titanida virga.
Ipsa velut lenti fallatur imagine somni
Sic oculos incerta tenet, magnique sororem
Paullatim putat esse patris: tum flebile gaudẽs
Prosiluit, sæuaq; vltro tulit oscula diuæ.
Ac prior: O tandem vix tandem reddita Circe
Dura tuis quæ te biiugis serpentibus egit
Hinc fuga? quæve fuit patriis mora gratior oris?
Antè & Thessalica Phasin petiere carina,
Perq; tot infelix frustra vada venit Iason,
Quam patria te mouit amor? tum cætera rũpit,
Occurrítque Venus. Tu nunc mihi causa viarum,
Sola tua venio, iam pridem ignaua, iuuenta.
Cætera parce queri, neu me meliora secutam
Argue: quippe etiam repetẽtur munera diuûm
Omnibus hunc potius communem animantibus orbem,
Communes & crede deos. patriam inde vocato,
Qua redit itq; dies: nec nos dumata maligni
Cluserit hoc vno semper sub frigore mœsti.
Fas mihi non, habiles, & fas tibi linquere Colchos.
Et nunc Ausonij coniunx ego Regia Pici:
Nec mihi flãmiferis, horrent tibi pascua tauris:
Méque vides Tusci dominam maris. at tibi quinam
Sauromatæ miseranda proci? cui vadis Ibero,
Hei mihi, vel sano coniunx non vna Gelono?
Illa dea contra iam dudum spernere voces:
Non ita me immemorem magnæ Persidos, inquit,
Cernis, vt infelix thalamos ego cogar in illos.
I, precor, atque vnum pro me dimitte timorem.
Sed magis his miserã quoniã potes, eripe curis,
Vndẽ metus æstúsque mihi, quæque aspera mater
Perpetior dura iam dudum incendia mentis.
Nulla quies animo, nullus sopor: ardua amanti
Quære malis nostris requiem, mentemq; repone,
Redde diem, noctémque mihi, da prendere vestes
Somniferas, ipsáque oculos componere virga.
Tu quoque nil mater prodes mihi fortior antè
Sola fui: tristes thalamos, infestaq; cerno
Omnia vipereos ipsi tibi surgere crines.
Talia verba dabat, collapsáq; flebat iniqua
In Veneris Medea sinus, pestemq; latentem
Ossibus atque imis monstrabat pectoris ignem.
Occupat amplexu Venus: & Furialia figit
Oscula, permixtumq; odiis inspirat amorem.
Dumq; illam varius mærentem vocibus ambit,
Inque alio sermone tenet, quin hoc, ait, audi
Atque attolle genas, lacrimisq; hac infit obortis:
Cum leuis à superis ad te modò laberer auris,
Fortè ratem primo fugientem litore cerno,
Qualem nostra suo nunquam dimittere portu
Vellet, adhuc omnes quæ detinet insula nautas.
Vnus ibi ante alios, qui tum mihi pulchrior omnis
Visus erat, longéque ducem mirabar, & ipse
Aduolat, atque vnam comitũ ratus esse tuarũ,
Per tibi si quis, ait, morituri proximus horror,
Et quem non meritis videas occurrere monstris
Hæc precor, hæc domina referas ad virginis aurem.
Tu fletus ostende meos: illi has ego voces
Qua datur, hasq; manus vt possum à litore tẽdo
Ipsa, ego quas mecum per mille pericula traxi,
Defecere deæ: spes & via sola salutis,
Quam dederit, si fortè dabit, ne vota repellat
Ne mea: tótque animas, quales nec viderit vltra,
Dic precor auxilio iuuet, atque hæc nomina seruet.
Si Pelopis duros prior Hippodamia labores
Expediit, totq; ora simul iugulata procorum
Respiciens, tandem patrios exhorruit axes,
Si dedit ipsa nece fratrem Minoia virgo,
Cur non hospitibus fas sit succurrere dignis.
Te quoque, & Aeæos subeat mitescere campos?
Occidat æterna tandem Cadmæa morte
Iam seges, & viso spumantes hospite tauri.
Hei mihi quòd nullas hic possum exsoluere grates.

Vt tamen hoc sana corpus de morte receptum.
Hanc animā sciat esse suam miserebitur ergo,
Dic, ait, an potius? stridítque ruebat in ensem.
Promisi, ne falle precor, cúmque ipsa moueret
Alloquio, casúq; viri, te passa rogari
Sum potius: tu laude noua, tu supplice digno
Dignior: est & fama meis iam parta venenis.
Torserat illa graui iam dudum lumina vultu
Vix animos, dextrámque tenens, quam ipsa loquentis,
Iret in ora dea, tanta pudor aestuat ira
Verba cauens horror molles inuaserat animos.
Iamq; thoro trepidas infelix obruit aures,
Nec quo ferre fugam, nec quo se vertere posset
Prensa videt: rupta condi tellure premiq;
Iamdudum cupit, ac duras euadere voces.
Illa sequi iubet & portis exspectat in ipsis.
Sanus Echionia ceu Penthea Bacchus in aula
Deserit, infectus per roscida cornua vittis
Cùm tenet ille deum, pudibundáque tegmina patris
Tympanáque, & mollem subito miser accipit hastam.
Haud aliter deserta pauet, pérque omnia circum
Fert oculos, tectísque negat procedere virgo.
Contrà sanus amor, contrà periturus Iason
Vrget, & audita crescunt in pectore voces.
Heu quid agat? videt externo se prodere patrem
Dura viro, famam scelerum iámque ipsa suorū
Prospicit, & questu superos, questúq; fatigat
Tartara: pulsat humum, manibúsque immurmurat vncis
Noctis Heram, Ditemque ciens, succurre tandem
Morte velint, ipsúmque simul demittere leto,
Quem propter furit: absentem saeuissima poscit,
Nunc Pelian, tanta iuuenem qui perderet ira:
Saepe suas misero promittere destinat artes,
Denegat, atque vna potius decernit in ira,
Ac neque tam turpi cessuram semper amori
Proclamat neque opem ignoto, viresq; daturā:
Atque thoro proiecta manet: cùm visa vocari
Rursus, & impulso sonuerunt cardine postes.
Ergo vbi nescio quo penitus se numine vinci
Sentit, & abscisum quicquid pudor antè monebat,
Tū thalami penetrale petit, qua maxima norat
Auxilia, Haemonia quaerens pro rege carina.
Vtque procul magicis spirantia tecta venenis,
Et sasa patuere fores, oblatáque contra
Omnia, quae ponto, quae Manibus eruit imis,
Et quae sanguinea Luna distrinxit ab ira:
Tune sequeris, ait, quicquam, aut patiere pudendum
Cùm tibi tot mortis, scelerisq; breuissima tanti
Effugia? haec dicens, quae non velocius vlla
Pestiferam toto nequicquam lumine lustrat.
Cunctaturq; super, moriturāq; colligit iras.
O nimium iucunda dies, quam cara sub ipsa
Morte magis fletis, & sese mirata furentem est.
Occidas, heu primo potes hoc durare sub aeuo,
Nec tu lucis, ait, nec videris vlla iuuenta,
Gaudia, nec dulces fratris pubescere malas?
Hunc quoque, qui nunc est primaeuus, Iasona nescis
Morte perire tua, qui te nunc inuocat vnam,
Qui rogat, & nostro quem primum in litore vidi?
Cur tibi fallaces placuit coniungere dextras
Tunc? poterásque istis iuuenem non perdere monstris
Protinus ipsa etiam, fateor, tunc ipsa volebam.
Testor cara tuas Circe Titania voces,
Te ducente sequor: tua me grandaeua fatigant
Consilia, & monitis cedo minor. hac vbi fata
Rursus ad Haemonij iuuenis curamque, metúq;
Vertitur: hunc solum propter se viuere gaudens
Siue mors, quodcumque velit: maiora precatur
Carmina, maiores Hecaten immittere vires
Nunc sibi, nec notis stabat contenta venenis.
Cingitur inde sinus, & quae sibi fida magis vis
Nulla, Promethea florem de sanguine fibra
Caucaseum, tonitru nutritaque gramina promit,
Quae sacer ille niues inter, tristésque pruinas
Durat, editque cruor, cùm viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis, & rostro irrorat aperto,
Idem nec longo languescit fimbus aut
Immortale virens: idem stat fulmina contra
Sanguis, & in mediis florescunt ignibus herbae.
Prima Hecate Stygiis duratam fontibus harpē
Intulit, & validas scopulis offodit aristas:
Mox famula monstrata seges, quae lampade Phoebes
Sub decima, iuga seta metit, faustáq; per omnes
Reliquias, famemque dei gemit irritus ille
Colchidos ora tuens, totas tunc contrahit artus
Monte dolor, cunctáque tremunt sub falce catena.
Talibus infelix contra sua regna venenis
Induitur, noctíque tremens infertur opacae.
Dat dextram, vocémque Venus, blandísque pauentem
Alloquitur, iunctóq; trahit per moenia passu.
Qualis adhuc teneros supremum pallida fetus
Mater ab excelso produxit in aera nido,
Hortaturq; sequi, breuibúsq; insurgere pennis;
Illos caerulei primum ferit horror olympi,
Iámque redire volunt, assuetaque quaeritur arbor
Haud alia Aeaea per moenia deficit vrbis
Incedens, horretq; domos Medea silentes.
Hic iterum extrema nequicquā in limine porta
Substitit, atque iterum fletus, animique soluti:
Respexitque deam, paullumque his vocibus hasit:
Ipse rogat certè, méque ipse implorat Iason.
Nulla no culpa subest. labes non vlla pudoris;
Nullus amor, nec turpe viro seruare precanti?

Illa

Illa nihil contrà, vocésque abrumpit inanes.
Et iam iam magico per opaca silentia Colchis
Cœperat ire sono, monstrataq; condere vultus
Numina: cúmque suis auerti collibus amnes:
Iam stabulis, gregibúsque pauor strepitúsque sepulcris
Inciderat, stupet ipsa graui nox tardior vmbra:
Ipsa tremens longè sequitur Venus, vtque sub altas
Peruenere trabes, diuaque triformis in vmbrã,
Hic subitò ante oculos nondum speratus Iason
Emicuit: viditq; prior conterrita virgo.
Atque hic se profugã volucrũ Thaumãtias alis
Sustulit: inde Venus dextra delapsa tenentis.
Obuius vt fera cum se sub nocte magistris
Impingit, pecoriq; pauor, qualésve profundum
Per chaos occurrunt cæca sine vocibus vmbra:
Haud secus in medijs noctis, nemorisq; tenebris
Inciderant ambo attoniti, iuxtaq; subibant,
Abietibus taciti aut immotis cyparissis
Assimiles, rapidus non dũ quas miscuit Auster.
Ergo vt eras vultu defixus vterque silentis,
Nóxque suum peragebat iter, iam iam ora leuare
Aesoniden, fariq; cupit Medea priorem.
Quam simul effusis pauitantem fletibus Heros,
Flagrantésque genas vidit, miserúmque pudorem,
Has tandem voces dedit, & solatus amantẽ est:
Fers-ne aliquã spem lucis, an? miserata laborẽ
Nempe venis, an & ipsa mea lætabere morte?
Ne precor infando similem te virgo parenti
Gesseris. haud tales decet inclementia vultus.
Hascine nunc grates, hæc exspectata laborum
Dona dari decuit? sic te sub teste remitti
Fas mi virgo tuum, iustas da vocibus aures,
Nec pater ille tuus, tantis me opponere mõstris?
Quid meritum? aut tales voluit me pendere pœnas?
An iacet externa quod nunc mihi cuspide Canthus?
Quódque meus vestris cecidit pro mœnibus Iphis?
Aut Scythia tanta inde manus? iussisset abire
Perfidus, atque suis extemplo cedere regnis.
Spem mihi promissam per quæ discrimina rursus
Et reddat, qua lege fides: occumbere tandem
Possumus, idque sedet, quam non quæcumque subire
Patris iussa tui. numquam sine vellere abibo
Hinc ego: degenerem nec me tu prima videbis.
Has aut illa tremens, vt supplicis aspicit ora
Conticuisse viri, iamque & sua verba reposci,
Nec quibus incipiat demens videt, ordine nec quo,
Quove tenus, prima cupiens effundere voce
Omnia, sed nec prima pudor dat verba timenti.
Hæret, & attollens vix tandem lumina fatur:
Quid precor in nostras venisti Thessale terras?
Vnde mei spes vlla tibi? tantosq; petisti
Cur non ipse tua fretus virtute labores?
Nempe ego si patrijs timuissem excedere tectis,
Occideras: nempe hãc animam pars sana manebat
Funeris. en vbi Iuno, vbi nunc Tritonia virgo?
Sola tibi quoniam tantis in casibus assum
Externa regina domus: miraris, & ipsa
Credo: nec agnoscunt hæc nunc Aeetida siluæ.
Sed fatis sum victa tuis. cape munera supplex
Nunc mea: téque iterum Pelias si perdere quæret,
Inq; alios casus, alias te mittet ad vrbes,
Heu forma ne crede tua. Titania iámque
Gramina, Perseásque sinu depromere vires
Cœperat, his iterum compellat Iasona dictis:
Si tamen aut sumtis aliquam spem ponis in armis,
Aut tua præsenti virtus educere leto
Si te forte potest, & iam nunc deprecor, hospes,
Me sine, & insontem misero dimitte parenti.
Dixerat. extemplo (neque enim matura ruebant
Sidera, & extremum suffixerat axe Booten)
Cum gemitu & multo iuueni medicamina fletu
Non secus ac patriam, pariter famámque, decúsque,
Obicit. ille manu subit, & vim corripit omnem.
Inde vbi facta nocens, & non reuocabilis vmquam
Cessit ab ore pudor, propiórque impleuit Erinnys:
Carmina nunc totos soluit, figitque per artus
Aesonida, & totum septeno murmure fertur
Per clypeum, atque viro grauiorem reddidit hastam,
Iamque sui tauris languent absentibus ignes.
Nunc age, & has, inquit, cristas galeamque resume,
Quam modò funerea tenuit discordia dextra.
Hanc iace per medias, cum verteris æquora, messes,
Protinus in sese conuersa furoribus ibit
Cuncta phalanx, atque ipse fremens mirabitur, & me
Respiciet fortasse pater. sic deinde locuta,
Iam magis atque magis mentem super alta ferebat
Aequora: pandentes Minyas iam vela videbat
Se sine: tum verò extremo percussa dolore
Arripit Aesoniden dextra, ac summissa profatur:
Sis memor oro mei, contrà memor ipsa manebo
Crede tui. quando hinc aberis, dic quæso, profundi
Quòd cæli spectabo latus? sed te quoque tangat
Cura mei quocumque loco, quoscumque per annos:
Atque hunc te meminisse velis, & nostra fateri

Munera: seruatum pudeat nec virginis artes.
Hei mihi, cur nullos stringunt tua lumina fletus?
An me non merita morituram patris ab ira
Dissimulas? te regna tuae felicia gentis,
Te coniunx, nataque manent: ego perdita obibo:
Nec queror, & pro te lucem quoque laeta relinquam.
Protinus hospes ad haec (tacitis nam cantibus illum
Flexerat, & simili iam dudum afflarat amore)
Tune, ait, Aesoniden quidquam te velle relicta
Credis, & vlla petis sine te loca? redde tyranno
Me potius: recipe ingratos atque exue cantus.
Quis mihi lucis amor? patriam cur amplius optem,
Si non & genitor te primam amplectitur Aeson,
Téque tuo longè fulgentem vellere gaudens
Spectat, & ad primos procumbit Graecia fluctus?
Respice ad has voces, & iam precor annue coniunx.
Per te, quae superis, diuísque potentior imis,
Pérque haec ergo tuo redeuntia sidera nutu,
Atque per has nostri iuro discrimina horas,
Vmquam ego si meriti sim nectu & immemor huius,
Si te, sceptra, domum, si te liquisse parentes
Senseris, & mea tum non haec promissa videntem,
Tum me non tauros iuuet euasisse, ferósque
Terrigenas: tum me tectis tua turbet in ipsis
Flamma, tuaeq; artes: nullus succurrere contra
Ingrato queat, & si quid tu saeuius ipsis
Adicias, meq; in medio terrore relinquas.
Audit, atque simul meritis periuria poenis
Despondet, questus semper furor vltus amantis.
Haec vbi dicta: tamen persistunt defixus vterque,
Et nunc ora leuant audaci laeta iuuenta,
Ora simul totiens dulces rapientia visus.
Deicit hinc vultus aeger pudor, & mora dictis
Redditur ac rursus conterret Iasona virgo:
Accipe perdomitis quae deinde pericula tauris,
Et quis in Aeolio maneat te vellere custos,
Non dum cuncta tibi, fateor, promissa peregi:
Saeuior ingentis Mauortis in arbore restat,
Crede, labor, quem tanta vtinam fiducia nostri
Sit mihi, nocturnaque Hecates, nostrique vigoris.
Dixerat: vtque virum doceat, quae monstra supersint,
Protinus immensis recubantem anfractibus anguem
Turbat, & Haemonij subito ducis obicit vmbrae
Ille quòd haud alias steterit & trepidantia torsit
Sibila, séque metu postquam sua vellera circum
Sustulit, atque omnis spiris exhorruit arbor,
Incipit inde sequi, & vacuo furit ore per auras.
Quis fragor hic? quae nam tanta, dic virgo, ruina?
Exclamat stricto Aesonides stans frigidus ense.
Illa trahit ridens: tandemque aut angue represso
Hunc tibi postremum nostri paras ira parentis,
Heu miser, heu tantis iterum carpende periclis.
O vtinam vt nullo te sim visura labore,
Ipsam caeruleis squalentem nexibus ornum,
Ipsaque peruigilis calcantem lumina monstri:
Contingat vix deinde mors sic fata, profugit,
Séque sub extremis in moenia rettulit vmbris,
Et iam puniceo regem spes vana sub ortu
Extulerat, quantis nox vana diremerit vndis
Aesoniden, liberne freto iam vultus aperto,
Vtque prius totum sileat mare: dúmque ea longè
Explorare queas, contra venit Arcas Echion
Dicta ferens: iam Circaeis Mauortis in agris
Stare virum, daret aeripedes in praelia tauros.
Et vocor en vltro, dixit, spesq; addidit ausa:
Vos mihi nunc primùm in flammas inuertite tauri
Aequora, nunc totas aperite, & voluite flammas:
Exeat Haemonio messis memoranda colono,
Túque tuum partis Graium da nata draconem.
Ipsius aspectu pereant sic vellera, in ipsa
Terga, mihi iterum fluent infecta cruores.
Fatur, & effusis pandi iubet aequora tauris.
Pars & Echionij subeunt immania dentis
Semina: pars diri portant graue robur aratri.
At sua magnanimum contra Pagasea iuuentus
Prosequitur, stipatque ducem: tum maxima quisque,
Dicta dedit, saeuísque procul discessit in agris.
Fixerat ille gradus, totoque ex agmine solus
Stabat, vt extremis desertus ab orbibus axis,
Quem iam lassa dies, Austrique ardentis harena,
Aut quem Riphaeas exstantem rursus ad arces
Nix, & caerulei Boreae ferus abstulit horror:
Cum subitò attonitis longissima Phasidis vnda,
Caucaseaeq; trabes, omnisque Aeetia tellus
Fulsit, & ardentes stabula effudere tenebras.
Ac, velut ex vna si quando nube corusci
Ira Iouis torsit geminos mortalibus ignes,
Aut duo cum pariter ruperunt vincula venti,
Dantque fugam: sic tunc claustris euasit vterque
Taurus, & immani proflauit turbine flammas
Arduus atque atro voluens incendia fluctu.
Horruit Argoa legio ratis: horruit audax
Qui modò virgineis seruari cantibus Idas
Flebat, & inuito prospexit Colchida vultu.
Non tulit ipse moras, séseque immisit Iason,
Diuersos postquam ire videt, galeamque minantem
Quassat, & errantem dextra ciet obuius ignem,

Vt tandem

Vt tandem stetit, & torto se lumine flexit,
Qui prior aduersi respexit Iasonis arma,
Cunctatus paullum subito fuerit: aequora non sic
In scopulos irata ruunt, eademque recedunt
Facta retro: bis fulmineos se flatibus infert,
Obnubitque virum: sed non incendia, Colchis
Aspirare sinit: clypeóque, illiditur ignis
Frigidus, & viso pallescit flamma veneno.
Incitat Aesonides dextrā, inque ardentia mittit
Cornua, dein totis propendens viribus haret.
Ille virum atque ipsam tunc te Medea recusans,
Concutit, & tota nitentem cornibus ira
Portat iners tandem grauius mugire recedēs,
Incipit, & fesso victus descendere cornu.
Respicit hinc socios immania vincula poscens
Aesonides, iamque ora premit, trahiturque trahitque,
Obnixusq; genu superat, cogitq; trementes
Sub iuga ahena toros. alium dehinc turbida Colchis
Exarmat, lentúmque offert, timidéque minantem:
Iamque propinquantis noctem implicat: ille furescens
In caput, inque humeros ipsa vi molis & ira.
Proruit: inuadit, totus incumbit Iason
Desuper, atque suis defixum flatibus vrget.
Vtque dedit vinclis, validoq; obstrinxit aratro,
Suscitat ipse genu, sanaque agit insuper hasta.
Non aliter medio quam si telluris hiatu
Terga recentis equi, primumque inuasit habenis
Murmur, & in summa Lapithes apparuit Ossa.
Ille velut campos Libyes, ac pinguia Nili
Fertilis arua secet, plena sic semina dextra
Spargere gaudet agris, oneratque noualia bello.
Martius hic primùm ter vomere fusus ab ipso
Clangor, & ex omni sonuerunt cornua sulco.
Bellatrix tunc gleba quati, pariterque creari,
Armarique phalanx, totisque insurgere campis:
Cessit & ad socios paullum se retulit Heros
Opperiens, vbi prima sibi daret agmina tellus
Aduerso, vt summis iam rura recedere cristis
Vidit, & infecta vibrantes casside terras.
Aduolat, atque imo tellus qua proxima collo,
Necdum humeri videre diem, prior ense sequaces
Aequat humo truncos, rutilum thoraca sequenti,
Aut primas à matre manus, premit obuius ante.
Nec magis aut illis, aut illis millibus vltra
Sufficit, ad dira quam cum Tirynthius hydra
Agmina, Palladios defessus respexit ignes.
Ergo iter ad socias conuertere Colchidos artes,
Et galea nexus, ac vincula dissipat ima:
Cunctatúrque tamen, totaq; occurrere bello
Ipse cupit: spes nulla datur. sic vndique densant
Terrigenae iam signa duces, clamorque tubaq;.
Iamque omnes odere virum: iam que omnia contra
Tela volant. tum verò amens discrimine tanto,
Quam modò Tartareo galeam Medea veneno
Infectam dederat, vsusque armarat in illos,
In medios torsit: conuersa protinus hasta.
Qualis vbi attonitos maesta Phrygas annua matris
Ira, vel exectos lacerat Bellona comatos:
Haud secus accensas subitò Medea cohortes
Implicat, & miseros agit in sua praelia fratres.
Omnis ibi Aesoniden sterni putat: omnibus ira
Talis erat: stupet Aeetes, vltroque furentes
Ipse viros reuocare cupit: sed cuncta iacebant
Agmina, nec quisquam priuius ruit, aut super vllus
Linquitur: atque hausit subitò sua funera tellus.
Protinus in fluuium fumantibus euolat armis
Aesonides: qualis Getico de puluere Mauors
Intrat equis, vritque grauem sudoribus Hebrum,
Aut niger ex antris, rutilique à fulminis astu
Cùm surit, & Siculo respirat in aequore Cyclops.
Redditus hic tandem, sociósque amplexus ouantes,
Haud iam mendacem promissa reposcere regem
Dignatur: nec si ipse sibi terga ingerat vltro
Qui pepigit, velit in pacem, dextramque reuerti
Amplius: ambo truces, ambo abscessere minantes

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER VIII.

AT trepidam in thalamis, & iam sua facta pauentem,
Colchida circa, omnes pariter Furiaque, minaque
Patris habent: nec carulei timor aquoris vltra,
Nec misera terra vlla procul: quascumque per vndas,
Ferre fugam, quamcumque cupit iam scandere puppim.
Vltima virgineis tunc flens dedit oscula vittis,
Quósque fugit, complexa thoros: tepidumque, genasque
Ante per antiqui carpsit vestigia somni,
Atque hac impresso gemuit miseranda cubili:
O mihi si profuga genitor nunc ille supremos
Amplexus Aeeta dares, fletúsque videres.
Ecce meos: ne crede pater, non carior ille est,
Quem sequimur: tumidis vtinam simul obruar vndis.
Tu precor hac lõga placidus mox sceptra senecta
Tuta geras, meliorque tibi sit cetera proles.
Dixit, & Hamonio numquam spernẽda marito
Condita letiferis profert medicamina cistis,
Virgineósque sinus, ipsumque monile venenis
Implicat, ac sanũ super omnib. addidit ensem.
Inde velut torto Furiarum, eiecta flagello
Prosilit, attonito qualis pede prosilit Ino
In freta, nec paruũ meminit conterrita nati,
Quem tenet: extremum coniunx ferit irritus isthmon.
Iam prior in lucos curis vrgentibus Heros
Venerat, & nemoris sacra se nocte tegebat,
Tum quoque siderea clarus procul ora iuuenta,
Qualis adhuc sparsis comitũ per lustra cateruis
Latmius astiua residet venator in vmbra,
Dignus amore dea, velatis cornibus & iam
Luna venit, roseo talis per nubila ductor
Implet honore nemus, taléinque exspectat amantem.
Ecce autem pauida virgo de more columba,
Quem super ingenti circũdata prapetis vmbra
In quemcumque tremens hominem cadit: haud secus illa
Illa timore graui mediam se misit: at ille
Excepit, blandóque prior sic ore locutus:
O decus in nostros magnum ventura Penates,
Soláque tantarum virgo haud indigna viarum
Caussa reperta mihi, iam nunc non vlla requiro
Vellera, teq; mea satis est quasisse carina.
Verum age, & hoc etiam, quando potes, adice tantis
Muneribus, meritísque tuis: namq; aurea iussit
Terga referre sumus: socios ea gloria tangit,
Sic ait. & primus supplex dedit oscula palmis.
Contra virgo nouis iterum singultibus orsa est:
Linquo domos patrias te propter, opésque meorum,
Nec iam nunc regina loquor: sceptrísque relictis
Vota sequor: serua hanc profuga, prior ipse dedisti,
Quam, scis nempe, fidem, Di nostris vocibus assunt,
Sidera & hac te, méque vident: tecum aquora, tecum
Experiar quascumque vias: modò ne quis abactam
Huc referat me forte dies, oculísque parentis
Ingerat. hoc superos, hoc te quoq; deprecor hospes.
Hac ait, atque furens rapido per denia passu
Tollitur. ille haret comes, & miseratur euntem,
Cum subitò ingentem media inter nubila flammam
Conspicit, & sæua vibrantes luce tenebras.
Quis rubor iste poli? quod tam lugubre refulsit
Sidus ait? reddit trepido cui talia virgo:
Ipsius en oculos, & lumina torua draconis
Aspicis, ille suis hac vibrat fulgura cristis.
Méque pauens contrà solam videt, ac vocat vltro,
Ceu solet, & blanda poscit me pabula lingua.
Dic age nunc, vtrum vigilanti, hostémque videnti
Exuuias auferre velis, an lumina somno
Mergitur, & domitum potius tibi tradimus anguem?
Ille silet, tantus subiit vt virginis horror.
Iamque manus Colchis, crinémque intenderat astris
Carmina Barbarico fundens pede, téque ciebat
Somne pater: Somne omnipotens, te Colchus ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo nunc ire draconem:
Qua freta sape tuo domui, qua nubila cornu,
Fulminaque, & toto quidquid micat athere: sed nunc
Nunc, age, maior, ades, fratríq; simillime leto.
Te quoque Phryxaa pecudis fidissime custos

Tempus

Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me stante dolum? seruabo parũper
Ipsa nemus, longum intereà tu pone laborem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro,
Nec dare permissa (quamuis iubet) ora quieti
Sustinet; ac primi percussus nube soporis
Horruit, & dulces excussit ab arbore somnos.
Contra Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaq; letaeis quassare silentia rami
Perstat, & aduerso luctantia lumina cantu
Obruit, atque omnem linguáque, manúque fatigat
Vim Stygiam: ardentes donec sopor occupat iras.
Iamq; alta cecidere iubae, nutatq; coactum
Iã caput, atque ingens extra sua vellera ceruix.
Ceu refluens Padus, aut septem proiectus in amnes
Nilus, & Hesperium veniens Alpheus in orbem.
Ipsa caput cari postquam Medea draconis
Vidit humi fusis circum proiecta lacertis,
Seque, suumq; simul fleuit crudelis alumnum:
Non ego te fera talem sub nocte videbam
Sacra ferens, epulasq; tibi: nec talis hianti
Mella dabam, ac nostris nutribam fida venenis.
Quàm grauida nunc mole iaces! quàm segnis inertem
Flatus habet! nec te saltem miserande peremi.
Heu saeuum passure diem: iam nulla videbis
Vellera, nulla tua fulgentia dona sub vmbra.
Cede Deo, inq; aliis senium nunc degere lucis
Immemor oro mei: nec me tua sibila toto
Exagitent infesta mari: sed tu quoque cunctas
Aesonide dimitte moras, atque effuge raptu
Velleribus. patrios exstinxi noxia tauros;
Terrigenas in fata dedi; fusum ecce draconis
Corpus habes, iamque omne nefas, iam spero peregi.
Quaerenti tunc deinde viã, qua sic arduus Heros
Ferret ad aurigera caput arboris, ista per ipsum
Scande age, & aduerso gressus, ait, imprime dorso.
Nec mora fit dictis: fidens Cretheia proles
Calcat, & aeream quamuis perfertur ad ornum:
Cuius adhuc rutilam seruabant brachia pellem,
Nubibus accensis similem, aut cum veste recincta
Labitur ardenti Thaumantias obuia Phaebo.
Corripit optatum decus, extremumq; laborem
Aesonides: longosq; sibi gestata per annos
Phryxaea monumenta fuga vix reddidit arbor
Cum gemitu, tristesq; super coiere tenebrae.
Egressi relegunt campos, & fluminis ora
Summa petunt. micat omnis ager, villisque comantem
Sidereis totos pellem nunc fundit in artus:
Nunc in colla refert: nunc implicat ille sinistra.
Talis ab Inachiis Nemea Tirynthius antris
Ibat, adhuc aptans humeris, capitiq; leonem.
Vt vero socios, qui tunc praedicta tenebant
Ostia, per longas apparuit aureus vmbras;
Clamor ab Haemonio surgit grege: se quoque gaudens
Promouet ad primas iuueni ratis obuia ripas:
Praecipites agit ille gradus, atque aurea misit
Terga prius: mox attonita cum virgine puppem
Insilit, ac rapta victor consistit in hasta.
Interea patrias saeuus venit horror ad aures,
Fata domus, luctumq; ferens, fraudémque, fugamque
Virginis: hinc subitis inflexit frater in armis:
Vrbs etiam mox tota coit: volat ipse senecta
Immemor Aeetes: complentur litora bello
Nequiquam: fugit immissis nam puppis habenis.
Mater adhuc ambas tẽdebat in aequora palmas,
Et soror, atque omnes aliae matresq;, nurúsque
Colchides, aequalesq; tibi Medea puella.
Exstat sola parens, impletq; vlulatibus auras:
Siste fugam, medio refer huc ex aequore puppẽ,
Nata, potes. quo, clamat, abis? hic turba tuorum
Omnis, & iratus nondum pater: haec tua tellus,
Sceptraq;. quid terris solam te credis Achaeis?
Quis locus Inachias inter tibi Barbara natae?
Istane nota domus, exspectatique Hymenaei?
Hunc petij grandaeua diem? vellem vnguibus vncis
Vt volucris possem praedonis in ipsius ora
Ire, ratemq; supra, claroq; reposcere cantu,
Quam genui. Albano fuit haec promissa tyrãno,
Non tibi: nil tecum miseri pepigere parentes
Aesonide: non hoc Pelias euadere furto
Te iubet, aut vllas Colchis abducere natas:
Vellus habe, & nostris si quid super accipe templis.
Sed quid ego quemquam immeritis incuso querelis;
Ipsa fugit, tantoq; (nefas) ipsa ardet amore,
Hoc erat infelix (redeunt nam singula menti)
Ex quo Thessalici subierunt aequora remi,
Quod nulla te nata dapes, non vlla iuuabant
Tempora, non vllus tibi tum color, aegraque verba,
Errantesq; genae, atque alieno gaudia vultu
Semper erant: cur tanta mihi non prodita pestis,
Vt gener Aesonides nostra consideret aula,
Nec talem paterere fugam? commune fuisset
Aut certe nunc omne nefas: iremus & ambae
In quascumque vias: pariter petisse iuuaret
Thessaliam, & saui, quaecumque est, hospitis vrbem.
Sic genitrix, similiq; implet soror omnia questu.
Exululans famula pariter clamore supremo
In vacuos dant verba Notos, dominamque reclamant
Nomine: te venti procul & tua fata ferebant.
Inde diem, noctemq; volant. redeuntibus aura
Gratior, & nota Minyis transcurrere terra:
Cum subito Erginus puppi sic fatur ab alta:

Vos, ait. Aesonidæ contenti vellere capto,
Nec via quæ superet; nec quæ fortuna videtis.
Crastina namque dies trucis ad confinia ponti
Cyaneasque vocat: meminique ô Tiphy tuorum
Saxa per illa pater, memini venerande laborum.
Mutandum ô socij nobis iter. altera ponti
Eluctanda via: & cursu, quem fabor, eundum est.
Haud procul hinc ingens Scythicis ruit exitus Histri,
Fundere non vno tantùm quem flumina cornu
Accipimus septem exit aquis; septem ostia pandit:
Illius aduersi nunc ora petamus & vndam;
Qua latius in læuum ponti cadit. inde sequemur
Ipsius amnis iter: donec nos flumine certo
Perferat, inque aliud reddat mare: sint age tanti
Aesonidæ quæcumque moræ, quàm sæua subire
Saxa iterum; quàm Cyaneos perrumpere montes:
Sat mihi non totis Argo redit ecce corymbis.
Hæc ait, ignarus fixas iam numine rupes
Stare, neque aduersis vltra concurrere saxis.
Reddidit Aesonides: Et te fidissime rector,
Haud vani tetigere metus. nec me ire recuso
Longius, & cunctis redeuntem ostendere terris.
Protinus inde alios flectunt regesque locosque:
Assuetumque petunt plaustris migrantibus æquor.
Puppe procul summa vigilis post terga magistri.
Hæserat aurata genibus Medea Mineruæ:
Atque ibi deiecta residens in lumina palla
Flebat adhuc, quamquam Hæmoniis cum regibus iret,
Sola tamen, nec coniugij secura futuri.
Illam Sarmatici miserantur litora ponti:
Illa Thoantea transit deflexa Diana:
Nulla palus, nullus Scythia non mæret euntem
Amnis: Hyperboreas mouit conspecta pruinas,
Tot modò regna tenens: ipsi quoque murmura ponti
Iam Minyæ iam ferre volunt: vix alleuat ora,
Ad seras si quando dapes, quas carus Iason
Ipse dabat, iam nubiferam transire Carambim
Significans, iam regna Lyci, Tiuensque gementem
Fallit: ad Hæmonios hortatur surgere montes.
Insula Sarmatica Peuce stat nomine nympha;
Torvus vbi & ripa semper metuendus vtraque
In freta per sæuos Hister descendit Alanos?
Soluere in hoc tandem resides dux litore curas:
Ac primùm socios ausus sua pacta docere,
Promissamque fidem, thalamisfœdúsque iugale.
Vltrò omnes læti instigant, meritámque fatentur.
Ipsa autem inuita iam Palladis erigit aras,
Incipit Idalium numen nec spernere diuas:
Præcipueque sui siquando in tempore pulcher,
Coniugij Minyas numquam magis eminet inter:
Qualis sanguineo victor Gradiuus ab Hebro
Idalium furto subit, aut dilecta Cythera;
Seu cùm cælestes Alcidæ inuisere mensas
Iam vacat, & fessum Iuuenta sustinet Hebe;
Adsunt vnanimes Venus hortatórque Cupido.
Suscitat affixam mæstis Aeetida curis.
Ipsa suas illi croceo subtemine vestes
Induit: ipsa suam duplicem Cytherea coronam
Donat, & arsuras alia cum virgine gemmas.
Tum nouus impleuit vultus honor: ac sua flauis
Reddita cura comis: graditúrque oblita malorum.
Sic vbi Mygdonios planctus sacer abluit Almo,
Lætaque iam Cybele, festaque per oppida tedæ?
Quis modò iam sæuos adytis fluxisse cruores
Cogitet? aut ipsi qui iam meminere ministri?
Inde vbi sacrificas cum coniuge venit ad aras
Aesonides; vnaque adeunt. pariterque precari
Incipiunt ignem Pollux vndamque iugalem
Prætulit; vt dextrum pariter vertantur in orbem.
Sed neque si pingues tum candida flamma per auras
Explicuit: nec thura videt concordia Mopsus,
Promissam nec stare fidem: breue tempus amorum.
Odit vtrúmque simul: simul & miseratur vtrúmque:
Et tibi iam nullos optauit Barbara natos.
Mox epulas & sacra parant: siluestria læti
Præmia, venatu facili quæsita supersunt.
Pars veribus. pars vndanti despumat aheno.
Gramineis ast inde thoris discumbitur olim
Hister anhelantem Peucen quo presserat antro.
Ipsi inter medios rosea radiante iuuenta
Altius, inque suis sternuntur velleris auro.
Quis nouus inceptos timor impedit Hymenæos?
Turbauitque choros? & sacra calentia rupit?
Absyrtus subita præceps cum classe parentis
Aduehitur, profugis infestam lampada Graiis
Concutiens: diramque premens clamore sororem:
Atque hanc ô si quis vobis dolor iraque Colchi
Accelerate viam: neque enim fugit æquore raptor
Iupiter, aut falsi sequimur vestigia tauri.
Puppe (nefas) vna prædo Phryxæa reportat
Vellera, quæ, libuit remeat cum virgine: nobis
(O pudor) & muros & stantia tecta reliquit.
Quid mihi deinde satis? nec quæro vellera: nec te
Accipio germana datam: nec fœderis vlla
Spes erit, aut ira quisquam modus. inde reuerti
Patris ad ora mei tam paruo in tempore fas sit?
Quinquaginta animæ me scilicet vnaque mersa
Sufficiet placare ratis? te Græcia fallax
Persequor: atque tuis hunc quasso mœnibus ignem:
Nec tibi digna soror desum ad connubia frater.
Primus & ecce fero qua tibi hanc lampada vestro

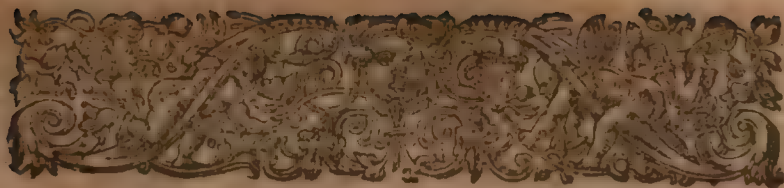
Con-

Coniugio: primus celebro dotalia sacra,
Qua potui. patriae veniam da quaeso senectae.
Quin omnes aliis pariter populiq́; patresq́;
Mecum assunt. magni virgone regia Solis,
Haemonij thalamos adeas despecta mariti,
Tot decuit coiisse rates, tot fulgere taedas.
Dixerat. itq́; orans iterum ventósque virosq́;
Perq́; ratis supplex vox remigis illa magistros.
Illi autem intorquent truncis frondentibus undam;
Quaeq́; die fuerat raptim formata sub uno,
Et tantum desecta suis a montibus arbor:
(Quid dolor & veterum potuit non ira virorum?).
Haud longis iam distat aquis: sequitúrque volantem
Barbara Palladiam puppem ratis: ostia donec
Danubij, viridemq́; vident ante ostia Peucen:
Ultimaq́; agnoscunt Argos cornua mali.
Tum vero clamorem omnes, inimicaq́; tollunt
Gaudia: cum gravior remis fragor. ut procul Argo
Visa viris, unámque petunt rostra omnia puppem,
Princeps navalem nodosi roboris uncum
Arripit: & longa Stirus prospectat ab unda:
Coniugio atque iterum sponsa flammatus amore.
Iamq́; alij clypeos & tela trabalia dextris
Expediunt: armant alij picis unguine flammas:
Impatiens tremit hasta mora. nec longius inter
Quàm quod tela vetet, superest mare. vocibus urgent
Intereà, & pedibus pulsant tabulata frementes.
Cùm subitas videre rates, vibrataq́; flammis
Aequora, non una Minyae formidine surgunt.
Primus & in puppem deserta virgine ductor
Prosilit, & summa galeam rapit altus ab hasta:
Ense simul clypeoq́; micat nec caetera pubes
Segnius arreptis in litore constitit armis.
At tibi quae scelerum facies Medea tuorum?
Quisue pudor Colchos iterum fratrémque videnti,
Quidquid, & abscissum vasto iam tuta profundo
Crediderat ergo infausto sese occulit antro
Non aliud quam certa mori, seu carus Iason,
Seu frater virata villus cecidisset ab hasta.
Haud ita sed summo segnis sedet aethere Iuno;
Haud sinit extrema Minyas decernere pugna:
Nec numero quoniam Colchis nec puppibus aequos.
Ergo ubi diua rates hostemq́; accedere cernit;
Ipsa subit terras, tempestatemq́; refringit
Ventorumque domos. volucrum gens turbida fratrum
Erumpit: classem dextra Saturnia monstrat.
Videre, itque imum pariter mare protinus omnes
Infesto clamore ruunt: inimicaq́; Colchis
Aequora, & aduersos statuunt a litore fluctus.
Tollitur, atque intra Minyas, Argoaq́; vela
Stirus abit vasto rursus desedit hiatu
Abrupta revolutus aqua. iamq́; omnis in astra
Itq́; reditq́; ratis, lapsoq́; reciproca fluctu
Descendit, trahit hos vertex: hos agmine toto
Gurges agit: simul in vultus micat undique terror
Crebra ruina poli caelestia lumina laxat:
Non tamen ardentis Stiri violentia cedit.
Hortatur socios media inter praelia divûm;
Transferet ergo meas in quae volet oppida dotes
Colchus? & Haemonius nobis succedet adulter?
Nec mihi tot magnos inter regesq́; procosq́;
Profuerit prona haud dubij sententia patris?
An virtus praelata viri est, & fortior ille,
Quem sequitur? iungam igniferos sine carmine tauros,
Saevaq́; Echionij ferro sata prosequar hydri.
Hoc adeò intereà spectans de litore pugnas
Amborum? victoris eris: iam digna videbis
Praelia, iamq́; illud carum caput ire cruenta
Sub freta; semiviri nec murrha corpus Achivi,
Sed pice, sed flammis & olentis sulphure crines.
Vos modò vel solum hoc fluctus expellite corpus.
Non te Aeeta pater generi, aut Sol magne pudebit.
Fallor? an hos nobis magico nunc carmine ventos
Ipsa movet? diraq́; levat maria ardua lingua,
Atque iterum Aesonides, iterū defenditur arte
Qua solet: haud illi cantus & futile murmur
Proderit: ite rates, & frangite virginis undam.
Dixit, & intortis socio cum milite remis
Prosilit: ac fluctu puppis labefacta reverso
Solvitur, effunditque viros ipsúmque minantem,
Tunc quoque & elata quaerētem litora dextra.
Ibat & arma ferens & strictum naufragus ensem.
Incipit & remos & quaerere transtra soluta
Sparsa ratis: maestas altis intendere voces
Puppibus, ast inter tantos succurrere fluctus
Nulla potest, aut ulla velit: quotiénsque propinquat,
Tunc aliud rursus dirimit mare: iam tamen errat,
Iámque abit: fundóque iterum violentus ab imo
Erigitur. sed fluctus adest, magnoq́; sub altis
Turbine figit aquis. & tandem virgine cessit.
Absyrtus visu maret defixus acerbo;
Nec quid agat, qua vi portus, & prima capessat
Ostia, qua possit Minyas invadere clausos,
Quos videt agnoscitque tremens: maria obuia contrà,
Saeváque pugnat hiems, totúsque in vertice pontus.
Abscessit tandem, vanaq́; recedit ab ira,
Et tanta de clade ratis: latus inde sinistrum

Aduersamque procul Peuces defertur in oram.
Cum socij (gemino nam scinditur insula flexu
Danubij) hac dudum Minya Pagasaeaque puppis
In statione manent: illinc, Aeetius Heros
Obsidet aduersa tentoria Thessala classe
Impatiens: pugnaque datur non vlla potestas.
Noctes atque dies vastu mare fluctibus inter
Perfurit: expectant donec Iunonia sese
Consilia, atque aliquem bello ferat anxia finem.
At Minyae tanti reputantes vltima belli
Vrgent & precibus cuncti, fremituque fatigant
Aesoniden: Quid se externa pro virgine clausa
Obiciat, quidue illa pati discrimina cogat?
Respiceret pluresque animas, maioráque fata
Tot comitum: qui non Furiis, nec amore nefando
Per freta sed sola sese virtute sequantur.
An verò vt thalamis raptisque indulgeat vnus
Coniugiis? id tempus enim sat vellera Grais,
Et posse oblata componere virgine bellum:
Quémq; suas sinat ire domos: nec Marte cruento
Europam atque Asiam prima hac committat Erinnys.
Namque datum hoc fatis trepidus supplexque canebat
Mopsus, vt in seros irent magis ipsa nepotes.
Atque alius lueret tam dira incendia raptor.
Ille trahens gemitum, tantis ac vocibus impar,
(Quanquam iura deûm, sacri sibi conscia pacti,
Relligio dulcísque mouent primordia taedae)
Cunctatur, mortémque cupit, sociámque pericli
Cogitat: haud vltra sociis obsistere pergit.
Hac vbi fixa viris, tempus fluctúsque quietos
Exspectant: ipsam interea quid restet amantem
Ignorare sinunt: decretáque tristia seruant.
Sed miser vt vanos, veros ita saepe timores
Versat amor: fallitque sinit nec virginis annos.
Ac prior ipsa dolos & quamlibet intima sensit
Non fidi tam signa viri: nimiúmque silentes
Vnà omnes; haud illa sui tamen immemor vnquam
Nec subitis turbata minis.. prior occupat vnum
Aesoniden, longéque trahit: mox talibus infit:
Me quoque vir tecum Minyae, fortissima pubes,
Nocte diéque mouent: liceat cognoscere tandem,
Si modò Pelsiaca non sum captiua carina,
Nec dominos decepta sequor: consultaque vestra
Fas audire mihi. vereor fidissime coniunx
Nil equidem: miserere tamen, promissáque serua
Vsque ad Thessalicos saltem connubia portus:
Inque tua me sperne domo scis te mihi certè,
Non socios iurasse tuos. his reddere forsan
Fas: abeant. tibi non eadem permissa potestas.
Téque simul mecum ipsa traham. non sola reposcor
Virgo nocens, atque hac pariter rate fugimus omnes.
An fratris te bella mei, patriaeque biremes
Terrificant? magnóque impar vrgeris ab hoste?
Finge rates altas, & adhuc maiora coire
Agmina: nulla fides? nullis ego digna periclis?
Non merui mortémq; tuam comitúmq; tuorum?
Vellem equidem nostri tetigissent litora patris
Te sine: dúxque illis alius quicumque fuisset.
Nunc remeant: méque ecce, nefas, & reddere possunt:
Nec spes vlla super. quin tu mea respice saltem
Consilia: & nimio comitum ne cede timori.
Credidit ardentes quis se tunc iungere tauros
Posse? quis ad saui venturum templa draconis?
O vtinam ergo meus pro te non omnia posset,
Atque aliquid dubitaret amor. quin nunc quoque quaerit
Nescio quid tuus iste pudor. mene optime quondam
Aesonide; me ferre preces & supplicis ora
Fas erat? haud hoc nunc genitor putat, haud dare poenas
Iam sceleris: dominúmque pati. sic fata parantem
Reddere dicta virum Furiata mente refugit
Vociferans: qualem Ogygias cùm tollit in arces
Bacchus & Aoniis illidit tympana truncis.
Talis erat: talémque iugis se virgo ferebat,
Cuncta pauens, fugit infestos vibrantibus hastis
Terrigenas, fugit ardentes exterrita tauros.
Si Pagasas vel Pelsiacas hinc denique nubes
Cerneret & Tempe viridi lucentia fumo;
Hoc visu contenta mori. tunc tota querelis
Egeritur questúque dies: eademque sub astris
Sola mouet. maestu veluti nox illa sonaret
Plena lupis, quaterentq; truces ieiuna leones
Ora. vel orbata traherent suspiria vaccae.
Procedit non gentis honos. non gloria magni
Solis aui non Barbarica decor ille iuuenta.
Quid dubitas? heu dure siles? magnúmque minatur.
Qualis erat, cùm Caonio radiantia trunco
Vellera vexit ouans: intérque ingentia Graiûm
Nomina, Palladia virgo stetit altera prora.
Maestus at ille minis, & nota Colchidos ira
Haeret: & hinc praesens pudor, hinc decreta suorum
Dura premunt. Vtcúmque tamen mulcere gementem
Tentat & ipse gemens, & tépora currere dictis.
Méne aliquid meruisse putas? me talia velle?

FINIS.

ALIA

D. IVN. IVVENALIS VITA

EX ANTIQVORVM *monumentis.*

IVNIVS Iuuenalis libertini locupletis incertum alumnus an filius. Ad mediam ferè ætatem declamauit animi magis causa quam quòd scholæ se, aut foro præpararet: deinde paucorum versuum Satyra non absurdè composita in Paridem Pantomimum, Poëtámque eius semestribus militiolis tumentem genus scripturæ industriosè excoluit. Et tamen bene diu ne modico quidem auditorio quicquam committere ausus est. Mox magna frequentia, tantóque successu bis aut ter auditus est, vt ea quæ prima fecerat, inficeret nouis scripturis. Quod non dant proceres, dabit histrio, tu camerinos. Et bareas tu nobilium magna atria curas. Præfectos pelopea facit philomena tribunos: erat tamen in delitiis aulæ histrio, multique fautorum eius quotidie prouehebantur. Venit ergo Iuuenalis in suspicionem, quasi tempora figuratè notasset, ac statim per honorem militiæ, quanquam octogenarius vrbe submotus est, missúsque ad præfecturam cohortis tendentis in extremam Ægypti partem: id supplicij genus placuit, vt leui atque ioculari delicto par esset. Verum intra breuissimum tempus angore & tædio periit. Temporibus Domitiani floruit, ad Neruæque tempora peruenit, quod quoniam eius carmen planè indicat, multáque præterea testimonia; nobis non est longa disputatione confirmandum.

In fine operis defensio apud Brotheum grammaticum, calumniatorem commentariorum Martialis cum recriminatione. Opus totum in sedecim Satyras diuiditur. Neque iis assentior qui in libros distribuunt.

D. IVNII IVVENALIS
SATYRARVM
LIBER I.

EMPER ego auditor tantùm? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impunè ergo mihi recitauerit ille togatas,
Hic elegos? impunè diem consumserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus, & in tergo, necdum finitus, Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quàm mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. quid agant venti, quas torqueat vmbras
Æacus, vnde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos:
Frontonis platani, conuulsaque marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Exspectes eadem à summo, minimoq; poeta.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Sullæ, priuatus vt altùm
Dormiret. stulta est clementia, cùm tot vbique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.
Cur tamen hoc potiùs libeat decurrere cãpo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus,
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cùm tener vxorem ducat spado, Neuia Tuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma:
Patricios omnes opibus cùm prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat:
Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Crispinus Tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ:
Difficile est Satyram non scribere. nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat se?
Causidici noua cùm veniat lectica Mathonis
Plena ipso, & post hunc magni delator amici,
Et citò rapturus de nobilitate comesa
Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat
Carus, & à trepido Thymele summissa Latino:
Cùm te summoueant, qui testamenta merentur
Noctibus in cælum quos euehit optima summi
Nunc via processus, vetulæ vesica beatæ?
Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem:
Partes quisque suas ad mensuram inguinis hæres
Accipiat sanè mercedem sanguinis, & sic
Palleat, vt nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira,
Cùm populum gregibus comitum premat hic spoliator.
Pupilli prostantis? at hic damnatus inani
Iudicio (quid enim saluis infamia nummis?)
Exsul ab octaua Marius bibit & fruitur Dis
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.
Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrùmque volantem:
Cùm leno accipiat mœchi bona si capiendi
Ius nullum vxori, doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso:
Cùm fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donauit præsepibus, & caret omni
Maiorum censu, dum peruolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat,
Ipse lacernatæ cùm se iactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio: cùm iam sexta ceruice feratur
Hinc, atque inde patens, ac nuda pene cathedra,
Et multum referens de Mæcenate supino
Signator falso, qui se lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat vda?
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
Porrectura viro miscet sitiente rubetam,
Instituitq; rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,
Si vis esse aliquis. PROBITAS laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum vetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ,

Quem

Quem sponsa turpes, & praetextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest: quales ego, vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
Navigio montem adscendit, sortesque poposcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas:
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior avaritiae patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
Praelia quanta illic dispensatore videbis
Armigero? simplexne furor sestertia centum
Perdere, & horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto cenavit avus? nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbae rapienda togatae.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, iubet a praecone vocari
Ipsos Troiugenas, nam vexant limen & ipsi
Nobiscum. da Praetori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior est, prior, inquit, ego sum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestrae
Arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernae
Quadringenta parant. quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves? ego possideo plus
Pallante, & Licinis. expectent ergo Tribuni:
Vincant divitiae: sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum
Maiestas, etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quaeque salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,
Et panis, fumusque domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel praegnans, & circumducitur uxor,
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit, citius dimitte: moraris?
Profer Galla caput. noli vexare. quiescit.
Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, iurisque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Aegyptius, atque alabarches:
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes,
Votaque deponunt: quanquam longissima cenae
Spes homini: caules miseris, atque ignis emendus.
Optima silvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulcris & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. sed quis feret istas
Luxuriae sordes? quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum?
Poena tamen praesens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitae mortes, atque intestata senectus.
It nova, nec tristis per cunctas fabula cenas.
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient, facientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit. utere velis.
Totos pande sinus. dicas hic forsitan, unde
Ingenium par materiae? unde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigellinum, taeda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum deducit arena,
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos.
Cum veniet contra, digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verum dixerit, hic est.
Securus licet Aeneam, Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quaesitus Hylas, urnamque secutus.
Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae, & lacrymae. tecum prius ergo voluta
Haec animo ante tubas: galeatum sero duelli
Poenitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VLTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt,
Indocti primum: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias, nam perfectissimus horum,

Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.
FRONTIS nulla fides. quis enim non vicus abundat
Tristibus obscenis? castigas turpia, cùm sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos:
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum: sed podice leui
Caeduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna libido tacendi,
Atque supercilio breuior coma. verius ergo,
Et magis ingenuè Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. ego te ceuentem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sulla si dicant discipuli tres:
Qualis erat tragico nuper pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges reuocarat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri, Martique timendas,
Cùm tot abortiuis fœcundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo similes effunderet offas?
Nónne igitur iure, ac merito vitia vltima fictos
Contemnunt Scauros & castigata remordent?
Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties: Vbi nunc lex Iulia? dormis?
Ad quem subridens: felicia tempora: quæ te
Moribus opponunt. habeat iam Roma pudorem.
Tertius è cælo cecidit Cato. sed tamen vnde
Hæc emis hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
Quòd si vexantur leges, ac iura: citari
Ante omnes debet Scantinia. respice primùm
Et scrutare viros. faciunt hi plura: sed illos
Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambet Cluuiam, nec Flora Catullam.
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.
Nunquid nos agimus caussas, ciuilia iura
Nouimus, aut vllo strepitu fora vestra mouemus?
Luctantur paucæ: comedunt colyphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathísque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace. donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur.
DAT veniam coruis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ. quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alij, cùm tu multitia sumas
Cretice, & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Labulla,
Damnetur si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. sed Iulius ardet,
AEstuo. nudus agas: minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid, non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro, an deceant multitia testem.
Acer, & indomitus libertatisque magister
Cretice pelluces. DEDIT hanc contagio labem,
Et dabit in plures: sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci.
Vuáque conspecta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandóque audebis amictu.
NEMO repente fuit turpissimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, & toto posuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: sed more sinistro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementeis
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulúmque comis auratum ingentibus implet,
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, cùm iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atque recenti
Historia speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis:
Bebriaci in campo spolium affectare Palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Heic nullus verbis pudor. aut reuerentia mensæ.
Heic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi

Liber-

Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendúsque magister.
Quid tamen exspectant? Phrygio quos tempus erat iam
More superuacuam cultris abscindere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia. dotem
Cornicini: siue hic recto cantauerat ære.
Signatæ tabulæ: dictum feliciter. ingens
Cœna sedet: gremio iacuit noua nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, maioráque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus. ô pater Vrbis,
Vnde nefas tantum Latiis pastoribus? vnde
Hæc tetigit, Gradiue, tuos vrtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir,
Nec galeam quassas, nec terrā cuspide pulsas
Nec quereris patri? vade ergo, & cede seueri
Iugeribus campi, quem negligis, officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ caussa officij? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. liceat modo viuere fient,
Fient ista palàm, cupient & in acta referri.
Intereà tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quòd nil animis in corpora iuris
Natura indulget. steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracci,
Lustrauitq; fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catuli, Paullisque minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus. his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit,
Esse aliquos Manes, & subterranea regna,
Et contum & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.
Sed tu vera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, Manésque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis consumpta iuuentus,
Tot bellorum animæ, quoties hinc talis ad illos
Vmbra venit? cuperent lustrari, si qua darentur.
Sulfura cum tædis, & si foret humida laurus.
Illuc, heu miseri traducimur. arma quidē vltra
Litora Iuuernæ promouimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in vrbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen vnus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice quid faciant commercia: venerat obses.
Hic fiunt homines, nam si mora longior vrbem
Indulsit pueris, non vnquam deerit amator:
Mittentur bracæ, cultelli, fræna, flagellum,
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

QVAMVIS digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen vacuis, quòd sedem figere Cumis
Destinet, atque vnum ciuem donare Sibyllæ.
Ianua Baiarum est, & gratum litus amœni
Secessus. ego vel Prochytam præpono Suburæ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, vt non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sæuæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas?
Sed cùm tota domus rheda componitur vna,
Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam:
Hic, vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis: quorum cophinus, fœnumque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa
Arbor, & eiectis mendicat silua Camenis.
In vallem Egeriæ descendimus, & speluncas
Dissimiles veris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine clauderet vndas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Vmbricius, quando artibus, inquit, honestis
Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas:
Dum noua canities, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria. viuant Arturius istic
Et Catulus: maneant qui nigrum in candida vertunt.
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad busta cadauer,
Et præbere caput dominæ venale sub hasta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ

Perpetui comites, notaque per oppida bucca,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas. & cur non omnia: cùm sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari?
Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi. ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandant, norint alij: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & exstinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet vnquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur aurum,
Vt somno careas, ponendaque præmia sumas
Tristis, & à magno semper timearis amico.
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. non possum ferre Quirites
Græcam vrbem, quamuis quota portio fæcis Achææ?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa Barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicione, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Esquilias, dictúmque petunt à vimine collem,
Viscera magnarum domuum, dominíque futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus, & Isæo torrentior. ede quid illum
Esse putes? quemuis hominem secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus omnia nouit.
Græculus esuriens in cœlum, iusseris ibit
Ad summam non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax
Qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit fultúsque toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Vsque adeò nihil est, quòd nostra infantia cœlum
Hausit Auentini bacca nutrita Sabina?
Quid, quòd adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum, ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis?
Miratur vocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: sed illis
Creditur. an melior cùm Thaida sustinet, aut cùm
Vxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua, & plana omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui distantia rima,
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda est. rides? maiore cachinno
Concutitur: flet, si lachrymas adspexit amici,
Nec dolet. igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromidem: si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior qui semper, & omni
Nocte, diéque potest alienum sumere vultum,
A facie iactare manus. laudare paratus,
Si bene ructauit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum?
Non matrona Laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus leuis adhuc, non filius antè pudicus.
Horum si nihil est, aulam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hic, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erymanthus:
Qui gentis vitio, nunquam partitur amicum
Solus habet. nam, cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de natura, patriaque veneno,
Limine summoueor. perierunt tempora longi
Seruitij: nusquam minor est iactura clientis
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hic meritum: si curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam aut Mediam collega salutet?
Diuitis hic seruus claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt,

Accipiunt, dona Caluina, vel Catiena,
Vt semel, atque iterum super illam palpitet: at tu,
Cùm tibi vestiti facies scorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionen deducere sella.
Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad censum, de moribus vltima fiet
Quæstio: quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, quam multa, magnaque parapside cœnat.
QVANTVM quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei. iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dijs ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiem præbet causasque iocorum
Omnibus hic idem, si fœda & scissa lacerna,
Si toga sordidula est. & rupta calceus alter
Pelle patet: vel si consuto vulnere crassum,
Atque recens linum ostendit non vna cicatrix?
NIL HABET infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. exeat, inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hic
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi Præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenésque lanistæ.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni,
Quis gener hic placuit censu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur hæres?
Quando in consilio est Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
HAVD facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Seruorum ventres. & frugi cœnula magno
Fictilibus cœnare pudet quod turpe negauit
Translatus subito ad Marsos, mensamque Sabellam.
Contentúsque illic Veneto, duróque cucullo.
Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandémque redit ad pulpita notum
Exodium, cùm personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Æquales habitus illic, similémque videbis
Orchestram, & populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.
Hic vltra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
Quàm satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est: hic viuimus ambitiosa
Paupertate omnes. quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. quid das, vt Cossum aliquando salutes
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabijs, aut proni Tiburis arce?
Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam si labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, vbi nulla incendia, nulli
Nocte metus. iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon: tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu nescis. nam si gradibus trepidatur ab imis:
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex,
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron
Iamque vetus Græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures,
Nil habuit Codrus quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infœlix totum nil: vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frustra rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectóque iuuabit.
Si magna Asturij cecidit domus, horrida mater
Pullati proceres, differt vadimonia Prætor,
Tunc gemimus casus vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc? & iam occurrit qui marmora donet,
Conferat impensas. hic nuda, & candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phœcasianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Mineruam,
Hic modium argenti: meliora, & plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & meritò iam
Suspectus, tanquam ipse suas incenderit ædes.
Si potes auelli Circensibus, optima Soræ,
Aut Fabraterix domus, aut Frusinone paratur.
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum?

Hortulus heic, puteúsque breuis, nec reste mouendus,
In tenueis plantas facili diffunditur haustu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti:
Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid quocunque loco, quocunque recessu,
Vnius sese dominum fecisse lacertæ.
Plurimus heic æger moritur vigilando: sed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.
Inde caput morbi: rhedarum transitus arcto
Vicorum inflexu, & stantis conuicia mandræ
Eripiunt somnum Druso vitulisque marinis.
Si vocat officium: turba cedente vehetur.
Diues, & ingenti curret super ora Liburno,
Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus.
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos.
Qui sequitur: ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, plãta mox vndiq; magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.
Nónne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuæ: sequitur sua quenque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti: quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ: modò longa coruscat
Serraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt, nutant altè, populóque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, & euersum fudit super agmina montem
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea secura patellas
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & sonat vnctis
Strigilibus, pleno & componit lintea gutto.
Hæc inter pueros variè properantur: at ille
Iam sedet in ripa, tetrúmque nouicius horret
Porthmea, nec sperat cænosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quis porrigat ore trientem.
Respice nunc alia, ac diuersa pericula noctis:
Quod spatium tectis sublimibus, vnde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa, & curta fenestris
Vasa cadunt, quanto percussum pondere signent,
Et lædant silicem possis ignauus haberi.
Et subiti casus improuidus, ad cœnam si
Intestatus eas. adeò tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, fenestræ.
Ergo optes, votúmque feras miserabile tecum,
Vt sint contentæ patulas defundere peluis.
Ebrius, ac petulans, qui nullum fortè cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus:
Ergo non aliter poterit dormire. quibusdam
Somnum rixa facit: sed, quamuis improbus annis,
Atque mero feruens, cauet hunc coccina læna
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo:
Multum præterea flammarum, & ænea lãpas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius dispenso, & tempero filum,
Contemnit. miseræ cognosce proœmia rixæ,
Si rixa est, vbi tu pulsas, ego vapulo tantum
Stat contra, stariq; iubet, parere necesse est.
Nam quid agas: cum te furiosus cogat, & idem
Fortior? vnde venis, exclamat? cuius aceto,
Cuius concha tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede, vbi consistas, in qua te quæro proseucha.
Dicere si tentes aliquid, tacitúsve recedas,
Tantundem est: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc est.
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat.
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
Nec tamen hoc tantum metuas. nam qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postquam omnis vbique
Fixa catenatæ siluit compago tabernæ,
Interdum & ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tuta custode tenentur
Et pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquã ad viuaria currũt,
Qua fornace graues, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus: vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ & sarcula desint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam sub Regibus, atque Tribunis
Viderunt vno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plureis subnectere caussas:
Sed iumenta vocant, & Sol inclinat; eundũ est.
Nam mihi commota iam dudum mulio virga
Innuit: ergo vale nostri memor. & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino.
Me quoque ad heluinam Cererem, vestramque Dianam
Conuelle a Cumis: Satyrarum ego, ni pudet illas
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

ECCE iterum Crispinus, & est mihi sæpe vocandus
Ad parteis, monstrum nulla virtute redemptum

A vitiis, æger. solique libidine fortis.
Delicias viduæ tantùm adspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minimè corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terrā subitura sacerdos.
Sed tunc de factis levioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seióq;, decebat
Crispinum. quid agas: cùm dira & fœdior omni
Crimine persona est? mullum sex millibus emit,
Æquantem sanè paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto,
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio vlterior, magnæ si misit amicæ,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi multa videmus,
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius. hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro,
Hoc pretium squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis emi. provincia tanti
Vendit agros: sed maiores Apulia vendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem: cùm tot sestertia, partem
Exiguam, & modicæ sumtam de margine cenæ
Purpureus magni ructaret scurra Palati,
Iam Princeps Equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros?
Incipe Calliope, licet heic considere: non est
Cantandum, res vera agitur. narrate puellæ
Pierides: prosit mihi vos dixisse puellas.
Cum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Vltimus, & calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Hadriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus: neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbæ, linique magister
Pontifici summo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cùm plena & litora multo
Delatore forent: dispersi protinus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastúmque diu vivaria Cæsaris: inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti?
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum, pulcrúmque ex æquore toto.
Res fisci est, vbicunque natat: donabitur ergo,
Ne pereat, iam lethifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems, prædámque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut vrgeat Auster.
Vtque lacus suberant, vbi quanquam diruta, servat
Ignem Troianum, & Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper,
Et cessit: facili patuerunt cardine valvæ.
Exclusi exspectant admissa opsonia patres.
Itur ad Atriden tunc Picens accipe dixit
Privatis maiora focis, Genialis agatur
Iste dies propera stomachum laxare saginis,
Et tua servatum consume in sæcula rhombum:
Ipse capi voluit. quid apertius? & tamen illi
Surgebant cristæ. nihil est, quod credere de se
Non possit, cum laudatur Diis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille,
In quorum facie miseræ, magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ. primus, clamante Liburno,
Currite, iam sedit, rapta properabat abolla
Pegasus, attonitæ positus modò villicus vrbi.
Anne aliud? tunc Præfecti, quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia. venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. maria, ac terras. populosq; regenti
Quis comes vtilior? si clade & peste sub illa
Sævitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni:
Cum quo de pluviis, aut æstibus, aut nymboso
Vere locuturi fatum pendebat amici:
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem nec civis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogesima vidit
Solstitia. his armis, illa quoque tutus in aula,
Proximus eiusdem properabat Acilius ævi
Cum iuvene indigno, quem mors tam sæva maneret,
Et domini gladiis iam destinata: sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus
Vnde fit, vt malim fraterculus esse Gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quòd cominus vrsos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat artes
Patricias? quis priscum illud miratur acumen
Brute tuum? facile est barbato imponere Regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat
Rubrius, offensa veteris reus, atque tacenda,
Et tamen improbior Satyram scribente cinædo.
Montani quoq; venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,

C. VALERII FLACCI SETINI BALBI ARGONAVTICON,

LIBER VIII.

AT trepidam in thalamis, & iam sua facta pauentem,
Colchida circa, omnes pariter Furiæque, minæque
Patris habent: nec cærulei timor æquoris vltra,
Nec misera terra vlla procul: quascunque per vndas
Ferre fugam, quamcumque cupit iam scandere puppim.
Vltima virgineis tunc flens dedit oscula vittis,
Quósque fugit, complexa thoros, crinémque, genásque
Ante per antiqui carpsit vestigia somni,
Atque hæc impresso gemuit miseranda cubili:
O mihi si profuga genitor nunc ille supremos
Amplexus Æeta dares, fletúsque videres,
Ecce meos: ne crede pater, non carior ille est,
Quem sequimur: tumidis vtinam simul obruar vndis.
Tu precor hæc lõga placidus mox sceptra senecta
Tuta geras, meliorque tibi sit cetera proles.
Dixit, & Hæmonio numquam spernẽda marito
Condita letiferis profert medicamina cistis,
Virgineósque sinus, ipsúmque monile venenis
Implicat, ac sæuũ super omnib. addidit ensem.
Inde velut torto Furiarum, eiecta flagello
Prosilit, attonito qualis pede prosilit Ino
In freta, nec paruus meminit conterrita nati,
Quem tenet: extremum coniunx ferit irritus isthmon.
Iam prior in lucos curis vrgentibus Heros
Venerat, & nemoris sacra se nocte tegebat,
Tum quoque siderea clarus procul ora iuuenta.
Qualis adhuc sparsis comitũ per lustra cateruis
Latmius æstiua residet venator in vmbra,
Dignus amore deæ, velatis cornibus & iam
Luna venit, roseo talis per nubila ductor
Implet honore nemus, talémque exspectat amantem.
Ecce autem pauida virgo de more columbæ,
Quem super ingenti circũdata præpetis vmbra
In quemcunque tremens hominem cadit: haud secus illa
Illa timore graui mediam se misit: at ille
Excepit, blandoque prior sic ore locutus:
O decus in nostros magnum ventura Penates,
Soláque tantarum virgo haud indigna viarum
Caussa reperta mihi, iam nunc non vlla requiro
Vellera, teq; mea satis est quæsisse carina.
Verum age, & hæc etiam, quando potes, adice tantis
Muneribus, meritisque tuis: namq; aurea iussi
Terga referre sumus: socios ea gloria tangit.
Sic ait: & primus supplex dedit oscula palmis.
Contra virgo nouis iterum singultibus orsa est:
Linquo domos patrias te propter, opésque meorum,
Nec iam nunc regina loquor: sceptrísque relictis
Vota sequor: serua hanc profugam, prior ipse dedisti,
Quam scis nempe fidem, Di nostris vocibus assunt,
Sidera & hæc te, méque vident: tecum æquora, tecum
Experiar quascumque vias: modò ne quis abactam
Huc referat me fortè dies, oculísque parentis
Ingerat. hoc superos, hoc te quoq; deprecor hospes.
Hæc ait, atque furens rapido per densa passu
Tollitur. ille hæret comes, & miseratur euntem,
Cum subitò ingentem media inter nubila flammam
Conspicit, & sæua vibrantes luce tenebras.
Quis rubor iste poli? quod tam lugubre refulsit
Sidus ait? reddit trepido cui talia virgo:
Ipsius en oculos, & lumina torua draconis
Aspicis, ille suis hæc vibrat fulgura cristis.
Méque pauens contrà solam videt, ac vocat vltro,
Ceu solet, & blanda poscit me pabula lingua.
Dic age nunc, vtrum vigilanti, hostémque videnti
Exuuias auferre velis, an lumina somno
Mergitur, & domitum potius tibi tradimus anguem?
Ille silet, tantus subiit & virginis horror.
Iamque manus Colchis, crinémque intenderat astris
Carmina Barbarico fundens pede, téque ciebat
Somne pater: Somne omnipotens, te Colchis ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo nunc ire draconem:
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu,
Fulminaque, & toto quidquid micat æthere: sed nunc
Nunc, age, maior, ades, fratriq; simillime leto.
Te quoque Phryxææ pecudis fidissime custos

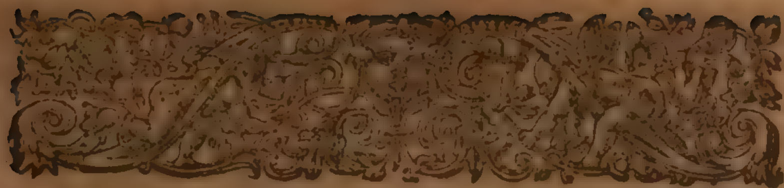
Tempus ab hac oculos tandem deflectere cura.
Quem metuis me stante dolum? seruabo parũper
Ipsa nemus, longum interea tu pone laborem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab auro,
Nec dare permissa (quamuis iubet) ora quieti
Sustinet; ac primi percussus nube soporis
Horruit, & dulces excussit ab arbore somnos.
Contra Tartareos Colchis spumare venenis,
Cunctaq; letæi quassare silentia rami
Perstat, & aduerso luctantia lumina cantu
Obruit, atque omnem linguaque, manúque fatigat
Vim Stygiam: ardentes donec sopor occupat iras.
Iamq; alta cecidere iubæ, putatq; coactum
Iã caput, atque ingens extra sua vellera ceruix.
Ceu refluens Padus, aut septem proscissus in amnes
Nilus, & Hesperium veniens Alpheus in orbem.
Ipsa caput cari postquam Medea draconis
Vidit humi fusis circum proiecta lacertis,
Séque, suumq; simul fleuit crudelis alumnum:
Non ego te sera talem sub nocte videbam
Sacra ferens, epulasq; tibi: nec tales hianti
Mella dabam, ac nostris nutribam fida venenis.
Quàm grauida nunc mole iaces! quàm segnis inertem
Flatus habet! nec te saltem miserande peremi.
Heu sanum passure diem: iam nulla videbis
Vellera, nulla tua fulgentia dona sub vmbra.
Cede Deo, inq; aliis senium nunc degere lucis
Immemor oro mei: nec me tua sibila toto
Exagitent infesta mari: sed tu quoque cunctas
Aesonide dimitte moras, atque effuge raptis
Velleribus. patrios exstinxi noxia tauros:
Terrigenas in fata dedi: fusum ecce draconis
Corpus habes, iamque omne nefas, iam spero peregi.
Quærenti tunc deinde viã, qua se arduus Heros
Ferret ad aurigeræ caput arboris, ista per ipsum
Scande age, & aduerso gressus, ait, imprime dorso.
Nec mora fit dictis. fidens Cretheia proles
Calcat, & aeream quamuis perfertur ad ornum:
Cuius adhuc rutilam seruabant brachia pellem,
Nubibus accensis similem, aut cum veste recincta
Labitur ardenti Thaumantias obuia Phœbo.
Corripit optatum decus, extremũmq; laborem
Aesonides: longosq; sibi gestata per annos
Phryxæa monumenta fugæ vix reddidit arbor
Cum gemitu, tristesq; super coiere tenebræ.
Egressi relegunt campos, & fluminis ora
Summa petunt. micat omnis ager, villisque comantem
Sidereos totos pellem nunc fundit in artus:
Nunc in colla refert: nunc implicat ille sinistra.
Talis ab Inachiis Nemeæ Tirynthius antris
Ibat, adhuc aptans humeris, capitiq; leonem.
Vt vero socius, qui tunc prædicta tenebant
Ostia, per longas apparuit aureus vmbras;
Clamor ab Hæmonio surgit grege: se quoque gaudens
Promouet ad primas iuueni ratis obuia ripas:
Præcipites agit ille gradus, atque aurea misit
Terga prius: mox attonita cum virgine puppem
Insilit, ac rapta victor consistit in hasta.
Interea patrias sæuus venit horror ad aures,
Fata domus, luctumq; ferens, fraudémque, fugamque
Virginis: hinc subitis inflexit frater in armis:
Vrbs etiam mox tota coit: volat ipse senecta
Immemor Aeetes: complentur litora bello
Nequicquam: fugit immissis nam puppis habenis.
Mater adhuc ambas tẽdebat in æquora palmas,
Et soror, atque omnes aliæ matresq;, nurúsque
Colchides, æqualesq; tibi Medea puellæ.
Exstat sola parens, impletq; vlulatibus auras:
Siste fugam, medio refer huc ex æquore puppẽ,
Nata, potes quo, clamat, abis? hic turba tuorum
Omnis & iratus nondum pater: hæc tua tellus,
Sceptraq;. quid terris solam te credis Achæis?
Quis locus Inachias inter tibi Barbara natas?
Istane nota domus, exspectatique Hymenæi?
Hunc petii grandæua diem? vellem vnguibus vncis
Vt volucris possem prædonis in ipsius ora
Ire, ratemq; supra, clareq; reposcere cantu,
Quam genui. Albano fuit hæc promissa tyrãno,
Non tibi: nil tecum miseri pepigere parentes
Aesonide: non hoc Pelias euadere furto
Te iubet, aut vllas Colchis abducere natas:
Vellus habe, & nostris si quid super accipe templis.
Sed quid ego quemquam immeritis incuso querelis;
Ipsa fugit, tantoq; (nefas) ipsa ardet amore,
Hoc erat infelix (redeunt nam singula menti)
Ex quo Thessalicæ subierunt æquora remi,
Quod nulla te nata dapes, non vlla iuuabant
Tempora, non vllus tibi tum color, ægraque verba,
Errantesq; genæ, atque alieno gaudia vultu
Semper erant: cur tanta mihi non prodita pestis,
Vt gener Aesonides nostra consideret aula,
Nec talem paterere fugam? commune fuisset
Aut certe nunc omne nefas: iremus & ambæ
In quascumque vias: pariter petiisse iuuaret
Thessaliam, & sæui, quæcumque est, hospitis vrbem.
Sic genitrix, similiq; implet soror omnia questu.
Exululans famulæ pariter clamore supremo
In vacuos dant verba Notos, dominamque reclamant
Nomine: te venti procul & tua fata ferebant.
Inde diem, noctemq; volant. redeuntibus aura
Gratior, & nota Minyis transcurrere terra:
Cum subito Erginus puppi sic fatur ab alta;

Coniugio primus celebro dotalia sacra,
Qui potius patriæ veniam da quæso senectæ.
Quin omnes alios pariter populiq; patresq;
Mecum assunt. magni virgo ne regia Solis.
Hæmonij thalamos adeas despecta mariti,
Tot decuit cosisse rates, tot fulgere tædas.
Dixerat, itaq; orans iterum ventósque virosq;
Perq; ratis supplex vox remigis illa magistros,
Illi autem intorquens truncis frondentibus vndam;
Quæq; die fuerat raptim formata sub vno,
Et tantum desecta suis a montibus arbor:
(Quid dolor & veterum potuit non ira virorum?)
Haud longis iam distat aquis: sequitúrque volantem
Barbara Palladiam puppem ratis: ostia donec
Danubij, viridemq; videns ante ostia Peucen:
Vltimaq; agnoscunt Argus cornua mali.
Tum verò clamorem omnes, inimicaq; tollunt
Gaudia: tum grauior remis fragor. vt procul Argo
Visa viris, vnámque petunt rostra omnia puppem,
Princeps naualem nodosi roboris vncum
Arripit: & longa Stirus prospectat ab vnda:
Coniugio atque iterum sponsa flammatus amore.
Iamq; alij clypeos & tela trabalia dextris
Expediunt: armant alij picis vngume flammas:
Impatiens tremit hasta mora. nec longius inter
Quam quod tela vetet, superest mare. vocibus vrgent
Intereà, & pedibus pulsant tabulata frementes.
Cùm subitas videre rates, vibrataq; flammis
Aequora, non vna Minyæ formidine surgunt.
Primus & in puppem deserta virgine ductor
Prosilit, & summa galeam rapit altus ab hasta:
Ense simul clypeoq; micat nec cætera pubes
Segnius arreptis in litore constitit armis.
At tibi quæ scelerum facies Medea tuorum?
Quisue pudor Colchos iterum fratrémque videnti,
Quidquid & abscissum vasto iam tuta profundo
Crediderat ergo infausto s: se occulit antro
Non aliud quam certa mori, seu carus Iason,
Seu frater Graia victus cecidisset ab hasta.
Haud ita sed summo segnis sedet æthere Iuno;
Haud sinit extrema Minyas decernere pugna:
Nec numero quoniam Colchis nec puppibus æquos.
Ergo vbi diua rates hostemq; accedere cernit;
Ipsa subit terras, tempestatemq; restringit
Ventorumque domos. volucrum gens turbida fratrum
Erumpit: classem dextra Saturnia monstrat.
Videre, inque imum pariter mare protinus omnes
Infesto clamore ruunt: inimicaq; Colchis
Aequora & aduersos statuunt a litore fluctus.
Tollitur, atque intra Minyas, Argoaq; vela
Stirus abit vasto rursus desedit hiatu
Abrupta reuolutus aqua. iamq; omnis in astra
Itq; reditq; ratis, lapsoq; reciproca fluctu
Descendit, trahit hos vertex, hos agmine toto
Gurges agit: simul in vultus micat vndique terror
Crebra ruina poli cælestia lumina laxat:
Non tamen ardentis Stiri violentia cedit.
Hortatur socios media inter prælia diuûm;
Transferet ergo meas in quæ volet oppida dotes
Colchus? & Hæmonius nobis succedet adulter?
Nec mihi tot magnos inter regesq; procosq;
Profuerit prona haud dubij sententia patris?
An virtus prælata viri est, & fortior ille,
Quem sequitur? iungam igniferos sine carmine tauros,
Sauaq; Echionij ferro sata prosequar hydri.
Hoc adeò interea spectans de litore pugnas
Amborum? victoris eris: iam digna videbis
Prælia, iamq; illud carum caput ire cruenta
Sub freta: semiustis nec murrha corpus Achiui,
Sed pice, sed flammis & olenteis sulphure crines.
Vos modo vel solum hoc fluctus expellite corpus.
Non te Aeeta pater generi, aut Sol magne pudebit.
Fallor? an hos nobis magico nunc carmine ventos
Ipsa mouet? diraq; leuat maria ardua lingua,
Atque iterum Aesonides, iterũ defenditur arte
Qua solet: haud illi cantus & futile murmur
Proderit: ite rates, & frangite virginis vndam.
Dixit: & intortis socio cum milite remis
Prosilit: ac fluctu puppis labefacta reuerso
Soluitur, effunditque viros ipsúmque minantem,
Tunc quoque & elata quærẽtem litora dextra.
Ibat & arma ferens & strictum naufragus ensem.
Incipit & remos & quærere transtra soluta
Sparsa ratis: mœstas altis intendere voces
Puppibus. ast inter tantos succurrere fluctus
Nulla potest, aut vlla velit: quotiénsque propinquat,
Tunc aliud rursus dirimit mare: iam tamen errat,
Iámque abiit: fundóque iterum violentus ab imo
Erigitur: sed fluctus adest, magnoq; sub altis
Turbine figit aquis. & tandem virgine cessit.
Absyrtus visu maret defixus acerbo;
Nec quid agat, quæ vi portus, & prima capessat
Ostia, qua possit Minyas inuadere clausos.
Quos videt agnoscitque tremens: maria obuia contrà,
Sæuáque pugnat hiems, totúsque in vertice pontus.
Abscessit tandem, sæuaq; recedit ab ira,
Et tanta de clade ratis: latus inde sinistrum

Aduersamque procul Peuces defertur in oram.
Cum socijs (gemino nam scinditur insula flexu
Danubij) hac dudum Minya Pagasaeaque puppis
In statione manent: illinc Aeetius Heros
Obsidet aduersa tentoria Thessala classe
Impatiens: pugnaque datur non vlla potestas.
Noctes atque dies vastis mare fluctibus inter
Perfurit: expectant donec Iunonia sese
Consilia, atque aliquem bello ferat anxia finem.
At Minyae tanti reputantes vltima belli
Vrgent & precibus cuncti, fremitúque fatigant
Aesoniden: Quid se externa pro virgine clausa
Obiciat, quidue illa pati discrimina cogat?
Respiceret plurésque animas, maioráque fata
Tot comitum: qui non Furiis, nec amore nefando
Per freta sed sola sese virtute sequantur.
An verò vt thalamis raptísque indulgeat vnus
Coniugiis? id tempus enim sat vellera Grais,
Et posse oblata componere virgine bellum:
Quémq; suas sinat ire domos: nec Marte cruento
Europam atque Asiam prima hac committat Erinnys.
Namque datum hoc fatis trepidus suppléxque canebat
Mopsus, vt in seros irent magis ipsa nepotes.
Atque alius lueret tam dira incendia raptor.
Ille trahens gemitum, tantis ac vocibus impar,
(Quanquam iura deûm, sacri sibi conscia pacti,
Relligio dulcísque mouent primordia taedae)
Cunctatur, mortémque cupit, sociámque pericli
Cogitat: haud vltra sociis obsistere pergit.
Hac vbi fixa viris, tempus fluctúsque quietos
Exspectant: ipsam interea quid restet amantem
Ignorare sinunt: decretáque tristia seruant.
Sed miser vt vanos, veros ita saepe timores
Versat amor, fallíque sinit nec virginis annos.
Ac prior ipsa dolos & quamlibet intima sensit
Non fida tam signa viri: nimiúmque silentes
Vna omnes; haud illa sui tamen immemor vnquam
Nec subitis turbata minis: prior occupat vnum
Aesoniden, longéque trahit: mox talibus infit:
Me quoque vir tecum Minya, fortissima pubes,
Nocte diéque mouent: liceat cognoscere tandem,
Si modo Peliaca non sum captiua carina,
Nec dominos decepta sequor: consultaque vestra
Fas audire mihi. vereor fidissime coniunx
Nil equidem: miserere tamen: promissaque serua
Vsque ad Thessalicos saltem connubia portus:
Inque tua me sperne domo. scis te mihi certè,
Non socios iurasse tuos. his reddere forsan
Fas: abeant. sibi non eadem permissa potestas.
Téque simul mecum ipsa traham. non sola reposcor
Virgo nocens, atque has pariter rate fugimus omnes.
An fratris te bella mei, patriaque biremes
Terrificant? magnóque impar vrgeris ab hoste?
Finge rates alias, & adhuc maiora coire
Agmina: nulla fides? nullis ego digna periclis?
Non merui mortémq; tuam comitúmq; tuorum?
Vellem equidem nostri tetigissent litora patris
Te sine: dúxque illis alius quicumque fuisset.
Nunc remeant: méque ecce, nefas, & reddere possunt:
Nec spes vlla super. quin tu mea respice saltem
Consilia: & nimio comitum ne cede timori.
Crederet ardentes quis se tunc iungere tauros
Posset quis ad saui venturum templa draconis?
O vtinam ergo meus pro te non omnia posset,
Atque aliquid dubitaret amor. quin nunc quoque quaerit
Nescio quid tuus iste pudor. mene optime quondam
Aesonide, me ferre preces, & supplicis ora
Fas erat? haud hoc nunc genitor putat, haud dare poenas
Iam sceleris: dominúmque pati. sic fata parantem
Reddere dicta virum Furiata mente refugit
Vociferans: qualem Ogygias cùm tollit in arces
Bacchus, & Aoniis illidit tympana truncis.
Talis erat: talémque iugis se virgo ferebat,
Cuncta pauens, fugit infestos vibrantibus hastis
Terrigenas, fugit ardentes exterrita tauros.
Si Pagasas vel Peliacas hinc denique nubes
Cerneret, & Tempe viridi lucentia fumo;
Hoc visu contenta mori. tunc tota querelis
Egeritur questúque dies: eadémque sub astris
Sola mouet. maestis veluti nox illa senaret
Plena lupis, quaterentq; truces ieiuna leones
Ora, vel orbata traherent suspiria vaccae.
Procedit. non genus bonos. non gloria magni
Solis aut non Barbarica decor ille iuuenta.
Quid dubitas? heu dure siles? magnúmque minatur.
Qualis erat, cùm Caonio radiantia trunco
Vellera vexit ouans: intérque ingentia Graiûm
Nomina, Palladia virgo stetit altera prora.
Maestus at ille minis, & nota Colchidos ira
Haeret: & hinc praesens pudor: hinc decreta suorum
Dura premunt. vtcúmque tamen mulcere gementem
Tentat & ipse gemens, & tẽpora currere dictis.
Méne aliquid meruisse putas? me talia velle?

FINIS.

ALIA

D. IVN. IVVENALIS VITA

EX ANTIQVORVM monumentis.

IVNIVS Iuuenalis libertini locupletis incertum alumnus an filius. Ad mediam fere ætatem declamauit animi magis causa quam quòd scholæ se, aut foro præpararet: deinde paucorum versuum Satyra non absurdè composita in Paridem Pantomimum, Poëtámque eius semestribus militiosis tumentem genus scripturæ industriosè excoluit. Et tamen bene diu ne modico quidem auditorio quicquam committere ausus est. Mox magna frequentia, tantóque successu bis aut ter auditus est, vt ea quæ prima fecerat, inficeret nouis scripturis. Quod non dant proceres, dabit histrio, tu camerinos. Et bareas tu nobilium magna atria curas. Præfectos pelopea facit philomena tribunos: erat tamen in delitiis aulæ histrio, multique fautorum eius quotidie prouehebantur. Venit ergo Iuuenalis in suspicionem, quasi tempora figuratè notasset, ac statim per honorem militiæ, quanquam octogenarius vrbe submotus est, missusque ad præfecturam cohortis tendentis in extremam Ægypti partem: id supplicij genus placuit, vt leui atque ioculari delicto par esset. Verum intra breuissimum tempus angore & tædio periit. Temporibus Domitiani floruit, ad Neruæque tempora peruenit, quod quoniam eius carmen planè indicat, multáque præterea testimonia, nobis non est longa disputatione confirmandum.

In fine operis defensio apud Brotheum grammaticum calumniatorem commentariorum Martialis cum recriminatione. Opus totum in sedecim Satyras diuiditur. Neque iis assentior qui in libros distribuunt.

Quem sponsa turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest: quales ego, vel Cluuienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem adscendit, sortesq; poposcit,
Paullatimq; anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas:
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando vberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore videbis
Armigero? simplexne furor sestertia centum
Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto cenauit auus? nunc sportula primo
Limine parua sedet, turba rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, iubet a præcone vocari
Ipsos Troiugenas, nam vexant limen & ipsi
Nobiscum. da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior est, prior, inquit, ego sum.
Cur timeam, dubitemue locum defendere? quamuis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues? ego possideo plus
Pallante, & Licinis. expectent ergo Tribuni:
Vincant diuitiæ, sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
Maiestas, etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæq; salutato crepitat Concordia nido.
Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,
Et panis, fumusq; domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur vxor,
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam & clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit, citius dimitte: moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quiescit.
Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, iurisq; peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atque alabarches:
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres, lassiq; clientes,
Votaq; deponunt: quanquam longissima cenæ
Spes homini: caules miseris, atque ignis emendus.
Optima siluarum interea, pelagiq; vorabit
Rex horum, vacuisq; toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulcris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, vna comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum?
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It noua, nec tristis per cunctas fabula cenas.
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient, facientq; minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. vtere velis.
Totos pande sinus. dicas hic forsitan, vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum deducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos.
Cum veniet contra, digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
Securus licet Æneam, Rutilumque ferocem
Committas: nulli grauis est percussus Achilles,
Aut multum quæsitus Hylas, vrnamque secutus.
Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ, tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas: galeatum sero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VLTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt,
Indocti primum. quanquam plena omnia gypso
Chrysippi inuenias, nam perfectissimus horum,

Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas.
FRONTIS nulla fides. quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cùm sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos:
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum: sed podice leui
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis. & magna libido tacendi,
Atque supercilio breuior coma. verius ergo,
Et magis ingenuè Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. ego te ceuentem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus,
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis cælum terris non misceat, & mare cælo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Syllæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat tragico nuper pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges reuocarat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri, Martique timendas,
Cùm tot abortiuis fœcundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo similes effunderet offas?
Nonne igitur iure, ac meritò vitia vltima fictos
Contemnunt Scauros? & castigata remordent?
Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties: vbi nunc lex Iulia? dormis?
Ad quem subridens: felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt. habeat iam Roma pudorem.
Tertius è cælo cecidit Cato. sed tamen vnde
Hæc emis hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges, ac iura: citari
Ante omnes debet Scantinia. respice primùm
Et scrutare viros. faciunt hi plura, sed illos
Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges.
Magna inter molles concordia non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambet Cluuiam, nec Flora Catullam.
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.
Nunquid nos agimus caussas, ciuilia iura
Nouimus, aut vllo strepitu fora vestra mouemus?
Luctantur paucæ: comedunt coliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
Vellera. vos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, melius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleuerit Hister
Liberto, dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit, magno quæ dormit tertia lecto,
Tu nube, atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis post hæc tristis sententia fertur.
DAT veniam coruis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ. quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alij, cùm tu multitia sumas
Cretice, & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? est mœcha Labulla.
Damnetur si vis, etiam Carphinia: talem
Non sumet damnata togam. sed Iulio ardet,
Aestuo. nudus agas: minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modò victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid, non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quæro, an deceant multitia testem.
Acer, & indomitus libertatisque magister
Cretice pelluces. DEDIT hanc contagio labem,
Et dabit in plures: sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque conspecta liuorem ducit ab vua.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
NEMO repente fuit turpissimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, & toto posuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratère Deam: sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ.
Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementeis
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulúmque comis auratum ingentibus implet,
Cærulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum pathici gestamen Othonis,
Actoris Arunci spolium: quo se ille videbat
Armatum, cùm iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atque recenti
Historia, speculum ciuilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis:
Bebriaci in campo spolium affectare Palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem,
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reuerentia mensæ.
Hic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi

Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendusque magister.
Quid tamen exspectant? Phrygio quos tempus erat iam
More supervacuam cultris abscindere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini: sive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ: dictum feliciter. ingens
Cena sedet: gremio iacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flamea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. ô pater Vrbis,
Vnde nefas tantum Latiis pastoribus? vnde
Hæc tetigit, Gradiue, tuos vrtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir,
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas
Nec quereris patri? vade ergo, & cede severi
Iugeribus campi, quem negligis, officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ caussa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. liceat modò vivere: fient,
Fient ista palàm, cupient & in acta referri.
Intereà tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quòd nil animis in corpora iuris
Natura indulget. steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracci,
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catuli, Paullique minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus. his licet ipsum
Admoneas, cuius tunc munere retia misit,
Esse aliquos Manes, & subterranea regna,
Et contum & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, Manesque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis consumpta iuventus,
Tot bellorum animæ, quoties hinc talis ad illos
Vmbra venit? cuperent lustrari, si qua darentur.
Sulfura cum tædis, & si foret humida laurus.
Illuc, heu miseri traducimur. arma quid vltra
Litora Iuvernæ promovimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos?
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in vrbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen vnus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice quid faciant commercia: venerat obses.
Hic fiunt homines, nam si mora longior vrbem
Indulsit pueris, non vnquam deerit amator:
Mittentur bracca, cultelli, frena, flagellum,
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

QVAMVIS digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen vacuis, quòd sedem figere Cumis
Destinet, atque vnum civem donare Sibyllæ.
Ianua Baiarum est, & gratum litus amœni
Secessus. ego vel Prochytam præpono Suburæ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, vt non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sævæ
Vrbis, & Augusto recitantes mense poetas?
Sed cum tota domus rheda componitur vna,
Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam:
Hic, vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis: quorum cophinus, fœnumque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere iussa
Arbor, & eiectis mendicat silva Camenis.
In vallem Egeriæ descendimus, & speluncas
Dissimiles veris. quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine clauderet vndas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Vmbricius, quando artibus, inquit, honestis
Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas:
Dum nova canities, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis. nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Arturius istic
Et Catulus: maneant qui nigrum in candida vertunt.
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ

Perpetui comites, notaque per oppida bucca,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reuersi
Conducunt foricas. & cur non omnia: cum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari?
Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum
Si malus est, nequeo laudare, & poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi. ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandant, norint alii: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui feruens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet vnquam,
Participem qui te secreti fecit honesti,
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur aurum,
Vt somno careas, ponendaque præmia sumas
Tristis, & à magno semper timearis amico.
Quæ nunc diuitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. non possum ferre Quirites
Græcam vrbem, quamuis quota portio fæcis Achææ?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes.
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa Barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicione, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Esquilias, dictúmque petunt à vimine collem,
Viscera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus & Isæo torrentior. ede, quid illum
Esse putes? quemuis hominem secum attulit ad nos
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus omnia nouit.
Græculus esuriens in cælum, iusseris ibit
Ad summam non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax
Qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultúsque toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Vsque adeò nihil est, quòd nostra infantia cælum
Hausit Auentini bacca nutrita Sabina?
Quid, quòd adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum, ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis?
Miratur vocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: sed illis
Creditur. an melior cùm Thaida sustinet, aut cùm
Vxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua, & plana omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui distantia rima,
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda est. rides? maiore cachinno
Concutitur: flet, si lachrimas adspexit amici,
Nec dolet. igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromidem. si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior qui semper, & omni
Nocte, dieque potest alienum sumere vultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructauit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum?
Non matrona Laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus leuis adhuc, non filius antè pudicus.
Horum si nihil est, auiam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumque senex ripa nutritus in illa
Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hîc, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erymanthus:
Qui gentis vitio, nunquam partitur amicum
Solus habet. nam, cum facilem stillauit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine summoueor. perierunt tempora longi
Seruitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porrò officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hîc meritum: si curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam aut Modiam collega salutet?
Diuitis hîc seruus claudit latus ingenuorum
Filius, alter enim, quantum in legione Tribuni

Accipiunt,

Accipiunt, donec Caluina, vel Catiena,
Vt semel, atque iterum super illam palpitet: at tu,
Cùm tibi vestiti facies scorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionen deducere sella.
Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad censum, de moribus vltima fiet
Quæstio. quot pascit seruos, quot possidet agri
Iugera, quam multa, magnaque parapside cœnat.
QVANTVM quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei. iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dijs ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiem præbet causasque iocorum
Omnibus hic idem, si fœda & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta calceus alter
Pelle patet: vel si consuto vulnere crassum,
Atque recens linum ostendit non vna cicatrix?
NIL HABET infœlix paupertas durius in se,
Quàm quod ridiculos homines facit. exeat, inquit,
Si pudor est, & de puluino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, & sedeant hic
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi Præconis filius inter
Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenésque lanistæ.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur hæres?
Quando in consilio est Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
HAVD facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Seruorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet: quod turpe negabit
Translatus subitò ad Marsos, mensamque Sabellam,
Contentúsque illic Veneto, duróque cucullo.
Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandémque redit ad pulpita notum
Exodium, cùm personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Æquales habitus illic, similémque videbis
Orchestram, & populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.
Hic vltra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
Quàm satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est: hic viuimus ambitiosa
Paupertate omnes. quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. quid das, vt Cossum aliquando salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. accipe, & illud
Fermentum tibi habe: præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia seruis.
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Viuendum est illic, vbi nulla incendia, nulli
Nocte metus. iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon: tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu nescis. nam si gradibus trepidatur ab imis:
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex,
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron.
Iamque vetus Græcos seruabat cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infœlix totum nil: vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frustra rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectóque iuuabit.
Si magna Asturici cecidit domus, horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia Prætor,
Tunc gemimus casus vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc: & iam occurrit qui marmora donet,
Conferat impensas. hic nuda, & candida signa,
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phæcasianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Mineruam,
Hic modium argenti: meliora, & plura reponit
Persicus orborum lautissimus, & meritò iam
Suspectus, tanquam ipse suas incenderit ædes.
Si potes auelli Circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum?

A vitiis, ager. solaque libidine fortis.
Delicias viduæ tantùm adspernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix, minimè corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terrā subitura sacerdos.
Sed tunc de factis lenioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seióq;, decebat
Crispinum. quid agas: cùm dira & fœdior omni
Crimine persona est? mullum sex millibus emit,
Æquantem sanè paribus sestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis. si munere tanto,
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi multa videmus,
Quæ miser, & frugi non fecit Apicius. hoc tu
Succinctus patria quondam Crispine papyro,
Hoc pretium squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator, quàm piscis emi. provincia tanti
Vendit agros: sed maiores Apulia vendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Induperatorem: cùm tot sestertia, partem
Exiguam, & modicæ sumtam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret scurra Palati,
Iam Princeps Equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros!
Incipe Calliope, licet hîc considere: non est
Cantandum, res vera agitur. narrate puellæ
Pierides: prosit mihi vos dixisse puellas.
Cum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Vltimus, & calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Hadriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus: neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbæ, linique magister
Pontifici summo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cùm plena & littora multo
Delatore forent: dispersi protinus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastúmque diu vivaria Cæsaris: inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti?
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum, pulcrúmque ex æquore toto,
Res fisci est, ubicunque natat: donabitur ergo,
Ne pereat. iam lethifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems, prædámque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
Vtque lacus suberant, ubi quanquam diruta, servat
Ignem Troianum, & Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper,
Et cessit: facili patuerunt cardine valvæ.
Exclusi exspectant admissa opsonia patres.
Itur ad Atriden tunc Picens accipe dixit
Privatis maiora focis, Genialis agatur
Iste dies propera stomachum laxare saginis,
Et tua servatum consume in sæcula rhombum.
Ipse capi voluit. quid apertius? & tamen illi
Surgebant cristæ. nihil est, quod credere de se
Non possit, cum laudatur Diis æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille,
In quorum facie miseræ, magnæq; sedebat
Pallor amicitiæ. primus, clamante Liburno,
Currite, iam sedit; rapta properabat abolla
Pegasus, attonitæ positus modò villicus urbi.
Anne aliud? tunc Præfecti, quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia. venit & Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. maria, ac terras, populósq; regenti
Quis comes utilior: si clade & peste sub illa
Sævitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni:
Cum quo de pluviis, aut æstibus, aut nymboso
Vere locuturi fatum pendebat amici:
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem nec civis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogesima vidit
Solstitia. his armis, illa quoque tutus in aula,
Proximus eiusdem properabat Acilius ævi
Cum iuvene indigno, quem mors tam sæva maneret,
Et domini gladiis iam destinata: sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus
Vnde fit, ut malim fraterculus esse Gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quòd cominus ursos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat arteis
Patricias? quis priscum illud miretur acumen
Brute tuum? facile est barbato imponere Regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat
Rubrius, offensæ veteris reus, atque tacendæ,
Et tamen improbior Satyram scribente cinædo.
Montani quoq; venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,

Quantum vix redolent duo funera. sanior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro:
Et, qui vulturibus seruabat viscera Dacis
Fuscus, marmorea meditatus prælia villa:
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ,
Grande, & conspicuum nostro quoque tempore monstrum,
Cæcus, adulator, dirusque à ponte satelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandáque deuexæ iactaret basia rhedæ.
Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
In læuum conuersus: at illi dextra iacebat
Bellua: sic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento: sed vt fanaticus æstro
Percussus Bellona tuo diuinat, & ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi.
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus, peregrina est bellua, cernis
Erectas in terga sudes? hoc defuit vnum
Fabricio, patriam vt rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur censes? conciditur? absit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait: testa alta paretur,
Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, subitúsque Prometheus.
Argillam, atque rotam citiùs properate: sed ex hoc
Tempore iam, Cæsar figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia: nouerat ille
Luxuriam imperij veterem, noctésque Neronis
Iam medias, aliámque famem cum pulmo Falerno
Arderet. nulli maior fuit vsus edendi
Tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinóve edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu,
Et semel adspecti litus dicebat echini.
Surgitur, & misso proceres exire iubentur
Consilio. quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, toruísque Sicambris
Dicturus, tanquam diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Atque vtinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sæuitiæ: claras quibus abstulit vrbi,
Illustrésque animas impunè, & vindice nullo.
Sed periit postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.
SI te propositi nondum pudet, atque eadem est mens,
Vt bona summa putes, aliena viuere quadra:
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamuis iurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil noui frugalius: hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit aluo.
Nulla crepido vacat? nusquam pons, & tegetis pars
Dimidia, breuior? tantíne iniuria cenæ?
Tam ieiuna fames: cum possis honestiùs illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc Rex,
Et, quamuis rarum, tamen imputat, ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
Vnà simus ait, votorum summa. quid vltrà
Quæris? habet Trebius propter quod rumpere somnum
Debeat, & ligulas dimittere. sollicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca Boota.
Qualis cena tamen? vinum quod succida nolit
Lana pati: de conuiua Corybanta videbis.
Iurgia proludunt: sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina feruet commissa lagena:
Ipse capillato diffusum Consule potat.
Calcatamque tenet bellis socialibus vuam,
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ:
Quale coronati Thrasea, Heluidiúsque bibebant,
Brutorum & Cassi natalibus. ipse capaces
Heliadum crustas, & inæquales beryllos
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum.
Vel si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, vnguesque obseruet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis: quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, ac iam
Quassatum, & rupto poscentem sulfura vitro.
Si stomachus domini feruet vinoque, cibóque:
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modò vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. tibi pocula cursor

Getulus

Getulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Cliuosæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Asiæ ante ipsum pretio maiore paratus,
Quam fuit, & Tulli census pugnacis, & Anci:
Et ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Friuola. quod cum ita sit, tu Getulum Ganymedem
Respice, cùm sities, nescit tot millibus emtus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed ætas
Digna supercilio quando ad te peruenit ille?
Quando vocatus adest calidæ, gelidæque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quódque aliquid poscas, & quòd se stante recumbas.
Maxima quæque domus seruis est plena superbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum solidæ iam mucida frustra farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum.
Sed tener, & niueus, molli que siligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento.
Salua sit artocopi reuerentia: finge tamen te
Improbulum, superest illic qui ponere cogat.
Vix tu consuetis audax conuiua canistris
Impleri, panisque tui nouisse colorem.
Scilicet hoc fuerat, propter quod sæpe relicta
Coniuge, per montem aduersum, gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret sæua cùm grandine vernus
Iuppiter, & multo stillaret penula nimbo.
Adspice, quàm longo distendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, squilla, & quibus vndique
Asparagis, quâ despiciat conuiuia cauda, (sæpta
Cùm venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ouo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus offertur misero tibi caulis, olebit
Laternam. illud enim vestris datur alueolis, quod
Canna Micipsarum prora subuexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lauatur,
Quòd tutos etiam facit à serpentibus atris.
Mullus erit domino, quem misit Corsica, vel quem
Tauromitanæ rupes, quando omne peractum est,
Et iam defecit nostrum mare, dum gula sæuit
Retibus assiduis penitus scrutante macello
Proxima, nec patitur Tyrrhenum crescere piscem.
Instruit ergo focum prouincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni Muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ
Aut glacie adspersus maculis Tiberinus, & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.
Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem.
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri. namque & titulis, & fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, vt cenes ciuiliter. hoc face, & esto:
Esto, vt nunc multi, diues tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis, & flauis dignus ferro Meleagri
Fumat aper post hunc radantur tubera. si ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cenas
Maiores, tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye, disiunge boues, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectes, & chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia: nec minimo sanè discrimine refert,
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponère foris. si quid tentaueris vnquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina, quando propinat
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius vsque adeo, quis
Perditus, vt dicat regi, bibe? plurima sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dîis
Et melior fatis donaret homuncio: quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio. pone ad Trebium. vis frater ab illis
Ilibus? ô nummi, vobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi paruulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo
Iucundum, & carum sterilis facit vxor amicũ.
Sed tua nũc Mycale pariat licet, & pueros treis
In gremium patris fundat, simul ipse loquaci
Gaudebit nido. viridem thoraca iubebit
Afferri, minimasque nuces, assemque rogatum
Ad mensam, quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed qualem Claudius edit,
Ante illum vxoris, post quem nil amplius edit.

Virro sibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuensque flagelli
Discit ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensæ Virronem parcere credas.
Hoc agit, vt doleas. nam quæ comœdia, mimus
Quis melior, plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si nescis, vt per lacrymas effundere bilem
Cogaris, pressóque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris:
Captum te nidore suæ putat ille culinæ:
Nec malè coniectat, quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantùm, & signum de paupere loro?
Spes bene cenandi vos decipit. ecce dabit iam
Semesum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis: inde parato,
Intactóque omnes, & stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic vtitur. omnia ferre
Si potes, & debes: pulsandum vertice raso
Præbebis quandoq; caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

D. IVNII IVVENALIS SATYRARVM LIBER II.

REDO pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamque diu: cùm frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignémque, Larémque,
Et pecus, & dominos cõmuni clauderet vmbra:
Syluestrem montana torum cùm sterneret vxor
Frondibus, & culmo, vicinarumq; ferarum
Pellibus: haud similis tibi Cynthia, nec tibi, cuius
Turbauit nitidos exstinctus passer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloq; recenti
Viuebant homines: qui rupto robore nati,
Compositiq; luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua exstiterant, & sub Ioue, sed Ioue nondum
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cùm furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viueret horto.
Paullatim deinde ad Superos Astræa recessit
Hac comite, atque duæ pariter fugêre sorores.
Antiquum, & vetus est alienum Postume lectum
Concutere, atque sacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conuentum tamen, & pactum, & sponsalia nostra
Tempestate paras, iámque à tonsore magistro
Pecteris, & digito pignus fortasse dedisti.
Certe sanus eras. vxorem Postume ducis?
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam saluis tot restibus vllam?
Cùm pateant altæ, caligantesq; fenestræ?
Cùm tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nónne putas melius, quòd tecum pusio dormit?
Pusio, qui noctu non litigat? exigit a te
Nulla iacens illic munuscula, nec queritur quod
Et lateri parcas, nec quantum iussit, anheles.
Sed placet Vrsidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mullorúmque iubis, & captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur vlla
Vrsidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro:
Quem toties texit periturum cista Latini?
Quid? quòd & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur? ó medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis. Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Pauca adeò Cereris vittas contingere digna,
Quarum non timeat pater oscula. necte coronam
Postibus, & densos per limina tende corymbos.
Vnus Iberinæ vir sufficit? ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.
Magna tamen fama est cuiusdã rure paterno
Viuentis. viuat Gabiis, vt vixit in agro:
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in

Speluncis?

Speluncis? adeo senuerunt Iupiter & Mars.
Porticibúsne tibi monstratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quódque inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
Tuccia vesicæ non imperat: Apula gannit,
Sicut in amplexu: subitum & miserabile longum
Attendit Thymele: Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ, quoties aulæa recondita cessant,
Et vacuo, clausóque sonant fora sola theatro,
Atque à plebeis longè Megalesia, tristes
Personam, Thyrsúmque tenent, & subligar Acci.
Vrbicus ex odio risum mouet Attellanæ
Gestibus Autonoes. hunc diligit Ælia pauper.
Soluitur his magno comœdi fibula. sunt quæ
Chrysogonum cantare vetent: Hispulla tragœdo
Gaudet. an exspectas, vt Quinctilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiúsque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos:
Ornentur postes, & grandi ianua lauro,
Vt testudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata est Hippia ludium
Ad Pharon & Nilum, famosáque mœnia Lagi,
Prodigia, & mores vrbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & coniugis, atque sororis,
Nil patriæ indulsit, plorantésque improba gnatos,
Vtque magis stupeas ludos, Paridémque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumáque paterna,
Et segmentatis dormisset paruula cunis,
Contempsit pelagus: famam contempserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, latéque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamuis
Mutandum toties esset mare. iusta pericli
Si ratio est, & honesta, timent, pauidóque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis,
Fortem animum præstant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniux, durum est conscendere nauim:
Tunc sentina grauis, tunc summus vertitur aer.
Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. illa maritum
Conuomit: hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudenteis.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuuenta est
Hippia? quid vidit, propter quod ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia: sicut
Attritus galea, mediísque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa sorori,
Atque viro. ferrum est quod amant. hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento videri.
Quid priuata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice riuales Diuorum: Claudius audi,
Quæ tulerit. dormire virum cum senserat vxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius vna,
Et, nigrum flauo crinem abscondente galero,
Intrauit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque suam: tunc nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditque tuum generose Britannice ventrem.
Excepit blanda intranteis, atque æra poposcit:
Mox, lenone suas iam dimittente puellas,
Tristis abit: sed quod potuit, tamen vltima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidæ tentigine vuluæ,
Ac resupina iacens multorum absorbuit ictus,
Et lassata viris, nondum satiata recessit,
Obscurísque genis turpis, fumóque lucernæ,
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem.
Hippomanes, carménque loquar, coctúmque venenum,
Priuignóque datum? faciunt grauiora coacta
Imperio sexus, minimúmque libidine peccant.
Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec Veneris pharetris macer est, aut lampade feruet:
Inde faces ardent, veniunt à dote sagittæ.
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Rescribat: vidua est locuples, quæ nupsit auaro.
Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non vxor amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculíque minores:
Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera: sicco venit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitque maritum
Pastores, & ouem Canusinam, vlmósque Falernos.
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota,
Quódque domi non est, & habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, cum iam mercator Iason
Clausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Murrhina, deinde adamas notissimus, & Berenices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Obseruant vbi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, diues, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat auos, intactior omni,
Crinibus effusis, bellum dirimente Sabina:
RARA auis in terris, nigróque simillima cygno.
Quis feret vxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quàm te Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus adfers
Grande supercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum precor Hannibalem, victúmq; Syphacem
In castris, & cum tota Carthagine migra.
Parce precor, Pæan, & tu depone sagittas,
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem,
Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo gregem natorum, ipsúmque parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem scrofa Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti grauitas, quæ forma, vt se tibi semper

Imputat? huius enim rari, summique voluptas
Nulla boni, quoties animus corrupta superbo
Plus aloes, quàm mellis habet. quis deditus autem
Vsque adeò est, vt non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque dies septenis oderit horis?
Quædam parua quidem, sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quàm quod se non putat vlla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia Græcè,
Cum sit turpe magis nostris nescire Latinè.
Hoc sermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. quid vltra?
Concumbunt Græcè. dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc Græcè? non est hic sermo pudicus
In vetula, quoties lasciuum interuenit illud,
Ζωὴ καὶ ψυχὴ modo sub lodice relictis
Vteris in turba. quod enim non excitat inguen
Vox blanda, & nequam? digitos habet, vt tamen
Subsidant pennæ. dicas hæc mollius Æmo, (omnes
Quanquam & Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam, iunctámque tabellis
Non es amaturus: ducendi nulla videtur
Caussa: nec est, quare cœnam, & mustacia perdas
Labente officio, crudis donanda: nec illud,
Quod prima pro nocte datur, cùm lance beata
Dacicus, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas vxoria, deditus vni
Est animus: summitte caput ceruice parata
Ferre iugum: nullam inuenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,
Et spoliis. igitur longè minus vtilis illi
Vxor, quisquis erit bonus, optandúsque maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniuge: vendes
Hac obstante nihil: nihil, hæc si nolit, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi cùm sit lenonibus, atque lanistis
Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur hæres.
Pone crucem seruo. meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi,
Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.
O demens: ita seruus homo est? nil fecerit, esto:
Hoc volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro: sed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flammea conterit: inde
Auolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulò ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus, sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salua concordia socru:
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet missis à corruptore tabellis,
Nil rude, nil simplex rescribere: decipit illa
Custodes, aut ære domat: tunc corpore sano
Aduocat Archigenem, onerosáque pallia iactat.
Abditus interea latet, & secretus adulter,
Impatiénsque moræ pauet, & præputia ducit.
Scilicet expectas, vt tradat mater honestos,
Aut alios mores, quàm quos habet? vtile porrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla ferè caussa est, in qua non fœmina litem
Mouerit. accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ per se, formántque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat assiduis sudibus, scutóque lacessit,
Atque omnes implet numeros dignissima prorsus
Floralis matrona tuba, nisi si quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit à sexu? vires amat: hæc tamen ipsa
Vir nollet fieri. nam quantula nostra voluptas?
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & cristæ, crurisque sinistri
Dimidium tegmen: vel si diuersa mouebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus vrit.
Aspice, quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, quàm denso fascia libro,
Et ride, scaphium positis cùm sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæcíue Metelli,
Gurgitis, aut Fabii, quæ ludia sumpserit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Asyli?
Semper habet lites, alternáque iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.
Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cùm simulat gemitus occulti conscia facti:
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus semper lachrymis, sempérque paratis
In statione sua, ipsis expectantibus illam,
Quo iubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletúmque labellis
Exsorbes, quæ scripta & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ!
Sed iacet in serui complexibus, aut Equitis. dic,
Dic aliquem sodes, hic Quintiliane colorem.
Hæremus: dic ipsa. olim conuenerat, inquit,
Vt faceres tu quod velles: nec non ego possem
Indulgere mihi: clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo sum. nihil est audacius illis
Deprensis: iram, atque animos à crimine sumunt.
Vnde hæc monstra tamen, vel quo de fonte requiris?
P R Æ S T A B A T *castas humilis fortuna Latinas*
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat
Tecta labor, somnique breues, & vellere Tusco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus vrbi
Hannibal, & stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: sæuior armis
Luxuria incubuit, victúmque vlciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinúsque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad Histros
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans madidúmque Tarentū.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores

Intulit,

Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Diuitiæ molles. quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ sint discrimina, nescit:
Grandia quæ mediis iam noctibus ostrea mordet,
Cum perfusa mero spumant vnguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc, & dubita, qua sorbeat aera sanna
Tullia, quid dicat notæ collactea Mauræ,
Maura pudicitiæ veterem cùm præterit aram.
Noctibus hîc ponunt lecticas, micturiunt hîc,
Effigiémque Deæ longis siphonibus implent,
Inque vices equitant, ac Luna teste mouentur,
Inde domos abeunt: tu calcas luce reuersa
Coniugis vrinam magnos visurus amicos.
Nota Bonæ secreta Deæ, cùm tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinóque feruntur
Attonitæ, crinémque rotant vlulante Priapo
Mænades. ò quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox saltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Lanfella corona
Prouocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipsa Medullinæ fluctum crissantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus æuo
Laomedontiades, & Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc fœmina simplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro.
Iam fas est: admitte viros. dormitat adulter?
Illa iubet sumpto iuuenem properare cucullo.
Si nihil est, seruis incurritur. abstuleris spem
Seruorum, veniet conductus aquarius. hic si
Quæritur, & desunt homines: mora nulla per ipsam,
Quò minus imposito clunem summittat asello.
Atque vtinam ritus veteres, & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra: sed omnes
Nouerunt Mauri atque Indi, quæ psaltria penem
Maiorem, quàm sunt duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius vnde fugit mus,
Intulerit, vbi velari pictura iubetur,
Quæcunque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemptor Numinis? aut quis
Simpuuium ridere Numæ, nigrúmque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim moneatis amici.
Pone seram: cohibe, sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est & ab illis incipit vxor.
Iamque eadem summis pariter, minimísque libido:
Nec melior pedibus silicem quæ conterit atrum,
Quàm quæ longorum vehitur ceruice Syrorum.
Vt spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunque paterni
Leuibus athletis, ac vasa nouissima donat.
MVLTIS res angusta domi est; sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc posuitque modum. tamen vtile quid sit
Prospiciunt aliquando viri: frigúsque, famemque
Formica tandem quidam expauere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum:
At, velut exhausta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & è pleno semper tollatur aceruo,
Non vnquam reputant, quanti sibi gaudia constent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortiuo non est opus. illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida, & matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo exspectatos, ac iussos crescere primùm
Testiculos, postquàm cœperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantùm rapit Heliodorus.
Conspicuus longe, cunctísque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis, & horti
Prouocat, à domina factus spado. dormiat ille
Cum domina. sed tu iam durum, Posthume, iámque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu: nullius fibula durat,
Vocem vendentis Prætoribus: organa semper
In manibus: densi radiant testudine tota
Sardonyches: crispo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc se
Solatur, gratóque indulget basia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
Cum farre, & vino Ianum, Vestámque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere: quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara velare caput, dictatáque verba
Protulit, vt mos est, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quæso, dic antiquissime Diuum,
Respondes his Iane pater? magna otia cæli.
Non est, vt video, non est, quid agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit: illa tragœdum
Commendare volet, varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potius, quàm totam peruolet vrbem
Audax, & cœtus possit quæ ferre virorum,
Cumque paludatis Ducibus, præsente marito,
Ipsa loqui recta facie, siccísque mamillis.
Hæc eadem nouit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, secreta nouercæ,
Et pueri: quis amet, quis accipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Mense, quibus verbis concumbat quæque, modis quot.
Instantem Regi Armenio, Parthóque cometem
Prima videt famam, rumorésque illa recentes
Excipit ad portas: quosdam facit ipsa. Niphatem
In populos, magnóque illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare vrbes, subsidere terras,
Quocunque in triuio, cuicunque est obuia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quàm quod
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata solet. nam si latratibus alti
Rumpuntur somni, fustes huc ocyus, inquit,
Afferte, atque illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. grauis occursu, teterrima vultu

Balnea nocte subit: conchas, & castra moueri
Nocte iubet: magno gaudet sudare tumultu,
Cùm lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus & cristæ digitos impressit aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coëgit.
Conuiuæ miseri interea somnóque, faméque
Vrgentur. tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.
Marmoribus riui properant, aut lata Falerno
Peluis olet: nam sic tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.
Illa tamen grauior, quæ cùm discumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis:
Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas
Pulsari, iam nemo tubas, atque æra fatiget:
Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.
Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari.
Non habeat matrona tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes.
Sed quædam ex libris & non intelligat. odi
Hanc ego quæ repetit, voluitque Palæmonis artem.
Seruata semper lege, & ratione loquendi,
Ignotósque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba. solœcismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi: turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm
Auribus extensis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quàm fœmina diues.
Interea fœda adspectu, ridendáque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lota cute: quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnosci. atque illo lacte fouetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exsul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fouetur
Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas
Accipit, & madidæ, facies dicetur. an vlcus?
Est operæpretium penitus cognoscere toto
Quid faciant, agiténtque die. si nocte maritus
Auersus iacuit: periit libraria, ponunt
Cosmetæ tunicas, tardè venisse Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere somni
Cogitur. hic frangit ferulas: rubet ille flagellis,
Hic scutica sunt quæ tortoribus annua præstent.
Verberat, atque obiter faciem linit: audit amicas,
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædens longi relegit transacta diurni,
Et cædit, donec lassis cædentibus, exi
Intonat horrendum, iam cognitione peracta,
Præfectura domo Sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitóque decentius optat
Ornari, & properat, iámque exspectatur in hortis,
Aut apud Isiacæ potiùs sacraria lenæ:
Componit crinem laceratis ipsa capillis,
Nuda humeros Psecas infelix, nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuò flexi crimen, facinúsque capilli.
Quid Psecas admisit? quænam est hæc culpa puellæ,
Si tibi displicuit nasus tuus? altera læuum
Extendit, pectitque comas, & voluit in orbem.
Est in consilio matrona, admotáque lanis,
Emerita quæ cessat acu: sententia prima
Huius erit: post hanc ætate, atque arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur,
Aut animæ: tanti est quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput. Andromachen à fronte videbis:
Post minor est: aliam credas. cedo si breue parui
Sortita est lateris spatium, breuiórque videtur
Virgine Pygmæa nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta consurgit ad oscula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: viuit tanquam vicina marito:
Hoc solo propior, quòd amicos coniugis odit,
Et seruos grauis est rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matrísque Deûm chorus intrat, & ingens
Semiuir, obscœno facies reuerenda minori,
Mollia, qui rupta secuit genitalia testa,
Iampridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia vestitur bucca tiara,
Grande sonat, metuíque iubet Septembris, & Austri
Aduentum, nisi se centum lustrauerit ouis,
Et xerampelinas veteres donauerit ipsi,
Vt quidquid subiti & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Verticibus timidum caput abluet: inde superbi
Totum regis agrum nuda, ac tremebunda cruentis
Erepet genibus: si candida iusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidáque petitas
A Meroe portabit aquas, vt spargat in æde
Isidis antiquo quæ proxima surgit ouili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri.
En animam & mentem, cum qua Dij nocte loquuntur:
Ergo hic præcipuum, summúmque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege caluo
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet vxor
Concubitu, sacris, obseruandísque diebus,
Magnáque debetur violato pœna cadurco:
Et mouisse caput visa est argentea serpens

Illius

Illius lacrymis, meditataque murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.
Cùm dedit ille locum: cophino, fenóque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum, sed parciùs ære minuto.
Qualiacunque voles, Iudæi somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Commagenus haruspex.
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri: faciet quod deferat ipse.
Chaldæis sed maior erit fiducia: quidquid
Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum
Hammonis: quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exsul,
Cuius amicitia, conducendaque tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.
Inde fides arti, sonuit si dextera ferro,
Læuaque si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus Genium indemnatus habebit:
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando sororem
Efferat, & patruos: an sit victurus adulter
Post ipsam. quid enim maius dare Numina possunt?
Hæc tamen ignorat quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damno, quæ dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia succina, tritas
Cernis ephemeridas: quæ nullum consulit, & iam
Consulitur: quæ castra viro, patriámque petente
Non ibit pariter numeris reuocata Thrasilli.
Ad primum lapidem vectari cùm placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Ægra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit: spatium lustrabit vtrunque
Metarum, & sortes ducet, frontémque, manúmque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.
Diuitibus responsa dabit Phryx augur, & inde
Conductus dabit astrorum, mundique peritus.
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo positum est, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum ostendit ceruicibus aurum:
Consulit ante falas, delphinorúmque columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto.
Hæ tamen & partus subeunt discrimen, & omneis
Nutricis tolerant fortuna vrgente labores:
Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. gaude infelix, atque ipse bibendum
Porrige quidquid erit. nam si distendere vellet
Et vexare vterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater: mox decolor heres
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos, & gaudia, vota que sæpe
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. stat Fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus. hos fouet omneis,
Inuoluitque sinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretúmque sibi mimum parat. hos amat, his se
Ingerit, atque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos adfert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et solea pulsare nates. quòd desipis, inde est,
Inde animi caligo, & magna obliuio rerum,
Quas modo gessisti. tamen hoc tolerabile si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis vxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam si fecisset Iuno maritum
Insanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: siquidem vnius præcordia pressit
Ille senis, tremulúmque caput descendere iussit
In cælum, & longam manantia labra saliuam.
Hæc poscit ferrum, atque ignes, hæc potio torquet:
Hæc lacerat mistos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ, quanti vna venefica constat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet: iam iam priuignum occidere fas est.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit: timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum,
Scilicet, & finem egressi, legémque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum Rutulis, cæloque Latino.
Nos vtinam vani: sed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paraui,
Quæ deprensa patent, facinus tamen ipsa peregi.
Tune duos vna sæuissima vipera cœna?
Tune duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torua
Dicitur & Procne. nil contra conor, & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus: sed
Non propter nummos. minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, & rabie iecur incendente feruntur
Præcipites: vt saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & scelus ingens
Sana facit. spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, & similis si permutatio detur
Morte viri, cupiant animam seruare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphyle:
Mane Clytemnæstram nullus non vicus habebit.
Hoc tantùm refert, quòd Tyndaris illa bipennem
Insulsam, & fatuam dextra, læuáque tenebat:

At nunc res agitur, tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, si prægustaret Atreides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

D. IVNII IVVENALIS SATYRARVM LIBER III.

ET spes, & ratio studiorum in Cæsare tantùm:
Solus enim tristes hac tempestate Camœnas
Respexit, cùm iam celebres, notique poëtæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent, nec fœdum alii, nec turpe putarent
Præcones fieri, cùm, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.
Nam, si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames nomen, victúmque Machæræ,
Et vendas potiùs, commissa quod auctio vendit
Stantibus: œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Halcyonem Bacchi, Thebas, & Terea Fausti.
Hoc satius, quàm si dicas sub iudice, vidi,
Quod non vidisti: faciant equites Asiani:
Quanquam & Cappadoces faciant, equitésque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, laurúmque momordit.
Hoc agite ô iuuenes: circumspicit, & stimulat vos,
Materiámque sibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
Præsidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur: lignorum aliquid posce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris, Telesine, marito,
Aut claude, & positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos, vigilatáque prœlia dele,
Qui facis in parua sublimia carmina cella,
Vt dignus venias ederis, & imagine macra.
Spes nulla vlterior: didicit iam diues auarus
Tantùm admirari, tantùm laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem. sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & cassidis, atque ligonis.
Tædia tunc subeunt animos, tunc séque suámque
Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus.
Accipe nunc artes: ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, & Musarum & Apollinis æde relicta,
Ipse facit versus, atque vni cedit Homero
Propter mille annos. at si dulcedine famæ
Succensus recites, Maculonus commodat ædes,
Ac longè ferrata domus seruire iubetur,
In qua sollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in puluere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali: tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta:
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantùm,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus syluarum, aptúsque bibendis
Fontibus Aonidum: neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsúmve potest contingere sana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte diéque
Corpus eget. satur est, cùm dicit Horatius, euhoe.
Quis locus ingenio: nisi cùm se carmine solo
Vexant, & dominis Cirrhæ, Nysæque feruntur
Pectora nostra, duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus & equos, faciésque Deorum
Adspicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer, & tolerabile deesset
Hospitium, caderent omnes à crinibus hydri:
Surda nihil gemeret graue buccina. poscimus, vt sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius & alueolos, & lænam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi,
Vnde emeret multa pascendum carne leonem
Iam domitum: constat leuiori bellua sumtu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantùm est?
Curritur ad vocem iucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cùm Statius vrbem,
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantáque libidine vulgi
Auditur: sed cùm fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agauen.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen inuideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculeius
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: tunc vtile multis
Pallere, & vinum toto nescire Decembri.
Vester porrò labor fœcundior historiarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus:
Nanque oblita modi millesima pagina surgit
Omnibus, & crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignauum, quod lecto gaudet, & vmbra.
Dic igitur quid causidicis ciuilia præstent
Officia, & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant: sed tunc, cùm creditor audit
Præcipue, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa caui spirant mendacia folles,

Conspuitúrque sinus, veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacertæ.
Consedere Duces: surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. rumpe miser tensum iecur, vt tibi lasso
Figantur virides scalarum gloria, palmæ.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus, & vas
Pelamydum: aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi:
Aut vinum Tiberi deuectum, quinque lagenæ.
Si quater egisti, si contigit aureus vnus,
Inde cadunt partes in fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum petet. & melius nos
Egimus: huius enim stat currus aheneus, alti
Quadriiuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus, & statua meditatur prælia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
Tongilii, magno cum rhinocerote lauari
Qui solet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum iuuenes longo premit assere Medos
Empturos pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est vtile: PVRPVRA vendit
Causidicum, vendunt amethystina: conuenit illis
Et strepitu, & facie maioris viuere census.
Sed finem impensæ non seruat prodiga Roma.
Vt redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit anulus ingens.
Respicit hoc primum qui litigat, an tibi serui
Octo, decem comites, post te an sit sella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Cossus agebat,
Quam Basilus. RARA in tenui facundia panno.
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potiùs nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, o ferrea pectora Vectii,
Cùm perimit sæuos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Proferet, atque eadem cantabit versibus iisdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Quis color, & quod sit causæ genus, atque vbi summa
Quæstio, quæ veniant diuersa parte sagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem soluere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quòd læua in parte mamillæ
Nil salit Arcadico iuueni, cuius mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet.
Quidquid id est, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an post nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, & protinus accipe, quod do,
Vt toties illum pater audiat. aiunt alii sex,
Et plures vna conclamant voce sophistæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fusa venena silent, malus ingratúsque maritus,
Et quæ iam veteres sanant mortaria cæcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra mouebunt
Consilia, & vitæ diuersum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab vmbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautissima. tenta
Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit. an ne serenum
Exspectet, spargátque luto iumenta recenti?
Heic potius: namque heic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cenatio Solem.
Quanticunque domus, veniet qui fercula doctè
Componit, veniet qui pulmentaria condit:
Hos inter sumtus sestertia Quinctiliano,
Vt multum duo sufficient. res nulla minoris
Constabit patri, quàm filius. vnde igitur tot
Quinctilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi: felix, & pulcer, & acer:
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus
Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & iaculator.
Et si perfrixit, cantat bene. distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
Si Fortuna volet fies de rhetore Consul,
Si volet hæc eadem, fies de Consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt captiuis fata triumphos:
Felix ille tamen, coruo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, sterilisque cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi
Carinatis, & hunc inopem vidistis Athenæ,
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.
Dii maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terram,
Spirantésque crocos, & in vrna perpetuum ver.
Qui præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. metuens virgæ iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Rufum, atque alios cædit sua quæque iuuentus:
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis adfert
Quantum grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcunque est (minus est autem quàm rhetoris æra)
Discipuli custos præmordet Acœnitus ipse,
Et qui dispensat, frangit sibi cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter, quàm
Institor hibernæ tegetis, niueique cadurci:
Dum modo non pereat, media quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dum modo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cùm totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. sed vos sæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula constet,
Vt legat historias, auctores nouerit omnes,

Tanquam ungueis, digitósque suos, ut fortè rogatus,
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ, nomen, patriámque nouercæ
Archemari: dicat quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donauerit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit. exigite, ut sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non est leue tot puerorum
Obseruare manus, oculósque in fine trementes.
Hæc, inquit, cures, & cùm se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictósque ostendere vultus
Maiorum, & stantes in curribus Aemilianos,
Et Curios iam dimidios, humerúmque minorem
Coruini, & Galbam auriculis nasóque carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumosos Equitum cum Dictatore magistros,
Si coram Lepidis malè viuitur? effigies quò
Tot bellatorum, si luditur alea pernox
Ante Numantinos, si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa Duces, & castra mouebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare, si cupidus, si
Vanus & Euganea quantumuis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes traducit auos, emtórque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque unica virtus.
Paullus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto:
Hos ante effigies maiorum pone tuorum.
Præcedant ipsas illi te Consule virgas.
Prima mihi debes animi bona: sanctus haberi,
Iustitiæque tenax factis, dictisque mereris,
Agnosco procerem. salue Getulice, seu tu
Sillanus quocunque alio de sanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.
Exclamare libet populus quod clamat Osiri
Inuento. quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam, Atlanta vocamus:
Aethiopem, cygnum: paruam, extortámque puellam,
Europen. canibus pigris, scabiéque vetusta
Leuibus & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremit in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui, tecum est mihi sermo Rubelli
Plance. tumes alto Drusorum sanguine, tanquam
Feceris ipse aliquid propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet, quæ sanguine fulget Iüli,
Non quæ ventoso conducta sub aëre texit.
Vos humiles inquit, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis:
Ast ego Cecropides vinas, & originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies. solet hic defendere causas
Nobilis indocti: veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata soluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitíque Bataui
Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil nisi Cecropides, truncóque simillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vinces discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua viuit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exsultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis:
Sed venale pecus Corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Umbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exigui, tritóque trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.
Ergo, ut miremur te, non tua, primùm aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus & dedimus, quibus omnia debes.
Hæc satis ad iuuenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum plenúmque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè, sensus communis in illa
Fortuna. sed te censeri laude tuorum
Pontice noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. MISERUM est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer. ambiguæ si quando citabere testis,
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro:
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam viuendi perdere caussas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aëno.
Exspectata diu tandem prouincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ frena, modumque,
Pone & auaritiæ: miserere inopum sociorum.
Ossa vides Regum vacuis exhausta medullis.
Respice quid moneant leges, quid Curia mandet.
Præmia quanta bonos maneant, quàm fulmine iusto
Et Capito, & Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratæ Cilicum. sed quid damnatio confert,
Cùm Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Iámque tace. FUROR est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum sociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens stabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis
Phidiacum viuebat ebur, nec non Polycleti
Multus vbique labor: raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis

Occulta

Occulta & spoliis, & plureis de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum.
Si quis in aedicula Deus unicus: haec etenim sunt
Pro summis: nam sunt haec maxima. despicias tu
Forsitan imbelleis Rhodios, unctamque Corinthum:
Despicias merito. quid resinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi laeuia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & messoribus illis,
Qui saturant urbem, Circo, scenaeque vacantem.
Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpae,
Cum tenueis nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus, & miseris. tollas licet omne quod usquam est
Auri, atque argenti: scutum, gladiúmque relinques,
Et iacula, & galeam. SPOLIATIS arma supersunt.
Quod modò proposui non est sententia: verùm
CREDITE me vobis solium recitare Sibyllae.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, nec cuncta per oppida curuis
Unguibus ire parat nummos raptura Celaeno:
Tunc licet à Pico numeres genus. altáque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipsumque Promethea ponas.
De quocunque voles proauum tibi sumito libro.
Quòd si praecipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem praeferre pudendis.
OMNE animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quantò maior, qui peccat, habetur.
Quò mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quae fecit auus, statuámque parentis
Ante triumphalem? quò si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Praeter maiorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus, & ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine Consul.
Nocte quidem, sed Luna videt, sed sidera testeis
Intendunt oculos. finitum tempus honoris
Cùm fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, & occursum nusquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior innuet, atque maniplos
Soluet, & infundet iumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas, toruúmque iuuencum
More Numae caedit Iouis ante altaria, iurat
Solam Hippo & facies olida ad praesepia pictas.
Sed cùm peruigiles placet instaurare popinas:
Obuius assiduo Syrophoenix udus amomo
Currit Idumaeae Syrophoenix incola portae,
Hospitis affectu dominum, Regémque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.
Defensor culpae dicet mihi, fecimus & nos
Haec iuuenes. esto. desisti nempe, nec ultrà
Fouisti errorem. BREVE sit, quod turpiter audes.
Quaedam cùm prima resecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptáque lintea vadit
Maturus bello Armeniae, Syriaeque tuendis
Amnibus & Rheno, atque Istro. praestare Neronem
Securum valet haec aetas. mitte ostia Caesar,
Mitte: sed in magna legatum quaere popina.
Inuenies aliquo cum percussore iacentem,
Permistum nautis, aut furibus, aut fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli:
Aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, seruum?
Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.
At vos Troiugenae vobis ignoscitis, & quae
Turpia cerdoni, Volesos, Brutósque decebunt.
Quid, si nunquam adeò foedis, adeóque pudendis
Utimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumptis opibus vocem Damasippe locasti
Sipario, clamosum ageres ut phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce. nec tamen ipsi
Ignoscas populo populi frons durior huius,
Qui sedet, & spectat triscurria patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celsi Praetoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone,
Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharoedo Principe natus
Nobilis. haec ultra, quid erit nisi ludus? & illud
Dedecus urbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce supina.
Damnat enim talis habitus, & damnat, & odit,
Nec galea frontem abscondit. mouet ecce tridentem,
Postquàm vibrata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicae, de faucibus aurea cùm se
Porrigat, & longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iussus pugnare secutor.
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam praeferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidae crimen: sed caussa facit rem
Dissimilem: quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat caesi media inter pocula: sed nec
Electrae iugulo se polluit, aut Spartani
Sanguine coniugii: nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena nunquam cantauit Orestes,
Troica non scripsit. quid enim Virginius armis
Debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam saeua, crudáque tyrannide fecit?
Haec opera atque hae sunt generosi Principis artes,
Gaudentis foedo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui, Graiaeque apium meruisse coronae.

Maiorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes Domitî longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigones, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende Colosso.
Quis Catilina tuis natalibus atque Cethegi
Inueniet quidquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisque parastis,
Vt Braccatorum pueri, Senonúmque minores,
Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexilláque vestra coërcet.
Hic nouus Arpinas ignobilis, & modò Romæ
Municipalis Eques galeatum ponit vbique
Præsidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliæ campis Octauius abstulit vdo
Caedibus assiduis gladio. sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & summa pericula rerum
Excipit, & solus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, postquã ad Cimbros stragémq; volabant,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni plebe Latina
Sufficiunt Diis infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decij, quam qui seruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam & diadema Quirini,
Et fasces meruit Regum vltimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus iuuenes ipsius Consulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius, & quæ
Imperij fines, Tiberinum virgo natauit.
Occulta ad patres produxit crimina seruus
Matronis lugendus: at illos verbera iustis
Afficiunt pœnis, & legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniáque arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen vt longè repetas, longéque reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

SCIRE velim quare toties mihi, Næuole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Rauola, dum Rhodopes vda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem vsuram præstare paratus
Circuit, & fatuos non inuenit. vnde repente
Tot rugæ? certè modico contentus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,
Et salibus vehemens intra pomœria natis.
Omnia nunc contra: vultus grauis, horrida siccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Præstabat calidi circumlita fascia visci.
Sed fruticante pilo neglecta & squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: sumit vtrunque
Inde habitum facies. igitur flexisse videris
Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, vt repeto, fanum Isidis & Ganymedem
Pacis & aduectæ secreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non prostat fœmina templo?)
Notior Aufidio mœchus celebrare solebas,
Quod taceo, atque ipsos etiam inclinare maritos.
Vtile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ duri, crassique coloris,
Et malè percussas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæque secundæ.
Fata regunt homines, fatum est in partibus illis,
Quas sinus abscondit. nam si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nerui,
Quamuis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, & blandæ assiduæ, densæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen vlterius monstrum quàm mollis auarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat, atque cauet. ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri, numera sestertia quinque
Omnibus in rebus: numerentur deinde labores.
An facile & pronum est agere intra viscera penem
Legitimum, atque illic hesternæ occurrere cœnæ?
Seruus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quàm dominum. sed tu sanè tenerum & puerum te,
Et pulcrum, & dignum cyatho, cœlóque putabas.
Vos humili asseclæ, vos indulgebitis vnquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem vmbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, & strata positus longáque cathedra
Munera fœminei tractas secreta Kalendis.
Dic passer, cui tot montes, tot prædia seruas
Apula, tot miluos intra tua pascua lassas?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suspectúmque iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? meliùsne hic rusticus infans
Cum matre, & casulis, & cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum poscis, ait. sed pensio clamat,
Posce: sed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies per quam sollers euasit Vlysses.
Alter emendus erit, namque hic non sufficit: ambo
Pascendi. quid agam bruma spirante? quid oro,
Quid dicam scapulis puerorum mense Decembri,
Et pedibus? dicam, durate, atque expectate cicadas?
Verum vt dissimules, vt mittas cætera, quanto

Metiris

Mensis precio, quod ni tibi deditus essem,
Deuotusque cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus ista modis, quàm sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. fugientem sæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris: testis mihi lectulus. & tu,
Ad quem peruenit lecti sonus. & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi cœptum, & iam pene solutum
Coniugium in multis domibus seruauit adulter.
Quò te circumagas? quæ prima aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum est ingrate, ac perfide, nullum,
Quòd tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. foribus suspende coronas.
Iam pater es: dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes propter me, scriberis heres,
Legatum omne capis necnon & dulce caducum.
Commoda præterea iungentur multa caducis,
Si numerum si tres impleuero. iusta doloris
Næuole caussa tui. contra tamen ille quid adfert?
Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asellum,
Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice læuis.
Qui modò secretum commiserat, ardet & odit,
Tanquam prodiderim quidquid scio. sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat. nec contemnas, aut despicias. quòd
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon secretum diuitis vllum
Esse putas? serui vt taceant; iumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora. claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge ostia, tollito lumen
E medio, clament omnes. prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciscuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges quidquid paulò ante petebas
A nobis taceant illi: sed prodere malunt
Arcanum, quàm subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Viuendum rectè, cùm propter plurima, tum his
Præcipuè caussis, vt linguas mancipiorum
Contemnas. NAM lingua mali pars pessima serui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis:
Quorum animas & farre suo custodit & ære.
Idcirco vt possim linguam contemnere seruûm,
Vtile consilium modò sed commune, dedisti.
Nunc mihi quid suades post damnum temporis, & spes
Deceptas? FESTINAT enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque breuissima vitæ
Portio: dum bibimus, dum serta, vnguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus.
Ne trepida, nunquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus, & saluis his collibus: vndique ad illos
Conuenient & carpentis, & nauibus omnes,
Qui digito scalpunt vno caput. altera maior
Spes superest tu tantùm erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho,
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parui, nostrique Lares quos thure minuto
Aut farre, & tenui soleo exornare corona,
Quando ego figam aliquid, quò sit mihi tuta senectus
A tegete, & baculo? viginti millia fenus
Pigneribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet, & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curuus cælator, & alter,
Qui multas facies pingat citò: sufficient hæc.
Quando ego pauper ero? votum miserabile, nec spes
His saltem. nam cum pro me Fortuna rogatur:
Affigit ceras illa de naue petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo.

D. IVNII IVVENALIS SATYRARVM
LIBER IV.

OMNIBVS in terris, quæ sunt à Gadibus vsque
Auroram, & Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula. quid enim ratione timemus
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Euertere domos totas optantibus ipsis
Dij faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia multis,
Et sua mortifera est facundia. viribus ille
Confisus periit, admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census,
Quantò delphinis balæna Britannica maior.
Temporibus diris igitur, iussuque Neronis
Longinum & magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. RARVS venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, & cunctis notissima templis:
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro. sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Iámne igitur laudas, quòd de sapientibus alter
Ridebat, quoties à limine mouerat vnum,
Protuleratque pedem. flebat contrarius alter?
Sed facilis cuiuis rigidi censura cachinni:
Mirandum est, vnde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat

Democritus, quanquam non essent urbibus illis
Praetexta, & trabea, fasces, lectica, tribunal.
Quid si vidisset Praetorem in curribus altis
Exstantem, & medio sublimem in puluere Circi
In tunica Iouis, & pictae Sarrana ferentem
Ex humeris aulaea togae, magnaeque coronae
Tantum orbem, quanto ceruix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul
Ne placeat, curru seruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quae surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Defossa in loculis, quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus inuenit ad omneis
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, crassoque sub aere nasci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi,
Interdum & lacrymas, cùm Fortunae ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.
Ergo superuacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quae fas est genua incerare Deorum.
Quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
Inuidiae, mergit longa, atque insignis honorum
Pagina, descendunt statuae, restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Caedit, & immeritis franguntur crura caballis.
Iam strident ignes, iam follibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelues, sartago, patellae.
Pone domi lauros, duc in capitolia magnum,
Cretatumque bouem: Seianus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes. quae labra? quis illi
Vultus erat: nunquam, si quid mihi credis, amaui
Hunc hominem. sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indiciis? quo teste probauit?
Nil horum: verbosa, & grandis epistola venit
A Capreis: bene habet, nihil plus interrogo. SED quid
Turba tremens? sequitur fortunam, ut semper, & odit
Damnatos. idem populus si Nortia Tusco
Fauisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Seianum diceret hora
Augustum. iampridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantùm res anxius optat,
Panem, & Circenses. perituros audio multos.
Nil dubium: magna est fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.
Quàm timeo victus ne poenas exigat Aiax,
Vt male defensus! curramus praecipites, &
Dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
Sed videant serui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice astricta dominum trahat. hi sermones
Tunc de Seiano, secreta haec murmura vulgi.
Visne salutari sicut Seianus, habere
Tantundem, atque illi sellas donare curules?
Illum exercitibus praeponere? tutor haberi
Principis augusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo: vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica quid ni
Haec cupias? & qui nolunt occidere quenquam,
Posse volunt. SED quae praeclara, & prospera tanti,
Vt rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mauis:
An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas,
Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis Aedilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum: nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes: numerosa parabat
Excelsae turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsae praeceps immane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios euertit? & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque Numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede, & vulnere pauci
Descendunt Reges, & sicca morte tyranni.
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit asse Mineruam,
Quem sequitur custos angustae vernula capsae.
Eloquio sed uterque perit orator: utrunque
Largus, & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus est, & ceruix caesa, nec unquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me Consule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. ridenda poemata malo,
Quàm te conspicuae diuina Philippica famae,
Volueris a prima quae proxima. saeuus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
Torrentem & pleni moderantem frena theatri.
Dis ille aduersis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massae fuligine lippus
A carbone & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuuiae, truncis affixa tropaeis
Lorica & fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum, victaeque triremis
Aplustre, & summo tristis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur: ad haec se
Romanus, Graiusque, ac Barbarus Endoperator
Erexit: causas discriminis atque laboris
Inde habuit: TANTO maior famae sitis est, quàm
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Praemia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, tituli que cupido
Haesuri saxis cinerum custodibus: ad quae
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem quot libras in Duce summo
Inuenies? hic est quem non capit Africa Mauro
Perfusa Oceano, Niloque admota tepenti.
Rursus ad Aethiopum populos, aliosque elephantos
Additur imperiis Hispania: Pyrenaeum
Transilit. opposuit natura Alpemque, niuemque:

Diduxit

Diduxit scopulos, & montem rupit aceto.
Iam tenet Italiam, tamen vltra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Subura.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Gætula Ducem portaret bellua luscum.
Exitus ergo quis est? ô gloria: vincitur idem
Nempe, & in exilium præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladij, non saxa dabunt, non tela: sed ille
Cannarum vindex, ac tanti sanguinis vltor
Annulus. i demens, & sæuas curre per Alpes,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.
Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis, paruaque Seripho.
Cùm tamen à figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. MORS *sola fatetur,*
Quantula sint hominum corpuscula. creditur olim
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
Audet in historia: constratum classibus isdem,
Suppositumque rotis solidum mare: credimus altos
Defecisse amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen, qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum solitus sæuire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?
Mitius id sane, quod non & stigmate dignum
Credidit. huic quisquam vellet seruire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe vna naue cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadauera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da spatium vitæ, multos da Iupiter annos:
Hoc recto vultu, solum hoc & pallidus optas.
Sed quàm continuis, & quantis longa senectus
Plena malis: deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Dissimilémque sui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, & tales adspice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuuenum discrimina: pulcrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robustior illo.
Vna senum facies, cum voce trementia labra,
Et iam læue caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiua panis inermi.
Vsqueadeo grauis vxori, gnatisque, sibique,
Vt captatori moueat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coitus iam longa obliuio: vel si
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et, quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
An ne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canities? quid? quòd merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus. adspice partis
Nunc damnum alterius: nam quæ cantante voluptas?
Sit licet eximius citharœdus, sitve Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atque tubarum
Concentus? clamore opus est, vt sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola: circumsilit agmine facto
Morborum omne genus: quorum si nomina quæras,
Promptius expediam, quot amauerit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit vno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos: quot longa viros exsorbeat vno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus,
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luscis inuidet. huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum: ceu pullus hirundinis ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. sed omni
Membrorum damno maior dementia: quæ nec
Nomina seruorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnauit nocte: nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. nam codice sæuo
Heredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera gnatorum, rogus adspiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæque sororibus vrnæ.
Hæc data pœna diu viuentibus, vt renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit à cornice secundæ.
Felix nimirum, qui tot per sæcula mortem
Distulit, atque suos iam dextra computat annos,
Quique nouum toties mustum bibit. oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cùm videt acris
Antilochi barbam ardentem: nam quærit ab omni,
Quisquis adest, socio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cùm luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad Vmbras
Assaraci magnis sollennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus, inter
Iliadum lacrymas, vt primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla:
Si foret extinctus diuerso tempore, quo iam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euersa, & flamma Asiam, ferróque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Præbet ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille vtcunque hominis: sed torua canino

Omnibus in Libya sit montibus: hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. e cælo descendit γνῶθι σεαυτόν,
Figendum, & memori tractandum pectore, siue
Coniugium quæras, vel sacri in parte Senatus
Esse velis. nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Vlysses
Ancipitem. seu tu magno discrimine caussam
Protegere affectas, te consule, dic tibi quis sis
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. BVCCAE
Noscenda est mensura tuæ, spectandaque rebus
In summis, minimisque: etiam cùm piscis emetur,
Nec mullum cupias, cùm sit tibi gobio tantùm
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula manet exitus, ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque
Argenti graui, & pecorum agrorúmque capacem?
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur: inde vbi paullum
Nescio quid superest, & pallet fenoris auctor,
Qui vertêre solum, Baias & ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non tibi deterius, quàm
Esquilias a feruenti migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus vno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex vrbe pudorem.
Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non præstem vita, nec moribus, & re.
Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam, cùm sis conuiua mihi promissus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cælum:
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inscius herba,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti:
Qui plus lactis habet, quàm sanguinis: & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia prætereà, tortóque calentia fœno
Oua adsunt ipsis cum matribus: & seruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ:
Signinum, Syriumque pyrum: de corbibus isdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Hæc olim nostri iam luxuriosa Senatus
Cena fuit. Curius, paruo quæ legerat horto,
Ipse focis breuibus ponebat oluscula: quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidæ sapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis seruare diebus,
Et natalicium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, si quam dabat hostia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Consulis, atque
Castrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Cùm tremerent autem Fabios, durúmque Catonem,
Et Scauros & Fabricios, rigidique seueros
Censoris mores etiam collega timeret:
Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, & paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lasciui ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque supellex.
Tunc rudis, & Graias mirari nescius artes,
Vrbibus euersis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet equus, cælatáque cassis
Romuleæ simulacra feræ mansuescere iussæ
Imperii fato, & geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis, & hasta,
Pendentísque Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino
Omnia tunc: quibus inuideas si liuidulus sis.
Templorum quoque maiestas præsentior, & vox
Nocte ferè media, mediámque audita per vrbem
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Iupiter auro.
Illa domi natas, nostráque ex arbore mensas
Tempora viderunt: hos lignum stabat in vsus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
At nunc diuitibus cenandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit: putere videntur
Vnguenta, atque rosæ, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Iam nimios, capitique graues. hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis: nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. ergo superbum
Conuiuam caueo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas. adeo nulla vncia nobis
Est eboris, nec tessella, nec calculus ex hac
Materia: quin ipsa manubria cultellorum
Ossea: non tamen his vlla vnquam opsonia fiunt
Rancidula, haud ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Tryphori doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Getulus oryx, hebeti lautissima ferro
Ceditur, & tota sonat vlmea cena Subura.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit auis noster tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

Plebeios calices, & paucis assibus emptos
Porriget incultus puer, atque à frigore tutus,
Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus,
Quisquis erit, magno cùm posces, posce Latinè.
Idem habitus cunctis, tonsi, erectique capilli,
Atque hodie tantùm propter conuiuia pexi.
Pastoris duri est hic filius: ille bubulci
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hædos.
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit,
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam præbuit alas,
Crassa nec opposito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
Namque vna, atque eadem vini patria, atq; ministri.
Forsitan exspectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausúque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ: maior tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet: ille fruatur
Vocibus obscenis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cùm faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis auerte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem: non fœnoris vlla
Mentio, nec, prima si luce egressa, reuertens
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat vxor,
Humida suspectis referens multitia rugis,
Vexatásque comas, & vultum, auremque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
Pone domum, & seruos, & quidquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacæ spectacula mappæ,
Idæum sollenne colunt, similísque triumpho
Præda caballorum Prætor sedet, ac, mihi pace
Immensæ nimiæque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret: mœstam, attonitamque videres
Hanc vrbem, veluti Cannarum in puluere victis
Consulibus. spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ:
Spectent hoc nuptæ iuxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis:
Nostra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiátque togam. iam nunc in balnea salua
Fronte licet vadas, quanquam solida hora supersit
Ad sextam, facere hoc non possis quinque diebus
Continuis: quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. VOLVPTATES commendat rarior vsus.

NATALI, Coruine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat: niueam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio seruata Ioui, frontémque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ,
Spargendúsque mero, quem iam pudet vbera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi, similisque affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & à grandi ceruix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendáque passi
Nuper, & incolumem sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
Euasit, densæ cælum abscondere tenebræ
Nube vna, subitúsque antennas impulit ignis,
Cùm se quisque illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. omnia fiunt
Talia, tam grauiter si quando poetica surgit
Tempestas. genus ecce aliud discriminis: audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cætera sortis
Eiusdem: pars dira quidem sed cognita multis,
Et quam votiua testantur fana tabella
Plurima. pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit & nostro similis fortuna Catullo.
Cùm plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alternum puppis latus euertentibus vndis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem: decidere iactu
Cœpit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno
Testiculorum: adeò medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea sunt dicebat cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcerrima, vestem
Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, vrnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel coniuge Fusci.
Adde & bascaudas, & mille escaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebúsque salutem?
NON propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt.
Iactatur rerum vtilium pars maxima: sed nec
Damna leuant tunc, aduersis vrgentibus, illuc
Decidit, vt malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis vltima quando
Præsidia afferimus, nauem factura minorem.

I NVNC, & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno: digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ
Adspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, & staminis albi
Lanificæ: modica non multa fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis, &, quod superauerat vnum,
Velo prora suo: iam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum Sole redit: tum gratus Iulo,
Atque nouercali sedes prælata Lauino,
Conspicitur sublimis apex: cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenámque Pharon, porrectáque brachia rursus,
Quæ pelago occurrunt medio, longéque relinquunt
Italiam. non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianæ peruia cymbæ.
Tunc stagnante sinu gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri, linguis, animisque fauentes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebámque virentem:
Iam sequar, & sacro, quod præstat, ritè peracto
Inde domum repetam, graciles vbi parua coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hîc nostrum placabo Iouem, Laribúsque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ iactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Coruine Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, paruos
Treis habet heredes. libet exspectare, quis ægram,
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. verùm hæc nimia est impensa: coturnix
Nulla vnquam pro patre cadet. sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Paccius, orbi:
Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus. exsistunt qui promittant hecatomben.
Quatenus hîc non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut vsquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur: sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum, nulli seruire paratum
Priuato: siquidem Tyrio seruire solebant
Hannibali, & nostris Ducibus, Regíque Molosso.
Horum maiores, & dorso ferre cohortem,
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turrim.
Nulla igitur mora per Nouium, mora nulla per Histrum
Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lares Gallitæ victima sacra,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim si concedas mactare, vouebit
De grege seruorum magna, & pulcerrima quæque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, & si qua est nubilis illi
Iphigeneia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non speret Tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Laudo meum ciuem, nec comparo testamento
Mille rates: nam si Libitinam euaserit æger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
Post meritum sanè mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuuio breuiter dabit: ille superbus
Incedet victis riualibus. ergo vides, quàm
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius, quæso, vel Nestora totum:
Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab vllo.

D. IVNII IVVENALIS SATYRARVM LIBER V.

EXEMPLO quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quòd se
Iudice, nemo nocens absoluitur, improba quamuis
Gratia fallaci Prætoris vicerit vrnam.
Quid sentire putas omnes, Caluine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, vt mediocris
Iacturæ te mergat onus: nec rara videmus,
Quæ pateris. casus multis hic cognitus, ac iam
Tritus, & è medio Fortunæ ductus aceruo.
Ponamus nimios gemitus. flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu quamuis leuium minimam, exiguámque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quòd non reddat amicus
Depositum. stupet hæc, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficit vsus?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis,
Victrix Fortunæ sapientia. DICIMVS autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, vt cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni: numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis ostia Nili.
Nona ætas agitur, peioráque sæcula ferri
Temporibus: quorum sceleri non inuenit ipsa
Nomen, & à nullo posuit natura metallo.
Nos hominum, Diuûmque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
Sportula. dic senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moueat, cum
Exigis à quoquam ne peieret, & putet vllis
Esse aliquod Numen templis, araeque rubenti?
Quondam hîc indigenæ viuebant more, priùs quàm

Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc, cùm virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris.
Nulla super nubes conuiuia Cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis, vt est hodie, contentáque sidera paucis
Numinibus miserum vrgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna: sed infernis hilares sine Regibus Vmbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi farra, & maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primáque par adeò sacra lanugo senectæ.
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium, sanctúmque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fœta comparo mulæ
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examénque apium longa consederit vua
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega. quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile, & pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat. adspice, quanta
Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiáque fulmina iurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi spicula vatis:
Per calamos venatricis, pharetrámque puellæ.
Pérque tuum pater Ægæi Neptune tridentem:
Addit & Herculeos arcus, hastámque Mineruæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
Si verò & pater est, comedam, inquit, flebile gnati
Sinciput elixi, Pharióque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura voluente vices & lucis & anni,
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur:
Hic putat esse Deos, & peierat, atque ita secum
Decernat quodcunque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthisis, & vomica putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, & esuriens Pisææ ramus oliuæ?
Vt sit magna, tamen certè lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed & exorabile Numen
Fortasse experiar: solet his ignoscere. multi
Committunt eadem diuerso crimina fato:
Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo vltro, ac vexare paratus.
Nam, cùm magna malæ superest audacia caussæ,
Creditur à multis fiducia. mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, vt Stentora vincere possis,
Vel potiùs quantum Gradiuus Homericus. audis
Iupiter hæc, nec labra moues, cùm mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus, & sectum vituli iecur, albáque porci
Omenta? vt video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuámque Bathylli.
Accipe quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis maioribus ægri:
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. nemo dolorem
Fingit in occasu, vestem diducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela:
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana superuacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmáque princeps
Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia censes
Ponendum: quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atque dolo, primos cùm ianua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adoranda rubigine, & populorum
Dona, vel antiquo positas à Rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatorémque veneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus vrbis

Vsque à Lucifero, donec lux occidat, audis?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit vna domus: paucos consume dies, &
Dicere te miserum postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë crasso maiorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quòd hæc illis natura est omnibus vna.
Ad subitas Thracum volucres, nubémque sonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis:
Mox impar hosti, raptúsque per aëra curuis
Vnguibus à sæua fertur grue. si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiere: sed illic,
Quanquam eadem assiduè spectentur prælia, ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non est altior vno.
Nulláne periuri capitis fraudísque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc grauiore catena
Protinus, & nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. manet illa tamen iactura, nec vnquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Inuidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At vindicta, bonum vita iucundius ipsa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus videas flagrantia caussis.
Quantulacunque adeò est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare plurima felix
Paullatim vitia, atque errores exuit omneis
Prima docens rectum sapientia: quippe minuti
Semper, & infirmi est animi, exiguique voluptas
Vltio. continuò sic collige: QVOD vindicta
Nemo magis gaudet, quàm femina. cur tamen hos tu
Euasisse putes: quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, aut Rhadaman-
thus
Nocte, diéque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates.
Haud impunitum quondam fore, quòd dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando: quærebat enim quæ Numinis esset
Mens & an hoc illi facinus suaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus, & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probauit:
Exstinctus tota pariter cum prole, domóque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedò, si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,
Faucibus vt morbo siccis, intérque molares
Difficili crescente cibo. sed vina misellus
Exspuit: Albani veteris pretiosa senectus
Displicet. ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte breuem si fortè indulsit cura soporem,
Et toto versata toro iam membra quiescunt:
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus vrget,
Te videt in somnis. tua sacra, & maior imago
Humana turbat pauidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent.
Cùm tonat: exanimes primo quoque murmure cæli:
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempestas: velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt à Numine. saxa Deorum
Hæc, & tela putant. pecudum spondere sacello
Balantem, & Laribus cristam promittere Galli
Non audent. QVID enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
Mobilis, & varia est ferme natura malorum.
Cùm scelus admittunt, superest constantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. TAMEN ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia. NAM quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris vno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris vncum,
Aut maris Ægæi rupem, scopulósque frequenteis,
Exsulibus magnis. pœna gaudebis amara
Nominis inuisi, tandémque fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse Deorum.

Plurima sunt, Fuscine, & fama digna sinistra,
Et, quod maiorum vitio sequiturque minores,
Et nitidis maculam, ac rugam figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris, traduntque parentes.
Si damnosa senem iuuat alea: ludit & heres
Bullatus, paruóque eadem mouet arma fritillo.
Nec de se meliùs cuiquam sperare propinquo
Concedit iuuenis: qui radere tubera terræ,
Boletum condire. & eodem iure natanteis
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula. cùm septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animos seruorum, & corpora, nostra
Materia constare putat. paribúsque elementis?
An sæuire docet Rutilus: qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore catenæ,
Quem mirè afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? exspectas, vt non sit adultera Largæ

Filia: quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
Implet, & ad mœchum dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet: velociùs, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cùm subeant animos auctoribus. vnus & alter
Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnandis: huius enim vel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus vsquam.
Nil dictu fœdum, visúque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est: procul hinc procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia: si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira,
Quandoquidem similem tibi se non corpore tantùm,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & qui
Omnia deteriùs tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatémque parentis,
Cùm facias peiora senex, vacuúmque cerebro
Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis, virgámque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus:
Illud non agitas, vt sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitióque carentem?
Gratum est, quòd patriæ ciuem populóque dedisti,
Si facis, vt patriæ sit idoneus, vtilis agris,
Vtilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus instituas. serpente ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta:
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.
Vultur iumento, & canibus, crucibúsque relictis,
Ad fetus properat, partémque cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se
Pascentis, propria cùm iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream famulæ Iouis & generosæ
In saltu venantur aues: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cùm se matura leuabit
Progenies stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primùm rupto prædam gustauerit ouo.
Ædificator erat Centronius, & modò curuo
Litore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longéque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem:
Vt spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes, & cœli Numen adorant.
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & seruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in caussa, cui septima quæque fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.
Sponte tamen iuuenes imitantur cetera: solam
Inuiti quoque auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cùm sit triste habitu, vultúque & veste seuerum,
Nec dubiè tanquam frugi laudatur auarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, quàm si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut Ponticus. adde quòd hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocunque modo, maioráque fiunt
Incude assidua, sempérque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit auaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant: iuuenes hortatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes:
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Seruorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet vnquam
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, necnon differre in tempora cœnæ
Alterius concham æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro,
Filáque sectiui numerata includere porri:
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quò diuitias hæc per tormenta coactas,
Cùm furor haud dubius, cùm sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris, egenti viuere fato?
Interea pleno cùm turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,
Et minùs hanc optat, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cùm rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiórque videtur,
Et melior vicina seges, mercaris & hanc, &

Arbu-

Arbusta, & densa montem qui canet oliua.
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassoque famelica collo
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec prius inde domum, quàm tota noualia saeuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quae foeda buccina famae?
Quid nocet hoc, inquit, tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago,
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies & tempora vitae
Longa tibi post haec fato meliore dabuntur:
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis aetate, ac Punica passis
Praelia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus. merces ea sanguinis, atque laboris.
Nullis visa vnquam meritis minor, aut ingratae
Curta fides patriae. saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbámque casae: qua foeta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quatuor, vnus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera coena
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollae,
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum caussae, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur saepius vllum
Humanae mentis vitium, quam saeua cupido
Indomiti census: nam diues qui fieri vult,
Et citò vult fieri. SED quae reuerentia legum,
Quis metus aut pudor est vnquam properantis auari?
Viuite contenti casulis, & collibus istis
O pueri, Marsus dicebat, & Hernicus olim,
Vestinúsque senex: panem quaeramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, grata post munus aristae,
Contingunt homines veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summouet Euros
Pellibus inuersis: peregrina, ignotáque nobis
Ad scelus, atque nefas quodcunque est, purpura ducit.
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat: accipe ceras,
Scribe puer, vigila, caussas age, perlege rubras
Maiorum leges: aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, narésque pilosas
Annotet, & grandes miretur Laelius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat: aut longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandae Tiberim vltra,
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, & corium. LVCRI bonus est odor ex re
Qualibet. illa tuo sententia semper in ore
Versetur, Dis atque ipso Ioue digna, poetae.
Vnde habeas quaerit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrant vetulae pueris poscentibus assem:
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellae.
Talibus instantem monitis quemcunque parentem
Sic possum affari. dic ò vanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem praesto magistro
Discipulum. securus abi: vinceris, vt Aiax
Praeterit Telamonem, vt Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris: nondum implevere medullas
Natiuae mala nequitiae: cùm pectere barbam
Coeperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens arámque, pedémque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quae terráque, marique
Acquirenda putes, breuior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. haec ego nunquam
Mandaui, dices olim, nec talia suasi:
Mentis caussa malae tamen est, & origo penes te.
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
Et laeuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo: quem si reuoces, subsistere nescit,
Et te contempto rapitur, metísque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeò indulgent sibi latius ipsi.
Cùm dicis iuueni, stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem leuet, attollátque propinqui:
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te est.
Quantus erat patriae Deciorum in pectore! quantum
Dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus:
In quarum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexerit vnà!
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
Flagrantem latè, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidúmque magistrum
In cauea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua: sed graue tardas
Exspectare colos. morieris stamine nondum
Abrupto. iam nunc obstas, & vota moraris:
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina senectus.
Ocyus Archigenem quaere, atq; eme quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare rosas. medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater, aut Rex.
Monstro voluptatem egregiam: cui nulla theatra,
Nulla aequare queas Praetoris pulpita lauti,
Si spectas quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus, & ad vigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars vltor galeam quoque perdidit, & res

Non potuit seruare suas, ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas.
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora, quique solent rectum descendere funem,
Quàm tu, Corycia semper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro semper tollendus, & Austro,
Perditus, ac vilis sacci mercator olentis:
Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Passum, & municipes Iouis aduexisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat, brumámque, famémque
Illa reste cauet: tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius adspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum est iam
In pelago. veniet classis quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium, Gætulaque tantùm
Æquora transiliet, sed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite Solem.
Grande operæ pretium est, vt tenso folle reuerti
Inde domum possis, tumidáque superbus aluta
Oceani monstra, & iuuenes vidisse marinos.
Non vnus mentes agitat furor: ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & igni:
Hic boue percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. parcat tunicis licet, atque lacernis,
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur vna,
Cùm sit caussa mali tanti, & discriminis huius
Concisum argentum in titulos, faciésque minutas,
Occurrunt nubes & fulgura: soluite funem,
Frumenti dominus clamat, piperisque coemtor.
Nil color hic cæli, nil fascia nigra minatur:
Æstiuum tonat infelix, ac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctúque premetur
Obrutus, & zonam læua morsúque tenebit.
Sed, cuius votis modò non suffecerat aurum,
Quod Tagus, & rutila voluit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni,
Exiguúsque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis, cura maiore, metúque
Seruantur. MISERA *est magni custodia census.*
Dispositis prædiues hamis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata testudine. dolia nudi
Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo commissa manebit.
Sensit Alexander, testa cùm vidit in illa
Magnum habitatorem, quantò felicior hic, qui
Nil cuperet, quàm qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum Numen habes, si sit prudentia: sed te
Nos facimus, Fortuna, Deam, mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam,
In quantum sitis atque fames & frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi paruis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere. misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam
Bis septem ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum:
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum impleui gremium, si panditur vltra:
Nec Crœsi fortuna vnquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narcissi,
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis vxorem occidere iussus.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars hæc: illa pauet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum, & cepe nefas violare, ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina. lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa: nefas illic fœtum iugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. attonito cùm
Tale super cœnam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam
Mouerat, vt mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abiicit, sæua dignum, veráque Charybdi,
Fingentem immanes Læstrygonas, & Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
Cyanes, plenos & tempestatibus vtres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putauit?
Sic aliquis meritò nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat vrna:
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper Consule Iunco
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi scelus, & cunctis grauiora cothurnis.
Nam scelus à Pyrrha, quanquam omnia syrmata voluas,
Nullus apud tragicos populus facit. accipe nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo.
Inter finitimos vetus, atque antiqua simultas:
Immortale odium, & nunquam sanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos, & Tentyra. summus vtrinque
Inde furor vulgo, quòd Numina vicinorum
Odit vterque locus, cùm solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac Ducibus: ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent, positis ad templa & compita mensis,
Peruigilique toro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interea Sol inuenit. horrida sanè
Ægyptus: sed luxuria, quantum ipse notaui,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde quòd & facilis victoria de madidis, &
Blæsis, atque mero titubantibus. inde virorum

Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta & flores, multaeque in fronte coronae:
Hinc ieiunum odium sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus, haec tuba rixae.
Dehinc clamore pari concurritur & vice teli
Saeuit nuda manus. pauca sine vulnere malae
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus
Integer. adspiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen & puerilis
Exercere acies, quòd nulla cadauera calcent,
Et sane quòd tot rixantis millia turbae
Sic viuunt omnes ergo acrior impetus, & iam
Saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditione
Tela, nec hunc lapidem, quali se Turnus, & Aiax,
Et quo Tydeides percussit pondere coxam
Aeneae sed quem valeant emittere dextrae
Illis dissimiles, & nostro tempore natae.
Nam genus hoc viuo iam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.
Ergo Deus, quicunque adspexit, ridet, & odit.
A diuerticulo repetatur fabula. postquam
Subsidiis auctis pars altera promere ferrum
Audet & infestis pugnam instaurare sagittis:
Terga fuga celeri praestantibus omnibus instant,
Qui vicina colunt vmbrosae Tentyra palmae.
Labitur hic quidam, nimia formidine cursum
Praecipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, vt multis mortuus vnus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum vsque adeò tardùmque putauit
Exspectare focos contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quòd non violauerit ignem,
Quem summa caeli rapuit de parte Prometheus
Donauit terris. elemento gratulor & te
Exultare reor sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil vnquam hac carne libentiùs edit.
Nam scelere in tanto ne quaeras, & dubites, an
Prima voluptatem gula senserit. vltimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, vt fama est, alimentis talibus vsi
Produxere animas: sed res diuersa, sed illic
Fortunae inuidia est bellorumque vltima casus
Extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim quod nunc agitur miserabile debet
Exemplum esse sibi sicut modo dicta mihi gens
Post omneis herbas, post cuncta animalia quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem & tenueis miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominum veniam dare, quisue Deorum
Viribus abnuerit dira, atque immania passis;
Et quibus ipsorum poterant ignoscere Manes,
Quorum corporibus vescebantur? melius nos
Zenonis praecepta monent. nec enim omnia, quaedam
Pro vita facienda putat. sed Cantaber vnde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias, nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia caussidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atque fide; sed maior clade Saguntus.
Tale quid excusat: Maeotide saeuior ara
Aegyptus. quippe illa nefandi Taurica sacri
Inuentrix, homines, vt iam quae carmina tradunt
Digna fide credas, tantùm immolat: vlterius nil,
Aut grauius cultro timet hostia quis modò casus
Impulit hos? quae tanta fames, infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam terra Memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones vnquam,
Sauromataeque truces, aut immanes Agathyrsi,
Hac saeuit rabie imbelle, & inutile vulgus,
Paruula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et breuibus pictae remis incumbere testae.
Nec poenam sceleri inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt,
Et similes, ira, atque fames. mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quae lacrymas dedit, haec nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet caussam lugentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturae imperio gemimus, cùm funus adultae
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumque capaces,
Atque exercendis, capiendisque artibus apti
Sensum à caelesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona & terram spectantia. mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque mutuus vt nos
Affectus petere auxilium & praestare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare vetusto
De nemore, & proauis habitatas linquere siluas:
Aedificare domos, Laribus coniungere nostris
Tectum aliud tutos vicino limine somnos
Vt collata daret fiducia protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier vsdem
Turribus atque vna portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia parcit
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Exspirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: saeuis inter se conuenit vrsis.
Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est, cùm rastra, & sarcula tantùm

Assueti coquere, & marris, ac vomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Adspicimus populos, quorum non sufficit ira
Occidisse aliquem: sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. quid diceret ergo,
Vel quò non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras: cunctis animalibus abstinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulsit non omne legumen?

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeantur prospera castra,
Me pauidum excipiet tironem porta secundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quàm si nos Veneris commendet epistola Marti,
Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primùm communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat: immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculos medico nil promittente relictos.
Bardaicus Iudex datur hæc punire volenti,
Calceus & grandes, magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, si iustè defertur caussa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnésque manipli
Consensu magno officiunt. curabitis, vt sit
Vindicta grauior, quàm iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli,
Cùm duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clauorum. quis tam procul absit ab vrbe?
Præterea, quis tam Pylades molem aggeris vltra
Vt veniat? lacrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, Iudex quem dixerit: audeat ille,
Nescio quis, pugnos vidit qui, dicere, vidi,
Et credam dignum barba, dignúmque capillis
Maiorum. citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quàm vera loquentem,
Contra fortunam armati, contráque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. conuallem ruris auiti
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut sumtos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentáque fori pugnamus arena.
Ast illis. quos arma tegunt. & balteus ambit,
Quod placitum est illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.
Solis præthereà testandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater ergo Coranum
Signorum comitem, castrorúmque æra merentem,
Quamuis iam tremulus, captat pater: hunc labor æquus
Prouehit, & pulcro reddit sua dona labori.
Ipsius certe Ducis hoc referre videtur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS VITA EX PETRO CRINITO.

. Valerius Martialis genere Hispanus fuit, Bilbili natus haud ignobili oppido Celtiberiæ, vt veteres auctores tradunt, & ipse Martialis cùm pluribus locis demonstrat, tum maximè his versibus ad Licianum municipem suum:

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostraque laus Hispaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.

Sub primam ætatem profectus est ad vrbem Romam, quò faciliùs in literarum studio versari posset, suúmque ingenium erudire. Sed cùm agẽdis caussis minimè se idoneum videret, omnem operam, atque diligentiam retulit ad scribenda epigrammata, in quibus magnopere excelluit iudicio veterum. Maximè autem valuit in promerendis sibi, atque conciliandis hominum studiis, adeò vrbanitate, & salibus præstitit. Relata sunt à C. Plinio permulta de ingenio, & eruditione Val. Martialis: quibus satis colligere possumus, quanti fecerit hunc ipsum poëtam, quantúmque illius versibus oblectari consuerit. Sic enim scribit: Fuit Martialis ingenio acri, & qui plurimùm in scribendo & salis haberet, & fellis, neque candoris minùs. Itaque minimè mirari oportet, si Aelius Verus Imperator, qui Cæsari Hadriano gratissimus fuit, solitus est singulari affectu prosequi lepores, atque iocos Martialis, suúmque Virgilium vocare. Neque dubium est, illum Romæ publicis honoribus ornatum, atque honestatum fuisse: nam equestri dignitate donatus est, & prætura, & iure trium liberorum, vt ipse de se testatur. Libros duodecim Epigrammaton composuit miro ingenio, & singulari vrbanitate, quibus adiecit Xenia, & Apophoreta libellis duobus absoluta. In his secutus est Marsum poetam, Pedonem, atque Getulicum: quorum exemplo seipsum tuetur, ac lasciuam verborum licentiã excusat. Valerium quoque Catullum, & Licinium Caluum plurimi fecit, qui in hoc scribendi genere insignes habiti sunt. In duodecimo libro Neruæ atque Traiano Imperatori blanditus est, damnatis temporibus Domitiani Cæsaris. Ad eundem refertur Spectaculorum liber, qui extra ordinem aliorum habetur à nostris Grammaticis, vt vetusti codices probant. Inter amicos præcipuè habuit Stellam Patauinum, Decianum, Silium Italicum, Val. Flaccum, Parthenium, aliósque complures, ad quos sæpenumerò scribit. Stertinius vir clarissimus, quem Martialis mutato nomine Auitum appellat, tantum concessit ipsius ingenio atque doctrinæ, vt viuenti adhuc illi imaginem more veterum in sua bibliotheca posuerit. Postremò cùm Martialis foret prouectior, tædio rerum vrbanarum affectus, in patriam rediit, atque in natali solo paullò pòst interiit, non sine lacrymis ac magno mœrore C. Plinij, vt ingenuè testatus est scripta epistola ad Corn. Priscum. De Gargilio Martiale dicemus suo loco, qui libros composuit de gestis Imperatorum.

PLINIVS IVNIOR CORNELIO PRISCO SALVTEM.

AVdio Valerium Martialem decessisse, & moleste fero. Erat homo ingeniosus, acutus, & qui plurimùm in scribendo & salis haberet, & fellis, nec candoris minùs. Prosecutus eram viatico secedentem. Dederam hoc amicitiæ, dederam etiam versiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel vrbium scripserant, aut honoribus, aut pecunia ornare. Nostris verò temporibus, vt alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquàm desiuimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui sint versiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem. Tu, si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Musam: mandat, vt domum meam in Exquiliis quærat, adeátque reuerenter:

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria iannam, videto.
Totos dat tetrica dies Minerua,
Dum centum studet auribus virorum,
Hoc, quod sæcula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Hæc hora est tua, dum furit Lyæus.
Dum regnat rosa, dum madent capilli:
Tum me vel rigidi legant Catones.

Meritóne eum, qui hoc de me scripsit, & tunc dimisi amicissimè, & tunc amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi, quantum maximè potuit: daturus ampliùs si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius quàm gloria, laus, & æternitas? Aeterna, quæ scripsit, non erunt fortasse: ille tamen scripsit, tanquam futura. Vale.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA IN AMPHITHEATRVM CAESARIS.

Epigramma I.

Barbara pyramidum sileat miracula Memphis,
Assiduus iactet nec Babylona labor:
Nec Triviæ templo molles laudentur honores,
Dissimuletque Deum cornibus ara frequens.
Aere nec vacuo pendentia Mausolea
Laudibus immodicis Cares in astra ferant:
Omnis Cæsareo cedat labor amphitheatro:
Vnum pro cunctis,fama loquatur opus.

Ad Cæsarem. II.

Hic,vbi sidereus propius videt astra colossus,
Et crescunt media pegmata celsa via,
Inuidiosa feri radiabant atria Regis,
Vnaque iam tota stabat in vrbe domus.
Hic,vbi conspicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles,stagna Neronis erant.
Hic,vbi miramur velocia munera thermas,
Abstulerat miseris tecta superbus ager,
Claudia diffusas vbi porticus explicat vmbras,
Vltima pars aulæ deficientis erat.
Reddita Roma sibi est,& sunt,te præside,Cæsar,
Deliciæ populi,quæ fuerant domini.

Ad eundem. III.

Quæ tam seposita est,quæ gens tam barbara,Cæsar,
Ex qua spectator non sit in vrbe tua?
Venit ab Orphæo cultor Rhodopeius Hæmo,
Venit & epoto Sarmata pastus equo.
Et qui prima bibit deprensi flumina Nili,
Et quem supremæ Tethyos vnda ferit.
Festinauit Arabs,festinauere Sabæi,
Et Cilices nimbis hic maduere suis.
Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diuersa sonat:populorum est vox tamen vna,
Cum verus patriæ diceris esse pater.

Ad Cæsarem,quòd expulerit delatores. IV.

Turba grauis paci,placidæque inimica quieti,
Quæ semper miseras sollicitabat opes,
Traducta est Getulis,nec cepit arena nocentes,
Et delator habet,quod dabat exsilium.
Exsulat Ausonia profugus delator ab vrbe:
Impensis vitam principis annumeres.

Blanditur Cæsari. V.

Iunctam Pasiphaen Dictæo credite tauro:
Vidimus,accepit fabula prisca fidem.
Nec se miretur Cæsar,longæua vetustas:
Quicquid fama canit,donat arena tibi.

Blanditur Cæsari. VI.

Belliger inuictis quòd Mars tibi sæuit in armis,
Non satis est,Cæsar,sæuit & ipsa Venus.
Prostratum Nemees & vasta in valle leonem,
Nobile,& Herculeum fama canebat opus.
Prisca fides taceat:nam post tua munera,Cæsar,
Hæc iam fœminea vidimus acta manu.

Pœna Laureoli. VII.

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Assiduam nimio pectore pauit auem,
Nuda Caledonio sic pectora præbuit vrso
Non falsa pendens in cruce Laureolus.
Viuebant laceri membris stillantibus artus,
Inque omni nusquam corpore corpus erat.
Denique supplicium dederat necis ille paternæ,
Vel domini iugulum foderat ense nocens:
Templa vel arcano demens spoliauerat auro,
Subdiderat sæuas vel tibi,Roma,faces:
Vicerat antiqua sceleratus crimina fama,
In quo,quæ fuerat fabula,pœna fuit.

De Dædalo. VIII.

Dædale,Lucano cùm sic lacereris ab vrso,
Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas!

De rhinocerote. IX.

Præstitit exhibitus tota tibi,Cæsar,arena,
Quæ non promisit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
Quantus erat cornu,cui pila taurus erat!

De leone,qui gubernatorem offendit. X.

Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
Ausus tam notas contemerare manus.
Sed dignas tanto persoluit crimine pœnas:
Et,qui non tulerat verbera,tela tulit.
Quos decet esse hominum tali sub principe mores,
Qui iubet ingenium mitius esse feris!

De vrso. XI.

Præceps sanguinea dum se rotat vrsus arena,
Implicitam visco perdidit ille fugam.
Splendida iam tecto cessent venabula ferro,
Nec volet excussa lancea torta manu.
Deprendat vacuo venator in aere prædam,
Si captare feras aucupis arte placet.

De sue,quæ ex vulnere peperit. XII.

Inter Cæsareæ discrimina sæua Dianæ
Fixisset grauidam cum leuis hasta suem,
Exsiluit partus miseræ de vulnere matris.
O Lucina ferox,hoc peperisse fuit?
Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
Omnibus vt natis triste pateret iter.
Quis negat esse satum materno funere Bacchum?

Sic genitum numen credite: nata fera est.

De eadem. XIII.

Icta graui telo, confossáque vulnere mater
Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
O quàm certa fuit librato dextera ferro!
Hanc ego Lucinæ credo fuisse manum.
Experta est numen moriens vtriusque Dianæ,
Quáque soluta parens, quáque perempta fera est.

De sue prægnante. XIIII.

Sus fera iam grauior, maturi pignora ventris
Emisit fœtum, vulnere facta parens.
Nec iacuit partus, sed matre cadente cucurrit.
O quantum est subitis casibus ingenium!

De Carpophoro. XV.

Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
Quantula Carpophori portio, fusus aper?
Ille & præcipiti venabula condidit vrso,
Primus in Arctoi qui fuit arce poli.
Strauit & ignota spectandum mole leonem.
Herculeas potuit qui decuisse manus,
Et volucrem longo porrexit vulnere pardum.
Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

De tauro. XVI.

Raptus abit media quòd ad æthera taurus arena,
Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
Vexerat Europen fraterna per æquora taurus,
At nunc Alciden taurus in astra tulit.
Cæsaris atque Iouis confer nunc stemmata iuuentus:
Par onus vt tulerint, altiùs iste tulit.

De supplice elephante. XVII.

Quòd pius, & supplex elephas te, Cæsar, adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat.
Non facit hoc iussus, nullóque docente magistro:
Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

De tigride, & leone. XVIII.

Lambere securi dextram consueta magistri,
Tygris ab Hyrcano gloria rara iugo.
Sæua ferum rabido lacerauit dente leonem:
Res noua non vllis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil siluis dum vixit in altis:
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

De elephante. XIX.

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam
Sustuleras raptas taurus in astra pilas,
Occubuit tandem, cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat.

Assentatur Cæsari XX.

Dum peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triumphũ,
Promisit pariter Cæsar vtraque manu.
Non potuit melius litem finire iocosam.
O dulce inuicti principis ingenium!

Ad Cæsarem. XXI.

Quicquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.
Repserunt scopuli, mirandáque silua cucurrit,
Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
Affuit immixtum pecudum genus omne ferarum.
Et supra vatem multa pependit auis.
Ipse sed ingrato iacuit laceratus ab vrso,
Hæc tamen vt res est facta, ita ficta alia est.

De rhinocerote. XXII.

Solicitant pauidi dum rhinocerota magistri,
Seque diu magnæ colligit ira feræ,
Desperabantur promissi prælia Martis,
Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
Namque grauem gemino cornu sic extulit vrsum,
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.

De Carpophoro. XXIII.

Dorica quam certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
Ille tulit geminos facili ceruice iuuencos,
Illi cessit atrox bubalus, atque bison.
Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit.
I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

De naumachia Domitiani. XXIV.

Si quis ades longis serus spectator ab oris,
Cui lux prima sacri muneris ipsa fuit.
Ne te decipiat ratibus naualis Enyo,
Et par vnda fretis, hic modò terra fuit.
Non credis? specles, dum laxent æquora Martem:
Parua mora est, dices, hic modò pontus erat.

De Leandro. XXV.

Quòd nocturna tibi, Leandre, pepercerit vnda,
Desine mirari, Cæsaris vnda fuit.
Cùm peteret dulces audax Leandrus amores,
Et fessus tumidis iam premeretur aquis,
Sic miser instantes affatus dicitur vndas,
Parcite, dum propero, mergite, dum redeo.

De natatoribus. XXVI.

Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
Et vario faciles ordine pinxit aquas.
Fuscina dente minax, nexu fuit anchora curuo:
Credidimus remum, credidimus'que ratem,
Et gratum nautis sidus fulgere Laconum,
Lataque perspicuo vela tumere sinu.
Quis tantas liquidis artes inuenit in vndis?
Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

Blanditur Cæsari. XXVII.

Secula Carpophorum, Cæsar, si prisca tulissent,
Iam nullum monstris orbe fuisset opus.
Non Marathon taurum, Nemea frondosa leonem,
Arcas Mænalium non timuisset aprum.
Hac armata manus hydræ mors vna fuisset.
Huic percussa foret tota Chimæra semel.
Ignipedes possit sine Colchide vincere tauros:
Soluere & Hesionem solus, & Andromeden.
Herculeæ laudis numeretur gloria, plus est.
Bis denas pariter perdomuisse feras.

Laus Augusti XXVIII.

Augusti laudes fuerant, committere classes,
Et freta naualis sollicitare tuba.
Cæsaris hæc nostri pars est quota? vidit in vndis
Et Thetis ignotas, & Galatea feras.
Vidit in æquoreo feruentes puluere currus,
Et domini Triton ipse putauit equos.
Dúmque parat sæuis ratibus fera prælia Nereus,
Abnuit in liquidis ire pedester aquis.
Quicquid & in circo spectatur, & amphitheatro,
Diues Cæsarea præstitit vnda tibi.
Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis:

Hanc

Hanc norint vnam secula Naumachiam.

Sequentia duo disticha in manuscripti Martialis fragmentis reperta, & à Iano Doeza subministrata, quòd ab auctoris genio non videantur aliena, adscribenda duxi, quorum primum maioris fuisse epigrammatis finis videri potest.

Ad Cæsarem.

Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.

Alterum.

Cedere maiori, virtutis fama secunda est.
Illa grauis palma est, quam minor hostis habet.

Sequentia Epigrammata sub M. Valerij Martialis nomine habentur in Appendice Virgiliana, studio Iosephi Scaligeri aucta.

Cùm traheret Priscus, traheret certamina Verus,
Esset & æqualis Mars vtriusque diu.
Missio sæpe viris magno clamore petita est:
Sed Cæsar legi paruit ipse suæ.
Lex erat ad digitum positam concurrere palmam.
Quod licuit, lances, donáque sæpe dedit.
Inuentus tamen est finis discriminis æqui:
Pugnauere pares, succubuere pares.
Misit vtrisque rudes, & palmas Cæsar vtrique:
Hoc pretium virtus ingeniosa tulit.
Contigit hoc nullo, nisi te, sub principe, Cæsar:
Cum duo pugnarent, victor vterque fuit.

Eiusdem.

Concita veloces fugeret cùm dama molossos,
Et varia lyncas necteret arte moras,
Cæsaris ante pedes supplex, similisque roganti
Constitit, & prædam non tetigere canes.

* * *

Hæc intellecto principe dona tulit:
Numen habet Cæsar, sacra est vis sacra potestas:
Credite: mentiri non didicere feræ.

Eiusdem.

* * *

Da veniam subitis. non displicuisse meretur,
Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.
Cedere maiori, virtutis fama secunda est.
Illa grauis palma est, quam minor hostis habet.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON

LIBER PRIMVS.

SPERO me secuturum in libellis meis tale temperamentum, vt de illis queri non possit, quisquis de se bene senserit, cùm salua infimarum quoque personarum reuerentia, ludant: quæ adeò antiquis auctoribus defuit, vt nominibus non tantùm veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama viliùs constet, & probetur in me nouissimum ingenium. Absit à iocorum nostrorum simplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea scribat. Improbè facit, qui in alieno libro ingeniosus est. Lasciuam verborum licentiam, id est, epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum: sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicunque perlegitur. Siquis tamen tam ambitiosè tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potiùs titulo contentus esse. Epigrammata illis scribuntur, qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum nostrum: aut, si intrauerit, spectet. Videor mihi meo iure facturus, si epistolam versibus clausero.

AD LECTOREM. I.

Hic est quem legis, ille quem requiris
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis epigrammaton libellis:
Cui, lector studiose, quod dedisti
Viuenti decus, atque sentienti,
Rari post cineres habent poëtæ.

Ad lectorem, vbi libri venales. II.

Qui tecum cupis esse meos vbicunque libellos,
Et comites longæ quæris habere viæ,
Hos eme, quos arctat breuibus membrana tabellis:
Scrinia da magnis, me manus vna capit.
Ne tamen ignores vbi sim venalis, & erres
Vrbe vagus tota, me duce certus eris.
Libertum docti Lucensis quære Secundum
Limina post Pacis, Palladiúmque forum.

Ad Catonem. III.

Nosses iocosæ dulce cùm sacrum Floræ,

Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc, cùm virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris.
Nulla super nubes conuiuia Cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare tergens
Brachia Volcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentáque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna: sed infernis hilares sine Regibus Vmbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer, licet ipse videret
Plura domi farra, & maiores grandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primáque par adeò sacra lanugo senectæ.
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium, sanctúmque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & mirandis iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fetæ comparo mulæ
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examénque apium longa consederit vua
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega. quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile, & pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat. adspice, quanta
Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios, Tarpeiáque fulmina iurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi spicula vatis:
Per calamos venatricis, pharetrámque puellæ.
Pérque tuum pater Ægæi Neptune tridentem:
Addit & Herculeos arcus, hastámque Mineruæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
Si verò & pater est, comedam, inquit, flebile gnati
Sinciput elixi, Pharióque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ iam casibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moueri
Natura voluente vices & lucis & anni,
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur:
Hic putat esse Deos, & peierat, atque ita secum
Decernat quodcunque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthisis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, & esuriens Pisææ ramus oliuæ?
Vt sit magna, tamen certè lenta ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed & exorabile Numen
Fortasse experiar: solet his ignoscere. multi
Committunt eadem diuerso crimina fato:
Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo vltro, ac vexare paratus.
Nam, cùm magna malæ superest audacia caussæ
Creditur à multis fiducia. mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potiùs quantum Gradiuus Homericus. audis
Iupiter hæc, nec labra moues, cùm mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus, & sectum vituli iecur, albáque porci
Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuámque Bathylli.
Accipe quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis maioribus ægri:
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. nemo dolores
Fingit in occasu, vestem diducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela:
Si decies lectis diuersa in parte tabellis
Vana superuacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera, gemmáque princeps
Sardonychus, loculis quæ custoditur eburneis:
Te nunc delicias extra communia censes
Ponendum: quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atque dolo, primos cùm ianua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adoranda rubiginis & populorum
Dona, vel antiquo positas à Rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis & faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatorémque veneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduersis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus urbis

Vsque

Vsque à Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit vna domus: paucos consume dies, &
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë crasso maiorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quòd hæc illis natura est omnibus vna.
Ad subitas Thracum volucres, nubémque sonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis:
Mox impar hosti, raptúsque per aëra curuis
Vnguibus à sæua fertur grue. si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiere: sed illic,
Quanquam eadem assiduè spectentur prælia, ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non est altior vno.
Nullåne periurii capitis fraudisque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc grauiore catena
Protinus, & nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. manet illa tamen iactura, nec vnquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Inuidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At vindicta bonum vita iucundius ipsa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus videas flagrantia caussis.
Quantulacunque adeò est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæua inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. plurima felix
Paullatim vitia, atque errores exuit omneis
Prima docens rectum sapientia: quippe minuti
Semper, & infirmi est animi, exiguique voluptas
Vltio. continuò sic collige: QVOD vindicta
Nemo magis gaudet, quàm fœmina. cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo sæuior illis,
Quas & Cæditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus
Nocte, diéque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quòd dubitaret
Depositum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando: quærebat enim quæ Numinis esset
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus, & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probauit:
Exstinctus tota pariter cum prole, domóque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedò si conata peregit?
Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,
Faucibus vt morbo siccis, intérque molares
Difficili crescente cibo. sed vina misellus
Exspuit: Albani veteris pretiosa senectus
Displicet. ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte breuem si fortè indulsit cura soporem,
Et toto versata toro iam membra quiescunt:
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et quod præcipuis mentem sudoribus vrget,
Te videt in somnis. tua sacra, & maior imago
Humana turbat pauidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent.
Cùm tonat: exanimes primo quoque murmure cæli:
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempestas: velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt à Numine: saxa Deorum
Hæc, & tela putant. pecudum spondere sacello
Balantem, & Laribus cristam promittere Galli
Non audent. QVID enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
Mobilis, & varia est ferme natura malorum.
Cùm scelus admittunt, superest constantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. TAMEN ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia. NAM quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris vno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris vncum,
Aut maris Ægæi rupem, scopulósque frequenteis,
Exsulibus magnis. pœna gaudebis amara
Nominis inuisi, tandémque fatebere lætus
Nec surdum, nec Tiresiam quenquam esse Deorum.

Plurima sunt, Fuscine, & fama digna sinistra,
Et, quod maiorum vitio, sequiturque minores,
Et nitidis maculam, ac rugam figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris, traduntque parentes.
Si damnosa senem iuuat alea: ludit & heres
Bullatus, paruóque eadem mouet arma fritillo.
Nec de se meliùs cuiquam sperare propinquo
Concedit iuuenis: qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula. cùm septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animos seruorum, & corpora nostra
Materia constare putat paribúsque elementis?
An sæuire docet Rutilus: qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet iuueni lætus stridore catenæ,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? exspectas, vt non sit adultera Largæ

Filia: quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
Implet, & ad mœchum dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura iubet: velociùs, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cùm subeant animos auctoribus. vnus & alter
Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnandis: huius enim vel
Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus, ac prauis omnes sumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus vsquam.
Nil dictu fœdum, visúque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est: procul hinc procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reuerentia: si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira,
Quandoquidem similem tibi se non corpore tantùm,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & qui
Omnia deteriùs tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis.
Vnde tibi frontem, libertatémque parentis,
Cùm facias peiora senex, vacuúmque cerebro
Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat alter,
Vox domini fremit instantis, virgámque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen vno
Semodio scobis hæc emendat seruulus vnus:
Illud non agitas, vt sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitióque carentem?
Gratum est, quod patriæ ciuem populóque dedisti,
Si facis, vt patriæ sit idoneus, vtilis agris,
Vtilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus instituas. serpente ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta:
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.
Vultur iumento, & canibus, crucibúsque relictis,
Ad fetus properat, partémque cadaueris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis & se
Pascentis, propria cùm iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream famulæ Iouis & generosæ
In saltu venantur aues: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cùm se matura leuabit
Progenies stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primùm rupto prædam gustauerit ouo.
Ædificator erat Centronius, & modò curuo
Litore Caietæ, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longéque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atq; Herculis ædem:
Vt spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parua tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes, & cœli Numen adorant.
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & seruant, ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in caussa: cui septima quæque fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.
Sponte tamen iuuenes imitantur cetera: solam
Inuiti quoque auaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis, & vmbra,
Cùm sit triste habitu, vultúque & veste seuerum,
Nec dubie tanquam frugi laudatur auarus,
Tanquam parcus homo & rerum tutela suarum
Certa magis, quàm si fortunas seruet easdem
Hesperidum serpens, aut Ponticus. adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocunque modo, maioráque fiunt
Incude assidua, sempérque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit auaros,
Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putant: iuuenes hortatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes:
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Seruorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoq; esuriens: neq; enim omnia sustinet vnquam
Mucida cærulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio seruare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius concham æstiui cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putríque siluro,
Filáque sectiui numerata includere porri:
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quò diuitias hæc per tormenta coactas,
Cùm furor haud dubius, cùm sit manifesta phrenesis,
Vt locuples moriaris, egentis viuere fato?
Interea pleno cùm turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantùm ipsa pecunia crescit,
Et minùs hanc optat, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, cùm rus non sufficit vnum,
Et proferre libet fines, maiórque videtur,
Et melior vicina seges, mercaris & hanc, &

Arbusta, & densa montem qui canet oliua.
Quorum si pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, lassóque famelica collo
Armenta ad virides huius mittuntur aristas,
Nec priùs inde domum, quàm tota noualia saeuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quae foeda buccina famae?
Quid nocet hoc, inquit, tunicam mihi malo lupini,
Quàm si me toto laudet vicinia pago,
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitae
Longa tibi post haec fato meliore dabuntur:
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis aetate, ac Punica passis
Praelia, vel Pyrrhum immanem, gladiósque Molossos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus, merces ea sanguinis, atque laboris.
Nulli visa vnquam meritis minor, aut ingratae
Curta fides patriae. saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbámque casae: qua foeta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quatuor, vnus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus altera coena
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollae,
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum caussae, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur saepius vllum
Humanae mentis vitium, quam saeua cupido
Indomiti census. nam diues qui fieri vult,
Et citò vult fieri. SED quae reuerentia legum,
Quis metus aut pudor est vnquam properantis auari?
Viuite contenti casulis, & collibus istis
O pueri, Marsus dicebat, & Hernicus olim,
Vestinusque senex: panem quaeramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratae post munus aristae,
Contingunt homines veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summouet Euros
Pellibus inuersis: peregrina, ignotáque nobis
Ad scelus, atque nefas quodcunque est, purpura ducit.
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuuenem pater excitat. accipe ceras,
Scribe puer, vigila, caussas age, perlege rubras
Maiorum leges: aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, narésque pilosas
Annotet, & grandes miretur Laelius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat: aut, longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepido soluunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandae Tiberim vltra,
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, & corium. LVCRI bonus est odor ex re
Qualibet. illa tuo sententia semper in ore
Versetur, Dis, atque ipso Ioue digna, poeta.
Vnde habeas quaerit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrant vetulae pueris poscentibus assem:
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellae.
Talibus instantem monitis quemcunque parentem
Sic possum affari. dic ò vanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem praesto magistro
Discipulum. securus abi: vinceris, vt Aiax
Praeterit Telamonem, vt Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris: nondum impleuere medullas
Natiuae mala nequitiae: cùm pectere barbam
Coeperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens arámque, pedémque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quae terráque, maríque
Acquirenda putes, breuior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. haec ego nunquam
Mandaui, dices olim, nec talia suasi:
Mentis caussa malae tamen est, & origo penes te.
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
Et laeuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo: quem si reuoces, subsistere nescit,
Et te contempto rapitur, metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeò indulgent sibi latius ipsi.
Cùm dicis iuueni, stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem leuet, attollátque propinqui:
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te est.
Quantus erat patriae Deciorum in pectore! quantum
Dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus:
In quarum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexerit vnà!
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
Flagrantem latè, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidúmque magistrum
In cauea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua: sed graue tardas
Exspectare colos. morieris stamine nondum
Abrupto. iam nunc obstas, & vota moraris:
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina senectus.
Ocyus Archigenem quaere, atque eme quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare rosas. medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater, aut Rex.
Monstro voluptatem egregiam: cui nulla theatra,
Nulla aequare queas Praetoris pulpita lauti,
Si spectas quanto capitis discrimine constant
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus, & ad vigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars vltor galeam quoque perdidit, & res

Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta & flores, multaque in fronte coronæ:
Hinc ieiunum odium. sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus, hæc tuba rixæ.
Dehinc clamore pari concurritur & vice teli
Sæuit nuda manus. pauca sine vulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus
Integer. adspiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen & pueriles
Exercere acies, quòd nulla cadauera calcent,
Et sane quòd tot rixantis millia turbæ
Sic viuunt omnes ergo acrior impetus, & iam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditione
Tela, nec hunc lapidem, quali se Turnus, & Aiax,
Et quo Tydeides percussit pondere coxam
Æneæ sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ.
Nam genus hoc viuo iam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atque pusillos.
Ergo Deus, quicunque adspexit, ridet, & odit.
A diuerticulo repetatur fabula. postquam
Subsidiis aucti pars altera promere ferrum
Audet & infestis pugnam instaurare sagittis:
Terga fuga celeri præstantibus omnibus instant,
Qui vicina colunt vmbrosæ Tentyra palmæ.
Labitur hic quidam, nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
Frusta, ac particulas, vt multis mortuus vnus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba. nec ardenti decoxit aëno,
Aut verubus: longum vsque adeò tardùmque putauit
Exspectare focos contenta cadauere crudo.
Hinc gaudere libet, quòd non violauerit ignem,
Quem summa cæli raptum de parte Prometheus
Donauit terris. elemento gratulor & te
Exsultare reor. sed qui mordere cadauer
Sustinuit, nihil vnquam hac carne libentiùs edit.
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula senserit. vltimus autem
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, vt fama est, alimentis talibus vsi
Produxere animas: sed res diuersa, sed illic
Fortunæ inuidia est, bellorumque vltima casus
Extremi, longæ diræ obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem & tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua quisnam hominum veniam dare, quisue Deorum
Vrbibus abnuerit dira, atque immania passis;
Et quibus ipsorum poterant ignoscere Manes,
Quorum corporibus vescebantur? melius nos
Zenonis præcepta monent. nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat. sed Cantaber vnde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atque fide: sed maior clade Saguntus.
Tale quid excusat: Mæotide sæuior ara
Aegyptus. quippe illa nefandi Taurica sacri
Inuentrix, homines, vt iam quæ carmina tradunt
Digna fide credas, tantùm immolat: vlterius nil,
Aut grauius cultro timet hostia. quis modò casus
Impulit hos? quæ tanta fames, infestaque vallo
Arma coëgerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam terra Memphitide sicca
Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones vnquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrsi,
Hac sæuit rabie imbelle, & inutile vulgus,
Paruula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt,
Et similes ira, atque fames. mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit, hæc nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet caussam lugentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, aut face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Vlla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
A grege mutorum. atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorumque capaces,
Atque exercendis, capiendisque artibus apti
Sensum à cælesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona & terram spectantia. mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque mutuus vt nos
Affectus petere auxilium & præstare iuberet,
Dispersos trahere in populum, & migrare vetusto
De nemore & proauis habitatas linquere siluas:
Aedificare domos, Laribus coniungere nostris
Tectum aliud tutos vicino limine somnos
Vt collata daret fiducia protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere ciuem,
Communi dare signa tuba, defendier isdem
Turribus atque vna portarum claue teneri.
Sed iam serpentum maior concordia parcit
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Exspirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sæuis inter se conuenit vrsis.
Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est, cùm rastra, & sarcula tantùm

Assueti coquere, & marris, ac vomere lassi
Nescierint primi gladios excudere fabri.
Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem: sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. quid diceret ergo,
Vel quò non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras: cunctis animalibus abstinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulsit non omne legumen?

Quis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeantur prospera castra,
Me pauidum excipiet tironem porta secundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quàm si nos Veneris commendet epistola Marti,
Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primùm communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat: immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos Prætori ostendere dentes,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculos medico nil promittente relictos.
Bardiacus Iudex datur hæc punire volenti,
Calceus & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Seruato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à signis. iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, si iustè defertur caussa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnésque manipli
Consensu magno efficiunt. curabitis, vt sit
Vindicta grauior, quàm iniuria: dignum erit ergo
Declamatoris Mutinensis corde Vagelli,
Cùm duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clauorum. quis tam procul absit ab vrbe?
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris vltra
Vt veniat? lacrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, Iudex quum dixerit: audeat ille,
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, vidi,
Et credam dignum barba, dignúmque capillis
Maiorum. citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quàm vera loquentem
Contra fortunam armati, contráque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. conuallem ruris auiti
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana superuacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco iam micturiente, parati
Digredimur, lentáque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est illis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo suffamine litis.
Solis præterea testandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum
Signorum comitem, castrorúmque æra merentem,
Quamuis iam tremulus, captat pater: hunc labor æquus
Prouehit, & pulcro reddit sua dona labori.
Ipsius certe Ducis hoc referre videtur,
Vt qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Vt læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

M. VAL. MARTIALIS VITA EX PETRO CRINITO.

. Valerius Martialis genere Hispanus fuit, Bilbili natus haud ignobili oppido Celtiberiæ, vt veteres auctores tradunt, & ipse Martialis cùm pluribus locis demonstrat, tum maximè his versibus ad Licianum municipem suum:

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostraque laus Hispaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.

Sub primam ætatem profectus est ad vrbem Romam, quò faciliùs in literarum studio versari posset, suúmque ingenium erudire. Sed cùm agẽdis caussis minimè se idoneum videret, omnem operam, atque diligentiam retulit ad scribenda epigrammata, in quibus magnopere excelluit iudicio veterum. Maximè autem valuit in promerendis sibi, atque conciliandis hominum studiis, adeò vrbanitate, & salibus præstitit. Relata sunt à C. Plinio permulta de ingenio, & eruditione Val. Martialis: quibus satis colligere possumus, quanti fecerit hunc ipsum poëtam, quantúmque illius versibus oblectari consuerit. Sic enim scribit: Fuit Martialis ingenio acri, & qui plurimùm in scribendo & salis haberet, & fellis, neque candoris minùs. Itaque minimè mirari oportet, si Aelius Verus Imperator, qui Cæsari Hadriano gratissimus fuit, solitus est singulari affectu prosequi lepores, atque iocos Martialis, suúmque Virgilium vocare. Neque dubium est, illum Romæ publicis honoribus ornatum, atque honestatum fuisse: nam equestri dignitate donatus est, & prætura, & iure trium liberorum, vt ipse de se testatur. Libros duodecim Epigrammaton composuit miro ingenio, & singulari vrbanitate, quibus adiecit Xenia, & Apophoreta libellis duobus absoluta. In his secutus est Marsum poetam, Pedonem, atque Getulicum: quorum exemplo seipsum tuetur, ac lasciuam verborum licentiá excusat. Valerium quoque Catullum, & Licinium Caluum plurimi fecit, qui in hoc scribendi genere insignes habiti sunt. In duodecimo libro Neruæ atque Traiano Imperatori blanditus est, damnatis temporibus Domitiani Cæsaris. Ad eundem refertur Spectaculorum liber, qui extra ordinem aliorum habetur à nostris Grammaticis, vt vetusti codices probant. Inter amicos præcipuè habuit Stellam Patauinum, Decianum, Silium Italicum, Val. Flaccum, Parthenium, aliósque complures, ad quos sæpenumerò scribit. Stertinius vir clarissimus, quem Martialis mutato nomine Auitum appellat, tantum concessit ipsius ingenio atque doctrinæ, vt viuenti adhuc illi imaginem more veterum in sua bibliotheca posuerit. Postremò cùm Martialis foret prouectior, tædio rerum vrbanarum affectus, in patriam rediit, atque in natali solo paullò pòst interiit, non sine lacrymis ac magno mœrore C. Plinij, vt ingenuè testatus est scripta epistola ad Corn. Priscum. De Gargilio Martiale dicemus suo loco, qui libros composuit de gestis Imperatorum.

PLINIVS IVNIOR CORNELIO PRISCO SALVTEM.

AVdio Valerium Martialem decessisse, & molestè fero. Erat homo ingeniosus, acutus, & qui plurimùm in scribendo & salis haberet, & fellis, nec candoris minùs. Prosecutus eram viatico secedentem. Dederam hoc amicitiæ, dederam etiam versiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel vrbium scripserant, aut honoribus, aut pecunia ornare. Nostris verò temporibus, vt alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquàm desiuimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui sint versiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem. Tu, si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Musam: mandat, vt domum meam in Exquiliis quærat, adeátque reuerenter:

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam, videto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum studet auribus virorum,
Hoc, quod sæcula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Hæc hora est tua, dum furit Lyæus,
Dum regnat rosa, dum madent capilli:
Tum me vel rigidi legant Catones.

Meritóne eum, qui hoc de me scripsit, & tunc dimisi amicissimè, & tunc amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi, quantum maximè potuit: daturus ampliùs si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius quàm gloria, laus, & æternitas: Aeterna, quæ scripsit, non erunt fortasse: ille tamen scripsit, tanquam futura. Vale.

M. VAL.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATA IN AMPHITHEATRVM CAESARIS.

Epigramma I.

BARBARA pyramidum sileat miracula Memphis,
Assiduus iactet nec Babylona labor:
Nec Triuiæ templo molles laudentur honores,
Dissimuletque Deum cornibus ara frequens.
Aere nec vacuo pendentia Mausolea
Laudibus immodicis Cares in astra ferant:
Omnis Cæsareo cedat labor amphitheatro:
Vnum pro cunctis, fama loquatur opus.

Ad Cæsarem. II.

Hic, vbi sidereus propius videt astra colossus,
Et crescunt media pegmata celsa via,
Inuidiosa feri radiabant atria Regis,
Vnaque iam tota stabat in vrbe domus.
Hic, vbi conspicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, stagna Neronis erant.
Hic, vbi miramur velocia munera thermas,
Abstulerat miseris tecta superbus ager,
Claudia diffusas vbi porticus explicat vmbras,
Vltima pars aulæ deficientis erat.
Reddita Roma sibi est, & sunt, te præside, Cæsar,
Deliciæ populi, quæ fuerant domini.

Ad eundem. III.

Quæ tam seposita est, quæ gens tam barbara, Cæsar,
Ex qua spectator non sit in vrbe tua?
Venit ab Orphæo cultor Rhodopeius Hæmo,
Venit & epoto Sarmata pastus equo.
Et qui prima bibit deprensi flumina Nili,
Et quem supremæ Tethyos vnda ferit.
Festinauit Arabs, festinauere Sabæi,
Et Cilices nimbis hic maduere suis.
Crinibus in nodum tortis venere Sicambri,
Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.
Vox diuersa sonat: populorum est vox tamen vna,
Cum verus patriæ diceris esse pater.

Ad Cæsarem, quod expulerit delatores. IV.

Turba grauis paci, placidæque inimica quieti,
Quæ semper miseras sollicitabat opes,
Traducta est Getulis, nec cepit arena nocentes,
Et delator habet, quod dabat exsilium.
Exsulat Ausonia profugus delator ab vrbe:
Impensis vitam principis annumeres.

Blanditur Cæsari. V.

Iunctam Pasiphaen Dictæo credite tauro:
Vidimus, accepit fabula prisca fidem.
Nec se miretur Cæsar longæua vetustas:
Quicquid fama canit, donat arena tibi.

Blanditur Cæsari. VI.

Belliger inuictis quod Mars tibi sæuit in armis,
Non satis est, Cæsar, sæuit & ipsa Venus.
Prostratum Nemees & vasta in valle leonem,
Nobile, & Herculeum fama canebat opus.
Prisca fides taceat: nam post tua munera, Cæsar,
Hæc iam fœminea vidimus acta manu.

Pœna Laureoli. VII.

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus
Assiduam nimio pectore pauit auem,
Nuda Caledonio sic pectora præbuit vrso
Non falsa pendens in cruce Laureolus.
Viuebant laceri membris stillantibus artus,
Inque omni nusquam corpore corpus erat.
Denique supplicium dederat necis ille paternæ,
Vel domini iugulum foderat ense nocens:
Templa vel arcano demens spoliauerat auro,
Subdiderat sæuas vel tibi, Roma, faces:
Vicerat antiqua sceleratus crimina fama,
In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

De Dædalo. VIII.

Dædale, Lucano cum sic lacereris ab vrso,
Quam cuperes pennas nunc habuisse tuas!

De rhinocerote. IX.

Præstitit exhibitus tota tibi, Cæsar, arena,
Quæ non promisit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!

De leone qui gubernatorem offendit. X.

Læserat ingrato leo perfidus ore magistrum,
Ausus tam notas contemerare manus.
Sed dignas tanto persoluit crimine pœnas:
Et, qui non tulerat verbera, tela tulit.
Quos decet esse hominum tali sub principe mores,
Qui iubet ingenium mitius esse feris!

De viso. XI.

Præceps sanguinea dum se rotat vrsus arena,
Implicitam visco perdidit ille fugam.
Splendida iam tecto cessent venabula ferro,
Nec volet excussa lancea torta manu.
Deprendat vacuo venator in aere prædam,
Si captare feras aucupis arte placet.

De sue, quæ ex vulnere peperit. XII.

Inter Cæsareæ discrimina sæua Dianæ
Fixisset grauidam cum leuis hasta suem,
Exsiluit partus miseræ de vulnere matris.
O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?
Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
Omnibus vt natis triste pateret iter.
Quis negat esse satum materno funere Bacchum?

Sic genitum numen credite: nata fera est.

De eadem. XIII.

Icta gravi telo, confossaque vulnere mater
Sus pariter vitam perdidit, atque dedit.
O quàm certa fuit libra.o dextera ferro!
Hanc ego Lucinæ credo fuisse manum.
Experta est numen moriens utriusque Dianæ,
Quáque soluta parens, quáque perempta fera est.

De sue prægnante. XIIII.

Sus fera iam gravior, maturi pignora ventris
Emisit fœtum, vulnere facta parens.
Nec iacuit partus, sed matre cadente cucurrit.
O quantum est subitis casibus ingenium!

De Carpophoro. XV.

Summa tua, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
Quantula Carpophori portio, fusus aper?
Ille & præcipiti venabula condidit urso,
Primus in Arctoi qui fuit arce poli.
Stravit & ignota spectandum mole leonem.
Herculeas potuit qui decuisse manus,
Et volucrem longo porrexit vulnere pardum.
Præmia cùm laudis ferret, adhuc poterat.

De tauro. XVI.

Raptus abit media quòd ad æthera taurus arena,
Non fuit hoc artis, sed pietatis opus.
Vexerat Europen fraterna per æquora taurus,
At nunc Alciden taurus in astra tulit.
Cæsaris atque Iovis confer nunc stemma iuvencus:
Par onus ut tulerint, altiùs iste tulit.

De supplice elephante. XVII.

Quòd pius, & supplex elephas te, Cæsar, adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat,
Non facit hoc iussus, nullóque docente magistro:
Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

De tigride, & leone. XVIII.

Lambere securi dextram consueta magistri,
Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo.
Sæva ferum rabido laceravit dente leonem:
Res nova non ullis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil silvis dum vixit in altis:
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

De elephante. XIX.

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam
Sustulerat raptas taurus in astra pilas,
Occubuit tandem, cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat.

Adulatur Cæsari XX.

Dum peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triumphũ,
Promisit pariter Cæsar utraque manu.
Non potuit melius litem finire iocosam.
O dulce invicti principis ingenium!

Ad Cæsarem. XXI.

Quicquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.
Repserunt scopuli, mirandaque silva cucurrit,
Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
Affuit immixtum pecudum genus omne ferarum,
Et supra vatem multa pependit avis.
Ipse sed ingrato iacuit laceratus ab urso,
Hæc tamen ut res est facta, ita ficta alia est.

De rhinocerote. XXII.

Sollicitant pavidi dum rhinocerota magistri,
Seque diu magnæ colligit ira feræ,
Desperabantur promissi prælia Martis,
Sed tamen is rediit cognitus ante furor.
Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

De Carpophoro. XXIII.

Dorica quam certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
Ille tulit geminos facili cervice iuvencos,
Illi cessit atrox bubalus, atque bison.
Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit.
I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

De naumachia Domitiani. XXIV.

Si quis ades longis serus spectator ab oris,
Cui lux prima sacri muneris ipsa fuit.
Ne te decipiat ratibus navalis Enyo,
Et par unda fretis, hic modò terra fuit.
Non credis? specta, dum laxent æquora Martem:
Parva mora est, dices, hic modò pontus erat.

De Leandro. XXV.

Quòd nocturna tibi, Leandre, pepercerit unda,
Desine mirari, Cæsaris unda fuit.
Cùm peteret dulces audax Leandrus amores,
Et fessus tumidis iam premeretur aquis,
Sic miser instantes affatus dicitur undas,
Parcite, dum propero, mergite, dum redeo.

De natatoribus. XXVI.

Lusit Nereidum docilis chorus æquore toto,
Et vario faciles ordine pinxit aquas.
Fuscina dente minax, recto fuit anchora curvo:
Credidimus remum, credidimusque ratem,
Et gratum nautis sidus fulgere Laconum,
Lataque perspicuo vela tumere sinu.
Quis tantas liquidis artes invenit in undis?
Aut docuit lusus hos Thetis, aut didicit.

Blanditur Cæsari. XXVII.

Secula Carpophorum, Cæsar, si prisca tulissent,
Iam nullum in monstris orbe fuisset opus.
Non Marathon taurum, Nemee frondosa leonem,
Arcas Mænalium non timuisset aprum.
Hac armata manu hydræ mors una fuisset.
Huic percussa foret tota Chimæra semel.
Ignipedes posset sine Colchide vincere tauros:
Solvere & Hesionem solus, & Andromeden.
Herculeæ laudis numeretur gloria, plus est.
Bis denas pariter perdomuisse feras.

Laus Augusti XXVIII.

Augusti laudes fuerant, committere classes,
Et freta navali sollicitare tuba.
Cæsaris hæc nostri pars est quota? vidit in undis
Et Thetis ignotas, & Galatea feras.
Vidit in æquoreo ferventes pulvere currus,
Et domini Triton ipse putavit equos.
Dumque parat sævis ratibus fera prælia Nereus,
Abnuit in liquidis ire pedester aquis.
Quicquid & in circo spectatur, & amphitheatro,
Dives Cæsarea præstitit unda tibi.
Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis:

Hanc norint unam secula Naumachiam.

Sequentia duo disticha in manuscripti Martialis fragmentis reperta, & à Iano Doeza subministrata, quòd ab auctoris genio non viderentur aliena, adscribenda duxi, quorum primum maioris fuisse epigrammatis finis videri potest.

Ad Cæsarem.

Da veniam subitis: non displicuisse meretur,
Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.

Alterum.

Cedere maiori, virtutis fama secunda est.
Illa grauis palma est, quam minor hostis habet.

Sequentia Epigrammata sub M. Valerij Martialis nomine habentur in Appendice Virgiliana, studio Iosephi Scaligeri aucta.

Cùm traheret Priscus, traheret certamina Verus,
Esset & æqualis Mars vtriusque diu.
Missio sæpe viris magno clamore petita est:
Sed Cæsar legi paruit ipse suæ.
Lex erat ad digitum positam concurrere palmam.
Quod licuit, lances, donáque sæpe dedit.
Inuentus tamen est finis discriminis æqui:
Pugnauere pares, succubuere pares.
Misit vtrisque rudes, & palmas Cæsar vtrique:
Hoc pretium virtus ingeniosa tulit.
Contigit hoc nullo, nisi te, sub principe, Cæsar:
Cùm duo pugnarent, victor vterque fuit.

Eiusdem.

Concita veloces fugeret cùm dama molossos,
Et varia lyncas necteret arte mora,
Cæsaris ante pedes supplex, similisque roganti
Constitit, & prædam non tetigere canes.

* * *

Hæc intellecto principe, dona tulit:
Numen habet Cæsar, sacra est vis, sacra potestas:
Credite: mentiri non didicere feræ.

Eiusdem.

* * *

Da veniam subitis. non displicuisse meretur,
Festinat, Cæsar, qui placuisse tibi.
Cedere maiori, virtutis fama secunda est.
Illa grauis, palma est, quam minor hostis habet.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON

LIBER PRIMVS.

PERO me secuturum in libellis meis tale temperamentum, vt de illis queri non possit, quisquis de se bene senserit, cùm, salua infimarum quoque personarum reuerentia, ludant: quæ adeò antiquis auctoribus defuit, vt nominibus non tantùm veris abusi sint, sed etiam magnis. At mihi fama viliùs constet, & probetur in me nouissimum ingenium. Absit à iocorum nostrorum simplicitate malignus interpres, nec epigrammata mea scribat. Improbè facit, qui in alieno libro ingeniosus est. Lasciuam verborum licentiam, id est, epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum: sic scribit Catullus, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicunque perlegitur. Siquis tamen tam ambitiosè tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potiùs titulo, contentus esse. Epigrammata illis scribuntur, qui solent spectare Florales. Non intret Cato theatrum nostrum: aut, si intrauerit, spectet. Videor mihi meo iure facturus, si epistolam versibus clausero.

AD LECTOREM. I.

Hic est quem legis, ille quem requiris
Toto notus in orbe Martialis,
Argutis epigrammaton libellis:
Cui, lector studiose, quod dedisti
Viuenti decus, atque sentienti,
Rari post cineres habent poetæ.

Ad lectorem, vbi libri venales. II.

Qui tecum cupis esse meos vbicunque libellos,
Et comites longæ quæris habere viæ,
Hos eme, quos arctat breuibus membrana tabellis:
Scrinia da magnis, me manus vna capit.
Ne tamen ignores vbi sim venalis, & erres
Vrbe vagus tota, me duce certus eris.
Libertum docti Lucensis quære Secundum
Limina post Pacis, Palladiúmque forum.

Ad Catonem. III.

Nosses iocosæ dulce cùm sacrum Floræ,

Festósque lusus, & licentiam vulgi,
Cur in theatrum, Cato seuere, venisti?
An ideò tantùm veneras, vt exires?

Ad librum suum. IV.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cùm tibi, parue liber, scrinia nostra vacent.
Nescis, heu, nescis dominæ fastidia Romæ:
Crede mihi, nimiùm Martia turba sapit.
Maiores nusquam ronchi: iuuenésque, senésque,
Et pueri nasum rhinocerotis habent.
Audieris cùm grande sophos, dum basia captas,
Ibis ab excusso missus in astra sago.
Sed tu ne toties domini patiare lituras,
Néve notet lusus tristis arundo tuos,
Aethereas, lasciue, cupis volitare per auras:
I, fuge, sed poteras tutior esse domi.

Ad Cæsarem. V.

Contigeris nostros, Cæsar, si fortè libellos,
Terrarum dominum pone supercilium.
Consueuere iocos vestri quoque ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet esse ducem.
Qua Thymelen spectas, derisorémque Latinum,
Illa fronte precor carmina nostra legas.
Innocuos censura potest permittere lusus.
Lasciua est nobis pagina, vita proba est.

Ad Marcum VI.

Do tibi naumachiam, tu das epigrammata nobis:
Vis, puto, cum libro, Marce, natare tuo.

De leone Cæsaris. VII.

Aethereas aquila puerum portante per auras,
Illæsum timidis vnguibus hæsit onus.
Nunc sua Cæsareos exorat præda leones:
Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
Quæ maiora putas miracula? summus vtrique
Auctor adest: hæc sunt Cæsaris, illa Iouis.

Ad Maximum de columba Stellæ. VIII.

Stellæ delicium mei columba,
Verona licèt audiente dicam,
Vicit, Maxime, passerem Catulli.
Tanto Stella meus tuo Catullo,
Quantò passere maior est columba.

Deciani dogma laudat. IX.

Quòd magni Thraseæ, consummatique Catonis
Dogmata sic sequeris, saluus vt esse velis.
Pectore nec nudo strictos incurris in enses:
Quod fecisse velim te, Deciane, facis.
Nolo virum, facili redimit qui sanguine famam:
Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

Iocatur in Cottam. X.

Bellus homo & magnus vis idem Cotta videri,
Sed qui bellus homo est, Cotta pusillus homo est.

De Gemello & Maronilla. XI.

Petit Gemellus nuptias Maronillæ,
Et cupit, & instat, & precatur, & donat.
Adeóne pulchra est? immò fœdius nil est.
Quid ergo in illa petitur, & placet? tussit.

Ad Sextilianum potorem. XII.

Cùm data sint equiti bis quina numismata, quare
Bis decies solus, Sextiliane, bibis?
Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares, Sextiliane, merum.

De Regulo. XIII.

Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
Canáque sulfureis Albula fumat aquis,
Rura, nemúsque sacrum, dilectáque iugera Musis
Signat vicina quartus ab vrbe lapis.
Hic rudis æstiuas præstabat porticus vmbras,
Heu quàm penè nouum porticus ausa nefas!
Nam subito collapsa ruit, cùm mole sub illa
Gestatus biiugis Regulus esset equis.
Nimirùm timuit nostras fortuna querelas,
Quæ par tam magna non erat inuidiæ.
Nunc & damna iuuant: sunt ipsa pericula tanti:
Stantia non poterant tecta probare Deos.

De Arria, & Pæto. XIV.

Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto,
Quem de visceribus traxerat ipsa suis;
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit,
Sed quod tu facies hoc mihi, Pæte, dolet.

Ad Cæsarem. XV.

Delicias, Cæsar, lusúsque, iocósque leonum
Vidimus: hoc etiam præstat arena tibi.
Cùm prensus blando toties à dente rediret,
Et per aperta vagus curreret ora lepus.
Vnde potest auidus capta leo parcere præda?
Sed tamen esse tuus dicitur: ergo potest.

Ad Iulium. XVI.

O mihi post nullos, Iuli, memorande sodales,
Si quid longa fides, canáque iura valent:
Bis iam penè tibi Consul trigesimus instat,
Et numerat paucos vix tua vita dies.
Non bene distuleris, videas quæ posse negari,
Et solum hoc ducas, quod fuit, esse tuum.
Exspectant curæque, catenatique labores:
Gaudia non remeant, sed fugitiua volant.
Hæc vtraque manu, complexúque assere toto:
Sæpe fluunt imo sic quoque lapsa sinu.
Non est, crede mihi, sapientis dicere, viuam.
Sera nimis vita est crastina, viue hodiè.

Ad Auitum. XVII.

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala plura,
Quæ legis: hic aliter non fit, Auite, liber.

Ad Titum. XVIII.

Cogit me Titus actitare caussas,
Et dicit mihi sæpe, magna res est.
Res magna est, Tite, quam facit colonus?

Ad Tuccam. XIX.

Quid te, Tucca, iuuat vetulo miscere Falerno
In Vaticanis condita musta cadis?
Quid tantùm fecere boni tibi pessima vina?
Aut quid fecerunt optima vina mali?
De nobis facile est: scelus est iugulare Falernum,
Et dare Campano toxica sæua mero.
Conuiuæ meruere tui fortasse perire,
Amphora non meruit tam pretiosa mori.

Ad Aeliam. XX.

Si memini, fuerant tibi quatuor, Aelia, dentes:
Exspuit vna duos tussis, & vna duos.
Iam secura potes totis tussire diebus,

Nil

Nil istic, quod agat, tertia iussis habet.

Ad Cæcilianum. XXI.

Dic mihi, quis furor est: turba spectante vocata,
Solus boletos, Cæciliane, voras.
Quid dignum tanto tibi ventre gulâque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

De Porsena, & Mucio Scæuola. XXII.

Dum peteret Regem decepta satellite dextra,
Iniecit sacris se peritura focis.
Sed tam sæua pius miracula non tulit hostis,
Et raptum flammis iussit abire virum.
Vrere quam potuit contempto Mucius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Maior decepta fama est & gloria dextræ:
Si non errasset, fecerat illa minus.

De leone, & lepore. XXIII.

Quid nunc sæua fugis placidi lepus ora leonis?
Frangere tam paruas non didicere feras.
Seruantur magnis istis ceruicibus vngues,
Nec gaudet tenui sanguine tanta sitis.
Præda canum lepus est, vastos non implet hiatus.
Non timeat Dacus Cæsaris arma puer.

Ad Cottam. XXIV.

Inuitas nullum, nisi cum quo, Cotta, lauaris,
Et dant conuiuam balnea sola tibi.
Mirabar quare nunquam me, Cotta, vocasses:
Iam scio, me nudum displicuisse tibi.

Ad Decianum. XXV.

Aspicis incomptis illum, Deciane, capillis,
Cuius & ipse times triste supercilium,
Qui loquitur Curios assertorésque Camillos,
(Nolito fronti credere) nupsit heri.

Ad Faustinum. XXVI.

Ede tuos tandem populo, Faustine, libellos,
Et cultum docto pectore profer opus:
Quod nec Cecropiæ damnent Pandionis arces,
Nec sileant nostri, prætereántque senes.
Ante fores stantem dubitas admittere famam,
Téque piget curæ præmia ferre tuæ?
Post te victura, per te quoque viuere chartæ
Incipiant: cineri gloria sera venit.

Ad Sextilianum. XXVII.

Sextiliane, bibis, quantùm subsellia quinque
Solus, aqua toties ebrius esse potes.
Nec consessorum vicina numismata tantùm,
Æra sed à cuneis vlteriora petis.
Non hæc Pelignis agitur vindemia prælis,
Vua nec in Tuscis nascitur ista iugis.
Testa sed antiqui felix siccatur Opimi,
Egerit & nigros Massica cella cados.
A caupone tibi fex Laletana petatur,
Si plusquam decies, Sextiliane, bibis.

Ad Procillum. XXVIII.

Hesterna tibi nocte dixeramus,
Quincunces, puto, post decem peractos,
Cœnares hodie, Procille, mecum:
Tu factam tibi rem statim putasti,
Et non sobria verba subnotasti
Exemplo nimium periculoso.
Μισῶ μνάμονα συμπόταν, Προκίλλε.

De Acerra. XXIX.

Hesterno fœtere mero qui credit Acerram,
Fallitur, in lucem semper Acerra bibit.

Ad Fidentinum. XXX.

Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
Non aliter populo, quàm recitare tuos.
Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam:
Si dici tua vis, hæc eme, ne mea sint.

De Diaulo medico. XXXI.

Chirurgus fuerat, nunc est vespillo Diaulus.
Cœpit, quod poterat, clinicus esse modo.

De Encolpo. XXXII.

Hos tibi, Phœbe, vouet totos à vertice crines
Encolpus, domini Centurionis amor.
Grata Pudens meriti tulerit cùm præmia pili,
Quamprimùm longas, Phœbe, recide comas.
Dum nulla teneri sordent lanugine vultus,
Dúmque decent fusæ lactea colla iubæ:
Vtque tuis longùm dominúsque, puérque fruantur
Muneribus, tonsum fac citò, serò virum.

Ad Sabidium. XXXIII.

Non amo te, Sabidi, nec possum dicere quare:
Hoc tantùm possum dicere, non amo te.

De Gellia. XXXIV.

Amissum non flet, cùm sola est Gellia patrem,
Si quis adest, iussæ prosiliunt lacrymæ.
Non dolet hic, quisquis laudari, Gellia, quærit:
Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

Ad Lesbiam. XXXV.

Incustoditis, & apertis, Lesbia, semper
Liminibus peccas: nec tua furta tegis.
Et plus spectator, quàm te delectat adulter:
Nec sunt grata tibi gaudia, si qua latent.
At meretrix abigit testem veloque, seráque:
Raráque si memini, fornice rima patet.
A Chione saltem, vel ab Helide disce pudorem:
Abscondunt spurcas hæc monumenta lupas.
Nunquid dura tibi nimiùm censura videtur?
Deprendi veto te, Lesbia, non futui.

Ad Cornelium. XXXVI.

Versus scribere me parùm seueros,
Nec quos perlegat in schola magister,
Corneli, quereris: sed hi libelli
Tanquam coniugibus suis mariti,
Non possunt sine mentula placere.
Quid si me iubeas Thalassionem
Verbis dicere non Thalassionis?
Quis Floralia vestit, & stolatum
Permittit meretricibus pudorem?
Lex hæc carminibus data est iocosis,
Ne possint, nisi pruriant, iuuare.
Quare, deposita seueritate,
Parcas lusibus & iocis rogamus:
Nec castrare velis meos libellos.
Gallo turpius est nihil Priapo.

Ad Lucanum, & Tullum. XXXVII.

Si, Lucane, tibi, vel si tibi, Tulle, darentur,
Qualia Ledæi fata Lacones habent,
Nobilis hæc esset pietatis rixa duobus,
Quod pro fratre mori vellet vterque prior.

Diceret infernas & qui prior isset ad umbras,
Viue tuo frater tempore, viue meo.

Ad Bassam. XXXVIII.

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Bassa bibis vitro, carius ergo cacas.

Ad Fidentinum. XXXIX.

Quem recitas, meus est, ô Fidentine, libellus:
Sed male cùm recitas, incipit esse tuus.

Ad Decianum. XL.

Si quis erit, raros inter numerandus amicos,
Quales prisca fides, famáque nouit anus:
Si quis Cecropiæ madidus Latiæque Mineruæ
Artibus, & vera simplicitate bonus,
Si quis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qui roget ore Deos:
Si quis erit magnæ subnixus robore mentis,
Dispeream, si non hic Decianus erit.

Ad Liuidum. XLI.

Qui ducis vultus & non legis ista libenter,
Omnibus inuideas, Liuide, nemo tibi.

In Cæcilium. XLII.

Vrbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi: quid ergo? verna es.
Hoc, quod Transtiberinus ambulator,
Qui palentia sulfurata fractis
Permutat vitreis: quod otiosæ
Vendit qui madidum cicer coronæ:
Quod custos, dominúsque viperarum:
Quod viles pueri salariorum:
Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis cocus popinis:
Quod non optimus Vrbicus poeta:
Quod de Gadibus improbus magister:
Quod bucca est vetuli loquax cinædi.
Quare desine iam tibi videri,
Quod soli tibi, Cæcili, videris.
Qui Galbam salibus tuis, & ipsum
Posses vincere, Sextium Caballum.
Non cuicunque datum est habere nasum.
Ludis qui stolida procacitate,
Non est Castrius ille, sed Caballus.

De Portia. XLIII.

Coniugis audisset fatum cùm Portia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
Nondum scitis, ait, mortem non posse negari?
Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
Dixit, & ardentes auido bibit ore fauillas.
I nunc, & ferrum, turba molesta, nega.

In Mancinum. XLIV.

Bis tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
Et positum est nobis nil here, præter aprum.
Non quæ de tardis seruantur vitibus vuæ,
Dulcibus aut certant quæ melimela fauis.
Non pyra, quæ lenta pendent religata genesta,
Aut imitata breues Punica mala rosas.
Rustica lactantes nec misit Sassina metas,
Nec de Picenis venit oliua cadis.
Nudus aper, sed & hic minimus, qualisque necari
A non armato pumilione potest.
Et nihil inde datum est, tantum spectauimus omnes.
Ponere aprum nobis sic & arena solet.
Ponatur tibi nullus aper post talia facta:
Sed tu ponaris, cui Charidemus, apro.

Ad Stellam. XLV.

Lasciuos leporum cursus, lususque leonum
Quòd maior nobis charta, minórque gerit,
Et bis idem facimus, nimium si, Stella, videtur
Hoc tibi, bis leporem tu quoque pone mihi.

De libro suo. XLVI.

Edita ne breuibus pereat mihi charta libellis,
Dicatur potius τὸν δ' ἀπαμειβόμενος.

Ad Aedilam. XLVII.

Cùm dicis, propero, fac si facis, Aedila, languet
Protinus, & cessat debilitata Venus.
Exspectare iube, velociùs ibo retentus.
Aedila, si properas, dic mihi, ne properem.

De Diaulo medico. XLVIII.

Nuper erat medicus, nunc est vespillo Diaulus:
Quod vespillo facit, fecerat & medicus.

De leone & lepore. XLIX.

Rictibus his tauros non eripuere magistri,
Per quos præda fugax itque, reditque lepus.
Quódque magis mirum, velocius exit ab hoste,
Cùm nil à tanta mobilitate refert.
Tutior in sola non est cùm currit arena,
Nec caueæ tanta conditur ille fide.
Si vitare canum morsus, lepus improbe, quæris,
Ad quæ confugias, ora leonis habes.

Ad Licianum de Hispaniæ locis. L.

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostræque laus Hispaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilim,
Equis, & armis nobilem.
Sterilemque canum niuibus, effractis sacrum
Vada Veronem montibus.
Et delicati dulce Botrodi nemus,
Pomona quod felix amat.
Tepidum natabis lene Congedi vadum,
Mollesque nympharum lacus:
Quibus remissum corpus astringas breui
Salone, qui ferrum gelat.
Præstabit illic ipsa figendas propè
Voberca prandenti feras.
Aestus serenos aureo franges Tago
Obscurus umbris arborum.
Auidam rigens Dircenna placabit sitim,
Et Nemea, quæ vincit niues.
At cùm December canus, & bruma impotens
Aquilone rauco mugiet,
Aprica repetes Tarraconis littora,
Tuámque Lalataniam.
Ibi illigatas mollibus damas plagis
Mactabis, & vernos apros,
Leporémque forti callidum rumpes equo,
Ceruos relinques villico.
Vicina in ipsum silua descendet focum
Infante cinctum sordido.
Vocabitur venator, & veniet tibi
Conuiua clamatus propè.
Lunata nusquam pellis, & nusquam toga,

Oli-

Olidaque vestes murice.
Procul horridus Liburnus, & querulus cliens,
Imperia viduarum procul.
Non rumpet altum pallidus somnum reus,
Sed mane totum dormies.
Mercetur alius grande, & insanum sophos,
Miserere tu felicium,
Veróque fruere non superbus gaudio,
Dum Sura laudatur tuus.
Non impudenter vita quod reliquum est petit,
Cùm fama quod satis est habet.

Iocus ex Homero in Cocum. LI.

Si tibi Mistyllus Cocus, Aemiliane, vocatur,
Dicetur quare non Taratalla mihi?

Ad Leporem LII.

Non facit ad saevos cervix, nisi prima, leones:
Quid fugis hos dentes, ambitiose lepus?
Scilicet à magnis ad te descendere tauris,
Et, quae non cernunt, frangere colla velint.
Desperanda tibi est ingentis gloria fati.
Non potes hoc tenuis praeda sub hoste mori.

Quinctianum facit assertorem. LIII.

Commendo tibi, Quinctiane, nostros,
Nostros dicere si tamen libellos
Possum, quos recitat tuus poeta.
Si de servitio gravi querentur,
Assertor venias, satisque praestes,
Et cùm se dominum vocabit ille,
Dicas esse meos, manuque missos.
Hoc si terque, quaterque clamitaris,
Impones plagiario pudorem.

Ad Fidentinum. LIIII.

Una est in nostris tua, Fidentine, libellis
Pagina, sed certa domini signata figura,
Quae tua traducit manifesto carmina furto.
Sic interpositus vitio contaminat uncto
Urbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.
Sic Aretina violant crystallina testa.
Sic niger, in ripis errat cùm forte Caystri,
Inter Ledaeos videtur corvus olores.
Sic ubi multisona fervet sacer Atthide lucus,
Improba Cecropias offendit pica querelas.
Indice non opus est nostris, nec vindice libris,
Stat contra, dicitque tibi tua pagina, fur es.

De amicorum iudicio. LV.

Si quid, Fusce, vacas adhuc amari,
(Nam sunt hinc tibi, sunt & hinc amici)
Unum, si superest, locum rogamus.
Nec me, quod tibi sum novus, recuses:
Omnes hoc veteres tui fuerunt.
Tu tantùm inspice, qui novus paratur,
An possit fieri vetus sodalis.

Ad Frontonem de voto vitae suae. LVI.

Vota tui breviter si vis cognoscere Marci,
Clarum militiae Fronto, togaeque decus,
Hoc petit, esse sui, nec magni, ruris arator,
Sordidáque in parvis otia rebus amat.
Quisquam picta colit Spartani frigora saxi,
Et matutinum portat ineptus Ave,
Cui licet exiguo nemoris, ruris que beato
Ante focum plenas explicuisse plagas?
Et piscem tremula salientem ducere seta,
Flaváque de rubro promere mella cado?
Pinguis inaequales onerat cui villica mensas,
Et sua non emptus praeparat ova cinis.
Non amet hanc vitam, quisquis me non amat, opto,
Vivat & urbanis albus in officiis.

Ad cauponem. LVII.

Continuis vexata madet vindemia nimbis:
Non potes ut cupias, vendere, caupo, merum.

Ad Flaccum. LVIII.

Qualem, Flacce, velim quaeris, nolímve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilémque nimis.
Illud, quod medium est, atque inter utrunque probamus:
Nec volo quod cruciat, nec volo, quod satiat.

De pueri pretio. LIX.

Millia pro puero centum me mango poposcit:
Risi ego, sed Phoebus protinus illa dedit.
Hoc dolet, & queritur de me mea mentula mecum,
Laudaturque meam Phoebus in invidiam.
Sed sestertiolum donavit mentula Phoebo
Bis decies: hoc da tu mihi, pluris emam.

Ad Flaccum, de sportula. LX.

Dat Baiana mihi quadrantes sportula centum:
Inter delicias quid facit ista fames?
Redde Lupi nobis, tenebrosáque balnea Grylli:
Tam male cùm coenem, cur bene, Flacce, lavor?

De lepore & leone. LXI.

Intres ampla licet torvi lepus ora leonis:
Esse tamen vacuo se leo dente putat:
Quod ruet in tergum, vel quos procumbet in armos?
Alta iuvencorum vulnera figet ubi?
Quid frustra nemorum dominum, regémq; fatigas
Non nisi delecta pascitur ille fera.

Ad Licianum, scriptores unde LXII.

Verona docti syllabas amat vatis,
Marone felix Mantua est.
Censetur Apona Livio suo tellus,
Stelláque nec Flacco minus.
Apollodoro plaudit imbrifer Nilus.
Nasone Peligni sonant.
Duósque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.
Gaudent iocose Canio suo Gades,
Emerita Deciano meo.
Te, Liciane, gloriabitur nostra,
Nec me tacebit Bilbilis.

De Laevina casta, & ad Baias adultera. LXIII.

Casta nec antiquis cedens Laevina Sabinis,
Et quamvis tetrico tristior ipsa viro,
Dum modò Lucrino, modò se permittit Averno,
Et dum Baianis saepe fovetur aquis,
Incidit in flammas, iuvenémque secuta, relicto
Coniuge, Penelope venit, abit Helene.

Ad Celerem. LXIIII.

Ut recitem tibi nostra epigrammata, nolo.
Non audire, Celer, sed recitare cupis.

Ad Fabullam ambitiosam. LXV.

Bella es, novimus, & puella, verum est.

Et diues: quis enim potest negare?
Sed, dum te nimiùm, Fabulla, laudas,
Nec diues, neque bella, nec puella es.

Ad Cælianum de genere, & declin. ficus. LXVI.

Cùm dixi ficus, rides quasi barbara verba,
Et dici ficos, Cæciliane iubes.
Dicemus ficos, quas scimus in arbore nasci.
Dicemus ficos, Cæliane, tuos.

Ad furem, de libro suo. LXVII.

Erras meorum fur auare librorum,
Fieri poetam posse qui putas tanti,
Scriptura quanti constet, & tomus vilis.
Non sex paratur, aut decem sophis nummis.
Secreta quære carmina, & rudes curas,
Quas nouit vnus scrinioque signatas
Custodit ipse virginis pater chartæ,
Quæ trita duro non inhorruit mento.
Mutare dominum non potest liber notus,
Sed pumicata fronte si quis est nondum,
Nec vmbilicis cultus, atque membrana.
Mercare tales ab eo, nec sciet quisquam.
Aliena quisquis recitat, & quærit famam,
Non emere librum, sed silentium debet.

Ad Cherilum. LXVIII.

Liber homo es nimium, dicis mihi, Cherile, semper.
In te quis dicit, Cherile, liber homo est?

De Rufo, & Næuia. LXIX.

Quicquid agit Rufus, nihil est, nisi Næuia Rufo:
Si gaudet, si flet, si tacet, hanc loquitur.
Cœnat, propinat, poscit, negat, innuit, vna est
Næuia: si non sit Næuia, mutus erit.
Scriberet hesterna patri cum luce salutem,
Næuia lux, inquit, Næuia numen, aue.
Hæc legit, & ridet demisso Næuia vultu
Næuia non vna est, quid, vir inepte, furis?

Ad Maximum. LXX.

Cœpit, Maxime, Pana quæ solebat,
Nunc ostendere Canium Terentos.

Ad librum. LXXI.

Vade salutatum, pro me liber, ire iuberis
Ad Proculi nitidos, officiose, Lares.
Quæris iter? dicam: vicinum Castora canæ
Transibis Vestæ virgineamque domum.
Inde sacro veneranda petes palatia cliuo,
Plurima qua summi fulget imago ducis.
Nec te detineat miri radiata Colossi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.
Flecte vias hac, qua madidi sunt tecta Lyæi,
Et Cybeles picto stat Corybante tholus.
Protinus à læua clari sub fronte Penates,
Atriaque excelsæ sunt adeunda domus.
Hanc pete, ne metuas fastus, limenque superbum:
Nulla magis toto ianua poste patet,
Nec propior, quàm Phœbus amat, doctæque sorores.
Si dicet, quare non tamen ipse venit?
Sic licet excuses, quia, qualiacunque leguntur
Ista, salutator scribere non potuit.

Ad somnum. LXXII.

Næuia sex cyathis, septem Iustina bibatur,
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.
Omnis ab infuso numeretur amica Falerno:
Et quia nulla venit, tu mihi, somne, veni.

Ad Fidentium. LXXIII.

Nostris versibus esse te poetam,
Fidentine, putas, cupisque credi?
Sic dentata sibi videtur Aegle,
Emptis ossibus, Indicóque cornu.
Sic quæ nigrior est cadente moro,
Cerussata sibi placet Licoris.
Hac & tu ratione, qua poeta es,
Caluus cùm fueris, eris comatus.

Ad Cæcilianum. LXXIIII.

Nullus in vrbe fuit tota, qui tangere vellet
Vxorem gratis, Cæciliane, tuam,
Dum licuit: sed nunc, positis custodibus, ingens
Turba fututorum est, ingeniosus homo es.

Ad Paulam. LXXV.

Mœchus erat, poteras tamen hoc tu, Paula, negare.
Ecce vir est, nunquid, Paula, negare potes?

De Lino. LXXVI.

Dimidum donare Lino quam credere totum,
Qui mauult, mauult perdere dimidium.

Ad Flaccum. LXXVII.

O mihi curarum pretium non vile mearum,
Flacce, Antenoreæ spes, & alumne Laris.
Pierios differ cantúsque, choròsque sororum,
Aes dabit ex istis nulla puella tibi.
Quid petis à Phœbo? nummos habet arca Mineruæ,
Hæc sapit, hæc omneis fænerat vna Deos:
Quid possunt hederæ Bacchi dare? Palladis arbor
Inclinat varias pondere nigra comas.
Præter aquas Helicon, & serta, lyrásque Deorum
Nil habet, & magnum semper inane sophos?
Quid tibi cum Cirrha, quid cum Permesside vnda?
Romanum propius, diuitiúsque forum est.
Illic æra sonant, at circum pulpita nostra,
Et steriles cathedras basia sola crepant.

De Charino. LXXVIII.

Pulchrè valet Charinus, & tamen pallet.
Parce bibit Charinus, & tamen pallet.
Bene concoquit Charinus, & tamen pallet.
Sole vtitur Charinus, & tamen pallet.
Tingit cutem Charinus, & tamen pallet.
Cunnum Charinus lingit, & tamen pallet.

De Festo. LXXIX.

Indignas premeret pestis cum tabida fauces,
Inque ipsos vultus serperet atra lues,
Siccis ipse genis flentes hortatus amicos,
Decreuit Stygios Festus adire lacus.
Nec tamen obscuro pia polluit ora veneno,
Aut torsit lenta tristia fata fame.
Sanctam Romana vitam sed morte peregit,
Dimisitque animam nobiliore rogo.
Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
Fama potest, huius Cæsar amicus erat.

Ad Attalum. LXXX.

Semper agis caussas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
Si res, & caussæ desunt, agis, Attale, mulas.

Attale,

Attale, ne, quod agas, desit, agas animam.

Ad Canum. LXXXI.

Sportula, Cane, tibi suprema nocte petita est,
Occidit, puto, te, Cane, quòd vna fuit.

Ad Sosibianum. LXXXII.

E seruo scis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

De Regulo. LXXXIII.

Hæc, quæ puluere dissipata multo,
Longas porticus explicat ruinas,
En quanto iacet absoluta casu.
Tectu nam modò Regulus sub illis
Gestatus fuerat, recesseratque:
Victa est pondere cum suo repentè,
Et postquam domino nihil timebat,
Securo ruit incruenta damno,
Tantæ, Regule, post metum querelæ
Quis curam neget esse te Deorum,
Propter quem fuit innocens ruina?

De Manneia. LXXXIIII.

Os & labra tibi lingit Manneia catellus,
Non miror, merdas si libet esse cani.

De Quirinali. LXXXV.

Vxorem habendam non putat Quirinalis,
Cùm vult habere filios, & inuenit,
Quo possit istud more: futuit ancillas,
Domumque, & agros implet equitibus vernis.
Pater familiæ verus est Quirinalis.

De Mario. LXXXVI.

Venderet excultos colles cùm præco facetus,
Atque suburbani iugera pulchra soli:
Errat, ait si quis Mario putat esse necesse
Vendere: nil debet, fœnerat immò magis.
Quæ ratio est igitur? seruos vbi perdidit omnes,
Et pecus & fructus, non amat inde locum.
Quis faceret pretium, nisi qui sua perdere vellet
Omnia: sic Mario noxius hæret ager.

De Nouio Microspico. LXXXVII.

Vicinus meus est, manúque tangi
De nostris Nouius potest fenestris.
Quis non inuideat mihi, putétque
Horis omnibus esse me beatum,
Iuncto cui liceat frui sodale?
Tam longè est mihi, quàm Terentianus,
Qui nunc Niliacam regit Syenen.
Non conuiuere, nec videre saltem,
Non audire licet, nec vrbe tota
Quisquam est tam propè, tam procúlque nobis,
Migrandum est mihi longius, vel illi.
Vicinus Nouio, vel inquilinus
Sit, si quis Nouium videre non vult.

Ad Fescenniam. LXXXVIII.

Ne grauis hesterno fragres, Fescennia, vino,
Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
Ista linunt dentes ientacula, sed nihil obstat,
Extremo ructus cùm venit à barathro.
Quid quod olet grauius mistum diapasmate virus,
Atque duplex animæ longiùs exit odor?
Notas ergo nimis fraudes, deprensáque furta
Iam tollas, & sis ebria simpliciter.

Ad Alcimum. LXXXIX.

Alcime, quem raptum domino crescentibus annis,
Labicana leui cespite velat humus:
Accipe non Phario nutantia pondera saxo,
Quæ cineri vanus dat ruitura labor.
Sed fragiles buxos, & opacas palmitis vmbras,
Quæque virent lacrymis humida prata meis.
Accipe, care puer, nostri monumenta doloris,
Hic tibi perpetuo tempore viuet honor.
Cùm mihi supremos Lachesis perneuerit annos:
Non aliter cineres mando iacere meos.

Ad Cinnam. XC.

Garris in aurem semper omnibus Cinna.
Garris & illud, teste quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras,
Cantas in aurem, iudicas, taces, clamas.
Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
Vt sæpe in aurem, Cinna, Cæsarem laudes?

Ad Bassam tribadam. XCI.

Quòd nunquam maribus iunctam te, Bassa, videbam,
Quódque tibi mœchum fabula nulla dabat:
Omne sed officium circa te semper obibat
Turba tui sexus, non adeunte viro:
Esse videbaris, fateor, Lucretia nobis:
At tu (pro facinus) Bassa, fututor eras.
Inter se geminos audes committere cunnos,
Mentiturque virum prodigiosa Venus.
Commenta es dignum Thebano ænigmate monstrum,
Hic, vbi vir non est, vt sit adulterium.

Ad Lælium. XCII.

Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli.
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

Ad Mamurianum. XCIII.

Sæpe mihi queritur non siccis Cestus ocellis
Tangi se digito, Mamuriane, tuo.
Non opus est digito, totum tibi Ceston habeto,
Si deest nil aliud, Mamuriane, tibi.
Sed, si nec focus est, nudi nec sponda grabati,
Nec curtus Chiones, Antiopésue calix:
Cerea si pendet lumbis & trita lacerna,
Dimidiásque nates Gallica palla tegit:
Pasceris & nigræ solo nidore culinæ,
Et bibis immundam cum cane pronus aquam.
Non culum digito (neque enim est, qui non cacat olim,
Culus) sed fodiam, qui superest, oculum.
Nec me zelotypum, nec dixeris esse malignum.
Denique pædica, Mamuriane, satur.

De Aquino. XCIIII.

Fabricio iunctus fido requiescit Aquinus,
Qui prior Elysias gaudet adisse domos.
Ara duplex primi testatur munera pili,
Plus tamen est titulo quod breuiore legis.
Iunctus vterque sacro laudatæ fœdere vitæ,
Famáque quod rarò nouit, amicus erat.

Ad Aeglem fellatricem. XCV.

Cantasti malè, dum fututa es, Ægle:
Iam cantas bene, basianda non es.

Ad Helium. XCVI.

Quòd clamas semper, quòd agentibus obstrepis, Heli,
Non facis hoc gratis: accipis vt taceas.

Ad Seazontem, de fellatore quodam.

XCVII.

Si non molestum est, téque non piget, Seazon,
Nostro, rogamus, pauca verba Materno
Dicas in aurem, sic vt audiat solus.
Amator ille tristium lacernarum,
Et bæticatus, atque leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros esse,
Amethystinásque mulierum vocat vestes:
Natiuos laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.
Rogabit, vnde suspicer virum mollem.
Vnà lauamur, adspicit nihil sursum:
Sed spectat oculis deuorantibus draucos:
Nec otiosis mentulas videt labris,
Quæris, quis hic sit? excidit mihi nomen.

Ad Næuolum Caussidicum.

XCVIII.

Cùm clamant omnes, loqueris tu Næuole semper,
Et te patronum, caussidicúmque putas.
Hac ratione potest nemo non esse disertus.
Ecce tacent omnes, Næuole, dic aliquid.

Ad Flaccum. XCIX.

Litigat, & podagra Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est.

Ad Calenum auarum.

Non plenum modò vicies habebas:
Sed tam prodigus, atque liberalis,
Et tam lautus eras, Calene, vt omnes
Optarent tibi centies amici.
Audit vota Deus, precésque nostras,
Atque, intra puto, septimas Kalendas
Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
At tu sic, quasi non foret relictum,
Sed raptum tibi centies, abisti
In tantam miser esuritionem,
Vt conuiuia sumptuosiora,
Toto quæ semel apparas in anno,
Nigræ sordibus explices monetæ,
Et septem veteres tui sodales
Constemus tibi plumbea selibra.
Quid dignum meritis precemur istis?
Optamus tibi millies, Calene:
Hoc si contigerit, fame peribis.

De Afra vetula. CI.

Mammas, atque tatas habet Afra: sed ipsa tatarum
Dici, & mammarum maxima mamma potest.

De Afro Demetrio. CII.

Illa manus quondam studiorum fida meorum,
Et felix domino, nota que Cæsaribus,
Destituit primos virides Demetrius annos:
Quarta tribus lustris addita messis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus descenderet vmbras,
Vreret implicitum cùm scelerata lues.
Cauimus: & domini ius omne remisimus ægro.
Munere dignus erat conualuisse meo.
Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Ad Lycorim. CIII.

Qui pinxit Venerem tuam, Lycori,
Blanditus, puto, pictor est Mineruæ.

Ad Scæuolam. CIIII.

Si dederint superi decies mihi millia centum,
Dicebas nondum Scæuola factus eques,
Qua iter ô viuam, quàm largè, quámque beatè!
Riserunt faciles, & tribuêre Dei.
Sordidior multò post hoc toga, penula peior.
Calceus est sarta térque, quatérque cute:
Déque decem plures semper seruantur oliuæ:
Explicat & cœnas vnica mensa duas:
Et Veientani bibitur fex crassa rubelli:
Asse cicer tepidum constat, & asse Venus,
In ius, ô fallax, atque infitiator, eamus:
Aut viue, aut decies, Scæuola, redde Deis.

De spectaculo. CV.

Picto quòd iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbaque tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quòd lupata cerui:
Quòd frenis Lybici domantur vrsi:
Et, quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureo aper capistro;
Turpes esseda quòd trahunt bisontes:
Et molles dare iussa quòd choreas,
Nigro bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non putet Deorum?
Hæc transit tamen vt minora, quisquis
Venatus humiles videt leonum,
Quos velox leporum timor fatigat.
Dimittunt, repetunt, amántque captos,
Et securior est in ore præda,
Laxos cui dare, perniósque rictus
Gaudent, & timidos tenere dentes.
Mollem frangere dum pudet rapinam,
Stratis cùm modò venerint iuuencis.
Hæc clementia non paratur arte,
Sed norunt, cui seruiant, leones.

Ad Ouidium. CVI.

In Nomentanis, Ouidi, quod nascitur agris,
Accepit quoties tempora longa merum,
Exuit annosa mores, nomenque senecta.
Et quicquid voluit testa vocatur anus.

Ad Rufum. CVII.

Interponis aquam subinde, Rufe,
Et si cogeris à sodale, raram
Diluti bibis vnciam Falerni.
Nunquid pollicita est tibi beatam
Noctem Næuia, sobriísque mauis
Certa nequitias fututionis?
Suspiras, retices, gemis: sed abit.
Crebros ergo bibas licet trientes,
Et durum iugules mero pudorem.
Quid parcis tibi, Rufe? dormiendum est.

Ad Lucium Iulium. CVIII.

Sæpe mihi dicis, Luci clarissime, Iuli,
Scribe aliquid magnum: desidiosus homo es.
Otia da nobis, sed qualia fecerat olim
Mæcenas Flacco, Virgilióque suo.
Condere victuras tentem per sæcula curas,
Et nomen flammis eripuisse meum.

In:

In steriles campos nolunt iuga ferre iuuenci.
Pingue solum lassat, sed iuuat ipse labor.

Ad Gallum. C IX.

Est tibi, sitque precor multos crescatque per annos
Pulchra quidem, verùm Transtiberina domus.
At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus.
Factus in hac ego sum iam regione senex.
Migrandum est, vt mane domi te, Galle, salutem,
Et tanti, vel si longiùs illa foret.
Sed tibi non multùm est, vnum si præsto togatum.
Multum est hunc vnum si mihi, Galle, nego.
Ipse salutabo decima vel seriùs hora.
Mane tibi pro me dicat auere liber.

De Catella Publi. C X.

Issa est passere nequior Catulli.
Issa est purior osculo columbæ.
Issa est blandior omnibus puellis.
Issa est carior Indicis lapillis.
Issa est deliciæ Catella Publi.
Hanc tu, si queritur, loqui putabis.
Sentit tristitiámque, gaudiúmque.
Collo nixa cubat, capitque somnos,
Vt suspiria nulla sentiantur.
Et desiderio coacta ventris,
Gutta pallia non fefellit vlla,
Sed blando pede suscitat, toróque
Deponi rogat, & monet leuari,
Castæ tantus inest pudor Catellæ!
Ignorat Venerem: nec inuenimus
Dignum tam tenera virum puella.
Hanc ne lux rapiat suprema totam,
Picta Publius exprimit tabella,
In qua tam similem videbis Issam,
Vt sit tam similis sibi nec ipsa.
Issam denique pone cum tabella,
Aut vtramque putabis esse veram,
Aut vtramque putabis esse pictam.

Ad Velocem. C XI.

Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa:
Ipse nihil scribis, tu breuiora facis.

Ad Regulum. C XII.

Cùm tibi sit sophiæ par fama, & cura Deorum,
Ingenio pietas nec minor ipsa tuo.
Ignorat meritis dare munera, qui tibi librum,
Et qui miratur, Regule tura dari.

In Priscum. C XIII.

Cùm te non nossem, dominum, regémque vocabam.
Cùm bene te noui, iam mihi Priscus eris.

Ad Lectorem. C XIIII.

Quæcunque lusi iuuenis, & puer quondam,
Apinásque nostras, quas nec ipse iam noui.
Male collocare si bonas voles horas,
Et inuidebis otio tuo, Lector,
A Valeriano Pollio petes Quincto,
Per quem perire non licet meis nugis.

Ad Faustinum. C XV.

Hos tibi vicinos, Faustine, Telesphorus hortos
Fanius, & breue rus, vdáque prata tenet.
Condidit hic natæ cineres, nomenque sacrauit,
Quod legis, Antullæ, dignior ipse legi.
Et Stygias æquum fuerat patrem isse sub vmbras:
Sed quia non licuit, viuit, vt ossa colat.

In Procillum. C XVI.

Quandam me cupit inuide Procille,
Toto candidior puella cycno,
Argento, niue, lilio, ligustro.
Sed quandam volo nocte nigriorem,
Formica, pice, graculo, cicada.
Iam suspendia sæua cogitabis,
Si noui bene te, Procille, viuis.

De Antulla. C XVII.

Hoc nemus æterno cinerum sacrauit honore,
Fanius, & culti iugera pauca soli.
Hoc tegitur citò rapta suis Antulla sepulcro.
Hoc erit Antullæ mistus vterque parens.
Si cupit hunc aliquis, moneo, ne speret agellum:
Perpetuò dominis seruiet iste suis.

In Lupercum. C XVIII.

Occurris quoties, Luperce, nobis,
Vis mittam puerum, subinde dicis,
Cui tradas epigrammaton libellum.
Lectum quem tibi protinus remittam.
Non est, quòd puerum, Luperce, vexes.
Longum est si velit ad Pyrum venire,
Et scalis habito tribus, sed altis.
Quod quæris, propiùs petas licebit.
Argi nempe soles subire letum.
Contra Cæsaris est forum taberna
Scriptis postibus hinc & inde totis,
Omnes vt citò perlegas poetas.
Illinc me pete, ne roges Atrectum,
Hoc nomen dominus gerit tabernæ.
De primo dabit alteróue nido
Rasum pumice, purpuráque cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.
Tanti non es, ais? sapis Luperce.

Ad Cæcilianum. C XIX.

Cui legisse satis non est epigrammata centum,
Nil illi satis est, Cæciliane mali.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER II.

Ad Decianum.

VID nobis, inquis, cum epistola? parúmne tibi præstamus, si legimus epigrammata? quid hic porrò dicturus es, quod possis versibus dicere? Video quare Tragœdi epistolá accipiant, quibus pro se loqui non licet: epigrammata Curione non egent, & contenta sunt sua, id est, mala lingua. In quacunque pagina visum est, epistolam faciunt. Noli ergo, si tibi videtur, rem facere ridiculam, & togam saltáti inducere personæ. Denique videas, an te delectet contra retiarium ferula. Ego inter illos sedeo, qui protinus reclamát. Puto, me hercule, Deciane, verum dicis. Quid, si scias, cum qua, & quàm longa epistola negotium fueris habiturus? Itaque, quod exigis, fiat. Debebunt tibi, si qui in hunc librum inciderint, quòd ad primam paginam non lassi peruenient.

Ad librum suum. I.

Tercentena quidem poteras epigrammata ferre,
Sed quis te ferret, perlegerétque, liber?
At nunc succincti, quæ sunt, bona disce, libelli.
Hoc primum est, breuior quod mihi charta perit.
Deinde quòd hæc una peragit librarius hora,
Nec tantum nugis seruiet iste meis.
Tertia res hæc est, quod, si cui forte legèris,
Sis licet usque malus, non odiosus eris.
Te conuiua leget misto quincunce, sed antè
Incipiat positus quàm tepuisse calix.
Esse tibi tanta cautus breuitate videris.
Hei mihi, quàm multis sic quoque longus eris.

Ad Cæsarem Domitianum. II.

Creta dedit magnum, maius dedit Africa nomen,
Scipio quod victor, quódque Metellus habet.
Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine, Cæsar, eras.
Frater Idumæos meruit cum patre triumphos:
Quæ datur ex Dacis laurea, tota tua est.

Ad Sextum. III.

Sexte, nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur:
Debet enim si quis soluere, Sexte, potest.

In Ammianum. IIII.

O quàm blandus es, Ammiane, matri.
Quàm blanda est tibi mater, Ammiane.
Fratrem te vocat, & soror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt,
Quare non iuuat hoc, quod estis, esse?
Lusum creditis hoc, iocumque? non est.
Mater, quæ cupit esse se sororem,
Nec matrem iuuat esse, nec sororem.

Ad Decianum. V.

Ne valeam si non totis, Deciane, diebus,
Et tecum, totis noctibus esse velim.
Sed duo sunt, quæ nos distinguunt, millia passum.
Quattuor hæc fiunt, cùm rediturus eam.
Sæpe domi non es: cùm sis quoque sæpe, negaris:
Vel tantùm caussis, vel tibi sæpe vacas.
Te tamen ut videam, duo millia nón piget ire:
Vt te non videam, quattuor ire piget.

Ad Seuerum. VI.

I nunc, édere me iube libellos,
Lectis vix tibi paginis duabus.
Spectas eschatocollion, Seuere,
Et longas trahis oscitationes.
Hæc sunt, quæ relegente me solebas
Per conuiuia cuncta, per theatra.
Hæc sunt, aut meliora, si qua nescis.
Rapta scribere, sed Vitellianis.
Hæc sunt singula, quæ sinu ferebas
Quid prodest mihi iam macer libellus,
Nullo crassior ut sit umbilico,
Si totus tibi triduo legatur?
Nunquam deliciæ supiniores.
Lassus tam cito deficis viator,
Et cum currere debeas Bouillas,
Iter iungere quæris ad Camœnas.
I nunc, édere me iube libellos.

In Attalum. VII.

Declamas bellè, caussas agis, Attale, bellè:
Historias bellas: carmina bella facis.
Componis bellè mimos, epigrammata bellè:
Bellus grammaticus, bellus es astrologus.
Et bellè cantas & saltas, Attale, bellè:
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil bene cùm facias, facis attamen omnia bellè:
Vis dicam, quid sis? magnus es ardelio.

Ad lectorem. VIII.

Si qua videbuntur chartis tibi, lector, in istis,
Siue obscura nimis, siue Latina parum:
Non meus est error, nocuit librarius illis,
Dum properat versus annumerare tibi.
Quòd si non illum, sed me peccasse putabis,
Tunc ego te credam cordis habere nihil.
Ista tamen mala sunt. quasi manifesta negamus,
Hæc mala sunt: sed tu non meliora facis.

De Næuia. IX.

Scripsi, rescripsit nil Næuia. non dabit ergo?
Sed, puto, quod scripsi legerat: ergo dabit.

In Postumum. X.

Basia dimidio, quæ das mihi, Postume, labro,

Laudo,

Laudo, licèt demas hinc quoque dimidium.
Vis dare maius adhuc, & inenarrabile munus?
Hoc tibi habe totum, Posthume, dimidium.

In Selium. XI.

Quòd fronte Selium nubila vides, Rufe:
Quòd ambulator porticum terit serus:
Lugubre quiddam quòd tacet piger vultus:
Quòd pæne terram tangit indecens nasus,
Quòd dextra pectus pulsat, & comam vellit.
Non ille amici fata luget, aut fratris.
Vterque natus viuit, & precor, viuat.
Salua est & vxor, sarcinæque, seruique,
Nihil colonus, villicúsque decoxit.
Mœroris igitur caussa, quòd domi cœnat.

In Posthumum. XII.

Esse quid hoc dicam, quòd olent tua basia myrrham,
Quódque tibi est nunquam non alienus odor?
Hoc mihi suspectũ est, quòd oles benè, Posthume, semper:
Posthume non bene olet, qui bene semper olet.

Ad Sextum. XIII.

Et iudex petit, & petit patronus.
Soluas, censeo, Sexte, creditori.

Ad Paulum de Selio. XIIII.

Nil intentatum Selius, nil linquit inausum,
Cœnandum quoties iam videt esse domi.
Currit ad Europen, & te, Pauline, tuósque
Laudat Achilleos, sed sine fine, pedes.
Si nihil Europe fecit, tum septa petuntur:
Si quid Phyllirides præstet, & Aesonides.
Hinc quoque deceptus, Memphitica templa frequẽtat
Assidet & cathedris mœsta iuuenca tuis.
Inde petit centum pendentia tecta columnis,
Illinc Pompei dona, nemúsque duplex.
Nec Fortunati spernit, nec balnea Fausti,
Nec Grylli tenebras, Aeoliámque Lupi:
Nam thermis iterúm cunctis, iterúmque lauatur.
Omnia cùm fecit, sed renuente Deo,
Lotus ad Europes tepida buxeta recurrit,
Si quis ibi serum carpat amicus iter,
Per te, pérque tuam, vector lasciue, puellam,
Ad cœnam Selium tu, rogo, Taure, voca.

In Hermum. XV.

Quòd nulli calicem tuum propinas,
Humanè facis, Herme, non superbè.

In Zoilum. XVI.

Zoilus ægrotat, faciunt hanc stragula febrem.
Si fuerit sanus, coccina quid facient?
Quid torus à Nilo, quid sindone tinctus olenti?
Ostendit stultas quid nisi morbus opes?
Quid tibi cum medicis? dimitte Machaonas omnes.
Vis fieri sanus? stragula sume mea.

Ad Amianum. XVII.

Tonstrix Suburræ faucibus sedet primis,
Cruenta pendent qua flagella tortorum,
Argique letum multus obsidet sutor:
Sed ista tonstrix, Amiane, non tondet.
Non tondet, inquam, quid ergo facit? radit.

In Maximum. XVIII.

Capto tuam, pudet heu, sed capto, Maxime, cœnam,
Tu captas aliam: iam sumus ergo pares.
Mane salutatum venio: tu diceris isse
Ante salutatum: iam sumus ergo pares.
Sum comes ipse tuus, tumidique anteambulo regis,
Tu comes alterius: iam sumus ergo pares.
Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse.
Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.

Ad Zoilum. XIX.

Felicem fieri credis me, Zoile, cœna,
Felicem cœna, Zoile, deinde tua?
Debet Aricino conuiua recumbere cliuo,
Quem tua felicem, Zoile, cœna facit.

De Paulo XX.

Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paulus.
Nam, quod emas, possis dicere iure tuum.

In Posthumum. XXI.

Basia das aliis, aliis das, Posthume, dextram.
Dicis, vtrum mauis, elige? malo manum.

De eodem. XXII.

Quid mihi vobiscum est ô Phœbe, nouémque sorores?
Ecce nocet vati Musa iocosa suo.
Dimidio nobis dare Posthumus antè solebat
Basia, nunc labro cœpit vtroque dare.

De eodem. XXIII.

Non dicam, licet vsque me rogetis,
Quis sit Posthumus in meo libello.
Non dicam: quid enim mihi necesse est,
Has offendere basiationes,
Quæ se tam bene vindicare possunt.

In Candidum XXIIII.

Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum,
Squalidus hærebo, pallidiórque reo.
Si iubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per scopulos exsulis ibo comes.
Dat tibi diuitias, ecquid sunt ista duorum?
Das partem, multùm est. Candide, das aliquid?
Mecum ergo miser es. quòd si Deus ore sereno
Annuerit, felix, Candide, solus eris.

Ad Gallam. XXV.

Das nunquam, semper promittis, Galla, roganti.
Si semper fallis, iam rogo, Galla, nega.

Ad Bithynicum. XXVI.

Quòd querulum spirat, quòd acerbum Næuia tussit
Inque suos mittit sputa subinde sinus,
Iam te rem factam, Bithynice, credis habere?
Erras, blanditur Næuia, non moritur.

De Selio. XXVII.

Laudantem Selium, cœnæ cùm retia tendit,
Accipe siue legas siue patronus agas.
Effectè, grauiter, citò, nequiter, euge, beatè:
Hoc volui, facta est iam tibi cœna, tace.

In Sextillum. XXVIII.

Rideto multùm, qui te, Sextille, cinædum
Dixerit, & digitum porrigito medium.
Sed nec pædico es, nec tu, Sextille, fututor,
Calda Vetustinæ nec tibi bucca placet.
Ex istis nihil es, fateor, Sextille quid ergo es?
Nescio, sed tu scis, res superesse duas.

Ad Rufum. XXIX.

Rufe, vides illum subsellia prima terentem,
Cuius & hinc lucet sardonychata manus:

Quæque Tyron toties epotauêre lacernæ,
Et toga non tactas vincere iussa niues:
Cuius olet toto pinguis coma Marcelliano,
Et splendent vulso brachia trita pilo:
Non extrema sedet lunata lingula planta.
Coccina non læsum cingit aluta pedem:
Et numerosa linunt stellantem splenia frontem.
Ignoras quid sit? splenia tolle, leges.

In Caium. XXX.

Mutua viginti sestertia fortè rogabam,
Quæ vel donanti non graue munus erat.
Quippe rogabatur, felixque, vetusque sodalis,
Et cuius laxas arca flagellat opes.
Is mihi, diues eris, si caussas egeris, inquit:
Quod peto da, Cai, non peto consilium.

Ad Marianum. XXXI.

Sæpe ego Chrestinam futui, det quàm bene, quæris,
Supra quod fieri nil, Mariane, potest.

In Ponticum. XXXII.

Lis mihi cum Balbo est, tu Balbum offendere non vis,
Pontice: cum Licino, hic quoque magnus homo est.
Vexat sæpe meum Patrobas confinis agellum:
Contra libertum Cæsaris ire times.
Abnegat & retinet nostrum Laronia seruum:
Respondes, orba est, diues, anus, vidua.
Non bene, crede mihi, seruo seruitur amico:
Sit liber, dominus qui volet esse meus.

In Philænim. XXXIII.

Cur non basio te, Philæni? calua es.
Cur non basio te, Philæni? rufa es.
Cur non basio te, Philæni? lusca es.
Te qui basiat, hic, Philæni, fellat.

In Gallam. XXXIV.

Cùm placeat Phileros tota tibi dote redemptus,
Tres pateris natos, Galla, perire fame.
Præstatur cano tanta indulgentia cunno,
Quem nec casta potest iam decuisse Venus.
Perpetuam Dy te faciant Philerotis amicam,
O mater, qua nec Pontia deterior.

Ad Phœbum. XXXV.

Cùm sint crura tibi, simulent quæ cornua Lunæ,
In rhytio poteras, Phœbe, lauare pedes.

In Pannicum. XXXVI.

Pectere te nolim, sed nec turbare capillos.
Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.
Nec tibi mitratum, nec sit tibi barba reorum.
Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.
Nunc tibi crura pilis, & sunt tibi pectora setis
Horrida, sed mens est, Pannice, vulsa tibi.

In Cæcilianum. XXXVII.

Quicquid ponitur hinc, & inde verris,
Mammas suminis, imbricémque porci,
Communémque duobus attagenam,
Mullum dimidium, lupúmque totum,
Murenæque latus, femúrque pulli,
Stillantémque alica sua palumbum.
Hæc cùm condita sunt madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.
Nos accumbimus otiosa turba.
Vllus si pudor est, repone cœnam,
Cras te, Cæciliane, non vocabo.

In Linum. XXXVIII.

Quid mihi reddat ager, quæris, Line, Nomentanus.
Hoc mihi reddit ager, te, Line, non video.

De muneribus mœchæ. XXXIX.

Coccina famosæ donas & ianthina mœchæ.
Vis dare, quæ meruit munera? mitte togam.

In Tongilium. XL.

Vri Tongilius malè dicitur hemitritæo.
Noui hominis mores: esurit, atque sitit.
Subdola tenduntur crassis modo retia turdis,
Hamus & in mullum mittitur, atque lupum.
Cæcuba saccentur, quæque annus coxit Opimi,
Condantur parco fusca Falerna vitro.
Omnes Tongilium medici iussere lauari.
O stulti, febrem creditis esse? gula est.

In Maximinam. XLI.

Ride, si sapis, ô puella, ride,
Pelignus, puto, dixerat poëta,
Sed non dixerat omnibus puellis.
Quamuis dixerit omnibus puellis,
Non dixit tibi: tu puella non es,
Et tres sunt tibi, Maximina, dentes,
Sed plane piceique, buxeique.
Quare, si speculo, mihique credis,
Debes non aliter timere risum,
Quàm ventum Spanius, manúmque Priscus,
Quàm cretata timet Fabulla nimbum,
Cerussata timet Sabella solem.
Vultus indue tu magis seueros,
Quàm coniux Priami, nurúsque maior.
Mimos ridiculi Philistionis,
Et conuiuia nequiora vita,
Et quicquid lepida procacitate
Laxat perspicuo labella risu.
Te mœsta decet assidere matri,
Lugentique virum, piúmque fratrem,
Et tantùm tragicis vacare Musis.
At tu, iudicium secuta nostrum,
Plora, si sapis, ô puella, plora.

In Zoilum. XLII.

Zoile, quid solium subluto podice perdis?
Spurcius vt fiat, Zoile, merge caput.

In Candidum. XLIII.

Candide κοινὰ φίλων hæc sunt tua, Candide, κοινὰ,
Quæ tu magniloquus nocte, diéque sonas.
Te Lacedæmonio velat toga lota Galeso,
Vel quam seposito de grege Parma dedit:
At me, quæ passa est furias, & cornua tauri,
Noluerit dici quam pila prima suam.
Misit Agenoreas Cadmi tibi terra lacernas,
Non vendes nummis coccina nostra tribus.
Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes,
Fulcitur testa fagina mensa mihi.
Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra, cammare, lance rubes.
Grex tuus Iliaco poterat certare cinædo,
At mihi succurrit pro Ganymede manus.
Ex opibus tantis veteri fidóque sodali
Das nihil, & dicis, Candide, κοινὰ φίλων.

In

In Sextum. XLIIII.

Emi seu puerum, togámve pexam,
Seu tres, vt puto, quatuorve libras,
Sextus protinus ille fœnerator,
Quem nostis veterem meum sodalem,
Ne quid forte petam, timet, cauétque,
Et secum, sed vt audiam susurrat,
Septem millia debeo Secundo,
Phœbo quatuor, vndecim Phileto,
Et quadrans mihi nullus est in arca.
O grande ingenium mei sodalis!
Durum est, Sexte, negare, cùm rogaris.
Quanto durius, antequam rogeris?

Ad Glyptum. XLV.

Quæ tibi non stabat præcisa est mentula, Glypte,
Demens cum ferro quid tibi? gallus eras.

In Næuolum. XLVI.

Florida per varios vt pingitur Hybla colores,
Cùm breue Sicaniæ ver populantur apes:
Sic tua suppositis perlucent præla lucernis:
Sic micat innumeris arcula synthesibus.
Atque vnam vestire tribum tua vellera possunt,
Apula non vno quæ grege terra tulit.
Tu spectas hiemem succincti lentus amici,
Pro scelus, & lateris frigora trita times.
Quantum erat infelix, pannis fraudare duobus,
Non metuas mortem, Næuole, sed tineas?

In Gallum. XLVII.

Subdola famosæ, moneo, fuge retia mœchæ,
Leuior ô conchis, Galle, Cytheriacis.
Confides natibus? non est pædico maritus:
Quæ faciat duo sunt, irrumat, aut futuit.

Ad Rufum. XLVIII.

Cauponem, laniumque, balneúmque,
Tonsorem, tabulámque, calculósque,
Et paucos, sed vt eligam, libellos,
Vnum non nimium rudem sodalem,
Et caram puero meo puellam,
Et grandem puerum, diúque leuem,
Hæc præsta mihi, Rufe, vel Butuntis;
Et thermas tibi habe Neronianas.

De Thelesina. XLIX.

Vxorem nolo Thelesinam ducere: quare?
Mœcha est. sed pueris dat Thelesina, volo.

In Lesbiam. L.

Quòd fellas, & aquam potas, nil, Lesbia, peccas:
Qua tibi parte opus est, Lesbia, sumis aquam.

In Hylum. LI.

Vnus sæpe tibi tota denarius arca,
Cùm sit, & hic culo tritior, Hyle, tuo,
Non tamen hunc pistor, non auferet hunc tibi caupo,
Sed si quis nimio pene superbus erit.
Infelix venter spectat conuiuia culi,
Et semper miser hic esurit, ille vorat.

De Dasio. LII.

Nouit loturas Dasius numerare, poposcit
Mammosam Spathalen pro tribus: illa dedit.

In Maximum. LIII.

Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non vis:
Sed fieri si vis, hac ratione potes.
Liber eris, cœnare foris si, Maxime, nolis,
Veientana tuam si domat vua sitim.
Si ridere potes miseri chrysendeta Cinnæ:
Contentus nostra si potes esse toga.
Si plebeia Venus gemino tibi vincitur asse:
Si tua non rectus tecta subire potes.
Hæc tibi si vis est, si mentis tanta potestas,
Liberior Partho viuere rege potes.

In Linum. LIIII.

Quid de te, Line, suspicetur vxor,
Et qua parte velit pudiciorem,
Certis indicijs satis probauit.
Custodem tibi quæ dedit spadonem:
Nil nasutius hac, maligniúsque est.

Ad Sextum. LV.

Vis te, Sexte, coli, volebam amare.
Parendum est tibi, quod iubes, coléris.

De vxore Galli. LVI.

Gentibus in Libycis vxor tua, Galle, notatur
Immodicæ fœdo crimine auaritiæ.
Sed mera narrantur mendacia: non solet illa
Accipere omninò: quid solet ergò? dare.

In fictum diuitem. LVII.

Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,
Amethystinatus media qui secat septa,
Quem non lacernis Publius meus vincit,
Non ipse Codrus alpha penulatorum:
Quem grex togatus sequitur, & capillatus,
Recénsque sella, linteisque, lorisque:
Oppignerauit modò Claudij mensam
Vix octo nummis anulum, vnde cœnaret.

In Zoilum. LVIII.

Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.
Sunt hæc trita quidem, Zoile, sed mea sunt.

De cœnatione micæ. LIX.

Mica vocor: quid sim, cernis? cœnatio parua.
Ex me Cæsareum prospicis ecce tholum.
Frange toros, pete vina, rosas cape, tingere nardo,
Ipse iubet mortis te meminisse Deus.

In Hylum. LX.

Vxorem armati futuis, puer Hyle, Tribuni,
Supplicium tantùm dum puerile times.
Væ tibi, dum ludis, castrabere iam mihi dices,
Non licet hoc: quid istud quod facis, Hyle, licet?

In Maledicum. LXI.

Cùm tibi vernarent dubia lanugine malæ,
Lambebat medios improba lingua viros.
Postquam triste caput fastidia vespillonum,
Et miseri meruit tædia carnificis,
Vteris ore aliter, nimiáque ærugine captus,
Adlatras nomen, quod tibi cunque datur.
Hæreat inguinibus potius tam noxia lingua.
Nam, cùm fellaret, purior illa fuit.

In Labienum. LXII.

Quòd pectus, quòd crura tibi, quòd brachia vellis;
Quòd cincta est breuibus mentula tonsa pilis,
Hoc præstas, Labiene, tuæ (quis nescit?) amicæ:
Cui præstas culum, quem, Labiene, pilas?

In Milichum. LXIII.

Sola tibi fuerant sestertia, Miliche, centum,

Quæ tulit è sacra Leda redempta via.
Miliche, luxuria est, si tanti dives amares.
Non amo, iam dices: hæc mage luxuria est.

In Taurum. LXIV.

Dum modò causidicum, dum te modò rhetora fingis,
Et non decernis, Taure, quid esse velis,
Peleos, & Priami transit, vel Nestoris ætas,
Et fuerat serum iam tibi desinere.
Incipe, tres uno perierunt rhetores anno,
Si quid habes animi, si quid in arte vales.
Si schola damnatur, fora litibus omnia fervent:
Ipse potest fieri Marsya causidicus.
Eia age, rumpe moras, quò te spectabimus usque?
Dum quid sis dubitas, iam potes esse nihil.

In Saletanum. LXV.

Cur tristiorem cernimus Saletanum?
An caussa levis est? extuli, inquit, uxorem.
O grande fati crimen! ò gravem casum!
Illa, illa dives mortua est Secundilla,
Centena decies, quæ tibi dedit dotis?
Nollem accidisset hoc tibi, Saletane.

In Lalagen. LXVI.

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Anulus, incerta non bene fixus acu.
Hoc facinus Lalage, speculo, quo viderat, ulta est,
Et cecidit sectis icta Plecusa comis.
Desine iam, Lalage, tristeis ornare capillos,
Tangat & insanum nulla puella caput.
Hoc salamandra notet, vel sæva novacula nudet,
Ut digna speculo fiat imago tuo.

In Postumum. LXVII.

Occurris quocunque loco mihi, Postume, clamas
Protinus, & prima est hæc tua vox, quid agis?
Hoc si me decies una conveneris hora,
Dicis: habes, puto, tu, Postume, nil, quod agas.

Ad Olum. LXVIII.

Quòd te nomine iam tuo saluto,
Quem regem, & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris esse contumacem,
Totis pilea sarcinis redemi.
Reges & dominos habere debet,
Qui se non habet, atque concupiscit,
Quod reges, dominique concupiscunt.
Servum si potes, Ole, non habere,
Et regem potes, Ole, non habere.

In Classicum. LXIX.

Invitum cœnare foris te, Classice, dicis:
Si non mentiris, Classice, dispeream.
Ipse quoque ad cœnam gaudebat Apicius ire:
Cum cœnaret, erat tristior ille, domi.
Si tamen invitus vadis, cur, Classice, vadis?
Cogor, ais? verum est. cogitur & Selius.
En rogat ad cœnam Melior te, Classice, rectam:
Grandia verba ubi sunt? si vir es, ecce nega.

In Cotilum. LXX.

Non vis in solio prius lavari
Quenquam, Cotile: caussa quæ, nisi hæc est?
Undis ne fovearis irrumatis.
Te primus licèt abluas, necesse est
Antè hîc mentula, quàm caput lavetur.

Ad Cæcilianum. LXXI.

Candidius nihil est te, Cæciliane, notavi,
Si quando ex nostris disticha pauca legis.
Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli.
Hæc mihi das, tanquam deteriora legas.
Ut collata magis placeant mea, credimus illud:
Malo tamen recites, Cæciliane, tua.

In Postumum. LXXII.

Hesterna factum narratur, Postume, cœna,
Quod nollem: quis enim talia facta probet?
Os tibi præcisum, quanto non ipse Latinus
Vilia Panniculi percutit ora sono:
Quódque magis mirum est, auctorem criminis huius
Cæcilium tota rumor in urbe sonat.
Esse negas factum: vis hoc me credere? credo.
Quid? quod habet testes, Postume Cæcilius?

In Lyrin. LXXIII.

Quid facias vult scire Lyris, quòd sobria fellat.

In Saufellum. LXXIV.

Cinctum togatis post, & antè Saufeilum,
Quanta reduci Regulus solet turba,
Ad alta tonsum templa cùm reum misit,
Materne, cernis: invidere nolito.
Comitatus iste sit, precor, tuus nunquam.
Hos illi amicos, & greges togatorum,
Fuficulenus præstat, & Faventinus.

De leone. LXXV.

Verbera securi solitus leo ferre magistri,
Insertamque pati blandus in ora manum,
Dedidicit pacem, subitò feritate reversa,
Quanta nec in Libycis debuit esse iugis.
Nam duo de tenera puerilia corpora turba,
Sanguineam rastris quæ renovabat humum,
Sævus, & infelix furiali dente peremit:
Martia non vidit maius arena nefas.
Exclamare libet, crudelis, perfide, prædo,
A nostra pueris parcere disce lupa.

De Mario. LXXVI.

Argenti libras Marius tibi quinque reliquit.
Cui nihil ipse dabas, is tibi verba dedit.

In Cosconium. LXXVII.

Cosconi, qui longa putas epigrammata nostra,
Utilis ungendis axibus esse potes.
Hac tu credideris longum ratione colossum,
Et puerum Bruti dixeris esse brevem.
Disce, quod ignoras, Marsi, doctique Pedonis
Sæpe duplex unum pagina tractat opus.
Non sunt longa, quibus nihil est, quod demere possis:
Sed tu, Cosconi, disticha longa facis.

Ad Cæcilianum. LXXVIII.

Æstivo serves ubi piscem tempore, quæris?
In thermis serva, Cæciliane, tuis.

In Nasicam. LXXIX.

Invitas tunc me, cùm scis, Nasica, vocatum:
Excusatum habeas me, rogo, cœno domi.

De Fannio. LXXX.

Hostem cum fugeret, se Fannius ipse peremit.
Hic, rogo, non furor est, ne moriare, mori?

In Zoilum. LXXXI.

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit,

Cùm

Cùm tamen hæc tua sit, Zoile, sandapila.

Ad Ponticum. LXXXII.

Abscissa seruum quid fingis, Pontice, lingua?
Nescis tu populum, quod tacet ille loqui.

In sæuum maritum. LXXXIII.

Fœdasti, miserum, marite, mœchum,
Et se, qui fuerant prius, requirunt
Trunci naribus, auribusque vultus.
Credis te satis esse vindicatum?
Erras, iste potest & irrumare.

In Sertorium. LXXXIIII.

Mollis erat, facilisque viris Pæantius heros:
Vulnera sic Paridis dicitur ulta Venus.
Cur lingat cunnum Siculus Sertorius, hoc est,
Ex hoc occisus, Rufe, videtur Eryx.

Ad amicum. LXXXV.

Vimine clausa leui niuea custodia coptæ,
Hoc tibi Saturni tempore munus erit.
Dona quòd æstatis misi tibi mense Decembri,
Si quereris, rasam tu mihi mitte togam.

Ad Clausicum. LXXXVI.

Quod nec carmine glorior supino,
Nec retro lego Sotadem cinædum,
Nusquam Græcula quòd recantat Echo,
Nec dictat mihi luculentus Attis
Mollem debilitate Galliambon,
Non sum, Classice, tam malus poëta.
Quid si per graciles vias petauri,
Inuitum iubeas subire Ladam?
Turpe est difficiles habere nugas,
Et stultus labor est ineptiarum.
Scribat carmina circulis Palæmon:
Me raris iuuat auribus placere.

In Phœbum. LXXXVII.

Dicis, amore tui bellas ardere puellas,
Qui faciem sub aqua, Phœbe, natantis habes.

In Mamercum. LXXXVIII.

Nil recitas, & vis, Mamerce, poëta videri:
Quicquid vis, esto, dummodò nil recites.

In Gaurum. LXXXIX.

Quod nimio gaudes noctem producere vino,
Ignosco: vitium, Gaure, Catonis habes.
Carmina quòd scribis Musis, & Apolline nullo,
Laudari debes: hoc Ciceronis habes.
Quòd vomis, Antoni: quòd luxuriaris, Apici:
Quòd fellas, vitium dic mihi cuius habes?

Ad Quinctilianum. XC.

Quinctiliane, vagæ moderator summe iuuentæ,
Gloria Romanæ, Quinctiliane, togæ:
Viuere quòd propero pauper, nec inutilis annis,
Da veniam: properat viuere nemo satis.
Differat hoc, patrios optat qui vincere census,
Atriáque immodicis arctat imaginibus.
Me focus, & nigros non indignantia fumos
Tecta iuuant, & fons viuus, & herba rudis.
Sit mihi verna satur, sit non doctissima coniux,
Sit nox cum somno, sit sine lite dies.

Ad Cæsarem Domitianum. XCI.

Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar,
Sospite quo magnos credimus esse Deos:
Si festinatis toties tibi lecta libellis
Detinuere oculos carmina nostra tuos,
Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
Natorum genitor credar vt esse trium.
Hæc, si displicui, fuerint solatia nobis:
Hæc fuerint nobis præmia, si placui.

Ad Vxorem. XCII.

Natorum mihi ius trium roganti,
Musarum pretium dedit mearum,
Solus, qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Ad Regulum. XCIII.

Primus vbi est, inquis, cum sit liber iste secundus?
Quid faciam, si plus ille pudoris habet?
Tu tamen hunc fieri si mauis, Regule, primum,
Vnum de titulo tollere iota potes.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER III.

Ad lectorem, de libro Gallicano I.

HOC tibi, quicquid id est, longinquis mittit ab oris
Gallia Romanæ nomine dicta togæ.
Hunc legis, & laudas librum fortasse priorem.
Illa, vel hæc mea sunt, quæ meliora putas.
Plus sanè placeat, domina qui natus in vrbe est:
Debet enim Gallum vincere verna liber.

Ad Librum suum. II.

Cuius vis fieri, libelle, munus?
Festina tibi vindicem parare,
Ne nigram citò raptus in culinam,
Cordyllas madida tegas papyro,
Vel thuris, piperisque sis cucullus.
Faustini fugis in sinum, sapisti.
Cedro nunc licet ambules perunctus,
Et frontis gemino decens honore
Pictis luxurieris vmbilicis,
Et te purpura delicata velet,
Et cocco rubeat superbus index:
Illo vindice nec Probum timeto.

In mulierem deformem. III.

Formosam faciem nigro medicamine velas,
Sed non formoso corpore lædis aquas.
Ipsam crede Deam verbis tibi dicere nostris,
Aut aperi faciem, vel tunicata laua.

Ad librum suum. IIII.

Romam vade, liber, si, veneris vnde, requiret,
Æmiliæ, dices, de regione viæ.
Si quibus in terris, qua simus in vrbe, rogabit,
Cornelî referas me licet esse foro.

Cur absim, quaeret breuiter, sic multa fatere:
Non poterat vanae taedia ferre togae.
Si, quando veniet, dicet, responde, poeta
Exierat: veniet, cùm citharoedus erit.

Ad eundem. V.

Vis commendari, sine me cursurus in vrbem,
Parue liber, multis, an satis vnus erit?
Vnus erit, mihi crede, satis, cui non eris hospes,
Iulius assiduum nomen in ore meo.
Protinus hunc adeas, primique in limine tecti,
Quos tenuit Daphnis, nunc tenet ille Lares.
Est illi coniux, quae te manibusque, sinuque
Excipiet, vel si puluerulentus eas.
Hos tu seu pariter, siue hanc, illumue priorem
Videris, hoc dices: Marcus auere iubet.
Hoc satis est, alios commendat epistola: peccat,
Qui commendandum se putat esse suis.

Ad Marcellinum. VI.

Lux tibi post idus numeratur tertia Maias,
Marcelline, tuis bis celebranda sacris.
Imputat aethereos ortus haec prima parenti,
Libat florentes haec tibi prima genas.
Magna licèt dederit iucundae munera vitae,
Plus nunquam patri praestitit illa dies.

De Sportula. VII.

Centum, miselli iam valete quadrantes,
Ante ambulonis congiarium lassi,
Quos diuidebat balneator elixus.
Quid cogitatis, ô fames amicorum?
Regis superbi sportulae recesserunt.
Nihil stropharum est, iam salarium dandum est.

In Quintum. VIII.

Thaida Quintus amat. quam Thaida? Thaida luscam.
Vnum oculum Thais non habet, ille duos.

In Cinnam. IX.

Versiculos in me narratur scribere Cinna.
Non scribit, cuius carmina nemo legit.

In Philomusum. X.

Constituit, Philomuse pater tibi millia bina
Menstrua, pérque omnes praestitit illa dies.
Luxuriam premeret, cùm crastina semper egestas.
Et vitiis essent danda diurna tuis,
Idem te moriens heredem ex asse reliquit:
Exheredauit te, Philomuse, pater.

Ad Quinctum. XI.

Si tua nec Thais, nec lusca est, Quincte, puella,
Cur in te factum distichon esse putas?
Sed simile est aliquid, pro Laide Thaida dixi.
Dic mihi, quid simile est Thais, & Hermione?
Tu tamen es Quinctus, mutemus nomen amantis,
Si non vult Quinctus Thaida, Sextus amet.

In Fabullum. XII.

Vnguentum fateor bonum dedisti
Conuiuis here, sed nihil scidisti.
Res salsa est, bene olere, & esurire.
Qui non coenat, & vngitur, Fabulle,
Hic verè mihi mortuus videtur.

In Naeuiam XIII.

Dum non vis leporem, dum non vis carpere mullum,
Et plusquam pullo, Naeuia, parcis apro,
Accusas, rumpisque coquum, tanquam omnia cruda
Attulerit, nunquam sic ego crudus ero.

De Tucio. XIIII.

Romam petebat esuritor Tucius
Profectus ex Hispania.
Occurrit illi sportularum fabula,
A ponte rediit Muluio.

De Codro. XV.

Plus credit nemo, quam tota Codrus in vrbe.
Cum sit tam pauper, quomodò? caecus amat.

In cerdonem. XVI.

Das gladiatores, sutorum regule cerdo,
Quódque tibi tribuit subula, sica rapit.
Ebrius es: nec enim faceres id sobrius vnquam,
Vt velles corio ludere, cerdo, tuo.
Lusisti, satis est: sed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula cerdo tenere tua.

In Sabidium. XVII.

Circumlata diu mensis scribilita secundis
Vrebat nimio saeua calore manus.
Sed magis ardebat Sabidi gula: protinus ergo
Sufflauit buccis, térque, quatérque suis.
Illa quidem tepuit, digitósque admittere visa est:
Sed nemo potuit tangere, merda fuit.

In Maximum. XVIII.

Perfrixisse tuas questa est praefatio fauces.
Cùm te excusaris, Maxime, quid recitas?

De vipera in ore vrsae. XIX.

Proxima centenis ostenditur vrsa columnis,
Exornant fictae qua Platanona ferae,
Huius dum patulos alludens tentat hiatus,
Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manum.
Vipera sed caeco scelerata latebat in ore,
Viuebátque anima deteriore ferae.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto,
Dum perit: ô facinus, falsa quod vrsa fuit!

De Canio. XX.

Dic, Musa, quid agat Canius meus Rufus?
Vtrúm ne chartis tradit ille victuris
Legenda temporum acta Claudianorum?
An quae Neroni falsus astruit scriptor?
An aemulatur improbi iocos Phaedri?
Lasciuus elegis, an seuerus herois?
An in cothurnis horridus Sophocleis?
An otiosus in schola poetarum,
Lepore tinctos Attico sales narrat?
Hinc si recessit, porticum terit templi.
An spatia carpit lentus Argonautarum,
An delicatae sole rursus Europae
Inter tepentes post meridiem buxos
Sedet, ambulatue liber acribus curis?
Thermisne Titi, an lauatur Agrippae,
An impudici balneo Tigillini?
An rure Tulli fruitur, atque Lucani?
An Pollionis dulce currit ad Quartum?
An aestuantes iam profectus ad Baias
Piger Lucrino nauiculatur in stagno?
Vis scire quid agat Canius tuus? ridet.

In crudelem dominum. XXI.

Proscriptum famulus seruauit fronte notatum.

Non fuit haec domini vita, sed invidia.

De Apicio. XXII.

Dederas, Apici, bis tricenties ventri,
Sed adhuc supererat centies tibi laxum.
Hoc tu gravatus, ne famem & sitim ferres,
Summa venenum potione duxisti.
Nil est, Apici, tibi gulosius factum.

In imitatorem. XXIII.

Omnia cùm retrò pueris opsonia tradas,
Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

De Tusco haruspice. XXIV.

Vite nocens rosa stabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche, tuis victima grata sacris.
Quem Tuscus mactare Deo cùm vellet haruspex,
Dixerat agresti fortè, rudique viro,
Vt cito testiculos peracuta falce secaret,
Taeter vt immundae carnis abiret odor.
Ipse super virides aras luctantia pronus
Dum resecat cultro colla, premitque manu,
Ingens iratis apparuit hernia sacris.
Occupat hanc ferro rusticus, atque secat:
Hoc ratus antiquos sacrorum poscere ritus,
Talibus & fibris numina prisca coli.
Sic, modò qui Tuscus fueras, nunc Gallus haruspex,
Dum iugulas hircum, factus es ipse caper.

Ad Faustinum. XXV.

Si temperari balneum cupis fervens,
Faustine, quod vix Iulianus intraret:
Rogo lavet vt rhetorem Sabineum,
Neronianas is refrigerat thermas.

In Candidum. XXVI.

Praedia solus habes & solus, Candide, nummos,
Aurea solus habes, murrhina solus habes:
Massica solus habes & Opimi Caecuba solus:
Et cor solus habes, solus & ingenium.
Omnia solus habes, hoc me puto velle negare:
Vxorem sed habes, Candide, cum populo.

In Gallum. XXVII.

Nunquam me revocas, venias cùm saepe vocatus:
Ignosco, nullum si modò, Galle, vocas,
Invitas alios: vitium est vtriusque. quod? inquis,
Et mihi cor non est, nec tibi, Galle pudor.

In Nestorem. XXVIII.

Auriculam Mario graviter miraris olere.
Tu facis hoc: garris, Nestor, in auriculam.

In Zoilum. XXIX.

Has cum gemina compede dedicat catenas,
Saturno, tibi Zoilus, annulos priores.

Ad Gargilianum. XXX.

Sportula nulla datur, gratis conviva recumbis.
Dic mihi, quid Romae, Gargiliane, facis?
Vnde tibi togula est & fuscae pensio cellae?
Vnde datur quadrans? vnde vir es Chiones?
Cum ratione licet dicas te vivere summa,
Quòd vivis, nulla cum ratione facis.

Ad Rufinum. XXXI.

Sunt tibi, confiteor, diffusi iugera campi,
Vrbanique tenent praedia multa Lares:
Et servit dominae numerosus debitor arcae,
Sustentatque tuas aurea mensa dapes.
Fastidire tamen noli, Rufine, minores:
Plus habuit Didymus, plus Philomelus habet.

In Matriniam. XXXII.

Non possem vetulam? quereris, Matrinia? possum
Et vetulam: sed tu mortua, non vetula es.
Possum Hecubam, possum Nioben, Matrinia: sed si
Nondum erit illa canis, nondum erit illa lapis.

Qualem puellam velit. XXXIII.

Ingenuam malo: sed, si tamen illa negatur,
Libertina mihi proxima conditio est.
Extremo est ancilla loco: sed vincet vtramque,
Si facie nobis haec erit ingenua.

Ad Chionem. XXXIIII.

Digna tuo cur sis, indignaque nomine, dicam:
Frigida es, & nigra es: non es, & es Chione.

De piscibus sculptis. XXXV.

Artis Phidiacae toreuma clarum,
Pisces adspicis: adde aquam, natabunt.

In Fabianum. XXXVI.

Quod novus, & nuper factus tibi praestat amicus,
Hoc praestare iubes me, Fabiane, tibi.
Horridus vt primo semper te mane salutem,
Per mediumque trahat me tua sella lutum:
Lassus vt in thermas decima, vel serius hora
Te sequar, Agrippae cùm laver ipse Titi.
Hoc per triginta merui, Fabiane, Decembres,
Vt sim tyro tuae semper amicitiae?
Hoc merui, Fabiane, toga, tritaque, meáque,
Vt nondum credas me meruisse rudem.

In irascentes amicos. XXXVII.

Irasci tantum felices nostis amici.
Non bellè facitis, sed iuvat hoc facere.

Ad Sextum. XXXVIII.

Quae te causa trahit, vel quae fiducia Romam,
Sexte? quid aut speras, aut petis inde? refer.
Caussas, inquis, agam Cicerone disertius ipso,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro.
Egit Atestinus caussas, & Civis: vtrunque
Noras, sed neutri pensio tota fuit.
Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis:
Audieris, dices esse Maronis opus.
Insanis, omnes gelidis quicunque lacernis
Sunt tibi, Nasones, Virgiliosque vides.
Atria magna colam: vix tres, aut quatuor ista
Res aluit, pallet caetera turba fame.
Quid faciam suade: nam certum est vivere Romae,
Si bonus es, casu vivere, Sexte potes.

De Lycori. XXXIX.

Iliaco similem puerum, Faustine, ministro
Lusca Lycoris amat: quam benè lusca videt?

In Thelesinum. XL.

Mutua quòd nobis ter quinquagina dedisti
Ex opibus tantis, quas gravis arca premit,
Esse tibi magnus, Thelesine, videris amicus.
Tu magnus, quod das: immò ego, quod recipis.

De lacerta caelata. XLI.

Inserta phialae Mentoris manu ducta
Lacerta vivit, & timetur argentum.

In Pollam. XLII.

Lomento rugas vteri quòd condere tentas,...

Pelle, tibi ventrem, non mihi labra linis.
Simpliciter pateat vitium fortasse pusillum:
Quod tegitur, maius creditur esse malum.

In Lentinum. XLIII.

Mentiris iuuenem tinctis, Lentine, capillis,
Tam subitò coruus, qui modo cycnus eras.
Non omnes fallis: scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

In Ligurinum. XLIV.

Occurrit tibi nemo quòd libenter;
Quòd, quacunque venis, fuga est, & ingens
Circa te, Ligurine, solitudo;
Quid sit, scire cupis: nimis poëta es.
Hoc valde vitium periculosum est.
Non tigris catulis citata raptis,
Non dipsas medio perusta sole,
Nec sic scorpius improbus timetur.
Nam tantos, rogo, quis ferat labores?
Et stanti legis, & legis sedenti,
Currenti legis, & legis cacanti.
In thermas fugio, sonas ad aurem.
Piscinam peto, non licet natare.
Ad cœnam propero, tenes euntem.
Ad cœnam venio, fugas sedentem.
Lassus dormio, suscitas iacentem.
Vis, quantum facias mali, videre?
Vir iustus, probus, innocens, timeris.

De eodem. XLV.

Fugerit an mensas Phœbus, cœnámque Thyestæ,
Ignoro: fugimus nos, Ligurine, tuam.
Illa quidem lauta est, dapibúsque instructa superbis;
Sed nihil omninò, te recitante, placet.
Nolo mihi ponas rhombum, mullumve bilibrem,
Nec volo boletos, ostrea nolo: tace.

Ad Candidum. XLVI.

Exigis à nobis operam sine fine togatam:
Non eo, libertum sed tibi mitto meum.
Non est, inquis, idem: multò plus esse probabo.
Vix ego lecticam subsequor: ille feret.
In turbam incideris, cunctos vmbone repellet:
Inualidum est nobis, ingenuúmque latus.
Quidlibet in causis narraueris, ipse tacebo:
At tibi tergeminum mugiet ille sophos.
Lis erit, ingenti faciet conuicia voce:
Esse pudor vetuit fortia verba mihi.
Ergo nihil nobis, inquis, præstabis amicus?
Quicquid libertus, Candide, non poterit.

De Basso. XLVII.

Capena grandi porta qua pluit gutta,
Phrygiæque matris Almo qua lauat ferrum,
Horatiorum qua viret sacer campus,
Et qua pusilli feruet Herculis fanum,
Faustine, plena Bassus ibat in rheda,
Omnes beati copias trahens ruris.
Illic videres frutice nobili caules,
Et vtrunque porrum, sessiléque lactucas,
Pigróque ventri non inutiles betas.
Illic coronam pinguibus grauem turdis,
Leporémque læsum Gallici canis dente,
Nondúmque victa lactentem faba porcum.
Nec feriatus ibat ante carrucam,
Sed tuta fœno cursor oua portabat.
Romam petebat Bassus, immò rus ibat.

De Ollo. XLVIII.

Pauperis extruxit cellam, sed vendidit Ollus
Prædia: nunc cellam pauperis Ollus habet.

In inuitatorem.

Veientana mihi misces, tibi Massica potas:
Olfacere hæc malo pocula, quàm bibere.

In Ligurinum. XLIX.

Hæc tibi, non alia est ad cœnam caussa vocandi,
Versiculos recites vt, Ligurine, tuos.
Deposui soleas, affertur protinus ingens
Inter lactucas, oxigarúmque liber.
Alter perlegitur, dum fercula prima morantur.
Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.
Et quartum recitas, & quintum denique librum.
Putidus est, toties si mihi ponis aprum.
Quòd si non scombris scelerata poemata donas,
Cœnabis solus iam, Ligurine, domi.

Ad Gallam. L.

Cùm faciem laudo, cùm miror crura, manúsque,
Dicere, Galla, soles, nuda placebo magis.
Et semper vitas communia balnea nobis.
Nunquid, Galla, times, ne tibi non placeam?

Ad Tongilianum. LI.

Empta domus fuerat tibi, Tongiliane, ducentis;
Abstulit hanc nimiùm casus in vrbe frequens.
Collatum est decies: rogo, non potes ipse videri
Incendisse tuam, Tongiliane, domum?

Ad Chloen. LII.

Et vultu poteram tuo carere,
Et collo, manibúsque, cruribúsque,
Et mammis, natibúsque, clunibúsque:
Et, ne singula persequi laborem,
Tota te poteram, Chloë, carere.

Ad Gallam. LIII.

Cùm dare non possim, quod poscis, Galla, roganti,
Multò simplicius, Galla, negare potes.

In Gelliam. LIV.

Quòd, quacunque venis, Cosmum migrare putamus,
Et fluere excusso cinnama fusa vitro,
Nolo peregrinis placeas tibi, Gellia, nugis:
Sic puto posse meum, sic bene olere canem.

De cisterna Rauennate. LV.

Sit cisterna mihi, quàm vinea, malo, Rauennæ,
Cùm possim multo vendere pluris aquam.

De caupone. LVI.

Callidus imposuit nuper mihi caupo Rauennæ:
Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

De villa Faustini, ad Bassum. LVII.

Baiana nostri villa, Basse, Faustini
Non otiosis ordinata myrtetis,
Viduáque platano, tonsilíque buxeto,
Ingrata lati spatia detinet campi,
Sed rure vero, barbaróque lætatur.
Hic farta premitur angulo Ceres omni,
Et multa fragrat testa senibus autumnis.
Hic post Nouembres, imminente iam bruma,
Seras putator horridus refert vuas.

Truces

Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vituliśque inermi fronte prurit in pugnam.
Vagatur omnis turba sordidæ cortis,
Argutus anser, gemmeique pauones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis,
Et picta perdix, Numidicæque guttatæ,
Et impiorum phasiana Colchorum.
Rhodias superbi fœminas premunt galli,
Sonantque turres plausibus columbarum.
Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur.
Auidi sequuntur villicæ sinum porci,
Matrémque plenam mollis agnus exspectat.
Cingunt serenum lactei focum vernæ,
Et larga festos lucet ad Lares silua.
Non segnis albo pallet otio campo,
Nec perdit oleum lubricus palæstrita:
Sed tendit auidis rete subdolum turdis,
Tremulaue captum linea trahit piscem,
Aut impeditam cassibus refert damam.
Exercet hilares facilis hortus vrbanos,
Et, pædagogo non iubente, lasciui
Parere gaudent villico capillati,
Et delicatus opere fruitur eunuchus.
Nec venit inanis rusticus salutator.
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metámque lactis Sassinate de silua.
Somniculosos ille porrigit glires,
Hic vagientem matris hispidæ fœtum,
Alius coactos non amare capones.
Et dona matrum vimineo ferunt texto
Grandes proborum virgines colonorum.
Facto vocatur lætus opere vicinus,
Nec auara seruat crastinas dapes mensa:
Vescuntur omnes, ebrióque non nouit
Satur minister inuidere conuiuæ.
At tu sub vrbe possides famem mundam,
Et turre ab alta prospicis meras laurus.
Furémque, Priapo non timente, securus.
Et vinitorem farre pascis vrbano,
Pictámque portas otiosus ad villam
Olus, oua, pullos, poma, caseum, mustum.
Rus hoc vocari debet, an domus longè?

De sutore, & fullone. LVIII.

Sutor credo dedit tibi, culta Bononia, munus.
Fullo dedit Mutinæ, nunc vbi, caupo, dabit?

In Ponticum. LIX.

Cùm vocor ad cœnam, non iam venalis vt antè,
Cur mihi non eadem, quæ tibi cœna datur?
Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino:
Sumitur inciso mytilus ore mihi.
Sunt tibi boleti: fungos ego sumo suillos.
Res tibi cum rhombo est: at mihi cum sparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet:
Ponitur in cauea mortua pica mihi.
Cur sine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?
Sportula quòd non est, prosit, edamus idem.

In Cinnam. LX.

Esse nihil dicis, quicquid petis, improbe Cinna.
Si nil, Cinna, petis, nil tibi, Cinna, nego.

In Quinctum. LXI.

Centenis quòd emis pueros, & sæpe ducentis:
Quòd sub rege Numa condita vina bibis:
Quòd constat decies tibi non speciosa supellex:
Libra quòd argenti millia quinque rapit:
Aurea quòd fundi pretio carruca paratur:
Quòd pluris mulli est, quàm domus empta tibi:
Hæc animo magno credis te, Quincte, parare?
Falleris: hæc animus, Quincte, pusillus emit.

In Cotilum. LXII.

Cotile, bellus homo es: dicunt hoc, Cotile, multi.
Audio: sed quid sit, dic mihi, bellus homo?
Bellus homo est, flexo qui digerit ordine crines:
Balsama qui semper, cinnama semper olet.
Cantica qui Nili, qui Gaditana susurrat:
Qui mouet in varios brachia vulsa modos.
Inter fœmineas tota qui luce cathedras
Desidet, atque aliqua semper in aure sonat.
Qui legit hinc illinc missas, scribitque tabellas:
Pallia vicini qui refugit cubiti.
Qui scit, quam quis amet, qui per conuiuia currit:
Hirpini veteres qui bene nouit auos.
Quid narras? hoc est, hoc est homo, Cotile, bellus?
Res pertricosa est, Cotile, bellus homo.

Ad Cassianum. LXIII.

Sirenas, hilarem nauigantium pœnam,
Blandásque mortes gaudiúmque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Vlysses dicitur reliquisse.
Non miror: illud, Cassiane, mirarer,
Si fabulantem Canium reliquisset.

Ad Diadumenum. LXIIII.

Quod spirat teneræ malum mordente puellæ,
Quod de Corycio quæ venit aura croco:
Vinea quod primis floret cùm cana racemis,
Gramina quod redolent, quæ modo carpsit ouis:
Quod myrtus, quod messor Arabs, quod succina trita,
Pallidus Eoo ture quod ignis olet,
Gleba quod æstiuo leuiter cùm spargitur imbre,
Quod madidas nardo sparsa corona comas:
Hoc tua, sæue puer Diadumene, basia fragrant.
Quid si tota dares illa sine inuidia?

In M. Antonium. LXV.

Par scelus admisit Phariis Antonius armis:
Abscidit vultus ensis vterque sacros.
Illud, laurigeros ageres cùm læta triumphos,
Hoc tibi, Roma, caput cùm loquereris erat.
Antoni tamen est peior, quàm caussa Photini:
Hic facinus domino præstitit, ille sibi.

De pigris nautis. LXVI.

Cessatis, pueri, nihilque nostis
Veterno, resinaque pigriores.
Quorum per vada tarda nauigantes,
Lentos tingitis ad celeuma remos.
Iam prono Phaethonte sudat Aethon,
Exarsitque dies, & hora lassos
Interiungit equos meridiana:
At vos tam placidas vagi per vndas
Tuta luditis otium carina.
Non nautas puto vos sed Argonautas.

Ad matronam pudicam.

Hucusque tibi scriptus, matrona, libellus:
Cui sint scripta rogas interiora? mihi.
Gymnasium, thermae, stadium est hac parte: recede.
Exuimur: nudos parce videre viros.
Hinc iam, deposito post vina rosasque pudore,
Quid dicat nescit saucia Terpsichore.
Schemate non dubio, sed aperte nominat illam,
Quam recipit sexto mense superba Venus:
Custodem medio statuit quam villicus horto:
Opposita spectat quam proba virgo manu.
Si bene te novi, longum iam lassa libellum
Ponebas: totum nunc studiosa leges.

Ad Cosconium. LXVII.

Omnia quòd scribis castis epigrammata verbis,
Inque tuis nulla est mentula carminibus,
Admiror, laudo: nihil est te sanctius uno.
At mea luxuria pagina nulla vacat.
Haec igitur iuvenes nequam, facilesque puellae,
Haec senior, sed quem torquet amica, legat.
At tua, Cosconi, venerandaque sanctaque verba
A pueris debent, virginibusque legi.

Ad Ceruinum. LXVIII.

Moechus es Aufidiae, qui vir, Ceruine, fuisti:
Rivalis fuerat qui tuus, ille vir est.
Cur aliena placet tibi, quae tua non placet, uxor?
Nunquid securus non potes arrigere?

In Naeuolum. LXIX.

Mentula cùm doleat puero, tibi, Naeuole, culus,
Non sum diuinus, sed scio quid facias.

Ad Laufellam. LXX.

Vis futui, nec vis mecum Laufella lauari:
Nescio quod magnum suspicor esse nefas.
Aut tibi pannosae pendent a pectore mammae,
Aut sulcos uteri prodere nuda times:
Aut infinito lacerum patet inguen hiatu,
Aut aliquid cunni prominet ore tui.
Sed nihil est horum: credo pulcherrima nuda es.
Si verum est, vitium peius habes, fatua es.

In Phoebum. LXXI.

Dormis cum pueris mutoniatis,
Et non stat tibi, Phoebe, quod stat illis.
Quid vis me rogo, Phoebe, suspicari?
Mollem credere te virum volebam,
Sed rumor negat esse te cinaedum.

In Gargilianum. LXXII.

Psilothro faciemque lauas, & dropace caluam:
Nunquid tonsorem, Gargiliane, times?
Quid facient ungues? nam certe non potes illos
Resina, Veneto nec resecare luto.
Desine, si pudor est, miseram traducere caluam:
Hoc fieri cunno, Gargiliane, solet.

In Lupercum. LXXIII.

Stare, Luperce, tibi iam pridem mentula desit,
Luctaris demens tu tamen arrigere.
Sed nihil erucae faciunt bulbique salaces,
Improba nec prosunt iam satureia tibi.
Coepisti puras opibus corrumpere buccas,
Sic quoque non viuit sollicitata Venus.
Mirari satis hoc quisquam, vel credere possit,
Quae non stat, magno stare, Luperce, tibi?

In Bassum. LXXIIII.

Arrigis ad vetulas, fastidis, Basse, puellas,
Nec formosa tibi, sed moritura placet.
Hic, rogo, non furor est, non est haec mentula demens?
Cùm possis Hecubam, non potes Andromachen.

In Baeticum. LXXV.

Nec mullus, nec te delectat, Baetice, turdus,
Nec lepus est unquam, nec tibi gratus aper.
Nec te liba iuuant, nec sectae quadra placentae,
Nec Libye mittit, nec tibi Phasis aues.
Capparim, & putri cepas allece natantes,
Et pulpam dubio de petasone voras.
Teque iuuant gerres, & pelle melandrya cana,
Resinata bibis vina, Falerna fugis.
Nescio quod stomachi vitium secretius esse
Suspicor: vt quid enim, Baetice, saprofagis?

Ad Paulinum. LXXVI.

Minxisti currente semel, Pauline, carina:
Meiere vis iterùm, iam Palinurus eris.

Ad Sertorium. LXXVII.

Rem peragit nullam Sertorius, inchoat omnes.
Hunc ego, cùm futuit, non puto perficere.

Ad Apicium. LXXVIII.

De nullo quereris, nulli maledicis, Apici:
Rumor ait, linguae te tamen esse malae.

In Baeticum. LXXIX.

Quid cum foemineo tibi, Baetice Galle, barathro?
Haec debet medios lambere lingua viros.
Abscissa est quare Samia tibi mentula testa,
Si tibi tam gratus, Baetice, cunnus erat?
Castrandum caput est: nam sis licet inguine Gallus,
Sacra tamen Cybeles decipis ore: vir es.

In Zoilum. LXXX.

Conuiua quisquis Zoili potest esse,
Summemmianas coenet inter uxores,
Curtaque Ledae sobrius bibat testa.
Hoc esse leuius, puriusque contendo.
Iacet occupato galbanatus in lecto:
Cubitis trudit hinc, & inde conuiuas,
Effultus ostro, sericisque puluinis.
Stat exoletus, suggeritque ructanti
Pinnas rubentes, cuspidesque lentisci.
Et aestuanti tenue ventilat frigus
Supina prasino concubina flabello:
Fugatque muscas myrtea puer virga:
Percurrit agili corpus arte tractatrix,
Manumque doctam spargit omnibus membris.
Digiti crepantis signa nouit eunuchus,
Et delicatae sciscitator urinae
Domini bibentis ebrium regit penem.
At ille retro flexus ad pedum turbam
Inter catellas anserum exta lambentes
Partitur apri glandulas palaestritis,
Et concubino turturum nates donat.
Ligurumque nobis saxa cùm ministrentur,
Vel cocta fumis musta Massilitanis:
Opimianum morionibus nectar
Crystallinisque, myrrhinisque propinat.
Et Cosmianis ipse fusus ampullis,
Non erubescit murice aureo nobis

Diuidere

Diabdere mœcha pauperis capillare.
Septunce multo deinde perditus stertit.
Nos accubamus & silentium ronchis
Præstare iussi nutibus propinamus.
Hos Malchionis patimur improbi fastus:
Nec vindicare, Rufe, possumus, fellat.

In Coclitem. LXXXI.

Vt faciam breuiora mones epigrammata, Coeles.
Fac mihi quod Chione: non potui breuius.

In Fongilionem. LXXXII.

Quid narrat tua mœcha? non puellam
Dixi, Fongilion, quid ergo? linguam.

Ad maritum. LXXXIII.

Quis tibi persuasit nares abscindere mœcho?
Non hac peccatum est parte, marite, tibi.
Stulte, quid egisti? nihil hic tua perdidit vxor:
Cum sit salua sui mentula Deiphobi.

Ad castam matronam. LXXXIV.

Ne legeres partem lasciui, casta, libelli,
Prædixi, & monui: tu tamen, ecce, legis.
Sed si Pannum ulum, si spectas & Latinum,
(Non sunt hæc mimis improbiora) lege.

In Chionem. LXXXV.

Narrat te rumor, Chione, nunquam esse fututam,
Atque nihil cunno purius esse tuo.
Tecta tamen non hac, qua debes parte lauaris.
Si pudor est, transfer subligar in faciem.

In fratres fellatores. LXXXVI.

Sunt gemini fratres, diuersa sed inguina lingunt.
Dicite, dissimiles sint magis, an similes?

Ad Phœbum. LXXXVII.

Vtere lactucis, & mollibus vtere maluis:
Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

De Galla. LXXXVIII.

Vult, non vult dare Galla mihi, nec dicere possum,
Quod vult, & non vult, quid sibi Galla velit.

De Misitio. LXXXIX.

Cùm peteret patriæ Misitius arua Rauennæ,
Semiuiro Cybeles cum grege iunxit iter.
Huic comes hærebat domini fugitiuus Achillas,
Insignis forma, nequitiáque puer.
Hoc steriles sensere viri: qua parte cubaret,
Quærunt: sed tacitos sensit & ille dolos.
Mentitur, credunt: somni post vina petuntur:
Continuo ferrum noxia turba rapit,
Exciduntque senem, spondæ qui parte iacebat,
Nam iuuenem puer pluteo vindice tutus erat.
Suppositam fama est quondam pro virgine ceruam,
At nunc pro puero mentula supposita est.

Ad Gallum. XC.

Vt patiar mœchum, rogat vxor, Galle, sed vnum.
Huic ego non oculos eruo, Galle, duos.

In Vetustinam. XCI.

Cùm tibi trecenti consules, Vetustina,
Et tres capilli, quatuórque sint dentes,
Pectus cicadæ, crusculúmque formicæ:
Rugosiorem cùm geras stola frontem,
Et araneorum cassibus pares mammas:
Cùm comparata rictibus tuis ora,
Niliacus habeat crocodilus angusta:
Meliúsque ranæ garriant Rauennates,
Et Adrianus dulcius culex cantet:
Videásque quantum noctuæ vident mane:
Et illud oleas, quod viri capellarum:
Et anatis habeas orthopygium macræ:
Senémque Cynicum vincat ossa cunnus:
Cùm te lucerna balneator extincta
Admittat inter bustuarias mœchas:
Cùm bruma mensem sit tibi per Augustum,
Regelare nec te pestilens queat febris:
Gaudes ducentas nuptum ire post mortes,
Virúmque demens cineribus tuis quæris.
Prurire quid si velit saxum?
Quis coniugem te, quis vocabit vxorem?
Philomelus auiam quam vocauerat nuper?
Quòd si cadauer exigis tuum scalpi,
Sternatur Acori de triclinio lectus,
Thalassionem qui tuum decet solus:
Vstórque tedas præferat nouæ nuptæ.
Intrare in istum sola fax potest cunnum.

In Rufum. XCII.

Esse negas coctum leporem, poscísque flagella.
Mauis, Rufe, cocum scindere, quàm leporem.

In Næuolum. XCIII.

Nunquam dicis, aue, sed reddis, Næuole, semper,
Quod prior & Coruus dicere sæpe solet.
Cur hoc expectas à me rogo, Næuole, dicas:
Nam, puto, nec melior, Næuole, nec prior es.
Præmia laudato tribuit mihi Cæsar vterque,
Natorúmque dedit iura paterna trium.
Ore legor multo, notúmque per oppida nomen
Non expectato dat mihi fama rogo.
Est & in hoc aliquid, vidit me Roma Tribunum,
Et sedeo, qua te suscitat Oceanus.
Quot mihi Cæsareo facti sunt munere ciues,
Nec famulos totidem suspicor esse tibi.
Sed pædicaris, sed pulchre, Næuole, ceues.
Iam iam sic prior es, Næuole, vincis, aue.

In Gargilium. XCIV.

Futuis, non futuis, meam puellam,
Et garris quasi mœchus, & fututor.
Si te prendero, Gargili, tacebis.

Ad Rufum. XCV.

Ne legat hunc Chione, mando tibi, Rufe, libellum:
Carmine læsa meo est, lædere & illa potest.

In Sabellum. XCVI.

Sit culus tibi quàm macer, requiris?
Pædicare potes, Sabelle, culo.

Ad Cerdonem. XCVII.

Irasci nostro non debes, cerdo, libello:
Ars tua, non vita, est carmine læsa meo.
Innocuos permitte sales, cur ludere nobis
Non liceat, licuit si iugulare tibi?

Ad Rufum. XCVIII.

Cursorem sexta tibi, Rufe, remisimus hora,
Carmina quem madidum nostra tulisse reor.
Imbribus immodicis cælum nam forte ruebat,
Non aliter mitti debuit iste liber.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER IV.

De natali Domitiani. I.

ÆSARIS alma dies, & luce sacratior illa,
Conscia Dictæũ qua tulit Ida Iouẽ,
Longa, precor, Pyliôque veni numerosior æuo,
Semper & hoc vultu, vel meliore nite.
Hic colat Albano Tritonida multus in auro,
Perque manus tantas plurima quercus eat.
Hic colat ingenti redeuntia secula lustro,
Et quæ Romuleus sacra Terentus habet.
Magna quidem superi petimus, sed debita terris.
Pro tanto quæ sunt improba vota Deo?

De Horatio. II.

Spectabat modò solus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis,
Cùm plebs, & minor ordo, maximusque
Sancto cum duce candidus sederet.
Toto nix cecidit repente cælo:
Albis spectat Horatius lacernis.

De niuibus. III.

Adspice quàm densum tacitarum vellus aquarum
Defluat in vultus Cæsaris, inque sinus.
Indulget tamen ille Ioui, nec vertice moto
Concretas pigro frigore ridet aquas.
Sidus Hyperborei solitus lassare Boötæ,
Et madidis Helicen dissimulare comis.
Qui siccis lasciuit aquis, & ab æthere ludit?
Suspicor has pueri Cæsaris esse niues.

In Bassam. IV.

Quod siccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebula quod Albularum,
Piscinæ vetus aura quod marinæ,
Quod pressa piger hircus in capella,
Lassi bardiacus quod euocati,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod ieiunia sabbatariorum,
Mæstorum quod anhelitus reorum,
Quod spurcæ moriens lucerna Ledæ,
Quod ceromata fæce de Sabina,
Quod vulpis fuga, viperæ cubile,
Malles, quàm quod oles, olere, Bassa.

Ad Fabianum. V.

Vir bonus, & pauper, linguaque, & pectore verus,
Quid tibi vis, vrbem qui, Fabiane, petis?
Qui nec leno potes, nec comissator haberi,
Nec pauidos tristi voce citare reos.
Nec potes vxorem cari corrumpere amici,
Nec potes algentes arrigere ad vetulas:
Vendere nec vanos circa palatia fumos:
Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.
Vnde, miser, viues, homo fidus, certus amicus?
Hoc nihil est: nunquam sic Philomelus eris.

In Massilianum. VI.

Credi virgine castior pudica,
Et frontis teneræ cupis videri,
Cum sis improbior, Massiliane,
Quàm qui compositos metro Tibulli,
In Stellæ recitat domo libellos.

Ad Hylum. VII.

Cur here quod dederas, hodie, puer Hyle, negasti?
Durus tam subitò, qui modò mitis eras?
Sed iam causaris barbamque, annósque, pilósque.
O nox, quàm longa es, quæ facis vna senem!
Quid nos derides? heri qui puer, Hyle, fuisti,
Dic nobis, hodie qua ratione vir es?

Ad Euphemum. VIII.

Prima salutantes, atque altera continet hora.
Exercet raucos tertia causidicos.
In quintam varios extendit Roma labores.
Sexta quies lassis, septima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octaua palæstris.
Imperat extructos frangere nona toros.
Hora libellorum decima est, Eupheme, meorum,
Temperat ambrosias cum tua cura dapes.
Et bonus æthereo laxatur nectare Cæsar,
Ingentique tenet pocula parca manu.
Tunc admitte iocos: gressu timet ire licenti
Ad matutinum nostra Thalia Iouem.

In Fabullam. IX.

Sotæ filia Clinici Fabulla,
Deserto sequeris Clitum marito,
Et donas, & amas: ἔχεις ἀσώτως.

Ad Faustinum. X.

Dum nouus est, neque adhuc rasa mihi fronte libellus,
Pagina dum tangi non bene sicca timet:
I puer, & caro perfer leue munus amico,
Qui meruit nugas primus habere meas.
Curre, sed instructum comitetur pumice librum,
Spongia: muneribus conuenit illa meis.
Non possunt nostros multæ, Faustine, lituræ
Emendare iocos, vna litura potest.

In Ant. Saturninum. XI.

Dum nimium vano tumefactus nomine gaudes,
Et Saturninum te pudet esse miser:
Impia Parrhasia mouisti bella sub vrsa,
Qualia qui Phariæ coniugis arma tulit.
Exciderat ne adeò fatum tibi nominis huius,
Obruit Actiaci quod graue sæua freti?
An tibi promisit Rhenus, quod non dedit illi
Nilus, & Arctois plus licuisset aquis?
Ille etiam nostris Antonius occidit armis:
Qui tibi collatus, perfide, Cæsar erat.

In Thaidem. XII.

Nulli, Thai, negas: sed si te non pudet istud,
Hoc saltem pudeat, Thais, negare nihil.

De nuptiis Pudentis, & Claudiæ. XIII.

Claudia, Rufe, meo nubit peregrina Pudenti:

Macte

Macte esto tædis, ô hymenæe, tuis.
Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Theseis tam bene vina fauis.
Nec meliùs teneris iunguntur vitibus vlmi,
Nec plus lotos aquas, littora myrtus amat.
Candida perpetuo reside Concordia lecto,
Tamque pari semper sit Venus æqua iugo.
Diligat ipsa senem quondam, sed & ipsa marito,
Tunc quoque cùm fuerit, non videatur anus.

Ad Silium. XIIII.

Sili Castalidum decus sororum,
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore: perfidósque
Fraudes Hannibalis, leuésque Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis:
Paulùm seposita seueritate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc & hinc fritillis,
Et ludit tropa nequiore talo,
Nostris otia commoda Camœnis:
Nec torua lege fronte, sed remissa
Lasciuis madidos iocis libellos.
Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

Ad Cæcilianum. XV.

Mille tibi nummos hesterna nocte roganti
In sex, aut septem, Cæciliane, dies,
Non habeo, dixi: sed tu causatus amici
Aduentum, lancem, paucáque vasa rogas.
Stultus es, an stultum me credis amice? negaui
Mille tibi nummos: millia quinque dabo?

In Gallum. XVI.

Priuignum non esse tuæ te, Galle, nouercæ
Rumor erat, coniux dum fuit illa patris.
Non tamen hoc poterat viuo genitore probari:
Iam nusquam pater est, Galle, nouerca domi est.
Magnus ab infernis reuocetur Tullius vmbris,
Et te defendat Regulus ipse licet,
Non potes absolui: nam, quæ non desinit esse
Post patrem, nunquam, Galle, nouerca fuit.

Ad Paulum. XVII.

Facere in Lyciscam, Paule, me iubes versus,
Quibus illa lectis rubeat, & sit irata.
O Paule, malus es: irrumare vis solus.

De puero stillicidio iugulato. XVIII.

Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis,
Et madet assiduo lubricus imbre lapis,
In iugulum pueri, qui roscida templa subibat,
Decidit hiberno prægrauis vnda gelu.
Cúmque peregisset miseri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non sæua sibi voluit fortuna licere?
Aut vbi mors non est, si iugulatis aqua?

De endromide. XIX.

Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet,
Sordida, sed gelido non aspernanda Decembri,
Dona peregrinam mittimus endromida.
Seu lentum ceroma teris, tepidúmue trigona:
Siue harpasta manu puluerulenta rapis:
Plumea seu laxi partiris pondera follis:
Siue leuem cursu vincere quæris Athan.
Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
Neue grauis subita te premat Iris aqua.
Ridebis ventos hoc munere tectus, & imbres.
Non sic in Tyria sindone tutus eris.

De Cærelia, & Gellia. XX.

Dicit se vetulam, cùm sit Cærelia pupa:
Puppam se dicit Gellia, cùm sit anus.
Ferre nec hanc possis, possis, Coline, nec illam.
Altera ridicula est, altera putidula.

De Selio. XXI.

Nullos esse Deos, inane cælum
Affirmat Selius, probátque, quòd se
Factum, dum negat hæc, videt beatum.

De Cleopatra. XXII.

Primos passa toros, & adhuc placanda marito,
Merserat in nitidos se Cleopatra lacus,
Dum fugit amplexus: sed prodidit vnda latentem:
Lucebat totis cùm tegeretur aquis.
Condita sic puro numerantur lilia vitro,
Sic prohibet teneras gemma latere rosas.
Insilui, mersúsque vadis luctantia carpsi
Basia, perspicuæ plus vetuistis aquæ.

Ad Thaliam. XXIII.

Dum tu lenta nimis, diúque quæris
Quis primus tibi, quísue sit secundus,
Gratum quisue epigramma comparabit,
Palmam Callimachus, Thalia, de se
Facundo dedit ipse Brutiano.
Qui si Cecropio satur lepore,
Romanæ sale luserit Mineruæ,
Illi me facias, precor, secundum.

Ad Fabianum. XXIIII.

Omneis, quas habuit, Fabiane, Lycoris amicas
Extulit: vxori fiat amica meæ.

De litoribus Altini. XXV.

Æmula Baianis Altini littora villis,
Et Phaethontei conscia silua rogi:
Quæque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupsit, ad Euganeos sola puella lacus:
Et tu Ledæo felix Aquileia Timauo,
Hic vbi septenas Cyllarus hausit aquas:
Vos eritis nostræ portus, requiésque senectæ,
Si iuris fuerint otia nostra sui.

Ad Postumum. XXVI.

Quòd te mane domi toto non vidimus anno,
Vis dicam, quantùm, Postume, perdiderim?
Tricenos, puto, bis, vicenos ter puto nummos.
Ignosces, togulam Postume, pluris emo.

Ad Augustum. XXVII.

Sæpe meos laudare soles, Auguste, libellos.
Inuidus ecce negat: non minùs ergo soles.
Quid, quòd honorato non sola voce dedisti,
Non alius poterat quæ dare dona mihi?
Ecce iterùm nigros corrodit liuidus vngues.
Da, Cæsar, tantò tu magis, vt doleat.

Ad Chloën. XXVIII.

Donasti tenero, Chloë, Luperco

Hispanas, Tyriásque, coccinásque,
Et lotam tepido togam Galeso,
Indos sardonychas, Scythas smaragdos,
Et centum numeros noua moneta.
Et quicquid petit, vsque, & vsque donas.
Væ glabraria, væ tibi, misella:
Nudam te statuet tuus Lupercus.

Ad Pudentem. XXIX.

Obstat, chare Pudens, nostris sua turba libellis,
Lectorémque frequens lassat & implet opus.
Rara iuuant: primis sic maior gratia pomis:
Hibernæ pretium sic meruere rosæ:
Sic spoliatricem commendat Faustus amicam,
Ianua nec iuuenem semper aperta tenet.
Sæpius in libro memoratur Persius vno,
Quàm leuis in tota Marsus Amazonide.
Tu quoque de nostris releges quæcunque libellis,
Esse puta solum: sic tibi pluris erit.

Ad piscatorem. XXX.

Baiano procul à lacu monemus
Piscator fuge, ne nocens recedas.
Sacris piscibus hæ natantur vndæ,
Qui norunt dominum manúmque lambunt
Illam, qua nihil est in orbe maius.
Quid, quod nomen habent: & ad magistri
Vocem quisque sui venit citatus.
Hoc quondam Libys impius profundo,
Dum prædam calamo tremente ducit,
Raptis luminibus, repente cæcus
Captum non potuit videre piscem:
Et nunc, sacrilegos perosus hamos,
Baianos sedet ad lacus rogator.
At tu, dum potes, innocens recede,
Iactis simplicibus cibis in vndas,
Et pisces venerare delicatos.

Ad Hippodamum. XXXI.

Quod cupis in nostris dici, legique libellis,
Et non nullus honos creditur esse tibi:
Ne valeam, si non res est gratissima nobis,
Et volo te chartis inseruisse meis.
Sed tu nomen habes auerso fonte sororum
Impositum, mater quod tibi dura dedit.
Quod nec Melpomene, quod nec Polyhymnia possit:
Nec pia cum Phœbo dicere Calliope.
Ergo aliquod gratum Musis tibi nomen adoptes.
Non semper belle dicitur Hippodamus.

De ape electro inclusa. XXXII.

Et latet, & lucet Phaethontide condita gutta,
Vt videatur apis nectare clausa suo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum.
Credibile est ipsam sic voluisse mori.

Ad Sosibianum. XXXIII.

Plena laboratis habeas cùm scrinia libris,
Emittis quare, Sosibiane, nihil?
Edent heredes, inquis, mea carmina, quando?
Tempus erat iam te, Sosibiane, legi.

Ad Attalum. XXXIIII.

Sordida cùm tibi sit, verum tamen, Attale, dicit,
Quisquis te niueam dicit habere togam.

De pugna damarum. XXXV.

Frontibus aduersis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte iacere pari.
Spectauere canes prædam, stupuitque superbus
Venator, cultro nil superesse suo.
Vnde leues animo tanto caluere furores?
Sic pugnant tauri, sic cecidere viri.

Ad Olum. XXXVI.

Cana est barba tibi, nigra est coma: tingere barbam
Non potes, hæc caussa est: & potes, Ole, comam.

Ad Afrum. XXXVII.

Centum Coracinus: & ducenta Mancinus,
Trecenta debet Titius, hoc bis Albinus,
Decies Sabinus, alterumque Serranus:
Ex insulis fundísque tricies soldum,
Ex pecore redeunt ter ducena Parmensi.
Totis diebus, Afer, hoc mihi narras,
Et teneo melius ista, quàm meum nomen.
Numeres oportet aliquid vt pati possim:
Quotidianam refice nauseam nummis.
Audire gratis, Afer, ista non possum.

Ad Gallam. XXXVIII.

Galla nega: satiatur amor, nisi gaudia torquent:
Sed noli nimium, Galla, negare diu.

Ad Chartinum. XXXIX.

Argenti genus omne comparasti,
Et solus veteres Myronis artes,
Solus Praxitelis manus, Scopæque,
Solus Phidiaci toreuma cæli,
Solus Mentoreos habes labores.
Nec desunt tibi vera Gratiana,
Nec quæ Callaico linuntur auro,
Nec mensis anaglypta de paternis:
Argentum tamen inter omne miror,
Quare non habeas, Chartine, purum.

Ad Postumum. XL.

Atria Pisonum stabant cum stemmate toto,
Et docti Senecæ ter numeranda domus.
Prætulimus tantis solum te, Postume, regibus:
Pauper eras, & eques: sed mihi Consul eras.
Tecum ter denas numeraui, Postume, brumas:
Communis nobis lectus & vnus erat.
Iam donare potes, iam perdere plenus honorum,
Largus opum: exspecto, Postume, quid facias.
Nil facis: & serum est, alium mihi quærere regem.
Hoc, fortuna placet? Postumus imposuit.

In malè recitantem. XLI.

Quid recitaturus circumdas vellera collo?
Conueniunt nostris auribus ista magis.

Ad Flaccum. XLII.

Si quis forte mihi possit præstare roganti,
Audi, quem puerum, Flacce, rogare velim.
Niliacis primum puer hic nascatur in oris:
Nequitias tellus scit dare nulla magis.
Sit niue candidior: namque in Mareotide fusca
Pulchrior est, quantò rarior iste color.
Lumina sideribus certent, molliterque flagellent
Colla comæ: tortas non amo, Flacce, comas.
Frons breuis, atque modus leuiter sit naribus vncis:
Pæstanis rubeant æmula labra rosis.
Sæpeque nolentem cogat, nolitque volentem:

Liberi.

Liberior domino sæpe sit ille suo.
Et timeat pueros, excludat sæpe puellas:
Vir reliquis, uni sit puer ille mihi.
Iam scio, nec fallis: nam me quoque iudice verum est.
Talis eras: dices, noster Amazonicus.

In Coracinum. XLIII.

Non dixi, Coracine, te cinædum:
Non sum tam temerarius, nec audax,
Nec mendacia qui loquar libenter.
Si dixi, Coracine, te cinædum,
Iratam mihi Pontiæ lagenam,
Iratum calicem mihi Metelli.
Iuro per Syrios tibi tumores,
Iuro per Berecynthios furores.
Quod dixi tamen, hoc leve, & pusillum est:
Quod notum est, quod & ipse non negabis:
Dixi te, Coracine, cunnilingum.

De Vesuuio monte. XLIIII.

Hic est pampineis viridis Vesuuius umbris:
Presserat hic madidos nobilis uva lacus.
Hæc iuga, quàm Nysæ colles, plus Bacchus amavit.
Hoc nuper Satyri monte dedêre choros.
Hæc Veneris sedes, Lacedæmone gratior illi:
Hic locus Herculeo nomine clarus erat.
Cuncta iacent flammis, & tristi mersa favilla:
Nec superi vellent hoc licuisse sibi.

Ad Phœbum. XLV.

Hæc tibi pro nato plena dat lætus acerra,
Phœbe, Palatinus munera Parthenius:
Vt, qui prima novo signat quinquennia lustro,
Impleat innumeras Burrus olympiadas.
Fac rata vota patris: sic te tua diligat uxor,
Gaudeat & certa virginitate soror.
Perpetuo sic flore mices: sic denique non sint
Tam longæ Bromio, quàm tibi, Phœbe, comæ.

De Sabello. XLVI.

Saturnalia divitem Sabellum
Fecerunt: meritò tumet Sabellus:
Nec quemquam putat esse, prædicátque,
Inter causidicos beatiorem.
Hos fastus, animósque dat Sabello
Farris semodius, fabæque fresæ,
Et turis, piperisque tres selibræ,
Et lucanica ventre cum Falisco,
Et nigri Syra defruti lagena,
Et ficus Libyca gelata testa,
Cum bulbis, cochleisque, caseóque.
Piceno quoque venit à cliente,
Parca cistula non capax olivæ,
Et crasso figuli polita cœlo
Septenaria synthesis Sagunti,
Hispanæ luteum rotæ toreuma,
Et lato variata mappa clavo.
Saturnalia fructuosiora
Annis non habuit decem Sabellus.

De Phaëthonte. XLVII.

Encaustus Phaëthon tabula de pictus in hac est.
Quid tibi vis, Dipyron qui Phaëthonta facis?

In Papilum. XLVIII.

Præcidi gaudes: præcisus, Papile, ploras.
Cur, quæ vis fieri, Papile, facta doles?
Pœnitet obscenæ pruriginis? an magis illud
Fles, quòd præcidi, Papile, desierit?

Ad Flaccum. XLIX.

Nescis, crede mihi, quid sint epigrammata, Flacce,
Qui tantùm lusus illa iocósque putas.
Ille magis ludit, qui scribit prandia sævi
Tereos, aut cœnam, crude Thyesta, tuam:
Aut puero liquidas aptantem Dædalon alas,
Pascentem Siculas aut Polyphemon oves:
A nostris procul est omnis vesica libellis,
Musa nec insano syrmate nostra tumet.
Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant.
Confiteor: laudant illa, sed ista legunt.

In Thaidem. L.

Quid me, Thais, senem subinde dicis?
Nemo est Thais, senex ad irrumandum.

Ad Cæcilianum. LI.

Cùm tibi non essent sex millia, Cæciliane,
Ingenti latè vectus es hexaphoro.
Postquàm bis decies tribuit Dea cæca, sinúmque
Ruperunt nummi, factus es, ecce, pedes.
Quid tibi pro meritis, & tantis laudibus optem?
Dij reddant sellam, Cæciliane, tibi.

In Aedilum. LII.

Gestari iunctis nisi desinis, Aedile, capris:
Qui modò ficus eras, iam caprificus eris.

Ad Cosmum. LIII.

Hunc, quem sæpe vides inter penetralia nostræ
Pallados, & templi limina, Cosme, novi,
Cum baculo, peráque senem: cui cana, putrísque
Stat coma, & in pectus sordida barba cadit:
Cerea quem nudum tegit uxor abolla grabati,
Cuique dato latrat obvia turba cibos:
Esse putas Cynicum, deceptus imagine falsa.
Non est hic Cynicus, Cosme: quid ergo? canis.

Ad Colinum. LIIII.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas:
Si sapis, utaris totis, Coline, diebus,
Extremúmque tibi semper adesse putes.
Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit: observant, quem statuere diem.
Divitior Crispo, Thrasea constantior ipso,
Lautior & nitido sis Meliore licèt:
Nil adiicit penso Lachesis, fusósque sororum
Explicat, & semper de tribus una necat.

Ad Lucium. LV.

Luci, gloria temporum tuorum,
Qui Gaurum veterem, Tagúmque nostrum
Arpis cedere non sinis disertis.
Argivas generatus inter urbes,
Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Rhodon, aut libidinosæ
Ledæas Lacedæmonis palæstras.
Nos Celtis genitos, & ex Iberis,
Nostræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre versu:
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybásque, Noricósque,

Et ferro Plateam suo sonantem,
Quam fluctu tenui, sed inquieto
Armorum Salo temperator ambit,
Tutelámque, choróſque Rixamarum,
Et conuiuia festa Carduarum,
Et textu Peteron rosis rubentem,
Atque antiquos patrum theatra Rigas;
Et certos iaculo leui Silaos,
Turgentique lacus, Petusiaque:
Et parua vada pura Vetonissæ,
Et sanctum Baradonis ilicetum,
Per quod vel piger ambulat viator,
Et quod fortibus excolit iuuencis
Curuæ Manlius arua Matinessæ.
Hæc tam rustica, delicate lector,
Rides nomina? rideas licebit:
Hæc tam rustica malo, quàm Britannos.

In Gargilianum. L VI.

Munera quòd senibus, viduíſque ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane, vocem?
Sordidius nihil est, nihil est te spurcius vno,
Qui potes insidias dona vocare tuas.
Sic auidis fallax indulget piscibus hamus,
Callida sic stultas decipit esca feras.
Quid sit largiri, quid sit donare, docebo,
Si nescis: dona Gargiliane, mihi.

Ad Faustinum. L VII.

Dum nos blanda tenent lasciui stagna Lucrini,
Et quæ pumiceis fontibus antra calent:
Tu colis Argiui regnum, Faustine, coloni,
Quo te bis decimus ducit ab vrbe lapis.
Horrida sed feruent Nemeæi pectora monstri,
Nec satis est Baias igne calere suo.
Ergo, sacri fontes, & littora sacra, valete,
Nympharum pariter, Nereidúmque domus.
Herculeos colles gelida vos vincite bruma,
Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

In Gallam. L VIII.

In tenebris luges amissum, Galla, maritum.
Num plorare pudet te puto, Galla, virum?

De vipera electro inclusa. L IX.

Flentibus Heliadum ramis dum vipera serpit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram:
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra, sepulchro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

De Curiatio. L X.

Ardea solstitio, Pæstanáque rura petantur,
Quique Cleonæo sidere feruet ager:
Cùm Tiburtinas damnet Curiatius auras,
Inter laudatas ad Styga missus aquas.
Nullo fata loco possis excludere: cùm mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

In Mancinum. L XI.

Donasse amicum tibi ducenta, Mancine,
Nuper superbo lætus ore iactasti.
Quartus dies est, in schola poëtarum
Dum fabulamur, millibus decem dixti
Emptas lacernas, munus esse Pompiliæ:
Sardonychas auro, ilineísque ter cinctum,
Duásque similes fluctibus maris gemmas
Dedisse Bassam, Cæliamque iurasti:
Here de theatro, Pollione cantante,
Cum subitò abires, dum fugis, loquebaris,
Hereditatis tibi trecenta venisse:
Et manè centum, & post meridiem centum.
Quid tibi sodales fecimus mali tantùm?
Miserere iam crudelis, & sile tandem.
Aut, si tacere lingua non potest ista,
Aliquando narra, quod, Mancine, velimus.

De Lycori. L XII.

Tibur in Herculeum migrauit nigra Lycoris,
Omnia dum fieri candida credit ibi.

De Cærelia. L XIII.

Dum petit à Baulis mater Cærelia Baias,
Occidit insani crimine mersa freti.
Gloria quanta perit vobis, hæc monstra Neroni
Nec quondam iussæ præstiteratis aquæ.

De hortis Martialis. L XIIII.

Iulli iugera pauca Martialis,
Hortis Hesperidum beatiora
Longo Ianiculi iugo recumbunt,
Lati collibus imminent recessus:
Et planus modico tumore vertex
Cælo perfruitur sereniore:
Et curuas nebula tegente valles
Solus luce nitet peculiari:
Puris leniter admouentur astris
Celsæ culmina delicata villæ.
Hinc septem dominos videre montes,
Et totam licet æstimare Romam,
Albanos quoque, Tusculósque colles,
Et quodcunque iacet sub vrbe frigus.
Fidenas veteres, breuesque Rubras,
Et quod virgineo cruore gaudet,
Annæ pomiferum nemus Perennæ.
Illic Flaminiæ, Salariæque
Gestator patet essedo tacente,
Ne blando rota sit molesta somno:
Quem nec rumpere nauticum celeuma,
Nec clamor valet helciariorum,
Cùm sit tam propè Muluius, sacrúmque
Lapsæ per Tiberim volent carinæ.
Hoc rus, seu potiùs domus vocanda est,
Commendat dominus, suam putabis,
Tam non inuida, tamque liberalis,
Tam comi patet hospitalitate:
Credas Alcinoi pios Penates,
Aut facti modò diuitis Molorchi.
Vos nunc, omnia parua qui putatis,
Centeno gelidum ligone Tibur,
Vel Præneste domate, pendulamque
Vni dedite Setiam colono:
Dum, me iudice, præferantur istis
Iulli iugera pauca Martialis.

De Philæni. L XV.

Oculo Philænis semper altero plorat.
Quo fiat istud, quæritis, modo? lusca est.

Ad Linum. L XVI.

Egisti

Egisti vitam semper, Line, municipalem,
Qua nihil omninò dulcius esse potest.
Idibus & raris togula est excussa Kalendis:
Duxit & æstates synthesis vna decem.
Saltus aprum, campus leporem tibi misit inemptum.
Silua grauis turdos exagitata dedit.
Raptus flumineo venit de gurgite piscis:
Vina rubens fudit non peregrina cadus.
Nec tener Argolica missus de gente minister,
Sed stetit inculto rustica turba foci.
Villica vel duri compressa est nupta coloni,
Incaluit quoties saucia vena mero.
Nec nocuit tectis ignis, nec Sirius agris,
Nec mersa est pelago, nec fluit vlla ratis.
Supposita est blando nunquam tibi tessera talo,
Alea sed parcæ sola fuere nuces.
Dic vbi sit decies, mater quod auara reliquit?
Nusquam est: fecisti rem, Line, difficilem.

In Prætorem. LXVII.

Prætorem pauper centum sestertia Gaurus
Orabat, cara notus amicitia.
Dicebatque suis hæc tantùm deesse trecentis,
Vt posset domino plaudere iussus eques.
Prætor ait, scis me Scorpo, Thalóque daturum:
Atque vtinam centum millia sola darem.
Ah pudet ingratæ, pudet ah male diuitis arcæ:
Quod non das equiti, vis dare, Prætor, equo?

Ad Sextum. LXVIII.

Inuitas centum quadrantibus, & bene cœnas.
Vt cœnem inuitor, Sexte, an vt inuideam?

Ad Pamphilum. LXIX.

Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis,
Pamphile, sed rumor tam bona vina negat.
Diceris hac factus cælebs quater esse lagena.
Nec puto, nec credo, Pamphile, nec sitio.

De Ammiano. LXX.

Nihil Ammiano, præter aridam vestem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.
Fieri putet potuisse quis Maronilla,
Vt Ammianus mortuum patrem nollet?

Ad Sophronium. LXXI.

Quæro diu totam, Sophroni Rufe, per vrbem,
Si qua puella neget: nulla puella negat.
Tanquam non fas si, tanquam sit turpe negare,
Tanquam non liceat, nulla puella negat.
Casta igitur nulla est? sed castæ sunt mille, quid ergo
Casta facit? non dat: non tamen illa negat.

Ad Quinctum. LXXII.

Exigis, vt donem nostros tibi, Quincte, libellos.
Non habeo, sed habet bibliopola Tryphon.
Aes dabo pro nugis, & emam tua carmina sanus?
Non, inquis, faciam tam fatuè: nec ego.

De Vestino. LXXIII.

Cùm grauis extremas Vestinus duceret horas,
Et iam per Stygias esset iturus aquas.
Vltima voluentes orabat pensa sorores,
Vt traherent parua stamina pulla mora.
Iam sibi defunctus, caris dum viuit amicis,
Mouerunt tetricas tam pia vota Deas.
Tum largas partitus opes, à luce recessit,
Séque mori post hæc credidit ille senem.

De damis. LXXIIII.

Adspicis, imbelles tentent quàm fortia damæ
Prælia? tam timidis quanta sit ira feris?
In mortem paruis concurrere frontibus audent.
Vis, Cæsar, damis parcere? mitte canes.

De Nigrina. LXXV.

O felix animo felix, Nigrina, marito,
Atque inter Latias gloria prima nurus.
Te patrios miscere iuuat cum coniuge census,
Gaudentem socio, participique viro.
Arserit Euadne flammis iniecta mariti,
Nec minor Alcestim fama sub astra ferat:
Tu melius certe meruisti pignore vitæ,
Vt tibi non esses morte probandus amor.

In auarum amicum. LXXVI.

Millia misisti mihi sex, bis sena petenti.
Vt bis sena feram, bis duodena petam.

In Zoilum inuidum. LXXVII.

Nunquam diuitias Deos rogaui,
Contentus modicis, meóque lætus.
Paupertas, veniam dabis, recede.
Caussa est tam subiti, nouique voti?
Pendentem volo Zoilum videre.

In Varum. LXXVIII.

Ad cœnam nuper Varus me forté vocauit:
Ornatus diues, paruula cœna fuit.
Auro, non dapibus, oneratur mensa, ministri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego, non oculos, sed ventrem pascere veni:
Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

In Afrum. LXXIX.

Condita cùm tibi sit iam sexagesima messis,
Et facies multo splendeat alba pilo,
Discurris tota vagus vrbe, nec vlla cathedra est,
Cui non mane feras irrequietus aue.
Et sine te nulli fas est prodire Tribuno,
Nec caret officio Consul vterque tuo.
Et sacro decies repetis palatia cliuo,
Sigeriósque modos, Parthenióque sonas.
Hæc faciant sane iuuenes: deformius, Afer,
Omnino nihil est ardelione sene.

Ad Mathonem. LXXX.

Hospes eras nostri semper, Matho, Tiburtini.
Hoc emis: imposui: rus tibi vendo tuum.

In Mathonem. LXXXI.

Declamas in febre, Matho: hanc esse phrenesim
Si nescis, non es sanus, amice Matho.
Declamas æger, declamas hemitritæus.
Si sudare aliter non potes, est ratio.
Magna tamen res est: errans cùm viscera febris
Exurit, res est magna tacere, Matho.

De Fabulla. LXXXII.

Epigramma nostrum cùm Fabulla legisset,
Negare nullam quo queror puellarum,
Semel rogata, bísque, térque neglexit
Preces amantis: iam, Fabulla, promitte:
Negare iussi, pernegare non iussi.

Ad Rufum LXXXIII.

Hos quoque commenda Venuleio, Rufe, libellos,

Imputet & nobis otia parua, roga.
Immemor & paulùm curarum, operúmque suorum,
Non tetrica nugas exigat aure meas.
Sed nec post primum legat hæc, summúmue trientem,
Sed sua cùm medius prælia Bacchus amat.
Si nimis est legisse duos, tibi charta plicetur
Altera: diuisum sic breue fiet opus.

In Næuolum. LXXXIV.

Securo nihil est te, Næuole, peius: eodem
Sollicito nihil est, Næuole, te melius.
Securus nullos resalutas, despicis omnes:
Nec quisquam liber, nec tibi gratus homo est.
Sollicitus donas, dominum, regémque salutas,
Inuitas: esto, Næuole, sollicitus.

In Thaidem. LXXXV.

Non est in populo, nec vrbe tota,
A se Thaida qui probet fututam,
Cùm multi cupiant, rogéntque multi.
Tam casta est, rogo, Thais? immò fellat.

In Ponticum. LXXXVI.

Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice: quare?
Prodat perspicuus ne duo vina calix.

Ad librum suum. LXXXVII.

Si vis auribus Atticis probari,
Exhortor, moneóque te libelle,
Vt docto placeas Apollinari.
Nil exactius, eruditiúsque est,
Sed nec candidius, benigniúsque:
Si te pectore, si tenebit ore,
Nec rhonchos metues maligniorum,
Nec scombris tunicas dabis molestas.
Si damnauerit, ad Salariorum
Curras scrinia protinus licebit,
Inuersa pueris arande charta.

De Bassa. LXXXVIII.

Infantem secum semper tua Bassa, Fabulle,
Collocat, & lusus, deliciásque vocat.
Et quod mireris magis, infantaria non est.
Ergo quid in caussa est? pedere Bassa solet.

In dissimulatorem. LXXXIX.

Nulla remisisti paruo pro munere dona,
Et iam Saturni quinque fuere dies.
Ergo nec argenti sex scrupula, Septitiane,
Missa, nec à querulo mappa cliente fuit:
Antipolitani nec quæ de sanguine thynni
Testa rubet, nec quæ cottana parua gerit:
Nec rugosarum vimen breue Picenarum:
Dicere te posses vt meminisse mei.
Decipies alios verbis, vultúque benigno:
Nam mihi iam notus dissimulator eris.

De rusticatione. XC.

Rure morantem quid agam, respondeo pauca, rogatus.
Luce Deos oro, famulos post arua reuiso.
Partibus atque meis iustos indico labores.
Inde lego, Phœbúmque cio, Musámque lacesso.
Hinc oleo corpúsque frico, mollique palæstra.
Stringo libens, animo gaudens, ac fœnore liber.
Pondero, poto, cano, ludo, lauo, cœno, quiesco.
Dum paruus lychnus modicum consumat oliui,
Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

Ad librum. XCI.

Ohe iam satis est, ohe, libelle,
Iam peruenimus vsque ad vmbilicos.
Tu procedere adhuc & ire quæris,
Nec summa potes in scheda teneri,
Sic tanquam tibi res peracta non sit,
Quæ prima quoque pagina peracta est.
Iam lector queritúrque, deficitque:
Iam librarius hoc & ipse dicit.
Ohe iam satis est, ohe libelle.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER V.

Ad Cæsarem. I.

HOc *tibi Palladiæ, seu collibus vteris Albæ,*
Cæsar, & hinc Triuiam prospicis, inde Thetin:
Seu tua veridicæ discunt responsa sorores,
Plana suburbani quà cubat vnda freti:
Seu placet Æneæ nutrix, seu filia Solis,
Siue salutiferis candidus Anxur aquis:
Mittimus, ô rerum felix tutela, salúsque,
Sospite quo gratum credimus esse Iouem.
Tu tantùm accipies: ego te legisse putabo,
Et tumidus Galla credulitate fruar.

Ad lectores. II.

Matronæ, puerique, virginesque,
Vobis pagina nostra dedicatur.
Tu, quem nequitiæ procaciores
Delectant nimiùm, salésque nudi,
Lasciuos lege quatuor libellos.
Quintus cum domino liber iocatur,
Quem Germanicus ore non rubenti
Coram Cecropia legat puella.

Ad Domitianum. III.

Accola iam nostræ Degis, Germanice, ripæ,
A famulis Istri qui tibi venit aquis,
Lætus, & attonitus, viso modò præside mundi,
Affatus comites dicitur esse suos:
Sors mea quàm fratris melior, cui tam propè fas est
Cernere, tam longè quem colit ille, Deum.

In Myrtalem. IV.

Fœtere multo Myrtale solet vino.
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merúmque cauta fronde, non aqua, miscet.
Hunc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire, Paule, videris contrà,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Ad Sextum. v.

Sexte, Palatinæ cultor facunde Mineruæ,
Ingenio frueris qui propiore Dei.
Nam tibi nascentes domini cognoscere curas,
Et secreta ducis pectora nosse licet.
Sit locus & nostris aliqua tibi parte libellis,
Qua Pedo, qua Marsus, quáque Catullus erit.
Et Capitolini cælestia carmina belli,
Grande cothurnati pone Maronis opus.

Ad Musas. VI.

Si non est graue, nec nimis molestum,
Musæ, Parthenium rogate vestrum.
Sic te serior, & beata quondam,
Saluo Cæsare, finiat senectus,
Et sis, inuidia fauente, felix:
Sic Burrus citò sentiat parentem:
Admittas timidam, breuémque chartam
Intra limina sanctioris aulæ.
Nosti tempora tu Iouis sereni,
Cùm fulget placidus, suóque vultu,
Quo nil supplicibus solet negare.
Non est, quod metuas preces iniquas:
Nunquam grandia, nec molesta poscit,
Quæ cedro decorata, purpuráque
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris ista: sed teneto
Sic, tanquam nihil offeras, agásque.
Si noui dominum nouem sororum,
Vltro purpureum petet libellum.

Ad Volcanum. VII.

Qualiter Assyrios renouant incendia nidos,
Vna decem quoties secula vixit auis,
Taliter exuta est veterem noua Roma senectam;
Et sumpsit vultus præsidis ipsa sui.
Iam precor, oblitus nostræ, Volcane, querelæ
Parce: sumus Martis turba, sed & Veneris.
Parce pater: sic Lemniacis lasciua catenis
Ignoscat coniux, & patienter amet.

De Phaside. VIII.

Edictum domini, Deique nostri,
Quo subsellia certiora fiunt,
Et puros eques ordines recepit,
Dum laudat modo Phasis in theatro;
Phasis purpureis ruber lacernis:
Et iactat tumido superbus ore,
Tandem commodiùs licet sedere,
Nunc est reddita dignitas equestris,
Turba non premimur, nec inquinamur:
Hæc, & talia dum refert supinus,
Illas purpureas, & arrogantes
Iussit surgere Lectius lacernas.

In Symmachum medicum. IX.

Languebam: sed tu comitatus protinus ad me
Venisti centum, Symmache, discipulis.
Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ,
Non habui febrem, Symmache: nunc habeo.

Ad Regulum de fama Poëtarum. X.

Esse quid hoc dicam, viuis quòd fama negatur,
Et sua quòd rarus tempora lector amat?
Hi sunt inuidiæ nimirùm, Regule, mores,
Præferat antiquos semper vt illa nouis.
Sic veterem ingrati Pompei quærimus vmbram,
Et laudant Catuli vilia templa senes.
Ennius est lectus saluo tibi Roma Marone,
Et sua riserunt secula Mæoniden.
Rara coronato plausere theatra Menandro:
Norat Nasonem sola Corynna suum.
Vos tamen ô nostri, ne festinate libelli:
Si post fata venit gloria, non propero.

De Stella. XI.

Sardonychas, smaragdos, adamantas, iaspidas vno
Portat in articulo Stella, Seuere, meus.
Multas in digitis, plures in carmine gemmas
Inuenies: inde est hæc, puto, culta manus.

De eodem. XII.

Quòd nutantia fronte pertinaci
Gestat pondera Masclion superbus,
Aut grandis Linus omnibus lacertis,
Septem quòd pueros leuat, vel octo,
Res non difficilis mihi videtur:
Vno cùm digito, vel hoc, vel illo,
Portet Stella meus decem puellas.

In Callistratum. XIII.

Sum, fateor, sempérque fui, Callistrate, pauper,
Sed non obscurus, nec male notus eques.
Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic est:
Quódque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
At tua centenis incumbunt tecta columnis,
Et libertinas arca flagellat opes:
Magnaque Niliacæ seruit tibi gleba Syenes,
Tondet & innumeros Gallica Parma greges.
Hoc ego, túque sumus: sed, quod sum, non potes esse:
Tu quod es, è populo quilibet esse potest.

De Manneio. XIIII.

Sedere primo solitus in gradu semper,
Tunc cùm liceret occupare, Manneius,
Bis excitatus, térque transtulit castra,
Et inter ipsas penè tertius sellas
Post Caiúmque, Luciúmque consedit.
Illinc cucullo prospicit caput tectus,
Oculóque ludos spectat indecens vno:
Et hinc miser deiectus in viam transit,
Subsellióque semifultus extremo,
Et male receptus altero genu, iactat
Equiti sedere se, Lectióque se stare.

Ad Cæs. Domitianum. XV.

Quintus nostrorum liber est, Auguste, iocorum,
Et queritur læsus carmine nemo meo.
Gaudet honorato, sed multus nomine lector,
Cui victura meo munere fama datur.
Quid tamen hæc prosunt, quamuis venerantia multos?
Non prosunt sanè: me tamen ista iuuant.

Ad Lectorem. XVI.

Seria cùm possim, quòd delectantia malim
Scribere, tu caussa es, Lector amice, mihi
Qui legis, & tota cantas mea carmina Roma:
Sed nescis, quanti stet mihi talis amor.
Nam si falciferi defendere templa Tonantis,
Sollicitisque velim vendere verba reis:

Plurimus Hispanas mittet mihi nauta metretas,
Et fiet vario sordidus ære sinus.
At nunc conuiua est, comissatórque libellus,
Et tantùm gratis pagina nostra placet.
Sed non hac veteres contenti laude fuerunt,
Cùm minimum vati munus Alexis erat.
Belle, inquis, dixti: satis est. laudabimus vsque.
Dissimulas? facies me, puto, causidicum.

In Gelliam. XVII.

Dum proauos, atauósque refers, & nomina magna:
Dum tibi noster eques sordida conditio est:
Dum te posse negas nisi lato Gellia claui
Nubere: nupsisti Gellia cistifero.

Ad Quinctianum. XVIII.

Quòd tibi Decembri mense, quo volant mappæ,
Gracilésque ligulæ, cereique chartæque,
Et acutis senibus testa cum Damascenis,
Præter libellos vernulas nihil misi,
Fortasse auarus videar, aut inhumanus:
Odi dolosas munerum, & malas artes.
Imitantur hamos dona: namque quis nescit,
Auidum vorata decipi scarum musca?
Quoties amico diuiti nihil donas,
O Quinctiane, liberalis es pauper.

Ad Cæs. Domitianum. XIX.

Si qua fides veri, præferri, maxime Cæsar,
Temporibus possunt secula nulla tuis.
Quando magis dignos licuit spectare triumphos?
Quando Palatini plus meruere Dei?
Pulchrior, & maior quo sub duce Martia Roma?
Sub quo libertas principe tanta fuit?
Est tamen hoc vitium, sed non leue, sit licèt vnum.
Quòd colit ingratas pauper amicitias.
Quis largitur opes veteri, fidóque sodali,
Aut quem prosequitur non alienus eques?

Ad eundem. XX.

Saturnalicia ligulam misisse selibra,
Flammatæue togæ scripula tota decem,
Luxuria est, tumidique vocant hæc munera reges:
Qui crepet aureolos, forsitan vnus erit.
Quatenus hi non sunt, esto tu, Cæsar, amicus:
Nulla ducis virtus dulcior esse potest.
Iam dudum tacito rides, Germanice, naso.
Vtile quod non vis, do tibi, consilium.

Ad Martialem. XXI.

Si tecum mihi chare Martialis,
Securis liceat frui diebus,
Si disponere tempus otiosum,
Et veræ pariter vacare vitæ:
Nec nos atria, nec domos potentum,
Nec lites tetricas, forúmque triste
Noscemus, nec imagines superbas:
Sed gestatio, fabulæ, libelli,
Campus, porticus, vmbra, virgo, thermæ.
Hæc essent loca semper, hi labores.
Nunc viuit sibi neuter heu, bonósque
Soles effugere, atque abire sentit,
Qui nobis pereunt, & imputantur.
Quisquam viuere cùm sciat, moratur?

De Apollonio. XXII.

Quinctum pro Decimo, pro Crasso, Regule, Macrum
Ante salutabat rhetor Apollonius.
Nunc vtrumque suo resalutat nomine, quantùm
Cura, laborque potest. scripsit, & edidicit.

In Paulum. XXIII.

Mane domi si te mereus, voluique videre,
Sint mihi, Paule, tuæ longius exquiliæ.
Sed Tiburtinæ sum proximus accola pilæ,
Qua videt antiquum rustica Flora Iouem.
Alta suburbani vincenda est semita cliui,
Et nunquam sicco sordida saxa gradu.
Vixque datur longas mulorum vincere mandras,
Quæque trahi multo marmora fune vides.
Illud adhuc grauius, quòd te post mille labores,
Paule, negat lasso ianitor esse domi.
Exitus hic operis vani, togulæque madentis,
Vix tanti Paulum mane videre fuit.
Semper inhumanos habet officiosus amicos
Rex, nisi dormieris, non potes esse meus.

Ad Bassum. XXIIII.

Herbarum fueras indutus Basse colores,
Iura theatralis dum siluere loci:
Quæ postquam placidi censoris cura renasci
Iussit, & Oceanum certior audit eques:
Non nisi vel cocco madida, vel murice tincta
Veste nites, & te sic dare verba putas.
Quadringentorum nullæ sunt, Basse, lacernæ:
Aut meus antè omnes Cordus haberet equum.

De Hermete. XXV.

Hermes Martia seculi voluptas,
Hermes omnibus eruditus armis,
Hermes & gladiator, & magister,
Hermes turba sui, tremórque ludi,
Hermes, quem timet Aelius, sed vnum,
Hermes, cui cadit aduolans, sed vni,
Hermes, vincere sed ferire doctus,
Hermes suppositicius sibi ipsi,
Hermes diuitiæ locariorum,
Hermes cura, laborque ludiarum,
Hermes belligera superbus hasta,
Hermes æquoreo minax tridente,
Hermes casside languida timendus,
Hermes gloria Martis vniuersi,
Hermes omnia solus, & ter vnus.

De Chærestrato. XXVI.

Quadringenta tibi non sunt, Chærestrate, surge,
Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.
Ecquis, io reuocat discedentémque reducit?
Ecquis, io largas pandit amicus opes?
Quem chartis famæque damus, populisque loquendum?
Qui Stygios non vult totus adire lacus.
Hoc, rogo, non melius, quàm rubro pulpita nimbo
Spargere, & effuso permaduisse croco?
Quàm non sensuro dare quadringenta caballo,
Aureus vt Scorpi nasus vbique micet?
O frustra locuples, ô dissimulator amice,
Hæc legis, & laudas: quæ tibi fama perit?

Ad Codrum. XXVII.

Quòd alpha dixi, Codre, penulatorum
Te nuper, aliqua cùm iocarer in charta,

Si fortè bilem mouit hic tibi versus,
Dicas licebit Beta me togatorum.

In fictum equitem. XXVIII.

Ingenium studiúmque tibi, moresque, genúsque
Sunt equitis, fateor: cætera plebis habes.
Bis septena tibi non sunt subsellia tanti,
Vt sedeas viso pallidus Oceano.

In Mamercum. XXIX.

Vt bene loquatur, sentiatque Mamercus,
Efficere nullis, Aule, moribus possis:
Pietate fratres Curios licet vincas,
Quiete Neruas, comitate Rusones,
Probitate Marcos, æquitate Mauricos,
Oratione Regulos, iocis Paulos.
Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forsan esse tu credas:
Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Ad Gelliam. XXX.

Si quando leporem mittis mihi, Gellia, dicis,
Formosus septem, Marce, diebus eris.
Si non derides, si verum, lux mea, narras,
Edisti nunquam, Gellia, tu leporem.

Ad Varronem. XXXI.

Varro Sophocleo non infitiande cothurno,
Nec minùs in Calabra suspiciende lyra,
Differ opus: nec te facundi scena Catulli
Detineat, cultis aut elegeia comis.
Sed lege fumoso non aspernanda Decembri
Carmina, mittuntur quæ tibi mense suo.
Commodius nisi fortè tibi, potiúsque videtur,
Saturnalicias perdere, Varro, nuces.

De ludo puerorum cum iuuencis. XXXII.

Adspice quàm placidis insultet turba iuuencis,
Et sua quàm facilis pondera taurus amet.
Cornibus hic pendet summis: vagus ille per armos
Currit, & in toto ventilat arma boue.
At feritas immota riget. non esset arena
Tutior, & possent fallere plana magis.
Nec trepidant gressus: sed de discrimine palmæ
Securus puer est, sollicitúmque pecus.

De Crispo. XXXIII.

Quadrantem Crispus tabulis, Faustine, supremis
Non dedit vxori. cui dedit ergo? sibi.

In causidicum. XXXIV.

Carpere causidicus fertur mea carmina: qui sit,
Nescio: si sciero, væ tibi, causidice.

De Erotionte. XXXV.

Hanc tibi, Fronto pater, genitrix Flaccilla, puellam,
Oscula commendo, deliciásque meas.

Ad eundem. XXXVI.

Pallida, nec nigras horrescat Erotion vmbras,
Oraque Tartarei prodigiosa canis.
Impletura fuit sexta modò frigora bruma,
Vixisset totidem ni minùs illa dies.
Inter tam veteres ludat lasciua patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.
Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit illa tibi.

De Euclide. XXXVII.

Cùm sibi redditus de patrimonialibus fundis
Ducenta clamas coccinatus Euclides,
Corinthióque plura de suburbano:
Longúmque pulchra stemma repetit à Leda,
Et suscitanti Lectio reluctatur.
Equiti superbo, nobili, locupleti,
Cecidit repentè magna de sinu clauis.
Nunquam, Fabulle, nequior fuit clauis.

Ad Faustinum. XXXVIII.

Laudatus nostro quidam, Faustine, libello
Dissimulat, quasi nil debeat: imposuit.

De Erotionte puella. XXXVIIII.

Puella senibus dulcior mihi cycnis,
Agna Galesi mollior Phalantini,
Concha Lucrini delicatior stagni:
Cui nec lapillos præferas Erythræos,
Nec modò politum pecudis Indicæ dentem,
Niuésque primas, liliúmque non tactum:
Quæ crine vicit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureámque nitellam
Fragrauit ore, quod rosarium Pæsti,
Quod Atticarum prima mella cerarum.
Quod succinorum rapta de manu gleba:
Cui comparatus indecens erat pauo,
Inamabilis sciurus, & frequens phœnix:
Adhuc recenti tepet Erotion busto,
Quàm pessimorum lex auara fatorum!
Sexta peregit hieme, nec tamen tota,
Nostros amores, gaudiúmque, lusúsque.
Et esse tristem me meus vetat Pætus:
Pectúsque pulsans, pariter & comam vellens,
Deflere non te vernulæ pudet mortem?
Ego coniugem, inquit, extuli, & tamen viuo,
Notam, superbam, nobilem, locupletem.
Quid esse nostro fortius potest Pæto?
Ducenties accepit, & tamen viuit.

In Calliodorum. XXXIX.

Calliodorus habet censum (quis nesciit?) equestrem,
Sexte: sed & fratrem Calliodorus habet.
Quadringenta secat, qui dicit σῦκα μέριζε,
Vno credis equo posse sedere duos?
Quid cum fratre tibi, quid cum Polluce molesto?
Non esset Pollux si tibi, Castor eras.
Vnus cùm sitis duo, Calliodore, sedetis.
Surge: soloecismum, Calliodore, facis.
Aut imitare genus Ledæ: aut cùm fratre sedere
Non potes, alternis, Calliodore, sede.

In Carinum. XL.

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas, Carine, misi
Hyblæis madidas thymis placentas.
Defeci: miserere iam, Carine.
Signa rariùs, aut semel fac illud,
Mentitur tua quod subinde tussis.
Excussi loculósque, sacculúmque.
Crœso diuitior licèt fuissem,
Iro pauperior forem, Carine.
Si concham toties meam comesses.

Ad Artemidorum. XLI.

Pinxisti Venerem, colis Artemidore Mineruam,
Et miraris, opus displicuisse tuum?

In Didymum. XLII.

Spadone cùm sis eviratior fluxo,
Et concubino mollior Celaeneo,
Quem sectus ululat matris entheae Gallus,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeásque, & idus, fibulásque, censúsque,
Et pumicata pauperes manu monstras.
Sedere in equitum liceat an tibi scamnis,
Videbo, Didyme: non licet maritorum.

Amicis esse donandum. XLIII.

Callidus effracta nummos fur auferet arca:
Prosternet patrios impia flamma Lares.
Debitor usuram pariter, sortémque negabit.
Non reddet sterilis semina iacta seges.
Dispensatorem fallax spoliabit amica:
Mercibus exstructas obruet unda rates.
Extra fortunam est, quicquid donatur amicis.
Quas dederis, solas semper habebis opes.

De Thaide, & Lecania. XLIIII.

Thais habet nigros, niveos Lecania dentes.
Quae ratio est? emptos haec habet, illa suos.

In Dentonem. XLV.

Quid factum est, rogo, quid repente factum?
Ad coenam mihi Dento, quid vocanti,
(Quis credat?) quater ausus es negare,
Sed nec respicis, & fugis sequentem.
Quem thermis modò quaerere, & theatris,
Et conclavibus omnibus solebas.
Sic est, captus es unctiore coena.
Et maior rapuit canem culina.
Iam te, sed citò cognitum, & relictum,
Cùm fastidierit popina dives,
Antiquae venies ad ossa coenae.

In Bassam. XLVI.

Dicis formosam, dicis te, Bassa, puellam.
Istud quod non est dicere Bassa soles.

Ad Diadumenum. XLVII.

Basia dum nolo, nisi quae luctantia carpsi,
Et placet ira mihi plus tua, quàm facies:
Ut te saepe rogem, caedo, Diadumene saepe.
Consequor hoc, ut me nec timeas, nec ames.

De Philone. XLVIII.

Nunquam se coenasse domi Philo iurat, & hoc est:
Non coenat, quoties nemo vocavit eum.

De Encolpo. XLIX.

Quid non cogit amor? secuit nolente capillos
Encolpus domino nec prohibente tamen.
Permisit, flevitque Pudens: sic cessit habenis
Audaci questus de Phaëthonte pater.
Talis raptus Hylas, talis deprensus Achilles
Deposuit gaudens, matre dolente, comas.
Sed tu nec propera, brevibus nec crede capillis,
Tardáque pro tanto munere, barba, veni.

Ad Labienum. L.

Vidissem modò forte cùm sedentem
Solum te, Labiene, tres putavi.
Calvae me numerus tuae fefellit.
Sunt illinc tibi, sunt & hinc capilli,
Quales nec puerum decere possunt:
Nudum est in medio caput, nec ullus
In longa pilus area notatur.
Hic error tibi profuit Decembri,
Tunc, cùm prandia misit imperator.
Cum panariolis tribus redisti.
Talem Geryonem fuisse credo.
Vites, censeo, porticum Philippi.
Si te viderit Hercules, perîsti.

In Charopinum.

Coeno domi quoties, nisi te, Charopine, vocavi,
Protinus ingentes sunt inimicitiae:
Méque petis stricto medium transfigere ferro,
Si nostrum sine te scis caluisse focum.
Nec semel ergo mihi furtum fecisse licebit?
Improbius nihil est hac, Charopine, gula.
Desine iam nostram precor observare culinam.
Atque aliquando meus det tibi verba coquus.

Ad Rufum. LII.

Hic qui libellis praegravem gerit laevam,
Notariorum quem premit chorus levis,
Qui codicillis hinc, & inde prolatis,
Epistolisque commodat gravem vultum
Similis Catoni, Tullióque, Brutóque,
Exprimere, Rufe, fidiculae licèt cogant,
Ave latinum, χαῖρε non potest Graecum,
Si fingere istud me putas, salutemus.

In Postumum. LIII.

Quae mihi praestiteris, memini, sempérque tenebo.
Cur igitur taceo, Postume? tu loqueris.
Incipio quoties alicui tua dona referre,
Protinus exclamat: dixerat ipse mihi.
Non bellè quaedam faciunt duo: sufficit unus
Huic operi; si vis ut loquar, ipse tace.
Crede mihi, quamvis ingentia, Postume, dones,
Auctoris pereunt garrulitate sui.

Ad Bassum. LIIII.

Colchida quid scribis, quid scribis, amice, Thyestem?
Quid tibi vel Niobe, Basse, vel Andromache est?
Materia est, mihi crede, tuis aptissima chartis
Deucalion: vel, si non placet hic, Phaëthon.

De rhetore. LV.

Extemporalis factus est meus rhetor,
Calpurnium non scripsit, & salutavit.

De aquila. LVI.

Dic mihi, quem portes, volucrum regina? Tonantem.
Nulla manu quare fulmina gestat? amat.
Quo calet igne Deus? pueri. cur mitis aperto
Respicis ore Iovem? de Ganymede loquor.

Ad Lupum. LVII.

Cui tradas, Lupe, filium magistro,
Quaeris sollicitus, diúque tentas.
Omnes grammaticósque, rhetorásque
Devites, moneo: nihil sit illi
Cum libris Ciceronis, aut Maronis.
Famae Rutilium suae relinquat.
Si versus facit, abdices poëtam.
Artes discere vult pecuniosas?
Fac, discat citharoedus, aut choraules.
Si duri puer ingeni videtur,
Praeconem facias, vel architectum.

Ad Cinnam. LVIII.

Cùm voco te dominum, nolo tibi, Cinna, placere:
Sæpe etiam seruum sic resaluto meum.

Ad Posthumum. LIX.

Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper.
Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?
Quàm longè cras istud? vbi est? aut vnde petendum?
Nunquid apud Parthos, Armeniosque latet?
Iam cras istud habet Priami, vel Nestoris annos,
Cras istud quanti dic mihi possit emi?
Cras viues? hodie iam viuere, Posthume, serum est.
Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri.

Ad Stellam. LX.

Quòd non argentum, quòd non tibi misimus aurum,
Hoc facimus caussa, Stella diserte, tua.
Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti,
Fictilibus nostris exoneratus eris.

Ad detractorem. LXI.

Adlatres licèt vsque nos, & vsque,
Et gannitibus improbis lacessas,
Certum est hanc tibi pernegare famam,
Olim quam petis in meis libellis,
Qualiscunque legaris vt per orbem.
Nam te cur aliquis sciat fuisse?
Ignotus pereas, miser, necesse est.
Non deerunt tamen hac in vrbe forsan,
Vnus vel duo, tres ve, quatuorue,
Pellem rodere qui velint caninam:
Nos hac à scabie tenemus vngues.

In Marianum. LXII.

Crispulus iste quis est, vxori semper adhæret
Qui, Mariane, tuæ? Crispulus iste quis est?
Nescio quid dominæ teneram qui garrit in aurem,
Et sellam cubito dexteriore premit?
Per cuius digitos currit leuis annulus omnes:
Crura gerit nullo qui violata pilo?
Nil mihi respondes? vxoris res agit, inquis,
Iste mea? sane certus, & asper homo est,
Procuratorem voltu qui præferat ipso.
Acrior hoc Chius non erit Aufidius.
O quàm dignus eras alapis, Mariane, Latini,
Te successurum credo ego Panniculo.
Res vxoris agit, res vllas Crispulus iste?
Res non vxoris, res agit iste tuas.

Ad hospites. LXIII.

Iure tuo nostris maneas licèt hospes in hortis,
Si potes in nudo ponere membra solo:
Aut, si portatur tecum tibi magna supellex,
Nam mea iam digitum sustulit hospitibus.
Nulla tegit fractos nec inanis culcita lectos,
Putris & abrupta fascia reste iacet.
Sit tamen hospitium nobis commune duobus.
Emi hortos: plus est: instrue tu, minus est.

Ad Ponticum. LXIIII.

Quid sentis, inquis, de nostris, Marce, libellis,
Sic me sollicitus, Pontice, sæpe rogas.
Admiror, stupeo, nihil est perfectius illis,
Ipse tuo cedet Regulus ingenio.
Hoc sentis, inquis, faciat tibi sic bene Cæsar,
Sic Capitolinus Iuppiter imo tibi.

Ad suos amicos. LXV.

Sextantes, Calliste, duos infunde Falerni,
Tu super æstiuas, Alcime, solue niues.
Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.
Iam vicina iubent nos viuere Mausolea,
Cùm doceant, ipsos posse perire Deos.

Ad Cæsarem. LXVI.

Astra, polùmque dedit, quamuis obstante nouerca,
Alcidæ, Nemeæ terror, & Arcas aper:
Et castigatum Libycæ ceroma palæstræ:
Et grauis in Siculo puluere fusus Eryx:
Siluarumque tremor, tacita qui fraude solebas
Ducere nec rectas Cacus in antra boues.
Ista tuæ, Cæsar, quota pars spectatur arenæ?
Dat maiora nouus prælia mane dies.
Quot grauiora cadunt Nemeæo pondera monstro?
Quot tua Mænalios collocat hasta sues?
Reddatur si pugna triplex pastoris Iberi,
Est tibi, qui possit vincere Geryonem.
Sæpe licèt Graiæ numeretur belua Lernæ,
Improba Niliacis quid facit Hydra feris?
Pro meritis cælum tantis, Auguste, dederunt
Alcidæ citò Dij, sed tibi serò dabunt.

In Pontilianum. LXVII.

Sæpe salutatus, nunquam prior ipse salutas:
Sic erit æternum, Pontiliane, vale.

De hirundine. LXVIII.

Hibernos peterent solito cùm more recessus
Atthides, in nidis vna remansit auis.
Deprendêre nefas ad tempora verna reuersæ,
Et profugam volucres diripuere suæ.
Serò dedit pœnas, discerpi noxia mater
Debuerat, sed tunc, cùm laceraret Ityn.

Ad Lesbiam. LXIX.

Arctoa de gente comam tibi, Lesbia, misi,
Vt scires quanto sit tua flaua magis.

In M. Antonium. LXX.

Antoni, Phario nil obiecture Photino,
Et leuius tabula, quàm Cicerone nocens:
Quid gladium demens Romana stringis in ora?
Hoc admisisset nec Catilina nefas.
Impius infando miles corrumpitur auro,
Et tantis opibus vox tacet vna tibi.
Quid prosunt sacræ pretiosa silentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui.

De Syrisco. LXXI.

Infusum sestertia nuper a patrono
Plenum, Maxime, centies Syriscus
In sellariolis vagus popinis
Circa balnea quatuor peregit.
O quanta est gula, centies comesse!
Quanto maior, adhuc nec accubare!

Ad Faustinum. LXXII.

Humida qua gelidas summittit Trebula valles,
Et viridis Cancri mensibus alget ager,
Rura Cleonæo nunquam temerata leone,
Et domus Æolio semper amica Noto,
Te, Faustine, vocant, longas his exige messes
Collibus, hibernum iam tibi Tibur erit.

De origine Bacchi. LXXIII.

Qui potuit Bacchi matrem dixisse Tonantem,
Ille potest Semelem dicere, Rufe, patrem.

Ad Theodorum. LXXIIII.

Non donem tibi cur meos libellos
Oranti toties, & exigenti,
Miraris, Theodore? magna caussa est,
Dones tu mihi ne tuos libellos.

De Pompeio, & filiis. LXXV.

Pompeios iuuenes Asia, atque Europa, sed ipsum
Terra tegit Libyes, si tamen ulla tegit.
Quid mirum toto si spargitur orbe? iacere
Vno non poterat tanta ruina loco.

Ad Quinctum. LXXVI.

Quae legis caussa nupsit tibi Laelia, Quincte,
Vxorem potes hanc dicere legitimam.

Ad Cinnam. LXXVII.

Profecit poto Mithridates saepe veneno,
Toxica ne possent saeua nocere sibi.
Tu quoque cauisti coenando tam male semper,
Ne posses vnquam, Cinna, perire fame.

Ad Marullum. LXXVIII.

Narratur belle quidam dixisse, Marulle,
Qui te ferre oleum dixit in auriculam.

Ad Turanium. LXXIX.

Si tristi domicoenio laboras,
Turani, potes esurire mecum.
Non deerunt tibi si soles προπίνειν,
Viles Cappadocae, grauesque porri:
Diuisis cybium latebit ouis.
Ponetur digitis tenendus vstis
Nigra coliculus virens patella,
Algentem modo qui reliquit hortum:
Et pultem niueam premens botellus,
Et pallens faba cum rubente lardo.
Mensae munera si voles secundae,
Marcentes tibi porrigentur vuae,
Et nomen pyra quae ferunt Syrorum,
Et quas docta Neapolis creauit
Lento castaneae vapore tostae:
Vinum tu facies bonum bibendo.
Post haec omnia forte si mouebit
Bacchus, quam solet, esuritionem,
Succurrent tibi nobiles oliuae,
Piceni modo quas tulere rami,
Et feruens cicer, & tepens lupinus.
Parua est coenula, quis potest negare?
Sed finges nihil, audiesue fictum,
Et vultu placidus tuo recumbes:
Nec crassum dominus leget volumen:
Nec de Gadibus improba puella
Vibrabunt sine fine prurientes
Lasciuos docili tremore lumbos:
Sed, quod non graue sit, nec infacetum,
Parui tibia Condyli sonabit.
Haec est coenula: Claudiam sequeris,
Quam nobis cupis esse turpiorem.

In Zoilum. LXXX.

Vndecies vna surrexti, Zoile, coena,
Et mutata tibi est synthesis vndecies:
Sudor inhaereret madida ne veste retentus,
Et laxam tenuis laederet aura cutem.
Quare ego non sudo, qui tecum, Zoile, coeno?
Frigus enim magnum synthesis vna facit.

Ad Seuerum. LXXXI.

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Seuere,
Dum nostras legis, exigisque nugas.
Durum est perdere ferias: rogamus,
Iacturam patiaris hanc, ferasque.
Quod si legeris ipse cum diserto,
(Sed nunquid sumus improbi?) Secundo,
Plus multo tibi debiturus hic est,
Quam debet domino suo libellus.
Nam securus erit, nec inquieta
Lassi marmora Sisyphi videbit:
Quem censoria cum meo Seuero
Docti lima momorderit Secundi.

Ad Aemilianum. LXXXII.

Semper eris pauper, si pauper es, Aemiliane:
Dantur opes nullis nunc, nisi diuitibus.

In Gaurum. LXXXIII.

Quid promittis hos mihi millia Gaure, ducenta,
Si dare non poteras millia, Gaure, decem?
An potes, & non vis? rogo, non est turpius istud?
I, tibi dispereas, Gaure: pusillus homo es.

Ad Dindymum. LXXXIIII.

Insequeris, fugio: fugis, insequor: haec mihi mens est:
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

Ad Gallam. LXXXV.

Iam tristis nucibus puer relictis,
Clamoso reuocatur a magistro:
Et blando male proditus fritillo,
Arcana modo raptus e popina,
Aedilem rogat vdus aleator:
Saturnalia transiere tota,
Nec munuscula parua, nec minora
Misisti mihi, Galla, quam solebas.
Sane sic abeat meus December.
Scis certe, puto, vestra iam venire
Saturnalia Martias Kalendas:
Tunc reddam tibi, Galla, quod dedisti.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER VI.

EXTVS mittitur hic tibi libellus.
In primis mihi chare Martialis:
Quem si terseris aure diligenti,
Audebit minus anxius, tremensque
Magnas Cæsaris in manus venire.

Adulatorium. II.

Lusus erat, sacræ connubia fallere tedæ:
Lusus, & immeritos execuisse mares.
Vtraque tu prohibes, Cæsar, populisque futuris
Succurris, nasci quos sine fraude iubes.
Nec spado iam, nec mœchus erit, te præside quisquam:
At prius, (ô mores!) & spado mœchus erat.

De filio Domitiani. III.

Nascere Dardanio promissum nomen Iulo,
Vera Deûm soboles, nascere, magne puer:
Cui pater æternas post secula tradat habenas,
Quique regas orbem cum seniore senex.
Ipsa tibi niueo trahet aurea pollice fila,
Et totam Phryxi Iulia nebit ouem.

Adulatorium. IIII.

Censor maxime principúmque princeps,
Cùm tot iam tibi debeat triumphos,
Tot nascentia templa, tot renata,
Tot spectacula, tot Deos, tot vrbes,
Plus debet tibi Roma, quòd pudica est.

Ad Cæcilianum. V.

Rustica mercatus nummis sum prædia multis:
Mutua des centum, Cæciliane, rogo.
Nil mihi respondes: tacitum te dicere credo,
Non reddes: ideo, Cæciliane, rogo.

Ad Lupercum. VI.

Comœdi tres sunt: sed amat tua Paula, Luperce,
Quatuor, & κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

De Thelesina. VII.

Iulia lex populis ex quo, Faustine, renata est,
Atque intrare domos iussa pudicitia est.
Aut minus, aut certe non plus tricesima lux est,
Et nubit decimo iam Thelesina viro.
Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est.
Offendor mœcha simpliciore minus.

Ad Seuerum. VIII.

Prætores duo, quatuor Tribuni,
Septem causidici, decem poetæ,
Cuiusdam modò nuptias petebant
A quodam sene: non moratus ille
Præconi dedit Eulogo puellam.
Dignum quid fatuo, Seuere, fecit?

Ad Læuinum. IX.

In Pompeiano dormis, Læuine, theatro,
Et quereris, si te suscitat Oceanus?

Petit latenter à Domitiano pecuniam. X.

Pauca Iouem nuper cùm millia fortè rogarem,
Ille dabit, dixit, qui mihi templa dedit.
Templa quidem dedit ille Ioui, sed millia nobis
Nulla dedit: pudeat pauca rogasse Iouem.
At quàm non tetricus, quàm nulla nubilus ira,
Quàm placido nostras legerat ore preces.
Talis supplicibus tribuit diademata Dacis,
Et Capitolinas itque, reditque vias.
Dic, precor, ô nostri, dic conscia virgo Tonantis,
Si negat hoc vultu, quo solet ergo dare?
Sic ego, sic breuiter posita mihi Gorgone Pallas:
Quæ nondum data sunt, stulte, negata putas?

In Marcum. XI.

Quòd non sit Pylades hoc tempore, non sit Orestes
Miraris? Pylades, Marce, bibebat idem.
Nec melior panis, turdúsve dabatur Oresti,
Sed par, atque eadem cœna duobus erat.
Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris:
Non minùs ingenua est & mihi, Marce, gula.
Te Cadmæa Tyros, me pinguis Gallia vestit:
Vis te purpureum, Marce, sagatus amem?
Vt præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Orestem.
Hoc non fit verbis: Marce, vt ameris, ama.

De Fabulla. XII.

Iurat capillos esse, quos emit, suos
Fabulla, numquid, Paule, peierat?

De statua Iuliæ. XIII.

Quis te Phidiaco formatam, Iulia, cælo,
Vel quis Palladiæ non putet artis opus?
Candida non tacita respondet imagine Lygdos,
Et placido fulget viuus in ore decor.
Ludit Acidalio, sed non manus aspera nodo,
Quem rapuit collo, parue Cupido, tuo.
Vt Martis reuocetur amor, summique Tonantis,
A te Iuno petat ceston, & ipsa Venus.

In Laberium. XIV.

Versus scribere posse te disertos
Affirmas, Laberi: quid ergo non vis?
Versus scribere qui potest disertos,
Non scribat, Laberi: virum putabo.

De formica succino inclusa. XV.

Dum Phaëthontea formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem succina gutta feram.
Sic modò quæ fuerat vita contempta manente,
Funeribus facta est nunc pretiosa suis.

Ad Priapum. XVI.

Tu, qui pene viros terres & falce cinædos,
Iugera sepositi pauca tuere loci.
Sed tua non intrent vetuli pomaria fures,

Sed puer, aut longè pulchra puella comes.

In Cinnamum. XVII.

Cinnam, Cinname, te iubes vocari.
Non est hic, rogo, Cinna barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur ista ratione dicereris.

Ad Priscum de Salonino. XVIII.

Sancta Salonini terris requiescit Iberis,
Qua melior Stygias non videt vmbra domos.
Sed lugere nefas, nam qui te, Prisce, reliquit,
Viuit, qua voluit viuere parte magis.

In Posthumum XIX.

Non de vi neque cæde nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abisse furto:
Hoc iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et periuria Punici furoris
Et Syllas, Mariósque, Mutiósque
Magna voce sonas, manuque tota.
Iam dic, Posthume, de tribus capellis.

In Phœbum. XX.

Mutua te centum sestertia, Phœbe, rogaui,
Cùm mihi dixisses, exigis ergo nihil?
Inquiris, dubitas, cunctaris, meque diebus,
Teque decem crucias: iam, rogo, Phœbe, nega.

De Hyanthide & Stella XXI.

Perpetuam Stella dum iungit Hyanthida vati
Læta Venus, dixit, plus dare non potui.
Hæc coram domina: sed nequius illud in aurem,
Tu ne quid pecces exitiose vide.
Sæpe ego lasciuum Martem furibunda cecidi,
Legitimos esset cum vagus ante toros.
Sed postquam meus est, nulla me pellice læsit:
Tam frugi Iuno vellet habere Iouem.
Dixit, & arcano percussit pectora loro.
Plaga iuuat: sed tu iam Dea, cæde duos.

In Proculinam. XXII.

Quòd nubis, Proculina, concubino,
Et mœchum modò, nunc facis maritum,
Ne lex Iulia te notare possit,
Non nubis, Proculina, sed fateris.

In Lesbiam XXIII.

Stare iubes nostrum semper tibi Lesbia penem:
Crede mihi, non est mentula, quod digitus.
Tu licet & manibus blandis, & vocibus instes,
Contra te facies imperiosa tua est.

De Carisiano. XXIIII.

Nil lasciuius est Carisiano,
Saturnalibus ambulat togatus.

Ad Marcellinum. XXV.

Marcelline, boni soboles sincera parentis,
Horrida Parrhasio quem tegit vrsa iugo:
Ille vetus pro te, patriusque quod optet amicus,
Accipe, & hæc memori pectore vota tene:
Cauta sit vt virtus, ne te temerarius ardor
In medios enses sæuáque tela ferat.
Bella velint, Martemque ferum rationis egentes:
Tu potes & patriæ miles, & esse ducis.

De Sotade. XXVI.

Periclitatur capite Sotades noster,
Reum putatis esse Sotadem, non est.
Arrigere desit posse Sotades: lingit.

Ad Nepotem. XXVII.

Bis vicine Nepos (nam tu quoque proxima Floræ
Incolis, & veteres tu quoque Ficelias)
Est tibi, quæ patria signatur imagine vultus,
Testis maternæ nata pudicitiæ.
Tu tamen annoso nimium ne parce Falerno,
Et potius plenos ære relinque cados.
Sit pia, sit locuples: sed potet filia mustum.
Amphora cum domina nunc noua fiet anus.
Cæcuba non solos vindemia nutriat orbos:
Possunt & patres viuere, crede mihi.

Epitaphium Glauciæ, ad viatorem. XXVIII.

Libertus Melioris ille notus,
Tota qui cecidit dolente Roma,
Chari deliciæ breues patroni,
Hoc sub marmore Glaucias humatus
Iuncto Flaminiæ iacet sepulchro.
Castus moribus, integer pudore,
Velox ingenio, decore felix,
Bis senis modò messibus peractis
Vix vnum puer applicabat annum.
Qui fles talia, nil fleas viator.

De eodem. XXIX.

Non de plebe domus, nec auaræ verna catastæ,
Sed domini sancto dignus amore puer:
Munera cùm posset nondum sentire patroni,
Glaucia libertus iam Melioris erat.
Moribus hoc formæque datum, quis blandior illo?
Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
Immodicis breuis est ætas, & rara senectus:
Quicquid ames, cupias non placuisse nimis.

In Pætum. XXX.

Sex sestertia si statim dedisses
Cùm dixti mihi, sume, tolle, dono,
Deberem tibi, Pæte, pro ducentis:
At nunc cùm dederis diu moratus,
Post septem, puto, vel nouem kalendas,
Vis dicam tibi veriora veris,
Sex sestertia, Pæte, perdidisti.

In Charidemum XXXI.

Vxorem, Charideme, tuam scis ipse, sinisque
A medico futui: vis sine febre mori.

De morte Othonis. XXXII.

Cùm dubitaret adhuc belli ciuilis Enyo,
Forsitan & posset vincere mollis Otho,
Damnauit multo staturum sanguine Martem,
Et fodit certa pectora nuda manu.
Sit Cato, dum viuit, sane vel Cæsare maior:
Dum moritur, nunquid maior Othone fuit?

In Sabellum. XXXIII.

Nil miserabilius, Matho, pedicone Sabello
Vidisti, quo nil lætius ante fuit.
Furta, fugæ, mortes seruorum, incendia, luctus
Affligunt hominem, iam miser & futuit.

Ad Diadumenum XXXIIII.

Basia da nobis, Diadumene, pressa. quot? inquis,

Oceani

Oceani fluctus me numerare iubes:
Et maris Aegaei sparsas per littora conchas,
Et quae Cecropio monte vagantur apes:
Quaeq; sonant pleno vocésque, manúsque theatro,
Cùm populus subitò Caesaris ora videt.
Nolo quot arguto dedit exorata Catullo
Lesbia: pauca cupit, qui numerare potest.

Ad Caecilianum. XXXV.

Septem clepsydras magna tibi voce petenti
Arbiter inuitus, Caeciliane, dedit.
At tu multa diu dicis, vitreísque tepentem
Ampullis potas semisupinus aquam.
Vt tandem saties vocémque, sitímque, rogamus
Iam de clepsydra, Caeciliane, bibas.

Ad Papilum. XXXVI.

Mentula tam magna est, tantus tibi, Papile, nasus,
Vt possis, quoties arrigis, olfacere.

In Carinum. XXXVII.

Secti podicis vsque ad vmbilicum,
Nullas reliquias habet Carinus,
Et prurit tamen vsque ad vmbilicum.
O quanta scabie miser laborat!
Culum non habet, est tamen cinaedus.

De filio Reguli. XXXVIII.

Adspicis vt paruus, nec adhuc trieteride plena,
Regulus auditum laudat & ipse patrem?
Maternósque sinus viso genitore relinquat,
Et patrias laudes sentiat esse suas?
Iam clamor centúmque viri, densúmque coronae
Vulgus, & infanti Iulia tecta placent.
Acris equi soboles magno sic puluere gaudet,
Sic vitulus molli praelia fronte cupit.
Dij seruate precor, matri sua vota, patrique,
Audiat vt natum Regulus, illa duos.

In Cinnam. XXXIX

Pater ex Marulla, Cinna, factus es septem
Non liberorum, namque nec tuus quisquam,
Nec est amici, filiúsve vicini,
Sed in grabatis, tegetibúsque concepti
Materna produnt capitibus suis furta.
Hic qui retorto crine Maurus incedit,
Sobolem fatetur esse se Cogi santiae.
At ille sima nare, turgidus labris,
Ipsa est imago Pannici palaestritae.
Pistoris esse tertium, quis ignorat,
Quicunque lippum nouit & videt Damam?
Quartus cinaeda fronte, candido vultu,
Ex concubino natus est tibi Lygdo.
Percide si vis filium, nefas non est.
Hunc verò acuto capite, & auribus longis,
Quae sic mouentur, vt solent asellorum,
Quis morionis filium neget Cyrtae?
Duae sorores, illa nigra & haec rufa
Croti choraulae villicique sunt Carpi.
Iamque hybridarum grex tibi foret plenus,
Si spado Coresus, Dindymúsque non esset.

Ad Lycorim. XL.

Foemina praeferri potuit tibi nulla Lycori:
Praeferri Glycerae foemina nulla potest.
Haec erit hoc, quod tu: tu non potes esse, quod haec est,
Tempora quid faciunt? hanc volo, te volui.

In raucū poëtam colla lana tegentem. XLI.

Qui recitat, lana fauces, & colla reuinctus,
Hic se posse loqui, posse tacere negat.

De Etrusci thermis. XLII.

Etrusci nisi thermulis lauêris,
Illotus morieris, Oppiane.
Nullae sic tibi blandientur vndae,
Nec fontes Aponi rudes puellis,
Non mollis Sinuessa, feruidique
Fluctus Passeris, aut superbus Anxur,
Non Phoebi vada, principésque Baiae.
Nusquam tam nitidum micat serenum:
Lux ipsa est ibi longior, diésque
Nullo tardius à loco recedit.
Siccos pinguis Onyx anhelat aestus,
Illic Taygeti virent metalla,
Et certant vario decore saxa
Quae Phryx, & Libys altius cecidit,
Et flamma tenui calent Ophitae.
Ritus si placeant tibi Laconum.
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine, Martiáque mergi:
Quae tam candida, tam serena lucet,
Vt nullas ibi suspiceris vndas,
Et credas vacuam nitere Lygdon.
Non attendis, & aure me supina,
Nam dudum quasi negligenter audis:
Illotus morieris, Oppiane.

Ad Castricum. XLIII.

Dum tibi felices indulgent, Castrice, Baiae,
Canáque sulfureis Nympha natatur aquis,
Me Nomentani confirmant otia ruris,
Et casa iugeribus non onerosa suis.
Hic mihi Baiani soles, mollisque Lucrinus,
Hic vestra mihi sunt, Castrice, diuitiae.
Quondam laudatas quocunque libebat ad vndas
Currere, nec longas pertimuisse vias.
Nunc vrbi vicina iuuant, facilésque recessus,
Et satis est, pigro si licet esse mihi.

In Calliodorum. XLIIII.

Festiuè credis te, Calliodore iocari,
Et solum multo permaduisse sale.
Omnibus arrides, dicteria dicis in omnes:
Sic te conuiuam posse placere putas.
At si ego non bellè, sed verè dixero quiddam:
Nemo propinabit, Calliodore, tibi.

In Lectoriam. XLV.

Lusistis, satis est: lasciui nubite cunni:
Permissa est vobis non nisi casta Venus.
Haec est casta Venus? nubit Lectoria Lygdo:
Turpior vxor erit, quàm modò moecha fuit.

Ad Catianum. XLVI.

Vapulat assiduo Veneti quadriga flagello,
Nec currit: magnam rem, Catiane, facis.

Ad Hyantida Nympham. XLVII.

Nympha, mei Stellae quae fonte domestica puro
Laberis, & domini gemmea tecta subis:
Siue Numae coniux Triuiae te misit ab antro:
Siue Camoenarum de grege nona venis:

Exsoluit votis hac se tibi virgine porca,
Marcus furtiuam quòd bibit æger aquam.
Tu contenta meo iam crimine, gaudia fontis
Da secura tui: sit mihi sana sitis.

In Pomponium. XLVIII.

Quòd tam grande sophos clamat tibi turba togata,
Non tu, Pomponi, cœna diserta tua est.

De Priapo. XLIX.

Non sum de fragili dolatus vlmo,
Nec quæ stat rigida supina vena,
De ligno mihi quolibet columna est:
Sed viua generata de cupresso,
Quæ nec secula centies peracta,
Nec longæ cariem timet senectæ.
Hanc, tu quisquis es ò malus, timeto:
Nam si vel minimos manu rapaci
Hoc de palmite læseris racemos,
Nascetur, licèt hoc velis negare,
Inserta tibi ficus in cupresso.

De Thelesino. L.

Cùm coleret puros pauper Thelesinus amicos,
Errabat gelida sordidus in togula.
Obscœnos postquàm cœpit curare cinædos,
Argentum, mensas, prædia, solus emit.
Vis fieri diues, Bithynice? conscius esto.
Nil tibi, vel minimum, basia pura dabunt.

Ad Lupercum. LI.

Quòd conuiuaris sine me tam sæpe, Luperce,
Inueni noceam qua ratione tibi.
Irascar, licèt vsque voces, mittasque, rogésque.
Quid facies? inquis. quid faciam? veniam.

Epitaphium Pantagathi. LII.

Hoc iacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura, dolórque sui.
Vix tangente vagos ferro resecare capillos
Doctus, & hirsutas excoluisse genas.
Sis licet inde sibi tellus placata, leuisque,
Artificis leuior non potes esse manu.

De Andragora. LIII.

Lotus nobiscum est hilaris, cœnauit & idem,
Inuentus mane est mortuus Andragoras.
Tam subitæ mortis caussam, Faustine, requiris?
In somnis medicum viderat Hermocratem.

De Sextiliano. LIIII.

Tantos, & tantas si dicere Sextilianum,
Aule, vetes, iunget vix tria verba miser.
Quid sibi vult? inquis. dicam quid suspicer esse:
Tantos, & tantas Sextilianus amat.

In Coracinum. LV.

Quòd semper casiáque, cinnamóque,
Et nido niger alitis superbæ
Fragras plumbea Niceroniana,
Rides nos, Coracine, nil olentes.
Malo, quàm bene olere, nil olere.

In Charidemum. LVI.

Quòd tibi crura rigent setis, & pectora villis,
Verba putas famæ te, Charideme, dare.
Extirpa, mihi crede, pilos de corpore toto,
Téque pilare tuas testificare nates.
Quæ ratio est? inquis. scis multos dicere multa.
Fac pædicari te, Charideme, putent.

In Phœbum. LVII.

Mentiris fictos vnguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calua comis.
Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
Radere te melius spongia, Phœbe, potest.

Ad Aulum Pudentem. LVIII.

Cernere Parrhasios dum te iuuat, Aule, Triones
Cominus & Scythici sidera ferre poli,
O quàm pene tibi Stygias ego raptus ad vndas
Elysiæ vidi nubila fusca plagæ?
Quamuis lassa tuos quærebant lumina vultus,
Atque erat in gelido plurimus ore Pudens.
Si mihi lanificæ ducunt non pulla sorores
Stamina, nec surdos vox habet ista Deos.
Sospite me sospes Latias reueheris ad vrbes,
Et referes pili præmia clarus eques.

In Baccaram. LIX.

Et dolet, & queritur sibi non contingere frigus
Propter sexcentas Baccara gausapinas:
Optat & obscuras luces, ventósque, niuésque,
Odit & hibernos si tepuere, dies.
Quid fecere mali nostræ tibi, sæue, lacernæ,
Tollere de scapulis quas leuis aura potest?
Quantò simplicius quantò est humanius illud,
Mense vel Augusto sumere gausapinas?

De Pompillo. LX.

Rem factam Pompillus habet, Faustine, legetur,
Et nomen toto sparget in orbe suum.
Sic leue flauorum valeat genus Vsiporum.
Quisquis & Ausonium non amat imperium.
Ingeniosa tamen Pompilli scripta feruntur:
Sed famæ non est hoc mihi crede satis.
Quàm multi tineas pascunt, blattásque diserti?
Et redimunt soli carmina docta coci?
Nescio quid plus est, quod donat secula chartis:
Victurus Genium debet habere liber.

In inuidum. LXI.

Laudat, amat, cantat nostros mea Roma libellos,
Méque sinus omnis, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscitat, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

Ad Appianum. LXII.

Amisit pater vnicum Silanus,
Cessas mittere munera, Appiane?
Heu crudele nefas malæque Parcæ,
Cuius vulturis hoc erit cadauer?

Ad Marianum. LXIII.

Scis te captari, scis hunc, qui captat auarum:
Et scis, qui captat, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis heredem, stulte, supremis
Scribis, & esse tuo vis, furiose, loco.
Munera magna quidem misit, sed misit in hamo.
Et piscatorem piscis amare potest?
Hiccine deflebit vero mea fata dolore?
Si cupis vt ploret, des, Mariane, nihil.

In detractorem. LXIIII.

Cùm sis nec rigida Fabiorum gente creatus,
Nec qualem Curio, dum prandia portat aranti,
Hirsuta peperit rubicunda sub ilice coniux:

Sed

Sed patris ad speculum tonsi, matrisque togatæ
Filius, & sponsam possit te sponsa vocare:
Emendare meos, quos non. fama, libellos,
Et tibi permittit felices carpere nugas:
Has, inquam, nugas, quibus aurem aduertere totam
Non aspernantur proceres vrbisque, forique:
Quas & perpetui dignantur scrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore:
Quique videt propius magni certamina Circi,
Laudat Auentinæ vicinus Sura Dianæ:
Ipse etiam tanto dominus sub pondere rerum
Non dedignatur bis, terque reuoluere Cæsar.
Sed tibi plus mentis, tibi cor limante Minerua
Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenæ.
Ne valeam si non multos sapit altius illud:
Quod cum panticibus laxis, & cum pede grandi,
Et rubro pulmone vetus nasisque timentidum,
Omnia crudelis Lanius per compita portat.
Audes præterea, quos nullus nouerit, in me
Scribere versiculos, miseras & perdere chartas.
At si quid nostræ tibi bilis inusserit ardor,
Viuet, & hærebit, totóque legetur in orbe,
Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.
Sed miserere tui, rabido nec perditus ore
Fumantem nasum viui tentaueris vrsi.
Sit placidus licet, & lambat digitósque, manúsque,
Si dolor, & bilis, si iusta coegerit ira,
Vrsus erit, vacua dentes in pelle fatiges,
Et tacitus quæras, quam possis rodere carnem.

Ad Tuccam. LXV.

Hexametris epigramma facis, scio dicere Tuccam,
Tucca solet fieri: denique, Tucca, licet.
Sed tamen hoc longũ est, solet hoc quoque, Tucca, licere,
Si breuiora probas, disticha sola legas.
Conueniat nobis, vt fas, epigrammata longa
Sit transire tibi: scribere, Tucca, mihi.

De præcone puellam vendente. LXVI.

Famæ non nimium bonæ puellam,
Quales in media sedent Suburra,
Vendebat modo præco Gellianus.
Paruo cùm pretio diu liceret,
Dum puram cupit approbare cunctis,
Attraxit prope se manu negantem,
Et bis, térque, quatérque basiauit.
Quid profecerit osculo, requiris?
Sexcentos modò qui dabat, negauit.

Ad Pannicum. LXVII.

Cur tantùm eunuchos habeat tua Gellia, quæris,
Pannice? vult futui, Gellia non parere.

De morte Eutychi pueri. LXVIII.

Flete nefas vestrum, sed toto flete Lucrino
Naiades, & luctus sentiat ipsa Thetis.
Inter Baianas raptus puer occidit vndas
Eutychus: ille tuum, Castrice, dulce latus.
Hic tibi curarum socius, blandúmque leuamen,
Hic amor, hic nostri vatis Alexis erat.
Numquid te vitreis nudum lasciua sub vndis
Vidit, & Alcidæ Nympha remisit Hylam?
An dea femineum iam neglegit Hermaphroditum,
Amplexu teneri sollicitata viri?
Quicquid id est, subitæ quæcumque est caussa rapinæ,
Sit precor & tellus mitis, & vnda tibi.

De Bassa. LXIX.

Non miror, quòd potat aquam tua Bassa, Catulle:
Miror, quod Bassi filia potat aquam.

Ad Martianum. LXX.

Sexagesima, Martiane, messis
Acta est, &, puto, iam secunda Cottæ,
Nec se tædia lectuli calentis,
Expertum meminit die vel vno.
Ostendit digitum, sed impudicum,
Alconti, Dasióque, Symmachóque.
At nostri bene computentur anni,
Et quantum tetricæ tulere febres,
Aut languor grauis, aut mali dolores,
A vita meliore separentur,
Infantes sumus, & senes videmur.
Ætatem Priamique, Nestorisque
Longam qui putat esse, Martiane,
Multùm decipitúrque fallitúrque.
Non est viuere, sed valere, vita.

De Thelesina. LXXI.

Edere lasciuos ad Bætica crusmata gestus,
Et Gaditanis ludere docta modis:
Tendere quæ tremulum Pelian, Hecubæque maritum
Posset ad Hectoreos sollicitare rogos.
Vrit & excruciat dominum Thelesina priorem,
Vendidit ancillam, nunc redimit dominam.

De Cilice fure. LXXII.

Fur notæ nimium rapacitatis
Compilare Cilix volebat hortum:
Ingenti sed erat, Fabulle, in horto
Præter marmoreum nihil Priapum.
Dum non vult vacua manu redire,
Ipsum surripuit Cilix Priapum.

De Priapo. LXXIII.

Non rudis indocta fecit me falce colonus:
Dispensatoris nobile cernis opus.
Nam Caretani cultor notissimus agri
Hos Hilarus colles, & iuga læta tenet.
Adspice, quàm certo videas non ligneus ore,
Nec deuota focis inguinis arma geram:
Sed mihi perpetua nunquam moritura cupresso
Phidiaca rigeat mentula digna manu.
Vicini, moneo, sanctum celebrate Priapum,
Et bis septenis parcite iugeribus.

Ad Esculanum. LXXIIII.

Medio recumbit imus ille qui lecto,
Caluam Triphilem segmentatus vnguento,
Fodítque tonsis ora laxa lentiscis,
Mentitur, Esculane: non habet dentes.

In Pontiam. LXXV.

Cùm mittis turdúmque mihi, quadrámue placentæ,
Siue femur leporis, siue quid his simile,
Buccellas misisse tuas te, Pontia, dicis.
Has ego nec mittam, Pontia, sed nec edam.

Epitaphium Fusci. LXXVI.

Ille sacri lateris custos, Martisque togati,
Credita cui summi castra fuere ducis,
Hic situs est Fuscus: licet hoc, fortuna, fateri:

Non timet hostiles iam lapis iste minas.
Grande iugum domita Dacus ceruice recepit,
Et famulum victrix possidet vmbra nemus.

In Afrum. LXXVII.

Cùm sis tam pauper, quàm nec miserabilis Irus:
Tam iuuenis, quàm nec Parthenopaeus erat.
Tam fortis, quàm nec, cùm vinceret, Artemidorus,
Quid te Cappadocum sex onus esse iuuat?
Rideris, multóque magis traduceris, Afer,
Quàm nudus medio si spatiere foro.
Non aliter monstratur Atlas cum compare mulo,
Quaque vehit similem bellua nigra Libyn.
Inuidiosa tibi quàm sit lectica, requiris?
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

Ad Aulum de lusco. LXXVIII.

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luscus Phryx erat, alteróque lippus.
Huic dixit medicus, bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet: exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ad Lupum. LXXIX.

Tristis es, & felix: sciat hoc fortuna caueto:
Ingratum dicet te, Lupe, si scierit.

De Rosis ad Caesarem missis. LXXX.

Vt noua dona tibi, Caesar, Niliaca tellus
Miserat hibernas ambitiosa rosas:
Nauta derisit Pharios Memphiticus hortos,
Vrbis vt intrauit limina prima tuae.
Tantus veris honos, & odora gratia Florae,
Tantáque Paestani gloria ruris erat.
Sic quacunque vagus, gressúmque, oculósque ferebat,
Textilibus sertis omne rubebat iter.
At tu Romanae iussus iam cedere brumae,
Mitte tuas messes, accipe, Nile, rosas.

In Charidemum. LXXXI.

Iratus tanquam populo, Charideme, lauaris:
Inguina sic toto subluis in solio.
Nec caput hic vellem sic te, Charideme, lauare,
Et caput ecce lauas: inguina malo laues.

Ad Rufum. LXXXII.

Quidam me modò, Rufe, diligenter
Inspectum, velut emptor, aut lanista,
Cum vultu, digitóque subnotasset,
Tune es, tune, ait, ille Martialis,
Cuius nequitias, iocosque nouit
Aurem qui modò non habet seueram?
Subrisi modicè, leuique nutu
Me, quem dixerat, esse non negaui.
Cur ergo, inquit, habes malas lacernas?
Respondi: quia sum malus poeta.
Hoc ne saepius accidat poetae,
Mittas, Rufe, mihi bonas lacernas.

Ad Caesarem Domitianum. LXXXIII.

Quantùm sollicito fortuna parentis Etrusci,
Tantùm summe ducum debet vterque tibi.
Nam tu missa tua reuocasti fulmina dextra:
Hos cuperem mores ignibus esse Iouis.
Si tua sit summo, Caesar, natura Tonanti,
Vtetur toto fulmine rara manus.
Muneris hoc vtrumque tui testatur Etruscus,
Esse quod & comiti contigit, & reduci.

De Philippo. LXXXIIII.

Octaphoro sanus portatur, Auite, Philippus:
Hunc tu si sanum credis, Auite, furis.

Flet mortem Rufi. LXXXV.

Editus est sextus sine te mihi, Rufe, Camoene,
Nec te lectorem sperat, amice, liber.
Impia Cappadocum tellus, & numine laeuo
Visa tibi, cineres reddit, & ossa patri.
Funde tuo lacrymas orbata Bononia Rufo,
Et resonet tota planctus in Aemilia.
Heu qualis pietas, heu quàm breuis occidit aetas!
Viderat Alphei praemia quinque modò.
Pectore tu memori nostros euoluere lusus,
Tu solitus nostros, Rufe, tenere iocos.
Accipe cum fletu maesti breue carmen amici,
Atque haec absentis tura fuisse puta.

In bibentes aquam. LXXXVI.

Setinum, dominaeque niues, densique trientes,
Quando ego vos, medico non prohibente, bibam?
Stultus, & ingratus, nec tanto munere dignus,
Qui mauult heres diuitis esse Midae.
Possideat Libycas messes, Hermúmque, Tagúmque,
Et potet calidam qui mihi laudat aquam.

Ad Caesarem. LXXXVII.

Dij tibi dent, & tu Caesar, quaecunque mereris,
Dij mihi dent & tu, quae volo, si merui.

Ad Caecilianum. LXXXVIII.

Manè salutaui vero te nomine casu,
Nec dixi dominum, Caeciliane, meum.
Quanti libertas constet mihi tanta, requiris?
Centum quadrantes abstulit illa mihi.

De Panareto potore. LXXXIX.

Cùm peteret seram media iam nocte matellam
Arguto madidus pollice Panaretus,
Spoletina data est, sed quam siccauerat ipse:
Nec fuerat soli tota lagena satis.
Ille fide summa testae sua vina remensus
Reddidit oenophori pondera plena sui.
Miraris quantùm biberat, cepisse lagenam?
Desine mirari, Rufe, merum biberat.

De Gellia. XC.

Moechum Gellia non habet, nisi vnum.
Turpe est hoc magis, vxor est duorum.

In Zoilum. XCI.

Sancta ducis summi prohibet censura, vetátque
Moechari: gaude Zoile, non futues.

In Amianum. XCII.

Caelatus tibi cùm sit, Amiane,
Serpens in patera Myronis arte,
Vaticana bibis: bibis venenum.

De Thaide. XCIII.

Tam malè Thais olet, quàm non fullonis auari
Testa vetus, media sed modò fracta via.
Non ab amore recens hircus, non ora leonis,
Non detracta cani transtiberina cutis.
Pullus abortiuo nec cùm putrescit in ouo,

Amphora

Amphora corrupto nec vitiata garo.
Virus vt hoc alio fallax permutet odore,
Deposita quoties balnea veste petit,
Psilothro viret, aut acida latet oblita creta,
Aut tegitur pingui térque quatérque faba.
Cùm bene se tutam per fraudes mille putauit,
Omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

De Calpetiano. XCIV.

Ponuntur semper chrysendeta Calpetiano,
Siue foris, seu cùm cœnat in vrbe domi.
Sic etiam in stabulo semper, sic cœnat in agro.
Non habet ergo aliud? non habet immo suum.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER VII.

Ad loricam Domitiani. I.

CCIPE *belligeræ crudum thoraca Mineruæ,*
Ipsa Medusææ quem timet ira Deæ.
Dum vacat hæc, Cæsar, poterit lorica vocari:
Pectore cùm sacro sederit, Ægis erit.
Inuia Sarmaticis domini lorica sagittis,
Et Martis Getico tergore fida magis:
Quam vel ad Ætolæ securam cuspidis ictus,
Texuit innumeri lubricus vnguis apri:
Felix sorte tua est, sacrum cui tangere pectus
Fas erit, & nostri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæsa merere triumphos,
Palmataque ducem, sed citò, redde togæ.

Ad Pontilianum. II.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

De Oppiano. III.

Esset, Castrice, cùm mali coloris,
Versus scribere cœpit Oppianus.

Ad Cæsarem Domitianum. IV.

Si desiderium, Cæsar, populique, patrúmque,
Respicis, & Latiæ gaudia vera togæ:
Redde Deum votis poscentibus: inuidet hosti
Roma suo, veniat laurea multa licet.
Terrarum dominum propiùs videt ille: tuóque
Terretur vultu barbarus, & fruitur.

De fama reditus Domitiani. V.

Ecquid hyperboreis ad nos conuersus ab oris
Ausonias Cæsar iam parat ire vias?
Certus abest auctor, sed vox hoc nuntiat omnis.
Credo tibi, verum dicere fama soles.
Publica victrices testantur gaudia chartæ,
Martia laurigera cuspide pila virent.
Rursus Io magnos clamat tibi Roma triumphos,
Inuictúsque tua, Cæsar, in vrbe sonas.
Sed iam lætitiæ quò sit fiducia maior,
Sarmaticæ laurus nuntius ipse veni.

Ad Cæsarem Domitianum. VI.

Hiberna quamuis Arctos, & rudis Peuce,
Et vngularum pulsibus calens Ister,
Fractúsque cornu iam ter improbo Rhenus,
Teneat domantem regna perfidæ gentis,
Te summe mundi rector, & parens orbis,
Abesse nostris non tamen potes votis.
Illic & oculis, & animis sumus, Cæsar:
Adeóque mentes omnium tenet vnus,
Vt ipsa magni turba nesciat Circi
Vtrúmne currat Passerinus, an Tigris.

De reditu Domitiani. VII.

Nunc hilares, si quando mihi, nunc ludite, Musæ:
Victor ab Odrysio redditur orbe Deus.
Certa facis populi tu primus vota December:
Iam licet ingenti dicere voce, venit.
Felix sorte tua, poteras non cedere Iano,
Gaudia si nobis, quæ dabat ille, dares.
Festa coronatus ludet conuicia miles,
Inter laurigeros cùm comes ibit equos.
Fas audire iocos, leuioraque carmina, Cæsar,
Sit tibi, si lusus ipse triumphus amat.

De Cassellio. VIII.

Cùm sexaginta numeret Cassellius annos,
Ingeniosus homo est; quando disertus erit?

In Olum. IX.

Pædicatur Eros, fellat Linus: Ole, quid ad te,
De cute quid faciant ille, vel ille sua?
Centenis futuit Matho millibus: Ole, quid ad te?
Non tu propterea, sed Matho pauper erit.
In lucem cœnat Sertorius: Ole, quid ad te,
Cùm liceat tota stertere nocte tibi?
Septingenta Tito debet Lupus: Ole, quid ad te?
Assem ne dederis, crediderisve Lupo.
Illud dissimulas, ad te quod pertinet, Ole:
Quódque magis curæ conuenit esse tuæ.
Pro togula debes: hoc ad te pertinet, Ole.
Quadrantem nemo iam tibi credet: & hoc.
Vxor mœcha tibi est: hoc ad te pertinet, Ole.
Poscit iam dotem filia grandis: & hoc.
Dicere quindecies poteram, quid pertinet ad te:
Sed quid agas, ad me pertinet, Ole, nihil.

Ad Pudentem. X.

Cogis me calamo, manúque nostra
Emendare meos, Pudens, libellos.
O quàm me nimiùm probas, amásque,
Qui vis archetypas habere nugas.

Ad Faustinum. XI.

Sic me fronte legat dominus, Faustine, serena,
Excipiátque meos qua solet aure iocos,
Vt mea nec iustè quos odit pagina læsit,
Et mihi de nullo fama rubore placet.
Quid prodest, cupiant cùm quidam nostra videri,
Si qua Lycambeo sanguine tela madent?

Vipereumque vomant nostro sub nomine virus,
Qui Phoebi radios ferre, diemque negant?
Ludimus innocui verbis: hoc uiro potentis
Per genium famae, Castalidumque gregem:
Perque tuas aures magni mihi numinis instar,
Lector, inhumana liber ab inuidia.

De Lycoride. XII.

Dum Tiburtinis albescere collibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur,
Venit in Herculeos colles: quid Tiburis alti
Aura valet? paruo tempore nigra redit.

De sua puella. XIII.

Accidit infandum nostrae scelus, Aule, puellae:
Amisit lusus, deliciasque suas:
Non quales teneri plorauit amica Catulli
Lesbia, nequitiis passeris orba sui:
Vel Stellae cantata meo, quam fleuit Ianthis,
Cuius in Elysiis nigra columba volat.
Lux mea non capitur nugis, nec amoribus istis,
Nec dominae pectus talia damna mouent.
Bis denos puerum numerantem perdidit annos,
Mentula cui nondum sesquipedalis erat.

Ad Argynum puerum. XIV.

Qui nunc Ianthis nitidis abscondis Ianthidos undis,
Et fugit ad dominam Naiada: numquid Hylas?
O bene, quod silua colitur Tirynthius ista,
Et quod amatrices tam prope seruat aquas.
Securus licet hos fontes, Argyne, ministres,
Nil facient Nymphae: ne velit ipse, caue.

Ad Regulum. XV.

Aera domi non sunt: superest hoc, Regule, tantum,
Vt tua vendamus munera: numquid emis?

Ad bibliothecam Iulij Martialis. XVI.

Ruris bibliotheca delicati,
Vicinam videt vnde lector urbem,
Inter carmina sanctiora si quis
Lasciuae fuerit locus Thaliae,
Hos nido licet inseras vel imo
Septem quos tibi misimus libellos
Auctoris calamo sui notatos:
Haec illis pretium facit litura.
At tu munere dedicata paruo,
Quae cantaberis orbe nota toto,
Pignus pectoris hoc mei tuere
Iuli bibliotheca Martialis.

In Gallam. XVII.

Cùm tibi sit facies, de qua nec foemina possit
Dicere, cùm corpus nulla litura notet,
Cur te tam rarus cupiat, repetatque fututor,
Miraris? vitium est non leue, Galla, tibi.
Accessi quoties ad opus, mistisque mouemur
Inguinibus, cunnus non tacet, ipsa taces.
Dij facerent ut tu loquereris, & ipse taceret:
Offendor cunni garrulitate tui.
Pedere te mallem. namque hoc nec inutile dicit
Symmachus: & risum res mouet ista simul.
Quis ridere potest fatui poppysmata cunni?
Cùm sonat hic, cui non mentula, mensque cadit?
Dic aliquid saltem, clamosoque obstrepe cunno:
Et si adeò muta es, disce vel inde loqui.

De fragmento Argûs. XVIII.

Fragmentum quod vile putas, & inutile lignum,
Haec fuit ignoti prima carina maris.
Quam nec Cyaneae quondam potuere ruinae
Frangere, nec Scythici tristior unda freti.
Secula vicerunt, sed quamuis cesserit annis,
Sanctior est salua parua tabella rate.

In Sanctram. XIX.

Nihil est miserius, nec gulosius Sanctra.
Rectam vocatus cùm recurrit ad coenam,
Quam tot diebus noctibusque captauit,
Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,
Et utramque coxam leporis, & duos armos:
Nec erubescit peierare de turdo,
Et ostreorum rapere liuidos cirros.
Dulci placenta sordidam linit mappam.
Illic & uuae collocantur ollares,
Et punicorum pauca grana malorum,
Et excauatae pellis indecens uuluae,
Et lippa ficus, debilisque boletus.
Sed mappa cùm iam mille rumpitur furtis,
Rosos tepenti spondylos sinu condit,
Et deuorato capite turturem truncum.
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta, quicquid & canes reliquerunt.
Nec esculenta sufficit gulae praeda,
Misto lagenam replet ad pedes vino.
Haec per ducentas cùm domum tulit scalas,
Seque obserata clausit anxius cella,
Gulosus ille, postero die vendit.

De natali Lucani. XX.

Haec est illa dies, quae magni conscia partus,
Lucanum populis, & tibi, Polla, dedit.
Heu Nero crudelis, nullaque inuisior umbra,
Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

De eodem. XXI.

Vatis Apollinei magno memorabilis ortu
Lux redit, Aonidum turba fauete sacris.
Haec meruit, cùm te terris, Lucane, dedisset,
Mixtus Castaliae Baetis ut esset aquae.

De eodem ad Phoebum. XXII.

Phoebe veni, sed quantus eras, cùm bella canenti
Ipse dares Latiae plectra secunda lyrae.
Quid tanta pro luce precer? tu, Polla, maritum
Saepe colas, & se sentiat ipse coli.

In maledicum. XXIII.

Cum Iuuenale meo quae me committere tentas,
Quid non audebis, perfida lingua, loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odisset Orestes,
Thesea Pirithoi destituisset amor.
Tu Siculos fratres, & maius nomen Atridas,
Et Ledae poteras dissociare genus.
Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor ausis:
Vt facias illud, quod, puto, lingua facis.

In malum poëtam. XXIV.

Dulcia cùm tantùm scribas epigrammata semper,
Et cerussata candidiora cute:
Nullaque mica salis, nec amari fellis in illis

Gutta

Gutta sit ô demens, vis tamen illa legi.
Nec cibus ipse iuuat morsu fraudatus aceti,
Nec grata est facies, cui gelasinus abest.
Infanti melimela dato, fatuasque mariscas:
Nam mihi, quæ nouit pungere, Chia sapit.

Scazonta mittit ad Apollinarem. XXV.

Apollinarem conueni meum scazon,
Et si vacabit, ne molestus accedas,
Hoc quale cunque, cuius aliqua pars ipse est,
Dabis, hoc facetum carmen imbuant aures.
Si te receptum fronte videris tota,
Noto rogabis vt fauore sustentet.
Quanto mearum scis amore nugarum
Flagret, nec ipse plus amare te possum.
Contra malignos esse si cupis tutus,
Apollinarem conueni meum scazon.

De apro à se occiso. XXVI.

Tuscæ glandis aper populator, & ilice multa
Iam piger, Ætolæ fama secunda feræ:
Quem meus intrauit splendenti cuspide culter,
Præda iaces nostris inuidiosa focis.
Pinguescant madido læto nidore Penates,
Flagret & exciso festa culina iugo.
Sed coquus ingentem piperis consumet aceruum,
Addet & arcano mista Falerna garo.
Ad dominum redeas, noster te non capit ignis,
Conturbator aper, vilius esurio.

Ad Fuscum. XXVII.

Sic Tiburtinæ crescat tibi silua Dianæ,
Et properet cæsum sæpe redire nemus:
Nec Tartesiacis Pallas tua, Fusce, trapetis
Cedat, & immodici dent bona musta lacus:
Sic fora mirentur, sic te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores:
Otia dum medius præstat tibi parua December,
Excipe, sed certa quos legis aure, iocos.
Scire libet verum, res est hæc ardua: sed tu
Quod tibi vis dici, dicere, Fusce, potes.

Ad Testilum puerum. XXVIII.

Testile Victoris tormentum dulce Voconi,
Quo nemo est toto notior orbe puer:
Sic etiam positis formosus amere capillis,
Et placeat vati nulla puella tuo:
Paulisper domini doctos sepone libellos,
Carmina Victoris dum lego parua tuo.
Et Mecænati Maro cùm cantaret Alexim,
Nota tamen Marsi fusca Melænis erat.

In Cæliam. XXIX.

Das Cattis das Germanis, das Cæla Dacis,
Nec Cilicum spernis Cappadocumque toros:
Et tibi de Pharia Memphiticus vrbe fututor,
Nauigat à rubris & niger Indus aquis:
Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum,
Nec te Sarmatico transit Alanus equo.
Qua ratione facis, cùm sis Romana puella,
Quòd Romana tibi mentula nulla placet?

Ad Regulum XXX.

Rauca cortis aues, & oua matrum,
Et flauas medio vapore Chias,
Et fœtum querulæ rudem capellæ,
Nec iam frigoribus pares oliuas,
Et canum gelidis olus pruinis
De nostro tibi rure missa credis.
O quàm, Regule, diligenter erras:
Nil nostri nisi me, ferunt agelli.
Quicquid villicus Vmber, aut colonus,
Aut Tusci tibi, Tusculiue mittunt,
Aut rus marmore tertio notatum,
Id tota mihi nascitur Suburra.

Ad Atticum. XXXI.

Attice, facundæ renouas qui nomina gentis,
Nec sinis ingentem conticuisse domum:
Te pia Cecropiæ comitatur turba Mineruæ,
Te secreta quies, te sophos omnis amat.
At iuuenes alios fracta colit aure magister,
Et rapit immeritas sordidus vnctor opes.
Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes:
Vara nec iniecto ceromate brachia tendis:
Non harpasta vagus puluerulenta rapis.
Sed curris niueas tantùm prope virginis vndas,
Aut vbi Sidonio taurus amore calet.
Per varias artes, omnis quibus area seruit,
Ludere cùm liceat, currere pigritia est.

In Cinnam. XXXII.

Sordidior cœno cùm sit toga, calceus autem
Candidior prima sit tibi, Cinna, niue:
Deiecto quid, inepte, pedes perfundis amictu?
Collige, Cinna, togam: calceus ecce perit.

Ad Seuerum. XXXIII.

Quo possit fieri modo, Seuere,
Vt vir pessimus omnium Charinus
Vnam rem bene fecerit, requiris?
Dicam, sed citò: quid Nerone peius?
Quid thermis melius Neronianis?
Non deest protinus ecce de malignis,
Qui sic rancidulo loquatur ore:
Vt quid tu domini, Deique nostri
Præfers muneribus Neronianas
Thermas? præfero balneis cinædi.

In Matrouiam. XXXIIII.

Inguina succinctus nigra tibi seruus aluta
Stat, quoties calidis tota foueris aquis.
Sed meus, vt de me taceam, Lecania, seruus
Iudæum nulla sub cute pondus habet.
Sed nudi tecum iuuenesque senesque lauamur.
An sola est serui mentula vera tui?
Ecquid fœmineos sequeris matrona recessus,
Secretusque tua, cunne, lauaris aqua?

Ad Stellam. XXXV.

Cùm pluuias, madidumque Iouem perferre negaret,
Et rudis hibernis villa nataret aquis,
Plurima quæ posset subitos effundere nimbos,
Muneribus venit tegula missa tuis.
Horridus ecce sonat Borea stridore December:
Stella, tegis villam, non tegis agricolam.

Ad Castricum de theta. XXXVI.

Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum,
Est operæpretium discere theta nouum.

Exprimeret quoties rorantem frigore nasum,
Lethalem iugulo iusserat esse notam:
Turpis ab inuiso pendebat stiria naso,
Cùm flaret madida fauce December atrox:
Collegæ tenuere manus: quid plura requiris?
Emungi misero, Castrice, non licuit.

De Polyphemo. XXXVIII.

Tantus es, & talis nostri, Polypheme, Seueri,
Vt te mirari possit & ipse Cyclops,
Sed nec Scylla minùs: quod si fera monstra duorum
Iunxeris, alterius fiet vterque timor.

De Cælio. XXXVIIII.

Discursus varios, vagúmque mane,
Et fastus & aue potentiorum,
Cùm perferre, patíque iam negaret,
Cœpit fingere Cælius podagram.
Quam dum vult nimis approbare veram,
Et sanas linit, obligátque plantas,
Inceditque gradu laborioso
(Quantum cura potest, & ars doloris!)
Desit fingere Cælius podagram.

Epitaphium patris Etrusci. XXXIX.

Hic iacet ille senex Augusta notus in aula,
Pectore non humili passus vtrunque Deum,
Natorum pietas sanctis quem coniugis vmbris
Miscuit: Elysium possidet vmbra nemus.
Occidit illa prior viridi fraudata iuuenta:
Hic propè ter senas vidit olympiadas.
Sed festinatis raptum te credidit annis,
Adspexit lacrymas quisquis, Etrusce, tuas.

Ad Sempronium Tuccam. XL.

Cosmicos esse tibi, Semproni Tucca, videris:
Cosmica, Semproni, tam mala, quàm bona sunt.

Ad Castricum. XLI.

Muneribus cupiat si quis contendere tecum,
Audeat hic etiam, Castrice, carminibus.
Nos tenues in vtroque sumus, vincíque parati:
Inde sopor nobis, & placet alta quies.
Tam mala cur igitur dederim tibi carmina quæris:
Alcinoo nullum poma dedisse putas?

In Cinnam. XLII.

Primum est, vt præstes, si quid te, Cinna, rogabo:
Illud deinde sequens, vt citò, Cinna, neges.
Diligo præstantem, non odi, Cinna, negantem:
Sed tu nec præstas, nec citò, Cinna, negas.

Ad Ouidium. XLIII.

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæsonius hic est,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit; sed tu damnare Neronem
Ausus es, & profugi, non tua fata sequi.
Aequora per Scyllæ magnus comes exsulis isti,
Qui modò nolueras Consulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas est cineri me superesse meo:
Audiet hæc præsens, venturáque turba fuisse
Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

Ad eundem. XLIIII.

Facundi Senecæ potens amicus,
Caro proximus, aut prior Sereno,
Hic est Maximus ille, quem frequenti
Felix littera pagina salutat.
Hunc tu per Siculas secutus vndas,
O nullis, Ouidi, tacende linguis,
Sprevisti domini furentis iras.
Miretur Pyladem suum vetustas,
Hæsit qui comes exsuli parentis.
Quis discrimina comparet duorum?
Hæsisti comes exsuli Neronis.

Ad Priscum. XLV.

Commendare tuum dum vis mihi carmine munus,
Mæoniòque cupis doctiùs ore loqui:
Excrucias multis pariter, me, téque diebus,
Et tua de nostro Prisce, Thalia placet.
Diuitibus poteris Musas, elegósque sonantes
Mittere: pauperibus munera pexa dato.

Ad Licinium. XLVI.

Doctorum, Licini celeberrime, summe virorum,
Cuius prisca graues lingua reduxit auos:
Redderis heu quanto fatorum munere nobis,
Gustata Lethes penè remissus aqua.
Perdiderant iam vota metum, securáque flebat
Tristitia, & lacrymis iámque peractus eras:
Non tulit inuidiam: taciti regnator Auerni,
Et raptas fatis reddidit ipse colos.
Scis igitur, quantas hominum mors falsa querelas
Mouerit? & frueris posteritate tua.
Viue velut rapto, fugitiuáque gaudia carpe:
Perdiderit nullum vita reuersa diem.

De Annio. XLVII.

Cùm mensas habeat fere ducentas,
Pro mensis habet Annius ministros,
Transcurrunt gabatæ, volántque lances.
Has vobis epulas habete lauti,
Nos offendimur ambulante cœna.

Ad Seuerum. XLVIII.

Parua suburbani munuscula mittimus horti,
Faucibus oua tuis, poma Seuere gulæ.

Ad fontem Hianthidos. XLIX.

Fons dominæ, regina loci, quo gaudet Hianthis,
Gloria conspicua, deliciumque domus:
Cùm tua tot niueis ornetur ripa ministris,
Et Ganymedæo luceat vnda choro:
Quid facit Alcides silua sacratus in ista?
Tam vicina tibi cur tenet antra Deus?
Nunquid Nympharum notos obseruat amores,
Tam multi pariter ne rapiantur Hylæ?

Ad Vrbicum. L.

Mercari nostras si te piget, Vrbice, nugas,
Et lasciua tamen carmina nosse iuuat:
Pompeium quæras: & nosti forsitan Auctum,
Vltoris prima Martis in æde sedet.
Iure madens, variisque togæ limatus in vsu,
Non lector meus hic, Vrbice, sed liber est.
Sic tenet absentes nostros cantátque libellos,
Vt pereat chartis littera nulla meis.
Denique si vellet, poterat scripsisse videri,
Sed famæ mauult ille fauere meæ.
Hunc licet à decima (nec enim satis antè vacabit)
Sollicites: capiet cœnula parua duos.
Ille leget, bibe tu: nolis licèt ille sonabit

Et

Et cum iam satis est, dixeris, ille leget.

Ad Auctum. L I.

Gratum est, quòd Celeri nostros legis, Aucte, libellos,
Si tamen & Celerem quòd legis Aucte, iuuat.
Ille meas gentes, & Celtas rexit Iberos,
Nec fuit in nostro certior orbe fides.
Maior me tanti reuerentia turbat: & aures
Non auditoris, iudicis esse puto.

In Vmbrum. L II.

Omnia misisti mihi Saturnalibus, Vmber,
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies:
Bis senos triplices, & dentiscalpia septem:
His comes accessit spongia, mappa, calix,
Semodiúsque fabæ cum vimine Picenarum,
Et Laletanæ nigra lagena sapæ:
Paruáque cum canis venerunt cottana prunis,
Et Libycæ fici pondere testa grauis.
Vix puto triginta nummorum tota fuisse
Munera, quæ grandes octo tulere Syri.
Quantò commodius nullo mihi ferre labore
Argenti potuit pondera quinque, puer?

In Nasidianum. L III.

Semper mane mihi de me mera somnia narras,
Quæ moueant animum solliciténtque meum.
Iam prior ad fæcem sed & hæc vindemia venit,
Exorat noctes dum mihi saga tuas.
Consumpsi salsásque molas, & turis aceruos:
Decreuere greges, dum cadit agna frequens.
Non porcus, non cortis aues, non oua supersunt.
Aut vigila, aut dormi, Nasidiane sibi.

In Chrestum. L IIII.

Nulli munera, Chreste, si remittis,
Nec nobis dederis, remiseris que,
Credam te satis esse liberalem.
Sed si reddis Apicio, Lupóque,
Et Gallo, Titióque, Gelliúsque,
Lingas non mihi (nam proba & pusilla est)
Sed quæ de Solymis venit perustis
Damnatam modò mentulam tributis.

Ad Rabirium. L V.

Astra polúmque tua cepisti mente, Rabiri,
Parrhasiam mira qui struis arte domum.
Phidiaco si digna Ioui dare templa parabit,
Has petat à nostro Pisa Tonante manus.

De Achilla. L VI.

Castora de Polluce Gabinia fecit Achillam:
Pyxagathos fuerat, nunc erit Hippodamus.

Ad Gallum. L VII.

Iam sex, aut septem nupsisti, Galla, cinædis,
Dum coma te nimium, pexáque barba iuuat.
Deinde experta latus madidóque simillima loro
Inguina, nec lassa stare coacta manu:
Deseris imbelles thalamos, mollémque maritum.
Rursus & in similes decidis vsque toros.
Quære aliquem, Curios semper, Fabiósque loquentem,
Hirsutum, & dura rusticitate trucem.
Inuenies: sed habet tristis quoque turba cinædos.
Difficile est, vero nubere, Galla, viro.

De Cæciliano. L VIII.

Non cenat sine apro noster, Tite, Cæcilianus,
Bellum conuiuam Cæcilianus habet.

Ad Iouem. L IX.

Tarpeiæ venerande rector aulæ,
Quem saluo duce credimus Tonantem,
Cùm votis sibi quisque te fatiget,
Et poscat dare, quæ Dei potestis:
Nil pro me mihi Iuppiter petenti
Ne succensueris, velut superbo:
Te pro Cæsare debeo rogare,
Pro me debeo, Cæsarem rogare.

Ad Cæs. Domitianum. L X.

Abstulerat totam temerarius institor vrbem,
Inque suo nullum limine limen erat.
Iussisti tenues, Germanice, crescere vicos:
Et modò quæ fuerat semita, facta via est.
Nulla catenatis pila est præcincta lagenis:
Nec prætor medio cogitur ire luto.
Stringitur in densa nec cæca nouacula turba:
Occupat aut totas nigra popina vias.
Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina seruant.
Nunc Roma est, nuper magna taberna fuit.

In Amillum. L XI.

Reclusis foribus grandes percidis Amille,
Et te deprendi, cum facis ista, cupis:
Ne quid liberti narrent, seruíque paterni,
Et notet obliqua garrulitate cliens.
Non pædicari se qui testatur Amille,
Illud sæpe facit, quod sine teste facit.

De Silio. L XII.

Perpetui nunquam moritura volumina Sili
Qui legis, & Latia carmina digna toga,
Pierios tantum vati placuisse recessus
Credis, & Aoniæ Bacchica serta comæ.
Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,
Impleuit magni quàm Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum grauis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquàm bis senis ingentem fascibus annum
Rexerat asserto qui sacer orbe fuit,
Emeritos Musis, & Phœbo tradidit annos:
Próque suo celebrat nunc Helicona foro.

In Cinnamum. L XIII.

Qui tonsor fueras tota notissimus vrbe,
Et post hæc dominæ munere factus eques:
Sicanias vrbes, Ætnæáque regna petisti
Cinname, cùm fugeres tristia iura fori.
Qua nunc arte graues tolerabis inutilis annos?
Quid facit infelix, & fugitiua quies?
Non rhetor, non grammaticus, ludíue magister,
Non Cynicus, non tu Stoicus esse potes:
Vendere nec vocem Siculis, plausúmque theatris:
Quod superest iterum, Cinname, tonsor eris.

In Gargilianum. L XIV.

Lis te bis decimæ numerantem frigora brumæ
Conterit vna tribus, Gargiliane, foris.
Ah miser, & demens, viginti litigat annis
Quisquam, cui vinci Gargiliane, licet?

De Labieno. L XV.

Heredem Fabius Labienum ex asse reliquit:
Plus meruisse tamen se, Labienus ait.

In Philænim. LXVI.

Pædicat pueros tribas Philænis,
Et tentigine sæuior mariti
Vndenas vorat in die puellas.
Harpasto quoque subligata ludit,
Et flauescit aphe, grauisque draucos
Æterno facili rotat lacerto,
Et putri lutulenta de palæstra
Vncti verbere vapulat magistri:
Nec cœnat prius, aut recumbit antè,
Quàm septem vomuit meros deunces,
Ad quos fas sibi tunc putat reuerti:
Cùm coliphia sexdecim comedit:
Post hæc omnia cùm libidinatur,
Non fellat, (putat hoc parum virile)
Sed planè medias vorat puellas.
Dij mentem tibi dent tuam Philæni,
Cunnum lingere quæ putas virile.

Ad Rufum. LXVII.

Commendare meas Instanti, Rufe, Camœnas
Parce, precor, socero: seria forsan amat.
Quòd si lasciuos admittit & ille libellos,
Hæc ego vel Curio, Fabricióque legam.

De Theophila. LXVIII.

Hæc est illa tibi promissa Theophila, Cani,
Cuius Cecropia pectora voce madent.
Hanc sibi iure petat magni senis Atticus hortus,
Nec minùs esse suam Stoica turba velit.
Viuet opus quodcunque per istas miseris aures:
Tam nec fœmineum, nec populare sapit.
Non tua Pantænis nimium se præferat illi,
Quamuis Pierio sit bene nota choro.
Carmina fingentem Sappho laudauit amatrix:
Castior hæc & non doctior illa fuit.

In Philænim. LXIX.

Ipsarum tribadum tribas Philæni,
Rectè, quàm futuis, vocas amicam.

De familia ficosa. LXX.

Ficosa est vxor, ficosus & ipse maritus,
Filia ficosa est, & gener, atque socer:
Nec dispensator, nec villicus vlcere turpi,
Nec rigidus fossor, sed nec arator eget.
Cùm sint ficosi pariter iuuenésque senésque,
Res mira est, ficos non habet vnus ager.

Ad Paulum. LXXI.

Gratus sic tibi, Paule, sit December:
Nec vani triplices, breuésque mappæ,
Nec turis veniant leues selibræ,
Sed lances ferat, aut scyphos auorum,
Aut grandis reus, aut potens amicus:
Seu, quòd te potius iuuat, capitque,
Sic vincas Nouiumque, Publiúmque,
Mandris, & vitreo latrone clausos:
Sic palmam tibi de Trigone nudo
Vnctæ det fauor arbiter coronæ,
Nec laudet Polybi magis sinistras:
Si quisquam mea dixerit malignus
Atro carmina quæ madent veneno,
Vt vocem mihi commodes patronam:
Et quantum poteris, sed vsque, clames,
Non scripsit meus ista Martialis.

Ad Maximum. LXXII.

Esquilijs domus est, domus est tibi colle Dianæ,
Et tua patricius culmina vicus habet:
Hinc viduæ Cybeles, illinc sacraria Vestæ,
Inde nouum, veterem prospicis inde Iouem.
Dic, vbi conueniam: dic, qua te parte requiram.
Quisquis vbique habitat, Maxime, nusquam habitat.

Ad Mercurium. LXXIII.

Cyllenes, cælique decus facunde minister,
Aurea cui torto virga dracone viret:
Sic tibi lasciui non desit copia furti,
Siue cupis Paphien, seu Ganymede cales:
Maternæque sacris ornentur frondibus idus,
Et senior parca mole prematur auus.
Hunc semper Norbana diem cum coniuge caro
Læta colat, primus qua coiere toris.
Hic pius antistes sophiæ sua dona ministrat:
Hic te ture vocat, fidus & ipse Ioui.

In anum deformem. LXXIV.

Vis futui gratis, cùm sis deformis anúsque.
Res perridicula est: vis dare, nec dare vis.

Ad Philomusum. LXXV.

Quòd te diripiunt potentiores
Per conuiuia, porticus, theatra,
Et tecum, quoties ita incidisti,
Gestari iuuat, & iuuat lauari,
Nolito nimium tibi placere:
Delectas Philomuse, non amaris.

In Tuccam. LXXVI.

Exigis vt nostros donem tibi, Tucca, libellos:
Non faciam, nam vis vendere, non legere.

In Papilum. LXXVII.

Cùm saxetani ponatur cauda lacerti,
Et, bene si cœnas, conchis inuncta tibi est:
Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos,
Mittis, habes nec cor, Papile, nec genium.

Ad Seuerum. LXXVIII.

Potaui modò consulare vinum.
Quæris quam vetus, atque liberale?
Ipso Consule conditum, sed ipse,
Qui ponebat, erat, Seuere, Consul.

Ad Faustinum. LXXIX.

Quatenus Odrysios iam pax Romana Triones
Temperat, & tetricæ conticuere tubæ:
Hunc Marcellino poteris Faustine, libellum
Mittere: iam chartis, iam vacat ille iocis,
Sed si parua tui munuscula quæris amici
Commendare, ferat carmina nostra puer:
Non qualis Geticæ satiatus lacte iuuencæ
Sarmatica gelido ludit in amne rota:
Sed Mitylenæi roseus mangonis ephebus,
Vel non cæsus adhuc matre iubente Lacon.
At tibi captiuo famulus mittetur ab Istro,
Qui Tiburtinas pascere possit oues.

Ad Lausum. LXXX.

Triginta toto mala sunt epigrammata libro:
Si totidem bona sunt, Lause, liber bonus est.

In Menophilo. LXXXI.

Menophili penem tam grandis fibula vestit,

Vt sit comœdis omnibus vna satis.
Hunc ego credideram (nam sæpe iocamur in vno)
Sollicitum voci parcere, Flacce, suæ:
Dum ludit media populo spectante palæstra,
Delapsa est misero fibula, verpus erat.

De Eutrapelo. LXXXII.

Eutrapelus tonsor dum circuit ora Luperci,
Expingitque genas, altera barba subit.

Ad librum. LXXXIII.

Dum mea Cæcilio formatur imago Secundo,
Spirat & arguta picta tabella manu:
I liber ad Geticam Peucen, Istrumque tacentem.
Hæc loca perdomitis gentibus ille tenet.
Parua dabis charo, sed dulcia dona sodali:
Certior in nostro carmine vultus erit.
Casibus hic nullis, nullis delebilis annis
Viuet, Apellæum cum morietur opus.

Ad Sabellum. LXXXIIII.

Quòd non insulsè scribis tetrasticha quædam,
Disticha quòd bellè pauca, Sabelle, facis:
Laudo, nec admiror: facile est epigrammata bellè
Scribere, sed librum scribere, difficile est.

In Sextum. LXXXV.

Ad natalicias dapes vocabar,
Essem cum tibi, Sexte, non amicus.
Quid factum est, rogo, quid repentè factum
Post tot pignora nostra, post tot annos,
Quòd sum præteritus vetus sodalis?
Sed caussam scio: nulla venit à me
Argenti tibi libra postulati,
Nec leuis toga, nec rudes lacernæ.
Non est sportula, quæ negotiatur:
Pascis munera Sexte, non amicos.
Iam dices mihi, vapulet vocator.

De se. LXXXVI.

Si meus aurita gaudet lagopode Flaccus:
Si fruitur tristi Canius Aethiope:
Publius exiguæ si flagrat amore catellæ:
Si Cronius similem cercopithecon amat:
Delectat Marium si perniciosus ichneumon:
Pica salutatrix si tibi, Lause, placet.
Si gelidum collo nectit Glaucilla draconem:
Lusciniæ tumulum si Thelesina dedit:
Blanda Cupidinei cur non habet ora Labyrtæ,
Qui videt hæc dominis monstra placere suis?

De suis libris. LXXXVII.

Fertur habere meos, si vera est fama, libellos
Inter delicias pulchra Vienna suas.
Me legit omnis ibi senior iuuenisque puérque,
Et coram tetrico casta puella viro.
Hoc ego maluerim, quàm si mea carmina cantent,
Qui Nilum ex ipso protinus ore bibunt:
Quàm meus Hispano si me Tagus impleat auro,
Pascat & Hybla meas, pascat Hymettos apes.
Non nihil ergo sumus, nec blandæ murmure linguæ
Decipimur: credam iam, puto, Lause, tibi.

Ad Rosam. LXXXVIII.

I felix rosa, mollibúsque sertis
Nostri cinge comas Apollinaris:
Quas tu nectere candidas, sed olim
(Sic te semper amet Venus) memento.

Ad Criticum. LXXXIX.

Iactas inæqualem Matho me fecisse libellum.
Si verum est, laudas carmina nostra Matho.
Aequales scribit libros Caluinus, & Vmber.
Aequalis liber est Critice, qui malus est.

Ad Iuuenalem. XC.

De nostro facunde tibi Iuuenalis agello
Saturnalicias mittimus ecce nuces.
Cætera lasciuis donauit poma puellis
Mentula custodis luxuriosa Dei.

In Baccharam. XCI.

Si quid opus fuerit, scis me non esse rogandum,
Bis nobis dicis, Bacchara, terque die.
Appellat rigida tristis me voce Secundus:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Pensio te coram petitur clarèque, palamque:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Esse queror gelidásque mihi, tritásque lacernas:
Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.
Hoc opus est, subitò fias vt sidere mutus,
Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

Ad Narniam. XCII.

Narnia sulfureo quam gurgite candidus amnis
Circuit, ancipiti vix adeunda iugo,
Quid tam sæpe meum nobis abducere Quinctum
Te iuuat, & lenta detinuisse mora?
Quid Nomentani caussam mihi perdis agelli,
Propter vicinum qui pretiosus erat?
Sed iam parce mihi, nec abutere Narnia Quincto,
Perpetuo liceat sic tibi ponte frui.

De Papilo. XCIII.

Vnguentum fuerat, quod onyx modò parua gerebat:
Olfecit postquàm Papilus, ecce, garum est.

In Linum. XCIIII.

Bruma est, & riget horridus December,
Audes tu tamen osculo niuali
Omnes obuios hinc, & hinc tenere,
Et totam, Line, basiare Romam:
Quid posses grauius, sæuiúsque
Percussus facere atque verberatus?
Hoc me frigore basiet nec vxor,
Blandis filia nec rudis labellis.
Sed tu dulcior elegantiórque
Cuius liuida naribus caninis
Dependet glacies, rigétque barba:
Qualem forcipibus metit supinis
Tonsor Cinyphio Cilix marito.
Centum occurrere malo cunnilingis,
Et gallum timeo minus recentem.
Quarè si tibi sensus est, pudórque,
Hibernas, Line, basiationes,
In mensem, rogo, differas Aprilem.

Epitaphium Vrbici pueri. XCV.

Conditus hic ego sum, Bassi dolor, Vrbicus infans,
Cui genus, & nomen maxima Roma dedit.
Sex mihi de prima deerant trieteride menses,
Ruperunt tetricæ cùm mala pensa Deæ.
Quid species, quid lingua mihi, quid profuit ætas?
Da lacrymas tumulo, qui legis ista, meo.

Sed ad Lethaeas, nisi Nestore serior, undas
Non eat, optabis, quem superesse tibi.

Ad librum suum. XCVI.

Nosti quem bene Casium libelle,
Montana decus Umbriae Sabinum,
Audi municipem mei Pudentis,
Illi tu dabis haec vel occupato.
Instent mille licèt, premántque curae,
Nostris carminibus tamen vacabit:
Nam me diligit ille, proximúmque
Turni nobilibus leget libellis,
O quantùm mihi nominis paratur!
O quae gloria, quàm frequens amator!
Te conuiuia, te forum sonabit,
Aedes, compita, porticus, tabernae.
Uni mitteris, omnibus legèris.

Ad Castorem. XCVII.

Omnia, Castor, emis: sic fiet, vt omnia vendas.

Ad Crispinum. XCVIII.

Sic placidum videas semper, Crispine, Tonantem,
Nec te Roma minùs, quàm tua Memphis amet:
Carmina Parrhasia si nostra legentur in aula,
(Namque solent sacra Caesaris aure frui)
Dicere de nobis, vt lector candidus, aude,
Temporibus praestat non nihil iste tuis:
Nec Marso nimiùm minor est, doctóque Catullo.
Hoc satis est ipsi: caetera mando Deo.

Ad Ponticum. XCIX.

Pontice, per reges discurris, & omnia lustras,
Magna quidem sequeris, Pontice, magnus homo es.
Pontice, si qua facis, sine teste facis, sine turba:
Non adhibes multos, Pontice, cautus homo es.
Pontice, te celebrem forma natura creauit,
Dignus eras Helena, Pontice, pulcher homo es.
Pontice, voce tua posses adamanta mouere,
Vox tua dulce sonat, Pontice, dulcis homo es.
Pontice, sic alios, sic te quoque decipit error.
Vis dicam verum, Pontice, nullus homo es.

Ibidem, de vetula. C.

Tacta places, audita places, si non videare,
Tota places: neutro, si videare, places.

Ibidem, de Milone. CI.

Milo domi non est, peregrè Milone profecto,
Arua vacant, vxor non minus inde parit.
Cur sit ager sterilis, cur vxor lactet, edam:
Quo fodiatur ager non habet, vxor habet.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER VIII.

***

IMPERATORI Domitiano Caesari Augusto, Germanico, Dacio Valerius Martialis salutem. Omnes quidem libelli mei domine, quibus tu famam, id est, vitam dedisti, tibi supplicant: &, puto, propter hoc leguntur. Hic tamen, qui operis nostri octauus inscribitur, occasione pietatis frequentius fruitur. Minùs itaque ingenio laborandum fuit, in cuius locum materia successerat: quam quidem subinde aliqua locorum mistura variare tentauimus, ne caelesti verecundiae tuae laudes suas, quae faciliùs te fatigare possunt, quàm nos satiare, omnis versus ingereret. Quamuis autem epigrammata seuerissimis quoque, & supremae fortunae viris ita scripta sint, vt nimiam verborum licentiam affectasse videantur; ego tamen illis non permisi tam lasciuè loqui, quàm solent, cùm pars libri & maior, & melior ad maiestatem sacri nominis tui allegata sit. Meminerit non nisi religionis purificatione lustratus accedere ad templa debere. Quod vt custoditurum me lecturi sciant, in ipso libelli huius limine profiteri breuissimo placuit epigrammate.

Ad librum suum. I.

Laurigeros domini liber intrature Penates,
Disce verecundo sanctiùs ore loqui.
Nuda recede Venus: non est tuus iste libellus.
Tu mihi, tu, Pallas Caesariana, veni.

Ad Ianum. II.

Fastorum genitor, parénsque Ianus
Victorem modo cùm videret Istri,
Tot vultus sibi non satis putauit,
Optauítque oculos habere plures:

Et lingua pariter locutus omni
Terrarum domino, Deóque rerum,
Promisit Pyliam quater senectam.
Addas, Iane, tuam pater rogamus.

Ad Musam. III.

Quinque satis fuerant, vel sex, septémque libelli,
Est nimium, quid adhuc ludere Musa iuuat?
Sit pudor, & finis. iam plus nihil addere nobis
Fama potest, teritur noster vbique liber.
Et cùm rupta situ Messalæ saxa iacebunt,
Altáque cùm Licini marmora puluis erunt,
Me tamen ora legent, & secum plurimus hospes,
Ad patrias sedes carmina nostra feret.
Finieram, cùm sic respondit nona sororum,
Cui coma, & vnguento sordida vestis erat:
Tune potes dulces ingrate relinquere nugas?
Dic mihi, quid melius desidiosus ages?
An iuuat ad tragicos soccum transferre cothurnos?
Aspera vel paribus bella tonare modis?
Perlegat vt tumidus rauca te voce magister,
Oderit & grandis virgo, bonúsque puer.
Scribant ista graues nimium, nimiúmque seueri,
Quos media miseros nocte lucerna videt.
At tu Romano lepidos sale tinge libellos:
Agnoscat mores vita, legátque suos.
Angusta cantare licèt videaris auena:
Dum tua multorum vincat auena tubas.

Ad Cæs. Domitianum. IIII.

Quantus Io Latias mundi conuentus ad aras
Suscipit, & soluit pro duce vota suo.
Nam non hæc hominum, Germanice, gaudia tantùm,
Sed faciunt ipsi nunc, puto, sacra Dei.

Ad Macrum. V.

Dum donas, Macer, anulos puellis,
Desisti, Macer, anulos habere.

In Euctum. VI.

Archetypis vetuli nihil est odiosius Eucti:
Ficta Saguntino cymbia malo luto.
Argenti furiosa sui cùm stemmata narrat
Garrulus, & verbis mucida vina facit.
Laomedonteæ fuerant hæc pocula mensæ,
Ferret vt hæc, muros struxit Apollo lyra.
Hoc cratere ferox commisit prælia Rhœtus
Cum Lapithis: pugna debile cernis opus.
Hi duo longæuo censentur Nestore fundi:
Pollice de Pylio trita columba nitet.
Hic scyphus est, in quo misceri iussit amicis
Largius Æacides, & bibit ipse merum.
Hac propinauit Bitiæ pulcherrima Dido
In patera, Phrygio cùm data cœna viro est.
Miratus fueris cùm prisca toreumata multùm,
In Priami cyathis Astyanacta bibes.

In Cinnam. VII.

Hoc agere est caussas, hoc dicere, Cinna, disertè,
Horis, Cinna, decem dicere verba nouem?
Sed modò clepsydras ingenti voce petisti
Quatuor, ô quantum, Cinna, tacere potes!

Ad Ianum. VIII.

Principium des, Iane, licèt velocibus annis,
Et renoues vultu secula longa tuo:
Te primum pia tura rogent, te voce salutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos:
Tu tamen hoc mauis, Latiæ quod contigit vrbi,
Mense tuo reducem, Iane, videre Deum.

Ad Quinctum. IX.

Soluere dodrantem nuper tibi, Quincte, volebat
Lippus Hylas, luscus vult dare dimidium.
Accipe quamprimùm, breuis est occasio lucri:
Si fuerit cæcus, nil tibi soluet Hylas.

De Basso. X.

Emit lacernas millibus decem Bassus,
Tyrias, coloris optimi. lucrifecit.
Adeò bene emit? inquis, immò non soluit.

Ad Cæsarem Domitianum. XI.

Peruenisse tuam iam te scit Rhenus in vrbem:
Nam populi voces audit, & ille tui.
Sarmaticas etiam gentes, Istrúmque, Getásque
Lætitiæ clamor terruit ipse nouæ.
Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo,
Nemo quater missos currere sensit equos.
Nullum Roma ducem, nec te sic, Cæsar, amauit:
Te quoque iam non plus, vt velit ipsa, potest.

Ad Priscum. XII.

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona suo sit, Prisce, marito:
Non aliter fuerint fœmina, virque pares.

Ad Gargilianum. XIII.

Morio dictus erat, viginti millibus emi.
Redde mihi nummos, Gargiliane: sapit.

In crudelem amicum. XIV.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & tenerum fortior aura nemus,
Hibernis obiecta Notis specularia puros
Admittunt soles, & sine fæce diem:
At mihi cella datur non tota clausa fenestra,
In qua nec Boreas ipse manere velit.
Sic habitare iubes veterem crudelis amicum!
Arboris ergo tuæ tutior hospes ero!

Ad Domitianum. XV.

Dum noua Pannonici narratur gloria belli,
Omnis & ad reducem dum litat ara Iouem:
Dat populus, dat gratus eques, dat tura senatus,
Et ditant Latias tertia dona tribus.
Hos quoque secretos memorabit Roma triumphos,
Nec minor ista tuæ laurea pacis erit.
Quid tibi de sancta credis pietate tuorum?
Principis est virtus maxima, nosse suos.

In Ciperum. XVI.

Pistor qui fueras diu, Cipere,
Nunc caussas agis, & ducenta quæris,
Sed consumis, & vsque mutuaris.
A pistore, Cipere, non recedis:
Et panem facis, & facis farinam.

Ad Sextum. XVII.

Egi, Sexte, tuam pactus duo millia caussam:
Misisti nummos quot mihi? mille. quid est?
Narrasti nihil, inquis, & à te prodita caussa est:
Tantò plus debes, Sexte, quòd erubui.

Ad Cirinium. XVIII.

Sic tua, Cirini, promas epigrammata vulgo
Vt mecum possis vel prior ipse legi:
Sed tibi tantus inest veteris respectus amici,
Carior vt mea sit, quàm tua fama tibi.
Sic Maro nec Calabri tentauit carmina Flacci,
Pindaricos posset cùm superare modos.
Et Vario cessit Romani laude cothurni,
Cùm posset tragico fortiùs ore loqui.
Aurum, & opes, & rura frequens donabit amicus:
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

De Cinna. XIX.

Pauper videri Cinna vult, & est pauper.

Ad Varum. XX.

Cùm facias versus nulla non luce ducentos,
Vare, nihil recitas: non sapis atque sapis.

Ad Luciferum. XXI.

Phosphore redde diem: quid gaudia nostra moraris?
Cæsare venturo, Phosphore, redde diem.
Roma rogat. placidi numquid te pigra Bootæ
Plaustra vehunt, lento quòd nimis igne venis?
Ledæo poteras abducere Cyllaron astro:
Ipse suo cedet nunc tibi, Castor equo.
Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Frena volunt, vigilat Memnonis alma parens.
Tarda tamen nitidæ non cedunt sidera luci,
Et cupit Ausonium Luna videre ducem.
Iam, Cæsar, vel nocte veni: sint astra licebit,
Non deerit populo te veniente dies.

In Gallicum. XXII.

Inuitas ad aprum, ponis mihi, Gallice, porcum,
Hybrida sum si das, Gallice, verba mihi.

Ad Rusticum. XXIII.

Esse tibi videor sæuus, nimiùmque gulosus,
Qui propter cœnam, Rustice, cædo cocum.
Si leuis ista tibi flagrorum caussa videtur,
Ex qua vis caussa vapulet ergo cocus?

Ad Cæsarem Domitianum. XXIV.

Si quid forte petam timido gracilique libello,
Improba non fuerit si mea charta, dato.
Et si non dederis, Cæsar, permitte rogari:
Offendunt nunquam tura, precésque Iouem.
Qui fingit sacros, auro vel marmore vultus,
Non facit ille Deos: qui rogat, ille facit.

In Oppianum. XXV.

Vidisti semel, Oppiane, tantùm
Aegrum me male: sæpe te videbo.

Ad Cæs. Domitianum. XXVI.

Non tot in Eois timuit Gangeticus aruis
Raptor in Hyrcano qui fugit albus equo,
Quot tua Roma nouas vidit Germanice tigreis,
Delicias potuit nec numerare suas.
Vicit Erythræos tua, Cæsar, arena triumphos,
Et victoris opes, diuitiásque Dei:
Nam cùm captiuos ageret sub curribus Indos,
Contentus gemina tigride Bacchus erat.

Ad Gaurum XXVII.

Munera qui tibi dat locupleti, Gaure, senique,
Si sapis, & sentis, hic tibi ait, morere.

De Partheniana toga. XXVIII.

Dic toga facundi gratum mihi munus amici,
Esse velis cuius fama, decúsque gregis?
Appula Ledæi tibi floruit herba Phalanti,
Qua saturat Calabris culta Galesus aquis?
An Tartessiacus stabuli nutritor Iberi
Bætis in Hesperia te quoque lauit aqua?
An tua multifidum numerauit lana Timauum,
Quem priùs astrifero Cyllarus ore bibit?
Te nec Amyclæo decuit liuere veneno,
Nec Miletus erat vellere digna tuo.
Lilia tu vincis, nec adhuc delapsa ligustra,
Et Tiburtino monte quod albet ebur.
Spartanus tibi cedet olor, Paphiæque columbæ.
Cedet Erythræis eruta gemma vadis.
Sed licèt hæc primis niuibus sint æmula dona,
Non sunt Parthenio candidiora suo.
Non ego prætulerim Babylonica picta superbè
Texta, Semiramia quæ variantur acu.
Non Athamantæo potiùs me mirer in auro,
Aeolium dones si mihi Phryxe decus.
O quantos risus pariter spectata mouebit
Trita Palatina nostra lacerna toga.

De distichis. XXIX.

Disticha qui scribit, puto, vult breuitate placere.
Quid prodest breuitas, dic mihi si liber est?

De spectaculo Scæuolæ. XXX.

Qui nunc Cæsareæ lusus spectantur arenæ,
Temporibus Bruti gloria summa fuit.
Adspicis, vt teneat flammas pœnáque fruatur,
Fortis, & attonito regnet in igne manus.
Ipse sui spectator adest, & nobile dextræ
Funus amat, totis pascitur illa sacris.
Quòd nisi rapta foret nolenti pœna, parabat
Sæuior in laxos ire sinistra focos.
Scire piget post tale decus quid fecerit antè,
Quam vidi, satis est hanc mihi nosse manum.

In Dentonem. XXXI.

Nescio quid de te non bellè, Dento, fateris,
Coniuge qui ducta iura paterna petis.
Sed iam supplicibus dominum lassare libellis
Desine, & in patriam serus ab vrbe redi.
Nam dum tu longè deserta vxore, diúque
Tres quæris natos, quattuor inuenies.

De columba Aretullæ. XXXII.

Aera per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullæ blanda columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret,
Permissaque sibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominum mundi flectere vota valent,
Hæc à Sardois tibi forsitan exsulis oris
Fratre reuersuro nuntia venit auis.

Ad Paulum, de phiala. XXXIII.

De prætoritia folium mihi, Paule, corona
Mittis, & hoc phialæ nomen habere iubes.
Hac fuerat nuper, nebula tibi pegma perunctum,
Pallida quam rubri diluit vnda croci,
An magis astuti derasa est vngue ministri
Bractea, de fulcro quod reor esse tuo?
Illa potest culicem longè sentire volantem,
Et minimi penna papilionis agi.

Exigua

Exigua volitat suspensa vapore lucerna,
Et leuiter fuso rumpitur icta mero.
Hoc linitur sputo Iani cariota Kalendis,
Quam fert cum paruo sordidus asse cliens.
Lenta minùs gracili crescunt colocasia filo,
Plena magis nimio lilia sole cadunt.
Nec vaga tam tenui discurrit aranea tela,
Tam leue nec bombyx pendulus vrget opus.
Crassior in facie vetulæ stat creta Fabullæ,
Crassior offensæ bulla tumescit aquæ.
Fortior intortos seruat vesica capillos,
Et mutat Latias spuma Bataua comas.
Hac cute Ledæo vestitur pullus in ouo,
Talia lunata splenia fronte sedent.
Quid tibi cum phiala, ligulam cùm mittere possis?
Mittere cùm possis vel cochleare mihi?
Magna nimis loquimur: cochleam cùm mittere posses?
Denique cùm possis mittere, Paule, nihil?

In iactatorem. XXXIV.

Archetypum Myos argentum te dicis habere.
Quod sine te factum est hoc magis archetypum est.

In pessimos coniuges. XXXV.

Cùm sitis similes, parésque vita
Vxor pessima, pessimus maritus,
Miror, non bene conuenire vobis.

Ad Cæsarem Domitianum. XXXVI.

Regia pyramidum, Cæsar, miracula ride:
Iam tacet Eoum barbara Memphis opus.
Pars quota Parrhasiæ labor est Mareoticus aulæ?
Clarius in toto nil videt orbe dies.
Septenos pariter credas assurgere montes:
Thessalicum breuior Pelion Ossa tulit.
Æthera sic intrat, nitidis vt conditus astris
Inferiore tonet nube serenus apex:
Et prius arcano satietur lumine Phœbi
Nascentis, Circe quàm videt ora patris.
Hæc Auguste tamen, quæ vertice sidera pulsat,
Par domus est cælo, sed minor est domino.

Ad Polycarmum. XXXVII.

Quòd Caietano reddis, Polycarme, tabellas,
Millia te centum non tribuisse putas?
Debuit hæc, inquis: tibi habe, Polycarme, tabellas,
Et Caietano millia crede duo.

Ad Meliorem. XXXVIII.

Qui præstat pietate pertinaci
Sensuro bona liberalitatis,
Captet forsitan, aut vicem reposcat:
At si quis dare nomini relicto
Post Manes, tumulúmque perseuerat,
Quærit quid, nisi parciùs dolere?
Refert, sis bonus, an velis videri.
Præstas hoc, Melior, sciente fama:
Qui sollennibus anxius sepulti
Nomen non sinis interire Blæsi,
Et de munifica profusus arca
Ad natalitium diem colendum
Scribarum memori piæque turbæ,
Quod donas, facis ipse Blæsianum.
Hoc longum tibi, vita dum manebit,
Hoc & post cineres erit tributum.

Ad Domitianum. XXXIX.

Qui Palatinæ caperet conuiuia mensæ,
Ambrosiásque dapes, non erat antè locus.
Hic haurire decet sacrum, Germanice, nectar,
Et Ganymedæa pocula mixta manu.
Esse velis, oro, serus conuiua Tonantis:
At tu si properas, Iuppiter, ipse veni.

Ad Priapum. XL.

Non horti, neque palmitis beati,
Sed rari nemoris, Priape, custos,
Ex quo natus es, & potes renasci,
Furaces moneo manus repellas,
Et siluam domini focis reserues.
Si defecerit hoc, & ipse lignum es.

Ad Faustinum. XLI.

Tristis Athenagoras non misit munera nobis,
Quæ medio brumæ mittere mense solet.
An sit Athenagoras tristis, Faustine, videbo:
Me certè tristem fecit Athenagoras.

Ad Mathonem. XLII.

Si te sportula maior ad beatos
Non corruperit, vt solet, licebit
De nostro, Matho, centies lauêris.

In Fabium, & Christillam. XLIII.

Effert vxores Fabius, Christilla maritos,
Funereámque toris quassat vterque facem.
Victores committe Venus, quos iste manebit
Exitus, vna duos vt Libitina ferat.

Ad Titullum. XLIV.

Titulle, moneo, viue semper: hoc serum est,
Sub pædagogo cœperis licet, serum est.
At tu miser, Titulle, nec senex viuis,
Sed omne limen conteris salutator,
Et mane sudas vrbis osculis vdus,
Foróque triplici sparsus ante equos omneis,
Ædémque Martis, & Colosson Augusti
Curris per omnes tertiásque, quintásque,
Rape, congere, aufer, posside, relinquendum est.
Superba densis arca palleat nummis,
Centum explicentur pagina Kalendarum,
Iurabit heres, te nihil reliquisse,
Supráque pluteum te iacente, vel saxum,
Fartus papyro dum tibi torus crescet,
Flentes superbus basiabit eunuchos,
Tuóque tristis filius, velis, nolis,
Cum concubino nocte dormiet prima.

Ad Flaccum. XLV.

Priscus ab Ætnæis mihi, Flacce, Terentius oris
Redditur: hanc lucem lactea gemma notet.
Defluat & lento splendescat turbida limo,
Amphora centeno Consule facta minor.
Continget nox quando meis tam candida mensis?
Tam iusto dabitur quando calere mero?
Cùm te, Flacce, mihi reddet Cytherea Cypros,
Luxuriæ fiet tam bona caussa meæ.

Ad Cestum puerum. XLVI.

Quanta tua est probitas, quanta est præstantia formæ,
Ceste puer, puero castior Hippolyto:
Te secum Diana velit, doceátque natare:
Te Cybele secum mallet habere Phryga.

Tu Ganymedæo poteras succedere lecto,
Securus domino basia sola dares.
Felix, quæ tenerum vexabis sponsa maritum,
Et quæ te faciet prima puella virum.

In variè se tondentem. XLVII.

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est,
Pars vulsa est: vnum quis putet esse caput?

De abolla Crispini. XLVIII.

Nescit cui dederit Tyriam Crispinus abollam,
Dum mutat cultus, induitúrque togam.
Quisquis habes, humeris sua munera redde precamur:
Non hoc Crispinus te, sed abolla rogat.
Non quicunque capit saturatas murice vestes,
Nec nisi deliciis conuenit iste color.
Si te præda iuuat, fœdique insania lucri,
Qua possis meliùs fallere, sume togam.

De Aspro. XLIX.

Formosam planè, sed cæcus diligit Asper:
Plus ergo, vt res est, quàm videt Asper, amat.

Ad Cæs. Domitianum. L.

Quanta Gigantei memoratur mensa triumphi,
Quantáque nox superis omnibus illa fuit,
Qua bonus accubuit genitor cum Phœbe Deorum,
Et licuit Faunis poscere vina Iouem,
Tanta tuas celebrant, Cæsar, conuiuia laurus:
Exhilarant ipsos gaudia nostra Deos.
Vescitur omnis eques tecum, populúsque, patrésque,
Et capit ambrosias cum duce Roma dapes.
Grandia pollicitus quantò maiora dedisti?
Promissa est nobis sportula, recta data est.

De phiala Rufi. LI.

Quis labor in phiala? docti Myos, an ne Myronis?
Mentoris hæc manus est, an Polyclete tua?
Liuescit nulla caligine fusca, nec odit
Exploratores nubila massa focos.
Vera minus flauo radiant electra metallo,
Et niueum felix pustula vincit ebur.
Materiæ non cedit opus: sic alligat orbem,
Plurima cum tota lampade Luna nitet.
Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi
Cultus: ab hoc mallet vecta fuisse soror.
Hunc nec Cinyphius tonsor violauerit, & tu
Ipse tua pasci vite Lyæe velis.
Terga premit pecoris geminus Amor aureus alis,
Palladius tenero lotos ab ore sonat.
Sic Methymnæo gauisus Arione delphin
Languida non tacitum per freta vexit onus.
Imbuat egregium digno mihi nectare munus
Non grege de domini, sed tua, Ceste, manus.
Ceste, decus mensæ, misce Setina: videtur
Ipse puer nobis, ipse sitire caper.
Det numerum cyathis Instanti littera Rufi:
Auctor enim tanti muneris ille mihi.
Si Telethusa venit, promissáque gaudia portat,
Seruabor dominæ, Rufe, triente tuo.
Si dubia est, septunce trahar: si fallit amantem,
Vt iugulem curas, nomen vtrunque bibam.

Ad Ceditianum. LII.

Tonsorem puerum, sed arte talem,
Qualis nec thalamus fuit Neronis,
Drusorum cui contigere barbæ,
Æquandas semel in genas rogatus
Rufo, Ceditiane, commodaui.
Dum iussus repetit pilos eosdem,
Censura speculi manum regente,
Expungitque cutem, facitque longam
Detonsis epaphæresim capillis,
Barbatus mihi tonsor est reuersus.

In Catullam. LIII.

Formosissima, quæ fuere, vel sunt,
Sed vilissima, quæ fuere, vel sunt,
O quàm te fieri, Catulla, vellem
Formosam minùs, aut magis pudicam.

Ad Cæsarem Domitianum. LIV.

Magna licèt toties tribuas, maiora daturus
Dona, ducum victor, victor & ipse tui,
Diligeris populo non propter præmia, Cæsar:
Propter te populus præmia, Cæsar, amat.

Ad eundem de leone. LV.

Auditur quantum Massyla per auia murmur,
Innumero quoties silua leone furit:
Pallidus attonitos ad plena mapalia pastor
Cùm reuocat tauros, & sine mente pecus:
Tantus in Ausonia fremuit modo terror arena,
Quis non esse gregem crederet? vnus erat.
Sed cuius tremerent ipsi quoque iura leones,
Cui diadema daret marmore picta nomas.
O quantum per colla decus, quem sparsit honorem,
Aurea lunatæ cùm stetit vnda iubæ!
Grandia quàm decuit latum venabula pectus!
Quantáque de magna gaudia morte tulit!
Vnde tuis Libye tam felix gloria siluis?
A Cybeles nunquid venerat ille iugis?
An magis Herculeo, Germanice, misit ab astro
Hanc tibi vel frater, vel pater ipse feram?

Ad Flaccum. LVI.

Temporibus nostris ætas cùm cedat auorum,
Creuerit & maior cum duce Roma suo,
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quenquam tanta bella sonare tuba.
Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones:
Virgiliumque tibi vel tua rura dabunt.
Iugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
Flebat & abductas Tityrus æger oues.
Risit Tuscus eques, paupertatémque malignam
Reppulit, & celeri iussit abire fuga.
Accipe diuitias, & vatum maximus esto,
Tu licet & nostrum, dixit, Alexin ames.
Adstabat domini mensis pulcherrimus ille
Marmorea fundens nigra Falerna manu,
Et libata dabat roseis carchesia labris,
Quæ poterant ipsum sollicitare Iouem.
Excidit attonito pinguis Galatea poetæ,
Thestylis & rubras messibus vsta genas.
Protinus Italiam concepit, & arma, virúmque,
Qui modo vix culicem fleuerat ore rudi.
Quid Varos, Marsósque loquar, ditatáque vatum
Nomina, magnus erit quos numerare labor?
Ergo ero Virgilius, si munera Mæcenatis
Des mihi. Virgilius non ero, Marsus ero.

De Picente. LVII.

Treis habuit dentes, pariter quos exspuit omnes
Ad tumulum Picens dum sedet ipse suum.
Collegitque sinu fragmenta nouissima fracti
Oris, & aggesta contumulauit humo.
Ossa licet quondam defuncti non legat heres,
Hoc sibi iam Picens præstitit officium.

In Artemidorum. LVIII.

Cùm tibi tam crassæ sint, Artemidore, lacernæ,
Possim te Sagaris iure vocare meo.

In Luscum furem. LIX.

Adspicis hunc vno contentum lumine, cuius
Lippa sub attrita fronte lacuna patet:
Ne contemne caput, nihil est furacius illo;
Non fuit Autolyci tam piceata manus.
Hunc tu conuiuam cautus vitare memento:
Tunc furit, atque oculo luscus vtroque videt.
Pocula solliciti perdunt, ligulasque ministri,
Et latet in tepido plurima mappa sinu.
Lapsa nec à cubito subducere pallia nescit,
Et tectus lænis sæpe duabus abit:
Nec dormitantem vernam fraudare lucerna
Erubuit fallax, ardeat illa licèt.
Si nihil inuasit, puerum tunc arte dolosa
Circuit, & soleas surripit ipse suas.

In Claudiam. LIX.

Summa Palatini poteras æquare colossi,
Si fieres breuior, Claudia, sesquipede.

In Carinum. LX.

Liuet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et quærit altos, vnde pendeat, ramos:
Non iam, quod orbe cantor, & legor toto,
Nec vmbilicis quòd decorus, & cedro,
Spargor per omnes Roma quas tenet gentes:
Sed quod sub vrbe rus habemus æstiuum,
Vehimúrque mulis non vt antè conductis.
Quid imprecabor, ò Seuere, liuenti?
Hoc opto, mulas habeat & suburbanum.

De Picente. LXI.

Scribit in auersa Picens epigrammata charta:
Et dolet, auerso quòd facit illa Deo.

De Aulo. LXII.

Thestylon Aulus amat, sed nec minùs ardet Alexin,
Forsitan & nostrum sic Hyacinthon amat.
I nunc, & dubita vates an diligat ipsos,
Delitias vatum cùm meus Aulus amet.

In Clytum. LXIII.

Vt poscas Clyte, munus, exigásque,
Vno nasceris octies in anno:
Et solas, puto, trésue quattuórue
Non natalitias habes Kalendas.
Sit vultus tibi leuior licebit
Tritis litoris aridi lapillis,
Sit moro coma nigrior caduco,
Vincas mollitie tremente plumas,
Aut massam modò lactis alligati:
Et talis tumor excitet papillas,
Quales cruda viro puella seruat:
Tu nobis, Clyte, iam senex videris.
Tam multos quis enim fuisse credat
Natales Priamíue, Nestorísue?
Sit tandem pudor, & modus rapinis:
Quod si ludis adhuc, semelque nasci
Vno iam tibi non sat est in anno,
Natum te, Clyte, nec semel putabo.

Ad Domitianum. LXIIII.

Hic, vbi Fortunæ reducis fulgentia latè
Templa nitent, felix area nuper erat.
Hic stetit, Arctoi formosus puluere belli,
Purpureum fundens Cæsar ab ore iubar.
Hic lauro redimita comas, & candida vultu
Roma salutauit voce manúque ducem.
Grande loci meritum testantur & altera dona:
Stat sacer edomitis gentibus arcus ouans.
Hic gemini currus numerant elephanta frequentem,
Sufficit immensis aureus ipse iugis.
Hæc est digna tuis, Germanice, porta triumphis:
Hos aditus vrbem Martis habere decet.

De Consulatu Silij. LXV.

Augusto pia tura, victimásque
Pro nostro date Silio Camœnæ.
Bis senos iubet en redire fasces
Nato Consule, nobilisque virga
Vatis Castaliam domum sonare,
Rerum prima salus, & vna Cæsar.
Gaudenti superest adhuc quod optet,
Felix purpura, tertiúsque Consul,
Pompeio dederit licet senatus,
Et Cæsar genero sacros honores,
Quorum pacificus ter ampliauit
Ianus nomina, Silius frequentes
Mauult sic numerare consulatus.

In Cæcilianum. LXVII.

Horas quinque puer nondum tibi nuntiat, & tu
Iam conuiua mihi, Cæciliane, venis.
Cùm modò distulerint raucæ vadimonia quartæ,
Et Floralitias lasset arena feras.
Curre age, & illotos reuoca, Calliste, ministros,
Sternantur lecti: Cæciliane, sede.
Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clausa culina foco.
Manè veni potiùs: nam cur te quinta moretur?
Aut cur non serò, Cæciliane, venis?

Ad Entellum. LXVIII.

Qui Corcyræi vidit pomaria regis,
Rus, Entelle, tuæ præferat ille domus.
Inuida purpureos vrat ne bruma racemos,
Et gelidum Baccho munera frigus edat,
Condita perspicua viuit vindemia gemma,
Et tegitur felix, nec tamen vua latet.
Fœmineum lucet sic per bombycina corpus,
Calculus in nitida sic numeratur aqua.
Quid non ingenio voluit natura licere?
Autumnum sterilis ferre iubetur hiems.

In Vacerram. LXIX.

Miraris veteres, Vacerra, solos,
Nec laudas nisi mortuos poetas.
Ignoscas petimus, Vacerra: tanti
Non est, vt placeam tibi, perire.

De Nerua. LXX.

Quanta quies placidi, tanta est facundia Neruæ,
Sed cohibet vires ingeniúmque pudor.
Cùm siccare sacrum largo Permesida posset
Ore, verecundam maluit esse sitim:
Pieriam tenui frontem redimire corona
Contentus, famæ nec dare vela suæ.
Sed tamen hunc nostri scit temporis esse Tibullum,
Carmina qui docti nota Neronis habet.

In Postumianum. LXXI.

Quattuor argenti libras mihi tempore brumæ
Misisti ante annos, Postumiane, decem.
Speranti plures (nam stare, aut crescere debent
Munera) venerunt plúsue, minúsue duæ.
Tertius, & quartus multò inferiora tulerunt.
Libra fuit quinto Septitiana quidem
Bessalem ad scutulam sexto peruenimus anno.
Post hanc in catula rasa selibra data est.
Octauus ligulam misit sextante minorem,
Nonus, aculeolos in cochleare tulit.
Quod mittat nobis, decimus iam non habet annus:
Quattuor ad libras, Postumiane, redi.

Ad librum suum. LXXII.

Nondum murice cultus, asperóque
Morsu pumicis aridi politus,
Artanum properas sequi libelle:
Quem pulcherrima iam redire Narbo,
Docti patria Narbo Votieni,
Ad leges iubet annuósque fasces.
Votis quod paribus tibi petendum est,
Continget locus ille, & hic amicus.
Quàm vellem fieri meus libellus?

Ad Instautium. LXXIII.

Instanti, quo nec sincerior alter habetur
Pectore, nec niuea simplicitate prior:
Si dare vis nostræ vires, animósque Thaliæ,
Et victura petis carmina, da quod amem.
Cynthia te vatem fecit, lasciue Properti,
Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.
Fama est arguti Nemesis formosa Tibulli:
Lesbia dictauit, docte Catulle tibi.
Non me Pelignus, nec spernet Mantua vatem,
Si qua Corinna mihi, si quis Alexis erit.

In malum medicum. LXXIIII.

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè:
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

De Gallo Lingono. LXXV.

Dum repetit sera conductos nocte Penates
Lingonus, à tecta Flaminiáque recens:
Expulit offenso vitiatum pollice talum,
Et iacuit toto corpore fusus humi.
Quid faceret Gallus, qua se ratione moueret?
Ingenti domino seruulus vnus erat,
Tam macer vt minimam posset vix ferre lucernam,
Succurrit misero casus, opémque tulit.
Quattuor inscripti portabant vile cadauer,
Accipit infelix, qualia mille rogus.
Hos comes inualidus submissa voce precatur,
Vt quocunque velint, corpus inane ferant.
Permutatur onus, stipatáque tollitur altè
Grandis in angusta sarcina sandapila.
Hic mihi de multis vnus, Lucane, videtur:
Cui meritò dici, mortue Galle, potest.

In Gallicum. LXXVI.

Dic verum mihi, Marce: dic, amabo,
Nil est, quod magis audiam libenter.
Sic & cùm recitas tuos libellos,
Et caussam quoties agis clientis,
Oras, Gallice, me rogásque semper.
Durum est, me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo, quid sit audi.
Verum, Gallice, non libenter audis.

Ad Liberum amicum. LXXVII.

Liber, amicorum dulcissima cura tuorum,
Liber in æterna viuere digne rosa:
Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea serta caput.
Candida nigrescant vetulo crystalla Falerno,
Et caleat blando mollis amore torus.
Qui sic vel medio finitus vixit in æuo,
Longior huic facta est, quàm data vita fuit.

De ludis Stellæ. LXXVIII.

Quos cuperet Phlegræa suos victoria ludos,
Indica quos cuperet pompa Lyæe tuos,
Fecit Hyperborei celebrator Stella triumphi,
O pudor! ô pietas! & putat esse parum.
Non illi satis est turbato sordidus auro
Hermus, & Hesperio qui sonat orbe Tagus.
Omnis habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat & in populum multa rapina cadit.
Nunc veniunt subitis lasciua numismata nimbis,
Nunc dat spectatas tessera larga feras:
Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.
Quid numerem currus, terdenáque præmia palmæ,
Quæ dare non semper Consul vterque solet?
Omnia sed Cæsar, tanto superantur honore,
Quòd spectatorem te tua laurus habet.

In Fabullam. LXXIX.

Omnes aut vetulas habes amicas,
Aut turpes, vetulísque fœdiores:
Has ducis comites, trahísque tecum
Per conuiuia, porticus, theatra.
Sic formosa Fabulla, sic puella es.

Ad Domitianum. LXXX.

Sanctorum nobis miracula reddis auorum,
Nec pateris Cæsar secula cana mori.
Cùm veteres Latiæ ritus renouantur arenæ,
Et pugnat virtus simpliciore manu.
Sic priscis seruatur honos te præside templis,
Et casa tam culto sub Ioue numen habet.
Sic noua dum condis, reuocas, Auguste, priora,
Debentur quæ sunt, quæque fuere, tibi.

In Galliam. LXXXI.

Non per mystica sacra Dindymenes,
Nec per Niliaca bouem iuuencæ,
Nullos denique per Deos, Deásque
Iurat Gellia, sed per vniones:
Hos amplectitur, hos deosculatur,
Hos fratres vocat, & vocat sorores,
Hos natos amat acrius duobus:

His si quo careat misella casu,
Victuram negat esse se nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annaei faceret manus Sereni.

Ad Domitianum. LXXXIX.

Dant tibi turba querulos, Auguste, libellos,
Nos quoque, qui domino carmina parua damus,
Posse Deum rebus pariter, Musisque vacare
Scimus, & haec etiam serta placere tibi.
Fer vates Auguste, tuos: nos gloria dulcis,
Nos tua cura prior, deliciaeque sumus.
Non quercus te sola decet, nec laurea Phoebi:
Fiat & ex hedera ciuica nostra tibi.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER IX.

VE, mi Toranni, frater carissime. Epigramma, quod extra ordinem paginarum est, ad Stertinium clarissimum virum scripsimus, qui imaginem meam ponere in bibliotheca sua voluit. De quo scribendum tibi putaui, ne ignorares, Auitus iste quis vocaretur. Vale, & para hospitium.

Ad Auitum. I.

Non te celabis sublimi pectore vates,
Cui referet serus praemia digna cinis.
Hoc tibi sub nostra breue carmen imagine viuat,
Quam non obscuris iungis, Auite, viris.
Ille ego sum nulli nugarum laude secundus,
Quem non miraris sed puto, lector, amas.
Maiores maiora sonent, mihi parua loquuto
Sufficit in vestras saepe redire manus.

De templo Flauiae gentis. II.

Dum Ianus hiemes, Domitianus autumnos,
Augustus annis commodabit aestates,
Dum grande famuli nomen asseret Rheni
Germanicarum magna lux Kalendarum,
Tarpeia summi saxa dum patris stabunt,
Dum voce supplex, dúmque ture placabit
Matrona diuae dulce Iuliae numen,
Manebit altum Flauiae decus gentis,
Cum sole, & astris, cúmque luce Romana.
Inuicta quicquid condidit manus, caelum est.

In Lupum. III.

Pauper amicitiae cùm sis, Lupe, non es amicae,
Et queritur de te mentula lesa nihil.
Illa siligineis pinguescit adultera cunnis:
Conuiuam pascit nigra farina tuum.
In sensura meos dominae Setina liquantur:
Nos bibimus torti pulla venena cadi.
Empta tibi nox est fundis non tota paternis:
Haud sua desertus rura sodalis arat.
Splendet Erythraeis perlucida moecha lapillis,
Ducitur addictus te futuente cliens.
Octo Syris suffulta datur lectica puellae,
Nondum sandapilae pondus amicus erit.
I nunc, & miseros Cybele praecide cinaedos,
Haec erat, haec cultris mentula digna tuis.

Ad Domitianum. IV.

Quantùm iam superis Caesar, caelóque dedisti,
Si repetas, & si creditor esse velis,
Grandis in aetherio licèt auctio fiat Olympo,
Coganturque Dei vendere quicquid habent:
Conturbabit Atlas, & non erit vncia tota,
Decidat tecum qua pater ipse Deûm.
Pro Capitolinis quid enim tibi soluere templis,
Quid pro Tarpeiae frondis honore potest?
Quid pro culminibus geminis matrona Tonantis?
Pallada praetereo, res agit illa tuas.
Quid loquar Alciden, Phoebúmque, piósque Laconas?
Addita quid Latio Flauia templa polo?
Exspectes, & sustineas, Auguste, necesse est:
Nam, tibi quod soluat, non habet arca Iouis.

In Aeschylum. V.

Aureolis futui cùm possit Galla duobus,
Et plus quàm futui, si totidem addideris,
Aureolos à te cur accipit, Aeschyle, denos?
Non fellat tanti Galla. quid ergo? tacet.

In Paulam. VI.

Nubere vis Prisco, non miror Paula: sapisti:
Ducere te non vult Priscus, & ille sapit.

Ad Domitianum. VII.

Tibi summe Rheni domitor, & parens orbis,
Pudice princeps, gratias agunt vrbes:
Populos habebunt: parere iam scelus non est:
Non puer auari sectus arte mangonis
Virilitatis damna maeret erepta:
Nec, quam superbus computet stipem leno,
Dat prostituto misera mater infanti.
Qui nec cubili fuerat ante te quondam
Pudor, esse per te coepit & lupanari.

In Afrum. VIII.

Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinque diebus, aue.
Non vacat, aut dormit, dictum bis, térque reuerso:
Iam satis est, non vis, Afer, auere, vale.

Ad Domitianum. IX.

Tanquam parua foret sexus iniuria nostri,
Foedandos populo prostituisse mares,

Iam cunæ lenonis erant, ut ab vbere raptus
Sordida vagitu posceret æra puer:
Immatura dabant infandas corpora pœnas.
Non tulit Ausonius talia monstra pater:
Idem qui teneris nuper succurrit ephebis,
Ne faceret steriles sæua libido viros.
Dilexere prius pueri, iuuenésque senésque,
At nunc infantes te quoque, Cæsar, amant.

Ad Bithynicum. X.

Nil tibi legauit Fabius, Bithynice, cui tu
Annua, si memini, millia sena dabas.
Plus nulli dedit ille: queri Bithynice noli:
Annua legauit millia sena tibi.

In Cantharum. XI.

Cœnes, Canthare, cùm foris libenter,
Clamas, & maledicis, & minaris.
Deponas animos truces, monemus:
Liber non potes, & gulosus esse.

De Earino Domitiani. XII.

Nomen cum violis, rosisque natum,
Quo pars optima nuncupatur anni,
Hyblam quòd sapit, Atticósque flores,
Quod nidos olet alitis superbæ:
Nomen nectare dulcius beato,
Quo mallet Cybeles puer vocari,
Et qui pocula temperat Tonanti.
Quòd si Parrhasia sones in aula,
Respondent Veneres, Cupidinésque:
Nomen nobile, molle, delicatum
Versu dicere non rudi volebam,
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Earinon tamen poëtæ,
Sed Græci, quibus est nihil negatum,
Et quos Ἆρες Ἄρες decet sonare:
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui Musas colimus seueriores.

De eodem. XIII.

Si daret autumnus mihi nomen ὀπωρινὸς essem:
Horrida si brumæ sidera, χειμέριος:
Dictus ab æstiuo θέρινος mihi mense vocarer:
Tempora cui nomen verna dedere, quis est?

De eodem. XIV.

Nomen habes, teneri quod tempora nuncupat anni,
Cùm breue Cecropiæ ver populantur apes:
Nomen, Acidalia meruit quod arundine pingi,
Quod Cytherea sua scribere gaudet acu:
Nomen Erythræis quod littera facta lapillis,
Gemma quod Heliadum pollice trita notet:
Quod penna scribente grues ad sidera tollant,
Quod decet in sola Cæsaris esse domo.

In fictos amicos. XV.

Hunc, quem cœna tibi, quem mensa parauit amicum,
Esse putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amas, & mullos, & sumen, & ostrea, non te:
Tam bene si cœnem, noster amicus erit.

De Chloë. XVI.

Inscripsit tumulo septem celebrata virorum
Se fecisse Chloe: quid pote simplicius?

De coma Earini. XVII.

Consilium formæ speculum, dulcésque capillos
Pergameo posuit dona sacrata Deo
Ille puer tanto domino gratissimus aulæ,
Nomine qui signat tempora verna suo.
Felix, quæ tali censetur munere tellus,
Nec Ganymedeas mallet habere comas.

Ad Aesculapium. XVIII.

Latonæ veneranda nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras pensa, breuésque colos:
Hos tibi laudatos dominorum voce capillos
Ille tuus Latia misit ab vrbe puer.
Addidit & nitidum sacratis crinibus orbem,
Quo felix facies iudice tuta fuit.
Tu iuuenile decus serua, ne pulchrior ille
In longa fuerit, quàm breuiore coma.

Ad Cæsarem Domitianum. XIX.

Est mihi, sitque precor longum, te præside, Cæsar,
Rus minimum, parui sunt & in vrbe Lares.
Sed de valle breui, quas det sitientibus hortis,
Curua laboratas antlia tollit aquas.
Sicca domus queritur nullo se rore foueri,
Cùm mihi vicino Martia fonte sonet.
Quam dederis nostris, Auguste, Penatibus vndam,
Castalis hæc nobis aut Iouis imber erit.

In Sabellum. XX.

Laudas balnea versibus trecentis
Cœnantis bene Pontici, Sabelle.
Vis cœnare, Sabelle, non lauari.

Ad Domitianum. XXI.

Hæc, quæ tota patet, tegiturque & marmore, & auro,
Infantis domini conscia terra fuit.
Felix, quæ tantis sonuit vagitibus, & quæ
Vidit reptantes sustinuitque manus.
Hic steterat veneranda domus, quæ præstitit orbi,
Quod Rhodos astrifero, quod pia Creta polo.
Curetes texère Iouem crepitantibus armis,
Semiuiri poterant qualia ferre Phryges.
At te protexit superûm pater, & tibi, Cæsar,
Pro iaculo & parma fulmen & ægis erat.

Ad Auctum. XXII.

Artemidorus habet puerum, sed vendidit agrum:
Agrum pro puero Calliodorus habet.
Dic vter ex istis melius rem gesserit, Aucte.
Artemidorus amat, Calliodorus arat.

Ad Pastorem. XXIII.

Credis ob hoc me, Pastor, opes fortasse rogare,
Propter quod vulgus, crassaque turba rogat:
Vt Setina meos consumat gleba ligones,
Et sonet innumera compede Tuscus ager:
Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes,
Et crepet in nostris aurea lamna toris:
Nec labris nisi magna meis crystalla terantur,
Et faciant nigras nostra Falerna niues:
Vt canusinatus nostro Syrus assere sudet,
Et mea sit culto sella cliente frequens:
Aestuet vt nostro madidus conuiua ministro,
Quem permutatum nec Ganymede velim:
Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas,
Et Massylæum virga gubernet equum.
Est nihil ex istis, superos, ac sidera testor.
Ergo quid? vt donem, Pastor, & ædificem.

Ad

Ad Carum. XXIV.

O, cui virgineo flauescere contigit auro,
Dic vbi Palladium sit tibi, Care, decus.
Aspicis en domini fulgentes marmore vultus,
Venit ad has vltrò nostra corona comas.
Albanæ liuere potest pia quercus oliuæ,
Cinxerit inuictum quòd prior illa caput.

Ad eundem. XXV.

Quis Palatinos imitatus imagine vultus
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
Hæc mundi facies, hæc sunt Iouis ora sereni:
Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.
Non solam tribuit Pallas tibi, Care, coronam,
Effigiem domini, quam colis, illa dedit.

In Afrum. XXVI.

Dantem vina tuum quoties aspeximus Hylum,
Lumine nos Afer turbidiore notas.
Quid, rogo? quòd scelus est, mollem spectare ministrum?
Aspicimus solem, sidera, templa, Deos.
Auertam vultus, tanquam mihi pocula Gorgon
Porrigat, atque oculos, oráque nostra tegam?
Trux erat Alcides sed Hylam spectare licebat:
Ludere Mercurio cum Ganymede licet.
Si non vis teneros spectet conuiua ministros,
Phineas inuites Afer, & Oedipodas.

De Nerua. XXVII.

Audet facundo qui carmina mittere Neruæ,
Pallida donabit glaucina, Cosme, tibi.
Pæstano violas, & cana ligustra colono,
Hyblæis apibus Corsica mella dabit.
Sed tamen & paruæ nonnulla est gratia Musæ:
Appetitur posito vilis oliua lupo.
Nec tibi sit mirum, modici quòd conscia vatis
Iudicium metuat nostra Thalia tuum:
Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Lasciuum iuuenis cùm tibi lusit opus.

In Chrestum. XXVIII.

Cùm depilatos Chreste coleos portes,
Et vulturino mentulam parem collo,
Et prostitutis leuius caput culis,
Nec viuat vllus in tuo pilus crure,
Purgéntque sæuæ cana labra vo'sellæ,
Curios, Camillos, Quinctios, Numas, Ancos,
Et quicquid vsquam legimus pilosorum,
Loqueris, sonásque grandibus minax verbis,
Et cum theatro, seculóque rixaris.
Occurrit aliquis inter ista draucus, &
Iam pædagogo liberatus, & cuius
Refibulauit turgidum faber penem,
Nutu vocatum ducis, & pudet fari,
Catoniana, Chreste, quòd facis lingua.

Epitaphium Latini. XXIX.

Dulce Decus scenæ, ludorum fama, Latinus
Ille ego sum plausus, deliciæque tuæ:
Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
Soluere qui Curios, Fabriciósque graues.
Sed nihil à nostro sumpsit mea vita theatro,
Et sola tantùm scenicus arte feror.
Nec poteram gratus domino sine moribus esse:
Interius mentes inspicit ille Deus.
Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
Roma sui famulum dum sciat esse Iouis.

Epitaphium Philænis. XXX.

Secula Nestoreæ permensa Philænis senectæ,
Rapta es ad infernas tam citò Ditis aquas.
Euboicæ nondum numerabas longa Sibyllæ
Tempora: maior erat mensibus illa tribus.
Heu quæ lingua silet! non illam mille catastæ
Vincebant, nec quæ turba Serapin amat:
Nec matutini cirrata caterua magistri,
Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat.
Quæ nunc Thessalico Lunam deducere rhombo,
Quæ sciet hos illos vendere lena toros?
Sit tibi terra leuis, molli que tegaris arena,
Ne tua non possint eruere ossa canes.

De Antistio Rustico. XXXI.

Cappadocum sæuis Antistius occidit oris
Rusticus, ô tristi crimine terra nocens.
Retulit ossa sinu chari Nigrina mariti,
Et questa est longas non satis esse vias.
Cumque daret sanctam tumulis, quibus inuidet, vrnam,
Visa sibi est rapto bis vidua esse viro.

De Vibij voto. XXXII.

Dum comes Arctois hæreret Cæsaris armis
Vibius, hanc Marti pro duce vouit auem.
Luna quater binos non tota peregerat orbes,
Debita poscebat iam sibi vota Deus:
Ipse suas anser lætus properauit ad aras,
Et cecidit sanctis hostia parua focis.
Octo vides patulo pendere numismata rostro
Alitis, hæc extis condita nuper erant.
Quæ litat argento pro te, non sanguine, cæsa
Victima, iam ferro non opus esse docet.

Qualem velit amicam. XXXIII.

Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur:
Hanc volo, quæ puero iam dedit ante meo:
Hanc volo, quam redimit totam denarius alter:
Hanc volo, quæ pariter sufficit vna tribus.
Poscentem nummos, & grandia verba sonantem,
Possideat crassi mentula Burdigalæ.

Ad Flaccum. XXXIV.

Audieris in quo Flacce balneo plausum,
Maronis illic esse mentulam scito.

In laudem Domitiani. XXXV.

Iuppiter Idæi risit mendacia busti,
Dum videt Augusti Flauia templa poli.
Atque inter mensas largo iam nectare fusus,
Pocula cum Marti traderet ipse suo:
Respiciens Phœbum pariter, Phœbique sororem,
Cum quibus Alcides, & pius Arcas erat:
Gnossia vos, inquit, nobis monumenta dedistis,
Cernite, quàm plus sit Cæsaris esse patrem.

In Philomusum. XXXVI.

Artibus his semper cœnam Philomuse mereris,
Plurima dum fingis, sed quasi vera refers.
Scis quid in Arsacia Pacorus deliberet aula,
Rhenanam numeras, Sarmaticámque manum.
Verba ducis Daci chartis mandata resignas,
Victricem laurum, quam venit, ante vides.
Scis quoties Phario madeat Ioue fusca Syene,

Scis quota de Libyco littore puppis eat.
Cuius Iulææ capitis nascantur oliuæ,
Destinet æthereus cui sua serta pater.
Tolle tuas artes, hodie cœnabis apud me,
Hac lege, vt narres nil, Philomuse, noui.

De Ganymede & Ioue. XXXVII.

Viderat Ausonium posito modò crine ministrum
Phryx puer, alterius gaudia nota Iouis.
Quod tuus, ecce, suo Cæsar permisit ephœbo,
Tu permitte tuo, maxime rector, ait.
Iam mihi prima latet longis lanugo capillis,
Iam tua me ridet Iuno, vocatque virum.
Cui pater æthereus, puer ô dulcissime, dixit,
Non ego quod poscis, res negat ipsa tibi.
Cæsar habet noster similes tibi mille ministros,
Tantaque sidereos vix capit aula mares.
At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles,
Quis mihi, qui nectar misceat, alter erit?

In Gallam. XXXVIII.

Cùm sis ipsa domi, mediaque orneris Suburra,
Fiant absentes & tibi Galla comæ:
Nec dentes aliter, quàm serica nocte reponas,
Et lateas centum condita pyxidibus:
Nec tecum facies tua dormiat: innuis illo,
Quod tibi prolatum est mane, supercilio.
Et te nulla mouet canis reuerentia cunni,
Quem potes inter auos iam numerare tuos.
Promittis sexcenta tamen sed mentula surda est:
Et sit lusca licèt, te tamen illa videt.

Ad Agathinum. XXXIX.

Summa licet, velox Agathine, pericula ludas,
Non tamen efficies, vt tibi parma cadat.
Nolentem sequitur, tenuesque reuersa per auras,
Vel pede, vel tergo, clune, vel vngue sedet.
Lubrica Corycio quamuis sint pulpita nimbo,
Et rapiant celeres vela negata Noti:
Securos pueri neglecta perambulat artus,
Et nocet artifici ventus & vnda nihil.
Vt peccare velis, cùm feceris omnia, falli
Non potes: arte opus est, vt tibi parma cadat.

De Natali Cæsoniæ. XL.

Prima Palatino lux est hæc orta Tonanti,
Optasset Cybele qua peperisse Iouem.
Hac & Santonici genita est Cæsonia Rufi,
Plus debet matri nulla puella suæ.
Lætatur gemina votorum sorte maritus,
Contigit huic illi quòd bis amare diem.

De voto Philænis. XLI.

Tarpeias Diodorus ad coronas
Romam cùm peteret Pharo relicta,
Vouit pro reditu viri Philænis,
Illam lingeret vt puella simplex,
Quam castæ quoque diligunt Sabinæ.
Dispersa rate tristibus procellis
Mersus fluctibus, obrutusque ponto
Ad votum Diodorus enatauit.
O tardus nimis, & piger maritus.
Hoc à littore si puella votum
Fecisset mea, protinus redissem.

In Ponticum. XLII.

Pontice, quod nunquam futuis sed pellice læua
Vteris, & Veneri seruit amica manus:
Hoc nihil esse putas? scelus est mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis ipse tuo.
Nempe semel futuit generaret Horatius vt tres,
Mars semel, vt geminos Ilia casta daret.
Omnia perdiderat, si masturbatus vterque
Mandasset manibus gaudia fœda suis.
Ipsam crede tibi naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis Pontice perdis, homo est.

Ad Apollinem. XLIII.

Campis diues Apollo sic Myrinis,
Sic semper senibus fruare cycnis,
Doctæ sic tibi seruiant sorores,
Nec Delphis tua mentiatur vlli,
Sic palatia te colant, amentque:
Bis senos citò me rogante fasces
Det Stella bonus annuatque Cæsar,
Felix tunc ego, debitórque voti
Casurum tibi rusticas ad aras
Ducam cornibus aureis iuuencum.
Nata est hostia, Phœbe, quid moraris?

De statua Herculis. XLIV.

Hic, qui dura sedens porrecto saxa leone
Mitigat exiguo magnus in ære Deus:
Quæque tulit, spectat resupino sidera vultu,
Cuius læua calet robore, dextra mero:
Non est fama recens, nec nostri gloria cæli,
Nobile Lysippi munus, opusque vides.
Hoc habuit numen Pellæi mensa tyranni,
Qui citò perdomito victor in orbe iacet.
Hunc puer ad Libycas iurauerat Hannibal aras,
Iusserat hic Syllam ponere regna trucem.
Offensus variæ tumidis terroribus aulæ
Priuatos gaudet nunc habitare Lares.
Vtque fuit quondam placidi conuiua Molorchi,
Sic voluit docti Vindicis esse Deus.

De eadem statua. XLV.

Alciden modò Vindicis rogabam,
Esset cuius opus laborque felix.
Risit: nam solet hoc, leuique nutu,
Græcè nunquid ait poeta, nescis?
Inscripta est basis, indicatque nomen.
ΛΥΣΙΠΠΟΥ *lego, Phidiæ putaui.*

Ad Marcellinum. XLVI.

Miles Hyperboreos modò, Marcelline, Triones,
Et Getici tuleris sidera pigra poli,
Ecce Promethea rupes & fabula montis
Quàm propè sunt oculis nunc adeunda tuis.
Videris immensis cùm conclamata querelis
Saxa senis, dices, durior ille fuit.
Et licet hoc addas, Potuit qui talia ferre,
Humanum meritò finxerat ille genus.

In Gellium. XLVII.

Gellius ædificat semper: modò limina ponit,
Nunc foribus claues aptat, emitque seras:
Nunc has, nunc illas mutat, reficitque fenestras,
Dum tamen ædificet, quidlibet ille facit:
Oranti nummos vt dicere possit amico
Vnum illud verbum Gellius, ædifico.

In Pannicum. XLVIII.

Democritos, Zenonas, inexplicitósque Platonas,
Quicquid & hirsutis squalet imaginibus,
Sic quasi Pythagoræ loqueris successor, & heres,
Præpendet mento nec tibi barba minor.
Sed quod & hircosis serum est & turpe pilosis,
In molli rigidum clune libenter habes?
Tu qui sectarum caussas, & pondera nosti,
Dic mihi, percidi, Pannice, dogma quod est.

In Gallicum. XLIX.

Heredem cùm me partis tibi, Gallice, quartæ
Per tua iurares sacra, caputque tuum,
Credidimus, (quis enim damnet sua vota libenter?)
Et spem muneribus fouimus usque datis.
Inter quæ rari Laurentem ponderis aprum
Misimus, Aetola de Calydone putes.
At tu continuò populúmque patrésque vocasti,
Ructat adhuc aprum callida Roma meum.
Ipse ego (quis credat?) conuiua nec vltimus hæsi,
Sed nec costa data est, caudave missa mihi.
De quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
De nostro nobis vncia venit apro.

De toga à Parthenio sibi data. L.

Hæc est illa meis multum cantata libellis
Quam meus edidicit lector, amatque togam.
Partheniana fuit, quondam memorabile vatis
Munus: in hac ibam conspiciendus eques:
Dum noua, dum nitida fulgebat splendida lana,
Dumque erat auctoris nomine digna sui.
Nunc anus, & tremulo vix accipienda tribuli,
Quam possis niueam dicere iure tuo.
Quid non longa dies, quid non consumitis anni?
Hæc toga iam non est Partheniana, mea est.

In Gaurum. LI.

Ingenium mihi, Gaure probas sic esse pusillum,
Carmina quod faciam, quæ breuitate placent:
Confiteor. sed tu bis denis grandia libris
Qui scribis Priami prælia, magnus homo es.
Nos facimus Bruti puerum, nos Langona viuum,
Tu magnus luteum, Gaure, Giganta facis.

De Lucano, & Tullo. LII.

Quod semper superos inuito fratre rogasti,
Hoc, Lucane, tibi contigit ante mori.
Inuidet ille tibi: Stygias nam Tullus ad vndas
Optabat, quamuis sit minor, ire prior.
Tu colis Elysii nemorisque habitator amœni
Esse tuo primum nunc sine fratre cupis,
Et si iam nitidis alternus venit ab astris,
Pro Polluce mones Castora, ne redeat.

Ad Quinctum. LIII.

Si credis mihi, Quincte, quod mereris,
Natales, Ouidi, tuos Apriles,
Vt nostras amo Martias Kalendas.
Felix vtraque lux, diésque nobis
Signandi melioribus lapillis.
Hic vitam tribuit, sed hic amicum:
Plus dant, Quincte, mihi tuæ Kalendæ.

Ad eundem. LIIII.

Natali tibi, Quincte, tuo dare parua volebam
Munera, tu prohibes: imperiosus homo es.
Parendum est monitis, fiat quod vterque iubemus:
Et quod vtrumque iuuat, tu mihi, Quincte, dato.

Ad cognatum LV.

Si mihi Picena turdus palleret oliua,
Tenderet aut nostras silua Sabina plagas:
Aut crescente vadu traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues:
Chara daret sollenne tibi cognatio munus,
Nec frater nobis, nec prior esset auus.
Nunc sturnos inopes, fringillarúmque querelas
Audit, & arguto passere vernat ager.
Inde salutatus picæ respondet arator:
Hinc prope summa rapax miluus in astra volat.
Mittimus ergo tibi paruæ munuscula cortis:
Qualia si recipis, sæpe propinquus eris.

Ad Flaccum. LVI.

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce, paro:
Succurrit nobis ingens, onerosáque turba,
In qua se primum quisque, meúmque putat.
Demeruisse duos, votum est, offendere plures,
Vix tutum, multis mittere dona graue est.
Qua possum sola veniam ratione merebor:
Nec Stellæ turdos, nec tibi, Flacce, dabo.

De Splendophoro. LVII.

Splendophorus Libycas domini petit armiger vrbes,
Quæ puero dones tela, Cupido para,
Illa quibus iuuenes figis, molléisque puellas:
Sit tamen in tenera leuis & hasta manu.
Loricam, clypeúmque tibi, galeámque remitto,
Tutus vt inuadat prælia, nudus eat.
Non iaculo, non ense fuit, læsusve sagitta,
Casside dum liber Parthenopæus erat.
Quisquis ab hoc fuerit fixus, morietur amore.
O felix, si quem tam bona fata manent.
Dum puer es, redeas: dum vultus lubricus, & te
Non Libye faciat, sed tua Roma virum.

In Hedylum. LVIII.

Nil est tritius Hedyli lacernis,
Non ansæ veterum Corinthiorum,
Nec crus compede lubricum decenni,
Non ruptæ recutita colla mulæ,
Nec quæ Flaminiam secant salebræ,
Nec qui littoribus nitent lapilli,
Nec Tusca ligo vinea politus,
Nec pallens toga mortui tribulis,
Nec pigri rota quassa mulionis,
Nec rasum cauea latus bisontis,
Nec dens iam senior ferocis apri.
Res vna est tamen (ipse non negabit)
Culus tritior Hedyli lacernis.

Ad Nympham. LIX.

Nympha sacri regina lacus, cui grata Sabinus,
Et mansura pio munere templa dedit,
Sic montana tuos semper colat Vmbria fontes,
Nec tua Baianas Sarsina malit aquas:
Excipe sollicitos placidè, mea dona, libellos:
Tu fueris Musis Pegasis vnda meis.
Nympharum templis quisquis sua carmina donat,
Quid fieri libris debeat, ipse monet.

In Mamurram. LX.

In septis Mamurra diu, multúmque vagatus
Hic vbi Roma suas aurea vexat opes.
Inspexit molles pueros, oculísque comedit:
Non hos, quos primæ prostituere casæ:
Sed quos arcanæ seruant tabulata catastæ,
Et quos non populus, nec mea turba videt.
Inde satur mensas, & opertos exuit orbes,
Expositúmque altè pingue poposcit ebur.
Et testudineum mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse suo.
Consuluit nares, an olerent æra Corinthon:
Culpauit statuas, & Polyclete, tuas.
Et turbata breui questus crystallina vitro,
Myrrhina signauit, sepsuítque decem.
Expendit veteres calathos, & si qua fuerunt
Pocula Mentorea nobilitata manu.
Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quicquid & in niueis grandius aure sonat.
Sardonychas veras mensa quæsiuit in omni,
Et pretium magnis fecit iaspidibus.
Vndecima lassus cùm iam discederet hora,
Asse duos calices emit, & ipse tulit.

De corona rosea. LXI.

Seu tu Pæstanis genita es, seu Tiburis aruis,
Seu rubuit tellus Tuscula flore tuo:
Seu Prænestino te villica legit in horto,
Seu modò Campani gloria ruris eras:
Pulchrior vt nostro videare corona Sabino,
De Nomentano te putet esse meo.

De platano Cordubensi. LXII.

In Tartesiacis domus est notissima terris,
Qua diues placidum Corduba Batin amat:
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Hesperium bractea viua pecus.
Aedibus in medijs totos amplexa Penates
Stat platanus densis Cæsariana comis:
Hospitis inuicti posuit quam dextera felix,
Cœpit & ex illa crescere virga manu.
Auctorem dominúmque nemus sentire videtur,
Sic viret, & ramis sidera celsa petit.
Sæpe sub hac madidi luserunt arbore Fauni:
Sæpe sub hac latuit rustica fronde Dryas,
Dúmque fugit solos nocturnum Pana per agros,
Terruit & tacitam fistula sera domum.
Atque oluere lares comissatore Lyæo,
Creuit & effuso lætior vmbra mero:
Hesternísque rubens delecta est herba coronis,
Atque suas potuit dicere nemo rosas.
O dilecta Deis, ô magni Cæsaris arbor,
Ne metuas ferrum, sacrilegósque focos.
Perpetuos sperare licet tibi frondis honores:
Non Pompeianæ te posuere manus.

De Philæni. LXIII.

Tinctis murice vestibus quòd omni
Et nocte vtitur, & die Philænis,
Non est ambitiosa, nec superba:
Delectatur odore, non colore.

In Phœbum. LXIIII.

Ad cœnam inuitant omnes te, Phœbe, cinædi:
Mentula quem pascit, non puto purus homo est.

De statua Domitiani. LXV.

Herculis in magni vultus descendere Cæsar
Dignatus, Latiæ dat noua templa viæ.
Qua Triuiæ nemorosa petit dum regna viator,
Octauum domina marmor ab vrbe legit.

De eadem statua. LXVI.

Ante colebatur, votis & sanguine largo
Maiorem Alciden, nunc minor iste colit.
Hunc magnas rogat alter opes, rogat alter honores:
Illi securus vota minora facit.

Ad Herculem de eadem statua. LXVII.

Alcide, Latio nunc agnoscende Tonanti,
Postquam pulchra Dei Cæsaris ora geris.
Si tibi tunc isti vultus, habitúsque fuissent,
Cesserunt manibus cùm fera monstra tuis.
Argolico famulum non te seruire tyranno
Vidissent gentes, sæuáque regna pati.
Sed tu iussisses Eurysthea, nec tibi fallax
Portasset Nessi perfida dona Lichas.
Oetæi sine lege rogi securus adisses
Astra patris summi, quæ tibi pœna dedit.
Lydia nec dominæ traxisses pensa superbæ,
Nec Styga vidisses, Tartareúmque canem
Nunc tibi Iuno fauet, nunc te tua diligit Hebe:
Nunc, te si videat Nympha, remittet Hylan.

Ad Fabullum. LXVIII.

Vxor cùm tibi sit formosa, pudica, puella,
Quid tibi natorum iura, Fabulle, trium?
Quod petis à nostro supplex dominóque, Deóque,
Tu dabis ipse tibi, si potes arrigere.

In Aeschylum. LXIX.

Lasciuam tota possedi nocte puellam,
Cuius nequitias vincere nemo potest.
Fessus mille modis illud puerile poposci,
Ante preces totas primáque verba dedit.
Improbius quiddam ridénsque, rubénsque rogaui:
Pollicita est nulla luxuriosa mora.
Sed mihi pura fuit, tibi non erit, Aeschyle: si vis,
Accipe & hoc munus conditione mala.

In magistrum ludi. LXX.

Quid tibi nobiscum est, ludi scelerate magister,
Inuisum pueris, virginibúsque caput?
Nondum cristati rupere silentia Galli,
Murmure iam sæuo, verberibúsque tonas,
Tam graue percussis incudibus æra resultant,
Causidicum medio cùm faber aptat equo.
Mitior in magno clamor furit amphitheatro,
Vincenti parmæ cùm sua turba fauet.
Vicini somnum non tota nocte rogamus,
Nam vigilare leue est, peruigilare graue.
Discipulos dimitte tuos: vis garrule, quantum
Accipis, vt clames, accipere vt taceas?

In Polycarmum. LXXI.

Cùm futuis, Polycarme, soles in fine cacare:
Cum pædicaris, quid Polycarme, facis?

In Cæcilianum. LXXII.

Dixerat, ô mores! ô tempora! Tullius olim,
Sacrilegum strueret cùm Catilina nefas:

Cùm gener, atque socer diris concurreret armis,
Mœstáque ciuili cæde maderet humus:
Cur nunc, ô mores, cur nunc, ô tempora, dicis?
Quod tibi non placeat, Cæciliane, quid est?
Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri:
Pace frui certa, lætitiáque licet.
Non nostri faciunt, tua quod tibi tempora sordent,
Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

De leone & ariete. LXXIII.

Massyli leo fama iugi, pecorisque maritus
Lanigeri, mirum, qua posuere fide.
Ipse licet videas, cauea stabulantur in vna,
Et pariter socias carpit vterque dapes.
Nec fœtu nemorum gaudent, nec mitibus herbis,
Concordem satiat sed rudis agna feram.
Quid meruit terror Nemees, quid portitor Helles,
Vt niteant celsi lucida signa poli?
Sidera si possent pecudésque feræque mereri,
Hic aries astris, hic leo dignus erat.

Ad liberum amicum. LXXIV.

Liber Amyclæa frontem vittate corona,
Qui quatis Ausonia verbera Graia manu,
Clausa mihi texto cùm prandia vimine mittas,
Cur comitata dapes nulla lagena venit?
Atqui digna tuo si nomine munera ferres,
Scis, puto, debuerint quæ mihi dona dari.

In sutorem. LXXV.

Dentibus antiquas solitus producere pelles,
Et mordere luto putre, vetúsque solum;
Prænestina tenes defuncti rura patroni,
In quibus indignor si tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus crystalla Falerno,
Et pruris domini cum Ganymede tui.
At me litterulas stulti docuere parentes:
Quid cum grammaticis, rhetoribusque mihi?
Frange leues calamos, & scinde Thalia libellos,
Si dare sutori calceus ista potest.

De effigie Camoni. LXXVI.

Effigiem tantùm pueri pictura Camoni
Seruat, & infantis prima figura manet.
Florentes nulla signauit imagine vultus,
Dum timet ora pius muta videre pater.

De balneo Tuccæ. LXXVII.

Non silice duro, structilive cæmento,
Nec latere cocto, quo Semiramis longam
Babylona cinxit, Tucca balneum fecit,
Sed strage nemorum, pineáque compage,
Vt nauigare Tucca balneo possit.
Idem beatas lautus exstruit thermas
De marmore omni, quod Carystos inuenit,
Quod Phrygia, siue Afra quod Nomas misit,
Et quod virenti fonte lauit Eurotas.
Sed ligna desunt, subijce balneum thermis.

De effigie Camoni. LXXVIII.

Hæc sunt illa mei, quæ cernitis, ora Camoni,
Hæc pueri facies, primáque forma fuit.
Creuerat hic vultus bis denis fortior annis,
Gaudebátque suas pingere barba genas:
Et libata semel summos modò purpura cultro
Sparserat: inuidit de tribus vna soror.
Et festinatis incidit stamina pensis,
Absentemque patri retulit vrna rogum.
Sed ne sola tamen puerum pictura loquatur,
Hæc erit in chartis maior imago meis.

De conuiuio Prisci. LXXIX.

Quod optimum sit disputat conuiuium,
Facunda Prisci pagina.
Et multa dulci, multa sublimi refert,
Sed cuncta docto pectore.
Quod optimum sit quæritis conuiuium?
In quod choraules non venit.

Ad Picentinum. LXXX.

Funera post septem nupsit tibi Galla virorum,
Picentine: sequi vult, puto, Galla viros.

Ad Domitianum. LXXXI.

Oderat ante ducum famulos, turbámque minorem
Et Palatinum Roma supercilium:
At nunc tantus amor cunctis, Auguste, tuorum,
Vt sit cuique suæ cura secunda domus.
Tam placidæ mentes, tanta est reuerentia nostri,
Tam pacata quies, tantus in ore pudor.
Nemo suos, (hæc est aulæ natura potentis)
Sed domini mores Cæsareanus habet.

De Gellio. LXXXII.

Duxerat esuriens locupletem pauper, anúmque
Vxorem pascit Gellius, & futuit.

Ad Auluin. LXXXIII.

Lector, & auditor nostros probat, Aule, libellos,
Sed quidam exactos esse poeta negat.
Non nimium curo: nam cœnæ fercula nostræ
Malim conuiuis, quàm placuisse cocis.

In Cinnam. LXXXIV.

Dixerat astrologus periturum te citò Cinna;
Nec, puto, mentitus dixerat ille tibi:
Nam tu, dum metuis, ne quid post fata relinquas,
Hausisti patrias luxuriosus opes.
Bis quartum decies non toto tabuit anno:
Dic mihi, non hoc est, Cinna, perire citò?

Ad Cæsarem Domitianum. LXXXV.

Inter tanta tuæ miracula, Cæsar, arenæ,
Quæ vincit veterum munera clara ducum,
Multum oculi, sed plus aures debere fatentur
Se tibi, quod spectant, qui recitare solent.

Ad Norbanum. LXXXVI.

Cùm tua sacrilegos contra, Norbane, furores,
Staret pro domino Cæsare sancta fides,
Hæc ego Pieria ludebam tutus in vmbra,
Ille tuæ cultor notus amicitiæ.
Me tibi Vindelicis raptum narrabat in oris,
Nescia nec nostri nominis Arctos erat.
O quoties veterem non infitiatus amicum
Dixisti, meus est iste poeta, meus.
Omne tibi nostrum, quod bis trieteride iuncta
Ante dabat lector, nunc dabit auctor opus.

De Paulo. LXXXVII.

Languidior noster si quando est Paulus Atili,
Non se conuiuis abstinet ille suis.
Tu languore quidem subito, fictoque laboras,
Sed mea porrexit sportula, Paule pedes.

De filio Silij. LXXXVIII.

Festinata sui gemeret cùm fata Seueri
Silius, Ausonio non semel ore potens,
Cum grege Pierio mœstus, Phœboque querebar:
Ipse meum fleui, dixit Apollo, Linon.
Respexitque suam, quæ stabat proxima fratri,
Calliopen, & ait, tu quoque vulnus habes.
Adspice Tarpeium, Pallatinúmque Tonantem:
Ausa nefas Lachesis læsit vtrumque Iouem.
Numina cùm videas duris obnoxia fatis,
Inuidia possis exonerare Deos.

Ad Lupercum. LXXXIX.

Septem post calices Opimiani
Denso cùm iaceam triente blæsus,
Affers nescio quas mihi tabellas,
Et dicis, modò liberum esse iussi,
Zenas seruulus est mihi paternus:
Signa. cras meliùs, Luperce, fiet:
Nunc signat meus anulus lagenam.

Ad Rufum. XC.

Dum me captares, mittebas munera nobis:
Postquàm cepisti, das mihi, Rufe, nihil.
Vt captum teneas, capto quoque munera mitte,
De cauea fugiat ne male pastus aper.

Ad Stellam. XCI.

Lege nimis dura conuiuam scribere versus
Cogis, Stella, licet scribere nempe malos.

Ad Flaccum. XCII.

Sic in gramine floreo reclinis,
Qua gemmantibus hinc, & inde riuis
Curua calculus excitatur vnda,
Exclusis procul omnibus molestiis,
Perfundas glaciem triente nigro,
Frontem sutilibus ruber coronis:
Sic vni tibi sit puer cinædus,
Et castissima pruriat puella:
Infamem nimio calore Cypron
Obserues, moneo, precórque, Flacce,
Messes area cùm teret crepantes,
Et fului iuba sæuiet leonis.
At tu, diua Paphi, remitte nostris
Illæsum iuuenem, remitte votis.
Sic Martiæ tibi seruiant Kalendæ,
Et cum ture, meróque, victimaque,
Libetur tibi candidas ad aras
Secla plurima quadra de placenta.

Adulatur Domitiano. XCIII.

Ad cœnam si me diuersa vocaret in astra
Hinc inuitator Cæsaris, inde Iouis,
Astra licet propiùs, pallatia longiùs essent,
Responsa ad superos hæc referenda darem.
Quærite, qui malit fieri conuiua Tonantis,
Me meus in terris Iuppiter, ecce, tenet.

Ad Condylum. XCIV.

Quæ mala sunt domini, quæ serui commoda, nescis
Condyle, qui seruum te gemis esse diu.
Dat tibi securos vilis lecticula somnos:
Peruigil in pluma Caius, ecce, iacet.
Caius à prima tremebundus luce salutat
Tot dominos: at tu, Condyle, nec dominum.
Quod debes, Cai, redde, inquit Phœbus, & illinc
Cinnamus: hoc dicit, Condyle, nemo tibi.
Tortorem metuis: podagra, chiragráque secatur
Caius, & mallet verbera mille pati.
Quod nec mane vomis, nec cunnum, Condyle, lingis
Non mauis, quàm ter Caius esse tuus?

Ad Calatissum. XCV.

Addere quid cessas, puer, immortale Falernum,
Quadrantem duplica de seniore cado.
Nunc mihi dic, quis erit, cui te, Calatisse, Deorum
Sex iubeo cyathos fundere: Cæsar erit.
Sutilis aptetur decies rosa crinibus, vt sit,
Qui posuit sacræ nobile gentis opus.
Nunc bis quina mihi da basia, fiat vt illud
Nomen, ab Odrysio quod Deus orbe tulit.

De Hippocrate. XCVII.

Santonica medicata dedit mihi pocula virga:
Os hominis, mulsum me rogat Hippocrates.
Tam stupidus nunquam nec tu, puto, Glauce, fuisti,
Chalcea donanti chrysea qui dederas.
Dulce aliquis munus pro munere poscit amaro?
Accipiat, sed si potat in elleboro.

De Athenagora. XCVII.

Alphicus ante fuit, cœpit nunc Olficus esse,
Vxorem postquàm duxit Athenagoras.
Nomen Athenagoræ credis, Callistrate, verum?
Si scio, dispeream, quis sit Athenagoras.
Sed puto me verum, Callistrate, dicere nomen.
Non ego sed vester peccat Athenagoras.

De Herode. XCVIII.

Clinicus Herodes trullam subduxerat ægro:
Deprensus dixit stulte, quid ergo bibis?

Ad Iulium. XCIX.

Rumpitur inuidia quidam charissime Iuli,
Quòd me Roma legit, rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, quòd turba semper in omni
Monstramur digito rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, tribuit quod Cæsar vterque
Ius mihi natorum, rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, quòd rus mihi dulce sub vrbe est,
Paruáque in vrbe domus, rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia quod sum iucundus amicis,
Quod conuiua frequens, rumpitur inuidia.
Rumpitur inuidia, quòd amamur, quódque probamur:
Rumpatur, quisquis rumpitur inuidia.

Ad Ouidium. C.

Vindemiarum non vbique prouentus
Cessauit. Ouidi, pluuia profuit grandis,
Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

Ad Atticum de M. Antonio. CI.

Marcus amat nostras Antonius, Attice, Musas,
Charta salutatrix si modo vera refert:
Marcus, Palladiæ non infitienda Tolosæ
Gloria, quem genuit pacis amica quies.

Ad librum. CII.

Tu, qui longa potes dispendia ferre viarum,
I liber, absentis pignus amicitiæ.
Vilis eras, fateor si te nunc mittere tento,
Grande tui pretium muneris auctor erit.
Multum, crede mihi, refert an fonte bibatur
Qui fluit, an pigro, quæ stupet vnda lacu.

In

In Bassum. CIII.

Denarijs tribus inuitas, & mane togatum
Obseruare iubes atria, Basse, tua:
Deinde haerere tuo lateri, praecedere sellam,
Ad vetulas tecum plus minus ire decem.
Trita quidem nobis togula est, vilisque, putrisque:
Denarijs tamen hanc non emo, Basse, tribus.

Adulatur Domitiano. CIIII.

Appia, quam simili venerandus in Hercule Caesar
Consecrat, Ausoniae maxima fama viae:
Si cupis Alcidae cognoscere facta prioris,
Disce, Libyn domuit, aurea poma tulit.
Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo,
Addidit Arcadio terga leonis apro.
Aeripedem siluis ceruum, Stymphalidas vndis
Abstulit, à Stygia cum cane venit aqua.
Fœcundam vetuit reparari mortibus Hydram,
Hesperias Tusco lauit in amne boues.
Haec minor Alcides: maior quae gesserit, audi,
Sextus ab Albana quem colit arce lapis.
Asseruit possessa malis pallatia regnis,
Prima sui gessit pro Ioue bella puer.
Solus Iuleas cùm iam retineret habenas,
Tradidit, inque suo tertius orbe fuit.
Cornua Sarmatici ter perfida contudit Istri,
Sudantem Getica ter niue lauit equum.
Saepe recusato Parthos auxisse triumphos
Victor Hyperboreo nomen ab orbe tulit.
Templa Deis, mores populis, dedit otia ferro,
Astra suis, caelo sidera, serta Ioui.
Herculeum tantis numen non sufficit actis,
Tarpeio Deus hic commodet ora patri.

Ad Phoebum. CV.

Quadringentorum reddas mihi, Phoebe, tabellas,
Centum da potius mutua, Phoebe, mihi.
Quaere alium, cui te tam vano munere iactes:
Quod tibi non possum soluere, Phoebe, meum est.

De geminis fratribus. CVI.

Quae noua tam similes genuit tibi Leda ministros?
Quae capta est cycno nupta Lacaena alio?
Dat faciem Pollux Hiero, dat Castor Asillo,
Atque in vtroque nitet Tyndaris ore soror.
Ista Therapnaeis si forma fuisset Amyclis,
Cùm vicere duas dona minora Deas.
Mansisses, Helene, Phrygiamque redisset in vrbem
Dardanius gemino cum Ganymede Paris.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER X.

SI nimius videor, seráque coronide longus
Esse liber, legito pauca, libellus ero.
Térque quatérque mihi finitur carmine paruo
Pagina: fac tibi quam cupis esse breuem.

Ad lectorem. II.

Festinata prior decimi mihi cura libelli
Elapsum manibus nunc reuocauit opus.
Nota leges quaedam, sed lima rasa recenti:
Pars noua maior erit, lector: vtrique faue.
Lector, opes nostrae, quem cùm mihi Roma dedisset,
Nil tibi quod demus maius habemus, ait.
Pigra per hunc fugies ingrata flumina Lethes,
Et meliore tui parte superstes eris.
Marmora Messalae findit caprificus, & audax
Dimidios Crispi mulio ridet equos:
At chartis nec furta nocent, nec secula prosunt,
Solaque non norunt haec monumenta mori.

Ad Priscum. III.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et foeda linguae probra circulatricis,
Quae sulfurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum,
Poëta quidam clancularius spargit,
Et vult videri nostra. Credis hoc, Prisce,
Voce vt loquatur psittacus coturnicis,
Et concupiscat esse Canus ascaules?
Procul à libellis nigra sit meis fama,
Quos rumor alba gemmeus vehit pennà.
Cur ego laborem notus esse tam prauè,
Cùm stare gratis cum silentio possim?

Ad lectorem. IIII.

Qui legis Oedipoden, caligantémque Thyesten,
Colchidas, & Scyllas, quid nisi monstra legis?
Quid tibi raptus Hylas, quid Parthenopaeus, & Attys?
Quid tibi dormitor proderit Endymion?
Exutúsue puer pennis labentibus? aut qui
Odit amatrices Hermaphroditus aquas?
Quid te vana iuuant miserae ludibria chartae?
Hoc lege, quod possis dicere iure, meum est.
Non hic Centauros, non Gorgonas, Harpyiasque
Inuenies: hominem pagina nostra sapit.
Sed non vis, Mamurra, tuos cognoscere mores,
Nec te scire: legas Aetia Callimachi.

In maledicum poetam. V.

Quisquis stolaeue purpuraeue contemptor,
Quos colere debet, laesit impio versu,
Pontes per vrbis erret exsul, & cliuos,
Intérque raucos vltimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.
Illi December longus, & madens bruma,
Clausúsque fornix triste frigus extendat.
Vocet beatos, clamitetque felices
Orciniana qui feruntur in sponda.

Et cùm supremæ fila venerint horæ,
Diésque tardus, sentiat canum litem,
Abigátque moto noxias aues panno:
Nec finiantur morte supplicis pœna,
Sed modò seueri sectus Aeaci loris,
Nunc inquieti monte Sisyphi pressus,
Nunc inter vndas garruli senis siccus
Delasset omnes fabulas poetarum:
Et cùm fateri Furia iusserit verum,
Prodente clamet conscientia, scripsi.

De aduentu Cæsaris. VI.

Felices, quibus vna dedit spectare coruscum
Solibus Arctois, sideribúsque ducem.
Quando erit ille dies, quo campus, & arbor, & omnis
Lucebit Latia culta fenestra nuru?
Quando moræ dulces, longúsque à Cæsare puluis,
Totáque Flaminia Roma videnda via?
Quando eques, & pictis tunica Nilotide Mauri
Ibitis, & populi vox erit vna, venit?

Ad Rhenum. VII.

Nympharum pater, amniúmque Rhene,
Quicunque Othrysias bibunt pruinas,
Sic semper liquidis fruaris vndis,
Nec te barbara contumeliosi
Calcatum rota conterat bubulci:
Sic & cornibus aureis receptis,
Et Romanus eas vtraque ripa:
Traianum populis suis, & vrbi,
Tybris te dominus rogat, remittas.

De Paula. VIII.

Nubere Paula cupit nobis: ego ducere Paulam
Nolo: anus est: vellem, si magis esset anus.

De se. IX.

Vndenis pedibúsque, syllabísque,
Et multo sale, nec tamen proterue,
Notus gentibus ille Martialis,
Et notus populis, quid inuidetis?
Non sum Andremone notior caballo.

In Paulum. X.

Cùm tu laurigeris annum qui fascibus intras,
Mane salutator limina mille teras,
Hic ego quid faciam? quid nobis, Paule, relinquis,
Qui de plebe Numæ, densáque turba sumus?
Qui me respiciat, dominum, regémque vocabo:
Hoc tu sed quantò blandius ipse facis.
Lecticam, sellamque sequar, nec ferre recuso:
Per medium pugnas, sed prior ire lutum.
Sæpius assurgam recitanti carmina: tu stas,
Et pariter geminas tendis in ora manus.
Quid faciet pauper, cui non licet esse clienti?
Dimisit nostras purpura vestra togas.

In Calliodorum. XI.

Nil aliud loqueris, quàm Thesea, Peirithoúmque,
Téque putas Pyladi, Calliodore, parem.
Dispeream, si tu Pyladi præstare matellam
Dignus es, aut porcos pascere Peirithoi.
Donaui tamen, inquis, amico millia quinque,
Et lotam, vt multùm, térque quatérque togam,
Quid, quòd nil vnquam Pyladi donauit Orestes?
Qui donat quamuis plurima, plura negat.

Ad Domitianum. XII.

Aemiliæ gentes, & Apollineas Vercellas,
Et Phaethontæi qui petis arua Padi,
Ne viuam, nisi te Domiti permitto libenter,
Grata licèt sine te sit mihi nulla dies.
Sed desiderium tanti est, vt messe vel vna
Vrbano releues colla perusta iugo.
I, precor, & totos auida cute combibe soles,
Quàm formosus eris, dum peregrinus eris.
Et venies albis non cognoscendus amicis,
Liuebítque tuas pallida turba genas.
Sed via quem dederit, rapiet citò Roma colorem,
Niliaco redeas tu licet ore niger.

Ad Tuccam. XIII.

Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques:
Stratáque non vnas cingant triclinia Baias,
Et Thetis vnguento palleat vncta tuo:
Candida Setini rumpant crystalla trientes,
Dormiat in pluma nec meliore Venus:
Ad nocturna iaces fastosæ limina mœchæ,
Et madet heu lachrymis ianua surda tuis:
Vrere nec miserum cessant suspiria pectus.
Vis dicam, male sit cur tibi, Tucca? benè est.

Ad Crispum. XIIII.

Cedere de nostris nulli te dicis amicis:
Sed sit vt hoc verum, quid, rogo, Crispe, facis?
Mutua cùm peterem sestertia quinque, negasti,
Non caperet nummos cùm grauis arca tuos.
Quando fabæ nobis modium farrísque dedisti,
Cùm tua Niliacus rura colonus aret?
Quando breuis gelidæ missa est toga tempore brumæ?
Argenti quando missa selibra mihi est?
Nil aliud video, quo te credamus amicum,
Quàm quòd me coram pedere, Crispe, soles.

De Apro. XV.

Dotatæ vxori cor arundine fixit acuta,
Sed dum ludit Aper, ludere nouit Aper.

In Caium. XVI.

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai,
Vincam te donis, muneribúsque meis.
Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis,
Aureus quicquid habet diuitis vnda Tagi,
Quicquid Erythræa niger inuenit Indus in alga,
Quicquid & in nidis vnica seruat auis,
Quicquid Agenoreo Tyros improba cogit aëno:
Quicquid habent omnes, accipe, quomodo das.

De Macro. XVII.

Saturnalicio Macrum fraudare tributo
Frustra, Musa, cupis, non licet, ipse petit:
Sollennésque iocos, nec tristia carmina poscit,
Et queritur nugas obticuisse meas.
Mensorum longis sed nunc vacat ille libellis,
Appia, quid facies, si leget ista Macer?

De Mario. XVIII.

Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit,
Nec spondet, nec vult credere, sed nec habet.
Turba tamen non deest, sterilem quæ curet amicum.
Heu quàm perfatuæ sunt tibi, Romæ togæ.

Mittit librum suum ad Plinium. XIX.

Nec

Nec doctum satis, & parùm seuerum,
Sed non rusticulum nimis libellum
Facundo mea Plinio Thalia
I, perfer, breuis est labor peractæ.
Illic Orphea protinus videbis
Altum vincere tramitem Suburræ
Vdi vertice lubricum theatri,
Mirantesque feras, auémque regis,
Raptum quæ Phryga pertulit Tonanti.
Illic parua tui domus Pedonis
Celata est aquilæ minore penna.
Sed ne tempore, non tuo disertam
Pulses ebria ianuam, videto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum studet auribus virorum
Hoc, quod secula, posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas.
Hæc hora est tua, dum furit Lyæus,
Cùm regnat rosa, cùm madent capilli:
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Ad Manium. XX.

Ducit ad auriferas quòd me Salo Celtiber oras,
Pendula quòd patriæ visere tecta libet,
Tu mihi simplicibus, Mani, dilectus ab annis,
Et prætextata cultus amicitia,
Tu facis, in terris quo non est alter Iberis
Dulcior, & vero dignus amore magis.
Tecum ego vel sicci Gætula mapalia Pœni,
Et poteram Scythicas hospes amare casas.
Si tibi mens eadem, si nostri mutua cura est,
In quocunque loco Roma duobus erit.

Ad Sextum. XXI.

Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus,
Et vix Claranus, quid rogo, Sexte, iuuat?
Non lectore tuis opus est, sed Apolline libris,
Iudice te maior Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur sanè, mea carmina, Sexte,
Grammaticis placeant, & sine Grammaticis.

In Philænum. XXII.

Cur splenio sæpe prodeam mento,
Albáve pictus sana labra cerussa,
Philæni, quæris: basiare te nolo.

De M. Antonio. XXIII.

Iam numerat placido felix Antonius æuo
Quindecies actas primus Olympiadas.
Præteritósque dies, & totos respicit annos,
Nec metuit Lethes iam propioris aquas.
Nulla recordanti lux est ingrata, grauisque
Nulla fuit, cuius non meminisse velit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Viuere bis, vita posse priore frui.

Ad Kalend. Martias. XXIV.

Natales mihi Martiæ Kalendæ,
Lux formosior omnibus Kalendis,
Qua mittunt mihi munera & puellæ,
Quinquagesima liba, septimúmque
Vestris addimus hanc focis acerram.
His vos, si tamen expedit roganti,
Annos addite bis, precor, nouenos,
Vt nondum nimia piger senecta,
Sed vitæ tribus areis peractis
Lucos Elysiæ petam puellæ.
Post hæc tempora, nec diem rogabo.

De Mucio. XXV.

In matutina nuper spectatus arena
Mucius, imposuit qui sua membra focis,
Si patiens, fortisque tibi, durúsque videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Nam cùm dicatur tunica præsente molesta,
Vre manum plus est dicere, non facio.

De Varo. XXVI.

Vare, Parætonias Latias modò ritè per vrbes
Nobilis, & centum dux memorande viris;
At nunc Ausonio frustra promissa Quirino
Hospita Lagæi litoris vmbra iaces.
Spargere non licuit frigentia fletibus ora,
Pinguia nec mœstis addere tura rogis;
Sed datur æterno victurum carmine nomen.
Nunquid & hoc fallax, Nile, negare potes?

Ad Diodorum. XXVII.

Natali, Diodore, tuo conuiua senatus
Accubat, & rarus non adhibetur eques:
Et tua tricenos largitur sportula nummos:
Nemo tamen natum te, Diodore, putat.

Ad Ianum. XXVIII.

Annorum, nitidique sator pulcherrime mundi,
Publica quem primum vota, precesque canunt,
Peruius exiguos habitabas antè Penates,
Plurima quà medium Roma terebat iter.
Nunc tua Cæsareis cinguntur limina donis,
Et fora tot numeras, Iane, quot ora geris.
At tu, sancte pater, tanto pro munere gratus
Ferrea perpetua claustra tuere sera.

Ad Sextilianum. XXIX.

Quam mihi mittebas Saturni tempore lancem,
Misisti dominæ, Sextiliane, tuæ:
Et quam donabas dictis à Marte Kalendis,
De nostra Prasina est synthesis empta toga.
Iam constare tibi gratis cœpere puellæ,
Muneribus futuis, Sextiliane, meis.

De litore Formiano. XXX.

O temperatæ dulce Formiæ litus,
Vos, cùm seueri fugit oppidum Martis,
Et inquietas fessus exuit curas,
Apollinaris omnibus locis præfert.
Non ille sanctæ dulce Tibur vxoris,
Nec Tusculanos, Algidósue secessus,
Præneste nec sic, Antiúmve miratur.
Non blanda Circe, Dardanisve Caieta
Desiderantur, nec Marica, nec Lyris,
Nec in Lucrina lota Salmacis vena.
Hic summa leni stringitur Thetis vento.
Nec languet æquor, viua sed quies ponti
Pictam phaselon adiuuante fert aura:
Sicut puellæ non amantis æstatem
Mota salubre purpura venit frigus,
Nec seta longo quærit in mari prædam,
Sed à cubiculo, lectulóque iactatam
Spectatus altè lineam trahit piscis.
Si quando Nereus sentit Æoli regnum,

Ridens procellas tuta de sua mensa
Piscina, rhombum pascit, & lupos vernas.
Natat ad magistrum delicata muræna.
Nomenculator mugilem citat notum,
Et adesse iussi prodeunt senes mulli.
Frui sed istis quando, Roma, permittis?
Quot Formianos imputat dies annus
Negotiosis rebus vrbis hærenti?
O ianitores, villicique felices,
Dominis parantur ista, seruiunt vobis.

In Calliodorum. XXXI.

Addidisti seruum nummis here mille ducentis,
Vt bene cœnares, Calliodore, semel.
Nec bene cœnasti: mullus tibi quattuor emptus
Librarum cœnæ pompa, capútque fuit.
Exclamare libet, non est hic, improbe, non est
Piscis, homo est: hominem, Calliodore, voras.

De imagine M. Antonij ad Cæcilianum. XXXII.

Hæc mihi, quæ colitur violis pictura, rosisque,
Quos referat vultus, Cæciliane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis;
Primus in hoc iuuenem se videt ore senex.
Ars vtinam mores, animúmque effingere posset:
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

Ad Numatium Gallum. XXXIII.

Simplicior priscis, Numati Galle, Sabinis,
Cecropium superas qui bonitate senem,
Sic tibi cum soceri claros retinere Penates
Perpetua natæ det face casta Venus:
Vt tu, si viridi tinctos ærugine versus
Fortè malus liuor dixerit esse meos,
Vt facis, à nobis abigas, nec scribere quenquam
Talia contendas carmina, qui legitur.
Hunc seruare modum nostri nouere libelli,
Parcere personis, dicere de vitiis.

Ad Traianum. XXXIV.

Dij tibi dent, quicquid, princeps Traiane, mereris,
Et rata perpetuò quæ tribuere, velint:
Qui sua restituis spoliato iura patrono,
Libertis exsul non erit ille suis.
Dignus es, vt possis totum seruare clientem:
Vt liceat, tantùm vera probare potes.

De Sulpicia. XXXV.

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Vni quæ cupiunt viro placere:
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Vni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos asserit furorem,
Diri prandia nec refert Thyestæ,
Scyllam, Byblida nec fuisse credit,
Sed castos docet, & pios amores,
Lusus, delicias, facetiásque:
Cuius carmina qui bene æstimarit,
Nullam dixerit esse sanctiorem.
Tales Egeriæ iocos fuisse
Vdo crediderim Numæ sub antro.
Hac condiscipula, vel hac magistra
Esses doctior, & pudica Sappho:
Sed tecum pariter simúlque visam
Durus Sulpiciam Phaon amaret
Frustra: nanque ea nec Tonantis vxor,
Nec Bacchi, nec Apollinis puella
Erepto sibi viueret Caleno.

In Munnam. XXXVI.

Improba Massiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quisquis ab igne cadus,
A te, Munna, venit: miseris tu mittis amicis
Per freta, per longas toxica sæua vias:
Nec facili pretio, sed quo contenta Falerni
Testa sit, aut cellis Setia cara suis.
Non venias quare tam longo tempore Romam,
Hæc, puto, caussa tibi est, ne tua vina bibas.

Ad Maternum iurisperitum. XXXVII.

Iuris, & æquarum cultor sanctissime legum,
Veridico Latium qui regis ore forum,
Municipi, Materne, tuo, veterique sodali
Callaicum mandas si quid ad Oceanum,
An Laurentino turpes in litore ranas,
Et satius tenues ducere credis acus,
Ad sua captiuum quàm saxa remittere mullum,
Visus erit libris qui minor esse tribus?
Et fatuam summa cœnare Pelorida mensa,
Quósque tegit leui cortice concha breuis,
Ostrea Baianis quàm non liuentia testis,
Quæ domino pueri non prohibente vorent.
Hic olidam clamosus ages in retia vulpem,
Mordebitque tuos sordida præda canes.
Illic piscoso modo vix educta profundo
Impedient lepores humida lina meos.
Dum loquor, ecce redit sporta piscator inani,
Venator capta marte superbus adest.
Omnis ab vrbano venit ad mare cœna macello,
Callaicum mandas si quid ad Oceanum.

Ad Calenum. XXXVIII.

O molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpicia tua iugales
Indulsit Deus, & peregit annos!
O nox omnis, & hora, quæ notata est
Caris litoris Indici lapillis!
O quæ prælia, quas vtrinque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit
Nimbis ebria Nicerotianis!
Vixisti tribus, ô Calene, lustris.
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et solos numeras dies mariti.
Ex illis tibi si diu rogatam
Lucem redderet Atropos, vel vnam
Malles, quàm Pyliam quater senectam.

In Lesbiam. XXXIX.

Consule te Bruto quid iuras Lesbia natam?
Mentiris, nata es Lesbia rege Numa.
Sic quoque mentiris, nanque vt tua secula narrant,
Ficta Prometheo diceris esse luto.

Ad Lupum. XL.

Semper cùm mihi diceretur esse
Secreto mea Polla cum cinædo,
Irrupi, Lupe, non erat cinædus.

In Proculeiam. XLI.

Mense nouo Iani veterem, Proculeia, maritum

Deseris, atque iubes res sibi habere suas.
Quid? rogo, quid factum est subiti? quæ caussa doloris?
Nil mihi respondes? dicam ego, Prætor erat.
Constatura fuit Megalensis purpura centum
Millibus, ut nimium munera parca dares:
Et populare sacrum tibi millia dena tulisset.
Dissidium non est hoc, Proculeia, lucrum est.

Ad Dindymum. XLII.

Tam dubia est lanugo tibi, tam mollis, ut illam
Halitus, & soles, & leuis aura terat.
Celantur simili ventura Cydonia lana,
Pollice virgineo quæ spoliata nitent.
Fortius impressi quoties tibi basia quinque,
Barbatus labris, Dindyme, fio tuis.

Ad Philerotem. XLIII.

Septima iam Phileros tibi conditur uxor in agro:
Plus nulli Phileros, quàm tibi, reddit ager.

Ad Q. Ouidium. XLIV.

Quincte Caledonios Ouidi visure Britannos,
Et viridem Tethyn, Oceanúmque patrem:
Ergo Numæ colles, & Nomentana relinques
Otia, nec retinet rúsque, focúsque senem?
Gaudia tu differs, at non & stamina differt
Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.
Præstiteris charo (quis non hoc laudet?) amico,
Ut potior vita sit tibi sancta fides.
Sed reddare tuis tandem mansure Sabinis,
Téque tuas numeres inter amicitias.

In delicatum Lectorem. XLV.

Si quid lene mei dicunt & dulce libelli,
Si quid honorificum pagina blanda sonat,
Hoc tu pingue putas, & costam rodere mauis,
Ilia Laurentis cùm tibi demus apri.
Vaticana bibas: si delectaris aceto,
Non facit ad stomachum nostra lagena tuum.

In Mathonem. XLVI.

Omnia vis bellè, Matho, dicere, dic aliquando
Et bene, dic neutrum, dic aliquando malè.

Ad seipsum. XLVII.

Vitam quæ faciunt beatiorem,
Iucundissime Martialis, hæc sunt:
Res non parta labore, sed relicta,
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis nunquam, toga rara, mens quieta,
Vires ingenuæ, salubre corpus,
Prudens simplicitas, pares amici,
Conuictus facilis, sine arte mensa,
Nox non ebria, sed soluta curis,
Non tristis torus, attamen pudicus,
Somnus, qui faciat breues tenebras,
Quod sis, esse velis, nihilque malis,
Summum nec metuas diem, nec optes.

Parat conuiuium. XLVIII.

Nunciat octauam Pharia sua turba iuuencæ,
Et pilata redit, iámque subitque cohors.
Temperat hic thermas, nimios prior hora vapores
Halat, & immodico sexta Nerone calet.
Stella, Nepos, Cani, Cerealis, Flacce, venitis?
Septem sigma capit, sex sumus, adde Lupum.
Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias, quas habet hortus, opes:
In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum,
Nec deest ructatrix menta, nec herba salax.
Secta coronabunt rutatos oua lacertos,
Et madidum thynni de sale sumen erit.
Paruus onyx una ponetur cœnula mensa,
Hædus inhumani raptus ab ore lupi.
Et quæ non egeant ferro structoris, ofellæ,
Et faba fabrorum prototomique rudes.
Pullus ad hæc, cœnisque tribus iam perna superstes
Addetur, saturis mitia poma dabo.
De Nomentana vinum sine fæce lagena,
Quæ bis Frontino consule prima fuit.
Accedent sine felle ioci, nec mane timenda
Libertas, & nil quod tacuisse velis.
De Prasino conuiua meus, Venetóque loquatur,
Nec facient quenquam pocula nostra reum.

In Cottam. XLIX.

Cùm potes amethystinos trientes,
Et nigro madeas Opimiano,
Propinas modò conditum Sabinum,
Et dicis mihi, Cotta vis in auro?
Quisquam plumbea vina vult in auro?

De Scorpo. L.

Frangat Idumæas tristis victoria palmas,
Plange, fauor, sæua pectora nuda manu.
Mutet honor cultus, & iniquis munera flammis:
Mitte coronatas, gloria mæsta, comas.
Heu facinus! prima fraudatus, Scorpe, iuuenta
Occidis, & nigros tam citò iungis equos.
Curribus illa tuis semper properata, breuísque
Cur fuit, & vitæ tam propè meta tuæ?

Ad Faustinum. LI.

Sidera iam Tyrius Phryxæi respicit agni
Taurus, & alternum Castora fugit hiems.
Ridet ager, vestitur humus, vestitur & arbos,
Ismarium pellex Attica plorat Ityn.
Quos, Faustine, dies, qualem tibi, Roma, Rauennam
Abstulit! ô soles, ô tunicata quies!
O nemus, ô fontes, solidúmque madentis arenæ
Littus, & æquoreis splendidus Anxur aquis:
Et non vnius spectator lectulus undæ,
Qui videt hinc puppes fluminis, inde maris.
Sed nec Marcelli, Pompeianúmque, nec illic
Sunt triplices thermæ, nec fora iuncta quater:
Nec Capitolini summum penetrale Tonantis
Quæque nitent cælo proxima templa suo.
Dicere te lassum quoties ego credo Quirino,
Quæ tua sunt, tibi habe: quæ mea, redde mihi.

De Spadone. LII.

Thelin videras in toga Spadonem,
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Epitaphium Scorpi. LIII.

Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria Circi,
Plausus, Roma, tui, delitiaque breues:
Inuida quem Lachesis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.

In Olum. LIIII.

Mensas, Ole, bonas ponis, sed ponis opertas.
Ridiculum est: possum sic ego habere bonas.

In Marullam. LV.

Arrectum quoties Marrulla penem
Pensauit digitis, diúque mensa est,
Libras, scrupula, sextulásque dicit.
Idem post opus, & suas palæstras,
Loro cùm similis iacet remisso,
Quantò sit leuior Marulla dicit:
Non ergo est manus ista, sed statera.

In Gallum. LVI.

Totis, Galle, iubes tibi me seruire diebus,
Et per Auentinum ter quater ire tuum.
Eximit aut reficit dentem Casellius ægrum,
Infestos oculis uris, Hygine pilos.
Non secat, & tollit stillantem Fannius unam,
Tristia saxorum stigmata delet Heros.
Enterocelarum fertur Podalirius Hermes,
Qui sanet ruptos, dic mihi, Galle, quis est?

Ad Sextum. LVII.

Argenti libram mittebas, facta selibra est,
Sed piperis tantùm non emo, Sexte, piper.

Ad Frontinum. LVIII.

Anxuris æquorei placidos, Frontine, recessus,
Et propius Baias litoreámque domum,
Et quòd inhumanæ cancro feruente cicadæ
Non nouere nemus flumineósque lacus,
Dum colui, doctas tecum celebrare vacabas
Pieridas, nunc nos maxima Roma terit.
Hic mihi quando dies meus est, iactamur in alto
Vrbis, & in sterili vita labore perit.
Dura suburbani dum iugera pascimus agri,
Vicinósque tibi, sancte Quirine, Lares.
Sed non solus amat, qui nocte, diéque frequentat
Limina, nec vatem talia damna decent.
Per veneranda mihi Musarum sacra, per omnes
Iuro Deos, & non officiosus amo.

In delicatum Lectorem. LIX.

Consumpta est uno si lemmate pagina, transis,
Et breuiora tibi, non meliora placent.
Diues, & ex omni posita est instructa macello
Cœna tibi, sed te mattya sola iuuant.
Non opus est nobis nimium lectore guloso:
Hunc volo qui fiat non sine pane satur.

De Munna. LX.

Iura trium petijt à Cæsare discipulorum,
Assuetus semper Munna docere duos.

Epitaphium Herotionis. LXI.

Hic festinata requiescit Erotion vmbra,
Crimine quam fati sexta peremit hiems.
Quisquis eris nostri post me regnator agelli,
Manibus exiguis annua iusta dato.
Sic Lare perpetuo, sic turba sospite, solus
Flebilis in terra sit lapis iste tua.

Ad magistrum ludi. LXII.

Ludi magister, parce simplici turbæ:
Sic te frequentes audiant capillati,
Et delicatæ diligat chorus mensæ,
Nec calculator, nec notarius velox
Maiore quisquam circulo coronetur.
Albæ leonis flammæ calent luces,
Tostamque feruens Iulius coquit messem.
Scuticáque loris horridis Scitæ pellis,
Qua vapulauit Marsyas Celænæus,
Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum,
Cessent, & Idus dormiant in Octobris:
Æstate pueri si valent, satis discunt.

Epitaphium nobilis matronæ. LXIII.

Marmora parua quidem, sed non cessura, viator,
Mausoli saxis, Pyramidúmque leges.
Bis mea Romano spectata est vita Terento,
Et nihil extremos perdidit antè rogos.
Quinque dedit pueros, totidem mihi Iuno puellas,
Clauserunt omnes lumina nostra manus.
Contigit & thalami mihi gloria rara, fuitque
Vnius pudicitiæ mentula nota meæ.

Ad Pollam. LXIIII.

Contigeris regina meos si, Polla, libellos,
Non tetrica nostros excipe fronte iocos.
Ille tuus vates, Heliconis gloria nostri,
Pieria caneret cùm fera bella tuba,
Non tamen erubuit lasciuo dicere versu,
Si nec pædicor, Cotta, quid hic facio?

In Carmenionem. LXV.

Cùm te municipem Corinthiorum
Iactes Carmenion, negante nullo,
Cur frater tibi dicor ex Iberis,
Et Celtis genitus, Tagique ciuis?
An vultu similes videmur esse?
Tu flexa nitidus coma vagaris,
Hispanis ego contumax capillis.
Leuis dropace tu quotidiano,
Hirsutis ego cruribus genisque.
Os blæsum tibi, debilisque lingua est,
Nobis filia fortius loquetur.
Tam dispar aquilæ columba non est,
Nec dorcas rigido fugax leoni:
Quare desine me vocare fratrem,
Ne te Carmenion vocem sororem.

De Theopompo. LXVI.

Quis, rogo, tam durus, quis tam fuit ille superbus,
Qui iussit fieri te, Theopompe, cocum?
Hanc aliquis faciem nigra violare culina
Sustinet, has vncto polluit vngue comas?
Quis potius cyathos, aut quis crystalla tenebit?
Qua sapient melius mixta Falerna manu?
Si tam sidereos manet exitus iste ministros,
Iupiter vtatur iam Ganymede coco.

Epitaphium vetulæ. LXVII.

Pyrrhæ filia, Nestoris nouerca,
Quam vidit Niobe puella canam,
Laertes auiam senex vocauit,
Nutricem Priamus, socrum Thyestes,
Iam cornicibus omnibus superstes,
Hoc tandem sita prurit in sepulchro
Caluo Plotia cum Melanthione.

In Leliam. LXVIII.

Cùm tibi non Ephesos, nec sit Rhodos, aut Mitylene,
Sed domus in vico Lelia patricio,
Déque coloratis nunquam lita mater Etruscis,
Durus Aricina de regione pater,
Ζωὴ καὶ ψυχὴ lasciuum congeris vsque,

Prô

Prô pudor, Hersiliæ ciuis, & Egeria.
Lectulus has voces, nec lectulus audiat omnis,
Sed quem lasciuo strauit amica viro.
Scire cupis quo casta modo matrona loquaris,
Nunquid cùm crissas, blandior esse potes?
Tu licet ediscas totam, referásque Corinthon,
Non tamen omnino Lais Thais eris.

De Polla. LXIX.

Custodes das, Polla, viro nec accipis ipsa:
Hoc est vxorem ducere, Polla, virum.

Ad Potitum. LXX.

Quòd mihi vix vnus toto liber exeat anno,
Desidiæ tibi sum, docte Potite, reus.
Iustiùs at quantò mirere, quòd exeat vnus,
Labantur toti cùm mihi sæpe dies.
Nunc resalutantes video nocturnus amicos,
Gratulor & multis: nemo, Potite, mihi.
Nunc ad luciferam signat mea gemma Dianam,
Nunc me prima sibi, nunc sibi quinta rapit.
Nunc Consul, Prætórve tenet, reducésque choreæ,
Auditur toto sæpe poëta die.
Sed nec causidico possis impune negare,
Nec si te rhetor, grammaticúsve rogent:
Balnea post decimam lasso, centúmque petuntur
Quadrantes: fiet quando, Potite, liber?

De Rabirio. LXXI.

Quisquis læta tuis, & sera parentibus optas
Fata, breuem titulum marmoris huius ama.
Condidit hac caras tellure Rabirius vmbras,
Nulli sorte iacent candidiore senes.
Bis sex lustra tori, nox mitis, & vltima clausit:
Arserunt vno funera bina rogo.
Hos tamen, vt primis raptos sibi quærit in annis:
Improbius nihil his fletibus esse potest.

Adulatorium. LXXII.

Frustra blanditiæ venitis ad me
Attritis miserabiles labellis,
Dicturus dominum, Deúmque, non sum
Iam non est locus hac in vrbe vobis.
Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humilésque, supplicésque
Pictorum sola basiate regum.
Non est hic dominus, sed imperator,
Sed iustissimus omnium senator:
Per quem de Stygia domo reducta est
Siccis rustica veritas capillis.
Hoc sub principe si sapis, caueto,
Verbis, Roma, prioribus loquaris.

Ad Marcum. LXXIII.

Littera facundi gratum mihi pignus amici
Pertulit, Ausoniæ dona seuera togæ:
Qua non Fabricius, sed vellet Apicius vti,
Vellet Mæcenas Cæsarianus eques.
Vilior hæc nobis alio mittente fuisset:
Non quacumque manu victima cæsa litat.
A te missa venit: possem nisi munus amare
Marce, tuum poteram nomen amare meum.
Munere sed plus est, & nomine gratius ipso
Officium docti, iudiciumque viri.

Ad Romam. LXXIV.

Iam parce lasso, Roma, gratulatori,
Lasso clienti, quandiu salutator
Anteambulones, & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto,
Cùm Scorpus vna quindecim graues hora
Feruentis auri victor afferat saccos.
Non ego meorum præmium libellorum,
Quid enim merentur? Apulos velim campos.
Non Hybla, non me spic fer capit Nilus,
Nec quæ paludes delicata Pontinas
Ex arce cliui spectat vua Setini.
Quid concupiscam quæris ergo? dormire.

De Galla. LXXV.

Millia viginti quondam me Galla poposcit,
Et, fateor, magni non erat illa nimis.
Annus abit, cum quina dabis sestertia, dixit:
Poscere plus visa est, quàm priùs, illa mihi.
Iam duo poscenti post sextum millia mensem,
Mille dabam nummos: noluit accipere.
Transierant binæ forsan, trinæve Kalendæ,
Aureolos vltrò quatuor ipsa petit:
Non dedimus. centum iussit me mittere nummos:
Sed visa est nobis hæc quoque summa grauis.
Sportula nos iunxit quadrantibus arida centum,
Hanc voluit: puero diximus esse datam.
Inferiùs nunquid potuit descendere? fecit.
Dat gratis, vltrò dat mihi Galla: nego.

De Mæuio. LXXVI.

Hoc fortuna tibi videtur æquum?
Ciuis non Syriæue, Parthiaue,
Nec de Cappadocis eques catastis,
Sed de plebe Remi, Numæque verna,
Iucundus, probus, innocens, amicus,
Lingua doctus vtraque, cuius vnum est,
Sed magnum vitium, quòd est poëta,
Pullo Mæuius alget in cucullo,
Cocco mulio fulget Incitatus?

De Caro medico. LXXVII.

Nequius à Caro nihil vnquam, Maxime, factum est,
Quam quòd febre perit. fecit & ille nefas.
Sæua nocens febris saltem quartana fuisset,
Seruari medico debuit illa suo.

Ad Macrum. LXXVIII.

Ibis littoreas, Macer, Salonas,
Ibit rara fides, amórque recti,
Et secum comitem trahet pudorem.
Semper pauperior redit potestas.
Felix aurifera colone, terra,
Rectorem vacuo sinu remittes,
Optabisque moras, & exeuntem
Vdo Dalmata gaudio sequêris.
Nos Celtas, Macer, & truces Iberos
Cum desiderio tui petemus.
Sed quæcunque tamen feretur illic
Piscosi calamo Tagi notata,
Macrum pagina nostra nominabit.
Sic inter veteres legar poëtas,
Nec multos mihi præferas priores,
Vno sed tibi sim minor Catullo.

De Torquato & Otacilio. LXXIX.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum,
At quartum breue rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Exstruxit, Cucumam fecit Otacilius.
Disposuit daphnona suo Torquatus in agro,
Castaneas centum seuit Otacilius.
Consul Torquatus, vici fuit ille magister,
Nec minor in tanto visus honore sibi.
Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim,
Sic, puto, Torquatus rumpet Otacilium.

De Erote. LXXX.

Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
Inspicit, aut pueros, nobiliúsve citrum.
Et gemitus imo promit de pectore, quòd non
Tota miser cœmat septa, feratque domum.
Quàm multi faciunt, quod Eros, sed lumine sicco?
Pars maior lacrymas ridet, & intus habet.

De Phyllide. LXXXI.

Cùm duo venissent ad Phyllida mane fututum,
Et nudam cuperet sumere vterque prior,
Promisit pariter se Phyllis vtrique daturam,
Et dedit, ille pedem sustulit, hic tunicam.

Ad Gallum. LXXXII.

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus,
Mane, vel à media nocte togatus ero:
Stridentésque feram flatus Aquilonis iniqui,
Et patiar nimbos, excipiámque niues.
Sed si non fias quadrante beatior vno,
Per gemitus nostros, ingenuásque cruces,
Parce precor lasso, vanósque remitte labores,
Qui tibi non prosunt, & mihi, Galle, nocent.

Ad Marinum. LXXXIII.

Raros colligis hinc, & hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, caluæ
Campum temporibus tegis comatis:
Sed moti redeunt iubente vento,
Redduntúrque sibi, capútque nudum
Cirris grandibus hinc & inde cingunt:
Inter Splendophorum, Telesphorúmque,
Cydæ stare putabis Hermerotem.
Vis tu simplicius senem fateri?
Vt tandem videaris vnus esse,
Tonsor iam reliquos metat capillos,
Caluo turpius est nihil comato.

De Afro ad Cæcilianum. LXXXIV.

Miraris quare dormitum non eat Afer?
Accumbat cum qua, Cæciliane, vides.

De Ladonte nauta. LXXXV.

Iam senior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura parauit aquis.
Quæ cùm sæpe vagus premeret torrentibus vndis
Tibris, & hiberno rumperet arua lacu,
Emeritam puppim, ripa quæ stabat in alta,
Impleuit saxis, opposuitque vadis.
Sic nimias auertit aquas. quis credere posset?
Auxilium domino mersa carina tulit.

De Lauro. LXXXVI.

Nemo noua caluit sic inflammatus amica,
Flagrauit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
Nunc, postquam desit ludere, prima pila est.

De natali Restituti. LXXXVII.

Octobres, age, sentiat Kalendas
Facundi pia Roma Restituti:
Linguis omnibus & fauete votis,
Natalem colimus, tacete lites,
Absit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, breuésque mappæ,
Exspectent gelidi iocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat lacernas.
Pugnorum reus ebriaque noctis
Cœnatoria mittat aduocato.
Infamata virum puella vicit,
Veros sardonychas sed ipsa tradat.
Mirator veterum senex auorum
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hædum.
Piscator ferat æquorum rapinas,
Si mittit sua quisque, quid poetam
Missurum tibi, Restitute, credis?

Ad Cottam. LXXXVIII.

Omnes persequeris Prætorum, Cotta, libellos,
Accipis & ceras: officiosus homo es.

De statua Iunonis. LXXXIX.

Iuno, labor, Polyclete, tuus, & gloria felix,
Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,
Ore nitet tanto, quanto superasset in Ida
Iudice conuictas non dubitante Deas.
Iunonem, Polyclete, suam nisi frater amaret,
Iunonem poterat frater amare tuam.

In Ligellam. XC.

Quid vellis vetulum, Ligella, cunnum?
Quid busti cineres tui lacessis?
Tales munditiæ decent puellas.
Nam tu iam nec anus potes videri.
Istud, crede mihi, Ligella, belle
Non mater facit Hectoris, sed vxor.
Erras si tibi cunnus hic videtur,
Ad quem mentula pertinere desit.
Quare, si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

De Almone. XCI.

Omnes eunuchos habet Almo, nec arrigit ipse,
Et queritur, pariat quòd sua Polla nihil.

Ad Marinum. XCII.

Marri, quietæ cultor, & comes vitæ,
Quo ciue prisca gloriatur Atina,
Has tibi gemellas barbari decus luci
Commendo pinus, ilicésque Faunorum,
Et semidocta villici manu structas
Tonantis aras, horridique Siluani,
Quas tinxit agni sæpe sanguis, & hædi,
Dominámque sancti virginem Deam templi,
Et quem sororis hospitem vides castæ
Martem mearum principem Kalendarum,
Et delicatæ laureum nemus Floræ,
In quod Priapo persequente confugit.
Hoc omne agelli mite paruuli numen

Seu tu cruore, siue ture placabis,
Vbicunque noster Martialis est, dices,
Hac, ecce, mecum dextera litat vobis
Absens sacerdos, vos puta, me præsentem,
Et date duobus, quicquid alter optarit.

Ad Clementem. XCIII.

Si prior Euganeas, Clemens, Heliconis in oras,
Pictáque pampineis videris arua iugis,
Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, purpurea sed modò suta toga.
Vt rosa delectat, metitur quæ pollice primo,
Sic noua, nec mento sordida charta iuuat.

Munusculum pomorum. XCIIII.

Non mea Massylus seruat pomaria serpens,
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager.
Sed Nomentana securus germinat hortus
Arbore, nec furem plumbea mala timent.
Hæc igitur media quæ sunt mihi nata Subura,
Mittimus Autumni cerea poma mei.

Ad Gallum. XCV.

Infantem tibi vir, tibi, Galla, remisit adulter:
Hi, puto, non dubiè se futuisse negant.

Ad Auitum. XCVI.

Sæpe loquar nimiùm gentes quòd, Auite, remotas,
Miraris, Latia factus in vrbe senex.
Auriferámque Tagum sitiam, patriúmque Salonê,
Et repetam saturæ sordida rura casæ.
Illa placet tellus, in qua res parua beatum
Me facit, & tenues luxuriantur opes.
Pascitur hic, ibi pascit ager: tepet igne maligno
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretiosa fames, conturbatórque macellus,
Mensa ibi diuitiis ruris operta sui.
Quattuor hîc æstate togæ, pluréſue teruntur,
Autumnis ibi me quattuor vna tegit.
I, cole nunc reges, quicquid non præstat amicus,
Cùm præstare tibi possit, Auite, locus.

De Numa. XCVII.

Dum leuis arsura struitur Libitina papyro,
Dum myrrham, & casiam flebilis vxor emit:
Iam scrobe, iam lecto, iam pollinctore parato,
Heredem scripsit me Numa: conualuit.

In Publium. XCVIII.

Addat cùm mihi Cæcubum minister,
Iduo resolutior cinædo,
Quo nec filia cultior, nec vxor,
Nec mater tua, nec soror recumbit,
Vis spectem potiùs tuas lacernas,
Et citrum vetus, Indicósque dentes?
Suspectus tibi ne tamen recumbam,
Præsta de grege, sordidáque villa
Tonsos, horridulos, rudes, pusillos
Hircosi mihi filios subulci.
Perdet te pudor hic: habere, Publi,
Mores non potes hos, & hos ministros.

De figura Socratis. XCIX.

Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
Iulius in Satyris qualia Rufus habet.

In commiscentem versus operi suo C.

Quid stulte, nostris versibus tuos misces?
Cum litigante quid tibi, miser, libro?
Quid congregare cum leonibus vulpes,
Aquilisque similes facere noctuas quæris?
Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte frustra crure ligneo curres.

De Capitolino. CI.

Elysio redeat si fortè remissus ab agro
Ille suo felix Cæsare Galba vetus,
Qui Capitolinum pariter, Galbámque iocantes
Audierit, dicet, rustice Galba, tace.

De Phileno. CII.

Qua factus ratione sit requiris,
Qui nunquam futuit, pater Philenus.
Gaditanus, Auite, dicat istud,
Qui scribit nihil, & tamen poeta est.

Ad Bilbilitanos agros. CIII.

Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,
Ecquid læta iuuat vestri vos gloria vatis?
Nam decus, & nomen, famáque vestra sumus:
Nec sua plus debet tenui Verona Catullo,
Méque velit dici non minus illa suum.
Quattuor accessit trigesima messibus æstas,
Vt sine me Cereri rustica liba datis:
Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ,
Mutauere meas Itala regna comas.
Excipitis reducem placida si mente, venimus:
Aspera si geritis corda, redire licet.

Ad Librum. CIIII.

I nostro comes, i libelle Flauo
Longum per mare, sed fauentis vndæ,
Et cursu facili, tuisque ventis
Hispanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forsitan essedo videbis.
Quid mandem tibi, quæris? vt sodales
Paucos, & veteres, & ante brumas
Triginta mihi, quattuórque visos
Ipsa protinus à via salutes:
Et nostrum admoneas subinde Flauum,
Iucundos mihi, nec laboriosos
Secessus pretio paret salubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem.
Hæc sunt: iam tumidus vocat magister,
Castigátque moras, & aura portum
Laxauit melior. Vale libelle.
Nauem, scis, puto, non moratur vnus.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER XI.

Vo tu, quò, liber otiose, tendis,
Cultus, sindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inreuolutus.
Libros non legit ille, sed libellos,
Nec Musis vacat, aut suis vacaret.
Ecquid te satis aestimas beatum,
Contingunt tibi si manus minores?
Vicini pete porticum Quirini,
Turbam non habet otiosiorem
Pompeius, vel Agenoris puella,
Vel primae dominus leuis carinae:
Sunt illic duo, trésue, qui reuoluant
Nostrarum tineas ineptiarum:
Sed cum sponsio, fabulaeque lassae
De Scorpo fuerint, & Incitato.

Ad Lectores. II.

Triste supercilium, durique seuera Catonis
Frons, & aratoris filia Fabricij,
Et personati fastus, & regula morum,
Quicquid & in tenebris non sumus, ite foras.
Clamant ecce mei, Iò Saturnalia, versus,
Et licet, & sub te praeside, Nerua, licet.

Ad Lectores. III.

Lectores tetrici salebrosum ediscite Sanctram:
Nil mihi vobiscum est, iste liber meus est.

De suis libellis. IIII.

Non vrbana mea tantùm Pimpleide gaudent
Otia, nec vacuis auribus ista damus:
Sed meus in Geticis ad Martia signa pruinis
A rigido teritur Centurione liber:
Dicitur & nostros cantare Britannia versus.
Quid prodest? nescit sacculus ista meus.
At quàm victuras poteramus pangere chartas,
Quantáque Pieria praelia flare tuba?
Cùm pia reddiderint Augustum numina terris,
Et Maecenatem si mihi Roma daret.

Precatur Deos pro Nerua Traiano. V.

Sacra, Laresque Phrygum, quos Troia maluit heres,
Quàm rapere arsuras Laomedontis opes:
Scriptus & aeterno nunc primùm Iuppiter auro,
Et soror, & summi filia tota patris:
Et qui purpureis iam tertia nomina fastis,
Iane, refers Neruae, vos precor ore pio:
Hunc omnes seruate ducem, seruate senatum:
Moribus hic viuat principis, ille suis.

In laudem Neruae Traiani. VI.

Tanta tibi est recti reuerentia, Caesar, & aequi,
Quanta Numae fuerat; sed Numa pauper erat.
Ardua res haec est, opibus non tradere mores,
Et cùm tot Croesos viceris, esse Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elysium liceat si vacuare nemus.
Te colet inuictus pro libertate Camillus,
Aurum Fabricius te tribuente volet:
Te duce gaudebit Brutus, tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cum positurus erit:
Et te priuato cum Caesare Magnus amabit,
Donabit totas & tibi Crassus opes.
Ipse quoque infernis reuocatus Ditis ab vmbris,
Si Cato reddatur, Caesarianus erit.

Ad Romam & Dindymum. VII.

Vnctis falciferi senis diebus,
Regnator quibus imperat fritillus,
Versu ludere non laborioso
Permittis, puto, pileata Roma?
Risisti: licet ergo, nec vetamur.
Pallentes procul hinc abite curae,
Quicquid venerit obuium, loquamur
Morosa sine cogitatione.
Misce dimidios, puer, trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni,
Misce, Dindyme, sed frequentiores.
Possum nil ego sobrius, bibenti
Succurrent mihi quindecim poëtae.
Da nunc basia, sed Catulliana,
Quae si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

In Paulam. VIII.

Iam certè stupido non dices, Paula, marito,
Ad moechum quoties longiùs ire voles,
Caesar in Albanum iussit me mane venire,
Caesar Circeios: iam stropha talis abit.
Penelope licet esse tibi sub principe Nerua,
Sed prohibet scabies, ingeniumque vetus.
Infelix, quid ages? aegram simulabis amicam,
Haerebit dominae vir comes ipse suae:
Ibit & ad fratrem tecum, matrémque, patrémque,
Quas igitur fraudes ingeniosa paras?
Dicet & hystericam se forsitan altera moecha
In Sinuessano velle sedere lacu.
Quanto tu melius, quoties placet ire fututum,
Quae verum mauis dicere, Paula, viro.

De basiis sui pueri. IX.

Lassa quod externi spirant opobalsama drauci,
Vltima Corycio quae cadit aura croco:
Poma quod hiberna maturescentia capsa,
Arbore quod verna luxuriosus ager:
De Pallatinis dominae quod serica praelis,
Succina virginea quod regelata manu:
Amphora quod nigris, sed longè fracta Falerni,
Quod qui Sicanias detinet hortus apes:
Quod Cosmi redolent alabastra, focique Deorum,
Quod modo diuitibus lapsa corona comis.
Singula quid dicam? non sunt satis: omnia misce,
Hoc fragrant pueri basia mane mei.

Scire

Scire cupis nomen, nil præter basia dicam:
Iuro tibi, nimium scire, Sabine, cupis.

De statua Memoris. x.

Clarus fronde Iouis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellea redditus arte Memor.

De Thurno. xi.

Contulit ad Satyras ingentia pectora Turnus,
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

Ad puerum suum. xii.

Tolle, puer, calices, tepidique toreumata Nili,
Et mihi secura pocula trade manu.
Trita patrum labris, & tonso pura ministro,
Antiquus mensis restituatur honor.
Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mœchæ, Sardanapale, tuæ.

In Zoilum. xiii.

Ius tibi natorum vel septem, Zoile, detur,
Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

Epitaphium Paridis. xiv.

Quisquis Flaminiam teris viator,
Noli nobile præterire marmor.
Vrbis deliciæ salésque Nili,
Ars, & gratia, lusus, & voluptas,
Romani decus, & dolor theatri,
Atque omnes Veneres, Cupidinésque,
Hoc sunt condita, quo Paris, sepulchro.

De colono. xv.

Heredes, nolite breuem sepelire colonum,
Nam terra est illi quantulacunque grauis.

De libro suo. xvi.

Sunt chartæ mihi, quas Catonis vxor,
Et quas horribiles legant Sabinæ.
Hic totus volo rideat libellus,
Et sit nequior omnibus libellis:
Qui vino madeat, nec erubescat
Pingui sordidus esse Cosmiano:
Ludat cum pueris, amet puellas,
Nec per circuitus loquatur illam
Ex qua nascimur omnium parentem,
Quam sanctus Numa mentulam vocabat.
Versus hos tamen esse tu memento
Saturnalicios, Apollinaris.
Mores non habet hic meus libellus.

Ad Lectores. xvii.

Qui grauis es nimium, potes hinc iam, Lector, abire
Quò libet, vrbana scripsimus ista toga.
Nam mea Lampsacio lasciuit pagina versu,
Et Tartessiaca concrepat æra manu.
O quoties rigida pulsabis pallia vena,
Sis grauior Curio, Fabricióque licèt.
Tu quoque nequitias nostri, lususque libelli
Vda puella leges sis Patauina licèt.
Erubuit, posuitque meum Lucretia librum,
Sed coram Bruto: Brute, recede, leget.

Ad Sabinum. xviii.

Non omnis nostri nocturna est pagina libri:
Inuenies & quod mane, Sabine, legas.

In Lupum. xix.

Donasti, Lupe, rus sub vrbe nobis,
Sed rus est mihi maius in fenestra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianæ,
Argutæ tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit vno,
Clausæ cui folium rosæ corona est,
In quo non magis inuenitur herba,
Quàm costi folium, pipérue crudum:
In quo nec cucumis iacère rectus,
Nec serpens habitare tuta possit.
Erucam male pascit hortus vnam.
Consumpto moritur culex salicto.
Et talpa est mihi fossor, atque arator.
Non boletus hiare, non mariscæ
Ridere, aut violæ patère possunt.
Fines mus populatur, & colono
Tanquam sus Calydonius timetur,
Et sublata volantis vngue Procnes
In nido seges est hirundinino:
Et cùm stet sine falce, mentulaque,
Non est dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta messis,
Et mustum nuce condimus picata.
Errasti, Lupe, littera sed vna,
Nam quo tempore prædium dedisti,
Mallem tu mihi prandium dedisses.

In Gallam. xx.

Quæris, cur nolim te ducere, Galla? diserta es.
Sæpe solœcismum mentula nostra facit.

Ad Lectorem grauem. xxi.

Cæsaris Augusti lasciuos, liuide, versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.
Quòd futuit Glaphyran Antonius, hanc mihi pœnam
Fuluia constituit, se quoque vti futuam.
Fuluiam ego vt futuam? quid si me Manius oret
Pædicem? faciam? non puto, si sapiam.
Aut futue, aut pugnemus, ait. quid, quòd mihi vita
Carior est ipsa mentula? signa canant.
Absoluis lepidos nimirùm, Auguste, libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

In Lydiam. xxii.

Lydia tam laxa est, equitis quàm culus aëni,
Quàm celer arguto qui sonat ære trochus:
Quàm rota transmisso toties impacta petauro:
Quàm vetus à crassa calceus vdus aqua:
Quàm quæ rara vagos expectant retia turdos:
Quàm Pompeiano vela negata Noto:
Quàm quæ Delphatico lapsa est armilla cinædo:
Culcita Leuconico quàm viduata suo:
Quàm veteres bracchæ Britonis pauperis, & quàm
Turpe Rauennatis guttur onocrotali.
Hanc in piscina dicor futuisse marina:
Nescio, piscinam me futuisse puto.

In pædiconem masturbantem. xxiii.

Mollia quòd niuei duro teris ore Galesi
Basia, quòd nudo cum Ganymede iaces,
Quis negat hoc nimiùm? sed sit satis, inguina saltem

Parce fututrici sollicitare manu.
Leuibus in pueris plus haec, quàm mentula, peccat,
Et faciunt digiti, praecipitántque virum.
Inde tragus, celerésque pili, mirandáque matri
Barba, nec in clara balnea luce placent.
Diuisit natura mares, pars vna puellis,
Vna viris genita est: vtere parte tua.

In Silam. XXIV.

Nubere Sila mihi nulla non lege parata est,
Sed Silam nulla ducere lege volo.
Cùm tamen instaret, decies mihi dotis in auro
Sponsa dabis dixi, quid minus esse potest?
Nec futuam quamuis prima te nocte maritus,
Communis tecum nec mihi lectus erit.
Complectárque meam, nec tu prohibebis, amicam,
Ancillam mittes, sed mihi iussa, tuam.
Te spectante dabit nobis lasciua minister
Basia, siue meus, siue erit ille tuus.
Ad coenam venies, sed sic diuisa recumbes,
Vt non tangantur pallia nostra tuis.
Oscula rara dabis nobis, & non dabis vltrò,
Nec quasi nupta dabis, sed quasi mater anus.
Si potes ista pati, si nil perferre recusas,
Inuenies qui te ducere, Sila, velit.

Ad Labullum. XXV.

Dum te prosequor, & domum reduco,
Aurem dum tibi praesto garrienti,
Et quicquid loqueris, facisque, laudo,
Quot versus poterant, Labulle, nasci?
Hoc damnum tibi non videtur esse,
Si quod Roma legit, requirit hospes,
Non deridet eques, tenet senator,
Laudat causidicus, poëta carpit,
Propter te perit? hoc, Labulle, verum est?
Hoc quisquam ferat, vt tibi tuorum
Sit maior numerus togatulorum,
Librorum mihi sit minor meorum?
Triginta prope iam diebus vna est
Nobis pagina vix peracta: sic est,
Cùm coenare domi poëta non vult.

In Linum. XXVI.

Illa salax nimiùm, nec paucis nota puellis,
Stare Lino desit mentula: lingua, caue.

Ad Thelesphorum. XXVII.

O mihi grata quies, ô blanda, Telesphore, cura,
Qualis in amplexu non fuit ante meo:
Basia da nobis vetulo, puer, vda Falerno,
Pocula da labris facta minora tuis.
Addideris super haec Veneris si gaudia vera,
Esse negem melius cum Ganymede Ioui.

Ad Flaccum. XXVIII.

Ferreus es, si stare potest tibi mentula, Flacce,
Cùm te sex cyathos orat amica dare:
Vel duo frusta rogat cyby, tenuémue lacertum,
Nec dignam toto se botryone putat:
Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem, sed quam protinus illa voret:
Aut, cùm perfricuit frontem, posuítque pudorem,
Succida palliolo vellera quinque petit.
At mea me libram foliati poscat amica,
Aut virides gemmas sardonychásue pares:
Nec nisi prima velit de Tusco serica vico,
Aut centum aureolos, sic velut aera, roget.
Nunc te velle putas haec me dare dona puellae:
Nolo, sed his vt sit digna puella, volo.

De phrenetico medico. XXIX.

Inuasit medicum sica phreneticus, Eucli,
Et praecidit Hylan: hic, puto, sanus erat.

Ad Phyllidem. XXX.

Languida cùm vetula tractare virilia dextra
Coepisti, iugulor pollice, Phylli, tuo.
Nam cùm me vitam, cùm me tua lumina dicis,
Horis me refici vix puto posse decem.
Blanditias nescis, dabo dic tibi millia centum,
Et dabo Setini iugera culta soli.
Accipe vina, domum, pueros, chrysendeta, mensas:
Nil opus est digitis, sic mihi, Phylli, frica.

In Zoilum. XXXI.

Os malè causidicis, & dicis olere poëtis,
Sed fellatoris, Zoile, peiùs olet.

In Caecilium. XXXII.

Atreus Caecilius cucurbitarum
Sic illas quasi filios Thyestae
In partes lacerat, secátque mille.
Gustu protinus has edes in ipso,
Has prima feret alteráue coena,
Has coena tibi tertia reponet,
Hinc seras epidipnidas parabit,
Hinc pistor fatuas facit placentas.
Hinc & multiplices struit tabellas,
Et notas caryotidas theatris,
Hinc exit varium coco minutal,
Vt lentem positam, fabámque credas,
Boletos imitatur, & botellos,
Et caudam cyby, breuésque maenas,
Hinc cellarius experitur artes,
Vt condat vario vafer sapore
In ruta folium capelliana.
Sic implet gabatas, paropsidásque,
Et leues scutulas, cauásque lances:
Hoc lautum vocat, hoc putat venustum,
Vnum ponere ferculis tot assem.

In Nestorem. XXXIII.

Nec toga, nec focus est, nec tritus cimice lectus,
Nec tibi de bibula sarta palude teges:
Nec puer, aut senior, nulla est ancilla, nec infans,
Nec sera, nec clauis, nec canis, atque calix.
Tu tamen affectas, Nestor, dici, atque videri
Pauper, & in populo quaeris habere locum.
Mentiris, vanóque tibi blandiris honore:
Non est paupertas, Nestor, habere nihil.

De Prasino. XXXIV.

Saepius ad palmam Prasinus post fata Neronis
Peruenit, & victor praemia plura refert.
I nunc, liuor edax, dic te cessisse Neroni,
Vicit nimirum, non Nero, sed Prasinus.

De Apro. XXXV.

Aedes emit Aper, sed quas nec noctua vellet
Esse suas, adeò nigra, vetúsque casa est.
Vicinos illi nitidus Maro possidet hortos:

Cœnabit

Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

Ad Fabullum. XXXVI.

Ignotos mihi cùm voces trecentos,
Quare non veniam vocatus à te
Miraris, quererisque, litigasque,
Solus cœno, Fabulle, non libenter.

De Caio Proculo. XXXVII.

Caius hanc lucem gemma mihi Iulius alba
Signat, io votis redditus, ecce, meis.
Desperasse iuuat, veluti iam rupta sororum
Fila, minùs gaudent, qui timuere nihil.
Hypne quid exspectas piger? immortale Falernum
Funde, senem poscunt talia vota cadum.
Quincunces, & sex cyathos, bessémque bibamus,
Caius vt fiat Iulius, & Proculus.

In Zoilum. XXXVIII.

Zoile, quid tota gemmam præcingere libra
Te iuuat & miserum perdere sardonycha?
Anulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus,
Non eadem digitis pondera conueniunt.

De mulione surdo. XXXIX.

Mulio viginti venit modò millibus, Aule:
Miraris pretium tam graue? surdus erat.

In Charidemum. XL.

Cunarum fueras motor, Charideme, mearum,
Et pueri custos, assiduúsque comes.
Iam mihi nigrescunt tonsa sudaria barba,
Et queritur labris puncta puella meis.
Sed tibi non creui, te noster villicus horret,
Te dispensator, te domus ipsa pauet.
Ludere nec nobis, nec tu permittis amare,
Nil mihi vis, & vis cuncta licere tibi.
Corripis, obseruas, quereris, suspiria ducis,
Et vix à ferulis abstinet ira manum.
Si Tyrios sumpsi cultus, vnxiue capillos,
Exclamas, nunquam fecerat ista pater.
Et numeras nostros adstricta fronte trientes,
Tanquam de cella sit cadus ille tua.
Desine, non possum libertum ferre Catonem,
Esse virum iam me dicet amica tibi.

De Luperco. XLI.

Formosam Glyceren amat Lupercus,
Et solus tenet, imperátque solus,
Quam toto sibi mense non fututam
Cùm tristis quereretur, & roganti
Caussam reddere vellet Aeliano,
Respondit, Glyceræ dolere dentes.

De Amynta. XLII.

Indulget pecori nimiùm dum pastor Amyntas,
Et gaudet fama, luxuriáque gregis,
Cedentes oneri ramos siluamque fluentem,
Vicit concussas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ,
Damnauitque rogis noxia ligna pater.
Pingues Lygde, suos habeat vicinus Iolas,
Te satis est nobis annumerare pecus.

In Cæcilianum. XLIII.

Viuida cùm poscas epigrammata, mortua ponis
Lemmata: qui fieri, Cæciliane, potest?
Mella iubes Hyblæa tibi, vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

In vxorem. XLIIII.

Deprensum in puero tetricis me vocibus vxor
Corripis, & culum te quoque habere refers.
Dixit idem quoties lasciuo Iuno Tonanti?
Ille tamen grandi cum Ganymede iacet.
Incuruabat Hylam posito Tirynthius arcu,
Tu Megaram credis non habuisse nates?
Torquebat Phœbum Daphne fugitiua, sed illas
Oebalius flammas iussit abire puer.
Briseis multum quamuis auersa iaceret,
Aeacidæ propior leuis amicus erat.
Parce tuis igitur dare mascula nomina rebus,
Téque puta cunnos, vxor, habere duos.

Ad senem orbum. XLV.

Orbus, & locuples, & Bruto consule natus,
Esse tibi veras credis amicitias?
Sunt veræ: sed quas iuuenis, quas pauper habebas.
Qui nouus est, mortem diligit ille tuam.

In Cantharum. XLVI.

Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ,
Seu puer arrisit siue puella tibi,
Contentus non es foribus, velóque, seráque,
Secretumque iubes grandius esse tibi.
Oblinitur minimæ si qua est suspicio rimæ,
Punctáque, lasciua quæ terebrantur acu.
Nemo est tam teneri, tam sollicitique pudoris,
Qui vel pædicat, Canthare, vel futuit.

In Mæuium. XLVII.

Iam, nisi per somnum, non arrigis, & tibi, Mæui,
Incipit in medios meiere Verpa pedes:
Truditur & digitis pannucea mentula lassis?
Nec leuat exstinctum sollicitata caput.
Quid miseros frustra cunnos, culósque lacessis:
Summa petas, illic mentula viuit anus.

In Blataram. XLVIII.

Omnia fœmineis quare dilecta cateruis
Balnea deuitat Blatara? ne futuat.
Cur nec Pompeia lentus spatiatur in vmbra,
Nec petit Inachidos limina? ne futuat.
Cur Lacedæmonio luteum ceromate corpus
Perfundit gelida virgine? ne futuat.
Cùm sic fœminei generis contagia vitet,
Cur lingit cunnum Blatara? ne futuat.

De Silio. XLIX.

Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
Iugera facundi qui Ciceronis habet.
Heredem, dominúmque sui, tumulique, Larisque,
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

In Phyllida. L.

Nulla est hora tibi, qua non me, Phylli, furentem
Despolies: tanta calliditate rapis.
Nunc plorat speculo fallax ancilla relicto,
Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.
Nunc furtiua lucri fieri bombycina possunt,
Profertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.
Amphora nunc petitur nigri cariosa Falerni,
Expiet vt somnos garrula saga tuos.
Nunc vt emam grandémve lupum mullumve bilibrem,
Indixit cœnam diues amica tibi.

Sit pudor, & tandem veri respectus, & aequi:
Nil tibi, Phylli, nego: nil mihi, Phylli, negas.

De Silio. LI.

Iam propè desertos cineres, & sancta Maronis
Nomina qui coleret, pauper, & unus erat.
Silius Arpino tandem succurrit agello,
Silius & vatem non minùs ipse tulit.

De Titio. LII.

Tanta est quae Titio columna pendet,
Quantam Lampsaciae colunt puellae.
Hic nullo comitante, nec molesto,
Thermis grandibus, & suis lavatur:
Angustè Titius tamen lavatur.

Ad Iulium Cerealem. LIII.

Coenabis bellè, Iuli Cerealis, apud me:
Conditio est melior si tibi nulla, veni.
Octavam poteris servare, lavabimur unà,
Scis quàm sint Stephani balnea iuncta mihi.
Prima tibi dabitur ventri lactuca movendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox vetus, & tenui maior cordilla lacerto,
Sed quam cum rutae frondibus ova tegant.
Altera non deerunt tenui versata favilla,
Et Velabrensi massa recocta foco.
Et quae Picenum senserunt frigus olivae.
Haec satis in gustu: caetera nosse cupis?
Mentiar ut venias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas, atque paludis aves.
Quae nec Stella solet rara nisi ponere coena.
Plus ego polliceor, nil recitabo tibi.
Ipse tuos nobis relegas licet usque Gigantas,
Rura vel aeterno proxima Virgilio.

De Claudia Rufina. LIIII.

Claudia caeruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita, cur Latiae pectora plebis habet?
Quale decus formae, Romanam credere matres
Italides possunt, Atthides esse suam.
Dij bene, quòd sancto peperit foecunda marito,
Quot sperat generos, quotque puella nurus.
Sic placeat superis, ut coniuge gaudeat uno,
Et semper natis gaudeat illa tribus.

In Zoilum. LV.

Vnguenta & casias, & olentem funera myrrham,
Turáque de medio semicremata rogo,
Et quae de Stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe de turpi, Zoile, redde sinu.
A pedibus didicere manus peccare protervae,
Non miror furem, qui fugitivus erat.

Ad Vrbicum. LVI.

Hortatur fieri quòd te Lupus, Vrbice, patrem,
Ne credas, nihil est, quod minùs ille velit.
Ars est captandi, quod nolis, velle videri:
Ne facias optat, quod rogat ut facias.
Dicat praegnantem tua se Cosconia tantùm,
Pallidior fiet iam pariente Lupus.
At tu consilio videaris ut usus amici,
Sic morere, ut factum te putet esse patrem.

In Chaeremonem. LVII.

Quòd nimiùm laudas, Chaeremon Stoice, mortem,
Vis animum mirer, suspiciámque tuum.
Hanc tibi virtutem fracta facit urceus ansa,
Et tristis nullo qui tepet igne focus.
Et teges, atque cimex, & nudi sponda grabati,
Et brevis, atque eadem nocte diéque toga.
O quàm magnus homo es, qui faece rubentis aceti,
Et stipula, & nigro pane carere potes!
Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis,
Constringátque tuos purpura texta toros:
Dormiat & tecum, qui cùm modò Caecuba miscet,
Convivas roseo torserat ore puer:
O quàm tu cupias ter vivere Nestoris annos,
Et nihil ex ulla perdere luce voles!
Rebus in angustis facile est contemnere vitam:
Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

Ad Seuerum. LVIII.

Miraris, docto quòd carmina mitto Severo,
Ad coenam quòd te docte Severe vocem.
Iuppiter ambrosia satur est, & nectare vivit:
Nos tamen exta Iovi, tura merúmque damus.
Omnia cùm tibi sint dono concessa Deorum,
Si quod habes non vis, ergo quid accipies?

In Telesphorum. LIX.

Cùm me velle vides, tentúmque, Telesphore, sentis,
Magna rogas, puto me velle negare licet?
Et nisi iuratus dixi, dabo, subtrahis illas,
Permittunt in me quae tibi multa, nates.
Quid si me tonsor, cùm stricta novacula supra est,
Tunc libertatem divitiásque roget?
Promittam, nec enim rogat illo tempore tonsor,
Latro rogat: res est imperiosa timor.
Sed fuerit curva cùm tuta novacula theca,
Frangam tonsori crura manúsque simul.
At tibi nil faciam, sed lota mentula lana
Λαικάζειν cupidae dicet avaritiae.

De Charino. LX.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit anulos,
Nec cùm lavatur: caussa quae sit, quaeritis?
Dactylothecam non habet.

De Chione & Phlogide. LXI.

Sit Phlogis, an Chione Veneri magis apta, requiris.
Pulchrior est Chione, sed Phlogis ulcus habet.
Vlcus habet, Priami quod tendere possit alutam,
Quódque senem Pylium non sinat esse senem.
Vlcus habet, quod habere suam vult quisque puellam,
Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.
At Chione non sentit opus, nec vocibus ullis
Adiuvat: absentem, marmoreámque putes.
Exorare, Dei, si vos tam magna liceret,
Et bona velletis tam pretiosa dare:
Hoc quod habet Chione corpus, faceretis haberet
Vt Phlogis, & Chione quod Phlogis ulcus habet.

De Manneio. LXII.

Lingua maritus, moechus ore Manneius,
Summaenianis inquinatior buccis:
Quem cùm fenestra vidit à Suburrana
Obscoena nudum leno fornicem clausit,
Mediúmque mavult basiare, quàm summum:
Modò qui per omnes viscerum tubos ibat,
Et voce certa, consciaque dicebat

Puer,

Puer, an puella matris esset in ventre?
Gaudete cunni, vestra namque res acta est,
Arrigere linguam non potest fututricem.
Nam, dum tumentis mersus haeret in vulva,
Et vagientes intus audit infantes,
Partem gulosam soluit indecens morbus,
Nec purus esse nunc potest, nec impurus.

De Lesbia. LXIII.

Lesbia se iurat, gratis nunquam esse fututam.
Verum est, cùm futui vult, numerare solet.

In Philomusum. LXIV.

Spectas nos, Philomuse, cùm lavamur,
Et quare mihi tam mutoniati
Sint leves pueri, subinde quaeris,
Dicam simpliciter tibi roganti,
Pedicant Philomuse curiosos.

In Faustum. LXV.

Nescio tam multis quid scribas, Fauste, puellis;
Hoc scio, quòd scribit nulla puella tibi.

In Iustinum. LXVI.

Sexcenti caenant à te, Iustine, vocati
Lucis ad officium, quae tibi prima fuit:
Inter quos memini non ultimus esse solebam,
Nec locus hic nobis invidiosus erat.
Postera sed festae reddis solennia mensae.
Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

In Vacerram. LXVII.

Et delator es, & calumniator,
Et fraudator es, & negotiator,
Et fellator es, & lanista: miror
Quare non habeas, Vacerra, nummos.

In Maronem. LXVIII.

Nil mihi das vivus, dicis post fata daturum:
Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam.

Ad Mathonem. LXIX.

Parva rogas magnos, sed non dant haec quoque magni,
Ut pudeat levius te, Matho, magna roga.

Epitaphium canis Lydiae. LXX.

Amphitheatrales inter nutrita magistros
Venatrix, silvis aspera, blanda domi,
Lydia dicebar domino fidissima dextra,
Qui non Erigones mallet habere canem:
Nec qui Dictaea Cephalum de gente secutus
Lucifera pariter venit ad astra Dea.
Non me longa dies, nec inutilis abstulit aetas,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Fulmineo spumantis apri sum dente perempta,
Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus.
Nec queror, infernas quamvis citò rapta sub umbras:
Non potui fato nobiliore mori.

In Tuccam. LXXI.

Vendere, Tucca, potes centenis millibus emptos?
Plorantes dominos vendere, Tucca, potes?
Nec te blanditiae, nec verba, rudésque querelae,
Nec te dente tuo saucia colla movent?
Ah facinus, tunica patet inguen utrinque levata,
Inspiciturque tua mentula facta manu.
Si te delectat numerata pecunia, vende
Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum.
Vende senes servos, agros & vende paternos,
Ne pueros vendas, omnia vende miser.
Luxuria est, emere hos: quis enim dubitátve, negátve?
Sed multò maior, vendere, luxuria est.

De Leda. LXXII.

Hystericam vetulo se dixerat esse marito,
Et queritur futui Leda necesse sibi.
Sed flens, atque gemens tanti negat esse salutem,
Séque refert potiùs proposuisse mori.
Vir rogat ut vivat, virides nec deserat annos,
Et fieri, quod iam non facit ipse, sinit.
Protinus accedunt medici, medicaeque recedunt,
Tolluntúrque pedes: ò medicina gravis.

De Nata. LXXIII.

Draucì Nata sui vocat pipinnam,
Collatus cui gallus est Priapus.

In Lygdum. LXXIV.

Venturum iuras semper mihi, Lygde, roganti,
Constituisque horam, constituisque locum.
Cùm frustra iacui longa prurigine tentus,
Succurrit pro te saepe sinistra mihi.
Quid precor, ò fallax, meritis, & moribus istis,
Umbellam luscae, Lygde, feras dominae.

De Bacchara. LXXV.

Curandum penem commisit Bacchara Graecus
Rivali medico, Bacchara Gallus erit.

In Caeliam. LXXVI.

Theca tectus aënea lavatur
Tecum, Caelia, servus, ut quid, oro;
Non sit cùm citharoedus, aut choraules?
Non vis, ut puto, mentulam videre.
Quare cum populo lavaris ergo?
Omnes an tibi nos sumus spadones?
Ergo ne videaris invidere,
Servo, Caelia, fibulam remitte.

Ad Paetum. LXXVII.

Solvere, Paete, decem, tibi me sestertia cogis,
Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
Ne noceant, oro, mihi non mea crimina, tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem.

In Vacerram. LXXVIII.

In omnibus Vacerra quòd conclavibus
Consumit horas, & die tota sedet,
Caenaturit Vacerra, non cacaturit.

Ad Victorem. LXXIX.

Utere faemineis complexibus, utere, Victor,
Ignotúmque sibi mentula discat opus.
Flammea texuntur sponsae, iam virgo parata est,
Tondebit pueros iam nova nupta tuos.
Pedicare semel cupido dabit illa marito,
Dum metuit teli vulnera prima novi.
Saepius hoc fieri nutrix, matérque vetabunt,
Et dicent, uxor, non puer ista tibi est.
Heu quantos aestus, quantos patiere labores,
Si fuerit cunnus res peregrina tibi.
Ergo Suburranae tironem trade magistrae:
Illa virum faciet, non bene virgo docet.

Ad Paetum. LXXX.

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lentae crimine pigritiae.
Non est ista quidem, non est mea, sed tua culpa,

Misisti mulas quæ mihi, Pate, suas.

De Baiis. LXXXI.

Littus beatæ Veneris aureum Baias,
Baias superbæ blanda dona naturæ,
Vt mille laudem, Flacce, versibus Baias,
Laudabo dignè, non satis, tamen Baias.
Sed Martialem malo, Flacce, quàm Baias.
Optare vtrumque pariter, improbi votum est.
Quòd si Deorum munere hoc tibi detur,
Quid gaudiorum est Martialis & Baiæ?

De spadone, & sene. LXXXII.

Cum sene communem vexat spado Dindymus Aeglen,
Et iacet in medio sicca puella toro.
Viribus hic operi non est, hic vtilis annis,
Ergo sine effectu prurit vterque labor.
Supplex illa rogat pro se miserisque duobus,
Hunc iuuenem facias, hunc Cytherea virum.

De Philostrato. LXXXIII.

A Sinuessanis conuiua Philostratus vndis
Conductum repetens, nocte iubente, larem,
Pene imitatus obit sæuis Elpenora fatis,
Præceps per longos dum ruit vsque gradus.
Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
Si potius vestras ille bibisset aquas.

Ad Sosibianum. LXXXIV.

Nemo habitat gratis, nisi diues, & orbus apud te:
Nemo domum pluris, Sosibiane, locat.

Ad Antiochum tonsorem. LXXXV.

Qui nondum Stygias descendere quærit ad vndas,
Tonsorem fugiat, si sapit, Antiochum.
Alba minus sæuis lacerantur brachia cultris,
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
Mitior implicitas Alcon secat enterocelas,
Fractáque fabrili dedolat ossa manu.
Tondeat hic inopes Cynicos & Stoica menta,
Colláque puluerea nudet equina iuba.
Hic miserum Scythica sub rupe Promethea radat,
Carnificem nudo pectore poscat auem.
Ad matrem fugiet Pentheus, ad Mænadas Orpheus,
Antiochi tantùm barbara tela sonent.
Hæc quæcunque meo numeratis stigmata mento,
In vetuli pictâ qualia fronte sedent,
Non iracundi fecit grauis vnguibus vxor,
Antiochi ferrum est, & scelerata manus.
Vnus de cunctis animalibus hircus habet cor:
Barbatus viuit, ne ferat Antiochum.

In Zoilum. LXXXVI.

Sidere percussa est subito tibi, Zoile, lingua,
Dum lingis cunnum: Zoile, nunc futues.

In Parthenopæum. LXXXVII.

Leniat vt fauces medicus, quas aspera vexat
Assiduè tussis, Parthenopæe, tibi,
Mella dari, nucleósque iubet, dulcésque placentas,
Et quicquid pueros non sinit esse truces:
At tu non cessas totis tussire diebus.
Non est hæc tussis, Parthenopæe, gula est.

Ad Charidemum. LXXXVIII.

Diues eras quondam, sed tunc pædico fuisti,
Et tibi nulla diu fœmina nota fuit.
Nunc sectaris anus: ô quantum cogit egestas!
Illa fututorem te, Charideme, facit.

De Carisiano. LXXXIX.

Multis iam, Lupe, posse se diebus
Pædicare negat Carisianus.
Causam cùm modo quærerent sodales,
Ventrem dixit habere se solutum.

Ad Pollam. XC.

Intactas quare mittis mihi, Polla, coronas?
A te vexatas malo tenere rosas.

In Chrestillum. XCI.

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt,
Sed quæ per salebras, altáque saxa cadunt:
Et tibi Mæonio quod carmine maius habetur,
Lucili columella hîc situs Metrophanes:
Attonitusque legis, terrai frugiferai,
Accius, & quicquid Pacuuiúsque vomunt:
Vis imiter veteres, Chrestille, tuósque poetas?
Dispeream, si scis mentula quid sapiat.

Epitaphium Canaces. XCII.

Aeolidon Canace iacet hoc tumulata sepulchro,
Vltima cui paruæ septima venit hiems.
Ah scelus, ah facinus, properas quid flere, viator?
Non licet hic vita de breuitate queri.
Tristius est letho lethi genus, horrida vultus
Abstulit, & tenero sedit in ore lues.
Ipsáque crudeles ederunt oscula morbi,
Nec data sunt nigris tota labella rogis.
Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
Debuerant alia fata venire via.
Sed mors vocis iter properauit cludere blandæ,
Ne posset duras flectere lingua Deas.

In Zoilum. XCIII.

Mentitur, qui te vitiosum Zoile dixit:
Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium.

De Theodoro. XCIV.

Pierios vatis Theodori flamma Penates
Abstulit: hoc Musis, hoc tibi, Phœbe placet.
O scelus, ô magnum facinus, crimenque Deorum,
Non arsit pariter quòd domus, & dominus.

In Verpum æmulum. XCV.

Quòd nimium liues, nostris & vbique libellis
Detrahis, ignosco, Verpe poeta, sapis.
Hoc quoque non curo, quòd tu mea carmina carpas,
Compilas, & sic Verpe poeta, sapis.
Illud me cruciat, Solymis quòd natus in ipsis,
Pædicas puerum, Verpe poeta, meum.
Ecce negas, iurásque mihi per templa Tonantis:
Non credo, iura, Verpe, per Anchialum.

Ad Flaccum. XCVI.

Incideris quoties in basia fellatorum,
In solio puto te mergere, Flacce, caput.

Ad Germanum. XCVII.

Martia non Rhenus salit hic, Germane, quid obstas?
Et puerum prohibes diuitis imbre lacus?
Barbare, non debet, submoto ciue ministro,
Captiuam victrix vnda leuare sitim.

In Thelesilam. XCVIII.

Vna nocte quater possum, sed quattuor annis
Si possum, peream, te Thelesilla semel.

Ad Bassum. XCIX.

Effu-

Effugere non est, Basse, basiatores,
Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,
Et hinc, & illinc, vsquequaque, quacunque.
Non vlcus acre, pustulaeue lucentes,
Nec triste mentum sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi,
Et aestuantem basiant, & algentem,
Et nuptiale basium reseruantem.
Non te cucullis asseret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle, veloque,
Nec vindicabit sella saepius clausa.
Rimas per omneis basiator intrabit.
Non Consulatus ipse, non Tribunatus,
Seniique fasces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga basiatorem.
Sedeas in alto tu licet tribunali,
Et e curuli iura gentibus reddas,
Ascendet illa basiator, atque illa
Febricitantem basiabit, & flentem,
Dabit oscitanti basium, natantique:
Dabit & cacanti, remedium mali solum est,
Facias amicum basiare quem nolis.

In Lesbiam. c.

De cathedra quoties surgis (iam saepe notaui)
Paedicant miseram, Lesbia, te tunicae.
Quas cum conata es dextra, conata sinistra
Vellere, cum lacrymis eximis, & gemitu.
Sic constringantur geminae Symplegade culi,
Et Minyas intrent, Cyaneasque nates.
Emendare cupis vitium deforme, docebo,
Lesbia, nec surgas censeo, nec sedeas.

Ad Flaccum. c i.

Habere amicam nolo, Flacce, subtilem,
Cuius lacertos anuli mei cingant,
Quae clune nudo radat, & genu pungat,
Cui serra lumbis, cuspis eminet culo:
Sed idem amicam nolo mille librarum,
Carnarius sum, pinguiarius non sum.

Ad Flaccum. c ii.

Thaida tam tenuem potuisti, Flacce, videre?
Tu, puto, quod non est, Flacce, videre potes.

In Lydiam. c iii.

Non est mentitus, qui te mihi dixit habere
Formosam carnem, Lydia, non faciem.
Est ita, si taceas, & si tam muta recumbas,
Quam silet in cera vultus, & in tabula.
Sed quoties loqueris, carnem quoque, Lydia, perdis,
Et sua plus nulli, quam tibi, lingua nocet.
Audiat aedilis ne te, videatque caueto:
Portentum est, quoties coepit imago loqui.

Ad Sophronium. c iiii.

Tanta tibi est animi probitas, orisque, Sophroni,
Vt mirer fieri te potuisse patrem.

In vxorem. c v.

Vxor, vade foras, aut moribus vtere nostris:
Non sum ego nec Curius, nec Numa, nec Tatius.
Me iucunda iuuant tractae per pocula noctes,
Tu properas pota surgere tristis aqua.
Tu tenebris gaudes, me ludere teste lucerna,
Et iuuat admissa rumpere luce latus.
Fascia te, tunicaeque tegunt, obscuraque pallia,
At mihi nuda satis nulla puella patet.
Basia me capiunt blandas imitata columbas,
Tu mihi das, auiae qualia mane soles.
Nec motu dignaris opus, nec voce iuuare,
Nec digitis, tanquam tura, merumque pares.
Masturbabantur Phrygij post ostia serui,
Hectoreo quoties sederat vxor equo.
Et quamuis Ithaco stertente, pudica solebat
Illic Penelope semper habere manum.
Pedicare negas, dabat hoc Cornelia Graccho,
Iulia Pompeio, Portia Brute tibi.
Dulcia Dardanio nondum miscente ministro
Pocula, Iuno fuit pro Ganymede Ioui.
Si te delectat grauitas, Lucretia toto
Sis licet vsque die, Thaida nocte volo.

Ad Garricum. c vi.

Mittebas libram, quadrantem, Garrice, mittis:
Saltem semissem, Garrice, solue mihi.

Ad Albium Maximum. c vii.

Albi Maxime, si vacabit hora,
Hoc tantum lege: namque & occupatus,
Et non es nimium laboriosus.
Transis hos quoque quattuor, sapisti.

Ad Septicianum. c viii.

Explicitum nobis vsque ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septiciane, refers.
Omnia legisti, credo, scio, gaudeo, verum est.
Perlegi libros sic ego quinque tuos.

Ad Lectorem. c ix.

Quamuis tam longo possis satur esse libello,
Lector, adhuc a me disticha pauca petis.
Sed Lupus vsuram, puerique diaria poscunt.
Lector, solue. taces, dissimulasque? vale.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER XII.

Scio me patrocinium debere contumacissimae triennij desidiae, quae absoluenda non esset inter illas quoque occupationes vrbicas, quibus facilius consequimur, vt molesti potius quam officiosi esse

videamur, nedum in hac prouinciali solitudine, vbi nisi etiam intemperanter studeamus, & sine solatio, & sine excusatione secessimus. Accipe ergo rationem: in qua hoc maximum & primum est, quòd ciuitatis aures, quibus assueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare. Siquid est enim in libellis meis quod placeat, dictauit auditor illam iudiciorum subtilitatem. Illud materiarum ingenium, bibliothecas, theatra, conuentus, in quibus studere se voluptatibus non sentiunt: ad summam omnium ea quæ delicatè reliquimus, quasi destituti desideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, & iudicij loco liuor, & vnus, aut alter mali, in pusillo loco multi, aduersus quos difficile est habere quotidie bonum stomachum. Ne mireris igitur abiecta ab indignante, quæ à gestiente fieri solebant: nequid tamen & aduenienti tibi ab vrbe, & exigenti negarem, cui non refero gratiam, si tantùm ea præsto, quæ possim, imperabo mihi, cui indulgere consueueram, & statui paucissimis diebus, vt familiarissimas mihi aures tuas exciperem aduentoria (sua.) Tu velim ista, quæ tantùm apud te non periclitantur, diligenter æstimare, & excutere non graueris, &, quod tibi difficillimum est, de nugis nostris iudices, nitore seposito, ne Romam, si ita decreueris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.

Ad Priscum. I.

Retia dum cessant, latratorésque molossi,
Et non inuento silua quiescit apro,
Otia, Prisce, breui poteris donare libello:
Hora nec æstiua est, nec tibi tota perit.

Ad sua carmina. II.

Quæ modò littoreos ibatis, carmina, Pyrgos,
Ite sacra, iam non puluerulenta via est.

Ad librum suum. III.

Ad populos mitti qui nuper ab vrbe solebas,
Ibis tu Romam nunc, peregrine liber,
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis,
Dat patrios Manes quæ mihi terra potens,
Non tamen hospes eris, nec iam potes aduena dici,
Cuius habet fratres tot domus alta Remi.
Iure tuo veneranda noui pete limina templi,
Reddita Pierio sunt vbi templa choro.
Vel, si malueris, prima gradiere Suburra:
Atria sunt illic Consulis alta mei.
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Hiantea Stella petitor aquæ.
Fons ibi Castalius vitreo torrente superbit,
Vnde nouem dominas sæpe bibisse ferunt.
Ille dabit populo, patribusque, equitique legendum,
Nec nimium siccis perleget ipse genis.
Quid titulum poscis? versus duo tresue legantur,
Clamabunt omnes te, liber, esse meum.

Ad Priscum. IIII.

Quod Flacco, Varióque fuit, summóque Maroni,
Mæcenas atauis regibus ortus eques:
Gentibus & populis hoc te mihi, Prisce Terenti,
Fama fuisse loquax, chartáque dicet anus.
Tu facis ingenium, tu, si quid posse videmur,
Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

Ad Cæsarem. V.

Longior vndecimi nobis, decimíque libelli
Artatus labor est, & breue rasit opus.
Plura legant vacui, quibus otia tuta dedisti:
Hæc lege tu, Cæsar, forsan & illa leges.

In commendationem Neruæ. VI.

Contigit Ausoniæ procerum mitissimus aulæ
Nerua, licet toto nunc Helicone frui.
Recta fides, hilaris clementia, cauta potestas
Iam redeunt, longi terga dedêre metus.
Hoc populi, gentésque tuæ, pia Roma, precantur,
Dux tibi sit semper talis & iste diu.
Macte animi, quem rarus habet, morúmque tuorum,
Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
Largiri, præstare, breues extendere census,
Et dare quæ faciles vix tribuêre Dei.
Nunc licet, & fas est, sed tu sub principe duro,
Temporibúsque malis, ausus es esse bonus.

De Lygia. VII.

Toto vertice quot gerit capillos,
Annos si tot habet Lygia, trima est.

In commendationem Traiani. VIII.

Terrarum Dea, gentiúmque Roma,
Cui par est nihil & nihil secundum,
Traiani modò læta cùm futuros
Tot per secula computaret annos,
Et fortem, iuuenémque, Martiúmque
In tanto duce militem videret,
Dixit præside gloriosa tali,
Parthorum proceres, ducésque Serum,
Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
Possum ostendere Cæsarem, venite.

Ad Cæsarem. IX.

Palma regit nostros, mitissime Cæsar, Iberos,
Et placido fruitur pax peregrina iugo.
Ergo agimus læti tanto pro munere grates,
Misisti mores in loca nostra tuos.

De Africano. X.

Habet Africanus millies, & tamen captat.
Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

Mittit

Mittit librum ad Parthenium. XI.

Parthenio dic, Musa, tuo, nostróque salutem:
Nam quis ab Aonio largiùs amne bibit?
Cuius Pimpleo lyra clarior exit ab antro?
Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
Et si fortè (sed hoc vix est sperare) vacabit,
Tradat vt ipse duci carmina nostra, roga.
Quatuor & tantùm, timidúmque, breuémque libellum
Commendet verbis, Hunc tua Roma legit.

In Postumum. XII.

Omnia promittis, cùm tota nocte bibisti,
Mane nihil præstas, Postume, mane bibe.

Ad Auctum. XIII.

Genus, Aucte, lucri diuites habent iram:
Odisse, quàm donare, vilius constat.

Ad Priscum. XIV.

Parciùs vtaris moneo, rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.
Insidias & campus habet: nec fossa, nec agger,
Nec sint saxa licèt, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta tibi spectacula præstent,
Inuidia fati sed leuiore cadunt.
Si te delectant animosa pericula, Thuscis,
Tutior est virtus, insidiemur apris.
Quid te fræna iuuant temeraria? sæpius illis,
Prisce, datum est equitem rumpere, quàm leporem.

Adulatorium. XV.

Quicquid Parrhasia nitebat aula,
Donatum est oculis, Deisque nostris.
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iuppiter, & stupet superbus
Regis delicias, grauesque lusus.
Hæc sunt pocula, quæ decent Tonantem,
Hæc sunt, quæ Phrygium decent ministrum.
Omnes cum Ioue nunc sumus beati:
At nuper (pudet at pudet fateri.)
Omnes cum Ioue pauperes eramus.

In Labienum. XVI.

Addixti, Labiene, treis agellos,
Emisti, Labiene, treis cinædos,
Pædicas, Labiene, treis agellos.

In Lentinum. XVII.

Quære tam multis à te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, & vsque gemis.
Gestatur tecum lectis, pariterque lauatur,
Cœnat boletos, ostrea, sumen, aprum.
Ebria Setino fit sæpe, & sæpe Falerno,
Nec nisi per niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureóque toro.
Cùm sic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te,
Ad Damam potiùs vis tua febris eat.

Ad Iuuenalem. XVIII.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Iuuenalis, in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagúmque
Maior Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticúmque fecit
Auro Bilbilis, & superba ferro.
Hic pigri colimus labore dulci
Bothrodum, Plateámque: Celtiberis
Hæc sunt nomina crassiora terris.
Ingenti fruor, improbóque somno,
Quem nec tertia sæpe rumpit hora:
Et totum mihi nunc repono, quicquid
Terdenos vigilaueram per annos.
Ignota est toga, sed datur petenti
Rupta proxima vestis è cathedra:
Surgentem focus excipit superba
Vicini strue cultus ilicetis,
Multa villica quem coronat olla.
Venator sequitur, sed ille, quem tu
Secreta cupias habere silua,
Dispensat pueris, rogátque longos
Leuis ponere villicus capillos.
Sic me viuere, sic iuuat perire.

De Aemilio. XIX.

In thermis sumit lactucas, oua, lacertum,
Et cœnare foris se negat Aemilius.

Ad Fabullum. XX.

Quare non habeat, Fabulle, quæris
Vxorem Themison, habet sororem.

Ad Marcellam. XXI.

Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
Et genitam nostris quis putet esse locis?
Tam rarum, tam dulce sapis, Palatia dicent,
Audierint si te vel semel, esse suam.
Nulla nec in media certabit nata Suburra,
Nec Capitolini collis alumna tibi.
Nec citò ridebit peregrini gloria partus
Romanam ducat quam magis esse nurum.
Tu desiderium dominæ mihi mitius vrbis
Esse iubes, Romam tu mihi sola facis.

De Philænide. XXII.

Quàm sit lusca Philænis indecenter,
Vis dicam breuiter tibi, Fabulle?
Esset cæca decentior Philænis.

In Læliam. XXIII.

Dentibus, atque comis, nec te pudet, vteris emptis:
Quid facies oculo Lælia? non emitur.

Ad Iuuencum de Couino curru.

XXIV.

O iucunda, Couine, solitudo,
Carruca magis, essedóque gratum
Facundi mihi munus Heliani.
Hic mecum licet hic, Iuuence, quicquid
In buccam tibi venerit, loquaris.
Non vector Libyci niger caballi,
Succinctus, neque cursor antecedit,
Nusquam est mulio, mannuli tacebunt.
O si conscius esset hic Auitus,
Aurem non ego tertiam timerem.
Totus quàm bene sic dies abiret!

In Thelesinum. XXV.

Cùm rogo te nummos sine pignore, non habeo, inquis,

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum,
Ad quartum breue rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Exstruxit, Cucumam fecit Otacilius.
Disposuit daphnona suo Torquatus in agro,
Castaneas centum seuit Otacilius.
Consul Torquato vici fuit ille magister,
Nec minor in tanto visus honore sibi.
Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim,
Sic, puto, Torquatus rumpet Otacilium.

De Erote. LXXX.

Plorat Eros, quoties maculosæ pocula myrrhæ
Inspicit, aut pueros, nobiliúsve citrum.
Et gemitus imo promit de pectore, quòd non
Tota miser coemat septa, ferátque domum.
Quàm multi faciunt, quod Eros, sed lumine sicco?
Pars maior lacrymas ridet, & intus habet.

De Phyllide. LXXXI.

Cùm duo venissent ad Phyllida mane fututum,
Et nudam cuperet sumere vterque prior,
Promisit pariter se Phyllis vtrique daturam,
Et dedit, ille pedem sustulit, hic tunicam.

Ad Gallum. LXXXII.

Si quid nostra tuis adicit vexatio rebus,
Mane, vel à media nocte togatus ero:
Stridentésque feram flatus Aquilonis iniqui,
Et patiar nimbos, excipiámque niues.
Sed si non fias quadrante beatior vno,
Per gemitus nostros, ingenuásque cruces,
Parce precor lasso, vanósque remitte labores,
Qui tibi non prosunt, & mihi, Galle, nocent.

Ad Marinum. LXXXIII.

Raros colligis hinc, & hinc capillos,
Et latum nitidæ, Marine, caluæ
Campum temporibus tegis comatis:
Sed moti redeunt iubente vento,
Redduntúrque sibi, capútque nudum
Cirris grandibus hinc & inde cingunt:
Inter Spendophorum, Telesphorúmque,
Cydæ stare putabis Hermerotem.
Vis tu simplicius senem fateri?
Vt tandem videaris vnus esse,
Tonsor iam reliquos metat capillos,
Caluo turpius est nihil comato.

De Afro ad Cæcilianum. LXXXIV.

Miraris quare dormitum non eat Afer?
Accumbat cum qua, Cæciliane, vides.

De Ladonte nauta. LXXXV.

Iam senior Ladon Tiberinæ nauta carinæ
Proxima dilectis rura parauit aquis.
Quæ cùm sæpe vagus premeret torrentibus vndis
Tibris, & hiberno rumperet arua lacu,
Emeritam puppim, ripa quæ stabat in alta,
Impleuit saxis, opposuítque vadis.
Sic nimias auertit aquas. quis credere posset?
Auxilium domino mersa carina tulit.

De Lauro. LXXXVI.

Nemo noua caluit sic inflammatus amica,
Flagrauit quanto Laurus amore pilæ.
Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
Nunc, postquam desit ludere, prima pila est.

De natali Restituti. LXXXVII.

Octobres, age, sentiat Kalendas
Facundi pia Roma Restituti:
Linguis omnibus & fauete votis,
Natalem colimus, tacete lites,
Absit cereus aridi clientis,
Et vani triplices, breuésque mappæ
Exspectent gelidi iocos Decembris.
Certent muneribus beatiores.
Agrippæ tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat lacernas.
Pugnorum reus ebriaque noctis
Cœnatoria mittat aduocato.
Infamata virum puella vicit,
Veros sardonychas, sed ipsa tradat.
Mirator veterum senex auorum
Donet Phidiaci toreuma cæli.
Venator leporem, colonus hædum.
Piscator ferat æquorum rapinas,
Si mittit sua quisque, quid poetam
Missurum tibi, Restitute, credis?

Ad Cottam. LXXXVIII.

Omnes persequeris Prætorum, Cotta, libellos,
Accipis & ceras: officiosus homo es.

De statua Iunonis. LXXXIX.

Iuno, labor, Polyclete, tuus, & gloria felix,
Phidiacæ cuperent quam meruisse manus,
Ore nitet tanto, quanto superasset in Ida
Iudice conuictas non dubitante Deas.
Iunonem, Polyclete, suam nisi frater amaret,
Iunonem poterat frater amare tuam.

In Ligellam. XC.

Quid vellis vetulum, Ligella, cunnum?
Quid busti cineres tui lacessis?
Tales munditiæ decent puellas.
Nam tu iam nec anus potes videri.
Istud, crede mihi, Ligella, bellè
Non mater facit Hectoris, sed vxor.
Erras si tibi cunnus hic videtur,
Ad quem mentula pertinere desit.
Quare, si pudor est, Ligella, noli
Barbam vellere mortuo leoni.

De Almone. XCI.

Omnes eunuchos habet Almo, nec arrigit ipse,
Et queritur, pariat quòd sua Polla nihil.

Ad Marinum. XCII.

Marri, quietæ cultor, & comes vitæ,
Quo ciue prisca gloriatur Atina,
Has tibi gemellas barbari decus luci
Commendo pinus, ilicésque Faunorum,
Et semidocta vilici manu structas
Tonantis aras, horridique Siluani,
Quas tinxit agni sæpe sanguis, & hædi,
Dominámque sancti virginem Deam templi,
Et quem sororis hospitem vides castæ
Martem mearum principem Kalendarum,
Et delicatæ laureum nemus Floræ,
In quod Priapo persequente confugit.
Hoc omne agelli mite paruuli numen

Seu

Seu tu cruore, siue ture placabis,
Vbi unque noster Martialis est, dices,
Hac, ecce, mecum dextera litat vobis
Absens sacerdos, vos putate præsentem,
Et date duobus, quicquid alter optarit.

Ad Clementem. XCIII.

Si prior Euganeas, Clemens, Heliconis in oras,
Pictáque pampineis videris arua iugis,
Perfer Atestinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, purpurea sed modò suta toga.
Vt rosa delectat, metitur quæ pollice primo,
Sic noua, nec mento sordida charta iuuat.

Munusculum pomorum. XCIIII.

Non mea Massylus seruat pomaria serpens,
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager.
Sed Nomentana securus germinat hortus
Arbore, nec furem plumbea mala timent.
Hæc igitur media quæ sunt mihi nata Suburra,
Mittimus Autumni cerea poma mei.

Ad Gallam. XCV.

Infantem tibi vir, tibi, Galla, remisit adulter:
Hi, puto, non dubiè se futuisse negant.

Ad Auitum. XCVI.

Sæpe loquar nimiùm gentes quòd, Auite, remotas,
Miraris, Latia factus in vrbe senex.
Auriferámque Tagum sitiam, patriúmque Salonē,
Et repetam saturæ sordida rura casæ.
Illa placet tellus, in qua res parua beatum
Me facit, & tenues luxuriantur opes.
Pascitur hic, ibi pascit ager: tepet igne maligno
Hic focus, ingenti lumine lucet ibi.
Hic pretiosa fames, conturbatórque macellus,
Mensa ibi diuitiis ruris operta sui.
Quattuor hic æstate togæ, pluresúe teruntur,
Autumnis ibi me quattuor vna tegit.
I, cole nunc reges, quicquid non præstat amicus,
Cùm præstare tibi possit, Auite, locus.

De Numa. XCVII.

Dum leuis arsura struitur Libitina papyro,
Dum myrrham, & casiam flebilis vxor emit:
Iam scrobe, iam lecto, iam pollinctore parato,
Heredem scripsit me Numa, conualuit.

In Publium. XCVIII.

Addat cùm mihi Cæcubum minister,
Idæo resolutior cinædo,
Quo nec filia cultior, nec vxor,
Nec mater tua, nec soror recumbit,
Vis spectem potiùs tuas lacernas,
Et citrum vetus, Indicósque dentes?
Suspectus tibi ne tamen recumbam,
Præsta de grege, sordidáque villa
Tonsos, horridulos, rudes, pusillos
Hircosi mihi filios subulci.
Perdet te pudor hic: habere, Publi,
Mores non potes hos, & hos ministros.

De figura Socratis. XCIX.

Si Romana forent hæc Socratis ora, fuissent
Iulius in Satyris qualia Rufus habet.

In commiscentem versus operi suo C.

Quid stulte, nostris versibus tuos misces?
Cum litigante quid tibi, miser, libro?
Quid congregare cum leonibus vulpes,
Aquilisque similes facere noctuas quæris?
Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte frustra crure ligneo curres.

De Capitolino. CI.

Elysio redeat si forte remissus ab agro
Ille suo felix Cæsare Galba vetus,
Qui Capitolinum pariter, Galbámque iocantes
Audierat, dicet, rustice Galba, tace.

De Phileno. CII.

Qua factus ratione sit requiris,
Qui nunquam futuit, pater Philenus.
Gaditanus, Auite, dicat istud,
Qui scribit nihil, & tamen poeta est.

Ad Bilbilitanos agros. CIII.

Municipes augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,
Ecquid læta iuuat vestri vos gloria vatis?
Nam decus, & nomen, famáque vestra sumus:
Nec sua plus debet tenui Verona Catullo,
Méque velit dici non minus illa suum.
Quattuor accessit trigesima messibus æstas,
Vt sine me Cereri rustica liba datis:
Mœnia dum colimus dominæ pulcherrima Romæ,
Mutauere meas Itala regna comas.
Excipitis reducem placida si mente, venimus:
Aspera si geritis corda, redire licet.

Ad Librum. CIIII.

I nostro comes, i libelle Flauo
Longum per mare, sed fauentis vndæ,
Et cursu facili, tuisque ventis
Hispanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forsitan essedo videbis.
Quid mandem tibi, quæris? vt sodales
Paucos, & veteres, & ante brumas
Triginta mihi, quattuórque visos
Ipsa protinus à via salutes:
Et nostrum admoneas subinde Flauum,
Iucundos mihi, nec laboriosos
Secessus spacio paret salubri,
Qui pigrum faciant tuum parentem.
Hæc sunt: iam tumidus vocat magister,
Castigátque moras, & aura portum
Laxauit melior. Vale libelle.
Nauem, scis, puto, non moratur vnus.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER XI.

Vo tu, quò, liber otiose, tendis,
Cultus, sindone non quotidiana?
Numquid Parthenium videre tentas?
Vadas, & redeas inreuolutus.
Libros non legit ille, sed libellos,
Nec Musis vacat, aut suis vacaret.
Ecquid te satis aestimas beatum,
Contingunt tibi si manus minores?
Vicini pete porticum Quirini,
Turbam non habet otiosiorem
Pompeius, vel Agenoris puella,
Vel primæ dominus leuis carinæ:
Sunt illic duo, tresue, qui reuoluant
Nostrarum tineas ineptiarum:
Sed cum sponsio, fabulæque lassæ
De Scorpo fuerint, & Incitato.

Ad Lectores. II.

Triste supercilium, durique seuera Catonis
Frons, & aratoris filia Fabricij,
Et personati fastus, & regula morum,
Quicquid & in tenebris non sumus, ite foras.
Clamant ecce mei, Iò Saturnalia, versus,
Et licet, & sub te præside, Nerua, licet.

Ad Lectores. III.

Lectores tetrici salebrosum ediscite Sanctram:
Nil mihi vobiscum est, iste liber meus est.

De suis libellis. IIII.

Non vrbana mea tantùm Pimpleide gaudent
Otia, nec vacuis auribus ista damus:
Sed meus in Geticis ad Martia signa pruinis
A rigido teritur Centurione liber:
Dicitur & nostros cantare Britannia versus.
Quid prodest? nescit sacculus ista meus.
At quàm victuras poteramus pangere chartas,
Quantáque Pieria prælia flare tuba?
Cùm pia reddiderint Augustum numina terris,
Et Mæcenatem si mihi Roma daret.

Precatur Deos pro Nerua Traiano. V.

Sacra, Laresque Phrygum, quos Troiæ maluit heres,
Quàm rapere arsuras Laomedontis opes:
Scriptus & æterno nunc primùm Iuppiter auro,
Et soror, & summi filia tota patris:
Et qui purpureis iam tertia nomina fastis,
Iane, refers Neruæ, vos precor ore pio:
Hunc omnes seruate ducem, seruate senatum:
Moribus hic viuat principis, ille suis.

In laudem Neruæ Traiani. VI.

Tanta tibi est recti reuerentia, Cæsar, & æqui,
Quanta Numæ fuerat: sed Numa pauper erat.
Ardua res hæc est, opibus non tradere mores,
Et cùm tot Crœsos viceris, esse Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elysium liceat si vacuare nemus.
Te volet inuictus pro libertate Camillus,
Aurum Fabricius te tribuente volet:
Te duce gaudebit Brutus, tibi Sylla cruentus
Imperium tradet, cum positurus erit:
Et te priuato cum Cæsare Magnus amabit,
Donabit totas & tibi Crassus opes.
Ipse quoque infernis reuocatus Ditis ab vmbris,
Si Cato reddatur, Cæsarianus erit.

Ad Romam & Dindymum. VII.

Vnctis falciferi senis diebus,
Regnator quibus imperat fritillus,
Versu ludere non laborioso
Permittis, puto, pileata Roma?
Risisti: licet ergo, nec vetamur.
Pallentes procul hinc abite curæ,
Quicquid venerit obuium, loquamur
Morosa sine cogitatione.
Misce dimidios, puer, trientes,
Quales Pythagoras dabat Neroni,
Misce, Dindyme, sed frequentiores.
Possum nil ego sobrius, bibenti
Succurrent mihi quindecim poëtæ.
Da nunc basia sed Catulliana,
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

In Paulum. VIII.

Iam certè stupido non dices, Paula, marito,
Ad mœchum quoties longiùs ire voles,
Cæsar in Albanum iussit me mâne venire,
Cæsar Circeios: iam stropha talis abit.
Penelope licet esse tibi sub principe Nerua,
Sed prohibet scabies, ingeniumque vetus.
Infelix, quid ages? ægram simulabis amicam,
Hærebit dominæ vir comes ipse suæ:
Ibit & ad fratrem tecum, matrémque, patrémque,
Quas igitur fraudes ingeniosa parat?
Dicet & hystericam se forsitan altera mœcha
In Sinuessano velle sedere lacu.
Quanto tu meliùs, quoties placet ire fututum,
Quæ verum mauis dicere, Paula, viro.

De basiis sui pueri. IX.

Lassa quod externi spirant opobalsama drauci,
Vltimus Corycio quæ cadit aura croco:
Poma quod hiberna maturescentia capsa,
Arbore quod verna luxuriosus ager:
De Palatinis dominæ quod serica prælis,
Succina virginea quod regelata manu:
Amphora quod nigri sed longè fracta Falerni,
Quod qui Sicanias detinet hortus apes:
Quod Cosmi redolent alabastra, focique Deorum,
Quod modò diuitibus lapsa corona comis.
Singula quid dicam? non sunt satis: omnia misce,
Hoc fragrant pueri basia mâne mei.

Scira

Scire cupis nomen, nil præter basia dicam:
Iuro tibi, nimium scire, Sabine, cupis.

De statua Memoris. X.

Clarus fronde Iouis, Romani fama cothurni,
Spirat Apellæa redditus arte Memor.

De Thurno. XI.

Contulit ad Satyras ingentia pectora Turnus,
Cur non ad Memoris carmina? frater erat.

Ad puerum suum. XII.

Tolle, puer, calices, tepidique toreumata Nili,
Et mihi secura pocula trade manu.
Trita patrum labris, & tonso pura ministro,
Antiquus mensis restituatur honor.
Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mœchæ, Sardanapale, tuæ.

In Zoilum. XIII.

Ius tibi natorum vel septem, Zoile, detur,
Dum matrem nemo det tibi, nemo patrem.

Epitaphium Paridis. XIV.

Quisquis Flaminiam teris viator,
Noli nobile præterire marmor.
Vrbis deliciæ salésque Nili,
Ars, & gratia lusus, & voluptas,
Romani decus, & dolor theatri,
Atque omnes Veneres, Cupidinésque,
Hoc sunt condita, quo Paris, sepulchro.

De colono. XV.

Heredes, nolite breuem sepelire colonum,
Nam terra est illi quantulacunque grauis.

De libro suo. XVI.

Sunt chartæ mihi, quas Catonis vxor,
Et quas horribiles legant Sabinæ.
Hic totus volo rideat libellus,
Et sit nequior omnibus libellis:
Qui vino madeat, nec erubescat
Pingui sordidus esse Cosmiano:
Ludat cum pueris, amet puellas,
Nec per circuitus loquatur illam
Ex qua nascimur omnium parentem,
Quam sanctus Numa mentulam vocabat.
Versus hos tamen esse tu memento
Saturnalicios, Apollinaris.
Mores non habet hic meus libellus.

Ad Lectores. XVII.

Qui grauis es nimiùm, potes hinc iam, lector, abire
Quò libet, vrbanæ scripsimus ista togæ.
Nam mea Lampsacio lasciuit pagina versu,
Et Tartessiaca concrepat æra manu.
O quoties rigida pulsabis pallia vena,
Sis grauior Curio, Fabricióque licèt.
Tu quoque nequitias nostri, lusúsque libelli
Vda puella leges sis Patauina licèt.
Erubuit, posuitque meum Lucretia librum,
Sed coram Bruto: Brute, recede, leget.

Ad Sabinum. XVIII.

Non omnis nostri nocturna est pagina libri:
Inuenies & quod mane, Sabine, legas.

In Lupum. XIX.

Donasti, Lupe, rus sub vrbe nobis,
Sed rus est mihi maius in fenestra.
Rus hoc dicere, rus potes vocare?
In quo ruta facit nemus Dianæ,
Argutæ tegit ala quod cicadæ,
Quod formica die comedit vno,
Clausæ cui folium rosæ corona est,
In quo non magis inuenitur herba,
Quàm costi folium, pipérue crudum:
In quo nec cucumis iacêre rectus,
Nec serpens habitare tuta possit.
Erucam malè pascit hortus vnam.
Consumpto moritur culex salicto.
Et talpa est mihi fossor, atque arator.
Non boletus hiare, non mariscæ
Ridere, aut violæ patêre possunt.
Fines mus populatur, & colono
Tanquam sus Calydonius timetur,
Et sublata volantis vngue Procnes
In nido seges est hirundinino:
Et cùm stet sine falce, mentuláque,
Non est dimidio locus Priapo.
Vix implet cochleam peracta messis,
Et mustum nuce condimus picata.
Errasti, Lupe, littera sed vna,
Nam quo tempore prædium dedisti,
Mallem tu mihi prandium dedisses.

In Gallam. XX.

Quæris, cur nolim te ducere, Galla? diserta es.
Sæpe solœcismum mentula nostra facit.

Ad Lectorem grauem. XXI.

Cæsaris Augusti lasciuos, liuide, versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.
Quòd futuit Glaphyran Antonius, hanc mihi pœnam
Fuluia constituit, se quoque vti futuam.
Fuluiam ego vt futuam? quid si me Manius oret
Pædicem? faciam? non puto, si sapiam.
Aut futue, aut pugnemus, ait. quid, quòd mihi vita
Carior est ipsa mentula? signa canant.
Absoluis lepidos nimirùm, Auguste, libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

In Lydiam. XXII.

Lydia tam laxa est, equitis quàm culus aëni,
Quàm celer arguto qui sonat ære trochus:
Quàm rota transmisso toties impacta petauro:
Quàm vetus à crassa calceus vdus aqua:
Quàm quæ rara vagos expectant retia turdos:
Quàm Pompeiano vela negata Noto:
Quàm quæ Delphiaco lapsa est armilla cinædo:
Culcita Leuconico quàm viduata suo:
Quàm veteres brachæ Britonis pauperis, & quàm
Turpe Rauennatis guttur onocrotali.
Hanc in piscina dicor futuisse marina:
Nescio, piscinam me futuisse puto.

In pædiconem masturbantem. XXIII.

Mollia quòd niuei duro teris ore Galesi
Basia, quòd nudo cum Ganymede iaces,
Quis negat hoc nimiùm? sed sit satis, inguina saltem

Cœnabit bellè, non habitabit Aper.

Ad Fabullum. XXXVI.

Ignotos mihi cùm voces trecentos,
Quare non veniam vocatus à te
Miraris, quereris, litigásque,
Solus cœno, Fabulle, non libenter.

De Caio Proculo. XXXVII.

Caius hanc lucem gemma mihi Iulius alba
Signat, iò votis redditus, ecce, meis.
Desperasse iuuat, veluti iam rupta sororum
Fila, minùs gaudent, qui timuere nihil.
Hypne quid exspectas piger? immortale Falernum
Funde, senem possunt talia vota cadum.
Quincunces, & sex cyathos, bessémque bibamus,
Caius vt fiat Iulius, & Proculus.

In Zoilum. XXXVIII.

Zoile, quid tota gemmam præcingere libra
Te iuuat & miserum perdere sardonycha?
Anulus iste tuis fuerat modò cruribus aptus,
Non eadem digitis pondera conueniunt.

De mulione surdo. XXXIX.

Mulio viginti venit modo millibus, Aule:
Miraris pretium tam graue? surdus erat.

In Charidemum. XL.

Cunarum fueras motor, Charideme, mearum,
Et pueri custos, assiduúsque comes.
Iam mihi nigrescunt tonsa sudaria barba,
Et queritur labris puncta puella meis.
Sed tibi non creui, te noster villicus horret,
Te dispensator, te domus ipsa pauet.
Ludere nec nobis, nec tu permittis amare,
Nil mihi vis, & vis cuncta licere tibi.
Corripis, obseruas, quereris, suspiria ducis,
Et vix à ferulis abstinet ira manum.
Si Tyrios sumpsi cultus vnxive capillos,
Exclamas, nunquam fecerat ista pater.
Et numeras nostros adstricta fronte trientes,
Tanquam de cella sit cadus ille tua.
Desine, non possum libertum ferre Catonem,
Esse virum iam me dicet amica tibi.

De Luperco. XLI.

Formosam Glyceren amat Lupercus,
Et solus tenet, imperátque solus,
Quam toto sibi mense non fututam
Cùm tristis quereretur, & roganti
Caussam reddere vellet Aeliano,
Respondit, Glycera dolere dentes.

De Amynta. XLII.

Indulget pecori nimiùm dum pastor Amyntas,
Et gaudet fama, luxuriaque gregis,
Cedentes oneri ramos siluámque fluentem,
Vicit concussas ipse secutus opes.
Triste nemus diræ vetuit superesse rapinæ,
Damnauitque rogis noxia ligna pater.
Pingues Lygde, suos habeat vicinus Iolas,
Te satis est nobis annumerare pecus.

In Cæcilianum. XLIII.

Viuida cùm poscas epigrammata, mortua ponis
Lemmata: quid fieri, Cæciliane, potest?
Mella iubes Hyblæa tibi, vel Hymettia nasci,
Et thyma Cecropiæ Corsica ponis api.

In vxorem. XLIIII.

Deprensum in puero tetricis me vocibus vxor
Corripis, & culum te quoque habere refers.
Dixit idem quoties lasciuo Iuno Tonanti?
Ille tamen grandi cum Ganymede iacet.
Incuruabat Hylam posito Tirynthius arcu,
Tu Megaram credis non habuisse nates?
Torquebat Phœbum Daphne fugitiua, sed illas
Oebalius flammas iussit abire puer.
Bryseis multum quamuis auersa iaceret,
Aeacidæ propior læuis amicus erat.
Parce tuis igitur dare mascula nomina rebus,
Téque puta cunnos, vxor, habere duos.

Ad senem orbum. XLV.

Orbus, & locuples, & Bruto consule natus,
Esse tibi veras credis amicitias?
Sunt veræ: sed quas iuuenis, quas pauper habebas.
Qui nouus est, mortem diligit ille tuam.

In Cantharum. XLVI.

Intrasti quoties inscriptæ limina cellæ,
Seu puer arrisit siue puella tibi,
Contentus non es foribus, velóque, seráque,
Secretumque iubes grandius esse tibi.
Oblinitur minimæ siqua est suspicio rimæ,
Punctáque, lasciua quæ terebrantur acu.
Nemo est tam teneri, tam sollicitique pudoris,
Qui vel pædicat, Canthare, vel futuit.

In Mæuium. XLVII.

Iam, nisi per somnum, non arrigis, & tibi, Mæui,
Incipit in medios meiere Verpa pedes:
Truditur & digitis pannucea mentula lassis?
Nec leuat extinctum sollicitata caput.
Quid miseros frustra cunnos, culósque lacessis:
Summa petas, illic mentula viuit anus.

In Blataram. XLVIII.

Omnia fœmineis quare dilecta cateruis
Balnea deuitas Blatara? ne futuat.
Cur nec Pompeia lentus spatiatur in vmbra,
Nec petit Inachidos limina? ne futuat.
Cur Lacedæmonio luteum ceromate corpus
Perfundit gelida virgine? ne futuat.
Cùm sic fœminei generis contagia vitet,
Cur lingit cunnum Blatara? ne futuat.

De Silio. XLIX.

Silius hæc magni celebrat monumenta Maronis,
Iugera facundi qui Ciceronis habet.
Heredem, dominúmque sui, tumulique, Larisque,
Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

In Phyllida. L.

Nulla est hora tibi, qua non me, Phylli, furentem
Despolies: tanta calliditate rapis.
Nunc plorat speculo fallax ancilla relicto,
Gemma vel à digito, vel cadit aure lapis.
Nunc furtiua lucri fieri bombycina possunt,
Profertur Cosmi nunc mihi siccus onyx.
Amphora nunc petitur nigri cariosa Falerni,
Expiet vt somnos garrula saga tuos.
Nunc vt emam grandémve lupũ mullúmve bilibrẽ,
Indixit cœnam diues amica tibi.

Sit pudor, & tandem veri respectus, & aequi:
Nil tibi, Phylli, nego: nil mihi, Phylli, nega.

De Silio. LI.

Iam propè desertos cineres, & sancta Maronis
Nomina qui coleret, pauper, & vnus erat.
Silius Arpino tandem succurrit agello,
Silius & vatem non minùs ipse tulit.

De Titio. LII.

Tanta est quae Titio columna pendet,
Quantam Lampsacia colunt puellae.
Hic nullo comitante, nec molesto,
Thermis grandibus, & suis lauatur:
Angustè Titius tamen lauatur.

Ad Iulium Cerealem. LIII.

Coenabis bellè, Iuli Cerealis, apud me:
Conditio est melior si tibi nulla, veni.
Octauam poteris seruare, lauabimur vnà,
Scis quàm sint Stephani balnea iuncta mihi.
Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis, & porris fila resecta suis.
Mox vetus, & tenui maior cordilla lacerto,
Sed quam cum ruta frondibus oua tegant.
Altera non deerunt tenui versata fauilla,
Et Velabrensi massa recocta foco.
Et quae Picenum senserunt frigus oliuae.
Haec satis in gustu: caetera nosse cupis?
Mentiar vt venias, pisces, conchylia, sumen,
Et cortis saturas, atque paludis aues.
Quae nec Stella solet rara nisi ponere coena.
Plus ego polliceor, nil recitabo tibi.
Ipse tuos nobis relegas licet vsque Gigantas,
Rura vel aeterno proxima Virgilio.

De Claudia Rufina. LIIII.

Claudia caeruleis cùm sit Rufina Britannis
Edita, cur Latiae pectora plebis habet?
Quale decus formae, Romanam credere matres
Italides possunt, Atthides esse suam.
Dij bene, quòd sancto peperit foecunda marito,
Quot sperat generos, quotque puella nurus.
Sic placeat superis, vt coniuge gaudeat vno,
Et semper natis gaudeat illa tribus.

In Zoilum. LV.

Vnguenta & casias, & olentem funera myrrham,
Turaque de medio semicremata rogo,
Et quae de Stygio rapuisti cinnama lecto,
Improbe de turpi, Zoile, redde sinu.
A pedibus didicere manus peccare proteruae,
Non miror furem, qui fugitiuus eras.

Ad Vrbicum. LVI.

Hortatur fieri quòd te Lupus, Vrbice, patrem,
Ne credas, nihil est, quod minùs ille velit.
Ars est captandi, quod nolis, velle videri:
Ne facias optat, quod rogat vt facias.
Dicat praegnantem tua se Cosconia tantùm,
Pallidior fiet iam pariente Lupus.
At tu consilio videaris vt vsus amici,
Sic morere, vt factum te putet esse patrem.

In Cheraemonem. LVII.

Quòd nimiùm laudas, Cheraemon Stoice, mortem,
Vis animum mirer, suspiciámque tuum.
Hanc tibi virtutem fracta facit vrceus ansa,
Et tristis nullo qui tepet igne focus.
Et teges, atque cimex, & nudi sponda grabati,
Et breuis, atque eadem nocte diéque toga.
O quàm magnus homo es, qui faece rubentis aceti,
Et stipula & nigro pane carere potes!
Lingonicis agedum tumeat tibi culcita lanis,
Constringátque tuos purpura texta toros:
Dormiat & tecum, qui cùm modò Caecuba miscet,
Conuiuas roseo torserat ore puer:
O quàm tu cupias ter viuere Nestoris annos,
Et nihil ex vlla perdere luce voles!
Rebus in angustis facile est contemnere vitam:
Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

Ad Seuerum. LVIII.

Miraris, docto quòd carmina mitto Seuero,
Ad coenam quòd te docte Seuere vocem.
Iuppiter ambrosia satur est, & nectare viuit:
Nos tamen exta Ioui, tura merúmque damus.
Omnia cùm tibi sint dono concessa Deorum,
Si quod habes non vis, ergo quid accipies?

In Telesphorum. LIX.

Cùm me velle vides, tentúmque Telesphore sentis,
Magna rogas, puto me velle negare licet?
Et nisi iuratus dixi, dabo, subtrahis illas,
Permittunt in me quae tibi multa, nates.
Quid si me tonsor cùm stricta nouacula supra est,
Tunc libertatem diuitiásque roget?
Promittam, nec enim rogat illo tempore tonsor,
Latro rogat: res est imperiosa timor.
Sed fuerit curua cùm tuta nouacula theca,
Frangam tonsori crura manúsque simul.
At tibi nil faciam, sed lota mentula laena
λειχάζειν cupidae dicet auaritiae.

De Charino. LX.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit anulos,
Nec cùm lauatur: caussa quae sit, quaeritis?
Dactylothecam non habet.

De Chione & Phlogide. LXI.

Sit Phlogis, an Chione Veneri magis apta, requiris:
Pulchrior est Chione, sed Phlogis vlcus habet.
Vlcus habet, Priami quod tendere possit alutam,
Quódque senem Pylium non sinat esse senem.
Vlcus habet, quod habere suam vult quisque puellam,
Quod sanare Criton, non quod Hygea potest.
At Chione non sentit opus, nec vocibus vllis
Adiuuat: absentem, marmoreámque putes.
Exorare, Dei, si vos tam magna liceret,
Et bona velletis tam pretiosa dare:
Hoc quod habet Chione corpus, faceretis haberet
Vt Phlogis, & Chione quod Phlogis vlcus habet.

De Manneio. LXII.

Lingua maritus, moechus ore Manneius,
Summaenianis inquinatior buccis:
Quem cùm fenestra vidit à Suburrana
Obscoena nudum lena fornicem clausit,
Mediúmque mauult basiare, quàm summum:
Modo qui per omnes viscerum tubos ibat,
Et voce certa, consciáque dicebat

Puer, an puella matris esset in ventre:
Gaudete cunni, vestra namque res acta est,
Arrigere linguam non potest fututricem.
Nam, dum tumenti mersus haeret in vulua,
Et vagientes intus audit infantes,
Partem gulosam soluit indecens morbus,
Nec purus esse nunc potest, nec impurus.

De Lesbia. LXIII.

Lesbia se iurat, gratis nunquam esse fututam.
Verum est. cùm futui vult, numerare solet.

In Philomusum. LXIV.

Spectas nos, Philomuse, cùm lauamur,
Et quare mihi tam mutoniati
Sint leues pueri, subinde quaeris,
Dicam simpliciter tibi roganti,
Pedicant Philomuse curiosos.

In Faustum. LXV.

Nescio, tam multis quid scribas, Fauste, puellis:
Hoc scio, quòd scribit nulla puella tibi.

In Iustinum. LXVI.

Sexcenti cœnant à te, Iustine, vocati
Lucis ad officium, quae tibi prima fuit:
Inter quos memini non vltimus esse solebam,
Nec locus hic nobis inuidiosus erat.
Postera sed festae reddis solennia mensae.
Sexcentis hodie, cras mihi natus eris.

In Vacerram. LXVII.

Et delator es, & calumniator,
Et fraudator es, & negotiator,
Et fellator es, & lanista: miror
Quare non habeas, Vacerra, nummos.

In Maronem. LXVIII.

Nil mihi das viuus, dicis post fata daturum
Si non es stultus, scis, Maro, quid cupiam.

Ad Mathonem. LXIX.

Parua rogas magnos, sed non dant haec quoque magni,
Vt pudeat leuius te, Matho, magna roga.

Epitaphium canis Lydiae. LXX.

Amphitheatrales inter nutrita magistros
Venatrix, siluis aspera, blanda domi,
Lydia dicebar domino fidissima dextra,
Qui non Erigones mallet habere canem:
Nec qui Dictaea Cephalum de gente secutus
Lucifera pariter venit ad astra Dea.
Non me longa dies, nec inutilis abstulit aetas,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Fulmineo spumantis apri sum dente perempta,
Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus.
Nec queror, infernas quamuis citò rapta sub vmbras:
Non potui fato nobiliore mori.

In Tuccam. LXXI.

Vendere, Tucca, potes centenis millibus emptos?
Plorantes dominos vendere, Tucca, potes?
Nec te blanditiae, nec verba, rudésque querelae,
Nec te dente tuo saucia colla mouent?
Ah facinus, tunica patet, inguen vtrinque leuata,
Inspiciturque tua mentula facta manu,
Si te delectat numerata pecunia, vende
Argentum, mensas, myrrhina, rura, domum.
Vende senes seruos, agros & vende paternos,
Ne pueros vendas, omnia vende miser.
Luxuria est, emere hos: quis enim dubitátve, negátve?
Sed multò maior, vendere, luxuria est.

De Leda. LXXII.

Hystericam vetulo se dixerat esse marito,
Et queritur futui Leda necesse sibi.
Sed flens, atque gemens tanti negat esse salutem,
Seque refert potiùs proposuisse mori.
Vir rogat vt viuat, virides nec deserat annos,
Et fieri, quod iam non facit ipse, sinit.
Protinus accedunt medici, medicaeque recedunt,
Tolluntúrque pedes: ò medicina grauis.

De Nata. LXXIII.

Drauci Nata sui vocat pipinnam,
Collatus cui gallus est Priapus.

In Lygdum. LXXIV.

Venturum iuras semper mihi, Lygde, roganti,
Constituisque horam, constituisque locum.
Cùm frustra iacui longa prurigine tentus,
Succurrit pro te saepe sinistra mihi.
Quid precor, ò fallax, meritis, & moribus istis,
Vmbellam luscae, Lygde, feras dominae.

De Bacchara. LXXV.

Curandum penem commisit Bacchara Graecus
Riuali medico, Bacchara Gallus erit.

In Caeliam. LXXVI.

Theca tectus ahenea lauatur
Tecum, Caelia, seruus, vt quid, oro,
Non sit cùm citharoedus, aut choraules?
Non vis, vt puto, mentulam videre.
Quare cum populo lauaris ergo?
Omnes an tibi nos sumus spadones?
Ergo ne videaris inuidere,
Seruo, Caelia, fibulam remitte.

Ad Paetum. LXXVII.

Soluere, Paete, decem, tibi me sestertia cogis,
Perdiderat quoniam Bucco ducenta tibi.
Ne noceant, oro, mihi non mea crimina, tu qui
Bis centena potes perdere, perde decem.

In Vacerram. LXXVIII.

In omnibus Vacerra quòd conclauibus
Consumit horas, & die tota sedet,
Cœnaturit Vacerra, non cacaturit.

Ad Victorem. LXXIX.

Vtere foemineis complexibus, vtere, Victor,
Ignotúmque sibi mentula discat opus.
Flammea texuntur sponsae, iam virgo parata est,
Tondebit pueros iam noua nupta tuos.
Pedicare semel cupido dabit illa marito,
Dum metuit teli vulnera prima noui.
Saepius hoc fieri nutrix, matérque vetabunt,
Et dicent, vxor, non puer ista tibi est.
Heu quantos aestus, quantos patiere labores,
Si fuerit cunnus res peregrina tibi.
Ergo Suburranae tironem trade magistrae:
Illa virum faciet, non bene virgo docet.

Ad Paetum. LXXX.

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lentae crimine pigritiae.
Non est ista quidem, non est mea, sed tua culpa,

Misisti mulas qui mihi, Pate, tuas.

De Baiis. LXXXI.

Litus beatæ Veneris aureum Baias,
Baias superbæ blanda dona naturæ,
Vt mille laudem, Flacce, versibus Baias,
Laudabo dignè, non satis tamen Baias.
Sed Martialem malo, Flacce, quàm Baias.
Optare vtrumque pariter, improbi votum est.
Quòd si Deorum munere hoc tibi detur,
Quid gaudiorum est Martialis & Baiæ?

De spadone, & sene. LXXXII.

Cum sene communem vexat spado Dindymus Aeglen,
Et iacet in medio sicca puella toro.
Viribus hic operi non est, hic vtilis annis,
Ergo sine effectu prurit vterque labor.
Supplex illa rogat pro se miserisque duobus,
Hunc iuuenem facias, hunc Cytherea virum.

De Philostrato. LXXXIII.

A Sinuessanis conuiua Philostratus vndis
Conductum repetens, nocte iubente, larem,
Pæne imitatus obit sæuis Elpenora fatis,
Præceps per longos dum ruit vsque gradus.
Non esset, Nymphæ, tam magna pericula passus,
Si potiùs vestras ille bibisset aquas.

Ad Sosibianum. LXXXIV.

Nemo habitat gratis, nisi diues, & orbus apud te:
Nemo domum pluris, Sosibiane, locat.

Ad Antiochum tonsorem. LXXXV.

Qui nondum Stygias descendere quærit ad vndas,
Tonsorem fugiat, si sapit, Antiochum.
Alba minùs sæuis lacerantur brachia cultris,
Cùm furit ad Phrygios enthea turba modos.
Mitior implicitas Alcon secat enterocelas,
Fractáque fabrili dedolat ossa manu.
Tondeat hic inopes Cynicos & Stoica menta,
Colláque puluerea nudet equina iuba.
Hic miserum Scythica sub rupe Promethea radat,
Carnificem nudo pectore poscat auem.
Ad matrem fugiet Pentheus, ad Mænadas Orpheus,
Antiochi tantùm barbara tela sonent.
Hæc quæcunque meo numeratis stigmata mento,
In vetuli pyctæ qualia fronte sedent,
Non iracundis fecit grauis vnguibus vxor,
Antiochi ferrum est, & scelerata manus.
Vnus de cunctis animalibus hircus habet cor:
Barbatus viuit, ne ferat Antiochum.

In Zoilum. LXXXVI.

Sidere percussa est subito tibi, Zoile, lingua,
Dum lingis cunnum: Zoile, nunc futues.

In Parthenopæum. LXXXVII.

Leniat vt fauces medicus, quas aspera vexat
Assiduè tussis, Parthenopæe, tibi,
Mella dari, nucleósque iubet, dulcésque placentas,
Et quicquid pueros non sinit esse truces:
At tu non cessas totis tussire diebus.
Non est hæc tussis, Parthenopæe, gula est.

Ad Charidemum. LXXXVIII.

Diues eras quondam, sed tunc pædico fuisti,
Et tibi nulla diu fœmina nota fuit.
Nunc sectaris anus: ó quantùm cogit egestas!
Illa fututorem te, Charideme, facit.

De Carisiano. LXXXIX.

Multis iam, Lupe, posse se diebus
Pædicare negat Carisianus.
Caussam cùm modo quærerent sodales,
Ventrem dixit habere se solutum.

Ad Pollam. XC.

Intactas quare mittis mihi, Polla, coronas?
A te vexatas malo tenere rosas.

In Chrestilum. XCI.

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt,
Sed quæ per salebras, altáque saxa cadunt:
Et, tibi Mæonio quod carmine maius habetur,
Lucili columella hic situs Metrophanes:
Attonitusque legis, terras frugiferas,
Accius, & quicquid Pacuuiúsque vomunt:
Vis imiter veteres, Chrestilie, tuósque poetas?
Dispeream, si scis mentula quid sapiat.

Epitaphium Canaces. XCII.

Aeolidos Canace iacet hoc tumulata sepulchro,
Vltima cui paruæ septima venit hiems.
Ah scelus, ah facinus, properas quid flere, viator?
Non licet hic vita de breuitate queri.
Tristius est letho lethi genus, horrida vultus
Abstulit, & tenero sedit in ore lues,
Ipsáque crudeles ederunt oscula morbi,
Nec data sunt nigris tota labella rogis.
Si tam præcipiti fuerant ventura volatu,
Debuerant alia fata venire via.
Sed mors vocis iter properauit cludere blandæ,
Ne posset duras flectere lingua Deas.

In Zoilum. XCIII.

Mentitur, qui te vitiosum Zoile dixit:
Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium.

De Theodoro. XCIV.

Pierios vatis Theodori flamma Penates
Abstulit. hoc Musis, hoc tibi, Phœbe placet.
O scelus, ó magnum facinus, crimenque Deorum,
Non arsit pariter quòd domus, & dominus.

In Verpum æmulum. XCV.

Quòd nimium liues, nostris & vbique libellis
Detrahis, ignosco, Verpe poeta, sapis.
Hoc quoque non curo, quòd tu mea carmina carpas,
Compilas, & sic Verpe poeta, sapis.
Illud me cruciat, Solymis quòd natus in ipsis,
Pædicas puerum, Verpe poeta, meum.
Ecce negas, iurásque mihi per templa Tonantis:
Non credo, iura, Verpe, per Anchialum.

Ad Flaccum. XCVI.

Incideris quoties in basia fellatorum,
In solio puto te mergere, Flacce, caput.

Ad Germanum. XCVII.

Martia non Rhenus salit hic, Germane, quid obstas?
Et puerum prohibes diuitis imbre lacus?
Barbare, non debet, submoto ciue ministro,
Captiuam victrix vnda leuare sitim.

In Thelesillam. XCVIII.

Vna nocte quater possum, sed quattuor annis
Si possum, peream, te Thelesilla semel.

Ad Bassum. XCIX.

Effu-

Effugere non est, Basse, basiatores,
Instant, morantur, persequuntur, occurrunt,
Et hinc, & illinc, vsquequaque, quacunque.
Non vlcus acre, pustulaeue lucentes,
Nec triste mentum, sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi,
Et æstuantem basiant, & algentem,
Et nuptiale basium reseruantem.
Non te cucullis asseret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle, veloque,
Nec vindicabit sella sæpius clausa.
Rimas per omnes basiator intrabit.
Non Consulatus ipse, non Tribunatus,
Seuique fasces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga basiatorem.
Sedeas in alto tu licet tribunali,
Et è curuli iura gentibus reddas,
Ascendet illa basiator, atque illa
Febricitantem basiabit, & flentem,
Dabit oscitanti basium, natantique:
Dabit & cacanti, remedium mali solum est,
Facias amicum basiare quem nolis.

In Lesbiam. C.

De cathedra quoties surgis (iam sæpe notaui)
Pædicant miseram, Lesbia, te tunicæ.
Quas cùm conata es dextra, conata sinistra
Vellere, cum lacrymis eximis, & gemitu.
Sic constringuntur gemina symplegade culi,
Et Minyas intrent, Cyaneásque nates.
Emendare cupis vitium deforme, docebo,
Lesbia, nec surgas censeo, nec sedeas.

Ad Flaccum. CI.

Habere amicam nolo, Flacce, subtilem,
Cuius lacertos anuli mei cingant,
Quæ clune nudo radat, & genu pungat,
Cui serra lumbis, cuspis eminet culo:
Sed idem amicam nolo mille librarum,
Carnarius sum, pinguiarius non sum.

Ad Flaccum. CII.

Thaida tam tenuem potuisti, Flacce, videre?
Tu, puto, quod non est, Flacce, videre potes.

In Lydiam. CIII.

Non est mentitus, qui te mihi dixit habere
Formosam carnem, Lydia, non faciem.
Est ita, si taceas, & si tam muta recumbas,
Quàm silet in cera vultus, & in tabula.
Sed quoties loqueris, carnem quoque, Lydia, perdis,
Et sua plus nulli, quàm tibi, lingua nocet.
Audiat ædilis ne te, videatque caueto:
Portentum est, quoties cœpit imago loqui.

Ad Sophronium. CIIII.

Tanta tibi est animi probitas, orisque, Sophroni,
Vt mirer fieri te potuisse patrem.

In vxorem. CV.

Vxor, vade foras, aut moribus vtere nostris:
Non sum ego nec Curius, nec Numa, nec Tatius.
Me iucunda iuuant tractæ per pocula noctes,
Tu properas pota surgere tristis aqua.
Tu tenebris gaudes, me ludere teste lucerna,
Et iuuat admissa rumpere luce latus.
Fascia te, tunicæque tegunt, obscuráque palla,
At mihi nuda satis nulla puella patet.
Basia me capiunt blandas imitata columbas,
Tu mihi das, auiæ qualia mane soles.
Nec motu dignaris opus, nec voce iuuare,
Nec digitis, tanquam tura, merúmque pares.
Masturbabantur Phrygii post ostia serui,
Hectoreo quoties sederat vxor equo.
Et quamuis Ithaco stertente, pudica solebat
Illic Penelope semper habere manum.
Pædicare negas, dabat hoc Cornelia Graccho,
Iulia Pompeio, Portia Brute tibi.
Dulcia Dardanio nondum miscente ministro
Pocula, Iuno fuit prò Ganymede Ioui.
Si te delectat grauitas, Lucretia toto
Sis licet vsque die, Thaida nocte volo.

Ad Garricum. CVI.

Mittebas libram, quadrantem, Garrice, mittis:
Saltem semissem, Garrice solue mihi.

Ad Albium Maximum. CVII.

Albi Maxime, si vacabit hora,
Hoc tantùm lege: namque & occupatus,
Et non es nimium laboriosus.
Transis hos quoque quattuor, sapisti.

Ad Septicianum. CVIII.

Explicitum nobis vsque ad sua cornua librum,
Et quasi perfectum, Septiciane, refers.
Omnia legisti, credo, scio, gaudeo, verum est.
Perlegi libros sic ego quinque tuos.

Ad Lectorem. CIX.

Quamuis tam longo possis satur esse libello,
Lector, adhuc à me disticha pauca petis.
Sed Lupus vsuram, puerique diaria poscunt.
Lector, solue, taces, dissimulásque? vale.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER XII.

SCIO me patrocinium debere contumacissimæ triennij desidiæ, quæ absoluenda non esset inter illas quoque occupationes vrbicas, quibus faciliùs consequimur, vt molesti potiùs quàm officiosi esse

videamur, nedum in hac prouinciali solitudine, vbi nisi etiam intemperanter studeamus, & sine solatio, & sine excusatione secessimus. Accipe ergo rationem: in qua hoc maximum & primum est, quòd ciuitatis aures, quibus assueueram, quæro, & videor mihi in alieno foro litigare. Siquid est enim in libellis meis quod placeat, dictauit auditor illam iudiciorum subtilitatem. Illud materiarum ingenium, bibliothecas, theatra, conuentus, in quibus studere se voluptatibus non sentiunt: ad summam omnium ea quæ delicatè reliquimus, quasi destituti desideramus. Accedit his municipalium rubigo dentium, & iudicij loco liuor, & vnus, aut alter mali, in pusillo loco multi, aduersus quos difficile est habere quotidie bonum stomachum. Ne mireris igitur abiecta ab indignante, quæ à gestiente fieri solebant: nequid tamen & aduenienti tibi ab vrbe, & exigenti negarem, cui non refero gratiam, si tantùm ea præsto, quæ possim, imperabo mihi, cui indulgere consueueram, & statui paucissimis diebus, vt familiarissimas mihi aures tuas exciperem aduentoria (sua.) Tu velim ista, quæ tantùm apud te non periclitantur, diligenter æstimare, & excutere non graueris, &, quod tibi difficillimum est, de nugis nostris iudices, nitore seposito, ne Romam, si ita decreueris, non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum.

Ad Priscum. I.

Retia dum cessant, latratorésque molossi,
Et non inuento silua quiescit apro,
Otia, Prisce, breui poteris donare libello:
Hora nec æstiua est, nec tibi tota perit.

Ad sua carmina. II.

Quæ modò littoreos ibatis, carmina, Pyrgos,
Ite sacra, iam non puluerulenta via est.

Ad librum suum. III.

Ad populos mitti qui nuper ab vrbe solebas,
Ibis iu Romam nunc, peregrine liber,
Auriferi de gente Tagi, tetricique Salonis,
Dat patrios Manes quæ mihi terra potens.
Non tamen hospes eris, nec iam potes aduena dici,
Cuius habet fratres tot domus alta Remi.
Iure tuo veneranda noui pete limina templi,
Reddita Pierio sunt vbi templa choro.
Vel, si malueris, prima gradiere Suburra:
Atria sunt illic Consulis alta mei.
Laurigeros habitat facundus Stella Penates,
Clarus Hiantea Stella petitor aqua.
Fons ibi Castalius vitreo torrente superbit,
Vnde nouem dominas sæpe bibisse ferunt.
Ille dabit populo, patribúsque, equitique legendum,
Nec nimium siccis perleget ipse genis.
Quid titulum poscis? versus duo tresue legantur,
Clamabunt omnes te, liber, esse meum.

Ad Priscum. IIII.

Quod Flacco, Variòque fuit, summóque Maroni,
Mæcenas atauis regibus ortus eques:
Gentibus & populis hoc te mihi, Prisce Terenti,
Fama fuisse loquax, chartáque dicet anus.
Tu facis ingenium, tu, si quid posse videmur,
Tu das ingenuæ munera pigritiæ.

Ad Cæsarem. V.

Longior vndecimi nobis, decimíque libelli
Artatus labor est, & breue rasit opus.
Plura legant vacui, quibus otia tuta dedisti:
Hæc lege tu, Cæsar, forsan & illa leges.

In commendationem Neruæ. VI.

Contigit Ausoniæ procerum mitissimus aulæ
Nerua, licet toto nunc Helicone frui.
Recta fides, hilaris clementia, cauta potestas
Iam redeunt, longi terga dedêre metus.
Hoc populi, gentésque tuæ, pia Roma, precantur,
Dux tibi sit semper talis & iste diu.
Macte animi, quem rarus habet, morúmque tuorum,
Quos Numa, quos hilaris posset habere Cato.
Largiri, præstare breues extendere census,
Et dare quæ faciles vix tribuêre Dei.
Nunc licet, & fas est, sed tu sub principe duro,
Temporibúsque malis, ausus es esse bonus.

De Lygia. VII.

Tota vertice quot gerit capillos,
Annos si tot habet Lygia, trima est.

In commendationem Traiani. VIII.

Terrarum Dea, gentiúmque Roma,
Cui par est nihil & nihil secundum,
Traiani modo læta cùm futuros
Tot per sæcula computaret annos,
Et fortem, iuuenémque, Martiúmque
In tanto duce militem videret,
Dixit præside gloriosa tali,
Parthorum proceres, ducésque Serum,
Thraces, Sauromatæ, Getæ, Britanni,
Possum ostendere Cæsarem, venite.

Ad Cæsarem. IX.

Palma regit nostros, mitissime Cæsar, Iberos,
Et placido fruitur pax peregrina iugo.
Ergo agimus læti tanto pro munere grates,
Misisti mores in loca nostra tuos.

De Africano. X.

Habet Africanus millies, & tamen captat.
Fortuna multis dat nimis, satis nulli.

Mittit

Mittit librum ad Parthenium. XI.

Parthenio dic, Musa, tuo, nostróque salutem:
Nam quis ab Aonio largiùs amne bibit?
Cuius Pimpleo lyra clarior exit ab antro?
Quem plus Pierio de grege Phœbus amat?
Et, si fortè (sed hoc vix est sperare) vacabit,
Tradat ut ipse duci carmina nostra, roga.
Quattuor & tantùm, timidúmque, breuémque libellum
Commendet verbis, Hunc tua Roma legit.

In Postumum. XII.

Omnia promittis, cùm tota nocte bibisti,
Mane nihil præstas, Postume, mane bibe.

Ad Auctum. XIII.

Genus, Aucte, lucri diuites habent iram:
Odisse, quàm donare, viliùs constat.

Ad Priscum. XIV.

Parciùs vtaris moneo, rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.
Insidias & campus habet: nec fossa, nec agger,
Nec sint saxa licèt, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta tibi spectacula præstent,
Inuidia fati sed leuiore cadunt.
Si te delectant animosa pericula, Thuscis,
Tutior est virtus, insidiemur apris.
Quid te fræna iuuant temeraria? sæpius illis,
Prisce, datum est equitem rumpere, quàm leporem.

Adulatorium. XV.

Quicquid Parrhasia nitebat aula,
Donatum est oculis, Deísque nostris.
Miratur Scythicas virentis auri
Flammas Iuppiter, & stupet superbos
Regis delicias grauésque lusus.
Hæc sunt pocula, quæ decent Tonantem,
Hæc sunt, quæ Phrygium decent ministrum.
Omnes cum Ioue nunc sumus beati:
At nuper (pudet at pudet fateri.)
Omnes cum Ioue pauperes eramus.

In Labienum. XVI.

Addixti, Labiene, tres agellos,
Emisti, Labiene, treis cinædos,
Pædicas, Labiene, treis agellos.

In Lentinum. XVII.

Quare tam multis à te, Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, & vsque gemis.
Gestatur tecum sella, pariterque lauatur,
Cœnat boletos, ostrea, sumen, aprum.
Ebria Setino fit sæpe, & sæpe Falerno,
Nec nisi post niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureóque toro.
Cùm sit tam pulchrè, tam bellè viuat apud te,
Ad Damam potiùs vis tua febris eat.

Ad Iuuenalem. XVIII.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Iuuenalis, in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagúsque
Maior Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticúmque fecit
Auro Bilbilis, & superba ferro.
Hic pigri colimus labore dulci
Boterdum, Plateámque: Celtiberis
Hæc sunt nomina crassiora terris.
Ingenti fruor, improbóque somno,
Quem nec tertia sæpe rumpit hora:
Et totum mihi nunc repono, quicquid
Ter denos vigilaueram per annos.
Ignota est toga, sed datur petenti
Rupta proxima vestis è cathedra.
Surgentem focus excipit superba
Vicini strue cultus ilicetis,
Multa villica quem coronat olla.
Venator sequitur, sed ille, quem tu
Secreta cupias habere silua,
Dispensat pueris, rogátque longos
Leuis ponere villicus capillos.
Sic me viuere, sic iuuat perire.

De Æmilio. XIX.

In thermis sumit lactucas, oua, lacertum,
Et cœnare foris se negat Æmilius.

Ad Fabullum. XX.

Quare non habeat, Fabulle, quæris
Vxorem Themison? habet sororem.

Ad Marcellam. XXI.

Municipem rigidi quis te, Marcella, Salonis,
Et genitam nostris quis putet esse locis?
Tam rarum, tam dulce sapis, Palatia dicent,
Audierint si te vel semel, esse suam.
Nulla nec in media certabit nata Suburra,
Nec Capitolini collis alumna tibi.
Nec citò ridebit peregrini gloria partus,
Romanam ducat quam magis esse nurum.
Tu desiderium dominæ mihi mitius vrbis
Esse iubes, Romam tu mihi sola facis.

De Philænide. XXII.

Quàm sit lusca Philænis indecenter,
Vis dicam breuiter tibi, Fabulle?
Esset cæca decentior Philænis.

In Læliam. XXIII.

Dentibus, atque comis, nec te pudet, vteris emptis:
Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

Ad Iuuencum de Couino curru.
XXIV.

O iucunda, Couine, solitudo,
Carruca magis, essedóque gratum
Facundi mihi munus Heliani.
Hic mecum licet hic, Iuuence, quicquid
In buccam tibi venerit, loquaris.
Non vector Libyci niger caballi,
Succinctus, neque cursor antecedit,
Nusquam est mulio, mannuli tacebunt.
O si conscius esset hic Auitus,
Aurem non ego tertiam timerem.
Totus quàm bene sic dies abiret!

In Thelesinum. XXV.

Cùm rogo te nummos sine pignore, non habeo, inquis,

Idem, si pro me spondet agellus, habes.
Quod mihi non credis veteri, Thelesine, sodali,
Credis colliculis, arboribusque meis.
Ecce reum Carus te detulit, adsit agellus:
Exsilij comitem quæris, agellus eat.

In auarum amicum. XXVI.

Sexaginta teras cùm limina mâne senator,
Esse tibi videor desidiosus eques:
Quòd non à prima discurram luce per vrbem,
Et referam lassus basia mille domum.
Sed tu purpureis vt des noua nomina fastis,
Aut Numidûm gentes, Cappadocumve petas.
At mihi, quem cogis medios abrumpere somnos,
Et matutinum ferre, patique lutum,
Quid petitur? rupta cùm pes vagus exit aluta,
Et subitus crassæ decidit imber aquæ:
Nec venit ablatis clamator verna lacernis,
Accedit gelidam seruus ad auriculam:
Et rogat, vt cœnes secum Lætorius inquit:
Viginti nummis non ego malo famem?
Quòd sit cœna mihi, tibi sit prouincia merces,
Et faciamus idem, nec mereamur idem.

In Seniam. XXVII.

A latronibus esse te fututam
Dicis, Senia sed negant latrones.

In Cinnam. XXVIII.

Poto ego sextantes tu potas, Cinna, deunces,
Et quereris, quòd non Cinna, bibamus idem.

De Hermogene fure. XXIX.

Hermogenes tantus mapparum, Pontice, fur est,
Quantus nummorum vix puto Massa fuit.
Tu licet obserues dextram, teneásque sinistram,
Inueniet mappam qua ratione trahat.
Ceruinus gelidum sorbet sic halitus anguem,
Casuras altè sic rapit Iris aquas.
Nuper cùm Myrino peteretur missio læso,
Subduxit mappas quatuor Hermogenes.
Cretatam Prætor cùm vellet mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantile è mensa surripit Hermogenes.
Hoc quoque si deerit, medios distringere lectos,
Mensarúmque pedes non timet Hermogenes.
Quamuis non modico caleant spectacula Sole,
Vela reducuntur, cùm venit Hermogenes.
Festinant trepidi substringere carbasa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes.
Linigeri fugiunt calui, sistrataque turba,
Inter adorantes cùm stetit Hermogenes.
Ad cœnã Hermogenes mappam non attulit vnquam,
A cœna semper rettulit Hermogenes.

Ad Aprum. XXX.

Siccus, sobrius est Aper, quid ad me?
Seruum sic ego laudo, non amicum.

De hortis Marcellæ vxoris. XXXI.

Hoc nemus, hi fontes, hæc textilis vmbra supini
Palmitis, hoc riguæ ductile flumen aquæ:
Prataque, nec bifero cessura rosaria Pæsto,
Quodque viret Iani mense, nec alget olus:
Quæque natat clusis anguilla domestica lymphis,
Quæque gerit similes candida turris aues:
Munera sunt domini post septima lustra reuerso.
Has Marcella domos, paruáque regna dedit.
Si mihi Nausicaë patrios concederet hortos,
Alcinoo possem dicere, malo meos.

In Vacerram. XXXII.

O Iuliarum dedecus Kalendarum,
Vidi, Vacerra, sarcinas tuas, vidi,
Quas non retentas pensione pro bima
Portabat vxor rufa crinibus septem,
Et cum sorore cana mater ingenti:
Furias putaui nocte Ditis emersas.
Has tu priores, frigore, & fame siccus,
Et non recenti pallidus magis buxo,
Irus tuorum temporum sequebaris.
Migrare clivum crederes Arminum.
Ibat tripes grabatus, & bipes mensa,
Et cum lucerna, corneóque cratere
Matella curto rupta latere meiebat.
Focum ferentis suberat amphoræ ceruix:
Fuisse gerres, aut inutiles mænas,
Odor impudicus vrcei fatebatur,
Qualem marina misit aura piscina.
Nec quadra deerat casei Tolosatis,
Quadrima nigri nec corona pulei,
Caluæque restes allióque, cepisque,
Nec plena turpi matris olla resina,
Summœniana qua pilantur vxores.
Quid quæris ædes, villicósque derides?
Habitare gratis, ô Vacerra, cùm possis,
Hæc sarcinarum pompa conuenit pontis.

De Labieno. XXXIII.

Vt pueros emeret Labienus, vendidit hortos:
Nil nisi ficetum nunc Labienus habet.

Ad Iulium. XXXIV.

Triginta mihi quatuórque messes
Tecum, si memini fuere, Iuli,
Quarum dulcia mixta sunt amaris:
Sed iucunda tamen fuere plura,
Et si calculus omnis huc, & illuc
Diuersus, bicolórque digeratur,
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,
Et tristes animi cauere morsus,
Nulli te facias nimis sodalem:
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Ad Callistratum. XXXV.

Tanquam simpliciter mecum, Callistrate, viuas,
Dicere præcisum te mihi sæpe soles.
Non es tam simplex quàm vis Callistrate, credi:
Nam quisquis narrat talia, plura tacet.

In Labullum. XXXVI.

Libras quatuor, aut duas amico,
Algentémque togam, breuemque lanam,
Interdum aureolos manus crepantes
Possunt ducere qui duas Kalendas,
Quòd nemo, nisi tu, Labulle, donas,
Non es, crede mihi, bonus: quid ergo?
Vt verum loquar, optimus malorum.
Pisones, Senecásque, Memmiósque,

Et Crispos mihi redde, sed priores:
Fies protinus ultimus bonorum.
Vis cursu, pedibúsque gloriari?
Tigrim vince, leuémque Passerinum.
Nulla est gloria praeterire asellos.

In nasutum. XXXVII.

Nasutus nimium cupis videri:
Nasutum volo, nolo polyposum.

Ad Candidum. XXXVIII.

Hunc, qui foemineis noctésque diésque cathedris
Incedit tota notus in urbe nimis,
Crine nitens, niger unguento, perlucidus ostro,
Ore tener, latus pectore, crure glaber:
Vxori, qui saepe tuae comes improbus haeret,
Non est quòd timeas, Candide, non futuit.

In Sabellum. XXXIX.

Odi te, quia bellus es, Sabelle,
Res est putida bellus, & Sabellus,
Bellum denique malo, quàm Sabellum.
Tabescas utinam Sabelle, belle.

In Pontilianum. XL.

Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:
Cantas, canto: bibis, Pontiliane, bibo.
Pedis, dissimulo: gemma vis ludere, vincor:
Res una est sine me, quam facis, & taceo.
Nil tamen omnino praestas mihi: mortuus, inquis,
Accipiam bene te: nil volo, sed morere.

In Tuccam. XLI.

Non est, Tucca, satis, quòd es gulosus,
Et dici cupis, & cupis videri.

De Callistrato, & Afro. XLII.

Barbatus rigido nupsit Callistratus Afro
Hac, qua lege viro nubere virgo solet.
Praeluxere faces, velarunt flammea vultus,
Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi.
Dos etiam dicta est: nondum tibi Roma, videtur
Hoc satis? expectas numquid & ut pariat?

In Sabellum. XLIII.

Facundos mihi de libidinosis
Legisti nimium Sabelle, versus,
Quales nec Didymi sciunt puellae,
Nec molles Elephantidos libelli.
Sunt illic Veneris nouae figurae,
Quales perditus audeat fututor:
Praestent, & taceant quid exoleti,
Quo symplegmate quinque copulentur,
Qua plures teneantur à catena,
Extinctam liceat quid ad lucernam.
Tanti non erat esse te disertum.

Ad M. Vnicum. XLIIII.

Vnice, cognato iunctum mihi sanguine nomen,
Qui geris studijs corda propinqua meis:
Carmina cùm facias soli cedentia fratri,
Pectore non minor es, sed pietate prior.
Lesbia cùm tenero te posset amare Catullo,
Te post Nasonem blanda Corinna sequi.
Nec deerant Zephyri, si te dare vela iuuaret,
Sed tu littus amas: hoc quoque fratris habes.

Ad Phoebum. XLV.

Haedina tibi pelle contegenti
Nudae tempora, verticémque caluae,
Festiuè tibi, Phoebe, dixit ille,
Qui dixit caput esse calciatum.

Ad Classicum. XLVI.

Vendunt Carmina Gallus, & Lupercus:
Sanos, Classice, nunc nega poëtas.

In habentem varios mores. XLVII.

Difficilis facilis, iucundus, acerbus es idem:
Nec tecum possum viuere, nec sine te.

In lautum inuitatorem. XLVIII.

Boletos, & aprum si tanquam vilia ponis,
Et non esse putas haec mea vota, volo.
Si fortunatum fieri me credis, & heres
Vis scribi, propter quinque Lucrina, vale.
Lauta tamen coena est: fateor, lautissima, sed cras
Nil erit, immò hodie, protinus immò nihil:
Quod sciat infelix damnatae spongia virgae,
Vel quicunque canis, iunctáque testa viae.
Mullorum, leporúmque, & suminis exitus hic est,
Sulfureúsque color, carnificésque pedes.
Non Albana mihi sit comessatio tanti,
Nec Capitolinae, pontificúmque dapes.
Imputet ipse Deus nectar mihi, fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.
Conuiuas alios coenarum quaere magister,
Quos capiant mensae regna superba tuae:
Me meus ad subitas inuitet amicus ofellas.
Haec mihi, quam possum reddere, coena placet.

Ad paedagogum. XLIX.

Crinitae, Line, paedagoge turbae,
Rerum quem dominum vocat suarum,
Et credit cui Postumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas,
Sic te perpetua fide probatum
Nulli non tua praeferat patrona:
Succurras misero precor furori,
Et serues aliquando negligenter
Illos, qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In nostro cupidus sinu videre,
Formosos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, sed uniones.

In habentem amoenas aedes. L.

Daphnonas, platanos, at aërias cyparissos,
Et non vnius balnea solus habes.
Et tua centenis stat porticus alta columnis,
Calcatúsque tuo sub pede lucet onyx.
Puluereúmque fugax hippodromon vngula plaudit,
Et pereuntis aquae fluctus vbique sonat.
Atria longa patent, sed nec coenantibus vsquam,
Nec somno locus est: quàm bene non habitas!

De Fabullo. LI.

Iam saepe nostrum decipi Fabullum, quid
Miraris, Aule? semper bonus homo tyro est.

Ad Semproniam. LII.

Tempora Pieria solitus redimire corona,
Nec minùs attonitis vox celebrata reis,
Hic situs est, hic ille tuus, Sempronia, Rufus,
Cuius & ipse tui flagrat amore cinis,
Dulcis in Elysio narratur fabula campo,

Et stupet ad raptus Tyndaris ipsa tuos.
Tu melior, quæ deserto raptore redisti:
Illa virum voluit nec repetita sequi.
Ridet, & Iliacos audit Menelaus amores,
Absoluit Phrygium vestra rapina Parim.
Accipient olim cùm te loca læta piorum,
Non erit in Stygia notior umbra domo.
Non aliena videt, sed amat Proserpina raptas:
Iste tibi dominam conciliabit amor.

In Paternum. LIII.

Nummi cùm tibi sint opésque tanta,
Quantas ciuis habet, Paterne, rarus,
Largiris nihil, incubásque gazæ,
Vt magnus draco, quem canunt poëtæ
Custodem Scythici fuisse luci.
Sed caussa, vt memoras, & ipse iactas,
Diræ filius est rapacitatis.
Et quid tu fatuos rudésque quæris,
Illudas quibus, auferásque mentem?
Huic semper vitio pater fuisti.

In Zoilum. LIIII.

Crine ruber, niger ore, breuis pede lumine læsus;
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Ad puellas. LV.

Gratis qui dare vos iubet puellæ,
Insulsissimus, improbissimusque est.
Gratis ne date, basiate gratis,
Hoc Aegle negat, hoc auara vendit,
Sed vendit bene: basiare quantùm est?
Hoc vendit quoque, nec leui rapina:
Aut libram petit illa Cosmiani.
Aut binos quater à noua moneta,
Ne sint basia multa, nec maligna,
Nec clusis aditum neget labellis.
Humane facit hoc tamen, sed vnum est,
Gratis quæ dare basium recusat,
Gratis lingere nec recusat Aegle.

In Polycarmum. LVI.

Aegrotas vno decies, aut sæpius anno,
Nec tibi, sed nobis hoc, Polycarme, nocet.
Nam quoties surgis, soteria poscis amicos,
Sit pudor, ægrota iam, Polycarme, semel.

Ad Sparsum. LVII.

Cur sæpe sicci parua rura Nomenti,
Laremque villæ sordidum petam, quæris.
Nec cogitandi spatium, nec quiescendi
In vrbe locus est pauperi, negant vitam
Ludimagistri mane, nocte pistores,
Aerariorum marculi die toto.
Hinc otiosus sordidam quatit mensam
Neroniana nummularius massa.
Illinc paludis malleator Hispanæ
Tritum nitenti fuste verberat saxum.
Nec turba cessat entheata Bellonæ,
Nec fasciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec rogare Iudæus,
Nec sulfuratæ lippus institor mercis.
Numerare pigri damna qui potest somni,
Dicet quot æra verberent manus vrbis,
Cùm secta Colcho Luna vapulat rhombo.
Tu, Sparse, nescis ista, nec potes scire,
Petilianis delicatus in regnis:
Cui plana summos despicit domus montes,
Et rus in vrbe est, vinitórque Romanus,
Nec in Falerno monte maior autumnus,
Intráque limen clausus essedo cursus,
Et in profundo somnus, & quies nullis
Offensa linguis, nec dies nisi admissus.
Nos transeuntis risus excitat turbæ,
Et ad cubile est Roma, tædio fessis
Dormire quoties libuit, imus ad villam.

Ad Alaudam. LVIII.

Ancillariolum tua te vocat vxor, & ipsa
Lecticariola est: estis, Alauda, pares.

De importunis basiatoribus. LIX.

Tantùm das tibi Roma basiorum
Post annos modò quindecim reuerso,
Quantùm Lesbia non dedit Catullo,
Te vicinia tota, te pilosus
Hircoso premit osculo colonus:
Hinc instat tibi textor, inde fullo,
Hinc sutor modò pelle basiata,
Hinc menti dominus pediculosi,
Hinc despoculus, & inde lippus,
Fellatórque, recénsque cunnilingus.
Iam tanti tibi non fuit redire.

Ad suum natalem. LX.

Martis alumne dies, roseam quo lāpada primum,
Magnaque siderei vidimus ora dei:
Si te rure colo, viridésque pigebit ad aras,
Qui fueras Latia cultus in vrbe mihi:
Da veniam seruire tuis quòd nolo Kalendis,
Et qua sum genitus viuere luce volo.

De Sabello. LXI.

Natali pallere suo ne calda Sabello
Desit, & vt liquidum potet Alauda merum,
Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco,
Atque inter mensas ire, redire suas,
Excipere hos, illos, & tota surgere cena
Marmora calcantem frigidiora gelu.
Quæ ratio est, hæc sponte tua perferre patique
Quæ te si iubeat rex, dominúsque neges.

De Ligurra. LXII.

Versus, & breue, viuidúmque carmen
In te ne faciam times Ligurra,
Et dignus cupis hoc metu videri.
Sed frustra metuis, cupísque frustra.
In tauros Lybici ruunt Leones,
Non sunt papilionibus molesti.
Quæras censeo, si legi laboras,
Nigri fornicis ebrium poëtam,
Qui carbone rudi, putrique creta
Scribit carmina, quæ legunt cacantes.
Frons hæc stigmate non meo notanda est.

Ad Saturnum. LXIII.

Antiqui rex magne poli, mundique prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor vllus erat,
Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digni,
Scissa nec ad Manes, sed sua diues humus:
Lætus ad hæc facilisque veni sollemnia Prisci

Gaudia

Gaudia: cum sacris te decet esse tuis.
Tu reducem patriæ sexta pater optime, bruma
Pacifici Latiæ reddis ab vrbe Numæ.
Cernis vt Ausonio similis tibi pompa macello
Pendeat & quantus luxurietur honos?
Quàm non parca manus, largæque nomismata mensæ.
Quæ, Saturne, tibi pernumerentur opes?
Vt sit his pretium meritis, & gratia maior,
Et pater, & frugi sic tua sacra colit.
At tu sancte tuo sis semper amore Decembri:
Hos illi iubeas sæpe redire dies.

Ad Cordubam. LXIV.

Vncto Corduba, lætior Venafro,
Histra nec minus absoluta testa,
Albi quæ superas oues Galesi,
Nullo murice, nec cruore mendax,
Sed tinctis gregibus colore viuo;
Dic vestro, rogo, sit pudor poetæ,
Ne gratis recitet meos libellos.
Ferrem, si faceret bonus poeta,
Cui possem dare mutuos honores.
Corrumpit sine talione calebs.
Cæcus perdere non potest quod aufert.
Nil est deterius latrone nudo,
Nil securius est malo poeta.

De Cinna. LXV.

Vincentem roseos, faciéque, comáque ministros
Cinna cocum fecit: Cinna gulosus homo est.

De Phyllide. LXVI.

Formosa Phyllis nocte cùm mihi tota
Se præstitisset omnibus modis largam,
Et cogitarem mane quod darem munus,
Vtrumne Cosmi, Niceros an libram,
An Bæticarum pondus æris lanarum,
An de moneta Cæsaris decem flauos,
Amplexa collum basióque tam longo
Blandita quàm sunt nuptiæ columbarum,
Rogare cœpit Phyllis amphoram vini.

Ad Amœnum. LXVII.

Bis quinquagenis domus est tibi millibus empta,
Vendere quam summa vel breuiore cupis.
Arte sed emptorem vafra corrumpis, Amœne,
Et casa diuitijs ambitiosa latet.
Gemmantes prima fulgent testudine lecti,
Et Maurusiaci pondera rara citri.
Argentum, atque aurum non simplex Delphica portat.
Stant pueri, dominos quos precer esse meos.
Deinde ducenta sonas, & an non esse minoris:
Instructam vili vendis, Amœne, domum.

De Idibus Maronis. LXVIII.

Maia Mercurium creasti Idus,
Augustis redit Idibus Diana,
Octobres Maro consecrauit Idus:
Idus sæpe colas, & has, & illas.
Qui magni celebras Maronis Idus.

Ad clientes. LXIX.

Matutine cliens vrbis mihi caussa relictæ,
Atria, si sapias, ambitiosa colas.
Non sum ego causidicus, nec amaris litibus aptus,
Sed piger, & senior, Pieridumque comes.
Otia, me, somnusque iuuant, quæ magna negauit
Roma mihi: redeo, si vigilatur & hîc.

Ad Paulum. LXX.

Sic tanquam tabulas, scyphósque, Paule,
Omnes archetypos habes amicos.

De Apro. LXXI.

Lintea ferret Apro vacuus cum vernula nuper,
Et supra togulam lusca sederet anus,
Atque olei stillam donaret Opelcus vnctor,
Nudorum tetricus censor, & asper erat.
Frangendos calices, effundendúmque Falernum
Clamabat biberet qui modo lotus eques.
A sene sed postquàm nummi venere trecenti,
Sobrius à thermis nescit abire domum.
O quantùm diatheca valent & quinque comati!
Tunc cùm pauper erat, non sitiebat Aper.

Ad Lygdum. LXXII.

Nil non, Lygde, mihi negas roganti;
At quondam mihi, Lygde, nil negabas.

Ad Pannicum. LXXIII.

Iugera mercatus prope busta latentis agelli,
Et malè compacta culmina fulta casæ,
Deseris vrbanas, tua prædia, Pannice, lites,
Paruáque sed trita præmia certa togæ.
Frumentum, milium, ptisanámque, fabámque solebas
Vendere pragmaticus, nunc emis agricola.

Ad Catullum. LXXIIII.

Heredem tibi me Catulle dicis:
Non credam, nisi legero, Catulle.

Ad Flaccum. LXXV.

Cùm tibi Niliacus portet crystalla cataplus,
Accipe de circo pocula Flaminio.
Hi magis audaces, an sunt qui talia mittunt
Munera? sed geminis vilis vsus inest.
Nullum sollicitant hæc, Flacce, toreumata furem,
Et nimium calidis non vitiantur aquis.
Quid? quod securo potat conuiua ministro,
Et casum tremulæ non timuere manus?
Hoc quoque non nihil est, quod propinabis in istis,
Frangendus fuerit si tibi, Flacce, calix.

De pueris. LXXVI.

Festinat Polytimus ad puellas,
Inuitus puerum fatetur Hymnus,
Pastas glande nates habet Secundus,
Mollis Dindymus est, sed esse non vult,
Amphion potuit puella nasci:
Horum delicias superbiámque
Et fastus querulos amice malo,
Quam dotis mihi quinquies ducena.

De caritate vini. LXXVII.

Amphora vigesis, modius datur ære quaterno.
Ebrius, & crudus nil habet Agricola.

De Aethonte. LXXVIII.

Multis dum precibus Iouem salutat
Stans summos resupinus vsque in vngues,
Aethon in Capitolio pepedit.
Riserunt comites: sed ipse Diuum
Offensus genitor trinoctiali
Affecit domicœnio clientem.
Post hoc flagitium misellus Aethon,

Cùm vult in Capitolium venire,
Sellas ante petit Patroclianas,
Et pedit deciésque, viciésque:
Sed quamuis sibi cauerit crepando,
Compressis natibus Iouem salutat.

De eodem. LXXIX.

Ante Iouis statuam crepuit satur histrio, pœnam
Iuppiter indixit, viuere de proprio.

Ad Bithynicum. LXXX.

Nil in te scripsi, Bithynice: credere non vis,
Et iurare iubes: malo satisfacere.

Ad Atticillam. LXXXI.

Donaui tibi multa, quæ rogasti,
Donaui tibi plura, quàm rogasti,
Non cessas tamen vsque me rogare.
Quisquis nil negat, Atticilla, fellat.

De Callistrato. LXXXII.

Ne laudet dignos, laudat Callistratus omnes.
Cui malus est nemo, quis bonus esse potest?

De Vmbro. LXXXIII.

Brumæ diebus feriisque Saturni
Mittebat Vmber aliculam mihi pauper,
Nunc mittit alicam: factus est enim diues.

De Menogene. LXXXIIII.

Effugere è thermis, & circa balnea non est
Menogenen, omni tu licet arte velis.
Captabit tepidum dextra, læuáque trigonem,
Imputet exceptas vt tibi sæpe pilas.
Colliget, & referet lapsum de puluere follem,
Etsi iam lotus, iam soleatus erit.
Lintea si sumas, niue candidiora loquetur,
Sint licet infantis sordidiora sinu.
Exiguos secto comentem dente capillos,
Dicet Achilleas dispoluisse comas.
Fumosæ feret ipse tropin de fæce lagenæ,
Frontis & humorem colliget vsque tuæ.
Omnia laudabit, mirabitur omnia, donec
Perpessus dicas tædia mille, veni.

De Fabiano. LXXXV.

Derisor Fabianus herniarum,
Omnes quem modo colei timebant,
Dicentem tum duas in hydrocelas,
Quantùm nec duo dicerent Catulli,
In thermis subitò Neronianis
Vidit se miser, & tacere cœpit.

Ad Polytimum. LXXXVI.

Nolueram, Polytime, tuos violare capillos,
Sed iuuat hoc precibus me tribuisse tuis.
Talis eras modò tonse, Pelops positísque nitebas
Crinibus, vt totum sponsa videret ebur.

In Fabullum. LXXXVII.

Pediconibus os olere dicis
Hoc si sic, vt ais, Fabulle, verum est,
Quid tu credis olere cunnilingis?

In non arrigentem. LXXXVIII.

Triginta tibi sunt pueri, totidémque puellæ,
Vna est, nec surgit mentula, quid facies?

De Cotta. LXXXIX.

Bis Cotta soleas perdidisse questus,
Dum negligentem ducit ad pedes vernam,
Qui solus inopi præstat, & facit turbam,
Excogitauit homo sagax, & astutus,
Ne facere posset tale sæpius damnum,
Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

De Tongiliano. XC.

Tongilianus habet nasum scio, non ego sed iam
Nil præter nasum Tongilianus habet.

Ad Charinum. XCI.

Quid lana caput alligas, Charine,
Non aures tibi, sed dolent capilli.

De Marone. XCII.

Pro sene sed caro votum Maro fecit amico,
Cui grauis, & feruens hemitritæos erat,
Si Stygias æger non esset missus ad vndas,
Vt caderet magno victima grata Ioui.
Cœperunt certam medici spondere salutem:
Ne votum soluat, nunc Maro vota facit.

In Magullam. XCIII.

Communis tibi cum viro, Magulla,
Cum sit lectulus & sit exoletus,
Quare, dic mihi, non sit & minister?
Suspiras? ratio est, times lagenam.

Ad Priscum. XCIIII.

Sæpe rogare soles qualis sim Prisce futurus,
Si fiam locuples, simque repente potens.
Quenquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

De Fabulla. XCV.

Qua mœchum ratione basiaret
Coram coniuge repperit Fabulla,
Paruum basiat vsque morionem:
Hunc multis rapit osculis madentem
Mœchus protinus, & suis repletum
Ridens domina statim remittit.
Quantò morio maior est maritus!

In Tuccam. XCVI.

Scribebamus epos, cœpisti scribere: cessi,
Æmula ne starent carmina nostra tuis.
Transtulit ad tragicos se nostra Thalia cothurnos,
Aptasti longum tu quoque syrma tibi.
Fila lyræ moui doctis exculta Camœnis,
Plectra rapis nobis ambitione noua.
Audemus Satyras, Lucilius esse laboras.
Ludo leues elegos, tu quoque ludis idem.
Quid minùs esse potest? epigrammata fingere cœpi,
Hinc etiam petitur iam mea fama tibi.
Elige quid nolis: quis enim pudor omnia velle?
Et si quid non vis, Tucca, relinque mihi.

Ad Rufum. XCVII.

Musæi pathicissimos libellos,
Qui certant Sybariticis libellis,
Et tinctas sale pruriente chartas,
Instanti, lege, Rufe: sed puella
Sit tecum tua, ne Thalassionem
Indicas manibus libidinosis,
Et fias sine fœmina maritus.

In zelotypam. XCVIII.

Cùm tibi nota tui sit vita, fidésque mariti,
Nec premat vlla tuos, sollicitétque toros,
Quid quasi pellicibus torqueris inepta ministris,

In quibus, & breuis est, & fugitiua Venus?
Plus tibi quàm domino pueros præstare probabo:
Hi faciunt, vt sis fœmina sola viro.
Hi dant, quod non vis vxor dare: do tamen, inquis,
Ne vagus à thalamis coniugis erret amor.
Non eadem res est. Chiam volo, nolo Mariscam:
Ne dubites quæ sit Chia, Marisca tua est.
Scire suos fines matrona, & fœmina debet:
Cede sua pueris, vtere parte tua.

In Bassum. XCIX.

Vxor cùm tibi sit puella, qualem
Votis vix petat improbus maritus,
Diues, nobilis, erudita, casta,
Rumpis, Basse, latus, sed in comatis,
Vxoris tibi dote quos parasti,
Et sic ad dominam reuersa languet
Multis mentula millibus redempta:
Sed nec vocibus excitata blandis,
Molli pollice nec rogata surgit.
Sit tandem pudor, aut eamus in ius:
Non est hæc tua, Basse, vendidisti.

Ad Bætim. C.

Bætis, oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis,
Quem Bromius, quem Pallas amat, cui rector aquarum
Albula nauigerum per freta pandit iter;
Ominibus lætis nostras Instantius oras
Intret, & hoc populis, vt prior annus, eat.
Non ignorat, onus quod sit, succedere Macro.
Qui sua metitur pondera ferre potest.

In effrontem. CI.

Os atavi, patris nasum, duo lumina patris,
Et matris gestus dicis habere tua.
Cùm referas priscos, nullamque in corpore partem
Mentiris, frontem, dic mihi, cuius habes?

Ad Mattum. CII.

Qui negat esse domi se, tunc cùm limina pulsas,
Quid dicat, nescis? dormio, Matte, tibi.

Ad Milonem. CIII.

Tura, piper, vestes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere, Milo, soles cum quibus emptor abit.
Coniugis vtilior merx est, quæ vendita sæpe
Vendentem nunquam deserit, aut minuit.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER,

Cui Xenia inditum nomen.

I.

Ne toga cordylis, & penula desit oliuis,
Aut inopem metuat sordida blatta famem,
Perdite Niliacas, Musa, mea dãna papyros:
Postulat, ecce, nouos ebria bruma sales.
Non mea magnanimo depugnat tessera talo,
Senio nec nostrum cum cane quassat ebur.
Hæc mihi charta nuces, hæc est mihi charta fritillus:
Alea nec damnum, nec facit ista lucrum.

In detractorem.

II.

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas:
Et possis ipsum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipse ego quàm dixi quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse velis.
Ne perdas operam, qui se mirantur, in illos
Virus habe: nos hæc nouimus esse nihil.
Non tamen hoc nimium nihil est, si candidus aure
Nec matutina si mihi fronte venis.

Ad Lectorem.

III.

Omnis in hoc gracili xeniorum turba libello
Constabit nummis quattuor empta tibi.
Quattuor est nimium: poterit constare duobus,
Et faciet lucrum bibliopola Tryphon.
Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
Si tibi tam rarus, quàm mihi, nummus erit.
Addita per titulos sua nomina rebus habebis:
Prætereas, si quid non facit ad stomachum.

Tus. IV.

Serus vt ætherea Germanicus imperet aula,
Vtque diu terris, da pia tura Ioui.

Piper. V.

Cerea quæ patulo lucet ficedula lumbo
Cùm tibi sorte datur, si sapis, adde piper.

Alica. VI.

Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere diues.
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Conchis faba. VII.

Si spumet rubra conchis tibi pallida testa,
Lautorum cœnis sæpe negare potes.

Far. VIII.

Imbue plebeias Clusinis pultibus ollas,
Vt satur in vacuis dulcia musta bibas.

Lens. IX.

Accipe Niliacam, Pelusia munera, lentem:
Vilior est alica, carior illa faba.

Simila ex tritico. X.

Nec poteris similæ dotes numerare, nec vsus,
Pistori totiès cùm sit & apta coco.

Hordeum. XI.

Mulio quod non det tacituris accipe mulis:
Hæc ego caupone, non tibi, dona dedi.

Frumentum triticeum.

Tercentum Libyci modios de messe coloni

Sume, suburbanus ne moriatur ager.

Betæ. XII.

Vt sapiant fatuæ, fabrorum prandia, betæ,
O quàm sæpe petet vina, piperque cocus!

Lactuca. XIII.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Ligna acapna. XIIII.

Si vicina tibi Nomento rura coluntur,
Ad villam moneo, rustice, ligna feras.

Rapa. XV.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa
Quæ damus, in cælo Romulus esse solet.

Coliculi. XVI.

Ne tibi pallentes moueant fastidia caules,
Nitrata viridis brassica fiat aqua.

Porri sectiui. XVII.

Fila Tarentini grauiter redolentia porri
Edisti quoties, oscula clausa dato.

Porri capitati. XVIII.

Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros,
In niueo virides stipite cerne comas.

Napi. XIX.

Hos Amiternus ager felicibus educat hortis,
Nursinas poteris parcius esse pilas.

Asparagi. XX.

Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna,
Non erit incultis gratior asparagis.

Vua duracina. XXI.

Non habilis cyathis, & inutilis vua Lyæo,
Sed non potanti me tibi nectar ero.

Chia ficus. XXII.

Chia seni similis Baccho, quem Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Cydonia. XXIII.

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

Nuces pineæ. XXIIII.

Poma sumus Cybeles: procul hinc discede, viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

Sorba. XXV.

Sorba sumus, molles nimium durantia ventres:
Aptius hæc puero, quàm tibi, poma dabis.

Sparthalion cariotarum. XXVI.

Aurea porrigitur Iani cariota Kalendis,
Sed tamen hoc munus pauperis esse solet.

Coctana. XXVII.

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si maiora forent, coctana ficus erat.

Pruna Damascena. XXVIII.

Pruna peregrinæ carie rugosa senectæ,
Sume: solent duri soluere ventris onus.

Caseus Lunensis. XXIX.

Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ
Præstabit pueris prandia mille tuis.

Caseus Vestinus. XXX.

Si sine carne voles ientacula sumere frugi,
Hæc tibi Vestino de grege massa venit.

Caseus Velabrensis. XXXI.

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Casei Trebulani. XXXII.

Trebula nos genuit, commendat gratia duplex,
Siue leui flamma, siue domamur aqua.

Bulbi. XXXIII.

Cùm sit anus coniunx, & sint tibi mortua membra,
Nil aliud, bulbis quàm satur esse potes.

Lucanicæ. XXXIIII.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Oliuæ. XXXV.

Hæc quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat, atque eadem finit oliua dapes.

Mala Citrea. XXXVI.

Aut Corcyræi sunt hæc de frondibus horti,
Aut hæc Massyli poma draconis erant.

Colostrum. XXXVII.

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hœdis,
De primo matrum lacte colostra damus.

Hœdi. XXXVIII.

Lasciuum pecus, & viridi non vtile Baccho,
Dat pœnas: nocuit iam tener ille Deo.

Oua. XXX.X.

Candida si croceos circumfluit vnda vitellos,
Hesperius scombri temperet oua liquor.

Porcellus lacteus. XL.

Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Ætolo de sue diues edat.

Apyrina & tuberes. XLI.

Non tibi de Libycis tuberes, & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus.

Idem. XLII.

Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes: quid tibi cum Libycis?

Sumen. XLIII.

Esse putes nondum sumen, sic vbere largo
Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

Pulli gallinacei. XLIIII.

Si Libycæ nobis volucres, & Phasides essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

Persica nux. XLV.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis Persica cara sumus.

Panes Picentini. XLVI.

Picentina Ceres niueo sic nectare crescit,
Vt leuis accepta spongia turget aqua.

Boleti. XLVII.

Argentum, atque aurum facile est, lænámque, togámque
Mittere: boletos mittere, difficile est.

Ficedula. XLVIII.

Cùm me ficus alat, cùm pascar dulcibus vuis,
Cur potius nomen non dedit vua mihi?

Tubera. XLIX.

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera, boletis poma secunda sumus.

Turdorum corona. L.

Texta rosis fortasse tibi, vel diuite nardo,
At mihi de turdis facta corona placet.

Anas. LI.

Tota quidem ponatur anas, sed pectore tantum,

Et

Et ceruice sapit, cætera redde coco.

Turtur. LII.

Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe. perdere nolo famem.

Perna. LIII.

Cæretana mihi fiet, vel massa licebit
De Menapis: lauti de petasone vorent.

Petaso. LIV.

Musteus est, propera, caros nec differ amicos,
Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Vulua. LV.

Te fortasse magis capiet de virgine porca,
Me materna graui de sue vulua capit.

Colocasia. LVI.

Niliacum ridebis olus, lanásque sequaces,
Improba cum morsu fila manuque trahes.

Iecur anseris. LVII.

Adspice, quàm tumeat magno iecur ansere maius:
Miratus dices, hoc, rogo, creuit vbi?

Glires. LVIII.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Cuniculus. LIX.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstrauit tacitas hostibus ille vias.

Attagenæ. LX.

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus attagenarum.

Gallina altilis. LXI.

Pascitur & dulci facilis gallina farina,
Pascitur & tenebris: ingeniosa gula est.

Capo. LXII.

Ne nimis exhausto macresceret inguine gallus,
Amisit testes. nunc mihi gallus erit.

Idem. LXIII.

Succumbit sterili frustra gallina marito:
Hunc matris Cybeles esse decebat auem.

Perdix. LXIV.

Ponitur Ausoniis auis hæc rarissima mensis,
Hanc in lautorum mandere sæpe soles.

Columbi. LXV.

Ne violes teneras præduro dente columbas,
Tradita si Cnidiæ sunt tibi sacra Deæ.

Palumbus torquatus. LXVI.

Inguina torquati tardant, hebetántque palumbi:
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Galbula. LXVII.

Galbula decipitur calamis, & retibus ales,
Turget adhuc viridi cum rudis vua mero.

Cattæ. LXVIII.

Pannonicas nobis nunquam dedit Vmbria cattas:
Mauult hæc domino mittere dona Pudens.

Pauo. LXIX.

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere, dure, coco?

Phœnicopterus. LXX.

Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis
Nostra sapit: quid si garrula lingua foret?

Phasianus. LXXI.

Argiua primùm sum transportata carina,
Ante mihi notum nil, nisi Phasis, erat.

Numidicæ. LXXII.

Ansere Romano quamuis satur Hannibal esset,
Ipse suas nunquam barbarus edit aues.

Anser. LXXIII.

Hæc seruauit auis Tarpeii templa Tonantis,
Miraris? nondum fecerat illa Deus.

Grues. LXXIV.

Turbabis versus, nec littera tota volabit,
Vnam perdideris si Palamedis auem.

Rusticula. LXXV.

Rustica sum perdix: quid refert, si sapor idem est?
Carior est perdix, sic sapit illa magis.

Cycnus. LXXVI.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua
Cantator cycnus funeris ipse sui.

Porphyriones. LXXVII.

Nomen habet magni volucris tam parua Gigantis,
Et nomen Prasini Porphyrionis habet.

Mullus. LXXVIII.

Spirat in aduecto, sed iam piger æquore mullus
Languescit: viuum da mare, fortis erit.

Muræna. LXXIX.

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo,
Non valet exustam mergere Sole cutem.

Rhombus. LXXX.

Quamuis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior est tamen patella.

Ostrea. LXXXI.

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino,
Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Scillæ. LXXXII.

Cæruleus nos Liris amat, quem silua Maricæ
Protegit: hinc squillæ maxima turba sumus.

Scarus. LXXXIII.

Hic scarus, æquoreis qui venit obesus ab vndis,
Visceribus bonus est, cætera vile sapit.

Coracinus. LXXXIIII.

Princeps Niliaci raperis, coracine, macelli,
Pellææ prior est gloria nulla gulæ.

Echinus. LXXXV.

Iste licèt digitos testudine pungat acuta,
Cortice deposito mollis echinus erit.

Murices. LXXXVI.

Sanguine de nostro tinctas, ingrate, lacernas
Induis, & non est hoc satis, esca sumus.

Gobius. LXXXVII.

In Venetis sint lauta licèt conuiuia terris,
Principium cœnæ Gobius esse solet.

Lupus. LXXXVIII.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui,
Æquoreo dulces cum sale pastus aquas.

Aurata. LXXXIX.

Non omnis laudem, pretiúmque aurata meretur,
Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Acipensis. XC.

Ad Palatinas acipensem mittite mensas,
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Lepus. XCI.

Inter aues turdus, si quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Aper. XCII.

Qui Diomedeis metuendus setiger agris
Ætola cecidit cuspide, talis erat.

Damæ. XCIII.

Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum,
Imbelles damæ quid, nisi præda sumus?

Oryx. XCIV.

Matutinarum non vltima præda ferarum
Sæuus oryx, constat qui mihi morte canum.

Ceruus. XCV.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro:
An magis iste tuus Siluia, ceruus erat?

Lalisio. XCVI.

Cùm tener est onager, solaque lalisio matre
Pascitur, hoc infans, sed breue nomen habet.

Oleum Venafranum. XCVII.

Hoc tibi Campani sudauit bacca Venafri:
Vnguentum, quoties sumis, & istud olet.

Dorcas. XCVIII.

Delitium paruo donabis dorcada nato:
Iactatis solet hanc mittere turba togis.

Caprea. XCIX.

Pendentem summa capream de rupe videbis,
Casuram speres, decipit illa canes.

Onager. C.

Pulcher adest onager: mitti venatio debet
Dentis Erythræi: iam remouete sinus.

Garum scombrorum. CI.

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo,
Accipe fastosum munera cara garum.

Muria. CII.

Antipolitani fateor, sum filia thynni:
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Mel Atticum. CIII.

Hoc tibi Thesei populatrix misit Hymetti
Pallados à siluis nobile nectar apis.

Faui Siculi. CIV.

Cùm dederis Siculos medijs de collibus Hyblæ,
Cecropios dicas tu licet esse fauos.

Passum. CV.

Cnossia Minoa genuit vindemia Creta
Hoc tibi, quod mulsum pauperis esse solet.

Picatum vinum. CVI.

Hæc de vitifera venisse picata Vienna
Ne dubites, misit Romulus ipse mihi.

Mulsum. CVII.

Attica nectareum turbatis mella Falernum:
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

Albanum. CVIII.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia collis
Misit, Iulæo quæ sibi monte placet.

Surrentinum. CIX.

Surrentina bibis, nec murrhina picta, nec aurum
Sume, dabunt calices hæc tibi vina suos.

Falernum. CX.

De Sinuessanis venerunt Massica prælis,
Condita quo quæris Consule: nullus erat.

Setinum. CXI.

Pendula Pontinos quæ spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab vrbe cados.

Fundanum. CXII.

Hæc Fundana tulit felix autumnus Opimi:
Expressit mulsum Consul, & ipse bibit.

Trifolinum. CXIII.

Non sum de primo fateor, trifolina Lyæo,
Inter vina tamen septima vitis ero.

Cæcubum. CXIV.

Cæcuba Fundanis generosa coquuntur Amyclis,
Vitis & in media nata palude viret.

Signinum. CXV.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem,
Ne nimiùm sistant, sit tibi parca sitis.

Mamertinum. CXVI.

Amphora Nestorea tibi Mamertina senecta
Si detur, quod vis nomen habere potest.

Tarraconense. CXVII.

Tarraca, Campano tantùm cessura Lyæo,
Hæc genuit Tuscis æmula vina cadis.

Nomentanum. CXVIII.

Nomentana meum tibi dat vindemia Bacchum:
Si te Quinctus amat, commodiora bibes.

Spoletinum. CXIX.

De Spoletinis quæ sunt cariosa lagenis
Malueris, quàm si musta Falerna bibas.

Pelignum. CXX.

Massica Peligni mittunt turbata coloni:
Non tu, libertus sed bibat illa tuus.

Acetum. CXXI.

Amphora Niliaci non sit tibi vilis aceti;
Esset cum vinum, vilior illa fuit.

Massilianum. CXXII.

Cùm tua centenos expugnet sportula ciues,
Fumea Massiliæ ponere vina potes.

Cæretanum. CXXIII.

Cæretana Nepos ponat, Setina putabis:
Non ponit turbæ, cùm tribus illa bibit.

Tarentinum vinum. CXXIV.

Nobilis & lanis, & felix vitibus Aulon
Det pretiosa tibi vellera, vina mihi.

Vnguentum. CXXV.

Vnguentum heredi nunquam, nec vina relinquas:
Ille habeat nummos, hæc tibi tota dato.

Corona rosea. CXXVI.

Dat festinatas Cæsar, tibi bruma coronas:
Quondam veris erant, nunc tua facta rosa est.

M. VAL. MARTIALIS EPIGRAMMATON LIBER,

Cui Apophoreta inditum nomen.

I.

SYNTHESIBVS dum gaudet eques, dominúsque senatus,
Dumque decent nostrum pilea sumpta Iouem:
Nec timet Ædilē moto spectare fritillo,
Cum videat gelidos iam prope verna lacus:
Diuitis alternas, & pauperis accipe sortes:
Præmia conuiuæ det sua quisque suo.
Sunt apinæ, tricæque, & si quid vilius istis.
Quis nescit? vel quis tam manifesta negat?
Sed quid agam potius madidis, Saturne, diebus,
Quos tibi pro cælo filius ipse dedit?
Vis scribam Thebas, Troiámque, maláſque Mycenas?
Lude inquis nucibus: perdere nolo nuces.
Quo vis cunque loco potes hunc finire libellum,
Versibus explicitum est omne duobus opus.

Apophoreta. II.

Lemmata si quæris cur sint adscripta, docebo,
Vt, si malueris, lemmata sola legas.

Pugillares citrei. III.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,
Essemus Libyci nobile dentis onus.

Quincuplices. IV.

Cæde iuuencorum domini calet arca felix,
Quincuplici cera cùm datur altius honor.

Pugillares eburnei. V.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niueum littera pingat ebur.

Triplices. VI.

Tunc triplices nostros non vilia dona putabis,
Cùm se venturam scribet amica tibi.

Pugillares membranei. VII.

Esse puta ceras, licet hæc membrana vocetur:
Delebis quoties scripta nouare voles.

Vitelliani. VIII.

Nondum legerit hos licèt puella,
Nouit quid cupiant Vitelliani.

Idem Vitelliani. IX.

Quòd nummos cernis, mitti nos credis amicæ:
Falleris: & nummos ista tabella rogat.

Chartæ maiores. X.

Non sunt munera quæ putas puella,
Cùm donat vacuas poeta chartas.

Chartæ epistolares. XI.

Seu leuiter noto, seu caro missa sodali,
Omnes ista solet charta vocare suos.

Loculi eburnei. XII.

Hos nisi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Loculi lignei. XIII.

Si quid adhuc superest in nostri fæce locelli,
Munus erit: nihil est, ipse locellus erit.

Tali eborei. XIV.

Cùm steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Tessera. XV.

Non sim talorum numero par tessera, dum sit
Maior, quàm talis alea sæpe mihi.

Turricula. XVI.

Quærit compositos manus improba mittere talos:
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Tabula lusoria. XVII.

Hic mihi bis seno numeratur tessera puncto,
Calculus hic gemino discolor hoste perit.

Nuces. XVIII.

Alea parua nuces & non damnosa videtur,
Sæpe tamen pueris abstulit illa nates.

Theca calamaria. XIX.

Sortitus thecam, calamis armare memento:
Cætera nos dedimus, tu leuiora para.

Calculi. XX.

Insidiosorum si ludis bella latronum,
Gemmeus iste tibi miles, & hostis erit.

Graphiarium. XXI.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leue munus erit.

Denticalpium. XXII.

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Auriscalpium. XXIII.

Si tibi morosa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Acus aurea. XXIV.

Tenia ne madidos violent bombycina crines,
Figat acus tortas, sustineátque comas.

Pecten ad caluum. XXV.

Quid faciet, nullos hic inuentura capillos,
Multifido buxus quæ tibi dente datur?

Crines sapo. XXVI.

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos:
Captiuis poteris cultior esse comis.

Mattiacæ pilæ. XXVII.

Si mutare paras longæuos cana capillos,
Accipe Mattiacas (quo tibi calua?) pilas.

Vmbella. XXVIII.

Accipe, quæ nimios vincant vmbracula Soles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Gausapa. XXIX.

In Pompeiano tectus spectabo theatro,
Nam ventus populo vela negare solet.

Venabula. XXX.

Excipient apros, exspectabúntque leones,
Intrabunt vrsos, sit modò firma manus.

Culter Venatorius. XXXI.

Si deiecta geris longo venabula rostro,
Hic breuis in grandem cominus ibit aprum.

Parazonium. XXXII.

Militiæ decus hoc, & grati nomen honoris,
Arma Tribunitium cingere digna latus.

Pugio. XXXIII.

Pugio, quem curuis signat breuis orbita venis,
Stridentem gelidis hunc Salo tinxit aquis.

Falx exensis. XXXIIII.

Pax me certa ducis placidos curuauit in vsus:
Agricolæ nunc sum, militis antè fui.

Securicula. XXXV.

Cùm fieret tristis soluendis auctio nummis,
Hæc quadringentis millibus empta fuit.

Ferramenta tonsoria. XXXVI.

Tondendis hæc arma tibi sunt apta capillis,
Vnguibus hæc longis, vtilis illa genis.

Scrinium. XXXVII.

Constrictos nisi das mihi libellos,
Admittam tineas, trucésque blattas.

Fasces calamorum. XXXVIII.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus,
Texantur reliqua tecta palude tibi.

Lucerna cubicularia. XXXIX.

Dulcis conscia lectuli lucerna,
Quicquid vis facias licet, tacebo.

Candela. XL.

Ancillam tibi sors dedit lucernæ,
Totas quæ vigil exigit tenebras.

Lucerna polymyxos. XLI.

Illustrem cùm tota meis conuiuia flammis,
Tóque geram myxos, vna lucerna vocor.

Cereus. XLII.

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes,
Subducta est puero nanque lucerna tuo.

Candelabrum Corinthium. XLIII.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt,
Non norat parcos vncta lucerna patres.

Candelabrum ligneum. XLIIII.

Esse vides lignum, serues nisi lumina, fiet
De candelabro magna lucerna tibi.

Pila paganica. XLV.

Hæc, quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa est, & minus arcta pila.

Pila trigonalis. XLVI.

Si me nobilibus scis expulsare sinistris,
Sum tua. si nescis, rustice, redde pilam.

Follis. XLVII.

Ite procul, iuuenes, mitis mihi conuenit ætas,
Folle decet pueros ludere, folle senes.

Harpasta. XLVIII.

Hæc rapit Antæi velox in puluere draucus,
Grandia qui vano colla labore facit.

Alteres. XLIX.

Quid pereunt stulto fortes altere lacerti?
Exercet meliùs vinea fossa viros.

Galericulum. L.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.

Strigiles. LI.

Pergamus has misit curuo distringere ferro:
Non tam sæpe teret lintea fullo tibi.

Guttus corneus. LII.

Gestauit modò fronte me iuuencus,
Verum rhinocerota me putabis.

Rhinoceros. LIII.

Nuper in Ausonia domini spectatus arena,
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

Crepitaculum. LIIII.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenera garrula sistra manu.

Flagellum. LV.

Proficies nihil hoc, cædas licet vsque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Dentifricium. LVI.

Quid mecum est tibi? me puella sumat,
Emptos non soleo polire dentes.

Myrobalanum. LVII.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex vnguento constat, & ex balano.

Aphronitrum. LVIII.

Rusticus es, nescis quid Græco nomine dicar:
Spuma vocor nitri, dicor & aphronitrum.

Opobalsama. LIX.

Balsama me capiunt, hæc sunt vnguenta virorum,
Delicias [illegible] vos redolete nurus.

Lomentum. LX.

Gratum munus erit, scisso nec inutile ventri,
Si clara Stephani balnea luce petes.

Laterna cornea. LXI.

Dux laterna viæ clausis feror aurea flammis,
Et tuta est gremio parua lucerna meo.

Laterna ex vesica. LXII.

Cornea si non sum, numquid sum fuscior? aut me
Vesicam contra qui venit esse putat?

Fistula. LXIII.

Quid me compactam ceris, & arundine rides?
Quæ primùm exstructa est fistula, talis erat.

Tibiæ. LXIIII.

Ebria nos madidis rumpit tibicina buccis,
Sæpe duas pariter, sæpe monaulon habet.

Soleæ lanatæ. LXV.

Defuerit si forte puer, soleásque libebit
Sumere, pro puero proderit ipse tibi.

Mamillare. LXVI.

Taurino poteras pectus constringere tergo,
Nam pellis mammas non capit ista tuas.

Muscaria pauonina. LXVII.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Copta Rhodia. LXVIII.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes:
Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat.

Priapus siligineus. LXIX.

Si vis esse satur, nostrum potes esse Priapum:
Ipsa licet rodas inguina, purus eris.

Porcus. LXX.

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter spumantes ilice pastus apros.

Muscarium bubulum. LXXI.

Sordi-

Sordida si flauo fuerit tibi puluere vestis,
Colligat hunc tenui verbere cauda leuis.

Botulus. LXXII.

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem venerat ante dies.

Psittacus. LXXIII.

Psittacus à vobis aliorum nomina discam:
Hoc didici per me dicere, Cæsar aue.

Coruus. LXXIIII.

Corue salutator, quare fellator haberis?
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Luscinia. LXXV.

Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Pica. LXXVI.

Pica loquax certa dominum te voce saluto:
Si me non videas, esse negabis auem.

Cauea. LXXVII.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potest.

Narthecium. LXXVIII.

Artis ebur medicæ narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Pactius esse sua.

Flagra. LXXIX.

Ludite lasciui, sed tantùm ludite serui,
Hæc signata mihi quinque diebus erunt.

Ferulæ. LXXX.

Inuisæ nimiùm pueris grataque magistris,
Clara Prometheo munere ligna sumus.

Pera. LXXXI.

Ne mendica ferat barbati prandia nudi,
Dormiat & tetrico cum cane, pera rogat.

Scopæ. LXXXII.

In pretio scopas testatur palma fuisse,
Sed pretium scopis nunc analecta dabunt.

Scalptorium. LXXXIII.

Defendet manus hæc scapulas mordente molesto
Pulice, vel si quid pulice sordidius.

Manuale. LXXXIIII.

Ne toga barbatos faciat, vel penula libros,
Hæc abies chartis tempora longa dabit.

Lectus pauoninus. LXXXV.

Nomina dat spondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.

Ephippium. LXXXVI.

Stragula succincti, venator, sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stibadia. LXXXVII.

Accipe lunata scriptum testudine sigma:
Octo capit, veniat quisquis amicus erit.

Gustatorium. LXXXVIII.

Fœmineam nobis cherson si credis inisse,
Deciperis, pelagi mascula præda sumus.

Mensa citrea. LXXXIX.

Accipe felices Atlantica munera siluas:
Aurea qui dederit dona minora dabit.

Mensa acerna. XC.

Non sum crispa quidem, nec silua filia Mauræ,
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Dentes eborei. XCI.

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes?

Quincupedal. XCII.

Puncta notis ilex, & acuta cuspide clausa,
Sæpe redemptoris prodere furta solet.

Pocula archetypa. XCIII.

Non est ista recens, nec nostri gloria cæli,
Primus in his Mentor, dum facit illa, bibit.

Calices. XCIV.

Non sumus audacis plebeia toreumata vitri,
Nostra nec ardenti gemma feritur aqua.

Phiala aurea cælata. XCV.

Quamuis Callaico rubeam generosa metallo,
Glorior arte magis, nam meus iste labor.

Calices Vatini. XCVI.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, sed nasus longior ille fuit.

Lances chrysendetæ. XCVII.

Grandia ne viola paruo chrysendeta mullo,
Vt minimum, libras debet habere duas.

Vasa Aretina. XCVIII.

Aretina nimis ne spernas vasa monemus,
Lautus erat Tuscis Porsena fictilibus.

Bascauda. XCIX.

Barbara de pictis veni bascauda Britannis,
Sed me iam mauult dicere Roma suam.

Panaca. C.

Si non ignota est docti tibi terra Catulli,
Potasti testa Rhætica vina mea.

Boletaria. CI.

Cùm mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, seruio colliculis.

Calices Surrentini. CII.

Accipe non vili calices de puluere natos,
Sed Surrentinæ leue toreuma rotæ.

Colum niuarium. CIII.

Setinos, moneo, nostra nunc frange trientes,
Pauperiore mero tingere lina potes.

Saccus niuarius. CIV.

Attenuare niues norunt & lintea nostra,
Frigidior colo non salit vnda tuo.

Vrceoli ministratorij. CV.

Frigida non desit, non deerit calda petenti,
Sed tu morosa ludere parce siti.

Vrceus fictilis. CVI.

Hic tibi donatur panda ruber vrceus ansa:
Stoicus hoc gelidam Fronto petebat aquam.

Calathi. CVII.

Nos Satyri, nos Bacchus amat, nos ebria tigris,
Perfusos domini lambere docta pedes.

Calices Saguntini. CVIII.

Quæ non sollicitus teneat, seruétque minister,
Sume Saguntino pocula ficta luto.

Calices gemmati. CIX.

Gemmatum Scythicis vt luceat ignibus aurum,
Aspice quot digitos exuit iste calix.

Ampulla potoria. CX.

Hac licet in gemma, quæ seruat nomina Cosmi,
Luxuriose bibas si foliata sitis.

Crystallina. CXI.

Frangere dum metuis, frangis crystallina: peccant
Securæ nimium sollicitæque manus.

Nimbus vitreus. XCII.

Ab Ioue qui ueniet miscenda ad pocula, largas
Fundet nimbus aquas, hic tibi vina dabit.

Myrrhina. CXIII.

Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor inde mero.

Patella Cumana. CXIIII.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

Calices vitrei. CXV.

Adspicis ingenium Nili, quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus.

Lagena niuaria. CXVI.

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis:
Quò tibi decoctæ nobile frigus aquæ?

Niues. CXVII.

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem,
De niue commenta est ingeniosa sitis.

Idem. CXVIII.

Massiliæ fumos miscere niualibus undis
Parce puer, constet ne tibi pluris aqua.

Matella fictilis. CXIX.

Dum poscor crepitu digitorum, & verna moratur,
O quoties pellex culcitra facta mea est.

Ligula argentea. CXX.

Quamuis me ligulam dicant equitésque patrésque,
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

Cochlearia. CXXI.

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ouis:
Nunquid scis potius cur cochleare vocer?

Anuli. CXXII.

Antè frequens, sed nunc rarus nos donat amicus,
Felix cui comes est non alienus eques.

Dactylotheca. CXXIII.

Sæpe grauis digitis elabitur anulus unctis,
Tuta mea fiet, sed tua gemma fide.

Toga. CXXIIII.

Romanos rerum dominos, gentémque togatam
Ille facit, magno qui dedit astra patri.

Idem. CXXV.

Si matutinos facile est tibi rumpere somnos,
Attrita veniet sportula sæpe toga.

Endromis. CXXVI.

Pauperis est munus, sed non est pauperis vsus:
Hanc tibi pro togula mittimus endromida.

Canusinæ fuscæ. CXXVII.

Hæc tibi turbato Canusina simillima mulso
Munus erit, gaude, non cito fiet anus.

Bardocucullus. CXXVIII.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat.

Canusinæ rufæ. CXXIX.

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis,
Et placet hic pueris, militibusque color.

Penula scortea. CXXX.

Ingrediare viam cælo licet vsque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Lacernæ coccineæ. CXXXI.

Si Veneto, Prasinóue faues, qui coccina sumis,
Ne fias ista transfuga sorte, vide.

Pileus. CXXXII.

Si possem totas cuperem misisse lacernas,
Nunc tantum capiti munera mitto tuo.

Lacernæ Bæticæ. CXXXIII.

Non est lana mihi mendax, nec mutor aëno:
Sic placeant Tyriæ, me mea tinxit ouis.

Fascia pectoralis. CXXXIIII.

Fascia crescentes dominæ compesce papillas,
Vt sit quod capiat nostra tegatque manus.

Cœnatoria. CXXXV.

Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota,
Hic opus est pictis accubuisse toris.

Læna. CXXXVI.

Tempore brumali non multum leuia prosunt,
Calfaciunt villi pallia vestra mei.

Lacernæ albæ. CXXXVII.

Amphitheatrales nos commendamur ad vsus,
Cùm tegit algentes nostra lacerna togas.

Gausapa villosa, vel mantile. CXXXVIII.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum,
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Cuculli Liburnici. CXXXIX.

Iungere nescisti nobis, ô stulte, lacernas:
Indueras albas, exue callaicas.

Vdones Cilicij. CXL.

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti:
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Synthesis. CXLI.

Dum toga per quinas gaudet requiescere luces,
Hos poteris cultus sumere iure tuo.

Focale. CXLII.

Si recitaturus dedero tibi forte libellum,
Hoc focale tuas asserat auriculas.

Tunicæ Patauinæ. CXLIII.

Vellera cùm sumant Patauinæ multa trilices,
Et pingues tunicas serra secare potest.

Spongia. CXLIIII.

Hæc tibi sorte datur tergendis spongia mensis
Vtilis, expresso cùm leuis imbre tumet.

Penula gausapina. CXLV.

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta est,
Vt me vel media sumere messe velis.

Ceruical. CXLVI.

Tinge caput nardi folio, ceruical olebit,
Perdidit vnguentum cùm coma, pluma tenet.

Cubicularia gausapina. CXLVII.

Stragula purpureis lucent villosa tapetis:
Quid prodest si te congelat vxor anus?

Lodices. CXLVIII.

Nudo stragula ne toro pateant,
Iunctæ nos tibi venimus sorores.

Amictorium. CXLIX.

Mammosas metuo, teneræ me trade puellæ,
Vt possint niueo pectore lina frui.

Cubicularia polymita. CL.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera: victa est
Pectine Niliaco iam Babylonis acus.

Zona. CLI.

Longa satis nunc sum, dulci sed pondere venter
Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis.

Gausape quadratum. CLII.

Lodices mittet docti tibi terra Catulli,
Nos Elicaonia de regione sumus.

Semicinctium. CLIII.

Det tunicam diues, ego te praecingere possum:
Essem si locuples, munus vtrumque darem.

Lanae amethystinae. CLIIII.

Ebria Sidoniae cum sim de sanguine conchae,
Non video quare sobria lana vocer.

Lanae albae. CLV.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ouis.

Lanae Tyriae. CLVI.

Nos Lacedaemoniae pastor donauit amicae.
Deterior Ledae purpura matris erat.

Lanae Pollentinae. CLVII.

Non tantum pullo lugentes vellere lanas,
Sed solet & calices haec dare terra suos.

Idem. CLVIII.

Lana quidem tristis, sed tonsis apta ministris,
Quales non primo de grege mensa vocat.

Tomentum Lingonicum. CLIX.

Oppressae nimium vicina est fascia plumae,
Vellera Lingonicis accipe rasa sagis.

Tomentum Circense. CLX.

Tomentum concisa palus Circense vocatur:
Haec pro Lingonico stramina pauper emit.

Pluma. CLXI.

Lassus Amyclaea poteris requiescere pluma,
Interior cygni quam tibi lana dedit.

Foenum. CLXII.

Fraudata tumeat facilis tibi culcita pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.

Tintinabulum. CLXIII.

Redde pilam, sonat aes thermarum: ludere pergis?
Virgine vis sola lotus abire domum.

Discus. CLXIIII.

Splendida cum volitent Spartani pondera disci,
Este procul pueri, sit semel ille nocens.

Cithara. CLXV.

Reddidit Euridicen vati, sed perdidit ipse,
Dum sibi non credit, nec patienter amat.

Idem. CLXVI.

De Pompeiano saepe est electa theatro,
Quae duxit siluas, detinuitque feras.

Plectra. CLXVII.

Feruida ne trito tibi pollice pusula surgat:
Exornent docilem garrula plectra lyram.

Trochus. CLXVIII.

Inducenda rota est, das nobis vtile munus:
Iste trochus pueris, at mihi cantus erit.

Idem. CLXIX.

Garrulus in laxo cur anulus orbe vagatur,
Cedat vt argutis obuia turba trochis?

Signum Victoriae. CLXX.

Haec illi sine sorte datur, cui nomina Rhenus
Vera dedit: decies adde Falerna, puer.

Βρούτου παιδίον. CLXXI.

Gloria tam parui non est obscura sigilli,
Istius pueri Brutus amator erat.

Sauroctonos Corinthius. CLXXII.

Ad te reptanti puer insidiose lacertae
Parce, cupit digitis illa perire tuis.

Hyacinthus in tabula pictus. CLXXIII.

Flectit ab inuiso morientia lumina disco
Oebalius, Phoebi culpa dolórque, puer.

Hermaphroditus marmoreus. CLXXIV.

Masculus intrauit fontes, emersit vtrumque:
Pars est vna patris, caetera matris habet.

Danaë picta. CLXXV.

Cur à te pretium Danae regnator Olympi
Accepit, gratis si tibi Leda dedit?

Persona Germanica. CLXXVI.

Sum figuli lusus Rufi persona Bataui.
Quae tu derides haec timet ora puer.

Hercules Corinthius. CLXXVII.

Elidit geminos infans, nec respicit angues:
Iam poterat teneras hydra timere manus.

Hercules fictilis. CLXXVIII.

Sum fragilis, sed tu, moneo, ne sperne sigillum:
Non pudet Alciden nomen habere meum.

Minerua argentea. CLXXIX.

Dic mihi, virgo ferox, cum sit tibi cassis & hasta,
Quare non habeas aegida? Caesar habet.

Europa picta. CLXXX.

Mutari melius tauro pater optime Diuum,
Tunc poteras, Io cum tibi vacca fuit.

Leander marmoreus. CLXXXI.

Clamabat tumidis audax Leander in vndis,
Mergite me fluctus, cum rediturus ero.

Sigillum Gibberi, fictile. CLXXXII.

Ebrius haec fecit terris puto monstra Prometheus,
Saturnalicio lusit & ipse luto.

Homeri Batrachomyomachia. CLXXXIII.

Perlege Maeonio cantatas carmine ranas,
Et frontem nugis soluere disce meis.

Homerus in membranis. CLXXXIV.

Ilias, & Priami regnis inimicus Vlysses,
Multiplici pariter condita pelle latent.

Virgilij culex. CLXXXV.

Accipe facundi Culicem studiose Maronis,
Ne nugis positis Arma, virumque canas.

Virgilius in membrana. CLXXXVI.

Quàm breuis immensum cepit membrana Maronem!
Ipsius vultus prima tabella gerit.

Menandri Thais. CLXXXVII.

Haec primum iuuenum lasciuos lusit amores,
Nec Glycere, verè Thais amica fuit.

Cicero in membranis. CLXXXVIII.

Si comes ista tibi fuerit membrana putato
Carpere te longas cum Cicerone vias.

Propertius. CLXXXIX.

Cynthia, facundi carmen iuuenile Properti,
Accepit famam, nec minùs ipsa dedit.

Liuius in membranis. CXC.

Pellibus exiguis arctatur Liuius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Sallustius. CXCI.

Hic erit, vt perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Crispus in historia.

Ouidij Metam. in membranis. CXCII.

Hæc tibi multiplici quæ structa est massa tabella,
Carmina Nasonis quinque decemque gerit.

Tibullus. CXCIII.

Vssit amatorem Nemesis lasciua Tibullum,
In tota iuuit quem nihil esse domo.

Lucanus. CXCIIII.

Sunt quidam, qui me dicunt non esse poetam,
Sed, qui me vendit, bibliopola putat.

Catullus. CXCV.

Tantùm magna suo debet Verona Catullo,
Quantùm parua suo Mantua Virgilio.

Calda & frigida aqua. CXCVI.

Hæc tibi quæ fuerint caldarum nomina dicunt,
Ipsa suas meliùs charta natabit aquas.

Mulæ pomiliæ. CXCVII.

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altiùs in terra penè sedere soles.

Catella Gallicana. CXCVIII.

Delicias paruæ si vis audire catellæ,
Narranti breuis est pagina tota mihi.

Asturco. CXCIX.

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Canis vertagus. CC.

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Palæstrita. CCI.

Non amo, quòd vincit, sed quòd succumbere nouit,
Et didicit melius τὴν ἀνακλινοπάλην.

Simius. CCII.

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Puella Gaditana. CCIII.

Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, vt ipsum
Masturbatorem fecerit Hippolytum.

Cymbala. CCIV.

Æra Celæneos lugentia matris amores
Esuriens Gallus vendere sæpe solet.

Puer cinædus. CCV.

Sit nobis ætate puer, non pumice, leuis,
Propter quem placeat nulla puella mihi.

Cestos. CCVI.

Collo necte puer meros amores,
Ceston de Veneris sinu calentem.

Idem. CCVII.

Sume Cytheriaco medicatum nectare ceston:
Vssit amatorem balteus iste Iouem.

Notarius. CCVIII.

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Concha. CCIX.

Leuis ab æquorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffensa curret arundo via.

Morio. CCX.

Non mendax stupor est, nec fingitur arte dolosa:
Quisquis plus iusto non sapit, ille sapit.

Caput arietinum. CCXI.

Mollia Phryxei secuisti colla mariti:
Hoc meruit, tunicam qui tibi sæpe dedit.

Pumilio. CCXII.

Si solùm spectes hominis caput, Hectora credas:
Si stantem videas, Astyanacta putes.

Parma. CCXIII.

Hæc, quæ sæpe solet vinci, quæ vincere rarò,
Parma tibi scutum pumilionis erat.

Pueri comœdi. CCXIIII.

Non erit in turba quisquam μισούμενος ista,
Sed poterit quiuis esse δὶς ἐξαπατῶν.

Fibula. CCXV.

Dic mihi simpliciter, comœdis & citharœdis
Fibula quid præstas? carius vt futuant.

Accipiter. CCXVI.

Prædo fuit volucrum, famulus nunc aucupis idem
Decipit, & captas non sibi mœret aues.

Obsonator. CCXVII.

Dic, quotus es, quanti cupias cœnare, nec vnum
Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Calami aucupatorij. CCXVIII.

Non tantùm calamis, sed cantu fallitur ales,
Pallida dum tacita crescit arundo manu.

Corculum. CCIX.

Pauper causidicus, nullos referentia nummos
Carmina cum scribas, accipe cor, quod habes.

Cocus. CCXX.

Non satis est ars sola coco, seruire palato:
Namque cocus domini debet habere gulam.

Craticula cum veru. CCXXI.

Parua tibi curua craticula sudet ofella,
Spumeus in longa cuspide fumet aper.

Pistor dulciarius. CCXXII.

Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Extruet, huic vni parca laborat apis.

Ientacula. CCXXIII.

Surgite, iam vendit pueris ientacula pistor,
Cristataque sonant vndique lucis aues.

AVLI

AVLI SERENI VITA EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

AVLVS Serenus, inter poëtas Lyricos relatus est ab antiquis Grammaticis; in quo genere apud Latinos præcipuè claruerunt Horatius Flaccus, Cæsius Bassus, & alij plures. Traditum est de hoc Sereno, eum fuisse ingenio eleganti, & facili, ad amores & iocos describendos. Maurus Terentianus eùm de eo loquitur, egregium ac nobilem Poëtam facit. Poëmata scripsit vario & multiplici carmine, vt Hieronymus testatur, qui eundem inter veteres Lyricos enumerat. Non. Marcel. & Martianus Capella, pluribus locis citant Sereni poëtæ opuscula. Quib. manifestè apparet, illum præstitisse magna eruditione & elegantia.

AVLI SERENI FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

QVANDO flagella ligas, ita liga
Vitem & vimus uti simul eant.
Nam nisi sint paribus fruticibus,
Vmbra necat teneras amineas.
Ad mercatum eo villice: ecquid vis inde vehi, aut agi?
Rure puella vagat arido.
Callet senium arte bibendi.
Labiumque insigne reuellit.
Aut zonulam, aut acum, aut ricam.
Occatio, occæcatio est.
Suaue sibilum.
Cede testula irrita, sol occurret tibi per speculũ Panope.
Anicula temera propter iter obyt.
Qui nauigium nauicula aufert Picena marginis acta.
Pingere calumbicum est graphidem dare penitenolata.
Quod si virgo feruens referet, curat claustra puerpery.
Perit abit auipedis animula leporis.

RVFI FESTI AVIENI VITA EX LILII GREGORII GIRALDI DE LATINIS POETIS Dialogo IIII.

RVFVS Festus Auienus, qui & in antiquis codicibus Abienus dicitur, & in Seruij etiam commentarus. Hic ab aliquibus Hispanus est existimatus: ego certe nihil habeo quo vobis id affirmare possim. Hic Dyonisij Punici de situ orbis versus ex Græcis Latinos fecit, itẽ Aratea Phænomena: quod vtrumque opus exstat carmine hexametro expressum. Et præter hæc de oris maritimis librum edidit, carmine trimetro iambico, ad Probum, virum cõsularem: ad quem etiam CL. Claudianus scripsit. quo argumento ducor, vt Auienum Claudiani, hoc est, Theodosij Imp. & filiorum temporibus floruisse credam: id quod & facilè Hieronymi verbis adstruere possumus: qui quodam suarum epistolarum loco, nuper illum scripsisse dicit: alij Diocletiani Cæsaris, non satis firmo, vt mihi quidem videtur, argumento: alij vtrumque inconfessum, parúmve compertum esse volunt. Seruius grammaticus Auienum ait Virgilianas fabulas, & Liuium iambicis versibus descri-

pisse. Sunt, qui hunc ipsum Auienum esse putent, quem Aurelius Macrobius in Saturnalibus cœnis loquentem induxit. Vtcumque, tolerabilis est poëta, & dignus, saltem ob rerum cognitionem, vt aliquando legatur. Sed ne quid à me desideretis, exstat & libellus, ad Theodosium Imperatorem, huius, vt putatur, Auieni, nisi nos fallat inscriptio, in quo plerosque Aesopi apologos elego carmine complexus est: qui an legitimus sit, non multum esse pretium operæ, vt disquiramus, existimo.

RVSTICA, ET LVPVS. I.

RVstica deflenti paruo iurauerat olim,
Ni taceat, rapido quòd foret esca lupo.
Credulus hanc vocem lupus audijt, & manet ipsas
Peruigil ante fores, irrita vota gerens.
Nam lassata puer nimiæ dat membra quieti,
Spem quoque raptori sustulit inde fames.
Hunc vbi siluarum repetentem lustra suarum
Ieiunum coniux sensit adesse lupa,
Cur, inquit, nullam defers ex more rapinam:
Languida consumtis sed trahis ora genis?
Ne mireris, ait, deceptum fraude maligna
Vix miserum vacua delituisse fuga:
Nam quæ præda rogo, quæ spes contingere posset,
Iurgia nutricis cùm mihi verba darent?
Hæc sibi dicta putet, séque hac sciat arte notari,
Femineam quisquis credidit esse fidem.

Aquila, & Testudo. II.

PEnnatis auibus quondam testudo locuta est,
Si quis eam volucrum destituisset humi,
Protinus è rubris conchas proferret arenis,
Quis pretium nitido cortice bacca daret.
Indignans sibimet tardo quòd sedula gressu
Nil ageret toto perficerétue die.
Ast vbi promissis aquilam fallacibus implet,
Experta est similem perfida lingua fidem.
Et male mercatis dum quærit sidera pennis,
Occidit infelix alitis vngue feræ.
Tum quoque sublimes cùm iam moreretur in auras
Ingemuit, votis hæc licuisse suis.
Nam dedit exosa post hæc documenta quieti
Non sine supremo magna labore peti.
Sic quicumque noua sublatus laude tumescit,
Dat meritò pœnas, dum meliora cupit.

Cancri. III.

CVrua retro cedens cùm fert vestigia cancer,
Hispida saxosis terga relisit aquis.
Hunc genitrix facili cupiens præcedere gressu,
Talibus alloquiis præmonuisse datur.
Ne tibi transuerso placeant hæc deuia nate,
Rursus in obliquos neu velis ire pedes:
Sed nisu contenta ferens vestigia recto,
Innocuos prono tramite siste gradus.
Cui natus faciam si me præcesseris, inquit,
Rectaque monstrantem certior ipse sequar.
Nam stultum nimis est, cùm tu prauissima tentes,
Alterius censor vt vitiosa notes

Boreas, & Phœbus. IV.

IMmitis Boreas, placidúsque ad sidera Phœbus
Iurgia cum magno conseruere Ioue.
Quis prior inceptum peragat, mediúmque per orbem
Carpebat solitum fortè viator iter.
Conuenit hanc potius litis præfigere caussam,
Pallia nudato decutienda viro.
Protinus impulsus ventis circumtonat æther,
Et gelidas nimias depluit imber aquas.
Ille magis duplicem lateri circumdat amictum,
Turbida summotos quo trahit aura sinus:
Sed tenues radios paullatim crescere Phœbus
Iusserat, vt nimio surgeret igne iubar,
Donec lassa volens requiescere membra viator
Deposita fessus veste sederet humi.
Tunc victor docuit præsentia numina Titan
Nullum præmissis vincere posse minis.

Asinus pelle Leonis indutus. V.

MEtiri se quemque decet, proprijsque iuuari
Laudibus, alterius nec bona ferre sibi.
Ne detracta grauem faciant miracula risum,
Cœperit in solitis cùm remanere malis.
Exuuias asinus Gætuli fortè leonis
Repperit, & spoliis induit ora nouis,
Aptauitque suis incongrua tegmina membris,
Et miserum tanto pressit honore caput.
Ast vbi terribilis animo circumstetit horror,
Pigráque præsumtus venit in ossa vigor:
Mitibus ille feris communia pabula calcans,
Turbabat pauidos per sua rura boues.
Rusticus hunc magna postquam deprendit ab aure:
Correptum vinclis, verberibusque domat,
Et simul abstracto denudans corpora tergo
Increpat his miserum vocibus ille pecus.
Forsitan ignotos mutato murmure falles:
At mihi, ceu quondam, semper asellus eris.

Rana, & Vulpes. VI.

EDita gurgitibus, olimque immersa profundo,
Et luteis tantùm semper amica vadis,
Ad superos colles, herbosáque prata recurrens
Mulcebat miseras turgida rana feras,
Callida quò posset grauibus succurrere morbis,
Et vitam ingenio continuare suo.
Nec se Pæonio iactat cessisse magistro,
Quamuis perpetuos curet in orbe Deos.
Tunc vulpes pecudum ridens astuta quietem,
Verborum vacuam prodidit esse fidem.
Hæc dabit ægrotis, inquit, medicamina membris,
Pallida cæruleus cui notat ora color?
Ne sibimet quisquam de rebus mentiter vllis,
Quas nequit, imponat, ista fabella monet.

Canis & Rusticus. VII.

HAud facile est prauum innatum mentibus, vt se
Muneribus dignas suppliciúmue putent.

Fortè

Fortè canis quidam nullis latratibus horrens,
Nec patulis primùm rictibus ora trahens,
Mollis sed pauida summittens verbera cauda,
Concitus audaci vulnera dente dabat.
Hunc dominus, ne quem probitas simulata lateret,
Iusserat in rabido gutture ferre nolam.
Faucibus & nexu crepitantia subligat æra,
Quæ facili motu signa cauenda darent.
Hæc tamen ille sibi credebat munera ferri:
Et similem turbam despiciebat ouans.
Tunc insultantem senior de plebe superbum
Alloquitur, salis singula voce monens.
Infelix, quæ tanta rapit dementia sensum
Munera pro meritis si cupis ista dari?
Non hoc virtutis decus ostentatur in ære:
Nequitiæ testem sed geris inde sonum.

Camelus, & Iupiter. VIII.

Contentum proprys sapientem viuere rebus,
Nec cupere alterius nostra fabella monet,
Indignata cito ne stet fortuna recursu,
Atque eadem minuat, quæ dedit antè, rota.
Corporis immensi fertur pecus isse per auras,
Et magnum precibus sollicitasse Iouem
Turpe nimis cunctis, irridendùmque videri
Insignes geminis cornibus ire boues,
Et solum nulla munitum parte camelum,
Obiectum cunctis, expositùmque feris.
Iupiter arridens postquam sperata negauit,
Insuper & magna iussit auris onus,
Viue minor merito, cui sors non sufficit, inquit,
Et tua perpetuùm liuide damna geme.

Viatores, & Vrsa. IX.

Montibus ignotis curuisque in vallibus arctum
Cum socio quidam suscipiebat iter,
Securus quodcumque malum fortuna tulisset
Robore collato posset vterque pati.
Dúmque per inceptum vario sermone feruntur,
In mediam præceps conuenit vrsa viam.
Horum alter facili comprendens robora cursu
In viridi trepidum fronde pependit onus:
Ille trahens nullo iacuit vestigia gressu,
Exanimem fingens sponte relisus humi.
Continuò prædam cupiens fera sæua cucurrit,
Et miserum curuis vnguibus ante leuat:
Verùm vbi concreto riguerunt membra timore:
Nam solitus mentis liquerat essa color:
Tunc olidum credens, quamuis ieiuna, cadauer
Deserit, & lustris conditur vrsa suis.
Sed cùm securi paullatim in verba redissent:
Liberior iusto qui fuit ante fugax,
Dic sodes, quidnam trepido tibi rettulit vrsa?
Nam secreta diu, multáque verba dedit.
Magna quidem monuit: tamen hæc quoque maxima iussit,
Quæ misero semper sunt facienda mihi,
Ne facilè alterius repetas consortia dixit,
Rursus ab insana ne capiare fera.

Eques caluus. X.

Caluus eques capiti solitus religare capillos,
Atque alias nitido vertice ferre comas,
Ad campum nitidis venit conspectus in armis,
Et facilem frenis flectere cœpit equum.
Huius ab aduerso Boreæ spiramina præstant
Ridiculum populo conspiciente caput.
Nam mox detecto nituit frons nuda galero,
Discolor apposita quæ fuit antè coma.
Ille sagax, tantis quòd risus millibus esset,
Distulit admota calliditate iocum.
Quid mirum positos referens fugisse capillos,
Quem prius æquæuæ deseruere comæ?
Ridiculo cuiquam cùm sis, absoluere temet
Opposita veri cum ratione stude.

Olla ærea, & lutea. XI.

Eripiens geminas ripis cedentibus ollas
Insanis pariter flumen agebat aquis.
Sed diuersa duas ars & natura creauit:
Aere prior fusa est: altera ficta luto.
Dispar erat fragili & solida concordia motus,
Incertúmque vagus amnis habebat iter.
Ne tamen elisam confringeret ærea testam,
Iurabat solitam longius ire viam.
Illa timens ne quid leuibus grauiora nocerent,
Et quia nulla breui cum meliore fides,
Quamuis securam verbis me feceris, inquit,
Non timor ex animo decutiendus erit.
Nam, me siue tibi, seu te mihi conferat vnda,
Semper ero ambobus subdita sola malis.
Pauperior caueat se sociare potenti:
Namque fides illi cum parili melior.

Rusticus, qui thesaurum inuenerat. XII.

Rusticus impresso molitus vomere terram
Thesaurum sulcis prosiluisse videt.
Mox indigna animo properante reliquit aratra,
Semina compellens ad meliora boues.
Continuò supplex telluri construit aras,
Quæ sibi depositas sponte dedisset opes.
Hunc fortuna nouis gaudentem prouida rebus,
Admonet indignam se quoque thure dolens.
Nunc inuenta meis non profers munera templis,
Atque alios mauis participare Deos.
Sed cùm subrepto fueris tristissimus auro,
Me primam lacrymis sollicitabis inops.
Non me ridenti, sed tristi cernere vultu
Fas erit, & vacua sint tibi vota tua.
Vnius accepto peccat graue quisque talento,
Si, quod ab hoc sumsit, imputat hoc alij.

Taurus, & Leo. XIII.

Immensum taurus fugeret cùm forte leonem,
Tutaque desertis quæreret antra viis:
Speluncam repent, quam tunc hirsutus habebat,
Cinyphy ductor qui gregis esse solet.
Post vbi summissa meditantem irrumpere fronte.

Obliuius oblique terruit ore caper:
Tristis abit, longéque fugax de valle locutus:
Nam timor expulsum iurgia ferre vetat:
Non te dimissis setosum putide barbis,
Illum qui super est, consequitúrque, tremo.
Nam si discedat, nosces stultissime quantum
Discrepet à tauro viribus hircus olens.
Dum cupis iratum tibimet persoluere damnum,
Absque tui damno hocce caueto fore.

Simia, & Iupiter. XIV.

IVpiter in toto quondam quæsiuerat orbe,
Munera natorum quis meliora daret.
Certatim ad Regem currit genus omne ferarum,
Permistúmque homini cogitur ire pecus.
Sed nec squamigeri desunt ad iurgia pisces,
Vel quidquid volucrum purior aura vehit.
Inter quos trepidæ ducebant pignora matres,
Iudicio tanti discutienda Dei.
Tunc breuis informem traheret cùm simia natum,
Ipsum etiam in risum compulit ire Iouem.
Hanc tamen ante alias rupit turpissima vocem,
Dum generis crimen sic abolere cupit.
Iupiter hoc nerit, maneat victoria si quem,
Iudicio super est omnibus iste meo.
Ergo meos homini est, quidquid sibi fecerit ipse,
Vile licet maneat, comprobat ipse tamen.
Nolo ve'is rerum quidquam laudare tuarum,
Alterius nisi sint ore probata prius.

Grus, & Pauo. XV.

THreiciam volucrem fertur Iunonius ales
Communi sociam continuisse cibo.
Namque inter varias fuerat discordia formas,
Magnáque de facili iurgia lite trahunt.
Quòd sibi multimodo fulgerent membra decore,
Cæruleam facerent liuida terga gruem.
Et simul erectæ circumdans tegmina caudæ,
Sparserat arcanum rursus in astra iubar.
Illa licet nullo pennarum certet honore,
His tamen insultans vocibus vsa datur.
Quamuis innumerus plumas variauerit ordo,
Mersus humi semper florida terga geris.
Ast ego deformis sublimis in aëre penna,
Proxima sideribus, Numinibúsque feror.
Si quadam virtute nites ne respue quemquam,
Ex alia quadam forsan & ipse nitet.

Quercus, & Arundo. XVI.

MOntibus è summis radicitus eruta quercus
Decidit, insani turbine victa noti.
Quam tumidis subter decurrens alueus vndis
Suscipit, & fluuio præcipitante rapit.
Verum, vbi diuersis impellitur ardua ripis
In fragiles calamos grande resedit onus.
Tunc sic exiguo connectens cespite ramos,
Miratur liquidis quòd stet arundo vadis.
Se quoque tam vasto nec dum consistere trunco,
Ast illam tenui cortice ferre minas.
Stridula mox blando respondit canna susurro,
Seque magis tutam debilitate docet.
Tu rapidos, inquit, ventos, sæuásque procellas
Despicis, & totis viribus acta ruis:
Ast ego surgentes paullatim demoror Austros.
Et quamuis leuibus prouida cedo Notis.
In tua præruptus offendit robora nimbus:
Motibus aura meis ludificata perit.
Hæc nos dicta monent magnis obsistere frustra,
Paullatímque truces exsuperare minas.

Tigris, & Venator. XVII.

VEnator iaculis haud irrita vulnera torquens,
Turbabat rapidas per sua lustra feras.
Tunc pauidis audax cupiens succurrere tigris,
Verbere commotas iussit adesse minas.
Ille tamen solito contorquens tela lacerto,
Nunc tibi qualis eram nuntius iste refert.
Et simul emissum transegit vulnera ferrum,
Perstrinxitque citos hasta cruenta pedes.
Molliter affixum traheret cùm saucia telum,
A trepida fertur vulpe retenta diu.
Dic quis ille foret, qui talia vulnera ferret,
Aut vbi nam iaculum delituisset agens.
Illa gemens fractóque loqui vix murmure cœpit:
Nam solitas voces ira, dolórque rapit.
Nulla quidem medio conuenit in aggere forma,
Quæque oculis olim sit repetenda meis:
Sed cruor, & validis in nos directa lacertis
Ostendunt aliquem tela fuisse virum.
Bruta licet soleant animalia iure timeri,
Omnibus est illis plus metuendus homo.

Iuuenci, & Leo. XVIII.

QVatuor immensis quondam per prata iuuencis
Fertur amicitiæ tanta fuisse fides,
Vt simul emissos nullus diuelleret error,
Rursus & è pastu turba rediret ouans:
Hos quoque collatis inter se cornibus ingens
Dicitur in siluis pertimuisse leo,
Dum metus oblatam prohibet tentare rapinam,
Et coniuratos horret adire boues.
Sed, quamuis audax factisque immanior esset,
Tantorum solus viribus impar erat.
Protinus aggreditur prauis insistere verbis,
Collisum cupiens dissociare pecus.
Sed postquam dictis tauros disiunxit acerbis,
Inuasit miserum, diripuitque gregem.
Tunc quidam ex ipsis, vitam seruare quietam
Qui cupit, ex nostra discere morte potest:
Néue cito admotas verbis fallacibus aures
Impleat, aut veterem deserat ante fidem.

Abies, & dumus. XIX.

HOrrentes dumos abies pulcerrima risit,
Cùm facerent forma iurgia magna sua.
Indignum referens cunctis certamen haberi,
Quos meritis nullus consociaret honor.
Nam mihi deductum surgens in nubila corpus,
Verticis erectas tollit in astra comas.
Puppibus & patulis media cum sede locamur,
In me suspensos explicat aura sinus.
At tibi deformem quòd dant spineta figuram,
Despectum cunctis præterire viri.
Ille refert, nunc læta quidem bona sola fateris,
Et nostris fueris imperiosa malis.
Sed cùm pulcra minax succidet membra securis,

Quam

Quàm velles spinas tunc habuisse meas?
Nemo suæ carnis nimium lætetur honore,
Ne vilis factus post sua damna gemat.

Piscator, & Piscis. XX.

PIscator solitus prædam suspendere seta,
Exigui piscis vile trahebat onus.
Sed postquam superas captum perduxit ad auras,
Atque auido fixum vulnus ab ore tulit:
Parce precor lacrymis supplex ita dixit obortis:
Nam quanta ex nostro corpore damna feres?
Nunc me saxosis genitrix fœcunda sub antris
Fudit, & in proprijs ludere iussit aquis:
Tolle minas, tenerúmque tuis sine crescere mensis:
Hæc tibi me rursum litoris ora dabit.
Protinus immensi depastus cærula Ponti,
Pinguior ad calamum sponte recurro tuum.
Ille nefas captum referens absoluere piscem:
Difficiles queritur casibus esse vices.
Nam miserum est, inquit, præsentem amittere prædam,
Stultius & rursum vota diurna sequi.
Incerta pro spe non munera certa relinque,
Ne rursus quæras, fortè nec inuenias.

Rusticus, & Auis. XXI.

PArvula progeniem terræ mandauerat ales,
Qua stabat viridi cespite flaua seges.
Rusticus hanc fragili cupiens decerpere culmo,
Vicinam supplex fortè petebat opem.
Sed vox implumes turbauit credula nidos:
Suaserat & Laribus continuare fugam.
Cautior hos remeans prohibet discedere mater:
Nam, quid ab externis perficietur? ait.
Ille iterum caris operam mandauit amicis:
At genitrix rursum tutior inde manet.
Sed postquam curuas dominum comprendere falces,
Frugibus & veram sensit adesse manum:
Nunc, ait ô miseri dilecta relinquite rura,
Cum spem de proprijs viribus ille petit.

Inuidus, & Auarus. XXII.

IVpiter ambiguas hominum prædiscere mentes,
Ad terras Phœbum misit ab arce poli.
Tunc duo diuersis poscebant munera votis:
Namque alter cupidus, inuidus alter erat.
His sese medium Titan scrutatus vtrumque
Obtulit, & precibus vt peteretur, ait.
Præstandi facilis: nam quæque rogauerit vnus,
Protinus hæc alter congeminata feret.
Sed cui longa iecur nequeat satiare cupido,
Distulit admotas in noua damna preces:
Spem sibi confidens alieno crescere voto;
Seque ratus solum munera ferre duo.
Ille vbi captantem socium sua præmia vidit,
Supplicium proprij corporis optat ouans.
Nam petit exstinctus vt lumine degeret vno,
Alter vt hoc duplicans viuat vtroque carens.
Tunc sortem sapiens humanam risit Apollo,
Inuidiæque malum rettulit ipse Ioui.
Quæ dum prouentis aliorum gaudet iniquis,
Lætior infelix & sua damna cupit.

Statuarius. XXIII.

VEnditor insignem referens de marmore Bacchum
Expositum pretio fecerat esse Deum.
Nobilis hunc quidam, funesta in sede sepulcri,
Mercari cupiens, compositurus erat.
Alter adoratis vt ferret munera templis,
Redderet & sacro debita vota loco:
Nunc ait, ambiguum facies de mercibus omen,
Cùm spes in pretium munera dispar agit.
Et me defunctis seu malis tradere Diuis,
Siue decus busti, seu velis esse Deum.
Subdita namque tibi est magni reuerentia facti,
Atque eadem retines funera nostra manu.
Conuenit hoc illis, quibus est permissa potestas,
An præstare magis, seu nocuisse velint.

Venator, & Leo. XXIIII.

CErtamen longa protractum lite gerebant
Venator quondam nobilis, atque leo.
Hi cùm perpetuum cuperent in iurgia finem,
Edita continuò fortè sepulcra vident.
Illic docta manus flectentem colla leonem
Fecerat in gremio procubuisse viri.
Scilicet affirmans pictura teste superbum
Se fieri: exstinctam nam docet esse feram.
Ille graues oculos ad inania signa retorquens
Infremuit, & rabido pectore verba dedit:
Irrita te generis subijt fiducia nostri,
Artificis testem si cupis esse manum.
Quòd si nostra nouum caperet sollertia sensum,
Sculperet vt docili pollice saxa leo:
Tunc hominem adspiceres oppressum murmure magno,
Conderet vt rabidis vltima fata genis.

Puer, & Fur. XXV.

FLens puer extremam putei consedit ad oram,
Vana superuacuis fletibus ora trahens.
Callidus hunc lacrymis postquam fur vidit obortis,
Quænam tristitiæ sit modò caussa, rogat.
Ille sibi abrupti fingens discrimina funis,
Atque auri queritur desiluisse cadum.
Nec mora, sollicitam traxit manus improba mentem,
Exutus putei protinus ima petit.
Paruulus exiguo circumdans pallia collo,
Sentibus immersus delituisse datur.
Sed post fallacis suscepta pericula voti
Tristior amissa veste resedit humi.
Dicitur his sollers vocem rupisse querelis,
Et gemitu summos sollicitasse Deos.
Perdita, quisquis erit, post hæc bene pallia credat,
Qui putat in liquidis quod natet vrna vadis.
Nemo nimis cupide sic res desideret vllas,
Ne plus cùm cupiat, perdat & id, quod habet.

Leo, & Capella. XXVI.

VIderat excelsa pascentem rupe capellam,
Comminus esuriens cùm leo ferret iter.
Et prior, heus inquit, præruptis ardua saxis
Linque, nec hirsutis pascua quære iugis.
Sed cythisi croceum per prata virentia florem,
Et glaucas salices, & thyma grata pete.
Illa gemens, desiste precor fallaciter, inquit,
Securam placidis insimulare dolis.

Vera licet moneas, maiora pericula tollas,
Tu tamen his dictis non facis esse fidem.
Nam quamuis rectis constet sententia verbis,
Suspectam hanc rabidus consiliator habet.
Ne titiùs blandis cuiusquam credito dictis:
Sed, si sint fidi, respice quid moneant.

Cornix, & Vrna. XXVII.

INgentem sitiens cornix adspexerat vrnam,
Quæ minimam fundo continuisset aquam.
Hanc enixa diu planis effundere campis,
Scilicet vt nimiam pelleret inde sitim.
Postquam nulla viam virtus dedit, admouet omnes
Indignata noua calliditate dolos.
Nam breuis immersis ac crescens sponte lapillis
Potandi facilem præbuit vnda viam.
Viribus hæc docuit, quàm sit prudentia maior,
Qua cœptum volucris explicuisset opus.

Rusticus, & Iuuencus. XXVIII.

VIncla recusanti dedignantique iuuenco,
Aspera mordaci subdere colla iugo:
Rusticus obliquâ succidens cornua falce,
Credidit insanum defremuisse pecus.
Cautius & immensæ ceruicem innectit aratro,
Namque erat hic cornu promtior, atque pede.
Scilicet vt longus prohiberet vulnera temo,
Nève ictus faciles vngula sæua daret.
Sed postquam irato detrectans vincula collo,
Immeritam vacuo calce fatigat humum:
Continuò euersam pedibus dispergit arenam,
Quam ferus in domini ora sequentis agit.
Tunc sic informi squalentes puluere crines
Discutiens, imo pectore victus ait.
Nimirum exemplum naturæ deerat iniquæ,
Qua fieri posses cum ratione nocens.

Satyrus, & Viator. XXIX.

HOrrida congestis cùm staret bruma pruinis,
Cunctaque durato stringeret arua gelu:
Hæsit in aduersa membrorum mole viator:
Perdita nam prohibet semita ferre gradum.
Hunc nemorum custos fertur miseratus in antro
Exceptum Satyrus continuisse suo.
Quem simul adspiciens ruris miratur alumnus,
Vmque hominis tantam protinus esse pauet:
Nam gelidos artus vita vt reuocaret in vsum,
Afflatas calido soluerat ore manus.
Sed cum depulso cepisset frigore lætus
Hospitis eximia sedulitate frui:
Namque illi agrestem cupiens ostendere vitam,
Siluarum referens optima quæque dabat:
Obtulit & calido plenum cratera Lyæo,
Laxet vt infusus frigida membra tepor.
Ille vbi feruentem labris contingere testam
Horruit: algenti rursus ab ore tulit.
Obstupuit duplici monstro perterritus hospes,
Et pulsum siluis longiùs ire iubet.
Nolo, ait, vt nostris vnquam successeris antris,
Tam diuersa duo qui simul ore ferat.
Qui bene colloquitur coram, sed postea prauè:
Hic erit ignotus, bonus quòd ore gerat.

Rusticus, & Sus. XXX.

VAstantem segetes, & pinguia culta ruentem
Liquerat abscissa rusticus aure suem,
Vt memor accepti referens monumenta doloris,
Vlterius teneris parceret ille satis.
Rursus in exceptis deprensus crimine campis,
Perdidit indultæ perfidus auris onus.
Nec mora prædicta segetis caput intulit horrens
Pœna sed indignum congeminata facit.
Tum domini captum mensis dedit ille superbis
In varias epulas plurima frusta secans.
Sed cùm consuetis dominus cor quæreret apri,
Impatiens fertur quod rapuisse cocus:
Rusticus hoc iustam verbo compescuit iram,
Affirmans stultum non habuisse suem.
Nam cur membrorum toties in damna redisset,
Atque vno demens posset ab hoste capi.
Hac illos descripta monent, qui sæpius ausi,
Numquam peccatis abstinuere manus.

Mus, & Bos. XXXI.

INgentem fertur mus quondam paruus oberrans
Ausus ab exiguo lædere dente bouem.
Verum vbi mordaci confecit vulnera rostro,
Tutus in anfractus conditur inde suos.
Ille licet vasta toruum ceruice minetur,
Non tamen iratus, quem petat, ille videt.
Tunc indignantem iusto sermone fatigans
Distulit hostiles calliditate minas:
Non quia magna tibi tribuerunt membra parentes
Viribus effectum constituere tuis.
Disce tamen breuibus quæ sit fiducia monstris,
Et facias quidquid paruula turba cupit.

Rusticus, & Hercules. XXXII.

HÆrentem luteo sub gurgite rusticus axem
Liquerat, & nexos ad iuga tarda boues.
Frustra dispositu confidens Numina votis
Ferre suis rebus, cùm resideret, opem.
Cui rector summus Tyrinthius infit ab astris:
Nam vocat hunc supplex in sua vota Deum:
Perge laborantes stimulis agitare iuuencos,
Et manibus pigras disce iuuare rotas.
Tunc quoque congressus, maioraque viribus ausus
Fac Superos animis conciliare tuis.
Disce tamen pigris non flecti Numina votis,
Præsentesque adiube, cum facis ipse, Deos.

Anser, & Rusticus. XXXIII.

ANser erat cuidam pretioso germine feta,
Ouaque quæ nidis aurea sæpe daret.
Fixerat hanc volucris legem natura superba,
Ne liceat pariter munera ferre duo.
Sed dominus cupidum sperans vanescere votum
Non tulit exosas in sua lucra moras.
Grande ratus pretium volucris de morte referre,
Quæ tam continuo munere diues erat.
Postquam nuda minax egit per viscera ferrum,
Et vacuam solitis fetibus esse videt:
Ingemuit tantæ deceptus crimine fraudis.
Nam pœnam meritis retulit inde suis.
Sic qui cuncta Deos vno male tempore poscunt,
Iustius hos etiam vota diurna negant.

For-

Formica, & Cicada. XXXIV.

Qvisquis torpentem passus transire iuuentam,
Nec timuit vitæ prouidus ante suæ:
Confectus senio postquam grauis adfuit ætas,
Heu, frustra alterius sæpe rogauit opem.
Solibus obreptos hiemi formica labores
Distulit, & breuibus condidit antè cauis.
Verùm ubi candentes suscepit terra pruinas,
Aruáque sub gelido delituere gelu,
Pigra nimis tantos non æquans corpore nimbos,
In proprijs Laribus humida grana legit.
Discolor hanc precibus supplex alimenta rogabat,
Quæ quondam querulo ruperat arua sono.
Se quoque maturas cum tenderet area messes,
Cantibus æstiuos explicuisse dies.
Paruula tunc ridens sic est affata cicadam:
Nam viuam pariter continuare solent.
Mi quoniam summo substantia parta labore est,
Frigoribus medijs otia longa traho.
At tibi saltandi nunc vltima tempora restant,
Cantibus est quoniam vita peracta prior.

Simia, & gnati. XXXV.

Fama est, quòd geminum profundens simia partum
Diuidat in varias pignora nata vices.
Namque vnum caro genitrix eduxit amore,
Alterius odijs exsaturata tumet.
Ceperit vt fetam grauior terrere tumultus,
Dissimili gnatos conditione rapit.
Dilectum manibus, vel pectore gestat amico,
Contemtum dorso suscipiente leuat.
Sed cùm lassatis nequeat consistere plantis,
Oppositum fugiens sponte relinquit onus.
Alter ab hirsuto circumdans brachia collo
Haret[illegible] inuita cum genitrice fugit.
Mox quoque deiectis succedit in oscula fratris
Seruatus, vetulis vnicus heres auis.
Sic multos neglecta iuuant, atque ordine verso
Spes humiles rursus in meliora refert.

Vitulus, & Bos. XXXVI.

Pvlcer & intacta vitulus ceruice resultans
Scindentem assiduè viderat arua bouem.
Non pudet, heus, inquit, longæuo vincula collo
Ferre, nec expositis otia nosse iugis.
Cùm mihi subiectas pateat discursus in herbas,
Et nemorum liceat rursus opaca sequi.
At senior, nullam verbis compulsus in iram,
Vertebat solitam vomere fessus humum,
Donec deposito per prata lueret aratro
Mollier herboso procubuisse toro.
Mox vitulum sacris innexum respicit aris
Admotum cultro cominus ire prope.
Hanc tibi tristis, ait, dedit indulgentia mortem,
Expertem nostri quæ facit esse iugi.
Proderit ergo graues quamuis perferre labores,
Otia quàm tenerum mox peritura pati.
Est hominum sors ista, magis felicibus vt mors
Sit cita, cùm miseros vita diurna regat.

Canis, & Leo. XXXVII.

Pinguior exhausto canis occurrisse leoni
Fertur, & insertis verba dedisse iocis.
Nonnè vides duplici tendantur vt ilia tergo,
Luxurietque toris nobile pectus aut.
Proximus humanis ducor post otia mensis,
Communem capiens largiùs ore cibum:
Sed quòd crassa, malum, circumdat guttura ferrum,
Ne custodita fas sit abire domo.
At tu magnitudine moribundus lustra pererras,
Donec se sitiens obuia præda ferat.
Perge igitur nostris tua subdere colla catenis,
Dum liceat faciles promeruisse dapes.
Protinus ille grauem gemitu collectus in iram,
Atque ferox animis nobile murmur agit.
Vade ait, & meritis nodum ceruicibus infer,
Compensétque tuam vincula dura famem.
At mea cum vacuis libertas redditur antris,
Quamuis ieiunus quælibet arua peto.
Has illis epulas potius laudare memento,
Qui libertatem postposuére gulæ.

Piscis fluuiatilis, & marinus.

XXXVIII.

Dvlcibus è stagnis fluuio torrente coactus
Aequoreas præceps piscis obibat aquas.
Illic squamigerum despectans improbus agmen
Eximium sese nobilitate refert.
Non tulit expulsum patrio de gurgite phoca,
Verbáque cum salibus asperiora dedit.
Vana laboratis aufer mendacia dictis,
Quæque refutari te quoque teste valent.
Nam quis erit potior populo spectante probabo,
Si pariter captos humida lina trahant.
Tunc me nobilior magno mercabitur auro:
Te simul ære breui debile vulgus emet.
Quisquis ab externis nuper deuenerit oris,
Non decet indigenis vt velit esse prior.

Miles, & Lituus. XXXIX.

Voverat attritus quondam per prælia miles
Omnia suppositis ignibus arma dare:
Vel quæ victori moriens sibi turba dedisset,
Vel quidquid profugo posset ab hoste capi.
Interea votis sors adfuit, & memor arma
Cœperat accenso singula ferre rogo.
Tunc lituus rauco deflectens murmure culpam
Immeritum flammis se docet esse premi.
Nulla tuos inquit petierunt tela lacertos,
Viribus afirmes quæ tamen acta meis.
Sed tantum ventis, & cantibus arma coegi
Hoc quoque submisso testor & astra sono.
Ille resultantem flammis crepitantibus addens,
Nunc te maior, ait, pœna, dolórque rapit.
Nam licet ipse nihil possis tentare, nec ausus,
Sæuior hoc, alios quòd facis ipse malos.

Pardus, & Vulpes. XL.

Distinctus maculis, & pulcro pectore pardus
Inter consimiles ibat in arua feras.
Et quòd nulla graues variarent terga leones,
Protinus his miserum credidit esse genus.
Cetera sordens damnans animalia vultu,
Solus ut exemplum nobilitatis erat.
Hunc arguta nouo gaudentem vulpes amictu
Corripit, & vanas approbat esse notas.

Vade, ait, & pictæ nimium confide iuuentæ,
Dum mihi consilium pulcrius esse queat.
Miremúrque magis quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituere bonis.

Nimbus, & Testa. XLI.

IMpulsus ventis, & pressa nube coactus,
Ruperat hibernis se grauis imber aquis.
Cùmque per effusas stagnaret turbine terras,
Expositum campis fictile pressit opus.
Mobile namque lutum tepidus prius instruit aër,
Discat vt admoto rectiùs igne coqui.
Tunc nimbus fragilis perquirit nomina testæ.
Immemor illa sui, amphora dicor, ait.
Nunc me docti amanus rapiente volumina gyro
Molliter obliquum iussit habere latus.
Hactenus hac inquit, liceat constare figura:
Nam te subiectam diluet imber aquis.
Et simul accepto violentiùs amne fatiscens,
Pronior in tenues victa cucurrit aquas.
Infelix, quæ magna sibi cognomina sumens
Ausa pharetratis nubibus ista loqui.
Hæc poterunt miseros posthac exempla monere,
Subdita nobilibus vt sua fata gemant.

Lupus, & Hædus. XLII.

FOrte lupum melior cursu deluserat hædus,
Proxima vicinis dum petit arua casis.
Inde fugam recto tendens in mœnia cursu,
Inter lanigeros adstitit ille greges.
Impius hunc raptor mediámque secutus in vrbem,
Tentat compositis sollicitare dolis.
Nónne vides, inquit, cunctis vt victima templis
Immerita pecudum morte cruentet humum?
Quod nisi securo valeas te reddere campo,
Heu, mihi vittata tu quoque fronte cades.
Ille refert, modo quam metuis precor, exue curam,
Et tecum viles improbe tolle minas.
Nam sat erit sacrum Diuis fudisse cruorem,
Quàm rapidi fauces exsaturare lupi.
Sic quoties duplici subduntur tristia casu,
Expedit insignem promeruisse necem.

FINIS.

ALPHII AVITI VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

LPHIVS Auitus poëta illustris est habitus: vixit iisdem penè temporibus, quibus Cæsares Constantiis præstiterunt. Quæ res abundè colligitur ex Mauro Terentiano, qui poëtam Septimium atque Alphium Auitum inter recentiores connumerat. Sunt qui putent illum fuisse Carthaginiensem, in quo desideramus auctores. Ingenio eleganti fuit, & componendis carminibus accommodato. Inter cætera, quæ dicitur scripsisse, libros fecit, qui inscripti sunt Excellentium. In iis perpetuò est vsus dimetris iambicis, magna quidem venustate, ac pari elegantia vt Grammatici veteres testantur: hæc sunt quæ de Alphio poëta obseruauimus. De Alphio fœneratore scriptum est ab Horatio & Iunio Collumella.

DE ALPHIO AVITO VETERUM TESTIMONIA.

TERENTIANVS, IN LIBRO DE VARIIS METRIS.

PHASELVS ille quem vides
Plerunque nec carmen, modo,
Sed & volumen explicat:
Vt pridem Auitus Alphius
Conscripsit excellentium.

Priscianus quoque meminit pluribus locis.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI LIBER I.

De origine mundi.

VOD varij eueniunt humana in gente labores,
Inde breuem capiunt mortalia tempora vitam:
Vel quid polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priscorum fata parentum:
Addatur quanquam nostra de parte reatus,
Quódque etiam amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi prime Pater: qui semine mortis
Tollis succiduæ vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persoluerit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita lethi
Instituit morbósque suis ac funera misit,
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.
Iam pater omnipotens librantis pondere Verbi
Vndique collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis,
Iam proprias pulchro monstrabat lumine formas
Obscuro cedente die varióque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum,
Temporibus sortita vices: tum lumina cælo
Fulsère, alterno solis lunæque meatu:
Quin & Sidereus nocturno tempore candor

Temperat horrentes astrorum luce tenebras,
Aclutum suam producens omnia fœtu.
Pulchra repentino vestita est gramine tellus
Accepêre genus sine germine iussa creari,
Et semen voluisse fuit: sic vbere verbi
Frondescunt syluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vastôs paruo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem
Elatæ in cœlum volucres motúque citato
Pendentes, secuêre vias, & in aëre fido
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatúsque sub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiscunt grandia cête,
Accipiúntque cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus producere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas:
Quódque hominum falso credit mens nescia fœdum,
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est.
Ergo vbi completis fulserunt omnia rebus,
Ornatúque suo perfectus constitit orbis:
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere vultum:
Illustrans quodcunque videt: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudátque creator
Dispositum pulchro quem condidit ordine mundum.
Tum demum tali sapientia voce locuta est.
En præclara nitet mundano machina cultu,
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlterius nullo cultore teneri?
Ergo longa nouam ne fœdent ocia terram,
Nunc formetur homo, summi quem tangat imago
Numinis, & nostram, celso donatus honore,
Induat interius formosa mente figuram.
Hunc libet erectis sublimem incedere plantis:
Qui regat æterno subiectum pondere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Astra notet, cœlique vias & sidera norit:
Discat & inspectis discernere tempora signis,
Subyciat pelagus sæuum, ingenióque tenaci
Possideat quæcunque videt: cui bestia frendens
Seruiat & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati, iussique ligari
Festinent trepidi consueta in vincla iuuenci.
Quóque etiam natura hominis sublimior extet,
Incipiat rectos in cœlum tollere vultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.
Hæc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso puluere limum,
Molitúrque nouum diues sapientia corpus.
Non aliter quàm opifex diuturno exercitus vsu,
Flectere laxatas per cuncta sequacia ceras,
Et vultus complere rudes, aut corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa:
Sic pater omnipotens victurum protinus artum
Tractat, & in lento meditatur viscera cœno:
Debitus arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, visu, gustúque potentem:
Tactus ad hæc, solus toto qui corpore iudex
Sentiat & proprium spargat per membra vigorem
Flexilis artatur recauo sic lingua palato,
Pressius in cameram pulsantis verbere plectri,
Percusso resonet modulatus in aere sermo.
Exin succiduum porrecto in corpore pectus
Spargit, ramosas post brachia fortia palmas.
Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrúmque latus foueat vitalia venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptus vt se
Alternos moueat duplicato poplite gressus.
At parte ex alia fingit quam conditor idem,
Occipiti submissa suo, descendere ceruix
Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna nouos vitæ formatur ad vsus.
Viuifico primum cordi vitalia tegmen
Naturale parant, plagam ne sentiat vllam:
Massáque congestis pendens absconditur extis.
Additur & tenui pascendus ab aëre pulmo
Vt concepta trahens leuis spiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas sumpserat auras,
Pérque vices crebro pellatur anhelitus haustu:
Dextra tenet iecoris vegetandum sanguine fontem,
Quo clausum venæ spargunt per viscera flumen,
Læua in parte lien mansura sede quiescit:
Quæ crines perhibent, vnguésque recrescere sectos,
Nec concisa dolent, quæ mox augmenta resumunt,
Et viuunt, sensúque carent in corporis vsu.
Postquam perfecta iacuit nouitatis imago,
Formatúmque lutum speciem peruenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, duratáque moles,
Hinc dura è medijs traxerunt ossa medullas
Visceribus, luna augendas crescentis ad instar.
Inseritur venis sanguis, vnóque calore
Inficit ora rubor, toto tum corpore pallor
Pellitur & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis, consuescit viuere membris
Totus homo, & fumant calefacta & viscera solam
Expectans animam: puro quam fonte creator
Promit & erectos recturam mittit in artus.
Nam lenem suum flatum profundit ab ore
Inspirátque homini quem protinus ille receptum,
Attrahit, & crebris discit spiraminis auras.
Postquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit:
Surgit, & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias cœli species, mundíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator.
Hæc quæ mundani coràm pulcherrima cultus
Incrementa vides ornatum extensa per orbem,
Solus habe, solúsque prior dominare fruendos
Tu mihi, cuncta tibi famulentur, maximus ordo
Te parêre pio, tibi qui dedit omnia, patri.
Non species vlla, nec numina vana colantur:
Non quæ, vel cœlo sublime nouúmque coruscant,
Non quæ, vel terris viuunt formata, vel vndis,

Nec

Nec quod fortè premens prohibet natura videri,
Vsibus ista tuis, non cultibus esse memento.
Præcellis factis: factorem pronus adora.
Interea sextus noctis primordia vesper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem.
Dúmque petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
Soluitur & somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit & immenso tardauit pondere sensus
Vis vt nulla queat sopitas soluere mentes.
Non si forte fragor securas verberet aures,
Nec si commoto cælum tunc intonet axe:
Quin nec pressa manu rupissent membra quietem.
Tunc vèro cunctis costarum ex ossibus, vnam
Subducit laxo lateri, carnémque reponit,
Erigitur pulchro genialis forma decòre,
Inque nouam subito procedit fœmina cultum,
Quam Deus æterna coniungens lege marito,
Coniugij pensat fructu dispendia membri.
Istius indicium somni, mors illa secuta est,
Sponte sua subijt sumpto quam corpore Christus,
Qui cum passurus ligno sublimis in alto
Penderet, nexúsque & culpas penderet orbis:
In latus extensi defixit mysile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum sanguine lympha:
Qua viuum populis iam tunc spondente lauacrum,
Fluxit martirium, simul & baptismatis vnda.
Inde resurgentis cælestiáque astra petentis,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
Principio rector tanti sacrare figuram
Disponens vinclis, hoc nectit connubia verbo,
Viuite concordi studio, mundúmque replete,
Crescat longæuum felici semine germen:
Non annis numerus vitæ nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi quam tempore toto
Aspicies: generis primus qui poneris auctor
Porrò nepos ductus, spargens per secula nepotes
Viuentes numeres proauos, inque ora parentum
Ducant annosos natorum pignora natos.
Tum lex coniugij toto venerabilis æuo
Intemerata suo seruabitur ordine cunctis.
Fœmina persistat de semine sumpta virili
Coniugio seruare fidem: nec separet alter
Quod iungit, sociatque Deus, cum patre relinquat
Et matrem iusto constrictus amore maritus,
Nec iam vllos propter rumpant hæc vincla parentes
Vita sed amborum carnem teneatur ad vnam.
Taliter æterno coniungens fœdere vota
Festiuum dicebat hymen, castóque pudori
Concinit angelicum iuncto modulamine carmen
Pro thalamo paradisus erat, mundusque dabatur
In dotem & lætis gaudebant sidera flammis.
Est locus Eoo mundi seruatus in axe
Secretis natura tuis: vbi solis ab ortu
Vicinos nascens aurora repercutit Indos,
Hic gens ardentem cæli subterjacet axem,
Quam candor feruens albentis ex æthere fuscat.
Huc semper lux pura venit, cælóque propinquo
Natiuam seruant nigrantia corpora noctem.
Attamen in terris ignescentia lumina membris
Captiuo fulgore micant visúque nitente
Certior accrescit pullatis vultibus horror.
Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
Sed quidquid magnum nostros defertur ad vsus:
His totum natura dedit telluris opimæ.
Quidquid odoratu pulchrum est, allabitur inde
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
Surgit, & hic eboris munus, quod porrigat orbi,
Informis pulchros deponens belua dentes
Ergo vbi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere cælo:
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno conclusus limite: postquam hinc
Decidit expulsus primæui criminis auctor,
Próque reis digne fœlici ab sede reuulsis
Cælestes hæc sancta capit nunc terra ministros.
Non hic alterni succedit temporis vnquam
Bruma, nec æstiuis redeunt post frigora soles.
Excelsus calidum cùm reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arua pruinis:
Hic ver assiduum cæli clementia seruat,
Turbidus auster abest, sempérque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres:
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuo viret omne solum, terræque nitentis
Blanda nitet facies: stant semper collibus herbæ,
Arboribúsque comæ: quæ cum se flore frequenti
Diffundunt, celeri solidant sua germina succo:
Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas, roseúmque ruborem
Seruans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cùm desit hiems, nec torrida feruéat æstas,
Fructibus Autumnus, ver floribus occupat annum.
Hic quæ donari mentitur fama Sabæis,
Cynnama nascuntur, viuax quæ colligit ales
Natali cum fine perit, nidóque perusto
Succedens, sibimet quæsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci
Longa veternosi renouatur corporis ætas,
Incensámque leuant incendia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus,
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si forte leuis mouit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, leníque impulsa susurro,
Diues silua tremit folijs, & flore salubri:
Qui sparsus, latè suaues dispensat odores.
Hic fons perspicuo resplendens gurgite surgit,
Talis in argento non fulget gratia, tantam
Nec crystalla trahunt nitido de frigore lucem,
Negligit hic virides riparum margo lapillos:
Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
Illic saxa iacent: varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quatuor in largos confestim scinditur amnes:
Euphratem Tygrimque vocant qui limite certo

Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur ignoto cunctis illustrior ortu:
Cuius in Ægypto lenis perlabitur unda
Ditatura suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alueus, & nigris campos perfundit arenis,
Vbertas laxatur aqua, caelóque vacante
Terrestrem pluuiam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor nauigat agros.
Terminus omnis abest: aequatur iudice fructu
Annua suspendens conuectus iurgia limes.
Gramina nota videt laetus subsidere Pastor
Inque locum pecorum viridantis ingere campi,
Succedunt nantes aliena per aequora pisces.
At postquam largo foecundans germina potu
Lympha maritauit sitientis viscera terrae,
Regreditur Nilus, sparsásque recolligit vndas.
Fit fluuius pereunte lacu, coguntur in alueum
Ad ripam effrenes conclusis fluctibus vndae.
Donec diuiduum spargens per deuia finem
Gurgite septeno patulum pertendit in aequor.
Cur autem perhibent latitare ex omnibus vnum
Fontem Nile tuum? nam qui nescitis ab ortu
Non solus, sed quartus eras, diffusus ab illo,
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu:
Ipsius atque pater pelagi supereminet omnes,
Quas montes quas plana vomunt, quas nubila lymphas,
Quartus dehinc Phison, quem nominat India Gangem
Motus odorifero quoties qui vertice creuit,
Deciduas pulchro quas spargunt flamina luco
Praelambens furatur opes, & gurgite nostrum
Ducit in exilium: nam ripa largus vtráque est,
Amnibus atque istis enodes ferre papyros,
Aut scirpos algasque leues deducere mos est,
Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges,
Hoc etiam donat mundo, quod proiicit alueo.
Interea primi summus quos iunxerat auctor
In paradisiaca ponuntur sede parentes:
Queis rector tali proponit praemia lege.
O summum factoris opus, quos sola creauit
Nostra manus, nasci cùm caetera voce iuberem:
Aspicitis quanto pulcherrimus vbere lucus
Diuitijs tumet immensis, haec cuncta dabuntur
Ad vestros sine fine cibos. hinc esca petatur,
Sumite concessas fruges. & carpite poma.
Hic operis dulci studio secura quiescat,
Delitijsque fruens longaeuo in tempore vita.
Est tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Notitiam recti pravique, in germine portans,
Huius ab accessu vetitum restringite tactum:
Ne vos forte premat temeraria discere cura
Quae prohibet doctor: melius nescire, beatis
Quod quaesisse nocet, vestor quem fecimus orbem,
Quod siquis vetitum decerpat ab arbore pomum:
Audax commissum mortis discrimine pendat.
Non immensa loquor: facilis custodia recti.
Seruator vitam, mortem temerator habebit.
Accipiunt iuuenes dictum, legique sequuntur,
Spondentes omni seruandam tempore legem,
Sic ignara mali nouitas, nec conscia fraudis
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater instructos sacrata in sede relinquens
Laetus in astrigeram caeli se sustulit aulam.

LIBER SECVNDVS.
De peccato originali.

Vtitur interea venturi nescia casus
Libertas secura bonis fruitúrque beata
Vbertate loci: largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin semper opimi
Sumitur alternus tenui de cespite fructus.
Nam si curuati foecundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma:
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit, inque nouis fructum promittere gemmis.
Iam si praedulces delectat carpere somnos,
Mollibus in pratis, pictáque recumbitur herba.
Cumque voluptati sacrum nemus offerat omnes
Delitias, opibusque nouis se praebeat amplum.
Hinc suaues epulas capiunt, escámque requirunt:
Quanquam nulla fames cogit, nec iassa fouendo
Indigus hortatur compleri viscera venter,
Et nisi concessum libasset noscere pastum
Esuries ignota cibos non posceret vllos,
Nulla famescentem fulcirent pabula vitam.
Interea nondum transgressi iussa parentes
Corpora nuda vident: nec mutua cernere membra
Dispudet: ipsa rudes foedum nil sentit honestas
Non natura hominis, vitium sed causa pudoris est.
Nam quaecúnque bonus formauit membra creator
Cur pudibunda forent? neque enim summi ante relicta
Iussa dei, quicquam conspectu turpe, sed ipsa
Tunc mens intactos seruabat candida visus.
Quin & talis erat natura gloria prima,
Angelica qualis narratur gloria vita
Sidereas habitare domos: qualémque redemptis
Spondet reddendam mortis post tempora Christus:
Quis neque coniugium cura, nec foedere turpi
Miscuerit calidos carnalis copula sexus.
Quando aberit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, maeror, discordia, liuor.
Nullus egens, nullus cupiens sed pace sub vna
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.
His protoplastum sensum primordia sacra
Continuere bonis: donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic fuerat dudum, sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se fecisse putans, mox tanquam conditor esset
Ipse sui, rabido concepit corde furorem,
Auctorémque negans, diuinum consequar (inquit)
Nomen & aeternam ponam super aethera sedem,
Excelso similis summo nec viribus impar.
Talia iactantem praecelsa potentia caelo,
Iecit, & eiectum prisco spoliauit honore,
Quique creaturae praefulsit in ordine primus,

Primas venturo pendet sub iudice pœnas.
Illum quandoquidem grauior sententia punit
Quem mirum cecidisse putes: nam crimen acervat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus,
Durius idque malum, quod maior fecit, habetur.
Sed quòd viuaces pertendit in abdita sensus,
Quodque futura videt, rerumque arcana resignat,
Angelici feruens superest natura vigoris.
Horrendum dictu, sæuisque notabile monstrum
Nam quidquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerúmque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultis per publica crimina, latro.
Et nunc sæpe hominum, nunc ille in sæua ferarum
Vertitur ora, subinde nouos mutantia vultus.
Alitis interdum subitò mentita volantis
Fit species, habitúsque iterum confingit honestos.
Rursum etiam apparens formoso corpore virgo,
Illic ardentes obscœna in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat, vel gratia formæ,
Sed quò quemque modo capiat teneátve nocendo,
Opportuna dolis, causísque accommoda fraudis,
Sumitur exterior simulata mente figura,
Maior adhuc etiam sæuo permissa potestas,
Ter sanctum vt vincat, dudum collata creato.
Sic natura valet, rectam quam condidit auctor,
Sed post ad prauos subuersor transtulit vsus.
Vidit vt iste nouos homines in sede quieta
Ducere fœlicem nullo discrimine vitam,
Et lege accepta domino famularier orbis,
Subiectisque frui placida inter gaudia rebus:
Commouit subitum zeli scintilla vaporem,
Excreuitque calens in sæua incendia liuor.
Vicinum tunc forte fuit cùm decidit alto
Tempus, & innexam traxit per prona cateruam.
Hoc recolens, casúmque premens in corde recentem,
Plus doluit perijsse sibi, quod possidet alter,
Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus
Explicat, & tali suspiria voce relaxat.
Proh dolor, hoc nobis subitum consurgere plasma,
Inuisúmque genus nostra creuisse ruina?
Me celsum virtus habuit, nunc ecce neglectus
Pellor, & angelico limus succedit honori,
Cœlum terra tenet, vili compage leuata
Regnat humus, nobisque perit translata potestas.
Nec tamen in totum perijt, pars magna retentat
Vim propriam, summaque cluit virtute nocendi.
Nil differre iuuat: iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec vllos
Simplicitas ignara dolos ad tela patebit.
Nam melius soli capientur fraude, prius quam
Fœcundam mittant æterna in secula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est.
Fons generis pereat, capitis deiectio membris
Semen mortis erit: pariat discrimina lethi
Vita principium, cunctis feriantur in vno,
Non faciet viuum radix occisa cacumen,
Hæc mihi deiecto tantum solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere cœlos,
His quoque claudentur: leuius cecidisse putandum est,
Si noua perdatur simili substantia casu.
Sit comes exitij, subeat consortia pœnæ,
Et quos prævideo nobiscum diuidat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstranda via est, dudum quam sæpe cucurri
In pronum lapsus: quæ me radiantis cœlo
Expulit, hæc hominem paradisi è limine pellat.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.
Forte fuit cunctis animalibus alitor astu,
Æmulus arguto callet qui pectore serpens:
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aërium statim sibi corpus adaptans,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem.
Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretisque volumina dorsi
Asperat, & squammis per terga rigentibus armat.
Qualis vere nouo primis cùm mensibus æstas,
Præmittit lætos post frigora pigra tepores,
Euadit veterem renouatis motibus annum,
Sicca virescenti permutans germina fronde.
Sic prodit coluber lucenti pelle tumescens,
Et tandem egrediens terrarúmque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma draconem.
Dira micant oculis, tum lumine visus acuto
Lætior, optatum discit consuescere solem:
Nunc strides blandum, crebro nunc carmine fauces
Ludunt & trifidam dispergunt guttura linguam.
Ergo vt vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,
Peruolat ad lucum: tum forte rubentia læti
Carpebant iuuenes viridi de palmite mala.
Hic veritus serpens, firma ne mente virili
Non queat effuso subuertere corda veneno:
Arboris in vetita spiris repentibus altum
Porrigitur, tractúmque suum sublimibus æquans,
Auditum facilem iens sic voce momordit.
O felix, mundique decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi ventura parens, te, maximus orbis
Exspectat matrem, tu prima & certa voluptas
Solaménque viri, sine qua nec viuere possit,
Vt maior sic iure tuo subiectus amori,
Cui iuncta es, pulchram reddas vt tempore prolem.
Vobis digna datur paradisi in vertice sedes,
Vos subiecta tremit famulans substantia mundi,
Quod cœlum, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros confertur in vsus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo, miror magis, attamen ista
Cur deus inuidit vobis ex arbore fructus?
Scire velim quis dira iubet, quis talia dona
Inuidet & rebus ieiunia miscet opimis.
Hic male blanditam fixerunt sibila vocem
Quis stupor ô mulier mentem caligine clausit
Cum serpente loqui? verbum committere bruto
Non pudet, vt vestram præsumat bellua linguam?
Et monstrum pateris, responsumque insuper addis?
Ergo vbi mortiferum seductilis Eua venenum

pisse. Sunt, qui hunc ipsum Auienum esse putent, quem Aurelius Macrobius in Saturnalibus cenis loquentem induxit. Vtcumque, tolerabilis est poëta, & dignus, saltem ob rerum cognitionem, vt aliquando legatur. Sed ne quid à me desideretis, extat & libellus, ad Theodosium Imperatorem, huius, vt putatur, Auieni, nisi nos fallat inscriptio, in quo plerosque Aesopi apologos elego carmine complexus est: qui an legitimus sit, non multum esse pretium operæ, vt disquiramus, existimo.

RVSTICA, ET LVPVS. I.

RVstica deflenti paruo iurauerat olim,
Ni taceat, rapido quòd foret esca lupo.
Credulus hanc vocem lupus audyt, & manet ipsas
Peruigil ante fores, irrita vota gerens.
Nam lassata puer nimiæ dat membra quieti,
Spem quoque raptori sustulit inde fames.
Hunc vbi siluarum repetentem lustra suarum
Ieiunum coniux sensit adesse lupa,
Cur, inquit, nullam defers ex more rapinam:
Languida consumtis sed trahis ora genis?
Ne mirere, ait, deceptum fraude maligna
Vix miserum vacua delituisse fuga:
Nam quæ præda rogo, quæ spes contingere posset,
Iurgia nutricis cum mihi verba darent?
Hæc sibi dicta putet, séque hac sciat arte notari,
Femineam quisquis credidit esse fidem.

Aquila, & Testudo. II.

PEnnatis auibus quondam testudo locuta est,
Si quis eam volucrum destituisset humi,
Protinus è rubris conchas proferret arenis,
Quis pretium nitido cortice bacca daret.
Indignans sibimet tardo quòd sedula gressu
Nil ageret toto, perficerétue die.
Ast vbi promissis aquilam fallacibus implet,
Experta est simili perfida lingua fidem.
Et male mercatis dum quærit sidera pennis,
Occidit infelix alitis vngue feræ.
Tum quoque sublimes cùm iam moreretur in auras
Ingemuit, votis hæc licuisse suis.
Nam dedit exosa post hæc documenta quieti
Non sine supremo magna labore peti.
Sic quicumque noua sublatus laude tumescit,
Dat merito pœnas, dum meliora cupit.

Cancri. III.

CVrua retro cedens cùm fert vestigia cancer,
Hispida saxosis terga relisit aquis.
Hunc genitrix facili cupiens præcedere gressu,
Talibus alloquiis præmonuisse datur.
Ne tibi transuerso placeant hæc deuia nate,
Rursus in obliquos neu velis ire pedes:
Sed nisu contenta ferens vestigia recto,
Innocuos prono tramite siste gradus.
Cui gnatus, faciam, si me præcesseris, inquit,
Rectaque monstrantem certior ipse sequar.
Nam stultum nimis est, cùm tu prauissima tentes,
Alterius censor vt vitiosa notes.

Boreas, & Phœbus. IV.

IMmitis Boreas, placidúsque ad sidera Phœbus
Iurgia cum magno conseruere Ioue.
Quis prior inceptum peragat, mediúmque per orbem
Carpebat solitum fortè viator iter.
Conuenit hanc potius liti præfigere caussam,
Pallia nudato decernenda viro.
Protinus impulsus ventis circumtonat æther,
Et gelidas nimias depluit imber aquas.
Ille magis duplicem lateri circumdat amictum,
Turbida summotos quo trahit aura sinus:
Sed tenues radios paullatim crescere Phœbus
Iusserat, vt nimio surgeret igne iubar,
Donec lassa volens requiescere membra viator
Deposita fessus veste sederet humi.
Tunc victor docuit præsentia numina Titan
Nullum præmissis vincere posse minis.

Asinus pelle Leonis indutus. V.

MEtiri se quemque decet, propriysque iuuari
Laudibus, alterius nec bona ferre sibi.
Ne detracta grauem faciant miracula risum,
Cœperit in solitis cùm remanere malis.
Exuuias asinus Getuli forte leonis
Repperit, & spoliis induit ora nouis,
Aptauitque suis incongrua tegmina membris,
Et miserum tanto pressit honore caput.
Ast vbi terribilis animo circumstetit horror,
Pigráque prafumtus venit in ossa vigor:
Mitibus ille feris communia pabula calcans,
Turbabat pauidos per sua rura boues.
Rusticus hunc magna postquam deprendit ab aure:
Correptum vinclis, verberibusque domat,
Et simul abstracto denudans corpora tergo
Increpat his miserum vocibus ille pecus.
Forsitan ignotos mutato murmure falles:
At mihi, ceu quondam, semper asellus eris.

Rana, & Vulpes. VI.

EDita gurgitibus, olimque immersa profundo,
Et luteis tantùm semper amica vadis,
Ad superos colles, herbosaque prata recurrens
Mulcebat miseras turgida rana feras,
Callida quòd posset grauibus succurrere morbis,
Et vitam ingenio continuare suo.
Nec se Pæonio iactat cessisse magistro,
Quamuis perpetuos curet in orbe Deos.
Tunc vulpes pecudum ridens astuta quietem,
Verborum vacuam prodidit esse fidem.
Hæc dabit ægrotis, inquit, medicamina membris,
Pallida cæruleus cui notat ora color?
Ne sibimet quisquam de rebus mentiter vllis,
Quas nequit, imponat, ista fabella monet.

Canis & Rusticus. VII.

HAud facile est prauis innatum mentibus, vt se
Muneribus dignas suppliciisue putent.

Fortè

Fortè canis quidam nullis latratibus horrens,
Nec patulis primùm rictibus ora trahens,
Mollia sed pauida summittens verbera cauda,
Concitus audaci vulnera dente dabat.
Hunc dominus, ne quem probitas simulata lateret,
Iusserat in rabido gutture ferre nolam.
Faucibus & nexu crepitantia subligat æra,
Quæ facili motu signa cauenda darent.
Hæc tamen ille sibi credebat munera ferri:
Et similem turbam despiciebat ouans.
Tunc insultantem senior de plebe superbum
Alloquitur, tali singula voce monens.
Infelix, quæ tanta rapit dementia sensum
Munera pro meritis si cupis ista dari?
Non hoc virtutis decus ostentatur in ære:
Nequitiæ testem sed geris inde sonum.

Camelus, & Iupiter. VIII.

COntentum proprijs sapientem viuere rebus,
Nec cupere alterius nostra fabella monet,
Indignata cito ne stet fortuna recursu,
Atque eadem minuat, quæ dedit antè, rota.
Corporis immensi fertur pecus isse per auras,
Et magnis precibus sollicitasse Iouem
Turpe nimis cunctis, irridendúmque videri
Insignes geminis cornibus ire boues,
Et solum nulla munitum parte camelum,
Obiectum cunctis, expositúmque feris.
Iupiter arridens postquam sperata negauit,
Insuper & magnæ sustulit auris onus.
Viue minor merito, cui sors non sufficit, inquit,
Et tua perpetuùm liuide damna geme.

Viatores, & Vrsa. IX.

MOntibus ignotis curuísque in vallibus arctum
Cum socio quidam suscipiebat iter,
Securus quodcumque malum fortuna tulisset
Robore collato posset vterque pati.
Dùmque per inceptum vario sermone feruntur,
In mediam præceps conuenit vrsa viam.
Horum alter facili comprendens robora cursu
In viridi trepidum fronde pependit onus:
Ille trahens nullo iacuit vestigia gressu,
Exanimem fingens, sponte relisus humi.
Continuò prædam cupiens fera sæua cucurrit,
Et miserum curuis vnguibus ante leuat:
Verùm vbi concreto riguerunt membra timore:
Nam solitus mentis liquerat ossa calor:
Tunc olidum credens, quamuis ieiuna, cadauer
Deserit, & lustris conditur vrsa suis.
Sed cùm securi paullatim in verba redissent:
Liberior iusto qui fuit antè fugax,
Dic sodes, quidnam trepido tibi rettulit vrsa?
Nam secreta diu, multáque verba dedit.
Magna quidem monuit: tamen hæc quoque maxima iussit,
Quæ misero semper sunt facienda mihi,
Ne facilè alterius repetas consortia dixit,
Rursus ab insana ne capiare fera.

Eques caluus. X.

CAluus eques capiti solitus religare capillos,
Atque alias nitido vertice ferre comas,
Ad campum nitidis venit conspectus in armis,
Et facilem frenis flectere cœpit equum.
Huius ab aduerso Borea spiramina præstant
Ridiculum populo conspiciente caput.
Nam mox deiecto nituit frons nuda galero,
Discolor apposita quæ fuit antè coma.
Ille sagax, tantis quid risus millibus esset,
Distulit admota calliditate iocum.
Quid mirum positos referens fugisse capillos,
Quem prius æquæuæ deseruere comæ?
Ridiculo cuiquam cùm sis, absoluere temet
Opposita vera cum ratione stude.

Olla ærea, & lutea. XI.

ERipiens geminas ripis cedentibus ollas
Insanis pariter flumen agebat aquis.
Sed diuersa duas ars & natura creauit:
Aere prior fusa est: altera ficta luto.
Dispar erat fragilis & solida concordia motus,
Incertúmque vagus amnis habebat iter.
Ne tamen elisam confringeret ærea testam,
Iurabat solitam longius ire viam.
Illa timens ne quid leuibus grauiora nocerent,
Et quia nulla breuis cum meliore fides,
Quamuis securam verbis me feceris, inquit,
Non timor ex animo decutiendus erit.
Nam, me siue tibi, seu te mihi conferat vnda,
Semper ero ambobus subdita sola malis.
Pauperior caueat si se sociare potenti:
Namque fides illi cum pari melior.

Rusticus, qui thesaurum inuenerat. XII.

RVsticus impresso molitus vomere terram
Thesaurum sulcis prosiluisse videt.
Mox indigna animo properante reliquit aratra,
Semina compellens ad meliora boues.
Continuò supplex telluri construit aras,
Quæ sibi depositas sponte dedisset opes.
Hunc fortuna nouis gaudentem prouida rebus,
Ammonuit indignam se quoque thure dolens.
Nunc inuenta meis non prefers munera templis,
Atque alios mauis participare Deos.
Sed cùm subrepto fueris tristissimus auro,
Me primam lacrymis sollicitabis inops.
Non me ridenti, sed tristi cernere vultu
Fas erit, & vacua sint tibi vota tua.
Vnius accepto peccat graue quisque talento,
Si, quod ab hoc sumsit, imputat hoc alij.

Taurus, & Leo. XIII.

IMmensum taurus fugeret cùm forte leonem,
Tutáque desertis quæreret antra viis:
Speluncam reperit, quam tum hirsutus habebat,
Cinyphij ductor qui gregis esse solet.
Post vbi summissa meditantem irrumpere fronte

Olidus obliquo terruit ore caper:
Tristis abit, longéque fugax de valle locutus:
Nam timor expulsum iurgia ferre vetat:
Non te demissis setosum putide barbis,
Illum qui super est, consequitúrque, tremo.
Nam si discedat, nosces stultissime quantum
Discrepet à tauro viribus hircus olens.
Dum cupis illatum tibimet persoluere damnum,
Absque tui damno hocce caueto fore.

Simia, & Iupiter. XIV.

IVpiter in toto quondam quæsiuerat orbe,
Munera natorum quis meliora daret.
Certatim ad Regem currit genus omne ferarum,
Permistúmque homini cogitur ire pecus.
Sed nec squamigeri desunt ad iurgia pisces,
Vel quidquid volucrum purior aura vehit.
Inter quos trepidæ ducebant pignora matres,
Iudicio tanti discutienda Dei.
Tunc breuis informem traheret cùm simia natum,
Ipsum etiam in risum compulit ire Iouem.
Hanc tamen ante alias rupit turpissima vocem,
Dum generis crimen sic abolere cupit.
Iupiter hoc norit, maneat victoria si quem,
Iudicio super est omnibus iste meo.
Ergo mos homini est, quidquid sibi fecerit ipse,
Vile licet maneat, comprobat ipse tamen.
Nolo velis rerum quidquam laudare tuarum,
Alterius nisi sint ore probata prius.

Grus, & Pauo. XV.

THreiciam volucrem fertur Iunonius ales
Communi sociam continuisse cibo.
Namque inter varias fuerat discordia formas,
Magnáque de facili iurgia lite trahunt.
Quòd sibi multimodo fulgerent membra decore,
Cæruleam facerent liuida terga gruem.
Et simul erectæ circumdans tegmina caudæ,
Sparserat arcanum rursus in astra iubar.
Illa licet nullo pennarum certet honore,
His tamen insultans vocibus vsa datur.
Quamuis innumeras plumas variauerit ordo,
Mersus humi semper florida terga geris.
Ast ego deformi sublimis in aere penna,
Proxima sideribus, Numinibusque feror.
Si quadam virtute nites ne respue quemquam,
Ex alia quadam forsan & ipse nitet.

Quercus, & Arundo. XVI.

MOntibus è summis radicitus eruta quercus
Decidit, insano turbine victa noti.
Quam tumidis subter decurrens alueus vndis
Suscipit, & fluuio præcipitante rapit.
Verum, vbi diuersis impellitur ardua ripis
In fragiles calamos grande residit onus.
Tunc sic exiguo connectens cespite ramos,
Miratur liquidis quòd stet arundo vadis.
Se quoque tam vasto nec dum consistere trunco,
Ast illam tenui cortice ferre minas.
Stridula mox blando respondit canna susurro,
Seque magis tutam debilitate docet.
Tu rapidos, inquit, ventos, sæuásque procellas
Despicis, & totis viribus acta ruis:
Ast ego surgentes paullatim demoror Austros,
Et quamuis leuibus prouida cedo Notis.
In tua præruptus offendit robora nimbus:
Motibus aura meis ludificata perit.
Hæc nos dicta monent magnis obsistere frustra,
Paullatimque truces exsuperare minas.

Tigris, & Venator. XVII.

VEnator iaculis haud irrita vulnera torquens,
Turbabat rapidas per sua lustra feras.
Tunc pauidis audax cupiens succurrere tigris,
Verbere commotas iussit adesse minas.
Ille tamen solito contorquens tela lacerto,
Nunc tibi qualis eram nuntius iste refert.
Et simul emissum transegit vulnera ferrum,
Perstrinxitque citos hasta cruenta pedes.
Molliter affixum traheret cùm saucia telum,
A trepida fertur vulpe retenta diu.
Dic quis ille foret, qui talia vulnera ferret,
Aut vbi nam iaculum delituisset agens.
Illa gemens fractóque loqui vix murmure cœpit:
Nam solitas voces ira, dolórque rapit.
Nulla quidem medio conuenit in aggere forma,
Quæque oculis olim sit repetenda meis:
Sed cruor, & validis in nos directa lacertis
Ostendunt aliquem tela fuisse virum.
Bruta licet soleant animalia iure timeri,
Omnibus est illis plus metuendus homo.

Iuuenci, & Leo. XVIII.

QVatuor immensis quondam per prata iuuencis
Fertur amicitiæ tanta fuisse fides,
Vt simul emissos nullus diuelleret error,
Rursus & è pastu turba rediret ouans:
Hos quoque collatis inter se cornibus ingens
Dicitur in siluis pertimuisse leo,
Dum metus oblatam prohibet tentare rapinam,
Et conuratos horret adire boues.
Sed, quamuis audax factisque immanior esset,
Tantorum solus viribus impar erat.
Protinus aggreditur prauis insistere verbis,
Collisum cupiens dissociare pecus.
Sed postquam dictis tauros disiunxit acerbis,
Inuasit miserum, diripuitque gregem.
Tunc quidam ex ipsis, vitam seruare quietam
Qui cupit, ex nostra discere morte potest:
Néue cito admotas verbis fallacibus aures
Impleas, aut veterem deseras ante fidem.

Abies, & dumus. XIX.

HOrrentes dumos abies pulcerrima risit,
Cùm facerent forma iurgia magna suæ.
Indignum referens cunctis certamen haberi,
Quos meritis nullus consociaret honor.
Nam mihi deductum surgens in nubila corpus,
Verticis erectas tollit in astra comas.
Puppibus & patulis media cum sede locamur,
In me suspensos explicat aura sinus.
At tibi deformem quòd dant spineta figuram,
Despectum cunctis prætereunt viri.
Ille refert. nunc læta quidem bona sola fateris,
Et nostris fueris imperiosa malis.
Sed cùm pulcra minax succidet membra securis,

Quàm

Quàm velles spinas tunc habuisse meas?
Nemo suæ carnis nimium lætetur honore,
Ne vilis factus post sua damna gemat.

Piscator, & Piscis. XX.

PIscator solitus prædam suspendere seta,
Exigui piscis vile trahebat onus.
Sed postquam superas captum perduxit ad auras,
Atque auido fixum vulnus ab ore tulit:
Parce precor lacrymis supplex ita dixit obortis:
Nam quanta ex nostro corpore damna feres?
Nunc me saxosis genitrix fœcunda sub antris
Fudit, & in proprijs ludere iussit aquis:
Tolle minas, tenerúmque tuis sine crescere mensis:
Hæc tibi me rursum litoris ora dabit.
Protinus immensi depastus cærula Ponti,
Pinguior ad calamum sponte recurro tuum.
Ille nefas captum referens absoluere piscem:
Difficiles queritur casibus esse vices.
Nam miserum est, inquit, præsentem amittere prædam,
Stultius & rursum vota dubia sequi.
Incerta pro spe non munera certa relinque,
Ne rursus quæras, fortè nec inuenias.

Rusticus, & Auis. XXI.

PArrula progeniem terræ mandauerat ales,
Qua stabat viridi cespite flaua seges.
Rusticus hanc fragili cupiens decerpere culmo,
Vicinam supplex fortè petebat opem.
Sed vox implumes turbauit credula nidos:
Suaseras & Laribus continuare fugam.
Cautior hos remeans prohibet discedere mater:
Nam, quid ab externis perficietur? ait.
Ille iterum carus operam mandauit amicis:
At genitrix rursum tutior inde manet.
Sed postquam curuas dominum comprendere falces,
Frugibus & veram sensit adesse manum:
Nunc, ait ò miseri dilecta relinquite rura,
Cùm spem de proprijs viribus ille petit.

Inuidus, & Auarus. XXII.

IVpiter ambiguas hominum prædiscere mentes,
Ad terras Phœbum misit ab arce poli.
Tunc duo diuersis poscebant munera votis:
Namque alter cupidus, inuidus alter erat.
His sese medium Titan scrutatus vtrumque
Obtulit, & precibus vt peteretur, ait.
Præstandi facilis: nam quæque rogauerit vnus,
Protinus hæc alter congeminata feret.
Sed cui longa iecur nequeat satiare cupido,
Distulit admotas in noua damna preces:
Spem sibi confidens alieno crescere voto;
Séque ratus solum munera ferre duo.
Ille vbi captantem socium sua præmia vidit,
Supplicium proprij corporis optat ouans.
Nam petit exstinctus vt lumine degeret vno,
Alter vt hoc duplicans viuat vtroque carens.
Tunc sortem sapiens humanam risit Apollo,
Inuidiæque malum rettulit ipse Ioui.
Qui dum prouentis aliorum gaudet iniquus,
Lætior infelix & sua damna cupit.

Statuarius. XXIII.

VEnditor insignem referens de marmore Bacchum
Expositum pretio fecerat esse Deum.
Nobilis hunc quidam, funesta in sede sepulcri,
Mercari cupiens, compositurus erat.
Alter adorarat vt ferret munera templis,
Redderet & sacro debita vota loco:
Nunc ait, ambiguum facies de mercibus omen,
Cùm spes in pretium munera dispar agit.
Et me defunctis seu malis tradere Diuis,
Siue decus busti, seu velis esse Deum.
Subdita namque tibi est magni reuerentia facti,
Atque eadem retines funera nostra manu.
Conuenit hoc illis, quibus est permissa potestas,
An præstare magis, seu nocuisse velint.

Venator, & Leo. XXIIII.

CErtamen longa protractum lite gerebant
Venator quondam nobilis, atque leo.
Hi cùm perpetuum cuperent in iurgia finem,
Edita continuò fortè sepulcra vident.
Illic docta manus flectentem colla leonem
Fecerat in gremio procubuisse viri.
Scilicet affirmans pictura teste superbum
Se fore: exstinctam nam docet esse feram.
Ille graues oculos ad inania signa retorquens
Infremit, & rabido pectore verba dedit:
Irrita te generis subijt fiducia nostri,
Artificis testem si cupis esse manum.
Quòd si nostra nouum caperet sollertia sensum,
Sculperet vt docili pollice saxa leo:
Tunc hominem adspiceres oppressum murmure magno,
Conderet vt rabidis vltima fata genis.

Puer, & Fur. XXV.

FLens puer extremam putei consedit ad oram,
Vana supervacuis fletibus ora trahens.
Callidus hunc lacrymis postquam fur vidit obortis,
Quænam tristitiæ sit modò caussa, rogat.
Ille sibi abrupti fingens discrimina funis,
Atque auri queritur desiluisse cadum.
Nec mora, sollicitam traxit manus improba mentem,
Exutus putei protinus ima petit.
Paruulus exiguo circumdans pallia collo,
Sentibus immersus delituisse datur.
Sed post fallacis suscepta pericula voti
Tristior amissa veste resedit humi.
Dicitur his sollers vocem rupisse querelis,
Et gemitu summos sollicitasse Deos.
Perdita, quisquis erit, post hæc bene pallia credat,
Qui putat in liquidis quod natet vrna vadis.
Nemo nimis cupide sic res desideret vllas,
Ne plus cùm cupiat, perdat & id, quod habet.

Leo, & Capella. XXVI.

VIderat excelsa pascentem rupe capellam
Cominus esuriens cùm leo ferret iter.
Et prior, heus inquit, præruptis ardua saxis
Linque, nec hirsutis pascua quære iugis.
Sed cythisi croceum per prata virentia florem,
Et glaucas salices, & thymagrata pete.
Illa gemens, desiste precor fallaciter, inquit,
Securam placidis insimulare dolis.

Formica, & Cicada. XXXIV.

QVisquis torpentem passus transire iuuentam,
Nec timuit vitæ promidus ante suæ:
Confectus senio postquam grauis adfuit ætas,
Heu, frustra alterius sæpe rogauit opem.
Solibus obreptos hiemi formica labores
Distulit, & brumibus condidit ante cauis.
Verùm ubi candentes suscepit terra pruinas,
Aruáque sub gelido delituere gelu,
Pigra nimis tantos non æquans corpore nimbos,
In proprijs Laribus humida grana legit.
Discolor hanc precibus supplex alimenta rogabat,
Quæ quondam querulo ruperat arua sono.
Se quoque maturas cùm tunderet area messes,
Cantibus æstiuos explicuisse dies.
Paruula tunc ridens sic est affata cicadam:
Nam vitam pariter continuare solent.
Mi quoniam summo substantia parta labore est,
Frigoribus medijs ocia longa traho.
At tibi saltandi nunc vltima tempora restant,
Cantibus est quoniam vita peracta prior.

Simia, & gnati. XXXV.

FAma est, quod geminum profundens simia partum
Diuidat in varias pignora nata vices.
Namque vnum caro genitrix eduxit amore,
Alterius odijs exsaturata tumet.
Cœperit vt fetam grauior terrere tumultus,
Dissimili gnatos conditione rapit:
Dilectum manibus, vel pectore gestat amico,
Contemptum dorso suscipiente leuat.
Sed cùm lassatis nequeat consistere plantis,
Oppositum fugiens sponte relinquit onus.
Alter ab hirsuto circundans brachia collo
Hæret, & inuita cum genitrice fugit.
Mox quoque dilecti succedit in oscula fratris
Seruatus, vetulis vnicus heres auis.
Sic multos neglecta iuuant, atque ordine verso
Spes humiles rursus in meliora refert.

Vitulus, & Bos. XXXVI.

PVlcer & intacta vitulus ceruice resultans
Scindentem assiduè viderat arua bouem.
Non pudet, heus, inquit, longæuo vincula collo
Ferre, nec expositu ocia nosse iugi.
Cum mihi subiectas pateat discursus in herbas,
Et nemorum liceat rursus opaca sequi.
At senior, nullam verbis compulsus in iram,
Vertebat solitam vomere fessus humum,
Donec deposito per prata lueret aratro
Molliter herboso procubuisse toro.
Mox vitulum sacris innoxium respicit aris
Admotum cultro comminus ire prope.
Hanc tibi tristis, ait, dedit indulgentia mortem,
Expertem nostri quæ facit esse iugi.
Proderit ergo graues quamuis perferre labores,
Ocia quàm tenerum mox peritura pati.
Est hominum sors ista, magis felicibus vt mors
Sit cita, cùm miseros vita diuturna regat.

Canis, & Leo. XXXVII.

PInguior exhausto canis occurrisse leoni
Fertur, & insertis verba dedisse iocis.
Nonnè vides duplici tendantur vt ilia tergo,
Luxuriétque toris nobile pectus alit.
Proximus humanis ducor post ocia mensis,
Communem capiens largiùs ore cibum:
Sed quòd crassa, malum, circumdat guttura ferrum,
Ne custodita fas sit abire domo.
At tu magnanimus moribundus lustra pererras,
Donec se siluis obuia præda ferat.
Perge igitur nostris tua subdere colla catenis,
Dum liceat faciles promeruisse dapes.
Protinus ille grauem gemitu collectus in iram,
Atque ferox animi nobile murmur agit.
Vade ait, & meritu nodum ceruicibus infer,
Compensétque tuam vincula dura famem.
At mea cum vacuis libertas redditur antris,
Quamuis ieiunus qualibet arua peto.
Has illis epulas potius laudare memento,
Qui libertatem postposuere gulæ.

Piscis fluuiatilis, & marinus.

XXXVIII.

DVlcibus è stagnis fluuio torrente coactus
Æquoreas preceps piscis obiuit aquas.
Illic squamigerum despectans improbus agmen
Eximium sese nobilitate refert.
Non tulit expulsum patrio de gurgite phoca,
Verbáque cum salibus asperiora dedit.
Vana labris tuis aufer mendacia dictis,
Quæque refutari te quoque teste valent.
Nam quis erit potior populo spectante probabo,
Si pariter captos humida lina trahant.
Tunc me nobilior magno mercabitur auro:
Te simul ære breui debile vulgus emet.
Quisquis ab externis nuper deuenerit oris,
Non decet indigenis vt velit esse prior.

Miles, & Lituus. XXXIX.

VOuerat attritus quondam per prælia miles
Omnia suppositis ignibus arma dare:
Vel quæ victori moriens sibi turba dedisset,
Vel quidquid profugo posset ab hoste capi.
Interea votis sors adfuit, & memor arma
Cœperat accenso singula ferre rogo.
Tunc lituus rauco deflectens murmure culpam
Immeritum flammis se docet esse premi.
Nullis tuos inquit, petierunt tela lacertos,
Viribus affirmes quæ tamen acta meis.
Sed tantum ventis, & cantibus arma coegi
Hoc quoque submisso testor & astra sono.
Ille resultantem flammis crepitantibus addens,
Nunc te maior, ait, pœna, dolórque rapit.
Nam licet ipse nihil possis tentare, nec ausis,
Sæuior hoc, alios quòd facis ipse malos.

Pardus, & Vulpes. XL.

DIstinctus maculis, & pulcro pectore pardus
Inter consimiles ibat in arua feras.
Et quòd nulla graues variarent terga leones,
Protinus his miserum credidit esse genus.
Cetera sordenti damnans animalia vultu,
Solus iis exemplum nobilitatis erat.
Hunc arguta nouo gaudentem vulpes amictu
Corripit, & vanas approbat esse notas.

Vade, ait, & pictae nimium confide iumenta,
Dum mihi consilium pulcrius esse queat.
Mirentúrque magis quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituere bonis.

Nimbus, & Testa. XLI.

IMpulsus ventis, & pressa nube coactus,
Ruperat hibernis se grauis imber aquis.
Cúmque per effusas stagnaret turbine terras,
Expositum campis fictile pressit opus.
Mobile namque lutum tepidus prius instruit aër,
Discat ut admoto rectiùs igne coqui.
Tunc nimbus fragilis perquirit nomina testae.
Immemor illa sui, amphora dicor, ait,
Nunc me docti amanus rapiente volumina gyro
Molliter obliquum iussit habere latus.
Hactenus hac inquit, liceat constare figura:
Nam te subiectam diluet imber aquis.
Et simul accepto violentiùs amne fatiscens,
Pronior in tenues victa cucurrit aquas.
Infelix, quae magna sibi cognomina sumens
Ausa pharetratis nubibus ista loqui.
Haec poterunt miseros posthac exempla monere,
Subdita nobilibus ut sua fata gemant.

Lupus, & Hædus. XLII.

FOrte lupum melior cursu deluserat haedus,
Proxima vicinus dum petit arua casis.
Inde fugam recto tendens in moenia cursu,
Inter lanigeros adiuit ille greges.
Impius hunc raptor mediámque secutus in urbem,
Tentat compositus sollicitare dolis.
Nónne vides, inquit, cunctis ut victima templis
Immerita pecudum morte cruentet humum?
Quod nisi securo valeas te reddere campo,
Heu, mihi vittata tu quoque fronte cades.
Ille refert, modo quam metuis precor, exue curam,
Et tecum viles improbe tolle minas.
Nam sat erit sacrum Diuis fudisse cruorem,
Quàm rapidi fauces exsaturare lupi.
Sic quoties duplici subduntur tristia casu,
Expedit insignem promeruisse necem.

FINIS.

ALPHII AVITI VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

ALPHIVS Auitus poëta illustris est habitus: vixit iisdem penè temporibus, quibus Cæsares Constantiis præstiterunt. Quæ res abundè colligitur ex Mauro Terentiano, qui poëtam Septimium atque Alphium Auitum inter recentiores connumerat. Sunt qui putent illum fuisse Carthaginiensem, in quo desideramus auctores. Ingenio eleganti fuit, & componendis carminibus accommodato. Inter cætera, quæ dicitur scripsisse, libros fecit, qui inscripti sunt Excellentium. In iis perpetuò est vsus dimetris iambicis, magna quidem venustate, ac pari elegantia vt Grammatici veteres testantur: hæc sunt quæ de Alphio poëta obseruauimus. De Alphio fœneratore scriptum est ab Horatio & Iunio Collumella.

DE ALPHIO AVITO VETERVM TESTIMONIA.

TERENTIANVS, IN LIBRO DE VARIIS METRIS.

PHASELVS ille quem vides
Plerunque nec carmen, modo,
Sed & volumen explicat:
Vt pridem Auitus Alphius
Conscripsit excellentium.

Priscianus quoque meminit pluribus locis.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI LIBER I.

De origine mundi.

QVOD varij eueniunt humana in gente labores,
Inde breuem capiunt mortalia tempora vitam:
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priscorum fata parentum:
Addatur quanquam nostra de parte reatus,
Quódque etiam amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi prime Pater: qui semine mortis
Tollis succiduæ viciata germina proli.
Et licet hoc totum Christus persoluerit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita lethi
Instituit morbósque suis ac funera misit,
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.
Iam pater omnipotens librantis pondere Verbi
Vndique collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis,
Iam proprias pulchro monstrabat lumine formas
Obscuro cedente die, varióque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum,
Temporibus sortita vices: tum lumina cælo
Fulsère, alterno solis lunæque meatu:
Quin & Sidereus nocturno tempore candor

Temperat horrentes astrorum luce tenebras,
Accitum suum producens omnia fœtu.
Pulchra repentino vestita est gramine tellus
Accepère genus sine germine iussa creari,
Et semen voluisse suum: sic vbere verbi
Frondescunt siluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vastos paruo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem
Elatæ in cœlum volucres motúque citato
Pendentes, secuêre vias, & in aëre sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatúsque sub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiscunt grandia cete,
Accipiúntque cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet raris producere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas:
Quódque hominum falso credit mens nescia fœdum,
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est.
Ergo vbi completus fulserunt omnia rebus,
Ornatúque suo perfectus constitit orbis:
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere vultum:
Illustrans quodcunque videt: placet ipsa tuenti
Artifici factura suo, laudátque creator
Dispositum pulchro quem condidit ordine mundum.
Tum demum tali sapientia voce locuta est.
En præclara nitet mundano machina cultu,
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlterius nullo cultore teneri?
Ergo longa nouam ne fœdent otia terram,
Nunc formetur homo, summi quem tangat imago
Numinis, & nostram, celso donatus honore,
Induat interius formosa mente figuram.
Hunc libet erectis sublimem incedere plantis:
Qui regat æterno subiectum pondere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Astra notet, cœlique vias & sidera norit:
Discat & inspectis discernere tempora signis,
Subijciat pelagus sæuum, ingenióque tenaci
Possideat quæcunque videt: cui bestia frendens
Seruiat & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati, iussísque ligari
Festinent trepidi consueta in vincla iuuenci.
Quóque etiam natura hominis sublimior extet,
Incipiat rectos in cœlum tollere vultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.
Hæc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem consperso puluere limum,
Molitúrque nouum diues sapientia corpus.
Non aliter quàm opifex diuturno exercitus vsu,
Flectere laxatas per cuncta sequacia ceras,
Et vultus complere rudes, aut corpora gypso
Fingere, vel signi speciem componere massa:
Sic pater omnipotens victurum protinus artum
Tractat, & in lento meditatur viscera cœno:
Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, visu, gustúque potentem:
Tactus ad hæc, solus toto qui corpore iudex
Sentiat & proprium spargat per membra vigorem.
Flexilis ac libratur recauo sic lingua palato,
Pressius in cameram pulsanti verbere plectri,
Percusso resonet modulatus in aere sermo.
Exin succiduum porrecto in corpore pectus
Spargit, ramosas post brachia fortia palmas.
Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrumque latus foueat vitalia venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptius vt se
Alternus moueat duplicato poplite gressus.
At parte ex alia fingit quam conditor idem,
Occipiti submissa suo, descendere ceruix
Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna nouos vitæ formatur ad vsus.
Viuifico primum cordi vitalia tegmen
Naturale parant, plagam ne sentiat vllam:
Massáque congestis pendens absconditur extis.
Additur & tenui pascendus ab aëre pulmo
Vt concepta trahens leni spiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas sumpserat auras,
Pérque vices crebro pellatur anhelitus haustu:
Dextra tenet iecoris vegetandum sanguine fontem,
Quo clausum venæ spargunt per viscera flumen,
Læua in parte lien mansura sede quiescit:
Qua crines perhibent, vnguésque recrescere sectos,
Nec concisa dolent, quæ mox augmenta resumunt,
Et viuunt, sensúque carent in corporis vsu.
Postquam perfecta tacuit nouitatis imago,
Formatúmque lutum speciem peruenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, duratúque moles,
Hinc dura è medijs traxerunt ossa medullas
Visceribus, lunæ augendas crescentis ad instar.
Inseritur venis sanguis, viuóque calore
Inficit ora rubor, toto tum corpore pallor
Pellitur & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis, consuescit viuere membris
Totus homo, & fumant calefacta & viscera solam
Expectant animam: puro quam fonte creator
Promit & erectos recturam mittit in artus.
Nam lenem suaui flatum profundit ab ore
Inspirátque homini quem protinus ille receptum,
Attrahit, & crebris dijcit spiraminis auras.
Postquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit:
Surgit, & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias cæli species, mundíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator.
Hæc quæ mundani coràm pulcherrima cultus
Incrementa vides ornatum extensa per orbem,
Solus habe, solúsque prior dominare fruendo:
Tu mihi, cuncta tibi famulentur maximus ordo
Te patère pio, tibi qui dedit omnia, patri.
Non species vlla, nec numina vana colantur:
Non quæ, vel cælo sublima nouúmque coruscant,
Non quæ, vel terris viuunt formata, vel vndis,

Nec

Nec quod forte premens prohibet natura videri,
Vsibus ista tuis, non cultibus esse memento.
Praecellis factis: factorem pronus adora.
Interea sextus noctis primordia vesper
Retulit, alterno depellens tempore lucem.
Dúmque petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
Soluitur & somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Misit & immenso tardauit pondere sensus,
Vt vt nulla queat sopitas soluere mentes.
Non si forte fragor securas verberet aures,
Nec si commoto caelum tunc intonet axe:
Quin nec pressa manu rupissent membra quietem.
Tunc vèro cunctis costarum ex ossibus, vnam
Subducit laeuo lateri, carnémque reponit,
Erigitur pulchro genialis forma decore,
Inque nouam subito procedit foemina cultum,
Quam Deus aeterna coniungens lege marito,
Coniugij pensat fructu dispendia membri.
Istius indicium somni, mors illa secuta est,
Sponte sua subijt sumpto quam corpore Christus,
Qui cum passurus ligno sublimis in alto
Penderet, nexúsque & culpas penderet orbis:
In latus extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum sanguine lympha:
Qua viuum populis iam tunc spondente lauacrum,
Fluxit martirium, simul & baptismatis vnda.
Inde resurgenti caelestiáque astra petenti,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
Principio rector tantae sacratae figuram
Disponens vincli, hoc nectit connubia verbo.
Viuite concordi studio, mundúmque replete,
Crescat longaeuum felici semine germen:
Non annis numerus vitae nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi quam tempore toto
Aspicies: generis primus qui poneris auctor
Porrò nepos ductus, propagans per secula nepotes
Viuentes numeret proauos, usque ora parentum
Ducant annosos natorum pignora natos.
Tum lex coniugij toto venerabilis aeuo
Intemerata suo seruabitur ordine cunctis.
Foemina persistat de semine sumpta virili
Coniugio seruare fidem. nec separet alter
Quod iungit, sociatque Deus, cum patre relinquat
Et matrem iusto constrictus amore maritus,
Nec iam vllos propter rumpant haec vincla parentes
Vita sed amborum carnem teneatur ad vnam.
Taliter aeterno coniungens foedere vota
Festiuum dicebat himen, castóque pudori
Concinit angelicum iuncto modulamine carmen
Pro thalamo paradisus erat, mundúsque dabatur
In dotem & laetis gaudebant sidera flammis.
Est locus Eoo mundi seruatus in axe
Secretis natura tuis: vbi solis ab ortu
Vicinos nascens aurora repercutit Indos,
Hic gens ardentem caeli subteriacet axem,
Quam candor feruens albentis ex aethere fuscat.
His semper lux pura venit, coelóque propinquo
Natiuam seruant nigrantia corpora noctem.
Attamen in terris [illegible] lumina membris
Captiuo fulgore micant visúque nitente
Certior accrescit pullatis vultibus horror.
Caesaries incompta riget, quae crine supino
Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
Sed quidquid magnum nostros defertur ad vsus:
His totum natura dedit telluris opimae.
Quidquid odoratu pulchrum est, allabitur. inde
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
Surgit, & hic eboris munus, quod porrigit orbi,
Informis pulchros deponens belua dentes
Ergo vbi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere caelo:
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, aeterno conclusus limite: postquam hinc
Decidit expulsus primaeui criminis auctor,
Próque reis digne foelices ab sede reuulsis
Caelestes haec sancta capit nunc terra ministros.
Non hic alterni succedit temporis vnquàm
Bruma, nec aestiuis redeunt post frigora soles.
Excelsus calidum cùm reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arua pruinis:
Hic ver assiduum caeli clementia seruat,
Turbidus auster abest, sempérque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres:
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuo viret omne solum, terraeque nitentis
Blanda nitet facies: stant semper collibus herbae,
Arboribúsque comae: quae cum se flore frequenti
Diffundunt, celeri solidant sua germina succo:
Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas, roseúmque ruborem
Seruans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cùm desit hiems, nec torrida ferueat aestas,
Fructibus Autumnus, ver floribus occupat annum.
Hic quae donari mentitur fama Sabaeis,
Cynnama nascuntur, viuax quae colligit ales
Natali cum fine perit, nidóque perusto
Succedens, sibimet quaesita morte resurgit:
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci
Longa veternosi renouatur corporis aetas,
Incensámque leuant incendia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus,
Perpetuum promit pingue de stipite fluxum.
Tum si forte leuis mouit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, lenique impulsa susurro,
Diues silua tremit folijs, & flore salubri:
Qui sparsus, late suaues dispensat odores.
Hic fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratia, tantam
Nec crystalla trahunt nitido de frigore lucem,
Negligit hic virides riparum margo lapillos:
Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
Illic saxa iacent: varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum lenis fontis de vertice flumen
Quatuor in largos confestim scinditur amnes:
Euphratem Tygrimque vocant qui limite certo

Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur ignoto cunctis illustrior ortu:
Cuius in Ægypto lenis perlabitur unda
Ditatura suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alueus, & nigris campos perfundit arenis,
Vbertas laxatur aqua, caelóque vacante
Terrestrem pluuiam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor nauigat agros.
Terminus omnis abest: aequatur iudice fructu
Annua suspendens coniectus iurgia limes.
Gramina nota videt latens subsidere Pastor
Inque locum pecorum viridantis tegere campi,
Succedunt nantes aliena per aequora pisces.
At postquam largo fecundans germina potu
Lympha maritauit sitientis viscera terrae,
Regreditur Nilus, sparsásque recolligit undas.
Fit fluuius pereunte lacu, coguntur in alueum
Ad ripam effrenes conclusis fluctibus undae.
Donec diu dudum spargens per denia finem
Gurgite septeno patulum pertendit in aequor.
Cur autem perhibent latitare ex omnibus unum
Fontem Nile tuum? nam qui nescitur ab ortu
Non solus, sed quartus erat, diffusus ab illo,
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu:
Ipsius atque pater pelagi supereminet omnes,
Quas montes quas plana vomunt, quas nubila lymphas,
Quartus dehinc Phison, quem nominat India Gangem
Motus odorifero quoties qui vertice crevit,
Deciduas pulchro quas spargunt flamina luco
Praelambens furatur opes, & gurgite nostrum
Ducit in exilium: nam ripa largus utráque est,
Amnibus atque istis enodes ferre papyros,
Aut scirpos algasque leues deducere mos est,
Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges,
Hoc etiam donat mundo, quod proyicit alueo.
Interea primi summus quos iunxerat auctor
In paradisiaca ponuntur sede parentes:
Queis rector tali proponit praemia lege.
Omnimum factores opus, quos sola creauit
Nostra manus, nasci cum caetera voce iuberem:
Aspicitis quanto pulcherrimus ubere lucus
Diuitijs tumet immensis, haec cuncta dabuntur
Ad vestros sine fine cibos. hinc esca petatur,
Sumite concessas fruges, & carpite poma.
Hic operis dulci studio secura quiescat,
Delitijsque fruens longaeuo in tempore vita.
Est tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Noctiam recti praui que, in germine portans,
Huius ab accessu vetitum restringite tactum:
Ne vos forte premat temeraria discere cura
Quae prohibet doctor: melius nescire, beatis
Quod quaesisse nocet, testor quem fecimus orbem,
Quod siquis vetitum decerpat ab arbore pomum:
Audax commissum mortis discrimine pendet.
Non immensa loquor: faciles custodia recti.
Seruator vitam, mortem temerator habebit.
Accipiunt iuuenes dictum, letique sequentur,
Spondentes omni seruandam tempore legem,
Sic ignara mali nouitas, nec conscia fraudis
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater instructos sacrata in sede relinquens
Laetus in astrigeram caeli se sustulit aulam.

LIBER SECVNDVS.
De peccato originali.

VTitur interea venturi nescia casus
Libertas secura bonis, fruiturque beata
Vbertate loci: largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin semper opimi
Sumitur alternus tenui de cespite fructus.
Nam si curuati fecundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma:
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit, inque nouis fructum promittere gemmis.
Iam si praedulces delectat carpere somnos,
Mollibus in pratis, pictáque recumbitur herba.
Cumque voluptati sacrum nemus offerat omnes
Delitias, opibusque nouis se praebeat amplum.
Hinc suaues epulas capiunt, escamque requirunt:
Quanquam nulla fames cogit, nec lassa fouendo
Indigus hortatur compleri viscera venter,
Et nisi concessum libasset noscere pastum
Esuries ignota cibos non posceret ullos,
Nulla famescentem fulcirent pabula vitam.
Interea nondum transgressi iussa parentes
Corpora nuda vident: nec mutua cernere membra
Dispudet: ipsa rudis foedum nil sentit honestas
Non natura hominis, vitium sed causa pudoris est.
Nam quaecunque bonus formauit membra creator
Cur pudibunda forent? neque enim summi ante relicta
Iussa dei, quicquam conspectu turpe, sed ipsa
Tunc mens intactos seruabat candida visus.
Quin & talis erat naturae gloria primae,
Angelica qualis narratur gloria vita
Sidereas habitare domos: qualemque redemptis
Spondet reddendam mortis post tempora Christus:
Quis neque coniugium cura, nec foedere turpi
Miscuerit calidos carnalis copula sexus.
Quando aberit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, maeror, discordia, liuor.
Nullius egens, nullius cupiens sed pace sub una
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.
His protoplastum sensum primordia sacra
Continuere bonis: donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic fuerat dudum, sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se fecisse putans, mox tanquam conditor esset
Ipse sui, rabido concepit corde furorem,
Auctorémque negans, diuinum consequar (inquit)
Nomen & aeternam ponam super aethera sedem,
Excelso similis summo nec viribus impar.
Talia iactantem praecelsa potentia caelo,
Iecit, & eiectum prisco spolians honore,
Quique creatura praefulsit in ordine primus,

Primas venturo pendet sub iudice pœnas,
Illum quandoquidem grauior sententia punit
Quem mirum cecidisse putes: nam crimen acervat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus,
Durius idque malum, quod maior fecit, habetur.
Sed quod viuaces pertendit in abdita sensus,
Quodque futura videt, rerumque arcana resignat,
Angelici feruens superest natura vigoris.
Horrendum dictu finisque notabile monstrum
Nam quidquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerúmque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus per publica crimina, latro.
Et nunc sæpe hominum, nunc ille in sæua ferarum
Vertitur ora, subinde nouos mutantia vultus.
Alitis interdum subito mentita volantis
Fit species, habitúsque iterum confingit honestos.
Rursum etiam apparens formoso corpore virgo,
Illicit ardentes obscœna in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat, vel gratia formæ,
Sed quo quemque modo capiat teneátve nocendo,
Opportuna doli, causæque accommoda fraudi,
Sumitur exterior simulata mente figura.
Maior adhuc etiam sæuo permissa potestas,
Ter sanctum ut vincat, dudum collata creato.
Sic natura valet, rectam quam condidit auctor,
Sed post ad prauos subuersor transtulit usus.
Vidit ut iste nouos homines in sede quieta
Ducere fœlicem nullo discrimine vitam,
Et lege accepta domino famularier orbis,
Subiectisque frui placida inter gaudia rebus:
Commouit subitum zeli scintilla vaporem,
Excreuitque calens in sæua incendia liuor,
Vicinum tunc forte fuit cum decidit alto
Tempus, & innexam traxit per prona cateruam:
Hoc recolens, casúmque premens in corde recentem,
Plus doluit periisse sibi, quod possidet alter,
Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus
Explicat, & tales suspiria voce relaxat.
Proh dolor, hoc nobis subitum consurgere plasma,
Inuisúmque genus nostra creuisse ruina?
Me celsum virtus habuit, nunc ecce neglectus
Pellor, & angelico limus succedit honori,
Cælum terra tenet, vili compage leuata
Regnat humus, nobísque perit translata potestas.
Nec tamen in totum periit, pars magna retentat
Vim propriam, summaque cluit virtute nocendi.
Nil differre iuuat: iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec ullos
Simplicitas ignara dolos ad tela patebit.
Nam melius soli capientur fraude, prius quam
Fœcundam mittant æterna in sæcula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est.
Fons generis pereat, capitis deiectio membris
Semen mortis erit: pariat discrimina lethi
Vita principium: cunctis feriantur in uno,
Non faciet viuum radix occisa cacumen,
Hæc mihi deiecto tantum solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere cælos,
His quoque claudentur: leuius cecidisse putandum est,
Si noua perdatur simili substantia casu.
Sit comes excidii, subeat consortia pœna,
Et quos præuideo nobiscum diuidat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstranda via est, dudum quam sæpe cucurri
In pronum lapsus: quæ me iactantia cælo
Expulit, hæc hominem paradisi e limine pellat.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.
Forte fuit cunctis animalibus altior astu,
Æmulum arguto callet qui pectore serpens:
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aerium flatum sibi corpus adaptans,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem.
Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretésque volumina dorsi
Asperat, & squammis per terga rigentibus armat.
Qualis vere nouo primis cum mensibus æstas,
Præmittit lætos post frigora pigra tepores,
Euadit veterem renouatis motibus annum,
Sicca virescenti permutans germina fronde,
Sic prodit coluber lucentis pelle tumescens,
Et tandem egrediens terrarúmque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma draconem.
Dira micant oculi, tum lumine visus acuto
Lætior, optatum discit consuescere solem:
Nunc stridet blandum, crebro nunc carmine fauces
Ludunt & trifidam dispergunt guttura linguam.
Ergo ut vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,
Peruolat ad lucum: tum forte rubentia læti
Carpebant iuuenes viridi de palmite mala.
Hic veritus serpens, firma ne mente virili
Non queat effuso subuertere corda veneno:
Arboris in vetitæ spiris reptantibus altum
Porrigitur, tractúmque suum sublimibus æquans,
Auditum facilem leni sic voce momordit.
O felix, mundique decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generis ventura parens, te maximus orbis
Exspectat matrem, tu prima & certa voluptas
Solaménque viri, sine qua nec viuere possit,
Vt maior sic iure tuo subiectus amori,
Cui iuncta es, pulchram reddas ut tempore prolem.
Vobis digna datur paradisi in vertice sedes,
Vos subiecta tremit famulans substantia mundi,
Quod cælum, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros conseritur in usus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo, miror magis, attamen ista
Cur deus inuidit vobis ex arbore fructus?
Scire velim quis dira iubet, quis talia dona
Inuidet & rebus ieiunia miscet opimis.
Hic male blanditam fixerunt sibila vocem
Quis stupor ô mulier mentem caligine clausit
Cum serpente loqui: verbum committere bruto
Non pudet, ut vestram præsumat bellua linguam?
Et monstrum pateris, responsúmque insuper addis?
Ergo ubi mortiferum seductilis Eua venenum

Auribus accipiens, cladi consensit iniqua:
Tunc ad serpentem vano sic ore locuta est.
Suauibus ô pollens coluber dulcissime verbis,
Non, vt rere, Deus nobis ieiunia suasit,
Nec prohibet largo curari corpora pastu,
Ecce vides epulas totas quas porrigit orbis,
Omnibus illicitè genitor promptissimus vsi
Præstitit, & totas esu laxauit habenas,
Hæc sola est nemoris medij quam perspicis, arbor
Interdicta cibis, hæc tantum tangere nobis
Poma nefas: diues præsumit cætera victus.
Quòd si libertas temerarit noxia legem,
Iurans terribili prædixit voce creator,
Quadam nos statim luituros morte reatum,
Quid verò mortem appellet, doctissime serpens
Pande libens, rudibus nobis incognita res est.
Callidus inde draco, & lethi tum spontè magister,
Internum docet, & captas sic fatur ad aures.
Terroris vacuum formidas fœmina nomen,
Nequaquam vos dira manet sententia mortis,
Sed pater inuisus sortem non contulit æquam,
Nec vos scire dedit sibimet quæ summa reseruat.
Quid iuuat ornatum comprendi aut cernere mundum,
Et cæcas misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus, oculósque patentes
Et brutis natura dedit: sol omnibus vnus
Seruit, ab humano nec distat belua visu.
Consilium maze sume meum, mentésque supernis
Insere, & erectos in cœlum porrige sensus.
Namque id quod vetitum formidas tangere pomum,
Scire dabit quæcunque pater secreta reponit,
Tu modò suspensos tantum ne contrahe tactus,
Ne captiua diu frenetur lege voluntas.
Namque vbi diuinum libaueris ore saporem,
Mox purgata suo facies tua lumina visu
Aequiparare deos, sic sancta vt noxia nosse,
Iniustum recto, vero discernere falsum.
Talia fallaci spondentem dona susurro,
Credula submisso miratur fœmina vultu,
Et iam iámque magis cunctari, & flectere sensum
Incipit, & dubiam letho plus addere mentem.
Ille vt vicino victam discrimine sensit,
Vnum de cunctis lethali ex arbore malum
Detrahit, & secum nutanti protinus offert.
Nec spernit miserum mulier malè credula munus,
Sed manibus pomum ignaris lethale retractans,
Naribus interdum labiisque patentibus vltro
Iungit & ignorans ludit de morte futura.
O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacisque mali titubans sub pondere dextra
Cessit, & effectum sceleris tremefacta refugit.
Dis tamen esse cupit similis, serpitque venenum
Ambitione nocens, rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde timor, dubiam iactantia pulsat,
Interdúmque etiam lex subuenit, æstuat anceps
Diuidui cordis dira inter prælia fluctus,
Nec tamen inuentor desistit fallere serpens,
Ostentátque cibum dubiæ, queritúrque morari,
Et iuuat in lapsum pendentis prona ruina.
Vt tandem victa grauior sententia sedit,
Aeternam tentare famem per criminis escam,
Serpentem satiare cibo quem sumeret ipsa,
Annuit insidiis & pomum morsa momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu,
Continet hic primum sua gaudia callidus anguis,
Dissimulátque ferum victoria sæua triumphum.
Ignarus facti, diuersa ex parte reuertens
Adam diffusi latus per gramina campi,
Coniugis amplexus, atque oscula casta petebat,
Occurrit mulier cui tunc audacia primùm.
Flebat fœmineos animosa in corde furores
Et sic orsa loqui (semesum namque gerebat
Asseruans misero pomum exitiale marito)
Sume cibum dulcis vitali ex germine coniux,
Quod similes summo faciet nos esse tonanti,
Numinibúsque pares: non hæc sibi nescia donum,
Sed iam docta fero: primus mea viscera gustus
Attigit, audaci dissoluens pacta periclo.
Crede libens, mentem scelus est dubitasse virilem,
Quod mulier potuit, præcedere forte timebas,
Saltem consequere, atque animos attolle iacentes,
Lumina cur flectis? cur prospera vota moraris?
Venturóque diu tempus furaris honori?
Hæc effata manu victura fercula mortis
Intereunte anima lethum dum crimina pascunt,
Porrigit infausto coniunx insana marito,
Accipit infœlix malesuadi verba susurri,
Demisitque suos ad noxia crimina sensus,
Non illum trepidi concussit causa pauoris;
Nec tantum est gustu cunctatus, fœmina quantum,
Insequitur velox, miseraque ex coniugis ore
Constanter rapit inconstans dotale venenum,
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas.
Vix vno pomum libabat succida morsu
Ingluuies, summúmque dabat vix esca saporem,
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendóque nouos respexit lumine visus.
Non cæcos natura dedit, nec luminis vsu
Priuatum peperit formæ perfectio vultum.
Nunc verò magè cæcus eris, cui non satis illud
Noscere, quod tantùm voluit te nosse creator.
Ad vitam nobis cernendi facta facultas,
Nunc verò lethum sed vestra sponte videtis.
Tum patuisse gemunt oculos: nam culpa rebellis
Fulsit & obscœnos senserunt corpora motus.
Tunc primùm nudos (dubium quid dicere possum,
Extinctus natus ne pudor) circumspicit artus,
Erubuit propria tunc mens sibi conscia culpæ,
Pugnauitque suis carnis lex indita membris.
Námque hinc posteritas viciato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura,
Arcanisque sacris tardos immittere sensus:
Edita vel cælo vel terræ mersa profundo
Rimari, inque cauas naturæ irrumpere leges,
Quærere quàm dextro quisquam sit sidere natus,
Prospera quàm ducat restantis tempora vitæ,
Dissimilem partibus prouentum discere signis.
Nec non & geminos vno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci subduxerit orbis,
Motibus aduersis varia sub sorte notare.

Inde-

Indigetes quosdam stellis ascribere divos,
Iunior antiquus aetas quos praetulit astris,
Atque infernali iam dudum morte sepultis,
Vana per immensum disponere nomina caelum.
Iam magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantem pectore vires?
Legifer ut quondam vates, sub rege superbo,
Dum nova monstraret iussi mirantia signis,
Commovit livore magos ut talia tentent,
Accumulentque suas zelo fervente ruinas,
Qui forsan si suppeteret non vana potestas,
Demere, non etiam properarent addere monstra:
Aemula sed signis tantum, non viribus aequa,
Quod removere nequit, duplicata sustinet ira.
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cum tacita saevos producunt arte dracones
Absentes, & saepe iubent confligere secum,
Tunc ut quisque gravem bello persenserit hidrum
Aspicit aut dira clausas cognoverit iras,
Concutit internus secretis carminis arma.
Protinus & laxu verbo lactente veneni,
Mox impune manu coluber tractatur inermi,
Et morsus tantum, non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt, & origine prima,
Anguinea fraudu quod sic linguaque periti,
In speciem reddunt commercia mutua fandi.
Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi,
Augit praescitus ducti quos terminus aevi,
Cum tamen eductas infernis sedibus umbras
Colloquium miscere putent, & nota referre.
Spiritus errorum sed qui bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris,
Ne vero multis dicamus singula verbis,
Praesenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio quis quis vetitum cognoscere tentat.
Nec iam sola fuit servatrix Eva malorum,
Dicam nunc aliam tali quae peste laborans,
Nescia parendi domino mandata neglexit:
Quanquam nec similem caussam contendero, cum nec
Tum mage consultum seduxerit illa maritum,
Peccandi quasdam fervor succenderat urbes,
Omnia permittens lascivis crimina flammis,
Incestus vice legis erat, ius sola regebat
Luxuries, regni sedem incesta voluptas,
Indigenas populos domina sub carne tenebat,
Et scelerum ingenti studio, quae iusserat olim
Subiectos fugitare viros respublica ab illis
Abstinuisse nefas, & non peccasse pudendum
Credebant omnes, facinus quos iunxerat unum.
Talibus offensus, Iudex atque arbiter orbis
Cum fureret, flammasque loco, finemque pararet,
Quendam dissimilem cunctis, sed ioque latentem,
Qui tunc forsan erat Sodoma peregrinus in urbe
Unum inter multos urbis Loth convenit istis.
Oppida lascivo iamdudum plena furore,
Respergunt caelum maculis nostrasque fatigant
Quinimus obstructas scelerum clamoribus urbem
Imminet exitium, nam incensa libidine tellus
Ignibus ardebit: restinguet fulminis imber,
Quae non extinxit ferventia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas solvetur terra favillas,
Conservans cineres post dira incendia vivos.
Tu nunc linque domum perituras desere terras,
Nam rea cum dignis sub sident arva colonis:
Sed tamen interea ne te coniunxeris illis,
Ne forte impendens lethum coniungat eisdem.
Virgineamque abduc sobolem solatia coniunx:
Augeat: ut tantum sociis contentus abito.
Accelerate fugam, & contendite tramite recto
Nec subvertendas quisquam respexerit urbes.
Este mali expertes, poenas quicunque videbit
Sentiet, atque sua mortis spectacula secum,
Qui meruere ferent: salvandis terror abesto.
Haec pater, ast illi properant abscedere terra,
Incidúntque moras, crudeliáque arva relinquunt.
Coeperat obduci densa caligine victum
Atque ignota prius demittere murmura caelum,
Nec sic ut tonitru crebro cum percitus aether
Ostentat pavidis innoxia fulmina terris.
Sed prorsus finale malum terrore minaci
Tetra per aerios mittebat signa tumultus.
Tendebant moniti simul, & mandata tenentes,
Concessam rectis ad sedem vultibus ibant,
Callidus, alta petens, sed qui subverterat Evam
Serpens, foemineam consuetus tangere mentem,
Nil quoque formidans animum tentare virilem,
Inspirat misera cognoscere velle ruinas,
Et simul evasas visu deprendere clades.
O crudelem animi, non iam tibi sufficit unam
Succubuisse dolo? ex funesta clade nepotes
Affecisse tuos? ò stulti insania sexus.
Quid stolida affectas frustrari parte bonorum,
Dum mala nosse cupis: si nos exempla priorum
Non terrent, nostro fies exempla timori,
Vel post te pereat scrutandi dira libido.
Illicitum quod scire fuit vetitumque tueri,
Respicies tantum, nec narratura videbis.
Ergo ubi maiorem vicina ex urbe tumultum
Audiuit mulier, vultum deflexa retrorsum
Vix primo in visu restrictis motibus hasit,
Cernere desistens cum coeperat inde gelato
Sanguine marmoreum perfudit viscera torpor,
Diriguere genae, pallor novus inficit ora:
Lumina nec clausit, nec saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant collapsa cadavera terram
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
Servavitque suam species decepta figuram,
Nec facile nosses vitrum, lapis, an ne metallum est,
Succedens homini, nisi sal gustu indicet ipso.
Extunc insipido mulier praeventa reatu,
Plus salsum sine mente sapit, quam pungere sensus,
Exemplique potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hic mirũ est, quod Loth non flectitur, ipsam,
Nec sociam sequitur primo constantior Adam.
Quanquam id credo magis factum, quia visa referre
Iam nequit elinguis: quae si comperta referret,
Forsan & in similes ausus temeraria traxet,
Credulo ut imposuit virgo primaeva marito.

Quæ postquam sese pariter comitémque fefellit,
Et nondum natam percussit vulnere prolem:
Tum victor serpens certamine lætus ab ipso,
Puniceam crispans squammoso in vertice cristam,
Nec iam dissimulans quem presserat ante triumphum,
Acrior insultat victis, & talibus infit.
En affectata vobis est gloria laudis
Reddita, quis peruersa simúlque etiam optima nostis.
Cuncta ego vos docui, sensúmque per abdita duxi,
Et quodcunque malum solers natura negabat
Institui, pactúmque meum, ne forte negetis,
Seruaui, & firma vos inet mihi forte dicaui.
Nec Deus in nobis, quamuis formauerit antè,
Iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipse,
Quod docui mecum est, maior mihi portio restat.
Multa creatori debetis, plura magistro.
Dixit & in media trepidos caligine linquens
Per medium fugiens euanuit aëra corpus.

ALCIMI AVITI LIBER III.

De sententia Dei.

TEMPVS erat, quo sol medium transcenderat axem
Pronus & excelsi linquens fastigia centri,
Vicina iam nocte leues præmiserat auras.
Illis sed maior curarum voluitur æstus,
Feruentésque tenent malè conscia corda dolores,
Tum pudor his capto detorquet lumina sensu,
Nec iam secura præstatur luce tueri
Signatam fixo peccati stigmate carnem:
Indumenta petunt, folijs vt mollibus ambo
Membra tegant, nudúmque malum sub veste latescat,
Vmbrosis propter stabat ficulnea ramis,
Frondentes diffusa comas, quas protinus Adam,
Humentem capiens raso de cortice librum,
Assuit, & viridi solatur veste ruborem.
Induitur similis mulier lachrymabilis arte,
Quósque ausa est misero fallax insania pomo,
Vestiuit folio: & quos sancta ex arbore nudos
Reddidit, hos grauius tenui de cortice texit.
Et tamen adueniet tempus, cum crimina ligni
Per lignum sanet, purgétque nouissimus Adam,
Materiámque ipsam faciat medicamina vitæ.
Aureus ex alta cum pendens arbore serpens,
Serpentis veteres morsus atque omne venenum
Eluet & veterem perimet sua forma draconem,
Tunc etiam iniustum letho delebere lethum.
Interea genitor viridis per mollia luci
Rorantes sudo capiebat ab aere ventos.
Protinus attonitis senserunt auribus ambo
Præsentem Dominum: tristis tum luce perosam
Expauere diem, detecto in crimine testem.
Tunc si illis specubus vastis se ferte barathrum
Panderet, aut subitum tellus monstraret hiatum,
Non pigeat prono trepidos descendere saltu,
Quod si suppeteret iam tum sententia lethi,
Hanc etiam raperet solandi causa doloris:
Seu flammis lymphisue daret, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miseri mortem nondum discrimina notam
Cum primum meruere volunt: exordia finem
Signant, & similem prædicunt affore luctum,
Qui manet in finem malè ducta tempora vitæ,
Vltima cum mundi senium consumpserit ætas,
Cúmque repentinus percusserit omnia fulgor,
Cælorum clangente tuba qua nuncius ante
Iudicis aduentum concussum terreat orbem.
Tunc cum synceros pastor discreuerit agnos,
Hædis disparibus diuersa in parte locatis,
Chasmate diuisa medio: quam fluctibus implet
Sulphureis voluens vndoso incendia gurges
Flammarum stagnante lacu: quo feruida quondam
Dicitur attracto nubes Sodomitica nymbo
Guttatim sparsum fudisse ob crimina fulmen,
Cum plueret nox tetra focos, cæloque caduco
Aera per calidum stillarent vndique mortes.
Taliter ignifero missi de fonte gehennæ,
Fluxerunt tristes aliena in secula riui.
At quos terribili iudex decreuerit hora
Viuere post mortem, pœnáque ardere perenni,
Subtrahet optato grauior sententia letho,
Cúmque foret melius dispersis corpora membris
Carpere perpetuum dura sub morte soporem:
Inuitos tamen vrna trahet, quis sola voluntas
Rursus posse mori, sensuque carere dolendi.
Sed sic accipiet feruentis flamma camini,
Ambustura suas vt nunquam finiat escas.
At primi interea iuuenes conamine casso
Per deserta ruunt, tutóque abscondita furto
Facta putant, cæcis optant latuisse tenebris,
Quid iuuat infelix oculos auertere, cum te
Iudex ille videt? quid cum abnuis ipse videre,
Cum videare palam? Sol est, non fuscus amœnum,
Sed depressa grauem formidans lumina lucem,
Debilis & clarum visus non sustinet orbem:
Hos ergo insolitas postquam tentare latebras
Vidit, terribili primum deus increpat ore,
Infaustúsque vbi sit quærit non nescius Adam,
Qui trepidam pauido producens pectore vocem,
Vix hæc pauca refert: tuus ô celsissime terror
Insolitas miserum latebras tentare coegit:
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
Erubui fateor cælúmque per abdita fugi:
Ecquis (ait) subitum concussit corde pudorem?
Visus & vnde nouus? nam te nec vellere dudum,
Nec contexta prius velauit tegmine vestis;
Forma rudis proprio melius contenta decore,
Iudice se placuit: sed postquam fœdere rupto
Interdicta tuum tentauit germina gustum,
Naturale tibi tegmen non sufficit vnum.
Et iam nunc primùm nudis nudata patescunt,
Arguit obscœnus quia turpia corpora motus.
Ille vbi conuictum claro se lumine vidit,
Prodidit & totum discussio iusta reatum,
Non prece submissa veniam pro crimine poscit,
Non votis lachrymisue rogat, non vindice fletu,
Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.

Iámque

Idemque miser factus,nondum miserabilis ille est.
Nam sensu erigitur,tumidísque accensa querelis,
Fertur in insanas laxata superbia voces:
Heus(ait)infausto mulier coniuncta marito,
Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
Hæc me consiliis vicit deuicta sinistris,
Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.
Illa mali caput est,crimen surrexit ab illa.
Credulus ipse fui,fidei sed tu unicus auctor.
Connubium donans,& dulcia vincula nectens.
Atque vtinam felix,quæ quondam sola vigebat,
Cælebs vita foret,talis nec coniugis vnquam
Fœdera sensisset,comitis non subdita praua.
Hæc igitur tumida commotus mente creator,
Mœrentem verbis compellat talibus Euam:
Cur tua deceptum traxisti in vota maritum,
Nec contenta tuo deceptrix fœmina casu,
Sublimi sensum iecisti ex arce virilem?
Illa pudens tristique genas suffusa rubore,
Auctorem sceleris clamat decepta draconem,
Qui vetito pomum persuasit tangere morsu.
Post hæc supremam promit sententia legem,
Serpentémque reum prima sic voce notauit.
Tu verò,cuius fucatis fœmina verbis
Capta semel,simul es Adam pertraxit in ausus,
Propter vtrumque reus,pendes quod fecit vterque,
Nec tibi sublimis constabit pectore vertex,
Callida sed pronus per terram corpora volues,
Vtque fuga trepido sinuosa volumina currant,
Non gressus sed lapsus erit,téque ipse sequêris
Flexibus,& spiras viuentia vincula nectent.
Tum propter suasam miserorum cordibus escam
Tellurem captans pastu vescêris inani,
Mensibus & certis,fugitiuus ab aëre sudo,
Inclusus terris communi sole carebis.
Inter cuncta replent,quæ nunc animantia mundum
Omnibus inuisus fies,grauis omnibus horror.
Præcipuè infœlix mulier,cum prole futura,
Tecum inimicitias odio constante reponet,
Seminibúsque tuis eius cum semine bellum
Perpetuum.sed dissimilis victoria nam qui
Ambos vna opera vicisti subdole serpens,
Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores:
Cuius tu quanquam pauide insidiabere calci,
Conteret vna caput tandem tibi fœmina victrix,
Nascendúmque etiam tali de stipite germen.
Posthæc attonitam iudex commotus in Euam.
Et tu quæ primam violasti fœmina legem,
Accipe,ait,reliquum vitæ quod restat in æuum,
Imperium patiere thori,dominumque timebis,
Quem dederam socium cuius tu subdita iussis
Pareto,& libitus post hæc assuesce viriles.
Móxque vbi concipiens fœtum persenserit aluus,
Ventris onus gemitu testaberis,ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fascem:
Donec transacto fastidia tempore complens,
Naturale malum partus ab vindice partu
Producas,vita vt prolis sit pœna parentis.
Sed quid multa loquar misera discrimina matris?
Nam cùm prædura mulier confecta labore
Optatam sobolem,tali produxeris ortu,
Lugebis vacuos nonnunquam orbata dolores.
Interea trepidus iam dudum sustinet Adam,
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet.
Cui pater attentis,inquit,nunc auribus & tu
Accipe quid merearis leuis quem fœmina vicit.
Impolluta prius pulchro sub germine tellus
Non iam fida satis,nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem,
Exemploque tuo semper tibi terra rebellans,
Vepribus,ac tribulis armata,resistere discet,
Aut si frangentis cedens succumbit aratro,
Vomeris affixo mordaci dente subacta,
Pinguia decipiens mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,
Et fictas segetes,vacuásque dolebis aristas,
Sic vt vix centum producant iugera panem.
Sudore assiduo nitens,quem sumat egestas,
Illecebrámque tibi pœnalis vindicet esca:
Æqualem brutis faciens tibi pabula vitam,
Et simul herbarum succos,pastumque requires,
Stercoréque assimili depressa grauabitur aluus,
Atque onerosa dies voluetur talibus ætas:
Donec præscriptum donent tibi secula finem,
Et compacta luto,rursum soluantur in illud
Membra,sinúlque iterum fias de puluere puluis.
Antè tamen durum nati præcurrere lethum
Conspicies,pœnásque tuas in prole videbis,
Vt metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccasse agnoscas quid sit,quid mortua fieri.
Quídve mori:ac ne quid desit tibi forte malorum,
Acrior immenso miscebitur ira dolori.
Nam cùm prima tibi producent tempora natos,
Liuor edax arcto certabit limite mundi,
Nec iam sufficiet vacuus conflictibus orbis,
Totáque fraterno congressu terra tremiscet,
Alter in alterius coniuriget vulnera frater,
Tellurémque nouam cognato sanguine tinget,
Exin posteritas varios passura labores,
Per varios casus mortalia debita pendet,
Dum veterem ductus dissoluat terminus orbem,
Occidat omne vigens,finisque redarguat orta.
Audierat,motum,ne dedit conterrita tellus.
His Pater exactis,hædorum pellibus ambos
Induit,& sancta paradisi ab sede reiecit.
Tunc miseri egressum properant,mundúmque vacantem
Intrant,& celeri perlustrant omnia cursu.
Et quanquam variis herbis ac gramine picta,
Et virides campos,fontesque & flumina monstrat,
Illis fœda tamen species mundana putatur,
Post paradisum tuum totumque videntibus horror.
Vtque hominum mos est studio maiore negata
Amplecti,& vetitis grauiore incumbere cura,
Sic maiore animo clausus paradisus amatur.
Quæque magis multo paradiso extenditur,illis
Angusti sui humus,strictumque tuentibus orbem
Omnia lata nimis parent angusta duobus.
Squalet & ipse dies,caussantur sole sub ipso
Subductam lucem,cælo suspensa remoto.

Astra gemunt, tactúsque prius vix cernitur axis,
Tunc inter curas permixto felle doloris,
Affectus sensere nouos, & pectora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in vndas,
Attentisque genis immissus defluit humor.
Haud aliter viuax deceptus mole caduca
Spiritus impleto venit cùm terminus æuo,
Post obitum peccata dolet, tum quidquid iniquum
Gesserit, ad mentem reuocat, tum pœnitet omnes
Errorum lapsus, semet quos iudice damnat,
Quòd si præterita reddatur copia vitæ,
Sponte ferat quoscunque dabunt mandata labores.
Crudeli similes narrans de diuite questus,
Historiam cuius cœlesti numine Lucas
Tradidit afflatus, paucis ego ab ordine texam
Dum repeto, linguis omnes animísque fauete.
Ille cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis cocto mutabat tegmina blattis,
Inde vt bacchantem traxissent tempora mentem,
Currebant epulæ totus quas porrigit orbis,
Cúmque peregrinus frugem misisset aceruus,
Feruebat priscum crystallo algente falernum:
Vnguida quinetiam miscebant cynnama thalli,
Et suffita domus pingui fragrabat amomo.
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gignunt,
Certatim ad mensam veniebant, omniáque illuc
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Diuitis ante fores pauper tum forte iacebat
Languidus, obstrictis resoluto corpore membris:
Et supplex poscebat opem, non munera quærens,
Sed tantum si quas emittat copia diues
Reliquias, spectans aluus ieiuna rogabat.
Verùm clamanti diues non addidit aurem,
Nullaque languentem pietas respexit egenum:
Nec quæ completis cecidere superflua mensis,
Pauperis ad victum quisquam dedit: insuper ægri
Despicitur facies, & putres vulneris horrent.
Cúmque canes mitis perlambant vlcera lingua,
Blandior, & lasso feritas medicabilis adsit:
Sola hominum nescit mens dura & cruda moueri.
Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur,
Impendens obitus pariter pulsauit vtrumque,
Diuite præuento, qui dum immortalia sese
Secula victurum sperat, formidine nulla
Mortis adhuc animum immemorem pulsauerat: atqui
Optatam pauper longo vix tempore mortem
Inueniens, victor morbos artusque reliquit.
Ille quidem, celsa dudum qui floruit aula,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,
Auratóque datur, conditus membra, sepulchro,
Et pretiosa tegunt elatum lintea marmor.
Spiritus abstruso sed mox demissus auerno,
Ardet in æternis per sæua incendia pœnis.
E quarum medio sublimi in sede locatum
Haud procul, vt visus coniectat, sed procul inde
Vt docet euentus sinubus conspexit ouantem
Abrahæ iusti, mutatum in paupere vultum,
Nec similem illius, quem dudum è luce receptum,
Quarto fortè die vix quisquam largus humandi
(Ne per corruptum naturæ lege cadauer
Dira frequentato contagia mitteret orbi)
Obiectum laceris tenui velamine pannis
Naribus adstrictis nuda tellure locarat:
Angelica vero manibus sublime leuatus,
Iam diues, iam sanus erat, contráque superbus,
Qui male congestos auri cumularat aceruos,
Mendicat vel tantum vnam de paupere guttam,
Auida vt extinctis irroret guttura flammis.
O pater electos (inquit) qui sede beata
Colligis, & meritis dispensas præmia iustis,
Hæc ego non merui sed saltem hoc deprecor vnum,
Lazarus vt digitum gelidas intingat in vndas,
Et linguam extincto flammantem mitiget igne.
Quòd si nec refrigerio hoc extinxerit omnes,
Tempore vel saltem modico mihi temperet æstus,
Donec fessa breui respirent membra quiete.
Taliter immixto lachrymis stridore rogantem,
Magnanimus verbis patriarcha intercipit istis.
Desine iam miseras incassum fundere voces,
Et vanas miscere preces: haud talia dudum
Dicta dabas, cum te in foribus præsente iacêret
Ipse ignotus, egens, æger, ieiunus, inanis,
Cùm congesta tuas onerarent fercula mensas,
Nec quisquam interea clamantem audiret egenum.
Quapropter tandem librato examine veri,
Præteritæ vitæ sortem dependit vterque,
Permutátque vices, & te iam sufficit amplis
Exundasse bonis: qui fleuit, gaudeat, & qui
Curarum expertem duxit per gaudia vitam,
Iam fleat æternos spirans e pectore planctus.
Insuper horrendus qui se interponit hiatus,
Non sinit abiunctas misceri fœdere partes,
Vt reuocare gradum nec vos, descendere nec nos
Rursus ad infernis valeamus claustra tyranni.
Ille gemens vanum repetita voce precatur.
Si nil post obitum prodest commissa fateri,
Nec tua mutatur fixis sententia verbis,
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.
Defuncto fratres dilecti quinque supersunt,
Obiicio ad hos properet, qui viuos corrigat, antè
In tormenta cadant quàm talia, carne soluti.
Nam quamuis duro persistant corde rebelles,
Credent experto pœnásque subire timebunt.
Talibus ille quidem, fusis sed in aëra verbis,
Nulla etenim meritis post mortem facta potestas.
Vos ergo dum vita manet, dum lege vigetis,
Patronúsque adstat patris ante tribunal Iesus,
Nec iam obturatis pulsatur ianua valuis:
Dum locus est flendi, dum se clementia Christi
Pandit, flete admissa, nec inde admittite flenda.
En comperta tibi primi est occasio planctus.
Vtque sui casus nunquam reparabilis Adam
Pertulit exitium: passuri nomine Christi.
Nam licet æternos meritóque inuaserit ignes,
Hæc nimium tamen infelix incommoda sensit,
Perdita ne precibus, lachrymísve reduceret vllis
Ex tunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cunctísque malis laxarier orbis.
Tum tristes morbi, & varij subiere dolores,

Et

Et corrupta satis, dira pinguedine tellus,
Lethali quodam suffudit germina succo.
Inde truces saeuire ferae dudúmque timentes
Excitat ad pugnam tunc primum conscia virtus,
Reddit & armatas, vnguis, dens, vngula, cornu,
Ipsa etiam leges elementa resoluere primùm
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, voluuntur & vndae,
Exitiúsque nouum turgescit pontus in aestum.
Tunc primùm tectis tetra caligine caelis,
Ingratos hominum castigatura labores,
Grandineos pauidis fuderunt nubila nymbos,
Atque polus discors inuidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus aduersa negauit,
Seminis excepti vertens mentita nitorem.
Haec mala tum primum gemini sensere parentes,
Posteritas nam quanta ferat dispendia rerum,
Vix cui vel linguae sint centum, ferrea vel vox
Enumerare queat: nec si quem Mantua misit,
Maeoniúsque canat diuino carmine vates.
Nam quis tot referat motus? quis denique fando
Euoluat, totos quis voluunt secula fluctus?
Arma fremunt, crebra quatitur formidine mundus,
Funditur irriguus sanguis, maiórque sititur.
Quid dicam celsas praeclaris coetibus vrbes
In deserta dari? populos populante ruina
Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Seruitio subdi dominos, famulósque vicissim
Praeferri dominis, & belli sorte perire
Sors generis quondam quos claro è sanguine misit,
Et si forte breui requiescant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites.
Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrum
Non leuius votis feriunt, quàm praelia telis.
Sed quis vota notet, clament cum facta nocentum?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quisve minora fleat, si coram maxima fiunt?
Inde minora tamen si summis iuncta notentur.
Nam per se nullum faciens sub iudice paruum est.
Nec datur hic cunctas percurrere cum mente fraudes:
Hoc vnum dicam breuibus, post damna priorum
Nil superesse mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus scelerum, plenúsque dolorum,
In casu discrimen habens, & crimen in actu.
Sed tu Christe potens cui semper parcere promptum est,
Tu figulus massam potis es reparare caducam,
Et confracta diu ac resoluta refingere vasa,
Qui dudum in vili latitantem puluere drachmam,
Clara Euangelij verbique ardente lucerna
Inuestigasti, magni tu pastor ouilis,
Qui procul à caulis, longéque errore vagantem
Quaeris ouem, vtque suo gaudens reddatur ouili,
Sarcina fit, quae cura fuit: nec quaerere tantum
Illa satis caelestis habet clementia Christi:
Ni ferat impositam tergo, atque in ouile reducat.
Vtque vnam ex ouibus stygij de fauce barathri,
Inferníque lupi crudelis ex ore receptam
Accipias, Euangelicus te filius ille
Iunior instituit: pecudis qui forma reuersa,
Quid fugias docet, & lapsus quo denique pacto
Ad meliora queas pacato patre reuerti.
Ille quidem exhaustos postquam dispersit aceruos,
Vtque consumpto mutata est prodiga censu:
Turpia porcorum dignè conuiuia sectans,
Optauit siliquis compleri vilibus aluum,
Donec saeua fames longo discrimine victum
Cogeret offenso tandem se reddere patri,
Confessúmque reum laxato crimine solui.
Quem mox prostratum motis pater, alleuat vltro,
Et trepidum blanda solatur voce pudorem,
Quin & quem loquitur, facto testatur amorem,
Nam reduci ornatus vestis dat prima secundos,
Laetaque solennis celebrat conuiuia caetus,
Quod rediuiua sit quondam quasi funere proles
Surgat, & orbato redeant noua lumina patri.
At tu cunctipotens hominum rerúmque creator,
Quanquam omnes fieri saluos cupis, atque beatos:
Nulla tamen pateris nostra dispendia mortis,
Nec mundo pereunte, tuis contingere damnum
Diuitijs poterit: nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno:
Sed famulis id redde tuis, quod perdidit Adam,
Quodque tulit primum vitiatae stirpis origo,
Ortu restituas per te pia vita secundo,
Forma vetus nimium lacero circundata peplo,
Iam veteri scissam ponat cum crimine vestem,
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Olim semineciem miserans tu forte repertum,
Inque via abiectum (quem non multò ante latrones
Praeterea instictis spoliarant vndique plagis)
Hanc tu Christe viam, sumpto dum corpore, curris
Allisum reperis, nec deseris: insuper aegrum
Carnis iumento impositas, & vulnera sanas.
Non secus inferni qui dudum praeda latronis
Multiplici exanguem trahimus prae vulnere vitam:
Nullum aliud, praeter te vnum, solamen habemus.
Quòd si nunc medico, curabit vulnera fotu,
Gratia designata oleo, sapientia vino,
Et Samaritani nos extera cura fouebit:
Pelletur validus medicato corpore languor.
Ergo qui non vis moriendi crescere causas,
Nec peccatorum crudelia funera quaeris,
Sed mage conuersi vt viuant: blando excipe vultu,
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt,
Vt quondam tecum passe sub tempore carnis,
Proximus immani pendens de stipite latro,
Quem non culpa tibi similem, sed poena tenebat,
Confessi veniam supplex est criminis vsus.
Ille etenim non vt membris, ita corde ligato,
Et si confixas clauis extendere palmas
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit,
Sicque reus scelerum cum digna piacula pendit,
Martyrium de morte rapit: cui fine sagaci
Prouida cura fuit tales non perdere poenas,
Praeripuítque aditum moriens, caeloque lauandus
Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
Porrige sic nobis celsam pater inclite dextram,
Nos quoque perpetuae consortes effice vitae.
Atque profanati deceptis fraude latronis,

Vt tibi compassa miserans succurre latroni:
Inuida quos hostis paradiso depulit ira,
Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi:

ALCIMI AVITI
LIBER IV.

De diluuio mundi.

INFECTVM quondam vitiis concordibus orbem,
Infandúmque nefas, cælo vlciscente piatum
Diluuio, repetam, sed non quòd fabula mendax,
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucaliona refert, durum genus, vnde resumpti
Descendant homines, cunctisque laboribus apti,
Saxea qui duræ monstrant primordia mentis.
Sed veri compos, fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix pæne creatis,
Lactentem velox præuênit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: omnis pro lege voluntas
Sola erat, vsque adeo conuersi in crimina mores:
Ius hominum nullum, tum nil distare putatum
Fasque nefasque inter: recti custodia nunquam,
Non Iudex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum:
Sed princeps sibi quisque fuit virtute nocendi.
Nec meritis sed mole potens qui fortior esset,
Hic melior sibimet sese Censore placebat.
Brutorum quàm hominum vitam magis esse putares,
Nam diuinum in se non intellexit honorem
Mens humana suum, brutóque simillima facta est.
Sanguis potus erat, cæsorum viscera passim
Indomitis laceras præbebant mentibus escas.
Insuper & quadrupes si cuiquam humanius esset
Ingenium, mediis vel mortua bellua campis
Pastus erat: tum nulla fides, lex nulla vigebat.
Quàm verò pecorum ritu permissa voluptas,
Et diffusa palam ruptis lasciuia frenis,
Luxuriaque forum, atque obscæna nundina mundi
Feruerit, casto fas non est dicere cantu.
Talibus ac tantis hominum gens improba gestis,
Siluestres animos, naturæ fœdere rupto,
Induerat pulsaque procul ratione furebat,
Desertáque Dei cælestis imagine, prorsum
Omne decus mentis turpi deiecerat actu.
Haud secus ac pulchri cùm fertilis area campi
Quam succisa dedit purgato robore silua,
Dum colitur, iusto paret fœcunda labori:
Subijcitur rastris, respondet frugibus, ac se
Seruat composito ruralis gratia vultu.
Contrà autem exercere solum si negligit aut si
Agricola oblitus sua brachia fortè remisit,
Laxauitque manus, fessóque quieuit aratro:
Pigrescit primùm durato cespite tellus,
Mox rudibus ramis, atque aspera palmite crebro,
Disciplinatos dissuescit premere fructus,
Et frutices mittit, siluamque minatur inanem:
Quam si nec sera succisor falce repurget,
Non iam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aera frondes:
Donec conclusa ramis currentibus vmbra,
Mox importuna depulso sole tenebra,
Ad secura feras inuitent ludere lustra.
Taliter humani generis non ordine recto
Perdita mandata iam post primordia legis,
In prauum labens paulatim vita tetendit.
Proficiens peiore via, constantior ipso
Iam paribus studiis nutrito criminis vsu,
Et tamen auctorem vitij culpæque magistrum,
Doctior erratis, lapsúque peritior omni
Succidua proles crescens audacia vicit.
Vt fluuius, primùm parua diffusus ab vrna,
Perspicuum læto promit qui gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere saltu
Quisque potest: mox irriguo deductus ab ortu,
Viribus augetur subitis, ripásque retrorsum
Pellens crescentes pellit per plana liquores,
Occupat & spatium, pereuntique imminet aruo,
Tunc circunfusos vicinis vallibus amnes
Sorbet præteriens externásque incipit vndas
Augmento finire suo, mixtásque sub vno
Nomine, corrosis diffuso gurgite terris
Cum trabibus stabulisque boum, lustrisque ferarum
Sæuior accessu, longóque furore potitus,
Tandem desistens pelagi transportat in vndas.
Sic eius motus similisque ad turbinis instar
Humanum vitiis ibat genus, & tamen ipsa
Longius insanas mentes dissoluerat ætas,
Centenos nonies crebro cùm duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore lucis.
Nullus terror erat, quod si qui debita letho
Iura darent, ferrêntque assuetæ funera mortis,
Perpetuam interimi fragili cum corpore vitam
Credebant: aut sic cunctis nulla futuri
Spes inerat solisque sibi fundauerat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.
Tempore quin etiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos immania monstra Gigantes.
Nec tamen effari solitum, quo semine cretos.
Communi cunctis ortum de matre ferebant,
Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis,
Plus vultus quàm forma fuit: sic linea membris
Conueniens, hominem monstrabat, dissona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum maiis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris,
Pube tenus cùm forma viri, cum corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones,
Atrus semihominum patulis qui faucibus, immò
Integros viuósque homines crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant diro terrore, tonanti
Blasphemis cælo commissa mittere plantas,
Mordacésque pedes motu fremuisse veneni.
His similes mendax Phlegræ fabula belli,
Excussas finxit recisa per aera rupes,
Protelis spatiosa manus, quod turbine montes
Sparserit, & missis cælum quassauerit armis.

Hæc

Hæc sunt priscorum quæ de terrore Gigantum
Carmine mentito Graij cecinere poetæ.
Qui cælum aduersus prauo contendere facto
Institerint, nec iam missis confligere telis
Cum possent, diris agitarent prælia votis,
Montibus impositos (nec enim fas credere) montes.
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
Qui coctos lateres, lentóque bitumine unctos
In sublime vasis molibus sic posse superbis
Sustolli, & celsas in sidera surgere moles,
Cùm fureret mortale genus, cassóque labore
Prima conscensis cæmenta inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum,
Quis non daret, & varius confunderet omnia sermo.
Hinc sparsum fœdus diuisa lege loquendi,
Quod scelerum assensu turbata superbia rupit.
Sic interrupta peciêrunt culmina massa,
Effectúque carens cessauit in æthere turris.
Hæc post diluuium: nam quantas tempore prisco
Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
Atque lacessitu contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo dira eluuione docemur.
Cernebat pater iam dudum insana furentes
Terrarum populos hominum rerúmque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura:
Sed conuersus (postquam percurrere cœptum est)
Perditionis iter statuit, cen usque per omnes
Obtinuit victor peccati insignia mundus.
Nec reuocare gradum à vitijs gressúmque referre
Cuiquam erat in voto: id tandem exhorruit auctor,
Pœnituitque illum miseri, quem fecerat, orbis.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
O nullis illecta bonis, nullisque repressa
Legibus, antiquo tantum submissa draconi
Effera gens hominum ducto corruptior æuo.
Non Euam cecidisse sat est, transcenditur omni
Crimine compertor lethi: nec sufficit illud,
Vicit inexpertum serpens quod pristinus Adam:
Non contenta sui fœdari crimine patris
Addidit ipsa suos mortalis vita reatus,
Expectasse diu nil profuit, insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Iam nimium longas patientia continet iras,
Vindictæ iam tempus adest, nec fulmine terras
Flammeus ardor aget, vasto nec cedet hiatu,
Quæ premitur nimio tellus insana tumultu,
Sed vitijs sordens, fluctu delebitur orbis.
Ad Chaos antiquum species mundana recurrat,
Inque suas redeant undarum pondera sedes.
Arida succumbat lymphis, rursúsque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades hominis carnique hic terminus esto,
Sic Pater æternus disponens funera rerum,
Diluuium dextra terras vibrabat in omnes.
Interea pleno viuebat iustus in orbe
Vnus homo, & mentem solus seruabat honestam:
Nullus vota deo donis precibusque ferebat
Hunc præter, summus quem dignum laude creator
Nosset, & exceptum vita seruare pararet,
Stemmatis hic sacri nam claro nobilis ibat
A proauo, quem prisca fides & conscia virtus
In cælum sine morte tulit: sic celsa petentis
Successit magnis non impar filius actis.
Nec minimum est, illum saluo cum corporis vsu
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Quanquam quo Noe proauus conscenderat Enoch,
Elias cursu post tempora longa secutus,
Scribitur igneis scandens penetrasse quadrigis,
Cum suspensa leues transmitteret orbita ventos,
Vngula vel premeret cassato pondere nubes,
Vallatúmque ferens sanctum non vreret ignis,
Et motus seruans nesciret flamma calorem,
Hos igitur satis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege suos: sed non tamen illud
Segnius admiror, sancti quod tempore Noë,
Vnius ob meritum, natis nuribusque tuendis
Orbis in exitio aliatam nouere salutem.
Est ille in cælis, numeros qui præterit omnes,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebratque deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis,
Excipiunt, sanctóque ferunt super astra volatu,
Quinetiam iustos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundique inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque dei quo dispensante ministro,
Res geritur, rebus mysteria qui parat altis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto,
Virginis intactam iussus prædixit in aluum,
Sacráque dotali compleuit viscera verbo.
Hic & Baptistæ præcurrens nuncius ortum
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes
Protinus insolito restrinxit more loquelas:
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum: multos sterilis quæ tenta per annos
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers, summúsque archangelus ille,
Aera per liquidum, leuibus circundatus auris,
Vibratisque mouens ignitu corpore pennas,
Nullis conspectus ad terram motibus ibat.
Et tum forte gemens cunctorum crimina Noë
Inflexis stratus genibus cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat:
Cum subito clausis foribus tamen aliger intrat,
Conspicuus claro resplendens nuncius ore.
Horrescit visu tanto perterritus heros,
Mortalisque oculus fulgorem ferre supernum
Vix valet, & pauidi detorquent lumina vultus.
Ille salutiferis primum mulcere timentem
Aggreditur verbis, cælique exponere iussus.
Hæc per me summus pelagi terræque creator,
Imperat ut primum concessa pace quietus
Excipias, nobisque fidem des optime verbis.
Inspectata quibus ... lethi

Imminet hanc solus sed enim tu euadere cladem,
Et praeferre potes: nam te calcata voluptas,
Iam pridem rectum toto discreuit ab orbe.
Vnica sed quoniam fauo te excludere letho
Forma modusque potest: tantos euadere casus
Qualiter incipias, paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum permissis vndique lymphis,
Atque relaxata vasta labitur orbis abysso,
Nunc age congestu crescat fortissima ligni
Machina, quae surgens fluctu superenatet omnes
Trecentum cubitos, per longum ducta tenebis,
Bisquinis late claudetur, bisque vicenis
In triginta illi constabit culminis altum,
Tristegaque hic facies simul & coenacula, in illis,
Cuiusque afferuans animalia plurima formae,
Quis statues varijs discreta cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum forte meatus,
Accipiant inimicum imbrem, memor esto linire
Iuncturas laterum pigrúmque infunde bitumen.
Taliter effectam cum consummaueris aedem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadentem,
Exclusit quem culpa frequens, includere clades
Incipiat circúmque fremant te sospite mortes,
Quin etiam lateris socium succedere tecto,
Et cum coniugibus natos intrare iubeto,
Túque secundus eris deleti germinis auctor,
Vt te post primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto diuinis viribus orbe
Post operis finem, post leges, póstque sacrata
Sabbata, formari quidquam non conuenit vltra,
Ne penitus cessans intercidat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorum celerúmque volucrum:
Siluarúmque feris, iumentorúmque potentum.
Vel quae per tractos repetant labentia motus,
Bina cape, & tecum claustro vectura recondes:
Sic tamen vt proprios teneant sua vincula sexus,
Vnde genus rursum tellus implenda resumat,
Nec timeas ne forte feros animantia motus
Seruent, aut soluta praesumant rictibus iras:
Foedus erit cunctis, quae discordantia profert
Per varios natura modos, & pace fideli
Parebunt iussis, quidquid concluseris illuc
Serpentis tantum semper figmenta caueto,
Vertice submisso blandum licet illa trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sibila linguis
Immortale odium: nec quidquam, si saepius illi
Credideris, blando sermone insidias inescat.
Nam quicunque semel laedendi quaesijt artes,
Hic semper suspectus erit, penitúsque cauendum est,
Ne iam mentito coniungat foedere prudens.
Tu post exemplum iussis seruire memento.
 Haec fatus vacuum leuibus secat aëra pennis.
Mortalem fugiens aciem, coelóque relatus
Heroem trepidum mandata lege relinquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce leuatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
Seu missus, seu sponte venis ex aethere celso,
Et placidum facto confirmas foedere pactum:
Sis fautor firméntque tuas promissa loquelas,
Auxiliúmque tuum conatibus insere nostris,
Vt tenuis tantam valeat manus edere molem,
His breuiter dictis vitae spem corde reponit,
Aggreditúrque celer sacri praecepta laboris.
 Quis tantus capiat sensus? quis denique sermo
Explicet, aduectis fuerit quae copia ligni?
Nudati colles, spoliatis arbore syluis,
Iam sua certatim concedunt robora montes.
Pelion immensas mittit de vertice quercus,
Insuper expensit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindóque abies subducitur alto.
Atlas ipse nouas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad naualia pinus.
Immensum tunc surgit opus, contexta leuatur
Porrectis trabibus praecelsi culminis aedes.
 Haec inter, discors varij sententia vulgi.
Nam multi lymphis obstacula tanta parantem
Irrisere virum, moles quod tanta moueri
Fluminibúsque dari nequeat: quam forte nec amplis
Euphrates Nilusue queant incidere ripis.
Humani generis quid mens incredula veris,
Mortalem non posse manum coniungere ponto.
Aedem longinquam? pontus namque obuius vltro
Curret, & adductum tanget stans fabrica littus.
At alios celsam compactóroboге massam
(Ignaros quanquam cladis causaeque latentis)
Mirari nouitas & formidare coegit.
Haud aliter studium iam tunc diuiserat omnes
Quam nunc mundus agit. sunt qui compuncta fideli
Corda dicant operi, rebusque instare supremum
Discrimen nouant, corpus cum concidet omne,
Bacchatamque diu consument secula carnem.
Essóq. et tunc ille malum, quicunque paratus
Prauum validam aedificarit tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis seruatus ab vndis,
Tunc cernet quanto contempserit ocia fructu.
Hic tamen interea sudantem, operique vacantem,
Nónne piger lucri quisquis taedensque laboris
Insanire putet? curáque quod soluat inani
Aestuet, & rebus nolit perennibus vti?
Sic epulans parcum, sic largum quisquis auarus,
Sic nudum raptor, sic castum videt adulter,
Sic circumscribens illuso simplice gaudet,
Sic sapuisse dolet diues, dum congregat aurum
Spargentem nummos varios in pauperis vsus:
Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
Ergo repentinum iudex cum cerneret orbi
Aduentare diem, finis, sic protinus inquit,
Imminet, vt iusti quondam sub tempore Noe,
Diluuium varios mundi cum repperit actus,
Et carnem consumpsit aquis, opifexque salutis
Euasit facto dissusa pericula claustro.
Haec Euangelium sunt inclamata figuris.
 Prouidus interea consummat conditor arcam.
Tunc iussae accurrunt volucres, tunc bestia quaeque
Consuetum linquens siluoso tegmine lustrum,
Deposita feritate venit, seséque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet. tantum decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in sensibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine mentem

Aſt homines quos ſors certi diſcriminis vrget,
Vicina nec morte pauent. ſic vindice cælo
Securos lætóſque reos tellure Gomorrha,
Iam prope ſub flammis ſententia dicta videbat.
At contrà Niniuæ populu terrore ſalubri
Præualuit pro pace metus: iam venerat illuc
Iuſſus, multum ille, & terris iactatus & alto,
Qui clamaturus tanta diſcrimina plebi,
Diluuium timuit, mundo conſtante Propheta.
Hauſerat hunc valido peruadens bellua rictu,
Immerſúmque mari ventris concluſerat arca.
Deglutire virum fauces implere capaces,
Ardenti monſtro cum ſic permiſſa poteſtas:
Non licuit, mordere tamen, nil dentibus actum eſt,
Sed cupidum intrauit deludens præda vorantem,
Inuaſuſque cibus ieiuna vixit in aluo
Dumque illum ternos agitaſſet bellua ſoles,
Et noctes totidem, ac latus vacuanda viderent,
Tunc caſtigatum vomuere ergaſtula paſtum.
Vt monſtro exutus vates, cælúmque recepit,
Contingens terras magnam tunc percitus vrbem
Terribili cum voce petens: vos criminum, inquit
Ardentes niſi pœniteat, purgabitur igni:
Iámque venit finis, tenuum eſt hoc dicere vinit,
Non plus ſatus erat totus conuerat in omne
Lamentum populus, concurrunt vndique fletus,
Pectora tunduntur, cælum ſuſpiria pulſant,
Mollibus abiectis, cilicum dant tegmina ſetæ,
Inque cibos cineres, lachrymas in pocula fundunt.
Ipſe etiam dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla ſalutis,
Atque (nouum dictu) metuens diſcrimina vincat,
Proiicit hinc ſceptrum, linquit ſublime tribunal,
Pallia blattarum ſpreto diffibulat auro,
Serica deſpiciens, atque aſpera tegmina ſumens.
At pius ex alto contemplans talia rector,
Exertas reuocat ſedatis motibus iras,
Vibratúmque tenens reſtringit miſſile ferrum.
Ergo vbi collegit ſilueſtres vndique ſexus,
Incluſitque feras pecudum tunc cingit illa
Sumere quæ licitum eſt, & ob id quæ munda vocantur.
Hinc centum ſeptena dedit viuentia clauſtro,
Vt ternis paribus ſeruato ſemine ſaluo,
Septima quæ fuerint ſacris quandóque litentur.
Et iam vitalis concluſerat omnia carcer.
Tunc iuſtum cunctóſque ſuos natóſque nurúſque
Acc pit expectans clauſtrum, vitæque reponit.
Nam ſeruos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis diſcernere nouerat ordo.
Primus enim maculam ſeruili nomine ſenſit,
Huius natorum medius, qui forte cachinno
Diſtectum pudet miſero ſpectamine patrem,
Materiámque ſui riſit deformior ortus.
Quod poſtquàm ſanctus Noë reſciuit, in iras
Ardet, & triſti ſeruum pro crimine patris
Germanis iubet eſſe ſuis: primum inde repertum
Seruitij nomen, cunctis nam ſemine ab vno
Prodymus, patrémque omnes ſibi vendicat vnum
Poſteritas, deque ingenuo mala crimina ſeruum
Efficiunt: quod ſi vitam poſt exigas honeſtam,
Natales faciens ſibimet iam nobilis inde eſt.
Seruitij cauſas igitur feciſſe reatus
Cernitur, & liber peccans, fit crimine ſeruus.
Nuncius interea dudum qui miſſus ab alto,
Detulerat iuſto cæleſtis munera verbi,
Vt clauſam vidit perfectis omnibus arcam
Expectare diem, rurſus deſcendere cælo
Feſtinans, laxos firmauit cardine poſtes,
Incluſitque viros atque oſtia fortia traxit,
Confeſtimque leuans ſupero ſe rettulit axi.
Æuo ſexcentos ſenior tranſcenderat annos,
Lunáque bis plenos addebat menſtrua curſus,
Septimus & decimus qui poſt illuxerat orbi,
Vltimus ille dies, iam tunc dedit omnia letho.
Iliceo obtegitur cælum nimbiſque tenebris
Victa repelluntur fuſcati lumina ſolis,
Inſanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat, inſolito mox profluus æthere nymbus,
Et valido primum ſimilis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter madnere per orbem.
Vna ſunt toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipſa nouas expauit ad vndas,
Afſit & infuſus Garamas dudúmque calentes
Humida Maſſilas tetigerunt frigora Syrtes.
Nec longum pluuiæ ſpecies, non denique guttæ
Stillant, ſed rupto funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanais niuibus compaſcitur albis,
Ryphæo de monte ruens illiditur amnis,
Præcipitatque ſimul longo quod tramite ducat.
Vndarum tali quatitur certamine tellus,
Fitque lacus inſtar compreſſus fluctibus aër.
Nec tamen hic lymphas tantum fudere ſuperna,
Terreſtres etiam mundus conſurgit in iras,
Rumpitur omne ſolum, crebros dant arua meatus,
Proſiliunt fontes, ignotáque flumina manant.
Vergitur in ſurſum mutato pondere nymbus.
Inde cadens cælis, hinc terris vndique ſurgens,
Occurrit mox vnda ſibi, iunctoque furore
Coniurant elementa nece, tranſcenditur omnis
Riparum limes fluuiis, atque obice rupta
Sæuit laxatis diſcurrens humor habenis.
Sed cùm diffuſa ſpatium concludere terra
Omnia certarent, mundúmque implere capacem:
Suſpendi forſan potuit ſententia lethi,
Atque mora maiore trahi, quo tardius omnem
Concedens ſpatium rapiat mors vltima carnem.
Ni pater Oceanus, mundum indignatus in ipſum,
Qui terras omnes tantum vno littore cingit,
Exiret, rumpenſque fidem perfunderet arua.
Ergo vbi peruerſi vindex crudelior orbis,
Diſſipat æternas leges, & ſede relicta
Regna aliena petens, naturæ fœdera turbat.
Vt duros primùm pelagi ſenſere furores
Illuſtres fluuij magnos quos inclita curſu
Fama refert, motúſque nouos ſtupuere parumper.
Vt credas ſæpe iſſa fugam, ſic verſa retrorſum
Vndarum in terris ſublata volumina ſpargunt.
Inſequitur tamen Oceanus, refugiſque fluentis
Imminet, & ſalſis impellit motibus amnes.
Tunc maior ſtrepitu tanto mortalibus ægris.

Fit metus: ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, præsentémque iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem: multos dum scandere tentant,
Crescens unda trahit: quosdam fugitare volentes
Consequitur, cursuque fugam deprendit inanem.
Ast alij longo iactantes membra natatu,
Defessi spirant animas, aut pondere nymbi
Obruta flumineas immixta per æquora lymphas
In quocunque bibunt morientis corpora morte.
Ædibus impulsis alij periere ruina,
Cumque undis fluxere simul dominúsque domúsque.
It fragor in cælum, sonitu collectus ab omni,
Quadrupedúmque greges, humana in morte ruentum,
Augent confusos permixta voce tumultus.
Hæc inter miseri feruentia funera mundi,
Prægrauis infanis pulsatur motibus arca,
Compagésque tremunt, stridens iunctura laborat.
Nec tamen obstructam penetrat vis improba, quanquā
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget:
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas,
Sustinet & sæuis nunc diuexatur ab undis:
Hinc gentilis agit diros sine more furores,
Hinc Iudæa fremit, rabidóque hanc impetit ore,
Hæreseon vesana furens exinde charybdis
Concutit, & Graium sapientia stulta sophorum.
Quæ quanquam inter se vario certamine pugnant,
Debellanda tamen si quando Ecclesia, gaudent
Consensu vnanimi Christi consurgere contra
Nauiculam, & vanis mendacia fingere verbis,
Sed clausam vacuo pulsant impune latratu.
Iam medium crescens arca contexerat unda,
Commotátque cauam suspendens undique molem:
Sed melius tutam, facili portante natatu,
Quoque vocant undæ sequitur iam mobile pondus,
Sic nos seruati meliora in tempora, mundo
Cedere discamus, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuat vel pondere frangi.
Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatúmve trahat mens impenetrabilis vllum.
Nauigat interea claustro conuulsum euiti
Fons vitæ, seruátque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cum pax terrarum reddi sibi debita posset.
Sic fluitanti undæ tellus subducitur omnis,
Quinetiam inflata liquidum super æthera summis
Collibus imposita vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum piniger othrys,
Parnasi vertex cautem non protulit altam,
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subducta rupes, æquata fluctibus Alpes.
Exclusis domibus totus iam denique mundus
Axis & unda fuit: nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi siluoso in gurgite monstra,
Et iam vicinum pulsabant humida cælum.
Iamque quaterdenis manabat noctibus imber,
Compleráts que necem, nec mors quod tolleret vltrà
Inueniens, iustum audebat contingere Noe,
Frenantur tandem pluuiæ, resplendet & æther,
Redditur & cæli vultus, sólque ipse reductus,
Sed non inuentis qui reddat lumina terris,
Tantum in aquis lucem: tristis videt æquora fulgor,
Cumque etiam radios admotas frangit in undas,
Tum consumendis feruens ac proximus instat.
Nonnunquam & patuli terræ clauduntur hiatus,
Quæque prius vomuit lethali ex ore fluenta,
Obiectus proprijs constricta resorbet abyssus.
Nec tamen vt breuiter conuenerat unda recessit.
Siccant non pauci longo sub tempore menses
Quod pauci fudere dies. iam ducta natatu,
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum nudis fundo consederat aruis.
Vt stabilem sensit senior, motúque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem,
Tunc reserat summam sublimi à fronte fenestram,
Emissa refluos exploret vt alite fluctus:
Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
Pennarúmque leues diffundit motibus auras,
Cumque diu fessis undas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet vllus:
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Aduertens nullas patuisse per humida terras.
Interea magna pontus se mole mouendo,
In chaos antiquum linquens mundana redibat.
Excelsi tandem proferre cacumina primùm
Incipiunt post quos parui crebrescere montes.
At vero vt pelagus cinxerunt littora priscum,
Oceanúsque sacer notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu,
Sorbuit, & cunctis distrinxit frena fluentis,
Torrentésque sua clauserunt undique fossa.
Libera subductis nituit mox arida lymphis,
Tunc interposito producens tempore coruum,
Scire cupit senior, vacuúmque interrogat orbem.
Ales vt extensis nitidum petit aëra pennis,
Aspiciens plenis immensa cadauera terris,
Carnibus incumbens & mox oblita reuerti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis Iudæe fidem seruare magistro,
Sic carnem dimissus amas, sic gratia numquam
Custodis vitæ dominoque rependitur vlla.
Mente vaga sic lapsus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primum violasti perfide pactum?
Temporis vt spacio senior collegit, inertem
Iam potuisse suo coruum se reddere claustris:
Ignarus tardi reditus, causaque morandi,
Ne fors innexet fessum consumpserit alis,
Iunxerit & cunctis pereuntibus unda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor iussi, rapido petit arua volatu,
Pacíferúmque videns ramum viridantis oliuæ:
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Talis legatus summam fœdera simplex
Indicio, purúmque pius sic comperit orbem.
Integer annexum vertebat circitus annum,
Quo fœlix claustrum spirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula valuis
Pandit, & inclusis dissuetum reddere solem,
Incipit, effato redeant vt semina mundo.

Antè tamen iustus iubeat quàm sparsa vagari,
Singula de septem quæ dudum claudere munda
Curauit, natis pariter nuribusque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara,
Ascendens sanctos his primum altaribus ignes,
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et numerosa leuat per pinguem victima fumum:
Suauis odor tetigit letum trans æthera cælum,
Primaque purgati suscepta est hostia mundi,
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.
Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Suspetat transisse nefas, mundata lauando
Perpetuo maneat tellus, vndique reducti
Contineant elementa suos: haud amplius vllis,
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque quos lethi saluauit tempore vita,
Inclusósque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum seruatis legibus æuum:
Vósque caput generis fæcundo semine prolem
Spargite, diffusum latè quæ compleat orbem,
Deiectum instauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddant animantia germen,
Quod tamen inflexum famulabitur ordine prisco,
Porrò autem terris ex hoc iam non erit vltra
Diluuium regnans, carnem quod conterat omnem.
Vnum quod fuerit signo monstrabitur vno.
Nec similem repetita necem peccata videbunt.
Et si crimen erit, terror non deerit alter.
Sit vnum genitor iurans baptisma sacrabat,
Vt semel abluto lymphis purgantibus orbe,
Baptismum haud liceat nobis sperare secundum.
Vix tribus exactis cælo iam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cum forte remotam
Axe [illegible] Eoo iussus contingere nubem
Protulit excussum madefacto ex aere signum,
Arcus & enituit, quam nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo vocitant sermone poetæ,
Pendulus obliquum solem cum senserit humor,
Ancipites vario mittens splendore colores.
Nec numerare queas sic mixtos lumine visus
Multiplices illudunt diuersis vultibus orbes.
Sapphyrino, viridi maculoso, cæruleo, & albo.
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo rutilum, de terra sumit & atrum.
Et nunc alimentis quæ constant hæc elementis
Sic diuersa putas, vt concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum
Nullique iam terris debere pericula cælum,
Nunc quisquis semel allectam seruare salutem
Optas, signatum potius signo inspice Christum.
Verus enim atque vnus firmati fœderis arcus
Ille Deum atque homines inter, qui virgine carne
Virgineo ex vtero sumpta, [illegible] munere lucet
Multiplici in cælo varius, sed fulgidus, omni
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Hunc coram aspicies, quisquis baptismate tinctus,
Ad cælum tuere culpis pereuntibus ibis,
Quod vero sparsis Noë saluatur in vndis,
Baptismi hunc formam Petro testante decernet.
Arca vetus Noë, Christi est ecclesia, per quam,
Extra etiam quam nemo potest saluarier. ergo
Quicunque es Christo Baptismate lotus in arca,
Hoc votis precibusque petas, hoc fletibus opta:
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, neu debellata rebellent.
Ne post ablatum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia iam non suppetit vnda.

ALCIMI AVITI

De transitu maris rubri.

LIBER V.

Hactenus in terris vndas sedisse canenti,
Terram inter fluctus aperit nunc carminis ordo,
Illic diluuium quos perderet, ante petiuit,
Hic ad diluuium pleno succensa furore,
Sponte sua currens peritura militia gentis,
Sustinuit duros externa in sede labores,
Cum Pelusiaca seruiret subdita gente
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cæni,
Et laterum numeris, operis mensura diurni,
Afflictam, saeuo vexabat fraude tyranni:
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos, namque ille vocatis
Cunctis Ægypti obstetricibus, imperat illis
Vt quoscunque mares lux a matre emittat, ad vnum
Interimant, sola euadant ea fata puella:
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres,
Atque interdictos renuerunt perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam.
Quoque magis mens cæca trahit crudelia pacta
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictámque manum placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu.
Quo signo spinas nostræ feruescere mentis,
Et lucere bonis, qui non consumeret ignem,
Sed tenebras mundi auferret, pia pectora nossent.
Illicet electi vates mandata ferebant.
Depromit regi cum primus talia Moses:
Seruitij longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritaque colla,
Quásque opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi iam tempus adest, dimitte precantes,
Tandem cælesti domino persoluere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
Ille fremens inquit quæ tanta causa tumultus
Quisve nouus populum Deus exigit, cuiue mihi?
Scilicet hæc vacuæ tangunt cælestia curæ,
Et Dominus Dominis famulos nunc tollere priscos,
Nos itaque vult populum contemnere iussa rebellem?
Quis Deus iste recens, cui nunc parere necesse est?
Estne aliquid quæso mihi formidabile? verum
Iam video vestras seducunt ocia mentes,
Et nisi laxatos requies concessa foueret,
Nulla super vacuis tererentur tempora verbis.

Quæ si castigans restringat sarcina maior,
Illicitum vetitum conari desinet ausus.
At vos signifero qui talia vota ducatu,
Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultumque cauete.
Dicam namque Pharon vel pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & diuæ vocis Anubim,
Cum rabidus latrat iam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal,
Sentiet iratum mens hæc temeraria regem.
Virgam forte manu gestabat legifer heros,
Qui baculo nitens gressum dum dextra regebat.
Excutit hanc valido proiectam comminus ictu.
Tum (mirum dictu) commotum serpere lignum:
Non insensibiles ceu promit palmite ramos,
Vita mouens tantum quos altum crescere cernis,
Non etiam sentire, sed hic multo amplius actum est:
Fluxu enim reptans, mutatis & corporis vsu
Sensum animúmque gerens cœpit decurrere virga.
Mox anguem formata refert, conterritus hæsit,
Acterrimúmque niger tum palluit ore tyrannus,
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat peragi cœlesti numine factum.
Nec diuina volens, hominum sed gestu putari.
Tum mandat quoscunque magos, & carmina doctos
Illicitam diris tentent vt fraudibus artem.
Vndique tunc iussi concurrunt & medicatas
Armat quisque suas noto phantasmate virgas:
Dant iacta vanas species, anguesque putatis
Illusos terrent oculos fallente figura.
Nec longum tumuere Magi, consumitur omne
Quod fecisse vani, fictos námque arte dracones
Primus adhuc mordax absorbuit ore cerasta.
Postquam virtutis clausit spectacula Moses,
Victorisque tenent erexit in aëra caudam:
Decedit serpens ligno, vultúsque recedit.
Diriguere vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior, qua deinde sacerdos
Plurima succiduo monstrauit tempore signa.
Hinc dirum fiendens Pharaonis conscius ardor,
Diuinæ incepit per cuncta resistere dextræ,
Quæ iam cognoscens nolit tamen ipse fateri:
Protinus exclusos iussit discedere vates.
Hi diuinas pulsant cum fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandem frenetur iniquæ,
Quam grauius sæuam monitus fecere superni.
Ipsis quinetiam cœlestibus arma minantem.
Tum pater accipiens gemitus, lachrymásque precantum,
Taliter hortatu blando solatur amaros.
Ne tantum vacuo submittite corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi, & propria solam mihi sorte sacraui.
Iam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio, vestros vt persequar hostes,
Ducam sublimem portenta per omnia dextram.
Nec valet in paucis Pharius rex cedere signis,
Longius vt duram vincant miracula mentem.
Post hæc laxatos etiam discedere coget,
Expelletque dolo: quod nunc negat, ingeret vltro.
Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Quas vocat expectans præsertim vbere terra,
Et claras victis condetis gentibus vrbes.
Vos modò promissis tantum confidite donis,
Et quos deposcent ingentia facta labores,
Læta ferat virtus, sesèque ad prospera seruet.
Talibus auditis, melior spes arripit illos,
Attollunt animos, palmásque ad sidera tendunt,
Concipiuntque fidem votis, gratésque rependunt.
Postera lux dubios primum præmiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subito maduerunt arua cruore.
Sed non in minimis portentum hoc contigit vndis,
Fluuiorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Vndarum vice sanguis inest, non corpore fusus
Aut de strage, sed irato delapsus Olympo.
Ergo hinc naribus obstructis, vitáque natatu,
Interiere simul peregini in gurgite crasso,
Auxerúntque suo saniem de funere pisces.
Forte & sanguineum mortis cladisque futuræ
Iudicium iam Nilus erat: qui protinus omnes
Aegypti terras, vel quo patet ampla Canopus,
Et portentosa tellus vastissima Memphis,
Imbiberat dirum spargens per rura cruorem,
Et iam inter pingues sitiens defecerat vndas
Aegyptus, si non celerem super arua medelam
Afferret, Nilóque suas Deus inderet vndas.
Tum vero vt requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursum dilata morte tyrannus,
Et vix euasa spernens discrimina mortis,
Innocuam flagris persistit subdere gentem,
Nil iuuat hic multis omnem narrare superbi
Perfidiam, & duri peruersa dicere regis:
Protinus vt duris insontem affligere gentem
Imperijs, rursum solita inclementia cœpit,
Vnda putrescentis vix dum purgata cruore,
Ranarum fœdis implentur saltibus vrbes.
Complentur cella penetraliáque abdita ranis.
Ipsa etiam raucas regalis purpura voces
Sustinet, atque suis hominus submittere iussis
Sueta, loculentis frendet succumbere ranis.
Quarum mox cumulis flamma ignitruque subactis,
Nec sic crudelis placata est ira tyranni.
Ergo muscarum (Cynifes dixere) peremptis
Confestim ranis, examina plurima surgunt,
Pendula quæ portant leuibus corpuscula ventis,
Pennarúmque vices peragunt stridentibus alis:
Mox sese pariter fundunt, atque omnia complent.
Et licet immersis defigunt vulnera rostris,
Plus horror quam pœna mouet, plus vulnere terror.
Vt verò infectam corrupto ex aëre pestem
Sustulit ad Mosis pia vota piósque precatus
Ventus agens, creuitque feri iracundia regis.
Nec terrore mali clementior longior eius
Constans, ablatis purgato ex aëre muscis,
Succedunt alia grauius: quibus impius heres
Nec quidquam motus noua mox discrimina sensit.
Nimirum grauis inuadens animalia tabes

Omnia

Omnia dat letho, & crudelia funera spargit,
Ebræisque cadunt immensa Ægyptia salnis,
At cùm nec tali commotus clade tyrannus,
Vexare Ebræos pœnis iam pergeret auctis,
Mox dira clades in cœlum puluere sparso
Surgunt, & penitus surgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis ossibus ignis,
Et morbus mensis discrimina corporis auget.
Transierat iámque illa dies, tum luce sequenti
Admonito tantis nequidquam principe plagis,
Concutitur cœlum tonitru, nubésque coactæ
Terribili splendore micant, ferit omnia fulgor,
Commutata omnes vno sub tempore mortes
Æthere turbato terris elementa minantur.
Et tonitru inseritur prægrandi pondere grando:
Non vt guttatim in terras de nubibus exit,
Sed quocunque cadens vt deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat: coniungitur ergo
Grandineum flammis feruentibus acre frigus.
Postquā hominū stragem mixta cū grandine flāma
Neglegit tanto Pharius discrimine princeps:
Exin vestantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta,
Sed quoniam durata malis, & nescia flecti,
Hanc nihili cladem callosa superbia duxit:
Insequitur velox grauius quæ vindicet ira.
Cæcas mane nouo surgens sol sparserat vmbras,
Et latus iubarum splendebat fronte sereni:
Cum medium sese opponit teterrima nubes,
Nascentémque diem depulso lumine claudit:
In molem nox densa coit, perit obrutus aer,
Palpantésque manus densas sensere tenebras,
Quod si sopitos flando quis suscitet ignes,
Aut flammas extire velit: compressa notantur
Lumina, nec vibrant restricto munere motus.
Et quo quemque loco tenebrosus repperit horror
Continuit, nullum vidit, nec visus ab vllo est,
Squallentes pariter viuentia millia credas
Infernas intrasse domos, aut forte reuulso
Obice terrarum patriam sordentis abyssi.
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas: tres perdidit illa
Nocte dies, digne pendens periuria tellus,
Quæ Phario regi suberat, nec senserat vllas
Sole fruens solito, plebes Ebræa tenebras.
Interea Moses lachrymas, ieiunia, vota
Continuat, precibusque frequens ac peruigil instat,
Maioris natu fultus solamine fratris.
Vnde & diuinæ meritus solatia vocis
Instruitur ritus, domino sic sante, sacratos.
Cernis quàm variis desudans clade reatum,
Sed tamen immota perstans ceruice rebellis,
Ægyptus contrita gemat, formidine tantum
Ducta necis: monstrat propius mens turgida lethum,
Nec feram insinuant isthæc portenta ruinam.
Vnus adhuc superest, qui vindicet omnia luctus:
Póstque nouam decima percellat cæde merentes,
Vos modò perpetuos sacrorum discite ritus,
Mansurósque sua cultus in lege tenete.
Principio in cunctis, orbis quos circinat, anni
Mensibus, iste caput posthæc sit & ordine primus,
Lunáque bis septem cùm fecerit addita noctes,
Vesperaque extremæ iam cœperit esse diei:
Mansuetum annalis tum sumite temporis agnum,
Qui careat macula, & purum det corpore vellus,
Quem dum quisque tribu in propria mactaueris, eius
Illinat effuso confestim sanguine postes,
Hoc dabit indicium seruandæ cura salutis,
Cum percussor aget tacitam sine vulnere cædem.
Nam quodcúnque sacro limen maduisse cruore
Viderit, hinc illo transibit ad altera saluo
Limina, nec genti spes vlla accedit Ebrææ
Hanc præter, nostra quæ prima est forma salutis.
Namque euasuros diri Pharaonis, & omnis
Aegypti, imperium, velut agni sanguis inunctus
Postibus, immunes crudeli à funere fecit:
Sic agni illius Christi, qui vellera nescit
Noxia, qui nullum contraxit corpore næuum,
Inter labentis feruentia funera mundi,
Sanguis ab inferno miseros Pharaone redemit,
Aegyptique dedit saluos euadere terram.
Ergo agnosce tuum in nobis rex Christe cruorem,
Atque tuos educ Aegypti è carcere seruos,
Et quocúmque loco sanctus mactaberis agnus,
Inque cibos sanctum porrexerit hostia corpus
Christe tuum, non attingat tua dextera vindex.
Præterea veterem exutos formamque virúmque,
In vita nouitate tuum fac sumere corpus,
Et sacrum æterni calicis potare cruorem.
Finierat rector, legésque & fœdera phase
Desierat mandare suis, quod protinus omnes
Arripuere simul: peragunt conuiuia læti,
Sollennisque nouo cultu disponitur esus,
Transeat ad sacros quæ condita forma nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cuncta quietem,
Vmbráque libratas iamiam diuiserat horas:
Ecce venit tacito per dira silentia motu
Angelus, exerto missus qui sæuiat ense,
Nec confusa datur subitis sententia lethi:
Non hic luce opus est, clarè longéque videtur
Quem petit in tenebris præfixi funeris ordo.
Maiores natu pereunt, solíque leguntur
Ad mortem, primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis pereunt famuli, natique potentum
Permixta cum plebe cadunt, vilisque perinde ac
Quem tenet aurati morientem purpura fulcri.
Serica ducuntur nihilo vt pannosa, parique
Disparibus stratis sternuntur corpora letho.
Non quenquam mors æqua timet, non excipit vllos,
In viuis tantum qui discernuntur honores.
Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur,
Diuitibus vt parcat, nullo corrumpitur auro
Angelus, æqualique exterminat omnia lance.
Aegrotum sanus, longæuum iunior ante
Migrat, cúmque omnes eadem mors percutit, vnum id
Et solum superest, vita discrimen in illa,
Viuant vt meritis superata morte: suique
Præmia suscipiant dudum promissa laboris,
Qui superum in terra monitis studuere tenendis.
Contrà qui tantum carni indulsere, neglecto

Spiritu, in æternos rapiantur præmia ignes.
Ergo ubi percussus soboles confusa repente
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinésque revellunt
Vnguibus & nigras festinant scindere malas.
Nec pauca planxere diu, mox occupat omnes
Luctus, quámque suus, sonat unus in æthere clamor
Non uno ex fletu: gemitu conterritus aer.
Nulla vacans à morte domus: tum lumine multo
Tota curatur populosum funus in urbe,
Coguntúrque suam prolem mœrere merentes.
Nec tam funebres peragi cum funere ludos
Turba dolórque sinunt, tantus tremor occupat omnes,
Quin etiam nisi plebeios & honore carentes
Sacrassent igni, aut fossa tellure locassent,
Nulla sufficerent capiendis omnibus urna.
Tum regem circum commota murmure sistit
Mœsta cohors, tristésque trahens ex ore loquelas:
Heu (inquit) nostris adversa potentia rebus.
Ebræi populi toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Servit, & irato succedunt prospera cælo.
Vis quædam secreta Dei, maiórque potestas
Hæc in sceptra furit gentémque ulciscitur ipsam:
Quin etiam nostræ servant contraria genti
Victores elementa suos: coniurat in omnes
Et cælum & tellus Pharios, coniurat & aër.
En iacet Aegyptus, nec iam reparabilis ultra.
Atque utinam pœnas & dura pericula vivis
Ferret adhuc divina manus, nec funere tanto
Deceptam subita vacuasset sede Canopum:
Tandem parce solo, causásque expelle ruinæ.
Dum levior strages, superant dum millia nostra
Gentis adhuc graviora prius, quam funera tristes
Experti, non possimus cum forte velemus.
Quin diram eiecto depellimus hospite cladem?
Nil ne movet noster natorum funere planctus?
Quod nisi communis fortasse movebere planctu,
Vel nati mors dira tui, te vindice zelo
Commoveat puerisque illis fac pauca superstent
Pignora quæ tantum ab irrgans servata dolorem,
Et detrimenta reparent dispendia gentis.
His dictis lacrimas populus dedit ipse superbi
Frangitur ad fletum dira inclementia regis.
Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Ebræi, vatum studio monitisque supernis,
Optima quæque parant ad sacra, epulásque requirunt,
Vasaque solennis quæ poscit plurima cultus,
Ornamenta etiam vestésque, monilia, gemmas,
Mutua ab Aegypto plebes Ebræa requirit,
Confestim reddenda sibi: mox commodat illis,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebem.
Quænam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe pater, qui tam sævo sic uteris hoste,
Commodet ut pretiosa sua quæque hostibus: & iam
Annuat adversis, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant, nec solvere tantum
Sufficit oppressos, opibus ditantur euntes,
Thesaurósque novos libertas reddita sumit.
Atque inter medios immania in sede furores,
Prædatur dominum fugiens, fallitque videntem,
Præsentem spoliat: nec tam discedere pulsos
Quam lætos migrasse putes: tolluntur avari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Servitij longum credas taxasse laborem.
Sic studijs aliquando hominum in contraria versis
Auctorem redeunt commenta pericula in ipsum.
Tunc frustra innocuo meditatos vulnera fratri,
Invida plus lædit frustrato vulnere bilis.
Egressi interea trepido de rege ministri
Compellunt celerare fugam, coguntque volentes,
Præcipitant alacres & festinantibus instant,
Pellendásque putant pulsa cum gente ruinas.
Iam prope centenum compleverat advena lustrum
In regnis Aegypti tunc Iudæus apella,
Quatuor atque decem lustris tantum inde remotis
Ex quo illuc Iacob secum perduxerat omnem
Bissena cum prole domum, eiúsque nepotes
Multa propagatos tandem per millia, donec
Aegypti intra eum populus consenuerit auctus.
Quando induratum plebes Iudaica regem.
Effugiens, lætis Aegyptum classibus exit.
Primo conspicuus signa iebat in ordine doctor
Legifer, adiuncto præcedens agmina fratre:
Post quos belligeræ disponunt arma cohortes,
Ducunt & validas instructo robore turmas,
Arma ferunt humeris, enses & balthea læva
Accingunt lateri presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea luna.
Nituntur iaculis alij, clypeósque sinistris
Volvunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, volucrésque sagittas
Hostis in occasum mittendas mobilibus aptat.
Aut si forte virum fugientia terga sequatur,
Vt pennata leves transmittunt spicula ventos.
Incedit pavidum postrema per agmina vulgus
Non impar numero, quis cælum pingitur, astris
Aut quis fervescit pelagus crispantibus undis.
Vel quibus exundat scopesturnitus arenis,
Vel quot destillant humentia nubila guttis,
Mirantur Phariu numerum, nec credere possunt,
Quod cernunt oculis placet excisse tot hostes.
Quanquam non acie Pharao permetur ab ista,
Quamlibet innumeris fuerit stipata catervis:
Vnus pugnabit cunctis pro millibus auctior.
Interea lento moderatus tramite gressum
Ebræus carpebat iter: procedere tantum
Permissus spatio, quantum vel tarda senectus
Vel rudibus reptans infantia sustinet annis.
Ne nimium species inter delassat eundum
Aetatem sexúmque labor, sic cuncta supernus
Dispensat nutus, plebique assistit eunti.
Ergo ubi signatis sederunt milia castris,
Armatisque pedes vulgus vallavit inerme,
Vespere tum primo stantis assimilata columnæ
Insistens, puro resplendens æthere flamma:
Non veluti nota dirum micat ignis in axe,
Prodita cum terris cæli portenta minantur,
Aut morbis tristem bellíque aut cladibus annum.
Sed rutilus fulgens, & lumine candida læto,

Dilongat

Ostendit nitidum castris mirantibus ignem,
Diffugiunt tenebræ, vicinaque sidera cedunt.
Obstupuere viri primum, ac perterruit omnes
Incussitque metum nouitas, tum luminis vsu
Paulatim cæleste iubar consuescere cœpit.
Maxima nocturnas iam pars exegerat horas,
Et voluenda dies instabat sorte propinqua,
Cunctorum ecce oculis per cœlum visa moueri,
Aliera iter rapuit populo spectante columna.
Protinus hanc sancti patres sensere sequendam,
Et duce cœlesti gaudentes, protinus omnes
Abrupère moras castrisque excedere certant.
Tunc vt quæque tribus primum sortita laborem,
Ordine carpit iter, sequitur tum cætera pubes.
Hac inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammea mox viso pallescit sole columna,
In nubemque redit totus qui fulserat ignis:
Sed species perstat tensa super æthera forma.
Tertia nocturnos deterserat hora liquores,
Et matutinas iam sol superauerat vmbras,
Ecce (nouum dictu) cælo seruata sereno,
Feruenti radio se visa opponere nubes
Frigida condensum cumulauit in aëre tegmen.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec erat nigro sic horrida vultu,
Vt validos terrent cum premunt nubila nimbos,
Sed qualis solem madidus cum viderit arcus:
Tanta fuit pulchra species oblonga columna,
Noctibus ignis erat, luménque accensa ferebat,
Cum sol torreret, gelidum dabat humida rorem,
Has alternantem ducens cum tempore formam,
Mutauit natura vices substantia discors
Muneribus proprijs concordem reddidit vsum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.
Si multis etiam visa est penuere diebus,
Subdita defixo tardabant agmina vallo.
Ista quater denos miracula visa per annos,
Tempore quo vasta Ebræi versantur eremo,
Vestibus integris nullaque in parte minutis:
Tunc nullis longo currendi prorsus ab vsu
Detritis soleis prisci seruantur amictus.
Sic longæua fuit, sed non damnosa vetustas,
Dum sacrum populo victum, candentia manna
Ferrent, & cœli frugem terrena viderent.
Mystica quæ longe prædiceret ante figura,
Virgineo ex vtero purum sine semine Christi
Edendum, nobisque aliquando corpus edendum:
Quas caperet pascendus homo, de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Nec portentifica cepit me obliuio virgæ,
Qua signo summus percussa rupe sacerdos,
Protulit irriguos populis sitientibus haustus:
Insinuans Christum stabilem consistere petram,
Percussus calamo largas qui præbuit vndas,
Porrexitque suis sacro de vulnere potum.
Ebræi interea læti ducente columna,
Gressu per terras ibant pérque æthera vultu.
Ecce iterum Pharijs inscidit mentibus ira,
Et populum sine more feroces his vocibus armat,
Exit & in tales vicina morte furores:
O nimium stultis imponens mentibus error,
Præstigiæque diu nebulosa in fraude peractæ.
Nunc pudet seruam nullo certamine gentem
Sic impune rapi? sic nos patiemur inulti,
Deserat vt vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris,
Nec solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones,
Quin potius sumptis exercitus irruit armis,
Imbellemque manum profugosque reducit alumnos,
Quod si seruilis tantum procederet ausus,
Vt contra pugnare velint: mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus feruentibus armis
Permixtæ pariant confosso pectore matres,
Vberibus iunctos consignant sanguine natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem,
Obiatis optet iugulis præcedere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima sors populum: sic viuens omnia perdat,
Tum pereant, densu & campi sub strage iacentes
Tristi committant inhumata cadauera cælo.
Inde vbi sanguineo satiauerit ense furores,
Thesauros reuocet fugientes dextera victrix.
Talibus excitas acuebant flatibus iras,
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana tumore,
Consiliumque ducum cassatis dissipat ausis.
Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
Spumantes ducuntur equi, phalerisque potentes
Suspendunt alacres splendentia fræna iugales.
Pugnax pompa nitet, subiectis curribus axes
Aurato temone trahunt, tum cætera pubes
Induitur chalybe aut fuluo circundatur ære.
Et loricarum vasto sub tegmine gaudet,
Intexit creber sibimet quas circulus hærens.
Ast alios tenuis contexit lamina ferro,
Assuetos alius crates, compacta metalla,
Horrentésque habitus diuersa fecerat arte
Ira ferox, nudos etiam qua ad prælia misit,
Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis plus forma fuit: quis namque furentes
Vsque adeo spectans vultu spectabitur æquo?
Inclusæ galeis facies & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Mox prodit collecta manus, rex ipse frementes
Curru cogit equos: telis tamen vndique septus
Delitet, & densam reddunt hastilia siluam.
Concutitur pulsata rotis, ac pondere tellus
Pressa gemit, nec iam capiendis sufficit illis.
Vsque adeo Aegyptum angustat stipata iuuentus,
Occluditque vias fugiendi vt nulla supersit,
Hinc equite Ebræos, illinc claudentibus vndis,
Spes vé modusve viæ, vt iam mortalibus illos
Præsidijs vacuos cælestis dextera saluet,
Quæ solet extremam miseris afferre salutem.
Iunxerat interea, qua ponto Magdalus instat,
Ebræus populus subeundo castra profundo,
Emissos credens scentes incutibus insidies,
Ecce autem vt cepere suas tentoria sedes,
Dum resident fixoque parant requiescere vallo:

Cernunt puluereas in cælum surgere nubes,
Móxque etiam propius spectantibus, alta patescunt
Nigrantes vultus adoperta nitentibus armis
Agmina, crudeles tantùm spirantia mortes,
Nec tamen infensas patitur committere partes
Sole sub occiduo vicinis prælia vesper,
Crastina lux ergo vallati bella tyranni
Distulit ardentes qui ne compesceret iras,
Insomnem ducit meditans crudelia noctem,
Aurorámque cupit stellis properare remotis,
Iam super Ebræos consistens forte columna
Flammea mirandam reddebat in aëre lucem.
Vt videt insuetum Pharao & mirabile lumen,
Ardet, & excitas iam plus feruescit in iras,
Paulatimque mori non sustinet: itur ad vnam,
Quæ claudat cunctas pelago sorbente ruinas.
Interea conclusa loco, finémque sequenti
Expectans pauefacta die, nec tela, nec vllas
Bellorum versat curas Ebraica plebes:
Sed defecta animo voces erupit in istas,
Mosen incessens O térque quatérque beati,
Quos morte absumptos calidis Aegyptus arenis
Condidit, ante patrum morientes ora suorum:
Digni habiti, qui tam duros sentire dolores,
Nec stragem hanc possent, nec pignora capta videre.
Alitibus nos esca dati, nec sede sepulchri
Ornati, vasta corpus reddemus heremo.
Talia dicebat permixtis luctibus omne
Vulgus, & accenso plangebat turba tumultu.
Sanctus ad has Moses promissa referre querelas,
Solarique metum, luctúsque his tergere dictis.
Quæsumus ingratos populus depone timores,
Expertus toties, nunquam fidentibus in se
Defore cælestes: nec desperanda putetis,
Quæ tantis spondent cælestia numina signis.
Infidúne potest elabi cordibus vnquam
Aegyptus tot cæsa malis? iam credite, dura
Niliacum regem manet atque extrema ruina.
Nónne inter medias Aegypti Ebraica clades,
Iumentisque virisque simul Deus agmina saluis
Seruauit? Sed quid memorem transacta? videtis
Vt mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab aduersa liceat nos fraude vereri.
Quin magis erectas spe firma attollite mentes,
Vltima namque dies præfixa est crastina genti,
Quæ nunc bella crepans, sumptis confidit in armis.
Illi illi sua bella crepent & fulmina: non sic
Pugnandum nobis, nec telis tela feretis
Obuia: nec vestro vobis sudore triumphus
Crastinus adueniet, cæli pugnabitur ira,
Hanc diuina sibi pugnam iracundia seruat,
Talibus intentus Moses, deiecta leuabat
Corda virûm, & sancta sedabat voce timorem.
Interea validus feruentis flamine ventus
Vrebat, tota consumens nocte profundum,
Confestim insolitas mirantur flumina flammas,
Ardet enim afflatus percusso in gurgite fluctus,
Ad matutinum peruenerat horrida tempus
Vix acies, primóque nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris cùm protinus omnes
Erumpunt castris, fremit vndique mota iuuentus.
At pauidæ plebis postquam peruenit ad aures,
Clangentísque tubæ percussit pectora terror:
Arripiunt carpúntque viam, qua proxima ponti
Littora sollicitant rubris insignia lymphis.
Vt summas pelagi populus peruênit ad oras,
Cessit confestim iussis reuerentia fluctus,
Expanditque viam cui terram clauserat hostis,
Quam noua pendentis construxit machina fluctus,
Frenatas celso suspendens aëre lymphas.
Aggreditur medium fugiens, vincénsque fugantes
Gens electa Dei pontum, vestigia rubri
In regione maris figens, & saxa profundi
Conculcat nudum percurrens orbita limum,
Aspectum inuetens scissis sol torridus vndis,
Ignotámque nouo contingens lumine terram,
Ima laborantes radios ad tartara ponti
Vix misit fessúmque iubar vix extulit imis.
Credens exclusos primum, fluctúque repulsos,
Inque fugam versos Pharius dare terga tyrannus,
Præcipitare moras tali iubet agmina verbo.
Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
Deserit, auxilióque pedum confisa recedit:
Vos armis premite, & clausis insistite turbis,
Cetera pontus aget. vix hæc prædixerat, illi
Prosiliunt, cursúque parant attingere istius.
Vt venêre vident arentis vasta profundi
Insolitam præbere viam, pansóque recessu
Pontum aperire suas illis fugientibus vndas.
Hos quoque per siccum tutos descendere callem,
Securos pelagi, nilque æquora dira timentes.
Tum nouitate rei perculsos accipit horror,
Subsistit & pauidum restrictu mobile agmen,
Frenáque suspensos tenuerunt ducta iugales.
Nec dubium est, miranda aliquos portenta stupentes,
Turbato secum sic protinus ore loquutos.
Quis Deus à prisca deturbat cardine mundum
Lege noua, variátque vices, & condita mutat?
Nam si seruatur rebus natura creatis,
Monstrifera quæ causa viæ? quid denique restat,
Si mare transitur pedibus, nisi nauibus arua
Sulcentur, cælumque suo decurrat ab axe,
In superos infernus eat, plaga feruida cæli
Algeat, afflatam succendat Scorpius Vrsam?
Hic quia confusus rerum subuertitur ordo,
Me duce siccatum nemo descendet in æquor,
Sit suspecta nouum quæ pandit semita callem.
Frustra bellatur superis nolentibus. ergo
Nunc abeant, tantúmque vagos sua monstra sequantur.
Sed quo dementem rapit hæc sententia mentem?
Ergo ne sublatis plebes Ebraica secum
Diuitijs abeat? num sic spoliata Canopus
Impunes vltrò permittat abire latrones?
Quin illos igitur lymphis sectamur apertis?
Hæc ardens versat cum seditione tumultus,
Instantísque latens viget sententia lethi.
Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta vallem,
Gurgitis & vacui conuexa volumina linquens,
Et barathri emensi superas ascenderat oras:
Crudeli effertur nigri dux agminis ira,

Ignarisque suæ, quæ iamiam est proxima mortis,
Accelerare suos iubet, atque intrare profundum.
Arripiunt pariter reseratæ concaua ponti,
Innaduntque viam, quid non furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit, pars inde citatas
Ipse iubet stimulis rapidas super arua quadrigas.
At medium vt venit fendens equitatus in æquor,
Fulminat absentes, fugientesque increpat illos,
Accusatque moras tam laxi gurgitis ardens
Ira virûm, iam vicinis male gnara pericli.
Tum per sublimem pendentis nube columnam,
De cælo vox missa tonat, verbique superni
Interpres, verbis ad Mosen talibus infit.
Venit iam tempus, mea cùm mandata probentur,
Ægypto iam finis erit, iam clade suprema,
Tot castigatam vlcibus diuina Canopum,
Afficiet cum rege suo sententia: iam iam
Sentiat Ægyptus sapiens vel morte suprema,
Quàm nihil inuitis prosit contendere diuis.
Tu modo deductum virga iam percute fluctum,
Atque reducta suos assumant æquora vultus.
Ille genu flexo siccatis marginis oras,
Et vacuum limus iussis accedere lymphis,
Percutit, insignis credens mysteria ligno,
Hinc subitus crepitare fragor, tonat vndique circùm
Lympha ruens, primùmque illic committitur vnda,
Quo monstrabat iter Phario mors vltima regi.
Postquam clausa via est, fluctusque rebellat eunti,
Pœnitet intrati iam gurgitis, & fuga serum
Molitur reditum. trepidæ dant terga cohortes,
Armáque proyciunt: pontus fugientibus instat,
Occurritque sequens perit vndique circumiectus
Decurrentis aquæ laxatis murus habenis,
Ille ferox semper, mitis iam morte sub ipsa:
Non hæc humanis agitur victoria bellis,
Expugnamur, ait, cælóque euertimur hoste,
Effuge si liceat, victúsque euade satelles,
Nec iam tela Deo conatibus ingere cassis.
O si compunctas humana superbia mentes
Ante obitum mutare, nec expectare suprema
Fata velit, quanto infelix felicior esset?
Pœnitet ambigue, quem serò pœnitet: ergo
Præsentis spacium nobis dum creditur æui,
Dum paulum cunctis Christi clementia sese
Præbet, præterita plangamus crimina vitæ,
Pœniteátque olim negligenter temporis acti,
Dum licet, & sano ingenióque animóque valemus;
Nam qui peccatum moriens dimittere, & ipsa
In serum tempus differt admissa fateri,
Non tam dimittit, quàm dimittatur ab illis.
Ergo exaltatis pendens sustollitur vndis
Confestim mergenda phalanx Ægyptia, & ipso
Pondere telorum premitur, fundóque tenaci
Succinctum reuehunt morientia corpora ferrum,
Parsque exarmatis cùm primum libera membris,
Implicuit nantes morientum amplexibus artus,
Auxilio decepta perit, pariterque tenentes
Alterno sub fasce ruunt, necéque necantur.
Atque alij lassata diu dum brachia iactant,
Incurrunt enses, iaculisque natantibus hærent,
Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
Quin & conspicuus princeps Memphitidis aulæ,
Candentes ducens nigro pectore iugales,
Inspector cladis propriæ, gentisque superstes,
Vltimus ingressus per currum naufragat vndis.
Et vacat hos inter plebes Ebræa tumultus,
Interea pugnante salo, vincitque quietus
Israel solo peragens certamina visu:
Dum vallis completa perit, fluctúque reuerso
Dicitur extentum planati gurgitis æquor,
Exponitque suum pelagus super arua triumphum.
Ergo Deo dignas isto certamine laudes,
Atque rependurus memoris tot munera mentis,
Inclytus egregium solenni carmine ductor
Describit, toto quod psallitur orbe, tropheum,
Cùm purgata sacris deletur culpa fluentis,
Emittitque nouam parientis lympha lauacri
Prolem, post veteres quos edidit Eua reatus.
De qua sermonem præmisso carmine feci,
Lucifici repetit tenuis dum pagina lapsus.
Quòd verò Ægyptus lapsis euaditur vndis,
Euasóque mari: nostri illa figura lauacri est.
Cum Pharao infernus sacris submersus in vndis,
Ingemuit è tanto miseros discrimine lapsos.
Nos verò Christi solennem in morte triumphum
Baptizati agimus, tanta est Baptismatis eius
Gratia, quo veteris peccatum expellitur Adam
In nobis, viuitque nouus pereunte vetusto,
Quo mala noxa perit, quo virtus inclyta crescit,
Israel verus sacris quo tingitur vndis,
Hæc præcurrenti signantur dona figura,
Diuinum verò lector venerande triumphum
Hactenus insulsis cantatum versibus, æquus
Accipe, & Ebrais conside in littore salui.

ALCIMI AVITI VIENNENSIS ARCHIEPISCOPI, IN LIBELLVM DE CONSOLATORIA CASTITAtis laude, Præfatio.

POST consummationem libellorum, quos non sicut voluerat, edidit dispositio mea, sed tua sodaliúmque pia festinatio, affectuosa quidem, sed inconsulta præripuit: cogis insuper tibi specialius dari versus illos, quos ad venerabilem Fuscinam sororem nostrá, de consolatoria castitatis laude conscripsi: quos ego post denunciatum poëmatis finem, Epigrammma rectius dicerem: tu primùm libri nomine vocitasti, hoc scilicet vocabulum prolixitati eius asserens conuenire. Quapropter habe me etiam in hac parte famulantem iudicio, imò potius affectui tuo: quoniam profectò iniquum est, vt cui parui in maioribus, in exiguis contradicam. Meminerit autem pietas tua hunc ipsum, quem sic vocas, libellum, vel de religione parentum communium, vel de virginibus nostræ familiæ familiarius disputantem, illis tantummodò legendum dare, quos reuera nobis aut vinculum propinquitatis, aut propositum religionis annectit. Dotes enim ex materiæ qualitate meritique, germanæ sanctimoniali compositas, vix vel tibi crebra victus iussione credo: quando aut qualiter venire in manus extraneorum velim? Sanè à faciendis versibus pedibúsque iungendis pedem sum de cætero relaturus, nisi fortè euidentis causæ ratio extorserit alicuius epigrámatis necessitatem: cuius tantam exiguitatem fore polliceor, vt ei aliud nomen assumere nec ipse præsumas. Decet enim dudum professionem, nunc etiam ætatem nostram, si quid scriptitandum est, grauiori potius stylo operam ac tempus insumere: nec in eo immorari, quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruandò canat, sed quod legentibus multis mensurata fidei astructione deseruiat.

ALCIMI AVITI DE CONSOLATORIA CASTITATIS LAVDE, AD FVSCINAM SOROREM.

LIBER I.

Vscipe complectens Christo dignissima virgo,
Alcimus ista tibi quæ mittit munera frater,
Inque leui calamo causarum respice pondus.
Nam quoties sanctum compleueris ordine cursum,
Alternos retinens dulci modulamine Psalmos,
Quos vigens in corde chelys virtute canora
Interiore sono, & castis concentibus aptat:
Rite fatigatam poteris hoc carmine mentem
Ludicro, & seriis tete oblectare remissis.
Nec tamen hic vana fingetur barbitos vnda,
Pegasus vnde leues præuertens motibus vndas,
Fingitur assumpto pendens innasse volatu,
Dum ferretur equi grauis vngula præpete penna:
Sed nec Pieriæ ducent hæc cantica Musæ,
Quas sibi diuinas mentitur fama sorores.
Dat germana tibi sed verax musica plectrum,
Nec Christo resonans, cantabit fistula Phœbo.
Edidit vt quartam genitrix Audentia prolem,
Teque dedit luci partu fœcunda supremo,
Confestim Christo victuram dedicat vni:
Ac deinceps partibus castum seruare cubile
Constituit voto charo cum pignore mater,
Et quia principium tam sancti fœderis esses,
Et mox consecrat Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis lactentia membra dicatis,
Nulla Deo siquidem est acceptior hostia, quam quæ
Immaculata sibi primis offertur in annis.

Sit

Sic quondam cùm prima nouo splendesceret ortu
Terra nitens, pulchrásque darent sua semina fruges,
Viuentem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuus sonuisse Deo balatibus agnum,
Insinuante Deo iustus cognouerat Abel:
Cum capite oblato placuit grex totus ab vno.
Ergo vbi vitalis fouit te lympha lauacri,
Atque suum peperit cœlestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit sparso quæ fulgurat auro,
Vestis ductilibus concludens plata lentis:
Nec te Sidonium biscoctis muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura cocco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres:
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum,
Quæ compensarent pendentes vulnera baccæ,
Dum preciosa grauant, sed saxea pondera malas.
Quid multis? tantùm illa tibi tegumenta parantur,
Frigora quæ pellant, non quæ tua membra venustent.
Et quid enim prodest periturum comere vultum,
Putria vel varijs onerari corpora gemmis,
Interior dum sordet homo, ac se crimine fœdat?
Sed tibi cum geminum tetigerunt tempora lustrum,
Mox stola sincero velat te candida cultu,
Virginis os habitúmque decens, quam mater amictum
Religiosa suis manibus confecerat, olim
Non secus exultant sterilis post damna iuuentæ,
Iam fœcunda nouum cùm ferret fœmina fœtum,
Vestem læta suo paruam texebat alumno,
Disceret vt Samuel iam tum puer esse sacerdos.
Sic pia te genitrix sanctis altaribus aptans,
Assueto docuit dignam concrescere templo,
In thalamum asscribens ac magni fœdera regis,
Electam hinc cœpit speciem sibi iungere Christus,
Ornatu vario ditat quam gratia pollens.
Hinc vbi creuisses paulo maioribus annis,
Collatúmque tibi primæua ætate videret
E cœlóque datum genitrix accrescere munus,
Virtutésque etiam teneris coalescere in annis:
Gaudebat, Christum hinc laudans, gratésque rependēs
Sed tamen à mundi illecebris dum forte timeres,
Conscia tot fraudes ætati occurrere primæ,
Teque reparturiens, & mente & corpore Christo
Iungere percuperet: quis te protruderet istos
Artibus in laqueos ac sancta ergastula, multis
Voluebat curis: metuebátque anxia, ne quod
Illa tuo quondam vouisset nomine, iam tunc
Arbitrij compos ac talis libera voto
Reddere forsan sis nolles: sic pendula mater
Spémque metúmque inter, tum demum audentior his te
Aggreditur lachrymans dictis, ac talia fatur.
Delitiæ meæ gnata meæ, charissima matri
Pignora grandæua, per ego has te deprecor vlnas,
Per quæ & suxisti primæuis vbera in annis:
Fac isthinc abeam promisso libera voto.
Olim ego te genui, Christóque è ventre dicaui.
Tunc ego quod poteram feci: tu perfice quod iam
Per te sola potes, votóque adiungito votum.
Exue delicias mundi huius & indue Christum.
Non desunt exempla tibi: nunc respice quantas
Virginibus florens iam nostrum stemma coronas
Miserit in cœlum: sancto quas dogmate mater
Saueriana docens, his te coniungier optat,
Nec multo senior gaudens Astidia, quondam
Sacratum velata caput, sua munia sumpsit
Bissenos iungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors vltima letho,
Nil tamen est subitum, semper migrare paratis.
Aspice nunc culmen quod virginitate renidet,
Eximiúmque decus, cuius tu iure propinqua
Fuscinam Fuscina refers, nec segnius illa
Quæ pietate potens, Græca si voce vocetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem,
Clara exempla domus: quarum licet æthera supra
Emicat, atque omnes cœlos super inclyta virtus,
Has generosa tamen si mente imitabere matres,
Gaudebunt vinci dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam. nec enim vllis candida virtus
Inuidet, inuidiæ quanquam est subiecta malignæ.
Hæc dicens, teneros sancto exhortamine sensus
Impulit, accendens in virginitatis amorem,
Sic prægnans fœcunda olim, ac fœcundior orba,
Atque animos superans genitrix Machabæa viriles
Fœmineam & vincens animo vincente senectam,
Orbari læta ducebat in omine, siquos
Ediderat mundo, patrijs pro legibus illos
Felici iam morte deo generaret, vt esset
Mors illis requies, fausta que exordia vitæ.
Ergo in tormentis positos, constantior ipso
Supplicio genitrix corde hortabatur & ore,
Spernere crudelis nimium felicia regis
Tormina, lætitia dehinc commutanda perenni,
Augebatque pios ad fortia facta furores.
Scilicet æterno dignissima carmine, & illo
Plus misero partu felix funere felix.
Quid verò memorem, tenero quæ fortior æuo,
Ante annos animúmque soror responsa dedisti?
Quanquam aggressa tuas non est hæc pagina laudes:
Exitus impleto veniet cum tempore victor,
Cantus ac melius mihi tum laudabere cùm iam
Hostibus euictis, & io clamante triumphe,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attentis vitare pericula nobis
Tecum, & sollicitas partiri ac voluere curas,
Atque imitare tuis hortantia dicta labores:
Dum pugnat varius per tot discrimina casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita,
Dum tua calcaneis captat vestigia serpens,
Molitúrque suis interim seducere technis.
Nemo adeo tutus, qui non aliquando timere
Debeat, ac tali sibi prorsus ab hoste cauere.
Nulla tuta datur requies in carne caduca.
Sæpe boni peccant, vitijs fit obruta virtus,
Partáque transactæ deperdunt præmia laudis.
Contra aliquando solet subito succensa calore,
Frigida quæ fuerat blandam mens linquere carnem,
Atque repentino restringere crimina freno,
Sic alternantem commutant facta rotatum,
Impius vt speret veniam iustúsque timendo
Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat.

Contra si sanctos piget exercere labores,
Pigráque consuetas dissoluunt ocia curas,
Labitur in praeceps damnosae gloria vitae.
Si vires nullas virtus acquirit eundo,
Amittit rediens paulatim extincta priores.
Ergo inter dubij tam dira pericula mundi,
Tam varios casus, nitendum est viribus amplis,
Vt satis angustum obseruent vestigia callem:
Principio angustus fine est amplissimus ipso,
Nec quaerenda alia est quae in caelum semita ducat.
Arcta via est, modò si verax seruator legis,
Aeternaeque etiam porta est angusta salutis.
Et qui diffusam spacio laxante plateam,
Mundi consectans fallacia gaudia currit,
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.
Tu modo da veniam, qui te exhortatur, amori,
Currentémque monet, cùm vix tamen ipse sequatur.
Quod si etiam tardus properantem currere gressus
Incitat, vtque sequi nequeas, praecedere suadet:
Fraterno haud dubium quin tu donabis amori.
Nec iam à me instituenda venis, quae iunior aeuo,
Relligione prior, viuendi iura sacrasti,
Annorúmque sequens meritorum sorte praeisti:
Quod si sacrata conuersio prima sororis,
Fratribus exemplum facta est & forma sequendi:
Grati animi librum hunc soror ò charissima testem,
Aere tibi frater grauiore obnoxius offert.
Exigit alma fides etiamnum vt corde lubenti,
Participata leuet fraternum sarcina pondus.
Ergo isthaec valitura tuis consortibus aequi
Consule: namque aliis, non haec tibi scribimus vni,
Virgineisque tuo canimus sub nomine turmis.
Par ergo est sponte ingressum ceruice fideli,
Sanctum ferre iugum, nec vincla in coniugis ire,
Mundanas odisse vias, percurrere mundas:
Illinc nolle thoros, hinc Christum quaerere sponsum,
Ignorare virum, foetus tamen edere tales,
Quos numquam possit tristis tibi tollere casus:
Sic numquam orba gemes foecunda pignora vitae,
Nec viduam sponso metues superesse peremto
Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
Qua prolis mortisque parens compellitur Eua,
Occisam pariens sobolem viuente reatu
Plangere, quam sequitur quaecunque obnoxia mater,
Quae subiecta viro, & dominum passura cubilis
Seruit in obscaeno tolerans connubia lecto.
Quae captiua thori, nomen comportat inane
Coniugii, vt vana dicatur imagine consors,
Sola subacta iugo non aequam ducere sortem.
Et cum longa decem compleant fastidia menses,
Perfectóque grauis foetu distenditur aluus,
Semina quae patris fuerant, haec pondera matri
Infligunt duros vtero turgente dolores.
Et cum luctato soluuntur viscera partu,
Carnis delicias immenso tormine pendit.
Sed tamen hunc leuis, dices fortasse, dolorem
Editus in lucem si viuat filius: atqui
Contingit plerumque, gemens vt mortua fundat
Pignora, deformem ve emittat in astra massam:
Ne dicam quod monstra parit saepe horrida mater.
Illud iam leuius quoties interuenit, ipsa
Vt pereat tum sola parens, ac pondere fuso
Emittat cum prole animam: quod forte leuatum
Nutriuitque diu rapitur si funere pignus,
Vnica quod crebrò spes respicit, hoc perit omne
Quod sibi conceptus spondebant gaudia curis:
Omnibus id vero grauius, si forte Lauacri
Diuini expertem, tenerum mors inuida natum
Praeripiat, dura generatum sorte gehennae,
Qui mox vt matris cessarit filius esse,
Perditionis erit: tristes tunc edita nolunt,
Quae flammis tantum genuerunt pignora matres.
Quis verò tanti narrare pericula casus,
Aut vtriusque queat discrimina coniugis, in quae
Perducit tandem dilecta gloria carnis?
At latè longeque tuam discernere sortem
Libertas cum lege potest, qua nectere, vt te
Impia fallentis non stringant gaudia mundi.
Tu Mariam sequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, caelique creator
Intraret clausum reserans mysteria ventrem,
A genitrice satus: sed quam formauerat antè,
Quam etiam elegit de qua procederet almus,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Praescirétque diem longe, tempusque videret,
Quo pariendus erat: quod vbi iamque adfore nouit,
Intactam matrem pro spermate sanctus adumbrat
Spiritus, hac tantùm sanctum praebente cruorem,
Inde caro verbum efficitur, quique imperat ipso
Cum patre in caelo, materno in corpore seruit,
Ante aeuum de patre, & matre in tempore natus,
Seminis hinc expers omnino, & temporis illinc.
Sic virgo foecunda fuit, quae pondere casto
Factorem portare suum, Dominumque peremtum
Edere promeruit, dignóque agnomine dici
Virgo, Deum genitrix super omnia prima,
Laudis erit, si fortè voles charissima consors,
Relligiosa pio si Christum & credula corde
Concipiens, operum caelo pia germina gignas.
Si quis enim, Christus, mea iussa peregerit, inquit,
Atque voluntatem patris compleuerit almi:
Is soror & frater meus est, is denique mater.
Ecce vides sexu vt careat caelestis imago,
Interior sortitus homo quam mente retentat,
Nec sexum accipiat: quia si scrutabimur altè,
Praebuit exemplum surgens à morte creator,
Foemineum maribus sese praeponere honorem.
Quod ne foemineum posthac quis spernere sexum
Audeat, hic paucis visum est ostendere verbis.
Cum diram lueret nostro pro crimine mortem,
In cruce excelso pendens sine crimine Christus,
Atque animam, viuos qua mox remearet in artus,
Fixus adhuc clauis diuino efflaret ab ore,
Deserta insolitis populus spectacula monstri,
Signaque ferre nequit, caelum quadrasse minatur:
Nam sol obductus, radiisque auersus ab orbe,
Cesserat in mistas nocturnis luctibus horas,
Temporáque exeruit dederat non visa tenebris:
Et terra absistens mutato cardine rerum

Nox erat in superis, lucémque inferna videbant:
Intremuit tellus, & visu mœnia magno
Concussis summo nutarunt vertice tristis.
Senserunt motum priscis descendere iussa
Saxa locis, sonitusque nouos collisa dederunt,
Hos inter strepitus cunctis fugientibus, illa
Interea sanctæ matres, Christumque secutæ,
Decernunt quamquam trepidæ persistere: cum iam
Discipuli Christo fugissent ante relicto:
Vt quæ erga viuum fuerat pia cura, sepulto
Seruat, & iustos defuncto soluat honores.
Ergo fragrantis componunt illita succo,
Albáque salutiferum quæ seruent lintea corpus,
His amor intentis inutilia dona parabat,
Supremum credens cineri persoluere munus,
Quod credebatur seruandum poscere corpus.
Omnibus his ergo ad funebria iusta paratis,
Vnctura accedunt Domini pia membra sepulti,
Hic delectari nostro conamine seque
Quo non indiguit lætari munere Christus
Ostendit, matrum largè pia vota reponens,
Pro quis respondens confestim gratia facta est,
Angelicos cernant humana vt lumina vultus,
Atque resurgentis prima dent nuncia Christi:
Quæ primum vt tumuli venere ad limina sancti,
Apparet dextra cælestis parte minister.
Splendida candebat niueo cui corpore vestis,
Cui vultum rutilus circumfuderat vndique fulgor,
Matribus vt dignis verbum cæleste sonaret,
Occursuque suo attonitas formidine cuncta
Solueret, aggressus sancto quas taliter ore.
Quid timide trepidatis, ait, consistite, néve
Aspectu trepidate meo: vos nulla timendi
Caussa manet, quas cura pij confirmat amoris.
Quæritis (agnosco) preciosi in sede sepulchri
Funere solenni tumulatum nuper Iesum:
Sed meminisse decet, quod præsens ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius vna
Seruandum se nocte, & iam iam tertius hicce est,
Qui complet promissa dies: patet ecce sepulchrum,
Deseruit vacuum victa quod morte resurgens.
Taliter excelsos iussi sermone minister,
Sparsurum mundo vitalis dona triumphi,
Hanc primum gaudere dedit, luctuque leuauit.
Hinc læto impauidæ discedunt pectore matres,
Credula conceptæ seruantes corda saluti.
Cum medium sese Christus gradientibus offert,
Agnostique vnico, blando & sermone salutans:
Ite (ait) & nostris hæc iam mandata referte
Discipulis, vt vel tandem me viuere credant.
Mox illæ amplexu depgunt oscula plantis,
Atque ad discipulos alacri cum mente recurrunt,
Doctoresque docent, & quæ spargenda per orbem
Primum fœmineis iussi sunt discere verba
Discipuli: tanta est muliebri gratia sexus.
Communis virtus igitur, commune periclum
Matribus atque viris: nulla est distantia cuique
Si mens recta subest, si gratia constet vtrisque,
Vitaque si iusto insudat studiosa labori,
Nam quid dona iuuant hominem si mente soluta
Turpia collatum male perdunt ocia munus?
Auxilium contra ius datur, quis namque vacantem
Adiuuat, aut somno virtutem iungat inerti?
Cœlestis vult œconomus, concredita seruus
Crescere dona sui, qui quondam abscedere terra
Dum parat, & carnem peregrino immittere cœlo:
Mnas bisquinque prout cuiusque industria solers
Exigeret, famulis partiri cœpit, ibi vnus
Quinque duas alius, sed tantum tertius vnam,
Reddendas multo cum fœnore quisque recepit.
Hac ita partitus, mox seruos talibus infit:
Thesauros geminate meos, vt fœnore multo
Cum primum fuero patria de sede reuersus,
Auctos inueniam, & meritis sua præmia reddam.
Dixit, & abscedens cœlestia regna petiuit,
Mnas autem quas ille dedit, diuersa parentis
Munera cœlestis sunt hæc, quæ pneumate misso
Christicolis sacro infudit baptismate tinctis,
Naturæque etiam vel corporis exteraque illa
Quæ bona fortunæ falsò appellare solemus,
Qualia diuitiæ, valetudo corporis, ipsum
Robur, & ingenij quam felicissima prompti
Dexteritas, vario quæ nostra industria pacto
Dispensare solet: pars augent, & altera sumptas
Imminutas retinens, quas sola elemosyna seruat.
Crescit enim in cumulos quidquid confertur egenis.
At quidam, quibus exiguum as, & rara facultas,
Si qua animi siue ingenij virtute valentes
Extiterint, rudibus iuuat exercere docendis.
Non desunt contrà (quorum vel maxima pars est)
Qui siue externas, illa instrumenta bonorum,
Siue etiam internas cœlesti à patre receptas
Diuitias, terra infodiunt, nec fœnore sancto
Multiplicant: quos dura manet sententia tandem.
Nam cum terribilis iudex aduenerit ille,
Fœnora commissi poscens reddenda talenti:
Tunc soli, quorum cumulos industria promos
Auxerit, ij vita referent promissa beata
Præmia, centuplum cumulati fœnoris vsum:
At verò minimo qui sumpsit pondere libram,
In scrobibusque datum fossis inclauserit aurum,
Contempsitque sui cumulare talenta magistri,
Degenerique sinens elegit viuere luxu:
Sentiet incensi crudelem iudicis iram,
Talibus ad sese dictis, sic ore tonantem:
Tanta ne te nostri tenuerunt ocia census,
Serue piger, reditusque mei sic cura neglecta est?
Concessum ad mensam nequiisti ferre talentum?
Illam ego vel modico cum fœnore vt exegissem?
Ergo quos illi mea munificentia nummos
Tradidit, ablatos fidis concedite seruis
Sic concessa suis vt crescant munera, Christus
Quærit, & vt meritis augescat gratia multis.
Ergo age succinctis ad fortia prælia lumbis,
Armata cum mente veni, nec fœmina quanquam es
Duram formides aciem: victoria dudum
Sexus ista tui, tibi credo incognita non est.
Et memore nunc mente tenes, vt Debbora quondam,
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,

Mirantes hortata viros, quos ipsa ferocem
Exemplo verbóque monens accendit in hostem:
Quos postquam ducens princeps animosa cateruas
Impulit, accendens vegetata furoribus arma,
Barbarica cecidere manus, dissoluitur omnis
Hostilis virtus, tum quia se fœmina monstrat;
Palantes dant terga viri, latebrámque petentes,
Seruimant, vicisse putant: tum maximus ille,
Forma gigantæa quem fecerat horrida molis
Conspicuum, immensámque humanis verticis arcem
Sisara rex gestans, telorum fasce neglecto,
Incomitatus abit, metuens sublime notari,
Corpus & excelsa fugitiuum prodere massa.
Qui postquam latuisse putans, tectóque receptus
Mollia perpetuo demisit lumina somno,
Mox animosa Iahel peragit, quod Debbora victrix
Cœperat, inque solo stratis terráque iacentis
Tempora transfixo penetrans immania clauo.
Fœmineus duplex sic vno ex hoste triumphus.
 At tu virgo Dei, sanctis quam moribus ornant
Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
Bella geris, iustis triplex qua commouet hostis,
Spes tibi fida micat felix in vertice cassis,
Continet & lumbos preciosi zona pudoris,
Iustitiæ lorica tuos constringit amictus,
Pro gladio vibrat bis acutum dextera verbum.
Hæ virtutis opes, hæc sunt solatia belli,
Quis dubium aduersus mentis cum corpore bellum
Ipsa suos armat clamantis buccina Pauli:
Quæ prudentis olim cecinit Prudentius ore.
Præterea tibi bellatrix, & robore plena
Virginitas armata viget, quam fœda libido
Appetit, & casso vocat in certamina nisu,
Sed bellatricem te sentiat æmulus anguis:
Vt cum pugnatam dederint tibi prælia palmam,
Læta feras summum calcato ex hoste trophæum.
 Præterea verò quis victo ex hoste rebelles,
Atque resultantes victrici in corpore motus,
Artibus allidis, Christóque in cote retundas,
Diuino eloquio scripturáque indice nosti.
Nam quicquid sacra diuinæ volumina legis
Aut sensu aut verbo monstrant, quod prædicat ille
Antiquus mundi repetens exordia vates,
Siue ille historias texit, seu forte figuras:
Quid ve etiam ille Naue Mosi successor Iesus,
Succiduóque simul quod quisque in tempore Iudex
Gesserit, vt digitos soror istinc omnia dudum
Docta tenes: quid enim nunc Ruth Moabitida dicam?
Præterea reprobo qui successere Sauli,
Quique gubernarunt Iudam atque Israëla reges:
Quæque instaurator templi promptissimus Esdras
Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
Thobias, quid pro populo confecerit Hester,
Fœmineique animi Iudith in mente virilis,
Et quæ tum miserè afflictis patientia Iobi.
Porro etiam vnde animi tristis depellere mores,
Ter quinquagenos perscriptos ordine psalmos,
Et quicquid docti Salomonis dextera scripsit,
Quódque bis octoni post se videre prophetæ,
Et Machabæorum fortissima prælia fratrum.
Vt uno breuiter complectar vt omnia verbo?
Tota instrumenti veteris tibi pagina nota est.
Dehinc quicquid priscæ succedens gratia legi
Intonat, atque noui miracula Testamenti:
Quæ canit hinc hominis facies, vox inde leonis,
Et pernix aquila, & fortis certamine taurus,
Quicquid Apostolicis Lucas descripsit in Actis,
Bis septenarii quod spargit Epistola Pauli,
Quid Petrus docet, & Iudas, Iacobus & ipse,
Et quæ diuini quondam secreta Parentis
Vidit Ioannes, nobisque incognita scripsit,
Et quæ veridici nec in hoc tamen ordine, patres,
Exposuere suis mysteria digna libellis:
Hæc tu cuncta tenens, animo sitiente bibisti,
Nec siquid sacrum nostri cecinere poetæ
Te latet, agnoscisque legens, & cognita seruas,
Atque aliena tuo commendas carmina cantu.
Cætera quid replicem? tu sensibus vtere doctis,
Et quæ nota tibi vel quæ percursa legendo,
Ad virtutis opus studio conuerte virili,
Nam nisi doctrinæ iungatur vita fidelis,
Maiores facies coniuncta scientia pœnas.
 Esuriit quondam Christus cum forte, vianti
Conspicitur diffusa leui ficulnea fronde,
Nec iam maturum præbens ex arbore fructum,
Prætereuns obiter Christus mox vt videt illam
Indutam tantum foliis, sed germine nudam,
Prorsus in hac te virens ornatus inutilis horret,
Tum subitò quatitur radix afflata calore,
Aruit & posito ramorum tegmine truncus.
Nec verò immeritam temere ficulnea pœnam
A Christo maledicta luit, nos inde docemur,
Ne vanum præ se tumefacta scientia nomen
Nostra ferat, sed iuncta sibi dilectio subsit.
Nam si Christicolas nosmet iudicióque putamus,
 Aggrauat hoc etiam nomen, ni facta sequantur.
Sic & virginitas sacro deuota pudori,
Indiget adiunctis virtutibus & nisi mentem
Intactam seruans casto cum corpore iungas,
Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Iure potest, animus quem si corrumpat adulter,
Ira furor mœror, liuor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta manus, laxata cupido,
Mœchantur cum corde hominis: tum semine mortis,
Fœtus mortis alunt, en quo perducitur omnis,
Nomine virgineo quæ se cum iactitat vitiis,
Criminibus grauidam nescit turgescere mentem.
 Ecce tibi e multis vnum, quo cætera noscas,
Exemplum, dominus plebem cum forte doceret,
Peruigili cura supremo attendere fini,
Cælorum regnum quæ Christi Ecclesia sancta est,
Virginibus sacro signatis chrismate confert.
Quarum quinque ex his sapientia diues adornat,
Quinque alias stolido declarat inertia sensu.
Quas dum sub noctem requies complectitur vna,
Atque obitum signans captiuat lumina somnus:
Ecce autem medio taciturnæ tempore noctis
Perstrepuit subitus, rupitque silentia clamor,
Tandem sponsus adest, de corpore torpor inertis
Abscedat, sapida raptim properate puellæ,

Vnique

Vnáque quæque suo procedat & obuia sponso.
Protinus exiliunt omnes, stratisque relictis
Aptauere suas quæsito lumine flammas.
Sed tunc quinque, quibus maior solertia menti,
Lampades accipiunt, oleum quibus addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguique liquore
Ignibus armatis squallentem rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum
Incensos lychnos nequidquam sustulit: vnde
Emicat exiguus commoti luminis ignis:
Sed virtute carens languentem lampada feruor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum.
Mox inter piceos nebulosa volumina fumos,
Canescunt pigra crescentis mole fauillæ.
Ergo vt se indignas tali videre paratu,
Quæ sponso occurrant iam comminus aduenienti,
His prece submissa prudentes vocibus orant:
Iam nostræ inspicitis moribundo vt lampades igne
Deficiant, nisi vestra oleum dilectio nobis
Mutuet, extincto vitam quod præbeat igni:
Quòd nisi torpentes adiutrix dextera flammas
Suscitet, æternum sponso excludente perimus.
Ergo agedum miseris oleum concedite nobis.
Finierant paucis, longas inhibente loquelas
Aduentu sponsi: ad quarum quæsita rogata
Respondent sapidæ tali sermone sorores:
Est miseranda quidem vestrorum caussa malorum,
Sed tamen hoc oleum non plus quàm sufficit affert.
Vnusquisque sibi constat, quia copia vasis
Et perfecta suum seruat mensura liquorem:
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum,
Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis:
Cùmque lucrum vobis dispendia nostra pararint,
Tota simul pereant extinctis lumina flammis.
Talibus abiectæ dictis, tristique repulsa,
Perlustrant quæcunque loci commercia seruent,
Venalésque manus: sed dum disceditur, ecce
Introyt sponsus thalamum, induxitque paratas,
Dimissásque vagas exclusit clausa sorores
Ianua, nec tandem redeuntes excipit intro.
Virgines ecce vides quàm vanum nomen honoris,
Ni fertur sanctus thalamis cælestibus ignis.
Fœlix illa manus, largis quæ prouida donis,
Accensum pura fouit pinguedine lumen:
Tantum namque olei vasis infunditur amplis,
Quantum quis miserans misero porrexit egeno.
Hinc dominus cunctos ardentes ferre lucernas
Admonet: hoc opus est, hæc clara gloria vitæ.
Suppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus.
Nec vero est quod iam timeas, quæcúnque vidicam
Fortuna casus, discrimináve altera voluant:
Vna tibi modò constiterit mens conscia recti,
Neglige quia de te rumor diuulget inanis.
Nec lædi iam fama potest innoxia cuius
Vita vel inuitis tandem patet hostibus: vt se
Opponat mundus, mendaciaque omnia fingat.
Neodeest ipse suis tantum expectatus amicis,
Qui verum sociat verax Deus, atque fidelis:
Cuius habe monumenta rei paucissima paucis.
Eugenia dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, Christi quæ cùm pro nomine vitam
Fuderit, ante tamen fortes processit in ablos.
Námque habitum mentita viri, non proinde virile
Pectus, præficitur sanctis à fratribus abbas,
Tum patris officium complens, ac veste virili
Fœmineum occultans sexum, muliebria spreuit,
Et meritis annisque graues, longæque verendos
Religione senes iuuenili rexit in æuo.
Tunc recti impatiens, omni qui tempore serpens
Mille dolos, damnique artes ter mille volutat,
Inuidet Eugeniæ, & sanctum crebrescere frendens
Nomen, ad assuetas redit vndique callidus artes,
Eugeniam quærens vulgo traducere: verùm
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
Quæ sexum mentita piè, cùm munia patris
Sancte exerceret, morbisque leuaret ademptis,
Quotquot subsidium sancta pietate rogarent:
Contigit à morbo vt precibus reualesceret eius,
Iam dudum confecta grauis matrona, benigne
Nominis, insano quæ mox accenditur igne
Virginis heu specie infœlix decepta virili.
Cúmque pudicitiam sanctam donisque dolisque
Non semel inuasam frustra captare, nihilque
Proficere se nosset: (quid non amor impius ausit?)
Addere vim verbis statuit, longéque remotis
Arbitris, morbum simulans, morbique leuandi
Eugenium causa appellans: vi nititur illam
Opprimere, inque suos inuitam adducere nexus.
Illa autem valido stuprum clamore repellens,
Auxiliúmque petens magna virtute resistit.
Ergo luxuriæque suæ matrona patrandæ,
Complendique cassa spes mulier malè perdita voti,
A Patre Eugenio (qualem decepta putabat
Ob mutatum habitum longa assuetudine plebes)
Interpellatam stupri sese impia fingit,
Inque forum vocat innocuam: quo protinus omnis
Turba senum turbata coit, quo denique cuncti
Attoniti nouitate rei matrésque virique
Currunt: interea Eugenius (sic nescia sanctam
Matrem turba vocat) populo spectante tribunal
Causam dicturus tam diri criminis intrat,
Et iam iámque reum secreti ignara tenebat
Publica vox, odio tantum inflammata sinistro:
Conscia cùm sexus proprij, cordisque pudici
Vincitur; vt vincat iam virgo innoxia fraudem,
Et sexum ostendit dudum mentita virilem,
Fœmineum, ac fraudes populo applaudente retexit
Dæmonis. vsque adeò casti custodia voti
Semper tuta manet, multis licet acta procellis,
Quamlibet impugnet miseris fraus callida mundi,
Intendátque dolis laqueos, mendaciaque addat,
Nec fert immeritam mors culpæ ignara ruinam,
Quísque tremens hostis fallaci ventilat astu,
Purgandos sancto patientia dimittis igni,
Nec desperandum est, si quando aduersa videntur
Numina, quæ norunt optatam afferre salutem,
Et sperata suis in tempore gaudia seruis.
Vendiderat puerum Ioseph manus æmula fratris,
Quem cum olim seruum tellus Mephitin haberet,
Pellicis insultus domina (quæ tota furebat,

Et tota interius inuentis seruebat amore)
Sustinuit: quod se inuitam cognoscere, vique
Opprimere ausus erat, quanquam contraria passus:
Pertulit vnde insons ergastula, vincla, catenas,
Dum spacium replicans geminus sol duceret annos,
Et iam oblitus erat lucis, iam crine fluenti
Longius ad vsque pedes pendebat ab aure capillus:
Cum vegetante Deo, multis mens clausa tenebris,
Eruit è tenebris arcani abscondita sensus,
Atque Canopaei patefecit somnia regis,
Vnde & tanta illi successit gratia coram
Principe, vt imperij consors, & totius esset
Aegypti secum dominus. quin protinus illi
Captiuo Pharaon diadema in vertice ponit.
Sic regno exilium commutat, principe seruum,
Opprobrium euitans, ac praemia magna reportans.
Susannam post hunc dignis qui laudibus vnquam
Excolat, infirmis quondam quae vicit in annis
Improba vota senum, coniuratósque furores est
Optimus Ebraeos & praestantissimus inter
Illi vir Ioachimus erat, quem si quid habebat
Iudaicij ac litis populus, referebat ad vnum.
Mos est Ebraea gentis, vnumquemque per annum
Eligere ex omni senio & virtute probatos
Gente duos, qui dent populo responsa petenti,
Iúsque ferant. verùm quodam (vt sors contigit) anno
Lecti è plebe duo, non tam virtute valentes,
Quantum ob iuratis senio, atque libidine fortes:
Exarsere semel Susannae ardore. nec illos
Coniugis auctoritas, matrona aut fama pudica,
Non propè natiuis defecta caloribus aetas
Continuit, quin luxuria paradigma senilis,
Et iuuenescentes defecto in corpore flammas
Proderet, & mores probitas simulata maligno:
Forte per vrentes iam grandi aestate calores,
Dum medium amplexus caeli sol torridus axem,
Aequa forte diem atque in partes diuidit aequas,
Casta subinde adiet pomarii claustra virentis
Captatura leues auras Susanna solebat:
Hunc verò illius morem speculata senilis
Luxuries, opportunam captabat & horam
Et tempus: (quanquam alterius nesciret amores
Alter, & improbitas velut est suspecta, timeret
Alter ab alterutro) cum explere libidine sese
Posset, & alterius fructu gaudere mariti,
Dumque explorantes concepta accommoda fraudi
Tempora, saepe locum effrenes coguntur in vnum,
Et nimium tardos secum indignantur amores:
Mutua senserunt pereuntis incendia cordis,
Consimilémque sui caussam agnouère doloris.
Conueniunt ergo, atque nemus (quò saepe solebat
Aduersum aestiuos Susanna intrare calores)
Ingressi, densam latitant ponè arboris vmbram.
Ecce autem viridis per mollia gramina luci,
Susanna ingreditur famulis comitata duabus,
Quas smigma atque oleum iubet ad se afferre, foràsque
Destinat, imprudens casúsque ignara futuri.
Illi autem vt solam egressis vidère puellis,
Ilicet effrontes incautam fraude puellam
Appetiere simul, verbísque hanc talibus ambo
Aggressi: En, aiunt, soli sumus, en age nostris,
Vndique dum clausum nemus est, accedito votis,
Larga tibi dabimus violati praemia lecti:
Contra si nostros temeraria spernis amores,
Fingetur tecum à nobis inuentus adulter,
Qui cum tu emissis habitaueris inde puellis.
Talibus aggressi iuuenem gens improba verbis,
Insuper intentant & verbera, protinus in se
Deliciásque suas ni statim assentiat his tum
Anceps illa diu secum luctatur, & haerens
Fluctuat incerta quò vergat pondere mentis.
Lex peccare vetat, rursúsque infamia terret,
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscaenas lachrymis extinguere flammas.
Sed postquam nullis precibus moui asue repulsos
Obstrictósque senes vincit cognata libido,
Foemina praeclaro mentem succensa pudore,
Decreuit iam casta mori, ne crimine tanto
Foedarent miseram carnis commercia vitam,
Teste Deo gaudet, famámque recusat inanem,
Iudicio contenta sui, tum protinus omni
Auxilio desertra hominum matrona, suaque
Conscia virtutis, superis commendat inermem
Maesta pudicitiam, quasuis passura labores,
Antè feras quàm luxuriae assentire senili.
Ergo pudicitiae custos, spes vna suorum
Summa deus, solúsque animi scrutator operti
Rem cupiens aperire loco, facit vsque reclusum
Pandere, & obtectas laqueis producere fraudes,
De caelo auxilium, quod vis humana nequibat,
Misit, & occultas seniorum in tempore fraudes
(Nil minus aduersum sese sperantibus illis),
Prodidit, illorum puero prodente furores.
Forte semiramia puer hoc aetatis in vrbe
Vnus erat, plebes Danielem Ebraea vocabat,
Cui tanta Assyrio quaesita est gratia coram
Principe, vt imperij primores inter haberet
Balthazarem (namque hoc illi Chaldaica nomen
Gens dederat) cui coniunctis tres nouimus illos
Insignes pueros Sidrach, Misach, Abdenagóque,
Quos statuam Assyrij negligentes principis illam
Instar adorantum venerarier Assyriorum,
Protinus ardenti nudos fornace receptos
Ambibat saluos vstis tortoribus ignis,
In medijs Domino resonantes cantica flammis:
Quos meritis aequans Danielis candida virtus,
Horrida frendentum compescuit ora leonum.
Nam cum in se Assyrios, & Beli imagine fracta,
Atque sacerdotum detecta fraude suorum,
Dignus ob id mercede puer, mouisset, in antrum,
Quo septem ingentes solitum nutrire leones,
Ora famescentum satiet qui dira ferarum,
Mittitur: vtque illi feritas minus horrida parcat,
Subtrahitur diris consueta leonibus esca.
At verò qui nunquam non in tempore seruis
Nouit adesse suis, puero adfuit, inque leones
Virtutem dedit, vt posita feritate, suaque
Iam famis obliti, sanctum tectúmque fouerent,
Immunémque suis à ricibus, & tamen illud
Quis non addiderit tot admirabile mundo?

Quod

Quod tum in Iudæa degens regione Propheta,
Angelica medium sublatus in aera dextra,
Vertice de summo pendens, summóque capillo,
Subiectásque terens immotis gressibus auras,
Intulit optatas, puero nil tale putanti,
In Babylona dapes. gratiis tum protinus actis
Excepit Daniel transmissas desuper escas:
Et quanquam è longis veherentur fercula terris,
Seruauere suos peregrina in sede sapores.
Septima iamque dies clauso Daniele redibat,
Cum rex Assyrius Danielem vt ploret amicum,
Illuc inuidia populique timore repostum,
Dirorum tristis festinat ad antra leonum.
Vt verò illæsum, vitaque per omnia plenum,
Sæuitiáque feras posita mansuescere vidit:
Magnum illum Dominum atque Deum Danielis adorans,
Abstulit & vinctum, multis & honoribus auxit.
Iste ergo impuberes Susannam fortè videbat
Ad tormenta rapi, veri quam nescius antè
Vulgus inauditam damnauerat, & simul omnes
Insontis sontem certabant cernere mortem:
Cum subito in medium iuuenis se proripit agmen,
Accensum teneræ castigans voce tumultum:
Immeritam ecquid (ait) plebes insana puellam
In mortem rapitis? seniores quin magis illos?
Ecquid ad iniustum certatis currere lethum?
Protinus ad verbum pueri commota repressit
Turba sequax animos, atque huius criminis illi
Iudicium defert. tum læta precarier omnes
Susannæ, & finem attentos spectare videres.
Ille autem ascendens populo impellente tribunal,
Confestim abiunctos seniores quemque seorsim
Quæ sit adulterij series interrogat, & qua
Testibus his mulier deprensa sub arbore peccans.
At dum responsis variant discordibus ambo,
Coniunctum facinus disiuncta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit, vndique clamor
Surgit, & auctores sceleru plebs obruit omnis,
Inque Dei varias iuncto modulamine laudes
Fertur, & accito Susanna erepta marito
Redditur. hic omnes communi voce parentes
Collaudare Deum, dignisque extollere Psalmis,
Qui dare suppetias (modò ne fiducia desit)
Nouerit auxiliumque suis in tempore seruis.
Ergo si nubens terrena lege puella,
Et etiam cura domino: connubia sique
Integra seruauit, seruari illæsa meretur:
Conijce virgineis quantum disponitur illic
Quo Christus vocat hunc meritum, & quanta futura est,
Illius à prima quæ mox ætate pudica est
Gloria: cum cuncti iudex atque arbiter orbis,
Lasciuos castis hædos secernet ab agnis,
Et sua pro merito dabit vnicuique labore
Præmia, demeritis tormenta æterna reseruans:
Cum vel in extremis quid quisque cubilibus olim
Egerit, id nulla demum celabitur arte.
Et vero hoc etiam memori tibi mente tenendum,
Chara soror, quod iam potiori in parte locata es,
Quam (modo tu vigiles) nunquã nemo auferet abs te
Olim id dum Mariam aduersus, pia murmura fũdit
Martha soror, Christo didicit correpta magistro
Optimum enim Maria elegit, nec segniter inquit
Illa vacat verbo, curis attenta neglectis.
Ergo age iam germana, suis dum secula curis
Flagrant, inque suos mundus conuoluitur æstus,
Electam seruare tibi non desine partem:
Te primam meruit cognatio tota patronam,
Iam te signiferam sequimur, vexillaque Christi
Te praeunte libens sectatur stemma parentum:
Quos licet antiquo mundus donarit honore,
Et titulis à primæuo insignierit ortu,
Plus tamen ornantur sacris insignibus illi,
Quod sanctas studio & meritis rexere cathedras.
Nec iam atauos soror alma tibi proauósque retexam
Vita sacerdotum quos reddidit inclyta claros:
Pontificem sacris adsumptum respice patrem:
Cumque tibi genitor vel auunculus vndique magni
Virtute & meritis praeant, sectarier aude
Siue praire magis: precibus nec desine Christum
Flectere, quo sumptos patrum ad consortia fratres,
Dignè suscepto fungi pro munere donet.
Pro quibus assiduas illi persoluere grates,
Fundere vel fletus non tædeat: vt tibi nullus
Fratrum de numero desit, cum præmia sumes
Factis digna tuis, materque effecta parentum
Virgineæ victrix sociabere læta cateruæ.

SEPTIMII AFRI VITA EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

SEPTIMIVS natione Afer, inter eos poëtas relatus est, qui poëmatis scribendis operam atque studium posuerunt. Composuit himnum de laudibus Iani, in quo quidem carmine imitatus est poëtam Callimachum, qui inter cætera opera elegantissimè scripsit himnos deorum, eoque genere metri vsus est. Itaque cum vteretur vario ac multiplici genere carminum; vocauit suos libros Opuscula. Inter cæteros autores qui hoc nomine appellati sunt, præcipuè commendatus est ab antiquis Septimius historiarum scriptor, qui de gestis imperatorum libros composuit.

SEPTIMII AFRI FRAGMENTA QVÆ EXSTANT.

Apud Terentianum in lib. De metris,

Iane pater, Iane tuens, diue biceps, biformis,
O cate rerum sator, ô principium deorum,
Stridula cui limina, cui cardinei tumultus,
Cui reserata mugiunt aurea claustra mundi.
Tibi vetus ara caluit Aborigineô sacello.

Apud eundem,

Inquit amicus ager domino, sere, plurima reddam.
Si bene mi facias, memini tibi soluere grates.
Pinea brachia quum trepidant stridentia flabris,
Audio canticulum Zephyri modulante susurro.

Apud eundem,

Geritque intus in oppidum
Anhelos Panope greges.

T. CALPHVRNII SIÇVLI VITA À PETRO CRINITO DESCRIPTA.

TITVS Calphurnius, natione Siculus fuit, vt inscriptiones veterum codic. probant. Inter eos poetas relatus est, qui scripserunt Bucolicum carmen: in hoc enim, iudicio eruditorum, magnopere excelluit, cùm gratia carminis, cùm elegantia & proprietate. Per eadem tempora floruit, quibus Dioclet. Cæs. & Constantij principes Rom. imperium moderati sunt. Quę res manifestè iudicatur, ex commentariis Flauij Vopisci qui Olympium Nemesianum celebrat, ad quem poeta Calphurnius suum opus mittit, vt in vetustis exemplaribus legitur. Quocirca in magno errore versantur, qui existimant eum fuisse ætate Cæs. Augusti. Modicis facultatibus vixit: quod ex ipso autore satis possumus colligere. Neque desunt, qui putent, de Diocletiano imp. intelligi oportere, cùm scribit sub persona Orniti:

Aurea secura cum pace renascitur ætas,
Et redit ad terras tandem squallore situque
Alma Themis posito, iuuenémque beata sequuntur
Secula, maternis causam qui lusit in vlnis.

Alij hoc ad Numerianum referunt, qui & scribendis carminibus & eloquentia præcipuè excelluit. Sunt qui malint scribere Calpurnium, sublata aspiratione, quòd à Calpo deducatur nomen Calpurnij, sed hoc vt friuolum est, ita liberum relinquimus nostris Grammaticis.

T. CALPHVRNII SICVLI BVCOLICON CARMEN,

Ad Nemesianum Carthaginiensem.

ECLOGA I. DELOS.

Ornitus, Corydon.

ONDVM *solis equos declinis mitigat æstas,*
Quamuis & madidis incumbant præla racemis,
Et spument rauco feruentia musta susurro.
CO. *Cernis, vt ecce, pater quas tradidit, Ornite, vaccæ*
Molle sub hirsuta latus explicuere genista?
Nos quoque vicinis cur non succedimus vmbris?
Torrida cur solo defendimus ora galero?
ORN. *Hoc potius frater Corydon nemus, ista petamus*
Antra patris Fauni: graciles vbi pinea densat
Sylua comas, rapidoque caput leuat obuia soli:
Bullantes vbi fagus aquas radice sub ipsa
Protegit, & ramis errantibus implicat vmbras.
COR. *Quo me cunque vocas, sequor Ornite, nam mea Leuce*
Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis,
Peruia cornigeri fecit sacraria Fauni.
OR. *Prome igitur calamos, & si qua recondita seruas.*
Nec tibi defuerit mea fistula, quam mihi nuper
Matura docilis compegit arundine Lygdon.
Et iam captata pariter successimus vmbra.
Sed quaenam sacra descripta est pagina fago?
Quam modo nescio quis properanti falce notauit.
CO. *Aspicis ut virides etiam nunc littera rimas*
Seruet? & arenti nondum se laxet hiatu?
Ornite fer propius tua lumina: tu potes alto
Cortice descriptos citius percurrere versus.
Nam tibi longa satis pater internodia largus,
Procerumque dedit mater non inuida corpus.
OR. *Non pastor, non hoc triuiali more viator,*
Sed deus ipse canit: nihil armentale resultat:
Non montana sacros distinguunt iubila versus.
CO. *Mira refers. sed rumpe moras, oculoque sequaci*
Quamprimum nobis diuinum perlege carmen.
OR. *Qui iuga, qui syluas tueor, satus æthere Faunus,*
Hæc populis ventura cano, iuuat arbore sacra
Læta patefactis incidere carmina fagis.
Vos ò præcipue nemorum gaudete coloni,
Vos populi gaudete mei. licet omne vagetur
Securo custode pecus, nocturnaque pastor
Claudere fraxinea nolit præsepia crate:
Non tamen insidias prædator ouilibus vllas
Afferet, aut laxis abiget iumenta capistris.
Aurea secura cum pace renascitur ætas,
Et redit ad terras tandem squallore situque
Alma Themis posito, iuuenemque beata sequuntur
Secula, maternis caussam qui lusit in vlnis.
Dum populos deus ipse reget, dabit impia vinctas
Post tergum Bellona manus, spoliataque telis
In sua vesanos torquebit viscera morsus:
Et modo quæ toto ciuilia distulit orbe,
Secum bella geret. nullos iam Roma Philippos
Deflebit, nullos ducet captiua triumphos.
Omnia tartareo subigentur carcere bella,
Immergentque caput tenebris, lucemque timebunt.
Candida pax aderit, nec solum candida vultu,
Qualis sæpe fuit, quæ libera Marte professo,
Quæ domito procul hoste, tamen grassantibus armis
Publica diffudit tacito discordia ferro.
Omne procul vitium simulatæ cedere pacis
Iussit, & insanos clementia condidit enses.
Nulla cathenati feralis pompa senatus
Carnificum lassabit opus, nec carcere pleno
Infelix raros numerabit curia patres.
Plena quies aderit, quæ stricti nescia ferri
Altera Saturni reuocet Latialia regna,
Altera regna Numæ, qui primus ouantia cæde
Agmina, Romuleis & adhuc ardentia castris,
Pacis opus docuit, iussitque silentibus armis
Inter sacra tubas, non inter bella sonare.
Iam nec adumbrati faciem mercatus honoris,
Nec vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Accipiet consul: sed legibus omne reductis
Ius aderit, moremque fori, vultumque priorem
Reddet, & afflictum melior deus auferet æuum.
Exultet quæcunque Notum gens ima iacentem,
Erectumque colit Boream, quæcunque vel ortu,
Vel patet occasu, medioue sub æthere feruet.

Cernitis vt puro nox iam vigesima cælo
Fulgeat? vt placida radiantem luce cometem
Proferat? vt liquidum nitidat sine vulnere sydus?
Non per vtrunque polum sicut solet, igne cruento
Spargit, & ardenti scintillat sanguine lampas.
At quondam non talis erat, cum Cæsare rapto
Indixit miseris fatalia ciuibus arma.
Scilicet ipse Deus Romanæ pondera molis
Fortibus excipiet sic inconcussa lacertis,
Vt neque translati sonitu fragor intonet orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Roma penates
Censeat, occasus nisi cum respexerit ortus.
CO. Ornite, iamdudum velut ipso numine plenum
Me quatit, & mixtus subit inter gaudia terror:
Sed bona fœcundi veneremur numina Fauni.
OR. Carmina quæ nobis deus obtulit ipse canenda,
Dicamus, teretique sonum modulemur auena:
Forsitan Augustas feret hæc Melibœus ad aureis.

ECLOGA. II. CROTALE.

Astacus, Idas, Thyrsis.

INtactam Crotalen puer Astacus, & puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Astacus horti,
Dilexere diu: formosus vterque, sed impar
Voce sonans: teras hi cum grauis vreret æstas,
Ad gelidos fontes, & easdem forte sub vlmos
Conueniunt, dulcique simul contendere cantu
Pignoribusque parant. placet, hic vt vellera septem,
Ille sui victus ne messem vendicet horti.
Et magnum certamen erat sub iudice Thyrsi.
Adfuit omne genus pecudum, genus omne ferarum,
Et quæcunque vagis altum ferit aëra pennis.
Conuenit vmbrosa quicunque sub ilice lentas
Pascit oues, Faunusque pater, Satyrique bicornes.
Adfuerunt sicco Dryades pede, Naiades vdo,
Et tenuere suos properantia flumina cursus.
Desistunt tremulis incurrere frondibus Euri,
Altaque per totos fecere silentia montes.
Omnia cessabant, neglectaque pascua tauri
Calcabant: illis etiam certantibus ausa est
Dædala nectareos apis intermittere flores.
Iamque sub annosa medius consederat vlmo
Thyrsis. & , O pueri me iudice pignora, dixit,
Irrita sint moneo: satis hoc mercedis habeto,
Si laudem victor, si fert opprobria victus.
Et nunc alternos magis vt distinguere cantus
Possitis, ter quisque manus iactate micantes.
Nec mora, discernunt digitis: prior incipit Idas.
ID. Me Syluanus amat, dociles mihi donat auenas,
Et mea frondenti circundat tempora tæda.
Ille etiam paruo hoc dixit mihi non leue carmen,
Iam leuis obliqua crescit tibi fistula canna.
AS. At mihi Flora comas parienti gramine spargit,
Et matura mihi Pomona sub arbore ludit.
Accipe, dixerunt Nymphæ, puer, accipe fontem,
Nam potes irriguis nutrire canalibus hortos.
ID. Me docet ipsa Pales cultum gregis, vt niger alba
Terga maritus ouis nascentis mutet in agna,
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrunque colore.
AS. Non minus arte mea mutabilis induit arbos
Ignotas frondes, & non genitalia poma.
Ars mea nunc malo pira temperat, & modo cogit
Insita præcoquibus surrepere persica prunis.
ID. Me teneras salices iuuat, aut oleastra putare,
Et gregibus portare, nouas vt carpere frondes
Condiscant primoque recidere gramina morsu,
Ne depulsa vagos quærat fœtura parentes.
AS. Et mihi cum fuluis radicibus arida tellus
Panditur, irriguo perfunditur area fonte
Et satiatur aqua, succos ne forte priores
Languida mutata quærant plantaria terra.
ID. O si quis Crotalen deus adferat, hunc ego terris,
Hunc ego sideribus solum regnare fatebor.
Decernamque nemus, dicamque sub arbore numen
Hac erit. ite procul (sacer est locus) ite profani.
AS. Vrimur in Crotalen: quisquis mea vota deorum
Audiat, huic soli, virides qua gemmeus vndas
Fons agit, & tremulo percurrit lilia riuo,
Inter pampineas ponetur faginus vlmos.
ID. Ne contemne casas, & pastoralia tecta:
Rusticus est, fateor, sed non est barbarus Idas.
Sæpe vaporato mihi cespite palpitat agnus,
Sæpe cadit festis deuota Palilibus agna.
AS. Nos quoque pomiferi laribus consueuimus horti
Mittere primitias, & fingere liba Priapo:
Rorantesque fauos damus, & liquentia mella:
Nec sero grata minus, quam si caper imbuat aras.
ID. Mille sub vberibus palantes pascimus agnas:
Totque Tarentinæ præstant mihi vellere matres:
Per totum niueus premitur mihi caseus annum.
Si venias Crotale, totus tibi seruiet hornus.
AS. Qui numerare velit, quam multa sub arbore nostra
Poma legam, citius tenues numerabit arenas.
Semper olus metimus; nec bruma nec impedit æstas.
Si venias Crotale, totus tibi seruiet hortus,
ID. Quamuis siccus ager languentes excoquat herbas,
Sumo tamen calathos nutanti lacte coactos.
Vellera tunc dabimus cum primum tempus apricum
Surget, & a tepidis fiet tonsura Kalendis.
AS. Et nos, quos etiam prætorrida munerat æstas,
Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,
Castaneasque nuces totidem, cum sole Nouembri
Maturis nucibus virides rumpentur echini.
ID. Num, precor, informis videor tibi? num grauis annis?
Decipiorque miser, quoties mollissima tango
Ora manu? primique sequor vestigia floris
Nescius? & gracili digitos lanugine fallo?
AS. Fontibus in liquidis quoties me conspicor ipse,
Admiror toties. etenim sic flore iuuentæ
Induimus vultus, vt in arbore sæpe notaui
Cerea sub tenui lucere cydonia lana.
ID. Carmina poscit amor, nec fistula cedit amori.
Sed fugit ecce dies, reuocatque crepuscula vesper,

Hinc

Hinc tu Daphni greges, illinc agat Alphesibœus.
AS. Iam resonant frondes, iam cantibus obstrepit arbos.
I procul o Dorida, primumque reclude canalem,
Et sine iamdudum sitientes irriget hortos.
Vix ea finierant, senior cum talia Thyrsis,
Este pares, & ob hoc concordes viuite: nam vos
Et decor, & cantus, & amor sociauit, & ætas.

ECLOGA III. EXORATIO.

Iolas, Lycidas.

NVnquid in hac Lycida vidisti forte iuuencam
Valle meam? solet illa tuis occurrere tauris.
Et iam pene duas, dum quæritur, eximit horas;
Nec tamen apparet. duris ego perdita ruscis
Iamdudum, nudis dubitans crura rubetis
Scindere, nec quicquam post tantum sanguinis egi.
LYC. Non satis attendi: neque enim vacat. vror Iola
Vror, & immodice. Lycidan ingrata reliquit
Phyllis, amatque nouum: post tot mea munera Mopsum.
IO. Mobilior ventis o fœmina. sic tua Phyllis?
Quæ sibi (nam memini) si quando solus abesses,
Mella etiam sine te iurabat amara videri.
LY. Altius ista querar, si quando vocabis Iola.
Has pete nunc salices, & lævas flecte sub vlmos.
Nam cum prata calent, illic requiescere noster
Taurus amat, gelidaque iacet spatiatus in vmbra
Et matutinas reuocat palearibus herbas.
IO. Non equidem Lycida, quamuis contemptus abibo.
Tityre, quas dixit salices pete lætus, & illinc,
Si tamen inuenies, deprensum verbere multo
Huc age: sed fractum referas hastile memento.
Nunc age, dic Lycida, quæ vos tam magna tulere
Iurgia? quis vestro deus interuenit amori?
LY. Phyllide contemta (solus tu testis Iola es)
Callirrhoen sprevi, quamuis cum dote rogaret.
En sibi cum Mopso calamos intexere cera
Incipit, & puero comitata sub ilice cantat.
Hæc ego cum vidi (fateor) sic intimus arsi,
Vt nihil vlterius tulerim: nam protinus ambas
Diduxi tunicas, & pectora nuda cecidi.
Alcippen irata petit, dixitque, relicto
Improbe te Lycida, Mopsum tua Phyllis amabit.
Nunc penes Alcippen manet, ac ne forte vagetur
Ah vereor: nec tam nobis ego Phyllida reddi
Exopto, quam quod Mopso iungetur anhelo.
IO. A te cœperunt tua iurgia: tu prior illi
Victas tende manus. decet indulgere puellæ,
Vel cum prima nocet si quid mandare iuuabit,
Sedulus iratæ contingam nuntius aures.
LY. Iamdudum meditor, quo Phyllida carmine placē.
Forsitan audito poterit mitescere cantu:
Et solet illa meas ad sidera ferre camœnas.
IO. Dic age, nam cerasi tua cortice verba notabo,
Et decisa feram rutilanti carmina libro.
LY. Has tibi Phylli preces iam pallidus, hos tibi cantus
Dat Lycidas, quos nocte miser modulatus acerba,
Dum flet, & excusso dispergit lumina somno.
Non sic districta macrescit turdus oliua,
Non lepus extremas legulus cum sustulit vuas,
Vt Lycidas, domina sine Phyllide, tabidus erro.
Te sine, væ misero mihi, lilia nigra videntur,
Nec sapiunt fontes, & acescunt vina bibenti.
At si tu venias, & candida lilia fient,
Et sapient fontes, & dulcia vina bibentur.
Ille ego sum Lycidas, quo te cantante solebas
Dicere felicem, cui dulcia sæpe dedisti
Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petisti.
Ah dolor! & post hoc placuit tibi torrida Mopsi
Vox, & carmen inops, & acerbæ stridor auenæ?
Quem sequeris? quem Phylli fugis? formosior illo
Dicor, & hoc ipsum mihi tu narrare solebas.
Sum quoque ditior. certauerit ille tot hœdos
Pascere, quot nostri numerantur vespere tauri?
Quid tibi, quæ nosti, referam? scis optima Phylli,
Quam numerosa meis siccetur buccula mulctris,
Et quam multa suos suspendat ad vbera natos.
Sed mihi nec gracilis sine te fiscella salicto
Texitur, & nullo tremuere coagula lacte.
Quod si dura times etiam nunc verbera Phylli,
Tradimus ecce manus, licet illæ & vimine torto
Scilicet, & lenta post tergum vite domentur,
Vt mala nocturni religauit brachia Mopsi
Tityrus, & medio furem suspendit ouili.
Accipe, ne dubita, meruit manus vtraque pœnas.
His tamen his inquam manibus tibi sæpe palumbes,
Sæpe etiam leporem decepta matre pauentem
Misimus in gremium per me tibi lilia prima.
Contigerant primæque rosæ. vix dum bene florem
Degustabat apis, tu cingebare coronis.
Aurea sed forsan mendax tibi munera iactat,
Qui metere occidua ferales nocte lupinos
Dicitur, & cocto pensare legumine panem:
Qui sibi tunc felix, tunc fortunatus habetur,
Vilia cum subigit manualibus hordea saxis.
Quod si turpis amor precibus (quod abominor) istis
Obstiterit, laqueum miseri nectemus ab illa
Ilice, quæ primum nostros violauit amores.
Hi tamen ante mala figentur in arbore versus.
Credere pastores leuibus nolite puellis.
Phyllida Mopsus amat, Lycidas habet vltima rerū.
Nunc age, si quicquam miseris succurris, Iola
Perfer, & exora modulato Phyllida cantu.
Ipse procul stabo, vel acuta carice tectus,
Vel propius latitans vicina, vt sæpe, sub ara.
IO. Ibimus & veniet (nisi me præsagia fallunt)
Nam bonus a dextra fecit mihi Tityrus omen,
Qui redit inuenta non irritus ecce iuuenca.

ECLOGA IIII. CÆSAR.

Melibœus, Corydon, Amyntas.

QVid tacitus Corydon, vultuque subinde minaci

Quidve sub hac platano, quam garrulus adstrepit humor,
Infesta statione sedes? iuuat humida forsan
Ripa, leuatque diem vicini spiritus amnis?
COR. Carmina iam dudum, non quæ nemorale resultent,
Voluimus o Melibœe. sed hæc, quibus aurea possint
Sæcula cantari, quibus & deus ipse canatur,
Qui populos, vrbesque regit, pacemque togatam.
MEL. Dulce quidem resonas, nec te diuersus Apollo
Respicit o iuuenis, sed magna numina Romæ
Non ita cantari debent, vt ouile Menalcæ.
CO. Quidquid id est, syluestre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago:
Dum mea rusticitas si non valet arte polita
Carminis, at certe valeat pietate probari.
Rupe sub hac eadem, quam proxima pinus obumbrat,
Hæc eadem nobis frater meditatur Amyntas,
Quem vicina meis natalibus admonet ætas.
MEL. Iam puerum calamos & odora vincula cera
Iungere nunc cohibes, leuibus quem sæpe cicutis
Ludere conantem vetuisti fronte paterna?
Dicentem Corydon te non semel ista notaui:
Frange puer calamos, & inanes desere musas,
Et potius glandes rubicundaque collige corna:
Duc ad mulctra greges, & lac venale per vrbem
Non tacitus porta. quid enim tibi fistula reddet,
Quo tutere famem? certe mea carmina nemo
Præterquam his scopulis ventosa remurmurat echo.
CO. Hæc ego, confiteor, dixi Melibœe: sed olim
Non eadem nobis sunt tempora, non deus idem.
Spes magis arridet. certe ne fraga rubosque
Colligerem, viridique famem solarer hibisco,
Tu facis & tua nos alit indulgentia farre.
Tu nostras miseratus opes, docilemque iuuentam
Hyberna prohibes ieiunia soluere fago.
Ecce nihil querulum per te, Melibœe, sonamus,
Per te secura saturi recubamus in vmbra,
Et fruimur syluis Amaryllidos. vltima nuper
Littora terrarum, nisi tu Melibœe fuisses,
Vltima visuri, trucibusque obnoxia Mauris
Pascua Geryonis, liquidis vbi cursibus ingens
Dicitur occiduas impellere Bætis arenas.
Scilicet extremo nunc vilis in orbe iacerem,
Ah dolor! & pecudes inter conductus Iberas,
Irrita septena modularer sibila canna:
Nec quisquam nostras inter dumeta Camœnas
Respiceret: non ipse daret mihi forsitan aurem
Ipse deus vacuam, longeque sonantia vota
Scilicet extremo non exaudiret in orbe.
Sed, nisi forte tuas melior sonus auocet aures,
Et nostris aliena magis tibi carmina rident,
Vis hodierna tua subigatur pagina lima?
Nam tibi non solum venturos noscere nimbos
Agricolis, qualemque ferat sol aureus ortum,
Attribuere dei, sed dulcia carmina sæpe
Concinis, & modo te Baccheis Musa corymbis
Munerat, & lauro modo pulcher obumbrat Apollo.
Quod si tu faueas trepido mihi forsitan illis
Experiar calamos, here quos mihi doctus Iolas

Donauit, dixitque, Truces hæc fistula tauros
Conciliat, nostroque sonat dulcissima Fauno.
Tityrus hanc habuit, cecinit qui primus in istis
Montibus, Hyblæa modulabile carmen auena.
MEL. Magna petis Corydon, si Tityrus esse laboras,
Ille fuit vates sacer, & qui posset auena
Personuisse chelyn, blande cui sæpe canenti
Allusere feræ, cui substitit aduena quercus,
Quem modo cantantem rutilo spargebat acantho
Nais, & implicitos comebat pectine crines.
COR. Est (fateor) Melibœe deus: sed nec mihi Phœbus
Forsitan abnuerit, tu tantum commodus audi.
Scimus enim quam te non aspernetur Apollo.
MEL. Incipe: nam faueo. sed prospice, ne tibi forte
Tinnula tam fragili respiret fistula buxo,
Quam resonare solet, si quando laudat Alexim.
Hos potius calamos, magis hos sectare canales,
Per me qui dignas cecinerunt consule syluas.
Incipe, ne dubita. venit en, & frater Amyntas
Cantibus iste tuis alterno succinet ore.
Dicite, ne mora sit, vicibusque reducite carmen,
Tuque prior Corydon, tu proximus ibis Amyntas.
COR. Ab Ioue principium, si quis canit æthera, sumat,
Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi:
At mihi qui nostras præsenti numine terras,
Perpetuamque regit iuuenili robore pacem,
Lætus & Augusto felix arrideat ore.
AM. Me quoque facundo comitatus Apolline Cæsar
Respiciat, montes neu dedignetur adire,
Quos & Phœbus amat, quos Iupiter ipse tuetur:
In quibus augustos visuraque sæpe triumphos
Laurus fruticibus, vicinaque nascitur arbos.
COR. Ipse polos etiam qui temperat igne geluque,
Iupiter ipse parens, cui tu iam proximus ipse
Cæsar abis, posito paulisper fulmine, sæpe
Cressia rura petit, viridique reclinis in antro
Carmina Dictæis audit Curetica syluis.
AM. Aspicis, vt virides audito Cæsare syluæ
Conticeant? memini, quamuis vrgente procella,
Sic nemus immotis subito requiescere ramis.
Et dixi: Deus hinc, certe deus expulit Euros.
Nec mora Pharsaliæ soluerunt sibila cannæ.
CO. Aspicis, vt teneros subitus vigor excitet agnos,
Vtque superfuso magis vbera lacte grauentur?
Et nuper tonsis exundent vellera fœtis?
Hoc ego iam (memini) semel hac in valle notaui,
Et venisse Palem pecoris dixisse magistros.
AM. Scilicet omnis eum tellus, gens omnis adorat:
Diligiturque deis, quem sic taciturna verentur
Arbuta, cuius iners audito nomine tellus
Incaluit floremque dedit: quo sylua vocato.
Densat odore comas, stupefacta regerminat arbos.
CO. Illius vt primum senserunt numina terræ,
Cœpit & vberius sulcis fallentibus olim,
Luxuriare seges, tandemque legumina plenis
Vix resonant siliquis: nec præfocata malignum
Messis habet lolium, nec inertibus albet auenis.
AM. Iam neque damnatos metuit iactare ligones
Fossor, & inuento, si sors dedit, vtitur auro.
Nec timet, vt nuper, dum iugera versat arator,

Ne semel offenso contraria vomere massa:
Iamque palam presso magis ac magis instat aratro.
Co. Ille dat, vt primas Cereri dare cultor aristas
Possit, & intacto Bromium perfundere vino,
Vt nudus ruptas saliat calcator in vuas,
Vt quoque turba bono plaudat signata magistro,
Qui facit egregios ad peruia compita ludos.
Am. Ille meis pacem dat montibus: ecce per illum
Seu cantare iuuat, seu ter pede læta ferire
Gramina, non ullas licet hic cantare choreas,
Et cantus viridante licet mihi condere libro.
Turbida nec calamos exsurdant classica nostros.
Co. Numine Cæsareo securior ipse Lycæum
Pan recolit syluas, & amœna Faunus in vmbra
Securus recubat, placidoque in fonte lauatur
Nais, & humanum non calcatura cruorem
Per iuga siccato velox pede currit Oreas.
AM. Dij, precor, hunc iuuenem, quem vos (nisi fallor) ab ipso
Æthere misistis, post longa reducite vitæ
Tempora, vel potius mortale resoluite pensum,
Et date perpetuo cælestia fila metallo.
Sit deus, & nolit pensare Palatia cælo.
CO. Tu quoque, mutata seu Iupiter ipse figura
Cæsar ades, seu quis superum sub imagine falsa
Mortalique lates: viuas atque hunc precor orbem,
Hos precor æternus populos rege, sit tibi cæli
Vilis amor, cœptamque pater ne desere terram.
Me. Rustica credebam nemorales carmina vobis
Concessisse deos, & obesis auribus apta:
Verum quæ paribus modo concinuistis auenis,
Tam liquidum, tam dulce canunt, vt non ego malim,
Quod Peligna solent examina, lambere nectar.
CO. O mihi quam tenero decurrunt carmina versu:
Tum Melibœe sonent, si quando in montibus istis
Dicar habere Larem, si quando nostra videre
Pascua contigerit. vellit nam sæpius aurem
Inuida paupertas, & dixit, ouilia cura.
At tu, si qua modo non aspernanda putabis,
Fer Melibœe deo mea carmina. nam tibi fas est
Sacra Palatini penetralia visere Phœbi,
Tu mihi talis eris, qualis qui dulce sonantem
Tityron e syluis dominam deduxit in Vrbem,
Ostenditque deos & spreto dixit ouili,
Tityre rura prius, sed post cantabimus arma.
MEL. Respiciat nostros vtinam fortuna labores
Pulchrior, & merita faueat deus ipse iuuenta.
Nos tamen interea tenerum mactabimus hædum,
Et pariter subita peragemus fercula cæna.
Nunc ad flumen oues deducite: iam fremit æstas,
Iam sol contractas pedibus magis admouet vmbras.

ECLOGA V. MYCON.

Forte Mycon senior, Canthusque Myconis alumnus
Torrentem patula vitabant arbore solem,
Cum iuueni senior præcepta daturus alumno,
Talia verba refert tremulis titubantia labris.
Quas errare vides inter dumeta capellas,
Canaque lasciuo concidere gramina morsu,
Canthe puer, quos ecce greges a monte remotos
Cernis in aprico decerpere gramina campo:
Hos tibi do senior iuueni pater: ipse tuendos
Accipe: iam certe potes insudare labori;
Iam pro me gnauam potes exercere iuuentam.
Aspicis, vt nobis iamdudum mille querelas
Afferat, & baculum premat inclinata senectus?
Sed qua lege regas & amantes lustra capellas,
Et melius pratis errantes mollibus agnas,
Percipe. Vere nouo, cum iam tinnire volucres
Incipient, nidosque reuersa lutabit hirundo:
Protinus hyberno pecus omne mouebis ouili.
Tunc etenim toto vernanti gramine sylua
Pullat, & æstiuas reparabilis inchoat vmbras.
Tunc florent syluæ, viridisque renascitur annus.
Tunc Venus, & calidi scintillat feruor amoris,
Lasciuumque pecus salientes accipit hircos.
Sed non ante greges in pascua mittito clausos,
Quam fuerit placata Pales. tum cespite viuo
Pone focum, Geniumque loci, Faunumque, Laremque
Salso farre voca. tepidos tunc hostia cultros
Imbuat: atque etiam, dum viuit, ouilia lustra.
Nec mora: tunc campos ouibus, dumeta capellis
Orto sole dabis, simul hunc transcendere montem
Cœperit, & prima spatium tepefecerit hora.
At si forte vaces, dum matutina relaxat
Frigora sol, tumidis spument tibi mulctra papillis,
Implebis quod messe fluat: rursusque premetur
Mane, quod occidua mulsura redegerit hora.
Parce tamen fœtis: nec sint compendia tanti,
Destituas vt teneros venalis caseus agnos.
Nam tibi præcipuo fœtura colatur amore.
Te quoque non pudeat, cum serus ouilia vises,
Si qua iacebit ouis partu resoluta recenti,
Hanc humeris portare tuis, natosque tepenti
Ferre sinu tremulos, & nondum stare paratos.
Nec tu longinquas procul a præsepibus herbas,
Nec nimis amota sectabere pabula sylua,
Dum peragit vernum Iouis inconstantia tempus.
Veris enim dubitanda fides: modo fronte serena
Blandius arrisit, modo cum caligine nimbos
Intulit, & miseras torrentibus abstulit agnas.
At cum longa dies sitientes afferet æstas,
Nec fuerit variante deo mutabile cælum,
Iam syluis committe greges, iam longius herbas
Quære: sed ante diem pecus exeat. humida dulces
Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
Frigida nocturno tinguntur pascua rore,
Et matutinæ lucent in gramine guttæ.
At simul argutæ nemus increpuere cicadæ,
Ad fontem compelle greges, nec protinus herbas
Vel campos permitte sequi: sine protegat illos
Interea veteres quas porrigit æsculus vmbras.
Verum vbi decliui iam nona tepescere sole
Incipiet, seræque videbitur hora merendæ;
Rursus pasce greges, & opacos desere lucos.
Nec prius æstiuo pecus includatur ouili,
Quam leuibus nidis somnos captare volucris
Cogitet, & tremulis tremebunda coagula lactis.

Succida iam tereti constringere vellera iunco,
Cum iam tempus erit maternas demere lanas,
Hircorumque iubas, & olentes cadere barbas:
Ante tamen secerne pecus, gregibusque notatis
Consimiles include comas: ne longa minutis,
Mollia ne duris coeant, ne candida fuscis.
Sed tibi cum vacuas posito velamine costas
Denudabit ouis, circumspice, ne sit acuta
Forfice laesa cutis: tacitum ne pustula virus
Texerit occulto sub vulnere. quae nisi ferro
Rumpitur, ah miserum fragilis rubigine corpus
Corrodet sanies, & putrida contrahet ossa.
Prouidus (hoc memento) viuentia sulphura tecum,
Et scyllae caput atque intacta bitumina porta,
Vlceribus laturus opem: nec Brutia desit
Dura tibi, & liquido simul unguine terga (memento)
Si sint rasa, linas. viui quoque pondera melle
Argenti coquito, lentumque bitumen aheno,
Impressurus oui tua nomina. nam tibi lites
Auferet ingenteis lectus possessor in aruo.
Tunc etiam dum siccus ager, dum feruida tellus,
Dum rimosa palus, & multo torrida limo
Aestuat, & fragiles nimius sol puluerat herbas:
Lurida conueniet succendere galbana septis,
Et tua ceruino lustrare mapalia fumo.
Obfuit iste malis odor anguibus: ipse videbis
Serpentum cecidisse minas, non stringere dentes
Vlla potest vncos, sed inanis debilis ore
Marcet, & obtuso iacet exarmata veneno.
Tunc age vicinae circumspice tempora brumae,
Qua ratione geras. aperit cum vinea sepes,
Et portat lectas securus vinitor vuas,
Incipe falce nemus, viuasque recidere frondes.
Tunc opus est teneras summatim stringere virgas,
Tum debes seruare comas, dum permanet humor,
Dum viret, & tremulas non excutit Africus vmbras.
Has tibi conueniet tepidas foenilibus olim
Promere, cum pecudes extremus clauserit annus.
Sic tibi nitendum est. labor hoc in tempore noster,
Grauisque sedulitas venit, & pastoria virtus.
Nec pigeat ramos siccis miscere recentes,
Et succos adhibere nouos. ne torrida nymbis
Instet hiems, nimioque gelu, niuibusque coactis:
Incuruare velis nemus, & constringere frondes.
Tu tamen aut leues hederas, aut molle salictum
Valle premes gelida. sum est pensanda tuorum
Cautio gregum viridante cibo, nihil aridus illis,
Ingenti p[a]stus quamuis strue, profit aceruus,
Virgea si desint liquido turgentia succo,
Et quibus est aliquid plena vitale medulla.
Praecipue gelidum stipulis & fronde caduca
Sterne solum, ne forte rigor penetrabile corpus
Vrat, & interno vastet pecuaria morbo.
Plura quidem monuisse velim: nam plura supersunt.
Sed iam sera dies cadit, & iam sole fugato,
Frigidus aestiuas impellit noctifer horas.

ECLOGA VI. LITIGIVM.

Astilus, Lycidas, Mnasylus.

SErus ades Lycida: modo Nyctilus & puer Alco
Certauere sub his alterno carmine ramis
Iudice me, sed non sine pignore. Nyctilus haedos
Iuncta matre dedit: catulum dedit ille, leaena
Iurauitque genus. sed sustulit omnia victor.
LYC. Nyctilon vt cantu rudis exuperauerit Alcon,
Astile, credibile est vt vincat acanthida cornix,
Vocalem superet si dirus aedona bubo.
AST. Te potiar Petale, qua nunc ego maceror vna,
Si magis aut docili calamorum Nyctilus arte,
Aut cantu magis est, quàm vultu proximus illi.
LYC. Iam nunc decipior te iudice. pallidus alter
Venit, & hirsuta spinosior hystrice barba:
Candidus alter erat, leuique decentior ouo,
Et ridens oculis, crinemque simillimus auro,
Qui deus posset, si non cantaret, Apollo.
AST. O Lycida, si quis tibi carminis vsus adesset,
Tu quoque laudatum posses Alcona probare.
LYC. Vis igitur, quoniam nec nobis improbe par es,
Ipse tuos iudex calamos committere nostris?
Vis conferre manus? veniat vel arbiter Alcon.
AST. Vincere tu quenquã? vel te certamine quisquã
Dignetur? qui vix stillantes arida voces
Rumpis, & expellis male singultantia verba?
LYC. Fingas plura licet. nec enim potes improbe verba
Exprobrare mihi, sicut tibi multa Lycotas.
Sed quid opus vana consumere tempora lite?
Ecce venit Mnasylus: erit (nisi forte recusas)
Arbiter. in sola nunc non credulus improbe verbis.
AST. Malueram fateor, vel praedam nactus abire,
Quam tibi certanti partem committere vocis:
Nec tamen hoc impune feres. En aspicis illum,
Candida qui medius cubat inter lilia, ceruum?
Quamuis hunc Petale mea diligat, accipe victor.
Scit frenos, scit ferre iugum, sequiturque vocantem
Credulus, & mensae non improba porrigit ora.
Aspicis, vt fruticat late caput? vtque sub ipsis
Cornibus, & tereti lucent redimicula collo?
Aspicis, vt niueo frons irretita capistro
Lucet? & a dorso quae totam circuit aluum,
Alternat vitreas lateralis cingula bullas?
Cornua subtiles, ramosaque tempora molles
Implicuere rosae, rutiloque monilia torque
Extrema ceruice natant: vbi pendulus apri
Dens sedet, & niuea distinguit pectora luna.
Hunc ego qualemcunque vides in valle, paciscor
Pendere, dum sciat hic se non sine pignore vinci.
LYC. Terreri Mnasyle suo me munere credit.
Aspice, quàm timeam genus est (vt scitis) equarum
Non iugale mihi, quarum de sanguine ponam
Velocem Petason, qui gramina matre relicta
Nunc primum teneris libauit dentibus illi
Pes leuis, adductum latus, excelsissima ceruix,
Terga sedent, micat acre caput, sine pondere ceruix,
Et tornata breui substringitur vngula cornu,
Vngula quae viridi sic exultauit in aruo,
Tangeret vt fragiles, sed non curuaret aristas.
Hunc dare si vincar, syluestria numina iuro.
MN. Et vacat, & vestros cantus audire iuuabit.
Iudice me sane contendite, si libet. istic

Protinus ecce torum fecere sub ilice Musæ.
Sed ne vicini nobis sonus obstrepat amnis,
Gramina linquamus, ripamque volubilis undæ.
Namque sub exeso raucum mihi pumice lympha
Respondent, & obest arguti glarea rivi.
AS. Si placet, antra magis vicinaque saxa petamus,
Saxa quibus viridis stillanti vellere muscus
Dependet, scopulisque cavum sinuantibus arcum
Imminet exesa veluti testudine concha.
MN. Venimus, & tacito sonitum tutabimur antro.
Seu residere libet, dabit ecce sedilia tophus:
Ponere seu cubitum, melior viret herba tapetis.
Nunc mihi seposita reddantur carmina lite.
Nam vicibus teneros malim cantetis amores:
Astilo tu Petalen, Lycida tu Phyllida lauda.
LYC. Tu modo nos illi (iã nunc Mnasyle precamur)
Auribus excipias, quibus hunc & acanthida nuper
Diceris in sylua iudex audisse Thalea.
AS. Non equidem possum, cum provocet iste, tacere.
Rumpor enim merito, nihil hic nisi iurgia quærit.
Audiat, aut dicat, quoniam cupit hoc mihi certe
Dulce satis fuerit Lycidam spectare trementem,
Dum te stante palam sua crimina pallidus audit.
LYC. Me puto vicinus Stimicon, me proximus Ægõ
Hos inter frutices tacite risere volentem
Oscula cum tenero simulare virilia Mopso.
AS. Fortior o utinam non iam Mnasylus adesset,
Efficerem ne te quisquam tibi turpior esset.
MN. Quid furitis? quæ vos insania tendere iussit,
Si vicibus certare placet. sed non ego vobis
Arbiter, hoc alius possit discernere iudex.
Et venit ecce Mycon, venit & vicinus Iolas,
Litibus hi vestris poterunt imponere finem.

ECLOGA VII. TEMPLUM.

Lycotas & Corydon.

LEntus ab urbe venis Corydon: vicesima certe
Nox fuit, ut nostræ cupiunt te cernere sylvæ,
Et tua mærentes expectant iubila tauri.
CO. O piger & duro tam durior osse Lycota,
Qui veteres fagos, nova quam spectacula, mavis
Cernere, quæ patula iuvenis deus edit arena.
LYC. Mirabar quæ caussa foret tibi tanta morandi,
Cur tua cessaret taciturnis fistula sylvis,
Et solus Stimicon caneret pallente corymbo:
Quem sine te maestissime tenero donavimus hædo.
Nam dum lentus abes, lustrant ovilia Thyrsis,
Iussit & arguta iuvenes certare cicuta.
COR. Scilicet invictus Stimicon, & præmia dives
Auferat, accepto non solum gaudeat hædo,
Verum tota ferat, quæ lustrat ovilia Thyrsis:
Non tamen æquabit mea gaudia: nec mihi si quis
Omnia Lucanæ donet pecuaria sylvæ,
Grata magis fuerint, quam quæ spectamus in urbe.
LYC. Dic age, dic Corydon, nec nostras invidus aures
Despice. non aliter certe mihi dulce loquere,
Quam certare soles, quoties ad sacra vocatur
Aut fecunda Pales, aut pastoralis Apollo.
COR. Vidimus in cælum trabibus spectacula textis
Surgere, Tarpeium prope despectantia culmen,
Immensosque gradus, & clivos lene iacentes.
Venimus ad sedes, ubi pulla sordida veste
Inter femineas spectabat turba cathedras.
Nam quæcunque patent sub aperto libera cælo,
Aut eques, aut nivei loca densavere tribuni.
Qualiter hæc patulum concedit vallis in orbem,
Et sinuata latus resupinis undique sylvis,
Inter continuos curvatur concava montes:
Sic tibi planitiem curvæ sinus ambit arenæ,
Et geminis medium se molibus alligat ovum.
Quid tibi nunc referam, quæ vix suffecimus ipsi
Per partes spectare suas: sic undique fulgor
Percussit. stabam defixus & ore patenti,
Cunctaque mirabar, nec dum bona singula noram.
Tum mihi dum senior lateri qui forte sinistro
Iunctus erat, quid te stupefactum rustice, dixit,
Ad tantas miraris opes? qui nescius auri
Sordida tecta casas & sola mapalia nosti.
En ego iam tremulus, iam vertice canus, & ista
Factus in urbe senex, stupeo tamen. omnia certe
Vilia sunt nobis, quæcunque prioribus annis
Vidimus, & sordet quidquid spectavimus olim.
Balteus en gemmis, en illita porticus auro
Certatim radiant. nec non ubi finis arenæ
Proxima marmoreo peragit spectacula muro,
Sternitur adiunctis ebur admirabile truncis,
Et coit in rotulam, tereti qua lubricus axis
Impositos subita vertigine falleret ungues,
Excuteretque feras. auro quoque torta refulgent
Retia, quæ totis in arenam dentibus exstant,
Dentibus æquatis: & erat (mihi crede Lycota,
Si qua fides) nostro dens longior omnis aratro.
Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
Hic niveos lepores, & non sine cornibus apros,
Manticoram sylvis etiam quibus editur Alcen
Vidimus, & tauros quibus aut cervice levata
Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirta
Iactantur per colla iuba, quibus aspera mento
Barba iacet, tremulisque rigent palearia setis.
Non solum nobis sylvestria cernere monstra
Contigit: æquoreos ego cum certantibus ursis
Spectavi vitulos, & equorum nomine dignum,
Sed deforme pecus, quod in illo nascitur amni
Qui sata riparum venientibus irrigat undis.
Ah trepidi quoties nos descendentis arenæ
Vidimus in partes, ruptaque voragine terra
Emersisse feras: & eisdem sæpe latebris
Aurea cum croceo creverunt arbuta libro.
LYC. O felix Corydon, quem non tremebunda senectus
Impedit, o felix, quod in hæc tibi secula primos
Indulgente deo dimittere contigit annos.
Nunc tibi si propius venerandum cernere numen
Sors dedit, & præsens vultumque habitumque notasti:
Dic age, dic Corydon, quæ sit modo forma deorum?
CO. O utinam nobis non rustica vestis inesset,
Vidissem propius mea numina: sed mihi sordes,
Pullaque paupertas, & adunco fibula morsu
Obfuerunt. utcunque tamen conspeximus ipsum
Longius, ac nisi me decepit visus, in uno
Et Martis vultus & Apollinis esse putavi.

M. AVRELII OLYMPII NEMESIANI VITA EX PETRO CRINITO DESVMPTA.

AVRELIVS Olympius Nemesianus, Afer genere, patria Carthaginiensis fuit, quod antiquiores codices testantur. Per ea tempora in vrbe floruit, quibus Cæs. Numerianus & Diocletianus imperarunt: Quātum præstiterit in condendis poëmatis, copiosè relatum est à Flauio Vopisco, qui hunc ipsum Nemesianum nobilissimum fuisse poëtam refert, omnibúsque colonis atque vrbibus magnopere illustratum. Calphurnius Siculus (de quo suprà scripsimus) arctissima beneuolentia prosecutus est Nemesianum: eique dicauit suum carmen bucolicum, veluti monumentum propriæ diligentiæ atque optimæ voluntatis. Leguntur adhuc eiusdem Nemesiani Æglogæ. Quibus manifestò apparet, eum meritò commendari inter præcipuos atque optimos poëtas sui temporis. Quocirca verisimile est à Numeriano Imperatore in maximo pretio habitum, qui & eloquentia, & absoluendis poëmatis excelluit. Idem Nemesianus alia plura composuit: nam Cynegetica, Nautica, & Alieutica scripsit. Ioannes Boccacius vir, vt illa tempora tulerunt, haud omnino indoctus, citat Nemesiani poëtæ versiculos. Hæc sunt quæ legimus apud veteres autores de Nemesiano.

M. AVRELII OLYMPII NEMESIANI, POETÆ CARTAGINIENSIS, CYNEGETICON.

VENANDI cano mille vias: hilaresque labores,
Discursusque citos, securi prælia ruris,
Pandimus. Aonio iam nunc mihi pectus ab œstro
Æstuat. ingentes Helicon iubet ire per agros:
Castaliusque mihi noua pocula fontis alumno
Ingerit, & late campos metatur apertos:
Imponitque iugum vati, retinetque corymbis
Implicitum, ducitque per auia, qua sola nunquam
Trita rotis, iuuat aurato procedere curru,
Et parere deo: virideis en ire per herbas
Imperat: intacto premimus vestigia musco.
Obuia Calliope facies insistere prato
Complacito rudibus qua luceat orbita sulcis.
Nam quis non Nioben numeroso funere mæstam
Iam cecinit? quis non Semelen, ignemque iugalem
Letalemque simul nouit de pelicis astu?
Quis magno recreata tacet cunabula Baccho?
Vt pater omnipotens maternos reddere menses
Dignatus, iusti complerit tempora partus?
Sunt qui sacrilego rorantes sanguine thyrsos
(Nota nimis) dixisse velint, qui vincula Dirces,
Pisæique tori legem, Danaique cruentum
Imperium, sponsasque truces sub fœdere prisco.
Et quamuis cursus ostendat tramite noto
Dulcia funereis mutantes gaudia tædis.
Biblidos indultum nullis scelus, impia Myrrhæ
Connubia, & sævo violatum crimine patrem
Nouimus: vtque Arabum fugiens cum carperet arua,
Iuit in arboreas frondes, animamque virentem.
Sunt qui squamosi referant fera sibila Cadmi,
Stellatumque oculis custodem virginis Ius,
Herculeosque velint semper numerare labores,
Miratumque rudes se tollere Terea pinnas
Post epulas Philomela tuas. sunt ardua mundi
Qui male tentantem curru Phaëtonta loquantur,
Extinctasque canant emisso fulmine flammas,
Fumantemque Padum, cycnumque, plumamque senilem,
Et flentes semper germani funere syluas,
Tantalidum casus, & sparsas sanguine mensas,
Condentemque caput visis Titana Mycenis,

Horrea;

Horrendasque vices generis dixere prioris.
Colchidos iratae sacris imbuta venenis
Munera non canimus, pulchraque ingentia Glauces,
Non crimen Nisi, non saeva pocula Circes,
Nec nocturna pie furantem busta sororem.
Haec iam magnorum praecepit copia vatum:
Omnis & antiqui vulgata est fabula secli.
Nos saltus, viridesque plagas, camposque patentes
Scrutamur, totisque citi discurrimus arvis:
Et varias cupimus facili cane sumere praedas.
Nos timidos lepores, imbelles figere damas,
Audacesque lupos, vulpem captare dolosam
Gaudemus. nos flumineas errare per umbras
Malumus & placidis Ichneumona quaerere ripis
Inter arundineas segetes, felemque minacem
Arboris in trunco longis praefigere telis,
Implicitumque sinu spinosi corporis Erem
Ferre domum: talique placet dare lintea curae:
Dum non magna ratis vicinis sueta moveri
Littoribus, tutosque sinus percurrere remis,
Nunc primum dat vela notis, portusque fideles
Linquit, & Hadriacas audet tentare procellas.
Mox vestros meliore lyra memorare triumphos
Accingar, divi fortissima pignora Cari,
Atque canam nostrum geminis sub finibus orbis
Littus, & edomitas fraterno numine gentes,
Quae Rhenum Tigrimque bibunt, Ararisque remotum
Principium, Nilique bibunt ab origine fontem.
Nec taceam primum quae nuper bella sub arcto
Felici Carine manu confeceris ipso
Pene prior genitore deo: utque intima frater
Persidos, & veteres Babylonos ceperit arces,
Ultus Romulei violata cacumina regni.
Imbellemque fugam referam, clausasque pharetras
Parthorum, laxosque arcus, & spicula nulla.
Haec vobis nostrae libabunt carmina Musae,
Cum primum vultus sacros, bona numina terrae,
Contigerit vidisse mihi. iam gaudia nota
Temporis impatiens sensus, spretorque morarum
Praesumit: videorque mihi iam cernere fratrum
Augustos habitus. Romam, clarumque senatum,
Et fidos ad bella duces, & milite multo
Agmina, quae fortes animat devotio mentes:
Aurea purpureo longe radiantia velo
Signa micant, sinuatque truces levis aura dracones.
Tu modo quae saltus placidos, sylvasque pererras
Latonae Phoebe magnum decus, eia age suetos
Sume habitus, arcumque manu: pictamque pharetram
Suspende ex humeris: sint aurea tela, sagittae:
Candida puniceis aptentur crura cothurnis.
Sit chlamys aurato multum subtegmine lusa,
Corrugesque sinus gemmatis baltheus arctet
Nexibus: implicitos cohibe diademate crines.
Tecum Naiades faciles, viridique iuventa
Pubentes Dryades, Nymphaeque unde amnibus humor,
Adsint, & docilis decantes Oreadas Echo.
Duc age diva tuum frondosa per avia vatem.
Te sequimur: tu pande domos & lustra ferarum.
Huc igitur mecum quisquis percussus amore
Venandi, damnas lites, avidosque tumultus,
Civilesque fugis strepitus, bellique fragores,
Nec praedas avido sectaris gurgite ponti.
Principio tibi cura canum non segnis ab anno
Incipiat primo, cum Ianus temporis autor
Pandit in occiduum bissenis mensibus aevum.
Elige tunc cursu facilem, facilemque recursu,
Seu Lacedaemonio natam, seu rure Molosso,
Non humili de gente canem. sit cruribus altis,
Sit rigidis, multamque gerat sub pectore lato
Costarum sub fine decenter prona carinam,
Quae sensim rursus sicca se colligat alvo,
Renibus ampla satis validis, diductaque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in cursibus aures.
Huic parilem submitte marem, sic omnia magnum
Dum superant vires, dum laeto flore iuventas,
Corporis & venis primaevis sanguis abundat.
Namque graves morbi subeunt, segnisque senectus:
Invalidamque dabunt non firmo robore prolem.
Sed diversa magis foeturae convenit aetas.
Tu bis vicenis plenum iam mensibus acrem
In Venerem permitte marem: sit foemina, binos
Quae tulerit soles. haec optima cura iugandis.
Sed non Spartanos tantum, tantumve Molossos
Pascendum catulos: divisa Britannia mittit
Veloces, nostrique orbis venatibus aptos.
Nec tibi Pannonicae stirpis temnatur origo,
Nec quorum proles de sanguine manat Hibero.
Quin etiam siccae Libyes in finibus acres
Gignuntur catuli, quorum non spreveris usum.
Nox cum se bina formarit lampade Phoebe,
Ex quo passa marem genitalia viscera turgent,
Foecundos aperit partus matura gravedo
Continuo largaque vides strepere omnia prole.
Sed quamvis avidus, primos contemnere partus
Malueris, mox non omnes nutrire minores.
Nam tibi si placitum populosos pascere foetus:
Iam macie tenues suctique videbis inanes,
Pugnantesque diu quisnam prior ubera lambat,
Distrahere invalidam lassato viscere matrem.
Sin vero haec cura est, melior ne forte necetur,
Abdaturve domo, catulosque probare voluntas,
Quis nondum gressus stabiles, neque lumina passa
Luciferum videre iubar, quae prodidit usus
Percipe, & intrepidus spectatis adnue dictis.
Pondere nam catuli poteris perpendere vires,
Corporibusque leves gravibus praenoscere cursus,
Quin & flammato ducatur linea longe
Circuitu, signet habilem vapor igneus orbem.
Impune in medio possis consistere circo.
Huc omnes catuli, huc indiscreta feratur
Turba: dabit mater partus examine honestos
Iudicio natos servans, trepidoque periclo.
Nam postquam conclusa videt sua germina flammis,
Continuo saltu transcendens fervida zona
Vincla rapit, rictu primum portatque cubili,
Mox alium, mox deinde alium. sic conscia mater
Segregat egregiam sobolem virtutis amore.
Hos igitur genitrice simul, iam vere sereno,
Molli pasce sero passim, nam lactis abundans

Tempus adest, albent plenis & ouilia mulctris.
Interdumque cibo Cererem cum lacte ministra,
Fortibus ut succis teneras complere medullas
Possint, & validas iam tunc promittere vires.
Sed postquam Phœbus candentem feruidus axem
Contigerit, tardasque vias, cancrique morantis
Sidus init, tunc consuetam minuisse saginam
Profuerit, tenuesque magis retinere cibatus.
Ne grauis articulos deprauet pondere moles.
Nam cum membrorum nexus, nodosque relaxant,
Infirmosque pedes, & crura nutantia ponunt,
Tunc etiam niueis armantur dentibus ora.
Sed neque conclusos teneas, neque vincula collo
Impatiens circundederis, noceasque futuris
Cursibus imprudens. catulis nam sæpe remotis,
Aut vexare trabes, laceras aut pandere valuas
Mens erit, & teneros torquent conatibus artus,
Obtunduntve nouos arroso robore dentes,
Aut teneros duris impingunt postibus vngues.
Mox cum iam validis insistere cruribus ætas
Passa quater binos voluens ab origine menses,
Illæsis catulos spectauerit vndique membris,
Tunc rursus miscere sero Cerealia dona
Conueniet, fortemque dari de frugibus escam,
Libera tunc primum consuescant colla ligari,
Concordes & ferre gradus, clausique teneri.
Iam cum bis denos Phœbe reparauerit ortus,
Incipe non longo catulos producere cursu,
Sed paruæ vallis spatio, septoue nouali.
His leporem præmitte manu, non viribus æquis,
Nec cursus virtute parem, sed tarda trahentem
Membra, queant iam nunc faciles vt sumere prædam.
Nec semel indulge catulis moderamine cursus,
Sed, donec validos etiam præuertere suescant,
Exercito diu, venandi munere cogens
Discere, & emeritæ laudem virtutis amare,
Nec non consuetæ norint hortamina vocis.
Seu cursus reuocent, iubeant seu tendere cursus.
Quin etiam docilis victam contingere prædam,
Exanimare velint tantum, non carpere sumptam.
Sic tibi veloces catulos reparare memento
Semper, & in paruos iterum protendere curas.
Nam tristis morbi scabies, & sordida venis
Sæpe venit, multamque canes discrimine nullo
Dant stragem. tu sollicitos impende labores,
Et sortire gregem suffecta prole quotannis.
Quin acidos Bacchi latices Tritonide oliua
Admiscere decet: catulosque canesque maritas
Vnguere profuerit, tepidoque ostendere soli,
Auribus & tineas candenti pellere cultro.
Est etiam canibus rabies letale periclum,
Quod seu cœlesti corrupto sydere manat,
Cum segnes radios tristi iaculatur ab æthra
Phœbus, & attonito pallens caput exerit orbe:
Seu magis ignicomi candentia terga Leonis
Cum quatit, hoc canibus blandis inuiserat æstus:
Exhalat seu terra sinus seu noxius aër
Caussa mali, seu cum gelidus non sufficit humor,
Torrida per venas concrescunt semina flammæ.
Quicquid id est, imas agitat sub corde medullas,
Inque feros rictus nigro spumante veneno
Prosilit, insanos cogens infigere morsus.
Disce igitur potus medicos, curamque salubrem.
Tunc virosa tibi sumes, multumque domabis
Castorea, attritu silicis lentescere cogens.
Ex ebore huc trito puluis, sectoue feratur,
Admiscensque diu facies concrescere vtrunque:
Mox lactis liquidos sensim superadde fluores,
Vt non cunctantes haustus infundere cornu
Inserto possis, furiasque repellere tristes,
Atque iterum blandas canibus componere mentes.
Quin & Tuscorum non est extrema voluptas
Sæpe canum. et forma illis, licet obsita villo,
Dissimilesque habeant catulis velocibus artus:
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prædæ.
Nanque & odorato noscunt vestigia prato,
Atque etiam leporum secreta cubilia monstrant.
Horum animos, moresque simul, naresque sagaces
Mox referam: nunc omnis adhuc narranda supellex
Venandi, cultusque mihi dicendus equorum.
Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis,
Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata & palmas nuper grex omnis auorum.
Illis ampla satis leui sunt æquora dorso,
Immodicumque latus, paruæque ingentibus alui,
Ardua frons, auresque agiles, capitique decoro
Altus honos, oculique vago splendore micantes:
Plurima se validos ceruix resupinat in armos:
Fumant humentes calida de nare vapores:
Nec pes officium standi tenet: vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.
Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina, cornipedum late fœcunda proborum.
Namque valent longos pratis intendere cursus:
Nec minor est illis, Graio quam in corpore forma.
Nec non terribiles spirabile numen anhelæ
Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremulos, frenisque repugnant.
Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.
Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit, modo sit gentili sanguine firmus,
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Nec pigeat quod turpe caput, deformis & aluus
Est ollis, quodque infrenes, quod liber vterque,
Quodque iubis pronos ceruix diuerberet armos.
Nam flecti faciles, lasciuaque colla sequutus
Paret in obsequium lentæ moderamine virgæ.
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni.
Quin & promissi spatiosa per æquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auidos comites post terga relinquunt.
Haud secus effusis Nerei per cærula ventis,
Cum se Threicius Boreas super extulit antro,
Stridentique sono vastas exterruit vndas,
Omnia turbato cesserunt flumina ponto:
Ipse super fluctus spumanti murmure feruens,
Conspicuum pelago caput eminet: omnis euntem
Nereidum mirata suo stupet æquore turba.
Horum tarda venit longi fiducia cursus:

His

His etiam emerito vigor est iuuenilis in æuo.
Nam quæcunque suis virtus bene floruit annis,
Non prius est animo, quam corpore passa ruinam.
Pasce igitur sub vere nouo farragine molli
Cornipedes, venamque feri, veteresque labores
Effluere aspecta nigri cum labe cruoris.
Mox lætæ redeunt in pectora fortia vires,
Et nitidos artus distento robore formant.
Mox sanguis venis melior calet: ire viarum
Longa volunt, latumque fuga consumere campum.
Inde vbi pubentes calamos durauerit æstas,
Lactentesque vrens herbas siccauerit omnem
Mensibus humorem, culmisque armarit aristas:
Ordea tum, paleasque leues præbere memento.
Puluere quin etiam puras secernere fruges
Cura sit, atque toros manibus percurrere equorum,
Gaudeat vt plausu sonipes, lætumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viscera succos.
Id curent famuli, comitumque animosa iuuentus.
Nec non & casses ydem venatibus aptos,
Atque plagas, longoque meantia retia tractu
Addiscant raris semper contexere nodis,
Et seruare modum maculis, linoque tenaci
Linea quin etiam magnos circundare saltus
Quæ possit, volucresque metu concludere prædas,
Digerat innexas non vna ex alite pinnas.
Namque vrsos, magnosque sues, ceruosque fugaces,
Et vulpes, acresque lupos, ceu fulgura cœli,
Terrificant, linique vetant transcendere septum.
Has igitur vario semper fucare veneno
Cura tibi, niueisque alios miscere colores,
Alternosque metus subtegmina tempore longo.
Dat tibi pinnarum terrentia milia vultur.
Dat Libye magnarum auium fœcunda creatrix:
Dantque grues, cygnique senes & candidus anser:
Dant, quæ fluminibus, crassisque paludibus errant,
Pellitosque pedes stagnanti gurgite tingunt.
Hinc mage Puniceas natiuo munere sumes.
Namque illic sine fine greges florentibus alis
Inuenies auium, suauique rubescere luto,
Et sparsos passim tergo vernare colores.
His ita dispositis, hyemis sub tempus aquosæ
Incipe veloces catulos immittere prædæ,
Incipe cornipedes latos agitare per agros:
Venemur, dum mane nouum, dum mollia prata
Nocturnis calcata feris vestigia seruant.

M. AVRELII OLYMPII NEMESIANI, POETÆ CARTAGINIENSIS, BVCOLICON.

ECLOGA I. EPIPHVNVS.

Timetas, Tityrus.

Dum fiscella tibi fluuiali Tityre iunco
Texitur, & rauco resonant tua rura cicadis:
Incipe, si quod habes gracili sub arundine carmen
Compositum. nam te calamos inflare labello
Pan docuit, versuque bonus tibi fauit Apollo.
Incipe, dum salices hædi, dum gramina vaccæ
Detondent, viridique gregem permittere campo
Et ros, & primi suadet clementia solis.
TIT. *Hos annos canamque meam, mihi chare, senectam*
Tu iuuenis, charusque deis, in carmina cogis?
Viximus, & calamis versus cantauimus olim,
Dum secura hilares ætas ludebat amores.
Nunc album caput, & veneres tepuere sub annis:
Iam mea ruricolæ dependet fistula Fauno.
Te nunc rura sonant: nuper nam carmine victor
Risisti calamos & dissona flamina Mopsi,
Iudice me. mecum senior Melibœus vtrunque
Audierat, laudesque tuas sublime ferebat.
Quem nunc emeritæ permensum tempora vitæ,
Secreti pars orbis habet, mundusque piorum.
Quare age, si qua tibi Melibœi gratia viuit,
Dicat honoratos prædulcis tibia manes.
TIM. *Et parere decet iussis, & grata iubentur.*
Namque fuit dignus senior, quem carmine Phœbus
Pã calamis, fidibusq; Linus, modulatibus Orpheus
Concinerent, atque acta viri laudesque sonarent.
Sed quia tu nostræ musam deposcis auenæ,
Accipe quæ super hæc cerasus, quã cernis ad amnem,
Continet, incisæ seruans mea carmina libro.
TIT. *Dic age, sed nobis ne vento garrula pinus*
Obstrepat, has vlmos potius fagosue petamus.
TIM. *Hic cantare libet: virides nam suggerit herbas*
Mollis ager, lateque tacet nemus omne: quieti,
Aspice, vt ecce procul decerpant gramina tauri.
Omniparens æther & rerum caussa liquores,
Corporis & genitrix tellus, vitalis & aër,
Accipite hos calamos, atque hæc nostro Melibœo
Mittite, si sentire datur post fata quietis.
Nam si sublimes animæ cœlestia templa,
Sidereasque colunt sedes, mundoque fruuntur:
Tu nostros aduerte modos, quos ipse benigno
Pectore fouisti, quos tu Melibœe probasti.
Longa tibi, cunctisque diu spectata senectus,
Felicesque anni, nostrique nouissimus æui
Circulus, innocuæ clauserunt tempora vitæ.
Nec minus hinc nobis gemitus lachrymæque fuere,
Quam si florenteis mors inuida pelleret annos.
Nec tenui tales communis causa querelas.
Heu Melibœe iaces letali frigore segnis,

Lege hominum, cælo dignus canente senecta
Concilioque deûm. plenum tibi ponderis æqui
Pectus erat. tu ruricolûm discernere lites
Assuetas, varias patiens mulcendo querelas.
Sub te ruris amor, sub te reuerentia iusti
Floruit: ambiguos signauit terminus agros.
Blanda tibi vultus grauitas, & mite serena
Fronte supercilium, sed pectus mitius ore.
Tu calamos aptare labris, & iungere cera
Oratus, duras docuisti fallere curas.
Nec segnem passus nobis marcere iuuentam,
Sæpe dabas merita non vilia præmia Musæ.
Sæpe etiam senior, ne nos cantare pigeret,
Lætus Phœbea dixisti carmen auena.
Felix o Melibœe vale. tibi frondis odoræ
Munera dat, lauros carpens, ruralis Apollo.
Dant Fauni, quod quisque valet, de vite racemos,
De campo culmos, omnique ex arbore fruges.
Dat grandæua Pales spumantia cymbia lacte.
Mella ferunt Nymphæ. pictas dat Flora coronas.
Manibus hic supremus honos. dant carmina Musæ:
Carmina dant Musæ. nos te modulamur auena.
Syluestris nunc te platanus, Melibœe, susurrat,
Te pinus reboat, te quidquid carminis Echo
Respondent syluæ, te nostra armenta loquuntur.
Namque prius siccis Phocæ nascentur in aruis,
Hirsutusque freto viuet leo, dulcia mella
Sudabunt taxi, confusis legibus anni,
Messem tristis hyems, æstas tractabit oliuas,
Ante dabit flores autumnus, ver dabit vuas:
Quam taceat Melibœe tuas mea fistula laudes.
TIT. Perge puer, cœptum tibi iam ne desere carmen.
Nam sic dulce sonas, vt te placatus Apollo
Prouehat, & felix dominam perducat ad vrbem.
Namque hic in syluis præsens tibi fama benignum
Strauit iter, rumpens liuoris nubila plena.
Sed iam sol demittit equos de culmine mundi,
Flumineos suadens gregibus præbere liquores.

ECLOGA II. DONACE.

Idas, Alcon.

FOrmosam Donacen puer Idas, & puer Alcon
Ardebant, rudibusque annis insensus vterque
In Donaces Venerem furiata mente ruebant.
Hanc, cum vicini flores in vallibus horti
Carperet, & molli gremium compleret acantho,
Inuasere simul, Venerisque imbutus vterque
Tunc primum dulci carpebant gaudia furto.
Hinc amor, & pueris iam non puerilia vota,
Queis anni ter quinque hyemes, & cura iuuentæ.
Sed postquam Donacen duri clausere parentes,
Quod non tam tenui filo de voce sonaret,
Sollicitumque foret linguis onus, improba ceruix,
Suffususque rubor crebro, venæque tumentes,
Tum vero ardentes flammati pectoris æstus
Carminibus, dulcique parant releuare querela:
Ambo æuo cantuque pares, nec dispare forma,
Ambo genas leues, intonsi crinibus ambo:
Atque sub hac platano mœsti solatia casus
Alternant, Idas calamis, & versibus Alcon.
ID. Quæ colitis syluas Dryades, quæque antra Napææ,
Et quæ marmoreo pede Naiades vda secantes
Littora, purpureos alitis per gramina flores,
Dicite quo prato Donacen, qua forte sub vmbra
Inueniam, roseis stringentem lilia palmis?
Nam mihi iam trini perierunt ordine soles,
Ex quo consueto Donacen expecto sub antro.
Interea, tanquam nostri solamen amoris
Hoc foret, aut posset rabidos medicare furores,
Nulla meæ trinis tetigerunt gramina vaccæ
Luciferis, nulloque biberunt amne liquores:
Siccaque fœtarum lambentes vbera matrum
Stant vituli, & teneris mugitibus aera complent.
Ipse ego nec molli iunco, nec vimine lento
Perfeci calathos, cogendi lactis in vsus.
Quid tibi, quæ nosti, referam? scis mille iuuencas
Esse mihi, nosti nunquam mea mulctra vacare.
Idas ille ego sum, Donace, cui sæpe dedisti
Oscula, nec medios dubitasti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petisti.
Heu heu nulla meæ te tangit cura salutis!
Pallidior buxo, violæque simillimus erro.
Omnes ecce cibos, & nostri pocula Bacchi
Horreo, nec placido memini concedere somno.
Te sine, væ misero mihi, lilia nigra videntur,
Pallentesque rosæ, nec dulce rubens hyacinthus;
Nullos nec myrtus, nec laurus spirat odores.
At tu si venias, & candida lilia fient,
Purpureæque rosæ, tum dulce rubens hyacinthus;
Tunc mihi cum myrto laurus spirabit odores.
Nam dum Pallas amat turgentes sanguine baccas,
Dum Bacchus vites deus, & sata poma Priapus,
Pascua læta Pales: Idas te diliget vnam.
Hæc Idas calamis: tu, quæ responderit Alcon
Versu, Phœbe refer: sunt aurea carmina Phœbo.
AL. O montana Pales, o pastoralis Apollo,
Et nemorum Siluane potens, & nostra Dione,
Quæ iuga celsa tenes Erycis, cui cura iugales
Concubitus hominum totis connectere sæclis,
Quid merui? cur me Donace formosa reliquit?
Munera namque dedi, noster quæ non dedit Idas,
Vocalem longos quæ ducit aëdona cantus:
Quæ licet interdum contexto vimine clausa,
Cum paruæ patuere fores, ceu libera ferri
Norit, & agrestes inter volitare volucres:
Scit rursus remeare domum, tectumque subire
Viminis, & caueam totis præponere syluis.
Præterea tenerum leporem, geminasque palumbes,
Nuper quæ potui syluarum præmia misi.
Et post hæc, Donace, nostros contemnis amores?
Forsitan indignum ducis, quod rusticus Alcon
Te cupiam, qui mane boues in pascua ducam.
Dii pecorum pauere greges, formosus Apollo,
Pan doctus, Fauni vates, & pulcher Adonis.
Quin etiam fontis speculo me mane notaui,
Nondum purpureos Phœbus cum tolleret orbes,
Nec tremulum liquidis splenderet lumen in vndis:
Quod vidi, nulla tegimus lanugine malas,

Pascimus

Pascimus & crinem. nostro formosior Ida
Dicor, & hoc ipsum mihi tu narrare solebas,
Purpureas laudando genas, & lactea colla,
Atque hilares oculos & formam puberis aeui.
Nec sumus indocti calamis: cantamus auena,
Qua diui cecinere prius, qua dulce locutus
Tityrus e syluis dominam peruenit ad vrbem.
Nos quoque te propter, Donace, cantabimur vrbi,
Si modo cornigeras inter viburna cupressos,
Aut inter pinos corylum frondescere fas est.
Sic pueri Donacen toto sub sole canebant,
Frigidus e syluis donec discedere suasit
Hesperus, & stabulis pastos inducere tauros.

ECLOGA III. BACCHVS.

Pan trium puerorum impulsu modulatur.

Nyctilos atq; Mycon, necnon & pulcher Amyntas
Torrentem patula vitabant ilice solem,
Cum Pan venatu fessus recubare sub vlmo
Cœperat & somno lassatus sumere vires:
Quem super ex tereti pendebat fistula ramo,
Hanc pueri (tanquam praedam pro carmine possent
Sumere, fasque esset calamos tractare deorum)
Inuadunt furto: sed nec resonare canorem
Fistula quem suerat, nec vult contexere carmen,
Sed pro carminibus male dissona sibila reddit.
Tum Pan excussus sonitu stridentis auenae.
Iamque videns, Pueri si carmina poscitis, inquit,
Ipse canam, nulli fas est inflare cicutas,
Quas ego Maenaliis cera coniungo sub antris,
Iamque ego Bacche tuos ortus, & semina vitis
Ordine detexam debemus carmina Baccho.
Haec fatus, cœpit calamis sic montiuagus Pan.
Te cano, qui grauidis hederata fronte corymbis
Vitea serta plicas, qui comptos palmite tigres
Ducis odoratis perfusus colla capillis.
Vera Iouis proles. iam tunc post sidera caeli
Sola Iouem Semele vidit, Iouis ora professum.
Hunc pater omnipotens venturi prouidus aeui,
Pertulit, & iusto produxit tempore partus.
Hunc Nymphae, Faunique senes, Satyrique procaces,
Vos etiam Nysa viridi nutristis in antro.
Quin & Silenus paruum veneratus alumnum,
Aut gremio fouet, aut resupinis sustinet vlnis,
Et vocat ad risum digito, motuque quietem
Allicit, aut tremulis quassat crepitacula palmis.
Cui deus arridens, horrentes pectore setas
Vellicat, aut digitis aures astringit acutas,
Applauditve manu mutilum caput, aut breue mentum,
Et simas tenero collidit pollice nares.
Interea pueri florescit pube iuuenta,
Flauaque maturo tumuerunt tempora cornu.
Tum primum laetas ostendit pampinus vuas,
Mirantur Satyri frondes & poma Lyaei.
Tum deus, o Satyri maturos carpite fructus,
Dixit, & ignotos pueri calcate racemos.
Vix haec ediderat, decerpunt vitibus vuas,
Et portant calathis, celerique illidere planta
Concaua saxa super properant, vindemia feruet
Collibus in summis crebro pede rumpitur vua,
Nudaque purpureo sparguntur pectora musto.
Tum Satyri lasciua cohors sibi pocula quisque
Obuia corripiunt. quod fors dedit, hoc capit vsus.
Cantharon hic retinet cornu bibit alter adunco:
Concauat ille manus, palmasque in pocula vertit:
Pronus at ille lacu bibit, & crepitantibus haurit
Musta labris: alius vocalia cymbala mergit:
Atque alius latices pressis resupinus ab vuis
Excipit, at potus saliens liquor ore resultat,
Spumeus inque humeros & pectora diffluit humor.
Omnia ludus habet, cantusque, chorique licentes,
Et Venerem iam vina mouent raptantur amantes
Concubitu Satyri fugientes iungere Nymphas,
Iam iamque elapsas hic crine, hic veste retentat.
Tum primum roseo Silenus cymbia musto
Plena senex auide non aequis viribus hausit.
Ex illo venas inflatus nectare dulci,
Hesternoque grauis semper videtur Iaccho.
Quinetiam deus ille, seu Ioue prosatus ipso,
Et plantis vuas premit, & de vitibus hastas
Ingerit, & lynci praebet cratera bibenti.
Haec Pan Maenalia pueros in valle docebat,
Sparsas donec oues campo conducere in vnum
Nox iubet, vberibus suadens siccare liquorem
Lactis, & in niueas adstrictum cogere glebas.

ECLOGA IIII. EROS.

Lycidas, Mopsus.

Populea Lycidas, nec non & Mopsus in vmbra
Pastores, calamis ac versu doctus vterque,
Nec triuiale sonans, proprios cantabat amores.
Nam Mopso Meroe, Lycidae crinitus Iolas
Ignis erat: pariterque furor de dispare sexu
Cogebat trepidos totis discurrere syluis.
Hos puer, ac Meroe multum lusere furentes:
Dum modo condictas vitant in vallibus vlmos,
Nunc fagos placitas fugiunt, promissaque falunt
Antra, nec est animus solitos alludere fontes.
Tum tandem fessi, quos lusus adederat ignis,
Sic sua desertis nudarunt vulnera syluis:
Inque vicem dulces cantu dixere querelas.
MOP. Immitis Meroe, rapidisque fugacior Euris,
Cur nostros calamos, cur pastoralia vitas
Carmina? quemve fugis? quae me tibi gloria victo?
Quid vultu mentem premis, ac spem fronte serenas?
Tandem dura nega: non possum nolle negantem.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
LYC. Respice me tandem puer o crudelis Iola.
Non hoc semper erit. perdunt & gramina flores,
Perdit spina rosas, nec semper lilia candent,
Nec longum tenet vua comas, nec populus vmbras.
Donum forma breue est, nec se tibi commodat annus.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
MOP. Ceruia marem sequitur, taurum formosa iuuenca,
Et venerem sensere lupae, sensere leaenae,
Et genus aerium volucres, & squamea turba,

Et montes, syluaque: suos habet arbor amores.
Tu tamen vna fugis, miserum tu perdis amantem.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
LYC. Omnia tempus alit, tempus rapit. vsus in arcto est.
Ver erat, & vitulos vidi sub matribus istos,
Qui nunc pro niuea coiere in cornua vacca.
Et tibi iam tumidae nares, iam fortia colla,
Iam tibi bis denis numerantur messibus anni.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
MOP. Huc Meroe formosa veni. vocat aestus in vmbram,
Iam pecudes subiere nemus, iam nulla canoro
Gutture cantat auis, torto non squamea tractu
Signat humum serpens: solus cano, me sonat omnis
Sylua, nec aestiuis cantu concedo cicadis.
Cantet, amat quod quisque leuant & carmina curas.
LYC. Tu quoque saeue puer, niueum ne perde colorem
Sole sub hoc. solet hic lucentes vrere malas.
Hic age, pampinea mecum requiesce sub vmbra.
Hic tibi leue fluens fons murmurat hic & ab vlmis
Purpurea foetu dependent vitibus vua.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
MOP. Qui tulerit Meroes fastidia longa superba,
Sithonias feret ille niues, Lybicosque calores,
Nerites potabit aquas, taxique nocentis
Non metuet succos, Sardoaque gramina vincet.
Et sua Marmaricos coget iuga ferre Leones.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
LYC. Quisquis amat pueros, ferro praecordia duret
Nil properet, discatque diu patienter amare,
Prudentesque animos teneris non spernat in annis,
Perferat & fastus. sic olim gaudia sumet,
Si modo sollicitos aliquis deus audit amantes.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
MOP. Quid prodest quod me pagani mater Amyntae,
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vaporo
Lustrauit, cineresque auersa effudit in amnem,
Incendens viuo crepitantes sulphure lauros,
Cum sic in Meroen totus miser ignibus arsi.
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.
LYC. Haec eadem nobis, variaque coloria fila,
Et molles ignotas Mycale circumtulit herbas:
Cantauit, quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbos,
Plus tamen ecce meus, plus est formosus Iolas,
Cantet, amat quod quisque: leuant & carmina curas.

CL. CLAVDIANI VITA EX LILII GREGORII GYRALDI DE LATINIS POETIS DIALOGO IIII.

L. CLAVDIANVS Theodosij, & filiorum Arcadij & Honorij temporibus floruit. Patria ei fuit Alexandria Ægyptia, id quod & Suidæ, & aliorum testimonio facilè cognoscimus, idem & suis ipse carminibus comprobat, vt cùm cecinit.

—— & nostro cognite Nilo.

Quidam tamen insulsè eum Hispanum, alij Florentinum existimauere. Franc. Petrarcha, & Landinus, nulla, vt reor, auctoritate nixi, vt in eiusmodi re opus erat, Florentinum Claudianum arbitrantur, fuisse patre natum mercatore, qui ob Italiæ bella, quæ tum fortè erant, in Ægyptum secessit, quo in loco, ducta vxore, Claudianum filium genuit. Quibus & Politianus amore, vt puto, regionis, his versibus assentitur.

Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi,
Pulcra suum quem nunc Florentia iactat alumnum,
Gaudentem Stygio dominam iunxisse marito.

Idem & Florentinorum olim scriba P. Collutius.

Ægypto genitum noua me Florentia ciuem
Legibus agnouit, magnis iam digna poëtis.
Infernos raptus Cereris, pugnasque Deorum,
Cæsareas laudes, nec non Stiliconis honores,

& reli-

& reliqua. Et ex Ægypto illum ſcribit his verſiculis Sidonius Apollinaris.

Non Peluſiaco ſatus Canopo,
Qui ferrugineos toros mariti,
Et Muſa canit Inferos ſuperna.

Florentino, viro clariſſimo, & inſigni, in litterarum omne genus gratiſſimus fuit. Cuius quidem Florentini apud Græcos quædam in re ruſtica leguntur, quæ ab Herone, & Conſtantino afferuntur, eius & inter legum ſcriptores non rara mentio. Ad hunc eundem Florentinum & Claudiani extat elegia, cuius eſt hoc principium.

Otia ſopitis ageret cùm cantibus Orpheus,
Neglectumque diu depoſuiſſet opus.

Non multis ab hinc annis, Romæ, in ruinis vetuſtum marmor repertum fuit, quod ſtatuæ Claudiani ſuppoſitum fuiſſe, Pomponius Lætus, aliíque viri antiquitatis periti credidere, cum huiuſmodi inſcriptione. CL. CLAVDIANO V. C. CL. Claudiano v. c. Tribuno, & notario, inter ceteras ingentes artes prægloriosiſſimo poetarum, licet ad memoriam ſempiternam carmina ab eodem ſcripta ſufficiant, attamen teſtimonij gratia, ob iudicij ſui fidem DD. NN. Arcadius, & Honorius, feliciſſimi, & doctiſſimi Imperatores, Senatu petente, ſtatuam in foro Diui Traiani erigi, collocarique iuſſerunt.

Εἰν ἑνὶ Βιργιλίοιο νόον καὶ μοῦσαν Ὁμήρου,
Κλαυδιανὸν Ῥώμη καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.

Cognoſcite quanto in pretio fuerit Claudianus, cùm in eo vno & Virgilij mentem, & Homeri Muſam fuiſſe teſtentur doctiſſimi Imperatores. Huius quidem ſtatuæ, & epigrammatis meminit ipſe idem Claudianus, in quadam præfatione, cùm inquit.

Sed prior effigiem tribuit ſucceſſus aenam,
Oraque patricius noſtra dicauit honos.
Annuit his Princeps, titulum poſcente Senatu.

& reliqua. Chriſtophorus Landinus Claudianum Chriſtianæ pietati addictum affirmat fuiſſe: illum enim ſcribit, primo quidem tempore Dijs gentium initiatum, verùm mox mutata in melius ſententia, Chriſtianum factum. Ob illud videlicet, vt reor, ipſius epigramma ad Chriſtum Deum.

Chriſte potens rerum, redeuntis conditor æui,
Vox ſummi, ſenſuſque Dei: quem fudit ab alta
Mente Pater, &c.

Idem & alij nonnulli aſſerunt, qui & alia Claudiani poemata ad Chriſtum afferunt, vt illud.

Proles vera Dei, cunctiſque antiquior annis,
Nunc genitus, qui ſemper eras.

Et item alia, quæ paulo antè ſunt in Germania publicata. Sed enim qui eadem ferme Claudiani ætate claruerunt, Aurel. Auguſtinus, & P. Oroſius, id ex toto falſum eſſe docent. Ab illo enim in V. de ciuitate Dei, Claudianus à Chriſti nomine alienus dicitur: ab hoc in hiſtoriis paganus, vt eius verbis vtar, & quidem peruicaciſſimus, cum quibus & hac in re Paulus Diaconus conuenit. Quibus vſque adeò maior eſt fides habenda, quàm Landino, & noſtræ tempeſtatis cæteris. Illa etiam ego carmina vel alterius Claudiani putem, vel potius in Chriſtianiſſimi Imperatoris gratiam compoſita. nam & Trebonianus, ſi Suidæ ſtamus, à Chriſti religione alienus, ex Iuſtiniani Imperatoris ſententia in

Pandectis, de Christo, & Trinitate admiranda scripsit. Composuit verò multa Claudianus, quæ in manibus habentur, inter quæ & non nulla Græca, vt Gigantomachiam, ex qua & Græcos versus legimus, vt hi sunt, quos Arsenius in suis apophthegmatis adducit, quod argumentum & Latinè tractauit, vel potius inchoauit. Exstat & Claudiani Græcorum epigrammatum volumē, de crystallo versus, qua de re eiusdem & Latini leguntur. Exstat item poëma de Ætna monte, quod an ipsius legitimum sit, nec probare, nec refellere ausim. ex antiquissimo certè, & castigato codice, qui Francisci Petrarchæ fuisse creditur, illud ego ipse exscripsi. Hæc cùm dixissem, ratus de Claudiano haud me plura dicturum, sic Piso ait. Istius ego poetæ à primis vsque annis studiosus fui: eius enim mihi carmen non sonorum modò, & elegans, sed & floridum semper visum est. Idem dicere velle videbatur puer Picus: cùm ego. Nec equidem puer ego vmquam Claudiani versus contempsi: sed cùm minimè numeros, & liniamenta variet, idémque sit vbique, ab aliquibus eo nomine in ordinem redigitur. At si cui fortè illius numeri satis placent, placeant: eius certè flaccescit inuentio. Nam cùm primo animi impetu, vt videmus, pulcrè materiam apparet, & animosiùs feratur, mox tamquam ventus hominem deficit, nec principiis satis postrema respondent. Omnino tamen, vt Piso dicebat, est poëta canorus, volubilis, & valde dulcis: sed certè parum idoneus, dignúsque, vt tantopere illum imitari studeatis. Sunt quidem in eo, si cum delectu decerpantur, flores, qui mirum dictu est, quàm vobis prodesse possint. Sed de his satis, ne viribus maiora tractemus.

Fuit & alter Claudianus Mamercus Viennensis, ex Gallia, quem miris laudibus effert Sidonius Apollinaris: eum enim excelluisse ait cùm in omni poëtica, tum etiam in omni philosophia, & theologia. De quo haud mihi in præsentia sunt vobis plura dicenda, cùm, si Sidonij epistolarum librum quartum legeritis, tertiam inuenietis totam in laudes ipsius Claudiani esse compositam: vndecimam verò in eius iam defuncti commendationem, eiúsque epitaphium. Eiusdem præterea Gennadius in libro illustrium virorum meminit. Legi ego huius Claudiani librum de statu animæ, in quo multa bonæ frugis documenta, ac doctrinæ reconditæ reperi. Sunt & qui ea, quæ de Christo carmina leguntur, non prioris Claudiani, sed huius posterioris esse affirment, ea in primis ratione persuasi, quòd & varius sit stylus, & quòd ille, vt diximus, à Christiana pietate fuerit alienus: doctiorum tamen esto hæc censura. & huc vsque de vtroque Claudiano.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM I. DE RAPTV PROSERPINÆ AD FLORENTINVM,

PRÆFATIO.

INVENTA secuit primus qui naue profundum,
Et rudibus remis sollicitauit aquas:
Qui dubiis ausus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias.
Tranquillis primum trepidus se credidit vndis,
Litora securo tramite summa legens.
Mox longos tentare sinus, & linquere terras,
Et leni cœpit pandere vela Noto.
Ast vbi paullatim præceps audacia creuit,
Cordaque languentem dedidicere metum.
Iam vagus irrupit pelago, cælumque secutus
Ægæas hiemes, Ioniumque domat.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINÆ.

LIBER I.

INferni raptoris equos, afflatáque curru
Sidera Tænario, caligantésque profunda
Iunonis thalamos audaci promere cantu
Mens congesta iubet. gressus remouete profani,
Iam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.
Iam mihi cernuntur trepidis delubra moueri
Sedibus, & claram dispergere culmina lucem,
Aduentum testata Dei. iam magnus ab imis
Auditur fremitus terris templumque remugit
Cecropium, sanctásque faces extollit Eleusis.
Angues Triptolemi strident & squamea curuis
Colla leuant attrita iugis, lapsuque sereno
Erecti roseas tendunt ad carmina cristas.
Ecce procul ternis Hecate variata figuris
Exoritur [1] lætúsque simul procedit Iacchus
Crinali florens edera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit vngues:
Ebria Mæonius fulcit vestigia thyrsus.
Dij, quibus in numerum vacui famulantur Auerni,
Vulgus iners, opibus quorum donatur auaris
Quidquid in orbe perit, quos Styx liuentibus ambit
Interfusa vadis, & quos fumantia torquens
Æquora, vorticibus Phlegethon perlustrat anhelis:
Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum,
Et vestri secreta poli, qua lampade Ditem
Flexit Amor, quo ducta ferox Proserpina [2] curru
Possedit dotale Chaos, quantásque per oras
Sollicito genitrix errauerit anxia cursu.
Vnde data populis fruges, & glande relicta
Cesserit inuentis Dodonia quercus aristis.
Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras,
Prælia moturus Superis, quod solus egeret
[1] Connubiis, sterilesque diu consumeret annos,
Impatiens, nescire torum, nullásque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen.
Iam quæcumque latent ferali monstra Barathro,
In turmas, aciemque ruunt, contráque Tonantem
Coniurant Furiæ, crinitáque sontibus hydris
Tisiphone quatiens infesto lumine pinum,
Armatos ad castra vocat pallentia Manes.
Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupissent elementa fidem, penitusque reuulso
Carcere, laxatis pubes Titania vinclis,
Vidisset cæleste iubar, rursúsque cruentus
Ægæon positis [2] arcto de corpore nodis
Obuia centeno vexasset fulmina motu.
Sed Parcæ vetuere minas orbique timentes
Ante pedes, soliúmque ducis fudere seueram
Canitiem, genibúsque suas cum supplice [3] fletu
Admouere manus, quarum sub iure tenentur
Omnia, quæ seriem fatorum pollice ducunt,
Longaque ferratis euoluunt sæcula pensis.
Prima fero Lachesis clamabat talia Regi
Incultas dispersa comas, ô maxime noctis
Arbiter, Vmbrarúmque potens, cui nostra laborant
Stamina: qui finem cunctis, & semina præbes:
Nascendique vices alterna morte rependis:
Qui vitam, letúmque regis. nam quidquid vbique
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debetúrque tibi, certisque ambagibus æui
Rursus corporeos animæ [4] mittuntur in [5] artus.
Ne pete firmatas pacis dissoluere leges,
Quas dedimus, neuitque colus: neu fœdera fratrum
Ciuili conuerte tuba. cur impia tollis
Signa? quid [6] incestis aperis Titanibus auras?

1 lenisque. 2 raptu P. C. G. L.

1 Conubiis C. G. L. 2 aucto C. 3 vultu P. C. L. 4 mutantur G. 5 ortus B. 6 alij, ablatas Parth.

Posce Iouem, dabitur coniux. vix ille pepercit,
Erubuitque preces, animúsque relanguit atrox,
Quamuis indocilis flecti. ceu turbine rauco
Cum grauis armatur Boreas, glacieque niuali
Hispidus, & Getica concretus grandine pennas
Flare cupit pelagus siluas campósque sonoro
Flamine rapturus; si forte aduersus ahenos
Aeolus obiecit postes: vanescit inanis
Impetus, & fractæ redeunt in claustra procellæ.
[1]Tum Maia genitum, qui feruida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius astitit ales
Somniferam quatiens virgam, tectúsque galero.
Ipse rudi fultus solio, nigráque verendus
Maiestate sedet. squalent immania fœdo
Sceptra situ, sublime caput mæstissima nubes
Asperat, & diræ riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tunc talia celso
Ore tonat. tremefacta silent dicente tyranno
Atria. latratum triplicem compescuit ingens
Ianitor, & presso lacrymarum fonte resedit
Cocytus, tacitísque Acheron obmutuit vndis,
Et Phlegethontææ requierunt murmura ripæ.
Atlantis Tegeæe nepos, commune profundis,
Et superis numen, qui fas per limen vtrumque
Solus habes, geminóque facis commercia mundo,
I celer, & proscinde Notos, & iussa superbo
Redde Ioui. Tantúmne tibi sæuissime fratrum
In me iuris [2] erit. [3] si nobis noxia vires
Cum cælo fortuna [4] tulit, [5] non robur, & arma
[6] Perdidimus. si rapta dies, an forte iacentes,
Ignauósque putas, quòd non Cyclopea tela
Stringimus, aut [7] vanas tonitru deludimus auras?
Nonne satis visum est, grati quod luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis,
Informesque plagas, cùm te lætissimus ornet
Signifer, & vario cingant splendore Triones?
Sed thalamos etiam prohibes? Nereia [8] glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitryte:
Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Iuno sinu. quid enim narrem [9] Latonia furta?
Quid Cererem, magnámque Themin? tibi tanta creandi
Copia: te felix natorum turba coronat:
Ast ego deserta mœrens inglorius aula
Implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeò toleranda quies. primordia testor
Noctis, & horrendæ stagna intemerata paludis,
Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas:
Obducam tenebris [11] lucem: compage soluta
Lucidus vmbroso miscebitur [12] axis Auerno.
Vix ea fatus erat, iam nuntius astra tenebat.
Audierat mandata pater, secúmque volutat
Diuersos ducens animos, quæ tale sequatur
Coniugium, Stygiósque velit pro Sole recessus.
Certa requirenti tandem sententia sedit.

1 Tunc P.G. 2 habet Parrh. 3 sic P.C.G.L. 4 tulit? P.C.G.L. 5 num L. 6 Perdidimus? L. 7 vano nonnulli. Petr. 8 glaucum G.C. 9 latitantia sunt qui legant. Parrh. 10 dictis P.C.G.L. 11 solem: P.C.G.L. 12 aer B.

[1] Aetnææ Cereri proles optata virebat
Vnica: nec tribuit sobolem Lucina secundam,
Fessáque post primos hæserunt viscera partus,
Infœcunda quidem; sed cunctis altior extat
Matribus, & numeri damnum Proserpina pensat.
Hanc fouet: hanc sequitur. vitulâ non blandiùs ambit
Torua parens: pedibus quæ nondum proterit arua,
Nec noua Lunatæ curuauit [2] germina frontis.
Iam vicina toro plenis adoleuerat annis
Virginitas, tenerum iam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: mistáque tremit formidine votum.
Personat aula procis: pariter pro virgine certant.
Mars clypeo melior, Phœbus præstantior arcu.
Mars donat Rhodopen: Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon, Clarósque Lares: hinc æmula Iuno,
Hinc poscit Latona nurum: despexit vtrumque
Flaua Ceres. raptúsque timens, heu cæca futuri,
Commendat Siculis furtim sua pignora terris,
Infidis natam Laribus commisit alendam.
Aethera deseruit, Siculásque relegat in oras
Ingenio confisa loci. Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit: sed Pontus, & æstus
Mutauere situm. rupit confinia Nereus
Victor, & [3] abscissos [4] interluit æquore montes:
Paruáque cognatas prohibent discrimina terras.
Nunc illam [5] sociæ [6] raptam tellure trisulca
Opponit natura mari. caput inde Pachyni
[7] Respicit Ionias prætentis rupibus iras.
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæáque pulsat
[8] Brachia consurgens: hinc dedignata [9] teneri
Concussit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio scopulis se porrigit Aetna perustis:
Aetna Gigantæos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum, qui saucia [10] membra reuinctus
Spirat in exhaustum flagranti [11] pectore sulphur,
Et quoties [12] detrectat onus ceruice rebelli
In [13] dextrum, læuúmque latus: tunc insula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.
Aetnæos apices solo cognoscere visu,
Non aditu tentare licet. pars cætera frondet
Arboribus: teritur nullo cultore cacumen.
Nunc [14] mouet indigenas nimbos piceáque grauatum
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
[15] Terrificis, damnísque suis incendia nutrit.
Sed, quamuis nimiùm feruens exuberet æstu,
Scit niuibus seruare fidem, pariterque fauillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu, fumóque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quæ scopulos tormenta [16] rotent? quæ tanta cauernas
Vis [17] glomeret? quo fonte [18] ruat Vulcanius ignis?

1 Ennææ. 2 cornua P.C.L. 3 abscisos C.G.L. 4 interfluit P.G.L. 5 sociam P.C.G.L. 6 rupta P.L. rapta C. 7 Respuit P.C.G.L. 8 litora B. 9 mouere B. 10 terga P.C.G.L. 11 legitur & gutture Parrh. vulnere fulmen, P.C.G.L. vulnere virus B. 12 detrectat B. 13 læuum, dextrúmve C.L. dextrúmque G. 14 vomit B. 15 Fumificis G. 16 rotant. P.C.G.L. 17 glomerat P.C.G.L. 18 ruit P.C.G.L.

Sine

Siue quòd obijcibus discurrens uentus opertis,
Offensóque per saxa furit rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatémque reposcens,
Putrida multiuagis populatur flatibus antra:
Seu mare sulfureis ductum per uiscera montes
Oppressis ignescit aquis, & pondera librat.
[1] *Huc ubi seruandum mater fidißima pignus*
Abdidit, ad Phrygios tendit secura Penates,
Turrigerámque petit Cybelen, sinuosa draconum
Membra regens, [2] uolucrique per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena uenenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa uirentes
Terga notæ: rutilum squamis intermicat aurum.
Nunc [3] spirantes Zephyros tranant: nunc arua uolatu
Inferiore secant: cano rota puluere labens
Sulcatam fecundat humum: flauescit aristis
Orbita: surgentes [4] scandunt uestigia [5] fruges.
Vestit iter comitata seges, iam linquitur Aetna,
Totáque decrescit remeo Trinacria uisu.
Heu quoties præsaga mali uiolauit oborto
Rore genas: quoties oculos ad tecta retorsit.
Talia uoce mouens: salue gratißima tellus,
Quam nos prætulimus cælo: tuis gaudia nostri
Sanguinis, & caros uteri commendo labores.
Præmia digna manent, nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi uersabere uomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager cessante iuuenco:
Ditior oblatas mirabitur incola messes.
Sic ait, & fuluum serpentibus attigit [6] Idam.
Heic sedes [7] angusta deæ, templique colendi
Religiosa silex: densis quam pinus obumbrat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella
Stridula coniferis modulantur carmina ramis.
Terribiles intus thyasi, uesanáque misto
Concentu delubra gemunt: ululatibus Ide
Bacchatur: timidas inclinant Gargara siluas.
Postquam uisa Ceres: mugitum tympana frenant
Conticuere chori: Corybas non impulit ensem.
Nec buxus, non æra sonant, blandíque leones
Submisere iubas, adytis gauisa Cybelle
Exsiluit, & pronas [8] intendit ad oscula turres.
Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
Iupiter, & Veneri mentis penetralia [9] nudat.
Cui uerum secreta tibi Cytherea fatebor.
Candida Tartareo nuptum Proserpina Regi
[10] *Iam dudum decreta dari: sic Atropos urget:*
Sic cecinit longæua Themis. nunc matre remota
(Rem peragit tempus) fines inuade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis
Crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
[11] *Coge tuis armata dolis. quid cætera cuncta,*
Me quoque sæpe soles. cur ultima regna quiescunt?
Nulla sit immunis regio, nulliúsque sub umbra
Pectus [1] inaccessum Veneri. iam tristis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, Dîsque seueri
Ferrea lasciuum mollescant corda sagittis.
Accelerat præcepta Venus, iussúque parentis
Pallas, & inflexo terret quæ Mænala cornu
Addunt se comites, diuino semita gressu
[2] *Claruit: augurium qualis laturus in orbem*
Præceps sanguineo delabitur igne cometes
Prodigiale rubens: non illum nauita tuto,
Non impune uident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus uentos, aut [3] urbibus hostes.
Deuenere locum, Cereris quà tecta nitebant,
Cyclopum firmata manu. stant ardua ferro
Mœnia, ferrati postes, immensáque nectit
Claustra chalybs. nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus: nec talibus unquam
Spirauere notis animæ: nec [4] flumine tanto
Incoctum maduit lassa [5] ceruice metallum.
Atria cingit ebur, trabibus solidatur ahenis
Culmen, & in celsas surgunt electra columnas.
Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu,
Irrita texebat reditura munera matri.
Heic elementorum seriem, sedésque paternas
Insignibat acu: ueterem qua lege tumultum
Discreuit natura parens, & semina iustis
Discessere locis. quicquid leue, fertur in altum:
In medium grauiora cadunt. incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.
[6] *Nec color unus [7] erat. stellas accendit in auro,*
Ostro fundit aquas. attollit litora gemmis,
Filáque mentito [8] iam subter [9] celantia fluctus,
Arte tument. credas illidi cautibus [10] algam,
Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
Addit quinque plagas: mediam subtemine rubro
Obsessam feruore notat, squalebat adustus
Limes, & assiduo sitiebant stamina Sole.
Vitales utrinque duas: quas mitis oberrat
Temperies habitanda uiris: cùm fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumáque perenni
Fœdat, & æterno [11] constringit frigore telas.
Nec non & patrui [12] pingit sacraria Ditis,
Fatalésque sibi Manes: nec defuit omen:
Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Cœperat & uitreis summo iam margine textis
Oceanum [13] sinuare uadis: sed cardine uerso
Sensit adesse Deas, imperfectúmque laborem
Deserit, & niueos infecit purpura uultus,
Per liquidas succensa genas, castique pudoris
Illuxere faces. non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.
Merserat unda diem: sparso nox humida somno
Languida cæruleis inuexerat otia bigis.
Iámque uiam Pluton [14] Siculas molitur ad [15] arces

1 Hinc L. 2 volucri qui peruia P.C.G.L. 3 lenes B. 4 condunt P.C.G.L. 5 messes. P. culmi. B. 6 Idam. P.C.G.L. 7 augusta P.L. 8 extendit P.G.L. 9 pandit. G. pandit penetralia mentis P. 10 Iam pridem P.C.G.L. 11 Falle B.

1 in accensum L. 2 Canduit B. 3 nubibus ignes. Parrh. 4 flamine P.C.G.L. 5 fornace B. 6 Non Ald. 7 inest Al. 8 iam iam P.C.G.L. 9 curuantia B. 10 alnos, B. 11 contristat P.C. 12 fingit B. 13 simulare B. 14 superas P.C.G.L. 15 auras P.

Germani monitu. tornos inuisa iugales
Alecto temone ligat qui pascua mandunt
Cocyti, pratisque Erebi nigrantibus errant,
Stagnáque tranquillæ potantes marcida Lethes
Ægra soporatis spumant obliuia linguis.
Orphnæus crudele micans, Æthónque sagitta
Ocyor, & Stygij sublimis gloria Nyctæus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor
Stabant ante fores iuncti, sæuúmque fremebant
Crastinæ venturæ spectantes gaudia prædæ.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM II. DE RAPTV PROSERPINÆ AD FLORENTINVM,

PRÆFATIO.

Otia sopitis ageret cùm cantibus Orpheus,
Neglectumque diu deposuisset opus:
Lugebant erepta sibi solatia Nymphæ:
[1] Lugebant dulces flumina mæsta modos.
Sæua feris natura redit, metuénsque leonum
Implorat citharæ vacca tacentis opem.
Illius, & duri fleuere silentia montes,
Siluaque Bistoniam sæpe secuta [2] chelyn.
Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede,
Diráque sanguineis vertit præsepia Regis,
Et Diomedeos [3] gramine pauit equos:
Tum patriæ festo lætatus tempore vates,
Desuetæ [4] repetit fila canora lyræ.
Et vestiles leni modulatus pectine neruos,
Pollice festiuo [5] nobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti [6] sternuntur, & vndas
Pigrior adstrictis torpuit Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope sitientes carmina [7] montes:
Excussis gelidas pronior Ossa niues.
Ardua nudato descendit populus Æmo,
Et comitem quercum pinus amica trahit.
[8] Cirrhæasque Dei quamuis despexerit artes
Orpheis laurus vocibus [9] apta venit.
Securum blandi leporem fouere Molossi,
Vicinúmque [10] lupo præbuit agna latus.
Concordes variæ ludunt cum tigride [1] damæ,
Massylam ceruæ non timuere iubam.
Ille nouercales stimulos, actúsque canebat
Herculis, & forti monstra subacta manu.
Qui tumidæ matri pressos ostenderit angues,
Intrepidúsque fero riserit ore puer.
Te neque Dictæas quatiens mugitibus vrbes
Taurus, non Stygij terruit ira canis:
Non leo sidereos cæli rediturus ad axes,
Non Erymanthei gloria montis aper.
Solus Amazonio cinctus Stymphalidas arcu
Appetis: occiduo ducis ab orbe greges.
Tergeminique ducis numerosos deijcis artus,
Et toties vno victor ab hoste redis.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ:
Non [2] ceruam volucres eripuere pedes.
Cacus flamma perit: rubuit Busiride Nilus:
Prostratis [3] rubuit nubigenis Pholoe.
Te Libyæ [4] timuere sinus: te [5] maximus Atlas
Horruit, impositum cum premerere polo.
Firmior Herculea mundus ceruice pependit:
Lustrarunt humeros Phœbus, & astra tuos.
Thracius hæc vates: sed tu Tirynthius alter
Florentine mihi: [6] nam mea plectra moues.
Antraque Musarum longo torpentia somno
Excutis, & placidos ducis [7] ab ore choros.

1 Quærebant P. C G. L. 2 lyram Parrh. 3 sanguine C. 4 separat B. cepit fila mouere lyræ. G. 5 mobile B. 6 frenantur, P. C G. L. 7 rupes: P. C G. L. 8 Cirrhæique C. G. 9 acta C. G. L. 10 latus præbuit agna lupo. P. G.

1 dammæ P. C. G. L. 2 Nessum celeres C. 3 madunt P. C. G. L. 4 Rapuere C. G. L. Ripuere P. 5 maxima Tethys P. C. G. L. 6 tu P. C. G. L. 7 in orbe choros. P. G. L. placido ducis ab orbe choros. C.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINEÆ.

LIBER II.

Mpulit Ionios præmisso lumine fluctus
Non dum pura dies, tremulis vibratur in vndis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
Iámque audax animi, fidæque oblita parentis
Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
(Sic Parcæ [1] iussere) petit. [2] ter cardine verso
Præsaga cecinere fores, ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Ætna:

1 voluere P. G. L. 2 tunc P.

Nullis

Nullis illa tamen monstris, nulloque movetur
Prodigio: comites gressum iunxere sorores.
Prima dolo gaudens, & tanti conscia[1] *furti*
It Venus & raptus metitur corde futuros.
Iam durum[2] *flexura Chaos, iam Dite subacto,*
Ingentes famulos Manes ductura triumpho,
Illi[3] *multifid[i]s*[4] *crinis sinuatur in orbes*
Idalia divisus acu: subnexa marito
Fibula, purpureos gemma suspendit amictus.
Candida Parrhasiis post hanc Regina Lycaei,
Et Pandionias quae cuspide protegit arces,
Utraque virgo ruunt. haec tristibus aspera bellis:
Haec metuenda feris. Tritonia casside fulva
Celatum Typhona gerit, qui summa peremptus
Ima parte viget, moriens & parte superstes,
Hastaque terribilis surgens per nubila[5] *gyro*
Instar habet silvae: tantum stridentia colla
Gorgonis[6] *obtentu pallae fulgentis obumbrat.*
At Triviae lenis species, & multus in ore
Frater erat, Phoebique genas & lumina Phoebi
Esse putes, solisque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent: levibus proiecerat auris
Indociles errare comas, arcuque remisso
Otia nervus agit: pendent post terga sagittae.
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu
Poplite fusa tenus, motoque in flamine Delos
Errat & aurato trahitur circumflua Ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
Mox dolor, aequali tendit per gramina passu,
Nec membris, nec honore minor, potuitque videri
Pallas, si clypeum ferret: si spicula, Phoebe.
Collectae tereti nodantur iaspide vestes.
Pectinis ingenio nunquam felicior arte
Contigit eventus: nulli sic consona telae
Fila, nec in tantum veri duxere[7] *figuram.*
Hic Hyperionio Solem de semine nasci
Fecerat, &[8] *pariter Lunam, sed dispare forma*
Aurorae, noctisque[9] *duces. cunabula Tethys*
Praebet, & infantes gremio solatur anhelos,
Caeruleisque suum roseis radiatur alumnus.
Invalidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubescentibus alte
Cristatum radiis: primo clementior aevo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignem.
Laeva parte soror vitrei libamina potat
Uberis, & parvo signantur tempora cornu.
Talis luxuriat cultus: comitantur euntem
Naiades, & socia stipant utrinque[10] *corona,*
Quae fontes[11] *Crimise tuos, & saxa rotantem*
Pantagiam, nomenque Gelan qui praebuit urbi,
Concelebrant. quas pigra vado Camarina palustri,
Quas Arethusaei latices, quas advena nutrit
Alphaeus, Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum Peltis exsultat[1] *ademptis*
Pulcra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte, niveas ducit post praelia turmas,
Seu flavos stravere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere securi.
Aut quales referunt Baccho sollennia Nymphae,
Maeonia quas Hermus alit, ripasque paternas
[2] *Percurrunt auro:*[3] *madida laetatur in antro*
Amnis, & undantem declinat prodigus urnam.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
[4] *Aetna parens florum, curvaque in valle sedentem,*
Compellat Zephyrum. pater o gratissime veris,
Qui mea lascivo regnas per prata[5] *volatu,*
Semper, & assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum coetus, & celsa Tonantis
Germina. per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis, faveasque precor: nunc omnia fetu
Pubescant virgulta velis, ut fertilis Hybla
Invideat, vincique suos non abnuat hortos.
Quidquid thuriferis spirat Panchaia silvis,
Quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
Quidquid ab[6] *externis ales longaeva*[7] *colonis*
Colligit,[8] *optati referens exordia saecli,*
In venas disperge meas, & flamine largo
Rura fove, ut merear divino pollice carpi,
Et nostris cupiant ornari Numina sertis.
Dixerat. ille novo[9] *madidantes nectare pennas*
Concutit, & glebas fecundo rore maritat,
Quaque volat, vernus sequitur[10] *color: omnis in herbas*
Turget humus, medioque patent convexa sereno:
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
[11] *Induit, & dulci violas ferrugine pingit.*
Parthica quae tantis variantur cingula[12] *gemmis*
Regales[13] *vinctura sinus? quae vellera tantum*
Divitis Assyrii spumis fucantur aeni?
Non tales volucris pandit[14] *Iunonia pennas:*
[15] *Nec sic innumeros arcu mutante colores*
Incipiens redimitur hiems. cum tramite[16] *flexo*
Semita discretis interviret humida nimbis,
Forma loci superat flores: curvata tumore
Parvo planities, & mollibus edita clivis
Creverat in collem:[17] *vivo de pumice fontes*
Roscidi mollibus lambebant gramina[18] *rivis.*
Silvaque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat, &[19] *medio brumam sibi vindicat aestu.*
Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Iovi, tumulos tectura cupressus,

1 voti L. tanto conscia voto P.C.G. 2 domitura B. 3 multimodos L. multiplices C.G. 4 crines sinuantur C. variatur Parrh. 5 ferro P.C.G.L. 6 obtectu Parrh. 7 figuras. P.C.G.L. 8 Lunam pariter G. pariter, et forma dispare Lunam P.C. pariter forma sed dispare Lunam, L. 9 vices B. 10 caterva P.C.G.L. 11 Crimise C.

1 aduncis C.L. 2 Circumeunt C. 3 gravidae: C. 4 Enna Parrh. etiam agnoscit. 5 meatu, Parrh. 6 extremis P.C.G.L. 7 Sabaeis B. 8 optato repetens exordia saeclo P.C.G.L. busto B. 9 madefactas P. 10 rubor. P.C.G.L. 11 Imbuit, P.C.G.L. 12 donis Parrh. 13 Vinctura P.L. 14 Iunonius alas. P.C.G.L. 15 Non P.C.G.L. 16 picto B. 17 vivo P.C.G.L. mihi Parr. etiam legit. 18 ripis L. 19 medio P.C.G.L.

Ilex plena favis, venturi praescia laurus
Fluctuat. heic denso crispata cacumine buxus,
Heic edera serpunt: heic pampinus induit ulmos.
Haud procul inde lacus, Pergum dixere[1] Sicani,
Panditur, & nemorum frondoso margine[2] cinctus
Vicinis pallescit aquis: admittit in altum
Cernentes oculos, & late pervius humor
Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicuo prodit secreta profundo.
Huc elapsa cohors gaudet, per florea rura,
Hortatur Cytherea legant. nunc ite sorores
Dum matutinis praesudat Solibus aer:
Dum meus humectat flaventes Lucifer agros,
Roranti provectus equo. sic fata[3] doloris
Carpit signa sui. varios tum cetera saltus
Invasere cohors. credas examina fundi
Hyblaeum raptura thymum, cum cerea reges
Castra movent, fagique cava demissus ab alvo
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos. haec lilia fuscis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat:
Haec graditur stellata rosis: haec alba ligustris.
Te quoque flebilibus maerens Hyacinthe figuris,
Narcissumque metunt, nunc inclyta[4] gramina veris,
Praestantes olim pueros. tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit.[5] te disci perculit error:
Hunc fontis decepit amor. te fronte[6] retusa
Delius, hunc fracta Cephissus arundine luget.
Aestuat ante alias avido fervore legendi
Frugiferae spes una Deae. nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores, seseque ignara coronat.
Augurium fatale tori. quippe ipsa tubarum,
Armorumque potens, dextram qua fortia turbat
Agmina, qua stabiles portas, & moenia vellit,
Iam lenibus laxat studiis, hastamque reponit,
Insolitisque docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex, horrórque recessit
Martius, & crista placato fulgure vernans.
Nec, quae Parthenium canibus scrutatur odoris,
Aspernata choros, libertatémque comarum
Iniecta voluit tandem frenare corona.
Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres,
Pronáque vibratis radicibus oppida verti.
Caussa latet dubios: agnovit sola tumultus
Diva Paphi, mistóque metu perterrita gaudet.
Iámque per[7] anfractus animarum rector opacos
Sub terris quaerebat iter, gravibusque gementem
Enceladum calcabat equis. immania pulsant
Membra rotae, pressaque[8] gravi cervice laborat,
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moveri
Debilis, & fessis serpentibus impedit axem.
Fumida sulfureo prolabitur orbita dorso.
Ac velut occultum secum prodit in hostem

Miles, & effossi subter fundamina campi,
Transiliit[1] inclusos arcano limite muros,
Turbáque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros: sic tertius heres
Saturni[2] tenebrosa vagis rimatur habenis
Devia, fraternum cupiens exire sub orbem.
Ianua nulla patet: prohibebant undique rupes
Oppositae, duraque Deum compage tenebant.
Non tulit ille moras, indignatusque trabali
Saxa ferit sceptro. Siculae[3] sonuere cavernae.
Turbatur[4] Liparis. stupuit fornace relicta
Mulciber, & trepidus deiecit fulmina Cyclops.
Audiit, & si quem glacies Alpina coercet:
Et qui te latio nondum praecinctae tropaeo
Thybri natat, missamque Pado qui remigat alnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus, & mersa negaret
Arva coli, tridenti Neptunus cuspide montes
Impulit adversos. tum fortis saucius ictu
Dissiluit gelido vertex Ossaeus Olympo.
Carceribus laxantur aquae, fractoque meatu,
Redduntur fluvius ponto, tellusque colonis.
Postquam victa manu duros Trinacria nexus
Solvit, & immenso late discessit hiatu:
Apparet subitus caelo timor. astra viarum
Mutavere fidem: vetito se proluit Arctos
Aequore. praecipitat pigrum formido Booten.
Horruit Orion: audito palluit Atlas
Hinnitu. rutilos obscurat anhelitus axes
Discolor, & longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos: pressis haesere lupatis
Attoniti melioris poli, cursumque verendum
In Chaos obliquo certant temone reverti.
Mox ubi pulsato senserunt verbera tergo,
Et Solem didicere pati, torrentibus amne
Hiberno, totisque ruunt pernicius hasta
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri,
Non leve sollicitae mentis discurrit acumen.
Sanguine frena calent: corrumpit spiritus auras
Letifer: infecta spumis vitiantur arena.
Diffugiunt Nymphae: rapitur Proserpina curru,
Imploratque Deas. iam Gorgonis ora revelat
Pallas, & intento festinat Delia[5] cornu:
Nec patruo cedunt: stimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.
Ille velut stabulis decus armentique iuvencam,
Cum leo possedit, nudataque[6] pectora fovit
Unguibus, & rabiem totos exegit in armos,
Stat crassa turpis sanie, nodósque iubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras.
Ignave domitor[7] mundi, teterrime fratrum,
Pallas ait, quae te stimulis facibusque profanis
Eumenides movere? tua cur sede relicta
Audes Tartareis[8] mundum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Dirae: sunt altera Lethes

1 priores, C. 2 tectus C. 3 non, cruoris, ut interpolavit Polit. Miscell. cap 12. 4 germina C. 5 discite P.C.G.L. 6 recussa P. revulsa L. 7 anfractus C.G. 8 Gigas P.C.G.L.

1 clusos B. 2 latebrosa P. L. 3 Siculáque P. C.G.L. 4 Lipare. C. 5 telo: P.C.G.L. 6 viscera P.C.G.L. 7 vulgi, deterrime P. C. G. L. 8 caelum P.C.G.L.

Flumi-

[1] Flumina: sunt tristes Furiæ te coniuge dignæ.
Fratris linque domos: alienam desere sortem:
Nox te sua contentum habet. quid viva sepultis
Admisces? nostrum quid proteris advena mundum?
Talia vociferans avidis transire minaces
Cornipedes umbone ferit, clypeoque retardat
Obiice, Gorgoneisque premens assibilat hydris,
[2] Prætentásque aperit cristas. libratur in ictum
Fraxinus, & nigros illuminat obvia currus.
Missáque pene foret, ni Iupiter æthere summo
Pacificas rubro misisset lumine alas,
Confessus [3] generum: nimbis Hymenæus hiulcis
Intonat, & testes firmant [4] connubia flammæ.
Invitæ cessere Deæ, compescuit arcum
Cum genitu, talésque dedit Latonia voces.
Sis memor, ô linquámque vale. reverentia patris
Obstitit auxilio: nec nos defendere contra
Possumus. imperio vinci maiore fatemur.
In te coniurat genitor, populóque silenti
Traderis, heu, cupidas non aspectura sorores,
Æqualésque choros quæ te fortuna supernis
Abstulit, & tanto damnavit sidera luctu?
Iam neque Parthenius innectere retia lustris,
Nec pharetram gestare libet. securus ubique
Spumet aper, sævique fremant impune leones.
Te iuga Taygeti, posito te Mænala flebunt
Venatu, mœstóque diu lugebere Cyntho:
Delphica quinetiam fratris delubra tacebunt.
Interea volucri fertur Proserpina curru
Cæsariem diffusa Noto, planctúque lacertos
Verberat & questus ad nubila fundit inanes.
Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela pater? sic me crudelibus Umbris
Tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nullúmne paternæ
Mentis inest? tantas quo crimine movimus iras?
Non ego, cùm rapido sævîret Phlegra tumultu,
Signa Deûm adversa tuli: [5] non robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quid conata nefas, aut cuius conscia culpæ,
Exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascunque tulere
Raptores: saltem communi Sole fruuntur:
Sed mihi virginitas, pariter cælúmque negatur,
Eripitur cum Sole pudor, terrisque relictis
Infelix Stygio ducor captiva tyranno.
O malè dilectis flores, despectáque matris
Consilia: ô Veneris deprensæ serius artes.
Mater Iô, seu te Phrygiis in vallibus Idæ
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, & strictos Curetum [6] despicis enses,
Exitio succurre meo: compesce furentem:
Comprime ferales torvi prædonis habenas.
Talibus ille ferox dictis, fletúque decoro

1 Numina P.C.G.L. 2 Prætentáque operit crista P.C.G.L. 3 socerum. P.C.G.L. 4 conubia C.G. 5 nec P.G.L. 6 respicis P.C.G.L. aliqui. exeris, legunt. Parrh.

Vincitur, & primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrymas detersit amictu,
Et placida mœstum solatur voce dolorem.
Desine funestis animum Proserpina curis,
Et vano vexare metu: maiora dabuntur
Sceptra, nec indigni tedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit, & immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem: sunt altera nobis
Sidera: sunt orbes alii: lumenque videbis
Purius, [1] Elysiósque magis mirabere [2] campos,
Cultorésque pios. illic pretiosior ætas
Aurea progenies habitat, sempérque tenemus,
Quod superi [3] meruere semel. nec mollia desunt
Prata tibi: Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit [4] Ætna.
Est etiam lucis arbor prædives [5] opacis
Fulgentes viridi ramos curvata metallo:
Hæc tibi sacra datur, fortunatúmque tenebis
Autumnum, & fulvis semper ditabere pomis.
Parva loquor, quidquid liquidus complectitur aër,
Quidquid alit tellus, quidquid maris æquora verrunt,
Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
Lunari subiecta globo, qui septimus auras
Ambit, & æternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors æquat. tu damnabis nocentes:
Tu requiem latura piis: te iudice sontes
Improba cogentur vitæ commissa fateri.
Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas.
Sit [6] fatum quodcumque [7] velis. hæc fatus ovantes
Exhortatur equos, & [8] Tartara mitior intrat.
Conveniunt animæ, quantas [9] truculentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctáque præcipiti stipantur Tartara cursu
Insignem visura nurum. mox ipse serenus
Ingreditur facili passus mollescere risu,
Dissimilisque sui dominis intrantibus ingens
Assurgit Phlegethon, flagrantibus hispida rivis
Barba madet, totóque fluunt incendia vultu.
Occurrunt properè lecta de plebe ministri.
Pars altos revocant currus, frenisque solutis
Vertunt emeritos ad pascua nota iugales.
Pars aulæa tenent, alii prætexere ramis
Limina, & in thalamis cultas [10] extollere vestes.
Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiæ, teneróque levant sermone [11] colores,
Et sparsos religant crines, & vultibus addunt
Flammea sollicitum prævelatura pudorem.
Pallida lætatur regio, gentésque sepultæ

1 Elysiúmque P.C.G.L. 2 Solem. P.C.G.L. 3 tenuere P.G.L. 4 Enna. Parrh. 5 Averni R. 6 ratum G. factum P.L. 7 voles P.C.L. 8 Tænara Parrh. 9 violentior P.C.G.L. 10 extendere C. 11 timores P.L. timorem C.

Luxuriant, epulísque vacans Genialibus Vmbra.
Grata coronati peragunt conuiuia Manes:
Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus:
Sedantur gemitus. Erebi se sponte relaxat
Squalor, & æternam patitur rarescere noctem.
Vrna nec incertas versat Minoïa sortes,
Verbera nulla sonant, nullóque frementia luctu
Impia dilatis respirant Tartara pœnis.
Non rota suspensum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantaleis subducitur inuida labris.
Soluitur Ixion. [1] inuenit Tantalus vndas.
Et Tityus tandem spatiosos erigit artus:
Squalentísque nouem detexit iugera campi.
Tantus erat: laterísque piger sulcator opaci
Inuitus trahitur lasso de pectore vultur,
Abreptásque dolet iam non sibi crescere fibras.
Oblitæ [2] scelerum, formidatique furoris
Eumenides cratera parant, & vina feroci
Crine bibunt. flexisque minis iam lene canentes
Extendunt socios ad pocula plena cerastas,
Ac festas alio succendunt lumine tedas.
Tunc & pestiferi pacatum [3] limen Auerni
Innocuæ transistis aues: flatúmque repressit
Amsanctus: tacuit fixo torrente vorago,

1 & Tantalus inuenit P. quod placet 2 sceleris, C.G. 3 flumen C.G.L.

Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
Lacte nouo tumuisse ferunt, ederisque virentem
Cocyton dulci perhibent stagnasse Lyæo.
Stamina non rupit Lachesis, non turbida sacris
Obstrepitant lamenta choris. mors nulla vagatur
In terris, nullæque rogum planxere parentes.
Nauita non moritur fluctu, non cuspide miles,
Oppida funereo pollent immunia letho.
[1] Impexósque senex velauit arundine [2] crines
Portitor, & vacuos egit cum carmine remos.
Iam suus inferno processerat Hesperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo: stat pronuba iuxta
Stellantes Nox picta sinus, tangénsque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere [3] sanxit.
Exsultant cum voce pij, Ditísque sub aula
Talia peruigiles [4] ducunt exordia plausu.
Nostra parens Iuno, tuque ô germane Tonantis,
Et gener [5] vnanimus consortia [6] ducite somno.
Mutuáque alternis innectite colla lacertis.
Iam felix oritur proles: iam læta futuros
Exspectat natura Deos, noua numina rebus
Addite, & optatos Cereri proferte nepotes.

1 Implexámque P.C.G.L. 2 frontem P.C.G.L. 3 sancit Parrh. 4 sumunt P.C.G.L. 5 vnanimi C. 6 discite B.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM III. DE RAPTV PROSERPINÆ, AD FLORENTINVM,

PRÆFATIO.

OMNIA, quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator [1] defessa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad siluas, & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanáque nocturnis meta cauetur equis.
Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
Et vigil elapsas quærit auarus opes.
Blandáque largitur frustra sitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus assuetis sollicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar
Ante pedes summi carmina ferre Iouis.
Vtque fauet somnus, plaudebant Numina dictis,
Et circumfusi sacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victúsque Typhœus:
Hunc premit Inarimes, hunc grauis Aetna domat.
Quàm [1] lætus post bella Iouem susceperit æther,
Phlegrææ referens præmia militiæ.
Additur ecce fides: nec me mea [2] lusit imago,
Irrita nec falsum somnia [3] misit ebur.
En princeps, en orbis apex [4] æquatus Olympo.
En quales memini turba verenda Deos.
Fingere nil maius potuit sopor, altáque [5] vatis
Conuentum cælo præbuit aula parem.

1 lassata G. cum membra toro defessa L.

1 lætum G.L. 2 fallit G. 3 mittit G. 4 æquatur P.C.G.L. 5 incerti P.G.L.

C. L. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINÆ

LIBER III.

Iupiter intereà cinctam Thaumantida nimbis
Ire iubet, totóque Deos arcessere mundo.
Illa colorato Zephyros [1] transgressa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphásque morantes
Increpat, & fluuios humentibus euocat antris.
Ambigui, trepidique ruunt, quæ caussa quietos
Exciterit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Vt patuit stellata domus, considere iussi.
Nec confusus honor. Cælestibus ordine sedes
Prima datur. tractum proceres tenuere secundum
Æquorei, placidus Nereus, [2] & lucida Phorci
Canities. Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Nec non & senibus fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cetera more iuuentus.
Mille amnes, liquidis incumbunt patribus vdæ
Naiades, & [3] placidi mirantur [4] Numina Fauni.
Tum grauis ex alto genitor sic orsus Olympo est.
Adduxere meas iterum mortalia curas
Iampridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia, & ignauum senium cognouimus æui,
Sopitósque diu populos torpore paterno
Sollicita placuit stimulis impellere vita,
Incultis ne sponte seges [5] grandesceret aruis,
Vndaret neu silua fauis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem inuideo (neque enim liuescere fas est,
Vel nocuisse Deos) sed quò dissuasor honesti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes,
Prouocet vt segnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paullatim exploret egestas,
Vtque artes pariat sollertia, nutriat vsus.
Nunc mihi cum magnis instat natura querelis
Humanum releuare genus, [6] durúmque tyrannum,
Immitémque vocat, regnatáque sæcula patri
Commemorat, parcúmque Iouem se diuite clamat.
Cur campos horrere situ, dumisque repleri
Rura velim, & nullis exornem fructibus annum?
Se iam, quæ [7] genetrix mortalibus ante fuisset,
In [8] diræ subitò mores transisse nouercæ.
Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
Erexisse caput, pecudum si more pererrant
Auia, si frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita iuuat siluestribus abdita lustris
Indiscreta feris? tales cum sæpe parentis
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes auertere victu,
Atque ideò Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torua cum matre leones,
Per mare, per terras auido discurrere luctu
[1] Decretum, donec nata lætata reperta
Indicio tribuat fruges, currúsque feratur
Nubibus, ignotas populis sparsurus aristas,
Et iuga cærulei subeant Actæa dracones.
Quòd si quis Cereri raptorem prodere Diuum
Audeat: imperij molem, patrémque profundam
Obtestor rerum, natus licet ille, sororue,
Vel coniux fuerit, natarúmue agminis vna,
Scilicet illa meo conceptam vertice iactes,
Sentiet [2] iratam procul ægida, sentiet ictum
Fulminis, & genitum diuina sorte pigebit,
Optabítque mori, tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna,
Et sciet an propria conspirent Tartara caussa.
Hoc sanctum: mansura fluant hoc ordine fata.
Dixit, & horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam, placidámque diu iam certa peracti
Terrebant simulacra mali, noctésque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.
Namque modò immissis inuadi viscera telis,
Nunc sibi mutatas horret nigrescere vestes,
Nunc steriles mediis frondere Penatibus ornos.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos olim quæ fronde pudica
Vmbrabat thalamos: hanc imo [3] stipite cæsam
Vidit, & incomtos fœdari puluere ramos,
[4] Quærentique nefas, Dryades dixere gementes
Tartareas furias debellauisse bipenni.
Sed tunc ipsa sui, iam non ambagibus vllis
Nuntia materno facies [5] inserta sopori.
Namque videbatur tenebroso obtecta recessu
Carceris, & sæuis Proserpina vincta catenis.
Non qualem Siculis olim [6] mandauerat aruis,
Nec qualem roseis nuper conuallibus [7] Ætna
Suspexere Deæ. squalebat pulcrior auro
Cæsaries, & nox oculorum infecerat ignes.
Exhaustúsque gelu pallet rubor. ille superbi
Flammeus oris honos, & non cessura pruinis
Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc vt dubio vix tandem agnoscere [8] vultu
Eualuit: cuius tot pœnas criminis? inquit.
Vnde hæc informis [9] macies? cui tanta potestas
In me [10] sæuitiæ est? rigidis cur vincula ferris
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu [11] mea tu proles? an vana fallimur vmbra?

1 illapsa P.L. 2 reuerendáque G. & lurida C. cærula B. 3 taciti P.C.G.L. 4 Edera P.C.G.L. 5 granescere C. 6 durumque ferit C.G.L. 7 nutrix P.L. rectrix C.G. 8 duræ G.

1 Decretum est. P. Decretum est, natæ donec C. L. 2 iratum procul ægide. P. C.G.L. 3 stirpe recisam B. 4 Quærentique nefas, B. 5 impressa P.L. immissa G. ingesta C. 6 emendauerat Parrh. 7 Enna: vocalis legendum. Idæ C. 8 visu P.C.L. 9 facies? quasi exemplaria. 10 famulatæ G.L. 11 mea progenies G.

Illa refert. Heu dira parens, nataeque peremptae
Immemor, heu fuluis animo [illegible] leaenas,
Tantane te nostri tenuere obliuia? tantum
Vnica despicior, cui sola Proserpina nomen
Dulce tibi, dulcis, quo nunc, vt [1] cernis hostis
Supplicium sua cura [2] feror? en sua choreis
Iniuges, Phrygiasque etiamnum interstrepis vrbes.
Quod si non omnem penitus pectore matrem,
Si tu [3] sancta Ceres, & [4] te non Caspia tigris
Edidit, oro miseram dissolue catenis,
Inque superna refer. prohibent si fata reuerti:
Vel saltem visura veni. sic fata, trementes
Tendere conatur palmas: vis improba ferri
Impedit, & motus somnum [5] excussere catenae.
[6] Obriguit visis, gaudet non vera fuisse,
Complexu caruisse dolet: penetralibus amens
Erumpit, & tali compellat voce Cybelen.
Iam non vlterius Phrygia tellure morabor
Sancta parens: reuocat tandem custodia cari
Pignoris, & cunctis obiecti fraudibus anni.
[7] Non mihi Cyclopum, quamuis [8] exstructa caminis,
Culmina fido satis: timeo ne fama latebras
Prodiderit, leuiusque meum Trinacria celet
Depositum: terret nimium vulgata locorum
Nobilitas: alias sedes obscurior oris
Exquirenda mihi: gemitu flammisque propinquis
Enceladi nequeunt vmbracula nostra taceri.
Somnia quinetiam variis infausta figuris
Saepe monent, nullusque dies non triste minatur
Augurium: quoties flauentia serta comarum
Sponte cadunt: quoties [9] exsudat ab vbere sanguis.
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussaeque manus mirantia pectora tundunt.
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt:
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddũt.
Ah vereor ne quid portendant omina veri.
Heu longae nocuere morae. procul irrita venti
Dicta ferant. subicit Cybele: non tarda Tonantis
Segnities, vt non properet fulmina [10] mittat.
I tamen, & nullo turbata reuertere casu.
Haec vbi digreditur templis, sed nulla ruenti
Mobilitas, tardos queritur [11] non ire [12] iugales,
Immeritasque mouens alterno verbere [13] pennas
Sicaniam quaerit, cum [14] nec dum [15] adscenderit Idam
Cuncta [16] pauet, speratque nihil: sic aestuat ales,
Quae teneros humili fetus commiserit orno
Allatura cibos, & plurima cogitat absens:
Ne [17] gracilem ventus deiecerit arbore nidum:
Ne furtum [18] pateant homini, neu praeda colubris.
Vt domus excubiis incustodita remotis,
Et resupinati neglecto cardine postes,

1 cernoi. P.G 2 teror. C G alij, trahor. Parth. 3 nota P.C G. 4 non me P.C.G.L 5 monere P soluere C.G.L. 6 Diriguit G. 7 Nec C G.L. 8 fabricata P 9 exundat P.C.L. 10 sumat B 11 langue e G. 12 Dracones P C.G.L. 13 pennas P.C G L. 14 non dum P C G L 15 abscondierit C. liquerit G. 16 timet. G.i. fragilem P. 17 stant P. iaceant C.L.

Flebilis & tacitae species apparuit aulae:
Non exspectato rei spectu cladis, amictus
Conscidit, & fractas cum crine [1] auellit aristas.
Haeserunt lacrymae: nec vox, [2] aut spiritus oris
Redditur, [3] atque imis vibrat tremor ossa medullis.
Succiduis nutabant gressibus: foribusque reclusis,
Dum vacuas sedes, & desolata pererrat
Atria, semirutas confuso stamine telas,
Atque interceptas agnoscit pectinis artes.
Diuinus perit ille labor, spatiumque relictum
Audax sacrilego supplebat aranea textu.
Nec defit, plangitque malum: [4] tamen oscula telae
Figit, & abrumpit mutas in fila querelas,
Attritosque manu radios, proiectaque pensa,
Cunctaque vt ignaro sparsa oblectamina ludo.
Ceu natam pressat gremio, [5] castumque cubile,
Desertosque toros, & sic vbi sederat olim
Perlegit, attonitus stabulo ceu pastor inani:
[6] Quem lupus, aut rabies Poenorum impasta leonum,
Aut populatrices infestauere cateruae.
Serus [7] at ille redit, vastataque pascua lustrans
Non responsuros ciet, immulcatque iuuencos.
Atque ibi secreta lectorum in parte iacentem
Aspicit Electram, natae quae fida nutrix
Oceani priscas inter notissima Nymphas.
Par Cereri pietas: haec post cunabula dulci
Ferre sinu, summoque Iouis deducere paruam
Sueuerat, & genibus ludentem aptare paternis,
Haec comes, haec custos, haec proxima mater haberi.
[8] Tum laceras [9] effusa [10] comas, & puluere canos
Sordida, siderea raptus lugebat alumnae.
Hanc aggressa Ceres, postquam suspiria tandem
Laxauit, [11] frenosque dolor, quod cernimus, inquit,
Excidium? cui praeda feror? regnatne maritus?
An caelum Titanes habent? quae talia vino
Ausa Tonante manus? rupitne Typhoëa ceruix
Inarimen? fractane vagus compage Vesaeui
Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quassatis fontibus Aetna
Protulit Enceladum? nostros an forte Penates
Appetyt centum Briarea turba lacertis?
Heu, vbi nunc est nata mihi? quo mille ministrae?
Quo Cyane? volucres quae vis Sirenas abegit?
Haeccine vestra pacti fides? fas aliena tueri
Pignora? contremuit nutrix, maeroreque [12] timori
Cessit, & adspectus miseram non ferre parentis
Emitum morte velit, longumque immota moratur
Auctorem dubium, certumque exprimere funus.
Vix tamen haec ait: vtinam vesana Gigantum
Hanc dederit cladem: leuius communia tangunt:
Sed Diuae, maloque minus quod vere, sorores
In nostras nimium coniurauere ruinas.
Insidias Superum, cognataque vulnera cernis

1 reuellit P G euellit Parth. 2 nec P.L non vox, non G. 3 aut C. 4 tantum C. 5 carúmque P.G.L. 6 Cui pecus P.C.G.L. 7 ad i la L. 8 Tunc P C.G.L. 9 diffusa P L. 10 genas C. 11 fletúsque G. 12 pudori P.C.G.L.

Inuidias Phlegra nobis [1] infensior æther.
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat visere saltus
Præceptis obstricta tuis. tela labor illi,
Sirenes requies, sermonum gratia mecum,
Mecum somnus erat, [2] castique per atria ludi.
Cum subito (dubium quonam monstrante [3] tenebras
Presserit) Cytherea venit, suspectáque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites, hinc Pallada [4] iunxit.
Protinus effuso lætam se fingere risu,
Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis,
Et duram de matre queri: quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, [5] vetitamque Dearum
Colloquio, patris procul [6] absentauerit astris.
Nostra rudis gaudere malis, & nectare largo
Instaurare dapes; nunc arma, habitumque Dianæ
Induitur, digitisque attentat mollibus arcum:
Nunc [7] cristata iuba galeam laudante Minerua
Implet, & ingentem clypeum gestare laborat.
Prima Venus campos, Aetnæaque rura maligno
Ingerit [8] afflatu, vicinos callida flores
Ingeminat, neruumque laqueis velut inscia quærit:
Nec credit, quòd bruma rosas innoxia seruet,
Quod gelidi rubeant alieno gramine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
Persuadet teneris, heu, lubrica moribus ætas.
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces! ruit illa tamen comitata sororum
Præsidiis; famulæ longo post ordine Nymphæ.
Itur in æterno vestitos gramine campos,
Et prima sub luce legunt, cum rore serenus
[9] Alget ager, sparsosque bibunt violaria succos.
Sed postquam medio sol altior adstitit [10] orbe:
Ecce polum nox alta rapit, tremefactaque nutat
Insula cornipedum strepitu, [11] cursuque rotarum,
Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer ille,
Seu mors ipsa fuit. [12] Liuor permansit in herbis,
Deficiunt riui, squalent rubigine prata.
Et nihil afflatum viuit. pallere ligustra,
Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
Vt tacito reduces tractu deflexit habenas:
Nox sua prosequitur currum: lux redditur orbi:
Persephone [13] nulla erat. vobis dire peracto.
Nec mansere Deæ. medios inuenimus [14] aruis
Exanimem Cyanen, ceruix redimita iacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronæ.
Aggredimur [15] subitò, casúsque [16] sectamur heriles.
(Nam proprior cladi steterat) quis vultus equorum?

1 infensior C. infestior P. G. 2 gratique G. tacitique P. L. castique C. 3 latebras P. C. G. L. 4 duxit G. 5 vetito B. 6 emandauerit C. G. procul à patriis mandauerit P. 7 ornata C. 8 afflatu P. G. L. 9 Albet Parth. 10 axe. L. G. constitit axe P. altius institit axe C. 11 pulsuque P. G. L. cursu strepituque C. 12 Ita Parth. qui etiam liuor legit. liuor permanat in herbas, P. C. G. L. 13 nusquam P. C. G. L. 14 agris G. vadis C. 15 tacitè P. G. L. properus C. 16 sequamur B.

Quis regat? illa nihil: tacitis sed [1] lapsa veneno
Soluitur in latices, [2] subrepsit crinibus humor,
Liquitur, in rorémque pedes, & brachia manant,
Nostráque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliæ rapidis Achelöides alis
Sublatæ: Siculi latus obsedere Pelori,
Accensǽque malo iam non impune canoras
In pestem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat: audito frenantur carmine remi.
Sola domus luctu sentum tractura relinquor.
Hæret adhuc suspensa Ceres, & singula demens,
Ceu non dum transacta timet: mox lumina torquens
[3] Vultu ad Calirolas furiato pectore fertur.
Ardua Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cuius Achæmenio Regi ludibria natos
Auexit tremebundus eques. fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
[4] Dispersit maculis, nimiumque [5] hausura profundo
Ore virum vitrea tardatur imagine formæ.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo.
Reddite vociferans: non me vagus eruit amnis:
Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybele
Me quoque Saturno genuit. quò iura Deorum,
Quò leges cecidere poli? quid viuere rectè
Profuerit? en auctis noti Cytherea pudoris
Ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor, castumque cubile
Præbuit: amplexus hoc promeruere pudici.
[6] Nec mirum, si turpe nihil post talia [7] ducit.
Quid vos expertes thalami, tantumne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Iam Veneri, & socii iunctæ raptoribus itis?
O templis Scythica, atque hominem sitientibus aris
Vtraque digna coli. tantæ quæ caussa furoris?
Quam mea vel dictio tenuis Proserpina læsit?
Scilicet [8] hæc caras pepulit te Delia siluis,
Aut tibi communes rapuit Tritonia pugnas.
An grauis alloquio? vestros aut forte petebat
Importuna choros? atque Trinacria longè,
Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse iuuat? iam liuoris acerbi
Nulla potest placare [9] dies. his increpat omnes
Vocibus: ast illæ (prohibet [10] reuerentia patris)
Aut reticent, aut nosse negant, responsáque matri
Dant lachrimas. quid agat? rursus se victa remittit,
Inque humiles [11] demissa preces. ignoscite, si quod
Intumuit præceps: si quid flagrantius actum est
[12] Luctu: decuit miseram. supplex, [13] miserandáque vestris
Aduoluor genibus. liceat cognoscere sortem:
Hoc tantum liceat, certos habuisse [14] furores.
Scire prioque forma mali: quamcunque [15] dedistis
Fortunam: sit [16] capta: feram, fatumque putabo,
Non solum aspectum precor, indulgete parenti.
Non repetam quæsita manu: securus habeto

1 lassa P. C. G. L. 2 subrepit Altim. 3 Multum in B. 4 Dispergit 5 hausura V. C. L. exhausta G. 6 Non P. 7 cudit R. 8 aut P. G. 9 quies G. L. 10 sententia G. 11 delapsa G. L. 12 miseram decuit, G. 13 deiectaque B. 14 dolores P. C. L. 15 tulistis P. L. 16 nota G. L.

Quisquis es: assimo prædam: desiste vereri.
Quid si vos aliquo prauerit [1] munere raptor:
Tu certe Latona refer: confessa Diana
Forte tibi: nosti quid sit Lucina, [2] timórque
Progeniem, & quantus amor. partúsque tulisti
Tu geminos: hæc vna mihi. sic crine fruaris
Semper Apollineo: sic me felicior æuum
Mater agas. largis tunc imbribus ora madescunt.
Quid tantum? est dignum fleri, dignúmque taceri?
Hei mihi, discedunt omnes. quid vana moraris
Vbertas? non bella palàm cælestia sentis?
Quem potius natam pelago, terrísque requiram?
Accingar lustrare [4] diem per deuia rerum
Indefessa ferar: nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
Inueniam, gremio quamuis mergatur Iberæ
Tethyos, & rubro iaceat [5] velata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora, [6] non dubio Syrtis cunctabitur æstu.
Stat fines penetrare Noti, Boreæque niualem
Vestigare domum, primo calcabitur Atlas
Occasu, facibúsque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura, per vrbes
Iupiter: exstincta satietur pellice Iuno.
Insultate mihi: cælo regnate superbi.
Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.
[7] Sic fatur. notæque iugo labitur Aetna,
Nocturnago tedas [8] inflammatura labori.
Lucus erat prope flumen Acim, quod cādida præfert
Sæpe mari, pulcróque secat Galatea natatu,
Densus, & innexis Aetnæa cacumina ramis,
[9] Qua libet vsque tegens: illic posuisse cruentam
Aegida, captiuámque pater post prælia prædam
Aduexisse datur Phlegræ suus superbis
Exuuiis, totúmque nemus victoria vestit.
Heic patulis rictus: [10] heic prodigiosa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur
Affixa facies truncis, immaniaque ossa
Serpentum passim tumulis exsanguibus albent,
Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles,
Nulláque non magni iactat se nominis arbor.
Hæc centum geminis strictos Aegæonis enses
Curuata vix [11] fronte leuat, liuentibus illa
Exsultat [12] Coei spoliis, hæc arma Mimantis
Sustinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior [13] & cunctis abies, vmbrosáque latè
Ipsius Enceladi fumantia gestat opima
Summi terrigenum Regis, caderétque grauata
Pondere, ni [14] lapsum fulciret proxima quercus.
Inde timor, numénque loco, nemorísque senectæ
Parcitur, æthereisque nefas nocuisse tropæis.
Pascere nullus oues, nec robora lædere Cyclops
Audet, & ipse fugit sacra Polyphemus ab vmbra.

1 fœdere G. 2 quis horror P. G. L. 3 est, non habent P. L. 4 fretum: G. 5 vallata P. L. 6 nec P. L. 7 Hæc P. G. L. 8 informatura B. 9 Qua licet Aldus. 10 & P. G. L. 11 fronde P. G. L. 12 Zancli Parrh. Caci P. C. L. corruptè. 13 at G. L. 14 lassam. B.

Non tamen hoc tardata Ceres: accenditur vltrò
Religione loci, vibratque [1] incerta securim,
Ipsum etiam [2] feritura Iouem: succidere pinus,
[3] Et magis enodes [4] properat prosternere cedros,
Exploratque [5] abiens truncos, vestique tenorem
Stipitis & certo [6] prætentat brachia [7] nixu.
Sic qui vecturus longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis
Obiectare parat, fagos metitur, & alnos.
Et varium rudibus siluis accommodat vsum.
Quæ longa est, tumidis præbebit cornua velis.
Quæ fortis, [8] clauo potior quæ lenta: fauebit
Remigio stagni patiens, aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inter nubila cupressus
Cespite vicino: quales non rupibus Idæ
Miratur Simois: quales non diuite ripa
Lambit Apollineis nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeò credas: sic [9] frondibus æquis
[10] Adstant, & socio despectant vertice lucum.
Hæ placuere faces. pernix inuadit vtramque
Cincta sinus, exserta manus, armata bipenni.
Alternásque ferit, totisque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter posuere [11] comas, campóque recumbunt,
Faunorum Dryadúmque dolor. complectitur ambas,
Sicut erant, altéque leuat, retroque solutis
Crinibus adscendit fastigia montis anheli,
[12] Exsuperatque æstus, & nulli peruia saxa,
Atque indignantes vestigia calcat arenas.
Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
Torua Megæra ruit: Cadmi seu mœnia poscat:
Siue Thyestæis properet sæuire Mycenis.
Dant tenebræ Manésque locū, plantisque resultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis [13] in vnda
Constitit, & plenos accepit lampade fluctus.
Postquam est peruentum scopulis [14] flagrantis in oras
Protinus arsuras [15] auersa fronte cupressus
Faucibus iniecit mediis, latéque cauernas
Texit, & vndantem flammarum obstruxit hiatum.
Compresso mons igne tonat, clausúsque laborat
Mulciber: obductis nequeunt [16] exire vapores.
Conferti mittere apices, crepitque fauillis
Aetna nouis: stridunt admisso sulfure rami.
[17] Tum, ne discerent tantis [18] erroribus ignes,
Semper inoccíduos, insopitósque manere
Iussit, & arcano perfudit robora succo:
Quo Phaethon irrorat equos, quo Luna iuuencos.
Iamque soporiferas nocturna silentia terras
Explicuere vices laniato pectore longas
Inchoat illa vias, & sic ingressa profatur.
Non tales gestare tibi Proserpina tedas
Sperabam: sed vota mihi communia matrum,

1 infesta P. G. L. 2 feritura P. G. L. 3 aut P. G. L. 4 dubitat G. 5 habiles P. G. 6 perlustrat C. pertentat G. 7 visu P. C. L. 8 malo P. C. G. L. 9 frontibus Parrh. 10 Exstant C. G. 11 comam, C. 12 Excedítque G. 13 ad vndam C. 14 feruentis G. 15 aduersa fronde L. 16 hærere G. 17 Tunc P. C. G. L. 18 feruoribus æstus, C.

Et thalami, festaeque faces, caeloque canendus
Ante oculos Hymenaeus erat. sic Numina fatis
Volvimur, & Lachesis nullo discrimine[1] *saevis.*
Quam nuper sublimis eram, quantisque procorum
Cingebar studiis! quae non mihi pignus ob unum
Cedebat numerosa parens? tu prima voluptas,
Tu postrema mihi: per te secunda videbar.
O decus, ô requies, ô grata superbia matris:
Qua gessi florente Deam: qua sospite numquam
Inferior Iunone fui: nunc squalida, vilis.
Hoc placitum patri cur autem adscribimus illum
His lacrimis? ego te, fateor, crudelis ademi,
Quae te deserui, solam quae instantibus ultro
Hostibus exposui. tamen secura fruebar
Nimirum thyrsis, & laeta sonantibus armis
Iungebam Phrygios, cùm tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, poenas. en ora fatiscunt
Vulneribus, gravidaeque rubent in pectore sulci:
Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te sub cardine quaeram?

1 saevis? C.

Quis monstrator erit? quae me vestigia ducent?
Quis currus? ferus ille quis est? terraene, marisne
Incola? quae volucrum deprendam signa[1] *rotarum?*
Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque iubebit
Casus: sic Venerem quaerat deserta Dione.
Efficietne labor tuus te, nata, licebit
Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
Qualis nocte venis? qualem per somnia vidi?
Sic ait. & primi gressus molitur ab Aetna,
Exitiique reos flores, ipsumque rapinae
Detestata locum, sequitur dispersa viarum
Indicia, & pleno rimatur lumine campos,
Inclinatque faces. omnis madet orbita fletu,
Omnibus admugit, quocumque it, in aequore fulvis
Annatat umbra fretis, [2] *extremaque lucis imago*
Italiam, Libyamque ferit. clarescit Etruscum
Litus, & accenso resplendent aequore Syrtes.
Antra procul Scyllaea petit, canibusque reductis
Pars stupefacta silet: pars nondum exterrita latrat.

1 viarum? C.G.L. 2 externaque Scaliger ibidē.

DE RAPT. PROSERP. FINIS.

CL. CLAVDIANI LIBRI I. IN RVFINVM

PRÆFATIO.

PHOEBEO *domitus Python cum decidit arcu,*
Membraque Cyrrhaeo fudit anhela[1] *iugo.*
Qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu
Flumina, sanguineis tangeret astra iubis.
Iam liber Parnassus erat, nexuque soluto
Coeperat erecta surgere fronde nemus.
Concussaeque diu spatiosis tractibus orni
Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo spumavit saepe veneno

1 rogo B.

Cephissus,[1] *liquidis purior ibat aquis.*
Omnis io Paean regio sonat, omnis Phoebum
Rura canunt, Tripodas plenior aura rotat.
Auditoque procul Musarum carmine[2] *dulci,*
Ad Themidis coeunt antra severa Deae.
Nunc alio domini telis Pythone perempto
Convenit ad nostram sacra caterva lyram.
Qui stabilem servant augustis fratribus orbem,
Iustitia pacem, viribus arma regunt.

1 nitidis P.L. 2 docto B.

CL. CLAVDIANI IN RVFINVM, LIBER I.

ÆPE *mihi dubiam traxit sententia mentem,*
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector, & incerto fluerent mortalia casu.
Nam cùm dispositi quaesissem foedera mundi,
Praescriptosque mari fines, annisque meatus,
Et lucis, noctisque vices: tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
Qui variam Phoeben alieno iusserit igne
Compleri, Solemque suo: porrexerit undis
Litora: tellurem medio libraverit axe.
Sed cùm res hominum tanta caligine volvi
Adspicerem, laetosque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rursus labefacta cadebat
Religio, causaeque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo[1] *quae curreret semina motu,*
Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna non arte regi: quae Numina[2] *sensu*
[3] *Ambiguo vel nulla putat, vel nescia*[4] *nostri.*
Abstulit hunc tandem Rufini poena tumultum,
Absolvitque Deos. iam non ad culmina rerum
Iniustos crevisse queror: tolluntur in altum,
Ut lapsu graviore ruant. vos pandite vati

1 quae r. C.L. 2 censet B. 3 Ambigua B. 4 vesti. C.

Posce Iouem, dabitur coniux. vix ille pepercit,
Erubuitque preces, animúsque relanguit atrox,
Quamuis indocilis flecti. ceu turbine rauco,
Cum grauis armatur Boreas, glacieque niuali
Hispidus, & Getica concretus grandine pennas
Flare cupit pelagus siluas campósque sonoro
Flamine rapturus. si forte aduersus aënos
Aeolus obiecit postes: vanescit inanis
Impetus, & fractæ redeunt in claustra procellæ.
[1]Tum Maia genitum, qui feruida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius adstitit ales
Somniferam quatiens virgam, tectúsque galero.
Ipse rudi fultus solio, nigráque verendus
Maiestate sedet, squalent immania fœdo
Sceptra situ, sublime caput mæstissima nubes
Asperat, & dira riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tunc talia celso
Ore tonat. tremefacta silent dicente tyranno
Atria. latratum triplicem compescuit ingens
Ianitor, & presso lacrymarum fonte resedit
Cocytus, tacitisque Acheron obmutuit vndis,
Et Phlegethonteæ requierunt murmura ripæ.
Atlantis Tegeæe nepos, commune profundis,
Et superis numen, qui fas per limen vtrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo,
I celer, & proscinde Notos, & iussa superbo
Redde Ioui. Tantum ne tibi sæuissime fratrum
In me iuris [2] erit. [3] si nobis noxia vires
Cum cælo fortuna [4] tulit, [5] non robur, & arma
[6] Perdidimus. si rapta dies, an forte iacentes,
Ignauósque putas, quòd non Cyclopea tela
Stringimus, aut [7] vanas tonitru deludimus auras?
Nonne satis visum est, grati quod luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis,
Informesque plagas, cùm te lætissimus ornet
Signifer, & vario cingant splendore Triones?
Sed thalamos etiam prohibes? Nereia [8] glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitryte:
Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Iuno sinu. quid enim narrem [9] Latonia furta?
Quid Cererē, magnámque Themin? tibi tanta creandi
Copia: te felix natorum turba coronat:
At ego deserta mærens inglorius aula
Implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. primordia testor
Noctis, & horrenda stagna intemerata paludis,
Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas:
Obducam tenebris [11] lucem: compage soluta
Lucidus vmbroso miscebitur [12] axis Auerno.
Vix ea fatus erat, iam nuntius astra tenebat.
Audierat mandata pater, secúmque volutat
Diuersos ducens animos, quæ tale sequatur
Coniugium, Stygiósque velit pro Sole recessus.
Certa requirenti tandem sententia sedit.

1 Tunc P.G. 2 hab & Parth. 3 sic P.C.G.L. 4 tulit? P.C.G.L. 5 num L. 6 Perdidimus? L. 7 vano nonnulli. Petr. 8 glaucum G.C. 9 latitantia sunt qui legant. Parth. 10 dictis P.C.G.L. 11 solem P.C.G.L. 12 aer B.

[1] Aetneæ Cereri proles optata virebat
Vnica: nec tribuit sobolem Lucina secundam,
Fessaque post primos hæserunt viscera partus,
Infecunda quidem; sed cunctis altior extat
Matribus, & numeri damnum Proserpina pensat.
Hanc fouet: hanc sequitur. vitulā non blandiùs ambit
Torua parens: pedibus quæ non dum proterit arua,
Nec noua lunatæ curuauit [2] germina frontis.
Iam vicina toro plenis adoleuerat annis
Virginitas, tenerum iam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: mistaque tremit formidine votum.
Personat aula procis. pariter pro virgine certant.
Mars clypeo melior, Phœbus præstantior arcu.
Mars donat Rhodopen: Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon, Clarósque Lares: hinc æmula Iuno,
Hinc poscit Latona nurum. despexit vtrumque
Flaua Ceres, raptúsque timens, heu cæca futuri,
Commendat Siculis furtim sua pignora terris,
Infidis natam Laribus commisit alendam.
Aethera deseruit, Siculasque relegat in oras
Ingenio confisa loci. Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit: sed Pontus, & æstus
Mutauere situm. rupit confinia Nereus
Victor, & [3] abscissos [4] interluit æquore montes:
Paruáque cognatas prohibent discrimina terras.
Nunc illam [5] sociæ [6] raptam tellure trisulca
Opposuit natura mari. caput inde Pachyni
[7] Respicit Ionias prætentis rupibus iras.
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæáque pulsat
[8] Brachia consurgens: hinc dedignata [9] teneri
Concussit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio scopulis se porrigit Aetna perustis:
Aetna Gigantæos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum: qui saucia [10] membra reuinctus
Spirat in exhaustum flagranti [11] pectore sulphur,
Et quoties [12] detrectat onus ceruice rebelli,
In [13] dextrum, læuumque latus: tunc insula fundo
Vellitur, & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.
Aetnæos apices solo cognoscere visu,
Non aditu tentare licet. pars cætera frondet
Arboribus: teritur nullo cultore cacumen.
Nunc [14] mouet indigenis nimbis piceoque grauatum
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
[15] Terrificis, damnísque suis incendia nutrit.
Sed, quamuis nimio feruens exuberet æstu,
Scit niuibus seruare fidem, pariterque fauillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu, fumóque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quæ scopulos tormenta [16] rotent? quæ tanta cauernas
Vis [17] glomeret? quo fonte [18] ruat Vulcanius ignis?

1 Ennææ. 2 cornua P.C.L. 3 abscisos C.G.L. 4 interfluit P.G.L. 5 sociam P.C.G.L. 6 rupta P.L. rapta C. 7 Respuit P.C.G.L. 8 litera B. 9 moueri B. 10 terga P.C.G.L. 11 legitur & gutture Parth. vulnere fulmen, P.C.G.L. vulnere virus B. 12 deiectat B. 13 læuum, dextrúmue C.L. dextrúmque G. 14 vomit B. 15 Fumificis G. 16 rotant. P.C.G.L. 17 glomerat P.C.G.L. 18 ruit P.C.G.L.

Sine

Siue quòd obiicibus discurrens ventus opertis,
Offenso per saxa furit rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatémque reposcens,
Putrida multiuagis populatur flatibus antra:
Seu mare sulfureis ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis, & pondera librat.
[1] Heic vbi seruandum mater fidissima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit secura Penates,
Turrigerámque petit Cybelen, sinuosa draconum
Membra regens, [2] volucrique per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squamis intermicat aurum.
Nunc [3] spiris Zephyros tranant: nunc arua volatu
Inferiore secant. cano rota puluere labens
Sulcatam fecundat humum: flauescit aristis
Orbita: surgentes [4] scindunt vestigia [5] fruges.
Vestit iter comitata seges. iam linquitur Aetna,
Totáque decrescit refugo Trinacria visu.
Heu quoties præsaga mali violauit oborto
Rore genas: quoties oculos ad tecta retorsit.
Talia voce mouens. salue gratissima tellus,
Quam nos prætulimus cœlo: tibi gaudia nostri
Sanguinis, & caros vteri commendo labores.
Præmia digna manent, nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi versabere vomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager cessante iuuenco:
Ditior oblatas mirabitur incola messes.
Sic ait, & fuluis serpentibus astigit [6] Iden.
Heic sedes [7] angusta deæ, templique colendi
Religiosa silex: densis quam pinus obumbrat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella
Stridula coniferis modulantur carmina ramis.
Terribiles intus thyasi, vesanáque misto
Concentu delubra gemunt: vlulatibus Ide
Bacchatur: timidas inclinant Gargara siluas.
Postquam visa Ceres: mugitum tympana frenant
Conticuere chori: Corybas non impulit ensem.
Non buxus, non æra sonant, blandique leones
Submisere iubas. adytis gauisa Cybelle
Exsilit, & pronas [8] intendit ad oscula turres.
Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
Iupiter, & Veneri mentis penetralia [9] nudat.
Curarum secreta tibi Cytherea fatebor.
Candida Tartareo nuptum Proserpina Regi
[10] Iam dudum decreta dari. sic Atropos vrget:
Sic cecinit longæua Themis. nunc matre remota
(Rem peragit tempus) fines inuade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis,
Crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
[11] Coge tuis armata dolis: quibus vrere cuncta,
Me quoque sæpe soles. cur vltima regna quiescunt?
Nulla sit immunis regio, nullúmque sub vmbris
Pectus [1] inaccessum Veneri. iam tristis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, Ditísque seueri
Ferrea lasciuis mollescant corda sagittis.
Accelerat præcepta Venus, iussúque parentis
Pallas, & inflexo terret quæ Mænala cornu
Addunt se comites. diuino semita gressu
[2] Claruit. augurium qualis laturus in orbem
Præceps sanguineo delabitur igne cometes
Prodigiale rubens. non illum nauita tuto,
Non impune vident populi: sed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut [3] vrbibus hostes.
Deuenere locum, Cereris quâ tecta nitebant,
Cyclopum firmata manu. stant ardua ferro
Mœnia ferrati postes, immensáque nectit
Claustra chalybs. nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus: nec talibus vnquam
Spirauere notis animæ: nec [4] flumine tanto
Incoctum maduit lassa [5] ceruice metallum.
Atria cingit ebur, trabibus solidatur ahenis
Culmen, & in celsas surgunt electra columnas.
Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu,
Irrita texebat reditura munera matri.
Heic elementorum seriem, sedésque paternas
Insignibat acu: veterem qua lege tumultum
Discreuit natura parens, & semina iustis
Discessere locis. quidquid leue, fertur in altum:
In medium grauiora cadunt. incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.
[6] Nec color vnus [7] erat. stellas accendit in auro,
Ostro fundit aquas. attollit litora gemmis,
Filáque mentitos [8] subter [9] celantia fluctus,
Arte tument. credas illidi cautibus [10] algam,
Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
Addit quinque plagas: mediam subtemine rubro
Obsessam feruore notat. squalebat adustus
Limes, & assiduo sitiebant stamina Sole.
Vitales vtrimque duas: quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. cùm fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumáque perenni
Fœdas, & æterno [11] constringit frigore telas.
Nec non & patrui [12] pingit sacraria Ditis,
Fatalésque sibi Manes: nec defuit omen:
Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Cœperat & vitreis summo iam margine texti
Oceanum [13] sinuare vadis: sed cardine verso
Sensit adesse Deas, imperfectúmque laborem
Deserit, & niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas succensa genas, castíque pudoris
Illuxere faces. non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.
Merserat vnda diem: sparso nox humida somno
Languida cæruleis inuexerat otia bigis.
Iámque viam Pluton [14] Siculas molitur ad [15] arces

1 Hinc L. 2 volucri qui peruia P.C.G.L. 3 lenes B. 4 condunt P.C.G.L. 5 messes. P. culmi. B. 6 Idam. P.C.G.L. 7 augusta P.L. 8 extendit P.G.L. 9 pandit. G. pandit penetralia mentis P. 10 Iam pridem P.C.G.L. 11 Falle B.

1 in accensum L. 2 Canduit B. 3 nubibus ignes. Parrh. 4 flamine P.C.G.L. 5 fornace B. 6 Non Ald. 7 inest Al. 8 iam iam P.C.G.L. 9 curuantia B. 10 alnos, B. 11 contristat P.C. 12 fingit B. 13 simulante B. 14 supergi P.C.G.L. 15 auras P.

Germani monitu. tum nos inuisa iugales
Alecto temone ligat, qui pascua mandunt
Cocyti, pratisque Erebi nigrantibus errant,
Stagnáque tranquillæ potantes marcida Lethes
Aegra soporatis spumant obliuia linguis.
Orphnæus crudele micans, Aethónque sagitta
Ocyor, & Stygij sublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor
Stabant ante fores iuncti, sæuúmque fremebant
Crastina venturæ spectantes gaudia prædæ.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM II. DE RAPTV PROSERPINÆ AD FLORENTINVM,

PRÆFATIO.

OTia sopitis ageret cùm cantibus Orpheus,
Neglectumque diu deposuisset opus:
Lugebant erepta sibi solatia Nymphæ:
[1] Lugebant dulces flumina mæsta modos.
Sæua feris natura redit, metuénsque leonum
Implorat cithara vacca tacentis opem.
Illius, & duri fleuere silentia montes,
Siluáque Bistoniam sæpe secuta [2] chelyn.
Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede,
Diráque sanguinei vertit præsepia Regis,
Et Diomedeos [3] gramine pauit equos:
Tum patriæ festo lætatus tempore vates,
Desuetæ [4] repetit fila canora lyræ.
Et resides leni modulatus pectine neruos,
Pollice festiuo [5] nobile duxit ebur.
Vix auditus erat: venti [6] fremuntur, & vndæ
Pigrior adstrictis torquet Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope sitientes carmina [7] montes:
Excussit gelidas pronior Ossa niues.
Ardua nudato descendit populus Aemo,
Et comitem quercum pinus amica trahit.
[8] Cirrhæasque Dei quamuis despexerit artes
Orphea laurus vocibus [9] apta venit.
Securum blandi leporem fouere Molossi,
Vicinúmque [10] lupo præbuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride [1] damæ,
Massylam cerui non timuere iubam.
Ille nouercales stimulos, actúsque canebat
Herculis, & forti monstra subacta manu.
Qui tumidæ matris pressos ostenderit angues,
Intrepidúsque fero riserit ore puer.
Te neque Dictæas quatiens mugitibus vrbes
Taurus, non Stygij terruit ira canis:
Non leo sidereos cæli rediturus ad axes,
Non Erymanthei gloria montis aper.
Solus Amazonio cinctus Stymphalidas arcu
Appetis: occiduo ducis ab orbe greges.
Tergeminique ducis numerosos deijcis artus,
Et toties vno victor ab hoste redis.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ:
Non [2] ceruam volucres eripuere pedes.
Cæsa flamma perit: rubuit Busiride Nilus:
Prostratis [3] rubuit nubigenis Pholoë.
Te Libyci [4] timuere sinus: te [5] maximus Atlas
Horruit, imposito cùm premerere polo.
Firmior Herculea mundus ceruice pependit:
Lustrarunt humeros Phœbus, & astra tuos.
Thracius hæc vates: sed tu Tirynthius alter
Florentine mihi: [6] nam mea plectra moues.
Antraque Musarum longo torpentia somno
Excutis, & placidos ducis [7] ab ore sonos.

1 Quærebant P C G L. 2 lyram. Parrh. 3 sanguine C. 4 reparat B. cœpit fila mouere lyræ. G. 5 mobile B. 6 frenantur, P. C G. L. 7 rupes: P. C G. L. 8 Cirrhæique C. G. 9 acta C. G. L. 10 latus præbuit agna lupo. P. G.

1 dammæ P. C. G. L. 2 Nessum celeres C. 3 maduit P. C. G. L. 4 stupuere C G. L. stipuere P. 5 maxima Tethys P. C. G. L. 6 tu P. C. G. L. 7 in orbe choros. P. G. L. placido ducis ab orbe choros. C.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINEÆ.

LIBER II.

Mpulit Ionios præmisso lumine fluctus
Nondum pura dies, tremulis vibratur in vndis
Ardor, & errantes ludunt per cærula flammæ.
Iámque audax animi, fidæque oblita parentis
Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
(Sic Parcæ [1] iussere) petit. [2] ter cardine verso
Præsaga tremuere fores, ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Aetna:

1 voluere P. G. L. 2 tunc P.

Nullis

Nullis illa tamen monstris, nulloque mouetur
Prodigio: comites gressum iunxere sorores.
Prima dolo gaudens, & tanti conscia[1] furti
It Venus, & raptus metitur corde futuros.
Iam durum[2] flexura Chaos, iam Dite subacto,
Ingentes famulos Manes ductura triumpho,
Illi[3] multifidis[4] crinis sinuatur in orbes
Idalia diuisos acu: sudata marito
Fibula, purpureos gemma suspendit amictus.
Candida Parrhasiis post hanc Regina Lycaei,
Et Pandionias quae cuspide protegit arces,
Vtraque virgo ruunt. haec tristibus aspera bellis:
Haec metuenda feris. Tritonia casside fulua
Caelatum Typhona gerit, qui summa peremptus
Ima parte viget, moriens & parte superstes,
Hastaque terribili surgens per nubila[5] gyro
Instar habet siluae: tantum stridentia colla
Gorgonis[6] obtentu pallae fulgentis obumbrat.
At Triuiae lenis species, & multus in ore
Frater erat, Phoebique genas & lumina Phoebi
Esse putes, solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent: leuibus proiecerat auris
Indociles errare comas, arcusque remisso
Otia neruus agit: pendent post terga sagittae.
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu
Poplite fusa tenus, motoque instamine Delos
Errat & aurato trahitur circumflua Ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
Mox dolor, aequali tendit per gramina passu,
Nec membris, nec honore minor, potuitque videri
Pallas, si clypeum ferret: si spicula, Phoebe.
Collectae tereti nodantur iaspide vestes.
Pectinis ingenio numquam felicior artis
Contigit euentus: nulli sic consona telae
Fila, nec in tantum veri duxere[7] figuram.
Hic Hyperionis Solem de semine nasci
Fecerat, &[8] pariter Lunam, sed dispare forma
Aurorae, noctisque[9] duces. cunabula Tethys
Praebet & infantes gremio solatur anhelos,
Caeruleusque sinus roseus radiatur alumnus.
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubescentibus altè
Cristatum radiis primo clementior aeuo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignem.
Laeua parte soror vitrei libamina potat
Vberis, & paruo signantur tempora cornu.
Talis luxuriat cultus: comitantur euntem
Naiades, & socia stipant vtrimque[10] corona,
Quae fontes[11] Crimise tuos, & saxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui praebuit vrbi,
Concelebrant. quas pigra vado Camarina palustri,
Quas Arethusaei latices, quas aduena nutrit
Alpheus, Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exsultat[1] ademptis
Pulchra cohors, quoties Arctoon populata virago
Hippolyte, niueas ducit post praelia turmas,
Seu flauos strauere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere securi.
Aut quales referunt Baccho sollennia Nymphae,
Maeoniae quas Hermus alit, ripasque paternas
[2] Percurrunt auro[3] madidae: laetatur in antro
Amnis, & vndantem declinat prodigus vrnam.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
[4] Aetna parens florum, curuaque in valle sedentem,
Compellat Zephyrum. pater o gratissime veris,
Qui mea lasciuo regnas per prata[5] volatu,
Semper, & assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum coetus, & celsa Tonantis
Germina. per nostros dignata ludere campos.
Nunc adsis, faueasque precor: nunc omnia fetu
Pubescant virgulta velis, vt fertilis Hybla
Inuideat, vincique suos non abnuat hortos.
Quidquid thuriferis spirat Panchaïa siluis,
Quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
Quidquid ab[6] externis ales longaeua[7] colonis
Colligit,[8] optati referens exordia saecli,
In venas disperge meas, & flamine largo
Rura foue, vt merear diuino pollice carpi,
Et nostris cupiant ornari Numina sertis.
Dixerat. ille nouo[9] madidantes nectare pennas
Concutit, & glebas fecundo rore maritat,
Quaque volat, vernus sequitur[10] color: omnis in herbas
Turget humus, medioque patent conuexa sereno:
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
[11] Induit, & dulci violas ferrugine pingit.
Parthica quae tantis variantur cingula[12] gemmis
Regales[13] iunctura sinus? quae vellera tantum
Ditibus Assyrii spumis fucantur aeni?
Non tales volucris pandit[14] Iunonia pennas:
[15] Nec sic innumeros arcu mutante colores
Incipiens redimitur hiems, cum tramite[16] flexo
Semita discretis interuiret humida nimbis.
Forma loci superat flores: curuata tumore
Paruo planities, & mollibus edita cliuis
Creuerat in collem:[17] riuo de pumice fontes
Roscida mobilibus lambebant gramina[18] riuis.
Siluaque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat &[19] in medio brumam sibi vindicat aestu.
Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Ioui, tumulos tectura cupressus,

1 voti L. tanto conscia voto P. C. G. 2 domitura B. 3 multimodos L. multiplices C.G. 4 crines sinuantur C. variatur Parrh. 5 ferro P.C.G.L. 6 obtectu Parrh. 7 figuras. P.C.G.L. 8 Lunam pariter G. pariter, sed forma dispare Lunam P.C. pariter forma sed dispare Lunam, L. 9 vices B. 10 caterua P.C.G.L. 11 Crimisse. C.

1 adunco C.L. 2 Circumeunt C. 3 grauidae: C. 4 Enna P. etiam agnoscit. 5 meatu, Parrh. 6 extremis P.C.G.L. 7 Sabaeis B. 8 optato repetens exordia saeclo P.C.G.L. busto B. 9 madefactas P. 10 rubor. P.C.G.L. 11 Imbuit, P.C.G.L. 12 donis Parrh. 13 Vinctura P.L. 14 Iunonius alas. P.C.G.L. 15 Non P.C.G.L. 16 picto B. 17 vnus P.C.G.L. mihi Parr. etiam legit. 18 ripis L. 19 medio P.C.G.L.

[1] Flumina: sunt tristes Furiae te coniuge dignae.
Fratris linque domos: alienam desere sortem:
Nocte tua contentus abi. quid viua sepultis
Admisces? nostrum quid proteris aduena mundum?
Talia vociferans auidis transire minaces
Cornipedis umbone ferit, clypeoque retardat
Obiice. Gorgoneisque premens assibilat hydris,
[2] Praetentasque aperit cristas. libratur in ictum
Fraxinus, & nigros illuminat obuia currus.
Missaque pars foret, ni Iupiter aethere summo
Pacificas rubri torsisset luminis alas,
Confessus [3] generum. nimbis Hymenaeus hiulcis
Intonat, & testes firmant [4] connubia flammae.
Inuitae cessere Deae, compescuit arcum
Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces.
Sis memor, ô longumque vale. reuerentia patris
Obstitit auxilio: nec nos defendere contra
Possumus. imperio vinci maiore fatemur.
In te coniurat genitor, populoque silenti
Traderis, heu. cupidas non aspectura sorores,
Aequalesque choros quae te fortuna superno
Abstulit, & tanto damnauit sidera luctu?
Iam neque Parthenium innectere retia lustris,
Nec pharetram gestare libet. securus ubique
Spumet aper, saeuique fremant impune leones.
Te iuga Taygeti, posito te Maenala flebunt
Venatu, maestoque diu lugebere Cyntho:
Delphica quinetiam fratris delubra tacebunt.
Interea volucri fertur Proserpina curru
Caesariem diffusa Noto, planctuque lacertos
Verberat, & questus ad nubila fundit inanes.
Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela pater? sic me crudelibus Vmbris
Tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nullíne paternae
Mentis inest stimuli? quo crimine mouimus iras?
Non ego, cum rapido saeuiret Phlegra tumultu,
Signa Deum aduersa tuli:[5] non robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas, aut cuius conscia culpae,
Exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascunque tulere
Raptores: saltem communi Sole fruuntur:
Sed mihi virginitas, pariter caelumque negatur,
Eripitur cum Sole pudor, terrisque relictis
Infelix Stygio ducor captiua tyranno.
O male dilecti flores, despectaque matris
Consilia: ô Veneris deprensae serius artes.
Mater io, seu te Phrygiis in vallibus Ida
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, & strictos Curetum [6] despicis enses,
Exitio succurre meo: compesce furentem:
Compone ferales torui praedonis habenas.
Talibus ille ferox dictis, fletuque decoro
Vincitur, & primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrymas detersit amictu,
Et placida maestum solatur voce dolorem.
Desine funestis animum Proserpina curis,
Et vano vexare metu: maiora dabuntur
Sceptra, nec indigni tedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Seruit, & immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem: sunt altera nobis
Sidera: sunt orbes alii: lumenque videbis
Purius,[1] Elysiosque magis mirabere [2] campos,
Cultoresque pios. illic pretiosior aetas
Aurea progenies habitat, semperque tenemus,
Quod superi [3] meruere semel. nec mollia desunt
Prata tibi: Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit [4] Aetna.
Est etiam lucis arbor praediues [5] opacis
Fulgentes viridi ramos curuata metallo:
Haec tibi sacra datur, fortunatumque tenebis
Autumnum, & fuluis semper ditabere pomis.
Parua loquor, quidquid liquidus complectitur aër,
Quidquid alit tellus, quidquid maris aequora verrunt,
Quod fluuii voluunt, quod nutriuere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
Lunari subiecta globo, qui septimus auras
Ambit, & aeternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors aequat. tu damnatura nocentes:
Tu requiem latura piis: te iudice sontes
Improba cogentur vitae commissa fateri.
Accipe Lethaeo famulas cum gurgite Parcas.
Sit [6] fatum quodcumque [7] velis. haec fatus ouantes
Exhortatur equos, & [8] Tartara mitior intrat.
Conueniunt animae, quantas [9] truculentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctaque praecipiti stipantur Tartara cursu
Insignem visura nurum. mox ipse serenus
Ingreditur, facili passus mollescere risu,
Dissimilisque sui. dominis intrantibus ingens
Assurgit Phlegethon, flagrantibus hispida riuis
Barba madet, totoque fluunt incendia vultu.
Occurrunt propere lecta de plebe ministri.
Pars altos reuocant currus, frenisque solutis
Vertunt emeritos ad pascua nota iugales.
Pars aulaea tenent, alii praetexere ramis
Limina, & in thalamos cultas [10] extollere vestes.
Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiae, teneroque leuant sermone [11] dolores,
Et sparsos religant crines, & vultibus addunt
Flammea sollicitum praeuelatura pudorem.
Pallida laetatur regio, gentesque sepultae

1 Numina P.C.G.L. 2 Praetentaque operit crista P.C.G.L. 3 socerum. P.C.G.L. 4 conubia C.G. 5 nec P.G.L. 6 respicis P.C.G.L. aliqui. exeris, legunt. Parrh.

1 Elysiumque P.C.G.L. 2 Solem. P.C.G.L. 3 tenuere P.G.L. 4 Enna. Parrh. 5 Auerni B. 6 ratum G. factum P.L. 7 voles P.C.L. 8 Taenara Parrh. 9 violentior P.C.G.L. 10 extendere C. 11 timores P.L. timorem C.

Luxuriant, epulísque vacant Genialibus Vmbræ.
Grata coronati peragunt conuiuia Manes:
Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus:
Sedantur gemitus. Erebi se sponte relaxat
Squalor, & æternam patitur rarescere noctem.
Vrna nec incertas versat Minoïa sortes,
Verbera nulla sonant, nullóque frementia luctu
Impia dilatis respirant Tartara pœnis.
Non rota suspensum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantaleis subducitur inuida labris.
Soluitur Ixion.[1] inuenit Tantalus vndas.
Et Tityus tandem spatiosos erigit artus:
Squalentísque nouem detexit iugera campi.
Tantus erat: laterísque piger sulcator opaci
Inuitus trahitur lasso de pectore vultur,
Abreptásque dolet iam non sibi crescere fibras.
Oblitæ[2] scelerum, formidatique furoris
Eumenides cratera parant, & vina feroci
Crine bibunt. flexísque minis iam lene canentes
Extendunt socios ad pocula plena cerastas,
Ac festas alio succendunt lumine tedas.
Tunc & pestiferi pacatum[3] limen Auerni
Innocuæ transistis aues. flatúmque repressit
Amsanctus: tacuit fixo torrente vorago,

1 & Tantalus inuenit P. quod placet 2 sceleris, C.G. 3 flumen C.G.L.

Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes
Lacte nouo tumuisse ferunt, ederísque virentem
Cocyton dulci perhibent stagnasse Lyæo.
Stamina non rupit Lachesis, non turbida sacris
Obstrepitant lamenta choris. mors nulla vagatur
In terris, nullíque rogum planxere parentes.
Nauita non moritur fluctu, non cuspide miles,
Oppida funereis pollent immunia lethis.
[1] Impexósque senex velauit arundine[2] crines
Portitor, & vacuos egit cum carmine remos.
Iam suus inferno processerat Hesperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo: stat pronuba iuxta
Stellantes Nox picta sinus, tangénsque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere[3] sanxit.
Exsultant cum voce pij, Ditísque sub aula
Talia peruigiles[4] ducunt exordia plausus.
Nostra parens Iuno, tuque ô germane Tonantis,
Et gener[5] vnanimis consortia[6] ducite somni.
Mutuáque alternis innectite colla lacertis.
Iam felix oritur proles: iam læta futuros
Exspectat natura Deos, noua numina rebus
Addite, & optatos Cereri proferte nepotes.

1 Implexámque P.C.G.L. 2 frontem P.C.G.L. 3 sancit Parrh. 4 sumunt P.C.G.L. 5 vnanimi C. 6 discite B.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM III. DE RAPTV PROSERPINÆ, AD FLORENTINVM,

PRÆFATIO.

OMNIA, quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator[1] defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad siluas, & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanáque nocturnis meta cauetur equis.
Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
Et vigil elapsas quærit auarus opes.
Blandáque largitur frustra sitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus assuetis sollicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar
Ante pedes summi carmina ferre Iouis.

1 lassata G. cum membra toro defessa L.

Vtque fuit somnus, plaudebant Numina dictis,
Et circumfusi sacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victúsque Typhœus:
Hunc premit Inarimes, hunc grauis Aetna domat.
Quàm[1] lætus post bella Iouem susceperit æther,
Phlegrææ referens præmia militiæ.
Additur ecce fides. nec me mea[2] lusit imago,
Irrita nec falsum somnia[3] misit ebur.
En princeps, en orbis apex[4] æquatus Olympo.
En quales memini turba verenda Deos.
Fingere nil maius potuit sopor, altaque[5] vati
Conuentum cælo præbuit aula parem.

1 lætum G.L. 2 fallit G. 3 mittit G. 4 æquatur P.C.L. 5 incertu P.G.L.

CL. CLAVDIANI DE RAPTV PROSERPINÆ

LIBER III.

Iupiter intereà cinctam Thaumantida nimbis
Ire iubet, totóque Deos arcessere mundo.
Illa colorato Zephyros [1] transgressa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphásque morantes
Increpat, & fluuios humentibus euocat antris.
Ancipites, trepidique ruunt, quæ caussa quietos
Exciuerit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Vt patuit stellata domus, considere iussi.
Nec confusus honor. Cælestibus ordine sedes
Prima datur. tractum proceres tenuere secundum
Æquorei. placidus Nereus, [2] & lucida Phorci
Canities. Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Nec non & senibus fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cetera more iuuentus.
Mille amnes, liquidis incumbunt patribus vdæ
Naiades, & [3] placidi mirantur [4] Numina Fauni.
Tum grauis ex alto genitor sic orsus Olympo est.
Adduxere meas iterum mortalia curas
Iampridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia, & ignauum senium cognouimus aui,
Sopitósque diu populos torpore paterno
Sollicitis placuit stimulis impellere vitæ,
Incultis ne sponte seges [5] grandesceret aruis,
Vndaret neu silua fauis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem inuideo (neque enim liuescere fas est,
Vel nocuisse Deos) sed quò dissuasor honesti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes,
Prouocet vt segnes animos, rerúmque remotas
Ingeniosa vias paullatim exploret egestas.
Vtque artes pariat sollertia, nutriat vsus.
Nunc mihi cum magnis instat natura querelis
Humanum releuare genus, [6] durúmque tyrannum,
Immitémque vocat, regnatáque sæcula patris
Commemorat, parcúmque Iouem se diuite clamat.
Cur campos horrere situ, dumísque repleri
Rura velim, & nullis exornem frugibus annum?
Se iam, quæ [7] genitrix mortalibus ante fuisset,
In [8] diram subitò mores transisse nouercam.
Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
Erexisse caput, pecudum si more pererrant
Auia, si frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita iuuat siluestribus abdita lustris
Indiscreta feris? tales cum sæpe parentis
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes auertere victu,
Atque ideò Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torua cum matre leones,
Per mare, per terras auido discurrere luctu
[1] Decretum, donec natæ lætata reperta
Indicio tribuat fruges, curruúsque feratur
Nubibus, ignotas populis sparsurus aristas,
Et iuga cærulei subeant Actæa dracones.
Quod si quis Cereri raptorem prodere Diuum
Audeat: imperij molem, pacémque profundam
Obtestor rerum, natus licet ille, sororve,
Vel coniux fuerit, natarúmve agminis vna,
Scilicet illa meo conceptam vertice iactet,
Sentiet [2] iratam procul ægida, sentiet ictum
Fulminis, & genitum diuina sorte pigebit,
Optabítque mori, tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna,
Et sciet an propria conspirent Tartara caussa.
Hoc sanctum: mansura fluant hoc ordine fata.
Dixit, & horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam, placidámque diu iam certa peracti
Terrebant simulacra mali, noctésque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.
Namque modò immissis inuadi viscera telis,
Nunc sibi mutatas horret nigrescere vestes,
Nunc steriles mediis frondere Penatibus ornos.
Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos olim quæ fronde pudica
Vmbrabat thalamos: hanc imo [3] stipite cæsam
Vidit, & incomtos fœdari puluere ramos,
[4] Quæsiuitque nefas. Dryades dixere gementes
Tartareas furias debellauisse bipenni.
Sed tunc ipsa sui, iam non ambagibus vllis
Nuntia materno facies [5] inserta sopori.
Namque videbatur tenebroso obtecta recessu
Carceris, & sæuis Proserpina vincta catenis.
Non qualem Siculis olim [6] mandauerat aruis,
Nec qualem roseis nuper conuallibus [7] Ætna
Suspexere Deæ. squalebat pulcrior auro
Cæsaries, & nox oculorum infecerat ignes.
Exhaustúsque gelu pallet rubor. ille superbi
Flammeus oris honos, & non cessura pruinis
Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc vt dubio vix tandem agnoscere [8] vultu
Eualuit: cuius tot pœna criminis? inquit.
Vnde hæc informes [9] macies? cui tanta potestas
In me [10] sæuitiæ est? rigidis cur vincula ferro
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu [11] mea tu proles? an vana fallimur umbra?

1 illapsa P.L. 2 reuerendáque G & lurida C. cærula B. 3 taciti P.C.G.L. 4 tilcera P.C.G.L. 5 granescere C 6 durumque ref. C.G.L. 7 nutrix P.L. rectrix C.G. 8 dura G.

1 Decretum est, P. Decretum est, natæ donec C.L. 2 iratam procul ægide. P C.G.L. 3 stirpe recisam B. 4 Quærentique nefas, B. 5 impressa P L. immissa G ingesta C. 6 emendauerat Parrh. 7 Ennæ [illegible] legendum. Idæ C. 8 visu P.C.L. 9 facies? quædā exéplaria. 10 sæuitiæ? G.L. 11 mea progenies? G.

Illa refert. Heu dira parens, nataéque peremptæ
Immemor, heu fuluas animo transgressa leænas,
Tantane te nostri tenuere obliuia? tantum
Vnica despicior? certe Proserpina nomen
Dulce tibi: aliqua nunc, vt [1] cernis, hiatu
Supplicijs inclusa [2] ferar: tu festa choreis
Indulges, Phrygiasque [illegible] inter strepis vrbes.
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,
Si tu sancta Ceres, & te non Caspia tigris
Edidit, his oro miseram defende catenis,
Inque superna refer. prohibent si fata reuerti:
Vel saltem visura veni. Sic fata, trementes
Tendere conatur palmas: sed improba ferri
Impedit, & motu somnum [5] excussere catenæ.
[6] *Diriguit visis, gaudet non vera fuisse,*
Complexu caruisse dolet, penetralibus amens
Prosilit, & tali compellat voce Cybellen.
Iam non vlterius Phrygia tellure morabor
Sancta parens: reuocat tandem custodia caræ
Pignoris, & cunctis [illegible] fraudibus anni.
[7] *Non mihi Cyclopum, quamuis [8] exstructa caminis,*
Culmina tuta satis: timeo ne fama latebras
Prodiderit, leuiúsque meum Trinacria celet
Depositum: terret nimium vulgata locorum
Nobilitas: aliæ sedes et tutior vrbs
Exquirenda mihi: gemitu flammisque propinquis
Enceladi nequeunt vmbracula nostra taceri.
Somnia quin etiam varijs infausta figuris
Sæpe mouent, nulliúsque dies non triste minatur
Augurium: quoties fluentia serta comarum
Sponte cadunt: quoties [9] exsudat ab vbere sanguis.
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussæque manus mirantia pectora tundunt.
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt:
Tympana si quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor ne quid portendant omina veri.
Heu longæ nocuere moræ. procul irrita venti
Dicta ferant. subiit Cybele: non tanta Tonantis
Segnities, vt non pro pignore fulmina [10] mittat.
I tamen, & nullo turbata reuertere casu.
Hæc vbi digreditur templis, sed nulla ruenti
Mobilitas: tardos queritur [11] non ire [12] iugales,
Immeritásque mouens alterno verbere [13] pennas
Sicaniam quærit, cùm [14] necdum [15] adspexerit Idam
Cuncta [16] pauet, sperátque nihil: sic æstuat ales,
Quæ teneros humili fetus commiserit orno
Allatura cibos, & plurima cogitat absens:
Ne [17] gracilem ventus dimouerit arbore nidum:
Ne furtum [18] pateant homini, ne præda colubris.
Vt domus [illegible] incustodita remotis,
Et resupinati neglecto cardine postes,

1 cernor. P.G 2 teror. C G alij, trahor. Parth. 3 nota P C G. 4 non me P.C.G L 5 monere P so.. te C G.L. 6 Diriguit G. 7 Nec C G.L. 8 fabricata P 9 exundat P.C.L. 10 fumat B 11 languere G. 12 Dracones P C.G L. 13 pennis P.C G L. 14 non dum P C G L 15 abscondent C. liquerit G. 16 timet. G.i. fragilem P. 17 stant P. iaceant C.L.

Flebilis & tacitæ species apparuit aulæ:
Non exspectato respectu cladis, amictus
Conscidit, & fractas cum crine [1] auellit aristas.
Hæserunt lacrymæ: nec vox, [2] aut spiritus oris
Redditur, [3] atque imis vibrat tremor ossa medullis.
Succiduo titubant gressus, foribúsque reclusis,
Dum vacuas sedes, & desolata pererrat
Atria, semirutas confuso stamine telas,
Atque interceptas agnoscit pectinis artes.
Diuinum perit ille labor, spatiúmque relictum,
Audax sacrilego supplebat aranea textu.
Nec deflet, plangitque malum: [4] tamen oscula telæ
Figit, & abruptas mutas in fila querelas,
Attritósque manu radios, proiectáque pensa,
Cunctáque virgineo sparsa oblectamina ludo.
Ceu natam pressat gremio, [5] cassúmque cubile,
Desertósque toros, & quibus sedere solebat
Perlegit. attonitus stabulo ceu pastor inani:
[6] *Quem lupus, aut rabies Pœnorum impasta leonum,*
Aut populatrices infestauere cateruæ.
Serus [7] at ille redit, vastatáque pascua lustrans
Non responsuros ciet, immulctatque iuuencos.
Atque ibi secreta tectorum in parte iacentem
Aspicit Electram, cara quæ fida nutrix
Oceani priscas inter notissima Nymphas.
Par Cereri pietas hac post cunabula dulci
Ferre sinu, summóque Iouis deducere paruam
Sueuerat, & genibus ludentem aptare paternis,
Hæc comes, hæc custos, hæc proxima mater haberi.
[8] *Tum laceras [9] effusa [10] comas, & puluere canos*
Sordida sidereæ raptus lugebat alumnæ.
Hanc aggressa Ceres, postquam suspiria tandem
Laxauit, [11] frenósque dolor quod cernimus, inquit,
Excidium? cui præda feror? regnatne maritus?
An cælum Titanes habent? quæ talia vino
Ausa Tonante manus? ruptane Typhoëa ceruix
Inarime? fractáne iugi compage Vesevi
Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quassatis Faucibus Aetna
Protulit Enceladum? nostros an fortè Penates
Appetijt centum Briareia turba lacertis?
Heu, vbi nunc es nata mihi? quò mille ministræ?
Quò Cyane? volucres quæ vos Sirenes abegit?
Hæccine seruata fides? sic fas aliena tueri
Pignora? contremuit nutrix, mæróque [12] timori
Cessit, & adspectu miseram non ferre parentem
Emtum morte velit, longúmque immota moratur
Auctorem dubium, certumque exprimere funus.
Vix tamen hæc acies vtinam vesana Gigantum
Hanc dederit cladem: leuius communia tangunt
Sed Diuæ mal[illegible] quæ rere, sorores
In nostras numinum conuertauere ruinas.
Insidias Superum, cognatáque vulnera cernis

1 reuellit P G euellit Parth. 2 nec P.L non vox, non G. 3 aut C. 4 tantum C. 5 carúmque P.G.L. 6 Cui pecus P.C.G.L. 7 ad illa L. 8 Tunc P C.G.L. 9 diffusa P L 10 genas C. 11 fletúsque G. 12 pudori P.C.G.L.

Invidiae; Phlegra nobis [1] infensior aether.
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat visere saltus
Praeceptis obstricta tuis. tela labor illi,
Sirenes requies, sermonum gratia mecum,
Mecum somnus erat, [2] castique per atria ludi.
Cum subito (dubium quonam monstrante [3] tenebras
Praestiterit) Cytherea venit suspectaque nobis
Ne foret, hinc Phoeben comitem, hinc Pallada [4] iunxit.
Protinus effuso laetam se fingere risu,
Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis,
Et duram de matre queri: quae tale recessu
Maluerit damnare decus, [5] vetitamque Dearum
Colloquio, patriis procul [6] absentauerit astris.
Nostra rudis gaudet malis, & nectare largo
Instaurare dapes; nunc arma, habitumque Dianae
Induitur, digitisque attentas mollibus arcum;
Nunc [7] cristata iubae galeam laudante Minerva
Implet, & ingentem clypeum gestare laborat.
Prima Venus campos, Aetnaeaque rura maligno
Ingerit [8] afflatu, vicinos callida flores
Ingeminat, meritumque ioci velut inscia quaerit:
Nec credit, quod bruma rosas innoxia servet,
Quod gelidi rubeant alieno gramine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
Persuadet teneris, heu, lubrica moribus aetas.
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces! ruit illa tamen confisa sororum
Praesidio; famulae longo post ordine Nymphae.
Itur in aeterno vestitos gramine campos,
Et prima sub luce legunt, cum rore serenus
[9] Alget ager, sparsoque bibunt violaria succos.
Sed postquam medio sol altior adstitit [10] orbe:
Ecce polum nox alta rapit, tremefactaque nutat
Insula, cornipedum strepitu, [11] cursuque rotarum,
Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer ille,
Seu mors ipsa fuit. [12] liuor permansit in herbis,
Deficiunt rivi, squalent rubigine prata,
Et nihil afflatum vivit. pallere ligustra,
Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
Ut tandem reduces tractis detorsit habenas:
Nox sua prosequitur currum: lux redditur orbi:
Persephone [13] nulla est. vector: dicere peracto.
Nec mansere Deae. medios invenimus [14] arvis
Exanimem Cyanen, cervix redimita iacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronae.
Aggredimur [15] subito, casusque [16] scitamur heriles,
(Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacitis sed [1] lapsa veneno
Solvitur in laticem, [2] subrepsit crinibus humor,
Liquitur in roremque pedes, & brachia manant,
Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliae rapidis Acheloides alis
Sublatae: Siculi latus obsedere Pelori,
Accensaeque malo iam non impune canoras
In pestem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat: audito frenantur carmine remi.
Sola domus luctu sensum tractura relinquor.
Haeret adhuc suspensa Ceres, & singula demens,
Ceu nondum transacta timet: mox lumina torquens
[3] Vultu ad Caelestas furiato pectore fertur.
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cuius Achaemenio Regi ludibria natos
Avexit tremebundus eques. fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
[4] Dispersit maculis, nimiumque [5] hausitura profundo
Ore virum vitrea tardatur imagine formae.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo.
Reddite, vociferans: non me vagus eruit amnis:
Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybele
Me quoque Saturno genuit. quo iura Deorum,
Quo leges cecidere poli? quid vivere recte
Profuerit? en audet nostri Cytherea pudoris
Ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor, castumque cubile
Praebuit: amplexus hoc promeruere pudici.
[6] Nec mirum, si turpe nihil post talia [7] ducit.
Quid vos expertes thalami? tantumne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Iam Veneri, & socias iunctae raptoribus itis?
O templis Scythiae, atque hominum sitientibus aris
Utraque digna coli. tantis quae caussa furoris?
Quam mea vel dicto tenui Proserpina laesit?
Scilicet [8] haec caris pepulit te Delia silvis,
Aut tibi commissas rapuit Tritonia pugnas.
An gravis alloquiis vestros aut sorte petebat
Importuna choros? atque Trinacria longe,
Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse? mutatera iam livoris acerbi
Nulla potest placare [9] dies. his increpat omnes
Vocibus: ast illae (prohibet [10] reverentia patris)
Aut reticent, aut nosse negant, responsaque matri
Dant lachrymas. quid agat? rursum se victa remittit,
Inque humiles [11] demissa preces: ignoscite, si quid
Intumuit pietas: si quid flagrantius actum est
[12] Iusto: decuit miseram, supplex, [13] miserandaque vestris
Advolvor genibus. liceat cognoscere sortem:
Hoc tantum liceat, certos habuisse [14] furores.
Nescio quae forma mali: quamcunque [15] dedistis,
Fortunam sic [16] rapta: feram, fatumque putabo,
Non scelus. adspectum precor indulgete parenti.
Non repetam quaesita manu: securus habeto

1 infensior C infestior P. G 2 gratique G. tacitique P L. cautique C. 3 latebras P. C. G L. 4 duxit G. 5 vetito B. 6 emandauerit C G. procul à patriis mandauerit P. 7 ornata C. 8 afflatu. P. G. L. 9 Albet Parrh. 10 axe. L G. constitit axe P. altiùs institit axis C. 11 pulsuque P. G L. cursu. strepituque C. 12 Ita Parrh. qui etiam luror legit liuor permanat in herbas, P. C G. L. 13 nusquam P. C. G. L. 14 agris G. vadis C. 15 tacitè P. G. L. propius C. 16 scitamur B.

1 lêsa P. C. G. L. 2 subrepit Altius. 3 Multum in B. 4 Dispergit 5 hausura V. C. L. exhausta G. 6 Non P. 7 cudit B. 8 aut P. G. 9 quies G. L. 10 sententia G, 11 delapsa G. L. 12 miseram decuit, G. 13 deiectaque B. 14 dolores P. C. L. 15 tulistis P. L. 16 nota G. L.

Quisquis es: affirmo prædam: desiste vereri.
Quod si vos aliquo præuenit[1] munere raptor:
Tu certe Latona refer: confessa Diana
Fare tibi: nosti quid sit Lucina,[2] timórque
Progeniem, & quantus amor. partúsque tulisti
Tu geminos: hæc vna mihi sic crine fructus
Semper Apollineo: sic me felicior æuum
Mater agas. largis tunc imbribus ora madescunt.
Quid tantum[3] est dignum fleri, dignúmque taceri?
Hei mihi, discedunt omnes quid vana moraris
Vbertim? non bella palàm cælestia sentis?
Quam potius natam pelago, terrisque requiram?
Accingar lustrare[4] diem per deuia rerum
Indefessa ferar: nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
Inueniam, gremio quamuis mergatur Iberæ
Tethyos, & rubro iaceat[5] velata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora,[6] non dubio Syrtis cunctabitur æstu.
Stat fines penetrare Noti, Boreæque niualem
Vestigare domum, primo calcabitur Atlas
Occasu, facibusque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura, per vrbes
Iupiter: exstincta satietur pellice Iuno.
Insultate mihi: cælo regnate superbi.
Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.
[7] Sic fatur. notæque iugis illabitur Aetnæ,
Noctiuago tedas[8] inflammatura labori.
Lucus erat prope flumen Acim, quod cãdida præfert
Sæpe mari, pulcróque secat Galatea natatu,
Densus, & innexis Aetnæa cacumina ramis,
[9] Qua libet vsque tegens: illic posuisse cruentam
Aegida, captiuamque pater post prælia prædam
Aduexisse datur. Phlegræis silua superbit
Exuuiis, totúmque nemus victoria vestit.
Hic patuli rictus:[10] hic prodigiosa Gigantum
Tergora dependent, & adhuc crudele minantur
Affixæ facies truncis, immaniaque ossa
Serpentum passim tumulis exsanguibus albent,
Et rigida multo suspirant fulmine pelles,
Nullaque non magni iactat se nominis arbor.
Hæc centum geminis strictos Aegæonis enses
Curuata vix[11] fronte leuat, lucentibus illa
Exsultat[12] Cœi spoliis, hæc arma Mimantis
Sustinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior[13] & cunctis abies, vmbrosáque latè
Ipsius Enceladi fumantia gestat opima
Summi terrigenum Regis, caderétque grauata
Pondere, ni[14] lapsum fulciret proxima quercus.
Inde timor, numénque loco, nemorisque senectæ
Parcitur, æthereisque nefas nocuisse trophæis.
Pascere nullus oues, nec robora lædere Cyclops
Audet, & ipse fugit sacra Polyphemus ab vmbra.

Non tamen hoc tardata Ceres: accenditur vltrò
Religione loci, vibratque[1] incerta securim,
Ipsum etiam[2] petitura Iouem succidere pinus,
[3] Et magis enodes[4] properat prosternere cedros,
Explorat, quæ[5] abiens truncos, rectique tenorem
Stipitis & certo[6] prætentat brachia[7] nixu.
Sic qui vecturus longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis
Obiectare parat, fagos metitur, & alnos.
Et varium rudibus siluis accommodat vsum.
Quæ longa est: tumidis præbebit cornua velis.
Quæ fortis:[8] clauo potior quæ lenta: fauebit
Remigio stagni patiens, aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inter lata cupressus
Cespite vicino: quales non rupibus Idæ
Miratur Simois: quales non diuite ripa
Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeò credas: sic[9] frondibus æquis
[10] Adstant, & socio despectant vertice lucum.
Has placuere faces. pernix inuadit vtramque
Cincta sinus, exserta manus, armata bipenni.
Alternasque ferit, totisque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter posuere[11] comas, campóque recumbunt,
Faunorum Dryadúmque dolor. complectitur ambas,
Sicut erant, altéque leuat, retróque solutis
Crinibus adscendit fastigia montis anheli,
[12] Exsuperatque æstus, & nulli peruia saxa,
Atque indignantes vestigia calcat arenas.
Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
Torua Megæra ruit: Cadmi seu mœnia poscat:
Siue Thyestei properet fumare Mycenis.
Dant tenebræ Manesque locum, plantisque resultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis[13] in vnda
Constitit, & piceos accepit lampade fluctus.
Postquam est peruentum scopulis[14] flagrantis in oras
Protinus arsuras[15] auersa fronte cupressus
Faucibus iniecit mediis, lateque cauernas
Texit, & vndantem flammarum obstruxit hiatum.
Compresso mons igne tonat, clausisque laborat
Mulciber: obductis nequeunt[16] exire vapores.
Conferti micuere apices, creuitque fauillis
Aetna nouis. strident admisso sulfure rami.
[17] Tum, ne deficerent tantis[18] erroribus ignes,
Semper inocciduos, insopitisque manere
Iussit, & arcano perfudit robora succo:
Quo Phaethon irrorat equos, quo Luna iuuencos.
Iamque soporiferas nocturna silentia terris
Explicuere vices laniato pectore longas
Inchoat illa vias, & sic [illegible] profatur.
Non tales gestare tibi Proserpina tedas
Sperabam: sed vota mihi communia matrum,

1 fœdere G. 2 quis horror P. G.L. 3 est, non habent P.L. 4 fretum: G. 5 vallata P.L. 6 nec P.L. 7 Hæc P.G.L. 8 informatura B 9 Qua licet Aldus. 10 & P.G.L. 11 fronde P. G. L. 12 Zancli Parrh. Caci P.C.L. corrupté. 13 at G. L. 14 lassam. B.

1 infesta P.G.L. 2 feritura P.G.L. 3 aut P. G. L. 4 dubitat G. 5 habiles P G. 6 perlustrat C. pertentat G 7 visu. P. C.L. 8 malo P. C.G.L. 9 frontibus Parrh. 10 Exstant C.G. 11 comam, C. 12 Exceditque G. 13 ad vndam C. 14 feruentis G. 15 aduersa fronde L. 16 hærere G. 17 Tunc P.C.G.L. 18 feruoribus æstus, C.

Et thalami, fictæque faces, cælóque canendus
Ante oculos Hymenæus erat. sic Numina fatis
Voluimur, & Lachesis nullo discrimine [1] *sævis.*
Quàm nuper sublimis eram, quantisque procorum
Cingebar studiis! quæ non mihi pignus ob vnum
Cedebat numerosa parens? tu prima voluptas,
Tu postrema mihi: per te fecunda videbar.
O decus, ò requies, ò grata superbia matris:
Qua gessi florente Deam: qua sospite numquam
Inferior Iunone fui: nunc squalida, vilis.
Hoc placitum patri? cur autem adscribimus illum
His lacrimis? ego te, fateor, crudelis ademi,
Quæ te deserui, solam quæ instantibus vltro
Hostibus exposui. tamen secura fruebar?
Nimirum thyasis, & læta furentibus armis
Iungebam Phrygios, cùm tu raperere, leones.
Accipe, quas merui pœnas. en ora fatiscunt
Vulneribus, grandésque rubent in pectore sulci:
Immemor en vterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te sub cardine quæram?
Quis monstrator erit? quæ me vestigia ducent?
Quis currus? fuerit ille quis est? terrane, marisne
Incola? quæ volucrum deprendam signa [1] *rotarum?*
Ibo, ibo quocumque pedes, quocumque iubebit
Casus: sic Venerem quærat deserta Dione.
Efficietne labor rursus te, nata, licebit
Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
Qualis nocte venis? qualem per somnia vidi?
Sic ait. & primo gressus molitur ab Aetna,
Exstinctosque reos flores, ipsumque rapinæ
Detestata locum, sequitur dispersa viarum
Indicia, & pleno rimatur lumine campos,
Inclinátque faces. omnis madet orbita fletu,
Omnibus admugit, quocumque it, in æquore fuluis
Annatat vmbra fretis, [2] *extremáque lucis imago*
Italiam, Libyámque ferit. clarescit Etruscum
Litus, & accenso resplendent æquore Syrtes.
Antra procul Scyllæa petit, canum vsque reductis
Pars stupefacta silet: pars non dum exterrita latrat.

1 sæuit C.
1 viarum? C. G. L. 2 externáque Scaliger ibidẽ.

DE RAPT. PROSERP. FINIS.

CL. CLAVDIANI LIBRI I. IN RVFINVM

PRÆFATIO.

PHOEBEO domitus Python cùm decidit arcu,
Membráque Cyrrhæo fudit anhela [1] *iugo,*
Qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu
Flumina, sanguineis tangeret astra iubis.
Iam liber Parnassus erat, nexúque soluto
Cœperat erecta surgere fronde nemus.
Concussæque diu spatiosis tractibus orni
Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo spumauit sæpe veneno
Cephissus, [1] *liquidis purior ibat aquis.*
Omnis io Pæan regio sonat, omnia Phœbum
Rura canunt, Tripodas plenior aura rotat.
Auditóque procul Musarum carmine [2] *dulci,*
Ad Themidis coeunt antra seuera Deæ.
Nunc alio domini telis Pythone perempto
Conuenit ad nostram sacra caterua lyram.
Qui stabilem seruant augustis fratribus orbem,
Iustitia pacem, viribus arma regunt.

1 rogo B.
1 nitidis P. L. 2 docti, B.

CL. CLAVDIANI IN RVFINVM, LIBER I.

ÆPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector, & incerto fluerent mortalia casu.
Nam cùm dispositi quæsissem fœdera mundi,
Præscriptósque mari fines, annique meatus,
Et lucis, noctisque vices: tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moueri
Sidera, qui fruges diuerso tempore nasci,
Qui variam Phœben alieno iusserit igne
Compleri, Solémque suo: porrexerit vndis
Litora: tellurem medio librauerit axe.
Sed cùm res hominum tanta caligine volui
Adspicerem, lætósque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rursus labefacta cadebat
Religio, caussæque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo [1] *quæ currere semina motu*
Affirmat, magnumque nouas per inane figuras
Fortuna non arte regi: quæ Numina [2] *sensu*
[3] *Ambiguo vel nulla putat, vel nescia* [4] *nostri.*
Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Absoluitque Deos. iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror: tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant. vos pandite vati

1 quæ P. C. L. 2 censet B. 3 Ambigua B. 4 vestri C.

Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
Inuidia quondam stimulis [1] incanduit atrox
Alecto, placidas latè cùm cerneret urbes.
Protinus infernas ad limina [2] tetra sorores
Concilium deforme vocat: glomerantur in vnum
Innumeræ pestes Erebi, quascunque sinistro
Nox genuit fetu: nutrix Discordia belli,
Imperiosa fames, letho vicina Senectus,
Impatiénsque sui Morbus, Liuórque secundis
Anxius, & scisso mærens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et luxus populator opum, [3] cui semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas.
Fœdáque Auaritiæ complexa pectora matris
Insomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata sedilia cœtu,
[4] Toruáque collectis stipatur Curia monstris.
Alecto stetit in medijs, vulgúsque tacere
Iussit, & obstantes in tergum reppulit angues,
Pérque humeros errare dedit: [5] tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram.
Siccine tranquillo produci sæcula cursu?
Sic fortunatas patiemur viuere gentes?
[6] Quæ noua [7] corrupit nostros clementia mores?
Quò rabies innata perit? quid inania prosunt
Verbera? quid facibus nequicquam cingimur atris?
Heu nimis ignauæ, quas cælo Iupiter arcet,
[8] Theodosius terris: en aurea nascitur ætas.
En proles antiqua redit, concordia, virtus,
Cúmque fide pietas alta ceruice vagantur.
Insignémque canunt nostra de plebe triumphum.
Prô dolor, ipsa mihi liquidas delapsa per auras
Iustitia insultat, vitiisque à stirpe recisis
Elicit oppressas tenebroso [9] è carcere leges.
At nos indecores longo torpebimus æuo,
Omnibus eiectæ [10] regnis? agnoscite tandem
Quid Furias deceat, consuetas sumite vires.
Conuentúque nefas tanto decernite dignum.
Iam cupio Stygijs inuadere nubibus astra,
Iam flatu violare diem, laxare profundo
Frena mari, fluuios ruptis immittere ripis.
Et rerum [11] laxare fidem. sic fata, cruentùm
Mugit, & totos serpentum erexit hiatus.
Noxiáque effudit concusso crine venena.
Anceps motus erat vulgi: pars maxima bellum
Indicit Superis, pars Ditis iura [12] veretur,
Dissensúque alitur rumor. ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cùm [13] flamine fracto
Durat adhuc, sæuítque tumor, dubiúmque per æstum
Lassi recedentis fluitant vestigia venti.
Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
Quam penes insani fremitus, animique profanus
Error, & vndantes spumis furialibus iræ.
Non nisi quæsitum cognata cæde cruorem,
Illicitúmque bibit, patrius quem fuderit ensis,
Quem dederint fratres, hæc terruit Herculis ora:
Hæc defensores terrarum polluit arcus:
Hæc Athamantææ direxit spicula dextræ:
Hæc Agamemnonios inter bacchata Penates
Alternis lusit iugulis. hac auspice tedæ
Oedipoden matri, natæ iunxere Thyesten.
Quæ tunc horrisonis effatur talia dictis.
Signa quidem ô sociæ Diuos attollere contra
Nec fas est, nec posse reor: sed lædere mundum
Si libet, & populis commune intendere lethum.
Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilius feta, [1] violentius [2] Austris,
Acrius Harpyis, [3] flauis incertius vndis
Rufinus: quem prima meo de matre cadentem
Suscepi gremio. [4] reptauit paruus in isto
Sæpe [5] sinu, teneroque per ardua colla volutus
[6] Vbera quæsiuit fletu, linguisque trisulcis
Mollia lambentes finxerunt [7] membra cerastæ.
[8] Me tradente dolos, gestus, artémque nocendi
Edidicit simulare fidem, sensúsque minaces
Protegere, & blando fraudem prætexere risu,
Plenus [9] sæuitiæ, lucrique cupidine feruens.
Non Tartessiacis illum satiarit arenis
Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
Aurea Pactoli: totúmque exhauserit Hermum,
Ardebit maiore siti. [10] quam fallere mentes
Doctus, & vnanimes odiis turbare sodales.
Talem progenies [11] hominum si prisca tulisset:
Pirithoum fugeret Theseus: offensus Orestem
Desereret Pylades: odisset Castora Pollux.
Ipsa quidem fateor vincí, rabidóque magistram
Præuenit ingenio: nec plus sermone morabor.
Solus habet scelerum quidquid possedimus omnes.
Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,
Regalem ad summi perducam principis aulam.
Sit licet ille Numa grauior, sit denique Minos:
Cedet, & insidiis nostri flectetur alumni.
Orantem sequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus, inuentáque tristia laudant.
Illa vbi cæruleo vestes connexuit angue,
Nodauitque adamante comas: Phlegethonta sonorum
Poscit, & [12] ambusto flagrantem ab aggere ripæ
Ingentem piceo succendit gurgite pinum,
Pigráque veloces per Tartara concutit alas.
Est locus extremum pandit quà Gallia litus
Oceani prætentus aquis, [13] quò fertur Vlysses
Sanguine libato populum mouisse Silentum.
Illic Vmbrarum tenui stridore volantum
Flebilis auditur questus: simulacra coloni
Pallida, defunctásque vident migrare figuras.
Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos
Infecit radios, vlulatúque æthera rupit
Terrifico. sensit ferale Britannia murmur,
Et Senonum quatit arua fragor, reuolutáque Tethys

1 præcanduit P. 2 sæua B. 3 quem P. C. I. 4 Totaque B. 5 tunc P.C.I. 6 Quò P.I. 7 corrumpit P.I. 7 Synizesis 8 è, non habent P.C.I. 9 terris? P. 10 vexare C. 11 rectus C. 12 flumine P.I.

1 velocius B. 2 Euris, C. 3 refluis B. 4 paruus reptauit P.C.I. 5 sinu, teneróque per P.C. 6 Oscula C. 7 ora B. 8 Méque etiam tradente dolos artésque nocendi P.C.I. 9 sæuitia, C. 10 nam P.I. 11 hominem C. 12 angusto B. 13 vbi B.

Subitus

Subftitit, & Rhenus proiecta torpuit [1] unda.
Tunc in canitiem mutatis sponte colubris
Longæuum mentita senem, rugisque seueras
Persulcata genas, & ficto languida passu
Inuadit muros [2] Elysæ notissima dudum
Tecta petens, oculisque diu lucentibus hæsit,
Peiorem mirata virum: tunc talia fatur.
Otia te Rufine iuuant, frustráque iuuentæ
Consumis florem patriis inglorius aruis?
Heu nescis quid fata tibi, quid sidera [3] donent,
Quid fortuna paret: toto dominabere mundo,
Si parere velis. artus ne sperne seniles:
Namque mihi magicæ vires, cuique futuri
Præscius ardor inest. noui quo Thessala cantu
Eripiat Lunare iubar, quid signa sagacis
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
[4] Imperat arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarúmque potestas
Herbarum, quidquid lethali [5] germine pollens
Caucasus, & Scythicæ vernant in gramine rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Manes sacrisque [6] litaui
Nocturnis Hecaten & condita funera traxi
Carminibus victura meis, multósque canendo,
Quamuis Fatorum restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & [7] flamina stare coegi,
Versáque non prono [8] curuaui flamina [9] lapsu,
In fontes reditura suos. neu vana locutum
Me fortasse putes, mutatos cerne Penates.
Dixerat: & niuea mirum cæpere columnæ
Ditari, subitóque trabes lucere metallo.
Illecebris capitur, nimiumque elatus auaro
Pascitur intuitu. sic Rex ad prima tumebat
Mæonius, pulcro cùm verteret omnia tactu.
Sed postquam riguisse dapes, fuluúmque reuinctos
In glaciem vidit latices: tunc munus acerbum
Sensit, & inuiso votum damnauit in auro.
Ergo animis victus, sequimur quocumque vocabis,
Seu tu vir, seu Numen, ait: patriáque relicta
Eoas Furiæ iussu tendebat ad arces,
Instabilésque olim Symplegadas & freta remis
Inclyta Thessalicis: celsa qua Bosphorus [10] arce
Splendet, & Othrysiis Asiam discriminat oris.
Vt longum permensus iter, ductúsque maligno
Stamine fatorum, claram subrepsit in aulam.
Ilicet ambitio nasci: discedere rectum:
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, & ambitos à principe vendit honores.
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum stimulando vulnus acerbat.
Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
Nescit, & vndantem quamuis hinc hauriat Istrum,
Hinc bibat æstiuum septeno gurgite Nilum,
Par semper similisque [11] meat: sic fluctibus auri
Expleri calor ille nequit. cui cumque monile

1 vrna C. 2 Elisæ, Fuluius Vrsinus. 3 spondent, C. debent, B. 4 Imperet Ald. 5 gramine P.C.I. 6 litatis P.L. 7 flumina P.C.I. 8 repressi B. 9 cursu B. 10 vrbe P.C.L. 11 manet, C.L.P.

Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent:
Rufino populandus erat, dominóque parabat
Exutum fecundus ager: metuenda colonis
Fertilitas. Laribus pellit, detrudit auitis
Finibus, aut aufert viuis, aut occupat hæres.
Congestæ cumulantur opes, orbisque [1] ruinas
Accipit vna domus. populi seruire coacti,
Plenáque priuato succumbunt oppida regno.
Quo vesane ruis? teneas vtrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
[2] Iungantur solium Crœsi, Cyrique tyara:
Numquam diues eris, numquam satiabere quæstu.
Semper inops, quicumque cupit. contentus honesto
Fabricius paruo spernebat munera [3] Regum,
Sudabatque graui Consul Serranus aratro,
Et casa pugnaces Curios angusta [4] tegebat.
Hæc mihi paupertas augustior: hæc mihi tecta
Culminibus maiora tuis. tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos: mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios tibi vellera succos,
Et picturata saturantur murice vestes.
Hîc radiant flores, & prati viua voluptas
Ingenio variata suo. fulgentibus illic
Surgunt strata toris: hîc mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura soporem.
Turba salutantum latas [5] tibi perstrepit ædes:
Hîc auium cantus, labentis murmura riui.
Viuitur exiguo melius: natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.
Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu:
Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes, non machina muros.
Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis
Incestus flagrabat amor, nullusque petendi
Cogendíue pudor. crebris periuria nectit
Blanditiis: iungit periuro fœdere dextras.
Si semel è tantis poscenti quisque negasset,
Effera prætumidi quatiebat corda furore.
Qua si Gætulis iaculo percussa leana,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
Aut serpens calcata furit? periurata Deorum
Maiestas teritur: [6] numquam reuerentia mensæ,
Non coniux, non ipse simul, non pignora cæsa
Sufficiunt odiis non exstinxisse propinquos,
Non notos egisse sat est. [7] exstinguere ciues
Funditus, & nomen gentis delere laborat.
Nec [8] celeri mittit letho: crudelibus antè
Suppliciis fruitur. tormenta, vincula, tenebras
Dilato mucrone parat, proh sæuior ense
[9] Parcendi rabies, concessáque vita dolori.
Mors adeóne [10] parum est? causis fallacibus instat:
Arguit attonitos se iudice. cetera segnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ire vias. non illum Sirius ardens,
Brumáue [11] Rhiphæo [12] stridens Aquilone retardat.

1 rapinas B. 2 Iungatur solum Cyri, Crœsique P.I. 3 Regis, B 4 tenebat. C.I. 5 tibi P.C.I. 6 nusquam C. 7 exscindere B. 8 perimit celeri B 9 Portenti B. 10 parum? C. 11 Tryphaeo, vulgati libri corrupte. 12 stringens, I.

Efferat torquebant avidæ præcordia curæ,
Effugeret ne quis gladios, [1] *ne perderet ullum*
Angusto miseranve nefas. non flectitur annis:
Non ætate labat iuvenum rorantia colla
Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
Ibat grandævus nato moriente superstes
Post trabeas exsul. quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes possit deflere nefandas?
Quid tale immanes unquam gessisse feruntur
Vel Scinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi: Busiridis aræ
Clementes, iam Cinna pius, iam Spartacus lenis
Rufino collatus erit. deiecerat omnes
Occultis odiis terror, tacitique sepultos
Suspirant gemitus, indignarique verentur.
At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: solus medioque in turbine rerum
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete cursu
Vectus equi, non Pegaseo advectus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
Turris erat, clypeusque trucem porrectus in hostem:
Hic profugi sedes, adversaque regna furori,
Servandis hic castra bonis: huncusque minatus
Hærebat, retroque fuga cedebat inerti.
Haud secus hiberno tumidus cum vertice torrens
Saxa rotat, [2] *volvitque nemus,* [3] *pontesque revellit,*
Frangitur obiectu scopuli, quærensque meatum
Spumat, & illisa montem circumsonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti,
Lapsuroque tuos humeros obiceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu sidus dulce carinæ
Ostendere Dei geminus qua lapsa procellis
Tunditur, & vitio trahitur iam cæca magistro.
Inachius [4] *quondam perhibetur in æquore Perseus*
Neptuni domuisse pecus: sed tutior alis
Te non penna [5] *vehit rigida cum Gorgone Perseus.*
Te non vipereo defensus crine Medusæ.
Illum vilis amor suspensæ virginis egit:
Te Romana salus. taceat superata vetustas,
Herculeos conferre tuis iam desinat actus.
Una Cleonæum pascebat silva leonem.
Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
Sævus aper, tuque ô compressa matre rebellis
Non ultra Libyæ fines Antæe nocebas,
Solaque fulmineo resonabat Creta iuvenco,
Lernaamque virens obsederat Hydra paludem,
Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
Insula, sed Latia quidquid ditione subactum
Vivit, & à primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryon triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec si concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flama Chimæræ.
Certamen sublime diu, sed moribus impar
Virtutum scelerumque fuit. iugulare minatur:
Tu prohibes. ditem spoliat: tu reddis egenti.
Eruit: instauras. accendit prælia: vincis.

1 neu P.C. 2 vertitque B. 3 postésque B. 4 rubro P.C.L. 5 tegit B.

Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens, primo pecudum depascitur artus;
Mox populos, urbesque rapit, ventisque perustis,
Corruptos Stygiam pestem [1] *desudat in amnes.*
Sic avidus prædo iam non per singula sævit:
Sed sceptris inferre minas, omnemque perempto
Milite Romanas [2] *audet prosternere vires.*
Iam gentes, Istrumque movet, Scythiamque [3] *receptat*
Auxilio, traditque suas hostilibus arces.
Relliquias miles [4] *ascendit Sarmata Dacis,*
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes, patriamque bibens Mæotin Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus.
Rufino [5] *collecta manus: vetat ille domari,*
Innectitque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas stravisset dextera turmas,
Ulta Ducis fors lethum, pársque una maneret
Debilior, facilisque capi: tunc [6] *impius ille*
[7] *Proditor imperii, coniuratusque Getarum,*
Distulit instantes eiuso principe pugnas,
Humorum [8] *laturus opem: quos asserere bello*
Norat, & iussis mox se coniungere castris.
Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain: quo non [9] *deformius ullum*
Arctos alit. [10] *tristes habitus, obscœnaque visu*
Corpora: mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus, vitanda Ceres, [11] *frontesque secare*
Ludus, & occisos pulcrum iurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura [12] *biformis*
Cognatis aptavit equis: acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatique recursus.
Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
[13] *Tendis aquas, sic ante tubas* [14] *ferrúmque precatus.*
Mavors, nubifero seu tu procumbis in Æmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige [15] *Medo*
Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos: si lætior assit
Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Æmi
Surgit, & hortatur celeres clamore ministros.
Fer galeam Bellona mihi, [16] *nexúsque rotarum*
Tende Pavor: frenet [17] *rapidos Formido iugales.*
Festinas regere manus. movet ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more tropæis
Ditat, & hostiles suspendit in arbore cristas.
Communes semper iuxta communia nobis
Signa canunt. tunc lóque sequor tentoria [18] *cursu.*
Sic fatus campo insiliit, lateque fugatas
Hinc Stilico turbas, illinc Gradiuus [19] *agebat.*
Et clypeis, & mole pares: flat cassis utraque.

1 diffundit P.C.I. 2 ardet P.I. 3 retentat P.C. 4 defendit B. 5 collata I. 6 proditor P.C.L. 7 Impius P.C.I. 8 ablaturus B. 9 tamotius P.C.L. 10 turpes B. 11 fratremque secare C. frontémque secare P.I. 12 biformes P.C.I. 13 Tendit P.C.I. 14 aciémque B. 15 nudo P.I. 16 nexúque P.G. 17 trepidos B. 18 cursu P.C. 19 agebant P.C.

Sidereis

Sidereis hirsuta iubis, loricáque cursu
Æstuat, & largo satiatur vulnere cornu.
Acrior intereà votis, [1] multisque Megæra
Luxuriata [2] malis, mæstam deprendit in arce
Iustitiam, [3] dirôque prior sic ore lacessit.
En tibi prisca quies, [4] reuocatáque sæcula rursus,
Vt rebare, vigent, en nostra potentia cessit,
Nec locus est vsquam Furiis. huc lumina flecte:
Adspice Barbaricis iaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus [5] strages, quantúmque cruoris
Præbeat, & quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, sociámque meam pete [6] sidera: noctis
Autumni te rede plagæ, quà vergit in Austrum
Signifer, æthereo sedes vicina Leoni.
Iam pridem gelidæ cessant confinia Libræ,
Atque vtinam per magna sequi conuexa liceret.
Diua refert. non vlterius bacchabere demens.

1 multóque P.C.I. 2 malo P.C.I. 3 atque prior diro P.C.I. 4 renouatáque P.C.
5 clades. C.
6 sidera noctis. B.

Iam pœnas dabit [1] iste tuas: iam debitus vltor
Imminet, & terras quas nunc, ipsúmque fatigas
Æthera, nec vili moriens condetur arena.
Iámque aderit læto promissus Honorius æuo,
Nec forti genitore minor, nec fratre corusco:
Qui subiget Medos, [2] & cuspide proteret Indos.
Sub iuga venturi Reges, calcabitur asper
Phasis equo, pontémque pati cogetur Araxes.
Túque simul grauibus ferri religata catenis
Expellere die, debellatásque draconum
Tonsa comas imo Barathri claudere recessu.
Tunc tellus communis erit: tunc limite nullo
Discernetur ager: nec vomere sulcus adunco
Findetur: subitis messor gaudebit aristis.
Rorabunt querceta fauis: stagnantia passim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tincti
Velleribus quæretur honor: sed sponte rubebunt
Attonito pastore greges, Pontúmque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

1 ille C.
2 qui C.

CL. CLAVDIANI IN RVFINVM, LIBER II.

IAm post edomitas Alpes, defensáque regna
Hesperiæ, merita complexus sede parentem
Auctior adiecto fulgebat sidere mundus:
Iámque tuis Stilico Romana potentia curis,
Et rerum commissus apex, tibi credita fratrum
Vtraque maiestas, geminæque exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur sæua quietem
Crimina, pollutæque negant arescere fauces)
Insanis iterum [1] terras accendere bellis
Inchoat, & solito pacem turbare tumultu.
Hæc etiam secum, qua nam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odiis: hinc milite cingor.
Heu quid agam? non arma mihi, non principis vllus
Auxiliatur amor. matura pericula surgunt
Vndique, & impositi radiant ceruicibus enses.
Quid restat, nisi cuncta nouo confundere luctu,
Insontésque mea populos miscere ruina?
Euerso iuuat orbe mori: solatia letho
Exitium commune dabit: nec territus antè
Discedam: cum luce simul linquenda potestas.
Hæc fatus, ventis veluti si frena remittat
Aeolus, abrupto gentes sic obice fudit,
Laxauitque viam bellis, &, ne qua maneret
Immunis regio, cladem [2] diuisit in [3] orbem,
Disposuitque nefas. alij per terga ferocis
Danubij solidata ruunt, expertaque remos
Frangunt stagna rotis: alij per Caspia [4] claustra,
Armeniásque niues inopino tramite ducti

1 bellis accendere terras C. 2 demisit C.
3 vrbes, B. 4 lustra, B.

Inuadunt Orientis opes iam pascua fumant
Cappadocum, volucrúmque parens Argæus equorum:
Iam rubet altus Halys, nec se defendit iniquo
Monte Cilix, Syriæ [1] tractus vastantur amœni,
Assuetúmque choris, & læta plebe canorum
Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem.
Hinc planctus Asiæ: Geticis Europa cateruis
Ludibrio, prædæque datur, frondentis adusque
Dalmatiæ fines: omnis quà mobile Ponti
Aequor, & Hadriacas tellus interiacet vndas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
Solibus humano nescit mansuescere cultu.
Thessalus ardet ager: tacet pastore fugato
Pelion: Emathias ignis populatur aristas.
Iam plaga Pannoniæ, miserandáque mœnia Thracū,
Aruáque Mysorum: iam nulli flebile damnum,
Sed cursus sollennis erat, campisque furori
Expositus, sensúmque malis detraxerat vsus.
Eheu quàm breuibus pereunt ingentia causis.
Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
Seruatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor vnus iners angusto tempore vertit.
Vrbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra despectat arenas,
Iam non finitimo Martis terrore mouetur;
Sed propiùs lucere faces, & rauca sonare
Cornua, vibratisque peti fastigia telis
Adspicit: hi vigiles muros statione tueri,
Hi iunctis properant portus munire carinis.
Obsessa tamen ille ferus lætatur in vrbe,
Exsultatque malis, summóque à culmine turris

1 montes B.

Impia vicini cernit [1] *certamina campi,*
Vinctas ire nurus, hunc per vada caerula mergi,
Semineсem hunc subito percussum vulnere labi,
Dum fugit, hunc animam potius efflare sub ipsis,
Nec canos prodesse senis, puerique cruore
Maternos undare sinus: immensa voluptas,
Et risus plerumque subit, dolor afficit unus,
Quod feriat non ipse manu. videt omnia late,
Praeceptis incensa suis, et crimine tanto
Luxuriat, castrumque sibi non abnegat hostem.
Iactabatque ultro, soli quod castra paterent,
Sermonumque foret ricibus permissa potestas.
Egregii quoties exisset foederis auctor
Stipatus sociis, circumque armata clientum
Agmina, privatis ibant famulantia signis:
Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectore pelles,
Frenaque, et immanes pharetras, arcusque sonoros
Assimulat, mentem sua palam testatur amictus.
Nec pudet Ausonios currus, et iura [2] *regentem*
Sumere deformes ritus, vestemque Getarum,
Insignemque habitum Latii mutare togaeque.
Maerent captivae pellito iudice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quae murmura furtim?
Nam miseris nec flere quidem, aut lenire [3] *dolores*
Colloquiis impune licet. quonam usque feremus
Exitiale iugum? dura quis terminus umquam
Sortis erit? quis nos funesto turbine rerum,
Aut tantis solvet lacrymis? quos Barbarus illic,
Hinc Rufinus agit? quibus arva, fretumque negatur?
Magna quidem per rura lues: sed maior oberrat
Intra tecta timor. tandem succurre ruenti
Heu patriae Stilico: dilecta heic pignora certe,
Heic domus: heic thalamis [4] *proprium Genialibus omen:*
[5] *Haec tibi felices erexit regia taedas.*
Vel solus sperate veni: te praelia viso
Languescent, avidique cadet dementia monstri.
Talibus urgetur dispors Aurora querelis.
At Stilico Zephyris cum primum bruma remitti,
Et iuga diffusis nudari coepta pruinis,
Partibus Italiae tranquilla in pace locatis,
Utraque castra movens Phoebi properabat ad ortus,
Gallica discretis, Eoaque robora turmis
Complexus. numquam tanta unione sub una
Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
Illic Armeniae vibratis crinibus alae
[6] *Ferunda collectae fascis velamina nodo.*
Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus,
Quosque rigat retro pernicior unda Garumnae,
Oceani pleno quoties impellitur aestu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
Vulnera. non odit victos, victorve superbit.
Et quamvis praesens tumor, et civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conspiravere favorem.
Haud aliter Xerxem toto simul orbe secutos

1 spectacula B. 2 tenentem P. 3 dolorem P.C.
4 primum C. 5 Heic P.C. 6 Herbida B.

Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
Et telis umbrasse diem, cum classibus ires
Per scopulos, tectumque pedes contemneret aequor.
Vix Alpes transgressus erat, nec iam amplius errat
Barbaries, adventumque [1] *tremens se cogit in unam*
Planitiem, tutoque includit flaccida gyro.
Tum duris fossa non exsuperabile vallum
Asperat alternis sudibus, murique [2] *locatum*
In speciem castris obtendit plaustra iuvenca.
At procul exsanguem Rufinum perculit horror:
Infectae [3] *pallore genae: stetit ore gelato*
Incertus peteretne fugam, veniamne subactus
Posceret, an tantos sese transferret in hostes.
Quid nunc divitiae, quid fulvi vasta metalli
Congeries, quid purpureis effulta columnis
Atria, populataeve tument ad sidera moles?
Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
Metitur vitam, torquetur peste futura,
Nec recipit somnos, et saepe cubilibus amens
Excutitur, poenamque luit formidine poenae.
Sed redit in [4] *faciem, sceleratumque immane resumit*
Ingenium, sacrasque fores praeruptus aulae
Intrat: et Arcadium mixto terrore precatur.
Per fratris regale iubar, per [5] *fata parentis*
Aetherii, floremque tuis te deprecor annis:
Eripe me gladiis: liceat Stilichonis iniquas
Evitare manus. in nostram Gallia caedem
Coniurata venit. quidquid ligat ultima Tethys,
Extremas ultra volitat gens si qua Britannos,
Mota mihi: tantis capiendis credimur armis:
Tot signis unum petitur caput. unde cruoris
Ista sitis? geminum [6] *Stilico sibi vindicat axem,*
Et nullum vult esse parem: succumbere poscit
Cuncta sibi: regit Italiam, Libyamque coercet:
Hispanis Gallisque iubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quascumque pararunt
Hic Augustus opes, et quas post bella recepit,
Solus habet possessa simul, non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace [7] *fruatur:*
Nos premat obsidiis? quin [8] *partem invadere tentat?*
Deserat Illyricos fines, Eoa remittat
Agmina, fraternas ex aequo dividat hastas:
Nec sceptri tantum fueris, sed militis heres.
Quod si dissimulas nostrae succurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes et sidera testor,
Haec cervix non sola cadet: miscebitur alter
Sanguis: nec Stygias ferar incomitatus ad umbras:
Nec mea securus videbit funera victor.
Haec ubi dictatur facinus, missique repente
Qui ferat extortas invito principe voces.
Interea Stilico iam laetior hoste propinquo,
Nec multo spatii distantibus aequore vallis
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons laeva datur: per cornua Gallos
Dexteriora locat. spumis ignescere frena,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres

1 timens, C. 2 locata C. 3 terrore P.C.I.
4 rabiem, P. 5 facta P.C.
6 caeli P.C.I. 7 fruetur P.L.
8 Spartem B.

Surgere purpureis undantes anguibus hastas,
Serpentumque vago caelum saevire volatu.
Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
Cornipedis, teneróque amnis reptatus Achilli,
Et nemus Oeteum resonat clamore: nivalis
Ossa tonat, pulsóque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, & lucis prodigus arsit
Impetus. haud illos rupes haud alta vetarent
Flumina, praecipiti stravissent omnia cursu.
Si tunc his animis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Graecia clades:
Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent.
Starent Arcadiae, starent Lacedaemonis arces:
Non mare fumasset geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cecropiae traxissent vincula matres.
Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, & sceleris caussas auferre futuri.
Invida prô, quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos, intérque tubas mandata feruntur
[1] *Regis, & Arcadii veniunt ductoris ad aures.*
Obstupuit, simul ira virum simul obruit ingens
Maeror, & ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur dubius anceps sententia volvit
Eventusne peragat pugnae an fortia coepta
Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
Praeceptis obstare timet: reverentia frangit
Virtutis stimulos: hunc publica commoda suadent,
Hinc metus invidiae: tandem indignatus ad astra
Extollit palmas, & ab imo pectore fatur.
Numina Romanis nondum satiata ruinis,
Si iuvat imperium penitus de stirpe revelli,
Uno si placuit deleri saecula lapsu,
Si piget humani generis, prorumpat in arva
Liber ab effrena Nereus, vel limite nullo
Devius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Prô dolor, & strictos deponere cogimur enses.
Vos arsurae urbes, perituráque moenia testor.
Cedo equidem & miserum permitto[2] cladibus orbem.
Flectite signa duces: redeat iam miles Eoüs.
[3] *Parendum est: taceant litui: prohibete sagittas.*
Parcite contigua. Rufinus praecipit hosti.
His dictis, omnes una fremuere manipli.
Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu:
Quantum non magnis illisa tonitrua Coris.
Secernique negant, coeptaque praelia poscunt,
Insignemque ducem populus defendit uterque,
Et sibi quisque trahit magno certatur amore,
Alternámque fidem non illaudata lacessit
Seditio, telis pariter simul clamore minantur.
Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
Excutit, & solui curvatos imperat arcus?
Quis nam audet [4] *leges vibrato imponere ferro?*
Inflammata semel nescit mitescere virtus.
Iam [5] *iam Barbaricos sitientia* [6] *pila cruores*

1 Regia, P.C.I. 2 casibus hostem B 3 Parcendum P.C.I. 4 stricto leges P.C.I. 5 mihi P.C.I. 6 tela C.I.

Sponte volant, [1] *ultrixque manus mucrone furenti*
Ducitur & siccum gladium vagina recusat.
Non patiar. semperne Getis discordia nostra
Proderit? hic iterum belli civilis imago.
Quid consanguineas acies, quid dum in olim
Concordes aquilas, non dissociabile corpus,
Coniunctúmque sumus. te quo libet ire sequemur:
Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen,
Te vel ad incensas Libyae comitabor arenas.
Indorum si stagna petas, rubrique recessus
[2] *Litoris, auriferum veniam potura Hydaspen.*
Si calcare Notum, secretáque litora Nili
Nascentis subeas, mundum post terga relinquam.
Et quocunque loco Stilico tentoria figet,
Haec patria est. nox inde vetat: desistite quaeso,
Atque animis iam differte manum. cadat iste minacis
Invidiae cumulus. non est victoria tanti,
Ut videar vicisse mihi. vos fida iuventus
Ite mei. nondum laus socii, nec plura locutus
Flexit iter. vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne catervae,
Inclinátque iubas, demissáque lumina velat,
Et trepidas maesto rimatur murmure silvas.
Ut sese legio vidit distincta relinqui:
Ingentem tollit gemitum, galeasque [3] *solutis*
Humectat lacrymis, pressámque morantia vocem
[4] *Thoracum validos pulsant suspiria nexus.*
Trahimur, heu, sanctúmque sequi prohibemur amorem,
Exclamant. [5] *tradisne tuas Dux optime dextras,*
Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Hesperius, meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara revisere tandem
Pignora? [6] *dilectósue iuvat coluisse Penates?*
Te sine dulce nihil. iam formidata tyranni
Tempestas subeunda mihi: quas forte nefandas
Iam parat insidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut [7] *impacatis famulos praestabit Alanis.*
Quanquam non adeo robur defecerit omne,
Tantáque gestandi fuerit penuria ferri:
Tu licet occiduo maneas sub cardine Solis,
Tu mihi dux semper Stilico, nostrámque vel absens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima: promissis longe placabere sacris.
Tristior Aemonius miles digressus ab oris,
Tangebat Macedum fines, muróque subibat
Thessalonica tuos. sensu dolor haeret in alto
Abditus, & tacitas vindictae praestruit iras,
Spectatisque favens odiis locum, aptáque letho
Tempora. nec quisquam tanta de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quis non posteritas, quae non mirabitur aetas,
Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
Aut facinus tam grande tegi, mentisque calorem
Non sermone via, non inter pocula rumpi?
Aequalis tantam tenuit constantia turbam,

1 ultróque P.C.I. 2 Aequoris C. 3 solutas C. 4 Thoracis P C. 5 spernéine B. 6 dilectósque C. 7 implacatis P.C.

Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,
Deseritur Rhodope, Thraciámque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perueniunt nominis vrbem.
Vt cessisse ducem, propius venisse cohortes
Cognita Rufino: magna ceruice triumphat,
Omnia tuta ratus, sceptrúmque capescere feruet,
Et coniuratos hortatur voce clientes.
Vicimus: expulimus: facilis iam copia regni:
Nullus ab hoste timor. quis enim, quē [1] vincere solum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non superauit inermem?
I nunc exitium nobis meditare remotus
Incassum Stilico. dum nos longissima tellus
Diuidat, & mediis Nereus [2] interstrepat vndis,
Alpinas transire tibi me [3] sospite rupes
Haud dabitur: iaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox ensem, qui nostra ad mœnia tendi
Possit ab Italia. non te monumenta priorum,
Non exempla vetant? quisnam conatus a lite
Has iactas vitasse manus? detrusimus orbe
Te medio, tantisque simul spoliauimus armis.
Nunc epulas tempus. fori, nunc larga parare
Munera, donandúmque nouis legionibus aurum.
Opportuna meo oritur lux crastina voto.
Quod nolit, Rex ipse velit, iubeátque coactus
In partem mihi regna dari: contingat in vno
Priuati fugisse modum, timénque tyranni.
Talibus acclamat dictis infame nocentum
Concilium qui perpetuis creuere rapinis,
Et quos vna facit Rufino caussa sodales.
Illicitum duxisse nihil: delicta fuere
Nexus amicitiæ: iam iam [4] connubia læti
Despondent aliena sibi, fratráque vicissim
Promittunt quas quisque petat, quas deuoret vrbes.
Cœperat humanos alto sopire labores
Nox gremio, pigráque sopor diffuderat alas.
Ille diu curis animum stimulantibus [5] æger
Labitur in somnos. vix toto corde quierat,
Ecce videt diras alludere protinus Vmbras,
Quas dedit ipse neci: quarum, quæ clarior, vna
Visa loqui. prò surge toro. quid plurima voluis
Anxius? hæc requiem rebus, finémque labori
Allatura dies: omni iam plebe redibis
Altior, & læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages: occulto fallitur ille
Omine, nec capitis [6] fixi præsagia sensit.
Iam summum radiis stringebat Lucifer Æmum,
Festinámque rotam solito properantior vrget.
Tandem Rufini visurus funera Titan
Profilius stratis, densaéque capacia turba
Atria regifico iussit splendere paratu
Exceptura dapes, &, quod post vota daretur,
Inscribi propriis aurum fatale figuris.
Ipse salutatum reduces post prælia turmas
Iam regale tumens, & principe celsior ibat,
Colláque fumanto [7] gestabat mollia gestu
Imperij certus, tegeret ceu purpura dudum
Corpus, & ardentes ambirent tempora gemmæ.
Vrbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
Planities vicina patet: nam cetera Pontus
Circuit, exiguo dirimis se tramite passus.
Heic victrix acies ornatu fulgida [1] ferri
Explicuit cuneos, pedites in parte sinistra
Consistunt: equites illinc poscentia cursum
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
[2] Hinc alij sauum cristato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit, formatque chalybs coniuncta per artem
Flexilis inductis [3] hamatur lamina membris,
Horribilis visu: credas simulacra moueri
Ferrea, cognatóque viros spirare metallo.
Par vestitus equis ferrata fronte minantur,
Ferratóque mouent securi vulneris armos,
[4] Et iusso stat quisque loco. metuenda voluptas
Cernenti, pulcerque timor spirisque remissis
Mansuescunt varij vento cessante dracones.
Augustus veneranda prior vexilla salutat:
Rufinus sequitur, qui fallere cuncta solebat,
Callidus affatu, deuotáque brachia laudat
Nomine quemque vocans: natósque, patrésq; reuersis
Nunciat incolumes, illi dum plurima ficto
Certatim sermone petunt: intendere longos
A tergo amplexus, insperatóque suprema
Circuitu sociare parans. decrescere campus
Incipit, & clypeis in se redeuntibus iunctis
Curuo paulatim sinuantur cornua ductu.
Sic ligat immensa virides indagine [5] siluas
Venator sic attonitos ad littora pisces
Aequoreus populator agit, raróque plagarum
Contrahit anfractus, & hiantes colligit oras.
Excludunt alios. cingi se fortius ille
Nescit adhuc, grauitérque apprensa veste morantem
Increpat Augustum. scandat sublime tribunal:
Participem sceptri, socium declaret honoris.
Cùm subitò stringunt gladios, vox desuper ingens
Infremuit, nobis etiam deterrime nobis
Sperasti famulas imponere posse catenas?
Vnde redi nescis? patiárne audire satelles,
Qui leges alij, libertatémque reduxi?
Bis [6] dominum vindex in saluis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent, nulli seruire tyranno.
Diriguit spes nulla fugæ: seges vndique ferri
Circumfusa micat. dextra, læuáque reuinctus
Hæsit & ensifera stupuit mucrone corona.
Vt fera, quæ nuper montes amisit auitos,
Alternúmque exsul nemorum, damnatur arenæ:
[7] Muneribus [8] commota ruit. vir murmure contra
Hortatur, nixúsque genu venabula tendit:
Illa pauet strepitus, cuncósque erecta theatri
Despicit, & tanti miratur sibila vulgi.
Vnus per medios audendi promptior ense
Prosilit [9] erecto, dictisque, & vulnere torvus

1 poscere B. 2 interfluat B. 3 Consule B. 4 connubia C. 5 ægrum P.C. 6 sensit præsagia fati. I. dira B. 7 iactabat P.C.I.

1 Martis P.C lucida Martis I. 2 Heic P. I. 3 animatur P.I. 4 Diuiso P.I. 5 saltus C. 6 domui C. 7 vulneribus P.I. 8 commissa & comata P. 9 exserto P.C.I.

Appetit. hac Stilico, quem iussas pellere, dextra
Te ferit: hoc absens inuadit viscera ferro.
Sic[1] fatus,[2] meritóque latus transuerberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
Hauserit, & fessis pœnam librauerit orbis.
Mox omnes fodiunt hastis, artúsque trementes
Dilaniant: vno tot corpore[3] pila tepescunt,
Et non infecto pudeat mucrone reuerti.
Hi vultus auidos, & adhuc spirantia vellunt
Lumina: truncatos alij rapuere lacertos.
Amputat ille pedes: humerum quatit ille solutis
Nexibus: hic fracti reserat[4] curuamina dorsi.
Hic iecur, hic cordis fibras, hic pandit anheli
Pulmonis latebras. spatium non inuenit ira,
Nec locus est odiis. consumto funere[5] vix tum
Deseritur, sparsúmque[6] perit per tela cadauer.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut subitò mutatum Actæona cornu
Traderet insanis Latonia virgo Molossis.
Criminibúsne tam[7] speras fortuna mederi?
Et male donatum[8] certas æquare fauorem
Supplicio? vna tot millia morte rependis?
Euersis agedum Rufinum diuide terris:
Da capiti Odrysiis: truncum mercentur Achiui.
Quid reliquis dabitur? nec singula membra peremtis
Sufficiunt populis. vacuo plebs[9] vndique muro
Iam secura ruit. senibus non obstitit ætas,
Virginibúsve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abstulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Insultántque alacres laceros inuisa per artus,
Pressáque calcato vestigia sanguine tingi.
Nec minùs assiduis[10] certans elidere saxis
Prodigiale caput. quod[11] iam de cuspide summa
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quinetiam ludo concessa vagatur
Æra petens,[12] pœnásque animi persoluit auari
Terribili lucro, vinóque vnitata[13] recentius
Cogitur adductis digitos inflectere neruis.
Desinat elatus quisquam confidere rebus,
Instabilesque Deos,[14] ac lubrica Numina discat.
Illa manus, quæ sceptra sibi gestanda parabat,
Cuius se toties submisit ad oscula supplex
Nobilitas, inhumata diu, miseróque reuulsa
Corpore feralem quæstum post fata poposcit.
Aspiciat,[15] ne quis nimium sublatus secundis
Colla gerat: truncus calcandus spargitur ecce,
Qui sibi pyramidas, qui non cedentia templis
Ornatura suos exstruxit culmina Manes,
Et, qui Sidonio velari[16] crederet ostro,
Nudus pascit aues. iacet en, qui possidet orbem,
Exiguæ telluris inops, & puluere raro
Per partes tegitur[17] nusquam, totúsque sepultus.
Senserunt conuexa necem, tellúsque nefandum

1 fatur, C. P. I. 2 meritúmque P. 3 tela P.I. 4 confinia B. 5 victor B. 6 cadit P. 7 creda P.C. 8 speras P.C. 9 obuia B. 10 tentant I. flagrant B. 11 nunc C. 12 fraudesque B. 13 receptus B. 14 & P.C.I. 15 quisquis B. 16 credidit C. 17 nusquam, P.I.

Emolitur onus iam respirantibus astris,
Infernos grauat vmbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantémque etiam latratu Cerberus vrget.
Tunc animæ, quas ille fero sub ense peremit,
Circumstant, nigrasque trahunt ad iudicis vrnam,
Infesto fremitu. velut pastoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia[1] raptis
Mella trahit pennasque cient, & spicula tendunt,
Et tenuis saxi per propugnacula cincta
Rimosam patriam, dilectáque pumicis antra
Defendunt, pronóque fauos examine velant.
Est locus infaustis, quo conciliantur in vnum
Cocytus, Phlegethónque vadis. inamœnus vterque
Alueus. hic voluit lacrymas: hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, solidóque rigens adamante,[2] sinistrum
Proluit igne latus; dextra Cocytia fundit
Æquora, triste gemens, & fletu concita plangit.
Huc post emeritam mortalia sæcula vitam
[3] Deueniunt, vbi nulla manent discrimina fati,
Nullus honor, vanóque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæsitor in alto
Conspicuus solio pertentat crimina Minos,
Et iustis diuidit sontes. quos nolle fateri
Viderit: ad mala mox transmittit verbera fratris:
Nam iuxtà Rhadamanthus agit. cùm gesta superni
Curriculi, totósque diu[4] prospexerit actus:
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati: truculentos ingerit vrsis,
Prædonésque lupis: fallaces vulpibus addit.
At qui desidia semper, vinóque grauatus
Indulgens Veneri voluit torpescere luxu:
Hunc suis immundis pingues detrudit in artus.
Qui iusto plus esse loquax, arcanáque sueuit
Prodere: piscosas fertur victurus in vndas,
Vt nimiam pensent æterna silentia vocem.
Quos vbi per varios annos per mille figuras
Egit, Lethæo purgatos flumine: tandem
Rursus ad humanæ reuocat primordia formæ.
Tum quoque dum lites, Stygiique negotia soluit
Dura fori, veterésque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat, visúque seuero
Lustrat, & ex imo concussa sede profatur.
Huc sæuum labes, huc insatiabilis auri
Proluuies, pretióque nihil non ause parato,
Quóque mihi summum scelus est, huc improbe legum
Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
Cuius ob innumeras strages angustus Auernus
Iam sinus, & plena lassatur portitor alno.
Quid demens manifesta negas? en pectus inusta
Deformant maculæ, vitiísque inoleuit imago,
Nec sese commissa tegunt. genus omne dolorum
Iure feres. liber dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu, volucer te torqueat axis,
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Arescat deceptus sitis dapibúsque relictis
In tua mensurus [illegible].

1 quercu C. 2 sinistro C. 3 Deueniunt ibi P.C.I. 4 perspexerit P.C.I.

Quamquam omnes alij, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota sint Rufine tui? quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit?
Aut incónsulto Tityus deliquit amore?
Cunctorum si facta simul iungantur in vnum,
Præcedes numero: quæ tanta piacula quisquam
Supplicio conferre valet? quia denique dignum
Omnibus inueniam, vincant cùm singula pœnas?
Tollite de medijs animarum dedecus vmbris:
Adspexisse sat est. oculis iam parcite nostris,
Et Ditis purgate domos. agitate flagellis
Trans Styga, trans Erebum: vacuo mandate Barathro,
Infra Titanum tenebras, infráque recessus
Tartareos, nostrúmque Chaos: quo Ditis opaci
Fundamenta latent. [1] præceps vbi mersus anhelet,
Dum rotat astra polus, feriunt dum litora venti.

1 penitúsque ibi P.C.

CL. CLAVDIANI IN EVTROPIVM LIBER I.

SEmiferos partus, metuendáque pignora matri,
Mœnibus in medijs auditum nocte luporum
Murmur, & attonito pecudes pastore locutas,
Et lapidum duras hiemes, nimbísque minacem
Sanguineo rubuisse Iouem, puteósque cruore
Mutatos, visásque polo concurrere Lunas,
Et geminos Soles mirari desinat orbis.
Omnia cesserunt eunucho Consule monstra.
Heu terræ cælique pudor. trabeata per vrbes
Ostentatur anus, titulúmque effeminat anni.
Pandite pontifices Cumanæ carmina vatis,
Fulmineos solers Etruria consulat ignes,
Immensúmque nefas fibris exploret haruspex,
Quæ noua portendant Superi. Nilúsne meatu
Deuius, & nostris tentat iam transfuga mundi
Se rubro miscere mari? ruptóne Niphate
Rursum Barbaricis Oriens vastabitur armis?
An morbi ventura lues? an nulla colono
Responsura seges? quæ tantas expiet iras
Victima? quo diras iugulo placabimus aras?
Consule lustrandi fasces, ipsóque litandum
Prodigio: [1] quæcumque [2] parant hoc omine fata
Eutropius ceruice luat. sic [3] omnia nobis
[4] Hæc regni fortuna tenet? quænam ista iocandi
Sæuitia? humanis quantum bacchabere rebus?
Si tibi seruilis placuit fœdare curules
Crimine, procedat laxata compede Consul.
Ruptis Quirinales sumant ergastula cinctus.
Des [5] saltem quemcumque virum: discrimina quædam
Sunt famulis, splendórque suus, maculámque minorem
Conditionis habet, domino qui vixerit vno.
Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,
Eutropij numerabis heros, quot iura, quot ille
Mutauit tabulas, vel quanta vocabula vertit.
[6] Nudatus quoties medicum dum consulit emptor,
Ne qua per occultum lateat iactura dolorem,
Omnes pœnituit pretij, venúmque redibat,
Dum vendi potuit. postquam deforme cadauer
Mansit, & in rugas totus defluxit aniles;
Iam specie doni certatim limine pellunt,
Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.
Tot translata iugis summisit colla vetustum
Seruitium, sempérque nouum, nec destitit vmquam.
Cœpit sæpe tamen cunabula prima cruentis
Debita supplicijs: rapitur castrandus ab ipso
Vbere: suspicium matris post viscera pœna.
Aduolat Armenius certo mucrone recisos
Edoctus mollire mares, damnóque nefandum
Auctarus pretium: fecundum corporis [1] ignem
Sedibus exhaurit geminis, vnóque sub ictu
Eripuit officium patris nomenque mariti.
Ambiguus vitæ iacuit, penitusque supremum
In cerebrum secti traxerunt frigora nerui.
Laudemúsne manum, quæ vires abstulit hosti?
An potius fato caussam tribuisse queramur?
Profuerat mansisse virum: felicior exstas
Opprobrio: seruiret adhuc, si [2] fortior esset.
Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutátque domos varias. quis nomina [3] possit
Tanta sequi? miles, qualis Ptolemæus in illis
Notior: hunc longo fessus per pellicis vsu
Donat [4] Aristæo: neque enim iam dignus haberi,
Nec maturus emi, non fastidium vrget.
Quæ genuit, quanto planxit dimorsa luctu.
Hæc erat heu Ptolemæi, sitibus profuit ætas
In gremio consumta tuo, cuiúsque iugalis,
Et ductis toties inter præsepia somnis
Libertas promissi veri vix nomine relinquis
Eutropium? tantásque premunt obliuia noctes?
Crudelis generis pro sors durissima nostri.
Femina cùm senuit retinet [5] connubia partu,
Vxoriíque decus matris reuerentia pensat:
Nos Lucina fugit, nec pignore [6] nitimur vllo.
Cum forma delapsus iners, defluit omnis
Gratia, qua miseri scapulas tutabimur arte?
Qua placeam ratione senex? ut satus [7] aurum

1 quodcumque P.C.I. 2 canant B. 3 omina Ald. 4 Hoc C. Ald. 5 alium B. 6 Mutatus P.C.I.

1 inguen I. 2 grandior B. 3 posset P.I. 4 Arentheo P.I. 5 conubia P.C.I. 6 nitimur P.C.I. 7 auctum B.

Aggreditur lenonis opus, nec segnis ad artem
Mens erat, officiique capax, omnésque pudoris
Hauserat insidias: custodia nulla tuendo
Fida toro: nulli poterant excludere vectes.
Ille vel aerata Danaen[1] sub turre latentem
Eliceret. fletus domini fingebat amantis,
Indomitasque mora, pretio lenibat auaras,
Lasciuasque iocis. blandior ullus euntis
Ancillæ tetigisse latus, leniterque reductis
Vestibus occulto crimen mandasse susurro,
Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.
Haud aliter iuuenum flammis Ephyreia Lais
E gemino ditata mari, cùm serta refudit
Canities, iam turba procax, noctisque recedit
Ambitus, & raro pulsatur ianua tactu,
Seque reformidat speculo damnante senectus,
Stat tamen, atque alias succingit lena ministras,
Dilectumque[2] diu quamuis longæua lupanar
Circuit, & retinet mores, quos perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio, cumque omnibus vnica virtus
Esset in Eunucho, thalamos seruare pudicos,
Solus adulterium creuit: nec verbera tergo
Cessauere tamen, quoties decepta libido
Iram caluisset heri, fusisque rogantem,
Iactantemque suos tot iam per lustra labores,
Dotalem genero, nutritoremque puellæ
Tradidit. hoc vector, Consulque futurus,
Pectebat dominæ crines, & sæpe lauanti
Nudus in argento lympham gestabat alumnæ:
Et cùm se rapido fessam proiecerat æstu,
Patricius roseis pauonum ventilat alis.
Iamque æuo[3] lassata cutis, sulcisque genarum
Corruerat passæ facies rugosior vuæ:
Flaua minus presso finduntur vomere rura:
Nec vento sic vela tremunt. miserabile turpes
Exesere caput tineæ:[4] defecta patebant
Interualla comæ: qualis sitientibus aruis
Arida ieiunæ seges interlucet aristæ:
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.
Scilicet vt trabeis iniuria cresceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris
Luxuria fortuna sua: cùm pallida nudis
Ossibus horrorem domini præberet imago
Decolor, & macies occursu læderet omnes.
Aut pueris iactura metus, aut tædia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen,
Et nihil exhausto caperent in[5] stipite lucri.
Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ
Munera negant. aurum, vestes, arcana tueri
Mens,[6] inuisa[7] vetat. quis enim committere vellet
Lenonis thalamum? tandem ceu fumus acerbum,
Infaustamque suis trusere Penatibus Vmbram.
Contemptu iam liber erat. sic pastor obesum
Lacte canem, ferroque ligat, pascitque reuinctum,
Dum validus seruare gregem, vigilque rapaces
Latratu terrere lupos: cùm tardior idem
Iam scabie laceras[1] demisit sordibus aures,
Soluit, & exuto lucratur vincula collo.
Est vbi despectus nimium nocuit, vndique pulso
Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
Et fatis aperire viam. prò quisquis Olympi
Summa tenes, tantóne libet mortalia risu
Vertere?[3] quis seruus non est admissus in vsum,
Sui ipsius regnis, &, quem priuata ministrum
Dedignata domus, moderantem sustinet aula.
Vt primum vetulam texere Palatia vulpem,
Quis non ingemuit? quis non irrepere sacris
Obsequiis doluit toties venale cadauer?
Ipsi quinetiam tali consorte fremebant
Regales famuli, quibus est illustrior ordo
Seruitij, sociumque diu spreuere superbi.
Cernite quem Latiis poscant annectere fastis:
Cuius & eunuchos pudeat. sed vilior antè
Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,
Donec abundanti Furiis qui rebus Eois
Exitium,[2] primumque sibi produxit ab imis
Euectus thalamis, summos inuasit honores.
Quàm bene dispositum terris, vt dignus iniqui
Fructus consilij primis auctoribus instet.
Sic multos fluuio vates arente per annos,
Hospite qui cæso monuit placare Tonantem,
Inuentas primum Busiridis imbuit aras,
Et cecidit sæui quo dixerat hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funesta nouo fabricauerat æra dolori,
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno
Sensit opus, docuitque suum mugire iuuencum.
Nullius Eutropius, quam qui se protulit antè,
Direptas possedit opes, nullumque priorem
Perculit exilio, solumque hoc rite peregit,
Auctorem damnare suum, postquam obsitus auro
Scandit excelsam rerum sublatus in arcem.
Quod nec vota[4] patri, nec fingere somnia possunt.
Vidit sub pedibus leges, subiectaque colla
Nobilium, tantumque sibi permittere fata.
Qui nihil optasset plus libertate mereri,
Iam non dissimulat dominos, atque tumescunt
Seruiles animi: procerum squalore[5] repletus
Carcer, & exsulibus Meroe, campique gemiscunt
Aethiopum pœnis hominum plaga personat ardens:
Marmaricus claris violatur cædibus Ammon.
Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desæuit in omnes,
Vt se posse putent: nec bellua tetrior vlla est,
Quàm serui rabies in libera[6] colla furentis:
Agnoscit gemitus & pœna parcere nescit
Quam subiit, dominique memor quem verberat, odit.
Adde quod eunuchus nulla pietate mouetur,
Nec generi, natisue cauet. clementia cunctis
In similes, animosque ligant consortia damni.
[7]Ille nec eunuchis placidus: sed pectus in aurum
Aestuat: hoc vno fruitur succisa libido.
Quid neruos secuisse iuuat? vis nulla cruentam

1 in P.C.I. 2 semel B. 3 laxata P.C. 4 deserta P.C.I. 5 cespite P.C.I. 6 inuita B. 7 negat. I.

1 deiecit P.C.I. 2 primóque P.C.I. 3 qui P. 4 fatis B. 5 repletus P.I. 6 terga P.I. 7 Iste B.C.I.

Castrat auaritiam paruis exercita [1] furtis,
Quae vastare penum, neglectaque sueuerat [2] arcae,
Claustra remoliri, [3] non vberiore rapina
Peccet in orbe manus: quidquid se Tigris ab Aemo
Diuidit, hoc certa proponit merce locandum
Institor imperij caupo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit: ille redemit
Coniugis ornatu Syriam. dolet ille paterna
Bithynos mutasse domo. suffixa [4] patenti
Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
Tot Galatae, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde parum. propriae solatia sortis
Communes vult esse notas, & venditus ipse
Vendere cuncta cupit. certantum saepe duorum
Diuersum suspendit onus, cum pondere iudex
Vergit, & in geminas nutat prouincia lances.
Non pudet heu Superi populos venisse sub hasta
Vendentum? certe pudeat, quod iure sepultum
Mancipium tot regna tenet, tot distrahit vrbes.
Pollentem solio Croesum victoria Cyri
Fregit, vt eunucho fluerent Pactolus & Hermus?
Attalus heredem voluit te Roma relinqui,
Restitit Antiochus praescripto margine tauri,
Indomitos curru Seruilius egit Isauros,
Et Pharos Augusto iacuit, vel creta Metello?
Ne non Eutropio quaestus numerosior esset,
In mercem veniunt: Cilices, Iudaea, Sophene,
Romanusque labor, Pompeianique triumphi?
Quo struis hos auri cumulos? quae pignora tantis
[5] Succedunt opibus? nubas, ducasne licebit:
Numquam mater eris, nunquam pater. hoc tibi ferrum,
Hoc natura negat. te grandibus India gemmis,
Te [6] foliis Arabes ditent, te vellere Seres:
Nullus inops adeo, nullum sic vrget egestas,
Vt velit Eutropij fortunam & membra pacisci.
Iamque oblita sui, nec sobria diuitiis mens
In miseras leges, hominumque negotia ludit.
Iudicat eunuchus. quid iam de Consule miror?
Prodigium est quodcumque gerit. quae pagina lites
[7] Femineas meminit? quibus vmquam saecula terris
Eunuchi videre forum? sed ne qua vacaret
Pars ignominiae, neu quid vitaret inausum,
Arma etiam violare parat. portentaque monstris
[8] Aggregat, & secum pellans amentia certat.
Erubuit Mauors, [9] auersaque risit Enyo,
Dedecus Eoum quoties intenta sagittis,
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon:
Arbiter aut quoties belli pacisque recurrit.
Alloquiturque Getas. gaudet, cum viderit, hostis,
Et sentit iam deesse viros. incendia fumant,
Muris nulla fides, squalent populatibus agri,
Et medio spes sola mari. trans Phasin aguntur
Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
Caucasias captiua bibunt armenta pruinas,
Et Scythicis mutant Argei pabula siluis.
Extra Cimmerias Taurorum claustra paludes
[1] Flos Syriae [2] feruet spolia: nec suspicit atrox
Barbarus: in caedem vertit fastidia praedae.
Ille tamen (quid enim seruum, mollemque pudebit?
Aut quid in hoc poterit vultu [3] flagrare [4] ruboris?)
Pro victore redit: peditum vexilla sequuntur,
Et turmae similes, eunuchorumque manipli.
Hellespontiacis legio dignissima signis,
Obuius ire cliens, defensoremque reuersum
Complecti. placet ipse sibi, laxasque laborat
Distendisse genas, fastumque inflatus anhelat.
Puluere respersus [5] tineas & sordibus ora
Pallidior verbisque sonat plorabile quiddam
Vltra nequitiam fractis, & praelia narrat,
Perque suam tremula testatur voce sororem
Decreuisse vagas ad publica commoda vires:
Cedere timori, nec sustentare procellas
Ionias, mergique fretis spumantibus orat.
Exoretque vrinam. dum tales fatur, ineptas
Detergit lacrymas, atque inter singula dicta
Flebile suspirat. qualis venti arida iectus
Longinquam visura merum, vix lassa resedit,
Et iam vina petit quid te turpissime bellis
Inferis, aut [6] saeuis pertentas Pallada [7] campis?
Tu potes alterius studiis haerere Mineruae:
Tutelas, non tela pati: tu stamina nosse:
Tu segnes operum sollers vrgere puellas,
Et niueam dominae pensis inuoluere lanam.
Vel si sacra placent, habeas pro Marte Cybellem.
Rauca Celaenaeos ad tympana disce furores.
Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
Inguinis & reliquum Phrygiis abscindere cultris.
Arma relinque viris. geminam quid diuidis aulam,
Conarisque pios odiis committere fratres?
Te magis, ah demens, veterem si respicis, artem
Conciliare decet. gestis pro talibus annum
Flagitat Eutropius, ne quid non polluat vnus
Dux, aties, iudex, praetoria tempora, Consul.
Nil adeo foedum est, quod non exacta vetustas
Ediderit, longique labor commiserit aeui.
Oedipodes matrem, natam duxisse Thyestes
Cantatur, peperit fratres Iocasta marito,
Et Pelopea sitis [8] Thebas, ac funera Troiae:
Tristes Erechtheis deplorat scena theatris:
In volucrem Tereus, Cadmus se vertit in anguem:
Scylla nouos mirata canes, hunc arbore figit,
Eleuat hunc pluma, squamis hunc fabula vestit.
Hunc soluit fluuio, numquam spado Consul in orbe,
Nec iudex, ductorue fuit. quodcumque virorum
Est decus, eunuchi scelus est: exempla creantur
Quae socci superent risus, luctusque cothurni.
Quam [9] pulchre conspectus erat, cum tenderet artus
Exsangues [10] onerare toga, cinctuque grauatus,
[11] Inductoque senex obscenus [illegible] in auro!
Humani qualis simulator simius oris:

1 curis B. 2 arte P.C.I. 3 nunc, P.C.I. 4 potenti P.C.I. 5 Succedent P.C. 6 spoliis B. 7 Sic actas B. 8 Aggeras. P.I. 9 aduersaque B.

1 Assyriis I. 2 feruit: P.I. 3 superare B. 4 pudoris?) P.I. 5 tunicas. B. 6 saeui I. 7 campi? I. mediis pertentas praelia campis? B. 8 labis P.C.I. 9 pulcer I. 10 ornare P.C. 11 Induto C.

Quem puer arridens pretioso stamine Serum
Velabat, nudasque nates, ac terga relinquens
Ludibrium mensis erecto pectore diues
Ambulat, & claro sese deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia fasces.
Forsitan & dominus præbet miracula lictor
Consule nobilior, libertatemque daturus,
Quam non dum meruit, scandit sublime tribunal,
Atque inter proprias laudes Aegyptia iactat
Somnia, prostratosque canit se vate tyrannos.
Scilicet in dubio rerum dux Bellona pependit,
Dum spado Tiresias, eneruatusque Melampus
Repsit, ab extremo referens oracula Nilo.
Obstrepuere auium voces, exhorruit annus
Nomen, & insanum gemino proclamat ab ore,
Eunuchumque vetat fastis accedere Ianus.
Sumeret illicitos etenim si femina fasces,
Esset turpe minus. Medis, leuibusque Sabæis.
Imperat hic sexus, Reginarumque sub armis
Barbariæ pars magna iacet: gens nulla probatur,
Eunuchi quæ sceptra ferat. Tritonia, Phœbe,
Vesta, Ceres, Cybele, Iuno, Latona coluntur,
Eunuchi quæ templa Dei? quas vidimus aras?
Inde sacerdotes hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Troianam sola Mineruam
Virginitas Vestalis ad[1] flammasque tuetur:
Hi nullas meruere vittas, semperque profani.
Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram:
Hoc genus inuentum est, vt seruiat. Herculis arcus
Concedit Hippolyte: Danai fugere bipennem
Penthesilea tuam: claras Carthaginis arces
Creditur, & centum portis Babylona superbam
Femineus struxisse labor. quid nobile gessit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit[2] arces?
Illos præterea rerum natura creauit:
Hos fecere manus. seu prima Semiramis astu
Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, leuesque genæ se prodere possent,
Hos sibi coniunxit similes: seu Parthica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis vmbram,
Seruatoque diu puerili flore coegit
Arte retardatam Veneri seruire iuuentam.
Fama prius falso similis, vanoque videri
Ficta ioco leuior volitat per oppida rumor,
Ridetque nefas:[3] velut imminentibus alis
Auferetur olor, cornu certante sinistro.
Atque aliquis grauior morum, si talibus, inquit,
Creditur, & nimijs urgent mendacia monstris:
Iam testudo volat, profert iam cornua vultur,
Prona petunt retro sinus[4] vada Gangis ortum.
Armenij texere diem: iam frugibus aptum
Aequor, & [5] assuetum siluis de pinna videbo.
Iam cœlum homines iuncti, & quidquid inane
Natum, Iudaicis quæ pingitur India velis.
Subijcit & mentis solitum lasciuior alter:
Mirari nihil est quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius, semper noua, grandia semper
Diligit, & celeri degustat singula sensu.
Nil timet a tergo: vigilantibus vndique curis
Nocte, dieque patet: lenis facilisque moueri
Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira.
Nil negat, & sese vel non poscentibus offert.
Quæ duri ingenio subigit, iratque frenatum.
Quidquid amas, dabit illa manus: communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque coniugij[1] peperit, meritoque laborum
Accipit & trabeas augustæ præmia dextræ.
Postquam vera fides facinus vulgauit Eoum
Gentibus, & Romæ iam certius impulit aures:
Eutropium ne etiam nostra dignabimur ira?
Hic quoque Romani meruit pars esse[2] doloris?
Sic effata, rapit cœli per inania cursum
Diua potens, vtroque Padum translapsa volatu,
Castra sui rectoris adit. tum forte decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus vltro
Germanis responsa dabat, legesque Cayci
Ardum & flauis signabat in a Sueuis.
His tribuit[3] leges, his obside fœdera sancit.
Indicto: bellorum alios transcribit in vsus,
Militet vt nostris detonsa Sicambria signis.
Læta subit Romam pietas, & gaudia pene
Mouerunt lacrymas, totoque exsultat alumno.
Sic armenta suo iam[4] defensante iuuenco
Celsius assurgunt erecta cornua matri.
Sic iam terribilem stabulis, domitorumque ferarum
Crescere miratur genitrix Massylia leonem.
Dimouit nebulam, iuuenique apparuit ingens.
Tum sic orsa loqui: quantum te principe possim
Non longinqua docent. domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut[5] fracto secura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco, tristique Sueuo
Perfruor, & nostrum video Germanice Rhenum.
Sed quid agam discors oriens felicibus actis
Inuidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude receptam
Perfidiam, & fretos Eoo robore Mauros.
[6]*Quæ[7] suscepta fames, quantum discriminis vrbi,*
Ni tua vel soceri nunquam non prouida virtus,
Australem Arctois pensasset frugibus annum?
Inuecta Rhodani Tiberina per ostia classes,
Cyniphiisque ferax Araris successit aristis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique iuuenci
Sudauere mihi. segetes mirantur Iberas
Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis.
Iam Transalpina contenti messe Quirites.
Ille quidem meritas soluit, sicut Taurica, pœnas,
Vt pereat quicunque tuis conflixerit armis.
Ecce recens ijsdem clades a partibus exit,
Terroris minus sed plus habitura pudoris:
Eutropius Consul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu
Subdidit, & nostros corrupit Parthia mores.

1 Terra, P.I. 2 vrbes? B. 3 sicut P.C.I. 4 iuga P.I. 5 adductum P.I.

1 meruit. 2 Laboris? I. 3 Reges, C. 4 defendente C. & in margine defensata. 5 strato I. 6 Quam C.I. 7 suspecta P.C.I.

Præfecti sed adhuc geminis, vestique dabantur
Custodes, sacróque adhibere silentia somno.
Militia eunuchi numquam progressa cubile,
Non vita spondente fidem, sed inertia [1] tantum.
Mentis pignus erat, secreta monilia seruans.
Ornatus curent Tyrios: à fronte recedant
Imperij. tenero tractari pectore nescit
Publica maiestas. numquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clauo parere magistri.
Nos adeò sperni faciles? orbisque carina
Vilior? Aurora certè est, quæ talia ferre
Gaudet, & assuetas sceptris muliebribus vrbes,
Possideant, quid belliferam communibus vrunt
Italiam maculis, [2] nocituráque probra seueris
Admiscent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longè Latio, ne transeat Alpes
Dedecus: in solis, quibus extitit, hæreat aruis.
Scribat Halys scribat [3] famæ contemptor Orontes.
Per te, pérque tuos obtestor Roma triumphos
Nesciat hoc Thybris, numquam poscentibus olim,
Qui dare Dentatis annos, Fabiisque solebat.
At artus eunuchi repetet suffragia campus?
Æmilios inter, seruatorésque Camillos
Eutropius? iam Chrysogonis tua Brute potestas,
Narcissisque datur, natis hoc dedere pœnæ
Profuit, & misero ciuem præponere patri?
Hoc mihi Ianiculo positis Etruria castris
Quæsiit, & tantum fluuio Porsenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
Mersit, & attonitum tranauit Clœlia Thybrim?
Eutropio fasces adseruabantur ademti
Tarquinius? quemcumque mea vexere curules
Laxato veniat socij spectator Auerno.
Impensi sacris Decij prorumpite bustis,
Torquatique truces, animosáq; pauperis vmbra
Fabricij, tuque ô si fortè inferna piorum
Iugera, & Elysias scindis Serrane nouales.
Pœno Scipiadæ, Pœno præclare Lutati.
Sicaniæ Marcelle ferox, gens Claudia surgat.
Et Curij [4] veteres, & qui sub iure negasti
Viuere Cæsareo paruo procede sepulcro
Eutropium passure Cato, remeate tenebris
Agmina Brutorum, Coruinorúmque cateruæ.
Eunuchi vestros habitus insignia sumunt
Ambigui Romana mares, rapuere [5] tremendas
Hannibali, Pyrrhóque togas flabella perosi
Adspirant trabeis: iam non vmbracula gestant
Virginibus, Latias ausi vibrare secures.

1 totum B. 2 nocturnáque B. 3 formæ B. 4 se-
ries, P.G.I. 5 verendas B.

Linquite fœmineas infelix turba latebras,
Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter
Excepti Veneris stimulos, & vulnere casti.
Mista triplex ætas: inter puerumque senemque
Nil medium, falsi complent sedilia patres.
Ite noui proceres, infecundóque senatu
Eutropium stipate ducem: celebrate tribunal
Pro thalamis: verso iam discite more curules,
Non matrum pilenta sequi. ne prisca reuoluam,
Neu numerem quantis iniuria mille per annos
Sit retro ducibus. quanti fœdabitur æui
Canities? vnam subeant quot sæcula culpam?
Inter Aristæi fastus, & numen herile
Seruus erit, dominóque suos æqualis honores
Inferet. heu semper Ptolemæis noxia mundo
Mancipia. en alio lædor grauiore Photino,
Et patior maius Phario scelus. ille cruorem
Consulis vnius Pellæis ensibus hausit:
Inquinat hic omnes: si nil priuata mouebunt,
At tu principibus, nostra tu prospice caussæ,
Regalésque [1] aduerte notas. hunc [2] accipit vnum
Aula magistratum vobis, patribusque recurrit
Hic alternus honos in crimen euntibus annis
Parce quater Consul: contagia fascibus oro
Defendas ignaua tuis, neu tradita libris
[3] Omnia vestitusque meos, quibus omne, quod ambit
Oceanus, domui, tanta fuligine mergi,
Calcarique sinas. nam quæ iam bella [4] feramus
Mollibus auspiciis? aut quæ conubia prolem,
Aut frugem [5] laturus ager? quid fertile terris?
Quid [6] plenum sterili possit sub Consule nasci?
Eunuchi si iura dabunt, legésque tenebunt:
Ducant pensa viri: mutatoque ordine rerum
Viuat Amazonio confusa licentia ritu.
Quid trahor vlterius? Stilico quid vincere differt
Dum certare pudet? nescis quod turpior hostis
Lætitia maiore [7] cadit? piratica Magnum
Erigit: illustrat seruilis laurea Crassum.
[8] Annuus agnosco fremitum quo palluit Eurus,
Quo Mauri, Gildóque ruit. quid Martia signa
Sollicitas: non est iaculis, hastisue petendus:
Conscia succumbent audito verbere terga.
Vt Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cùm sibi seruilis pro finibus obuia pubes
Iret, & arceret dominos tellure reuersos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile reppulit horror
Vulgus, [9] & adductus sub verbere torpuit ensis,

1 auerte C. 2 adspicit. P.I. 3 Omina. P.C.I.
4 geramus P. sequamur C. geremus I. 5 latura
seges B. 6 puicium I. 7 cadet P.C. 8 At vix
agnoscit B. 9 adductus C.I.

CL. CLAVDIANI LIBRI II. IN EVTROPIVM.

PROLOGVS.

Qui modò sublimes rerum flectebat habenas
Patricius, rursus verbera nota timet,
Et solitos tardæ passurus compede orbes,
In dominos vanas luget abisse minas.
Culmine deiectum vitæ fortuna priori
Reddidit, in sano iam saciata loco.
Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
Fascibus & tandem vapulat[1] *ille suis.*
Illicitas Consul pœnas se Consule soluit:
Annus qui trabeas, hic dedit exsilium.
Infaustum populis in se quoque vertitur omen.
Sæuit in auctorem prodigiosus honor.
Ablato penitus respirant nomine fasti,
Maturámque luem sanior[2] *aula vomit.*
Dissimulant socii, coniuratíque recedunt:
Procumbit pariter cum duce tota cohors.
Non acie victi, nec seditione coacti,
Ne pereant ritu, quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ:
Confecit sæuum littera Martis opus.
Mollis feminea detruditur arte tyrannus,
Et thalamo pulsus perdidit imperium.
Sic iuuenis mutante fide, veteríque reducta
Pellice, deflectam linquit amica domum.
Canitiem raram largo de puluere turpat,
Et lacrymis rugas implet anile gemens.
Supplicitérque pias humilis prostratus ad aras
Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri, sibi quisque petentes
Mancipium soli vile supplicii.
Quamuis fœdus enim, mentemque obscenior ore,
Ira dabat pretium, pœna meretur emi.
Quas spado nunc terras, aut quem transibis in axem?
Cingeris hinc odiis, inde recessit amor.
Vtraque te gemino sub sidere regia damnat.
Hesperius numquam, iam nec Eous eris.
Miror cur aliis qui pandere fata solebas,
Ad propriam cladem cæca Sibylla taces?

1 Ipse P.C.I. 2 aura P.C.

Iam tibi nulla videt fallax insomnia Nilus:
Peruigilant vates, nec miserande tui.
Quid, soror audebit tecum conscendere puppem,
Et veniet longum per mare fida comes?
An fortasse toros eunuchi pauperis odit,
Et te nunc inopem dotes amare negat?
Eunuchi iugulum primus secuisse fateris:
[1] *Sed tamen exemplo non feriere tuo.*
Vae pudor fatis: en quem tremuere tot vrbes:
[2] *En cuius populi sustinuere iugum.*
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
Non aliter poteras principis esse pater.
Improbe quid pulsas muliebribus astra querelis?
[3] *Quid tibi sub Cypri litore parta quies?*
Omnia Barbarico per te concussa tumultu.
Crede mihi, terris tutius æquor erit.
Iam non Armenios iaculis terrebis, & arcu:
Per campos volucrem non agitabis equum.
Dilecto caruit Byzantius ore senatus:
Curia consiliis æstuat orba tuis.
Emeritam suspende togam, suspende pharetram:
Ad Veneris partes, ingeniúmque redi.
Non bene Gradiuo lenonia dextera seruit:
Suscipiet famulum te Cytherea libens.
Insula læta choris, blandorum mater amorum:
Nulla pudicitiæ cura placere potest.
Prospectant Paphiæ celsa de[4] *rupe puellæ,*
Sollicitæ, saluam dum ferat vnda ratem.
Sed vereor teneant ne te Tritones in alto,
Lasciuas doctum fallere Nereidas:
Aut idem cupiant pelago te mergere venti,
Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclyta captiuo memoratur Tabraca Mauro:
Naufragio Cyprus sit memoranda tuo.
Vectorum moriens frustra delphina vocabis:
Ad terram solos deuehit ille viros.
Quisquis adhuc similes[5] *eunuchus tendit ad actus,*
Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

1 Et P. 2 Cuius tot B. 3 Quod tibi C.I. 4 sede B. 5 eunuchi P.C.I.

Ad muros Amphrysa tuos, auctore repertum
Eutropio pelagi, ne tedia longa subirent,
Sed vaga lasciuum flueret discursibus aetas:
Vnde tamen tanta sublimes laude redibant,
Ceu victis transirent Medos, Indumque bibissent.
Ecce autem flauum Gradiuus ab vsque Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru.
Subsidunt Pangaea rotis, altoque sonoro
Stridunt axe niues, vt vertice constitit Aemi,
Femineasque togas pressis conspexit habenis.
Subrisit crudele pater, tristisque micantem
Quassauit galeam. tunc implacabile numen
Bellonam alloquitur, quae sanguine sordida vestem
Illyricis pingues pectebat cladibus hydros.
Nec dum mollitiae, nec dum germana mederi
Possumus Eoae: numquam corrupta rigescent
Saecula: Cappadocum tepidus Argaeus aceruus
Aestuat: infelix etiam nunc pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali: si corda parumper
Respirare sinas, nullo tot funera sensu
Praetereunt, antique leuis iactura cruoris.
Aspicis obscenum facinus? quid crinibus ora
Protegis? heu, quales sese diffundit in actus
Parua quies! quantum nocuerunt otia ferri!
Qui caruit bellis eunucho traditur annus.
Actum de trabeis esset: si partibus vna
Mens foret Hesperiis rueret derisa vetustas,
Nullaque calcatis starent vestigia iuris,
Ni memor imperij Stilico moresque priorum
Turpe relegasset defenso a Thybride nomen,
Intactamque nouo seruasset crimine Romam.
Ille dedit portum quo se pulsata referret
Maiestas Latij, deformataeque secures.
Ille dedit fastos, ad quos Oriente relicto
Confugeret sparsum maculis senilibus aeuum.
Quam similes haec aula viros! ad moenia visus
Dirige: non saltem tacita formidine mussant:
Non damnant animo plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres, Graiosque Quirites.
O patribus plebes, o digni Consule patres.
Quid quod & armati cessant, & nulla virilis
Inter tot gladios sexum reminiscitur ira?
Huccine nostrorum cinctus abiere nepotum?
Sic Bruti despectus honos? ignosce parenti
Romule, quod serus temeratis fascibus vltor
Aduenio: iam iam largis haec gaudia saxo
Compensent lacrymis. quid dudum insistere moraris
Tartaream Bellona tubam? quid stringere falcem,
Qua populos a stirpe metis? moliri tumultus,
Excute delicias: Thracum, Macedumque ruinae
Taedet, & in gentes iterum saeuire sepultas.
Damna minus consueta mouent: trans aequora saeuas
Verte faces: aliis exordia sume rapinis.
Non tibi Rhipaeis hostis quaerendus ab oris:
Non per Caucasias accito turbine valles
Est opus. Ostrogothis colitur, mistisque Gothunnis
Phryx ager: hos paruae poterunt impellere caussae
In scelus. ad mores facilis natura reuerti.
Sic erat in nostro quando iam milite robur
Torpuit, & mollis didicit parere magistro.
Vindicet Arctous violatas aduena leges:
Barbara Romano succurrant arma pudori.
Sic fatus, clypeo quantum vix ipse Deorum
Arbiter infesto cum percutit aethera nimbo
Intonuit. respondat Atho[illegible]musque remugit,
Ingeminat Rhodope, raucum[illegible]ussa fragorem,
Cornua cana gelu mirantibus excutit vndis
Hebrus, & exsanguem glacie timor alligat Istrum.
Tunc adamante grauem, nodisque rigentibus hastam,
Telum ingens, nullique Deo tractabile torsit.
Fit late ruptis via nubibus: illa per auras
Tot freta, tot montes, vno contenta volatu
Transilit, & Phrygiae medius affigitur oris.
Sensit humus, gemuit Nyseo palmite felix
Hermus, & aurata Pactolus inhorruit vnda,
Totaque submissis fleuerunt Dyndima siluis.
Nec Dea praemissae stridorem segnius hastae
Consequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum, Geticae dux improbus alae
Hic erat, aggreditur: visum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritasque dolore
Creuerat, & tenuis etiam quae crimina suadet
Ingeniis, Scythicum pectus stimulabat egestas.
Huic sese vultu simulatae coniugis offert,
Mentitoque ferox incedit barbara gressu,
Cathaeos induta sinus: post terga reductas
Vberibus propior mordebat fibula vestes:
Inque orbem tereti mitra redeunte capillum
Strinxerat, & virides flauescere iusserat angues.
Aduolat, & maestum reducem complectitur vlnis,
Infunditque animo furiale per oscula virus.
Principe quam largo veniat, quas inde reportet
Diuitias, astu rabiem motura requirit.
Ille iter ingratum, vanos deflere labores,
Quos super eunuchi fastus, quae probra tulisset.
Continuo secat vngue genas, & tempore pandit
Arrepto gemitus: nunc deuotus aratro
Scinde solum positoque tuos mucrone sodales
Ad rastros sudare doce: bene rura Gothunnus
Excolet, & certo disponet sidere vites.
Felices aliae, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quaesita viribus ornant
Exuuiae: quibus Argiuae, pulcraeque ministrant
Thessalides famulae, & quae meruere Lacaenae.
Me nimium timido, nimium iunxere remisso
Fata viro, totum qui degener exuit Istrum,
Qui refugit patrios ritus, quem detinet aequi
Gloria, concessaque cupit vixisse colonus,
Quam dominus rapto. quid pulcra vocabula pigris
Pertentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Iustitiae formido subit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? & flebis inultus,
Cum pateant tantae nullis custodibus vrbes?
Quippe metus poenae. pridem mos ille vigebat,
Vt metuos colerent, impacatisque rebelles
Vrgerent odiis at nunc, qui foedera rumpit,
Ditatur: qui seruat, eget. vastator Achiuae
Gentis, & Epirum nuper populatus inultam,
Possidet Illyricos: iam, quos obsedit, amicus
Ingreditur muros, illis responsa daturus;

Quorum coniugibus potitur, vatósque peremit.
Sic hostes punire solent: hæc præmia soluunt
Excidii. cunctaris adhuc? numerúmque tuorum
Respicis, exiguámque manum? tu rumpe quietem.
Bella dabunt socios. nec te tam prona monerem,
Si contra paterere v[illegible] nunc alter in armis
Sexus, & eunuchus se defensoribus orbis
Credidit: hos Aquilæ, Romanáque signa sequuntur.
Incipe Barbarica tandem te reddere vita.
Te quoque iam timeant, admirentúrque nocentem,
Quem spreuere pium. spoliis prædáque repletus,
Cùm libeat Romanus eris. sic fata, repente
In diram se vertit auem, rostróque recuruo
Turpis, & infernas tenebris obscurior alas
Auspicium veteri sedit ferale sepulchro.
Ille pauor postquam resoluto corde quieuit,
Et rigida sedere comæ: non distulit atrox
Iussa Deæ sociis, quæ viderit, ordine pandit,
Inuitátque sequi. coniurat Barbara pubes
Nacta ducem, Latiisque palàm desciuit ab armis.
Pars Phrygiæ, Scythicis quæcunque Trionibus alget,
Proxima Bithynos: Solem quæ condit, Ionas:
Quæ læua, attingit Galatas: vtrimque propinqui
Finibus obliquis Lydi, Pisidæque feroces
Continuant Australe latus: gens vna fuere
Tot quondam populi priscum cognomen, & vnum
Appellata Phryges. sed quid non longa valebit
Permutare dies? dicti post Mæona regem
Mæones: Aegeos insedit Græcia portus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis antè vagus tandem regionibus hæsit,
Gesáque deposuit, Graio iam mitis amictu
Pro Rheno poturus Halym. da cuncta vetustas
Principium Phrygibus, nec rex Aegyptius vltra
Restitit, humani postquam puer vberis expers
In Phrygiam primùm laxauit murmura vocem.
Heic cecidit Libycis iactata paludibus olim
Tibia, fœdatam cùm reddidit vmbra Mineruam.
Heic & Apollinea victus testudine pastor
Suspensa memores illustrat pelle Celænas.
Quatuor heic magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec minor aquas radiare metallo,
Quæ toties lauere Midam. diuersus ad Austrum
Cursus. & Arctoum fluuiis mare. Dindyma fundunt
Sangarium, vitreo puro qui gurgite Galli
Auctus, Amazonii defertur ad ostia Ponti.
Icarium pelagus, Mycaléque litora iuncti
Marsya Mæanderque petunt: sed Marsya velox
Dum suus est, flexúque carens, iam flumine mistus
Mollitur Mæandre tuo: contraria passus,
Quàm Rhodano stimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cererique fauet, densúsque ligatur
Vitibus, & glaucos fructus attollit oliua:
Diues equis, felix pecorum, pretiosáque picto
Marmore, purpureis cedit cui Synnada venis.
Talem tunc Phrygiam Getis populantibus vrì
Permisere Dei. secutus Barbarus vrbes
Irrupit, faciles que capi spes nulla salutis,
Nulla fuga: pugnantibus iam propugnacula saxis
Longo corruerunt æuo, pacísque senecta.
Intereà gelidæ secretis partibus Idæ
Dum sedet, & thyasos spectat de more Cybelle,
Curetúmque alacres ad tympana suscitat enses:
Aurea sanctarum decus immortale comarum
Defluxit capiti turris, summóque volutus
Vertice crinalis violatur puluere murus.
Obstupuere truces omen Corybantes, & imo
Fixa metu tacitas presserunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix. tunc sic irata profatur.
Hoc mihi iampridem Lachesis longæua canebat
Augurium: Phrygiæ casus venisse supremos
Delapsus testatur apex. heu sanguine qualis
Ibit Sangarius, quantásque cadauera lenti
Mæandri passura moras? immobilis hæret
Terminus. hæc dudum nato placuere Tonanti.
Paret finitimis luctus frustráque Lyæi
Non defensuros implorat Lydia thyrsos.
Iámque vale Phrygia tellus, periturúque flammis
Mœnia, conspicuas quæ nunc attollitis arces,
Mox campi nudúmque solum. dilecta valete
Flumina: non vestris vltra bacchabor in antris:
Non iuga sulcabit noster Berecyntia currus.
Dixit, & ad tristes conuertit tympana planctus.
Labentem patriam sacris vlulatibus Atys
Personat, & lacrymis torui maduere leones.
Eutropius, nequeat quamuis metuenda taceri
Clades, & trepidus vulgauerit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regníque ruinas
Dissimulat paruámque latronum errare cateruam
Ad sontes: tormenta magis, quàm tela parari:
Nec duce frangendas iactat, sed iudice vires.
Vasta velut Libyæ venantum vocibus ales,
Cùm premitur calidas cursu transmittit arenas,
Inque modum veli sinuatis flamine pennis
Puluerulenta volat: si iam vestigia retro
Clara sonent: oblita fugæ stat lumine clauso
Ridendum reuoluta caput, créditque latere,
Quæ non ipsa videt. furtim tamen ardua mittit
Cum donis promissa nouis, si forte rogatus
Desinat: ille semel nota dulcedine prædæ
Se famulo seruire negat: nec grata timentum
Munera, militiam nullam, nec prima superbus
Cingula dignari. nam quis non Consule tali
Vilis honos? postquam precibus mitescere nullis,
Non auro cessisse videt, creberque recurrit
Nuntius incassum, nec spes iam fœderis exstat:
Tandem consilium belli confessus agendi,
Ad sua tecta vocat iuuenes. venere proterui,
Lasciuique senes: quibus est insignis edendi
Gloria, corruptásque dapes, variasse decorum:
Qui ventrem inuitant pretio, tradúntque palato
Sidereas Iunonis aues, & si qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæsitus trans regna cibus: quorúmque profundam
Ingluuiem, non Aegeus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotida piscibus explent.
Vestis odorata studium, laus maxima, risum
Per varios mouisse sales, minimèque viriles
Munditiæ, compti vultus, onerique vel ipsa

Serica, siu Hunnus ferlat, siu Sarmata portas,
Sollicitis scenæ, Romam contemnere iussi,
Mirarique suas, quas Bosporus obruit, ædes:
Saltandi dociles, aurigarumque periti.
Pars humili de plebe duces: pars compede suras,
Cruráque signati nigro liuentia ferro
Iura regunt: facies quamuis inscripta repugnet,
Seque suo prodat titulo. sed prima potestas
Eutropium præfert, Hosio subiecta secundo.
Dulcior hic sanè cunctis, prudénsque mouendi
Iuris, & admoto qui temperat omnia naso
Feruidus: accensam sed qui bene decoquat iram.
Considunt apices gemini ditionis Eoæ:
Hic coquus, hic leno, defossi verbere terga,
Seruitio, non arte pares, hic sæpius emtus:
Alter ad Hispanos nutritus verna Penates.
Ergo vbi collecti proceres, qui rebus in arctis
Consulerent, tantísque darent solatia morbis,
Obliti subitò Phrygiæ, bellíque relicti
Ad solitos cœpere iocos, & iurgia Circi
Tendere, ne quidquam magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet: verrat quis marmora crine supino:
Quis magis enodes laterum detorqueat artus:
Quis voci digitos, oculos quis moribus aptet.
His tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
His nec dum commissa toro cantatur Agaue.
Increpat Eutropius, non hæc spectacula tempus
Poscere: nunc alias armorum incumbere curas.
Se satis Armenio fessum pro limite cingi,
Nec tantis vnum subsistere posse periclis.
Ignoscant senio: iuuenes ad prælia mittant.
Qualis pauperibus nutrix inuisa puellis
Assidet, & tela communem quærere victum
Rauca monet: festis illæ lusisse diebus
Orant & positis æqueuas visere pensis,
Irátaque opera, iam lasso pollice fila
Turbant, & teneros detergunt stamine fletus.
Emicat extemplò cunctis trepidantibus audax
Crassa mole leo, quem vix Cyclopea solùm
Æquatura fames, quem non ieiuna Celæno
Vinceret: hinc nomen fertur meruisse Leonis.
Acer in absentes linguæ iactator, abundans
Corporis exigui, que animi, doctíssimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis vncti.
Non alius lanam purgatis sordibus æquè
Præbuerit calathis: similis nec pinguia quisquam
Vellera per tenues ferro producere rimas.
Tunc Aiax erat Eutropij, lateque fremebat,
Non septem vasto quatiens vmbone iuuencos,
Sed quam perpetuis dapibus, pigróque sedili,
Inter anus, intérque colos onerauerat aluum.
Assurgit tandem, vocémque expromit anhelam.
Quis nouus hic torpor socij? quonam vsque sedemus
Fœmineus clausi thalamis, patimúrque periclum
Gliscere desidia? grauiorum turba malorum
Texitur, ignaui trahimus dum tempora votis.
Me petit hic sudor: nunquam mea dextera segnis
Ad ferrum: faueat tantum Tritonia cœptis,
Inceptum peragetur opus. iam cuncta furore
Qui grauat, efficiam leuiorem pondere lanæ
Targibilum tumidum, desertorésque Gothunnos
Vt miseras populabor oues, & pace relata
Pristina restituam Phrygias ad stamina matres.
His dictis iterum sedit. fit plausus, & ingens
Consilij clamor. quales resonantibus olim
Exoritur caueis, quoties crinitus ephebus,
Aut rigidam Nioben, aut flentem Troada fingit.
Protinus excitis iter irremeabile signis
Arripit, infestóque iubet bubone moueri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcer, & vrbanæ cupiens exercitus vmbræ,
Assiduus ludis, auidus splendere lauacris,
Nec Soles imbrésue pati, multúmque priori
Dispar, sub clypeo Thracum qui ferre pruinas
Dum Stilico regeret, nudáque hiemare sub axe
Sueuerat, & duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutata vires: Byzantia robur
Fregit luxuries, Ancyranáque triumphis.
Non peditem præcedit eques: non commoda castris
Eligitur regio: vicibus custodia nullis
Aduigilat vallo: non explorantur eunda
Vitandáque via: nullo se cornua flectunt
Ordine: confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per angustas ignoto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro
Fertur in abruptum casu, non sidere puppis.
Sic ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua: sulcandas cui prauius edocet vndas,
Immensúmque pecus parua moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.
Illa natat rationis inops, & cæca profundis
Iam breuibus deprensa vadis, ignara reuerti
Palpitat, & vanos scopulis illidit hiatus.
Targibilus simulare fugam, flatúsque Leonis
Spe nutrire leuis, improuisúsque repente,
Dum grauibus marcens epulis, hostisque catenas
Inter vina crepant, largo sopita Lyæo
Castra subit: pereunt, alij dum membra cubili
Tarda leuant: alij lethi iunxere soporem.
Ast alios vicina palus sine more ruentes
Excipit, & cumulis immanibus aggerat vndas.
Ipse Leo dama ceruóque fugacior ibat,
Sudanti tremebundus equo: qui pondere postquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat cœno submixta tenaci
Mergitur & pingui suspirat corpore moles,
More suis dapibus quæ iam deuota futuris
Turpe gemit, quoties Hosius mucrone corusco
Armatur, cingítque sinus, secúmque volutat,
Quas figat cultris partes, quæ frustra calenti
Mandet aquæ, quamóque cutem distendat echino.
Flagrat opus: crebro pulsatus perstrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce leuis frondes à tergo concutit aura:
Credit tela Leo: valuit pro vulnere terror,
Impleuitque vicem iaculi: vitámque nocentem
Integer, & sola formidine saucius efflat.
Quis tibi tractandos pro pectine degener enses,
Quis solio campum præponere suasit auito?

Quàm bene texentem laudabas carmine tutus,
Et matutinus pellebas frigora mensis!
Heic miserande iaces: heic, dum tua vellera vitas,
Tandem sua tibi neuerunt vltima Parcæ.
Iam vaga pallentem densis terroribus aulam
Fama quatit: stratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cladibus agros,
Pamphylios, Pisidásque rapi: metuendus ab omni
Tergibilus regione sonat: modò tendere cursum
In Galatas, modò Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Siculas rupto descendere Tauro,
Sunt qui correptis ratibus, terraque marique
Aduentare ferant. geminantur verba pauoris
Ingenio. longè spectari puppibus vrbes
Accensas, lucere fretum, ventóque citatas
Omnibus in pelago velis hærere fauillas.
Hos inter strepitus funestior aduolat alter
Nuntius, armatam rursus Babylona minari
Rege nouo: resides Parthos ignaua perosos
Otia, Romanæ finem iam quærere paci.
Rarus apud Medos Regum cruor, vndique cunctis
Pœna manet generi: quamuis crudelibus æquè
Paretur dominis. sed quid non audeat annus
Eutropij? socium nobis, fidúmque sodalem
Perculit, & Persas in regia vulnera mouit,
Ruptasque fidem, letho pars ne qua vacaret,
Eumenidum tedas trans flumina Tigridis egit.
Tunc verò cecidere animi, tantisque procellis
Deficiunt septi latrantibus vndique bellis.
Infensos tandem Superos, & Consulis omen
Agnouere sui, nec iam reuocabile damnum
Euentu stolido rerum didicere magistro.
Namque ferunt geminos vno de semine fratres
Iapetionidas, generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu. quoscumque Prometheus
Excoluit, multúmque innexuit æthera limo,
Hi longè ventura notant, dubiisque parati
Casibus, occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto prauus quos edidit auctor,
Quem meritò Grai perhibent Epimethea vates,
Et nihil ætherij sparsit per membra vigoris,
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res antè vident, accepta clade queruntur,
Et serò transacta gemunt. iam sola renidet
In Stilicone salus, & cuius semper acerbum,
Ingratúmque sibi factorum conscius horror
Credidit aduentum, nunc quem si procedere tantùm
Alpibus audissent, mortem, pœnásque tremebant.
Iam cunctis venisse volunt. scelerumque priorum
Pœnitet, hoc tantis bellorum sidus in vndis
Sperant, hoc pariter iusti, sontésque precantur.
Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
Deuehit, intenti ludo studiisque soluti,
Lætius amoto passim custode vagantur.
Si grauis auxilio vacuas inuaserit ædes
Vicinus, laribúsque suis proturbet inultos,
Tum demum patrem implorant & nomen inane
Voce cient, frustráque oculos ad litora tendunt.
Omnes supplicio dignos, lethóque fatentur,
Qui se tradiderint famulo Stilicone relicto.
Mutati stupuere diu. sensúque reducto
Paulatim proprij mirantur monstra furoris,
Auertúntque oculos. proiectis fascibus horret
Lictor, & infames labuntur sponte secures.
Quales Aonio Thebas de monte reuersæ
Mænades, infectis Pentheo sanguine thyrsis,
Cùm patuit venatus atrox, matrísque rotatum
Conspexere caput, gressus caligine figunt,
Et rabiem desisse dolent. quin protinus ipsa
Tendit ad Italiam supplex Aurora potentem,
Non radiis redimita comam, nec flammea vultum,
Nec croceum vestita diem: stat lurida luctu:
Qualis erat, Phrygio tegeret cùm Memnona busto,
Quam simul agnouit Stilico, nec caussa latebat,
Restitit: illa manum victricem amplexa moratur,
Atque ita vix lacrymans inter suspiria fatur.
Tantáne te nostri ceperunt tædia mundi?
Sic me ludibrium famulis, risúmque relinquis,
Dux quondam, rectórque meus solámque tueris
Hesperiam? domitis nec te post bella tyrannis
Cernere iam licuit? sic te victoria nobis
Eripuit, Gallíque dedit? Rufinus origo
Prima mali: geminas inter discordia partes
Hoc auctore fuit. sed iam maiora mouentis
Occurrit iusta redeuntis exercitus ira,
Fortis adhuc, ferrique memor. breuis inde reluxit,
Falsáque libertas. rursum Stiliconis habenis
Sperabam me posse regi. prò vana futuri
Gaudia! fraterno coniungi cœperat orbis
Imperio. quis enim tanto terrore recentis
Exempli, paribus sese committeret ausis?
Cùm subitò monstrosa nimis, turpisque relatu
Fabula, Rufini castratus prosilit heres,
Et similes iterum luctus fortuna reduxit,
Vt solum domini sexum mutasse videret.
Hic primùm thalamo clausus delicta tegebat
Clam, timidéque iubens. erat inuidiosa potestas,
Sed tamen eunuchis, necdum sibi publica iura
Sumere, nec tantas audebat vertere leges.
Sed postquam pulsúsque bonis, & pace retenta
Peiores legit socios, dignósque sodales,
Hinc Hosius stetit: inde Leo, fiducia creuit,
Regnandique palam flagrauit aperta libido.
Patricius Consul maculat: quos vendit, honores:
Plus maculat, quos ipse regit. iam signa tubæque
Mollescunt: ipsos ignauia fluxit in enses.
Exsultant meritò gentes, facilésque volenti
Præda sumus. iam Bistonius, Armeniáque niuali
Vastior expulsis oriens squalebat aratris.
Hei mihi quas vrbes, & quanto tempore Martis
Ignaras vno rapuerunt prælia cursu.
Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
Terruit Antiochi muros, ipsúmque decora
Pene caput Syriæ flammis hostilibus arsit.
Vtque grauis spoliis, nullóque obstante profunda
Lætus cæde redit: sequitur mucrone cruento
Continuum vulnus, nec iam mihi Caucasus hostes,
Nec mittit gelidus Phasis: nascuntur in ipso
Bella sinu. legio pridem Romana Gruthungi,

Iura

Iura quibus victis dedimus, quibus arua, domósque
Praebuimus, Lydos Asiaeque vberrima vastant
Ignibus, & si quid tempestas prima reliquit.
Nec ducem nec numeros freti, sed inertia nutrit,
Prodigiúmque ducum, quorum per crimina miles
Captiuus dat terga suis, quos teste subegit
Danubio, partémque timet, qui reppulit omnes.
Aula choris epulísque vacat, nec perdita curant,
Dum superest aliquid, ne quid tamen orbe reciso
Venditor amittat. prouincia quaeque superstes
Diuiditur, geminúmque duplex passura tribunal
Cogitur alterius pretium sarcire peremtae.
Sic mihi restituunt populos: hac arte reperta
Rebellum numerum terris pereuntibus augent.
In te iam spes vna mihi pro fraude Mineruae
Has tibi protendo lacrymas. succurre ruenti:
Eripe me tandem, seruilibus eripe regnum,
Néue adeò cunctis paucorum crimine damnes,
Nec noua tot meritis offensa prioribus obstet.
Iam iam flecte animum: suprema pericula semper
Dant veniam culpae: quamuis iratus, & exsul
Pro patria flammis non distulit arma Camillus.
Non te subtrahimus Latio: defensor vtrique
Sufficis. armorum liceat splendore tuorum
In commune frui, clypeus nos protegat idem,
Vnáque pro gemino desudet cardine virtus.

FINIS.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM DE BELLO GILDONICO PRAEFATIO.

Pandite defensum reduces Helicona sorores:
  Pandite permissis iam licet ire choris.
Nulla per Aonios hostilis buccina campos
  Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque securus pulsa formidine Delphis,
  Floribus vltorem Delia cinge tuum.
Nullus Castalios latices, & praescia fati
  Flumina polluto Barbarus ore bibit.
Alpheus iam rubuit, Siculúmque per aequor
  Sanguineas belli retulit vnda notas.
Agnouitque nouos absens Arethusa triumphos,
  Gildonis sensit teste cruore necem.
Immensis Stilico succedant otia curis,
  Et nostrae patiens corda remitte lyrae,
Nec pudeat longos interrupisse labores,
  Et tenuem Musis constituisse moram.
Fertur & indomitus tandem post praelia Mauors
  Lassa per Othrysias fundere membra niues,
Oblitúsque sui, posita clementior hasta,
  Pieriis aures pacificare modis.

CL. CLAVDIANI DE BELLO GILDONICO LIBER.

Edditus imperiis Auster, subiectáque rursus
Alterius conuexa poli rectore sub vno:
Conspirant gemini frenis communibus orbes.
Iunximus Europam Libyae, concordia fratrum
Plena redit, patriis quod solum defuit armis.
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifestáque gaudia differt,
Dum stupet, & tanto cunctatur credere voto.
Nec dum Cynyphias exercitus attigit oras,
Iam domitus Gildo, nullis victoria nodis
Haesit, non spatio terrae, non obice ponti.
Congressum, profugum, captum vox nuntiat vna,
Rumorémque sui praeuenit laurea belli.
Quo, precor, haec effecta Deo? robustane tantis
Tempore tam paruo potuit dementia vinci?
Quem veniens induxit hiems, ver perculit hostem.
  Exitium iam Roma timens, & fessa negatis
Frugibus ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non solito vultu, nec qualis iura Britannis
Diuidit, aut trepidos submittit fascibus Indos.
Vox tenuis, tardíque gradus, oculísque iacentes:
Interius fugere genae, ieiuna lacertos
Exedit macies, humeris vix sustinet aegris
Squalentem clypeum, laxata casside prodit
Canitiem, plenámque trahit rubiginis hastam.
Attigit vt tandem caelum, genibúsque Tonantis
Procubuit, talésque orditur maesta querelas.
  Si mea mansuris meruerunt moenia nasci
Iupiter augurium si stant immota Sibyllae
Carmina, Tarpeias si necdum despicis arces,
Aduenio supplex, non vt proculcet Araxem
Consul ouans, nostraque premant pharetrata secures
Susa, nec vt rubris Aquilas figamus arenis.
Haec nobis, haec ante dabas, nunc pabula tantum
Roma precor. miserere tuae pater optime gentis:
Extremam defende famem: satiauimus iram,
Si qua fuit. lugenda Getis, & flenda Sueuis
Hausimus: ipsa meos horreret Parthia casus.
Quid referam morbíne luem, tumulósne repletos
Stragibus, & crebras corrupto sidere mortes?
An fluuium per tecta vagum, summísque minantem
Collibus? ingentes vexi submersa carinas,
Remorúmque sonos, & Pyrrhae saecula sensi.
Heu mihi, quo Latiae vires, vrbísque potestas
Decidit! in qualem paulatim fluximus vmbram!

Armatis quondam populis, patrumque vigebam
Consiliis: domui terras, hominesque revinxi
Legibus: ad solem victrix utrumque cucurri.
Postquam iura ferox in se communia Caesar
Transtulit: elapsi mores, desuetaque priscis
Artibus in gremium pacis servile recessi.
Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumque dedere,
Ut dominam plebem, bellatorémque senatum
Classibus aestivis alerent, geminóque vicissim
Litore diversi complerent horrea venti.
Stabat certa salus: Memphis si forte negasset,
Pensabam Pharium Gaetulis messibus annum.
Frugiferas certare rates, latéque videbam
Punica Niliacis concurrere carbasa velis.
Cùm subitò par Roma mihi, divisáque sumsit
Aequales Aurora togas. Aegyptia rura
In partem cessere novam. spes unica nobis
Restabat Libyae, quae vix, aegréque fovebat
Solo ducta Noto, numquam secura futuri:
Semper inops, ventique fidem poscebat, & anni.
Hanc quoque nunc Gildo rapuit sub fine cadentis
Autumni: pavido metimur caerula voto,
Puppis si qua venit: si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel praeda reliquit.
Pascimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed sua concedi iactat, gaudetque diurnos,
Ut famulae, praebere cibos, vitámque, famémque
Librat Barbarico fastu, vulgique superbit
Fletibus, & tanta suspendit fata ruina:
Romuleas vendit segetes, & possidet arva
Vulneribus quaesita meis. ideóne tot annos
Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
Idcirco voluit contenta luce reverti
Regulus? haec damnis genitor Cannensibus emi?
Incassum toties lituis navalibus arsit
Hispanum, Siculúmque fretum? vastatáque tellus,
Totque duces caesi, ruptáque emissus ab Alpe
Poenus, & attonitae iam proximus Hannibal urbi?
Scilicet, ut domitis frueretur Barbarus Afris,
Muro sustinui Martem, noctésque cruentas
Collina pro turre tuli. Gildonis ad usum
Carthago ter victa ruit? hac mille gementis
Italiae clades, impensáque saecula bellis?
Hoc Fabius fortisque simul Marcellus agebant,
Ut Gildo cumularet opes? haurire venena
Compulimus dirum Syphacem? fractúmque Metello
Traximus immanem Marii sub vincla Iugurtham,
Et Numidae Gildonis erunt? pro funera tanta,
Prò dolor, in Bocchi regnum sudavit uterque
Scipio. Romano vicistis sanguine Mauri.
Ille diu miles populus, qui praefuit orbi,
Qui trabeas, & sceptra dabat, quem semper in armis
Horribilem gentes, placidum sensere subactae,
Nunc inhonoratus, egens, perfert miserabile pacis
Supplicium, nullóque palàm circumdatus hoste.
Obsessi discrimen habet. per singula lethum
Impendet momenta mihi, dubitandáque pauci
Praescribunt alimenta dies. heu prospera fata,
Quid [illegible] turbámque dedistis,
Quae parvo non posset ali? felicior essem
Angustis opibus. mallem tolerare Sabinos
Et Veios: brevior duxi securius aevum.
Ipsa nocet moles. utinam remeare liceret
Ad veteres fines, & moenia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi, Campanaque culta,
Et Quintii, Curiique seges, patriasque petenti
Rusticus & proprias ferret dictator aristas.
Nunc quid agam? Libyam Gildo tenet, altera Nilum.
Ast ego, quae terras humeris, Pontumque subegi,
Deseror: emeritae iam praemia nulla senectae.
Dii, quibus iratis crevi, succurrite tandem,
Exorate patrem, túque ô si sponte per altum
Vecta Palatinis mutasti collibus Idam,
Praelatóque lavas Phrygios Almone leones,
Maternis precibus natum iam flecte Cybelle.
Sin prohibent Parcae, falsisque elusa vetustas
Auspiciis, alio saltem prosternite casu,
Et poena mutate genus. Porsenna reducat
Tarquinios: renovet ferales Allia caedes.
Me potius saevi manibus prosternite Pyrrhi,
Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis:
Cuncta fame leviora mihi. sic fata, refusis
Obticuit lacrymis. mater Cytherea, parénsque
Flet Mavors, sanctaeque memor Tritonia Vestae:
Nec Cybele sicco, nec stabat lumine Iuno.
Maerent indigetes, & si quos Roma recepit,
Aut dedit ipsa Deos. genitor iam corde remitti
Coeperat, & sacrum dextra sedare tumultum,
Cum procul insanis quatiens ululatibus axem,
Et contusa genas, mediis apparet in astris
Africa: rescissae vestes, & spicea passim
Serta iacent: lacero crinales vertice dentes,
Et fractum pendebat ebur: talique superbas
Irrupit clamore fores. quid magne moraris
Iupiter, avulso nexu, pelagique solutis
Legibus, iratum populis immittere fratrem?
Mergi prima peto. veniant praerupta Pachyno
Aequora: laxatis subsidant Syrtibus urbes.
Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
Me rape Gildoni. felicior illa perusta
Pars Libyae, nimio quae se munita calore
Defendit, tantique vacat secura tyranni.
Crescat zona rubens: medius flagrantis Olympi
Me quoque limes agat. melius deserta iacebo
Vomeris impatiens: pulsis dominentur aratris
Dipsades, & sitiens attollat gleba cerastas.
Quid me temperies iuvat? quid mitior aether?
Gildoni secunda fui. iam Solis habena
Bis senas torquent hiemes, cervicibus ex quo
Haeret triste iugum: nostris iam luctibus ille
Consenuit, regnumque sibi tot vindicat annis.
Atque utinam regnum: privato iure tenemur
Exigui specie fundi: quod Nilus, & Atlas
Dissidet, occiduis quod Gadibus arida Barce,
Quódque Paraetonio secedit litore Ganges,
Hoc sibi transcribit proprium. pars tertia mundi
Unius praedonis ager. distantibus idem
Inter se vitiis cinctus: quodcumque profunda
Traxit avaritia, luxu peiore refundit.
Instat terribilis vivis: morientibus heres,

Virginibus

Virginibus raptor thalamis obscenus adulter.
Nulla quies: oritur praeda cessante libido,
Diuitibúsque dies & nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples, pulchra vel coniuge notus,
Crimine pulsatur falso: si crimina desunt,
Accitus conuiua perit. mors nulla refugit
Artificem. varios succos, spumásque requirit
Serpentum virides, & adhuc ignota nouercis
Gramina. si quisquam vultu praesentia damnet,
Liberiúsue gemat, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
Fixus quisque toro tacita formidine libat
Carnifices epulas, incertáque pocula pallens
Haurit, & intentes capiti circumspicit enses.
Splendet Tartareo Furialis mensa paratu,
Caede madens, atrox gladiis, suspecta veneno.
Vt vino caleat: Venus tum saeuior ardet
Luxuries, mixto redolent vnguenta cruore.
Crinitos inter famulos pulchrásque canoras
Orbatas iubet ire nurus, nupérque peremptis
Arridere viris. Phalarim, tormentáque flammae
Protulit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,
Quam tales audire choros: nec damna pudoris
Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quaeque
Fastidita datur, media Carthagine ductae
Barbara Sidoniae subeunt connubia matres:
Aethiopem nobis generum, Nasamona maritum
Ingerit, exterret cunabula discolor infans.
His potius sociis, ipso iam principe maior
Incedit: peditum praecurrunt agmina longe.
Circumdant equitum turmae, Regésque clientes,
Quos nostris ditat spoliis, perturbat auita
Quemque domo, veteres detrudit rure colonos.
Exiliis dispersa feror, numquámne reuerti
Fas erit, errantésque solo iam reddere ciues?
Iret adhuc in verba dolor, nisi Iupiter alto
Coepisset solio. voces adamante notauit
Atropos & Lachesis iungebat stamina dictis.
Nec te Roma diu, nec te patiemur inultam
Africa: communem prosternet Honorius hostem.
Pergite securae, vestrum iam nulla tenorem
Separat, & sub Consule abitur Africa Romae.
Dixit, & afflauit Romam meliore iuuenta.
Continuo redit ille vigor, séniumque colorem
Mutauere comae. solidatam crista resurgens
Erexit galeam, clypeique recanduit orbis,
Et leuis excussa micuit rubigine conus.
Humentes iam noctis equos, Lethaeaque Somnus
Frena regens, tacito voluebat sidera cursu.
Iam duo Diuorum proceres, maior, minórque
Theodosii pacem laturi gentibus ibant:
Qui Iouis arcanos monitus, mandatáque ferrent
Fratribus, & geminis sancirent foedera regnis.
Sic cum praecipites artem vicere procellae,
Assiduóque gemens vndarum verbere motat
Descensura ratis, caeca sub nocte vocati
Naufraga Ledaei sustentant vela Lacones.
Circulus vt patuit Lunae, secuere meatus
Diuersos: Italas senior tendebat ad oras.
At pater intrantem Pontum, qua Bosporus arctat,
Arcadii thalamis, vrbíque illapsus Eoae.
Quem simul vt vidit natus, nam clara nitebat
Cynthia, permisto tremuerunt gaudia fletu,
Complexúque fouens, quos non sperauerat artus,
O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit.
Vnde tuus optatus adest? da tangere dextram,
Qua gentes cecidere ferae. quis tale remansit
Praesidium terris? et te mortalia pridem
Implorant, lugéntque pium, fortémque requirunt.
Cui pater in tales rupit suspiria voces.
Hoc erat in fratres: medio discordia Mauro
Nascitur, & mundus, germanáque dissidet aula?
Gildonis-ne salus tanti sit caussa furoris?
Scilicet egregius morum, magnóque tuendus,
Et cuius meritis pietas infracta recedat.
In primo genitore vide. ciuile calebat
Dissidium, dubio stabant Romana sub ictu.
Quis procul Armenius, vel quis Maeotide ripa
Rex ignotus agit, qui me non iuuit euntem?
Auxilio fauere Getae, venere Geloni:
Solus at hic non puppe data, non milite misso
Subsedit fluitante fide: si signa petisset
Obuia, detecto summissius hoste, dolerem.
Restitit in speculis fati, turbáque reductus
Librauit geminas euentu iudice vires,
Ad rerum momenta cliens, séseque daturus
Victori, fortuna simul cum monte pependit.
O si non cupidis essem praereptus ab astris,
Exemplum sequerer Tulli, laniandáque dumis
Impia diuersis aptarem membra quadrigis.
Germani nunc vsque tui responsa colebat,
En iterum calcat. tali te credere monstro
Post patrem, fratrémque paras? sed magna rependit,
Inque tuam sortem numerosas transtulit vrbes.
Ergo fas pretio cedet? mercede placebit
Proditio? taceo, ipsi quod transfuga fratris,
Quod leuis ingenio quantumuis dissimule summo
Proditor apportet suspensa morte salutem,
Numquam gratus erit. damnamus inde reperta
Perfidiam: nec nos patimur committere talis
Hoc genus emtori ciues cum moenibus offert.
Hic vendit patriam plerique in tempus abusi
Mox odere tamen. tenuit sic Graias Philippus
Oppida: Pelleo libertas concidit auro.
Romani scelerum semper spreuere ministros.
Noxia pollicitum domino miscere venena
Fabricius Regi nudata fraude remisit:
Infestio quem Marte petit, bellumque negauit
Per famulos patrare nefas: ductosque Camillus
Trans murum pueros obsessae reddidit vrbi.
Traduntur poenis alii, dum praelia soluunt.
Hic manet, vt moneat, quod respuit alter in hostem,
Susceptum in fratrem? longe pro dedecus auis:
Cui placet, Australes Gildo condonat habenas,
Tantaque mutatos sequitur prouincia mores.
Quaslibet ad partes animum mutauerit anceps:
Transfundit secum Libyam, refluúmque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tellure Massylas fraude tremuere bilingues
Insidias, & verba dolis spirantia viras,

Si Pandioniæ planctu traxere phalanges
Inachides, bellique rogos meruere maritis:
Si mæstas squalore comas, lacrymisque Senatum
In Numidas pulsus solio commouit Adherbal:
Nunc quoque, nunc Gildo, tanto quem funere mersit,
Nunc doleat venisse ducem, seseque minorem
Supplicibus sciat esse tuis. quem sede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiscat,
Agnoscátque suum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc vbi sederunt genero: notissima Marti
Robora, præcipuos electa pube manipios
Disponit, portúque rates instaurat Etrusco.
Herculeam suus Alcides, Ioniámque cohortem
Rex ducit Superum: premitur nec signifer vllo
Pondere: festinant adeò vexilla moueri.
Neruius insequitur, meritisque vocabula Felix,
Dictáque ab Augusto legio, noménque probantes
Inuicti clypeóque animosi teste leones.
Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus: stat circumfusa iuuentus
Nixa hastis, pronásque ferox accommodat aures.
Gildonem domitura manus promissa, mináśque,
Tempus age si quid pro me meruistis in armis,
Ostentate mihi: iusto, magnóque triumpho
Ciuiles abolete notas. sciat orbis Eous,
Sitque palàm Gallos caussa, non robore vinci.
Nec vos, Barbariem quamuis collegerit omnem,
Terreat, aut Mauri fremitus, raucósque repulsus
Vmbonum, & nostros passuri cominus enses.
Non contrà clypeis tectos, galeisque micantes
Ibitis: in solis longè fiducia telis.
Exarmatus erit, cùm missile torserit hostis.
Dextra mouet iaculum: prætentat pallia læua:
Cetera nudus eques. sonipes ignarus habenæ:
Virga regit. non vlla fides, non agminis ordo.
Arma oneri. fuga præsidio: connubia mille,
Non illis generis nexus, non pignora curæ:
Sed numero languet pietas. hac copia vulgi.
Vmbratus dux ipse rosis, & marcidus ibit
Vnguentis, crudúsque cibo, titubánsque Lyæo,
Confectus senio, morbis stuprísque solutus,
Excitet incestos turmalis buccina somnos,
Imploret citharas, cantatricésque choreas,
Offensus stridere tubæ, discátque coactus
Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.
Nónne mori satius, vita quàm ferre pudorem?
Nam quæ iam regio restat, si dedita Mauris
Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis?
Ius Latium, quod tunc Meroe, rubróque solebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur vnda.
Et cui non Nilus, non intulit India metas,
Romani iam finis erit Trinacria regni?
Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
Ereptúmque Notum. caput insuperabile rerum,
Aut ruet in vestris, aut stabit Roma lacertis.
Tot mihi debetis populos, tot iura, tot vrbes
Amissas: vno Libyam defendite bello.
Vestros imperium remos, & vestra sequatur
Carbasa: despectas trans æquora ducite leges.
Tertia iam cernat falso mucrone voletur,
Tandem funerem finem positura tyrannis.
Omina conueniunt dicto, fuluúsque Tonantis
Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram
Correptum pedibus curuis innexuit hydrum,
Dúmque reluctantem morsu partitur obunco,
Hæsit in vngue caput: truncatus decidit anguis.
Illicet augurijs alacres per saxa citati,
Torrentésque ruunt: non mons, non silua retardat.
Pendula seu paruis motura bella colonis
Ingenti clangore grues æstiua relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo,
Ordinibus variis per nubila texitur alis
Litera, pennarúmque notis inscribitur aer.
Vt fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit
Impetus. arripiunt naues, ipsique rudentes
Expediunt, & vela legunt, & cornua summis
Associant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alphea capiunt naualia Pisæ.
Sic Agamemnoniam vindex cùm Græcia classem
Solueret, innumeris feruebat vocibus Aulis.
Non illos strepitus, impendentisque procellæ
Signa, nec aduentus dubij deterruit Austri.
Soluite iam socij, clamant, aut rumpite funem:
Per vada Gildonem quamuis aduersa petamus,
Ad bellum nos trudat hiems: per deuia Ponti
Quassatis cupio tellurem figere rostris.
Heu nimiùm segnes, cauta qui mente notatis,
Si reuolant mergi. graditur si litore cornix.
Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,
Lunáque conceptis liuescat turbida Coris,
Et confusa vagos iaculentur sidera crines,
Imbribus humescant Hædi, nimbosáque Taurum
Ducat Hyas, totúsque fretis descendat Orion:
Certa fides cæli, sed maior Honorius auctor:
Illius auspiciis immensa per æquora miles,
Non Plaustris, Arctóque regor. contemne Booten
Nauita: turbinibus mediis permitte carinas.
Si mihi tempestas Libyam, ventique negabunt
Augusti fortuna dabit. iam classis in altum
Prouehitur. dextra Ligures, Etruria læua
Linquitur. & Caecis vitatur Corsica saxis.
Humanæ speciem plantæ se magna figuras
Insula: Sardiniam veteres dixere coloni.
Diues ager frugum: Pœnos, Italósue petenti
Opportuna situ. quæ pars vicinior Afris,
Plana solo, ratibus clemens: quæ respicit Arcton,
Immitis, scopulosa, procax, subitisque sonora
Flatibus insanos infamat nauita montes.
Hinc hominum, pecudúmque lues, hinc pestifer aer
Sæuit, & exclusis regnant Aquilonibus Austri.
Quos vbi luctatis procul effugere carinis:
Per diuersa ruunt sinuosa litora terræ.
Pars adit antiqua ductos Carthagine muros.
Partem litoreo complectitur obuia muro
Vrbs. Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis, tenuémque per vndas
Obuia dimittit fracturum flamina collem.
Efficitur portus medium mare. tutáque ventis
Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
Hanc omnis petiere manus: prorisque reductis
Suspensa Zephyros expectant classe fauentes.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM DE BELLO GETICO, VEL DE VICTORIA STILICONIS CONTRA ALARICVM,

PRAEFATIO.

Post resides annos longo velut excita somno,
Romanis fruitur nostra Thalia choris.
Optatos renouant eadem mihi culmina cœtus,
Personat & noto Pythia vate domus.
Consulis hic fasces cecinit, Libyámque receptam,
Heic mihi prostratis bella canenda Getis.
Sed prior effigiem tribuit successus ahenam,
Oráque patricius nostra dicauit honos.
Annuit hic princeps titulum poscente Senatu.
Respice iudicium quàm graue Musa subit.
Ingenio minuit merces properata fauorem,
Carminibus veniam præmia tanta negant.
Et magis intento studium censore laborat,
Quod legimur medio, conspicimúrque foro:
Materies tamen ipsa iuuat, solitúmque timorem
Dicturo magna sedula parte leuat.
Nam mihi conciliat gratas impensius aures
Vel meritum libri, vel Stiliconis amor.

CL. CLAVDIANI DE BELLO GETICO LIBER.

INTACTI cùm claustra freti caëuntibus æquor
Armatum scopulis audax irrumperet Argo,
Oetæam, Colchósque petens propiore periclo,
Omnibus attonitis solus post Numina Tiphys
Incolumem tenui damno seruasse carinam
Fertur, & ancipitem montis vitasse ruinam,
Deceptǽque vagæ concursu rupis in altum
Victricem duxisse ratem stupuere superbæ
Arte viri domitæ Symplegades, & noua passa
Iura soli, faciles cunctis iam puppibus hærent
Vt vinci didicere semel. quòd si ardua Tiphyn
Nauis ob innocuæ meritum sic gloria vexit,
Quæ tibi pro tanti pulso discrimine regni
Sufficient laudes Stilicho? licet omnia vates
In maius celebrata ferant ipsámque secandis
Argoon trabibus texisse Mineruam,
Nec nemorum caruisse suo vocalia sensu
Robora, sed castæ Tomari Iouis augure luco,
Arbore præsaga tabulas animasse loquaces.
Plurima sed quamuis variis miracula monstris
Ingeminent teneras victuri carmine mentes,
Harpyiásque truces, inhibitásque vesanum
Tractibus auratis custodem velleris anguem,
Et iuga taurorum rapidis ambusta fauillis,
Et virides galeæ sulcos, fetásque nouales
Martis, & in segetem crescentia semina belli:
Nil vero æquale dabunt. prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, vnáque excludere mensis
Nobilior titulus, quàm tot potuisse paratas
In Latii prædam Geticas auertere fauces.
An ego terrigenas potius mirabor in ipsis
Procubuisse satis, vitæ quibus attulit idem
Principium finémque dies, quam cæsa Getarum
Agmina, quos tantis aluit Bellona tropæis,
Totáque sub galeis Mauortia canuit ætas?
Per te namque vnum mediis exuta tenebris
Imperio sua forma redit, claustrisque solutæ
Tristibus exsangues audent procedere leges.
Iámque potestates priscus discriminat ordo
Iustitia, quas antè pares effecerat vna
Nube timor. tua nos vrgenti dextera ictu
Eripuit, tectisque suis redduntur, & agris,
Damnati fato populi, virtute renati.
Iam non in pecorum morem formidine clausi
Prospicimus sæuos campis ardentibus ignes.
Alta nec incertis metimur flumina votis
Excidio latura moram. non poscimus amnes
Vndosam seruare fidem, nubésque fugaces,
Aut conturbatum querimur splendere serenum.
Ipsa quoque internis Furiis exercita plebis
Securas iam Roma leuat tranquillior arces.
Surge precor veneranda parens & certa secundis
Fide Deis, humilemque metum depone senectæ,
Vrbs æquæua polo: tum demum ferrea sumet
Ius in te Lachesis, cùm sic mutauerit axem,
Fœderibus natura nouis, vt flumine verso
Irriget Ægyptum Tanais, Mæotida Nilus,
Eurus ab occasu, Zephyrus se promat ab Indis,
Caucasiique iugi calido nigrantibus Austro,
Getulas Aquilo glacie constringat arenas.
Fatales hucusque manus, crebrisque notatæ
Prodigiis abiere minæ: nec sidera pacem
Semper habent, ipsúmque Iouem turbante Typhœo,
Si fas est, timuisse ferunt, cùm brachia centum
Montibus armaret totidem, spirasque retorquens
Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.
Quid mirum, si regna labor mortalia vexat?
Cùm gemini fratres, genuit quos asper Aloeus
Martem surripuerint vinclis, & in astra negatas
Tentarint munire vias steteritque reuulsis
Pæne tribus scopulis cælestis machina bello.
Sed caret euentu nimius furor: improba numquam
Spes læsura deos: nec peruenere iuuentæ
Robur Aloidæ. dum vellere Pelion Othrys
Nititur, occubuit Phœbo, moriensque Ephialtes
In latus obliquam proiecit languidus Ossam.
Adspice Roma tuum iam vertice celsior hostem:
Adspice quàm rarum referens inglorius agmen,
Italia detrusus eat, quantumque priori

Dissimilis:

Dissimilis: qui cuncta sibi cessura ruenti
Pollicitus patrij numen iurauerat Istri,
Non nisi calcatis loricam ponere rostris.
O rerum, fatique vices: qui fœda parabat
Romanis ad stupra nurus, sua pignora vidit
Coniugibus permista trahi: qui mente profunda
Hauserat vrbis opes, vltro victoribus ipse
Præda fuit: nostri quondam qui militis auro
Aggressus tentare fidem, desertus ab omni
Gente sua manibusque redit truncatus, & armis
Hoc quoque quod veniam libi valuere mereri
Si positis pendas odiis, ignoscere pulcrum
Iam misero, pœnæque genus vidisse precantem.
Quæ vindicta prior, quàm cùm formido superbos
Flectit, & assuetum spoliis affligit egestas?
Sed magis ex aliis fluxit clementia causis
Consulitur dum Roma tibi, tua cura coegit
Inclusis aperire fugam, ne peior in arcto
Sæuiret rabies venturæ nuntia mortis.
Nec tantùm nomen, stirpemque abolere Getarum,
Vt proprias peteret, fuit: procul arceat altus
Iupiter, vt delubra Numæ, sedémque Quirini
Barbaries oculis saltem temerare profanis
Possit, & arcanum tanti deprendere regni.
Quanquam, si veterum certamina rite recordor,
Tunc etiam pulcra cum libertate vigerent,
Et proprio late florerent milite patres:
Semper ab his fama petiere insignia bellis,
Quæ diuersa procul toto trans æquora vires
Exercere dabat currus. Regúmque catenæ
Inter abundantis fati ludibria ductæ,
At verò Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas ipsúmque caput læsura pependit,
Non illis vani ratio ventosa fauoris,
Sed grauiter spectata salus, ductórque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed quid maturo vel læta, vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
Nec pro successu tumidus, spatiúmque morandi,
Vincendique modum mutatis nosset habenis.
Cautius ingentes morbos, & proxima cordi
Vlcera Pæonia tractat solertius cura.
Parcendóque secat ferro, ne longius actis
Irreuocandus eat sectis vitalibus error.
Sublimi certe Curium canit ore vetustas,
Aeaciden Italo pepulit qui litore Pyrrhum.
Nec magis insignes Marij, Paulique triumphos,
Qui captos vinctis Reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi, quàm vincla Iugurthæ.
Et quamuis gemina fessum iam clade fugarit,
Post Decij litvos, & nulli peruia culpæ
Pectora Fabricij donis inuicta, vel armis,
Plena datur Curio pulsi victoria Pyrrhi.
Quanto maius opus solo Stilicone peractum
Cernimus! hic validam gentem, quam dura niuosis
Educat Vrsa plagis, non Ciconas, atque Molossos,
Quos Epirus alit, nec Dodonæa subegit
Agmina, fatidicam frustra iactantia quercum.
Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
Compressit Fabius: campo post ausus aperto
Marcellus vinci docuit: sed tertia virtus
Scipiadæ Latiis tandem deterruit oris.
Vnus in hoc Stilico, diuersis artibus hoste
Tres potuit complere duces, fregitque furentem
Cunctando, vicitque manu, victumque relegat.
Atq; hæc tanta breui miscentem incendia Pyrrhũ
Sustinuit toto mœrens Oenotria lustro,
Et propè ter senas Itali per graminis herbas
Massylus Pœno sonipes vastante cucurrit,
Hannibalémque senem vix ad sua reppulit arua.
Vindex sera patrum post bellum nata iuuentus.
Hic celer effecit, bruma ne longior vna
Esset hiems, rerum primis sed messibus æstas
Temperiem cælo pariter, bellóque referret.
Sed quid ego Hanibalẽ contrà, Pyrrhúmq; tot annis
Certatum memorem? vilis cùm Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus & igni,
Consulibúsque palàm toties congressus inertes
Exuerit castris dominos, & strage pudenda
Fuderit imbelles aquilas seruilibus armis.
Nos terrorum expers, & luxu mollior ætas
Deficimus queruli, si bos adductus aratro,
Si libata seges, non hanc ergastula nobis
Immisere manum, nec coniurantis arenæ
Turba fuit, qualem Stilico deiecerit hostem,
Thraces, & Aemonij poterunt, Mœsique fateri.
Frigida ter decies nudatum frondibus Aemum
Tendit hiems vestire gelu, totiésque solutis
Ver niuibus viridem monti reparauit amictum,
Ex quo iam patrios gens hæc oblita Triones,
Atque Istrum transuecta semel, vestigia fixit
Threicio funesta solo: seu fata vocabant,
Seu grauis ira Deum, seriem meditata ruinis,
Ex illo quoscumque vagos impegit Erinnys,
Grandinis, aut morbi ritu per deuia rerum
Præcipites, per claustra ruunt. nec contigit vllis
Amnibus, aut scopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil vastus Athos, nil profuit Aemus
Odrysius, fractis contemnunt Strymona saltu,
Et frustra rapidum damnant Aliacmona Bisti.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum,
More peruagatum campi: gerit irrita Tempe
Thessalus, & domitis irrisam cautibus Oetam.
Sperchiusque, & virginibus dilectus Enipeus
Barbarica lauare comas: non eruere Pindi
Seruati Dryopes: nec nubifer Acthia texit
Litora Leucates ipsæ, quæ durius olim
Restiterant Medis primo conamine ruptæ
Thermopylæ. vallata mari Scironia rupes,
Et duo continuo connectens æquora muro
Isthmos, & angusti patuerunt tempia Lycæi.
Nec tibi Parrhasios licuit munire colonos
Frondosis Erymanthe iugis, equitataque summis
Culmina Taygeti trepidæ vidistis Amyclæ.
Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes
Exegere Getis: tot tandem flumina victor
Vindicat Eridanus: docuit nunc exitus alta
Fatorum secreta tegi. quis fatum nefas ausis
Alpibus vlterius Latij fore crederet vmbram?
Nónne velut capta rumor miserabilis vrbe

Trans freta, trans Gallos, Pyrenæúmque cucurrit?
Famáque nigrantes succincta pauoribus alas
Secum cuncta trahens à Gadibus vsque Britannum
Terruit Oceanum, & nostro procul axe remotam
Insolito belli tremefecit murmure Thulen.
Mandemúsne Notis flabris, quoscunque timores
Pertulimus, festæ doleant ne tristibus aures?
An potius meminisse iuuat, sempérque vicissim
Gaudia præmissi cumulant inopina dolores?
Vtque sub occidua iactatis Pleiade nautis
Commendat placidum maris inclementia portum,
Sic mihi tunc maior Stilico, cùm læta periclis
Metior, atque illi redeunt in corda tumultus.
Nónne videbantur, quamuis adamante rigentes
Turribus inualidis fragiles procumbere muri,
Ferratæque Getis vltro se pandere portæ?
Nec vallum, densæque sudes arcere volantes
Cornipedum saltus, iam iam conscendere puppes,
Sardoósque habitare sinus, & inhospita Cypri
Saxa parant, vitámque freto spumante tueri.
Ipsa etiam diffusa breui Trinacria Ponto,
Si rerum natura sinat, discedere longè
Optat, & Ionium refugo laxare Peloro.
Fultáque despiciens auro laquearia diues,
Tutior Aeoliis mallet vixisse cauernis.
Iámque oneri creduntur opes, tandémque libido
Hæsit auaritiæ grauioribus obruta curis.
Vtque est ingenióque loquax, & plurima fingi
Permittens, credíque timor: tunc somnia vulgo
Narrari: tunc monstra Deum, monitúsque sinistri,
Quid meditentur aues, quid cum more sidibus æther
Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poscat
Fatidico custos Romani carbasus æui.
Territat assiduus Lunæ labor, atráque Phœbe
Noctibus horrisonas crebris vlulata per vrbes.
Nec credunt vetito fraudatam Sole sororem
Telluris subeunte globo: sed castra secutas
Barbara, Thessalidas patriis lunare venenis
Incestare iubar. tunc anni signa prioris,
Et si quod fortasse quies neglexerat omen,
Addit cura nouum: lapidosos grandinis ictus,
Mellitásque examen apes, passímque crematas
Perbacchata domos nullis incendia causis,
Et numquam cælo spectatum impune cometem,
Qui primùm roseo Phœbi prolatus ab ortu
Qua micat astrigera senior cum coniuge Cepheus,
Inde Lycaoniæ pauliatim expulsus ab Arcto
Crine vago Getici fœdauit sidera plaustri
Donec in exiguum moriens vanesceret ignem.
Sed grauius mentes casorum ostenta luporum,
Horrificant. duo quippe lupi sub principis ora,
Dum campis exercet equos, violenter adorti
Agmen, & excepti telis immane relatu
Prodigium miràmque notam duxere futuri.
Nam simul humano geminas de corpore palmas
Vtraque persoluit emisit bellua costis.
Illo læua tremens, hoc dextera ventre latebant,
Intentis ambæ digitis. & sanguine viuo
Scrutati si vera velit, fera nuntia Martis
Orbe sub Augusti casurum prodigio hostem
Vtque manus vtero virides palmæ retecto,
Romula post ruptas virtus sic emicat Alpes.
Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium peiora via, truncatáque membra,
Nutricémque lupam Romæ, regnóque minari.
Tunc reputant annos, interceptóque volatu
Vulturis incidunt properatis sæcula metis.
Solus erat Stilico, qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu, dubiiq́; salutis
Dux idem vatésque fuit. durate parumper
Inquit, & excussis muliebribus ore querelis
Fatorum toleremus onus: nil nautica prosunt
Turbatæ lamenta rati: nec segnibus vndæ
Planctibus, aut vanis mitescunt flamina votis.
Nunc instare manu, toto nunc pectore niti
Communi pro luce decet, succurrere velis,
Exhaurire fretum, varios aptare rudentes,
Omnibus & docti iussis parere magistri.
Non nisi perfidia nacti penetrabile tempus
Irrupere Getæ, nostras dum Rhætia vires
Occupat, atque aliis desudant Marte cohortes,
Idcirco spes omnis abit. mirabile posset
Esse mihi, si fraude noua, vel calle reperto
Barbarus ignotas inuaderet inscius Alpes.
Nunc verò geminis clades repetita tyrannis
Famosum vulgauit iter. nec nota fefellit
Semita præstructum bellis ciuilibus hostem.
Per solitas venere vias, aditúsque sequendos
Barbarico Romano dedit discordia bello.
Sed nec præteritis hæc res incognita sæclis.
Sæpe lacessitam, sed non impune fatemur
Ausoniam. hæc Senonum restrinxit sanguine flammas,
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla catenatis vidit squalentia Cimbris.
Vile decus, quod non erexit præuius horror.
Ingentes genuinant discrimina magna triumphos.
Quid turpes iam mente fugas? quid Gallica rura
Respicitis, Latióque libet post terga reiecto
Longinquum profugis Ararim præcingere castris?
Scilicet Arctois concessa gentibus vrbe
Considet regnum Rhodano, captíque superstes
Truncus erit. vestros stimulant si pignora sensus.
Me quoque non impar naturæ cura remordet,
Nec ferro sic corda rigent. aut nosse recusant,
Quàm sanctum soceri nomen, quàm dulce mariti,
Quantus prolis amor: sed numquam oblita decoris
Obscænam latebram pietas ignaua requiret,
Nec vulnus fortis monitor mihi cautior vnus.
Hic coniux, hic progenies, hic carior omni
Luce gener, pars nulla mei subducta procellæ.
Accipe tu nostræ tellus Oenotria mentis
Pignora communes tecum subeuntia casus,
Exiguámque moram muris impende tuendis,
Dum redeo, lectum referens in classica robur.
His dictis pauidi firmauit inertia vulgi
Pectora, migrantésque fugam compressit aulæ,
Ausáque tum primum tenebris emergere pulsis
Hesperia, vt secum iunxisse pericula vidit
Augustum, tantíque sui fletus obside fati.
Protinus vmbrosa vestit qua littus oliua

Latius

Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu,
Parua puppe lacum prætervolat ocius: inde
Scandit inaccessos brumali sidere montes,
Nil hiemis, cælíve memor. sic ille relinquens
Ieiunos antro catulos immanior exit.
Hiberna sub nocte leo, tectusque per altas
Incedit ferale nives. stant colla pruinis
Aspera, canentes astringit ferrea setas.
Nec meminit lethi, nimbósve aut frigora curat,
Dum natis alimenta parat. sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia siluæ:
Quæ se Danubij iactat Rhenique parentem,
Vtraque Romuleo prætendens flumina regno.
Primo fonte breues, alto mox gurgite regnant,
Et fluuios cogunt unda coeunte minores
In nomen transire suum. te Cimbrica Tethys
Diuisum bifido consumit Rhene meatu.
Thracia quinque vadis Istrum vorat Amphytrite.
Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis: ambo Boreæ, Martisque sodales.
Sed latus Hesperiæ, quà Rhætia iungitur oræ,
Præruptis ferit astra iugis, panditque tremendam
Vix æstate viam. multi seu Gorgone visa
Obriguere gelu, multos hausere profundæ
Vasta mole niues, cúmque ipsis sæpe iuuencis
Naufraga candenti merguntur plaustra Barathro.
Interdum subitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & tepidis fundamina subruit austris,
Pendenti malefida solo. per talia tendit
Frigoribus mediis Stilico loca. nulla Lyæi
Pocula, rara Ceres, raptos contentus in armis
Delibasse cibos, madidóque oneratus amictu
Algentem pulsabat equum, nec mollia fesso
Strata dedere torum. tenebris si cæca repressit
Nox iter, aut latebra subit metuenda ferarum,
Aut pastorali recubat sub culmine fultus
Ceruicem clypeo. stat pallidus hospite magno
Pastor, & ignoto præclarum nomine vultum
Rustica sordenti genitrix prætendit alumno.
Illa sub horrendis prædura cubilia siluis:
Illis sub nimbis somni, curæque, labórque
Peruigil hanc requiem terris, hæc otia rebus
Insperata dabant. illæ tibi Roma salutem
Alpinæ peperere casæ. iam fœdera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces
Vindelicos saltus, & Norica rura tenebant.
Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falso rumore resoluit,
Dum marcent epulis, atque inter vina, choréasque
Persultat vacuis effrena licentia tectis,
Si reducem dominum sors improuisa reuexit,
Hærent attoniti, libertatémque perosus
Conscia seruilis præcordia concutit horror.
Sic ducis adspectu cuncti stupuere rebelles,
Inque vno Princeps Latiumque, & tota refulsit
Roma viro. frons læta parum, non tristior æquo,
Non deiecta malis, mista sed nobilis ira.
Qualis in Herculeo, quoties infanda iubebat
Eurystheus, fuit ore dolor: vel quam in atram
Sollicitus noctem mæsto Ioue cogitur æther.

Tantáne vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit? hinc animo frustra tumuistis inani?
Non ita Romanum fati violentia nomen
Opprimit, vt vestros nequeant punire tumultus
Parte sui. neu vos longo sermone petito
Demorer, exemplum veteris cognoscite facti.
Cùm ferus Ausonias perfringeret Hannibal arces,
Et Trebiam Tusco geminassent funere Cannæ,
Nequicquã Emathiũ pepulit spes vana Philippũ,
Vt velut afflictos ferro tentaret inermi.
Romanos commouit atrox iniuria patres.
Vrgerent maiora licet, grauitérque minaci
Vrbibus inter se claris de culmine rerum
Congressi, aliquid gentes audere minores,
Nec pœnam differre placet: sed bella gerenti
Punica Leuino Regis quoque prælia mandant.
Paruit imperiis Consul, fusúsque Philippus,
Vidit dum grauibus populis interserit arma,
Prætereunte manu, didicit non esse potentum
Tentandas, mediis quamuis in cladibus, iras.
Hoc monitu pariter nascentia bella repressit,
Et bello quæsiuit opes, legitque precantes
Auxilio, mensisque numerum qui congruus esset,
Nec grauis Italiæ formidandúsve regenti.
Nec minus accepto nostræ rumore cohortes
(Sic ducis vrget amor) properantibus undiq. signis
Conueniunt, visóque animi Stilicone recepti
Singultus varios, lacrymosáque gaudia miscent.
Sic armenta boum vastis quæ turbida siluis
Sparserit hiems, cantus & sibila nota magistri
Certatim repetunt, vel nota pascua [illegible]s.
Inque vicem se voce regunt, gaudentque [illegible]deles
Reddere mugitus, & quà sonus attigi[illegible]
Rara per obscuras apparent cornua frondes.
Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper
Vindelicis auctam spoliis defensa probauit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferróque notatas
Perlegit exanimes Picto moriente figuras.
Agmina quinetiam flauis obiecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immansuetósq. Cheruscos,
Huc omnes vertere minas, tutúmque remotis
Excubiis Rhenum solo terrore relinquunt.
Vllane posteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix instantibus olim
Principibus tota poterat cum mole teneri,
Iam sese placidam præbet Stiliconis habenis,
Vt nec præsidiis nudato limite tentet
Expositum calcare solum, nec transeat amnem,
Incustoditam metuens attingere ripam,
Celsior ô cunctis, vnique æquande Camillo:
Vestris namque armis Alarici fracta quieuit
Ac Brenni rabies: confusis rebus vterque
Diuinam tribuistis opem. sed tardior ille
Iam capta vindex patriæ, tu sospitis vltor.
O quantum mutata tuo fortuna regressu!
Vt sese pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, viuusque redit calor ossibus ægris.
Creditur Herculeos lucem renouasse lacertos
Femina, dilecti fatis impensa mariti.

Et iuuenem spretæ laniatum fraude nouercæ,
Non sine Circæis Latonia reddidit herbis,
Cretáque, si verax narratur fabula, vidit
Minoum rupto puerum prodire sepulcro:
Quem senior vates auium clangore repertum
Gramine restituit: mira nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus aduentus non vnum corpus ab Vmbris,
Sed tot communi populos sub morte iacentes,
Totáque Tartareis è faucibus oppida traxit,
Ipsa Roma die, nec adhuc ostenditur auctor.
Personuit venisse ducem, lætísque Quirites
Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
Munita Stilicone suo. quis gaudia verò
Principis, amplexus alacres quis differat aulæ?
Pulueris ambiguam nubem speculamur ab altis
Turribus, incerti socios apportet an hostes,
Ille globus. mentem suspensa silentia librant,
Donec puluereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulsit
Canities. gauisa repens per mœnia clamor
Tollitur, ipse venit: portas secura per omnes
Turba salutatis effunditur obuia signis.
Non iam delectus miseri, nec falce per agros
Deposita, iaculum vibrans ignobile messor.
Non tentat clypeum proiectis sumere rastris
Bellona ridente Ceres, humilísque nouorum
Seditio clamosa ducum: sed vera iuuentus
Verus ductor adest, & viuida Martis imago.
Prospera sed quantum nostræ spes addita menti,
Tantum exempta Getæ: qui vertice proximus astris
Post Alpes iam cuncta sibi promittit apertas,
Nil superesse ratus postquam tot flumina pulsis,
Cunctáque fluminibus crebris tot mœnia cernit,
Tot subitò pedites, equitum tot conspicit alas,
Séque velut clausum laqueis sub pectore furtim
Æstuat: & nimium prono feruore petitæ
Iam piget Italiæ, speratáque Roma teneri
Visa procul. magni subeunt iam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum, primósque suorum
Consultare iubet bellis annísque verendos.
Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis non exarmata senectus.
Hic aliquis grauior natu, cui plurima dictis,
Consiliísque fides, defixus lumina terræ,
Concutiénsque comam, capulóque acclinis eburno,
Si numero non fallor, ait, tricesima currit
Bruma ferè, rapidum postquam transnauimus Istrũ,
Romanámque manum tanti eludimus annis:
Sed numquam Mauors adeò constrinxit in arctum
Res Alarice tuas: per tot certamina docto
Crede seni, qui te tenero vice patris ab æuo
Gestatum parua solitus donare pharetra,
Atque aptare breues humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem frustra monui, seruator vt ictis
Fœderis Emathia tutus tellure maneres:
Sed quoniam calida rapuit te flamma iuuenta,
Nunc saltem, si cura tibi manes vlla tuorum,
His claustris euade precor, dúmque agmina longè,
Dum licet, Hesperiis præceps elabere terris,
Ne noua prædari cupiens, & parta reponas,
Pastorísque lupus scelerum delicta priorum
Intra septa luas. quid palmitis vber Etrusci,
Quid mihi nescio quam proprio cũ Thybride Romã
Semper in ore geris? referunt si vera parentes,
Hanc vrbem insano nullus qui Marte petiuit
Lætatus violasse redit: nec Numina sedem
Destituunt: iactata procul dicuntur in hostem
Fulmina, diuinique volant pro mœnibus ignes,
Seu cælum, seu Roma tonat. si temnis Olympum,
A magno Stilicone caue: qui semper iniquos
Fortuna famulante premit. scis ipse perosus
Arcadiæ quàm densa iugis cumulauerit ossa,
Sanguine quàm largo Graios calefecerit amnes,
Extinctúsque fores, ni te sub nomine legum
Proditio regnique fauor texisset Eoi.
Talia grandæuum flammata fronte loquentem,
Obliquísque tuens oculis non pertulit vltra:
Sed rupit rapidas accensa superbia voces.
Si non mentis inops, fraudatáque mensibus ætas
Præberet veniam, numquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne tot Augustos Hebro qui teste fugaui,
Te patiar suadente fugam? cùm cesserit omnis
Obsequiis natura meis? subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dij Getici faciant Manésque parentum,
Vt mea conuerso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel regno victor, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos, vrbésque cucurri,
Fregi Alpes, galeísque padum victricibus hausi.
Quid restat nisi Roma mihi? gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cùm fideret armis.
At nunc Illyrici postquam mihi tradita iura,
Méque suum fecere ducem: tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paraui,
Inque meos vsus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iussu Romana coegi.
Sic me fata fouent: ipsi, quos omnibus annis
Vastabam, seruire dati. nocitura gementes
Arma dabunt, flammísque diu mollitus, & arte
In sua damna chalybs fabro lugente rubebit.
Hortantes his adde Deos. non somnia nobis
Nec volucres: sed clara palàm vox reddita luco est.
Rumpe omnes Alarice moras: hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad vrbem.
Huc iter vsque datur. quis iam post talia segnis
Ambigat, aut cælo dubitet parere vocanti?
Sic ait, hortatúrque suos, bellóque, viásque
Instruit: attollunt vanos oracula fastus.
O semper tacita sortes ambage malignæ
Euentúque patens, & noxia vatibus ipsis
Veri sacra fides. Ligurum regione suprema
Peruenit ad fluuium miri cognominis vrbem,
Atque illic domitus vix tandem interprete casu
Agnouit dubiis illusa vocabula fatis.
Nec non & Stilico pugnam poscentia mouit
Plena castra gradu, dictísque instigat euntes.

Nunc

Nunc nunc, ô socij, temerata sumite tandem
Italiæ pœnas. obsessi principis armis
Excusate nefas, deploratúmque Timauo
Vulnus, & Alpinum gladijs abolete pudorem.
Hic est, quem toties campis fudistis Achiuis,
Quem discors, odijsque anceps ciuilibus orbis,
Non sua vi tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit, & alternæ periuria vindicat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia gentes,
Quas Ister, quas Rhenus alit, pendere paratas
In speculis. vno tot prælia vincite bello,
Romanum reparate decus, molémque labantis
Imperij fulcite humeris. hic omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria sancit.
Non in Threicijs Aemo decernimus oris:
Nec super Alpheas vmbrantia Mænala ripas
Constitimus, non hîc Tegeam, Argósque tuemur.
Visceribus medijs, ipsóque in corde videtis
Bella geri. patrem clypeis defendite Tybrim.
Talia nunc pediti turmæ, nunc mistus equestri
Dicta dabat. simul externis præcepta ferebat
Auxilijs. ibat patiens ditionis Alanus,
Quà nostræ iussere tubæ: mortémque petendam
Pro Latio docuit gentis præclarus Alanæ:
Cui natura breues animis ingentibus artus
Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, recisáque cunctis
Gloria fœdati splendet iactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilicone citatis
Acceleratur equis, Italámque momordit arenam
Felix, Elysijsque plagis, & carmine dignus,
Qui malè suspectam nobis impensius ausit
Vel letho purgare fidem. qui iudice ferro
Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totáque præciso mutassent agmina cornu,
Ni celer instructa Stilico legione secutus
Subsidio peditum pugnam instaurasset equestrem.
Quis Musis ipsóque licet Pæane recepto
Enarrare queat, quantum Gradiuus in illa
Luce sua dederit fundator originis vrbis?
Altiùs haud vnquam toto descendimus ense
In iugulum Scythiæ: tanta nec clade superbum
Contudimus Tanaim, vel cornua fregimus Istri.
Inuisum miles sitiens haurire cruorem,
Per varias vestes, oneratáque plaustra metallo,
Transit, & argenti cumulos, & cædis auarus
Contentas proculcat opes. pretiosior auro
Sanguis erat passim neglecti prodiga lucri
Ira furens strictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus, assumtas igne valentes
Exuuias, miserísque graues crateras ab Argis,
Raptáque flagranti spirantia signa Corintho
Callidus ante pedes venientibus obiicit hostis
Incassum: neque enim feralis præda moratur,
Sed iustos præbent stimulos monumenta doloris.
Asseritur ferro captiuum vulgus, & omnes
Diuersæ vocis populi, quos traxerat hostis
Seruitio, tandem dominorum strage redemti,
Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
Desertoré sque Lares, & pignora læta reuisunt.
Miratur sua quemque domus, cladésque renarrant
Ordine cognati, referunt miracula belli.
Quis tibi nunc Alarice dolor? cùm Marte perirent
Diuitiæ, spolijsque diu quæsita supellex,
Pulsarétque tuas vlulatus coniugis aures:
Coniugis, inuicto dudum quæ freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanásque alta famulas ceruice petebat.
Scilicet Argolicas, Ephyreiadésque puellas
Cœperat, & pulcras iam fastidire Lacænas.
Sed Dea, quæ nimiis obstat Rhamnusia votis,
Ingemuit. flexítque rotam, domat aspera victos
Paupertas, vnóque die Romana rependit,
Quidquid ter denis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia sæclis:
O meritum nomen felicibus apta triumphis:
Virtutis fatale solum: memorabile bustum
Barbariæ. nam sæpe locis, ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, aliásque innixa per Alpes
Hisdem procubuit campis. iam protinus ætas
Adueniens geminæ gentis permisceat ossa,
Et duplices signet titulos, commune tropæum.
Hic Cimbros, fortésque Getas Stilicone peremtos
Et Mario, claris ducibus tegit Itala tellus
Discite vesanæ Romam non temnere gentes.

CL. CLAVDIANI IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI PRAEFATIO.

PARVOS non aquilis fas est educere fœtus,
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater excusso saluis cùm germine proles,
Ouáque maternus rupit hiulca tepor:
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios & luce magistra
Naturam, vires, ingeniúmque probat.
Degener & refugo torsit qui lumine visus,
Vnguibus hunc sæuis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem:
Nutritur, volucrúmque potens, & fulminis heres,
Gestorus summo tela trisulca Ioui.
Me quoque Pierijs tentatum sæpius antris
Audet magna suo mittere Roma Deo.
Iam dominas aures, iam regia tecta meremur,
Et Chelys Augusto iudice nostra sonat.

CL. CLAVDIANI DE TERTIO CONSVLATV HONORII AVGVSTI PANEGYRIS.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Terque tuas ducat bellatrix Roma curules.
Festior annus eat, cinctusque imitata Gabinos
Diues Hydaspeis augescat purpura gemmis.
Succedant armis trabeae, tentoria lictor
Ambiat, & Latiae redeant ad signa secures.
Tuque ô qui patrium curis aequalibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede secundis
Alitibus, Phoebique nouos ordire meatus,
Spes, votumque poli, quem primo à limine vitae
Nutrix aula fouet: strictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
Ardua priuatos nescit fortuna Penates,
Et regimen cum luce dedit. cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro,
Lustrauitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles & in medijs cunabula praebuit hastis.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, mouitque suas formidine siluas
Caucasus, & positis Numen confessa pharetris,
Ignauas Meroë traxit de crine sagittas.
Reptasti per signa puer, Regumque feroces
Exuuiae tibi ludus erant, primusque solebas
Aspera complecti torvum post praelia patrem,
Signa triumphato quoties flexisset ab Istro
Arctoa de strage calens, & poscere partem
De spolijs, Scythicos arcus aut rapta Gelonis
Cingula, vel iaculum Daci, vel frena Suevi.
Ille coruscanti clypeo te saepe volentem
Sustulit arridens, & pectore pressit anhelo
Intrepidum, galeae nec triste timentem
Fulgur, & ad summas tendentem brachia cristas.
Tunc sic laetus ait: Rex ô stellantis Olympi
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populatus opes, aut caede superbus
Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro
Turbidus, & grato respersus puluere belli,
Armaque gaudens referat captiua parenti.
Mox vbi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inertes:
Sed noua per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires.
Frigora saeua pati, grauibus non cedere nimbis,
Aestiuum tolerare iubar, tranare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles & concaua saltu.
Nec non in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea potare niues, nunc spicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda:
Quoque magis nimium pugnae inflammaret amorem,
Facta tibi numerabat aui, quem litus adustae
Horrescit Lybiae, ratibusque impervia Thule,
Ille leues Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus,
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque sub axe tropaeis,
Tethyos alternae refluas calcauit arenas.
Hos tibi virtutum stimulos, haec semina laudum,
Haec exempla dabat. non segnis hausit Achilles
Semiferi praecepta senis, seu cuspidis artes,
Siue lyrae cantus, medicas seu disceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rursus
Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.
Pro crimen Superum, longi pro dedecus aeui,
Barbarus Hesperias exsul possederat vrbes,
Sceptraque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentesque remotas
Colligit Aurorae, tumidus quascumque pererrat
Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes,
Thuriferos Arabes saltus, vada Caspia Medos,
Armenios Phasis, Parthosque vetere Niphaten.
Quae tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
Vt leo, quem fulua matris spelunca tegebat,
Vberibus solitum pasci, cum crescere sensit
Vngue pedes, & terga iubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Gaetulo comes ire patri, stabulisque minari
Aestuat, & celsi tergo absorbere iuuenci.
Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines,
Tantaque se pietas rudibus ostentat in annis.
Sic aetas animo cessit, quererentur vt omnes
Imperium tibi serò datum. victoria velox
Auspicijs effecta tuis. pugnastis vterque:
Tu fatis, genitorque manu. te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hosti
Munitis haesisse locis: spes irrita valli
Concidit, & scopulis patuerunt claustra reuulsis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies, reuolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat aether,
Et coniurati veniunt ad classica venti!
Alpinae rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.
Tandem iusta manus. tum libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas astrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere caelo,

Dum

Dum tibi pacatum praesenti traderet orbem.
Nec mora: Bistonius alacer consurgis ab ortu,
Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
Impauido vultu: quis Rhodopeia saxa
Orpheis animata modis, iugaque deseris Oetes
Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
Nereis illustre choris: te pulcer Enipeus
Celsaque Dodone stupuit: rursusque locutae
In te Chaoniae mouerunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arua teruntur
Dalmatiae: Phrygii numerantur stagna Timaui.
Gaudent Italiae sublimibus oppida muris
Aduentu sacrata tuo: submissius adorat
Eridanus, blandóque iubet mitescere fluctus,
Et Phaethonteas solita deflere ruinas
Roscida frondosae reuocant electra sorores.
Quanti tum iuuenes, quantae spreuere pudorem
Spectandi studio matres, puerisque seueri
Certauere senes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velarétque pios communis laurea currus.
Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Feruet cristatis exercitus vndique turmis,
Quisque sua te voce canens praestringit aëna
Lux oculos, nudique seges Mauortia ferri
Ingeminat splendore diem: pars nobilis arcu,
Pars longe iaculis, pars comminus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant, multusque tumet per nubila serpens
Iratus stimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur sibila tractu.
Vt ventum ad sedes: cunctos discedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides: quid enim per praelia gessi
Te sine? quem merui te non suadente triumphum?
Odrysium pariter Getico foedauimus Hebrum
Sanguine, Dalmaticas pariter prostrauimus alas,
Riphaeique simul fessos porreximus artus
In glacie, stantémque rota sulcauimus Istrum.
Ergo age, me quoniam caelestis regia poscit,
Tu curis succede meis, tu pignora solus
Nostra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tedas, quas ipsa tuo Regina leuauit
Coniugio, sociaque vitam produxit ab aula,
Indue mente patrem, crescentes dilige fetus
Vt ducis, vt soceri. iam iam securus ad astra
Te custode ferar. rupta si mole Typhoeus
Vndis prosiliat, Tityus si membra resoluat,
Si furor Enceladi proiecta mugiat Aetna,
Opposito Stilicone cadent. nec plura locutus
Sicut erat liquido signauit tramite nubes,
Ingreditúrque globum Lunae, limenque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat auras.
Hinc Phoebi permensus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem stetit arce suprema
Algenti, qua zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur caeli, rutilaeque patescunt
Sponte fores, Arcton parat conuexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitántque nouum sidus, pendéntque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus aetherium, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
Excipit, & notis Hispania proluit vndis.
Fortunate parens primos cum detegis ortus,
Adspicis Arcadium: cum te procliuior vrges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem,
Et quocumque vagos flectis sub cardine cursus,
Natorum per regna venis: qui mente serena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Saecula qui rursus formant meliore metallo.
Luget auaritiès Stygiis innexa catenis,
Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare, terráque fatis
Debentur: quodcumque manus euasit auitas,
Quod superest patri, vobis iam Mulciber arma
Praeparat, & Sicula Cyclops incude laborat.
Brontes innumeris exasperat aegida signis.
Altum fulminea crispare in casside conum
Festinat Steropes, nectit thoraca Pyracmon,
Ignifluisque gemit Lipare fumosa cauernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos: qui summa freti per caerula possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.
Iam video Babylona rapi, Parthumque coactum
Non ficta trepidare fuga: iam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangem pallescere ripis,
Gemmatósque humilem dispergere Persida cultus.
Ite per extremum Tanaim pigrósque Triones:
Ite per ardentem Libyam, superate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.
Vestri iuris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretiosas aequora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

Auspiciis iterum sese regalibus annus
Induit, & nota fruitur iactantior aula.
Limina nec passi circum priuata morari
Exsultant reduces Augusto Consule fasces.
Cernis vt armorum proceres, legumque potentes
Patricios sumunt habitus, & more Gabino
Discolor incedit legio, positisque parumper
Bellorum signis sequitur vexilla Quirini.
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles, & in mediis effulget Curia castris.
Ipsa Palatino circumuallata Senatu
Iam trabeam Bellona gerit, parmamque remouit
Et galeam, sacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat Gradiue secures
Pacata gestare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparsit, Ibera domus: nec tantam vilior vnda
Promeruit sortem gentis, cunabula fouit
Oceanus: terræ dominos pelagique futuros,
Immenso decuit rerum de principe nasci.
Hinc processit auus: cui post Arctoa frementi
Classica, Massylas annexuit Africa lauros.
Ille, Caledoniis posuit qui castra pruinis,
Qui medio Libyæ sub casside pertulit æstus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vastator, & Austri.
Quid rigor æternus, cæli quid sidera prosunt,
Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hiberne.
Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit
Aethiopum, cuneisque nouis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, sparsisque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Hesperidum risit, quos ditat fabula ramos.
Arx incensa Iubæ: rabies Maurusia ferro
Cessit, & antiqui penetralia diruta Bacchi.
Sed laudes genitor longe transgressus auitas,
Subdidit Oceanum sceptris, & margine cæli
Clausit opes: quantum distant a Tigride Gades,
Inter se Tanais quantum, Nilusque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per se quæsita tropæis,
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus, vltro se purpura supplex
Obtulit, & solus meruit regnare rogatus.
Nam cum Barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
Danubii tota vomerent cum prælia ripæ,
Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris,
Flauaque Bistonios operirent agmina campos:
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel prope casuris, vnus tot funera contra
Restitit, exstinxitque faces, agrisque colonus
Reddidit, & lethi rapuit de faucibus vrbes,
Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus iamiam ruitura subisset
Pondera, turbatamque ratem, certaque leuasset
Naufragium commune manu, velut ordine rupto,
Cum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæuiretque dies, terramque & stagna propinqui
Haurirent radii, solito cum murmure toruus
Sol occurrit equis: qui postquam rursus herilem
Agnouere sonos: rediit meliore magistro
Machina, concentusque poli, currusque recepit
Imperium, flammæque modum. sic traditur illi,
Seruaturque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, cui p. ssessa manu, bis parta periclis.
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc sæua Britannia sudit,
Hunc sibi Germanus famulum delegerat, exsul.
Ausus vterque nefas, domini respersus vterque
Insontis iugulo, nouitas audere priori
Suadebat, tantumque dabant exempla sequenti.
Hic noua moliri præceps, hic quærere tuta
Prouidus. hic fusis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic inter claustra reductus.
Dissimiles: sed morte pares, euadere neutri,
Dedecus, aut mistis licuit procumbere telis.
Amissa specie, raptisque insignibus, ambo
In vultus rediere suos, manibusque reuinctis
Oblati gladiis submittunt colla paratis,
Et vitam, veniamque rogant. pro damna pudoris!
Qui modo tam densas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius sese librauerat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes
Damnat vterque reos, petiit quos Marte tyrannos,
Amborum periere duces, hic sponte carina
Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
Hunc Alpes, hunc Pontus habet: solatia cæsis
Fratribus hæc vltor tribuit: necis auctor vterque
Labitur, augustas par victima mitigat Vmbras.
Has dedit inferias tumulis iuuenumque duorum
Purpureos merito placauit sanguine Manes.
His iustitiam confirmauere triumpho:
Præsentes docuere Deos: hinc sæcula discant,
Indomitum nihil esse pio, tutumue nocenti:
Nuntius ipse sui longas incognitus egit
Præuento rumore vias, inopinus vtrumque
Perculit, & clausos montes vi plana reliquit.
Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluuiis, vastas opponite siluas,

Garganum Alpinis, Apenninumque niualem
Permiscete iugis, & rupibus Aemum
Addite Caucaseis, & inuoluite Pelion Ossæ:
Non dabitis murum sceleri. qui vindicat, ibit.
Omnia subsidunt meliori pectora causæ.
Nec tamen oblitus ciuem, cedentibus atrox
Partibus infremuit. non insultare iacenti
Malebat: mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat: paci non intulit iram.
Post acies odio idem, qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi, multisque subactos
Aspera laturæ commendauere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.
Hinc amor, hinc validum deuoto milite robur,
Hinc natum mansuetus habes. hoc nobilis ortu
Nasceris, æquæuus cum maiestate creatus,
Nullaque priuatæ passus contagia sortis.
Omnibus acceptis vltro te regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro,
Membraque vestitu nunquam temerata profano
In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
Auriferis eduxit aquis: te gaudet alumno
Bosporus. Hesperio de limine surgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vindicat axis.
Herculis, & Bromij sustentat gloria Thebas.
Hæsit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretaque se iactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc Numen regio. non litora nostro
Sufficerent angusta Deo: nec inhospita Cynthi
Saxa tuos artus duro læsere cubili.
Acclinis genitrix auro circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperijs. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum discursus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
Te Persæ cecinere Magi, te sensit Etruscus
Augur, & inspectis Babylonius horruit astris.
Chaldæi stupuere senes, Cumanaque rursus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
Lustrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Assistit. ambitur signis augustior infans.
Sensit adorantes galeas, redditque feroces
Vagitum lituus. vitam tibi contulit idem,
Imperiumque dies. inter cunabula Consul
Proueheris, signans posito modo nomine fastos,
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipsa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus sanctis, immortalique Deorum
Crescis adoratus gremio: tibi sæpe Diana
Mænalios arcus venatricesque pharetras
Suspendit, pueri decus: tu sæpe Mineruæ
Lusisti clypeo, fuluamque impune pererrans
Aegida tractasti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit Regina comas, festinaque voti
Præsumptum diadema dedit: tum lætibus vlnis
Sustulit, & magno porrexit ad oscula patri.
Nec dilatus honos: mutatus principe Cæsar.
Protinus æquaris fratri. nec certius vnquam
Hortatus Superi: nulli præsentior æther
Affuit omnibus: tenebris inuoluerat atra
Lumen hiems, densosque Notus collegerat imbres.
Sed mox cùm solita miles te voce leuasset,
Nubila dissoluit Phœbus, pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies caligine liber.
Bosporus aduersam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantùm vicina nitent: sed tota repulsis
Nubibus exuitur Thrace, Pangæa renident.
Insuetosque palus radios Mæotica vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit.
Cuncta nitor: risitque tuo natura sereno.
Imperij lux illa fuit. præsagus obibat
Visa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hospes
Ignis, & agnosci potuit, cum Luna lateret.
Siue parens Augusta fuit, seu forte reluxit
Diuus auus, seu te clari properantibus astris
Cernere Sol patriens cælum commune remisit.
Apparet quid signa ferant. ventura potestas
Claruit Ascanio, subita cùm luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor.
At tua cælestes illustrant omina flammæ:
Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris
Possessi stetit arce poli, famulisque recepit
Natura tradente Deos. lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Maturæ conuexa comæ. tum scindere nubes
Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natisque superbus
Iam paribus, duplici fultus consorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledæa, sedentem vtroque relucet
Frater, vtrique soror. similis chlamys effluit auro.
Stellati pariter crines: iuuat ipse Tonantem
Error, & ambigua placet ignorantia matri.
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.
Vt domus excepit reduces, ibi talia tecum
Pro rerum stabili fertur ditione locutus.
Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Care puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras:
Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem
Deside, nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio, virtute decet, non sanguine niti.
Maior, & vtilior facto coniuncta potentia.
Vile latens virtus. quid enim sub mersa tenebris
Proderit? obscuro veluti sine remige puppis,
Vel lyra quæ reticet, vel, qui non tenditur, arcus.

Hanc tamen haud quisquam, qui non agnouerit antè
Semet, & incertos animi placauerit æstus,
Inueniet, longis illuc ambagibus itur.
Disce orbis, quòd quisque sibi, cùm conderet artus
Nostros, æthereis miscens terrena Prometheus,
Sinceram patri mentem furatus Olympo,
Continuit claustris, indignantémque reuinxit,
Et, cùm non aliter possent mortalia fingi,
Adiunxit geminas. illæ cum corpore lapsæ
Intereunt; hæc sola manet, bustóque superstes
Euolat. hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, prospecturámque laborum.
Illas inferius collo, præceptáque summæ
Passuras dominæ, digna statione locauit.
Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
Distribuit partes animæ, sedésque remouit.
Iram sanguineis regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidámque nocendi,
Præcipitémque sui: rabie succensa tumescit:
Contrahitur tepefacta metu. cúmque omnia secum
Duceret, & requiem membris vesana negaret,
Inuenit pulmonis opem, madidúmque fluenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit.
Quæ, velut immanes reserat dum bellua rictus,
Expleri, pascique nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ stimulis: nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mæsta dolet, satiatáque rursus
Exoritur, cæsáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit puræ sacraria menti.
Tu licet extremos latè dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent.
Si metuis, si praua cupis, si duceris ira,
Seruitij patiere iugum: tolerabis iniquas
Interius leges. tunc omnia iure tenebis,
Cùm poteris rex esse tui: procliuior vsus
In peiora datur. suadétque licentia luxum,
Illecebrísque effrena fauet. tunc viuere castè
Asperius, cùm prompta Venus. tunc durius iræ
Consilimus, cùm pœna patet. sed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentémque domet respectus honesti.
Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
Facta palam: nec posse dari regalibus vsquam
Secretum vitijs: nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrásque per omnes
Intrat, & obstrusos explorat fama recessus.
Sis pius in primis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
Rumoréstue auidus. qui talia curat: inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
Non sic excubiæ, non circumstantia pila,
Quàm tutatur amor. non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
Nónne vides, operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus amore ligat, nec vi connexa per æuum
Conspirant elementa sibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore Pontus?
Et qui perpetuò terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër?
Qui terret, plus ipse timet. sors ista tyrannis
Conuenit: inuideant claris, fortésque trucident,
Muniti gladijs viuant, septique venenis
Ancipites habeant arces, trepidíque minentur.
Tu ciuem, patrémque geras: tu consule cunctis,
Nec tibi: nec tua te moueant, sed publica vota.
In commune iubes si quid, censésque tenendum:
Primus iussa subi. tunc obseruantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cùm viderit ipsum
Auctorem parere sibi. componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec fastidire minores,
Neu pete præscriptos homini transcendere fines.
Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
Non tibi tradidimus dociles seruire Sabæos;
Armeniæ dominum nec te præfecimus oræ?
Nec damus Assyriam, tenuit quam femina gentem:
Romanis, qui cuncta diu rexere, regendi:
Qui nec Tarquinij fastus, nec iura tulere
Cæsaris. annales veterum delicta loquuntur.
Hærebunt maculæ. quis non per sæcula damnat
Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Caprearum terra latebis
Incesto possessa seni? victura feretur
Gloria Traiani: non tam quòd Tigride victo,
Nostra triumphati fuerat prouincia Parthi,
Alta quòd inuectus fractis Capitolia Dacis,
Quàm patriæ quòd mitis erat. nec desine tales
Nate sequi. si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studijs, & sæuo præstrue Marti.
Non brumæ requies, non hiberna cula segnes
Eneruent torpore manus. ponenda salubri
Castra loco: præbenda vigil custodia vallo.
Disce vbi densari cuneus, vbi cornua tendi
Æquiùs, aut iterum flecti: quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies: fraudi quæ accommoda vallis:
Quæ via difficilis. fidis si mœnibus hostis,
Tum tibi murali libretur machina pulsu,
Saxa rotet præceps aries, protectáque portas
Testudo feriat: ruat emersura iuuentus
Effossis per operta solis. si longa moretur
Obsidio. tum vota caue secura remittas,
Inclusúmve putes. multis damnosa fuere
Gaudia. dispersi pereunt, somnóque soluti.
Sæpius inc tuta nocuit victoria turba.
Neu tibi regifico tentoria larga redundent
Delicijs, neue imbelles ad signa ministros
Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris,
Neu pluuijs cedas: neu defensura calorem
Aurea summoueant rapidos vmbracula Soles.

Ire niue

Inventis utere cibis: solabere partes
Aequali sudore tuas: si collis iniquus,
Primus ini: silvam si cædere provocat usus,
Ne pudeat sumpta quercum stravisse bipenni:
Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet sonipes. fluvios tu protere cursu:
Hærentes glacie liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te consere turmas:
Nunc pedes assistas peditum: tum promptius ibunt
Te socio: tum conspicuus gratusque feretur
Sub te teste labor. dicturum plura parentem
Voce subit: quòd si faveant modo Numina cœptis,
Hæc effecta dabo: nec me fratrisque, tuoque
Dissimilem populi, commissaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ dissero, visu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes:
Duc tecum comitem: figant sine vestra tyrannum
Spicula: pallescat nostro sine Barbarus arcu.
Italiamne feram, Furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam servire clienti?
Usque adeone puer? nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per strages equitare libet: da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
Aequalis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.
Denique si princeps castris hærere nequibo,
Vel miles veniam. delibat inhians nati
Oscula miratusque refert: laudanda petisti:
Sed festinus amor. veniet robustior ætas,
Ne propera: necdum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris. vestigia magni
Indulge ingenio. fertur Pellæus Eoum
Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi
Audiret, lætos inter flevisse sodales,
Nil sibi vincendum patria virtute relinqui.
Has video mentes. fas sit promittere patri,
Tantus eris: nec te debes regnare tenerum,
Quæ tibi iam natura dedit. sic mollibus olim
Stridula ductorum pravis examina regem
Nascentem venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, traduntque favos: sic pascua parvus
Vindicat, & necdum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus, sed prælia differ
In iuvenem patiensque meum cum fratre tuere
Me bellante locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
Vester, & emisso quidquid Sol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat si caussa secundos
Iustior eventus, aderis, partesque receptas
Suscipies, animosa tuas ut Gallia leges
Audiat, & nostros æquus moderere Iberos.
Tunc ego securus fati, lætusque laborum
Discedam, vobis utrumque regentibus axem.
Interea Musis animus dum mollior instet.
Et quæ mox imitere legas: nec desinat unquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos evolve duces: assuesce futuræ
Militiæ: Latium retro te confer in ævum.
Libertas quæsita placet, mirabere Brutum.
Perfidiam damnas, Metii satiabere pœnis.
Triste rigor nimius, Torquati despue mores.
Mors impensa bonum, Decios venerare ruentes.
Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucii te flamma docebit.
Quid mora perficiat, Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam
Reguli: successus superant adversa Catonis.
Discitur in quantum paupertas sobria possit.
Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis.
Pauper Fabricius Pyrrhi cum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra:
Lustratæ lictore casæ, fusæque saligno
Postibus affixit collectæ Consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.
Hæc genitor præcepta dabat. velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem sæpe procellis
Exploravit hiems, Ponto iam fessus, & annis,
Aequoreas alio nato commendat habenas,
Et casus, artesque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus possint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida sereni:
Quid Sol occiduus prodat: quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Aspice nunc quacumque micas, seu circulus Austri
Magne parens gelidi, seu te meruere Triones:
Aspice, completur votum iam natus adæquat
Te meritis & , quod magis est optabile, vincit,
Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipse
Discedens clypeum, defensoremque dedisti.
Pro nobis nimium ille pati, nimiumque recusat
Discrimen tentare sui non dura virorum,
Non incerta maris. Libya squalentis arenas
Audebit superare pedes madidaque cadente
Pleiade, Getulas intrabit Syrtibus undas.
Hunc tamen in primis populos lenire feroces,
Et Rhenum pacare iubes, velut ille citatis
Vectus equis, nullaque latus stipante caterva.
Aspera nubiferas quà Rhætia porrigit Alpes,
Pergit, & hostiles, tanta est fiducia, ripas
Incomitatus adit: totum properare per amnem
Attonitos Reges humili cervice videres.
Ante ducem nostrum flavam sparsere Sicambri
Cæsariem pavidóque orantes murmure Franci
Procubuere solo. iuratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alemannia nomen.
Basternæ venere truces, venit accola silvæ
Bructerus Hercyniæ, latebrisque paludibus exit
Cimbrus, & ingentes Albim liquere Cherusci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusos,
Marte sed ancipiti, sed multis cladibus emta.
Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter. post otia Galli
Limitis, hortatu Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis, ventisque laborant

Tot cauauere sinus, seruaturásque Corinthum
Prosequitur salsis Neptunus gurgite classes.
Et puer Isthmiaci iam pridem litoris exsul
Securus repetit portus cum matre Palæmon.
Castra cruore natant: moritur pollūta iuuentus.
Pars morbo, pars ense perit. non lustra Lycæi,
Non Erymanthea iam copia sufficit umbræ
Innumeris exusta rogis, nudatáque ferro.
Sic flagrasse suas lætantur Mænala siluas.
Excutiat cineres Ephyræ, Spartanus, & Arcas
Tutior, exsangues pedibus proculcet aceruos,
Fessáque pensatis respiret Græcia pœnis.
Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
Incoluit: cui patuit Athos, angustáque Thrace,
Cùm transiret, erat: perire, virésque suorum
Fracta ducum, lugétque sibi iam rara superstes,
Et, quorum turbæ spatium vix præbuit orbis,
Vno colle latent. iuuenis, inclusáque vallo
Ereptas quærunt aquas, quas hostibus antè
Contiguas alio Stilico deflexerat arcu,
Mirantémque nouas ignota per auia valles
Inserat auerso fluuium migrare meatu.
Obruta quid mirum vinci? cùm Barbarus ultro
Iam cupiat seruire tibi? tua Sarmata discors
Sacramenta petit: proiecta fraude Gelonus
Militat in Latios ritus transiliit Alanus.
Vt fortes in Marte viros, animísque paratos,
Sic nos in pace leges longumque tuerer
Electos, crebra nec succedentibus vrges
Iudicibus. notis regimur, fruimúrque quietis,
Militiæque bonis: ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet ensis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgò
Texuntur. patria nemo non truditur exsul:
Impia continui cessant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non hasta refixas
Vendit opes auidas: emtor non voce citatur:
Nec tua priuatis crescunt ærariа damnis.
Munificus largitor: sed non es prodigus auri.
Perdurat non empta fides, nec pectora merces
Alligat: ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quàm fixa manet reuerentia patrum!
Firmatur senatum iura, priscamque resumunt
Canitiem leges, emendanturque vetusta,
Accedúntque noua. talem sensere Solonem
Res Pandionia: sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ sub te vel causa grauis, vel iudicis error?
Nec legitur dubijs quis litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum.
Quæ pietas, quantúsque rigor! tranquilláque magni
Vis animi, nullóque leuis terrore moueri?
Nec noua mirari facilis. quæ docta facultas
Ingenij linguæque modus? responsa verentur
Legati grauibusque latet sub moribus ætas.
Quantum in ore pater! radiat quàm torua voluptas
Frontis, & augusti maiestas grata pudoris!
Iam patrias imples galeas: iam cornua auita
Tentatur: vibranda tibi promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanáque vota moratur.
Quis decor, incedas quoties clypeatus, & auro
Squameus, & rutilus cristis, & casside maior!
Sic cùm Threicia primum sudaret in hasta,
Flumina laudarunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires iaculis? vel cum Gortynia tendis
Spicula, quam felix arcus certique peritus
Vulneris, & iussum mentiri nescius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho.
Sic Amphionia pulcer sudore palæstræ
Alcides pharetras Dircæaque tela solebat
Prætentare feris, olim domitura Gigantes,
Et pacem latura polo: semperque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ouanti.
Cæruleus tali prostratum Apolline Python,
Impleuit fractis moritura volumina siluis.
Cùm vectaris equo simulacráque Martia ludis,
Quis mollis sinuare fugas? quis tendere contum
Acrior? aut subitos melior flexisse recursus?
Non te Massagetæ, non gens exercita campo
Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, frementésque tument post terga dracones.
Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit,
Ignescunt patulæ nares: non sentit arenas
Vngula, discussíque iubæ spargantur in armos.
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exundant sanguine gemmæ.
Ipse labor, puluísque decet, confusáque motu
Cæsaries, vestis radiato murice Solem
Combibit: ingesto crispatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua poscere ultro
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion,
Seruiréntque tuis contemto Castore frenis
Cyllarus, & flauum Xanthus spreuisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portarétque libens melioráque pondera passus
Bellerophonteas indignaretur habenas.
Quin etiam velox Auroræ nuntius Aethon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseóque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Inuidet, inque tuis mauult spumare lupatis.
Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cùm iam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niueas altè veherere cohortes,
Obnixique simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus. sic Numina Memphis
In vulgus proferre solet. penetralibus exit
Effigies breuis illa quidem: sed plurimus infrà
Liniger, imposita suspirans veste sacerdos
Testatur sudore Deum. Nilotica sistris
Ripa sonat, variosque modos Aegyptia ducit
Tibia, submissis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentat
Thybridis & Latij suboles, commune in vnum

Quid.

Quidquid in orbe fuit procerū. quibus ante leuato
Vel tu, vel genitor numerosa Cuspide Consul. Cin-
Cingeris, & socios gaudes admittere patres.
Ingenti te prole Tagus, te Gradiuis ductu
Cinctus, & toto stipauit Roma Senatu.
Portatur iuuenum ceruicibus aurea sedes,
Ornatique nouo gratior Deus asperat Indus
Velamenta lapis pretiosaque fila smaragdis
Ducta virent: amethystus inest. & fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali suffecit gratia textu.
Auget acus meritum picturatumque metallis
Viuit opus, multaque ornantur iaspide vultus,
Et variis spirat Nereia bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitiosa colus? vel cuius pectinis arte
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?
Inuia quis calidi scrutatus stagna profundi
Tethyos inuasit gremium? quis diuitis algæ
Germina flagrantes inter quæsiuit arenas?
Quis iunxit lapides ostro? quis miscuit ignes
Sydonii rubrique maris: tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.
Hoc si Mæoniæ cinctu graderere per vrbes,
In te pampineos proferret Lydia thyrsos,
In te Nysa choros: dubitarent Orgia Bacchū
Cui starent: starent blandæ sub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis: Satyri circum, crinemque solutæ
Mænades astringunt ederis victricibus Indos.
Ebrius hostili velatur palmite Ganges.
Aspice, mox tecum sonuit clamore tribunal,
Te fastos ineunte: quater sollennia ludit
Omnia libertas, deductum vindice morem
Lex celebrat, famulusque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat securior ictu.
Tristis conditio pulsata fronte recedit
In ciuem rubuere genæ, tergoque remoto
Verbera promissi felix iniuria voti.
Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,
In nomen ventura tuum: præmissa futuris
Dant exempla fidem, quoties te cursibus æui
Præfecit, toties accessit laurea patri:
Ausi Danubium quondam transnare Gothunni,
In lintres fregere nemus: ter mille ruebant
Per fluuium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat: tantæ conamina classis
Incipiens ætas, & primus contudit annus.
Submersæ sedere rates: fluitantia numquam
Largius Arctoos pauere cadauera pisces.
Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens
Ostia, Barbaricos vix egerit vnda cruores.
Confessusque parens, Odothei Regis opima
Rettulit, exuuiasque tibi ciuile secundis
Conficis auspiciis bellum: tibi debeat orbis
Fata Gothunnorum, debellatumque tyrannum.
Ister sanguineos egit te Consule fluctus:
Alpinos genitor rupit te Consule montes.
Sed patriis olim fueras successibus auctor,
Nunc eris ipse tuis, semper venere triumphi
Cum trabeis, sequiturque tuos victoria fasces.
Sis precor assiduus Consul, Mariumque relinquas,
Et senis Augusti numerum. quæ gaudia mundo.
Per tua lanugo cum serpere cœperit ora:
Cum tibi prouiderit festas nox pronuba tædas!
Quæ tali donata toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Diuis veniet nurus, omnibus aris
Et toto dotanda mari? quantusque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus & Euri!
O mihi si liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis! si te iam dicere patrem!
Tempus erit, cùm tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ spoliis Babylonis onustus
Communem maiore toga signabitis annum,
Crinitusque tuo sudabit fasce Suebus.
Vltimaque fraternas horrebunt Bactra secures.

CL. CLAVDIANI DE SEXTO CONSVLATV HONORII AVGVSTI PANEGYRIS.

AVREA Fortunæ reduci si templa priores
Ob reditum vouere ducum, non dignius vnquam
Hæc Dea pro meritis amplas sibi posceret ædes.
Quàm sua cùm pariter trabeis reparatur & vrbi
Maiestas: nec enim campus sollennis, & vrna,
Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus natiua Palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars Augusta sibi reuehunt suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis auibus, quem Thybris inaugurat, annus?
Quamquam omnes quicumque tui cognominis anni,
Semper inoffensum detexunt sub Ioue omen,
Sintque tropæa tuas semper comitata secures;
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Vrbis, & Augusti geminato nomine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ cùm celsa tenent, summique feruntur
Cardine, nec radios humili statione retondunt:
Haud aliter Latiæ sublimis signifer aulæ,
Imperii sidus propria cum sede locauit,
Auget spes Italas, & certius omnia surgunt
Victrici concepta solo: cùm pulcer Apollo
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras,
Nil tum Castaliæ diuis communibus vnda

Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus.
Antraque mœsta silent, inconsultique recessus.
At si Phœbus adest, & frenis grypha iugalem
Riphæo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tunc silvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc sacer horror aquis, adytisque effunditur Echo
Clarior, & doctæ spirant præsagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti,
Exsultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus latè populis oracula pandit,
Atque suas ad signa iubet revirescere lauros.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse Larem, nulloque magis se colle potestas
Aestimat, & summi sentit fastigia iuris.
Attollens apicem subiectis regia Rostris,
Tot circum delubra videt, tantisque Deorum
Cingitur excubiis: iuvat infra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantes,
Cælatasque fores, mediisque volantia signa
Nubibus, & densum stipantibus æthera templis,
Aeraque vestitis numerosa puppe columnis
Consita, subnixasque iugis immanibus ædes;
Naturam cumulante manu, spoliisque micantes
Innumeros arcus. acies stupet igne metalli,
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos princeps venerande Penates?
Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monstrante puer. nil optimus ille
Divorum toto meruit felicius ævo,
Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte dies, cum se melioribus addens
Exemplis, civem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe iocos, dilectaque passus
Iurgia, patriciasque domos privataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Teque rudem vitæ quamvis diademate nondum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio, parvumque triumphis
Induit, & magnis docuit præludere fastis.
Te linguis variæ gentes, missique rogatum
Fœdera, Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo, positaque tiara
Submisere genu. tecum prælarga vocavit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collectis trabeatus adit delubra Senatus,
Romano puerum gaudens offerre favori,
Ut novus imperio iam tunc assuesceret heres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæsit,
Et penitus totis inolevit Roma medullis,
Dilectaque urbis teneris conceptus ab annis
Tecum crevit amor: nec te mutare revertum
Evaluit propria nutritor Bosphorus arce.
Et quoties optare tibi quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dedisset,
Divitis Auroræ solium sortemque paratam
Sponte remittebas fratri: regat ille volentes
Assyrios: habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi. nec vota fefellit
Eventus: fortuna novum molita tyrannum
Iam tibi quærebat Latium, belloque secundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscipis Hesperiam patrio iam Marte receptam.
Ipsa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita casu
Materna te mente fovens. Latrique futurum
Rectorem, generumque sibi. tenore superno
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum,
Sedula servatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
Certavit pietate domus: fideque reductum
Coniugio, clypeus Stiliconis cura recepit.
Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit: quam lætus ab æthere cernit
Se factis crevisse tuis! duo namque fuere
Europæ, Libyæque hostes. Mauri sinu Atlas
Gildonis Furiales, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat, qui sæpe tuum sprevere profana
Mente patrem. Thracum veniens e finibus alter
Hebri clausit aquas: alter præcepta vocantis
Respuit, auxiliisque ad proxima bella negatis,
Abiurata palam Libyæ possederat arva.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natoque ultore triumphat.
Ense Thyestiadæ pœnas exegit Orestes:
Sed mistam pietate nefas, dubitandaque cædis
Gloria maternæ laudem cum crimine pensat.
Pavit Iulios invisi sanguine Manes
Augustus: sed iussa pii præconia sumsit
In luctum patriæ civili strage parentis.
At tibi causa patris rerum coniuncta saluti
Bellorum duplicat lauros, iisdemque trophæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi iam pridem captum Parnassia Maurum
Pieriis egit studiis chelys: arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti:
Adventus nunc sacra tui libet edere Musis,
Grataque patratis exordia sumere bellis.
Iam Pollentini tenuatus funere campi
Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)
Luce, tot amissis sociis, atque omnibus unà
Direptis opibus, Latio discedere iussus
Hostis & immensi revolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infensa fretis, sceleruumque referta
Divitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem,
Dum prædam de more putat, viduataque cæsis
Remigibus, scissis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur & unda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo:
Talis ab urbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens. & quæ venientibus antè
Prona fuit, iam difficilis, iam dura reversis.
Clausa putat sibi cuncta pavor, retróque relictos,
Quos modò terrebat, rediens exhorruit amnes.
Udosa tum forte domo, vitreisque sub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas

Volve-

Voluebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus: imperiumne Iouis legesque placerent,
Et vitæ Romana quies, an iura perosus
Ad priscos pecudum damnaret sæcula ritus.
Talia dum secum mouet anxius, aduolat amnis
Naiadum resoluta comam, complexáque patrem.
En Alaricus, ait, non qualem nuper ouantem
Vidimus, exsangues genitor mirabere vultus.
Percensere manum, tantáque ex gente iuuabit
Relliquias numerasse breues. iam desine mæsta
Fronte queri, Nymphisq; choris iam redde sorores.
Dixerat. ille caput placidis sublime fluentis
Extulit, & totis lucem spargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos. rami caput vmbrauere virentes
Heliadum, totisque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, curruque paterno
Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus,
Fultáque sub gremio cælatis nobilis astris
Aetherium probat vrna decus: nãque omnia luctus
Argumenta sui Titan signauit Olympo,
Mutatámque senem plumis, & fronde sorores,
Et fluuium, nati qui vulnera lauit anheli.
Stat gelidis auriga plagis, vestigia fratris
Germanæ seruant Hyades, Cycnique sodalis
Lacteus extensas adspergit circulus alas.
Stellifer Eridanus sinuatis fluctibus errans
Clara Noti conuexa rigat, gladióque tremendum
Gurgite sidereo subterluit Oriona.
Hic Deus effulgens habitu prospexit euntes
Desecta ceruice Getas: tunc talia fatur.
Siccine mutatis properas Alarice reuerti
Consiliis? Itala sic te iam pænitet ora
Nec iam cornipedem Tiberino gramine pascis,
Vt rebare, tuum: Tuscis nec signa statuum
Collibus. ô cunctis Erebi dignissime pœnis,
Tune Gigantea vrbem tentare Deorum
Aggressus Furiis? nec te meus improbe saltem
Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina praceps
In nostris efflauit aquis, dum flammea cæli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi simili bacchatur crimine quisquis
Adspirat Romæ spoliis, aut Solis habenis.
Sic fatus, Ligures, Venetósque erectior amnes
Magna voce ciet: frondentibus humida ripis
Colla leuant. pulcer Ticinus, atque Addua visu
Cæruleus, & velox Athesis, tardúsque meatu
Mincius, inque nouem consurgens ora Timauus.
Insultant omnes profugo, pacatáque latum
Inuitat ad prata pecus, iam Pana Lycæum,
Iã Dryades reuocant, & rustica Numina Faunos.
Tu quoque non paruum Getico Verona triumpho
Adiungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis aut mœnia vindicis Astæ.
Hic rursus dum pacta mouet damnisque coactus
Extremo mutare parat præsentia casu:
Nil sibi periurum sensit prodesse furorem,
Conuertit nec fata loco, multisque suorum
Diras pauit aues, inimicáque corpora voluens
Ionios Athesis, mutauit sanguine fluctus.
Obliatum Stilico violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, vbi Roma periclo
Iam procul, & belli medius Padus arbiter ibat:
Iamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet perfidiam, præbénsque exempla laboris
Sustinet accensos æstiuo puluere Soles.
Ipse manu metuendus adest, inopináque cunctis
Instruit arma locis, &, quà vocat vsus, ab omni
Parte venit. fesso si deficit agmine miles,
Vtitur auxiliis, damni securus, & astu,
Debilitat sæuum cognatis viribus Istrum,
Et duplici lucro committens prælia, vertit
In se Barbariem, nobis vtrimque cadentem.
Ipsum te caperet, lethóque Alarice dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alani
Dispositum turbasset opus. propè captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitasse dolemus.
I potius gentis reliquum, tantísque superstes
Danubii populis, & nostrum viue tropæum.
Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
Deiecit. occulto tentabat tramite montis,
Si qua per scopulos subitas exquirere posset
In Rhætos, Gallósque vias. sed fortior obstat
Cura ducis (quis enim diuinum fallere pectus
Possit?) & excubiis vigilantia lumina regni:
Cuius consilium non vnquam repperit hostis,
Nec potuit texisse suum. secreta Getarum
Nosse prior, celerique dolis occurrere sensu,
Omnibus exclusus cœptis consedit in imo
Colle tremens. frondésque licet depastus amaras,
Arboreo figat sonipes in cortice morsus,
Et tetris collecta cibis, annique vapore
Sæuiat aucta lues, & miles probra superbus
Ingerat obsesso, captiuáque pignora monstret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum
Dolta subire fames, aut præda inclusa adempta,
Aut pudor, aut dictis nostri procacibus ira,
Vt male tentato rursus se credere campo
Cominus auderet. multa est victoria maior,
Quàm quæ consessos animo quoque subiugat hostes.
Iámque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decrescere castris:
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cuneis, totæque palàm discedere turmæ.
Consequitur, vanóque fremens clamore retentat,
Cúmque suis iam bella gerit. mox numina supplex
Cum precibus, fletúque ciet, veterúmque laborum
Admonet, & frustra iugulum parcentibus offert,
Defixóque malis animo sua membra, suósque
Cernit abire manus: qualis Cybeleia quassans
Hyblæis procul æra senex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis
Desciuere fauis: sonitúque exhaustus inani,
Raptas mellis opes, solitáque oblita latebras
Perfida deplorat vacuæ examina ceræ.
Ergo vbi præclusæ voci laxata remisit
Frena dolor, notásque oculis humentibus Alpes
Adspicit, & nimium diuersi flamine fati

Et iuuenem spretæ laniatum fraude nouercæ,
Non sine Circæis Latonia reddidit herbis,
Cretáque, si verax narratur fabula, vidit
Minoum rupto puerum prodire sepulcro:
Quem senior vates auium clangore repertum
Gramine restituit: mira nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus aduentus non vnum corpus ab Vmbris,
Sed tot communi populos sub morte iacentes,
Totáque Tartareis è faucibus oppida traxit.
Ipso Roma die, nec adhuc ostenditur auctor.
Personuit venisse ducem, lætisque Quirites
Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
Munitâ Stilicone suo. quis gaudia verò
Principis, amplexus alacris quis differat aulæ?
Pulueris ambiguam nubem speculamur ab altis
Turribus, incerti socios apportet an hostes
Ille globus. mentem suspensa silentia librant,
Donec puluereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulsit
Canities. gauisa repens per mœnia clamor
Tollitur, ipse venit: portas secura per omnes
Turba salutatis effunditur obuia signis.
Non iam delectus miseri, nec falce per agros
Deposita, iaculum vibrans ignobile messor.
Non tentat clypeum proiectis sumere rastris
Bellona ridente Ceres, humilisque nouorum
Seditio clamosa ducum: sed vera iuuentus
Verus ductor adest, & viuida Martis imago.
Prospera sed quantum nostræ spes addita menti,
Tantum exemta Getæ: qui vertice proximus astris
Post Alpes iam cuncta sibi promittit apertas,
Nil superesse ratus, postquam tot flumina pulsis,
Cinctáque fluminibus crebris tot mœnia cernit,
Tot subitò pedites, equitum tot conspicit alas,
Séque velut clausum laqueis sub pectore furtim
Æstuat. & nimium prono feruore petitæ
Iam piget Italiæ speratáque Roma teneri
Visa procul. magni subeunt iam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum primósque suorum
Consultare iubet bellis annísque verendos.
Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis non exarmata senectus.
Hic aliquis grauior natu, cui plurima dictis,
Consiliísque fides, defixus lumina terræ,
Concutiénsque comam, capulóque acclinis eburno,
Si numero non fallor ait, tricesima currit
Bruma ferè, rapidum postquam transnauimus Istrũ,
Romanámque manum tantis eludimus annis:
Sed nunquam Mauors adeò constrinxit in arctum
Res Alarice tuas: per tot certamina docto
Crede seni, qui te tenero vice patris ab æuo
Gestatum parua solitus donare pharetra,
Atque aptare breues humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem frustra monui seruator vt ictis
Fœderis Emathia tutus tellure maneres:
Sed quoniam calidæ rapuit te flamma iuuentæ,
Nunc saltem, si cura tibi manet vlla tuorum,
His claustris euade precor, dúmque agmina longè,
Dum licet, Hesperiis præceps elabere terris,
Ne noua prædam cupiens, & parta reponas,
Pastoríque lupus scelerum delicta priorum
Intra septa luas. quid palmitis vber Etrusci,
Quid mihi nescio quam proprio cũ Thybride Romã
Semper in ore geris? referunt si vera parentes,
Hanc vrbem insano nullus qui Marte petiuit
Lætatus violasse redit: nec Numina sedem
Destituunt. iactata procul dicuntur in hostem
Fulmina, diuinúsque volant pro mœnibus ignes,
Seu cælum, seu Roma tonat. si temnis Olympum,
A magno Stilicone caue: qui semper iniquos
Fortuna famulante premit. scis ipse perosus
Arcadiæ quàm densa iugis cumulauerit ossa,
Sanguine quàm largo Graios calefecerit amnes,
Extinctúsque fores, ni te sub nomine legum
Proditio regníque fauor texisset Eoi.
Talia grandæuum flammata fronte loquentem,
Obliquísque tuens oculis non pertulit vltra:
Sed rupit rapidas accensa superbia voces.
Si non mentis inops, fraudatáque mensibus ætas
Præberet veniam, nunquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne tot Augustos Hebro qui teste fugaui,
Te patiar suadente fugam? cùm cesserit omnis
Obsequiis natura meis? subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dii Getici faciant Manésque parentum,
Vt mea conuerso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel regno victor, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos, vrbésque cucurri,
Fregi Alpes galeísque padum victricibus hausi.
Quid restat nisi Roma mihi? gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cùm fideret armis.
At nunc Illyrici postquam mihi tradita iura,
Méque suum fecere ducem: tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paraui,
Inque meos vsus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo iussu Romana coegi.
Sic me fata fouent: ipsi, quos omnibus annis
Vastabam seruire dati. nocitura gementes
Arma dabunt flammísque diu mollitus, & arte
In sua damna chalybs fabro lugente rubebit.
Hortantes his adde Deos. non somnia nobis
Nec volucres: sed clara palàm vox reddita luco est.
Rumpe omnes Alarice moras: hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad vrbem.
Huc iter vsque datur. quis iam post talia segnis
Ambigat aut cælo dubitet parere vocanti?
Sic ait, hortatúrque suos, bellóque, viásque
Instruit: attollunt vanos oracula fastus.
O semper tacitæ sortes ambage maligna
Euentúque patens, & noxia vatibus ipsis
Veri sacra fides. Ligurum regione suprema
Peruenit ad fluuium miri cognominis vrbem,
Atque illic domitus vix tandem interprete casu
Agnouit dubiis illusa vocabula fatis.
Necnon & Stilico pugnam poscentia mouit
Plena castra gradu, dictísque instigat euntes.

Nunc

Nunc nunc, ô socij, temeratæ sumite tandem
Italiæ pœnas. obsessi principis armis
Excusate nefas, deploratúmque Timauo
Vulnus, & Alpinum gladijs abolete pudorem.
Hic est, quem toties campis fudistis Achæis;
Quem discors, odiúmque anceps ciuilibus orbis,
Non sua vis tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit, & alternæ periuria vindicat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia gentes,
Quas Ister, quas Rhenus alit, pendere paratas
In speculis. vno tot prælia vincite bello,
Romanum reparate decus, molémque labantis
Imperij fulcite humeris. hic omnia campus
Vindicat: hac mundo pacem victoria sancit.
Non in Threiciis Aemo decernimus oris:
Nec super Alpheas umbrantia Mænala ripas
Constitimus, non heic Tegeam, Argósque tuemur.
Visceribus medijs, ipsóque in corde videtis
Bella geri. patrem clypeis defendite Tybrim.
Talia nunc pediti turmæ, nunc mistus equestri
Dicta dabat, simul externis præcepta ferebat
Auxilijs. ibat patiens ditionis Alanus,
Quà nostræ iussere tubæ: mortémque petendam
Pro Latio docuit gentis præclarus Alanæ:
Cui natura breues animis ingentibus artus
Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat, recisáque cunctis
Gloria fœdati splendet iactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilicone citatis
Acceleratur equis, Italámque momordit arenam
Felix, Elisijsque plagis, & carmine dignus,
Qui malè suspectam nobis impensius arsit
Vel letho purgare fidem. qui iudice ferro
Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totáque præciso mutassent agmina cornu,
Ni celer instructa Stilico legione secutus
Subsidio peditum pugnam instaurasset equestrem.
Quis Musis ipsóque licet Pæane recepto
Enarrare queat, quantum Gradiuus in illa
Luce suæ dederit fundator originis vrbi?
Altius haud vnquam toto descendimus ense
In iugulum Scythiæ: tanta nec clade superbum
Contudimus Tanaim, vel cornua fregimus Istri.
Inuisum miles sitiens haurire cruorem,
Per varias vestes, oneratáque plaustra metallo,
Transit, & argenti cumulos, & cadis auaras
Contentas proculcat opes. pretiosior auro
Sanguis erat passim neglecti prodiga lucri
Ira furens strictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus, assumtas igne valentes
Exuuias, miserísque graues crateras ab Argis,
Raptáque flagranti spirantia signa Corintho
Callidus ante pedes venientibus obiicit hostis
Incassum: neque enim feralis præda moratur,
Sed iustos præbent stimulos monumenta doloris.
Asseritur ferro captiuum vulgus, & omnes
Diuersæ vocis populi, quos traxerat hostis
Seruitio, tandem dominorum strage redemti,
Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
Desertorésque Lares, & pignora læta reuisunt.
Miratur sua quemque domus, cladésque renarrans
Ordine cognati, referunt miracula belli.
Quis tibi nunc Alarice dolor? cùm Marte perirent
Diuitiæ, spolijsque diu quæsita supellex,
Pulsarétque tuas vlulatus coniugis aures:
Coniugis, inuicto dudum quæ freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanásque alta famulas ceruice petebat.
Scilicet Argolicas, Ephyreiadésque puellas
Cœperat, & pulcras iam fastidire Lacænas.
Sed Dea, quæ nimiis obstat Rhamnusia votis,
Ingemuit. flexítque rotam, domat aspera victos
Pauperies, vnóque die Romana rependit,
Quidquid ter denis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia seclis:
O meritum nomen felicibus apta triumphis:
Virtutis fatale solum: memorabile bustum
Barbariæ. nam sæpe locis, ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, aliásque immissa per Alpes
Hisdem procubuit campis. iam protinus ætas
Adueniens geminæ gentis permisceat ossa,
Et duplices signet titulos, commune tropæum.
Heic Cimbros, fortésque Getas Stilicone peremtos
Et Mario, claris ducibus tegit Itala tellus.
Discite vesana Romam non temnere gentes.

CL. CLAVDIANI IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI PRÆFATIO.

PARVOS non aquilis fas est educere fœtus,
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli:
Nam pater excusso saluit cùm germine proles,
Ouáque maternus rupit hiulca tepor:
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radius, & luce magistra
Natiuam, vires, ingeniúmque probat.
Degener & refugo torsit qui lumine visus,
Vnguibus hunc sæuis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem:
Nutritur, volucrúmque potens, & fulminis heres,
Gesturus summo tela trisulca Ioui.
Me quoque Pierijs tentatum sæpius antris
Audet magna suo mittere Roma Deo.
Iam dominas aures, iam regia tecta meremur,
Et Chelys Augusto iudice nostra sonat.

CL. CLAVDIANI DE TERTIO CONSVLATV HONORII AVGVSTI PANEGYRIS.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Térque tuas ducat bellatrix Roma curules.
Festior annus eat, cinctúsque imitata Gabinos,
Diues Hydaspeis augescat purpura gemmis.
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad signa secures.
Túque ô qui patrium curis æqualibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede secundis
Alitibus, Phœbíque nouos ordire meatus,
Spes, votúmque poli, quem primo à limine vitæ
Nutrix aula fouet, strictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
Ardua priuatos nescit fortuna Penates,
Et regimen cum luce dedit. cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro,
Lustrauitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles & in medijs cunabula præbuit hastis.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, mouitque suas formidine siluas
Caucasus, & positis Numen confessa pharetris,
Ignauas Meroë traxit de crine sagittas.
Reptasti per signa puer Regúmque feroces
Exuuiæ tibi ludus erant, primúsque solebas
Aspera complecti torum post prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexisset ab Istro
Arctoa de strage calens, & poscere partem
De spolijs Scythicos arcus aut rapta Gelonis
Cingula, vel iaculum Daci, vel frena Sueui.
Ille coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit arridens, & pectore pressit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, & ad summas tendentem brachia cristas.
Tunc sic lætus ait: Rex ô stellantis Olympi
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde superbus
Assyria: sic ense rubens, sic flumine crebro
Turbidus, & grato respersus puluere belli,
Armaque gauiso referat captiua parenti.
Mox vbi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inertes:
Sed noua per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires.
Frigora sæua pati, grauibus non cedere nimbis,
Aestiuum tolerare iubar, transnare sonoras
Torrentum Furias, adscensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles & concaua saltu.
Nec non in clypeo vigiles producere noctes,
In galea potare niues, nunc spicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda:
Quóque magis nimium pugnæ inflammaret amorem,
Facta tui numerabat aui, quem litus adusta
Horrescit Lybia, ratibúsque impervia Thule.
Ille leues Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotúmque vago mucrone secutus,
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque sub axe tropæis,
Tethyos alternæ refluas calcauit arenas.
Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocyus hausit Achilles
Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,
Siue lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.
Intereà turbata fides, ciuilia rursus
Bella tonant, dubiúmque quatit discordia mundum.
Prò crimen Superûm, longi prò dedecus æui,
Barbarus Hesperias exsul possederat vrbes,
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentésque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quascunque pererrat
Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes.
Thuriferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,
Armenij Phasin, Parthi liquere Niphaten.
Quæ tibi tunc Martis rabies, quantúsq; sequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optatas audire tubas campíque cruenta
Tempestate frui truncísque immergere plantas?
Vt leo, quem fului matris spelunca tegebat,
Vberibus solitum pasci, cùm crescere sensit
Vngue pedes, & terga iubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Gætulo comes ire patri, stabulísq; minari
Aestuat, & celsi terga absorbere iuuenci.
Ille vetat rerúmque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines,
Tantáque se pietas rudibus ostentat in annis.
Sic ætas animo cessit, quererentur vt omnes
Imperium tibi serò datum. victoria velox
Auspicijs effecta tuis. pugnastis vterq;
Tu fatis, genitorque manu. te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hosti
Munitis hæsisse locis. spes irrita valli
Concidit, & scopulis patuerunt claustra reuulsis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies, reuolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti!
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.
Tandem iusta manus. iam libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas astrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cælo,

Dum

Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem.
Nec mora Bistonius alacer consurgis ab ortu,
Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia saxa
Orpheis animata modis: iuga deserit Oetes
Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
Nereis illustre choris. te pulcer Enipeus
Celsáque Dodone stupuit, rursúsque locutæ
In te Chaoniæ mouerunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arua teruntur
Dalmatiæ: Phrygii numerantur stagna Timaui.
Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
Aduentu sacrata tuo: submissius adorat
Eridanus, blandósque iubet mitescere fluctus,
Et Phaëthonteas solitæ deflere ruinas
Roscida frondosa reuocant electra sorores.
Quanti tum iuuenes, quantæ spreuere pudorem
Spectandi studio matres, puerísque seueri
Certauere senes, cùm tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velarétque pios communis laurea currus.
Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Feruet cristatis exercitus vndique turmis,
Quisque sua te voce canens præstringit aëna
Lux oculos, nudique seges Mauortia ferri
Ingeminat splendore diem pars nobilis arcu,
Pars longè iaculis, pars comminus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant, multúsque tumet per nubila serpens
Iratus stimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur sibila tractu.
Vt ventum ad sedes, cunctos discedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro.
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides. quid enim per prælia gessi
Te sine? quem merui te non suadente triumphum?
Odrysium pariter Getico fœdauimus Hebrum
Sanguine, Dalmaticas pariter prostrauimus alas,
Ripæásque simul fessos porreximus artus
In glacie, stantémque rota sulcauimus Istrum.
Ergo age, me quoniam cælestis regia poscit,
Tu curis succede meis, tu pignora solus
Nostra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tedas, quas ipsa tuo Regina leuauit
Coniugio, sociáque virum produxit ab aula,
Indue mente patrem, crescentes dilige fetus
Vt ducis, vt soceri. iam iam securus ad astra
Te custode ferar. rupta si mole Typhoeus
Vndis prosiliat, Tityus si membra resoluat,
Si furor Enceladi proiecta mugiat Aetna,
Opposito Stilicone cadent. nec plura locutus
Sicut erat liquido signauit tramite nubes,
Ingressúsque globum Lunæ, liménque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat auras.
Hinc Phœbi permensus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem, stetit arce suprema
Algenti, quà zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cæli, rutilæque patescunt
Sponte fores, Arctoa parat conuexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitántque nouum sidus, pendéntque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
Excipit, & notis Hispania proluit vndis.
Fortunate parens primos cùm detegis ortus,
Adspicis Arcadium: cùm te procliuior vrges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem,
Et quocumque vagos flectis sub cardine cursus,
Natorum per regna venis; qui mente serena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Secula qui rursus formant meliore metallo.
Luget auaritiæ Stygiis innexa catenis,
Cúmque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare, terráque fatis
Debentur quodcumque manus euasit auitas,
Quod superest patri, vobis iam Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat.
Brontes innumeris exasperat ægida signis.
Altum fulminea crispare in casside conum
Festinat Steropes, nectit thoraca Pyracmon,
Ignifluisque gemit Lipare fumosa cauernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos: qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetémque leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec poterat vngula culmos.
Iam video Babylona rapi, Parthúmque coactum
Non ficta trepidare fuga: iam Bactra teneri
Legibus, & famulis Gangem pallescere ripis,
Gemmatósque humilem dispergere Persida cultus.
Ite per extremum Tanaim pigrósque Triones:
Ite per ardentem Libyam, superate vapores
Solis, & arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.
Vestri iuris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas.
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

Garganum Alpinis, Apenninúmque niualem
Permisti iunctate iugis, & rupibus Aemum
Addite Caucasiis: inuoluite Pelion Ossæ:
Non dabitis murum sceleri qui vindicat, ibit.
Omnia subsident meliori pernia caussæ.
Nec tamen oblitus ciuem cedentibus atrox
Partibus infremuit. non insultare iacenti
Malebat: mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat: paci non intulit iram.
Post acies odiis idem, qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi, multósque subactos
Aspera laturæ commendauere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.
Hinc amor, hinc validum deuoto milite robur,
Hinc natis mansura fides hoc nobilis ortu
Nasceris, æquæua cum maiestate creatus,
Nullaque priuatæ passus contagia sortis.
Omnibus acceptis vltra te regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro,
Membráque vestitu numquam temerata profano
In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
Auriferis eduxit aquis: te gaudet alumno
Bosporus. Hesperio de limine surgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vindicat axis:
Herculis, & Bromij sustentat gloria Thebas.
Hæsit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretáque se iactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc Numen regio. non litora nostro
Sufficerent angusta Deo: nec inhospita Cynthi
Saxa tuos artus duro læsere cubili.
Accliuis genitrix auro circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperijs. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum discursus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
Te Persæ cecinere Magi, te sensit Etruscus
Augur, & inspectis Babylonius horruit astris.
Chaldæi stupuere senes, Cumanáque rursus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
Lustrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Assistit. ambitur signis augustior infans.
Sensit adorantes galeas redditque feroces
Vagitus: abitura vitam tibi contulit idem,
Imperiúmque dies: inter cunabula Consul
Proueheris signans posito modo nomine fastos,
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipsa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus sanctis, immortalíque Deorum
Crescis adoratus gremio: tibi sæpe Diana
Mænalios arcus, venatricésque pharetras
Suspendit, puerile decus: tu sæpe Mineruæ
Lusisti clypeo, fuluámque impune per errans
Aegida, tractasti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit Regina comas, festináque voti
Præsumtum diadema dedit: tum lenibus vlnis
Sustulit, & magno porrexit ad oscula patri.
Nec dilatus honos: mutatur principe Cæsar.
Protinus æquaris fratri: nec tertius vnquam
Hortatis Superis: nullo præsentior æther
Affuit ominibus: tenebris inuoluerat atris
Lumen hiems, densósque Notus collegerat imbres.
Sed mox, cùm solita miles te voce leuasset,
Nubila dissoluit Phœbus, pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundóque dies caligine liber.
Bosporus aduersam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantùm vicina nitent: sed tota repulsis
Nubibus exuitur Thrace, Pangæa renident.
Insuetósque palus radios Mæotica vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit.
Cuncta nitor: risitque tuo natura sereno.
Imperij lux illa fuit præsagus obibat
Visa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hospes
Ignis, & agnosci potuit, cùm Luna lateret.
Siue parens Augusta fuit, seu fortè reluxit
Diuus auus, seu te claris properantibus astris
Cernere Sol patiens cælum commune remisit.
Apparet quid signa ferant. ventura potestas
Claruit Ascanio, subita cùm luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygióque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor.
At tua cælestes illustrant omina flammæ:
Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris
Possessi stetit arce poli, famulósque recepit
Natura tradente Deos, lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant
Moturæ conuexa comæ: tum scindere nubes
Discebat, fulménque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor natisque superbus
Iam paribus duplici fultus consorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo geminis cum parte Lacones
Progenies Ledæa sedentem vtroque relucet
Frater, vtróque soror. similis chlamys effluit auro.
Stellati pariter crines: iuuat ipse Tonantem
Error, & ambigue placet, ignorantia matri.
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.
Vt domus excepit reduces, ibi talia tecum
Pro rerum stabili fertur ditione locutus.
Si tibi Parthorum solium fortuna dedisset
Care puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras:
Sufficeret sublime genus. luxúque fluentem
Deside, nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio, virtute decet, non sanguine niti.
Maior, & vtilior facto coniuncta potentis.
Vile latens virtus. quid enim submersa tenebris
Proderit? obscuro veluti sine remige puppis,
Vel lyra quæ reticet, vel, qui non tenditur, arcus.

Hanc tamen haud quisquam, qui non agnouerit antè
Semet, & incertos animi placauerit æstus,
Inueniet, longis illuc ambagibus itur.
Disce orbis, quòd quisque sibi, cùm conderet artus
Nostros, ætheriis miscens terrena Prometheus,
Sinceram patri mentem furatus Olympo,
Continuit claustris, indignantémque reuinxit,
Et, cùm non aliter possent mortalia fingi,
Adiunxit geminas. illæ cum corpore lapsæ
Intereunt; hæc sola manet, bustóque superstes
Euolat. hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, prospecturámque labori.
Illas inferius collo, præceptáque summæ
Passuras dominæ, digna statione locauit.
Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
Distribuit partes animæ, sedésque remouit.
Iram sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidámque nocendi,
Præcipitémque sui: rabie succensa tumescit:
Contrahitur tepefacta metu. cúmque omnia secum
Duceret, & requiem membris vesana negaret,
Inuenit pulmonis opem, madidúmque fluenti
Præbuit, vt tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit.
Quæ, velut immanes referat dum bellua rictus,
Expleri, pascique nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mæsta dolet, satiatáque rursus
Exoritur, cæsáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit puræ sacraria menti.
Tu licet extremos latè dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent,
Si metuis, si praua cupis, si duceris ira,
Seruitij patiere iugum: tolerabis iniquas
Interius leges. tunc omnia iure tenebis,
Cùm poteris rex esse tui: proclinior vsus
In peiora datur, suadétque licentia luxum,
Illecebrísque effrena fauet. tunc viuere castè
Asperius, cùm prompta Venus. tunc durius iram
Consilium, cùm pœna patet. sed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentémque domet respectus honesti.
Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
Facta palam: nec posse dari regalibus vsquam
Secretum vitijs: nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrásque per omnes
Intrat, & obstrusos explorat fama recessus.
Sis pius in primis. nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
Rumorúmve auidus. qui talia curat: inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
Non sic excubiæ, nec circumstantia pila,
Quàm tutatur amor. non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
Nónne vides, operum qui se pulcerrimus ipse
Mundus amore ligat, nec vi connexa per æuum
Conspirant elementa sibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore Pontus?
Et qui perpetuò terras ambítque vehítque,
Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër?
Qui terret, plus ipse timet. sors ista tyrannis
Conuenit: inuideant claris, fortésque trucident,
Muniti gladijs viuant, septique venenis
Ancipites habeant arces, trepidique minentur.
Tu ciuem, patrémque geras: tu consule cunctis,
Nec tibi: nec tua te moueant, sed publica vota.
In commune iubes si quid, censésque tenendum:
Primus iussa subi. tunc obseruantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cùm viderit ipsum
Auctorem parere sibi. componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec fastidire minores,
Neu pete præscriptos homini transcendere fines.
Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
Non tibi tradidimus dociles seruire Sabæos:
Armeniæ dominum nec te præfecimus oræ?
Nec damus Assyriam, tenuit quam fœmina gentem:
Romani, qui cuncta diu rexere, regendi:
Qui nec Tarquinij fastus, nec iura tulere
Cæsaris. annales veterum delicta loquuntur.
Hærebunt maculæ. quis non per sæcula damnat
Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Capreæ rum terra latebis
Incesto possessa seni? victura feretur
Gloria Traiani: non tam quòd Tigride victo,
Nostra triumphati fuerat prouincia Parthi,
Alta quòd inuectus fractis Capitolia Dacis,
Quàm patriæ quòd mitis erat. nec desine tales
Nate sequi. si bella tonant, priùs agmina duris
Exerce studijs, & sæuo præstrue Martis.
Non brumæ requies, non hiberna cula segnes
Eneruent torpore manus. ponenda salubri
Castra loco: præbenda vigil custodia vallo.
Disce vbi denseri cuneus, vbi cornua tendi
Aequius, aut iterum flecti: quæ montibus apta,
Quæ campis acies, fraudi quæ accommoda vallis:
Quæ via difficilis. fidit si mœnibus hostis,
Tum tibi murali libretur machina pulsu,
Saxa rotet præceps aries, protectáque portas
Testudo feriat: ruat emersura iuuentus
Effossi per operta soli. si longa moretur
Obsidio. tum vota caue secura remittas,
Inclusúmve putes. multis damnosa fuere
Gaudia. dispersi pereunt, somnóque soluti.
Sæpius incauta nocuit victoria turba.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Delicijs. neue imbelles ad signa ministros
Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris,
Neu pluuijs cedas: neu defensura calorem
Aurea summoueant rapidos vmbracula Soles.

[illegible]

Inuentis vitare cibis: solabere partes
Aequali sudore tuas. si collis iniquus,
Primus ini: siluam si caedere prouocat vsus,
Ne pudeat sumta quercum strauisse bipenni:
Calcatum si pigra palus, tuus ante profundum
Praetentet sonipes: fluuios tu protere curru
Haerentes glacie: liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te consere turmas:
Nunc pedes adsistas pediti: tum promptius ibunt
Te socium, te conspicuus, gratusque feretur
Sub te teste labor. dicturum plura parentem
Voce subit: quidem faueant modo Numina coeptis,
Haec effecta dabo: nec me fraterque, tibique
Dissimilem populi, commissaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quae disseris, vsu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes:
Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
Spicula: pallescat nostro sine Barbarus arcu.
Itane tamen feram, Furiis praedonis acerbi
Subrectam patiar Romam seruire clienti?
Vsque adeone puer? nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per strages equitare libet: da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnae cui iungor impar?
Aequalis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.
Denique si princeps castris haerere nequiuo,
Vel miles veniam. delibat dulcia nato
Oscula, miratusque refert. laudanda petisti:
Sed festinus amor. veniet robustior aetas,
Ne propera: necdum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris: vestigia magnae
Indolis agnosco. fertur Pellaeus, Eoum
Qui domuit Porum, cum prospera saepe Philippi
Audiret, laetos inter fleuisse sodales,
Nil sibi vincendum patria virtute relinqui.
Hos video motus: fas sit promittere patri,
Tantus eris: nostro nec debes regna fauori,
Quae tibi iam natura dedit. sic mollibus olim
Stridula ductorum pratis examina regem
Nascentem venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, traduntque fauos. sic pascua paruus
Vindicat, & necdum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus, sed praelia differ
In iuuenem, patiensque meum cum fratre tuere
Me bellante locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus vbique
Vester, & emissis quidquid Sol imbuit ortus.
Si pateant Alpes, habeat si caussa secundos
Iustior euentus, aderis, partesque receptas
Suscipies, animosa tuas vt Gallia leges
Audiat, & nostros aequus moderere Iberos.
Tunc ego securus fati, laetusque laborum
Discedam, vobis vtrumque regentibus axem.
Interea Musis animus dum mollior instet.
Et quae mox imitere legas: nec desinat vnquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos euolue duces: assuesce futurae
Militiae: Latium retro te confer in aeuum.
Libertas quaesita placet, mirabere Brutum,
Perfidiam damnas, Metii satiabere poenis.
Triste rigor nimius, Torquati despue mores.
Mors impensa bonum, Decios ? enerare ruentes.
Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucii te flamma docebit.
Quid mora perficiat, Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat aeternam feritas tibi Punica famam
Reguli: successus superant aduersa Catonis.
Discitur in quantum paupertas sobria possit.
Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis.
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra:
Lustratae lictore casae, fastesque salignis
Postibus affixi collectae Consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.
Haec genitor praecepta dabat. velut ille carinae
Longaeuus rector, variis quem saepe procellis
Explorauit hiems, Ponto iam fessus & annis,
Aequoreas alio nato commendat habenas,
Et casus, artesque docet, quo dextra regatur
Sidere, quae fluctus possint moderamine falli:
Quae nota nimborum: quae fraus infida sereni:
Quid Sol occiduus prodat: quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Aspice nunc quacumque micas, seu circulus Austri
Magne parens gelidi, seu te meruere Triones:
Aspice, completur votum iam natus adaequat
Te meritis, &, quod magis est optabile, vincit,
Subnixus Stilicone tuo: quem fratribus ipse
Discedens clypeum, defensoremque dedisti.
Pro nobis nimii ille pati, nec iamque recusat
Discrimen tentare sui non dura virorum,
Non incerta maris. Libyae squalentis arenas
Audeat superare pedes madidaque cadente
Pleiade, Getulas intrabit Syrtibus vndas.
Hunc tamen in primis populos lenire feroces,
Et Rhenum pacare iubes, velut ille citatis
Vectus equis, nullaque latus stipante caterua,
Aspera nubiferas qua Rhaetia porrigit Alpes,
Pergit, & hostiles, tanta est fiducia, ripas
Incomitatus adit: totum properare per amnem
Attonitos Reges humili ceruice videres.
Ante ducem nostrum flauam sparsere Sicambri
Caesariem, pauidoque orantes murmure Franci
Procubuere solo. iuratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alemannia nomen.
Basterna venere truces, venit accola siluae
Bructerus Hercyniae, latisque paludibus exit
Cimbrus, & ingentes Albim liquere Cherusci.
Accipit ille preces varias, tandemque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica foedera Drusos,
Marte sed ancipiti, sed multis cladibus empta.
Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi das Stiliconis iter. post otia Galli
Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis, ventisque laborant

Tot curuare sinus, seruatur ésque Corinthum
Prosequitur fausti Neptunus gurgite classis.
Et puer Isthmiaci iam pridem litoris exul
Securo repetit portus cum matre Palæmon.
Castra cruore natant: moritur pellita iuuentus.
Pars morbo, pars ense perit. non lustra Lycæi,
Non Erymanthææ iam copia sufficit umbræ
Innumeris exusta rogis, nudatáque ferro.
Sic flagrasse suas lætantur Mænala siluas.
Excutiat cineres Ephyræ Spartanus, & Arcas
Tutior, exsangues pedibus proculcet aceruos,
Fessáque pensatis respiret Græcia pœnis.
Gens, quæ non Scythicos diffusior alta Triones
Incoluit: cui paruus Athos, angustáque Thrace,
Cum transiret, erat: periere, uiréisque tuorum
Fracta ducum, lugétque sibi iam rara superstes,
Et, quorum turbæ spatium uix præbuit orbis,
Vno colle latent. iuuenis, inclusáque uallo
Ereptas quæsiuit aquas, quas hostibus antè
Contiguas alio Stilico deflexerat arcu;
Mirantémque nouas ignota per auia ualles
Iusserat auerso fluuium migrare meatu.
Obsessi quid mirum uinci, cùm Barbarus ultro
Iam cupiat seruire tibi? tua Sarmata discors
Sacramenta petit: proiecta fraude Gelonus
Militat in Latios ritus: transiluit Alanus.
Vt fortes in Marte uiros, animisque paratos,
Sic mites in pace legis longúmque tueris
Electos, crebris nec succedentibus urges
Iudicibus. notis regimur, fruimúrque quietis,
Militiæque bonis: ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet ensis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina uulgo
Texuntur. patria mæstus non truditur exsul:
Impia continui cessant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non hasta refixas
Vendit opes auidas: emtor non uoce citatur:
Nec tua priuatis crescunt ærariis damnis.
Munificus largus, sed non es prodigus auri.
Perdurat non emta fides, nec pectora merces
Alligat: ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quàm fixa manet reuerentia patrum!
Firmatur senium iuris, priscámque resumunt
Canitiem leges, emendantúrque uetustæ,
Accedúntque nouæ. talem sensere Solonem
Res Pandioniæ: sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ sub te uel causa grauis, uel iudicis error?
Nec legitur dubijs quis litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere uerum.
Quæ pietas, quantúsque rigor! tranquilláque magni
Vis animi, nullóque leuis terrore moueri?
Nec noua mirari facilis. quæ docta facultas
Ingenij, linguæque modus! responsa uerentur
Legati, grauibúsque latet sub moribus ætas.
Quantus in ore pater! radiat quàm torua uoluptas
Frontis, & augustæ maiestas grata pudoris!

Iam patriæ imples galeas: iam cornua auita
Tentatur: uenerandá tibi promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanáque uota moratur.
Quis decor, incedas quoties clypeatus, & auro
Squameus, & rutilus cristis, & casside maior!
Sic, cùm Threicia primùm sudaret in hasta,
Flumina laudarunt puerum Rhodopeïa Martem.
Quæ uires iaculis? uel cum Gortynia tendis
Spicula, quàm certus arcus, certúsque petitur
Vulneris, & iussum mentiri nescius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas
Armenius, refugo quæ sit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcer sudore palæstræ
Alcides pharetras Dircæáque tela solebat
Prætentare feris, olim domitura Gigantes,
Et pacem latura polo, semperque tremendus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ouanti.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python,
Impleuit fractis moritura uolumina siluis.
Cùm uectaris equo, simulacráque Martia ludis,
Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum
Acrior? aut subitos melior flexisse recursus?
Non te Massagetæ, non gens exercita campo
Thessala, non ipsi poterant æquare bimembres.
Vix comites alæ, uix te suffecta sequuntur
Agmina, fluentésque tument post terga dracones.
Vtque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
Ignescunt patulæ nares, non sentit arenas
Vngula, diffusæque iubæ sparguntur in armos.
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exundant sanguine gemmæ.
Ipse labor, puluisque decet, confusáque motu
Cæsaries, uestis radiato murice Solem
Combibit: ingesto crispatur purpura uento.
Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion,
Seruirétque tuis contemto Castore frenis
Cyllarus, & flauum Xanthus spreuisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portarétque libens meliora ad pondera passus
Bellerophonteas indignaretur habenas.
Quin etiam uelox Auroræ nuncius Æthon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseóque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Inuidet, inque tuis mauult spumare lupatis.

Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cùm iam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niueas alte ueherere cohortes,
Obnixæque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus. sic Numina Memphis
In uulgus proferre solet. penetralibus exit
Effigies, breuis illa quidem: sed plurimus infrà
Liniger, imposita suspirans ueste sacerdos
Testatur sudore Deum. Niloticâ sistris
Ripa sonat, uariósque modos Ægyptia ducit
Tibia: submissis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentat
Thybridis & Latij suboles, conuenit in unum

Quidquid in orbe fuit procerũ. quibus auctor hono-
Vel tu, vel genitor numeroso Consule Consul. (ris
Congeries, & socios gaudet admittere patres.
Hinc in te prole Tagus, te Græcia doctis
Ciuibus, & toto stipauit Roma Senatu.
Portatur iuuenum ceruicibus aurea sedes,
Ornatuque nouo grauior Deus. asperat Indus
Velamenta lapis, pretiosaque fila smaragdis
Ducta virent: amethystus inest, & fulgor Iberus
Temperat arcanus hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali suffecit gratia textu.
Auget acus meritum, picturatumque metallis
Viuit opus, multáque ornantur iaspide vultus,
Et variis spirat Nerea bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitiosa colus? vel cuius pectinis arte
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?
Inuia quis calidi scrutatus stagna profundi
Tethyos inuasit gremium? quis diuitis algæ
Germina flagrantes inter quæsiuit arenas?
Quis iunxit lapides ostro? quis miscuit ignes
Sydonii rubrique maris? tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.
Hoc si Mæonias cinctu graderere per vrbes,
In te pampineos proferret Lydia thyrsos.
In te Nysa choros: dubitarent Orgia Bacchi
Cui furerent: irent blandæ sub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis: Satyri circum, crinemque solutæ
Mænades astringunt ederis victricibus Indos.
Ebrius hostili velatur palmite Ganges.
Aspice, mox lætum sonuit clamore tribunal,
Te fastos ineunte quater: sollennia ludit
Omnia libertas, deductum vindice morem
Lex celebrat, famulusque iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat securior ictu.
Tristis conditio pulsata fronte recedit
In ciuem rubuere genæ, tergoque remouit
Verbera promissi felix iniuria voti.
Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,
In nomen ventura tuum: præmissa futuris
Dant exempla fidem quoties te cursibus aui
Profecit, toties accessit laurea patri:
Ausus Danubium quondam transnare Gothunnus,
In lintres fregere nemus: ter mille ruebant
Per fluuium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat. tantæ conamina classis
Incipiens ætas, & primus contudit annus.
Submersæ sedere rates: fluitantia numquam
Largius Arctoos pauere cadauera pisces.
Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens
Ostia, Barbaricos vix egerit vnda cruores.
Confessusque parens, Odothæi Regis opima
Rettulit, exutásque tibi. ciuile secundis
Conficis auspiciis bellum. tibi debeat orbis
Fata Gothunnorum, debellatúmque tyrannum.
Ister sanguineos egit te Consule fluctus:
Alpinos genitor rupit te Consule montes.
Sed patriis olim fueras successibus auctor,
Nunc eris ipse tuis. semper venere triumphi
Cum trabeis, sequiturque tuos victoria fasces.
Sis precor assiduè Consul, Mariique relinquas,
Et senis Augusti numerum. quæ gaudia mundo,
Per tua lanugo cùm serpere cœperit ora:
Cùm tibi prodiderit festas nox pronuba tædas?
Quæ tali donata toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Diuis veniet nurus, omnibus aruis
Et toto dotanda mari? quantusque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus, & Euri?
O mihi si liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis: si te iam dicere patrem
Tempus erit, cùm tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ spoliis Babylonis onustus
Communem maiore toga signabitis annum,
Crinitusque tuo sudabit fasce Suevus.
Vltima fraternas horrebunt Bactra secures.

CL. CLAVDIANI DE SEXTO CONSVLATV HONORII AVGVSTI PANEGYRIS.

VREA Fortunæ Reduci si templa priores
Ob reditum vouere duces, non dignius vnquam
Hæc Dea pro meritis amplas sibi posceret ædes,
Quàm sua cùm pariter trabeis repetatur & vrbi
Maiestas: nec enim campus sollennis, & vrna,
Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus natiua Palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars Augusta sibi tenuit suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis auibus, quem Thybris inaugurat, annus?
Quamquam omnes quicumque tui cognominis anni,
Semper inoffensum dederunt successibus omen,
Sintque tropæa tuas semper comitata secures;
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Vrbi, & Augusto geminato nomine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ cùm celsa tenent summóque feruntur
Cardine, nec radios humili statione recondunt:
Haud aliter, Latiæ sublimis signifer aulæ,
Imperii sidus propria cum sede locauit,
Auget spes Italas & certius omnia surgunt
Vaticini concepta solo, cùm pulcher Apollo
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras.
Nil tunc Castaliæ dum communibus vnda

Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus.
Antraque mœsta silent, inconsultique recessus.
At si Phœbus adest, & frenis grypha iugalem
Riphæo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tunc siluæ, tunc antra loqui, tunc viuere fontes,
Tunc sacer horror aquis, adytisque effunditur Echo
Clarior, & doctæ spirant præsagia rupes.
Ecce Palatino creuit reuerentia monti,
Exsultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit,
Atque suas ad signa iubet reuirescere lauros.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse Larem, nulloque magis se colle potestas
Aestimat, & summi sentit fastigia iuris.
Attollens apicem subiectis regia Rostris,
Tot circum delubra videt, tantisque Deorum
Cingitur excubiis: iuuat infra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantes,
Cælatasque fores, mediisque volantia signa
Nubibus, & densum stipantibus æthera templis,
Æraque vestitis numerosa puppe columnis
Consita, subnixasque iugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu, spoliisque micantes
Innumeros arcus. acies stupet igne metalli,
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos princeps venerande Penates?
Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monstrante petis: nil optimus ille
Diuorum toto meruit felicius æuo,
Quàm quòd Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte dies, cùm se melioribus addens
Exemplis, ciuem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe iocos dilectaque passim
Iurgia patriciasque domos priuataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Teque rudem vitæ quamuis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio, paruumque triumphis
Induit, & magnis docuit præludere fastis.
Te linquis variæ gentes, missique rogatum
Fœdera, Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo, positaque tiara
Submisere genu. tecum prælarga vocauit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra Senatus,
Romano puerum gaudens ostendere fauori,
Vt nouus imperio iam tunc assuesceret heres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæsit,
Et penitus totis inoleuit Roma medullis,
Dilectaque urbis teneris conceptus ab annis
Tecum creuit amor: nec te mutare reuersum
Eualuit propria nutritor Bosporus arce.
Et quoties optare tibi quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dedisset,
Diuitis Auroræ solium sortemque paratam,
Sponte remittebas fratri. regat ille volentes
Assyrios: habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi. nec vota fefellit
Euentus: fortuna nouum molita tyrannum
Iam tibi quærebat Latium, belloque secundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscipis Hesperiam patrio tibi Marte receptam.
Ipsa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita casu,
Materna te mente fouens, Latiique futurum
Rectorem generumque sibi, sermone supernas
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum.
Sedula seruatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
Certauit pietate domus fideque reductum
Coniugis, effusis Stiliconis cura recepit.
Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit: quam lætus ab æthere cernit
Se factis creuisse tuis! duo namque fuere
Europæ, Libyæque hostes. Maurusius Atlas
Gildonis furiales, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat; qui sæpe tuum spreuere profana
Mente patrem. Thracum veniens e finibus alter
Hebri clausit aquas: alter præcepta vocantis
Respuit, auxiliisque ad proxima bella negatis,
Abiurata palam Libyæ possederat arua.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis, fruitur, natoque vltore triumphat.
Ense Thyestiadæ pœnas exegit Orestes:
Sed mistum pietate nefas, dubitandaque cædis
Gloria maternæ laudem cum crimine pensat.
Pauit Iuleos inuisi sanguine Manes
Augustus: sed falsa piæ præconia sumsit
In luctum patriæ ciuili strage parentis.
At tibi caussa patris rerum coniuncta saluti
Bellorum duplicat lauros, usdemque trophæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi iam pridem captum Parnassia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys: arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti:
Aduentus nunc sacra tui libet edere Musis,
Grataque patratis exordia sumere bellis.
Iam Pollentinis tenuatus funere campis
Concessaque sibi (rerum sic admonet ordo)
Luce, tot amissis sociis, atque omnibus vnis
Direptis opibus, Latio discedere iussus
Hostis, & immensi reuolutus culmine fati,
Turpe retexit iter: qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infensa fretis, scelerumque referta
Diuitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem,
Dum prædam de more putat, nudataque cassis
Remigibus, fessis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur & unda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo:
Talis ab vrbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens. & quæ venientibus antè
Prona fuit, iam difficilis, iam dura reuersis.
Clausa putat sibi cuncta pauor, retroque relictos,
Quos modò terrebat, rediens exhorruit amnes.
Vndosa tum forte domo, vitreisque sub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas

Volue-

Voluebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus: imperiumne Ioui legesque placerent,
Et vitæ Romana quies, an iura perosus
Ad priscos pecudum damnaret sæcula ritus.
Talia dum secum mouet anxius, aduolat omnis
Naiadum resoluta comam, complexáque patrem.
En Alaricus, ait, non qualem nuper ouantem
Vidimus, exsangues genitor mirabere vultus.
Percensere manum, tantáque ex gente iuuabit
Reliquias numerasse breues. iam desine mæsta
Fronte queri, Nymphisq; choris iam redde sorores.
Dixerat. ille caput placidis sublime fluentis
Extulit, & totis lucem spargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos. rami caput vmbrauere virentes
Heliadum, totisque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, currúque paterno
Intextus Phaethon glaucos incendit amictus,
Fultáque sub gremio cælatis nobilis astris
Aetherium probat vrna decus: nãque omnia luctus
Argumenta sui Titan signauit Olympo,
Mutatúmque senem plumis, & fronde sorores,
Et fluuium, nati qui vulnera lauit anheli.
Stat gelidis auriga plagis, vestigia fratris
Germanæ seruant Hyades, Cygnique sodalis
Lacteus extensas adspergit circulus alas.
Stellifer Eridanus sinuatis fluctibus errans
Clara Noti conuexa rigat, gladiísque tremendum
Gurgite sidereo subterluit Oriona.
Hoc Deus effulgens habitu prospexit euntes
Deiecta ceruice Getas: tunc talia fatur.
Siccine mutatis properas Alarice reuerti
Consiliis? Itala sic te iam pœnitet oræ?
Nec iam cornipedem Tiberino gramine pascis,
Vt rebare, tuum: Tuscis nec signa aratrum
Collibus, ó cunctis Erebi dignissime pœnis,
Tune Giganteis vrbem tentare Deorum
Aggressus Furiis? nec te meus improbe saltem
Terruit exemplo Phaethon, qui fulmina præceps
In nostris extinxit aquis, dum flammea cæli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi, simili bacchatur crimine quisquis
Adspirat Romæ spoliis, aut Solis habenis.
Sic fatus, Ligures, Venetósque erectior amnes
Magna voce ciet: frondentibus humida ripis
Colla leuant, pulcer Ticinus, atque Addua visu
Cæruleus, & velox Athesis, tardúsque meatu
Mincius, inque nouem consurgens ora Timauus.
Insultant omnes profugo, pacatáque latum
Inuitat ad prata pecus, iam Pana Lycæum,
Iã Dryades reuocant, & rustica Numina Faunos.
Tu quoque non paruum Getico Verona triumpho
Adiungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis, aut mœnia vindicis Astæ.
Hic rursus dum pacta mouet damnisque coactus
Extremo mutare parat præsentia casu:
Nil sibi periurum sensit prodesse furorem,
Conuertit nec fata loco, multisque suorum
Diras pauit aues, inimicáque corpora voluens
Ionios Athesis, mutauit sanguine fluctus.
Obiatum Stilicho violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, vbi Roma periclo
Iam procul, & belli medius Padus arbiter ibat:
Iamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet perfidiam, præbénsque exempla laboris
Sustinet accensos æstiuo puluere Soles.
Ipse manu metuendus adest, inopináque cunctis
Instruit arma locis, & qua vocat vsus, ab omni
Parte venit. fesso si deficit agmine miles,
Vtitur auxiliis, damni securus & astu,
Debilitat sæuum cognatis viribus Istrum,
Et duplici lucro committens prælia, vertit
In se Barbariem, nobis vtrimque cadentem.
Ipsum te caperet, lethóque Alarice dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alani
Dispositum turbasset opus. propè captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitasse dolemus.
I potius gentis reliquum, tantisque superstes
Danubii populis, & nostrum viue tropæum.
Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
Deiicit. occulto tentabat tramite montis,
Si qua per scopulos subitas exquirere posset
In Rhætos, Gallósque vias: sed fortior obstat
Cura ducis (quis enim diuinum fallere pectus
Possit?) & excubiis vigilantia lumina regni:
Cuius consilium non vnquam repperit hostis,
Nec potuit texisse suum. secreta Getarum
Nosse prior, celerique dolis occurrere sensu.
Omnibus exclusus cœptis consedit in imo
Colle tremens. frondésque licet depastus amaras,
Arboreo figat sonipes in cortice morsus,
Et tetris collecta cibis, annique vapore
Sæuiat aucta lues, & miles probra superbus
Ingerat obsesso, captiuáque pignora monstret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum
Docta subire fames, aut prædæ luctus ademtæ,
Aut pudor, aut dictis moueri procacibus ira,
Vt male tentato rursus se credere campo
Cominus auderet. nulla est victoria maior,
Quam quæ confessos animo quoque subiugat hostes.
Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decrescere castris:
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cunei, totæque palàm discedere turmæ.
Consequitur, vanóque fremens clamore retentat,
Cumque suis iam bella gerit. mox numina supplex
Cum precibus, fletúque ciet, veterúmque laborum
Admonet, & frustra iugulum parcentibus offert,
Defixóque malis animo sua membra, suisque
Cernit abire manus: qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul æra senex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis
Desciuere fauis: sonitúque exhaustus inani,
Raptas mellis opes, solitáque oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo vbi præclusæ voci laxata remisit
Frena dolor, motásque oculis humentibus Alpes
Adspicit, & nimio diuersi flamine fati

Præsentes reditus, fortunatosque revolvit
Ingressus solo peragens cum murmure bellum,
Protento leviter frangebat mœnia conto,
Irridens scopulos. nunc desolatus, & exspes
Debita pulsato reddit spectacula monti.
Tunc sic Ausonium respectans ethera fatur.
Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auguriis calcata mihi, satiare nocentum
Cladibus, & tandem nostris inflectere pœnis.
En ego, qui toto sublimior orbe ferebar,
Ante tuum felix aditum, seu legibus exul,
Addictusque reus fatu properante sequentum
Terga premor. quæ prima miser, quæ funera dictu
Posteritas queratur? nec me Pollentia tantum,
Nec captæ crucient opes. hæc aspera fati
Sors tulerit, Martisque vices: non funditus armis
Conciderant stipatus adhuc, equitumque catervis
Integer, ad montes reliquo cum robore cessi,
Quos Apenninum perhibent: hunc esse ferebat
Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
Finibus ad Ligurum populos amplectitur omnes
Italiæ, geminumque latus stringens, a longe,
Utraque perpetuo discriminat æquora tractu.
Hunc ego continuum si per iuga tendere cursum,
Ut prior irata fuerat sententia mente,
Iam te spernata voluissem luce, quid ultra?
Omnibus oppeterem fama meliore peremptus.
Et certè moriens propius te Roma viderem,
Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
Victori damnosa foret. sed pignora nobis
Romanus carasque nurus prædamque tenebat.
Hoc magis exertum caperem succinctior agmen.
Heu, quibus insidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis semper Stilico, dum parcere fingit,
Rettulit hostiles animos, belloque remenso
Evasit transferre Pado, pro fœdera iussu
Deteriora iugo. tunc vis extincta Getarum,
Tunc mihi, tunc lethum pepigi. violentior armis
Omnibus expugnat nostram clementia gentem,
Mars gravior sub pace latet, captusque recessi
Fraudibus ipse meis. quis iam solatia fesso,
Consiliumve ferat? socius suspectior hoste.
Atque utinam cunctos licuisset perdere bello.
Nam quisquis duro cecidit certamine, numquam
Desinet esse meus. melius mucrone perirent,
Auferretque mihi luctu leviore sodales
Victa manus, quam læsa fides, nullusque clientum
Permanet: infensi comites, cetere propinqui.
Quid moror invisam lucem? qua sede recondam
Naufragii fragmenta mei? quæve arva requiram,
In quibus haud umquam Stilico nomenque potentis
Italiæ nostras nomen circumsonat aures?
Hæc memorans instante fugam Stilicone tetendit.
Expertas horrens Aquilas comitatur euntem
Pallor, & atra fames, & saucia lividus ora
Luctus, & inferno stridentes agmine morbi.
Lustralem sic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,
Rore pio spargens, & dira fugantibus herbis
Numina terrisonumque Iovem, Triviamque precatus,
Trans caput aversis manibus iaculatur in Austrum.
Secum rapturas cantata piacula tedas.
Acrior interea visendi principis ardor
Accendit cum plebe patres, & sæpe negatum
Flagitat adventum, nec tali publica vota
Consensu tradunt atavi caluisse per urbem,
Dacica bellipotens cum fregerit Ulpius arma,
Atque indignantes in iura redegerit Arctos,
Cum cinxere duces Hypanim, mirataque leges
Romanas stupuit Mæotica terra tribunal.
Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis, cum gentibus undique cinctam
Exuit Hesperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum: nam flammeus imber in hostem
Decidit: hunc dorso trepidum flammante ferebat
Ambustus sonipes; hic tabescente solutus
Subsedit galea, liquefactaque fulgure cuspis
Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.
Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavere Deos, seu quod reor, omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque præsidium Latio non defuit Olympi,
Deficeret si nostra manus, sed providus æther
Noluit humanos titulos auferre labori,
Ne tibi iam princeps socero sudore paratam,
Quam meruit virtus, ambiret fulmina laurum.
Iam toties missi proceres, responsa morandi
Rettulerant, donec differri longius urbis
Communes non passa preces penetralibus altis
Protulit, ultroque palam confessa rubore
Impulit ipsa suis cunctantem Roma querelis,
Dissimulata diu tristes in amore repulsas.
Vestra parens Auguste queror, quonam usque tenebit
Prælatus mea vota Ligur? vetitoque propinqua
Luce frui, spatiis decernens gaudia parvis
Torquebit Rubicon vicino nomine Tybrim?
Nonne semel sprevisse satis est, cum reddita bellis
Africa venturos sperasset principis urbem?
Nec duras tantis precibus permovimus aures?
Ast ego frenabam geminos quibus altior ires,
Electi candoris equos, & nominis arcum
Iam moles tui, per quem radiante decorus
Ingredere toga, pugnæ monumenta dicabam,
Defensam titulo Libyam testata perenni.
Iamque parabantur pompæ simul ara futuræ
Tarpeio spectanda Iovi cælata metallo
Classibus ut auratos sulcaret remige fluctus,
Ut Massylia tuos anteirent oppida currus,
Pallaque comas innexas arundine Triton
Edomitis veheretur aquis, & in ære trementem
Succincta famulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipse Iugurthinam subiturus carcere pœnam,
Præberet fera colla iugo, vinctus, & armis,
Nec Bocchi Syllæve dolus, sed prima remitto.
Nunc præsens etiam Getici me laurea belli
Declinare potest? sedesne capacior ulla
Tantæ laudis erit? tua te benefacta morantem

Conveniunt

Conueniunt, meritisque suis obnoxia virtus,
Quod seruauit, amat: iam flauescentia centum
Messibus æstiuæ detondent Gargara falces,
Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus sæcula consul.
His annis qui lustra mihi bis dena recensent,
Nostra ter Augustos intra pomeria vidi,
Temporibus variis: eadem sed caussa tropæi
Ciuilis dissensus erat. venere superbi
Scilicet vt Latio respersos sanguine currus
Aspicerem. quisquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putat? periere tyranni,
Sed nobis periere tamen. cùm Gallica vulgo
Prælia iactaret, tacuit Pharsalica Cæsar.
Namque inter socias acies, cognataque signa,
Vt vinci miserum, numquam vicisse decorum.
Respirat pridem per te iam gloria mœrens
Victor, & sincerum sincera laudis ab hoste
Desuetum iam redde mihi sumtisque furoris
Externis bellis gentes absolue triumphos.
Quem precor ad finem Laribus seiuncta potestas
Exsulat, imperiúmque suis à sedibus errat?
Cur mea, quæ cunctis tribuere Palatia nomen,
Neglecto squalent senio? nec creditur orbis
Illic posse regi? medium non deserit vmquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.
Segnius an veteres Istrum, Rhenúmque tenebant
Qui nostram coluere domum? leuiusne timebant
Tigris, & Euphrates, cum fœdera Medus & Indus
Hinc peteret, pacemque mea speraret ab arce?
Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans,
Iudicio pulcram seriem, non sanguine duxit.
Hic proles atauum deducens Ælia Neruam,
Tranquillique pii bellatoresque Seueri.
Hic tu cum dignare forum, conspectáque dudum
Ora refer, pompam recolens sub mente priorem,
Quem tenero pater comitem susceperat æuo,
Nunc duce cum socero iuuenem te Thybris adoret.
Orantem medio princeps sermone refouit.
Numquam aliquid frustra per me voluisse dolebis
O Dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
Incusare tuos) patriæ mandata vocantis
Spreuimus: aduectæ misso Stilicone curules,
Vt nostras tibi Roma vices pro principe Consul
Impleret, generóque socer: vidisses in illo
Me quoque, sic credit pietas: nec sanguine solo,
Sed claris potius factis experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis,
Quæ pro me, mundóque gerit: sed ab omnibus vnum,
Si fama nondum patuit, te Roma docebo,
Subiectum nostris oculis, & cuius agendi
Spectator, vel caussa fui. populator Achiuæ,
Bistoniæque plagæ crebris successibus amens,
Et ruptas animis sperans immanibus Alpes,
Iam Ligurum trepidis admouerat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ, quod gentibus illis
Frigore consuetis fauet inclementia cæli,
Meque minabatur, elato obsidere vallo,
Spem vano terrore fouens si forte remotis
Præsidiis vrgente metu, qua vellet obirem
Conditione pacem: nec me timor impulit vllus,
Et duce venturo fretum, memorémque tuorum
Romuleum, quibus haud vmquam vel morte parata
Fœdus lucis amor pepigit dispendia famæ.
Mox & per Latium suetarum more videbam
Barbaricos ardere focos. iam classica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcer ab Arcto
Aduenit Stilico: medius sed clauserat hostis
Inter me & socerum, pontémque viámque tenebat
Addua, quo fessas spumosior incitat vndas.
Quid faceret? differret iter? discrimina nullas
Nostra dabãt adeunda moras. perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat: nam plurima retro
Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
Extera, vel nostra acies, hæc ille locutus
Ancipiti longum socias, tardúmque putauit
Exspectasse manus, & nostra pericula tendit
Posthabuit pulsare suis, mediúmque per hostem
Flammatus virtute pia propriæque salutis
Immemor, & stricto prosternens obuia ferro,
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quod iuncto sapiens Ithaco patefacta Dolonis
Indicio, dapibusque simul; religatáque somno
Thracia sopitis penetrauerit agmina Rhesi,
Gratatáque retulerit captos ad castra iugales.
Quorum si qua fides augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candórque pruinas.
Ecce virum, tacitis nulla qui fraude soporis
Ense palam sibi pandit iter, remeatque cruentus
Et Diomeden tantum præclarior ausis,
Quantum lux tenebris, manifestaque prælia furtis.
Adde quod & ripis steterat munitior hostis,
Et, cui non vigilem fas est componere Rhesum,
Traxerat hic Thracum domitor, non tela retardant,
Obice non hæsit fluuii. sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Traiecit clypeo Thybrim, quo texerat vrbem
Tarquinio mirante Cocles, mediisque superbus
Porsennam respexit aquis. celer Addua nostro
Sulcatur socero: sed cùm transnaret Etruscis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis.
Exsere nunc doctos tantæ certamine laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, nostrum digne sonet ore parentem.
Dixit, & antiquæ muros egressa Rauennæ
Signa mouet, iámque ora Padi, portúsque relinquit
Flumineos, certis vbi legibus aduena Nereus
Æstuat, & pronas puppes nunc amne secundo,
Nunc redeunte vehit, nudatáque litora fluctu
Deserit, Oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc fano recipit fortuna vetusto,
Despicitúrque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens viuo se perforat arcu,
Admisitque viam sectæ per viscera rupis,

Exsuperans delubra Iouis, saxóque minantes
Apenninigenis cultas pastoribus aras.
Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Visere cura fuit. nec te miracula fontis
Prætereunt, tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat: si voce gradum maiore citasset,
Commistis feruebat aquis. cumque omnibus vna
Sit natura vadis, similes vt corporis vmbras
Ostendant: hæc sola nouam iactantia sortem,
Humanos properant imitari flumina mores.
Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abest vrbi, qui nominis auctor
Ilice sub densa siluis arctatur opacis.
Inter vtrumque iugum tortis anfractibus albet.
Inde salutato libatis Thybride lymphis
Excipiunt arcus, operosaque semita vastis
Molibus, & quidquid tantæ præmittitur vrbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe propiore tori mater sollertior ornat
Adueniente proco, vestésque & cingula comit
Sæpe manu, viridique angustat iaspide pectus,
Substringitque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures.
Sic oculis placitura tuis insignior auctis
Collibus, & nota maior se Roma videndam
Obtulit. addebant pulcrum noua mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecitque opifex decori timor & vice mira,
Quam pax intulerat, bello discussa senectus.
Erexit subitas turres, cinctósque coëgit
Septem continuo montes iuuenescere muro.
Ipse fauens votis, solitóque decentior aer,
Quamuis assiduo noctem fœdauerat imbre,
Principis, & Solis radiis detersa remouit
Nubila. nam pluuias ideo turbauerat omnes
Ante dies, lunamque rudem madefecerat Auster,
Vt tibi seruatum ferrent conuexa serenum.
Omne, Palatino quà pons à colle recedit
Muluius & quantum licuit consurgere tectis,
Vna repleт turbæ facies: vndare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exultant iuuenes æquæui principis annis,
Temnunt prisca senes, & in hunc sibi prospera fata
Gratantur durasse diem, moderatáque laudant
Tempora, quòd clemens aditu, quod tempore solus
Romanos vetuit currum præcedere patres.
Cùm tamen Eucherius, cui regius vndique sanguis,
Atque Augusta soror, fratri præberet euntis
Militis officium, sic illum dura parentis
Instituit pietas, in se, vel pignora parci.
Quique neget nato, procerum quod præstet honori.
Hoc sibi cura senum, maturáque comprobat ætas,
Idque inter veterum speciem, præsentis & aulæ
Iudicat hunc ciuem, dominos venisse priores.
Conspicuas tum flore genas, diademate crinem
Membráque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros & certatura Lyæo,
Inter Erythræos surgentia colla smaragdos,
Mirari sine fine nurus, ignaráque virgo,
Cui simplex adhuc ore pudor, per singula cernens
Nutricem consultat anum, quid fixa draconum
Ora velint, ventis fluitent, an vera minentur
Sibila suspensum rapturi faucibus hostem.
Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes: quanam de gente rogabat
Ferratos venere viri? quæ terra metallo
Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, simulacráque belli
Viua dedit? gaudet metuens, & prouida monstrat,
Quòd picturatas galeæ Iunonia cristas
Ornet auis, vel quòd rigidos vibrata per armos
Rubra sub aurato crispentur serica dorso.
Tunc tibi magnorum mercem fortuna laborum
Persoluit Stilicho, curru cùm vectus eodem
Vrbe triumphantem generum florente iuuenta
Conspiceres, illúmque diem sub corde referres,
Quo tibi confisa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commisit alendum.
Virtutes variæ fructus sensere receptos:
Depositum seruasse fides, constantia paruum
Profecisse orbi: pietas fouisse propinquum.
Hic est ille puer, qui nunc ad Rostra Quirites
Euocat, & solio fultus genitoris eburno,
Gestarum patribus caussas ex ordine rerum,
Euentúsque refert, veterúmque exempla secutus
Digerit imperij sub iudice facta Senatu.
Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat.
Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. agnoscunt proceres, habitúque Gabino
Principis & ducibus circùm stipata togatis
Iure paludatæ iam Curia militat aulæ.
Affuit ipsa suis alis Victoria templis
Romanæ tutela togæ: quæ diuite penna
Patricij reuerenda fouet sacraria cœtus,
Castrorúmque eadem comes indefessa tuorum,
Nunc tandem fruitur votis, atque omne futurum
Te Romæ seséque tibi promittit in æuum,
Hinc te iam patriis Laribus via nomine vero
Sacra refert: flagrat studiis concordia vulgi,
Quam non illecebris dispersi colligis auri,
Nec tibi venales captant æraria plausus
Corruptura fidem. meritis offertur inemptus
Pura mente fauor. nam munere carior omni
Adstringit sua quemque salus. procul ambitus erras.
Non quærit pretium, vitam qui debet, amoris.
O quantum populo secreti numinis addit
Imperij præsens species, quantámque rependit
Maiestas alterna vicem, cùm regia circo
Connexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Consensuque cauæ iubilatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor, vndique totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo.
Nec solis hinc cursus equis: assueta quadrigis
Cingunt arua tigres, subitaque adspectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area lusus.
Armatos hic sæpe choros, certóque vagandi
Textas lege fugas, inconfusósque recursus,

Et pulcras errorum artes, iucundáque Martis
Cernimus. insonuit cùm verbere signa magister,
Mutatos edunt pariter tunc pectora motus,
In latus allisis clypeis, aut rursus in altum
Vibratis graue parma sonat mucronis acutum
Murmur, & vmbonum pulsu modulante resultans
Ferreus alterno concentus clauditur ense.
Vnà omnis submissa phalanx, tantæque salutant
Te princeps galeæ: partitis inde cateruis,
In varios docto discurritur ordine gyros,
Quos neque semiferi Gortynia tecta iuuenci,
Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu,
Discreto reuoluta gradu torquentur in orbes
Agmina, perpetuísque immoto cardine claustris
Ianus bella premens, læta sub imagine pugnæ
Armorum innocuos paci largitur honores.
Iámque nouum fastis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino. iam Thybris in vno
Et Bruti cernit trabeas, & sceptra Quirini.
Consule lætatur post plurima sæcula viso
Pallanteus apex, agnoscunt Rostra curules
Auditas quondam proauis, desuetáque cingit
Regius auratis fora fascibus Vlpia lictor,
Et sextas Getica præuelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Istri.
Exeat in populos cunctis illustrior annus,
Natus fonte suo: quem non aliena per arua
Induit Hospes honor: cuius cunabula sonit
Curia: quem primi tandem videre Quirites:
Quem domiti auspex peperit victoria belli.
Hunc & primatis titulis famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, Regésque priores
Diuersis gessere locis, ceu Numen adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in vrbe,
Post alios Auguste colant: licet vnus in omnes
Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
Nomine, præteritis melior venientibus auctor.

FINIS.

CL. CLAVDIANI IN MALLII THEODORI CONSVLATVM.

PROLOGVS.

AVDEBISNE precor doctæ subiecta cateruæ
Inter tot proceres nostra Thalia loqui?
Nec te fama vetat, vero quam celsius actam
Vel fecisse labor, vel minuisse pudor.
An tibi continuis creuit fiducia castris?
Totáque iam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani, maiestatémque Senatus,
Et quibus exsultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundique per aures
Ibimus, ah nimius Consulis vrget amor.
Iupiter, vt perhibent, spatium cùm discere vellet
Naturæ, regni nescius ipse sui,
Armigeros vtrimque duos æqualibus alis,
Misit ab Eois, occiduísque plagis.
Parnassus geminos fertur iunxisse volatus
Contulit alternas Pythius axis aues.
Princeps non aquilis terram cognoscere curat:
Certius in nobis æstimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem.
Hoc video cœtu quidquid vbique micat.

CL. CLAVDIANI DE CONSVLATV MALLII THEODORI

PANEGYRIS.

IPSA quidem virtus pretium sibi, solaque latè
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausúve petit clarescere vulgi
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitiis animosa suis, immotáque cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce.
Attamen inuitam blandè vestigat, & vltro
Ambit honor: docuit toties à rure profectus
Lictor, & in mediis Consul quæsitus aratris.
Te quoque naturæ sacris, mundóque vacantem,
Emeritam pridem, desudatísque remotum
Iudiciis, eadem rursus complexa potestas
Euehit, & reducem tantis imponit habenis.
Accedant trabeæ, nil iam Theodore relictum,
Quo virtus animo crescat, vel splendor honore.
Culmen vtrumque tenet. talem te protinus anni
Formauere rudes & dignum vita curuli
Traxit iter primæque senes cessere iuuentæ.
Iam tunc canities animi, tam dulce loquendi
Pondus, & attonitas sermo qui duceret aures.
Mox vndare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. ipsa hac amplissima sedes
Orantem stupuit, tu laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem iura probauit,
Quæ nunc tota probat: longi sed pignus amoris
Exiguæ peperere moræ, populumque clientem
Publica mansuris testantur vocibus æra.
Inde tibi Macedum tellus, & condita Pellæ

Mœnia, quæ famulus quondam litauit Hydaspes.
Tantaque te omnesque reuocasti gaudia genti
Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit cùm regia Pori.
Sed non vlterius te præbuit vrbibus aula,
Maluit esse suum. terris edicta daturus
Supplicibus responsa venis. oracula Regis
Eloquio creuere tuo. nec dignius vmquam
Maiestas meminit sese Romana locutam.
Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa
Possessi quidquid fluuiis euoluitur auri:
Quidquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit sollertia Bessi.
Ac velut expertus lentandis nauita tonsis
Præficitur lateri custos, hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempestatésque futuras
Edocet, assiduo cùm Dorida vicerit vsu,
Iam clauum, totámque subit torquere carinam.
Sic cùm clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore sumsit
Imperium, cunctáque dedit tellure regendos
Rectores. Hispana tibi Germanáque Tethys
Paruit, & nostro diducta Britannia mundo,
Diuersóque tuas coluerunt gurgite voces,
Lentus Arar, Rhodanúsque celer, & diues Iberus.
O quoties doluit Rhenus, quà Barbarus ibat,
Quòd te non geminis frueretur iudice ripis.
Vnius fit cura viri, quodcumque rubescit
Occasu, quodcumque dies deuexior ambit.
Tam celer assiduos expleuit cursus honores.
Vna potestatum spatiis interfuit ætas,
Tótque gradus fato iuuenilibus insulit annis.
Postquam parta quies, & summum nacta cacumen:
Iam secura petit priuatum gloria portum,
Ingenij redeunt fructus, aliique labores,
Et vitæ pars nulla perit. quodcumque recedit
Litibus incumbit studiis, animúsque vicissim
Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
Discutiens quid quisque nouum mandauerit æuo,
Quantaque diuersæ producant agmina sectæ.
Namque aliis princeps rerum disponitur aër:
Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.
Alter in Aetnæas casurus sponte fauillas
Dispergit, reuocátque Deum, rursúsque receptis
Nectit amicitiis quidquid discordia soluit.
Corporis hic damnat sensus, verúmque videri
Pernegat: hic semper lapsura pondera terræ
Conatur rapido cæli fulcire rotatu,
Accenditque diem prærupto turbine saxi.
Ille ferox, vnóque tegi non passus Olympo,
Immensum per inane volat, finémque perosus
Parturit innumeros angusto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis:
Numina constituunt alii, casúsque relegant.
Graiorum obscuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo:
Quidquid Socratico manauit ab ordine, quidquid
Docta Cleanthex sonuerunt atria turbæ,
Inuentum quodcumque tuo Chrysippe recessu,
Quidquid Democritus risit, dixitque tacendo
Pythagoras vno se pectore cuncta vetustas
Condidit, & maior collectis viribus exit.
Ornantur veteres, & nobiliore magistro
In Latium spretis Academia migrat Athenis,
Vt tandem propius discat, quo fine beatum
Dirigitur, quæ norma boni, quis limes honesti,
Quænam membra sui virtus diuisa domandis
Obiectet vitiis, quæ pars iniusta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frenet amores.
At quoties elementa doces, sempérque fluentis
Materiæ caussas: quæ vis animauerit astra,
Impleritque choros: quo viuat machina motu.
Sidera cur septem retro nitantur in ortus
Obluctata polo, variisque meatibus idem
Arbiter, an geminæ conuertant æthera mentes.
Sitne color proprius rerum, lucisque repulsu
Eludant aciem, tumidis qua Luna recursus
Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento.
Quis trahat imbriferas nubes: quo saxa crescant
Grandinis, vnde rigor niuibus: quæ flagra per auras
Excutiant rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut tristem pigat crinita cometen.
Iam tibi compositam fundauerat ancora puppim,
Telluris iam certus eras: facunda placebant
Otia, nascentes ibant in sæcula libri.
Cùm subitò liquida cessantem vidit ab æthra
Iustitia, & tanto viduatas iudice leges:
Continuò frontem limbo velata pudicam,
Deserit autumni portas, quà vergit in austrum
Signifer, & noctis reparant dispendia Chelæ.
Pax auibus, quacumque volat, rabiémque frementes
Deposuere feræ: lætatur terra reuerso
Numine, quod prisci post tempora perdidit auri.
Illa per occiduum Ligurum se mœnibus infert,
Et castos leuibus plantis ingressa Penates,
Inuenit ætherios signantem in puluere cursus,
Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moueant momenta polum. quàm certus in astris
Error, quis tenebras Solis, caussísque meantem
Defectum videat numerus, quæ linea Phœben
Damnet, & excluso pallentem fratre relinquat.
Vt procul adspexit fulgentia virginis ora,
Cognouitque Deam: tacitus veneratur amicos.
Occurrit, scriptásque notas confundit arenas.
Tunc sic Diua prior. Mallî sincera bonorum
Congeries, in quo veteris vestigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Iam satis indultum studiis, Musisque tot annos
Eripuere mihi, pridem te cura reposcunt.
Aggredere, & nostro rursum te redde labori:
Nec tibi suspectæ transmissæ gloria vitæ.
Humanum curare genus quis terminus vmquam
Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
Adde quod hæc potuit multis contingere sedes,
Sed meritis tantùm redeunt, actúsque priores
Commendat repetitus honor, virtúsque reducit

Quos

Quos fortuna regit, melius, magnoque petendum
Credis, in abstrusa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam praecepta Platonis
Erexere magis, quàm qui responsa secutus
Obruit Eoas classes, vrbésque carinis
Vexit, & arsuras Medo subduxit Athenas.
Spartanis potuit robur praestare Lycurgus
Matribus, & sexum leges vitere seuerae,
Ciuibus & vetitis ignauo credere muro,
Tutius obiecit nudam Lacedaemona bellis.
At non Pythagorae monitus, annique silentes
Famosum Oebalij luxum pressere Tarenti.
Quis verò insignem tanto sub principe curam
Respuat? aut quando meritis maiora patebunt
Praemia? quis demens adeò, qui iungere sensus
Cum Stilicone neget? similem quae pertulit aetas
Consilio, vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Viuere sub regno tali: succumberet aulae
Fabricius: cuperent ipsi seruire Catones.
Nónne vides, vt nostra soror Clementia tristes
Obtundat gladios, fratres amplexa serenos?
Assurgat pietas fractis vt lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant inualido Furiarum vincla veneno?
Exsultat cum pace fides: iam sidera cuncta
Linquimus, & placidas inter discurrimus vrbes.
Nobiscum Theodore redi. subit ille loquentem
Talibus. agrestem dudum me Diua reuerti
Cogis, & infectum longi rubigine ruris
Ad tua signa vocas. nunquam mihi cura tot annis
Altera, quàm duras sulcis mollire nouales,
Noscere soli vires, nemori quae commoda rupes,
Quis felix oleae tractus, qua gleba faueret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles.
Terribiles rursum lituos veteranus adibo?
Et desueta vetus tentabo caerula vector?
Collectamque diu & certis vtcumque locatam
Sedibus in dubium patiar deponere famam?
Nec me quid valeat natura fortior vsus
Praeterit, aut quantum neglectae defluat arti.
Desitus aurigae non audit verbera currus:
Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.
Esse sed iniustum fateor: quodcumque negatur
Iustitiae. tu prima hominem siluestribus antris
Elicis, & foedo detergis secula victu.
Te propter colimus leges, animósque ferarum
Exuimus: nitidis quisquis te sensibus hausit,
Irruet intrepidus flammis, hiberna secabit
Aequora, confertos hostes superabit in armis.
Ille vel Aethiopum plumbis solabitur aestus:
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.
Sic fatur tradente Dea suscepit habenas,
Quatuor ingentis iuris temone refusas.
Prima Padum, Tiberimque ligat, crebrisque micantem
Vrbibus Italiam: Lydos, Poenósque secunda
Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi.
Vltima Sardiniam, Cyrnon, trifidamque retentat
Sicaniam & quicquid Tyrrhena funditur vnda,
Vel gemit Ionia. nec te tot limina rerum
Aut tantum turbauit onus: sed vt altus Olympi
Vertex, qui spatio ventos, hiemésque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube serenum,
Celsior exsurgit pluuiis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat.
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, similisque sui, iustique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia suadet.
Nam spretas quid opes, intactáque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis haec forte decora.
Nulla potest laus esse tibi, quae crimina purget.
Seruat inoffensam diuina modestia vocem.
Temperiem seruant oculi, nec lumina feruor
Asperat, aut rabidus diffundit sanguine venas,
Nulláque mutari tempestas proditur oris.
Quin etiam fontes expulsa corrigis ira,
Et placidus delicta domas: nec dentibus vnquam
Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.
Qui fruitur poena, ferus est, legúmque videtur
Vindictam praestare sibi. cùm viscera felle
Canduerint ardet stimulis, fertúrque nocendi
Prodigus, ignarus caussae. Diis proximus ille est,
Quem ratio, non ira mouet: qui facta rependens
Consilio punire potest. mucrone cruento
Se iactent alij, studeant feritate timeri,
Abductáque hominum cumulent aeraria censu.
Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus exstat
Vtilior, nullas confessus murmure vires.
Acrior at rapidus tacitas praetermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia sani
Gurgitis immensum deduxit in ostia Gangem:
Torrentes immane fremant, lapsisque minentur
Pontibus, inuoluant spumoso vertice siluas.
Pax maiora decet: peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandatáque fortius vrget
Imperiosa quies. idem praedurus iniquas
Accepisse preces: rursus quae digna petitu
Largiter facilis: nec, quae comitatur honores,
Ausa tuam leuiter tentare superbia mentem.
Frons priuata manet: non se meruisse fatetur,
Quos creuisse putat. rigidi sed plena pudoris
Elucet grauitas fastu iucunda remoto.
Quae non seditio, quae non insania vulgi,
Te viso lenita cadat? quae dissona ritu
Barbaries, media quam non reuerentia frangat?
Vel quis non sitiens sermonis mella politi,
Deserat Orpheos blanda testudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animae per singula talem
Cernimus. & similes agnoscit pagina mores.
Nec dilata tuis Augusto iudice merces
Obsequiis, illumque habitum quo iungitur aulae
Curia, qui socios proceres cum principe nectit,
Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno,
Depositasque suas te succedente curules.
Crescite virtutes, fecundaque floreat aetas.
Ingeniis pateat campus, certúsque merenti
Stet fauor, ornator propriis industria donis.
Surgite sopitae, quas obruit ambitus, artes:
Nil licet inuidiae, Stilico dum prospicit orbi,
Sidereúsque gener. non haec violata curulis,

Turpia non Latios incestant nomina fastos.
Fortibus hæc concessa viris, seriesque gerenda
Patribus, & Romæ numquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri iam fama volatu
Moverat Aonios audito Consule lucos:
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riserunt floribus amnes.
Vraniæ redimita comas, qua sæpe magistra
Mallius ignifero radio descripserat axes,
Sic alias hortata Deas. patiemurne sorores
Optato procul esse die? nec limina nostri
Consulis, & semper dilectas visimus ædes?
Et fasces subiisse libet: miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Iovis æquorei submersam fluctibus aulam
Oratum volucres Erato iam perge quadrigas,
A quibus haud vmquam palmā rapturus Ariō.
Illustret circum sonipes, quicumque superbo
Perstrepit hinnitu Bætim, qui splendida potat
Stagna Tagi madidóque iubas adspergitur auro.
Calliope liquidas Alcidem posce palæstras.
Cuncta Palæmonii manus explorata coronis
Adsit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu iuga Taygeti frondosáque Mænala Clio
I Triviæ supplex: non aspernata rogantem
Amphitheatralis faveat Latonia pompæ.
Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certóque premant venabula nisu:
Ipsa truces fetus, captiváque ducat ab antris
Prodigia, & cædis sitientem deferat arcum.
Conveniant ursi, magna quos mole ruentes
Torva Lycaonius Helice miretur ab astris,
Perfossique ruant populo pallente leones,
Quales Mygdonio curru frenare Cybelle
Optat, & Herculei mallent fregisse lacerti
Obvia fulmineis properent ad vulnera pardi
Semine permisto geniti, cùm forte leæna
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter.
Hi maculis patres referunt, & robore matres,
Quidquid monstriferis nutrit Gætulica campis,
Alpina quidquid tegitur nive, Gallica si quid
Silva timet, iaceat: largo ditescat arena
Sanguine: consument totos spectacula montes:
Nec molles egeant nostra dulcedine ludi.
Qui lætis risum salibus movisse facetus,
Qui nutu, manibusque loquax, cui tibia flatu,
Cui plectro pulsanda chelys, qui pulpita socco
Personat, aut altè graditur maiore cothurno:
Et qui magna levi detrudens murmura tactu
Innumeras voces segetis moderatur ahenæ,
Intonat erranti digito penitùsque trabali
Vecte, laborantes in carmina concitat undas,
Vel qui more avium sese iaculantur in auras,
Corporáque ædificant celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus plantæ vel cruribus hærens
Pendula libratò figat vestigia saltu.
Mobile ponderibus descendat pegma reductis,
Inque chori speciem spargentes ardua flammas
Scena rotet: varios effingat Mulciber orbes.
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permissa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Lascivi subitò confligant æquore lembi,
Stagnáque remigibus spument inversa canoris.
Consul per populos, idemque gravissimus auctor
Eloquii, duplici vita subnixus in ævum.
Procedat pariter libris, fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne desit fascibus heres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, servatóque ordine fati
Mallia continuo numeretur Consule proles.

FINIS.

CL. CLAVDIANI DE LAVDIBVS STILICONIS.

LIBER I.

ONTINVANT Superi pleno Romana favore Gaudia, successusque novus successibus augent.
Coniugii nec dum festivos regia cantus
Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
Et calidis thalamis successit laurea sertis,
Sumeret ut pariter princeps nomenque mariti,
Victorisque decus. Libyæ post prælia crimen
Concidit Eoum, rursusque Oriente subacto
Consule defensæ surgunt Stilicone secures.
Ordine vota meant. equidem si carmen in unum
Tantarum sperem cumulos advolvere rerum,
Promtiùs imponam glaciali Pelion Ossæ:
Si partem tacuisse velim, quodcumque relinquam,
Maius erit. veteres actus, primámque iuventam
Prosequar, ad sese mentem præsentia ducunt.
Narrem iustitiam, resplendet gloria Martis.
Armati referam vires, plus egit inermis:
Quod floret Latium, Latio quod reddita servit
Africa, vicinum quod nescit Iberia Maurum,
Tuta quòd imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracem, decertatósque labores,
Hebro teste canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipsaque Pierios lassant proclivia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, numquam sincera bonorum

Sors ulli concessa viro: quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit: bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis: in publica felix,
Sed privata minus. partitum singula quemque
Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum sollertia iuris,
Hunc soboles, castique tori. sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ divisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. quid facta revolvam,
Militiamque patris? cuius protendere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilicho. mens ardua semper,
A puero, tenerisque etiam fulgebat in annis.
Fortunæ maiorum honos, erectus & acer,
Nil breve moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fictisque loqui iam digna futuris.
Iam tunc conspicuus, iam tunc venerabilis ibat,
Spondebátque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorúmque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideum. quacumque alte gradereris in urbe,
Cedentes spatiis, assurgentésque videbas.
Quamvis miles adhuc, tacitis suffragia vulgi
Iam tibi detulerant quidquid mox reddidit aula.
Vix primævus eras, pacis cum mitteris auctor
Assyriæ: tanta fœdus cum gente ferire
Commissum iuveni. Tigrim transgressus, & altum
Euphratem, Babylona petis. stupuere severi
Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi
Flagravit studio, defixæque hospite pulcro
Persides, arcanum suspiravere calorem.
Thura odoratæ cumulis, & messe Sabæa
Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuvencos
Chaldæo stravere Magi. Rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretáque Belli,
Et vaga testatur volventem sidera mitram.
Si quando sociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilichone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longe virga transfigere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea natura virginis ætas
Urgebat patrias suspenso principe curas:
Quem simul imperióque ducem natæque maritum
Prospiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum, thalamisque Serenæ.
Iudicium virtutis erat: per castra, per urbes,
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantósque vicos quos obtulit orbis,
Intra consilium vincis sensumque legentis,
Et gener Augusti olim socer ipse futurus
Accedis. radiis auri, Tyriaque superbit
Maiestate torus. comitata parentibus exit
Purpureis virgo. stabat pater inde tropæis
Inclytus: inde pium matris regina gerebat
Obsequium, gravibus subnectens flammea gemmis.
Tunc & Solis equos, tunc exsultasse choreis
Astra ferunt, mellisque lacus, & flumina lactis
Erupisse solo, cum floribus æquora vernis
Bosporus indueret, roseisque evincta coronis
Certantes Asia tædas Europa levaret.
Felix arbitrii princeps, qui congrua mundo
Iudicat, & primus censet quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natu adiunxit, & aula,
Cui nec luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretiosior umquam
Laude fuit. quis enim Mysos in plaustra feroces
Reppulit, aut sæva Propontis cæde tumentes
Basternas una potuit delere ruina?
Pallantis iugulum Turno moriente piavit
Æneas, tractúsque rotis ultricibus Hector
Irato vindicta fuit, vel questus Achilli.
Tu neque vesano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditaris in unum
Sævitiam. turmas equitum, peditúmque catervas,
Hostilésque globos tumulo prosternis amici.
Inferiis gens tota datur, nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricatáque vatibus arma
Conatus invere tuos: tot Barbara solus
Millia, iam pridem miseram vastantia Thracem
Finibus exigui vallis conclusa tenebas.
Nec te terrisonus stridor venientis Alani,
Nec vaga Hunorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exstinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures,
Obstruerétque moras, strictúmque reconderet ensem,
Solveret obsessos, præberet fœdera captis.
Assiduus castris aderat, rarissimus urbi.
Si quando trepida princeps pietate vocaret,
Vixque salutatis Laribus, vix coniuge visa,
Deterso nec dum repetebat sanguine campum.
Nec fletit, Eucherii dum carperet oscula saltem
Per galeam, patris stimulos, ignésque mariti
Vincit cura ducis. quoties sub pellibus egit
Aedonas hiemes, & tardi flabra Bootæ,
Sub divo Rhipæa tulit, cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alii: tunc iste rigentem
Danubium calcabat eques, nimbisque profundum
Scandebat cristatus Athon, lateque corusco
Curvatas glacie silvas umbone ruebat.
Nunc prope Cimmerii tendebat litora Ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimbosa cubile.
Vos Æmi gelidæ valles, quas sæpe cruentis
Stragibus æquavit Stilicho, vos Thracia testor
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
Dic Hebre Bisalta, vel qui Pangæa iuvencis
Sciditis, offenso quantæ sub vomere putres
Dissiliant glebis galeæ, vel qualia rastris
Ossa peremptorum resonent immania Regum.
Singula complecti cuperem: sed densior instat
Gestorum series, laudúmque sequentibus undis
Obruimur. genitor casi post bella tyranni
Iam tibi commissis conscenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali cervice subis. sic Hercule quondam
Sustentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubiis titubavit signifer astris,

Perpetuoque senex subductus mole parumper
Obstupuit proprij spectator ponderis Atlas.
Nil ibi Barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas tantóque remoto
Principe mutatos orbis non sensit habenas.
Nil inter geminas arces, ceu libera frenis
Ausa manus certe nec tantu dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diuersior vnquam
Confluxit populus, totam pater vndique secum
Mouerat Auroram: mistis heic Colchus Iberis,
Heic mitra velatus Arabs, heic crine decoro
Armenius, heic picta Saces, fucatáque Medus,
Heic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Heic Rhodani procera cohors, heic miles alumnus
Oceani. ductor Stilico tot gentibus vnus,
Quas vel progrediens, vel conspicit occiduus Sol.
In quo tam vario vocum, gentiúmque tumultu
Tanta quies, tantúsque metus seruator honesti
Te moderante fuit nullis vt vinea furtis,
Vt seges erepta fraudaret messe colonum,
Vt nihil aut saeuum rabies, aut turpe libido
Suaderet: placidis seruirent legibus enses,
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos sic mores castra sequuntur.
Denique felices aquilas quocunque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montésque latebant.
Vexillum nauale dares sub puppibus ibat
Ionium nullis succincta Ceraunia nimbis,
Nec iuga Leucatæ feriens spumantia fluctus
Deterrebat hiems. tu si glaciale iuberes
Vestigare fretum, securo milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
Aethiopum medios penetrassent vela vapores.
Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycæi
Te pastorali modulantur Mænala cantu,
Partheniúmque nemus, quod te pugnante resurgens,
Aegra caput medijs erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhasijs tunc inter corpora Ladon
Hæsit, & Alpheus Geticis angustus aceruis,
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.
Miramur rapidis hostem succumbere bellis,
Cùm solo terrore ruant, non classica Francis
Intulimus, iacuere tamen: non Marte Sueuos
Contudimus, quis iura damus. quis credere possit?
Ante tubam nobis audax Germania seruit.
Cedant Druse tui, cedant Traiane labores:
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilico, totidémque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis.
Quem ferro, alloquijs, quem vos cum milite, solus
Impiger à primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
Fulmineum perstrinxit iter. ducis impetus vndas
Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
Cum Rheno crescebat aquis. ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice Reges,
Qui nec principibus donis, precibúsque vocati
Paruerant, iussi properant, segnique verentur
Offendisse mora. transuecti lintribus amnem,
Occursant vbicumque velis. nec fama fefellit
Iustitiæ, videre pium, videre fidelem.
Quem veniens timuit, rediens Germanus amauit.
Illi terribiles quibus otia vendere semper
Mos erat & fœda requiem mercede pacisci,
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu,
Captiuóque rogant, quàm si post terga reuincti
Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces.
Omne quod Oceanum, fontémque interiacet Istri,
Vnius incursu tremuit sine cæde subactus.
Seruitio Boreas, exarmatíque Triones
Tempore tam paruo. tot prælia sanguine nullo
Perficis, & Luna nuper nascente profectus,
Antè redis, quàm plena fuit. Rhenúmque minacem
Cornibus infractis adeo mitescere cogis,
Vt Salius iam rura colat, flexósque Sicambri
In falcem curuent gladios, geminásque viator
Cùm videat ripas, quæ sit Romana requirat:
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus, mediumq; ingressa per Albim
Gallica Francorum montes armenta peruagent:
Vt procul Hercyniæ per vasta silentia siluæ,
Venari tuto liceat, lucósque vetusta
Religione truces & robora Numinis instar
Barbarici, nostræ feriant impune bipennes.
Vltro quinetiam deuota mente tuentur,
Victorique fauent. quoties sociare cateruas
Orauit, iungique tuis Alemannia signis?
Nec doluit contemta tamen. spretóque recessit
Auxilio laudata fides. prouincia missos
Expellet citius fasces, quàm Francia Reges,
Quos dederis. acie nec iam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet. sub iudice nostro
Regia Romanus disquirit crimina carcer.
Marcomer, Sunnóque docet quorum alter Etruscum
Pertulit exsilium. cùm se promitteret alter
Exsulis vltorem, iacuit mucrone suorum.
Res auidi conserere nouas, odióque furentes
Pacis, & ingenio scelerúmque cupidine fratres.
Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempestas, & ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Australis sonuit tuba. mouerat omnes
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga Sole relegat:
Quos vaga humectat Cynips, & proximus hortis
Hesperidum Triton, & Gir notissimus amnis
Aethiopum simili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & paruis redimitus Iuba sagittis,
Et velox Garamas: nec quamuis tristibus Ammon
Responsis alacrem potuit Nasamona morari.
Stipantur Numida campis, stant puluere Syrtes
Gætulæ: Pœnus caelum obtexitur aer.
Hi virga moderantur equos, his fulua leones
Velamenta dabant, quotacúmque fert annus
Exuuiæ, vastis Meroë quas nutrit arenis.
Serpentum gestant patulos pro casside rictus:
Splendent vipereæ squamosa pelle pharetræ.
Non sic intremuit Simois, cùm montibus Ida
Nigra coloratum produceret agmina Memnon:

Non

Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli:
Gildo nempe tibi. nec solum feruidus Austrum,
Sed partes etiam Mauors agitabat Eoas,
Quamuis obstreperet pietas. his ille regendæ
Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat vmbram,
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triste dolis, hoc Africa sæuis
Cinxerat auxilijs, hoc coniuratus alebat
Insidijs Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces: hinc frugibus ætra negatis
Vrgebat, trepidámque fames obsederat vrbem.
Exitiale palàm Libycum, ciuile pudoris
Obtentu tacitum. tales vtrimque procellæ
Cùm fremerent, Latiúmque alternis ictibus anceps
Imperium pulsaret hiems: nil fessa remisit
Officij virtus, contráque minantia fata
Peruigil, euentúsque sibi latura secundos,
Maior in aduersis micuit. velut arbiter alni,
Nubilus Ægæo quam turbine versat Orion,
Exiguo claui flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
Callidus, & pelagi cælique obnititur iræ.
Quid primum mirer Stilico? quòd cautus ad omnes
Restiteris fraudes, ut te nec noxia furto
Littera, nec pretio manus inflammata lateret:
Quòd nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio: responsa quòd ardua semper
Eoa dederis quæ mox effecta probasti.
Securus, quamuis & opes, & rura tenerent,
Insignésque domos. leuis hæc iactura: nec vmquam
Publica priuatæ cesserunt commoda caussæ.
Diuidis ingentes curas, téque omnibus vnum
Obijcis, inueniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus,
Quæ scriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus alijs numero crescente lacertis,
Tot simul obiectis posset confligere rebus?
Euitare dolos? veteres firmare cohortes?
Explorare nouas? duplices disponere classes?
Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube soporis
Immunes oculi per tot discurrere partes,
Tot loca sufficerent, & tot longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine cinctum,
Corporis excubijs vnam seruasse iuuencam.
Vnde tot allatæ segetes? quæ silua carinas
Texuit? vnde rudis tanto tyrone iuuentus
Enituit, seniúmque iterum vernante resumsit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu Tirij, sed vomere Cadmi
Tam subitas acies concepto dente draconis
Exsiluisse rear. Dircæis qualis in aruis
Messis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos strinxit gladios, cum semine iacto
Terrigena galea matrem nascente ferirent,
Armiger & viridi floreret milite sulcus.
Hoc quoque non paruas, si est cum laude relinqui,
Quòd non antè fretis exercitus adsilit vltor,
Ordine quàm prisco censeret bella Senatus.
Neglectum Stilico tot iam per secula morem
Rettulis, vt ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur,
Cùm procerum iussis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras cunctis transmittere signis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Consilio stetit ira minor. ne territus ille
Te duce, suscepto Martis grauiore paratu,
Aut in arenosos æstus, zonámque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus,
Missurúsue sibi certæ solatia mortis,
Oppida dirueret flammis. res mira relatu:
Ne timeare, times, &, quem vindicta manebat,
Desperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hostilis! saluæ Carthaginis arces,
Illæsis Tyrij gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vastare fuga: spe captus inani,
Nec se surripuit pœnæ, nostrisque pepercit
Demens: qui numero tantùm, non robore mensus
Romano, rapidis ibat ceu proximus omnes
Calcaturus equis, &, quod iactare solebat,
Solibus effetos mersurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fuscum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latiis obsistere pilis.
Sternitur ignauus Nasamon, nec spicula supplex
Intorquet Garamas. repetunt deserta fugaces
Autololes: pauidus proiecit missile Mazax.
Cornipedē Maurus nequidquam hortatur anhelū,
Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hostibus, & læta passurum iurgia plebis,
Fracturumque reos humili sub iudice vultus:
Nil tribuat fortuna sibi: sit prospera semper
Illa quidem, sed non vni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Nutatura semel si quid licuisset iniquis
Cassibus, instabant alea post terga biremes.
Venturus dux maior erat. victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior vmquam
Contigit. an quisquam Tigranen armáque Ponti,
Vel Pyrrhū, Antiochique fugā, vel vincla Iugurthæ
Conferat? aut Persen, debellatúmque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni:
Heu flebat: Romana salus ibi tempora tutò
Traxerunt dilata moras. hoc vincere tardè
Vinci penè fuit. discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi deforme pependit,
Et tantum Libyam fructu maiore recepit,
Quàm peperit, quantò grauiorem amissa dolorem,
Quàm nec dum quæsita mouent quis Punica gesta,
Quis vos Scipiadæ, quis te iam Regule nesset?
Quis lentum caneret Fabium si iure peremto
Insultaret atrox famulâ Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum reuocauit adorea laurus.
Restituit Stilico cunctos tibi Roma triumphos,

CL. CLAVDIANI DE LAVDIBVS STILICONIS

LIBER II.

Actenus armatæ laudes, nunc qualibus urbem
Moribus, & quanto frenet metuendus amore,
Quo tandem flexus trabeas astore rogantes
Induerit, fastísque suum concesserit annum,
Mitior incipiat fidibus iam Musa remissis.
Principio magni custos Clementia mundi
Quæ Iouis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolûm, nam prima Chaos Clementia soluit
Congeriem miserata rudem, vultúsque sereno
Discussis tenebris in lucem secula fudit.
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur, posuítque suas hoc pectore sedes.
Hæc docet, vt pœnis hominum, vel sanguine pasci
Turpe, ferúmque putes: ut ferrum Marte cruentum
Sic cum pace premas; vt non infensus alendis
Materiam præstes odijs: vt sontibus vltro
Ignouisse velis: deponas ocyus iram,
Quàm moueas, precibus numquã implacabilis obstes,
Obuia prosternas, prostratáque more leonum
Despicias: alacres ardent cùm sternere tauros,
Transiliunt prædas humiles. hac ipse magistra
Das veniam victis. hac exhortante calores
Horrificos, & quæ numquam nocitura timentur
Iurgia, contentus solo terrore coerces,
Ætherij patris exemplo: qui cuncta sonoro
Concutiens tonitru, Cyclopum spicula differt
In scopulos, & monstra maris, nostrique cruoris
Parcus, in Oetam exercet fulmina siluas.
Huic Diuæ germana Fides, eademque sororis
Corde tuo delubra tenens, sese omnibus actis
Inserit. hæc nullo docuit lucescere fuco,
Numquam falsa loqui, numquam promissa morari,
Inuisos odisse palàm, non vires in alto
Condere, non lætam speciem prætendere fraudi,
Sed certum, mentique parem componere vultum.
Occulto sæuire vetat. prodesse remittit.
Hæc & amicitias longo post tempore firmas,
Mansuróque adamante ligat: nec mobile mutat
Ingenium paruo strepitu nec vincula noxæ
Dissolui patitur, nec fastidire priorem
Allicitur veniente nouo: benefacta tenere,
Respuere offensas facilis. pariterque minoris
Officij, magnique memor superare laborat,
Vtque hostes armis, meritis sic vincit amicos.
Hæc fouet absentes: hæc longè sola remotis
Consulit; hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, & ignarum numquam læsura clientem.
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.
Non viuis annexus amor meminisse sepultos
Desinit, in prolem transcurrit gratia patrum.
Hac tu Theodosium, tenuit dum sceptra, colebas:
Hac etiam post fata colis: nec pignora curas
Plus tua, quàm natos, dederat quos ille monendos,
Tutandósque tibi. iustos nimiúmque fideles
Fama putat, qui, cùm possent commissa negare,
Maluerint nullo violati reddere questu.
At Stilico non diuitias, aurique relictum
Pondus, sed geminos axes, tantúmque reseruat
Depositum teneris, quantum Solis genus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
Creditur? hoc clypeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem, vitæque, & lucis in ipso
Limine contentus, numquam dat iura subactis
Gentibus, & secum sentit creuisse triumphos.
Quem tu sic placida formas sic mente seuera,
Vt neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obsequeris: nec contra nixus ouantem
Confringas animum, seu cernas consona regno,
Seu iuuenem deceas, moles quid publica poscat,
Seu sanctum venerere senem patrijsque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores,
Obsequio moderere ducem. pietate parentem.
Hinc fuit, vt primos in coniuge disceret ignes,
Ordirique virum non luxuriante iuuenta,
Sed cum lege tori, casto cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero: felicior ille
Te socero. fratrem leuior nec cura tuetur
Arcadium: nec si quid iners, aut impia turba
Prætendens proprio nomen regale furori
Audeat, adscribis iuueni discordia quippe
Cùm fremuit, numquam Stiliconis canduit ira.
Sæpe lacessitus probris, gladijsque petitus,
Vt bello Furias vltum, quas pertulit, nec
Illicito, caussámque daret ciuilibus armis,
Cuius fixa fide medijs dissensibus aulæ
Intemeratorum stabat reuerentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aspera, gemmatásque togas, viridésque smaragdis
Loricas, galeásque renidentes hyacinthis,
Gestatósque patri capulis radiantibus enses,
Et vario lapidum distinctas igne coronas
Diuidis ex æquo, ne non Augusta supellex,
Ornatúsque pares geminis heredibus essent.
Mittitur & miles, quamuis certamine partes
Iam tumeant. hostem munis robore manus,
Quàm peccare fide: permittis iusta petenti,
Idque negas solum, cuius mox ipse repulsa
Gaudeat, & quidquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea puto quæ crimina pellunt
Ore Deæ vinxere choros. vnóque recepta
Pectore, diuersos tecum cinguntur in vsus.
Iustitia vtilibus rectum præponere suadet,
Communésque sequi leges, iniustáque numquam
Largiri fessis durum Patientia corpus
Instruit vt nulli cupiat cessisse labori.
Temperies, vt casta petas. Prudentia, ne quid

Inconsultus agat. Constantia futile nec quid,
Infirmumque gerat. procul importuna fugantur
Numina monstriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primum scelerum matrem, quæ semper habendo
Plus sitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam. cuius fœdissima nutrix
Ambitio, quæ vestibulis, foribúsque potentum
Excubat, & pretijs commercia poscit honorum,
Pulsa simul. nec te gurges corruptior æui
Traxit ad exemplum, quod iam firmauerat annis
Crimen, & in legem rapiendi verterat vsum.
Denique non diues sub te pro rure paterno,
Vel Laribus pallet: non insidiator oberrat,
Facturus quemcumque reum: non obruta virtus
Paupertate latet. lectos ex omnibus oris
Euehis, & numquam meriti cunabula quæris,
Et, qualis, non vnde satus. sub teste benigno
Viuitur: egregios inuitant præmia mores.
Hinc priscæ redeunt artes: felicibus inde
Ingenijs aperitur iter, despectáque Musæ
Colla leuant, opibúsque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cùm cernat vterque,
Quod nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitijs. nec te iucunda fronte fefellit
Luxuries prædulce malum: quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus,
Membráque Circæis effeminat acriùs herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius: fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris toruos auro circumlinit hydros,
Illa voluptatum multis innexuit hamis.
Te numquam conata capit. non praua libido
Aduigilat stupris: non tempora somnus agendi
Frustratur: nullo citharæ conuiuia cantu,
Non pueri lasciua sonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus, ni caussa iuberet
Lætitiæ? non indecores ærariæ lassant
Expensæ: paruo non improba littera libro
Absentum condonat opes. à milite parcus
Diligeris: neque enim neglectas pace cohortes
Tum ditas, cùm bella fremunt. sic nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos spreuerit, offert
Seruus, & incassum seruati prodigus auri.
Anteuenis tempus: non exspectantibus vltro
Munificus mensæque adhibes, & nomine quemque
Compellas: claris sub te quod gesserat olim,
Admonitor facti, fingensque sensibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec si quid tribuas, iactatum sæpius idem
Exprobrare soles: nec quos promoueris, alto
Turgidus alloqueris fastu: nec prospera flatus
Attollunt nimios: quin ipsa superbia longè
Discessit, vitium rebus sollemne secundis,
Virtutúmque ingrata comes. contingere passim,
Affarique licet. non inter pocula sermo
Captatur, pura sed libertate loquendi,
Seria quisque iocis nulla formidine miscet.
Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,
Miratur commune parem, cum tanta potestas
Ciuem lenis agat. te doctus prisca loquentem,
Te matura senex audit, te fortia miles,
Adspersis salibus, quibus haud Amphiona quisquã
Præferat, Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orpheo migrantes pectine siluas.
Hinc amor, hinc veris, & non fallentibus omnes
Pro te solliciti votis: hinc nomen vbique
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes streperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quæ sufficerent fornacibus æra,
Effigies ductura tuas? quis denique esset
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni semper honorem
Respueres? decus hoc rapiat, quem falsa timentum
Munera decipiunt, qui se diffidit amari.
Hic solus spreuisse potest, qui iure meretur.
Vndique legati properant, generique sub ore
In tua centenas aptant præconia voces.
Grates Gallus agit, quòd milite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Ædificet ripis, & seuum gentibus amnem,
Thybridis in morem, domibus præuelet amœnis.
Hinc Pœni cumulant laudes, quòd rura tyranno
Libera possideant. hinc obsidione solutus
Pannonius, potórque Saui, qui clausa tot annis
Oppida, laxatis ausus iam pandere portis,
Rursum cote nouat nigras rubigine falces,
Exesósque situ cogit splendere ligones.
Agnoscit causas & collibus oscula notis
Figit, & impresso glebis non cedit aratro.
Extectis incultis dabant quas sæcula siluis,
Restituit terras, & opacum vitibus Istrum
Conserit, & patrium vectigal soluere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te sospite fas est
Vexatum laceri corpus iuuenescere regni.
Sub tot principibus quæcumque amisimus olim
Tu reddis: solo poterit Stilicone medente
Crescere Romanum vulnus tectura cicatrix,
Inque suos fines tandem redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cæleste fauori
Iudicium: cingunt Superi concordibus vnum
Præsidijs, hostesque tuos aut litore produnt,
Aut totum oppositis claudunt fugientibus æquor,
Aut in se vertunt Furiis, aut militis ense
Bacchatis laniant Pentheo corpora ritu.
Insidias retegunt, & in ipsa cubilia fraudum
Ducunt. ceu tenera venantem nare Molossi
Omnibus ventura notant, aut alite monstrant,
Aut monitos certa dignantur imagine somnos.
Pro quibus innumeræ trabearum insignia terræ
Certatim petiere tibi: poscentibus ipse
Restiteras, & mens aliorum prona fauori,
Iudex dura sui, facibus succensa pudoris,
Tarda verecundis excusat præmia caussis.
Ergo auidæ, tantósque noui sine Consulis annos
Elusæ, dominæ pergunt ad limina Romæ.
Si minùs annuerit precibus, vel cogere certè
Cunctantem, votóque moras auferre paratæ
Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent

Monte Palatino, glaucis tum prima Mineruae
Nexa comam foliis, fuluoque intexta micantem
Veste Tagum, tales profert Hispania voces.
Cuncta mihi semper Stilico, quaecumque poposci,
Concessit, tantumque suos inuidit honores.
Augusti potuit soceri contemnere fasces,
Iam negat & generi si non vt ductor ab orbe,
Quem regit, accipiat, saltem cognatus ab aula.
Exiguumne putat quòd sic amplexus Iberam
Progeniem, nostros immoto iure nepotes
Sustinet, vt patrium commendet purpura Betim?
Quòd pulcro Mariae secundet germine regnum?
Quòd domini speratur auus? tum flaua repexo
Gallia crine ferox, euinctáque torque decoro,
Binaque gesa tenens animoso pectore fatur.
Qui mihi Germanos solus, Francósque subegit,
Cur non dum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat?
Vsque adeò ne leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monstro,
Ferro picta genas, cuius vestigia verrit
Caerulus, Oceanique aestum mentitur amictus.
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam cum Scotus Hibernam
Mouit, & infesto spumauit remige Tethys.
Illius effectum curis, ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Prospicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tunc spicis, & dente comas illustris eburno,
Et calido rubicunda die, sic Africa fatur.
Sperabam nullas trabeas Gildone peremto
Nasci posse moras: etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat fasces praebere triumpho:
Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
Ignorare dedit. post haec Oenotria lentis
Vitibus intorquens ederas, & palmite largo
Vina fluens, si vos adeò Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas sola iuuare
Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
Vt praesente fruar, conscendentémque tribunal
Prosequar, atque anni pandentem claustra salutē.
Talibus alternant studiis, Romamque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec segnius illa
Paruit officio raptis sed protinus armis
Ocyor excussis per nubila sidere tenuit,
Transuehitur Tuscos, Apenninique volatu
Stringitur: Eridanus clypei iam fulgurat vmbra.
Constitit ante ducem, terrifica nec Pallade vultu
Deterior, nec Marte minor: tremuit ore corusco
Iam domus, & summa tangunt laquearia crista.
Tum prior attonitum grato affata querelis.
Seruatas Stilico per te venerande curules
Ornatas nec dum fateor: quid profuit anno
Seruilem pepulisse notam? defendis honorem,
Quem fugis, & spernis tanta quem mole tueris:
Restituis obitum, pro quo labente restitis.
Quaenam caussa morae? quonam iam labere rursus
Ingenio? nullus Boreae metus, omnis & Austri
Ora silet. cecidit Maurus, Germania cessit,
Et Ianum pax alta ligat: te Consule nec dum
Digna feror? titulum ne leuem, paruique nitoris
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis Regibus egi?
Non si prodigiis casus natura futuros
Signat, polluimur macula, quod rebus Eois
Omen erat. quamquam nullis mihi cognita rebus
Fabula, vix tanto risit de crimine rumor.
Opprobriis stat nulla fides nec littera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Est tua, quid nostros qui consulis omnia patres
De monstris taceas pellendis denique nulla.
Dedecoris sanctum violant oracula certum,
Nec mea funestum versauit Curia nomen.
Pars sceleris dubitasse fuit. quaecumque profanae
Pagina de primo venisset limite Phoebi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis
Auribus Italiae factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor, quantum tua cura peregit
Secretum meruit, lateatur quisquis Eois
Scribere desierit: festos portenta Gabinos
Ista latent: propriam labem tersisse laborent.
Cur ego quae numquam didici sensisse creatum
Gratulor exemtum? delicti paenitet illos.
Nos nec credidimus, fuerit tamen omnibus vnum
Crimen, & ad nostras manauerit vsque secures.
Plus ideo sumenda tibi fastigia iuris,
Ne pereat iam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo sarciri Consule damnum
Excepto Stilicone potest. bene praescia temporis
Mens tua distulerat: titulo tunc crescere posses,
Nunc per te titulus. Consul succurre grauatis
Consulibus: quicumque fuit, quicumque futurus,
Annum redde tuum, quem mox secura sequatur
Posteritas, nec iam doleat defensa vetustas.
Sic trabeis vltor Stilico, Brutusque repertor.
Libertas populi primo tunc Consule Bruto
Reddita per fasces: hic fascibus expulit ipsis
Seruitium. instituit sublimen Brutus honorem:
Asseruit Stilico plus est seruasse repertum,
Quam quaesisse nouum. quid tardius ore verendo
Annuis? insolitus frontem circumfluit ignis:
Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hoc etiam, quamuis corrumpi munere nullo
Te certum est, iurare libens, ac suscipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine: tincta simul repetito murice fila
Consuluimus pensis, & eodem ueximus auro,
Aurea quo Lachesis sub te mihi saecula texit.
Heic ego promissam sobolem speratáque mundo
Pignora praelusi: veram mox ipse probabis
Me vatem, nostraeque fidem venientia telae
Fata dabunt. dixit, gremióque rigentia profert
Dona, graues auro trabeas. insigne Mineruae
Spirat opus, rutilis hic pingitur aula columnis,
Et sacri Mariae partus Lucina dolores
Solatur. residet fulgente puerpera lecto:
Sollicita iuxta pallescunt gaudia matris:
Susceptum puerum redimita tempora Nymphae
Auro fonte lauant: teneros de flumine risus,
Vagitusque audire putes. iam creuerat infans

Cre

Hæc ferent patrem: Stilicho maturior usu
Martia robusto tradit præcepta nepoti.
Parte alia spumis fumantem Serica frena
Purpureo primæ signatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equum, iaculisque, vel arcu
Aureo purpureos tollentes cornua ceruos,
Aureus ipse ferit. Venus heic inuecta columbis,
Tertia regali iungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumstipantur amores
Progenitam Augustis, Augustorúmque sororem.
Eucherius timido iam flamnea subleuat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc vtroque petit diademata sexu,
Reginásque parit, Reginarúmque maritos.
Talibus inuitat donis, dextraque regendum
Diua simul porrexit ebur, sollennibus vrnam
Commouet auspicijs, auibúsque incepta secundat.
Tunc habiles humeros armis, Dea vestibus ambit
Romuleis. Latij sederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Istro,
Vel Scythico victor rediens Gradiuus ab axe,
Deposito iam clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis. spatiosa Quirinus
Frena regit, currúmque patris Bellona cruentat
Ditibus exuuijs tendentem ad sidera quercum,
Præcedit lictórque Metus cum fratre Pauore
Barbaro ferratis insectant terga catenis,
Velati galeas lauro propriisque iugalis
Formido ingentem vibrat succincta securim.
Vidit vt optato se Consule Roma potitam:
Nunc, ait, Elysij lucos irrumpere campi
Nunc libet, vt tanti Curius miracula voti
Fabriciúsque ferant. famæ qui vulnere nuper
Calcatam fleuere togam iam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat lusisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tremendi
Scipiadæ gemini: tandem quod libera damnis
Vnius auxilio fasces, Libyamque recepi.
Quod superest, vnum precibus fortissime Consul
Adde meis, vrbique tuum largire parumper,
Quem rogat, aduentum. quam tu bellique fameque
Depulsis terris iterum regnare dedisti,
Splendida suscipiant alium te Rostra Camillum,
Victorem videant, seruatorémque Quirites.
Vt populus quem ductor amas, quibus Africa per te.
Nec prius auditus Rhodanus iam donat aristas:
Vt mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messésque ferat nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo: cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi!
Fallax ô quoties rumor deludet amorem
Suspensum, veniens omni dum crederis hora?
Spectabunt cupidæ matres, spargentur & omnes
Flore viæ, superet cùm Pythia limina Consul
Adductus, antiqui species Romana Senatus.
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus,
Ad cælum quoties vallis tibi Martia ducet
Nomen, Auentino, Pallanteóque recessu!
Nunc te conspiciam castris permitte relictis,
Mox & cum genero trabeis visura secundis.

Hæc dum Roma refert, iam fama loquacibus alis
Peruolat Oceanum, linguis & mille citatos
Festinare iubet proceres, nullisque senectus,
Non iter, hibernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socij properant, & vindicis annum.
Sic vbi fecunda reparauit morte iuuentam,
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa piis, Nilique ad litora tendens
Vnicus extremo phœnix procedit ab Euro:
Conueniunt Aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Vt Solis mirentur auem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama busti.
Nec minor in cælo chorus est, exsultat vterque
Theodosius, diuíque tui: Sol ipse quadrigis
Vere coronatis, dignum tibi præparat annum.
Est ignota procul, nostræque impervia menti,
Vix adeunda Deis, annorum squalida mater,
Immensi spelunca æui, quæ tempora vasto
Suppeditat, reuocátque sinu. complectitur antrum,
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuúmque viret squamis, caudámque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos, vultu longæua decoro
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris animæ. mansura verendus
Scribit iura senex, numeros qui diuidit astris,
Et cursus stabilésque moras quibus omnia viuunt,
Ac pereunt: fixis cùm legibus ille recenset,
Incertum quid Martis iter, certúmque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox semita Lunæ,
Pigráque Saturni, quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius erret.
Illius vt Phœbus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens seniórque superbis
Canitiem inclinat radiis: tunc sponte reclusos
Laxauit postes adamas, penetrale profundum
Panditur & sedes, æuique arcana patescunt.
Heic habitant vario facies distincta metallo
Sæcula certa locis, illic glomerantur aëna.
Heic ferrata rigent, illic argentea candent
Eximia regione domus contingere terris
Difficiles stabant rutili grex aureus anni:
Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
Signandum Stilichone legit. tunc imperat omnes
Pone sequi, dictisque simul compellat euntes.
En cui de Stilicho meliore sæcla metalli
Consul adest: ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes hominum, florescite rursus
Ingenijs hilares Baccho frugúmque feraces.
Non inter geminos anguis glacialis Triones
Sibilet, immodico nec frigore sæuiat Vrsa.
Non toruo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Vrat atrox æstas madida nec proximus vrna
Semina prærupto dissoluat Aquarius imbre.
Phrixeus roseo producat flore cornu
Ver aries pingues nec grandine tundat oliuas
Scorpius, autumni maturet gramina Virgo,
Lenior & grauidis allatret Sirius vuis.
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos

Ingreditur, vallémque suam, quam flameus ambit
Riuus, & irriguis largum iubar ingerit herbis,
Quas Solis pascuntur equi. flagrantibus inde
Cæsariem sertis, & lutea lora, iubásque
Subligat alipedum. gelidas hinc Lucifer ornat
Hinc Aurora comas, iuxtáque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Consulis annus,
Inque nouos iterum reuoluto cardine cursus
Scribunt ætheriis Stiliconem sidera fastis.

FINIS.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM TERTIVM DE LAVDIBVS STILICONIS

PRAEFATIO.

MAIOR Scipiades, Italis qui solus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pieriis exercuit artibus arma:
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas:
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
Ergo seu patriis primæuus Manibus vltor,
Subderet Hispanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuspide vires,
Inferret Libyco signa tremenda mari.
Hærebat doctus lateri, castrisque solebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi post lituos pedites fauere canenti,
Laudauitque noua cæde cruentus eques.
Cúmque triumpharet gemina Carthagine victa,
Hanc vindex patris, vicerat hanc patriæ.
Cùm longi Libyam tandem post funera belli
Ante suas mæstam cogeret ire rotas,
Aduexit reduces secum victoria Musas,
Et sertum vati Martia laurus erat:
Noster Scipiades Stilico: quo concidit alter
Hannibal, antiquo sæuior Hannibale.
Te mihi post quinctos annorum Roma recursus
Reddidit, & votis iussit adesse suis.

CL. CLAVDIANI DE LAVDIBVS STILICONIS LIBER III.

VEM populi plausu, procerum quem voce petebas
Adspice Roma virum. iam tempora desine longæ
Dinumerare viæ, visóque assurgere semper
Puluere: non dubiis vltra torquebere votis.
Totus adest oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe maior, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi restituit fasces: complectere dextram,
Sub iuga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus quo frena reguntur
Imperii, cuius libratur sensibus orbis.
Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens. hic est felix bellator vbique:
Defensor Libyæ: Rheni pacator, & Istri.
Ostentare suos prisco si more labores,
Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas
Certarent vtroque pares à cardine laurus.
Hæc Alemanorum spoliis, Australibus illa
Ditior exuuiis. illinc flauente Sicambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipse albis veheretur equis: currúmque secutus
Laurigerum, festo fremuisset carmine miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallis
Oppida, vel montes captiuáque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprii iactator honoris
Consul Roma tuus: non illum præmia tantum.
Quàm labor ipse iuuat. strepitus fastidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certe Romanæ clariùs arces
Suscepere ducem, nec cùm cedente rediret
Fabricius Pyrrho, nec cùm Capitolia curru
Pellææ domitor Paullus conscenderet aulæ.
Nec simulis Latias patefecit gloria portas.
Post Numidas Mario, post classica Martis Eoi
Pompeio, nulli pars æmula defuit vnquam,
Quæ grauis obstreperet laudi, stimulisque malignis,
Facta sequebatur quamuis ingentia liuor.
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit,
Humanúmque modum. quis enim liuescere possit,
Quòd numquam pereant stellæ? quod Iupiter olim
Possideat cælum? quòd nouerit omnia Phœbus?
Est aliquod meriti spatium, quòd nulla furentis
Inuidiæ mensura capit. ductoribus illis
Præterea diuersus erat fauor. æquior ille
Patribus, inuisus plebi. popularibus illi
Munito studiis, languebat gratia patrum.
Omnis in hoc vno variis discordia cessit
Ordinibus. lætatur eques, plauditque Senator,
Votáque patricio certant plebeia fauori.
O felix, seruata vocat quem Roma parentem.
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem Regum thalamis Hispania nectit,

Cuius

Cuius & aduentum crebris petiere Quirites
Vocibus, & meruit genero præstante Senatus.
Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,
Prospera non fessis optantur flamina nautis,
Vt tuus aspectus populo. quæ numine tanto
Litora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulsit Apollinis arcus?
Quæ sic aurifero Pactoli fonte tumescit
Lydia, cùm domitis apparuit Euius Indis?
Nónne vides & plebe vias, & tecta latere
Matribus? hic Stilico cunctis inopina reluxit
Te victore salus: septem circumspice montes,
Qui Solis radios auri fulgore lacessunt,
Indutósque arcus spoliis, æquatáque templa
Nubibus, & quidquid tanti struxere triumphi.
Quantum profueris quãtam seruaueris vrbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certè
Cuncta forent, si Rhenus adhuc incumberet Austro.
Mos erat in veterum castris, vt tempora quercu
Velaret, validis fuso qui viribus hoste
Casurum potuit morti subducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis ciuica reddi
Mœnibus? aut quantæ pensabunt facta coronæ?
Non solùm populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis: sed quod iucundior esset,
Lucis honoratæ fructus venerabile famæ
Pondus & amissas vires, & regna recepit.
Iam non prætumidi supplex Orientis ademtam
Legatis poscit Lybiam famulósve precatur,
Dictu turpe, suos: sed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem se vindicat ira.
Ipsa iubet signis, belláturóque togatus
Imperat, & spectant aquilæ decreta Senatus.
Ipsa tibi trabeas vltro dedit: ipsa curulem
Obtulit: hæc vltro fastos ornare coegit.
Nil perdit decoris prisci, nec libera quærit
Secula, cùm donet fasces, cùm prælia mandet.
Séque etiam creuisse videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum seruisse ligones?
Aut quibus exemplis fecunda Thybris ab Arcto
Vexit Lingonico sudatas vomere messes?
Auxilium non illa seges modò præbuit vrbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi Roma liceret:
Admonuit dominæ gentes, instárque tropæi
Rettulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque maiestas augescit plena Quirini
Rectores Libyæ, populo quòd iudice palleant,
Et post emeritas moderator quisque secures
Discrimen lethale subit: quòd Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum transmiserit Auster.
Ardua qui latè terris responsa dedere,
Hinc trepidãt humiles. tremuit quos Africa nuper,
Cernunt Rostra reos. cani virtutibus aui
Materiam pandit Stilico, populúmque vetusti
Culminis immemorem, dominandi rursus in vsum
Excitat, vt magnos calcet metuendus honores.
Pendat iustitia crimen. pietate remittat
Errorem, purósque probet damnétque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur, egregio quisquis sub principe credit
Seruitium, numquam libertas gratior exstat,
Quàm sub Rege pio. quos præficit ipse regendis
Rebus: ad arbitrium plebis, patrúmque reducit
Conceditque libens, meritis seu præmia poscant,
Seu punire velint posito iam purpura fastu,
De se iudicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare socer: sic casta iuuentæ
Frena dedit: teneros his moribus imbuit annos,
Verior Augusti genitor, fiducia belli,
Pacis consilium per quem squalore remoto
Pristina Romuleis infloruit artibus ætas:
Per quem fracta diu, translatáque pæne potestas
Non oblita sui, seruilibus exsulat armis,
In proprium seducta Larem: victricia reddit
Fata solo. fruitúrque iterum, quibus hæserat olim
Auspiciis, capitíque errantia membra reponit.
Proxime Dis Consul, tantæ qui prospicis vrbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cuius nec spatium visus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis fastigia conserit astris.
Quæ septem scopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum, legúmque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula iuris.
Hæc est, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, paruáque à sede profecta
Dispersit cum Sole manus: hæc obuia fatis,
Innumeras vno gereret cum tempore pugnas,
Hispanas caperet, Siculas submitteret vrbes,
Et Gallum terris prosterneret, æquore Pœnum.
Numquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere. post Cannas maior, Trebiamq; fremebat,
Et cùm iam premerent flammæ, murúmque feriret
Hostis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec stetit Oceano, remísque ingressa profundum,
Vincendos alio quæsiuit in orbe Britannos.
Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit,
Humanúmque genus communi nomine fouit
Matris, non dominæ ritu, ciuésque vocauit,
Quos domuit, nexúque pio longinqua reuinxit.
Huius pacificis debemus moribus omnes,
Quòd veluti patriis regionibus vtitur hospes:
Quòd sedem mutare licet: quòd cernere Thulen,
Rursus & horrendos quondam penetrare recessus:
Quòd bibimus passim Rhodanum, potamus Orontẽ:
Quòd cuncti gens vna sumus: nec terminus vmquam
Romanæ ditionis erit. non cetera regna
Luxuries vitiis, odiísque superbia vertit.
Sic male sublimes fregit Spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. sic Medus ademit
Assyrio, Medóque tulit moderamina Perses.
Subiecit Persen Macedo, cessurus & ipse
Romanis. hæc auguriis firmata Sibyllæ:
Hæc sacris animata Numæ est. huic fulmina vibrat
Iupiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Vesta faces, huc Orgia secum
Transtulit, & Phrygio genitrix turrita leones.
Huc depulsurus morbos Epidaurius hospes
Reptauit placido tractu, vectúmque per vndas

Insula Paeonium texit Tiberina draconem.
Hanc tu cum Superis Stilico praeclare tueris:
Protegis hanc clypeo matrem Regúmque ducúmq;,
Praecipuéque tuam. dedit haec exordia lucis
Eucherio, puerúmque ferens heic regia mater
Augusto monstrauit auo: laetatus at ille
Sustulit in Tyria reptantem veste nepotem,
Romaque venturi gaudebat praescia fati,
Quòd te iam toto meruisset pignore ciuem.
Nec tamen ingratum, nec qui tua facta referre
Nesciat, hunc credas populum. si voluere priscos
Annales libeat, quoties hinc praelia sumsit
Pro sociis, quoties dono concessit amicis
Regibus, Ausonio quaesitas sanguine terras.
Publica sed numquam tanto se gratia fudit
Assensu (quis enim princeps haec omnibus egit
Obsequiis?) sese dominum, patrémque vocari,
Quin tibi continuum resonent conuexa diebus.
Macte nouis Consul titulis, Mauortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore coacta
Libertas Romana pati, Stilichonis amori
Detulit. exsultant auidi quocumque decorus
Conspiciare loco, noménque ad sidera tollunt,
Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu:
Seu circum trabeae fulgentibus aureus ostris:
Seu celebres ludos solio seu fultus eburno
Cingas iure forum: densóque seu turbine vulgi
Circumfusa tuae conscendant Rostra secures.
Quae verò procerum voces, quàm certa fuere
Gaudia, cum totis exsurgens ardua pennis
Ipsa duci sacras Victoria panderet aedes,
Et palma viridi gaudens, & amicta tropaeis,
Custos imperii virgo, quae sola mederis
Vulneribus, nullúmque doces sentire laborem:
Seu tibi Dictaeae placuerunt astra Coronae:
Seu magis aestiuo sedes vicina Leoni:
Seu sceptrum sublime Iouis, seu Palladis ambis
Aegida, seu fessi mulces suspiria Martis.
Adsis perpetuum Latio, votísque Senatus
Annue Diua tuis: Stilico tua saepius ornet
Limina, teque simul rediens in castra reducat.
Hunc bello comitare fauens, hunc redde togatum.
Consilium semper placidis te moribus egit,
Seruauitque piam victus, nec polluit vmquam
Laurum saeuitia, ciuem nec fronte superba
Despicit, aut trepidam vexat legionibus vrbem.
Sed verus patriae Consul cessantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quaerit
Ferri praesidium solo munitus amore:
Magnarum nec parcus opum, gemmare profundas
Diuitiis impensas & post miracula castris
Edita, vel genero Romae maiora reseruat.
Auratos Rhodiis imbres, nascente Minerua
Induxisse Iouem perhibent. Bacchóque paternum
Iam pulsante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium, vatisque famem passurus auari.
Diuitias rutilo quicquid Midas tangeret auro:
Fabula seu verum canitur, tua copia vincat (nantis.
Pontum Hermum, tactúmque Midae, pinnisque To-
Obscurat veteres, obscurabitque futuros
Par donis, armisque manus si solueret ignis,
Quas dedit immanes vili pro pondere massas:
Argenti potuere lacus, & flumina fundi.
Nec tibi, quae pariter siluis dominaris, & astris,
Exiguam Stilico mouit Latonia curam.
Tu quoque nobilibus spectacula nostra laborans
Illustrare feris, summóque in vertice rupis
Alpinae socias arcu cessante pudicas,
Et pharetratarum comitum inuiolabile cogis
Concilium, veniunt humeros & brachia nudae,
Armataeque manus iaculis, & terga sagittis:
Incomptae, pulchraeque tamen sudoribus ora
Puluerulenta rubent. sexum nec cruda fatetur
Virginitas: sine lege comae: duo cingula vestem
Crure tenus pendere vetant. praecedit amicas
Flaua Leontodame. sequitur nutrita Lycaeo
Nebrophone, telisq; domat quae Maenala Thero,
Ignea Cretaea properat Britomartis ab Ida,
Et cursu Zephyros numquam cessura Lycaste.
Iungunt se geminae metuenda feris Hecaerge:
Et soror, optatum numen venantibus Opis,
Progenies Scythiae, Diuas, nemorúmque potentes
Fecit Hyperboreis Delos praelata pruinis.
Hae septem venere duces, exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formosa Dianae
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem casto genuit quas flumine Ladon.
Quas vbi collectas vidit, sic Delia coepit.
O sociae, mecum thalami quae iura perosae,
Virgineos gelidis percurritis agmine montes,
Cernitis vt Latio Superi communibus ornent
Hunc annum studiis: quantos Neptunus equorum
Donet ab vrbe greges. laudi quam nulla canendae
Fratris plectra vacent: nostram quoque sentiat idem,
Quam meritis debemus, opem. non spicula poscit
Iste labor: maneant clausis nunc sicca pharetris.
Omnis & a solitis noster venatibus arcus
Temperet: in solam cruor hic seruetur arenam.
Retibus, & claustris diuisa morte tenendae,
Ducendaeque ferae, captas arcete sagittas:
Consulis in plausum casuris parcite monstris.
Accelerat diuisa manus. mihi cursus anhelas
Tenditur ad Syrtes, mecum Dictaea Lycaste
Et comes Opis eat. steriles mutat ore per aestus.
Namque feras alias tellus Maurusia donum
Praebuit, huic soli debet ceu victa tributum.
Dum nos horribiles Libyae scrutamur alumnos,
Europae vos interea perquirite saltus,
Et scopulos. nostra iuuat formidine pastor,
Securúsque canat Stiliconem fistula siluis.
Parent Numinibus montes, vt legibus vrbes.
Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus, ceruis currum subiere iugales,
Quos decus esse Deae primi sub lumine caeli
Roscida fecundis concepit Luna cauernis.
Par illis intactis niueus, frons discolor auro
Germinat, & spatio summas aequantia fagos
Cornua ramosis surgunt procera metallis.
Opis frena tenet: seu tesla rara Lycaste,

Auratásque

Auratásque plagas: immortalésque Molossi
Latrantes mediis circum iuga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus, Phœbe sic iusserat, armis
Diuersa regione ruunt, ducitque cohortem
Quæque suam: variæ formis, & gente sequuntur,
Ingenióque canes. illæ grauioribus aptæ
Morsibus: hæ pedibus celeres, hæ nare sagaces,
Hirsutæque fremunt Cressæ, tenuésque Lacænæ,
Magnáque taurorum fracturæ colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos, abruptáque brachia Pindi
Sparsa comam Britomartis agit: tu Gallica cingis
Lustra Leontodame, Germanorúmque paludes
Eruis, & si quis defensus arundine Rheni
Vastus aper nimio dentes curuauerat æuo.
Nubiferas Alpes, Apenninique recessus,
Garganique niues Hecaerge prompta fatigat:
Speluncas canibus Thero rimatur Iberas,
Informésque cauis vrsos detrudit ab antris,
Quorum sæpe Tagus manantes sanguine rictus
Non satiauit aquis, & quos iam frigore segnes
Pyrenæa tegit latebrosis frondibus ilex.
Cyrnes, Siculique iugis venata virago,
Nebrophone ceruos, astúsque in vincula cogit
Non sæuas pecudes, sed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum, quodcumque tremendum
Dentibus, aut insigne iubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum setis capitur: decus omne, timórque
Siluarum non caute latent: non mole resistunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia cursu.
Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clausa feruntur
Ilignis domibus. fabri nec tigna polire
Sufficiunt: rudibus fagis texuntur, & ornis
Frondentes caueæ. ratibus pars ibat onustis
Per freta, vel fluuios: exsanguis dextera torpet
Remigis, & propriam metuebat nauita mercem.
Per terram pars ducta rotis, longóque morantur
Ordine plaustra vias, montanis plena triumphis,
Et fera sollicitis vehitur captiua iuuencis,
Expleuit quibus antè famem: quotiésque reflexi
Conspexere boues, pauidi temone recedunt.
Iamque peragratis Libyæ flagrantibus oris,
Legerat eximios Phœbi germana leones:
Hesperidas qui sæpe fugant, ventóque citatis
Terrificant Atlanta iubis, armentáque longè
Vastant Aethiopum, quorúmque impunè fragosa
Murmura pastores numquam excepere per aures.
Non illos tedæ ardentes, non strata superne
Lapsuro virgulta solo, non vocibus hœdi
Pendentis stimulata fames, non fossa fefellit:
Vltro se voluere capi gaudéntque videri,
Tanta præda Deæ. respirant pascua tandem:
Agricolæ reserant iam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos, & cetera colligit Austri
Prodigia, immanésque simul Latonia dentes:
Qui secti ferro in tabulas, auróque micantes,
Inscripti rutilum cælato Consule nomen,
Per proceres, & vulgus eant. stupor omnibus Indis,
Plurimus ereptis elephas inglorius errat
Dentibus: insedit nigra ceruice gementum,
Et fixum Dea quassat ebur, penitúsque cruentis
Stirpibus auulsis patulos exarmat hiatus.
Ipsos quinetiam nobis miracula velles
Ducere: sed pigra cunctari mole veretur,
Tyrrhenas fetus Libycos amplexa per vndas.
Classica turba sonat, caudamq; à puppe retorquens
In proram iacet vsque leo: vix subleuat vnum
Tarda ratis, fremitu stagnis auditur in imis,
Cunctáque prosiliunt cete, Tyrrhenáque Nereis
Confert monstra sui, sed non æquare fatetur.
Aequora sic victor quoties per rubra Lyæus
Nauigat: intorquet clauum Silenus, & acres
Insudant tonsis Satyri, taurináque pulsu
Baccharum Bromios inuitant tympana remos:
Transtra ligant ederæ, malum circumflua vestit
Pampinus, antennis illabitur ebria serpens,
Perque merò madidos currunt. soluuntque rudentes
Lynces, & insolitæ mirantur carbasa tigres.

FINIS.

CL. CLAVDIANI DE PROBINI, ET OLYBRII FRATRVM CONSVLATV PANEGYRIS.

SOL, qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhausto redeuntia secula motu,
Sparge diem meliore coma, crinémque repexi
Blandius elato surgant temone iugales,
Efflantes roseum frenis spumantibus ignem.
Iam nouus germanis vestigia torqueat annus
Consulibus, lætique petant exordia menses.
Scis genus Auchenium, nec te latuere parentes
Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis
Instaurare vias, & cursibus addere nomen.
His neque per dubium pendet fortuna fauorem,
Nec nouit mutare vices, sed fixus in omnes
Cognatos procedit honos. quemcumque requiras
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur aui, sempérque renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem:
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se iactare parem: sed prima sede relicta,
Auchenijs de iure licet certare secundo.
Haud secus ac tacitâ Luna regnante per Arcto-
Siderea cedunt acies, cùm fratre retuso
Aemulus aduersis flagrauerit ignibus orbis.
Tum iubar Arctoi languet: tunc fulua Leonis
Ira perit. Plaustro iam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: iam caligantibus armis

Turpia non Latios incestant nomina fastos.
Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, & Romæ numquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri iam fama volatu
Moueat Aonios audito Consule lucos:
Continuit felix Helicon, auxitque Aganippe
Largior, & docti riserunt floribus amnes.
Vraniæ redimita comas, quæ sæpe magistra
Mallius ignifero radio descripserat axes,
Sic alias hortata Deas. patimurne sorores
Optato procul esse die? nec lumina nostri
Consulis, & semper dilectas visimus ædes?
Et fasces subiisse libet? miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Iouis æquorei submersam fluctibus aulam
Oratum volucres Erato iam perge quadrigas,
A quibus haud vmquam palmā rapturus Arion.
Illustret circum sonipes, quicumque superbo
Perstrepit hinnitu Bætin, qui splendida potat
Stagna Tagi madidóque iubas adspergitur auro.
Calliope liquidas Alcidem posce palæstras.
Cuncta Palæmonii manus explorata coronis
Adsit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu iuga Taygeti frondosáque Mænala Clio
I Triuiæ supplex: non aspernata rogantem
Amphitheatrali faueat Latonia pompæ.
Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certóque premant venabula nisu:
Ipsa truces fetus, captiuáque ducat ab antris
Prodigia, & cædis sitientem deferat arcum.
Conueniant vrsi, magna quos mole ruentes
Torua Lycaonis Helice miretur ab astris,
Perfossique ruant populo pallente leones,
Quales Mygdonio curru frenare Cybele
Optat, & Herculei mallent fregisse lacerti
Obuia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permisto geniti, cùm forte leæna
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter.
Hi maculis patres referunt, & robore matres,
Quidquid monstriferis nutrit Gætulea campis,
Alpina quidquid tegitur niue, Gallica si quid
Silua timet, iaceat: largo ditescat arena
Sanguine: consument totos spectacula montes:
Nec molles egeant nostra dulcedine ludi.
Qui lætis risum salibus mouisse facetus,
Qui nutu, manibúsque loquax, cui tibia flatu,
Cui plectro pulsanda chelys, qui pulpita socco
Personat, aut altè graditur maiore cothurno:
Et qui magna leui detrudens murmura tactu
Innumeras voces segetis moderatur aënæ,
Intonat erranti digito, penitúsque trabali
Vecte, laborantes in carmina concitat vndas,
Vel qui more auium sese iaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus plantæ vel cruribus hærens
Pendula librato figat vestigia saltu.
Mobile ponderibus descendat pegma reductis,
Inque chori speciem spargentes ardua flammas
Scena rotet: varios effingat Mulciber orbes.
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permissa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Lasciui subitò confligant æquore lembi,
Stagnáque remigibus spument inuersa canoris.
Consul per populos, idémque grauissimus auctor
Eloquij, duplici vita subnixus in æuum.
Procedat pariter libris, fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, & cœptis ne desit fascibus heres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, seruatóque ordine fati
Mallia continuo numeretur Consule proles.

FINIS.

CL. CLAVDIANI DE LAVDIBVS STILICONIS.

LIBER I.

ONTINVANT Superi pleno Romana fauore
Gaudia, successúsque nouis successibus augent.
Coniugij nec dum festiuos regia cantus
Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
Et calidis thalamis successit laurea sertis,
Sumeret vt pariter princeps noménque mariti,
Victorisque decus. Libyæ post prœlia crimen
Concidit Eoum, rursúsque Oriente subacto
Consule defensæ surgunt Stilicone secures.
Ordine vota meant. equidem si carmen in vnum
Tantarum sperem cumulos adducere rerum,
Promtius imponam glaciali Pelion Ossæ:
Si partem tacuisse velim, quodcumque relinquam,
Maius erit. veteres actus, primámque iuuentam
Prosequar, ad sese mentem præsentia ducunt.
Narrem iustitiam, resplendet gloria Martis.
Armati referam vires, plus egit inermis:
Quòd floret Latium, Latio quòd reddita seruit
Africa, vicinum quòd nescit Iberia Maurum,
Tuta quòd imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracem, decertatósque labores,
Hebro teste canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipsaque Pierios lassant procliuia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta colo, numquam sincera bonorum

Sors

Sunt vlli concessa viro: quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit. bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitijs: in publica felix,
Sed priuata minus. partitim singula quemque
Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum sollertia iuris,
Hunc soboles, castique tori. sparguntur in omnes,
In te mista fluunt. & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. quid facta reuoluam,
Militiámque patris? cuius pretendere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilico. mens ardua semper
A puero, tenerisque etiam fulgebas in annis.
Fortunæ maioris honos, erectus & acer,
Nil breue moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fastisque loqui iam digna futuris.
Iam tunc conspicuus, iam tunc venerabilis ibas,
Spondebátque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorúmque modus, qualem nec carmina fingũt
Semideis. quacumque altè graderere in vrbe,
Cedentes spatijs, assurgentésque videbas.
Quamuis miles adhuc, taciti suffragia vulgi
Iam tibi detulerant quidquid mox reddidit aula.
Vix primæuus eras, pacis cùm mitteris auctor
Assyriæ: tanta fœdus cum gente ferire
Commissum iuueni. Tigrim transgressus, & altum
Euphratem Babylona petis. stupuere seueri
Parthorum proceres, & plebs pharetrata videndi
Flagrauit studio, defixæque hospite pulcro
Persides, arcanum suspirauere calorem.
Thura odoratæ cumulis, & messe Sabæa
Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuuencos
Chaldæo strauere Magi. Rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretáque belli
Et vaga testatur voluentem sidera mitram.
Si quando socijs tecum venatibus ibant,
Quis Stilicone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longè virga transfigere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea matura virginis ætas
Vrgebat patruas suspenso principe curas:
Quem simul imperióque ducem natæque maritum
Prospiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum, thalamisque Serenæ.
Iudicium virtutis erat: per castra, per vrbes,
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantósque viros quos obtulit orbis,
Intra consilium vincis, sensúmque legentis,
Et gener Augusti olim socer ipse futuri
Accedis. radijs auri, Tyriaque superbus
Maiestate torus. comitata parentibus exit
Purpureis virgo. stabat pater inde tropæis
Inclytus: inde piam matris regina gerebat
Obsequium grauibus subnectens flamea gemmis.
Tunc & Solis equos, tunc exsultasse choreis
Astra ferunt, nubisque lacus, & flumina lactis
Erupisse solo, cùm floribus æquora terris
Bosporus indueret, roseísque cuncta coronis
Certantes Asiæ tædas Europa leuaret.
Felix arbitrij princeps, qui congrua mundo
Iudicat, & primus censet quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natis adiunxit, & aulæ,
Cui nec luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretiosior vmquam
Laude fuit. quis enim Mysos in plaustra feroces
Reppulit, aut sæua Propontis cæde tumentes
Basternas vna potuit delere ruina?
Pallantis iugulum Turno moriente piauit
Aeneas, tractúsque rotis vltricibus Hector
Irato vindicta fuit, vel quæstus Achilli.
Tu neque vesano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditaris in vnum
Sæuitiam. turmas equitum, peditúmque cateruas,
Hostilésque globos tumulo prosternis amici.
Inferijs gens tota datur, nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricatáque vatibus arma
Conatus iuuere tuos: tot Barbara solus
Millia, iam pridem miseram vastantia Thracem
Finibus exiguæ vallis conclusa tenebas.
Nec te terrisonus stridor venientis Alani,
Nec vaga Hunnorum feritas, non falce Gelonus,
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exstinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures,
Obstrueretque moras strictúmque reconderet ensem,
Solueret obsessos, præberet fœdera captis.
Assiduus castris aderat, rarissimus vrbi.
Si quando trepida princeps pietate vocaret,
Vixque salutatis Laribus, vix coniuge visa,
Deterso nec dum repetebat sanguine campum.
Nec stetis, Eucherij dum carperet oscula saltem
Per galeam, patrij stimulos, ignésque mariti
Vincit cura ducis. quoties sub pellibus egit
Aedonas hiemes, & tardi sidera Bootæ
Sub diuo Rhipæa tulit, cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij: tunc iste rigentem
Danubium calcabat eques, niuibúsque profundum
Scandebat cristatus Athon, latéque corusco
Curuatas glacie siluas vmbone tuebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat litora Ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimbosa cubile.
Vos Aemi gelidæ valles, quas sæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia testor
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
Dicite Bisaltæ, vel qui Pangæa iuuencis
Scinditis, offenso quanta sub vomere putres
Dissiliant glebis galeæ, vel qualia rastris
Ossa peremptorum resonent immania Regum.
Singula complecti cuperem: sed densior instat
Gestorum series, laudúmque sequentibus vndis
Obruimur. genitor cæsi post bella tyranni
Iam tibi commissis conscenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Aequali ceruice subis. sic Hercule quondam
Sustentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubijs titubauit signifer astris,

Perpetuáque senex subductus mole parumper
Obstupuit proprij spectator ponderis Atlas.
Nil ibi Barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentauit nouitas, tantóque remoto
Principe mutatos orbis non sensit habenas.
Nil inter geminas acies, seu libera frenis
Ausa manus certe nec tantis dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diuersior vnquam
Confluxit populus, totam pater vndique secum
Mouerat Auroram: mistis heic Colchus Iberis,
Heic mitra velatus Arabs, heic crine decoro
Armenius, heic picta Saces, fucatáque Medus,
Heic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Heic Rhodani procera cohors, heic miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
Quas vel progrediens, vel conspicit occiduus Sol.
In quo tam vario vocum, generúmque tumultu
Tanta quies, iussíque metus seruator honesti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt seges erepta fraudaret messe colonum,
Vt nihil aut sæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet: placidi seruirent legibus enses,
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos sic mores castra sequuntur.
Denique felices aquilas quocumque moueres,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi, montésque latebant.
Vexillum nauale dares sub puppibus ibat
Ionium. nullis succincta Ceraunia nimbis,
Nec iuga Leucatæ feriens spumantia fluctus
Deterrebat hiems. tu si glaciale iuberes
Vestigare fretum, securo milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
Aethiopum medios penetrassent vela vapores.
Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycæi,
Te pastoralis modulantur Mænala cantu,
Partheniúmque nemus, quod te pugnante resurgens,
Aegra caput medijs erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon
Hæsit, & Alpheus Geticis angustus aceruis,
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.
Miramur rapidis hostem succumbere bellis,
Cum solo terrore ruant. non classica Francis
Intulimus, iacuere tamen: non Marte Sueuos
Contudimus, quis iura damus. quis credere possit?
Ante iubam nobis audax Germania seruit.
Cedant Druse tui, cedant Traiane labores:
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilico, totidémque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis.
Quem ferro, alloquijs quem vos cum milite, solus
Impiger à primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
Fulmineum perstrinxit iter. ducis impetus vndas
Vincebat celeres. & pax à fonte profecta
Cum Rheno crescebat aquis ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice Reges,
Qui nec principibus donis, precibúsque vocati
Paruerant, iussi properant, signíque verentur
Offendisse mora. transuecti lintribus amnem,
Occursant vbicumque velis. nec fama fefellit
Iustitiæ, videre pium, videre fidelem.
Quem veniens timuit, rediens Germanus amauit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat & fœda requiem mercede pacisci,
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu,
Captiuóque rogant, quàm si post terga reuincti
Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces
Omne quod Oceanum, fontémque interiacet Istri,
Vnius incursu tremuit sine cæde subactus.
Seruitio Boreas, exarmatíque Triones
Tempore tam paruo. tot prælia sanguine nullo
Perficis, & Luna nuper nascente profectus,
Ante redis, quàm plena fuit, Rhenúmque minacem
Cornibus infractis adeo mitescere cogis,
Vt Salius iam rura colat, flexósque Sicambri
In falcem curuent gladios, geminísque viator
Cùm videat ripas, quæ sit Romana requirat:
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus, mediúmque ingressa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Vt procul Hercyniæ per vasta silentia siluæ,
Venari tutò liceat, lucósque vetusta
Religione truces & robora Numinis instar
Barbarici, nostræ feriant impunè bipennes.
Vltro quinetiam deuota mente tuentur,
Victoríque fauent. quoties sociare cateruas
Orauit, iunxitque tuis Alemania signis?
Nec doluit, contempta tamen. spretóque recessit
Auxilio laudat fides. prouincia missos.
Expellet citius fallax quàm Francia Reges,
Quos dederis? acies non iam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet: sub iudice nostro
Regia Romanus disquirit crimina carcer.
Marcomer, Sunnóque docet quorum alter Etruscum
Pertulit exsilium. cum se promitteret alter
Exsulis vltorem, iacuit mucrone suorum.
Res auidi conserere nouas, odióque furentes
Pacis, & ingenio scelerúmque cupidine fratres.
Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempestas, & ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Australis sonuit tuba. mouerat omnes
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga Sole relegat:
Quos vagus humectat Cinyps, & proximus hortis
Hesperidum Triton, & Gir notissimus amnis
Aethiopum simili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & paruus redimitus Iuba sagittis,
Et velox Garamas: nec quamuis tristibus Ammon
Responsis alacrem potuit Nasamona morari.
Stipantur Numidæ campis, flant puluere Syrtes
Gætulæ: Pœnus iaculis obtexitur aër.
Hi virga moderantur equos, his fulua leones
Velamenta dabant, ignotarúmque ferarum
Exuuiæ, vastis Meroë quas nutrit arenis.
Serpentum gestant patulos pro casside rictus:
Splendent vipereæ squamosa pelle pharetræ.
Non sic intremuit Simois, cùm montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon.

Non

Non Ganges, cum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli,
Gildo nempe tibi. nec solum feruidus Austrum,
Sed partes etiam Mauors agitabat Eoas,
Quamuis obstreperet pietas. his ille regendæ
Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat vmbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triste dolis. hoc Africa sæuis
Cinxerat auxilijs, hoc coniuratus alebat
Insidijs Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces: hinc frugibus atra negatis
Vrgebat, trepidámque fames obsederat vrbem.
Exitiale palàm Libycum, ciuile pudorem
Obtentu tacitum. tales vtrimque procellæ
Cùm fremerent, Latiúmque alternis ictibus anceps
Imperium pulsaret hiems: nil fessa remisit
Officij virtus, contráque minantia fata
Peruigil, euentúsque sibi latura secundos,
Maior in aduersis micuit. velut arbiter alni,
Nubilus Ægæo quam turbine versat Orion,
Exiguo clauis flexu declinat aquarum
Verbera, nunc rectâ, nunc obliquante carina
Callidus, & pelagi cælique obnititur iræ.
Quid primum mirer Stilico? quòd cautus ad omnes
Restiteris fraudes, ut te nec noxia furto
Littera, nec pretio munus inflamata lateret:
Quòd nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio: responsa quòd ardua semper
Eoo dederis quæ mox effecta probasti
Securus quamuis & opes, & rura tenerent,
Insignésque domos. leuis hæc iactura: nec vmquam
Publica priuatæ cesserunt commoda caussæ.
Diuidis ingentes curas, téque omnibus vnum
Obijcis, inueniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus,
Quæ scriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus alijs numero crescente lacertis,
Tot simul obiectu posset contingere rebus:
Euitare dolos: veteres firmare cohortes:
Explorare nouas. duplices disponere classes?
Quæ fruges vel bella ferant, aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem: quot nube soporis
Immunes oculi per tot discurrere partes,
Tot loca sufficerent, & tot longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine cinctum,
Corporis excubijs vnam seruasse iuuencam.
Vnde tot allatæ segetes? quæ silua carinas
Texuit? vnde rudis tanto tyrone iuuentus
Enituit, seniúque iterum vernante resumsit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu Tirij, sed vomere Cadmi
Tam subitas acies concepto dente draconis
Exsiluisse reor. Dircæis qualis in aruis
Messis cum proprio mox bellatura colono
Cognatos strinxit gladios, cum semine iacto
Terrigenæ galea matrem vajente ferirent,
Armifer & viridi florerat miles iulus.
Hoc quoque non paruum sit, cum laude relinqui,
Quòd non antè fretis exercitus adsilit vltor,
Ordine quàm prisco censeret bella Senatus.
Neglectum Stilico tot iam per sæcula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges redisse fatemur,
Cùm procerum iussu famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras cunctis transmittere signis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Consilio stetit ira minor. ne territus ille
Te duce, suscepto Martis grauiore paratu,
Aut in arenosos æstus, zonámque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus,
Missurúsue sibi certæ solatia mortis,
Oppida dirueret flammis. res mira relatu:
Ne timeare, times, &, quem vindicta manebat,
Desperare vetas. quantum fiduciæ nobis
Profuit hostilis! saluæ Carthaginis arces,
Illæsis Tyrij gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vastare fuga: spe captus inani,
Nec se surripuit pœnæ, nostrisque pepercit
Demens: qui numero tantùm, non robore mensus
Romano, rapidus ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis, &, quod iactare solebat,
Solibus effetos mersurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fusum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latiis obsistere pilis.
Sternitur ignauus Nasamon, nec spicula supplex
Intorquet Garamas, repetunt deserta fugaces
Autololes. pauidus proiecit missile Mazax.
Cornipedē Maurus nequidquam hortatur anhelū,
Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hostibus. & læta passurum iurgia plebis,
Fracturumque reos humili sub iudice vultus.
Nil tribuat fortuna sibi: sit prospera semper
Illa quidem. sed non vnis certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Nutatura semel si quid lusisset iniquis
Casibus. instabant alia post terga biremes.
Venturus dux maior erat. victoria nulli
Clarior, aut hominum votis optatior vmquam
Contigit. an quisquam Tigranen armáque Ponti,
Vel Pyrrhū, Antiochique fugā, vel vincla Iugurthæ
Conferat? aut Persen, debellatúmque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni:
Heu stabat Romana salus ibi tempora tutò
Traxerunt dilata moras. hîc vincere tardè
Vinci pæne fuit. discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi famémque pependit,
Et tantùm Libyam fructu maiore recepit,
Quàm peperit, quantū grauiorem amissa dolorem,
Quàm nec auum quæsita mouent quis Punica gesta,
Quis vos Scipiadæ, quis te iam Regule nesciet?
Quis lentum caneret Fabium si iure perempto
Insultaret atrox famulâ Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum reuocauit adorea lauros.
Restituit Stilico cunctos tibi Roma triumphos,

Inconsultus agas. Constantia futile nec quid,
Infirmumque geras. procul importuna fugantur
Numina, monstra viris quae Tartarus edidit antris.
At primum scelerum matrem, quae semper habendo
Plus sitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam: cuius foedissima nutrix
Ambitio, quae vestibulis, foribusque potentum
Excubat, & pretijs commercia poscit honorum,
Pulsa simul. nec te gurges corruptior aui
Traxit ad exemplum, quod iam firmauerat annis
Crimen, & in legem rapiendi verterat vsum.
Denique non diues sub te pro rure paterno,
Vel Laribus pallet: non insidiator oberrat,
Facturus quemcumque reum: non obruta virtus
Paupertate latet: lectos ex omnibus oris
Euehis, & numquam meriti cunabula quaeris,
Et, qualis, non vnde satus. sub teste benigno
Viuitur: egregios inuitant praemia mores.
Hinc priscae redeunt artes: felicibus inde
Ingenijs aperitur iter, despectaque Musae
Colla leuant, opibusque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat vterque,
Quod nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitijs. nec te iucunda fronte fefellit
Luxuries praedulce malum: quae dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus,
Membraque Circaeis effeminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu sed qua non tetrior vlla
Interius: fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris toruos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multis innexuit hamis.
Te numquam conata capit. non praua libido
Aduigilat stupris: non tempora somnus agendi
Frustratur: nullo cithara conuiuia cantu,
Non pueri lasciua sonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus, ni caussa iuberet
Laetitiae? non indecores aeraria lassant
Expensae: paruo non improba littera libro
Absentum condonat opes: a milite parcus
Diligeris: neque enim neglectas pace cohortes
Tum ditas, cum bella fremunt. sic nulla placere
Munera, quae metuens illis, quos spreuerit, offert
Serus, & incassum seruati prodigus auri.
Anteuenis tempus: non exspectantibus vltro
Munificus mensaeque adhibes, & nomine quemque
Compellas: clarus sub te quod gesserat olim,
Admonitor facti, figensque sensibus addis
Verba, quibus magis geminatur gratia doni.
Nec si quid tribuas, iactatum saepius idem
Exprobrare soles: nec quos promoueris, alto
Turgidus alloqueris fastu: nec prospera flatus
Attollunt nimios: quin ipsa superbia longe
Discessit, vitium rebus sollemne secundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere passim,
Affarique licet. non inter pocula sermo
Captatur, pura sed libertate loquendi,
Seria quisque iocis nulla formidine miscet.
Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,
Miratur commune parem, cum tanta potestas
Ciuem lenis agat. te doctus prisca loquentem,
Te matura senex audit, te fortia miles,
Adspersis salibus, quibus haud Amphiona quisquam
Praeferat, Aonios meditantem carmine muros,
Nec velit Orphea migrantes pectine siluas.
Hinc amor, hinc veri, & non fallentibus omnes
Pro te solliciti votis: hinc nomen vbique
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quae non incudes streperent? quae flamma vacaret
Fabrilis? quae sufficerent fornacibus aera,
Effigies ductura tuas? quis denique esset
Angulus, aut regio, quae non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni semper honorem
Respueres? decus hoc rapiat, quem falsa timentum
Munera decipiunt, qui se diffidit amari.
Hic solus spreuisse potest, qui iure meretur.
Vndique legati properant, generique sub ore
In tua centenas aptant praeconia voces.
Grates Gallus agit, quod milite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Aedificet ripis, & saeuum gentibus amnem,
Thybridis in morem, domibus praeuelet amoenis.
Hinc Poeni cumulant laudes, quod rura tyranno
Libera possideant. hinc obsidione solutus
Pannonius, potorque Saui, qui clausa tot annis
Oppida, laxatis ausus iam pandere portis,
Rursum cote nouat nigras rubigine falces,
Exesosque situ cogit splendere ligones.
Agnoscit caussas & collibus oscula notis
Figit, & impresso glebis non cedit aratro.
Ex tectis inculta dabant quas saecula siluis,
Restituit terras, & opacum vitibus Istrum
Conserit, & patrium vectigal soluere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te sospite fas est
Vexatum laceri corpus iuuenescere regni.
Sub tot principibus quaecumque amisimus olim
Tu reddis: solo poterit Stilicone medente
Crescere Romanum vulnus tectura cicatrix,
Inque suos fines tandem redeunte colono,
Illyricus iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit caeleste fauori
Iudicium: iungunt Superi concordibus vnum
Praesidijs, hostesque tuos aut litore produnt,
Aut totum oppositis claudunt fugientibus aequor,
Aut in se vertunt Furiis, aut militis ense
Bacchati laniant Pentheo corpora ritu.
Insidias retegunt, & in ipsa cubilia fraudum
Ducunt, ceu tenerae venantem nare Molossi
Omnibus ventura notant, aut alite monstrant,
Aut monitos certa dignantur imagine somnos.
Pro quibus innumerae trabeatum insignia terrae
Certatim petiere tibi: poscentibus ipse
Restiteras, & mens aliorum prona fauori,
Iudex dura sui facibus succensa pudoris,
Tarda verecundis excusat praemia caussis.
Ergo auidae, tantosque noui spe Consulis annos
Elusae, dominae pergunt ad limina Romae.
Si minus annuerit precibus, vel cogere certe
Cunctantem, votoque moras auferre paratae
Conueniunt ad tecta Deae, quae candida lucent

Monte Palatino glaucis tum prima Mineruæ
Nexa comam foliis, fuluáque intexta micantem
Veste Tagum, tales profert Hispania voces.
Cuncta mihi semper Stilico, quæcumque poposci.
Concessit, tantúmque suos inuidit honores.
Augusti potuit soceri contemnere fasces,
Iam negat & generi? si non vt ductor ab orbe,
Quem regit, accipiat, saltem cognatus ab aula.
Exiguúmne putat, quòd sic amplexus Iberam
Progeniem, nostros annoso iure nepotes
Sustinet, vt patrium commendet purpura Bætim?
Quòd pulcro Mariæ secundet germine regnum?
Quòd domini speratur auus? tum flaua repexo
Gallia crine ferox, euinctáque torque decoro,
Bináque gesa tenens, animoso pectore fatur.
Qui mihi Germanos solus Francósque subegit,
Cur non dum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat?
Vsque adeó ne leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monstro,
Ferro picta genas, cuius vestigia verrit
Cerulus, Oceaníque æstum mentitur amictus.
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam cùm Scotus Hibernam
Mouit, & infesto spumauit remige Tethys.
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Prospicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tunc spicis, & dente comas illustris eburno,
Et calido rubicunda die, sic Africa fatur.
Sperabam nullas trabeis Gildone peremto
Nasci posse moras etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat fasces præbere triumpho:
Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
Ignorare dedit. post hæc Oenotria lentis
Vitibus intorquens ederas, & palmite largo
Vina fluens, si vos adeò Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas sola iuuare
Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
Vt præsente fruar, conscendentémque tribunal
Prosequar, atque anni pandentem claustra salutẽ.
Talibus alternant studiis, Romámque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec segnius illa
Paruit officio raptis sed protinus armis
Ocyor excusso per nubila sidere tenuit,
Transuehitur Tuscos, Apenninúsque volatu
Stringitur: Eridanus clypei iam fulgurat vmbra.
Constitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultu
Deterior, nec Marte minor: tremit ore corusco
Iam domus, & summa tangunt laquearia crista.
Tum prior attonitum grato affata querelis.
Seruatas Stilico per te venerande curules
Ornatas nec dum fateor: quid profuit annis
Seruilem pepulisse notam? defendis honorem,
Quem fugis, & spernis, tanta quem mole tueris:
Rissimus oblatum, pro quo labente restitis.
Quænam causa moræ? quoniam cunctabere rursus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis & Austri
Ora silet. cecidit Maurus, Germania cessit,
Et Ianum pax alta ligat: te Consule nec dum
Digna feror. titulum ne leuem, paruíque nitoris
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis Regibus egi?
Non, si prodigiis casus natura futuros
Signat, pollumur macula, quod rebus Eois
Omen erat. quamquam nullus mihi cognita rebus
Fabula, vix tanto risit de crimine rumor.
Opprobriis stat nulla fides, nec littera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Est tua. quòd nostros qui consulis omnia patres
De monstris taceas pellendis denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula certum,
Nec mea funestum versauit Curia nomen.
Pars sceleris dubitasse fuit. quæcumque profana
Pagina de primo venisset limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis
Auribus Italiæ factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor, quantum tua cura peregit
Secretum meruit. lætetur quisquis Eoos
Scribere desierit: festos portenta Gabinos
Ista latent: propriam labem tersisse laborent.
Cur ego quæ numquam didici sensiue creatum
Gratulor exemtum? delicti pœnitet illos.
Nos nec credidimus. fuerit tamen omnibus vnum
Crimen, & ad nostras manauerit vsque secures.
Plus ideo sumenda tibi fastigia iuris,
Ne pereat iam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo sarciri Consule damnum
Excepto Stilicone potest. bene præscia temporis
Mens tua distulerat: titulo tunc crescere posses,
Nunc per te titulus. Consul succurre grauatis
Consulibus: quicumque fuit, quicumque futurus,
Annum redde tuum. quem mox secura sequatur
Posteritas, nec iam doleat defensa vetustas.
Sic trabeis vltor Stilico, Brutúsque repertor.
Libertas populi primo tunc Consule Bruto
Reddita per fasces: hic fascibus expulit ipsis
Seruitium. instituit sublimen Brutus honorem:
Asseruit Stilico plus est seruasse repertum,
Quàm quæsisse nouum. quid tardius ore verendo
Annuis? impiitus frontem circumfluit ignis:
Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hos etiam, quamuis corrumpi munere nullo
Te certum est, mutare libens, ac suscipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine: tincta simul repetito murice fila
Contulimus pensis, & eodem neuimus auro,
Aurea quo Lachesis sub te mihi sæcula texit.
Hæc ego promissam sobolem. speratáque mundo
Pignora præluši: veram mox ipse probabis
Me vatem, nostráque fidem venientia telæ
Fata dabunt. dixit, gremióque rigentia profert
Dona, graues auro trabeas, insigne Mineruæ
Spirat opus, rutilis heic pingitur aula columnis,
Et sacri Mariæ partus Lucina dolores
Solatur. residet fulgente puerpera lecto:
Sollicita iuxta pallescunt gaudia matris:
Susceptum puerum redimita tempora Nymphæ
Auri fonte lauant: teneros de flamine risus,
Vagitúsque audire putes. iam creuerat infans

Ore ferens patrem: Stilicho mitior suo
Martia rectoris tradit præcepta nepoti.
Parte alia spumis fumantem Serica frena
Purpureo primæ signatus flore iuuentæ
Eucherius flectebat equum, iaculisque, vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua ceruos,
Aureus ipse ferit. Venus heic inuecta columbis,
Tertia regali iungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumstipantur amores
Progenitam Augustis, Augustorúmque sororem.
Eucherius timido iam flammea subleuat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc vtroque petit diademata sexu,
Reginásque parit, Reginarúmque maritos.
Talibus inuitat donis, dextræque regendum
Diua simul porrexit ebur, sollennibus vrnam
Commouet auspiciis, animísque incepta secundat.
Tunc habiles humeros armis Dea vestibus ambit
Romuleis. Latij sederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Istro,
Vel Scythico victor rediens Gradiuus ab axe,
Deposito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis. spatiosa Quirinus
Frena regit, currúmque patris Bellona cruentas
Ditibus exuuijs tendentem ad sidera quercum,
Præcedit, lictórque Metus cum fratre Pauore
Barbara ferratis innectunt terga catenis,
Velati galeas lauro, propriísque iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.
Vidit vt optato se Consule Roma potitam:
Nunc, ait, Elysij lucos irrumpere campi
Nunc libet, vt tanti Curiis miracula voti
Fabricijsque feram, famæ qui vulnere nuper
Calcatam fleuere togam iam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat lusisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnísque tremendi
Scipiadæ gemini, tandem quòd libera damnis
Vnius auxilio fasces, Libyámque recepi.
Quod superest, vnum precibus fortissime Consul
Adde meis, vrbíque tuum largire parumper,
Quem rogat, aduentum, quam tu belloque faméque
Depulsa terris iterum regnare dedisti,
Splendida suscipiant altum te Rostra Camillum,
Vltorem videant, seruatorémque Quirites,
Vt populus quē ductor amas, quibus Africa per te.
Nec prius auditas Rhodanus iam donat aristas:
Vt mihi vel Maßyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messésque ferat nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo: cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi!
Fallax ò quoties rumor deludet amorem
Suspensum, veniens omni dum crederis hora?
Spectabunt cupidæ matres, spargentur & omnes
Flore viæ, superet cùm Pythia limina Consul
Arduus, antiqui species Romana Senatus.
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus,
Ad cælum quoties vallis tibi Martia ducet
Nomen, Auentino, Pallanteóque recessu!
Nunc te conspicuis iam castris permitte relictis,
Mox & cum genero trabeam visura secundam.

Hæc dum Roma refert, iam fama loquacibus alis
Peruolat Oceanum, linguis & mille citatos
Festinare iubet proceres, nullísque senectus,
Non iter, hibernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socij properant, & vindicis annum.
Sic vbi fecunda reparauit morte iuuentam,
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa piis, Nilique ad litora tendens
Vnicus extremo phœnix procedit ab Euro:
Conueniunt Aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Vt Solis mirentur auem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama busti.
Nec minor in cælo chorus est. exsultat vterque
Theodosius, diuíque tui: Sol ipse quadrigis
Vere coronatis, dignum tibi præparat annum.
Est ignota procul, nostræque impervia menti,
Vix adeunda Deis, annorum squalida mater,
Immensi spelunca æui, quæ tempora vasto
Suppeditat, reuocátque sinu. complectitur antrum,
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuúmque viret squamis, caudámque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos, vultu longæua decoro
Ante fores Natura sedet, cunctísque volantes
Dependent membris animæ. mansura verendus
Scribit iura senex, numeros qui diuidit astris,
Et cursus, stabilésque moras, quibus omnia viuunt,
Ac pereunt: fixis cùm legibus ille recenset,
Incertum quid Martis iter, certúmque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox semita Lunæ,
Pigráque Saturni, quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius erret.
Illius vt Phœbus ad limen constitit antri,
Occurrit Natura potens, seniórque superbis
Canitiem inclinat radiis: tunc sponte reclusos
Laxauit postes adamas, penetrale profundum
Panditur, & sedes, æuique arcana patescunt.
Heic habitant vario facies distincta metallo
Secula: certa locis illic glomerantur aena.
Heic ferrata rigent, illic argentea candent
Exuuijs regione domus contingere terris
Difficilis stabat: rutilis grex aureus annis:
Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
Signandum Stilichonis lege tunc imperat omnes
Pone sequi, dictis quos simul compellat euntes.
En cui distulimus meliorum fila metalli,
Consul adest: ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes hominum, florescite rursus
Ingeniis hilares Baccho frugúmque feraces.
Non inter geminos angues glacialis Triones
Sibilet, immodico nec frigore sæuiat Vrsa.
Non toruo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Vrat atrox æstas, madida nec prodigus vrna
Semina prærupto dissoluat Aquarius imbre.
Phrixeus roseo producat fertile cornu
Ver aries, pingues nec grandine tundat oliuas
Scorpius, autumni maturet gramina Virgo,
Lenior & grandis allatret Sirius vuas.
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos

Ingreditur, vallémque suam, quam flameus ambit
Riuus, & irriguis largum iubar ingerit herbis,
Quas Solis pascuntur equi. flagrantibus inde
Cæsariem sertis, & lutea lora, iubásque
Subligat alipedum. gelidas hinc Lucifer ornat
Hinc Aurora comas, iuxtáque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit Consulis annus,
Inque nouos iterum reuoluto cardine cursus
Scribunt æthereis Stiliconem sidera fastis.

FINIS.

CL. CLAVDIANI IN LIBRVM TERTIVM DE LAVDIBVS STILICONIS

PRAEFATIO.

MAIOR Scipiades, Italis qui solus ab oris
In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pierijs exercuit artibus arma:
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas:
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
Ergo seu patriis primæuus Manibus vltor,
Subderet Hispanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuspide vires,
Inferret Libyco signa tremenda mari.
Hærebat doctus lateri, castrísque solebat
Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi post lituos pedites fauere canenti,
Laudauitque noua cæde cruentus eques.
Cúmque triumpharet gemina Carthagine victa,
Hanc vindex patris, vicerat hanc patriæ.
Cùm longi Libyam tandem post funera belli
Ante suas mæstam cogeret ire rotas,
Aduexit reduces secum victoria Musas,
Et sertum vati Martia laurus erat:
Noster Scipiades Stilico: quo concidit alter
Hannibal, antiquo sæuior Hannibale.
Te mihi post quinctos annorum Roma recursus
Reddidit, & votis iussit adesse suis.

CL. CLAVDIANI DE LAVDIBVS STILICONIS LIBER III.

VEM populi plausu, procerum quem voce petebas
Adspice Roma virum. iam tempora desine longa
Dinumerare via, visóque assurgere semper
Puluere: non dubijs vltra torquebere votis.
Totus adest oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe maior, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi restituit fasces: complectere dextram,
Sub iuga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus quo frena reguntur
Imperij, cuius libratur sensibus orbis.
Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens. hic est felix bellator vbique:
Defensor Libyæ: Rheni pacator, & Istri.
Ostentare suos prisco si more labores,
Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas
Certarent vtroque pares à cardine laurus.
Hæc Alemanorum spolijs, Australibus illa
Ditior exuuijs. illinc flauente Sicambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipse albis veheretur equis: currúmque secutus
Laurigerum festo fremuisset carmine miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallis
Oppida, vel montes captiuáque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprij iactator honoris
Consul Roma tuus: non illum præmia tantum.
Quàm labor ipse iuuat. strepitus fastidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certè Romana clariùs arces
Suscepere ducem, nec cùm cedente rediret
Fabricius Pyrrho, nec cùm Capitolia curru
Pellææ domitor Paullus conscenderet aulæ.
Nec similis Latias patefecit gloria portas.
Post Numidas Mario, post classica Martis Eoi
Pompeio, nulli pars æmula defuit vnquam,
Quæ grauis obstreperet laudi, stimulísque malignis,
Facta sequebatur quamuis ingentia liuor.
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit,
Humanúmque modum. quis enim liuescere possit,
Quòd numquam pereant stellæ? quod Iupiter olim
Possideat cælum? quod nouerit omnia Phœbus?
Est aliquod meriti spatium, quòd nulla furentis
Inuidiæ mensura capit. ductoribus illis
Præterea diuersus erat fauor. æquor ille
Patribus, inuisus plebi. popularibus illi
Munito studijs, languebat gratia patrum.
Omnis in hoc vno varijs discordia cessit
Ordinibus. lætatur eques, plaudítque Senator,
Votáque patricio certant plebeia fauori.
O felix, seruata vocat quem Roma parentem,
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem Regum thalamis Hispania vexit,

Cuius

Cultis & aduentum crebris petiere Quirites
Vocibus, & meruit genero præstante Senatus.
Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,
Prospera non fessis optantur flamina nautis,
Vt tuus adspectus populo. quæ numine tanto
Litora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulsit Apollinis arcus?
Quæ sic aurifero Pactoli fonte tumescit
Lydia, cùm domitis apparuit Euius Indis?
Nónne vides & plebe vias, & tecta latere
Matribus? hic Stilico cunctis inopina reluxit
Te victore salus: septem circumspice montes,
Qui Solis radios auri fulgore lacessunt,
Indutósque arcus spoliis, æquatáque templa
Nubibus, & quidquid tanti struxere triumphi.
Quantum profueris quãtam seruaueris vrbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certè
Cuncta forent, si Rhenus adhuc incumberet Austro.
Mos erat in veterum castris, vt tempora quercu
Velaret, validis fuso qui viribus hoste
Casurum potuit morti subducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis ciuica reddi
Mœnibus? aut quantæ pensabunt facta coronæ?
Non solùm populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis: sed quod iucundior esset,
Lucis honoratæ fructus venerabile famæ
Pondus & amissas vires, & regna recepit.
Iam non prætumidi supplex Orientis ademtam
Legatis poscit Lybiam famulósve precatur,
Dictu turpe, suos: sed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem se vindicat ira.
Ipsa iubet signis, bellatúrque togatus
Imperat, & spectant aquilæ decreta Senatus.
Ipsa tibi trabeas vltro dedit: ipsa curulem
Obtulit: hæc vltro fastos ornare coëgit.
Nil perdit decoris prisci, nec libera quærit
Secula, cùm donet fasces, cùm prælia mandet.
Séque etiam creuisse videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum seruisse ligones?
Aut quibus exemplis fecunda Thybris ab Arcto
Vexit Lingonico sudatas vomere messes?
Auxilium non illa seges modò præbuit vrbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi Roma liceret:
Admonuit dominæ gentes, instárque tropæi
Rettulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque maiestas augescit plena Quirini
Rectores Libyæ, populo quòd iudice pallent,
Et post emeritas moderator quisque secures
Discrimen lethale subit: quòd Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum transmiserit Auster.
Ardua quis latè terris responsa dedere,
Hinc trepidãt humiles. tremuit quos Africa nuper,
Cernunt Rostra reos. cani virtutibus aui
Materiam pandit Stilico, populúmque vetusti
Culminis immemorem, dominandi rursus in vsum
Excitat, vt magnos calcet metuendus honores.
Pendat iustitia crimen, pietate remittat
Errorem, purósque probet damnétque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.
Fallitur, egregio quisquis sub principe credit
Seruitium, numquam libertas gratior exstat,
Quàm sub Rege pio. quos præficit ipse regendis
Rebus: ad arbitrium plebis, patrúmque reducit
Conceditque libens, meritis seu præmia poscant,
Seu punire velint posito iam purpura fastu,
De se iudicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare socer: sic casta iuuentæ
Frena dedit: teneros his moribus imbuit annos,
Verior Augusti genitor, fiducia belli,
Pacis consilium per quem squalore remoto
Pristina Romuleis infloruit artibus ætas:
Per quem fracta diu, translatáque pæne potestas
Non oblita sui, seruilibus exsulat armis,
In proprium seducta Larem: victricia reddit
Fata solo. fruitúrque iterum, quibus hæserat olim
Auspiciis, capitique errantia membra reponit.
Proxime Dis Consul, tantæ qui prospicis vrbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cuius nec spatium visus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit: quæ luce metalli
Aemula vicinis fastigia conserit astris.
Quæ septem scopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum, legúmque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula iuris.
Hæc est, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, paruáque à sede profecta
Dispersit cum Sole manus: hæc obuia fatis,
Innumeras vno gereret cum tempore pugnas,
Hispanas caperet, Siculas submitteret vrbes,
Et Gallum terris prosterneret, æquore Pœnum.
Numquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere. post Cannas maior, Trebiamq; fremebat,
Et cùm iam premerent flammæ, murúmque feriret
Hostis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec stetit Oceano, remísque ingressa profundum,
Vincendos alio quæsiuit in orbe Britannos.
Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit,
Humanúmque genus communi nomine fouit
Matris, non dominæ ritu, ciuésque vocauit,
Quos domuit, nexúque pio longinqua reuinxit.
Huius pacificis debemus moribus omnes,
Quòd veluti patriis regionibus vtitur hospes:
Quòd sedem mutare licet: quòd cernere Thulen,
Rursus & horrendos quondam penetrare recessus:
Quòd bibimus passim Rhodanum, potamus Orontẽ:
Quòd cuncti gens vna sumus: nec terminus vmquam
Romanæ ditionis erit. nam cetera regna
Luxuries vitiis, odiisque superbia vertit.
Sic male sublimes fregit Spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. sic Medus ademit
Assyrio, Medóque tulit moderamina Perses.
Subiecit Persen Macedo, cessurus & ipse
Romanis hæc auguriis firmata Sibyllæ:
Hæc sacris animata Numæ est. huic fulmina vibrat
Iupiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Vesta faces, huc Orgia secum
Transtulit, & Phrygio genitrix turrita leones.
Huc depulsurus morbos Epidaurius hospes
Reptauit placido tractu, vectúmque per vndas

Insula Pæonium texit Tiberina draconem.
Hanc tu cum Superis Stilico præclare tueris:
Protege hanc clypeo matrem Regúmque ducúmq;,
Præcipuéque tuam. dedit hæc exordia lucis
Eucherio, puerúmque sereni heic regia mater
Augusto monstrauit auo: lætatus at ille
Sustulit in Tyria reptantem veste nepotem,
Romaque venturi gaudebat præscia fati,
Quòd te iam toto meruisset pignore ciuem.
Nec tamen ingratum, nec qui tua facta referre
Nesciat, hunc credas populum. si voluere priscos
Annales libeat, quoties hinc prælia sumsit
Pro sociis, quoties dono concessit amicis
Regibus, Ausonio quæsitas sanguine terras.
Publica sed numquam tanto se gratia fudit
Assensu (quis enim princeps hæc omnibus egit
Obsequiis?) sese dominum, patrémque vocari,
Quin tibi continuis resonent conuexa diebus.
Macte nouis Consul titulis. Mauortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore coacta
Libertas Romana pati, Stiliconis amori
Detulit, exsultant auidi quocumque decorus
Conspiciare loco, noménque ad sidera tollunt,
Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu:
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres:
Seu celebres ludos: solio seu fultus eburno
Cingas iure forum: denso seu turbine vulgi
Circumfusa tuæ conscendant Rostra secures.
Quæ verò procerum voces, quàm certa fuere
Gaudia! cùm totis exsurgens ardua pennis
Ipsa duci sacras Victoria panderet ædes,
Et palma viridis gaudens, & amicta tropæis,
Custos imperij virgo. quæ sola mederis
Vulneribus nulliúmque doces sentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt astra Coronæ:
Seu magis æstiuo sedes vicina Leoni:
Seu sceptrum sublime Iouis seu Palladis ambis
Aegida: seu fessis mulces suspiria Martis.
Adsis perpetuum Latio, votisque Senatus
Annue Diua tui: Stilico tua sæpius ornet
Limina, teque simul rediens in castra reducat.
Hunc bellis comitare fauens: nunc redde togatum
Consiliis. semper placidis te moribus egit,
Seruauitq; piam victis, nec polluit vmquam
Laurum sæuitia, cùm nec fronte superba
Despicit, aut trepidam vexat legionibus vrbem.
Sed verus patriæ Consul cessantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præsidium solo munitus amore:
Magnarum nec parcus opum, geminare profunda
Distulit impensas & post miracula castris
Edita, vel genero Romæ maiora reseruat.
Auratos Rhodiis imbres, nascente Mineruæ
Indulsisse Iouem perhibent. Bacchóque paternum
Iam pulsante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium, vetuique fimum passurus auari.
Ditabat rutilo quicquid Midas tangeret auro:
Fabula, seu verum canitur. tua copia vincit (nantia.
Fontem Hermi, tacitumque Alida, pinguesque Ta-

Obscurat veteres obscurabitque futuros
Par donis, armisque manus si solueret ignis,
Quas dedit immanes vili pro pondere massas:
Argenti potuere lacus, & flumina fundi.
Nec tibi, quæ pariter siluis dominaris, & astris,
Exiguam Stilico mouit Latonia curam.
Tu quoque nobilibus spectacula nostra laboras
Illustrare feris, summóque in vertice rupis
Alpinæ socias arcu cessante pudicas,
Et pharetratarum comitum inuiolabile cogis
Concilium, veniunt humeros & brachia nudæ,
Armatæque manus iaculis, & terga sagittis:
Incomptæ, pulchræque tamen. sudoribus ora
Puluerulenta rubent. sexum nec cruda fatetur
Virginitas: sine lege comæ: duo cingula vestem
Crure tenus pendere vetant. præcedit amicas
Flaua Leontodame. sequitur nutrita Lycæo
Nebrophone, telisq; domat quæ Mænala Thero,
Ignea Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et cursu Zephyris numquam cessura Lycaste.
Iungunt se geminæ metuenda feris Hecaerge:
Et soror, optatum numen venantibus Opis,
Progenies Scythiæ, Diuas, nemorúmque potentes
Fecit Hyperboreus Deos prælata priores.
Hæ septem venere duces. exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formosa Dianæ
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem casto genuit quas flumine Ladon.
Quas vbi collectas vidit. sic Delia cœpit.

O sociæ, mecum thalami quæ iura perosæ,
Virgineos gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis vt Latio Superi communibus ornent
Hunc annum studiis: quantos Neptunus equorum
Donet ab vrbe greges. laudi quam nulla canendæ
Fratris plectra vacet: nostram quoque sentiat idem,
Quam meritis debemus, opem. non spicula possit
Iste labor. maneant clausis nunc sicca pharetris.
Omnis & a solitis noster venatibus arcus
Temperet: in solam cruor hic seruetur arenam.
Retibus, & claustris dilata morte tenendæ,
Ducendæque feræ. cupidas arcete sagittas:
Consulis in plausum casuris parcite monstris.
Acceleret diuisa manus. mihi cursus anhelas
Tenditur ad Syrtes, mecum Dictæa Lycaste
Et comes Opis eat. steriles iuuat ire per æstus.
Namque feras dedit tellus Maurusia donum
Præbuit, huic soli debet ceu victa tributum.
Dum nos horribiles Libyæ scrutamur alumnos,
Europæ vos interea perquirite saltus,
Et scopulos. vestra ludat formidine pastor,
Securúsque canat Stiliconem fistula siluis.
Parent Numinibus montes, vt legibus vrbes.
Dixit, & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus. ceruos currum subiere iugales,
Quos decuisse Dea primi sub lumine cæli
Roscida fecundis concepit Luna cauernis.
Par nitor intactis niuibus, frons discolor auro.
Gemmat, & [illegible] summas æquantia fagos
Cornua ramoso surgunt procera metallo.
Opis frena tenet: fert tela vicina Lycaste,

Auratásque

Auratásque plagas: immortalésque Molossi
Latrantes medius circum iuga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus, Phœbe sic iusserat, armis
Diuersa regione ruunt, ducitque cohortem
Quæque suam: variæ formæ, & gente sequuntur,
Ingenióque canes. illæ grauioribus aptæ
Morsibus: hæ pedibus celeres, hæ nare sagaces,
Hirsutæque fremunt Cressæ, tenuésque Lacænæ,
Magnáque taurorum fractura colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos, abruptáque brachia Pindi
Sparsa comam Britomartis agit: tu Gallica cingis
Lustra Leontodame, Germanorúmque paludes
Eruis, & si quis defensus arundine Rheni
Vastus aper nimio dentes curuauerat æuo.
Nubiferas Alpes, Apenninique recessus,
Garganíque niues Hecaërge prompta fatigat:
Speluncis canibus Thero rimatur Iberas,
Informésque cauis vrsos detrudit ab antris,
Quorum sæpe Tagus manantes sanguine rictus
Non satiauit aquis, & quos iam frigore segnes
Pyrenæa tegit latebrosis frondibus ilex.
Cyrnea, Siculisque iugis venata virago,
Nebrophone ceruos, astúsque in vincula cogit
Non sæuas pecudes sed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum, quodcunque tremendum
Dentibus, aut insigne iubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum setis capitur: decus omne, timórque
Siluarum non cautæ latent: non mole resistunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia cursu.
Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clausa feruntur
Lignis: dometibus fabri nec tigna polire
Sufficiunt: rudibus fagis texuntur, & ornis
Frondentes caueæ. ratibus pars ibat onustis
Per freta, vel fluuios: exsanguis dextera torpet
Remigis, & proprium metuebat nauita mercem.
Per terram pars ducta rotis, longóque morantur
Ordine plaustra vias, montanis plena triumphis,
Et fera sollicitis vehitur captiua iuuencis,
Expleuit quibus ante famem: quotiésque reflexi
Conspexere boues, pauidi temone recedunt.
Iamque peruersis Libyæ flagrantibus oris.
Legerat eximios Phœbi germana leones:
Hesperidas qui sæpe fugant, ventóque citatis
Terrificant Atlanta iubis, armentáque longè
Vastant Æthiopum, quorúmque impunè fragosa
Murmura pastores numquam excepere per aures.
Non illos tedæ ardentes, non strata superne
Lapsuro virgulta solo, non vocibus hædi
Pendentis stimulata fames, non fossa fefellit:
Vltro se voluere capi gaudéntque videri,
Tantæ præda Deæ. respirant pascua tandem:
Agricolæ reserant iam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos, & cetera colligit Austri
Prodigia immanésque simul Latonia dentes:
Qui secti ferro in tabulas, auróque micantes,
Inscripti rutilum cælato Consule nomen,
Per proceres, & vulgus eant. stupor omnibus Indis.
Plurimus ereptis elephas inglorius errat
Dentibus: insedit nigra ceruice gementum,
Et fixum Dea quassat ebur, penitúsque cruentis
Stirpibus auulsis patulos exarmat hiatus.
Ipsos quinetiam nobis miracula velles
Ducere: sed pigra cunctari mole veretur,
Tyrrhenas fetus Libycos amplexa per vndas.
Classica turba sonat, caudamq; à puppe retorquens
In proram tacet vsque leo: vix subleuat vnum
Tarda ratis, fremitu stagnis auditur in imis,
Cunctáque prosiliunt cete, Tyrrhenáque Nereis
Confert monstra sui, sed non æquare fatetur.
Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
Nauigat: intorquet clauum Silenus, & acres
Insudant tonsis Satyri, taurináque pulsu
Baccharum Bromios inuitant tympana remos:
Transtra ligant ederæ, malum circumflua vestit
Pampinus, antennis illabitur ebria serpens,
Pérque mero madidos currunt, soluúntque rudentes
Lynces, & insolitæ mirantur carbasa tigres.

FINIS.

CL. CLAVDIANI DE PROBINI, ET OLYBRII FRATRVM CONSVLATV PANEGYRIS.

SOL, qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhausto redeuntia secula motu,
Sparge diem meliore coma, crinémque repexi
Blandius elato surgant temone iugales,
Efflantes roseum frenis spumantibus ignem.
Iam nouus germanis vestigia torqueat annus
Consulibus, lætique petant exordia menses.
Scis genus Auchenium, nec te latuere parentes
Anniadæ, nam sæpe soles ductoribus illis
Instaurare vias, & cursibus addere nomen.
His neque per dubium pendet fortuna fauorem,
Nec nouit mutare vices, sed fixus in omnes
Cognatos procedit honos. quemcumque requires
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperque renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem:
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se iactare parem: sed prima sede relicta,
Aucheniis de iure licet certare secundo.
Haud secus ac tacitâ Luna regnante per Arcton
Sidereæ cedunt acies, cùm fratre retuso
Æmulus aduersis flagrauerit ignibus orbis.
Tunc subit Arcturus langent: tunc fulua Leonis
Ira perit. Plaustro iam cæca intermicat Arctos
Indignata tegi: iam caligantibus armis

Debilis Orion dextram miratur inermem.
Quem prius aggrediar? veteris quis fata Probini
Nesciat, aut nimias laudes ignoret Olybri?
Viuit adhuc, compleetque vagis sermonibus aures
Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
Lustra nec ignota rapiet sub nube vetustas.
Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
Tethyos ambages. Atlanteósque recessus.
Audit & gelido, si quem Mæotica pascit,
Sub Ioue, vel calido, si quis coniunctus in axe
Nascentem te Nile bibit. virtutibus ille
Fortunam domuit, nunquámque leuantibus altè
Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu
Nouerat intactum vitio seruare vigorem
Hic non diuitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnauit opes: sed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare cateruas.
Quippe velut denso currentia munera nimbo
Cernere semper erat: populis vndare Penates:
Assiduos intrare inopes: remeare beatos.
Præceps illa manus fluuios superabat Iberos,
Aurea dona vomens. si quis tellure reuulsa
Sollicitus fodiens miratur collibus aurum:
Quantum stagna Tagi rudibus stillantia venis
Effluxere decus: quanto pretiosa metallis
Hermi ripa micat: quantas per Lydia culta
Despumat rutilas diues Pactolus arenas!
Non mihi centenis resonent si vocibus ora,
Multifidúsque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam: quot in ordine gentes
Rexerit, ad summi quoties fastigia iuris
Venerit. Italiæ latè cum frena teneret,
Illyricósque sinus, & quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, solique merentur
Victores audire Probi non contigit illi
Talis honor, prima cùm parte viresceret æui:
Non Consul cum fratre fuit. vos nulla fatigat
Cura diu maiora petens: non anxia mentem
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Cœpistis quo finis erat. primordia vestra
Vix pauci meruere senes: metásque tenetis,
Ante genas dulces quàm flos iuuenilis inumbret,
Oráque ridenti lanugine vestiat ætas.
Tu precor ignarum doceas Parnassia vatem,
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxauerat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas persoluere grates,
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat: famuli currum iunxere volantem.
Impetus, horribilisque metus, qui semper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Siue petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspem.
Hic ligat axe rotas, hic sub iuga ferrea nectit
Cornipedes, rigidisque docet seruire lupatis.
Ipsa triumphatis quæ possidet æthera regnis
Assidet, innuptæ ritus imitata Mineruæ.
Nam neque cæsariem crinali stringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto,
Dextrum nuda latus, niueos infertia lacertos
Audacem retegit mammam, laxúmque coërcens
Mordet gemma sinum. nodus, qui subleuat ensem,
Album Puniceo pectus discriminat ostro.
Miscetur decori virtus, pulchérque seuero
Armatur terrore pudor, galeæque minaci
Flaua cruentarum prætenditur vmbra iubarum,
Et formidato clypeus Titana lacessit
Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.
Hic patrius Mauortis amor, fetúsque notantur
Romulei, post amnis inest, & bellua nutrix:
Electro Tiberis, pueri formantur in auro:
Tingunt æra lupam: Mauors adamante coruscat.
Iam simul emissi rapido velocior Euro
Feruntur equis, strident Zephyri, cursúque rotatum
Saucia diuiduis clarescunt nubila sulcis:
Nec traxere moras, sed lapsu protinus vno
Quem poscunt tetigere locum, quem fine sub vno
Angustare aditum curuis anfractibus Alpes,
Claustráque congestu scopulis durissima tendunt,
Non alia referanda manu, sed peruia tantùm
Augusto, geminísque fidem mentita tyrannis.
Semirutæ turres, auulsáque mœnia fumant.
Crescunt in cumulum strages: vallemq; profundam
Aequauere iugis. stagnant immensa cruore
Corpora. traduntur permisto funere Manes.
Haud procul exacto lætus certamine victor
Cespite gramineo consederat, arbore fultus
Acclines humeros. dominum gauisa coronat
Terra suum. surgúntque toris maioribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, crebróque recurrit
Halitus, & placidi radiant in casside vultus.
Qualis lethifera populatus cæde Gelonos
Procubat horrendus Getico Gradiuus in aruo.
Exuuias Bellona leuat, bellique tepentes
Puluere soluit equos: immensáque cornus in hastam
Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.
Vt stetit ante ducem discussis Roma per auras,
Conscia tunc sonuit rupes, & inhorruit acri
Maiestate nemus. prior hic, ô Numen amicum
Dux ait & legum genitrix, longéq; regendo
Circumfusa polo, consors adiuncta Tonantis,
Dic agedum, quæ caussa viæ? cur deseris arces
Ausonias, cælumque tuum? dic maxima rerum.
Non ego vel Libycos cessem tolerare labores,
Sarmaticósve pati medio sub frigore Coros,
Si tu Roma velis. pro te quascunque per oras
Ibimus, & nulla sub tempestate timentes,
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.
Tum regina refert. non latet inclyte rector,
Quòd tua pro Latio victricia castra laborent,
Nec quòd seruitium rursus. Furiæq; rebelles,
Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adiicias. si vera manet reuerentia nostri.
Sunt mihi pubentes eâdem de semine fratres
Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
Ipsa meo foui gremio: cunabula paruis
Ipsa dedi, cùm matris onus Lucina beatum
Solueret, & magnos præferrent sidera partus.
His ego non Decios pulcros, fortésve Metellos

Prætule-

Prætulerim: non qui Pœnum domuere ferocem
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent studiis, multóque redundant
Eloquio, nec desidia, dapibúsve paratis
Indulgere iuuat: nec tanta licentia vitæ
Arripit, aut mores ætas lasciua relaxat:
Sed grauibus curis animum sortita senilem,
Ignea longæuo frenatur corde iuuentus.
Illis, quam propriam ducunt aborigine, sortem
Oramus præbere velis, annique futurum
Denuncias venientis iter. non improba posco:
Non insueta dabis, domus hæc de more requirit.
Annue: sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per vtrunque latus, Medísque subactis,
Nostra Semiramiæ timeant insignia turres.
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
Ductor ad hæc, optata iubes, vltróque volentem
Diua rogas: non hæc precibus tentanda fuissent
Vsque adeóne meam condunt obliuia mentem.
Vt pigeat meminisse Probi? quo iudice totam
Vidimus Hesperiam, fessásque resurgere gentes?
Antè dabunt hiemes Nilum, per flumina damæ
Errabunt, glaciéque niger damnabitur Indus.
Ante Thyestis iterum conterrita mensis
Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
Quàm Probus à nostro possit discedere sensu.
Dixerat: & velox iam nuntius aduolat vrbem.
Extemplo strepuere chori, collésque canoris
Pulsibus impulsi septena voce resultant.
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Iam parat auratas trabeas, cultúsque micantes
Stamine: quod molli tondent de stipite Seres:
Frondea lanigeræ carpentes vellera siluæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filáque concreto cogit squalere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida vestes
Numinibus Latona suis, cùm sacra redirent
Ad loca nutricis, iam non errantia Deli.
Illa feras saltus, & desolata relinquens
Mænala, lassato Cretam venatibus arcu
Phœbus adhuc nigris rarantia tela venenis
Exstincto Pythone ferens: tunc insula notos
Lambit amica pedes, ridétque Ægæus alumnis
Leuior, & blando testatur gaudia fluctu.
Sic proba præcipuos natos exornat amictu,
Quæ decorat mundum: cuius Romana potestas
Fetibus augetur credas ex æthere lapsam
Stare pudicitiam, vel sacro thure vocatam
Iunonem Inachiis oculos aduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Græca vetustas:
Coniuge digna Probo: nam tantum cœtibus exstat
Femineis, quantum supereminet ille maritos:
Ceu sibi certantes sexus quis possit vterque
Hunc legere ad thorum. taceat Nereida nuptam
Pelione duplici fecundam Consule matrem
Felicémque vterum, qui nomina parturit annis.
Vt sceptrum gessere manu, membrísque rigentes
Aptauere togas: signum dat summus hiulca
Nube pater, gratámque facem per inane rotantes
Prospera vibrati tenuerunt omina nimbi.
Accepit sonitus curuus Tiberinus in antro,
Ima valle sedens, arrectis auribus hæsit.
Vnde repentinus populi fragor. ilicet herbis
Pallentes thalamos, & structa cubilia musco
Deserit, ac Nymphis dominam commendat herilem.
Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
Cæruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum: crispo densantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam
Æstiuo candore mori: sed viuida frondet
Æquæuum complexa caput. taurina leuantur
Cornua, temporibus raucos sudantia riuos.
Distillant per pectus aquæ: frons hispida manat
Imbribus: in liquidos fontes se barba recepit.
Palla graues humeros velat, quam neuerat vxor,
Illi percurrens vitreas sub gurgite telas.
Est in Romuleo procumbens insula Thybri,
Quà medius geminas interfluit alueus vrbes,
Discretas subeunte freto, paritérque minantes,
Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
Heic stetit, & subitum prospexit ab aggere votum:
Vnanimes fratres iunctos stipante Senatu,
Ire forum, strictásque procul radiare secures,
Atque vno biiuges tolli de limine fasces.
Obstupuit visu, suspensáque gaudia vocem
Oppressam tenuere diu. mox inchoat ore.
Respice si tales iactat aluisse fluentis
Eurotas, Spartéve tuis. quid protulit æquum
Falsus olor, valido quamuis decernere cæstu
Norint, & ratibus sæuas arcere procellas.
En noua Ledæis soboles fulgentior astris.
Ecce mei ciues: quorum iam signifer optat
Aduentum, stellísque parat conuexa futuris.
Iam per noctiuagos dominetur Olybrius axes,
Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini.
Ipsi velis regent, ipsis donantibus auras
Nauita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare Deis, nunc soluere musto
Nectare corda libet. niueos iam pandite cœtus
Naiades, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant siluæ: iam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis: iam sponte per agros
Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
Currat, qui sociæ roget in conuiuia mensæ
Indigenas fluuios, Italis quicumque suberrant
Montibus, Alpinásque bibunt de more pruinas:
Vulturnúsque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatúsque suis erroribus Vfens:
Et Phaëthontææ perpessus damna ruinæ
Eridanus, flauéque tenens querceta Maricæ
Liris, & Oebaliæ qui reparat arua Galesus,
Semper honoratus nostris celebrabitur vndis
Iste dies: semper dapibus recoletur opimis.
Sic ait, & Nymphæ patris præcepta secutæ
Tecta parant epulis ostróque refecta corusco
Humida gemmiferis illuxit regia mensis.
O bene signatum fraterno nomine tempus.
O consanguineis felix auctoribus annus,

ODE IIII.

Attollens thalamis Idalium iubar,
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
Iam nuptæ trepidat sollicitus pudor,
Iam produnt lacrymas flammea simplices.
Ne cessa iuuenis comminus aggredi,
Impacata licet sæuiat vnguibus.
Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat fauos,
Si fronti caueat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes,
Crescunt difficili gaudia iurgio,
Accenditque magis, quæ refugit Venus.
Quod flenti tuleris, plus sapit osculum.
Dices ô quoties hoc mihi dulcius,
Quàm flauos decies vincere Sarmatas.
Adspirate nouam pectoribus fidem,
Mansuramque facem tradite sensibus.
Tam iunctis manibus nectite vincula,
Quàm frondens edera stringitur æsculus,
Quàm lento premitur palmite populus.
Et murmur querula blandius alite,
Linguis assidue reddite mutuis.
Et labris animum conciliantibus,
Alternum rapiat somnus anhelitum,
Amplexu careat purpura regio,
Et vestes Tyrio sanguine fulgidas,
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido prosilias toro,
Nocturni referens vulnera prælij.
Ducant peruigiles carmina tibiæ,
Permissisque iocis turba licentior
Exsultet tetricis libera legibus.
Passim cum ducibus ludite milites,
Passim cum pueris ludite virgines.
Hæc vox ætheriis insonet axibus:
Hæc vox per populos, per mare transeat:
Formosam Mariam ducit Honorius.

CL. CLAVDIANI IN NVPTIAS HONORII, ET MARIAE, PRAEFATIO.

Surgeret in thalamum ducto cùm Pelion arcu,
Nec caperet tantos hospita terra Deos:
Cùm Ioue æquoreus numerosáque turba sororum
Certarent epulis continuare dies.
Præberetque Ioui communia pocula Chiron,
Molliter obliqua parte refusus equi:
Peneus gelidos mutaret nectare fontes
Oetæis fluerent spumea vina iugis.
Terpsichore facilem lasciuo pollice mouit
Barbiton & molles duxit in antra choros.
Carmina nec superis, nec displicuere Tonanti,
Cùm teneris nossent congrua vota modis.
Centauri, Faunique negant, quæ flectere Rhœcum,
Quæ rigidum poterat plectra mouere Pholum.
Septima lux aderat cælo, totiésque renatus
Viderat exactos Hesperus igne choros.
Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
Pectine tentauit nobiliore lyram.
Venturúmque sacris fidibus iam spondet Achillem:
Iam Phrygias cædes, iam Simoënta canit.
Frondoso strepuit fœlix Hymenæus Olympo.
Reginam resonant Othrys, & Ossa Thetim.

CL. CLAVDIANI DE NVPTIIS HONORII, ET MARIAE.

Hauserat insolitos promissæ virginis ignes
Augustus primóque rudis flagrauerat æstu.
Nec nouus vnde calor, nec quid suspiria vellent
Nouerat incipiens, & adhuc ignarus amandi.
Non illi venator equus, non spicula curæ:
Non iaculum torquere libet: mens omnis aberrat
In vultus, quos pinxit amor. quàm sæpe medullis
Erupit gemitus! quoties incanduit ore
Confessus secreta rubor! noménque beatum
Iniussæ scripsere manus! iam munera nuptæ
Præparat, & pulcros Mariæ, sed luce minores
Eligit ornatus: quidquid venerabilis olim
Liuia, Diuarumque nurus gessere superbæ,
Incusat spes ægra moras, longique videntur
Stare dies, segnémque rotam non voluere Phœbe.
Scyrius sic tenerum virgo flammabat Achillem,
Fraudis adhuc expers, bellatricésque docebat
Ducere fila manus, & mox, quos horruit, idem
Thessalico roseos nectebat pectine crines.
Hæc etiam queritur secum. quonam vsque verendus
Cunctatur mea vota socer? quid iungere differt
Quam pepigit, castásque preces implere recusat?
Non ego luxuriam Regum, morémque secutus
Quæsiui vultum thalamis, vt nuntia formæ
Lena per innumeros iret pictura Penates.
Nec variis dubium thalamis lecturus amorem,
Arduus commisi falsæ connubia ceræ.
Non rapio præceps alienæ fœdera tedæ,
Sed quæ sponsa mihi pridem, patrísque relicta
Mandatis, vno maternis sanguinis ortu
Communem partitur auum. fastigia supplex
Deposui, gessique procum de limine sacro.
Oratum misi proceres, qui proxima nobis
Iura tenent. Stilico fateor non parua poposci:
Sed certe meruit princeps hic principe natus,
Qui sibi te generum fraterna prole remansit.
Cui Mariam debes, fœdus mihi solue paternum:

Reddis suos aulæ mater fortasse rogari
Malleret? ô patrui germen, cui nominis heres
Successi, sublime decus torrentis Iberi,
Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus, infans,
Inque tuo creui gremio, partúque remoto
Tu potius Flaxilla mihi. quid diuidis ergo
Pignora? quid iuueni natam non tradis alumno?
Optatúsne dies aderit? dabitúrne iugalis
Nox vnquam? tali solatur vulnera questu,
Risit Amor, placidéque volat trãs æquora matri
Nuntius, & totas iactantior explicat alas.
Mons latus Eoum Cypreæ rupis obumbrat,
Inuius humano gressu, Phariúmque cubile
Proteos, & septem despectans cornua Nili.
Hunc neque candentes audent vestire pruinæ:
Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
Luxuriæ, Venerique vacat. pars acrior anni
Exsulat: æterni patet indulgentia veris.
In campum se fundit apex, hunc aurea sepes
Circuit, & fuluo defendit prata metallo.
Mulciber, vt perhibent, his oscula coniugis emit
Mœnibus, & tales vxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
Vmbrosúmque nemus, quò non admittitur ales,
Ni probet ante suos Diua sub iudice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Viuunt in Venerem frondes, omnísque vicissim
Felix arbor amat, nutant ad mutua palmæ
Fœdera, populeo suspirat populus ictu,
Et platani platanis, alnóque assibilat alnus.
Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
Alter, & infusis corrumpit mella venenis,
Vnde Cupidineas armauit fama sagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, æuo similes, gens mollis amorum.
Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit: ille Deos cælúmque, & sidera cornu
Temperat, & summos dignatur figere Reges:
Hi plebem feriunt. nec cetera numina desunt.
Hic habitat nullo constricta licentia nodo,
Et flecti faciles iræ, vinóque madentes
Excubiæ, lacrymæque rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans audacia furtis:
Iucundique metus, & non secura voluptas,
Et lasciua, volant leuibus periuria pennis.
Hos inter petulans alta ceruice iuuenta
Excludit senium luco. procul atria Diuæ
Permutant radios, siluáque obstante virescunt.
Lemnius hæc etiam gemmis exstruxit & auro,
Admiscens artem pretio, trabibúsque smaragdis
Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, & iaspide lubrica surgunt
Limina, despectúsque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area diues
Præbet odoratas messes: hic mitis amomi,
Hic casiæ matura seges, Panchæaque turgent
Cinnama, nec sicco frondescunt vimina costo,
Tardáque sudanti prorepunt balsama succo.
Quò postquam delapsus Amor, longásque peregit
Penna vias: alacer, passúque superbior intrat.

Cæsariem tunc fortè Venus subnixa corusco
Fingebat solio. dextra, læuáque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit: speculi nec vultus egebat
Iudicio. similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quodcumque videt. dum singula cernit,
Séque probat: nati venientis conspicit vmbram,
Ambrosióque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gauisus ait? quæ prælia sudas
Improbe? quis iacuit telis? iterumne Tonantem
Inter Sidonias cogis mugire iuuencas?
An Titana domas? an pastoralia Lunam
Rursus in antra vocas? durum, magnúmque videris
Debellasse Deum. suspensus in oscula matris
Ille refert: lætare parens, immane tropæum
Rettulimus: nostrum iam sensit Honorius arcum.
Scis Mariam, patrémque ducem, qui cuspide Gallos,
Italiámque fouet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera: regalibus annue votis:
Iunge toros. natum gremio Cytherea remouit:
Et crines festina ligat, peplúmque fluentem
Alleuat, & blando spirantem numine cestum
Cingitur, impulsos pluuiis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos, irat'áque flumina soluit.
Vt stetit ad litus, paruos affatur alumnos.
Heus quis erit pueri, vitreas qui lapsus in vndas,
Huc rapidum Tritona vocet? quo vecta per altum
Deferar? haud vnquam tanto mihi venerit vsu.
Sacri quos petimus thalami, pernicius omnes
Quærite, seu concha Libycum circumtonat æquor,
Ægæas seu frangit aquas. quicumque repertum
Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
Dixerat, & sparsi diuersa plebe feruntur
Exploratores pelagi. sub fluctibus ibat
Carpathiis Triton, obluctantémque petebat
Cymothoën: timet illa ferum, séseque sequenti
Surripit, & duris elabitur vda lacertis.
Heus, inquit speculatus Amor, non vestra sub imis
Furta tegi potuere vadis: accingere nostram
Vecturus dominam pretium non vile laboris,
Cymothoen facilem, quæ nunc detrectat, habebis.
Hac mercede venit. prorumpit gurgite toruus
Semifer. vndosi velabant brachia crines:
Hispida tendebat bifido vestigia cornu.
Qua pistrix commissa viro, ter pectora mouit,
Iam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
Vmbratura Deam retro sinuatur in arcum
Bellua. tum viuo squalentia murice terga
Purpureo mollita toro. hoc nauigat antro
Fulta Venus: niueæ delibant æquora plantæ.
Prosequitur volucer late comitatus amorum,
Tranquillúmque choris quatitur mare. serta per oẽs
Neptuni dispersa domos, Cadmeia ludit
Leucothoe, frenátque rosis delphina Palæmon.
Alternis violis Nereus interserit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.

Nec

Nec non & variis vectæ Nereides ibant
Audito Tritone feris. hanc pisce volutam
Subvehit Oceani monstrum Tartesia tigris:
Hanc timor Aegæi rupturus fronte carinas
Trux aries: hæc cærulea suspensa leæna
Innatat: hæc viridem trahitur complexa iuvencum,
Certatimque novis onerant connubia donis.
Cingula Cymothoe, rarum Galatea monile,
Et gravibus Spathale baccis diadema ferebat,
Intextum rubro quas legerat ipsa profundo.
Mergit se subito, vellitque coralia Clotho.
Vimen erat, dum stagna subit: processerat undis,
Gemma fuit. nudæ Venerem cinxere catervæ,
Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur.

Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra precamur
Reginæ Regina feras. dic talia numquam
Promeruisse Thetim, nec cum soror Amphitrite
Nostro nupta Iovi. devotum sentiat æquor:
Agnoscat famulum virgo Stiliconia Pontum.
Victrices nos sæpe rates, classemque paternam
Veximus, ad tristes cum tenderet ultor Achivos.

Iam Ligurum terris spumantia pectora Triton
Appulerat, lassosque fretis extenderat orbes.
Continuo sublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeræ suis ostentantia pellem
Pervenit. adventu Veneris spissata recedunt
Nubila, clarescunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ causas ignorat dicere miles,
Lætaturque tamen: Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.
Illa suum dictis affatur talibus agmen.

Gradivum nostri comites arcete parumper,
Ut soli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.
Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum
Molle lyræ, festumque canant, epulentur ad ipsas
Excubias: mediis spirent crateres in armis.
Laxet terribiles maiestas regia fastus,
Et sociam plebem non indignata potestas
Confundat turbæ proceres. solvantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere severas.
Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige: tu geminas Concordia necte coronas.
Vos pennata cohors, quocumque vocaverit usus,
Divisa properate manu, neu marceat ulla
Segnities. alii funalibus ordine ductis
Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant: pars nectareis adspergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.
Ast alii thalamum docto componite textu.
Stamine gemmato, picturatisque columnis
Aedificetur apex, qualem non Lydia dives
Erexit Pelopi, nec quem struxere Lyæo
Indorum spoliis, & opaco palmite Bacchæ.
Illic exuvias omnes cumulate parentum:
Quidquid avus senior Mauro, vel Saxone victis:
Quidquid ab innumeris socio Stilicone tremendus
Quæsivit genitor bellis: quæcumque Gelonus
Armeniusve dedit: quantum crinita sagittis
Attulit extremo Meroe circumflua Nilo:
Misit Achæmenio quæ quondam de Tigride Medus,
Cum supplex emeret Romana Parthia pacem.
Nobilibus gazis, opibusque cubilia surgant
Barbaricis: omnes thalamo conferte triumphos.
Sic ait, & sponsæ petit improvisa Penates.

Illa autem secura tori, talisque parari
Nescia, divinæ fruitur sermone parentis,
Maternosque bibit mores, exemplaque discit
Prisca pudicitiæ: Latios nec volvere libros
Desinit, aut Graios, ipsa genitrice magistra.
Mæonius quæcumque senex, aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho.
Sic Triviam Latona monet: sic mitis in antro
Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.
Cum procul augeri nitor, & iucundior aer
Attonitam lustrare domum, fundique comarum
Gratus odor: mox vera fides, numenque refulsit.
Cunctatur stupefacta Venus: nunc ora puellæ,
Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
Hæc modo crescenti, plenæ pars altera Lunæ
Assurgit: ceu forte minor sub matre virenti
Laurus, & ingentes ramos, olimque futuras
Promittit iam parva comas: vel flore sub uno
Ceu geminæ Pæstana rosæ per iugera regnant.
Hæc largo matura die, saturataque vernis
Roribus, indulget spatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet foliis admittere Soles.
Adstitit, & blande Mariam Cytherea salutat.

Salve sidereæ proles augusta Serenæ,
Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.
Te propter Paphias ædes, Cyprumque reliqui:
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum transnasse maris: ne vilior ultra
Privatos patiare Lares, neu tempore longo
Dilatos iuvenis nutriret Honorius ignes.
Accipe fortunam generis, diadema resume,
Quod tribuas natis, & in hæc penetralia rursus,
Unde parens progressa, redi. fac nulla subesse
Vincula cognatæ: quamvis aliena fuisses
Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ propior sceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra rosæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam iuncto leviter sese discrimine confert
Umbra supercilii? miscet quam iusta pudorem
Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
Auroram vincis digitis, humerisque Dianam.
Ipsam iam superas matrem. si Bacchus amatæ
Dotali potuit cælum signare corona,
Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris?
Iam tibi molitur stellantia serta Bootes,
Inque decus Mariæ iam sidera parturit æther.
O digno nectenda viro, tantique per orbem
Consors imperii. iam te venerabitur Ister:
Nomen adorabunt populi. iam Rhenus & Albis

Seruiet: in medios ibis Regina Sicambros.
Quid numerem gentes, Atlanteósque recessus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.
Dixit, & ornatus dederant quos nuper ouantes
Nereides, còllo, membrísque micantibus aptat.
Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.
Ante fores iam pompa sonat, pilentáque sacram
Præradiant ductura nurum. calet obuius ire
Iam princeps, tardúmque cupit discedere Solem.
Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus quatiénsque decoras
Curuata ceruice iubas, Pharsalia rura
Peruolat & notos hinnitu flagitat amnes,
Naribus accensis: mulcet fecunda magistros.
Spes gregis, & pulcro gaudent armenta marito.
Candidus intereà positis exercitus armis
Exsultat socerum iuxta: nec signifer vllus,
Nec miles pluuiâ flores dispergere ritu
Cessat, purpureóque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtóque canebant.
Diue parens, seu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elysias animarum præmia valles,
En promissa tibi Stilico iam vota peregit.
Iam gratæ rediere vices: connubia pensat,
Acceptum reddit thalamum, natóque reponit
Quod dederat genitor. numquam te sancte pigebit
Iudicij: nec te pietas suprema fefellit.
Dignus cui leges, dignus cui pignora tanti
Principis, & rerum commendarentur habenæ.
Dicere possemus quæ prælia gesta sub Æmo,
Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnæ.
Quam notus clypeo, quanta vi fulmine hostem,
Ni prohiberet Hymen quæ tempestiua relatu
Nunc canimus. quis consilio, quis iuris & æqui
Nosse modum melior? quod semper desidet, in te
Conuenit: ingenio robur, prudentia forti.
Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?
Stes licet in populo, clamat, quicumque videbit.
Hic ille est Stilico. sic te testatur, & offert
Celsa potestatis species: non voce feroci,
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alij quidquid fingendo laborant,
Hæc donat natura tibi. pudor emicat vnà,
Formosúsque rigor, vultúsque auctura verendos
Canities festina venit consorte remota.
Contingit senij grauitas, virésque iuuentæ.
Vtraque te cingit proprijs insignibus ætas.
Ornatur fortuna viro: non vlla nocendi
Tela, nec infecti iugulis ciuilibus enses.
Non odium terrore moues, nec frena resoluit
Gratia. diligimus pariter, paritérque timemus.
Ipse metus te noster amat, iustissime legum
Arbiter, egregiæ pacis fidissime custos.
Optime ductorum, fortunatissime patrum,
Plus iam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener est inuicte tuus. vincire corona:
Insere te nostris contemto iure choreis.
Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
Aurea sic videat similes Thermantia tædas,
Sic vterus crescat Mariæ: sic natus in ostro
Paruus Honoriades genibus considat auitis.

CLAVDIANI LAVS SERENÆ REGINAE VXORIS STILICONIS.

IC mihi Calliope, tanto cur tempore differs.
Pierio meritam serto redimire Serenam?
Vile putas donum solitam consurgere gemmis,
Aut rubro radiare mari si floribus ornes,
Reginæ Regina comam? si floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius vrit
Æstibus, æterno sed veris honore rubentes
Fons Aganippæa Permessius educat vnda:
Vnde piæ pascuntur apes, & prata legentes
Transmittunt seclis Heliconia mella futuris.
Dignius an vates alios exercuit vnum
Femineæ virtutis opus: quod sponte redemto
Casta marito succeßit Thessala fato,
Inque suos migrare virum non abnuit annos?
Hoc Graij memorant: Latijs mouet ora Camenis
Præscia fatorum Tanaquil, redensque per vndas
Clœlia Thybrinas, & eodem flumine ducens
Claudia virgineo cunctantem crine Cybellem.
An ne aliud toto molitur carmine altus
Mæonij mens alta senis? quòd stagna Charybdis
Armauit, quòd Scylla canes, quòd pocula Circe:
Antiphatæ vitata fames, surdóque carina
Remige Sirenum cantus transuecta tenaces:
Lumine fraudatus Cyclops, contemta Calypso,
Penelope decus atq; suum, cui tanta paratur
Scena pudicitiæ, terra, pelagique labores,
Et sæui totidem bellis quot fluctibus anni
Coniugij docuere fidem. sic Claudia felix
Teste Dea, castosque probet sub numine mores,
Absoluens puppisque moras, criminisque pudoris.
Penelope trahat arte procos, fallatque furentes
Stamine nocturna relegens sollertia telæ:
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
Quòd si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina causæ
Quis venerabilior sanguis? quæ maior origo
Quàm regalis erit? non te priuata dedere
Limina, nec tantum poterat contingere nomen
Augustis Laribus. patruo te principe celsam
Bellipotens illustrat auus: qui signa Britanno
Intulit Oceano, Getuláque reppulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Séque minus iactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino laurus prætendis auitas:
Inde Caledonijs, Australibus inde parentum

Cingere

Cingeris excubijs: nec dum moderamina mundi
Sumpserat illa domus, cùm te Lucina beatu
Adderet astrorum radijs. ô maxima rerum
Gloria: post genitam dulcis regnare Serenam.
Quid dignum memorare tuis Hispania terris
Vox humana valet? primo lauat æquore Solem
India: tu fessos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu.
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fecunda pijs. tibi sæcula debent
Traianum: series his fontibus Aelia fluxit.
Hinc senior pater: hinc iuuenũ diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in vsus
Imperij: Pharias segetes, & Punica messis
Castrorum deuota cibo: dat Gallia robur
Militis: Illyricis sudant equitatibus alæ.
Sola nouum Latijs vectigal Iberia rebus
Contulit Augustos: fruges, æraria, miles
Vndique conueniunt, totóque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu,
Flaccillam, Mariámque daret, pulcrãque Serenã.
Te nascente ferunt per pinguia culta tumentem
Diuitijs vndasse Tagum. Callæcia risit
Floribus, & roseis formosus Duria ripis.
Vellere purpureo passim mutauit ouile
Cantaber Oceanus vicino litore gemmas
Exspuit. Asturijs nec pallidus Auster oberrat
Montibus: optatum sacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit. Pyrenæiq; sub antris
Ignea fulmineis legere Ceraunia nymphæ:
Quæque rebellantes vndas æstúmque secutæ
In refluos venere palam Nereides amnes,
Confessæ plausu dominam cecinere futuram
Auspicium thalami: sic tum pariter in axe
Crescebat Stilico, votisque ignarus agebat.
Debita cui longè coniux penitúsque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati!
Nec tua mortalis meruit conabula nutrix.
Vbera prima dabant gremijs redolentibus auræ,
Ternáque te nudis innectens, Gratia membris
Afflauit, docuitque loqui. quocumque per herbam
Reptares, fluxere rosæ: candentia nasci
Lilia si placido cessissent lumina somno,
Purpura fulgebat viola factura cubile
Gramineum, vernáque tori regalis imago.
Omnia non audet genitrix tam magna fateri,
Successúsque suos, arcani conscia voti,
Spe trepidante tegit gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu: quoties ad limina princeps
Theodosius, priuatus adhuc, fraterna veniret,
Oscula libabat, téque in sua tecta ferebat.
Lætior in matrem teneris conuersa querelis,
Quis me de proprijs auferre Penatibus, inquit,
Imperat? hic semper præsagia luserat error,
Et dedit augurium regni infantia lingua.
Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnóque animo solatia luctus
Restituens, propius, quàm si genuisset, amauit
Defuncti fratris sobolem: nec carior olim
Mutua Ledæos deuinxit cura Lacones.
Addidit & proprio germana vocabula nato.
Quáque datur fratris speciem sibi reddit ademti.
Denique cùm rerum summas delectus habenas
Susciperet, non antè suis intendit amorum
Pignoribus quàm te pariter fidámque sororem
Litus ab Eoum terris acciret Iberis.
Deseritur iam ripa Tagi Zephyrique relictis
Sedibus, Auroræ famulas properatur in vrbes.
Incedunt geminæ proles fraterna puellæ:
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu.
Expertes thalami, quarum Cythereia nec dum
Sub iuga ceruices niueas Hymenæus adegit.
Vtraque luminibus timidũ micat: vtraque pulcras
Excitat ore faces, qualis Latonia virgo,
Et solo Ioue nata soror, cùm forte reuisunt
Aequorei sortem patrui spumantia cedunt
Aequora, castarum gressus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoen Triton totúque seueros
Induxit mores pelago pudor, ipsáque Proteus
Arcet ab amplexu turpis Neptunia monstra.
Tales sceptriferi visuræ tecta parentis,
Limen Honoriades penetrant regale sorores.
Ambas ille quidem patrio complexus amore:
Sed merito pietas in te procliuior ibat.
Et quoties rerum moles, vt publica cogit,
Tristior, aut ira tumidus flagrante rediret,
Cùm patrem nati fugerent atque ipsa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu sola frementem
Frangere, tu blando poteras sermone mederi:
Alloquijs hærere tuis, secreta fidelis.
Prisca puellares reuerentia transilit annos.
Non talem Triuia confert laudator Homerus
Alcinoo genitam: quæ, dum per litora vestes
Explicat, & famulas exercet læta choreas,
Auratam iaculata pilam post naufraga somni
Otia, progressum folijs expauit Vlyssem.
Pieriis labor, & veterum tibi carmina vatum
Ludus erat: quos Smyrna dedit, quos Mãtua libros
Percurrens, damnas Helenam, nec parcis Elisæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.
Laodamia sequens remeantem rursus ad Vmbras
Phylaciden, & prona ruens Capanæia coniux,
Communes ardente viro mistura fauillas,
Et grauis incumbens casto Lucretia ferro,
Vulnere quæ proprio facinus testata tyranni,
Armauit patriæ iustos in bella dolores,
Exsule Tarquinio memorandaque concidit vno
Vlta pudicitiam, libertatémque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minore,
Sed fato meliore legis. iam nubilis ætas
Principis sollicito votis crexerat aulam
Incertis, quem tanta tori fortuna maneret.
Antiquos loquitur Musarum pagina Reges
Quòd dura sub lege procos certare iuberent,
Emptores thalamum dubij discriminis lethi,

Et sua crudeles gauderent pignora mortis
Ambitione pari.curru Pisæa marino
Fugit tela Pelops:nam prouidus obice Regis
Prodidit Oenomai deceptus Myrtilus axem.
Hippomenes trepidus cursu,ferróque secutam
Aurato volucrem flexit Schœneida pomo.
Herculeas vidit fluuio luctante palæstras
Mœnibus ex altis Calydon,pretiúmque laboris
Deianira fuit.cùm pectore victor anhelo
Alcides fremeret,retróque Acheloius iret
Decolor:attonitæ stringebant vulnera Nymphæ,
Saucia truncato pallebant flumina cornu.
Te non Hesperidum pomum,non amne subacto,
Non socerum fallente rota,sed iudice dignus
Augusto,variis Stilico spectatus in armis
Accipit, & regni dotes virtute parauit.
Sæpe duces meritis bello tribuere coronas:
Hunc cingit muralis honos:hunc ciuica quercus
Nexuit:hunc domitis ambit rostrata carinis.
Solus militiæ mira mercede iugalem
Promeruit Stilico socero referente coronam.
Agnouit patrui similem Thermantia curam,
Nupsit & illa duci,sed longè fata sororis
Inferiora tuis.alio tibi numine tedas
Accendit Romana salus magnisque coronis
Coniugium sit cura tuum:delectus equorum,
Quos Phrygiæ matres, Argéique gramina pasta,
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.
Primus honor gemino:mox Idæ germine duxit
Agmina,commissísque labor sic gessit honores,
Vt semper merito princeps cùm magna dedisset,
Deberet maiora tamen.si bellica nubes
Ingrueret:quamuis annis, & iure minori,
Cedere grandæuos equitum. peditumque magistros
Adspiceres, totúmque palàm committere Martē
Nec gradus,ætatisque pudor senioribus obstat,
Ne iuueni parere velint.ceu fluminæ molli,
Tranquillisque fretis clauum sibi quisque regendum
Vindicat.incumbat si turbidus Auster,& vnda
Pulset vtrumque lātus:posito certamine nautæ
Contenti meliore manu,seséque pauere
Concessi.finem studiis fecere procellæ.
Haud aliter Stilico fremuit,cùm Thracia belli
Tempestas,cunctis pariter cedentibus,vnus
Eligitur ductor: suffragia quippe peregit
Iudex vera timor. victus ratione salutis
Ambitus,& pulsus iacuit formidine liuor.
Quis tibi tunc per mēbra tremor,quantæque cadebāt
Vbertim lacrymæ,cùm sæua vocantibus arma
Iam lituis,madido respectans limina vultu.
Optares reducem.galeæque inserta minaci
Oscula cristati raperes festiuā mariti?
Gaudia quæ rursus.cùm post victricia tandem
Classica sidereas ferratum pectus in vlnas
Exciperes:castæ tutò per dulcia noctis
Otia pugnarum seriem narrare iuberes?
Non illo nitidos vmquam bellante capillos
Comere: non solitos gemmarum sumere cultus.
Numinibus,votisque vacas,& supplice crine
Verris humum.tegitur neglectæ gratia formæ,
Cum proprio reditura viro;nec deside cura
Segnis marcet amor.laudem prudentia belli
Feminea pro parte subit,dum gentibus ille
Confligit; vigili tu prospicis omnia sensu:
Ne quid in absentem virtutibus obuia semper
Audeat inuidiæ rabies,neu fomes iniquis
Ne qua procul positis furto sub sederit armis
Calliditas nocitura domi tu sedula quondam
Rufino meditante nefas,cùm quæreret artes
In ducis exitium,coniuratósque foueret
Contra pila Getas,motus rimata latentes,
Mandatis tremebunda virum,scriptisque monebas.

CLAVDIANI LAVS HERCVLIS.

PIERIDVM columen, cuius Parnassia magno
Numine templa sonant, lato precor huc age Phœbe
Tecum cuncta choro penetralia sancta sororum,
Et noua Castalios latices per rura petentem
Hippocrenæum victorem sistere fontem
Me:famaque tuam non nunc nouus aduena turbā
Ingredior,lauróque gerens,& florea sertis
Tempora vincta tuis,doctorum munera vatum.
Testor adhuc veteres quamuis desuetus honores,
Alcides mihi carmen erit,Romana Tonantis
Progenies dignus cr. de post viscera Numen,
Semper in immensos mundi roboris æstus
Nec nasci potuisse vacat:nam lucis in ipsis
Inclyte principiis, tardo vix editus ortu
Fecisti de patre fidem.sed cur mihi lentis
Ludis adhuc Cirrhea modis,tenerúmque resultans
Luxurians leues impellis pollice chordas?
Pone habitum,quo mollis amas,& frondis amatæ
Linque nemus,nudáque exutus tempora lauro,
Populea mecum carmen luctare sub umbra.
Iam graue plus etiam, quàm ventris tempora vellent,
Alcmena tendebat onus:sed regia Iuno
Impedit,& partus prohibet,nascique vetabat,
Vt metus ipse Deum monstraret:nec viuida talis
Semina mortales nerunt sentire latebras,
Nec possunt sufferre moras.datur inde nouercæ
Materies,grauiúsque odiis augmenta ministrat,
Quod vinci cœpisse pudet:mox improba binos
In tua membra iubet,dum nasceris,ire dracones.
Incumbunt celeres illi,squamísque iussus
Armat colla furor:nec. quamuis maxima tractu
Tardantur spiris,sequitur par cetera pectus.
Tribus Tartareo vibratur sibilus amo,
Morte rubent oculi,tristisque horrentia linguis
Ora sonant;supremumque fremēs leuat ira venenum.
Quid tunc immitis fraudes inuectere fatis
Cælicolûm

Cælicolûm Regina iuuat? cur obijcis angues?
Cur paruo geminos? an ne vnum posse necari
Larniƒtrato Pythone times? licet omnia mundi
Monstra voces, ipsámque armes serpētibus Hydrā,
Defendet natura Deum, patrémque probabit,
Quod nouit, constare Iouem. iámque irrita tetri
Iussa parant implere angues, miseróque furore
In sua fata tument. cernit tua membra petentes.
Horrescítque parens, numénque ignara creasset,
Mortali pietate timet. Nil sancta superbæ
Pellicis insidias cælo modo freta tremescas,
Néue hæc monstra tibi faciant Alcmena pauorē.
Sic mater potes esse Dei. iam tolle serenum
Læta animum, tantóque libens hæc adspice vultu,
Vt deceat genuisse Iouem: depone timorem
Indignum partu, natum quæ exemplar habebas.
Cui metum nil ipse timet. nam numine recto
Ridebas tu Diue trucésque, animósque superbos
De genitore tenes, votisque aptissimus orbis
Gaudebas tantam iam tum meruisse nouercam.
Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
Et quamuis teneris, cogens in brachiis pondus,
Corripis, illidens prensos tellure dracones.
Efferat ætherium quantum volet orbis in axem,
Latoidas, verósque probet sua fabula Diuos,
Quod Delo iam stare licet. non æqua laborum
Gloria, nec parili serpentes sorte necarunt.
Illi vnum ferro geminos hic inermis, & vnus.
His cœptis non vlla parat cunabula partus
Diua tibi: sed cùm totis iam bruma rigeret
Imbribus, & solidis hærerent flumina lymphis,
Nudum prægelidis durando firmat in vndis.
Vtque rudis primo tentasti robore gressum:
Frondosa deserta vagus penetralia siluæ
Secura iam matre petis, telísque tremendis
Ludis in ætherias, adducto deijcis arcu,
Aut funda violenter aues, noctémque sub astris
Exigis, & puram fractis bibis amnibus vndam.
Immanem interea Nemeæ per lustra leonem
Ipsa Chimeræa cretum de gente Nouerca
In tua depastis armabat vota iuuencis,
Augebátque fero vires, rabiémque iuuabat,
Naturam minus esse putans. heu quanta virorum
Funera! quàm multos strauit cum dentibus apros!
Non illum magnæ viduatis montibus vrbes
Armorum fregere minis, Martique domando
Assuetas morsus fudit grauiore cauernas.
Hunc grauis Eurystheus (nam te quocūque leuares
Imperium duri voluit sufferre tyranni.
Sic mundo fortuna fauens) hunc sternere letho
Imperat. At nullum virtus reticenda per æuum,
Dignáque sidereos post membra intrare recessus.
Posse mori quàm vile putas: namque impiger vltro
Vadis, & immensæ scrutatus deuia siluæ,
In noua sanguineos armantem vulnera rictus,
Admonita feritate, iuba, visúque cruentus
Excussis mouet arma toris, dubiúmque residens
Infremit. inuadis trepidum, solísque lacertis
Grandia corripiens eliso guttura morsu,
Imbellem fractis prosternis faucibus hostem.
Tunc & flauicomis radiantia tergora villis,
Ceu spolium fuso victor, raptis. emicat omnis
In laudes mox turba tuas, longoque relicta
Currit in arua metu. iuuat ire & libera rura,
Defensosque videre locos, siluámque iuuencis
Iam facilem, & nullis resonantes fletibus agros.
Mænalium petis inde nemus, fletámque colonis
Arcadiam, & steriles raro iam robore siluas.
Namque heic immensa membrorum mole cruentus
Indomitus regnabat aper, soloque tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos,
Sternebátque suos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora setis,
Duratosque armos scopulis, totosque per artus
Difficilis potuisse mori, non spicula in illum,
Nodosúmue rapis grauato pondere robur.
Armatis viduatur honos, nec vulnera virtus
Extemplo tibi facta timet. iámque arripis vltro
Spumantem, cogisque diem sufferre tuendo,
Atque supinando mirantem lumina vinci,
Argolicis victor portas sub tecta Tyranni.
Fama celer toto victorem sparserat orbe,
Auxiliúmque Dei poscebat Creta cruento
Victa malo. taurus medio nam sidere Lunæ
Progenitus Dictæa Iouis possederat arua.
Fulmen ab ore venit flamísque furentibus ardet
Spiritus, & terram, non cœli flāma, perurit.
Sed flatus monstri dextro iam Siria cessent
Sidere, Solque licet glaciali frigore victus
Abstrusum mundo claudat iubar, aurea condens
Lumina, & ignifluo stupefactus in orbe tepescat.
Aestus habet Cretam, pereunt siluaque, lacúsque,
Gramináque, & fontes sacri, montésque perurit
Flama ferox. Idam Superis spectantibus ignis
Dissipat, & magno cunabula grata Tonanti
Igne suo monstrum. si fas est dicere, vincit.
Tandem fama celer Dictæa ad litora magnum
Duxerat Alciden, cùm Taurum dira minantem
Accipit, & sæuum cornu, flamásque vomentem
Corripit, atque artus constringens fortibus vlnis,
Ignifluos flatus, animámque in pectore clausit.

CLAVDIANI IN EPITHALAMIVM PALLADII, ET SERENAE PRAEFATIO.

Carmina per thalamum, quāuis festina, negare
Nec volui genero, nec potui socero.
Hic socius, dux ille mihi, noštrique per aulam
Ordinis; his consors, emicat ille prior.
Hunc mihi coniungit studijs communibus ætas:
Hunc mihi præponit vel senium, vel honos.
Carmen amor generi, soceri reuerentia poscit,
Officio vatis, militis obsequio.

CLAVDIANI EPITHALAMIVM

PALLADII, ET SERENAE.

ORTE Venus blando quæsitum frigore somnum,
Vitibus intexti gremio successerat antri,
Densáque sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo, crispatur opaca
Pampinus, & vitem sudantem ventilat vuis.
Ora decet neglecta sopor, fastidit amictum
Æstus, & exuto translucent pectore frondes.
Idalia iuxta famulæ triplexque vicißim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
Pennati paßim pueri, quò quemque vocauit
Vmbra iacent: fluitant arcus, ramísque propinquãt.
Prudentes placido suspirant igne pharetræ,
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos auium, vel roscida læti
Mala legunt domum Veneris, flexúsque sequuntur
Palmitis, & summas pennis librantur in vlmos.
Defendunt alij lucum, Dryadésque procaces
Spectandi cupidas, & rustica Numina pellunt.
Siluestrésque Deos, longéque tuentibus antrum
Flammea lasciuus intendunt spicula Faunis.
Cùm subitò varius vicina clamor ab vrbe,
Et fausti iuuenum plausus, mistaque choreis
Audita per rura lyra: Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnísque maritum
Palladium resonabat ager. peruenit ad aures
Vox iucunda Deæ, strepitúque excita resedit
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.
Vtque erat interiecta comas, turbata capillos,
Mollibus assurgit stratis, sociúmque requirit
Agmen, & innumeros Hymenæum quærit amores.
Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducémque
Præfecit thalamis: nullum vinxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tædas.
Conspicitur tandẽ: platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat auenas,
Mænaliósque modos, & pastoralia labris
Murmura tentabat relegens, orísque recursu
Dissimili tenuem variabat arundine ventum.
Restitit, vt vidit Venerem, digitísque remissis,
Ad terram tacitò defluxit fistula lapsu.
Dulce micant oculi, niueas infecerat igni
Sólque pudórque genas: dubiam lanuginis vmbram
Cæsaries intonsa tegit. prior ipsa silentem
Compellat, numquamne puer dilecta relinques
Carmina? maternis numquam satiabere donis?
Deditæ Musarum studio, numinísque parentis
Æmule, quid medio tecum modularis in æstu?
Iamne tibi sordent citharæ? iam lustra Lycæi,
Atque pecus cordi, rediturâque rupibus Echo?
Huc ades, & tantæ nobis edissere caussas
Lætitiæ, quæ pompa toro tam clara resultet.
Quæ noua ducetur virgo, patriamque, genúsque
Pande, quibus terris orta, quo semine ducta:
Haud ignarus enim, nec te connubia fallunt
Vlla: tuo primæ libantur fœdere noctes.
Ille refert, equidem dudum te Diua morantem
Mirabar, quod adhuc tanti secura maneres
Coniugij: non parua tibi mandatur origo.
Fascibus insignes, & legum culmine fultæ
Conuenere domus, & qui latißimus vrbi
Sanguis erat. rubris quæ flatibus insula latrat?
Quis locus Æthiopum? quæ sic imperuia famæ
Successit regio? quò non rumore secundo
Palladij penetrauit amor, mentisque benigna
Temperies, doctique sales, & grata senectus?
Per cunctos ut ille gradus, aulæque labores
Emensus tenuit, summæ fastigia sedis
Eoum stabili moderatus iure Senatum.
Hic splendor iuuenum, cunabula prima puellæ
Danubius, veterésque Tomi. Mauortia matris
Nobilitas spoliis, armísque exsultat auitis,
Immensámque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroën iussus, Nilúmque tueri,
Cùm sibi post domitos, & Parthica fulmina claros
Sceptra daret miles, rebúsque imponere vellet,
Despexit fremitus, & prætulit otia regno.
Respuit incestum: quod vi, quod poscere ferro
Posthabita pietate solent non purpura primùm
Inferior virtute fuit, metuitque repulsam
Obuia maiestas: doluit fortuna minorem
Se confessa viro, magnum delata potestas,
Maiorem contempta probat. cognomina sumsit
Plena ducum genitor paullatim vectus ad altum
Princeps militiæ quo non illustrior exstat
Alter, cunctorum tabulas assignat honorum,
Regnorum tractat numeros, cunctósque recenset.
Sparsas imperij vires constringit in vnum
Depositum quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sæuis obiecta Getis, quæ Saxona frenat,
Vel Scotum regio. quantum cinxere cohortes
Oceanum: quantum pacatur milite Rhenus.
Castra domus, sincera fides, industria sollers,
Elegit Stilico. nihil vltra laudibus addi,
Iudicióne potest, tali nubente puella
Nónne tibi cessare nefas? duc protinus omnes,
Duc age, marcentes cupio quassare coronas,
Et vibrare faces, & noctem ducere ludo.
Hæc quoque non vilem nobis fistula cõmodat vsum,
Responsura choris. vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legémque capillo
Reddit, & ornatum formæ, pretiísque soluta
Mira Dionææ sumit velamina telæ.
Floribus exstruitur currus: iuga floribus halant.
Florea purpureas annectunt frena columbas.
Vndique concurrunt volucres, quæcũque frementem
Permulcent Athesim cantu quas Larius audit,
Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
Mincius: erepta obmutuit vnda querelis.
Eridani ripas, & rauca stagna Padusæ,
Diffugiens nudauit olor. lætantur Amores,
Frenatisque truces auibus per nubila vecti

Ostentant

Ostentant se quisque Deæ, magnóque tumultu
Confligunt, pronique manus in verbera tendunt.
Consequitur, vincitque suos auriga iugales,
Atque impune cadunt, lapsu meliore volantes.
Vt thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Desuper inuertunt calathos, largósque rosarum
Imbres, & violas plenis sparsere pharetris,
Collectas Veneris prato: quibus ipse pepercit
Sirius, & teneras clementi sidere fouit.
Gemmatis alij per totum balsama tectum
Effudere cadis: duro quæ saucius vngue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea virum, flentémque Cupido
Detraxit matris gremio. matura tumescit
Virginitas, superátque niues ac lilia candor,
Et patrium flauis testatur crinibus Istrum.
Tum dextram complexa viri, dextrámque puellæ
Tradit, & his vltro sancit connubia dictis.
Viuite concordes, & nostrum discite munus.
Oscula mille sonent: liuescant brachia nexu:
Labra ligent animos: nec tu virtute paterna
Confidas iuuenis non est terrore domanda,
Sed precibus placanda tibi. concede marito
Tu quoque, nec Scythicas infensis vnguibus iras
Exercere velis: vinci patiare rogamus.
Sic vxor sic mater eris. quid lumina tingis?
Virgo crede mihi, quem nunc horrescis, amabis.
Dixit: & aligeros geminos, arcúque, manúque
Præstantes è plebe vocat. puer ilicet Aethon,
Et Pyron, rutilas dispersi murice plumas
Prosiliunt, puróque imbutis melle sagittis.
Hic nuptam petit, ille virum sonuere reducta
Cornua: certa Notos pariter sulcauit arundo,
Et pariter fixis hæserunt tela medullis.

FINIS.

CLAVDIANI GIGANTOMACHIA.

TERRA parens quondam cælestibus inuida regnis,
Titanúmque simul crebros miserata dolores,
Omnia monstrifero complebat Tartara cœtu,
Inuisum genitura nefas: Phlegrámque retexit
Tanta prole tumens, & in æthera protulit hostes.
Fit sonus, erumpunt crebri, nondúmque creati
Iam dextras in bella parant superósque lacessunt,
Stridula voluentes gemino vestigia lapsu.
Pallescunt subito stellæ flectítque rubentes
Phœbus equos, docuítque timor reuocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occasum voluere pati. tum feruida natos
Talibus hortatur genitrix in prælia dictis.
O pubes domitura Deos, quo cumque videtis
Pugnando dabitur: præstat victoria mundum.
Sentiat ille meas tandem Saturnius iras:
Agnoscat quid Terra potest si viribus vllis
Vincor, cur Cybele nobis meliora creauit?
Cur nullus Telluris honos? qui semper acerbis
Me damnis vrgere solet, quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem viuo sub pectore pascit
Infelix Scythica fixus conualle Prometheus:
Hinc Atlantis apex flamantia pondera fulcit,
Et per canitiem glacies asperrima durat.
Quid dicam Tityon: cuius sub vulture sæuo,
Viscera nascuntur, grauibus certantia pœnis?
Sed vos ô tandem veniens exercitus vltor
Soluite Titanas vinclis, defendite matrem.
Sunt freta, sunt montes, vestris nec parcite membris:
In Iouis exitium telum non esse recuso.
Ite precor, miscete polum, rescindite turres
Sidereas. rapiat fulmen, sceptrúmque Typhœus:
Enceladi iussu mare seruiat. alter habenas
Aurora pro Sole regat. te Delphica laurus
Stringat Porphyrion. Cirrhæaque templa tenebis.
His vbi consiliis animos elusit inanes,
Iam credunt vicisse Deos, mediisque reuinctum
Neptunum traxisse fretis. hic sternere Martem
Cogitat, hic Phœbi laceros deuellere crines:
Hic sibi promittit Venerem sperátque Dianæ
Coniugium, castámque cupit violare Mineruam.
Interea Superos prænuntia conuocat Iris,
Qui fluuios, qui stagna colunt cinguntur & ipsi
Auxilio Manes: nec te Proserpina longè
Vmbrosæ tenuere fores. Rex ille silentum
Lethæo vehitur curru, lucémque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidóque velatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.
Ac, velut hostilis cùm machina terruit vrbem,
Vndique concurrunt arcem defendere ciues:
Haud secus omnigenis coeuntia Numina turmis
Ad patrias venere domos. tum Iupiter infit.
O numquam peritura cohors ô debita semper
Cælo progenies, nullísque obnoxia fatis
Cernitis, vt Tellus nostrum conuertit in orbem
Prole noua dederítque alios interrita partus?
Ergo quot dederit natos, tot funera matri
Reddamus: longo maneat per singula luctu,
Tanto pro numero partibus damnata sepulcris
Iam tuba nimborum sonuit iam signa ruendi
Bis æther, bis terra dedit, confusáque rursus
Pro domino natura timet. discrimina rerum
Miscet turba potens. nunc insula deserit æquor:
Nunc scopulis latuere mari. quot litora restant
Nuda? quot antiquas mutarunt flumina ripas?
Hic rotat Aemonium prædurus viribus Oeten:
Hic iuga connixus manibus Pangæa coruscat.
Hunc armat glacialis Athos, hoc Ossa mouente
Tollitur. hic Rhodopen Hebri cum fonte reuellit,
Et socias truncauit aquas summáque leuatus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
Subsedit patulis telluris sine culmine campus,
In natos damnosa suos, horrendus vbique

It fragor, & pugnæ spatium discriminat aër.
Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrysios impellit equos: quibus ille Gelonos,
Siue Getas turbare solet splendentior igni
Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ. tunc concitus ense Pelorum
Transigit aduerso. femorum qua parte volutus
Duplex semiferis connectitur ilibus anguis,
Atque vno ternas animas interficit ictu.
Tunc super insultans auidus languentia currus
Membra terit, multumque rotæ sparsere cruoris.
Occurrit pro fratre Mimas Lemnúmque calentem
Cum Lare Vulcani spumantibus eruit vndis:
Et prope torsisset si non Mauortia cuspis
Ante reuelato cerebrum sudisset ab ore.
Ille viro toto moriens, serpentibus imis
Viuit adhuc stridore ferox, & parte rebelli
Victorem post fata petit. Tritonia virgo
Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus,
Adspectu contenta suo, non vtitur hasta.
Nam satis est vidisse semel, primúmque furentem
Longiùs in faciem saxi Pallenta reformat.
Ille procul subitis ius sine vulnere nodis
Vt se letlifero sensit durescere visu,
Et steterat iam pæne lapis, quò vertimur? inquit.
Quis serpit per membra silex? qui torpor inertem
Marmorea me peste ligat? vox pauca locutus,
Quod timuit, iam totus erat, semisque Damastor
Ad depellendos iaculum dum quæreret hostes,
Germani rigidum misit pro rupe cadauer.
Hic vero interitum fratris miratur Echion.
Inscius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te Dea respexit. solam quam cernere nulli
Bis licuit. meruit sublata audacia pœnas,
Et didicit cum morte Deam sed turbidus Idam
Pallantem oculis aduersa tuentibus atrox
Ingreditur, cæcásque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea communis, ac simul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpúsque per vnum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.
Ecce autem medium spiris delapsus in æquor
Porphyrion, trepidam conatur vellere Delon,
Scilicet ad Superos vt torqueat improbus axes.
Horruit Aegæus. stagnantibus exsilit antris
Longæuo cum patre Thetis, desertáque mansit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis
Exclamant placido cuncta de vertice Nymphæ:
Nymphæ quæ rudibus Phœbum docuere sagittis
Errantes agitare feras primúmque gementi
Latonæ struxere torum, cùm lumina cæli
Parturiens geminis ornaret fœtibus orbem.
Implorat Pæana suum conterrita Delos,
Auxiliúmque rogat si te gratissima fudit
In nostros Latona sinus, succurre precanti.
En iterum conuulsa feror. *

CLAVDIANI EPISTOLÆ

AD HADRIANVM.

SQVE adeóne producitur impetus iræ?
Nullus erit finis lacrymis? subitísque fauorem
Permutas odijs? quò mens ignara nocendi?
Quò sensim abiure pij? tantumne licebit
Inuidiæ: tantum strepitus valuere maligni?
Me dolor incautus, me lubrica duxerit ætas,
Me timor impulerit, me deuius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos numquam tetigere querelæ,
Nec vaga securum penetrant conuicia cælum.
Excessit iam pœna modum: concede iacenti.
En adsum, & veniam confessus crimina posco.
Manibus Hectoreis atrox ignouit Achilles.
Victrices Furias matris placauit Orestes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces,
Pellæum cinerem Regum flexere ruinæ.
Darium famulis manibus doluisse parentum
Fertur, & ingenti solatus fata sepulchro.
Tradita captiuo spatiosior Indus Poro.
Conditor hic patriæ. sic hostibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna sequi. quemcunque Deorũ
Læsimus, insultet iugulo. pascátque furorem.
Gratia defluxit. sequitur feralis egestas:
Desolata domus: cæsi spoliamur amicis
Hunc tormenta necãt: hunc vndique traditur exsul.
Quid superest damnis? quæ sæua pericula restant?
Emollit rabiem præda, mortisque facultas.
Prætereunt subiecta feræ, toruique leones
Quæ strauisse valent, ea mox prostrata relinquunt,
Nec nisi bellantis gaudent ceruice iuuenci.
Nobiliore fame secuit nascentia vota
Liuor, & ingesto turbauit gaudia luctu.
Iam iam suppliciis fessos, humilésque serenus
Respice, quid tanta dignaris morte clientem?
In breuibus numquam sese probat Aeolus vndis,
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina quassat.
Imbuit numquam cælestis flama salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis:
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos:
Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Mineruæ,
Hoc carmen pro thure damus: miserere tuorum.
Me precor, heu, me redde mihi, grauibúsque medere
Vulneribus, vitámque iube, famámque reuerti.
Quæ per te cecidit, per te fortuna resurgat.
Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis:
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Lethalem, placidámque manum. medicina per hostem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipse, dolores.
Quòd si nec precibus, fletu nec flecteris vllo,
Eripe calcatis non prospera cingula Musis:
Eripe militiam, comitem me pelle sodalem.

Scilicet insigni de paupere vate triumpho,
Scilicet egregiis ornabere victor opimis.
Sæuiat in miseros cognata potentia ciues.
Audiat hæc commune solum, longéque carinis
Nota Pharos, flentémque attollens gurgite vultum
Nostra gemat Nilus numerosis funera ripis.

AD SERENAM.

ORphea cùm primùm sociarent Numina tedæ,
Rurâque compleret Thracia festus Hymen:
Certauere feræ, picturataque volucres,
Dona suo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores cantus, vbi sæpe sonora
Præbuerant dulci mira theatra lyræ.
Caucasio crystalla ferunt de vertice lynces:
Gryphes Hyperborei pondera fulua soli.
Furata Veneris prato per inane columbæ,
Florea connexis serta tulere rosis,
Fractáque nobilium ramis electra sororum
Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues post bella remenso,
Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit & extremo Phœnix longæuus ab Euro,
Apportans vnco cinnama rara pede.
Nulla auium pecudúmque fuit, quæ ferre negaret.
Vectigal meritæ connubiale lyræ.
Tunc opibus, totóque Heliconis sedula regno
Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipsam præterea dominam stellantis Olympi
Ad nati thalamos ausa rogare parens.
Nec spreuit Regina Deum, vel matris honore,
Vel iusto vatis ducta fauore pij.
Qui sibi carminibus toties lustrauerat aras,
Iunonis blanda numina voce canens,
Prælíaque altisoni referens Phlegræa mariti,
Titanum fractas, Enceladique minas.
Ilicet aduentu noctem dignata iugalem
Addidit augendis munera sacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
Munera quæ solos fas habuisse Deos.
Sed quod Threicio Iuno placabilis Orpheo,
Hoc poteris votis esse Serena meis.
Illius exspectant famulantia sidera nutum,
Sub pedibus tegitur terra, fretúmque tuis.
Non ego, cùm peterem sollemni more procorum,
Promisi gregibus pascua plena meis:
Nec quòd mille mihi lateant sub palmite colles,
Fluctuet & glauca pinguis oliua coma:
Non quòd nostra Ceres numerosa falce laboret,
Aurataque ferant culmina celsa trabes:
Suffecit mandasse Deam: tua littera nobis
Et pecus, & segetes, & domus ampla fuit.
Inflexit soceros, & maiestate petendi
Texit pauperiem nominis vmbra tui.
Quid non perficeret scribentis voce Serena
Vel Genius regni, vel pietatis amor?
Atque vtinam sub luce tui contingeret oris,
Coniugis in castris, & solio generi
Optatum celebrare diem, me iungeret auspex,
Purpura me sancto cingeret aula toro,
Et, mihi quam scriptis desponderas antè, puellam,
Coniugis eiusdem pronuba dextra daret.
Nunc medium quoniam votis maioribus æquor
Inuidet, & Libycæ dissidet ora plagæ:
Saltem absens Regina faue, reditúsque secundos
Annue sidereo læta supercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris,
Æquora pacari posteriora iube,
Vt tibi Pierides, doctúmque fluens Aganippe
Debita seruato vota cliente canant.

AD OLYBRIVM.

QVid rear, affatus quòd non mihi dirigis vllos,
Nec redit alterno pollice ducta salus?
Scribendíne labor? sed quæ tam prona facultas,
Carmina seu fundis, seu Cicerone tonas?
Cedere diuitiis animi fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus qui scripta ferat? quin tempore nullo
Cessant Flaminiæ puluerulenta viæ,
Cùm fluat ingenium, cùm sit, qui dicta reportet:
Quæ, nisi contemnor, caussa relicta tibi?
Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem
Perfidus, & spatio debilitatur amor.
Excidimúsne tibi? lucem iam condat Hydaspes,
Et Tartessiaco Sol oriare vado:
Candescat Geticis Meroë conuersa pruinis,
Claráque se vetito proluat Vrsa mari:
Et si iam nostros fastidit Olybrius ignes,
Constat Oresteam nil valuisse fidem.
Quin agè rumpe moras, remoratúrásque sodalem
Absens eloquio fertiliore doce.
Crebráque fecundo festinet littera cursu,
Digna tuis animis, insinuanda meis.
Dignatus tenui Cæsar scripsisse Maroni,
Et tibi dedecori scribere? Musa vale.

AD PROBINVM.

QVem precor inter nos habitura silentia finem?
Quando dabit gratas littera nostra vices?
Me timidum, vel te potius dixisse superbum
Conuenit, alterius crimen vtrumque tenet.
Transfluxere dies, & dum scripsisse priorem
Pœnitet, æternas itur in vsque moras.
Sed quid agam? cœpisse vetat reuerentia vestri.
Hinc amor hortatur scribere: vincat amor.
Fors iuuat audentes, Chij sententia vatis,
Hac duce non dubitem te reticente loqui.
Audax aut si quid penitus peccasse videtur,
Arguar, ingrati non subiturus onus.
Romanos bibimus primo te Consule fontes,
Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ.
Incipiénsque tuis affatibus omnia cœpi,
Fatáque debebo posteriora tibi.
Ergo lacessitus tandem rescribe roganti,
Et patria florens sorte Probine vale.

AD GENNADIVM PROCONSVLEM.

ITaliæ commune decus, Rubiconis amœni
Incola, Romani fama secunda fori.
Graiorum populis, & nostro cognite Nilo,
Vtraque gens fasces horret, amátque tuos.
Carmina ieiunas poscis solantia fauces:
Testor amicitiam, nulla fuisse domi.
Nam mihi mox nidum pennu confisa relinquunt,
Et Lare contempto non reditura volant.

CLAVDIANI EPIGRAMMATA.

PHOENIX.

OCEANI summo circumfluus æquore lucus,
Trans Indos, Eurúmque viret: qui primus anhelis
Sollicitatur equis, vicináque verbera sentit,
Humida rorantí resonant cùm limina curru,
Vnde rubet ventura dies, longéque coruscis
Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, solúsque plaga defensus iniqua
Possidet intactas ægris animalibus oras
Sæua nec humani patitur contagia mundi.
Par volucer Superis: stellas qui viuidus æquat
Durando, membrísque terit redeuntibus æuum.
Non epulis saturare famem non fontibus vllis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis feruor alit, ventosáque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
Arcanum radiant oculis iubar: igneus ora
Cingit honos: rutilo cognatum vertice sidus
Attollit cristatus apex, tenebrásque serena
Luce secat: Tyrio pinguntur crura veneno.
Anteuolant Zephyros pennæ, quas cæruleus ambit
Flore color, sparsóque super ditescit in auro.
Hic neque concepto fetu, nec semine surgit:
Sed pater est, prolésque sui, nullóque creante
Emeritos artus fecunda morte reformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque vbi mille vias longinqua retorserit æstas,
Tot fuerint hiemes, toties ver cursibus actum,
Quas tulit autumnus dederit cultoribus vmbras:
Tunc multis grauior tandem subiungitur annis,
Lustrorum numero victus. ceu lassa procellis
Ardua Caucasio nutat de vertice pinus,
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit assiduo flatu: pars imbre peresa
Rumpitur: abripuit partem vitiosa vetustas.
Iam breue decrescit lumen, languétque senili
Segnis stilla gelu: qualis cùm forte tenetur
Nubibus, & dubio vanescit Cynthia cornu,
Iam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
Vix ima tolluntur humo: tunc conscius æui
Defuncti reducísque parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretiosa fronde Sabæum
Componit bustúmque sibi, partúmque futurum.
Hic sedet, & Solem blando clangore salutat
Debilior, miscétque preces & supplice cantu
Præstatura nouas vires incendia poscit.
Quem procul adductis vidit cùm Phœbus habenis,
Stat subitò, dictísque pium solatur alumnum.
O senium positure rogo, falsísque sepulcris
Natales habiture vices, qui sæpe renasci
Exitio, proprióque soles pubescere lecto,
Accipe principium rursus, corpúsque coactum
Desere: mutata melior procede figura.
Hæc fatus propere flauis è crinibus vnum
Concussa ceruice iacit, missóque volentem
Vitali fulgore ferit: nam sponte crematur,
Vt redeat, gaudétque mori festinus in ortum,
Feruet odoratus stellis cælestibus agger,
Consumitque senem nitidos stupefacta iuuencos
Luna premit, pigrósque polus non concitat axes.
Parturiente rogo curis natura laborat
Æternam ne perdat auem, flammásque fideles
Admonet, vt rerum decus immortale remittant.
Continuò dispersa vigor per membra volutus
Æstuat & venis rediuiuus sanguis inundat.
Victuri cineres, nullo cogente moueri
Incipiunt, plumáque rudem vestire fauillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
Succeditque nouus. geminæ confinia vitæ
Exiguo medius discrimine separat ignis.
Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos,
Auctorémque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre iuuat. velox alienum pergit in orbem,
Portans gramineo clausum velamine funus.
Innumeræ comitantur aues, stipatque volantem
Alituum suspensa cohors: exercitus ingens
Obnubit vario latè conuexa meatu.
Nec quisquam tantis è millibus obuius audet
Ire duci: sed regis iter flagrantis adorant.
Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
Bella mouent. commune facit reuerentia fœdus.
Talis Barbaricas fluuio de Tigride turmas
Ductor Parthus agit, gemmis & diuite cultu
Luxurians teris apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum, perfusa murice vestem
Assyria signatur acu, tumidasque regendo
Celsa per Tyrias acies ditione superbit.
Clara per Ægyptum placidis notissima sacris
Vrbs Titana colit, centumq; immane columnis
Inuehitur templum, Thebano monte reuulsis,
Illic, vt perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Iam flammæ commendat onus: iam destinat aris
Semina relliquiásque sui. mirata relucent
Limina diuino spirant altaria fumo,
Et Pelusiacas productus adusque paludes

Peruenit

Peruenit Indus odor, penetrat complétque salubri
Tempestate viros, & nectare dulcior aura
Hostia nigrantis Nili septena vaporat.
O felix, herésque tui, quo soluimur omnes,
Hoc tibi suppeditat vires: præbetur origo
Per cinerem: moritur te non pereunte senectus.
Vidisti quodcumque fuit: te sæcula teste
Cuncta reuoluuntur: nosti quo tempore Pontus
Fuderit elatas scopulis stagnantibus vndas:
Quis Phaëthonteis erroribus arserit annus.
Et clades te nulla rapit, solúsque superstes
Edomita tellure manes: non stamina Parcæ
In te dura legunt, non ius habuere nocendi.

MAGNES.

QVisquis sollicita mundum ratione secutus,
Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
Defectu, quæ caussa iubet pallescere Solem,
Vnde rubescentes ferali crine cometæ,
Vnde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
Commoueat motus, quæ fulgura ducat origo,
Vnde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hoc mihi quærenti si quid deprendere verum
Mens valet, expediat. lapis est cognomine magnes
Decolor, obscurus, vilis: non ille repexam
Cæsariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per cingula morsu:
Sed noua si nigri videas miracula saxi,
Tunc superat pulcros cultus, & quidquid Eois
Indus litoribus rubra scrutatur in alga.
Ex ferro meruit vitam, ferríque rigore
Vescitur: has dulces epulas, hæc pabula nouit.
Hinc proprias renouat vires: hinc fusa per artus
Aspera secretum seruant alimenta vigorem.
Hoc absente perit, tristi moritura torpent
Membra fame, venásque situ consumit apertas.
Mauors sanguinea qui cuspide verberat vrbes,
Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi.
Effigies non vna Deis: sed ferrea Martis
Forma nitet, Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more sacerdos,
Ducit flama choros. festa frondentia myrto
Limina cinguntur, roseísque cubilia surgunt
Floribus & thalamos dotalis purpura velat.
Hic mirum consurgit opus, Cytherea maritum
Sponte rapit, cælique toros imitata priores
Pectora lasciuo flatu Mauortia nectit,
Et tantum suspendit onus, galeáque lacertos
Implicat, & virum totum complexibus ambit.
Ille lacessitus longo spiramine actu
Arcanis trahitur gemma de coniuge nodis.
Pronuba fit natura Deis, ferrúmque maritas
Aura tenax: subitis sociantur Numina furtis.
Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras iungit concordia mentes?
Flagrat anhela silex, & amicum saucia sentit
Materiam, placidósque chalybs cognoscit amores.
Sic Venus horrificum belli compescere Regem,
Et vultum mollire solet cùm sanguine præceps
Aestuat, & strictis mucronibus asperat iras
Sola feris occurrit equis, mollitque tumorem
Pectoris, & blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnasque calentes
Deserit, & rutilas declinat in oscula cristas.
Quæ tibi sæue puer non est permissa potestas?
Tu magnum superas fulmen, cæloque relicto
Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
Iam gelidas rupes, viuóque carentia sensu
Membra feris: iam saxa tuis obnoxia telis,
Et lapides suus ardor agit, ferrúmque tenetur
Illecebris: rigido regnant in marmore flamæ.

APONVS.

FOns, Antenoreæ vitam qui porrigis vrbi,
Fatáque vicinis noxia pellis aquis,
Cùm tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cùm tibi plebeius carmina dictet honos,
Et sit nulla manus cuius non pollice ductæ
Testentur memores prospera vota notæ:
Nónne reus Musis pariter, Nymphísque tenebor,
Si tacitus soli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas est, tacitúmque relinqui
Hunc, qui tot populis prouocat ore loqui.
Alto colle minor, paruis erectior aruis,
Conspicuo cliuus molliter orbe tumet.
Ardentis fecundus aquæ quacumque cauernas
Perforat, offenso truditur igne latex.
Spirat putre solum, conclusa subter anhelo
Pumice rimosas perforat vnda vias.
Humida flamarum regio Volcania terræ
Vbera sulfureæ feruida regna plagæ.
Quis sterilem non credat humum? fumantia vernãt
Pascua: luxuriat gramine cocta silex.
Et cùm sic rigido cautes feruore liquescant,
Contentis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effossi marmore sulci
Saucia longinquo limite saxa secant,
Herculeis sic fama refert, monstratur aratri
Semita, vel casus vomeris egit opus.
In medio pelagi latè flagrantis imago,
Cæruleus immenso panditur ore lacus,
Ingentis fusus spatio: sed maior in altum
Intrat & arcanæ rupis inane subit.
Densus nube sua, tactúque immitis, & haustu:
Sed vitreus idem lucidus vsque vadis.
Consuluit natura sibi, ne tota niteret,
Admisitque oculos, quò vetat ire calor.
Turbidus impulsu venti cùm spargitur aër,
Glaucáque fumiferæ terga serenat aquæ,
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi,
Tunc veteres hastæ regia dona micant.
Quas inter nigra tenebras obscurus arena
Discolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent intra latebræ: quas gurgis opacus
Implet, & abstrusos ducit in antra sinus.
Tunc montis secreta patent: qui flexus in arcum
Aequora pendenti margine summa ligat.

Redde suos aulæ. mater fortasse rogari
Mollior. o patrui germen, cui nominis heres
Successi, sublime decus torrentis Iberi,
Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus, infans,
Inque tuo creui gremio, partúque remoto
Tu potius Flaxilla mihi. quid diuidis ergo
Pignora? quid iuueni natam non tradis alumno?
Optatúsne tibi dies aderit? dabiturne iugalis
Nox vnquam? tali solatur vulnera questu.
Risit Amor, placidæque volat trans æquora matri
Nuntius, & totas iactantior explicat alas.
Mons latus Eoum Cypreæ rupis obumbrat,
Inuius humano gressu, Pharíumque cubile
Proteos, & septem despectans cornua Nili.
Hunc neque candentes audent vestire pruinæ:
Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
Luxuriæ, Venerique vacat. pars acrior anni
Exsulat: æterni patet indulgentia veris.
In campum se fundit apex, hunc aurea sepes
Circuit, & fuluo defendit prata metallo.
Mulciber, vt perhibent, his oscula coniugis emit
Mœnibus, & tales vxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
Vmbrosúmque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante suos Diua sub iudice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Viuunt in Venerem frondes, omnísque vicissim
Felix arbor amat, nutant ad mutua palmæ
Fœdera, populeo suspirat populus ictu,
Et platani platanis, alnóque assibilat alnus.
Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
Alter, & infusis corrumpit mella venenis,
Vnde Cupidineas armauit fama sagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, habitu similes, gens mollis amorum,
Hos Nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit: ille Deos cælúmque, & sidera cornu
Temperat, & summos dignatur figere Reges:
Hi plebem feriunt. nec cetera numina desunt.
Heic habitat nullo constricta licentia nodo,
Et flecti faciles iræ, vinóque madentes
Excubiæ, lacrymæque rudes, & gratus amantum
Pallor, & in primis titubans audacia furtis:
Iucundíque metus, & non secura voluptas,
Et lasciua, volant leuibus periuria pennis.
Hos inter petulans alta ceruice iuuenta
Excludit senium luco. procul atria Diuæ
Permutant radios, siluáque obstante virescunt.
Lemnius hæc etiam gemmis exstruxit & auro,
Admiscens artem pretio, trabibúsque smaragdi
Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, & iaspide lubrica surgunt
Limina, despectúsque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area diues
Præbet odoratas messes, heic mitis amomi,
Heic casiæ matura seges, Panchæáque surgunt
Cinnama, nec sicco frondescunt vimina costo,
Tardáque sudanti prorepunt balsama succo.
Quo postquam delapsus Amor, longásque peregit
Penna vias: alacer, passúque superbior intrat.
Cæsariem tunc forte Venus subnixa corusco
Fingebat solio. dextra, læuáque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat, hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit: speculi nec vultus egebat
Iudicio, similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quodcumque videt. dum singula cernit,
Séque probat: nati venientis conspicit vmbram,
Ambrosióque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gauisus ait? quæ prælia sudas
Improbe? quis iacuit telis? iterúmne Tonantem
Inter Sidonias cogis mugire iuuencas?
An Titana domas? an pastoralia Lunam
Rursus in antra vocas? durum, magnúmque videris
Debellasse Deum. suspensus in oscula matris
Ille refert. lætare parens, immane tropæum
Rettulimus: nostrum iam sensit Honorius arcum.
Scis Mariam, patrémq; ducem, qui cuspide Gallos,
Italiámque fouet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera: regalibus annue votis:
Iunge toros. natum gremio Cytherea remouit:
Et crines festina ligat peplúmque fluentem
Alleuat, & blando spirantem numine ceston
Cingitur, impulsos pluuiis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo ventos, iratáque flumina soluit.
Vt stetit ad litus, paruos affatur alumnos.
Heus quis erit pueri, vitreas qui lapsus in vndas,
Huc rapidum Tritona vocet? quo vecta per altum
Deferar? haud vnquam tanto mihi venerit vsu.
Sacri quos petimus thalami, pernicius omnes
Quærite. seu concha Libycum circumtonat æquor,
Ægæas seu frangit aquas. quicumque repertum
Duxerit: aurata donabitur ille pharetra.
Dixerat, & sparsi diuersa plebe feruntur
Exploratores pelagi. sub fluctibus ibat
Carpathius Triton, obluctantémque petebat
Cymothoen: timet illa ferum, séseque sequenti
Surripit, & duris elabitur vda lacertis.
Heus, inquit speculatus Amor, non vestra sub imis
Furta tegi potuere vadis: accingere nostram
Vecturus dominam pretium non vile laboris,
Cymothoen facilem, quæ nunc detrectat, habebis.
Hac mercede veni. prorumpit gurgite toruus
Semifer. vndosi velabant brachia crines:
Hispida tendebat bifido vestigia cornu
Qua pistrix commissa viro, ter pectora mouit.
Iam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
Vmbratura Deam retro sinuatur in arcum
Bellua. tum viuo squalentia murice terga
Purpureis mollita toris. hoc nauigat antro
Fulta Venus: niuea delibant æquora planta.
Prosequitur volucer latè comitatus amorum,
Tranquillúmque choris quatitur mare. serta per oēs
Neptuni dispersa domos, Cadmeia ludit
Leucothoe, frenátque rosis delphina Palæmon.
Alternis violis Nereus interserit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.

Nec

Necnon & varijs vectæ Nereides ibant
Audito Tritone feris. hanc pisce volutam
Sublevat Oceani monstrum Tartesia tigris:
Hanc timor Ægæi rupturus fronte carinas
Trux aries: hæc cæruleæ suspensa leænæ
Innatat: hæc viridem trahitur complexa iuvencum,
Certatímque novis onerant connubia donis.
Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile,
Et gravibus Spathale baccis diadema ferebat,
Intextum rubro quas legerat ipsa profundo.
Mergit se subito, vellítque coralia Doto.
Vimen erat, dum stagna subit: processerat undis,
Gemma fuit. nudæ Venerem cinxere catervæ,
Plaudentésque simul tali cum voce sequuntur.
Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra precamur
Reginæ Regina feras. dic talia numquam
Promeruisse Thetim, nec cùm soror Amphitrite
Nostro nupta Iovi. devotum sentiat æquor:
Agnoscat famulum virgo Stiliconia Pontum.
Victrices nos sæpe rates, classémque paternam
Veximus, ad tristes cùm tenderet ultor Achivos.
Iam Ligurum terris spumantia pectora Triton
Appulerat, lassósque freto extenderat orbes.
Continuò sublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeræ suis ostentantia pellem
Pervenit. adventu Veneris spissata recedunt
Nubila: clarescunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ caussas ignorat dicere miles,
Lætatúrque tamen: Mavortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frondibus hastæ.
Illa suum dictis affatur talibus agmen.
Gradivum nostri comites arcete parumper,
Vt soli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladiósque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.
Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum
Molle lyræ festúmque canant. epulentur ad ipsas
Excubias: medijs spirent crateres in armis.
Laxet terribiles maiestas regia fastus,
Et sociam plebem non indignata potestas
Confundat turbæ proceres. solvantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere severas.
Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige: tu geminas Concordia necte coronas.
Vos pennata cohors, quocumque vocaverit usus,
Divisa properate manu, nec marceat ulla
Segnities, alij funalibus ordine ductis
Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant: pars nectareis adspergere tecta
Fontibus, & flamma lucos adolere Sabæos.
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite. Sidoniasque solo prosternite vestes.
Ast alij thalamum docto componite textu,
Stamine gemmato, picturatisque columnis
Ædificetur apex, qualem non Lydia dives
Erexit Pelopi, nec quem struxere Lyæo
Indorum spoliis, & opaco palmite Bacchæ.
Illic exuvias omnes cumulate parentum:
Quidquid avus senior Mauro, vel Saxone victis:
Quidquid ab innumeris socio Stilicone tremendus
Quæsivit genitor bellis: quæcumque Gelonus
Armeniusve dedit: quantum crinita sagittis
Attulit extremo Meroë circumflua Nilo:
Misit Achæmenio quidquid de Tigride Medus,
Cùm supplex emeret Romana Parthia pacem.
Nobilibus gazis, opibúsque cubilia surgant
Barbaricis: omnes thalamo conferte triumphos.
Sic ait, & sponsæ petit improvisa Penates.
Illa autem secura tori, tædásque parari
Nescia, divinæ fruitur sermone parentis,
Maternósque bibit mores, exempláque discit
Prisca pudicitiæ: Latios nec volvere libros
Desinit, aut Graios, ipsa genitrice magistra.
Mæonius quæcúmque senex, aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho.
Sic Triviam Latona monet: sic mitis in antro
Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.
Cùm procul augeri nitor, & iucundior aer
Attonitam lustrare domum, fundique comarum
Gratus odor: mox vera fides, numenque refulsit.
Cunctatur stupefacta Venus: nunc ora puellæ,
Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
Hæc modo crescenti plena pars altera Lunæ
Assurgit: ceu forte minor sub matre virenti
Laurus, & ingentes ramos, olímque futuras
Promittit iam parva comas: vel flore sub uno
Ceu geminæ Pæstana rosæ per iugera regnant.
Hæc largo matura die, saturatáque vernis
Roribus, indulget spatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet folijs admittere Soles.
Adstitit, & blandè Mariam Cytherea salutat.
Salve sidereæ proles augusta Serenæ,
Magnorum soboles Regum, paritúrque Reges.
Te propter Paphias ædes, Cyprúmque reliqui:
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum tranasse maris: ne vilior ultra
Privatos paterere Lares, neu tempore longo
Dilatos iuvenis nutriret Honorius ignes.
Accipe fortunam, generis diadema resume,
Quod tribuas natis, & in hæc penetralia rursus,
Vnde parens progressa, redi. fac nulla subesse
Vincula cognatæ: quamvis aliena fuisses
Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ propior sceptris facies? quis dignior aula
Vultus erit? non labra rosæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quàm iuncto leviter sese discrimine confert
Vmbra supercilij! miscet quàm iusta pudorem
Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
Auroram vincis digitis, humerósque Dianam.
Ipsam iam superas matrem. si Bacchus amatæ
Dotali potuit cælum signare corona,
Cur nullis virgo redimitur pulcrior astris?
Iam tibi molitur stellantia serta Bootes,
Inque decus Mariæ iam sidera parturit æther.
O digno nectenda viro, tantique per orbem
Consors imperij. iam te venerabitur Ister:
Nomen adorabunt populi. iam Rhenus & Albis

Seruiet: in medios ibit Regina Sicambros.
Quid numerem gentes, Atlanteósque recessus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.
Dixit, & ornatus dederant quos nuper ouantes
Nereides, collo, membrísque micantibus aptat.
Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.
Ante fores iam pompa sonat, pilentáque sacram
Præradiant ductura nurum, calet obuius ire
Iam princeps, tardúmque cupit discedere Solem.
Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus quatiénsque decoras
Curuata ceruice iubas, Pharsalia rura
Peruolat, & notos hinnitu flagitat amnes,
Naribus accensis: mulcet fecunda magistros
Spes gregis, & pulcro gaudent armenta marito.
Candidus intereà positis exercitus armis
Exsultat socerum iuxta: nec signifer vllus,
Nec miles pluuiæ flores dispergere ritu
Cessat, purpureóque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtóque canebant.
Diue parens, seu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elysias animarum præmia valles,
En promissa tibi Stilico iam vota peregit.
Iam grata rediere vices: connubia pensat,
Acceptum reddit thalamum, natóque reponit
Quod dederat genitor. numquam te sanctè pigebit
Iudicij: nec te pietas suprema fefellit.
Dignus cui leges, dignus cui pignora tanti
Principis, & rerum commendarentur habenæ.
Dicere possemus quæ prælia gesta sub Aemo,
Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnæ.
Quam notus clypeo, quanta vi fulminet hostem,
Ni prohiberet Hymen quæ tempestiua relatu
Nunc canimus. quis consilio, quis iuris & æqui
Nosse modum melior? quod semper desidet, in te
Conuenit: ingenio robur, prudentia forti.
Fronte quis æqualis? quem sic Romana decerent
Culmina? susciperent tantas quæ pectora curas?
Stes licet in populo, clamat, quicumque videbit,
Hic ille est Stilico. sic te testatur, & offert
Celsa potestatis species: non voce feroci,
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alij quidquid, fingique laborant,
Hæc donat natura tibi. pudor emicat vnà,
Formosúsque rigor, vultusque auctura verendos
Canities festina venit consorte remota.
Contingit senij grauitas, viresque iuuentæ.
Vtraque te cingit proprijs insignibus ætas.
Ornatur fortuna viro: non vlla nocendi
Tela, nec infecti iugulis ciuilibus enses.
Non odium terrore moues, nec frena resoluit
Gratia. diligimus pariter, paritérque timemus.
Ipse metus te noster amat, iustissime legum
Arbiter, egregiæ pacis fidissime custos,
Optime ductorum, fortunatissime patrum,
Plus iam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener est inuicte tuus. vincire corona:
Insere te nostris contemto iure choreis.
Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
Aurea sic videat similes Thermantia tedas,
Sic vterus crescat Mariæ, sic natus in ostro
Paruus Honoriades genibus considat auitis.

CLAVDIANI LAVS SERENÆ REGINAE VXORIS STILICONIS.

DIC mihi Calliope, tanto cur tempore differs
Pierio meritam serto redimire Serenam?
Vile putas donum solitam consurgere gemmis,
Aut rubro radiare mari si floribus ornes,
Reginæ Regina comam? si floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius vrit
Aestibus, æterno sed veris honore rubentes
Fons Aganippæa Permessius educat vnda:
Vnde piæ pascuntur apes, & prata legentes
Transmittunt sæclis Heliconia mella futuris.
Dignius an vates alios exercuit vnum
Femineæ virtutis opus: quod sponte redemto
Casta maritali succesit Thessala fato,
Inque suos migrare virum non abnuit annos?
Hoc Graij memorant: Latijs mouet ora Camenis
Præscia fatorum Tanaquil, rediensque per vndas
Clœlia Thybrinas, & eodem flumine ducens
Claudia virgineo cunctantem crine Cybellem.
An me aliud toto molitur carmine altu
Mæonij mens alta senis? quod stagna Charybdis
Armauit, quod Scylla canes, quod pocula Circe,
Antiphatæ vitata fames, surdóque carinæ
Remige Sirenum cantus transuecta tenaces:
Lumine fraudatus Cyclops, contemta Calypso,
Penelope decus atq; suum, cui tanta paratur
Scena pudicitiæ, terræ pelagique labores,
Et sæui totidem belli quot fluctibus anni
Coniugij docuere fidem. sic Claudia felix
Teste Dea, castosque probet sub numine mores,
Absoluens puppisque moras, criménque pudoris.
Penelope trahat arte procos, fallátque furentes
Stamine nocturnæ relegens sollertia telæ:
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
Quòd si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina caussæ
Quis venerabilior sanguis? quæ maior origo
Quàm regalis erit? non te priuata dedere
Lumina, nec tantum poterat contingere nomen
Augustis Laribus. patruo te principe celsam
Bellipotens illustrat auus: qui signa Britanno
Intulit Oceano, Getuláque reppulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Séque minus iactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino laurus prætendis auitas:
Inde Caledonijs, Austrinis inde pauentem

Cingens

Cingeris excubiis: nec dum moderamina mundi
Sumserat illa domus, cùm te Lucina beatis
Adderet astrorum radiis. ò maxima rerum
Gloria: post genitam didicit regnare Serenam.
Quid dignum memorare tuis Hispania terris
Vox humana valet? primo lauat æquore Solem
India: tu fessos exacta luce iugales
Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu.
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fecunda piis. tibi sæcula debent
Traianum: series his fontibus Aelia fluxit.
Hinc senior pater: hinc iuuenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in vsus
Imperii: Phariæ segetes, & Punica messis
Castrorum deuota cibo: dat Gallia robur
Militis: Illyricis sudant equitatibus alæ.
Sola nouum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit. Augustos: fruges, æraria, miles
Vndique conueniunt, totóque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & geminio certatim splendida sexu,
Flaccillam, Mariamque daret, pulcrámque Serenã.
Te nascente ferunt per pinguia culta tumentem
Diuitiis vndasse Tagum. Callæcia risit
Floribus, & roseis formosus Duria ripis.
Vellere purpureo passim mutauit ouile
Cantaber Oceanus vicino litore gemmas
Exspuit. essi fuit nec pallidus Auster oberrat
Montibus: oblatum sacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit. Pyrenaiique sub antris
Ignea fulmineis legere Ceraunia nymphæ:
Quæque rebellantes vndas æstúsque secutæ
In refluos venere palàm Nereides amnes,
Confessæ plausu dominam cecinere futuris
Auspicium thalamis alio tum paruus in axe
Crescebat Stilico vtrique ignarus agebat.
Debita cui longe coniux penitúsque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati!
Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix.
Vbera prima dabant, gremiis redolentibus auræ,
Ternáque te nudis innectens, Gratia membris
Afflauit, docuitque loqui. quocumque per herbam
Reptares, fluxere rosæ. candentia nasci
Lilia si placido cessissent lumina somno,
Purpura fulgebat viola factura cubile
Gramineum vernáque tori regalis imago.
Omnia non audet genitrix tam magna fateri,
Successúsque suos, arcani conscia voti,
Spe trepidante tegit. gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu: quoties ad limina princeps
Theodosius, priuatus adhuc, fraterna veniret,
Oscula libabat, téque in sua tecta ferebat.
Lætior in matrem teneris conuersa querelis,
Quis me de propriis auferre Penatibus, inquit,
Imperat? hic semper præsagia luserat error,
Et dedit augurium regni infantia linguæ.
Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnique animo solatia luctus
Restituens, propius, quàm si genuisset, amauit
Defuncti fratris sobolem. nec carior olim
Mutua Ledæos deuinxit cura Lacones.
Addidit & proprio germana vocabula nato.
Quáque datur fratris speciem sibi reddit adempti.
Denique cùm rerum summas delectus habenas
Susciperet, non antè suis intendit amorum
Pignoribus, quàm te pariter fidámque sororem
Litus ad Eoum terris acciret Iberis.
Deseritur iam ripa Tagi Zephyrique relictis
Sedibus, Auroræ famulas properatur in vrbes.
Incedunt geminæ proles fraterna puellæ:
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu.
Expertes thalami, quarum Cythereia nec dum
Sub iuga ceruices niueas Hymenæus adegit.
Vtraque luminibus timidũ micat: vtraque pulcras
Excitat ore faces. qualis Latonia virgo,
Et solo Ioue nata soror, cùm forte reuisunt
Aequorei sortem patrui spumantia cedunt
Aequora, castarum gressus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoën Triton totóque seueros
Inducit mores pelago pudor, ipsáque Proteus
Arcet ab amplexu turpi Neptunia monstra.
Tales sceptriferi visuræ tecta parentis,
Limen Honoriades penetrant regale sorores.
Ambas ille quidem patrio complexus amore:
Sed merito pietas in te proclinior ibat.
Et quoties rerum moles, vt publica cogit,
Tristior, aut ira tumidus flagrante rediret,
Cùm patrem nati fugerent atque ipsa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu sola frementem
Frangere, tu blando poteras sermone mederi:
Alloquiis hærere tuis, secreta fidelis.
Prisca puellares reuerentia transilit annos.
Non talem Triuiæ confert laudator Homerus
Alcinoo genitam: quæ, dum per litora vestes
Explicat, & famulas exercet læta choreas,
Auratam iaculata pilam post naufraga somni
Otia, progressum foliis expauit Vlyssem.
Pieriis labor, & veterum tibi carmina vatum
Ludus erat: quos Smyrna dedit, quos Mãtua libros
Percurrens, damnas Helenam, nec parcis Elisæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.
Laodamia sequens remeantem rursus ad Vmbras
Phylaciden, & prona ruens Capaneia coniux,
Communes ardente viro mistura fauillas,
Et grauis incumbens casto Lucretia ferro,
Vulnere quæ proprio facinus testata tyranni,
Armauit patriæ iustos in bella dolores,
Exsule Tarquinio memorandaque concidit vno
Vlta pudicitiam libertatémque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minore,
Sed fato meliore legis. iam nubilis ætas
Principe sollicito votis rexerat aulam
Incertis, quem tanta toris fortuna maneret.
Antiquos loquitur Musarum pagina Reges,
Quòd duras sub lege procos certare iuberent,
Emptos thalamum dubii discrimine lethi,

Cælicolûm Reginæ iuuat? cur eligis angues?
Cur paruo geminos? an ne vnum posse necari
Iam strato Pythone times? licet omnia mundi
Monstra voces, ipsamque armes serpentibus Hydrã,
Defendet natura Deum, postrémque probabit,
Quod nouit, constare Iouem. iámque irrita tetri
Iussa parant implere angues, miseróque furore
In sua fata tument. cernit tua membra petentes,
Horrescítque parens, numénque ignara creasset,
Mortali pietate timet. Nil sancta superbæ
Pellicis insidias cælo modo freta tremescas,
Néue hæc monstra tibi faciant Alcmena pauorẽ.
Sic mater potes esse Dei. iam tolle serenum
Læta animum, tantóque libens hæc adspice vultu,
Vt deceat genuisse Iouem: depone timorem
Indignum partu, natum quæ exemplar habebas.
Cui metum nil ipse timet. nam numine recto
Ridebas in Diue trucésque, animósque superbos
De genitore tenes, votísque aptissimus orbis
Gaudebas tantam iam tum meruisse nouercam.
Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
Et quamuis teneris, cogens in brachia pondus,
Corripis, illidens prensos tellure dracones.
Efferat ætherium quantum volet orbis in axem,
Latoidas, veróque probet sua fabula Diuos,
Quod Delo iam stare licet. non æqua laborum
Gloria, nec parili serpentes sorte necarunt.
Illi vnum ferro: geminos hic inermis, & vnus.
His cœptis non vlla parat cunabula partus
Diua tibi: sed, cùm totis iam bruma rigeret
Imbribus, & solidis hærerent flumina lymphis,
Nudum prægelidis durando firmat in vndis.
Vtque rudis primo tentasti robore gressus:
Frondosa deserta vagus penetralia siluæ
Secura iam matre petis, telísque tremendis
Ludis in ætherias, adducto deijcis arcu,
Aut funda violenter aues, noctémque sub astris
Exigis, & puram scactis bibis amnibus vndam.
Immanem interea Nemea per lustra leonem
Ipsa Chimæræa cretum de gente Nouerca
In tua depastus armabat vota iuuencis,
Augebátque fero vires, rabiémque iuuabat,
Naturam minus esse putans. heu quanta virorum
Funera! quàm multos strauit cum dentibus apros!
Non illum magnæ viduatis montibus vrbes
Armorum fregere minis, Martique domando
Assuetas morsus fudit grauiore cateruas.
Hunc grauis Eurystheus (nam te quocũque leuares
Imperium duri voluit sufferre tyranni.
Sic mundo fortuna fauens) hunc sternere letho
Imperat. At nullum virtus reticenda per æuum,
Dignáque sidereos post membra intrare recessus.
Posse mori quàm vile putas: namque impiger vltro
Vadis, & immensæ scrutatus deuia siluæ,
In noua sanguineos armantem vulnera rictus,
Admonita feritate, iuba, visúque cruentus
Excussis mouet arma toris, dubiúmque residens
Infremit. inuadis trepidum, solísque lacertis
Grandia corripiens eliso guttura morsu,
Imbellem fractus prosternis faucibus hostem.
Tunc & flauicomis radiantia tergora villis,
Ceu spolium fuso victor, raptis emicat omnis
In laudes mox turba tuas, longóque relicta
Currit in arua metu. iuuat ire & libera rura,
Defensósque videre locos, siluámque iuuencis
Iam facilem, & nullis resonantes fletibus agros.
Mænalium petis inde nemus, fletámque colonis
Arcadiam, & steriles raro iam robore siluas.
Namque heic immensa membrorum mole cruentus
Indomitus regnabat aper, soloque tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos,
Sternebátque suos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora setis,
Duratósque armos scopulis, totósque per artus
Difficilis potuisse mori, non spicula in illum,
Nodosúmue rapis grauato pondere robur.
Armati viduatur honos, nec vulnera virtus
Extemplo tibi facta timet. iámque arripis vltro
Spumantem, cogísque diem sufferre tuendo,
Atque supinando mirantem lumina vinci,
Argolici victor portas sub tecta Tyranni.
Fama celer toto victorem sparserat orbe,
Auxiliúmque Dei poscebat Creta cruento
Victa malo. taurus medio nam sidere Lunæ
Progenitus Dictæa Iouis posséderat arua.
Fulmen ab ore venit flamísque furentibus ardet
Spiritus, & terram, non cœli flama, perurit.
Sed flatus monstri dextro iam Siria cessent
Sidere, Solque licet glaciali frigore victus
Abstrusum mundo claudat iubar, aurea condens
Lumina, & ignifluo stupefactus in orbe tepescat.
Aestus habet Cretam, pereunt siluæque, lacúsque,
Gramináque, & fontes sacri, montésque perurit
Flama ferox. Idam Superis spectantibus ignis
Dissipat, & magno cunabula grata Tonanti
Igne suo monstrum. si fas est dicere, vincit.
Tandem fama celer Dictæa ad litora magnum
Duxerat Alciden, cùm Taurum dira minantem
Accipit, & sæuum cornu. flamásque vomentem
Corripit, atque artus constringens fortibus vlnis,
Ignifluos flatus, animámque in pectore clausit.

CLAVDIANI IN EPITHALAMIVM PALLADII, ET SERENAE PRAEFATIO.

CArmina per thalamum, quãuis festina, negare
Nec volui genero, nec potui socero.
Hic socius, dux ille mihi, nostrique per aulam
Ordinis; hic consors, emicat ille prior.
Hunc mihi coniungit studijs communibus ætas:
Hunc mihi præponit vel senium, vel honos.
Carmen amor generi, socero reuerentia poscit,
Officio vatis, militis obsequio.

CLAVDIANI EPITHALAMIVM
PALLADII, ET SERENAE.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum,
Vitibus intextis gremio successeras antri,
Densáque sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo, crispatur opaca
Pampinus, & vitem sudantem ventilat vuis.
Ora decet neglecta sopor fastidit amictum
Æstus, & exuto translucent pectore frondes.
Idaliæ iuxta famulæ triplexque vicissim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
Pennati passim pueri, quò quemque vocauit
Vmbra iacent: fluitant arcus, ramisque propinquãt.
Prudentes placido suspirant igne pharetræ,
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos auium, vel roscida læti
Mala legunt domum Veneris, flexúsque sequuntur
Palmitis, & summas pennis librantur in vlmos.
Defendunt alij lucum, Dryadésque procaces
Spectandi cupidas, & rustica Numina pellunt.
Siluestrésque Deos, longéque iuuentibus antrum
Flamea lasciuus intendunt spicula Faunis.
Cùm subitò varius vicina clamor ab vrbe,
Et fausti iuuenum plausus, mistæque choreis
Auditæ per rura lyræ: Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnísque maritum
Palladium resonabat ager. peruenit ad aures
Vox iucunda Deæ, strepitúque excita resedit
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.
Vtque erat interiecta comas, turbata capillos,
Mollibus assurgit stratis, sociúmque requirit
Agmen, & innumeros Hymenæum quærit amores.
Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducémque
Præfecit thalamis: nullum vinxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tedas.
Conspicitur tandẽ: platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat auenas,
Mænaliósque modos, & pastoralia labris
Murmura tentabat relegens, orisque recursu
Dissimili tenuem variabat arundine ventum.
Restitit, vt vidit Venerem, digitisque remissis,
Ad terram tacitò defluxit fistula lapsu.
Dulce micant oculi, niueas infecerat igni
Sólque pudórque genas: dubiam lanuginis vmbram
Cæsaries intonsa tegit. prior ipsa silentem
Compellat. numquamne puer dilecta relinques
Carmina? maternis numquam satiabere donis?
Dedite Musarum studio, numinisque parentis
Æmule quid medio tecum modularis in æstu?
Iamne tibi sordent citharæ? iam lustra Lycæi,
Atque pecus cordi, rediturǽque rupibus Echo?
Huc ades, & tanta nobis edissere caussas
Lætitiæ. quæ pompa toro tam clara resultet.
Quæ noua ducetur virgo patriámque. genúsque
Pande, quibus terris orti, quo semine ducti:
Haud ignarus enim, nec te connubia fallunt
Vlla: tuo primæ libantur fœdere noctes.
Ille refert. equidem dudum te Diua morantem
Mirabar, quod adhuc tanti secura maneres
Coniugij: non parua tibi mandatur origo.
Fascibus insignẽs. & legum culmine fulta
Conuenere domus, & qui latissimus vrbi
Sanguis erat. rubris quâ flatibus insula latrat?
Quis locus Æthiopum? quæ sic imperuia famæ
Successit regio? quò non rumore secundo
Palladij penetrauit amor, mentisque benigna
Temperies. doctique sales, & grata senectus?
Per cunctos ijt ille gradus, aulæque labores
Emensus tenuit summæ fastigia sedis
Eoum stabili moderatus iure Senatum.
Hic splendor iuuenum. cunabula prima puellæ
Danubius, veterésque Tomi. Mauortia matris
Nobilitas spoliis, armísque exsultat auitis,
Immensámque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroën iussus, Nilúmque tueri,
Cùm sibi post domitos, & Parthica fulmina claros
Sceptra daret miles, rebúsque imponere vellet,
Despexit fremitus, & prætulit otia regno.
Respuit incestum: quod vi, quod poscere ferro
Posthabita pietate solent non purpura primùm
Inferior virtute fuit, metuitque repulsam
Obuia maiestas: doluit fortuna minorem
Se confessa viro. magnum delata potestas,
Maiorem contempta probat. cognomina sumsit
Plena ducum genitor. paullatim vectus ad altum
Princeps militiæ quo non illustrior exstat
Alter, cunctorum tabulas assignat honorum,
Regnorum tractat numeros, cunctósque recenset.
Sparsas imperij vires constringit in vnum
Depositum quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sæuis obiecta Getis, quæ Saxona frenat,
Vel Scotũm regio. quantum cinxere cohortes
Oceanum: quantum pacatur milite Rhenus.
Castra domus, sincera fides, industria sollers,
Elegit Stilico. nihil vltra laudibus addi,
Iudiciόue potest. tali nubente puella
Nónne tibi cessare nefas? duc protinus omnes,
Duc agè, marcentes tuo quassare coronas,
Et vibrare faces, & noctem ducere ludo.
Hæc quoque non vilem mihi fistula cõmodat vsum,
Responsura choris. vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legémque capillo
Reddit, & ornatum formæ, prelisque soluta
Mira Dionæa sumit velamina telæ.
Floribus exstruitur currus: iuga floribus halant.
Florea purpureas annectunt frena columbas.
Vndique concurrunt volucres, quæcũque frementem
Permulcent Athesim cantu quas Larius audit,
Quas Benacus alit. quas excipit amne quieto
Mincius: eripens obmutuit vnda querelis.
Eridani ripas, & rauca stagna Padusæ,
Diffugiens nudauit olor. lætantur Amores,
Frenatisque vices alitibus per nubila vecti

Ostentant

Ostentant se quisque Deæ, magnóque tumultu
Confligunt, promíque manus in verbera tendunt.
Consequitur, vincitque suos auriga iugales,
Atque impune cadunt, lapsu meliore volantes.
Vt thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Desuper inuertunt calathos, largósque rosarum
Imbres, & violas plenis sparsere pharetris,
Collectas Veneris prato: quibus ipse pepercit
Sirius, & teneras clementi sidere fouit.
Gemmatis alij per totum balsama tectum
Effudere cadis: duro quæ saucius vngue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea virum, flentémque Cupido
Detraxit matris gremio. matura tumescit
Virginitas, superátque niues ac lilia candor,
Et patrium flauis testatur crinibus Istrum.
Tum dextram complexa viri, dextrámque puellæ
Tradit, & his vltro sancit connubia dictis.
Viuite concordes, & nostrum discite munus.
Oscula mille sonent: liuescant brachia nexu:
Labra ligent animos: nec tu virtute paterna
Confidas: mueius non est terrore domanda,
Sed precibus placanda tibi. concede marito
Tu quoque, nec Scythicas insensis vnguibus iras
Exercere velis: vinci patiare rogamus.
Sic vxor sic mater eris. quid lumina tingis?
Virgo crede mihi, quem nunc horrescis, amabis.
Dixit: & aligeros geminos, arcúque, manúque
Præstantes, è plebe vocat. puer ilicet Aethon,
Et Pyrois, rutilas dispersi murice plumas
Prosiliunt, puróque imbutis melle sagittis.
Hic nuptam petit, ille virum sonuere reductæ
Cornua: certa Notos pariter sulcauit arundo,
Et pariter fixis hæserunt tela medullis.

FINIS.

CLAVDIANI GIGANTOMACHIA.

TERRA parens quondam cælestibus inuida regnis,
Titanúmque simul crebros miserata dolores,
Omnia monstrifero complebat Tartara cætu,
Inuisum genitura nefas: Phlegrámque retexit
Tanta prole tumens, & in æthera protulit hostes.
Fit sonus, erumpunt crebri, nondúmque creati
Iam dextras in bella parant superósque lacessunt,
Stridula voluentes gemino vestigia lapsu.
Pallescunt subito stellæ flectítque rubentes
Phœbus equos, docuítque timor reuocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occasum voluere pati. tum fœcunda natos
Talibus hortatur genitrix in prælia dictis.
O pubes domitura Deos, quodcumque videtis
Pugnando dabitur: præstat victoria mundum.
Sentiat ille meas tandem Saturnius iras:
Agnoscat quid Terra potest si viribus vllis
Vincor, cur Cybele nobis meliora creauit?
Cur nullus Telluris honos? qui semper acerbis
Me damnis vrgere solet, quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem viuo sub pectore pascit
Infelix Scythica fixus conualle Prometheus:
Hinc Atlantis apex flammantia pondera fulcit,
Et per canitiem glacies asperrima durat.
Quid dicam Tityon: cuius sub vulture sæuo,
Viscera nascuntur, grauibus certantia pœnis?
Sed vos ô tandem veniens exercitus vltor
Soluite Titanas vinclis, defendite matrem.
Sunt freta, sunt montes, vestris nec parcite membris:
In Iouis exitium telum non esse recuso.
Ite precor, miscete polum, rescindite turres
Sidereas. rapiat fulmen, sceptrúmque Tiphœus:
Enceladi iussis mare seruiat. alter habenas
Aurora pro Sole regat. te Delphica laurus
Stringat Porphyrion. Cirrhæáque templa tenebis.
His vbi consiliis animos elusit inanes,
Iam credunt vicisse Deos, mediisque reuinctum
Neptunum traxisse fretis. hic sternere Martem
Cogitat, hic Phœbi laceros deuellere crines:
Hic sibi promittit Venerem, sperátque Dianæ
Coniugium, castámque cupit violare Mineruam.
Interea Superos prænuntia conuocat Iris,
Qui fluuios, qui stagna colunt cinguntur & ipsi
Auxilio Manes: nec te Proserpina longè
Vmbrosæ tenuere fores. Rex ille silentum
Lethæo vehitur curru, lucémque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidóque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.
Ac, velut hostilis cùm machina terruit vrbem,
Vndique concurrunt arcem defendere ciues:
Haud secus omnigenum coëuntia Numina turmis
Ad patrias venere domos. tum Iupiter infit.
O numquam peritura cohors ô debita semper
Cælo progenies, nullísque obnoxia fatis
Cernitis, vt Tellus nostrum conuertit in orbem
Prole noua dederítque alios interrita partus?
Ergo quot dederit natos, tot funera matri
Reddamus: longo maneat per singula luctu,
Tanto pro numero partibus damnata sepulcris
Iam tuba nimborum sonuit iam signa tuendi
Bis æther, bis terra dedit, confusáque rursus
Pro domino natura timet. discrimina rerum
Miscet turba potens. nunc insula deserit æquor:
Nunc scopuli latuere mari. quot litora restant
Nuda? quot antiquas mutarunt flumina ripas?
Hic rotat Aemonium prædurus viribus Oeten:
Hic iuga connixis manibus Pangæa coruscat.
Hunc armat glacialis Athos, hoc Ossa mouente
Tollitur. hic Rhodopen Hebri cum fonte reuellit,
Et socias truncauit aquas summáque leuatus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
Subsedit patulis tellus sine culmine campis,
In natos damsa suos, horrendus vbique

It fragor, & pugnæ spatium discriminat aër.
Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrysios impellit equos: quibus ille Gelonos,
Siue Getas turbare solet splendentior igni
Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ. tunc concitus ense Pelorum
Transfigit aduerso, femorum qua parte volutus
Duplex semiferis connectitur ilibus anguis,
Atque vno ternas animas interficit ictu.
Tunc super insultans auidus languentia curru
Membra terit, multúmque rotæ sparsere cruoris.
Occurrit pro fratre Mimas Lemnúmque calentem
Cum Lare Volcani spumantibus eruit vndis:
Et prope torsisset, si non Mauortia cuspis
Antè reuelato cerebrum fudisset ab ore.
Ille viro toto moriens, serpentibus imis
Viuit adhuc stridore ferox, & parte rebelli
Victorem post fata petit. Tritonia virgo
Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus,
Adspectu contenta suo, non vtitur hasta.
Nam satis est vidisse semel, primúmque furentem
Longiùs in faciem saxi Pallenta reformat.
Ille procul subitis sus sine vulnere nodis
Vt se lethifero sensit durescere visu,
Et steterat iam pæne lapis, quò vertimur? inquit.
Quis serpit per membra silex? qui torpor inertem
Marmorea me peste ligat? vix pauca locutus,
Quod timuit, iam totus erat, sæuísque Damastor
Ad depellendos iaculum dum quæreret hostes,
Germani rigidum misit pro rupe cadauer.
Hic verò interitum fratris miratur Echion.
Inscius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te Dea respexit, solam quam cernere nulli
Bis licuit. meruit sublata audacia pœnas,
Et didicit cum morte Deam sed turbidus Idam
Pallantem oculis aduersa tuentibus atrox
Ingreditur, cæcásque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea comminus, ac simul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpúsque per vnum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.
Ecce autem medium spiris delapsus in æquor
Porphyrion, trepidam conatur vellere Delon,
Scilicet ad Superos vt torqueat improbus axes.
Horruit Ægæum, stagnantibus exsilit antris
Longæuo cum patre Thetis, desertáque mansit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis
Exclamant placido cunctæ de vertice Nymphæ:
Nymphæ quæ rudibus Phœbum docuere sagittis
Errantes agitare feras primúmque gementi
Latonæ struxere torum, cùm lumina cæli
Parturiens geminis ornaret fœtibus orbem.
Implorat Pæana suum conterrita Delos,
Auxiliúmque rogat si te gratissima fudit
In nostros Latona sinus, succurre precanti.
En iterum conuulsa feror. *

CLAVDIANI EPISTOLÆ

AD HADRIANVM.

VSQVE adeóne producitur impetus iræ?
Nullus erit finis lacrymis? subitísque fauorem
Permutas odijs? quò mens ignara nocendi?
Quò sensim abiere pij? tantúmne licebit
Inuidiæ: tantum strepitus valuere maligni?
Me dolor incautus, me lubrica duxerit ætas,
Me timor impulerit, me deuius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos numquam tetigere querelæ,
Nec vaga securum penetrant conuicia cælum.
Excessit iam pœna modum: concede iacenti.
En adsum, & veniam confessus crimina posco.
Manibus Hectoreis atrox ignouit Achilles.
Victrices Furias matris placauit Orestes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces,
Pellæum cinerem Regum flexere ruinæ.
Darium famulis manibus doluisse parentum
Fertur, & ingenti solatus fata sepulchro.
Tradita captiuo spatiosior India Poro.
Conditor hic patriæ, sic hostibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna sequi. quemcunque Deorum
Læsimus, insultet iugulo, pascátque furorem.
Gratia defluxit, sequitur ferales egestas:
Desolata domus: caris spoliamur amicis
Hunc tormenta necant: hic vndique trudimur exsul.
Quid superest damnis? quæ sæua pericula restant?
Emollit rabiem præda, mortisque facultas.
Prætereunt subiecta feræ, toruique leones
Quæ strauisse valent, ea mox prostrata relinquunt,
Nec nisi bellantis gaudent ceruice iuuenci.
Nobiliore famæ fecuit nascentia vota
Liuor, & ingesto turbauit gaudia luctu.
Iam iam suppliciis fessos, humilésque serenus
Respice, quid tanta dignaris morte clientem?
In breuibus numquam sese probat Æolius vndis,
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina quassat.
Incubuit numquam cælestis flama salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis:
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos:
Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Mineruæ,
Hoc carmen pro thure damus: miserere tuorum.
Me precor, heu, me redde mihi, grauibúsque medere
Vulneribus, vitámque iube, famámque reuerti.
Quæ per te cecidit, per te fortuna resurgat.
Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis:
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Lethalem, placidámque manum. medicina per hostem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipse, dolores.
Quòd si nec precibus, fletu nec flecteris vllo,
Eripe calcatis non prospera cingula Musis:
Eripe militiam, comitem me pelle sodalem.

Scilicet

Scilicet insigni de paupere vate triumpho,
Scilicet egregiis ornabere victor opimis.
Sæuiat in miseros cognata potentia ciues.
Audiat hæc commune solum, longéque carinis
Nota Pharos, flentémque attollens gurgite vultum
Nostra gemat Nilus numerosis funera ripis.

AD SERENAM.

ORphea cùm primùm sociarent Numina tedæ,
Ruráque compleret Thracia festus Hymen:
Certauere feræ, picturatæque volucres,
Dona suo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores cantus, vbi sæpe sonora
Præbuerant dulci mira theatra lyræ.
Caucasio crystalla ferunt de vertice lynces:
Gryphes Hyperborei pondera fulua soli.
Furatæ Veneris prato per inane columbæ,
Florea connexis serta tulere rosis,
Fractáque nobilium ramis electra sororum
Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues post bella remenso,
Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit & extremo Phœnix longæuus ab Euro,
Apportans vnco cinnama rara pede.
Nulla auium pecudúmque fuit, quæ ferre negaret.
Vectigal meritæ connubiale lyræ.
Tunc opibus, totóque Heliconis sedula regno
Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipsam præterea dominam stellantis Olympi
Ad nati thalamos ausa rogare parens.
Nec spreuit Regina Deum, vel matris honore,
Vel iusto vatis ducta fauore pij.
Qui sibi carminibus toties lustrauerat aras,
Iunonis blanda numina voce canens,
Præliáque altisoni referens Phlegræa mariti,
Titanum fractas, Enceladíque minas.
Ilicet aduentu noctem dignata iugalem
Addidit augendis munera sacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
Munera quæ solos fas habuisse Deos.
Sed quod Threicio Iuno placabilis Orpheo,
Hoc poteris votis esse Serena meis.
Illius exspectant famulantia sidera nutum,
Sub pedibus regitur terra, fretúmque tuis.
Non ego, cùm peterem sollemni more procorum,
Promisi gregibus pascua plena meis:
Nec quòd mille mihi lateant sub palmite colles,
Fluctuet & glauca pinguis oliua coma:
Non quòd nostra Ceres numerosa falce laboret,
Aurataque ferant culmina celsa trabes:
Sufficit mandasse Deam. tua littera nobis
Et pecus, & segetes, & domus ampla fuit.
Inflexit soceros, & maiestate petendi
Texit pauperiem nominis vmbra tui.
Quid non perficeret scribentis voce Serena
Vel Genius regni, vel pietatis amor?
Atque vtinam sub luce tui contingeret oris,
Coniugis in castris, & solio generi
Optatum celebrare diem, me iungeret auspex,
Purpura me sancto cingeret aula toro,
Et, mihi quam scriptis despondeat antè, puellam,
Coniugis eiusdem pronuba dextra daret.
Nunc medium quoniam votis maioribus æquor
Inuidet, & Libycæ dissidet ora plagæ:
Saltem absens Regina faue, reditúsque secundos
Annue sidereo læta supercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris,
Æquora pacari posteriora iube,
Vt tibi Pierides, doctúmque fluens Aganippe
Debita seruato vota cliente canant.

AD OLYBRIVM.

QVid rear, affatus quòd non mihi dirigis vllos,
Nec redit alterno pollice ducta salus?
Scribendíne labor? sed quæ tam prona facultas,
Carmina seu fundis, seu Cicerone tonas?
Cedere diuitiis animi fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus qui scripta ferat? quin tempore nullo
Cessant Flaminiæ puluerulenta viæ,
Cùm fluat ingenium, cùm sit, qui dicta reportet:
Quæ, nisi contemnor, caussa relicta tibi?
Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem
Perfidus, & spatio debilitatur amor.
Excidimúsne tibi? lucem iam condat Hydaspes,
Et Tartessiaco Sol oriare vado:
Candescat Geticis Meroë conuersa pruinis,
Claráque se vetito proluat Vrsa mari:
Et si iam nostros fastidit Olybrius ignes,
Constat Oresteam nil valuisse fidem.
Quin agè rumpe moras, remoraturúsque sodalem
Absens eloquio fertiliore doce.
Crebráque fecundo festinet littera cursu,
Digna tuis animis, insinuanda meis.
Dignatus tenui Cæsar scripsisse Maroni,
Et tibi dedecori scribere? Musa vale.

AD PROBINVM.

QVem precor inter nos habitura silentia finem?
Quando dabit gratas littera nostra vices?
Me timidum, vel te potius dixisse superbum
Conuenit, alterius crimen vtrumque tenet.
Transfluxere dies, & dum scripsisse priorem
Pœnitet, æternas itur in vsque moras.
Sed quid agam? cœpisse vetat reuerentia vestri,
Hinc amor hortatur scribere: vincat amor.
Fors iuuat audentes Chij sententia vatis.
Hac duce non dubitem te reticente loqui.
Audax aut si quid penitus peccasse videtur,
Arguar, ingrati non subiturus onus.
Romanos bibimus primo te Consule fontes,
Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ.
Incipiénsque tuis affatibus omnia cœpi,
Fatáque debebo posteriora tibi.
Ergo lacessitus tandem rescribe roganti,
Et patria florens sorte Probine vale.

AD GENNADIVM PROCONSVLEM.

Italiæ commune decus, Rubiconis amœni
Incola, Romani fama secunda fori.
Graiorum populis, & nostro cognite Nilo,
Vtraque gens fasces horret, amátque tuos.
Carmina ieiunas poscis solantia fauces:
Testor amicitiam, nulla fuisse domi.
Nam mihi mox nidum pennis confisa relinquunt,
Et Lare contempto non reditura volant.

CLAVDIANI EPIGRAMMATA.

PHOENIX.

CEANI summo circumfluus æquore lucus,
Trans Indos, Eurúmque viret: qui primus anhelis
Sollicitatur equis, vicináque verbera sentit,
Humida rorantis resonant cùm limina curru,
Vnde rubet ventura dies, longéque coruscis
Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, solúsque plaga defensus iniqua
Possidet intactas ægris animalibus oras
Sæua nec humanis patitur contagia mundi.
Par volucer superis: stellas qui viuidus æquat
Durando, membrísque terit redeuntibus æuum.
Non epulis saturare famem, non fontibus vllis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis feruor alit, ventosáque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
Arcanum radiant oculis iubar: igneus ora
Cingit honos: rutilo cognatum vertice sidus
Attollit cristatus apex, tenebrásque serena
Luce secat: Tyrio pinguntur crura veneno.
Anteuolant Zephyros pennæ, quas cæruleus ambit
Flore color, sparsóque super ditescit in auro.
Hic neque concepto fetu, nec semine surgit:
Sed pater est, prolésque sui, nullóque creante
Emeritos artus fecunda morte reformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque vbi mille vias longinqua retorserit æstas,
Tot fuerint hiemes, toties ver cursibus actum,
Quas tulit autumnus dederit cultoribus vmbras:
Tunc multis grauior tandem subiungitur annis,
Lustrorum numero victus, ceu lassa procellis
Ardua Caucasio nutat de vertice pinus,
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit assiduo flatu: pars imbre perisa
Rumpitur: abripuit partem vitiosa vetustas.
Iam breue decrescit lumen, languétque senili
Segnis stilla gelu: qualis cùm forte tenetur
Nubibus, & dubio vanescit Cynthia cornu,
Iam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
Vix ima tolluntur humo: tunc conscius æui
Defuncti reducísque parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretiosa fronde Sabæum
Componit bustumque sibi partúmque futurum.
Hic sedet, & Solem blando clangore salutat
Debilior, miscétque preces & supplice cantu
Præstatura nouas vires incendia poscit.
Quem procul adductis vidit cùm Phœbus habenis,
Stat subitò, dictísque pium solatur alumnum.
O senium positure rogo, falsísque sepulcris
Natales habiture vices, qui sæpe renasci
Exitio proprióque soles pubescere lecto,
Accipe principium rursus, corpúsque coactum
Desere: mutata melior procede figura.
Hæc fatus propere flauis è crinibus vnum
Concussa ceruice iacit, missóque volentem
Vitali fulgore ferit: nam sponte crematur,
Vt redeat, gaudétque mori festinus in ortum,
Feruet odoratus stellis cælestibus agger,
Consumítque senem nitidos stupefacta iuuencos
Luna premit, pigrósque polus non concitat axes.
Parturiente rogo curis natura laborat
Æternam ne perdat auem, flammásque fideles
Admonet, vt rerum decus immortale remittant.
Continuò dispersa vigor per membra volutus
Æstuat & venis rediuiuus sanguis inundat.
Victuri cineres, nullo cogente moueri
Incipiunt, plumáque rudem vestire fauillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
Succeditque nouus. geminæ confinia vitæ
Exiguo medius discrimine separat ignis.
Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos,
Auctorémque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre iuuat. velox alienum pergit in orbem,
Portans gramineo clausum velamine funus.
Innumeræ comitantur aues, stipatque volantem
Alituum suspensa cohors: exercitus ingens
Obnubit vario latè connexa meatu.
Nec quisquam tantis è millibus obuius audet
Ire duci: sed regis iter flagrantis adorant.
Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
Bella mouent. commune facit reuerentia fœdus.
Talis Barbaricas fluuio de Tigride turmas
Ductor Parthus agit, gemmis & diuite cultu
Luxurians tiaris apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum, perfusa murice vestem,
Assyria, signatur acu, tumidásque regendo
Celsa per Tyrias acies ditione superbit.
Clara per Ægyptum placidis notissima sacris
Vrbs Titana colit, centumq; immane columnis
Inuehitur templum, Thebano monte reuulsis,
Illic, vt perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Iam flammæ commendat onus: iam destinat aris
Semina relliquiásque sui. mirata relucens
Limina diuino spirant altaria fumo,
Et Pelusiacas productus adusque paludes

Peruenit

Peruenit Indus odor, penetrat, complétque salubri
Tempestate viros, & nectare dulcior aura
Hostia migrantis Nili septena vaporat.
O felix, herésque tui, quo soluimur omnes,
Hoc tibi suppeditat vires: prebetur origo
Per cinerem: moritur te non pereunte senectus.
Vidisti quodcumque fuit: te secula teste
Cuncta reuoluuntur nosti quo tempore Pontus
Fuderit elatas scopulis stagnantibus vndas:
Quis Phaëthonteis erroribus arserit annus.
Et clades te nulla rapit, solúsque superstes
Edomita tellure manes. non stamina Parcæ
In te dura legunt, non ius habuere nocendi.

MAGNES.

Quisquis sollicita mundum ratione secutus,
Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
Defectu, quæ caussa iubet pallescere Solem,
Vnde rubescentes ferali crine cometæ,
Vnde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
Commoueat motus, quæ fulgura ducat origo,
Vnde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hoc mihi quærenti si quid deprendere verum
Mens valet expediat lapis est cognomine magnes
Decolor, obscurus, vilis: non ille repexam
Cæsariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per singula morsu:
Sed noua si nigri videas miracula saxi,
Tunc superat pulcros cultus, & quidquid Eois
Indus litoribus rubra scrutatur in alga.
Ex ferro meruit vitam, ferríque rigore
Vescitur: has dulces epulas, hæc pabula nouit.
Hinc proprias renouat vires: hinc fusa per artus
Aspera secretum seruant alimenta vigorem.
Hoc absente perit, tristi morientia torpent
Membra fame, venásque sitis consumit apertas.
Mauors sanguineæ qui cuspide verberat vrbes,
Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi.
Effigies non vna Deis: sed ferrea Martis
Forma nitet, Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more sacerdos,
Ducit flama choros. festa frondentia myrto
Limina cinguntur, roséisque cubilia surgunt
Floribus & thalamos dotalis purpura velat.
Hic mirum consurgit opus, Cytherea maritum
Sponte rapit, cælique toros imitata priores
Pectora lasciuo flatu Mauortia nectit,
Et tantum suspendit onus, galeaque lacertos
Implicat & viuum totum complexibus ambit.
Ille lacessitus longo spiraminis actu
Arcanis trahitur gemma de coniuge nodis.
Pronuba fit natura Deis, ferrúmque maritas
Aura tenax: subitis sociantur Numina furtis.
Quis calor infundit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras iungit concordia mentes?
Flagrat anhela silex, & amicum saucia sentit
Materiam, placidósque chalybs cognoscit amores.
Sic Venus horrificum belli compescere Regem,
Et vultum mollire solet cùm sanguine præceps
Aestuat, & strictis mucronibus asperat iras
Sola feris occurrit equis, mollitque tumorem
Pectoris, & blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnasque calentes
Deserit, & rutilas declinat in oscula cristas.
Quæ tibi sæue puer non est permissa potestas?
Tu magnum superas fulmen, cælóque relicto
Fluctibus in medijs cogis mugire Tonantem.
Iam gelidas rupes, viuóque carentia sensu
Membra feris: iam saxa tuis obnoxia telis,
Et lapides suus ardor agit, ferrúmque tenetur
Illecebris: rigido regnant in marmore flamæ.

APONVS.

Fons, Antenoreæ vitam qui porrigis vrbi,
Fatáque vicinis noxia pellis aquis,
Cùm tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cùm tibi plebeius carmina dictet honos,
Et sit nulla manus cuius non pollice ducta
Testentur memores prospera vota notæ:
Nónne reus Musis pariter, Nymphísque tenebor,
Si tacitus soli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas est, tacitúmque relinqui,
Hunc, qui tot populis prouocat ore loqui.
Alto colle minor, paruis erectior aruis,
Conspicuo cliuus molliter orbe tumet.
Ardentis fecundus aquæ, quacumque cauernas
Perforat, offenso truditur igne latex.
Spirat putre solum, conclusa subter anhelo
Pumice rimosas perforat vnda vias.
Humida flamarum regio Volcania terra
Vbera sulfureæ feruida regna plagæ.
Quis sterilem non credat humum? fumantia vernāt
Pascua: luxuriat gramine cocta silex.
Et cùm sic rigido cautes feruore liquescant,
Contentis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effossi marmore sulci
Saucia longinquo limite saxa secant,
Herculei sic fama refert, monstratur aratri
Semita, vel casus vomeris egit opus.
In medio pelagi latè flagrantis imago,
Cæruleus immenso panditur ore lacus,
Ingentis fusus spatio: sed maior in altum
Intrat & arcanæ rupis inane subit.
Densus nube sua tactúque immitis, & haustu:
Sed vitreus idem lucidus vsque vadis.
Consuluit natura sibi, ne tota niteret,
Admisitque oculos, quò vetat ire calor.
Turbidus impulsu venti cùm spargitur aër,
Glaucáque fumifera terga serenat aqua,
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi,
Tunc veteres hastæ regia dona micant:
Quas inter nigras tenebras obscurus arenas
Discolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent intra latebras: quas gurges opacus
Implet, & abstrusos ducit in antra sinus.
Tunc nimium secreta patent: qua flexus in arcum
Aequora pendenti margine summa ligat.

Viua coronatos adstringit sæua vapores,
Et lenis exili cortice terra natat,
Calcatúrque oneri numquam cessura virorum
Sustentat, trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas: sic leues circuit oras
Ambitus & tenuis perpetuúsque riget.
Hærent stagna loco, plenas æquantia ripas,
Præscriptúmque timent exsiluisse modum.
Quod superat, fluuius deuexa rupe volutus
Egerit, & campi dorsa recurua petit.
Deuehit exceptum natiuo spuma meatu:
In patulas plumbi labitur inde vias.
Nullo cum strepitu madidis infecta fauillis
Despumat niueum fistula cana salem.
Multifidas dispergit opes, artémque secutus
Quà iussere manus, mobile torquet iter,
Et iunctos rapido pontes subtermeat æstu,
Afflatósque vago temperat igne tholos.
Acrius interius rauci cum murmure saxi
Spumeus eliso pellitur amne vapor.
Hinc pigras repetunt fessi sudore lacunas:
Frigora quem longæ damna dedere moræ.
Salue Pæoniæ largitor nobilis vndæ:
Dardanij salue gloria magna soli.
Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, præsens Numen, inempta salus.
Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
Et nostro Phlegethon deuius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus seu decidit amnis,
Accensúsque fluit, quod manifestat odor:
Siue pares flammas vndarum lance rependens,
Arbiter in fœdus mons elementa vocat.
Ne cedant superata sibi: sed legibus æquis
Alterius vires possit vtrumque pati.
Quidquid erit caussæ, quæcumque remitteris ortu,
Non sine consilio currere certa fides.
Quis casum meritis adscribere talibus audet?
Quis negat auctores hæc statuisse Deos?
Ille pater rerum qui sæcula diuidit astris,
Inter prima polo te quoque sacra dedit,
Et fragilem nostri miseratus corporis vsum
Telluris medicas fundere iussit aquas,
Parcarúmque colos exoratura seueras
Flumina laxatis emicuere iugis.
Felices proprium qui te meruere coloni,
Fas quibus est Aponum iuris habere sui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Austri
Flamina, nec sæuo Sirius igne nocet.
Sed quamuis Lachesis lethali stamine damnet,
Inde sibi fata prosperiora petunt.
Quòd si fortè malus membris exuberat humor,
Languida vel nimio viscera felle rubent:
Non venas reserant, nec vulnere vulnera sanant,
Pocula nec triste gramine mista bibunt.
Amissum lymphis reparant impunè vigorem,
Pacatúrque ægro luxuriante dolor.

NILVS.

Felix, qui Pharias proscindis vomere terras:
Nubila non speras tenebris condentia cælum:
Nec grauiter flantes pluuiali frigore Coros
Inuocat aut arcum variata luce rubentem.
Ægyptus sine nube ferax, imbrésque serenos
Sola tenet secura poli, non indiga venti,
Gaudet æquis, quas ipsa vehit, Nilóque redundat:
Qui rapido tractu medius elapsus ab Austris,
Flammiferæ patiens zonæ, Cancríque calentis,
Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem,
Secreto de fonte cadens, qui semper inani
Quærendus ratione latet: nec contigit vlli
Hoc vidisse caput. fertur sine teste creatus,
Flumina profundens alieni conscia cæli.
Inde vago lapsu, Libyam dispersus in omnem,
Æthiopum per mille ruit nigrantia regna,
Et loca continuo Solis damnata vapore
Irrorat, populíque salus sitientibus errat,
Per Meroën, Blemyásque feros, atrámque Syenen.
Hunc bibit effrenis Garamas, domitórque ferarum
Cirthæus, qui vasta colit sub rupibus antra,
Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos.
Et gens compositis crinem velata sagittis,
Nec verò similes caussas crescentibus vndis
Vt tempus meruit: glacie non ille soluta,
Nec circumfuso scopulis exuberat imbre.
Nam cùm tristis hiems alias produxerit vndas,
Tunc Nilum retinent ripæ: cùm languida cessant
Flumina, tunc Nilus mutato iure tumescit.
Quippe quod ex omni fluuio spoliauerit æstus,
Hoc Nilo natura refert, totúmque per orbem
Collectæ partes vnum reuocantur in amnem.
Cúmque die Titana Canis flagrantior armat,
Et rapit humores madidos, venásque calore
Compescit, radiísque potentibus æstuat axis,
Nilo bruma venit, contraria tempora mundo.
Defectis solitum referens cultoribus æquor,
Effluit Ægæo stagnantior, acrior alto
Ionio, seséque patentibus explicat aruis.
Fluctuat omnis ager, remis sonuere nouales.
Sæpius æstiuo iaceat cùm forte sopore,
Cernit cum stabulis armenta natantia pastor.

HYSTRIX.

Audieram memorande tuas Stymphale volucres
Spicula vulnifico quondam sparsisse volatu:
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Visa diu: datur ecce fides, & cognitus hystrix,
Herculeas affirmat aues. os longius illi
Assimilat porcum: mentitæ cornua setæ
Summa fronte rigent: oculis rubet igneus ardor:
Paruo sub hirsuto catuli vestigia dorso.
Hanc tamen exiguam miro natura tueri
Præsidio dignata feram. stat corpore toto
Silua minax, iaculísque rigens in prælia crescit
Picturata seges. quorum cute fixa tenaci
Altera succrescit, alternantésque colorum
Cincta vices, spatiis intus nigrantibus, exit
In solidæ speciem pugnæ, tenuatáque furtim
Leuis in extremum sese producit acumen.

Sed

Sed non hæc acies ritu siluestris echini
Fixa manet: crebro propugnat iactibus vltro,
Et longè sua membra regit, tortúmque per auras
Euolat excusso natiuum missile tergo.
Interdum fugiens Parthorum more sequentem
Vulnerat: interdum, positis velut ordine castris,
Terrificum densa mucronem verberat vnda,
Et consanguineis hastilibus asperat armos.
Militat omne feræ corpus, vibratáque rauco
Terga fragore sonant, stimulis accensa tubarum,
Agmina collatis credas confligere signis,
Tantus in angusto strepitus furit. additur armis
Calliditas: parcitque sui timor, iráque numquam
Prodiga telorum: cautè contenta minari,
Nec nisi seruandæ iactum impendere vitæ.
Error abest, certum sollertia destinat ictum,
Nil spatio fallente modum: seruatque tenorem
Muta cutis, doctique tegit conamina visus.
Quis labor humanus tantum ratione sagaci
Proficit? eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua. subiectis eadem lentescere cogunt
Ignibus, intendunt taurinos mittere neruos,
Instruitur pinnis, ferróque armatur arundo.
Ecce breuis propriis munitur bestia telis,
Externam nec quærit opem. fert omnia secum:
Se pharetra, sese iaculo, sese vtitur arcu.
Vnum animal cunctas bellorum possidet artes,
Quid si omnis nostræ paulatim industria vitæ
Fluxit ab exemplis: quidquid procul appetit hostem,
Hinc reor inuentum: morem hinc traxisse Cydonas
Bellandi, Parthósque retro didicisse ferire,
Prima sagittiferæ pecudis documenta secutos.

DE SENE VERONENSI.

Felix, qui propriis æuum transegit in aruis,
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:
Qui baculo nitens, in qua reptauit arena,
Vnius numerat sæcula longa casæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.
Non freta mercator timuit, non classica miles:
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ nescius vrbis,
Adspectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Consule computat annum:
Autumnum pomis, ver sibi flore notat.
Idem condit ager Soles, idemque reducit,
Metiturque suo rusticus orbe diem.
Ingentem meminit paruo qui germine quercum,
Aequæuúmque videt consenuisse nemus,
Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
Benacúmque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitæ vires, firmisque lacertis
Aetas robustum tertia cernit auum.
Erret, & extremos alter scrutetur Iberos,
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

IN ALETHIVM QVAESTOREM.

Sic non Aethiopum campos æstate peterem,
Nec brumam Scythico sub Ioue nudus agam.
Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis,
Ionio credam turgida vela mari.
Sic non Tartareo Furiarum verbere pulsus,
Irati relegam carmina grammatici.
Nulla meos traxit petulans audacia sensus,
Liberior iusto nec mihi lingua fuit.
Versiculos fateor non cauta voce notaui,
Heu miser ignorans quàm graue crimen erat.
Orpheos alii libros impune lacessunt,
Nec tua securum te Maro fama vehit.
Ipse parens vatum princeps Heliconis Homerus.
Iudicis excepit tela seuera notæ.
Sed non Virgilius, sed non accusat Homerus:
Neuter enim quæstor, pauper vterque fuit.
En moneo plausus, & pallidus omnia laudo,
Et clarum repeto, térque, quatérque sophos.
Intendat placidus tandem, flatúsque remittat,
Et tuto recitet quodlibet ore placet.

DE MVLABVS GALLICIS.

Adspice morigeras Rhodani torrentis alumnas,
Imperio nexas, imperióque vagas,
Dissona quàm varios flectant ad murmura cursus,
Et certas adeant voce regente vias.
Quamuis quæque sibi nullis discurrat habenis,
Et pateant duro libera colla iugo,
Ceu constricta tamen seruit, patiénsque laborum
Barbaricos docili concipit aure sonos.
Absentis longinqua valent præcepta magistri,
Frenorúmque vices lingua virilis agit.
Hæc procul angustat sparsas, spargitque coactas,
Hæc sistit rapidas: hæc properare facit.
Læua iubet: læuo deducunt ordine currum.
Mutauit strepitum: dexteriora petunt.
Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces,
Exutæ laqueis sub ditione tamen.
Consensúque pares, & fuluis pellibus hirtæ
Esseda concordes multisonora trahunt.
Miraris si voce feras pacauerit Orpheus,
Cùm pronas pecudes Gallica verba regant?

IN CVRETIVM.

Fallaces vitreo stellas componere mundo,
Et vaga Saturni sidera sæpe queri,
Venturúmque Iouem paucis promittere nummis,
Curetis genitor nouerat Vranius.
In prolem dilata ruunt periuria patris,
Et pœnam meritò filius ore luit.
Nam spurcos auidæ lambit meretricis hiatus,
Consumens luxu flagitiisque domum.
Et quas fallacis collegit lingua parentis,
Has eadem nati lingua refudit opes.

IN EVNDEM.

Si tua Cureti penitus cognoscere quæris
Sidera, patre tuo certiùs ipse loquar.
Quòd furis, aduersi dedit inclementia Martis.
Quòd procul à Musis, debilis Arcas erat.
Quòd turpem pateris iam cano podice morbum,
Femineum signum Luna, Venúsque fuit.
Attriuit Saturnus opes. hoc prorsus in vno
Hæreo, quæ cunnum lambere caussa facit.

IN EVNDEM.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equi, & colla comantia pectunt.

DE APRO, ET LEONE.

TOruus aper, fuluúsque leo coiere superbis
Viribus: hic setis sæuior ille iuba.
Hunc mars, hunc Cybele laudat. dominatur vterque
Montibus, Herculeus sudor vterque fuit.

DE LOCVSTA.

HOrret apex capitis: medio fera lumina surgunt:
Vertice cognatus dorso durescit amictus.
Armauit natura cutem dumisque rubentes
Cuspidibus paruis multis acuere rubores.

DE TORPEDINE.

QVis non indomitam miræ torpedinis artem
Audit, & emerito signatas nomine vires?
Illa quidem mollis segnique obnixa natatu
Reptat, & attritis vix languida serpit arenis.
Sed latus armauit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent, armata medullis
Miscuit, & proprias hiemes per viscera duxit.
Naturam iuuat ipsa dolis, & conscia fortis
Vtitur ingenio. longéque extenta per algas
Huc conspisa iacet: successu læta resurgit,
Et viuos impune ferox depascitur artus.
Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frenari senserit hamis:
Non fugit, aut vano conatur vellere morsu,
Sed propius nigræ iungit se callida setæ,
Et meminit captiua sui, longéque per vndas
Pigra venenatis effundit flamma venis.
Per setam vis alta meat, fructúsque relinquit
Absentem vectura virum: metuendus ab imis
Emicat horror aquis, & pendula fila secutus
Transit arundineos arcano frigore nodos,
Victricémque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædámque reuellens
Lassus, & amissa redit exarmatus habena.

DE PHALERIS EQVI HONORII.

ACcipe parua tuæ princeps venerande sororis
Munera, quæ manibus texuit ipsa suis.
Dúmque auro phaleræ gemmis dum frena renident,
Hac vterum zona cinge frementis equi.
Siue illum Armeniis aluerunt gramina campis,
Turbidus Argæa seu niue lauit Halys.
Sanguineo virides morsu versare smaragdos,
Et Tyrio dignum terga rubere croco.
O quantum formæ sibi conscius erigit armos,
Spergit & excussis colla superba iubis!
Augescit breuitas dono pietate Serenæ,
Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.
Stamine resplendens & mira textilis arte
Balteus, alipedis regia terga ligat.
Quem decus Eoo fratri, pigrúsque propinqui
Sanguinis, Hesperio misit ab orbe soror.
Hoc latus adstringi velox optaret Arion:
Hoc proprium velles cingere Castor equum.

DE CONCHA.

TRãsferat huc liquidos fontes Heliconia Nais
Et patulo concha diuitis orbe fluat.
Namque latex docta qui lauerit ora Serenæ,
Vltra Pegaseas numen habebit aquas.

DE MVNERIBVS HONORIO IMP. MISSIS.

NOn semper clypei metuendùm gentibus orbẽ
Dilecto studiosa parens fabricabat Achilli:
Lemnia nec semper supplex ardentis adibat
Antra Dei nato galeam factura comantem:
Sed placidos etiam cinctus, & mitia pacis
Ornamenta dabat: bello quibus ille peracto
Conspicuus Reges interfulgeret Achiuos.
Ipsa manu chlamydes ostro texebat & auro,
Frenáque, quæ volucrem Xanthum, Baliúmque decernat,
Aequore quæsitis onerabat sedula gemmis.
At tibi diuersis princeps altissime certant
Obsequiis. socer en Stilico Mauortia confert
Munera, Barbaricas strages Rhenique triumphos:
Reginæ contenta modum seruare Serena,
In tua solicitas vrgent velamina telas.

DE EQVO HONORII.

O Felix sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis:
Seu tua per campos vento suba lusit Iberos:
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argæa lauere niues: seu læta solebas
Thessaliæ rapido perstringere passibus saltu:
Accipe regales cultus, & crine superbus
Erecto virides spumis perfunde smaragdos.
Luxurient tumido gemmata monilia collo,

Nobilis

Nobilis auratos iam purpura vestiat armos.
Et medium te zona liget, variata colorum
Floribus & castae manibus sudata Serenae,
Persarum gentile decus. sic quippe laborat
Maternis studiis, nec dedignatur equestres
Moliri phaleras, genero latura decorem.

DE CRYSTALLO.

POssedit glacies naturae signa prioris:
Quae fit parte lapis, frigora parte negat.
Sollers lusit hiems, imperfectóque rigore
Nobilior, mistis gemma tumescit aquis.

DE EODEM.

Lymphae, quae tegitis cognato corpore lymphas,
Et quae nunc estis, quaeque fuistis aquae,
Quod vos ingenium iunxit? qua frigoris arte
Torpuit, & maduit prodigiosa silex?
Quis tepor inclusus securas vindicat undas?
Interior glacies quo liquefacta Noto?
Gemma quibus claustris arcano nobilis aestu
Vel concreta fuit, vel resoluta gelu?
Solibus indomitum glacies Alpina rigorem
Sumebat, nimiis iam pretiosa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:
Sed medio mansit proditor orbe latex.
Auctus honor, liquidi crescunt miracula saxi,
Et conseruatae plus meruistis aquae.
Adspice correptam splendenti fragmine venam,
Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Boream, nec brumam sentit opacus
Humor, sed varias itque, reditque vias.
Non illum constrinxit hiems, non Sirius axis:
Aetatis spatium non tenuauit edax.
Clauditur immunis conuexo tegmine riuus,
Duratisque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis ut spumet gemma lacunis,
Et refluos ducant pocula bina sinus?
Vdáque pingatur radiis obstantibus Iris,
Secretas hiemes sollicitante die?
Mira silex, mirúsque latex, qui flumina vincit,
Et lapis est merito quod fluit, & lapis est.
Dum crystalla puer contingere lubrica gaudet,
Et gelidum tenero pollice versat onus,
Vidit perspicuo deprensas marmore nymphas,
Dura quibus solis parcere nouit hiems:
Et siccum relegens labris sitientibus orbem,
Irrita quaesitis oscula figit aquis.
Marmoreum nec sperne globum: spectacula transit
Regia, nec rubro vilior iste mari.
Informis glacies, saxum rude, nulla figurae
Gratia: sed raras inter habetur opes.

IN SPHAERAM ARCHIMEDIS.

IVpiter in paruo cùm cerneret aethera vitro,
Risit, & ad Superos talia dicta dedit.
Huccine mortalis progressa potentia curae?
Iam meus in fragili luditur orbe labor.
Iura poli, rerúmque fidem, legémque virorum,
Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et viuum certis motibus vrget opus.
Percurrit proprium, mentitur Signifer annum,
Et simulata nouo Cynthia mense redit.
Iámque suum voluens audax industria mundum
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Quid falso insontem tonitru Salmonea miror?
Aemula naturae parua reperta manus.

DE BYRRHO, ET CASTOREO.

NOminis umbra manet veteris: nam dicere Byrrhum,
Si castor nescat, Castoreum nequeo.
Sex emtus solidis quid sit iam scire potestis:
Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

IN SEPVLCRVM SPECIOSAE.

PVlcris stare diu Parcarum lege negatur.
Magna repente ruunt: summa cadunt subitò.
Heic formosa iacet Veneris sortita figuram,
Egregiúmque decus inuidiam meruit.

DE BALNEIS QVINCTIANIS.

FOntibus in liquidis paullum requiesce viator,
Atque tuum rursus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimiùm miraberis hospes,
Inter dum via balnea qui posuit.

DESCRIPTIO PORTVS ZARINENSIS.

VRbs in conspectu montana cacumina velat,
Tranquillo praetenta mari: ducentia portum
Cornua, pacatas remouent Aquilonibus vndas.
Heic exarmatum terris cingentibus aequor
Clauditur, & placidam discit seruare quietem.

AD AETERNALEM.

QVidquid Castalio de gurgite Phoebus anhelat,
Quidquid fatidico mugit cortina recessu,
Carmina fert: sed verba negant communia Musae.
Carmina sola loquor, sic me meus implet Apollo.

DESCRIPTIO ARMENTI.

NOn tales quondam species tulit armentorum
Tellus tergemino subdita Geryoni.
Non tales Clitumnus lauat in gurgite tauros,
Tarpeio referunt quos pia vota Ioui.

Non tales Tyrias sparsisse iuuencus arenas
Dicitur, optatum quando reuexit onus.
Non Cretaeus ager, nec amati conscia tauri
Cnossos, nec similes pauerit Ida feras.
Ipse & dispariles monstro diffusus in artus,
Qui crimen matris condidit ore nouo.
Cres puer haud talem potuisset reddere formam,
Portassent totum si fera membra patrem.

DESCRIPTIO INSVLAE.

E St procul ingenti regio summota recessu
Insula, quae resides fluctus mitescere cogit.
In longum producta latus, fractásque per undas
Ardua tranquillo curuantur brachia portu.

DE IRACVNDO.

I N iaculum quodcúmq; ferit dementia mutat,
Omnibus armatur rabies pro cuspide ferri.
Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnere saeuit.
Pro telo geritur quidquid suggesserit ira.

DE QVADRIGA MARMOREA.

Q Vis dedit innumeros uno de marmore vultus?
Surgit in aurigam currus, paribúsque lupatis
Vnanimes frenantur equi, quos forma diremit,
Materies cognata tenet discrimine nullo.
Vix redit in currum: ducuntur ab axe iugales:
Ex alio se quisque facit quae tanta potestas?
Vna silex tot membra ligat, ductúsque per artem
Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

DE POLYCASTE, ET PERDICE.

Q Vid non saeuus amor flamarũ munere cogit?
Sanguinis affectum mater amare timet.
Pectore dum niueo miserum tenet anxia nutrix,
Illicitos ignem iam fouet ipsa parens.
Vltrices pharetras tandem depone Cupido.
Consule iam Tenerem, forsan & ipsa dolet.

IN PODAGRVM.

Q Vae tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
Scandere qui nescis, versiculos laceras.
Claudicat hic versus, haec, inquit, syllaba nutat,
Atque nihil prorsus stare putat podager.

AD MAXIMVM.

D Vlcia dona mihi tu mittis Maxime semper,
Et quidquid mittis, mella putare decet.

DE PAVPERE AMANTE.

P Aupertas me saeua domat, dirúsque Cupido:
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

DE EODEM.

Esuriens pauper telis incendor amoris
Inter vtrumque malum diligo pauperiem.

DE AMPHINOMI, ET ANAPII PIORVM FRATRVM STATVIS.

A Dspice sudantes venerando pondere fratres,
Diuino meritos semper honore coli.
Lustra quibus rapidae cessit reuerentia flamae,
Et mirata vagas reppulit Aetna faces.
Complexi manibus fultos ceruice parentes,
Attollant vultus, accelerént que gradus.
Grandaeui gemina sublimes prole feruntur,
Et clara natos implicuere mora.
Nónne vides, vt saeua senex incendia monstret?
Vt trepido genitrix inuocet ore Deos?
Erexit formido comam, pérque omne metallum
Fusus in attonito palluit ore color.
In iuuenum membris animosus cernitur horror,
Atque oneri metuens, impauidúsque sui.
Reiecta vento chlamydes, dextram erigit ille,
Contentus laeua sustinuisse patrem.
Ast illi duplices in nodum colligit vlnas,
Cautior in sexu debiliore labor.
Hoc quoque praeteriens oculis ne forte relinquas,
Artificis tacitae quod meruere manus.
Nam consanguineos eadem cùm forma figuret,
Hic propior matri, fit tamen ille patri.
Dissimiles annos sollertia temperat artis:
Alter in alterius redditur ore parens.
Et noua germanis paribus discrimina praebens,
Diuisit vultus cum pietate faber.
O bene natura memores documenta supernae
Iustitiae, iuuenum numina, vota senum:
Qui spretis opibus medio properastis in ignes
Nil praeter sanctam tollere canitiem.
Haud equidem immerito tantas virtute repressas
Enceladi fauces obriguisse reor.
Ipse redundantem frenauit Mulciber Aetnam,
Laederet exempli ne monumenta pii.
Senserunt elementa fidem pater assuit aether,
Terraque maternum sedulè sumit onus.
Quòd si notus amor prouexit in astra Lacones,
Aeneam Phrygio raptus ab igne patet:
Si vetus Argolicos illustre gloria fratres,
Qui sua materno colla dedere iugo:
Cur non Amphinomo, cur non tibi fortis Anapi
Aeternum Siculus templa dicauit honos?
Plura licet summae dederit Trinacria laudi,
Nouerit hoc maius se genuisse nihil.
Nec doleas damnis, quae diuina intulit ardor:
Nec gemat exustas igne furente domos.
Num potuit pietas flama cessante probari?
Emtum est ingenti clade perenne decus.

DE THEODORO ET HADRIANO.

M Allius indulget somno noctésque diésque:
Insomnis Pharius sacra profana rapit.

Omnibus hoc Itala gentes exposcite votis,
Mallius vt vigilet, dormiat vt Pharius.

IN SIRENAS.

D*Vlce malum pelago Siren, volucrésque puellæ,*
Scyllæos inter fremitus, auidámque Charybdin,
Musica saxa freti habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris: terror quoque gratus in vndis
Delatus licet huc incumberet aura carinis,
Implessentque sinus venti de puppe ferentes.
Figebat vox vna ratem: nec tendere certum
Delectabat iter reditus, odiúmque iuuabat:
Nec dolor vllus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

IN IACOBVM MAGISTRVM EQVITVM.

P*Er cineres Pauli per cani limina Petri,*
Ne laceres versus dux Iacobe meos.
Sic tua pro clypeo defendat pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat.
Sic ope sanctorum non Barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires sancta Susanna suas.
Sic quicumque ferox gelidum tranauerit Istrum,
Mergatur: volucres ceu Pharaonis equi.
Sic Geticas vltrix feriat romphæa cateruas,
Romanásque regant prospera tela manus.
Sic tibi det mortens magnos conuiua triumphos,
Atque tuam vincant dolia fusa sitim.
Sic numquam hostili maculetur sanguine dextra,
Ne laceres versus dux Iacobe meos.

DECII AVSONII GALLI BVRDIGALENSIS POETAE Christiani vita,

EX PETRI CRINITI DE POETIS Latinis lib. 5. cap. 87. desumpta.

DECIVS Ausonius, genere Gallus, patria Burdigalensis fuit. Quòd apertè indicatur ex ipsius scriptis locis cùm pluribus, tum præcipuè his versibus.

Burdigala est natale solum: clementia cæli
Mitis: vbi & rigua larga indulgentia terræ.

Vixit, vt constat, imperantibus Valentino & Valentiniano Augustis, quibus magnopere acceptus traditur, ob ingenium atque excellentem doctrinam: sed longè nobilior factus est sub Gratiano Cæsare, quem in Latinis literis atque honestis disciplinis magna diligentia erudiuit, vt paulò pòst dicemus. Parentem habuit nomine Ausonium, professione medicum, multísque ac variis honoribus illustratum, quod ipse Poeta Ausonius testatur eo carmine, quo pietatem suam professus est in deplorando obitu patris.

Quidam imperitissimè faciunt, qui ad hunc poetam ea referunt, quæ ad patrem Ausonij pertinent. Cæsar Valentinianus tantum concessit moribus atque doctrinæ Ausonij, vt eum præcipuè delegerit inter cæteros omnes, qui Gratianum filium instrueret, eiúsque ingenium Latinis literis erudiret. Quocirca maximam nobilitatem adeptus est: adeò vt, paulò post patrocinio Cæs. Gratiani prouectus fuerit ad Consularem dignitatem, quàm honestissimis suffragiis: vt abundè percipitur ex illa nobili gratiarum actione, qua Imperatori optimo & discipulo humanissimo gratulatur. Permulta composuit, & prosa oratione, & carmine Librum Epigrammatum magna ex parte à Græcis poetis acceptum in Latinos numeros conuertit mira elegantia, parique ingenio. Fuit enim Græcè ac Latinè peritissimus, vt eius opuscula demonstrant. De iis vrbibus scripsit, quæ nobiliores, atque clariores haberentur, vario & multiplici genere carminum. Ex quo poemate, quædam adhuc veluti fragmenta leguntur *Cæsares item Romanos, & Burdigalenses professores, carmine prosequutus est. Item que Heroes, qui Troiano bello interfuerunt.* Puellam nomine Bissulam multis carminibus celebrauit, admiratus egregiam illius formam, singularémque venustatem. De fluuio Mosella, qui Lingonum fines prætergrediens in Rhenum influit, *multa cecinit.* In quo maximam laudem (vt est author Symmachus) iure optimo sibi vindicauit. Siquidem incredibili elegantia vtitur in eo describendo. Fastorum præterea libros absoluit: opus certè maximi laboris, ac multarum vigiliarum. A principio enim vrbis conditæ auspicatus est, continuato ordine vsque ad suum consulatum, vt ipse iis versibus testatur:

Vrbis ab æterno deductam Rege Quirino
Annorum seriem cum Procula accipies.
Mille annos centum & bis fluxisse nouenos
Consulis Ausonij nomen adusque leges.
Fors erit vt lustrum cum se cumulauerit istis,

Confectam Proculus signet Olympiadem:

Inter amicos præcipuè habuit Tetradium Gallum, Paulinum poetam, & Hesperium: quorum studium atque beneuolentiam pluribus ac variis epistolis testatur. Symmachus autem vir consularis, & apprimè doctus, tantum poetæ Ausonio detulit, vt assertum ab eo sit, neminem esse omnium mortalium quem in officio amicitiæ illi compararet. Extant adhuc epistolæ ipsius Symmachi, velut optimi testes tam mutuæ, támque singularis inter se necessitudinis. Neque dubium est eundem Ausonium inter Christianos relatum, quod illius opera multis locis demonstrant. De obitu ipsius nihil certi habetur ex veterum lectione: etsi quidam tradant nonagenarium obiisse: sed in magno errore decipiuntur, cùm ad ipsius parentem pertineat. *Hæc Crinitus.* Plura vide apud Scalig. in lectionibus in hunc poetam lib. 2. cap. vlt.

D. MAGNI
AVSONII BVRDIGALENSIS
EPIGRAMMATA.

De Augusto. Epigramma I.

HOEBE potens numeris præses Tritonia bellis,
Tu quoque ab aerio præpes Victoria lapsu,
Come serenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens: quæ dona togæ, quæ præmia pugnæ.
Bellandi fandique potens Augustus, honorem
Bis meret: vt geminet titulos, qui prælia musis
Temperat: & Geticum moderatur Apolline Martem.
Arma inter Chunósque truces furtóque nocentes
Sauromatas, quantum cessat de tempore belli,
Indulget Clariis tantùm inter castra camœnis.
Vix posuit volucres stridentia tela sagittas:
Musarum ad calamos fertur manus, otia nescit.
Et commutatis meditatur arundine carmen.
Sed carmen non molle modis: bella horrida Martis
Odrysii, Thressæque viraginis arma retractat.
Exulta Æacide, celebraris vate superbo
Rursum: Romanúsque tibi contingit Homerus.

De fera à Cæsare interfecta. II.

Cedere quæ lato nescit fera saucia ferro,
Armatique vrget tela cruenta viri:
Quàm grandes paruo patitur sub vulnere mortes:
Et solam leti vim probat esse manum!
Mirantur casúsque nouos, subitásque ruinas,
Quæritur, & fallit lumina plaga recens.
Nec contenta ictos letaliter ire per artus,
Coniungit mortes vna sagitta duas.
Plurima communi pereunt si fulminis ictu:
Hæc quoque de cælo vulnera missa putes.

Danubius Augg. alloquitur. III.

Illyricis regnator aquis, tibi Nile secundus
Danubius lætum profero fonte caput.
Saluere Augustos iubeo, natúmque patrémque,
Armiferis alui quos ego Pannoniis.
Nuncius Euxino iam nunc volo currere ponto,
Vt sciat hoc superùm cura secunda Valens,
Cæde, fuga, flammis stratos periisse Sueuos.
Nec Rhenum Gallis limitem esse loco.
Quod si lege maris refluus mihi curreret amnis,
Huc possem victos inde referre Gothos.

Idem eisdem alloquitur. IV.

Danubius penitis caput occultatus in oris,
Totus sub vestra iam ditione fluo:
Qua gelidum fontem mediis effundo Sueuis.
Imperii grauidas qua seco Pannonias:
Et qua diues aquis Scythico soluo ostia ponto,
Omnia sub vestrum flumina mitto iugum.
Augusto dabitur, sed proxima palma Valenti,
Inueniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

Sub Valentiniani Iunioris signo marmoreo. V.

Quod leo tam tenui patitur sub arundine letum,
Non vires ferri, sed ferientis agunt.

De matre Augusti. VII.

Ante omnes alias, felix tamen hoc ego dicar:
Siue deum peperi femina, siue virum.

Exhortatio ad modestiam. VIII.

Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.
Fercula gemmatis quum poneret horrida vasis,
Et misceret opes, paupertiémque simul.
Quærenti causam, respondit: Rex ego qui sum
Sicaniæ figulo sum genitore satus.
Fortunam reuerenter habe: quicunque repente
Diues ab exili progrediere loco.

De suis poematiis. IX.

Nostra simul variis certant epigrammata nugis:
Stoicus has partes: has Epicurus agit.
Salua mihi veterum maneat dum regula morum:
Ludat permissu sobria musa iocis.

In Eumpinam adulteram.

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha marito:
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti letalia pondera viui:
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis: facinus discreta venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant:
Cessit letalis noxa salutiferæ.

Protinus

Protinus & vacuos alui petiere recessus:
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura, deum! prodest crudelior vxor.
Et quum fata volunt, bina venena iuuant.

Echo ad pictorem. XI.

Vane, quid affectas faciem mihi ponere pictor,
Ignotamque oculis sollicitare deam?
Aeris & linguæ sum filia, mater inanis
Indicij. vocem quæ sine mente gero.
Extremos pereunte modos à fine reducens,
Ludificata sequor verba aliena meis.
Auribus in vestris habito penetrabilis Echo:
Et si vis similem pingere pinge sonum.

In simulachrum Occasionis & Pænitentiæ. XII.

Cuius opus? Phidiæ qui signum Pallados, eius,
Quique Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quæ rara & paucis OCCASIO nota.
Quid rotulæ insistis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris sum Mercurius, quæ
Fortunare solet, tardo ego: quum volui.
Crine tegis faciem. Cognosci nolo. Sed heus tu,
Occipiti caluo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? Dicat tibi, Dic rogo, quæ sis.
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum. Si quando volaui,
Hæc manet, hanc retinent, quos ego præterij.
Tu quoque dum rogitas: dum percontando moraris:
Elapsam dices me tibi de manibus.

Ad Gallam puellam iam senescentem. XIII.

Dicebam tibi: Galla, senescimus, effugit ætas.
Vtere rene tuo casta puella, anus est.
Spreuisti, obrepsit non intellecta senectus.
Nec reuocare potes, qui periere dies.
Nunc piget: & quereris, quod non aut ista voluntas
Tunc fuit: aut non est nunc ea forma tibi.
Da tamen amplexus: oblitáque gaudia iunge.
Da fruar, & si non quod volo, quod volui.

De Lepore capto à cane marino. XIV.

Trinacrij quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem cæruleus rapuit.
At lepus In me omnis terræ pelagique rapina est,
Forsitan & cœli: si canis astra tenet.

De Pergamo scriptore fugitiuo: qui captus fuerat. XV.

Tam segnis scriptor, quam lentus Pergame cursor,
Fugisti. & primo captus es in stadio.
Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu:
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

In eundem Pergamum.

Pergame, non recte punitus, fronte subisti
Supplicium: lenta quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coerce.
Iniustum falsos excruciare reos.
Aut inscribe istam, quæ non vult scribere dextra:
Aut profugos ferri pondere, necte pedes.

De Myrone, & Laide. XVI.

Canus rogabat Laidis noctem Myron.
Tulit repulsam protinus.
Causam sensit: & caput fuligine
Fucauit atra candidum.
Idémque vultu, crine non idem Myron,
Orabat oratam prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similémque non ipsum rata,
Fortasse & ipsum, sed volens ludo frui,
Sic est adorta callidum.
Inepte, quid me, quod recusaui rogas?
Patri negaui iam tuo.

De se & vxore. XVII.

Laidas & Glyceras, lasciua nomina famæ,
Coniux in nostro carmine quum legeret:
Ludere me dixit, falsóque in amore iocari.
Tanta illi nostra est de probitate fides.

Ad vxorem suam. XVIII.

Vxor, viuamus, quod viximus: & teneamus
Nomina, quæ primo sumpsimus in thalamo.
Nec ferat vlla dies, vt commutemur in æuo:
Quin tibi sim iuuenis, tuque puella mihi.
Nestore sim quamuis prouectior: æmuláque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben.
Nos ignoremus, quid sit matura senectus:
Scire æui meritum, non numerare decet.

In Meroen anum ebriosam. XIX.

Qui primus MEROE nomen, tibi condidit, ille
Thesidæ nomen condidit Hippolyto.
Nam diuinare est, nomen componere, quod sit
Fortunæ morum, vel necis indicium.
Protesilae tibi nomen sic fata dederunt:
Victima quod Troiæ prima futurus eras.
Idmona quod vatem, medicum quod Iapida dicunt:
Discendas artes nomina præueniunt.
Et tu sic Meroe: non quod sis atra colore,
Vt quæ Niliaca nascitur in Meroe:
Infusum sed quod vinum non diluis vndis,
Potare immixtum sueta merúmque merum.

Nemesis, è Græco. XX.

Me lapidem quondam Persæ aduexere, trophæum
Vt fierem bello. nunc ego sum NEMESIS.
At sicut Græcis victoribus asto trophæum:
Punio sic Persas vaniloquos Nemesis.

De varietate fortunæ è Græco. XXI.

Thesauro inuento, qui limina mortis inibat,
Liquit ouans laqueum, quo periturus erat.
At qui quod terræ abdiderat, non repperit aurum:
Quem laqueum inuenit, nexuit: & perijt.

Idem aliter. XXII.

Quem laqueum collo nectebat, repperit aurum:
Thesaurique loco deposuit laqueum.
At qui condiderat, postquam non reperit aurum:
Aptauit collo quem reperit laqueum.

De Thrasybulo Lacedæmonio. XXIII.

Excipis aduerso quod pectore vulnera septem:
Arma superuehens quod Thrasybule tua:
Non dolor hic patris: Pitana sed gloria maior.

Rarum tam pulcro funere posse frui.
Quem postquam mæsto socij posuere feretro,
Talia magnanimus edidit orsa pater.
Flete alios. natus lachrymis non indiget ullis,
Et meus, & talis, & Lacedæmonius.

De Lacena matre. XXIV.

Mater Lacæna clipeo obarmans filium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

In diuitem quendam. XXV.

Quidam superbus opibus & fastu tumens.
Tantumque verbis nobilis,
Spernit vigentis clara sæcli nomina,
Antiqua captans stemmata,
Martem, Remumque, & conditorem Romulum,
Primos parentes nuncupans,
Hos ille Serum veste contexi iubet,
Hos calat argento graui,
Ceris inurens ianuarum limina,
Et, atriorum pegmata
Credo quod illi nec pater certus fuit:
Et mater est vere lupa.

Antisthenes Cynicus Philosophus. XXVI.

Inuentor primus Cynices ego. Quæ ratio istæc?
Alcides multo dicitur esse prior.
Alcida quondam fueram doctore secundus:
Nunc ego sum Cynices primus, & ille deus.

Idem. XXVII.

Discipulus melior nulli, melior ve magister,
Εἷς ἀσκητὴς συνέβη, καὶ κυνικὴν σοφίην.
Dicere me nouit verum qui nouit vtrumque,
Καὶ θεὸν Ἀλκείδην, καὶ κύνα Διογένην.

Libero patri. XXVIII.

Αἰγύπτου μὲν ὄσιριν ἐγὼ Μυσῶν δὲ Φανάκης,
Βάκχος ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοις Ἀϊδωνεύς,
Πυρογενὴς δίκερως, τιτανολέτης Διόνυσος.

Myobarbum Liberi patris, signo marmoreo in villa nostra omnium deorum argumenta habentis. XXIX.

Ogygia me Bacchum vocat.
Osirin Ægyptus putat.
Mystæ Phanacen nominant.
Dionysion Indi existimant.
Romana sacra Liberum.
Arabica gens Adoneum.
Lucanianus Pantheum.

In Corydonem marmoreum. XXX.

Αἶξ χίμαρος, πήρη, ποιμενικὴ ῥαβδοῦχος, ἐρημία.
Εἰς λίθος ἐκ πάντων. αὐτὸς ἐγὼ Κορύδων.

In simulachrum Sapphus. XXXI.

Lesbia Pieriis Sappho soror addita Musis.
Εἰ ἐνάτη λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη.

Deæ Veneris. XXXII.

Orta solo, suscepta solo, patre edita Cælo,
Æneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Ad libellum suum de Proculo. XXXIII.

Si tineas cariémque pati te charta, necesse est:
Incipe versiculis ante perire meis.
Malo, inquis, tineas. Sapis, ærumnose Libelle:
Perfungi mauis qui leuiore malo.
Ast ego damnosæ nolo otia perdere musæ:
Iacturam somni quæ parit, atque olei.
Vtilius dormire fuit, quàm perdere somnum,
Atque odium. bene ais: causa sed ista mihi est.
Irascor Proculo: cuius facundia tanta est,
Quantus honor scripsit plurima quæ cohibet.
Hunc studeo vlcisci: & prompta est hæc vltio vati:
Qui sua non edit carmina, nostra legat.
Huius in arbitrio est, seu te iuuenescere cedro,
Seu iubeat duris vermibus esse cibum.
Huic ego, quod nobis superest ignobilis oti,
Deputo: siue legat quæ dabo, siue tegat.

De nomine cuiusdam Lucij, sculpto in marmore. XXXIV.

Lucius vna quidem, geminis sed dissita punctis
Littera, prænomen sic L. nota sola facit.
Post M. incisum est: puto sic IVI, non tota videtur.
Dissiluit saxi fragmine læsus apex.
Nec quisquam Marcus, seu Marcius, anne Metellus
Hic iaceat, certis nouerit indiciis.
Truncatis conuulsa iacent elementa figuris:
Omnia confusis interiere notis.
Miremur periisse homines? monumenta fatiscunt.
Mors etiam saxis nominibusque venit.

De Sabina textrice, & carmina faciente. XXXV.

Siue probas Tyrio textam sub tegmine vestem:
Seu placet inscripti commoditas tituli:
Ipsius hoc dominæ concinnat vtrunque venustas.
Has geminas artes vna Sabina colit.

Versus in veste contexti, de eadem Sabina. XXXVI.

Laudet Achæmenias orientis gloria telas:
Molle aurum palis Græcia texe tuis:
Non minus Ausoniam celebret dum fama Sabinam,
Parcentem magnis sumptibus, arte parem.

De eadem Sabina. XXXVII.

Licia qui texunt & carmina: carmina Musis,
Licia contribuunt casta Minerua tibi.
Ast ego rem sociam non dissociabo, Sabina:
Versibus inscripsi quæ mea texta meis.

Qualem velit amicam. XXXVIII.

Hanc volo, quæ non vult: illam quæ vult, ego nolo.
Vincere vult animos, non satiare Venus.
Oblatas sperno illecebras. detrecto negatas.
Nec satiare animum, nec cruciare volo.
Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.
Illa voluptatis nil habet, hæc nimium.
Callida sed mediæ Veneris mihi vendite tartem
Femina: quæ iungat quod volo nolo vocet.

De Chresto, & Acyndyno fratribus. XXXIX.

Χρῆστος ἀκίνδυνος εἰσὶν ἀδελφοί. εἰ τὰ δὲ νίκα,
Moribus ambo malis, nomina falsa gerunt.
Οὐδ' οὗτος χρηστὸς, οὐδ' οὗτος ἀκίνδυνος ἐστιν.
Vna potest ambos littera corrigere.

Αἴκεν Χρῆστος ἔλῃ καὶ Ἀκίνδυνος ἄλφ' ἀπολέσῃ
Κίνδυνος hic fiet: frater Χρηστος erit.

De iisdem. XL.

Germani fratres sunt, Chrestos, Acindynos, alter.
Falsum nomẽ utrique, sed vt verum sit vtrique,
Alpha suũ Chresto det Acindynos: ipse sine alpha
Permaneat. verum nomen vterque geret.

De Pallade & Venere armata. XLI.

Armatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.
Nunc certemus, ait iudice vel Paride
Cui venus, Armatam tu me, temeraria temnis:
Quæ quo te vici tempore, nuda fui?

Idem aliter. XLII.

Armatam Pallas Venerem Lacedæmone visens,
Visne, vt iudicium sic ineamus? ait.
Cui Venus arridens, Quid me galeata lacessis?
Vincere si possum nuda, quid arma gerens?

Ad Philomusum Grammaticum. XLIII.

Emptis quod libris tibi bibliotheca referta est:
Doctum & grammaticum te Philomuse putas?
Hoc genere & chordas & plectra, & barbita conde.
Mercator hodie, cras citharœdus eris.

In statuam Rufi rhetoris semiuiri & elinguis. XLIV.

Rhetoris hæc Rufi statua est, nil verius ipsa,
Ipsa adeo linguam non habet, & cerebrum:
Et riget, & surda est, & non videt. omnia Rufi.
Vnum dissimile est mollior ille fuit.

In tabulam, vbi erat picta imago Rufi Rhetoris. XLV.

Elinguem quis te dicentis imagine pinxit?
Dic mihi, Rufe. taces. nil tibi tam simile est.

De eadem tabula. XLVI.

Hæc Rufi tabula est. nil verius Ipse vbi Rufus?
In cathedra. Quid agit? Hoc, quod & in tabula.

De eodem Rufo. XLVII.

REMINISCO Rufus dixit in versu suo.
Cor ergo, versus immo, Rufus non habet.

Idem. XLVIII.

Qui REMINISCO putat se dicere posse Latine:
Hic tibi CO scriptũ est legeret COR si cor haberet.

De eodem Rufo. XLIX.

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias.
Celebri fit vt conuiuio,
Grammatica vt artis se peritum ostenderet,
Hæc vota dixit nuptijs.
Et masculini, & feminini gignite,
Generisque neutri filios.

De imagine Rufi rhetoris. L.

Ore pulchro & ore muto scire vis, quæ sim? volo.
Imago Rufi rhetoris Pictauici.
Diceret, sed ille vellem Rhetor hoc mi. Non potest.
Cur? Ipse rhetor est imago imaginis.

De eadem Rufi statua. LI.

Rhetoris hæc Rufi statua est. Si saxea, Rufus,
Cur id ait? semper saxeus ipse fuit.

De Diogene Cynico philosopho. LII.

Pera, polēta, tribō, baculus, scyphus, arcta supellex
Ista fuit Cynici: sed putat hanc nimiam.
Namque cauis manibus cernens potare bubulcum,
Cur scyphe te, dixit, gesto superuacuum?

De Crœso & eodem Diogene. LIII.

Effigiem rex Crœse tuam ditissime regum
Vidit apud manes Diogenes Cynicus.
Constitit vtque procul: solito maiore cachinno
Concussus, dixit. Quid tibi diuitiæ
Nunc prosunt, regum rex ô ditissime, quum sis
Sicut ego solus, me quoque pauperior?
Nam quæcunque habui, mecum fero: quũ nihil ipse
Ex tantis tecum, Crœse feras opibus.

Lais dicans Veneri speculum suum. LIV.

Lais anus Veneri speculum dico. dignum habeat se
Aeterna æternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc vsus: quia cernere talem
Qualis sum, nolo: qualis eram, nequeo.

De Castore, Polluce, & Helena. LV.

Istos, tergemino nasci quos cernis ab ouo,
Patribus ambiguis, & matribus assere natos.
Hos genuit Nemesis: sed Leda puerpera fouit.
Tyndareus pater his, & Iuppiter hũ putas, hic scit.

De imagine Veneris sculpta à Praxitele. LVI.

Vera Venus Cnideam quum vidit Cyprida, dixit:
Vidisti nudam me puto, Praxitele.
Non vidi, nec fas: sed ferro opus omne polimus.
Ferrum Gradiui Martis in arbitrio.
Qualem igitur domino scierant placuisse Cytheren:
Talem fecerunt ferrea cæla deam.

In buculam æream Myronis. LVII.

Bucula sum, cælo genitoris facta Myronis
Aerea: nec factam me puto, sed genitam.
Sic me taurus init: sic proxima bucula mugit.
Sic vitulus sitiens vbera nostra petit.
Miraris quod fallo gregem: gregis ipse magister
Inter pascentes me numerare solet.

De eadem bucula. VIII.

Vbera quid pulsas frigentia matris ahenæ,
O vitule: & succum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præstarem: si me pro parte parasset
Exteriore Myro, interiore deus.

Ad Dædalum de eadem bucula. LIX.

Dædale, cur vana consumis in arte laborem?
Me potius clausa subiice Pasiphaæ.
Illecebras veræ si vis dare Dædale vaccæ:
Viua tibi species vacca Myronis erit.

Eadem de se. LX.

Errasti attendens hæc ilia nostra iuuence.
Non manus artificis lac dedit vberibus.

Eadem. LXI.

Pasce greges procul hinc, ne quæso bubulce, Myronis
Aes, veluti spirans cum bubus exagites.

Eadem. LXII.

Me vitulus cernens immugiet, irruet in me
Taurus amans, pastor cum grege mittet agens.

De eadem Myronis bucula. LXIII.

Aerea mugitum poterat dare vacca Myronis,
Sed timet artificis detegere ingenium.

Fingere nam similem viuæ quàm viuere, plus est,
Nec sunt facta dei mira, sed artificis.

Eadem bucula de se. LXIV.

Aerea bos steteram, mactata est vacca Mineruæ.
Sed dea proflatam transtulit huc animam.
Et modo sum duplex: pars area, pars animata,
Hæc manus artifici u dicitur illa deæ.

Ad taurum eadem bucula. LXV.

Quid me taure paras specie deceptus inire?
Non sum ego Minoæ machina Pasiphae.

De eadem Myronis bucula. LXVI.

Nec dum caduco sole iam sub vespere,
Ageret iuuencas quum domum pastor suas:
Suam relinquens: me minabat, vt suam.

De eadem bucula. LXVII.

Vnam iuuencam pastor forte amiserat,
Numerúmque iussus reddere,
Me defuisse conquerebatur: sequi
Quæ noluissem ceteras.

Quæ sexum mutarint. LXVIII.

Vallebana res nota, & vix credenda poetis:
Sed quæ de vera promitur historia.
Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauáque de pauo constitit ante oculos.
Cuncti admirantur monstrum: sed mollior agna
Astitit in tenerum de grege versa marem.
Quid stolidi ad speciem notæ nouitatis habetis?
An vos Nasonis carmina non legitis?
Cæneа conuertit proles Saturnia Consus,
Ambiguóque fuit corpore Tiresias.
Vidit semiuirum fons Salmacis Hermaphroditum.
Vidit nubentem Plinius Androgynum.
Nec satis antiquum, quod Campana in Beneuento,
Vnus ephœborum virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta arcessere famæ.
Ecce ego sum factus femina de puero.

Ad Pythagoram de Marco Pullaria. LXIX.

Pythagora Euphorbi, reparas qui semina rerum,
Corporibúsque nouis das reduces animas:
Dic, quid erit Marcus iam fata nouissima functus,
Si redeat vitam rursus in aeriam?
Quis Marcus? Felles nuper Pullaria dictus:
Corrupit totum qui puerile decus:
Peruersæ Veneris postico vulnere fossor,
Lucili vatis subulo, pullipremo.
Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper, aut aries, sed scarabeus erit.

Subscriptum picturæ Crispæ mulieris impudicæ. LXX.

Præter legitimi genitalia fœdera coetus.
Repperit obscœnas veneres vitiosa libido.
Herculis hæredes quam Lemnia suasit egestas.
Quam toga facundi scenis agitauit Afrani.
Et quam Nolanis capitalis luxus inussit.
Crispa tamen cunctas exercet corpore in vno,
Deglubit, fellat, molitur per vtrámque cauernam.
Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.

De Achilla, qui dissecuit caluariam. LXXI.

Abiectæ in triuiis inhumati glabra iacebat
Testa hominis, nudum iam cute caluitium,
Fleuerunt alii: fletu non motus Achillas.
Insuper & silicis verbere dissecuit.
Eminus ergo icto rediit lapis vltor ab osse:
Auctorísque sui frontem oculósque petit.
Sic vtinam certos manus impia dirigat ictus,
Auctorem vt feriant tela retorta suum.

De Alcone medico, & Diodoro haruspice. LXXII.

Languenti Marco dixit Diodorus haruspex,
Ad vitam non plus sex superesse dies.
Sed medicus diuûm, fatísque potentior Alcon,
Falsum conuicit illicò haruspicium.
Tractauitque manum victuri, ut tetigisset.
Illicò nam Marco sex periêre dies.

De signo Iouis & Alcone medico. LXXIII.

Alcon hesterno signum Iouis attigit ille,
Quamuis marmoreus, vim patitur medici.
Ecce hodie iussus transferri ex æde vetusta,
Effertur: quamuis sit deus, atque lapis.

In Eunomum medicum. LXXIV.

Languentem Caium moriturum dixerat ægrum,
Eunomus, euasit fati ope, non medici.
Paulò post ipsum videt, aut vidisse putauit
Pallentem, & multa mortis in effigie.
Quis tu? Caius, ait. Viuísne? hic abnuit. Et quid
Nunc agis hic? missu diuûm, ait, venio.
Vt quia notitiam rerúmque hominúmque tenerem,
Accirem medicos, Eunomus obriguit.
Tum Caius, Metuas nihil Eunome, dico ego, & omnes,
Nullum qui saperet, dicere te medicum.

In hominem vocis absonæ. LXXV.

Latratus catulorum hinnitus fingis equorum,
Caprigenúmque pecus, lanigerósque greges
Balatu adsimulas: asinos quoque rudere dicas.
Quum vis Arcadium fingere, Marce pecus.
Gallorum cantus, & ouantes gutture coruos,
Et quicquid vocum bellua talis habet.
Omnia quum simules, ita vere, vt ficta negentur:
Non potes humanæ vocis habere sonum.

Ad Crispam. LXXVI.

Deformem quidam te dicunt Crispa: at ego istud,
Nescio. mi pulchra es, iudice me satis est.
Quinetiam cupio iunctus quia zelus amori est.
Vt videare aliis fœda, decora mihi.

Qualem velit habere amicam. LXXVII.

Sit mihi talis amica, velim:
Iurgia quæ temere incipiat:
Nec studeat quasi casta loqui
Pulchra, procax petulante manu,
Verbera quæ ferat, & regerat.
Cæsáque ad oscula confugiat.
Nam nisi moribus his fuerit
Casta, modesta, pudenter agens:
Dicere abominor, vxor erit.

Ad Cupidinem ex Græco. LXXVIII.

Hoc quod amare vocant, misce, aut dissolue Cupido.

Aut

Aut neutrum flammis vre, vel vre duos.

Ad Dionem de amore suo. LXXIX.

Aut restingue ignem, quo torreor, alma Dione:
Aut transire iube vel fac vtrunque parem.

Ex Græco ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός. LXXX.

Incipe dimidium facti est cœpisse, supersit
Dimidium, rursum hoc incipe: & efficies.

Ex Græco. LXXXI.

Ἁ χάρις ἁ βραδύπους ἄχαρις χάρις.
Gratia quæ tarda est, ingrata est, Gratia namque
Cum fieri properat gratia grata magis,

Idem. LXXXII.

Si bene quid facias: facias cito, nam cito factum,
Gratum erit, Ingratum gratia tarda facit,

In saltatorem ineptum. LXXXIII.

Deceptæ felix casus se miscuit arti.
Histrio saltauit: qui Capanea ruit.
Idem qui Nioben saltauit saxeus, vt tum
Spectator veram crediderit Nioben,
In Canace, visus multo felicior ipsa:
Quod non hic gladio viscera dissecuit.

De eodem. LXXXIV.

Daphnen & Nioben saltauit simius idem,
Ligneus vt Daphne, saxeus vt Niobe.

Dodralis potio. LXXXV.

Dodra ex dodrante est sic collige, ius, aqua, vinum,
Sal, oleum panis, mel, piper, herba, nouem,

De eadem. LXXXVI.

Dodra vocor. Quæ causa? Nouem species gero. Quæ sunt?
Ius, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, sal.

De eadem Dodræ potione. LXXXVII.

Δόδρα πόσει καὶ δ' ἐρεθμὸς ἔχω μέλι, οἶνον, ἔλαιον,
Ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζώμιον, ὕδωρ, πέπερι.

De Iurisconsulto, qui vxorem habebat adulteram. LXXXVIII.

Iurisconsulto, cui viuit adultera coniux,
Papia lex placuit. Iulia displicuit.
Quæritis vnde hæc sit distantia? semiuir ipse
Scatiniam metuens, non metuit Tytiam.

Ad Zoilum: qui vxorem mœcham duxerat. LXXXIX.

Semiuir vxorem duxisti Zoile mœcham.
O quantus fiet quæstus vtrinque domi?
Quum dabit vxori molitor tuus. & tibi adulter.
Quantum deprensi damna pudoris emunt!
Sed modo quæ vobis lucrosa libido videtur,
Iactura senio mox subeunte feret.
Incipient operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos lana iuuenta tenet.

Ad Venerem δίσερως. XC.

Hanc amo quæ me odit: contra hanc quoniam me amat, odi.
Compone inter nos si potes, alma Venus.
Perfacile id faciam: mores mutabo, & amores.
Oderit hæc, amet hæc. Rursus idem patiar.
Vis ambas vt amet? Si diligat vtraque vellem.
Hoc tibi tu præsta Marce, vt ameris ama.
Suasisti, Venus ecce, duas dyseros vt amarem.
Odit vtraque: aliud da modo consilium.
Vince datis ambas. Cupio: verum arcta domi res.
Pellice promissis. Nulla fides inopi.
Attestare deos. Nec fas mihi fallere diuos.
Peruigila ante fores. Nocte capi metuo.
Scribe elegos. Nequeo, Musarum & Apollinis expers.
Frange fores. Pœnas iudicij metuo.
Stulte ab amore mori pateris: non vis ob amorem.
Malo miser dici, quàm miser, atque reus.
Suasi quod potui: tu alios modo consule. Dic quos?
Quod sibi suaserunt, Phædra & Elissa, dabunt,
Quod Canace, Phyllisque, & fastidita Phaoni.
Hoc das consilium? Tale datur miseris.

Pulchrum dei responsum. XCI.

Doctus Hylas castu, Phegeus catus arte palestra:
Clarus Olympiaces & Lycus in stadiis,
An possent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ consuluere deum.
Sed deus, vt sapiens, Dabitur victoria vobis,
Indubitata quidem, si caueatis, ait.
Ne quis Hylam cæstu, ne quis certamine lucta
Phegea, ne cursu te Lyce prætereat.

De Hermiones zona. XCII.

Punica turgentes redimibat zona papillas
Hermiones: zonæ textum elegōn erat.
Qui legis hunc titulū Paphie tibi mandat, ames me:
Exemplóque tuo neminem amare vetes.

De Hyla, quem Naiades rapuerunt. XCIII.

Adspice, quàm blandæ necis ambitione fruatur,
Letifera experiens gaudia, pulcher Hylas!
Oscula & infectos inter moriturus amores,
Ancipites patitur Naiadas Eumenidas.

Ad Nymphas: quæ Hylam merserunt. XCIV.

Furites procaces Naiades,
Amore sæuo, & irrito.
Ephebus iste flos erit.

De Narcisso: qui suipsius amore captus erat. XCV.

Si cuperes alium, posses Narcisse potiri.
Nunc tibi amoris adest copia: fructus abest.

De eodem. XCVI.

Quid non ex huius forma pateretur amator,
Ipse suam qui sic deperit effigiem?

In Echo dolentem propter mortem Narcissi. XCVII.

Commoritur Narcisse tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos.
Et pereuntis adhuc gemitum resecuta querelis
Vltima nunc etiam verba loquentis amat.

De Hermaphrodito. XCVIII.

Mercurio genitore satus, genitrice Cythera,
Nominis vt mixti sic corporis Hermaphroditus,
Concretus sexu, sed non perfectus, vtroque
Ambiguæ Veneris, neutro potiundus amori.

De coniunctione Salmacis cum Hermaphrodito. XCIX.

Salmacis optato concreta est, nympha marito.
Felix virgo sibi si scit inesse virum.

Castor, nec posset vulgus habere domi:
Repperit, vt nullum fellator perderet inguen:
Vxoris cœpit lingere membra suæ.

De amissa puella. CXIIII.

Tres fuerant charites sed dum mea Lesbia vixit,
Quattuor, vt periit, tres numerantur item.

In Faustulum staturæ breuis Anicij Probini. CXV.

Faustulus insidens formicæ, vt magno elephanto,
Decidit: & terra terga supina dedit,
Móxque idem est ad mortem mulctatus calcibus eius:
Perditus vt posset vix retinere animam.
Vix tamen est fatus: Quid rides, improbe Liuor?
Quòd cecidi? cecidit non aliter Phaethon.

In Eunum Liguritorem. CXVI.

Eune. quid affectas vendentem Phyllida odores?
Diceris hanc mediam lambere, non molere.
Perspice, ne merces fallant te nomina: vel, ne
Aere Seplasiæ decipiâre, caue
Dum Custon Constónque putas communis odoris:
Et nardum, ac Sardas, esse sapore pari.
Diuersa infelix & lambit, & olfacit Eunus.
Dissimilem olfactum naris & oris habet.

In Eundem Eunum. CXVII.

Salgama non hoc sunt, quod Balsama, cedite odores.
Nec male olere mihi, nec bene olere placet.

In eundem Eunum. CXVIII.

Λαῒς ἔρως. & ἴτυς, χείρων, & ἔρως ἴτυς alter.
Nomina si scribis prima elementa adime:
Vt faciam verbum, quod tu facis Eune, magister,
Dicere me Latium non decet opprobrium.

In eundem. CXIX.

Eune, quòd vxoris grauidæ putria inguina lambis:
Festinas glossas non natis tradere natis.

Ad eundem pædagogum liguritorem. CXX.

Eunus Syriscus inguinum liguritor,
Opicus magister. sic cum docet Phyllis.
Muliebre membrum quadriangulum cernit.
Triquetro coactu Δ literam ducit.
De valle femorum altrinsecus paras rugas.
Mediúmque fissi rima qua patet, callem,
Ψ dicit esse nam trifissilis forma est.
Cui ipse linguam quum dedit suam Λ est,
Verúmque in illis esse Φ notam sentit,
Quid imperite & putas ibi scriptum:
Vbi locari iota conuenit longum?
Miselle doctor, iu tibi sit obscœno,
Tuúmque nomen θ sectilis signet.

In Medeæ imaginem. CXXI.

Medéam vellet quum pingere Timomachi mens,
Voluentem in natos crudum animo facinus:
Immanem exhausit rerum in diuersa laborem,
Fingeret affectum matris vt ambiguum.
Ira subest lachrymis miseratio non caret ira.
Alterutrum videas, vt sit in alterutro.
Cunctantem satis est. nam digna est sanguine mater
Natorum, tua non dextera Timomache.

In eandem. CXXII.

Quis te pictorum simulauit pessima Colchis
In natos crudum voluere mente nefas?
Vsque adeóne sitis puerorum haurire cruorem,
Vt ne picta quidem parcere cæde velis?
Numnam te pellex stimulat? numne alter Iason,
Altera vel Glauce sunt tibi causa necis?
Quin ne picta quidem sis barbara: nanque tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.
Laudo Timomachum matrem quòd pinxit in ensem,
Cunctantem: prolis sanguine ne maculet.

In quendam, qui leuia sibi inguina faciebat. CXXIII.

Inguina quod calido leuas tibi dropace causa est:
Irritant volsas leuia membra lupas.
Sed quod & elixo plantaria podice vellis:
Et teris incusas pumice Clazomenas:
Causa latet: bimarem nisi quod patientia morbum
Appetit: & tergo fœmina, pube vir es.

In cæcum & claudum. CXXIIII.

Insidens cæco graditur pede claudus vtróque.
Quo caret alteruter, sumit ab alterutro.
Cæcus námque pedes claudo, gressúmque ministrat:
At claudus cæco lumina pro pedibus.

Idem. CXXV.

Ambulat insidens cæco, pede captus vtróque:
Atque alterna subit munia debilitas.
Nam cæcus claudo pedes commodat: ille vicissim
Mutua dat cæco lumina pro pedibus.

De diuite, & paupere. CXXVI.

Non est diues opum diues: nec pauper inópsque.
Infelix: alio nec magis alter eget.
Diues eget gemmis, cereali munere pauper.
Sed quum egeant ambo, pauper egens minus est.

De Penelope. CXXVII.

Intemerata procis, & tot seruata per annos,
Oscula vix ipsi cognita Telemacho.
Hinc mea virginitas facibus tibi lusit adultis:
Arsit & inuidia principe verus amor.
Sæpe ego mentitis tremui noua fœmina somnis
Lapsáque non merito sunt mihi verba sono.
Et tamen ignotos sensi experrecta dolores.
Stratáque tentaui sicca pauente manu.
Nam tibi anhelanti, supremáque bella mouenti,
Paruit indulgens, & sine voce dolor.
Dente nihil violare fero, nihil vnguibus ausa;
Fœdera nam tacita pace peregit amor.
Denique non auium tremulo clamore va[illegible]auis.
Nec prior obsequio serua cucurrit anus.
Ipsa verecundo tetigi pallere puellas,
Impositum teneri fassa pudoris opus.

In Grammaticum. CXXVII.

Felix Grammaticus non est: sed nec fuit vnquam.
Nec quisquam est felix nomine Grammaticus.
At si quis felix præter fatum extitit vnquam:
Is demum excessit grammaticos canonas.

De infausto matrimonio Grammatici. CXXIX.

Arma virúmque docens, atque arma virúmque peritus.
Non duxi vxorem, sed magis arma, domum.

Námque dies totos, totásque ex ordine noctes
Litibus oppugnat méque meúmque larem.
Atque vt perpetuis dotata à Marte duelis,
Arma in me tollit, nec datur vlla quies.
Iámque repugnanti dedam me: vt denique victum
Iurget ob hoc solum iurgia quod fugiam.

De Auxilio Grammatico. CXXX.

Emendata potest que nam vexisse magistri,
Nomen qui proprium cum vitio loquitur?
Auxilium te nempe vocas inscite magister.
Da rectum casum: iam Solecismus eris.

De fratribus Thebanis. CXXXI.

Nec Stygiis lucis ineunt sua fœdera fratres
Oedipodionidae, de misero ah miseri,
Námque etiam ex vno surgentes aggere flammae
In diuersa sui dissiliunt cineris.
Infandos iuuenes? quos nec discordia, cassos
Luce, nec in semet linquit atrox animus.
Atque vtinam & Thebas quiuissent partirier ipsas,
Regnorum & metas, vt cinerum nebulas.

De ingratis ex Menandro. CXXXII.

Nil homine terra peius ingrato creat.
Vicinus, hospes, notus, ignotus cliens,
Et si qua genera sunt id ciuium genus,
Si quid petenti promptus opus impertias
Vt misereare: gratia actutum perit.

De Demosthene.. CXXXIII.

Discere si cupias doctis quàm multa licebit.
Que nocti, meditando velis inolescere menti.
Que dedicisti haud dum dicendo absumere tendas.

De vxore deformi. CXXXIIII.

Deformis vxor cui sit ancilla elegans:
Vxorem habere, subigere ancillam velit.

De fortunæ varietate. CXXXV.

Fortuna nunquam sistit in eodem statu.
Semper mouetur: variat & mutat vices.
Et summa in imum vertit, ac versa erigit.

In Stellam. CXXXVI.

Stella prius superis fulgebat lucifer: at nunc
Extinctus, cassis lumine vesper eris.

Ex Menandro. CXXXVII.

Re fruere vt natus mortalis, dilige sed rem,
Tanquam immortalis, sors est in vtraque verenda.

Ad nostrum velocissimè excipientem. CXXXVII.

Puer notarum praepetum,
Sollers minister aduola.
Bipatens pugillar expedi:
Cui multa fandi copia.
Punctis peracta pugulis
Vt vna vox absoluitur.
Euoluo libros vberes.
Instárque densae grandinis,
Torrente lingua perstrepo.
Tibi nec aures ambigunt,
Nec aucupatur pagina
Et mota parce dextera
Volat per aequor cereum:
Quum maximè nunc proloquor,
Circum loquentis ambitus:
Tu sensa nostri pectoris
Vox dicta iam ceris tenes.
Sentire tam velox mihi
Vellem dedisses mens mea:
Quam praepetis dextrae fuga,
Tu me loquentem praeuenis.
Quis, quaeso quis me prodidit?
Quis ista iam dixit tibi,
Quae cogitabam dicere?
Quae furta corde in intimo
Exercet ales dextera?
Quis ordo rerum tam nouus.
Veniat in aures vt tuas,
Quod lingua nondum absoluerit?
Doctrina non haec praestitit:
Nec vlla tam velox manus,
Celeripedis compendij.
Natura munus hoc tibi,
Deúsque donum tradidit:
Quae loquerer, vt scires prius
Idemque velles, quod volo.

AVSONII EPIGRAMMATA QVATVOR, QVIBVS FASTORVM à se digestorum meminit.

AVSONIVS HESPERIO filio salutem. I.

Ignota aeterna ne sint tibi tempora Romae,
Regibus, & patrum ducta sub imperiis,
Digessi fastos, & nomina perpetis aeui:
Sparsa iacent Latiam si qua per historiam.
Si tuus hic fructus, vigilatas accipe noctes.
Obsequitur studio nostra lucerna tuo.
Tu quoque venturos per longum consere Ianos,
Vt mea congessit pagina praeteritos.
Exemplum iam patris habes: vt protinus & te
Aggreget Ausoniis purpura consulibus.

Supputatio ab Vrbe condita in consulatum nostrum. II.

Annis vndecies centum coniunge quaternos,
Vndecies, vnámque super trieterida necte.
Haec erit aeterna series ab origine Romae.

De eodem ad Proculum. III.

Vrbis ab aeternae deductam rege Quirino
Annorum seriem quum Procule accipies
Mille annos, centúmque, & bis fluxisse nouenos
Consulis Ausonij nomen adúsque leges.
Fors erit, vt lustrum quum se cumulauerit istis
Confectam Proculus signet Olympiadem.

In fine eiusdem libri addito. IIII.

Hactenùs adscripsi Fastos, si fors volet vltra
Adiciam si non qui legis adicias.
Scire cupis, qui sint? titulum qui quartus ab vno est
Quare leges nomen Consulis Ausonij.

AVSONII BVRDIGALENSIS

EPHEMERIS,

id est,

Totius diei negotium.

ANE iam clarum referat fenestras,
Iam strepit nidis vigilax hirundo.
Tu, velut primam, mediámque noctem,
Parmeno dormis.
Dormiunt glires hiemem perennem,
Sed cibo parcunt tibi causa somni,
Multas quod potas, nimiáque tendis
Mole saginam.
Inde nec flexas sonus intrat aures:
Et locum mentis sopor altus vrget,
Nec coruscantis oculos lacessunt
Fulgura lucis.
Annuam quondam iuueni quietem,
Noctis & lucis vicibus manentem,
Fabulæ fingunt: cui Luna somnos
Continuarit.
Surge nugator, lacerande virgis.
Surge: ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur, rape membra molli
Parmeno lecto.
Fors & hæc somnum tibi cantilena
Sapphicò suadet modulata versu.
Lesbiæ depelle modum quietis
Acer Iambe.

Item Parecbasis.

Puer eia surge: & calceos,
Et linteam da sindonem.
Da quicquid est, amictui
Quod iam parasti: vt prodeam.
Da rore fontano abluam
Manus: & os & lumina.
Pateátque, fac sacrarium,
Nullo paratu extrinsecus,
Pia verba, vota innoxia,
Rei diuinæ copia est.
Nec tus cremandum postulo,
Nec liba crusti mellei.
Foculósque viui cespitis
Vanis relinquo altaribus.
Deus precandus est mihi,
Ac filius summi Dei,
Maiestas vnius modi
Sociata sacro Spiritui.
Et ecce iam vota ordior:
Et cogitatio, numinis
Præsentiam sentit, pauens.
Pauet nequicquam spes, fides.

Oratio.

Omnipotens solo mentis mihi cognite cultu,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum.
Principio, extremóque carens: antiquior æuo,
Quod fuit aut veniet cuius formámque modúmque,
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem solus coràmque audire iubentem
Fas habet, & patriam propter considere dextram:
Ipse opifex rerum, rebus causa ipsa creandis,
Ipse Dei verbum, verbum Deus, anticipator
Mundi quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante,
Quàm iubar, & rutilus cælum illustraret, Eous:
Quo sine nil actum: per quem facta omnia. cuius
In cælo solium: cui subdita terra sedenti,
Et mare, & obscuræ chaos insuperabile noctis:
Irrequies cuncta ipse mouens, vegetator inertum:
Non genito genitore Deus qui fraude superbi
Offensus populi gentes in regna vocauit,
Stirpis adoptiuæ meliore propage colendus:
Cernere quem licuit proauis, quo nomine viso,
Et patrem vidisse datum contagia nostra
Qui tulit: & diri passus ludibria leti,
Esse iter æternæ docuit remeabile vitæ:
Nec solam remeare animam, sed corpore toto
Cælestes intrare plagas. & inane sepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris summi, nostróque salutifer æuo,
Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex inuidia retinens, plenúsque datorum,
Pãde viã precibus, patriásque hæc perfer ad aures.
Da pater inuictam contra omnia crimina mentem.
Vipereúmque nefas nociturι auerte veneni.
Sit satis, antiquam serpens quod perdidit Euam,
Deceptúmque adiunxit Adã: nos sera nepotum
Semina, veridicis ætas prædicta prophetis,
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis,
Pande viam: quæ me post vincula corporis ægri
In sublime feras: puri quo lactea cæli
Semita, ventosæ superat vaga lumina Lunæ.
Qua proceres abière pij: quáque integer olim
Raptus, quadriiugo penetrat super æthera curru
Helias & solido cum corpore præuius Enoch.
Da pater æternæ speratam luminis auram:
Si lapides non iuro deos, vnúmque verendi
Suspiciens altare sacri: libamina vitæ
Intemerata fero: si te dominúmque deúmque
Vnigenæ cognosco patrem, mixtúmque duobus,
Qui super æquoreas volitabat Spiritus vndas.
Da genitor veniam cruciatáque pectora purga:
Si te non pecudum fibris non sanguine fuso,
Quæro: nec arcana numen coniecto sub extis.
Si scelere abstineo errori ipse obnoxius: & si
Opto magis, quàm fido bonus, purúsque probari.
Confessam dignare animam: si membra caduca
Execror, & tacitum si pœnitet: altáque sensus
Formido excruciat, tormentáque sera gehennæ
Anticipat, patitúrque suos mens saucia manes.

Da pater hæc nostris fieri rata vota precatu.
Nil metuam, cupiamque nihil: satis hoc rear esse,
Quod satis est. nil turpe velim, nec causa pudoris
Sim mihi nec faciam cuiquam, quæ tempore eodem
Nolim facta mihi: nec vero crimine lædar,
Nec maculer dubio. paulum distare videtur
Suspectus vereque reus. male posse facultas
Nulla sit: & bene posse adsit tranquilla potestas,
Sim tenui victu, atque habitu sim charus amicis.
Et semper genitor, sine vulnere nominis huius.
Non animo doleam, non corpore cuncta quietis
Fungantur membra officiis. nec saucius ullis
Partibus, amissum quicquam desideret usus.
Pace fruar, securus agam. miracula terræ
Nulla putem. suprema die quum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conscia vita, nec optet.
Purus ab occultis quum te indulgente videbor,
Omnia despiciam fuerit quum sola voluptas
Iudicium sperare tuum. quod dum sua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige sæuum
Insidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, sed mæsto trepidantia vota reatu
Christe apud æternum placabilis assere patrem,
Saluator, Deus, ac dominus, mens gloria, verbum,
Filius, & vero verum de lumine lumen:
Aeterno cum patre manens: in secula regnans,
Consona quem celebrant modulati carmina Dauid:
Et responsuris ferit aera vocibus Amen.

Egressio.

Satis precum datum Deo.
Quamuis satis nunquam reis
Fiat precatu numinis.
Habitum forensem da puer.
Dicendum amicis est, Aue,
Valeque quod fit mutuum,
Quod quum per oras quatuor
Inclinet ad meridiem,
Monendus est iam Sosias.

Locus inuitationis.

Tempus vocandis namque amicis appetit.
Ne nos, vel illi demoremur prandium:
Propere per ædes curre vicinas puer.
Scis ipse, qui sint: iamque dum loquor, redi.
Quinque aduocaui sex enim conuiuium
Cum rege iustum: si super, conuicium est.
Absoluti sumus. nos sumus cum Sosia.

Locus ordinandi coqui.

Sosia prandendum est quartam iam totus in horam
Sol calet ad quintam flectitur umbra notam,
An vegeto madeant condita obsonia gustu,
(Fallere namque solent) experiundo proba.
Concute feruentes palmis voluentibus ollas,
Tinge celer digitos iure calente tuos:
Vibranti lambat quos humida lingua recursu.

* * *

Desunt multa.

* * *

Quadrupedum, & volucrum, vel cum terrena marinis
Monstra admiscentur: donec purgantibus Euris
Difflatæ liquidum tenuentur in aera nubes.
Nunc fora, nunc lites, lati modo pompa theatri
Visitur & turmas equitum, cædesque latronum
Perpetior: lacerat nostros fera belua vultus.
Aut in sanguinea gladio grassamur harena.
Per mare naufragum gradior pedes: & freta cursu
Transilio & subitis volito super aera pennis,
Infandas etiam veneres, incestaque noctis
Dedecora, & tragicos patimur per somnia cœtus,
Perfugium tamen est. quotiens portenta soporum
Soluit rupta pudore quies: & imagine fœda
Libera mens vigilat: totum bene conscia lectum
Pertractat secura manus. probrosa recedit
Culpa thori, & profugi minuiscunt crimina somni.
Cerno, triumphantes inter me plaudere: rursum
Inter captiuos trahor exarmatus Alanos.
Templa Deum, sanctasque fores, palatiaque aurea
Specto, & Sarrano videor discumbere in ostro:
Et mox fumosis conuiua accumbo popinis,
Diuinum perhibent vatem, sub frondibus ulmi
Vana ignauorum simulachra locasse soporum,
Et geminas numero portas quæ fornice eburno
Semper fallaces glomerat super aera formas.
Altera quæ veros emittit cornea visus.
Quod si de dubiis conceditur optio nobis:
Deesse fidem lætis melius: quàm vana timeri.
Ecce ego iam mallem falli. nam dum vedo semper
Tristia vanescant potius caruisse fruendis
Quàm trepidare malis. satis est bene si metus absit.
Sunt qui fletus & gaudia controuersa
Coniectent: varioque trahant euenta relatu.
Ite per obliquos cœli mala somnia mundos,
Irrequieta vagi qua diffluunt nubila nimbi.
Lunares habitare polos, quid nostra subitis
Limina, & angusti tenebrosa cubilia tecti?
Me sinite ignauas placidum traducere noctes:
Dum redeat roseo mihi Lucifer aureus ortu.
Quod si me nullis vexatum noctis figuris,
Mollis tranquillo permulserit aere somnus:
Hunc lucum, nostro viridis qui frondet in agro
Vlmeus, excubiis habitandum dedico vestris.

AVSONII BVRDIGALENSIS PARENTALIA.

PRAEFATIO VERSIBVS ADNOTATA. I.

NOMINA carorum iam condita funere iusto.
Fleta prius lacrymis, nunc memorabo modis,
Nuda sine ornatu, fandique carentia cultu.
Sufficit inferiis exequialis honos.
Nænia funereis satis officiosa querelis.
Annua ne tacitus munera prætereas.
Quæ Numa cognatis solemnia dedicat vmbris:
Vt gradus, aut mortis postulat, aut generis.
Hoc satis & tumulis satis & telluris egenis.
Voce ciere animas funeris instar habet.
Gaudent compositi cineres sua nomina dici.
Frontibus hoc scriptis & monumenta iubent.
Ille etiam mæsti cui defuit vrna sepulchri,
Nomine ter dicto pæne sepultus erit
At tu quicunque es lector, qui fata meorum
Dignaris mæstis commemorare elegis:
Inconcussa tuæ percurras tempora vitæ:
Et præter iustum funera nulla fleas.

IVLIVS AVSONIVS Pater. II.

Primus in his pater Ausonius, quem ponere primum
Etsi cunctetur filius, ordo iubet.
Cura Dei, placidæ functus quod honore senectæ
Vndecies binas vixit Olympiadas
Omnia, quæ voluit, qui prospera vidit, & idem
Optauit quicquid, contigit, vt voluit.
Non quia fatorum nimia indulgentia: sed quod
Tam moderata illi vota fuere viro.
Quem sua contendit septem sapientibus ætas:
Quorum doctrinam moribus excoluit:
Viueret vt potius, quàm diceret arte sophorum.
Quanquam & facundo non rudis ingenio
Præditus, & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras.
Inde & perfunctæ manet hæc reuerentia vitæ,
Aetas nostra illi quòd dedit hunc titulum.
Vt nullum Ausonius, quem sectaretur, habebat:
Sic nullum, qui se nunc imitetur habet.

AEMILIA AEONIA mater. III.

Proxima tu genitrix Aeonia, sanguine mixto
Tarbellæ matris patris & Aedui.
Morigeræ vxoris, virtus cui contigit omnis:
Fama pudicitiæ, lanificæque manus,
Coniugiique fides & natos cura regendi,
Et grauitas comis lætaque seriet as,
Aeternum placidos Manes complexa mariti.
Viua thorum quondam functa foue tumulum.

AEMILIVS MAGNVS ARBORIVS auunculus. IIII.

Culta mihi est pietas patre primùm & matre vocatis
Dicere sed rea fit, tertius Arborius.
Quem primum memorare, nefas mihi, patre secundo.
Rursum non primum ponere pæne nefas,
Temperies adhibenda. . . . . .
Ante alios quanquam patre secundus erit.
Tu frater genitricis, & vnanimis genitoris:
Et mihi qui fueris quod pater & genitrix
Qui me lactentem puerum, iuuenémque, virúmque
Artibus ornasti quas didicisse iuuat.
Te sibi Palladiæ antetulit toga docta Tolosa.
Te Narbonensis Gallia præposuit.
Ornasti cuius Latio sermone Tribunal,
Et fora Hiberorum, quæque Nouem populis.
Hinc tenus Europam fama crescente, perito
Constantinopolis rhetore te viguit.
Tu per mille modos per mille oracula fandi
Doctus facundus tum celer, atque memor.
Tu postquam primis placuit tibi traditus annis,
Dixisti nato, me satis esse tibi.
Me tibi, me patribus clarum decus esse professus,
Dictasti fatis verba notanda meis.
Ergo vale, Elysiam sortitus auuncule sedem.
Hæc tibi de Musis carmina libo tuis.

CAECILIVS ARGICIVS ARBORIVS auus. V.

Officiosa pium ne desere pagina munus.
Maternum post hos commemoremus auum
Arborium, Aeduico ductum de stemmate nomen,
Complexum multas nobilitate domus.
Qua Lugdunensis prouincia, quáque potentes
Aedues, Alpino quáque Vienna iugo.
Inuida sed nimium generisque opibúsque superbis
Aerumna incubuit. Nanque auus & genitor
Proscripti regnum quum Victorinus haberet
Victor: & in Tetricos recidit imperium.
Tum profugum in terris, per quas erumpit Aturrus,
Tarbellique furor perstrepit Oceani,
Grassantis dudum fortunæ tela pauentem
Pauperis Aemiliæ conditio implicuit,
Mox tenuis multo quæsita pecunia nisu,
Solamen fesso, non & opes tribuit.
Tu cæli numeros, & conscia sidera fati
Callebas, studium dissimulanter agens.
Non ignota tibi nostræ quoque formula vitæ:
Signatis quam tu condideris tabulis.
Prodita non vnquam: sed matris cura retexit
Sedula, quam timidi cura tegebat aui.
Tu nouies denos vitam quum duxeris annos:
Expertus fortis tela cauenda deæ.
Amissum flesti post trina decennia natum.
Saucius ocleuno lumine cassus eras,
Dicebas sed te solatia longa fouere:
Quod mea præcipuus fata maneret honos.
Et modo conciliis animarum mixta priorum

Fata tui certe nota nepotis habes.
Sentis quòd Quæstor quod te præfectus, & idem
Consul honorifico munere commemoro.

AEMILIA CORINTHIA
Maura auia. VI.

AEmiliam nunc fore auiam pia cura nepotis:
Coniux prædicto quæ fuit Arborio.
Nomen huic ioculare datum: cute fusca quod olim,
Aequales inter Maura vocata fuit.
Sed non atra animo qui clarior esset olore
Et non calcata qui niue candidior,
Hæc non deliciis ignoscere prompta pudendis,
Ad perpendiculum seque suósque habuit.
Hæc me prareptum cunis & ab vbere matris,
Blanda sub austeris imbuit imperiis,
Tranquillos aua cineres præstate quieti.
AEternum Manes: si pia verba loquor.

AEMILIA HILARIA, MATERtera, virgo deuota. VII.

Túque gradu generis matertera sed vice matris,
Affectu nati commemoranda pio,
AEmilia in cunis Hilari cognomen adepta,
Quod læta & pueri comis ad effigiem,
Reddebas verum non dissimulanter ephebum,
More virûm medicis artibus experiens.
Feminei sexus odium tibi semper. & inde
Creuit deuotæ virginitatis amor.
Quæ tibi septenas nouies est culta per annos.
Quique æui finis, ipse pudicitiæ.
Hæc, quia vti mater monitis, & amore fouebas,
Supremis reddo filius exequiis.

CL. CONTENTVS, & IVLIVS
Calippio patrui. VIII.

Et patruos Elegia meos reminiscere cantu.
Contentum: tellus quem Rutupina tegit.
Magna cui & variæ quæsita pecunia sortis,
Hæredis nullo nomine tuta perit.
Raptus enim lætis, & adhuc florentibus annis
Trans mare, & ignaris fratribus oppetiit.
Iulius in longam produxit fata senectam,
Affectus damnis innumerabilibus.
Qui comis, blandúsque, & mensa commodus vncta,
Hæredes solo nomine nos habuit.
Ambo pij, vultus similes, ioca seria mixti,
Æui fortunam non habuere parem.
Discreti quanquam tumulis & honore iacetis,
Commune hoc verbi munus habete, Vale.

ATTVSIVS LVCANVS TALIsius socer. IX.

Qui proceres, veterémque volet celebrare Senatū,
Claráque ab exortu stemmata Burdigalæ:
Téque tuúmque genus memoret, Lucane Talisi
Moribus ornasti qui veteres proauos.
Pulcher honore oris tranquillo pectore, comis,
Facundo ciuis maior ab ingenio.
Venatu, & ruris cultu victuque nitore,
Omne æuum peragens, publica despiciens.
Nosse inter primos cupiens, prior esse recusans.
Ipse tuo viuens segregus arbitrio.
Optabas tu me generum florente iuuenta.
Optare haud tantum, non & habere datum,
Vota probant superi meritíque fauentia sanctis
Implent fata viri quod voluêre boni
Et nunc perpetuis sentis sub honore sepulchri,
Quàm venerens nata, quámque tui maneam.
Cælebs nanque gener nunc hæc pia munera soluo.
Nam & cælebs nunquam desinet esse gener.

ATTVSIA LVCANA SABINA
VXOr. X.

Hactenus vt caros, ita iusto funere fletos
Functa piis cecinit nænia nostra modis.
Nunc dolor atque cruces, nec contrectabile fulmen
Coniugis erepta mors memoranda mihi,
Nobilis à proauis, & origine clara Senatus,
Moribus vsque bonis clara Sabina magis.
Te iuuenis primis luxi deceptus in annis,
Pérque nouem te cælebs fleo Olympiadas.
Nec licet obductum senio sopire dolorem:
Semper crudescit nam mihi pœna recens.
Admittunt alij solatia temporis ægri.
Hæc grauiora facit vulnera longa dies.
Torqueo deceptos ego vita cælibe canos:
Quóque magis solus hoc mage mæstus ago.
Vulnus alit quod muta domus silet, & thorus alget:
Quòd mala non cuiquam, non bona participo.
Mæreo si coniux alij bona: mæreo contra
Si mala, ad exemplum tu mihi semper ades.
Tu mihi crux ab vtraque venis: siue est mala, quod tu
Dissimilis fueris: seu bona quòd similis.
Non ego opes cassas, & inania gaudia plango.
Sed iuuenis iuueni quòd mihi rapta viro.
Læta pudica, grauis genus inclyta, & inclita forma.
Et dolor atque decus coniugis Ausonij.
Quæ modo septenos quater impletura Decembres,
Liquisti natos pignora nostra, duos.
Illa fauore Dei, sicut tua vota fuerunt,
Florent optatis accumulata bonis.
Et precor vt vigeant: tandémque superstite vtroque
Nunciet hoc cineri nostra fauilla tuo.

AVSONIVS PARVVLVS
filius. XI.

Non ego te infletum memori fraudabo querela,
Primus nate meo nomine dicte puer.
Murmura quem primis meditantē absoluere verbis,
Indolis & pane planximus exequiis.
Tu gremio in proaui funus commune locatus:
Inuidiam tumuli ne paterere tui.

PASTOR

PASTOR NEPOS EX filio. XII.

Tu quoque maturos, puer immature, dolores
Irrumpis, mœsti luctus acerbus aui,
Pastor chare nepos, spes cuius, certa fuit res,
Hesperij patris tertia progenies.
Nomine quod casus dederat: quia fistula primum
Pastorale melos concinuit genito.
Sero intellectum vita breuis argumentum:
Spiritus afflatis quod fugit è calamis.
Occidis, emissæ percussus pondere testæ.
Abiecit tecto quam manus artificis.
Non fuit artificis manus hæc, manus illa cruenti
Certa fuit fati, suppositura reum.
Heu, quæ vota mihi! quæ rumpis gaudia, pastor?
Illa meum petiit tegula missa caput.
Dignior ô, nostræ gemeres qui fata senectæ:
Et querere meas mœstus ad exequias.

IVLIA DRYADRIA SOROR XIII.

Si qua fuit virtus, cuperet quam femina prudens
Esse suam: soror hæc non Dryadria fuit?
Quinetiam multas habuit, quas sexus habere
Fortior optaret, nobilitásque virûm.
Docta satis vitámque colo famámque tueri:
Docta bonos mores ipsa suósque docens.
Et verum, vita cui carius: vnaque cura,
Nosse Deum, & fratrem diligere ante alios.
Coniuge adhuc iuuenis caruit: sed seria vitam,
Moribus austeras æquiparauit anus.
Produxit celerem per sena decennia vitam,
Inque domo ac tecto, quo pater, oppetiit.

AVITIANVS FRATER. XIIII.

Auitianum, Musa, germanum meum
Dona querela funebri.
Minor iste natu me sed ingenio prior
Artes paternas imbibit.
Verum iuuentæ flore læto perfrui,
Æuique supra puberis
Exire metas, vetuit infesta Atropos,
Heu quanta vitæ decora?
Quem sæpe luctum: quem dolorem fauciis
Germane pubes deseris!
Germane, carnis lege, & ortu sanguinis,
Amore pæne filius.

VAL. LATINVS EVRONIVS gener. XV.

O generis clari decus ô mihi funus acerbum,
Euroni: è iuuenum lecte cohorte gener.
Occidis in primo raptus mihi flore iuuentæ;
Lactentis nati vix bene notæ pater.
Tu procerum de stirpe satus, prægressus & ipsos,
Vnde genus claræ nobilitatis erat.
Ore decens, bonus ingenio, facundus, & omni
Dexteritate vigens, præcipuúsque fide.
Hoc præfecturæ sedes hoc Illyris ora
Præside te experta est, fiscus & ipse cliens.
Nil æui breuitate tamen tibi laudis ademptum.
Indole maturus, funere acerbus obis.

POMPONIVS MAXIMVS adfinis. XVI.

Et te germanum non sanguine sed vice fratris,
Maxime, defunctum nænia nostra canet.
Coniux nanque meæ tu consocietate sorori,
Æui fruge tui destituis viduam.
Non domus hoc tantum sensit tua: sensit acerbum
Saucia proh casum curia Burdigalæ,
Te primore vigens, te deficiente relabens,
Inque Valentinum te moriente cadens.
Heu quare nato, qui à fruge & flore nepotum
Ereptus nobis Maxime, non frueris?
Sed frueris: diuina habitas si portio Manes:
Quaque futura olim gaudia nosse datur.
Longior hoc etiam lætorum fructus habetur,
Anticipasse diu quæ modò participas.

VERIA LICERIA, VXOR arborij sororis filij. XVII.

Tu quoque vel nurus mihi nomine, vel vice nata,
Veria, supremi carmen honoris habe.
Cuius si probitas, si forma, & fama fidésque
Morigera vxoris, lanificæque manus,
Nunc laudanda forent: procul & de Manibus imis
Accersenda est vxor proaui Eusebij.
Qui quoniam functo iampridem conditus æuo,
Transcripsit partes in mea verba suas:
Accipe funereas nepti defleta querelas,
Coniux Arborij commemoranda mei.
Cui parua ingentis luctus solatia linquens
Destituis natum, quo magis excrucias.
At tibi dilecti ne desit cura mariti,
Iuncta colis thalamo nunc monumenta tuo.
Hic, vbi primus hymen, sedes ibi mœsta sepulchri.
Nupta magis dici, quàm tumulata potes.

POMPONIVS MAXIMVS HERculanus sororis filius. XVII.

Nec Herculanum genitum germana mea,
Modulamine mania tristi
Tacitum sine honore relinquas.
Super indole cuius adulti
Magna bona copia laudis.
Verum memorare magis, quàm
Functum laudare decebit.
Decus hoc matrísque, meúmque,
In tempore pubis aui
Vis perculit inuida fati
Eheuquem maxime fructum?
Facunde & musicè, & acer,
Mente bonus, ingenio ingens,

Volucer pede, corpore pulcher,
Lingua catus, ore canorus,
Cape munus triste parentum,
Lachrymabilis orsa querelæ,
Quæ funereum modulatus
Tibi mœstus auunculus offert.

FL. SANCTVS, MARITVS PVDENtillæ quæ soror Sabinæ meæ. XVIII.

Qui ioca, lætitiámque colis, qui tristia damnas,
Nec metuis quenquam nec metuendus agis:
Qui nullum insidiis captas, nec lite lacessis,
Sed iustam & clemens vitam agis, & sapiens:
Tranquillos Manes supremáque mitia Sancti
Ore pio, & verbis aduenerare bonis:
Militiam nullo qui turbine sedulus egit:
Præside lætatus quo Rutupinus ager.
Octoginta annos cuius tranquilla senectus
Nullo mutauit deteriore die.
Ergo precare fauens: vt qualia tempora vitæ,
Talia & ad manes otia Sanctus agat.

NAMIA PVDENTILLA adfinis. XIX.

Túque Pudentillam verbis adfare supremis
Quæ famæ curam, quæ probitatis habes.
Nobilis hæc, frugi, proba, læta, pudica, decora,
Coniugium Sancti iugiter hæc habuit.
Inuiolata tuens castæ præconia vitæ,
Rexit opes proprias, otia agente viro:
Non ideo exprobrans, aut fronte obducta marito,
Quod gereret totam fœmina sola domum.
Heu nimium mucens, sed læta superstite nato,
Atque viro patiens fata suprema obiit.
Vnanimis nostræ & quondam germanæ Sabinæ,
Et mihi inoffenso nomine dicta soror.
Nunc etiam Manes placidos pia cura retractat.
Atque Pudentillam sanctus honore colit.

LVCANVS TALISIVS* CVram filij. XX.

Nec tantum matris spes vnica ephebe Talisi
Consobrinæ meis immemoratus eris.
Ereptus primis æui florentis in annis.
Iam tamen & coniunx, iam properate pater.
Festinasse putes fatum: ne funus acerbum
Duceret hoc genitor tam cito factus auus.

ATTVSIA LVCANA TALISIA. Erminiscius Regulus adfinis. XXI.

Notitia exilis nobis Attusia tecum,
Cúmque tuo plane coniuge nulla fuit,
Verum tu nostræ soror es germana Sabinæ.
Adfinis quoque tu Regule, nomen habes.
Sortitos igitur tam vocabula nobis,
Stringamus mœsti carminis obsequio,
Quamuis Santonica procul in tellure iacentes
Peruenit ad Manes exequialis honos.

SEVERVS CENSOR IVLIANVS consocer. XXII.

Desinite, ô veteres, Calpurnia nomina Frugi,
Vt proprium hoc vestræ gentis, habere decus.
Nec solus semper Censor Cato: nec sibi solus
Iustus Aristides, his placeant titulis.
Nam sapiens quicunque fuit, verúmque fidémque
Qui coluit comitem se tibi Censor agat.
Tu grauis, & comis cum iustitiáque remissus,
Austeris doctus iungere temperiem.
Tu non adscito tibi me, nec sanguine iuncto,
Optasti nostras consociare domos.
Nempe aliqua in nobis morum simulachra tuorum
Effigies nostri præbuit ingenij.
Aut iam fortunæ sic se vertigo rotabat,
Vt pondus fatis tam bona vota darent.
Si quid apud Manes sensus fouet hæc tibi mentem:
Quod fieri optaras, id voluisse Deum.

PAVLINVS & DRYADIA, FILII Paulini, & Megentiræ sororis filiæ. XXIII.

Qui nomen vultúmque patris, Pauline gerebas,
Amissi specimen qui genitoris eras:
Propter quem luctus misere decedere matris
Cœperat, efferret quum tuam forma patrem.
Redderet & mores & moribus adderet illud,
Paulinus caruit quo pater eloquium.
Eriperis lætis, & pubescentibus annis:
Crudáque adhuc matris pectora sollicitas.
Flemus enim raptam thalamis de sede sororem.
Heu non maturo funere, Dryadiam,
Flemus: ego in primis: qui matris auunculus: & vos
Natorum tanquam diligo progeniem.
Illa manus inter genitricis & oscula patris
Occidit, Hispana tum regione procul.
Quam tener & primo, noue flos decerperis æuo,
Nondum purpureas cinctus Ephebe genas!
Quatuor ediderat nunc facta puerpera partus:
Funera sed tumulis iam geminata dedit.
Sic fatis hoc Pauline pater, diuisio facta est.
Debetur matri cætera progenies.

PAVLINVS SORORIS gener. XXIIII.

Qui lætum ingenium, mores qui diligit æquos:
Quique fidem sancta cum pietate colit:
Paulini Manes mecum veneratus, amicis
Inroret lachrymis, annua liba ferens.
Aequæuus Pauline mihi, natámque sororis
Indeptus thalamo sit mihi pæne gener.
Stirpis Aquitanæ mater tibi. nam genitoris
Cossio Vasatum, municipale genus.
Scrinia præfecti meritum, rationibus inde

Præpositus

Præpositus Libycis, præmia opima capis.
Nam correctura tibi Tarraco Hibera tribunal
Præbuit; adfectans esse clienta tibi
Tu socrum pro matre colens, adfinis haberi
Non poteras, nati cum fruerere loco.
Inter concordes vixisti fidus amicos.
Duodeuiginti functus Olympiadas.

ÆMILIA DRYADIA MATERTERA. XXV.

Te quoque Dryadiam materteram,
Flebilibus modulis,
Germana genitus, prope filius,
Ore pio veneror.
Quam thalamo tædisque iugalibus
Inuida mors rapuit.
Mutauitque thorum feretri vice
Exequialis honor.
Discebas in me, matertera,
Mater uti fieres.
Vnde modo hoc mæstum tibi defero
Filius officium.

IVLIA CATAPHRONIA AMITA. XXVI.

Quin & funereis amitam impartire querelis
Musa Cataphroniam.
Innuba deuota quæ virginitatis amorem,
Parcáque anus coluit.
Et mihi quod potuit, quamuis de paupere summa,
Mater uti, attribuit.
Ergo commemorata, Aue: mæstúmque vocata
Pro genitrice, Vale.

IVLIA VENERIA AMITA. XXVII.

Et amita Veneria properiter obiit:
Cui breuis mela modifica recino.
Cinis uti placidula supera vigeat,
Loca tacita celeripes adeat Erebi.

IVLIA IDALIA CONSOBRINA. XXVIII.

Parua etiam fuit Idalia.
Nomine prædita quæ Paphiæ,
Et speciem meruit Veneris.
Quæ genita est, mihi pæne soror,
Filia nam fuit hæc amitæ,
Quam celebrat sub honore pio
Mænia, carmine funereo.

ÆMILIA MELANIA SOROR. XXIX.

Aemilia, vix nota mihi soror, accipe questus:
Debent quos cineri mæsta Elegia tuo.
Coniunxit nostras æquæua infantia cunas:
Vno quamuis tu consule maior eras.
Inuida sed nimium Lachesis properata peregit
Tempora: & ad Manes funera acerba dedit.
Præmissa ergo vale, Manésque verere parentum,
Qui maiore æuo quique minore venit.

POMPONIA VRBICA CONSOCRVS, vxor Iuliani Censoris. XXX.

Vt generis clari, veterum sic femina morum
Vrbica, Censoris nobilitata thoro,
Ingenitis pollens virtutibus auctáque & illis
Quas docuit coniux, quam pater, & genitrix:
Quas habuit Tanaquil, quas Pythagorea Theano,
Quæque sine exemplo est in nece functa viri.
Et tibi si fatum sic permutare dedisset,
Viueret hoc nostro tempore Censor adhuc,
Sed neque tu viduo longum cruciata sub æuo,
Protinus optato fine secuta virum.
Annua nunc mæsti ferimus tibi iusta querelis,
Cum genero & natis consocer Ausonius.

COMMEMORATIO PROFESSORVM BVRDIGALENSIVM. PRÆFATIO. I.

VOS etiam, quos nulla mihi cognatio iunxit,
Sed fama & caræ relligio patriæ,
Et studium in libris, & sedula cura docendi,
Commemorabo, viros morte obita celebres.
Fors erit vt nostros Manes sic adserat olim,
Exemplo cupiet qui pius esse meo.

TIBERIVS VICTOR MINERVIVS, Orator. II.

Primus Burdigalæ columen dicere, Minerui,
Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Illustres quondam quo præceptore fuerunt
Constantinopolis, Roma, dehinc patria,
Non equidem certans cum maiestate duarum,
Solo sed potior nomine, quod patria.
Adserat vsque licet Fabium Calagurris alumnum:
Non sit Burdigala dum cathedra inferior.
Mille foro dedit hæc iuuenes: bis mille senatus
Adiecit numero, purpureisque togis.
Me quoque sed quoniam multa est prætexta silebo,
Téque canam de te non ab honore meo.
Siue panegyricos placeat contendere libros,
In Panathenaicis tu numerandus eris:
Seu libeat fictas ludorum euoluere lites,
Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi torrens tibi copia quæ tamen aurum,

Non etiam luteam volueret illuuiem
Et Demosthenicum quod ter primum ille vocauit,
In te sic viguit, cedat vt ipse tibi.
An ne & diuini bona naturalia doni
Adiiciam, memori quàm fueris animo,
Audita vt, vel lecta semel, confixa teneres:
Auribus & libris, esset vt vna fides?
Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
Omnes qui fuerant, enumerasse bolos.
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu.
Fundunt excisi per caua buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
Quæ data, per longas quæ reuocata moras,
Nullo felle tibi mens liuida tum sale multo
Lingua dicax, blandus & sine lite iocus.
Mensa nitens: quam non censoria regula culpet:
Nec nolit frugi Piso vocare suam.
Nonnunquam pollens natalibus. & dape festa:
Non tamen angustas vt tenuaret opes.
Tanquam hæredis egens bis sex quinquennia functus,
Fletus es à nobis, vt pater & iuuenis.
Et nunc sine aliquid post fata extrema superstit,
Viuis adhuc, æui quod periit meminens.
Siue nihil superest, nec habent longa otia sensus,
Tu tibi vixisti nos tua fama iuuat.

LATINVS ALCIMVS.
Alethius Rhetor. III.

Nec me nepotes impij silentij
Reum ciebunt, Alcime.
Munúsque dignum, non & oblitum ferent
Tuæ ministrum memoriæ.
Opponit vnum, quem viris prioribus
Aetas recentis temporis.
Palmæ forensis, & camenarum decus,
Exemplar vnum in literis:
Quas aut Athenis docta coluit Græcia,
Aut Roma per Latium colit.
Moríjne fabor & tenorem regulæ,
Auísque vita terminum,
Quod laude clarus, quod paratus literis,
Omnem refugisti ambitum?
Te nemo grauior, vel fuit comis magis,
Aut liberalis indigis,
Danda salute. si forum res posceret:
Studio docendi si scholam.
Viuent per omnem posterorum memoriam,
Quos tu sacra famæ dabas.
Vt Iulianum tu magis famæ dabis,
Quàm sceptra quæ tenuit breui.
Sallustio plus conferent libri tui,
Quàm consulatus addidit.
Morum tuorum decoris, & facundiæ
Formam dedisti filiis.
Ignosce nostri læsus obsequio styli.
Amoris hoc crimen tui est,
Quod digna nequeens promere: officium colo,
Iniuriose sedulus.
Quiesce placidus, & caduci corporis
Damnum repende gloria.

LVCIOLVS RHETOR. IV.

Rhetora Luciolum cum discipulo, atque magistrum:
Collegámque dehinc: nænia mæsta refer,
Facundum, doctúmque virum, seu lege metrorum
Condita seu prosis solueret orsa modis.
Eripuit patri Lachesis quem funere acerbo,
Linquentem natos sexus vtroque duos.
Nequaquam meritis cuius responderit hæres,
Obscuros quamuis nunc tua fama iuuet.
Mitis amice, bonus frater, fidissime coniux,
Nec te pius genitor pœnitet, vt fueris.
Comis conuiuis, numquam inclamare clientes,
Ad famulos nunquam tristia verba loqui.
Vt placidos mores, tranquillo sic cole Manes,
Et cape ab Ausonio munus, amice, Vale.

ATTIVS PATERA PATER,
Rhetor. V.

Aetate quamquam viceris doctos prius,
Patera fandi nobilis:
Tamen quod æuo floruisti proximo,
Iuuenísque te vidi senem:
Honore mæsta non carebis næniæ,
Doctor potentum Rhetorum.
Tu Bagocassis stirpe Druidarum satus,
Si fama non fallit fidem,
Beleni sacratum ducis è templo genus:
Et inde vobis nomina:
Tibi pateræ: sic ministros nuncupant,
Apollinaris mystici.
Fratri, patrique nomen à Phœbo datum:
Natóque de Delphis tuo.
Doctrina nulli tanta in illo tempore,
Cursúsque tot fandi & rotæ,
Memor, disertus, lucida facundia,
Carere cultu prædites,
Salibus modestus, felle nullo perlitus,
Vini, cibique abstemius.
Lætus pudicus, pulcher: in senio quóque vt
Aquilæ senectus, aut equi.

ATTICVS TIRO DELPHIdius, Rhetor. VI.

Facunde docte, lingua & ingenio celer,
Iocis amœne Delphidi.
Subtextus esto flebili threno patris,
Laudi vt subibas æmulus.
Tu pane ab ipsis orsus incunabulis
Dei poeta nobilis,
Sertum coronæ præferens Olympiæ,
Puer celebrasti Iouem.
Mox inde cursim more torrentis freti,
Epos ligasti metricum:
Vt nullus æqua lege liber carminum
Oratio neus texeret.

Celebrata, variè cuius eloquentia
Domi forisque claruit:
Seu tu cohortis Præsulem prætoriæ,
Prouinciarum aut iudices
Coleres, tuendis additus clientibus,
Famæ & salutis sauciis.
Felix: quietis si maneres litteris,
Opus camenarum colens:
Nec odia magnis concita litibus
Armaret vltor impetus.
Nec inquieto temporis Tyrannici
Palatio te attolleres.
Dum spem remotam semper arcessis tibi,
Fastidiosus obuia,
Tuùmque mauis esse, quàm fati bonum:
Desiderasti plurima,
Vagus per omnes dignitatem formulas,
Meritúsque plura, quàm gerens.
Vnde insecuto criminum motu graui,
Donatus ærumnis patris.
Mox inde Rhetor, nec docendi pertinax,
Curam fefellisti patrum,
Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quòd æui raptus es,
Errore quòd non deuiantis filiæ,
Pœnáque læsus coniugis.

ALETIO MINERVIO FIlio Rhetori. VII.

O flos iuuenum,
Spes læta patris.
Nec certa tuæ
Data res patriæ:
Non mansuris
Ornate bonis:
Ostentatus,
Raptúsque simul,
Solstitialis
Velut herba solet,
Rhetor Alethi.
Tu Burdigalæ
Latus patriæ
Clara cohortis
Vexilla regens
Puberè in æuo.
* *
Pòstque Patera
Maior vtróque:
Tu primæuis
Doctor in annis,
Et præceptor,
Tempore quo te
Discere adultum
Non turpe foret,
Cuncta habuisti
Commoda fati.
Prætextate
Iam genitori
Contuleras te.
Inde superba
Mœnia Romæ
Fama & meritis
Inclitus auxsti.
Floris adulti
Vota tuorum;
Et Rhetoricam
Fruge carentem,
Et connubium
Nobile soceri,
Sine pace patris:
Et diuitias
Vtriúsque sine
Herede suo
Deseruisti.
Omnia præcoce
Fortuna tibi
Dedit, & rapuit:
Quam fatiloquo
Dicte profatu
Versus Horati:

NIHIL EST OMNI A PARTE BEATVM.

LEONTIVS GRAMMATICVS cognomento Beatus. VIII.

Qui colis lætos, hilaréque mores.
Qui dies festos, ioca, vota, ludum,
Annuum functi memora Leonti
Nomine threnum,
Iste lasciuus patiens vocari,
Nomen indignum probitate vitæ
Abnuit nunquam: quia gratum ad aures
Esset amicas.
Litteris tantum titulum assecutus,
Quantus exili satis est cathedræ:
Posset insertus numero vt videri
Grammaticorum.
Tu meæ semper socius iuuentæ,
Pluribus quamuis cumulatus annis,
Nunc quoque in nostris recales medullis,
Blande Leonti.
Et iuuat tristi celebrare cura:
Flebilem cantum, memoris querelæ.
Munus ingratum tibi debitúmque
Carmine nostro.

GRAMMATICIS GRAECIS BVRdigalensibus. IX.

Romulum post hos priùs, an Corinthi,
An ne Sporchéi, pariterque nati
Atticas musas memorem Menesthei
Grammaticorum?
Sedulum cunctis studium docendi,
Fructus exilis tenuisque sermo:
Sed quia nostro docuere in æuo,
Commemorandi.
Tertius horum mihi non magister:

Cæteri primis docuere in annis:
Ne forem vocum rudis aut loquendi,
Sed sine cultu.
Obstitit nostræ quia, credo, mentis
Tardior sensus: neque disciplinis
Appulit Græcis puerilis æui
Noxius error.
Vos leuis cæspes tegat: & sepulchri
Tecta defendant cineres opertos:
Ac meæ vocis titulus supremum
Reddat honorem.

IVCVNDO GRAMMATICO BVRdigalensi, fratri Leontij. X.

Et te, quem cathedram temere vsurpasse loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruisse putant:
Voce ciebo tamen, simplex bone, amice, sodalis,
Iucunde, hoc ipso care magis studio.
Quod quamuis impar nomen tam nobile amasti,
Es meritos inter commemorande viros.

GRAMMATICIS LATINIS BVRDIgalensib. Philologis, Macrino, Phœbitio, Cõcordio, Sucuroni, Ammonio, Anastasio Grammatico Pictauiorum. XI.

Nunc vt quémque mihi
Flebilis officij
Religiosus honor
Suggeret, expediam.
Qui, quamuis humili
Stirpe, loco, ac merito,
Introtulére tamen
Grammaticæ studium
Ingeniis hominum
Burdigala rudibus.
Permaneat series.
Sit Macrinus in his,
Sobrius in pueris,
*Et puerorum **
Vtilis ingeniis.
Huic mea principio
Credita pueritia.
Nec reticebo senem
Nomine Phœbitium:
Qui Beleni æditumus
Nil opis inde tulit.
Sed tamen, vt placitum,
Stirpe satus Druydum,
Gentis Aremoricæ
Burdigalæ cathedram
Nati opera obtinuit.
Et tu Concordi,
Qui profugus patria,
Mutasti sterilem
Vrbe alia cathedram.
Et libertina
Sucuro progenies,
Qui rudibus pueris
Prima elementa dabas.
Pange & Anastasio
Flebile, Musa, melum.
Burdigalæ genitum,
Transtulit ambitio.
Pictonicæque dedit.
Pauper vbi, & tenuem
Victum habitumque colens,
Gloriolam exilem
Et patriæ, & cathedræ
Perdidit in senio:
Doctrina exiguus,
Moribus implacidis.
Proinde, vt erat meritum,
Famam habuit tenuem.
Sed tamen hunc noster
Commemorauit honos.
Religiosum etenim
Commemorare meæ
Grammaticum patriæ,
Ne pariter tumulus
Nomen, & ossa tegat.

HERCVLANO SORORIS FILIO: Grammatico Burdigalensi. XII.

Herculane, qui profectus gremio de nostro & schola
Spem magis, quàm rem fruendã præbuisti auunculo.
Particeps scholæ, & cathedræ pene successor meæ,
Lubrica nisi te iuuentæ præcipitem flexus daret.
Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam.
Esto placidus: & quietis Manibus sedem foue,
Iam mihi cognata dudum inter memoratus nomina.

THALASSO, GRAMMATICO LAtino Burdigalensi. XIII.

Officium, nomémque tuum, primæue Thalasse,
Paruulus audiui: vix etiam memini.
Qua forma, aut meritò fueris, qua stirpe parentum,
Ætas nil de te posterior celebrat.
Grammaticum iuuenem tantum te fama ferebat:
Tum quoque tã tenuis, quàm modò nulla manet.
Sed quicunque tamen nostro quia doctor in æuo
Vixisti, hoc, nostrum munus habeto, Vale.

CITARIO SICVLO SYRACVSAno, Grammatico Burdigalensi Græco. XIIII.

Et Citari dilecte mihi: memorabere, dignus
Grammaticos inter qui celebrere bonos.
Esset Aristarchi tibi gloria, Zenodotique
Graiorum, antiquus si sequeretur honos.
Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis,
Concedit Cei Musa Simonidei.
Vrbe Satus Sicula, nostram peregrinus adisti:
Excultam studiis quam prope reddideras,
Coniugium nactus cito nobilis & locupletis,
Inuidia fati non genitor moreris.

At

At nos defunctum memori celebramus honore:
Fouimus vt viuum munere amicitiæ.

CENSORIO ATTICO AGRI-
cio Rhetori. XV.

Eloquij merito primis æquande, fuisti
Agrici hic positus posteriore loco:
Aeuo qui quoniam genitus functúsque recenti,
Dilatus nobis, non & omissus eras.
Quocunque in numero tristi memorabere threno:
Vnus homo tumuli seruus, & ante datus.
Tam generis tibi celsus apex, quàm gloria fandi,
Gloria Athenæi cognita sede loci:
Nazario, & claro quondam delata Pateræ,
Egregie multos excoluit iuuenes.
Coniuge nunc, natisque superstitibus, generóque,
Maiorum Manes, & monumenta foues.

NEPOTIANO GRAMMATICO,
Fid. Rhetori. XVI.

Facete, comis, animo Iuuenali senex.
Cui felle nullo, melle multo mens madens,
Aeuum per omne nil amarum miscuit:
Medela nostri Nepotiane pectoris,
Tam seriorum quàm iocorum particeps,
Taciturne: Amyclas qui silentio vixeris.
Te fabulantem non Vlixes linqueret,
Liquit canentes qui melodas virgines.
Probe & pudice, parce, frugi, abstemie,
Facunde, nulli Rhetorum cedens stilo,
Et disputator ad Cleanthen Stoicon,
Scaurum Probúmque corde callens intimo:
Et Epirotæ Cineæ memor magis.
Sodalis & conuictor, hospes iugiter:
Parum quod hospes mentis agitator meæ.
Consilia nullus mente tam pura dedit,
Vel altiore conditu texit data.
Honore gesti præsidatus inclytus.
Decies nouenas functus annorum vices,
Duos relinquens liberos, mortem oppetis,
Dolore multo tam tuorum quàm meo.

AEMILIVS MAGNVS ARBORIVS,
Rhetor Tolosæ. XVII.

Inter cognatos iam fletus, auuncule Manes
Inter Rhetoricos nunc memorandus eris.
Illud opus pietas, istud reuerenda virorum
Nomina, pro patriæ religione habeant.
Bis meritum duplici celebremus honore parentem
Arborium, Arborio patre, & auo Argicio.
Stemma tibi patris AEduici. Tarbellica Maura
Matris origo fuit. ambo genus procerum.
Nobilis & dotata vxor. domus, & schola, cultæ
Principum amicitiæ contigerunt iuueni,
Dum Constantini fratres opulenta Tolosa
Exilij specie sepositos cohibet:
Byzanti inde arcem, Thressæque Propontidis vrbē
Constantinopolim fama tui pepulit.
Illic diues opum, doctóque ibi Cæsare honorus
Occumbis patribus Magne superstitibus.
In patriam sed te sedem ac monumenta tuorum,
Principis Augusti restituit pietas.
Hinc renouat causam lachrymis, & flebile munus,
Annuus ingrata religione dies.

EXVPERIVS, RHETOR
Tolosæ. XVIII.

Exuperi memorande mihi, facunde sine arte,
Incessu grauis, & verbis ingentibus ore
Pulcher, & ad summā, motúque habitúque venusto:
Copia cui fandi longè pulcherrima: quàm si
Auditu tenus acciperes deflata placeret.
Discussam scires solidi nihil edere sensus.
Palladia primum toga te venerata Tolosæ:
Mox pepulit, leuitate pari Narbo inde recepit.
Illic Dalmatio genitos fatalia regum
Nomina tum pueros grandi mercede docendi
Formasti Rhetor metam prope puberis æui.
Cæsareum qui mox indepti nomen honorem
Præsidis, Hispanúmque tibi tribuêre tribunal.
Decedens placidos mores tranquillaque vitæ
Tempora prædiues finisti sede Cadurca.
Sed patriæ te iura vocant, & origo parentum.
Burdigalæ vt rursum nomen de Rhetore reddas.

MARCELLO MARCELLI FILIO
Grammatico Narbonensi. XIX.

Nec te Marcello genitus Marcelle silebo:
Aspera quem genitrix vrbe, domo, pepulit.
Sed fortuna potens citò reddidit omnia, & auxit.
Amissam primum Narbo dedit patriam.
Nobilis hic hospes Clarentius indole motus,
Egregiam natam coniugio adtribuit.
Mox schola, & auditor multus, prætextáque pubes,
Grammatici nomen diuitiasque dedit.
Sed nunquam iugem cursum fortuna secundat.
Præsertim praui nacta virum ingenij.
Verum oneranda mihi non sunt: memoranda recepi
Fata sat est dictum, cuncta periisse simul.
Non tamen & nomen quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

SEDATVS, RHETOR
Tolosanus. XX.

Relligio est, tacitum si te Sedate relinquam,
Quamuis docendi munus indepte es foris
Communis patria est tecum mihi: sorte potentis
Fati, Tolosam nactus es sedem scholæ.
Illic coniugium natique, opuléntaque senectus,
Et fama, magno qualis est par Rhetori.
Quamuis externa tamen à regione reducit
Te patria & cinerem morte obita repetit.
Quinque vagantem operam diuisa impēderis vrbi,
Arbitrium de te sumit origo suum.

Est tua nunc soboles morémque secuta parentis,
Narbonem ac Romam nobilitat studiis.
. . . . *Sed*
Fama velis nolis Burdigalam referet.

STAPHYLIVS RHETOR, CIuis Auscius. XXI.

Hactenus obseruata mihi lex commemorandi
Ciues, siue domi seu docuere foris.
Externum sed fas coniungere ciuibus vnum
Te Staphyli genitum stirpe Nouem populis.
Tu mihi quod genitor, quod auunculus vnus vtrúq;
Alter vt Ausonius, alter vt Arborius.
Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promptißime Rhetor,
Historiam callens, Liuij & Herodoti.
Omnis doctrinæ ratio tibi cognita: quantam
Condit sexcentis Varro voluminibus.
Aurea mens vox suada tibi, tum sermo quietus:
Nec cunctator eras, nec properante sono.
Pulchra senecta, nitens habitus, procul ira, dolúsque,
Et placidæ finis congrua meta fuit.

CRISPVS & VRBICVS GRAMMAT. Latini & Græci. XXII.

Tu quoque in æuum Crispe futurum
Mæsti venies commemoratus
Munere threni.
Qui primæuos, fandique rudes
Elementorum prima docebas,
Signa nouorum.
Creditus olim feruere mero,
Vt Virgilij Flaccique locis
Aemula ferres.
Et tibi, Latiis posthabite orsis
Vrbice, Graiis celebris, carmen
Sit ἐπικήδειον.
Nam tu Crispo coniuncte tuo
Prosa solebas, & versu loqui
Impete eodem:
Priscos Heroas vt & olim
Carmine Homeri commemoratos
Pando referres:
Dulcem in paucis, vt Plisthenidem,
Et torrentem, ceu Dulichij
Ninguida dicta:
Et mellitæ nectare vocis
Dulcia fatu verba canentem
Nestora regem.
Ambo loqui faciles: ambo omnia carmina docti,
Callentes mython plasmata, & historiam.
Liberti & ambo genus: sed quos meruisse deceret
Nasci ingenuos, vt cluerent patribus ingenuis.

VICTORINO SVBDOCTORI, siue Proscholo. XXIII.

Victori studiose, memor, celer, ignoratis
Assidue in libris nec nisi operta legens:
Exesas tineis, opicásque euoluere chartas,
Maior quàm promptis cura tibi in studiis.
Quod ius pontificum, quæ fœdera, stemma quod olim
Ante Numam fuerat sacrifici Curibus:
Quod Castor cunctis de regibus ambiguis quod
Coniugis è libris ediderat Rhodope:
Quod ius Pontificum veterum quæ scita Quiritum
Quæ consulta patrum quid Draco, quidue Solo
Sanxerit: & Locris dederit quæ iura Zaleucus:
Sub Ioue quæ Minos, quid Themis ante Iouem,
Nota tibi potius quàm Tullius & Maro nostri,
Et quicquid Latia conditur historia.
Fors istos etiam tibi lectio longa dedisset:
Supremum Lachesis ni celerasset iter.
Exili nostræ fucatus honore cathedræ,
Libato tenuis nomine Grammatici,
Longinquis posthac Romæ defunctus in oris:
Ad quas de Siculo littore transieras.
Sed modo nobilium memoratus in agmine gaude:
Peruenit ad Manes si pia cura tuos.

DYNAMIO BVRDIGALENSI: QVI in Hispania docuit, & obiit. XXIV.

Sed neque te mæsta Dynami, fraudabo querela
Municipem patriæ, causidicúmque meæ.
Crimine adulterij quem saucia fama fugauit:
Paruula quem latebris fouit Ilerda suis.
Quem locupletauit coniux Hispana latentem.
Namque ibi mutato nomine, Rhetor eras.
Rhetor, Flauinij cognomine dißimulatus:
Ne posset profugum prodere culpa suum.
Reddiderat quamuis patriæ te sera voluptas,
Mox residem rursum traxit Ilerda domus.
Qualiscunque tuæ fuerit fuga, famáque vitæ,
Iungeris antiqua tu mihi amicitia.
Officiúmque meum sensus si manibus vllus
Accipe iam verum morte obita, Dinami.
Diuersis quamuis iaceas defunctus in oris:
Commemorat mæstis te pia cura elegis.

ATTILIO GLABRIONI, GRAMMAtico IVN. Burdigalensi. XXV.

Doctrinæ, vitæque pari breuitate caducum,
Glabrio: te mæstis commemorabo elegis.
Stemmate nobilium deductum nomen auorum
Glabrio Aquilinus Dardana progenies:
Tu quondam puero compar mihi discipulo: mox,
Me deinde facto Rhetore, Grammaticus.
Inque foro tutela reis, & cultor in agris,
Digne, diu partis qui fruerere bonis.
Commode, læte benigne abstemie, tam bone dandis
Semper consiliis quàm taciturne datis
Tam decus omne tuis quã mox dolor, omnia acerbo
Funere præreptus, Glabrio, destituis.
Vxore & natis genitore & matre relictis,
Eheu quàm multis perdite nominibus!
Flete diu nobis, nunquam satis accipe acerbum,

Glabrio

Glabrio in aeternum commemorare, VALE.

Coronis. XXVI.

Quos legis à prima deductos menide libri:
Doctores patriae scito fuisse meae.
Grammatici in studio, vel Rhetoris, aut in utroque,
Quos memorasse mihi, morte obita satis est.
Viuentum inlecebra est laudatio nomina tantum.
Voce ciere suis sufficiet tumulis.
Ergo qui nostrae leges otia tristia chartae,
Eloquium tu ne quaere, sed officium.
Quo claris doctisque viris pia cura parentat:
Dum decora egregie commeminit patriae.

Poeta. XXVIII.

Valete manes inclytorum Rhetorum.
Valete doctores probi.
Historia si quos, vel poeticus stilus,
Forúmque fecit nobiles:
Medicae vel artis, dogma vel Platonicum,
Dedit perenni gloriae:
Et si qua cunctis cura viuentum placet,
Iuuátque honor superstitum:
Accipite maestum carminis cultum mei,
Textum querela flebili.
Sedem sepulchris seruet immotus cinis,
Memoria viuat nominum.
Dum remeat illud iudicis dono Dei,
Commune cum dis saeculum.

EPITAPHIA HEROVM, QVI BELLO TROIANO INTERFVERVNT.

Ausonius Lectori suo S.

AD rem pertinere existimaui: vt vel vanum opusculum materiae congruentis absoluerem: & libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalae, vel qui Burdigalenses peregrè docuerunt, epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales Heroum, qui bello Troiano interfuerunt. Quae antiqua quum apud philologum quendam reperissem, Latino sermone conuerti, non vt inseruirent ordini persequendi, sed vt cohaererent, liberè, nec aberrarent.

AGMMEMNONI. I.

Rex regum Atrides fraternae coniugis vltor,
Oppetij manibus coniugis ipse meae.
Quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
Vindicem adulterij quum Clytemnestra necet.

MENELAO. II.

Felix ô Menelae, Deûm cui debita sedes:
Decretúmque piis Manibus Elysium.
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti,
Coniugij vindex vltor adulterij,
Aeterno pollens aeuo aeternáque iuuenta,
Nec leti passus tempora, nec senij.

AIACI III.

Aiacis tumulo pariter tegor obruta virtus.
Inlachrymans bustis funeris ipsa mei:
Inconstans, lacerata comas, quod prauus Atrides
Cedere me structis compulit insidiis.
Iam dabo purpureum claro de sanguine florem,
Testantem gemitum crinuna iudicij.

ACHILLI. IV.

Non vna AEacidem tellus habet ossa teguntur
Littore Sigéo, crinem Larissa cremauit.
Pars tumuli . . . .
Orbe sedes toto . . . Homer . . .

VLIXI. V.

Conditus hoc tumulo Laerta natus Vlysses,
Perlege Odysseam, omnia nosse volens.

DIOMEDI VI.

Conditus hic genitore bono melior Diomedes,
Crimen ob vxoris pulsus dotalibus agris,
Argyripam clarósque viris qui condidit Arpos.
Clarior vrbe noua, patriae quàm sede vetusta.

ANTILOCHO. VII.

Consiliis, bellóque bonus, quae copula rara est,
Carus & Atridis, carus & Aeacidis:
Praemia virtutis simul & pietatis adeptus,
Seruato Antilochus Nestore patre obij.
Non hic ordo fuit: sed iustius ille superstes:
Troia capi sine quo perfida non poterat.

NESTORI. VIII.

Hoc tegor in tumulo, quarti iam prodigus aeui
Nestor, consilio clarus, & eloquio.
Obiecit sese cuius pro morte peremptus
Filius: & nati vulnere viuo pater.
Eheu, cur fatis disponere sic placet aeuum,
Tam longum, vt nobis, tam breue, vt Antilocho?

PYRRHO. IX.

Orbe tegor medio: maior virtute paterna,
Quod puer, & regis Pyrrhus opima tuli.
Impius ante aras quem fraude peremit Orestes.
Quid mirum, caesa iam genitrice furens?

Fidite ne regnis & prole, & stirpe parentum.
Quicunque hoc nostrum σῆμα uivis legitis.

POLYXENÆ. XXVI.

Troas Achilléo coniuncta Polyxena busto,
Malueram nullo cespite, functa tegi.
Non bene discordes tumulos miscetis, Achiui,
Hoc violare magis, quàm sepelire fuit.

ALIQVOT ALIORVM EPITAPHIA.

NIOBE, IN SIPYLO MONTE iuxta fontem sepultæ. XXVII.

Thebarum regina fui: Sipyleia cautes,
Quę modo sum, læsi numina Latoidûm.
Bis septem natis genitrix læta, atque superba,
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec satis hoc diuis, duro circundata saxo,
Amisi humani corporis effigiem.
Sed dolor, obstructis quanquam vitalibus hæret:
Perpetuásque rigat fonte pio lachrymas.
Pro facinus! tantæ ne animis cælestibus iræ?
Durat adhuc luctus: matris imago periit.

Eidem. XXVIII.

Viuebam sum facta silex. quæ deinde polita
Praxitelis manibus. viuo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia, sed sine sensu:
Hunc ego, quum læsi numina, non habui.

Eidem. XXIX.

Habet sepulchrum non id intus mortuum.
Habet nec ipse mortuus bustum super.
Sibi sed est ipse hic sepulchrum & mortuus.

DIDONI. XXX.

Infelix Dido nulli bene nupta marito:
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

DIOGENI CYNICO, IN CVius sepulchro pro titulo canis signum est. XXXI.

Dic canis: hic cuius tumulus? Canis: At canis hic quis?
Diogenes. Obiit? Non obiit, sed abiit.
Diogenes, cui pera, penus, cui dolia sedes,
Ad manes abiit? Cerberus ire vetat.
Quónam igitur? Clari flagrat qua stella Leonis.
Additus est iustæ nunc canis Erigonæ.

Sedecennis matronæ. XXXII.

Omnia quæ longo vitæ capiuntur in æuo,
Ante quater plenum consumpsit Anicia lustrum.
Infans lactauit, pubes & virgo adoleuit.
Nupsit, concepit, peperit. iam mater obiuit.
Quis mortem accuset? quis non accuset in isto
Aetatis? meritis anus est, ætate puella.

GLAVCIÆ IMMATVRA morte præuento. XXXIII.

Læta bis octono tibi iam sub consule pubes
Cingebat teneras Glaucia adulte genas.
Et iam desieras puer, ac ne puella, videri:
Quum properata dies abstulit omne decus.
Sed neque functorum socius miscebere vulgo:
Nec metues Stygios flebilis vmbra lacus.
Verum aut Persephonæ Cinyreius ibis Adonis:
Aut Iouis Elysii tu catamitus eris.

CALLICRATEÆ. XXXIIII.

Viginti atque nouem genitrici Callicratéæ,
Nullius sexus mors mihi visa fuit.
Sed centum & quinque expleui bene messibus annos.
Intremulam baculo non subeunte manum.

EQVO ADMIRABILI IVSSV AVGVSTI. XXXV.

Prosphore clamosi spaciosa per æquora Circi,
Septenas solitus victor obire vias:
Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis prægressis vt potereris equis.
Promptam & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi læuus Arion.
Funus & ad quartum det tibi Castor equum.

In tumulo hominis felicis. XXXVI.

Sparge mero cineres: & odoro perlue nardo,
Hospes: & adde rosis balsama puniceis.
Perpetuum mihi ver agit illachrymabilis vrna.
Et commutaui secula, non obij.
Nulla mihi veteris perierunt gaudia vitæ.
Seu meminisse putes omnia, siue nihil.

Sepulchrum CARI vacuum. XXXVII.

Me sibi & vxori, & natis commune sepulchrum
Constituit seras Carus ad exequias.
Idémque diu monumenta vacant. sit quæso querela
Longius: & veniat ordine quisque suo,
Nascendi qui lege datur, placidúmque per æuum
Condatur natu qui prior, ille prior.

Et sepulchro Latinæ viæ. XXXVIII.

Non nomen, non quo genitus, non vnde, quid egi.
Mutus in æternum sum cinis, ossa, nihil.
Non sum, nec fueram: genitus tamen è nihilo sum,
Mitte, nec exprobres singula, talis eris.

AVSONII, DE DVODECIM CÆSARIBVS PER SVETONIVM TRANQVILLVM scriptis,

MONOSTICHA.

Ausonius Hesperio filio S.

AESAREOS proceres, in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit,
Accipe bissenos, sua quenque monosticha signant.
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nomina, res gestas, vitámque: obitúmque peregit.

Monosticha de ordine imperiorum.

Primus regalem patefecit IVLIVS *aulam*
Cæsar, & AVGVSTO *nomen transcripsit & arcem.*
Priuignus post hunc regnat NERO CLAVDIVS, *A quo*
CAIVS: *cognomen Caligæ, cui castra dederunt.*
CLODIVS *hinc potitur regno, Post quem* NERO *sæuus*
Vltimus Aeneadū. Post hunc tres, nec tribus annis
GALBA *senex, frustra socio confisus inerti.*
Mollis OTHO, *infami per luxum degener æuo.*
Nec regno dignus, nec morte VITELLIVS *ut vir.*
His decimus, fatóque acceitus VESPASIANVS.
Et TITVS *imperij felix breuitate secutus*
Frater: quem CALVVM *dixit sua Roma* NERONEM.

Tempus imperij.

IVLIVS, *vt perhibent, diuus trieteride regnat.*
AVGVSTVS *post lustra decem sex prorogat annos.*
Et ter septenis geminos NERO CLAVDIVS *addit.*
Tertia finit hiems grassantia tempora CAII.
CLAVDIVS *hebdomadem duplicem trahit: &* NERO *dirus.*
Tantundem: summæ consul sed defuit vnus.
GALBA *senex,* OTHO *lasciue, & famose* VITELLI,
Tertia vos Latio regnantes nesciit æstas.
Interitus dignos vita properante probrosa.
Implet fatalem decadem sibi VESPASIANVS.
Ter dominante TITO *cingit noua laurea Ianum*
Quindecies sæuus potitur dum FRATER *habenis.*

De mortibus eorum.

IVLIVS *interiit* CAESAR *grassante Senatu.*
Addidit AVGVSTVM *diuis matura senectus.*
Sera senex capreis exul NERO *fata peregit.*
Exegit pœnas de CAESARE *Charea mollis.*
CLAVDIVS *ambiguo conclusit fata veneno.*
Matrisque cida NERO *proprij vim pertulit ensis.*
GALBA *senex periit, sæuo prostratus* OTHONE.
Mox OTHO *famosus, clara sed morte potitus.*
Prodiga succedunt perimendi sceptra VITELLI
Laudatum imperium, mors lenis, VESPASIANO.
At TITVS, *orbis amor, rapitur florentibus annis*
Sera grauem, perimunt, sed iusta piacula FRATREM.

EIVSDEM AVSONII TETRAsticha, à Iulio Cæsare vsque ad tempora sua.

Nunc & prædictos, & regni sorte sequentes
Expediam: series quos tenet imperij.
Incipiam ab Diuo: percurrámque ordine cunctos:
Noui, Romanæ quos memor historiæ.

IVLIVS CÆSAR.

Imperium, binis fuerat sollemne quod olim
Consulibus, Cæsar Iulius obtinuit.
Sed breue ius regni, sola trieteride gestum:
Perculit armata factio sæua toga.

OCTAVIANVS AVGVSTVS.

Vltor successórque dehinc Octauius, idem,
Cæsar, & Augusti nomine nobilior.
Longæua: & nunquam dubiis violata potestas,
In terris positum credidit esse deum.

TIBERIVS NERO.

Prænomen Tiberi nactus Nero, prima iuuenta
Tempora laudato gessit in imperio.
Frustrà dehinc solo Caprearum clausus in antro
Quæ prodit vitiis, credit operta locis.

CAIVS CALIGVLA.

Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar
Successit sæuo sæuior ingenio.
Cædibus, incestisque dehinc maculosus, & omni
Crimine pollutum qui superauit auum.

CLAVDIVS CÆSAR.

Claudius irrisæ priuato in tempore vitæ,
In regno specimen prodidit ingenij.
Libertina tamen, nuptarum & crimina passus,
Non faciendo nocens sed patiendo fuit.

NERO.

AEneadum generis qui sextus, & vltimus heres
Polluit, & clausit Iulia sacra Nero.
Nomina quot pietas tot habet quoque crimina vitæ
Disce ex Tranquillo, quæ meminisse piget.

SERVIVS GALBA.

Spem frustrate senex, priuatus sceptra mereri
Visus es imperio proditus inferior.
Fama tibi melior iuueni: sed iustior ordo est

Complacuisse dehinc displicuisse prius.

MARCVS OTHO.

Æmula polluto gesturus sceptra Neroni:
Obruitur celeris raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit: qui morte decora
Hoc solum fecit nobile, quod periit.

AVLVS VITELLIVS.

Vita sors, mors fœda tibi, nec digne Vitelli,
Qui fieres Cæsar sic sibi fata placent.
Vmbra tamen breuis imperij quia præmia regni
Sæpe indignus adit. non nisi dignus habet.

DIVVS VESPASIANVS.

Quærendi attentus, moderato commodus usu,
Auget nec reprimit Vespasianus opes:
Olim qui dubium priuato in tempore famam,
Par aliis princeps, transtulit in melius.

TITVS VESPASIANVS.

Felix imperio felix breuitate regendi,
Expers ciuilis sanguinis, orbis amor.
Vnum dixisti moriens te crimen habere.
Sed nulli de te, non tibi credidimus.

DOMITIANVS.

Hactenus ediderat dominos gens Flauia iustos:
Cur dua quæ dederunt tertius eripuit?
Vix tanti est habuisse illos, quia dona bonorum
Sunt breuia æternum, quæ nocuere dolent.

NERVA.

Proximus extincto moderatur sceptra tyranno
Nerua senex, princeps nomine mente parens.
Nulla viro soboles. imitatur adoptio prolem,
Quam legisse iuuet, quam genuisse velis.

TRAIANVS.

Aggreditur regimen viridi Traianus in æuo,
Belli laude prior, cætera patris habens.
Hic quoque prole carens, sociat sibi sorte legendi,
Quem fateare bonum diffiteare parem.

AELIVS HADRIANVS.

Ælius hinc subiit medius præsignis in actis.
Principium & finem fama notat grauior.
Orbus & hic, sociatque virum documenta daturum,
Adsciti quantum præmineant genitis.

ANTONINVS PIVS.

Antoninus ab hinc regimen capit, ille vocatus
Consultisque PIVS, nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: sed lege suorum
A patria sumpsit, qui regeret patriam.

MARCVS ANTONINVS.

Post Marco tutela datur, qui scita Platonis
Fecit ad imperium patre PIO melior.
Successore suo moriens, sed principe prauo,
Hoc solo patriæ, quod genuit, nocuit.

COMMODVS.

Commodus insequitur, pugnis maculosus harenæ,
Threcidico princeps bella mouens gladio.
Eliso tandem persoluens gutture pœnas,
Criminibus fassus matris adulterium.

HELVIVS PERTINAX.

Helui iudicio, & consulto lecte Senatus,
Princeps decretis prodite non studiis.
Quod doluit malefida cohors errore probato:
Curia quod castris cesserat imperio.

DIDIVS IVLIANVS.

Dij bene: quod spoliis Didius non gaudet opimis:
Et cito periuro præmia adempta seni.
Túque Seuere pater, titulum ne horresce nouantis,
Non rapit imperium vis tua, sed recipit.

SEVERVS PERTINAX.

Impiger eligendo mouet arma Seuerus ab Histro,
Vt parricidæ regna adimat Didio.
Punica origo illi: sed qui virtute probaret
Non obstare locum, quum valet ingenium.

BASSIANVS ANTONINVS CARACALLA.

Dissimilis virtute patri, & multo magis illi,
Cuius adoptiuo nomine te perhibes.
Fratris morte nocens, punitus fine cruento,
In risu populi tu Caracalla magis.

OPILIVS MACRINVS.

Principis hic custos, sumptum pro Cæsare ferrum
Vertit in auctorem cæde Macrinus iners.
Mox cum prole ruit, grauibus pulsare querelis
Cesset perfidiam. Quæ patitur meruit.

ANTONINVS HELIOGABALVS

Túnc etiam Augustæ sedis penetralia fœdat
Antoninorum nomina falsa gerens.

* * *

Reliqua desiderantur.

AVSONII BVRDIGALENSIS ORDO NOBILIVM VRBIVM.

DE ROMA CONSTANTINOPOLI, & Carthagine. I.

PRIMA urbes inter diuûm domus aurea Roma.
Constantinopoli assurgit Carthago priori,
Non toto cessura gradu: quia tertia dici
Fastidit, non ausa locum sperare secundum,
Qui fuit ambarum. Vetus hanc opulentia prefert,
Hanc fortuna recens. Fuit hæc. subit ista: nouisque
Excellens meritis, veterem perstringit honorem:
Et Constantino concedere cogit Elissam.
Accusat Carthago deos iam plena pudoris,
Nunc quoque si cedat, Romam vix passa priorem.
Componat vestros fortuna antiqua tumores.
Ite pares tandem memores, quod numine diuûm
Angustas mutastis opes, & nomina: tu quum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

DE ANTIOCHIA ET Alexandria. II.

Tertia Phœbéæ lauri domus, Antiochia,
Vellet Alexandri si quarta colonia poni.
Ambarum locus vnus: & has furor ambitionis
In certamen agit. Vitiorum turbida vulgo
Vtráque & amentis populi male sana tumultu.
Hac Nilo munita quòd est, penitúsque repostis
Insinuata locis secunda: situque superbit.
Illa quod infidis opponitur æmula Persis.
Et vos ite pares: Macetúmque attollite nomen.
Magnus Alexander te condidit: illa Seleucum
Nuncupat. Ingenuum cuius fuit anchora signum,
Qualis inusta solet, generis nota certa per omnem
Nam sobolis seriem natiua cucurrit imago.

DE TREVERIS III.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit:
Treuericaque vrbis solium quæ proxima Reno,
Pacis vt in mediæ gremio, secura quiescit:
Imperij vires quod alit, quod vestit, & armat.
Lata per extentum procurrunt mœnia collem.
Largus tranquillo prælabitur amne Mosella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

DE MEDIOLANO IIII.

Et Mediolani mira omnia, copia rerum,
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Ingenia antiqui mores. tum duplice muro
Amplificata loci species, populique voluptas
Circus, & inclusi moles cuneata theatri:
Templa Palatinæque arces, opulénsque Moneta,
Et regio Herculei celebris sub honore lauacri,
Cunctáque marmoreis ornata peristyla signis,
Mœniáque in valli formam circumdata labro.
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt: nec iuncta premit vicinia Romæ.

DE CAPVA V.

Nec Capuam Pelago, cultúque penúque potentem
Deliciis, opibus, famáque priore silebo.
Fortuna variante vices, quæ freta secundis,
Nescivit seruare modum. Nunc subdita Romæ,
Æmula tunc. Fidei memor, an ne infida, Senatum
Sperneret, an coleret dubitans sperare curules
Campanis ausa auspiciis, vnóque suorum
Consule: vt imperium diuisi attolleret orbis.
Quinetiam rerum dominam, Latiíque parentem,
Appetiit bello: ducibus non freta togatis.
Hannibalis iurata armis, deceptáque in hostis
Seruitium demens specie transiuit herili:
Mox vt in occasum vitiis communibus acti
Corruerent Pœni, luxu Campania festo.
Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem.
Illa potens: opibúsque valens, Roma altera quondam:
Comere quæ paribus potuit fastigia comis.
Octauum reiecta locum vix pone tuetur.

DE AQVILEIA. VI.

Non erat iste locus: meritò tamen aucta recenti,
Nona inter claras Aquileia cieberis vrbes.
Itala ad Illyricos obiecta colonia montes,
Mœnibus & portu celeberrima: sed magis illud
Eminet, extremo quod te sub tempore legit,
Solueret exacto cui iusta piacula lustro
Maximus armigeri quondam sub nomine lixa.
Felix quæ tanti spectatrix læta triumphi,
Punisti Ausonio Rutupinum marte latronem.

DE ARELATE. VII.

Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus,
Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.
Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
Vt mediam facias nauali ponte plateam,
Per quam Romani commercia suscipis orbis,
Nec cohibes: populósque alios, & mœnia ditas:
Gallia quis fruitur: gremióque Aquitania lato.

DE EMERITA VIII.

Iure mihi post has memorabere nomen Iberum,
Emerita: æquoreus quam præterlabitur amnis.
Submittit cui tota suos Hispania fasces.
Corduba, non arce potens tibi Tarraco certant,
Quæque sinu pelagi iactat se Bracara dives.

DE ATHENIS IX.

Nunc & terrigenis patribus memoremus Athenas,
Pallados & Consi quondam certaminis arcem.
Paciferæ primum cui contigit arbor olivæ.
Attica facundæ cuius mera gloria linguæ.
Vnde per Ioniæ populos, & nomen Achæum.
Versa Graia manus, centum se effudit in urbes.

DE CATINA ET SYracusis. X.

Quis Catinam sileat? quis quadruplices Syracusas?
Hanc ambustorum fratrum pietate celebrem,
Illam complexam miracula fontis & amnis.
Quam maris Ionii subter vada salsa meantes
Consociant dulces placita sibi sede liquores,
Incorruptarum miscentes oscula aquarum.

DE TOLOSA XI.

Non unquam altricem nostri reticebo Tolosam.
Coctilibus muris quam circuit ambitus ingens:
Pérque latus pulchro prælabitur amne Garumna.
Innumeris cultam populis, confinia propter
Ninguida Pyrénes, & pinea Gebennarum,
Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.
Quæ modo quadruplices ex se quum effuderit urbes,
Non ulla exhausta sentit dispendia plebis:
Quos genuit cunctos gremio complexa colonos.

DE NARBONE XII.

Nec tu Martie Narbo silebere: nomine cuius
Fusa per immensum quondam provincia regnum,
Obtinuit multos dominandi iure colonos.
Insinuant qua se Sequani Allobroges oris:
Excludúntque Italos Alpina cacumina fines:
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi:
Qua rapitur præceps Rodanus genitore Lemanno
Interiúsque premunt Aquitania rura Gebennæ.
Vsque in Tectosagos primævo nomine Belgas,
Totum Narbo fuit. Tu Gallia prima togati
Nominis attollis Latio proconsule fasces.
Quis memoret portúsque tuos, montésque lacúsque?
Quis populos vario discrimine vestis & oris:
Quódque tibi quondam Pario de marmore templum
Tanta molis erat, quantam non sperneret olim
Tarquinius, Catulúsque iterum, postremus & ille,
Aurea qui statuis Capitoli culmina Cæsar?
Te maris Eoi merces, & Iberica ditant
Æquora: te classes Libyci, Siculique profundi:
Et quicquid vario per flumina, per freta cursu
Advehitur, toto tibi navigat orbe καταπλους.

DE BVRDIGALA XIII.

Impia iam dudum condemno silentia: quod te
O patria, insignem Baccho, fluviisque virisque,
Moribus ingeniisque hominum, procerúmque Senatu.
Non inter primas memorem quasi conscius urbis
Exiguæ, immeritas dubitem contingere laudes.
Non pudor hinc nobis. Nec enim mihi Barbara Renis
Ora, nec Arctoo domus est glacialis in Hæmo.
Burdigala est natale solum: clementia cæli
Mitis: ubi & rigua larga indulgentia terræ.
Ver longum, brumæque breves, iuga frondea subsunt.
Fervent æquoreos imitata fluenta meatus.
Quadrua murorum species sic turribus altis
Ardua ut aerias intrent fastigia nubes.
Distinctas interne vias mirère, domorum
Dispositum & latas nomen servare plateas.
Tum respondentes directa in compita portas.
Per mediúmque urbis fontani fluminis alveum:
Quem pater Oceanus refluo quum impleverit æstu,
Adlabi totum spectabis classibus æquor.
Quid memorem Pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto? quanta umbra profundi.
Quantus in amne tumor! quanto ruit agmine præceps
Margine contenti bissena per ostia cursus,
Innumeros populis non unquam exhaustus ad usus!
Hunc cuperes, Rex Mede, tuis coniungere castris,
Flumina consumpto quum defecêre meatu,
Huius fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Vnum per cunctas solitus portare Choaspem.
Salve, fons ignote ortu, sacer, alme, perennis,
Vitree, glauce, profunde, sonore, illimis, opace.
Salve urbis genius medico potabilis haustu
DIVONA, Celtarum lingua, fons addite Divis.
Non Aponus potu, vitrea non luce NEMAVSVS
Purior, æquoreo non plenior amne Timavus.
Hic labor extremus celebres collegerit urbes.
Vtque caput numeri Roma inclyta: si capite isto
Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.
Hæc patria est: patrias sed Roma supervenit omnes:
Diligo Burdigalam: Romam colo. civis in hac sum,
Consul in ambabus. Cuna hic, ibi sella Curulis.

AVSONIVS CONSVL LATINO Drepanio Pacato Proconsuli.

GNOSCENDA isthec, an cognoscenda rearis:
Attento, Drepani perlege iudicio.
AEquanimus fiam te iudice: siue legenda,
Siue tegenda putes carmina, quæ dedimus.
Nam primum est meruisse tuum, Pacate, fauorem.
Proxima defensi cura pudoris erit.
Possim ego censuram lectoris ferre seueri:
Et possum modica laude placere mihi.
Nouit equus plausæ sonitum ceruicis amare:
Nouit & intrepidus verbera lenta pati.
Mæonio qualem cultum quæsiuit Homero
Censor Aristarchus, normaque Zenodoti.
Pone obelos igitur: spuriorum stigmata vatum
Palmas, non culpas esse, putabo meas.
Et correcta magis, quàm condemnata vocabo:
Apponet docti quæ mihi lima viri.
Interea arbitrij subiturus pondera tanti,
Optabo, vt placeam: sin minus, vt taceam.

PROLOGVS.

Septem Sapientes, nomen quibus istud dedit
Superior ætas: nec secuta sustulit:
Hodie in orchestram palliati prodeunt.
Quid erubescis tu togate Romule,
Scenam quod introibunt tam clari viri?
Nobis pudendum est hoc? & Atticis quoque,
Quibus theatrum curia præbet vicem.
Nostris negotiis sua loca sortito data.
Campus comitiis, vt conscriptis curia.
Forum atque rostra separat ius ciuium.
Vna est Athenis, atque in omni Græcia,
Ad consulendum publicis sedes locis.
Quam in vrbe nostra sero luxus condidit.
AEdiles olim scenam tabulatam dabat
Subito, excitata nulla mole saxea.
Murena sic, & Gallius nota eloquar.
Postquam potentes nec verentes sumptuum,
Nomen perenne crediderunt, si semel
Constructa moles saxeo fundamine
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuneata creuit hæc theatri immanitas.
Pompeius hanc, & Balbus, & Cæsar dedit
Octauianus concertantes sumptibus.
Sed ego quid istæc? nom hac causa huc prodiit,
Vt expedirem quis theatra, quis forum,
Quis condidisset primas partes mœnium:
Sed vt verendos disque laudatos viros,
Prægrederer agere: * quid vellent sibi.
Pronunciare suas solent sententias?
Quas quisque prouidentiam antenerterit.
Scitis profecto quæ sint: sed si memoria
Rebus vetustis cludit: veniet Ludius
Edisserator harum: quas teneo minus.

LVDIVS.

Delphis Solonem scripsse fama est Atticum,
Γνῶθι σεαυτόν, quod Latinum est, Nosce te.
Multi hoc Laconis esse Chilonis putant.
Spartane Chilon sit tuum, nec ne ambigunt,
Quod introfertur, τέλος ὁρᾶν μακροῦ βίου.
Finem intueri longæ vitæ qui iubes.
Multi hoc Solonem dixe Crœso existimant.
Et Pittacum dixisse fama est Lesbium,
Γίγνωσκε καιρόν. Tempus vt noris, iubet.
Sed καιρὸς iste tempestiuum tempus est.
Bias Prieneus dixit, οἱ πλεῖστοι κακοί.
Quod est Latinum, Plures hominum sunt mali:
Sed imperitos scito, quos dixit malos.
Μελέτη τὸ πᾶν, Periandri est Corinthij:
Meditationem esse totum qui putat.
Ἄριστον μέτρον esse dixit Lindius
Cleobulus: hoc est Optimus cunctis modus.
Thales ἐγγύα πάρεστι δ' ἄτα, protulit.
Spondere qui nos noxa quod præses vetat.
Hoc nos monere fœneratis non placet.
Dixi. recedam legifer venit Solon.

SOLON.

De more Græco prodeo in scenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.
Sed fama non est iudicij seueritas.
Neque me esse primum vestrum aut imum eximos
AEqualitas quòd ordinem nescit pati.
Rectè olim ineptum Delphicus lusit Deus
Quærentem, quisnam primus Sapientum foret:
Vt in orbe tereti nomina eorum inscriberet,
Nec primus esset ne vel imus quispiam.
Eorum è medio prolle ogyro Solon:
Vt quod dixisse Crœso regi existimor,
Id omnes hominum sectæ sibi dictum putet.
Græcè coactum est τέλος μακροῦ βίου.
Quod longius fit si Latinè edisseras.
Spectare vitæ iubeo cunctos terminum.
Proinde miseros, aut beatos dicere
Euita: quòd sunt semper ancipiti statu.
Id adeo sic est. si queam, paucis loquar.
Rex, an tyrannus Lydiæ Crœsus fuit
His in beatis, diues insanum in modum,
Lateribus aureis templa qui diuum dabat,
Is me euocauit. Venio dicto obediens,
Meliore vt vti rege possint Lydij.
Rogat, beatum prodam, si quem nouerim.
Telana dico ciuem non ignobilem.
Pro patria pugnans iste vitam obiecerat.
Despexit alium quærit. inuenis Aglaum:
Fines qui agelli proprij nunquam excesserat.

At ille ridens, Quo dein me ponis loco,
Beatus orbe toto/qui solus vocor?
Spectandum dico terminum vitæ prius:
Tum iudicandum, si manet felicitas:
Dictum moleste Crœsus accepit, at ego
Relinquo regem, bellum ille in Persas parat,
Profectus. victus. vinctus. regi deditus:
* *At ille captus. funeris ipse instar sui,* *
Quin flamma totum se per ambitum dabat,
Voluens in altum fumidos æstu globos:
At pæne sero Crœsus ingenti sono,
O vere vates, inquit: ô Solon, Solon,
Clamore magno ter Solonem nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui iubet
Gyrum per omnem, & destrui ardentem pyram.
Et commodum profusus imber nubibus
Repressit ignem, Crœsus ad regem illico
Deductus lectam per ministrorum manum
Interrogatus quem Solonem diceret:
Et quam ciendi causam haberet nominis,
Seriem per omnem cuncta regi edisserit.
Miseratur ille: vimque fortunæ videns,
Laudat Solonem: Crœsum in amicis habet.
Vinclisque pedicis aureis secum iubet,
Reliquum quod esset vitæ, totum degeret.
Ego duorum regum testimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.
Quódque vni dictum est, quisque sibi dictum putet.
Ego iam peregi, qua de causa huc prodij
Venit ecce Chilon. Vos valete: & plaudite.

CHILON.

Lumbi sedendo oculique spectando dolent,
Manendo Solonem, quoad sese recipiat.
Hui, quàm pauca, quàm diu loquuntur Attici!
Vnam trecentis versibus sententiam
Tandem peregit: méque respectans abit.
Spartanus ego sum Chilo qui nunc prodeo.
Breuitate nota, qua Lacones vtimur.
Commendo nostrum γνῶθι σεαυτόν. Nosce te.
Quod in columna iam teritur Delphica.
Labor molestus iste, fructu est optimi,
Quid ferre possis, quid ve non dignoscere.
Noctu diúque quæ geras, quæ gesseris,
Ad usque puncti tenuis instar quærere.
Officia cuncta pudor, honor, constantia,
In hoc: & illa spreta nobis gloria.
Dixi. Valete memores. Plausum non moror.

CLEOBVLVS.

Cleobulus ego sum paruæ ciuis insulæ,
Magnæ sed auctor, qua cluo sententiæ:
Ἄριστον μέτρον. quem dixisse existimant.
Interpretare tu qui orchestræ proximus,
Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:
Ἄριστον μέτρον, an sit optimus modus,
Dic annuisti gratiam habeo. persequar
Per ordinem poeta dixe ut hoc loco.
Afer videtur vester, VT NE QVID NIMIS:
Et noster quidam μηδὲν ἄγαν. Huc pertinet
Vterque sensus. Italus, seu Dorius,
Fandi, tacendi, somni vicinus modus,
Beneficiorum, gratiarum, iniuriæ,
Studij, laborum, vitæ in omni quicquid est,
Istum requiris optimæ pausæ modum.
Dixi. Recedam, vt sit modus. venit Thales.

THALES.

Milesius Thales sum: AQVAM *qui principem*
Rebus creandis dixi, vt vates Pindarus.
* * * * * * *
Dedere piscatores extractum mari.
Námque hi, iubente Delio, me legerant:
Quod ille munus hoc sapienti miserat.
Ego recusans non recipiat reddidi
Ferendum ad alios: quos priores crederem:
Dein per omnes septem, Sapientes viros
Missum: ac remissum rursus ad me referunt.
Ego receptum consecraui Apollini.
Nam si sapientem deligi Phœbus iubet:
Non hominem quenquam, sed Deum credi decet.
Is igitur ego sum, causa sed in scenam fuit
Mihi prodeundi, quæ duobus ante me:
Assertor vt sententiæ fierem meæ.
Ea displicebit: non tamen prudentibus,
Quos docuit vsus, & peritos reddidit,
Nos ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα dicimus:
Latinum est, Sponde: noxia est præsto tibi.
Per mille possum currere exempla, vt probem
Prædes, vadésque pœnitudinis reos.
Sed nolo quenquam nominatim dicere.
Sibi quisque vestrum dicat, & secum putet,
Spondere, quantis damno fuerit, & malo,
Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.

BIAS.

Bias Prienæus dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum suspicor, Plures mali.
Dixisse nollem. VERITAS ODIVM PARIT.
Malos sed imperitos dixi, & barbaros:
Qui ius, & æquum, & sacros mores negligunt.
Nam populus iste, quo theatrum cingitur,
Totus bonorum est hostium tellus habet,
Dixisse quos me creditis, Plures malos.
Sed nemo quisquam tam malus iudex fuat,
Qui non bonorum partibus se copulet.
Siue ille vere bonus est: seu dici studet,
Iam fugit illum nomen inuisum mali.
Abeo. Valete, & plaudite plures boni.

PITTACVS.

Mitylenæ oriundus Pittacus sum Lesbius,
Γίγνωσκε καιρόν. qui dixi sententiam.
Sed iste καιρὸς, tempus vt noris, monet:

Et esse καιρὸν tempestiuum quod vocant.
Romana sic est vox. Veni in tempore.
Vester quoque ille comicus Terentius,
Rerum omnium primum esse tempus autumat:
Ad Antiphilam quo venerat seruus Dromo
Nullo impeditam, temperi seruans vicem.
Reputate cuncti: quotiens offensam incidat,
Spectata cui non fuerit opportunitas
Tempus me abire ne molestus. Plaudite.

PERIANDER.

Ephyra creatus huc huc Periander prodeo.
Μελέτη τὸ πᾶν qui dixi: & dictum probo,
Meditationem id esse totum, quod geras.
Is quippe solus rei gerendae est efficax.
Meditatur omne qui prius negotium.
Aduersa rerum, vel secunda praedicat
Meditanda cunctis comicus Terentius.
Locare sedes, bellum gerere, aut ponere:
Magnas modicásque res etiam, paruas quoque
Agere volentem, semper meditari decet.
Nam segniores, omnes in coeptis nouis:
Meditatio si rei gerendae defuit.
Nil est quod ampliorem curam postulet,
Quàm cogitare, quid gerendum sit. dehinc
Incogitantes fors, non consilium regit.
Sed ego me ad partes iam recipio. Plaudite,
Meditati, vt vestram rem curetis publicam.

EORVNDEM SEPTEM SApientum sententiae, septenis versibus ab eodem Ausonio explicatae

BIAS PRIENEVS.

Quae nam summa boni? Mens quae sibi conscia recti.
Pernicies homini quae maxima? Solus homo alter.
Quis diues? Qui nihil cupiat. Quis pauper? Auarus.
Quae dos matronae pulcherrima? Vita pudica.
Quae casta est? de qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? Quum possit, nolle nocere.
Quid stulti proprium? Non posse, & velle nocere.

PITTACVS MITYLENAEVS.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.
Bono probari malo, quàm multis malis.
Demens superbis inuidet felicibus.
Demens dolorem ridet infelicium.
Pareto legi, quisque legem sanxeris.
Plures amicos re secunda compara.
Paucos amicos rebus aduersis proba.

CLEOBVLVS LINDIVS.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunae inuidia est immeritus miser.
Felix criminibus nullus erit diu.
Ignoscas aliis multa: nihil tibi.
Parcit quisque bonis: perdere vult malos.
Maiorum meritis gloria non datur.
Turpis saepe datur fama minoribus.

PERIANDER CORINTHIVS.

Nunquam discrepat vtile à decoro.
Plus est sollicitus magis beatus.
Mortem optare malum, timere peius.
Faxis, vt libeat quod est necesse.
Multis terribilis, caueto multos.
Si fortuna iuuat, caueto tolli.
Si fortuna tonat, caueto mergi.

SOLON ATHENIENSIS.

Dico tunc beatam vitam, quum peracta fata sint.
Par pari iugator coniux. quicquid impar dissidet.
Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, quem palam laudaueris.
Pulchrius multo parari, quàm creari nobilem.
Certa si decreta sors est, quid cauere proderit?
Sine sint incerta cuncta, quid timere conuenit?

CHILO LACEDAEMONIVS.

Nolo minor me timeat, despiciátque maior.
Viue memor mortis: vti sis memor & salutis.
Tristia cuncta exuperans aut animo aut amico.
Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.
Quae bene facta accipias, perpetuo memento.
Grata senectus homini, quae parilis iuuentae.
Illa iuuenta est grauior quae similis senectae.

THALES MILESIVS.

Turpe quid ausurus te sine teste time.
Vita perit: mortis gloria non moritur.
Quod facturus eris, dicere sustuleris.
Crux est si metuas, vincere quod nequeas.
Quum vere obiurgas sic inimice iuuas.
Quum falso laudas, tunc & amice noces.
Nil nimium satis est, ne sit & hoc nimium.

De iisdem septem Sapientibus, è Graeco.

Septenis patriam sapientum, nomina, voces,
Versibus expediam: sua quenque monosticha dicent.
Chilo, cui patria est Lacedaemon, Nosce seipsum.
Periander, Trepidam moderare Corinthius iram.
Et Mitylenais, Nimium nil, Pittacus oris.
Mensuram optimum ait, Cleobulus Lindius, in re.
Expectare Solon finem docet, ortus Athenis.
Plures esse Bias prauos, quem clara Priene.
Mileto fugisse Thales vadimonia alumnus.

VERSVS PASCALES PROCO dicti Edylium. I.

SANCTA salutiferi redeunt solennia CHRISTI,
Et deuota pij celebrant ieiunia mystæ.
At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intemeratorum vim continuamus honorum.
Annua cura sacris, iugis reuerentia nobis.
Magne pater rerum, cui terra, & pontus, & aer,
Tartaráque & pictis seruit plaga lactea cælis:
Noxia quem scelerum plebes tremit: almáque rursum
Concelebrat votis animarum turba piarum:
Tu breuis hunc æui cursum, celerémque caducæ
Finem animæ donas, æternæ munere vitæ.
Tu vates legum monitus, sacrósque prophetas
Humano impertis generi: seruásque nepotes,
Deceptum miseratus Adam, quem capta veneno
Implicuit socium blandis erroribus Eua.
Tu verbum pater alme tuum, natúmque Deúmque,
Concedis terris totum: similémque parémque,
Ex vero verum, viuáque ab origine viuum.
Ille tuis doctus monitis, hoc addidit vnum:
Vt super æquoreas nabat qui spiritus vndas,
Pigra immortali vegetaret membra lauacro.
Trina fides, auctore vno spes certa salutis
Hunc numerum iunctis virtutibus amplectenti.
Tale & terrenis specimen spectatur in oris
Augustus genitor, geminis sator Augustorum.
Qui fratrem natúmque pie complexus, vtrúmque
Numine partitur: regnum neque diuidit vnum.
Omnia solus habens atque omnia dilargitus,
Hos igitur nobis trina pietate vigentes,
Rectores terræ placidos, cælique ministros,
Christe apud æternum placabilis assere patrem.

Epicedion in patrem suum Iulium Ausonium.

EDILIVM. II.

Nomine ego Ausonius non vltimus arte medendi:
Et mea si nosses tempora, primus eram.
Vicinas vrbes colui, patriáque domóque,
Vasates patria, sed lare Burdigalam.
Curia me duplex, & vterque Senatus habebat
Muneris exortem, nomine participem.
Non opulens, nec egens: parcus, sine sordibus egi,
Victum, habitum, mores semper eadem habui.
Sermone impromptus Latio: verum Attica lingua
Suffecit culti vocibus eloquij.
Obtuli opem cunctis poscentibus artis inemptæ,
Officiumque meum cum pietate fuit.
Iudicium de me studui præstare bonorum.
Ipse mihi nunquam iudice me placui.
Officio in multos diuerso debita cultu,
Personis, meritis, tempore, distribui.
Litibus abstinui: non auxi, non minui rem.
Indice me nullus, sed neque teste perit.
Inuidi nunquam, cupere atque ambire refugi.
Iurare, aut falsum dicere par habui.
Factio me, sibi non, non coniuratio iunxit.
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem sciui non qui quod vellet, haberet:
Sed qui per fatum non data, non cuperet,
Non occursator, non garrulus, obuia cernens,
Valuis, & velo condita, non adij.
Famam, quæ posset vitam lacerare bonorum,
Non finxi: & veram si scierim, tacui.
Ira procul, spes vana procul: anxia cura.
Inque bonis hominum gaudia falsa procul.
Vitaui cœtus, eiuratíque tumultus,
Et semper fictæ principum amicitiæ.
Deliquisse nihil nunquam laudem esse putaui,
Atque bonos mores legibus ante tuli.
Irasci promptus, properaui condere motum:
Atque mihi pœnas pro leuitate dedi.
Coniugium per lustra nouem sine crimine concors
Vnum habui: gnatos quatuor edidimus.
Prima obit lactens: at qui fuit vltimus æui,
Pubertate rudis non rudis interiit.
Maximus ad summum culmen peruenit honorum,
Præfectus Gallis & Libyæ & Latio,
Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore serenus,
In genitore suo mente animóque pater.
Huius ego & natum & generum Proconsule vidi:
Consul vt ipse foret, spes mihi certa fuit.
Matronale decus possedit filia cuius
Egregia & nuptæ laus erat, & viduæ.
Quæ nati, generíque, & progeneri simul omnium
Multiplici illustres vidit honore domos:
Ipse nec affectans, nec detrectator honorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.
Hæc me fortunæ larga indulgentia suasit,
Numine adorato, vita abitum petere.
Ne fortunatæ spatium inuiolabile vitæ,
Fatali admorsu stringeret vlla dies.
Obtinuit: auditaque preces, spem, vota, timorem,
Sopitus placido fine relinquo aliis
Inter mœrentes, sed non ego mœstus, amicos
Dispositis iacui funeris arbitriis.
Nonaginta annos baculo sine, corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.
Hæc quicunque leges, non aspernabere fari:
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Quum de palatio, post multos annos honoratissimus, quippe iã consul, rediisset ad patriam: villulam, quam pater reliquerat, introgressus, his versibus lusit Lucilliano stilo.

Ausonij Villula. EDYL. III.

Salue herediolum maiorum regna meorum,
Quod proauus, quod auus, quod pater excoluit.
Quod mihi iam senior properata morte relinquit,
Heheu, nolueram tam citò posse frui.
Iusta quidem series patri succedere: verum
Esse simul dominos, gratior ordo piis.
Nunc labor, & cura mea sunt, sola ante voluptas.
Partibus in nostris, cætera patris erant.
Paruum herediolum, fateor. sed nulla fuit res
Parua vnquam æquanimis: adde etiã vnanimis.
Ex animo rem stare æquum puto, non animũ ex re.
Cuncta cupit Crœsus, Diogenes nihilum.
Spargit Aristippus mediis in Syrtibus aurum.
Aurea non satis est Lydia terra Midæ.
Cui nullus finis cupiendi est: nullus habendi.
Ille opibus modus est, quem statuas animo.
Verum ager iste meus quantus sit nosce: etiam me
Noueris & noris te quoque, si potis es.
Quanquam difficile est se noscere. γνῶθι σεαυτὸν,
Quàm propere legimus, tam citò negligimus.
Agri bis centum colo iugera, vinea centum
Iugeribus colitur, prataque dimidium.
Silua supra duplum, quàm prata, & vinea, & aruum,
Cultor agri nobis nec superest, nec abest.
Fons propter, puteúsque breuis: tum purus & amnis
Nauiger hic refluus me vehit, ac reuehit.
Conduntur fructus geminum mihi semper in annum,
Cui non longa penus, huic quoque prompta fames.
Hæc mihi non procul vrbe sita est, nec prorsus ad vrbem.
Ne patiar turbas, vtque bonis potiar.
Et quoties mutare locum fastidia cogunt,
Transeo: & alternis rure, vel vrbe fruor.

Ad nepotem Ausonium protrepticon de studio puerili. EDYL. IV.

Sunt etiam musis sua ludicra mista camenis
Ocia sunt, mellite nepos, nec semper acerbè
Exercet pueros vox imperiosa magistri,
Sed requies, studiíque vices rata tempora seruant.
Et satis est puero memori legisse libenter.
Et cessare licet. Graio schola nomine dicta est.
Iusta laboriferis tribuantur vt ocia musis.
Quo magis alternum certus succedere ludum,
Disce libens, longum delinitura laborem
Interualla damus. Studium puerile fatiscit,
Læta nisi austeris varientur festa profestis.
Disce libens. tétrici nec præceptoris habenas
Detestere nepos. nunquam horrida forma magistri,
Ille licet tristis senio nec voce serenus,
Aspera contracta minitetur iurgia frontis,
Nunquam immanis erit placet assuetudine vultus.
Qui semel imbuerit, rugas nutricis amabit.
Quo refugit matrem pappos, amásque trementes
Anteferunt patribus seri noua cura nepotes.
Sic neque Peliden Chiron terrebat Achillem
Thessalico permixtus equo: nec pinifer Atlas
Amphitryoniadem puerum: sed blandus vterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.
Tu quoque ne metuas: quamuis schola verbere multo
Increpet, & truculenta senex gerat ora magister.
Degeneres animos timor arguit: at tibi consta
Intrepidus: nec te clamor, plagæque sonantes,
Nec matutinis agitet formido sub horis:
Quod sceptrum vibrat: ferulæ, quod multa supellex
Virgea: quod fallax scuticam prætexit aluta:
Quod feruent trepido subsellia vestra tumultu.
Pompa loci, & vani fugiatur scena timoris.
Hæc olim genitórque tuus, genitrixque secuti
Securam placido mihi permulsere senectam.
Tu senium quodcúnque super labentibus annis
Fata dabunt qui nomen auigeris indole prima
Prime nepos, vel re, vel spe mihi porge fruendum,
Nunc ego te puerum, mox in iuuenalibus annis,
Iámque virum cernam, si fors ita iusserit: aut si
Inuidia est sperabo tamen: nec vota fatiscent.
Vt patris, vtque mei non immemor, ardua semper
Præmia musarum cupias: facundus & olim
Hac gradiare via, qua nos præcessimus: & cui
Proconsul genitor, præfectus auunculus instant.
Perlege quodcunque est memorabile. prima monebo.
Conditor Iliados, & amabilis orsa Menandri
Euoluenda tibi tu flexu acumine vocis
Innumeros doctis accentibus effer.
Affectúsque impone legens destinctio sensum
Auget & ignauis dant interualla vigorem.
Ecquando ista meæ contingent dona senectæ?
Quando oblita mihi tot carmina, tótque per æuum
Conexa historia, soccos aulæáque regum,
Et melicos, lyricósque modos præfando, nouabis
Obductósque senis facies puerascere sensus
Te præeunte, nepos, modulata poemata Flacci?
Altisonúmque iterum fas est didicisse Maronem.
Tu quoque, qui Latium lecto sermone Terenti
Comis, & astricto percurris pulpita socco,
Ad noua vix memorem diuerbia coge senectam,
Iam facinus Catilinæ tuum, Lepidique tumultum.
Ab Lepido & Catulo iam res & tempora Romæ
Orsus, bissenos seriem connecto per annos.
Iam lego ciuili mistum mauorte duellum,
Mouit quod socio Sertorius exul Ibero.
Nec rudis hoc auus admoneo. sed mille docendo
Ingenia expertus, Multos lactantibus annis
Ipse & alui: gremióque fouens, & murmura soluens
Eripui tenerum blandis nutricibus æuum.
Mox pueros molli monitus, & formidine leni
Pellexi, vt mites peterent per acerba profectus.
Carpturi dulcem fructum radicis amaræ.
Idem vesticipes motu iam puberis æui,
Ad mores, artésque bonas, fandique vigorem
Produxi: quanquam imperium ceruice negarent
Ferre: nec insertis præberent ora lupatis,

Ardua

Ardua temperies, dura experientia rerum
Euentus longo rerum spectatus ab usu.
Vt regat indocilem mitis censura iuuentam.
Quæ tolerata mihi, donec iam ærumna iuuaret,
Leniretque vsum bona consuetudo laborum.
Donec ad Augustæ pia munera disciplinæ
Accirer: varióque accingerer auctus honore:
Aurea quum parere mihi palatia iussum.
Absistat Nemesis: ferat & fortuna iocantem.
Præsedi imperio, dum prætextatus in ostro,
Et sceptro, & solio sibi præfert iura magistri:
Maioréisque putat nostros Augustus honores,
Quos mox sublimi maturus protulit auctu:
Quæstor vt Augustis patri natóque crearer:
Vt præfecturam duplicem sellámque curulem,
Vt trabeam pictamque togam, mea præmia consul
Induerer: fastisque meus prælatus haberer,
His ego quæsiui meritum quàm grande nepoti
Consul auus: luménque tuæ præluceo vitæ.
Quamuis & patrio iamdudum nomine clarus,
Posses ornatus, posses honoratus haberi:
Accessit tamen ex nobis honor inclytus. hunc tu
Effice, ne sit onus: per te vt connixus in altum
Conscendas, speréisque tuos te consule fasces.

Genethliacon ad eundem Ausonium nepotem. EDYL. V.

Carmina prima tibi, quum iam puerilibus annis
Traderet assidui permulcens cura magistri,
Imbueretque nouas aureis, sensúsque sequaces,
Vtr spondendas docili quoque murmure voces
Emendata rudi proferret lingua palato:
Addidimus nil triste senes: ne cura monendi
Læderet aut dulceis gustus vitiaret amaris.
At modo quum motu vigeas iam puberis æui
Fortiáque à teneris possis secernere, & ipse
Admonitor morúmque tibi fandique videri.
Accipe non præcepta quidem, sed vota precantis.
Et gratantis aui festum ad solemne nepotis.
Annuito, vt reducem fatorum à fine senectam
Sospes agam: festúmque diem, dubitatáque cernam
Sidera deposito prope conclamatus in æuo.
Hoc mellite nepos duplicato fœnore partum
Natali accedente tuo, munúsque salutis
Plenius hoc nostræ: quod iam tibi puberis æui.
Crescit honos, iuuenémque senex iam cerno nepotē.
Sexta tibi hac primo remeat trieteris ab anno
Septembres notas referens natalibus Idus.
Idus alma dies genijs quoque culta deorum.
Sextiles Hecatæ Latonia vendicat Idus.
Mercurius Maias superorum adiunctus honori.
Octobres olim genitus Maro dedicat Idus.
Idus sæpe colas bissenis mensibus omnes.
Ausonij quicunque mei celebraueris Idus.
Vale nepos dulcissime.

Ausonii Cupido cruci affixus. EDYL. VI.

Aëris in campis, memorat quos Musa Maronis,
Myrteus amentis vbi lucus opacat amantes:
Orgia ducebant Heroides, & sua quæque
Vt quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
Errantes silua in magna & sub luce maligna
Inter arundineásque comas grauidúmque papauer,
Et tacitos sine labe lacus sine murmure riuos,
Quorum per ripas nebuloso lumine marcens
Flets olim regum & puerorum nomina flores
Mirator Narcissus, & Oebalides Hyacinthus,
Et crocus auricomans, & murice pictus Adonis,
Et tragico scriptus gemitu Salaminius Aiax.
Omnia quæ lachrymis, & amoribus anxia mœstis,
Exercent memores obita iam morte dolores.
Rursus in amissum reuocant Heroidas æuum.
Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Deflet, & ambustas lacerans per inania cunas
Ventilat ignauum simulati fulminis ignem.
Irrita dona querens sexu gauisa virili,
Mæret in antiquam Cænis reuocata figuram.
Vulnera siccat adhuc Procris: Cephalique cruentam
Diligit & percussa manum. Fert fumida testæ
Lumina Sestiaca præceps de turre puella.
Et de nimboso saltum Leucate minatur
Mascula Lesbiacis Sappho peritura sagittis.
Harmoniæ cultus Eriphyle mœsta recusat,
Infelix nato: nec fortunata marito.
Tota quoque aeriæ Minoia fabula Cretæ,
Picturarum instar tenui sub imagine vibrat.
Pasiphaë niuei sequitur vestigia tauri.
Licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
Respicit abiectas desperans Phædra tabellas.
Hæc laqueum gerit: hæc vanæ simulacra coronæ.
Dædaliæ pudet hanc latebras subiisse iuuencæ.
Præreptas queritur per inania gaudia noctes
Laodomia duas, viui functique mariti.
Parte truces alia strictis mucronibus omnes
Et Tysbe, & Canace, & Sidonis horret Elissa.
Coniugis hæc, hæc patris & hæc gerit hospitis ensem.
Errat & ipsa olim qualis per Latmia saxa
Endymionéos solita affectare sopores
Cum face: & astrigero diademate Luna bicornis.
Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum,
Dulcibus & mœstis refouent tormenta querelis.
Quas inter medias furuæ caliginis vmbram
Dispulit inconsultus Amor stridentibus alis.
Agnouêre omnes puerum: memorique recursu
Communem sensere reum quanquam humida circum
Nubila & auratas fulgentia cingula bullas,
Et pharetram, & rutila fuscarunt lampados ignem:
Agnoscunt tamen: & vanum vibrare vigorem
Occipiunt hostémque vnum loca non sua nactum,
Quum pigros ageret densa sub nocte volatus,
Facta nube premunt trepidantem & cassa parantē
Suffugia, in cœtum media traxêre caterua.
Eligitur mœsto myrtus notissima luco,
Inuidiosa deûm pœnis cruciauerat illic

Spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonim.
Huius in excelso suspensum stipite amorem
Deuinctum post terga manus substrictáque plantis
Vincula mœrentem, nullo moderamine pœnæ
Afficiunt. reus est sine crimine iudice nullo
Accusatus Amor. se quisque absoluere gestit:
Transferat vt proprias aliena in crimina culpas.
Cunctæ exprobrantes tolerati insignia leti
Expediunt hæc arma putant. hæc vltio dulcis,
Vt quo quæque perit studeat punire dolorem.
Hæc laqueum tenet. hæc speciem mucronis inanem
Ingerit, illa cauos amnes, rupémque fragosam,
Insanique metum pelagi, & sine fluctibus æquor.
Nonnullæ flammas quatiunt: trepidóque minantur
Stridentes nullo igne faces. rescindit adultum
Myrrha vterum lachrymis lugentibus: inque pauentem
Gemmea fletiferi iaculatur succina trunci.
Quædam ignoscentum specie ludibria tantum
Sola volunt stilus vt tenuis sub acumine puncti
Eliciat tenerum. de quo Rosa nata cruorem.
Aut pubi admoueant petulantia lumina lychni.
Ipsa etiam simili genitrix obnoxia culpæ
Alma Venus tantos penetrat secura tumultus
Nec circumuento properans suffragia nato,
Terrorem ingeminat stimulísque accendit amaris.
Ancipites furias, natique in crimina confert
Dedecus ipsa suum: quòd vincula cæca mariti
Deprenso Mauorte tulit. quod pube pudenda
Hellespontiaci ridetur forma Priapi.
Quòd crudelis Eryx. quod semiuir Hermaphroditus.
Nec satis in verbis. roseo Venus aurea serto
Mœrentem pulsat puerum, & grauiora pauentem.
Olli purpureum mulcato corpore rorem
Sutilis expressit crebro rosa verbere: quæ iam
Tincta priùs traxit rutilum magis ignea fucum.
Inde truces cecidêre minæ: vindictáque maior
Crimine visa suo Venerem factura nocentem.
Ipsæ intercedunt Heroides, & sua quæque
Funera crudeli malunt adscribere fato.
Tum grates pia mater agit, cessisse dolentes,
Et condonatas puero dimittere culpas.
Talia nocturnis olim simulacra figuris
Exercent trepidam casso terrore quietem.
Quæ postquam multa perpessus nocte Cupido
Effugit. pulsa tandem caligine somni
Euolat ad superos, portâque euadit eburna.
Vt voluisti Paule, cunctos Bissulæ versus habes:
Lusimus quos in Sueuæ gratiam virgunculæ,
Otium magis fouentes, quàm studentes gloriæ.
Tu molestus flagitator lege molesta carmina.
Tibi quod intristi, exedendum est. sic vetus verbum iubet.
Compedes, quas ipse fecit, ipsus vt gestet faber.

Ad lectorem huius libelli.

Carminis incompti tenuem lecture libellum,
Pone supercilium.
Seria contractis expende poëmata rugis.
Nos Thymelem sequimur.
Bissula in hoc schedio cantabitur, aut Erasmus.
Ammoneto, ante bibas.
Ieiunus nil scribo. meum post pocula si quis
Legerit, hic sapiet.
Sed magis hic sapiet, si dormiet: & putet ista
Somnia missa sibi.

Ausonij Bissula. EDYL. VIII.
Vbi nata sit Bissula, & quomodo in manus domini venerit.

Bissula trans gelidum stirpe & lare prosata Rhenum,
Conscia nascentis Bissula Danubij,
Capta manu. sed missa manu, dominatur in eius
Delicijs, cuius bellica præda fuit.
Matre carens, nutricis egens, nesciuit heræ
Imperium.
Fortunæ ac patriæ quæ nulla opprobria sensit,
Illico inexperto libera seruitio.
Sic Latijs mutata bonis. Germana maneret
Vt facies, oculos, cærula, flaua comas.
Ambiguam modo lingua facit, modo forma puellam.
Hæc Rheno genitam prædicat, hæc Latio.

De eadem Bissula.

Delicium, blanditiæ ludus, amor, voluptas,
Barbara, sed quæ Latias vincis alumna pupas.
Bissula nomen, teneræ rusticulum puellæ,
Horridulum non solitis. sed domino venustum.

Ad pictorem de Bissulæ imagine.

Bissula nec ceris, nec fuco imitabilis vllo.
Naturale decus fictæ non commodat arti.
Sandyx & cerussa alias simulate puellas.
Temperiem hanc vultus nescit manus. ergo age pictor,
Puniceas confunde rosas, & lilia misce.
Quique erit ex illis color aëris, ipse sit oris.

Ad pictorem de Bissula pingenda:

Pingere si nostram pictor meditaris alumnam,
Æmula Cecropias ars imitetur apes.

Precatio consulis Ausonij designati, pridie Kalendas Ianuarij fascibus sumptis.
EDYLIVM VIII.

Iane veni, nouus anne veni, renouate veni Sol,
Consulis Ausonij Latiam visure curulem,
Ecquid ab Augusta nunc maiestate secundum
Quod mireris, habes? Roma illa, domúsque Quirini,
Et toga purpurei rutilans prætexta Senatus
Hoc capite æternis signat sua tempora Fastis,
Anne bonis cœpto auspicijs, de vere salubri
Apricas ventorum animas da, roscida Cancro
Solstitia, & gelidum Boream Septembribus horis.

Mordeat

Mordeat Autumnus frigus subtile pruinas.
Et tenuata modis cesset mediocribus AEstas.
Sementem Notus humificet. sit Bruma niualis,
Dum pater antiqui renouatur Martius anni.
Spiret odorato florum noua gratia Maio.
Iulius & segetes coquat: & mare temperet Eurus.
Sirius ardentem non augeat igne Leonem.
Discolor arboreos variet Pomona sopores.
Mitiget Autumnus, quod maturauerit aestas.
Et genialis hiems parta sibi dote fruatur
Panem mundus agat: nec turbida sidera regnent.
Nulla tuos Gradiue offendat stella penates,
Quae non aequa tibi: non Cynthia, non celer arcus
Finitimus terris: non tu Saturne supremo
Vltime circuitu procul à Piroente remotus
Tranquillum properabis iter. Vos cominus ite
Stella salutigeri Iouis, & Cythereie Vesper.
Nonnunquam hospitibus facilis Cyllenius adsit.
Iane veni, nouus anne veni, renouate veni Sol.
Hostibus edomitis, qua Francia mixta Sueuis,
Certat ad obsequium, Latiis vt militet armis.
Qua vaga Sauromates sibi iunxerat agmina Chunis,
Quáque Getis socijs Histrum adsultabat Alanis.
Hoc mihi praepetibus victoria nuntiat alis.
Iam venit Augustus: nostros vt comat honores,
Officio exornans quos participare cupisset.
Iane veni nouus anne veni. renouate veni Sol.
Aurea venturo Sol porrige gaudia Iano.
Fascibus Ausonij succedet Caesar in annum,
Quintam Romulei praetextam habiturus honoris.
Ecce vbi se cumulat mea purpura (mitibus audi
Auribus hoc Nemesis) post me dignatur oriri
Augustus consul plus quam conferre videtur
Me sibi: qui iussit nostros praecedere fasces.
Iane veni, nouus anne veni. renouate veni Sol.
Coge secuturos bis sena per ostia menses.
Tu tropicum solida cedere: rursus & illum
Terga dare, vt duplex tropicus varietur ab astro,
Et quater à ternis properet mutatio signis.
AEstiuos impelle dies, brumamque morantem
Noctibus adceleres promissus Caesaris annus.
Illum ego si cernam: tum térque quatérque beatus:
Tunc ero bis consul tunc tangam vertice caelum.

Item precatio calendis Ianuariis.

EDYLLIVM. IX.

Anne bonis coepte auspiciis felicia cernis
Consulis Ausonij primordia Prome coruscum
Sol aeterne caput: solitóque inlustrior, almo
Lumine purpureum iubar exere lucis Eoae.
Anne pater rerum, quas Iani mense bifrontis
Voluis in hibernum glacialis fine Decembrem.
Anne veni & festum veteris nouus aspice Iani.
Sollennes peruade vias. bissenáque mundo
Curricula aequatis varians per tempora signis,
Praecipitem aeterna perfer vertigine cursum:
Sic prono raptate polo contraria Phoebus
Vt momenta ferat seruata parte dierum:
Et nouus hiberno reparet sua lumina pulsu.
Menstrua ter deces redeunt dum cornua Lunae:
Exortus, obitúsque manu voluente, rotabis,
Legitimum Phoebi cohibens per signa meatum.

Ausonij Mosella. EDYL. X.

Transieram celerem nebuloso flumine Nauam,
Addita miratus veteri noua moenia vico:
AEquauit Latias vbi quondam Gallia Cannas:
Infletaque iacent inopes super arua cateruae.
Vnde iter ingrediens nemorosa per auia solum,
Et nulla humani spectans vestigia cultus,
Praetereo arentem sitientibus vndique terris
Dum nissum, riguásque perenni fonte Tabernas,
Aruáque, Sauromatum nuper metata colonis:
Et tamen primis Belgarum conspicor oris
Nouomagum diui castra inclyta Constantini,
Purior hic campis aer, Phoebúsque sereno
Lumine purpureum reserat iam sudus Olympum.
Nec iam consertis per mutua vincula ramis,
Quaeritur exclusum viridi caligine caelum:
Sed liquidum iubar, & rutilam visentibus aethram
Libera perspicui non inuidet aura diei.
In speciem quum me patriae, cultúmque nitentis
Burdigalae, blando pepulerunt omnia visu:
Culmina villarum pendentibus edita ripis.
Et virides baccho colles. & amoena fluenta
Subterlabentis taciturno rumore Mosellae.
Salue amnis laudate agris, laudate colonis:
Dignata imperio debent cui moenia Belgae:
Amnis odorifero iuga vitea consite Baccho.
Consite gramineas amnis viridissime ripas:
Nauiger, vt pelagus: deuexas pronus in vndas,
Vt fluuius: vitreóque lacus imitate profundo.
Et riuos trepido potes aequiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes praecellere potu.
Omnia solus habes, quae fons, quae riuus & amnis,
Et lacus, & biuio refluus manamine pontus.
Tu placidis prolapsus aquis, nec murmura venti
Vlla, nec occulti pateris luctamina saxi.
Non superante vado rapidos reparare meatus
Cogeris extantes medio non aequore terras
Interceptus habes: iusti ne demat honorem
Nominis, exclusum si diuidat insula flumen.
Tu duplices sortite vias & quum amne secundo
Defluis: vt celeres feriant vada concita remi:
Et quum per ripas nusquam cessante remulco
Intendunt collo malorum vincula nautae.
Ipse tuos quotiens miraris in amne recursus,
Legitimósque putas prope segnius ire meatus?
Tu neque limigenis ripam praetexeris vluis:
Nec piger immundo perfundis littora caeno:
Sicca sed in primas aspergis vestigia lymphas.
I nunc & Phrygiis sola laeuia consere crustis,
Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
Ast ego despectis, quae census opésque dederunt,
Naturae mirabor opus: non cura nepotum,
Laetáque iacturis vbi luxuriatur egestas.
Hic solidae sternunt humentia littora harenae,

Nec retinent memores vestigia pressa figuras.
Spectaris vitreo per laeuia terga profundo,
Secreti nihil amnis habens, vtique almus aperto,
Panditur intuitu liquidis obtutibus aer:
Nec placidi prohibent oculos per inania venti:
Sic demersa procul durante per intima visu
Cernimus: arcanique patet penetrale fluenti:
Quum vada lene meant, liquidarum, & lapsus aquarum
Prodit caerulea dispersas luce figuras:
Quòd sulcata leui crispatur harena meatu:
Inclinata tremunt viridi quòd gramina fundo.
Vtque sub ingenuis agitatae fontibus herbae,
Vibrantes patiuntur aquas, lucétque, latétque
Calculus: & viridem distinguit glarea muscum
Tota Caledoniis talis pictura Britannis,
Quum virides algas, & rubra coralia nudat
Aestus, & albentes concharum germina baccas,
Deliciásque hominum locupletes, quaeque sub vndis
Assimulant nostros imitata monilia cultus.
Haud aliter placidae subter vada laeta Mosellae,
Detegit admixtos non concolor herba lapillos.
Intentos tamen vsque oculos errore fatigant
Interludentes examina lubrica pisces.
Sed neque tot species obliquatásque natatus,
Quaeque per aduersum succedunt agmina flumen,
Nomináque, & cunctos numero, a stirpis alumnos
Edere fas. haud ille sinit: cui cura secundae
Sortis: & aequorei cessit tutela tridentis.
Tu mihi fluminea habitatrix Nais in ora,
Squamigeri gregis ede choros, liquidóque sub alueo
Dissere caeruleo fluitantes amne cateruas.
Squameus herbosas Capito inter luces harenas,
Viscere prae tenero furtim congestus aristis:
Nec duraturus post bina trihoria mensis,
Purpureisque Salar stellatus tergora guttis,
Et nullo spinae nociturus acumine Redo.
Effugiénsque oculos celeri leuis Vmbra natatu.
Tuque per obliqui fauces vexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis:
Quum defluxisti famae maioris in amnem,
Liberior laxos exerces Barbe natatus,
Tu melior peiore aeuo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.
Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim. laté cuius vaga verbera caudae
Gurgite de medio summas referuntur in vndas,
Occultus placido cum proditur aequore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem
Lubricus, & dubiae facturus fercula coenae,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Praesignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Aluus, opimatóque fluens abdomine venter.
Quaeque per Illyricum, per stagna binominis Istri
Spumarum indiciis caperis Mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne laeta Mosella
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturae pinxit color? atra superne
Puncta notant tergum: qua lutea circuit iris.
Lubrica caeruleus perducit tergora fucus,
Corporis ad medium furtim pinguescis: at illinc
Vsque sub extremam squallet cutis arida caudam.
Nec te delicias mensarum Perca silebo,
Amnigenos inter pisces dignande marinis
Solus puniceis facilis contendere mullis.
Nam neque gustus iners solidóque in corpore partes
Segmentis coeunt. sed dissociantur aristis.
Hic etiam Latio risus praenomine, cultor
Stagnorum querulis vis infestissima ranis,
Lucius obscuras vluas caenóque lacunas
Obsidet hic nullos mensarum lectus ad vsus,
Feruet fumosis olido nidore popinis.
Quis non & virides vulgi solatia Tincas
Norit, & Alburnos praedam puerilibus hamis,
Stridentésque focis opsonia plebis Alausas?
Téque inter species geminas, neutrúmque & vtrúmque,
Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguúsque
Amborum medio Fario intercepte sub aeuo?
Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Praepinguis teres, ouipara congestior aluo:
Propexique iubas imitatus Gobio Barbi.
Nunc pecus aequoreum celebrabere magne Silure:
Quem velut Actaeo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor sic per freta magnum
Laberis: & longi vix corporis agmina soluis,
Aut breuibus defensa vadis, aut fluminis vluis:
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripae te caerula turba natantum,
Te liquidae mirantur aquae. diffunditur alueo
Aestus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis Atlantico quondam Ballena profundo,
Quum vento motúve suo telluris ad oras
Pellitur, exclusum fundit mare: magnáque surgunt
Aequora: vicinique timent decrescere montes.
Hic tamen hic nostrae mitis Ballena Mosellae,
Exitio procul est: magnóque honor additus amni.
Iam liquidas spectasse vias, & lubrica pisces
Agmina multiplicesque satis numerasse cateruas.
Inducant aliam spectacula vitea pompam:
Sollicitentque vagos baccheia munera visus:
Qua sublimis apex longo super ardua tractu
Et rupes, & aprica iugi flexúsque sinúsque,
Vitibus assurgunt, naturalique theatro.
Gauranum sic alma iugum vindemia vestit,
Et Rhodopen propriòque nitent Pangaea Lyaeo,
Sic viret Ismarius super aequora Thracia collis.
Sic mea flauentem pingunt vineta Garumnam,
Summis quippe iugis tendentis in vltima cliui,
Conseritur viridi fluuialis margo Lyaeo.
Laeta operum plebes, festinantésque coloni
Vertice nunc summo properant, nunc deiuge dorso,
Certantes stolidis clamoribus. inde viator
Riparum subiecta terens, hinc nauita labens,
Probra canunt seris cultoribus, adstrepit ollis
Et rupes & silua tremens: & concauus amnis.
Nec solos homines delectat scena locorum,
Hic ego & agrestes Satyros, & glauca tuentes
Naidas, extremis credam concurrere ripis

Capri-

Capripedes agitat cum læta proteruia Panas,
Insultántque vadis: trepidasque sub amne sorores
Terrent indocili pulsantes verbere fluctum.
Sæpe etiam medijs furata è collibus vuas
Inter Oreiadas Panope fluuialis amicas,
Fugit lasciuos paganica numina Faunos.
Dicitur, & medio quum sol stetit igneus orbe,
Vt commune fretum, Satyros, vitreásque sorores,
Consortes celebrare choros, quum præbuit horas
Secretas hominum cœtu flagrantior æstus:
Tunc insultantes sua per freta ludere Nymphas,
Et Satyros mersare vadis: rudibúsque natandi,
Per medias exire manus: dum lubrica falsi
Membra petunt, liquidósque fouent pro corpore fluctus.
Sed non hæc spectata ulli, nec cognita visu.
Fas mihi sit pro parte loqui secreta tegatur,
Et commissa suis lateat reuerentia riuis.
Illa fruenda palam spectes, quum glaucus opaco
Respondet colli fluuius frondere videntur
Fluminei latices, & palmite consitus amnis.
Quis color ille vadis, seras quum protulit umbras
Hesperus, & viridi perfundit monte Mosellam?
Tota natant crispis iuga motibus: & tremit absens
Pampinus, & vitreis vindemia turget in vndis.
Adnumerat virides derisus nauita vites:
Nauita caudiceo fluitans super æquora lembo.
Per medium qua sese omni confundit imago,
Collis & vmbrarum confinia conserit amnis.
Hæc quoque quàm dulces celebrant spectacula pompas.
Remipedes medio certant quum flumine lembi,
Et varios ineunt flexus, viridesque per oras
Stringunt attonsis pubentia germina pratis.
Puppibus, & proris alacreis gestire magistros.
Impubemque manum super amnica terga vagãtem
Dum spectat, transire diem sua seria ludo
Posthabet: excludit veteres noua gratia curas.
Tales Cumano despectat in æquore ludos
Liber sulphurei quum per iuga consita Gauri,
Perque vaporiferi graditur vineta Vesæui:
Quum Venus Actiacis Augusti læta triumphis,
Ludere lasciuos fera prælia iussit amores.
Qualia Niliacæ classes. Latiæque triremes.
Subter Apollineæ gesserunt Leucados arces.
Aut Pompeiani Mylasena pericula belli
Euboicæ referunt per Auerna sonantia cymbæ:
Innocuos ratium pulsus pugnásque iocantes
Naumachiæ: Siculo quales spectante Peloro
Cæruleus viridi reparat sub imagine pontus:
Non aliam speciem petulantibus addit ephebis,
Pubertásque amnis, & picti rostra phaselli.
Hos Hyperionio quum sol perfuderit æstu,
Reddit nautales vitreo sub gurgite formas:
Et redigit pandas inuersi corporis vmbras.
Vtque agiles motus dextra læuaque frequentent,
Et commutatis alternant pondera remis,
Vnda refert alios simulacra humentia nautas.
Ipsa suo gaudet simulamine nautica pubes,
Fallaces fluuio mirata redire figuras.
Sic vbi compositos ostentatura capillos,
Candentem late speculi explorantis honorem,
Quum primum caræ nutrix admouit alumnæ:
Læta ignorato fruitur virguncula ludo:
Germanæque putat formam spectare puellæ.
Oscula fulgenti dat non referenda metallo:
Aut fixas prætentat acus: aut frontis ad oram
Vibratis cæptas digitis extendere crines.
Talis ab vmbrarum ludibria nautica pubes
Ambiguis fruitur veri falsique figuris.
Iam verò accessus faciles qua ripa ministrat:
Scrutatur toto populatrix turba profundo.
Heu male defensus penetrali flumine pisces;
Hic medio procul amne trahens humentia lina,
Nodosis decepta plagis examina verrit:
Ast hic tranquillo quà labitur agmine flumen,
Ducit corticeis fluitantia retia signis.
Ille autem scopulis subiectas pronus in vndas,
Inclinat lentæ connexa cacumina virgæ,
Indutos escis iaciens letalibus hamos.
Quos ignara doli postquam vaga turba natantum
Rictibus inuasit: patulæque per intima fauces
Sera occultati senserunt vulnera ferri:
Dum trepidant subit indicium: crispóque tremori
Vibrantis setæ nutans consentit harundo.
Nec mora: & excussam stridenti verbere prædam
Dextera in obliquum raptat puer excipit ictum.
Spiritus. vt fractis quondam per inane flagellis
Aura crepat: motoque adsibilat aere ventus.
Exultant vdæ super arida saxa rapinæ.
Luciferique pauent letalia tela diei.
Quique sub amne suo mansit vigor, aëre nostro
Segnis anhelatis vitam consumit in auris.
Iam piger inualidos vibratur corpore plausus.
Torpida supremos patitur iam cauda tremores.
Nec coeunt rictus, haustas sed hiatibus auras
Reddidit mortiferos expuens branchia flatus,
Sic vbi fabriles exercet spiritus ignes,
Accipit alterno cohibetque foramine ventos
Lanea fagineis alludens parma cauernis.
Vidi egomet quosdam leti sub fine trementes
Collegisse animas: mox in sublime citatos,
Cernua subiectum præceps dare corpora in amnem,
Desperatarum potientes rursus aquarum.
Quos impos damni puer inconsultus ab alto
Impetit, & stolido captat prensare natatu.
Sic Anthedonius Bœotia per freta Glaucus
Gramina gustatu postquam exitialia Circes
Expertus carptas morientibus piscibus herbas
Sumpsit, Carpathium subiit nouus accola pontum:
Ille hamis & rete potens, scrutator operti
Nereos æquoream solitus conuertere Tethyn,
Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.
Talia despectant longo per cærula tractu
Pendentes saxo instanti culmine villæ.
Quas medius diuidit sinuosis flexibus errans.
Amnis: & alternas comunt prætoria ripas.

Pierides: tenuitque aptas subtegmine telas
Percurrens dabitur nostris quoque purpura fusis.
Quos mihi tum non dictus erit? memorabo quietos
Agricolas, legúmque catos, fandique potentes,
Præsidium sublime reis, quos curia summos
Municipum vidit proceres, propriúmque Senatum,
Quos prætextati celebris facundia ludi
Contulit ad veteris præconia Quintiliani.
Quique suas rexere vrbes, purúmque tribunal
Sanguine & innocuas illustrauere secures.
Aut Italûm populos, aquilonigenásque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere secundo.
Quique caput rerum Romam, populúmque, patrésque,
Tantum non primo rexit sub nomine: quamuis
Par fuerit primis. Festinat soluere tandem
Errorem fortuna suum: libatáque supplens
Præmia iam veri fastigia reddet honoris
Nobilibus repetenda nepotibus. At modo cœptum
Detexatur opus, dilata laude virorum.
Dicamus læto per rura virentia tractu
Felicem fluuium: Rhenique sacremus in vndis.
Cæruleos nunc Rhene sinus, hyalóque virentem
Pande peplum: spatiúmque noui metare fluenti.
Fraternis cumulandus aquis. nec præmia in vndis,
Sola sed Augustæ veniens quòd mœnibus vrbis,
Spectauit iunctos natique patrísque triumphos,
Hostibus exactis Nicrum super, & Lupodunum,
Et fontem Latiis ignotum annalibus Histri.
Hæc profligati venit modo laurea belli:
Mox alias aliásque feret. Vos pergite iuncti.
Et mare purpureum gemino propellite tractu.
Neu vereare minor pulcherrime Rhene videri.
Inuidiæ nil hospes habet, potiere perenni
Nomine. tu fratrem, famæ securus, adopta.
Diues aquis, diues nymphis largitor vtrique
Alueus extendet geminis diuortia ripis:
Communésque vias diuersa per ostia fundet.
Accedent vires, quas Francia, quásque Chamaues,
Germaníque tremant. tunc verus habebere limes.
Accedet tanto geminum tibi nomen ab amni.
Quúmque vno de fonte fluas, dicêre bicornis.
Hæc ego VIVISCA ducens ab origine gentem,
Belgarum hospitiis nunc per noua fœdera notus,
Ausonius nomen Latium patriáque, domóque
Gallorum extremos inter, celsámque Pyrenen,
Temperat ingenuos qua læta Aquitania mores,
Audax exigua fide concino, Fas mihi sacrum
Perstrinxisse amnem tenui libamine Musæ.
Nec laudem affecto. veniam peto sunt tibi multi
Alme amnis sacros qui sollicitare fluores
Aonidum. totámque solent haurire Aganippen.
Ast ego, quanta mei dederit se vena liquoris,
Burdigalam quum me in patriam, nidúmque senectæ
Augustus pater, & natus, mea maxima cura,
Fascibus Ausoniis decoratum, & honore curuli
Mittent emerita post tempora disciplinæ:
Latius arctoi præconia persequar amnis.
Addam vrbes, tacito quas subter laberis alueo:
Mœniaque antiquis te prospectantia muris.
Addam præsidiis dubiarum condita rerum,
Sed modo securis non castra, sed horrea Belgis.
Addam felices ripa ex vtráque colonos.
Teq; inter medios hominúmque boúmque labores,
Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.
Non tibi se Liger anteferat, non Axona præceps,
Matrona non Gallos, Belgósque intersita fines.
Santonico refluus non ipse Carantonus æstu.
Concedes gelido Durani de monte volutus
Amnis: & auriferum postpones Gallia Tarnem.
Insanúmque ruens per saxa rotantia latè
In mare purpureum domina tamen ante Mosella
Numine adorato, Tarbellius ibit Aturrus.
Corniger externas celebrande Mosella per oras,
Nec solis celebrande locis, vbi fonte supremo
Exeris auratum taurinæ frontis honorem:
Quáque trahis placidos sinuosa per arua meatus:
Vel qua Germanis sub portubus ostia soluis:
Si quis honos tenui volet aspirare camenæ,
Perdere si quis in his dignabitur ocia musis,
Ibis in ora hominum, lætóque fouebere cantu.
Te fontes, viuique lacus, te cærula noscent
Flumina: te veteres pagorum gloria luci,
Te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluuij, duplicémque per vrbem
Qui meat, & Dextræ Rhodanus dat nomina ripæ
Te stagnis ego cæruleis magnúmque sonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

Griphus, Ternarij numeri. EDYL. XI.

Ter bibe, vel toties ternos sic mystica lex est:
Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,
Imparibus nouies ternis contexere cubum.
Iuris idem tribus est, quod ter tribus omnia in istis,
Forma hominis cœpit pieriique exacto partus:
Quique nouem nouies fati tenet vltima finis.
Tres Ope progeniti fratres tres ordine Parcæ.
Vesta Ceres & Iuno secus muliebre sorores.
Inde trisulca Iouis sunt fulmina, Cerberus inde,
Inde Tridens: triplexque Helenes cum fratribus ouum.
Ter noua Nestoreos impleuit purpura fusos.
Et toties trino cornix viuacior æuo.
Quam nouies terni glomerantem sæcula tractus
Vincunt aeripedes ter terno Nestore cerui.
Tris quorum ætates superat Phœbeius oscen.
Quem nouies senior Gangeticus anteit ales,
Ales Cinnameo radiatus tempora nido,
Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.
Tres Charites, tria Fata, triplex vox, trina elementa
Tres in Trinacria Siredones: omnia trina:
Tres volucres, tres semideæ, tres semipuellæ:

Ter tribus ad palmam iussis certare camœnis,
Ore, manu, flatu: buxo, fide, voce canentes.
Tres sophiæ partes. tria Punica bella trimestres
Annorum cœlique vices. noctisque per vmbram
Tergemini vigiles. ter clara instantis Eoi
Signa canit seruus deprenso Marte satelles.
Et qui conceptus triplicatæ vespere noctis,
Iussa quater ternis suspendit opima trophæis.
Et lyrici vates numero sunt Mnemosynarum.
Tris solas quondam tenuit quas dextera Phœbi:
Sed citheron totiens ternas ex ære sacrauit
Relligione patrum: qui sex perisse timebant.
Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:
Qualia bis genito Thebis Trieterica Baccho.
Tris primas Tracum pugnas tribus ordine sellis,
Iuniadæ patri inferias miscere sepulto.
Ille etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
Qui bipes, & quadrupes, foret & tripes omnia solus,
Terruit Aoniam volucris leo, virgo triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera fronte puella.
Trina in Tarpeio fulgent consortia templo.
Humana efficiunt habitacula tergenus artes,
Parietibus qui saxa locat, qui culmine tigna,
Et qui supremo comit tectoria cultu.
Hinc Bromij quadrantal, & hinc Sicana medimna.
Hoc tribus, hoc geminis tribus explicat vsus agendi.
In Physicis tria prima. Deus, mundus, data forma.
Tergenus omnigenum, genitor, genitrix, generatum.
Per trinas species trigonorum, regula currit,
Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.
Tris coit in partes numerus perfectus: vt idem
Congrege ter trino per ter tria dissoluatur.
Tris primus par impar habet, mediumque. sed ipse
Qui medius quinque & septem quoque diuidit vnus.
Et numero in toto positus sub acumine centri,
Distinguit solidos cubo pereunte trientes,
Æquipares dirimens partes ex impare terno:
Et paribus triplex medium: quum quattuor & sex.
Bisque quaternorum secernitur omphalos idem.
Ius triplex, tabulæ quod ter sanxêre quaternæ,
Sacrum, priuatum & populi commune quod vsquam est,
Interdictorum trinum genus: vnde repulsus
Vi fuerit, aut Vtrobi fuerit. Quorúmve bonorum.
Triplex libertas, capitisque minutio triplex.
Trinum dicendi genus est, sublime, modestum,
Et tenui filo. triplex quoque forma medendi.
Cui logos, aut methodos cuique experientia nomen.
Et medicina triplex, seruare, cauere, mederi,
Tres oratorum cultus, regnata Colosso
Quem Rhodos, Attica quem dilexistis Athenæ,
Et quem de scenis tetrica ad subsellia traxit
Prosa Asiæ. in causis numeros imitata chororum.
Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, terra, aqua, flamma,
Triplex sideribus positus distantia forma.
Et modus, & genitrix modulorum musica triplex,
Mixta libris secreta astris, vulgata theatris.
Martia Roma triplex: equitatu, plebe, Senatu.
Hoc numero tribus, & sacro de monte Tribuni.
Tres equitum turmæ. tria nomina nobiliorum.
Nomina sunt chordis tria, sunt tria nomina mensi.
Geryones triplex compage Chimæra.
Scylla triplex commissa tribus cane, virgine pisce.
Gorgones, Harpyiæque & Erynnies agmine terno.
Et tres fatidicæ nomen commune Sibyllæ:
Quarum tergeminis fatalia carmina libri.
Quos ter quinorum seruat cultura virorum.
Ter bibe: tris numerus super omnia. ter Deus vnus.
Hic quoque ne ludus numero transcurrat inerti,
Ter decies ternos habeat, deciésque nouenos.

Versus monosyllabis cœpti, & finiti, ita, vt à fine versus ad principium recurrant.

Res hominum fragiles alit. & regit, & perimit fors.
Fors dubia æternúmque labans, quam blanda fouet spes.
Spes nullo finita æuo: cui terminus est mors.
Mors auida inferna mergit caligine quam nox.
Nox obitura vicem: remeauerit aurea quum lux.
Lux dono concessa deûm: cui præuius est sol.
Sol cui nec furto, Veneris latet armipotens Mars
Mars nullo de patre satus: quem Thressa colit gens.
Gens infrena virum, quibus in scelus omne ruit fas.
Fas hominem mactare sacris ferus iste loci mos.
Mos ferus audacis populi, quem nulla tenet lex.
Lex, naturali quam condidit imperio ius
Ius genitum pietate hominum, ius certa Dei mens.
Mens, quæ cælesti sensu rigat emeritum cor.
Cor vegetum mundi instar habens, animæ vigor, ac vis.
Vis tamen hic nulla est: verum est iocus & nihili res.
Æmula dis, naturæ imitatrix omniparens ars.
Pacato vt studeat ludus meus, esto operi dux.
Arcta, inamœna licet, nec congrua carminibus lex.
Iudice sub tanto fandi tamen accipiet ius.
Quippe & ridiculis data gloria, ni prohibet fors.

De membris.

Indicat in pueris septennia prima nouus dens.
Pubentes annos robustior anticipat vox.
Inuicta & ventis, & solibus est hominum frons.
Et durum neruis, cum viscere consocians os.
Palpitat irrequies vegetum, teres, acre, calens cor.
Vnde vigent sensus: dominatrix quos vegetat mês
Atque in verba refert modulata lege loquax os.
Quam validum est, hominis quota portio. cærulum fel.
Quàm tenue, & molem quantam fert corpoream crus?
Pondere sub quanto nostrum moderatur iter pes?

Incon-

Inconnexa.

Sæpe in coniugiis fit noxia si nimia est dos.
Sexus vterque potens, sed præualet imperio mas.
Qui recte faciet non qui dominatur: erit rex.
Vexat amicitias, & fœdera dissociat lis.
Incipe, quidquid agas: pro toto est prima operis pars.
Insinuat cælo, diisque inserit emeritos laus.
Et disciplinis conferta & ritibus vrbs.
Vrbibus in tutis munitior vrbibus est arx.
Auro magnus honos. auri pretium tamen est æs.
Longa dies operosa viro, sed temperies nox.
Quæ caret Æthiopum plaga, peruigil irrequies gens.
Semper vbi æterna vertigine clara nitet lux.

De deis.

Sunt & cælicolûm monosyllaba prima deûm Fas:
Quæ Themis est Graiis. post hanc Rhea, quæ Latiis Ops.
Tum Iouis & Consi germanus Tartareus Dis.
Et soror & coniunx fratris, regina deûm Iu.
Et qui quadriiugo curru pater inuehitur, Sol,
Quique truces belli motus ciet armipotens Mars.
Quem nunquam pietas, nunquam bona sollicitat Pax.
Nec cultor nemorum reticebere Mænalide Pan.
Nec Genius domuum Larunda progenitus Lar.
Fluminibusque Italis præpollens sulfureus Nar.
Quaque pias diuum periuria nocticolor Styx.
Velinolique maris constrator Leuconotos Libs.
Et nunquam in dubiis hominum, bona destituens Spes.

De cibis.

Nec nostros reticebo cibos quos priscus habet mos.
Irritamentum quibus additur æquoreum sal.
Olim communis pecori cibus, atque homini glans.
Ante equidem campis quàm spicea suppeteret frux.
Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.
Instruxit mensas quo quondam Romulidum plebs.
Hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua puls.
Est inter fruges morsu piper æquiparans git.
Et Pelusiaco de semine plana, teres lens.
Et duplici defensa putamine quinquagenus nux.
Quódque cibo, & potu placitum, labor acer apum, mel.
Naturæ liquor iste nouæ: cui summa natat fax.

De historiis.

Solamen tibi Phœbe nouum dedit Oebalius flos.
Flore alio reus est Narcissi morte sacer fons.
Cadis Adoneæ mala gloria fulmineus sus.
Perimum Lapitham Iunonia ludificat nubs.
Ludit & Æaciden Parin ßia Delphicola fors.
Threicium Lybicum freta Cimmeriúmque secat bos.
Non sine Hamadryadis fato cadit arborea trabs.
Quo generata Venus, Saturnus desecuit falx,
Sicca inter rupes Scythicæ stetit alitibus crux.
Vnde Prometheo de corpore sanguineus ros.
Aspergit cautes, & dira aconita creat cos.
Ibicus vt periit, index fuit altiuolans grus.
Æacidæ ad tumulum mactata est Andromachæ glos.
Carcere in Argiuo Philopœmona lenta adiit mors.
Tertia opima dedit spoliatus Aremoricus Lars.
Sera venenato potu abstulit Hannibalem nex.
Vltrix flagrauit de rupibus Euboicis fax.
Stat. Iouis ad cyathum generat quem Dardanius Tros.
Præpetibus pennis super aera vectus homo Cres.
Intulit incestam tibi vim Philomela ferus Thrax.
Barbarus est Lydus, seruus Geta fœmineus Phryx.
Fallaces Ligures? nullo situs in precio Cor.
Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus.
Nota in portentis Theba tricorporibus Sphinx.
Nota & paruorum cunis muliebre secus Stryx.

De vêre primo.

Annus ab exortu cum floriparum reserat ver.
Cuncta vigent: nemus omne viret: nitet auricomum rus.
Et fusura vmbras radicitus exigitur stirps.
Non denso ad terram lapsu glomerata fluit nix.
Florum spirat odor. Libani ceu montis honor thus.
Iam pelago volitat mercatur vestifluus ser.

Per interrogationem & responsionem.

Quis subit in pœnam capitali iudicio? vas.
Quis quum lis fuerit nummaria quis dabitur? præs.
Quis Mirmilloni contenditur æquimanus? Thrax.
Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.
Thuribula & patera, quæ tertia vasa deum? lanx.
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem? Cos.
Grex magis an regnum Minoida sollicitat? grex.
Quid præter nubem Phæacibus impositum? mons.
Dic, cessante cibo somno quis opimior est? glis.
Tergora dic clypei accommoda quæ faciat? glux.
Sponte ablatiui casus quis rectus erit? spons.
Quadrupes oscinibus quis iungitur auspiciis? mus.
Quis fluitat pelago quod non natat in fluuio? pix.
Bissenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit si portio, quid reliquum? bes.

De literis Monosyllabis Græcis ac Latinis.

Dvx elementorum studiis viget in Latiis. A.
Et suprema notis ascribitur Argolicis Ω.
Hta quod Æolidum, quodque è valet hoc latiale E.
Præsto quod E Latium semper breue, Dorica vox E.
Hoc tereti argutóque sono negat Attica gens εῦ.
Ω quod & OΥ Græcum compensant Romula vox O.

Littera sum Iota similis, vox plena iubens, I.
Cecropiis ignota notis ferale sonans, V.
Pythagoræ biuium ramis pateo ambiguis Y.
Vocibus in Graiis nunquam vltima conspicior M.
Zeta tacens, si surgat, erit nota, quæ legitur N.
Mæandrum, flexúsque vagos imitata vagor Ξ.
Dimidium Betæ monosyllabon Italicum B.
Non formam ad vocem Delta gero Romuleum D.
Hostilis quæ forma iugi est, hanc efficiet Π.
Ausonium si P R scribas, ero Cecropium P.
Et Rho quod Græco mutabitur in Latium Ρ.
Malus vt antemnam fert vertice sic ego sum T.
Spiritus hic flatus tenuissima viuificans H.
Hæc tribus in latio tantum addit nominibus K.
Præualuit postquam Gamma vice functa prius. C.
Atque alium pro se titulo replicata dedit Q.
Ansis cincta duabus erit quum Iota leges Θ.
In Latio numerus denarius Argolicum X.
Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur Φ.
Cappa fuit quondam Bœotia, nunc Latium K.
Furca tricornigera specie pene vltima sum Ψ.

Grammaticomastrix.

E Logodædalia stridet modo qui nimium, trux.
Friuola condemnans nequam quoque cum pretio est merx.
Ennius vt memorat, replet te lætificum gau.
Liuida mens hominum concretum felle coquat pus.
Dic quid significent catalecta Maronis? in his al.
Celtarum posuit sequitur non lucidius tau,
Imperium, litem, Venerem, cur vna notet res?
Estne peregrini vox nominis an Latij sil?
Et quod germano mistum male letiferum min?
Lintribus in geminis constratus ponto sit, an puns?
Bucolico sepes dixit Maro, cur Cicero seps?
Vox solita, & cunctis notissima, si memor es, lac.
Cur condemnetur ratio, magis vt faciat lact?
Aut Lybiæ ferale malum sit Romula vox seps?
Si bonus est insons, contrarius & reus est sons.
Diues opum cur nomen habet Ione de Stygio Dis?
Vnde Rudinus ait Diuum domus altisonum cal?
Et cuius de more, quod adstruit, endo suam do?
Aut de fronde loquens, cur dicit populea frons?
Sed quo pregredior? quæ finis? quis modus, & calx?
Indulge Pacate, bonus, doctus, facilis vir?
Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilæ, pax.

AVSONII CENTO NVPTIALIS. EDYLL. XIII.

A.5. Accipite hæc animis: lætísque aduertite mentes,
A.11. Ambo animis, ambo insignes præstantibus armis:
B.7. Ambo florente, * genus insuperabile bello A.4.
A.6. Tuque prior. * te maioribus ire per altum A.3.
A.3. Auspiciis manifesta fides. * quo iustior alter A.1.
A.1. Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.
A.4. Tuque puerque tuus, * magnæ spes altera Romæ, A.12.
A.8. Flos veterum virtúsque virûm, * mea maxima cura, A.1.
A.12. Nomine auum referens, animo, manibúsque parentem.
A.6. Non iniussa cano. * sua cuique exorsa laborem, A.10.
A.10. Fortunáque ferent.* mihi iussa capessere fas est. A.1.

Cœna nuptialis.

A.5. Expectata dies aderat.* dignísque hymenæis A.11.
A.6. Matres atque viri, iuuenésque ante ora parentum G.4.
A.1. Conueniunt stratóque super discumbitur ostro.
Dant famuli manibus lymphas. * oneràntque canistris. A.8.
Dona laborata Cereris.* pinguisq; ferinæ. A.1.
A.8. Viscera tosta ferunt.* series longissima rerum, A.1.
A.8. Alituum pecudúmque genus, * capreæque sequaces G.2.
G.3. Non absunt illis, * nec oues, hædíque petulci, G.4.
G.3. Et genus æquoreum dama, ceruique fugaces. G.3.
A.11. Ante oculos, intérque manus sunt * mitia poma B.1.
A.8. Postquam exempta fames, & amor compressus edendi:
A.1. Crateras magnos statuunt,* bacchúmque ministrant. A.8.
A.2. Sacra canunt.* plaudunt choreas: & carmina dicunt. A.6.
A.6. Nec non Threicius longa cum veste sacerdos,
Obloquitur numeris septem discrimina vocum.
A.9. At parte ex alia, biforem dat tibia cantum A.10.
A.4. Omnibus vna quies operum * cunctíque relictis A.8.
Consurgunt mensis. * per limina læta frequentes A.1.
A.9. Discurrunt, variántque vices * populúsque patrésque A.9.
A.11. Matronæ pueri, * vocémque per ampla volutat. A.1.
Atria. depēdēt lychni laquearibus aureis.

Descriptio egredientis sponsæ.

A.4. Tandem progreditur * Veneris iustissima cura, A.10.
A.7. Iam matura viro, iam plenis nubilis annis:
A.1. Virginis os, habitúmque gerens. * cui plurimus ignem A.12.
Subiecit rubor: & calefacta per ora cucurrit.
A.7.12.

A.7. Intentos voluens oculos. * vtrique videndo. G.3.
A.7. Illā omnis tectis, agrísque effusa iuuentus.
Turbáque miratur matrum.* vestigia primi A.5.
Alba pedis.* dederátque comam diffundere ventis. A.1.
A.3. Fert picturatas auri sub tegmine vestes,
A.1. Ornatus Argiuæ Helenæ..* qualísque videri, A.2.
A.2. Cælicolis, & quanta solet * Venus aurea contra: A.10.
A.6. Talis erat species.* talem se læta ferebat A.1.
A.2. Ad soceros.* solióque alte subnixa resedit. A.1.

Descriptio egredientis sponsi.

A.9. At parte ex alia * foribus sese intulit altis A.11.
A.9. Ora puer prima signans intonsa iuuenta,
Pictus acu chlamydē auratam.* quam plurima circum A.5.
Purpura Mæādro duplici Melibæa cucurrit
A.10. Et tunicam molli mater quam neuerat auro.
A.1. Os: humerósque deo similis,* luménque iuuentæ. A.1.
A.8. Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda
Extulit os sacrum cælo:* sic ora ferebat, A.3.
Sic oculos.* cursúque amens ad limina tendit. A.2.
A.2. Illū turbat amor. figítq; in virgine vultus.
A.1. Oscula libauit * dextrámque amplexus inhæsit. A.8.

Oblatio munerum.

A.5. Incedunt pueri. paritérque ante ora parentum
Dona ferunt,* pallam signis, auróque rigentem, A.1.
A.11. Munera portantes, aurique eborísque talenta.
Et sellam:* & pictum croceo velamen acantho. A.1.
A.1. Ingens argentum mensis,* collóque monile. A.1.
Baccatum. & duplicem gemmis auróque coronam,
A.5. Olli serua datur,* geminique sub vbere nati. A.5.
A.10. Quattuor hic iuuenes,* totidem innuptæque puellæ: A.2.
A.5. Omnibus in morem tonsa coma.* pectore summo A.5.
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Epithalamium vtrique.

A.10. Tum studio effusæ matres * ad limina ducunt. A.10.
G.4. At chorus æqualis.* pueri innuptæque puellæ A.2.
G.2. Versibus incomptis ludunt: & carmina dicunt. A.6.
B.8. O digno coniuncta viro,* gratissima coniunx, A.10.
A.1. Sic felix.* primos Lucinæ experta labores. G.4.
G.4. Et mater. Cape Mæonij charchesia Bacchi.
B.8. Sparge marite nuces.* cinge hæc altaria vitta, B.8.
A.8. Flos veterum, virtúsque virûm.* tibi ducitur vxor, B.8.
A.1. Omnes vt tecum meritis pro talibus annos.
Exigat & pulchra faciat te prole parentem.
A.9. Fortunati ambo.* si quid pia numina possunt. A.4.
A.3. Viuite felices, dixerunt. currite fusis. B.4.
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.

Ingressus in cubiculum.

G.4. Postquam est in thalami pendentia punice tecta
Peruentum: * licito tandem sermone fruuntur. A.8.
A.8. Congressi iungunt dextras: stratísque reponunt. A.4.
A.1. At Cytherea nouas artes, & pronuba Iuno
A.11. Sollicitat: suadétque ignota lacessere bella.
A.1. Ille vbi complexu * molli fouet: atque repente A.8.
Accepit solitam flammam,* lectúmque iugalem: A.4.
A.6. O virgo noua mi facies,* gratissima coniunx: A.10.
A.6. Venisti tandem,* mea sola, & sera voluptas. A.8.
A.2. O dulcis coniunx, non hæc sine numine diuum
A.12. Proueniunt.* placidóne etiam pugnabis amori? A.4.
A.4. Talia dicentem iamdudum auersa tuetur:
A.12. Cunctatúrque metu: telúmque instare tremiscit,
A.1. Spémque, metúmque inter,* fundítque has ore loquelas. A.5.
A.10. Per te per, qui te talem genuere parentes,
B.2. O formose puer,* nectem non amplius vnam A.1.
A.9. Hanc tu, oro solare inopem.* & miserere precantis. A.10.
A.12. Succidimus. non lingua valet. non corpore notæ
Sufficiunt vires: nec vox, aut verba sequuntur.

A.9. *Ille autem, Causas nequicquam nectis inanes.*

A.12. *Præcipitatque moras omnes.* * *soluitque* A.4. *pudorem.*

Parecbasis.

HACTENVS castis auribus audiendum mysterium nuptiale, ambitu loquendi, & circumitione, velaui. Verum quoniam Fescenninos amat celebritas nuptialis, verborúmque petulantiam notus vetere instituto ludus admittit: cætera quoque cubiculi & lectuli operta prodentur, ab eodem auctore collecta: vt bis erubescamus, qui & Virgilium faciamus impudentem. Vos si placet, hîc iam legendi modum ponite. cætera curiosis relinquite.

Imminutio.

A.11. *Postquam congressi* * *sola sub nocte* A.6. *per vmbram:*
G.3. *Et mentem Venus ipsa dedit:* * *noua* A.3. *prælia tentant.*
A.10. *Tollit se arrectum.* * *conantem plurima* A.9. *frustra,*
A.10. *Occupat os, faciémque.* * *pedem pede* A.12. *feruidus vrget.*
A.7. *Perfidus alta petens,* * *ramum qui veste latebat,* A.6.
B.10. *Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.*
A.12. *Nudato capite,* * *& pedibus per mutua nexis,* A.7.
A.3. *Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.*
A.10. *Eripit à femore, & trepidanti feruidus instat*
A.1. *Est in secessu,* * *tenuis quo semita ducit,* A.11.
A.8. *Ignea rima micans.* * *exhalat opaca* A.7. *mephitim*
A.6. *Nulli fas casto sceleratum insistere limẽ.*
A.7. *Hic specus horrendum.* * *talis sese halitus atris* A.6.
Faucibus effundens, * *nares contingit* A.9. *odore.*
A.11. *Huc iuuenis nota fertur regione viarũ.*
A.5. *Et super incumbens* * *nodis & cortice* A.9. *crudo,*
A.9. *Intorquet summis adnixus viribus hastam.*
A.11. *Hæsit: virgineúmque alte bibit acta cruorem.*
A.2. *Insonuère cauæ gemitúmque dedère cauernæ.*
A.11. *Illa manu moriens telum trahit: ossa sed inter.*
G.3. *Altius ad viuum persedit* * *vulnere* A.11. *mucro.*
A.4. *Ter sese attollens, cubitóque innixa leuauit.*
Ter reuoluta toro est. * *manet imperterritus ille.* A.10.
A.3.5. *Nec mora, nec requies.* * *clauúmque* A.5. *affixus & hærens*
Nusquam amittebat: oculósque sub astra tenebat.
A 6. *Itque reditque viam totiens.* * *vteróque recusso* A.2.
A.9. *Transadigit costas.* * *& pectine pulsat* A.6. *eburno.*
A.5. *Iámque fere spacio extremo, fessíque sub ipsam*
Finem aduentabant. * *tum creber anhelitus artus,* A.5.
Aridáque ora quatit sudor fluit vndique riuis.
A.11. *Labitur exanguis. destillat ab inguine* G.3. *virus.*
Contentus esto, Paule mi,
Lasciua Paule pagina.
Ridere nil vltra expeto.

Ausonij ROSAE. EDYL. XIIII.

Ver erat: & blando mordentia frigora sensu
Spirabat croceo mane reuecta dies.
Strictior Eoos præcesserat aura iugales,
Æstiferum suadens anticipare diem.
Errabam riguis per quadrua compita in hortis,
Maturo cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum stare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas,
Et cælestis aquæ pondere tunc grauidas.
Vidi Pæstano gaudere rosaria cultu,
Exoriente nouo roscida lucifero.
Rara pruinosis canebat gemma frutetis,
Ad primi radios interitura die.
Ambigeres, raperet ne rosis aurora ruborem,
An daret: & flores tingeret orta dies.
Ros vnus, color vnus, & vnum mane duorum,
Sideris, & floris nam domina vna Venus.
Forsan & vnus odor: sed celsior ille per auras
Difflatur: spirat proximus iste magis.
Communis Paphie dea sideris & dea floris,
Præcipit vnius muricis esse habitum.
Momentum intererat: quo se nascentia florum
Germina comparibus diuiderent spatiis.
Hæc viret angusto foliorum tecta galero:
Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc aperit primi fastigia celsa obelisci,
Mucronem absoluens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exsinuabat amictus,
Iam meditans foliis se numerare suis.
Nec mora, ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens inclusi semina densa croci.
Hæc modo quæ toto rutilauerat igne comarum,
Pallida collapsis deseritur foliis.
Mirabar celerem fugitiua ætate rapinam,
Et dum nascuntur, consenuisse rosas.

Ecce &

Ecce & defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot species, tantósque ortus, variósque nouatus
Vna dies aperit: conficit vna dies.
Conquerimur, Natura, breuis quod gratia florum est,
Ostentata oculis illico dona rapis.
Quàm longa vna dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescentes iuncta senecta premit.
Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
Hanc rediens sero vespere vidit anum.
Sed bene, quod paucis licet interitura diebus,
Succedens æuum prorogat ipsa suum.
Collige virgo rosas, dum flos nouus, & noua pubes.
Et memor esto æuum sic properare tuum.

Ex Græco Pythagoricum, de ambiguitate eligendæ vitæ.

EDYL. XV.

Quod vitæ sectabor iter? si plena tumultu
Sunt fora: si curis domus anxia: si peregrinos
Cura domus sequitur: mercantem si noua semper
Damna manent: cessare vetat si turpis egestas:
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat. pœnæque graues in calibe vita,
Et grauior cautis custodia vana maritis.
Sanguineum si Martis opus, si turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes vsura trucidat?
Omne æuum curæ: cunctis sua displicet ætas.
Sensus abest paruis lactentibus: & puerorum
Dura rudimenta, & iuuenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna viros per bella, per æquor,
Iras insidiásque, catenatósque labores
Mutandos semper grauioribus. Ipsa senectus
Expectata diu, votisque optata malignis
Obijcit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præsentia. quosdam
Constat nolle deos fieri, Iuturna reclamat,
Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta est
Conditio? sic Caucasea sub rupe Prometheus
Testatur Saturnigenam, nec nomine cessat
Incusare Iouem: data sit quod vita perennis,
Respice & ad cultum animi sic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
At contra illecebris maculosam ducere vitam
Quem iuuat, aspice & ad pœnas, & crimina regum,
Tereos incesti, vel mollis Sardanapali.
Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet seruare fidem deleta Saguntos,
Viue, & amicitias semper cole. crimen ob istud
Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
Hoc metuens igitur, nullas cole. crimen ob istud
Timon Palladiis olim lapidatus Athenis
Dissidet ambiguis semper mens obuia votis.
Nec voluisse homini satis est: optata recusat.
Esse in honore placet, mox pœnitet. & dominari
Vt possint seruire volunt. idem auctus honore,
Inuidiæ obijcitur. peruox est cura disertis:
Sed rudis ornatu vita caret. Esto patronus,
Et defende reos, sed gratia rara clientis.
Esto cliens grauis imperij persona patroni.
Exercent hunc vota patrum. mox aspera curis
Sollicitudo subit. contemnitur orba senectus,
Et captatoris præda est, hæredis egenus.
Vitam parcus agas. auidi lacerabere fama,
Et largitorem grauius censura notabit.
Cuncta tibi aduersis contraria casibus. Ergo
Optima Græcorum sententia. quippe homini aiunt
Non nasci esse bonum, natum aut cito morte potiri.

De viro bono Πυθαγορικὴ ἀπόφασις,

EDYLLIVM XVI.

Vir bonus, & sapiens, qualem vix reperit vnum
Millibus è multis hominum, consultus Apollo,
Iudex ipse sui, totum se explorat ad vnguem.
Quid proceres, vanique ferat, quid opinio vulgi,
Securus, mundi instar habens, teres, atque rotundus:
Externæ ne quid labis per leuia sidat.
Ille, dies quàm longus erit sub sidere Cancri,
Quantáque nox tropico se porrigit in Capricorno,
Cogitat: & iusto trutinæ se examine pensat:
Ne quid hiet, ne quid protuberet. angulus æquis
Partibus vt coëat, nil vt deliret amussis.
Sit solidum quodcunque subest: nec inania subtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina somnum,
Omnia quàm longi reputauerit acta diei.
Quæ prætergressus? quid gestum in tempore? quid non?
Cur isti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit,
Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
Cur aliquem fracta persensi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? vtile honesto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perstrictus quisquam? cur me natura magis, quàm
Disciplina trahit? Sic dicta, & facta, per omnia
Ingrediens, ortóque à vespere cuncta reuoluens,
Offensus prauis. dat palmam & præmia rectis.

Ναὶ καὶ οὔ πυθαγορικόν. EDYL. XVII.

Est, & non, cuncti monosyllaba nota frequentant.
His demptis, nihil est, hominum quod sermo voluter.
Omnia in his, & ab his sunt omnia siue negoti,
Siue oti quicquam est. seu turba, siue quietis.
Alterutro pariter nonnunquam, sæpe seorsis
Obsistunt studiis: vt mores, ingeniúmque,
Vel faciles, vel difficiles contentio nacta est.
Si consentitur, mora nulla interuenit, Est, Est.
Sin controuersum dissensio subijciet. Non.
Hinc fora dissultant clamoribus, hinc furiosi

Iurgia sunt Circi. cuneati hinc læta theatri
Sedilia: & tales agitat quoque curia lites,
Coniugia & nati cum patribus. ista quietis
Verba serunt studiis. salua pietate loquentes.
Hinc etiam placitis schola consona disciplinis,
Dogmaticas agitat placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba sophorum.
Est lux, est nè dies ergo? non conuenit istuc.
Nam facibus multis, aut fulguribus quotiens lux
Est nocturna homini, non est lux ista diei:
Est & non igitur quotiens lucem esse fatendũ est,
Sed non esse diem mille hinc certamina surgunt.
Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes
Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant?

De ætatibus animalium, Hesiodium.

EDYLL. XVIII.

Ter binos, deciésque nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum.
Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus,
Alipedem ceruum ter vincit coruus, & illum
Multiplicat nouies Phœnix, reparabilis ales.
Quam vos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades: quarum longissima vita est.
Hi cohibent fines viuacia fata animantum.
Cætera secreti nouit Deus arbiter æui
Tempora: quæ Stilbon voluat, quæ sæcula Phænon.
Quos Pyroïs habeat, quos Iuppiter igne benigno
Circumitus. quali properet Venus alma recursu.
Qui, Phœben, quanti maneant Titana labores.
Donec consumpta, magnus qui dicitur, anno
Rursus in antiquum veniant vaga sidera cursum
Qualia dispositi steterant ab origine mundi.

Monosticha de ærumnis Herculis.

EDYLL. XIX.

Prima Cleonæi tolerata ærumna Leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram,
Mox Erymanthēum vi tertia perculit aprum,
Æripedis quarto tulit aurea cornua cerui.
Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Threiciam sexto spoliauit Amazona balteo.
Septima in Augéæ stabulis impensa laboris.
Octaua expulso numeratur adorea tauro
In Diomedén victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam.
Vndecimo mala Hesperidum districta triumpho.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

Musarum iuuenta, & munera.

EDYL. XX.

CLIO *gesta canens, transactis tempora reddit.*
MELPOMENE *tragico proclamat mœsta boatu.*
Comica lasciuo gaudet sermone THALIA.
Dulciloquos calamos EVTERPE *flatibus vrget.*
TERPSICHORE *affectus citharis mouet, imperat, auget.*
Plectra gerens ERATO, *saltat pede, carmine, vultu*
Carmina CALLIOPE *libris heroica mandat.*
VRANIE *cæli motus scrutatur, & astra.*
Signat cuncta manu, loquitur POLYHYMNIA *gestu.*
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.

D. AVSONII ECLOGARIVM.

De ratione Libræ.

IRARIS quicunque manere ingentia mundi
Corpora, sublimi cæli circumdata gyro.
Et tantæ nullam moli intercedere labem:
Accipe quod mirére magis. Tenuissima tantis
Principia & nostris non admittentia visus,
Paruarum serie constant connexa atomorum.
Sed solidum in paruo nullique secabile segmen,
Vnde vigor, viresque manent, æternáque rerum
Mobilitas nullóque vnquam superabilis æuo.
Diuinis humana licet componere. sic est
As solidus, quoniam bis sex de partibus æquis,
Constat: & in minimis paribus tamen vna manet vis.
Nam si quid numero minuatur: summa vacillat:
Conuulsæque ruunt labefacto corpore partes.
Vt medium si quis vellat de fornice saxum:
Incumbunt cui cuncta simul deuexa sequentur
Cætera: communémque trahent à vertice lapsum.
Non aliter libra est si desit vncia, totus
Non erit as: nomenque deunx iam cassus habebit.
Nec dextans retinet nomen sextante remoto:
Et dodrans, quadrante satus auctore carebit.
Diuulsúsque triens prohibet persistere bessem:
Iam Quincunx tibi nullus erit: si prima reuelles:
Et semis, cui semis erit, pereuntibus assis
Partibus. & cuius libra pars septima septunx?
Libra igitur, totum si nulla in parte vacillet,
Ponderis, & numeri moriúmque, operúmque, & aquarum
Libra: nec est modulus, quem non hoc nomine signes,
Telluris, medio quæ pendet in aëre, libra est.
Et Solis, Lunæque vias sua libra coërcet.
Libra dies, somnúsque pares determinat horas.
Libra Caledonios sine littore continet æstus:

Tu quoque

Tu quoque certa mane, morum mihi libra meorum.

De ratione puerperij maturi.

Omnia, quæ vario rerum metimur in actu,
Astrorum dominatus agit, terrenáque tantum
Mébra homini. è superis fortuna, & spiritus auris.
Septeno moderanda choro: sed præsidet ollis
Sortitus regimen nitidæ sol aureus æthræ.
Nec sol in nobis moderatur tempora vitæ.
Dum breue solliciti spatium producimus æui.
Creditur occultósque satus, & tempora vitæ
Materno ducenda vtero formare videndo.
Et nondum exortæ leges componere vitæ.
Nanque vbi conceptus genitalis insederit aluo:
Haud dubium solem cuicunque insistere signo.
Qui quum vicini stationem cœperit astri,
Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
Ast vbi conuersis post menstrua tempora habenis,
Scandit purpureo iam tertia sidera curru:
Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Aspirans tenues per inertia pondera motus.
Quarta in sede viget primi indulgentia solis.
Suadet & infusus teneros coalescere fœtus:
Fulgur tetragono aspectus vitale coruscat.
Clarum & lene micans: quinti qui cardine signi
Incutit attonitam vegetato infante parentem.
Nam sexto vis nulla loco: quia nulla tuendi
Æquati lateris signatur regula Phœbo.
Ast vbi signiferæ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto castra situ: turgentis fœdera partus
Iam plena sub luce videt nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fouet igne corona,
Hinc illud: quod legitimos Lucina labores
Preuenit: & grauidos sentit subrepere nixus
Ante expectatum festina puerpera votum.
Quod nisi septeno quum lumina fudit ab astro,
Impulerit tardi claustra obluctantia partus
Posterior, nequeat possit prior, an quia sexto
Aemulus octaui conspectus inutilis astri
Nescit comparilés laterum formare figuras.
Sed nono incumbens signo cunctantia matrum
Vota leuat, trigono vires sociante sequenti,
*At si difficilis * trahit Ilythya**
Tetragono absoluet dubiarum vincla morarum.

Signa cœlestia.

Ad Boreæ partes, Arcti iunguntur, & Anguis.
Post has Arctophylax paritérque Corona, genúque
Prolapsus, Lyra, Auis, Cepheus, & Cassiopea,
Auriga, & Perseus, Deltoton, & Andromeda astrum,
Pegasus, & Delphinus, Telum, Aquila, Anguiteneńsque,
Signifer inde subest: bis sex & sidera complent.
Hic Aries Taurus, Gemini, Cancer, Leo Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & vrnam
Qui tenet, & Pisces. Post hos in partibus Austri
Orion, Procyon, Lepus, ardens Syrius, Argo,
Hydrus, Chiron, Turibulũ quoque, Piscis & ingẽs.
Hunc sequitur Pistrix simul Eridaníque fluenta.
Sed vaga præterea dicuntur lumina septem,
Luna, & Mercurius, Venus, ac Sol, Mars quoque fulgens.
Hic Iouis & sidus super omnia sidera lucens.
Celsior his Saturnus, tardior omnibus astris.

Ratio dierum anni vertentis.

Nonaginta dies & quattuor, ac medium, Sol
Conficit, à tropico in tropicum dum permeat astrum,
Octipedem in Cancrum Phryxeo ab Ariete pergẽs.
Hoc spatio æstiui pulsúsque & meta diei.
Semidiémque, duósque dies, deciésque nouenos,
A Cancro in chelas æquata tempora noctis,
Atque dij, cursu peragit Sol aureus altero,
Autumni æstatisque simul confinia miscens.
Vnde autumnales transcurrens ordine menses,
Ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni;
Octo dies decies octonis insuper addens,
Quadrantemq; dij, quinto qui protinus anno
Mense Numæ extremo nomen capit embolimæi.
Inde ad Agenorei festinans cornua tauri.
Scandit lanigeri tropicum Sol aureus astrum,
Nonaginta dies decreto fine coercens.
Hic tibi circus erit semper vertentibus annis,
Tercentum ac senis decies, & quinque diebus.

De nominibus septem dierum.

Nomina quæ septem vertentibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere planetæ,
Quos indefessa voluens vertigine Mundus,
Signorum obliqua iubet in statione vagari.
Primùm supremumq; diem radiatus habet Sol,
Proxima fraterna succedit Luna corona.
Tertius assequitur Titania lumina Mauors.
Mercurius quarti sibi vindicat astra diei.
Inlustrant quintam Iouis aurea sidera Zonam.
Sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.
Cuncta supergrediens Saturni septima lux est.
Octauum instaurat reuolubilis orbita Solem.

Hic versus sine auctore est, Quid quóque die quid demi de corpore oporteat.

Vngues Mercurio, barbam Ioui, Cypride crines:

Hoc sic refellendum.

Mercurius furti probat vngues semper acutos,
Articulisque aciem non finit imminui.
Barba Ioui, crines Veneri decor: ergo necesse est,
Vt nollent demi quo sibi vterque placet.
Mauors imberbes, & caluos Luna adamasti.
Non prohibent comitum caput atque genas.
Sol & Saturnus nihil obstant vnguibus. ergo
Non placitum Diuis tolle monostichium.

De mensibus, & quatuor anni temporibus.

Æternos menses, & tempora quattuor anni,
Quattuor ista tibi subiecta monosticha dicent.
Martius, Aprilis, Maius sunt tempora vêris.
Iulius, Augustus, necnon & Iunius æstas.
Septembri, Octobri autumnus, totóq; Nouembri.
Brumales, Ianus, Februarius, atque December.

De mensibus monosticha.

Primus Romanas ordiris Iane Calendas.
Februa vicino mense Numa instituit.
Martius antiquis primordia protulit anni.
Fœtiferum Aprilem vindicat alma Venus:
Maiorum dictus patrum de nomine Maius.
Iunius ætatis proximus est titulo.
Nomine Cæsareo Quintilem Iulius auget.
Augustus nomen Cæsareum sequitur.
Autumnum Pomona tuum September opimat.
Triticeo October fœnore ditat agros.
Sidera præcipitas pelago intempesta November.
Tu Genialem hiemem feste December agis.

Disticha de iisdem mensibus.

Iane noue, primo qui das tua nomina mensi.
Iam bifrons, spectans tempora bina simul.
Post superûm cultus, vicino Februa mense.
Dat Numa cognatis manibus inferias.
Martius & generis humani præsul, & anni,
Prima dabat Latijs tempora consulibus.
Aeneadûm genitrix vicino nomen Aprili
Dat Venus. est Marti námq; Aphrodita comes,
Maia deo, an maior. Mai, te fecerit ætas,
Ambigo: sed mensi est auctor vterque bonus.
Iunius hunc sequitur duplici celebrandus honore,
Seu nomen Iuno, siue iuuenta dedit.
Inde Dionæo præfulgens Iulius astro:
Æstatis mediæ tempora certa tenet.
Augustus sequitur, cognatum à Cæsare nomen:
Ordine sic anni proximus, vt generis.
Nectuntur post hos: numerúmque ex ordine signãs,
September Bacchi munere præla rigans:
Et qui sementis per tempora, fœnore lætus.
October cupidi spem fouet agricolæ:
Quique salo mergens solemnia signa Nouember
Præcipitat cælo mox reditura suo.
Concludens numerum genialia festa December
Finis, vt à bruma mox nouus annus eat.

Quoteni dies sint mensium singulorum.

Implent tricenas per singula menstrua luces
Iunius, Aprilisque, & cum Septembre Nouember.
Vnum tricenis cumulatius adde diebus
Per septem menses, Iani Martisque Calendis,
Et quas Maius agit, quas Iulius, Augustúsque,
Et quas October, positusque in fine December,
Vnus erit tantùm duodetriginta dierum:
Quem Numa præposito voluit succedere Iano.
Sic tercentenis decies accedere senos,
Quadrantemq; & quinque dies sibi côputat annus.

De tribus menstruis mensium.

Bis senas anno reparat Lucina Calendas.
Et totidem medias dat currere Iupiter Idus.
Nonarúmque diem faciunt infra octo secundi.
Hæc sunt Romano tantum tria nomina mensi.
Cætera per numeros sunt cognomenta dierum.

Quo mense quotæ Nonæ, vel Idus sint.

At Nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux.
Sexta refert Maij Octobris, Martisq; recursu.
Et qui solstitio sua tempora Iulius infert.
Cætera per mensem quartis est prædita Nonis.
Omnes verò Idus octaua luce recurrunt.

Quotæ Calendæ sunt mensium singulorum.

Post Idus, quas quisque suas habet ordine mensis,
Diuersæ numero redeunt variante Calendæ:
*Dum rursúmque iterúmque * * vocantur.*
Vt tandem oblati procedant temporis ortu,
Tercenis, vnóque die, genialia festa
Porrigit, & Ianû accessat nona bruma morantem.
Hoc numero mensisque Numæ redit, autumnique
Principium referens Bacchi September alumnus.
Iulius & Maius, positusque in fine December,
Octobérque die reuocatur tardius vno
Inde dies redeunt minus vno quattuor vltra,
Quos numero adijciam Sextilis, Iunius atque
Aprilis post quos penultima meta Nouember
Ter quinis, vnóque die Iunonie Mauors,
Vt redeas referasque exordia prima cieris.
Hoc numero, ad plenum vertens reparabitur annus.

In quo mense quod Signum sit ad cursum solis.

Principium Iani sensit tropicus Capricornus.
Mense Numæ in medio solidi stat sidus Aquari.
Procedunt duplices in Martia tempora Pisces.
Respicis Apriles Aries Phryxæe Calendas.
Maius Agenoreí miratur cornua Tauri:
Iunius æquatos cælo videt ire Laconas.
Solstitio ardentis Cancri fert Iulius astrum.
Augustum mensem Leo feruidus igne perurit.
Sidere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Æquat & October sementis tempore libram.
Scorpion hibernum præceps iubet ire Nouembrem.
Terminat Arcitenens medio sua signa Decembri.

Q. Ciceronis versus eò pertinent, vt quod signum, quo tempore illustre sit, nouerimus. quod superius quoque nostris versibus expeditur.

Flumina verna cient obscuro lumine Pisces.

Curriculúmque Aries æquat, noctisque diéque.
Cornua quem condunt florum prænuntia Tauri,
Aridaque æstatis Gemini primordia pandunt.
Longaque iam minuit præclarum lumina Cancer,
Languificusque Leo proflat ferus ore calores,
Post modicum quatiens Virgo fugat orta vaporem,
Autumni reserat portas, æquatque diurna
Tempora nocturnis dispenso sidere Libra.
Et fœtos ramos denudat flamma Nepai.
Pigra Sagittipotens iaculatur frigora terris.
Bruma gelu glacians iubare spirat Capricorni.
Quã sequitur nebulas rorans liquor altus Aquarii:
Tenta supra circáque vigent ubi flumina mundi.
At dextra, læuaque ciet rota fulgida Solis
Mobile curriculum, & Lunæ simulacra feruntur,
Squama sub æterno conspectu torta Draconis
Eminet hunc inter fulgentem sidera septem
Magna quatit stellans quam seruans ferus in alta
Conditur Oceani ripa cum luce Bootis.

A Solstitio in æquinoctium ratio.

Sol profectus à tepoſo veris æquinoctio,
Post semidiem pósque totos nonaginta & quattuor,
Feruidis flagrans habenis, pulsum æstiuum conficis.
Inde Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
Octo & octoginta Goeris, & super trihorio.
*   *   *   *
Inde floridum reflexis ver reuisit orbis
Additis ad hos priores Goeres geminis orbibus.

De Feriis Romanis.

Nunc & Apollineos Tiberina per ostia ludos,
Et Megalesiaca matris operta loquar.
Vulcanique dies autumnis exordia primi:
Quinquatrisque Deæ Pallados expediam.
Et medias Idus Mai, Augustique recursu,
Quas sibi Mercurius, quasque Diana dicat.
Matronæ quæ sacra colant pro laude virorum,
Mauortis primi quum rediere dies.
Festa Caprotinis memorabo celebria nonis:
Quum stola matronis dempta teget famulas.
Quattuor illa etiam discretis partibus anni
Solstitia, & luces noctε, diésque pares.
Nec regis fugium pulsis ex urbe tyrannis,
Lætum Romanis fas reticere diem:
*Vísne ope sanctæ sacrũ vel Saturnalia dicam,
Festáque seruorum, quum famulantur heri?
Et nunquam certis redeuntia festa diebus.
Compita per vicos quum sua quisque colit?
Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
Et quem de Conso consiliisque vocant?
Festa hæc, nauigiis, aut quæ celebrata quadrigis,
Iungunt Romanos finitimósque duces.
Adiciam cultus, peregrinaque sacra deorum,
Natalem Herculeum, vel bona Isiaca:
Nec non lasciui Floralia læta theatri,
Quæ spectare volunt, qui voluisse negant.
Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi.
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.
Et Dionysiacos latio cognomine ludos
Roma colit: liber quæ sibi vota dicat.
Ædilésque etiam plebeii: ædilésque curules
Sacra, Sigillorum nomine dicta, colunt.
Et gladiatores funebria prælia notum
Decertasse foro: nunc sibi harena suos
Vindicat: extremo qui iam sub fine Decembris,
Falcigerum placant sanguine cæligenam.

De lustralibus agonibus.

Quattuor antiquos celebrauit Achaia ludos,
Cælicolũm duo sunt, & duo festa hominum.
Sacra, Iouis, Phœbique Palæmonis, Archemorique.
Serta quibus pinus, malus, oliua, apium.

De locis agonum.

Prima Ioui magno celebrantur Olympia Pisæ.
Parnassus Clario sacrauit Pythia Phœbo.
Isthmia Portuno bimaris dicat alta Corinthos.
Archemori: Nemeæa colunt funebria Thebæ.

De auctoribus agonum.

Primus Olympiacæ sacrauit festa coronæ
Iupiter Argiuis stadia ad longissima Circi:
Proximus Alcides Nemeæ sacrauit honorem.
Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis,
Isthmia Neptuno data sunt, & Pythia Phœbo,
Ancipiti cultu diuorum hominúmque sepultis.

Quod iidem, qui sacri agones sunt, & funebres ludi habeantur.

Tantalidæ Pelopi mæstum dicat Elis honorem.
Archemori Nemeæa colunt quinquennia Thebæ.
Isthmia defuncto celebrata Palæmone, notum.
Pythia placando Delphi statuere Dracone.

AVSONII BVRDIGALENSIS EPISTOLARVM LIBER.

AVSONIVS AD PATREM de suscepto filio. Epist. 1.

REDIDERAM nil posse meis affectibus addi.
Quo venerãde pater diligerere magis.
Accessit gratis super his medióque nepote
Bina dedit nostris qui iuga nominibus.
Ipse nepos te fecit auum mihi filius idem,
Et tibi ego hoc nato nos sumus ambo patres.
Nec iam sola mihi pietas mea suadet amorem,
Nomine te gemino iam genitoris amo.

Accessit titulus: tua quo reuerentia crescat:
Quo doceam natum, quid sit amare patrem.
Quippe tibi æquatus videor: quod paruulus iste
Nomine honoratum me quoque nobilitat.
Atque ætas quia nostra eadem. nam supparis aui
Sum tibi ego, & possum fratris habere vice.
Nec tantum nostris spatium interponitur annis:
Quanta solent alios tempora diuidere.
Vidi ego natales fratrum distare tot annis,
Quot nostros auum nomina non onerant.
Pulchra iuuenta tibi, senium sic iungit: vt auum
Quod prius est, maneat: quod modò, vt incipias
Et placuisse reor geminis ætatibus, vt se
Non festinato tempore vtraque daret.
Leniter hæc flueret, hæc non properata veniret.
Maturam frugem flore manente ferens.
Annos me nescire tuos, pater optime, testor.
Tótque putare meos, quot reor esse tuos.
Nesciat hoc natus. numeret properantior hæres,
Testamenta magis, quàm pia vota fouens:
Exemplóque docens prauo iuuenescere natos.
Vt nolint patres se quoque habere senes.
Verum ego primæuo genitus genitore fatebor
Supparis hac aui tempora grata mihi.
Debeo, quod natus suadet pia cura nepotis,
Addendum patri quò veneremur auum.
Tu quoque mi genitor geminata vocabula gaude
Nati primæui nomine factus auus.
Exiguum quod auos faueant pia numina diuûm,
Déque nepote suo fiat auus proauus.
Largius & poterunt producere fata senectam:
Sed rara vota reor, quæ moderata magis.

Pater ad filium. Quum temporibus tyrannicis, ipse Treueris remansisset, & filius à patre profectus esset. Hoc incoatum neque impletum sic de liturariis scriptum. Epist. II.

Debeo & hanc nostris fili dulcissime curis
Historiam: quanquam titulo non digna seuero
Anxia mœstarum fuerit querimonia rerum.
Iam super egelidæ stagnantia terga Mosellæ
Protulerat te nate rates: mœstique parentis
Oscula & amplexus discreuerat inuidus amnis,
Solus ego: & quamuis cœtu celebratus amico,
Solus eram profugæ qua dabam pia vota carinæ.
Solus adhuc te nate videns: celerisque remulci
Culpabam properos aduerso flumine cursus.
Qui fuit ille dies? non annus longior ille est,
Attica quem docti collegit cura Metonis.
Desertus vacuis. solísque exerceor aruis.
Nunc ego pubentes salicum deuerbero frondes.
Gramineos nunc frango toros, viridésque per vluas
Lubrica substratis vestigia libro lapillis.
Sic lux prima abiit: sic altera meta diei.
Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras
Sic alius totúsque mihi sic annus abibit:
Restituant donec tua me tibi fata parentem.
Hac ego conditione licet, vel morte paciscar:
Dum decores suprema patris, tu nate superstes.

Ausonius Hesperio. Epist. III.

Qualis Picenæ populator turdus oliuæ,
Clunes opimat cereas:
Vel qui lucentes rapuit de vitibus vuas
Pendétque nexus retibus:
Quæ vespertinis fluitant nebulosa sub horis,
Vel mane tenta roscido.
Tales hibernis ad te de sepibus ipsos
Capi volentes, misimus,
Bis denos. tot enim crepero sub lucis Eoæ
Præceps volatus intulit.
Tum quas vicina suggessit præda lumina lacunæ,
Anates, maritas iunximus,
Remipedes, lato populantes cærula rostro,
Et crure rubras punico.
Iricolor vario pinxit quas pluma colore,
Collum columbis æmulas.
Defraudata mea non sunt hæc fercula mensæ.
Vescente te, fruimur magis.
Vale bene, vt valeam,

Ausonius Theoni suo.
S. Epist. IV.

Ausonius, cuius ferulam nunc sceptra verentur,
Paganum Medulis iubeo saluere Theonem.
Quid geris extremis positus telluris in oris,
Cultor *harenarum vates? cui littus arandum,*
Oceani finem iuxta, solémque cadentem.
Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis:
Et tingit piceo lachrymosa colonica fumo.
Quid rerum, musæque gerunt, & cantor Apollo?
Musa non Helicone sata. nec fonte caballi,
Sed quæ fecundo de pectore Clementini,
Inspirant vacuos æterna mente poetas
Iure quidem, nam quis malit sua carmina dici,
Qui te securo possit proscindere risu?
Hæc quoque ne nostrum possint vrgêre pudorem,
Tu recita: & vere poterunt tua dicta videri.
Quam tamen exerces, Medulorum in littore vitam?
Mercatus-ne agitas: leuiore nomismate captans,
Insanis quod mox pretijs grauis auctio vendas?
Albentis seui: globulos, & pinguia ceræ
Pondera, Narycianque *picem, scissámque papyrum,*
Fumantésque olidum paganica lumina tædas?
An maiora gerens, tota regione vagantes
Prosequeris fures? qui te postrema timentes
In partem, prædámque vocent tu mitis, & osor
Sanguinis humani condonas crimina nummis:
Erroréque vocas: pretiúmque imponis abactis
Bobus, & in partem scelerum de iudice transis.
An cum fratre vagos dumeta per auia ceruos
Circumdas maculis, & multa indagine pinnæ?
Aut spumantis apri cursum clamoribus vrges,
Subsidisque feto? Moneo tamen, vsque recuses

Stringere fulmineo venabula comminus hosti,
Exemplum de fratre time qui veste reducta
Ostentat fœdas prope turpia membra lacunas:
Perfossasque nates vicino podice nudat.
Inde ostentator volitat. mirentur vt ipsum
Gedippa, Vrsinúsque suus, prolésque Iouini,
Taurinúsque, ipsum priscis heroibus æquans.
Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
Aut Erymanthêo pubes fuit Attica monstro.
Sed tu parce feris venatibus, & fuge nota
Crimina siluarum: ne sis Cinareia proles:
Accedásque iterum Veneri plorandus Adonis.
Sic certe crinem flauus, niueúsque lacertis,
Cæsariem rutilam per candida colla refundis.
Pectore sic tenero plana sic inuncus aluo,
Per teretes feminum gyros, surásque nitentes
Descendis, talos à vertice pulcher ad imos.
Qualis floricoma quondam populator in Ætna,
Virgineas inter choreas Deoida raptam
Sustulit, emersus stygiis fornacibus Orcus.
An quia venatus ob tanta pericula vitas:
Piscandi traheris studio? nam tota supellex
Dumnotini tales solita est ostendere gazas,
Nodosas vestes animantum nerinorum,
Et iacula, & fundas, & nomina villica lini,
Colaque & insutos terrenis vermibus hamos.
His opibus confise tumes? domus omnis abundat
Littoreis diues spoliis referuntur ab vnda
Corroco, letalis trygon, mollésque platessæ,
Vrentes thynni, & male tecti spina elegati,
Nec duraturi post bina trihoria corui.
An te carminibus iuuat incestare canoras
Mnemosyneanatas, aut tris, aut octo sorores?
Et quoniam huc ventum nisi vis agnoscere. quid sit
Inter doctrinam, deridendasque camenas:
Accipe congestas mysteria friuola nugas:
Quas tamen explicitas nequeas deprendere chartis:
Scilicet decies si cor purgeris aceto:
Anticipésque tuum samij Lucumonis acumen,
Aut adsit interpres tuus.
Ænigmatum qui cognitor
Fuit meorum: quum tibi
Cadmi nigellas filias,
Mellonis albam paginam,
Notásque furuæ sepiæ,
Gnidiósque nodos prodidit.
Nunc adsit: & certe modo
Præsul creatus litteris,
Enucleabit protinus
Quod militantes scribimus.

Notos fingo tibi poeta versus:
Quos scis hendecasyllabos vocari:
Sed nescis modulis tribus moueri,
Istos composuit Phalæcus olim,
Qui penthemimerin habent priorem:
Et post semipedem duos iambos.
Sunt quos hexametri creant reuulsi:
Vt penthemimeris prior locetur.
Tum quod bucolice tome relinquit:
Sunt & quos genuerat puella Sapho.
Quos primus regit Hippius secundus:
Vt claudat Choriambon Antibacchius.
Sed iam non potest, ô stolo, doceri:
Nec fas est mihi regio magistro
Plebeiam numeros docere pulpam.
Verum protinus ede, quod requiro.
Nil quæro nisi quod libris tenetur:
Et quod non opicæ tegunt papyri.
Quas si solueris, ô Poeta nugas,
Testam trado tibi simul * Vacunam.
Nec iam post metues vbique dictum.
Hic est ille Theon poeta falsus
Bonorum mala carminum taberna,

Eidem Theoni. Epist. v.

Ausonius Salue caro mihi dico Theoni,
Versibus experiens quod volo quódue queror.
Tertia fissipedes renouauit Luna iuuencas:
Dum fugitas nostram dulcis amice domum.
Nonaginta dies sine te charissime traxi:
Huc adde æstiuos. hoc mihi pæne duplum est.
Bis noues denos dicam, deciésque nouenos
Ille dies anni portio quanta abiit.
Sexaginta horas super & duo millia centum
Te sine consumpsi: quo sine & hora grauis.
Millia bis nongenta iubet demensio legum
Adnumerata reos per tot obire dies.
Iam potui Romam pedes ire, pedésque reuerti,
Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
Scirpea Domnotoni tanti est habitatio vati?
Pauliacus tantumne mihi villa foret.
An quia per tabulas * medico pugnan.* otatam,
Debita summa mihi est: ne repetamus, abes?
Bis septem rutilos regale nomisma Philippos,
Nec tanti fuerint, perdere malo, Theon:
Implicitum quàm te nostris interne medullis
Desore tam longi temporis in spatio:
Ergo aut prædictos iam nunc rescribe Darios:
Et redime, vt mora sit libera desidiæ.
Aut alios à me totidem dabo: dum modo cari
Conspicer ora viri pauperis vsque licet.
Puppe cito propera sinuosáque lintea veli
Pande. Medullini te feret ora noti.
Expositum subter paradas lectóque iacentem:
Corporis vt tanti non moueatur onus.
Vnus Domnotoni te à littore perferet æstus
Condatem ad portum: si modo deproperes.
Inq; vicem venti quotiens tua flamina cessant,
Remipedem iubeas protinus ire ratem.
Inuenies præsto subiuncta petorita mulis,
Villa Lucani mox potieris aco.
Resciffo disce componere nomine versum,
Lucilij vatis sic imitator eris.

Eidem Theoni. Epist. vi.

Ausonius Consul vatem resaluto Theonem.
Aurea mala Theon, sed plumbea carmina mittis.

Vnius massæ quis putet has species?
Vnum nomen vtrique: sed est discrimen vtriques
Poma vt mala voces, carmina verò mala.
Vale beatus, nomen à diuis Theon.
Methodus sed ista sæpe currentem indicat.
Ostrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat,
Accepi dilecte Theo: numerabile munus.
Verum quot fuerint subiecta monosticha signant.
Quot ter luctatus cum pollice computat index.
Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
Ter quot erant Phrygij numerata decennia belli.
Aut ter vt Aeolidis mensis tenet ignicomus Sol,
Cornib. à primis quot habet vaga Cynthia noctes,
Singula percurrit Titan quot signa diebus.
Quotq; annis sublimis agit sua sæcula Phænon.
Quot numero annorum Vestalis virgo ministrat.
Dardaniusq; nepos regno quot protulit annos.
Priamidæ quot erant si bis denis retrahantur.
Bisq; viros numeres qui fata Amphrysia seruant.
Quot genuit fœtus Albana sub ilicibus sus.
Et quos sunt asses, vbi nonaginta trientes.
Vel quot habet iunctos Vasatica rheda caballos.
Quod si figuras fabulis adumbratas,
Numerúmque doctis inuolutis ambagibus,
Ignorat alto mens obesa viscere:
Numerare saltim more vulgi vt noueris,
In se retortas explicabo summulas.
Ter denas, puto, quinquiésque senas.
Vel bis quinque, dehinc decem, decémque
Vel senas quater, & bis adde ternas.
Septenis quater adde vnum & vnum.
Duc binas decies semélque denas.
Aut ter quattuor adde bis nouenis.
Octonis quater. hinc duæ recedant.
Binas ter decies semel quaternas.
Et sex adde nouem, vel octo septem.
Aut septem geminis bis octo iunge.
Aut ne sim tibi pluribus molestus.
Triginta numero fuêre cuncta.
Iunctus limicolis musculus ostreis
Primo composuit fercula prandio,
Gratus deliciis nobilium cibus,
Et sumptu modicus pauperibus, focis.
Non hic naufrago quæritur æquore,
Vt crescat pretium grande periculis:
Sed primore vado post refugum mare,
Algosa legitur littore concolor.
Nam testæ duplicis conditur in specu,
Quæ feruentis aquæ fota vaporibus,
Carnem lacteolis visceris indicat.
Sed damnosa nimis panditur area.
Fac campum replices Musa papyrium:
Nec iam fissipedis per calami vias
Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis,
Pingens aridulæ subdita paginæ,
Cadmi filiolis atricoloribus
Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.
Parcamus vitio Dumnotina domus
Ne sit charta mihi cerior ostreis.

Ausonius Axio Paulo Rhetori Sal. Epist. VIII.

Tandem eluctati retinacula blanda morarum,
Burdigalæ molles liquimus illecebras.
Santonicámque vrbem, vicino accessimus agro.
Quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
Cornipedes rapiant imposita petorita mulæ:
Vel cisio triiugi si placet, insilias:
Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conscendas. propere dummodo iam venias.
Instantis reuocant quia nos sollemnia Paschæ:
Libera nec nobis est mora desidiæ.
Perfer in excursu vel teriuga millia epodon,
Vel falsas lites, quas schola vestra serit.
Nobiscum inuenies nullas, quia liquimus istic,
Nugarum veteres cum sale relliquias.

Ausonius Paulo. Epist. IX.

Ostrea nobilium cenis, sumptúque nepotum
Cognita, diuersóque maris defossa profundo,
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muricessis scopulorum mersa lacunis,
Quæ viridis muscus quæ dedecor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent.
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
Nutrit secretus conclusæ vliginis humor.
Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule sodalis
Assuefacte meis iocularí carmine nugis.
Aggredimur: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur,
*Nam mihi non saliare epulum, non * cena dapalis,*
Qualem Penelope nebulonum mensa procorum.
Alcinoiq; habuit nitida cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen famam testésque secutus,
Pro studiis hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem,
Omnibus ex longo cedentibus ista & opimi
Visceris, & niuei, dulcique tenerrima succo,
Miscent æquoreum tenuis sale tincta saporem.
Proxima sint quamuis, sed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Massiliensia portus:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultúque carentia,
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago quæ protegit amnis:
Vt multo iaceant algarum obducta recessu
Aspera quæ testis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti,
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
Accedunt, quæ fama recens Byzantia subter
Littora, & insana generata Propontidis acta,
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.

Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, sed tradita multis:
Vt solitum: quotiens dextræ inuitatio mensæ
Sollicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita perque popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum:
Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis si forte fuit sollemnis amico,
Coniugióque dapes, aut sacra repotia patrum,
Audiui: meminique bono laudare frequenter.

Ausonius Paulo: Epist. X.

Si qua fides falsis vnquam est adhibenda poetis,
Nec plasma semper allinunt,
Paule, Camenarum celeberrime Castaliarum
Alumne quondam, nunc pater.
Aut annus, aut proanus antiquior, vt fuit olim
Tartessiorum regulus:
Intemerata tibi maneant promissa memento.
Phœbus iubet verum loqui.
Etsi Pierias patitur lirare sorores,
Nunquam ipse torquet αὔλακα.
Te quoque ne pigeat consponsi fœderis: & iam
Citus veni remo, aut rota.
Aequoris vndosi qua multiplicata recursu,
Garumna pontum prouocat.
Aut iteratarum qua glarea trita viarum,
Fert militarem ad Blauiam.
Nos etenim primi sanctum post Pascha diebus,
Auemus agrum visere.
Nam populi cœtus, & compita sordida rixis
Fastidientes cernimus.
Angustas feruere vias, & congrege vulgo,
Nomen plateas perdere.
Turbida congestis referitur vocibus Echo,
Tene, feri, duc, da, caue,
Sus lutulenta fugit: rabidus canis impete sæuo:
Et impares plaustro boues.
Nec prodest penetrale domus, & operta subire.
Per tecta clamores meant.
Hæc & quæ possunt placidos offendere mores,
Cogunt relinqui mœnia:
Dulcia secreti repetantur vt ocia ruris,
Nugis amœna seriis.
Tempora disponas vbi tu tua: iusque tuum sit,
Vt nil agas vel quod voles.
At quæ sit properas tota cum merce tuarum
Veni camenarum citus.
Dactylicos elegos, choriambum carmen, epodos.
Socci & cothurni musicam,
Carpentis impone tuis, nam tota supellex
Vatum piorum, chartea est.
Nobiscum inuenies catenoplia, si libet vti,*
Non Pœna sed Graca fide.

Ausonius Paulo S. Epist. XI.

Vinum quum biiugo parabo plaustro
Primo tempore Santonos vehendum:
Ouum tu quoque passeris marini:
Quod nunc promus aut procul relictum
In fundo patriæ Begerritanæ:

Αὐσόνιος Παύλῳ. Epist. XII.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, *Latiaque camena,*
Ἄξια Αὐσονίοις *sermone alludo bilingui.*
Musæ quid facimus? τί κενώσομεν ἐν ἰαπέτοισιν αὔτως
Ludimus ἀφροσύνῃσιν ἐν ἤματι χειμερίοντες
Σαντονικοῖς κάμποισιν ὁ τοι κρύος . . . . ἔστιν,
Erramus gelido τρομεροὶ *rigidique poetæ*
Πιερίδων προσκαλλεσάμενοι θρέψαντες *inertes.*
Καίτοι δ' ἔχει παγετοῖς τι *pedum*, καὶ κρυμὸς ὀδόντων,
Θαλπωρὴ *quia nulla* πέλει χειμῶνι χοίρῃ.
Et duplicant frigus ψυχρὰ *carmina* μὴ πλέοντα.
Ἀργάλιμος δ' ἄγε μᾶλλον ἀοιδή. . . . .
Primitias Παύλῳ *nostro* πέμψω μελιηδεῖς.
Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολὺ *inclita* τέκνα
Ἔννεα *verbosæ* κενεὸν φρανεί τι *puellæ.*
Ἔνθ' ἄγε μοὶ τολυ . . . ἐπὶ κανεῷ δια μολπῶ.
Φροντίδας ὑμετέρας πλέονα *præferte libellum*
Τμήτορ . . . στίχοι . . . .
Παύλῳ ἐφαρμόζοντα μεμιγμένον . . . ᾠδήν.
Οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶν *in hac regione* μένοντι
Ἄξιον *ab nostris* ἐπιδεύεα *esse* καμήνης.
Κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, *qui seria nostra,*
Qui ioca παντοδαπῇ *nouit tractare* παλαίστρῃ.
Καὶ νῦν *sepositus* μονάχῳ ἐνὶ *rure* κρυβέντα,
Ἀσκούλα ἐνὶ χώρῳ *habet* θυμαλγέα λέσχην.
Οὔ τι φίλους ἐπίθησε, *nec ipse accommodus vlli.*
Ὅτι ἀθελξινόοις . . . φίλτατε μούσαις.
Iam satis ὦ φίλε Παῦλε πόνοιο ἀπεπειρήθημεν.
Εἴ τε φέρω *causas* τε καὶ *ingratias* καὶ θέσφας,
Ῥητορικοῖς λόγοισι καὶ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.
Ἀλλ' ἤδη κεῖνος μὲν ἅπας *iuuenalibus* ἰδροῖς
Ἐκλιγοτὰς μαλίον τρομερὴ καὶ βεβλήμενα *senectus.*
Καὶ *minimum in sumptum* δὴ τρεῖς *leuis arca ministrat*
Οὐ γὰρ ἔχω ἀτάλαμνος ἀνὴρ . . . .
Κλεινίκος οἰ . . . γέροντι . . . . .
Aequanimus si qua fueris ἐς πάντα μάλ' εὔδιον
Malueris, καὶ δὲ πόνος ὅστ' ὁ δὲ παιίνς.
Κεῖνο δὲ τηγανῆ λίσσεν. *vt omnibus vndique mensis*
Σοὶ φιάλῃ ἢ καὶ δέπας συμποσίοις μεστὸν
Θυμὸς ἀκηχεμένου *solatia blanda requiras.*
Hic eris & fructus δημήτερος ἀγλαοκάρπου,
Εἴδῃ σοὶ ὕδωρ . . . πολυχάνδεα *pocula* θείῃ.
Κιρνᾶ ἅμα θῆλυς. νέκταρ οἷν ἐς βίροιο
Ambo agitur nostræ συγκαλλείξαμεν *otia vitæ,*
Dum res, & ætas & sororum
Νήματα πορφύρεα πλέκεται.

Αὐσόνιος Παύλῳ Epist. XIII.

Ῥωμαίων ὕπατος, ἀριστολόγῳ ὁ δὲ ποιητῆ
Αὐσόνιος Παύλῳ σπεῦδε φίλους ἰδέειν.

Ad eundem Paulum, Epist. XIV.

Æquoream liqui te propter, amice Garumnam:
Te propter campos incolo Santonicos.

Congressus igitur nostros pete. si tibi cura,
Quæ mihi conspectu iam potiere meo.
Sed tantũ appropera, quantum pote, corpore, & æuo,
Vt saluum uideam sat cito te uideo.
Si post infaustas uigor integratus habenas:
Et rediit membris iam sua mobilitas.
Si riguam latis recolis Pimpleida Musis,
Iam vates, & non flagrifer Automedon:
Pelle soporiferi senium nubémque veterni:
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed cisium, aut pigrum cautus conscende veredum.
Non tibi sit reda, non amor acris equi.
Canteri moneo male nota petorita vites.
Nec celeres mulas ipse Metiscus agas.
Sic tibi sint musæ faciles. meditatio prompta,
Et memor: & liquidi mel fluat eloquij.
Sic qui venalis tam longa ætate crebemmus
Non habet emptorem, sit tibi pro pretio:
Attamen vt citius venias, leuiúsque vehare:
Historiam, mimos, carmina linque domi.
Grande onus in musis. tot sæcula condita chartis,
Quæ sua vix tolerant tempora, nostra grauant.
Nobiscum inuenies ἔπεα πολυμορφέα φλήναφον,
Γραμματικῶν τε πλοκάς, καὶ λογοδαιδαλίην,
Δάκτυλον ἡρῷον, καὶ ἀοιδοπόλον χορίαμβον,
Καὶ θυμέλης τε χόρῳ σύρματα τερψιχόρης.
Σωταδικόν τε κίναιδον, ἰωνικὸν ἀμφοτερόθεν.
Ῥυθμῶν ποδαγρικῶν ἕ.τομοι ἐυτπίλω.
Εἰλιπόδην σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.
Οὐδὲ Θουκυδίδου, ἔννεα Ἡροδότου.
Ῥητορικῶν θαύματα, σοφῶν ἐρικύδεα φῦλα
Πάντα μάλ' ὅσσα θέλεις, καὶ πλέον, ὅσσα θέλεις.
Hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν *effero libris*
Vale valere si voles me iam veni.

Ausonius Tetradio Salutem. Epist. xv.

O qui venustos uberi facundia
Sales opimas, Tetradi:
Cauésque ne sit tristis & dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen, atque melle temperans,
Torpere musas non sinis:
Paritérque fucas quæq; gustu ignaua sunt,
Et quæ sapore tristia:
Rudes, camenas qui Suessæ prauenis:
Æuóque cedis non stilo:
Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, vt Lucas boues
Olim resumpto præferoces prælio
Fugit iuuentus Romula?
Non vt tigris te, non leonis impetus,
Amore sed caro expeto.
Videre alumni gestio vultus mei,
Et indole optata frui:
Inuitus olim deuoraui absentiam
Necessitatem pristinæ:
Quondam docendi munere astrictum graui
Iculisma quum te absconderet,
Et inuidebam deuio ac solo loco.
Opus camenarum tegi.
At nunc frequentes, atq; claros nec procul,
Quum floreas inter viros
Tibiq; nostras ventus auras deferat:
Aurésque sermo verberet:
Cur me supino pectoris fastu tumens,
Spernis poetam consulem?
Tuique amantem téque mirantem, ac tua
Desiderantem carmina,
Oblitus alio negligis fastigio?
Plectendus exemplo tuo:
Ni stabilis æuo pectoris nostri fides
Quanquam recusantes amet.
Vale: valere si voles me: peruola
Cum scrinio, & musis tuis.

Ad librum: vt eat ad Probum.

Perge ô libelle Sirmium,
Et dic hero meo: ac tuo
Aue, atque salue plurimum.
Quis iste sit nobis herus,
Nescis libelle? an, quum scias,
Libenter audis, quod iuuat?
Possem absolute dicere:
Sed dulcius circumloquar:
Diúque fando, perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens,
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca & musica.
Qui grandines Vlixei,
Mellifluentem Nestora,
Concinnatorem & Tullium.
Qui solus, exceptis tribus
Heris, herorum primus est,
Prætorióque maximus.
Dico hunc Senatus præsulem.
Præfectum eundem & consulem.
(Nam consul æternum cluet.)
Collegam Augusti consulis,
Columen curulis Romulæ,
Primum in secundis fascibus.
Nam primus è cunctis erit
Consul secundus principi.
Generi hic superstes aureo,
Satórque prolis aureæ:
Conuicit Ascræum senem,
Qui sæculum omne ferreum
Qui vincit aui iniuriam,
Stirpis nouator Anniæ
Patribúsque comit infulis,
Aniciorum stemmata.
Probum loquor, scis optime.
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudauerit,
Perge ô Libelle: & vtere
Felicitate intermina.
Quin & require, si fines
Tempore sacro obuenio.

Age

Age vera proles Romuli.
Effare causam nominis,
Vtrumne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen hoc
Secuta morum regula?
An ille venturi sciens
Mundi supremus arbiter,
Qualem creauit moribus
Iussit vocari nomine?
Nomen datum praetoriis,
Vitaque testimonio.
Libelle felix: quem sinu
Vir tantus euoluet suo.
Nec occupari tempora
Grato queretur otio.
Quem mille cum vocis modis,
Leni aut susurro impertiet.
Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt cora.
Quem mente, & aure conscius,
Quibusdam omissis pelleget.
Quacunque fortuna est tibi.
Perge ò Libelle: vtere
Felicitate intermina.
Dic me valere & viuere.
Dic viuere ex voto pio,
Sanctis precantem vocibus,
Vt quem Curulis proxima.
Collegio nati dedit:
Hunc rursus Augustus prior
Suis perennet fascibus.
Subnecte & illud leniter.
Apologos en misit tibi
Ab vsque Reni limite,
Ausonius nomen Italum,
Praeceptor Augusti tui.
AEsopiam trimetriam,
Quam vertit, exili stilo
Pedestre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.
Vt hic aui ac patris decus.
Mixto refulgens sanguine
Probianóque, ac Anicio:
Vt quondam in Albae moenibus
Supremus Aeneae satus,
Siluio Iulis miscuit:
Sic iste qui natus tuus,
Flos flosculorum Romuli,
Nutricis inter lemmata.
Lallique somniferos modos,
Suescat peritus fabulis,
Simul iocari, & discere.
Et adde votum. quod pio
Concepimus tui Deo.
Vt genitor Augustus dedit
Collegio nati Probum:
Sic Gratianus hunc nouum
Stirpi futura copulet.
Rata sunt futura, quae loquor,
Sic merita sic fatum iubet,
Sed iam vt loquar Iulius,
Fundi modum inuita, accipe
Volucripes dimetria:
Auéque dicto, dic, Vale.

Ad Vrsulum Grammaticum Treuirorum: cui strenas calendis Ianuariis ab Imperatore non datas, reddi fecit.
Epist. XVIII.

Primus iucundi fuit hic tibi fructus honoris:
Augustae faustum munus habere manus.
Proximus ex longo gradus est. Quaestoris amici
Curam pro strenis excubuisse tuis,
Ergo interceptos regale numisma Philippos
Accipe tot numero, quot duo Geryones,
Quot terni biiuges: demptóque triente Camenae:
Quótque super terram sidera Zodiaci,
Quot commissa viris Romana, Albanaque fata:
Quótque doces horis, quótque domi resides.
Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus.
Excepto, medium quot patet ad stadium.
Quot pedibus gradiuntur apes, & versus Homeri.
Quótque horis pelagus profluit aut refluit.
Protulit in scenam quot dramata fabellarum,
Arcadiae medio qui iacet in gremio.
Vel quot iuncturas geometrica forma fauorum
Conserit extremis omnibus, & mediis.
Quot telios primus numerus solúsque probatur,
Quod par, atque impar partibus aequiparet.
Bis ternos, & ter binos quia conserit vnus,
Qui solus totidem congeminatus habet.
Quos faciunt iuncti subterque supráque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleiadásque simul.
* * * * *

Vrsule collega nobilis Harmonio.
Harmonio: quem Claranus, quem Scaurus: & Asper:
Quem sibi conferret Varro, priórque Crates.
Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri:
Quique notas spuriis versibus apposuit.
Cecropiae commune decus, Latiaeque camenae,
Solus qui Chium miscet, & Ammineum.

Ausonius Pontio Paulino filio.
Epist. XIX.

Condiderat iam solis equos Tartesia Calpe:
Stridebátque freto Titan insignis Ibero.
Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas:
Vinceret vt tenebras radiis, velut aemula fratris.
Iam volucres, hominúmque genus superabile curis,
Mulcebant placidi tranquilla obliuia somni.
Transierant Idus medium suprema December.
Tempora venturo properabat iungere Iano.
Et nonas decimus ab se nox longas calendas
Iugiter accerui celebranda ad festa iubebat.
Europámque, Asiámque, duo vel maxima terrae
Membra. quibus Libyam dubie Sallustius addit,
Europae adiunctam: possit quum tertia dici.
Regnatas multis quos fama oblitterat: & quos
Barbara Romanae non tradunt nomina linguae,

Illibanum, Numidámque Auelim, Parthúmque
Vononem,
Et Catanum: Pellæa dedit qui nomina regum.
Quique magos docuit mysteria vana Nechepsi:
Et qui regnauit sine nomine mox Sesoostris.

Ausonius Paulino. S. P. D. Epist. xx.

Paulino Ausonius, Metrum sic suasit vt esses
Tu prior; & nomen prægrederère meum.
Quanquam & fastorum titulo prior, & tua Roma
Præcessit nostrum sella curulis ebur.
Et quæ iamdudum tibi palma poetica pollet;
Lemnisco ornata est: quo mea palma caret,
Longæuæ tantum superamus honore senectæ,
Quid refert? cornix non ideo ante cycnum.
Nec quia mille annos viuit Gangeticus ales,
Vincit centum oculos regie pauo tuos.
Cedimus ingenio; quantum præcedimus æuo.
Assurgit musæ nostra camæna tuæ.
Viue, vale, & totidem venturos congere Ianos;
Quot tuus aut noster conseruère patres.

Ausonius Paulino suo salutem dicit. Epist. xxi.

Iambe Parthis, & Cydonum spiculis,
Iambe pinnis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
Magna sonoræ grandinis vt densior,
Flammis corusci fulminis vibratior,
Iam nunc per auras Persei talaribus,
Petasóque ditis Arcados vectus, vola.
Si vera fama est Hippocrene: quam pedis
Pulsu citatam cornipes fudit freniens:
Tu fonte in ipso procreatus Pegasi,
Primus nouorum metra iunxisti pedum:
Illicque musis concinnentibus nouem,
Cadem in draconis concitasti Delium,
Fer hanc salutem præpes & volucripes
Paulini ad vsque mœnia, Hebromagum loquor.
Et protinus iam si resumptis viribus
Alacri refectis corporis motu viget.
Saluere iussum mox reposce mutuum.
Nihil moreris, tamque dum loquor redi:
Imitatus illum stirpis auctorem tuæ:
Triplici furentem qui Chimæram incendio
Superuolauit tutus igne proximo.
Dic & Valere, dic, Auere te iubet
Amicus, & vicinus, & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingenij tui.
Dic & magister. dic parens. dic omnia
Blanda atque sancta caritatis nomina.
Auéque dicto, dic vale & actutum redi.
Quod si rogabit, quid superscriptis nouis
Maturus æui, nec rudis dudum dicem:
Nescire dices sed paratum iam fore
Heroicorum versuum plenum essedum.
Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa voluunt pondere,
Tripedes caballos, terga ruptos verbere:
His vt vehantur tres sodales mutij.
Pors & rogabit quos sodales dixeris
Simul venire: dic, Trinodem dactylum
Vidi paratum cruciandi cantherio.
Spondeus illi lentipes ibat comes:
Paribus moratur qui locis cursum meum:
Mihique similis. semper aduersus tamen,
Nec par nec impar. qui Trochæus dicitur.
Hæc fare cursim, nec moratus peruola,
Aliquid reportans interim munusculi
De largitate musici promptarij.

Ausonius Paulino suo. Epist. xxii.

Philon, meis qui villicatus prædiis,
Vt ipse vult epitropos.
Nam gloriosum Græculus nomen putat,
Quod sermo fucat Doricus.
Suis querelis asserit nostras preces:
Quas ipse lentus prosequor.
Videbit istum, qualis astet comminus.
Imago fortunæ suæ.
Canus comosus, hispidus, trux, atribus,
Terentianus Phormio,
Horrens capillis vt marinus asperis
Echinus, aut versus mei.
Hic sæpe falsus messibus vegrandibus,
Nomen perosus villici,
Semente sera siue multum præcoqua,
Et siderali inscitia,
Cælum lacessens seque culpa subtrahens,
Reos peregit cælites.
Non cultor instans, non arator gnauiter:
Promúsque, quam condus magis.
Terram infidelem, nec feracem criminans,
Negotiari maluit.
*Mercatur * quoquo foro venalium.*
Mutuatur ad Græcam fidem.
Sapiénsque supra Græciæ septem viros,
Octauus accessit sophos.
*Et nunc parauit caseo * triticum & sale,*
Nouísque pollet emporus.
Addit inquilinos, iura, vicos, oppida,
Solis & salis commercio.
Acatis phaselis lintribus. stlatis, rate,
Tarnim & Garum permeat.
Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
Se ditat & me pauperat.
Is nunc ad vsque vectus Hebromagum tuam,
Sedem locauit mercibus.
* * * * *
Vt inde nauso deuehat.
* * * *
Nostros in vsus. vt refert.
Hunc ergo paucis ne graueris hospitem.
* * * *
Adiutus vt mox nauis auxilio tuæ,
Ad vsque portus oppidi,
Iam iam Perusina. & Saguntina fame,
Lucaniacum liberet.
Hoc si impetratum munus abs te accepero,

Pris

Prior colère, quàm Ceres.
Triptolemon olim siue Medem, quem vocant:
Aut Tullianum Buzygen,
Tuo locabo post ferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

Ausonius Paulino. Epist. XXIII.

Proxima, quæ nostræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram, quòd te Pauline inflectere posset,
Eliceretque tuam blanda obiurgatio vocem:
Sed tu iuratis velut alta silentia sacris
Deuotus teneas, perstas in lege tacendi.
Non licet, an ne pudet, si quis tibi iure paterno
Viuat amicus adhuc, maneásque obnoxius heres?
Ignauos agitet talis timor: at tibi nullus
Sit metus: & morem missæ, acceptæque salutis
Audacter retine, vel si tibi proditor instat,
Aut quæsitoris grauior censura timetur
Occurre ingenio, quo sæpe occulta teguntur.
Threicij quondam quam sæua licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit: & tacitis mandauit crimina telis.
Et pudibunda suos malo commisit amores
Virgo, nec erubuit taciturno conscia pomo.
Depressis scrobibus vitium regale minister
Credidit: idque diu texit fidissima tellus.
Inspirata dehinc vento cantauit arundo.
Lacte incide notas: arescens charta tenebit,
Semper in aspicuis prodentur scripta fauillis.
Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare libelli
Segmina Pergamei tereti circundata ligno
Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus
Non respondentes sparso dedit ordine formas:
Donec consimilis ligni replicetur in orbem.
Innumeras possum celandi ostendere formas,
Et clandestinas veterum reserare loquelas.
Si prodi Pauline times, nostrǽque vereris
Crimen amicitiæ, Tanaquil tua nesciat istud.
Tu contemne alios, nec dedignare parentem
Adfari verbis. Ego sum tuus altor: & ille
Præceptor primus veterum largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.

Ausonius Paulino S. Epist. XXIIII.

Discutimus Pauline iugum, quod certa ferebat
Temperies: leue quod positum & tolerabile cunctis
Tractabat paribus concordia mitis habenis.
Quod per tam longam seriem voluentibus annis
Fabula non vnquam, nunquam querimonia mouit.
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
Nec quæ compositis malè suada credula causis,
Concinnat verisimilis suspectio culpas.
Tam placidum, tam mite iugum: quod vterque parentes
Ad senium nostrum traxêre ab origine vitæ
Impositúmque piis hæredibus vsque manere
Optarunt, dum longa dies dissolueret æuum:
Et mansit, dum læta fides, nec cura laborat
Officij seruare vices, sed sponte feruntur
Incustoditum sibi continuantia cursum.
Hoc tam mite iugum docili ceruice subirent
Martis equi, stabulóque feri Diomedis abacti:
Et qui mutatis ignoti Solis habenis
Fulmineum Phaëthonta Pado mersere iugales.
Discutitur Pauline tamen: nec culpa duorum
Iste, sed vnius tantùm tua. nanque ego semper
Contenta ceruice feram, consorte laborum
Destituor. nec tam promptum gestata duobus
Vnum deficiente pari perferre sodalem.
Non animus, viresque labant: sed iniqua ferendo
Conditio est oneri, quùm pondus vtrunque relicto
Ingruit: accedúntque aliena pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
Corpus: & exigui quamuis discrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.
Obruar vsque, tamen veteris ne desit amici
Me durante fides: memorique vt fixa sub æuo
Restituant profugum solatia cassa sodalem.
Impie, Pirithoo disiungere Thesea possis,
Euryalúmque suo socium secernere Niso?
Te suadente fugam, Pylades liquisset Orestem,
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon?
Quantum oblectamen populi, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono? gratantia cuncti
Verba loquebantur iam nomina nostra parabant
Inserere antiquis æui melioris amicis.
Cedebat Pylades: Phrygij quoque gloria Nisi
Iam minor, & promissa obiens vadimonia Damon.
Nos documenta magis felicia qualia magnus
Scipio, longæuique dedit sapientia Læli.
Nos studiis animísque iisdem, miracula cunctis
Hoc maiora pares fuimus quòd dispare in æuo.
Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor. abdita opertis
Principiis, & vtroque caput celantia nodo.
Grande aliquod verbum nimirum diximus, vt se
Inferret nimiis vindex Rhamnusia votis.
Arsacidæ vt quondam regis non læta triumphis
Grandia verba premens vltrix dea Medica belli
Sistere Cecropidum in terris monumenta paranti
Obstitit: & Graio iamiam fingenda trophæo,
Vltro etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.
Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido est?
In Medos, Arabásque tuos per nubila & atrum
Perge chaos Romana procul tibi nomina sunto.
Illic quære alios oppugnatura sodales:
Liuor vbi iste tuus ferrugineúmque venenum
Opportuna tuis immittat pectora furiis.
Paulinum, Ausoniumque viros quos sacra Quirini
Purpura, & auratus trabea velauit amictus,
Non decet insidiis peregrinæ cedere diuæ.
Quid queror, Eoique insector crimina monstri?
Occiduæ me ripa Tagi, me Punica lædis
Barcino, me bimaris iuga ninguida Pyrenæi.
Mœnibus è patriis forsan quoque vestis & oris.
Quémque suo longè dirimat prouincia tractu
Trans montes solémque, altum trans flumina & vrbes,
Et quod terrarum, cælique extenditur inter

Emeritæque amnes, latàque fluenta Garumnæ.
Quod si interuallis spatium tolerabile limes
Poneret exiguus: quamuis longa omnia credant
Qui simul esse volunt: faceret tamen ipsa propinquos
Cura locos, mediis iungens distantia verbis.
Sanctonus vt sibi Burdigalam: mox iungit Aginnum
Illa sibi, & populos Aquitanica rura colentes:
Vtque duplex Arelas, Alpinæ tecta Viennæ,
Narbonémque pari spatio sibi conserit: & mox
Quintuplicem socias tibi Martie Narbo Tolosam.
Hoc mihi si spatium vicinis mœnibus esset,
Tunc ego te vt nostris aptum complecterer vlnis:
Adflarétque tuas aures nostræ aura loquelæ.
Nunc tibi trans Alpes & Marmoream Pyrenen
Cæsareæ Augustæque domus Tyrrhenica propter
Tarraco, & ostrifero super addita Barcino ponto:
Me iuga Burdigalæ, trino me flumina cœtu
Secernunt turbis popularibus: otiáque inter
Vitiferi exercent colles, lætúmque colonis
Vber agri, tum prata virentia, tum nemus vmbris
Mobilibus celebríque frequens ecclesia vico:
Tótque mea in Nouero sibi proxima prædia pago
Dispositis totum vicibus variata per annum,
Egelidæ vt tepeant hiemes, rabidósque per æstus
Adspirent tenues frigus subtile aquilones.
Te sine sed nullus grata vice prouenit annus.
Ver pluuium sine flore fugit. canis æstifer ardet.
Nulla autumnales variat Pomona sapores.
Effusáque hyemem contristat Aquarius vnda.
Agnoscísne tuam Ponti dulcissime culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis vnquam
Paulini illius veteris reuerentia durat:
Quæque meo, atque tuo fuerat concordia patri.
Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Vlixi.
Aut præter dominum vibrabilis ornus Achilli,
Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere soluet.
Sed cur tam mœsto sera tristia carmina versu?
Et non in meliora animus se vota propinquat?
Sit procul iste metus certa est fiducia nobis:
Si genitor natúsque Dei pia verba volentum
Accipiat, nostro reddi te posse precatu:
Ne sparsam raptámque domum, laceratáque centū
Per dominos, veteris Paulini regna fleamus.
Téque vagum toto quàm longa Hispania tractu
Immemorem veterum peregrinis fidere amicis.
Accurre ô nostrum decus, ô mea maxima cura.
Votis, ominibúsque bonis, precibúsque vocatus
Adpropera: dum tu iuuenis, dum nostra senectus
Seruat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
Et quando iste meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paulinus adest. iam ninguida linquit
Oppida Iberorum, Tarbellica iam tenet arua.
Hebromagi iam tecta subit: iam prædia fratris
Vicina ingreditur: iam labitur amne secundo:
Iámque in conspectu est: iam prora obuertitur amni:
Ingressúsque sui celebrata per ostia portus
Totum occursantis populi prævertitur agmen:
Et sua præteriens, iamiam tua limina pulsat.
Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Ausonius Paulino suo S. Epist. XXVI

Quarta tibi hæc notos detexit epistola questus
Pauline: & blando residem sermone lacessit:
Officium sed nulla pium mihi pagina reddit,
Fausta salutigeris adscribens orsa libellis.
Vnde istam meruit non felix charta repulsam,
Spernit tam longo cessatio quam tua fastus?
Hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
Accipit & salue medius interuenit armis:
Respondent & saxa homini percussa ab antris
Sermo redit redit & nemorum vocalis imago,
Littorei clamant scopuli dant murmura riui,
Hyblæis apibus sepes depasta susurrat.
Est & arundineis modulatio musica ripis:
Cúmque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.
Incubuit foliis quotiens leuis Eurus acutis,
Dindyma Gargarico respondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit non aeris ales,
Quadrupedésve silent, habent & sua sibila serpens.
Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat:
Cymbala dant flictu sonitum, dant pulpita saltu
Icta pedum, tenso reboant caua tympana tergo.
Isiacos agitant Mareotica sistra tumultus,
Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,
In numerum quotiês radiis ferientibus icta
Respondent dociles moderato verbere peluis.
Tu velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis,
Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet,
Obnixum Pauline taces. agnosco pudorem:
Quod vitium fouet ipsa suum cessatio iugis.
Dumque pudet tacuisse diu placet officiorum
Non seruare vices: & amant longa otia culpam.
Quis prohibet Salue atque Vale breuitate parata
Scribere? felicésque notas mandare libellis?
Non ego longinquos vt texat pagina versus
Postulo: multiplicíque oneres sermone tabellas.
Vna fuit tantùm quæ respondere Lacones,
Littera: & irato regi placuere negantes.
Est etenim comis breuitas. sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert quum multa loquaces
Ambigui sererent verbis contra omnia solum
Et respondebat, vel Non. O certa loquendi
Regula! nam breuius nihil est, nec plenius istis:
Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
Nemo silens placuit: multi breuitate loquendi.
Verùm ego quò stultè dudum spatiosa locutus
Prouehor? vt diuersa sibi vicináque culpa est,
Multa loquens, & cuncta silens, non ambo placemus:
Nec possum reticere, iugum quod libera nunquam
Fert pietas, nec amat blandum postponere verum.
Vertit ita Pauline tuos dulcissime mores?
Vasconis hoc saltus, & ninguida Pyrenæi
Hospitia & nostri facit hoc obliuio cæli.
Imprecer ex merito quid non tibi Iberica tellus?
Te populent Pœni. te perfidus Annibal vrat.
Te belli sedem repetat Sertorius exul.
Ergo meum patriæque decus, columénque Senati,
Bilbilis, aut hærens scopulis Calagorris habebit?
Aut quæ deiectis iuga per scrupulosa ruinis

Arida

Arida torrentem Sicorim despectat Hilerda:
Hic trabeam Pauline tuam, Latiámque curulem
Constituis patriósque istic sepelibis honores?
Quis tamen ista tibi tam longa silentia suasit,
Impius, vt nullos hic vocem vertat in vsus?
Gaudia non illum vegetent: non dulcia vatum
Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ.
Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ pastorum nemoralibus abdita lucis
Solatur nostras Echo resecuta loquelas.
Tristis, egens, deserta colat: tacitúsque pererret
Alpinis conuexa iugis: ceu dicitur olim
Mentis inops cœtus hominum & vestigia vitans
Auia perlustrasse vagus loca Bellerophontes.
Hæc precor, hanc vocem Bœotia numina Musæ
Accipite: & Latiis vatem reuocate camenis.

Ausonius Paulino suo S. Epist. xxvi.

Quarta redit duris hæc iam messoribus æstas?
Et totiens cano bruma gelu riguit:
Ex quo nulla tuo mihi littera venit ab ore:
Nulla tua vidi scripta notata manu:
Ante salutifero felix quum charta libello
Dona negata diu multiplicata daret.
Trina etenim vario florebat epistola textu,
Sed numerosa triplex pagina carmen erat.
Dulcia multimodis quædam subamara querelis
Anxia censuræ miscuerat pietas.
Sed mihi mite patris plusquam censoris acerbum
Sedit: & è blandis aspera penso animo.
Ista suo retegenda loco tamen: & grauiore
Iudicio heroi sunt agitanda sono.
Interea leuior paucis præcurrit iambus,
Discreto referens mutua verba pede.
Nunc elegi saluere iubent, dictáque salute,
Vt fecere alias orsa, gradúmque silent.

DAMASI HISPANI VITA.

DAMASVS natione Hispanus, nobili atque clara familia ortus est, vt veteres scribunt. Iisdem temporibus in Vrbe floruit, quibus in scribenda historia nobiles habiti sunt Paulus Orosius, & Eutropius, qui de rebus Romanis libros plures composuit. Laudatur ingenium Damasi atque eruditio in faciendis carminibus, cùm ab aliis multis, tum præcipuè ab Hieronymo: qui complura opera à se composita huic Damaso dicauit. Adeò modestus fuit, támque excellenti virtute ornatus, vt ingenti studio creatus Romæ fuerit. Pontifex maximus, repulsis atque improbatis illorum accusationibus, qui nomine adulterij conabantur famam, atque innocentiam eius insimulare. Plura de Poëta Damaso relata sunt apud illos autores qui de gestis Pontificum scribunt. Poëmata edidit non vulgari elegantia, & hymnos complures, vt Prudentius, Ambrosius, & alij eiusdem ordinis autores. Item librum de Romanis Pontificibus soluta oratione, quem ad Hieronymum misit: cúmque liberè & amicè hortatur ad exponendam, atque illustrandam Hebræorum doctrinam. Putabat enim lectionem ipsam patum quidem conferre sine stylo: neque posse aliquem satis proficere in studiis literarum, atque antiquis disciplinis, sine magno ac diligenti vsu scribendi. Neque desunt, qui referant, ipsum Damasum peruenisse ad extremam senectutem, ac sub Theodosio Augusto periisse, cùm octogesimum annum ageret: quod etiam Hieronymus tradit.

DAMASI EPISCOPI ROMANI ELOGIA.

DE PAVLO APOSTOLO.

IAM dudum Saulus procerum præcepta secutus,
Cum domino patrias vellet proponere leges,
Abnueret sanctos Christum laudasse Prophetas
Cædibus assiduis cuperet discerpere plebem,
Cùm laceras sanctæ matris pia fœdera cæcus,
Post tenebras verum meruit cognoscere lumen,
Tentatus sensit possit quid gloria Christi.
Auribus aut Domini vocem lucémque recepit,
Composuit mores, Christi præcepta secutus.
Mutatus postquàm placuit de nomine Paulus.
Mira fides rerum, subitò trans æthera vectus,
Noscere promeruit, possint quid præmia vitæ.
Conscendit carus martyr penetralia Christi,
Tertia lux cœli tenuit paradisus euntem,
Colloquiis Domini fruitur, secreta reseruat
Gentibus & populis iussus prædicere vera,
Profundum penetrare maris, noctémque diémque
Visere, cui magnum satis est vixisse latentem.
Verbera, vincla, famem, lapides, rabiémque ferarum,
Carceris illuuiem, virgas, tormenta, cathenas,
Naufragium, lacrimas, serpentis dira venena,
Stigmata non timuit portare in corpore Christi.
Credentes docuit, possent quò vincere mortem.
Dignus amore Dei viuit per secla magister
Versibus his breuiter fateor sanctissime doctor.
Paule, tuos Damasus volui monstrare triumphos.

DE AGNETE MARTIRE.

Fama refert sanctos dudum genuisse parentes
Augmentum lugubres cantus, tuba cum crepuisset,
Nutricis gremium subito liquisse puellam,
Sponte truces calcasse minas, rabiémque tyranni,
Vrere cum flammis voluit nobile corpus.
Viribus immensum paruis superare timorem,
Nudam perfusos crines & membra dedisse
Ne domini templum facies peritura videret.
O Agnes verum decus, alma pudoris imago,
Vt Damasi precibus faueas precor inclita virgo.

De eadem.

Constantina Deum venerans, Christóque dicata,
Omnibus impensis deuota mente paratis,
Numine diuino multum Christóque iuuante,
Sacrauit templum victricis virginis Agnes,
Templorum quod vincit opus terrenáque cuncta,
Aurea nam rutilant summi fastigia tecti:
Nomen enim Christi celebratur sedibus istis,
Tartaream solus potuit qui vincere mortem,
Inuictum solus cœlis inferre triumphum.
Dignum Agnes munus martyr, deuotáque Christo,
Ex opibus nostris per secula longa tenebis,
O felix virgo, memorandi nominis Agnes.

De Andrea Apostolo.

Decus sacrati nominis,
Vitámque nomine exprimens,
Hoc te decorum prædicat,
Crucis beata gloria.
Andrea Christi Apostole,
Hoc ipso iam vocabulo
Signaris isto nomine,
Decorus idem misticè,
Quem crux ad alta prouehit,
Crux quem beata diligit,
Cui crux amara præparat
Lucis futuræ gaudia.
In te crevit mysterium
Cluis gemello stigmate,
Dum probra vincis per crucem,
Crucisque pandis sanguinem.
Iam nos foueto languidos,
Curámque nostri suscipe,
Quo per crucis victoriam
Cœli petamus patriam.

De Agatha martyre.

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Christus eam sibi qua sociat,
Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans specie,
Sed magis actibus atque fide,
Terrea prospera nil reputans,
Iussa Dei sibi corde ligans.
Fortior hæc trucibúsque viris
Exposuit sua membra flagris,
Pectore quam fuerit valido,
Torta mamilla docet patulo.
Deliciæ cui carcer erat
Pastor ouem Petrus hanc recreat,
Lætior inde magisque flagrans,
Cuncta flagella cucurrit ouans.
Ethnica turba rogum fugiens,
Huius & ipsa meretur opem,
Quos fidei titulus decorat
His Venerem magis ipsa premat.
Iam renidens quasi sponsa polo,
Pro misero rogita Damaso:
Sic sua festa coli faciat,
Se celebrantibus vt faueat.

De felice.

Corpore, mente, animo pariter te nomine felix
Sanctorum in numero Christi sacrasse triumphis,
Qui ad te sollicitè venientibus omnia præstas,
Nec quenquam pateris tristem repedare viantem.
Te duce seruatus, mortis quod vincula rupi,
Versibus his Damasus supplex tibi vota rependo.

De nomine Iesu.

I *n rebus tantis trina coniunctio mund* I
E *rigit humanum sensum, laudare venust* E
S *ola salus nobis, & mundi summa potesta* S
V *enit peccati nodum dissoluere fruct* V
S *umma salus cunctis nituit per secula terri* S.

De eodem.

I *ure pari regnat, communis conditor au* I
E *t cum patre pia regnat sublimis in arc* E
S *idereo sanctus insidens numine regni* S
V *nde mare & terras solo videt omnia nut* V
S *uggerit humanis & donat munera rebu* S.

De Christo.

Christe potens verum, redeuntis conditor aui
Vox summi sensusque Dei, quem fundit ab alta
Mente pater, tantique dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palàm populos, hominémque fateri
Quem verbo inclusum Mariæ, mox numine viso
Virginei tumuere sinus, innuptáque mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum: mortalia corda
Artificem texere poli: mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque sub imo
Pectore, qui totum late complectitur orbem,
Et qui non spatiis terræ, non æquoris vndis,

Ne

Nec capitur cœlo, paruos confuxit in artus.
Quin & supplicij nomen nexusque subisti,
Vt nos surriperes letho, mortemque fugares.
Morte tua mox æthereas euectus in auras,
Purgata reparans lætum te luce, parentem
Augustum formas: festis vt sæpe diebus
Annua sinceri celebret ieiunia sacri.

De Assensione Christi.

Ad sedem propriam Deus exule morte resurgit.
Vt vitam doceat credentibus esse futuram,
Angelus hoc verbum cecinit, quod vterque reportans
Sic venturus erit, sic Christum credere fas est.

De Cognomentis Saluatoris.

Spes, via, vita, salus, ratio, sapientia, lumen,
Iudex, porta, gigas, rex gemma propheta, sacerdos.
Messias, Zebaoth, Rabbi, sponsus, mediator,
Virgo, columna, manus petra, filius, Emmanuelque
Vinea, pastor, ouis, pax radix, vitis, oliua,
Fons, paries, agnus, vitulus, Leo, propiciator,
Verbum, homo, rete, lapis, domus, omnia, Christus Iesus.

IVVENCI HISPANI VITA

A Petro Crinito descripta.

IVVENCVS poeta, natione Hispanus familia insigni maximéque illustri natus est, vt ab Hieronymo traditur. Præcipuè floruit imp. Constantio & Constante. Qua tempestate in eloquentia apud Latinos clari fuerunt Tiberianus Nazarius, & Flauius Vopiscus, qui de gestis Romanorum principum libros composuit. Inter alia Poemata, quæ dicuntur ab eo edita, scripsit quatuor Euangelia hexametris versibus, qua in re maiori diligentia vsus est in seruanda rerum historia, quàm in demonstranda ingenij sui elegantia. Idem Iuuencus aliquot hymnos fecit, quibus facilè indicauit, se optimè meritum de religione Christiana. Neque dubium est, fuisse illum relatum inter sacerdotes Christianos, vt veteres autores testantur. Diuus Hieronymus alicubi repetit Iuuenci carmina, cúmque vt eruditum, & elegantem Poetam commendat.

IVVENCI PRESBYTERI POETÆ CHRISTIANI DE HISTORIA EVANGELICA,

Lib. IIII.

PROLOGVS.

IMMORTALE nihil mundi compage tenetur.
Non orbis, non regna hominum non aurea Roma,
Non mare non tellus, non ignea sidera cæli.
Nam statuit genitor rerum irreuocabile tempus,
Quo cunctum torrens rapiet flamma vltima mundum.
Sed tamen innumeros homines sublimia facta,
Et virtutis honos, in tempora longa frequentant,
Accumulant quorum famam, laudesque poetæ.
Hos celsi cantus Smyrnæ de fonte fluentes,
Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.
Nec minor ipsorum discurrit gloria vatum,
Quæ manet æternæ similis, dum secla volabunt,
Et vertigo poli terras atque æquora circum,
Aethera sydereum iusto moderamine voluet.
Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
Quæ veterum gestis hominum mendacia nectunt,
Nobis certa fides, æterna in secula laudis
Immortale decus tribuet, meritumque rependet.
Nam mihi carmen erunt Christi vitalia gesta,
Diuinum in populis falsi sine crimine donum.
Nec metus, vt mundi rapiant incendia secum
Hoc opus: hoc etenim forsan me subtrahet igni,
Tunc, cum flammiuoma descendet nube coruscans
Iudex altithroni genitoris gloria Christus.
Ergo age sanctificus adsit mihi carminis auctor
Spiritus, & puro mentem riget amne canentis
Dulcis Iordanis, vt Christo digna loquamur.

LIBER PRIMVS.

Lucæ primo.

REX fuit Herodes Iudæa in gente cruentus,
Sub quo seruator iusti templique sacerdos
Zacharias, vicibus cui templum cura tueri
Digesto instabat lectorum ex ordine vatum.
Huius inhærebat thalamo dignissima coniux,
Cura in ambobus paribus moderaminis æqui,

Ambo annexos legis praecepta tenebant.
Nec fuit iis soboles, iam tunc vergentibus annis,
Gratius ut donum iam desperantibus esset.
Sed quum forte adytis arisque inferret odores
Zacharias, visus caelo descendere aperto
Nuntius, & soli iussas perferre loquelas.
(Caetera nam foribus plebes astrata rogabat)
Quid tibi terribilis concussit corda pauore
Visus, cum laeti sermonis gratia placet?
Nam me propitius rerum pater unicus, alto
A caeli solio tibi nunc in verba venire
Praecipit, & chara tibi mox de coniuge natum
Promittit grandis rerum cui gloria restat,
Plurima qui populis nascendo gaudia quaeret,
Sobrius aeternum, clausum quem spiritus ipsis
Visceribus matris complebit numine claro.
Istius hic partem populi plerámque docendo
Ad verum conuertet iter, dominúmque Deúmque
Continuò primus noscet, plebémque nouabit.
Nomine Ioannem quem tu vocitare memento.
Olli confusa respondit mente sacerdos:
Aemula promissis obsistit talibus aetas,
Nec senibus soboles poterit contingere fessis,
Quam Deus auertens, primaeuo in flore negauit.
Haec trepidans vates: cui talia nuntius infert:
Si tibi mortalis sobolem promitteret ullus,
Ad desperandum forsan cunctatio mentis
Debuerat tardis haerens insistere verbis.
Nunc ego, quem dominus caeli terraeque creator
Ante suos vultus voluit parere ministrum,
Auribus ingratis hominis, visúque receptus,
Summi iussa Dei non contemnenda peregi.
Quare promissum manet irreuocabile donum.
Sed tibi claudetur rapida vox nuntia mentis,
Donec cuncta Dei firmentur munera vobis.
Haec ait, & sese teneris immiscuit auris.
Interea populum miracula longa trahebant,
Quid tantum in templo vellet cessare sacerdos.
Egressus trepide numen vidisse supernum
Nutibus edocuit, miseri & dispendia vocis.
Inde domum remeat completo ex ordine vates
Officio, amissámque leuant promissa loquelam,
Nec dilata diu venerunt munera prolis,
Anxia sed ventris celabat gaudia coniunx,
Donec quinque cauam complerent lumina Lunam.
Tunc maiora dehinc idem mandata minister
Detulit ad Mariae demissus virginis aures.
Haec desponsa suo per tempora certa propinquo
Abdita virginem caste pubescere tectis
Et seruare diem iussis permissa parentum.
Ad quam tranquillum sermonem nuntius infit,
Salue progenie terras intura salubri,
Desine conspectu mentem turbare verendo
Nam tua concipient caelesti viscera iussu
Natum, quem regnare Deus per secula cuncta
Et proprium credi sobolem, gaudétque iubétque.
Huic, ubi sub lucem dederis, sit nomen Iesus.
Ad quem virgo dehinc, pauido sic inchoat ore:
Nullos conceptus fieri sine coniuge dicunt,
Vnde igitur sobolem mihi nunc sperabo venire?
Nuntius haec contra celeri sermone profatur:
Virtus celsa Dei circumuolitabit obumbrans,
Spiritus & veniet purus, lectissima virgo,
Ac tibi mox puerum casto sermone iubebit
Magnificum gigni, populis quem credere sanctum
Supremique Dei natum, vocitare necesse est.
Sic cognata tibi sterilis quae credita cunctis
Zachariae coniux, mortali germine nuper
Aeuo defessis auxit miracula membris.
Sextus adest mensis, parent sic omnia iussis.
Virgo dehinc: Domino famulam nunc ecce iubenti
Vt tua verba sonant cernis seruire paratam.
Nuntius abscedens vacuis se condidit auris.
Illa dehinc rapidis Iudaeam passibus urbem,
Zachariaeq; domum penetrat, grandaémque salutat
Elisabeth: clausae cui protinus anxia prolis
Membra uteri gremio motu maiore resultant,
Et simul exiliit mater concussa tremore,
Diuinae vocis completa afflamine sancto:
Et magnum clamans, Felix ô foemina salue,
Felicem gestans uteri sinuamine foetum.
Vnde meam tanto voluit Deus aequus honore
Illustrare domum, quam mater numinis alti
Viseret? Ecce meo gaudens in viscere proles
Exultat. Mariae quum prima affamina sensit.
Felix quae confisa fidem mox affore verbo,
Quod Deus ad famulos, magnum dignãdo, locutus.
Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
Suppresso, vocis pauitantia dicta volutat.
Magnificas laudes animus, gratésque rependit
Immenso domino mundi, vix gaudia tanta
Spiritus iste capit, quòd me dignatus in altum
Erigere ex humili celsam, cunctisque beatam
Gentibus & seclis voluit Deus aequus haberi.
Sustolit ecce thronum saeuum fregitque superbos.
Largifluis humiles opibus ditauit egentes.
Tunc illic mansit ternos ex ordine menses,
Ad propriámque domum repedat iam certa futuri.
Iámque aderat tempus, quo sarcina deserat aluum
Elizabeth, liquidas soluenda in luminis auras,
Ad partus fama tantos collecta cucurrit
Turba propinquorum, tum gaudia mira frequentes
Concelebrant, noménque iubent genitoris habere,
Abnuit hoc genitrix, sed Ioannes vocitetur,
Ingeminat: placuit muti tunc iussa parentis
Consulere scriptóque rogant edicere nomen.
Sed proli mira fides, tabulis quum scribere temtat
Implicitam soluit per verba sonantia linguam.
Mox etiam afflatam penetrant spiracula mentem,
Completúsque canit venturi conscia dicta:
Concelebrent cuncti laudes gratésque frequentent
Astrorum & terrae pontiq; hominumq; parenti,
Visere quòd voluit propriamq; absoluere plebem.
En beat antiquam gentem, cornúque salutis
Erecto, indulget Dauidis origine lumen,
Hoc est quod prisci cecinere ex ordine vates:
Haec est illa salus, quae nos ex hostibus atris
Eripit, ut nobis iusto seruire queamus.

Ad in

At tu parue puer, sanctus dignúsque Propheta
Diceris, & dominum mox præcedere viando,
Illius & populum duces per lumen apertum.
Errorem per te spernent, mortisque tenebras
Abrumpent omnes, tua qui præcepta sequentur.
Exin secretus in vallibus abdita semper
Vita fuit puero, donec poscentibus annis,
Vatis ad officium, pleno pubesceret æuo.

Matthæi 1.

Interea Mariæ sponso miracula mentem
Sollicitant, manifesta vteri quòd pondera vidit,
Et secum voluit, quanam ratione propinqua
Dedecus oppressum celet, thalamósque recuset.
Talia tractanti torpescunt membra sopore.
Mox stertente, Dei vox est audita monentis,
Accipe coniugium nullo cum crimine pactæ,
Spiritus impleuit sancto cui viscera fœtu.
Hanc cecinit vates venturam ex virgine prolem,
Nobiscum Deus, est cui nomen, protinus ille
Hæc præcepta sequens, seruat sponsalia pacta.

Lucæ 2.

Sed tum fortè nouus, capitum discussio, census
Cæsaris Augusti iussu per plurima terræ
Describebatur Syriæ, quam iure regebat
Cyrinus, proprij cui tota per oppida fines
Addebant populi vires, noménque genúsque.
Vrbs est Iudæa Bethleem, Dauida canorum
Quæ genuit, generis censum quæ iure petebat.
Obtulit hic illum genus hinc quòd vterque trahebat,
Desponsámque sibi scribens, grauidámque professus:
Hospitium amborum Bethleem sub mœnibus vrbis
Angusti fuerant perparua habitacula ruris.
Illic virgo nouum completo tempore fœtum
Edidit & leni pannoso tegmine fotu
Texit, cui durum cunas præsepe ministrat.
Circa sollicitæ pecorum custodia noctis
Pastores tenuit vigiles per pascua læta:
Ecce Dei monitu iussus descendere cælo
Nuntius, ac subito terror tremefactis pauore
Prostrauit viridi pastorum corpora terræ.
Talis & attonitis cælo vox missa cucurrit:
Ponite terrorem mentis, mea sumite dicta
Pastores, quibus hæc ingentia gaudia porto.
Nam genitus puer est, Dauidis origine clara,
Qui populis lucem mox lætitiámque propaget.
Hoc signum dicam, puerum quòd cernere vobis
Iam licet, implentem gracili præsepia voce.
Talia dicenti iunguntur millia plebis
Cælestis, cunctique Deum laudántque rogántque,
Talis & vnitis vox agminis aëra complet:
Gloria supremum comitetur debita patrem,
In terris iustos homines pax digna sequatur.
Et simul his dictis, cæli secreta reuisunt.
Pastores properè veniunt, puerúmque iacentem
Præsepis gremio cernunt, post inde frequentes
Dispergunt latè celebris vaga semina famæ,
Mirantes laudant, lætantes obstupuerunt.
Omnia nocturnis monitis quod vera recurrant,
Videras octauam lucem puer, ecce recidi
Ad morem legis, noménque aptare necesse est,
Impositumque illi est (monitis cælestibus olim
Quod Mariæ vox missa Deo præcepit) Iesus.
Scripserat antiquæ Moses moderamina legis,
Inter quæ primos prisco de sanguine vatum,
Obseruare dedit, fœtus efferre sacrandos,
Implumésque simul ferre ad delubra columbas.
Hæc vbi per Mariam templo seruata feruntur,
Ecce senex, Simeon, dignus comprendere sensum
Cælestis vocis, cui quondam præscia rerum
Virtus prodiderat, quòd carcere corporis ægri
Deposito, mortem liber requiémque videret,
Cùm primùm cæli laudem terræque salutem
(Omnia quem vatum spondent oracula) Christum
Vidisset templo solennes ferre palumbos.
Isque vbi curuato defessus corpore templum
Iam grauior penetrat, monuit quod spiritus auctor,
Ecce simul paruum gremio genitricis Iesum
Ad templum sensit venisse, trementibus vlnis
Accepit puerum, lætúsque hæc dicta profatur:
Nunc nunc me famulum dominus, nūc liberet artus
Corporis è vinclis, finémque imponere verbis
Dignetur cum pace suis, en splendida nostros
Lux oculos tua circumstat, radijsque refulget,
Quam cunctis hominum lustratu gentibus addet
Israelitarum cumulatæ gloria plebis.
Hinc ait: Hæc quid virgo tibi tam mira videntur?
Quid tantum Mariæ stupuerunt pectora matris?
Hic puer ad populi casum datur, iste renasci
Concedet populis illi signum esse negabunt
Fœderis hi contrà cælo venisse tenebunt.
Liuor edax faciet, lethum vt percurrat amarum,
Atque animam matris ferro fulgente machæra.
Quo pateant iecti tenebrosa volumina cordis.
Hæc ait in Simeone Deus, vox ecce Prophetæ
Fœmineam sancto complet spiramine mentem.
Anna fuit natu grauior, quam in flore iuuentæ
Destituit viduam mors immatura mariti.
Hunc fruitur casta charo pro coniuge vita,
Continuóque Dei cultu, quæ numine ducta
Cognouit Christum, & simili sermone locuta est.
Inde vbi solennem pueri pro nomine legem
Compleuit genitrix, & Ioseph omnia mirans,
Ad patriam læti repedant, puerúmque reportant.

Matth. 2.

Gens est Eoi, Phœbo orto proxima regni
Astrorum solers, ortúsque obitúsque notare.
Huius primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti proceres, Solymas per longa viarum
Deueniunt, regémque adeunt, orantque doceri,
Qua regio imperio puerum Iudæa teneret
Progenitum, & sese stellæ fulgentis ab ortu
Admonitos venisse viam, quo supplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.
Territus Herodes vatum legúmque peritos,
Quique Prophetarum veterum præsagia noscunt,
Imperio accitos iubet omnia quærere legis,
Quo pateat, quæ sint genitalia mœnia Christo,

Vnius massæ quis putet has species?
Vnum nomen vtrique: sed est discrimen vtrique:
Poma vt mala voces, carmina verò mala.
Vale beatus nomen à diuis Theon.
Methodus sed ista sæpe currentem indicat.
Ostrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat,
Accepi dilecte Theo: numerabile munus.
Verum quot fuerint subiecta monosticha signant.
Quot ter luctatus cum pollice computat index.
Geryones quot erant, decies si multiplicentur.
Ter quot erant Phrygij numerata decennia belli.
Aut ter vt Aeolidis mensis tenet ignicomus Sol,
Cornib. à primis quot habet vaga Cynthia noctes,
Singula percurrit Titan quot signa diebus.
Quotq; annis sublimis agit sua sæcula Phænon.
Quot numero annorum Vestalis virgo ministrat.
Dardaniusq; nepos regno quot protulit annos.
Priamidæ quot erant si bis deni retrahantur.
Bisq; viros numeres qui fata Amphrysia seruant.
Quot genuit fœtus Albana sub ilicibus sus.
Et quot sunt asses, vbi nonaginta trientes.
Vel quot habet iunctos Vasatica rheda caballos.
Quod si figuras fabulis adumbratas,
Numerúmque doctis inuolutu ambagibus,
Ignorat alto mens obesa viscere:
Numerare saltim more vulgi vt noueris,
In se retortas explicabo summulas.
Ter denas, puto, quinquiésque senas.
Vel bis quinque, dehinc decem, decémque
Vel senas quater, & bis adde ternas.
Septenis quater adde vnum & vnum.
Duc binas decies semélque denas.
Aut ter quattuor adde bis nouenis.
Octonis quater, hinc duæ recedant.
Binas ter decies semel quaternas.
Et sex adde nouem, vel octo septem.
Aut septem geminis bis octo iunge.
Aut ne sim tibi pluribus molestus.
Triginta numero fuère cuncta.
Iunctus limicolis musculus ostreis
Primo compositus: ferculá prandio,
Gratus deliciis nobilium cibus,
Et sumptu modicus pauperibus, foris.
Non hic naufrago quæritur æquore,
Vt crescat pretium grande periculis:
Sed primore vado post refugum mare,
Algosa legitur littore concolor.
Nam testæ duplicis conditur in specus,
Quæ feruentis aquæ fota vaporibus,
Carnem lacteoli visceris indicat.
Sed damnosa nimis panditur area.
Fac campum replices Musa papyrium:
Nec iam fissipedis per calami vias
Grassetur Cnidiæ sulcus arundinis,
Pingens aridula subdita pagina,
Cadmi filiolis atricoloribus
Aut cunctis pariter versibus oblinat
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.
Parcamus vitio Diuinotina domus

Ne sit charta mihi cerior ostreis.

Ausonius Axio Paulo Rhetori Sal. Epist. VIII.

Tandem eluctati retinacula blanda morarum,
Burdigalæ molles liquimus illecebras.
Santonicámque vrbem, vicino accessimus agro.
Quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
Cornipedes rapiant imposita petorita mulæ:
Vel cisio triiugi si places, insilias:
Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conscendas, propere dummodo iam venias.
Instantis reuocant quia nos sollemnia Paschæ:
Libera nec nobis est mora desidiæ.
Perfer in excursu vel teringa millia epodon,
Vel falsas lites, quas schola vestra serit.
Nobiscum inuenies nullas, quia liquimus istic,
Nugarum veteres cum sale relliquias.

Ausonius Paulo. Epist. IX.

Ostrea nobilium cenis, sumptúque nepotum
Cognita, diuersóque maris deffossa profundo,
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muricibus scopulorum mersa lacunis,
Quæ viridis muscus, quæ dedecor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent.
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
Nutrit secretus conclusæ vliginis humor.
Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule sodalis
Assuefacte meis iocularí carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent frugique viro dignanda putentur,
*Nam mihi non saliare epulum, non * cena dapalis,*
Qualem Penelope nebulonum mensa procorum,
Alcinoiq; habuit nitida cute vncta iuuentus.
Enumerabo tamen famam testésque secutus,
Pro studiis hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem,
Omnibus ex longo cedentibus ista & opimi
Visceris, & niuei, dulcique tenerrima succo,
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem.
Proxima sint quamuis, sed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Massiliensia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultúque carentia,
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago quæ protegit amnis:
Vt multo lateant algarum obducta recessu
Aspera quæ testis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti,
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus.
Accedunt, quæ fama recens Byzantia subter
Littora, & insana generata Propontidis acta,
Promotis celebrata ducis de nomine, laudant.

Hæc

Hæc tibi non vates, non historicus, neque toto
Orbe vagus conuiua loquor, sed tradita multis:
Vt solitum: quotiens dextræ inuitatio mensæ
Sollicitat leuem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita perque popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum:
Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis si forte fuit sollemnis amico,
Coniugióque dapes, aut sacra repotia patrum,
Audiui: meminique bono laudare frequenter.

Ausonius Paulo. Epist. x.

Si qua fides falsis vnquam est adhibenda poetis,
Nec plasma semper allinunt,
Paule, camenarum celeberrime Castaliarum
Alumne quondam, nunc pater.
Aut auus, aut proauus antiquior, vt fuit olim
Tartessiorum regulus:
Intemerata tibi maneant promissa memento,
Phœbus iubet verum loqui.
Etsi Pierias patitur lusare sorores,
Nunquam ipse torquet ἀμβλακίαν.
Te quoque ne pigeat consponsi fœderis: & iam
Citus veni remo, aut rota,
Aequoris vndosi qua multiplicata recursu,
Garumna pontum prouocat.
Aut iteratarum qua glarea trita viarum,
Fert militarem ad Blauiam.
Nos etenim primis sanctum post Pascha diebus,
Auemus agrum visere.
Nam populi cœtus, & compita sordida rixis
Fastidientes cernimus.
Angustas feruere vias, & congrege vulgo,
Nomen plateas perdere.
Turbida congestis referitur vocibus Echo,
Tene, feri, duc, da, caue,
Sus lutulenta fugit: rabidus canis impete sæuo:
Et impares plaustro boues.
Nec prodest penetrale domus, & operta subire.
Per tecta clamores meant.
Hæc & quæ possunt placidos offendere mores,
Cogunt relinqui mœnia:
Dulcia secreti repetantur vt ocia ruris,
Nugis amœna seriis.
Tempora disponas vbi tu tua: iusque tuum sit,
Vt nil agas vel quod voles.
At quæ sit properas tota cum merce tuarum
Veni camenarum citus.
Dactylicos elegos, choriambum carmen, epodos.
Socci & cothurni musicam,
Carpentis impone tuis, nam tota supellex
Vatum piorum, chartea est.
Nobiscum inuenies catenopliа, *si libet vti,*
Non Pœna sed Græca fide.

Ausonius Paulo S. Epist. xi.

Vinum quum biiugo parabo plaustro
Primo tempore Santonos vehendum:
Ovum tu quoque passeris marini:
Quod, nunc promus aut procul relictum
In fundo patriæ Begerritanæ:

Αὐσόνιος Παύλῳ. Epist. xii.

Ἑλλαδικῆς μέτοχον μούσης, *Latiaeque camenæ,*
Ἄξιος Αὐσόνιος *sermone alludo bilingui.*
Musæ quid facimus? τί κενεὸν ἐν ὀρόσιον αὖτις
Ludimus ἀφροσύνῃσιν ἐν ὥραις γηράσκοντες·
Σαντονικοῖς κάμποισιν ὅτε κρύος . . . . . ἔστιν,
Erramus gelido τρομεροὶ *rigidique poetæ*
Πιερίδων προπαλαιγενέων θεράποντες *inertes.*
Ῥητορικὴ δ᾽ ἔχει πάντας τε *pedum*, καὶ ῥυθμοὺς ἐόντων,
Θαλποράν *quia nulla* πέλει χειμῶνι ἐν χώρῃ.
Et duplicant frigus ψυχρὰ *carmina* μανθάνοντες.
Ἀρχόμενος δ᾽ ἄγε μοῦσιν ἀοιδῆς. . . . .
Primitias Παύλῳ *nostro* πέμψω μαλθακίας.
Μνημοσύνης κραδιηνοκόμου, πολὺ *inclita* τέκνα
Εἵνεκα *verbosæ* κενεός φρασί *te puella.*
Ἔνθ᾽ ἄγε μοι τολύ . . . ἵστω κανάδια μοῦσαν
Φροντίδας ὑματέρας *prætexta*, *præferte libellum*
Τμητόν . . . στίχον. . . . .
Παύλῳ ἐφαρμόζοντα μεμιγμένον. . . . ᾠδήν.
Οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶν *in hac regione* μένοντι
Ἄξιον *ab nostris* ἐπιδεύεα *esse* καμίνοις.
Κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος *qui seria nostra,*
Qui ioca παντοδαπῶς *nouit tractare* παλαίστρῃ.
Καὶ νῦν *sepositus* μονάχῳ ἐνὶ *rure* κραδίην,
Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ *habet* θυμάλγεα λέκτρα.
Οὔ τι φίλοις ἐπίεικής, *nec mensæ accommodus* ὕλη.
Ὅττι ἀθαλξινόεις . . . ἀλλά φάτο μοῦσαις.
Iam satis ὦ φίλε Παῦλε πόνοις ἀπεπειρήθημεν.
Εἴ τε φέρει *causas* τε *congratulari* καὶ θάρσος,
Ῥητορικοῖς λόγοισι καὶ ὅπλοτο ὕδατι ἔπεσιν.
Ἀλλ᾽ ἤδη κάτοχος ἀμφ᾽ ἅπας *in ceruice* ἰδρῶς
Ἐκκέχυται μᾶλλον τοῖμοι ἀλαβεβλήμμα *senectus.*
Καὶ *minus in sumptum* δαπάνας *leuis arca ministrat*
Οὐ γὰρ ἔχει ἀπάλαμνος ἀνὴρ . . . . .
Κλεινικός οὐδὲ γέρων . . . . .
Aequanimus si qua ferris ἐς πάντα μάλ᾽ εὔδηλον
Malueris, ἄλλο δὲ πάντ᾽ ἐστὶν ἤ δὲ *melius.*
Κεῖνο δὲ πάγχυ μάλιστον. *vt omnibus vndique mensis*
Σοὶ φιάλη ἢ καὶ δέπας σπονδεῖον μεστόν
Θυμῷ ἀκηχεμένου *solatia blanda requiras.*
Hic eris & *finctus* δημότερος ἀγλαοκάρπου,
Εἴθε σοὶ εὕδαρμος πολυχάνδεα *pocula* θεῖτο.
Κεῖνα ἅμα θάλλει, νέκταρ οἶνος ἐκ βότρυος
Ambo agitur nostræ παραλεξάμενοι *otia vitæ,*
Dum res, & ætas & sororum
Νήματα πορφύρεα πλέκουσιν.

Αὐσόνιος Παύλῳ. Epist. xiii.

Ῥωμαῖον ὕπατε, ἀρχαιολόγω ὁ δὲ ποιητῇ
Αὐσόνιος Παύλῳ σοφῷ φίλως ἰδίως.

Ad eundem Paulum. Epist. xiv.

Æquoream liqui te propter, amice Garumnam:
Te propter campos incolo Santonicos.

Congressus igitur nostros pete. si tibi cura,
Quæ mihi conspectu iam potiere meo.
Sed tantũ appropera, quantum pote, corpore, & æuo,
Vt saluum videam sat cito te video.
Si post infaustas vigor integratus habenas:
Et rediit membris iam suá mobilitas.
Si riguam lætis recolis Pimpleida Musis,
Iam vates, & non flagrifer Automedon:
Pelle soporiferi senium nubémque veterni:
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed gisium, aut pigrum cantus conscende veredum.
Non tibi sit reda, non amor acris equi.
Canteri moneo male nota petorita vites.
Nec celeres mulas ipse Metiscus agas.
Sic tibi sint musæ faciles. meditatio prompta,
Et memor: & liquidi mel fluat eloquij.
Sic qui venalis tam longa ætate crebescens
Non habet emptorem, sit tibi pro pretio:
Attamen vt citius venias, leuiúsque vehare:
Historiam, minos, carmina linque domi.
Grande onus in musis. tot sæcula condita chartis,
Quæ sua vix tolerant tempora, nostra grauant.
Nobiscum inuenies ἔπεα πολυμορφέα πλήθειν,
Γραμματικῶν τε πλοκὰς, καὶ λογοδαιδαλίην,
Δάκτυλον ἡρῷον, καὶ ἀοιδοπόλον χορίαμβον
Σαὶ θυμέλης τε χόρῳ σύρματα τερψιχόρης.
Σωτάδικόν τε κίναιδον, ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν.
Ρυθμῶν πεντεχρονῶν δ᾽ ὄγμον ὀυκ πίλω.
Εἰλιπόδην σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.
Οχλῶ Θουκυδίδου, ἴστια Ἡροδότου.
Ρητορικῶν θαυματά τε σοφῶν ἐρικύδεα φῦλα
Πάντα μάλ᾽ ἄψι θῖνας, καὶ πλέον, αἴκε θέλοις.
Hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν offero libris
Vale valere si voles me, iam veni.

Ausonius Tetradio Salutem. Epist. xv.

O qui venustos vberi facundia
Sales opimas, Tetradi:
Cauésque ne sit tristis & dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen, atque melle temperans,
Torpere musas non sinis:
Paritérque sucos, quæq; gustu ignaua sunt,
Et quæ sapore tristia:
Rudes, camenas qui Suessæ praeuenis:
Æuóque cedis non stilo:
Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, vt Lucas boues
Olim resumpto præferoces prælio
Fugit iuuentus Romula?
Non vt tigris té, non leonis impetu,
Amore sed caro expeto.
Videre alumni gestio vultus meũ,
Et indole optata frui:
Inuitus olim deuorauí absentiæ
Necessitatem pristinæ:
Quondam docendi munere astrictum graui
Iculisma quum te absconderet.
Et inuidebam deuio ac solo loco.
Opus camenarum tegi.
At nunc frequentes, atq; claros nec procul,
Quum floreas inter viros
Tibiq; nostras ventus auras deferat:
Auresque sermo verberet:
Cur me supino pectoris fastu tumens,
Spernis poetam consulem?
Tuique amantem téque mirantem, ac tua
Desiderantem carmina,
Oblitus alio negligis fastigio?
Plectendus exemplo tuo:
Ni stabilis æuo pectoris nostri fides
Quanquam recusantes amet.
Vale: valere si voles me: perula
Cum scrinio, & musis tuis.

Ad librum: vt eat ad Probum.

Perge ô libelle Sirmium,
Et dic hero meo: ac tuo
Aue, atque salue plurimum.
Quis iste sit nobis herus,
Nescis libelle? an, quum scias,
Libenter audis, quod iuuat?
Possem absolute dicere;
Sed dulcius circumloquar:
Diúque fando, perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens,
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca & musica.
Qui grandines Vlixei,
Mellifluentem Nestora,
Concinnatorem & Tullium.
Qui solus, exceptis tribus
Herus, herorum primus est,
Pretorióque maximus.
Dico hunc Senatus præsulem.
Præfectum eundem & consulem.
(Nam consul æternum cluet.)
Collegam Augusti consulis,
Columen curulis Romulæ,
Primum in secundis fascibus.
Nam primus è cunctis erit
Consul secundus principi.
Generi hic superstes aureo,
Satórque prolis aureæ:
Conuicit Ascrsum senem,
Qui sæculum omne ferreum
Qui vincit æui iniuriam,
Stirpis nouator Anniæ
Paribúsque comit infulis,
Aniciorum stemmata.
Probum loquor, scis optime.
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudauerit,
Perge ô Libelle: & vtere
Felicitate interuina.
Quin & require, si sinet
Tempore sat obnoxio,

Age vera proles Romuli.
Effare causam nominis,
Vtrumne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen hoc
Secuta morum regula?
An ille venturi sciens
Mundi supremus arbiter,
Qualem creauit moribus
Iussit vocari nomine?
Nomen datum praeconiis,
Vitaque testimonio.
Libelle felix: quem sinu
Vir tantus euoluet suo.
Nec occupari tempora
Grato queretur otio.
Quem mille cum vocis modis,
Leni aut susurro impertiet.
Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt cora.
Quem mente, & aure conscius,
Quibusdam emissus pelleget.
Quaecunque fortuna est tibi.
Perge ò Libelle: vtere
Felicitate interminа.
Dic me valere & viuere.
Dic viuere ex voto pio,
Sanctis precantem vocibus,
Vt quem Curulis proxima
Collegio nati dedit:
Hunc rursus Augustus prior
Suis perennet fascibus.
Subnecte & illud leniter,
Apologos en misit tibi
Ab vsque Reni limite,
Ausonius nomen Italum,
Praeceptor Augusti tui.
AEsopiam trimetriam,
Quam vertit, exili stilo
Pedestre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.
Vt hic aui ac patris decus.
Mixto refulgens sanguine
Probianoque, ac Anicio:
Vt quondam in Alba moenibus
Supremus AEneae satus,
Silmo Iulis miscuit:
Sic iste qui natus tuus,
Flos flosculorum Romuli,
Nutricis inter lemmata.
Lallisque somniferos modos,
Suescat peritus fabulis,
Simul iocari, & discere.
Et adde votum. quod pio
Concepimus rei Deo.
Vt genitor Augustus dedit
Collegio nati Probum:
Sic Gratianus hunc nouum
Stirpi futura copulet.
Rata sunt futura, quae loquor,
Sic merita fit fatum iubet,
Sed iam vt loquar Iulius,
Fandi modum inuita, accipe
Volucripes dimetria:
Auéque dicto, dic, Vale.

Ad Vrsulum Grammaticum Treuirorum: cui strenas calendis Ianuariis ab Imperatore non datas, reddi fecit. Epist. XVIII.

Primus iucundi fuit hic tibi fructus honoris:
Augustae faustum munus habere manus.
Proximus ex longo gradus est. Quaesteris amici
Curam pro strenis excubuisse tuis,
Ergo interceptos regale numisma Philippos
Accipe tot numero, quot duo Geryones,
Quot terni biiuges: demptóque triente Gamenae:
Quótque super terram sidera Zodiaci,
Quot commissa viris Romana, Albanáque fata:
Quótque doces horis, quótque domi resides.
Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus.
Excepto medium quot patet ad stadium.
Quot pedibus gradiuntur apes, & versus Homeri.
Quótque horis pelagus profluit aut refluit.
Protulit in scenam quot dramata fabellarum,
Arcadiae medio qui iacet in gremio.
Vel quot iuncturas geometrica forma fauorum
Conserit extremis omnibus, & mediis.
Quot telios primus numerus solúsque probatur,
Quod par, atque impar partibus aequiparet.
Bis ternos, & ter binos quia conserit vnus,
Qui solus totidem congeminatus habet.
Quot faciunt iuncti subterque supráque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleiadásque simul.
* * * * *
Vrsule collega nobilis Harmonio.
Harmonio: quem Claranus, quem Scaurus: & Asper:
Quem sibi conferret Varro, priórque Crates.
Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri:
Quique notas spuriis versibus apposuit.
Cecropiae commune decus, Latiaeque camenae,
Solus qui Chium miscet, & Amminеum.

Ausonius Pontio Paulino filio. Epist. XIX.

Condiderat iam solis equos Tartesia Calpe:
Stridebátque freto Titan insignis Ibero.
Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas:
Vinceret vt tenebras radiis, velut aemula fratris.
Iam volucres, hominumque genus superabile curis,
Mulcebant placidi tranquilla obliuia somni.
Transierant Idus medius suprema December.
Tempora venturo properabat iungere Iano.
Et nonas decimus ab se nox longas calendas
Iugiter accitu celebranda ad festa iubebat.
Europámque, Asiámque, duo vel maxima terrae
Membra. quibus Libyam dubie Sallustius addit,
Europae adiunctam: possit quum tertia dici.
Regnatas multis: quos fama oblitterat: & quos
Barbara Romanae non tradunt nomina linguae,

Prior colere, quàm Ceres.
Triptolemon olim siue Medem, quem vocant:
Aut Tullianum Buzygen,
Tuo locabo post ferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

Ausonius Paulino. Epist. XXIII.

Proxima, quæ nostræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram, quòd te Pauline inflectere posset,
Eliceretque tuam blanda obiurgatio vocem:
Sed tu iuratum velut alta silentia sacris
Deuotus teneas, perstas in lege tacendi.
Non licet, an ne pudet, si quis tibi iure paterno
Viuat amicus adhuc, maneasque obnoxius heres?
Ignauos agitet talis timor: at tibi nullus
Sit metus: & morem missæ, acceptæque salutis
Audacter retine, vel si tibi proditor instat,
Aut quæsitoris grauior censura timetur:
Occurre ingenio, quo sæpe occulta teguntur.
Threicij quondam quam sæua licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit: & tacitis mandauit crimina telis.
Et pudibunda suos malo commisit amores
Virgo, nec erubuit taciturno conscia pomo.
Depressus scrobibus vitium regale minister
Credidit: idque diu texit fida firma tellus.
Inspirata dehinc vento cantauit arundo.
Lacte incide notas: arescens charta tenebit,
Semper in aspicuas prodentur scripta fauillas.
Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare libelli
Segmina Pergamei tereti circundata ligno
Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus
Non respondentes sparso dabit ordine formas:
Donec consimilis ligni replicetur in orbem.
Innumeras possum celandi ostendere formas,
Et clandestinas veterum reserare loquelas.
Si prodi Pauline times, nostræque vereris
Crimen amicitiæ, Tanaquil tua nesciat istud.
Tu contemne alios, nec dedignare parentem
Adfari verbo. Ego sum tuus altor: & ille
Præceptor primus veterum largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.

Ausonius Paulino S. Epist. XXIIII.

Discutimus Pauline iugum, quod certa ferebat
Temperies: leue quod positum & tolerabile iunctis
Tractabat paribus concordia mitis habenis.
Quod per tam longam seriem voluentibus annis
Fabula non vnquam, nunquam querimonia mouit.
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
Nec quæ compositum male suadæ credula causis,
Concinnat verisimilis suspectio culpas.
Tam placidum, tam mite iugum: quod vterque parentes
Ad senium nostrum traxêre ab origine vitæ
Impositumque piis hæredibus vsque manere
Optarunt, dum longa dies dissolueret æuum:
Et mansit, dum læta fides, nec cura laborat
Officij seruare vices sed sponte feruntur
Incustoditum sibi continuantia cursum.
Hoc tam mite iugum docili ceruice subirent
Martis equi, stabulisque feri Diomedis abacti:
Et qui mutatis ignoti Solis habenis
Fulmineum Phaëthonta Pado mersere iugales.
Discutitur Pauline tamen: nec culpa duorum
Iste, sed vnius tantùm tua. nanque ego semper
Contenta ceruice feram, consorte laborum
Destituor. nec tam promptum gestata duobus
Vnum deficiente pari perferre sodalem.
Non animus, viresque labant: sed iniqua ferendo
Conditio est oneri, quùm pondus vtrunque relicto
Ingruit: accedúntque aliena pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
Corpus: & exigui quamuis discrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.
Obruat vsque, tamen veteris ne desit amici
Me durante fides: memorique vt fixa sub æuo
Restituant profugum solatia cassa sodalem.
Impie, Pirithoo disiungere Thesea possis,
Euryalúmque suo socium secernere Niso?
Te suadente fugam, Pylades liquisset Orestem,
Nec custodisset Siculus vadimonia Damon?
Quantum oblectamen populis, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono? gratantia cuncti
Verba loquebantur iam nomina nostra parabant
Inserere antiquis æui melioris amicis.
Cedebat Pylades: Phrygij quoque gloria Nisi
Iam minor, & promissa obiens vadimonia Damon.
Nos documenta magis felicia qualia magnus
Scipio, longæuique dedit sapientia Læli.
Nos studiis animísque iisdem, miracula cunctis
Hoc maiora pares fuimus quòd dispare in æuo.
Ocyus illa iugi fatalis soluere lora
Pellæum potuisse ducem reor, abdita opertis
Principis, & vtroque caput celantia nodo.
Grande aliquod verbum nimirum diximus, vt se
Inferret nimiis vindex Rhamnusia votis.
Arsacidæ vt quondam regis non læta triumphis
Grandia verba premens vltrix dea Medica belli
Sistere Cecropidum in terris monumenta parantis
Obstitit: & Graio iam iam fingenda tropæo,
Vltro etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.
Quæ tibi Romulidûm proceres vexare libido est?
In Medos, Arabásque tuos per nubila & atrum
Perge chaos Romana procul tibi nomina sunto.
Illic quære alios oppugnatura sodales:
Liuor vbi iste tuus ferrugineúmque venenum
Opportuna tuis inmicat pectora fucis.
Paulinum, Ausoniumque viros quos sacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velauit amictus,
Non decet insidiis peregrinæ cedere diuæ
Quid queror, Eoique insector crimina monstri?
Occiduis me ripa Tagi, me Punica lædis
Barcino, me bimaris iuga ninguida Pyrenæi.
Mœnibus è patriis forsan quoque vestu & oris.
Quémque suo longè dirimat prouincia tractu
Trans montes solémq; aliū trans flumina & vrbes,
Et quod terrarum, cælíque extenditur inter

Emeritæque amnes, latáque fluenta Garumnæ.
Quod si interuallis spatium tolerabile limes
Poneret exiguus: quamuis longa omnia credant
Quis simul esse volunt: faceret tamen ipsa propinquos
Cura locos, mediis iungens distantia verbis.
Sanctonus vt sibi Burdigalam: mox iungit Aginnum
Illa sibi, & populos Aquitanica rura colentes:
Vtque duplex Arelas. Alpina tecta Vienna,
Narbonémque pari spatio sibi conserit: & mox
Quintuplicem socias tibi Martie Narbo Tolosam.
Hoc mihi si spatium vicinis mœnibus esset,
Tunc ego te vt nostris aptum complecterer vlnis:
Adstarétque tuas aures nostræ aura loquelæ.
Nunc tibi trans Alpes & Marmoream Pyrenen
Cæsareæ Augustæque domus Tyrrhenica propter
Taraco, & ostrifero super addita Barcino ponto:
Me iuga Burdigalæ, trino me flumina cætu
Secernunt turbis popularibus: otiáque inter
Vitiferi exercent colles, lætúmque colonis
Vber agri, tum prata virentia, tum nemus vmbris
Mobilibus celebríque frequens ecclesia vico:
Tótque mea in Nouero sibi proxima prædia pago
Dispositis totum vicibus variata per annum,
Egelidæ vt tepeant hiemes, rabidósque per æstus
Adspirent tenues frigus subtile aquilones.
Te sine sed nullus grata vice prouenit annus.
Ver pluuium sine flore fugit. canis æstifer ardet.
Nulla autumnales variat Pomona sapores.
Effusáque hyemem contristat Aquarius vnda.
Agnoscísne tuam Ponti dulcissime culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis vnquam
Paulini illius veteris reuerentia durat:
Quæque meo, atque tuo fuerat concordia patri.
Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Vlixi.
Aut præter dominum vibrabilis ornus Achilli,
Nos quoque tam longo Rhamnusia fœdere soluet.
Sed cur tam mœsto serà tristia carmina versu?
Et non in meliora animus se vota propinquat?
Sit procul iste metus certa est fiducia nobis:
Si genitor natúsque Dei pia verba volentum
Accipiat, nostro reddi te posse precatu:
Ne sparsam raptámque domum, laceratáque centū.
Per dominos, veteris Paulini regna fleamus.
Téque vagum toto quàm longa Hispania tractu
Immemorem veterum peregrinis fidere amicis.
Accurre ô nostrum decus, ô mea maxima cura.
Votis, ominibúsque bonis, precibúsque vocatus
Ad propera: dum tu iuuenis, dum nostra senectus
Seruat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
Et quando iste meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paulinus adest. iam ninguida linquit
Oppida Iberorum, Tarbellica iam tenet arua,
Hebromagi iam tecta subit: iam prædia fratris
Vicina ingreditur: iam labitur amne secundo:
Iámque in conspectu est: iam prora obuertitur amni:
Ingressúsque sui celebrata per ostia portus
Totum occursantis populi præuertitur agmen:
Et sua prætereuns, iamiam tua limina pulsat.
Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Ausonius Paulino suo S. Epist. XXVI.

Quarta tibi hæc notos detexit epistola questus
Pauline: & blando residem sermone lacessit:
Officium sed nulla pium mihi pagina reddit,
Fausta salutigeris adscribens orsa libellis.
Vnde istam meruit non felix charta repulsam,
Spernit tam longo cessatio quam tua fastus?
Hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
Accipit & salue mediis interuenit armis:
Respondent & saxa homini percussus ab antris
Sermo redit redit & nemorum vocalis imago,
Littoreæ clamant scopuli dant murmura riui,
Hyblæis apibus sepes depasta susurrat.
Est & arundineæ modulatio musica ripæ:
Cúmque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.
Incubuit foliis quotiens leuis Eurus acutis,
Dindyma Gargarico respondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit non aeris ales,
Quadrupedésve silent, habent & sua sibila serpens.
Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat:
Cymbala dant flictu sonitum, dant pulpita saltu
Icta pedum, tentis reboant caua tympana tergis.
Isiacos agitant Mareotica sistra tumultus,
Nec Dodonæi cessat tinnitus aheni,
In numerum quoties radiis ferientibus ictæ
Respondent dociles moderato verbere pelues.
Tu velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis,
Aut tua Sigalion Aegyptius oscula signet,
Obnixum Pauline taces. agnosco pudorem:
Quod vitium fouet ipsa suum cessatio iugis.
Dúmque pudet tacuisse diu, placet officiorum
Non seruare vices: & amant longa otia culpam.
Quis prohibet Salue atque Vale breuitate parata
Scribere? felicésque notas mandare libellis?
Non ego longinquos vt texat pagina versus
Postulo: multiplicique oneres sermone tabellas.
Vna fuit tantùm quæ respondere Lacones,
Littera: & irato regi placuere negantes.
Est etenim comis breuitas. sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert quum multa loquaces
Ambiguus sererent verbis contra omnia solum
Et respondebat, vel Non. O certa loquendi
Regula! nam breuius nihil est, nec plenius istis:
Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
Nemo silens placuit: multi breuitate loquendi.
Verum ego quid stulte dudum spatiosa locutus
Prouehor? vt diuersa sibi vicináque culpa est,
Multa loquens, & cuncta silens, non ambo placemus:
Nec possum reticere, iugum quòd libera nunquam
Fert pietas, nec amat blandis postponere verum.
Vertisti Pauline tuos dulcissime mores?
Vasconis hoc saltus, & ninguida Pyrenæi
Hospitia & nostri facit hoc obliuio cæli.
Imprecer ex merito quid non tibi Iberica tellus?
Te populent Pœni, te perfidus Annibal vrat.
Te belli sedem repetat Sertorius exul.
Ergo meum patriæque decus, columénque Senati,
Bilbilis, aut hærens scopulis Calagorris habebit?
Aut quæ deiectis iuga per scruposa ruinis

Arida torrentem Sicorim despectat Hilerda:
Hic trabeam Pauline tuam, Latiámque curulem
Constituis patriósque istic sepelibis honores?
Quis tamen ista tibi tam longa silentia suasit,
Impius, vt nullos hic vocem vertat in vsus?
Gaudia non illum vegetent: non dulcia vatum
Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ.
Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ pastorum nemoralibus abdita lucis
Solatur nostras Echo resecuta loquelas.
Tristis, egens, deserta colat: tacitúsque pererret
Alpinis connexa iugis: ceu dicitur olim
Mentis inops cœtus hominum & vestigia vitans
Auia perlustrasse vagus loca Bellerophontes.
Hæc precor, hanc vocem Bœotia numina Musæ
Accipite: & Latiis vatem reuocate camenis.

Ausonius Paulino suo S. Epist. xxvi.

Quarta redit duris hæc iam messoribus æstas?
Et totiens cano bruma gelu riguit:
Ex quo nulla tuo mihi littera venit ab ore:
Nulla tua vidi scripta notata manu:
Ante salutifero felix quum charta libello
Dona negata diu multiplicata daret.
Trina etenim vario florebat epistola textu,
Sed numerosa triplex pagina carmen erat.
Dulcia multimodis quædam subamara querelis
Anxia censuræ miscuerat pietas.
Sed mihi mite patris plusquam censoris acerbum
Sedit: & è blandu aspera penso animo.
Ista suo retegenda loco tamen: & grauiore
Vindicis heroi sunt agitanda sono.
Interea leuior paucis præcurrit iambus,
Discreto referens mutua verba pede.
Nunc elegi saluere iubent, dictáque salute,
Vt fecère alias orsa, gradúmque silent.

DAMASI HISPANI VITA.

DAMASVS natione Hispanus, nobili atque clara familia ortus est, vt veteres scribunt. Iisdem temporibus in Vrbe floruit, quibus in scribenda historia nobiles habiti sunt Paulus Orosius, & Eutropius, qui de rebus Romanis libros plures composuit. Laudatur ingenium Damasi atque eruditio in faciendis carminibus, cùm ab aliis multis, tum præcipuè ab Hieronymo: qui complura opera à se composita huic Damaso dicauit. Adeò modestus fuit, támque excellenti virtute ornatus, vt ingenti studio creatus Romæ fuerit. Pontifex maximus, repulsis atque improbatis illorum accusationibus, qui nomine adulterij conabantur famam, atque innocentiam eius insimulare. Plura de Poëta Damaso relata sunt apud illos autores qui de gestis Pontificum scribunt. Poëmata edidit non vulgari elegantia, & hymnos complures, vt Prudentius, Ambrosius, & alij eiusdem ordinis autores. Item librum de Romanis Pontificibus soluta oratione, quem ad Hieronymum misit: eúmque liberè & amicè hortatur ad exponendam, atque illustrandam Hebræorum doctrinam. Putabat enim lectionem ipsam parum quidem conferre sine stylo: neque posse aliquem satis proficere in studiis literarum, atque antiquis disciplinis, sine magno ac diligenti vsu scribendi. Neque desunt, qui referant, ipsum Damasum peruenisse ad extremam senectutem, ac sub Theodosio Augusto periisse, cùm octogesimum annum ageret: quod etiam Hieronymus tradit.

DAMASI EPISCOPI ROMANI ELOGIA.

DE PAVLO APOSTOLO.

IAM dudum Saulus procerum præcepta secutus,
Cum domino patrias vellet proponere leges,
Abnueret sanctos Christum laudasse Prophetas
Cædibus assiduis cuperet discerpere plebem,
Cùm laceras sanctæ matris pia fœdera cœtus,
Post tenebras verum meruit cognoscere lumen,
Tentatus sensit possit quid gloria Christi.
Auribus aut Domini vocem lucémque recepit,
Composuit mores, Christi percepta secutus.
Mutatus postquàm placuit de nomine Paulus.
Mira fides rerum, subitò trans æthera vectus,
Noscere promeruit, possint quid præmia vitæ.
Conscendit carus martyr penetralia Christi,
Tertia lux cœli tenuit paradisus euntem,
Colloquiis Domini fruitur, secreta reseruat
Gentibus & populis, iussus prædicere vera,
Profundum penetrare maris, noctémque diémque
Visere, cui magnum satis est vixisse latentem.
Verbera, vincla, famem, lapides, rabiémque ferarum,
Carceris illuuiem, virgas, tormenta, cathenas,
Naufragium, lacrimas, serpentis dira venena,
Stigmata non timuit portare in corpore Christi.
Credentes docuit, possent quò vincere mortem.
Dignus amore Dei viuit per secla magister
Versibus his breuiter fateor sanctissime doctor.
Paule, tuos Damasus volui monstrare triumphos,

De Agnete martyre.

Fama refert sanctos dudum genuisse parentes
Augmentum lugubris cantus, tuba cum crepuisset,
Nutricis gremium subito liquisse puellam,
Sponte truces calcasse minas, rabiémque tyranni,
Vrere cum flammis voluit nobile corpus.
Viribus immensum paruis superare timorem,
Nudam perfusos crines & membra dedisse
Ne domini templum facies peritura videret.
O Agnes verum decus, alma pudoris imago,
Vt Damasi precibus faueas precor inclita virgo.

De eadem.

Constantina Deum venerans, Christóque dicata,
Omnibus impensis deuota mente paratis,
Numine diuino multum Christóque iuuante,
Sacrauit templum victricis virginis Agnes,
Templorum quod vincit opus terrenáque cuncta,
Aurea nam rutilant summi fastigia tecti:
Nomen enim Christi celebratur sedibus istis,
Tartaream solus potuit qui vincere mortem,
Inuictum solus cælis inferre triumphum.
Dignum Agnes munus martyr, deuotáque Christo,
Ex opibus nostris per secula longa tenebis,
O felix virgo, memorandi nominis Agnes.

De Andrea Apostolo.

Decus sacrati nominis,
Vitámque nomine exprimens,
Hoc te decorum prædicat,
Crucis beata gloria.
Andrea Christi Apostole,
Hoc ipso iam vocabulo
Signaris isto nomine,
Decorus idem misticè,
Quem crux ad alta prouehit,
Crux quem beata diligit,
Cui crux amara præparat
Lucis futura gaudia.
In te creuit mysterium
Cluit gemello stigmate,
Dum probra vincis per crucem,
Crucisque pandis sanguinem.
Iam nos foueto languidos,
Curámque nostri suscipe,
Quo per crucis victoriam
Cœli petamus patriam.

De Agatha martyre.

Martyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Christus eam sibi qua sociat.
Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans specie,
Sed magis actibus atque fide,
Terrea prospera nil reputans,
Iussa Dei sibi corde ligans.
Fortior hæc trucibusque viris
Exposuit sua membra flagris,
Pectore quàm fuerit valido,
Torta mamilla docet patulo.
Deliciæ cui carcer erat
Pastor eam Petrus hanc recreat,
Lætior inde magisque flagrans,
Cuncta flagella cucurrit ouans.
Ethnica turba rogum fugiens,
Huius & ipsa meretur opem,
Quos fidei titulus decorat
His Venerem magis ipsa premat.
Iam renidens quasi sponsa polo,
Pro misero rogita Damaso:
Sic sua festa coli faciat,
Se celebrantibus vt faueat.

De felice.

Corpore, mente, animo pariter te nomine felix
Sanctorum in numero Christi sacrate triumphis,
Qui ad te sollicitè venientibus omnia præstas,
Nec quenquam pateris tristem repedare viantem.
Te duce seruatus, mortis quòd vincula rupi,
Versibus his Damasus supplex tibi vota rependo.

De nomine Iesu.

I n rebus tantis trina coniunctio mundi I
E rigit humanum sensum, laudare venustE
S ola salus nobis, & mundi summa potestaS
V enit peccati nodum dissoluere fructV
S umma salus cunctis nitiet per secula terriS.

De eodem.

I ure pari regnat, communis conditor eI
E t cum patre pia regnat sublimis in arcE
S idereo sanctus insidus numine regniS
V nde mare & terras solo videt omnia nutV
S uggerit humanis & donat munera rebuS.

De Christo.

Christe potens verum, redeuntis conditor æui
Vox summi sensusque Dei, quem fundit ab alta
Mente pater, tantique dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palàm populos, hominémque fateri
Quem verbo inclusum Mariæ, mox numine viso
Virginei tumuere sinus, innuptáque mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum: mortalia corda
Artificem texere poli: mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque sub imo
Pectore, qui totum latè complectitur orbem,
Et qui non spatiis terræ, non æqueris vndis,

Nec

Nec capitur cælo, paruos consuxit in artus.
Quin & supplicij nomen nexusque subisti,
Vt nos surriperes letho, mortemque fugares.
Morte tua mox æthereas euectus in auras,
Purgata reparans letum te luce, parentem
Augustum souens: festis vt sæpe diebus
Annua sinceri celebret ieiunia sacri.

De Assensione Christi.

Ad sedem propriam Deus exule morte resurgit.
Vt vitam doceat credentibus esse futuram,
Angelus hoc verbum cecinit, quod vterq; reportans
Sic venturus eris, sic Christum credere fas est.

De Cognomentis Saluatoris.

Spes, vis, vita, salus, ratio, sapientia, lumen,
Iudex, poeta, gigas, rex gemma propheta, sacerdos.
Messias, Zebaoth, Rabbi, sponsus, mediator,
Virgo, columna, manus petra, filius, Emmanuelque
Vinea, pastor, ouis, pax radix, vitis, oliua,
Fons, paries, agnus, vitulus, Leo, propiciator,
Verbum, homo, rete, lapis, domus, omnia, Christus
Iesus.

IVVENCI HISPANI VITA

A Petro Crinito descripta.

IVVENCVS poeta natione Hispanus familia insigni maximéque illustri natus est, vt ab Hieronymo traditur. Præcipuè floruit imp. Constantio & Constante. Qua tempestate in eloquentia apud Latinos clari fuerunt Tiberianus Nazarius, & Flauius Vopiscus, qui de gestis Romanorum principum libros composuit. Inter alia Poemata, quæ dicuntur ab eo edita scripsit quatuor Euangelia hexametris versibus, qua in re maiori diligentia, visus est in seruanda rerum historia, quàm in demonstranda ingenij sui elegantia. Idem Iuuencus aliquot hymnos fecit, quibus facilè indicauit, se optimè meritum de religione Christiana. Neque dubium est, fuisse illum relatum inter sacerdotes Christianos, vt veteres autores testantur. Diuus Hieronymus alicubi repetit Iuuenci carmina, eúmque vt eruditum, & elegantem Poetam commendat.

IVVENCI PRESBYTERI POETÆ CHRISTIANI DE HISTORIA EVANGELICA,

Lib. III.

PROLOGVS.

IMMORTALE nihil mundi compage tenetur.
Non orbis, non regna hominum non aurea Roma,
Non mare non tellus, non ignea sidera cæli.
Nam statuit genitor rerum irreuocabile tempus,
Quo cunctum torreus rapiet flamma vltima mundum.
Sed tamen innumeros homines sublimia facta,
Et virtutis honos, in tempora longa frequentant,
Accumulant quorum famam, laudesque poetæ.
Hos celsi cantus Smyrnæ de fonte fluentes,
Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.
Nec minor ipsorum decurrit gloria vatum,
Quæ manet æternæ similis, dum secla volabunt,
Et vertigo poli terras atque æquora circum,
Aethera sydereum iusto moderamine voluet.
Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
Quæ veterum gestis hominum mendacia nectunt,
Nobis certa fides, æterna in secula laudis
Immortale decus tribuet, meritumque rependet.
Nam mihi carmen erunt Christi vitalia gesta,
Diuinum in populis falsi sine crimine donum.
Nec metus, vt mundi rapiant incendia secum
Hoc opus: hoc etenim forsan me subtrahet igni,
Tunc, cum flammiuoma descendet nube coruscans
Iudex altithroni genitoris gloria Christus.
Ergo age sanctificus adsit mihi carminis auctor
Spiritus, & puro mentem riget amne canentis
Dulcis Iordanis, vt Christo digna loquamur.

LIBER PRIMVS.

Lucæ primo.

REX fuit Herodes Iudæa in gente cruentus
Sub quo seruator iusti templique sacerdos
Zacharias, vicibus cui templum cura tueri
Digesto instabat lectorum ex ordine vatum.
Huius inhærebat thalamis dignissima coniunx,
Cura in ambobus paribus moderaminis æqui,

Ambos annexos legis præcepta tenebant.
Nec fuit iis soboles, iam tunc vergentibus annis,
Gratius vt donum iam desperantibus esset.
Sed quum sorte adytis arisque inferret odores
Zacharias, visus cælo descendere aperto
Nuntius, & soli iussas perferre loquelas.
(Cætera nam foribus plebes astrata rogabat.)
Quid tibi terribilis concussit corda pauore
Visus, cùm læti sermonis gratia placet?
Nam me propitius rerum pater vnicus, alto
A cæli solio tibi nunc in verba venire
Præcipit, & chara tibi mox de coniuge natum
Promittit, grandis rerum cui gloria restat,
Plurima qui populis nascendo gaudia quæret,
Sobrius æternum, clausum quem spiritus ipsis
Visceribus matris complebit numine claro.
Istius hic partem populi plerámque docendo
Ad verum conuertet iter, dominúmque Deúmque
Continuò primus noscet, plebémque nouabit.
Nomine Ioannem quem tu vocitare memento.
Olli confusa respondit mente sacerdos:
Aemula promissis obsistit talibus ætas,
Nec senibus soboles poterit contingere fessis,
Quam Deus auertens, primæuo in flore negauit.
Hæc trepidans vates: cui talia nuntius infert:
Si tibi mortalis sobolem promitteret vllus,
Ad desperandum forsan cunctatio mentis
Debuerat tardis hærens insistere verbis.
Nunc ego, quem dominus cæli terræque creator
Ante suos vultus voluit parère ministrum,
Auribus ingratis hominum, visúque receptus,
Summi iussa Dei non contemnenda peregi.
Quare promissis manet irreuocabile donum.
Sed tibi claudetur rapidæ vox nuntia mentis,
Donec cuncta Dei firmentur munera vobis.
Hæc ait, & sese teneris immiscuit auris.
Interea populum miracula longa trahebant,
Quid tantum in templo vellet cessare sacerdos.
Egressus trepide numen vidisse supernum
Nutibus edocuit, misera & dispendia vocis.
Inde domum remeat completo ex ordine vates
Officio, amissámque leuant promissa loquelam,
Nec dilata diu venerunt munera prolis,
Anxia sed ventris celabat gaudia coniunx,
Donec quinque cauam complerent lumina Lunam.
Tunc maiora dehinc idem mandata minister
Detulit ad Mariæ demissus virginis aures.
Hæc desponsa suo per tempora certa propinquo
Abdita virgineis caste pubescere tectis
Et seruare diem iussis permissa parentum.
Ad quam tranquillum sermonem nuntius infit,
Salue progenie terras iutura salubri,
Desine conspectu mentem turbare verendo
Nam tua concipient cælesti viscera iussu
Natum, quem regnare Deus per secula cuncta
Et proprium credi sobolem, gaudétque iubétque.
Huic, vbi sub lucem dederis, sit nomen Iesus.
Ad quem virgo dehinc, pauido sic inchoat ore:
Nullos conceptus fieri sine coniuge dicunt,
Vnde igitur sobolem mihi nunc sperabo venire?

Nuntius hæc contrà celeri sermone profatur:
Virtus celsa Dei circumuolitabit obumbrans,
Spiritus & veniet purus, lectissima virgo,
Ac tibi mox puerum casto sermone iubebit
Magnificum gigni, populis quem credere sanctum
Supremique Dei natum, vocitare necesse est.
Sic cognata tibi, sterilis quæ credita cunctis
Zachariæ coniux, mortali germine nuper
Aeuo defessis auxit miracula membris.
Sextus adest mensis partum: sic omnia iussis.
Virgo dehinc: Domino famulam nunc ecce iubenti
Vt tua verba sonant cernis seruire paratam.
Nuntius abscedens vacuis se condidit auris.
Illa dehinc rapidis Iudæam passibus vrbem,
Zachariæque domum penetrat, grauidámque salutat
Elisabeth: clausæ cui protinus anxia prolis
Membra vteri gremio motu maiore resultant,
Et simul exiliit mater concussa tremore,
Diuinæ vocis completa afflamine sancto:
Et magnum clamans, Felix ô fœmina salue,
Felicem gestans vteri sinuamine fœtum.
Vnde meam tanto voluit Deus æquus honore
Illustrare domum, quam mater numinis alti
Viseret? Ecce meo gaudens in viscere proles
Exultat, Mariæ quum prima affamina sensit.
Felix quæ confisa fidem mox affore verbo,
Quod Deus ad famulos, magnum dignãdo, locutus.
Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
Suppresso, vocis pauitantia dicta volutat.
Magnificas laudes animus, gratésque rependit
Immenso domino mundi, vix gaudia tanta
Spiritus iste capit, quòd me dignatus in altum
Erigere ex humili celsam, cunctisque beatam
Gentibus & seclis voluit Deus æquus haberi.
Sustulit ecce thronum sæuum fregitque superbos.
Largifluis humiles opibus ditauit egentes.
Tunc illic mansit ternos ex ordine menses,
Ad propriámque domum repedat iam certa futuri.
Iámque aderat tempus, quo sarcina deserat alvum
Elizabeth, liquidas soluenda in luminis auras,
At partus fama tantos collecta cucurrit
Turba propinquorum, tum gaudia mira frequentes
Concelebrant, noménque iubent genitoris habere,
Abnuit hoc genitrix, sed Ioannes vocitetur,
Ingeminat: placuit muti tunc iussa parentis
Consulere scriptóque rogant edicere nomen.
Sed proli mira fides, tabulis quum scribere tentat
Implicitam soluit per verba sonantia linguam.
Mox etiam afflatam penetrant spiracula mentem,
Completúsque canit venturi conscia dicta:
Concelebrent cuncti laudes gratesque frequentent
Astrorum & terræ pontique hominumque parenti,
Visere quod voluit, propriamque absoluere plebem.
En beat antiquam gentem, cornúque salutis
Erecto, indulget Dauidis origine lumen,
Hoc est quod prisci cecinere ex ordine vates:
Hæc est illa salus, quæ nos ex hostibus atris
Eripit, vt mite sæclo seruire queamus.

At in

At tu parue puer, sanctus dignúsque Propheta
Dicere & dominum mox prægrediere viando,
Illius & populum duces per lumen apertum.
Errorem per te spernent, mortisque tenebras
Abrumpent omnes, tua qui præcepta sequentur.
Exin secretis in vallibus abdita semper
Vita fuit puero, donec poscentibus annis,
Vatis ad officium, pleno pubesceret æuo.

Matthæi 1.

Interea Mariæ sponso miracula mentem
Sollicitant, manifesta uteri quòd pondera vidit,
Et secum voluit, quanam ratione propinqua
Dedecus oppressum celet, thalamósque recuset.
Talia tractanti torpescunt membra sopore.
Mox stertente, Dei vox est audita monentis,
Accipe coniugium nullo cum crimine pactæ,
Spiritus impleuit sancto cui viscera fœtu.
Hanc cecinit vates venturam ex virgine prolem,
Nobiscum Deus, est cui nomen, protinus ille
Hæc præcepta sequens, seruat sponsalia pacta.

Lucæ 2.

Sed tum fortè nouus, capitum discussio, census
Cæsaris Augusti iussu per plurima terræ
Describebatur Syriæ, quam iure regebat
Cyrinus, proprij cui tota per oppida fines
Addebant populi vires, noménque genúsque.
Vrbs est Iudææ Bethleem, Dauida canorum
Quæ genuit, generis censum quæ iure petebat.
Obtulit hic illum genus hinc quòd vterque trahebat,
Desponsátamque sibi scribens, grauidámque professus:
Hospitium amborum Bethleem sub mœnibus vrbis
Angusti fuerant perparua habitacula ruris.
Illic virgo nouum completo tempore fœtum
Edidit, & lenis pannoso tegmine fotu
Texit, cui durum cunas præsepe ministrat.
Circa sollicitæ pecorum custodia noctis
Pastores tenuit vigiles per pascua læta:
Ecce Dei monitu iussus descendere cælo
Nuntius, ac subito terror tremefactis pauore
Prostrauit viridi pastorum corpora terræ.
Talis & attonitis cælo vox missa cucurrit:
Ponite terrorem mentis, mea sumite dicta
Pastores, quibus hæc ingentia gaudia porto.
Nam genitus puer est, Dauidis origine clara,
Qui populis lucem mox lætitiámque propaget.
Hoc signum dicam, puerum quòd cernere vobis
Iam licet, implentem gracili præsepia voce.
Talia dicenti iunguntur millia plebis
Cælestis, cunctique Deum laudántque rogántque,
Talis & vnitis vox agminis aëra complet:
Gloria supremum comitetur debita patrem,
In terris iustos homines pax digna sequatur.
Et simul his dictis, cæli secreta reuisunt.
Pastores properè veniunt, puerúmque tacentem
Præsepis gremio cernunt, post inde frequentes
Dispergunt latè celebris vaga semina famæ,
Mirantes laudant, lætantes obstupuerunt.
Omnia nocturnis monitis quòd vera recurrant.
Viderat octauam lucem puer, ecce recidi
Ad morem legis, noménque aptare necesse est,
Impositumque illi est (monitis cælestibus olim
Quod Mariæ vox missa Deo præcepit) Iesus.
Scripserat antiquæ Moses moderamina legis,
Inter quæ primos prisco de sanguine vatum,
Obseruare dedit, fœtus efferre sacrandos,
Impluméśque simul ferre ad delubra columbas.
Hæc vbi per Mariam templo seruata feruntur,
Ecce senex, Simeon, dignus comprendere sensum
Cælestis vocis, cui quondam præscia rerum
Virtus prodiderat, quòd carcere corporis ægri
Deposito, mortem liber requiémque videret,
Cùm primùm cæli laudem terræque salutem
(Omnia quem vatum spondent oracula) Christum
Vidisset templo solennes ferre palumbos.
Isque vbi curuato dessessus corpore templum
Iam grauior penetrat, monuit quod spiritus auctor,
Ecce simul paruum gremio genitricis Iesum
Ad templum sensit venisse, trementibus vlnis
Accepit puerum, lætúsque hæc dicta profatur:
Nunc nunc me famulum dominus, nūc liberet arctis
Corporis è vinclis, finémque imponere verbis
Dignetur cum pace suis, en splendida nostros
Lux oculos tua circumstat radijsque refulget,
Quam cunctis hominum lustratu gentibus addet
Israelitarum cumulata gloria plebis.
Hinc ait: Hæc quid virgo tibi tam mira videntur?
Quid tantum Mariæ stupuerunt pectora matris?
Hic puer ad populi casum datur, iste renasci
Concedet populos, illi signum esse negabunt
Fœderis hi contra cæli venisse tenebunt.
Liuor edax faciet, lethum vt percurrat amarum,
Atque animam matris ferro fulgente machera.
Quo pateant tectis tenebrosa volumina cordis.
Hæc ait in Simeone Deus, vox ecce Prophetæ
Fœmineam sancto complet spiramine mentem.
Anna fuit natu grauior, quam in flore iuuentæ
Destituit viduam mors immatura mariti.
Hunc fruitur casta charo pro coniuge vita,
Continuóque Dei cultu, qua numine ducta
Cognouit Christum, & simili sermone locuta est.
Inde vbi solennem pueri pro nomine legem
Compleuit genitrix, & Ioseph omnia mirans,
Ad patriam læti repedant, puerúmque reportant.

Matth. 2.

Gens est Eoi, Phœbo orto, proxima regni
Astrorum solers, ortusque obitúsque notare.
Huius primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti proceres, Solymas per longa viarum
Deueniunt, regémque adeunt, orantque doceri,
Quæ regio imperio puerum Iudæa teneret
Progenitum, & sese stellæ fulgentis ab ortu
Admonitos venisse viam, quo supplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.
Territus Herodes vatum legúmque peritos,
Quique Prophetarum veterum præsagia noscunt,
Imperio accitos iubet omnia quærere legis,
Quo pateat, quæ sint genitalia mœnia Christo,

Omnia venturum spondent quem oracula vatum
Tunc manifestatur, Bethleem quòd mœnibus illum
Progigni maneat, cui sacram ducere plebem
Israelitarum sacra virtute necesse est.
Tunc iubet Herodes Persas pertendere gressum,
Inuentúmque sibi puerum monstrare colendum.
Ecce viæ medio stellam præcurrere cernunt
Sulcantem flammis auras, quæ in culmine summo
Restitit, & pueri lustrata habitacula monstrat.
Gaudia magna Magi gaudent, sidúsque salutant.
At postquam puerum vidêre sub vbere matris,
Deiecti prono texerunt corpore terram:
Submissique simul mox mystica munera promunt.
Aurum, thus, myrrham, regíque deóque hominique
Dona ferunt: totam mox horrida somnia noctem
Sollicitant, sæuúmque iubent vitare tyrannum.
Denique diuersis Herodis callibus aulam
Diffugiunt, patriámq; Magi rediere latentes.
Ipsum etiam puerum monitis cælestibus actus
Ægyptum cum matre simul transportat Ioseph.
At ferus Herodes sibi net succedere credit,
Quem callens astris quæsisset cura Magorum.
Quorum præcauto discessu sollicitatus,
Crudelis tinxit Bethleëmica compita cæde,
Infantes mandans, teneróque sub vbere plebem
Innocuam in finibus rigido succumbere ferro.
Hæc etiam cædes olim præscripta manebat.
Nam pius hanc vates diuino numine doctus
Complorat, misero sobolis pro funere matres
Horrendis grauiter cælum pulsare querelis.
Ast vbi sopitus furor est, & sæua tyranni
Infantum horribili feritas satiata cruore,
Extinxisse putat cunctos, quos vnus & alter
Annus lethiferi miserè suppress rat aui.
Mirandis rursus deuinctus membra sopore
Ioseph vrgetur monitis, Mariam puerúmque
Ægypto ad patriam vectare, vbi Nazara *felix*
Olim prædictum puero dedit addere nomen.
Dixit & alterius quondam prænuntia vatis
Vox instincta Deo, Veniet veniet mea proles
Aegypto ex alta, terris luménque salúsque.
Crescebat rapidis annorum gressibus infans,
Præcurrens æuum sapientia præueniebat,
Gratiaq; in vultu, & verbis veneranda micabat.

Lucæ: 2.

Et iam bissenos æui comprenderat annos
Cùm paschæ ritum seruando ex more parentes
Ad templum lætis puerum perducere festis
Omnibus annorum vicibus de more solebant.
Ergo aderant paschæ pariter, cunctísq; diebus
Festorum impletis patriam remeare parabant.
Tum puer in populo comites vestigia matris
Deserit, templíque libens secreta petiuit.
Illum per vicos vrbísq; per abdita secta
Pérq; vias stratas per notos, pérque propinquos
Quærebat genitrix: sed lux vbi tertia venit,
Ad templum properè remeat, vatúmque coronæ
Inuenit insertum, legúmque obscura senilis
Tractantem cœtus: vix admiratio digna
De pueri verbis senibus fuit: at pia mater:
Nate, ait, amissum lacrymis te quæro profusis
Anxia, cum genitore gemens: quæ causa parentum
Secreuit gressu, templiq; in sede retentat?
Ille autem, Quid me tantum, quid quæritis, inquit?
An nondum sentis genitrix quòd iure paternis
Aedibus atque domo natum inhabitare necesse est?
Hæc ait, & gressum sociat, patriámque reuisit.
Nec genitrix tanti persensit pondera verbi,
Ordine cuncta tamen cordis secreta reseruat,
At puer obsequijs aptè prædulcibus ambos
Ad proprium semper cogens nectebat amorem:

Matthæi 3, Marci 1. Lucæ 3.
Ioannis 1.

Interea veteris scripti per debita currens
Omnia seclorum series promissa trahebat.
Zachariæ soboles desertis vallibus omnes
Ad deponendas maculas clamore vocabat,
Fluminis vt liquidi caperent miranda lauacra,
Quis animæ species abluta sorde niteret.
Esaias vates cecinit quod numine iussus:
Vox latè resonat desertis vallibus amplas.
Sternite iam stratas, omnis sit recta viatrum
Semita, quæ domini dignè vestigia gestet.
Subsident colles, vallis complebitur omnis:
Corriget anfractus callis bona linea recti.
Corporeisque oculis lumen tractare serenum
Omnibus indulget genitor, dominúsque salutis.
Ergo aderant populi, passimque hinc inde ruentes
Complebant ripas, auidíq; lauacra petebant.
Texta camelorum fuerant velamina setis,
Et zonæ pellis medium cinxere Prophetam,
Aruis qui solitus ruralibus esse locustas
Et tenuem victum syluestria mandere mella.
Isq; vbi tot populos diuersis sedibus ortos,
Irruere ad fluuium cernit sic increpat ore:
Vipereæ gentis soboles, quis debita vobis
Supplicia, vrgentésque iras euadere monstrat?
Sed facite ô miseri fructum (si pœnitet) aptum,
Nec generis vestri tollat fiducia mentes.
Nam potis est dura superûm rex caute creare
Progeniem, quando soboles sua degener errat.
Proxima roboreis iamiam radicibus instat
Cunctorum ante oculos acies sublata securis.
Cædentur syluæ steriles, ignémque fouebunt.
Nunc ego præteritas maculas in flumine puro
Abluere instituo: veniet sed fortior alter
Cuius vincla pedum non sum contingere dignus.
Abluet ille homines sancto spiramine mergens,
Flammarúmque globis purgabit noxia corda.
Illius & manibus ruralis pala tenetur,
Et propria ipsius purgabitur area frugum,
Horreáque implebit secreti copia farris,
Aeternúsque leues paleas populabitur ignis.
Hæc ait: & propere per syluam passibus ipsum
Cernit Iordanis veneranda lauacra petentem.
Sed vetat increpitans vates, & talia fatur.
Túne meis manibus digneris mergier vndis,

Cùm tua me melius possint mundare lauacra?
Dixit Ioannes: cui talia reddit Iesus:
Nunc sine, nā decet hoc: sic sancta per omnia nobis
Iustitiæ consectandus complebitur ordo.
Hæc memorās, vitreas penetrabat fluminis vndas,
Surgenti manifesta Dei præsentia claret.
Scinditur auricolor cæli septemplicis æthra,
Corporeámque gerens speciem, descendit ab alto
Spiritus aëream simulans ex nube columbam.
Et sancto flatu corpus perfudit Iesu.
Tunc vox missa Dei longum per inane cucurrit,
Ablutúmque vndis Christum flatúque perunctum
Alloquitur: te nate hodie per gaudia testor
Ex me progenitum, places hæc mihi gloria prolis.

Matthæi & Lucæ 4.
Marci 1.

Tum petit vmbrosos montes, & lustra ferarum,
Obsequiúmque illi patris præbere ministri
Certabant. rabidi mox liuor dæmonis ater
Cum terrore rapit mentem, nec defuit ægro
Tentandi interea Christum versutia fallax.
Quadraginta illi fuerant ex ordine soles,
Ex quo nulla cibi potúsque alimenta dabantur,
Sed contexta simul firmi ieiunia cordis,
Terrarum ad regnum mentis secreta tenebant.
Tunc epulas demum monuit conquirere corpus
Horrendi interea sceleris fallacia tentans;
Si te pro certo genuit Deus omnibus, inquit,
His poteris saxis forti sermone iubere
Vsum triticei formámque capessere panis.
Christus ad hæc fatur: Nil me iam talia terrent,
Nam memini scriptum: quoniam non sola tenebit
Vitam credentis facilis substantia panis,
Sed sermone Dei complet pia pectora virtus.
Rursus at ille dolos versutis artibus aptans
Nectere tentator properat: nam mœnibus vrbis
Mox inferre pedem sensit vix liuida Christum
Culmine marmorei suasit consistere templi.
Tunc sic aggreditur vocis fallente veneno:
Si deus est verè genitor tibi, culmine templi
Aëra per vacuum saltu iaculabere corpus.
Testis erit scriptura tibi, quæ spondet apertè
Mandatum summi genitoris tale ministris,
Vt lapsum studeant casu defendere corpus,
Et famulis manibus curent tua membra leuarè,
Ne lapidis lædat summas offensio plantas.
Reddidit his Christus dictis contraria dicta:
Me meminisse magis scripti cælestis oportet,
Ne vires Domini fidens audacia tentet.
Rursus in abrupti montis consistere celsis
Mox furibunda iugis sensit fallacia Christum.
Ostendens olli fulgentia regna per orbem,
Cernis, ait, quæ sit tantarum gloria rerum?
Cuncta tibi possum iamiam concedere regna,
Talia donantem si me veneratus adores.
Tum sic instantem dictis reiecit Iesus?
Effuge pestiferi rabies vesana veneni,
Hæreat vt semper nobis immobile iussum,
Vt iustus cæli Dominum deuotus adores,
Vnum & famulans veneretur nomen in æuum.
Talibus excussus fugit per deuia dæmon.
Inde vbi Ioannem cognouit carceris vmbris
Submersum tristi compressit corda dolore,
Finibus & statuit Zabulonum ponere sedes,
Vt dictum Isaiæ concurreret ordine secli:
Terra Zabulon, & regio cui Nephthalæ nomen,
Et via trans pelagus longè, Galilæáque rura,
Trans & Iordanem gentes, populíque tenebris
Inclusi magnum lumen subitúmque videbunt,
In mortísque illis vmbra residentibus, alma
Exoritur fidei resplendens luce voluntas.
Ergo instare Dei regnantis munera Christus
Nuntiat, increpitans præconia larga salutis.
Prætereúnsque videt geminos per littora fratres.
Præsolidum Simonem, dignum cognomine Petri,
Andreámque simul sinuosa volumina lini
Piscibus insidias disponere marmoris vndis:
Nunc inquit, pisces capitis maris æstibus altis,
Sed me si libeat sectari fortia vobis
Prouenient hominum præpulchra indagine lucra.
Illi confestim firmato pectore certi
Retibus abiectis pariter præcepta sequuntur.
Post fratres Iacobum Ioannémque marinis
Insidias gregibus maculoso innectere textu,
Vt vidit, similémque dedit de littore vocem.
Illi Zebedæum genitorem in puppe relinquunt,
Illico sectantes pulcherrima iussa salutis.

Matth. 4. Marc. 3.
Ioannis 6.

Exin per terram Galilææ sancta ferebat
(Insinuans populis) regni præconia Christus.
Donabátque citam inualidis ægrísque medelam.
Et mox crebra procul Syriam iam fama tenebat,
Mille sonans linguis præsentia munera Christi.
Denique certatim languoris tabe peresos
Diuersísque malis nexos, quis longa dolore
Absumpsit populans membrorum robora tabes,
Monstrabant Christo. facili sed munere cunctos
Reddebat properè miranda ad gaudia sanos:
Iámque animæ ipsius morbi sæuíque furores,
Et lunæ cursum comitata insania mentis
Discessere. graui sermonis pondere iussa,
Illum stipantes miracula magna mouentem
Mixta sectantur turba, Solymíque Syríque,
Et Iudæa frequens populis, Galilæáque plebes,
Et quos Iordanis dirimit stagnante fluento.

Matth. 5. Luc. 6.

Hos populos cernens, præcelsa in rupe resedit,
Ac sic discipulis gremium cingentibus infit:
Felices humiles pauper quos spiritus ambit,
Illos nam cæli regnum sublime receptat.
His similes mites, quos mansuetudo coronat,
Quorum debetur vni pulcherrima tellus.
Hic modò lugentes solatia digna sequentur,
Pabula iustitiæ qui nunc potúsque requirunt:
Illos plena manet saturandos copia mensæ.
Felix qui miseri doluit de pectore sortem,
Illum nam domini miseratio larga manebit.

Felices, puro cælum qui corde tuentur,
Visibilis deus ijs per secula cuncta manebit.
Pacificos deus in numerum sibi prolis adoptat.
Felices nimium, quos insectatio frendens
Propter iustitiam premit, ijs mox regia cæli
Pandetur: Gaudete operum quos iusta tenentes
Vrgebit præceps stimulis iniuria sæuis,
Plurima nam merces vobis seruatur in æthra,
Namque Prophetarum fuit insectatio talis.
Discite vos hac in terra salis esse saporem.
Hic sapor amissa si iam virtute senescit;
Quæ salis absumptos acuet substantia gustus?
Nec quisquam fatui post hac superest salis vsus,
Ni longe abiecti cuncta vt vestigia calcent.
Vos istis mundi clarum (ne abscondite) lumen.
Nam, quis præcelsis impostam rupibus vrbem
Occultare queat? vestrum sed lumen ad omnes
Perueniat, verúmque decus sub luce serena
Ponatur, cunctis genitoris gloria vestri
Laudetur, celsi thronus est cui regia cæli.
Non ego nunc priscas leges dissoluere veni,
Vertere nec veteres, posuit quæ iussa Prophetæ,
Omnia nam vobis per me complenda manebunt.
Vera loquor, donec cæli terræque marisque,
Interitus veniat, legis ne littera saltem
Aut apicis parui gracilis distinctio deerit,
Omnia quin fiant degesta ex ordine secli.
Si quis enim minimam mandati soluere partem
Ausus erit, pariterque homines suadendo docebit.
Hic minimi nomen cælesti in sede tenebit.
At quicunque operis proprij moderamina seruans,
Inuiolata simul tradet præcepta piorum:
Magnus erit, magnóque feret trans sydera nomen.
Audistis veteris iussum moderamine legis,
Humano si quis maculârit sanguine palmas,
Ille reus ferro persoluet vindice pœnas.
Ast ego præcipiam ne quis consurgere in iras
Audeat, atque odio fratris feruente moueri.
Nam reus hic æquo pœnas sub iudice pendet.
Nec minor illorum conuitia flamma sequetur.
Qui fatui miserive cient sub nomine fratrem.
Sin offerre voles, venerans altaria donis,
Et tua tunc tacitæ mentis penetralia tanget,
Quòd tibi sit cum fratre domi suscepta simultas,
Munera cuncta adytis illis admota relinque.
Et primo ad pacem properans transcurre patendam.
Fraterno demum iam conciliatus amori,
Offer grata Deo tranquillo pectore dona.

Luc. 12.

Est tibi præterea virtus contraria semper,
Corporis hæc castis celeri curetur amore,
Dum rapida tecum graditur per compita vita:
Accusabit enim pollutis corporis vsus,
Et te sublimis statuet sub iudice vinctum.
Damnatum rapient ad vincula sæua ministri,
Nec prius è tenebris solueris carceris atri,
Vltima quàm minimi reddatur portio nummi.
Haud ignota, reor, vobis stat cautio legis,
Corpus adulterio prohibens: sed nunc mea iussa
Occulta internæ frenent molimina mentis:
Nec minus optati quàm facti pœna luenda est.

Matth. 5.

Si te forte oculi dextri laqueauerit error:
Auctorem misera properans conuellito labis,
Et iaculare procul: nam membrum perdere præstat
Exiguum, flammis quàm totum dedere corpus,
Perpetuísque animam pariter conuoluere pœnis.
Et si dextra manus mentem per deuia ducit,
Erroris causam præstat decidere ferro,
Quàm totum æternis corpus concedere flammis.
Præcipiunt veteres, si quis connubia rumpit,
Scribere dissidium iuris feralia verba:
Sola viri rectè discedet adultera tectis.
Ast aliæ maneant: nam casti iura pudoris
Auctore amittet mulier deserta marito.
Antiquæ leges prohibent periuria linguis,
Sed nostris cedat iurandi audacia iussis.
Nec fas est homini cælum iurare per altum,
Quòd sedes Domini, nec quæ vestigia gestat
Terra Dei, Solymæve vrbis venerabile nomen,
Quòd regis magni patria est, iurabitur vnquam.
Nec caput in proprium cuiquam iurare licebit,
Namque potestatem minimi non esse capilli
Cernitis, albúmve, aut nigrum mutare colorem.
Est est, sufficiat, quod non est, dicite non est.
Quod superest istis, totum fallaciter ægro,
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.
Peruulgata diu legis præcepta tenetis,
Lædentem semper similis vindicta sequatur.
Sed tranquilla malum melius patientia vincet.
Ac si quis partem palma percusserit oris,
Mox aliam vultus partem præbere memento.
Auferat aut tunicam si quis vi iudicis instans
Cede libens, pariterque ferat tua pallia secum.
Si te forte aliquis passus per mille iubebit
Ire viam grauis atque oneris perferre laborem,
Mox perges, aliudque viæ comitabere duplum.
Si quis egens poscet, vel se simulabit egentem,
Ex animo miserans largire: aut mutua si quis
Orabit, tribue, & mitem ne subtrahe vultum,
Nec tibi sit placitum, solis succurrere amicis,
Aut cæcis odiis inimicos ducere dignos.
Quin ego præcipiam semper blando esse per omnes
Obsequio, precibusque Deum mollire benignis
Pro vita ipsorum, qui vos excindere gaudent,
Aduersisque truces animis, odiisque sequuntur.
Nam genitor vester communia lumina solis,
Communésque dedit pluuias, iustisque malisque.
Quod si coniunctos tantum veneramur amicos,
Quis locus hic iusta poterit mercedis haberi?
Seruit amicitiæ tantùm gens dedita lucris.
Sed vos perfecto similes estote parenti.

Matth. 6.

Sic vbi iustitiæ pandetur iusta facultas.
Deuitate oculos hominum: nam nulla manebit
Merces in cælo, quæ factum tale sequatur.
Applaudet tantum sterilis iactatio vulgi.

Sed

Sed quod dextra facit, faciat nescire sinistram:
Cùm veniet, iustis meritis tunc digna rependet
Occulti solus scrutator præmia cordis.
Sunt quos præsumtiæ tollit iactatio mentis,
Et precibus proprijs gaudent assistere turbas,
Multifluisque diem verbis ducendo fatigant:
His votis pompæ fructus succedit inanis,
Sed secreta domus precibus penetralia castis
Claudantur, paucisque Deum venerabere verbis.
Scit pater ipse, tui quæ sit trepidatio cordis.
Nil absente Deo loquimur, nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt: præsens Deus omnia cernit,
His igitur votum placeat concludere verbis.
Sydereo genitor residens in vertice cæli,
Nominis oramus veneratio sanctificetur,
In nobis pater alte tui: tranquillàque mundo
Adueniat, regnique tui lux ampla patescat.
Sic cælo vt terris fiat tua clara voluntas.
Vitalisque hodie sancti substantia panis
Proueniat nobis: tua mox largitio soluat
Innumera indulgens erroris debita praui:
Et nos haud aliter concedere fœnora nostris.
Tetri sæua procul tentatio dæmonis absit,
Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.
Tunc etenim genitor populis delicta remittet
Si vestra alterni vobis peccata velitis
Cedere, nec durum eratis intendere pectus.
Sunt etiam pergrata Deo ieiunia plebis,
Sed propriam multi faciem fœdare laborant,
Quò vanam captent hominum ieiunia famam.
Tu verò & grato crinem nitefactus oliuo,
Lætantem puris de fontibus ablue vultum:
Vt solus genitor deuoti pectoris aptum
Seruitium cernens, laudem, meritúmque rependat.
Vanum est defossis terra inuigilare talentis:
Illic ærugo & tineæ dominantur edaces,
Cunctaque diripiunt fures egesta latebris.
Condite thesauros vobis in vertice cæli:
Non ærugo illos tineæve aut horrida furum
Facto diripiet: vobis vbi condita res est,
Illic corda etiam simili ditione tenentur.
Corporis est lumen quo publica lumina cernis:
Sed si pura acies oculis simpléxque nitebit,
Claré totius splendebunt corporis artus,
Sin verò nequam fuerit, paruúmque videbit,
Obscuræ incumbent super omnia membra tenebræ,
In nigras lumen sed si conuertitur vmbras,
Ipsis horror erit quantus sine luce tenebris?
Nemo potest dominis æquè seruire duobus.
Vnius aut odijs cedet, vel cedet amori.
Nec pariter dominum seruus patietur vtrumque,
Haud vnquàm poterit quis diuitijsque Deoque
Inseruire simul: sed vos hæc iussa tenete,
Sollicitet proprio ne vos pro corpore vestis,
Nec faciles victus ægra disquirite cura.
Nónne animam pluris facimus quàm corporis escas?
Haud dubitat corpus quisquam præponere vesti?
Aëreas spectemus aues, non vomere presso
Terga soli subigunt, iaciunt nec semina farris,
Aut segetum culmos incurua falce recedunt:
Prouenit & tamen his satias potúsque cibúsque,
Nónne Deo magis est hominum curatio cordi?
Nec dignum fuerat vestis suspendere curam
Pectoribus nostris, num sicubi talia possunt
Incrementa suis homines imponere membris?
Cernite per pingues agros vt lilia florent,
Non vlli tamen his vnquàm incubuere ligones.
Nec Salomona grauem quum regni diuitis aula
Afflueret, talis contexit gratia vestis.
Quòd si pratorum fruticúmque virentia læta
Ipse Deus vestit, nostris obnoxia flammis:
Cur vobis potior non est fiducia patris?
Ergo cibum, potum, vestémque & inania cuncta
Gentibus infidis terrenam linquite curam.
Vos potius dignè cælestia quærite regna,
Iustitiámque Dei: spontanea cætera current.
Crastina nec vobis curetur copia rerum:
Quisque dies sibimet satis est pro fraude diurna.

Matth. 7. Luc. 6.

Iudicium vestrum fugiat damnatio sæua.
Nam dominus vestri iuris documenta sequetur.
Quæ vos in terris statuetis, tempore capti,
Hæc eadem vobis genitor seruabit in æthra.
Mensuram tibi quam ponis, portare necesse est.
Cernis adhærentem festucam in lumine fratris,
Nec tamen in proprio tignum consistere sentis,
Atque oculum prius alterius purgare laboras?
Disjice sed proprio fallax de lumine tignum,
Tum minimam alterius curabis demere aristam.
Ne canibus sanctum dederitis: néve velitis
Turpiter immundis iactare monilia porcis,
Nanque illa in cœno pedibus subiecta iacebunt:
Conuersique canes vasto vos vulnere rumpent.
Poscenti dabitur, quærens inuenta tenebit:
Pulsantique aditus foribus pandetur apertis.
Vos homines natis panem poscentibus omnes
Num lapidem dabitis? piscémve petentibus anguem?
Vos inquam rigidi, quibus altè est insita cordi
Durities, vestris dabitis semper bona natis:
Indulgens hominum genitor bona mitia digné,
Quàm præstare magis gaudet poscentibus æquis
Quæ cupitis vobis hominum benefacta venire,
Hæc eadem vestro cunctis præstate fauore:
Hæc legis summa est, hoc ius dixere prophetæ.
Ite per angustam, iusti super æthera portam,
Quàm lata & spatiosa via est, quæ limite lato
Præruptum conuoluit iter caligine mortis,
Innumeraque illam penetrant per prona cateruæ.
Vitalis vastis stipatur semita saxis,
Celsáque vix paucos ducit per scrupea virtus.
At si quos nimium fallax, illexque malorum
Planicies suasit, deforme lubrica lapsu
Arripit hos, pronósque trahit velut impetus amnis,

Tunc è discipulis vnus sic ore rogabat:
Vltima defuncto debentur munera patri,
Hinc spatium tribuat nobis tua sancta voluntas,
Vt liceat miseri genitoris condere corpus.
Christus ad hæc: iter melius comitabere nostrum,
Et sine defunctis defunctos condere terra.
Conscendunt nauem, ventóque inflata tumescunt
Vela suo, fluctúsque volat stridente carina.
Postquàm altum tenuit puppis, consurgere in iras
Pontus, & immissi hinc inde tumescere venti
Cœpit, & ad cælum rapidos attollere montes,
Et nunc mole ferit puppim, nunc turbine proram.
Illisósque super laterum tabulata receptant
Fluctus, dissectóque aperitur terra profundo.
Interea in puppi somnum carpebat Iesus.
Illum discipuli pariter nautæque pauentes
Euigilare rogant, pontique pericula monstrant.
Ille dehinc: quàm nulla subest fiducia vobis!
Infidos animos timor irruit, inde procellis
Imperat, & placidam sternit super æquora pacem.
Illi inter sese timidis miracula miscent
Colloquijs: quæ tanta illi permissa potestas,
Quódve sit imperium, cui sic freta concita ventis
Erectaque nimis submittant colla procellæ.
Iam Gerasenorum steterat sub littore puppis,
Ecce sed egresso iuuenis (mirabile dictu)
Occurrit, miseram cui mentem spiritus ater
Horrenda implebat lacerans virtute furoris.
Illi grata domus tetris habitare sepulchris,
Nec poterat rabidum quisquam retinere furorem,
Ferrea quia etiam rumpebat vincula membris,
Scindebátque graues, vt lanea fila, catenas.
Et iam compedibus leuis insultare solutis
Ludus erat: saxisque ferum concidere pectus,
Isque vbi pergentem Christum per littora vidit,
Cum clamore ruit, longéque accurrit adorans:
Regnatu semper Domini certissima proles,
Oramus, solita ne nos regionis ab ora
Excutias, longè tormentis excruciatos.
Nam nomen legio est nobis, multósque sub vno
Nomine consocias flatus vis sola nocendi:
Cernis vt immundi subigant hæc pascua porci,
His saltem liceat rabiem satiare repulsam,
Per patris altithroni nomen sublime rogamus.
Imperat is hominis mentem dimittere Christus,
Porcorúmque sinit gregibus inire furores.
Iámque hominis stupidum excusso dæmone pectus
Insperata sua veneratur dona salutis:
Et iam præcipites scopulorum margine porci
In mare deiecti, properant disperdere vitas.
At verò e speculis miracula tanta pauentes
Diffugiunt, vrbísque ruunt ad tecta subulci,
Et famam accendunt, populósque ad littora cogunt.
Insanum iuuenem postquàm resipisse videbant,
Credere cernentum populorum turba coacta est:
Orabant pauidi regionem linqueret illam.

Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.
Ioannis 5.

Inde domum repedat terrarum lumen Iesus.
Ecce reuertenti iuuenis torpentia membra
(Officium quorum morbus dissoluerat acer)
Ante pedes ponunt tepido recumbentia lecto.
Quem miserans animo verbis compellat Iesus:
Adsit certa tuæ iuuenis constantia mentis,
Nam tibi præteritus vitæ donabitur error.
Hoc dictum Scribæ mentis per operta malignæ
Carpebant, quòd verba Dei virtute ferenda
Protulerat Christus: sed pectora talia cernens,
Hoc, inquit, verbum Scribarum dicta retractant.
Quod quanto leuius fuerit dixisse, sequentis
Et dicti & facti pariter virtute probabo,
Vt mihi concessum peccata remittere cernant:
Quapropter iuuenis firmato corporis vsu
Surge vigens, stratúmque tuum sub tecta referto.
Surrexit, lectúmque humeris iam fortibus aptat,
Per mediúmque vigens populi mirantis abibat.
Tunc timor & laudes domini per pectora plebis
Concelebrata, simul miracula læta frequentant.
Progrediens tunc inde ad vectigalia, vidit
Concessu in medio Matthæum, protinus ergo
Discipulis hærere iubet: nil ille recusans
Imperio Christi paret, gaudétque sequutus.

Ioannis 1.

Inde iter ingrediens, simili sermone Philippum
Hortatur, comitémque suis asciuit amicis.
Ille vbi cognouit Christi viresque viámque,
Tum primum iusto concurrit Nathanaëli,
En nostris, inquit, concessum est visere seclis,
Quem voces veterum, & sancti cecinere prophetæ.
Hunc genuit veniens Dauidis origine Ioseph,
Nazara cui felix patria est, & nomen Iesus.
Ille refert, genuit quicquam si Nazara (miror)
Quod dignum tantis vnquam virtutibus esset.
Inde Philippus ait: cernes dubitare quiesce,
Progrediénsque vide: nam oculis spectare licebit.
Illum vbi tendentem longe respexit Iesus,
Verè, ait, hic iustus, cui pectora nescia fraudis,
Virtutem puram seruant sine fraude maligna.
Ille sub hæc: Vbinam, vel quo me tempore nosti?
Cui dominus dicta hæc diuino pectore promit:
Cùm te diffusæ tegerent vmbracula ficus,
Ante etiam quàm te vocitarent verba Philippi,
Vidit, & elegit comitem te spiritus auctor.
Talibus attoniti sequitur vox Nathanaelis:
Progenies veneranda Dei, rex inclyte gentis,
Tu populis terræque salus, vitæque magister.
Christus ad hæc: Faciles suasit tibi credere virtus
Arboreа quòd te vidi recubare sub vmbra,
Sed maiora dehinc rerum miracula restant.
Cernetis pariter totum se scindere cælum,
Atque Dei celeres æthram penetrare ministros,
Inde hominis nato claram deferre coronam.

Sic quicunque malis mentem maculauerit actis,
Ad tenebras pauidus refugit, ne lumine claro
Sordida polluta pateant contagia mentis.
At quicunque piæ tenuit vestigia vitæ,
Ad medium properat, lucémque nitescere gaudet,
Splendeat vt claris virtutis gloria factis.

Ioannis 4.

Inde Galilæam repetit saluator Iesus:
Præteriens sed forte venit Samaritida Sichem.
Illic fundus erat, Iacob de nomine pollens.
Et puteus gelido demersus in abdita fonte:
Sederat hic rapido Seruator anhelus in æstu,
Discipulique escas mercantes mœnibus vrbis,
Passim dispersi, solum liquere magistrum.
Mœnibus egrediens Samaritis fœmina venit
Hauritura cauis putei penetralibus vndas.
Illam deposcit potum sibi tradere Christus.
Respondens mulier, mirum mihi præcipis, inquit,
Vt tibi Iudæo mulier Samaritica potum
(Despernens veterum Samaritûm iussa) ministrem.
Tunc Saluator ait: Domini si munera nosces,
Et quis te sitiens putealia pocula poscat,
Tu potius peteres, viuam tibi traderet vndam,
Illa sub hæc. Puteus gremium sinuatur in altum,
Vrceus est nullus, nec sunt tibi vincula funis,
Vnde igitur poteris vndam mihi tradere viuam?
Num tu maior eris nostri virtute parentis?
Hoc Iacob etenim puteo cum prole bibebat,
Et proprios huc sæpe greges ad pocula duxit.
Olli respondit mundi regnator Iesus:
Ex ista plenè nullus satiabitur vnda,
Nam rursus sitiet: sed nostri dona liquoris
Ardorem excludent æterna in secla bibendi,
Dulci, prouenient nostri qui pocula fontis,
Largior vnde fluet vitalis gratia fluctus.
Sed desiderium nostræ si te capit vndæ,
Excitus veniat tecum mox vrbe maritus.
Coniugio sese mulier negat esse reuinctam.
Tunc sic prosequitur mentis prospector Iesus:
Fœmina, veridicis loqueris de coniuge verbis.
Nam tu connubiis nexa es iam quinque virorum,
Nunc aliena super thalamorum vincula tollis.
Tum mulier, sanctum te certum est esse prophetam,
Sed nostri istius venerandum montis in arce
Præceptum nobis quondam liquere parentes.
At vos in Solymis orandum dicitis oris,
Talia dicenti, mox talia reddit Iesus:
En aderit tempus, montis cum vertice vestri,
Omnibus & Solymis aberit veneratio longè.
Sed nunc certa salus Iudæis surgit ab oris.
Et nunc instantis cursus iam temporis vrget,
Cùm vero, sanctum genitorem, errore remoto,
Cultores iusti armati legibus orent.
Spiritus in ac plena fides erit, & pater altus
Talia conquiret cultorum pectora terris.
Illa dehinc, Scimus quòd Christus nuntius, orbi
Aduentu proprio vitalia secula pandet.
Et tunc peccantum largus miserator Iesus.
Se lumen terris Christum venisse fatetur.
Et iam discipulis reduces, stupuere magistrum,
Quòd secreta illis poteretur fœmina verbis,
At properans vrnam mulier fontem propè liquit,
Et populum totis eduxit mœnibus vrbis.
Omnia nam memorat sibimet sermone prophetæ,
Gesserat ipsa prius quæcunque ex ordine dicta.
Tum properè Christum fusæ petiere cateruæ.
Discipuli interea rogitant, vt sumeret escas.
Ille satis sibi pulchriorum superesse ciborum
Respondit, sed tum mirantum discipulorum
Inter se occultis currebat sermo loquelis:
Forte aliquis prior hic epulas dedit antè magistro,
Nostras vt meritò satiatus respuat escas.
Ille sed interna cernens molimina mentis,
Hæ mihi sunt epulæ, pectus satiabitur istud,
Si faciam magni genitoris iussa per orbem.
Quatuor hinc menses, læta ad primordia messis
Frugiferæ æstati certè superesse putatis.
Erigite ergo oculos, albentes cernite campos,
Cunctáque maturam iam rura exposcere messem.
Nunc quicunque metet, pulchri mercede laboris,
Vitalique dehinc gaudebit fruge redundans,
Et sator excipiet messorum gaudia lætus.
Vos ego nunc misi grauidam succidere messem,
Quæ non est vestro sulcis incerta labore.
Vos aliena bona ditabunt munera frugis.
Talibus alloquiis comitum dum pectora complet,
Ecce Samaritum populi venire rogantes,
Exorántque illic geminos expendere soles.
Iamque fides multos plebis fundauerat alta,
Nec iam fœmineis tantum concredere verbis
Ipsos sed coram virtus manifesta docebat,
Venisset secli quòd iam saluator Iesus.
Iámque Galilæam remeauerat in regionem,
Quondam vbi fontanas vino mutauerat vndas.
Regius hic iuuenis (cui natum morbus anhelo
Ardore extremis vitæ torrebat in oris)
Comperit vt Christum certo remeasse recursu,
Aduolat, & precibus sobolis pro sorte profusis
Orabat, celeris deposcens dona salutis,
Ne pius ad lethum natus traheretur acerbum.
Christus ad hæc, Signis nisi suadeat omnia virtus,
Non erit vlla fides, sed perge. & sospite vita
Aedibus in vestris dulcem complectere natum.
His verbis, fructum mox perceptura salutis
Pulchra fides animum lætanti in pectore firmat.
Iámque iter ingresso properantibus obuia seruis
Nuntia fama venit pueróque in luminis oras
Limine de mortis subitam remeasse salutem,
Ille vbi cognouit certum concurrere tempus
Sanantis Christi verbis, seséque domúmque
Mancipat, amplexus fides venerabile donum,

Matthæi 9. Marci 2.

Fortè dies epulis multos satiauerat vna,
Publica conductis qui vectigalia lucris
Professi rapiunt alieno nomine prædam:
Hos cum discipulis simul accipiebat Iesus.
Ecce Pharisæi occulto reprendere risu,

Quòd legis doctor conuiuia talia iniret.
Ille sed inspiciens quid pectora sæua tenerent,
Non, inquit, medicus opus est, vbi fortia membra
Intemerata salus vegetat, viresque ministrat.
Aegris sed meritò miserans adhibenda medela est.
Discite nunc saltem iubeant quid verba Prophetæ,
Non ego sacra magis quàm mitia pectora quæro.
Haud etenim iustos veni ad directa vocantes,
Sed reuocare malos peccantum à limite gressus.
Ecce sed è numero mirantum munera Christi
Vnus Ioannis quærebat discipulorum:
Cur ipsi legis ieiunia crebra tenerent,
Nullaque sub Christo plebes ieiunia ferret?
Christus ad hæc contrà placido sic ore profatur:
Qui sponsi lætis comitantur vota choreis,
Non præsente illo ieiunia tristia portant:
Iámque dies aderit, cùm sponsus turbine secli
E medio comitum rapietur, tristibus illi
Túncque dabunt animos lacrymis, horrore ciborum
Languida concipient animis ieiunia flentes.
Quàm stultum est rudibus veteres subtexere pannos
Vestibus vt turpis peior scissura patescat?
Vtribus aut calidum tritis committere mustum,
Quis ruptis totum sequitur disperdere vinum?
Vtribus est rectum rudibus spumantia musta
Condere, sic vinum conseruant fortia vasa.
Talia tractanti, perculsus pectora luctu,
Ecce sacerdotum princeps procumbit adorans,
Et sibi defunctam (funus miserabile) natam
Implorat lacrymis: certámque ventre salutem
Defunctæ etiam poscebat munera Christi.
Haud mora: consurgens graditur saluator Iesus,
Progressi mulier sequitur vestigia seruans,
Quam languore graui bis sex labentibus annis
Carpebat fluxus (macerans sine fine) cruoris,
Torquebatque grauis morbus pallore virentem,
Viribus assumptis, & toto corpore fessa.
Pectoris hæc tacitam voluebat credula mentem,
Arcanáque secúmque fide, iam certa tenebat,
Actutum fessis fugeret quòd corpore tabes,
Extremam Christi posset si tangere vestem.
Hæc vbi per populum summi pendentia peplis
Fila manu trepida tractauit, protinus ille
Et causas morbi, & credentia pectora cernens
Concessit celerem tali cum voce salutem:
Accipe quod meruit fidei constantia munus.
Et mox constricto riguerunt sanguine venæ.
Postquàm peruentum est, vbi funera virginis ingens
Plangentem populi fremitus, clangórque tubarum
Vltima supremæ celebrabant funera pompæ:
Abscedant, inquit, tectis hæc tristia vestris.
Namque puella iacet placido demersa sopore:
Defunctam rentur flentum quam nescia plebes.
Talia dicentem ridentum turba reliquit,
Quòd morte abreptam dixit dormire puellam:
Sed Christus lethi victor, vitæque repertor,
Frigentis dextram dignatus prendere dextra,
Surgere mox iussit miranda ad gaudia patris.
Inde reuertenti clamor se protinus offert,
Luminis captorum gressu labente duorum.
Ollis Christus ait: Quid credunt pectora vestra?
Num virtute mea se reddet lumen ademptum?
Olli firmato se credere corde fatentur.
Tunc Christus fatur: credentes cernite lucem,
Nec quicquam nostrum post hæc edicite nomen,
Dixit sed properè per gaudia tanta videntum.
Ardor inexpletus famam per cuncta ferebat.
Offertúrque dehinc iuuenis cui rapta sonora
Dæmonis incursu fuerat substantia vocis.
Ast vbi propulsus fugit de pectore dæmon,
Confestim sanæ redierunt munera linguæ.
Talia mirantis populi stipante tumultu
Vallatur: cernens sed millia tanta virorum,
Ingemit, vt ruris dominus, cui pascua læta
Innumeræ tondent pecudes rectoris egentes.
Tunc ad discipulos depromit talia dicta:
En latè segetes ruris per terga patescunt:
Sed rarus messor frugis superatur aceruo.
Iam superest dominum segetis deposcere tanta,
Vt sua rura velit numero complere colentum.

Matthæi 10. Marci 3. & 6.
Lucæ 9.

Hæc fatus, populo ex omni delecta seorsum,
Fortia conglomerat bisseno pectora cœtu.
Hos vbi delegit præceptis talibus implet:
Deuitate iter quod gentes perfidiosæ,
Et Samaritarum fraudis vestigia calcant:
Pergite, qua patrij pecoris custodia balat.
Pergentes verò similem rubis sumite mentem,
Vt vobis subigat virtutem dæmonis atri
Sancta fides curámque piam languoribus aptet.
Hæ vires nulla vocis mercede dabuntur,
Et vos haud aliter cunctis impendite dona.
Non auri argentíve domet possessio mentem,
Nec vos nummorum subigat scelerata cupido.
Non geminas vestes, nec plantis tegmina bina,
Virtuti nuda cupiat seruire minister.
Ingressi muros vobis, perquirite semper,
Hospitio quorum parsit succedere iussu:
Ingressique dehinc pacem sub tecta vocate.
Si tranquilla domus fuerit, pax illa manebit,
Sin erit indignus habitantum moribus horrens,
Diffugiet, vestrúmque abitum pax vestra sequetur.
Excludet quicunque ferox vos limine tecti,
Auribus aut duris spernet vitalia verba:
Siue aduersa Dei famulos succedere tectu,
Hospitijque focos miscere granata vetabit,
Excutite egressi domibus vestigia vestra,
Hæreat iniusta ne vobis portio vitæ.
Illis deterior Sodomorum pœna manebit
Supplicijs, veniet mundo cùm terminus omni.
Pergitis en vt oues sæuorum præda luporum,
Sed vos arguto serpentum corde vigete,
Simplicitate tamen puras superate columbas.
Nam sæpe incumbet vobis iniuria præceps,
Conciliisque hominum statuentur corpora vestra.
Vos flagris, vinclisque feris, durisque tyrannis
Prendens vrgebit pro me violentia secli.
Cùm vos prodiderint, verborum ponite curam:

Sponte fluens dabitur sermonis gratia vobis.
Spiritus in vobis pro vobis digna loquetur.
Prodet enim fratrem scelerata insania fratris,
Ad lethúmque dabunt genitorum corpora nati.
Vos odia vrgebunt semper pro nomine nostro,
Sed finem fidei comitatur gloria vitæ.
Profugite è tectis, quæ vos sectabitur, vrbis.
Inde aliam, mox inde aliam conquirite sedem,
Nam vobis vrbes semper superesse necesse est,
Israelitarum quæ dent sub nomine plebem.
Discipulus nunquam transcendat celsa magistri
Culmina, nec Dominum tentet præcellere seruus:
Discipulos satis est, vires æquare magistri,
Vel Domini similem virtutem prendere seruo.
Pectoribus vestris semper timor omnis aberret,
Non nudata suis prometur cuncta latebris.
In tenebris tacitè vobis quæcunque iubentur,
Dicite præclaro nitidi sub limine solis.
Auribus & vestris dicam quæcunque susurrans,
Excelso in populos spargantur culmine tecti,
Despicite illorum rabiem, qui corpora vestra
Prosternent ferro: non est iis vlla potestas
Viuacem letho pariter demittere mentem.
Illum sed potius cordis secreta pauescant,
Corporis est animæque simul cui cuncta potestas.
Passeribus pretium nummi vix portio parua
Proueniet, non est tamen vnum credere dignum,
Ni iussu Domini, laqueos incurrere vestros.
Quis dubitet sapiens Domini sub pectore multis
Credere pennatis hominem pro millibus vnum?
Qui me confessus fuerit sub iudice terra,
Hunc ego non aliter coram genitore fatebor.
Sic itidem coram genitore negabo negantem.
Non ego nunc pacem terris immittere veni,
Sed gladium, patrio dirimat qui pectore natum,
Et dulcem matris dirimat qui pectore natam.
Si quis amore meo genitorem pluris habebit,
Vel matri soboliue meum post ponet amorem,
Sentiet horribilem nostra de sede repulsam.
Contemnet quicunque animam pro nomine nostro,
Inueniet læta florentem fruge salutis,
Qui vos suscipiet, me suscepisse benignis
Obsequiis, idem me pro genitore supremo
Suscepisse sibi gaudebit perpete vita.

Matth.11. Luc.7.

Talia discipulis bis sex cùm iussa dedisset,
Iustus Ioannes cæci de carceris vmbris
Sectantum è numero delectos talia dicta
Ad Christum portare iubet, vtrúmque referre:
Tune pius animus requies, quam regia cæli
Largitur terris, nostro sub tempore fulges?
An ne aliam superest posthac sperare salutem?
Talibus hæc Christus dictis mandata remittit:
Cæcorum tenebræ mutantur lumine lucis,
Debiliúmque vigent firmato robore membra,
Liuida discutitur squamoso corpore lepra,
Aeria vocis penetrat surdas sonus aures,
Redditur amissa lethi post funera vita
Ad corpus remeans animæ iam libera virtus,
Depositum repetens animæ substantia corpus,
Pauperibúsque suis non dedignata patescit,
Fulgentis splendens aduentus gloria terris.
Ille beatus erit quem non deceperit error.
Talia discipuli referunt mandata magistro.
Hæc super ad populum depromit talia Christus:
Cur in desertis voluistis visere nuper
Stramen arundineum vento vibrante moueri?
Cur etiam molli vestitum veste videre?
In domibus regum, molli cum veste tenentur.
Ille prophetarum solus transcendere viris
Indicio veteris scripti promittitur olim.
Hunc etenim memorat venerandæ lectio vocis.
En ego mitto meum stratas aptare ministrum.
Ante tuos vultus, genuit nec fœmina quenquam
Maior Ioannis nostri qui viribus esset.
Sed minor hoc cæli fiet sublimior aula.
Huius ab exortu vim cæli regia sensit,
Et cæli regnum violentia diripit atrox.
Lex omnis summam Baptistæ à tempore cœpit,
Atque prophetarum finis concluditur idem.
Si vultis volucris penetralia noscere secli,
Ipse est Elias, felix venturus in æuum.
Corpus Ioannis felix habitabile sumpsit
Elias quondam, quem turbine iussa corusco
Flammipedem rapuit simulatio quadriiugorum.
Audiat hæc, dictis pandens vitalibus aures.
Nunc tibi confiteor genitor, cui gloria seruit
Fulgentis cæli, & terrarum frugiferarum,
Namque abscondisti sapientibus ista superbis,
Paruulaque infantum vis hæc comprendere corda.
Iam mihi regnantis sunt omnia tradita patris,
Nec quisquam poterit Domini cognoscere natum,
Ni solus genitor: genitorem mente videbit,
Filius, aut idem pandet cui talia natus.
Huc omnes veniant, oneris quos sarcina vasti
Comprimit, iis poterit virtus mea munere patris,
Antiquas vires hilari reparare quiete.
Sumite forte iugum, leuis est mea sarcina iustis,
Namque humili dulcem largibor corde salutem.

Matth.12. Marc.2.
Luc.6.

Hæc vbi dicta dedit, messis per culta granata
Præterit, & populus sectantum discipulorum
Spicarum grauidam carpebat in ordine frugem.
Ille dies veteri poscebat lege quietem:
Sabbata nam priscis repetebant otia iussis.
Ecce Pharisæi coram reprehendere Christum,
Quòd sancta legis calcarent iussa metentes
Discipuli: legum sed tunc completor Iesus
Incipit, ut veteris scripti monumenta retexens:
Legistis certè in templo Dauida canorum
Cum populo quondam panes sumpsisse sacratos,
Et propriam comitúmque famem sedasse, sed illos
Illicitum cuiquam fuerat contingere panes,
Sumere quos solus poterat de lege sacerdos.
Eiusdem scriptum est iusto moderamine legis,
Sabbata prophanent templo sine crimine vates.

Nec minor est istic vestræ glomeratio turbæ,
Quàm templi virtus: caperent si pectora vestra,
Quòd non sacra Deus, sed malit mitia corda,
Non tam sæpe viros damnasset factio vestra
Expertes culpæ: sed nunc ego sabbata cuncta
Sponte meâ dominans, legis sub iure tenebo.
Tunc conuenticula ipsorum post talia dicta
Ingreditur, mox hic iuuenem pro lumine cernit,
Siccatum ex humero cui pondus inutile palmæ
Pendebat: sed tum dictis tentando dolosis,
Aegris an liceat per sabbata ferre medelam
Quærunt, calcatæ vt legis vindicta maneret.
Christus ad hæc: foueam si fortè pecuscula vestra
Inciderit, certè transibitis otia legis,
Et pecus abrupto tolletis vile profundo:
Quantò igitur nobis hominum curatio maior
Ad benefacta animos tollens accendere debet?
Ergo age tu iuuenis rediuiuam extendito dextram.
Cum dicto palmas sanas porrexit vtrasque.
Istis pro signis quæ vix veneratio posset
Mirantis digno populi sustollere cultu,
Concilijs trucibus conclamant deripiendum.
Talia prospiciens procerum molimina Christus
Discessit, variis hominum languoribus aptat
Concessam in populos patria virtute medelam.
Oblatúsque illi est, quem dæmonis horrida virtus
Et lingua & visu truncatum viuere pœnæ,
Et propriis escam cruciatibus esse volebat.
Hunc vbi curatum, visúque & voce vigentem
Cæca pharisæa cognouit factio gentis:
Dæmonis auxilio (qui princeps dæmoniorum
Solus nequitiæ vires ditione teneret)
Hæc illum fecisse ferunt: sed talia Christus
Veridicis aperit conuincens pectora verbis:
Si gemina regnum distractum parte dehiscat,
Et scissa aduersum sese diuisio pugnet,
Disruptis properè labentur cuncta medullis.
Horridus & dæmon si dæmone pellitur atro,
Aduersa sibimet scissus virtute repugnat.
Quis poterit prædam tectis auferre virorum,
Ni prius aggressor custodum brachia nodis
Vinciat, vt facilis veniat direptio prædæ?
Quisque meis aberit discretus miles ab armis,
Hostis in aduersa consistet fronte duelli,
Quisque meis gregibus cogendis liber oberrat,
Disiicit ille mei pecoris per deuia pastum.
Sed quicunque hominum fuerit, super omnibus error,
Dimitti poterit, tantùm ne Spiritus vnquàm
Vocibus insana laceretur mente profusis.
Siue furens hominis nato conuitia quisquam
Ingerit, hæc etiam poterunt peccata remitti.
Spiritus at sanctus tantum, cuicunque prophana
Verborum rabie violabitur, irreuocatis
Suppliciis nunc & semper torrebitur ignis.
Quando veneniferi serpentis sæua propago,
Sermonum dulci poterat mitescere fructu?
Nam bona thesauris promuntur dulcia mistis.
Et mala lethifero procedunt ore venena.
Verborum meritis veniet sub iudice pœna.

Ioann. 5.

Quæ genitor faciet sectabitur omnia natus,
Namque idem nato manifesta cuncta videnda:
Et potiora dehinc tribuet miracula rerum.
Sicut enim genitor demortua corpora reddit
Ad claram vitæ lucem, sic omnia natus
Quæ volet ad superos surgentia corpora ducet.
Nec genitor quenquam vestrum se iudice quæret:
Sed dedit hæc nato quærendi iura per orbem:
Gloria quo maneat similis natóque patrique.
Namque repulsus erit vestro senatus honore,
Improbitate pari genitorem despicietis:
Sed quid nostra fidem sermonis gratia figet,
Mox me mittentis genitoris dona videbit,
Aeternúmque dabit præsens constantia vitam.
Iudiciúmque illi non est, sed migrat ab atra
Morte procul, lucisque vigens ad lumina tendit.
Adueniet tempus, cùm mortua corpora vocem
Accipient nostram, & vitam cum voce tenebunt.
Nam sicut genitor vitam sibi possidet in se,
Sic tribuit nato vitam, & ius dicere iussit
In terris, hominis quoniam cum corpore venit.
Nec vobis mirum videatur, corpora cuncta
Vocis ad auditum propriis exurgere bustis.
Iustorúmque animas rediuiuo corpore necti,
Iudicióque graui miseros exurgere prauos.
Nec mihi iudicium tribuit mea sola potestas,
Arbitrio quoniam genitoris cuncta iubentur,
Qui me iustitiam terris disquirere iussit.
Namque ego si proprio testis pro nomine surgam,
Falsa loqui possem: ast alius quia testis habetur
Pro nobis, rectè mihi talia temnere fas est.
Nam veris operum signis manifestior omni
Luce nitet præsens nostris testatio factis.
Talia concedens genitor, mihi testis adhæret,
Qui me demisit terris sua ponere iussa.
Huius enim vocem nunquàm comprendere quistis,
Nec speciem propriam concessit visere vobis
Nec sermo ipsius poterit per vestra sedere
Pectora, credendi quoniam substantia nulla est.
Quæratur veterum scriptorum lectio vobis,
Perpetuam cunctis vitam quam ferre putatis:
Hæc etiam nostrum testatur lectio donum.
Nec tamen audetis propius consistere nobis,
Ne vera vobis contingant gaudia vitæ.
Non mihi captatur terrenæ gloria laudis:
Namque ego quod summi genitoris nomine veni,
Respuor à vobis, veniet sed discolor alter,
Nomine quem fultum proprio gens vestra sequetur,
Alternæ in vobis captatur gloria famæ,
Vnius & solam fugitis disquirere laudem.
Nec vos arguerim coram genitore, sed illic
Accusator erit quem spes modò vestra celebrat,
Moses: quem fidei nullo seruatis honore.
Eius enim scriptis vester si crederet error,
Crederet & nobis, Mosis quem scripta frequentant.

Matth. 12. Luc. 11. Marc. 8.

Talia tum contrà Scribarum verba sequuntur,
Vocibus indubitata fides comitabitur istis[illegible]

Si virtus certis firmet miracula signis.
Illa autem polluta magis generatio quærit
Signa sibi, rebus stabunt sed signa futuris.
Namque propheta cauo quantum sub pectore ceti
Temporis absumsit, terræ in penetralibus altis
Progenies hominis tantum demersa manebit.
Adueniet tempus, quum surget reddita vitæ
Gens hominum propriis in fletum dedita gestis:
Hæc istam digno damnabit crimine gentem,
Quòd maris è fundo surgentis voce prophetæ
Commonita in lacrymas dominũ proiecta reflexit.
Hic & Ionæ monitis potiora iubentur,
Contemnitque feris animis gens impia lucem.
Et regina Noti vitales surget in oras,
Illius ad specimen damnabitur effera plebes
Finibus extremis Libyæ quòd venerat illa,
Vt Salomona pium præceptis dedita iustis
Audiret, potior nunc est Salomone potestas,
Et tamen obtusæ cæcantur pectora plebis.
Expulsus si quando fugit de pectore dæmon
Quem turbat sanctus purgato corpore flatus,
Ille venenatis collustrat passibus oras,
Qua nulla excurrit fontani gurgitis vnda.
Si requiem placidæ sedis non reperit ardens,
Tum repetit suetæ sitiens habitacula mentis.
At si forte suis obnoxia corda venenis,
Ornatúque leui videntia limina cernit,
Associat septem similes glomerando furores
Vis inimica hominũ, penetratq; in viscera serpens:
Sic genus hoc vero sensu cum degener errat,
Vincula perpetuis deflebit subdita pœnis.
Atque ea dum populis vitalia dicta frequentat,
Pro foribus mater cum fratribus astitit illic:
Et miscere foris sermonem cominus orat.
Talia tum matris mandatis dicta remittit,
Hic mecum genitrix, mecum germana resident
Corpora, nam patria impletur cuicunque voluntas,
Ille meo proprium connectit sanguine corpus,
Et matris generisque mei sub nomine habetur.

Matth. 13. Marc. 4.
Luc. 8.

Progreditur templo terrarum lumen Iesus,
Et maris extrema terræq; resedit in ora,
Innumeraque illuc plebis fluxere cateruæ.
Ille sed excelsam scandens, quæ proxima, puppim,
Littora complectit depromit talia plebi:
Ecce sator proprio commendat semina ruri,
Illa cadunt diuersa solo, sortémque locorum
Pro virtute ferunt, nam sic vbi trita viarum
Sub pedibus solido densetur limite tellus,
Aeriis auibus dant nudam semina prædam.
Ast vbi pertenui velantur puluere saxa,
Farra quidem viridem depromunt germinis ortum:
Sed quia nulla subest succi substantia glebis,
Inserto arescunt radicum fila calore,
Cunctaque mox apicum labuntur acumina letho:
Seminibusque alus contingunt aspera rura.
Sentibus hic spinisque feris velocius exit
Roboris augmentum, frugémque internecat augens.
Vberibus verò quæ dantur semina glebis,
Illa ferunt pulchram segetem, cui læta frequentat
Incrementa sui centena copia fœtu.
Audiat hæc, aures mentis qui gestat apertas.
Talia discipuli mirantes dicta requirunt
Implicitis populo cur clauderet omnia verbis.
Ille sed admota credentum plebe profatur:
Vobis, qui firmo robustam pectore mentem
Ad capienda Dei penetralia constabilistis,
Concessum est adytis penitus consistere regni:
Illis pro merito clauduntur limina vitæ.
Si quis habet dignus, capiet potiora redundans:
Qui verò expertes cælestis muneris errant,
Amittent etiam proprium quodcunque retentant.
Idcirco obscuris cooperta ambagibus illum
Perstringit populum sermonis gratia nostri,
Vt dictum Esaiæ merita de plebe recurrat,
En populi mentes velantur ad omnia crassis
Obicibus, sensu ne tangant munera vitæ:
Auribus assistunt clausis, oculísque grauatis,
Ne conuersa bono sanetur noxia plebes.
Quàm vestræ nunc sunt aures oculique beati!
Nam multi veterum iusti sanctique prophetæ,
Quæ vobis clarent, orarunt cernere dona.
Accipite ergo animis quis sit de semine sensus,
Quisque meum verbum summas demittit in aures,
Nec sensus recipit stabili præcepta vigore,
Eripit illius totum de pectore dæmon:
Hic agro est similis, duro qui germina calle
Exponit, rapidis auibus sine fruge rapinam.
Sunt alij, læto qui pectore nostra receptant,
Sed breuis est illis perceptæ gratia frugis.
Nam si dura premat mentem strictura coërcens,
Continuò trepidi produnt sibi credita farra,
His saxosus ager simili leuitate virescit.
At spinosus ager, curarum mole grauatis
Respondet, pressant quos pondera diuitiarum:
Semina sic nostri sermonis pressa grauantur,
Nec fructus sequitur spinarum horrore necatus.
Pinguia sic itidem paribus stant viribus arua
Illis, qui clarè capiunt præcepta salutis,
Quæ penetrant animum, sensu tractante tenaci,
Centuplicémque ferant virtutis robore frugem.
Hæc tum discipulis, plebique hæc insuper addit:
Agricolæ simile est regnum sublime tonantis,
Ille iacit proprio mandans bona semina ruri:
Sed post subripiens (hominum insidiando sopori)
Trux inimicus adit, loliumque inspergit amarum,
Ecce sed ad fructum culmus cùm spiceus (horror)
Processit, lolio messis maculata redundat.
Tum domino famuli mirantes talia fantur:
Nónne bonum terræ semen per terga dedisti?
Vnde igitur lolio turpi tua rura grauantur?
Sed iam si iubeas messem purgabimus omnem,
Triticeúsque nitor selecta sorde nitebit.
Tum dominus mitis contrà sermone profatur,
Hic dolus est inimici tuus: sed farra sinamus
Crescere cum lolio, pleno nam tempore messis
Secretum lolium connexo fasce iubebo
Ignibus exuri, at nostro de semine messos

Horrea nostra dehinc purgata fruge replebit.
Haud aliter simile est (cordis si panditis aures)
Preparui grano regnum celeste sinapis,
Quod proprio insinuans disponit cultor agello,
Seminibusque illud minus omnibus esse virentum
Creditur, ac iusti mox vt crementa vigoris
Sumpserit, erecto transcendit vertice cunctas
Agrorum fruges, ramis vt plumea turba
Considat possitque vmbras habitare virentes.
Fermento par est munus celeste salubri,
Quod magna condit mulier sub mole farinæ.
Illa dehinc modico fermenti mixta calore,
Conducto vnius coalescit corpore massa.
Talia tum populo perplexis condita verbis
Promebat, veteris quò possent dicta prophetæ
Ordine seclorum iussis concurrere rebus.
Os aperire meum dignabor, condita mundi
Conuoluet ructans varij sermonis imago.
Inde domum repetit sero, turbasque relinquit.

LIBER TERTIVS.

Matth. 13. Marc. 6. Luc. 3.
Ioannis 4.

FVDERAT in terras roseum iubar ignicomus Sol,
Discipuli rogitant, lolij quid quæstio vellet,
Et segetis? Christus quibus hæc depromit Iesus:
Optima qui farris commendat semina glebis,
Filius est hominis, mundum sub nomine ruris
Accipite, atque homines puro pro semine iustos.
At lolium infelix cooperti dæmonis arte
Sunt homines, inimicus erit vis horrida dæmon,
Extremus mundi finis pro tempore messis.
Messores patrij venient per rura ministri:
Quos hominis natus proprij de corpore regni
Colligere erroris laqueos labémque iubebit,
Collectósque simul rapidis exurere flammis.
Dentibus his stridor semper fletúsque perennis
Secretisque piis veniet lux aurea vitæ:
Sedibus vt cæli vibrantur lumina solis.
Hæc docuit, patriamq; redit Saluator in vrbem:
Illic expediens populis (mirabile dictu)
Iustitiæ leges, vitaque salubria iussa,
Virtutes patrias simul insinuando docebat.
Tunc liuore graui plebes commota suorum,
Præsentisque simul domini miracula voluens,
Et generis noti reputans ex ordine gentem:
Hæc inter sese mussanti voce susurrant:
Nónne hic est soboles fabri cui nomen Ioseph?
Non Maria est genitrix, nõ fratrũ nota propago est?
Vnde igitur legis doctor, tantæque minister
Virtutis, cedit cui labes victa malorum?
Nazara sic plebes: cui talia reddit Iesus:
Temnuntur propriis miracula semper in oris,
Et sine honore manent patria sub sede Prophetæ.
Talibus indignans pressit sua munera Christus.

Matth. 14. Marci 6. Luc. 9.

Interea ad regem volitabat fama superbum,
Quòd mala cuncta illic virtus diuina domaret,
Sed putat Herodes lethi quod lege remissus,
Tanta vt Ioannes virtutis dona teneret.
Nam quondam cernens liuenti pectore dæmon
Erroris labem, puris quod solueret vndis
Iustus Ioannes, damnis accensa malorum,
Tunc petit Herodem pestis sanissima regem,
Et facilè insultis penetrans habitacula cordis,
Accumulare feris subigit scelera impia gestis.
Arserat illicito Herodes accensus amore
In thalamos fratris casto quod iure vetabat
Sanctus Ioannes: feritas sed nescia recti
Subiecit leges pedibus, fruitúrque nefandis
Connubiis ipsúmque super (quia praua vetabat)
Carceris immersit tenebris, vinclisque grauauit.
Sanguine nam iusti primo compressa timore
Abstinuit sitiens feritas, quia magna Prophetam
Plebis Ioannem veneratio suspiciebat.
Natali sed forte die quum læta tyrannus
Herodes celsis strueret conuiuia tectis,
(Luxuriæ quoniam coniuncta superbia gaudet)
In medio iuuenum regina filia virgo,
Alternos laterum celerans sinuamine motus,
Compositas citharæ iungit modulante choreas,
Ipse sed imprimis (mirata virginis arte)
Attonitus stupuit: tunc præmia cuncta patere
Iuratus spondet, quæcunque puella petisset.
Illa sed horrenda seruans scelera impia matris,
Vrget Ioannis caput à ceruice reuelli,
Et lance inferri præsentia munera poscit.
Præsentum Herodes procerum sub pondere tristis,
Iurandique memor iuris, tamen imperat ægrè
Insontis caput inferri, tradique puellæ?
Illa nefas matris scelerata ad gaudia portat.
Corporis at lacerum flentes sine nomine truncum
Discipuli condunt terræ Christúmque sequuntur.
Ille vbi cognouit iusti miserabile lethum:
Deserit insontis pollutam sanguine terram,
Frondosaque latet secreta vallis in vmbra.
Sed populi immensæ virtutis dona sequuntur.
Ille vbi credentum turbas in valle remota
Conuenisse videt, morborum tabe repulsa,
Corpora subiicit miseratus multa medelæ.
Iámque sub extremo labentis lumine Solis,
Discipuli Christo suadent dimittere turbas,
Vt sibi quisque paret quærens per compita victum:
Ille iubet cunctis ibidem conuiuia poni.
Discipuli ostendunt, nihil amplius esse ciborum,
Nipisces geminos, & farris fragmina quinque.
Hoc, inquit satis est, tunc mox discumbere plebem.
Gramineisque toris iussit componere membra.

Suspiciens

Suspiciénsque dehinc cælum genitore precato,
Ipse duos pisces & quinque ex ordine panes
Diuidit, & dapibus mensas onerauit opimis.
Iámque expleta iacet (dictu mirabile) plebes:
Reliquiásque dehinc mensis legere ministri,
Bis senósque sinus cophinorum fragminis implent.
Cœnantum numerus tum millia quinque virorum,
Præterea populus matrum fuit, & puerorum.
Discipulis tunc inde iubet conscendere nauim,
Et transire fretum, donec dimitteret omnes
In sua quénque viros. tunc montis celsa petiuit,
Secretúsque dehinc genitoris nomen adorat.
Iámque soporata torpebant omnia nocte,
Quum puppis medio sulcabat in æquore fluctus,
Iactata aduerso surgentis flamine venti.
Ast vbi iam vigilum quarta statione premebat
Noctis iter, rapidos attollens lucifer ortus,
Fluctibus in liquidis sicco vestigia gressu
Suspensus carpebat iter (mirabile visu)
Iamque propinquabat puppi. sed nescia nauta
Attoniti tremulo vibrabant corda pauore,
Clamorémque simul confusa mente dederunt.
Tum paucis Christus loquitur. timor omnis abesto,
Credentúmque regat vegetans constantia mentem:
En ego sum, vestræ doctorem noscite lucis:
Olli confidens respondet talia Petrus:
Si tua nos verè dignatur visere virtus,
Me pariter permitte tuo super æquora iussu
Fluctibus in liquidis immersos figere gressus.
Annuit his dominus: nauem mox linquere Petrus
Audet, & innixus figit vestigia ponto.
Verùm vbi tantarum mentem miracula rerum
Terrificant, ventique minas crebrescere cernit,
Paulatim cedunt dubio liquefacta timore,
Quæ validum fidei gestabant æquora robur.
Iámque Simon medio submersus corpore clamat:
Fluctibus horrendis pereuntem eripe Christe.
Dextera confestim protenditur obuia Petro,
Et dubitata fides verbis mulcetur amaris,
Ascensáque rati contraria flamina cedunt.
Præsentémque Dei sobolem stupuere rogantes
Cuncti, nauigio socios, quos casus habebat.
Transierat tandem sulcans freta feruida puppis,
Optatúmque grauis comprenderat anchora portum.
Conueniunt populi rapido per littora cursu,
Portantes ægros, vestísque attingere fila
Extrema exoptant: mirúmque, hoc munere cuncti
Credentes referunt plenam per membra salutem.

Matth. 15. Marc. 7.

Ecce Pharisæi, Scribæque hinc inde dolosi
Captantes Christum, promunt fallacia dicta:
Cur tua discipulos patitur doctrina labare
Præceptis veterum? manibus nam cura lauandis
Præterit, assumúntque simul cum sordibus escas.
Ille sub hæc fatur: magis hoc est quærere dignum,
Transgressi præcepta Dei quod proditis omnes.
Námque Deus mortem defixa lege minatur,
Si genitor cuiquam verbis lædatur amaris,
Vel genitrix nati dictis pulsetur acerbis.
Irrita vos isthæc facitis, peruersa docendo.
Quàm manifesta vigent de vobis dicta prophetæ:
Me populus summis labiis sublimat honore,
Sed diuersa procul cordis secreta pererrant.
Accipite ergo omnes, auresque aduertite cordis,
Non illata homini fuerint quæcunque, pudendis
Sordibus aspergent, vitave animóve sedebunt:
Erumpunt hominum sed quæ penetralibus oris,
Internam miserè maculabunt adita mentem.
Discipuli Christo memorant, quòd verba loquentis
Occulto traherent scribarum pectora risu.
Ille dehinc, genitor plantarum semina noster,
Quæ non ipse sui conseuit in æquore ruris
Abiiciet, penitus radicibus eruta longè.
Cæcus fortè ducem cæcum si nactus oberret,
Decidet in foueam pariter demersus vterque.
Tum petit absolui Petrus, quid quæstio vellet,
Ipse Pharisæis quam mox Scribisque dedisset.
Tum sator æternæ respondit talia vitæ:
Vos etiam duro discluditis omnia corde
Iussa, nec admittit mentis dubitatio lucem.
Nam quæcunque hominum veniunt extrinsecus ori,
In ventrem cedunt, animóque incognita currunt,
Quæ verò interno concepta è pectore promunt
Ora hominum, mentem possunt aspergine labis
Polluere, immundóque hominem maculare piaclo.
Secreto cordis promuntur noxia vitæ
Consilia, & cædes, & furta nefanda, tororum,
Et fraudes, falláxque hominum pro testibus error,
Et rabida cælum pulsans insania vocis.
Hæc sunt, quæ maculant hominem, quæ sordibus implent:
Illotis autem manibus non polluit vnquam
Corporis arbitrio terrenum sumere victum.
Hæc vbi dicta dedit, pulcherrima rura Syrorum
Sidonem, Tyrúmque petit, cùm fœmina fusis
Crinibus & precibus natam causata iacentem,
Voluitur, & tacitum non deserit anxia Christum
Orare, vt mentem vexatam dæmone sanet
Redderet, & miseræ tandem resipisse liceret.
Tunc etiam precibus sectantum discipulorum
Respondit, proprias genitoris malle bidentes
Cogere, quas vanus latè dispersat error.
Crebrius instanti tum talia fatur Iesus:
Natis quisque suis panem non detrahet vnquàm,
Et canibus iaciet. tum talia fœmina fatur:
Micarum saltem canibus sua portio mensæ
Decidit, & nihilo dominorum cœna grauatur.
Tum dominus loquitur, veniant tibi digna salutis
Præmia, quæ fides meruerunt robora tanta.
Talia Saluator verbis cælestibus edit:
Virginis & mentem (discluso dæmone) virtus
Complexam impleuit dono fœcunda salutis.
Inde Galilææ repedat Saluator in oras,
Præcelsique procul montis conscendit in arcem.
Haud mora, conueniunt populi, secúmque trahebant
Pars captos oculis. & claudum debile vulgus,
Elingues que alios, morbique vocabula mille.
Omnibus ille tamen languores dempsit amaros,
Viribus & validis venerando munere donat.
Tum populi pariter miracula tanta frequentant,

Aeternóque patri laudes gratésque celebrant.
Discipulos Christus cogens in vertice montis,
Secretè alloquitur, plebis miseratio multa est,
Tertia nam terris remeant iam lumina solis,
Ex quo nulla sibi sumunt alimenta ciborum.
Ieiunam nolim tantam dimittere plebem,
Ne labor afficiat populos per longa viantes.
Discipuli Christo ostendunt septem sibi panes
Esse, & pisciculos alimenta ad proxima paucos,
Tum populum iussit terræ per terga cubare,
Quódque fuit, totum propriis decerpere palmis,
Et cuncta curat mensatim tradere plebi
Discipuli ponunt epulas, populúsque repletur
Ad satiem dapibus, relegunt mox fragmina panis,
Et sportas referunt cumulato pondere septem.
Quatuor ex omni fuerant tum millia plebe,
Nec numero quisquam matres puerósque notauit.

Matthæi 16. Marci 8.
Ioannis 6. Lucæ 12.

Inde Magedarum nauis transcurrit in oras:
Ecce Pharisæi Sadducæique dolosi
Poscere tentantes instant cælestia signa.
Sed Christus cernens fallacia pectora, fatur:
Conuexum quotiens claudit nox humida cælum,
Si ruber astrifero procedit vesper olympo,
Dicitis, adueniet ventura luce serenum.
Iámque sub exortu solis, si tristia rubro
Nubila miscentur confusa luce colori,
Dicitis agricolis, nautísque venire fragosam
Ventorum rabiem, tempestatúmque furores.
Fallaces, nostis faciem discernere cæli,
Seclorum verò nescitis tempora signis
Explorare suis? sed vobis signa dabuntur,
Quæ maris immenso quondam venere profundo,
Bellua cùm tenuit ventris sub carcere vatem.
Hæc ait, & properè puppis retinacula soluens
Trans freta contendit rapido comprendere cursu
Arua Philipporum, sociísque hæc talia fatur:
Sollicitè vobis vitentur noxia farra,
Fermentúmque ferox vestris auertite mensis.
Illa Pharisæi Sadducæique dolosi
Admiscent escis, falluntque in nomine panis.
Cur vobis tacitas voluit cunctatio mentes?
Proh, quàm parua fides sensu torpente fatiscit?
Dicitis aduersi nam quòd tollere panes
Non fuerit vobis vacuum, farrísque cauendas
Insidias iubeam meminisse, & scire putabam
Quòd panes quini plebis mihi millia quinque
Impleuint dapibus, cophinísque superflua tantis
Fragmenta ad cumulum fuerint collecta ciborum:
Quatuor & rursum cœnantum millia panes
Quòd facile implerint septem, sportásque referri
Vidistis, rursus completas relliquiarum.
Sed moneo istorum semper fermenta cauenda.
Discipuli tandem vitalia verba sequuti,
Doctrinam cernunt fermenti nomine dictam.
Inde vbi peruentū est liquidi per terga profundi,
Clara Philippæo quia pollent numine rura,
Cogit consilium sectantum discipulorum,
Et quærit quem se populorum fama putaret.
Respondent, multas plebis tum esse loquelas:
Crebrius audisse & multos firmare, quod esset
Iustus Ioannes, populos qui flumine lauit.
Pars memorat volucris fama sibi cognita verba:
Pars trepidat, memori seruans oracula mente,
Heliam venisse iterum, quem præpete cursu
Turbine cælesti quondam simulata quadrigis
Astris inseruit rapidæ vis feruida flammæ:
Hieremiam dixere alij, pars esse prophetam.
Tunc Christus cunctis arridens pectore blando,
Conquirit quæ sit sententia discipulorum.
Sed stabilis Petrus: Tu sancti Filius, inquit,
Christus, magnifico terras qui lumine comples:
Tum dominus forti respondet talia Petro
Petre beatus eris: nam talia pandere certè
Humanus sanguis, vel terræ portio corpus,
Haud vnquam poterit. genitoris munera sola
Possunt tam validum fidei concedere robur.
Tu nomen Petri digna virtute tueris,
Hac in mole mihi saxique in robore ponam
Semper mansuras æternis mœnibus ædes.
Infernis domus hæc non exuperabile portis
Claustrum perpetuo munitum robore habebit.
Cælestísque tibi claues permittere regni
Est animus, terrísque tuo quæ nexa relinques
Arbitrio, cælo pariter nodata manebunt:
Soluerit & rursus tua quæ sententia terris,
Haud aliter vigebunt cæli sub sede soluta.
Sed vos discipuli Christum me dicere cunctis
Parcite, quò soli cognoscant talia digni.
Iam lux adueniet properis mihi cursibus instans,
Mœnibus in Solymis rabies cùm prona furore
Eximios vatum saturabit sanguine nostro,
Ast vbi lucifluum reddet sol tertius ortum,
Consurget radiis pariter redimita salutis
Vita mihi, cunctísque dabit sua munera terris.
Tunc Petrus magno perculsus corda dolore,
Absint, Christe tuis, inquit, tam tristia sanctis
Monstra procul membris: nec fas est credere tantū,
Nec tibi tam durus poterit contingere casus.
Christus ad hæc: Procul hinc, inquit, procul effuge dæmon,
Nil diuina tibi mentem prudentia tangit,
Sed terrena sapis, mollique timore tremiscis.
Sed si quis vestrum vestigia nostra sequetur,
Abneget hic sese, corpúsque animámque recusans,
Atque crucem propriam comitatibus addere nostris
Gaudeat, amissam redimet cui gloria vitam.
Nam seruata perit terris possessio lucis.
Sed quid proficient secli mortalia lucra,
Si damnum pariant vitæ lucísque perennis?
Vel quæ digna queunt animæ commercia poni?
Filius hic hominis veniet sub nomine patris,
Cælestésque illum fremitu comitante ministri
Stipabunt, reddétque homini sua debita vitæ.
Vera loquor, certos istic sub nomine lucis,
Inueniam, cæli fulgens cùm regna capessam.

Matthæi 18. Marci 9.
Lucæ 9.

Hæc vbi dicta dedit, passim bis terna dierum

Lumina conuerso terras transcurrere cælo.
Tum secum iubet abruptum conscendere montem
Petrum Zebedeique duos per deuia natos.
Inde ubi peruentum est secreti montis in arcem,
Continuò Christus faciem fulgore corusco
Mutatur, vestisque niuis candore nitescit.
Respiciunt comites, mediumque assistere sanctis
Heliæ, Mosique vident: tum talia Petrus,
Respice num nobis potius discedere longe:
An ne istic tanta spectacula cernere molis
Conuenias? trina attamen hic tentoria vobis
Si iubeas frondis faciam diuersa paratu,
Singula sub noctem, quæ vos aulæa receptent.
Talia dum loquitur, cælo perfulgida nubes
Circumiecta oculis vestibat lumina montem,
Et vox è medio lucis manifesta cucurrit:
Vnicus hic meus est natus, mea summa voluptas
Huius iustitiam iusto comprendite corde.
Discipuli pauido prostrauerunt corpore terram,
Nec priùs è prono vultus sustollere casu
Audebant sancto Christi quàm dextera tactu
Demulcens blandis firmasset pectora verbis:
Surgite, & abiectum fortes calcate timorem,
Horomalis huius expertes vos reddite cunctos:
Nec cuiquam præsens pandatur visio vobis,
Ni prius huc hominis soboles speciosa reportet
In lucem referens mortis de sede trophæa.
Consurgunt, solùmque vident & voce requirunt,
Cur scriptis veterum Scribarum factio certet,
Heliam primùm cæli de sede reuerti
In terras, Christique dehinc consurgere lucem?
Christus ad hæc: veniet certo sub tempore iustus
Helias, reddens mox omnia debita sæclo,
Sed si quis credit, iam venerat ante renascens,
Ignotum veluti rabies quem cæca furoris
Demersit letho, mox sæuior altera cædes
En hominis nato trucibus laniatibus instat.
Hæc ait: & populum repetit, montémque relinquit.
Ecce sed inflexu genibus, fletúque solutus
Vir senior, precibus Christum veneratus adorat:
Dauidis soboles, hominum luménque salúsque,
Te precor, horribilem nati de corpore morbum
Proturbes, reddasq; seni solatia vitæ:
Nam cursus lunæ natum mihi dæmonis arte
Torquet, & in liquidas deiectum proiicit vndas:
Aut miserum medio proiectum voluit in igni.
Nam tua discipuli sectantes iussa frequenter
Connisi, nulla in solidum mihi dona dederunt.
Tum Christus magno commotus corda dolore:
O gens nullius fidei, gens effera semper,
En etiam patiar vobiscum me fore terris?
Sic ait, & puerum mandat perferre parenti
Ante suos vultus: tum vocis pondere multo
Incubuit, mentisque simul conuulsa venena
Dæmonis horrendi, purgato corde fugauit.
Discipuli rogitant, cur non successerit illis
Eiusdem pueri toties tentata medela?
Respondit dominus: titubat quia pectore vestro
Instabilis fides nutans per lubrica gressus:
Sed si tanta foret credendi portio vobis,
Instar quæ minimi posset præstare sinapis,
Istius huius montis possetis vellere verbo,
Inque alias sedes cunctam transuoluere molem.
At genus hoc morbi duntaxat vota precésq;
Multáque robusti ieiunia pectoris arcent.

Matthæi 17.

Inde Capharnaum gradiens peruenit ad oras:
Conuenere Petrum quibus instat cura tributi,
Soluere poscentes solitum pro nomine Christi.
Ille sed ad Petrum conuersus talia fatur:
Dic, inquit, reges, quorum dependere natos,
Externos propriósne sibi iussere tributa?
Respondit Petrus, alienos soluere certum est.
Cernit, ait, Christus, natum non soluere regis?
Sed ne quem lædam, præceptum suscipe nostrum,
En maris vndisoni rupes quæ prodit in altum,
Scandatur tibi summa Simon, hamúsque profundo
Stamine setarum connexus præcipitetur.
Hæserit & curuo qui primus acumine piscis,
Huius pandantur scissi penetralia ventris,
Illic inuento duplex dissolue tributum.

Matth. 18. Marc. 9. Luc. 9. & 7. & 15.

Discipuli pòst inde rogant quis maximus alto
In cæli regno, meritis pro qualibus esset?
Tum Christus medio puerum consistere cœtu
Præcipit, & placido doctor sermone profatur:
En huius similem pueri se reddere certet,
Quisq; cupit celsam cæli conscendere sedem,
Errorum laqueos sæclis increscere certum est?
Sed tamen infelix per quem generabitur error.
Qui verò è paruis istis deceperit vllum,
Si sapiat, nectat saxo sua colla molari,
Præcipitémque maris sese iaculetur in vndas.
Nec quisquam fastu paruos contempserit istos.
Horum custodes cælesti in sede tuentur
Altithroni vultum genitoris sydera supra.
Sed si quis pastor, cui pascua credita tondent
Centum balantes, vnam cùm forte seorsum
Nescius error habet, quæsitor deserit omnes,
Vnius & totis lustrat vestigia syluis:
Illam si magno possit reperire labore.
Lætitia inuentæ maior tum nascitur agnæ,
Quàm pro cunctarum numero quod nulla resedit.
Ex istis paruis genitor sic perdere quenquam
Non patitur, gaudétque suis increscere regnum.
Si fratrem proprio delicto commaculatum
Cernis, secretò mox dictis corripe solus.
Si tua verborum patiens moderamina laudat,
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua solus contemnat verba reluctans,
Tunc aliis pariter monitor pia iussa frequentes.
Sed si decutiat doctorum frena duorum,
Tunc ad concilium referantur crimina plenum.

Vt populi saltem sanctur pondere victus.
Sin & multorum contempserit efferus ora,
Sit tibi diuisæ mulctatus nomine gentis.
Namque in concilium semper præsentia nostra
Adueniet, mediúmque duûm me stare necesse est,
Siue trium fuerit cœtus sub nomine nostro.
Tum Petrus quærit quot fratri errata remittat,
An septem lapsus hominis indulgere liceret.
Christus prosequitur. Non septem crimina tantùm,
Sed decuplata super donentur vulnera fratri.
Nam aliter regnum domino prædimitis aulæ
Consimile est, nummi rationem qui sibi poni
Iusserit, & seruum debentem multa talenta.
Præcipit abreptum cum coniuge progenieque,
Atque opibus cunctis venali nomine sisti.
Tum seruus dominum prostrato corpore adorat,
Et spondet spatij sibi si foret vlla facultas,
Omnem nummorum domino dissoluere summam.
Commouit dominum famuli miseratio fletu,
Cunctáque trans meritum concessit debita seruo.
Ille sed egrediens, conseruum limine in ipso
Nactus constringit, tum debita fortior vrget
Persolui, precibusque locum truculentus abegit,
Carceris & mersum tenebris pœnisque premebat.
Quæ postquàm dominus famulorum noscere verbis
Incipit adducto ingressus iustissima sermo
Dicta dolens irdiuque mouet, iussitque seueris
In tormenta ferum detrusit, cuncta reuoluens
Debita dum digni lueret per vincula pœnis.
Sic vobis faciet genitor, qui culmina cæli
Possidet, immites sæuo si pectore fratrum
Peccata orantum durè punire voletis.

Matth. 19. Marc. 10.

Talia dicta dedit, Galilæáque rura reliquit,
Iudæámque petit, quà pinguia rura silenter
Agmine Iordanis viridis prorumpit amœno.
Nec minus in stratu ægris donare salutem,
Sublimisque patris concedere munera perstat.
Ecce Pharisæi tentantes quærere pergunt,
Coniugij an liceat zetectum scindere vinclum,
Quicquid erit læsi tanget quod corda mariti.
Hæc vbi percepit, depromit talia Christus:
Principio Deus in terris par dispare sexu
Constituit, iussitque vno de corpore necti,
Amborúmque animos iunctis molescere membris.
Quod Deus ergo iubet proprio concrescere verbo,
Illicitum est hominum fœdo secernere luxu.
Moses præcepit, quòd pectora dura videret,
Scribere dissidium quo saxea corda reuinci
Per proprios apices possint sub iudice flammæ.
Nam temere exoluet casti qui iura cubilis,
Alteráque illius thalamis sociabitur vxor,
Crimen adulterij populo sub teste subibit.
Discipuli respondent, vrget lex ista virorum,
Seruitijque premit non æquo pondere partem,
Vt melius fuerit thalamos caruisse perosis.
Respondit dominus, non omnes pondere tanto
Subijcient humeros, lecta sunt talia dona
Virtutis, trino truncantur corpora more.
Quæ nullâ gaudent genitali lege tororum.
Namque alios tales progigni in luminis oras
Comperimus, pleró sque hominum vis ferrea sexu
Exuit, atque alios ipsis sibi demere constat
Pro cæli regnis pronum de pectore amorem.
Quisque capax fuerit celsa virtute capessat,
Quod paucis lectisque Deus vult pandere munus.
Hæc ait, & pueros, quos gaudens cura parentum
Cum precibus lætis certatim hinc inde ferebant,
Suscipit, & plebem sectantum quòd prohiberet,
Increpat, ac tales affirmat regna mereri
Aulæ cælestis, sanctas his ordine palmas.

Matth. 19.

Ecce sed è populo iuuenis cui rura domúsque,
Et gazæ, & rerum stabat possessio fulgens,
Accedit, Christúmque palam submissus adorat.
O bone præceptor dic nunc quæ facta sequamur,
Vt mihi perpetuam liceat comprendere vitam?
Huic auctor vitæ tum talia reddit Iesus:
Nunc demum quæris veteri quæ lege tenentur?
Non hominis perimes vitam, non furta tororum
Inuades, quæsitúmve alienis noxia rebus
Mens, aut dextra leget: non testis falsa loqueris.
Sit genitor genitríxque tuo sublimis honore,
Proximus & puro pro te tibi cedat amore.
Ille dehinc: ista hæc semper mihi perpete cura
Obseruata reor, sed ne quid forte relictum
Desit, præsenti liceat me voce moneri.
Tunc Christus fatur: nunc si perfecta requiris
Prendere præcelsis meritis vestigia vitæ,
Omnia quæ proprio retines solus dominatu,
Distrahe, & ad miseros confer securus egentem:
Tunc thesaurus erit cæli tibi conditus arce,
Virtutisque tenax vestigia nostra sequeris.
Hæc adolescenti venerunt vbi dicta per aures,
Deiecit vultum tristisque in tecta refugit.
Tum sic discipulis vitæ spes vnica fatur.
Difficile est terris affixos, diuitis gazæ
Auelli, cælique leues in regna venire.
Nam citiùs tenuis per acus transire foramen
Deformis poterunt immania membra cameli,
Quàm queat vt diues cælestia regna videre.
Talibus attoniti comites stupidique silebant,
Voluentes, quæ tanta foret sub pectore virtus
Humano, talem possit quæ prendere vitam.
Respicit æternæ iustorum gloria vitæ.
Atq; ait: Hæc homini forsan videantur acerba,
Sed Deus electis facilem præpandit in æthra
Possibilémque viam, virtus quam celsa capessat.
Tunc Petrus fidei munitus mœnibus infit,
Omnes nostrorum profecta reliquimus olim,
Et tua iussa sequi nobis spes vnica restat.
Quid nostris animis superest? dic Christe precamur?
Talibus ad Petrum verbis respondet Iesus:
Vos quicunque meum mentis penetralibus altis
Credentes seruatis iter, cùm sederit altè
Progenies hominis celso quem cinget honore

Maiestas, bis sex illic pulcherrima virtus
Constituet vobis sublimis in vertice sedes:
Iudiciúmque hominum pariter tractare licebit.
Hic quicunque sui linquet generísque domúsque
Gazas, affectúsque omnes pro nomine nostro,
Centuplicata dehinc capiet, vitámque perennem,
Primorum meritum postremi transgredientur,
Vltima præteriti capient vix præmia primi.

Matth. 20.

Sedulus vt ruris dominus, cui dulcia fundum
Pinguibus in campis latè vineta coronant,
Hic vbi progressus primo cum lumine solus
Conduxit iuuenum fortissima robora, pactus
Vnius in lucis certa mercede laborem,
Et sua tum iussit cultu vineta poliri.
Ipse sed egrediens, vbi tertia venerat hora,
Inuenit ecce alios, operíque adolescere iussit,
Pro meritis operum promittens præmia digna.
Illi non aliter læti præcepta sequuntur.
Ast vbi sexta dehinc lucis transfluxerat hora,
Haud secus hinc alios iuuenes conducere pergit.
Horáque nona dehinc vbi solis cursibus acta est,
Tunc alios pariter conductos iussit adire.
Vltima labentis restabat portio lucis,
Egressus cernit iuuenes, causásque requirit,
Cur pigris manibus torperent otia lenta.
Aiunt conductoris quòd præcepta fuissent
Nulla: sibi dominus mox hos insistere ruri
Tunc etiam iussit: sed vespere protinus orto,
Præcipit vt cuncti caperent mercedis honorem,
Aequalíque omnes portarent præmia nummo.
Tunc manus illa virûm, prima quæ luce laborem
Sustulerat fessisque diem tolerauerat æquum,
Indignans secum tali cum murmure fatur.
Iniustum est, istos similem vt nos quærere nummum,
Vltima quos operi serò conduxerat hora.
Tum dominus ruris sedato pectore fatur:
Illibata tibi mercedis portio salua,
Redditur, & pacti seruantur iura fidelis.
Istis de nostro liceat concedere tantum,
Extima quos operis glomerauit portio ruris.
Nam multos homines dignatio sancta vocauit.
E quis per minimam dignum est secernere partem.
Hæc ait, & Solymos repetit comitésque seorsum
Alloquitur, Solitisque iterum regionibus infit,
Ingredimur gnari truculentáque mœnia adimus,
Filius hic hominis tradetur ad vltima mortis,
Scribarum procerúmque ferens ludibria membris,
Affixúmque cruci post tertia lumina surget.
Hic tum Zebedei coniux submissa rogabat,
Vt Christi medio cæli sublimis in arce
Felices nati dextra læuáque sederent.
Tum quærit Christus calicem si sumere possent,
Quem si præceptis instaret sumere patris.
Respondent se posse simul. Tum talia Christus:
Vos nostrum calicem fas est potare, sed altis
Sedibus æquali mecum consistere honore,
Non hoc nostra dabit cuiquam pro munere virtus.
Hæc certis genitor sublimia dona reseruat.
Exin discipulos dictis pro talibus omnes
Commotos, talibus sermonis mulcet honore:
Gentibus insides celsa ditione potestas
Imponit, quicunque super dominantur earum,
Exercéntque trucem subiectis vrbibus iram.
Vos hic sed longè tranquillior æquora vitæ
Concordi sternit mitis moderatio pace,
Magnus & obsequiis crescit super alta minister,
Nec primus quisquam, nisi cunctis seruiat vnus,
Esse potest. hominis natus sic cuncta ministrat,
Obsequio solus proprio pia munera gestans,
Pro multisque animam pretioso sanguine ponit.
At vos ex minimis opibus transcendere vultis,
Et sic è summis lapsi comprenditis imos.
Si vos quisque vocat cœnæ conuiuia potiens,
Cornibus in summis deuitet ponere membra
Quisque sapit, veniet forsan si nobilis alter,
Turpiter eximio cogetur cedere cornu,
Quem tumor inflati cordis per summa locarat.
Sin contentus erit mediocria prendere cœnæ,
Inferiórque dehinc si mox conuiua subibit.
Ad potiora pudens transibit strata tororum.

Matth. 21. Marc. 11. Luc. 19.
Ioannis 12.

Proxima tum Solymis conscendit culmina môtis,
Ordinibus lucent quæ glaucicomantis oliuæ.
Hinc lectis iussit sectantum discipulorum,
Obuia castelli monstrans habitacula Christus,
Inde asinam pariter fœtu comitante repertam,
Ducere, vel si quis causam disquirere vellet,
Cur sua tam subitò quoquam iumenta trahantur,
Dicere tunc, operam dominum sibi sumere velle.
Discipuli celeri complent præcepta paratu.
Adducunt, mollísque super velamine vestis
Insternunt placidum pullum præbéntque sedendum.
Hinc veteris quondam fluxit vox nuntia vatis,
Ecce venit placidus tibi rex quem terga sedentem
Præmitis gestant asinæ pullique sequentis.
Tum populi stratas præsternunt vestibus omnes,
Quaque iter est Christo, submixta fronde coronant,
Proxima tunc alii spoliant palmeta virore,
Conclamántque omnes Dauidis origine creto,
Osanna excelsis sit gloria læta trophæis.
Sic adeò ingreditur Solymorum mœnia Christus.
Ingresso occurrit primo sub lumine templi
Cruribus atque oculis certatim debile vulgus.
Quos vbi tam subitò gressu visúque vigentes
Cuncta sacerdotum cognouit factio mirans,
Et pueros templi complentes tecta canore
Osanna egregia Dauidis stirpe creato:
Tunc percontantur cunctis quæ causa canoris
Impubem tantam tollat per gaudia plebem.
Christus ad hæc legis sanctæ vos scripta tenere
Creditis infantum quæ dicit ab ore venire
Lactentum & linguis iusti consurgere laudem.
Hæc ait. ingratam linquens tum cœtibus vrbem,
Bethaniámque petit, rediénsque in margine cernit,
Strata tendentem diffusa vmbracula ficum.
Illic fortè cibi perlustrans corda voluntas,

Arboris attrectat ramos, sed nulla facultas
Pomorum sterili frondis concreuerat umbra.
Olli Christus ait, non sit tibi fructibus unquam
Copia promendis, tum protinus aruit arbos.
Discipuli celerem mirantur in arbore mortem.
Sed Christus stupidis assistens talia fatur,
Nunc ligni istius nostro stupuistis honore
Desiisse ad vires terrenos ducere succos,
Sed veris verbis iterumque iterumque monebo.
Namque fides si certa animi consistet in arce.
Nec dubiis nutans vitiis tremebunda iacebit,
Arboris istius vobis substantia cedet.
Nec tantum istius, sed montis celsa reuelli
Credentum verbis poterunt, undisque profundis
Cum syluis pariter, saxisque serisque recondi.
Et quaecunque fides robusto pectore poscet
Credentum, semper digna virtute tenebit.
Haec ubi dicta dedit, templi se moenibus infert.
Confestim proceres populi miracula rerum.
Collecti inquirunt, virtus quae tanta dedisset.
Olli Christus ait: Quaerentibus omnia vobis
Dicere iam facile est, si nobis vestra vicissim
Percontata prius paucis sententia soluat.
Nuper Ioannis, puro qui gurgite lauit
Sordentes populi maculas, diuina potestas,
An ne hominis potius vobis fallacia visa est?
Haec ait, ancipiti verborum pondere claudens
Captantum procerum mentem: Nam magna prophetam
Plebs Ioannem veneratio suspiciebat,
Nec poterant eius fallacem dicere vitam.
Rursus sublimem dixissent si esse prophetam,
Occidisse illum traheret confessio culpam.
Se nescire igitur respondit factio fallax.
Tum Christus: Non est iniustum claudere vocem,
Cum mihi claudantur procerum responsa superba.
Nam geminae prolis genitor, maioris in aures
Talia dicta dedit, vitis mihi portio maior
Semiputata iacet, sed perge & robore forti
Nunc scrobibus, nunc falce premens, vineta retunde.
Tum iuuenis sese tam sordida vincla laboris
Nolle pati memorat, post omnia iussa parentis
Exequitur, damnansque sibi responsa coercet.
Post alium natum simili sermone iubebat
Ad vineta sui dependere iussa laboris.
Annuit his iuuenis: nec dictis facta repensat.
Dicite quis potius genitoris iussa sequatur?
Olli collaudant nati responsa prioris.
Prosequitur Christus: Nunc vera aduertite dicta:
Iam magis hinc caeli sedem comprendere certum est
Corporis è vitiis, quaerentes sordida lucra.
Quàm vestrũ quemquam. vobis nam venerat antè
Iustus Ioannes, sed non est credere vestrum.
Namque fidem potius meretricum pectora certam
Hauserunt sordesque animis posuere pudendas.
At vos tantorum scelerum nil poenitet unquàm.
Sic quidam diues, cui iugera multa nitentis
Vineti sepes circumdensata coercet,
In medio turrem praelumque & dolia fecit,
Cultoresque dedit fructusque locauit habendos,
Impositam statuens mercedis soluere legem.
Tum longinqua petit, sed fructus tempore certo
Actores famulos mittit, quis portio salua
Cultorum certa ruris mercede daretur.
Ecce colonorum rabies hos verbere saeuo,
Ast alios lapidum proterrent undique telis.
Denique lethali prosternunt vulnere multos.
Tum dominus rursus plures incedere seruos
Praecipit, & rursum mercedis pacta reposcit.
Maior at in plures audax iniuria surgit.
Vltima iam domino natum dimittere mens est,
Quod sobolem partemque sui vis digna pudoris,
Cultorum cordi venerandam posceret esse.
Sed contra illorum iam mens maculata cruore,
Progenie extincta domini sibi post dominatum
Cedere credentes, crudeli vulnere fixum
Obtruncant, iaciuntque foras trans septa cadauer.
Post haec, iam dominus veniet, poenasque reposcet
Tantorum scelerum, sed vobis tradita quondam
Fulgentis regni sedes, translata feretur
Ad gentem dignos quae possit reddere fructus.

Matth. 22. Luc. 14.
Apocal. 19.

Vt rex qui nato thalamorum vincula nectens
Praecepit, proceres conuiuia laeta frequentent,
Accitos famulos voti regalis honorem
Concelebrare simul: cuncti sed adire recusant
Regales thalamos, regalis pocula mensae.
Post alios mittit sese largissima cuncta
Magnificasque dapes, conuiuia laeta parasse.
Illi neglectis dapibus, diuersa petebant:
Hic aedes proprias, hic rura tecta propinqui,
Ast alius potius merces ac lucra reuisit.
Multi praeterea missos qui ad laeta vocarent,
Insontes famulos rapiunt, & corpora ferro,
In mortem cruciant: tum rex ubi comperit acta,
Millibus armatis ciues cum moenibus ipsis
Subruit, effusi famulorum sanguinis ultor.
Tunc seruis fatur: Nunc festa iugalia coenae
Praelargis dapibus quaecunque instruximus illi,
Contempsere meis proceres contingere mensis.
Ite igitur propere per publica septa viarum,
Et quoscunque illic casus glomerauerit, omnes
Huc laetis nati thalamis adhibete vocantes.
Progressi famuli per compita lata viarum,
Inuentos duxere simul. Iam denique cunctae
Complentur mensae mixta sine nomine plebis.
Hic iusti iniustique simul cubuere vocati.
At rex ingressus conuiuia laeta reuisit.
Hic videt indutum pollutae vestis amictu,
Laetitiae thalami fuerat quae dissona longè.
Isque ubi regalis sermonis pondere causas
Reddere pro vestis maculis, & labe iubetur,
Oppressus tacuit non puri pectoris ore.
Et tunc conuersus famulis rex praecipit illum
Connexum manibus pedibusque, & corpore toto,
In tenebras raptum mox praecipitare profundas.
Illic stridor erit vasti sine fine doloris,
Et semper fletus. multis iam saepe vocatis,
Paucorum felix hominum selectio fiet.

LIBER

Matth. 24. Marc. 12.
Lucæ 20.

TALIA dicentem confestim factio frendens
Tentare aggreditur verbis cũ fraude malignis:
Certum est veridicum te nunc venisse magistrum,
Nec quenquam metuens, domini vestigia seruas.
Dic ergo, an liceat nostræ dissoluere genti
Cæsaris vrgentis semper sub lege tributum?
Ille sed inspiciens sæui penetralia cordis,
Cur tentatis, ait, nunc me concludere verbis?
Fallacis mentis prodit fallacia fructum.
Adspicite en nummum, sculptique numismatis æra,
Cæsaris expressum proprium est tibi cernere vultum.
Soluite nunc illi proprium sub lege tributum,
Atque Deo proprium legis seruetis honorem.
Post Sadducæi tali cunxere latratu:
Mosea, qui legum posuit præcepta iubere,
Si quis coniugium properata morte relinquet,
Pignoribus mediis nondum de germine cretis,
Huius germano rursus sociabile vinclum
Deberi, generis pereat ne portio lapsi.
Finibus in nostris septem germana fuerunt
Corpora, sed maior natu cùm vincula nuptæ
Sumpsit, præceleri cecidit sub acumine mortis.
Post alius frater, thalami sine fructibus æquè
Concidit, & cuncti iacuere ex ordine fratres:
Vnius & cunctos fletus gemuere maritæ.
Post ipsam rapuit gelidæ inclementia mortis.
Si venient igitur cuncti sub lumina vitæ,
Cuius connubiis mulier reddenda resurget?
Ollis Christus ait, errori obnoxia prauo,
Legibus, & iustis Domini mens dura resistit:
Nescia virtutum & legum mens decolor errat.
Nanque sequenda dehinc lætæ reparatio vitæ,
Non thalamos nouit, non terræ gaudia vana:
Sed similes leuibus genitoris iussa ministris
Constituet regni virtus sublimis in aula.
Nec Deus illorum dominum se ponere mauult,
Qui tetram pronis meruerunt sumere mortem,
Sed potius vitæ possunt qui prendere lucem.
Ecce alij rogitant, quæ sit firmissima legis
Regula, quod summum comprendat cætera verbum.
Ille indefessus nulli responsa negabat.
Sublimem cæli dominum deuotio cordis
Diligat, est illhæc virtus firmissima legis.
Consimile est istis, magno teneantur amore
Adita fraternum iustæ penetralia mentis.
His etenim geminis dependent omnia iustis.
Sed vobis cuius soboles ventura videtur
Christus, quem cuncti spondent in secla prophetæ?
Respondent illum Dauidis germine nasci.
Prosequitur Christus: Cur illum dicere Dauid
Diuino flatu scriptum est dominumque Deumque
Quod proprio patrem non æquum est dicere nato?
Talia saluator: cuncti obstupuere silentes.
Ille sed accita credentum plebe profatur,
Adspicite scribas sublimi sede superbos:
Hi quæcunque docent, iustum est comprendere cordis
Obsequio, maculas ipsorum temnite vitæ.
Abrupta imponunt humeris nam pondera vestris,
Ipsi quæ digito saltem contingere nolunt.
Accubitu primo cœnæ, fastuque superbo,
Atque salutantum vano tolluntur honore,
Et nomen sublime volunt gestare magistri.
Sed vos noluerim præcelsi nominis arcem
Affectare, tamen vobis est vna magistri
Imposita æternum cæli de lege potestas
Vos eadem fratrum parili coniunxit amore.
Vnus item pater est, cæli qui in culmine regnat.
In vobis, si quis sublimia colla leuabit,
Decidet, & baratri mergetur ad vltima cœno,
Ast humilis claram conscendet liber in æthram.
Deflendi semper scribæ, & lachrymabilis æui
Cæca Pharisææ cunctis fallacia plebis.
Nam vobis iter clausum quia iure negatur,
Non sinitis quenquam penetrare per ardua lucis.
Et cunctos trahitis sæuæ ad consortia flammæ.
Vos similes dicam tectis splendore sepulchris,
Quis facies nitida est, interiúsque turpia bustis.
Sic vox velatur iustæ sub imagine vitæ,
Atque adytis mentis celantur sordida corda.
O Solymis Solymi, ferro qui sæpe Prophetas
Ad vestram missos vitam sine fine necastis,
Quàm volui vestram gentem, populúmq; tueri,
Ales vti molli solita est sub corpore pullos
Obiice pennarum circum complexa fouere!
Sed vobis semper cælestia munera sordent.
Deseritur iam nunc domus hæc vastata ruinis,
Nec vobis nostrum fas vltra est cernere vultum.
Egreditur templo, cuius præcelsa notantes
Mœnia discipulos, tali sermone docebat:
Hæc operum vobis miracula digna videntur
Obtutu stupido, veris sed discite dictis,
Quòd mox cuncta solo passim disiecta iacebunt.
Hæc ad Oliueti dicens peruenerat arcem,
Discipuli solum postquàm videre, rogabant
Vt sibi venturi tempus distingueret æui,
Promissa ipsius quem possent prendere finem,
Cuius vt aduentus terræ consumeret orbem.
Quærentum verbis respondet talia Christus.
Obseruate dolum, falso ne nomine capta
Credulitas, laqueis errantum præcipitetur.
Discurrent cunctis bellorum incendia terris,
Sed vos prævalido consistite robore cordis,
Ne mens accepto iaceat turbata tumultu.
Non etenim prima imponent mox prælia finem,
Gentibus & gentes, & regibus obuia reges
Signa ferent, nec tunc morbi corrumpere tractum
Aeris, aut pestes prosternere corpora parcent.

Fissa etiam solido per inania pondere tellus,
Per diuersa loci, motu quassante tremiscet.
Hæc in primitiis tentamina parua manebunt.
Prodentur multi vestrum, lethóque dabuntur,
Próque meo vobis incumbere nomine gentes
Tormentis pœnisque feris, odiisque necesse est.
Liuor erit terris erroribus omnia plena,
Et falsi surgent populorum labe prophetæ.
Hæc inter, si quis protectum à vulnere pectus
Ad finem seruare queat, sublimia lucis
Aeternis vitæ sertis redimitus adibit.
Regnorum cæli celebratio peruolitabit
In cunctas terræ metas: gens omnis habebit
Testem lucifluo sanctæ sermone salutis.
Et tunc finis erit, currentia secula soluens.
Adueniet iam tunc tristis desletio terris,
Quæ Danielis habet iussam verissima vocem.
Hæc dignus tantùm poterit cognoscere lector.
Iudæi longè fugient, montésque capessent,
Nec quisquam domibus repetet substollere secum
Quæ fuga consociet, vestémue aut mobile quicquam.
Deslendæ tum sunt uteri cum pondere matres,
Et miseros fœtus dulci quæ lacte rigabunt.
Poscite iam precibus tristis ne frigore brumæ
Adueniat fuga vestra, aut ne tunc sabbata festa
Anceps præcipiti turbet trepidatio cursu.
Nam cunctis venient sæuissima pondera terris.
Tale malum non secla prius, nec postera norunt.
Et ni sublimis genitor decerpere tempus,
Et numerum miserans vellet breuiare dierum,
Nulla dehinc trepidæ superarent corpora vitæ.
Sed propter lectos veniet miseratio iustos.
Nomine fallentes Christi falsiq; prophetæ
Exurgent terris, & monstra potentia fingent,
Quæ forsan lectos capient miracula iustos.
En prædicta patent instantia secula vobis.
Desertis si quis Christum peragrare loquetur,
Occultísq; procul penetralibus esse repostum,
Longè credulitas absit vanissima vobis:
Sicut enim fulgur cælum transcurrit apertum,
Et cerni facile est cunctis orientis ab oris
Vsq; sub occiduum cæli vergentis in orbem:
Sic rapido aduentu clarebunt lumina Christi.
Sol rutilus furuis radios abscondet in umbris,
Amittet cursum Lunaris gratia lucis,
Igni comæq; ruent stellæ, cælumq; relinquent.
Omnis item virtus cæli commota supernis
Signa dabit, proles hominis quis vertice cæli
Clarens, omnigenásq; tribus defectio lucis
Vrgebit, veniet cum nubibus ignicoloris,
Maiestate potens hominis per sydera natus.
Tum tuba terrifico stridens clangore vocatos
Iustos, quadrifido mundi glomerabit ab axe.
Præteriet nec enim præsens generatio secli,
Donec cuncta sequens claudat sibi debita finis.
Hæc tellus, cælúmq; super soluentur in ignes,
Sed mea non vnquam soluentur ab ordine dicta.
Quis sit at ille dies, nescire est omnibus æquum,
Ni soli rerum domino, qui sydera torquet.
Vt quondam terras vnda inuoluere furentes,
Et diuersa sibi tractantes munda cunctos
Diluuij rapuit subito violentia tractu:
Sic subitas flammas voluens descendet ab æthra
Aduentus noster, nec cunctos ille sub vna
Conditione premet, nam tunc ubi iugera læta
Infindent duo depressis sub vomere sulcis,
Vnus correptio tolletur corpore arator,
Ignarúsque alius vasto linquetur in agro.
Vno quinetiam recubantes stramine lecti,
Dispar iudicium diuersa sorte subibunt.
Vnus enim socium quæret per strata relictus.
Idcirco famuli vigilent quia nescius illis
Aduentus domini subitas descendet in horas.
Præmonitum furis tempus si insistere sciret,
Quisq; domus custos vigilaret, & obuia ferret
Arma procul ruptas ne quis penetraret in ædes.
Sed vos intentis animis assistite semper:
Namq; repentinus vobis subitúsque recurret
Filius hic hominis, iustis sua præmia seruans.
Ille fidelis erit seruus, cui credere cunctas
Aedes & famulos voluit per longa profectus
Vir pater ipse domus: sapiens nimiumq; beatus,
Quem veniens dominus seruantem iussa videbit.
Illum maiori famulum cumulabit honore.
Ast ille infelix, qui obscœnè luxuriatus
Tardantem contemnit herum famulósq; fatigat
Verberibus, segnísque indulgens ebrietati
Luxuriosorum conuiuia concelebrabat.
Adueniet dominus, seruúmq; incauta furentem
Præcipitem dignis pœnarum cladibus abdet.
Illum perpetuus fletus stridórq; manebit.

Matthæi 25.

Conferri possunt cælestia regna puellis
Bis quinis: quarum pars est sapientior vna,
Altera præstupido pars est stolidissima corde:
Occurrere illi voto sponsalibus omnes
Ornatu accincta tedarum flammicomantum.
Sed sapiens pars illa sibi quo lumina flammæ
Susciperet, portare simul curabat oliuum.
Stultarum verò non est prudentia talis.
Cúmq; moraretur sponsus, tum membra sopore
Soluuntur cunctis per compita læta viarum.
Iam noctis medio clamor crebrescere magnus
Incepit, lætóq; dehinc occurrere voto
Admonuit, tedásque vias ornare coruscis.
Surgere tunc properant & claro lumine tedas
Instruere, & flammas pinguis componere oliuo.
Tum stolidæ rogitant olei sibi cedere partem
Prudentes, secum quod tum gestare videbant.
Sed quoniam sapiens pauitat chorus, omnibus æquè
Ne desint claræ nutrimina pinguia flammæ,
Ex paruo æqualis si detur portio cunctis.
Tum pergunt stultæ, liquidum ut mercentur oliuum.
Dum pergunt lætæ transcurrunt omnia pompæ,
Et sponso tantùm comitatur factio prudens.
At veniunt fatuæ sero post tempore segnes,
Et sponsi pulsare fores, & limina clausa
Nequicquam ingeminant, precibúsque ingrata frequentant,

Vt liceat miseris penetrare in limina lata.
Illas non omnium sponsi cognoscere quisquam,
Non sponsus voluit: quare vigilate timentes
Aduentus vobis quod non est certior hora.
Sicut enim longas cui contigit ire profecto
In terras, credens seruis tractanda talenta,
Vni quinque dedit, duo cepit & alter habenda:
Tertius unius curam tractare talenti
Suscepit, vires quoniam diuersa merentur.
Sed maior quibus est concredita portio nummi,
Certatim duplis auxerunt munera donis.
Ille sed vnius cui credita cura talenti est,
Telluri infodiens condit sine fructibus æra.
Iámque aderat præsens dominus, tũ primus & alter
Se geminasse illi pariter concredita monstrant.
Illos laudat herus, potioráque credere tanta
Promittit fidei, sed tertius ille refodit,
Reddidit & domino tali cum voce talentum:
Quòd scirem domino memet seruire seuero,
Qui meteret segetes alieno semine cretas,
Extimui, argentúmque tuum concredere terræ
Malui, vti semper saluum tibi reddere possem.
Tum dominus famulo respondens, talibus infit:
Si nescire meos auderes dicere mores,
Nequitiæ tantæ veniam concedere possem.
Hoc igitur gnarum potius præstare decebat,
Vt fructum nobis tractata pecunia ferret.
Quapropter segni tollatur portio nostra,
Prudentíque dehinc detur possessio maior,
Quem duplo cumulasse lucro mea quinque talenta
Inueni: nanque est certum potiora mereri,
Cui res vberior cumulatæ sortis abundat.
At cui parua subest segni substantia corde,
Id minimum penitus iustè tolletur ab illo,
Et nequam seruus tenebras demersus ad imas,
Perpetuos fletus pœnæ stridore frequentet.
En hominis natus veniet, patrísque ministris
Stipatus celsa iudex in sede sedebit:
Tunc gentes cunctæ diuersis partibus orbis
Conuenient, iustósque omni de labe malorum
Secernet, dextráque libens in parte locabit.
At prauos læua despectos parte relinquet.
Vt pastor pecoru discernit pascua mistis,
Langeris dextra permittens mollia partis:
At læuos hirtis dumos tondere capellis.
Sed rex ad dextros conuersus talia dicet:
Huc veniant sancti iamdudum debita sumant
Dona patris, mundo quæ sunt æquæua nitenti,
Et iustis primo promissa parantur ab ortu.
Nanque fame fessum quondam me grata refecit,
Hæc plebes, potúque sitim mihi sæpe remouit,
Hospitiúmque domus patuit mihi sæpe vocato:
Et nudus vestis blandissima tegmina sumpsi:
Carceris & pœnis horum solatia cœpi.
Tum Domino tali respondens voce beati.
Non meminit nostrum quisquam te visere nudum,
Nec famis oppressum dura ditione notauit,
Carceris aut pœnis meminit vidisse reuinctum.
Respondens illis dicet tum talia iudex:
Fratribus ista meis, humiles inserando labores,
Qui fecit, certum est dulcem mihi ponere fructum.
At vos iniusti, iustis succedite flammis,
Et pœnis semper mentem torrete malignam,
Quas pater horrẽdis barathri per stagna profundi
Dæmonis horrendi sociis, ipsique parauit:
Nanque sitim passo quondam mihi pocula nulla,
Nec famis in pœna parui mihi fragmina panis,
Aut peregrina mihi tecti, vestisve parumper
Tegmina de magnis gracili pro parte dabantur.
Carceris haud septo claustris morbisve iacenti
Vnquàm visendi solatia vestra fuerunt.
His damnata dehinc respondet factio verbis.
Haud equidẽ nostrum meminit te visere quisquam,
Aut sitis aut sæuæ famis ægrum agitare laborem,
Hospita vel fessu errare per oppida rebus,
Carceris aut mersum pœnis, morbóve grauatum:
Vt tibi sollicito fieret miseratio iusta.
His rerum dicet dominus, cùm vestra superba
Augustis rebus feritas sub corde tumebat,
Calcandique humiles minimos, me spreuit in illis.
Hæc vbi dicta dabit meritis sua præmia reddet:
Aeternum miseri pœna fodientur iniqui:
Aeternúmque salus iustis concessa manebit.

Ioannis 11.

Talia dum loquitur, scissos lacerata capillos
Pro fratris morbo iustis soror anxia curis,
Hortatur iuuenem rapido præcurrere gressu,
Casibus vt tantis Christus seruaret amicum,
Nam fuerat mulier meritis accepta benignis,
Obsequio cuius fratrémque domúmque merentem
Complexus pleno Christus retinebat amore.
Nuntius adueniens narrat sub agone iacere
Dilectum Christo iuuenem, per tristia morbi,
Et lethi & vitæ confinia summa tenere.
Lazarus hic habuit nomen, sed Christus amaris
Perculsus verbis: Non est si creditis, inquit,
Ad lethum ducens isthæc violentia morbi.
Sed deus vt digno iustis celebretur honore,
Et soboles hominis sancta virtute nitescat.
Tunc ad discipulos, dormit iam Lazarus inquit,
Sed charum iuuenem faciam consurgere rursus.
Reddunt discipuli somno succedere plena
Et remeare salus poterit: nec mente sequuntur
Quod mortem somni dixit sub nomine Christus.
Errorem quorum tali sermone remouit:
Lazarus in lethum cecidit, sed gaudia menti,
Hinc veniũt, vestrámque fidẽ mihi firmius armãt.
Cernitis absentem longe quoque cuncta videre.
Sed properemus ait: Didymus tunc talia fatur:
Pergamus pariterque omnes procumbere letho
Cogamur toties quod gens Iudæa minatur.
Hæc ait & cuncti Christo præeunte sequuntur.
Iámque aderat Christus, fuerat sed forte sepulto
Quarta dies mersúsque atris de morte tenebris
Germanas luctus lacrymosáque tecta tenebant.
Conuenere illuc solatia debita dantes
Iudææ gentis proceres charique propinqui.
Sed Martha audito Christum venisse occurrit
Obuia, deseruitque domum, mæstámque sororem:

Et procul, ô vtinam præsens nobis tua virtus
Afforet, haud morti frater cessisset acerbæ.
Nam quicquid poscis certum est tibi posse venire.
Quam dominus tali solatur voce gementem.
Robustam mentem mulier virtute resume,
Lazarus hac vita rediuiua in lumina surget.
Et mulier, certè surgent in munera vitæ
Mortales cuncti, veniet quum terminus orbi.
Christus item sancto depromit pectore vocem:
En ego sum claræ vobis reparatio vitæ,
In me qui credit mortem deponere sumptam,
Et vitam poterit iugi comprendere secla.
At quicunque fidem viuo sub pectore sumet,
Horrida non vnquam continget limina mortis.
Isthæc num credis puro de pectore Martha?
Illa dehinc: hæc vna fides mea corda tenebat,
Sublimis veneranda Dei quòd venerit in te
Cælestis soboles celso sub nomine Christi.
Hæc ait, & Mariam cursu monitura sororem
Interiora petit sanctum venisse magistrum:
Et pariter luctu oppressam vocitare sororem,
Admonuit tacito designans omnia nutu.
Prosilit illa foras, audito nomine Christi,
Prosequiturque simul Solymorum turba gementem,
Credentum tumulo fletus inferre sorores.
Illa salutiferum postquàm conspexit Iesum.
Procidit ante pedes, rupitque hanc pectore vocem:
Si mihi germanum potuisses visere viuum,
Lazarus haud poterat duræ succumbere morti,
Fletibus hic Christus socians de corde dolorem,
Inquirit tumuli sedem, quo condita nuper
Membra forent, animæ volucris spoliata calore.
Haud mora, demonstrant fleti, mæstóque sepulchrũ
Rupe sub excisa, lapidis quod pondere clausum
Vt vidit sanctus, multo mox vecte moueri
Præcipit. At Marthæ talis vox verberat aures.
Quattuor en luces, totidémque ex ordine noctes,
Prætereunt quo membra solo composta quiescunt.
Crediderim corpus motu fugiente caloris,
Fætorem miserum liquefactis reddere membris.
His dictis contra depromit talia Christus:
Iam totiens dictum est, magnis consistere rebus
Credentum virtute fidem, sed gloria summi
Iam genitoris adest, fidei si robur habetis.
Hæc vbi dicta dedit, saxúmque immane reuulsis
Obicibus patuit, virtus mox conscia cælum
Suspicit, & tali genitorem voce precatur.
Eximias grates genitor tibi sancte fatemur.
Me placidus semper venerandis auribus audis.
Sed populus præsens me missum credere discat.
Hæc vbi dicta dedit, tumuli mox limine in ipso
Restitit aduerso complens caua saxa canore.
Lazare sopitis redeuntem suscipe membris
En animam, tuq; ipse foras te prome sepulchro.
Nec mora: connexis manibus pedibusque repentè
Procedit tumulo: vultum, cui linea texta,
Et totum gracilis connectit fascia corpus.
Tum solui iussit: lætumq; ad tecta remittit.
Iudæi postquàm factum venerabile cernunt,
Qui tantum Mariam fuerant Marthámq; secuti,
Pars credens sequitur tantæ virtutis honorem:
Ast alij repetunt vrbem, procerúmque superbis
Cuncta Pharisæis rerum miracula narrant.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.
Ioannis 11.

Ergo ad concilium scribæ, plebísque vocatur
Iam grauior numerus, qua vatum principis altè
Pulchra Caiphæ collucent atria sedis.
Illic complacuit Christum prosternere letho.
Sed vitare dies paschæ, ne plebe frequenti
Discordes populi rapèrent in bella furorem.
Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra
Virtute ipsius diffugerat: ecce tubanti
Accedit mulier propius, frangénsq; alabastrum,
Quo pretiosa inerant latè fragrantis oliui
Vnguenta, ab summo perfudit vertice Christum.
Discipuli increpitant, sanctes potuisse iuuari
De pretio vnguenti miserorum corpora egentum.
Has dominus prohibet voces, factúmque probauit,
Desinite obsequio iusto prohibere puellam:
Pauperibus semper dabitur succurrere tempus,
Sed me non semper tribuetur visere vobis.
Funeris ista mei multum laudanda ministrat
Officio, mundúmque implebunt talia facta.
Tunc è discipulis vnus se subtrahit amens
Iudas, & ad proceres tali cum voce cucurrit:
Quod pretium sperare datur si prodere vobis,
Quæsitúmq; diu possim monstrare magistrum?
Argenti ter dena illi mox pollicebantur
Pondera, dehinc Iudas sceleri se subdidit alto.
Iamq; dies paschæ primo processerat ortu,
Discipuli quærunt, vbi cœnam sumere paschæ
Vellet, at ille sibi quendam sine nomine quæri,
Vltima quo domini caperet mandata iubebat.
Vespere mox primo bis sex recubantibus vnà
Discipulis, tali deuinat voce magister:
En vrget tempus, Christum cum tradere morti
Et vobis vnus scelerato corde volutat.
Continuò cuncti quærunt quis talibus ausis
Insano tantum cœpisset corde venenum.
Ille dehinc, epulis mecum nunc vescitur inquit:
Sed soboles hominis quondam præscripta subibit
Supplicia ad tempus, miserabilis ille per æuum
Qui iustum tradet quantò felicior esset,
Si nunquàm in terris tetigisset limina vitæ.
At Iudas grauiter tum pectora conscia pressus,
Nunquid, ait, Iudam talis suspicio tangit:
Respondit Dominus, te talia dicere cerno.
Hæc vbi dicta dedit, palmis sibi frangere panem
Diuisúmque dehinc tradit: sanctéq; precatus
Discipulos docuit proprium se tradere corpus.
Hinc calicem sumit dominus, vinóque repletum
Magnis sanctificat verbis potúmque ministrat,
Edocuítque suum se diuisisse cruorem.
Atq; ait: Hic sanguis populi delicta remittet:
Hunc potate meum: nam (veris credite dictis)
Posthac non vnquàm vitis gustabo liquorem,
Donec regno patris melioris munere vitæ,
In noua me rursus concedent surgere vina.

Exin cantato sanctis concentibus hymno
Montis Oliueti conscendunt culmina cuncti.
Talia tum Christus depromit pectore verba:
Omnes præsentis noctis vos tempore longè
Disperget miserè deserto principe terror.
Sic etenim scriptum est, pastoris casibus omnes
In diuersa fugam capient per rura bidentes.
Post vbi vita nouos cæli mihi reddet honores
Præueniam, vestrósque choros genitalibus aruis.
Grata Galilæa volitans per rura docebo.
Respondit Petrus, cunctos (si credere fas est)
Quòd tua labentes possint præcepta negare,
Sed mea non vllus mutabit pectora casus.
Ille dehinc: Nox hæc quæ lucida sydera terris.
Inducet, lucémque premens nunc incubat vndis,
Audiet, vt trinis pauidus mendacia verbis
Dices, & Christum fortissime Petre negabis,
Et prius alitibus resonent quàm tecta domorum.
At Petrus: Duram mortem mihi sumere malim,
Vox oblita suum quàm deneget ista magistrum.
Has vires cordis perstant promittere cuncti.
Nominis hebræi sunt Gethsemaneida rura,
Illo progreditur vitæ lucisque repertor,
Quem mox discipuli Iuda fugiente sequuntur,
Atque illic reliquos iussit residere ministros.
Ille sed assumpto longè procedere Petro,
Zebedeique simul natis, per deuia tendit.
Tunc angore graui mæstus sic voce profatur:
Tristia nunc voluens animus mihi pectora turbat
Morte tenus, sed nunc vos segnem excludite somnũ,
Sollicitámque simul vigilando ducite noctem:
Hæc ait: & paulùm procedens, corpore terram
Deprimit & tali proiectus voce precatur:
Si fas est genitor, calicis pertranseat huius
Incumbens valido nobis violentia tractu.
Sed tua iam veniat potius quàm nostra voluntas,
Quæ tibi decreta est tantis sententia rebus.
Tunc ad discipulos repedat: sed somnus anhelis
Prostratos terra membris dissoluerat omnes.
Tunc ait ad Petrum: Non est tibi ponere virtus
Vnam peruigilem tantis sub casibus horam?
Sed vigilate precor, ne vos tentatio raptos
Horrida præcipites sæua per lubrica mortis.
Spiritus iste viget sed corpus debile lapsat.
Secessit rursus secreti montis in arcem,
Orabatque patrem: Rerum mitissime rector,
Hunc quoniam calicem non est transire facultas,
Iam tua præueniat nostra de sorte voluntas.
Rursus discipulos somni sub pondere pressos
Inuenit: & rursus per idem genitore precato,
Alloquitur fesso nexos languore quietis:
Iam dormire licet, sociósque reuisere vestros,
Nam venit ecce meum qui dedat in omnia corpus,
Quæ maculata meis imponet factio membris.
Cum dicto, Iudas numero stipante cateruæ
Aduenit procerum iussu populique ferocis.
Pars strictis gladiis, pars fidens pondere clauæ
Signa sequebatur Iudæ præmissa furentis.
Oscula nam pepigit sese contingere Christi,
Quò facilè ignotum caperet miserabile vulgus.
Ille vbi dissimulans blanda cum voce salutat,
Attigit & labiis iusti miserabilis ora,
Continuò Christus: Totum complere licebit,
Huc venisse tuo quæcunque est causa paratu.
Iniecere manum turba, Christúmque prehendunt.
Tunc è discipulis vnus fulgente machæra
Occurrit vatis famulo sublatus in iram,
Tempore & excisam rapuit vi vulneris aurem.
Olli Christus ait, gladium tu ponito noster:
Nam quicunque ferox confidit vindice ferro,
Hunc iusti similis ferri vindicta manebit.
An ego non possim cælestia castra vocare,
Et patris innumeras in prælia ducere turmas?
Sed scriptura meis complenda est debita rebus.
Vos autem stricto quid me comprendere ferro,
Fustibus & gladiis concurritis? En ego vobis
Occurro, templi media qui semper in arce
Vobiscum residens docui, nec talia quisquam
Insonuit, tantis circumlatratibus audax.
Discipuli passim Christo fugere relicto.
Idmque Caïphææ steterat saluator in aula.
Conuenère omnes scribæ, proceresque vocati.
At Petrus longè seruans vestigia solus,
Occultè mæstus sedit cum plebe ministra
Extremum operiens tanto sub turbine finem.
Ecce sacerdotes falsos conquirere testes
Incumbunt, fictásque volunt contexere causas,
Quis mortem insonti possent imponere Christo.
Sed nullus tanto visus satis esse furori,
Tandem prosiliunt testes, qui dicere Christum
Audissent, templum quòd solus vertere posset,
Et versum trinis iterum instaurare diebus.
Ipse sacerdotum princeps vrgere tacentem
Insistit feruens furiis, ac talia fatur:
Cur nihil ad tantas nunc respondere querelas
Conuictus veris procerum sub testibus audes?
Adiurabo tamen summi per regna tonantis,
Vt fateare palam, si fas te credere Christum.
Ille dehinc tali compellat voce superbum:
Isthæc sola tibi procedunt pectore verba,
Vera tamen veniet vobis visenda per auras
Maiestas, proles hominis virtutis ad altæ
Cùm sedeat dextram per nubes ignicolores.
Talibus auditis, scindit de pectore vestem,
Insultat furiis & cæco corde sacerdos,
Atque ait: Audistis pugnantia fœda prophanè
Verba Deo: polluta malis consurgat in iras
Relligio, & vestram cunctis iam pandite mentem.
Conclamant omnes, mortique addicere certant.
Tunc sanctam Christi faciem sputa improba cõplent,
Et palmæ in malis, colaphique in vertice crebrò
Insultant, verbisque omnes illudere certant:
Christe prophetabis cuius te palma cecidit.
At Petrum mulier tristem quòd viderat intus,
Túne etiam iuuenis fueras comes additus, inquit,
Isti, quem ludens procerum sententia damnat?
Ille negat, tectisque foras se promere tentat.
Ecce sed egressum primo sub limine cernens
Altera, consimili prodebat voce ministris.
Rursus periurans illum se nosse negauit.

Tunc percontatum multi accessere sequentes,
Déque sono vocis sese cognoscere dicunt,
Cunctis Galilaeam streperent, quòd verba loquelam.
Et Petrus iurans deuotis omnia verbis,
Nescire affirmat, quisquis foret ille negando.
Hanc vocem plausum quatiens sub culmine tecti
Ales prosequitur cantu, mentémque Simonis
Circumstant tristem verbis praesagia Christi.
Egressúsque dehinc ploratus fudit amaros.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23.
Ioann. 18.

Sidera iam luci concedunt, & rapidus sol
Progreditur, radiis terras crepitantibus implens,
Iámque è concilio Christum post terga reuinctum
Praesidis ad gremium magno clamore trahebant.
Interea celsum Dominus stans ante tribunal,
Talibus acceptum Pilatus vocibus vrsit:
Tu rex Iudaeae gentis (quod dicitur) extas?
Respondit Christus, Vestris haec audio verbis.
Exin terribilis iusti accusatio surgens
Infremit, & sanctum mendax facundia pressat.
Respondere nihil trucibus dignatur Iesus.
Pilatus quaerit quaenam sit causa tacendi.
Ille magis perstans miranda silentia seruat.
Solenni sed forte die concedere leges
Vnum damnati capitis de more iubebant.
Et fuit in vinclis famoso nomine latro,
Quem Christo infensus populus dimittere vita
Ardebat: trucibus somno sed territa visis
Pilati coniunx iusti discedere poena
Mandatis precibúsque virum suspensa rogabat.
Tum iudex iterum procerum disquirere mentem
Tentat, & instanti cuperent quem soluere poena,
Plebis ad arbitrium mittit de lege requiri.
Sed proceres populum fusa ambitione rogabant,
Latronem legi peterent, Christúmque necarent.
At postquàm procerum incendit sententia vulgus,
Latronisque petit potius sibi cedere vitam,
Consuluit praeses populum, qui vellet Iesu.
Plebs incensa malo, saeuos miscere tumultus,
Et crucis ad poenas iterúmque iterúmque petebat.
Qui regis nomen caperet, qui Caesaris hostem
Confessus sese proprio damnauerit ore.
Denique vt victus, detestatúsque cruentum
Officium, increpitans se libera sanguine ab huius
Corda tenere sibi, corámque à crimine palmas
Abluit vt gentis tantum macula illa maneret:
Hoc magis inclamant: nos non cruor iste sequatur,
Et genus in nostrum scelus hoc, & culpa redundet.
Pilatus donat plebi legique Barabam,
Et crucis ad poenam vinctum concedit Iesum.
Proditor at Iudas postquàm sic talia cernit
Accepto sceleris pretio signasse furentem,
Infoelix aegris damnans sua gesta querelis,
Argentum & culpans sacram proiecit in aedem:
Exorsúsque suas laqueo sibi sumere poenas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.
Inde sacerdotes (pretium quòd sanguinis esset)
Illicitum sanctis adytis iam condere templi:
Quod dare tum licitum dum sanguis distraheretur,
Credebant: agrum mercati nomine vero
Sanguinis, horrenda signant scelera impia facto.
Haec quondam coopertis canens vox vera prophetae,
Euentum rerum patefecit in ordine secli:
Argenti triginta minas posuere prophani,
Hoc pretium pretiosi corporis instituentes,
Quod mox ad figuli rursus transfertur agellum.
Traditus at trucibus iustus, scelerísque ministris
Innocuus scelerata opprobria corpore perfert,
Purpureámque illi tunicam, chlamydémque rubentẽ
Inducunt, spinísque caput cinxere cruentis,
Inque vicem sceptri dextram comitatur arundo.
Tum genibus nixi, regem dominúmque salutant
Iudaeae gentis, faciem lauêre saliuis,
Verticẽ & in sancto plagis lusere nefandis.
Haec vbi transegit miles ludibria demens,
Indutum propriae ducebant tegmine vestis,
Et crucis ad poenam sanctum iustúmque trahebant.
Ecce sed egressi quendam cepere Simonem
Cyrenae genitum, & lignum deferre iubebant,
Quo dominum lucis duris figere clauis
Instans vrgebat secli immutabilis ordo.
At postquam ventum est, vbi ruris Golgotha nomen
Permixtum felli vinum dant pocula Christo.
Ille sed in summo gustu tractata recusat,
Vt vatis antiqui fieret per talia dictis:
Nec tamen insultans hominum furor omnia posset.
Iámque cruci affixum pendebat in arbore corpus,
Intactámque dedit tunicam sub sorte per omnes
Miles vnius seruans possessio textum.
Et scriptum causae titulum meritique locarunt:
Quòd rex Iudaeae gentis plebisque fuisset:
Accidit vt pariter poenae consortia ferrent
Latrones hinc inde duo, sed caeca furentis
Insultat plebis fixo vesania Christo:
Hic est qui templum poterat dissoluere solus,
Hic est qui trino lucis reparare meatu:
Sed nunc descendat proles veneranda tonantis,
Et crucis è poena corpúsque animúmque resoluat.
Haec vulgi proceres vecordis dicta sequuntur,
Atque Pharisaei Scribaeque & facti dementes
Illudunt, motúque caput linguasque loquelis
Insanis quatiunt, aeterna ad vincula poenae.
Nónne alios quondam trucibus seruare solebat
Morborum vinclis? sese cur soluere poenis
Non valet? En regem nostrae quem credere gentis
Debemus soluat ligni de robore corpus,
Tunc sanctis dignè poterimus credere signis.
Confidit genitore Deo, dimittere poena
Cur propriam non vult sobolem veneranda potestas?
Nec minus increpitant, dextra laeuáque gementes
Affixi crucibus scelerum pro sorte latrones.
Iam medium cursus lucis conscenderat orbem,
Cùm subitò fugit ex oculis, furuísque tenebris
Induitur, trepidúmque diem sol nocte recondit.
Ast vbi turbatus nonam transierat horam,
Consternata suo redierunt lumina mundo.

Et Christus magna genitorem voce vocabat,
Hebraea in morem linguae. sed nescia plebes
Heliam vocitare putat: tunc concitus vnus
Cogebat spongo turpi, calamóque reuinclo
Impressum labiis acidum potare saporem.
Caetera turba furens tali cum voce cachinnat:
Spectemus pariter caelo ne fortè remissus
Helias veniat, celsa qui sede quiescit,
Liberet & misero confixum stipite regem.
Tum clamor Domini magno conamine missus,
Aethereis animam comitem commiscuit auris.
Scinduntur pariter sancti velamina templi,
Carbasáque in geminas partes dirupta dehiscunt,
Et tremebunda omnis concussa est pondere tellus,
Dissiliúntque suo rupta de corpore cautes.
Tum veterum monumenta virûm patuere repulsis
Obicibus viuaeque animae per membra reuersae
Et visum passae populi, per moenia latè
Errauere vrbis: sic terrent omnia mundum.
Militibus primùm quatiuntur corda pauore,
Dedita qui saeuae seruabant corpora poenae,
Et sobolem dixere Dei, Christúmque fatentur.
E speculis matres miracula tanta tuentur
Omnes, obsequium Christo quae ferre solebant,
Iamque recedenti vesper succedere soli
Coeperat, & procerum solus tum iustior audet
Corpus ad extremum munus deposcere Christi:
Hic ab Arimathia nomen gestabat Ioseph,
Qui quondam verbis aures praebebat Iesu.
Pilatum tunc iste rogat sibi cedere membra,
Quis nuper tulerat vitam vis horrida poenae.
Concessit praeses, sed corpus fulgida lino
Texta tegunt, saxique nouo componitur antro.
Limen concludunt immensa volumina petrae,
E speculis seruant matres, & cuncta tuentur.
Iámque dies rutilo complebat lumine terras,
Otia qui semper prisca de lege iubebat:
Nulla sed immitis procerum furor otia seruat.
Conueniunt, onerántque simul sic iudicis aures:
Erroris laqueos iustissima poena resoluit.
Nunc, meminisse decet, quoniam planus ille solebat
Vulgari semper iactans promittere plebi,
E mortis sese tenebris ad lumina vitae
Cum terno solis pariter remeare recursu,
Sed petimus, custos miles noua funera seruet,
Ne fera discipulis furandi audacia corpus
Consurgat, turbétque recens insania plebem.
Et Pilatus ad haec: miles permittitur, inquit:
Seruate, vt vultis corpus tellure sepultum.
Conueniunt saxique ingentia pondera voluunt,
Et limen signis & saxum milite seruant.

Matthaei 28. Marci 16. Luc. 24. Ioan. 20.

Sidera iam noctis venturo cedere soli
Incipiunt, tumuli matres tum visere septum
Concurrunt, motus sed terram protinus omnem
Concutit, & caelo lapsus descendit aperto
Nuntius, & saxum tumuli de limine voluit.
Illius & facies splendet ceu fulguris ignis,
Et niuis ad speciem lucent velamina vestis.
Militibus terror sensum dissoluerat omnem,
Et iacuêre simul ceu fusa cadauera letho.
Ille sed ad matres tali cum voce profatur:
Vestra pauor nullus quatiens nunc corda fatiget.
Nam manifesta fides sanctum vos quaerere corpus,
Quod crucis in ligno scelerata insania fixit:
Surrexit Christus, aeternáque lumina vitae
Corpore cum sancto deuicta morte recepit.
Visere iam vobis licitum est, quòd sede sepulchri
Nulla istic iaceant, fuerant quae condita membra.
Dicite praeterea celeri properóque recursu
Discipulis Christum remeasse in luminis oras,
Inque Galilaeam laetum praecedere terram.
His dictis, visisque animos perfuderat ardens
Laetitia attonitos, stupido ancipitique pauore.
Denique praecipiti celebrantes gaudia cursu,
Talia discipulis referunt tumulúmque relinquunt.
Ecce via medio clarus se ostendit Iesus,
Et fidas matres blandè saluere iubebat.
Occurrunt illae, & genibus plantísque prehensis,
Victorem lethi pauidae venerantur Iesum.
Talibus ille dehinc praeceptis pectora firmat,
Mentibus absistat fidei pauor omnis, & isthaec
Fratribus hinc nostris properè mandata referte,
Nostri conspectus si cura est: Ite volentes,
Inque Galilaeam properè transcurrite terram.
Interea tumuli custodum exterrita corda
Mittunt è numero partem, quae tanta referret
Iudaeis rerum miracula, sed manus amens
Iam semel insano penitus deuota furori,
Praemia militibus certatim magna rependit,
Et famam argento redimit quòd limine rupto
Furtim sustulerit corpus defensa tenebris
Occultè rapiens audacia discipulorum.
Iámque Galilaeos conscenderat anxia montes
Mandatis Christi concursans turba suorum,
Cernitur ecce suis proles veneranda tonantis
Illum procumbens sanctè chorus omnis adorat,
Nec tamen in cunctis pariter fundata manebat
Pectoribus virtus, nam pars dubitabat eorum:
Tunc sic discipulos clarus compellat Iesus:
In caelo & terris genitor mihi cuncta subegit.
Me pater est vobis dignatus mittere lucem,
Gentibus haud aliter nunc vos ego mittere cunctis
Institui. vestrum est cunctas mihi iungere gentes.
Pergite, & ablutos homines purgantibus vndis
Nomine sub sancto Patris Natique lauate,
Viuifici pariter currant spiramina flatus,
Ablutísque dehinc nostra insinuate docentes
Praecepta, vt vitam possint agitare perennem:
Nec vobis vnquàm nostri praesentia deerit,
Donec consumens dissoluat secula finis.
Has mea mens fidei vires sanctique timoris
Coepit, & in tantum luxit mihi gratia Christi,
Versibus vt nostris diuinae gloria legis
Ornamenta libens caperet terrestria linguae.
Hac mihi pax Christi tribuit, pax haec mihi secli,
Quam fouet indulgens terrae regnator apertae
Constantinus, adest cui gratia digna merenti,
Qui solus regum sacri sibi nominis horret
Imponi pondus, quo iustis dignior actis
Aeternam capiat diuina in secula vitam,
Per Dominum lucis Christum, qui in secula regnat.

AVRELIVS Prudentius Clemens in Latinis literis magna diligentia parique studio institutus vt Gennadius & Isidorus testantur: quibus potissimum parentibus ortus fuerit, haud satis mihi compertum est ex lectione veterum authorum. Quidam existimant fuisse illum genere Hispanum. Primam ætatem agendis causis posuit, & in ciuilibus officiis versatus est: deinceps ad maiores ampliorésque dignitates prouectus, ad præfecturam militiæ perductus est, studiis atque suffragio Cæsaris Theodosij. Leguntur adhuc ipsius poëmata multiplici, ac vario genere carminum composita: quibus facilè probari potest, cum quidem pro conditione temporum maximè præstitisse inter Christianos poëtas: non modò eruditis verborum figuris, sed etiam grauitate sententiarum. Sidonius Apollinaris haud omnino contemnendus autor in legendis atque obseruandis antiquis scriptoribus, cùm loquitur de poëta Prudentio, minimè veritus est illum Horatio adiungere. Præcipuam laudem consecutus est iudicio doctiorum ex eo poëmate, quo prosequitur illorum probitatem, atque constantiam, qui seipsos deuouerunt pro Christiana religione: cuiusmodi ab eo celebrantur diuus Laurentius, Vincentius, Romanus, Hippolytus, Cassianus, & alij complures. Commendantur præterea eiusdem carmina de natali domini, & gestis & miraculis Christi, de expiandis animis, de conflictu vitiorum ac virtutum. Insectatus est acri animo, ac plurimis versibus hostes Christiani nominis, maximéque Symmachum virum consularem, cuius sententias atque eruditionem longo opere accusat. Minimè autem obscurum est, eundem Prudentium peruenisse ad summam senectutem, ac plurimis dignitatibus perfunctum periisse.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS, Viri consularis, in ψυχομαχίας Præfatio.

ENEX fidelis primo credendi via est
Abraham, beati seminis serus pater:
Adiecta cuius nomen auxit syllaba,
Abraham parenti dictus, Abraham Deo.
Senile pignus qui dicauit victima,
Docens ad aram cum litare quis velit,
Quod dulce cordi est, quod pium, quod vnicum,
Deo libenter efferendum credito.
Pugnare nosmet cum prophanis gentibus
Suasit, suúmque suasor exemplum dedit,
Nec ante prolem coniugalem gignere
Deo placentem, matre virtute editam,
Quàm strage multa bellicosus spiritus
Portenta cordis sæuientis vicerit.
Victum feroces fortè reges ceperant
Loth, immorantem criminosis vrbibus
Sodomæ, & Gomorrhæ, quas fouebat aduena
Pollens honore patruelis gloriæ.
Abraham sinistris excitatos nunciis
Audit propinquum sorte captum bellica,
Seruire diris barbarorum vinculis:
Armat trecentos térque senos vernulas
Pergant vt hostis terga euntis cædere,
Quem gazis diues, ac triumphis nobilis
Captis teneb it impeditum copiis.
Quin ipse ferrum stringit, & plenus Deo
Reges superbos mole prædarum graues
Pellit fugatos, sauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, paruulos, monilia,
Greges equarum, vasa, vestem, buculas.
Loth ipse ruptis expeditus nexibus
Attrita bacca colla liber erigit,
Abraham triumphi dissipator hostici
Redit, recepta prole fratris inclytus,
Ne quam fidelis sanguinis prosapiam
Vis pessimorum possideret principum.
Adhuc recentem cæde de tanta virum,
Donat sacerdos ferculis cœlestibus.
Dei sacerdos, Rex & idem præpotens,
Origo cuius fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit autorem sui,
Melchisedech, qua stirpe, quis maioribus
Ignotus, vni cognitus tantum Deo.
Mox & triformis Angelorum trinitas
Senis reuisit hospitis mapalia.
Et iam vieta Sarra in aluo fertilis
Munus iuuenta mater exanguis stupet,
Herede gaudens & cachinni pœnitens.
Hæc ad figuram prænotata est linea,
Quam nostra recto vita resculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnémque nostri portionem corporis,
Quæ capta fœdæ seruiat libidini,
Domi coactis liberandam viribus.
Nos esse largè vernularum diuites.
Si quid trecentis bis nouenis additis
Possint, figura nouerimus mystica.
Mox ipse Christus, qui sacerdos verus est,
Parente natus alto & ineffabili,
Cibum beatis offerens victoribus,
Paruam pudici cordis intrabit casam,
Monstrans honorem trinitatis hospitæ.
Animam deinde spiritus conuexibus
Piè maritam prolis expertam diu,
Faciet perennis fertilem de semine.
Tum Sarra dotem possidens puerpera,
Herede digno patris implebit domum.

AVRELII PRVDENTII V. C. PSYCHOMACHIÆ,

ID EST DE COMPVGNANTIA ANIMI

LIBER.

HRISTE, graues hominum semper miserate labores,
Qui patria virtute cluis, propriáque, sed vna:
Vnum námque Deum colimus de nomine trino,
Non tamen & solũ, quia tu Deus ex patre Christe.
Dissere rex noster, quo limite pellere culpas
Mens armata queat nostri de pectoris antro,
Exoritur quoties turbatis sensibus intus
Seditio, atque animam morborum rixa fatigat,
Quod tunc præsidium pro libertate tuenda,
Quaue acies furiis inter præcordia mixtis
Obsistat meliore manu: nec enim bone ductor
Magnarum virtutum inopes, neruísque carentes
Christicolas vitiis populantibus exposuisti,
Ipse salutiferas obsesso in corpore turmas
Depugnare iubes. ipse excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens tibi dimicat, & tibi vincat.
Vincendi præsens ratio est, si cominus ipsas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Viribus infestis liceat portenta notare.

Fidei & Idolatriæ pugna.

Prima petit campum dubia sub sorte duelli
Pugnatura Fides, agresti turbida cultu,
Nuda humeros, intonsa comas, exerta lacertos,
Namque repentinus laudis calor ad noua feruens
Prælia, nec telis meminit, nec tegmine cingi:
Pectore sed fidens valido, membrisque retectis
Prouocat insani frangenda pericula belli.
Ecce lacessentem collatis viribus audet
Prima ferire Fidem, veterum cultura deorum.
Illa hostile caput, phaleratáque tempora vittis
Altior insurgens labefactat, & ora cruore
E pecudum satiata solo applicat, & pede calcat.
Elisos in mortem oculos, animámque malignam
Fracta intercepti commercia gutturis arctant,
Difficilémque obitum suspiria longa fatigant.
Exultat victrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hostem:
Nunc fortes socios parta pro laude coronas
Floribus, ardentíque iubet vestirier ostro.

Pudicitiæ & Libidinis pugna.

Exin gramineo in campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia speciosis fulget in armis:
Quam patrias succincta faces Sodomita libido
Aggreditur, piceámque ardenti sulphure pinum
Ingerit in faciem, pudibundáque lumina flammis
Appetit, & tetro tentat suffundere fumo.
Sed dextram furiæ flagrantis, & ignea diræ
Tela lupæ saxo ferit imperterrita virgo,
Excussásque sacro telas depellit ab ore.
Tunc exarmatæ iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio, calidos vomit illa vapores,
Sanguine concretos cœnoso, spiritus inde
Sordibus exhalans vicinas polluit auras.
Hoc tibi habe, exclamat victrix regina, supremus
Hic tibi finis erit, semper prostrata iacebis,
Nec iam mortiferas audebis spargere flammas
In famulos famulásve Dei, quibus intima casti
Vena animi sola feruet de lampade Christi.
Tene, ô vexatrix hominum, potuisse resumptis
Viribus extincti capitis recalescere flatu?
Assyrium postquam thalamum ceruix Olopherni
Cæsa, Cupidineo madefactum sanguine lauit.
Gemmatúmque thorum mœchi ducis aspera Iudith
Spreuit, & incestos compescuit ense furores.
Famosum mulier referens ex hoste trophæum
Non trepidante manu vindex mea cœlitùs audax.
At fortasse parum fortis matrona sub vmbra
Legis adhuc, pugnans, dum tempora nostra figurat,
Vera quibus virtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput excisura ministros.
Nunquid & intactæ post partum virginis vllum
Fas tibi iam superest? post partum virginis, ex quo
Corporis humani naturam prisca propago
Deseruit, carnémque nouam vis ardua seuit.
Atque innupta Deum concepit fœmina Christum,
Mortali de matre hominem, sed cum patre numen.
Inde omnis iam diua caro est, quæ concipit illum,
Naturámque Dei consorti fœdere sumit:
Verbum quippe caro factum, non destitit esse
Quod fuerat verbum, carnis dum glutinat vsum,
Maiestate quidem non degenerante per vsum
Carnis, sed miseros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod semper erat, quod non erat, esse
Incipiens, nos, quod fuimus, iam non sumus, aucti
Nascendo in melius: mihi contulit, & sibi mansit.
Nec Deus ex nostris minuit sua, sed sua nostris
Tum tribuit, nosmet dona ad cœlestia vexit.
Dona hæc sunt, quis victa iaces lutulenta libido,
Nec mea post Mariam potis es perfringere iura.
Tu præceps ad mortis iter, tu ianua lethi,
Corpora commaculans, animas in tartara mergis.
Abde caput tristi iam frigida pestis abysso,
Occide prostibulum, manes pete, claudere auerno,
Inque tenebrosum noctis detrudere fundum.
Te voluant subter vada flammea, te vada nigra,
Sulphureúsque rotet per stagna sonantia vertex,
Nec iam Christicolas furiarum maxima tentes,
Vt purgata suo seruentur corpora Regi.
Dixerat hæc, & læta libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Iordanis in vndis
Abluit infectum, sanies cui rore rubenti
Hæserat & nitidum maculauerat vulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluuiali docta lauacro
Victricem victrix, abolens baptismate labem
Hostilis iuguli, nec iam contenta piatum
Condere vagina gladium, ne tecta rubigo

Occupet. Ablutum scabrosa sorde nitorem
Catholico in templo diuini fontis ad aram
Consecrat, æterna splendens vbi luce nitescat.

Patientiæ & Iræ congressus.

Ecce modesta graui stabat Patientia vultu,
Per medias immota acies, variósque tumultus,
Vulneráque & rigidis vitalia peruia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat.
Hanc procul Ira tumens spumanti feruida rictu,
Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
Vt belli exortem, telóque & voce lacessit,
Impatiénsque moræ conto petit, increpat ore,
Hirsutas quatiens galeato in vertice cristas.
En tibi Martis, ait, spectatrix libera nostri,
Excipe mortiferum securo pectore ferrum:
Nec doleas quia turpe tibi gemuisse dolorem.
Sic ait, & stridens sequitur conuicia pinus
Per tenerös crispata notos, & certa sub ipsum
Defertur stomachum, rectóque illiditur ictu,
Sed resilit duro loricæ excussa repulsu.
Prouida nam Virtus conserto adamante trilicem
Induerat thoraca humeros, squamósque ferri
Texta per intortos commiserat vndique neruos.
Inde quieta manet Patientia fortis ad omnes
Telorum nimbos, & non penetrabile durans.
Nec mora est iaculo monstri sine more furentis,
Opperiens propriis perituram viribus iram.
Scilicet indomitos postquam stomachando lacertos
Barbara bellatrix impenderat, & iaculorum
Nube superuacuam lassauerat irrita dextram,
Cum ventosa leui cecidissent tela volatu,
Ictibus & vacuis hostilia fracta iacerent.
Vertitur ad capulū manus improba, & ense corusco
Conixa in plagam, dextra sublimis ab aure
Erigitur, mediúmque ferit librata cerebrum.
Aerea sed cocto cassis formata metallo
Tinnitum percussa refert, aciémque retundit
Dura resultantem, frangit quoque vena rebellis
Illisum chalybem, dum cedere nescia cassos
Excipit assultus, ferienti & tuta resistit.
Ira, vbi truncati mucronis fragmina vidit,
Et procul in partes ensem crepuisse minutas,
Iam capulum retinente manu sine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decorísque pudendi
Perfida signa abiicit, monimentáque tristia longè
Spernit, & ad proprium succenditur effera lethum.
Missile de multis, quæ frustra sparserat, vnum
Puluere de campi peruersos sumit in vsus,
Rasile figit humi lignum, ac se cuspide versa
Perfodit, & calido pulmonem vulnere transit.
Quam super assistens Patientia: Vicimus, inquit,
Exultans vitium solita virtute sine vllo
Sanguinis ac vitæ discrimine, lex habet istud
Nostra genus belli, furias, omnémque malorum
Militiam & rabidas tolerando extinguere vires.
Ipsa sibi est hostis Vesania, seque furendo
Interimit, moritúrque suis Ira ignea telis.
Hæc effata, secat medias impunè cohortes
Egregio comitata viro, nam proximus Iob
Hæserat inuictæ dura inter bella magistræ,
Fronte seuerus adhuc, & multo funere anhelus:
Sed iam clausa truci subridens vlcera vultu,
Perque cicatricum numerum sudata recensens
Millia pugnarum, sua præmia, dedecus hostis.
Illum Diua iubet tandem requiescere ab omni
Armorum strepitu, captis & perdita quæ sunt
Multiplicare opibus, nec iam peritura referre.
Ipsa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, vulnificos gradiens intacta per imbres,
Omnibus vna comes virtutibus associatur,
Auxiliúmque suum fortis Patientia miscet.
Nulla anceps luctamen init Virtute sine ista
Virtus: nam vidua est, quam non patientia firmat.

Superbiæ & Humilitatis pugna.

Fortè per effusas inflata Superbia turmas,
Effreni volitabat equo, quem pelle leonis
Texerat & validos villis onerauerat armos.
Quo se fulta iubis iactantius illa ferinis
Inferret, tumido despectans agmina fastu,
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus, exstructos augeret vt addita cirros
Congeries, celsúmque apicem frons ardua ferret.
Carbasea ex humeris summo collecta coibat
Palla sinu, teretem nectens à pectore nodum.
A ceruice fluens tenui velamine limbus
Concipit infestas textis turgentibus auras.
Nec minus instabilis sonipes feritate superbit,
Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
Huc illuc frendens obuertit terga negata
Libertate fugæ, pressísque tumescit habenis.
Hoc sese ostentans habitu ventosa virago,
Inter vtranque aciem supereminet, & phaleratum
Circumflectit equum, vultúque & voce minatur.
Aduersum spectans cuneum, quem milite raro,
Et pauperculis ad bella coegerat armis
Mens humilis: Regina quidem, sed egens alieni
Auxilij, proprio nec sat confisa paratu,
Spem sibi collegam coniunxerat, edita cuius
Et suspensa ab humo est Opulentia diuite regno.
Ergo humilē postquam malesana Superbia mentem
Vilibus instructam nullo ostentamine telis
Aspicit, in vocem dictis se fundit amaris:
Non pudet ô miseri plebeio milite claros
Attentare duces? ferróque lacessere gentem
Insignem titulis? veteres cui bellica virtus
Diuitias peperit? lætos & gramine colles
Imperio calcare dedit? vnde aduena nudus
Nititur antiquos (si fas est) pellere reges.
En, qui nostra suis in prædam cedere dextris
Sceptra volunt: en qui nostros sulcare nouales,
Aruaque capta manu populatier hospite aratro
Contendunt? duros & pellere marte colonos.
Nempe ô ridiculum vulgus natalibus horis
Totum hominem, & calidos à matre amplectimur artus,
Vimque potestatum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in ossib. omnes.
Quis locus in nostra tunc vobis sede dabatur,

Congenitis cum regna simul ditionibus aequo
Robore crescebant? nati nam luce sub una
Et domus, & domini paribus adoleuimus annis.
Ex quo plasma nouum de consepto paradisi
Limite progrediens amplum transfugit in orbem.
Pellitósque habitus sumpsit venerabilis Adam,
Nudus adhuc, ni nostra foret praecepta sequutus.
Quisnam iste ignotis nunc hostis surgit ab oris
Importunus, iners infelix degener, amens?
Qui sibi tam serum ius vindicat, hactenus exul.
Nimirùm vacuae credentur friuola famae,
Quae miseros optare iubent quandóque futuri
Spem fortasse boni, lenta ut solatia mollem
Desidiam pigro rerum medicamine palpent.
Quid ni illos spes palpet iners, quos puluere in isto
Tyrones Bellona truci non excitat aere,
Imbellésque animos virtus tepefacta resoluit?
An ne pudicitiae gelidum iecur utile bello est?
An tenerum pietatis opus sudatur in armis?
Quàm pudet ò Mauors, & virtus conscia, talem
Contra stare aciem, ferróque lacessere nugas,
Et tum virgineis dextram conferre choreis.
Iusticia est nam semper egens & pauper Honestas
Arida Sobrietas, albo Ieiunia vultu.
Sanguine vix tenui Pudor interfusus, aperta
Simplicitas, & ad omne patens sine tegmine vulnus,
Et prostrata in humum, nec libera iudice sese
Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.
Faxo ego sub pedibus stipularum more teratur
Inualida ista manus: neque enim perstringere duris
Dignamur gladiis, algenti & sanguine ferrum
Imbuere, & fragili vires foedare triumpho.
Talia vociferans rapidum calcaribus urget
Cornipedem, laxísque volat temeraria frenis,
Hostem humilem cupiens impulsum boris equini
Sternere, deiectámque supercalcare ruinam.
Sed cadit in foueam praeceps quam callida fortè
Fraus interciso suffoderat aequore furtim.
Fraus detestandis vitiorum è pestibus una,
Fallendi versuta opifex, quae praescia bello
Planitiem scrobibus violauerat insidiosis,
Hostili de parte latens, ut fossa ruentes
Exciperet cuneos: atque agmina morsu voraret.
Ac ne fallacem puteum deprendere posset
Clara acies, virgis adopertas texerat oras,
Et superimposito simularat cespite campum.
At regina humilis quamuis ignara manebat
Ulteriore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut foueae calcarat furta malignae:
Hunc eques illa dolum dum fertur praepete cursu
Incidit, & caecum subitò patefecit hiatum.
Prona ruentis equi ceruice inuoluitur, ac sub
Pectoris impressu fracta inter crura rotatur.
At Virtus placidi moderaminis, ut leuitatem
Perspicit obtritam monstri sub morte iacentis,
Intendit gressum mediocriter, os quoque parcè
Erigit, & comi moderatur gaudia vultu.
Cunctanti Spes fida comes succurrit, & offert
Ultorem gladium, laudísque inspirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hostem
Protrahit, & faciem laeua reuocante supinat.
Tunc caput orantis flexa ceruice resectum
Eripit, ac madido suspendit colla capillo.
Extinctum vitium sancto Spes increpat ore:
Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum,
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur
Disce supercilium deponere, disce cauere
Ante pedes foueam, quisquis sublime minaris.
Peruulgata viget nostri sententia Christi:
Scandere celsa humiles & ad ima redire feroces,
Vidimus horrendum membris, animísque Goliam
Inualida cecidisse manu, puerilis in illum
Dextera fundali torsit stridare lapillum.
Transiectámque cauo penetrauit vulnere frontem,
Ille minax, rigidus, iactans, truculentus, amarus,
Dum tumet indomitum, dum formidabile feruet,
Dum sese ostentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid possint ludicra parui,
Succubuit teneris bellator turbidus armis.
Me tunc ille puer virtutis pube sequutus,
Florentes animos sursum in mea regna tetendit,
Seruatur quia certa mihi domus omnipotentis
Sub pedibus Domini, méque ad sublime vocantem
Victores caesa culparum labe capessunt.
Dixit, & auratis perstringens aëra pennis
In caelum se virgo rapit: mirantur euntem
Virtutes, tollúntque animos in vota, volentes
Ire simul ni bella duces terrena retardent.
Confligunt vitiis, séque ad sua praemia seruant.

Luxuriae & Sobrietatis pugna.

Venerat occiduis mundi de finibus hostis
Luxuria extinctae iamdudum prodiga famae,
Delibuta comas, oculis vaga, languida voce,
Perdita deliciis, vita cui causa voluptas,
Elumbem mollire animum, petulanter amaenas
Haurire illecebras & fractos soluere sensus.
Et nunc peruigilem ructabat marcida coenam,
Sub lucem quia fortè iacens ad fercula rancos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapsanti per vina & balsama gressu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
Non tamen illa pedes, sed curru inuecta venusto
Saucia mirantum capiebat corda virorum.
O noua pugnandi species, non ales harundo
Neruo pulsa fugit nec stridula lancea torto
Emicat amento framea nec dextra minatur.
Sed violas lasciua iacit, foliísque rosarum
Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
Inde eblanditis virtutibus halitus ilex
Inspirat tenerum labefacta per ossa venenum.
Et malè dulcis odor domat ora, & pectora, & arma
Ferratósque toros obliso robore mulcet.
Deiiciunt animos ceu victi, & spicula ponunt
Turpiter: heu dextris languentibus obstupefacti,
Dum currum varia gemmarum luce micantem
Mirantur, dum bracteolis crepitantia lora,
Et solido ex auro preciosi ponderis axem
Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
Argento albentem seriem, quam summa rotarum

Flexura electri pallentis continet orbe.
Et iam cuncta acies in deditionis amorem
Sponte sua versis transibat perfida signis,
Luxuriæ seruire volens, dominæque fluentis
Iura pati, & laxa ganeorum lege teneri.
Ingemuit tam triste nefas fortissima virtus,
Sobrietas, dextro socios decedere cornu,
Inuictámque manum quondam sine cæde perire:
Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat, defixa cuspide sistit,
Instauratque leuem dictis mordacibus alam,
Extimulans animos nunc probris, nunc prece mixta:
Quis furor insanas agitat caligine mentes?
Quò ruitis? cui colla datis? quæ vincula tandem
Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia sertis,
Et ferrugineo vernantes flore coronas,
His placet assuetas bello iam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier vlnas?
Vt mitra cæsariem cohibens aurata virilem
Combibat infusum croceo religamine nardum.
Post inscripta oleo frontis signacula, pérque
Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.
Vt tener incessus vestigia syrmate verrat,
Sericáque infractis fluitent vt pallia membris
Post immortalem tunicam, quam pollice docto
Texuit alma Fides, dans impenetrabile tegmen
Pectoribus lotis, dederat quibus ipsa renasci.
Ite ad nocturnas epulas, vbi cantarus ingens
Despuit effusi spumantia damna falerni
Immensam cyathis stillantibus vndam, vbi multo
Fulcra mero, veterique toreumata rore rigantur.
Excidit ergo animis heremi sitis, excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem mystica virgo
Elicuit scissi salientem è vertice saxi,
Angelicúsve cibus prima in tentoria nostris
Fluxit auis, quem nunc sero felicior æuo
Vespertinus edit populus de corpore Christi.
His vos imbutos dapibus iam crapula turpis
Luxuriæ ad madidum rapit importuna lupanar,
Quósque viros non ira fremens, idoláque bello
Cædere compulerant, saltatrix ebria flexit.
State precor vestri memores, memores quoq; Christi,
Quæ sit vestra tribus, quæ gloria, quis Deus & rex,
Quis dominus, meminisse decet. Vos nobile Iudæ
Germen adúsque Dei genitricem, qua Deus ipse
Natus homo procerum venistis sanguine longo,
Excitet egregias mentes celeberrima Dauid
Gloria, continuis bellorum exercita curis.
Excitet & Samuel, spolium qui diuite ab hoste
Attrectare vetat, nec victum viuere regem
Incircumcisum patitur, ne præda superstes
Victorem placidum redimens in prælia poscat.
Parcere iam capto crimen putat ille tyranno:
At nobis contrà vinci, & succumbere votum est.
Pœniteat per si qua mouet reuerentia summi
Numinis, hoc tam dulce malum voluisse nefandæ
Proditione sequi si pœnitet, haud nocet error.
Pœnituit Ionathan ieiunia sobria dulci
Commaculasse fauo sumpto, mellísque sapore
Heu male gustato, regni dum blanda voluptas,
Oblectat iuuenem, iuratáque sacra resoluit.
Sed quia pœnituit, nec sors lacrymabilis vlla est,
Nec tinxit patrias sententia sæua secures:
En ego Sobrietas (si conspirare paratis)
Pando viam cunctis virtutibus, vt male suada
Luxuries multo stipata satellite pœnas
Cum legione sua Christo sub iudice pendat.
Sic effata, crucem Domini feruentibus offert
Obuia quadrigis, lignum venerabile in ipsos
Intentans frenos: quod vt expauere feroces
Cornibus expansis, & summa fronte coruscum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fusi
Per prærupta fugam, fertur resupina reductis
Nequicquam auriga loris, comásque madentes
Puluere fœdat humi. tunc & vertigo rotarum
Implicat excussam dominam: nam prona sub axe
Labitur, & lacero tardat sufflamine currum.
Addit Sobrietas vulnus lethale iacenti,
Coniiciens silicem rupis de parte molarem,
Hunc vexillifera, quoniam sors obtulit, ictum
Spicula nulla manu, sed belli insigne gerenti
Casus agit saxum, medij spiramen vt oris
Frangeret, & recauo misceret labra palato.
Dentibus introrsum resolutis lingua resectam
Dilaniata gulam frustis cum sanguinis implet,
Insolitis dapibus crudescit guttur, & ossa
Colliquefacta vorans reuomit, quas hauserat offas.
Ebibe iam proprium post pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans: sint hæc tibi fercula tandem
Tristia præteriti nimij sub luxibus æui.
Lasciuas vitæ illecebras gustatus amaræ
Mortis, & horrifico sapor vltimus asperat haustu.
Cæde ducis dispersa fugit trepidante pauore
Nugatrix acies. Iocus & Petulantia primi
Cymbala proiiciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant, resono meditantes vulnera sistro.
Dat terga fugitiuus Amor, lita tela veneno,
Et lapsum ex humeris arcũ pharetrámque candẽtem
Pallidus ipse metu sua post vestigia linquit.
Pompa ostentatrix vani splendoris, inani
Exuitur nudata peplo, discissa trahuntur
Serta venustatis, collique ac verticis aurum
Soluitur, & gemina discordia dissona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire voluptatem: quoniam vis maior acerbam
Compellit tolerare fugam, formido pericli
Perduras teneras iter ad cruciabile plantas.
Quà se cunque fugax trepidis fert cursibus agmen,
Damna iacent, crinalis acus, redimicula, vittæ,
Fibula, flammeolum, strophium, diadema, monile,
His se Sobrietas, & totus Sobrietatis
Abstinet exuuiis miles, damnatáque castis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte seueros
Conniuente oculos prædarum ad gaudia flectit.

Auariciæ & Largitatis pugna.

Fertur Auaritia gremio præcincta capaci,
Quicquid edax luxus preciosum liquerat, vnca
Corripuisse manu pulchra ad ludibria vasto

Ore inhians, aerisq; legens fragmenta caduci
Inter arenarum cumulos: nec sufficit amplos
Impleuisse sinus, iuuat infarcire crumenis
Turpe lucrum, & grauidos furtis distendere fiscos,
Quos læua celante tegit, laterisq; sinistri
Velat opimento. velox nam dextra rapinas
Abradit, spolijsq; vngues exercet ahenos.
Cura, fames, metus, anxietas, periuria, pallor,
Corruptela, dolus, commenta, insomnia, sordes,
Eumenides furiæ monstri comitatus aguntur.
Nec minus interea rabidorum more luporum
Crimina persultant toto grassantia campo,
Matris Auaritiæ nigro de lacte creata.
Si fratris galeam fuluo radiare ceraunio
Germanus vidit commilito: non timet ensem
Exerere, atq; caput socio mucrone ferire,
De consanguineo rapturus vertice gemmas.
Filius extinctum belli sub sorte cadauer
Aspexit si forte patris, fulgentia bullis
Cingula, & exuuias gaudet rapuisse cruentas,
Cognatam ciuilis agit discordia prædam,
Nec parcit proprijs amor insatiatus habendi
Pignoribus, spoliátq; suos fames impia natos.
Talia per populos edebat funera victrix
Orbis Auaritia sternens centena virorum
Milia vulneribus varijs hunc lumine adempto,
Effossisq; oculis velut in caligine noctis
Cæcum errare sinit, pérq; offensacula multa
Ire, nec oppositum baculo tentare periclum.
Porrò alium capit intuitu, fallitq; videntem,
Insigne ostentans aliquid, quo dum petit ille,
Excipitur telo incautus, cordisque sub ipso
Saucius occultum ferrum suspirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patitur vitare focos, quibus æstuat aurum,
Quod petit arsurus pariter speculator auarus.
Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat interitu: neq; enim est violentius vllum
Terrarum vitium, quod tantis cladibus æuum
Mundani inuoluat populi, damnetq; gehennæ.
Quin ipsos tentare manu (si credere dignum est)
Ausa sacerdotes Domini, qui prælia forte
Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
Virtutum, magnóq; implebant classica flatu.
Et fors innocuo tinxisset sanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leuitidis vna
Semper fida comes, clypeum obiectasset, & atræ
Hostis ab incursu claros texisset alumnos.
Stant tuti Rationis ope, stant turbine ab omni
Immunes, fortésq; animi: vix in cute summa
Perstringens paucos tenui de vulnere lædit
Cuspis Auaritiæ. Stupuit lues improba castis
Heroum iugulis longe sua tela repelli.
Ingemit, & dictis ardens furialibus infit:
Vincimur heu segnes, nec nostra potentia perfert
Vim solitam, languet violentia sæua nocendi,
Sueuerat inuictis quæ viribus omnia vbiq;
Rūpere corda hominum: nec enim tā ferrea quenquā
Formauit natura virum, cuius rigor æra
Sperneret, aut nostro foret impenetrabilis auro.
Ingenium omne neci dedimus, tenera, aspera, dura,
Docta indocta simul, bruta & sapientia, necnon
Casta incesta meæ patuerunt pectora dextræ.
Sola igitur rapui quicquid Styx abdit auaris
Gurgitibus: nobis ditissima tartara debent
Quos retinēt populos, quod voluunt secula nostrum est,
Quod miscet mundus vesanæ negotia, nostrum est.
Qui fit, prævalidas quod pollens gloria vires
Deserit, & cassos ludit fortuna lacertos?
Sordet Christicolis rutilantis fulua moneta
Effigies, sordent argenti emblemata, & omnis
Thesaurus nigrante oculis vilescit honore.
Quid sibi docta volunt fastidia? nónne triumphum
Egimus è Scariothi? magnus qui discipulorum,
Et conuiua Dei, dum fallit fœdere mensæ
Haud quaquā ignarū, dextrámq; paropside tingit,
Incidit in nostrum flammante cupidine telum,
Infamem mercatus agrum de sanguine amici,
Numinis, obliso luiturus iugera collo.
Viderat & Iericho propria inter funera, quantū
Posset nostra manus, cum victor concidit Achar,
Cædibus insignis, murali & strage superbus,
Succubuit capto victus ex hostibus auro,
Dum vetitum insigne legens anathema fauillis,
Mæsta ruinarum spolia insatiabilis haurit.
Non illum generosa tribus, non plebis auitæ
Iuuit Iuda parens, Christo quandoq; propinquo
Nobilis, & tali felix Patriarcha nepote.
Quis placet exēplū generis, placeat quoque forma,
Exitus sit pœna eadem, quibus & genus vnum est.
Quid moror aut Iudæ populares, aut populares
Sacricolæ summi (summus nam fertur Aaron)
Fallere fraude aliqua Martis congressibus impar?
Nil refert, armis contingat palma, dolis ve.
Dixerat, & toruam faciem furialiáque arma
Exuit, inque habitum sese transformat honestum.
Fit Virtus specie, vultúque & veste seuera:
Quam memorant frugi, parce cui viuere cordi est,
Et seruare suum, tanquam nil raptet auarè,
Artis adumbratæ meruit ceu sedula laudem.
Huius se speciei mendax Bellona coaptat.
Non vt auara lues, sed virtus parca putetur,
Necnon & teneræ pietatis tegmine crines
Obtegit anguineos, vt candida palla latentem
Dissimulet rabiem, diróque obtenta furori,
Quod rapere & clepere est, auideq; abscōdere parta,
Natorum curam dulci sub nomine iactet.
Talibus illudens, male credula corda virorum
Fallit imaginibus, monstrúmque ferale sequuntur:
Dum credunt virtutis opus, caput impia Erinnys
Consensu faciles, manicisque tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, perturbatque manipli
Nutabat virtutum acies errore biformis
Portenti, ignorans quid amicum credat in illo,
Quidúe hostile vocet lethum, versatile & anceps
Lubricat incertus dubia sub imagine visus.
Cum subitò in medium frendens miseratio campum
Prosilit auxilio socijs, pugnámque capessit
Militiæ postrema gradu, sed sola duello
Impositura manum, ne quid iam triste supersit.

Omne onus ex humeris reiecerat, omnibus ibat
Nudata exuuijs, multo & se fasce leuarat,
Olim diuitiis, grauibusq; oppressa talentis.
Libera nunc miserando inopes, quos larga benignè
Fouerat, effundens patrium bene prodiga censum,
Iam loculos ditata Fide spectabat inanes,
Aeternam numerans redituro fœnore summam.
Horruit inuictæ Virtutis fulmen, inopsq;
Mentis Auaritia stupefactis sensibus hæsit,
Certa mori: nam quæ fraudis via restat, vt ipsa
Calcatrix mundi mundanis victa fatiscat.
Illecebris, spretóque iterum sese implicet auro?
Inuadit trepidam virtus fortissima duris
Vlnarum nodis: obliso & gutture frangit
Exanguem siccámq; gulam: compressa ligantur
Vincla lacertorum sub mentum, & faucibus arctis
Extorquent animam, nullo quæ vulnere rapta
Palpitat, atq; aditu spiraminis intercepto
Inclusam patitur venarum carcere mortem.
Illa reluctantis genibusq; & calcibus instans
Perfodit & costas, atq; ilia rumpit anhela,
Mox spolia extincto de corpore diripit, auri
Sordida frusta rudis, nec adhuc fornace recoctam
Materiem tineis etiam marsupia crebris
Exesa, & virides obducta ærugine nummos
Dispergit seruata diu victrix, & egenis
Dissipat, ac tenues captiuo munere donat.
Tunc circumfusam vultu exultante coronam
Respiciens, alacris media inter milia clamat:
Soluite procinctum iusti, & discedite ab armis,
Causa mali tanti iacet interfecta, lucrandi
Ingluuie pereunte, licet requiescere sanctis.
Summa quies, nil velle super quàm postulet vsus
Debitus, vt simplex alimonia, vestis & vna
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletúmq; modum natura non trahat extra:
Ingressurus iter peram ne tollito, néue
De tunicæ alterius gestamine prouidus esto.
Nec te sollicitet res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt escæ cum sole diurnæ.
Nónne vides vt nulla auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo, non anxia credat?
Confidunt volucres victum non defore viles,
Passeribusq; subest modico venalibus asse
Indubitata fides, Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei facies quoque Christi,
An dubitas ne te tuus vnquam deserat autor?
Ne trepidate homines: vitæ dator, est dator escæ.
Quærite luciferum cœlesti dogmate pastum,
Qui spem multiplicans alat inuiolabilis æui
Corporis immemores: memor est, qui condidit illud,
Suppeditare cibos, atque indiga membra fouere.
  His dictis curæ emotæ, metus, & labor, & vis,
Et scelus, & placitæ Fidei fraus inficiatrix
Depulsæ vertêre solum. Pax inde fugatis
Hostibus alma abigit bellum, discinditur omnis
Terror, & auulsis exfibulat ilia zonis.
Vestis adúsque pedes descendens defluit imos,
Temperat & rapidum priuata Modestia gressum,
Conniuam curua æra silent, placabilis implet
Vaginam gladius, sedato & puluere campi
Suda redit facies, liquidæ sine nube dies
Purpuream videas cœli clarescere lucem.
  Agmina casta super vultum sensere Tonantis
Arridere, hilares pulso certamine turmæ,
Et Christum gaudere suis victoribus, arcem
Aetheris, ac portum famulis aperire profundum.
Dat signum felix Concordia, reddere castris
Victrices aquilas, atque in tentoria cogi.
Nunquam tanta fuit species, nec par Deus vlli
Militiæ, cum dispositis bifida agmina longè
Duceret ordinibus, peditum psallente caterua.
  Ast alia de parte equitum resonātibus hymnis,
Non aliter cecinit respectans victor hiantem
Israel rabiem ponti post terga minacis,
Cum iam progrediens calcitret littora sicco
Vlteriora pede, stridénsque per extima calcis
Mons rueret pendentis aquæ, nigrósque relapso
Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo,
Ac refluente sinu iam redderet vnda natatum
Piscibus, & nudus præceps operiret arenas.
Pulsauit resono modulantia tympana plectro
Turba Dei, celebrans mirum ac memorabile seclis
Omnipotentis opus, liquidas inter freta ripas
Fluctibus incisis, & subsistente procella
Crescere, suspensósque globos potuisse teneri.
Sic expugnata vitiorum gente, resultant
Mystica dulcimodis virtutum carmina psalmis.
Ventum erat ad fauces portæ castrēsis, vbi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine claustra.
Nascitur hic inopina mali lachrymabilis astu
Tempestas, placidæ turbatrix inuida Pacis:
Quæ tantum subita vexauit clade triumphum.

Concordiæ & Discordiæ pugna.

  Inter confertos cuneos Concordia forte,
Dum stipata pedem iam tutis mœnibus infert,
Excipit occultum vitij latitantis ab ictu
Mucronem læuo in latere, squalentia quamuis
Texta catenato ferri sub tegmine corpus
Ambirent, sutis & acumen vulneris hamis
Respuerent, rigidis nec fila tenacia nodis
Impactum sinerent penetrare in viscera telum.
Rara tamen chalybem tenui transmittere puncto
Commissura dedit, qua sese extrema politæ
Squama ligat tunicæ, sinus & sibi conserit oras.
Intulit hoc vulnus pugnatrix subdola victis
Partibus, & incautis victoribus insidiata est.
Nam pulsa culparum acie Discordia, nostros
Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.
Scissa procul palla, structum & serpente flagellum
Multiplici, media camporum in strage iacebat.
Ipsa redimitos olea frondente capillos
Ostentans festis respondit læta choreis.
Sed sicam sub veste tegit, te maxima Virtus,
Te solam tanto è numero, Concordia tristi
Fraude petens. Sed non vitalia rumpere sacri
Corporis est licitum, summotenus extima tactu
Læsa cutis; tenuem signauit sanguine riuum.
  Exclamat Virtus subitò turbata: Quid hoc est?

Quæ manus hic inimica latet? quæ pectora nostra
Vulnera, & ferrum tanta inter gaudia vibrat?
Quid iuuat indomitos bello sedasse furores,
Et sanctum victis pereuntibus omne receptum,
Si Virtus sub pace cadit? Trepida agmina mæstos
Conuertere oculos, stillabat vulneris index
Ferrata de veste cruor, mox & pauor hostem
Comminus astantem prodit: nam pallor in ore
Conscius audacis facti, dat signa reatus,
Et deprensa tremit lãguens manus, & color albẽs.
Circumstat propere strictis mucronibus omnis
Virtutum legio, exquirens feruente tumultu
Et genus, & nomen, patriam, sectámque deúmque
Quem colat, & iussu cuiatis venerit. illa
Exanguis, turbante metu: Discordia dicor,
Cognomẽto hæresis. Deus est mihi discolor inquit.
Nũc minor, aut maior, modo duplex, & modò simplex,
Cũ placet aereus & de phantasmate visus,
Aut innata anima est: quoties volo ludere numẽ.
Præceptor Belial mihi fit, domus est plaga mundi.
Non tulit vlterius capti blasphemia monstri
Virtutum regina Fides, sed verba loquentis
Impedit, & vocis claudit spiramina pilo,
Pollutam rigida transfigens cuspide linguam.
Carpitur innumeris feralis bestia dextris,
Frustatim sibi quisque rapit quod spargat in auras,
Quod canibus donet, coruis quod edacibus vltro
Offerat, immundis cœno exhalante cloacis
Quod tradat, monstris quod mandet habere marinis.
Discissum fœdis animalibus omne cadauer
Diuiditur, ruptis perit hæresis horrida membris.
Compositis igitur rerum morúmque secundis
In commune bonis, tranquillæ plebis ad vnum
Contigit hac statione frui, vallóque foueri
Pacificos sensus, & in ocia soluere curas.
Extruitur medijs castrorum in sede tribunal
Editiore loco, tumulus quem vertice acuto
Excitat in speculam, subiecta vnde omnia latè
Liber inoffenso circumspicit aere visus.
Hunc sincera Fides simul & Concordia sacro
Fœdere iuratæ Christi sub amore sorores
Conscendunt apicem, mox & sublime tribunal
Par sanctum, charúmque sibi supereminet æquo
Iure potestatis, consistunt aggere summo
Conspicuæ, populósque iubent astare frequentes.
Concurrunt alacres castris ex omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis vllo
Intercepta sinu per conceptacula sese
Degeneri languore tegat, tentoria apertis
Cuncta patent velis, reserantur carbasa, ne quis
Marceat obscuro stertens habitator operto.
Auribus intentis expectat concio, quid nam
Victores post bella vocet Concordia princeps,
Quam velit atque Fides virtutibus addere legem.
Erumpit primam in vocem Concordia, tali
Alloquio: Cumulata quidem iam gloria vobis
O patris, ô Domini fidissima pignora Christi,
Contigit: extincta est multo certamine sæua
Barbaries, sanctæ quæ circumsperat vrbis
Indigenas, ferróque viros, flammáque premebat.
Publica sed requies priuatis rite, foróque
Constat amicitiis: scissura domestica turbat
Rem populi, titubatque foris quod dissidet intus.
Ergo cauete viri, ne sit sententia discors
Sensibus in vestris, ne secta exoriatur tectis.
Nascatur conflata odiis, quia scissa voluntas
Confundit varijs arcana biformia fibris.
Quod sapimus coniungat amor: quod viuimus, vno
Conspiret studio, nil dissociabile firmum est,
Vtque homini atque Deo medius interuenit Iesus
Qui sociat mortale patri, ne carnea distent
Spiritui æterno, sitque vt Deus vnus vtrunque
Sit quicquid gerimus, mentisque & corporis actu,
Spiritus vnimodis texat compagibus vnus.
Pax plenum virtutis opus, Pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pretiúmque pericli.
Sidera pace vigent, consistunt terrea pace
Nil placitum sine pace Deo: non munus ad aram
Cum cupias offerre probat si turbida fratrem
Mens impacati sub pectoris oderit antro,
Nec si flammiuomis Christi pro nomine martyr
Ignibus insilias, seruans inamabile notum
Bile sub obliqua, preciosam prosit IESV
Impendisse animam, meritis quia clausula pax est.
Non inflata tumet, non inuidet æmula fratri.
Omnia perpetitur patiens, atque omnia credit.
Nunquam læsa dolet, cuncta offensacula donat.
Occasum lucis venia præcurrere gestit
Anxia, ne stabilem linquat sol conscius iram.
Quisque litare Deo mactatis vult holocaustis,
Offerat in primis pacem, nulla hostia Christo
Dulcior: hac solo sancta ad donaria vultum
Munere conuertens, liquido oblectatur odore.
Sed tamen & niueis tradit Deus ipse columbis
Pennatum tenera plumarum veste colubrum
Rimante ingenio doctè internoscere mixtum
Innocuis auibus: latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ouem sub vellere molli,
Cruda per agninos exercens funera rictus.
Hac sese occultant Fotinus & Arrius arte,
Immanes feritate lupi: discrimina produnt
Nostra, recésque cruor, quãtus de corpore summo,
Quid possit furtiua manus, gemitum dedit omnis
Virtutum populus, casu concussus acerbo
Tunc generosa Fides hæc subdidit. Imò secundis
In rebus cesset gemitus: Concordia læsa est,
Sed defensa Fides. quin & Concordia sospes
Germanam comitata Fidem sua vulnera ridet.
Hæc mea sola salus, nihil hac mihi triste recepta.
Vnum opus egregium restat post bella labori,
O proceres, regni quod tandem pacifer hæres
Belligeri, armatæ successor inermis & auiæ
Instituit Solomon: quoniam genitoris anheli
Fumarat calido regum de sanguine dextra.
Sanguine nam terso templum fundatur, & ara
Ponitur aurata Christi domus ardua tectis.
Hierusalem templo tunc illustrata quieto
Suscepit iam diua Deum, circumuaga postquam
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
Surgat & in nostris templum venerabile castris,

Omnipotens cuius sanctorum sancta reuisat.
Nam quid terrigenas ferro pepulisse phalanges
Culparum prodest, hominis si filius arce
Aetheris illapsus, purgati corporis vrbem
Intret inornatam, templi splendentis egenus?
Hactenus alternis sudatum est comminus armis,
Munia nunc agitet tacitæ toga candida pacis,
Atque sacri sedem properet discincta iuuentus.
Hæc vbi dicta dedit, gradibus regina superbis
Desilijt, tantique operis Concordia consors
Metatura nouum iacto fundamine templum:
Aurea planiciem spacijs percurrit arundo
Dimensis, quadrent vt quatuor vndique frontes,
Ne commissuris distantibus angulus impar
Argutam mutilet per dissona symmetra normam.
Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
Illustrata patet, triplex aperitur ad Austrum
Portarum numerus, tres occiduis offert
Ianua trina fores, toties Aquilonis ad axem
Panditur alta domus: nullum illic structile saxum,
Sed caua per solidum, multoque forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu.
Vestibulumque lapis penetrabile concipit vnus.
Portarum summis inscripta in postibus auro
Nomina Apostolici fulgent bissena senatus.
Spiritus his titulis arcana recondita mentis
Ambit, & electos vocat in præcordia sensus.
Quaque hominis natura viget, qua corpore toto
Quadrua vis animæ, trinis ingressibus aram
Cordis adit, castisque colit sacraria votis.
Seu pueros sol primus agat, seu feruor ephebos
Incendat nimius, seu consummabilis æui
Perficiat lux plena viros, siue algida Borræ
Aetas, decrepitam vocet ad pia sacra senectam.
Occurrit trinum quadrina ad compita numen,
Quod bene discipulis disponit rex duodenis.
Quin etiam totidem gemmarum insignia textis
Parietibus distincta micant, animásque colorum
Viuentes liquido lux euomit alta profundo.
Ingens chrysolitus natiuo interlitus auro,
Hinc sibi sapphirum sociauerat, indè beryllum.
Distantésque nitor medius variabat honores.
Hinc Chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine vicino: nam forte cyanea propter
Stagna lapis cohibens, ostro fulgebat aquoso.
Sardonychen pingunt amethystina, pingit iaspis
Sardonium iuxta appositum, pulchérque topazon.
Has inter species smaragdina gramine verno
Prata virent, voluítque vagos lux herbida fluctus.
Te quoque conspicuum structura interserit ardens
Chrysoprase, & sidus saxis stellantibus addit.
Stridebat grauidis funalis machina vinclis,
Immensas rapiens alta ad fastigia gemmas.
At domus interior septem subnixa columnis
Crystalli algenti, vitrea de rupe recisis
Construitur, quarum tegit edita calculus albens
In conum cæsus capita, & sinuamine subter
Subductus conchæ in speciem, quod mille talentis
Margaritum ingens opibúsque & viribus arte
Adductis animosa Fides mercata pararat.
Hoc residet solio pollens Sapientia, & omne
Consilium regni celsa disponit ab aula.
Tutandique hominis leges sub corde retractat
In manibus dominæ sceptrum, non arte politum?
Sed lignum viuum est, viridi quod stirpe recisum
Quamuis nullus alat terreni cespitis humor,
Fronde tamen viret incolumi, tum sanguine tinctis
Intertexta rosis candentia lilia miscet,
Nescia marcenti florem submittere collo.
Huius forma fuit sceptri gestamen Aaron
Floriferum sicco quod germina cortice trudens,
Explicuit tenerum spe pubescente decorem,
Inque nouos subito viruit virga arida fœtus.
Reddimus æternas indulgentissime doctor
Grates Christe tibi, meritósque sacramus honores
Ore pio: nam cor vitiorum stercore sordet.
Tu nos corporei latebrosa pericula operti,
Luctantisque animæ voluisti agnoscere casus.
Nouimus ancipites nebulóso in pectore sensus
Sudare alternis conflictibus, & variato
Pugnarum euentu, nunc indole crescere dextram,
Nunc inclinatis ceruicibus ad iuga vitæ
Deteriora trahi, seséque addicere noxis
Turpibus, & propria iacturam ferre salutis.
O quoties animam vitiorum peste repulsa
Sensimus incaluisse Deo, quoties tepefactum
Cæleste ingenium post gaudia candida tetro
Cessisse è stomacho: feruent bella horrida feruent
Ossibus, atque inclusa fremit discordibus armis
Non simplex natura hominis, nam viscera limo
Effigiata premunt animum. Contrà ille sereno
Editus afflatu, nigrantis carcere cordis
Aestuat, & sordes arcta inter vincla recusat.
Spiritibus pugnant varijs lux atque tenebræ,
Distantésque animat duplex substantia vires,
Donec præsidio Christus Deus adsit, & omnes
Virtutum gemmas componat sede piata:
Atque vbi peccatum regnauerat, aurea templi
Atria constituens, texat spectamine morum
Ornamenta animæ, quibus oblectata decore
Aeternum solio diues Sapientia regnet,

AVR. PRVD. VIRI CONSVLARIS IN LIBRVM καθημερινῶν PRÆFATIO.

PER quinquennia iam decem
Ni fallor, fuimus, septimus insuper
Annum cardo rotat, dum fruimur
sole volubili.
Instat terminus, & diem
Vicinum senio iam Deus applicat.
Quid nos vtile tanti spacio temporis egimus.
Aetas prima crepantibus
Fleuit sub ferulis. Mox docuit toga
Infectum vitijs falsa loqui, non sine crimine.

Tum

Tum lasciua proteruitas,
Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget.
Fœdauit iuuenem nequitia sordibus, ac luto.
Exin iurgia turbidos
Armarunt animos, & malè pertinax
Vincendi studium subiacuit casibus asperis.
Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus vrbium,
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.
Tandem militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit,
Assumptum propius stare iubens ordine proximo.
Hæc dum vita volans agit,
Irrepsit subitò canities seni,
Oblitum veteris Messalæ consulis arguens.
Sub quo prima dies mihi,
Quàm multas hyemes voluerit, & rosas
Pratis post glaciem reddiderit, nix capitis probat.
Nunquid talia proderunt
Carnis post obitum vel bona, vel mala:
Cùm iam quicquid id est quod fuerã, mors aboleuerit,
Dicendum mihi, quisquis es,
Mundum quem coluit, mens tua perdidit,
Non sunt illa Dei, quæ studuit, cuius habeberis.
Atqui fine sub vltimo
Peccatrix anima stultitiam exuat,
Saltem voce Deum concelebret, si meritis nequit.
Hymnis continuet dies,
Nec nox vlla vacet, quin dominum canat,
Pugnet contra hæreses, catholicam discutiat fidem.
Conculcet sacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis,
Carmen martyribus deuoueat, laudet apostolos.
Hæc dum scribo, vel eloquor,
Vinclis ò vtinam corporis emicem
Liber, quo tulerit lingua sono mobilis vltimo.

HYMNVS AD GALLI CANTVM.

Ales diei nuncius
Lucem propinquam præcinit,
Nos excitator mentium
Iam Christus ad vitam vocat.
Auferte clamat lectulos,
Aegros, soporos, desides,
Castique recti, ac sobrij
Vigilate, iam sum proximus.
Post solis ortum fulgidi
Serum est cubile spernere,
Ni parte noctis addita
Tempus labori adieceris.
Vox ista qua strepunt aues
Stantes sub ipso culmine
Paulo antè quàm lux emicet,
Nostri figura est Iudicis.
Tectos tenebris horridis,
Stratisque opertos segnibus,
Suadet quietem linquere
Iam iámque venturo die.
Vt cum coruscis flatibus
Aurora cœlum sparserit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad spem luminis.
Hic somnus ad tempus datus,
Est forma mortis perpetis:
Peccata ceu nox horrida
Cogunt iacere, ac stertere.
Sed vox ab alto culmine
Christi docentis præmonet,
Adesse iam lucem propè,
Ne mens sopori seruiat.
Ne somnus vsque ad terminos
Vitæ socordes opprimat
Pectus sepultum crimine,
Et lucis oblitum suæ.
Ferunt vagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparsim timere, & cedere.
Inuisa nam vicinitas
Lucis, salutis, numinis,
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præscij
Norunt repromissæ spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Quæ vis sit huius alitis,
Saluator ostendit Petro,
Ter antè quàm gallus canat,
Sese negandum prædicans.
Fit nanque peccator prius
Quàm præco lucis proximæ
Illustret humanum genus,
Finemq; peccandi ferat.
Fleuit negator denique
Ex ore prolapsum nefas:
Cum mens maneret innocens,
Animúsque seruaret fidem.
Nec tale quicquam postea
Lingua loquutus lubrica est:
Cantúque galli cognito,
Peccare iustus destitit.
Inde, quod omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Christum rediisse ex inferis.
Tunc mortis oppressus vigor,
Tunc lex subacta est tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coegit cedere.
Iam iam quiescant improba,
Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis suum
Perpessa somnum, marceat,
Vigil vicissim spiritus
Quodcunque restat temporis,
Dum meta noctis clauditur,
Stans ac laborans excubet.
Iesum ciamus vocibus,
Flentes, precantes, sobrij

Intenta supplicatio
Dormire cor mundum vetat.
Sat conuolutis artubus
Sensum profunda obliuio
Pressit, grauauit, obruit
Vanis vagantem somniis.
Sunt nempe falsa & friuola,
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus:
Vigilemus, hic est veritas.
Aurum, voluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera,
Quæcunque nos inflant mala,
Fit mane, nil sunt omnia.
Tu Christe somnum disiice,
Tu rumpe noctis vincula:
Tu solue peccatum vetus,
Nouúmque lumen ingere.

HYMNVS MATVTINVS.

Nox, & tenebræ, & nubila,
Confusa mundi, & turbida,
Lux intrat, albescit polus,
Christus venit, discedite.
Caligo terræ scinditur
Percussa solis spiculo,
Rebúsque iam color redit,
Vultu nitentis sideris.
Sic nostra mox obscuritas,
Fraudisque pectus conscium,
Ruptis retectum nubibus
Regnante pallescit Deo.
Tunc non licebit claudere,
Quod quisque fuscum cogitat,
Sed mane clarescent noua
Secreta mentis prodita.
Furante lucem squalido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latère furtum non sinit.
Versuta fraus, & callida,
Amat tenebris obtegi,
Aptámque noctem turpibus
Adulter occultus fouet.
Sol ecce surgit igneus,
Piget, pudescit, pœnitet:
Nec teste quisquam lumine
Peccare constanter potest.
Quis mane sumptis nequiter
Non erubescit poculis,
Cum fit libido temperans,
Castúmque nugator sapit?
Nunc nunc seuerum viuitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes sua
Vultu colorant serio.
Hæc hora cunctis vtilis,
Qua quisque, quod studet, gerat,
Miles, togatus, nauta,
Opifex, arator, institor.
Illum forensis gloria,
Hunc triste raptat classicum,
Mercator hinc, ac rusticus
Auara suspirant lucra.
At nos lucelli ac fœnoris,
Fandíque prorsus nescij,
Nec arte fortes bellica,
Te Christe solum nouimus.
Te mente pura & simplici,
Te voce, te cantu pio,
Rogare curuato genu
Flendo & canendo discimus.
His nos lucramur quæstibus,
Hac arte tantum viuimus,
Hæc inchoamus munera,
Cum sol resurgens emicat.
Intende nostris sensibus,
Vitámque totam dispice:
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.
Durare nos tales iube,
Quales remotis sordibus
Nitère pridem iusseras,
Iordane tinctos flumine.
Quodcunq; nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus,
Tu rex Eoi sideris
Vultu sereno illumina.
Tu sancte, qui tetram picem
Candore tingis lacteo,
Ebenóque crystallum facis,
Delicta tergens liuida.
Sub nocte Iacob cærula
Luctatus audax angelo
Eo vsque dum lux surgeret
Sudauit impar prælio,
Sed cum iubar claresceret,
Lapsante claudus poplite,
Femúrque victus debile
Culpæ vigorem perdidit.
Nutabat inguen saucium,
Quæ corporis pars vilior,
Longéque sub cordis loco,
Diram fouet libidinem.
Hæ nos docent imagines
Hominem tenebris obsitum,
Si forte non cedat Deo,
Vires rebelles perdere.
Erit tamen beatior,
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta inuenerit.
Tandem facessat cæcitas
Quæ nosmet in præceps diu
Lapsos sinistris gressibus
Errore traxit deuio.
Hæc lux serenum conferat,
Purósque nos præstet sibi,
Nihil loquamur subdolum,
Voluamus obscurum nihil.

Sic tota decurrat dies.
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculi ne peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actúsque nostros prospicit
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quicquid est
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit iudicem.

HYMNVS ANTE CIBVM.

O Crucifer bone lucisator,
Omniparens pie verbigena,
Edite corpore virgineo,
Sed prius in genitore potens,
Astra, solum, mare quàm fierent.
Huc nitido precor intuitu,
Flecte salutiferam faciem,
Fronte serenus: & irradia,
Nominis vt sub honore tui
Has epulas liceat capere.
Te sine dulce nihil Domine,
Nec iuuat ore quid appetere,
Pocula ni prius, atque cibos
Christe tuus fauor imbuerit,
Omnia sanctificante fide.
Fercula nostra Deum sapiant.
Christus & influat in pateras,
Seria, ludicra, verba, iocos,
Denique quod sumus aut agimus
Trina superna regat pietas.
Hic mihi nulla rosa spolia,
Nullus aromate fragrat odor,
Sed liquor influit Ambrosius,
Nectareamque fidem redolet
Fusus ab vsque patris gremio.
Sperne camœna leues ederas,
Cingere tempora quis solita es.
Sertáque mystica dactylico
Texere docta, liga strophio
Laude Dei redimita comas.
Quod generosa potest anima,
Lucis & ætheris indigena,
Soluere dignius obsequium,
Quàm data munera si recinat
Artificem modulata suum?
Ipse homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus, dominante manu,
Quæ polus, aut humus, aut pelagus,
Aere, gurgite, rure creant,
Hæc mihi subdidit, & sibi me.
Callidus illaqueat volucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Illita glutine corticeo
Vimina plumigeram feriens
Impediunt, & abire vetant.
Ecce per æquora fluctiuagos
Texta greges sinuosa trahunt:
Piscis item sequitur calamum,
Raptus acumine vulnifico
Credula saucius ora cibo.
Fundit opes ager ingenuas,
Diues aristifera segetis,
Hic vbi vitea pampineo
Brachia palmite luxuriant,
Pacis alumna vbi bacca viret.
Hæc opulentia Christicolis
Seruit, & omnia suppeditat.
Absit enim procul illa fames,
Cædibus vt pecudum libeat
Sanguineas lacerare dapes.
Sint fera gentibus indomitis
Prandia, de nece quadrupedum
Nos oleris coma, nos siliqua
Fœta legumine multimodo
Pauerit innocuis epulis.
Spumea mulctra gerunt niueos
Vbere de gemino latices,
Pérque coagula densa liquor
In solidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.
Mella recens mihi Cecropia
Nectare sudat olente fauus,
Hæc opifex apis aerio
Rore liquet, tenuique thymo,
Nexibus inscia connubij.
Hinc quoque pomiferi nemoris
Munera mitia proueniunt,
Arbor onus tremefacta suum,
Deciduo grauis imbre pluit,
Puniceósque iacit cumulos.
Quæ veterum tuba, quæue lyra
Flatibus incita, vel fidibus,
Diuitis omnipotentis opus,
Quæque fruenda patent homini,
Laudibus æquiparare queat?
Te pater optime mane nouo,
Solis & orbita cum media est,
Te quoque luce sub occidua
Sumere cum monet hora cibum,
Nostra Deus canit harmonia.
Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulsat & incita quod resonam
Lingua sub ore latens caueam,
Laus superi patris esto mihi.
Os igitur tua sancta manus
Cespite composuit madido,
Effigiem meditata suam:
Utque foret rata materies
Flauit & indidit ore animam.
Tunc per amœna vireta iubet
Frondicomis habitare locis.
Ver vbi perpetuum redolet,
Prataque multicolorata latex
Quadrifluo celer amne rigat:
Hæc tibi nunc famulentur ait,

Visibus omnia dedo tuis.
Sed tamen aspera mortifero
Stipite carpere poma veto,
Qui medio viret in nemore.
Hic draco perfidus indocile
Virginis inlicit ingenium,
Vt socium malesuada virum
Mandere cogeret ex vetitis,
Ipsa pari peritura modo.
Corpora mutua nosse nefas,
Post epulas inoperta vident,
Lubricus error & erubuit:
Tegmina suta parant foliis,
Dedecus vt pudor occuleret.
Conscia culpa Deum pauitans,
Sed pia procul exigitur:
Innuba fœmina quæ fuerat,
Coniugis excipit imperium,
Fœdera tristia iussa pati.
Autor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit, atque virum mulier.
His ducibus vitiosa dehinc
Posteritas ruit in facinus:
Dúmque rudes imitatur auos,
Fásque nefásque simul glomerans
Impia crimina morte luit.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prius:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeísque carens vitiis.
Fit caro viuida sermo patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quòd modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit,
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modò non trepidat?
Territat de grege candido
Impauidas lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitánsque truces aquilas
Per vaga nubila, pérque notos
Sidere lapsa columba fugat.
Tu mihi Christe columba potens,
Sanguine pasta cui cedit auis:
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.
Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, vt tenui
Membra cibo recreata leuent:
Neu piger immodicis dapibus
Viscera tanta grauet stomachus.
Haustus amarus abesto procul.
Nec libeat tetigisse manu
Exitiale quid, aut vetitum,
Gustus & ipse modum teneat,
Sospitet vt iecur incolume.
Sit satis anguibus horrificis,
Liba quòd impia corporibus
Abs miseram peperêre necem,
Sufficiat semel ob facinus
Plasma Dei potuisse mori.
Oris opus, vigor igneolus
Non moritur, quia flante Deo
Compositus, superóque fluens
De solio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.
Viscera mortua, quin etiam
Post obitum reparare datur,
Eque suis iterum tumulis
Prisca renascitur effigies,
Pulvereo coeunte situ.
Credo equidem, neq; vana fides,
Corpora, viuere more animæ:
Nam modò corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad superos remeasse Deum.
Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Iussa quiescere sarcophago.
Dux parilis rediuiuus homo
Ignea Christus ad astra vocat.

HYMNVS POST CIBVM.

PAstis visceribus, cibóque sumpto,
Quem lex corporis imbecilla poscit,
Laudem lingua Deo patri rependat:
Patri, qui Cherubin sedile sacrum,
Necnon & Seraphin suum supremo
Subnixus solio tenet, regítque.
Hic est quem Sabaoth Deum vocamus,
Expers principij, caréns que fine,
Rerum conditor, & repertor orbis,
Fons vitæ liquida fluens ab arce,
Infusor fidei, sator pudoris,
Mortis perdomitor, salutis autor.
Omnes quòd sumus, aut vigemus inde est.
Regnat spiritus ille sempiternus,
A Christo simul & parente missus.
Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi vice consecrata reddens,
Postquam combiberint Deum medullis.
Sed si quid vitij, doli ve nasci
Inter viscera iam dicata sensit,

Cen

Ceu spurcum, refugit celer sacellum.
Tetrum flagrat enim vapore crasso
Horror conscius æstuante culpa,
Offensúmque bonum niger repellit.
Nec solus pudor, innocénsque votum
Templum constituunt perenne Christo
In cordis medij sinu ac recessu:
Sed ne crapula ferueat cauendum est,
Quæ sedem fidei cibis refertam
Vsque ad congeriem coartet intus.
Parcis victibus expedita corda
Infusum melius Deum receptant:
Hic pastus animæ est, sapórque verus.
Sed nos tu gemino fouens paratu,
Artus atque animas vtroque pastu
Confirmas pater, ac vigore comples.
Sic olim tua præcluens potestas,
Inter raucisonos situm leones
Illapsis dapibus virum refouit.
Illum fusile numen execrantem,
Et curuare caput sub expolita
Aeris materia nefas putantem.
Plebs, dira Babylonis ac tyrannus
Morti subdiderant feris dicarant,
Sæuis protinus haustibus vorandum.
O semper pietas, fidésque tuta:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactúmque Dei tremunt alumnum.
Astant comminus, & iubas reponunt,
Mansuescit rabies, faméque blanda
Prædam rictibus lambit incruentis.
Sed cum tenderet ad supernas palmas,
Expertúmque sibi Deum rogaret,
Clausus iugiter, indigénsque victus,
Iussus nuncius aduolare terris,
Qui pastum famulo daret probato,
Raptim desilit obsequente mundo.
Cernit fortè procul dapes inemptas,
Quas messoribus Abacuc propheta
Agresti bonus exhibebat arte.
Huius cæsarie manu prehensa,
Plenis sicut erat grauem canistris
Suspensum rapit & vehit per auras.
Tum raptus simul ipse, prandiúmque
Sensim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat, offert.
Sumas lætus, ait, libénsque carpas
Quæ summus pater, angelúsque Christi
Mittunt liba tibi sub hoc periclo.
His sumptis, Danielus excitauit
In cœlum faciem, cibóque fortis
Amen reddidit, Alleluia dixit.
Sic nos muneribus tuis refectis,
Largitor Deus omnium bonorum
Grates reddimus, & sacramus hymnos.
Tu nos tristifico velut tyranno,
Mundi scilicet impotentis actu
Conclusos, regis, & feram repellis.
Quæ circumfremit, ac vorare temtat,
Insanos acuens furore dentes.
Cum te summe Deus precemur vnum.
Vexamur, premimur, malis rotamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, lacessunt,
Iuncta est suppliciis Fides iniquis.
Nec desit tamen anxiis medela:
Nam languente trucis leonis ira,
Illapsæ superingeruntur escæ.
Quas si quis sitienter hauriendo
Non gustu tenui, sed ore pleno,
Internis velit implicare venis:
Hic sancto satiatus ex propheta,
Iustorum capiet cibos virorum,
Qui fructum domino metunt perenni.
Nil est dulcius ac magis saporum,
Nil quod plus hominem iuuare possit,
Quàm vatis pia præcinentis orsa.
His sumptis licet insolens potestas
Prauum iudicet, irrogétque mortem.
Impasti licet inruant leones,
Nos semper Dominum patrem fatentes,
In te Christe Deus loquemur vnum,
Constantérque tuam crucem feremus.

HYMNVS AD INCENSVM cerei Paschalis.

INuentor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora diuidis,
Merso sole chaos ingruit horridum,
Lucem Christe tuis redde fidelibus,
Quamuis innumero sidere regiam,
Lunarique polum lampade pinxeris,
Incussu silicis lumina: nos tamen
Monstras saxigeno semine quærere.
Hoc signas opere conditor inclyte,
Lumen veridicum mentibus omnium,
In Christo Domino quærere iugiter,
Quem petram loquitur doctor egregius.
Ne nesciret homo spem sibi luminis
In Christi solido corpore conditam,
Qui dici stabilem se voluit petram.
Nostris igniculis vnde genus venit.
Pingues quos olei rore madentibus
Lychnis, aut facibus pascimus aridis,
Quin & fila fauis scirpea floreis
Presso melle prius collita fingimus.
Viuax flamma viget seu caua testula
Succum linteolo suggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem stuppa calens bibit.
Nectar de liquido vertice feruidum
Guttatim lachrymis stillat olentibus,
Ambrostum quoniam vis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis muneribus pater
Flammis mobilibus scilicet atria,
Absentémque diem lux agit æmula
Quam nox cum lacerò victa fugit peplo.
Sed quis non rabidi luminis arduam,
Manantémque Deo cernat originem?
Moses nempe Deum spinifero in rubo

Vidit conspicuo lumine flammeum.
Felix, qui meruit sentibus in sacris
Cælestis solij visere principem,
Iussus nexa pedum vincula soluere,
Ne sanctum inuolucris pollueret locum.
Hunc ignem populus sanguinis incyti
Maiorum meritis tutus, & impotens,
Suetus sub dominis viuere barbaris,
Iam liber sequitur longa per auia.
Qua gressum tulerant, castráque cerula
Noctis per medium concita mouerant,
Plebem peruigilem fulgure præuio
Ducebat radius sole micantior.
Sed rex Niliaci littoris inuido
Feruens felle, iubet prævalidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferratásque acies clangere classicum.
Sumunt arma viri, seque minacibus
Accingunt gladiis, triste canit tuba:
Hic fidit iaculis, ille volantia
Præfigit calamis spicula Gnosiis.
Densatur cuneis turba pedestribus,
Curruspars, & equos & volucres rotas
Conscendunt celeres, signáque bellica
Prætendunt tumidis clara draconibus.
Hinc iam seruitij nescia pristini
Gens Pelusiacis vsta vaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hospita
Rubris littoribus fessa resederat.
Hostis dirus adest cum duce perfido,
Infert & validis prælia viribus.
Moses porrò suo in mare præcipit
Constans intrepidis tendere gressibus.
Præbent rupta locum stagna viantibus,
Riparum in faciem peruia sistitur
Circumstans vitreis vnda liquoribus,
Dum plebs sub bifido permeat æquore.
Pubes quinetiam decolor asperis
Irritata odiis, rege sub impio,
Hebræum sitiens fundere sanguinem
Audet se pelago credere concauo.
Ibant præcipiti turbine percita
Fluctus per medios agmina regia.
Sed confusa dehinc vnda reuoluitur
In semet reuolans gurgite consluo.
Currus tunc, & equos, teláque naufraga,
Ipsos & proceres, & vaga corpora
Nigrorum videas nare satellitum,
Arcis iustitium triste tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere
Laudes Christe tuas? qui domitum Pharon
Plagis multimodis cedere præsuli
Cogis iustitiæ, vindice dextera.
Qui pontum rabidis æstibus inuium
Persultare vetas, vt refluo in salo
Securus pateat te duce transitus,
Et mox vnda rapax vt voret impios.
Cui ieiuna via saxa madentibus
Exundant scatebris, & latices nouos
Fundit scissa silex, quæ sitientibus
Dat potum populis axe sub igneo.
Instar fellis aqua tristis fit in lacu
Fit ligni venia mel velut Atticum,
Lignum est, quo sapiunt aspera dulcius.
Nam præfixa cruci spes hominum viget.
Implet castra cibus tunc quoque pinguidus,
Illabens gelida grandine densius,
His mensas epulis, hac dape construunt,
Quam dat sidereo Christus ab æthere.
Nec non imbrifero ventus anhelitu
Crassa nube leues inuehit alites,
Quæ dissiata in humum cum semel agmina
Fluxerunt, reduci non reuolant fuga.
Hæc olim patribus præmia contulit
Insignis pietas numinis vnicè,
Cuius subsidio nos quoque vescimur,
Pascentes dapibus pectora mysticis.
Fessos ille vocat per freta seculi,
Discissis populum turbinibus regens.
Raptatásque animas mille laboribus
Iustorum in patriam scandere præcipit.
Illic purpureis tecta rosariis.
Omnis fragat humus, caltáque pinguia
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis vnda fugacibus.
Illic & gracili balsama surculo
Desudata fluunt, raráque cinnama
Spirant, & folium fonte quod abdito
Prælabens fluuius portat in exitum.
Felices animæ prata per herbida
Concentu parili suaue sonantibus
Hymnorum modulis dulce canunt melos,
Calcant & pedibus lilia candidis.
Sunt & spiritibus sæpe nocentibus
Pœnarum celebres sub Styge feriæ.
Illa nocte sacer qua rediit Deus
Stagnis ad superos ex Acheronticis.
Non sicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano lucifer imbuit.
Sed terris Domini de cruce tristibus
Maior sole nouum restituens diem.
Marcent suppliciis tartara mitibus,
Exultátque sui carceris ocio
Vmbrarum populus liber ab ignibus,
Nec feruent solito flumina sulphure.
Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, votáque prospera
Certatim vigili congerimus prece,
Extructóque agimus liba sacrario.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perspicuo flamma iacit vitro.
Credas stelligeram desuper aream
Ornatam geminis stare trionibus,
Et qua Phosphoreum temo regit iugum
Passim purpureos spargier hesperos.
O res digna Deus, quam tibi roscida
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil preciosius

Lucem, quæ reliqua præmia cernimus.
Tu lux vera oculis, lux quoque sensibus,
Intus tu speculum, tu speculum foris:
Lumen, quod famulans offero, suscipe,
Tinctum pacifici chrismatis unguine.
Per Christum genitum summe pater tuum,
In quo visibilis stat tibi gloria,
Qui noster dominus, qui tuus unicus
Spirat de patrio corde paraclitum
Per quem splendor, honos, laus, sapientia,
Maiestas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis secula seculis.

HYMNVS ANTE SOMNVM.

A *Des pater supreme,*
Quem nemo vidit unquam,
Patrisque sermo Christe,
Et spiritus benigne,
O trinitatis huius
Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex utroque missus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora
Blandus sopor vicissim
Fessos relaxat artus.
Mens æstuans procellis,
Curisque sauciata,
Totis bibit medullis
Obliuiale poclum,
Serpit per omne corpus
Lethæa vis, nec ullum
Miseris doloris ægri
Patitur manere sensum.
Lex hæc data est caducis
Deo iubente membris,
Vt temperet laborem
Medicabilis voluptas.
Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectúsque feriatum
Placat rigante somno:
Liber vacat per auras
Rapido vigore sensus,
Variásque per figuras
Quæ sunt operta cernit.
Quia mens soluta curis
Cui est origo cælum,
Purúsque fons ab æthra
Iners iacere nescit.
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror,
Nunc splendor intercurrit,
Qui dat futura nosse,
Plerunque dissipatis
Mendax imago veris,
Animos pauore mæstos
Ambage fallit atra.
Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux serena vibrans
Res docet latentes.
Atqui coinquinatum
Vitiis cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.
Hoc patriarcha noster
Sub carceris catena
Geminis simul ministris
Interpres adprobauit,
Quorum reuersus unus
Dat poculum tyranno:
Ast alterum rapaces
Fixum vorant volucres.
Ipsum deinde regem
Perplexa somniantem,
Nouit famem futuram
Clausis cauere aceruis.
Mox præsul ac tetrarches
Regnum per omne iussus
Sociam tenere virgam
Dominæ resedit aulæ,
O quàm profunda iustis
Arcana per soporem
Aperit tuenda Christus,
Quàm clara, quàm tacenda.
Euangelista summi
Fidissimus magistri,
Signata quæ latebant
Nebulis videt remotis.
Ipsum Tonantis agnum
De cæde purpurantem,
Qui conscium futuri
Librum resignat unus.
Huius manum potentem
Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans utrinque
Duplicem minatur ictum.
Quæsitor ille solus
Animæque, corporísque,
Ensisque bis timendus
Prima ac secunda mors est.
Idem tamen benignus
Vltor, retundit iram,
Paucósque non piorum
Patitur perire in æuum.
Huic inclytus perennæ
Tribuit pater tribunal,
Hunc obtinere iussit
Nomen supra omne nomen.
Hic præpotens cruenti
Extinctor antichristi,
Qui de furenti monstro
Pulchrum refert trophæum.

Quam bestiam capacem,
Populósque vorantem,
Quam sanguinis Charybdim,
Ioannes execratur.
Hæc nempe quæ sacratum
Præferre nomen ausa,
Imam petit gehennam,
Christo perempta vero.
Tali sopore iustus
Mentem relaxat heros,
Vt spiritu sagaci
Cælum peragret omne.
Nos nil meremur horum,
Quos creber implet error,
Concreta quos malarum
Vitiat cupido rerum.
Sat est quiete dulci
Fessum fouere corpus,
Sat si nihil sinistrum
Vanæ minentur vmbræ.
Cultor Dei memento
Te fontis & lauacri
Rorem subisse sanctum,
Te chrismate innotatum.
Fac cum vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locúmque cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ,
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.
Procul ô procul vagantum
Portenta somniorum,
Procul esto peruicaci
Præstigiator astu.
O tortuose serpens,
Qui mille per meandros,
Fraudésque flexuosas
Agitas quieta corda:
Discede, Christus hic est,
Hic Christus est, liquesce:
Signum quod ipse nosti,
Damnat tuam cateruam.
Corpus licet fatiscens
Iaceat recline paulum,
Christum tamen sub ipso
Meditabimur sopore.

HYMNVS IEIVNANTIVM.

O Nazarene dux Bethlehem, verbum patris,
Quem partus aluus virginalis protulit,
Adesto castis Christe parsimoniis,
Festumque nostrum rex serenus aspice,
Ieiuniorum dum litamus victimam,
Nihil hoc profectò purius mysterio,
Quo fibra cordis expiatur tumida,
Intemperata quo domantur viscera,
Aruina, putrem ne resudans crapulam
Obstrangulata mentis ingenium premat.
Hinc subiugatur luxus, & turpis gula,
Vini atque somni degener socordia,
Libido sordens, inuerecundus lepos,
Variæque pestes languidorum sensuum,
Parcam subactæ disciplinam sentiunt.
Nam si licenter diffluens potu & cibo,
Ieiuna rite membra non coerceas:
Sequitur, frequenti marcida oblectamine,
Scintilla mentis vt tepescat nobilis,
Animúsque pigris stertat vt præcordiis.
Frenentur ergo corporum cupidines,
Detersa vt intus emicet prudentia:
Sic excitato perspicax acumine,
Libérque flatu laxiore spiritus,
Rerum parentem rectius precabitur.
Helias tali creuit obseruantia
Vetus sacerdos ruris hospes aridi:
Fragore ab omni quem remotum & segregem
Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fruentem Syrtium silentio.
Sed mox in auras igneis iugalibus,
Curruque raptus euolauit præpetis,
Ne de propinquo sordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret virum
Olim probatis inclytum ieiuniis.
Non ante cæli principem septemplicis
Moses tremendi fidus interpres throni
Potuit videre, quàm decem recursibus
Quater volutus sol peragrans sidera
Omni carentem cerneret substantia.
Victus precantis solus in lachrymis fuit,
Nam flendo pernox irrigatum puluerem
Humi madentis ore pressit cernuo:
Donec loquentis voce perstrictus Dei,
Expauit ignem non ferendum visibus.
Ioannes huius artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit filium,
Curuos viarum qui retorsit tramites,
Et flexuosa corrigens dispendia,
Dedit sequendam calle recto lineam.
Hanc obsequelam præparabat nuncius,
Mox affuturo constituens iter Deo,
Cliuosa planis, confragosa vt lenibus
Conuerterentur, ne ve quicquam deuium
Inlapsa terris inueniret veritas.
Non vsitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis iam vieto in pectore
Matris tetendit seruus infans vbera:
Nec ante partu de senili effusus est,
Quàm prædicaret virginem plenam Deo.
Post in patentes ille solitudines,
Amictus hirtis bestiarum pellibus,
Setisve tectus hispida & lanugine,
Secessit, horrens inquinari & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abstinentia
Potum cibúmque vir seuera industria
In vsque serum respuebat vesperum,
Paruum locustis & fauorum agrestium
Liquore pastum corpori suetus dare.

Hortator ille primus, & doctor nouæ
Fuit salutis: nam sacrato in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas:
Sed tincta postquam membra defæcauerat,
Cælo refulgens influebat spiritus.
Hoc ex lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati, non secus quàm si rudis
Auri recocta vena pulchrum splendeat,
Micet metalli siue lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.
Referre prisci stemma nunc ieiunij
Libet fideli proditum volumine,
Vt diruendæ ciuitatis incolis
Fulmen benigni mansuefactum patris
Piè repressis ignibus pepercerit.
Gens insolenti præpotens iactantia
Pollebat olim, quam fluentem nequiter
Corrupta vulgò soluerat lasciuia,
Et inde bruto contumax fastidio,
Cultum superni negligebat numinis.
Offensa tandem iugis indulgentiæ
Censura, iustis excitatur motibus,
Dextram perarmat rhompheali incendio,
Nimbos crepantes & fragosos turbines
Vibrans, tonantum nube flammarum quatit.
Sed pœnitendi dum datur diecula,
Si fortè vellent improbam libidinem
Veterésque nugas condomare ac frangere,
Suspendit ictum terror exorabilis,
Paulùmque dicta substitit sententia.
Ionam prophetam mitis vltor excitat,
Pœnæ imminentis iret vt prænuncius:
Sed nosset ille cum minacem iudicem
Seruare malle, quàm ferire ac plectere,
Tectam latenter vertit in Tharsos fugam.
Celsam paratis pontibus scandit ratem,
Vda reuincta fune puppis soluitur.
Itur per altum, fit procellosum mare,
Tum causa tanta quæritur periculi,
Sors in fugacem missa vatem decidit.
Iussus perire solus è cunctis reus,
Cuius voluta crimen vrna expresserat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur,
Exceptus inde beluinis faucibus,
Alui capacis viuus hauritur specu.
Transmissa raptim præda, cassos dentium
Eludit ictus, incruentam transuolans
Impunè linguam, ne retentam mordicus,
Ossium molares dissecarent vividi,
Os omne transit, & palatum præterit.
Ternis dierum ac noctium processibus
Mansit ferino deuoratus gutture,
Errabat illic per latebras viscerum,
Ventris recessus circumibat tortiles
Anhelus extis intus æstuantibus.
Intactus exin tertiæ noctis vice,
Monstri vomentis pellitur singultibus,
Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salsósque candens spuma tundit pumices,
Ructatus exit, séque seruatum stupet.
In Niniuita se coactus percito
Gressu reflectit, quos vt increpauerat
Pudenda censor imputans opprobria:
Impendet, inquit, ira summi vindicis,
Vrbémque flamma mox cremabit, credite.
Apicem deinceps ardui montis petit,
Visurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ, cladis & diræ struem,
Tectus flagellis multinodi germinis,
Nato & repentè perfruens vmbraculo.
Sed mæsta postquam ciuitas vulnus noui
Hausit doloris, heu supremùm palpitat,
Cursant per ampla congregatim mœnia
Plebs, & senatus, omnis ætas ciuium,
Pallens iuuentus, eiulantes fœminæ.
Placet frementem publicis ieiuniis
Placare Christum, mos edendi spernitur.
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proque gemma & serico
Crinem fluentum sordibus spargit cinis.
Squalent recincta veste pullati patres,
Setásque plangens turba sumit textiles,
Impexa villis virgo bestialibus,
Nigrante vultum contegit velamine,
Iacens harenis & puer prouoluitur.
Rex ipse, Choos æstuantem murices
Læna reuulsa dissipabat fibula
Gemmas virentes, & lapillos sutiles,
Insigne frontis exuebat vinculum
Turpi capillos impeditus puluere.
Nullus bibendi, nemo vescendi memor,
Ieiunas mensas pubes omnis liquerat:
Quin & negato lacte vagientium
Fletu madescunt paruulorum cunulæ,
Succum papillæ parca nutrix denegat.
Greges & ipsos claudit armentalium
Solers virorum cura, ne vagum pecus
Contingat ore rorulenta gramina,
Potum strepentis néve fontis hauriat,
Vacuis querelæ personant persepibus.
Mollitus his, & talibus, breuem Deus
Iram refrenat, temperans oraculum,
Prosper sinistrum: prona nam clementia
Haud difficulter supplicem mortalium
Soluit reatum, fitque fautrix flentium.
Sed cur vetustæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum grauatus artubus
Iesus, dicato corde ieiunauerit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel est sine nobiscum Deus?
Qui corpus istud molle naturaliter
Captumque laxo sub voluptatum iugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emancipator seruientis plasmatis,
Regnantis antè victor & cupidinis.
Inhospitali námque secretus loco
Quinis diebus octies labentibus,
Nullam ciborum vendicauit gratiam,
Firmans salubri scilicet ieiunio
Vas appetendis imbecillum gaudiis.

Miratus hostis posse limum tabidum
Tantum laboris sustinere ac perpeti,
Explorat arte sciscitator callida
Deusne membris sit receptus terreis:
Sed increpata fraude, post tergum ruit.
Hoc nos sequamur quisque nunc pro viribus,
Quod consecrati tu magister dogmatis
Tuis dedisti Christe sectatoribus,
Vt cum vorandi vicerit libidinem,
Latè triumphet imperator spiritus,
Hoc est quod atri liuor hostis inuidet,
Mundi polique quod gubernator probat,
Altaris aram quod facit placabilem,
Quod dormientis excitat cordis fidem,
Quod limat ægram pectorum rubiginem.
Perfusa non sic amne flamma extinguitur,
Neq; sic calente sole tabescunt niues,
Vt turbidarum scabra culparum seges
Vanescit almo trita sub ieiunio,
Si blanda semper misceatur largitas.
Est quippe & illud grande virtutis genus,
Operire nudos, indigentes pascere,
Opem benignam ferre supplicantibus,
Vnam, parémque sortis humanæ vicem
Inter potentes atque egenos ducere.
Satis beatus quisque dextram porrigit,
Laudis rapacem prodigam pecuniæ,
Cuius sinistra dulce factum nesciat:
Illum perennes protinus complet opes,
Ditátque fructus fœnerantem centuplex.

HYMNVS POST IEIVNIVM.

C*Hriste seruorum regimen tuorum,*
Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, facilique septos
Lege coerces.
Ipse cum portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Maior exemplis famulos remisso
Dogmate palpas.
Nona summissum rotat hora solem,
Partibus vixdum tribus euolutis,
Quarta deuexo superest in axe
Portio lucis.
Nos breuis voti dape vindicata
Soluimus festum, fruimúrque mensis
Adsatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.
Tantus æterni fauor est magistri,
Doctor indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, leuis obsequela vt
Mulceat artus.
Addit & ne quis velit inuenusto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus vultus, capitisque pexum
Comat honorem.
Terge ieiunans, ait, omne corpus,
Néue subducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur
Pallor in ore.

Rectius læto tegimus pudore
Quicquid ad cultum patris exhibemus,
Cernit occultum Deus, & latentem
Munere donat.
Ille ouem morbo residem, gregique
Perditam sanat malè dissipantem
Vellus adfixis vepribus per hirtæ
Deuia syluæ.
Impiger pastor reuocat, lupísque
Gestat exclusis humeros grauatus,
Inde purgatam vehemens aprico
Reddit ouili.
Reddit & pratis, viridíque campo
Vibrat implexis vbi nulla lappis
Spina, nec germen sudibus perarmat
Carduus horrens.
Sed frequens palmis nemus, & reflexa
Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem viuus vitreum fluentis
Laurus obumbrat.
Hisce pro donis tibi fide pastor,
Seruitus quænam poterit rependi?
Nulla compensant precium salutis
Tota precantum.
Quamlibet spreto sine more pastu
Spontè confectos teneamus artus,
Téque contemptis epulis rogemus
Nocte, diéque.
Vincitur semper minor obsequentum
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & crates luteam laboris
Grandior vsus,
Ergóne limum fragilem solutæ
Deserant vires, & aquosus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus eneruans:
Laxus ac liber modus abstinendi
Ponitur cunctis, neque nos seuerus
Terror impellit, sua quenque cogit
Velle potestas.
Sufficit quicquid facias vocato
Numinis nutu prius, inchoare
Siue tu mensam renuas, cibúmque
Sumere tentes.
Annuit dexter Deus, & secundo
Prosperat vultu, velut hoc salubre
Fidimus nobis fore, quod dicatas
Carpimus escas.
Sit bonum supplex precor, & medelam
Conferat membris, animúmque pascat
Sparsus in venas cibus obsecrantum
Christicolarum.

HYMNVS OMNI HORA.

D*A puer plectrum, choreis*
Vt canam fidelibus,
Dulce carmen, & melodum,
Gesta Christi insignia.
Hunc camœna nostra solum
Pangat, hunc laudet lyra.

Christus est, quem rex sacerdos
Adfuturum protinus
Infulatus concinebat
Voce, chorda, & tympano,
Spiritum cœlo influentem
Per medullas hauriens.
Facta nos etiam probata
Pangimus miracula.
Testis est orbis, nec ipsa
Terra quod vidit negat,
Comminus Deum docendis
Proditum mortalibus.
Corde natus ex parentis,
Ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur,
Ipse fons, & clausula
Omnium quæ sunt, fuerunt,
Quæque post futura sunt.
Ipse iussit, & creata:
Dixit ipse, & facta sunt.
Terra, cœlum, fossa ponti,
Trina rerum machina,
Quæque in his vigent sub alto
Solis & lunæ globo.
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret
Primo plasti ex germine,
Merserat quem lex profundo
Noxialis tartaro.
O beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Edidit nostram salutem
Fœta sancto spiritu,
Et puer redemptor orbis
Os sacratum protulit.
Psallat altitudo cœli,
Psallant omnes angeli,
Quicquid est virtutis usquam
Psallat in laudem Dei:
Nulla linguarum silescat,
Vox & omnis consonet.
Ecce quem vates vetustis
Concinebant seculis,
Quem prophetarum fideles
Paginæ spoponderant,
Emicat, promissus olim,
Cuncta collaudent eum.
Cantharis infusa lymphæ
Fit falernum nobile,
Nunciat vinum minister
Esse promptum ex hydria,
Ipse rex sapore tinctis
Obstupescit poculis.
Membra morbis ulcerosa,
Viscerum putredines
Mando, ut abluantur, inquit:
Fit ratum quod iusserat.
Turgidam cutem repurgans
Vulnerum piamina.
Tu perennibus tenebris
Iam sepulta lumina
Inlinis limo salubri,
Sacri & oris nectare
Mox apertis hac medela
Lux reducta est orbibus.
Increpas ventum furentem
Quod procellis tristibus
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexat & vagam ratem.
Ille iussis obsecundat,
Mitis unda sternitur.
Extimum vestis sacratæ
Furtim mulier attigit:
Protinus salus secuta est,
Ora pallor deserit:
Sistitur rivus cruore
Qui fluebat perpeti.
Exitu dulcis iuuentæ
Raptum ephebum viderat,
Orba quem mater supremis
Funerabat fletibus:
Surge, dixit, ille surgit,
Matri & astans redditur.
Sole iam quarto carentem,
Iam sepulchro absconditum
Lazarum iubet vigere
Reddito spiramine,
Fœtidum iecur reductus
Rursus intrat halitus.
Ambulat per stagna ponti,
Summa calcat fluctuum,
Mobilis liquor profundi
Pendulam præstat viam,
Nec fatiscit unda sanctis
Pressa sub vestigiis.
Suetus antro bustuali
Sub catenis frendere,
Mentis impos efferatis
Percitus furoribus
Prosilit, ruitque supplex
Christum adesse ut senserat.
Pulsa pestis lubricorum
Mille formis dæmonum,
Corripit gregis suilli
Sordida spurcamina,
Seque nigris mergit undis,
Ut pecus lymphaticum.
Fert qualos ter quaternos
Ferculorum fragmina,
Affatim referta iam sunt
Accubantum milia,
Quinque panibus peresis
Et gemellis piscibus.
Tu cibus, panisque noster,
Tu perennis suavitas,
Nescit esurire in æuum
Qui tuam sumit dapem,
Nec lacunam ventris implet,
Sed fouet vitalia.

Clausus aurium meatus,
Et sonorum nescius.
Purgat ad praecepta Christi
Crassa quaeque obstacula,
Vocibus capax fruendis
Ac susurris peruius.
Omnis aegritudo cedit,
Languor omnis pellitur:
Lingua fatur, quam veterna
Vinxerant silentia:
Gestat & suum per vrbem
Laetus aeger lectulum.
Quin & ipsum, ne salutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit ianua,
Vectibus cadit reuulsis
Cardo dissolubilis.
Illa prompta ad inruentes,
Ad reuertentes tenax,
Obice retrorsum pulso
Porta reddit mortuos
Lege versa, & limen atrum
Iam recalcandum patet.
Sed Deus dum luce fulua
Mortis antra inluminat,
Dum stupentibus tenebris
Candidum praestat diem,
Tristia squalentis aethrae
Palluerunt sidera.
Sol refugit, & lugubri
Sordidus ferrugine
Igneum reliquit axem,
Seque maerens abdidit,
Fertur horruisse mundus
Noctis aeternae chaos.
Solue vocem mens sonoram,
Solue linguam mobilem:
Dic trophaeum passionis,
Dic triumphalem crucem:
Pange vexillum, notatis
Quod refulget frontibus.
O nouum caede stupenda
Vulneris miraculum!
Hinc cruoris fluxit vnda,
Lympha parte ex altera:
Lympha nempe dat lauacrum,
Tum corona ex sanguine est.
Vidit anguis inmolatam
Corporis sacri hostiam,
Vidit & fellis perusti
Mox venenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus sibilat.
Quid tibi profane serpens
Profuit rebus nouis
Plasma primum perculisse
Versipellis astutia?
Diluit culpam recepta
Forma mortalis Deo.
Ad breuem se mortis vsum
Dux salutis dedidit,
Mortuosque, olim sepultos
Vt redire insuesceret,
Dissolutis pristinorum
Vinculis peccaminum.
Hunc patres, sanctiq; multi
Conditorem praeuium
Iam reuertentem secuti
Tertio demum die
Carnis indumenta sumunt,
Eque bustis prodeunt.
Cerneres coire membra
De fauillis aridis,
Frigidum venis resumptis
Puluerem tepescere:
Ossa, neruos, ac medullas
Glutino cutis tegi.
Post vt occasum resoluit,
Vitae & hominem reddidit,
Arduum tribunal alti
Victor ascendit patris,
Inclytam caelo reportans
Passionis gloriam.
Macte iudex mortuorum,
Macte rex viuentium:
Dexter in parentis arce
Qui cluis virtutibus
Omnium venturus inde
Iustus vltor criminum.
Te senes, & te iuuentus,
Paruulorum te chorus,
Turba matrum, virginumque,
Simplices puellulae,
Voce concordes pudicis
Perstrepant concentibus.
Fluminum lapsus & vndae,
Littorum crepidines,
Imber, aestus, nix, pruina,
Sylua & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Seculorum seculis.

HYMNVS IN EXEQVIIS defunctorum.

DEus ignee fons animarum,
Duo qui socians elementa,
Viuum simul ac moribundum
Hominem pater effigiasti.
Tua sunt, tua rector vtraque,
Tibi copula iungitur horum,
Tibi dum vegetata cohaerent,
Spiritus simul & caro viuit.
Rescissa sed ista seorsum
Proprios reuocantur in ortus,
Petit alter aethera feruens,
Humus excipit arida corpus.
Rescissa sed ista seorsum
Soluunt hominem, perimuntq;,

Humus excipit arida corpus,
Animæ rapit aura liquorem.

Quia cuncta creata necesse est
Labefacta senescere tandem,
Compactaque dissociari,
Et dissona texta retexi.

Hanc tu Deus optime mortem
Famulis abolere paratus,
Iter inuiolabile monstras,
Quo perdita membra resurgant.

Vt dum generosa caducis,
Ceu carcere clausa ligantur,
Pars illa potentior extet,
Quæ germen ab æthere traxit.

Si terrea forte voluntas
Luteum sapit, & graue captat,
Animus quoque pondere victus,
Sequitur sua membra deorsum.

At si generis memor ignis
Contagia nigra recuset,
Vehit hospita viscera secum,
Pariterq; reportat ad astra.

Nam quod requiescere corpus
Vacuum sine mente videmus,
Spacium breue restat, vt alti
Repetat collegia sensus.

Venient citò secula, cum iam
Socius calor ossa reuisat,
Animataq; sanguine viuo
Habitacula pristina gestet.

Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.

Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor vltimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos est,
Aspersaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine seruat.

Quid nam sibi saxa cauata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Res quòd nisi creditur illis
Non mortua, sed data somno?

Hoc prouida Christicolarum
Pietas studet, vtpote credens
Fore protinus omnia viua,
Quæ nunc gelidus sopor vrget.

Qui iacta cadauera passim
Miserans tegit aggere terræ,
Opus exhibet ille benignum
Christo pius omnipotenti.

Quia lex eadem monet omnes
Gemitum dare sorte sub vna,
Cognataque funera nobis
Aliena in morte dolere.

Sancti sator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus iam ritè paratis
Ius prætulit exequiarum.

Iam stantibus ille ministris,
Cyathos & fercula liquit,
Studióque accinctus humandi,
Fletu dedit ossa sepulchro.

Veniunt mox præmia cælo,
Preciúmque rependitur ingens:
Nam lumina nescia solis
Deus illita felle serenat.

Iam tunc docuit pater orbis
Quàm sit rationis egena,
Mordax & amara medela,
Cum lux animum noua vexat.

Docuit quoque non prius vllum
Cælestia cernere regna,
Quàm nocte & vulnere tristi
Toleraverit aspera mundi.

Mors ipsa beatior inde est:
Quod per cruciamina lethi
Via panditur ardua iustis,
Et ad astra doloribus itur.

Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec post obitum recalescens
Compago fatiscere nouit.

Hæc quæ modo pallida tabo
Color albidus inficit ora,
Tunc flore venustior omni,
Sanguis cute tinget amœna.

Nam nulla deinde senectus
Frontis decus inuida carpet,
Macies neque sicca lacertos
Succo tenuabit adeso.

Morbus quoque pestifer artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta resudans
Lucet inter vincula mille.

Hunc eminus acre ab alto
Victrix caro, iámque perennis
Cernet sine fine gementem
Quos mouerat ipse dolores.

Quid turba superstes inepta
Clangens vlulamina miscet?
Cur tam bene condita iura,
Luctu dolor arguit amens?

Iam mœsta quiesce querela,
Lachrymas suspendite matres,
Nullus sua pignora plangat:
Mors hæc, reparatio vitæ est.

Sic semina sicca virescunt
Iam mortua, iámque sepulta,
Quæ reddita cespite ab imo
Veteres meditantur aristas.

Nunc suscipe terra fouendum,
Gremióque hunc concipe molli,
Hominis tibi membra sequestro,
Generosa & fragmina credo.

Anima fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creata,

Feruens habitauit in istis
Sapientia principe Christo.
Tu depositum tege corpus,
Non immemor ille requiret
Sua munera fictor & autor,
Propriique ænigmata vultus.
Veniant modò tempora iusta,
Cum spem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.
Non si cariosa vetustas
Dissoluerit ossa fauillis,
Fueritque cinisculus arens,
Minimi mensura pugilli.
Nec si vaga flumina, & auræ
Vacuum per inane volantes,
Tulerint cum puluere neruos,
Hominem periisse licebit.
Sed dum resolubile corpus
Reuocas Deus, atque reformas,
Quá nam regione iubebis
Animam requiescere puram?
Gremio senis addita sancti
Recubabit, vt est Eleazar,
Quem floribus vndique septum
Diues procul aspicit ardens.
Sequimur tua dicta redemptor,
Quibus atra morte triumphans,
Tua per vestigia mandas
Socium crucis ire latronem
Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida iam paradisi,
Licet & nemus illud adire,
Homini quod ademerat anguis.
Illud precor optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in sede sacrari,
Quam liquerat exul, & errans.
Nos tecta fouebimus ossa
Violis, & fronde frequenti,
Titulúmque & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

HYMNVS OCTAVO CAlendas Ianuarias.

QVid est quod arctum circulum
Sol iam recurrens deserit?
Christúsne terris nascitur,
Qui lucis auget tramitem?
Heu quàm fugacem gratiam
Festina voluebat dies,
Quam penè subductam facem
Sensim recisa extinxerat.
Cœlum nitescat latius.
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuò
Iubar priores lineas.
Emerge dulcis pusio,
Quem matris edit castitas,
Parens & expers coniugis
Mediator, & duplex genus.
Ex ore quamlibet patris
Sic ortus, & verbo editus,
Tamen paterno in pectore
Sophia callebas prius.
Quæ prompta cœlum condidit,
Cœlum, diémque, & cætera,
Virtute verbi effecta sunt
Hæc cuncta: nam verbum Deus.
Sed ordinatis seculis,
Rerúmque digesto statu,
Fundator ipse & artifex
Permansit in patris sinu.
Donec rotata annalium
Transuoluerentur millia,
Atque ipse peccantem diu
Dignatus orbem viseret.
Nam cæca vis mortalium
Venerans inanes nænias,
Vel æra, vel saxa algida,
Vel ligna credebat Deum.
Hæc dum sequuntur, perfidi
Prædonis in ius venerant,
Et mancipatam fumido
Vitam barathro immerserant.
Stragem sed istam non tulit
Christus cadentum gentium
Impunè, ne forsan sui
Patris periret fabrica.
Mortale corpus induit,
Vt excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominémque portaret patri.
Hic ille natalis dies,
Quo te creator arduus
Spirauit, & limo indidit,
Sermone carnem glutinans.
Sentis ne virgo nobilis,
Matura per fastidia
Pudoris intactum decus
Honore partus crescere?
O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex qua nouellum seculum
Procedit, & lux aurea.
Vagitus ille exordium
Vernantis orbis prodidit,
Nam tunc renatus sordidum
Mundus veternum depulit.
Sparsisse tellurem reor
Rus omne densis floribus,
Ipsásque harenas Syrtium
Fragrasse nardo & nectare.
Te cuncta nascentem puer
Sensêre dura & barbara,
Victúsque saxorum rigor
Obduxit herbam cotibus.
Iam mella de scopulis fluunt,
Iam stillat ilex arido

Sudans amomum in stipite,
Iam sunt myricæ balsama.
O sancta præsepis tua
Aeternæ rex cunabula,
Populisque per seclum sacra,
Mutis & ipsis credita.
Adorat hæc brutum pecus,
Indocta turba scilicet,
Adorat excors natio
Vis cuius in pastu sitast.
Sed cum fidelis spiritus
Concurrat ad præsepia
Pagana gens, & quadrupes,
Sapiátque quod brutum fuit:
Negat patrum prosapia
Perosa præsentem Deum,
Credas venenis ebriam,
Furiísue lymphatam rapi.
Quid prona per scelus ruis?
Agnosce si quicquam tibi
Mentis resedit integræ,
Ducem tuorum principum.
Hunc quem latebræ & obstetrix,
Et virgo fœta, & cunula
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.
Peccator intueberis
Celsum coruscis nubibus,
Deiectus ipse & irritus
Plangens reatum fletibus.
Cum vasta signum buccina
Terris cremandis miserit,
Et scissus axis cardinem
Mundi ruentis soluerit.
Insignis ipse, & præminens
Meritis rependet congrua,
His lucis vsum perpetis,
Illis gehennam & tartarum.
Iudæa tunc fulmen crucis
Experta, qui sit senties,
Quem te furoris præsule
Mors hausit, & mox reddidit.

HYMNVS EPIPHANIÆ.

Qvicunque Christum quæritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit visere
Signum perennis gloriæ,
Hæc stella, quæ solis rotam
Vincit decore ac lumine,
Venisse terris nunciat
Cum carne terrestri Deum.
Non illa seruit noctibus,
Sequuta lunam menstruam:
Sed sola cœlum possidens,
Cursum dierum temperat.
Arctoa quamuis sidera
In se retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerumque sub nimbis latent.
Hoc sidus æternum manet,
Hæc stella nunquam mergitur,
Nec nubis occursu abdita
Obumbrat obductam facem.
Tristis cometa intercidat,
Et si quod astrum Sirio
Feruet vapore, iam Dei
Sub luce destructum cadat.
En Persici ex orbis sinu,
Sol vnde sumit ianuam,
Cernunt periti interpretes
Regale vexillum Magi.
Quod vt refulsit, cæteri
Cessere signorum globi,
Nec pulcher est ausus suam
Conferre formam lucifer.
Quis iste tantus, inquiunt,
Regnator, astris imperans,
Quem sic tremunt cœlestia,
Cui lux & æthra inseruiunt?
Illustre quiddam cernimus,
Quod nesciat finem pati,
Sublime, celsum, interminum,
Antiquius cœlo & Chao.
Hic ille rex est gentium,
Populique rex Iudaici,
Promissus Abrahæ patri,
Eiusq; in æuum semini.
Aequanda nam stellis sua
Cognouit olim germina,
Primus sator credentium,
Nati immolator vnici.
Iam flos subit Dauidicus
Radice Iessæa editus,
Sceptrique per virgam virens
Rerum cacumen occupat.
Exin sequuntur perciti
Fixis in altum vultibus,
Qua stella sulcum traxerat,
Clarámque signabat viam.
Sed verticem pueri supra
Signum pependit imminens,
Pronáque submissum face
Caput sacratum prodidit.
Videre quod postquam Magi,
Eoa promunt munera,
Stratique votis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.
Agnosce clara insignia
Virtutis ac regni tui
Puer ô cui trinam pater
Prædestinauit indolem.
Regem, Deúmque adnunciant,
Thesaurus & flagrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrheus
Puluis, sepulchrum prædocet.
Hoc est sepulchrum quo Deus,
Dum corpus extingui sinit,
Atque id sepultum suscitat,
Mortis refregit carcerem.

O sola magnarum vrbium
Maior Bethlem, cui contigit
Ducem salutis cælitùs
Incorporatum gignere.
Altrice te summo patri
Hæres creatur vnicus,
Homo ex Tonantis spiritu,
Idémque sub membris Deus.
Hunc & prophetis testibus,
Iisdémque signatoribus,
Testator & sator iubet
Adire regnum, & cernere.
Regnum quod ambit omnia
Dia, & marina, & terrea
A solis ortu ad exitum,
Et tartara, & cælum supra.
Audit tyrannus anxius
Adesse regum principem,
Qui nomen Israël regat,
Teneátque Dauid regiam,
Exclamat amens nuncio,
Successor instat, pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas sanguine.
Mas omne infans occidat,
Scrutare nutricum sinus,
Intérque materna vbera
Ensem cruentet pusio.
Suspecta per Bethlem mihi
Puerperarum est omnium
Fraus, nequa furtim subtrahat
Prolem virilis indolis.
Transfigit ergo carnifex
Mucrone districto furens
Effusa nuper corpora,
Animasque rimatur nouas.
Locum minutis artubus
Vix interemptor inuenit,
Quo plaga descendat patens,
Iugulóque maior pugio est.
O barbarum spectaculum,
Illisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculósque per vulnus vomit.
Aut in profundum palpitans
Mersatur infans gurgitem,
Cui subter arctis faucibus,
Singultat vnda & halitus.
Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipso in limine
Christi insecutor sustulit,
Ceu turba nascentes rosas.
Vos prima Christi victima,
Grex immolatorum tener,
Aram ante ipsam simplices
Palma & coronis luditis.
Quid proficit tantum nefas?
Quid crimen Herodem iuuat?
Vnus tot inter funera
Impunè Christus tollitur.

Inter coæui sanguinis
Fluenta solus integer
Ferrum, quod orbabat nurus,
Partus fefellit virginis.
Sic stulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Christi figuram præferens
Moses receptor ciuium.
Cautum & statutum iusserat
Quo non liceret matribus,
Cum pondus alui absolueret,
Puerile pignus tollere.
Mens obstetricis sedulæ
Piè in tyrannum contumax
Ad spem potentis gloriæ
Furata seruat paruulum.
Quem mox sacerdotem sibi
Assumpsit orbis conditor,
Per quem notatam saxeis
Legem tabellis traderet.
Licétne Christum noscere
Tanti per exemplum viri?
Dux ille cæso Aegyptio
Absoluit Israël iugo.
At nos subactos iugiter
Erroris imperio graui,
Dux noster hoste saucio
Mortis tenebris liberat.
Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in transitu
Repurgat vndis dulcibus,
Lucis columnam præferens.
Hic præliante exercitu,
Passis in altum brachiis,
Sublimis Amalech premit
Crucis quod instar tunc fuit.
Hic nempe Iesus verior,
Qui longa post dispendia,
Victor suis tribulibus
Promissa soluit iugera.
Qui ter, quaternas denique
Refluentis amnis alueo
Fundauit, & fixit petras,
Apostolorum stemmata.
Iure ergo se Iudæ ducem
Vidisse testantur Magi,
Cum facta priscorum ducum
Christi figuram pinxerint.
Hic rex priorum iudicum,
Rexêre qui Iacob genus,
Dominæque rex ecclesiæ,
Templi & nouelli & pristini.
Hunc posteri Effraim colunt,
Hunc sancta Manassæ domus,
Omnésque suspiciunt tribus
Bissena fratrum semina.
Quin & propago degener
Ritum sequuta inconditum,
Quæcunque dirum feruidis
Baal caminis coxerat.

Fumosa auorum numina
Saxum, metallum, stipitem,
Rasum, dolatum sectile,
In Christi honorem deseris.
Gaudete quicquid gentium est,
Iudæa, Roma, & Græcia,
Ægypte, Thrax, Persa, & Scytha,
Rex vnus omnes possidet.
Laudate vestrum principem
Omnes beati, ac perditi,
Viui, imbecilli, ac mortui.
Iam nemo posthac mortuus.

AVR. PRVDENT. CL. V. C. ΠΕΡΙΣΤΕΦΑΝΩΝ, ID EST, DE CORONIS.

HYMNVS IN HONOREM SANCTORVM MARTYRVM, Hemiterij & Chelidonij Calagurritanorum.

Scripta sunt cælo duorum
Martyrum vocabula,
Aureis quæ Christus illic
Annotauit literis.
Sanguinis notis eadem
Scripta terris tradidit,
Pollet hoc felix per orbem
Terra Hibera stemmate.
Hic locus dignus tenendis
Ossibus visus Deo,
Qui beatorum pudicus
Esset hospes corporum.
Hic calentes hausit vndas
Cæde tinctus duplici,
Illitas cruore sancto
Nunc arenas incolæ.
Confrequentant obsecrantes
Voce, votis, munere.
Exteri necnon & orbis
Huc colonus aduenit.
Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos esse mundi
Quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando
Frustra congessit preces,
Lætus hinc tersis reuertit
Supplicator fletibus.
Omne quod iustum poposcit
Impetratum sentiens:
Tanta pro nostris periclis
Cura suffragantium est.
Non sinunt, inane vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, statimque ad aurem
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipso
Dona terris influunt,
Supplicum causas petitis
Quæ medelis inrigant.
Nil suis bonum negauit
Christus vnquam testibus:
Testibus quos nec catenæ,
Dira nec mors terruit.
Vnicum Deum fateri
Sanguinis dispendio,
Sanguinis sed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum est,
Hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda
Texta venis languidis.
Hostico donare ferro,
Morte & hostem vincere,
Pulchra res sub ense
Persequutoris pati.
Nobilis per vulnus amplum
Porta iustis panditur.
Lota mens in fonte rubro
Sede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris
Ante viam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Christus vocat.
Sueta virtus bello & armis
Militat sacrarijs,
Cæsaris vexilla linquunt,
Eligunt signum crucis.
Próque ventosis draconum
Quod gerebant pallijs,
Præferunt insigne lignum,
Quod draconem subdidit.
Vile censent expeditis
Ferre dextris spicula,
Machinis murum ferire,
Castra fossis cingere.
Impias manus cruentis
Inquinare stragibus,
Fortè tunc atrox secundos
Israelis posteros.
Ductor aulæ mundialis
Ire ad aram iusserat,
Idolis litare nigris,
Esse Christi refugas.
Liberam succincta ferro
Pestis vrgebat fidem,
Illa virgas & secures
Et bisulcas vngulas
Vltrò fortis expetebat,
Christi amore interrita,
Carcer inligata duris
Colla baccis impetit.
Barbaras forum per omne
Tortor exercet manus,
Veritas crimen putatur,
Vox fidelis plectitur.

Tunc & ense cæsa virtus
Triste percussit solum,
Et rogis ingesta mœstis,
Ore flammas sorbuit.
Dulce tunc iustis cremari,
Dulce ferrum perpeti,
Hic duorum chara fratrum,
Conualescunt pectora.
Fida, quos per omne tempus
Iunxerat sodalitas,
Stant parati ferre, quicquid
Sors tulisset vltima.
Seu foret præbenda ceruix
Ad bipennem publicam,
Verberum post vim crepantum,
Post catastas igneas.
Siue pardis offerendum
Pectus aut leonibus,
Nos ne Christo procreati
Mammonæ dicabimur?
Et Dei formam gerentes
Seruiemus seculo?
Absit vt cælestis ignis
Se tenebris misceat.
Sit satis, quod capta primo
Vita sub chirographo,
Debitum persoluit omne,
Functa rebus Cæsaris.
Tempus est Deo rependi,
Quicquid est proprium Dei,
Ite signorum magistri,
Et vos tribuni absistite.
Aureos auferte torques,
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Iam vocant stipendia.
Christus illic candidatis
Præsidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames Deos.
Vosque qui ridenda vobis
Monstra diuos fingitis,
Hæc loquentes obruuntur
Mille pœnis martyres.
Nexibus manus vtrasque
Flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla
Grauibus ambit cyclis.
O vetustatis silentis
Obsoleta obliuio,
Inuidentur ista nobis,
Fama & ipsa extinguitur.
Chartulas blasphemus olim
Nam satelles abstulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita secula
Ordinem, tempus, modumque
Passionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Posterorum spargerent.

Hoc tamen solum vetusta
Subtrahunt silentia
Iugibus longum catenis
An capillum pauerint.
Quo viros dolore tortor,
Quaue pœna ornauerit,
Illa laus occulta non est,
Nec senescit tempore.
Missa quod sursum per auras
Euolarunt munera,
Quæ viam patere cœli
Præmicando ostenderent.
Illius fidem figurans
Nube fertur annulus,
Hic sui dat pignus oris,
Vt ferunt, orarium.
Quæ superno rapta flatu
Lucis intrant intimum,
Per poli liquentis axem
Fulgor auri absconditur.
Ac diu visum sequacem
Textilis candor fugit:
Subuehuntur vsque in astra,
Nec videntur amplius.
Vidit hoc conuentus adstans,
Ipse vidit carnifex:
Et manum repressit hærens,
Ac stupore obpalluit.
Sed tamen peregit ictum,
Ne periret gloria.
Iam nocentis bruta quondam
Vasconum gentilitas,
Quam sacrum crudelis error
Immolarit sanguinem?
Credis in Deum relatos
Hostiarum spiritus?
Cerne quam palam feroces
Hic domantur dæmones,
Qui lupino capta ritu
Deuorant præcordia.
Strangulant mentes & ipsas,
Seque miscent sensibus,
Tunc suo iam plenus hoste
Sistitur furens homo.
Spumeas efflans saliuas,
Cruda torquens lumina,
Expiandus quæstione
Non suorum criminum.
Audias, nec tortor adstat,
Eiulatus flebiles:
Scinditur per flagra corpus,
Nec flagellum cernitur.
Crescit & suspensus ipse
Vinculis latentibus,
His modis spurcum latronem
Martyrum virtus quatit.
Hæc coercet, torquet, vrit,
Hæc catenas incutit,
Prædo vexatus relictis
Se medullis exuit.

Linquit inlæsam rapinam,
Faucibus siccis fugit,
Vngue ab imo vsque ad capillum
Saluus reddit omnia.
Confitens ardere sese,
Non gehennæ est incola,
Quid loquar, purgata longis
Alba morbis corpora?
Algidus cum decoloras
Horror artus concutit,
Hic tumor vultum relinquit,
Hic color verus redit,
Hoc bonum Saluator ipse,
Quo fruimur, præstitit,
Martyrum cum membra nostro
Consecrauit oppido.
Sospitant quæ nunc colonos
Quos Hiberus alluit:
State nunc hymnistæ matres
Pro receptis paruulis.
Coniugum salute læta
Vox maritarum strepet:
Sit dies hæc festa nobis,
Sit sacratum gaudium.

HYMNVS IN HONOREM DIVI Laurentij, constantissimi martyris.

Antiqua fanorum parens
Iam Roma, Christo dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphans barbarum,
Reges superbos viceras,
Populos frenis presseras,
Nunc monstruosis idolis
Imponis imperij iugum.
Hæc sola deerat gloria
Vrbis togatæ insignibus,
Feritate capta gentium
Domaret vt spurcum Iouem.
Non turbulentis viribus,
Cossi, Camilli, aut Cæsaris,
Sed martyris Laurentij
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprij cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac semet impendit sibi.
Fore hæc sacerdos dixerat
Iam Xistus adfixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite,
Desiste discessu meo
Fletus dolenter fundere:
Præcedo frater, tu quoque
Post hoc sequeris triduum.
Extrema vox episcopi
Prænunciatrix gloriæ
Nil fefellit nam dies
Prædicta palmam præstitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo passionem carmine
Digne retexens concinam?
Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Leuita sublimis gradu,
Et cæteris præstantior:
Claustris sacrorum præerat,
Cælestis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votasq; dispensans opes.
Versat famem pecuniæ
Præfectus vrbis regiæ,
Minister insani ducis
Exactor hausti sanguinis.
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta existimans
Talenta sub sacrarijs,
Cumulósque congestos tegi.
Laurentium sisti iubet,
Exquirit arcam ditibus
Massis refertam, & fulgida
Montes monetæ conditos:
Soletis, inquit, conqueri,
Sæuire nos iusto amplius,
Cum Christiana corpora
Plus quàm cruente scindimus.
Abest atrocioribus
Censura feruens motibus,
Blande & quietè efflagito
Quod sponte obire debeas.
Hunc esse vestris orgijs
Morémq;, & artem proditum est,
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.
Argenteis scyphis ferunt
Fumare sacrum sanguinem,
Auróque nocturnis sacris
Adstare fixos cereos.
Tunc summa est cura fratribus
Vt sermo testantur loquax,
Offerre fundis venditis
Sestertiorum millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis,
Et summa pietas creditur
Nudare dulces liberos.
Deprome thesauros, malis
Suadendo quos præstigijs
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
Hoc poscit vsus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium,
Vt dedita stipendijs
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma vestrum est audio,
Suum quibúsque reddito,

En Cæsar agnoscit suum
Nomisma nummis inditum.
Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da, nempe iustum postulo:
Ni fallor, haud ullam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cum veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta sed verbis dedit
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quam vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite,
Estote verbis divites.
Nil asperum Laurentius
Refert ad ista, aut turbidum:
Sed ut paratus obsequi,
Obtemperanter annuit.
Est dives, inquit, non nego,
Habétque nostra ecclesia
Opúmque & auri plurimum,
Nec quisquam in orbe ditior.
Is ipse tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Augustus, arcem possidens,
Cuius nummus omnis scribitur,
Sed nec recuso prodere
Locupletis arcam numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Preciosa quæ Christus tenet.
Unum sed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficacius
Promissionis munere.
Tum tota digestim mihi
Christi supellex scribitur,
Nam calculanda primitus,
Tunc subnotanda est summula.
Lætus tumescit gaudio
Præfectus, ac spem devorat:
Aurum velut iam conditum
Domi maneret gestiens.
Pepigêre tempus tridui:
Laudatus inde absolvitur
Laurentius, sponsor sui,
Et sponsor ingentis lucri.
Tribus per urbem cursitat
Diebus, infirma agmina,
Omnésque qui poscunt stipem,
Cogens in unum, & congregans.
Illic utrisque obtutibus
Orbes cavatos præferens
Baculo regebat prævio,
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco semipes,
Breviórve planta ex altera,
Gressum trahebat imparem.
Est ulcerosis artubus
Qui tabe corrupta fluat,
Est cuius arens dextera
Nervos in ulnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, assuetos ali
Ecclesiæ matris penu,
Quos ipse primus noverat.
Recenset exin singulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adstare pro templo iubet,
Præscriptus & iam fluxerat
Dies, furebat fervido
Iudex avarus spiritu,
Promissa solui efflagitans.
Tum martyr: assistas velim,
Corámque dispositas opes
Mirére, quas noster Deus
Prædives in sanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vasis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet sequi.
Ventum ad sacratam ianuam,
Stabant catervæ pauperum,
Inculta visu examina.
Fragor rogantum tollitur,
Præfectus horrescit stupens,
Conversus in Laurentium,
Oculis turbatis minax.
Contrà ille: Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid displicet?
Num sordida hæc, aut vilia?
Num despuenda existimas?
Aurum, quod ardenter sitis,
Effossa gignunt rudera,
Et de metallis squalidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac sordidum,
Flammis necesse est decoqui.
Pudor per aurum solvitur,
Violatur auri integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux est, & humanum genus.
Hi sunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per salutem viscerum
Mens insolescat turgida.
Quum membra morbus dissicat,
Animus viget robustior,
Mentis vicissim fortibus
Vis sauciatur sensuum.
Nam sanguis in culpam calens
Minus ministrat virium,

Si feruor effœtus mali
Elumbe virus contrahat.
Si fortè detur optio,
Malim dolore asperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcer intus viuere.
Committe formas pestium,
Et confer alternas lues,
Carnisve morbus fœdior
An mentis, & morum vlcera?
Nostri per artus debiles,
Intus decoris integri,
Sensum venusti innoxium
Laboris experti gerunt.
Vestros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errórque mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum principum,
Qui veste & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorum pauperum.
Hunc qui superbit serico,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquosus lucido
Tendit veneno intrinsecus.
Ast hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus
Laxare neruos non valet.
Istum libido fœtida
Per scorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum spurca mendicat stupra.
Quid ille feruens ambitum,
Sitimque honoris æstuans,
Mersisne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quisquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & scalpit iecur,
Scabiémque cordis sustinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & liuida,
Malignitatum vulnera?
Tu & ipse qui Romam regis
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum sordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi quos superbus despicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlcerosos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Quin carne corruptissima
Tandem soluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ statu
In arce lucebunt patris,
Non sordidati aut debiles,
Sicut videntur interim,
Sed purpurantibus stolis
Clari, & coronis aureis.
Tum si facultas suppetat,
Coràm tuis obtutibus
Istos potentes seculi
Velim recensendos dari.
Pannis videres obsitos,
Et muculentis naribus,
Mentum saliuis vuidum,
Lippósque palpebra putri.
Peccante nil est tetrius,
Nil tam leprosum aut putridum.
Cruda est cicatrix criminum,
Olétque vt antrum tartari.
Animabus inuersa vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aspectus prius
In corpore oblectauerat.
En ergo nummos aureos,
Quos proximè spoponderam,
Quos nec fauilla obruat
Ruina, nec fur subtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Christum putes,
Gemmas corusci numinis,
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis sacratas virgines,
Miréris intactas anus,
Primíque post damnum thori
Ignis secundi nescias.
Hoc est monile Ecclesiæ,
His illa gemmis comitur:
Dotata sic Christo placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talentum suscipe,
Ornabis vrbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipse ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et viuit insanum caput.
Impunè tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Tu nexuisse existimas,
Dum scurra saltas fabulam?
Concinna visa vrbanitas
Tractare nosmet ludicris?
Egon' cachinnis venditus
Acroma festiuum fui?
Adeone nulla austeritas,
Censura nulla est fascibus?
Adeon' securim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiua mors est martyri.
Est ista vobis, nouimus,
Persuasionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præstetur vt mortis cito

Compendiosus exitus,
Pegre raptum non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes sternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor senescens langueat,
Qui fusus afflatu leui
Tormenta sensim temperet,
Semiustulati corporis.
Bene est quòd ipse ex omnibus
Mysteriarches incidat,
Hic solus exemplum dabit
Quid mox timere debeant.
Conscende constratum rogum,
Decumbe digno lectulo.
Tunc, si libebit, disputa
Nil esse Vulcanum meum.
Hæc fante præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore splenduit,
Fulgórque circumfusus est.
Talem reuertens legifer
De monte vultum detulit:
Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata, & decolor
Expauit & faciem retrò
Detorsit impatiens Dei.
Talémque & ille pretulit
Oris corusci gloriam,
Stephanus per imbrem saxeum
Cælos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptisma quos nuper datum
Christi capaces fecerat.
Ast impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis situ
Nigrante sub velamine
Obducta, clarum non videt.
Ægyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret. Hebræis diem
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipsa odoris qualitas,
Adusta quam reddit cutis,
Diuersa vtrósque permouet,
His nidor, illis nectar est.
Idémque sensus dispari
Varietas aura, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus:
Nam Christus ignis verus est,
Is ipse complet lumine.
Iustos & vrit noxios.
Postquam vapor diutinus
Decoxit exustum latus,
Vltrò è catasta iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille: Coctum est, deuora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an assum suauius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cælum deinde suspicit,
Et congemiscens obsecrat
Miseratus vrbem Romulam.
O Christe numen vnicum,
O splendor, ô virtus patris,
O factor orbis, & poli
Atque autor horum mœnium.
Qui sceptra Romæ in vertice
Rerum locasti sanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere.
Vt discrepantum gentium
Mores & obseruantiam,
Linguásque, & ingenia, & sacra
Vnis domares legibus.
En omne sub regnum Remi
Mortale concessit genus,
Idem loquuntur dissoni
Ritus idipsum sentiunt.
Hoc destinatum quò magis
Ius Christiani nominis
Quodcunque terrarum iacet
Vno illigares vinculo.
Da Christe Romanis tuis
Sit Christiana vt ciuitas,
Per quam dedisti, vt cæteris
Mens vna sacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hinc inde membra in symbolum
Mansuescat orbis subditus,
Mansuescat & summum caput.
Aduertat adiunctas plagas
Coire in vnam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et, ipse iam credat Numa.
Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam,
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules.
Ianum bifrontem & Sterculum
Colit senatus, horreo
Tot monstra patrum dicere,
Et festa Saturni senis.
Absterge Christe hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum,

Agnoscat vt verum Deum
Errans Iulea cæcitas.
Et iam tenemus obsides
Fidissimos huius spei:
Hic nempe iam regnant duo
Apostolorum principes.
Alter vocator gentium,
Alter cathedram possidens
Primam, recludit creditas
Aeternitatis ianuas.
Discede adulter Iuppiter
Stupro sororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque iam Christi fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te sanguis exturbat Petri,
Tibi id quod ipse armaueras
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
Quandoque, qui seruos Dei
Tetris sacrorum sordibus
Seruire Romam non sinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburnas obstruat,
Ne fasta damnet limina,
Obdens ahenos pessulos.
Tunc pura ab omni sanguine
Tandem nitebunt marmora:
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens
Vocem sequutus spiritus.
Vexere corpus subditis
Ceruicibus quidam patres,
Quos mira libertas viri
Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum impium,
Plebs in sacellis rarior,
Christi ad tribunal curritur.
Sic dimicans Laurentius
Non ense præcinxit latus
Hostile, sed ferrum retrò
Torquens in autorem tulit.
Dum dæmon inuictum Dei
Testem lacessit prælio,
Perfossus ipse concidit,
Et stratus æternùm iacet.
Mors illa sancti martyris,
Mors vera templorum fuit,
Tunc vesta Palladios lares
Impunè sensit deseri.
Quicquid Quiritum sueuerat
Orare res vanas Numæ,
Christi frequentans atria,
Hymnis resultat martyrum.
Ipsa & senatus lumina
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apostolorum & martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex vtroque nobiles
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberûm.
Vittatus olim pontifex
Accitur in signum crucis,
Aedémque Laurenti tuam
Vestalis intrat Claudia.
O ter quatérque, & septies
Beatus Vrbis incola,
Qui te ac tuorum comminus
Sedem celebrat ossium.
Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus spargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
Nos Vasco Hiberus diuidit,
Binis remotos alpibus
Trans Cottianorum iuga,
Trans & Pyrenas ningidos.
Vix fama nota est, abditis
Quàm plena sanctis Roma sit,
Quàm diues vrbanum solum
Sacris sepulchris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coràm possumus,
Cælum intuemur eminus.
Sic sancte Laurenti tuam
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus vrbi municeps,
Aeternæ in arce curiæ
Gestas coronam ciuicam.
Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem virum,
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prosperè,
Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.
Ceu præsto semper adsies,
Tuósque alumnos vrbicos
Lactante complexu foues
Paterno amore nutrias.
Hos inter ô Christi decus,
Audi & poetam rusticum

Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus agnosco & scio,
Quem Christus ipse exaudiat,
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et seruientem corpori
Ablue vinclis seculi.

HYMNVS IN LAVDEM
Eulaliæ virginis.

G *Ermine nobilis Eulalia,*
Mortis & indole nobilior,
Emeritam sacra virgo suam
Cuius ab vbere progenita est
Ossibus ornat amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples,
Sed mage sanguine martyrij,
Virgineóque potens titulo.
Curriculis tribus atque nouem
Tris hyemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat prius indicium,
Tendere se patris ad solium:
Nec sua membra dicata thoro
Ipsa crepundia repulerat,
Ludere nescia pusiola.
Spernere succina, flere rosas,
Fulua monilia respuere:
Ore seuera, modesta gradu,
Moribus & nimium teneris,
Caniciem meditata senum.
Ast vbi se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolásque cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere Deis.
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijque ferox
Turbida frangere bella parat.
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina prouocat arma virum.
Sed pia cura parentis agit
Virgo animosa domi vt lateat,
Abdita rure & ab vrbe procul,
Ne fera sanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septáque claustra fugax aperit,
Inde per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ, & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox sileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicua
Præstitit, intereunte Chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte sequuta diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et super astra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa prius peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum,
Mane superba tribunal adit,
Fascibus adstat & in medijs.
Vociferans, rogo quis pudor est
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda sui
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatrémque negare Deum?
Quæritis ô miseranda manus
Christicolum genus? En ego sum
Dæmonicis inimica sacris,
Idola protero sub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, voueátque suis
Numinibus caput ipse suum.
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine pascitur innocuo:
Corporibúsque pijs inhians.
Viscera sobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age tortor adure, seca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem facile est,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue supplicijs:
Sentiat esse Deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamẽ, ante necem
Si potis es reuocare tuam
Torua puellula nequitiam:
Respice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.

Te lachrymis labefacta domus
Prosequitur, generis que tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa thori,
Non pietas veneranda senum,
Quos temeraria debilitas,
Ecce parata ministeria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriere caput,
Aut laniabere membra feris:
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque vlulanda tuis
In cineres resoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor est fugere?
Si modicum salis eminulis,
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis,
Pœna grauis procul abfuerit.
Martyr ad ista nihil, sed enim
Infremit, inque tyranni oculos
Sputa iacit: simulachra dehinc
Dissipat, impositámque molem
Thuribulis pede prosubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulsat vtrinque, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi domine,
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Christe trophæa notant,
Nomen & ipsa sacrum loquitur
Purpura sanguinis eliciti.
Hæc sine fletibus & gemitu
Læta canebat, & intrepida,
Dirus abest dolor ex animo,
Membráque picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenus: nec arata cutis,
Flamma sed vndique lampadibus
In latera, stomachúmque furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineúsque lateret honos.
Tegmine verticis opposito.
Flamma crepans volat in faciem,
Pérque comas vegetata caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo citò cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os noue candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus,
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur,
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templáque celsa petit volucer.
Vidit & ipse satelles auem
Fœmina ab ore meare palàm,
Obstupefactus, & attonitus
Prosilit, & sua gesta fugit,
Lictor & ipse fugit pauidus.
Ecce niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum:
Membra tegit simul Eulaliæ
Axe iacentia sub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lachrymantum hominũ,
Qui celebrare suprema solent,
Flebile cedat & officium:
Ipsa elementa iubente Deo,
Exequias tibi virgo ferunt,
Nunc locus emerita est, tumulo
Clara Colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hic vbi marmore perspicuo
Atria luminat alma nitor,
Et peregrinus, & indigena
Relliquias, cineresque sacros
Seruat humus veneranda sinu.
Tecta corusca superrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxáque cæsa solum variant
Floribus vt rosulenta putes
Prata rubescere multimodis.
Carpite purpureas violas,
Sanguineósque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Ista comantibus è foliis
Munera virgo, puérque date.
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.
Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum:
Illa Dei sita sub pedibus
Prospicit hæc, populósque suos
Carmine propitiata fouet.

HYMNVS IN LAVDEM decem & octo martyrum Cæsaraugustanorum.

Bis nouem noster populus sub vno
Martyrum seruat cineres sepulchro,
Cæsaraugustam vocitamus vrbem,
Res cui tanta est.
Plena magnorum domus angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,

Tot sinu gestans simul offerenda
Munera Christo.
Quum Deus dextram quatiens coruscã
Nube subnixus veniet rubente,
Gentibus iustam positurus æquo
Pondere libram.
Orbe de magno caput excitata
Obuiam Christo properanter ibit,
Ciuitas omnis preciosa portans
Dona canistris.
Afra Charthago tua promet ossa
Ore facundo Cypriane doctor:
Corduba Acisclum dabit, & Zoellem,
Trésque coronas
Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Christo genitrix piorum
Tarraco, intexit cui fructuosus
Sutile vinclum.
Nomen hoc gemmæ strophio illigatum est,
Emicant iuxta lapides gemelli,
Ardet & splendor parilis duorum
Igne corusco.
Parua Felicis decus exhibebit
Artubus sanctis locuples Gerunda,
Nostra præstabit Calagurris ambos,
Quos veneramur.
Barchinon claro Cucufate freta
Surget, & Paulo speciosa Narbo,
Téque præpollens Arelas habebis
Sancte Genesi.
Lusitanorum caput oppidorum
Vrbs, adorata cineres puellæ
Obuiam Christo rapiens, ad aram
Porriget ipsam.
Sanguine iusti cui pastor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.
Ingeret Tingis sua Cassianum
Festa Massylum monumenta regum,
Qui cinis gentes domitas coëgit
Ad iuga Christi.
Singulis paucæ tribus aut duobus
Forsan, & quinis aliquæ placebunt,
Testibus Christi prius hostiarum
Pignore functæ.
Tu decem sanctos reuehes, & octo
Cæsaraugusta studiosa Christi,
Verticem flauis oleis reuincta
Pacis honore.
Sola in occursum numerosiores
Martyrum turbas domino parasti.
Sola prædiues pietate multa
Luce frueris.
Vix parens orbis populosa Pœni,
Ipsa vix Roma in solio locata,
Te decus nostrum superare in isto
Munere digna est.
Omnibus portis sacer immolatus
Sanguis exclusis genus inuidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Vrbe piata.
Nullus vmbrarum latet intus horror:
Pulsa nam pestis populum refugit,
Christus in totis habitat plateis,
Christus vbique est.
Martyrum credas patriam coronis
Debitam sacris, chorus vnde surgens
Tendit in cœlum niueus togatæ
Nobilitatis.
Inde Vincenti tua palma nata est,
Clerus hinc tantum peperit triumphum:
Hinc sacerdotum domus infulata
Valeriorum.
Sæuus antiquis quoties procellis
Turbo, vexatum tremefecit orbem,
Tristior templum rabies in istud
Intulit iras.
Nec furor quisquam sine laude nostrûm
Cessit, aut clari vacuus cruoris
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine creuit.
Nónne Vincenti peregrè necandus
Martyr his terris tenuis notasti
Sanguinis rore speciem futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt ciues, velut ipsa membra
Cespes includat suus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris ossa.
Noster est, quamuis procul hinc in vrbe
Passus ignota, dederit sepulchro
Gloriam victor, prope littus altæ
Fortè Sagunti.
Noster & nostra puer in palæstra
Arte virtutis, fideique oliuo
Vnctus, horrendum didicit domare
Viribus hostem.
Nouerat templo celebres in isto
Octies partas deciésque palmas
Laureis doctus patriis, eadem
Laude cucurrit.
Hic & Encrati recubant tuarum
Ossa virtutum, quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecorasti.
Martyrum nulli remanente vita
Contigit terris habitare nostris,
Sola tu morti propriè superstes
Viuis in orbe.
Viuis, ac pœnæ seriem retexis,
Carnis & cæsæ spolium retentans,
Tetra quam sulcos habeant amaros
Vulnera narras.
Barbarus tortor latus omne carpsit,
Sanguis impensus lacerata membra,
Pectus abscisa patuit papilla
Corde sub ipso.
Iam minus mortis precium peractæ est,
Quæ venenatos abolens dolores

Concitam

Concitam membris tribuit quietem
Fine supremo.
Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu venis dolor hæsit ardens,
Dum putrescentes tenuat medullas
Tabidus humor.
Inuidus quamuis obitum supremum
Persequutoris gladius negarit,
Plena te martyr tamen ut peremptam
Pœna coronat.
Vidimus partem iecoris reuulsam,
Vngulis longe iacuisse pressis,
Mors habet pellens aliquid tuorum
Te quoque viua.
Hunc nouum nostræ titulum fruendum
Cæsaraugustæ dedit ipse Christus,
Iuge viuentis domus ut dicata
Martyris esset.
Ergo ter senis sacra canditatis
Diues optato, simul & Luperco
Perge conscriptum tibimet senatum
Pangere psalmis.
Ede Successum, cane Martialem,
Mors & Vrbani tibi concinatur,
Iuliam cantus resonet, simúlque
Quintilianum.
Publium pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit quid acer
Cæcilianus.
Quantus Euenti tua bella sanguis
Tinxerit, quantus tua Primitiue,
Quum tuos viuax recolat triumphos
Laus Apodami.
Quatuor posthinc superest virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat vocatos
Prisca vetustas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum paruifacit, & loquendi
Cura de sanctis ociosa non est,
Nec rudis vnquam.
Plenus est artu modus, annotatas
Nominum formas recitare Christo,
Quas tenet cœli liber, explicandus
Tempore iusto.
Octo tunc sanctos recolet, decémque
Angelus, coram patre, filióque:
Vrbis vnius regimen tenentes
Iure sepulchri.
Quin ad antiquum numerum trahentur.
Viua post pœnæ specimen puella,
Mórsque Vincenti, cui sanguis hinc est
Fons & honoris.
Additus Gaio, nec enim silendi,
Téque Crementi, quibus incrementum
Ferre prouenit decus ex secundo
Laudis agone.
Ambo confessi Dominum, steterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo gustarunt leniter saporem
Martyriorum.
Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam seruat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, ut absoluam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generosa sanctis
Ciuitas mecum tumulis, deinde
Mox resurgentes animas, & artus
Tota sequeris.

HYMNVS IN LAVDEM Vincentij martyris.

Beate martyr prospera
Diem triumphalem tuum,
Quo sanguinis merces tibi,
Corona Vincenti datur.
Hic te ex tenebris seculi
Tortore victo & iudice,
Euexit ad cælum dies,
Christóque ouantem reddidit.
Nunc angelorum particeps,
Conluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Riuis cruoris laueras.
Quum te satelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare diuis gentium,
Ferro & catenis cogeret.
Ac verba primum mollia
Suadendo blandè effuderat
Captator, ut vitulum lupus
Rapturus, alludit prius:
Rex, inquit orbis maximus,
Qui sceptra gestat Romula,
Seruire sanxit omnia
Priscis deorum cultibus.
Vos Nazareni assistite,
Rudémque ritum spernite,
Hæc saxa quæ princeps colit,
Placate fumo & victima.
Exclamat hic Vincentius,
Leuita de tribu sacra,
Minister altaris Dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi ista præsint numina,
Tu saxa, tu ligna colas,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis autorem patrem,
Eiúsque Christum filium
Qui solus, ac verus Deus,
Datiane confitebimur.
Hic ille iam commotior
Audésne non felix, ait,
Ius hoc deorum & principum,

Violare verbis asperis?
Ius & sacratum, & publicum,
Cui sedit humanum genus,
Nec te iubente feruidè
Instans periculum permouet.
Hoc nanque decretum cape,
Aut ara thure, & cespite
Precanda iam nunc est tibi,
Aut mors luenda est sanguine.
Respondit ille altrinsecus:
Age ergo quicquid virium,
Quicquid potestatis tibi est,
Palàm reluctor, exere.
Vox nostra quæ sit, accipe,
Est Christus, & pater Deus:
Seruus huius & testes sumus,
Extorque si potes fidem.
Tormenta, carcer, vngulæ,
Stridénsque flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum vltima,
Mors Christianis ludus est.
O vestra inanis vanitas,
Scitúmque brutum Cæsaris,
Condigna vestris sensibus
Coli iubetis numina.
Excisa fabrili manu,
Cauis recocta & follibus,
Quæ voce, quæ gressu carent,
Immota, cæca, elinguia.
His sumptuosa splendido
Delubra crescunt marmore.
His colla mugientium
Percussa taurorum cadunt.
Adsunt & illic spiritus,
Sunt sed magistri criminum,
Vestræ & salutis auspices
Vagi, impotentes, sordidi:
Qui vos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vastare iustos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipsi, ac sentiunt
Pollere Christum, & viuere,
Eiúsque iam iámque affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique
Pulsi è latebris corporum,
Virtute Christi & nomine,
Diuique & idem dæmones.
Is intonantem martyrem
Iudex profanus non tulit,
Conclamat: Os obtrudite,
Ne plura iaciet improbus.
Vocem loquentis claudite,
Raptimque lictores date,
Illos reorum carnibus
Pastos, manúque exercitos.
Iam faxo ius prætorium
Conuiciator sentiat,
Impunè ne nostris sibi
Diis destruendis luserit.
Tibi ergo soli contumax
Tarpeia calcentur sacra?
Tu porrò solus obteras
Romam, Senatum, Cæsarem?
Vinctum retortis brachiis,
Sursum ac deorsum extendite,
Compago donec ossium
Diuulsa membratim crepet.
Pòst hinc hiulcis ictibus
Nudate costarum abdita,
Vt per lacunas vulnerum
Iecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quòd fixa non profundius
Intraret artus vngula.
Ac iam omne robur fortium
Euiscerando cesserat,
Nisúsque anhelo soluerat
Fessos lacertorum toros.
At ille tanto lætior,
Omni vacantem nubilo
Frontem serenam luminat,
Te Christe præsentem videns.
Quis vultus iste proh pudor?
Datianus aiebat furens,
Gaudet, renidet, prouocat,
Tortor & tortus acrior.
Nil illa vis exercita
Tot noxiorum mortibus
Agone in isto proficit,
Ars & dolorum vincitur.
Sed vos alumni carceris,
Par semper inuictum mihi,
Cohibete paulum dexteras,
Respiret vt lassus vigor.
Præsicca rursus vlcera
Dum se cicatrix colligit,
Refrigerati sanguinis,
Manus resulcans diruet.
His contrà Leuites refert,
Suam tuorum perspicis
Languere virtutem canum,
Age ipse maior carnifex.
Ostende quo pacto queant
Imos recessus scindere,
Manus & ipse intersere,
Riuósque feruentes bibe.
Erras cruente, si meam
Te rere pœnam sumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Est alter homo intrinsecus,
Violare quem nullus potest,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum tristium.
Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris viribus,
Vas est solutum ac fictile,

Quocunque

Quæcunque frangendum modo.
Quinimò nunc enitere.
Illum secare ac plectere,
Qui perstat intus, qui tuam
Calcat tyranne insaniam.
Hunc lacesse, hunc discute
Inuictum, insuperabilem,
Nullis procellis subditum,
Solique subiectum Deo.
Hæc fatur, & stridentibus
Laniatur vncis denuò,
Cui præter ore subdolo
Anguina verba exibilat,
Si tanta callum pectoris
Præduras obstinatio,
Pulminar vt nostrum manu
Abomineris tangere:
Saltem latentes paginas,
Librósque opertos detege;
Quo secta prauum seminans
Iustis crementur ignibus.
His martyr auditis ait:
Quem tu maligne mysticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipse hoc iustius.
Romphæa nam cœlestium
Vindex erit voluminum,
Tanti veneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides fauillas quàs es
Gomorrheorum criminum,
Sodomus nec latet cinis,
Testis perennis funeris.
Exemplar hoc serpens tuum est,
Fuligo quem mox sulphuris,
Bitumen & mistum pice,
Imò amplicabunt tartaro.
His persequutor saucius
Pallet, rubescit, æstuat,
Insana torquens lumina,
Spumásque frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu,
Decernit extrema omnium
Igni grabato, & laminis
Exerceatur quæstio.
Hæc ille sese ad munera
Gradu citato proripit,
Ipsósque pernix gaudio,
Pœnæ ministros præuenit.
Ventum ad palæstram gloriæ,
Spes certat, & crudelitas
Luctamen anceps conserunt,
Hinc martyr, illinc carnifex.
Serrata lectum regula
Dente infrequenti exasperat,
Cui multa carbonum strues
Viuum vaporat halitum.
Hunc sponte conscendit rogum
Vir sanctus ore interrito:
Ceu iam corona conscius,
Celsum tribunal scanderet.
Subter crepante aspergine
Scintillat excussus salis,
Punctisque feruens stridulis,
Sparsim per artus figitur.
Arvina posthinc igneum
Impressa cauterem lauit,
Vis vnde roris fumidi
In membra sensim liquitur.
Hæc inter immotus manet
Tanquam dolorum nescius,
Tenditque in altum lumina,
Nam vincla palmas presserant:
Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur,
Ne liber vsus luminis
Animaret altum spiritum.
Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrior,
Quem saxa mersi fornicis
Angusta clausum strangulant.
Aeterna nox illic latet,
Expers diurni sideris
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum conijcit
Truculentus hostis martyrem,
Lignóque plantas inserit
Diuaricatis cruribus.
Quin addit & pœnam nouam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fandò compertam retrò.
Fragmenta testarum iubet
Hirta impolitis angulis
Acuminata, informia,
Tergo iacenti sternerent.
Totum cubile spiculis
Armant dolores anxij,
Insomne qui subter latus
Mucrone pulsent obuio.
Hæc ille versutus vafra
Meditatus arte struxerat:
Sed Belzebulis callida
Commenta Christus destruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Dupléxque morsus stipitis
Ruptis cauernis dissilit.
Agnoscit hic Vincentius
Adesse quod sperauerat,
Tanti laboris præmium,
Christum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
Iam testularum, mollibus
Vestire semet floribus
Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
Stant, ac loquuntur comminus,
Quorum vnus ore augustior

Compellat his dictis virum:
Exurge martyr inclyte,
Exurge securus tui,
Exurge & almis cœtibus
Noster sodalis addere.
Decursa iam satis tibi
Pœnæ minacis munia,
Pulchróque mortis exitu
Omnis peracta est passio.
O miles inuictissime,
Fortissimisque fortior,
Iam te ipsa sæua & aspera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Christus Deus
Compensat æuo in termino,
Propriæque collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum vasculum
Compage textum terrea,
Quod dissipatum soluitur,
Et liber in cælum veni.
Hæc ille, sed clausas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuisque per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hoc cum stuperet territus
Obsessor atri liminis,
Quem cura pernox manserat
Seruare feralem domum,
Psallentes audit insuper
Prædulce carmen martyris,
Cui vocis instar æmulæ
Conclaue reddit concauum.
Pauens deinde introspicit,
Admota quantum postibus
Acies per arctas cardinum
Intrare iuncturas potest.
Vernare multis floribus
Stramenta testarum videt,
Ipsúmque vulsis nexibus
Obambulantem pangere.
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo,
Flet victus, & voluit gemens
Iram, dolorem, dedecus.
Exemptus, inquit, carcere,
Paulum benignis fotibus
Recreetur, vt pastum nouum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda vulnera.
Ille vngularum duplices
Sulcos pererrat osculis,
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.
Plerique vestem lineam
Stillante tingunt sanguine,
Tu tamen vt sacrum suis
Domi reseruent posteris.
Tunc ipse manceps carceris,
Et vinculorum ianitor,
Vt fert vetustas conscia,
Repente Christum credidit.
Hic obseratis vectibus
Densa specum caliginis
Splendore lucis aduenæ
Micuisse clausum viderat.
At verò postquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Æger morarum tædio,
Et mortis incensus siti.
Si mors habenda huiusmodi est
Quæ corporali ergastulo
Mentem resoluit liberam,
Et reddit autori Deo
Mentem piatam sanguine,
Mortis lauacris inclytam,
Quæ semet ac vitam suam
Christo immolandam præbuit.
Ergo vt recliui mollibus
Reiecit aulæis caput,
Victor relictis artubus
Cælum capessit spiritus.
Cui recta celso tramite,
Reseratur ad patrem via,
Quam fratre cæsus impio
Abel beatus scanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde sanctorum chori,
Parique missus carcere
Baptista Ioannes vocat.
At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Fellis venena, & liuidum
Cor efferata exusserant.
Sæuire inermem crederes
Fractis draconem dentibus,
Euasit, exultans ait
Rebellis, & palmam tulit.
Sed restat illud vltimum
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadauer tradere,
Canibúsue carpendum dare.
Iam nunc & ossa extinxero
Ne sit sepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulúmque figat martyris.
Sic frendit, & corpus sacrum
Profanus, ah dirum nefas,
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum famis,
Aut bestiarum aut alitum,
Audet tropæum gloriæ
Fœdare tactu squalido.
Quin si qua clangens improbè
Circumuolaret eminus
Trucis volucris impetu

Depulsa

Depulsa vertebat fugam.
Nam coruus Heliae datus
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet sedulo,
Et irremotus excubat.
Hic ex frutetis proximis
Infestum alarum sono,
Oculósque pennis verberans
Exegit immanem lupum.
Quis perfidorum credere
Ausit, rapacem belluam
Tauri paratam congredi,
Cessisse plumis mollibus?
It ad malignum murmurans,
Leuis volatu exterritus,
Praedámque visam fugerat
Custodis imbellis minis.
Quis audiendi talia
Datiane tunc sensus tibi?
Quantis gementem spiculis
Figebat occultus dolor?
Quum te perempti corporis
Virtute victum cerneres,
Ipsis & impar ossibus,
Vacuisque iam membris minor?
Sed quis tyranne pertinax
Hunc impotentem spiritum
Determinabit exitus,
Nullúmne te franget modus?
Nullus, nec unquam desinam:
Nam si ferina immanitas
Mansuescit, & clementius
Coruos voraces mitigat,
Mergam cadauer fluctibus.
Insana numquam naufragis
Ignoscit unda, & spumeum
Nescit profundum parcere.
Aut semper illic mobilis
Incerta per ludibria
Austris feretur flatibus,
Squamosa pascens agmina.
Aut sub fragosis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter recessus scrupeos
Discissa rumpent viscera.
Et quis virorum strenuè
Cymbam peritus pellere
Remo, rudente & carbaso,
Secare quis pontum queat?
Rapias palustri è cespite
Corpus, quod intactum iacet,
Leuique vectum lembulo
Amplum per aequor auferas.
Sed complicatum sparteus
Claudat cadauer culleus,
Quem fune connexus lapis
Praeceps in altum deprimat.
At tu per vndas emices
Remante praeceps palmula,
Donec relictum longior
Abscondat aspectus solum.
Haec iussa quidam militum,
Eumorphio nomen fuit,
Violentus, audax, barbarus,
Furore feruens arripit.
Funale textum conserit,
Suto quod implet corpore,
Emensus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O praepotens virtus Dei,
Virtus creatrix omnium,
Quae turgidum quondam mare
Gradiente Christo strauerat,
Vt terga calcans aequoris
Siccus mearet passibus,
Plantas nec vndis tingeret
Vasti viator gurgitis.
Haec ipsa virtus iusserat
Rubrum salum dehiscere,
Patente dum profundo aridum
Secura plebs incesserit.
Nec non & ipsa nunc iubet
Seruire sancto corpori
Pontum quietis lapsibus
Ad curua pronum littora.
Saxum molaris ponderis
Vt spuma candens innatat,
Tantique custos pignoris
Fiscella fertur fluctibus.
Cernunt stupentes nauitae
Vectam remenso marmore,
Labi retrorsum leniter
Aestu secundo & flamine.
Certant & ipsi concito
Pontum phaselo scindere,
Longè sed artus praeuolant
Telluris ad mollem sinum.
Prius relatos denique
Humus quieta suscipit,
Quàm pulsa summis nisibus
Carina portum tangeret.
Felix amoeni littoris
Recessus ille, qui sacra
Fouens harenis viscera
Vicem sepulchri praebuit.
Dum cura sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumulóque corpus creditum
Vita reseruat postera.
Sed mox subactis hostibus
Iam pace victis reddita,
Altar quietem debitum
Praestat beatis ossibus.
Subiecta nam sacrario,
Imámque ad aram condita,
Caelestis auram muneris
Perfusa subter hauriunt.
Sic corpus ast ipsum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabaeis fratribus

Secto Isaiæ proximo.
Simplex sed illis contigit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus exitus.
Quid tale sector ausus est?
Truncata nunquid corporis
Segmenta post serram feris
Obiecit, aut undis dedit?
Nam Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamque pellem verticis
Canibus cruentis obtulit.
Tu solus orbis inclyte,
Solus brauij duplicis
Palmam tulisti, tu duas
Simul parasti laureas.
In morte victor aspera,
Tum deinde post mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.
Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per carceralem stipitem,
Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.
Miserere nostrarum precum,
Placatus vt Christus suam
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputet.
Si rite solennem diem
Veneramur ore & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur:
Paulisper huc illabere,
Christi fauorem deferens,
Sensu grauatis vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.
Sic nulla iam restet mora,
Quin excitatam nobilis
Carnem resumat spiritus,
Virtute perfuncta pari.
Vt quæ laborum particeps
Commune discrimen tulit,
Sit & coheres gloriæ
Cunctis in æuum seculis.

BEATISSIMORVM
Fructuosi, episcopi ecclesiæ
Tarraconensis, Augurij, & Eulogij.

FElix Tarraco Fructuose vestris
Attollis caput ignibus coruscum
Leuitis geminis procul relucens.
Hispanos Deus aspicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Hiberam
Trino martyre Trinitas coronat.
Ardens Augurius capessit æthram,
Necnon Eulogius simul supernum
Christi lucida ad solium leuant.
Dux & præuius, & magister illis
Ad tantum decus ex Episcopali
Clarus nomine Fructuosus ibat.
Accitus quia præsidis repente
Iussu, venerat ad forum sacerdos
Leuitis comitantibus duobus.
Inde ad carceream viros catenam
Pastus sanguine carnifex trahebat:
Gaudet currere Fructuosus vltro,
Ac ne quis socios minor feriret,
Præceptor vehemens eundo firmat,
Inceditque fidem calore Christi.
Mecum state viri, vocat furentum
Ad pœnam coluber Dei ministros,
Ne mors terreat, est parata palma.
Carcer Christicolis gradus coronæ est,
Carcer prouehit ad superna cæli,
Carcer conciliat Deum beatis.
His dictis, adeunt specum reorum,
Exercent ibi mysticum lauacrum,
Et purgamina quæ stupent tenebræ.
Sex hic continuis latent diebus,
Tandem sistitur ad tribunal hostis.
Fratres tergemini tremunt catastæ.
Iudex Æmilianus imminebat,
Atrox, turbidus, insolens profanus,
Aras dæmonicas coli iubebat.
Tu qui doctor, ait, seris nouellum
Commenti genus, vt leues puellæ
Lucos destituant, Iouem relinquant:
Damnas si sapias anile dogma.
Iussum est Cæsaris ore Gallieni:
Quod princeps colit, hoc colamus omnes.
Hæc fanti placidus refert sacerdos:
Æternum colo principem dierum
Factorem, dominumque Gallieni,
Et Christum patre prosatum perenni,
Cuius sum famulus, gregisque pastor.
Subridens ait ille: Iam fuisti.
Nec differt furor, aut refrenat iram,
Sed destinat ignibus cremandos,
Exultant, prohibentque flere vulgum.
Quosdam de populo videt sacerdos
Libandum sibi poculum offerentes:
Ieiunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora,
Nunquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resoluet.
Sic Christus sitiens crucis sub hora
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare volens, sitim peregit.
Intrant interea locum rotundum
Conclusum cauea, madens ferarum.

Multo.

Multo sanguine quem furor frequentat.
Quum spectacula perstrepunt cruenta,
Ac vilis gladiator ense duro
Percussus cadit, & fremit voluptas.
Hic flammante pyra, niger minister
Ardens supplicium parare iussus,
Construxit facibus rogum supremis.
Qui dum corpora concremanda soluit,
Feruentes animas amore lucis
Fracto carceris expediuit antro.
Certant officijs pij sodales,
Plantis calciamenta dissolutis,
Pronus detrahere studebat unus.
Sed sanctus vetat, ora Fructuosus
Inclinata premit. Facessite, inquit,
Ne nostram grauet obsequela mortem,
At quin ipse meos pedes resoluam,
Ne vestigia præpedita vinclis
Tardis gressibus ingruant in ignem.
Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur vestri memor ut siem rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Christum.
Vix hæc ediderat, relaxat ipse
Indumenta pedum, velut Moyses
Quondam fecerat ad rubum propinquans,
Non calcare sacram cremationem,
Aut adstare Deo prius licebat,
Quàm vestigia pura figerentur.
Stabat calce mera, resultat ecce
Cælo spiritus, & serit loquelam
Quæ cunctos tremefecit audientes.
Non est, credite, pœna quam videtis,
Quæ puncto tenus citata transit:
Nec vitam rapit illa sed reformat.
Felices animæ, quibus per ignem
Celsa scandere contigit Tonantis,
Quas olim fugiet perennis ignis.
Hæc inter, rapidos focos crepantes
Intrant passibus, & minantur ipsis
Flammarum trepidantibus caminis.
Nexus denique, qui manus retrorsus
In tergum reuocauerant reuinctas,
Intacta cute decidunt adusti.
Non ausa est cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem leuandas,
Soluit brachia quæ Deum precentur.
Priscorum specimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes stupuit tremens tyrannus.
Illis sed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore passionis apto,
Nec mortis decus inchoante Christo.
Hos quum deficeret vaporus ardor,
Orant, ut celer ignis aduolaret,
Et finem daret anxiis periclis.
Exorata suos obire tandem
Maiestas famulos iubet caducis
Missis corporibus, sibique reddi.
Vidit Præsidis ex domo satelles
Cælum martyribus patere apertum,
Insignésque viros per astra ferri.
Quin & filiola monens herilé
Ostendit sceleris notam paterni,
Cælo viuere, quos forum peremit.
Hæc tum virginitas palàm videre
Per sudum meruit, patente cælo,
Vt crimen domini domus timeret.
Tum de corporibus sacris fauillæ,
Et perfusa mero leguntur ossa,
Quæ raptim sibi quisque vindicabat.
Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerem dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.
Sed nec relliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras,
Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti
Mandant restitui, cauóque claudi
Mixtim marmore puluerem sacrandum.
O triplex honor, ó triforme culmen,
Quo nostræ caput excitatur vrbis,
Cunctis vrbibus eminens Hiberis.
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio fouentur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circumstet chorus ex vtroque sexu,
Heros, virgo, puer, senex, anicla,
Vestrum psallite ritè Fructuosum.
Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares camœnas.
Hinc aurata fouent in arce tecta,
Blandum litoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit ruente mundo,
Quum te Tarraco Fructuosus acri
Soluet supplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo,
Dulces Hendecasyllabos reuoluens.

HYMNVS QVIRINI MARtyris, & Episcopi ecclesiæ Siscianæ.

INsignem meritis virum,
Quirinum placitum Deo
Vrbis mœnia Sisciæ
Concessum sibi martyrem
Complexu patrio fouent.
Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Inlustrasse per exitum.
Non illum gladij rigor
Non incendia, non feræ
Crudelis interitu necant,
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert vitreo aquæ,

An de flumine sanguinis
Tingas passio martyrem:
Aequè gloria prouenit
Fluctu quolibet vuida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceps fluuio datur,
Suspensum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Deiectum placidissimo
Amnis vertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.
Spectans eminus è solo
Doctorem pauidi greges:
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine sepserat.
Sed Quirinus vt eminens
Os circumtulit, heu suos
Extemplò trepidos videt,
Nil ipse proprij memor
Inter stagna periculi,
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Ne constans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis,
Nec substrata profunditas
Saxóque & laqueo & viro
Audet sponte dehiscere.
Sensit martyr Episcopus.
Iam partam sibi præripi
Palmam mortis & exitus,
Ascensúmque negarier
Aeterni ad solium patris.
Iesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita, aut noua,
Calcare fremitum maris,
Prona & flumina sistere.
Scimus discipulum Petrum,
Quum vestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subiecisse salum solo.
Iordanem quoque nouimus
Tortis verticibus vagum,
Dum fertur rabido impetu,
Ad fontem refluis retrò
Confugisse meatibus,
Hæc miracula sunt tua
Virtutis Domine, vt modò
Suspendar leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.
Iam plenus titulus tui est,
Et vis prodita nominis,
[Qua gentilis hebet stupor]
Absoluas precor optime
Huius nunc animæ moras.
Quid possit probat amnicus
Qui vectat silicem liquor.
Hoc iam quod superest cedo,
Quo nil est pretiosius
Pro te Christe Deus mori.
Orantem simul halitus
Et vox deserit, & calor,
Scandit spiritus ardua:
Fit pondus graue saxeum,
Corpus suscipiunt aquæ.

LOCVS VBI MARTYRES passi sunt, quod nunc Baptisterium appellatur.

ELectus Christo locus est, vbi corda probata
Prouehat ad cœlum sanguine, purget aqua.
Hic duo purpuream Domini pro nomine cæsi,
Martyrium pulchra morte tulere viri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac veteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conscendere regnum,
Huc veniat sitiens, ecce parata via est.
Antè coronati scandebant ardua testes
Atria, nunc lotæ celsa petunt animæ.
Spiritus æterno solitus descendere lapsu,
Vt dederat palmam, sic tribuit veniam.
Haurit terra sacros aut fonte, aut sanguine rores,
Exundátque suo iugiter vnda Deo.
Ipse loci est dominus, laterum cuius vulnere vtróque
Hinc cruor effusus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, vt quisque potest per vulnera Christi,
Euectus gladiis alter, & alter aquis.

PASSIO CASSIANI MARtyris in foro Corneliano.

SYlla forum statuit Cornelius, hoc Itali vrbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi quum peterem te rerum maxima Roma,
Spes est oborta prosperum Christum fore.
Stratus humi tumulo aduoluebar, quem sacer ornat
Martyr, dicato Cassianus corpore.
Dũ lachrymãs mecũ reputo mea vulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cœlum faciem, stetit obuia contrà
Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri, miserabile visu,
Confossa paruis membra figebant stylis.
Vnde pugillares soliti percurrere ceras,
Scholare murmur adnotantes scripserant.
Aedituus consultus ait: Quod prospicis hospes,
Non est inanis aut anilis fabula.
Historiam pictura refert, quæ tradita libris,

Veram

Veram vetusti temporis monstrat fidem.
Præfuerat studijs puerilibus, & grege multo
Septus, magister literarum sederat.
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus sequi.
Aspera nonnunquam præcepta, & tristia visa,
Impube vulgus mouerant ira & metu.
Doctor amarus enim discenti semper ephebo,
Nec dulcis vlli disciplina infantiæ est.
Ecce fidem quatiens tempestas sæua, premebat
Plebem dicatam Christianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quod aris supplicare spreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir nosset, alto tam rebellis spiritu?
Respondent, agmen tenerum ac puerile gubernat,
Fictis notare verba signis imbuens:
Ducite conclamat, captiuum ducite, & vltro
Donetur ipsis verberator paruulis.
Vt libet illudant, lacerent impunè, manúsque
Tingant magistri feriatas sanguine.
Ludum discipulis volupe est vt præbeat ipse
Doctor seuerus, quos nimis coercuit.
Vincitur post terga manus spoliatus amictu,
Adest acutis agmen armatum stilis.
Quantum quisque odij tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.
Conijciunt alij lapides, inque ora tabellas
Frangunt, relisa fronte lignum dissilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubétque ab ictu curua humens pagina.
Inde alij stimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis sulcis scribitur.
Et qua secti apices abolentur, & æquoris hirti
Rursus nitescens innouatur area.
Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur,
Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere cruentæ,
Totidémque guttæ vulnerum stillant simul.
Maior tortor erat, qui summa pupugerat infans
Quàm qui profunda perforarat viscera.
Ille leuis, quoniam percussor morte negata
Sæuire solis scit dolorum spiculis.
Hic quanto interius vitalia condita pulsat,
Plus dat medelæ dum necem propè applicat.
Este precor fortes, & vincite viribus annos:
Quod defit æuo, suppleat crudelitas.
Sed malè conatus tener, infirmúsque laborat,
Tormenta crescunt dum fatiscit carnifex.
Quid gemis, exclamat quidam, tute ipse magister
Istud dedisti ferrum, & armasti manus.
Reddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
Quæ stando, flendo, te docente, excepimus:
Non potes irasci quod scribimus, ipse iubebas,
Nunquam quietum dextera vt ferret stilum:
Non petimus toties te præceptore negatas
Auare doctor, iam scholarum ferias.
Pangere puncta libet, sulcísque intexere sulcos,
Flexas catenis impedire virgulas.
Emendes licet inspectos longo ordine versus,
Mendosa fortè si quid errauit manus,
Exerce imperium: ius est tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit segnius.
Talia ludebant pueri per membra magistri,
Nec longa fessum pœna soluebat virum.
Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
Iubet resolui pectoris ligamina.
Difficilésque moras animæ, ac retinacula vitæ
Relaxat artus, & latebras expedit.
Sanguis ab interno venarum fonte patentes
Vias sequutus, deserit præcordia.
Tótque foraminibus penetrati corporis exit,
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc sunt quæ liquidis expressa coloribus hospes
Miraris, ista est Cassiani gloria.
Suggere si quod habes iustum vel amabile votum,
Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas.
Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,
Ratásque reddit, quas videt probabiles.
Pareo, complector tumulum, lachrymas quoque fundo,
Altar tepescit ore, saxum pectore.
Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris,
Tunc quod petebam, quod timebo murmuro.
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
Et spem futuri forte nutantem boni.
Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtor.
Domum reuertor, Cassianum prædico.

ROMANI MARTYRIS supplicium.

ROmane Christi fortis adsertor Dei,
Elinguis oris organum fauor moue,
Largire comptum carmen infantissimo,
Fac vt tuarum mira laudum concinam:
Nam scis & ipse posse mutos eloqui.
Plectrum palati, & faucium sæuus tibi
Tortor reuulsit: nec tamen silentium
Indixit oris, quo fatebaris Deum,
Vox veritatis extingui nequit,
Nec si recisis palpitet meatibus.
Hic noster hærens sermo lingua debili
Balbutit, & modis laborat absonis:
Sed si superno rore respergas iecur,
Et spiritali lacte pectus inriges,
Vox impeditos rauca laxabit sonos.
Euangelista scripsit ipsum talia
Præcepta Messiam ac disse Apostolis,
Nolite verba, quum sacramentum meum
Erit canendum, prouidenter quærere:
Ego imparatis, quæ loquantur suggeram,
Sum mutus ipse, sed potens facundia,
Mea lingua Christus luculenter disseret,
Ipse explicabit quos supremo spiritu
Dæmon tumultus, dum domatur mouerit,
Furore pestis peior in nouissimo.
Sic vulneratus anguis ictu spiculi
Ferrum remordet, & dolore sæuior,
Quassando pressis immoratur dentibus,
Hastile fixum sed manet profundius

Nec cassa sentit morsum pericula.
Galerius vrbis fortè Romanæ statum
Ductor regebat, vt refert antiquitas,
Immitis, atrox, asper, implacabilis,
Edicta latè mundum in omnem miserat,
Christum negaret quisque mallet viuere.
Hæc ille serpens ore dicta regio,
Qui mortuorum de sepulchris exiens
Clamat: Quid ante tempus aduentu cito
Mea regna soluis? parce fili altissimi,
Vel possidere corda porcorum iube.
Præfectus istis imminens negotijs
Asclepiades ire mandat milites
Ecclesiatenus quæ de sacrarijs
Raptare plebem, mancipandam vinculis,
Ni disciplinam Nazarenam respuat.
Mox ipse templum cogitans irrumpere,
Et dissipare sancta sanctorum studens,
Armis profanus præparabat impijs
Altaris aram funditùs pessundare,
Forésque & ipsas in ruinam soluere.
Præcurrit index his repentè cognitis
Romanus sacræ hieros excellentiæ,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos pauentum præstruens hortatibus,
Stent vt parati, néue cedant turbini.
Conspirat vno fœderatus spiritu
Grex Christianus, agmen imperterritum,
Matrum, virorum, paruulorum, virginum:
Fixa & statuta est omnibus sententia
Fidem tueri, vel libenter emori.
Refert repulsus miles ad subsellia,
Plebis rebellis esse Romanum ducem,
Flagrare cunctos pertinaci audacia,
Iugulos retectos obstinatè opponere,
Quo gloriosa morte fortes oppetant.
Præceps iubetur inde Romanus rapi,
Solúsque, vt incitator & fax omnium,
Pro contumaci plebe causam dicere,
It non resistens, séque vinciri petit,
Flexas & vltro torquet in tergum manus.
Amor coronæ penè præuenit trucem
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Costas bisulcis execandas vngulis:
Irrumpit altum limen, & præconibus
Stupore mutis, ipse tortorem trahit.
Astanti ob ora sic tyrannus incipit:
Infame monstrum, vilis, intestabilis,
Tu ventilator vrbis, & vulgi leuis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne se imperita turba dedat legibus.
Populare quiddam sub colore gloriæ,
Illiterata credidit frequentia,
Vt se per æuum consecrandos autument,
Si bella diuis ceu gigantes inferant,
Victique flammis obruantur montium.
Hoc tu parasti perditæ spectaculum
Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
Quos vt profanos impiati & seculi
Reos necesse est te magistro interficit.
Tu causa mortis, tu malorum signifer.
Ni fallor, æquum est vt quod autor improbus
Tolerare multos compulisti, vt carnifex
In te recurrat, próque tantis cædibus
Quæ mox futuræ, primus exitum luas,
Feras & ipse quod ferendum suaseras.
His ille contrà reddit ore libero:
Amplector ò præfecte, nec me subtraho,
Vt pro fideli plebe solus immoler
Dignus subire cuncta si me consulas,
Quæcunque vestra iusserit crudelitas.
Intrare seruis idolorum ac dæmonum
Sanctam salutis non licet nostræ domum,
Ne polluatur purus orandi locus:
Confido sancto spiritu nunquam tibi
Dandum, vt beatum limen attingas pede.
Nisi fortè noster factus, in nostrum gregem
Merearе sumi, quod pater faxit Deus.
Incensus his Asclepiades, iusserat
Euiscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & vncis, vinculisque crescere.
Apparitores sed furenti suggerunt
Illum vetusta nobilem prosapia
Meritisque multis esse primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem stipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.
Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumbóque ceruix verberata extuberet:
Persona quæque competenter plectitur,
Magnique refert vilis, an sit nobilis,
Gradu reorum, forma tormentis datur.
Pulsatus ergo martyr illa grandine,
Postquam inter ictus dixit hymnum plurimos,
Erectus infit: Absit vt me nobilem
Sanguis parentum præstet, aut lex curiæ,
Generosa Christi secta nobilitat viros.
Si prima nostris quæ sit in cunabulis
Origo textu stemmatis recenseas:
Dei parentis esse ab ore cœpimus,
Cui quisque seruit, ille verè est nobilis,
Patri rebellis, is uenitur degener.
Honos deinde stemmati accedit nouus,
Et splendor ingens vt magistratus venit,
Si confitendi nominis testem probum
Signent inusta ferri & ignis vulnera,
Et vim dolorum mors sequetur incita.
Caue benignus esse peruerse velis
Nec mi venustus leniter peperceris,
Incumbe membris tortor, vt sim nobilis:
His amplius si fruar successibus,
Genus patris, matrisque flocci fecero.
Hæc ipsa vestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nónne cursim transeunt
Fasces, secures, sella, prætexta, toga,
Lictor, tribunal, & trecenta insignia
Quibus tumetis, móxque detumescitis?
Quum consulatum initis, vt vernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbus bellua

Inflatus

Insignis osse, cui figura est alitis.
Iam si sub aris ad sigillorum pedes
Iacentis, infra sectilem quercum siti,
Quid esse vobis aestimem proiectius?
Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idaeae sacris.
Lapis nigellus evehendus essedo,
Muliebris oris clausus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum praeeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis usque pervenitis rivulum.
Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos esse monstrat, quum luperci curritis,
Quem servulorum non rear vilissimum,
Nudus plateas si per omnes cursitans,
Pulset puellas verbere ictas ludicro?
Miseret tuorum me sacrorum, et principum,
Morúmque Roma seculi summum caput.
Age explicemus, si placet, mysteria
Praefecte vestra: iam necesse est audias,
Nolis velis, nequid colatis sordium.
Nec terret ista quae tumes vesania,
Quòd vultuosus, quòd supinus, quòd rigens,
Tormenta lethi comminaris asperi:
Si me movere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.
Iubes relictis patris et Christi sacris,
Ut tecum adorem foeminas, ac mille mares,
Deos, deásque, deque sexu duplices
Natos, nepotes, abnepotes et [illegible]
Ac tot stuprorum sordidas [illegible]
Nubunt puellae, saepe luduntur dolis,
Amasiorum comprimuntur fraudibus:
Incesta fervent, furta moechorum calent,
Fallit maritus, odit uxor pellicem,
Deos catena colligans adulteros.
Ostende quaeso, quas ad aras praecipis
Vervece caeso fumet ut cespes meus:
Delphósne pergam? sed vetat palaestrici
Corrupta ephebi fama, quem vester Deus
Effoeminavit Gymnadis licentia.
Mox flevit impuratus occisum gravi
Disco, et dicavit florulentum succubam.
Conductus olim pavit alienum pecus,
Furem deinde perdidit passus gregis,
Segnis bubulcus, tela et ipsa perdidit.
An ad Cybellis ibo lucum pineum?
Puer sed obstat Gallus ob libidinem,
Per triste vulnus, perque sectum dedecus
Ab impudicae tutus amplexu deae:
Per multa matri sacra plorandus spado.
Sed credo magni limen amplectar Iovis,
Qui si citetur legibus vestris reus,
Laqueis minacis implicatus Iuliae,
Luat severam victus et Scantiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.
Quid aureorum conditorem temporum
Censes colendum? quem fugacem non negas
Latuisse furtim, dum reformidat malum:
Quem si beatè vivere audis Iuppiter,
Plectat necesse est occulendi conscios.
Quid inter aras dissidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offensa virtus, si colatur Lemnius.
Iunonis iram sentiet, quisque ut Deum
Signo, et sacello consecrarit Herculem.
Dicis licenter haec Poetas fingere,
Sed sunt et ipsi talibus mysteriis
Tecum dicati: quódque describunt, colunt.
Tu cur piaclum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te vidente id plauditur?
Cygnus stuprator peccat inter pulpita,
Saltat tonantem tauricornem Lydius,
Spectator horum pontifex summus sedes,
Ridésque et ipse nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis.
Cur tu sacrate per cachinnos solveris
Quum se maritum fingit Alcmenae Deus?
Meretrix Adonin vulneratum scenica
Libidinoso plangit affectu palam,
Nec te lupanar Cypridis sanctae movet?
Quid quod sub ipsa veritas signi patet,
Formata in aere criminum vestigiis?
Quid vult sigillum semper adfixum Iovi
Avis ministrae? nempe velox armiger
Leno exoletum qui tyranno pertulit.
Facem recincta veste praetendit Ceres,
Cur si deorum nemo rapuit virginem,
Quam nocte quaerens mater errat pervigil,
Fusos rotantem cernimus Tyrinthium?
Cur sine aere non fuit ludibrio?
Quid rusticorum monstra detestor Deum?
Faunos, Priapos, fistularum praesides,
Nymphas natantes, incolásque aquatiles,
Sitas sub alto more ranarum lacu,
Divinitatis ius in algis vilibus?
Ad haec colenda me vocas censor bone?
Potésne quicquam tale si sanum sapis,
Sanctum putare? nónne pulmonem moves
Derisus, istas intuens ineptias,
Quas vinolentae somniis fingunt anus?
Aut si quid usquam est vanitatis mysticae,
Nobis colendum est, ipse primus incipe,
Promiscue adora quicquid in terris sacri est,
Deos Latinos, et deos Aegyptios,
Quis Roma libat, quis Canopus supplicat.
Venerem precaris? comprecare et simiam.
Placet sacratus aspis Aesculapii?
Crocodilus, ibis, et canes cur displicent?
Appone porro religiosas arulas,
Venerare acerbum cepe, mordax allium.
Fuliginosi thure placantur Lares,
Et respuuntur consecrata holuscula:
Aut unde maior esse maiestas focis,
Quàm nata in hortis sarculatis creditur,
Si numen ollis, numen et porris inest?
Sed pulchra res est forma in aere sculptilis.
Quid imprecabor officinis Graeciae,
Quae condiderunt gentibus stultos deos?
Forceps Myronis, Polycleti malleus

Natura vestrum est, atque origo cælitum:
Ars seminandis efficax erroribus.
Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,
Dum defluentem leniter flectens comam,
Limat capillos, & corymbos Liberi,
Et dum Mineruæ pectus hydris asperat,
Iniecit atram territis formidinem,
Vt fulmen acris ceu Tonantis horreant,
Tremant venenum sibilantis Gorgonæ,
Putent ephebum post triumphos Indicos
Ferire Thyrso posse, quum sit ebrius.
Tum quod Dianam mollè succinctam vident,
Venantis arcum pertimescunt virginis,
Si forte vultum tristioris Herculis,
Liquore crispo massa finxit fusilis,
Clauam minari, ni colatur, creditur.
Iam quis pauentum corda terror occupat:
Iunonis iram si politè expresserit,
Velut retortis intuens obtutibus,
Auertat ora delitentis hostia,
Lapis seuera fronte mentitur minas.
Miror quod ipsum non sacratis Mentorem,
Nec templum & aras ipse Phidias habet
Fabri deorum, vel parentes numinum:
Qui si caminis institissent segnius,
Quum condiderunt gentibus stultis Deos,
Non esset vllus Iuppiter conflatilis.
Non erubescis stulte, pago dedite,
Te tanta semper perdidisse obsonia:
Quæ dijs ineptus obtulisti talibus,
Quos trulla, peluis, cantharus, sartagines,
Fracta & liquata contulerunt vascula.
Ignosco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret discolor in stipite,
Quos sæpe falsus circulator decipit:
Quibus omne sanctum est, quod pauendum vanulæ
Edentularum cantilenæ suaserint.
Vos eruditos miror, & doctos viros,
Perpensa vitæ quos gubernat regula,
Nescire vel diuina vel mortalia
Quo iure constent: quanta maiestas regat,
Quicquid creatum est, quæ creauit omnia.
Deus perennis, res inæstimabilis,
Non cogitando, non videndo clauditur,
Excedit omnem mentis humanæ modum:
Nec comprehendi visibus nostris valet,
Extráque & intus implet ac superfluit.
Intemporalis antè quàm primus dies
Esse & fuisse semper vnus obtinet,
Lux ipse vera, veri & autor luminis:
Quum lumen esset, lumen effudit suum:
Ex luce fulgor natus hic est filius.
Vis vna patris, vis & vna est filij,
Vnúsque ab vno lumine splendor satus,
Pleno refulsit claritatis lumine,
Natura simplex pollet vnius Dei:
Et quicquid vsquam est, vna virtus condidit.
Cælum solúmque vim marinis gurgitis,
Globos dierum, noctiumque præsides,
Ventos, procellas fulgura, imbres, nubila,
Septentriones, hesperos, æstus, niues,
Fontes, pruinas, & metalla, & flumina,
Prærupta, plana, montium conuallia,
Feras, volucres, reptiles, natatiles,
Iumenta, pecua, subiugales belluas,
Flores, fruteta germina, herbas, arbores,
Quæ sunt odori, quæque vernant esui.
Hæc non labore & arte molitus Deus,
Sed iussione, quam potestas protulit,
Mandauit esse facta sunt quæ non erant,
Verbo creauit omniformem machinam,
Virtus paterna semper in verbo fuit.
Cognostis ipsum, nunc colendi agnoscite
Ritum, modúmque, quale sit templi genus,
Quæ dedicari sanxerit donaria,
Quæ vota poscat, quos sacerdotes velit,
Quod mandet illic nectar immolarier.
Aedem sibi ipse mente in hominis condidit
Viuam, serenam, sensualem, flabilem,
Solui incapacem posse, nec destructilem,
Pulchram, venustam, præminentem culmine,
Discriminatis inlitam coloribus.
Illic sacerdos stat sacrato in limine,
Forésque primas virgo custodit Fides,
Innexa crines vinculis regalibus,
Poscit litari victimas Christo, & patri,
Quas scit placere, candidatas, simplices:
Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis,
Dei timorem, regulam scientiæ,
Ieiuniorum parcitatem sobriam,
Spem non iacentem semper & largam manum.
Ex his amœnus hostiis surgit vapor,
Vincens odorem balsami, thuris, croci,
Auras madentes Persicorum aromatum,
Sublatus inde, cælum adusque tollitur,
Et prosperatum dulce delectat Deum.
Hanc disciplinam quisquis infensus vetat,
Vetat probatum viuere, & sanctum sequi,
Vetat vigorem mentis alte intendere:
Nostrique acumen ingeni ad terram vocat,
Nec excitari vim sinit prudentiæ:
O mersa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora
O spissus error, ô tenebrosum genus:
Terris amicum, deditum cadaueri,
Subiecta semper intuens, nunquam suprà,
Furor ne summus, vltima & dementia est
Deos putare, qui creantur nuptijs?
Rem spiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi consecrare altaribus,
Id quod creatum est conditorem credere?
Deasciato supplicare stipiti,
Verris cruore scripta saxa spargere,
Aras ofellis obsecrare bubulis:
Homines fuisse quum scias, quos consecras,
Vrnas reorum morticinas lambere?
Desiste iudex seculi, tantum nefas
Viris iubere, fortibúsque & liberis:
Nil est amore veritatis celsius,

Dei

Dei perennis numen asserentibus:
Nihil est pauori, & mors ipsa subiacet.

Dudum coquebas dissidente martyre
Asclepiades intus iram subdolam,
Stomachatus alto felle, dum longum silet,
Bilémque tectus concipit præcordiis,
Tandem latentis vim furoris euomit:

Prò Iuppiter quid est, quod ex hoc audio?
Stat inter aras & deorum imagines,
Et quod fateri cogor in medio foro,
Tacente memet hic perorat perditus,
Quicquid sacrorum est ore fœdans impio.

O fas priorum, moris ò prisci status,
Inuenta regum pro salute publica
Pompiliorum nostra carpunt secula:
Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse diuos disputent?

Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post euolutos mille demum Consules
Ab vrbe Romæ ne retexam Nestores.
Quicquid nouellum surgit, olim non fuit.
Vis summam rerum nosse? Pyrrham consule.

Vbi iste vester tunc erat summus Deus,
Diuûm fauore quum puer Mauortius
Fundaret arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspicatò condita,
Ioui Statori debet, & dijs cæteris.

Hoc sanctum ab æuo est, hoc ab auis traditum,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra faustus vt secundet gloriam
Procinctus, vtque subiugatis hostibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.

Age, elige ergo quisquis es nequissime,
Pro principali rite nobiscum deos
Orare vita: vel quòd hostem publicum
Pati necesse est, solue pœnam sanguine.
Spreuisse templa, respuisse est principem.

Tunc ille, nunquam pro salute, & maximis
Fortissimisque principis cohortibus
Aliter precabor, quàm fideis vt militent,
Christique lymphis vt renascantur patri,
Capiant & ipsum cælitùs paracletum.

Vt idolorum respuant caliginem,
Cernant & illud lumen æternæ spei,
Non succulentis influens obtutibus,
Nec corporales per fenestras emicans,
Puris sed intus quod relucet mentibus.

Pupilla carnis crassa crassum perspicit,
Et res caducas quod resoluendum est videt,
Liquidus videndis aptus est animæ liquor,
Natura feruens sola feruentissimæ
Diuinitatis vim coruscantem capit.

Hoc opto lumen Imperator noueris
Tuus, meusque si velis fieri meus:
Nam si resistis Christiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubentem, credo, nunquam seruiam.

Statin ministri, clamitans index ait,
Statis, manúsque continetis vindices?
Non rupta sulcis dissecatis viscera?
Animam nec intus abditam rimamini?
Erumpit vnde vox profana in principem?

Scindunt vtrunque milites teterrimi
Mucrone hiulco pensilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera,
Obliqua rectis, recta transuersis secans,
Et iam retectum pectus albet ossibus.

Nitendo anhelant, diffluunt sudoribus,
Quum sit quietus heros in quem sæuiunt,
Hæc inter audit sponte Romanus loqui:
Si quæris ò præfecte verum noscere,
Hoc omne quicquid lancinamur, non dolet.

Dolet quod error pectori insidet tuo,
Populos quod istos tecum trahis perditos,
Currunt frequentes vndique ad spectaculum
Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
Crudúmque nostræ sortis exemplum tremunt.

Audite cuncti, clamo longè, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior,
Christus paternæ gloriæ splendor, Deus
Rerum creator, noster idem particeps
Spondet salutem perpetem credentibus.

Animæ salutem, sola quæ non occidit,
Sed iuge durans, dispares casus subit,
Aut luce fulget, aut tenebris mergitur,
Christum sequuta patris intret gloriam,
Disiuncta Christo mancipatur tartaro.

Curanda non est qualitas quænam mihi
Contingat olim perpetis substantiæ:
Nam membra paruipendo quo pacto cadant,
Casura certè lege naturæ suæ,
Instat ruina quod resoluendum est ruat.

Nec distat, ignis & fidicula sæuiant,
An corpus ægrum languor asper torqueat,
Quum sæpe morbos maior armet sæuitia.
Non vngularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanto dira pulsat pleuresis.

Nec sic inusta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle venas exedit,
Vel summam pellis ignis obductus coquit,
Papulásque feruor æstuosus excitat,
Credas cremari stridulis cauteribus.

Miserum putatis quòd retortis pendeo
Extentus vinclis, quòd reuelluntur pedes,
Compago neruis quod sonat crepantibus:
Sic eiulantes ossa clamant diuidi
Nodosa torquet quos podagra & arthesis.

Horretis omnes hasce carnificum manus,
Num mitiores sunt manus medentium?
Laniena quando sæuit Hippocratica?
Viuum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Putatur ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, quod secat salubriter.
Non est amarum, quo reformatur salus:
Videntur isti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus vuidis.

Quis nescit autem quanta corruptela sit
Contaminatæ carnis ac solubilis?
Sordet, tumescit, liquitur, fœtet, dolet,

Inflatur ira, soluitur libidine:
Plerunque felle tincta liuores trahit.
Aurum regestum nónne carni adquiritur?
Inlusæ vestis, gemma, bombyx, purpura,
In carnis vsum mille quæruntur dolis,
Luxus vorandi carnis aruinam fouet,
Carnis voluptas omne per nefas ruit.
Medere quæso carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac vt resecto debilis carnis situ
Dolore ab omni mens superstit libera,
Ne gestet vltrà quod tyrannus amputet.
Nec terrearis turba circunstantium,
Hoc prædo solum quod peribit omnibus
Regi, clienti, pauperique & diuiti:
Sic vernularum, sic senatorum caro
Tabescit, imò cum sepulchro condita est.
Iactura vilis mordet & damnum leue,
Si quo carendum est, perdere extimescimus:
Cur quod necesse est, non voluntas occupat?
Natura cur non vertit in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus præmiis.
Sed præmiorum forma quæ sit fortibus
Videamus, illa nempe quæ nunquam perit,
Cælo refusus subuolabit spiritus,
Dei parentis perfruetur lumine,
Regnante Christo stans in arce regia.
Quandoque cælum ceu liber plicabitur,
Cadet rotatis solis in terram globus,
Sphæram ruina menstrualem destruet,
Deus superstes solus, & iusti simul
Cum sempiternis permanebunt angelis.
Contemnens præsens vile ò prudens homo,
Quod terminandum, quod relinquendum est tibi
Omitte corpus, rem sepulchri & funeris,
Tende ad futuram gloriam: perge ad Deum:
Agnosce qui sis, vince mundum & seculum.
Vix dum eloquutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interserit
Asclepiades, vertat ictum carnifex
In os loquentis, inque maxillas manum,
Sulcósque acutos & fidiculas transferat.
Verbositatis ipse rumpatur locus,
Scaturientes perdat vt loquacitas
Sermonis auras, perforatis follibus,
Quibus sonandi nulla lex ponit modum,
Ipsa & loquentis verba torqueri volo.
Implet iubentis dicta lictor improbus,
Charaxat ambas vngulis scribentibus
Genas cruentis & secat faciem rotis,
Hirsuta barbis soluitur comptim cutis,
Et mentum adusque vultus omnis sciditur.
Martyr fluentem fatur inter sanguinem:
Grates tibi ò præfecte magnas debeo,
Quòd multa pandens ora, iam Christum loquor,
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus vnus, impar ad laudes Dei.
Rimas patentes inuenit vox edita,
Multisque fusa rictibus reddit sonos
Hinc inde plures, & profatur vndique
Christi patrísque sempiternam gloriam:
Tot ecce laudant ora, quot sunt vulnera.
Talis repressus cognitor constantia,
Cessare pœnam præcipit, tunc sic ait:
Per Solis ignes iuro, qui nostros deos
Reciprocatis administrat circulis,
Cuius recursu lux & annus ducitur,
Ignis parandus iam tibi tristis rogi,
Qui fine digno corpus istud deuoret,
Quod perseuerans tam resistit nequiter
Sacris vetustis, nec dolorum spiculis
Victum fatiscit, fitque pœnis fortius.
Quis hunc rigorem pectori iniecit stupor?
Mens obstinata est, corpus omne obcalluit,
Tantus nouelli dogmatis regnat furor:
Hic nempe vester Christus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipse suffixum cruci.
Hæc illa crux est omnium nostrûm salus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio est,
Scio incapacem te sacramenti impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum: nil diurnam nox capit.
Tamen tenebris proferam claram facem,
Sanus videbit, lippos oclos obteget,
Remouete lumen, dicet insanabilis:
Iniuriosa est nil videnti claritas,
Audi profane quod grauatus oderis.
Regem perennem Rex perennis protulit,
In se manentem nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet: nam fons retrò
Exordiorum est, & dierum & temporum,
Ex patre Christus, hoc pater quod filius.
Hic se videndum præstitit mortalibus,
Mortale corpus sumpsit immortalitas:
Vt dum caducum portat æternus Deus,
Transire nostrum posset ad cælestia:
Homo est peremptus, & resurrexit Deus.
Congressa mors est membra gestanti Deo,
Dum nostra tentat, cessit immortalibus.
Stultum putatis hoc sophistæ seculi:
Sed stulta mundi summus eligit pater,
Vt stultus esset seculi prudens Dei.
Antiquitatem Romuli, & Mauortiam
Lupam renarras primùm, & omen vulturum.
Si res nouellas respuis, nil tam recens:
Vix mille fastis imples hanc ætatulam,
Cursus dierum conditore ab augure.
Sexcenta possum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, si sit ocium,
Multo antè clara, quàm capellam Gnosiam
Suxisse fertur Iuppiter, Martis pater,
Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.
Crux ista Christi, quam nouellam dicitis,
Nascente mundo factus vt primùm est homo
Expressa signis, expedita est literis,
Aduentus eius mille per miracula
Prænunciatus ore vatum consono.
Reges, prophetæ, iudicésque & principes
Virtute, bellis, cultibus sacris, stilo,
Non destiterunt formam pingere crucis.

Crux

Crux praenotata, crux adumbrata est prius,
Crucem vetusta combiberunt secula.
Tandem retecta vocibus propheticis,
Aetate nostra comprobata antiquitas,
Coràm refulsit ore conspicabili,
Ne fluctuaret veritas dubia fide,
Si non pateret teste visu comminus.
Hinc nos & ipsum non perire credimus
Corpus sepulchro quod vorandum traditur:
Quia Christus in se mortuum corpus cruci
Secum excitatum vexit ad solium patris,
Viámque cunctis ad resurgendum dedit.
Crux illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
Nobis peremptus Christus, & nobis Deus,
Christus reversus, ipse qui moriens homo est:
Natura duplex moritur, & mortem domat,
Reditque in illud quod perire nesciat.
Dixisse pauca sit satis de mysticis
Nostrae salutis, déque processu spei:
Iamiam silebo, margaritas spargere
Christi vetamur inter immundos sues,
Lutulenta sanctum ne terant animalia.
Sed quia profunda non licet inci... ter
Ratione tecum consulamus proxima:
Interrogetur ipsa naturalium
Simplex sine arte sensuum sententia,
Fuci imperitus fac vt adsit arbiter.
Da septuennem circiter puerum, aut minus,
Qui sit favoris liber,
Quenquam, nec ullu...
Persciscitemur quid re...
Dicat sequendum qu...
Hanc ille sancti...
Amplexus, vnum d...
Parvum, ...
Captumque adesse pr...
Inquit, sequamur quod pro...
Romanus ardens experiri ...
Lactantis oris indolem: Filiole, ...
Dic quid videtur esse verum, & ...
Vnumne Christum colere, & ...
An comprecari mille formarum ...
Arrisit infans, nec moratus ...
Est quicquid illud quod ferunt ...
Vnum esse oportet, quod vni est ...
Quem Christus hoc sit, Christi ...
Genera deorum multa nec pue...
Stupuit tyrannus sub pudore ...
Nec vim decebat innocentis a ...
Infare legis, nec loquentis talia ...
Furor sinebat efferatus parcere, ...
Quis autor inquit, vocis est hui...
Respondit ille: Mater, & m...
Illa ex parente spiritu docta im...
Quo me inter ipsa parceret cuna...
Ego vigemelli vberum de fon...
Lac parvus hausi, Christum & ...
Ergo ipsa mater adsit, ex la...
Asclepiades disciplinae & ...
Tristem suae magistra spectet ...

Male eruditi torqueatur funere
Infantis orba: quémque corrupit, fleat.
Absit ministros vilis vt muliercula
Nostros fatiget quantulus autem dolor
Vexabat artus, mortis auxilio brevis:
Oculis parentis patientur acrius,
Quàm si cruentae membra carpant vngulae.
Vix haec profatus, pusionem praecipit
Sublimè tollant, & manu pulsent nates,
Mox & remota veste virgis verberent,
Tenerúmque duris ictibus tergum secent,
Plus vnde lactis quàm cruoris defluat.
Quae cautes illud perpeti spectaculum,
Quis ferre posset aeris aut ferri rigor?
Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine vda vimina,
Quem plaga ferat roscidis liuoribus.
Fevent minaces verberantium genae
Inlachrymasse sponte dimanantibus
Guttis per ora barbarûm frementia,
Scribas & ipsos & coronam plebium,
Procerésque siccis non fletisse visibus.
At sola mater hisce lamentis caret,
Soli sereno frons renidet gaudio,
Stat in piorum corde pietas fortior,
Amore Christi contumax doloribus,
Firmátque sensum mollis indulgentiae.
Sitire sese parvus exclamaverat,
Animam aestuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lympha vt haustum posceret,
Quem torva mater eminus triste intuens
Vultu, & severis vocibus sic increpat:
Puto imbecillo nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat:
Non hanc meorum viscerum stirpem fore
Deo spopondi, non in hanc spem gloriae
Te procreaui, cedere vt letho scias.
Aquam bibendam postulas, quum sit tibi
Fons ille vivus praesto, qui semper fluit,
Et cuncta solus irrigat viventia,
Intus forisque spiritum & corpus simul,
Aeternitatem largiens potantibus.
Venies ad illud mox fluentum, si modò
Animo ac medullis solus ardor aestuet
Videre Christum, quod semel potum affatim
Sic sedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita vt beata iam sitire nesciat.
Hic hic bibendus nate nunc tibi est calix,
Mille in Bethlehem quem biberunt parvuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor
Aetas amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.
Exemplum ad istud nitere, ó fortis puer,
Generosa proles matris, & potentiae,
Omnes capaces esse virtutum pater
Mandavit annos, neminem excepit diem,
Ipsis triumphos annuens vagitibus.
Scis, saepe dixi, quum docenti alluderes,
Et garrulorum signa verborum dares,
Isaac fuisse parvulum patri vnicum,

Inludis, inquit, Thessalorum carmine
Pœnam peritus vertere in ludibrium?
Fortasse ceruix, si secandam iussero
Flecti sub ensem, non patebit vulneri:
Vel amputatum plaga collum diuidens,
Rursus coibit, ac reglutinabitur,
Humerisque vertex eminebit additus.
Tentemus igitur ante partem quampiam
Truncare ferro corporis supersitis,
Ne morte simpla criminosus multiplex
Cadat: vel vna perfidus cæde oppetat:
Quot membra gestat, tot modis pereat volo.
Libet experiri Lerna, sicut traditur,
Vtrum renatis pullulescat artubus,
Ac se imminuti corporis damnis nouum
Instauret: ipse præsto tunc erit Hercules,
Hydrina suetus vstum ire vulnera.
Iam nunc secandi doctus adsit artifex,
Qui, cuncta norit viscerum confinia,
Vel nexa neruis disparare vincula,
Date hunc reuulsis qui medetur ossibus,
Aut fracta nodis farciens compaginat.
Linguam priorem detrahat radicitus,
Quæ corpore omni sola viuit nequior:
Illa & procaci pessima in nostros deos
Iniecta motu fas profanauit vetus,
Audax & ipsi non pepercit principi.
Aristo quidam medicus accitus venit,
Proferre linguam præcipit: profert statim
Martyr retectam, & pandit ima faucium:
Ille & palatum tractat, & digito exitum
Vocis pererrans, vulneri explorat locum.
Linguam deinde longè ab ore protrahens,
Scalpellum in vsque guttur insertans agit:
Illo secante fila sensim singula,
Nunquam momordit martyr, aut os dentibus
Compressit arctis, nec cruorem sorbuit,
Immotus & patente rictu constitit,
Dum sanguis extra defluit scaturiens,
Perfusa pulcher menta russo stemmate
Fert, & cruentis pectoris spectat decus,
Fruitúrque & ostro vestis vt iam regiæ.
Præfectus ergo ratus elinguem virum
Cogi ad sacrandum posse, quum verbis carens
Nil in deorum oblatraret dedecus
Iubet reduci iam tacentem & debilem,
Multo loquentis turbine olim territus.
Reponit aras ad tribunal denuò,
Et thus, & ignem vividum in carbonibus,
Taurina & exta, vel suilla abdomina:
Ingressus ille, vt hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu videret dæmonas.
Irridet hoc Asclepiades latior.
Addit deinde: Nunquid inclementius,
Sicut solebas, es paratus dicere?
Effare quoduis, ac per ora edissere,
Permitto vocem liberè vt exerceas.
Romanus alto corde suspirans diu,
Gemitu querelam traxit, & sic orsus est:
Christum loquenti lingua nunquam deficit,
Nec verba quæras quæ regantur organo,
Quum prædicatur ipse verborum dator.
Qui fecit vt vis vocis expressa intimo
Pulmone, & oris torta sub testudine,
Nunc ex palato det repercussos sonos,
Nunc temperetur dentium ac pectine,
Sitque his agendis lingua plectrum mobile:
Si mandet idem, faucium sic fistulas
Spirare flatu concinentes consono,
Vt verba in ipsis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier,
Nunc pressa parce labra, nunc hiantia:
Dubitas ne verti posse naturæ statum?
Cui facta forma est, qualis esset primitus,
Hanc nempe factor vertere, vt libet, potest,
Positásque leges texere ac retexere,
Linguam loquela ne ministram postulet.
Vis scire nostri numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris pressit pede,
Natura fluxa ac tenuis in solidum coit.
Quid dispar illis legibus, quis condita est,
Solet natatus ferre, fert vestigia.
Habet vsitatum munus hoc diuinitas,
Quæ vera nobis colitur in Christo & patre,
Mutis loquelam, percitum claudis gradum,
Surdis fruendam reddere audientiam,
Donare cæcis lucis insuetæ diem.
Hæc si quis amens fabulosa existimat,
Vel ipse tute, si parum fidelia
Rebare pridem, vera cognoscas licet:
Habes loquentem, cuius amputaueras
Linguam, probatis cede iam miraculis.
Horror stupentem persequutorem subit,
Timórque, & ira pectus in caliginem
Vertere, nescit vigilet an ne somniet,
Miratur hærens quod sit ostenti genus.
Formido frangit, armat indignatio.
Nec vim domare mentis effrenæ potest,
Nec quò furoris tela vertat inuenit.
Postremò medicum faucis insontem iubet
Reum citari, nundinatum hunc arguit
Mercede certa pactus vt colluderet.
Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Versasse frustra, seu retunsis tactibus,
Aut arte quadam vulnus illatum breue,
Quod sauciata parte linguam læderet,
Neruos nec omnes vsquequaque absciderit.
Manere saluam vocis harmoniam proba,
Non posse inanis concauo verba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit:
Ictu vt resultet spiritus vacuo specu,
Echo sed extat inde, non oratio.
Verus refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare vel tu nunc latebras faucium,
Intráque dentes curiosum pollicem
Circumfer, haustus vel patentes inspice,
Lateát ne quicquam quod regat spiramina.
Quanquam forassem forte si puncto leui,
Tenuine linguam contigissem vulnera,
Titubante plectro fasus esse debilis,

Nam quum magistra vocis in vitium cadit,
Vsus necesse est, & loquendi intercidat.
Fiat periculum, si placet, cuiusmodi
Edat querelam quadrupes, lingua eruta,
Elinguis & quem porca grunnitum strepat,
Cui vox fragosa, clamor est inconditus,
Probabo mutum nil sonare Stridulum.
Testor salutem principis, me simplici
Functum secantis arte, iudex optime,
Seruisse iussis absque fraude publicis,
Sciat hic quis illi verba suggilet Deus:
Ergo vnde mutus sit disertus nescio.
His sese Aristo purgat. At contra impium
Nil haec latronem Christianorum mouent,
Magis magisque fertur in vesaniam,
Quaerit num alienus sanguis illum asperserit
Virum, suóne fluxerit de vulnere.
Respondit his Romanus: Eccum presto sum,
Meus iste sanguis verus est, non bubulus:
Agnoscis illum, quem loquor miserrime
Pagane, vestri sanguinem sacrum bouis,
Cuius litatae caede permadescitis.
Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Acta in profundum consecrandus mergitur,
Mire infulatus, festa vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino sericam fultus togam.
Tabulis supernè strata texunt pulpita,
Rimosa rari pegmatis compagibus,
Scindunt subinde vel terebrant aream,
Crebróque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur,
Necnon & auro frons coruscat hostiae,
Setásque fulgor bractealis inficit.
Hic vt statuta est immolanda bellua,
Pectus sacrato diuidunt venabulo,
Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
Feruentis, inque texta pontis subditi
Fundit vaporum flumen, & latè aestuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapsus imber, tabidum rorem pluit.
Defossus intus quem sacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
Et veste & omni putrefactus corpore.
Quin os supinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obiicit,
Oculos & ipsos perluit liquoribus,
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex visu horridus,
Ostentat vdum verticem, barbam grauem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis sordidum piaculi,
Omnes salutant atque adorant eminus,
Vilis quod illum sanguis, & bos mortuus
Foedis latentem sub cauernis lauerint.
Audamus illam, vis, hecatomben tuam?
Centena ferro quum cadunt animalia,
Variáque abundans caede restagnat cruor,
Vix vt cruentis augures natatibus
Possint meare per profundum sanguinem.
Sed quid macellum pingue puluinarium,
Quid maximorum lancinatores gregum,
Eniscerata carne crudos criminor?
Sunt sacra, quando vosmet ipsi exceditis,
Vestrumque quum membra detruncat dolor.
Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectísque Matrem brachiis placat deam,
Furere ac rotari ius putatur mysticum,
Parca ad secandum dextra fertur impia,
Caelum meretur vulnerum crudelitas.
Ast hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciso mitigans ab inguine,
Offert pudendum semiuir donum deae,
Illam reuulsa masculini germinis
Vena effluenti pascit vnctam sanguine.
Vterque sexus sanctitati displicet,
Medium retentat inter alternum genus,
Mas esse cessat ille, nec fit foemina.
Felix deorum Mater imberbes sibi
Parat ministros leuibus nouaculis.
Quid quum sacrandus accipit sphragitidas
Acus minutas ingerunt fornacibus.
His membra pergunt vrere, vt igniuerint
Quacunque partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc sic consecratam praedicant.
Functum deinde quum relinquit spiritus,
Et ad sepulcrum pompa fertur funeris,
Partes per ipsas imprimuntur bracteae,
Insignis auri lamina obducit cutem,
Tegitur metallo, quod perustum est ignibus.
Has ferre poenas cogitur gentilitas,
Hac dii coercent lege cultores suos:
Sic daemon ipse ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
At noster iste sanguis ex vestra fluit
Crudelitate, vos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora.
Si vos sinatis, incruentè viuimus:
At si cruentè puniamur, vincimus.
Sed iam silebo, finis instat debitus,
Finis malorum, passionis gloria:
Iam non licebit improbe, vt licuit modo,
Torquere nostra, vel secare viscera:
Cedas necesse est victus, & iam desinas.
Cessabit equidem tortor & sector deluus,
Iudex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium,
Aliter silere nescit oris garruli
Vox inquieta, quam tubam si fregero.
Dixit, foróque protrahi iussit virum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidi illic fune collum martyris

Lictor

Lictor nefandus. sic peracta est passio:
Anima absoluta vinculis, cœlum petit.
Gesta intimasse cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem voluminum,
Seriémque tantæ digerens tragœdiæ:
Lætatus, omne crimen in fasces refert
Suum tyrannus, chartulis viuacibus.
Illa sed ætas conficit diutina,
Fuligo fuscat, puluis obducit situ,
Carpit senectus, aut ruinis obruit,
Inscripta Christo pagina immortalis est,
Nec obsolescit vllus in cœlis apex.
Excepit adstans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit:
Nec verba solùm disserentis condidit,
Sed ipsa pingens vulnera expressit stylo,
Laterum, genarum pectorisque & faucium.
Omnis notata est sanguinis dimensio,
Vt quamque plagam sulcus exarauerit,
Altam, patentem, proximam, longam, breuem,
Quæ vis doloris, quíue segmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regestis liber est cœlestibus,
Monumenta seruans laudis indelebilis,
Relegendus olim sempiterno iudici
Libramine æquo, quo malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.
Vellem sinister inter hædorum greges
Vt sum futurus, eminus dinoscerer:
Atque hoc precante diceret rex optimus,
Romanus orat, transfer hunc hædum mihi,
Sit dexter agnus, induatur vellere.

PASSIO HYPPOLYTI MARTYris ad Valerianum episcopum.

INnumeros cineres sanctorum Romula in vrbe
Vidimus ô Christi Valeriane sacer.
Incisos tumulis titulos, & singula quæris,
Nomina difficile est vt replicare queam.
Tantos iustorum populos furor impius hausit,
Quum coleret patrios Troia Roma deos.
Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas,
Marmora quæ solum significant numerum.
Quanta virum iaceant congestis corpora aceruis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossa mole sub vna
Relliquias memini me didicisse hominum.
Quorum solus habet comperta vocabula Christus,
Vt pote quos propriè iunxit amicitia.
Hæc dum lustro oculis, & sicubi fortè latentes
Rerum apices veterum per monumenta sequor:
Inuenio Hippolytum, qui quondam schisma Nouati
Presbyter attigerat, nostra sequenda negans:
Vsque ad martyrij prouectum insigne tulisse
Lucida sanguinei præmia supplicij.
Nec mirère senem peruersi dogmatis olim
Munere ditatum catholicæ fidei,
Quum iam vesano victor raperetur ab hoste
Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore suæ multis comitantibus ibat,
Consultus, quænam secta foret melior.
Respondit: Fugite ô miseri execranda Nouati
Schismata, catholicis reddite vos populis.
Vna fides vigeat, prisco quæ condita templo est,
Quam Paulus retinet, quámque cathedra Petri.
Quæ docui, docuisse piget: venerabile martyr
Cerno, quod à cultu rebar abesse Dei.
His vbi detorsit læuo de tramite plebem,
Monstrauitque sequi quà via dextra vocat:
Séque ducem recti spretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius autor erat:
Sistitur insano rectori Christicolas tunc
Ostia vexanti per Tyberina viros.
Illo namque die Roma secesserat, ipsos
Peste suburbanos vt quateret populos.
Non contentus humum celsa intra mœnia Romæ
Tingere iustorum cædibus assiduis:
Ianiculum quum iam madidum, fora, rostra, suburram
Cerneret eluuie sanguinis affluere.
Protulerat rabiem Tyrrhenus ad littoris oram,
Quæque loca æquoreus proxima portus habet.
Inter carnifices, & constipata sedebat
Officia, extructo celsior in solio.
Discipulos fidei, detestandique rebelles
Idolij, ardebat dedere perfidiæ:
Carcereo crinita situ stare agmina contra
Iusserat horrendis excrucianda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.
Vngula fixa cauis costarum cratibus altos
Pandere secessus, & lacerare iecur.
Ac iam lassatis iudex tortoribus ibat
In furias, cassa cognitione fremens.
Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
Supplicia, auderet qui vitiare animam.
Inde furens quæsitor ait, iam tortor ab vno
Desine: si vana est quæstio, morte agito.
Huic abscinde caput, crux istum tollat in auras,
Viuentésque oculos offerat alitibus.
Hos rape præcipites, & vinctos conijce in ignem,
Sit pyra quæ multos deuoret vna reos.
En tibi quos properes rimosæ imponere cymbæ,
Pellere & in medij stagna profunda freti.
Quos vbi susceptos rapidum male sutа per æquor
Vexerit, & tumidis cæsa labarit aquis,
Dissociata putrem laxent tabulata carinam,
Conceptúmque bibant vndique naufragium.
Squamea cœnoso præstabit ventre sepulchrum
Bellua consumptis cruda cadaueribus.
Hæc persultanti, celsum subitò ante tribunal
Offertur senior nexibus implicitus.
Stipati circum iuuenes clamore ferebant,
Ipsum Christicolis esse caput populis.
Si foret extinctum properè caput, omnia vulgi
Pectora Romani sponte sacranda deis.
Insolitum lethi poscunt genus, & noua pœna
Inuenta, exemplo quo trepident alij.

Ille supinata residens ceruice: Quis, inquit,
Dicitur? affirmant, dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbétque iugales,
Intereátque feris dilaceratus equis.
Vix hæc ille, duo cogunt animalia freni
Ignara insueto subdere colla iugo,
Non stabulis blandiue manu palpata magistri,
Imperiúmque equitis ante subacta pati:
Sed campestre vago nuper pecus è grege captum,
Quod pauor indomito corde ferinus agit.
Iámque reluctantes sociarant vincula bigas,
Oráque discordi fœdere nexuerant.
Temonis vice funis inest, qui terga duorum
Diuidit, & medius tangit vtrunque latus.
Déque iugo in longum se post vestigia retrò
Protendens trahitur, transit & ima pedum.
Huius ad extremum sequitur qua puluere summo
Cornipedum refugas orbita trita vias.
Crura viri innectit laqueus, nodóque tenaci
Astringit plantas, atque rudente ligat.
Postquam composito satis instruxere paratu
Martyris ad pœnam verbera, vincla, feras:
Instigant subitis clamoribus, atque flagellis,
Iliáque infestis perfodiunt stimulis.
Vltima vox audita senis venerabilis hæc est:
Hi rapiant artus, tu rape Christe animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur,
Quà sonus atque tremor, quà furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor vrget,
Nec cursus volucer mobile sentit onus.
Per syluas, per saxa ruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
Prosternunt sepes, & cuncta obstacula rumpunt,
Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
Scissa minutatim labefacto corpore frusta
Carpit spinigeris stirpibus hirtus ager.
Pars summis pendet scopulis, pars sentibus hæret,
Parte rubent frondes, parte madescit humus.
Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucis digerit omne nefas.
Picta super tumulum species liquidis viget vmbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.
Rorantes saxorum apices vidi, optime Papa,
Purpureásque notas vepribus impositas.
Docta manus virides imitando effingere dumos,
Luserat & minio roseolam saniem.
Cernere erat ruptis compagibus ordine nullo
Membra per incertos sparsa iacere situs.
Addiderat charos gressu lachrymisque sequentes
Deuia quà fractum semita monstrat iter.
Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
Implebántque sinus visceribus laceris.
Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
Caniciem molli confouet in gremio.
Hic humeros, truncásque manus, & brachia, & vlnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ siccantur harenæ,
Ne quis in infecto puluere ros maneat.
Si quis & in sudibus recalentis aspergine sanguis
Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit.

Nec iam densa sacro quicquam de corpore sylua
Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis.
Cumque recensitis constaret partibus ille
Corporis integri qui fuerat numerus:
Nec purgata aliquid deberent inuia toto
Ex homine, extersis frondibus, & scopulis,
Metando eligitur tumulo locus, Ostia linquunt:
Roma placet, sanctos quæ teneat cineres.
Haud procul extremo culta ad pomeria vallo
Mersa latebrosis crypta patet foueis.
Huius in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namque fores summotenus intrat hiatu,
Illustrátque dies limina vestibuli.
Inde vbi progressu facili nigrescere visa est
Nox obscura loci per specus ambiguum,
Occurrunt celsis immensa foramina tectis,
Quæ iaciunt claros antra super radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,
Arcta sub vmbrosis atria porticibus:
Attamen excisi subter caua viscera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur absentis per subterranea solis
Cernere fulgorem, luminibúsque frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter vbi apposita est ara dicata Deo.
Illa sacramenti donatrix mensa, eadémque
Custos fida sui martyris apposita,
Seruat ad æterni spem iudicis ossa sepulchro,
Pascit item sanctis Tybricolas dapibus.
Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Hic corruptelis animique & corporis æger
Oraui quoties stratus, opem merui.
Quod lætor reditu, quod te venerande sacerdos
Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem,
Hippolyto scio me debere, Deus cui Christus
Posse dedit, quod quis postulet annuere.
Ipsa illas animæ exuuias quæ continet intus
Ædicula argento fulgurat ex solido.
Præfixit tabulas diues manus æquore leui,
Candentes recauum quale nitet speculum.
Nec Pariis contenta aditus obducere saxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane salutatum concurritur, omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt solis adusque obitum.
Conglobat in cuneum Latios simul, ac peregrinos
Permistim populos religionis amor.
Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
Balsama defundunt, fletibus ora rigant.
Iam cum se renouat decursis mensibus annus,
Natalémque diem passio festa refert:
Quanta putas studiis certantibus agmina cogi,
Quæue celebrando vota coire Deo?
Vrbs Augusta suos vomit, effunditque Quirites,
Vna & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
Discrimen procerum præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies se candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.

Exul-

Exultant fremitus variarum hinc inde virorum,
Indigena & Picens plebs & Ethrusca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altae
Campanus Capuae, iamque Nolanus adest.
Quisque sua laetus cum coniuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi;
Haeret & in magnis densa cohors spatiis.
Angustum tantis illud specus esse catervis,
Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
Stat sed iuxta aliud quod tanta frequentia templum
Tunc adeat cultu nobile regifico,
Parietibus celsum sublimibus, atque superba
Maiestate potens, muneribusque opulens.
Ordo columnarum geminus laquearia tecti
Sustinet, auratis suppositus trabibus.
Adduntur graciles tecto breviore recessus,
Qui laterum seriem iugiter exsinuent.
At medios aperit tractus via latior alti
Culminis exsurgens editiore apice.
Fronte sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, antistes praedicat unde Deum.
Plena laborantes aegre domus accipit undas,
Artatisque confertis aestuat in foribus.
Maternum pandens gremium quo condat alumnos,
Ac foveat foetos accumulata sinus.
Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Augusti mensis, ut ipsa vocat,
Prisco more diem quem te quoque sancte magister
Annua festa inter dinumerare velim.
Crede salutigeros feret his venerantibus ortus,
Lucis honoratae praemia restituent.
Inter solennes Cypriani, vel Chelidonii,
Eulaliaeque dies currat & iste tibi.
Sic te pro populo, cuius tibi tradita vita est,
Orantem Christus audiat omnipotens.
Sic tibi de pleno lupus excludatur ovili,
Agna nec ulla tuum capra gregem minuat.
Sic me gramineo remanentem denique campo
Sedulus aegrotam pastor ovem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleveris agnis,
Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

PASSIO BEATORUM Apostolorum Petri & Pauli.

Plus solito coeunt ad gaudia, dic amice quid sit,
Romam per omnem cursitant, ovantque.
Festus Apostolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Unus utrunque dies, pleno tamen innovatus anno
Vidit superba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quae flumine labitur propinquo
Binis dicatum caespitem trophaeis.
Et crucis & gladii testis, quibus irrigans easdem
Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis,
Pendere iussum praeminente ligno.
Ille tamen veritus celsae decus aemulando mortis
Ambire tanti gloriam magistri,
Exigit ut pedibus mersum caput imprimant supinis,
Quo spectet imum stipitem cerebro.
Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumen:
Hoc mente maior, quo minor figura.
Noverat ex humili caelum citius solere adiri,
Deiecit hora spiritum daturus.
Ut teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diémque eundem Sol reduxit ortus:
Evomit in iugulum Pauli Nero fervidum furorem,
Iubet feriri gentium magistrum.
Ipse prius sibimet finem cito dixerat futurum:
Ad Christum eundum est, iam resolvor, inquit.
Nec mora protrahitur, poenae datur, immolatur ense,
Non hora vatem, non dies fefellit.
Dividit ossa duum Tybris sacer ex utraque ripa,
Inter sacrata dum fluit sepulchra.
Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliva, & murmurans fluento.
Namque supercilio saxi liquor ortus, excitavit
Fontem perennem chrismatis feracem.
Nunc pretiosa ruit per marmora, lubricatque clivum,
Donec virenti fluctuet colymbo.
Interior tumuli pars est ubi lapsibus sonoris,
Stagnum nivali volvitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura superne tingit undas,
Musci relucent & virescit aurum.
Cyaneusque latex umbram trahit imminentis ostri,
Credas moveri fluctibus lacunar.
Pastor oves alit, ipse illic gelidi rigore fontis
Videt sitire quas fluenta Christi.
Parte alia titulum Pauli via servat Ostiensis,
Qua stringit amnis caespitem sinistrum.
Regia pompa loci est, princeps bonus has sacravit arces,
Lusitque magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus sublevit, ut omnis aurulenta
Lux esset intus, ceu iubar sub ortu.
Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.
Tum camyros hyalo insigni varie cucurrit arcus,
Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,
Urbi colendas quas dedit togatae:
Aspice, per bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux in duobus fervet una festis.
Nos ad utrunque tamen gressu properemus incitato
Et his & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius qua fert via pontis Hadriani,
Laevam deinde fluminis petemus.
Transtyberina prius solvit sacra pervigil sacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota.
Haec didicisse sat est Romae tibi: tu domum reversus,
Diem bifestum si colas, memento.

PASSIO CYPRIANI MARTYris & episcopi Carthaginensis.

Punica terra tulit, quo splendeat omne quicquid
usquam est,
Inde domum Cyprianum, sed decus orbis & magistrum.
Est proprius patriae martyr, sed amore & ore noster,

Incubat in Libya sanguis, sed vbique lingua pollet:
Sola superstes agit de corpore, sola obire nescit,
Dum genus esse hominum Christus sinet, & vigere mundum,
Dum liber vllus erit, dum scrinia sacra literarum,
Te leget omnis amans Christum, tua Cypriane discet.
Spiritus ille Dei, qui fluxerat autor in prophetas
Fontibus eloquij te cælitùs actus irrigauit,
O niue candidius linguæ genus, ô nouum saporem,
Vt liquor ambrosius cor mitigat, imbuit palatum,
Sedē animæ penetrat, mentem fouet, & pererrat artus,
Sic Deus interior sentitur, & illabitur medullis.
Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela:
Deerat Apostolicis scriptis opulentus executor,
Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
Quæque voluminibus Pauli famulata disputaret,
Quo mage cruda hominū præcordia perpolita nossent,
Siue timoris opus, seu mystica vel profunda Christi:
Vnus erat iuuenum doctissimus, artibus sinistris,
Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
Sæpe etiam magicum cantamen inire per sepulchra,
Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta.
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repentè Christus,
Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti.
Iámque figura alia est, quàm quæ fuit oris & nitoris:
Exuitur tenui vultus cute, transit in seueram,
Defluus cæsaries compescitur ad breues capillos:
Ipse modesta loqui, spem quærere, regulam tenere,
Viuere iustitia Christi, & penetrare dogma nostrum.
His igitur meritis dignissimus vsque episcopale
Prouehitur solium doctor, capit & sedile summum.
Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus,
Constituêre simul pœnas capitis Deum fatentis,
Millia terrigenum spurcissima iusserant sacrari.
Contrà animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ virtutis honore discreparet,
Neu fidei pretium quis sumere degener timeret:
Esse leuem cruciatum, si modò conferas futura,
Quæ Deus ipse viris interminus fortibus spopondit:
Mercedem doloris eius spem luminis, & diem perennem,
Omne malum volucri cū tempore transuolare cursim,
Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat:
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris,
Séque caput gladio submittere, sanguinem dicare:
Qui sociare animam Christo velit, vt comes sequatur.
His vbi corda virūm Christo calefacta præparauit,
Ducitur ante alios Proconsule perfurente vinctus.
Antra latent Tyriæ Carthaginis abditis reposta,
Conscia tartareæ caliginis abdicata soli:
Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & catena
Nexus vtraque manu, nomen patris inuocat supremi:
Omnipotens genitor, Christi decus, & creator orbis,
Christe parens hominis, quem diligis & vetas perire:
Ille ego vipereis, quem tu bonus abluisti venenis.
Criminibus varijs tinctum miseratus abluisti,
Iámque tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter.
Et nouus ex veteri, nec iam reus, aut nocens, vt antè,
Si latebram facili charismate pectus expiasti:
Vise liberis tenebris et gasula caca dissipata,
Eripe corporeo de carcere, vinculisque mundi
Hanc animam, liceat fuso tibi sanguine immolari.
Ne qua ferum reprimat clementia iudicem tyranni,
Neu sciat inuidia mitescere, gloriam negare.
Da quoque ne quis iners sit de grege, quem tuum regebam:
Ne cadat impatiens pœnæ, titubétve quis tuorum,
Incolumē vt numerum reddam tibi, debitumq; soluam.
Vocibus his Dominum permouerat: influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis, autor acrioris
Ingenij stimulis, vt pectora subditis calerent
Ad decus egregium discrimine sanguinis petendum,
Non trepidare docens, nec cedere, nec dolore vinci,
Laudis amore rapi, Christum sapere, & fidem tueri.
Fama refert, foueam campi in medio patêre iussam,
Calce vaporifera summos propè margines refertam:
Saxa recocta vomunt ignem, niueusque puluis ardet,
Vrere tacta potens, & mortifer ex odore flatus.
Appositam memorant aram fouea stetisse summa
Lege, sub hac salis aut micam, iecur & suis litarent
Christicolæ, aut mediæ spontè irruerent in ima fossæ.
Prosiluêre alacres cursu rapido simul trecenti,
Gurgite puluereo mersos liquor aridus vorauit,
Præcipitémque globum fundotenus implicauit imo.
Corpora candor habet, candor vehit ad superna mentes,
Candida massa dehinc dici meruit per omne seclum.
Lætior interea iam Thascius ob diem suorum
Sistitur indomitis Proconsulis eminus furori.
Dogmatis, atque loci iussus genus, Christianus inquit:
Trado salutiferi mysteria consecrata Christi.
Ille sub hæc: Satis est iam criminis, ipse confitetur
Thascius, ipse Iouis fulmen negat, expedite ferrum,
Carnificis gladio pœnam luat hostis idolorum.
Ille Deo meritas grates agit, & canit triumphans.
Fleuit obire virum mœsta Africa: quo docente facta est
Cultior eloquio, cuius sibi docta gloriatur.
Mox tumulum lachrymans struxit, cineresque consecrauit.
Desine flere bonum tantum, tenet ille regna cœli,
Nec minus incolitat terras, nec ab hoc recedit orbe,
Disserit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.
Nec Libyæ populos tantum regit, exit vsque in ortum
Solis, & vsque obitum, Gallos fouet, imbuit Britannos,
Præsidet Hesperiæ, Christum serit vltimus Hyberis.
Denique doctor humi est, idem quoque martyr in supernis,
Instruit hic homines, illic pia dona dat patronus.

PASSIO AGNETIS martyris.

AGnes sepulchrum est Romulea in domo,
Fortis puellæ, martyris inclytæ,
Conspectu in ipso condita turrium
Seruat salutem virgo Quiritium:
Nec non & ipsos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore supplices.
Duplex corona est præstita martyri,

Intactum

Intactum ab omni crimine virginali.
Mortis deinde gloria libera.
Aiunt iugali vix habilem toro,
Primis in annis fortè puellulam
Christo calentem, fortiter impijs
Iussis renisam, quo minus idolis
Addicta, sacram desereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi iudicis illice,
Nunc sæuientis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpúsque duris excruciatibus
Vltrò offerebat, non renuens mori.
Tum trux tyrannus: Si facile est, ait,
Pœnam subactis ferre doloribus,
Et vita vilis spernitur: at pudor
Charus dicatæ virginitatis est.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum est, ad aram ni caput adplicet,
Ac de Minerua iam veniam roget,
Quam virgo pergit temnere virginem.
Omnis iuuentus irruat, & nouum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud, inquit Agnes, immemor est ita
Christus suorum, perdat vt aureum
Nobis pudorem, nos quoque deserat.
Præsto est pudicis, nec patitur sacræ
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis sanguine si voles:
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam publicitùs iubet
Flexu in plateæ sistere virginem.
Stantem refugit mœsta frequentia,
Auersa vultus, ne petulantius
Quisquam verendum conspiceret locum.
Intendit vnus fortè procaciter
Os in puellam, nec trepidat sacram
Spectare formam lumine lubrico:
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens, atque oculos ferit,
Cæcus corusco luminis corruit,
Atque in plateæ puluere palpitat.
Tollunt sodales semineceni solo,
Verbisque deflent exequialibus.
Ibat triumphans virgo, Deum patrem
Christúmque sacro carmine concinens,
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar nec violabile
Experta victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudisse Christo, redderet vt reo
Lucem iacenti: tum iuuenis halitum
Vitæ innouatum visibus integris.
Primum sed Agnes hunc habuit gradum
Cælestis aulæ, mox alius datur
Ascensus: iram nam furor incitat
Hostis cruenti: Vincor, ait gemens.
Astringe ferrum miles, & exere
Præcepta summi regia principis.
Vt vidit Agnes stare trucem virum
Mucrone nudo, lætior hæc ait:
Exulto, talis quòd potius venit
Vesanus, atrox, turbidus, armiger,
Quàm si veniret languidus ac tener,
Mollisque ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic hic amator iam fateor placet,
Ibo irruentis gressibus obuiam,
Nec demorabor vota calentia:
Ferrum in papillas omne recepero,
Pectúsque ad imum vim gladij traham.
Sic nupta Christo transiliam poli
Omnes tenebras, æthere celsior.
Æterne rector diuide ianuas
Cæli obseratas terrigenis prius,
Ac te sequentem Christe animam voca,
Quum virginalem, tum patris hostiam.
Sic fata, Christum vertice cernuo
Supplex adorat, vulnus vt imminens
Ceruix subiret prona paratius.
Ast ille tantam spem peragit manu:
Vno sub ictu nam caput amputat,
Sensum doloris mors cita præuenit.
Exutus inde spiritus emicat,
Libérque in auras exilit. Angeli
Sepsere euntem tramite candido.
Miratur orbem sub pedibus situm,
Spectat tenebras ardua subditas,
Ridétque solis quod rota circuit,
Quod mundus omnis voluit, & implicat,
Rerum quod atro turbine voluitur,
Quod vana sæcli mobilitas rapit,
Reges, tyrannos, imperia, & gradus,
Pompasque honorum stulta tumentium,
Argenti & auri vim rabida siti
Cunctis petitam per varium nefas,
Splendore multo structa habitacula,
Illusa pictæ vestis inania,
Iram, timorem, vota, pericula:
Nunc triste longum, nunc breue gaudium,
Liuoris atri fumificas faces,
Nigrescit vnde spes hominum & decus:
Et quod malorum teterrimum omnium est,
Gentilitatis sordida nubila.
Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
Stans, & draconis calce premens caput,
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit veneno, mergit & inferis.
Nunc virginalis perdomitus solo,
Cristas cerebri deprimit igneas,
Nec victus audet tollere verticem.
Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus Martyris innubæ,
Vnam decemplex edita sexies
Merces perennis luminis conficit:
Centenus extat fructus in altera.
O virgo felix, ò noua gloria,
Cælestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluuionibus
Vultum gemello cum diademate,

Cui posse soli cunctiparens dedit
Castum vel ipsum reddere fornicem.
Purgabo roris propitiabilis
Fulgore nostrum si tecar impleat.
Nil non pudicum est, quod pia visere
Dignatur, albo vel pede tangere.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS VIRI CONSVLARIS, ἀποθέωσις, ID EST DE DIVINITATE.

Est tria summa Deus, trinum specimen, vigor unus.
Corde patris genita est Sapientia, filius ipse est.
Sanctus ab aeterno subsistit spiritus ore:
Tempore nec senior pater est, nec numine maior:
Nam sapiens retrò semper Deus, edidit ex se
Per quod semper erat gignenda ad secula Verbum,
Edere sed verbum patris est: at caetera Verbi,
Adsumptum gestare hominem, reparare peremptũ,
Conciliare patri, dextráque in sede locare.
Spiritus ista Dei complet, Deus ipse fideles
In populos charisma suum diffundere promptus,
Et patris & Christi virtutem in corpora transfert.

HYMNVS IN INFIDELES.

Est vera secta? te magister consulo.
Rectámne seruamus fidem?
An viperina non cauemus dogmata,
Et nescienter labimur?
Arctam salutis vix viam discernere est
Inter reflexas semitas.
Tam multa surgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua quae se conserunt diuortia,
Hinc inde textis orbitis.
Quas si quis errans ac vagus sectabitur
Rectum relinquens tramitem,
Scrobis latentis, pronus in foueam ruet,
Quam fodit hostilis manus.
Manus latronum, quae viantes obsidet
Iter sequentis deuium.
Quid non libido mentis humanae struat?
Quid non malorum pruriat?
Statum lacessunt omnipollentis Dei
Calumniosis litibus,
Fidem minutis dissecant ambagibus,
Vt quisque lingua est nequior.
Soluunt, ligántque quaestionum vincula
Per syllogismos plectiles.
Vae captiosis sycophantarum strophis,
Vae versipelli astutiae.
Nodos tenaces recta rumpit regula,
Infesta dissertantibus,
Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Vt concidant sophistica.
Déque imbecillis subiugauit fortia,
Simplex vt esset credere.
Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,
Impingat in quem vanitas.
Signum cauenti, non cauenti scandalum:
Hunc sternit, illum dirigit.
Dum plura tentat caecus incerto gradu,
Incurrit id quod obuium est.
Fax sola fides est praeferenda gressibus,
Vt recta sint vestigia.
Quis in tenebris hostis errantes tamen
Pulsat, trahitque & proterit.
Qui sparsa ad ipsum commeantem transitum
Frumenta saeuus deuorat.
Qui laeta Christi culta fur interpolat,
Addens auenas aemulas,
Quas de veneni lacte in herbam sterilem
Patitur colonus crescere:
Ne fortè culmum fibra manu spiceum
Simul reuulsa internecet.
Expectat ergo dum dolosa & farrea
Feruens coquit maturitas.
Dat ventilabro tecta quaeque vt horreis
Vrat recrementum sacri.
Refert sed ipsa nosse, quae messem necant
Zizaniorum semina.

CONTRA HAERESIN QVAE patrem passum affirmat.

Plurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu
Dogmata catholicam maculent male prodita linguam.
Ille patrem pellens solio detrudit in arctum
Corporis humani gestamen, nec pauet ipsum
Obiectare neci, duróque adfigere ligno.
Passibilisne Deus? cuius species, & imago
Nulli visa vnquam, nec enim comprendier illa
Maiestas facilis, sensúue, oculísue, manúue.
Ioannis magni celebris sententia praesto est:
Haud vnquam testata Deum potuisse videri.
Ille pater, quem nulla acies violenta tuendo
Eminus ardentis penetrauit acumine visus
Qui se formam hominis non induit, & deitatis
Immersum adsumpto non temperat ore, modóue,
Aut Euangelici patas spernenda libelli.

Iam

Iam blaspheme tibi est: aut nunquam visa beati
Vis intacta patris, non admiscenda caducis:
Sed tamen & patris est specimen, quod cernere fas sit
Humanis aliquando oculis concurrere promptum.
Quod quamuis hebes intuitus speculamine glauco,
Humentique acie potuit nebulosus adire,
Quisque hominum vidisse Deum memoratur, ab ipso
Infusum vidit gnatum: nam filius hoc est,
Quod de patre micans se præstitit inspiciendum,
Per species quas posset homo comprendere visu.
Nam mera maiestas est infinita, nec intrat
Obtutus, aliqui in se moderamine formet.
Hoc vidit princeps generosi seminis Abram,
Iam tunc dignati terras inuisere Christi
Hospes homo in triplicem numen radiasse figuram.
Hoc conlactantes tractarunt brachia Iacob,
Ipse dator legis diuinæ accedere coràm
Iussus amicitiæ conlato qui stetit ore
Comminus, & sacris coniunxit verba loquelis,
Carnis in effigie Christum se cernere sensit.
Sed maiora petens, animum per vota tetendit
Inconcessa homini plus quàm mortale laborans,
Ipsum quantus erat sine corpore visere Christum.
Denique post multi sermonis mutua, postque
Conspectum præsentis heri, & consortia longa,
Quæso, ait, vt liceat te nunc Deus optime nosse.
Respondit Dominus: Mea non me cernere, iussis
Posteriora dabo. quid apertius, absque aliena
Quàm sumat facie verbum non posse videri?
Posse tamen, quum malit idem nunquam patre viso
Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro:
Sæpe & in angelicas vel mortales memoratum est
Induci species, queat vt sub imagine cerni.
Hoc Verbum est, quod vibratum patris ore benigno
Sumpsit virgineo fragilem de corpore formam.
Inde figuram hominis, nondum sub carne Moysi
Obiecta, effigiem nostri signauerat oris,
Quod quandoque Deus verbi virtute coactum
Sumpturus corpus, faciem referebat eandem.
Sed tamen & sentum visa est excita cremare
Flamma rubum, Deus in spinis volitabat acutis,
Vulnificisque comas innoxius ignis agebat,
Esset vt exemplo, Deus inlapsurus in artus
Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
Et peccata malis hirsuta doloribus implent.
Inculto nam stipe frutex vitiosus iniquis
Luxuriem virgis inhonesto effundere succo
Cœperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
Cernere erat steriles subito splendescere frondes,
Accensisque citum foliis magno impete latè
Conlucere Deum, nec spinea lædere texta,
Lambere sanguineos fructus, & poma cruenta,
Stringere mortiferi vitalia germina ligni.
Quandoquidem tristes purgantur sanguine culpa,
Quem contorta rubus densis cruciatibus edit.
Ergo nihil visum, nisi quod sub carne videndum
Lumen, imago Dei, Verbum Deus, & Deus ignis,
Qui sentum nostri peccamen corporis implet:
Nam lucis genitor, Verbi sator, altior, & ignis
Creditur extra oculos, vt Apostolus edocet, autor,
Qui negat intuitu fontem Deitatis adiri:
Credite, nemo Deum vidit, mihi credite, nemo.
Visibilis de fonte Deus, non ipse Dei fons
Visibilis cerni potis est: qui nascitur, at non
Innatus cerni potis est: latet os patris illud,
Vnde Deus, qui visibilem se præstitit olim,
Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est
Passio, quæ corpus sibi vendicat: ardua nam vis
Est impassibilis, quoniam natura superni
Ignis ad horrificas nescit descendere pœnas,
Nec caput humanis angoribus excruciari,
Pura, serena, micans, liquido prælibera motu,
Subdita nec cuiquam, dominatrix vtpote rerum:
Cui non principium de tempore, sed super omne
Tempus, & ante diem maiestas cum patre summo,
Imò animus patris, & ratio, & via consiliorum,
Quæ non facta manu, nec voce creata iubentis,
Protulit imperium patrio ructata profundo.
Hanc igitur non flagra secant, non sputa saliuis
Aspergunt alapis, non vexat palma relisis:
Nec perfossa cruci clauorum vulnera figunt.
His affecta caro est hominis, quam fœmina prægnans
Enixa est sub lege vteri sine lege mariti.
Ille famem patitur, fel potat, & haurit acetum,
Ille pauet mortis faciem, tremit ille dolorem.
Dicite sacrilegi doctores qui patre summo
Desertum iacuisse thronum contenditis, illo
Tempore quo fragiles Deus est inlapsus in artus:
Ergo pater passus? quid non malus audeat error?
Ille puellari conceptus sanguine creuit,
Ipse verecundæ distendit virginis aluum,
Et iam falsiloqua est diuini pagina libri,
Quæ verbum in carnis loquitur fluxisse figuram?
At non qui verbi pater est, caro factus habetur:
Fige gradum scriptura tuum, nil mobile & anceps
Adfirmasse decet: pater est, quem cernere nulli
Est licitum: pater est, qui nunquam visus in orbe est.
Nec mundana inter radiauit lumina coràm.
Verbum conspicuum misit, missumque recepit
Quum voluit, verbo perstrinxit viscera pura
Virginis, & verbo struxit puerilia membra.
Ipse quidem in terris virtute & numine præsens
Semper adest quocunque loci, nec pars vacat vlla
Maiestate patris, nusquam est genitor Deus absens,
Per verbum sed semper adest: atque inde Philippo
Christus ait: Tanto tecum iam tempore versor,
Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me?
Est inuisibilis donum patris, edere natum
Visibilem, per quem valeat pater ipse videri.
Nec solis sanctorum oculis, sed lumine cassis,
Cæcorum cæcos loquor, atra socordia quorum
Corde tenebroso verum perpendere nescit,
Quem si perspicuum mortalibus infitiaris,
Fare age, quem videat Babylonis ab arce tyrannus
Innocuas inter flammas procul exspatiantem,
Calcantem rapidos inadustis fratribus ignes:
Nempe ait, ô proceres, tres vasta incendia anhelis
Accepêre viros fornacibus, additus vnus
Ecce vaporiferos ridens interserat ignes,
Filius ille Dei est, fateor, quem victus adoro:

Irrisas remouete faces, tedásque tepentes
Subtrahite, en friget succensi sulphuris ardor.
Filius haud dubium est, agit hæc miracula rerum,
Quem video Deus ipse, Dei certissima proles,
Imperat immensis ardoribus, & domat iras,
Insultans famulante rogo. piceósque furores
Comprimit & rabiem flammarum algescere cogit,
Barbaricos calida aura sinus non tangere iussa
Præterit, & tenues stridens transcurrit amictus.
Ipse per Assyrias metuit vapor ire tyaras,
Ne coma fusa humeris fumo obsordescat amaro.
Hæc ait, & varios iubet obmutescere cantus.
Organa, sambucas, citharas, calamósque, tubásque,
Stulta superstitio tacuit, vox festa quieuit,
Quæ male conspicuæ celebrabat imaginis aurum.
Carmina sanctorum resonant iam sola virorum,
Concentu triplici regem laudantia cœli:
Qui mare, qui terras, qui lucida sidera fecit,
Ignibus, & medijs securos texit alumnos,
Semper in auxilium sermo patris omnipotentis
Descendit, seruando homini, mortalia semper
Admiscenda sibi proprio curauit amore,
Vt socianda caro, dominóque implenda perenni,
Degenerem vitam, quam tunc animalis agebat,
Exemplo mutaret heri, similesque per artus
Cernere consortem terreni adsuesceret oris,
Participémque suum visu velut obside nosse,
Et consanguineo paulatim accedere Christo.
Ergo animalis homo quondam, nunc spiritus illum
Transtulit ad superi naturam seminis, ipsum
Infundendo Deum, mortalia viuificantem.
Nunc noua materies solidata intercute flatu,
Materies sed nostra tamen de virgine tracta
Exuit antiqua corrupta exordia vitæ,
Immortale bonum proprio spiramine sumens.
Filius ille hominis, sed filius ille Tonantis,
Iam solus vultum patris aspicit, & videt ipsum.
Nemo patrem nouit nisi filius, & cui monstrat
Filius, & nostri mediator, & omnipotentis.
Denique concludam breuis vt compendia summæ:
Non pater in carnem descendit, sed patris arcem
Sumpta caro ascendit, natus per vtrunque cucurrit.

CONTRA VNIONITAS, ID est, Sabellianos hæreticos.

Cede profanator Christi, iam cede Sabelli,
Depositórque patris, natique insane negator.
Nónne patrem violas, dum natum scire recusas?
Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet:
Nec vocitare patrem potes es, quem germine fraudas.
Sed fortasse velis patria pietatis honore
Dispoliare Deum, contentus nomine nudo,
Quod Deus est, adimasq; decus patris, & generiuum.
Et quis in idolio recubans, inter sacra mille,
Ridiculósque deos venerans sale, cespite, thure,
Non putat esse Deũ summum, & super omnia solum,
Quamuis Saturnis, Iunonibus & Cythereis,
Portentisque alijs fumantes consecret aras:
Attamen in cœlum quoties suspexit, in vno
Constituit ius omne Deo, cui seruiat ingens
Virtutum ratio varijs instructa ministris.
Quæ gens tam stolida est animis? tã barbara linguis?
Quæue superstitio tam sordida? quæ caniformem,
Latrantémque throno cœli præponat Anubim?
Nemo Cloacinæ, aut Tiphonæ super astra deabus
Dat solium, quamuis solidam persoluat acerram,
Sacrilegisque molam manibus rimetur & exta.
Consule barbati delyramenta Platonis,
Consule & hircosos Cynicos, quos somniat & quos
Texit Aristoteles torta vertigine neruos:
Hos omnes quamuis anceps labyrinthus & error
Circumflexus agat, quamuis promittere & ipsi
Gallinam soleant, aut gallum, clinicus vt se
Dignetur præstare Deus morientibus æquum,
Quũ ventum tamen ad normam rationis & artis,
Turbidulos sensus & litigiosa fragosis
Argumenta modis concludunt numen in vnum.
Cuius ad arbitrium sphæra mobilis atque rotunda
Voluatur, seruéntque suos vaga sidera cursus.
Non recipit natura hominis, modò quadrupes ille
Non sit, & erecto spectet cœlestia vultu:
Non recipit, neges vt regimen pollere supremum.
Illud & ipse Numa tacitus sibi sensit aruspex,
Semifer & Gethus sentit cane milite peior.
Sed nos qui Dominum libris, & corpore iam bis
Vidimus, antè fide, mox carne, & sanguine coràm,
Quinque voluminibus vatum cruce teste probatis
Rimantes digitos costarum in vulnera cruda
Mersimus, & manuum visu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognouimus Iesum,
Abiurare Deo titulum, noménque paternum
Credimus esse nefas, qui regem protulit ex se?
Non regem populi Parthorum aut Romulidarum,
Sed regem summæ & mediæ rationis & imæ,
Atque ideo rerum dominum, & super omnia regem.
Carnis habet medium, summum patris, & Stygis imũ.
Defluit his gradibus, rursúsque reuoluitur in se:
Est Deus, est & homo, & fit mortuus, & Deus idẽ est,
Omnia percurrit natura ieiunia prona,
Vt rursum patris in gremium replicata reportet
Mortua quæ fuerant, ipsos quoque sub æthera artus.
Hæc fore quum veterum cecinissent organa vatum,
Nos oculis, manibus, congressu, voce, loquela
Experti, horum tandem intelleximus orsa
Priscorum, & viso patefacta oracula Christo.
Hæc est nostra salus, hinc viuimus, hinc animamur,
Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
Natum nosse Deum, nunquam nisi sanctus & vnus
Spiritus intersit natumque patrémque vocare:
Sic tamen hæc constare tria, vt ne separe ductu
Tres faciant, tribus his subsistat sed Deus vnus.
Nec pater ipse autem qui filius, vt quem natum
Scimus ab innato, vere pater & sata verè
Sit soboles, nec sit genitor sibi filius ipse,
Siue pater natus fuerit, siue ipse repentè.
Perquàm ridiculum est, & futile, natus vt ex se
Nascendi noua materies, aut Deus vltrò
Ediderit, natúmque sibi se fecerit ipsum.
Nil falsum aut mendax diuina vocabula fingunt.

Qui

Qui pater est gignendo pater: tum filius ex hoc
Filius, autore ut genitus quòd sit patre summo,
Summus & ipse tamen: nec. n. minor aut patre dispar.
Vnde in utroque operis forma indiscreta, nisi omnem
Vim maiestatis patriæ generosus haberet
Filius, idque Deus genitor quod filius esset.
Pergunt ulterius scrutantes, quid sit idipsum
Gignere, si fas est humanos tendere sensus
Vsque ad secretum, quod tempora cuncta, diésque
Præuenit antiquos, & principium super ipsum
Eminet, & quodcunque potest homo quærere transit,
Quum sit difficilis via noscere principiorum
Semina, cui dabitur mortali exquirere, quid nam
Vltra principium Deus egerit? aut quo pacto
Ediderit verbum, quod principio caret omni?
Hoc solum scimus, quod traditur esse Deus, quem
Non genitus genitor generauerit, unus & unum,
Integer integrum: non cœptum, sed tamen ortum,
Et comperpetuum patris, retrò sed patre natum.
Sed nec decisus pater est, ut pars patris esset
Filius, extendens nec se substantia tractim
Produxit, minuitue aliquid de numine pleno.
Dum mutata nouum procludit portio natum.
Non conuertibilis nec demutabilis unquam
Est Deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit: atqui
Totus & ex toto Deus est, de lumine lumen.
Quando autem lumen sine lumine, quando refulgens
Lux fulgore caret, quando est ut proditus ignis
Ignem deminuat, quando pater & Deus & lux
Non lucis Deus, ut pater est. qui si pater olim
Non fuit, & serum genuit post tempora natum,
Fit nouus, inque nouum ius proficit: absit ut unquam
Plenus proficiat, qui non eget incremento.
Et Deus, & genitor, luménque & gloria semper
Ille fuit, nec post sibi contulit ut pater esset.
Sic fit ut æternum credamus cum patre Christum,
Illo autore satum, cui nullus præfuit autor.
Hæc tu si dubitas nati mysteria Christi
Perdite, catholica non es de plebe, sed unus
De grege thurifero venerator Deucalionum
Deuotus cippi ficulni & stipitis unctor.
Quin potius scrutare Dei signacula in ipso
Fonte vetustatis, percurre scrinia primi
Scriptoris, quem non bardus pater, aut auus augur,
Fabula nec veteris famæ, nec garrula nutrix,
Nec sago clangore loquax & stridula cornix
Rem docuére Dei: sed coràm proditus ipse,
Ipse Deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio: séque ac sua summa retexit.
Nimirum meminit scriptor doctissimus illo
Orbis principio non solùm, ne sine Christo
Informasse patrem facturæ plasma nouellæ:
Fecit, ait, condens hominem Deus, & dedit illi
Ora Dei. quidnam est aliud, quàm dicere, solus
Non erat? atque Deo Deus adsistebat agenti,
Quũ Dominus faceret Domini sub imagine plasma?
Christus forma patris, nos Christi forma & imago,
Condimur in faciem Domini bonitate paterna,
Venturo in nostram faciem post secula Christo.
Possum multa sacris exempla excerpere libris,
Ne refugis, quæ te doceant, non in patre solo
Vim maiestatis positam, sed cum patre Christum
Esse Deum, velut ille ait genealogus idem:
A Domino Dominus flammas pluit in Sodomitas.
Quis Dominus? de quo Domino? si solus ab arce
Siderea spectat pater, aut ardescit in iras?
Filius armatam Domini patris ignibus iram
Spargebat Dominus: sunt unum fulmen utraque.

ADVERSVS IVDAEOS.

HÆc si Iudaicos sic intellecta rigassent
Auditus, stupidas ut possent tangere fibras,
Audissent Dominum virtutum, qui pereuntes
Venerat ut seruaret oues: sed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput & iam coctile Bahal
Finxerat, auriculásque suo spoliarat honore.
Dux populi peccantis adest de monte corusci
Luminis, alloquióque Dei, tabulásque tremendo
Incisas digito cæca ad tentoria defert.
Sed cadit in faciem plebs non visura profundæ
Legis in effigie scriptum per ænigmata Christum.
Infelix, quæ luce oculos præstricta pauentes
Texerit, & presso faciem velarit amictu.
At nos reiecto Christum velamine coràm
Cernimus, atque Deum vultu speculamur aperto:
Nec sub lege graui depressa fronte iacemus,
Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.
Heu frondosa prius ramis felicibus arbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis,
Ecce tibi inserto reuirescit nunc oleastro
Truncus, & externi vestitur cortice libri:
Iam miserere tui. non se syluestris oliui
Surculus, exultans alieno stipite iactat:
Sed monet ut generis proprij memor, unguine amarè
Contristare comas desinas, stirpe nec imo
Inuideas, missis in celsa cacumina virgis.
Blasphemas dominum gens ingratissima Christum.
Pascha tuum dic, dic cuius de sanguine festum
Tam solemne tibi est: quis tandem caditur agnus
Annicu[l]us, sacer ille tibi redeuntibus annis?
Sed sacer, in pecude stultum est sic credere sacrum
Sanguine balantis summos contingere postes,
Lasciuire choros simulaginis azymon esse,
Quum fermentati turgescant crimine mores.
Non sapis unprouidens nostrum te effingere pascha?
Legis & antiqua productis pingere sulcis,
Omne sacramentum, retinet quod passio vera,
Passio quæ nostram defendit sanguine frontem,
Corporeamque domum signato communit ore.
Hinc fugit exclusis Aegypti plaga flagellis,
Hæc regis Phary regnum ferale resoluit,
Dèque potestatis mundanæ grandine densa
Eripit Abraham cum stirpe & gente fideli.
Abrahæ genus est verum, cui sanguis in ore
Creditur, inscriptusque rubet cui visus in orbe.
Haud dubitante fide Deus est, Deus ex patre verus,
Ille Deum vidit, visum mox credidit. At tu
Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens,

Dixit, & exanguis conlabitur: at velut ipsum
Cerneret exerto minitantem fulmine Christum,
Ipse quoque exanimis posito diademate princeps
Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora ligno?
Qui Zoroastraeos turbasset fronte susurros,
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum
Purpureus custos lateris deprenditur vnus.
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosilit pauidus deiecto antistite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum.
Dum tremefacta cohors, Dominique oblita, supinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Iesum.
Iám ne piget facti iam? pœnitet? en tibi Christum
Infelix Iudæa Deum, qui sabbata soluens
Terrea, mortales æterna in sabbata sumpsit.
Gentibus emicuit, prǽfulsit regibus, orbem
Possidet, imperij dominam sibi credere Romam
Compulit, & simulachra deum Tarpeia subegit.
Disce tuis miseranda malis, quo vindice tandem
Vana superstitio, lex & carnaliter acta
Plectatur, cuius virtus te proterat vltrix.
Destructione iacent Salomonia saxa metallo
Aedificata manu, iacet illud nobile templum.
Cur iacet? artificis quia dextra solubile illud
Cementum struxit resolubile: iure solutum est,
Et iacet, in nihilum quoniam redit omne politum,
Quod fieri recipit, recipit quandoque perire.
Si nostrum contrà quod sit vis discere templum:
Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
Composuit, quod nulla abies, pinusue dolata
Texuit, exciso quod nunquam marmore creuit.
Cuius onus nullis fultum sublime columnis
Fornice curuato tenui super aere pependit:
Sed verbo factum Domini, non voce sonora:
Sed verbo, quod semper erat, verbum caro factum est.
Hoc templum æternum est, hoc finē non habet, hoc tu
Expugnare volens flagris, cruce, felle petisti.
Destructum iacuit pœnis vexantibus, esto:
Matris enim ex vtero, quod destrueretur, habebat.
Sed quod morte breui materna ex parte solutum est,
Maiestate patris viuum lux tertia reddit.
Vidisti angelicis comitatum cœtibus altè,
Ire meum cuius seruor munimine templum:
Illius æternæ suspendunt culmina portæ,
Ac per inaccessis scalarum gloria turres
Tollitur, & gradibus lucet via candida summis.
At tua congesta tumuli aut holocausta ruina:
Quid mereare Titus docuit, docuere rapinæ
Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
Terrarum pelagique plagas tua membra feruntur.
Exilijs vagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus, postquam patria de sede reuulsus,
Supplicium pro cæde luit, Christique negati
Sanguine respersus commissa piacula soluit.
En quo priscorum virtus defluxit auorum?
Seruit ab antiquis deiapsa fidelibus hæres
Nobilitas, sed iam non nobilis: illa recentem
Suscepit captiua fidem: vt tanta nouella
Credulitatis inest, Christum confessa triumphat
Gens infida prius, Christi sed victa negatrix
Subditur imperio, dominos sortita fideles.

CONTRA HOMVSIONITAS.

SVnt qui Iudaico cognatum dogma furori
Instituunt, media Christum ratione sequuti,
Hoc tantum quòd verus homo est, at cælitus illum
Adfirmant non esse Deum, pietate fatentur,
Maiestate negant: morum pro laude sacratum
Concelebrant, adimunt naturæ summa supernæ.
Omne opus egregium, per quod solertia pollens
Emicat, ingenij est, vel roboris: illud acuto
Corde viget, duris excellit viribus istud.
Mortale est, sed vtrunque hominum: nam cana senescunt
Ingenia, & validos consumunt secla lacertos.
Hac nos non Domini virtute, & laude perenni
Non sequimur: sequimur, nullo quod semine terra
Germinat immundum, quod non de labe virili
Sumit principium. tener illum seminat ignis,
Non caro, nec sanguis patrius, nec fœda voluptas.
Intactam thalami virtus diuina puellam
Sincero afflatu per viscera casta maritat:
Incomperta viri nouitas, iubet vt Deus esse
Credatur Christus sic conditus. innuba virgo
Nubit spiritui, vitium nec sentit amoris.
Pubertas signata manet, grauis intus, & extrà
Incolumis, florens de fertilitate pudica.
Iam mater, sed virgo tamen, maris inscia mater.
Quid renuis? quid inane caput nō credule quassas?
Angelus hoc sancto pronunciat ore: placétne
Credere, & angelicis aurem reserare loquelis?
Ipsa coruscantis immittit sacra virgo ministri
Credidit, atque ideo concepit credula Christum:
Credentes nam Christus adit, dubitabile pectus
Sub turbante fide, refugo contemnit honore.
Virginitas & prompta fides Christum bibit aluo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.
Crede quod emissus solio patris angelus infit.
Vel si concretus liquidam de sidere vocem
Non capit auditus, mulier quid coniuge prægnans
Clamet anus credens, & tandem sobrius audi.
Mira fides, vtero puer intercaptus anili,
Virgineum Dominum materno ex ore salutat,
Primus & infantem non natum nunciat infans,
Iam nostrum vagire sinis: nam pusio nondum
Norat, & ora Deo referebat garrula Christo.
Promite secretos fastos, date pandere librum,
Ennomus spirante Deo quem sanctus Esaias,
Percensere libet, calamique resoluere sulcos,
Sidereos quos illa notis manus aurea duxit.
Hic hinc, dum rutilos apices submissus adoro,
Dum lachrymans veneror, dumque oscula dulcia figo,
Gaudia concipiunt lachrymas, dant gaudia fletum.
Aduenit promissa dies, quam dixerat iste
Auctore versiculus, quam virgo puerpera teste
Haud dubie sponso, patris cui cura pudoris
Edidit, Emmanuelque meum me cernere fecit.
Est ne Deus iam noster homo, versatur & adstat

Nobiscum, noménque probat, versúmque vetustis
Obscurum seclis præsenti inluminat ore?
Est ne Deus, cuius cunas veneratus Eous
Lancibus auratis regalia fercula supplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
Quis tam pennatus, rapidóque simillimus austro
Nuncius, Auroræ populos, atque vltima bactra
Attigit, inluxisse diem lactantibus horis,
Qua tener innupto penderet ab vbere Christus?
Vidimus hunc, aiunt, puerum per sidera ferri,
Et super antiquos signorum ardescere tractus.
Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Astrologus, cessisse anguem, fugisse leonem,
Contraxisse pedes lateris manco ordine cancrum.
Cornibus infractis domitum mugire iuuencum,
Sidus & hircinum laceris marcescere villis.
Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde sagittæ,
Palantes geminos fuga separat, improba virgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi.
Quique alij horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere nouum: rota lurida solis
Hæret, & excidium sensit iam iámque futurum,
Séque die medio velandam tegmine glauco,
Splendorémque poli periturum nocte diurna
Orbe repentinus caput obnubente tenebris.
Hunc ego non cumulem, myrrhaque & thuris & auri
Muneribus? scio quem videam, qua dona rependam.
Hunc ego non venerer? qui cælo visus, humique
Inuentus rex atque Deus moderatur vtrúnque,
Naturæ speciem, tumulóque inferna refringens
Regna, resurgentes secum iubet ire sepultos:
Cælum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
Tartara: vera fides Deus est, qui totus vbique est,
Nunquid vana viros aut mens, aut lingua fefellit?
Nunquid fortuitis frustrantia dona dederunt
Casibus? aut cæco votum sub honore dicarunt?
Quæ porrò causa aut ratio submittere colla
Ante pedes Mariæ, puerique crepundia parui?
Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
Implebat teneros diuini flatibus artus?
Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
Quæ verum docuere Deum: præsepia, pannus,
Matris adoratum gremium, fax sideris ardens,
Ipsa Deum virtus factorum, & mira loquantur.
Insanos video subito mutescere ventos
Quum iubeat Christus, video luctantia magnis
Aequora turbinibus tranquillo marmore tendi
Imperio Christi: video calcatus eundem
Quum patitur gurges tergum solidante liquore,
Ipse super fluidas plantis nitentibus vndas
Ambulat, & presso firmat vestigia fluctu.
Increpat ipse notos, & flatibus ocia mandat.
Quis iubeat sæuis Aquilonibus: Ite, silete,
Carceribus vestris, amplóque facessite ponto:
Sit nisi cælipotens Aquilonum conditor idem?
Ninguidus agnoscit Boreas, atque imbrifer Eurus
Nimborum Dominum tempestatúmque potentem
Excitámque hyemem verrunt vidente sereno.
Quis pelagi calcauit aquas? quis per vada glauca
Gressibus impressis spaciatus triuerit vdum
Non submersus iter, solo pendulus, & pede sicco,
Aequorea nisi sacior aqua: qui spiritus olim
Ore superfusus patrio volitabat in vndis
Nondum discretis, nec, certo littore clausis.
Sustinuit gressum domini famulus liquor, ac se
Mobilitate carens solidos substrinxit ad vsus.
Quid diuersa Dei memorem facta inclyta Christi?
Altius inspecta, qua maiestate negator
Haud dubitans hominem, tute ipse fatebere numen,
Inseuit cæcos oculos, & lumina limo
Reddidit, humectam sacro sputamine terram
Contrectans digitis, luteum medicamen operta
Nox habuit tenebras obducta, vligo remouit.
Insuper ostendit quò nam caligo lauacro
Expurganda foret, variis Syloa refundit
Momenta latices, nec fluctum semper anhelat:
Sed vice distincta largos lacus accipit haustus,
Agmina languentum sitiunt spem fontis auari,
Membrorum maculas puro abluitura natatu.
Certatim interea rorantis pumice raucas
Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
Huc limum iubet impositum de fonte lauari
Christus, & infusa vultum splendescere luce.
Norat enim limo sese informasse figuram
Ante tenebrosam, proprij medicamen & oris
Adiecisse luto, quem primum finxerat, Adæ.
Nam sine diuino Domini perflamine summi
Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ,
Sed postquam liquido cælestis spiritus ore
Virgineam respersit humum medicabilis illa est.
Inde trahit succum, lentóque humore salutem
Inlinit, infunditque diem baptismate lota.
Cæcus adest oculis iam Christi ex ore retectis,
Séque luto & nitidis lucem sumpsisse fluentis
Clamat & autorem stupefacta per oppida monstrat,
Autorem lucis, largitorémque diurnum,
Non dedignatum medica purgamina aquai
Corpore sub proprio monstrare errantibus ægris.
Millibus ex multis paucissima quæque retexam,
Summatim relegens totus quæ non capit orbis.
Quinque in deserto panes iubet, & duo pisces
Adponi in pastum populis, quòd fortè magistrum
Non reuocante fame stipabant vndique septum,
Immemorésque sibi, vicos, castella, macellum,
Oppida mercatus, & conciliabula & vrbes
Respuerant, largo contenti dogmate vesci.
Multa virûm strato feruent conuiuia fœno,
Centenos simul accubitus inière sodales,
Séque per innumeras infundunt agmina mensas.
Pisciculis iam crede Deum saturanda duobus,
Et paucis crescente cibo per fragmina crustis,
Ambesis dapibus cumulatim aggesta redundans
Fercula, bissenos micarum molibus implent
Post cœnam cophinos, crudus conuiua resudat
Congeriem ventris, gemit & sub fasce minister.
Quis cumulare potest epulas in grandia paruas:
Quis, nisi qui corpus, pastúmque & corporis omnem
Condens ex nihilo nulla existente creauit
Mundum materia, non sicut sculptor ab auis
Rudere decoctam consueuit fingere massam.

Sed

Sed Deus omnipotens orbem sine semine finxit.
Nil erat omne quod est, nil id procedere & esse,
Atque nouum fieri, mox & grandescere iussum est.
Paruum de nihilo primum fuit, addita paruo
Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
Ergo ego quum videam manib. sic crescere Christi
Parua alimenta hominum, possum dubitare per ipsum
Exiguas rerum species, elementáque mundi
Ex nihilo primùm modica, & mox grandia sensim
Creuisse, ex modicis quæ consummata videmus.
Ac ne post hominum pastus calcata perirent,
Néue relicta lupis, aut vulpibus, exiguisue
Muribus in prædam nullo custode iacérent:
Bis sex appositi, cumulatim qui bona Christi
Seruarent grauidis procul ostentata canistris.
Sed quid ego hæc autem titubanti voce retexo,
Indignus qui sancta canam? Procede sepulchro
Lazare, dic cuius vocem tellure sub ima
Audieris, quæ vis penetrauerit intima lethi.
Quod quum te Christus penitus migrante profundo
Immersum vocat, vt redeas, ceu proximus audis,
Nec remoratus ades, quæ tam vicina Charybdis
Regna tenebrarum tenui distantia fine
Coniungit superis? ubi Tænara tristia vasto
In præceps deiecta Chao? latebrosus & ille
Amnis inexpletis voluens incendia ripis.
Ante fores tumuli, quas saxa immania duro
Obiice damnarant, scopulis substructa cauatis
Stat Dominus, noménque ciet frigentis amici.
Nec mora funereus reuolutis rupibus horror
Euomit exequias gradiente cadauere viuas.
Soluite iam laxa redolentia vincla sorores,
Solus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
Nec de corporeo nidorem sordi... ave
Aura refert, oculos saniе stillante solutos
Pristinus in speculum decor excitat, & putrefactas
Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.
Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
Nimirum qui membra dedit, qui flatibus vuam
Perflauit venam madidam, cui tabida gleba
Traxit sanguineos infecto humore colores.
O mors auditis iam mitis legibus, ô mors
Surda prius, iam docta sequi quæcunque iubetur,
Cui tantum de te licuit? conuicta fatere
Esse Deum solum qui me tibi præripit Iesum.
Abde negatores Christi, nemo inuidet, abde,
Vtere sorte tua blasphemis nocte tenendis,
Perpetuam plebem tuctorum capta resolue,
Qui norunt hominem atque Deum sic dicere Christum,
Vt verus summúsque Deus mortalia gestet.
Ipse gerit quod struxit opus, nec ferre pudescit
Factor quod peperit: corpus loquor, atque animæ vim,
Finxerat hoc digitis, animam sufflauerat ore:
Totum hominem Deus adsumit, quia totus ab ipso est,
Et totum redimit quem sumpserat, omne redacens
Quicquid homo est, istud tumulis, ast istud abysso.

DE NATVRA ANIMÆ.

Occurrit dubitans hic dissertator, & illud
Obiicit, anne fides capit, vt substantia flante
Inspirata Deo cruciatum sentiat, atque
Inferni petat ima poli, barathróque coquatur?
Crede animam non esse Deum, sed crede creatis
Maiorem cunctis, ipsam quoque crede creatam.
Formata est nanque ore Dei, quæ non erat antè,
Sed formata habitu pulcherrima, pictáque rebus
Diuinis, & plena Deo, simulusque creanti:
Non tamen ipsa Deus, quoniam generatio non est,
Sed factura Dei est: solus de corde parentis
Filius emicuit, verus Deus ille, sed istud
Conlatum est animæ subitò, vt quæ non erat, esset.
Ille coæternus patri est, & semper in ipso est,
Nec factus, sed natus, habet quodcunque paternũ est,
Hæc similis velut vmbra Dei est, sic ipse loquutus
Factor, vtroque hominem meditans de figmine iunctũ
Aedificare sui similem, sed non habet vmbra
Quod corpus solidum, cuius imitatio in vmbra est,
Atque aliud verum est, aliud simulatio veri.
Est similis, scelus quod non consumitur vllis,
Quod sapiens, iustique capax, regináque rerum
Imperat, antè videt, perpendit, præcauet, infit,
Verborum, rerúmque opifex, instructáque mille
Artibus, & cælum sensu percurrere docta.
His animam similem sibi conditor effigiauit,
Cætera dissimilẽ, quippe hanc comprẽdere promptũ est
Quam modus & species determinat: at Deus ingens
Atque superfusus trans omnia, nil habet in se
Extremum vt claudi valeat, sensúve teneri.
Incomprensa manet virtus, cui linea desit
Vltima, quam spacium non mensurabile tendit.
Ergo animam factam, magno & factore minorem,
Maioremque aliis, atque omnibus imperitantem,
Corruptela putris nascentem turbida carnis
Concipit, ac membris tabentibus interfusam
Participat de fæce sua, fit mista deinde
Peccandi natura luto cum simplice flatu:
Sed fortasse animam, Domini quia fluxit ab ore
Compositam, factamque neges, velut ipsa Dei pars,
Quod dictu scelus est, tetras trahat oblita culpas,
Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
Sit res illa Dei, non abnuo: pars tamen illa
Haudquaquam dicenda Dei est, quæ tempore cœpit:
Nec prior aut senior, quam primum plasma putanda
est.
Tunc etenim factam video, quum cordis amicti
Intrauit germana domum, limique recentis
Hospita, & ipsa recens fraterna sedit in aula.
Illa quidem flatus Domini est, sed spiritus & vis
Non est plena Dei tanto moderamine missa,
Quanto flans voluit flatus seruare tenorem.
Est impossibile spectare profunda Sabaoth,
Sed speculum deitatis homo est, in corpore discas
Rem non corpoream, solers interprete Christo,
Qui patrem proprium mortali in corpore monstrat.
Perspice quàm varios fundamus ab ore vapores,
Spiramus quoties animæ sufflabilis auras.
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
Rorantes nebulas vdis de faucibus efflans,
Quum libet in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus constitit tenuis, & sibilat aer.

Adde & distinctum quem musica tibia flatum
Corripit, aut ille est presso modulamine parcus,
Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
Aut exile trahens sonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum subsidit voce minuta.
Hæc quum te videas mortali in corpore posse,
Cur non æternum potuisse infundere credas
Qualem animam voluit? præscriptis quam quia condens
Efflauit fudítque modis, sic facta necesse est.
Denique multa sapit, sed non sapit omnia, nostra
Vis animæ, certum sapere ac prænoscere iussa.
Iam cui certus inest modus, & cui nosse negatum est
Omnia, factura est: iam condita & aucta probatur.
Collige de simili sit ne hæc factura, creauit
Nempe manus Domini corpus mortale, lutúmque
Composuit digitis nunquid manus articulatim
Est digesta Dei? nunquid vola? nunquid & vngues
Claudere flexibiles? patulam seu tendere palmam?
Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se
Incircumscriptus Dominus: sed tradita forma est,
Humanis quæ nota animis daret intellectum:
Vt per corpoream speciem plasmasse feratur
Corporis effigiem, sic est plasmata vicissim
Flatu incorporeo res flabilis, oris & esse
Fertur opus tenuis per quod constructa refulsit
Forma animæ, atque rudi factam se munere sensit.
Si non est factura manus caro nostra, nec oris
Est factura anima, flatu & spiramine cœpta,
Inque locum deducta aliquem: nanque omne quod hora
Natalis profert, locus accipit & locus vllus
Quod cohibere potest, modicum est, nec in omnia fusum:
Et quod tam modicum est, vt certa sede locetur,
Iam titubare potest, & quod titubauerit, intra
Naturam vitij est, vitiosum denique tristem
Recidit in pœnam, Deus hoc mihi credere non est.
Aut si maiestas animæ est, ostendat quid sit,
Quod lapsam Christique inopem noua gratia mundat.
Spiritus & sanctus baptismate iustificatam
Nobilitat, famulæque decus quod defuit, addit.
Quod quis præstatur meritis, meritisque negatur,
Absurdè fertur Deus, aut pars esse Dei, quæ
Diuinum summúmque bonum de fonte perenni
Nunc bibit obsequio, nunc culpa aut crimine perdit.
Et modò supplicium recipit, modò libera calcat.
Miraris peccare animam, quæ carne coactam
Sortita est habitare domum, quum peccet & ipse
Angelus, hospitium qui nescit adire caducum,
Crassi tabiflue, peccat, quia factus & ipse est,
Non genitus: quocunque modo sit facinus, id vnus
Scit factor Dominus, factum mihi credere sat sit.
Solus labe caret peccati conditor orbis,
Ingenitus, genitúsque Deus pater & patre natus,
Solus & exceptus tormentum admittere triste
Inuiolatus agit, nec quicquam sentit acerbi.
Exortem dic esse animam cruciatus atque doloris,
Si culpæ immunem, vacuámque à crimine nosti,
Quæ peccare valet, valet & succumbere pœnæ.
Ipsa quidem sincera fuit cum condita olim,
Quæ conlata rudem fecit vinescere limum:
Vtpote de liquido naturæ semine primos
Accipiens habitus, superóque expressa sereno.
Sed mox vt gravido iussa est innectier aruo,
Suauibus illecebris nimium blandita refrixit,
Déque volutabris preciosum polluit ignem,
Dum transgressa Dei positum ius improba calcat.
Hæc prima est natura animæ: sic condita simplex,
Decidit in vitium per sordida fœdera carnis.
Exin tincta malo peccamine principis Adæ,
Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.
Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis
Transfundi in sobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena est.
Non animas anima parit, sed lege latenti
Fundit opus natura suum, quo paruula anhelent
Vascula, vitalísque adsit scintilla coactu:
Quæ quamuis infusa nouum penetret noua semper
Figmentum, vetus illa tamen de crimine auorum
Ducitur, illuto quoniam concreta veterno est.
Inde secunda redit generatio, & inde lauatur
Natura inluuies, iterúmque renascimur intus
Perfusi, vt veterem splendens anima exuat Adam.
Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
Consociata trahit, nec non simul ipsa sodalis
Est incentiuum peccaminis, impleat ambas
Vindex pœna reas, peccantes mente sub vna:
Peccandique cremat socias cruciatibus æquis.
His crucibus Christus nos liberat, incorruptæ
Matris, & innocui gestator corporis, vnus
Naturam pœnæ expositam sed non vitiorum
Naturam expositam contactibus induit Iesus.
Atque ideo pœna nil debuit, intemeratus,
Fraude carens, omni culparum aspergine liber.
Quid peccatorum prosapia corpore in illo,
Quid Christi in membris peccati saua satelles
Pœna ageret? quid mors homini sine crimine posset?
Nimirum cassis conatibus, & sine neruis
Concideret sterilis peccati fomite nullo.
Mors alitur culpa: culpam qui non habet, ipso
Pastus defectu mortem consumit inanem.
Sic mors in domini consumpta est corpore Christi,
Sic perijt solitum dum non habet arida pastum.
Suspice quapropter solum inculpabile numen,
Virtutem patris, & Christi: & iam desine nostra
Inuidiam conflare animæ, quòd sit Deus, aut quod
Portio parua Dei, quum Christo abscindere quicquam,
Et resecare Deo partem, vel carpere tantum
Numen non liceat, plenum sibi semper & in se.

ADVERSVS PHANTASMATICOS, qui Christum negant verum hominis corpus habuisse.

Est operæpretium nebulosi dogmatis vmbram
Prodere, quam tenues atomi compage minuta
Instituunt: sed cassa cadit, ventóque liquescit

Assimilis,

Assimilis, fluxu nec se sustentat inani.
Aerium Manichaeus ait sine corpore vero
Pervolitasse Deum, mendax phantasma, cavumque
Corporis effigiem, nil contrectabile habentem.
At primum specta an deceat quicquam simulatum
Adsignare Deo, cuius mera gloria falsi
Nil recipit, membris hic se fallacibus aptans
Fingeret esse hominem vestitus subdolus arte?
Mentitus toties, quum diceret: Inveteratis
Do veniam morbis, simul & peccata remitto.
Filius est hominis, pestem qui pellere carnis,
Et scelerum nexus laxare, & solvere possit.
Surge valens, surge innocuus, iam tolle grabatum,
Filius hoc hominis iubeo: dignus ne videtur
Qui testis sibi sit, sese ac sua carnea norit?
Quid, quum discipulos hominis quid filius esset
Passurus, fido iam praescius ore monebat?
Nonne fatebatur secum virtute paterna
Esse hominem verum? quid si non, credo fefellit.
Si natura Dei quae sit Manichaee requiris,
Omne quod est, verum est: nam si mendosius agit quid,
Non Deus est, mendum divinus non capit usus.
Obiicis aeterno Domino, quod lubricus ad nos
Venerit adsimulans aliud quam verus habebat.
Obmutesce furor, linguam canis improbe morde
Ipse tuam, lacero consumens verba palato.
Latranti obsistet Matthaeus, rabiemque refellet,
Qui notat omne genus carnalis stirpis, adusque
Corporeum Christum, per sex septena virorum
Nomina descendens, & venam sanguinis alti
Ex atavis longo texens per stemmata filo.
Sep unus hebdomada venit superaddere sexta,
Hinc numerum Christus placidum qui conficit unum
Cuncta remittentem contractibus illaqueata
Multimodis, hominemque hominis de morte levantem:
Imperfectus enim limus mortalis erat tunc:
Ver solus perfectus adest, atque integer Iesus,
Cui nihil ex septem septenis defuit, ex quo
Perficeret mortale genus virtute perenni.
Hic ille est, nobis qui septima sabbatha complet,
Ut caro nostra Deo tandem sociata quiescat,
Quam bis terna malis vexabant sabbata noxis.
Curramus nunc gradibus, regumque sequamur
Progeniem: Christum invenies de carne parentum
Effluxisse hominum, qui sit de semine David,
Stirpe recensita numerandus sanguinis haeres.
Quid quum sanctiloquus revoluto sanguine Lucas
Sursum versus agit seriem, scandente nepotis
Corpore, perque atavos cursum relegente vetustos,
Septenos decies conscendit Christus in ortus,
Et denam totidem doctores misit in orbem:
Descensus nascendo gradus, redeundo retexens
Actus adusque apicem terreni corporis Adam.
Inde parens deitas recipit sua, nostraque mistim,
Fitque Dei summi per Christum filius Adam.
Restat ut aeriam pingas ab origine gentem,
Aerios proceres, Levin, Iudam, Simeonem,
Aerium David, magnorum corpora regum
Aeria, atque ipsam foecundae virginis alvum
Aere fallaci, nebulisque & nube tumentem.
Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquescant
Mollia, nervorum pereat textura volantum.
Omne quod est gestum nobis auferat irritus, aurae
Dispergant tenues, sit fabula quod sumus omnes.
Et quid agit Christus si me non suscipit? aut quem
Liberat infirmum si dedignatur adire
Carnis onus, manuumque horret monumenta suarum?
Indignum ne putas luteum consciscere corpus?
Qui non indignum quendam sibi credidit ipsum
Pertractare lutum, quum vas componeret arvo,
Nondum visceribus, sed inertis glutine limi,
Impressoque putres sub pollice duceret artus.
Tantus amor terrae, tanta est dilectio nostri.
Dignatur propinquis humum comprendere mollem
Divinis glebam digitis, nec sordida censet
Haerentis massae contagia, mistaque ut lux
Conspiret, facta est ut iusserat, omnia iussu
Imperitante novas traxerunt edita formas:
Solus homo emeruit Domini formabile dextra
Os capere, & flatu animatus figmine nasci.
Quorsum igitur tu o tanta indulgentia nostro
Contigit, ut Domini manibus tractatus honorae
Arte sacer fieret, tactu iam nobilis ipso?
Decrerat quoniam Christum Deus incorruptum
Admiscere solo, sanctum quod fingere vellet
Dignum habuit digitis, & charum condere pignus.
Destituit natura quidem destructa coacta
Telluris formam, mortique obnoxia cessit:
Sed natura Dei numquam solvenda, caducam
Tellurem nostro vitiatam primitus usu
Esse suam voluit, ne iam vitiabilis esset.
Christus nostra caro est, mihi solvitur, & mihi surgit:
Solvor morte mea, Christi virtute resurgo.
Quum moritur Christus, quum flebiliter tumulatur,
Me video: e tumulo quum iam remeabilis adstat,
Cerno Deum. si membrorum phantasma meorum est,
Et phantasma Dei est, mendax in utraque necesse est
Sit Christus specie, si Christus fallere novit.
Si non verus homo est, quem mors hominem probat ipsa,
Nec verus Deus est, operis quem gloria prodit.
Esse Deum, vel crede mori, vel avelle rejectum,
Et gemina verum Christum ratione negato.
Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?
Et redit illa Dei virtus: memorabilis est, ut
Occisus redeas superis, surgatque sepultus.
Quisque Deum Christum vult ducere, dicat eundem
Esse hominem, ne maiestas sua fortia perdat.

DE RESURRECTIONE Carnis humanae.

Nosco meum in Christo corpus consurgere, quid me
Desperare iubes? veniam, quibus ille revenit
Calcata de morte viis, quod credimus, hoc est:
Et totus veniam: nec enim minor, aut alius quam
Nunc sum restituar. vultus, vigor, & color idem
Qui modo vivit, erit: nec me vel dente, vel ungue
Fraudatum revomet patefacti fossa sepulchri.
Qui iubes ut redeam, non reddes debile quicquam:

Nam si debilitas redit, instauratio non est,
Quod casus rapuit, quod morbus, quod dolor hausit,
Quod truncavit edax senium populante veterno,
Omne revertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors victa fidem, ne fraude sepulchri
Reddat curtum aliquid, quamuis iam cariosa vorarit
Corpora: debilitas tamen & violentia morbi
Vitium mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quodcunque modo ne mortuus omnis
Non redeat, si quid pleno de corpore desit.
Pellite corde metum mea membra, & credite vosmet
Cum Christo reditura Deo. nam vos gerit ille,
Et secum revocat. morbos ridete minaces:
Inflictos casus contemnite, & atra sepulchra
Despuite: exurgens quo Christus provocat, ite.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS VIRI CONSVLARIS, ἁμαρτιγένεια, ID EST, DE ORIGINE PECCATORUM.

FRatres ephebi fossor & pastor duo,
Quos fœminarum prima primos procreat,
Sistunt ad aram de laborum fructibus,
Deo sacranda munerum primordia,
Hic terrulentus, ille viuus fungitur,
Certante voto discrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter, ast alter scrobis.
Deus minoris comprobauit hostiam,
Reiecit illam quam putauit grandior.
Vox ecce summo missa persultat throno:
Cain quiesce, namque si recte offeras,
Oblata nec tu lege recta diuidas,
Peruersa nigram vota culpam traxerint,
Armat deinde parricidalem manum
Frater, probatæ sanctitatis æmulus,
Germana curuo colla frangit sarculo,
Mundum recentem cæde tingit impia.
Serò expiandum iam senescentem sacro
Cruore Christi, quo peremptor concidit,
Mors prima cœpit innocentis vulnere,
Cessit deinde vulnerato innoxio.
Per crimen orta, dissoluta est crimine:
Abel quod ante perculit, Christum dolens,
Finita & ipsa est, finis exortem petens.
Ergo ex futuris prisca cœpit fabula,
Factóque primo res notata est vltima,
Vt ille mortis inchoator rusticus
Infulsa terra deferens libamina,
Deúmque rerum mortuarum deputans
Rastris redacta digna sacris crederet.
Viridis atrox æmulator hostiæ,
Agnosco nempe quem figura hæc denotet.
Quis parricida, quis peremptor inuidus
Praué sacrorum disciplinam diuidit,
Mactare dum se vota censet rectius
Marcion huius forma corruptissimi,
Docet dicatas discrepare à spiritu
Contaminata dona carnis offerens.
Et segregatim numen æternum colens,
Qui si quiescat, nec monentem negligat,
Pacem quietam diligat germanitas,
Vnum atque verum fassa vincentem Deum,
Hic se caduco dedicans mysterio,
Hic qui caduci rem laboris offerens
Summam profanus diuidit in substantiam,
Malum bonúmque ceu duorum separans
Regnum deorum, sceptra committit duo,
Deum esse credens quem fatetur pessimum,
Cain cruentus, veritatis inuidus,
Mundi colonus, immolator squalidus,
Cuius litamen sordet, & terram sapit,
Terram caduci corporis, venam putrem,
Humore denso conglobatam, & puluere,
Natura cuius fraude floret fertilis,
Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæque vitam labe carnis enecat,
Caro ut sororem tela mentem dirigit,
Mens illecebro ventilatur ebria,
Ex quo furores succulentos colligit
Madens veneno corporis lymphatico.
Deum perennem findit in duos deos,
Audet secare numen insecabile,
Cadet peremptor denegans vnum Deum,
Cain triumphat morte fratris altius.

ADVERSVS MARCIONITAS, qui duos deos esse affirmant.

QVò te præcipitat rabies tua perfide Cain?
Diuisor blaspheme Dei? tibi conditor vnus
Non liquet, & bifide caligant nubila lucis.
Insincera acies duo per diuortia semper
Spargitur, in geminis visum frustrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, vt excors
Dimidium regnare Deum super æthera credas.
Bina bono atque mali glomerat discrimina sordens
Hic mundus, Domino sed cœlum obtemperat vni.
Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
Quòd duo sunt opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
Computat esse duo variarum numina rerum,
Dum putat esse Deum, qui praua effinxerit olim,
Et qui recta iidem condens induxerit, ambos
Autumat esse deos natura dispare summos.
Quæ tandem natura potest consistere duplex?

Aut

Aut regnare diu? quam fons diuisus ab arce
Separat, alternaque apicum ditione recidit.
Aut vnus Deus est, rerum cui summa potestas:
Aut quæ iam duo sunt, minuuntur dispare summo.
Porrò nihil summum, nisi plenis viribus vnum:
Distantes quoniam proprium dum quisque reuulso
Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
Ius varium non est plenum, quia non habet alter
Quicquid dispar habet, cumulum discretio carpit.
Nos plenum sine parte Deum testamur, & vnum,
In quo Christus inest, idem quoque plenus, & vnus,
Qui viget, & viguit super omnia, quique vigebit,
Participem nullum consortio fœdere passus,
Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
Virtutum sublime caput, fons vnicus orbis,
Naturalis apex, generisque & originis autor,
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,
Et numerus, qui post aliquid tradit esse secundum:
Vnus enim princeps numeri est, nec dinumerari
Tantum vnus potis est. sic quum pater, ac Deus alter
Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
Anterior numero est, cui filius vnicus vni est,
Ille Deus, meritóque Deus, quia primus & vnus,
In virtute sua primus, tum primus in illo
Quem genuit: quid enim differt generatio simplex?
Vnum semper erit gignens, atque vnus ab vno
Ante Chaos genitus, numeróque & tempore liber,
Quis dixisse duos rem maiestate sub vna
Regnantem, propriámque sibi, vtrôque perennem
Ausit? & vnius naturæ scindere vires?
Nunquid adoptiuum genitor sibi sumpsit, vt alter
Externi generis numerum præstare duorum
Debeat, & geminum distans inducere numen?
Forma patris veri verus stat filius, ac se
Vnum ritè probat, dum formam seruat eandem:
Non amor adscitus sociat, nec iungit vtrunque
Coniurata fides, pietas sed certa genúsque
Vnum, quod Deus est, summam reuocaut ad vnam.
Hæc tibi Marcion vita displicet, hæc tua damnat,
Secta fidem, dominis cælum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis somnus inerti
Incubuit ingenio? cui per phantasmata duplex
Occurrit species, bino dispersa superno.
Si vim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltem
Obuia terrenis oculis elementa, quibus se
Res occulta Dei dignata est prodere signis.
Hanc heresin præsaga patris præuiderat olim
Maiestas fore, quæ rectorem lucis & orbis
Scinderet in partes, geminatum segrege regno.
Idcirco specimen posuit spectabile nostris
Exemplúmque oculis, ne quis duo numina credat
Imperitare vagas mundi per inania formas.
Vna per immensam cœli caueam resolutos
Præbet flamma dies, regit sol vnicus annum,
Triplex ille tamen nullo discrimine, trina
Subnixus ratione viget, splendet, volat, ardet,
Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget,
Sunt tria nempe simul, lux, & calor, & vegetamen,
Vna eadémque tamen rota sideris indiscretis
Fungitur his, vno seruat tot munera ductu.
Et tribus vna subest mistim substantia rebus,
Non conferre Deo velut æquiparabile quicquam
Ausim, nec Domino famulum componere signum:
Ex minimis sed grande suum voluit pater ipse
Coniectare homines, quibus ardua visere non est.
Paruorum speculo non intellecta notamus,
Et datur occultum per proxima quærere verum.
Nemo duos soles nisi sub glaucomate vidit:
Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
Oppositus quoties radio crassum specula nimbus
Igne repercusso mentitos spargit in orbes.
Sunt animis etiam sua nubila, crassius & aer:
Est glaucoma, aciem quod tegmine velat aquoso,
Libera ne tenerum penetret meditatio cælum,
Néve Deum rapidis comprendat sensibus vnum.
Spargitur. in bifidas maresana intentio luces,
Et duplices geminis autoribus extruit aras.
Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
Millia? cur numero deitas contenta gemello est?
Annon in populos dispersa examina diuûm
Fundere erat melius, mundúmque implere capacem
Semideis passim nullo discrimine monstris?
Qui fera barbaries periuros mactat honores,
Dissona discretum retinent si numina cælum:
Conuenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
Oceano, & syluis, & collibus, & speluncis,
Fluminibus, ventis, fornacibus, atque metallis
Adsignare deos proprios, sua cuique iura:
Vel si gentiles sordet venerarier vmbras,
Et places esse duos sceptris socialibus æquos,
Dic age quis terras ditionis sorte retentet?
Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
Ede cohæredum distinctum ius dominorum,
Vnus an tristis resides sublimis in arce,
Autor nequitiæ, scelerum Deus, asper, iniquus,
Qui, quodcunque malum vitioso feruet in orbe,
Seuit, & anguineo medicans noua semina succo,
Rerum principium mortis de fomite traxit.
Ipse opifex mundi, terram, mare, sidera fecit,
Condidit ipse hominem, lutulenta & membra coegit,
Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
Sordeat, informi tumulus quod tabe resoluat,
Ast alij pietatis amor placidúmque medendi
Ingenium, recreans homines, mortalia seruans:
Testamenta duo fluxerunt principe vtroque,
Tradidit iste nouum melior, vetus illud acerbus.

Hæc tua Marcion grauis & dialectica vox est:
Imò hæc attonitis phrenesis manifesta cerebri.
Nouimus esse patrem, scelerum sed nouimus ipsum
Haudquaquam tamen esse Deum, quin imò gehennæ
Mancipium, Stygio qui sit damnandus auerno.
Marcionita Deus, tristis, ferus, insidiator,
Vertice sublimis, cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput, & fumo stipatur, & igni,
Liuentes oculos subfundit felle perusto.
Inuidia impatiens iustorum gaudia ferre,
Hirsutos iuba densa humeros errantibus hydris
Obtegit, & virides allambunt ora cerastæ.
Ipse manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum reuocat, facilique ligamine tortas

Innectit pedicas, nervósque in vincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Irretire plagis, retinacula denique cacis
Indeprensa locis errantis opponere praedae.
Hic ille est venator atrox, qui caede frequenti
Incautas animas non cessat plectere Nebroth.
Qui mundum curuis anfractibus, & syluosis
Horrentem scopulis, versuto circuit astu,
Fraude alios, tectisque dolis innectere adortus:
Porrò giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos latè exercere triumphos,
Improba mors quid non mortalia pectora cogis?
Ipse suam (pudet heu contempto principe vitae)
Perniciem veneratur homo, colit ipse cruentum
Carnificem, gladiique aciem iugulandus adorat.
In tantum miseris peccati nectare captis
Dulce mori est, tanta in tenebris de peste voluptas:
Qui mala principiò genuit, Deus esse putatur,
Quique bona inserit vitiis, & candida nigris.
Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Consecrasse deas Febrem Scabiémque sacellis.
Inventor vitii non est Deus, angelus illud
Degener infami conceptum mente creauit.
Qui prius Augustum radiabat sidus, & ingens
Ex nihilo splendor nativo ardebat honore:
Ex nihilo nam cuncta retrò, factúmque quod vsquam est
At non ex nihilo Deus, & sapientia vera,
Spiritus & sanctus, res semper viua, nec vnquam
Cepta, sed seruos etiam moxista ministros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maiestate ferox, nimiis dum viribus auctus
Inflatur, dum grande tumens sese altius effert,
Ostentátque suos licito iactantius ignes,
Persuasit propriis genitum se viribus, ex se
Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esset:
Inciperet, nasciique suum sine principe coeptum.
Hinc schola sub tacitam meditatur gignere sectam,
Quae docet è tenebris subitum micuisse tyrannum,
Qui velut aeterna latitans sub nocte retrorsum
Vixerit, & tecto semper regnauerit aeuo,
Aemulus, vt memorant, opera ad diuina repentè
Corrumpenda, caput caligine protulit atra.
Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet vnam
Infirmare fidem, sacro quae tradita libro est.
Nil agit absque Deo factum, sed cuncta per ipsum,
Cuncta, nec est alius quisquam nisi factus ab ipso.
Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in vsum
Proditus, & primo generis de fonte serenus,
Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
Inficit inuidia, stimulisque instigat amaris:
Arsit enim scintilla odii de fomite zeli,
Et dolor ingenuum subitus conflauit iniquum.
Viderat argillam simulachrum & fictile, flatu
Concaluisse Dei, Dominumque quoque conditionis
Qui cunctum proprio regeret moderamine mundum,
Impositum naturae soli, pelagique, polique,
Vt simulans hominem locupletem fundere partum
Nosset, & effusum terreno addicere regi,
Inflauit fermento animi stomachante tumorem
Bestia, déque acidis vim traxit acerba medullis,
Bestia sorde carens, cui tunc sapientia longi
Corporis enodem seruabat recta iuuentam,
Complicat ecce nouos sinuoso pectore nexus,
Inuoluens nitidam spiris torquentibus aluum.
Simplex lingua prius, varia micat arte loquendi,
Et discissa dolis resonat sermone trisulco.
Hinc natale caput vitiorum, princeps ab illo
Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum
Mox hominem didicit, nullo informante magistro.
Ultimus exitium subuerso praeside mundus
Sortitur, mundique omnis labefacta supellex.
Non aliter quàm quum incautum spoliare viantem
Fortè latro aggressus praedae prius immemor, ipsum
Aufert dominum, pugnae nodúmque, moraínque,
Quo pereunte trahat captiuos victor amictus,
Iam non obstantis locuples de corpore praeuo:
Sic hominis subiecta domus, ditissimus orbis
Scilicet in faciem domino peccante ruinam
Lapsus, herile malum iam tunc vitiabilis hausit.
Tunc solum, lappásque leues per adultera culta
Ferre malignus ager glebis male pinguibus ausus,
Triticeam vacuis segetem violauit auenis.
Tunc etiam innoxio vitulorum sanguine pasci,
Iamque iugo edomitos rictu laniare iuuencos
Occiso pastore truces didicere leones:
Nec non & querulis balatibus irritatus
Plenas nocte lupus studuit perrumpere caulas.
Omne animal diris callens solertia furtis
Imbuit, & tortos acuit fallacia sensus.
Quamuis maceries florentes ambiat hortos,
Sepibus & densis vallentur vitea rura,
Aut populator edit gemmantia germina bruchus,
Aut auibus discerpta feris lacerabitur vua.
Quid loquar herbarum fibras, medicante veneno
Tinctas, lethiferi furisse pericula succi:
Noxius in teneris sapor aestuat ecce frutetis,
Quum prius innocuas tulerit natura cicutas,
Roscidus & viridem qui vestit flos rhododaphnen
Pabula iam sanus dederit sincera capellis.
Ipsa quoque ass. psit sum distincto sidere certo
Transcendunt clementia modum, rapiúntque, ruúntque
Omnia, ligerupit quassantia viribus orbem,
Frangunt vmbriferos Aquilonum praelia lucos,
Et cadit immodicis sylua extirpata procellis.
Parte alia violentus aquis torrentibus amnis
Transilit obiecta praescripta repagula ripa,
Et vagus euersis latè dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem nascentibus ipse
Conditor instituit, sed laxa licentia rerum
Turbauit placidas rupto moderamine leges.
Nec mirum, si membra orbis concussa rotantur,
Si vitiis agitata suis mundana laborat
Machina, si terras luis intestina fatigat.
Exemplum datura hominum quo catera peccent
Vita hominum, cui quicquid agit, vesania, terror
Suppeditant, vt bella fremant, vt fluxa voluptas
Diffluat, imperio seruis sit vt ignea libido,
Sorbeat vt cumulos nemorum faucibus amplis
Cimmeris auaritia, sitis quam nullius habet ars
Temperat, aggestis addentem vota talentis.

Auri

Auri namque fames parto fit maior ab auro:
Inde seges scelerum, radix & sola malorum.
Dum scrobras fluuiorum omnes, & operta metalla
Eliquat ornatus soluendi leno pudoris:
Dum venas squalentis humi scrutatur inepta
Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
Si quid sub fouea radiantes forte lapillos
Rimata inueniat: nec enim contenta decore
Ingenito, externam mentitur fœmina formam.
Ac velut artificis domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hyacinthis
Pingere sculptilibus redimitæ frontis in arce,
Colla vel ignitis sinuata incingere sertis,
Auribus aut grauidis virides suspendere baccas,
Nectitur & nitidis concharum calculus albens
Crinibus, aureolisque riget coma texta catenis.
Tædet sacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata Dei, quæ plasmata fuco
Inficiunt, vt pigmentis cutis illita perdat
Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
Hæc sexus male fortis agit, cui pectore in arcto
Mens fragilis facili vitiorum fluctuat æstu.
Quid quod & ipse caput muliebris corporis, & rex
Qui regit inualidam propria de carne resectam
Particulam, quique vas tenerum ditione gubernat,
Soluitur in luxum? cernas mollescere cultu
Heroas veteres, opifex quibus aspera membra
Finxerat, & rigidis durauerat ossibus artus.
Sed pudet esse viros: quærunt vanissima quæque
Quis niteant, genuina leues vt robora soluant.
Vellere non ouium, sed Eoo ex orbe petitis
Ramorum spoliis fluitantes sumere amictus
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus.
Additur ars, vt fila herbis saturata recoctis
Illudant varias distincto stamine formas.
Vt quæque est lanugo feræ mollissima tactu,
Pectitur, hunc videas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoque versicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Puluere fœmineas spargentem turpiter auras.
Omnia luxus habet nostræ vegetamina vitæ,
Sensibus in quinque statuens quæ condidit auctor
Auribus atque oculis, tum naribus atque palato
Quæritur infectus vitiosis artibus vsus.
Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
Pro dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
Captiuásque trahi regnante libidine dotes.
Peruersum ius omne viget, dum quicquid habendum
Omnipotens dederat, studia in contraria vertunt.
Idcircóne rogo speculatrix pupula molli
Subdita palpebræ est, vt turpia semiuirorum
Membra theatrali spectet vertigine ferri,
Incestans miseros fœdis obiectamine visus?
Aut ideo spirant, mediaque ex arce cerebri
Demittunt geminas sociata foramina nares,
Vt bibat illecebras malè conciliata voluptas,
Quas pigmentato meretrix iacit improba crine?
Num propter Lyrica modulamina vana puellæ,
Neruorúmque sonos, & conuiuale calentis
Carmen nequitiæ, patulas Deus addidit aures?
Pérque cauernosos iussit penetrare meatus
Vocis iter? nunquid madido sapor inditus ori
Viuit ob hanc causam, medicata vt fercula pigram
Ingluuiem, vegetámque gulam ganeonis inescent?
Per varios gustus instructa et prandia ducas
In noctem: lassétque grauem sua crapula ventrem?
Quid durum, quid molle foret, quid lene, quid horrens,
Quid calidum, gelidumve, Deus cognoscere nosmet
Ad tactum voluit palpandi interprete sensu.
At nos delicias plumarum, & linea texta
Sternimus, atque cutem fulcro attenuante polimus.
Felix qui indultis potuit mediocriter vti
Muneribus, parcúmque modum seruare fruendi.
Quem locuples mundi species, & amœna venustas,
Et nitidis fallens circumflua copia rebus
Non capit vt puerum, nec inepto adducit amori,
Qui sub adumbrata dulcedine triste venenum
Deprendit latitare boni mendacis operto.
Sed fuit id quondam nobis sanctúmque bonúmque,
Principio rerum Christus quum conderet orbem:
Vidit enim Deus esse bonum, velut ipse Moyses
Historicus mundi nascentis testificatur:
Vidit, ait, Deus esse bonum quodcunque creauit.
Hoc sequar, hoc stabilis conceptum mente tenebo
Inspirante Deo, quod sanctus vaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Esse bonum quicquid Deus & sapientia fecit.
Conditor ergo boni pater est, & cum patre Christus.
Nam Deus, atque Dei pater, est & filius vnum:
Quippe vnum natura facit, quæ constat vtrique
Vna voluntatis, iuris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices: quoniam generis dissensio nulla est.
Atque ideo nulla est operis distantia, nulla
Ingenij, peperit bona omnia conditor vnus.
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Nascitur, aut primæ violatur origine venæ:
Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas
Prælambit, putrefacta inter contagia sordet.
Nunquid equus ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,
In se vim sceleris cum formarentur habebant?
Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,
Sed manus est: nec equum vesania feruida circi
Autorem leuitatis habet, rapidique fragoris.
Mens vulgi rationis inops, non cursus equorum
Perfurit, infamis studio perit vtile donum.
Si Lacedæmonicas oleo maduisse palæstras
Nouimus, & placidum seruire ad crimina succum.
Inde per aerium pendens audacia funem,
Ardua securis scandit proscenia plantis.
Inde feras volucri temeraria corpora saltu
Transiliunt, mortísque inter discrimina ludunt.
Sanguinis humani spectacula publicus edit
Consessus, legésque iubent venale parari
Supplicium, quo membra hominum discerpta cruentis
Morsibus oblectent hilarem de funere plebem.
Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
Recensere piget, quæ veri oblita Tonantis

Humanum miseris voluunt erroribus æuum.
Nemo animum summi memorem genitoris in altum
Excitat, ad cœlum mittit suspiria nemo:
Nec recolens apicem solij natalis ad ipsum
Respicit autorem, nec spem supra ardua librat.
Sed mentem grauidis contentus sternere curis
Indigno subdit domino, periuráque pronus
Diligit, & curuo quærit terrestria sensu.
Hoc pulchrum quod terra parit, quod gloria confert
Lubrica, commendat quod perniciosa voluptas,
Quod velut excitus difflato puluere ventus
Præterit, exemplo tenuis quod transuolat vmbræ.
His ægras animas morborum pestibus vrget,
Prædo potens, tacitis quem viribus interfusum
Corda bibunt hominum. serit ille medullitus omnes
Nequitias, spargitque suos per membra ministros.
Námque illic numerosa cohors sub principe tali
Militat, horrendísque animas circumsidet armis,
Ira, superstitio, mæror, discordia, luxus,
Sanguinis atra sitis, vini sitis, & sitis auri,
Liuor, adulterium, dolus, obtrectatio, furtum.
Informes horrent facies, habitúque minace
Ambitio ventosa tumet, doctrina superbit,
Personat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
Inde canina foro latrat facundia toto,
Hinc gerit Herculeam vilis sapientia clauam,
Ostentátque suos vicatim gymnosophistas.
Incestat lapides fumosos idololatrix
Relligio, & surdis pallens aduoluitur aris.
Heu quantis mortale premit genus improbus hostis
Armigeris, quanto ferrata satellite ductor
Bella gerit, quanta victos ditione triumphat?
Surgit in auxilium Chananeus, atque agmina densat
Casside terribilis setarum pondera mento
Concutiens, dextrámque graui cum cuspide quassans.
Ast alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhæi, tum millia Gergesæorum
Effundunt aciem toto volitantia campo:
Eminus hi feriunt, confligunt comminus illi.
Ecce Gebusaicæ feruent ad prælia turmæ,
Aurea tela quibus de sanguine tincta draconis
Mortifero splendore micant, radiántque micántque.
Nec non terrificas pilis armare cateruas
Te Cethæe iuuat: seu gens Ferezæa sagittis
Insultat virtute pari, sed dispare ferro.
Postremum cuneum rex præmouet Aeueorum,
Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
His subnixa viris scelerum peruersa potestas
Edomat inualidas mentes, quæ simplicitate
Indociles, bellique rudes sub fœdere falso
Tristes amicitiæ primum socia agmina credunt,
Mammoneámque fidem pacis sub amore sequuntur.
Mox facies ad vincula rapi iuga dura volentes
Addictis subeunt ceruicibus, & nebulonum
Spirituum iussis seruire ferocibus optant.
Ille superuacuis augens patrimonia fundis,
Finitimísque inhians contempto limite agellis,
Ducitur implexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus post terga reuinctus,
Nec se barbaricis addictum sentit habenis.
Hic qui ventosæ scandit fastigia famæ,
Inflatúrque cauo pompæ popularis honore,
Qui summum solidúmque bonum putat ambitionis
Crescere successu, præconum voce trementes
Exanimare reos, miserorum in corpore fasces
Frangere, terribiles legum exercere secures:
In laqueum iam colla dedit, iam compede dura
Nectitur, & pedibus seruilia vincula limat.
Credite captiuos mortales, hostica quos iam
Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
Pœnarum virtus non intellecta coercet.
Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
Gentis, & horribilis victoria principis Assur,
Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
Orbatam propriis vlulauit ciuibus vrbem.
Num latet, aut dubium est animas de semine Iacob
Exilium gentile pati, quas Persica regna
Captiuas retinent, atque in sua fœdera cogunt?
Illic natalis desuescunt viuere ritus:
Moribus & patriis exutæ in barbara iura
Degenerant, linguámque nouam, vestémque sequuntur,
Déque profanato discunt sordescere cultu,
Nutricémque abolent petulanti è pectore Sion.
Iam patriæ meminisse piget, iam mystica frangunt
Organa, & externi laudant anathemata regni.
Nónne fuit melius sæuum Memphitidis aulæ
Imperium tolerasse patres, penitúsque sinistris
Adsedisse focis positos Pharaonis iniqui
Sub pedibus, limo & paleis seruire paratos,
Carnis & immodicè spurco ructamine crudos?
Quo tantum auxilij per prodigialia signa
Effudit dominus, populum dum forte rebellem
Seruat ope immerita, vinclis dum subdita colla
Soluit, & Aegyptum virga serpente coercet?
Quid iuuat æquoreum pelago cedente profundum
Puluerea calcasse via, quum conscia ponti
Saxa sub ignota patuerunt prodita cœlo,
Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
Si victor virtute Dei mediásque tenebras
Luce columnari scindens exercitus olim,
Perdidit inuentis vallem botryonis opimam?
Si nescit versare solum, cui melle perenni
Gleba fluens niueos permiscet lactea riuos?
Si domitam Hierichon lituis, atque ære canoro
Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
Si riuis refluus Iordanis pellitur, & iam
Deserit adscriptam dimensa in iugera sortem?
Denique si structam tantis sudoribus vrbem,
Et qui nubigenas transcendunt culmina nimbos,
Defensare nequit: si nescit quis lapis ille est
Hostibus obsistens, & inexpugnabile turris
Præsidium quem non fragor hostilis arietis, aut quem
Vi impacta quatit, non æris machina rostro
Arietat insiliens, nec ferrea verbera quassant.
Angulus hic porta in capite est, hic continet omnem
Saxorum seriem, constrictáque limina firmat,
Quem qui ritè suis per propugnacula muris
Nouerit insertum, séque ac sua mœnia vallo
Præcingat triplici, celsa stabit eminus arce
Fretus amore petræ, castus & peruigil armis.

Non

Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
Tempora pennatis redimitum nigra sagittis.
Quin si fulmineos cogens ad bella gigantes
Allophylus tua castra velit delere tyrannus,
Tutus eris, nec te firma statione movebis
Ipse Charon mundi, numen Marcionis ipse,
Qui regit aerio vanas sub sole tenebras.
Nam vanum quicquid sol aspicit, ex elementis
Cuncta solubilibus, fluxóque tegmine constant.
Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus omnem
Subiectam vanis non sponte laboribus orsus,
Perituro ingemuit miserans servire latroni:
Errat, ait, qui luctamen cum sanguine nobis,
Et carne, & venis ferventibus, & vitioso
Felle putat, calidisque animam peccare medullis,
Non mentem sua membra premunt, nec terrea virtus
Oppugnat sensus liquidos, bellóve lacessit:
Sed cum spiritibus tenebrosis, nocte diéque
Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
Et pigris densus nebulis obtemperat aer.
Scilicet hoc medium, cœlum inter, & infima terræ,
Quod patet, ac vacuis nubes suspendit hiatu
Frena potestatum variarum sustinet, ac sub
Principe Belial rectoribus horret iniquis:
His colluctamur prædonibus, ut sacra nobis
Oris Apostolici testis sententia prodit.
Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuset, facile est frenare rebelles
Affectus carnis, nimiósque retundere pulsus
Materiæ fragilis, & viscera victa domare:
Quippe animæ longè præstantior, utpote summo
Aethere demissæ, subiecta est si velit artus
Imperio quassare gravi, iussisque severis
Dedere regnanti Domino vis nulla resistit.
Maior inest vis illa hominis, quæ flatile virus
Ingerit, & tenuem tenui iacit aere mentem:
Parthica non æque ventos transcurrit harundo,
Cuius iter nullus potis est comprendere visus.
Præpes enim volucris dum pennis transvolat auras,
Improvisa venit, nec stridor nunciat ante
Attentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
Securam rapiens medicato vulnere vitam.
Sed magis aligera est, magis & medicata sagitta
Quam iacit umbrosi dominatio lubrica mundi,
Eludens excussa oculos, calamique volantis
Præpete transcursu cordis penetralia figens.
Nec segnis natura animæ est, ut tarda cavendo
Vulneris ignotum quoniam Deus indidit olli
Ingenium purum, sapiens, subtile, serenum,
Mobile, sollicitum, velox, agitabile, acutum.
Factorem modo facta suum veneretur, & ipsi
Militet, ac victum proculcet sobria mundum:
Nil de pestiferis opibus, aut falsificatis
Terrarum spoliis stulto oblectamine libans,
Ne sub fasce iacens alieno, & dedita regno
Non queat argutas hostis vitare sagittas. (ligni
Sed quid ego omne malũ mundiq; hominũmq; ma-
Hostis ad invidiam detorqueo? quum mala nostra
Ex nostris concreta animis genus, & caput, & vim
Quid sint, quid valeant, sumant de corde parente?
Ille quidem fomes nostrorum, & causa malorum est.
Sed tantum turbare potest, aut fallere, quantum
Nos volumus, qui decrepito sua gesta leoni
Armamenta damus, figes fera futile frendens,
Humani generis ni per suffragia gliscat.
Gignimus omne malum proprio de corpore nostro,
Ut genuit David, aliàs pater optimus, unum
Crimen Abessalon tetrum: pater ille, sed unum
Innocuas inter soboles genuit patricidam:
Ausus in autorem generis qui stringere ferrum,
Ah pietas, signis contraria signa paternis
Egit, & unius commisit sanguinis arma.
Nostra itidem duros urgente propagine natos
Pectora parturiunt, versis qui protinus in nos
Morsibus insuescunt gignentum vivere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viscera, & interitu genitalis stirpis aluntur.
Progeniem verùm ille suam rex ipse summus,
Atque Dei vates, pasturæ & virginis autor,
Tristibus atque piis variaverat, ut Salomonis
Frater Abessalon misceret crimina iustis
Pignoribus, dulcémque domum turbaret amaris,
Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solus Abessalon, lacerans pia viscera ferro.
Si licet ex Ethicis quicquam præsumere, vel si
De physicis exempli aliquid: sic vipera (ut aiunt)
Dentibus emoritur fusæ per viscera prolis.
Mater morte sua, non sexu fertilis, aut de
Concubitu distenta uterum: sed cum calet igni
Percita fœmineo, moriturum obscœna maritum
Ore sitit patulo, caput inserit ille trilingue
Coniugis in fauces, atque oscula fervidus intrat,
Insinuans oris coitu genitale venenum.
Nupta voluptatis vi saucia, mordicus haustum
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,
Infusasque bibit caro pereunte salivas.
His pater illecebris consumitur, at genitricem
Clausa necat soboles: nam postquam semine adulto
Incipiunt calidis corpuscula parva latebris
Serpere, motatúmque uterum vibrata ferire,
Aestuat interno pietatis crimine mater,
Carnificémque gemit damnati conscia sexus,
Progeniem septis rumpentem obstacula partus.
Nam quia nascendi nullus patet exitus, alvus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atque viam lacerata per ilia pandit.
Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum
Ingressum vitæ vix eluctatus, & ortum
Per scelus exculpens, lambunt natale cadaver
Reptantes catuli proles dum nascitur orba
Haud experta diem, misera nisi posthuma matri.
Non dispar nostra conceptus mentes, ab ore
Vipereo infusum sic combibit illa venenum
Coniuge Beliada, sic oscula devorat hausta,
Interiúsque rapit, sic felle libidinis ardens
Impletur vitiis, periture mista marito.
Tunc pregnans lethale genus concepta maligni
Fert opera ingenii, de semine complicis hydri,
Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est

Corrupta pro stupro anima, próque orbe perempto.
Ipsam porrò animam crudelia vulnera carpunt
Mille puerperijs, soboles dum parturit, ex se
Contra naturam genitas, peccamina crebra
Scilicet, & partos materno funere natos.
Hinc illa est Domini iusta obiurgatio Christi:
Nonne pater dæmon, vos increpo peccatores,
Concubitu carnis semen sitientis iniquum
Vos genuit? sanctum lector percense volumen,
Quod loquor inuenies dominum dixisse profanis
Vera obiectantem mortalibus: ex patre nam vos
Esse meo genitos, pietas ait ipsa probaret,
Ac pietatis opus, prò cæca libido, quid hoc est?
Quod quum se thalamis desponsam mens bona iustis
Nouerit, inque thronum regis nuptura vocetur,
Et regis semper iuuenis, seniúque repulso
Diuinum decus æterno seruantis in ore,
Malit adulterium, furuo & se munere vilem
Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
Aspernata Dei fusam per virginis artus
Progeniem, dulcésque vocans in fornice natos?
Sentio quàm contra moueat pellacia litem,
Quo dente obnitens spinosa calumnia pugnet,
Nósque lacessito vocet ad luctamina vero.
Si non vult Deus esse malum, cur non vetat, inquit,
Nil refert autor fuerit, factórque malorum:
Anne opera in vitium sceleris pulcherrima verti,
Quum posit prohibere, sinat? quod si velit omnes
Innocuos agere omnipotens, nec sancta voluntas
Degeneret, nec se facto manus inquinet vllo,
Condidit ergo malum Dominus, quod spectat ab alto,
Et patitur, fierique probat, tanquam ipse crearit.
Ipse creauit enim, quod quum dissoluere possit,
Non abolet, longóque sinit grassarier vsu.
Damna aures pater alme meas, & claude meatus
Obbrutescentis capitis, ne peruia tales
Concipiat flexura sonos, est perdere tanti
Extinctum vitæ officium de parte cerebri,
Immunem modò sese anima, expertémque nefandi
Auditus felix, stolida conseruet ab aure.
Quis ferat hæc iniecta Deo conuicia? qui se
Diuinis meminit præcellere nobilitatum
Muneribus? multa vt taceam, vel sola benignum
Res probat esse Deum, vetitis quod amore peremptos
Excitat è tumulis homines, regnique per æuum
Participes iubet esse sui: qui si foret autor,
Seruatórque mali, nunquam post damna salutis,
Peccantúmque obitus, redituram ferre medelam
Vellet, & amissos opere instaurare secundo
Labi hominem seruare Dei est: meritis perit ille,
Ille abolet pereuntis opus, meritúmque resoluit.
Argumentum ingens, dominum qui talia præstet,
Nolle malum, nec quod post abluat, antè probare.
Inuitóne aliquis potis est peccare Tonante?
Cui facile est in corde hominis componere sensus
Quos libeat, fibrásque omnes animare pudicis
Pulsibus, & totum venis infundere honestum.
Nescis stulte tuæ vim libertatis ab ipso
Formatore datam? nescisque ab origine quanta
Sit concessa tibi famula super orbe potestas?
Et super ingenio proprio, laxéque soluto
Iure potestatis, liceat cui velle sequique
Quod placitum, nullique animum sic iungere vinclo?
An quum te dominum cunctis quæcunque crearat
Præficeret, mundúmque tuis seruire iuberet
Imperijs, quicquid arua polum, mare flumina, ventos
Dederet, arbitrium de te tibi credere auarus
Nollet vt indigno, libertatémque negaret?
Quale erat, electus magni rex orbis vt esset,
Non rex ipse sui curto fœdatus honore.
Nam quis honos domini est, cuius mens libera non est,
Vna sed imposita seruit sententia legi?
Quæ laus porrò hominis, vel quod meritum, sine certo
Inter vtranque viam discrimine viuere iustè?
Non fit sponte bonus, cui non est prompta potestas
Velle aliud, flexósque animi conuertere sensus.
Atqui nec bonus est, nec commendabilis ille
Qui non sponte bonus: quoniam probitate coacta
Gloria nulla venit, sordétque ingloria virtus.
Nec tamen est virtus, ni deteriora refutans
Emicet, & meliore viam petat indole rectam.
Vade, ait ipse parens, opifexque & conditor Adæ,
Vade homo, & adflatu nostri prænobilis oris,
Insubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem,
Et iudex mentis propriæ, mihi subdere soli
Sponte tua: quo sit subiectio & ipsa soluto
Libera iudicio. non cogo, nec exigo per vim,
Sed moneo iniustum fugias, iustúmque sequaris.
Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniqui.
Elige rem vitæ, tua virtus temet in æuum
Prouehat, æternum tua damnet culpa vicissim,
Præstet & alterutram permissa licentia sortem.
Hac pietate vigens & tanto munere abundans,
Transit propositum fas, & lethalia prudens
Eligit, atque volens magis vtile dum sibi credit,
Quod prohibente Deo persuasit callidus anguis.
Persuasit certè hortatu, non impulit acri
Imperio. hoc mulier rea criminis exprobranti
Respondit domino suadelis se malesuadis
Illectam, suasisse viro: vir & ipse licenter
Consensit, licuitne hortantem spernere recti
Libertate animi: licuit, nanque & Deus antè
Suaserat, vt meliora volens sequeretur, at ille
Spernens consilium sano plus credidit hosti.
Nunc inter vitæ dominum, mortisque magistrum
Consistit medius: vocat hinc Deus, inde tyrannus
Ambiguum, atque suis se motibus alternantem.
Accipe gestarum monumenta insignia rerum:
Prælusit quibus historia spectabile signum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
Pignora chara domus properabat sede relicta
Nubibus vrbicremis subducere, sulphure quum iam
Nimboso ignitus cœlum subtexeret aer,
Flagrantémque diem crepitans incenderet imber.
Angelus hanc hospes legem præscripserat ollis,
Emissus virtute Dei sub imagine dupla:
Omnis vt è portis iret domus, vtque in apertum
Dirigeret constans oculos, nec pone reflexo
Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremandi est,

Vt

Vt semel è muris gressum promouerit, ore
Post tergum verso, respectet funera rerum.
Loth monitis sapiens obtemperat: at leuis vxor
Mobilitate animi, torsit muliebre retrorsum
Ingenium, Sodomisque suis reuocabilis hæsit.
Traxerat Eua virum diræ ad consortia culpæ.
Hæc peccans sibi sola perit, solidata metallo
Diriguit fragili, saxumque liquabile facta.
Stat mulier sicut steterat prius, omnia seruans
Cautè, sigillati longum salis effigiata
Et decus, & cultum frontemque, oculosque, comámque,
Et flexam in tergum faciem, paulumque relata
Mente retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
Liquitur illa quidem salsis sudoribus vda,
Sed nulla ex fluido pienæ dispendia formæ
Sentit deliquio, quantúmque armenta saporum
Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritámque cutem per damna reformat.
Hoc meruit titulo peccatrix fœmina sisti,
Infirmum fluidúmque animum per lubrica soluens
Consilia, & fragilis iussa ad cœlestia voti
Propositum contra non commutabile seruat.
Loth ingressus iter, nec mœnia respicit, alto
In cinerem conlapsa rogo, populúmque perustum,
Et mores populi, tabularia, iura, forúmque,
Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
Et circum cum plebe sua, madidásque popinas.
Quicquid agunt homines Sodomorum, incendia iustis
Ignibus inuoluunt, & Christo iudice damnant.
Hæc fugisse semel satis est, non respicit vltrà
Loth noster: fragilis sed coniux respicit, & quæ
Fugerat inuerso mutabilis ore reuisit,
Atque inter patrias perstat durata fauillas.
En tibi signatam libertatis documentum,
Quod voluit nos scire Deus, quocúnque sequendum est,
Sub nostra ditione situm, passímque remissum
Alterutram calcare viam. duo cedere iussi
De Sodomis, alter se præripit, altera mussat,
Ille gradum celerat fugiens contrà illa renutat:
Liber vtrique animus. sed dispar vtrique voluntas,
Diuidit huc illuc rapiens sua quenque libido.
Talem multa sacris speciem notat orbita libris.
Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orphã,
Illa socrum Noemin fido comitatur amore,
Deserit hæc: atque thalamis, & lege iugali
Exutæ, Hebraisque thoris, sacrisque vacantes,
Iure fruebantur proprio, sed pristinus Orphæ
Fanorum ritus præputia barbara suasit
Malle, & semiferi stirpem nutrire Goliæ.
Ruth dum per stipulas agrestis amburitur æstu,
Fulcra Booz meruit, castóque adiuncta cubili
Christigenam fœcunda domum, & Dauidica regna
Edidit, atque Deo mortales misciut ortus.
Sæpe egomet memini fratres geminos ad biuium
Peruenisse simul binium, nutante iuuenta,
Et dubitasse diu bifido sub tramite, quod nam
Esset iter melius: quum dextrum spinea sylua
Sentibus arctaret, scopulosáque semita longè
Duceret aerium cliuoso margine callem.
At leuum, nemus vmbriferum per amœna vireta
Ditibus ornaret pomis, & lenè iacentem
Planicies daret ampla viam, squalentibus vnum
Contentum spinis reptasse per ardua saxa.
Porrò alium campo sese indulsisse sinistro,
Illum sideribus caput immiscere propinquis,
Hunc in cœnosas subitò cecidisse paludes.
Omnibus vna subest natura: sed exitus omnis
Non vnius peragit placitorum segrege forma.
Haud secus, ac si olim per sudum lactea fortè
Lapsa columbarum nubes, descendat in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentóque inleuit vimina visco,
Sparsit & insidias siliquis, vel farre doloso,
Iniiciunt alias fallentia grana, gulamque
Inuectant auidam torta retinacula seta,
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Gressibus innocuis sterili spaciantur in herba,
Suspectámque cauent oculos conuertere ad escam.
Mox vbi iam cœlo reuolandum pars petit æthram
Libera sydeream plaudens super aera pennis:
Pars captiua iacet, laceris & saucia plumis
Pugnat humi, & volucres nequicquam suspicit amas.
Sic animas cœli de fontibus vnicolores
Infundit natura solo: sed suauibus istic
Deuinctæ inlecebris retinentur, & æthera paucæ
Conscendunt reduces, multas viscosius inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.
Præscius inde pater liuentia tartara plumbo
Incendit liquido, piceásque bitumine fossas
Infernalis aquæ, furuo suffodit auerno,
Et Phlegethonteo sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum pœnis inolescere vermes.
Norat enim flatu ex proprio vegetamen inesse
Corporibus nostris, animamque ex ore perenni
Formatam non posse mori, non posse vicissim
Pollutam vitiis rursum ad conuexa reuerti,
Mersandam penitus puteo feruentis abyssi,
Vermibus & flammis, & discruciatibus, auum
Immortale dedit, senio ne pœna periret
Non pereunte anima: carpunt tormenta fouéntque
Materiem sine fine datam, mors deserit ipsa
Aeternos gemitus, & flentes viuere cogit.
At diuersa procul regionibus in paradisi
Præmia constituit, maiestas gnara futuri
Spiritibus puris, & ab omni labe remotis,
Quique Gomorrhæas non respexêre ruinas,
Auersis sed ritè oculis post terga tenebras
Liquerunt miseri properanda pericula mundi.
Ac primum faciles referuntur ad astra volatu:
Vnde fluens anima structum vegetauerat Adam.
Nam quia naturam tenuem declinia vitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes,
Concretum celeri relegens secat aera lapsu,
Exuperátque polum feruens scintilla remensum,
Carcereos exosa situs, quibus hæserat exul.
Tunc postliminio redeuntem suscipit alto
Cana fides gremio, tenerisque oblectat alumnam
Deliciis, multos post diuersoria carnis,
Ore renarrantem querulo quos passa labores,

Illic purpureo latus exporrecta cubili
Floribus æternùm spirantes libat odores,
Ambrosiúmque bibit roseo de gramine rorem.
Ast aliæ quas dira lues, errórque malignus
Immersit tenebris, vastóque obsedit auerno,
Haud impunè pij ab semet abesse fatentur
Consilijs, meritas ferre & per secula pœnas.
Quin patris antiqui aut ægri reuerentia abysso
Exclusis, mundique bonis cum morte potitis
Ditibus, & longo fumantibus interuallo,
Fluminàque & totos cœli sitientibus imbres
Implorata, negat digitum insertare palato,
Flammarúmque apices humenti extinguere tactu.
Nec mirère locis longè distantibus inter
Damnatas, iustásque animas concurrere visus
Conspicuos, meritásque vices per magna notari
Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.

DE INTEGRITATE visionis animæ.

ERrat, quisque animas nostrorum sine oculorum
Aestimat, inuoluit vitreo quos lucida palla
Obijce, quis speculum concreta coagula texunt,
Impediúntque vagas obducto humore fenestras.
Núm ne animarum oculis denso vegetamina gutta
Voluuntur teretes? aut palpebralibus extra
Horrescunt setis? ciliúue vmbrante teguntur?
Illis viua acies, nec pupula parua, sed ignis
Traiector nebulæ, vasti & penetrator operti est.
Nil ferrugineum, solidúmue tuentibus obstat,
Nocturnæ cedunt nebulæ, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantùm aerios visu transmittit hiatus
Spiritus: oppositos sed transit lumine montes,
Oceani fines, atque vltima littora Thyles
Transadijt, volucrésque oculos in tartara mittit.
Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
Visibus, & cæco delentur tempore formæ.
Nunquid & exuti membris, ac viscere, perdunt
Agnitione notas rerum, vel gressibus errant?
Vna animas semper facies habet, & color vnus.
Aeris, vt cuique est meritorum summa, sinistri
Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
Conuertit, variátque vices, longum atque perenne est
Quicquid id est, vnus voluit sua secula cursus.
Expertos dubitas animas percurrere visus?
Abdita corporeis oculis, cum sæpe quietis
Rore soporatis, cernat mens viua remotos
Distantésque locos, aciem per rura, per astra,
Per maria intendens: nec enim se segregat ipsa
Ante obitum viuis ex artubus, aut fugit exul
Sanguinis & carnis penetralia, sequè medullis
Exuit, abductámue abigit de pectore vitam.
Viscerea sed sede manens, speculatur acutis
Omnia luminibus: & quæ circumfusis aerem
Natura leuis intuitum, nullo obice rerum
Disclusa ante oculos subiectum prospicit orbem,
Atque orbis sub mole situm sordentis elementum.
Obiacet interea tellus, nec visibus obstat,
Quin si stelligerum vultus conuertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Peruigilis animæ, quamuis densata grauentur
Nubila, & opposito nigrescat vellere cœlum.
Sic arcana videt tacitis coperta futuris,
Corporeus Ioannes adhuc: nec carne solutus,
Munere sed somni paulisper carne sequestra
Liber ad intuitum, sensúque oculisque peragrans,
Ordine dispositos venturis solibus annos,
Procinctum videt angelicum, iam iámque cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, grauium mundi sub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere septus
Secedente anima, non discedente videbat.
Nónne magis flatus sine corpore cuncta notabit,
Corporis inuolucris tumulo frigente repostis?
Certa fides, rabidos sub tetra nocte caminos,
Qui pollutam animam per secula longa perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expositos: nec secius aurea dona
Inclusum dirimente Chao, rutilásque coronas
Eminus ostendi pœnarum carcere mersis.
Hinc paradisicolæ post vlcera dira beato
Proditur infelix vlulans in peste reatus
Spiritus, inque vicem meritorum mutua cernunt.

PERORATIO POETÆ.

O Dee cunctiparens animæ dator, ô dee Christe,
Cuius ab ore Deus subsistit spiritus vnus,
Te moderante regor, te vitam principe duco,
Iudice te pallens trepido, te iudice eodem
Spem capio, fore quicquid ago, veniabile apud te,
Quamlibet indignum venia faciámque, loquárque,
Confiteor, dimitte libens & parce fatenti:
Omne malum merui, sed tu bonus arbiter aufer
Quod merui, meliora fauens largire precanti,
Dona animæ quandoque meæ, quum corporis huius
Liquerit hospitium, neruis, cute, sanguine, felle,
Ossibus extructum, corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fouet, quum flebilis hora
Clauserit hos orbes, & conclamata iacebit
Materies, oculisque suis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentum aliquem de gente latronum,
Immitem, rabidum, vultúque & voce minaci
Terribilem, qui me maculosum aspergine morum
In præceps vt prædo trahat, nigrísque ruentem
Immergat speluncis, cuncta exacturus adusque
Quadrantem minimum damnosæ debita vitæ.
Multa in thesauris patris est habitatio Christe,
Disparibus discreta locis: non posco beata
In regione domum, sint illic casta virorum
Agmina, puluereum quæ dedignantia censum
Diuitias petiere tuas, sit flore perenni
Candida virginitas, animum castrata recisum.
At mihi Tartarei satis est si nulla ministri
Occurrat facies, auida nec flammea gehennæ
Deuoret hanc animam, mersam fornacibus imis.
Esto cauernosi quia sic pro labe necesse est
Corporea, tristis me sorbeat ignis auerno,

Saltem

Saltem mirificos incendia lenta vapores
Exhalent, æstuque calor languente tepescat:
Lux immensa alios, & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS, VIRI CONSVLARIS, IN LIBRVM CONTRA SYMMACHVM, PRAEFECTVM vrbis, Præfatio.

Paulus præco Dei, qui fera gentium
Primus corda sacro perdomuit stylo,
Christum per populos ritibus asperis
Immanes, placido dogmate seminans,
In mansueta suas vt ceremonias
Gens pagana Deo sperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hybernum pelagus iam rate debili,
Et vim naufragii pertulerat noti.
Sed cum cærulei prælia gurgitis
Iussisset Domini dextra quiescere:
Ad portum finitans cimba relabitur,
Exponitque solo littoris vuidi
Contractos pluuio frigore remiges.
Tunc de littoreis sepibus algidi
Arentum properè brachia palmitum
Conuectant, rapidos vnde focos struant:
Fascem quisque suum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere surculos
Et densare foci congeriem studet,
Incautam cumulis inseruit manum,
Torpebat glacie pigra vbi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans.
Quæ postquam intepuit fornice fumeo,
Laxauitque feros colla rigentia,
Iam flecti facilis, rettulit ad manum
Vibrato capite spicula dentium.
Hærentem digitis vulnere mordicus,
Pendentémque gerens Paulus inhorruit.
Exclamant alij, quod iute liuida
Virus mortiferum serpere crederent.
At non intrepidum terret Apostolum
Tristis tam subiti forma periculi,
Attollens oculos sidera suspicit,
Christum sub tacito pectore murmurans;
Excussumque procul decutit aspidem.
Abiectus coluber verberat aera,
Atque oris patuli soluit acumina.
Mox omnis sanies defluit, & dolor,
Ceu nullo laceram vulnere dexteram,
Siccatúsque perit vipereus liquor.
Hydrum præcipitem dum rotat impetus,
Arsurum medijs intulit ignibus.
Sic nunc post hyemem, vimque trucis freti,
Quo iactata ratis tunc sapientiæ est,
Quam sub sacricolis territa regibus,
Vix panso poterat currere carbaso
Afflictósque suos turbine seculi
Vectarat, rabidis fluctibus innatans.
Morsum vulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim se prius abditum
Virus, nec grauidum protulerat caput,
Contentum inuolucris, atque cubilibus,
Subter quo premeret clausa silentia.
Sed dum forte latens impietas riget,
Dextram iustitiæ pigra momorderat
Succensi stomacho fellis inæstuans.
Heu quàm catholicam nil prope profuit
Puppim nasse sacri remigio styli.
Quam Paulus varijs gentibus edidit:
Vix partu placido tuta quieuerat
Victrix, edomitis mille furoribus:
Vix adstricta suis iam retinaculis
Vectores stabili condiderat solo,
Erumpit subitò triste periculum.
Nam dum præcalidos igniculos sibi
Soluendis adolent, & senio & gelu,
Dum virgas steriles, atque superfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Vt concreta vagis vinea crinibus
Syluosi inluuiem poneret idoli,
Pa.pauit nimium perniciem tepor,
Spes insueta subit, serpere flexibus,
Et vibrare sagax eloquij caput.
Sed dextra impatiens vulneris, irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenij virus inaniter;
Summa Christicolis in cute substitit.
Saluator generis Romulei precor,
Qui cunctis veniam das pereuntibus,
Qui nullum statuis non operis tui
Mortalem facili quem releues manu:
Huius, si potis est, iam miserescito,
Prærruptam in foueam præcipitis viri,
Spirat sacrilegis flatibus inscius,
Errorésque suos indocilis fouet.
Obtestor iubeas, ne cruciis impetus
Arsurum medius inferas ignibus.

AVRELII PRVDENTII VIRI consularis aduersus Symmachum, Præfectum vrbis, Liber prior.

CRedebam vitiis ægram gentilibus vrbem
Iam satis antiqui pepulisse pericula morbi,

Nec quicquam restare mali, postquam medicina
Principis immodicos sedaret in arce dolores.
Sed quoniam renouata lues turbare salutem
Tentat Romulidum patris imploranda medela est,
Ne sinat antiquo Romam squalere veterno,
Néue togas procerum fumóque & sanguine tingi.
Inclytus ergo parens patriæ moderator, & orbis,
Nil egit, prohibendo vagas ne pristinus error
Crederet esse Deum nigrante sub aere formas,
Aut elementorum naturam, quæ patris ars est
Omnigeni, summa pro maiestate sacraret:
Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem summa leuiter cute clausam
Duceret, & latebram tabentis vulneris alte
Impressam, penitúsque putri de pure perésam,
Iuncta superficies medico fallente foueret.
Sed studuit quo pars hominis generosior intus
Viueret: atque animam lethali peste piatam
Nosset ab interno tutam seruare veneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina, videre
Qui status ante oculos præsentibus, ac perituris
Competeret rebus, nec curam adhibere futuris:
Heu malè de populo meriti, malè patribus ipsis
Blanditi, quos præcipites in tartara mergi
Cum Ioue siuerunt, multa & cum plebe deorum.
Ast hic imperium protendit latius æuo
Posteriore, suis cupiens sancire salutem:
Nimirum pulchrè quidam doctissimus: Esset
Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.
Estne ille è numero paucorum, qui diadema
Sortiti, ætheria coluerunt dogma sophiæ?
Contigit ecce hominum generi, gentique togatæ
Dux sapiens felix nostra Respublica Romæ
Iusticia regnante viget: parete magistro
Sceptra gubernanti, monet vt deterrimus error,
Vtque superstitio veterum procul absit auorum,
Nec putet esse Deum, nisi qui super omnia summus
Emineat, magnique immensa creauerit orbis.

DE SATVRNO.

NVm melius Saturnus auos rexisse Latinos
Creditur? edicite quis talibus informauit
Agrestes animos, & barbara corda virorum?
Sum Deus, aduenio fugiens præbete latebras,
Occultate senem, nati feritate tyranni
Deiectum solio. placet hic fugitiuus: & exul
Vt lateam genti atque loco Latium dabo nomen,
Vsibus incurum, si qua est cura, putandis
Procudam chalybem, necnon & mœnia vestri
Fluminis in ripa statuam Saturnia vrbis,
Vos nemus, appositásque meo sub honore sacrantes,
Sum quia nam cælo genitus, celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
Scimus, in ære hebetes informauere minores.
Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ: Thuscis nanque ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

DE IOVE.

MOx patre deterior syluosi habitator olympi
Iuppiter incestus spurcauit labe Lacænas:
Nunc boue subuectam rapiens ad crimen amatam,
Nunc tenera plumis leuior, blandósque susurros
In morem recinens suaue immorientis oloris,
Capta quibus volucrem virguncula ferret amorem.
Nunc foribus surdis, sera quas, vel pessulus arctus
Firmarat cuneis, per tectum diues amator
Imbricibus ruptis, vndantis desuper auri
Infundens pluuiam, gremio excipientis amicæ,
Armigero modò sordidulam curante rapinam,
Compressu immundo miserum cupiens catamithum,
Pellice iam puero magis indignante sorore.
Hæc causa est, & origo mali, quod secla vetusto
Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit:
Quódque nouo ingenio versutus Iuppiter, astus
Multiplices variósque dolos texebat, vt illum,
Vertere quum vellet pellem faciémque, putarent
Esse bouem, prædari aquilam, confingere cycnum.
Et nummos fieri, & gremium penetrare puellæ.
Nam quid rusticitas non crederet indomitorum
Stulta virûm, pecudes inter, ritúsque ferinos
Dedere sueta animum, diuinæ rationis egenum?
In quamcunque fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

DE MERCVRIO.

SVccessit Iouis imperio corruptior ætas,
Quæ docuit rigidos vitijs seruire colonos
Expertes furandi homines hac imbuit arte
Mercurius Maia genitus: nunc magnus habetur
Ille Deus, cuius dedit experientia fures:
Nec non Thessalica doctissimus ille magia
Traditur extinctas sumptæ moderamine virgæ
In lucem reuocasse animas, Cocytia lethi
Iura resignasse sursum reuolantibus vmbris.
Ast alias damnasse neci, penitúsque latenti
Immersisse Chao. facit hoc ad vtrunque peritus
Vt fuerit, geminóque armarit crimine vitam:
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scitè incantare fauillas,
Vita itidem spoliare alios, ars noxia nouit.
Artificem scelerum simplex mirata vetustas
Supra hominem coluit. simulans per nubila ferri,
Aligerisque leues pedibus transmittere ventos.

DE PRIAPO.

ECce Deûm in numero formatus, & æneus adstat,
Grauius homo, augustáq. Numa præfulget in arce.
Strenuus excultis dominus quondam fuit agris,
Hortorúmque opibus memorabilis. hic tamen idem
Scortator nimius, multaque libidine suetus
Rusticolas vexare lupas, intérque salicta
Et densas sepes obscœna cubilia inire:
Indomitum intendens animum, sempérque paratum
Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia venis.
Hic Deus è patrio prænobilis Hellesponto

Venit

Venit adusque Italos sacris cum turpibus hortos,
Sinum lactis, & hæc votorum libа quotannis
Accipit, ac ruris seruat vineta Sabini,
Turpiter adfixo pudeat quem visere rамо.

DE HERCVLE.

HErculeus mollis pueri famosus amore
Ardor, & in transtris iactata efferbuit argo,
Nec maris erubuit Nemeæa pelle superbi
Concubitus, & Hylan pereuntem quærere cælebs:
Nunc Salijs, cantúque domus, Pinaria templum
Collis Auentini conuexa in fede frequentat.

DE LIBERO QVI ET Bacchus.

THebanus iuuenis superatis fit Deus Indis,
Successu dum victor ouans lasciuit, & aurum
Captiuæ gentis reuehit, spolijsque superbus
Diffluit in luxum cum semiuiro comitatu,
Atque auidus vini, multo se proluit haustu
Gemmantis pateræ spumis, multóque falerno
Perfundens byngum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis, Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore chelydros
Qui Bromium placare volunt: quod & ebria iam tunc
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit:
Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
Mænadas, inflammante mero in scelus omne rotatas,
Hoc circumsaltante choro, temulentus adulter
Inuenit expositum secreti in litoris acta
Corporis egregij scortum, quod perfidus illic
Liquerat, uicelo iuuenis saturatus amore.
Hanc iubet assumptam feruens post vina Neæram,
Secum in delicijs fluitantis stare triumphi,
Regalémque decus capitis gestare coronam.
Mox Ariadnæis stellis cælestibus ignis
Additur, hoc precium noctis persoluit honore
Liber, vt æthereum meretrix illuminet axem,
Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia vulgi,
Vt transire suis cum sordibus induperator
Possit in æternum cæli super ardua regnum.
Regia tunc omnis vim maiestatis, & omnis
Parua licet, cæli imperium retinere potestas
Credita, thure etiam ducibus, paruóque sacello
Impertitus honos. quem dum metus, aut amor, aut spes
Accumulant, longum miseris processit in æuum
Mos patrius, cœpit falsæ pietatis imago
Ire per ignaros nebuloso errore nepotes:
Tum quia quæ viuis veneratio regibus antè
Contigerat, functis eadem iam munere lucis
Cessit, & ad nigras altaria transtulit vmbras.
Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
Et furtiuus amor iuuenum, & deprensa iugalis
Corruptela thori: quoniam regalibus aulis
Feruere tunc vitijs solita est, nec perdita luxu
Diuorum soboles sancti meminisse pudoris.

DE MARTE, VENERE, Iunone, & Cybele.

ATque vt Roma tuos cælesti ex sede parentes,
Quis te semideam iactás auctoribus ortam,
Perstringam breuiter: Gradiuum, vel Cytheream,
Ille sacerdotem violat, contra illa marito
Succumbit Phrygio, coitus suis impar vtrique.
Nec terrestre deam decuit mortale subire
Coniugium, nec cælicolam descendere ephebum
Virginis ad vitium, furtiuóque igne calere:
Sed Venus augusto de sanguine fœmina, vilis
Primatóque viro vetitum per dedecus hæsit,
Et si Rhea sacram lasciui Martis amore
Lusa pudicitiam, fluuiali amisit in vlua:
Crediderim generosæ aliquem stirpis, sed eundem
Moribus infamem, compressa virgine per vim
Se dixisse Deum, ne stuprum nominis vllus
Obijcere auderet turpi miseræque puellæ.
Hæc Italos induxit auos vel fama, vel error,
Martia Romuleo celebrarent vt sacra campo,
Vtque Palatinis Capitolia condita saxis
Signarent titulo proaui Iouis, atque Pelasga
Palladis, & Libyca Iunonem ex arce vocarent.
Cognatos de Marte deos, Veneris quoque nudum
Accirent proceres Ericino è vertice signum:
Vtque deûm mater Phrygia veheretur ab Ida,
Bacchica de viridi peterentur vt orgia Naxo.
Facta est terrigenum domus vnica maiestatis,
Et tot templa deûm Romæ, quot in vrbe sepulchra
Heroum numerare licet, quos fabula manes
Nobilitat, noster populus veneratus adorat.
Hos habuêre deos Ancus, Numitor, Numa, Tullus,
Talia Pergameas fugerunt numina flammas.
Sic Vesta est, sic Palladium, sic vmbra penatum,
Talis & antiquum terror seruauit asylum.

VNDE ERROR INVALuerit.

VT semel obsedit gentilia pectora patrum
Vana superstitio, non interrupta cucurrit
Ætatum per mille gradus, tener horruit hæres,
Et coluit quicquid sibimet venerabile cani
Monstrarant ataui, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit, gustauerat inter
Vagitus, de farre molæ saxa illita ceris
Viderat, vnguentóque lares humescere nigros,
Formatum fortunæ habitum cum diuite cornu,
Sacratúmque domi lapidem consistere paruus
Spectarat, matrémque illic pallere precantem.
Mox humeris positus nutricis, triuit & ipse
Impressis silicem labris, puerilia vota
Fudit, opésque sibi cæca de rupe poposcit,
Persuasúmque habuit, quòd quis velit inde petendũ.
Non quis oculos, animúmque leuans rationis ad arcem
Rettulit, insulsum tenuit sed credulus vsum,
Priuatos celebrans agnorum sanguine diuos:
Iam que domo egrediens, vt publica festa, diésque,
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit:

Lanigerósque deûm templis astare ministras,
Ac sacram resonare viam mugitibus antè.

DE SIMVLACHRO Romæ.

DElubrum Romæ, colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, noménque loci ceu numen habetur,
Atque vrbis, Venerísque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus.
Vera ratus, quæcunque senatu autore probentur.
Contulit ad simulachra fidem, dominósque putauit
Aetheris, horrifico qui stant ex ordine vultu.
Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
Arcadiæ fuluo ære riget, Gemini quoque fratres
Corrupta de matre nothi, Ledeia proles,
Nocturnique equites, celsæ duo numina Romæ
Impendent retinente solo, magnique triumphi
Nuncia, suffuso figunt vestigia plumbo.
Assistunt etiam priscorum insignia regum,
Dux Italus, Ianúsque bifrons, genitórque Sabinus,
Saturnúsque senex, maculoso & corpore Picus,
Coniugis epotum sparsus per membra venenum.
Omnibus ante pedes posita est sua cuique vetusta
Arula, Iano etiam celebri de mense litatur
Auspiciis, epulísque sacris, quas inueterato
Heu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa calendarum: sic obseruatio creuit,
Ex atauis quondam malè cœpta, deinde sequutis
Tradita temporibus, serísque nepotibus aucta,
Traxerunt longam corda inconsulta catenam
Mósque tenebrosus vitiosa in secula fluxit.

DE SIMVLACHRO AVgusti.

HVnc morem veterum docili iam ætate sequuta
Posteritas, mensæ atque adytis, & flamine, & aris
Augustum coluit, vitulo placauit, & agno.
Strata ad puluinar iacuit, responsa poposcit.
Testantur tituli, produnt consulta senatus,
Cæsareum Iouis ad speciem statuentia templum.

DE SIMVLACHRO Liuiæ Augustæ.

ADiecere sacrum, fieret quo Liuia Iuno,
Non minus infamis thalami sortita cubile,
Quàm quum fraterno caluit Saturnia lecto.
Nondum maternam partu vacuauerat aluum,
Conceptámque viri sobolem paritura gerebat
Pronuba, iam grauidæ fulcrum geniale parabat,
Iam sponsus, saliente vtero nubentis, amicos
Aduocat, haud sterilem certus fore iam sibi pactam.
Vitricus antè venit tardum præferuidus ortum
Priuigni nondum geniti, mox editur inter
Fescennina, nouo proles aliena marito.
Idque deûm sortes & Apollinis antra dederunt
Consilium: nunquam melius nam cedere tædas
Responsum est, quàm cum prægnas noua nupta iugatur.
Hanc tibi Roma deam titulis, & honore sacratam
Perpetuò Floras inter, Venerésque creasti.
Nec mirum: quis enim sapiens dubitauerit illas
Mortali de stirpe satas vixisse, & easdem
Laude venustatis claras, in amoribus vsque
Ad famæ excidium formæ misisse decorem?

DE CVLTV HADRIAni, & catamiti eius.

QVid loquar Antinoum cælesti sede locatum?
Illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte virili
Adrianique Dei Ganymedem, non cyathos dis
Porgere, sed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambrosii sacrum potare Lyæum,
Cúmque suo in templis vota exaudire marito.
Ergo his auspiciis, Traianus, Nerua, Seuerus,
Et Titus, & fortes gesserunt bella Nerones:
Quos terrena viros illustres gloria fecit,
Et virtus fragilis prouexit in ardua famæ
Adscitæ terris, sub religione iacentes.
Quàm pudet hoc illis persuasum, talibus vt se,
Romanásque acies conferrent Martis amore
Posse regi, dum se Paphia malè blandus adulter
Venditat, Aeneadásque suos successibus auget.
Felices, si cuncta Deo sua prospera Christo
Principe disposita scissent, qui currere regna
Certis ducta modis, Romanorúmque triumphis
Crescere, & impletis voluit se infundere seclis.
Sed caligantes animas, & luce carentes,
In Faunum, Augustíque adytis, templísque duarum
Iunonum, Martísque etiam, Venerísque sacellis
Mactatas, tetro lethi immersere barathro,
Supremum regimen crassis in partibus orbis
Esse rati, mersóque poli consistere fundo.

DE CVLTV ELEMENTORVM sub specie quorundam non deorum, sed dæmonum.

QVicquid humus, pelagus, cælum mirabile gignunt,
Id duxere deos: colles, freta, flumina, flammas.
Hæc sibi per varias formata elementa figuras
Constituere patres, hominúmque vocabula mutis
Scripserunt statuis, vel Neptunum vocitantes
Oceanum, vel Cyaneas caua flumina Nymphas,
Vel syluas Dryadas, vel deuia rura Napæas.
Ipse ignis, nostrum factus qui seruit ad vsum,
Vulcanus perhibetur, qui virtute superna
Fingitur, ac delubra Deus & nomine & ore
Assimilatus habet, necnon regnare caminis
Fertur, & Aeoliæ summus faber esse, vel Aetnæ.

DE CVLTVRA SOLIS QVEM credunt Apollinem.

EST qui conspicuis superos quæsiuit in astris,
Ausus habere Deum solem, cui tramite certo

Conditio imposita est, vigilem tolerare laborem,
Visibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
Praecipitem, teretique globo per inane volantem,
Et quod nemo negat, mundo caeloque minorem.
Area maior enim, quam qui percurrit in illa:
Et longe campi spacium diffusius, in quo
Emicat ac volucri feruens rota voluitur axe.
Quamuis nonnullis placeat, terram breuiorem
Ducere circuitu, quam sit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immensi sideris vltra
Telluris normam porrecto extendere gyro.
Num ne etiam caeli minor & contractior orbis
Cuius planitiem longo transmittere tractu
Circuitu excurrens meta interiore laborat?
Ille Deus verus, quo non est grandior vlla
Materies, qui fine caret, qui praesidet omni
Naturae, qui cuncta simul concludit & implet.
Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
Temporibus varijs distinguitur: aut subit ortu,
Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens,
Non torquere facem potis est ad signa Trionum,
Orbe nec obliquo pergit Aquilonis adire,
Nec solitum conuersus iter reuocare retrorsum.
Hic erit ergo Deus praescriptis lege sub vna
Deditus officijs? Libertas laxior ipsi
Concessa est homini, formam cui flectere vitae
Atque voluntatis licitum est, seu tramite dextro
Scandere, seu laeuo malis decurrere campo,
Sumere seu requiem, seu continuare laborem,
Seu parere Deo, siue in contraria verti.
Ista ministranti regimen solenne diurnum
Haudquaquam soli datur a factore potestas:
Sed famulus subiectus agit quodcunque necesse est.
Hoc sidus, currum, rapidasque agitare quadrigas
Commenti, & radios capitis, & verbera dextrae,
Et frenos, phalerasque & equorum pectora anhela
Aeris inaurati, vel marmoris, aut orichalci,
Iusserunt nitido fulgere polita metallo.
Post trabeas, & eburnam aquilam, sellamque curulem
Ceruicesque ora senex barbatus, & oscula figit
Cruribus anipedum, si fas est credere, equorum:
Immotasque rotas & flexis mentita lora,
Aut ornat redimita rosis, aut thure vaporat.

DE CVLTV LVNAE, QVAM & Dianam credunt.

Hoc tamen vtcunque est tolerabile. quid, quod & istos
Dant tibi Roma deos, inferni gurgitis vmbrae?
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartareos thalamum Proserpina regis.
Et si quando suos dignatur adire Quirites,
Placatur vaccae sterilis ceruice resecta,
Et regnare simul caeloque ereboque putatur:
Nunc bigas frenare boues, nunc saeua sororum
Agmina, vipereo superis immittere flagro.
Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas
Spargere, perque suas eadem variare figuras.
Denique quum luna est, sublustri splendet amictu:
Quum succincta iacit calamos, Latonia virgo est:
Quum subnixa sedet solio, Plutonia coniunx,
Imperitat Furijs, & dictat iura Megaerae.
Si verum quaeris: Triuiae sub nomine daemon
Tartareus colitur, qui te modo raptat ad aethram,
Sidereoque Deum venerandum suadet in astro.
Per syluas modo mortiferi discurrere mundi,
Erroresque sequi subigit, nemorumque putare
Esse deam, quae corda hominum pauitantia figat,
Quaeque feras perimat lethali vulnere mentes.
Depressos modo subter humum formidine sensus
Obruit, implorent vt numina lucis egena,
Seque potestati committant noctis opertae.

IN SPECTACVLIS quos sint venerati.

Respice terrifici scelerata sacraria Ditis,
Cui cadit infausta fusus gladiator harena,
Heu male lustratae Phlegetontia victima Romae.
Nam quid vesani sibi vult ars impia ludi?
Quid mortes iuuenum? quid sanguine pasta voluptas?
Quid puluis caueae semper funebris? & illa
Amphitheatralis spectacula tristia pompae?
Nempe Charon, iugulis miserorum se duce dignas
Accipit inferias, placatus crimine sacro,
Hae sunt deliciae Iouis infernalis, in istis
Arbiter obscuri placidus requiescit auerni.
Nonne pudet regem populusque sceptrisque potentem
Talia pro patriae censere litanda salute?
Religionis opem subternis poscere ab antris?
Euocat heu poenis tenebrosa ex sede ministrum
Interitus, speciosa hominum cui funera soluas.
Incassum arguere iam Taurica sacra solemus:
Funditur humanus latiali in munere sanguis,
Confessusque ille spectantum soluit ad aram
Plutonis fera vota sui. quid sanctius ara,
Quae bibit egestum per mystica tela cruorem?
An ne fides dubia est tibi, sub caligine caeca
Esse Deum, quem tu tacitis timeris in vmbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
Ipsa patrum monumenta probant, dijs Manibus illic
Marmora secta lego, quacunque Latina vetustas
Custodit cineres, densisque salaria bustis.

ROMAM ALLOQVITVR.

Dic quibus hunc scribis titulum? nisi quod trucis orci
Imperium, vera ceu maiestatis adoras?
En quibus implicita squalebat regia fumis
Imperij, tractis maiorum ab origine sacris,
Quum princeps gemini bis victor caede tyranni
Pulchra triumphali respexit moenia vultu,
Nubibus obiectam nigrantibus aspicit vrbem,
Noctis obumbratae caligine, turbidus aer
Arcebat liquidum septena ex arce serenum.
Ingemuit miserans, & sic ait: Exue tristes
Fida parens habitus, equidem praedulce colam
Illustrata cluis, spolijsque insigne superbis

Attollis caput, & multo circumflua auro.
Sed nebulis propter volitantibus, obsitus alti
Verticis horret apex, ipsas quoque liuida gemmas
Lux hebetat, spissusque dies, & fumus ab ora
Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.
Obscuras video tibi circumfervier umbras,
Caeruleasque animas, & nigra idola volare.
Censeo sublimem tollas super aera vultum,
Sub pedibúsque tuis, nimbosa elementa relinquas:
Omne quod ex mundo est, tibi subiacet: hoc Deus ipse
Constituit, cuius nutu dominaris, & orbi
Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.
Non decet, ut submissa oculos regina caducum
Contemplere solum, maiestatémque requiras,
Circa humiles rerum partes, quibus ipsa superstas,
Non patiar veteres teneas ut me duce nugas,
Vt cariosorum venereris monstra deorum.
Si lapis est, senio dissoluitur, aut crepat ictu
Percussus tenui: mollis si brattea gypsum
Texerit, infido rarescit glutine sensim.
Si formam statuae laminis commisit ahenis
Lima terens, aut in partem caua membra grauata
Pondere curuantur, scabra aut aerugo peresam
Conficit effigiem, crebróque foramine rumpit:
Nec tibi terra Deus, caeli nec sit Deus astrum,
Nec Deus Oceanus, nec vis quae subter operta est,
Infernis triste ob meritum damnata tenebris:
Sed nec virtutes hominum Deus, aut animarum,
Spiritúsve, vagae tenui sub imagine formae,
Absit ut umbra Deus tibi sit, geniusue, locúsue,
Aut Deus aërias voluitans phantasma per auras.
Sint haec Barbaricis gentilia numina pagis,
Quos penes omne sacrum est, quicquid formido tremendum
Suaserit, horrificos quos prodigialia cogunt
Credere monstra deos, quos sanguinolentus edendi
Mos iuuat, ut pinguis luco lanietur in alto
Victima, visceribus multa inter vina vorandis.
At te, quae domitis leges ac iura dedisti
Gentibus, instituens magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morúmque feros mansuescere ritus:
Indignum ac miserum est, in relligione tenenda
Id sapere, immanes populi de more ferino
Quod sapiunt, nulláque rudes ratione sequuntur.
Seu nos procinctus maneat, seu pace quietas
Dictemus leges, seu debellata duorum
Colla tyrannorum media calcemus in urbe,
Agnoscas regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro praefertur in hastis.

DE POTENTIA CRVCIS.

Hoc signo inuictus transmissis alpibus vltor
Seruitium soluit miserabile Constantinus.
Quum te pestifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum,
Vt scis ipsa, patres: aut sponsus foedera pacta
Intercepta gemens, diuisóque satellite rapta,
Immersus tenebris, dura inter vincla luebat.
Aut si nupta thorum regis conscendere iussa,
Coeperat impurum Domini obiectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio poenas.
Plena puellarum patrúmque ergastula saeui
Principis, abiuncta genitor si virgine missam
Tristius ingemuit, non ille impune dolorem
Prodidit, aut confessa nimis suspiria traxit,
Vim libertatis nimiae, patriúmque dolorem.
Testis Christicolae ducis aduentantis ad urbem
Muluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
Praecipitans, quâ nam victricia viderit arma
Maiestate regi, quod signum dextera vindex
Praetulerit, quali radiarint stemmate pila.
Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.
Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,
Qui tunc concreto processit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vastâ,
Complexúsque pedes victoris, ad inclyta flendo
Procubuit vexilla iacens. Tunc ille senatus
Militiae vltricis titulum, Christíque verendum
Nomen adorauit: quod collucebat in armis.
Ergo caue egregium caput orbis, inania post haec
Prodigia, esse deos solito tibi figere cultu,
Atque experta Dei virtutem spernere veri:
Deponas iam festa velim puerilia, ritus
Ridiculos, tantóque indigna sacraria regno.
Marmora tabenti respergine tincta lauate
O proceres, liceat statuas consistere puras
Artificum magnorum opera, haec pulcherrima nostrae
Ornamenta cluant patriae, nec decolor vsus
In vitium versa monumenta coinquinet artis.
Talibus edictis vrbs informata refugit
Errores veteres, & turbida ab ore vieto
Nubila discussit, iam nobilitate parata
Aeternas tentare vias, Christúmque vocantem
Magnanimo ductore sequi, & spem mittere in aeuũ.
Tunc primum senio docilis, sua secula Roma
Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
Praeteritos foedi cum relligionibus annos.
Mox vbi contiguos fossis muralibus agros
Sanguine iustorum innocuo maduisse recordans,
Inuidiosa videt tumulorum millia circum
Tristius indui mage poenitet, ac ditionis
Effrenis, nimiaque facis pro turbinibus ira,
Compensare cupit teterrima vulnera laesae
Iustitiae sero obsequio, veniáque petenda,
Ne tanto imperio maneat piaclum repulsa,
Crimen saeuitiae monstrata piacula quaerit,
Inque fidem Christi pleno transfertur amore.
Laurea victoris Marij minus vtilis vrbi,
Quũ traheret Numidam populo plaudente Iugurthã.
Nec tantum Arpinas consul tibi Roma medelae
Contulit, extincto iusta inter vincla Cethego,
Quantum praecipuus nostro sub tempore princeps
Praestitit, ipsis tribuitque bonis: multos Catilinas
Ille domo pepulit non saeua incendia tectis,
Aut sicas patribus, sed tartarea nigra animabus,
Internóque hominum statu tormenta parantes.

Errabant

Errabant hostes per templa, per atria passim,
Romanumque forum & Capitolia celsa tenebant,
Qui coniuratas ipsa ad vitalia plebis
Moliti insidias, intus serpente veneno
Consuerant tacitam pestem miscere medullis.
Ergo triumphator latitante ex hoste togatus,
Clara trophæa refert sine sanguine, rómque Quirinî
Adsuescit supero pollere in secula regno.
Denique nec metas statuit, nec tempora ponit:
Imperium sine fine docet, ne Romula virtus
Iam sit anus, norit ne gloria parta senectam.

Romanorum senatum conuersum ad Christum.

EXultare patres videas, pulcherrima mundi
Lumina, conciliúmque senum gestire Catonum,
Candidiore toga niueum pietatis amictum
Sumere, & exuuias deponere pontificales.
Iámque ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis
Ad sincera virum penetralia Nazareorum,
Atque ad Apostolicos Euandria curia fontes,
Anniadum soboles, & pignora clara proborum.
Fertur enim ante alios generosus Anitius vrbis
Illustrasse caput: sic se Roma inclyta iactat.
Quin & Olybriaci generisque & nominis hæres,
Adiectus fastis, palmata insignis ab aula
Martyris ante fores, Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim.
Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit
Prompta fides dare se Christo, stirpémque superbam
Gentis patriciæ venturo attollere seclo.
Iam quid plebicolas percurram carmine Gracchos,
Iure potestatis fultos, & in arce senatus
Præcipuos, simulachra deum iussisse reuelli?
Cúmque suis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Christo se consecrasse regendos?
Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
Nobilium licet, ad Christi signacula versas,
Turpis ab idololatriæ vasto emersisse profundo.
Si persona aliqua est, aut si status vrbis, in his est:
Si formam patriæ facit excellentior ordo,
Hi faciunt, iuncta est quoties sententia plebis,
Atque vnum sapiunt plures simul ac potiores.
Respice ad illustrem, lux est vbi publica, cellam,
Vix pauca inuenies gentilibus obsita nugis
Ingenia, obstrictos ægre retinentia cultus,
Et quibus exactas placeat seruare tenebras,
Splendentémque die medio non cernere solem.

PLEBEM ROMANAM IN Christum credidisse.

POst hinc ad populum conuerte oculos: quis in vrbe est,
Qui Iouis infectam sanie non despuat aram?
Omnis qui celsa scandit cœnacula vulgus,
Quíque terit silicem variis discursibus atram,
Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obses,
Cætibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.
Et dubitamus adhuc, Romam tibi Christe dicatam
In leges transisse tuas, omnique volentem
Cum populo & summis cum ciuibus, ardua magni
Iam super astra poli terrenum extendere regnum?
Nec moueor, quòd pars hominum rarissima clausos
Non aperit sub luce oculos, & gressibus errat.
Quamlibet illustres meritis, & sanguine clari,
Præmia virtutum titulis & honoribus aucti
Ardua retulerint, fastorúmque arce politi
Annales proprio signarint nomine chartas,
Atque inter veteres cera numerentur & ære:
Attamen in paucis iam deficiente caterua,
Nec persona sua est patriæ, nec curia constat.
Et quodcunque fouet studii priuata voluntas,
Ac iam rara tenet, sed publica vota reclamant,
Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic consulta Patrum subsistere conscriptorum,
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Ter centum sese sibi senes legerentur in vnum:
Seruemus leges patrias, infirma minoris
Vox cedat numeri, paruaque in parte silescat.

APOSTROPHE AD SYMmachum.

ASpice quàm pleno subsellia nostra senatu
Decernant infame Iouis puluinar, & omne
Idolium, longè purgata ex vrbe fugandum:
Quà vocat egregii sententia principis, illuc
Libera tum pedibus, tum corde frequentia transit.
Nec locus inuidiæ est, nullum vis aspera terret,
Ante oculos sic velle patet, cunctisque probatum,
Non iussum, sola capti ratione sequuntur.
Denique pro meritis terrestribus æqua rependens
Munera sacricolis summos impertit honores
Dux bonus, & certare sinit cum laude suorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet, quoniam cœlestia nunquam
Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.
Ipse magistratum tibi consulis, ipse tribunal
Contulit, auratumque togæ donauit amictum,
Cuius relligio tibi displicet, ô pereuntum
Adsertor diuûm, solus qui restituendos
Vulcani, Martisque dolos, Venerisque perores,
Saturnique senis lapides, Phœbique furores,
Iliacæ matris Megalesia, Bacchica Nysi,
Isidis amissum semper plangentis Osirim
Mimica, ridendásque suis solennia caluis,
Et quascunque solent Capitolia claudere laruas.
O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquii, cui cedat & ipse
Tullius, has fundit dites facundia gemmas.
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare Deum, cui sordida monstra
Prætulit, & liquidam temerauit crimine vocem.
Haud aliter, quàm si rastris quis tentet eburnis
Cœnosum versare solum, limóque madentes.

Excolere aurelio si forte ligonibus vlnas,
Splendorem dentis nitidi scrobis inquinat atra,
Et preciosa acies squalenti sordet in arva.
Non vereor, ne me nimium confidere quisquam
Arguat, ingeniique putet luctamen inire.
Sum memor ipse mei, satis & mea friuola noui,
Non ausim conferre pedem, nec spicula tanta
Indocilis fandi coniecta lacessere lingua.
Illaesus maneat liber, excellénsque volumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum seruare à vulnere pectus,
Oppositáque volans iaculum depellere parma.
Nam si nostra fides seclo iam tuta quieto,
Viribus infestis, hostilique arte petita est:
Cur mihi fas non sit lateris sinuamine flexi
Ludere ventosas iactu pereunte sagittas?
Sed iam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum sine fine ferunt fastidia carmen.

AVRELII PRVDENTII VIri consularis, in posteriorem contra Symmachum librum, Præfatio.

Simon, quem vocitant Petrum,
Summus discipulus Dei
Lucis forte sub exitu,
Quum vesper croceus rubet,
Curuam vulserat ancoram,
Captans flamina lintei.
Et transnare volens fretum,
Nox ventum mouet obuium
Fundo qui mare misceat,
Iactatam quatiat ratem.
Clamor nauticus aethera
Plangens, atque vlulans ferit,
Cum stridore rudentium:
Nec quicquam superat spei,
Mergendis propè naufragis.
Quum Christum procul aspicit
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac si per solidam viam
Siccum littus obambulet.
Hac miracula caeteri
Vectores pauidi stupent.
Solus non trepidus Petrus
Agnoscit Dominum poli,
Terraeque, & maris inuii:
Cuius omnipotentiae est
Plantis aequora subdere.
Tendit suppliciter manus,
Notum subsidium rogat.
Ast ille placidè annuens,
Puppi vt desiliat iubet.
Iussis obsequitur Petrus,
Sed vestigia fluctibus
Summis tingere coeperat,
Et lapsante gradu pedes
Pessum mergere lubricos.
Mortalem Deus increpat,
Qui sit non stabili fide,
Nec calcare fluentia,
Nec Christum valeat sequi.
Tum dextra famulum leuat,
Sistitque, & docet ingredi
Tergum per tumidum freti.
Sic me tuta silentia
Egressum dubiis loquax
Infert lingua periculis:
Non vt discipulum Petrum
Fidentem & merito & fide:
Sed quem culpa frequens, leuem
Voluat per freta naufragum.
Sum plane temerarius,
Qui noctis mihi conscius,
Quam vita in tenebris ago
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam viri:
Quo nunc nemo disertior,
Exultat, fremit, intonat,
Ventisque eloquii tumet.
Cui mersare facillimum est
Tractandae indocilem ratis:
Ni tu Christe potens, manum
Dextro numine porrigas,
Facundi oris vt impetus
Non me fluctibus obruat:
Sed sensim gradiens, vadis
Insistam fluitantibus.

AVRELII PRVDENTII VIri Consularis contra Symmachum Liber posterior.

Hactenus & veterum cunabula prima deorum,
Et causas, quibus error hebes conflatus in orbe est,
Diximus, & nostro Romam iam cedere Christo.
Nunc obiecta legam, nunc dictis dicta refellam.
Vnde igitur coepisse ferunt, aut ex quibus orsum,
Quo mage sancta ducum corda illice flecterat arte.

Armorum dominos, venerantes flore iuuentae
Inter castra patris genitos, sub imagine auita
Eductos, exempla domi congesta tenentes,
Orator catus instigat, ceu classica belli
Clangeret, exacuitque animos, & talia iactat:
Si vobis vel parta viri victoria cordi est,
Vel parienda dehinc: templum dea virgo sacratum
Obtineat, vobis regnantibus: ecquis amicus
Hostibus, hanc sanctè vestro negat esse colendam
Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.
Hec vbi dicta dedit, reddamus placidissima fratrum
Ora ducum, Scimus quàm sit Victoria dulcis
Fontibus, Ausoniae vir facundissime linguae
Sed quibus illa modis, qua sit ratione vocanda
Nouimus: hac primùm pueros pater imbuit arte,
Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro.

Non

Non aris, non farre molæ Victoria felix
Exorata venit: labor impiger, aspera virtus,
Vis animi, excellens ardor, violentia, cura,
Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
Quæ si defuerint bellantibus, aurea quamuis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis surgat formata metallis,
Non aderit, vesitque offensa videbitur hastis.
Quid miles propriis diffisus viribus, optas
Irrita femineæ tibimet solatia formæ?
Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret quæ tela virorum.
Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est,
Et Deus omnipotens, non pexo crine virago,
Nec nudo suspensa pede, strophióque recincta,
Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.
At vos pictorum docuit manus, assimulatis
Iure poetarum numen componere monstris:
Aut lepida ex vestro sumpsit pictura sacello,
Quod varijs imitata notis, ceráque liquenti
Duceret in faciem, sociáque per mutua arte
Aucta, coloratis luderet lintea fucis.
Sic unum sectatur iter, sic inania rerum
Somnia concipiunt & Homerus & acer Apelles,
Et Numa, cognatumque malum pigmenta Camœnæ.
Idola conflantur fallendi docta potestas.
Hæc si non ita sunt, edatur, cur sacra vobis
Ex tabulis, cerisque poetica fistula præstet,
Cur Berecynthiacæ perdit truncata sacerdos
Inguina, quum pulcher sese castrauerit Atys?
Cur etiam templo Triuiæ, lucisque sacratis
Cornipedes arceantur equi, quum Phædra pudicum
Raptarit iuuenem volucri per littora curru?
Idque etiam parietes tibi versicolores adumbret?
Desine, si pudor est, gentilis ineptia, tandem
Res incorporeas simulatis fingere membris.
Desine, terga hominis plumis obducere frustra:
Fertur auis mulier, magnisque eadem dea vultur.
Vis decorare tuum ditissima Roma Senatum?
Suspende exuuias armis & sanguine captas,
Congere cæsorum victrix diademata regum,
Frange repulsorum fœda ornamenta deorum:
Tunc tibi non terris tantum victoria parta,
Sed super astra etiam media seruabitur æde.
Talia principibus dicta intersantibus, ille
Prosequitur, magnisque tubam concentibus inflat,
Allegat morem veterum, nil dulcius esse
Affirmat solitis, populósque hominésque teneri
Lege sua: Sicut varia nascentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ: sic vrbibus adfert
Hora diésque suum, quum primum mœnia surgunt,
Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnent.
Addit & arcanum rerum, verique latebras
Prosperitate aliqua deprendi posse, secundi
Per documenta boni, si sit: feliciaque quis
Experiendo probet, cessisse parentibus omne
Idolum semper feliciter, & pede dextro.
Enumerat longæuum temporis, excitat ipsam
Crinibus albentem niueis, & fronte vietam,
Ore reposcentem querulo sua numina Romam.

Libera sum, liceat proprio mihi viuere more.
Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Vno omnes sub sole siti, vegetamur eodem
Aere, communis cunctis viuentibus aura.
Sed qui sit, qualisque Deus, diuersa sequuti
Quærimus, atque vijs longe distantibus vnum
Imus ad occultum: proprius genti cuique est mos.
Per quod iter properans, eat ad tam grande profundum.
His tam magnificis, tantisque fluentibus arte,
Respondit vel sola fides doctissima primum
Pandere vestibulum vera ad penetralia secta.
Nam quum diuinis agimus de rebus, & illum
Qui vel principio caruit, vel fine carebit,
Quique Chao anterior fuerit, mundúmque crearit,
Coniectare animo contendimus, exigua est vis
Humani ingenij, tantóque angusta labori:
Quippe minor natura, aciem si intendere temtet
Acrius, ac penetrare Dei secreta supremi:
Quis dubitet victo fragilem lassescere visu,
Vimque fatigatæ mentis sub pectore paruo
Turbari, inualidasque hebetem succumbere curis?
Sed facilis fides via prouocat omnipotentem
Credere, qui bona non tantum præsentia donat,
Sed ventura etiam, longisque intermina seclis
Promittit, nec totus eam resolutus inane
In nihilum, per eámque breuem post luminis vsum
Muneris autores ipso de munere pendas.
Aeterna æternus tribuit, mortalia confert
Mortalis, diuina Deus peritura caducus.
Omnia quæ tempus peragit, quæque exitus aufert,
Vilia sunt breuitate sui, nec digna perenni
Languore, cui propria est opulentia, nunquam
Desinere, idque homini dare, quod non desinet vnquã.
Nam si corruptum, corrumpendúmue Deus quid
Præstat, habétque nihil quod sit preciosius isto:
Pauper, & infirmus, & summo indignus honore,
Et non omnipotens, sed inanis numinis vmbra est.
Hac ratione fides sapienter conijcit, imò
Non dubitat verum esse Deum, qui quod sumus, & quod
Viuimus, illæsum semper fore, si mereamur,
Nos sperare iubet: Cælestia si placet, inquit,
Scandere, terrenas animo depellite curas.
Nam quantum subiecta situ tellus iacet infrà,
Diuiditúrque ab humo conuexi regia cæli,
Tantum vestra meis distant mundana futuris,
Dira bonis, scelerata pijs, tenebrosa serenis.
Quicquid obire potest, fugitiuis censeo: quicquid
Natura ratione capit initium, atque senescit,
Pro nihilo, in nihilum quia sunt reditura, putetis.
Cuncta quidem quæ gignit humus, quæ continet, ipse
Principio institui, nitidáque insignia mundo
Ornamenta dedi, spaciosaque semina finxi.
Sed tamen esse modum volui, parcéque fruenda
Moribus indulsi, quantum moribundus & æger
Corporis & vitæ volucris sibi posceret vsus:
Non vt captus homo studijs, & inaniter ardens,

Duceret omne bonum positum in dulcedine rerum,
Et specie tenui, quas currere tempore iussi,
Atque auum flatus, sub quo generosa probarem
Pectora, ne torpens, & non exercita virtus,
Robur eneruatum gereret sine laude palæstræ,
Eneruare suum corrupta per ocia robur
Posset, & in nullo luctamine pigra iaceret.
Illecebrosus enim sapor est, & pestifer horum,
Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas, vinctásque tenent. Vincenda voluptas,
Elaqueanda animi constantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa & captiua prematur.
Nitendum summis conatibus, inter acerba
Sectandum virtutis iter, ne suauia fluxæ
Conditionis amet nimium: ne congerat aurum,
Nec varios lapidum cupidè spectare colores
Ambitiosa velit, ne se popularibus auris
Ostentet, pulchróque inflata tumescat honore:
Ne natale solum patrij ne iugera ruris
Tendat, & externos animum diffundat in agros:
Et ne corporeis adducat sensibus omne
Quod vult, aut quod agit: ne præferat vtile iusto,
Spémque in me omnem statuat, nunquam peritura
Quæ dedero sunt, æternum mea dona manebunt.
Hæc igitur spondente Deo, quis fortis & acer,
Virtutisque capax, breue quique perennibus in se
Prætulerit? vel quis sapiens potiora putarit
Gaudia membrorum, quàm viuæ præmia mentis?
Nónne hominem ac pecudem distantia separat vna?
Quod bona quadrupedum ante oculos sita sunt: ego contrà
Spero, quod extra aciem longum seruatur in æuum.
Nam si tota mihi cum corpore vita peribit,
Nec poterit superesse meum post funera quicquam,
Quis mihi regnator cœli? quis conditor orbis?
Quis Deus? aut quæ iam meritò metuēda potestas?
Ibo per impuros feruente libidine luxus,
Incestabo thoros, sacrum calcabo pudorem,
Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui
Depositum, tenues auidus spoliabo clientes,
Longæuam perimam magico cantamine matrem.
Tardat anus dominum dilata morte secundum:
Nec formido malum, falluntur publica iura.
Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum,
Aut si res pateat, iudex corrumpitur auro.
Rara reos iusta percellit pœna securi.
Sed quid ego hæc meditor? reuocat Deus ecce seuera
Maiestate minax, negat interitura meorum
Per mortem monimenta operum: Non occidit, inquit,
Interior qui spirat homo: luet ille perenne
Supplicium, quòd subiectos malè rexerit artus.
Nec mihi difficile est liquidam circundare flammis
Naturam, quamuis perflabilis illa feratur
More Noti: capiam tamen, & tormenta adhibebo.
Ipse incorporeus, ac spirituum sator vnus.
Quin & corporibus parilis consortia pœnæ
Decernam, possum quoniam renouare fauillas
Antiquam in faciem. nec desperanda potestas
Qui potui formare nouum, reparabo peremptum.
Non desunt exempla meæ virtutis: in ipsis
Seminibus natura docet reuirescere cuncta
Post obitum. siccantur enim pereunte vigore
Quo vixêre prius, tunc sicca & mortua sulcis,
Aut fouëis mandata latent, & more sepulchri
Obruta, de tumulis rediuiuo germine surgunt.
Nunquid nosse potes, vel coniectare, quis istud
Tam solers opifex struat? aut quæ vis agat intus?
Ne vos ò miseri Physicorum dogmata fallant.
En ego gignendi Dominus, ac restituendi
Quod periit, fluxitque potens, siccissima quæque
In veteres formas aut flore aut fronde reduco.
Idque ipsum quandoque homini facturus, inani
Surgat vt ex cinere, structuráque pristina constet,
Quæ mihi pro meritis, vel per tormenta rependas
Crimina, vel summa virtutis in arce corusces,
Non peritura dehinc quacunque in sorte manebis.
Interea, dum mista viget substantia in vnum,
Sit memor autoris proprij, veneretur & oret
Artificem submissa suum. Non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter,
Nec bona præsentis vitæ numerosa gubernant
Numina, non alius segetes & spicea farra
Suppeditat Deus, haud alius dat musta racemis,
Purpureúmque grani fundit de palmite succum.
Ipse ego sum, virides oleas pinguescere baccis
Qui facio, Graii quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera sexus
Gignere amat sobolem, generisque propagine gaudet,
Quem vos lasciuis violatis amoribus ignem.
Et stupra vestra dea Veneris prætexitis vmbra.
Vnus ego elementa rego, nec mole laboris
Vt miser, infirmusue aliquis, fragilisue fatigor.
Lux immensa mihi est, nec mortis sensibilis ætas,
Sensibus & vestris haud intellecta vetustas.
Inde ministerijs ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, sociósque requiro.
Porrò autem angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera, posse meum est, & quæ natura creatis
Subsistat, qualésque mihi seruentur ad vsus.
Tu me prætereo meditaris numina mille,
Quæ simules parere meis virtutibus, vt me
Per varias partes minuas, cui nulla recidi
Pars aut forma potest: quia sum substantia simplex,
Nec pars esse queo. Solis diuisio rebus
Compositis, factisque subest: me nemo creauit,
Vt scindi valeam, cunctorum conditor vnus.
Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non est.
Quare age mortalis, soli mihi construe templum,
Méque vnum venerare Deum: cæmenta remitte,
Et quæ saxa Paros secuit, & quæ Punica rupes,
Quæ viridis Lacedæmon habet, maculosáque Synna,
Nativum nemo scopulis mihi dedicet ostrum:
Templum mentis amo, non marmoris, aurea in illo
Fundamenta manent fidei, structura nivalis
Consurgit pietate nitens, tegit ardua culmen.

Iustitia,

Iustitia, interius surgit sola picta rubenti
Flore pudicitiæ pictor almus, & atria seruat.
Hæc domus apta mihi est, hæc me pulcherrima sedes
Accipit, æterno cœlestique hospite digna.
Nec nouus hic locus est, fluxit mea gloria in artus,
Vt lux vera Dei, Deus illustrauit alumnam
Materiem, corpúsque parens habitabile fecit
Ipse sibi, placito vt posset requiescere templo.
Condideram perfectum hominem, spectare superna
Mandaram, totis conuersum sensibus in me
Recto habitu, celsóque situ, & sublime tuentem:
Sed despexit humum, séque inclinauit ad orbis
Diuitias, pepulítque meum de pectore numen.
Restituendus erat mihimet, submissus in illum
Spiritus ipse meus descendit, & edita limo
Viscera diuinis virtutibus informauit.
Iámque hominem assumptum summus Deus in deitatem
Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.
Scire velim præcepta patrum quibus auribus hæc tu
Accipias, Italæ censor doctissime gentis.
An veterum tantummodo rem ratione relicta
Eligis, & dicis id pariter sapientia acumen,
Ingeniúmque viris potior mihi pristinus est mos,
Quàm via iustitiæ, pietas quàm prodita cœlo,
Quámque fides veri, recta quam regula sectæ.

Si quicquid rudibus mundi nascentis in annis
Mos habuit, sanctè colere ac seruare necesse est:
Omne reuoluamus sua per vestigia seclum
Vsque ad principium, placeat damnare gradatim
Quicquid posterius successor repperit vsus.
Orbe nouo nulli subigebant arua coloni,
Quid sibi aratra volunt? quid cura superflua rastri?
Ilignis melius saturatur glandibus aluus.
Primi homines cuneis scindebant fissile lignum,
Decoquat in massam feruens fornacula secures
Rursus, & ad proprium redeat vena metallum.
Induuias cæsæ pecudes, & frigida paruas
Præbebat spelunca domus: redeamus ad antra,
Pellibus iniectis hirtos sumamus amictus.
Immanes quondam populi feritate subacta
Edomiti, iam triste fremant, iterúmque ferinos
In mores redeant, atque ad sua prisca recurrant.
Præcipitet Scythicus iuuenis pietate, vietum
Vorsino de ponte patrem, sic mos fuit olim.
Cædibus infantum fument Saturnia sacra,
Flebilibusque truces resonent vagitibus aræ.
Ipsa casas fragili texat gens Romula culmo,
Sic traduut habitasse Remum, regalia fœno
Fulcra superstrauit, aut pelle Libystidis vrsæ
Compositam chlamydem villosam corpora gestent.
Talem Trinacrius ductor vel Thuscus habebat.
Roma antiqua sibi non constat, versa per æuum,
Et mutata sacris, ornatu, legibus, armis
Multa colit, quæ non coluit sub rege Quirino:
Instituit quædam melius, nonnulla refugit:
Et morem variare suum non destitit, & quæ
Pridem condiderat iura, in contraria vertit.
Quid mihi tu ritus solitos Romane Senator
Obiectas? quum scita patrum, populique frequenter
Instabilis placiti sententia flexa nouarit?
Nunc etiam quoties solitis decedere prodest,
Præteritósque habitus cultu damnare recenti
Gaudemus compertum aliquid, tandémque retectum,
Quod latuit: tardis semper processibus aucta
Crescit vita hominis, & longo proficit vsu.
Sic æui mortalis habet se mobilis ordo,
Sic variat natura vices, infantia repit,
Infirmus titubat pueri gressúsque animúsque,
Sanguine præcalido feruet neruosa iuuenta,
Mox stabilita venit maturi roboris ætas.
Vltima consilio melior, sed viribus ægra,
Corpore succumbit, mentem purgata senectus.
Hic genus humanum per dissona tempora fluxit
Curriculis æuum mutabile: sic hebes inter
Primitias, mersúmque solo titubauit, & instar
Quadrupedis pueri lactantia viscera traxit.
Mox tenerum docilis ingenio, iámque artibus aptum
Noscendis, varia rerum nouitate politum est.
Inde tumentis vitiis calidos adoleuit in annos,
Donec decocto solidaret robore vires.
Tempus adest, vt iam sapias diuina serenæ
Mentis consilio, viuacius abdita solers
Quærere, & æternæ tandem inuigilare saluti.
Quanquam si tantum studium est, & cura vetusti
Moris, & a prisco placet haud discedere ritu,
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
Iam tunc diuinum suo tempore, vel prius, vnè
Inseruisse Deo gentem, quæ prima recentes
Incoluit terras, vacuóque habitauit in orbe,
Vnde genus ducit nostra porrecta propago
Stirpis, & indigenæ pietatis iura reformat.
Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipsum
Sanguinis Hectorei populum, probo tempore longo
Non multos coluisse deos, rarisque sacellis
Contentum, paucas posuisse in collibus aras.
Innumeros post deinde deos virtute subactis
Vrbibus, ex claris peperit sibi Roma triumphis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera victoris simulachra hostilia cepit,
Et captiua domum venerans ceu numina vexit.
Hoc signum rapuit bimaris de strage Corinthi,
Illud ab incensis in prædam sumpsit Athenis,
Quasdam victa dedit capitis Cleopatra caluti
Effigies, quasdam domitis Ammonis harenis.
Syrtica cornutas facies habuere trophæa.
Roma triumphantis quoties ducis inclyta currum
Plausibus excepit, toties altaria diuum
Addidit, & spoliis sibimet noua numina fecit:
Numina, quæ patriis cum mœnibus eruta, nullum
Præsidium potuere suis afferre sacellis.
Cernis vt antiqui semper vestigia moris
Gressibus incertis variè titubasse probentur,
Asciscendo deos maioribus incompertos,
Séque peregrina sub relligione dicasse?

Nec ritus seruasse suos, quod cuique sacrorum est,
Excubat, aeternumque inimicam venit in vrbem.
Frustra igitur solitis praua obseruatio inhaeret.
Non est mos patrius quem diligis, improba, non est.
At solers orator ait: Fataliter vrbem
Sortitam, quónam Genio proprium exigat aeuum.
Cunctis nam populis, seu moenibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut Genius nostrarum more animarum,
Quae sub disparili subeunt noua corpora sorte.

PRVDENTIVS.

Iam primùm qui sit Genius, vel qui status illum
Cõpetat, ignoro, & quid possit, & vnde oriatur,
Spiritus informis, sine corpore, formáne an vlla
Sit species, & quid sapiat, quae munera curet:
Contrà, animas hominum venis vitalibus intus
Sic interfusas intelligo, sanguis vt ex his
Accipiat motúmque leuem, tenerúmque vaporem,
Vnde peragratis vegetet praecordia membris,
Frigida succendat, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis vitam sibi temperat atque gubernat
Viuida mens, quam tu ficto componere tentas
Membrorum Genio, qui nusquam est, nec fuit
vnquam.
Quin & corporibus versat mens viua regendis
Summum consilium, fida vt tutacula nectat
Inualidisque paret, metuenda pericula vitet:
Vtile prospiciat, varias agitetur ad artes,
Consultè cui se domino submittat, & orbis
Quem putet autorem, quae rerum summa sequatur.
At tuus hic vrbis Genius, discas volo, quando
Coepit adhuc parua primùm se infundere Romae,
Fluxit ab vberibus nemorosa in valle lupinis,
Infantémque aluit dum nascitur ipse gemellos?
An cum vulturibus volitans ignota per auras
Vmbra, repentinam traxit de more figuram?
Culminibus summis sedet, an penetralia seruans,
Instituit mores, & iura forensia condit?
An castrorum etiam fossis interuenit? acres
Cogit ad arma viros, lituus ciet, vrget in hostem?
Quae quis non videat sapientum digna cachinno?
Pingamus tamen esse aliquam, quae talia curet
Vmbram siue animam, per quam Respublica falsum
Hauserit, & calidis animetur tota medullis:
Cur non haec eadem de religione colenda
Consultat? cur non prospectat libera exitum?
Cur sibi praescriptum non commutabile fatum
Vt captiua putat? genesis cur vincula fingit?
Cur iam nolle licet, quod tunc voluisse iuuabat,
Erroresque abolere suos, ac flectere sensus?
Sic septingentis errauit circiter annis,
Lubricáque & semper dubitans, quae forma placeret
Imperij, & quae regnandi foret aequa potestas.
Regibus exortam iam tunc habuit status vrbem,
Non sine grandaeuis curarum in parte locatis,
Mox proceres de stirpe senum tractasse videmus
Clauum consilij, plebeias inde cateruas
Collatas patribus mistim dotionibus aequis,
Imperitasse diu, belloque & pace regenda.
Consule nobilitas viguit, plebs fisa Tribuno est.
Displicet hic subitò status, & vis quina creantur
Summorum procerum fastigia, quos duodeni
Circumstant fasces: simul & sua quenque securis.
Rursum se geminis reddit ductoribus, omnis
Publica res, & Consulibus dat condere fastos.
Vltima sanguineus turbauit saecla triumuir.
Fluctibus his olim, Fatumue, Geniusue, animúsue
Publicus errauit: tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput augustum diademate cinxit,
Appellans patrem patriae, populi atque Senatus
Rectorem, qui militiae sit ductor, & idem
Dictator, Censórque bonus, morumque magister,
Tutor opum, vindex scelerum, largitor honorum.
Quòd si tot rerum gradibus toties variatis
Consilium, aegrè tandem peruenit ad illud
Quod probet, ac sancta reuerentia publica seruet
Foedere: quid dubitas diuina agnoscere iura,
Ignorata prius sibimet, tandémque retecta
Gratemur, iam non dubitat: nam subdita Christo
Seruit Roma Deo, cultus exosa priores.
Romam, dico viros quos mentem credimus vrbis,
Non Genium, cuius frustra simulatur imago.
Quanquam cur Genium Romae mihi fingitis vnum,
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Adsignare suos Genios? pérque omnia membra
Vrbis, pérque locos, Geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus vllus ab vmbra.
Restat vt & fatum simili dementia cunctis
Aedibus imponat, paries vt quisque sub astro
Fundatus, structúsque suo, qua sorte maneret:
Quando autem rueret, primas acceperit horis.
Adscribunt saxis, Lachesis malè fortia fila,
Tectorúmque trabes, fusis pendere rotatis
Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis:
Ceu dicitet, cuius stella sit proximus ortu
Eruta, quae summum conscenderet ardua culmen.
Denique nulla hominum res est, nulla actio mundi,
Cui non fatalem memorent incumbere sortem.
Quae quia constituunt, dicant cur condita sit lex
Bis sex in tabulis: aut cur rubrica minetur,
Quae prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & ineuitabile mergunt.
Quin & velle adigunt, prauum insinuantia votum,
Ne liceat miseris vetitum committere nolle.
Cedite si pudor est, gladiumque retundite vestrum:
Aspera nil meritos poenis plectentia iura,
Antrum carcereum aperite, corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.
Nemo nocens, si fata regunt quod viuitur, ac fit:
Imò nocens, quicunque sciens, quod non licet, audet.
Alterutrum quia velle suum est, nec fata reatum
Imponunt homini, sed fit reus ipse suapte
Arbitrio, placitúque nefas & facta rependit
Impia supplicijs, merito non sorte peremptus.
Quisquis fato putat esse locum, sciat omniparentem
Esse Deum, nullo vetitum fatalibus astris,
Nec praescripto aliquo pelli per vota mathesis.
Sperat enim maiora animus, sequioribus effer.
Sideribus,

Sideribus, transitque vias, & nubila fati
Et momenta premit pedibus, quæcunque putantur
Figere propositam natali tempore sortem.
Huc ades omne hominum genus, huc concurrite & vrbes,
Lux immensa vocat, factorem noscite vestrum.
Libera secta patet. nil sunt fatalia: vel si
Sunt aliqua, opposito vanescunt irrita Christo.

SEd multi duxere Dei per prospera Romam,
Quos colis ob meritum magnis donata triumphis.
Ergo age bellatrix, quæ vi subiecerit ede
Europam, Libyámque tibi: dic nomina diuûm,
Iuppiter vt Cretæ domineris, Pallas vt Argis,
Cynthius vt Delphis, tribuerunt omine dextro.
Isis Nilicolas, Rhodios Venus alma reliquit.
Venatrix Ephesum virgo, Mars deserit Hebrum.
Destituit Thebas Bromius, concessit & ipsa
Iuno suos Phrygiis seruire nepotibus Aphros:
Et quam subiectis dominam dea gentibus esse
Si qua fata sinant, iam tum tenditque fouetque,
Iussit Romuleis addictam viuere frenis.
Perfidiáne deûm indigenum cecidêre tot vrbes?
Destructæque iacent ipsis prodentibus aræ?
O pietas, ô sancta fides, traduxit alumnos
Maiestas infida locos, & creditur istis
Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari?
An voluit seruare suos, luctatáque multum
Religio, infestas tentauit pellere turmas
Romanis obnixa globis? sed fortior illam
Virtus luctifico camporum in puluere fregit?
Imò ita est, armis & viribus indiga veris
Victa superstitio est, & inanem gloria fugit.
Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti
Læta ad procinctus victoria frangere inertes,
Molliáque omnigenum coda inclinare deorum.
Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus asper
Samnitis, Marsúsque leuis sudore gerebat.
Tum Mastigophoros, oleúque & gymnadis arte
Vnctis pugilibus, miles pugnabat Etruscus,
Nec petaso insignis poterat Lacedæmone capta
Mercurius seruare suas de clade palæstras.
Apenninicolam peditem, Cybeleius hostis
Congressus excipiens Asiam, defendere & Idam
Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
Italus nisi forte rosas, laurum citharœdi
Vatis, Syluicolæ calamos, secum puellæ
Dedere seruitio, calcatáque sacra domare
Difficilis operis fuit immensique laboris.
Finctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contrà.
Institerant tenuis cymbæ, fragilisque faseli
Inter turritas Memphitica rostra liburnas:
Nil potuit Serapis Deus, & latrator Anubis.
Stirpis Iuleæ ductor, exercitus ardens
Præualuit, gelido quem miserat Alcidus axe,
Non armata Venus, non tunc clypeata Minerua
Venêre auxilio, non diuûm degener ordo,
Et patria extorris, Romanis adfuit armis.
Victus & ipse prius, inimica nec agmina iuuit,
Si tamen antiquum norat retinere dolorem.
Sed dicis legisse deos, vbi sanctior vsus
Templorum cultu celebris sine fine maneret.
Aeneadúmque vltro victricia signa virorum
Regis amore Numæ nullo cogente secutos.
Num Diomedis item tentoria, & acris Vlyxi
Castra volens Pallas cæsis custodibus vltrò
Legit, vbi humero sudaret mæsta sigillo?
Aut quoties ductor Macedum fortissimus altos
Templorum cineres victis cumulauit Amyclis:
Optarunt prædis Domini se numina capta
Miscere, Assyriaque vehi Babylonis ad arcem?
Non fero Romanum nomen, sudatáque bella,
Et titulos tanto quæsitos sanguine carpi.
Detrahit inuictis legionibus, & sua Roma
Præmia diminuit, qui quicquid fortiter actum est
Adscribit Veneri, palmam victoribus aufert.
Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadriiuges, stantésque duces in curribus altis
Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
Sub pedibúsque ducum captiuos poplite flexo
Ad iuga depressos, manibúsque in terga retortis,
Et suspensa grauis telorum fragmina trunco:
Si Brennum, Antiochum, Persen, Pyrrhum; Mithrydatem;
Flora, Matuta, Ceres & Laurentina subegit.
His tamen auspiciis successus dextra dederunt
Omina lætificos, & felix adfuit ales.
Quid sibi vult virtus? quid gloria? si Coruinum
Coruus Apollineus penna vel gutture iuuit?
Sed tamen hic coruus cur defuit exitiali
Forte die, infaustas tegerent quum funera Cannas,
Oppeteréque super congesta cadauera Consul?
Cur Cremera in campis, cornice vel oscine parta,
Nemo Deûm monuit perituros Marte sinistro
Tercentum Fabios, vix stirpe superstite in vno?
Nullane tristificis Tritonia noctua Carris
Aduolitans, præsto esse deam prænuncia Crasso
Prodidit? aut Paphiam nimia vexere columbæ,
Cuius inauratum tremeret gens Persica lembum?
Sed video quæ te moueant exempla vetustæ
Virtutis: dices domitum terráque maríque
Orbem, res lætas & prospera quæque retexis,
Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Ductáque per medium spoliorum fercula Romam.
Vis dicam quæ causa tuos Romane labores
In tantum extulerit? quæ gloria fortibus aucta
Sic cluat, impositis vt mundum frenet habenis?
Discordes linguis populos, & dissona cultu
Regna volens sociare Deus, subiungier vni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordique iugo retinacula mollia ferre
Constituit, quo corda hominum coniuncta teneret
Religionis amor: nec enim fit copula Christo
Digna, nisi implicitas societ mens vna gentes.
Sola Deum nouit concordia, sola benignum
Ritè colit tranquilla patrem, placidissimus illum

Fœderis humani consensus prosperat orbi.
Seditione fugat, sæuis exasperat armis:
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occiduain
Oceanus, roseóque aurora illuminat ortu,
Miscebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armarátque feras in vulnera mutua dextras.
Hanc frenaturus rabiem Deus, vndique gentes
Inclinare caput docuit, sub legibus hisdem,
Romanósque omnes fieri, quos Rhenus & Ister,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inundat Hiberus,
Corniger Hesperidum quos interlabitur, & quos
Ganges alit, tepidique lauant septem ostia Nili.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla redegit.
Viuitur omnigenis in partibus, haud secus ac si
Ciues congenitos concludat mœnibus vnis
Vrbs patria, atque omnes lare conciliemur auito,
Distantes regione plagæ, diuisaque ponto
Littora, conueniunt nunc per vadimonia ad vnum,
Et commune forum, nunc per commercia & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Externi ad ius connubij: nam sanguine mistio
Texitur alternis ex gentibus vna propago.
Hoc actum est tantis successibus atque triumphis
Romani imperij, Christo iam tunc venienti
Crede parata via est, quam dudum publica nostræ
Pacis amicitia struxit moderamine Roma.
Nam locus esse Deo quis posset in orbe feroci,
Pectoribúsque hominum discordibus, & sua iura
Dissimili ratione tuentibus, vt fuit olim?
Sic incompositos humano in pectore sensus,
Disiunctásque animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inuisit sapientia, nec Deus intrat.
At si mentis apex regnandi iure potitus,
Pugnacis stomachi pulsus, fibrásque rebelles
Frenet, & omne secet ratione coerceat vna,
Fit stabilis vitæ status, & sententia certa
Haurit corde Deum, Domino & subiungitur vni.
En ades omnipotens, concordibus influe terris:
Iam mundus te Christe capit, quem congrege nexu
Pax & Roma tenent: capita hæc & culmina rerum
Esse iubes, nec Roma tibi sine pace probatur.
Et pax vt placeat, facit excellentia Romæ,
Quæ motus varios simul & ditione coercet,
Et terrore premit: nec enim spoliata prioris
Robore virtutis senuit, nec secula sensit,
Nec tremulis quum bella vocant capit arma lacertis:
Nec tam degeneri venerandis supplicat ore
Principibus, quam vult prænobilis ille Senator,
Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
Mentitámque grauis personæ inducere pondus,
Vt Tragicus cantor ligno tegit ora cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

Si vocem simulare licet, nempe aptior ista
Vox Romæ est, quam nunc eius sub nomine promam.
Quæ quia turpe putat templorum flere repulsam,
Aegidáque in dubijs pro se pugnasse periclis
Dicere, séque grauem senio inclinante fateri,
Ductores complexa suos, sic læta profatur:
O clari salue te duces, generosa propago
Principis inuicti, sub quo senium omne renascens
Deposui, vidique meam flauescere rursus
Canitiem: nam quum mortalia cuncta vetustas
Imminuat, mihi longa dies aliud parit æuum,
Quæ viuendo diu didici contemnere finem.
Nunc nunc iusta meis reuerentia competit annis,
Nunc meritò dicor venerabilis, & caput orbis,
Quum galeam sub fronde oleæ, cristasque rubentes
Concutio, viridi velans fera cingula serto,
Atque armata Deum sine crimine cædis adoro.
Crimen enim piget, heu crimen persuaserat atrox
Iuppiter, vt sacro iustorum sanguine tinctum
Assuetum bellis scelerarem funere ferrum.
Illius instinctu primus Nero matre perempta
Sanguinem Apostolicum bibit, ac me strage piorum
Polluit, & proprium facinus mihi sæuus inussit.
Post hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis
Insanam pauit rabiem, mox hæc sitis arsit
Multorum similis, per vulnera tristia flagrans,
Extrahere insignes animas, ac ludere pœnis,
Vndantésque meum in gremium diffundere mortes,
Et sub iure fori non noxia colla secare.
Hac me labe ream modò tempora vestra piarunt,
Viuo piè vobis autoribus, impia pridem
Arte Iouis fateor. quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite sibi placidúmue poposcit?
Qui dum præmetuit cultus inolescere Christi,
Sæuit, ac miserum fœdauit sanguine seclum.
Et sunt, qui vobis bella exprobrare sinistra
Non dubitent, postquam templorum spreuimus aras,
Affirméntque Libyn Collina a cardine portæ
Annibalem Iouis imperio, Martisque repulsum:
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum super excelso pugnarent numina saxo.
Qui mihi præteritam cladem, veterésque dolores
Inculcant iterum: videant me tempore vestro
Iam nil tale pati. nullus mea barbarus hostis
Cuspide claustra quatit: non armis, veste, comisque
Ignotus, capta passim vagus errat in vrbe,
Transalpina meam rapiens in vincula pubem.
Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens iuratus ab Istro,
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrugis proceres vestire togatos.
Iámque ruens, Venetos turmis protriuerat agros,
Et Liguum vastarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuscúmque solum victo amne premebat.
Depulit hos nimbos equitum non peruigil anser,
Proditor occultis tenebrosa nocte periclis:
Sed vis cruda virum, præfractáque congredientum
Pectora, nec trepidans animus succumbere leto
Pro patria, & pulchram per vulnera quærere laudem.
Nunquid & ille dies Ioue consulis auspice tantum

Virtutis

Virtutis precium! dux agminis, imperijque
Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius
Atque parens Stilico: Deus vnus Christus vtrique,
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
Inscripta, cecinere tubæ: prima hasta draconis
Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famosis olim ditata rapinis
In cumulos congesta iacent: mirabere seris
Posteritas seclis inhumata cadauera latè,
Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.
Si potui manibus Gallorum excisa leuare
De cinerum squalore caput, & redeunte Camillo
Signa renitendi fumans si fronte recepi:
Si potui miseras sertis redimire ruinas,
Et male pendentes lauro præcingere turres,
Quo te suscipiam gremio fortissime princeps?
Quos spargam flores? quibus insertabo coronis
Atria? quæ festis suspendam pallia portis?
Immunis tanti belli ac te stante sub armis
Libera, & aure tenus Geticos experta tumultus.
Scande triumphalem currum, spolijsque receptis
Huc Christo comitante veni, data vincula demam
Captiuis gregibus, manicas deponite longo
Tritas seruitio matrum, iuuenúmque cateruæ,
Dediscat seruire senex laris exul auiti,
Discat & ad patrium limen genitrice reuersa
Ingenuum se nosse puer, timor omnis abesto,
Vicimus, exultare libet. quid tale repulso
Pœnorum quodam duce contigit? ille petitæ
Postquam percellerat tremefacta repagula portæ,
Baianis resolutus aquis durissima luxu
Robora deslituit, ferrúmque libidine fregit.
At noster Stilico congressum comminus ipsis
Ex acie ferrata virum dare terga coegit.
Hic Christus nobis Deus adfuit, & mera virtus:
Illic lasciuum Campania fertilis hostem
Delicijs vicère tuæ: non Iuppiter acrem
Protexit Fabium, sed vicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ego pro meritis quæ præmia digna rependam
Non habeo. membra statuis effingere vile est,
Virtutem nil vile decet: nam vile, quod ætas
Eripit, æra cadunt, aut fuluum defluit aurum,
Aut candor perit argenti, si desuit vsus,
Et fuscata situ corrumpit vena colorem.
Vna tibi princeps debetur gloria, viuum
Virtutis precium, decus immortale sequuto,
Regnator mundi Christo sociabere in æuum.
Quo ductore meum trahis ad cælestia regnum.
Nil te permoueat magni vox Rhetoris oro,
Qui sub legati specie sacra mortua plorans,
Ingenij telis & fandi viribus audet
Heu nostram tentare fidem: nec te videt, ac me
Deuotos Auguste Deo, cui sordida templa
Clausimus, & madidas sanie deiecimus aras:
Vnus nostra regat, seruétque palatia Christus.
Ne quis Romuleas dæmon iam nouerit arces,
Sed soli pacis domino mea seruiat aula.
Sic affata pios Roma exorauit alumnos,
Spernere legatum non admittenda petentem,
Legatum Iouis ex adytis ab aruspice missum:
At non à patria patriæ, nam gloria Christus.
Persistit tamen affirmans iter esse viandi
Multifidum, variumque, Deus cum quæritur vnus,
Hinc alios, ast inde alios properare seorsim.
Quémque per anfractus proprios, sed compita eodem
Fine coarctari, simul & concurrere in vnum.
Quin etiam cælum, atque solum, ventos, mare, nubes
Omnibus in commune dari, vel qui colimus te
Christe, vel exta litant sculptis qui tabida saxis.

Non nego, commune cunctis viuentibus ipsum
Aeris, astrorum, pelagi, telluris & imbris.
Imò etiam iniustus pariter, iustúsque sub vno
Axe habitant, vnas capit impius & pius auras,
Castus & incestus, meretrix & nupta: nec alter
Ore sacerdotis, quàm mirmillonis anhelat
Spiritus, aerio vitam qui temperat haustu.
Nubes verna pluit Zephyro impellente, sed æquè
Furis & innocui fœcundat rura coloni.
Gurgitis æstiui sic pura fluenta viator,
Vt latro fessus adit: sic piratis mare seruit,
Vt mercatori: nec fluctus segnius hosti
Obsequitur, quàm cum dominæ fert transtra carinæ.
Ergo capax vtriusque rei natura creandis
Se præbet populis, nec habet discernere dispar
Viuentum meritum, quos tantum pascere iussa est.
Seruit enim mundus, non iudicat: hoc sibi suus mos
Naturæ Dominus præscripta in tempora seruat.
Nunc adsunt hominis data munera legibus hisdem,
Quis concessa semel fons liquitur, amnis inundat,
Velinolum ratibus mare finditur, influit imber,
Aura volat tenuis, vegetatur mobilis aer,
Et res natura fit publica, promptáque cunctis,
Dum seruant elementa suum famulantia cursum.
Sic probus, atque reus capitalis criminis hisdem
Sideribus, facilíque poli bonitate fruuntur.
Viuere commune est, sed non commune mereri.
Denique Romanus, Daca, Sarmata, Vandalus, Hunus,
Getulus, Garamas, Alemannus, Saxo, Galaulas.
Vna omnes gradiuntur humo, cælum omnibus vnum est,
Vnus & Oceanus, nostrum qui continet orbem.
Addo aliud, nostros potant animalia fontes:
Ipso rore mihi seges est, quo gramen onagris.
Sordida sus nostro amne natat, nostra intrat & ipsos
Aura canes, animátque leui fera corpora flatu.
Sed tantum distant Romana & barbara, quantum
Quadrupedes bipedi adiuncta, mutæue loquenti:
Quantum etiam qui ritè Dei præcepta sequuntur,
Cultibus à stolidis, & eorum erroribus absunt.
Non facit ergo pares in religione tenenda
Aeris & cæli communio, corpora tantum
Gignit, alit, reparat, recidiuáque semina seruat.

Nec refert cuius generis, cuiusue figuræ,
Aut cuius meriti: modò sint vt corpora terræ
Edita, terrenis quibus est vigor ex elementis:
Artificis quia patris opus discrimine nullo
Institit in medium, nec auaro munere currit,
Antè datum, quàm primus homo sordesceret Adam.
Nec vitio vtentum restrictum deficit, aut se
Subtrahit indignus, nec fœda & turpia vitat.
Haud aliter solis radius, quum luminat omnes
Diffuso splendore locos, ferit aurea tecta,
Sed ferit & nigro sordentia culmina fumo!
Intrat marmoribus Capitolia clara, sed intrat
Carceris & rimas, & tetra foramina clausi
Stercoris, & spurcam redolentis fornice cellam.
Sed non illud erunt obscura ergastula, quod sunt
Regia gemmato laquearia fulua metallo,
Nempe magis non illud erunt, qui numen in vrnis
Quærunt, ac tumulis, & laruas sanguine placant,
Quot sunt qui summum cœli Dominum venerantur,
Iusticiámque litant, & templum pectoris ornant.
Secretum sed grande nequit rationis opertæ
Quæri aliter, quàm si sparsis via multiplicetur
Tramitibus, & centenos terat orbita calles
Quæsitura Deum variata indage latentem.
Longè aliud verum est: nam multa ambago viarum,
Anfractus dubios habet, & perplexius errat,
Sola errore caret simplex via, nescit flecti
In diuerticulum, binijs nec pluribus anceps.
Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
Semper iter, geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitant, quónam ferat ignorantia gressum.
Altera multiplex est: at simplex altera, & vna.
Vna Deum sequitur, diuos colit altera plures,
Et tot sunt eius diuortia, quot templorum
Signa, quot aereis volitant pinnata monstris.
Aut hos thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia festa.
Aut docet, occultus quæ sacra Diespiter infans
Inter tinnitus solus sibi possit ahenos.
Iamque lupercales ferulæ, nudique petuntur
Discursus iuuenum, Megalesia: hinc spado diris
Incensus furijs, cæca ad responsa vocatur.
Sunt qui quadriuijs breuioribus ire parati
Vilia Niliacis venerantur holuscula in hortis,
Porrum & cepe deos imponere nubibus ausi,
Alliáque, & Serapin cœli super astra locare.
Isis enim, & Serapis, & grandi simia cauda,
Et crocodilus idem, quod Iuno, Laurentia, Priapus.
Hos tu Nile deos colis, & tu Tybris adoras:
Vna superstitio est, quamuis non concolor error.
Hinc alia exoritur tenebrosis tecta fruteti
Semita, quam pecudes & muta animalia carpunt,
Quæque latent syluis, operatur nescia cœli
Mens hominum saxo viuens captiua tyranno.
Hæc putat esse Deum nullum: namque omnia verti
Casibus, & nullo sub præside cœla rotari.
Hoc iter haudquaquam magno discrimine dictas
Hisce vijs, quas vos teritis, qui numina multa,
Et portenta Deum summum numerosa putatis.
Simplicis ergo viæ dux est Deus, ille per vnam
Ire iubet mortale genus: quam dirigit ipse
Sublime dextro celsam ad fastigia cliuo.
Prima viæ facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis sed fine sui pulcherrima, & ampla.
Prædita diuitijs, & abundans luce perenni,
Et quæ prætitos possit persare labores.
Multiplices dæmon sed ales, qui morte sinister
Consistidum confundit iter, trahit inde sophistas
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes,
Illicit & volucrum linguis, & aruspice fallit,
Instigat bacchantis anus, ambage Sibyllæ.
In magicas artes trahet, inuoluitque mathesin,
Omine sollicitat, capit auguriis, territtat extis.
Cernis vt vna via est multis anfractibus errans,
Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
Ad dominum, sed mortis iter per deuia monstrat?
Deuia picta bonis breuibus, sed fine sub ipso
Tristia, & in subitam præceps immersa charybdim.
Ite procul gentes, consortia nulla viarum
Sunt vobiscum plebe Dei, discedite longè,
Et vestrum penetrate chaos, quò vos vocat ille
Prauius infernæ perplexa per auia noctis.
At nobis vitæ dominum quærentibus vnum
Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
Spem sequimur, gradimúrque fide, fruimúrque futuris,
Ad quæ non veniunt præsentis gaudia vitæ,
Nec currant pariter capta & capienda voluptas.

VLtima legati defleta dolore querela est,
Palladijs quòd farra focis, vel quòd stipis ipsis
Virginibus, castisque toris alimenta negentur:
Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes.
Hinc ait & steriles fruges sentire rarius agros,
Et tristem sæuire famem, totúmque per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.
Quæ tanta extiterit præsenti tempore, támque
Inuidiosa fames, quæ Triptolemi, Cererisque
Mouerit ira penus pro virginis vlciscendo.
Non memini, nec tale aliquid vel fama susurrat.
Audis per Pharios Nilum discurrere campos
More suo, viridisque sata stagnare Canopi.
Haud venisse sicco qui flumine nuncius afferat
Ieiunam squalere sitis sub puluere Memphim,
Nec Pelusiacæ limum sudare paludis.
Num fons arcano naturæ tectus operto
Aruit? & tenuem vix stillat vena liquorem?
Num refugus nostras odit perstringere ripas
Amnis, & exustos cursum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bibulus vorat alueus vndam
Fluminis, & subito stagna absorbentur hiatu?
Ne sulcos operire vadis, néue arida possint
Ægypti per plana trahi glebásque rigentes
Infusis ad pingue lutum mollire fluentis,
Vnde seges latè crinitis fluctuat agris,
Densius & grandis se vestiat æquor aristis.

Respice num Libyci desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tybris
Mittere triticeos in pastum plebis aceruos?
Numne Leontinus sulcator soluere campi
Cessat frugiferas Lilybaeo ex littore cymbas?
Nec det vela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congesta vehens granaria classis.
Ergo pyris mensas syluestribus implet arator
Poenus, & auulsas Siculus depascitur herbas,
Iamque Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, iam corna cibus lapidosa Quiritum.
Quis venit esuriens magni ad spectacula circi?
Quae regio gradibus vacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quae Ianiculo mola muta quiescit?
Quantos quaeque ferat fructus prouincia, quámque
Vbere foecundo largè fluat orbis opimus,
Indicio est annona, sua quae publica plebi
Roma datur, tantaque manus longa ocia pascit.
Sit fortasse aliquis paulo infoecundior annus.
Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores,
Perpessi plerunque famem, si tabidus aer
Succauit tenues ardenti sidere nubes.
Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge noua, & viridi si moestae adulta, priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Ieiunósque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolae, sterilis stipularum sylua fefellit.
Hisne (fallor) ager vitijs corruptus, & antè
Subiacuit quàm Palladium, quàm Vesta, Penates
Sub lare Pergameo seruarent igne reposto,
Quàm Priamus genitor conductis moenia fabris
Extrueret, quàm virgo suas fumaret Athenas
Pallas, an his quóniam Vestalis virgo sacellis
Vrbibus vt memorant primo de fomite sumpta est,
Sacrarúmque focos, aut Phryx, aut Graius alumnos?
Antiquis elementa labant erroribus, ac de
Legitimo desulta modo plerunque feruntur
In casus alios, quàm lex habet, aut iter anni.
Nunc consumit edax segetem rubigo malignis
Aeris ex vitio, nunc culpam vere tepenti
Post zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambustúmque caput culmis saligine tingit.
Semina aut teneris turgens dum germinat herba,
Continuis nimiúsque perit constricta pruinis,
Nec potis est tenuem tellure adfligere fibram:
Mox victis solo glacie sidente superstit,
Nudaque subducto radix auellitur aruo,
Ancipites tribulis subeunt, & carduus horrens:
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor,
Temperiei effusa minus, vel plus, agit istos
Terrarum morbos, & mundum vulnerat agrum.
Non aliter nostri corruptus corporis vsus
In vitium plerunque cadit, nec in ordine recto
Perstat, & excessu moderaminis adficit artus:
Vnus enim status est mundique & corporis huius,
Quod gerimus, natura eadem sustentat vtrunque.
Edita de nihilo crescunt, nihilúmque futura,
Aut titubant morbis, aut tempore victa senescunt.
Nec natura caret vitio, cui terminus instat.
Semper crede palam varijs prouentibus annos
Texuit: hos multa ditauit fruge fluentes,
Quosdam infelices astris damnauit iniquis,
Spe cassa, & sterili curam frustratus agrestem.
Sed si Vestales vlciscitur ista puellas
Pestis, ab infido quae gignitur improba mundo,
Cur non Christicolûm tantum populatur agellos,
Per quos virginibus vestris stata dona negantur?
Vtimur & ruris reditu, & ratione colendi:
Exercere manum non poenitet, & lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sueuerat error
Fasceolis, vel gallinae pulmone rogare
Frangitur, & nullis violatur Terminus extis,
Et quae fumificas arbor vittata lucernas
Seruabat, cadit vltrici succisa bipenni.
Nec tamen idcirco minor est aut fructus agelli,
Aut tempestatis clementia laeta serenae,
Temperat aut pluuius qui culta noualia ventus.
Sed nec magno opus est frugi viuentibus, & quum
Maxima prouenìunt, non amplo in gaudia censu
Soluimur, inque lucrum studio exultamus auaro.
Nam quibus aeternum spes informatur in aeuum,
Omne bonum tenue est, quod praesens ingerit aetas.
O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
Qui terras, animúmque colens, impendit vtrísque
Curam peruigilem, quales quos imbuit autor
Christus, & adsumptis dedit haec praecepta colonis:
Semina quum sulcis committitis, arua cauetè
Dura lapillorum acie, ne decidat illic,
Quod seritur primò, quoniam praefertile germen
Luxuriat, succo mox deficiente sub aestu
Sideris igniferi sitiens torretur, & aret.
Néue in spinosos incurrant semina vepres:
Aspera nam segetem surgentem vincula texunt,
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne tacta via spargantur in aggere grana,
Haec auibus, quia nuda patent, passímque vorantur,
Immundísque iacent foeda ad ludibria coruis.
His deus agricolam confirmat legibus: ille
Ius caeleste patris non summa intelligit aure,
Sed simul & cordis segetem disponit, & agri,
Ne minus interno niteant praecordia cultu,
Quam cum laeta suas ostentant iugera messes.
Extirpamus enim sentos de pectore vepres,
Ne vitiosa necent germen vitale flagella,
Ne frugem segetémque animae spinosa malorum
Impedimenta sensu scelerum peccamine crebro,
Glarea ne tenuis ieiunis siccet harenis
Marcentem sub corde fidem, ne pectoris aestus
Flagret & affectus vrat charismata venis.
Denique ne secors detrita in parte relinquas
Vtilis cura Deum, ne spem qua vescimur intus
Deserat, obscoenique auibus permittat edendum,
Et proiectia fides hosti sit praeda volucri,
Talis nostrorum solertia centuplicatos
Agrorum reuiget fructus, quibus area instat.
Nec metuit ne congestum populetur aceruum
Gurgulio, vel nigra cauis formica recondat.
Sunt & virginibus pulcherrima praemia nostris,
Et pudor, & sancto tectus velamine vultus,

Et priuatus honos, nec nota & publica forma;
Et raræ tenuésque epulæ, & mens sobria semper,
Léxque pudicitiæ vitæ cum fine peracta.
Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno non vnquam obnoxia furi.
Nam cœlum fur nullus adit, cælestia nunquam
Fraude resignantur: fraus terris voluitur imis.
Quæ nunc Vestalis sit virginitatis honestas,
Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primùm paruæ teneris capiuntur in annis,
Antè voluntatis propriæ quàm libera secta
Laude pudicitiæ feruens, & amore deorum,
Iusta maritandi condemnat vincula sexus.
Captiuus pudor ingratis addicitur aris:
Nec contempta perit miseris, sed adempta voluptas,
Corporis intacti non mens intacta tenetur.
Nec requies datur vlla toris, quibus innuba cæcum
Vulnus, & amissas suspirat fœmina tædas.
Tum, quia non totum spes salua interficit ignem,
Nam resides quandoque faces adolere licebit,
Festáque decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præscripto membra intemerata requirens,
Tandem virgineam fastidit Vesta senectam.
Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
Fœcundauit amor materno viscera partu,
Nubit anus veterana sacro perfuncta labore,
Desertisque focis quibus est famulata iuuentas,
Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Discit & in gelido noua nupta tepescere lecto.
Intereà dum torta vagos ligat infula crines,
Fatalésque adolet prunas innupta sacerdos,
Fertur per medias vt publica pompa plateas,
Pilento residens molli, séque ore retecto
Imputat attonitæ virgo spectabilis vrbi.
Inde ad consessum caueæ pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum visura cruentos
Congressus, mortésque & vulnera vendita pastu
Spectatura sacris oculis, sed & illa verendis
Vittarum insignis phaleris, fruitúrque lanistis.
O tenerum, mitem que animum, consurgit ad ictus:
Et quoties victor ferrum iugulo inserit, illa
Delicias ait esse suas pectúsque iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi,
Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis.
Altius impresso dum palpitat ense sequutor.
Hoc illud meritum est, quod continuare feruntur
Excubias, Latij pro maiestate palatij,
Quod redimunt vitam populi, procerumque salutem
Perfundunt quia colla comis bene, vel bene cingunt
Tempora taniolis, & littacrinibus addunt.
Et quia subter humum lustrales testibus vmbris
In flammam iugulant pecudes, & murmura miscent:
An quoniam podij meliore in parte sedentes
Spectant aratam faciem, quam crebra tridente
Impacta quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat harenæ,
Quum fugit, & quanto vestigia sanguine signet.
Quod genus vt sceleris iam nesciat aurea Roma,
Te precor, Ausonij dux Augustissime regni,
Et tam triste sacrum, iubeas, vt cætera, tolli.
Perspice, nónne vacat meriti locus iste paterni?
Quem tibi supplendum Deus, & genitoris amica
Seruauit pietas: solus ne præmia tanta
Virtutis caperet? partem tibi nate reseruo,
Dixit, & integrum decus, intactúmque reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quódque patris superest, successor laudis habeto.
Ille vrbem vetuit taurorum sanguine tingi:
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.
Nullus in vrbe cadat, cuius sit pœna voluptas,
Nec sua virginitas oblectet cædibus ora,
Iam solis contenta feris infamis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota Deo, sit tanto principe digna,
Et virtute potens, & criminis inscia Roma,
Quémque ducem belli sequitur, pietate sequatur.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS, VIRI CONSVLARIS IN ἐγχειρίδιον HISTORIARVM noui & veteris Instrumenti, Præfatio.

Ius, fidelis, innocens, pudicus,
Dona conscientiæ,
Quibus beata mens abundat intus,
Alter & pecuniam
Recidit, vnde victitent egeni.
Nos citos Iambicos
Sacramus, & rotatiles Trochæos,
Sanctitatis indigi,
Nec ad leuamen pauperum potentes:
Approbat tamen Deus
Pedestre carmen, & benignus audit.
Multa diuitis domo
Sita est per omnes angulos supellex.
Fulget aureus scyphus,
Nec ære desit expolita peluis:
Est & olla fictilis,
Grauisque & ampla argentea est paropsis,
Sunt eburna quæpiam,
Nonnulla quercu sunt cauata, & vlmo,
Omne vas fit vtile,
Quod est ad vsum congruens herilem:
Instruunt enim domum,
Vt empta magno sit parata ligno.
Me paterno in atrio,
Vt obsoletum vasculis caducis
Christus aptat vsibus,
Sinitque parte in anguli manere,
Munus ecce fictile,
Inimus intra regiam salutis,
Attamen vel infimam
Deo obsequelam præstitisse prodest,
Quicquid illud accidit,
Iuuabit ore personasse Christum,
Quo regente viuimus.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS VIRI CONSVLARIS, ἐγχειρίδιον, NOVI ET VETERIS INSTRVMENTI.

ADAM & EVA.

Va columba fuit tum candida, nigra deinde
Facta per anguineum malesuada fraude venenum,
Tinxit & innocuum maculis sordentibus Adam:
Dat nudis ficulna draco mox tegmina victor.

Abel & Cain.

Fratrum sacra Deus nutu distante duorum
Aestimat, accipiens viva, & terrena refutans.
Rusticus invidia pastorem sternit: in Abel
Forma animæ exprimitur, caro nostra in munere Cain.

Arca Noe.

Nuncia diluvii iam decrescentis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis olivæ:
Corvus enim ingluvie per fœda cadavera captus
Hæserat, illa datæ revehit nova gaudia pacis.

Ad ilicem Mambræ.

Hospitium hoc Domini est, ilex ubi frondea Mambræ
Armentale senis protexit culmen, in ista
Risit Sarra casa. Sobolis sibi gaudia sera
Ferri, & decrepitum sic credere posse maritum.

Monumentum Sarræ.

Abraham mercatur agrum, quo conderet ossa
Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
Iustitia atque fides. hoc illud millibus emptum
Spelæum, sanctæ requies ubi parta favillæ est.

Somnium Pharaonis.

Bis septem spicæ, vaccæ totidem Pharaoni
Per somnum visæ, portendunt dispare forma,
Uberis atque famis duo per septennia tempus
Instare: hoc solvit patriarcha, interprete Christo.

Ioseph à fratribus agnitus.

Venditus insidiis fratrum puer, ipse vicissim
Cratera in fratris sacco clam præcipit abdi.
Utque reos furti Ioseph tenet, auctio fallax
Proditur, agnoscunt fratrem, vanique pudescunt.

Ignis in rubo.

Sentibus insultans Deus igneus ore corusco
Compellat iuvenem, pecoris tunc forte magistrum:
Ille capit iussus virgam, fit vipera virga,
Solvit vinc. a pedum, properat Pharaonis ad arcem.

Iter per mare.

Tutus agit vir iustus iter vel per mare magnum,
Ecce dei famulis scissim freta rubra dehiscunt,
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant,
Obruitur Pharao, patuit via libera Mosi.

Moyses accipit legem.

Fumat montis apex divinis ignibus, in quo
Scripta decem verbis saxorum pagina Mosi
Traditur: ille suos suscepta lege revisit:
Forma sed his vituli solus Deus, & Deus aurum.

Manna & coturnices.

Panibus angelicis albent tentoria patrum,
Certa fides facti, tenet urceus aureus exin
Servatum Manna: ingratis venit altera nubes,
Atque avidos carnis saturat congesta coturnix.

Serpens æneus in eremo.

Fervebat vis sicca eremi serpentibus atris:
Iamque venenatis per livida vulnera morsus
Carpebant populum. sed prudens ære politum
Dux cruce suspendit, qui virus temperet, anguem.

Lacus myrrhæ in eremo.

Aspera gustatu populo sitiente lacuna
Tristificos latices stagnante felle tenebat.
Moses sanctus ait: Lignum date, gurgitem in istum
Conicite, in dulcem vertentur amara saporem.

De XII. fontibus, & LXX. palmis.

Devenere viri Mosi duce, sex ubi fontes,
Et sex forte alii vitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui mysticus helim
Lucus Apostolicum numerum libris quoque pinxit.

XII. lapides in eremo.

In fontem refluo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda Dei populis vada sicca relinquit:
Testes bisseni lapides, quos flumine in ipso
Constituere patres, in formam discipulorum.

Domus Raab meretricis.

Procubuit Hierucho, sola astant atria Raab:
Hospita sanctorum meretrix, tanta est fides vis;
Incolumis secura domo spectabile coccum
Ignibus adversis in signum sanguinis offert.

Samson.

Invictum virtute coma leo frangere Samson
Aggreditur: necat ille feram, sed ab ore leonis
Mella fluunt, maxilla asinæ fontem vomit ultro,
Stultitia exundat lympha, dulcedine virtus.

De Samsone.

Trecentum vulpes Samson capis ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in sata mittit,
Allophylum, segetesque cremat: quæ callida vulpes
Nunc hæresis flammas vitiorum spargit in agros.

David.

David parvus erat, fratrum ultimus, & modo Iesse
Cura gregis, citharam formans ad ovile paternum,
Inde ad delicias regis: mox horrida bella
Conserit, & funda sternit stridente Goliam.

Regnum David.

Regia mirifici fulgent insignia David,
Sceptrũ, oleum, cornu, diadema, & purpura, & ara:
Omnia conveniunt Christo, chlamys, atque corona,

Virga potestatis, cornu crucis, altar olivum.

Aedificatio templi.

Aedificat templum sapientia per Salomonis
Obsequium: regina Austri graue congerit aurum.
Tempus adest, quo templum hominis sub pectore Christus
Aedificet, quod gazae colant, quod barbara ditent.

Filij prophetarum.

Fortè prophetarum nati dum ligna recidunt
Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis.
Gurgite submersum est ferrum: sed mox leue lignum
Iniectum stagnis, ferrum reuocabile fecit.

Captiuitas Israel.

Gens Hebraeorum precamine capta frequenti,
Fleuerat exilium dirae Babylonis ad amnes:
Tum patrios cantare modos praecepta recusat,
Organáque in ramis salicis suspendit amarae.

Domus Ezechiae regis.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinque per annos
Praescriptum proferre diem, legémque obeundi
Tendere, tot gradibus, quot vesperta texerat umbra
Lumine perfusis, docuit sol versus in ortum.

Nouum testamentum. Aduentus Domini.

Aduentante Deo descendit nuncius alto
Gabriel patris ex solio, sedémque repentè
Intrat virgineam: Sanctus te spiritus, inquit,
Implebit Maria, Christum paries sacra virgo.

Ciuitas Bethleem.

Sancta Bethlem caput est orbis, quae protulit Iesum
Orbis principium, caput ipsum principiorum.
Vrbs hominem Christum genuit, qui Christus agebat
Antè Deus, quàm sol fieret, quàm lucifer esset.

Magorum munera.

Hic pretiosa Magi sub virginis vbere Christo
Dona ferunt puero, myrrhaque & thura & auri.
Miratur genitrix tot casti ventris honores,
Séque Deum genuisse hominem, regémque supremum.

Pastores ab angelis admoniti.

Peruigiles pastorum oculos vis luminis implet
Angelici, natum celebrans ex virgine Christum:
Inueniunt tectum pannis, praesepe iacentem
Cuna erat, exultant alacres, & numen adorant.

Occiduntur infantes in Bethleem.

Impius innumeris infantum caedibus hostis
Perfurit Herodes, dum Christum quaerit in illis.
Fumant lacteolo paruorum sanguine cunae,
Vulneribúsque madent calidis pia pectora matrum.

Christus in Iordane baptizatur.

Perfundit fluuio pastum Baptista locustis,
Syluestrímque fauis, & amictus veste cameli,
Timuerat & Christum: sed spiritus aethere missus
Testatur tinctum, qui tinctis crimina donat.

Pinna templi.

Excidio templi veteris stat pinna superstes:
Structus enim lapide ex illo manet angulus, vsque
In seclum secli, quem spernunt aedificantes,
Nunc caput est templi, & lapidum compago nouorum.

Vinum ex aqua factum.

Foedera coniugij celebrabant auspice caetu
Fortè Galilaei, iam deerant vina ministris,
Christus vasa iubet properanter aquarum lymphis
Impleri, inde meri veteris defunditur vnda.

Piscina Siloa.

Morborum medicina latex, quem spiritus horis
Eructat varijs, fusum ratione latenti,
Syloam vocitant: sputis vbi conlita caeci
Lumina, Saluator iussit de fonte lauari.

Passio Ioannis.

Praemia saltatrix poscit funebria virgo
Ioannis caput, abscissum quod lance reportat.
Incestae ad gremium matris fert regia donum
Psaltria, respersis manibus de sanguine iusto.

Per mare ambulat Christus.

It mare per mediũ Dominus, fluctúsque liquentes
Calce terens, iubet instabili descendere cymba
Discipulum: sed mortalis trepidatio plantas
Mergit, at ille manum regit, & vestigia firmat.

Daemon missus in porcos.

Vincla sepulchrali sub carcere ferrea daemon
Fregerat, erumpit, pedibúsque aduoluitur Iesu.
Ast hominẽ Dominus sibi vindicat, & iubet hostẽ
Porcorum raptare greges, ac per freta mergi.

Quinque panes, & duo pisces.

Quinque Deus panes fregit, pisciśque gemellos,
His hominum largè saturauit millia quinque.
Implentur nimio micarum fragmine cophini
Bissenis: aeternae tanta est opulentia mensae.

Lazarus suscitatus à mortuis.

Conscius insignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare sede reuersum.
Apparet fissum fractis foribus monumentum,
Vnde putrescentis redierunt membra sepulti.

Aer sanguinis.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumulosus humandas.
Sanguinis hoc pretium est Christi. Iuda eminus arctas
Infelix collum laqueis pro crimine tanto.

Domus Caiphae.

Impia blasphemi cecidit domus ecce Caiphae,
In qua pulsata est alapis facies sacra Christi.
Hic peccatores manet exitus, obruta quorum
Vita ruinosis tumulis sine fine iacebit.

Columna, ad quam flagellatus est Christus.

Vinctus in his Dominus stetit aedibus, atq; columnae
Adnexus tergum dedit vt seruile flagellis.
Perstat adhuc, templúmque gerit venerãda columna,
Nósque docet cunctis immunes viuere flagris.

Passio Saluatoris.

Traiectus per vtrúmque latus, laticẽ atque cruorẽ
Christus agit, sanguis, victoria, lympha, lauacrum.
Tunc duo discordant crucibus hinc inde latrones
Contigui: negat ille deum, fert iste coronam.

Mons

Mons Oliueti.

Montis oliuiferi Christus de vertice sursum
Ad patrem rediit, signans vestigia pacis.
Frondibus æternis propinquis liquitur humor,
Qui probus infusum terris de chrismate donum.

Passio Stephani.

Primus init Stephanus mercedem, sanguinis imbri
Afflictus lapidum, Christum tamen ille cruentus
Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi
Hostibus, ô primæ pietas miranda coronæ.

Porta speciosa.

Porta manet templi, speciosam quam vocitarunt
Egregium Solomonis opus: sed maius in illa
Christi opus enituit: nam claudus surgere iussus
Ore Petri, stupuit laxatos currere gressus.

Visio Petri.

Somniat illapsum Petrus alto ex æthere discum,
Consertum omnigenis animalibus: ille recusat
Mandere, sed Dominus iubet omnia munda putare.
Surgit, & immundas vocat ad mysteria gentes.

Vas electionis.

Hic lupus antè rapax vestitur vellere molli:
Saulus qui fuerat, fit ad-empto lumine Paulus,
Mox recipit visum, fit apostolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbis.

Apocalypsis Ioannis.

Bis duodena senum sedes, citharis paterisque
Tótque coronarum fulgens insignibus, agnum
Cæde cruentatum laudas: qui euoluere librum,
Et septem potuit signacula pandere solus.

PONTII PAVLINI VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

PONTIVS Paulinus nobili genere natus, inter eos poëtas refertur, qui sub Imperio Cæs. Gratiani floruerunt, vt Faustus, Tetradius, & Ausonius Burdigalensis fuit, ac in poëtica facultate magnopere excelluit. Quidam putarunt fuisse nepotem Ausonij, quòd eum grata ac beneuola quadam appellatione filium nominet: sed hoc non satis constat in tam varia, & ancipiti rerum obscuritate. Inter alia opera, scriptum est à Paulino poëma hexametris versibus, de regibus ex Suetonio Tranquillo collectis, in quo maximam laudem adeptus est, vt ab Ausonio refertur. Leguntur adhuc quædam ipsius Paulini carmina, in quibus mirifica eruditio, & incredibilis elegantia apparet. Idem Paulinus præclaris atque honestissimis dignitatibus perfunctus est, & inter principes viros atque nobilissimos habitus. Fuit iisdem temporibus alter Paulinus Pontifex Nolanus, moribúsque & singulari continentia clarissimus: cuius epistolæ atque epigrammata vulgò leguntur. Quidam existimant eundem esse habendú, parum diligenter considerantes, quantum inter se differant & professione vitæ & carminum elegantia.

AVSONII TESTIMONIVM DE PAVLINO.

COegisti in epitomen tres libros Suetonij de regibus tanta elegantia, solus vt videare consecutus, quod contra rerum naturam est, breuitas vt obscura non esset.

hærens

PAVLINI VIRI CONSVLARIS DE SANCTO IOANNE BAPTISTA, CHRISTI PRAECONE ET legato.

Vmme pater rerum, cælique æterna potestas,
Cum quo nostra salus, Sanctorum gloria Christe,
Spiritus & patri pariter natóque cohærens
Qui mentes linguásque regis, viresque ministras,
Promeruit quas sola fides: cui plena potestas,
Brutū ingenium, vocémque infundere mutis:
Præsta Euangelico ductum de fonte Iohannem,
In nostra arenti decurrere, carmina riuo.
Ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo,
Qui nasci talem noua per miracula iussit:
Sed licitum magnis tenues impendere curas,
Nec dedignantur vilem cælestia laudem:
Pars etiam meriti, meritum celebrare priorum:
Nec noua nunc aut nostra canam, dixere Prophetæ
Cuncta prius sanctique viri sermone soluto,
Promissum exortum, vitam mortémque sacrarunt:
Si mors illa fuit, meruitque sanguine cælum.
Nos tantum modulis euoluere dicta canoris
Vouimus, & versu mentes laxare legentum:
Sic nam magna licet paruis, antiqua nouellis,
Perfecta indoctis conferre, æterna caducis,
Inspirante Deo quicquid dixere priores,
Aptauit citharis nomen venerabile Dauid,
Consona cælesti pangens modulamina plectro:
Nos quoque fas meminisse Dei: quamquam obsita multis
Pectora criminibus cælestem admittere sensum.
Zacharias Syria quondam de gente sacerdos,
Credita solenni curabat templa paratu.
Vita viri, pietate, fide, grauitate, pudore,
Obsequio condigna Dei: coniunx huic alma
Elisabeth, prisca sanctorum stirpe virorum
Progenita, & tanto virtutibus æqua marito.
Sed, quod in opprobrio matrum posuere priores,
Prole carens, sterilem ducebat mæsta senectam,
Spémque omnem sobolis transacta exemerat ætas,
Forte sacrum solenne Deo plebs cuncta ferebat,
Et primus antistes sacros adoleuerat ignes,
Intima diuinis decorans altaria flammis:
Ecce sacram propter cælestis nuncius aram
Astitit, ac veste insignis, venerabilis ore,
Se cælo missum vultuque habituque probauit.
Tum sancta in tales laxauit pectora voces.
Accipe, cælesti domino dilecte sacerdos,
Æterni mandata Dei, cui cura priorum
Perpetua est, iugis qui puro pectore custos
Emeritum sanctis impendere sciuit amorem:
Ac primum genus hic extincto semine non vult
Interiisse tuum, fœcundáque viscera fecit
Coniugis, effœto quæ iam cessabat in æuo.
Cur tamen addubitas, mortalis tu quoque sensu,
Omnia posse Deum? sec credis, ille probabit,
Nascetur dignus tanto sponsore beatus
Perpetuusque puer, qui primo protinus æuo
Te maior, sacras intacto in pectore vires
Auctoris dono plus quam genitoris habebit.
Nec sanè nato quæ prima vocabula ponas,
Arbitrij iussique tui est: Deus ipse profecto
Qui nasci iubet, hunc idem iubet esse Iohannem.
Nominis hic titulus, meritorum immensa propago,
Quæ nec dum genito potuit prænoscere solus,
Qui dabit, & tanto tribuet tibi gaudia nato:
Nec vero tribuet tantum tibi (gloria parua est
Intra vnam conclusa domum) sed quantus ab ortu
Tenditur in sera finita crepuscula lucis,
Totus prole tua tecum lætabitur orbis.
Quid mirum? cuncta vitiorum face carebit,
Cælestem ducens sine labe & crimine vitam,
Vesano seruans abstemia pectora vino,
Omniáque euitans malesuadi pocula succi:
Cumque hominum generi vel post errata salutem
Spondeat, ab sancta quisquis renouabitur vnda,
Ipse in se nihilum quo purificetur habebit.
Ac ne plura tibi varijs ambagibus edam,
Eliæ meritum doctus nescire sacerdos
Non potes, ex ossa qui mortis lege reuulsa,
Æternam degit proprio cum corpore vitam.
Igneus excelsum quem vexit ad æthera currus,
Flammantum rapido nisu glomeratus equorum:
Hunc tuus æquabit meritorum stemmate natus,
Tantundem & laudis simul & virtutis habebit:
Ergo ad condignas tanto pro munere grates,
Nec dubiam suspende fidem, ne mota fauentis
Ira dei, meritam statuat post præmia pœnam.
Hæc ait, & tenues elabitur ales in auras,
Fragrantémque sacro procul aëra fundit odore.
Diriguit trepida confusus mente sacerdos,
Ac dum promissum cuncta- tia corda volutant,
Dum se diffidit tantum meruisse fauorem,
Vt summi sit cura dei, demissus vt alto
Nuncius e cælo famulo tam clara referret,
A domino mandata sui, vndique veretur,
Somniáque illa putat, mores dum parcius æquo
Æstimat ipse suos, nec se meruisse fatetur:
Insolitum facit ipsa fides, dum credere dignum

Se non vult, pœnas incredulitate meretur.
Protinus astricta est dubitanti lingua palato,
Et motus oblita sui, mollitáque vsu
Articulare sonum, pigro torpore cohæsit:
Dúmque cupit narrare sua miracula plebi,
Conatus frustra, defixo ob mutuit ore.
Mæstus abit, versátque inclusa mente dolorem,
Et veniam erratu arcano in corde precatur.
Quanta Dei pietas, quámque exorabile numen,
Pœnituisse sat est, rata qui dat, temporis ordo
Voluitur, & grauida (mirum) distenditur aluo
Elisabeth, sanctúmque gerunt pia viscera pondus,
Et venit effœto munus iuuenile sub æuo.
Inde aliud, sanctus Gabriel qui nuncius idem
Zachariæ fuerat, multo maiora volutans,
Ad Mariam molitur iter, quæ sponsa marito,
Sed mage lecta Deo, mundi paritura salutem,
Virgo illibatum seruabat casta pudorem:
Cui postquam insignis cælesti forma decore
Constitit ante oculos, vultus demissa pudicos,
Tinxit suffuso rutilantes sanguine malas.
Ille ait, o toto quem solis circulus ambit,
Quæque fuere prius, quæ sunt, quæ deinde sequentur,
Virginibus cunctis felicior orbe puella,
Magno lecta deo, mater dicaris vt eius,
Cuius & ille pater, felix age concipe pondus,
Impolluta viro, coitúque immunis ab omni,
Verbo facta Dei, corpus tua viscera præstent
Illi qui cælum, terras, mare, sidera fecit:
Qui semper fuit, & nunc est, & tempore in omni
Semper erit, mundi dominus lucisque creator,
Et lux ipse poli per te mortalia membra
Induet, atque oculos hominum cœtusque subibit.
Imperturbatos tantarum in præmia laudum
Tolle animos, dabit ille tibi virésque fidémque,
Qui voluit (nam cuncta regit nutúque gubernat)
Filius esse tuus, Domini cum filius esset.
Dixerat, & visus pariter terrasque reliquit,
Assuetúmque sibi facili petit æthera nisu:
Implentur præcepta Dei, credidítque puella
Protinus, atque auget meritum vitámque priorem
Prompta fides: tacitis elementa latentia causis
Diuinum informant corpus, sacrandáque crescit
Sarcina, cælestem dominum pia confouet aluus.
Interea grauidam soboles, quanquam edita nec dum,
Instigat Mariam sanctam, vt progressa reuisat
Elisabeth, longo quæ iam venerabilis æuo,
Dilectum domino puerum paritura gerebat.
Auscultat nato genitrix (vis tanta fidei:)
Et quo iussa venit: mouit materna Iohannes
Viscera, & impleuit diuino pectora sensu.
Iam vates, nec dum genitus, conclusus in aluo,
Iamque propheta pius gesta & ventura videbat.
Illa vbi concepto fulgentem lumine longe
Conspexit Mariam, celeri prox ima tetigressu
Obuia progreditur, veneratáque brachia tendens,
Salue o mater, ait, Domini, salue pia virgo,
Immunis thalami, coitusque ignara virilis,
Sed paritura Deum: tanti fuit esse pudicam
Intacta vt ferres titulos & præmia nuptæ.
Cur mihi non merita, nec tanto munere dignæ,
Officij defertur honos? cur gloria cæli
In nostros delata lares & vilia tecta,
Obscuris tantum lumen penetralibus infert?
Sed mitis placidúsque suis cultoribus adsit:
Præstitit hunc genitus, quem præstitit ante fauorem.
Dixit, & amplexus vlnis circundata iunxit,
Iámque deum venerata pio dedit oscula ventri.
Dic age nunc Iudæa nocens, & sanguine regis
Commaculata tui, verbis si nulla priorum
Est adhibenda fides, sacros si fallere vates
Creditis, & Mosen ipsum, si fallere Dauid,
Impia peruersa putat inclementia gentis,
Credite non genitis: materna clausus in aluo
Quid videas sancto matris docet ore Iohannes.
Quis precor hunc docuit, quem casto viscere virgo
Contineat, quantus maneat noua secula partus?
Sed sanctis abstrusa patent nec visa profanis.
Verum egressa modum latos petit orbita campos,
Atque oblita mei procurrere longius audes.
Spero, erit vt possim firmato robore quondam
Hoc quoque per spatium fortes agitare quadrigas.
Huc cœptum repetamus iter, mortalia dicat
Pagina mortalis, Dominum diuina loquantur.
Iamque adeo exacto quantum natura iubebat
Tempore, matura puer inclitus editur aluo,
Et promissa Dei magna non credita pœna
Implet certa fides, & natus comprobat infans.
Conueniunt contingentes de more propinqui,
Vt puero veterum de nomine ducta parentum
Aptent collatis quæsita vocabula causis:
Sed negat arbitrium cognatis esse relictum,
Cælestis iussis per natum conscia mater.
Ergo placet dudum præclusa voce silentem
Consuluisse patrem: promendi sola facultas
Indicij, quod lingua nequit, si littera signat.
Consulitur, sumit tabulas, scribítque Iohannem.
Mirantur cuncti, nullúmque habuisse priorum
Præscriptum nomen recolunt de stirpe parentum.
Quantum fera sides valuit: quia dextra notauit,
Quod mens crediderat, peccati pœna remissa est.
Soluuntur vincla laxata repagula linguæ.
Respondet iam voce senex, proditque propinquis
Tecta diu mandata Dei spondétque futura,
Dum transacta probat. talem fore quis dubitaret,
Quem domini iussis, naturæ lege remissa,
Insolito exortu nasci potuisse videret?
Exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
Ante oculos cunctis posuit, vt pœna parentis,
Vel venia: atque animis inflat simul hinc metus, hinc spes.
Labitur interea cursu iam tempus, in ipsis
Extat diuini species manifesta vigoris.
Blanditiæ risúsque silent, incertáque cessant
Murmura, seueritas lasciui præuia sensus,
Iam tenera informat venturis moribus ora.
Inde vbi prima puer stabili vestigia nisu
Fixerat, & certum signarent verba loquelam
Mos erat, aut sancti dicta auscultare parentis,

Aut antiquorum præclara ediscere facta,
Vel quas ipse Deus leges interprete Mose
Condiderat, sacri quas seruat pagina saxi.
Hæc & quæ teneram firmarent cætera mentem
Tractabat recolens: neque enim ignorasse priora
Credendus, dederat Dominus cui nosse futura.
At postquam robur membris accessit ab æuo:
(Nam mens plena deo tardos præuenerat annos)
Illa sibi iam tum statuit discenda, docere
Quæ nequeunt homines: simul effugienda ciborum,
Et potus sancta contagia noxia vita.
Tecta igitur sancti, quanquam immaculata, parentis
Deserit, ac turbas hominum cœtúsque nocentes
Effugit, ac solas loca tendit ad inuia terras,
In quis se tantum mens impolluta videret,
Liberáque à curis sacra ad præcepta vacaret.
Vestis erat curui setis contexta cameli,
Contra luxuriem molles duraret vt artus,
Arceretque graues compunctio corpore somnos,
Hanc vilis rigidos ad lumbos zona ligabat:
Præbebant victum facilem siluestria mella,
Pomáque & inculti enata cautibus herbæ,
Arentémque sitim decurrens vnda leuabat.
Quis locus hic vitijs? aditum quem praua cupido
Inueniat hæc inter sacra ad penetralia mentis?
Quo peccet, qui nil cupit? aut quo tendat iniqui
In latebras sensus, quisquis non indiget vllo?
Sic primi vixere homines, mundóque recenti
Hos auctor dederat ventura in sæcula mores:
Infernis donec sese malesuada voluptas,
Ac secum luxus & amorem inuexit habendi:
Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc liuor & ira,
Cædes, arma, cruor, conflictus, prælia, mortes,
Hinc offensa Dei, quam tartara sæua probabunt.
Verùm ego cur nimium communes arguo culpas,
Immemor ipse mei, quem non commissa grauant?
Sed veniam sperare decet? miramur immo
Rectius, inuictum nullisque imitabile prisci
Exemplum secli, transgressum humana labore,
Semideumque virum, qui labe immunis ab omni
Cum sua tam sæuis cruciarit corpora pœnis,
Præscripsit, quid nos vel post peccata deceret.
At postquam inuictam firmans per talia mentem,
Exegit largum tempus, statuítque reperta
Quæ fuerant quærenti, sibi vox edita cælo est.
Iam satis impensum spacij dilecte propheta,
Quo tibi prodesses tempus tibi quæ data sentis,
Vt prosis alijs, & quæ iam perdita, serues,
Perge igitur sanctas puri Iordanis ad vndas.
Hic quicunque hominum vitæ commissa prioris
Pœnitet, & tandem sensu meliora volutat,
Ablue confessum quisquis tibi mente fideli
Crediderit, delere pio commissa lauacro,
Ille renatus erit, talis modo vita sequatur,
Quæ probet ablutos vitam damnasse priorem.
Paruit auditu famulantis mente Iohannes,
Protinus & ripas iussi descendit ad amnis.
Prædicat hic præcepta Dei sermone verendo
Infunditque nouam credentum in corda salutem,
Diluit infusis credentum crimina lymphis,
Absoluitque metus hominum, pœnásque remittit,
Atque ignem restinguit aquis, obliuia suadet
Errorum, præstátque nouæ noua corpora vitæ.
O pater, o hominum rerúmque æterne creator,
Quot gradibus parcit pietas tua? quis pater vnquam
Sustinet errantis toties ignoscere nato?
Das genti sensum quo vel bona vel mala noscant:
Non satis inuictis seruandæ vincula legis,
Proponisque malis pœnas, & præmia iustis.
Hæc quoque qui spreuit? deleat quandoque libebit,
In promptu venia est: sanctum patet ecce lauacrum,
Quod renouet vitam, veterésque obliteret actus,
Quódque nouos homines faciat, quid quærimus vltra?
Et tamen vlterior venia est: non auertit vllus
Hoc quoque polluto prolapsus tempore donum,
Quamquam iam nimium longe processerit error,
Desinat & redeat, cùm se damnauerit ipse,
Absolui meruit: si pœnitet, irrita culpa est.
O vere, quod ais, pondus leue, quódque tolleret,
Suaue iugum, toties homini cum ignoscitur vni.
Et tamen erramus, finis nec criminis vllus
Humano generi: sed crescit laus tua, nam quo
Maior culpa reo, parcentis gloria maior.
Grates ergo tibi referat mens omnis & omnis
Lingua canat, quæcumque potest humana propago,
Si placuisse nequit, fieri vel grata laboret.
Pandimus immensum, si demus vela, profundum
In laudes pater alme tuas: sed conscia tanti
Mens oneris trepidat, propriásque haud inscia vires
Consulit, & dignis potius dicenda relinquit.
Redeamus cœpto: opus hoc tibi sancte Iohannes
Quo renoues puras abluto corpore mentes,
Non hæc prima dedit Domini sententia, quæ te
Admonuit claram mittens per nubila vocem:
Secula multa prius sancto Deus ore locutus
Isaiæ vatis, veterum qui maximus aui:
Mittam, ait, ante tuos oculos ô nate ministrum,
Qui sinuosarum purgans contecta viarum
Gressibus ille tuis, celsos subsidere montes,
Idem depressas faciet consurgere valles:
Diriget hic quæ praua, & leniet aspera, dura
Molliet, & totum coget planescere mundum.
Tunc precor donum summi patris, alme Iohannes
Cum Christo promisse venis: sequé imputat ille
Qui misit natum, tune ô prædicte prophetis.
Nominis angelici tu participatus honore:
Per te prima Dei sese clementia profert,
Prima tibi danda veniæ permissa potestas:
Te cùm multa nouæ peteret miracula plebis,
De te Christus ait, concessum est visere talem
Qualem nulla prius viderunt secla prophetam:
Dico ego, qui solus quæ gesta gerendaque noui,
Inter mortales dederit quos fœmina partus,
Quósque dabit solemni hominum de more creatos:
Nullus erit possit qui se præferre Iohanni.
Hæc de te ille refert, qui quælibet intima cordis
Humani, & cunctos seclorum ex ordine tractus
Peruidet, vt quæ sunt oculis subiecta videmus.

PAV-

PAVLINI EPISTOLÆ AD AVSONIVM.

EPISTOLA PRIMA.

Studiis sacris prophana posthabenda.

Vid abdicatas in meam curam pater
Redire Musas præcipis?
Negant camœnis nec patent Apollini
Dicata Christo pectora.
Fuit ista quondam non ope, sed studio pari
Tecum mihi concordia.
Ciere surdum Delphica Phœbum specu,
Vocare musas numina,
Fandique munus munere indultum Dei
Petere fonte, nemore, aut iugis.
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus,
Aliosque mores postulat.
Sibi reposcens ab homine munus suum
Viuamus vt vitæ patri,
Vacare vanis otio aut negotio,
Et fabulosis litteris
Vetat, suis vt pareamus legibus,
Lucemque cernamus suam.
Quamuis sophorum, callida arsque rhetorum, &
Figmenta vatum nubilent,
Qui corda falsis atque vanis imbuunt
Tantumque linguas instruunt,
Nihil adferentes vt salutem conferant,
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum queant
Qui non tenent summa caput?
Veri bonique fomitem & fontem Deum,
Quem nemo nisi in Christo videt.
Hic veritatis lumen est, vita via,
Vis, mens, manus, virtus patris,
Sol æquitatis, fons bonorum, flos Dei,
Natus Deo, mundi sator,
Mortalitatis vita nostræ, & mors necis,
Magister hic virtutis est,
Deusque nobis, atque pro nobis homo,
Nos induendo, se exuit.
Aeterna iungens homines inter & Deum
Interque se commercia.
Hic ergo nostris vt suum præcordijs
Vibrauerit cælo iubar,
Abstergit ægrum corporis pigri situm
Habitumque mentis innouat.
Exhaurit omne, quod iuuabat antea,
Castæ voluptatis vice.
Totoque nostra iure Domini vindicat
Et corda & ora & tempora.
Se cogitari, intelligi, credi, legi,
Se vult timeri & diligi.
Æstus inanes, quos mouet vitæ labor,
Præsentis æui tramite,
Horret futuræ cum Deo vitæ fides,
Qui quas videmus spernere,
Non vt prophanas abiicit aut viles opes,
Sed vt magis caras monet,
Cœlis reponi creditas Christo Deo,
Qui plura promisit datis.
Contempta præsens vel magis deposita sibi
Multo vt rependat fœnore.
Sine fraude iustus aucta creditoribus
Bonus æra reddet debitor,
Multaque spretam largior pecuniam
Restituet vsura Deus.
Huic vacantem vel studentem & debitum
In hoc reponentem omnia,
Ne quæso segnem, néue peruersum putes,
Ne crimineris impium.
Pietas abesse Christiano quî potest?
Namque argumentum mutuum est
Pietatis, esse Christianum: & impij,
Non esse Christo subditum.
Hanc cùm tenere discimus, possum tibi
Non exhibere, id est patri,
Cui cuncta sancta iure chara nomina
Debere me voluit Deus.
Tibi disciplinas, dignitatem, litteras,
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Prouectus, altus, institutus debeo
Patrone, præceptor pater.
Sed cur remotus tandiu degam arguis,
Proque motu irasceris:
Conducit istud, aut necesse est, aut placet,
Vel aliud horum quidquid est,
Ignosce amanti si geram quod expedit,
Gratare si viuam, vt libet.

PAVLINVS AVSONIO.

Epistola II.

Defensio sui propter religionem susceptam.

Defore me patrijs tota trieteride terris
Atque alium me egisse vagis erroribus orbem,
Culta prius vestra oblitum consortia vitæ,
Increpitas sanctis mota pietate querelis:
Amplector patrio venerandos pectore motus,
Et mihi gratandas salutis affectibus iras:

Sed reditum inde meum genitor te poscere nollem,
Vnde dari possit reuocandum me tibi credam.
Cum steriles fundas, non ad diuina precatus,
Castalidis supplex auerso numine Musis:
Non his numinibus tibi me patriæque reduces,
Quod datur in nihilum sine numine, nomina Musas.
Surda vocas, & nulla rogas: leuis hoc feret aura,
Irrita ventosæ rapiunt hæc verba procellæ,
Quæ non missa Deo, vacuis in nubibus hærent,
Nec penetrant superi stellantem regis in aulam.
Si tibi cura mei reditus, illum aspice & ora,
Qui tonitru summi quatit ignea culmina cœli,
Qui trifido igne micat, nec inania murmura misset,
Quique satis cœlo soles largitur & imbres.
Qui super omne, quod est & in omni totus vbique,
Omnibus infuso rebus regit omnia Christo,
Quo mentes tenet atque mouet quo tempora nostra
Et loca disponit: quod si contraria votis
Constituat nostris, prece deflectendus in illa est,
Quæ volumus, quid me accusas, si displicet actus?
Quæ gero agente Deo, prius est fiat reus auctor,
Cui placet, aut formare meos, aut vertere sensus.
Nam mea si reputes quæ pristina, quæ tibi nota,
Sponte fatebor enim modo me non esse, sub illo
Tempore qui fuerim quo non peruersus habebar,
Et peruersus eram falsi caligine cernens,
Stulta Dei sapiens, & mortis pabula viuens.
Agnosci datur à summo genitore, nouari
Quod non more meo geritur, non arbitror istic
Confessus dicat mutatæ in praua notandum
Errorem mentis, quoniam sim sponte professus
Me non mente mea vitam mutasse priorem,
Mens noua me fateor flexit, mens non mea quondam,
Sed mea nunc, auctore Deo, qui si quid in actu
Ingenioue meo sua dignum ad munia vidit,
Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedet.
Cuius præceptis partum est, quod Christus amaret.
Quare gratandum magis est tibi, quam querulandum.
Quod tuus ille, tuis studiis & moribus ortus
Paulinus, cui te non inficiare parentem,
Nec modo cum credis peruersum, sic mea verti
Consilia vt sim promeritus Christi fore dum sum
Ausonii, feret ille suæ sua præmia laudis,
Deque tua primum tibi deferet arbore pomum,
Vnde precor meliora putes, ne maxima perdas
Præmia, detestanda tuis bona fontibus orta.
Non etenim mihi mens vaga nunc, neque participantum
Vita fugax hominum, Lycia quæ scribis in antris
Pegaseum vixisse equitem: licet aua multi
Numine agente colant, claris velut antè Sophorum
Pro studiis Musisque suis, & nunc quoque castis
Qui Christum sumpsere animis, habitare frequentem,
Non inopes animi, neque de feritate legentes
Desertis habitare locis, sed in ardua versi
Sidera spectantésque Deum verique profunda
Perspicere intenti de vanis libera curis,
Otia amant, strepitúsque fori rerúmque tumultus,
Cunctáque diuinis inimica negotia donis,
Et Christi imperiis & amore salutis, abhorrent,
Spéque fidéque Dei sponsa mercede sequuntur.
Quam referet certus non desperantibus auctor.
Si modo non vincat vacuis præsentia rebus,
Quæque videt spernat: quæ non videt, expetat vmens.
Namque caducæ patent, nostris æterna negantur
Visibus, & nunc spe sequimur, quod mente videmus,
Spernentes varias rerum spectacula formas,
Et male corporeos bona sollicitantia visus.
Attamen hæc illis seclis sententia visa est,
Tota quibus iam lux patuit verique bonique
Venturi æternum secli, & præsentis inane.
At mihi non eadem cui gloria, cur eadem sit
Fama, fides veri par est, sed amœna colentis
Nunc etiam & blanda posito locupletis in arca
Littoris, vnde mea etiam tam festinata locorum.
Inuidia est? vtinam iustius me carpere lucis
Incipiat Christi sub nomine probra placebunt.
Non patitur tenerum mens numine firma pudorem
Et laus hic contempta, redit mihi iudice Christo.
Ne me igitur venerande parens his, vt male versum,
Increpites studiis, neque me vel coniuge carpas,
Vel mentis vitio non anxia Bellerophontis
Mens est, nec Tanaquil mihi, sed Lucretia coniunx.
Nec mihi nunc patrii est (vt vis) oblitio cœli,
Quin summum suspecto deum quem qui colit vnum,
Hic vere memor est cœli crede ergo paterni
Nec cœli immemores, nec viuere mentis egentes,
Humanisque agitare locis, stulta ipsa piorum
Testantur mores hominum, nec enim impia summum
Gens poterit nouisse Deum, sit multa locorum
Multa hominum in studiis multa experientia legum.
Quæ regio agresti ritu caret? aut quid in istis
Improbitas aliena nocet? quid tu mihi vastos
Vasconiæ saltus, & ninguida Pyrenes
Obiicis hospitia? in primo quasi limine fixus
Hispanæ regionis agam, nec sit locus vsquam
Rure vel vrbe mihi, summum qua diues in orbem
Vsque patet, mersos spectans Hispania soles.
Sed fuerit fortuna, iugis habitasse latronum,
Non lare Barbarico regui, mutatus in ipsos,
Inter quos habito socia feritate, colonos.
Non recipit mens pura malum, neque Lembus hærent
Inspersæ fibris maculæ, si Vascone saltu
Quisquis agit purus sceleris vitam inter iniquos,
Nulla ab inhumano morum contagia ducit
Hospite: sed mihi cur sit ab illo nomine crimen
Qui diuersa colo, vt colui, loca iuncta superbis
Vrbibus, & lætis hominum celeberrima cultis?
Ac si Vasconicis mihi vita fuisset in oris,
Cur non more meo potius formata ferinos
Poneret in nostros migrans gens barbara ritus?
Ante habitos mores, nec semper flectere vitam
Crimen habet, namque est laudis bene vertere, cum me
Immu-

Immutatum audis studium officiúmque require
Si prauo rectum, si religiosa prophanis,
Luxuriæ parcum, turpi mutatur honestum.
Segnis, iners, obscurus age, m.sercre sodalis
In mala peruersi, blandum licet ira parentem
Exciret, lapsum vt rectis instauret amicum
Moribus, & monitu reparet meliora seuero.
At si forte itidem quod legi, & quod sequor, audis
Corda pio vouisse Deo, venerabile Christi
Imperium docili pro crudelitate loquentis
Persuasúmque tenens, monitu æterna parari
Præmia mortali damnis præsentibus empta,
Non reor hoc sancto sic displicuisse parenti,
Mentis vt errorem credat, sic viuere Christo.

PAVLINVS AVSONIO.
Epistola 111.
De constantia in amore.

Continuata meæ durare silentia linguæ,
Te numquam tacito, memoras, pia itamque labris
Desidiam exprobras, neglectaque insuper addis
Crimen amicitiæ, formidatámque iugalem
Obycis, & durum iacis in mea viscera versum,
Parce precor lacerare tuum, nec amara paternis
Admiscere velis, ceu mellis absynthia, verbis.
Cura mihi semper fuit & manet, officiys te
Omnibus excolere, affectu obseruare fideli.
Non vnquam tenui saltem tua gratia næuo
Commaculata mihi est, ipso te lædere vultu
Semper, & incauta timui violare figura,
Composui, & læto formaui lumine frontem
Neue vela tacito contractam pectore nubem
Duceret in sanctum suspectio falsa parentem.
Hoc mea te domus exemplo coluitque colétque,
Inque tuum tantus nobis consensus amore est,
Quantus & in Christum, connexa mente colendum.
Quis tua quæso tuis obduxit pectora liuor?
Quorum more pias facilis tibi fama per aures
Irrupit populisque animum, contráque vetustam
Experta pietate fidem, noua vulnera mouit?
Læderet vt natu placidum malesuada parentem?
Sed mihi non ficta mens conscia simplicitatis,
Nec patris inculti pietas rea respuit omne
Immeritum, & falso perstringi crimine non fert.
Immunis merito grauius violatur iniquo.
Vulnera tam tenera offensæ, quam libera culpæ.
Discussisse iugum quereris me, quo tibi doctis
Iunctus eram studys, hoc nec gestasse quidem me
Assero, namque pares subeunt iuga: nemo valentes
Copulat infirmis, neque sunt concordia frena,
Si sit compulsis mensura iugalibus impar.
Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cygnis, & aëdona parræ,
Castaneis corylos æques, viburna cupressis,
Me compone tibi, vix Tullius & Maro tecum
Sustineant æquale iugum: si iungar amore,
Hoc tantum tibi me iactare audebo iugalem,
Quo modico in socys magno contendis habenis
Dulcis amicitiæ atern. mihi fœdere tecum
Et paribus semper redamandi legibus æqua:
Hoc nostra è ceruice iugum non sæua resoluit
Fabula, non terris absentia longa diremit,
Nec perimet, toto licet abstrahar orbe vel æuo,
Non animo diuisus agam. prius ipsa recedet
Corpore vita meo, quam vester pectore vultus.

Ego te per omne, quod datum mortalibus,
Et destinatum seculum est,
Claudente donec continebor corpore,
Discernar orbe quolibet,
Nec corde longum, nec remotum lumine
Tenebo fibris insitum
Videbo corde, mente complectar pia
Vbique præsentem mihi.
Et cùm solutus corporali carcere,
Terraque prouolauero
Quo me locarit axe communis pater,
Illic quoque animo te geram,
Neque finis idem, qui meo me corpore
Et amore laxabit tuo.
Mens quippe lapsis, quæ superstes artubus
De stirpe durat cælitus,
Sensus necesse simul & affectus suos
Æquè vt vitam teneat suam,
Et vtres sic obliuisci non capit,
Perenne viuat & memor.

VENANTII HONORII FORTVNATI VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

VEnantius Honorius Fortunatus inter Christianos poëtas relatus est, & cùm ingenio atque moribus longè præstaret, Rauennæ eruditus traditur, magnáque diligentia in Latinis literis institutus. De hoc Fortunato referuntur permulta apud eos autores, qui de gestis Gallorum annales composuerunt. Neque desunt, qui scribant, illum, diu versatum in Gallia, & ob egregiam eruditionem, optimúmque ingenium Pontificem Pictauorum factum. Plura ac varia opera edidit, quibus ingenij facilitatem, miniméque vulgarem doctrinam demonstrat. Leguntur adhuc eius poëmata, & hymni complures, qui magnopere commendati sunt à nostris Grammaticis. Sed & libros quatuor fecit de gestis diui Martini, versibus hexametris, præfatus tali opere se imitari Christianos poëtas, vt Alcymum, Prudentium, Iuuencum, Paulinum, & alios plures. Idem Fortunatus maximo affectu singularíque beneuolentia prosecutus Gregorium Pótificem, Emphronium, atque Felicem, vt alios omittamus. In peruetustis exemplaribus additum est nomen Clementiani, quod ab his probari poterit qui paulò accuratiùs antiquitatem perscrutari voluerint.

VENANTII HONORII CLEMENTIANI FORTVNATI,

De partu Virginis, Liber primus.

Lingua prophetarum cecinit de virgine partum,
Nuncia fert terris Angelus ista poli.
Consona vox hominum memorat hoc ferre puellam,
Quod daret absque viri germine virgo virum.
Hoc Euangelio concordans pandit Esaias,
Quæ Deus inspirat, hæc canit ipsa tuba.
Eloquio torrens, & vite profunda locutus,
Emanuel nostrum virgine dante canens.
Prædicens olim ut de matre, tonantis honore,
Radicis florem Iessea virga daret.
Virgo hac virga fuit, de qua flos Christus obortus,
Cuius odor viuax membra sepulta leuat:
Laxus morte iacens, de cuius aromate tactus,
Póstque diem quartum Lazarus ore resiat.
Hanc Ieremias vtero ipso sanctificatus,
Monstrans voce pari sic quoque vaticinit,
Ecce dies venient, & Dauid suscito germen,
Et regnabit rex atque erit his sapiens,
Hoc germen iustum virgo est, & rex suus infans,
Iudicium faciens arbiter, orbis herus.
Psalmographi plectro cantata est ista virago,
Cum daret arte melos vox, lyra, chorda, chorus.
Mater Sion dicit homo, & homo factus in illa est,
Ipse hanc fundauit, factus in ipsa & homo est.
Sic quoque qui fundauit eam, est altissimus ipse,
Nec Sion mater virgo Maria fuit.
Hic tanquam sponsus thalamo procedit ab alto,
Exultatque gigas Christus eundo viam.
O vteri thalamus, noua iunctio facta fauente,
Qua Deus atque caro nupsit honore nouo.
Quod deus amplexus carnem est, caro iuncta cohæsit,
Stat deus, atque homo fit, Christus vtrumque genus.
Non deus in carnem est versus, Deus accepit artus,
Non se permutans, sed sibi membra leuans.
Cuius non poterat deitas per aperta videri,
Velamen sumpsit carne videndus homo.
Vnus in ambabus naturis, verus in ipsis,
Aequalis matri hinc, par deitate patri.
Non sua confundens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit vterque virum.
De patre natus habens diuina, humanáque matre,
De patre sublimis de genitrice humilis.
Quando incorporeus sibi corporis induit artus,

Aequalia

Aequalis matri fit, minor inde patri.
Carnem, animam, ossa, cutem, neruos, ventrem, femur, vngues,
Seruus vt assumens, est minor inde patri.
Sed redeo, qua virgo trahit, mihi laude canenda,
Qualis nulla fuit, nulla futura venit.
Quemque pluunt nubes iustum de rore superno,
Hac saluatorem germine Terra dedit.
Hac porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit,
Ni dominus solus, cui quoque clausa patent.
Cuius in aduentu exiluit de ventre Ioannes,
Infans personuit munere praeco nouus.
Trans vterum matris, quasi per specularia cernens,
Materna & puero membra, fenestra fuit.
Quando exultauit ventrem de ventre salutans,
Dum pede non potuit, motibus exit iter.
Credo & prostratus iacuit: palmasque tetendit,
Ante redemptorem paruula membra mouens.
Corrigiámque pedum quoniam est non soluere dignus,
Pronus adorauit credo tremente genu.
Nobilis Elizabeth, de qua canit alta prophetam,
Hac operante deo germina leta refert.
O benedicta inter mulieres, vnde mihi hoc, me
Vt mater domini visitet alma mei?
Hanc Gabriel vocitat benedictam laude puellam,
Et merito extollit quae noua dona gerit:
Quae genitura foret benedictum germine fructum,
Quem Ieremias voce tonante refert.
Hic Deus est noster, non absque illo alter habetur,
Post hoc in terris visus, homo est habitus,
Quem Daniel sanctum sanctorum praedicat vnum,
De monte excisus qui angulus & lapis est.
De quo Moses ait, Deus excitat ecce prophetam
Vobis, ex vestris fratribus, orbis opem.
Si qua anima hunc non audierit, qui exterminat illũ,
De populo vindex ipse propheta suo est.
Dauid dixit: adorabunt hunc munere reges,
Seruibunt gentes, & Saba dona dabunt.
Accipiens Simeon manibusquem instus vtrisque,
Annis decrepitus haec pia verba dedit:
Nunc dimitte in pace tuum seruum auctor ab alto,
Viderunt oculi iam quia vota mei.
Quando salutare hoc meruit, tua verba secundum,
Ferre manu, & visu cernere iure deum.
O sacra virgo Dei talem generando Maria,
Per quam lumen habet plebs tenebrosa prius.
In regione vmbrae mortis lux ipsa refulsit,
Admirabilis hic, consiliarius hic.
Qui deus est fortis pater atque in secula princeps.
Imperij cuius pax sine fine manet.
Rorarunt caeli nubes, iustúmque pluerunt,
Quem saluatorem germine virgo dedit.
Aegiptus, labor Aethiopum, ditésque Sabaei,
Ad quem transibunt, mente sequendo Deum.
Est in quo tantùm deus, & non est deus absque hoc,
Hic deus absconitus, qui Deus Israel est.
Cuius Iustitia est lumborum cingulum & idem.
Eius renis adest cinctoriúmque fides.
Reguli & aspidis ausa manus penetrare foramen
Ablactatus agens, nec nocet vllus ei.
Astans in signum populorum, eiusque sepulchrum
Nobile, adorandum gloria quanta tegit?
Quem dominatorem terrae misit Moabitis,
Petra ex deserti qui pius agnus adest.
De quo Zacharias exulta filia Sion,
Iustus saluator, rex tuus ecce venit,
Ascendens asinam super, aut asinae quoque pullum,
Et currus perdens ex Efraimo, & equum.
Vnde & Micheas, & tu inquit, Bethleem Ephrata,
Paruus in Iuda millibus ipsa manes.
Egredietur, qui dominatur in Israel, ex te,
Egressúsque potens eius ab initio.
Lumen sanctorum in splendoribus, ex vtero quem
Ante & luciferum progenuitque pater.
Liuores sanans nostros liuore beato,
Et veteres maculas sanguinis amne lauans.
O virgo insignis mater pia, nobile semen,
Quam deus impleuit totius orbis ope,
Quaeque creatorem meruisti ventre tenere,
Et generare diem concipiente fide.
Mandatura nouo partu de crimine mundum,
Atque sacro foetu progenitura Deum.
Humano generi genuit quos Eua dolores,
Curauit genitus virgo Maria, tuus.
Peccati iaculo defixa in stirpe cicatrix,
Vlcera nulla gerit, nec sua signa patent.
Succus amarus enim vetiti de cortice ligni,
Stante redemptoris de cruce dulce sapit.
Sub pomi specie mors tunc de fronde pependit,
Nunc tuus est vterus, hinc cibus, inde salus.
Fructu sancta pro renouasti tempora rerum,
Lucidiórque dies te generante nitet,
Post tenebras solem tua reuocat aluus in orbem,
Cum domini iubaris irradiauit apex.
In te habitans mundi lumen statione corusca.
Floruit interius per tua membra deus.
Nunc viuax fulgor penetrans & ad ima profundi,
Orbem alit, astra regit, tartara luce replet.
Cuius mundi vno est haec machina tecta pugillo,
Clauditur in fibris casta puella tuis.
Supportans fabricata fabrũ, atque humana tonantem,
Virgula radicem facta creantis opem.
Qualiter illa nouum tenuerunt viscera lumen,
Quod decus intus erat, quisue honor inde foras?
Gaudia quanta sinus hilaris tuus ille vehebat,
Cum tua membra premens plus releuabat onus?
Tum genitrix de fasce leuis, de prole salubris,
Rem splendoris habens, lux neque pondus erat.
Auxilium de flore gerens, de fruge leuamen,
Et caeli panem spica nouella ferens.
Cuius stella erat, & sol matutinus in aluo,
Infra arcam abscondens fulgida luna iubar.
Anniculum portans agnum, antiquúmque gigantem,
Déque tribu Iuda qui leo fortis erat.
Cornua producens vitulus ceu Rhinocerotis,
Arduus, elatis naribus alta fremens.
Regulus atque aspis, cedunt quis cuncta venena:
Vipera, chersydros, seps, draco, cenchris, hybris,
Paruulus ipse puer persona vetusta dierum,

Egressus cuius stat sine principio.
Cuius diffusa in labijs est gratia florens,
Insignis forma prægenitis hominum:
Cuiusque est oriens ex alto nomen honoris,
Qui nos, lumen agens, visitat in tenebris.
Qui venit de Edom, de Bosra veste cruenta,
Pulcher, sanguineus, candidus, atque ruber,
Calcator qui erat qui torcularia solus,
In cruce pendendo membra cruore lauans.
Vnde sibi missa est stola candida, tincta rubore,
Quem post, ante quem, non deus vllus erit.
Cuius transcendit sacra magnificentia cælos
Cuncta tegens palma sidera, rura, freta.
Quis tamen tunc sensus, domini pia mater, habebat,
Cum tibi talis erat fœtus honore nouus!
Præmia quanta vterum implebant & gaudia pectus,
Cælorum artificem cum tua ferret humus?
O forma radians, dic virgo, putas ne videbas
Angelicos cursus ire redire nouos?
Militiam cæli cùm te seruare vicissim
Sentires animo, sæpe leuata manu.
Quæ circa te acies, vel quando iter ire parares,
Millia progressus concomitando tuos?
Quid Michael faceret ductor, sub principe celso,
Quid gereret Gabriel nuncius ille sacer?
Qualiter aut Raphael occursum impenderet almæ,
Te portante, Dei dum putat esse thronum.
Credo alter cuperet plantis substernere palmas,
Ille excussa ala solueret ipse viam.
Duceret iste auras ne te grauis vreret æstus,
Ille leuans pinnas, verteret vt imber aquas.
Iste ad frena manum retinens, ne sarcina lapset,
Neu pes offendat, pendula turba volat.
Quot vigiles turma, cum te sopor altus haberet,
Solaque dormitans tot vigilare dares?
Sidereo obsequio meritis dignissima virgo,
Cum te diuinus cingeret ala chorus.
Cuius honore sacro sol ipse tremesceret ortum,
Lunáque sub pedibus quæreret esse tuis,
Artificique suo se machina subderet orbis,
Ac miraretur per tua membra Deum.
O Virgo excellens, vincens super omnia matres,
Quam genus erexit, cui deus alta dedit,
Cuius fructus adest, & flos non perdit honores,
Quæ nato es genitrix & tibi virgo manes.
Felix quæ generi humano sub tartara lapso,
Ad cælos facta es fors, via, porta, rota.
Aula Dei, ornatus paradisi, gloria regni,
Hospitium vitæ, pons penetrando polos.
Arca nitens, & theca potens gladij bis acuti,
Ara dei assurgens, luminis alta Pharos.
Celsa super cedros, & vasta cacumina montis,
Subque tuis plantis & rota soli adest.
Virgineo cœtu dux, sexu prima secundo,
Prælata astrigeris sola puella choris.
Figmentum figuli super omnia vasa decorum,
Atque creatura fulgida massa noua.
Candelabrum pulchrum verbo capiendo lucernam,
Quam formam sculpsit tam super astra faber.
Ornans Ierusalem sanctam speciosa venustas
A facie templi vas in honore Dei.
Exsuperans portas Sion splendore corusco,
Stans merito fidei gemma superbationi.
Ore diem iaculans, a fronte, a sa ... tas
Luminibus rutilis lumen honore rotans.
Sidereum speciem, illustris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
Nomen honoratum benedicta Maria per æuum,
Ad laudem artificis nubium artis opus.
Dulcis & angelico preciosa puella relatu,
Omnes vltra homines dona decoris habens.
Inde rubore rosas, candore hinc lilia vincens
Flos nouus è terra, quem polus arce colat.
Chrystallum, electrum, aurum, ostrum, concha alba,
smaragdus,
Quo tua forma nitet, cuncta metalla iacent.
Nix premitur candore tuo, sol cernis honore,
Pallescunt radij virgo decore tui.
Lychnites hebes est, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officijs lampade maior ades.
Occulti in terris sacramenti conscia summi,
Et secreta poli sunt patefacta tibi.
Dignus ager domini generans sine semine frugem,
Et sine carbe seges messe repleta places.
Sola sine exemplo fœcunda & libera nexu,
Ignara amplexus, mater opima sinu,
Virgo intacta manens, fidei vbertate marita,
Inscia coniugio fœta negante viro.
Accipis, vt nescis, sic reddis, vt integra constes.
Nec violata paris, nec pariendo doles.
Et tamen est genitus Deus atque homo, verus & vnus,
Spiritus atque caro Christus, vtrúmque genus,
In deitate patri æqualis sed corpore matri,
Et sine peccato de genitrice caro.
Factor dans legem, factus sub lege minister,
Ipse pater mundi, filius ipse tibi.
Vnde tuum mater generas natum atque parentem,
Hinc prolem, inde patrem: hoc deus, illud homo.
Cuius honore sacro genitrix transcendis Olympum,
Et super astrigeros erigis ora polos.
Conderis in solio felix regina superbo.
Cingeris & niueis lactea virgo choris.
Nobile nobilior circumsistente senatu,
Consulibus celsis celsior ipsa sedes.
Sic iuxta genitum regem regina perennem,
Ornata ex partu mater opima tuo.
Occurrunt proceres, & gloria magna Iohannes,
Notus & ante Deum quam pareretur homo.
Fratribus assistis, Iacobo, reliquisque beatis,
Doctor apostolicus fulgida palma Petrus.
Diligit has portas Sion super omnia Iacob,
Pro patribus genitos quos in amore Deus.
Qui omnes ... ornati super astra coruscant,
Si sic discipuli, quid pia mater erit?
Hinc patriarcharum numerus, clamante propheta
Conueniunt celsi munera ferre throno.
Martyrij hinc atque inde cohors redimita coronis,
Principe cum Stephano emicat arce poli:
Primitiæ florum, Bethlemiticus pusio lactans,
Qua meruit nasciens vincere morte magis,

Italiæ

Italiæ mundique caput quos Roma retentat,
Vrbs vel Alexandri, aut Antiochenus ager.
Quos Hierosolymus, aut quos Bizantion oris,
Quos Patra, quos Ephesus, Naddauer arce tenet.
Quos oriens, occasus habet, quos Affrica, & Arctos,
Quósque sepultat humus, cingit & oceanus.
Natio, gens, populus, regiones, agmina, reges,
Vndique currentes ad noua dona patris.
Aethiopes, Thraces, Arabes, Dacus, Indus, Alanus,
Aurora & vesper, Persa, Britannus adest.
Intrantes in regna Dei pietate redempti,
Gaudia visuri regis in arce poli.
Quos recipit sacra porta Petri, quos ianua Pauli,
Postis ad Andreæ limen Achaia patet.
Matthæus Aethiopes, Ephesinos valua Ioannis,
Et quam quisquis amat, hunc sua porta rogat.
Horum ante aduentum te qualiter ornat amator,
Portauit quem vterus virgo beata tuus?
Dans tibi larga poli, cui tu domus arcta fuisti,
Ventris pro hospitio restituendo thronum.
Componendo caput niueum diademate fuluo,
Et gemino rutilam comit honore comam.
Annectens niueo preciosa monilia collo,
Fulgore & vario pectora pura tegens.
Quam speciosum humeris imponit honoris amictũ,
Splendore ardescens purpura tincta nitet.
O quoties cœlum zonæ micat aura per aurum,
Pallida nec palla est fimbria luce nitens.
Quis tibi digna canat, quantum decus exeat ore,
Aut de veste tui gemma virore micet?
Quando strata iacet pedibus speciosa smaragdus
Quando pauimentis albus tophazus inest.
Quæque oculus non vidit agens, non audijt auris,
Ornamenta tibi hæc pia virgo nitent.
Cum regio ergo poli, totúsque exercitus astri
Te ornatam inspiciat, laudibus ora mouet.
Incipiens Michael præconia ferre beata,
Cúmque suis turmis hæc tibi virgo refert.
O decus excellens, ô fœmina fama salutis,
Partus fruge potens, virginitate placens.
Per quam est se nasci dignata redemptio mundi,
Et reparare genus, quod tulit Eua ferox.
Hanc tibi mater opem legionum millia mille,
Per classes resonant carmine, voce, lyra.
Angelus inde tuos repetit paranimphus honores,
Qui tibi de cœlis nuncia sancta vehit.
Dicens, ô fœlix imitari nescia virgo,
Cuius & agnus ouis contriuit ora lupi.
Tartara disrumpens, patria captiua reducens,
Et libertati post iuga pressa refers:
Excipit has iterum ingeminans pars altera laudes,
Persistit & cunctis vox reuoluta choris.
Incipit inde alios producere terra fauores,
Zachariæ genitum vox, tuba, præco, sonus,
Cũ Petro & Stephano ducibúsque in millibus amplis
Agminibus, mixtis plausibus alta canens.
O Virgo insignis benedicta ad gaudia nata,
Auxilium terræ, fulgor honórque poli.
Ecce tuus florens vterus quæ præstitit orbi
Te pariente fide nos paradisus habet.
Quid sumus aut fuimus? quos merserat Eua profundo,
De limo in cœlum nos facit ire sinu.
Laudibus his domini genitrix fragor intonat astris,
Militiæque poli hæc tibi clangor agit.
Ast ego ferre volens, videor subducere laudes:
Nam tibi quisque cupit voce fauore sacra.
Mens oret genitum, sic matri digna loquatur,
Cuius amore pio viuis honore nouo.
Pulchra super gemmas splendorem solis obumbrans,
Alta super cælos & super astra nitens.
Vellere candidior niueo, rutilantior auro,
Fulgidior radio, dulcior ore fauo.
Suauior & roseo nimium rubicundior ostro,
Vincens aromaticas mentis odore comas.
Cara, benigna, micans pia, sancta, veneranda, venusta
Flos, decus, ara, nitor, palma, corona, pudor.
Omnes nam fines terræ meruere salutem
Per Christum, genitum virgo Maria tuum.
A patre perpetuò, certo tibi tempore natum:
Qui mihi spes veniæ causa salutis. Amen.

DE CHRITI IESV BENEFICIIS.

LIBER SECVNDVS.

De Natiuitate Christi.

Ex Lib. II.

Gnoscat omne seculum,
Venisse vitæ præmium,
Post hostis asperi iugum,
Apparuit redemptio.
Esaias quæ concinit,
Completa sunt in virgine.
Annunciauit angelus,
Sanctus repleuit spiritus.
Maria ventre concipit
Verbi fidelis semine,
Quem totus orbis non capit
Portant puellæ viscera.
Radix Iesse floruit,
Et virga fructum edidit,
Fœcunda partum protulit,
Et virgo mater permanet.
Præsepe poni pertulit
Qui lucis autor extitit,
Cum patre cælos condidit,
Sub matre pannos induit.

Perdita ut eriperet, peritura nec ipsa perirent.
Immaculatus enim maculas detergere venit,
Vulneribúsque suis curaret ut hulcera mundi.
Funeris ordo eius nostra fuit arra salutis,
Sputa, flagella, chlamys, fel, acetum, lancea, claui,
Crux pia, mors, tumulus, lapis, inferus, umbra, tyrānus,
Victa simul, triduo premit & redit auctor ad astra:
Descensúsque eius, meus est ascensus in altum,
Nec peccatoris mortem magis eligit auctor,
Quanto suis pœnis nobis dedit arma salutis.
Si pius indomitam pestem mansuescere tentat,
Promisítque lupo bona pastor ouilia reddi:
Quanto magis homini referantur præmia Christi?
Propter quem ipse deus homo fit, iacet, atque resurgit,
Et pietas excelsa fides, præsumptio dulcis,
Quæ promittas opem deceptori & perituro,
Explicuit votum si non valet ire iuuandum,
Cui munus in posse est, satis est ostendere velle,
Nam totum impendit, qui non abscondit amorem.

DE RESVRRECTIONE Christi.
Ex libro III.

TEmpora florigero rutilant distincta sereno,
Et maiore polo lumine porta patet.
Altius igniuomum solem cœli orbita ducit,
Qui vagus Oceanas exit & intrat aquas.
Armatus radijs elementa liquentia lustrans,
Adhuc nocte breui tendit in orbe diem.
Splendida sincerum producunt æthera vultum,
Lætitiámque suam sidera clara probant.
Terra ferax vario fundit munuscula fœtu,
Cum bene vernales reddidit annus opes.
Mollia purpureum pingunt violaria campum,
Prata virent herbis, & micat herba comis.
Paulatim subeunt stellantia lumina florum,
Arridéntque oculis gramina tincta suis.
Semine deposito lactans seges exilit aruis,
Spondens agricolæ vincere posse famem.
Caudice desecto lachrymat sua gaudia palmes:
Vnde merum tribuat, dat modo vitis aquam.
Cortice de matris tenera lanugine surgens,
Præparat ad partum turgida gemma sinum.
Tempore sub hyemis foliorum crine reuulso,
Iam reparat viridis frondea tecta nemus.
Myrtha, salix, abies, corylus, siler, ulmus, acer, nux,
Plaudit quæque suis arbor amœna comis.
Constructura fauos apis hinc aluearia linquens,
Floribus instrepitans poplite mella rapit.
Ad cantus reuocatur auis, quæ carmine clauso,
Pigrior hiberno frigore, muta fuit.
Hinc philomela suis attemperat organa cannis,
Fitque repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratia mundi
Omnia cum domino dona redisse suo.
Namque triumphanti post tristia tartara Christo,
Vndique fronde nemus, gramina flore fauent.
Legibus inferni oppressis super astra meantem
Laudant rite deum, lux, polus, arua, fretum.
Qui crucifixus erat, Deus ecce per omnia regnat,
Dántque creatori cuncta creata precem.
Salue festa dies, toto venerabilis æuo:
Qua Deus infernum vicit & astra tenet.
Nobilitas anni, mensūm decus, alma dierum,
Horarum splendor, scriptula, puncta fouens.
Hinc tibi silua comis plaudit, hinc campus aristis,
Hinc grates tacito palmite vitis agit.
Si tibi nunc auium resonant virgulta susurro,
Has inter minimus passer amore cano.
Christe salus rerum, bone conditor, atque redemptor,
Vnica progenies ex deitate Patris,
Irrecitabiliter manans de corde parentis,
Verbum subsistens, & penetrare potens.
Æqualis, concors, socius, cum patre coæuus,
Quo sumpsit mundus principe principium.
Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis,
Quæque locis habitant, quo moderante vigent.
Qui genus humanum cernens mersum esse profundo,
Vt hominem eriperes, es quoque factus homo.
Nec nostro tantum voluisti e corpore nasci,
Sed caro quæ nasci pertulit, atque mori.
Funeris exequias pateris vitæ auctor & orbis:
Intras mortis iter dando salutis opem.
Tristia cesserunt inferna vincula legis,
Expauitque chaos luminis ore premi.
Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ,
Et tetra noctis pallia crassa cadunt.
Pollicitam sed redde fidem precor alma potestas,
Tertia lux rediit, surge sepulte meus.
Non decet ut humili tumulo tua membra tegantur,
Non precium mundi vilia saxa premant.
Indignum est cuius clauduntur cuncta pugillo,
Vt tegat inclusum rupe vetante lapis.
Lintea tolle precor, sudaria linque sepulchro:
Tu satis es nobis & sine te nihil est.
Solue catenatas inferni carceris umbras:
Et reuoca sursum quidquid ad ima ruit.
Redde tuam faciem, videant ut secula lumen:
Redde diem, qui nos, te moriente, fugit.
Sed plane impleisti remeans pie victor ad orbem:
Tartara pressa iacent, nec sua iura tenent.
Inferus insatiabiliter caua guttura pandens,
Qui rapuit semper, fit tua præda deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis:
Et sequitur liber, quò suus auctor adit.
Euomit absorptam trepide fera bellua plebem,
Et de fauce lupi subtrahit agnus oues:
Hinc tumulum repetens post tartara, carne resumpta,
Belliger ad cælos ampla trophæa refers.
Quos habuit pœnale chaos, iam reddidit in te:
Et quos mors peteret, hos noua vita tenet.
Rex sacer, ecce tui radiat pars magna triumphi,
Cum puras animas sacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus vndis,
Atque vetus vicium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niueo gaudia pastor habet.

DE ASCENSV CHRISTI ad cælos.

Ex lib. II. De miraculis Martini.

CVm sua carnali raperetur ad astra figura
Atque pijs plantis strauerunt flamina pinnas,
Cùm pede pressa sacro seruirent aëra regi,
Angelicis vectus manibus, celer æthera calcans,
Ingrediens teneras neque frangens gressibus auras,
Pendula planta volans cum nubila funderet intrans
Remige pennigero, qua non facit aula sigillum,
Cum Galilæis tunc spectantibus angelus astans,
Sic ait, altithronum rediturum, qualiter ire
Vidistis, cælumque supra vestigia ferre.

DE VITA HOMINVM LIBER TERTIVS.

Adhortatio ad patientiam.

FRATER amore Dei digno memorabilis actu,
Pectore fixa meo frater amore dei.
Carpe libenter iter, quod ducit ad ætheris aulam,
Altius vt surgas, carpe libenter iter.
Fer patienter onus, neque te pia sarcina lasset,
Vnde manet requies fer patienter onus.
Subdere colla decet, quæ sunt iuga dulcia Christi,
Quo mereamur opem subdere colla decet.
Qui sua rura colit, solet horrea plena tenere,
Nec ieiunus erit qui sua rura colit.
Per mare nauta volat, quò multa pecunia crescat,
Mercibus vt placeat per mare nauta volat.
Non timet ille necem rabie turbante procellæ,
Vt lucretur opes, non timet ille necem.
Miles ad arma venit quærens per vulnera palmam,
Vt redeat victor miles ad arma venit.
Prælia sume libens, mihi tu quoque care sodalis,
Vnde triumphus erit prælia sume libens.
Quisquis amore venit, nescit se ferre laborem,
Nemo ab amore iacet, quisquis amore venit.

CONTRA IVDÆOS.

Ex libro V.

QVid facis ô Iudæa cohors: nec docta vetustas?
Vt vitam renoues, credere disce senex.
Lactea canicies sapiat maiora iuuenta,
Sensum pone grauem, & quod puerile fuit.
Non pudeat meliora sequi, vel tarda veternus
Corpore deficiens, crescat honore senis.
Est Deus alta fides, vnus trinus, & trinus vnus,
Personis proprijs stat tribus, vnus apex.
Nam pater & genitus, quoque sanctus spiritus idem,
Sic tribus est vnum ius, opus, ordo, thronus,
Legifer hoc reboat patriarcha, hoc credit Abraham,
Hinc pater est nobis, est quia nostra fides.
Tres videt æquales, vnum veneratus adorat,
Vnum voce rogat, tres quoque pelue lauat.
Sic patruo similis Loth suscipit hic spes eusdes,
Quos cibat in Sodomis, hi rapuere Segor.
Cùm à domino dominus pluit igne (ô triste) Gomorræ,
Filius, & pater est, à Domino Dominus.
Qui tunc, ipse meus stat conditor atque creator,
Huius plasma sumus, qui est trinitate deus.
Vnius estis oues, heu cur non vniter itis?
Sit rogo grex vnus, pastor vt vnus adest.
Renuis, an recolis quod canna Dauidica pangit,
Quódque Prophetalis virginé fœtus agit?
In cruce transfixus palmis pedibusque pependit,
Sed corrupta caro non fuit & tumulo.
Post triduum remeans, sanat nos vulnere longo,
Quod redijt cælu, testis & ista dies.
Crede meis, aut crede tuis conuicta senectus,
Si fugis ac trepidas, neglegis ista legens.
Protrahimus verbum breuitatis tempore longum,
Aut admitte preces, aut rogo cede loco.
Vis hic nulla premit, quoniis te collige liber,
Aut meus esto sequax, aut tuus ito fugax.
Redde colone locum, tua duc contagia tecum,
Aut ea sit sedes si tenet vna fides.

DE INCERTITVDINE VITÆ & gloriæ hominis.

Ex libro VII.

TEmpora lapsa volant, fugitiuis fallimur horis,
Ducit & in senium lubrica vita vires.
Fine trahit celeri sine fune volubilis axis,
Nec retinet rapidas ad sua frena rotas:
Cuncta mouens secum momenta & pondera rerum,
Donec meta auidos sistere cogat equos.
Sic quoque dissimules ad finem tendimus omnes,
Nemo pedem retrahit, quò sibi timet, erit.
Imperiale caput regum trahit, atque senatum,
Nec spectante die, cùm venit hora rapit.
Quid sunt arma viris? cadit Hector, & vltor Achillis,
Aiacis clypeo mitius Achæus obit.
Quid satis est cupido? gremio quod condit auaro,
Delicijs ressilis Attalus auctius abest.
Quis non versutus recubat dum fine supremo,
De Palamede potens, ars in Vlysse perit.
Forma venusta fuit: cecidit pulcherrimus Astur,
Occubat Hippolytus, nec super extat Adon.
Non agiles fugiunt, quo terminus instat eundem,
Nam cum fratre celer sorte Quirinus abit.
Quid rogo cantus agit? modulis blandisque acutis
Orpheus, & cithara vis animata iacet.
Docta recursuris quid prodest lingua sophistis,
Qui voluere loqui circua, mundi poli?
Archyta, Pythagoras, Aratus, Cato, Plato, Chrysippus,

Turba Cleantharum stulta fauilla cubat.
Quid ve poeta potest? Maro, Naso, Menander, Homerus,
Quorum nuda in humo membra sepulchra tegũt.
Cum venit extremum, neque musis carmina prosunt,
Nec iuuat eloquio detinuisse melos.
Sic dum puncta cadunt, fugiunt praesentia rerum,
Et vitae tabulam tessera rapta leuat.
Est tamen vna salus, pia maxima dulcis & ampla,
Perpetuo trino posse placere Deo.
Hoc valet atque viget, manet, & nec fine peribit,
Hinc quoque post tumulum nascitur almus honor.
Quod superest habito meritorum flore beato,
Suauis iustorum fragrat odor tumulo.
Gratius aura fluens, quam spiret aroma Sabaeum,
Vincens quae pinguis balsama silua restat.
Cynnama, caltha, crocus, violae, rosa, lilia cedunt,
Vt similis nullus nare bibatur odor.
Quid? quod morte magis virtus generatur in illis,
Dumque sepulchra tenent, languida mẽbra fouẽt.
Multorum dubiam solidant pia funera vitam,
Et redit ex tumulo viuificatus homo.
Nobilis vrna tegit preciosa talenta Tonantis,
Ac terris recubat quod super astra volat.
Qui sub amore dei sacro moderamine viuens,
Fit peregrinus humi ciuis eundo poli.
Denique post illos, qui fundamenta coruscant,
Postque Petri & Pauli lumina prima fide,
Quis numerus valeat sanctorum sparsus in orbe,
Quanta columnarum gratia fusa viget?
Per loca, per populos, mundi sua sidera praesunt,
Quidquid ab Oceanus circulus ambit aquis.
Arctus, meridies, oriens, occasus honorat,
Lumina muneribus clarificata suis,
De reliquo nihil est, quodcúnque videtur in orbe,
Nam minor hinc totus: fumus & vmbra sumus.

DE COMMVNI OMNIVM Mortalitate.
Ex libro IX.

Aspera conditio, & sors irreuocabilis horae,
Quod generi humano tristis origo dedit,
Cum suadens coluber proiecit ab ore venenum,
Morsu & serpentis mors fuit Eua nocens.
Sumpsit ab ipso ex tunc Adã patre terra dolorem,
Et de matre gemens mundus amara capit.
Praeuaricando duo probro damnantur acerbo.
Ille labore dolet, haec pariendo gemit.
Mors venit inde vorax transmissa a patribus ipsis,
Haeredésque suos tollit origo nocens.
Ecce hoc triste nefas nobis genuere parentes,
Coeperat vnde prius, hoc tenuit omne genus.
Primus Abel cecidit miserando vulnere caesus,
Ac fraterna illi saeuula membra trahunt.
Post quoque Seth obijt sub Abel vice redditus isdem
Et quamuis redijt, non sine fine fuit.
Quid Noe memorem laudatum voce Tonantis?
Quem leuis arca tulit, nunc grauis arca premit.
Sic quoque Sem & Iaphet patrum mitissima proles,
Sancta & progenies tale cucurrit iter.

Quid Patriarcha Abraham, vel Isaac, Iacob quoque dignus,
Cum de lege necis nemo solutus adest?
Melchisedech etiam domini sacer ore sacerdos,
Iob quoque, tum geniti sic abiere sui.
Legifer ipse iacet Moses, Aarónque sacerdos,
Aliquisque dei dignus amicus obit.
Successórque suus populi dux inclytus Iesus,
Quos legitis libris occubuere patres.
Quid Gedeon, Samson, vel quisquis in ordine iudex,
Mortem sub domino iudice nemo fugit.
Israelita potens Dauid rex atque propheta,
Est situs in tumulo cum Solomone suo.
Esaias, Daniel, Samuel, Ionasque beatus,
Viuens sub pelago, stat modo pressus humo.
Princeps claue Petrus, primus quoque dogmate Paulus,
Quamuis celsa animae, corpora terra tegit.
Semine ab humano quo nullus maior habetur,
Vir baptista potens, ipse Iohannes obit.
Enoch, Eliásque & adhuc hoc spectat vterque,
Qui satus ex homine est, & moriturus erit.
Ipse creator ouans, surgens cito Christus ab vmbris,
Hic, quia natus homo est, carne sepultus homo est.
Quis, rogo, non moritur, mortem gustante salute,
Dum pro me voluit hic mea vita mori?
Dic mihi quid poterunt Augusti aut culmina regũ,
Membra creatoris cum tacuere petris?
Brachia non retrahunt fortes, neque purpura reges,
Nam quicúnque venit puluere, puluis erit.
Nascimur aequales, morimúrque aequaliter omnes,
Vna ex Adam est mors, Christus & vna salus.
Diuersa est merces, funus tamen omnibus vnum,
Infantes, iuuenes, sic moriere senes.
Ergo quid hic facimus, dubiae sub funere vitae,
Cum nihil auxilij possumus esse rei?
Ploramus, gemimus, sed nec prodesse valemus,
Luctus adest oculis, est neque fructus opis.
Viscera torquentur, lacerantur corda tumultu,
Sunt cari extincti, flendo cadunt oculi.
Ecce vocatur amor, neque iam reuocatur amator,
Nos neque iam repetit, quem petra mersa tegit.
Quamuis clamantem refugis mors surda nec audis,
Nec scis ad affectum dura redire pium.
Sed nolo atque volo, migrabo cum omnibus illuc,
Ibimus huc omnes; nemo sed inde redit:
Donec in aduentu Domini caro mortua viuat,
Surgat & ex proprio puluere rursus homo.
Coeperit vt tegere ardentes cutis vsta fauillas,
Et viui cineres de tumulis salient.
Ibimus ergo omnes alia regione locandi,
Ibimus ad patriam, quos peregrina tenent.
Qualiter placet figulo vas fictile, tale paratur,
Quando placet figulo, vasa soluta ruunt.
Quod iubet omnipotens, non possumus esse rebelles,
Cuius ad intuitum sidera, terra tremunt.
Ipse creat hominem, quid dicere possumus illi?
Qui dedit & recipit, crimina nulla gerit.
Illius ecce sumus figmentum & spiritus inde est,
Cum iubet hinc imus, qui sumus eius opus.
Si libet, vna hora montes, freta, sidera mutat,

Cui sua facta favent, quidnam homo funus agit?

DE IVDICIO EXTREMO.
Ex libro IV.

FElices, quos nulla gravant de morte secunda,
Nec faciunt pœnis subdita membra sitis.
Dulcibus illecebris qui non sibi condit amarum,
Nec per carnem animam vult sepelire suam:
Sed casta pietate, manens sine crimine vitæ,
Illius in luce hac præmia lucis emit.
Tempore quam parvo lachrimas aut colligit amplas,
Aut cui vita nitet gaudia longa capit:
Hæc de morte levis dolor est, nam durius illud,
Hic quem viventem tartara nigra tenent.
Infelix quisquis maculosis actibus usus,
Arte redemptorem se laqueasse studet.
Nubibus invectus, cum venerit arbiter orbis,
Et tuba terribilis commovet arma poli.
Hic venit Elias, illic in curribus Enoch,
Antestando suos hinc Petrus, hinc Stephanus.
Flore puellarum rosea stipante corona,
Inter virgineos prima Maria choros,
Hinc mater, hinc sponsa agnes, thecla, dulcis Agatha,
Et quæcunque deo virginitate placet.
Tunc tibi quis terror, cæli assistente senatu,
Quid dictura animæ iudicis in facie?
Mox aut pœna manet miseros, aut palma beatos,
Quisque sua vita semina sæcla metet.
Sunt dicturi alij, cade mens & comprime corpus,
Sed iusti celles ferre sepulchra negant.
Cogentur minimi quadrantem solvere nummi,
Nemo pedem removet, quo sua culpa trahit.
Spe vacui similes paleæ mittentur in ignes,
Pascendis flammis sic caro nostra cibus.
Vivunt ad pœnas æterno ardente camino,
Vt cruciet gravius mors mala non moritur.
Neu fessi recreent animas longo igne crematas,
Porrigit heu nullas flammiger amnis aquas.
Parte alia meritis felicibus, alta tenentes,
Fulgebunt iusti, sol velut arce poli.
Digni lumen habent, damnati incendia deflent:
Illos splendor alit, hos vapor igne coquit.
Res est una quidem, duplici sed finditur astu.
Nam cremat indignos, quo probat igne pios.
Aeterna radiant Paradisi in luce beati,
Cum facie Christi regna tenendo sui.
Gratia quanta manet, vultus qui aspexerit illos,
Quantus honor hominum posse videre Deum?
Si nimis exigitur fragilem qui cernit amicum,
Qualiter exultet, qui videt ora Dei?
Lilia, narcissus, violæ, rosa, nardus, amomum,
Quidquid odorifero germine mittit Arabs:
Iudicis in vultu florentia luminis vernant,
Sed super hæc domini suavior efflat odor.
Nam quantum obscuro melior lux aurea plumbo,
Tantùm thura deo, cedit & omnis odor:
Quantum nocte dies distat, sol lampade lunæ,
Factori cedunt sic sua facta suo.
Cùm verò iusti tanto splendore fruantur,
Cum gaudent nimium, se caruisse mori,
De tenebris migrasse favent, in luce perenni,
Et magis ad bona tot, tardius esse dolent.

DE GAVDIIS ET SPE VItæ æternæ.[1]
Ex libro VIII.

CVlmina multa polos radianti lumine complent,
Lætantur que pijs agmina sancta choris.
Carmine davidico plaudentes brachia texunt,
Creduntúrque sacro tripudiare gradu,
Cœtibus angelicis hominum sociata propago,
Reddit honorificum laudis amore sonum.
Alternis vicibus divina poemata psallunt,
Atque creatori mystica verba canunt.
Lucida sidereo cæli strepit aula tumultu,
Laudibus & domini concutit astra fragor.
Hinc Patriarcharum resonant modulamina vocum,
Inter quos Abrahæ est maxima palma fide.
A quo acceperunt, reddunt dehinc verba Prophetæ,
Moses ante alios dux, mare teste, viros.
Inde favent fratres, & celsa caterva piorum,
Lumen apostolicum præmeditante Petro.
Qui valet ex meritis cineres animare sepultos
Et revocare diem voce iubente potest.
Hinc mercede pari sequitur pius ordo senatum,
In quibus est Stephanus victor, honore prior:
Quos saxis, gladijsque, siti, fame, frigore, flammis,
Ereptos terris iungit in astra fides.
Casibus heu varijs quos sic tulit ira furentis,
Et si mors dispar, lux tamen una tenet.
Inde dei genitrix, pia virgo, Maria coruscat,
Virgineásque agni de grege ducit oves.
Ipsa puellari medio circundata cœtu,
Luce pudicitiæ splendida castra trahit,
Per paradisiacas epulas sua vota canentes.
Ista legit violas, carpit & illa rosas:
Pratorum gemmas ac lilia pollice rumpunt,
Et quod odoratum est, flore comante metunt.
Illic Euphemia, & pariter quoque plaudit Agathe,
Et Iustina, simul consociante Thecla.
Hic Paulina, Agnes, Basilissa, Eugenia regnant,
Et quascunque sacer vexit ad astra pudor.
Felices, quarum Christi contingit amore,
Vivere perpetuo nomina fixa libro.
Servitio domini subdenda est ad iuga cervix,
Nec grave sed leve fit, quidquid amore feres.
Christum, corde sequens, mandataque corpore complens:
Vt teneas flores, has imiteris opes.
Respice qui voluit nasci de ventre puellæ,
Et domini summi, qua caro carne venit.
Scrutatum venerabile attigit alvum,
Virgineam cupiens inhabitare domum.
Hanc deus ingrediens, hominis quæ nescijt usum,
Sola suo nato conscia virgo viro.
Concipiente fide, nullo se semine lusit.
Et quo factus homo est, non fuit alter homo.
Virginitas felix, quæ partu est digna tonantis,
Quæ meruit dominum progenerare suum.

Templa

Templa creatoris sunt membra pudica puellæ,
Atque habitat proprius tale cubile deus.
Quantum sponsa potest de virginitate placere,
Ipsa cui genitrix non nisi virgo placet?
Sarra, Rebecca, Rachel, Esther, Iudith, Anna, Noemi,
Quamuis præcipuè culmen ad astra leuent:
Nulla tamen meruit mundi generare parentem,
Quæ dominum peperit clausa Maria manet.
Intemerata deum suspendit ad vbera natum,
Et panem cæli munere lactis alit.
Hoc ergo in sponsæ nunc viscere diligit ipse,
Quod prius in matrem legis honore facit.
Pectora liberius penetrat sibi cognita soli,
Et quo nemo fuit latior, intrat iter.
Hæc sua membra putans, quæ nulla iniuria fuscat,
Quæ neque sunt alio participata viro.
Mitius in affectu pectus complectitur illud,
Promptius amore calens, quo alter amator abest.
Cum sua regna deus pariter velit omnibus esse,
Hoc commune tamen Christus habere fugit.
Per paradisiacas epulas cupit esse cohæres,
Virgineum solus vult habitare domum.
Castra pudicitiæ melius rex ipse tuetur,
Si sibi non violet turba dicata fidem.
Ipse voluntatem si viderit esse fidelem,
Proque suis famulis & deus arma tenet.
Lorica, clypeo, galea præmunit amantem,
Et stabilit solidum moenia in arce gradum.
Balistam iaculans, pro te mox exit in hostem,
Perdat vt aduersos, qui tibi bella mouent.
Currit ad amplexus post prælia gesta triumphans,
Infigens labijs oscula casta sacris.
Blanditur, refouet, veneratur, honorat, obumbrat,
Et locat in thalamo membra pudica suo.
Siderei proceres ad regia vota frequentes,
Certatim veniunt agglomerando chorum.
Quo præter Cherubin, Seraphin, reliquósque beatos,
Aligeros comites quos tegit umbra Dei,
Bis duodena senum concursat gloria vatum,
Attonito sensu plaudere, voce, manu.
His venit Elias, illis in curribus Enoch,
Et nati dono virgo Maria prior.
Legis consulti Pauli comitante volatu,
Princeps Romana currit ab arce Petrus:
Conueniunt ad festa simul sua dona ferentes,
Hi quorum cineres, vrbs caput orbis, habet.
Culmen apostolicum radianti luce coruscum,
Nobilis Andream mittit Achaia suum.
Præcipuum meritis Ephesus venerando Iohannem
Dirigit, & Iacobos terra beata sacros.
Læta suis votis Hierapolis alma Philippum,
Producens Thomam munus Edessa pium.
Inde triumphantem fert India Bartholomeum,
Matthæum, eximium Naddauer alta virum.
Hic Simonem, & Iudam, lumen quos Persa gemellum,
Læta relaxato mittit ad astra sinu.
Et sine rore ferax, Aegyptus torrida, Marcum
Luce euangelica participante tuba.
Africa Cyprianum dat, Sistra clara Quirinum,
Vincenti hispana surgit ab vrbe decus,
Egregium Albanum facunda Britannia profert.
Massilia Victor martyr ab vrbe venit.
Porrigit ipsa decens Arelas pia dona Genesi
Ast his, Cæsario concomitante suo.
Ipsa Parisiaca properat Dionysius vrbe,
Augustoduno Symphoriane venis.
Priuatum Gabalus Iulianum, Aruernus Abundā,
Ferreolum pariter pulchra Vienna gerit.
Hinc simul Hilarium, Martinum Gallia mittit,
Te quoque Laurenti Roma beate tulit.
Felicem meritis Vicentia læta refundit,
Et Fortunatum fert Aquileia suum.
Vitalem, ac reliquos, quos cara Rauenna sepultat,
Geruasium, Ambrosium, Mediolane meum.
Iustinam Patauum, Euphemiam quoque Chalcedon
Eulaliam emerita tollit ab vrbe caput. (effert.
Cæciliam Sicula profert, Seleucia, Theclam,
Et legio felix Agaunensis adest.
Europa atque Asia quis lumina tanta recurrat,
Vel tua quis possit pignora Roma loqui?
Vndique collectus diuersis partibus orbis,
Agminibus iunctis regia pompa trahit.
Intrant sidereo vernantes lumine portas,
Excipit hos proceres vrbs patefacta poli.
Incedit sensim tum prætextata potestas,
Ordine patricio sic positura loco.
Nobilitas cæli diues cruce, sanguine Christi,
Festinat festos concelebrare thoros.
Paupertas terræ censu cælestè redundans,
Consulibus tantis regia vota colit.
Vndique distinctè numerosa sedilia complent,
Attonitique silent, rege loquente patres.
Maiestas arcana Dei tum pondere fixo
Alloquitur proceres, quos sua dextra regit:
Hæc mihi pollicitum seruauit virgo pudorem,
Nec voluit placitam dilacerare fidem.
Sollicitis animis sponsi vestigia sectans,
Et mea vota petens, inuiolata venit.
Per tribulos gradiens spina calefecit acumen,
Sentibus in medijs nescia ferre vepres.
Vipera, spes, iaculus, basiliscus, hemorrhous, aspis,
Faucibus horrificis sibila torsit iners.
Inde sagitta volans, hinc terruit arcus euntem,
Docta sed insidias cautius ire suis.
Inter totque hostes nulli se subdidit insons,
Vulnera suscepit, seu tolerando fugit.
Per tela & gladios tenuit mora nulla sequentem,
Sed tam dura nimis, non nisi ferret amor.
Ad me aures, oculos, animos sensusque tetendit,
Cum terris iacuit, iam super astra fuit.
Singultus, gemitus, curas suspiria, fletus,
Sæpius audiui non abolenda mihi.
Abscondens alijs, nulli confessa dolores,
Intellecta mihi murmura clausa dedit.
Vidit fortè meum quoties in imagine vultum,
Oscula dans labijs humore fudit aquas.
Peruigil incubuit si fortè alicunde venirem,
Marmore tam tepido frigida membra premens.
Has gelifacta meum seruabit in ossibus ignem,

Visceribus rigidis pectus amore calet.
Corpore despecto recubabas in aggere nudo
Séque oblita iacens ne memor ipsa fuit.
Fletibus assiduis exhausto humore genarum,
Siccatis oculis terra natabat aquis:
Et quia me viuens carnali lumine quondam,
Cernere non potuit, misit amata precem.
Nam mihi sollicito nocturnis sæpius horis,
Scripta suis lachrimis pagina lecta fuit.
Plena quidem varijs tremulo sermone querelis,
Quod sine me solo mœsta iacêret humo.
Cuius ab ore fluens nativo gutta liquore,
Hæc dedit in tremulis signa relata notis.
Strata solo recubo lachrimans, neque cerno quod opto,
Tristis in amplexu pectore saxa premo.
Sponso absente manens tam dura cubilia seruo;
Nec mea quem cupiunt membra tenere queunt.
Dic vbi sis quē expecto gemens, qua te vrbe requirā,
Quáue sequar, nullis fœmina nota locis?
Ipsa venire velim properans, si possit in astris
Pendula sideream planta tenere viam.
Nunc sine te fuscis grauiter nox occupat alis,
Ipsáque sole micans, est mihi cæca dies.
Lilia, narcissus, violæ, rosa, nardus, amomum,
Oblectant animos germina nulla meos.
Vt te conspiciam, per singula nubila prendo.
Et vaga per nebulas lumina ducit amor.
Ecce procellosos suspecta interrogo ventos,
Quid mihi de Domino nunciet aura meo.
Próque tuis pedibus cupio cæmenta lauare,
Et tua templa meo tergere crine libet.
Quidquid erit tolerem, sunt omnia dulcia dura,
Donec te videam: hæc mihi pœna placet.
Opto per hos fluctus animam tu Christe gubernes,
Arbore & antenna velificante crucis:
Vt post emensos mundani gurgitis æstus,
In portum vitæ nos tua dextra locet.

DE CERTAMINIBVS ET MIRACVLIS PIORVM LIBER QVARTVS.

De Beato Saturnino Martyre.

EX LIBRO II.

IAnua celsa poli, terra pulsante patescit,
Et recipit natos quos generauit humus:
Admiranda hæc est occasio facta salutis,
Vt de morte sua præmia lucis emant.
Saturninus enim cupiens se nectere Christo,
Carnali in habitu noluit esse diu.
Vincula corporei dissoluere carceris optans,
Plenius vt Domino se sociaret homo.
Tempore maturo cui iam spes esset adulta,
Sumpserunt precum vota beata suum.
Dúmque sacerdotum fungeretur in vrbe Tolosa
Munere, dum Christum panderet esse Deum:
Ostendens verbis, addens miracula factis,
Vt quod sermo daret consequeretur opus.
Gentiles animas rapiens de fauce tyranni,
Subdebat regi, qui dedit arma sibi.
Sed viciata malis, & plebs infecta venenis,
Curari effugiens, ægra iacere volens:
Comprendit male sana virum, ad capitolia duxit,
Atque suo medico vulnera plura dedit.
Pro pietate, dolum, pro melle, venena rependens,
Contra tutorem noxia bella mouet.
Subligat indomiti sanctum ad vestigia tauri,
Et stimulat, fieret ne fuga tarda feri.
Pessima mens hominum dirior qua bestia monstri,
Nec tauri indomiti sufficit ira tibi,
Naturæ rabidæ feritatem adiungere nosti,
Quod per se nescit, te stimulante furit.
Turba cruenta, nocens, huius te vulnere perdis,
Si non vis illi parcere parce tibi.
Hinc ferus, impatiens, mox cursus per auia raptus,
Passim membra pij fudit in vrbe viri.
Tum mulier collegit ouans & condidit artus,
Sola vna famula participante sibi.
Hæc fuit insignis rapiendæ causa coronæ,
Gloria martyrij sic celebrata nitet.
Ante sepulchra pij dantur modo dona salutis,
Et corpus lacerum corpora multa fouet.
Dic vbi mors inimica iaces, vbi victa recumbis,
Quando vides sanctis funere vota dari?
Quem male credebas obitu finire salutem,
Dat vitam multis, & tenet ipse suam.
Huc captiua subis quæ te regnare putabas,
Inuadendo peris, téque furendo necas.
Te tua pœna premit, tua te fera vincula torquent,
Quos dare vis gemitus, ipsa ferendo gemis.
Martyr ouans, cælos retinet, tu liuida, tristis
Mors, inimica tibi tartara nigra colis.
Florigera nunc sede manet sine fine beatus,
Inter odoratos thura adolétque choros.
Non aliquas metuit placato iudice causas:
Præmia sed miles victor habenda petit.
Digna triumphantem quæ restat palma sequetur:
Pro te Christe mori, est gloria, vita, quies.

DE BEATO DIONYSIO.

Ex libro I.

QVi feruente fide Christi solidatus amore
Vertice supposito colla secanda dedit.
Membrorum contemptor erat, cupiendo coronam,
Vt de poenis ... ferret amore Dei.

Vt moritura caro donum immortale pararet,
Vulnera dilexit, sed caritura nece.
Hostili occurrens gladio, se misit olympo:
Vnde mori voluit, vota salutis habet.

DE BEATO GEORGIO.
Ex lib II.

Martyris egregij pollens micat aula Georgi,
Cuius in hunc mundū spargitur altus honor.
Carcere, cæde, fame, vinclis siti, frigore, flammis,
Confessus Christum, duxit ad astra caput.
Qui virtute potens, Orientis in axe sepultus,
Ecce sub occiduo cardine præbet opem.

DE SANCTIS AGAVNENSIBVS
Mauricio & eius socijs. ibid.

Turbine sub mundi cum persequebantur iniqui,
Christicolasque daret sæua procella neci:
Frigore depulso succensens corda peregit
Rupibus in gelidis feruida bella fide.
Quo pie Mauriti, ductor legionis opimæ,
Traxisti fortes subdere colla viros,
Quos positis gladijs, armarent dogmata Pauli
Nonne pro Christi dulcius esse mori.
Pectore belligero poterant qui vincere ferro,
Inuitant iugulis vulnera cara suis.
Hortantes se clade sua, sic ire sub astra:
Alter in alterius cæde natauit herus.
Adiuuit rapidas Rhodani fons sanguinis vndas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta niues.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Iunctus Apostolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico super astra beata senatu,
Mors fuit vnde prius, lux fouet inde viros.
Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sidereo chorus iste throno cum carne locandus,
Cum veniet iudex, arbiter orbis erit.
Sic pia turba simul festinant cernere Christum,
Vt cælos peteret, de nece fecit iter.

DE STEPHANO MARTYRE.
Ex lib. I.

Pertulit hic martyr pro Christo Orientis in axe,
Ecce sub occasu templa beatus habet.
Fundatus virtute Dei, de morte triumphans,
Excepit lapides, cui petra Christus erat.
Gens Iudæa ferox Stephanum quem perdere credis,
Etsi carne, tamen nescit honore mori.
Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam:
Possidet ille polos, tu magis ima petis.

DE VINCENTIO MARTYRE.
Ibidem.

Post finem sine fine manet, mens dedita Christo,
Linquens turbam hominum stat sociata Deo.
Hac ope suffultus Vincentius extat in æuum,
Gloria martyrij cuius opima viret.
Vertice supposito capuit qui ex morte triumphum,
Et noua de terris proles ad astra volat.
Credidit vnde necem sancto, dedit hostis honorem,
Percussorque magis morte perenne iacet.
Vicerat ille miser, hunc si iugulare nequisset,
Nam abstulit vnde caput, contulit inde polum.

DE HILARIO EXVLE.
Ex lib. II.

Cum populum regeret diuina mente sacerdos,
Seruabat legis fœdera sollicitus.
Improbus vt vidit plebem quod scinderet error,
Græcorum virus protulit in medium.
Vipereo promunt semper qui ex corde venena,
Filius vt dicant, quod genitura Dei.
Quis magis auxilium præstat sapientia mundi,
De ingenito genitum, quæ negat esse Deum,
Quam male complexus, cupiens calcare prophetas,
Arrius infelix, cum retinet, crepuit.
Egregius doctor veterum monumenta secutus,
Quem Stephanus vidit, comprobat esse Deum.
Victus amore Dei, contempto principe mundi,
Intemerata fines pertulit exilium.
In patre, qui omnipotens Deus est, cognoscere natum,
Diuinis tamen hoc vocibus insinuat.
Perpetuum lumen, Christum Dominumq; Deumque,
Bissenis populos edocet esse libris.

DE MEDARDI EPISCOPI
Miraculis.

Ex libro II.

Inter Christicolas quos actio vexit in astra,
Pars tibi pro meritis magna Medarde patet.
Qui sic vixisti terrenis hospes in oris,
Vt cælos patriam feceris esse tuam.
Exilium tibi mundus erat, anxia tenenti,
Et modo te gaudet ciue manente polus.
Exutus tenebris, vestitus tegmine lucis,
Post obitum frueris liberiore die.
De tellure satus, factus possessor olympi,
Et matrem linquens cum patre lata tenes.
Humani victor vitij super astra triumphas,
Atque cremans carnem das animæ requiem.
Inter te mundi vepres gradiente fatemur,
Calcatis spinis promeruisse rosas.
Flore refectus ager spirans tibi funeris odores,
Balsama, thura, replens quæ paradisus habet.
Cauta per angustum figens vestigia callem,
Sic dedit arcta tibi semita lucis iter.
Læta voluptatum via, quæ submergit auerno,
Dulcia carnis olens, mortis amara parat.
Hac numquam sacros flexisti tramite gressus,
Nec potuere tuos praua tenere pedes.
Durum iter ad laudes, grauitoe via ducit in altum,
Quo labor est potior, gloria maior erit.

Quæ prius incipiam sacri miracula facti,
Cum quidquid facias, omnia prima micent.
Dum fugit ad superos humano e corpore vita,
Ex oculis fugiens lux tibi cordis erat.
Si cæcus venit, rapuit palpando salutem,
In mediis tenebris fulsit aperta dies.
Qui voluit furti causas penetrare latentes,
Te religante sedet, te reserante fugit.
Quid referam, mutis quòd verbo verba dedisti?
Quod grauat eÿciens, quod iuuat omne locans.
Cuncta nec enumero, tua me præconia vincunt,
Et si non potui, velle fuisse satis.

DE MIRACVLIS MARTINI Episcopi.

Ex libro X.

AMbianis tremulum cernens Martinus egenum,
Dimidiæ chlamydis mox ope membra tegit.
Sed coram angelicis turmis, se hunc nocte silente,
Pauperis in specie Christus habere refert.
Leprosi maculas preciosa per oscula purgans:
Cui quod ab ore dedit pax, medicina fuit.
Vlcera morbosi curans sic sancte beatus,
Quod Iordanis agit, tacta saliua facit.
Quam generosa fides Martini in secula ciuis,
Qui quocunque fuit, mors ibi perdit iter.
Denique cùm extincto catechumenus ore iaceret,
Se superextendens, effugat arma necis.
Sic viduæ genito laqueato, deinde reducto,
Est vir vbi iste Dei, non licet ire mori.
Fanaticam pinum sanctus succidere cogens,
Iustum ibi supposuit rustica turba premi.
Casa secure arbor, cum iam dares alta ruinam,
Ad crucis imperium est ire coacta retro.
Quis vigor hic fidei? valida dum pondera pini,
Quò natura negat, crux facit ire viam.
Serpentis morsu tumidum suprema regentem,
Hic digitum vt posuit, gestis iniqua fluit.
Collecto morbo huc & ab vlcere pollice tracto,
Dumque venena cadunt, erigit ille caput,
Vnguentumque nouum digitis traxisse venenum,
Et tactu artificis sic superasse neces.
Dum latro extinctus falso coleretur honore,
Voce huc Martini cogitur vmbra loqui,
Se referens multa scelerum pro mole peremptum,
Se quoque nec iustum, se magis esse reum.
O vox sancta loqui defuncta cadauera cogens,
Cui post facta iacens dat sua verba cinis.
Pergeret in fluuium dum vipera lapsa natatu,
Et prope littorei tangeret ora soli,
Martini imperio liquidas reuocatur ad vndas,
Transactumque viæ lassa recurrit iter.
Quantus amor domini, tali sub corde calebat,
Quando venena potens ipsa retorquet aquis?
Martini meritis alÿs quoque febre crematis,
Sudores refluos pagina sicca dabat.
Vnde salutifero medicamine charta fouebat,
Atque graues ignes littera tinxit aquis.
Gratia quanta Dei huius sermone rigabat,
Febre vbi succensis fons suus ibat apex.

LEPROSVS SANATVS.

NAtio Pannoniæ misit tibi Gallia fructum,
Gignens cælestem terra maligna dapem.
Martinum illustrem meritis qui munere diuo,
Culmen in æthærea sede senator habet.
Qui lepræ maculas medicata per oscula purgat,
Curat & infectum pura saliua virum.
Ad fluuium domini, cui non fuit ire labore,
Quod Iordanis habet, sanctus ab ore dedit.

NVDVS VESTITVS.

DVm chlamydem Martinus inopi diuisit egeno;
Christus eam memorat se bene veste tegi.
Diues paupertas Dominum quæ texit amictu;
Cui demum occurrit, qui dedit astra faber.

MORTVVS SVSCITATVS.

QVid Deus in famulis operetur opimus amator,
Martini gestis magna probare potes.
Ducere qui meruit de morte cadauera vitæ,
Rettulit atque diem, reppulit vnde necem.

PINVS RVINA IN IPSVM destinata non opprimit.

DVm caderet Martinum arbor pressura beatum,
Mox facit ipse crucem, pinus abacta redit.
Quis non virtuti diuinæ commodet aurem,
Dum trabe conuersa, dant quoque ligna fugam?

COLVMNÆ RVINA IN IDOLIO euertendo auersa.

IDola dum cuperet Martinus sternere fulta,
Conterit hæc cælis magna columna ruens.
Ad iusti auxilium dignando militat æther,
Quanta fides cuius currit ad arma polus?

LATRONIS RELIQVIÆ deprehensæ.

FOrte colebatur dum quis pro martyre latro,
Martini aduentu, se probat esse reum,
Virtutis merito, fidei radiante corusco,
Nec tacet extinctis, nec latet vmbra rei.

PAX PRECIBVS IMPETRATA.

Ex lib. 1. De Beato Martino.

POst fera barbaries peteret cum Gallica claustra,
Ac prope Vangionum premeret loca feruidus hostis,
Militiæ sanctus cuncta emolumenta recusat,
Hic tum Cæsareas fremuit Iulianus in iras.

Imperat

Imperat vt clausum teneat custodia iustum,
Ac veniente die primus properaret in agmen,
Quo tamen ante aciem sacer ire fatetur inermis,
Venerat ergo dies belli, pacem expetit hostis,
Atque orante viro, cecidit furor omnibus armis,
Innumerásque acies solus sine sanguine vicit.

REPVLSVS DIABOLVS.

HInc loca prateriens pulcherrima Mediolani,
Florea rura terens per amœna vireta viator:
Obuius occurrit vetus & temerarius hostis,
Mentitus speciem humanæ sub imagine formæ,
Quod peteretur iter quærit cui comminus ille
Hac properare refert, quà se Deus ire vocaret.
Cui ferus hostis ait, quacunque accedere tendes,
Tecum pergo nocens, tota in contraria currens.
Voce prophetali sanctus cui protinus infit:
Est meus adiutor Dominus, mala nulla verebor,
Ne timeam timidum timor est, Deus arma timentum,
Tutus in aduersis gradior rectore superno.
Insidiæ via nulla patet sub tegmine diuo.
Hac ait, at validi transfixus cuspide verbi
Dæmon abest: sic vmbra fugit, quem Christus obũbrat.

CONVERSA AD FIDEM MATER.

INterea matrem gentili errore resoluens:
Illa istum mundo, hic illam generauit olympo,
Decrepitámque senem sancto facit amne renasci,
Et meliore sinu generant sua viscera matrem.

TETRADII SERVVM A diabolo liberat.

POst quoque Tetradij famulus proconsulis expers,
Mancipium alterius, sub hospite dæmone factus:
Sed sacer ipse domum gentilis adire recusat,
Spondit Tetradius, humilis cum fascibus altis,
Si eripiat hostis famulum, se credere Christo.
Imposita ergo manu, puero feralarua recedit,
Tetradius pariter catechumenus esse meretur,
Atque salutiferi baptismatis amne nouatur.
Sic puer & Dominus maculis purgantur ademptis,
Iste hostis laqueis, erroribus ille solutus.
Ille carens animæ pœnis, hic carnis Erynni,
Liber vterque manens, gemino micuere triumpho,
Conditio famuli libertas facta patroni,
Excipit iste fidem, cùm de illo perfidus exit.

DÆMONIS SPECTRA REPVLSA. Ex lib. II.

MIlle nocendi artes dum perfidus exerit hostis,
Nunc Iouis in faciẽ, nunc se mentitus Anubim,
Sæpe habitu Veneris, non rarò fronte Mineruæ,
Sedulus insidijs sancto, sua serta rumpens,
Diuersis formis, vt terror cresceret, offert,
Et vacuum generet specie variante timorem:
Qui virtute nequit, superatus vt arte rebellet.
Sed tamen intrepidus persistit, inania temnens.
Semper in aduersis iaculans crucis arma beatus.
Belliger hoc clypeo mendacis tela retundens,
Qua penetrante acie se machina falsa resoluit.
Sæpe etiam in sancto varios acuere tumultus,
Inficiatoris falso minitante flagello,
Sed fremitus fragilis per inania cymbala tinnit,
Oppositique minis interritus ipse resistit,
Nec fundata decet, contra euacuata moueri.

IDEM FVGATVS IN SPEcie Christi apparens.

Ibidem.

OLim cum sanctus recubaret in aggere fusus,
Insinuando preces domino pro plebe sacerdos,
Constitit ante oculos deformis forma rebelles,
Sulphurea sub luce micans radiatilis vmbræ,
Lumine mentito tenebrosus, & atra vorago,
Fulgidus exuuijs, radiali veste satelles,
Tectus bracteolis, vario diademate pulcher,
Ordine gemmarum numerosa luce coruscans,
Quæ dudum Martine cupis penetrante precatu,
Iam pia vota tenens: ego sum, tua gloria, Christus,
Exigis vt veniam validos recreare labores,
Et sudata tuis vt soleo bella tropheis.
Hic sacer intrepidus, responsa hæc seria refert:
Ast ego transfixas clauis nisi videro palmas,
Atque beata crucis tum stigmata carne gerentem,
Ac latus, effossis traiecto missile costis,
Vnde cruentati pariunt baptismata riui,
Et sacra purpureo maculas lauat vnda fluento,
Quæ dedit in precio generosa talenta Redemptor,
Inque crucis trutina precij numismata pensans,
Totum auctor redimens Thesauro corporis orbem,
Cùm gemma vna fuit, quæ cuncta in vasa valeret:
Hæc nisi veste togæ videam, quam pertulit auctor,
Absque hoc indicio Christum venisse negabo.
Mox inimicus, iners, vibratus verbere verbi,
Pestifer, aerius, temerata per æthera lapsus,
Effugit ex oculis, liquidas quasi fumus in auras.

PVER A SERPENTE ICTVS curatur solo tactu.

Ex lib. III.

NEscius inficitur puer atro dente chelydri,
Membraque percussi distenderat ira veneni,
Cum spacium vitæ mors importuna negaret,
Flebile & in toto regnaret corpore virus.
Exposuit puerum ante pedes Euantius Almi,
Omnia confisus Martinum posse mereri,
Sanctus eum tactu mox singula membra peterrat,
Atque manu medica morientia viscera palpat.
Inde super vulnus qua bestia fixerat ictum,
Vt posuit digitum, fluit vndique vena veneni,
Et repedauit iter, dederat qua vipera morsum.
Hinc sacer inspiciens collecta tabe tumorem,

Pollice subducto quem fuderat vlcere serpens.
Cuncta veneni vis per hiatum vulneris exit,
Sanguine concreto stillans velut vbere capra,
Turgida plaga necem vomuit de vulnere stilans,
Concretam saniem vena saliente relaxans.
Effert virus iners restuente canale liquorem,
Et data lethiferum reuocat retro fistula riuum,
Expugnante fide morsus vim perdidit anguis,
Et quæ alios perimunt, perierunt arma veneni.
Stat puer incolumis, remanet neque pallor in ore,
Miratur famulum dominus, stupet & domus omnis,
Currere seruitio, quem crederet ire sepulchro.

VALENTINIANVS IMP. ACcessum Beato concedit per miraculum.

Ibidem.

DVm regeret princeps data iura Valentinianus,
Romuleis opibus mundo famulante superbus,
Tum pia causa sacrum comitatum compulit ire,
Quem pia præsensit se posci talia Cæsar,
Quæ nollet præstare, vir eiubet arce repelli,
Et vetat à foribus penetrare palatia iustum,
Instat ad hæc vxor cui tunc erat Arrius auctor.
Sed sacer vt vidit tali se fraude repelli,
Hinc aula exclusus, redit arma domestica sumens,
Contegitur saccis, respergitur atque fauillis,
Ordine mitis agens, remouet potumque cibumque,
Nocte diéque vacans orandi iugiter vsu.
Septimus ergo dies aderat, quo sanctus amore
Fortia castra mouens his desudabat in armis.
Angelus assistens, iubet ire palatia iustum,
Fretus in auxilio Martinus pergit ad arcem.
Limine nullus obest, ad principis ora perintrat,
Qui sanctum inspiciens, quòd adesti, effrenduit ore,
Atque astante pio, solio non surgit ab alto.
Regalem sellam mox ignibus ardor oberrat,
Et vaga flamma natat, qua molle sedile coruscat,
Vndique fusa furens: sed culpa Cæsaris vltrix
Ceruices dura soluens ardore rigorem,
Inde flagella coquunt, hinc regem incendia cædunt,
Vapulat & rapidis flammis Augusta potestas.
Hinc celer exilit rapiens se Cæsar, & ardens,
Martini genua amplectens pedibusque volutus,
Sicque superbum hominem se agnoscere pœna coegit,
Vilia regna probans, & celsa cacumina calcans,
Imperiale caput sancti ad vestigia subdens.
Obtulit inde fauens abeunti munera princeps:
Paupertate potens sed reppulit omnia sanctus,
Diuitiasque despiciens, meruit plus principe ab ipso,
Tantum maius habens, quantum minus ambit auarus.
Omnia sunt soli, qui nulla requirit habendi.

MAXIMVS IMP. COHORTEM Hispanicam, Christianos interficientem cohibet, Synodo Treuirensi Priscillianis fauente Martinus interesse detrectat.

MAximus Imperij moderans quasi rector habenas,
Præcipit Ithacium tum armorum iure tueri,
Ne quis eum peteret damnandum lege forensi,
Accusatorem veteratis Priscilliani
Mittit ad Hispanos armata sorte tribunos
Relliquias hæresis qui quærant, & bona tollant,
Inuentóque pares capitali crimine damnent.
Pluribus ergo malis bonitas impulsa beati
Leucadio pariter pro præsidio, prompta precatrix
Occurrit Treuiros, alijs quoque mota querelis.
Pontifices adeunt prædicti principis aures,
Ne Martinus eat, Synodi nisi pace recepta.
Sed sacer asseruit Christi se in pace manere,
Qua prius abstinuit sanctus se cœtibus illis.
Pontifices iterum occurrunt ad Cæsaris aulam,
Cogat vt innocuum se participare nociuis.
Prouocat alloquio quem molliter induperator,
Vt sociaretur reliquis communio iussis,
Hinc quia non vainit si cis vehementia sancti,
Abripit ex oculis se principis alta potestas.
Mox percussores gladio minitante relaxat,
Qui semel offensos iaculo fugiente trucident.
Theogonistum etenim solum discesse renarrans,
Cui non complacuit communio noxia fratrum.
Comperit vt sanctus reserata fraude amictum,
Pollicitus regi se participare sinistris,
Et pietate calens deponit amore rigorem.
Mens rea cuius abest par sit communio culpæ.
Hinc se proripiens propere Martinus abegit,
Ecce viro insigni sacer obuius angelus astat,
Atque reuelata facie sic comminus infit:
Quam merito Martine, loco compungeris isto,
Nec poteras exire aliter, nisi iussa facesses,
Inter vtrumque nefas mercatus acerba doloris,
Nunc age constanter repara virtutis honorem,
Et tibi te reuoca trepidum ne noxia frangant,
Gloria ne pereat, nisi pressera lubrica sternant,
Viuere more tuo, te deinde redisse magister,
Fortis athleta animo, sanctos non obruit error,
Acrius insequitur hostem manus icta dolore,
Plagaque fixa solet mentes armare viriles,
Atque pudore recens crescit de vulnere virtus,
At datur armigero victoria vulnere crebro.
Fraterno alloquio sic angelus explicat ore,
Tanta est cura Dei Martinum auellere lapsu.
Vlterius Synodo neque se permiscuit insons,
Vtilitatisque sua damnis noua lucra parauit.

ÆGYPTIVS DEVM MARTINI INVOcans, tempestatis periculum effugit.

Ibidem.

NAuita cum quidam Tyrrhenum curreret æquor,
Fert iter ad Romam, qui velificante volatu,
Turbine impatiens, oritur violentia venti,
Excitans fluctus, feriunt caua vela rudentes.
Vix ad pinnas iners, rapiuntur signa chirusce,
Lenis & antennæ coeuntia cornua frendent,
Artis inops, stupidus residet de puppe magister.

Stant,

Stans, vnde armatura cadit, fragor æquoris vrget.
Prora bibit, dum nauta vomit: perit ars, iacet vsus,
Spes fugit, ira premit, rapitur lux, mórsque minatur.
Casibus in dubijs, certe vergente salute,
Dum trepidant omnes, Aegyptius hæc ait vnus,
Quin & dum Christi Charismata senseras exors,
Martini deus eripe nos: mox dira procella,
Corruit, & pelagi tumor altus ad ima resedit.
Sternitur vnda rati, liquidi stetit area campi,
Atque immota loci tacuerunt murmura ponti.
Gurgitis optati trabe curritur æquor amicum,
Littoris ora legunt flabris data vela secundis,
Atque petens portum, vada complet nauta celeusma:
Sic bene pro meritis famulo dat Christus honores,
Cuius ouante fide terras, mare, sidera supplet.

IN LEONTIVM EPISCOPVM
redditum Burdegalensi Ecclesiæ.
Acrostichis.
Ex libro I.

AGnoscat omne seculum
Antistitem Leontium,
Burdegalense præmium,
Dono superno redditum.
Bilinguis ore callido,
Crimen fouebat immitum,
Ferens acerbum nuncium,
Hunc iam sepulchro conditum,
Celare se non pertulit,
Qui triste funus edidit.
Et si nocere desijt,
Insana vita prodidit.
Deceptus arte noxia
Cassata deflet crimina,
Dumque putabat tristia,
Conuersa sunt in gaudia.
Exempla sana protulit,
Calcanda cuncto tempore,
Vt iam sibi conscriberet
Decreta viuo antistite.
Fucata res hæc contigit
Vitanda casto pectore,
Superstite vt præsumeret,
Post fata quod vix defuit.
Grauat sacerdos ordinem
Qui Episcopatum sic petit,
Præcepta qui complectitur,
Fugit honoris ambitum.
Hoc si cui sit debitum
Coactus ascendat gradum,
Non se petente callidè,
Sed dante Christi munere.
Ineptus est, quis ipse se
Præferre vult Ecclesiæ:
Nam rem sacratam sumere
Electio diuina sit.
Carus sacerdos ordinem,
Hilarius non ambijt.
Martinus illud effugit.
Gregorius vix sustulit.
Leges refutant ambitum
Inuasor omnis pellitur,
Quod respuunt prætoria.
Vitet nefas Ecclesia.
Maligna erant certamina,
De sede non tamen sua,
Quæ nec pati desiderat,
Non inferat mens improba.
Nec longiore tempore
Versantur in hoc murmure,
Dum cogitant succedere,
Redit sacerdos qui fuit.
Orante plebe protinus,
Dum nemo credit, redditur,
Quæ consueuit post tristia
Maiora sunt hæc gaudia.
Plangens fauebat ciuitas,
Cui reddita est felicitas.
Orbata quem defleuerat,
Patrem recepit anxia.
Quem vix putabat redditum
Prauenta voto prospero.
Res mira quando cernitur
Solet stupere visio.
Recolligit rector gregem,
Errore captum semita,
Pastoris arce cognita
Gauisa sunt ouilia.
Sumpsit gradum quo tempore
Regressus est eo die,
Quis non superno munere
Hoc contigisse prædicat?
Tantum nec arte præmium
Plebi fuit, cum factus est,
Læta quantum tunc fuit,
Quando recipit præsulem.
Venite ciues, plaudite,
Et vota votis addite,
Quo facta sunt miracula,
Seruent eum cælestia.
Christus sereno lumine
Circumuolet, quem reddidit.
Vt trina crescat gratia,
Mercede, vita, gloria.
Hymnum canendo concrepet,
Quisquis deo non inuidet,
Laus eius est, qui præsulem
De mortis ore retrahit.
Zelante fido pectore,
Iam vera dici non pudet,
Hæc parua nobilissime
Papa damus Leontio.

C. SOLLII SIDONII APOLLINARIS VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

CAIUS Sollius Sidonius Apollinaris, genere Gallus fuit. Quidam Burdegalensem faciunt. Ipse verò de se scribens, pluribus locis atque epistolis Aruernum se dicit. Sunt enim Aruerni populi finitimi Eduis, inter Celtas constituti. Honestis parentibus, & illustri familia ortus est, Latinísque literis à prima statim ætate magna diligentia institutus. Nam sub Flauio Nicetio (qui per ea tempora excellens Grammaticus habebatur) eruditionem accepit: cúmque ingenio & industria in prosequendis disciplinis magnopere præstaret, breui effecit, vt eos omnes antecederet, qui paribus studiis tenebantur. Permulta scripsit cùm soluta oratione, tum vario genere carminum. Libros nouem epistolarum secutus Plinium Secundum, vt ipse refert: etsi tali opere magis ingenium probatur Sidonij, quàm iudicium, vt qui peregrinum & Gallicum redoleat, & simul inepta verborum affectatione supra modum laboret. Cuiusmodi accusantur à nostris Grammaticis Cassiodorus, Enodius, Fulgentius, & Claudianus Mamercus, qui violata passim ac disiecta Romani Imperij dignitate, minimè seruarunt Latini sermonis puritatem. Itaque multò maiorem laudem adeptus est ex poëmatis, atque hendecasyllabis, quòd in iis multum ingenij sit, atque elegantiæ minimè vulgaris. In iis quoque Panegyricis commendatur, quos Antemio atque Maioriano dicauit, viris consularibus, atque clarissimis. Idem Sidonius magnopere dilexit eruditorum ingenia, summisque officiis ac singulari humanitate fouit, vt Lampridium, Tonantium, Tetradium, & alios plures: quam rem ipsius epistolæ, atque epigrammata satis ostendunt. De sacerdotio illius, cæterísque dignitatibus nihil dicendum videtur, quod in plerisque aliis omisimus, qui collocati sunt ab antiquis scriptoribus inter Christianos Poëtas.

C. SOL. SIDON. APOLLINARIS EPIST. LIB. II. EPISTOLA VIII.

EPITAPHIUM.

Occasu celeri feróque raptam
Natis quinque, patrique coniugique,
Hoc flentes patriæ manus locarunt
Matronam Filimachiam sepulchro.
O splendor generis, decus mariti,
Prudens, casta, decens, seuera, dulcis,
Atque ipsis senioribus sequenda,
Discordantia quæ solent putari
Morum commoditate copulasti.
Nam vitæ comites bonæ fuerunt
Libertas grauis, & pudor facetus,
Hinc est quod decimam tuæ salutis
Vix actam trieteridem dolemus.
Atque in temporibus vigentis æui,
Iniuste tibi iusta persoluta.

EPISTOLA X.

Quisquis pontificis patrisque nostri,
Collaudas Patientis hic laborem,

Voti compote supplicatione
Concessum experiere quod rogabis,
Aedes celsa nitet, nec in sinistrum
Aut dextrum trahitur, sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem,
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fuluo vt concolor erret in metallo,
Distinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, solum, fenestras.
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta sapphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos,
Huic est porticus applicata triplex
Fulmentis aquitanicis superba.
Ad cuius specimen remotiora
Claudunt atria, porticúsque sidem
Et campum medium procul locatas
Vestit saxea silua per columnas.
Hinc agger sonat, hinc Arar resultat.
Hinc sese pedes atque eques reflectit.
Stridentum hinc moderator essedorum,
Curuorum hinc chorus helciariorum,
Concinentibus alleluia ripis
Ad Christum leuat amnicum celeusma.
Sic sic psallite nauta vel viator.
Nanque hic est locus omnibus petendus,
Omnes qua via ducit ad salutem.

LIB. III. EPISTOLA XII.

Epitaphium Apollinaris.

VErum post patruos patrémque carmen
Haud indignus auo nepos dicaui.
Ne fors tempore posthumo viator
Ignorans reuerentiam sepulti
Tellurem tereres inaggeratam.
Præfectus iacet hic Apollinaris,
Post prætoria recta Galliarum,
Mœrentis patriæ sinu receptus.
Consultissimus vtilissimusque,
Ruris, militiæ, forique cultor.
Exemplóque aliis periculoso
Liber sub dominantibus tyrannis.
Hæc sed maxima dignitas probatur,
Quod frontem cruce, membra fonte purgans,
Primus de numero patrum suorum
Sacris sacrilegis renuntiauit.
Hoc primum est decus, hæc superba virtus,
Spe præcedere, quos honore iungas.
Quique hic sunt titulis pares, parentes
Hos illic meritis superuenire.

LIB. IV. EPIST. VIII.

Versus Conchæ.

PIstrigero qua concha vehit Tritone cytheron
Hac sibi collata cedere non dubitet.
Poscimus inclina paulisper culmen herile
Et munus paruum magna patrona cape.
Euodiúmque libens non aspernare clientem,
Quem faciens grandem tu quoque maior eris.
Sic tibi cui rex est genitor, socer, atque maritus,
Natus rex quoque sit cum patre, pòstque patrem.
Felices lymphæ clausæ, quæ luce metalli
Ora tamen dominæ lucidiora fouent.
Nam cum dignatur regina hic tingere vultus,
Candor in argentum mittitur è facie.

EPISTOLA XI.

GErmani decus & dolor Mamerti
Mirantum vnica gemma episcoporum,
Hoc dat cespite membra Claudianus.
Triplex bibliotheca quo magistro
Romana attica christiana fulsit.
Quam totam monachus virente in æuo
Secreta bibit institutione.
Orator, dialecticus, poëta,
Tractator, geometra, musicúsque,
Doctus soluere vincla quæstionum,
Et verbi gladio secare sectas,
Vis quæ catholicam fidem lacessunt.
Psalmorum hic modulator & phonascus,
Ante altaria fratre gratulante
Instructas docuit sonare classes.
Hic solennibus annuis parauit,
Quæ quo tempore lecta conuenirent.
Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce leuans episcopali.
Nam de pontificis tenore summi,
Ille insignia sumpsit, hic laborem.
At tu quisque doles amice lector
De tanto quasi nil viro superstit,
Vdis parce genis rigare marmor,
Mens & gloria non queunt humari.

EPISTOLA XVIII.

Versus ecclesiæ sancti Martini.

MArtini corpus totis venerabile terris
In quo post vitæ tempora viuit honor.
Texerat hic primum plebeio ma hina cultu
Quæ confessori non erat æqua suo.
Nec desistebat ciues onerare pudore
Gloria magna viri gratia parua loci.
Antistes, sed quia numeratur sextus ab ipso
Longum perpetuus sustulit inuidiam.
Internum remouens modici penetrale sacelli,
Ampláque tecta leuans interiora domo.
Creuit, virtúsque simul valido tribuente patrono,
In spaciis ædes, conditor in meritis.
Quæ Salomoniaco potis est confligere templo,
Septima quæ mundo fabrica mira fuit,
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud,

Iste transgreditur cuncta metalla fide.
Liuor abi mordax absoluantúrque priores,
Nil moueat aut addat garrula posteritas.
Dúmque venit Christus populos qui suscitet omnes
Perpetuo durent culmina perpetui.

LIBER V. EPISTOLA XVII.

VERSVS.

Mane nouo vel cum feruentia balnea poscunt,
Seu cum venatu frons calefacta madet.
Hoc foueat faciem pulcher Philimachius vdam
Migret vt in Bibulam vllus ab ore liquo.

LIBER VII.

EPISTOLA XVII.

Abraham sanctis merito sociande patronis,
Quos tibi collegas dicere non trepidem.
Nam sic praecedunt vt mox tamen ipse sequare.
Dat partem regni portio martyrij.
Natus ad Euphraten pro Christo ergastula passus,
Et quinquennali vincula laxa fame.
Elapsus regi truculento Susidis ore,
Occiduum properas solus adúsque solum.
Sed confessorem virtutum signa sequuntur.
Spiritibúsque malis fers fugitiue fugam.
Quáque venis Lemurum se clamat caedere turba.
Daemonas ire iubes exul in exilium.
Expeteris cunctis nec te capit ambitus vllus,
Est tibi delatus plus onerosus honor.
Romuleos refugis Bizantinósque fragores,
Atque sagittifero moenia fracta Tito.
Murus Alexandri te non capit Antiochíque,
Spernis Elissea Byrsica tecta domus.
Rura paludicolae temnis populosa Rauenna,
Et quae lanigero de sue nomen habet.
Angulus iste placet paupertinúsque recessus,
Et casa cui culmo culmina pressa forent,
Aedificas hic ipse deo venerabile templum,
Ipse dei templum corpore facte prius.
Finiti cursus istic vitaeque viaeque,
Sudori superest dupla corona tuo.
Iam te circumstant paradisi moenia sacri,
Abraham iam te comperegrinus habet.
Iam patriam ingrederis, sed de qua decidit Adam
Iam potes ad fontem fluminis ire tui,

LIBER VIII.

EPISTOLA IX.

Quid Cirrham vel Hysantias camaenas,
Quid doctas Heliconidum liquores
Scalptos alitis hinnientis ictu,
Nunc in carmina commouere tentas.
Nostra Lampridius decus Thalia.
Et me scribere sic subinde cogis,
Ac si delphica Delio tulissem
Instrumenta tuo, nouisque Apollo
Cortinam, tripodas, chelim, pharetras,
Arcus grippas agam, duplaeque frontis
Hinc baccas quatiam, vel hinc corymbos.
Tu iam Tityre rura post recepta,
Myrtos, & Platanona peruagatus
Pulsas barbiton, atque concinentes
Ora & plectra tibi modos resultant.
Chorda, voce, metro stupende psaltes,
Nos istic positos semélque visos,
Bis iam menstrua luna conspicatur,
Nec multum domino vacat vel ipsi
Dum responsa petit subactus orbis.
Istic saxona caerulum videmus
Assuetum ante salo solum timere,
Cuius verticis extimas per oras
Non contenta suos tenere morsus
Altat lamina marginem comarum.
Et sic crinibus ad cutem recisis
Decrescit caput additúrque vultus.
Sic tonso occipiti senex Sicamber
Postquam victus es heliciis retrorsum
Ceruicem ad veterem nouos capillos.
Hic glaucis herulus genis vagatur,
Imos oceani colens recessus
Algoso prope concolor profundo.
Hic Burgundio septipes frequenter,
Flexo poplite supplicat quietem,
Istic Ostrogothus viget patronis,
Vicinósque premens subinde Hunnos,
Iis quod subditur, hinc superbit illis.
Hinc Romane tibi petis salutem,
Et contra Scythicae plagae cateruas,
Si quos Parrhasis vrsa fert tumultus.
Theodorice tua manus rogantur,
Et Martem validus per inquilinum
Defenset tenuem Garunna Tybrim.
Ipse hic Parthicus Arsaces precatur,
Aula Susidis vt tenere culmen
Possit, foedere sub stipendiali.
Nam quod partibus arma Bosphoranis
Grandi hinc surgere sentit apparatu,
Maestam Persida iam sonum ad duella
Ripa Euphratide vix putat tuendam,
Qui cognata licet sibi astra fingens,
Phoebea tumeat propinquitate,
Mortalem hic tamen implet obsecrando.
Haec inter terimus moras inanes,
Sed tu Tityre parce prouocare,
Iam non inuideo magisque miror,
Qui dum nil mereor precésque frustra
Impendo, Meliboeus esse coepi.

EPISTOLA. XI.

VERSVS SIDONII AD LAMpridium Lupo Papæ missi.

Dilectæ nimis & peculiari
Phœbus commonitorium Thaliæ,
Paulum depositis alumna plectris
Sparsam stringe comam virente vitta.
Et rugas tibi Syrmatis profundi
Succi gnant hereda expeditiores.
Soccos ferre caue, nec vt solebat
Laxo pes natet altus in cothurno.
Sed tales crepidas ligare cura,
Quales harpalice vel illa vinxit,
Quæ victos gladio procos cecidit.
Perges sic melius volante saltu,
Si vestigia fasceata, nudi
Per summum digiti regant, citatis
Firmis ingressibus, atque vinculorum
Concurrentibus ansulis reflexa
Ad crus, per cameram cathena surgat.
Hoc pernix habitu meum memento
Orpheum visere, qui cotidiana
Saxa & robora corneásque febras
Mollit dulciloqua canorus arte.
Arpinas modo quam tonante lingua
Dictat, nunc stylus aut Maronianus,
Aut quo in Latium beat Horati,
Alceo potior lyristes ipso
Et nunc inflat epos tragœdiarum,
Nunc comœdica tempo at iocosa,
Nunc flammant satyræ, & tyrannicarum
Declamatio controuersiarum
Dic Phœbus venit atque post veredos
Remis velinolum quatit Garunnam.
Occurras licet ante, sed parato
Actutum hospitio Leontióque
Prisco Lucia quem dat e senatu.
Sic iam nunc aderit, satis facetum &
Solo nomine rusticum videto.
Sed si tecta negant vt occupata,
Perge ad limina mox episcoporum
Sancti & Galliceni manu osculata,
Tecti posce breuis va ationem:
Ne si destituor domo negata,
Mœrens ad madidas eam tabernas,
Et claudens geminas subinde nares,
Propter fumificas gemam culinas,
Qua serpilliferis olet cathenis
Baccas per geminas ruber botellus,
Ollarum aut nebulæ vapore iuncto
Fumant cum crepitantibus patellis.
Hic cum festa dies ciere rauos
Cantus cœperit, & voluptuosam
Scurrarum querimoniam crepare,
Tunc tunc carmina digniora nobis,
Vinosi hospitis excitus camœna
Plus illis ego barbarus susurrem.
O necessitas abiecta nascendi,
Viuendi misera, dura moriendi.

LIB. IX.

EPISTOLA XIII.

IAm dudum teretes hendecasyllabos,
Attrito calamis pollice lusimus,
Quos cantare magis per coriambicos
Excusso poteras mobilius pede.
Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis vt nostra dehinc cursitet orbita,
Qua flatus Lyrici Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus,
Dum metro quatitur chorda glyconio,
Nec non Alchaicis aut Pherecratio,
Iuncto Lesbaico siue anapestico,
Vernas per varij carminis æglogas,
Verborum violis multicoloribus.
Istud da veniam fingere vatibus
Priscis difficile est, difficile est mihi
Vt diuersa sonans os epigrammata,
Nil crebras titubet propter epistolas
Quas cantu ac modulis luxuriantibus
Lasciuire vetat mascula dictio.
Istud vix Leo rex Castalij chori,
Vix hunc qui sequitur Lampridius queat,
Declamans gemini pondere sub styli
Coram discipulis Burdegalensibus.
Hoc me téque decet parce precor iocis,
Quam si pollicitam seruet ad extimum
Oratoris opus clara modestiam,
Quo nil deterius si fuerit simul
In primis rigidus, mollis in vltimis.

AGe conuocata pubes,
Iubet volumen istud,
Studiis in astra tollas,
Locus, hora, mensa, causa,
Quod & aure & ore discis,
Petrus est tibi legendus
In vtraque disciplina.
Celebremus ergo fratres,
Peragat diem cadentem
Genialis apparatus,
Rutiláque ferte blattas
Melibœa fucat vnda,
Bibulum colore vellus,
Ctesiphontis ac Nyphatis
Rapidas vacante panno
Beneficia plaga cocco
Cruor incruentus exit.
Resupina flexus ora
Simulachra bestiarum,
Nunc pulchriora lina,
Hederísque pampinísque
Citisos, crocos, amellos,
Calati ferant capaces,
Abacum thorósque pingant,
Domet hyspidos capillos,
Petit alta tecta fumus,
Numerosus erigatur

Camera in superna lycnus,
Adipéque glutinosos,
Opobalsamum lucerna
Anaglyptico metallo
Humeris ferant onustis,
Socient falerna nardo,
Rosa sutilis coronet
Alabastra ventilantes,
Dare fracta membra ludo,
Pede, veste, voce, buccas
Thimelen, Palénque doctae
Citharistas Corinthus
Satis institutus autor,
Pia ficta literarum,
Dape, poculis, choreis.
Rutilum toreuma bisso
Recoquente quas aheno,
Opulentes vt meraco
Peregrina det supellex
Iuga texta beluásque
Acuit quibus furor est,
Iaculóque ceu forante,
Vbi tornus & per artem
It equo reditque telo,
Fugiens fugánsque partus,
Gerat orbis atque lauris
Viridantibus, tegatur
Casias, ligustra, calthas
Redolentibúsque sertis
Manus vncta succo amomi,
Arabúmque messe pinguis,
Veniente nocte nec non
Laquearibus coruscis
Oleúmque nescientes
Vtero tumente fundant,
Geruli caput plicantes,
Epulas superbiores
Patera, scyphi, lebetes,
Tripodásque cantarósque.
Iuuat ire per corollas,
Iuuat & vago rotatu
Simulare vel trementes,
Bimari remittat vrbe
Tepidas ad officinas
Digiti quibus canentes
Pariter sonante lingua
Animata fila pulsu
Satyris amica mutis
Quibus antra per palati
Gemit aura tibiciis.
Date docta sub cothurno,
Date quicquid & poetae,
Petrus hac & illa transit,
Geometra quod arte texens,
Labyrinthicas cucurrit,
Et ab omnibus probatus,
Per & ora docta fertur,
Aganippeósque fontes,
Comitantibus camoenis,
Quasi praesulem canendi,
Deus ista praestet vnius,
Diadematis potestas,
Populúsque Romularis,
Fora, templa, iura, castra,
Padus atque ciuitatum
Similis fauor exultat,
Imitabitúrque Gallos
Nec in hoc moratus axe,
Aquilonibúsque & austris
Vice pectinis fatigent.
Date & aera fistulata,
Date ramulos coralla
Crepulis restanda buccis,
Date carminata socco,
Date quicquid aduocato
Vario strepunt in actu.
Opus aeditum tenemus,
Iter asperum, viásque,
Sed in omnibus laborans,
Rapit hinc & inde palmam,
Premit hinc & Hippocrenem,
Et Apollinem canorum
Abigamus & Mineruam
Remouete, ficta facta
Stupuit virum loquentem,
Toga, miles, ordo equester,
Et adhuc sophos volitant.
Super has fragor est alumnae,
Dat amor Ligusticarum
Rhodaniticas per vrbes
Feritas Hibericorum,
Cito ad arua perges euri.
Zephyrisque perferetur.

EPIST. XV.

IVbes amice nostra per volumina
Ferox iambus & trocheus hactenus
Spondeus addat, vt moram volucripes
Resinétque mixtus ille pes celerrimus,
Loco locandus vndecunque in vltimo,
Modo in priore parte, nunc in extima.
Pronunticetur consueta tertia,
Quae temperare vix valet gregarius,
In pectine erras, nec per ora cum aua
Compos, sed istud aptius parauerat
Cantus in latino cum prior sit Attico.
Fide, voce, matris, ad fluenta Pegasi.
Qui tres verba graia carmina verat,
Momémque victor ipse per biuerticem
Aut vterque vatum silere poetice
Venusina Flacce plectra inepius exaras.
Ataecem sonare cum suis oloribus,
Nec ista sola sunt perita pectora,
Seuerianus ista rethor altius,
Scholasticusque sub rotundioribus
Epularis, vsquequaque nec stylus
Potuisset ista semper effectius,
Modu resultet inchoatioribus,
Pgrásque bigas & quaterna tempora.

Hanc parum per insita trimetra.
Bene nuncupatus quondam ab arce Pirrichia
Spondæum daturus & subinde versui
Anapestus, ipse quanquam & absolutius
Gemina brevique longa adhæret syllaba,
Poëta ut ipse cernis esse Solium, mihi
Vaga lingua, flexum competenter explicat,
Leo leonis aut sequutus orbitas,
Consentiorum qui superstes est pater
Cecinisse dictus omniforme canticum,
Tenuisse celsa iunctus astra Pindaro.
Nullus secundus inter astra Delphica,
Latiale carmen aptet absque Dorico,
Iapigisque verna cycnus aut fidi
Cana & canora colla victus in gemmas
Licet & peritis hæc peritiora sint.
Affer, vaferque Domnulus potitius,
Petrus camænis dictitasset acrius,
Verum vetare ut stupenda perageret,
Humo atque genere certus in Ligustide,
Proculus melodes insonare pulsibus
Venetam lacessat ut favore Mantuam
Rotas Maronis artexate comperi.
Quid inter hosce te rogante garriam,
Animique nota distent ut à literis?
Limans faceta sic poëmata
Homerice quæ paret ipse gloriæ.
Ego corde & ore iure despicabilis,
Loquacitatis impudentiam probans,
Sed quid negabo, nec pudore territus,
Amor timere nescit inde parui.

EPIST. XVI.

AN per alternum pelagus loquendi
Egit audacem mea cymba cursum?
Nec bipertito timuit secundo
Flectere clavum.
Solvit antennas, ligat alta vela,
Palmulam ponit manus, atque transtris
Littori iunctis petit osculandam
Saltus arenam.
Mussitans quanquam chorus invidorum
Prodat horrentis rabiem animo,
Nil palam sane loquitur, pavetque
Publica puncta.
Verberant puppem, quatiunt carinam,
Ventilant spondas laterum rotundas,
Arborem circa volitans sinistra
Sibila lingua.
Nos tamen rectam comite arte proram,
Nil tumescentes veriti procellas
Scstimus portu gemina potiri
Fronde corona.
Quam mihi indulsit populus Quirini
Blattifer, vel quam tribuit senatus,
Quam peritorum dedit ordo consors
Iudiciorum.
Cum meis poni statuam perenne
Nerva Traianus titulis videret,
Inter autores utriusque fixam
Bibliothecæ.
Quanquam post visus, prope post bilustre,
Tempus accepi cupiens honorem,
Qui patrum ac plebis simul unus olim
Iura gubernat,
Præter heroos loca multa, multis
Texui pannis elegos frequenter
Subditus senis pedibus rotans
Commate bino.
Nunc per undenas equitare suetus
Syllabas, lusi celer atque metro
Sapphico creber cecini citatus,
Rarus iambo.
Nec recordari queo quanta quondam
Scripserim primo iuvenis calore,
Unde pars maior utinam taceri
Posset & abdi.
Nam senectutis propiore meta
Quicquid extremis sociamur annis
Plus pudet siquid leve lusit ætas
Nunc reminisci.
Iámque & horrescens ad epistolarum
Transtuli cultum genus omne cura,
Ne reus cantu petulantiore
Sim reus actus.
Neu puter solus per amœna dicta
Schema sic artis phalerásque iungam
Clericus, ne quid maculet rigorem
Fama poëtæ.
Denique ad quod ius epigramma posthac
Non ferar pronus teneróque metro,
Vel gravi nullum cito cogar exhinc
Promere carmen.
Persequutorum nisi forte dicam
Quæstiones emeritósque cælum
Martyres mortis precio parasse
Præmia vitæ.
Et quibus primum mihi psallat ille
Qui Tolosanam tenuit cathedram
De gradu summum capitoliorum
Præcipitatum.
Quem negatorem Iovis ac Minervæ,
Et crucis Christi bona confitentem
Iunxit ad tauri latus iugati
Plebs furibunda.
Ut per abruptum bove concitato
Spargeret cursus lacerum cadaver,
Cautibus tinctis calida soluti
Pulte cerebri.
Post Saturninum volo plectra cantent,
Quos patronorum reliquos probavi
Anxio duros mihi per labores
Auxiliatos.
Singulos quos nunc pia nuncupatim
Non valens versu cohibere verba,
Quos tamen chordæ nequeunt sonare
Corda sonabunt.

CAII SOLLII SIDONII APOLLINARIS PRÆFATIO PANEGYRICI DICTI ANTEMIO AVGVſto conſuli.

Vm iuuenem ſuper aſtra Iouem natura locaret,
Suſciperétque nouus regna vetuſta deus:
Certauere ſuum venerari numina numen,
Diſparibus modulis incinuiſſe ſophos.
Mars clangente tuba patris præconia dixit,
Laudauitque ſono fulmina fulmineo.
Arcas & arcitenens fidibus ſtrepuere ſonoris,
Doctior hic cithara pulſibus, ille lyra.
Caſtalidúmque chorus vario modulamine plauſit
Carminibus, cannis pollice, voce pede.
Sed poſt cœlicolas etiam mediocria fertur
Cantica ſemideum ſuſtinuiſſe deus.
Tunc Faunis dryades Satyrisque mimallones actæ,
Fuderunt lepidum ruſtica turba melos.
Alta cicuticines liquerunt menala Panes,
Póſtque Chelim placuit fiſtula rauca Ioui.
Hos inter Chiron ad plectra ſonantia ſaltans,
Flectit inepta ſui membra facetus equi.
Semiuir audiri meruit, meruitque placere,
Quamuis hinnitum dum canit ille daret.
Ergo ſacrum diues & pauper lingua litabat,
Summáque tunc voti victima cantus erat.
Sic nos ô Cæſar noſtri ſpes maxima ſecli,
Poſt magnos proceres paruula thura damus,
Audacter docto coram doctore canentes,
Aut Phœbi aut noſtro qui ſolet ore loqui.
Qui licet æterna ſit vobis quæſtor in aula,
Aeternum nobis ille magiſter erit.
Ergo colat varia te princeps hoſtia linguæ,
Nam noua templa tibi pectora noſtra facis.

PANEGYRICVS.

AVſpicio & numero faſces Auguſte ſecundo
Erige & effulgens trabealis molle metalli
Sonum pande nouum, conſul vetus, ac ſine faſtu,
Aſcribe his faſtis, quanquam diademate crinem
Fatigatus eas, humeróſque ex more priorum
Includat Sarrana clamis, te picta togarum
Purpura plus capiat, quia res eſt ſemper ab æuo
Rara, frequens conſul, túque ô cui laurea Iane
Annua debetur, religa torpore ſolutas
Quamuis fronde comas, ſubita nec luce paueſcas,
Principii aut rerum credas elementa moueri,
Nil natura nouat, ſed hic quoque venit ab ortu.
Hic eſt ô proceres petiit quem Romula virtus,
Et quem veſter amor cui ſe ceu victa procellis,
Atque carens rectore ratis, reſpublica fractam
Intulit, vt digno melius flectenda magiſtro,
Ne tempeſtates néve pyrata timeret,
Te prece ruricola expetiit, te fœdere vinctus
Aſſenſu, te caſtra tubis, te curia plauſu,
Te punctis ſcripſere tribus, collegáque miſit
Te nobis, regúmque tibi ſuffragia tot ſunt,
Quanta legis mundus, fateor trepidauimus omnes,
Ne vellet collega pius permittere voto
Publica vota ſuo, credet ventura propago
In nos, vt poſſit princeps ſic cuncta licere,
De te, non totum licuit tibi. Facta priorum
Exuperas Auguſte Leo, nam regna ſuperſtat
Qui regnare iubet, melius reſpublica veſtra
Nunc erit vna, magis quæ ſic eſt facta duorum.
Salue ſceptrorum columen regina orientis
Orbis Roma tui, rerúmque ibi principe miſſo,
Iam non eoo ſolum veneranda Quiriti
Imperii ſedes, ſed plus pretioſa quod extas
Imperii genitrix, Rhodopem quæ potas & Hemum,
Thracum terra tua eſt, heroum ve fertilis ora.
Excipit hic natos glacies, & matris ab aluo
Artus infantum molles, nix Cymbrica durat,
Pectore vix alitur quiſquam, ſed ab vbere tractus,
Plus potat per vulnus, equum ſic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit. Creuere parumper,
Mox pugnam ludunt iaculis, hos ſuggerit illis
Nutrix plaga iocos, pueri venatibus apti,
Luſtra feris vacuant rapto ditata iuuentus,
Iura colit gladii, conſumatámque ſenectam
Non ferro finire pudet, tali ordine vitæ
Ciues Martis agunt, at tu cui conſiua ponto
Europæ atque Aſiæ commiſſum carpis vtrinque
Temperiem, nam biſtonios aquilonis hiatus
Proxima Calchidici ſenſim tuba temperat Euri,
Interea te Suſa tremunt ac ſupplice cultu,
Flectit Achemenius lunatum Perſa tiaram,
Indus odorifero crinem madefactus amomo,
In tua lucra feris exarmat guttur alumnis,
Vt pandum dependat ebur, ſic trunca reportat
Boſphoreis elephas, inglorius ora tributis
Porrigis, ingentem ſpacioſis mœnibus vrbem
Quam tamen Auguſtam populus facit, ſtat in æquor
Molibus, & veteres tellus noua contrahit vndas,
Nanque dicarchea tranſlatus puluis arena
Intratis ſolidatur aquis, duratáque maſſa
Suſtinet aduectos peregrino in gurgite campos.
Sic te diſpoſitam ſpectantémque vndique portus

Valla-

Vallatam, pelago terrarum commoda cingunt,
Fortunate satis Roma partire triumphos.
Et iam non querimur, valeat diuisio regni,
Concordans lancis partes, dum pondera nostra
Suscipis aquasti, talis cui ciuis ab vrbe
Procopio genitore micat, cui prisca propago
Augustis venit à proauis, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec si modo surgat Auerno
Qui cantu flexit scopulos, digitisque canoris
Compulit auritas ad plectrum currere syluas,
Cum starent Hebri latices cursúque ligato
Fluminis attoniti carmen magis vnda sitiret.
Huic quondam iuueni reparatio credita pacis
Assiriæ, stupuit primis se Parthus in annis
Consilium non ferre senis, conterritus hasit
Quisque sedens sub rege, Satraps ita iunxerat omnes.
Legati genius tremuerunt medica rura,
Quæque Draconigena portas non clauserat hosti.
Tum demum Babylon nimis est sibi visa parere,
Partibus at postquam statuit noua formula fœdus,
Procopio dictante, magis iuratur ab illis,
Ignis & vnda deus, necnon rata pacta futura,
Hic diuos testatur auos, Chaldæus in extis
Pontificum de more senex arcana peregit
Murmura, gemmantem pateram rex ipse retentas,
Fundit thuricremis carchesia cernuus aris.
Suscipit hunc reducem duplicati culmen honoris
Patritius, nec non pedituum que equitúmque magister
Præficitur castris, vt tauri claustra coërcens,
Aethiopásque vagos belli terrore relegans,
Gorgite pacato famulum spectaret orontem.
Hunc socer Anthemius præfectus consul & idem,
Indicijs populos atque annum nomine rexit.
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur, solum hic tantum mutatur in illis,
Vt regnet qui consul erat, sed omittimus omnes.
Iam tu ad plectra veni tristus cui cassi de crinis,
Ad diadema venit rutilum cui Cæsaris ostrum
Deposito thorace datur sceptróque replenda,
Mucrone est vacuata manus, cunabula vestra
Imperij fulsere notis & præscia tellus.
Aurea conuerso promisit secula fœtu.
Te nascente ferunt exorto flumina melle,
Dulcatis cunctata vadis oleique liquores,
Isse per attonitas bacca pendente trapetas.
Protulit vndantem segetem sine semine campus,
Et sine se natis inuidit pampinus vuis.
Hibernæ rubuere rosæ spretoque rigore
Lilia permixtis insultauere pruinis.
Tale puerperium quotiens lucina resoluit,
Mos elementorum cedit, regnique futuri
Fit rerum nouitate fides, vero sic beatos
Sic loquitur natura deos cunctantis Iuli
Lambebant teneros incendia blanda capillos.
Astyages Cyro pellendus forte nepotis
Inguinis expauit diffusum vite racemum.
Præbuit intrepido mammas lupa fæta Quirino.
Iulius in lucem venit, dum laurea flagrat
Magnus Alexander, nec non Augustus habentur
Concepti serpente deo, Phœbúmque Iouémque
Diuisere sibi, namque horum quæsiit vnus
Cinisia sub Syrte patrem maculis genitricis.
Alter Phœbigenam sese gaudebat haberi
Pæonij iactans Epidauria signa draconis.
Multos cinxerunt aquilæ, subitúmque per orbem
Lusit venturas famulatrix penna coronas.
Ast hunc egregij proceres ad sceptra vocari
Iam tum nosse datum est, laribus cum forte paternis
Protulit excisus iam non sua germina palmes.
Imperij ver illud erat sub imagine frondis,
Dextra per arentem florebant omnia virgam.
At postquam primos infans exegerat annos,
Reptabat super arma patris, quanquam arta terebat
Lamina ceruicem gemina complexus ab vlna,
Liuida laxatis intrabat ad oscula cristis.
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festiua tractare manu, aptósque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere neruos,
Nunc tremulum tenero iaculum torquere lacerto,
Inque frementis equi dorsum cum pondere compti,
Indutas calibum saltu transferre cathenas,
Inuentas agitare feras & fronde latentes.
Quærere deprehensas, modo claudere cassibus artis,
Nunc torto penetrare veru, cum sæpe fragore
Laudaret, conitum frendens cum belua ferrum
Ferret, & iratos exirent arma per armos,
Conde pelethronios alacer puer & veterator
Æacida titulos, quanquam subiecta magistri
Terga premens, & ob hoc securus lustra pererrans,
Tu potius regereris equo non principe nostro,
Spicula derexit melius Pitone superstans,
Pean cum vacua turbatus pene pharetra,
Figeret innumeris numerosa volumina telis.
Nec minor his inter veteres audire sophistas
Mileto, quod ferte Tales vadimonia culpas.
Lindie quod Cleobule canis modus optimus esto.
Ex Ephire bili moderaris, quod Periander
Attice, quódue Solon finem bene respicis æui,
Priencæ Bia quod plus sibi turba malorum est.
Noscere quid tempus Lesbo fate Pittace suades.
Quod se nosse omnes vis ex Lacedæmone Chilon.
Præterea didicit varias noua dogmata sectas,
Quicquid laudauit Scythicis Anacharsis in aruis,
Quicquid legifero profecit Sparta Licurgo.
Quicquid Erichthæi Cynicorum turba volutat,
Gymnasijs imitata tuos Epicure sodales.
Quicquid nil verum statuens academia duplex.
Personat arroso quicquid sæpe vngue Cleantes.
Quicquid Pythagoras, Democritus, Heraclitus,
Defleuit, risit, tacuit, quodcunque Platonis
Ingenium quod in arte fuit docet ordine terno,
Quæ vel Aristoteles partitus membra loquendi,
Argumentosis dat retia syllogismis.
Quicquid Anaximenes, Euclides, Archita, Zenon,
Archesila, Chrisippus, Anaxagorásque dederunt.
Socratisúsque animus post fatum in Phædone viuus,
Despiciens vastas tenuato in crure cathenas,
Cum tremeret mors ipsa reum ferrétque venenum
Pallida securo lictoris dextra magistro,
Præterea quicquid Latialibus indere libris

Prisca ætas studuit, totum percurrere suetus
Mantua quas acies pelagique pericula lusit,
Smirneas imitata tubas, quantumque loquendi
Arpinas dat consul opem sine fine locutus.
Fabri progenitus spreto cui patre polita
Eloquiis plus lingua fuit, vel quicquid in æuum
Mittunt Eugenéi pataueina volumina chartis.
Quæ Crispus breuitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quintilianus.
Qua Pompa Tacitus nunquam sine laude loquendus.
His hunc formatum studijs natalibus ortum
Moribus imbutum princeps cui mundus ab euro
Ad Zephyrum tunc sceptra dabat, cui nubilis atque
Vnica purpureos debebat nata nepotes.
Elegit generum sed non vt deside luxu
Fortuna soceri contentus, & ocia captans
Nil sibi deberet, comitis sed iure recepto
Danubij ripas, & tractum limitis ampli
Circuit, hortatur, disponit, discutit, armat.
Sic sub patre pius moderatus castra parentis,
Sic Marcus viuente pio post iura daturi
Innumerabilibus legionibus imperitabant,
Hinc reduci datur omnis honor & vtraque magister
Militia consulque micat coniuncta potestas
Patritij celerisque gradu primata cucurrit.
Culmina conscendit, solio puer ipse curuli
Sedit, & emerito iuuenis veteranus in æuo,
Iamque pares duos, sed vobis nulla cupido
Imperij, longam diademata passa repulsam.
Insignem legere virum, quem deinde legentem
Spernere non posses, soli tibi contulit vni.
Hæc fortuna decus quanquam te posceret ordo,
Vt lectus princeps mage quam videare relictus,
Post socerum Augustum regnas, sed non tibi venit
Purpura per thalamos & coniunx regia regno,
Laus potius quam causa fuit, nam iure habenus
Non generum legit respublica sed generosum.
Fallor bis gemino nisi cardine rem probat orbis,
Ambit te Zephyrus, rectorem destinat Eurus
Ad Boream pugnas & formidaris ad Austrum.
Ante tamen quam te socium collega crearet,
Perstrinxisse libet quos Illyris ora triumphos
Videris, excisam quæ se Valameris ab armis
Forte ducis nostri vitio deserta gemebat.
Haud aliter cæsus quondam cum Cæpio robur
Dedidit, Ausonium subita cogente ruina,
Electura ducem post gutture fracta Iugurthæ,
Vltum Arpinatem Calphurnia fœdera lixam,
Opposuit rabido respublica territa Cymbro.
Hic primum nostras aquilas prouincia vidit,
Desiit hostiles confestim horrere dracones,
Ilicet edomiti bello prædaque carentes,
Mox ipsi tua præda iacent, sed mittimus istos
Vt populatores, belli magis acta reuoluo,
Quod bellum non parua manus, neque carcere fracto,
Ad gladiaturam tu Spartace vincle parasti.
Sed Scithicæ vaga turba plagæ feritatis abundans,
Dira, rapax, vehemens ipsis quoque gentibus illic,
Barbara barbariei, cuius dux Hormidac atque
Hunnus erat, quis tale solum esse, moriique, genúsque,
Albet Hiperboreis Tanais qua vallibus actus,
Riphea de caute cadit, iacet axe sub vrsæ.
Gens animis membrisque minax, ita vultibus ipsis
Infantum suus horror inest, consurgit in arctum,
Massa rotunda, caput geminis sub fronte cauernis,
Visus adest oculis albentibus, acta cerebri
In cameram vix ad refugos lux peruenit orbes.
Non tamen exclusos, nam fornice non spacioso,
Magna vident spacia & maiorem luminis vsum,
Perspicua in puteis compensant puncta profundis,
Tum ne per malas excrescat fistula duplex
Obtundit teneras circumdata fascia nares,
Vt galeis cedant. Sic propter prælia natos
Maternus deformat amor, quia tensa genarum
Non interiecto, fit latior area naso,
Cætera pars est pulchra, viris stant pectora vasta,
Insignes humeri, succincta sub ilibus aluus.
Forma quidem pediti media est, procera sed extat,
Si cernas equites sic longi sæpe putantur,
Si sedeant, vix matre carens, sic constitit infans.
Mox præbet dorsum sonipes, cognata reare
Membra viris, ita semper equo ceu fixus adhæret,
Rector cornipedum, tergo gens altera fertur,
Hæc habet & teretes arcus, & spicula cordi,
Terribiles certaque manus iaculisque ferenda,
Mortis fixa sudes & non peccante sub ictu,
Edoctus peccare furor, gens ista repente
Erumpens solidúmque rotis transuecta per Istrum
Venerat & sectas inciderat orbita lymphas
Hanc tu directus per dacica rura vagantem
Contrahis aggrederis, superas includis, & vt te
Metato spacio castrorum serdica vidit
Obsidione premis, quæ te sic tempore multo
In vallo positum stupuit, quod miles in agros
Nec licitus nec furtiuus excursibus ibat.
Cui deesset cum sæpe Ceres sempérque Liæus,
Disciplina tamen non defuit, inde propinquo
Hoste magis timuere ducem, sic denique factum est
Vt socius tum forte tuus mox proditor illis,
Frustra terga daret commissæ tempore pugnæ,
Qui iam coniungeret flexo pede cornua nudans
Tu stabas acie solus, te sparsa fugato
Expetijt ductore manus, te Marte pedestri
Sudantem repetebat eques tua signa secutus,
Non se desertum sensit certamine miles.
I nunc & veteris profer præconia Tulli
Aetas cana patrum quod pulchro hortamine mendax
Occuluit, refugi nutantia fœdera Meti.
Nil simile est falsique tuum tibi non placet hostem,
Tunc vicit miles dum se putat esse iuuandum,
Hic vicit, postquam se comperit esse relictum
Dux fugis, insequeris, renouat certamina, vincis,
Clauditur, expugnas: elabitur, obruis, atque
Sarmatica paci precium sua funera ponis.
Partitur, iussum subijt, iam transfuga letum
Atque peregrino cecidit tua victima ferro,
Ecce iterum si forte places conflige, vetustas,
Hannibal ille ferox ad pœnam forte petitus
Et si non habuit ius vitæ, fine supremo

Certè

Certè habuit mortis, quem cæcus carcer & vncus,
Et quem spectabat fracturus guttura lictor,
Hausit Bebricio constantior hospite virus,
Nam te quod fugis mandata morte peremptus,
Non tam victoris perijt, quam iudicis ore.
Nunc ades ô Pean lauro cui grypas obuncos,
Docta lupata ligant, quotiens per frondea lora
Flectis penniferos hederis bicoloribus armos,
Huc conuerte chelym, non est modo dicere tempus,
Pythona extinctum nec bis septena sonare,
Vulnera Tantalidum, quorum tibi funera seruat,
Cantus & æterno viuunt in carmine mortes,
Vos quoque Castalides paucis quo munere nobis
Venerit Antemius gemini cum fœdere regni
Pandite, pax rerum misit qui regna gubernet.
Auxerat Augustus naturæ lege Seuerus
Diuorum numerum, quem mox Aenotria casum
Vidit, vt aerei de rupibus Appennini
Pergit, cærulei vitreas ad Tybridis aedes.
Non galea conclusa genas, nec sutilis illi,
Circulus impactis loricam texuit hamis,
Sed nudata caput pro crine racemifer exit,
Plurima per frontem constringens oppida palmes,
Perque humeros teretes rutilantes perque lacertos
Pendula gemmiferæ mordebant suppara bullæ,
Segnior incedit gentio venerandaque membra,
Viticomam retinens baculi vice flectit ad vlmum,
Sed tamen vbertas sequitur quæcunque propinquat
Incessu fœcundus iter, comitataque gressum
Læta per impressas rorat vindemia plantas,
Iliicet ingreditur Tyberini gurgitis antrum
Currebat fluuius residens & arundinis alta,
Concolor in viridi fluitabat sylua capillo,
Dat sonitum mento vnda cadens licet hispida setis
Suppositis, multum sedaret barba fragorem,
Pectore ructabat latices lapsúque citato,
Sulcabat madidam iam torrens alueus aluum,
Terretur veniente dea manibúsque remissis
Remus, & vrna cadunt venia tum verba parati
Illa prior, venio viduatam præsule nostro
Per te si placeat lachrymis inflectere Romam.
Expetat auroræ partes fastúque remoto
Hoc vnum præstet iam plus dignetur amari,
Instrue quas quærat vires orbíque iacenti,
Quo poscat dic orbe caput quæcunque creauis,
Axe meo natum confestim fregit in illo,
Imperij fortuna rotas hinc Vandalus hostis
Vrget & in nostrum numerosa classe quotannis
Militat excidium conuersóque ordine fati
Torrida Caucaseos infert mihi Byrsa furores
Præterea inuictus Ricimer quem publica fata
Respiciunt, proprio solus vix Marte repellit,
Pyratam per rura vagum qui prælia vitans,
Victorem fugitiuus agit, quis sufferat hostem
Qui pacem pugnamque negat, nam fœdera nulla
Cum Ricimere iacit, quem cur nimis oderit audi,
Incertum crepat ille patrem, cum semper sit illi
Certa parens, vt nunc regis sit filius effert,
Matris adulterium tum liuet, quod Ricimerem
In regnum duo regna vocant, nam patre Sueuus
A genitrice Gethes, simul & reminiscitur illud,
Quod Tarthesiacis auus huius Vallia terris
Vandalicas turmas, & iuncti Martis Alanos
Strauit, & occiduam texere cadauera Calpen,
Quid veteres narrare fugas, quid damna priorum,
Arganthonini recolis dispendia campi,
Inde furis qui se docuit satis esse nepotem
Illius esse viri, quo viso Vandale semper
Terga dabas, nam non Siculis illustrior aruis,
Tu Marcelle redis per quem tellure marique
Nostra Siracusios presserunt arma penates,
Nec tu cui currum curuis superare Metelle
Contigit, ostentans nobis elephanta frequentem,
Grex niger albentes tegeret cum mole iugales,
Autorémque suum calaret pompa triumphi,
Noricus Ostrogothum qui continet, ille timetur,
Gallia, quæ Rhenus Martem ligat illa pauori est.
Quod consanguineo me Vandalus hostis alano
Diripuit tradente, suis hic vltus ab armis.
Sed tamen vnus homo est, nec tanta pericula solus,
Tollere sed differre potest, modo principe nobis
Est opus armato veterum qui more parentum,
Non mandet sed bella gerat, quem signa mouentem
Terra vel vnda tremant, vt tandem iure recepto,
Romula desuetas moderentur classica classes.
Audijt illa pater, simul annuit, itur in vrbem,
Continuo vidit ipse deam summissus adorat,
Pectus & exertam tetigerunt cornua mammam,
Mandatas fert inde preces, quas diua secuta
Apparat ire viam laxatos torua capillos,
Stringit & inclusa latuerunt casside turres
Insuitadaurus erat, bullis hostilibus asper,
Applicat à læua surgentem balteus ensem.
Inseritur clypeo victrix manus illius orbem,
Martigena lupa, tybris, amor. Mars, ilia complet,
Fibula mordax refugas à pectore vestes,
Dente capit mimus hasta minax, quercúsque tropeis
Curua tremit, placidóque ideam sub fasce fatigat,
Perpetuo stat planta solo, sed fascea primos
Sistit in ad digitos, retinacula bina cothurnis
Mittit in aduersum vinclo de fornice pollex.
Quæ stringant crepidas vt concurrentibus ansis
Vinclorum pandas tendant per crura cathenas,
Ergo sicut erat liquidam transuecta per æthram,
Nascentis petijt tepidos Hiperionis ortus
Est locus oceani longæuis proximus Indis,
Axe sub Eoo Nabatheum tensus in Eurum.
Ver ibi continuum est, interpellata nec vllis
Frigoribus pallescit humus, sed flore perenni
Picta peregrinos ignorant arua rigores,
Halant rura rosis indesiciósque per agros
Fragrat odor, violam, citisum, serpilla, ligustrum,
Lilia, narcissum, casiam, colocasia, caltam,
Costum, malobatrum, myrrhas, opobalsama, thura,
Parturiunt campi nec non pensante fructa,
Hinc rediuiua petit vicinus cynnama phœnix,
Hic domus auroræ rutilo crustante metallo,
Bacharum profert leues asprata lapillos,
Decipiunt diuersa oculos & ab arte magistra,
Hoc vnum quodcunque videt, sed conditur omnis

Sub domina præsente decor nimióque rubore
Gemmarum varios perdit quia possidet ignes.
Fundebat coma pexa crocos flexóque lacerto,
Lutea depressus comebat tempora pecten.
Fundebant oculi radios, color igneus illis,
Non tamen ardor erat, quamuis de nocte recussa,
Excepti soleant sudorem fingere rores.
Pectora bis cingunt zonæ, paruisque lapillis
Inuidiam facit ipse sinus, pars extima pepli
Perfert puniceas per crura rubentia rugas,
Sic regina sedet solio, sceptri vice dextram
Lampadis hasta replet, nox astat proxima diuæ,
In refugos conuersa pedes, ac pone tribunal,
Prima lux summum, vix intellecta cacumen,
Hinc Romam liquido venientem tramite cernes,
Exiluit propere & blandis prior orsa loquelis,
Quid caput ô mundi dixit mea regna reuisis?
Quidue iubes? paulum illa silens, atque aspera miscens
Mitibus, hæc cœpit, venio, desiste moueri,
Nec multum trepida non vt mihi pressus Araxes,
Imposito sub ponte fluat nec vt ordine prisco
Indicus ausonia potetur casside Ganges,
Aut vt Tigriferi pharetrata per arua Niphatis
Depopuletur ouans Artaxata Caspia consul.
Non Phari regina precor nec vt bisce lacertis
Frangat, hidaspeas aries urpaclus Erithras,
Non in bactra feror nec committentia pugnas,
Nostra Semiramiæ rident ad classica portæ,
Arsacias non quæro domus nec tessera castris
In Ctesiphonta datur, totum hinc tibi cessibus axem,
Et nec sic mereor nostram vt tuearis senectam?
Omne quod Euphrateu Tigrimque interiacet, olim
Sola tenes, res empta mihi est de sanguine Crassi
Ad Charras pretium scripsi, nec multa remansi,
Aut perii: sic emptus ager, si fallo probasti
Ventidio, mactante sapor nec suspicit istud.
Vrmenias portúmque dedi, quo Marte petitum
Dicat Sylla tibi forsan non creditur vni.
Consule Lucullum, taceo iam Cycladas omnes.
Adquisita meo seruit tibi Creta Metello.
Transcripsi Cilicas, hos Magnus fuderat olim,
Adiecit serie quos nunc moderaris Isauras,
Hos quoque sub nostris domuit Seruilius armis,
Concessi Aetholos veteres Acheloiaque arua,
Transfudit Attalicum male credula testamentum.
Epirum retines, tu scis cui debeas, illam
Pyrrhus, in Illyricum spectato remittere iura,
Ac Macedum terras & habes tu Paule nepotes,
Aegypti frumenta dedi, mihi vicerat olim
Leucadius Agrippa fretis. Iudæa tenetur
Sub ditione tua, tanquam tu miseris illuc,
Insignem cum patre Titum, tibi Cypria merces
Fertur, pugnaces ego pauper laudo Catones,
Dorica te tellus & Achaica iura tremiscunt,
Tendis & in Bimarem felicia regna Corinthon.
Dic Bizantinus quis rem tibi Mummius egit,
Sed si forte placet veteres sopire querelas,
Anthemium concede mihi, sit partibus istis
Augustus, longúmque leo mea iura gubernet,
Quem petii patrio vestitum murice, natam
Gaudeat Euphemiam sidus diuale parentis,
Adyce præterea priuatum ad publica fœdus,
Sit socer Augustus genero Ricimere beatus,
Nobilitate micant, est vobis regia virgo,
Regius ille mihi, si consors annuis istud,
Mox Libyam sperare dabis, circumspice tædas
Antiquas, par nulla tibi sit copula pridem,
Proferat hic veterum thalamos discrimine partos.
Græcia ni pudor est reparatis Pisa quadrigis,
Suscitet Oenomaum, nata quem fraude cadentem
Cerea destituit, resolutis axibus obex.
Procedat Schœneis prius agnita virgo mariti
Crimine, quam sexu spectet de carcere Circi,
Pallentes Atalanta procos & poma decoro
Hippomenis, iam non pro solo colligat auro,
Deianira tuas Achelous Gymnade pingui
Illustret tedas, & ab Hercule pressus anhelo
Lassatum fineat riuis riualibus hostem.
Quantumuis repetam veteris connubia secli,
Transcendunt hic Heroas, heroidas illa,
Hos thalamos Ricimer, virtus te pronuba poscit,
Atque Dionæam dat Martia laurea myrtum,
Ergo age trade virum non ocia pigra fouentem,
Deiniysque grauem sed quem modo nauticus vidit,
Sestos Abydenique sinus, & Sestias ora
Hellespontiacis circumclamata procellis,
Quas pelagi fauces non sic seruisse vel illum
Crediderim, cui ruptus Athos, cui remige Mœdo,
Turgida syluosam currebant vela per Alpem,
Nec Lucullanis sic hæc freta cincta carinis,
Segnis ad insignem sedit, cum Cizicon hostis.
Qui cogente fame, cognata cadauera mandens,
Vixit morte sua, sed quid mea vota retardo?
Tarda magis tuni panica refert Titonia coniunx.
Duc age sancta parens quanquã mihi maximus vsus
Inuicti summique ducis dum mitior extes,
Et non disiunctas melius moderemur habenas,
Nam si forte placet veterum meminisse laborum,
Et quis pro patria vestri pugnarit Iuli,
Vt nil plus dicam prior hunc ego Memnona misi.
Finierat geminas iunxit concordia partes,
Electo tandem potitur quod principe Roma,
Nunc aliquos voto simili, vel amore vetustas
Te legisse crepa, nunquam non inuida summis
Emeritisque viris Brenni contra arma Camillum
Profer, ab exilio cincinnatique secures
Expulso Cæsone refer, flentemque parentem
A rastris ad rostra roga miseroque tumultum
Pelle prius, quam victa petas, si ruperit alpes
Pœnus, ad afflictos condemnatósque recurre.
Improbet vt valeat Barchina clade Metaurus,
Mulcatus tibi consul agat qui milia fundens,
Hasdrubalis rutilum sibi combricauerit ensem.
Concretum gerat ipse caput, longe altera nostri
Gratia iudicii est, scit se non læsus amari.
Et mea iam nimii propellunt carbasa flatus.
Siste camœna modos tenues portumque petentis
Iam placido sedeat mihi carminis anchora fundo,
Attamen ô princeps quam nunc tibi classis & arma

Tra-

Tractentur, quam magna geras, quam tempore paruo,
Si mea vota deus produxerit ordine recto,
Aut genero bis mox, aut te tibi consule dicam.
Nam modo nos iam festa vocant, & adhuc pia poscunt
Te fora, donabis quos libertate Quirites.
Quorum gaudentes expectant verbera malæ.
Perge pater patriæ felix, atque omine fausto
Captiuos vincture nouos absolue vetustos.

PANEGYRICI EDITIO ad Petrum.

QVid faceret latas segetes, quod tempus arandum
Messibus, & gregibus, vitibus, atque apibus,
Ad Mæcenatis quondam sunt edita nomen,
Hinc Maro post audet arma virumque loqui,
At mihi Petrus erit Mæcenas temporis huius,
Nam famæ pelagus sidere curro suo,
Si probat, emittit, si damnat, carmina celat.
Nec nos Ronchisono Rhinocerote notat.
I liber, hic nostrum tutatur crede pudorem,
Hoc censore etiam displicuisse placet.

PRÆFATIO PANEGYRICI DICTI Cæsar. Iul. Val. Maioriano.

TItyrus vt quondam patula sub tegmine fagi
Solueret inflatos murmura per calamos,
Præsidis afflicto tum vitæ Cæsar & agri,
Nec stetit ad tenuem celsior ira reum.
Sed rus concessum, dum largo in principe laudat,
Cælum pro te, rus rustica musa dedit.
Nec fuit inferius Phœbeia dona referre,
Fecerat hic dominum, fecit & ille deum.
Et tibi Flacce acies Bruti Cassique sequuto,
Carminis est auctor qui fuit & veniæ.
Sic mihi diuerso nuper sub Marte cadenti,
Iussisti placido, victor vt essem animo.
Seruat ergo tibi seruati lingua poetæ
Atque mea vitæ laus tua sit pretium.
Non ego mordaci fodiam modo dente Maronem,
Nec ciuem carpam terra Sabella tuum.
Res minor ingenio nobis, sed Cæsare maior
Vincant eloquio dummodo nos domino.

PANEGYRICVS.

COncipe prætcritos respublica mente triumphos,
Imperium iam consul habet quem purpura non plus
Quam sororia operit, cuius diademata frontem
Non magis ornant lege tegunt meritisque laborum,
Post palmam palmata venit, decora omnia regni
Accumulant fasces, & princeps consule crescit.
Personat ergo tuum cælo, rure, vrbibus, vndis,
Exultans Europa sophos, quod rector haberis,
Victor qui fueras fateor trepidauerat orbis,
Dum non vis vicisse tibi, nimióque pudore
Quod regnum mereare doles, tristique repulsa
Non moderanda iubes, quæ defendenda putasti.
Sederat exerto bellatrix pectore Roma,
Cristatum turrita caput cui pone capaci
Casside prolapsus perfundit terga capillus.
Lactea censura manet terrórque pudore
Crescit, & inuicta superas virtute venustas.
Ostricolor pepli textus, quem fibula torto
Mordax dente vorat, tum quicquid mamma refundit
Tegminis, hoc patulo conclusit gemma recessu.
Hinc fulsit rutilus spacioso circite læuum
Vmbo latus, videas hic crasso fusa metallo
Antra Rheæ, fœtámque lupam, quam fauce retecta,
Blanditis quoque terror erat, quanquam illa vorare
Martigenas & picta timet pars proxima Tybris
Exprimit, hic scabri fusus sub pumice tophi,
Præstabat madidum per guttura glauca soporem,
Pectus Palla tegit quam vexerat Ilia coniunx,
Liquentis quæ iuncta thoro vult murmura lymphis
Tollere, & vndosi somnum seruare mariti,
Ista micant clypeo, cuspis trabe surgit eburna,
Ebria cæde virum propter Bellona tropæum
Extruit, vt quercum captiuo pondere curuat,
Consurgit solium saxis quæ cæsa rubentis
Aethiopum de monte cadunt, vt sole propinquo
Natiua exustas afflauit purpura rupes.
Iungitur his Synnas, Numadum lapis additur istis,
Antiquum mentitur ebur, de caute laconum
Marmoris herbosi radians interuiret ordo.
Ergo vt se medium solio dedit, aduolat omnis
Terra simul, tum quæque suoi prouincia fructus
Exposuit, fert Indus ebur, Chaldæus amomum,
Assyrius gemmas, Ser vellera, thura Sabæus
Atthis mel, Phœnix palmas, Lacedæmon oliuum,
Argus equos, Epirus equas, pecuaria Gallus,
Arma Chalybs, frumenta Libys, Campanus Iacchum,
Aurum Lydus, Arabs guttam, Panchaia myrrham,
Pontus castores, blattam Tyrus, æra Corinthus,
Sardinia argentum, naues Hispania defert,
Fluminis & lapidum scopulos iaculabile fulgur
Fecat, & accensam siccem fœcunda maritat,
Ira deum quoties cælum se commouet illic
Plus ibi terra valet, subito flens Aphrica nigras
Procubuit lacerata genas, & cernua frontem
Iam male fœcundis in vertice fregit aristas.
Et sic orsa loqui est, venio pars tertia mundi,
Infelix felice viro famulis status olim,
Hic prædo & dominus extinctis barbara regum
Sceptra tenet tellure mea, penitúsque fugata,
Nobilitate furens, quod non est non amat hospes,
O Lasy sopite vigor tua mœnia ridet,
Insidijs cessisse suis, non concutis hastam,
Non pro me vel capta doces tua nempe putantur
Surgere festa malis, & celsi rerum ruina.
Sed melius quæ terror abit, iam vis etenim restas
Si pugnas, vt victa soles Porsenna Superbum
Tarquinium impinguens complexus milite Thusco

Ianiculum quondam, sed dum perrumpere portas
Obsidione parat, totam te pertulit uno
Coclitis in clypeo, presserunt millia solum
Multa virum, pendente via nec ponte soluto.
Cum cadit & cecidit rex idem, denique morte
Admonitus scribæ didicit sibi bella moueri,
Nō solum cum bella forent, mox pace petita,
In regnum redyt, non tam feriente fugatus,
Quam flagrante viro steterat, nam corde gelato
Scæuola & apposito dextram damnauerat igni,
Plus felix peccante manu, cum forte satelles
Pallerét, constante reo, tormentáque capti
Is fugeret, quam tortor erat, sed repulit vnus.
Tum quoque totam aciem Senones dum garrulus anser
Nuntiat, & vigilat vestrum sine milite fatum,
Me quoque da veniam, quod bellum gessimus olim,
Post Trebiam, Cannásque domos, Romanáque tecta
Hannibal ante meus, quam vidit Scipio nostra.
Quid merui! fatis cogor tibi bella mouere,
Cum volo, cum nolo trepidus te territat hostis.
Sed totus claudente freto, veluti hispidus alta
Sus prope tesqua iacet clausisque cacuminat, albis.
Os nigrum telis grauidam, circumlatrat ingens
Turba canum, si forte velis concurrere campo,
Ille per obiectos vepres timet atque superbit,
Vi tenuu fortisque loco, dum proximus eya
Venator de colle sonet, vox nota magistri
Lassatam reparat rabiem, tum vulnera cæcus
Fastidit sentire furor. Quid prælia differt?
Quid mare formidas pro cuius sæpe triumphis,
Et cælum pugnare solet? Quid quod tibi princeps
Est nunc prætura eximius, quem secula clamant
Venturum excidio Libyæ, qui tertius ex me
Accipiet nomen, debent hæc fata labori
Maioriane tuo, quem cur conscendere classem,
Ac portus intrare meos, vrbémque subire
Si iubeas, cupiam. Paucis ex ordine fabor,
Fertur Pannonia qua martia pollet Achintus
Illyricum rexisse solum cum tractibus Istri,
Huius auus nam Theodosius, quo tempore Sirim
Augustum sumpsit nomen, per vtrunque magistrum
Militiam ad partes regni; venturus Eoas
Maiorianum habuit, lætis sic condita fastis
Facta ducis quotiens Scythicis illata colonis
Classica presserunt, Hypanim Peucémque vigentem,
Monte salutatis, irrisit lixa pruinis,
Hunc socerum pater huius habet vbi clarus & imo
Culmine militiæ semper contentus, vt vnum
Casibus in dubÿs iunctus sequeretur amicum,
Non semel oblatis tentauit fascibus illum
Aethio rapere aula suo, sed perstitit ille,
Maior honoratis cœpit preciosior esse,
Sic precio non capta fides erat. Ille quod olim
Quæstor consulibus tractabat publica iura,
Acre suo tantúmque modum seruabat, vt illum
Narraret rumor iam rebus parcere nati.
Senserat hoc sed forte ducis iam liuida coniunx,
Augeri famam pueri, suffusáque bili,
Coxerat internum per barbara corda venenum.
Ilicet explorat cælum, totúmque volutus
Percurrit mathesim numeris, interrogat vmbras,
Fulmina rimatur, fibras videt, vndique gaudens
Secretum rapuisse deo, sic torua Pelasgum
Colchis in aplustri steterat trepidante marito,
Absyrtum sparsura patri, factúraque cæsi
Germani plus morte nefas, Dum funere pugnat,
Et fratrem sibi tela facit, vel cum obruit ignem
Taurorum, plus ipsa calens texitque trementem
Frigida flamma virum, quem defendente veneno,
Inter flagrantes perhibent alsisse iuuencos.
Ergo animi dudum impatiens, postquam audyt isti
Imperium & longum statum, laniata lacertos
Ingreditur, qua strata viri vocémque furentem
Iis rupit, secure taces oblite thorum,
O piger & mundo princeps, sic secula poscunt,
Maiorianus erit, clamant hoc sidera signis.
Hoc homines voto isti quid sidera quæro,
Fatum aliud cui fecit amor nil fortius illo.
Et puer est cupidus nunquam sed parcus habendi,
Pauper adhuc iam spargit opes, ingentia suadet
Consilia, & sequitur, totum quod cogitat altum est,
Vrget quod sperat, ludum si forte retexam
Consumit, quicquid iaculis fecisse putaris,
Istius vna dies tribus hunc tremuere sagittis,
Anguis, ceruus, aper, non sic librauit in hostem
Spicula, qui nato serpentis corpore cincto.
Plus timuit dum succurrit, dum ictibus ysdem
Interitum vitamque daret, stabilémque teneret,
Corde tremente, manum, totámque exiret in artem.
Spe propriore metus dans, inter membra duorum
Vnius mortem libeat decernere testis.
Cessit Erix Siculus, simul nec floruit arte
Sparta Terannea Pugilem cum gymnade pinguem
Stratum Bebricys Amicum suspexit arenis,
Qui vigor in pedibus frustra tibi natus Ophelte,
Siccaniam tribuit palmam plantásque superbas,
Haud ita per siccam Nemeen citus extulit Arcas,
Cuius in Aetholo volitantem puluere Martem,
Horruit Hippomanes, multo qui cespite cites,
Contempto præmissus erat, cum carceris antro
Emicuit pernix populo trepidante virago,
Nil toto tactura gradu cum pallidus ille
Respiceret, medium post se decrescere campum,
Et longas ad signa vias flatúque propinquo,
Pressus et hostilis iam curreret anxius vmbra,
Donec ad anfractum metæ iam iámque relictus
Concita ter sparso fregit vestigia pomo.
Qui videt hunc equitem Ledæum spernit alumnum,
Ac iuuenem Stenobæa tuum, cui terga vetabat
Pennatis largitur equi, Lyciamque Chimeram,
Quem superasse refert vulnere cum surripit vnum,
Tres animas vitam tum si tibi fata dedissent
Maioriane ferox vetuisses captiua frenos,
Pollucem cestus, Alconem spicula nosse,
Bellerophonteis insultatura opimis,
Si clypeum capias vincit Telamone creatum,
Qui puppes inter Graias contra Hectoris ignem
Ipsam

Ipsam etiam infidi classem defendit Vlyxis,
Missile si quanto iaculetur pondere quæris,
Segnius inserta trepidans pro fasce Camilla,
Excussit telum Metabus nec turbine tanto
Stridula Pelide per Troilon exiit ornus,
Nec sic Heroum tardantem busta Creontem
Atticus ægides rupit Marathonide quercu,
Nec sic intortum violatæ phebados vltrix
In danaos fulmen iecit, cum Græcia Troiæ
Noctem habuit, similémque facem, fixúsque Caphareï
Cautibus inter aquam flammam luctabat Oileus.
Parua loquor quid quod quotiens tibi bella geruntur,
Discipulus non miles adest, & fingit alumnum.
A malus econtra spectat quos viceris odit,
Et quos vincit amat, totus dormitat ad istum
Magnus Alexander patris quem gloria torsit.
Quid faciam infelix nato quæ regna parabo,
Excluso sceptris Geticis respublica si me
Præterit, & paruus super hoc Gaudentius huius
Calcatur fatis, istum iam Gallia laudat,
Quódque per Europam est, riguis hunc abluit vndis,
Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosa, Matrona, Secana,
Clitis, Claris, Arar, Vacalis, Ligerique bipẽnis Ledus
Excisum, per frusta bibit cum bella timentes
Defendit, Turonem aberas, post tempore paruo
Pugnastis pariter Francus, qua Cloio patentes
Atrebatum terras peruaserat, hinc coeuntes
Claudebant angusta vias, arcuque subactum
Vicum, Helenā, flumenque simul sub tramite longo.
Arcus suppositis trabibus transmiserat agger,
Illic te posito pugnabat ponte sub ipso
Maiorianus, eques fors ripæ colle propinquo,
Barbaricus resonabat hymen Scythicisque choreis
Nubebat flauo similis noua nupta marito,
Hos ergo vt perhibent strauit, crepitabat ad ictus
Cassis & oppositu hastarum verbera thorax,
Arcebat squamis donec conuersa fugatus,
Hostis terga dedit, plaustris rutilare videres,
Barbarici vaga festa thori, coniectáque passim
Fercula, capturisque dapes, cirrósque madentes
Ferre coronatos redolentia serta lebetas,
Illico increscit Mauors, thalamumque refringit
Plus ardens bellona faces, rapit esseda victor
Nubentémque nurum, non sic Pholoetica monstra,
Atque Pelethronios Lapithas semeleius Euan
Miscuit Hemonias dum flammant Orgia matres,
Et venerem martémque cient, ac prima cruentos,
Cum sumunt ad bella cibos, Bacchóque rotato
Pocula tela putant, cum candescente tumultu
Polluit Aemathium sanguis centauricus Othrim.
Ne plus nubigenum celebrentur iurgia fratrum,
Hic quoque monstra domat Rutili quibus arte Cerebri
Ad frontem coma tracta, iacet nudatáque ceruix.
Setarum per damna nitet, cum lumine glauco
Albet aquosa acies, ac vultibus vndique rasis,
Pro barba tenues perarantur pectine cristæ,
Strictius assuta vestes procera coercent
Membra virum, patet his arctato tegmine poples,
Latus & angustum suspendit baltheus aluum.
Excussisse citas vastum per inane bipennes,
Et plagæ præscisse locum, clypeósque rotare
Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas.
Inque hostem venisse prius puerilibus annis,
Est belli maturus amor si forte premantur,
Seu numero seu sorte loci mors obruit illos.
Cum timor inuicti præstant animóque supersunt.
Iam prope post animam tales te teste fugauit,
Et laudante viros quis nam ferat omnia tecum,
Te sine multa facit, pugnant pro principe multi,
Quam timeo ne iam iste sibi si regna tenebit
Huic vincas quæcúnque domas nil fata relinquunt.
Hic medium percussor enim si respuis esse,
Seruus eris, certe recto si tramite seruas
Sidera Chaldæus, si Thessalus elicit vmbras,
Fulgura si Thuscus nouit, si gramina Colchus,
Si Lyciæ sortes sapiunt, si nostra volatu
Fata loquuntur aues, doctis balatibus Hammon
Si sanctum sub syrte gemit si denique verum
Phœbe, Themis, Dodona canu post tempora nostra,
Iulius hic Augustus erit coniunctus amore.
Præterea est iuueni grandis quem spiritus armat.
Regis aui quo te vertas ad culmina mundi
Hic fatum fert, ambo animum, consurge simúlque
Aggredere ignaros, in vtrum mactare valebis,
Si iubeas vtrúnque mori, sed necte dolosas
Blanditias, vni ferro tamen iste petatur.
Quid loquor incassum nihil est quod tanta canamus,
Vt regnet victurus erit, commotus in iras
Aëtius, sic pauca refert, compesce furentis
Impia vota animi, mortem mandare valebo.
Insontis taceam nostri? quisquam ne precatur
Vt sine criminibus crimen fiat bene nasci?
Ad pœnam quis fata vocet? iuua viscera ferro
Maioriane petam, Phœbus si nocte refulget,
Luna die, duplex ponto si plaustra nouatur,
Parrhasis Athlantem, Thanais si Bagrada cernit,
Caucason hircinum nemoris si stipite lintris
Texta Nabatheum pro remo sulcat hidaspem,
Si bibit Hispanus Gangem, tepidísque ab Erithris
Ad Tarthesiacum venit Indus æquator Iberum.
Si se Pollucis perfundit sanguine Castor,
Thesea Piritous, Piladem si fleuit Orestes.
Vel furibunda manus raperet cum taurica sacra,
Matricida prius, sed ne spreuisse dolorem
Forte tuum videar, viuat careátque parumper
Militia, heu nobis potuit nisi triste putasses
Fortunam debere suam, si satur & illum
Rure iubet patrio, suetos mutare labores,
Fatorum currente rota, quo disceret agro,
Quid possessorem maneat, quos denique mores
Ius ciuile paret, ne solam militis artem
Ferret ad imperium, suspenderet dicet arma,
Emeritus iuuenis sterilis ieiunia terræ
Vomere fœcundans, sic quondam consule curuo
Vertebas campos, paulum si pace sequestra
Classica laxasses, fortis cui læua regebat
Stiuam post aquilas, humili dum iuncta camino
Victoris fumum biberet palmata bubulci.

Quondam pugna fuit caesis cum millibus illum
Dentatus premeret, lacera vix fragmina classis
Traxit in Epirum, qui Chaonas atque Molossos,
Qui Thracum Macedúmque manus per littora nostra
Sparserat, & cuius vires Aenotria pallens,
Ipsaque quae petijt trepidauerat uncta Tharentus
Hostibus expulsis. Campum qui maximus extat
Iam lustrare vacat, videas hic strage sub illa,
Vtrorumque animos, nullus non pectore casus
Quisquis noster erat, nullus non terga foratus
Illorum quisquis, clamant haec vulnera primi
Praedonum cum sorte ducis, cui regna auari
Narratur nupsisse soror, qui puluere caeco
Clausus, & elisus pilis, vestigia turpis
Gestat adhuc probrosa fugae, sic agmina nostra
Cum spolijs campum retinent, & Marte fruuntur.
Interea duplici texis dum littore classem
Inferno superóque mari, cadit omnis in aequor
Silua tibi, nimiúmque tibi per vtrunque recisus
Appennine latus, naualique arbore diues,
Non minus in pelagus, nemorum quam mittis aquarum.
Gallia continuis quanquam sit lassa tributis,
Hoc censu placuisse cupit, nec pondera sensit,
Quae prodesse probat, non tantis maior Atrides
Carpathium texit ratibus, cum Doricus hostis
Sigaeas raptarum opes, Rhoeteia classis
Pergama, nec tanta Seston iuncturus Abido
Xerxes classis erat, tumidus cum sterneret vndas,
Et pontum sub ponte daret, cum stagna superbo
Irrupit temerata gradu, turmaeque frequentes
Hellespontiaco persultauere profundo.
Nec sic Leucadia classis Mareotica portus
Actiacas abscondit aquas, in bella mariti
Dum venit a Phario dotalis turba Canopo.
Cum pateret Cleopatra ferox circundata sistro
Milite vel piceo fuluas onerata carinas,
Dorida diffusam premeret Ptolemeide gaza.
Hoc tu non multis pugnas, sed more priorum,
Dite magis ferro, merito cui subiacet aurum,
Diuitis ignaui tales ne spernere rebelles.
Et si non acies decorant, tamen ista triumphos,
Nec me Lagaeam stirpem memorasse pigebit.
Hostis ad exemplum vestri, nunque auguror isdem
Regnis fortunam similem, cum luxus in illa
Parte sit aequalis, nec peior Caesar in ista.
Illicet aggrederis quod nullus tempore nostro
Augustus potuit, rigidum septemplicis Istri
Agmen in arma rapis, nam quicquid Languidus axis
Cardine Sithonio sub Parrhasis parturit vrsa,
Hoc totum tua signa pauet. Basterna, Sueuus,
Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites,
Bisalta, Ostrogothus, Procrustes, Sarmata, Moschus
Post aquilas venere tuas. Tibi militat omnis
Caucasus, & Scythicae potor Tanaiticus vndae.
Quid facias fortuna viri, quaecunque minatur
Hactenus iam Romae manus, modo principe sub te
Ne metuat, prope parma putas, nisi seruiat illo
Quod timuit regnante alio, iam castra mouebas,
Et te diuersis stipabant milia signis,
Obsequium gens vna negat, quae nuper ab Istro
Rettulit indomitum solito truculentior agmen.
Quod dominis per bella caret, populóque superbo
Turgida plectendas in praelia suggerit iras.
Hic tu vix armis positis, iterum arma retractans,
Bistonides veluti Ciconum cum forte pruinas
Ogygijs complent Thyasis, seu Strimonis arua,
Seu se per Rhodopem seu qua nimbosus in aequor
Voluit hiperboreis in cautibus Ismarus Hebrum.
Dat sonum vaga turba, simul lassata quiescunt
Orgia, & ad biforem reboat nec tibia flatum.
Vix requies iam ponte ligant, rotat Enthea Thirsum
Bassaris, & maculis Erithraea Nebridos horrens,
Excitat Odrysios ad merida tympana mistas.
Tu tamen hanc differs poenam, sed sanguinis autor
Maioris dum par eis eras, non pertulit vltra
Hoc pro te plus cauta manus, vestrúmque pudorem
Spreuit, pro vobis primi cadit hostia belli,
Quisque rebellis erat, praedam quoque diuidis illis,
Mens deuota quibus fuerit, quae tertia seruit.
Exemplo gaudet pretio Pharsalica Caesar
Arua petens, subitas ferro compescuit iras.
Sed sua membra secans, & causa mole coactus,
Fleuit quos perimit, nostris hic proficit armis
Seditio, quodcunque iubes nisi barbarus audit.
Hic cadit vt miles timeat, iam tempore brumae
Alpes marmoreas, atque occurrentia iuncto
Saxa polo, rupésque vitri, siccamque minantes
Per scopulos pluuiam, primus pede carpis & idem
Lubrica praemisso firmas vestigia conto.
Coeperat ad rupis medium quae maxima turba est,
Interno squalere gelu, quod colle supino
Artatis conclusa vijs, reptare rigentis
Non poterat reuoluta solo, fors vnus ab illo
Agmine canentem, cuius rota triuerat Istrum
Exclamat, gladios malo & solemne quieta
Quod frigus de morte venit, mea torpor inerti
Membra rigore ligat, quondam mihi corpus ad Istrum
Frigoris gne perit, sequitur sine fine labori
Instantem iuuenem, quisquis fortissimus ille est,
Aut rex aut populus, castris modo clausus, aprica
Vel sub pelle iacet, nos anni vertimus vsum.
Quod iubet hic, lex rebus erit non flectitur vnquam
Acceptis damnúmque putat si temporis iras,
Vel per damna timet, qua dicam gente creatum.
Quem Scytha non patior? cuius lac Frigidus infans
Hircana sub rupe bibit quae sustulit istum
Axe meo, grauior tellus en vertice summo,
Algentis cogit turmas ac frigora ridet.
Dum solus plus mente calet, cum classica regis
Arctoi sequerer Romani principis arma,
Caesareúmque larem, luxu torpore perenni
Anxieram, dominos nil prodest esse priores,
Si rex hic quoque fortis erat, maiora parantem
Dicere, de scapulo verbis accendit amaris.
Quisquis es oppositis metuis qui lubrica cliui,
Frange cutem pendentis aquae, scalpróque leuata

Sit tibi lympha gradus, turpes depone querelas,
Ocia frigus habens, non quid mihi membra biformis
Hylei natura dedit, num Pegasus alis
Adiuuit quicquid gradior pennásque volantis
Dat calais Zetúsque mihi quem ninguida cernis
Calcantem iam dorsa iugi vos frigora frangunt,
Vos alpes iamiam flude impensare pruinas.
Aestatem sub Syrte dabo, sic agmina voce
Erigis, exemplóque leuas primúsque labores
Aggrederis quoscunque iubes, tum cætera paret
Turba libens, seruit propriis quia legibus autor.
Qui tibi præterea comites quantusque magister
Militiæ vestrum, post vos qui compulit agmen,
Si non inuentus dignus cui cederet uni
Sylla acie, genio Fabius, pietate Metellus.
Appius eloquio, vi Fuluius, arte Camillus,
Si præfectura quantus moderetur honorem
Vis quæras, tendit patulos qua Gallia fines,
Vix habuit mores similes cui teste senatu,
In se etiam tractum commiserat Vlpius ensem.
Qui dictat modo iura Getis sub iudice vestro,
Pellitus rauum præconem suscipit hostis.
Quid loquar hic illum, qui scrinia sacra gubernat?
Qui quum ciuilis dispenset partis habenas,
Sustinet armati curas, interprete sub quo
Flectitur ad vestras gens effera conditiones.
Quid laudare Petrum paruis temeraria Clio,
Viribus aggrederis? cuius dignatur ab ore
Cæsar in orbe loqui, licet & quæstore diserto
Polleat, attamen hic nuper placidissime princeps,
Obsidis præcepto nostræ de mœnibus urbis
Visceribus miseris insertum depulit hostem.
Et quia lassatis nimium spes unica rebus
Venisti nostris petimus succurre ruinis,
Lugdunúmque tuum dum præteris aspice victor,
Ocia post nimios poscit te fracta labores.
Qui pacem das redde animum lassata iuuenci
Ceruix deposito melius post sulcat aratro,
Telluris glebam solida boue, fruge colono:
Ciuibus exhausta est stantis fortuna latebat,
Dum capitur ne quanta fuit post gaudia princeps,
Delectat meminisse mali populi tibus ignis
Et si concidimus, veniens tamen omnia tecum
Restituis, fuimus vestri quia causa triumphi,
Ipsa ruina placet cum victor scandere currum
Incipies, crinémque sacrum tibi more priorum
Nectet muralis, vallaris, ciuica laurus.
Et regum aspicient capitolia fulua cathenas.
Cum vestis Romam spoliis, cum diuite cæra,
Pingues Cinisy captiua mapalia Bocchi.
Ipse per obstantes populos raucósque fragores
Præclaram, & tenui sicut nunc carmine dicam,
Te geminas alpes, te Syrtes, te mare magnum
Te freta te Libycas pariter domuisse cateruas,
Ante tamen vicisse mihi quod lumina flectis,
Quódque serenato miseros iam respicis ore
Exultare libet, memini cum parcere velles
Hic tibi vultus erat, mitis dat signa vetustas
Annue, sic vestris respiret byrsa tropæis.
Sic Parthus certum fugiat, Maurúsque timore
Albus eat, sic fusa tremant positique pharetris
Exarmata tuum circumstent bactra tribunal.

PANEGYRICVS QVEM DIXIT socero suo Romæ. Præfatio.

PAllados armisonæ festum dum cantibus ortum
Personat, hic Maro sic acta vate Chelis,
Et dum Mopsopium stipantur per Marathonem,
Qui steterant fluuii quaque cucurrit humus.
Dulcisonum quatitur fidibus dum pectine murmur,
Has perhibent laudes laude probasse deam.
Diua Giganteï sulit quo tempore belli
Armatos partbus vertice dimidio.
Quas neque delicias peperit latona sub antris,
Fixura errantem cyclada pignoribus.
Nec quæ Cadmæis pariens Alciden in oris,
Suspendit triplici nocte puerperium,
Nec cuius pluuio turris madefacta metallo est,
Cum matrem impleret filius aurigena.
Sed te cum trepidum speraret Flegra tonantem,
Impulit excussum vertice ruptus apex.
Cumque deos aliæ traherent in prælia vires,
Confusum valido te sine robur erat.
Protulit ut mox te patrius sapientia vertex,
Tum magis vicerunt cum te habuere dei.
Te propter cessit manibus constructa tremendis,
Iam prope per rutilum machina tensa polum.
Pindus, Othris, Pholoe, dextris cecidere Gigantum,
Decidit & Rhetus iam grauis ipse manu.
Sternitur Aegeon, Briareus, Ephialtes, Mimásque,
Assuetus arctoas iambere calce rotas.
Enceladus pater iacuit fratrique Typhoëus,
Euboicam hic rupem sustinet, hic Siculam.
Hic sese ad totam genitricem transtulit Orpheus,
Et docuit chordas dicere Calliopem.
Assurrexerunt Musæ sub laude sororis
Et placuit diua carmine plus pietas.
Quod si maternas laudes cantasse fauori est,
Hic valeo priscas æquiperare fides.
Publicus hic pater est, ronit cui carmen auitus,
Materia est maior, sed mihi Musa minor.

PANEGYRICVS.

PHœbe peragrato tandem visurus in orbe,
Quæ possis proferre parem da lumina cœlo.
Sufficit his terris, nec se iam signifer astris
Iactet Marmaricus, quem vertice continet Athlas.
Sidera sunt isti, quæ sicut mersa nitescunt,
Aduersis sic Roma micat, cui fixus ab ortu
Ordo fuit creuisse malis, modo principe surget
Consule, nempe patres collatos cernere fasces,
Vos iunat & sociam sceptris mandasse curulem:
Credite plus dabitis currus Iam nectite bifrontes
Anceps Iane comas, duplicique accingere lauro.
Principis anterior iam consulis iste coruscat
Annus & emerita trabeis diademata crescunt.
Incassum iam Musa pauet quod propulit auster,
Vela ratis nostræ pelago quia currere fama

Cœpimus,

Cœpimus, en sidus quod nos per cærula seruet.
Forte pater superum prospexit ab æthere terras,
Ecce viget quodcunque videt, mundum reparasse
Aspexisse fuit, solus fouet omnia nutus.
Iámque vt conueniant superi Tegeaticus Arcas,
Nunc plantis, nunc fronde volat, vix contigit arua,
Et toto descendit auo, mare, terra, vel aër,
Indigenas miscere deos, Germane tonantis
Primo venis viridi, quia Dorica findere curru
Suetus & attonita spargis cito terga serenum.
Humentes Nimphas Phorcus comitatur vbique,
Glaucus Glauce venit, vatum & certissime Proteu
Certus erat longo veniunt post ordine diui:
Pampineus liber, Mars trux, Tirynthius hirtus,
Nuda Venus, fœcunda Ceres, pharetrata Diana,
Iuno grauis, prudens Pallas, turrita Cibele,
Saturnus profugus, vaga Cinthia, Phœbus ephœbus,
Pan panicus, Fauni rigidi, Satyri petulantes.
Conuenere simul cœlum virtute tenentes,
Castor equo, Pollux cestu, Perseus harpe,
Fulmine Vulcanus, Typhis rate, gente Quirinus.
Quis canat hic aulam cœli rutilantia cuius
Ipsa pauimentum sunt sidera? Iam pater aureo
Tranquillus sese solio locat, inde priores
Considere dei, fluuiis quoque contigit illo
Sed senibus residere loco, tibi maxime fluctus
Eridane & flauis in pocula fracte Sicambris,
Rhene tumens, Scythiaque vagus equitate cæteris
Ister & ignotum plus notus Nile per ortum.
Cum procul erecta cœli de parte trahebat
Pigros Roma gradus, curuato cernua collo
Ora ferens, pendent crines de vertice tecti
Puluere non galea, clipeúsque impingitur agris
Gressibus, & pondus non terror fertur in hasta.
Vtque pijs genibus primum est affusa tonantis,
Testor sancte parens inquit, te numen & illud
Quicquid Roma fui, summo satis obruta fato,
Inuideo abiectu, pondus non sustinet ampli
Culminis alta domus, nec flumen vallibus instat.
Quid rogo bis seno mihi vulture Thuscus aruspex
Portendit, iaciens prima cur mœnia genti
Ominibus iam celsa fui, dum collis Hetrusci
Fundamenta iugis aperis mihi Romule pauper.
Vel gladio secura fui, cum turbide iuncto
Me Rutulus veniens paritérque Aruncus & æquus
Hernicus, & Volscus premerent. Sat magna videbar
Et tibi, dum rumpit vitiatum fœmina ferro
Corpus & ad castum remeat pudor ense vulnus.
Iam cum vallatam socio me clausit Hetrusco
Tarquinius, proh Mutij ignes, proh Coclitis vnda,
Proh dolor hic qui nam est qui sub mea iura redegit
Samnitem & gurges Volsci, qui terga cecidit
Martius & Senones fundens Dictator & exul.
Fabritij vitam vellem, mortes Deciorum.
Vel sic vincentem, vel sic victos mea redde
Principia, heu quo nunc pompæ diésque triumphi,
Et pauper consul, Libicum mea terruit axem
Cuspis, & infido posui iuga tertia Pœno.
Indorum ganges, Colchorum Phasis, Araxes
Armenia, Tagus Æthiopum, Tanaisque Getarum,
Iam Tybrim tremuere meum, Me Teutone iuncto
Quondam fracte subis Cimber gladiísque grauatas
Ante manus, solas iussi portare cathenas,
Heu mihi qualis eram cum per mea iussa iuberent,
Sylla Asiæ gentes, Curius, Paulus, Pompeius,
Tigrani, Antiocho, Pirrho, Persæ, Mithridati,
Pacem, regna, fugam, vectigal, vincla, venenum.
Sauromatem taceo, ac Moscum solitósque cruentum
Lac potare Getas, ac pocula tingere venis.
Vel cum diffugiunt fugiendos, tum Mage Persas,
Nec terras dixisse sat est, fulgentius armis
Tot maria intrans duce te, longéque remotas
Sole sub occiduo gentes, victricia Cæsar
Signa Caledonios transuexit adusque Britannos,
Fuderit & quanquam Scotum & cum Saxone pictum,
Hostes quæsiuit quem iam natura vetabat
Quærere plus homines, vidit te frangere Leucas,
Trux Auguste Pharon dum classicus Actia miles
Stagna quatit, profugísque bibax Antonius armis
Incestam vacuat patrio Ptolomeida regno.
Cúmque prius quererer stricto de cardine mundi,
Sum limes nunc ipsa mihi plus summe deorum,
Sum iusto tibi visa potens, quod Parthicus vltro
Restituit mea signa pauor, positáque thiara
Funera Crassorum fleuit dum purgat, & hinc iam
Proh dolor excusso populi iure atque senatus,
Quod timui incurri, sum tota in principe, tota
Principis, & fio lacerum de Cæsare regnum,
Quæ quondam regina fui, capreásque Tiberij
Et caligas Caij, Claudij censura secuta est.
Et vir morte Nero tristi Pisone verendum,
Galbam sternis Otho, speculo qui pulcher haberi
Dum captas, ego turpis eram, mihi fœda Vitelli
Intulit ingluuies ventrem, qui tempore paruo
Regnans sero perijt, lassam post inclytus armis
Vespasianus habet, Titus hinc, post hunc quoque frater,
Post quem Tranquillus vixit, mihi reddere Nerua
Cœpit adoptiuo factus de Cæsare maior,
Vlpius inde venit, quo formidata Sicambris
Agrippina fuit, fortis pius, integer, acer.
Talem capta precor Traianum, nescio si quis
Aequiparet, ni fors iterum tu Gallia mittas,
Quam vincas lachrymæ vocem clausere precantis,
Et quicquid superest luctus, rogat vndique cœli
Assurgunt proceres, Mars, Cypris, Romulus, & qui
Autores tibi Roma dei, iam mitior ipsa
Flectitur atque iras veteres Saturnia donat.
Iupiter ista refert, fatum quo cuncta reguntur,
Quoque ego, non licuit frangi, sat celsa laborant
Semper, & elatas nostro de munere vires,
Inuidis natura sibi, sed concipe magnos
Quanquam fracta animos. Si te Porsenna soluto
Plus timuit de ponte tremens, si mœnia capta
Mox Brenni videre fugam, si denique dirum
Hannibalem iuncto terræ cœlíque tumultu
Reppulimus, cum castra tuis iam proxima muris
Staren., Collina fulmen pro turre cucurrit.

Atque illic iterum timuit natura parentem,
Post phlegram pugnare Iouem. torpentia tolle
Lumina, detersam mentem caligo relinquat.
Te mirum est vinci, incipies cum vincere mirum
Non erit, vtque tibi pateat quo surgere tandem
Fessa modo possis paucis cognosce docebo.
Est mihi quæ Latio se sanguine tollit alumnam,
Tellus clara viris, cui non dedit optima quondam
Rerum opifex natura parem, fecundus ab vrbe
Pollet ager, primo qui vix proscissus aratro,
Semina tarda sitit vel luxuriante vigore
Arcana exposcit, piceam pinguedine glebam
Assurrexit, huic coxit quot torridus auster
Niliacum, Libycumque solum collatáque semper
Arida Migdonias damnarunt gargara falces.
Apulus & Calaber cessit. spes vnica rerum,
Hanc Aruerne colens, nulli pede cedis in armis,
Quos vis vincis equo, testis mihi Cæsaris esto,
Hic nimium fortuna pauens, cum colle repulsus
Gergouiæ, castris miles vix restitit ipsis.
Hos ego tam fortes volui, sed cedere auitum
Dum tibi Roma paro, rutilant cui maxima dudum
Stemmata complexum germen. palmata cucurrit
Per proauos gentisque suæ te teste Philagri
Patritius resplendet apex. Sed portio quanta est
Hæc laudum laudare patres? quos quippe curules
Et præfecturas constat debere nepoti.
Sunt alij per quos se posthuma iactet origo,
Et priscum titulis numeret genus, alter auita
Nobilitas tu solus auos. libet edere tanti
Gesta viri, & primam paucis percurrere vitam.
Soluerat in partum generosa puerpera casti
Ventris onus, manifesta dedit mox signa futuri
Principis, ac totam fausto trepidi patris aulam
Impleuit augurio. licet idem grandæuus nati
Culparet fata, & pueri iam regna videret.
Sed sibi commissum tanto sub pignore cernens
Mundi depositum, ne quid tibi Roma periret
Inuit fortunam studio. lactentia primum
Membra dedit, niuibus glaciémque irrepere plantis
Iussit, & attritas paruum ridere pruinas.
Surgentes animos Musis formantur, & illo
Quo Cicerone tonas, didicit quoque facta tuorum,
Ante ducum didicit pugnas, libróque relegit
Quæ gereret campo. primum vix cœperat esse
Ex infante puer, rabidam cum forte cruentis
Rictibus, atque escas iemmia fauce parantem,
Plus catulis stratis, fuerant nam fragmina propter
Arreptam de caute lupam, fractísque molaris
Dissiluit vertex, & saxum vulnere sedit.
Sic meus Alcides Nemeæ dum saltibus errat
Occurrit monstro vacuus non robora portans,
Non pharetras, stetit ira frequens atque hoste propinquo
Consuluit, solos virtus decepta lacertos.
Parua quidem dicenda tamen quis promptior isto,
Tensa cathenatis summittere colla molossis,
Et lustris recubare feras, interprete nare
Discere. non visas & in aere quærere plantas.
Iam si forte suetis latratibus improbus Vmber
Terruit, albentes nigro sub gutture lunas
Frangere ludus erat, colluctantique lacerto
Vasta per aduersas venabula figere prædas,
Quam pulchrum cum forte domum plus lustra reuertens
Horrore splenderet apri, victúsque repugnans
Proderet inuictum. per fortia facta pudorem.
Sic Pandionijs casta Tritonidos aruis,
Hippolytus roseo sudans radiabat ab ore,
Sed simul ac gemino fragrans cum Cressa furore
Transfuit affectu matres & fratre nouercas.
Quid volucrum studium dat, quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum, quis doctior isto
Instituit varias per nubila iungere lites?
Alite vincit aues celerique per æthera plausu,
Hoc nulli melius pugnator militat vnguis,
Nec minus hic inter ciuilia iura secutus,
Eligitur primus iuuenis solus mala fracta
Alliget vt patriæ, poscátque informe recidi
Vectigal, procerum tum forte potentior illic,
Post etiam princeps Constantius omnia præstat,
Indole defixus tanta & miratus in annis
Paruis grande bonum vel in ore precantis ephœbi
Verba senis. Dicis hinc pugnas & fœdera rerum
Pandere Roma libet varijs incussa procellis
Bellorum, regi Getico tua Gallia pacis
Pignora iussa dare est, inter quæ nobilis obses
Tu Theodore venis, quoniam pietate propinqui
Expetis in media pelliti principis aula
Tutus auite fide, probat hoc Theodorus vt altum
Exemplum officij, res mira & digna relatu.
Quod fueris blandus regi placuisse feroci.
Hinc te paulatim prælibat sensibus imis,
Atque animis vult esse suum sed spernis amicum,
Plus quàm Romanum gerere stupet ille repulsam,
Et plus inde places, rigidum sic Pyrrhe videbas
Fabritium, ingestas animo cum diuite fugis
Pauper opes, regem temnens dum supplice censu
Pignus amicitiæ vili mendicat ab auro.
Ethiums interea Scythico cum sæpe duello est
Edoctus, sequeris, quo quanquam celsus in armis
Nil sine te gessit, cum plurima tu sine illo,
Iam post Vithungos & Norica bella subacto,
Victor Vindelico, Belgam Burgundio quem trux
Presserat absoluit, victus tibi vincitur illic:
Cursu Herulus Hunnus iaculis, Francúsque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus,
Vulnere vel si quis pangit, cui flesse perire est,
Ac ferro perarasse genas, vultúque minaci
Rubra cicatricum vestigia defodisse.
Illustri iam tum donatur Celsus honore,
Squameus & rutilis etiam nunc limida cristis
Ora gerens, vix arma domum sordentia castris
Retulerat, noua bella iterum, pugnámque sub ipsis
Iam patriæ muris periturus commouet hostis
Litorius, Scythicos equites tum forte subacto,
Celsus Aremorico Geticum rapiebat in agmen,
Per terras Aruerne tuas, qui proxima quæque
Discursu, flammis, ferro, feritate, rapinis
Delebant, pacis fallentes nomen inane.

Huius tum famulum quidam truculentior horum,
Mox feriende ferit, ruit ille, & tristia fata
Commendat domino absenti, patrémque futurum
Vindicta moriens stigium spe portat ad amnem,
Et iam fama viro turres portásque tuenti,
Intuitu pauidæ plebis perfert scelus actum,
Excutitur, restat, pallet, rubet, alget, & ardet,
Ac sibimet multas vultum variata per vnum
Ira facit facies, vel qui mos sæpe dolenti
Plus amat extinctum, tandem prorupit & arma
Arma fremit, pinguisque & iã iam sanguine fertur
Lorica, obtusus per barbara vulnera contus.
Atque sub assiduis dentatus cædibus ensis
Includit suras ocreis, capitique micantem
Imponit galeam, fuluus cui crescit in altum
Conus, & iratam iaculatur vertice lucem.
Et iam scandit equum, vulsisque à cardine portis
Emicat, assistunt socio virtúsque dolórque,
Et pudor armatas pilo petit impiger alas,
Pugnando pugnam quærit, pauidúmque per agmen
Multorum interitu compensat quod latet vnus,
Sic Pirigium Aemathia victorem cuspide poscens,
Aeacides cæsi luctum frenauit amici,
Per mortes tot Troia tuas, iam vilia præ se
Agmina contentus ruere struchúmque per amplos
Exercere gladium populos, natat obruta tellus
Sanguine, dúmque hebetat turba graue caduca telum,
Absens in cunctos sibi vulnere iam cadit Hector.
Perduui vt tandem tanti qui causa tumultus,
Inquit, anitus age Scythica nutrite sub arcto,
Qui furto & cæso tantum qui fidis inermi,
Congredere armato, multum tibi præstitit ira
Iam mea, concessi pugnam iubeóque resistas,
Certantem mactasse iuuat. Sic fatur, & æquor
Prosilit in medium, nec non ferus aduenit hostis.
Vt primum pectus, vel cominus ora tulere,
Hic ira tremit, ille metu, iam cætera turba
Diuersis trepidant votis, variúsque per ictus
Pendet ab euentu, sed postquam prima secunda
Tertiáque acta rota est, venit ecce & celsa cruentũ
Perforat hasta v[illegible]m, post & confinia dorsi
Cadit, transfosso ruptus bis pectore thorax.
Et dum per duplicem sanguis singultat hiatum,
Diuidua ancipitem carpserunt vulnera vitam.
Hæc post gesta viri, temet Styx liuida teste,
Intemerata mihi præfectus iura regebat,
Et caput hoc sibimet solito defessa ruinis
Gallia suscipiens Getica pallebat ab ira.
Nil prece, nil precio, nil milite fractus agebat
Etius capto terrarum damna patebant
Litorio, in Rhodanum proprios producere fines
Theodorite fixum, nec erat pugnare necesse,
Sed migrare Gothis rapidam trux asperat iram F
Victor, quod sentit Scythicum pro mœnibus hostem
Imputat, & nil est grauius si forsitan vnquam
Vincere contingat, trepido postquam vndique nullum
Præsidium ducibúsque tuis nil Roma relictum est.
Fœdus auite nouas, sæuum tua pagina regem
Lecta domas, iussisse sat est, te quod rogat orbis
Credant hoc vnquam gentes, populique futuri.
Litera Romani cessat quod Barbare vincis.
Iura igitur rexit, nanque hæc quoque par fuit vt cum
Assertor fieret legum, qui nunc erit autor,
Nec dandus populis princeps caput, induperator
Cæsar & Augustus solum fera prælia nosset.
Iam præfecturæ præfunctus culmine tandem
Se dederat ruri, nunquam tamen ocia, nunquam
Desidia in bellis, studiúmque & cura quietis,
Armorum semper subito cum rupta tumultu
Barbaries totas in te transfuderat arctos.
Gallia pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux sequitur, Scotum Burgundio cogit,
Hunus, Bellonotus, Neurus, Basterna, Toringus,
Bructerus vluosa quem vel iter abluit vnda.
Prorumpit Francus, cecidit cito secta bipenni
Hercinia in lintres & Rhenum texuit alno.
Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos se Belga tuos vix liqueras alpes
Etius, tenue & rarum sine milite ducens
Robur in auxilijs Geticum male credulus agmen
Incassum proprijs præsumens adfore castris.
Nuntius at postquam ductorem perculit Hunos,
Iam prope contemptum proprijs in sedibus hostem
Expectare Getas versat vagus omnia secum,
Consilia, & mentem curarum fluctibus vrget.
Tandem cunctanti sedit sententia, celsum
Exorare virum, collectisque omnibus vna
Principibus, coram supplex sic talibus infit:
Vrbis auite salus cui non est noua gloria, nunc est
Quod rogat Etius voluisti, & non nocet hostis.
Vis prodest inclusa tenes tot milia nutu,
Pro populis Geticis sola est tua gratia limes.
Infensi semper nobis, pacem tibi præstant
Victrices in prome aquilas fac optime Hunos,
Quorum forte prior fuga nos concusserat olim,
Bis victos prodesse mihi, sic fatus, & ille
Pollicitus votum fecit spem protinus, inde
Aduolat, & famulas in prælia concitat iras.
Ibant pellita per classica Romula turmæ,
Ad nomen currente geta, timet ære vocari,
Dirutus opprobrium non damnum barbarus horrens,
Hos ad bella trahit tum iam spes orbis auitus.
Vel iam priuatus, vel adhuc sic cinnama busto,
Collis Erichthei portans Phœbeius ales,
Concitat omne auium vulgus famulantia currunt
Agmina, & Augustus pennas non explicat aër,
Iam prope fata tui bissenas vulturis alas
Complebant, scis nanque tuos scis Roma labores,
Etium placidus mactauit semiuir amens.
Vixque tuo impositum capiti diadema, patroni
Ilico barbaries necnon sibi capta videri
Roma Getis, tellúsque suo cessura furori.
Raptores ceu forte lupi quis nare sagaci,
Monstrat odor pinguem clausis ab ouilibus auram,
Irritant acuúntque famem, portántque rapinæ
In vultu speciem patulo ieiuna rictu.
Fallentes iam iámque tenet spe frangitur agnus,
Atque absens auido crepitat iam præda palato.
Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum

Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.
Francus germanum primum, Belgámque secundum
Sternebat, Rhenúmque ferox Alamanne bibebas.
Romanis ripis & vtroque superbus in agro
Vel ciuis vel victor eras, sic perdita cernens
Terrarum spacia, princeps iam maximus vnum
Quod fuit in rebus peditúmque equitúmque magistrum
Te sibi ante legit, collati rumor honoris
Inuenit agricolam flexi dum forte ligonis
Exercet dentes, vel pando pronus aratro
Vertit in excoctam per pinguia iugera glebam.
Sic quondam ad patriæ res fractas pauper arator
Cincinnate venis, veterem cum te induit vxor
Ante boues trabeam, dictatorémque Salignæ
Excepere fores, atque ad sua tecta ferentem.
Quod non perfecit turpíque è fasce grauata,
Vile triumphalis portauit purpura semen.
Vt primum ingesti pondus suscepit honoris,
Legat qui veniam poscant Alamanne furoris,
Saxonis incursus cessat, Chattúsque palaustri.
Alligat albis aqua, vixque hoc tibi menstrua totum
Luna videt, iamque ad populos & rura feroci
Tenta Geta protendit iter qua pulsus ab æstu
Oceanus refluum spargit per culta Garumnam
In flumen currente mari, transcendit amarus
Blanda fluenta latex fluuiique impacta per alueum
Salsa peregrinum sibi nauigat vnde profundum.
Hic iam disposito laxantes frena duello
Vesorum proceres raptim suspendit ab ira.
Rumor succinctio referens diplomate auitum
Iam geticas intrare domos, positáque parumper
Mole magisterij, legatis iura subisse
Obstupuere duces, pariter Scithicúsque senatus,
Et timuere suam pacem ne forte negaret.
Sic rutilus Phaeton lanum cum carperet axis,
Iam pallente die flagrantique excita mundo,
Pax elementorum fureret, vel sicca propinquus
Sauiret per stagna vapor limúsque sitiret
Puluereo ponti fundo, tunc vnica Phœbi
Insuetum clemens extinxit flamma calorem.
Hic aliquis tum forte Getes dum falce recocta
Ictibus informat, saxóque cacuminat ensem.
Iam promptus caluisse tubis, iam iámque frequenti
Cæde sepulturus terram, non hoste sepulto
Claruit, vt primum nomen venientis auiti
Exclamat periit bellum, date rursus aratra.
Ocia si replico priscæ bene nota quietis,
Non semel iste mihi ferrum tulit ô pudor ô dij.
Tantum posse fidem, quid fœdera lenta minaris?
In damnum mihi fide meum? compendia pacis
Et præstare iubes, nos & debere, quis vnquam
Crederet? En Getici reges parere volentes,
Inferius regnasse putent, nec dicere saltim
Desit obtentu possum te prælia nolle.
Pacem fortis amas, iam parios sternit auitus.
Insuper & Geticas præmissus continet iras
Messianus, adhuc mandasti & ponimus arma.
Quid restat quid posse velis? quòd non simus habes,
Parua reor prisco quam si mihi notus in actu es
Auxiliaris ero vel sic pugnare licebit.
Hæc secum rigido Vesus dum corde volutat,
Ventum in conspectu fuerat, rex atque magister,
Propter consisterant, hic vultu erectus, at ille
Lenis erubuit, veniámque rubore poposcit.
Post hinc Germano regis hinc rege retento,
Palladiam implicitis manibus subiere Tolosam,
Haud secus insertis ad puluinaria palmis
Romulus & Tatius fœdus icere parentum.
Cum ferro & rabidis cognato in Marte maritis
Hersilia inhæruit, palantes colle sabinas.
Interea incautum furtiuis Vuandalus armis
Te capit, infido quam tibi Burgundio ductu
Extorquet trepidas mactandi principis iras,
Heu facinus in bella iterum quartósque labores
Perfida Elissæa crudescunt classica Byrsa.
Nutricis quod fata malum conscenderat arces,
Euandri Massilia phalanx montésque Quirini
Marmarici pressere pedes, rursúsque reuexit
Quæ captiua dedit quondam stipendia Barche.
Exilium patrum plebis mala principe cæso,
Captiuum imperium Geticas rumor tulit aures,
Luce noua veterum cœtus de more Getarum
Contrahitur, stat prisca annis viridisque senectus,
Consiliis squalet, vestes ac sordida macro
Lintea pinguescunt tergo, nec tangere possunt
Alta te suras in pelles ac poplite nudo
Peronem pauper nodus suspendit equinum.
Postquam in concilium seniorum venit honora
Pauperies, pacisque simul rex verba poposcit.
Dux ait optassem patriis securus in aruis
Emeritam fateor semper fouisse quietem.
Ex quo militiæ post munera trina superbum
Præfecturæ apicem quarto iam culmine rexi,
Sed dum me nostri princeps modo maximus orbis
Ignarum absentem, procerum post mille repulsas
Ad lituos post iura vocat, voluitque sororis
Præconem mutare tubis, promptissimus istud
Arripuit officium, vos quo legatus adirem
Fœdera prisca precor, quæ nunc metus ille teneret,
Lusissem si forte senex, cui semper auitum
Sectari creuisse fuit tractare solebam
Rex geticas olim seu te nescisse frequenter
Quæ suasi, non facta tamen, fortuna priorem
Arripuit genitum, periit quodcunque merebar,
Cum genitore tuo Narbonem tabe solutam
Ambierat, tu paruus eras, trepidantia cingens
Milia, & infames iam iámque egerat escas,
Iam tristes propriæ credebat desore prædæ
Si clausus fortasse perit cum nostra probauit
Consilia, & refugo laxauit mœnia bello,
Téque ipsum sunt ecce senes hoc pectore fultum,
Hæ flentem tenuere manus, si forsitan altrix
Te mihi cum nolles lactandum tolleret, ecce
Aduenio, & prisci repeto modo pignus amoris.
Si tibi nulla fides, nulla est reuerentia patris,
I durus pacémque nega. prorumpit ab omni
Murmur consilio, fremitusque & prælia damnat
Seditiosa, ciet concordem turba tumultum.
Tum rex affatur dudum dux inclyte culpo

Poscere

Poscere te pacem nostram, cum cogere possis
Seruitium trahere ac populos in bella sequaces.
Ne quaeso inuidiam patrio mihi nomine inuras,
Quid mereor si non tua iubes? suadere sub illo
Quod poteras modo velle sat est, solumque moratur,
Quod cupias nescisse Getas. mihi Romula dudum
Per te iura placent, paruumque edissere iussit
At tua turba pater, docili quo prisca Maronis
Carmina molliret, Scythicos mihi pagina mores,
Iam pacem tum velle doces, sed percipe quaeso
Conditio obsequii, rata forsan pacta probabis.
Testor Roma tuum nobis venerabile numen,
Et socium de Marte genus vel quicquid ab aeuo,
Nil te mundus habet melius, nil ipsa senatum
Me pacem seruare tibi vel velle abolere
Quae noster peccauit auus, quae fuscat id vnum,
Quod te Roma capit. sed dii si vota secundant
Excidii veteris crimen purgare valebit
Vltio praesentis si tu dux inclyte solum,
Augusti. subeas nomen, quid lumina flectis?
Inuitum plus esse decet, non cogimus istud
Sed contestamur, Roma sum te duce amicus,
Principe te miles, regnum non praeripis vlli.
Nec quisquam Latias Augustus possidet arces
Qua vacat aula tua est, testor non sufficit istud
Ne noceam atque hoc vtinam diademate pat.
Vt prosim suadere meum est, nam Gallia si te
Compulerit qui iure potest tibi pareat orbis
Ne pereat dixit paritérque in verba petita
Dat sanctam cum fratre fidem, discedit auite
Maestus, qui gallos sciret non posse latere.
Quid possint seruire Geta, te principe nanque
Ciuibus vt patuit trepidis te foedera ferre
Occurrunt alacres, ignaros ante tribunal
Sternunt, vtque satis sibimet numerosa coisse
Nobilitas visa est, quam saxa niualia Cottii
Despectant, variis nec nanquam partibus ambit
Tirrheni, rhenique liquor, vel longa pyrene,
Quam ingens ab Hispano seclusam iura coercent
Aggreditur, nimio curarum pondere tristem,
Gaudens turba virum, procerum tum maximus vnus
Dignus qui patriae personam sumeret inquit.
Quam nos per varios dudum fortuna labores
Principe sub puero laceris terat aspera rebus
Fors longum dux magne queri, cum quippe dolentum
Maxima pars fueris patriae, dum vulnera lugens
Sollicitudinibus vehementibus exagitaris.
Haec nobis inter clades ac funera mundi
Mors vixisse fuit. sed dum per verba parentum
Ignauas colimus leges. sanctúmque putamus
Rem veterem per damna sequi, portauimus vmbram
Imperii, generis contenti ferre vetusti
Et vitam, ac solitam vestiri murice gentem,
More magis quam iure pati. promptissima nuper
Fuisti conducto proprias quas gallia vires
Exercet trepida, dum maximus occupat vrbem.
Iure orbem potuit si te tibi tota magistro
Regna reformasset, quis nostrum bellica rura
Lusit Aremorici Geticas quis mouerit iras,
Non latet, vt tantis tibi cessimus inclyte bellis,
Nunc iam summa vocant dubio sub tempore regnum
Non regit ignauus, postponitur ambitus omnis,
Vltima iam claros quaerunt post damna Ticini,
Ac Trebiae trepidans raptim respublica venit,
Ad Fabium Cannas celebres Varrone fugato,
Scipiadumque etiam turgentem funere pectum
Linius electus fregit, captiuus, vt aiunt,
Orbis, in vrbe iacet, princeps perit hic caput omne,
Nunc habet imperium, petimus conscende tribunal,
Erige collapsos, non hoc modo tempora poscunt,
Vt Romam plus alter amet, nec forte rearis
Te regno non esse parem, cum Brennica signa
Tarpeium premerent, sed tum respublica nostra
Tota Camillus erat, patriae qui debitus vltor,
Texit fumantes hostili strage fauillas.
Non tibi centurias aurum populare parauit,
Nec modo venales numerósque assi redemptae
Concurrunt ad puncta tribus, suffragia mundi
Nullus emit, pauper legeris quod sufficit vnum,
Es meritis diues, patriae cur vota moraris,
Quae iubet vt iubeas, haec est sententia cunctis,
Si dominus fis, liber ero, fragor atria complet,
Tirrheni quo forte loco pia turba senatus
Detulerat vim vota preces. Locus, hora, diésque
Dicitur imperio felix, ac protinus illic
Nobilium excubias gaudens sollertia mandat,
Tertia lux refugis Hyperionis fuderat astris.
Concurrunt proceres, ac milite circumfuso
Aggere composito statuunt, ac torque coronant,
Castrensi maestum donántque insignia regni,
Iam prius induerat solas de principe curas,
Haud alio quondam vultu Tyrinthius heros
Pondera suscepit caeli, simul atque nouercae,
Cum Libyca se rupe Gigas subduceret, & cum
Tutior Herculeo sedisset machina dorso,
Nunc tibi Roma deus patulis dum Gallia campis
Intonat Augustum plausu faustumque fragorem
Portat, in exanguem Boreas iam fortior austrum
Hic tibi restituet Libyem per vincula quarta,
Et cuius solum amissas post secula multa
Pannonias reuocauit iter, iam credere promptum est,
Quid facias bellis, o quas tibi saepe iugabis
Insfictis gentes aquilis, qui maxima regni
Omnia priuatus fugit, cum sorte vicantis
Excuteret trapes plebeium motus amictum,
Laetior at tanto modo principe prisca deorum
Roma parens attolle genas, ac turpe veternum
Depone, en princeps faciet iuuenescere maior.
Quam pueri fecere senem. finem pater ore
Vix dederat, plausere dei, fremitusque cucurrit
Concilio, felix tempus neuere sorores
Imperiis Auguste tuis, & consulis anno
Fulua volubilibus duxerunt secula pensis.

AD PRISCVM VALERIANVM VIRVM PRÆFECTORIVM LIB.

Risce decus semper nostrum, cui principe auito
Cognatum sociat purpura celsa genus:
Ad tua cum nostræ currant examina nugæ,
Dico state vagæ quo properatis? amat.
Districtus semper censor qui diligit extat,
Dura fronte legit mollis amicitia.
Nil totum prodest adsectum, laudibus illud
Vlpia quod rutilat porticus are meo.
Vel quod adhuc populo simul & plaudente senatu
Ad nostrum reboat concaua Roma sophos.
Respondent illæ, properabimus, ibimus, & nos,
Num retines tanto iudice culpa placet.
Cognitor hoc nullus melior bene carmina pensat,
Contemptu tardo, iudicio celeri.
Et quia non potui temeraria sistere verba,
Hæc rogo ne dubites lecta dicare rogo.

FELICI DOMINO PIOQVE
Fratri dicit Sidonius suus salutem.

DIc dic quod peto magne, dic amabo
Felix nomine, mente, honore, fama,
Natis coniuge, fratribus, parente,
Germanis genitoris atque matris,
Et summo patruelium Camillo.
Quid nugas temerarias amici
Sparsit, quas tenera iocus iuuenta
In formam redigi iubes libelli?
Ingentem simul & repente fascem
Conflari inuidia & perire chartam.
Mandatis famulor sed ante testor
Lector, quas patieris hic salebras.
Non nos currimus aggerem vetustum.
Nec quicquam inuenies, vbi priorum
Antiquas terat orbitas Thalia.
Non hic antipodas salúmque rubrum,
Non hic Memnonios canemus Indos.
Auroræ face cusca perustos,
Non Artaxata Susa, Bactra, Charras.
Non Cyrrham Babilona personabo,
Quæ largum fluuio patens alumno:
Inclusum bibit hinc & inde Tigrim:
Non hic Assyrius Ninum priorem,
Non Medis caput Arsacem profabor,
Nec quam diuite cum refugit hostem
Arsit Sardanapalus in fauilla.
Non Cirum Astiagis loquor nepotem,
Nutritum, vbere quem ferunt canino.
Cuius non valuit rapacitatem
Vel Lydi satiare gaza Cresi.
Cuius nec feritas subacta tunc est,
Cæsis militibus ante cum du enis
In vallis Scythicæ, coactus arcum,
Orbatæ ad Thomiris veniret vtrem.
Non hic Cecropios leges triumphos,
Vel si quo Marathon rubet duello.
Aut cum millia mille concitaret,
Inflatum numerositate Xerxen.
Atque hunc fluminibus satis profundis,
Confestim ebibitis adhuc sitisse.
Nec non Thermopilas & Hellis vndas,
Spretis obicibus soli salique
Insanis equitasse cum cateruis,
Admissóque in Athon tumente ponto
Iuxta frondiferæ cacumen alpis
Sculptas classibus isse per cauernas.
Non prolem Garamantici tonantis,
Regnis principibúsque principantem,
Porrectas Asiæ loquar paterno
Actum fulmine peruolasse terras,
Et primum Darij tumultuantes
Præfectos satrapásque perculisse.
Mox Porrum solio patrum superbum
Cognatósque sibi deos crepantem
Captis coniuge, liberis parente
In casus hominis redire iussum.
Qui cum maxima bella concitasset,
Tota & Persis in vndique gregata
Vno constituisset arma campo,
Hoc solum perhibetur assecutus,
Dormire vt melius liberet hosti.
Non lectos minias loquente sylua
Dicam Phasiaco stetisse portu,
Forma perciti cum ducis Palasgi
Molliret rapidos virago tauros,
Nec cum territa cum suis colonis
Post anguis domitis satos molares
Armatas tremebundus inter herbas
Florere in segetem stuperet hostem,
Et pugnantibus hinc & hinc aristis
Supra belliferas madere glebas,
Culmosos viridi cruore fratres.
Non hic terigenam loquar cohortem
Admixto mage viuidam veneno,
Cui præter speciem modo carentem
Angues corporibus voluminosis,
Alte squamea crura porrigentes
In vestigia fauce desinebant,
Sic formæ triplicis procax iuuentus
Tellurem pede proterens voraci
Currebat capitum stupenda gressu.

Et

Et cum classica numinum sonabant,
Mox contra tonitrus resibilante
Audebas superos ciere planta,
Nec Phlegra legis ampliata rura.
Missi dum voluunt per astra montes,
Pindus, Pelion, Ossa, Olympus, Othris.
Cum siluis, gregibus, feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, leuato
Vibrantum spatiosiore dextra.
Non hic Herculis excolam labores,
Cui sus, cerua, leo, Gigas, Amazon,
Hospes, taurus, Erix, aues, Lycas, fur,
Nessus, Libs, iuga, poma, virgo, serpens,
Oeta, Thraces equi, boues Hiberi,
Luctator fluminis, canis triformis,
Portatusque polus polum dederunt.
Non hic Elida nobilem quadrigis,
Nec notam nimis amnis ex amore
Versus prosequar, vt per ima ponti
Alpheus fluat, atque transmarina
In fluctus cadat vnda coniugales.
Non hic Tantaleam domum retexam,
Qua mixtum Pelopea per parentem
Prolis facta soror nouóque monstro
Infantem genuit pater nepotem.
Nil mœstum hic canitur nec esculentam
Fletus pingimus ad dapem Thiestæ,
Fratris commune qua miser voratu
Vnum pignoribus fuit sepulchrum.
Cum post has epulas repente flexus
Titan curribus, occidens ad ortum
Conuiuam fugeret, diem fugaret.
Nec Phrix pastor erit tibi legendus
Decrescens cui Dindimon reciso
Fertur vertice texuisse classem.
Cum iussu Veneris patrocinantis
Terres Ebalias & hospitales,
Raptor depopulatus est Amyclas
Prædam trans pelagus petens sequacem.
Sed nec Pergama, nec decenne bellum,
Nec sæuas Agamemnonis phalangas,
Nec periuria prosequar Sinonis,
Arx quo Palladio dicata signo
Pellaci reserata proditore,
Portantem pedites equum recepit.
Non hic Meonia stylo camœna
Ciuis Dulichyque Thessalique
Virtutem sapientiámque narro.
Quorum hic peliaco putatur antro
Venatu, fidibus, palæstra & herbis
Sub saturnigena sene institutus.
Dum nunc lustra terens puer ferarum
Passim per Pholoen vacat niuosam.
Nunc præsepibus occubans amatis,
Dormit mollius in iuba magistri.
Inde scyriandum datus parenti
Falsa nomina pertulisse Pirrhæ.
Atque inter tetricæ choros mineruæ
Occultos Veneri rotasse thyrsos.
Postremo ad Phrigiæ sonum tubæ
Tractus laudibus Hectoris trahendi.
Aut illum cui contigit paternam
Quartum post Itacam videre lustrum,
Nec Smyrna satis explicat volumen.
Nam quis continuare possit illos
Quos terra & pelago tulit labores?
Raptum Palladium, repertum Achillem:
Captum præpetibus Dolona plantis.
Et Rhesi niueas prius quadrigas
Xanti quam biberent fluenta, tractas.
Ereptam quoque quam deo patronus
Philocteta tibi dedit pharetram.
Aiacem Thalamonium furentem,
Quod sese ante rates agente causam,
Pugnacis tulit eloquens coronam.
Vitatum hinc Poliphemon, atque Circem,
Et Lestrigonis famem tyranni.
Tum pomaria diuitis Calipsus
Sirenas pereuntibus placentes,
Vitatas tenebras facémque Naupli.
Et Scylla rabidum voracis inguen,
Vel taurominitana quos charibdis
Ructatos scopulos cauat profundo.
Non diuos specialibus fauentes
Agris, vrbibus, insulisque canto.
Saturnum Latio, Iouémque Cretæ,
Iunonémque Samo, Rhodóque Solem,
Aetnæ Persephonem, Mineruam Hymeto,
Vulcanum Lipare, Papho Dionem,
Argis Prescea, Lampsaco Priapum,
Thebis Euchion, Iliòque Vestam,
Timbræ Delion, Archaden Liceo,
Martem Thracibus, ac Scythis Dianam,
Quos fecere deos dicata templa.
Thus, sal, far, mola vel superfluarum
Consecratio cærimoniarum.
Non cum Triptolemo verendam Eleusin,
Qui primas populis dedere aristas,
Pastis Chaonium per ilicetum.
Non apin Mereoticum sonabo
Ad Memphitica sistra concitari.
Non dicam Lacedæmonis iuuentam
Vnctas Tyndaridis dicasse luctas.
Doctos quos patriis Palem Terapnis
Gimnas Bebricy tremuit theatra.
Non sortes Lyciasque Carstiúmque
Responsa aut Themidis priora Delphis.
Nec qua fulmine Thuscus expiato
Sectum numina quærit ad bidental.
Nec quos Eugeneum bibens Timauum,
Collo Antenoris hæc videbat augur,
Diuos Thessalicam mouere pugnam.
Nec quos Amphiaraus & Melampus,
Ex ipsis rapuit deos fauillis,
Per templum male fluctuante flamma,
Gaudens lumine perdito Metellus.
Non hic Cinphius canetur Hammon
Mitratum caput eleuans arenis.
Vix se post Hecatombeon locatum
Suetus promere Syricum baratro.

Non hic dindima nec crepante buxo
Cunctas Berecinthiam sonantes.
Non Bacchum Trieterica exerentem
Describam, & tremulas furore festo
Ire in Bassaridas vel infulatos
Aram ad Thuricremam rotare mystas.
Non hic Hesiodea pinguis Ascra
Spectes carmina, Pindarique chordas.
Non hic socciferi iocos Menandri.
Non lasi Archilochi feros iambos,
Vel plus Stesichori graves camœnas.
Aut quod composuit puella Lesbi.
Non quod Mantua contumax Homero,
Adiecit latialibus loquelis,
Aequari, sibimet subinde livens
Busto Parthenopem Maroniano.
Non quod per satyras epistolarum
Sermonúmque sales nouúmque epodon,
Libros carminis ac poeticam artem,
Phœbi laudibus & vaga Dianæ
Conscriptis voluit sonare Flaccus.
Non quod Papinius tuus meusque
Inter Labdacios sonat furores.
Aut cum forte pedum minore rithmo
Pingit Gemmea prata siluularum.
Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet, hic putes legendum.
Quorum unus colit hispidum Platona,
Incassúmque suum monet Neronem.
Orchestram quatit alter Euripidis,
Pictum fæcibus Aeschilon secutus.
Aut plaustris solitum sonare Thespin,
Qui post pulpita trita sub cothurno
Ducebant olida marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicanam
Dixit Cæsaris, ut gener socérque
Cognata impulerint in arma Romam.
Tantum dans lacrymas suo Philippus
Vt credas Cremeræ leuem ruinam.
Infra & censeat Alliam dolendam.
Ac Brenni in trutina Iouem redemptum,
Postponat Trebiam grauésque Cannas.
Stragem nec Thrasimenicam loquatur.
Fratres Scipiadas putet silendos,
Quos Tarthesiacus retentat orbis.
Euphratem taceat male appetitum,
Crassorum & madidas cruore Carras.
Vel quos Sparthace consulum solebas
Victrici gladios fugare sicca.
Ipsum nec fleat ille plus duellum.
Quod post Cimbrica turbidus tropæa,
Et vinctum Nasomonium Iugurtham,
Dum quærit Mithridaticum triumphum,
Arpinas voluit mouere Syllæ.
Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciæ iocos Thaliæ
Scripsit blandiloquos suo Caleno.
Non Persij rigor, aut lepos Propertij.
Sed nec centimeter Terentianus,
Non Lucilius hic, Lucretiusque est.
Non Turnus, Memor, Ennius, Catullus,
Stella, & Septimius, Petroniusque
Aut mordax sine fine Martialis.
Non qui tempore Cæsaris secundi
Aeterno incoluit Tomos reatu.
Nec qui consimili deinde casu
Ad vulgi tenuem strepentis auram
Irati fuit histrionis exul.
Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferruginei thoros mariti
Et musa canit inferos superna.
Nec qui iam patribus fuere nostris
Primo tempore maximi sodales.
Quorum unus Bonifacium sequutus,
Nec non præcipitem Sebastianum
Natales puer horruit Cadurcos
Plus pandionias amans Athenas.
Cuius si varium legas poema
Tum Phœbum vel Hianteas puellas
Potato madidas ab Hippocrene.
Tunc Amphiona, filiúmque Maiæ,
Tunc vatem Rhodopeium sonare
Collato modulamine arbitreris.
Nunc tu hinc non legeris, tuúmque fulmen
O dignissime Quintiane alter,
Spernens qui Ligurum solum & penates
Mutato lare Gallias amasti.
Inter classica signa, pila, turmas,
Laudans Aetherium, vacansque libro,
In castris hederam ter aureatus,
Sed nunc tertius ille non legetur,
Betin qui patrium solum relinquens,
Vlnosa petiit sitim Rauennæ,
Plosores cui fulgidam Quirites
Et charus popularitate princeps
Traiano statuam foro locarunt.
Sed ne tu mihi comparare tentes
Quos multo minor ipse plus adoro
Paulinum, Ampeliúmque, Simachúmque,
Messalam ingenij satis profundi.
Et nulli modo Martium secundum,
Dicendi arte noua parem vetustis,
Petrum & cum loquitur nimis stupendum.
Vel quem municipalibus poetis
Præponit bene villicum senatus.
Nostrum aut quos retinet solum disertos
Dulcem Antedion, & mihi magistri
Musas sat venerabiles Erini.
Acrem Lampridium, catum Leonem,
Præstantémque tuba Seuerianum.
Et sic scribere non minus valentem,
Marcus Quintilianus ut solebat.
Nos valde steriles modos camœnæ
Raræ credimus, hos breuique chartæ
Quæ Scombros merito piperque portet.
Nam quis iam deus hoc dabit relicta
Vt vel suscipiens bonos odores,
Nardum ac pinguia nicerotianis
Quæ flagrant alabastra tincta succis

Indo

Inde cinnamon ex rogo petitum,
Quo Phœnix iuuenescit occidendo.
Costum, malobatrum, rosas, amomum,
Myrrham, thus, opobalsamúmque seruat.
Quapropter facinus meum tuere,
Et condiscipuli tibi obsequentis,
Incautum precor asseras pudorem.
Germanum tamen ante sed memento
Doctrinæ columen probum aduocare.
Isti qui valet exarationi
Districtum bonus applicare theta.
Noui sed bene non refello culpam,
Nec doctis placet impudens poëta.
Sed nec turgida contumeliosi
Lectoris nimium verebor ora.
Si tanquam grauior seuerióque
Nostra Therpsichores iocum refutans,
Rugato Cato tetricus labello,
Narem Rhinocerontica minetur.
Non te terreat hic nimis peritus.
Verum si cupias probare tanta
Nullus scit mihi crede quanta nescit.

EPITHALAMII DICTI, ET Hiberiæ, Præfatio.

Fluctícolæ cum festa nurus Pegasea per antra
Rupe sub Æma hia Pelion explicuit,
Angustabat humum superum satis ampla supellex,
Certabant gazis, hinc polus, hinc pelagus.
Ducebásque choros viridi prope tectus amictu,
Cærulea Pallæ concolor ipse socer.
Limpha quoque in thalamos veniens de gurgite nuda,
Vestiti cœpit membra timere viri.
Tum diuum quicunque aderat terrore remoto,
Quo quis pollebat lusit in officio.
Iuppiter emisit tepidum sine pondere fulmen,
Et dixit melius nunc cytherea calet.
Pollux tum cestu laudatus, Castor habenis,
Pallas tum cristis, Delia tum pharetra.
Alcides claua, Mauors tum lusit in hasta,
Archas tum virga, Nebride tum Bromius.
Hunc & Pepliadas induxe at optimus Orpheus,
Chordis, voce, manu, carminibus, calamis.
Ambitiosus hymen totas ibi contulit artes,
Quis non ingenio fors placuit genio.
Fescennina tamen non sunt admissa priusquam
Intonuit solita noster Apollo lyra.

EPITHALAMIVM.

Inter Cyaneas Ephiræa cacumina cautes
Qua super Idalium leuat Orithion in æthram,
Excisi sale montis apex, vt forte vagantem
Dum fugit, & pœna trepidus simplegada Tiphis,
Atque recurrentem rublatum ad Kauca Maleam,
Exit in Isthmiacum pelagus claudentibus alis,
Saxorum de rupe sinus quo sæpe recessit,
Si tanquam toto coëat de lumine cœli,
Artatur collecta dies, tremulasque per vndas
Insequitur secreta vadi, transmittitur alto
Perspicuo splendore latex, miróque relatu
Limpida bibit Solem tenuique insecta fluento
Perforat arenti radio lux sicca liquorem.
Profecit studio, spaciosis non Lemnius illic
Ceu templum lusit, Veneris fulmenque relinquens,
Hic ferrugineum fumauit sæpe Pyracmon.
Hic lapis est de quinque locis, dans quinque colores,
Æthiopis, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon,
Purpureus, viridis, maculosus, eburnus & albus.
Postes Chrysolitus fuluo distinguit ardor,
Myrrha Sardonices, amethystus, hiberus, iaspes
Indus, calchedonius, scythicus, berillus, acathes,
Attollunt duplices argenti cardine valuas.
Per quas inclusi lucem vomit vmbra smaragdi,
Limina crassus onix crustat, propteréque hyacinthi
Cærula concordem faciunt in stagna colorem.
Exterior non compta silex, sed prominet alte
Asper ab assiduo simpharum verbere pumex.
Interiore loco simulauit mulciber auro,
Extantes late scopulos atque arte magistra
Ingentis cultu natura inculta fefellit.
Hunc operi insistens quod necdum nouerat illa
Quæ post Lemniacas damnauit furta catenas.
Squameus huc Triton duplicis confinia dorsi,
Qua coeunt supra sinuamina tortilis alui
Inter aquas calido portabat corde Dionem.
Sed premit adiectæ radiantis pondere conchæ,
Semiferi Galathea latus quod pollice fixo
Vellit, & occulto spondet connubia tactu.
Tum gaudens torquente toto subridet amator
Vulnere tamque suam pascentis piscem flagellat.
Pone subit turma flagrantibus agmen amorum,
Hic cohibet delphina rosis, viridique iuuenco
Hic vectus, spreto pendet per cornua freno.
Hij stantes motu titubant, plantáque madentes
Labuntur firmántque pedum vestigia pinnis.
Illa recuruato demiserat ora lacerto
Mollia, marcebant violæ grauióque sopore
Cœperat attritu florum descendere ceruix.
Solus de numero fratrum qui pulchrior ille est
Deerat amor, dum festa parat celeberrima Gallis.
Qua socer Ornatus maiorum maior auorum,
Patritiaque nepos gentis, nata, generóque,
Excolit auspiciis faustis, sed fulsit vt ille
Forte dies, matrem celeri petit ille volatu.
Cuius fax, arcus, pharetra pendebat, at ille
Cernuus & leua pendens in margine palmæ
Libratus per inane pedes aduerberat alis.
Oscula sic matris carpens, somnoque refusa
Semisopora leui scalpebat lumina penna.
Tum prior in alacer cœpit, noua gaudia porto,
Felicis prædæ genitrix, calet ille superbus
Ruricius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votiuum suspirat corde dolorem,
Esset si præsens ætas impenderet illi
Lemnias imperium, Cressa stamen labyrinthi,
Alceste vitam, Circe herbas, poma Calipso.

Scilla comas, Athalanta pedes, Medea furores,
Hippodome caras, aeteno Ioue nata coronam.
Hinc Dido in ferrum, simul in suspendia Phillis,
Euadne in flammas, & Sestias issit in vndas.
His hoc illa refert, gaudemus nate rebellem,
Quod vincis laudásque virum, sed forma puellae est,
Quam si spectasset quondam Stenobeius heros,
Non pro contemptu domuisset monstra Chimerae,
Thermodoontiaca vel qui genitrice superbus
Spreuit Gnosiacae temeraria vota nouercae.
Hac visa occiderat fateor, sed crimine vero.
Et si iudicio forsan mihi quarta fuisset
Me quoque Rethea damnasset pastor in Ida.
Vincere vel si optas istam da malo puellam,
Dixerat, hanc dederam formam, pro munere formae
Tantus honor, geniúsque genis collata rubori
Pallida blatta latet, depressáque lumine vultus
Nigrescunt victo bacchantum vulnera collo.
Te quoque multimodis ambisset Hiberia ludis.
Axe Pelops, cursu Hypomenes, luctáque Achelous,
Aeneas bellis, spectatus Gorgone Perseus.
Nec minor haec species, totiens cui Iupiter esset,
Delia, taurus, olor, satyrus, draco, fulmen, & aurum,
Quare age, iungantur, nam census, forma, geniúsque
Conueniunt, nil hic dispar, sua pinxit harundo.
Sed quid vota moror, dixit currumque poposcit.
Cui dederant Crisalla iugum, quam frigore primo
Orbis adhuc teneri glacies vbi Caucason auget,
Strinxit Hiperboreis Tanaeatica crusta pruinis.
Naturam sumens gemmae, quia praedidit vnda,
Perforat hanc fuluo formatus temo metallo.
Miserat hoc fluuius cuius sub gurgite nymphae
Migdonium fouere Midam, quam pauper in auro
Ditauit versis Pactoli flumina votis.
Splendet perspicuo radios rota margine cingens
Marmaricae de fauce ferae, dum belua curuis
Dentibus excussis, gemit exarmatier ora,
Misit & hic munus tepidas qui nudus Erithras,
Concolor Aethiopi, vel crimen pinguis amomo,
Fluxus odoratis vexat venatibus Indus.
Illa tamen pasti sueto per Cipron olores,
Vittata stringit mirtho, quis caetera densis
Lactea puniceo sinuantur colla corallo.
Ergo iter aggressi pendens rota sulcat inanem
Aera, & in liquido non soluitur orbita tractu.
Hic triplex vno comitatur gratia nexu,
Hic redolet patulo fortunae copia cornu.
Hic spargit Calathis, sed flores flora perennes,
Hic Cererem Siculam, Pharius comitatur Osiris,
Hic grauidos Pomona sinus pro tempore portat.
Hic Pallas madidis venit inter praela Trapetis.
Hic distincta latus maculosa nebride Thias.
Indita Echionio Bromij rotat orgia Thirso.
Hic & Sigeis specubus qui dindima ludit.
Iam sectus recalet Choribas, cui gutture rauco
Ignem per bifores regemunt cana buxa cauernas,
Sic ventum ad thalamos. aurū, thus, balsama, myrrhae
Hic sunt, hic phoenix busti dat cinnama viui,
Proxima quin etiam pectorum afflata calore
Iam minus alget hyems speciémque tenentia vertit,
Hoc dant vota loco, quod non dant tempora mundo,
Tum iuuenis Paphiae dextram dextramque puellae
Complectens, paucis cecinit solemnia dictis
Ne facerent vel verba moram, feliciter aeuum
Ducite concordes, sint nati sintque nepotes,
Cernat & in proauo sibimet quod pronepos optet.

EPIGRAMMA AD VIRVM

Catulinum quod propter hostilitatem barbarorum Epithalamium scribere non valuerit.

QVid me, & si valeam parare carmen,
Fescennicolae iubes diones,
Inter Cirnigeras situm cateruas,
Et germanica verba sustinentem,
Laudantem tetrico subinde vultu,
Quod Burgundio cantat esculentus,
Infundens acido comam butyro.
Vis dicam tibi quid poema frangat,
Ex hoc barbaricis abacta plectris,
Spernit semipedem stylum Thalia,
Ex quo septipedes videt patronos.
Felices oculos tuos & aures
Felicémque libet vocare nasum,
Cui non allia sordidaque cepa
Ructant, mane nouo decem apparatus.
Quem non vt vetulum patris parentem
Nutricisque virum die nec orto,
Tot tantique petunt simul Gigantes,
Quos vix Alcinoi culina ferret.
Sed iam Musa tacet tenétque habenas
Paucis hendecasyllabis iocata.
Ne quisquam satyram vel hos vocaret.

EIVSDEM EPIGRAMMA QVO

ab imperatore Maioriano trium capitum remedium postulauit.

AMphitrioniadem perhibens veneranda vetustas
Dum releuat terras promeruisse polos.
Licet in nuda tornus cum fregerit vlna,
Ille Cleonea guttura rauca ferae.
Et quanquam ardenti gladio vix strauerit hidram
Cum duplices pareret vulnere mors animas.
Captiuúmque ferens sylua ex Erimantide monstrum
Exarmata feri riserit ora suis.
Colláque flammigenae dirumpens fumida furis
Tandem directas intulerit ire boues.
Taurus, cerua, Gigas, hospes, luctator, Amazon
Cres, canis, hesperides sunt monimenta viri.
Nulla tamen fuso prior est Gerione pugna,
Vni tergeminum cui tulit ille caput.
Haec quondam Alcides at tu Tyrinthius alter.
Sed princeps magni maxima cura dei,
Quem draco, ceruus, aper, paribus sensere sagittis,
Cum dens, cum virus, cum fuga nil valuit.
Lestrigones nos esse puta, monstrúmque tributum
Hic capita vt viuam tu mihi tolle tria.

Has

HAc supplex famulus preces dicauit,
Responsum operiens pium ac salubre,
Vt reddas patriam simulque vitam,
Lugdunum exonerans suis ruinis,
Hoc te Sidonius tuus precatur.
Sic te Sidonio recocta fuco,
Multos purpura vestiet per annos.
Sic lustro imperij perennis acto,
Quinquennalia fascibus dicentur.
Sic ripa duplicis tumore fracto,
Detonsus vachalim bibat Sicamber.
Quod si contuleris tuo poetæ,
Mandem perpetuis legenda fastis.
Quæcunque egregiis geris triumphis.
Nam nunc Musa loquax tacet tributo,
Quæ pro Virgilio Terentióque,
Sextantes legit vnciásque fisci.
Marcéque timet manum ac rudentem,
Qui phœbi ex odio vetustiore
Nunc suspendia vatibus minatur.

EPITHALAMIVM DICTVM Polemio & Araneolæ.

PRosper connubio dies coruscat,
Quem Clotho niueis benigna pensis,
Albus quem piceis lapillus Indi,
Quem pacis simul arbor, & iuuentæ
Æternúmque virens oliua signet.
Eia Calliope nitente palma
Da sacri laticis loquacitatem,
Quem fodit pede Pegasus volanti.
Cognato madidus Iubam veneno.
Non hic impietas, nec hanc puellam
Donat mortibus ambitus procorum.
Non hic Enomai cruenta curru
Audit pacta Pelops, nec insequentem
Pallens Hippomanes ad ima metæ
Tradit Schœneidam ter cadente pomo.
Non hic Herculeas videt palestras
Aethola Calidon stupens ab arce.
Cum cornu fluuij superbientis
Alcides premeret subinde fessum,
Vndoso resonans ab hoste pectus.
Sed doctus iuuenis docénsque virgo,
Ortus culmina Gallia tenentes
Iunguntur, cito diua necte chordas.
Nec quod detonuit camœna maior
Nostram pauperiem silere cogas,
Ad thedas Thetidis probante Pindo,
Et Chiron cecidit minore plectro.
Nec risit pia turba rusticantem,
Quamuis sæpe senex biformis illic
Carmen rumperet hinniente cantu.

EPITHALAMIVM.

FOrte procellosi remeans ex arce Caphærei,
Phœbados Iliacæ raptum satis vlta pudorem,
Pallas, Erithæo Xanthum mutabat himeto,
Aurato micat ære caput, mainúsque [illegible]
De terrore capit posito iam fulmine necdum
Cinyphio Tritone truces hilarauerat artus.
Gorgo tenet pectus medium factura videnti.
Et truncata moras nitet insidiosa superbum
Effigies, viuitque anima pereunte, venustas
Alta cerastarum spiris caput asperat antrum
Congeries, torquet maculosa volumina mordax
Crinis, & iratis dant sibila terra capillis.
Squameus ad mediam thorax non peruenit aluum
Post calibem pendente peplo, tegit extima limbi
Circite palla pedes qui cum sub veste mouentur,
Crispato rigidæ crepitant in Syrmate rugæ.
Læuam parma tegit phlegrei plena tumultus.
Hic rotat excussum vibrans in sidera pindum
Enceladus, rapido fit missilis ossa Typheo.
Porphirion Pangea rapit, rhodopémque Adamastor
Strimonio cum fonte leuat, veniénsque superne,
Intorto calidum restinguit flumine, fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone visa
Inuenit solidum iam lancea tarda cadauer.
Hic Lemnon pro fratre Mimas contra Aegida torquet
Impulsúmque quatit iaculabilis insula cælum.
Plurimus hic Briareus populoso corpore pugnat,
Cognatam portans aciem, cui vertice ab vno
Cernas ramosis palmas fruticare lacertis.
Nec species solas monstris dedit arte furorem
Mulciber, atque ipsas timuit quas finxerat iras.
Hastam dextra tenet nuper quam valle Aracinti
Ipsa sibi posita Pallas protraxit oliua,
Hoc steterat genio super vt vestigia diua,
Labentes teneat Marathonia Baccha trapetas.
Hic duo templa micant, quorum supereminet vnus
Vt meritis sic sede locus, qui continet alta
Scrutantes ratione viros. Quid machina cæli,
Quid tellus, quid fossa maris, quid turbidus aer,
Quid noctis lucisque vices, quid menstrua luna
Incrementa parent, totidem cur damna sequantur,
Iscet hic summis resident septem sapientes,
Innumerabilium primordia philosophorum:
Tales Mileto genitus vadimonia damnat.
Lindie tu Cleobule iubes modus optimus vt sit.
Tu meditans totum decoras Periandre Corinthon.
Atticus inde Solon ne quid nimis approbas vnum.
Prienee Bia pluris ais esse malignos.
Tu Mitilene satis cognoscis Pittace tempus.
Noscere sese ipsum Chilon spartane docebas.
Asserit hic Samius post docta silentia lustri
Pithagoras, solidum princeps quod musica mundum
Temperet, & certis concentum reddat ab astris.
Signáque Zodiacos quæ circulus axe supremo,
Terna quater retinet proprio non currere motu
Aequis inter se spacijs tamen esse locata.
Fixáque signifero pariter quoque cernua ferri
Præcipuúmque etiam septem vaga sidera cantum.
Hinc dare perfectus numerus quod vterque beatur.
Hoc numero affirmans hoc ordine cuncta rotari,
Falciferi Crotoniate senis, per summa polorum

Martis contiguum, medio Ioue pergere sidus,
Post hos, iam quarto se flectere tramite Solem,
Sic placidam Paphien seruare diastema quintum,
Arcaduum sexto, Lunam sic orbe supremo
Terdenas tropico prope currere climate Miras,
Si quos ergo chelis, si quos lyra, tibia si quos
Audisseriot cum voce modos, exemplar ad istud
Ponderibus positis, quantum proportio suadet,
Interualla sequi septem sideris addit.
Harmoniam dicens etiam quod quatuor istis
Sit sedeant elementa modis, vt pendere magnis
Sit locus inferior media tellure, quod autem
Perfecte medium est hymnum patet esse rotundi.
Hinc fieri, vt terram leuior supereminet vnda.
Altior in quoque sit qui purior eminet aër.
Omnia concludat cælum leuitate suprema.
Pendeat vt totum simul hoc ab origine centri
Thales hoc etiam numeris inquirit & astris.
Defectum vt phœbi necnon lunæque laborem
Nuntiet anterius, sed rebus inutile ponit
Principium, dum credit aquis subsistere mundum.
Huius discipuli versa est sententia dicens,
Principiis propriis semper res quasque creari
Singula qui quosdam fontes decreuit habere
Æternum irriguos ac verum semine plenos.
Hunc etiam sequitur qui gignere cuncta putabat
Hunc aërem pariterque deos sic autumat ortos.
Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata seruat
Sed diuinum animum sentit qui fecerit orbem.
Iunior huic iunctus residet collega sed idem
Materiam cunctis creaturis aëra credens
Iudicat, inde deum faceret quo cuncta tulisse.
Post hos Archesilas diuina mente paratam
Conijcit hanc molem confectam partibus illis,
Quas athomos vocat ipse leues. Socratica post hunc
Secta micat, quam de natura pondere migrans
Ad mores hominum limandos transtulit vsum,
Hanc sectam perhibent summum excoluisse Platona
Sed triplici formasse modo, dum primus & vnus
Physica vel logico logicum vel iungit ad ethos.
Inuenit hic princeps, quid summa essentia distet,
A summo sextoque bono, cum denique saxa
Sint tantum penitusque nisi nihil esse probentur,
Proxima succedant quibus esse & viuere promptum est,
Addere quis possit nil amplius arbora & herba,
Tertia sit pecorum quorum esse & viuere motu
Non caret & sensu, mortales quarta deinde
Respiciat factura suos, quibus esse moueri
Viuere consensu datur, & supereminet illud,
Quod sapiunt veróque valent discernere falsum.
Quinta creaturas superas substantia prodat
Quas quidam dixere deos, quia corpora sumant
Contemplanda homini paulopost ipsa relinquant
Inque suam redeant si qua est tenuissima formam.
Sic fieri vt pateat substantia summa creator.
Sexta tamen supráque nihil sed cuncta sub ipso
Hoc in gymnasio Polemi sapientia vitam
Excolit, adiunctúmque suo fouet ipsa Platoni.
Obuius & quanquam totis academia sectis
Atque peget verum, veris hunc laudibus ornat
Stoica post istos sed concordantibus ipsis
Chrisippus Zenónque docent præcepta tenere.
Exclusi prope iam Cynici sed limine restant.
Ast Epicureos eliminat vndique virtus.
At parte ex alia textrino prima Mineruæ,
Palla, Iouis rutilat, cuius bis coctus aheno
Serica Sidonius fucabat stamina murex.
Ebria non solum spirat conchilia sandix.
Insertum nam fulgur habet, filoque rigenti
Ardebat grauidum de fragmine fulminis ostrum.
Hic viridis patruo glaucus pendebat amictu,
Vndebant hic arte sinus, fictóque tumore
Mersabat pandas tempestas tecta carinas.
Amphitrioniadi surgebat tertia vestis.
Paruulus hic gemino cinctus serpente Nouercæ,
Inscius arridet monstris, ludumque putando
Insidias dum nescius amat, vultúque dolentis
Extingui deflet, quos ipse interfecit angues.
Præterea sparsis sunt hæc subiecta figuris,
Sus, leo, ceruus, Gigas, taurus, iuga Cerberus, hydra,
Hospes, Nessus, Erix, volucres, Trax, Cacus, Amazon,
Cres, flumina, Libs, poma, Licus, virgo, polus, ether,
Hoc opus, & si quid superest, quod nomine vestro
Virgineæ posuere manus, sed in agmine toto
Inter Cecropias ephebiadasque puellas
Arachneola micat, proprias conferre laborat
Ipsa Mineruæ manus, Calathique cuncta recedens,
Cum tenet hæc telas, vult hæc plus tela tenere.
Hic igitur proaui trabeas imitata rigentes,
Palmatam parat ipsa pater qua consul & idem
Agricolam contingat auum, doceátque nepotes,
Non abaui solum sed aui quoque iungere fasces.
Texuerat tamen & Chlamydes quibus ille magister
Per Tartesiacas conspectus splenduit vrbes,
Et quibus ingestæ sub tempore præfecturæ,
Conspicuus sanctas se reddit præsule leges.
At tamen in trabea segmento luserat alto,
Quod prisci illustre thoris, Ithacesia primum
Fabula, Dulicique lares formantur & ipsam
Penelopem tardas texit deflexere telas.
Tenaron hic frustra bis rapta coniuge pulsat,
Thrax fidibus legem postquam temerauit Auerni.
Et predessi putans iterum non respicit vmbram,
Hic vocet Alceste prælato coniuge vitam
Rumpere quam cernas Parcarum vellere in ipso.
Nondum Peruetam fato præstante salutem,
Hic nox natarum Danai lucebat in auro.
Quinquaginta enses genitor quibus impius aptat
Et dat concordem discordia iussa furorem.
Solus Hipermestræ seruatus munere Lynceus
Effugit, aspicias illam sibi parua pauentem
Et pro dimisso tantum pallere marito.
Iamque Iouem in formas mutat, quibus ille tenere
Mnemosinem, Europam, Semelen, Ledam, Cinosuram,
Serpens, bos, fulmen, cignus, dictinna solebat.
Iamque opus in aurum Danæ pluuiamque metalli
Ibat, & hic alio stillabat Iupiter auro:

Cum

Cum virgo aspiciens vidit Tritonia verso
Lumine, doctisonas spectare libentius artes:
Commutat commota manus, ac pollice docto
Pingere philosophi victricem Laida cœpit,
Quæ Cynici per menta feri rugosáque colla
Rupit odoratam redolenti forpice barbam.
Subrisit Pallas castóque hæc addidit ore.
Non nost a vlterius debis dogmata virgo,
Philosopho nuptura meo, mage flammea sumens,
Hoc mater sine texat opus, consurge sophorum
Egregium Polemi decus ac nunc stoica tandem
Pone supercilia & Cynicos imitatus amantes,
Incipies iterum paruum mihi ferre platona.
Hærentem tali compellat voce magister,
Perge libens, neu tu damnes fortasse iugari
Quod noster iubet esse senex, quod non piger hausit
Lumina condemnans Anyto pallente venenum.
Dixerat, ille simul surgit, vultuque modesto
Tertia nodosæ commendat pallia clauæ.
Amborum tum diua comas viridantis oliuæ
Pace ligat, nectit dextras, ac fœdera mandat.
Nymphidius quæ cernat auus, probat atropos omen,
Fuluáque concordes iunxerunt fila sorores.

EVCHARISTICON AD FAVSTUM Regiensem episcopum.

PHœbum & ter ternas decima cum Pallade Musas
Orpheáque & laticem simulatum fontis equini,
Ogygiámque chelim, qua saxa sequacia flectens
Cantibus auritos erexit carmine muros,
Sperne fidis, magis ille veni nunc spiritus oro
Pontificem dicture tuum, qui pectora priscæ
Intrasti Mariæ, rapiens cum tympana siccus
Israel appensi per concaua gurgitis iret.
Aggeribus vallatus aquæ, mediásque per vndas
Puluerulenta tuum clamaret turba triumphum.
Quique manum Iudith ferientem colla Holofernis
Iuuisti, exciso iacuit cum gurgite truncus,
Et fragilis valido latuit bene sexus in ictu.
Expresso vel qui complens de vellere pellem
Inficiénsque, dehinc non tacto vellere terram
Firmasti Gedeona tubis inserte canoris
Spiritus & solo venit victoria cantu.
Quique etiam adsumptum pecorosi de grege Iesse
Afflasti regem plaustro cum fœderis arcam
Imponens bobus, nullo moderante bubulco
Proderet obiectum turgenti podice morbum.
Quique trium quondam puerorum in fauce sonasti,
Quos in Chaldæi positos fornace tyranni,
Roscida combusto madefecit flamma camino.
Quique volubilibus spatiantem tractibus alui
Complesti Ionam, resonant dum viscera monstri
Introrsum psallente cibo vel pondera ventris
Ieiuni plenique tamen vate intemerato.
Ructat cruda fames quem singultantibus extis
Esuriens vomuit suspenso belua morsu.
Quique duplex quondam venisti in pectus Elisei,
Thesbiten cum forte senem iam flammeus axis
Tolleret, & scissam linquens pro munere pellem
Hispidus ardentes auriga intraret habenas.
Quódque etiam Eliam terris misisti secundum
Zachariæ iussi linguam placare ligasti,
Dum faceret serum rugosa puerpera patrem
Audita significans iussio reticere propheta.
Gratia confluxit, rupit se vt lex taciturum.
Quique etiam nascens ex virgine semine nullo
Ante vllum tempus deus, atque in tempore Christus,
Ad corpus quantum spectas tu te ipse creasti,
Qui visum cæcis, gressum quoque reddere claudis,
Auditum surdis, mutis laxare loquelam
Suetus, ad hoc etiam venisti vt mortua membra
Lecto, sandapila, tumulo consurgere possint.
Quódque etiam pœnas suscepta in carne tulisti,
Sustentans alapas, ludibria, verbera, vepres,
Sortem, vincla, crucem, clauos, fel, missile, acetum.
Postremo mortem, sed surrecturus adisti
Eripiens quicquid veteris migrauerat hostis
In ius, per nostrum facinus cum fœmina prima
Præceptum soluens culpa nos perpete vinxit.
Qui cum te interitu petijt, nec repperit in te
Quod posset proprium conuincere, perdidit omne,
Quod lapsu dedit Eua suo, chirographon illud
Quo persuasus homo est, hæc compensatio rupit.
Expers peccati pro peccatoribus amplum
Fis pretium, veterémque nouus vice fœnoris Adam
Dum moreris, de morte rapis, sic mortua mors est,
Sic sese insidijs quas fecerat ipsa fefellit.
Nam dum indiscrete petit insontésque reósque
Egit vt absolui possent & crimine nexi,
Quique etiam iustos ad tempus surgere tecum
Iussisti cineres, cum tectis tempore longo
Irrupit festina salus, infusáque raptim
Excussit tumulis solidatas vita fauillas.
Da faustum laudare tuum, da soluere grates
Quas & post debere iuuat, te magne sacerdos,
Barbitus hic noster plectro licet impare cantat.
Hæc igitur prima est vel causa, vel actio laudum.
Quod mihi Germani dum lubrica voluitur ætas
Seruatus tecum domini per dona probatur.
Nec fama turbante pudor, te respicit istud
Quantumcunque bonum, merces debebitur illi.
Ille tibi, sit laus si tibi noluit, eius,
Nam quod nec potuit totum ad te iure redundat.
Præterea quod me pridem Remos venientem,
Cum Procyon fureret, cum solis torridus ignis
Flexilibus rimis sitientes scinderet agros.
Hospite te nostros excepit protinus æstus,
Pax domus, vmbra, latex, benedictio, mensa, cubile.
Omnibus attamen ijs sat præstat quod voluisti
Vt sanctæ matris sanctum quoque limen adirem.
Dirigui fateor mihi conscius, atque repente
Texit adorantem pauidum reuerentia vultum.
Nec secus intremui, quam si me forte Rebecca
Israel aut Samuel crinitus duceret Anna.
Quapropter vel te votis sine fine colentes
Affectum magnum per carmina parua fatemur.
Seu te flammatæ Syrtes & inhospita Tesqua,

Atque illic iterum timuit natura parentem,
Post phlegram pugnare Iouem, torpentia tolle
Lumina, detersam mentem caligo relinquat.
Te mirum est vinci, incipies cum vincere mirum
Non erit, vtque tibi pateat quo surgere tandem
Fessa modo possis paucis cognosce docebo.
Est mihi quæ Latio se sanguine tollit alumnam,
Tellus clara viris, cui non dedit optima quondam
Rerum opifex natura parem, fœcundus ab vrbe
Pollet ager, primo qui vix proscissus aratro,
Semina tarda sitit vel luxuriante vigore
Arcana exposcit, piceam pinguedine glebam
Assurrexit, huic coxit quot torridus auster
Niliacum, Libyamque solum collatáque semper
Arida Migdonias damnarunt gargara falces.
Apulus & Calaber cessit, spes vnica rerum,
Hanc Aruerne colens, nulli pede cædis in armis,
Quos vis vincis equo, testis mihi Cæsaris esto,
Hic nimium fortuna pauens, cum colle repulsus
Gergouiæ, castris miles vix restitit ipsis.
Hos ego tam fortes volui, sed cadere auitum
Dum tibi Roma paro, rutilant cui maxima dudum
Stemmata complexum germen, palmata cucurrit
Per proauos, gentisque suæ te teste Philagri
Patritius resplendet apex. Sed portio quanta est
Hæc laudum laudare patres? quos quippe curules
Et præfecturas constat debere nepoti.
Sunt alij per quos se posthuma iactet origo,
Et priscum titulis numeret genus, alter auita
Nobilitas tu solus auos, libet addere tanti
Gesta viri, & primam paucis percurrere vitam.
Soluerat in partum generosa puerpera casto
Ventris onus, manifesta dedit mox signa futuri
Principis, ac totam fausto trepidi patris aulam
Impleuit augurio licet idem grandia nato
Culparet fata, & pueri iam regna videret.
Sed sibi commissum tanto sub pignore cernens
Mundi depositum, ne quid tibi Roma periret
Inuit fortunam studio lactentia primum
Membra dedit, niuibus glaciémque inrepere plantis
Iussit, & attritas paruum ridere pruinas.
Surgentes animos Musis formantur, & illo
Quo Cicerone tonat, didicit quoque facta tuorum,
Ante ducum didicit pugnas, libróque relegit
Quæ gereres campis primum vix cœperat esse
Ex infante puer, rabidam cum forte cruentis
Rictibus, atque escas nimia fauce parantem,
Plus catulis stratis, fuerant nam fragmina propter
Arreptam de caute lupam, fractúsque molaris
Dissiluit vertex, & saxum vulnere sedit.
Sic meus Alcides Nemeæ dum saltibus errat
Occurrit monstro vacuus non robora portans,
Non pharetras, stetit ira frequens atque hoste propinquo
Consuluit, solos virtus decepta lacertos.
Parua quidem dicenda, tamen quis promptior isto,
Tensa cathenatis summittere colla molossis,
Et lustris recubare feras, interpretenare
Discere, non visas & in aëre quærere plantas.
Iam si forte suem latratibus improbus Vmber
Terruit, albentes nigro sub gutture lunas
Frangere ludus erat, colluctantique lacerto
Vasta per aduersas venabula figere prædas,
Quam pulchrum cum forte domum plus lustra reuertens
Horrore splenderet apri, victúsque repugnans
Proderet inuictum per fortia facta pudorem.
Sic Pandionijs castæ Tritonidos aruis,
Hippolytus roseo sudans radiabat ab ore,
Sed simul ac gemino fragrans cum Cressa furore
Transiit affectu matres & fraude nouercas.
Quid volucrum studium dat, quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum, quis doctior isto
Instituit varias per nubila iungere lites?
Alite vincit aues celerique per æthera plausu,
Hoc nulli melius pugnator militat vnguis,
Nec minus hic inter ciuilia iura secutus,
Eligitur primus iuuenis solus mala fracta
Alliges vt patriæ, poscátque informe recidi
Vectigal, procerum tum forte potentior illic,
Post etiam princeps Constantius omnia præstat,
Indole defixus tanta & miratus in armis
Paruis grande bonum vel in ore precantis ephœbi
Verba senis. Ducis hinc pugnas & fœdera rerum
Pandere Roma libet varijs incussa procellis
Bellorum, regi Getico tua Gallia pacis
Pignora iussa dare est, inter quæ nobilis obses
Tu Theodore venis, quoniam pietate propinqui
Expetis in media pellitis principis aula
Tutus auitæ fide, probat hoc Theodorus vt altum
Exemplum officij, res mira & digna relatu
Quod fueris blandus regi placuisse feroci.
Hinc te paulatim prælibat sensibus imis,
Atque animus vult esse suum sed spernis amicum.
Plus quàm Romanum gerere stupet ille repulsam,
Et plus inde places, rigidum sic Pyrrhe videbas
Fabritium, ingestas animo cum diuite fugit
Pauper opes, regem temnens dum supplice censu
Pignus amicitiæ vili mendicat ab auro.
Ethimio interea Scythico cum sæpe duello est
Edoctus, sequeris, quo quanquam celsus in armis
Nil sine te gessit, cum plurima tu sine illo,
Iam post Vithungos & Norica bella subacto,
Victor Vindelico, Belgam Burgundio quem trux
Presserat absoluit, victus tibi vincitur illic:
Cursu Herulus, Hunnus iaculo, Francúsque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus,
Vulnere vel si quis pangit, cui flesse perire est,
Ac ferro perarasse genas, vultúque minaci
Rubra cicatricum vestigia defodisse.
Illustris tam tum donatur Celsus honore,
Squameus & rutilis etiam nunc lucida cristis
Ora gerens, vix arma domum sordentia castris
Retulerat, noua bella iterum, pugnámque sub ipsis
Iam patriæ muris periturus commouet hostis
Litorius, Scythicos equites tum forte subacto,
Celsus Aremorico Geticum rapiebat in agmen,
Per terras Aruerne tuas, qui proxima quæque
Discursu, flammis, ferro, feritate, rapinis
Delebant, pacis fallentes nomen inane.

Huius

Huius tum famulum quidam truculentior horum,
Mox feriende ferit, ruit ille, & tristia fata
Commendat domino absenti, patrémque futurum
Vindicta moriens stigium spe portat ad amnem,
Et iam fama viro turres portásque tuenti,
Intuitu pauidæ plebis perfert scelus actum,
Excutitur, restat, pallet, rubet, alget, & ardet,
Ac sibimet multas vultum variata per vnum
Ira facit facies, vel qui mos sæpe dolenti
Pius amat extinctum, tandem prorupit & arma
Arma fremit, pinguisque & iã iam sanguine fertur
Lorica, obtusus per barbara vulnera contus.
Atque sub assiduis dentatus cædibus ensis
Includit suras ocreis, capitique micantem
Imponit galeam, fuluus cui crescit in altum
Conus, & iratam iaculatur vertice lucem.
Et iam scandit equum, vulsisque à cardine portis
Emicat, assistunt socio virtúsque dolórque,
Et pudor armatas pilo petit impiger alas,
Pugnando pugnam quærit, pauidúmque per agmen
Multorum interitu compensat quod latet vnus,
Sic Pirigium Acmathia victorem cuspide poscens,
Aeacides casi luctum frenauit amici,
Per mortes tot Troia tuas, iam vilia præ se
Agmina contentus ruere structúmque per amplos
Exercere gladium populos, natat obruta tellus
Sanguine, dúmque hebetat turba graue cadua telum,
Absens in cunctos suos vulnere iam cadit Hector.
Perdunt vt tandem tanti qui causa tumultus,
Inquit, auitus age Scythica nutrite sub arcto,
Qui furto & caso tantum qui fidis inermi,
Congredere armato, multum tibi præstitit ira
Iam mea, concessi pugnam iubeóque resistas,
Certantem mactasse iuuat. Sic fatur, & æquor
Prosilit in medium, nec non ferus aduenit hostis.
Vt primum pectus, vel comminus ora tulere,
Hic ira tremit, ille metu, iam cætera turba
Diuersis trepidant votis, variósque per ictus
Pendet ab euentu, sed postquam prima secunda
Tertiáque acta rota est, venit ecce & celsa cruentũ
Perforat hasta virum, post & confinia dorsi
Cadit, transfosso ruptus bis pectore thorax.
Et dum per duplicem sanguis singultat hiatum,
Diuidua ancipitem carpserunt vulnera vitam.
Hæc post gesta viri, temet stix liuida teste,
Intemerata mihi præfectus iura regebat,
Et caput hoc sibimet solito defessa ruinis
Gallia suscipiens Getica pallebat ab ira.
Nil prece, nil precio, nil milite fractus agebat
Etius capto terrarum damna patebant
Lithorio, in Rhodanum proprios producere fines
Theodoritæ fixum, nec erat pugnare necesse,
Sed migrare Gethis rapidam trux asperat iram
Victor, quod sentit Scythicum pro mœnibus hostem
Imputat, & nil est grauius si forsitan vnquam
Vincere contingat, trepido postquam undique nullum
Præsidium ducibúsque tuis nil Roma relictum est.
Fœdus Auite nouas, sæuum tua pagina regem
Lecta domat, iussisse sat est te quod rogat orbis
Credant hoc vnquam gentes, populique futuri.
Litera Romani cessat quod Barbare vincis.
Iura igitur rexit, nanque hæc quoque par fuit vt cum
Assertor fieret legum, qui nunc erit autor,
Nec dandus populis princeps caput, induperator
Cæsar & Augustus solum fera prælia nosset.
Iam præfectura præfunctus culmine tandem
Se dederat ruri, nunquam tamen ocia, nunquam
Desidia in bellis, studiúmque & cura quietis,
Armorum semper subito cum rupta tumultu
Barbaries totas in te transfuderat arctos.
Gallia pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux sequitur, Scotum Burgundio cogit,
Hunus, Bellonotus, Neurus, Basterna, Toringus,
Bructerus vluosa quem vel icer abluit vnda.
Prorumpit Francus, cecidit ciso secta bipenni
Hercinia in lintres & Rhenum texuit alno.
Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos se Belga tuos vix liqueras alpes
Etius, tenue & rarum sine milite ducens
Robur in auxilijs Geticum male credulus agmen
Incassum proprijs præsumens adfore castris.
Nuntius at postquam ductorem perculit Hunos,
Iam prope contemptum proprijs in sedibus hostem
Expectare Getas versat vagus omnia secum,
Consilia, & mentem curarum fluctibus vrget.
Tandem cunctanti sedit sententia, celsum
Exorare virum, collectisque omnibus vna
Principibus, coram supplex sic talibus infit:
Vrbis auite salus cui non est noua gloria, nunc est
Quod rogat Etius voluisti, & non nocet hostis.
Vix prodest inclusa tenes tot milia nutu,
Pro populis Geticis sola est tua gratia limes.
Infensi semper nobis, pacem tibi præstant
Victrices in prome aquilas fac optime Hunos,
Quorum forte prior fuga nos concusserat olim,
Bis victos prodesse mihi. sic fatus, & ille
Pollicitus votum fecit spem protinus, inde
Aduolat, & famulas in prælia concitat iras.
Ibant pellitæ per classica Romula turmæ,
Ad nomen currente geta, timet ære vocari,
Dirutus opprobrium non damnum barbarus horrens,
Hos ad bella trahit tum iam spes orbis auitus.
Vel iam priuatum, vel adhuc sic cinnama busto,
Collis Erichthei portans Phœbeius ales,
Concitat omne auium vulgus, famulantia currunt
Agmina, & Augustus pennas non explicat aër,
Iam prope fata tui bissenas vulturis alas
Complebant, scis nanque tuos scis Roma labores,
Etium placidus mactauit femineo amens.
Vixque tuo impositum capiti diadema, patroni
Ilico barbaries necnon sibi capta videri
Roma Getis, tellúsque suo cessura furori.
Raptores ceu forte lupi quis nare sagaci,
Monstrat odor pinguem clausis ab ouilibus auram,
Irritant acuúntque famem, portántque rapinæ
In vultu speciem patulo ieiunia rictu.
Fallentes iam iámque tenet, spe frangitur agnus,
Atque absens auido crepitat iam præda palato.
Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum

Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.
Francus Germanum primum, Belgamque secundum
Sternebat, Rhenumque ferox Alamanne bibebas.
Romanis ripis & vtroque superbus in agro
Vel Hunus vel victor eras, sic perdita cernens
Terrarum spacia, princeps iam maximus vnum
Quod fuit in rebus peditumque equitumque magistrum
Te sibi ante legit, collati rumor honoris
Inuenit agricolam flexi dum forte ligonis
Exercet dentes, vel pando pronus aratro
Vertit in excoctam per pinguia iugera glebam.
Sic quondam ad patriae res fractas pauper arator
Cincinnate venis, veterem cum te induit vxor
Ante boues trabeam, dictatoremque Saligna
Excepere fores, atque ad sua tecta ferentem.
Quod non perseuis turpique è fasce grauata,
Vile triumphalis portauit purpura semen.
Vt primum ingesti pondus suscepit honoris,
Legat qui veniam poscant Alamanne furoris,
Saxonis incursus cessat, Chattisque palaustri.
Alligat albis aqua, vixque hoc tibi menstrua totum
Luna videt, iamque ad populos & rura feroces
Tenta Getae protendis iter qua pulsus ab astu
Oceanus refluum spargit per culta Garumnam
In flumen currente mari, transcendit amarus
Blanda fluenta latex fluuiique impacta per alueum
Salsa peregrinum sibi nauigat vnde profundum.
Hic iam disposito laxantes frena duello
Vesorum proceres raptim suspendis ab ira.
Rumor succincto referens diplomate auitum
Iam geticas intrare domos, positaque parumper
Mole magisterij, legatum iura subisse
Obstupuere duces, pariter Scythicusque senatus,
Et timuere suam pacem ne forte negaret.
Sic rutilus Phaeton laeuum cum carperet axis,
Iam pallente die flagrantique excita mundo,
Pax elementorum fureret, vel sicca propinquus
Saeuiret per stagna vapor limusque sitiret
Puluereo ponti fundo, tunc vnica Phoebi
Insuetum clemens extinxit flamma calorem.
Hic aliquis tum forte Getes dum falce recocta
Ictibus informat, saxoque cacuminat ensem.
Iam promptum caluisse tubis, iam iamque frequenti
Caede sepulturam terram, non hoste sepulto
Claruit, vt primum nomen venientis auiti
Exclamat periit bellum, date rursus aratra.
Otia si replico priscae bene nota quietis,
Non semel iste mihi ferrum tulit o pudor o dij.
Tantum posse fidem, quia foedera lenta minaris?
In damnum mihi fide meum? compendia pacis
Et praestare iubes, nos & debere, quis vnquam
Crederet? En Getici reges parere volentes,
Inferius regnasse putent, nec dicere saltim
Desit obtentu possum te praelia nolle.
Pacem fortis amas, iam patrios sternit auitus.
Insuper & Geticas praemissus continet iras
Messianus, adhuc mandasti & ponimus arma.
Quid restat quid posse velis? quod non sumus hostes,
Parua reor prisco quam si mihi notus in actu es
Auxiliaris ero vel sic pugnare licebit.
Haec secum rigido Vesus dum corde volutat,
Ventum in conspectu fuerat, rex atque magister,
Propter constiterant, hic vultu erectus, at ille
Laetitia erubuit, veniamque rubore poposcit.
Post hinc Germano regni hinc rege retento,
Palladiam implicitam manibus subiere Tolosam,
Haud secus insertis ad puluinaria palmis
Romulus & Tacius foedus iecere parentum.
Cum ferro & rabidis cognato in Marte maritis
Hersilia inhaeruit, palantes colle Sabinas.
Interea incautum furtiuis Vandalus armis
Te capit, infido quam tibi Burgundio ductu
Extorquet trepidas mactandi principis iras.
Heu facinus in bella iterum quartosque labores
Perfida Elissaei crudescunt classica Byrsae.
Nutricis quod fata malum conscenderat arces,
Euandri Massilia phalanx montesque Quirini
Marmarici pressere pedes, rursusque reuexit
Quae captiua dedit quondam stipendia Barche.
Exilium patrum plebis mala principe caeso,
Captiuum imperium Geticas rumor tulit aures,
Luce noua veterum coetus de more Getarum
Contrahitur, Stat prisca annis, viridisque senectus,
Consilijs squalet, vestes ac sordida macro
Lintea pinguescunt tergo, nec tangere possunt
Altae te surram pelles, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus suspendit equinum.
Postquam in concilium seniorum venit honora
Paupertas, pacisque simul rex verba poposcit.
Dux ait optassem patrijs securus in aruis
Emeritam fateor semper fouisse quietem.
Ex quo militiae post munera trina superbum
Praefecturae apicem quarto iam culmine rexi.
Sed dum me nostri princeps modo maximus orbis
Ignarum absentem, procerum post mille repulsas
Ad lituos post iura vocat, voluitque sororis
Praeconem mutare tubis, promptissimus istud
Arripuit officium, vos quo legatus adirem
Foedera prisca precor, quae nunc metus ille teneret,
Lusissem si forte senex, cui semper auitum
Secla ac creuisse fuit, tractare solebam
Re geticas olim, seu te nescisse frequenter
Quae iussi, non facta tamen, fortuna priorem
Arripuit genitum, perijt quodcunque merebar,
Cum genitore tuo Barbonem tabesuluum
Ambierat, tu paruus eras, trepidantia cingens
Milia, & infames iam iamque exegerat escas,
Iam tristis propria credebat de sorte praedae
Si classus fortasse peris cum nostra probant
Consilia, & refugo laxanti moenia bello,
Teque ipsum sunt ecce senes hoc pectore fultum,
Hae flentem tenuere manus, si forsitan altrix
Te mihi cum nolles lactandum tolleret, ecce
Aduenio, & prisci repeto modo pignus amoris.
Si tibi nulla fides, nulla est reuerentia patris,
I durus pacemque nega, prorumpit ab omni
Murmure consilium, fremitusque & praelia damnas
Seditiosa, ciet concordem turba tumultum.
Tum rex assatim dudum dux inclyte culpo

Poscere

Poscere te pacem nostram, cum cogere possis
Seruitium trahere ac populos in bella sequaces.
Ne quæso inuidiam patrio mihi nomine inuras,
Quid mereor si nulla iubes? suadere sub illo
Quod poteras modo velle sat est solúmque moratur,
Quod cupias nescisse Getas. mihi Romula dudum
Per te iura placent, paruúmque edissere iussit
At tua turba pater, docilis quo prisca Maronis
Carmina molliret, Scythicos mihi pagina mores,
Iam pacem tum velle doces, sed percipe quæso
Consilio obsequij, rata forsan pacta probabis.
Testor Roma tuum nobis venerabile numen,
Et socium de Marte genus vel quicquid ab æuo,
Nil te mundus habet melius, nil ipsa senatum
Me pacem seruare tibi vel velle abolere
Quæ noster peccauit auus, quæ fuscat id vnum,
Quod te Roma capit. sed dij si vota secundant
Excidij veteris crimen purgare valebit
Vltio præsentis si tu dux inclyte solum,
Augusti subeas nomen, quid lumina flectis?
Inuitum plus esse decet, non cogimus sed
Sed contestamur, Roma sum te duce amicus,
Principe te miles, regnum non præripis vlli.
Nec quisquam Latias Augustus possidet arces
Qua vacat aula tua est, testor non sufficit istud
Ne noceam atque hoc vtinam diademate fiat.
Vt prosim suadere meum est, nam Gallia si te
Compulerit qui iure potest tibi pareat orbis
Ne pereat dixit paritérque in verba petita
Dat sanctam cum fratre fidem, discedit auite
Mœstus, qui gallos sciret non posse latere.
Quid possint seruire Geta, te principe namque
Ciuibus vt patuit trepidis se fœdera ferre
Occurrunt alacres, ignaros ante tribunal
Sternunt, vtque satis sibimet numerosa coisse
Nobilitas visa est, quam saxa niualia Cotti
Despectant, varijs nec nunquam partibus ambit
Tirrhenus, rhenique liquor, vel longa pyrene,
Quam iugo ab Hispano seclusam iura coërcent
Aggreditur, nimio curarum pondere tristem,
Gaudens turba virum, procerum tum maximus vnus
Dignus qui patriæ personam sumeret inquit.
Quam nos per varios dudum fortuna labores
Principe sub puero laceratu terat aspera rebus
Fors longum dux magne queri, cum quippe dolentum
Maxima pars fueris patriæ, dum vulnera lugens
Sollicitudinibus vehementibus exagitaris.
Has nobis inter clades ac funera mundi
Mors vixisse fuit. sed dum per verba parentum
Ignauas colimus leges, sanctúmque putamus
Rem veterem per damna sequi, portauimus vmbram
Imperij, generis contenti ferre vetusti
Et vitam, ac solitam vestire murice gentem,
More magis quam iure pati, promptissima nuper
Fuisti conducto proprias quas gallia vires
Exercet trepida, dum maximus occupat vrbem.
Imo orbem potuit si te tibi tota magistro
Regna reformasset, quis nostrum bellica rura
Litus Aremorici Geticas quis mouerit iras,
Non latet, ijs tantis tibi cessimus inclyte bellis.
Nunc iam summa vocant dubio sub tempore regnum
Non regit ignauus, postponitur ambitus omnis,
Vltima iam claros quærunt post damna Ticini,
Ac Trebiæ trepidans raptim respublica venit,
Ad Fabium Cannas celebres Varrone fugato,
Scipiadúmque etiam turgentem funere penum
Liuius electus fregit, captiuus, vt aiunt;
Orbis in vrbe iacet, princeps perit hic caput omne,
Nunc habet imperium, petimus conscende tribunal,
Erige collapsos, non hoc modo tempora poscunt,
Vt Romam plus alter amet, nec forte rearis
Te regno non esse parem, cum Brennica signa
Tarpeium premerent, seu tum respublica nostra
Tota Camillus erat, patriæ qui debitus vltor,
Texit fumantes hostili strage fauillas.
Non tibi centurias aurum populare parauit,
Nec modo venales numerósque asse redemptæ
Concurrunt ad puncta tribus, suffragia mundi
Nullus emit, pauper legeris quod sufficit vnum;
Es meritis diues, patriæ cur vota moraris,
Quæ iubet vt iubeas? hæc est sententia cunctis,
Si dominus sis, liber ero, fragor atria complet,
Tirrhenis quo forte loco pia turba senatus
Detulerat vim vota, preces. Locus, hora, diésque
Dicitur imperio felix, ac protinus illic
Nobilium excubias gaudens sollertia mandat,
Tertia lux refugis Hiperiona fuderat astris.
Concurrunt proceres, ac milite circumfuso
Aggere composito statuunt, ac torque coronant,
Castrensi mœstum donántque insignia regni,
Iam prius induerat solas de principe curas,
Haud alio quondam vultu Tyrinthius heros
Pondera suscepit cæli, simul atque nouercæ,
Cum Libyca e rupe Gigas subduceret, & cum
Tutior Herculeo sedisset machina dorso,
Nunc tibi Roma dedit patulis dum Gallia campis
Intonat Augustum plausu faustúmque fragorem
Portat, in exanguem Boreas iam fortior austrum
Hic tibi restituet Libyem per vincula quarta,
Et cuius solum amissas post secula multa
Pannonias reuocauit iter, iam credere promptum est,
Quid facias bello, ô quas tibi sæpe iugabis
Inflictis gentes aquilis, qui maxima regni
Omnia priuatus fugit, cum forte vianti
Excuteret prapes plebeium motus amictum,
Lætior at tanto modo principe prisca deorum
Roma parens attolle genas, ac turpe veternum
Depone, en princeps faciet iuuenescere maior.
Quam pueri fecere senem, finem pater ore
Vix dederat, plausere dei, fremitúsque cucurrit
Concilio, felix tempus neuere sorores
Imperijs Auguste tuis, & consulis anno
Fulua volubilibus duxerunt secula pensis.

Et cum classica numinum sonabant,
Mox contra tonitrus resibilante
Audebas superos ciere planta,
Nec Phlegra legis ampliata rura.
Missi dum voluant per astra montes,
Pindus, Pelion, Ossa, Olympus, Othris.
Cum siluis, gregibus, feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, leuato
Vibrantum spatiosiore dextra.
Non hic Herculis excolam labores,
Cui sus, cerua, leo, Gigas, Amazon,
Hospes, taurus, Erix, aues, Lycas, fur,
Nessus, Libs, iuga, poma, virgo, serpens,
Oeta, Thraces equi, boues Hibera,
Luctator fluuius, canis triformis,
Portatúsque polus polum dederunt.
Non hic Elida nobilem quadrigis,
Nec notam nimis amnis ex amore
Versus prosequar, vt per ima ponti
Alpheus fluat, atque transmarinas
In fluctus cadat vnda coniugales.
Non hic Tantaleam domum retexam,
Qua mixtum Pelopea per parentem
Prolis facta soror nouóque monstro
Infantem genuit pater nepotem.
Nil mœstum hic canitur nec esculentam
Fletus pingimus ad dapem Thiesta,
Fratris crimine qua miser voratis
Vnum pignoribus fuit sepulchrum.
Cum post has epulas repente flexis
Titan curribus, occidens ad ortum
Conuiuam fugeret, diem fugaret.
Nec Phrix pastor erit tibi legendus
Decrescens cui Dindimon reciso
Fertur vertice texuisse classem.
Cum iussu Veneris patrocinantis
Terres Ebalias & hospitales,
Raptor depopulatus est Amyclas
Prædam trans pelagus petens sequacem.
Sed nec Pergama, nec decennë bellum,
Nec sæuas Agamemnonis phalangas,
Nec periuria prosequar Sinonis,
Arx quo Palladio dicata signo
Pellaci reserata proditore,
Portantem pedites equum recepit.
Non hic Meonia stylo camœna
Ciuis Dulichyque Thessalique
Virtutem sapientiámque narro.
Quorum hic peliaco putatur antro
Venatu, fidibus, palæstra & herbis
Sub saturnigena sene institutus.
Dum nunc lustra terens puer ferarum
Passim per Pholoen iacet niuosam.
Nunc præsepibus occubans amatis,
Dormit mollius in iuba magistri.
Inde scyriandum datus parenti
Falsa nomina pertulisse Pirrha.
Atque inter tetricæ choros minerua
Occultos Veneri rotasse thyrsos.
Postremo ad Phrigia sonum tubas ...
Tractus laudibus Hectoris trahendi.
Aut illum cui contigit paternam
Quartum post Itacam redire lustrum,
Nec Smirna satis explicat volumen.
Nam quis continuare possit illos
Quos terra & pelago tulit labores?
Raptum Palladium, repertum Achillem:
Captum præpetibus Dolona plantis.
Et Rhesi niueas prius quadrigas
Xanti quam biberent fluenta, tractas.
Ereptam quoque quam deo patronus
Philocteta tibi dedit pharetram.
Aiacem Thalamonium furentem,
Quod sese ante rates agente causam,
Pugnacis tulit eloquens coronam.
Vitatum hinc Polisphemon, atque Circem,
Et Lestrigony famem tyranni.
Tum pomaria diuitis Calipsus
Sirenas pereuntibus placentes,
Vitatas tenebras facémque Naupli.
Et Scylla rabidum voracis inguen,
Vel tauromintana quos charibdis
Ructatos scopulos cauat profundo.
Non diuos specialibus fauentes
Agris, vrbibus, insulisque canto.
Saturnum Latio, Iouémque Creta,
Iunonémque Samo, Rhodóque Solem,
Aenna Persephonem, Mineruam Hymeto,
Vulcanum Lipare, Papho Dionem,
Argis Prescea, Lampsaco Priapum,
Thebis Euchion, Iliòque Vestam,
Timbra Delion, Archaden Liceo,
Martem Thracibus, ac Scythis Dianam,
Quos fecere deos dicata templa.
Thus, sal, far, mola vel superfluarum
Consecratio cærimoniarum.
Non cum Triptolemo verendam Eleusin,
Qui primas populis dedere aristas,
Pastis Chaonium per ilicetum.
Non apin Mereoticum sonabo
Ad Memphitica sistra concitari.
Non dicam Lacedæmonis iuuentam
Vnctas Tyndaridis dicasse luctas.
Doctos quos patriis Palem Terapnis
Gimnas Bebricy tremit theatro.
Non sortes Lyciásque Carijtúmque
Responsa aut Themidis priora Delphis.
Nec quæ fulmine Thuscus expiato
Sectum numina quærit ad bidental.
Nec quos Eugeneum bibens Timauum,
Colle Antenoris hæc videbat augur,
Diuos Thessalicam mouere pugnam.
Nec quos Amphiaraus & Melampus,
Ex ipsis rapuit deos famulis,
Per templum male fluctuante flamma,
Gaudens lumine perdito Metelus.
Non hic Cinyphius canetur Hammon
Mitratum caput eleuans arenis.
Vix se post Hecatombeon litatum
Suetus promere Syricum baratro.

Non hic dindimus nec crepante buxo
Curetas Berecinthiam sonantes.
Non Bacchum Trieterica exercentem
Describam, & tremulas furore festo
Ire in Bassaridas vel infulatos
Aram ad Thuricremam rotare mystas.
Non hic Hesiodea pinguis Ascra
Species carmina, Pindarique chordas.
Non hic socciferi iocos Menandri,
Non lasi Archilochi feros iambos,
Vel plus Stesichori graues camœnas.
Aut quod composuit puella Lesbi.
Non quod Mantua contumax Homero,
Adiecit lattalibus loqueiis,
Aequari, sibimet subinde liuens
Busto Parthenopem Maroniano.
Non quod per satyras epistolarum
Sermonúmque sales nouúmque epodon,
Libros carminis ac poeticam artem,
Phœbi laudibus & vaga Dianæ
Conscriptis voluit sonare Flaccus.
Non quod Papinius tuus meúsque
Inter Labdaceos sonat furores.
Aut cum forte pedum minore rithmo
Pingit Genimea prata siluularum.
Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet hic putes legendum.
Quorum vnus colit hispidum Platona,
Incassúmque suum monet Neronem.
Orchestram quatit alter Euripidis.
Pictum fecibus Aeschilon secutus.
Aut plaustris solitum sonare Thespin.
Qui post pulpita trita sub cothurno
Ducebant olidæ marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicanam
Dixit Cæsaris, vt gener socérque
Cognata impulerint in arma Romam.
Tantum dans lacrymas suis Philippis
Vt credas Cremeræ leuem ruinam.
Infra & censeat Alliam dolendam.
Ac Brenni in trutina Iouem redemptum,
Postponat Trebiam grauésque Cannas.
Stragem nec Thrasimenicam loquatur.
Fratres Scipiadas putet silendos,
Quos Tarthesiacus retentat orbis.
Euphratem taceat male appetitum,
Crassorum & madidas cruore Carras.
Vel quos Sparthace consulum solebas
Victrices gladios fugare sicca.
Ipsum nec fleat ille plus duellum.
Quod post Cimbrica turbidus tropæa,
Et vinclum Nasomonium Iugurtham,
Dum quæris Mithridaticum triumphum,
Arpinas voluit mouere Sylla.
Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marsus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciæ iocos Thaliæ
Scripsit blandiloquos suo Celeno.
Non Persii rigor, aut lepos Propertii.
Sed nec centimeter Terentianus,
Non Lucilius hic, Lucretiúsque est.
Non Turnus, memor, Ennius, Catullus,
Stella, & Septimius, Petroniúsque
Aut mordax sine fine Martialis.
Non qui tempore Cæsaris secundi
Aeterno incoluit Tomos reatu.
Nec qui consimili deinde casu
Ad vulgi tenuem strepentis auram
Irati fuit histrionis exul.
Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferruginei thoros mariti
Et musa canit inferos superna.
Nec qui iam patribus fuere nostris
Primo tempore maximi sodales.
Quorum vnus Bonifacium sequutus,
Nec non præcipitem Sebastianum
Natales puer horruit Cadurcos
Plus pandionias amans Athenas.
Cuius si varium legas poema
Tum Phœbum vel Hianteas puellas
Potato madidas ab Hippocrene.
Tunc Amphiona, filiúmque Maiæ,
Tunc vatem Rhodopeium sonare
Collato modulamine arbitreris.
Nunc tu hinc non legeris, tuúmque fulmen
O dignissime Quintianus alter,
Spernens qui Ligurum solum & penates
Mutato lare Gallias amasti.
Inter classica signa, pila, turmas,
Laudans æthereum, vacansque libro,
In castris hedera ter aureatus,
Sed nunc tertius ille non legetur,
Betin qui patrium solum relinquens,
Vlnosæ petiit sitim Rauennæ,
Plosores cui fulgidam Quirites
Et charus popularitate princeps
Traiano statuam foro locarunt.
Sed ne tu mihi comparare tentes
Quos multo minor ipse plus adoro
Paulinum, Ampeliumque, Simachúmque,
Messalam ingenii satis profundi.
Et nulli modo Martium secundum,
Dicendi arte noua parem vetustis,
Petrum & cum loquitur nimis stupendum.
Vel quem municipalibus poetis
Præponit bene villicum senatus.
Nostrum aut quos retinet solum disertos
Dulcem Anthedion, & mihi magistri
Musas sat venerabiles Erini.
Acrem Lampridium, catum Leonem,
Præstantémque tuba Seuerianum.
Et sic scribere non minus valentem,
Marcus Quintilianus vt solebat.
Nos valde steriles modos camœnæ
Raræ credimus, hos breuisque chartæ
Quæ Scombros merito piperque portet.
Nam quis iam deus hoc dabit relicta
Vt vel suscipiens bonos odores,
Nardum ac pinguia nectar oscitantis
Quæ flagrans alabastra tincta succis

Indo

Indo cinnamon ex rogo petitum,
Quo Phœnix iuuenescit occidendo.
Costum, malobatrum, rosas, amomum,
Myrrham, thus, opobalsamúmque seruet.
Quapropter facinus meum tuere,
Et condiscipuli tibi obsequentis,
Incautum precor asferas pudorem.
Germanum tamen ante sed memento
Doctrinæ columen probum aduocare.
Isti qui valet exarationi
Districtum bonus applicare theta.
Noui sed bene non refello culpam,
Nec doctis placet impudens poeta.
Sed nec turgida contumeliosi
Lectoris nimium verebor ora.
Si tanquam grauior seueriórque
Nostræ Therpsichores iocum refutans,
Rugato Cato tetricus labello,
Narem Rhinocerontea minetur.
Non te terreas hic nimis peritus.
Verum si cupias probare tanta
Nullus scit mihi crede quanta nescit.

EPITHALAMII DICTI, ET Hiberiæ, Præfatio.

Fluelicolæ cum festa nurus Pegasea per antra
Rupe sub Æmonia Pelion explicuit,
Angustabat humum superum satis ampla supellex,
Certabant gazis, hinc polus hinc pelagus.
Ducebátque choros viridi prope tectus amictu,
Cærulea Palla concolor ipse socer.
Lympha quoque in thalamos veniens de gurgite nuda,
Vestiti cœpit membra timere viri.
Tum diuum quicunque aderat terrore remoto,
Quo quis pollebat lusit in officio.
Iuppiter emisit tepidum sine pondere fulmen,
Et dixit meum nunc cytherea calet.
Pollux tum cestu laudatus, Castor habenis,
Pallas tum cristis, Delia tum pharetris.
Alcides claua, Mauors tum lusit in hasta,
Archas tum virga, Nebride tum Bromius.
Huc & Pepliadas induxe at optimus Orpheus,
Chordis, voce, manu, carminibus, calamis.
Ambitiosus hymen totas ibi contulit artes,
Quis non ingenio fors placuit genio.
Fescennina tamen non sunt admissa priusquam
Intonuit solita noster Apollo lyra.

EPITHALAMIVM.

INter Cyaneas Ephiræa cacumina cautes
Qua super Idalium leuat Orithion in æthram,
Exesi sale montis apex, vt forte vagantem
Dum fugit, & puxis trepidus simplegada Tiphis,
Atque recurrentem rejectum ad Rauca Maleam,
Exit in Isthmiacum pelagus claudentibus alis,
Saxorum de rupe sinus quo sæpe recessu,
Si tanquam toto coëat de lumine cœli,
Artatur collecta dies, tremulasque per vndas
Insequitur secreta vada, transmittitur alto
Perspicuus splendore latex, mirúque relatu
Limpida bibit Solem tenuíque inserta fluento
Perforat arentis radio lux sicca liquorem.
Profecit studio, si actum non Lemnius illic
Ceu templum fusit, Veneri fulménque relinquens,
Hic ferrugineus fumauit sæpe Pyracmon.
Hic lapis est de quinque locis, dans quinque colores,
Aethiopis, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon,
Purpureus, viridis, maculosus, eburnus & albus.
Postes Chrysolitis fuluus difulgurat ardor,
Myrmis Sardonices, ametistus, hiberus, iaspes
Indus, calchedonius, scythicus, berillus, acathes,
Attollunt duplices argenti cardine valuas.
Per quas inclusi lucem vomit vmbra smaragdi,
Limina crassus onix crustat, propterque hyacinthi
Cærula concordem faciunt in stagna colorem.
Exterior non compta silex, sed prominet alte
Asper ab assiduo simpharum verbere pumex.
Interiore loco limulauit mulciber auro,
Extantes late scopulos atque arte magistra
Ingenti cultu natura inculta fefellit.
Huic operi insistens quod necdum nouerat illa
Quæ post Lemniacis damnauit furta cathenis.
Squameus hinc Triton duplicis confinia dorsi,
Qua coeunt supra sinuamina tortilis aluus
Inter aquas calido portabat corde Dionem.
Sed premit a lætio radiantis pondere conchæ,
Semiferi Galathea latus quod polite sino
Vellit, & occulto spondet connubia tactu.
Tum gaudens torquente ioco subridet amator
Vulnere tamque suam pacenti pistre flagellat.
Pone subit turmis flagrantibus agmen amorum,
Hic cohibet delphinna rosis, viridique iuuenco
Hic vectus, spreto pendet per cornua freno.
Hic stantes motu titubant, plantáque madente
Labuntur firmantque pedum vestigia pinnis.
Illa recuruato dimiserat ora lacerto
Mollia, marcet ant viola grauibúsque sopore
Cœperat attritu florum descendere ceruix.
Solus de numero fratrum qui pulchrior ille est
Deerat amor, dum festa parat celeberrima Gallis.
Qua socer Omatus maiorum maior auorum,
Patritiæque nepos gentis, nata, generóque,
Excolit auspicijs faustis, sed fulsit vt ille
Forte dies, matrem celeri petit ille volatu.
Cuius fax, arcus, pharetrus pendebat, at ille
Cernuus & læua pendens in margine palmæ
Libratus per inane pedes adverberat alis.
Oscula sic matris carpens, somnoque refusa
Semisopora leuis scalpebat lumina penna.
Tum prior in alacer caput, noua gaudia porto,
Felicis prædæ genitrix, caleo ille superbus
Rumcius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votiuum suspirat corde dolorem,
Esset si præsens ætas impenderet illa,
Lemnias imperium, Cressa stamen labyrinthi,
Alceste vitam, Circe herbas, poma Calypso.

Scilla comas, Athalanta pedes, Medea furores,
Hippodome ceras, cieno Ioue nata coronam.
Hinc Dido in ferrum, simul in suspendia Phillis,
Euadne in flammas, & Sestias isset in vndas.
Hic hoc illa refert, gaudemus nate rebellem,
Quod vincis laudisque virum, sed forma puellæ est,
Quam si spectasset quondam Stenobeius heros,
Non pro contemptu domuisset monstra Chimeræ,
Thermodoontiaca vel qui genitrice superbus
Spreuit Gnosiacæ temeraria vota nouercæ.
Hac visa occiderat fateor, sed crimine vero.
Et si iudicio forsan mihi quarta fuisses
Me quoque Rethea damnasset pastor in Ida.
Vincere vel si optas istam da male puellam,
Dixerat, hanc dederam formam, pro munere formæ
Tantus honor, geniúsque genis collata rubori
Pallida blatta latet, depressáque lumine vultus
Nigrescunt victo baccharum vulnera collo.
Te quoque multimodis ambisset Hiberia ludis.
Arte Pelops, cursu Hypomenes, luctáque Achelous,
Aeneas bellis spectatus Gorgone Perseus.
Nec minor hæc species, totiens cui Iupiter esset,
Delia, taurus, olor, satyrus, draco, fulmen, & aurum,
Quare age, iungantur, nam census, forma, genúsque
Conueniunt, nil hic dispar, tua finxit harundo.
Sed quid vota moror, dixit currúmque poposcit.
Cui dederant Crisalla iugum, quam frigore primo
Orbis adhuc teneri glacies vbi Caucason auget,
Struxit Hiperboreis Tanaetica crusta pruinis.
Naturam sumens gemmæ, quia pradidit vnda,
Perforat hanc fuluo formatus temo metallo.
Miserat hoc fluuius cuius sub gurgite nympha
Migdonium fouere Midam, quam pauper in auro
Ditauit versis Pactoly flumina votis.
Splendet perspicuo radios rota margine cingens
Marmaricæ de fauce feræ, dum belua curuis
Dentibus excussis, gemit exarmarier ora,
Misit & hic munus tepidas qui nudus Eritras,
Concolor Aethiopi, vel crimen pinguis amomo,
Fluxus odoratis vexat venatibus Indus.
Illa tamen pasis suetu per Cipron olores,
Vittata stringit mirtho, quis cætera densis
Lactea puniceo sinuantur colla corallo.
Ergo vbi aggressis pendens rota sulcat inanem
Aera, & in liquido non soluitur orbita tractu.
Hic triplex vno comitatur gratia nexu,
Hic redolet patulo fortunæ copia cornu.
Hic spargit Calathis, sed flores flora perennes,
Hic Cererem Siculam, Pharius comitatur Osiris,
Hic grauidos Pomona sinus pro tempore portat.
Hic Pallas madidis venit inter prela Trapetis.
Hic distincta latus maculosa nebride Thias.
Indica Echionio Bromij rotat orgia Thirso.
Hic & Sigeis specubus qui dindima ludit.
Iam sectus recalet Choribas, cui gutture rauco
Ignem per bifores regemunt sacra buxa cauernas,
Sic ventum ad thalamos, aurū, thus, balsama, myrrhæ
Hic sunt, hic phœnix busti dat cinnama viui,
Proxima quin etiam festorum afflata calore
Iam minus alget hyems speciémque tenentia veris,
Hoc dant vota loco, quod non dant tempora mundo,
Tum iuuenis Paphiæ dextram dextrámque puellæ
Complectens, pauca cecinit sollepnia dictis
Ne facerent vel verba moram, feliciter aiunt
Ducite concordes, sint nati sintque nepotes,
Cernat & in proauo sibimet quod pronepos optet.

EPIGRAMMA AD VIRVM Catulinum quod propter hostilitatem barbarorum Epithalamium scribere non valuerit.

Quid me, & si valeam parare carmen,
Fescennicolæ iubes diones,
Inter Crinigeras situm cateruas,
Et germanica verba sustinentem,
Laudantem tetrico subinde vultu,
Quod Burgundio cantat esculentus,
Infundens acido comam butyro.
Vis dicam tibi quid poema frangat,
Ex hoc barbaricis abacta plectris,
Spernit semipedem stylum Thalia,
Ex quo septipedes videt patronos.
Felices oculos tuos & aures
Felicémque libet vocare nasum,
Cui non allia sordidaque cepa
Ructant, mane nouo decem apparatus.
Quem non vt vetulum patris parentem
Nutricísque virum die nec orto,
Tot tantique petunt simul Gigantes,
Quot vix Alcinoi culina ferret.
Sed iam Musa tacet tenétque habenas
Paucis hendecasyllabis iocata.
Ne quisquam satyram vel hos vocaret.

EIVSDEM EPIGRAMMA QVO ab imperatore Maioriano trium capitum remedium postulauit.

Amphitrioniadem perhibens veneranda vetustas
Dum releuat terras promeruisse polos.
Ilicet in nuda tornus cum fregerit vlna,
Ille Cleonea guttura rauca feræ.
Et quanquam ardenti gladio vix strauerit hidram
Cum duplices pareret vulnere mors animas.
Captiuúmque ferens sylua ex Erimantide monstrum
Exarmata feris riserit ora suis.
Colláque flammigenæ dirumpens fumida furis
Tandem directas iusserit ire boues.
Taurus, ceruus, Gigas, hospes, luctator, Amazon
Cres, canis, hesperides sunt monumenta viri.
Nulla tamen fuso prior est Gerione pugna,
Vni tergeminum cui tulit ille caput.
Hæc quondam Alcides at tu Tyrinthius alter.
Sed princeps magni maxima cura dei,
Quem draco, ceruus, aper, paribus sensere sagittis,
Cum dens, cum virus, cum fuga nil valuit.
Lestrigones nos esse puta, monstrúmque tribuum
Hic capitis vt viuam tu mihi tolle tria.

Hæc

HAec supplex famulus preces dicauit,
Responsum operiens pium ac salubre,
Vt reddas patriam simulque vitam,
Lugdunum exonerans suis ruinis,
Hoc te Sidonius tuus precatur.
Sic te Sidonio recocta fuco,
Multos purpura vestiat per annos.
Sic lustro imperij perennis acto,
Quinquennalia fascibus dicentur.
Sic ripæ duplicis tumore fracto,
Detonsus vachalim bibat Sicamber.
Quod si contuleris tuo poetæ,
Mandem perpetuis legenda fastis.
Quæcunque egregiis geris triumphis.
Nam nunc Musa loquax tacet tributo,
Quæ pro Virgilio Terentióque,
Sextantes legit unciásque fisci.
Marsyaque timet manum ac rudentem,
Qui phœbi ex odio vetustiore
Nunc suspendia vatibus minatur.

EPITHALAMIVM DICTVM Polemio & Arancolæ.

PRosper connubio dies coruscat,
Quem Clotho niueis benigna pensis,
Albus quem piceis lapillus Indis,
Quem pacis simul arbor, & iuuentæ
Æternúmque virens oliua signet.
Eia Calliope nitente palma
Da sacri laticis loquacitatem,
Quem fodit pede Pegasus volanti.
Cognato madidus iubam veneno.
Non hic impietas, nec hanc puellam
Donat mortibus ambitus procorum.
Non hic Enomai cruenta curru
Audit pacta Pelops, nec insequentem
Pallens Hippomanes ad ima metæ
Tradit Schœneïs iam ter cadente pomo.
Non hic Herculeas videt palæstras
Aetholæ Calidon stupens ab arce.
Cum cornu fluuij superbientis
Alcides premeret subinde fessum,
Vndoso refouens ab hoste pectus.
Sed doctus iuuenis docénsque virgo,
Ortus culmina Galliæ tenentes
Iunguntur, cito diua necte chordas.
Nec quod detonuit camœna maior
Nostram pauperiem silere cogas,
Ad thedas Thetidis probante Phœbo,
Et Chiron cecinit minore plectro.
Nec risit pia turba rusticantem,
Quamuis sæpe senex biformis illic
Carmen rumperet hinniente cantu.

EPITHALAMIVM.

FOrte procellosi remeans ex arce Capharei,
Phœbados Iliacæ raptum satis vlta pudorem,
Pallas, Erithæo Xanthum mutabat Hymetto,
Aurato micat ære caput, maiúsque serenum
De terrore capit posito iam fulmine necdum
Cinyphio Tritone truces hilarauerat artus.
Gorgo tenet pectus medium factura videnti,
Et truncata moras nitet insidiosa superbum
Effigies, viuitque anima pereunte, venustas
Alta cerastarum spiris caput asperat antrum
Congeries, torquet maculosa volumina mordax
Crinis, & iratis dant sibila tetra capillis.
Squameus ad mediam thorax non peruenit aluum
Post calibem pendente peplo, tegit extima limbi
Circite pallæ pedes qui cum sub veste mouentur,
Crispato rigidæ crepitant in Syrmate rugæ.
Læuam parma tegit phlegræi plena tumultus;
Hic rotat excussum vibrans in sidera pindum
Enceladus, rapido fit missilis ossa Typheo.
Porphirion Pangæa rapit, rhodopémque Adamastor
Strimonio cum fonte leuat, veniénsque superne,
Intorto calidum restinguit flumine fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone visa
Inuenit solidum iam lancea tarda cadauer.
Hic Lemnon pro fratre Mimas contra Aegida torquet
Impulsúmque quatit iaculabilis insula cœlum.
Plurimus hic Briareus populoso corpore pugnat,
Cognatam portans aciem, cui vertice ab vno
Cernas ramosis palmas fruticare lacertis.
Nec species solas monstris dedit arte furorem
Mulciber, atque ipsas timuit quas finxerat iras.
Hastam dextra tenet nuper quam valle Aracinti
Ipsa sibi posita Pallas protraxit oliua,
Hoc steterat genio super vt vestigia diua,
Labentes teneat Marathonia Bacchha trapetas.
Hic duo templa micant, quorum supereminet vnus
Vt meritis sic sede locus, qui continet alta
Scrutantes ratione viros. Quid machina cœli,
Quid tellus, quid fossa maris, quid turbidus aër,
Quid noctis lucisque vices, quid menstrua lunæ
Incrementa parent, totidem cur damna sequantur,
Ilicet hic summi resident septem sapientes,
Innumerabilium primordia philosophorum:
Tales Mileto genitus vadimonia damnas.
Linde tu Cleobule iubes modus optimus vt sit.
Tu meditans totum decoras Periandre Corinthon.
Atticus inde Solon ne quid nimis approbas vnum.
Prienee Bia plures ais esse malignos.
Tu Mitilene satis cognoscis Pittace tempus.
Noscere seseipsum Chilon spartane docebas.
Asserit hic Samius post docta silentia lustri
Pithagoras, solidum princeps quod musica mundum
Temperet, & certum concentum reddat ab astris.
Signáque Zodiacos quæ circulus axe supremo,
Terna quater retinet proprio non currere motu
Aequis inter se spacijs tamen esse locata.
Fixáque signifero pariter quoque currua ferri
Præcipuúmque etiam septem vaga sidera cantum.
Hinc dare perfectum numerum quod vterque habeatur.
Hoc numero affirmans hoc ordine cuncta rotari,
Falciferi Crotoniæ senis, per summa polorum

Martis contiguum, medio Ione pergere sidus,
Post hos, iam quarto se flectere tramite Solem,
Sic placidam Paphien seruare diastema quintum,
Arcadium sexto, Lunam sic orbe supremo
Terdenas tropico prope currere climate Miras,
Si quos ergo chelis, si quos lyra, tibia si quos
Addiderint cum voce modos, exemplar ad istud
Ponderibus positis, quantum proportio suadet,
Interualla sequi septem sideris edet.
Harmoniam dicens etiam quod quatuor istis
Sic sedeant elementa modis, vt pendere magnis
Sit locus inferior media tellure, quod autem
Particulae medium est hymmum patet esse rotundi.
Hinc fieri, vt terram leuior superemicet vnda.
Altior sic quoque sit quis purior eminet aër.
Omnia concludas caelum leuitate suprema.
Pendeat vt totum simul hoc ab origine centri
Thales hoc etiam numeris inquirit & astris.
Defectum vt phoebi necnon lunaeque laborem
Nuntiet anterius, sed rebus inutile ponit
Principium, dum credit aquis subsistere mundum.
Huius discipuli versa est sententia dicens.
Principiis propriis semper res quasque creari
Singula qui quosdam fontes decreuit habere
Aeternum irriguos ac rerum semine plenos.
Hunc etiam sequitur qui gignere cuncta putabat
Hunc aërem pariterque deos sic autumat ortos.
Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata seruat
Sed diuinum animum sentit qui fecerit orbem.
Iunior huic iunctus residet collega sed idem
Materiam cunctis creaturis aëra credens
Iudicat, inde deum faceret quo cuncta tulisse.
Post hos Archesilas diuina mente paratam
Conijcit hanc molem confectam partibus illis,
Quas athomos vocat ipse leues. Socratica post hunc
Secta micat, quam de naturae pondere migrans
Ad mores hominum limandos transtulit vsum,
Hanc sectam perhibent summum excoluisse Platona
Sed triplici formasse modo, dum primus & vnus
Physica vel logico logicam vel iungit ad ethoc.
Inuenit hic princeps quid summa essentia distet,
A summo sextoque bono, cum denique saxa
Sint tantum posita quae nisi nihil esse probentur,
Proxima succedant quibus esse & viuere promptum est;
Addere quis possit nil amplius arbor & herba,
Tertia sit pecorum quorum esse & viuere motu
Non caret & sensu, mortales quarta deinde
Respiciat factura suos, quibus esse moueri
Viuere consensu datur, & superemmet illud,
Quod sapiunt verôque valent discernere falsum.
Quinta creaturas superas substantia prodat
Quas quidam dixere deos, quia corpora sumant
Contemplanda homini, pauloposst ipsa relinquant
Inque suam redeant si qua est tenuissima formam.
Sic fieri vt pateat substantia summa creator.
Sexta tamen supraque nihil sed cuncta sub ipso
Hoc in gymnasio Polemi sapientia vitam
Excolit, adiunctâmque suo souet ipsa Platoni.
Obuiet & quanquam totis academia sectis
Atque piget verum, veris hunc laudibus ornat
Stoica post istos sed concordantibus ipsis
Chrisippus Zenónque docent praecepta tenere.
Excinsi prope iam Cynici sed limine restant.
Ast Epicureos eliminat vndique virtus.
At parte ex alia textrino prima Mineruae,
Palla, Iouis rutilat, cuius bis cectus aheno
Serica Sidonius fucabat stamina murex.
Ebria non solum spirat conchilia sandix.
Insertum nam fulgur habet, filoque rigenti
Ardebat grauidum de fragmine fulminis ostrum.
Hic viridis patruo glaucus pendebat amictu,
Vndebant hic arte sinus, fictôque tumore
Mersabat pandas tempestas tecta carinas.
Amphitrioniadi surgebat tertia vestis.
Paruulus hic gemino cinctus serpente Nouercae,
Inscius arridet monstris, ludumque putando
Insidias dum nescit amat, vultuque dolentis
Extingui deflet, quos ipse interfecit angues.
Praeterea sparsis sunt haec subiecta figuris,
Sus, leo, ceruus, Gigas, taurus, iuga, Cerberus, hydra,
Hospes, Nessus, Erix, volucres, Trax, Cacus, Amazon,
Cres, fluminis, Libs, poma, Licus, virgo, polus, ether,
Hoc opus, & si quid superest, quod nomine vestri
Virgineae posuere manus, sed in agmine toto
Inter Cecropias ephiteedasque puellas
Arachneolis nitat, proprias conferre laborat
Ipsa Minerua manus, taliaque euicta recedens,
Cum tenet haec telas, vult haec plus tela tenere.
Hic igitur proaui trabeas imitata rigentes,
Palmatam parat ipsa pater qua consul & idem
Agricolam contingat auum, doceátque nepotes,
Non abaui solum sed aui quoque iungere fasces.
Texuerat tamen & Chlamydes quibus ille magister
Per Tartesiacas conspectus splenduit vrbes,
Et quibus ingestae sub tempore praefectura,
Conspicuus sanctas se reddit praesule leges.
At tamen in trabea segmento luserat alto,
Quod priscis illustre thoris, Ithacesia primum
Fabula, Dulicique lares formantur & ipsam
Penelopem tradunt texit desflexere telas.
Tenaron hic frustra bis rapta coniuge pulsat,
Thrax fidibus legem postquam temerauit Auerni.
Et prodesse putans, iteram non respicit vmbram,
Hic vocet Alceste praelato coniuge vitam
Rumpere quam cernas Parcarum vellere in ipso.
Nondum Peruetam fato praestante salutem,
Hic nox natarum Danai lucebat in auro.
Quinquaginta enses genitor quibus impius aptat
Et dat concordem discordia iussa furorem.
Solus Hipermestrae seruatus munere Lynceus
Effugit, aspicias illam sibi parua pauentem
Et pro dimisso tantum pallere marito.
Iamque Iouem in formas mutat, quibus ille tenerè
Mnemosinem, Europam, Semelen, Ledam, Cinosuram,
Serpens, bos, fulmen, cignus, dectinna solebat.
Iamque opus in turrem Danae pluuiamque metalli
Ibat, & hoc alio stillabat Iupiter auro:

Cum

Cum virgo aspiciens vidit Tritonia verso
Lumine, doctisonas spectare libentius artes:
Commutat commota manus, ac pollice docto
Pingere philosophi victricem Larda coepit,
Quae Cynici per menta feri rugosáque colla
Rupit odoratam redolenti forpice barbam.
Subrisit Pallas castóque haec addidit ore.
Non nostra ulterius ridebis dogmata virgo,
Philosopho nuptura meo, mage flammea sumens,
Hoc mater sine texat opus, consurge sophorum
Egregium Poiemi decus ac nunc stoica tandem
Pone supercilia & Cynicos imitatus amantes,
Incipies iterum paruum mihi ferre platona.
Haerentem talis compellat voce magister,
Perge libens, neu tu damnes fortasse iugari
Quod noster iubet esse senex, qui d non piger hausit
Lumina condemnas Anyto pallente venenum.
Dixerat, ille simul surgit, vultuque modesto
Textrix undosae commendat pallia clauae.
Amborum tum dein comas viridantis oliuae
Pace ligat, nectit dextras, ac foedera mandat.
Nymphidius quae cernat nunc, probat atropos omen,
Fuluáque concordes iunxerunt fila sorores.

EVCHARISTICON AD FAVSTVM Regiensem episcopum.

PHoebum & ter ternas decima cum Pallade Musas
O pheúque & laticem simulatum fontis equini,
Ogygiamque chelim, quae saxa sequacia flectens
Cantibus, auritos erexit carmine muros.
Sperne fidis, magis ille veni nunc spiramus oro
Pontificem dicture tuum, qui pectora prisce
Intrasti maris, rapiens cum tympana siccus
Israel appensi per concaua gurgitis iret.
Aggeribus vallatus aquae, mediásque per vndas
Puluerulenta tuum clamaret turba triumphum.
Quique manum iuuis feruentem colla Holoferni
Iunisti, exciso tacuit cum gurgite truncus,
Et fragili valido latuit bene sexus in ictu.
Expresso vel qui complens de vellere gellem
Iniciénsque, de hinc non tacto vellere terram
Firmasti Gedeoni tubis inserte canoris
Spiritus & solo venit victoria cantu.
Quique etiam adsumptum pecorosi de grege Iesse
Afflasti regem plaustro cum foederis arcam
Imponens hostis, nullo moderante bubulco
Proderet obiectum turgenti podice morbum.
Quique trium quondam puerorum in fauce sonasti,
Quos in Chaldaeis positos fornace tyranni,
Roscida combusto madefecit flamma camino.
Quique volubilibus spatiantem tractibus alui
Complexus Ionam, resonant dum viscera monstri
Introrsum psallente cibo vel pondera ventris
Ieiuni, plenaque tamen vate incemerato.
Ructat cruda fames quem, singultantibus extis
Esuriens vomuit suspenso belua morsu.
Quique duplex quondam venisti in pectus Elisei,
Thesbiten cum forte senem iam flammeus axis
Tolleret, & scissam linquens pro munere pellem
Hispidus ardentes auriga intrare habenas.
Quódque etiam Eliam terris misisse secundum
Zachariae iussisti linguam placare ligasti,
Dum faceret serum rugosa puerpera patrem
Audita significans iusto reticere propheta.
Gratia e nfuisset, offici se ve lex tacituram.
Quique etiam nascens ex virgine semine nullo
Ante vllum tempus deus, atque in tempore Christus,
Ad corpus quantum spectat in te ipse creasti,
Qui visum caecis, gressum quoque reddere claudis,
Auditum surdis, mutis laxare loquelam
Suetus, ad nos etiam venisti vt mortua membra
Lecto sandapila, tumulo consurgere possint.
Quódque etiam poenas suscepta in carne tulisti,
Sustentans alapas, ludibria, verbera, vepres,
Sortem, vincla, crucem, clauos, fel, mysile, acetum.
Postremo mortem, sed surrecturus adisti
Eripiens quicquid veteris migrauerat hostis
In ius, per nostrum facinus cum foemina prima
Praeceptum soluens culpa nos perpete vinxit.
Qui cum te interitu petijt, nec repperit in te
Quod possit proprium consumere, perdidit omne,
Quod lapsu dedit Eua suo, chirographon illud
Quo persuasus homo est, hac compensatio rupit.
Expers peccati pro peccatoribus amplum
Fit precium veterémque nouus vice foeneris Adam
Dum moreris, de morte rapis, sic mortua mors est,
Sic sese insidijs quas fecerat ipsa fefellit.
Nam dum indiscrete petit insontesque reósque
Egit vt absolui possent & crimine nexi,
Quique etiam iustos ad tempus surgere tecum
Iussisti cineres, cum tectis tempore longo
Irrupit festina salus, infusáque raptim
Excussit tumulis solidatas vita fauillas.
Da faustum lauare tuum, da soluere grates
Quas & post debere iuuat, te magne sacerdos,
Barbitus hic noster plectro licet impare cantat.
Haec igitur prima est vel causa, vel actio laudum.
Quod mihi Germani dum lubrica voluitur aetas
Seruatus tecum domini per dona probatur.
Nec fama titubante pudor, te respuit istud
Quantumcunque bonum, merces debebitur illi.
Ille tibi, sit laus si tibi noluit, eius,
Nam quod nec potuit totum ad te iure redundat.
Praeterea quod me pridem Remos venientem,
Cum Procion fureret, cum solis torridus ignis
Flexilibus rimis sitientes scinderet agros.
Hospite te nostros excepit protinus aestus,
Pax domus, vmbra, lacus, benedictio, mensa, cubile.
Omnibus attamen ijs sat praestat quod voluisti
Vt sanctae matris sanctum quoque limen adirem.
Diriguisse fateor mihi conscius, atque repente
Texit adorantem pauidum reuerentia vultum.
Nec secus intremui, quam si me forte Rebecca
Israel aut Samuel creantur du erat Anna.
Quapropter vel te votis sine fine colentes
Affectum magnum per carmina parua fatemur.
Seu te flammatae Syrtes & inhospita Tesqua,

Seu teno viridante palus seu nigra recessu
Incultum mage saxa tenent, ubi sole remoto
Concaua longaeuas asseruant antra tenebras.
Seu te praerupti porrecta in rupibus alpis,
Succinctos gelido libantem caespite somnos,
Anachorita tremit, qui quanquam frigora portet
Conceptum Christi nunquam domat illa calorem.
Qua nunc Elias, nunc te iubet ire Ioannes,
Nunc duo Macharij nunc & Pampicius heros,
Nunc Cor, nunc Ammon, nunc Sarmata, nunc Hilarion.
Nunc vocat in tunica nudus te Antonius illa
Quam fecit palmae foliis manus alma magistri.
Seu te Lirinus priscum complexa parentem est.
Qua tu iam fractus permagna saepe quiete
Discipulis seruire venis, vixque ocia somni
Vix coctos capture cibos, abstemius aeuum
Ducis & insertis pingui ieiunia psalmis,
Fratribus insinuans quantos illa insula planas
Miserit in caelum montes, quae sancta Caprasii
Vita senis, iuuenisque Lupi, quae gratia patrem
Mansit honoratum, fuerit quae maximus ille
Vrbem tu cuius monachusque antistes & abbas
Bis successor agis, celebrans quoque laudibus illis
Eucherij venientis iter redeuntis Hilarij.
Seu te commissus populus tenet, & minor audet
Te medio tumidos maiorum temnere mores,
Seu tu solicitus curas qua languidus esca,
Quare peregrinus viuat quid pascat & illum
Lubrica crura tibi teneat sub compede carcer.
Seu mage funeribus mentem distractus humandis
Liuida defuncti si pauperis ossa virescant,
Infastiditum fers ipse ad busta cadauer.
Seu te conspicuum gradibus venerabilis arae
Concionaturum plebs sedula circumsistit
Expositae legis bibat auribus vt medicinam.
Quicquid agis, quocunque loci es semper mihi fastus
Semper honoratus semper quoque maximus esto.

EPIGRAMMA QVO INVITAVIT Ominatium ad natalem diem suorum.

Qvatuor ante dies quam lux sextilis adusti
Primo spiciferum proferat orbe caput:
Natalis nostri decimus sextusque coletur,
Aduentu felix qui petit esse tuo.
Non tibi gemmatis ponentur prandia mensis,
Assyrius murex nec tibi sigma dabit.
Nec per multiplices abaco splendente cauernas,
Argenti nigri pondera defodiam.
Nec scyphus hic dabitur rutilo cui forte metallo
Crustatum stringit toryla ansa latus.
Fercula sunt nobis mediocria, non ita facta
Mensura vt grandis suppleat ars precium.
Non panes Libyca solitos flauescere Syrte
Accipiet galli rustica mensa tui.
Vina mihi non sunt Gazatica, Chia, Falerna,
Quaeque Sareptano palmite missa bibas.
Pocula non hic sunt illustria nomine pagi,
Quod posuit nostris ipse triumuir agris.
Tu tamen vt venias petimus, dabit omnia Christus,
Hic mihi qui patriam fecit amore tuo.

EPIGRAMMA DE BALNEIS villae suae supra lacum positae.

Si quisquam Abitacum dignaris visere nostram,
Non tibi displiceat si quod habes placeat.
Aemula Baiano tolluntur culmina cono
Parque cothurnato vertice fulget apex.
Garrula gaurano plus murmurat vnda fluentis,
Contigui collis lapsa supercilio.
Lucrinum diues stagnum Campania nollet
Aequora si nostri cerneret illa lacus.
Illud puniceis ornatur litus echinis,
Piscibus in nostris hospes vtrumque vides.
Si libet & placido partitis gaudia corde,
Quisquis ades, baias tu facis hic animo.

TETRASTICHON SVPRA piscinam.

Intrate algentes post balnea torrida fluctus,
Vt solidet calidam frigore lympha cutem.
Et licet hoc solo mergatis membra liquore,
Per stagnum nostrum lumina vestra natant.

AD SOCERVM SVVM HECDICIVM.

Natalis noster nonas instare decembres
Admonet, o cuius non rogo sed iubeo.
Sit tecum coniunx, duo nunc properate, sed illi
Post annum optamus tertius vt venias.

DE PISCIBVS NOCTE CAPTIS.

Qvatuor hic primum pisces nox insuit hamo,
Inde duos tenuit, tu quoque sume duos.
Quos misi sunt maiores, rectissimus ordo est,
Nanque animae nostrae pars maior eras.

BVRGVS PONTII LEONTII.

Bistonij regis stabulum, Busirides aras,
Antiphatae mensas, & Taurica regna Thoantis,
Atque Ithacus ingenio fraudatum luce Cyclopam,
Portantem sontes campo per concaua montes,
Lar prope transfusis tenebrosum luminis antrum,
Hospes ades, siquis Burgum taciturus adisti.
Et licet in carmen non passim laxet habenas
Phoebus, & hic totu non pandat carbasa fandi,
Quisque tamen tantos non laudans obse penates
Inspiciet, inspiciens resonat sine voce voluntas,
Nam tua te tacitum liuore silentia clamant,
Ergo age, Pierias erato mihi percute chordas.
Respondent satyri digitumque pedemque mouentes,
Laudent, & tremulo non rumpant cantica saltu.
Quicquid forte Dryas, vel quicquid Amadrias vnquam
Conuenit sibimet festum plausere Napaeis,

Depen-

Dependant modo Burge tibi, vel Naidas istic
Nereidum choros alme doce cum forte garunna
Hac redunte venis pontúmque in flumine sulcas.
Pande igitur causas Erato, laribúsque suade
Quæ genuit, tantum non est sine præsule culmen.
Forte sagittiferas Euan populatus Erithras,
Vt ille capistratas cogebat ad esseda tigres:
Intrabat duplicem quaterno racemifer arcum.
Marcidus ipse sedet, curru madet ar lua ceruix,
Sudati de rore meri, caput aurea rumpunt
Cornua & indigenam iaculantur fulminis ignem.
Sumpserat hoc primum nascens cum transiit olim
In patrium de matre femur, fert tempus vtrunque
Vera opes, rutilósque ligat vindemia flores.
Cantharus & Tyrsus dextra læuáque feruntur,
Nec tegit exertos sed tangit Palla lacertos.
Dulce natant oculi, quos si fors vertat in hostem
Attonitos solum dum cernit inebriat Indos.
Tum salebris saliens quotiens se concutit axis,
Passim deciduo perfunditur orbita musto,
Bassaridas satyros, Panas Faunósque docebat
Ludere, Silenus iam numine plenus alumni.
Sed comptus tamen ille caput, nam vertice nudo
Amissos sertis studet excusare capillos.
Corniger inde noui Ganges it pompa triumphi
Cernuus impexam faciem fletu ore madenti
Arentes vitreis adiuuit fletibus vndas,
Coniectas in vincla manus post terga reuinxit,
Pampinus hic sensim captiuo humore refusus
Sponte refrondescit per brachia roscida palmes,
Necnon & rapti coniunx ibi iuncta mariti
Is croceas diuulsa genas vestitúque recondi
Lampade cum solis radijs aurora rubebat.
Affuit hic etiam post perdita cinnama phœnix,
Formidans mortem sibi non superesse secundam.
Succedit captiua cohors, quæ fercula Gazis
Fert onerata suis, ebur hic ebenúsque vel aurum.
Et niuea piceo raptæ de pectore baccæ
Gestantur, quicunque nihil sustentat adoris
Mittitur innexus, vides hic ipsa placere
Supplicia & virides violis halare catheuas.
Vltima nigrantes incedunt præda elephanti.
Informis cui forma gregi, riget hispida dorso
Vix ferrum passura cutis, quippe improba cratem
Natiuam nec tela forant, contracta vicissim
Tensáque terga feris crepitant, vsúque cauendi
Pellunt excussu impactum missile rugis.
Iámque iter ad Thebas per magnum victor agebat
Aera & ad summas crexerat orgia nubes.
Cum videt Aonia venientem Delion arce
Grippas & ipse tenet vultus ijs laurea cursus,
Fronde lupata ligant, hederis quoque circumplexis
Pendula lora virent, sensim fera subuolat ales
Aerias terraque vias, ne forte citato
Alarum strepitu lignosas frangat habenas.
Aeternum nites ipse genas, creuere corimbis
Tempora, & auratum vertit coma concolor axem,
Læua parte tenet vasta dulcedine raucam
Celato pitone lyram, pars dextra sagittas
Continet, atque alio resonantes murmure neruos,
Ibant Pepliades pariter mediúmque nouem
Circunsistentes vmbrabant Syrmate currum.
Pendet per teretes tripodas Epidaurius anguis
Diffusus sanctum per colla salubria virus.
Hippocrenisatas tingebat Pegasus alas.
Portans doctiloquo facundum è rure Creontem.
Vt sese iunxere chori, consurgit vterque
Fratris in amplexus, sed paulo segnior Euan
Dum pudet instabiles si surgat prodere plantas.
Tum Phœbus quo pergis ait, num forte nocentes
Bacche petis Thebas, te Cretus Echione nempe
Abnegat esse deum, linque ijs rogo mœnia linque.
Et mecum mage flecte rotas, despexit Agaue
Te colere, & nosmet Niobe riget inde superbum.
Vulnera tot patiens quot spectat pignora ventris,
Optantémque mori grauius clementia fixit.
Parcere sæpe malum est sensúmque inferre dolori.
Ipsa autem nato occiso Pentheia mater
Amplius vt furias nunquid vesana futura est?
Ergo nec Aonios colles habitare valemus
Cum patris extincti thalamis potietur adulter
Frater natorum coniunx genitricis habendus
Vitricus ipse suus, cordi est si iungere gressum
Dicam qua pariter sedem tellure locemus.
Est locus irrigua qua rupe garunna rotatur
Et tu quæ similis festinus in æquora lapsu
Exis curuata duria muscose saburra.
Iam pigrescentes sensim confunditis amnes.
Currit in aduersum hic pontus multóque recursu
Flumina quas voluunt & spernit & expedit vndas.
At cum summotus lunaribus incrementis
Ipse garonna suos in dorsa recolligit æstus,
Præcipiti fluctus raptim redit atque videtur
In fontem iam non refluus sed defluus ire.
Tum recipit laticem quamuis minor ille minore
Stagnanti de fratre suum, turgescit & ipse
Oceano propriásque facit sibi littore ripas.
Hos inter fluuios vni mage proximus vnda est
Aethera mons rumpens alta spectabilis arce,
Plus celsos habiturus heros, vernámque senatum
Quem generis princeps Paulinus Pontius olim
Cum latius patriæ dominabitur, ambiet altis
Mœnibus & celsa transmittent aëra turres,
Quarum culminibus sedeant commune micantes
Pompa vel auxilium, non illos vlla luna muros
Non aries non alta strues, vel proximus agger,
Non quæ stridentes torquet catapulta molares,
Sed nec testudo, nec vinea, nec rota currens,
Iam positis scalis nunquam quassare valebunt.
Cernere iam videor quæ sint tibi Burge futura.
Diceris namque domus de flumine surgunt
Pendentésque sedent per propugnacula thermæ.
Hic cum vexatur piceis aquilonibus æstus,
Scrupeus asperata latrare crepidine pumex,
Incipit ac fractis saliens è cautibus altum
Excutitur torrens, ipsísque aspergine tectis
Implnit ac tollit nantas, & sæpe iocoso
Ludit naufragio, nam tempestate peracta
Destitutis refluens missas in balnea classes,
Ipsam autem quantis quibus aut sunt fulta columnis

Cadat puniceo pretiosus liuor in antro.
Sinnadas & Numadum qui portat eburnea saxa
Collis & herbosis quæ vernant marmora venis
Candentem iam nolo Paron iam nolo Caryston.
Vilior est rubro quæ pendet purpura saxo.
Et ne posteritas dubitet quis conditor extet,
Fixus in introitu lapis est, hic nomina signat
Autorum, sed propter aquam & vestigia pressa
Quæ rapit & fosso detergit gurgite cœnum
Sectilibus paries tabulis crustatus ad aurea
Tecta venit, fuluo minus abscondenda metallo
Nam locuples fortuna domus non passa latere
Diuitias prodit cum sic sua culmina celat.
Nec post assurgit duplicémque superuenit ædem.
Porticus ipsa duplex duplici non cognita plaustro
Quarum vnam molli subductam vertice curuæ
Obuersis paulum respectant cornibus alæ.
Ipsa diem natum cernit sinuamine dextro
Fronte videns medium, læuo visura cadentem.
Non prodit quisnam trino de cardine cœli
Et totum solem lunata per atria seruat.
Sacra tridentiferi Iouis hic armenta profundo
Pharnacis emergit genitor percussa securi
Corpora cornipedum certásque rubescere plagas
Sanguineo de rore putes. stat vulneris horror.
Verus & occisis viuit pictura quadrigis.
Ponticus hic rector numerosis cyzicon armis
Claudit, at hinc socius consul Lucullus opem fert.
Compulsúsque famis discrimina summa subire
Inuidet obsesso miles Mithridaticus hosti.
Enatat hic pelagus Romani militis ardor.
Et chartam madido transportat corpore siccam.
Desuper in longum porrectis horrea tectis.
Crescunt atque amplis angustant fluctibus ædes.
Huc veniet calidis quantum metet Africa terris.
Quantum vel Calaber, quantum colit Apulus acer.
Quanta Leontino turgescit messis aceruo.
Quantum Migdonio committunt gargara sulco.
Quantúmque tacitis Cererem venerata choreis
Attica Triptolemi cum condebat Eleusis.
Cum populis hominum glandem linquentibus olim
Fulua fruge data iam secula fului perirent.
Porticus ad gelidos patet hinc æstiua triones.
Hinc calor innocuus thermis hyemalibus exit.
Atque locum tempus mollit, quippe illa rigori
Pars est apta magis, nam quod fugit ora leonis
Inde Lycaoniæ rabiem malè sustinet vrsæ.
Aestus at in thermas longe venit altior amnis,
Et cadit in montem patulisque canalibus actus,
Circumfert clausum caua per diuortia flumen.
Occiduum ad solem post horrea surgit opaca,
Quæ dominis hiberna domus strepit, hic bona flamma
Appositas depasta trabes, sinuata camino
Ardentis perit vnda globi, fractóque flagello
Spargit lentatum per culmina tota vaporem.
Continuata dehinc videas quæ conditor ausus
Aemula Palladiis textrina ducere templis.
Ac celsi quondam coniunx veneranda Leontij
Qua non vlla magis nurus vnquam Pontia gaudet
Illustres pro sorte viri, celebrabitur æde
Vel Syrias vacuasse colos, vel serica fila
Per cannas torsisse leues, vel stamine fuluo
Prægnantes fusi mollitum Nisse metallum.
Parietibus post hinc rutilat quæ machina vinclis,
Fert Recutitorum primordia Iudæorum.
Perpetuum pictura micat, nec tempore longo
Depretiata suas turpant figmenta figuras,
Flectenti in lauam te porticus accipit ampla,
Directis curuata viis, vbi margine summo
Pendet, & arcatu stat saxea fixa columnis.
Alta volubilibus patet hinc cœnatio valuis.
Fusilis Euripus propter cadit vnda superne
Ante fores pendente lacu venamque secuti
Vndosa inueniunt nantes cœnacula pisces.
Comminus erigitur vel prima, vel extima turris.
Mos erit hic dominis hibernum signa locare.
Huius conspicuo residens in culmine sæpe,
Dilectum nostris musis simul atque capellis
Aspiciam montem, lauri spatiabor in istis
Frondibus, hic trepidam credam mihi credere Daphnem.
Iam si forte gradus geminam conuertis ad Arcton,
Vt venias in templa dei, qui maximus ille est
Delicijs redolens vncti apotheca penusque
Hic mutitu frater eris, iam diuide sedem
Cessurus mihi fonte meo, quem monte fluentem
Vmbrat multicauus spacioso circuitu fornix.
Non eget hic cultu, dedit hunc natura decorem,
Nil fictum placuisse placet non pompa per artem
Vlla resultantis non comet mallei ictu.
Saxa nec excisum supplebunt marmora tophum.
Hic fons Castaliæ nobis vice sufficit vndæ.
Cætera diues habe colles tua iura tremiscant,
Captiuos hic solue tuos, & per iuga Burgi
Læta relaxatæ fiant vineta catenæ,
Confirmat vocem iamiam prope sobrius istam,
Silenus, patriæque chori cecinere sane tes.
Nisa vale, Bromio Phœbo Parnase biuertex.
Non istum Naxus, non istum Cyrrha requirat.
Sed mage perpetuo Burgus placitura petatur.

SOLLIVS G. S. AD VIRVM CLArum Consentium nobilem municiuem Narbonensium Fratatio, & de laudibus côscribendis ipsius, ac patris eius, itidem Consentij simúlque ciuitatis Narbonæ.

CVm iam pro meritis tuis pararem
Consenti columen decúsque morum
Vestra laudibus hospitalitatis
Cantum ut prodere pauperis camœnæ,
Vltro in carmina titubantem recludens
Conuerso ordine, versibus citasti
Suetum ludere sic magis sonantem.
Paret musa tibi, sed impudentem
Multò cautius hinc stylum mouebis.
Nam cum carmina postules disertè,
Suades scribere, sed facis tacere.
Nuper quadrupedante concitato

Ires

Ires Phocida Sestidique Baias.
Illustres titulisque præliisque
Vrbes per duo consulum tropæa.
Nam Martem tulit ista Iulianum,
Et Bruto duce nauticum furorem.
Ast hæc Teutonicas cruenta pugnas,
Erectum Marium cadente Cymbro.
Misisti mihi multiplex poëma,
Doctum, nobile, forte, delicatum,
Ibant hexametri superbientes,
Et vestigia iuncta sed minora
Per quinos elegi pedes ferebant.
Misisti & triplicem metrum trochei,
Spondeo comitante dactiloque
Dulces hendecasyllabos, tuumque,
Blando fœnore Sollium ligasti.
Vsuram petimusque, reddimusque.
Nam quod carmine pro tuo rependo,
Hoc centesima laudium tuarum est.
Quid primum venerer colámque pro te
Ni fallor patriam patrémque iuxta.
Qui quanquam sibi vindicare summum
Possis iure locum, tamen necesse est
Illam vincere qua paris parentes.

NARBONENSIS VRBIS LAVS PARIter & ciuium eius valde nobilium.

Salue Narbo potens salubritate,
Vrbe & rure simul bonus videri,
Muris, ciuibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Delubris, capitoliis, monetis,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, insulis, salinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.
Vnus qui venerere iure diuos,
Leneum, Cererem, Palem, Mineruam,
Spicis, palmite, pascuis, trapetis.
Solis fise viris, nec expetito
Naturæ auxilio, procul relictis,
Promens montibus altius cacumen,
Non te fossa patens, nec hispidarum
Obiectu sudium coronat agger.
Non tu marmora bracteata vtrinque
Non testudinis Indica nitorem,
Non si quas eboris trabes refractis
Rostris Marmarici dedere Barri,
Figis mœnibus, aureásque portas
Exornas Asproticis lapillis.
Sed per semirutas superbus arces,
Ostendens veteris decus duelli,
Quassatos geris ictibus molares,
Laudandis preciosior ruinis.
Sint vrbes aliæ situ minaces,
Quas vires humiles per alta condunt,
Et per præcipites locata cristas
Nunquam mœnia cæsa gloriantur.
Tu pulsata places, fidémque fortem
Oppugnatio passa publicauit.
Hinc te Martius ille rector atque
Magno patre prior decus Getarum,
Romanæ columen salúsque gentis
Theodoricus, amat sibique fidum
Aduersis probat ante per tumultus.
Sed non hinc videare forte turpis
Quod te machina crebra perforauit,
Nanque in corpore fortium virorum
Laus est amplior, amplior cicatrix.
In castris Marathonijs morantem.
Vulnus non habuisse grande probrum est,
Inter Publicolas manu feroces,
Trunco Mutius eminet lacerto.
Vallum Cæsaris opprimente Magno,
Inter tot facies ab hoste tutas
Luscus Scæua fuit magis decorus.
Laus est ardua dura sustinere,
Ignauis timidis & improbatis
Multum ringatur ociosa virtus.
Quid quod cæsaribus ferax creandis
Felix prole virum simul dedisti,
Natos cum genitore principantes.
Nam quis Persidis expeditionem
Aut victricia castra prateribit,
Cari principis, & perambulatum,
Romanis legionibus Niphatem,
Tum cum fulmine captus imperator,
Vitam fulminibus parem peregit.
Iis tu ciuibus vrbe, rure pollens,
Consentij mihi gignis alme patrem
Illum cui nitidi sales rigórque
Romanus fuit attico in lepore.
Hunc Milesius & Thales stupere
Auditum potuit, simulque Lindi
Notus qui Cleobolus inter arces,
Et tu qui Periandre de Corintho es,
Et tu quem dederat Bias Priene,
Et tu Pittace Lesbius sophistes,
Et tu qui tetricis potens Athenis
Vincis Socraticas Solon palæstras,
Et tu Tindareis satus Terapnis,
Chilon legifero prior Licurgo.
Non hic si voluit vacante cura
Quis sit sideribus notare cursus,
Diuersas aratro vias cucurrit.
Non hunc cum geometricas ad artes
Mentem composuit, sequi valebit
Euclides spacium sciens olympi.
Non hunc si voluit rotare rythmos,
Quidquam proposito virum morari
Chrisippus potuisset ex aceruo.
Hic cum Amphionia fundebat arte
Plectro pollice voce tibiáque.
Trax. vates, deus, archas, atque Phœbus,
Omnis carmine post erant, & ipsas
Musas non ita mustras putares.
Hic si Syrmate cultus & cothurno
Intrasset semel atticum theatrum,
Cessissent Sophocles & Euripides.
Et si pulpita personare socco

Comœdus voluisset, huic leuato
Palmam tu digito dares Menander.
Hic cum semipedem stylum polibat,
Zmirneæ vice doctus officinæ,
Aut cum se historiæ dabat seueræ,
Primos vix poterant locos tueri,
Torrens Herodotus, tonans Homerus.
Non isto potior fuisset olim,
Qui pandioniam mouebat arte
Orator caueam tumultuosus,
Seu Luscum raperetur in Philippum,
Causam seu Ctesiphontis accusaret.
Vir semper popularitate crescens,
Et iuste residens in arce fandi.
Qui fabro genitore procreatus
Oris maluit expolire limam.
Quid vos eloquij canam latini
Arpinas, Pataune, Mantuane,
Et te comica qui doces Terenti,
Et te tempore qui satus seuero
Graios Plaute sales lepore transis.
Et te multimoda satis verendum
Scriptorum numerositate Varro.
Et te qui breuitate Crispe polles.
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.
Et te Massiliensium per hortos
Sacri stipitis arbiter colonum
Hellespontiaco parem priapo.
Et te carmina per libidinosa
Notum Naso tener Tomósque missum,
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Ficto nomine subditum Corinnæ.
Quid celsos Senecas loquar, & illum
Quem dat Bilbilis alta Martialem,
Terrarum indigenas Hiberiarum.
Quid quod duplicibus iugata tedis
Argentaria Polla dat poetas.
Quid multos varij styli retexam,
Argutos, teneros, graues, dicaces,
Si Consentius affuit latebunt.
Huic summi ingenij viro, simúlque
Summæ nobilitatis atque formæ,
Iuncta est fœmina quæ domum ad mariti
Prisci Valeriana transferens lumen.
Impleuit trabeam larem sophista.
Sic intra proprios tibi penates
Consenti, patriæ decus superbum
Fulsit viuit auus, patérque libris
Hæc per stemmata te satis potentem,
Morum culmine, sed potentiorem
Non possum merito sonare laude.
Nec si me Odrysio canens in antro,
Qua late trepidantibus fluentis,
Ciconum per rura resultat hebrus,
Princeps constituisset ille vatum,
Cum dulces animata saxa chordas
Ferrent per Rhodopem trahente cantu
Et versa vice fontibus ligatis
Terras currere cogerent anhelas.

Nec non Ismara solibus paterent
Aurita Chelin expetente silua.
Et nulli resolubiles calori
Curuata ruerent niues ab ossa.
Stantem aut strimona bistones viderent
Cum carmen rapidus latex sitiret.
Nec sic Pelia o datus bimembri
Ad Centaurica plectra constitisse
Hinnitum duplicis timens magistri,
Nec si me docuisset ille fari
Iussus pascere qui gregem clientis
Amphrysi ad flumen iens bubulcus.
Qui ferrugineos Cyclopas arcu
Strauit, sub Liparensibus caminis,
Vibrans plus graue fulmen in sagitta.
Quem primo tenero calentem ab ortu,
Excepere sinu nouem sorores.
Et te de genitrice vagientem,
Texerunt vitreæ vado Hippocrenes.
Tunc hac mersus aqua loquacis vndæ,
Pro fluctu mage literas bibisti.
Tunc tunc iam puer aptior magistro,
Quicquid rethoricæ institutionis,
Quicquid grammaticalis aut palestræ est,
Sicut iam tenes, hausisti, vorasti.
Et iam te aula tulit, piúsque princeps
Inter conspicuos statim locauit,
Consistoriani quos habent tribunos.
Nanque & purpureos in arce regni
Præesse officiis tuis solebas.
Mores nobilitate quod merebant
Tantum culminis & decus stupendum,
Scripti annalibus indicant honores.
Hinc tu militiam secutus amplam,
Castrensem licet amplicare censum,
Per suffragia iusta debuisses.
Solennis tamen abstinens Lucelli,
Fama plus locuples domum redisti,
Solum quod dederas tuum putando.
Tum si forte fuit quod imperator
Eoas soceri venire in aures
Fido interprete vellet & perito:
Te commercia duplicis loquelæ
Doctum soluere protinus legebat.
O sodes quotiens tibi loquenti,
Bizantina sophos dedere regna.
Et te seu latialiter sonantem
Tanquam Romuleæ satum suburræ.
Seu linguæ Argolicæ reconditate
Vndantem Marathonium ceu creatum.
Plaudentes stupuere Bosphorani,
Mirati minus Atticos alumnos.
Hinc si fœdera soluerentur orbis
Pacem te medio darent frementes.
Hunnus, Sauromatæ, Geta, Gelonus.
Tuncrum & Vachalum, Visurgin, Albin
Francorum & penitissimas paludes
Intrares venerantibus Sicambris,
Solis moribus inter arma tutus.
Tu Meotida Caspiásque portas,

Tu

Tu fluxis equitata Bactra Parthis
Constans intrepidúsque sic adires,
Vt fastu posito tumentis aulæ,
Qui supra satrapas sedet tyrannus,
Ructans semideum propinquitates,
Lunatum tibi flecteret thiaram.
Tu si publica fata non vetarent
Et Birsam peteres vel Affricanæ
Telluris Tanaiticum rebellem,
Confestim posito furore Martis,
Post Piratica damna destinaret
Plenas mercibus institor carinas.
Et per te bene pace restituta
Non vltra mihi bella nauigarent.
Iam si seria forte terminantem,
Te spectacula cœperant theatri,
Pallebat chorus omnis histrionum.
Tanquam si arcitenens novémque Musæ
Propter pulpita iudices sederent.
Coram te Caramalus aut Phabaton
Clausis faucibus & loquente gestu,
Nutu, crure, genu, manu, rotatu,
Toto in schemate vel semel latebit.
Siue Oetes & inclytus Iason,
Inducuntur ibi fero que Phasis
Qui iactos super arua Colcha dentes
Expauit fruticante cum duello,
Spicis spicula mixta fluctuarent.
Siue prandia quis refert Thiestæ
Seu vestros Philomena torua planctus,
Discerptum aut puerum cibumque factum,
Iam iam coniugis innocentiori,
Seu raptus Tyrios Iouémque taurum
Spreto fulmine fronte plus timendum,
Seu turris Danae refertur illic,
Cum multum pluuio rigata censu est,
Dans plus aurea furta quàm metalla.
Seu Ledam quis agit Phrigémque ephœbum
Aptans ad cyathos, facit tonanti
Succo nectaris esse dulciorem.
Seu Martem simulat, modo in cathenas
Missum Lemniacas, modo aut repulso
Formam imponit apro, capútque setis
Et tergum asperas, hispidisque malis
Laue incuruat ebur vel ille fingit.
Hirtam dorsa feram repanda tela,
Attritu assiduo cacuminantem.
Seu Perseia virgo vindicata,
Illic nuditur Arpe coniugali.
Seu qui carminis atque fabularum
Clausa ad Pergama dat bilustre bellum.
Quid dicam citharistrias coraulles,
Mimos, scœnobatas, gelasianos,
Cannas, lectra, iocos, Palen rudentem
Coram te crepidanter explicare.
Nam Circensibus ipse quanta ludis
Victor gesseris intonante Roma,
Lætam par fuit exarare Musam.
Ianus forte suas bifrons Calendas,
Anni tempora circinante Phœbo,
Sumendas referebat ad curules.
Mos est Cæsaris vt die bis vno,
Priuatos vocitent parare ludos.
Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum,
Elæi simulacra torua campi
Exercet spatiantibus quadrigis.
Et iam te vrna petit, cietque rauca
Acclamatio sibilans coronæ.
Tum quæ est ianuam consulúmque sedes
Ambit quam paries vtrúmque senus
Cecryptis carceribusque fornicatus
Vno est quatuor axe sorte lecto.
Curuas ingrederis frequens habenas,
It collega tuus, simulque vobis
Pars aduersa facit, micant colores.
Albus vel venetus, virens rubénsque,
Vestra insignia continent ministri.
Ora, & lora, manus, iubásque tortas
Cogunt flexilibus latere nodis.
Hortantúrque obiter, iuuantque blandis
Vltro plausibus, & voluptuosum
Dictant quadrupedantibus furorem.
Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul, ac per obseratas
Transfumant tabulas & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Duratum pede stipitem flagellant.
Tandem murmure buccinæ strepentis,
Suspensas tubicen vocans quadrigas,
Effundit celeres in arua currus.
Non sic fulminis impetus trisulci,
Non pulsa scithica sagitta nervo,
Non sulcus rapidæ cadentis astri,
Non fundis balearibus rotata,
Vnquam sic liquidos poli meatus,
Rumpit plumbea glandium procella.
Cedit terra rotis & orbitarum
Moto puluere sordidatur aër.
Instant verberibus simul regentes,
Iámque & pectora prona de continuo
Extensi rapiuntur, & iugales
Trans armos feriunt vacante tergo.
Nec cernas cito cernuos magistros,
Temones magè sustinent an axes,
Iámque hos ex oculis velut volantes,
Consumpto spacio patentiore,
Campus clauserat artus arte factus,
Per quem longa humilem duplamque muro
Euripus sibi machinam tetendit.
Vt meta vlterior remisit omnes,
Fit collega tuus prior duobus.
Qui te transierant ita ipse quartus
Giri conditione tum fuisti.
Cura est id medijs, vt ille primus
Pressus dexteriore concitatum,
Partem si patefecerit sinistram,
Totas ad podium ferant habenas.

Curru praetereatur intus acto.
Tu conamine duplicatus ipso
Stringis quadriiugos, & arte summa
In girum bene septimum reseruas.
Instabant alij manu atque voce
Paßim, & decidui in arua guttis
Rectorum alipedúmque sudor ibat.
Raucus corda ferit fauor fauentum
Atque ipsis pariter viris equisque
Fit cursu calor & timore frigus.
Itur sic semel, itur & secundo,
Est sic tertius atque quartus orbis,
Quinto circite non valens sequentum
Pondus ferre, prior rotabat axem.
Quod velocibus imperans quadrigis,
Exhaustos sibi senserat iugales.
Iam sexto reditu perexplicato,
Iámque & praemia flagitante vulgo,
Pars contraria nil timens, tuam vim
Securas prior orbitas terebat.
Tensis cum subito sinu lupatis,
Tensis pectoribus pede ante fixo,
Quantum auriga suos solebat ille,
Raptans Oenomaum tremente Pisa,
Tantum tu rapidos teris iugales.
His compendia flexuosa metae
Vnus dum premit incitatus, a te
Elatas semel impetu quadrigas
Iunctum non valuit plicare giro.
Quem tu quod sine lege praeterires
Transisti, remanens ab arte restans.
Alter dum popularitate gaudet
Dexter sub cuneis nimis cucurrit.
Hunc dum obliquat iter diúque lentus
Sero cornipedes citat flagello,
Tortum tramite transis ipse recto.
Hic te incautius assecutus hostis,
Sperans anticipasse iam priorem,
Transuersum venit impudens in axem.
Inturuantur equi, proterua crurum
Intrat turba rotas, quatérque terni
Artantur radij repleta donec
Interualla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes, ibi ipse quintus
Curru praecipitatus, obruente
Montem multiplici facit ruina.
Turpans procidua cruore frontem,
Miscet cuncta fragor resuscitatus.
Quantum non Ciparissifer Lycaeus,
Quantum non nemorosa tollit ossa,
Crebras inquietata per procellas.
Quantum nec reboant voluta ab austro
Doris, Trinacris, aut voraginosa
Quae vallat sale Bosphorum Propontis.
Hic mox praecipit aequus imperator,
Palmis serica, torquibus coronas
Coniungi, & meritum remunerari,
Victis ire iubens satis pudendis,
Villis versicoloribus tapetas.
Iam vero iuuenalibus peractis,
Quem te praebueris sequente in aeuo,
Intra aulam soceri mei expetitus,
Curam cum moderatus es palatij,
Chartis posterioribus loquemur.
Si plus temporibus vacat futuris,
Nunc quam diximus hospitalitatem,
Paucis personet obsequens Thalia.
O dulcis domus, ô pij penates.
Quo res difficilis sibique discors
Libertas simul excolit pudórque.
O conuiuia, fabulae, libelli,
Risus, serietas, dicacitates,
Occursus, comitatus, vnus idem.
Seu delubra dei colenda nobis,
Siue ad pontificem grauis ferendi,
Siue ad culmina Martij Maronis,
Tecta illustria seu videnda Lucij,
Siue ad doctiloqui Leonis aedes,
Quo bis sex tabulas docente iura,
Vltro Claudius Appius lateret,
Claro obscurior in decemuiratu,
Ac si dicat epos metrumque rithmis
Flectat commaticis tonante plectro
Mordacem faciat silere Flaccum,
Quamuis post Satyras lyrámque tendat,
Ille ad pindaricum volare cycnum.
Seu nos magne tuus fauor tenebat,
Multis praedite dotibus virorum.
Forma nobilitate, dote censu,
Cuius si varios eam per actus
Centum & ferrea lasset ora laude.
Constans, ingeniosus, efficaxque,
Prudens arbiter, optimus propinquus,
Nil fraudans genij sibi, sibi vllo.
Personas, loca, tempus intuendo,
Seu nos atria vestra continebant,
Marcelline meus perite legum,
Qui verax nimis & nimis seuerus
Asper crederis esse nescientis.
At si te bene quispiam probauit,
Nescis quod velit ipse iudicare,
Nam nunquam metuis loqui quod aequum est,
Si te Sylla premat ferúsque Carbo,
Si tristes Marij trucésque Cinna,
Et si forte tuum caput latúsque
Circumstent gladij triumuirales.
Seu nos Lympidij lares habebant,
Ciuis magnifici, vtrique summe
Fraternam bene regulam sequentis,
Seu nos eximij semel tenebat,
Nectens officiosus Marini.
Cuius sedulitas sodalitásque
Aeterna mihi laude sunt colendae.
Seu quoscunque alios vide o fratres,
Cunctis vtrique sunt, quibus vacasse
Laudandam reor occupationem.
Horum nomina cum referre versu
Affectus cupiat, metrum recusat.
Hinc nos ad proprium domum vocabas,
Cum mane exieras nouum & calescens

Horam

Horam sol dabat alteram secundam.
Hic promens teretes pilas, trochosque,
Hic talos crepitantibus fritillis,
Nos ad verbera tractuum struentes.
Tanquam Naupliades repertor artis,
Gaudebas hilarem ciere rixam.
Hinc ad balnea non Neroniana,
Nec quæ Agrippa dedit, vel ille cuius
Bustum Dalmatica vident Salonæ.
Ad thermas tamen ire sed libebat,
Priuato bene præbitas pudori.
Post quas nos tua pocula & tuarum
Musarum medius chorus tenebat.
Quales nec statuas imaginésque
Aere aut marmoribus coloribúsque
Mentor, Praxiteles, Scopas dederunt,
Quantas nec Polycletus ipse finxit.
Nec fit Phidiaco figura cælo.
Sed iam te veniam loquacitatis
Quingenti hendecasillabi precantur.
Tantum & si placeat poema longum est.
Iam iam sufficis, ipse & impedimus,
Multum in carmine perlegens amicum,
Dormitantibus ociosiorem.

PROPEMPTICON AD LIBELLVM.

EGressus foribus meis libelle
Hanc seruare viam precor memento,
Quæ nostros bene ducit ad sodales.
Quorum nomina sedulus notaui,
Antiquus tibi nec teratur agger,
Cuius per spacium satis vetustis
Nomen Cæsareum viret columnis.
Sed sensim gradere & moras habendo
Affectum celerem moues amicis.
At primum Domiti larem Seueri
Intrabis trepidantibus camœnis.
Tam Censorius haud fuit vel ille
Quem risisse semel ferunt in æuo.
Sed gaudere potes rigore docto,
Hic si te probat, omnibus placebis.
Hinc te suscipiet benigna Briuas
Sancti quæ fouet ossa Iuliani.
Quæ dum mortua mortuis putantur
Viuens è tumulo micat potestas.
Hinc iam dexteriora carpis arua,
Emensúsque iugum die sub vno,
Flauum crastinus aspicis Triobrem,
Tum terram Gabalum satis niuosam,
Et quantum indigenæ volunt putari
Sublimem in puteo videbis vrbem.
Hinc te temporis ad mei Laconas
Iustinum rapies, suumque fratrem,
Quorum notus amor per orbis ora
Calcat Pirithoumque Theseumque,
Et Pyladem rapidi sodalem Orestæ.
Qui rursum cum fuerit suum receptus,
Ibis Trevidon & calumniosis
Vicinum nimis heu iugum Rutenis.
Hic docti inuenies patrem Tonantij,
Tectorem columénque Galliarum.
Prisci Ferreolum patrem Siagrij,
Coniunx Papianilla, quem pudico
Curas participans iuuat labore.
Qualis nec Tanaquil fuit, nec illa
Quam tu Tricipitine procreasti,
Qualis nec Phrigiæ dicata Vestæ,
Quæ contra satis albulam tumentem
Duxit virgineo ratem capillo.
Hinc te Lesora Caucason Scytharum
Vincens aspiciet, citróque cernis
Limosum & solido sapore pressum,
Piscem perspicua gerens in vnda,
Nimbosúmque iugum fugax caueto,
Nanque est assidua ferax procella,
Sed quamuis rapido ferare cursu,
Lassum te Vorocingus obtinebit.
Nostrum hic inuenies Apollinarem,
Seu contra rabidi leonis æstus
Vestit frigore marmorum penates.
Siue ortis spaciatur in repostis.
Quales mellifera virent in Hybla.
Quales Corycium senem beantes
Fucabat piceus latex Galesi.
Siue inter violas, thimum, ligustrum,
Serpillum, casiam, crocum atque caltam.
Narcissos hiacinthinósque flores
Spernit, quam precij petitor ampli,
Glebam thurifer aduehit Sabæus.
Seu ficto potius specu quiescit,
Collis margine qua nemus reflexum
Natiuam dare porticum laborans,
Non lucum arboribus facit, sed antrum.
Quis pomaria prisca regis Indi
Hic nunc cum pares aureásque vites,
Plectro viridante pampinatas?
Cum porus posuit crepante gaza
Fuluo ex palmite vineam metalli,
Gemmarum fluitantibus racemis.
Hinc tu Consention ibis, atque amico
Nostro dicis aue, dehinc valeto.
Debes obsequium viro perenne.
Nam dent hunc veniam mei propinqui,
Non nobis prior est parens amico,
Hinc iam te famulus deinde bonorum,
Et nec Tetradio satis secundus,
Morum dotibus aut tenore recti,
Sancta suscipit hospitalitate.
Exin dirige gradum, trebúsque villis
Taumastum expete, quemlibet duorum
Quorum iunior est mihi sodalis,
Et collega simul gradúque frater.
Quod si fors senior tibi inuenitur
Hunc pronus prope patruum saluta.
Hinc ad consulis ampla tecta magni,
Felix éinque tuum veni libelle.
Si te bibliotheca quæ patetur est,
Qualis nec tetrici fuit Filagrij,
Admissis facies probus protritum.

Hic sæpe Eudaliæ meæ legeris,
Cuius Cecropiæ pares Mineruæ
Mores & rigidi senes, & ipse
Quondam purpureum socer timebant,
Sed iam sufficit ecce linque portum,
Ne te pondere plus premam Saburræ,
Iss in versibus anchoram leuato.

CAesareos proceres in quorum regna secundis
Consulibus dudum Romana potentia creuit,
Accipe bissenos sua quæque monosticha signant,
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nomina res gestas vitámque obitúmque peregit.

PRimus regalem patefecit Iulius aulam
Cæsar, & Augusto nomen transcripsit & arcem.
Priuignus post hunc regnat Nero, Claudius à quo
Caius, cognomen Caligæ cui castra dederunt.
Claudius hinc potitur regno, post quem Nero sæuus
Vltimus Æneadum post hunc tres nec tribus annis
Galba senex frustra socio confisus inerti.
Mollis Otho infamis per luxum degener æui.
Nec regno dignus nec morte Vitellius, vt vir.
Is decimus fatóque accitur Vespasianus,
At Titus imperij felix breuitate secutus
Frater, quem Caluum dixit sua Roma Neronem.

DE LONGITVDINE REGNI EORUM.

IVlius vt perhibent diuus trieteride regnat,
Augustus post lustra decem sex prorogat annos.
Et ter septenos geminos Nero Claudius addit.
Tertia finit hyems grassantia tempora Caij.
Claudius hebdomadem duplicem trahit, & Nero diuus
Tantundem, summæ consul sed deficit vnus.
Galba senex, Otho lasciue & formose Vitelli,
Tertia vos lasso regnantes nescit ætas.
Interitus dignos vita properante probrosa,
Implet fatalem decadem sibi Vespasianus.
Ostensus terris Titus est breuitate bienni.

DE FINIBVS EORVM.

EXegit pœnas de Cæsare curia mollis.
Audiuit Augustum diuis matura senectus.
Viuo senex capreis, exul Nero fata peregit.
Ter decies periit repetito vulnere Caius.
Claudius ambiguo conclusit fata veneno.
Matricida Nero proprio se perculit ense.
Galba senex periit sæuo prostratus Othone.
Mox Otho famosus clara sed morte potitur.
Prodiga succedunt perimendi sceptra Vitellij.
Laudatum imperium, mors lenis Vespasiano.
At Titus orbis amor rapitur florentibus annis.
Sera grauem perimunt sed iusta pericula fratrem.

LVcem & prædictos & regni sorte secutos,
Expediam series quos tenet imperij.

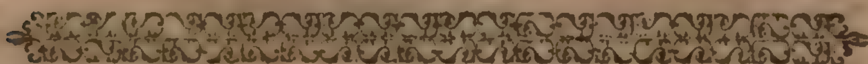
FINIS.

ADMONITIO AD LECTOREM.

QVòd Maurum Terentianum non eo quo à Petro Crinito recensitus est ordine collocauimus, consultò à nobis factum est amice Lector. Cum enim animaduerteremus, nihil aliud ab eo tractari, nisi de literis, syllabis, pedibus, variísque metris, quæ partim Grammaticæ, partim Poeticæ rudimenta sunt, & ad Scholas pertinent, cæteros autem Poëtas populo scribere, & in id potissimũ intentos esse, vt sicut Horatius ait, aut delectent aut prosint, nempe vita communi & populo: prodest siquidem & hic, sed vt diximus Scholis: rectissimè nos facturos existimauimus, si eum è reliquis segregatum in locum peculiarem reijceremus: nam planè exterminari minimè potest, cùm metricè rem suam scripserit: sed neque inter alios consistere, cùm fini Poetico propriè non inseruiat. Poeta ergo & hic est, sed in schola, non in theatro. Ne igitur quenquam omnium ex veteribus Poetis à Crinito recensitis desiderares, cæterorum numerum, atque ita hoc opus nostrum, Terentianum claudere voluimus. Vale.

MAVRI TERENTIANI VITA A PETRO CRINITO DESCRIPTA.

MAurus Terentianus, natione Afer, patria Carthaginiensis fuit. Per eadem ferme tempora excelluit in Poëtica, quibus Alphius Auitus, Septimius Petronius Arbiter, & Aurelius Apollinaris, qui Iambicos scripsit. Grammatici veteres, si quando citant Terentianum, inter recentiores autores referunt, vt apud Seruium & Priscianum legitur. Opus cõposuit vario multiplicique carminum genere de literis, syllabis, pedibus, & variis metris. In quo habita ratione vtilitatis, omnem propè gratiam contempsit: & cùm valde laboraret in scribenda atque explicanda varietate carminũ, minimè alienum existimauit ab officio eruditionis, si eorum Poëtarum exemplis vteretur, qui suis propè temporibus aliquid scripsissent; vt Alphij Auiti, Septimij, atque aliorum; quod his versibus ingenuè profitetur,

Non equidem possum tot priscos nosse poetas,
Vt veterum exemplis valeam quæ tracto probare.
Maurus item quantos potui cognoscere Graios,
Quorum præcipuè studiis pars maxima constat?

Nemo tamen culpet si sumo exempla nouella:
Nam melius nostri seruarunt metra minores.

Neque dubium est, ipsum Terentianum ad extremam ætatem peruenisse, & in hoc opere condendo ita versari solitum, quasi animum tali studiorum officio recrearet, seniúmque suum mollioribus curis transigeret. De hoc Terentiano Augustinus etiã meminit, referens illius versiculum de Marco Varrone,

Vir doctißimus vndecumque Varro.

Quod habuerit filium nomine Bassum, & Nouatemum generum, facilè colligitur ex ipsis Terentiani verbis.

MAVRI TERENTIANI IN TRACTATVM DE LITERIS, SYLLABIS, PEDIBVS, ET metris, Præfatio.

Carmen Gliconicum vel Choriambicum,

Vdiui veterem virum
Vulgo dicere fabulam,
Quendam qui ter olympia
Vicisset Ioue præside,
Postquam accedere liuidum
Virtutis senium videt,
Dum victor cluet omnium,
Maturasse resoluere
Legem pulueris & cibi.
Sed ne corpoream repens
Labem accerseret otium,
Tale exercitij genus
Commentum sibi dixerat,
Quod solus gereret domi:
Neruis mollibus inuicem
Iunctis in teretem struem
(Seu parthus solet aut scythes
Arcus cornibus extimis)
Lenem nectere lineam:
Talem assidue ligat,
Dum sit funiculi modus
Aptus qui puteo foret,
Haustos hinc igitur cados
Imis ab tenebris aqua,
Tam filo tenui trahens,
Quòd stringi nequeat vola,
Nisus vndique corporis
Summos in digitos agit:
Angustóque tenaculo
(Donec lubrica sarcina
Tanti per spatium cani,
In lucem superam exeat)
Alterna vice pollicum
Certat vincere ponderis
In præceps facilem fugam.
Nil magnum gerere hunc putat:
Et tantum in digitis opus:
Cunctis visceribus tamen
Occultus trepidat labor
Totum cernere nec palam,
Quo totum geritur, queas:
Cæcis flatibus intimi
Tenduntur laterum sinus:
Et poples tremit, & genu:
Nec plantæ stabiles manent:
Nil immune relinquitur,
Et parua est via viribus,
Mos certaminis, & modus,
Sudor tum solitus cadit
Nulla mole palæstrica.
Sic nostrum senium quoque
Quia iam ducere grandia
Maturum ingenium negat:
Nec spirant animas fibræ:
Angustam studij viam
Et callem tenuem terit:
Tantum ne male desidi
Suescant ora silentio
Quid sit litera, quid duæ,
Iunctæ quid sibi syllaba,
Dumos inter, & aspera
Scrupolis sequimur vadis.
Fronte exile negotium,
Et dignum pueris putes:
Aggreßis labor arduus
Nec tractabile pondus est.
At mens tenditur acrius,
Ne contemta sit obuijs:
Rimantémve recondita
Subtiles fugiant notæ:
Neu discretio falsa sit
Rerum, tam gracili modo
Instat callida cautio:
Ne sermo ambiguum sonet,
Ne priscum nimis aut leue:
Vocum ne series hiet,

Neu compago fragosa sit:
Vel sit quod male luceat
Dum certo gradimur pede,
Ipsi neu trepident pede,
Par examinis actus est.
Cum sublimia dissonas
Par est iudicij mora:
Pompæ gloria vilis est.

MAVRI TERENTIANI DE LITERIS, syllabis, pedibus, & metris, ad filium & generum liber.

DE LITERIS.

Carmen Sotadeum seu Ionicum à maiore.

ELementa rudes quæ pueros docent magistri,
Vocalia quædam memorant, consona quædam:
Hæc reddere vocem quoniam valent seorsa:
Nullumque sine illis potis est coire verbum.
At consona quæ sunt, nisi vocalibus aptes:
Pars dimidium vocis opus proferet ex se:
Pars muta soni comprimet ora molientum:
Illis sonus obscurior, impeditiórque:
Vtcunque tamen promitur ore semicluso,
Vocalibus atque est minor auctiórque mutis:
His cæca sonum vis penitus subest, latétque:
Vt non labijs his, ore, non sonare lingua,
Vllumve meatum queat explicare visus,
Vocalia rictum nisi iuncta disseravint.
Res quum tenuis, ita facile est probare verbis:
Exempla solent sensibus admouere lucem.
B, quum volo vel C, ibi, vel dicere D, G:
E, quæ sonitum commodat his secessi ingeritur:
Et labra prementur simul, & coniuncta lingua:
Hæc vim, tacitam sponte sua, nimisque mutam,
Coniuncta, patentem sonitus facit latentis,
Geminumque refert auribus ex vtraque sensum,
Si proprietas tradita, si regula nota est.
Nunc singula quam possideant in ore sedem,
Ictusque suos concipiant, & vnde rumpant,
Vt quisque versu breuiter absoluam, hoc age.
A, prima locum litera sic ab ore sumit:
Immunia rictu patulo tenere labra,
Linguámque necesse est ita pendulam reduci,
Vt nisus in illam valeat subire vocis:
Nec partibus vllis aliquos ferire dentes.
E, quæ sequitur vocula, dissona est priori,
Quia deprimit altum modico tenore rictum:
Et lingua remotos premit hinc, & hinc, molares.
I, porrigit ictum genuinos prope ad ipsos
Minimúmque renidet supero tenus labello.
O grandisonum, longior altera est figura,
Alter sonus, atque temporum mora variata.
Compendia nostri meliora crediderunt:
Vocalibus vt non nisi quinque fungeremur:
Productio longis daret vt tempora bina:
Correptio plus tempore non valeret vno.
Hinc ŏ minus scribimus, hinc & ω supremum:
Vna quoniam sat habitum est notare forma:
Pro temporibus quæ geminum ministret vsum.
Igitur sonitum reddere quum voles minori
Retrorsus adactam modice teneto linguam:
Rictu neque magno sat erit patere labra.
At longior alto tragicum sub oris antro
Molita, rotundis acuit sonum labellis.
V quam memorant, vocibus ima est latinis:
Vocalibus autem quoniam iugata græcis,
In nostra etiam verba dabat frequenter vsum:
Subiecimus illam cui nomen Y dederunt
Vocalem, sonantes sibi quæ iugaret omnes:
Et sola sonum redderet ex sua figura:
Quam scribere graius nisi iungat Y nequibit:
Hanc edere vocem quoties paramus ore,
Nitamur vt V dicere, sic citetur ortus:
Productius autem coeuntibus labellis,
Natura soni pressior aures medebit.
Hanc, & modo quam diximus I simul iugatam,
Verum est spatio vno sumere, vtrumque consonantum;
Vt quæque tamen constiterit loco priore:
Nec tum modo quum iungimus hoc valebit ipsum,
Sed si qua erit his altera vocalis adhærens,
Vis hæc manet illis quasi quum simul iugantur.
Nam si iuga quis nominet, I consona fiet,
V quæ erat prius manet in loco sequenti:
Vt quum iacentum, aut dico iecur, Iouem, iuuencum,
Nil ordo secundis tribuit, prior iuuatur.
Versa vice si sit prior V, sequatur illa,
Cum dico vide, consulit I, sonum priori,
Ast ipsa manet tempore quo sonabat ante:
Vocalibus hoc & reliquis prædita seruat:
Vt vade, veni, vota refer, teneto vultum,
Creuisse sonum perspicis, & coisse crassum,
Vnde Aeolijs littera fingitur digammos,
Quæ de numero sit magis vna consonantum,
Vocalis in istum mage quàm versa sit vsum.
Seu vt altera quo referas, alteram sonamus
I, cum medio nominis sic erit locata,
Vocalis vt illam latere ex vtroque coartet,
Baiana velut petor, item Troia, vel huius,
Ipsa (vt docui) consona fiet à sequente:
Et si breuis est, quæ posita est loco priore:
Longam faciet, non nimium istam consona sola:
Ceu longa fit olim quoties duæ sequuntur:
Aut si nimium est hoc dare, vocalis vt vna
Fiat similis tempore consonis duabus:
Atque i geminum scribere nos iubent magistri,
I consona fiet, simul & sequens priorem:
Et quum prior est, auxilio posterioris.
Hoc u simili si fuerit loco, nequibit:
Quum dico lauor, dico iuues, pauimenta, vonales,
Sola consonam ipsa fit, vt prius notatum est:
Perstat breuitas quæ fuit ante collocatis.
Iam cætera non ordine quo solent, loquemur:
Verum vt cuique est proximitas loci, sonique:
Ne dicta prius me subeat referre rursum
Vicinia vocum, modico dirempta puncto.
B litera, vel p. quasi syllabæ videntur:
Iungúntque sonos de gemina sede profectos:
Nam muta iubet portio comprimi labella,

Vocalis at intus locus exitum ministrat:
Compreßio porro est in utraque dissonora:
Nam prima per oras etiam labella figit,
Velut intus agatur sonus: est altera contrà:
Pellit sonitum de medijs foras labellis.
Vtrunque latus dentibus adplicare linguam.
Cõpreßius urget, sed & hinc hincque remittit,
Quo vocis adhærens sonus explicetur ore.
G, porro retrorsum coit, & sonum prioris
Obtusius ipsi prope sufficit palato:
At portio dentes quoties suprema linguæ
Pulsauerit imos, modicéque curua summos,
Tunc d sonitum perficit, explicátque vocem.
T qua superis dentibus intima est origo,
Summa satis est ad sonitum ferire lingua.
K perspicuum est litera, quod vacare poßit:
Et q similis, namque eadem vis in utraque est,
Quia qui locus est primitus unde exoritur c:
Quascunque deinceps libeat iugare voces,
Mutare necesse est sonitum quidem supremum:
Refert nihili k prior, an q fiet, an c,
Aut g quoque, vel c, simili parique lege
Addi (quasi desit) numero potest priorum.
Nam non ita ut est longa dissolubilis,
Breues vicißim contrahi in longam valent:
Quia solida findi magnitudo non vetat,
Diuisa iungi rursum in vnum non queunt.

Quod si fieri concedas posse: quid ante Terentianus promisit,

Instat callida cautio
Neu trepident pedes &c?

Fortasse dices, nam trepidare pedes, afferens illud quod ait Terentianus de versu Ionico à maiore,

Nec enim numero pendere metra syllabarum,
Sua sed pedibus tempora sufficit referre.
Nulli dubium est faucibus emicet quod ipsis
H litera, siue est nota quæ spiret anhelum:
Quin hanc etiam grammatici volunt vacare:
Quia non adicit litterulis nouum sonorem,
Sed gracula quadam scholicæ nitela vocis:
Vocalibus apte sed & antepofita cunctis,
Hastas, hederas quum loquor, hister, hospes, huius.
Solum patitur quatuor ante consonantes,
Græcis quoties nominibus latina forma est,
Si quando choros, Phyllida, Rhamnes, thyma, dico.
Septem reliquas hinc tibi voce semiplenas,
Vix lege solutus poterit ponere sermo:
Has versibus apte quoniam loqui negatur,
Instar tituli fulgidula notabo multo:
Vt quamque loquemur, datus indicabit ordo.

F. L. M. N. R. S. X.

Imum superis dentibus adprimens labellum,
Spiramine leni (velut hirta graia vitet)
Hanc ore sonabis, modo quæ locata prima est. P.
Aduersa palati supera premendo parte,
Obstansque sono quem ciet ipsa lingua nitens,
Validum penitus nescio quid coget inire.
Quo littera ad aures veniat secunda nostras, L.
Ex ordine fulgens cui dat locum sinopis.
At tertia clauso quasi mugit intus ore. M.
Quarta sonitus fingitur usque sub palato, N.
Quo spiritus anceps coeat naris & oris.
Vibrat tremulis ictibus aridum sonorem, R.
Has quæ sequitur littera, mox duæ supremæ
Vicina quidem sibila dentibus repreßis
Miscere videntur: tamen ictus ut priori,
S promptus in ore est, agitúrque pone dentes:
Sit leuis, & vnum ciet auribus susurrum.
Mixtura secundæ geminum parat sonorem. X.
Quia c simul & quæ prior est iugando nisum, S.
Retrorsus adactam solidant premuntque vocem. X.
Nihil Ausonius esse opus Y sonare dixi:
Et ζῆτα supremum, nisi graia verba cogent.
Sed quorsum (ais) hæc discere, vel docere refert?
Tradunt homines secta quibus pythagorea est,
Arcana secuti physicis remota causis,
Summas numeri non ita literis valere,
Græcos pueros ut docet insonans magister
Cum tollere iunctos iubet altius sinistras:
Vnum sit ut ἄλφα, & duo βῆτα, & tria γάμμα,
Diuersa valent, alia docent, ordine nullo
Referre putant, quæ cui sit sub ore sedes,
Vt nos modo tentauimus expedire raptim.
Aiunt aliquas faucibus exilire ab imis:
Γάμμα, penitus κάππα sonat. ξῖ simul & χῖ
Ictam grauius vocis opus fingere linguam.
Si ζῆτα loquor, βῆτα ve, μῦ, vel hispidum ῥῶ,
Et σίγμα (quod istic parili sede vibratur)
Dentes sonaxum fingere: δέλτα, θῆτα, tum ταῦ
Itidem parili sede sequi: νῦ quoque tum πῖ.
Hinc & numeri non similes habere summas:
Et nomina tradunt ita literis peracta,
Hac ut numeris pluribus, illa sint minutis,
Quandoque subibunt dubia pericla pugnæ.
Maior numerus quis steterit, fauere palmam:
Præsagia læti, minima patere summa:
Sic Patroclon olim Hectorea manu perisse,
Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.
Hæc sunt quoniam viribus altiora nostris
Si tam tenues res tibi sic dissero versu:
Vitem ut tenebras, quas solet & soluta versu
Oratio parum minus explicare rebus,
Sat duco meas hactenus occupasse nugas.

MAVRI TERENTIANI de Syllabis.

Ad Eundem.

Carmen trochaicum quadratum catalecticum.

Syllabas quæ rite metro congruunt heroico,
Sæpius vt mens ferebat, disputatas attuli
Versibus, sane in dierum quo sonora lautitas
Addita, ipsis sublevaret fastidium tædium.
Hæc prius Basine fili, & tu gener Nouateme
Perpolite (quam potestis) crebriore limula,
Non pater tanquam, socérque, sed velut sim extraneus,
Intueri vos oportet an, satis sit literis
Singulis discreta rectè (quæ cuique est) natiuitas:
Syllabarum (quas duabus iungimus vocalibus)
Num minus sit scrupulose vis reperta, & prodita:
Consonans si prælocatur vna, quantum differat:
Vna vocalis duabus prædita est si consonis:
Ne parum vel diligenter, lucidè ve expresserim,
Quanta sit quæ comparatur pedibus hinc diuersitas.
Sermo si planus pedestri se tenet modestia,
Disputandi quem tenorem doctiores imperant:
Verba si non adpetita, nec remota plurimis,
Sed ferè communis vsus, & tamen non obuia,
Carminis seruant honorem, non iacentis cantici:
Quo super sedens trapeto, [illegible] temperas:
Suspicis vitare labes & carere sordibus:
Pro statu rerum domare lineam fandi parem,
Liberam scholæ nitere, vatis exutam stola,
Quæ tropos omnes relinquat, & superba schemata:
Negligens vt semet, ipsa laudem ab incultu ferat:
Dum tamen rebus minutis (quas pedum liber quoque
Vix queat proferre sermo noster offensa sine,
Lauis versu ministret in retusos exitus,)
Regulam seruans vbique, finis vt quarti pedis,
Nominis, verbiue fine comma primum terminet:
Hac enim tome probatur metron hoc trochaicum.
Hunc modum si competenti pertulit ductu stylus,
Siue promisso tenore cessit affectus labor,
Acrius vos pendite ista, quàm malignis moris est:
Hoc domi clausum manebit, nec foras noscet pedem,
Scrupulum quàm vestra demat hunc mihi sententia,
Opera nobis hæc inanis an sit in vsum impensa sit?
Sed labor vobis ferendus in legendo est maximus:
Non enim contigit aut venisse tam minuta acumina
Adsequi quicunque potuit, sed morosa intentio
Tam legentis debet esse, quam fuit nobis quoque,
Qui laborem prouocando, perdomando tædium,
Forsitan nec lecta multis, e latebris scalpsimus:
Arduis laudem expetentes non fauorem ex obuijs:
Corrigenda si qua forte visa vobis hinc erunt,
Non ero stultè repugnans, aut amans praue mea,
Quin statim culpanda delens, præbeam rectis locum.
Litteris autem latinis græca quibus est formula
Quo statim discriminentur, ne sit hæsitatio,
Indices supra locaui nominum, primas notas:
Quando græce γάμμα, supra sua latinis littera est:
K vel Q græcum putetur ne an latinum: e vel o
Neu vicissim quæ latina proferas græco sono:
Hæc erunt vtrinque bina, quæ parient caliginem:
Quia pari forma notantur, & soni sunt simplicis.
Cæterum ἰῶτα & Υ, & ω, latinis à figuris discrepant:
A latine sæpe vt ἄλφα, sæpe λάμβδα scribitur
I similiter ἰῶτα, credo & C potest quod σῖγμα sit,
Versibus sed quum loquamur, quando græca ponimus
ἄλφα, ἰῶτα, λάμβδα, σῖγμα, legem metri cogimur
Syllabis perscriptitare, non figuris singulis:
Ne quis hoc culpet, latina si notata non erunt.
Artium parens & altrix græca diligentia est:
Litterarum porro curam nulla gens attentius
Repperit, poliuit vsque finem ad vnguis extimum:
Quod Latinus æmulando, nec satis fidens sui
(Exitus nam nostra lingua non capit tam plurimos)
Attamen, fandi parauit non secundam copiam.
Congruens idcirco duxi in hoc opus de syllabis,
(Quod recepi nunc loquendum) litterarum origines
Inde deductas locare: quo probarem planius
Et simul quàm multa Græcis nostra non respōdeant,
Quæque respondent, ab ipsis esse nobis tradita:
Artis inde origo manat, lingua non tantum patet.
Ergo Græcis esse septem scimus è vocalibus
Η & ω, quæ bina pedibus subministrant tempora:
Ε & ο breues vocari singularis temporis:
Cæteras tres quæ supersunt δίχρονα cognominant,
Corripi quod sæpe, eadem sæpe produci valent:
Ἄλφα primum est: inde ἰῶτα, tertium quod Υ vocant:
Porro cunctas nostra lingua quinque vocales suas,
Corripit quòd nunc easdem, nunc easdem protrahit,
Vtitur longis, & isdem breuibus æque fungitur:
Nec breuem semper requirit, semper aut quæ longa sit
Omnibus, sed quisque semper vtitur ceu dichronis:
Inde multa syllabarum nascitur diuersitas:
Quia nec illa δίχρονα tres, græca quas vox nuncupat,
Litteris nostris easdem semper exhibent sonos:
Ἄλφα, nos A nominamus, ἰῶτα sic I diximus:
Tertiam Romana lingua (quam vocant Υ) non habet:
Huius in locum videtur V latina subdita,
Quæ vicem nobis rependit interim vacantis Y:
Quando communem latino reddit, & græco sonum.
Interim vocalē, & ipsum sumpta propter quod tamē
Non tuendo, syllabarum sæpe mutat regulam:
Scilicet non consonantem quando vocalis ligat
Syllabam sed cum duabus adiimus vocalibus:
Si prior locetur, ipsa consonans tunc redditur.
Porro vocalem sequens, vim tenet vocalium,
Et sonos vtrosq; coniungit, vt de diphthongos eas
Græcia dicunt magistri quod duæ iuncta simul
Syllabam sonant in vnam, vtque gemina prædita
Semper effectum duorum temporum constituunt,
Siue producto efferantur siue correpto sono.
Fronte quod prima videri forsitan mirum potest,
Esse correptam duorum temporum quod dixerim:
Sed pedum exequendi formam, res erit probabilis,
Non minus namque & Latinas sæpe correpto sono

Οὗτος ἰῶν χάριν versus si principium sit:
Pes erit primus trochæus, sed facit spondeon hunc
Prima vocalis notari iῶτα quæ graium incipit:
Syllabas licet videri potius has Graii velint
Esse communes, easque dictitent κοινὰς magis,
Quæque vocalis sequetur quando supremam breuem.
I magis Romana lingua non potest præmittere,
Aedat ut diphthongon nullis nexibus vocalium:
Consonans quod semper hæc fit ante vocales data:
Quippe iacula quando dico, vel iecur, Ionē, aut iubā:
Consonans effecta vbique est, quæ fuit vocalis I:
Quæ sequuntur vim tenebunt (quam prius) vocalium
Quin & ipsæ quom iugantur I, & V, quo differant
Vt prior quæque est locata, proderit distinguere:
I prior si conlocetur, V sequens correpta sit,
An soni prolixioris, nulla differentia est,
Consonans quia semper ista iuncta fit vocalibus:
Iuno quum dico, aut iuuencus, nulla differentia est:
Quippe IV diphthongos esse græca nequaquā potest,
Quod soni tres implicentur & tribus vocalibus:
Quando sic græce notatur OY, ut sit O & Y simul:
Iῶτα quæis si præ'ocetur, tres videmus voculas,
E quibus constare supra syllabam negauimus.
Dic ἰοῦ ἰοῦ tragœdus, graius & ceryx sonat:
Sic io matres latinæ, sic Iulum dicimus:
Quia duas edat necesse syllabas quum prædita est,
Quas videmus separatas esse vocales duas:
Vim vel amittat priorem, quum fit vna syllaba:
Consonans nanque inuenitur quando dico Iulius,
Siue Iuno, siue iustus: Porro quom præcedet V,
Consonantis vim ministret (omnibus vocalibus
Nexa) semper hæc necesse est, syllabam nec diuidat.
Et sonum mutet priorem, vade quando dicimus,
Vel venito, vel videto tot volatus vulturum.
Ante consonam V reperta sola siue in syllaba,
Vnus, aut vbi, vel vnde, & vmbo quando dicimus,
Obtinet vocalis vsum sicut I quum prædita est.
Quanta vero sit potestas singulis iunctis sibi,
Scandimus si quando versum quolibet metro datum,
Vt prior quæcunque currat, hoc pedes discriminant.
Nanque si momenta quæ sint litterarum examines,
Consonantem aut quas necesse est consonantes effici,
Tempus vnum iam tenemus esse correptis datum:
Bina productas habere nec minus compertum est:
Tempus autem consonantes diuidunt vnum duæ,
Inde quæ duplex habetur, tempus integrum dabit:
Ergo correptæ iugatur vna quando consonans,
Siue vocalis referri quæ potest in consonam,
Sescuplum tempus necesse est edere istam syllabam,
Quæ duplex habere posset ab duabus consonis.
Ac per hoc, producta per se, quæ duorum temporū est,
Consonæ quom subiugatur vel relatæ in consonam,
Temporis parte atque duplo sit, necesse est, prædita:
Hoc sub exemplis videbis esse planum nominum,
Syllabas ex his duabus quæ parant vocalibus:
Iuno, vita quando legas, vel iuba, aut vigor, vetus,
Consonans fieri necesse est hic priores literas,
Quæ sequuntur vt fuerunt esse vocalis soni.
Temporis momenta longe possident partem & duo:
Sescuplum breues habere partem & vnam conuenit:
Pars enim ista non sequenti prorogat tempus suum,
Sed prioris pleniore si indigebit tempore.
Syllabam nam iam peractam quom sequetur I vel V,
Illa porro breuis quæ in vnam consonantem desinet,
I, sequens partem rependet quam ministrant consonæ:
Hoc & V præstare poterit, quom tenebit hunc locum:
Rursus exemplis agendum est ergo, quo sit planius,
Syllabam breuem ante pœnam desinentem in consonā:
At iubam *pes vt paretur sit vel alter,* at vigor,
Sic enim partem videbis hinc redire temporis:
A breuis dum consonanti V propinquæ iungitur,
Tempori suo ab eadem consona partem trahet,
Sescuplum quod dico sic fit: plena quo sint tempora,
I dabit partem residuam, quam ministrant consonæ:
Hoc & V pedem locare si velimus, at vigor:
Longa fit sic prima positu tunc duorum temporum:
Et breues ambæ manebunt insequentes syllabæ,
Quattuor pedem peractam cernis esse temporum.
Iuno porro, siue vita quum pedem primum occupat:
Consonans effecta quum sit quæ prior locatur I,
Et sequens producta, quippe bina præstet tempora,
Parte censeri videmus atque duplo syllabam.
Hunc pedem si cœperimus edere iterum dactylum,
Quia breuis vocalis extat in sequenti syllaba,
Tertiam addamus necesse est vtique correpti soni:
Pes quidem reddetur ipse, non tamen pars temporis
Consonæ facta prioris, cernimus quo cesserit.
Ergo vt effectus probetur, consonans quom fiet I,
Non erit locanda prima, quando versus nascitur:
Syllaba sed in secunda, quæ breuis cum consona
Esse potuerit, priores quæ pedes adiunximus:
Sescuplum quæ sola præstat, temporis parte indiget,
Vt sit at iu *pes, & inde versus ortum sumpserit:*
Ergo iu *quia nunc secundo conlocatur in loco,*
I sua (quam consonantem non negamus redditam)
At *facit longam, tenebat sescuplum quæ temporis:*
Nec secus partem retrorsus V dabit quom consona est,
Sic at vi *pes absolutus, fiet* at iu *par ei,*
Syllabas longas habebunt hi pedes binas ita,
Dum situ prior iuuatur, & sequens producitur.
Porro quom producta prima est, si sequatur consonās,
Efficit duplum atque partem non (vt illic diximus
Ante) partē & inde duplū, prima quòd nō sit breuis,
Sol tibi, velut poeta signa quom dicit, dabit.
Sufficit productam primam temporis duplum dare,
Pars residua consonantis vnius vel proximæ
Ita vacabit, vt vacabunt quando plures consonæ
Sponte productam sequuntur, non egent subsidij.
Trās mare, atque insignis, Auster, si in pedē concurrerint.
Est adhuc quo separata I & V dissentiant:
I media quum locatur hinc & hinc vocalium,
Troia, siue maia dicas, peior, aut ieiunium,
Nominum primas videmus esse vocales breues:
I tamen sola sequente duplum habere temporis:
Ergo vel loco duarum consonantium fungitur:
Vel gemina si locanda est, vt videtur pluribus,
Bis tibi vocalis eadem præbet vsum consonæ,
Ante vocalem sequendo cum priore syllaba:
Prædita & mox insequenti, iure quo fit consonans:
Hoc in his tantum inuenimus nominum vocalibus,

I secundo conlocata, consona vt valeat loco,
Ante vocales quod aliæ quum locatur, exhibet.
V similiter si conlocetur, vt fauor quum scribimus,
Nil iuuabit A priorem media facta consonans:
Tēporis quia parte tantū fungitur, quō vt prædita est:
Vel licet ponas gemellas sicut in verbo iuuo,
Ante, quæ locatur I, fiet ab V sequenti consonans:
Ipsa vocalis manebit V breuis sicut fuit:
V secundam in consonantem transfert vocalis O,
Sic prior vocalis V quæ tempore vno prædita est,
Temporis parte adiuuatur sequenti consona:
Sesquiplum tempus videmus, longa quum poscat duo:
Proderit nil ergo gemina sicut I bis profuit,
Quom facit longam priorem Troija, Maija, & talia.
Perdere V quia sic videtur vsque vocalem sonum,
Alteri quom prælocatur: nam facit vaia, & valens
Sordidum quiddam, videmus absonúmq; excludere:
Aeolica gens tunc digammon denique illā scriptitat,
Mutet vt si tum figura, quando mutabit sonum:
Nominum multa inchoata litteris vocalibus
Aeolicus vsus reformat, & digammon præfixit:
Aeolica etiam dialectos fere est mista Italiæ.
Hesperum quem dico græce, vesperum cognominat,
Ἑστία sic Vesta facta, vestis ἐσθὴς dicitur,
Ἶς quam græce vocamus, vim iubet me dicere:
Ἔαρ est multis in vsu, & magis poeticum est,
Ἦρ enim natiua vox est, ille ver hoc dicitat:
Quos Homerus dixit ἐνετοὺς, ille Venetos autumat:
Viola flos qui nuncupatur, hunc Graij vocant ἴον:
Et Iolaus, violens sit, crede Marco Tullio:
Quanquā ἴσους dicunt Achæi, hanc ϐίσουγες Aeolis:
Plura Sappho comprobauit Aeolijs, & cæteri.
V latina sic obesa sordet à vocalibus,
Prorsus segregandas sic vt has vtrasque existimem:
Nomen I quod consonantis, V vicem solam gerat:
Hanc enim sensu per artem tradito dignoscimus,
Illius conuersionem & vox, & aures arguunt.
Hæc erit lex his duabus I & V quas rettuli,
Syllabam per semet ipsæ quando nudam copulant:
Consonans nec vlla iunctis quædam præponitur.
Nam media post consonantem cum datur vocalis I,
V dein si consequatur, syllaba vna non erit,
Vt pius quum dico, diues, ocius, vel Cælius,
Nulla diphthongos quod ante iam permutis sinit:
Media porro si locetur V, fit vna syllaba.
Ecce rursum discrepare litteras istas vides:
Nanque cui si quando dico, non erit dissyllabon:
Nec tamen diphthongos ista consonante prædita
Poterit esse, quæ videri non potest quum libera est:
Hoc enim iustum adsequetur, quæ digammos non erit,
Anteposita quum sit ipsa, tum sequens vocalis I:
Nam nisi insequatur aliqua consonantum littera,
Cui breuis manebit, atque longa fiet ad ista:
Cui super non digna dixit hyemis, & solis malæ,
Dixit & cui tu fauos pes hinc mihi primus sat est:
Sic enim vel prima longa, vel prior fit syllaba:
Dactylus nam cui super: cui tu sequens spōdeus est:
Consonans quia post sequuta tempus adiuuit breue:
Hanc breuem sed ante nobis persuadendum est sylla-
bam,
Vna consonans secuta, quatenus longam creet,
Ipsa nam vel secum habere consonantem debuit,
Vel duarum post sequentum subleuari tempore:
Ante quod nobis liquere non potest si non prius
Consonans quæ prima in ista syllaba cui scribitur,
C magis, vel Q notari debeat, dispexeris.
Sæpius quia C locare plurimis iam moris est,
Sic enim constare poterit, è duabus quæ magis
Nunc locum vocalis habeat, V prior, vel I sequens:
Nanque si cu præferatur syllabæ fient duæ,
Tertia his quod impleat nulla vocalis potest,
Sed duæ fient seorsū syllabæ, per se breues:
Cui super sic inueniri dactylus iam non potest:
Syllabas sed pes habebit quattuor totas breues.
Principale sed videmus esse quis quo nascitur,
Cui datiuum quando casum ratio sermonis petet?
Casus & secundus ante, qui facit quius probat,
Q duarum præditam esse syllabæ vocalium:
Quartus & casus priori non repugnat regulæ,
Nec minus Q perseuerat quum loquor pluraliter,
Casibus cunctis iugamus quando vocales duas,
Qui facit quorum, deinde mox quibus, quos, à quibus:
Vsque Q nunquam reuelli propalam est pronomini.
Dubius autem quia videri numerus, & casus potest,
Quom datiuo singulari prima Q præscribitur,
Et potest plurale qui lector aliquis credere facile,
Ac simul nutante casu tardius sensum sequi:
Vsus, vt solet, reliquit veritatis regulam:
Litteram & dedit propinquam, dum studet cōpendio
Ergo per C iam videmus cui notandum litteram:
Hanc enim V post insecuta, præditam decet sibi:
Et cohærens i, secundo quando connexa est loco:
Quippe Q non constat aliter, quam duabus C & V:
B velut, vel K, quod esse Q vides muti soni:
Q velut sit C & V quoque plenius quod postmodum
Sic in vnam Q redacte congruerunt litteram,
Portio vt nunc consonantis V videri rectius,
Litteræ vocalis habitum quam tenere debeat,
Nanque Q præmissa, semper V simul iungit sibi,
Syllabam non aditura ni comes sit tertia
Quælibet vocalis: illis hoc & exemplis proba,
Nāq; equos, vel æquor, quasi, aut aquā quō scribimus
Et queo & querela, quercus, & quater, Q prædita est
Et vides qui quoque similiter esse vocales duas:
Vnde si demitur I, & sola sit vocalis V,
Non erit iam Q necesse syllabæ præponere
Sicut illic, quom querela, & æquor aut aquam notas:
Sed magis C, sola nanque subditur vocalis V:
Curo quom dicis, cupido, curro, vel custodio:
Vnde nomen qui sequondi rectius sibi putant,
Si prius Q conlocarint, V & O subiunxerint,
Quia sequor easdem habebat, vnde nomen nascitur:
Non videntur obtinere veritatis regulam:
Quia sequor duas videmus esse vocales simul:
Et locamus iure tunc Q exigente syllaba:
At secundus vt sit, vna penitus vocalis V,
C locari debet ergo, quando solam copulat:
Quippe origo prima verbi non manet iam nomini:
Cæterum vocalis illis si ingeritur tertia,
Q necesse est prima detur, & fit vna syllaba:

Nomina

Nomina ut supra relata iam satis nobis probant.
Non tamen prior V videri facta consonans potest,
Consonans quia de duabus effici prior solet:
Nuda sed prior: quæ quando nec subacta est consona,
Quãdo non digãmi sumit neque figuram, neque sonum,
Tunc sonus vocalis illi, qui solet quum libera est:
Prædita est vel consonanti, tunc enim est vocalis V.
Sed tamen videmus illam consonæ vim sumere,
Tenuia ut dixit poeta nubis ire vellera,
Longa fit nam ten nunc, quom sequatur V & I:
Nec minus vocalis una si sequatur hanc, potest
Consonæ præbere vires: & digammos effici,
Genua cum labant Daretis, æger est anhelitus.
Nec potest & hic liquere, an I putemus consonam,
Longa cui super paretur ceu duabus consonis:
Alteram quia consequendo, semper I vocalis est:
Tertiam & casus sequentes esse vocalem docent:
Imò si nunc V putamus esse vocalis soni,
I magis vocalis esse iudicanda est subsequens.
Nũc quod hãc diphthongõ ergo ex V & I sit, dicimus:
Non ut V nunc sit latina, sed magis græcum sit vi,
Tvia quum dicunt, & viæ, tale quid cui ut sonet:
Temporum & per se duorum non requirat consonam:
Cui super, sed tale fiat, quale dudum trans mare,
Longa. quom reddit vacantes quæ simul sunt consona:
An magis cuij nos oportet per duas y scribere?
Quia sequens casus videtur hoc sonare, qui facit
Quiius, ut Troia atque Maia de tribus vocalibus:
Cui super nil ut iunctur à propinqua consona:
Quando quium longa prior est, facta cum sit consonans:
Hæc putanti colligenda, tu sequere quod voles.
Nec minus natura varia est consonis in litteris:
Digerunt quidem magistri quæ de pueros imbuunt,
Sed rudes ne prægrauentur, parcius discriminant:
Nam nouem mutas vocarunt semiuocales item
Esse septem tradiderunt: ordo uterque notus est:
De nouem tres (ut vacantes) segregandas conuenit:
Vna nam spiramen addit omnibus vocalibus,
Hasta quando, & hedera dicas, hister, hospes, atq; humus
Quattuor solis adhæret consonantũ litteris,
Inserit siquando græca sermo noster nomina,
Quom choros, rhetorũ, necesse est Phyllidẽ, thymũ loqui:
Sola nec vocalis usum, nec tuetur consona:
Tempus aut ministrat ullum breuibus usquam syllabis
Et tamen vim consonantis adimit una in syllaba:
Prædita est quoties duabus u & i vocalibus,
Huius aut huic solemus nam frequenter dicere
V digammon esse, nunc iam non sinit, nec consonam
Esse, quia semper necesse est, quem carens spiramine
Ante vocalem locatur, ut vigor, valens, vetus.
K similiter otiosa cæteris sermonibus,
Tunc in usu est quom Kalẽdas adnotamus, aut Kaput:
Sæpe Kasones notabant hac vetusta littera.
Q vacare prorsus omni diceremus syllaba,
(C quod eius inuenitur posse subdi pro sono)
Casus unus ni probaret rectus poni semel,
Syllabam iunctis duabus quum facit vocalibus,
Vt satis sumus locuti iam priore pagina.
Nunc loquar natura quæ sit omnibus, quæ & singulis:
Nulla nam mutis facultas ad sonum adendũ data est,
Labra fixa, vincta lingua est, exitus nullus patet,
Nexa (si non adiuuetur) cuilibet vocalium.
Nanque b vel c sonat, porro d g & cæteras
Quisque, at si non resignet labra vocalis comes
Syllabam fingas ut ante, litteram qui proferas?
Semiuocales videmus oris exprimi sono
Posse vel solas, adhærens nulla vocalis licet
Exitum plenum ministret nuncupanda litteræ.
Verum enim binæ ligari non queunt mutæ simul,
Syllabæ si quando binas postulabunt consonas,
Nominis verbive cuius quæ tenent primordia:
C modo, aut p copulare subditam T sic solent
Non priores, sed secunda dum latina in syllaba,
Nactus ut dicas vel aptus, sanctus aut neptunius:
Cæteris natura non est, ut duæ iungi queant:
Semiuocales oportet segregare attentius,
Quas quidem quia nominatim versus indi non sinit,
Ordinis signabo numero, qua sit hac quam disseram
Titulus præscribet iste discolor sinopide.

F. L. M. N. R. S. X.

F. Prima mutas nec sequetur, nec potest præcedere,
Ipsa gemina, nec locari simplici in verbo potest:
Suffice & suffer, vel offer est quidem duplex sonus,
Partibus sed ex duabus verba coniungi vides:
Et prior non hac eadem terminatur littera:
Sed sonum confundit ipsa partium conlisio.
Quattuor post hanc locatas græcus udas nominat,
Lubrica est natura in illis namque & alternus viget
Nunc enim vocalis usum, nunc ministrant consona:
Et pedum vel hinc, vel inde subleuant discrimina:
L. Hinc sibi primã atque quartã semiuocalis potest. R
Subdere ista quam loquebar, quando flabra & flosculus.
Fratrem item, frugem, atque frondem, fraudémque atque talia
M. Non item potest secundã copulare & tertiam. N.
Quia secunda mugit intus abditum, & cæcum sonum:
N. Tertiam nec ullus illis sermo Romanus ligat. L. R.
Nec sinas errare puerum. quando daphnin scripserit,
Seu inuocalem locandam primam ut istam existimet:
Quippe nos siquando græcum φ necesse est exprimi,
P & h simul solemus, non latinam hanc ponere, F.
Cuius a græca recedit lenis atque hebes sonus, Φ.
Phosphoron, Phrygiique nam, vel dysphilon sic scribimus.
Consonas autem per omnes (quæ quibus iungi queant,
Quas vetet natura iunctas conuenire in syllabam)
Ire iam nunc ideo nobis visum est consultius,
In breue ut redacta sylua demeret caliginem
Nec subesse præter istos (quos loquar) casus alios,
Qui pedum turbare normam lædere aut metrũ queãt.
Præter udas ergo supra iam duas quas rettuli,
F. Hæc sibi nullam ligare semiuocalis potest.
Quattuor posthac loquemur ordine udas debito
Quas priores ante nullam consonam præponimus,
Vt caput verbi inchoare condita simul queant,
Subdimus mutis earum plurimis tantum duas,
L. Primam atque quartã, exemplis palam quod nunc erit. R.
Nanque b, c, g, deinde p priores ponere
Singulas possis, ut uda prima sic subiecta sit, L.

Blandior quom dico, cludo, gleba, plebs, aut Plinius.
D cum hac nunquam coibit, q magis nunquam potest:
T potest si quando græca mista sunt vocabula,
Tlepolemus, Atlas nam solemus inuenire in versibus.
R. Vda quarta præter istas quattuor quas rettuli, B.C. G P.
Amplius D T priores sub sequetur, vt puta,
Brutus, & Crassus fuere, Drusus, & Gracchus, Procas,
Trossulus: Iam sex habemus ante mutas editas:
H.K.Q Cæteræ quia tres in vsum syllabarum non cadunt.
F. Semiuocalis quod vna præsit possit tenes.
R. Vda quarta præter istas, cæteris non subditur. B.C. G.D.T P.
M. Et secunda pene solis conuenit vocalibus,
Seu loco prior locetur, seu iugetur alteri:
Mane quom dicis, vel vmbra mensis, ambo, & talia.
N. Tertiam vdam sibi videtur posse solam iungere,
Sic tamen non in priore, sed sequenti syllaba,
Omnis vt dicas, vel annus: vda quaque quum sequi
Alteram non possit vdam, cum sit vna syllaba:
Omnis vda quum gemella, rite coniungi queat,
Gallus vt, vel Ammianus, annus, & Tyrrhenus.
Nec secus mutas videmus posse geminas currere
Obba, & ecce, redde, & agger, attusque, & Appius.
M. Hanc tamen græcus secundam tertiæ sic præficit, N.
Syllaba prima latine quod nequire diximus:
Quando μνᾶμαι atque μνᾶσθαι dictitátque μνασθεῖσα.
M. Interim compellit illam δέλτα nunc nunc ταῦ, sequi:
Δμῶας & Τμῶλον videmus nanque græca nomina.
N. Tertia vda sic videtur posse g mutam sequi,
Graia verba quando in vsum sermo noster suscipit,
Gnosios si dicere arcus, insulam aut Gnidum velis,
Scribimus prænomen vnum & c quidem præponimus
G tamen sonabit illic, quando Cneum enuntio:
Asperum quia vox sonorem leuiore interpolat,
Vel priores g Latini nondum ab apice finxerant:
Caium prænomen, proinde c notatur g sonat.
Sic amurca quæ vetuste sæpe per C scribitur,
Esse per g proferenda crediderunt plurimi:
Quando ἀμόργη græca vox est γάμμα origo præferat.
Ille contra discat, vnde C notare debeat.
N. G tamen mox tertia vda rarius componitur,
Quando gnatum nominare, dicere aut gnarum voles:
Nanque magnus, dignus, ignis, signa, pugna, & talia
Syllabæ quum sint secundæ, non ita iungunt pedes,
Quem iugatis impediri (quem caput verbi tenet) G.N.
Sæpius pedes videmus, vt suo primam loco.
S. Admonet nunc ordo sextam semiuocalem loqui,
Quæ sonum nobis ministrat, σίγμα quod Græcis solet.
Vmida est hæc inter omnes, atque densa littera:
Ἀρκτικὸν Græci vocarunt, adserúntque exordijs:
Et probant mutis eandem pene cunctis præsi(de)re: (δυς:
Quom σβέννυ, σθένοςque dicũt, σκῆπτρον & quãdo στό-
Στίγμα dicũt, σφίγγας, atque σχήματα. atq; vda quoq;
M. Posse præponi secunda sic apud Graios vides,
Σμῆγμα si quando, aut σμερδαλέον, σμάραγδον vel nominamus:
M enim solum videtur posse subdi, quia loco
Intimo fauces prope ipsas littera hæc excluditur:
Dentibus σίγμα atque labris proximam sedem tenet.

Σίγμα quis possit negare quod det adiunctum sonum,
Quom sonus vtrisque constet & quod est græcum duplex?
Nomen etsi non videbor tradere exempli loco,
Syllabis sedet secundis quando prosa oratio est,
Versus vt quadre resistat, nec propaget terminum,
Ne floris si forte nomen diuidendum incurrerit,
N & E versus prioris obtinebunt extimum:
Σίγμα versus insequentis atque τοῦ exordium.
Nos tribus mutis eandem possumus præponere,
Nulli quom sic possit ante semiuocalis dari,
Scuta tanque spatia dico flamina atque hoc genus:
Et duas simul ligare sola consonas potest,
Strinum, struemve quando, splendidumve dicimus,
Tres tamen nunquam coibunt (vda nisi tertia)
Semiuocales. Suprema duplicis restat soni,
Præfici verbis latinis ista nec vocalibus
Poterit vnquam, tantum abest vt prælocetur consonis
Ipsa quum constet duabus comparata consonis.
Syllaba quacunque sane subditur vocalibus
Quando rex: calixve dicis, pax, latex, apex senex.
Ante vocales locatur, vt in sequenti syllaba
Faxo si dicas, vel axis, nexus, vxor, noxia.
Tantum apud Græcos videmus inchoantem nomina.
Qui ξίφος, ξάνθον loquuntur, ξύλον, & ξενία.
Consonis præfertur autem si diremta syllaba est
Nominis verbive, cuius cum Latinus sermo sit,
Expuli quom dico, & exta, seu quis excussam cem[illegible]
Dicat, aut exlex, & illud, hoc sine exquiram prius.
Adde & exortem, vel istis simile si quid finxeris:
Muta vel partem prioris si sit hirtum syllaba,
Effer vt dicam, vel illud, hoc tibi effectum dabo.
Verba contra separata quando sic connectimus,
Hanc vt ante desinentem subsequatur consonans,
E sat est solum locare, quia duplex est consona:
Tres videntur syllabam vnam consonantes adere.
Hispidum quod porro ne sit, dico & e bello viros,
Dico & e pago reuersos, dico & e foro domum.
Ast enim græcus locabit quandocunque hanc vltimã X.
Siue in vno comprehensam siue in verbo pari,
Consonam non x iugabit quia sono læui studet,
Nam nisi vocalis adsit, vertit hanc in sin piscem:
Κάππα enim solum sonabit, σίγμα vero excluditur:
Sic & ἐκπνεῖν loquuntur, sic & ἐκτρέψαι πόδα,
Sic & illud ἐκ σώματος ἐκλείπειν ζόην,
Sic & ἐκ θυμοῦ solute, sic & ἐκ τοῦ facit.
Litteras autem recipiant sæpe ternas syllabæ,
Nec minus sæpe & quaternas: porro quinas parcius,
Esse quia vocalis vna debet vna in syllaba,
Vel duæ, diphthongos edit quando vocalem sonum:
Inde rarum est consonantes addere vni quattuor,
Quia vetat natura mutas iungere vna in syllaba:
Semiuocales iugari sæpius deprendimus:
In quibus semper vdas computari quattuor.
Syllaba ergo quando quinque litteris componitur,
Consonas duas necesse est, & tres vdas copulet,
Possit vt vocalis vna syllabam talem dare.
Ergo frons & glans videmus esse quinas litteras,
Consonãs nã prima, & vda post, modo vda & cõsonãs
O tenent vtramque iunctam: sic & A cum glans erit.
Est & vda quando sola, dantur & tres alteræ,

Consonans

Consonans quum sit bis vna, sit ve duplex tertia:
Stant enim quum dico verbum: t secunda & vltima est:
Strix ve si dicam, supremam duplicem esse perspicis.
Porro quum diphthongos inerit, fiam velut scribi solet:
E tribus videmus unam (qua est vda) consonis.
Nos monemur litterarum syllabam sex posse dari:
Græca quom duplex duabus soluitur nostratibus,
Dixerit si forte quidam scrobis abunde quod fossa est,
Stirps velut dixit disertus Gracchus alter, Caius:
Græcus hoc casu nequibit syllabam talem dare,
Nec dabit per se: seorsum & residuam nominis
Atque diphthongo coactam promet, & pluraliter:
Nanque declinare Græci sæpe sic αἰγχεῖς solent,
At prior si separetur, sex erunt superstites:
Αρετιαιν nam cernis esse σιγμα primum, & vltimum:
Alteram diphthongus auxit copulando litteram:
Consonans & vda complent syllabam senariam.
Nunc per ipsas ire pergam syllabas, quæ versibus
Scrupulum solent mouere, ratio si non cernitur.

Carmen heroicum.

Sed quoniam exemplis heroi carminis vti
Res monet, vt pedibus sistat sua regula iustis:
Seu vitium incessit, metri ratione probemus:
Aptius est nobis similis decurrere norma,
Discolor alternos referat ne pagina versus.
Spectandis pedibus quæ sunt nimis obuia, mittam:
Natura longas quid enim tractare necesse est?
Aut facilis positu, & plana ratione patentes?
Quæ pueris etiam promptum occurrere paruis.
Nec mihi Græcorum ratio est attingere natiuæ:
Quarum rarus inest nostris in versibus vsus:
Nec tanta in pedibus venia conceditur vti.
E breuibus quoties longæ redduntur oportet,
Versificatorem quid littera quæque ministret
Dispicere, atque aptas natura iungere secum,
Vel discordantes mutatu vincere verbis.
Consona sed sane gemina est quom prædita verbo,
Seu medio in pede sunt, siue has pes proximus infert,
Quam dubias pedibus soleant adferre figuras,
Vt possum, paucis nitar decernere verbis.
Syllaba prima breuis quæcunque pedem generabit,
Longa fit is geminis quibus indita consona vis est,
Seu pariter iunctæ, suberunt ve in parte sequenti:
Seu sunt diuisæ, finémque, capútque tenentes.
Exemplis manifesta magis reddenda videntur:
Postquam res prior est iunctis adiuta duabus:
Subiectis æque fiet, quom dicimus agris:
At tu sume pedum, diuisas cernis vtrasque.
Dactylon hæc eadem poterit toties dare forma,
Quando breuem mediam, breuis æque tertia claudet:
Nunc age, nescio quis, necnon & belgica collo.
Vda etiam quocunque loco, seu subdita detur,
Libera seu, verbo quasi consona curret in vno,
Arma, virúmque cano, duris agrestibus arma:
Si sit longa prior, mox hæc correpta sequatur
Vocalis verbi pariter cum fine resistens,
Syllabáque adiaceat geminis exorta sonoris,
Non semper videas spondeum posse creari,
Quia mutæ ita coniungi natura recusat,
Vt pariter poni possint in parte sequenti:
Vdas nec possis unquam præponere mutis,
Nec tempus præstant vdæ: quom subijciuntur
Nominis in capite, aut verbi. superest igitur quid?
Vt sint diuisæ, subduntur quando trochæo,
Vnam detineat sequitur quæ syllaba primam,
Atque ita vocalis superet non sola trochæo,
Altera succedat, qua proximus exoritur pes,
Et quis cuique dolor victor, quæ gloria palmæ:
Postquam res Asiæ, geminum hoc exēplar habebis:
Ergo vt vocalis remanens in fine trochæi,
Et verbi finem faciat, spondeon & edat,
Vnicus efficiet casus si qui sequitur pes,
Nascatur certis (quas debet habere) sonoris:
Dum caput obtineat fortissima littera verbi:
Hæc quæ sit iam scire potes, si prima tenebis,
Quæ tibi quom loquerer septem quoque semisonantes,
Digreui titulo, & numero signante notaui.
Hæreat ergo animo sexta hæc tibi viuida, párque
Littera de numero (quam dixi) semisonantum:
Quæ sibi tres tantum poterit subiungere mutas,
(Si quando scutum, spumas, vel stamina dico)
Hæc sola efficiet nudo vt remanente trochæo,
Spondeum geminæ possint firmare sonora:
Exemplis an praua sequar, vel recta, probabo.
Quisque scire cupit, vel quisque scribere curat,
Ante stare decet, quum dico: & separo verbum,
Ante Stesichorum vatem natura creauit:
Vltima vocalis remanens, finisque trochæi,
Excipitur geminis queis proximus exoritur pes,
Quæ quanquam capite alterius verbi teneatur,
Sufficiant retro vires, & tempus, oportet:
Consona quod debet geminata referre priori.
Nam cur spondeo credas non reddere tempus,
Quæ talis positu (quom dactylus incidit) obstant?
Incipe si dicas, & scire, aut scribere iungas,
Creticus efficitur, quis viribus ergo nocebit
Subdita præteritæ, cur ijsdem viribus æque,
Tempora non præstet, quum sit subiecta priori?
Quin mirum magis inuenias, vt tempore duplo,
Semisonans istæc, pariterque & muta cohærens,
Correptam retro nequeant augere trochæi:
Nam nisi vocalis producta sequatur vtrasque
Tertia, quas dixi, nullum poterunt dare tempus:
Scire etenim quom dico, & stare spumeus amnis,
Tertia vocalis producta adiungitur illis
Atque inde accipiunt vires, prosúntque priori.
Si fuerit correpta, nihil præstare valebunt,
Quom scapulam, spatium, stimulum subiungo trochæo.
Quippe pedem primum, nisi pes comitabitur alter,
Desinit esse caput versus, & prosa loquela:
Pes etenim speciem metri nunquam facit vnus:
Quia varijs pedibus loquimur sermone soluto
Nec metrum facimus, quia fungimur ordine nullo.
Adde quod hic primum cernis mutare trochæum,
(Quem tantum in fini sumunt heroica metra)
Cui si dactylici generis subiungitur alter
A geminis ortus, cui sit quoque tertia longa,
Quom sit dactylus ipse simul quoque reddat oportet
Spondeum, pleno qui tempore solus egebat.
Quom correpta adeo vocalis tertia curret,

Si positu longa efficitur pedis efficit orsum,
Dactylicúmque parat iam rite effingere metrum,
Suggerit & tempus, quantum producta solebat:
Quod nos exemplis æque firmare decebit.
Vnde scissa coma est, aut unde spissa corona,
Ecce stagna madent. triplici sic syllaba pacto
Temporis accessu non tantum est reddita longa,
Sed dedit & vires geminus augere trochæum.
Dactylus in breuibus vocales quando supremas
Seruabit, verbique simul cum fine resistet,
Si pedis alterius primordia consona & vda
Subnectent, pes incolumis, vegetúsque manebit:
Consona si gemina est, qua proximus incipiet pes,
Cuius principium sexta hæc (quam dico) tenebit,
Dactylus ille prior (quamuis sermone peracto
Discretus, liberque pedis compage secundi)
Sentiet accessum momenti, & temporis auctum:
Exemplo versus vnius utrunque probabis.
Ante supinatas aquiloni ostendere glebas,
Stendere quom verbi finem simul & pedis explet,
Nil obstat pedis alterius modo consona, & vda:
Syllaba si contra veniat, qualem modo dixi,
Temporibus vitiatus erit pes integer ante,
Ante supinatas aquiloni ostendere strages.
Tertia sic longa efficitur, pes creticus exit,
Vel tu finge aliud, dum talis syllaba detur:
Sed nullam inuenies, nisi littera sit prior ista
Quæ sexto præscripta loco est, atque ordine earum,
Dimidium vocis quas edere diximus ante.
Syllaba difficilis, quoties correpta secunda
Indiget auxilio, quod tempora bina ministrat:
Dactylus inde magis, spondeus rarior exit:
Nam quom finitur vocali sermo trochæum
Destituens, iam pes in dactylon ire videtur,
Inque breues geminas longam laxare secundam:
Spondeus quo more solet dare dactylon ex se:
Quippe vbi sola manet verbi vocalis in imo
Et breuis hæc abscissa, aliam, comitémque requirens,
Nulláque consona iuncta parat dare temporis auctum,
Nil iam spondæo vides superesse relictum:
Vel tu versicula primum decurre Maronis:
Liber & alma ceres, & ferte simul dryadésque,
Munera vestra cano, tuque ò cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti:
Ipse nemus tegeæ fauens, oleæque minerua:
Dique deæque omnes studium quibus arua tueri
Quique nouas, & quique satis, & quæque sibi mox.
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
Anne nouum: nunc ipse tibi plus parte relinquis:
Vere nouo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur: & zephyro putris se gleba resoluit.
Et quid quæque ferat regio, & quid quæque recuset.
Bis denes, vnúmque supra, nisi fallimur, ecce
Dactylon efficiet talis (quem dico) trochæus:
Spondeum & nullum potuit dare versibus isdem.
Nanque etiam duplex, quæ nobis vna relicta est,
Principium verbi quoniam proferre latinè
Non valet, & tantum vocali subdita currit:
Quum græcum inciderit nomen quo possumus uti,
Si post dactylon accedat, nil tempora duplex
Officiet, gemini poterunt quod pandere versus:
Pontibus instratis coniunxit littera perpes,
Sanguine turbatus miscebat littora Xanthus,
Littora pes longa constat breuibúsque duabus,
Tempora nec lædit duplex, quin dactylus extet.
Pro duplici contra, gemina est si consona, lædit:
Pontibus instratis coniunxit littora Sciron:
In tantum vegeta est, & viuida littera sexta
Quom prior est, & muta loco subiecta secundo.
Arcticon idcirco stachion Græcia dixit.
Sed non principium nunc nominis inchoat ipsa,
Quom duplicem reddit, sequitur sed pone priorem,
Quum Xanthũ, Xerxẽ, aut Xuthum & talia pono.
Nam ξ quod Græcis commune videmur habere,
Κάππα & σίγμα facit, non σίγμα & Κάππα secundo,
Nec sonus ex illis idem, nec littera prima:
Quæ quom mutatur, mutatur origo sonandi.
Sic ξέρξης duplicem præstat: σκῆψιν aliquid plus
Vt supra ostendi, quum scire, & scribere curas.
Vel scutum, sputum spumas, aut stamina dixi.
Imò velim species, quàm multa occasio detur,
Quom remanet nutans etiam, dubiúsque trochæus:
Dactylus vt crebro, spondeus rarior extet.
Syllaba vocali quando est finita secunda,
Tertia vocalem si subiicit, hiscere credas.
Est tamen exemplum vocalis consona si fit,
Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.
Vocalem mediam si consona suscipit vna,
Dactylus incolumi constabit lege, sonóque:
Ante tibi eoæ atlantides abscondantur.
Consona si mediam determinat, altera porro
Vocalem adnectit, simili pes lege probatur:
Venit & vpilio, tardi venere bubulci.
Si mediam vocalis habet, quam consona & vda
Excipiunt, nequeunt geminæ vexare priorem:
Vnde tremor terris, aut hoc percussa tridenti,
Dactylus efficitur: nam longa est reddita prima,
Et mediam nil vda iuuat, quæ subdita currit:
Sic manet vnde breuis, sic & percussa tridenti.
Syllaba si contra, fortisque & viuida detur,
Vnde scire potes, percussa spumat arena:
Reddet spondeos iusta ratione locatos.
Nec modo quia verba finem facit vnde, *putato*
Sic cecidisse, magis sermone notabis in vno
Congruere, vt cassa pariter sint consona & vda:
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.
Et duplices *mediam non possint reddere longam*
Perspicis, vdarum quàm vis modo fiat inanis
Subiecta quoties & iuris fiunt alieni.
Hoc & diuersa melius ratione patebit,
Vocalis mediæ nam quando residet in vdam,
Tertiáque accedens similem geminauerit vdam,
Spondeus plenus reddetur temporibus pes:
Attolliq; animos Pænorum, qualis in aruis.
Et tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Nec non vocalis prima si quamlibet vdam
Contineat, veniénsque aliam subiecerit vdam,
Præpositam longa spondeon cernimus edi:
Pallenen, hunc & nymphæ veneramur, & ipse:
Tyrrhenasi sternis acies, lege pace Latinos.

Si fuerit correpta sequens & tertia tales
Iungenda est, pes sic geminis fit dactylus udis,
Spondeum qualem geminæ fecere priores:
Palladia gaudet sylua viuacis oliuæ:
Parrhasio dictum panos de more Lycæi.
Cur tantum valeant uda, modo reddita causa est,
Consona quia vis est illis nunc libera, nánque
L. R *Vtraque complexu alterius, nec subdita currit,*
Inter vocales positas nam cernimus ambas.
L. *Quattuor udarum primam quartámque videmus* R.
In pedibus varias effingere posse figuras:
M. *Vda secunda sed his, & tertia dissimiles sunt:* N.
Consona nulla potest quoniam sociare secundam
Sermone in nostro, sicut positum ante tenemus.
Tertia non aliter mutæ subiungitur vni,
Quàm quoties Cneum, Gnarum, Gnatúmque loquemur,
Syllaba dum primas habeat, geminísque creetur.
Has etiam geminas pedibus similes dare formas
Inuenies. geminæ quod prima & quarta dedere:
Talia flammato secum dea corde volutans:
Non anni domuere decem, non mille carinæ.
Tam multa in tectis: vna cum gente tot annos.
Dactylus hinc etiam reddetur talis, vt illic,
Quem mea carminibus meruisset fistula capram?
Annuus exactis completur mensibus orbis.
Nec non & mutas geminas componere possis,
Obba, & succa velut, muris velut additur agger,
Oppius aduenit, comes est quoque tertius illi.
Vda igitur nunquam præbebit subdita tempus,
Præbebit verbo deprensa, aut nomine eodem:
Replet quom dico, subiecta est vuida mutæ,
Atlas vt græca, sic profero voce latina.
M. *Vda secunda vtinam nostra sic voce sederet,*
Exemplo sat erit, qui dixit membra pyracmon
N. *Tertia tum cygnus: sed quarta frequentior his est.* R.
Nam mutis docui subiectam hanc omnibus esse: R.
Fabricium dixit Sacrum, qui limite quadret,
Agricola, & vepres, dixit saliere per vireis:
Tempora sic præbent vda quom subijciuntur.
Si pars sermonis persistat, nec fine trochæi
Finitur, geminæ præbebunt tempora mutæ,
Quæ secum iungi possunt, vt diximus ante,
Si qua prior: seu posterior correpta locatur,
Sermonis dixi, non hanc pedis esse priorem,
Quom prior est: duplici exemplo contentus abito:
Et genus inuisum, & rapti, prior hic breuis est ra,
Longa fit a geminis, quas proxima syllaba præbet:
Eiusdem verbi, nam p sequitur, simul & t.
Quam facile accipiter saxo sacer ales ab alto,
Pro geminis duplicem recte subiungere possis.
Sic reddunt longas, quod dudum posse negaui,
Finitur quoniam pleno tunc sermo trochæo.
Nunc sermo incolumis sibi vires ipse ministrat,
Vuida nec præsto est toties tibi, littera nota:
At quoties correpta sequens est syllaba, posse
Spondeum fieri, si syllaba tertia tales
Substituat geminas, exempla tibi totidem do:
Efficit obiectu laterum quibus omnis ab alto:
Nunc illa exceptum; correptas cernimus ambas
Sermonum voces positas in parte sequenti.
Sed tamen has etiam reddet tibi syllaba longas
Tertia, quæ geminis constat subiecta sonoris,
Quia sermo ipse manet, nullóque est fine recisus.
Forsitan hunc aliquis verbosum dicere librum
Non dubitet: forsan multo præstantior alter:
Pauca reperta putet, quum plura inuenerit ipse.
Deses & impatiens nimis hæc obscura putabit
Pro captu lectoris habent sua fata libelli.
Sed me iudicij non pœnitet: hæc bene vobis
Commisi, quibus est amor & prudentia iuncta:
Et labor in studijs semper celebratus inhæret:
Vos sequar, in vestro satis est examine cautum.
Hæc ego conscripsi bis quinis mensibus æger:
Pendebam ambiguum trutina sub iudice corpus:
Alterutrum nutans, & neutro pondere fidens:
Nam neque mors auida nigros pandebat hiatus:
Nec vitam forti retinebant stamine Parcæ.
Sic varios tam longa dies renouando dolores
Duxit ad hoc tempus, semper sine fine minando.
Quom potui tamen obrepens incœpta peregi:
Quo vita dubius, vel sic vixisse viderer.

Carmen trochaicum catalecticum quadratum.

De voce.

Nulla vox humana constat absque septem litteris,
Rite vocales vocauit quas magistra Græcia:
Quicquid audis præter istas, pars soni, non vox erit.
Quinque contenta est figuris Romuli latinitas.
H & ω longas enim nos non habemus litteras,
Nec breues semper vocamus his duas contrarias.
Cæteras tres quæ supersunt dichronas cognominant:
Corripi quòd sæpe eædem sæpe produci valent.
Porro cunctas noster vsus quinque vocales suas
Corripit quòd nunc easdem, nunc easdem portabit,
Vtitur longis, & isdem breuibus æque fungitur:
Nec breuem semper requirit, sæpe aut quæ longa sit:
Omnibus sed quinque semper vtitur ceu dichronis:
In breui sed tempus vnum est: bina longa possident.

De syllabis.

Vna vocalis iugata consonanti, aut pluribus,
Syllabam reddat necesse est. syllabam Græci vocant,
Ore quod simul profecta copulant vnum sonum:
Vinculum nam signat ista congregale dictio.
Et tamen vocalis vna quando pars sermonis est,
Syllabam dici necesse est, quum sit vna littera.

De positione, & diphthongo longis.

Quom breuis duas habebit adiacentes consonas,
Siue secum, vel sequentis copulatas syllabæ,
Singula vel diuidentur, longa fiet e breui,
Non secus, producta quàm si temporis dupli foret.
Nec minus longam probamus, vna quom duplex erit,
Quia duarum consonantium vim suo præbet sono.
Vel gemellis cum iugamus syllabam vocalibus,
Misceant sonum necesse est iure distant temporum.
E & V simul iuncta, vel cum alterutra singulæ
Quæ solent cotre diphthongo, creabunt longulam.
I & V non hoc valebunt, sine præsint alteri,
Vel sibi quom copulantur: quia prior fit consonans,
Illa quæ remansit inde, tempus vnius tenet,

Siue duplum: quantum & omnis quando producta est, habet.
O cum E tantum iugata, longa semper syllaba est:
Quom duas sermonis vsus comprehendit syllabas.
Hoc vt exemplis probemus, résque vt omnis clara sit,
Ante qua natura, quæque ratio sit dicam pedum.
Sed prius nitar docere simplices quos nominant:
Vna vis quòd syllabarum est, quando binos scandimus.
Ergo quum duas videbis esse vinctas syllabas,
Effici pedem necesse est sint breues ambæ licet.
Vna longa non valebit adere ex sese pedem:
Ictibus quia fit duobus, non gemello tempore.
Breuis vtrinque sit licebit: bis feriri conuenit:
Parte nam attollit sonorem, parte reliqua deprimit.

De Arsi & Thesi.

ἄρσιν hanc Græci vocarunt, alteram contrà θέσιν,
Vna porro bis feriri quando poterit syllaba:
Temporum momenta sane lege certa diuidunt,
Seu duas pes quisque iunget, siue plures syllabas.
Aut enim quãtum est in ἄρσει, tantũ erit tẽpus θέσει,
Altera aut simplo vicissim temporis duplum dabit:
Sescuplo vel vna vincet alterius singulum:
Quicquid istis discrepabit, absonum reddet melos.
Latius tractant magistri Rhythmici, vel Musici:
Nos viam metri studemus parte ab aliqua pandere.
Ergo quom reddenda rursus hæc erit distinctio,
Qua pedum natura posset satis habebo attingere.
Nunc pedes accedo primos, quos vocant dissyllabos.

MAVRI TERENTIANI

De pedibus dissyllabis.

Primus ille est iure primus ἡγεμὼν qui dictus est,
Author & ductor melorum qui duas breues habet:
Ante enim breue est creatum, redditum longum dein:
Sicut vnum numerus ante, quàm secundum prodidit:
Ergo princeps iure natura repertus dicitur
Ante quem non est creatus: quem sequuntur cæteri.
Διβραχυν dixere Græci, quòd sit ambabus breuis,
Πυῤῥίχιος idem vocatur, quippe & aptus pyrrhichæ:
Tam cito motu recursat, quàm breues, hi sunt soni,
Tertium detrecto nomen, lege nam metri vetor,
Παρίαμβος namque dicunt, si probaris ἔτυμον,
Ars vetat primæ negare spatia bina syllabæ.
Reddere autem pedibus isdem plura coger nomina,
Ne quis erret si quando nomen aliud alibi inuenerit,
A. putet pigrum, vel artis vsque ad ista nescium,
Huius exemplum videbis esse quom dices honor.
Est huic aduersus ille, qui duas longas habet,
Syllabis compar priori, temporis duplum merens.
Qui quod in templis canorus, à sono vocis mala
Auribus libantis obstat, & fauet, σπονδεῖος est.
Hunc sonabis, siue reges, siue ciues dixeris.
Verùm vterque quantũ in ἄρσει, tantũ habebit in θέσει:
Temporum mensura dispar, lex soni communis est.
Qui breuem primam tenebit, deinde longam syllabam,
Erit ἴαμβος pes virilis, acer, & raptim citus.
Nec minus currit τροχαῖος lege versa temporum:
Syllaba longus priore, parcior nouissima:
χορεῖος idem nuncupatur à magistris plurimis:
Terna rite partientur ambo vicibus tempora:
ἄρσει vnum possidebit, quando ἴαμβον partior:
Fiat alternum necesse est, quom τροχαῖον diuides:
Vt ἴαμβον? dic parens. Vt in τροχαῖον? Roma dic.
Hactenus vicissitudo vertitur δισυλλάβων:
Nam quater reciprocatur numerus & tempus duplex:

De octo pedibus trissyllabis.

Octo porro procreantur, quos vocant τρισυλλάβους.
Τρίβραχυν primo loquemur, tunc sequentur cæteri:
Vt pedes sibi recursent temporum ad versi vice:
Nanque huic aduersus ibit, qui tribus longis patet.
Hunc μολοσσὸν nominarunt, hunc & ἱππεῖον vocant,
Temporum tria ille habebit, iste duplo tenditur:
Quæ tamen quom partieris, simpla duplis reddito.
Forma talis est minoris, anima quando dicimus.
Hic trilongus tunc sonabit, quãdo Romanos loquor.
Qui breues primas habebit, atque longam tertiam,
Is erit ἀνάπαιστος, vides quot iste pes sit temporum.
Versus hic nusquam vacillas: hæc suo reddam loco.
Huius exemplum tenebis, quando populos nominas.
Δάκτυλος post hunc loquemur, nam priori aduersus est:
Ordinis sui repugnans, temporum consors modo.
Nam breues longam sequuntur, quando dico Romulus.
Horũ vtrunque tẽpus æquum libras ἄρσει cum θέσει.
Quom duas longas sequetur vna breuior syllaba,
Pes erit βακχεῖος, ἀντιβάκχειος autem tunc erit,
Quom breuem primam locabis, & duas longas dein:
Nomina aut vertes vicissim, quum priorem dixeris
ἀντιβάκχειον, nominato qui redit contrarius.
Temporum mensura par est, bina ternis appara,
Vt pedum natura post et ante, vel retro breuem.
Forma vt est Romanus illi, si catones alteri.
Septimum pedẽ loquemur, quem vocãt ἀμφίβραχυν,
Quom duæ breues vtrinque, media longa ponitur:
Quale si velis amœnus, aut amicus dicere.
ἄρσει hinc sumas necesse est tria priora tempora,
Et θέσει relinquas vnum: vel licet vertas retro,
ἄρσει vno subleuetur, deprimant θέσει tria,
Par pari figura non est, pugnat vnum cum tribus:
Nec modum dupli rependit, nec tenetur sesquiplo.
Exigunt idcirco talem qui sequuntur musicam.
Pes adest supremus vnus octo de trisyllabis
ἀμφίμακρος, hunc priori perspicis contrarium:
Nam duæ longæ receptam continent mediam breuem:
Romulos si nominemus, appulos, aut doricos,
Sexquiplo metimur istum, quinque nam sunt tempora,
Nunc duo ante, tria sequuntur, nũc tribus reddes duo,
Italum si quando mutat grauis accentus sonum,
Appulos nam quando dico, tunc in ἄρσει sunt duo,
[illegible] grauius loquendo reddet in θέσει duo.
Creticum appellant eundem, forte creticum genus
Quomodo ludos sub armis congruentem succinas.
Primus iste pes locatur his vbique in versibus:
Optimus pes & melodis, & pedestris gloriæ:
Plurimum orantis decebit, quando pene in vltimo
Obtinet sedem, beatam terminet si clausulam

Δάκτυλος

Δάκτυλον, σπονδεῖον, imam, nec τροχαῖον respue.
Bacchios vtrosque fugito, nec repellas τρίβραχυν,
Nam solet longam τροχαῖος soluere in duas breueis:
Vnde & appellant τροχαῖον, quem vocamus τρίβραχυν.
Plenius tractatur istud arte prosa rhetorum:
Nec minus frequens ἴαμβος τρίβραχυν ex se procreat:
Soluit & σπονδεῖος vnam quom propagat δάκτυλον,
Quom prior soluetur, adet dactylo contrarium.
ἀμφίμακρος sæpe primam, sæpe soluit tertiam:
Quin & ambas sæpe soluens, quinque componit breueis
Versus est vt ille noster, quem probare debeo:
Regulam reddemus omnem debito metri loco.
Nulla enim non longa solui per duas breueis potest:
Dum suo pedi reseruet præstituta tempora,
Syllabarum nil nocebit longior progreßio.

Carmen sotadicum seu ionicum à maiore de duplicibus pedibus.

Nunc incipiam bis geminos pedes referre,
Quasi si repetam (quos docui) διποδίας iam:
Vnum vt faciant duo pariter pedes iugati.
Προκελευσματικὸς primus erit, breueis habebit
Hic quattuor omneis: duo quia sunt pariambi.
Hunc efficiet minutius vt quis vocitetur.
Versum dabo, quo regula nota fiat omnis.

Anapesticus versus catalecticus.

Perit abit auipedis animula leporis.
Hunc nos pedibus scandere conuenit iugatis
Et trimeter erit, τρίβραχυς in fine resistet:
Πυρρίχιον habebit simul & semipedem vnum:
Καταληκτικὸς enim dicitur clausula versus,
Detracta sit vt quarta pedi syllaba quarto,
Quam syllaba, vel pes numeri datus minoris
Ita terminat, vt discrepet id quod inde præstat.
Aduersus huic tempora bis quaterna sumet,
Δισπόνδειος hic dicitur, ecce nomine ipso
Debent duplices tempora singuli quaterna.
Rhythmus magis hic vegetior inuenitur aptus,
Anapestica nec non vacuantur inde metra,
Quasi si duo sint tempora, qui quaterna reddunt.
Quom prima breuis, longa dein, tertia longa,
Post quarta breuis syllaba continebit omnes,
Hunc promit ἴαμβος, geminum facit τροχαῖος,
Pes nomen habebit, quod in hoc referre metro
Longæ prohibent ordine tres simul locatæ,

Carmen heroicum.

Ἀντίσπαστον enim magis lex heroica promet,

Ionicum à maiore.

Est forma tarentina velut mœnia dicas.
Claudunt medias quando breueis vtrinque longæ,
Est ante τροχαῖος, sequitur dehinc ἴαμβος,
Idcirco gemellum vocitarunt χορίαμβον,
Nam qui χορεῖος dicitur, & τροχαῖος idem est.
Exemplar in isto facile est locare versu,
Si Romulidas dicere quis velit Quirites.
Sin prima breuis, longa sequens, itémque rursus
Sibi consimiles ordine quo duas locamus,
Hunc rite vocant (quia geminatur) δίιαμβον,
Duplicémque τροχαῖον vocitarunt διτρόχαιον.
Est forma prioris, quasi si Corinthio: quis,
Itidémque sequentis, quasi gallicana dicat,

Nunc reddo duos nomine quos Iones ambos
Discrimine signant, dedit ordo quod locorum.
Longas siquidem quando prius locamus ambas,
Ac deinde breueis subdimus, vt putes priorem.
Σπονδεῖον oriri, comitem mox πυρρίχιον,
Ἀπὸ μείζονος illum memorant ionicorum.
At qui breuibus præpositis, deinde longas
Acceperit, ἀπ' ἐλάσσονος hunc iubent vocari:
Nomen tibi quid deligo, quo notes priorem,
Cum versibus istis toties recurrat hic pes,
Longas geminat qui prius & iugat minores?
Lauinia quom dicimus hæc tamen figura est.
Metrúmque facit σωτάδειον quod vocitarunt,
Qui multa ferunt hoc pede Sotaden locutum.
Ἀπ' ἐλάσσονος autem cui nomen indiderunt,
In nomine sic est Διομήδης, μέτρον autem
Non versibus istud, numero aut pedum coarctant,
Sed continuo carmine quia pedes gemelli
Vrgent breuibus (tot numero iugando) longas;
Idcirco vocari voluerunt συστήματα.
Anapestica fiunt itidem per συστήματα:
Versus tamen & non minus inde comparatur,
Qui sæpe pedes treis habeat: vel ille plureis,
Καταληκτικὸς quos syllaba terminat: frequenter
Solet integer anapestus & in fine locari.
Ἀπ' ἐλάσσονος vnquam numero non cohibetur
Sensum quoties terminat, aut carmina finit.
Longas ratio est ponere, non breues in imo,
Pes integer vt sit geminus, simúlque in aure
Dulcem sonitum tempora longiora linquant,
Ἀπὸ μείζονος autem breuior quod est secundis,
Versus male ne desinat, adhibentur in ima.
Quas prima pedis portio longas habet ambas.
Ita versus erit de tribus, & semipede vno:
Treis dico iugatos fieri, & semipedem vnum.
Vt pæonici nominis ambo sint quaterni,
Is primus erit, longa cui locata prima est,
Quam continuo tres aliæ breues sequuntur:
Tu pone τροχαῖον prius, & mox πυρρίχιον,
Cæcilius erit consimilis pedis figura.
Παίωνα secundum faciet secunda longa,
Hinc fiet ἴαμβος prior, & δίβραχυς alter,
Dicas quasi si quis magis hunc Horatius velit.
Hoc ordine fit tertius, vt sit πυρρίχιος
Prior, & socium post sibi copulet τροχαῖον:
Menelaus et nomen erit simile locatum.
Quartum quoniam quarta facit syllaba longa,
Subiungit ἴαμβον hic pes πυρρίχιος:
Ap:o similes nomine pelopidæ sonabunt.
Et ἐπίτριτος æque genus est pæonicorum,
Totidem pedibus quia varius, tempore differt:
Septena etenim tempora singuli tenebunt:
Quorum principium sibi dant quina priores.
Quom prima breuis syllaba, longæ veniunt tres,
Hic primus habetur, pedibusque e post secutis
Ex ordine sumas nomina, quem breues tenebunt.
Σπονδεῖος ἴαμβον sequitur quando priorem,
Si prima breuis, ἐπίτριτος hic primus habetur.
Migrante breui consequitur pedem τροχαῖον:
Idcirco secundus vocitatur alter hic pes.

Vt tertius ille est, breuis vbi tertia currit:
Σπονδεῖος in hoc fit prior, en sequens ἴαμβος.
Idémque manet quom faciet quarto τροχαῖον,
Quartum quoniam perspicis hunc δεύτερον esse.
Versus similes non sinit hic dari figuras,
Vt quibus tamen disparili notabo metro.

Carmen ex buccolica caesura & parte phalecij,
Acron archilocum vocat.

Primus agillimos pes efficit, alter ἀρχαιώδης:
Iambicum trimetrum acatalecticum.
Δακτυλικὸν fit tertius: quarto loco.

Herokum.

Qui currit poterit quasi δεύτερον haberi.
Ἄρσιν quoties in geminas θέσιν ve quaeres,
Sex aequa pedes tempora diuidant oportet:
Binas paribus qui sibi syllabas habebunt:
Προκελευσματικὸς bina dabit. sequens quaterna.
Qui sena tenent tempora, terna partiuntur.
At quando genus funditur hoc ionicorum,
Longis dare nos tempora conuenit quaterna:
Et bina duabus breuibus dari necesse est.
Seruare vices admonet ordo longiorum:
Impar numerus paeonicis vtrisque coget
Aptare duobus tria, vel quaterna ternis:
Sescupla fere quòd numeros pars secat istos.
Perspecta pedum regula si satis videtur,
Iam possumus ipsis animum applicare metris.

MAVRI TERENTIANI De Metris Liber.

Carmen heroicum & iambicum trimetrum alterna.

Hexametros tradit genitos duo prima vetustas,
Heroum ille est, hunc vocant iambicum:
Nam pedibus senis constare videmus vtrunque:
Diuersa quanquam lex sit ambobus pedum.
Additur hac gemino non absona fabula metro:
Seu vera res est, spectet authorem fides.
Quum puer infestus premeret Pythona sagittis
Apollo, Delphici feruntur adcolae
Hortantes acuisse animum bellantis: vt illos
Metus habebat, aut propinqua adorea,
Tendebat geminas pauida exclamatio voces,
Ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.
Spondeus illum primo natum cernis sex.
Ex parte voces concitas laeti dabant,
Ἰὼ παιὰν, ἰὼ παιὰν, ἰὼ παιάν:
Et hinc pedum tot ortus est iambicus.
Hac sibi quaeque prius distinguere metra paramus:
Heroa primo, mox adire iambica,
Alterna ne quem impediat confusio syluae.
Quae lex sit ipsis, quae sit his, quae procreant,
Partibus adiectis, detractis quae varientur
Post hinc: deinde quanta compages nouos
Alternet, variétque modos: mutatio quantum
Commendet. etsi non valebo plurima
Attingam vel pauca tamen: nam pendere prima
Prodest frequenter artium vestigia.
Vim propriam pedibus fida cito redditio mente,
Ne dum requiris, tarda sit despectio.
Spondeus (versum quo primum diximus ortum
Heroon) hexametri tuetur vim suam,
Nomine nunc proprio, nunc debita tempora reddens
Sub alterius consonat vocabulo.
E geminis longam soluet si quando sequentem,
Fit dactylus, trisyllabus tempus manet.
Si prior in geminas soluetur longa minores,
Tum pes recurret dactylo contrarius:
Tempora sed quanquam totidem defendat vterque
Heroa fiunt pulchriora dactylo.
Haec contrà vitiant irrumpentes anapesti.
Post dactylum ne quattuor iungas breuis,
Post spondeum autem veniens, sic maneat oportet,
Vt iste versus iam docet legem metri.
Ergo spondeus plerunque in dactylon ibit,
Nec interest vel quo loco, vel quàm frequens.
Nam saepe alterutrũ gemini nunc, saepius alter,
Species reformant plurimas in versibus,
Quas longum credo perscribere, quum sibi cunctas
Legendo possit adnotare quilibet.
Hoc sat erit monuisse, locũ quòd quinque frequenter
Iugem videmus inuenire dactylum.
Sed non & sextum pes hic sibi vendicat vnquam,
Nisi quando rhythmum, non metrum componimus.
Nanque metrum certique pedes numeriísque coercent:
Dimensa rhythmum continet lex temporum.
Spondeus partem semper sibi vendicat imam:
Dat & trocheo qua dissyllabo locum.
Nec damnum importat, tria qui sua tempora subdit,
Quae quattuor spondeus impleret magis.
Debita nam spatij recipit quasi tempora versus,
Dum iungit imus consequens exordium.
Omnibus in metris hoc iam retinere memento,
In fine non obesse pro longa breuem.
Praeterea pes nullus erit quin rite locetur,
Laudem mereri si voles poëticam.
Hexametron dicunt, sed non heroicon omnem:
Nam sex pedes inesse non erit satis.
Leges quippe datas heroica carmina poscunt,
Quas acta Homerus heroum quum scriberet,
Versibus ostendit: quas aeque sermo latinus
Custodit omnes, & pedes solos probat,
Quos supra posui, graecus & creticus aptus,
Bacchius etiam ponitur pro dactylo.
Creticus in nostris si lauta carmina pangas,
Raro inuenitur: qualis hic Maronis est,
Insulae Ionio in magno quas dira Celaeno.
Creticus offendit pes primus, & asperat aures.
Dabo & latentem, sed notandum creticum,
Solus hic inflexit sensus, nam primus & iste
Pes longiorem tertiam dat syllabam:
Cc geminum quoniam sermonis regula poscit,
Vt fiat: hicce plena vox (excluditur
Vocalis) dabitur: nec consona pellitur vlla:
Nisi quae duabus obstat vna vocibus.
M. Quum venit in medium, vocésque oblimat adhaerens:
Bissenus istam literam monstrat locus.
Aut geminum in tali pronomine si fugimus cc,
Spondeus ille non erit, qui talis est:

Hoc

Hoc illud germana fuit sed & hoc erat alma:
Iambus ille fiet, iste tribrachus.
Has autem leges heroicus omnis habebit:
Quom post duos pedes relicta syllaba est,
Si plenum absoluet verbi, vel nominis instar,
Orationis ista vel quæ pars erit:
Ho. πενθημιμερὲς medium de quinque vocatur:
Hanc & tomen dixere: forma talis est,
Tityre tu patulæ, concludit syllaba nomen,
Duos pedes secuta, quæ fit semipes.
Talis in heroo laudatur regula versu,
Locúmque primum possidet, quia prima fit.
Nec minus hanc laudant quæ dat mensura secundã,
Post tres pedes vt vna nomen terminet:
Hanc ἑφθημιμερῆ, numeri de parte, vocarunt:
Quia tres pedes & vnam, septem diuidunt:
Inde toro pater Æneas, exemplar habebis:
Post tres pedes reperta, nomen integrat.
Horum si nihil est, specta ne forte trocheus
Sit tertius, finémque det vocabulo:
Infandum regina, datur locus ecce trocheo,
Quem post duos pedes, vidimus tertium.
Nec vitium medio in versu deprensus habebit,
Quem dactylum secuta faciet syllaba:
Nam sequitur regina iubes prior inde trocheum
In breuis secuta reddit dactylum.
Bes hinc quæ remanet, connectit cætera versus
Membra: at trocheus tantum erit nouissimus.
Et quartum tradunt simili ratione trocheum:
Exemplum & eius vix sed ipsi conlocant:
Nanque ex prædictis pene est, vt regula quæuis
Inuenta versum comprobet: quem (si vacet)
Quandoque vt quartum contingat habere trocheum,
Exemplar eius tale confici potest:
Quæ pax longa remiserat, arma nouare parabant:
Quartus trocheus arma fit, rarum est tamen.
Harum si nulla est species deprensa, magistri
Versum recusant, nec vocant heroicum.
Sed fortasse putes nullum contingere versum,
Quin vllam earum in regulam non incidat:
Rarum concedam fieri non posse negabo:
Apud Maronem talis incurrit mihi,
Magnanimi Iouis ingratum ascendere cubile:
Species in istum nulla prædicta incidit.
Magnanimi Iouis, est etenim tantum geminus pes:
Sequitúrque nullus qui probatur semipes:
Inde duas longas pes tertius efficit ingra,
Orationis plena nec pars additur.
Et quartus t'ascen nec portio plena relicta est
Et de sequens longam priorem perficit.
Quintum nulla iubet lex obseruare trocheum:
Nec est notandus vnus in tot millibus.
Hæ faciunt formæ varians plurima metra:
Quæ potero tangam, tu mihi leges tene.

MAVRI TERENTIANI DE METRIS.

De pent. metro versu, qui & elegiacus dicitur

Pentametrum dubitant quis primus finxerit author:
Quidam non dubitant dicere Callinoum.
Hexametro quom quinque pedum subiungitur iste,
Partes heros dupliciter recipit,
Quas πενθημιμερὲς possit disiungere forma:
Has si quis geminet, pentametrum faciet.
Sed refert duo sint, an dactylus vnus in illa:
Quom duo sunt eadem bis repeti poterit.
Subiungam exemplum quo fiat planius istud:
Desine menalios, desine menalios.
Dactylus vt duplex, non bis sententia currat:
Desine menalios, Musa referre iocos:
Hoc nec præpositum peccat, nec parte sequenti:
Talis vtrique loco conuenit vna tome.
Si primo spondeus erit, tum dactylus alter
Stabit, comma prius non poterit repeti.
Talis erit versus hæc portio, quam modo tracto:
Postquam res asiæ, claudicat vt repetis.
Vt stet comma sequens, bis dactylus adsit oportet,
Postquam res asiæ, desine menalios.
Dactylus in primo positus spondeus adhærens
Non oberit primis, officiet reliquis.
Exemplum primam partis quod conguat isti:
Musa mihi causas, discrepat hoc iterum.
Dactylus ergo duplex redeat mihi parte sequenti:
Musa mihi causas, desine menalios.
Spondeum duplicem quæ pars prior est, bene sument:
Peccat enim tantum posteriore tome.
Spondeos ante ergo dabis, pars cætera curret:
O fortunati, desine menalios.
Pars prior ergo pedum admittet quencumq; duorum,
Dactylus in reliqua bis repetundus erit.
Scandunt pentametrum (duo sint quasi cõmata) quidã
Vt pedibus binis semipedes superent:
Hos sibi coniunctos spondeum reddere quintum.
Postquam res asiæ, desine menalios.
At quidam in medio spondeum reddere malunt,
Semipedem & primum cum capite alterius
Iungunt, dactylico quæ fit de commate, longa:
Inde duas promptum est sic remanere breues:
His longam adnectunt, quã dactylus incipit alter:
Cernis & hinc alias tot remanere breues:
Has ad semipedem iungunt in fine relictum.
Vltima nec refert longa sit, an ne breuis.
Si spondeus erit medius, duo post anapesti:
Postquam res asiæ, desine menalios.
Idcirco primo curabis commate semper,
Ne breuis incurrens syllaba semipedis,
Spondeum medii nequeat coniungere longis:
Et fiat talis, incipe menalios:
Nam lis quæ breuis est, iungat sibi fine supremam
Os, vel quæ prima est in: caput hoc etenim est,
Quia nec producta est, geminat nec consona vires
Spondeus minime pes, sed iambus erit.
Exemplum idcirco vocis à parte locaui,
Longa forit ne lis desine menalios.
Quidam (quia gemino constat de commate versus)
Cludere comma prius non timuere breui:
Vt sit pentameter talis, qualem modo fingo,
Hoc mihi tam grande munus habere datur:

Aut qualis supra versus peccare videtur,
Si fiet talis incipe menalios:
Nanque referre nihil, sit qualis syllaba fini,
Commatáque hoc ipsum iuris habere volunt:
Idcirco & verbo nunquam vno cola ligari,
Vt constet parti finis vtrique suus.
Nam vitiosus erit sic pentameter generatus,
Inter nostros gentilis oberrat equus:
Spondei duo sunt, quos dixi commate primo
Posse dari: verum syllaba quæ sequitur
Nec συλλαμμαν *verbi cum fine relinquit:*
Qua data pentametru regula prima sonis
Nec post, dactylico debet quæ commate iungi.
Esse caput versus dactylici patitur.
Hoc ipsum melius mutata parte cosbit
Gentilis nostros inter oberrat equus.
Tantam nostra inquit mensura absoluere litem:
Malo tamen longa cludere comma prius.
Hos elegos dixere, soles quod clausula talis,
Tristibus (vt tradunt) aptior esse modis.

De epodo, qui & semielegiacus.

Nec tantum hexametris geminam subiungere partem
Dactylicam mos est: sæpe semel posita,
Præmisso hexametro dulcem subnectit epodon:
Talis epodus erit.
Talia dicta precor tandem mihi dicere versus
Desine menalios.
Hoc doctum Archilochum tradunt genuisse magistri:
Tu mihi Flacce sat es,
Diffugere niues, redeunt iam gramina campis:
Arboribúsque comæ.

De anapestico versu catalectico ex secunda parte hoici.

Cætera pars superest: Mea tibia dicere versus.
Hæc iuncta frequentius adet
Anapestica dulcia metra.
Cuicunque libebit ita istos
Triplices dare sic anapestos,
Atque ille poeta phaliscus,
Quem ludicra carmina pangit.
Vna vua sum, & vna phalerna:
Et ter feror, & quater anno.
Libro quoque dixit eodem:
Vnde vnde colonus eoa
A flumine venit oronti.
Erit vltima syllaba post tres,
Catalectica quæ perhibetur.
Nec non alias quoque binas,
Et tres superare solere.
Pes sit licet integer ipse,
Si non hunc regula posset:
Catalecticon hoc genus omne,
Et sempedem vocitari,
Supra quoque iam meminisse.
Mirum tibi nec videatur
Spondeum inesse anapestis:
Rex, & dominus, precor, ipse est:
Hic aduena sumptus, & hospes
De fœdere temporis æqui
Quoties locus expetet, vltro
Reddet sua iura priori.

Anapesticum iunctum Ithyphallico.

Alias tamen hæc eadem pars
Quoties ithyphallicon addit,
Metrum sibi tale fit vnum.
Mea tibia dicere versus: Destitit latinos.
Iamdudum saucia cura, Deserit pudorem.
Priamique euertere gentem, Fata iam parabant.
Ithyphallica porro dicarunt, Musici poetæ:
Qui ludicra carmina Baccho, Versibus petulcis,
Graio cum cortice phallo, Tres dabant trocheos.
Vt nomine sit sonus ipso, Bacche, Bacche, Bacche:

Anapesticum de hexametro.

Hexametrum.

Hexametrum quoties ita totum dactylus explet,
Vt nusquam in medio, sed sit spondeus in imo,
Siue trocheus erit: quom dempta est syllaba prima:
Quæ demi poterit, reliqui fient anapesti:
Vltimáque ex illis catalectica, quæ remanebit.
Dactylico tali facile est hoc noscere versu:
At tuba terribilem sonitum procul ære recurno.
At *connunctio quæ solida est quom demitur inde,*

Anapesticum.

Ea formula fiet vt est anapesticus iste:
Tuba terribilem sonitum procul ære recurno:

Hexametrum.

Vltima vo *remanet, quia dempta est syllaba prima:*
Dactylon in primo reddens, spondeon in imo.

Choriambicum phaletium ex pentametro.

Hexametrum.

Nec non dactylico qui commate constat vtroque
Pentam. ter, metrum quod erit choriambicon edet:
Exemplum ponam, tunc fiat quatenus addam.

Pentametrum.

Nulla meo sedeat turba profana loco.
Dactylicon ne locus esse vides geminis,
Primum vt semipedem post, detur syllaba longa,
Siue est natura, seu fit ab adpositu,
Et quæ nunc breuis est, fiat penultima longa
Tempore producto, cætera permaneant?
Insere nulla meo iam *produc pene supremam,*
Qui locus ante fuit lucus vt esse queat:
Efficies metrum nomen cui dant choriambo.
Nulla meo iam sedeat turba profa na luco.
Præmonui chorion dici, quem sæpe trochaum.

Pentametrum.

Dicimus: hic prior est, alter iambon habet,

Hexametrum.

Nulla meo *pes efficitur geminatus vtroque,*
Iam sedeat *choriambos item, mox* turba profa *pes*
Tertius accedit similis, pars illa na luco
Bacchius aduersus fiet pes, nam breuis ante est,
Et gemina longa, fiet catalexis in istum,
Quia non eiusdem generis deprensus in imo est,
Vt docui, nec enim cludit choriambus honeste.
Hoc Cereri metro cantasse phaletius hymnos
Dicitur, hinc metron dixere phaletion istud.
Nec non & memini pedibus quater bis repetitis,
Hymnum

Hymnum Battiadem Phœbo cantasse, Ionique,
Pastorem Branchum: quom captus amore pudico,
Fatidicas sortes docuit deprimere pæan.
Qui multos legere, negans hoc corpore metri
Romanos aliquid veteres scripsisse poëtas.
Dulcia Septimius qui scripsit opuscula nuper,
Ancipitem tali cantauit carmine, Ianum.

Choriambicum phaletium.

Iane pater, Iane tuens, diue, biceps, biformis,
O cate rerum sator, ô principium deorum
Stridula cui limina, cui cardines tumultus,
Cui reserata mugiunt aurea claustra mundi.
Ecce vides ta mugiunt *esse duos iambos:*
Temporibus nanque pares sæpe sibi vicissim
Cedere, vel tribrachyn admittere sæpe possunt.
Tibi vetus a ra caluit ab o rigineo sacello:
Hic quoque succedere sic tribrachyn adnotabis,
Longa quod est in geminas prima breues soluta.
Tibi similis nec minus alter à pede consequenti
Ra carmonis iam satis has sæpe solere solui:
Pro chorio tribrachys hic bis datus inuenitur.
Nec minus ho, ra caluit ab o rigineo sacello
Vt chorius soluitur, & tribrachys est iambus.

Anapesticus archebulicus.

Anapestus item quater, aditus hexametro,
Ita clauditur vt choriambicus antibaccho.
Faciet tibi perspicuum cito versus idem.

Hexametrum.

Dactylicus, modo qui potuit dare quinque anapestos.
At tuba terribilem sonitum dedit ære recuruo.

Anapesticus.

Anapestus inest quater, vltimus antibacchos.
Similem dabo versiculum magis vt probetur:
Tibi nascitur omne pecus, tibi crescit hædus.

Hexametron.

Prima reponatur, redeat quoque tertia fini:
Dactylicus tibi qui fuerat modo, iam referetur:
Nam tibi nascitur omne pecus, tibi crescit & hædus.

Anapesticus.

Generi datur author huic vetus Archebulus.

De carmine mixto: hexametrum illibatum.

Dactylici finem versus si claudat iambus,
Hoc est pro longa breuis vt penultima fiat.

Miurum.

Auribus acciderit nouitas inopina, melius
Versus vt hic resonare potest, ita si ceciniris.
Ite domum satura, venit hesperus, ite satura:
Nile pater propera, sitiunt sata, Nile propera,
Heus puer vt mea sint tibi vilia carmina, vides.
Si nusquam hoc aliquis lectum putat, ecce dabitur
Versus homericus ausonio resonans ita modo.
Quem μείουρον achaica gens vocitare solita est:
Attoniti Troes viso serpente pauitant.
Liuius ille vetus graio cognomine, sua
Inserit Inonis versu puto tale docimens

Hexametrum illibatum, miuro præditum.

Præmisso heroo subiungit nanque μείουρον
Hymnum quando chorus festo canit ore triuiæ:
Et iam purpureo suras include cothurno,
Balteus & reuocet volucres in pectore sinus:
Pressaque iam grauida crepitent tibi terga pharetra:
Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.
Dactylicum tamen hoc melius resonare poterit,

Hexametrum illibatum.

Si μείουρον talis præmissa, tome sit,
Quæ primo spondeon habet, mox dactylon addit:
Tum post semipedem veniant duo sine reuulsi
Inuolui sermone pedes, sine parte priorum:
Postquam res Asiæ veluti tunc primus ab oris,

De carmine Hendecasyllabo ex penthemimeri & dipodia dactylica.

Hendecasyllabon phaletion.

Fiet hendecasyllabos, sed alter:
Nanque hic de genere est phaletiorum,
Cuius mox tibi regulam loquemur.
Nunc hic talis erit versus, vt hic est:

Carmen ex penthemimeri & dipodia dactylica.

Postquam res Asiæ primus ab oris:
At regina grauis, saucia cura:
Sic fatur lachrymans, mittit habenas
Et tandem euboicis labitur oris.
Istum semipedem prima sequentis
Spondeum medium reddit vtrinque:
Quartus dibrachys est, quintus in imo
Spondeum faciet siue trochæum:

De carmine ex dactylica hephthemimeri.

Hexametrum.

Quum autem hephthemimeres fuerit diuisio versus,
In tragicis pleranque choris deprenditur vnus
Insertus multis non vna lege creatis.
Fabula sic Euripidis inclyta monstrat Orestes:
Nam tali versu, (cunctis trepidantibus intus)
Argiuum fugiens eunuchus flagitat ensem.
Cætera non simili componit lege: sed aptos
Continuo trepidos plures connectit iambos.
Inserit hoc æque Pomponius in choricis sic,
Rhœtæis procul à terris: mox dispare versu
Subiecto, Priamique aras damnare piacum,
Obruere nos Danaosque simul: parilem dedit illi.
Non equidem possum tot priscos nosse poetas,
Vt veterum exemplis valeam quæ tracto probare.
Maurus item quantos potuit cognoscere Graios?
Quorum præcipue studijs pars musica constat.
Nemo tamen culpet si sumo exempla nouella:
Nam melius nostri seruarunt metra minores.
Septimius (dicunt quo ruris opuscula libro)

Carmen ex dactylica hephthemimero.

Hoc genere assidue cecinit.
Ponere pauca mihi sat erit.
Inquit amicus ager domino,
Si bene mi facias: memini,
Pinea brachia cum trepidant,
Audio canticulum zephyri.
Sic hephthemimeres seruauit carmine vtroque.
Hexametros facies ipsos si cætera reddas:
Inquit amicus ager domino, fere plurima reddam.

Si bene mi facias, memini tibi soluere grates.
Pinea brachia quom trepidant stridentia flabris,
Audio canticulum zephyri modulantis susurre.
Syllaba præterea numero supperaditur isti:
Non refert qualis, quum sit suprema futura:
Hoc refert sane, breuis vt penultima fiat:
Vltima quæ metro fuit hoc inuenta sereni.

Carmen phaliscum dactylicum tetrametrum.

Nam lyrici quoties sua volunt
Carmina per varios dare sonos:
Pluribus illa modis ita nouant.
Dactylicum hoc fieri magis amat:
Vel si ponitur vnus alius
Pes, modo tertius hunc retineat.
Talia docta phalisca legimus:
Nam tibi notius hoc genus erit,
Carmine si quid ab hoc posuero.
Quando flagella iugas, ita iuga,
Vitis & vlmus vti simul eant.
Nam nisi sint paribus fruticibus,
Vmbra necat teneras amineas.
Quod tamen ex isto remanebit commate, tale est:
Arma virúmq; cano Troiæ   Qui primus ab oris
Multa quoq; & bello passus   Dum conderet vrbem
Inde toro Pater Aeneas   Sic orsus ab alto.

Camen ionicum à maiore qui fiat.

Hexametrum.

Comma ad posterius versus si do pariambum,
Ipsum & rursus comma loco, ac sic expleo versum:
Fiet ionicon hoc ἀπὸ μείζονος, vt modo cernes,
Si pariambus ego aut modo *vel* puto(*quem dabimus(sit,*

Ionicum à maiore.

Qui primus ab oris, ego qui primus ab oris:
Dum conderet vrbem, modo dum conderet vrbem:
Sic orsus ab alto, puto sic orsus ab alto.
Iam porro tenes quod tibi dico bis locandum,
Non verba eadem dicere, sed pedes eosdem.
Tres ergo pedes perspicis in commate primo,
Spondeon enim subsequitur pes parianbus,
Spondeos item clausula fit commatis huius.
Hæc si repetens, talia cola copulabis,
Spondeus erit tertius, idem quoque quartus.
Dum conderet vrbem, dum conderet vrbem:
Omnis pariter quattuor adsonare longas:
Has si veniens in medium pes pariambus
Discriminet ipsas, (licet ex se tamen ambas)
Non hic erit extrinsecus interstitus illis:
Sed qui medius iam sedet in commate primo
Dum conderet vrbem, *medius fit pariambus:*
Fiátque necesse est, iterum commate iuncto.
Ergo in medium rite datus cola ligabit:
Nanque efficit vt quæ modo cola dissidebant,
Alterna simul tempora dent bina quaternis.
Nunc redde mihi quod volo te tenere semper:
Longam in geminas sæpe breues solere solui.
Nam sæpe cadit dactylus hic, sæpe anapestus:
Vt posterior syllaba, vel prior soluta est.
Cedit quoque vel longa breui breuísque longæ:
Nam quæ vicibus tempora commodant, resumunt:
Miscéntque trochæos sine fraude sæpe plures:
Spondeon enim duo faciunt, & pariambon
Versúque dabunt ordine & hi duos trochæos.
Nec tres modo, sed quinque etiam videbis esse:
Dabo versiculos quò tibi res magis probetur:
Vrbem tenuem fouens opum benignitate:
Hostem tegere est paratus, & stat ipse nudus:
Est vnus Ion hic datus, & quinque trochæi,
Vel quattuor insunt: quoniam suprema semper
Et longa breui sufficitur breuísque longæ.
Nil autem officiet temporibus vicissitudo.
Nec enim numero pendere metra syllabarum,
Sua sed pedibus tempora sufficit referre.
Sic tribrachus interuenit in locum trochæi,
Nam quo fuerint crebrius hi pedes minuti,
Vibrare sonum versiculos magis videmus.
Ἀπ' ἐλάσσονος autem ratione quia regatur,
Quum de pedibus dissererem satis probaui.

Ionicum à minore qui fiat.

Ionicum à maiore.

Sed quale metrum continuet, nunc referemus.
Dixi Diomedem pedis huius esse formam:
In carmine sic est Diomedem modo magnum.

Ionicum à minore tetrametrum.

Dea fecit dea belli dominatrix Phrygas omneis
Vt in armis superaret, patulis agmina campis
Iacuerunt data leto: pauidi tergaque dantes.

A minore trimetrum.

Petierunt trepida mœnia Troiæ.

A minore pentametrum.

Simili lege sonantes numeros & Neobolæ dedit vno

A minore trimetrum.

Modulatus lepide carmine Flaccus:
Miserarum est neque amori dare ludum,
Neque dulci mala vino lauere aut ex-

Ionicum à minore tetrametrum.

Animari metuentes patruæ verbera linguæ.

A minore trimetrum.

Ita bini variantur, neque cedunt

A minore tetrametrum.

Repetita vice longæ breuibus per synaphiam.

Ionicum à maiore.

Spondeus autem metron hoc locatus ante
Permutat, & ex hoc facit ἀπὸ μείζονος adi:
Duntaxat vt ipsum referat clausula versus,
Idémque caput præditus occupet sequentis:
Metron pedibus nanque tribus, semipedem auctum.
Ita si capiti demptus erit subinde solus:
Quem fecimus ex hoc ἀπὸ μείζονος videri:
Ἀπ' ἐλάσσονος illam rursum adit synaphiam,
Binis breuibus quæ totidem iugare longas
Ex ordine semper solet, & tenere legem:
Non versus vt vlla numero pedum regatur,
Sed carminis orsum peragat debita finis.
Exemplar vtrunque ex facili sumere possis:
Sic additur: ò quam miserarum est neque amori.
Quom demitur autem miserarum est neque amori,
Ex hoc iterum (nos dare si breues volemus)
Ἀπὸ μείζονος idem modo qui fuit, redibit.
Rarum est neque amori dare ludum neque dulci.

Spondeus

Spondeus erit terminus huius tibi versus:
Spondeus & alter caput occupat sequentis.
Ἀπ' ἰκάστου immobilis omnis synaphia est.

Tetrametrus versus ex heroico qui fiat.

Hexametro duo quando pedes primi retrahuntur,
Vt sermo expletus, partes non occupet ambas,
Tetrametrus remanet versus hic seu substitus, est:
Cantabunt mihi Damœtas & Lyctius Aegon.
Cantabunt mihi *quom dempsi, pars catera restat,*
Damœtas & lyctius Aegon.
Talis carminibus Flacci reperitur epodos:
Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala tempe.
Nanque pedes primos versu si reddo secundo,
Integer hexametrus stabit, nec fiat epodus:
Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Si proficisceris aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Aspicies magis insignes aut Thessala tempe:
Sic etiam ex versu partem quom demo Maronis,
Nosces vnde tibi tales geminentur epodi:
Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mytilenen,
Damœtas & lyctius Aegon.
At siquando pedes fini duo deminuentur,
Dum ne dissidium verbi quarto pede fiat,
Hic quoque tetrameter similis remanere videtur:
Sed refert illo, versus quo portio prima est:
Ille sequens, aliaque simul quod lege tenetur:
Nanque hæc sola potest carmen componere plenum:
Et subiecta alijs dulces absoluit epodos,
Vt mox ostendam: prior apta videtur epodis,
Vt dixi modo: Damœtas & lyctius Aegon.

Carmen bucolicum.

Pastorale volet quom quis componere carmen,
Tetrametrum absoluat, cui portio demitur ima,
Quæ solido in verbo poterit connectere versum:
Bucolicum siquidem talem voluere vocari.
Plurimis hoc pollet Sicula telluris alumnus:
Ne græcum immittam versum, mutabo latinum:
Dulce tibi pinus submurmurat, en tibi pastor
Proxima fonticulis & tu quoque dulcia panges.
Iugiter hanc legem toto prope carmine seruant,
Noster rarus eo pastor Maro, sed tamen, inquit,
Dic mihi Damœta cuium pecus? an Melibœi?
Non, verum Aegonis, nuper mihi tradidit Aegon:
In tragicis iunxere choris hunc sæpe diserti,
Annaeus Seneca, & Pomponius ante secundus.

Tetrametrum ex bucolico.

Tale dedit nobis Pomponius:
Pendeat ex humeris dulcis chelys,
Et numeros edat varios, quibus
Adsonet omne virens late nemus,
Et tortis errans qui flexibus.
Redde pedes binos (qui nunc desunt) tetrametro:
Rursus de mutilo redit integer.
Pendeat ex humeris dulcis chelys apta choreis,
Et numeros edat varios quibus ecce propinquum:
Adsonet omne virens late nemus, amnisque iuxta
Et tortis errans qui flexibus effugit amnis.

Aeolicū carmen sapphicū pentametrum qui fiat.

Hexametrum.

Aeolicum ex isto genuit doctissima Sappho,

Aeolicum.

Quod sit quinque pedum vel vt hos modo perspicis:
Nam addit primum illa disyllabon vt libet
Spondeum nec enim locat omnium,
Sed quia mobilis hic locus, & chorion solet
Admiscere, dein quater addere dactylon:
Cordi quando fuisse sibi canit atthida
Paruam, florea virginitas sua quum foret,
Ille tetrametro datur ante, bisyllabus.
Catera pars versus pedibus finita duobus,
Tale solet colon subiungere, primus ab oris,
Continuasse pedes istos in carmine solos
Dicitur hæc eadem præclara poetria Sappho.

Carmen sapphicum, alias adonicum.

Fingere nobis
Tale licebit,
Primus ab oris.
Troius heros,
Perdita flammis
Pergama linquens,
Exul in altum
Vela resoluit.
Sæpe repulsus
Ausone terra
Mœnia fessis
Sera locauit.
Vnde latinum
Post genus ortum,
Altaque magnæ
Mœnia Romæ.

Hexametrum.

Pluribus idcirco parmis (vt notius esset)
Versiculis carmen condi potuisse peractum.
Catera tetrametris reddemus, quando duobus
Conserta heroo pariterque loquemur iambo,

De carmine iambico.

Trochaicum.

Nunc seorsa iambi si quà possum, colligam,

Iambicum.

Adesto iambe præpes & tui tenax
Vigoris: adde concitum celer pedem,
Nec alterius indigens opis veni
Sed ipse verus, integerque gestiens,
Adusta felle qualis ante carmina
Dabas amarus, vltor impotens tui.
Vides vt illa verba rapiet impetus:
Breuemque crebra consequendo longula
Citum subinde voluat arctius sonum:
Iambus ipse sex enim locis manet,
Et inde nomen indutum est senario;
Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur,
Scandendo binos quòd pedes coniungimus,
Quæ causa cogat, non morabor edere.
Nam mox poeta (ne nimis secans breuis
Lex hæc iambis verba pauca admitteret
Dum paruia longam semper alterno gradu

Vrget, nec aptis exprimi verbis sinit
Sensus, aperte dissidente regula)
Spondeon, & quos iste pes ex se creat
Admiscuerunt, impari tamen loco.
Pedémque primum, tertium, quintum quoque
Iunere paulo syllabis maioribus.
At qui cothurnis regios actus leuant,
Vt sermo pompæ regia capax foret:
Magis magisque latioribus sonis
Pedes frequentant, lege seruata tamen,
Dum pes secundus, quartus, & nouissimus,
Semper dicatus vni iambo seruiat:
Nam nullus alius ponitur, tantum solet
Temporibus æquus non repelli tribrachys.
Quid? non trocheus tempor in est æque trium?
Est: sed trochæo longa prior syllaba,
Breuis autem iambo, longa post cui non potest
Longam trocheus subdere, & breuem suam
Breui sequenti, qua fit hoc iambicum:
En cur iambo non trocheus seruiat,
Qui metron ipse copulat trochaicum:
Præbétque nomen, vt loquemur postmodum.
Habétque & ipse subdititium tribrachyn:
Qui iure vtrique seruit, & subiunctus est.
Ecquis creatur, qui creare non potest?
Nam non ita, vt est longa dissolubilis,
Breues vicissim contrahi in longam valent.
Quia solida, findi magnitudo non vetat:
Diuisa, iungi rursum in vnum non queunt.
Culpatur autem versus in tragœdys,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contra qui secundo & talibus,
Spondeon, aut quem comparem receperit.
Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Vt quæ loquuntur sumpta de vita putes,
Vitiant iambon tractibus spondaicis:
Et in secundo & ceteris æque locis:
Fidémque fictis cum procurant fabulis,
In metra peccant arte, non inscitia:
Ne sint sonora verba consuetudinis,
Paulúmque versus à solutis differant.
Magis ista nostri (nam fere Græcis tenax
Cura est iambi, vel nouellis comicis)
Vel qui in vetusta præcluent comœdia.
Aristophanis ingens micat solertia,
Qui sæpe metra multiformibus nouat
Ar hiloch n arte est æmulatus musica,
Sed paulo abimus longius: nunc hoc magis.
Heroicus quare pedes per singulos,
At iste binos scanditur: causam loquar.
Spondeon etenim quia recepit impari
Tantum loco, vel dactylum, aut contrarium:
Secundo iambum nos necesse est reddere,
Qui sedis huius iura semper obtinet:
Scandendo & illic ponere adsuetam moram:
Quam pollicis sonore, vel plausu pedis
Discriminare, qui docent artem, solent.
Si primus ergo pes eam sumet moram:
Vbi iam receptum est subdere heroos pedes,
Versum videbor non tenere iambicum.
Sed quia secundo nunquam iambus pellitur,
Moram necesse est in secundo reddere,
Et ceteris qui sunt secundo compares:
Vbi non timebo nequis herous cadat:
Sic fit trimetrus qui fuit senarius.
Nunc ipsa metra quæ redegi prosequar.
Iugi trimetro Flaccus vsus est semel,
Vt non epodum subderet, vel demeret,
Aut adderet, quo legem iambi verteret:
Sed simplici carmen per omne euectus est:
Quod esse notum versibus primis potest:
Iamiam efficaci do manus scientiæ:
Supplex & oro regna per Proserpinæ:
Vt numque carmen lege tali pertulit.

Quadratus iambicus qui fiat.

Sed hic trimetrus quando duplicem pedem
A capite sumet: tunc quadratus dicitur.
Idémque dictus est & octonarius.
Ergo ante versum collocabo iambicum.
Phasellus ille quem videtis hospites:
Quadratus iste talis effici potest
Adest celer phasellus ille quem videtis hospites.

Trochaicus catalecticus qui fiat.

Si dempta prima syllaba adiecto pede est,
Qui de duobus esse iambis perspicis:
Quod hinc remansit, creticum reddit pedem:
Est celer phasellus ille quem videtis hospites.
Quia prima quum sit dempta iambo duplici,
Longam relinqui conuenit: post alterum
Manere iambum, qui breuem & longam suas
Iungens priori perficit dictum pedem.
Sic creticum si quis velit disiungere,
Fiet trocheus, longa & vna syllaba.
Precedet ergo quando eris iambicum,
Habet trochæum, longam & vnam, quæ sibi
Primam ex iambo dum sequenti copulat
Breuem, trocheos esse iam duos vides,
Et longam iambi: sic trochei ceteri
Fient subinde longa dum breuem sibi
Trahit ex iambo, longa & alia linquitur:
Quæ sibi vicissim copulans iungat breuem:
Voluendo totum cogat ordinem pedum:
Donec trocheis restet vna in extimo:
Catalexis inquam fiet, vt iam diximus.
Nam cretici tres syllabæ primo loco,
Bis sex iambi, quindecim fiunt simul:
Sic numerus impar post trocheos septies
Habeat necesse est extimam superstitem.
Sed quia trocheos tanquam iambos scandimus,
Vt sit trimetrum, erunt bini pedes.
Finem tenebit dactylus, vel creticus:
Trochaicum autem permanebit liberum,
Dum erit trimetrus ex iambis omnibus:

Trochaicus.

Est celer phasellus ille quem videtis hospites.

Iambicus.

Spondeos autem si sequetur creticum,
Habere primum quem potest iambicus,
(Nam primus ipse est, separato cretico)
Vel tertio locetur aut quinto pede:

Sextum

Seriem trochei iam labare perspicis:
Quia post trocheum longa superans cretici,
Dum ex sequenti copulat longam sibi,
Vetat tro heos ire iunctos ordine.
Sed quia recepit lex iambi dactylum,
Spondeon, aut qui dactylo est contrarius,
(Vt iam tenemus) impari tamen loco:
Nunc, versu iambi qui pedum primus fuit,
Erit secundus antecunte cretico:
Ex quo trocheus tertium quia separat,
Hic de sequenti copulat longam alteram:
Spondeon esse post trocheum propalam est,
Qui sic secundus trochaico datur,
Iambico vt impari solet loco.
Nec culpa metri est, si vel hoc vel talibus
Pes inseratur temporum est qui quattuor:
Dum primus ipse qui trochaicum facit,
In tertio locetur & quinto pede.
Nam pes vterque quia sibi est contrarius,
Gaudet locorum dispari custodia.
Trocheus ergo semper impari loco:
Parique iambus rite conlocabitur:
Nihil nocebit quisque curret cæteris,
Vt quodque metron lege condatur sua.
Ergo qui versus paratur integer trochaicus,
Cretico fiet remoto rectius idem iambicus.
Porrò si talis locetur, qualis hic noster modo est,
Ter tibi spondeum hic semper secundum suggeret:
Cretico dabit remoto iam tibi hunc, sed imparem:
Talis locetur, qualis hic noster modo est:
Similque iambos nunc suis reddet locis,
Quos in trocheos retrouerit creticus.
Verum à magistris versus iste dicitur
Acephalus, idem qui trochaicus quoque:
Archilochus author traditur talis metri:
Sed iam pedum quum regulam distinguerem,
Longam resolui per duas dixi breues:
Ipsumque posse quinque totas creticum
Breues habere quando longas solueris:
Est ergo & ille versus integer meus
Quo quinque feci syllabarum creticum:
Is erit anapestus quinque post, spondeus est.
Exempla ponam quæ locasse Cæsium
Libro notaui, quem dedit metris super.
Beatus ille qui procul negotijs.
Est creticus pes Socrates, & versus hic,
Socrates beatus ille qui procul negotijs:
Hinc soluo primam, tale fit, nec pes labat.
Diogenes beatus ille qui procul negotijs.
Quom tertiam: ne tum quidem quicquam perit,
Demophile, beatus ille qui procul negotijs.
Vtraque quando solueris nil læditur
Quod agis age, beatus ille qui procul negotijs.
Authore tanto credo me tutum fore,
Et pro iambo nemo culpet tribrachyn.
Archilochus autem creticum sicut dedit:

Iambicus hipponacteus claudicans qui fiat.

Atque & trimetro iunxit Hipponax pedem
Nouissimum trisyllabum ex prima breui,
Longis duabus: antibacchio nomen est.
Exemplar eius tale possis fingere:
Phasellus ille quem videtis hospites sabinus:
Quadratus vt sit, parte ab ima claudicat:
Erit quadratus reddita nouissima:
Phasellus ille quem videtis hospites sabinus est.
Phasellus ergo quem videtis hospites sabinus,
Aeque est & ipse syllabarum quindecim,
Vt ille prima parte qui mulctatus est:
Sed iambicus manebit vnde & natus est:
Ille enim (quia prima pars ex cretico
Gignit trocheum) transit in trochaicum:
Hic ex iambis natus ad finem quoque
Manebit idem, veniat externus licet
Pes antibacchius, non erit dispar tamen:
Namque est iambus tertiam longam trahens.
Sic ergo versus ex iambis prosatus,
Suis iambis iungit inde septimum:
Et hunc & illum terminabit semipes:
Vel quia est trimetrus, antibaccho desinet.
Frequens in vsu est tale metron comicis vetustis
Atella vel queis fabulis actus dedit petulcos:
Quia fine molli, labile, atque deserens vigorem,
Sonum ministrat congruentem motibus iocosis.

Alius iambicus hipponacteus claudicans.

Claudum trimetrum fecit alter Hipponax,
Ad hunc modum, quo claudicant & hi versus:
Idcirco græce nuncupatus est σκάζων.
Hic non iambum reddidit pedem sextum,
Penultimam sed pro breui trahit longam,
Nouitate ductus, non vt inscius legis.
Sed quia iugatos scandimus pedes istos,
Pæona fieri perspicis pedem in fine:
Epitritos nam primus implet hanc partem:
Breuis locata quum sit ante tres longas.
Qua cauendum est ne licentia sueta
Spondeon, aut qui procreantur ex illo
Dari putemus posse nunc loco quinto:
Ne deprehensæ quattuor simul longæ
Parum sonoro fine destruant versum:
Nam dactylum parémve quid tibi dicam?
Quum tantum iambus hoc loco probe poni,
Aliúsque nullus rite possit admitti.
Hoc mimiambos Mattius dedit metro:
Nam vatem eundem est attico thymo tinctum
Pari lepore consequutus, & metro.

Iambicus trimetrus acephalus qui fiat.

Sed & trimetrus, (vt quadratus) hic potest
Acephalos esse prima quando demitur:
Fierique primus pes & istic creticus.
Nam sicut ille redditur trochaicus,
Sic versus ante qui videtur integer,
Adest celer phasellus ille quem vides:
Quom demo primam, quod relinquo tale fit:
Est celer phasellus ille quem vides:
Acephalus ergo, sed trimetrus factus est.
Archilochus idem est vsus & tali metro.

Iambicus trimetrus claudicans qui fiat.

Vicissim & ille qui quadratus claudicat,

Et in trimetro claudicare sic potest:
Phasellus ille quem vides sabinus est:
Phasellus ille quem vides sabinus.
Similem locauit Flaccus in carmine:
Sed quia videtur alius ante praeditus,
Versus vt hic, epodus illius foret:
Ratione quem iam competenti distuli:
Simul hos loquemur, quando de vinctis metris
Et hinc & inde veniet aptior locus.

Iambicus dimeter qui fiat.

Nec non dimetrus ex trimetro redditur,
Quacunque partem tertiam si detrahas.
Stabitque versus octo tantum syllabis,
Nisi quando sumet dactylum aut contrarium:
Loco vel iambi qui probatur tribrachys:
Talisque versus hic erit:
Phasellus ille quem vides.
Plerunque nec carmen modo,
Sed & volumen explicat:
Vt pridem auitus Alphius
Libros poeta plusculos
(Vsus dimetro perpeti)
Conscripsit excellentium.
Tales trimetris subdidit Flaccus suis,
Vt carmina ostendunt decem.
Ibis liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula.
Archilochus isto saeuit iratus metro
Contra Lycamben & filias.

Iambicus dimetrus acephalus qui fiat.

Et hic dimetrus non minus
Vt ille acephalus esse, vel claudus potest.
Adest celer phasellus est:
Quom prima dempta est, redditur.
Est celer phasellus est.

Iambicus dimetrus claudus qui fiat.

At quom suprema claudicat,
Adest celer phasellus.
Flaccus priorem sic dedit,
Esset vt versus prior
Est celer phasellus est:
Post hunc veniret talis hic epodus:
Phasellus ille quem vides sabinus.
Sunt tales hoc vno in carmine,
Ad vsque finem permanent compares epodi.
Non ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar,
Non ebur pes creticus,
Longa nam fit tertia
Consonante ex altera.
Neque aureum, *prima ex trimetro portio est.*
Mea renidet in domo, *dimetrus est:*
Et vt sabinus, *claudicat* lacunar.
Pedem hunc iambum duplicem
Mea reni, si dempseris, relinquitur.
Det in domo lacunar:
Adest celer phasellus.
Et condere inde carmen
Multi solent poetae:
Horatium videmus
Versus tenoris huius
Nusquam locasse iuges.
At Arbiter disertus
Libris suis frequentat.
Agnoscere haec potestis
Cantare quae solemus,
Memphitides puellae
Sacris deum paratae
Tinctus colore noctis
Manu puer loquaci.

De Saturnio carmine.

Aptum videtur esse
Nunc hoc loco monere,
Quae sit figura versus,
Quem credidit vetustas
(Tanquam Italis repertum)
Saturnium vocandum.
Sed est origo graeca,
Illique metron istud
Certo modo dederunt:
Nostrique mox poetae
Rudem sonum secuti,
Vt quaque res ferebat
Sic dispari figurae,
Versus vagos locabant:
Post rectius probatum est,
Vt tale colon esset
Iunctum tribus trocheis:
Vt si vocet camoenas — Quis nouem sorores,
Et Naeuio poetae — Sic ferunt Metellos
Cum saepe laederentur — Esse comminatos:
Dabunt malum Metelli — Naeuio poetae.
Dabunt malum Metelli — Clauda pars trimetri
Dabunt malum Metelli,
Adest celer phasellus,
Memphitides puellae,
Tinctus colore noctis.
Post, Naeuio poetae, tres vides trocheos:
Nam nihil obstat trochaeo longa quod suprema est.

Carmen anacreontium choriambicum.

At choriambus vnus
Praeditus antibaccho
Claudicat vt priores.
Videro si nouelli
Versus erit poetae:
Lex tamen vna metri est.
Tinctus colore noctis.
Dabunt malum Metelli.
Inachiae puellae.
Seu bouis ille custos.
Colon & hoc in vsu
Carminis est Horati.
Tu genus hoc memento
Reddere quom reposcam.

De confusione seu mistura heroici & iambici in alijs generibus.

Hexametron cui iambicon comes.

Nunc quia quæ potui videor tractasse seorsa
Heroico profecta, quæque iambico:
Cætera quæ mistis variantur partibus horum
(Vt quibo) metro nitar hinc attingere.
Sed quoniam ex vno possunt adiuncta referri,
Amplectar vltro quod datur compendium.

De versu phalecio hendecasyllabo.

Hendecasyllabon.

Quem nos hendecasyllabon solemus
Tanquam de numero vocare versum,
Tradunt sapphicon esse nuncupandum:
Nanque & iugiter vsa sæpe Sappho:
Dispersósque dedit subinde plures
Inter carmina disparis figura.
Sed primus pedis ante lex tenenda est:
Spondeon siquidem videmus istic
Tanquam legitimum solere poni:
Post hunc dactylon, atque tres trocheos.
Cui nomen quoque phaleco dederunt.
Verum mobilis hic locus frequenter
Non solum recipit pedem (vt loquebar)
Spondeum: sed & aptus est trocheo:
Nec peccat pede natus ex iambo.
Exemplis tribus hoc statim probabis,
Docti carmine quæ leges Catulli,
Cui dono lepidum nouum libellum:
Arido modo pumice expolitum,
Meas esse aliquid putare nugas.
Quos dixi modo iam pedes, videmus
Diuersos capiti trium locatos:
Spondeum cui do, *trocheum* ari:
Meas *quis neget hunc iambon esse?*
Hic per commata septies feritur,
Quales hexametron tomas habere
Iamdudum tibi differens probaui:
Ex queis nunc duo metra copulari
In vnum solidum videbis ortum.

De prima tome, hendecasyllabi.

Quem componitur ex vtroque metro,
Pars heroica tum prior, duobus
Spondeo pede, dactylóque conflat:
Et quem semipedem est necesse linqui,
Vt sit pentimemeris tome locata:
Exin cætera portio est iambi:
Quod non difficile est statim notare,
Quum talis fuerit figura versus:
Carmen Pierides struunt sorores.
Hæc exordia versuum duorum,
Carmen Pierides: *quod hexametri est.*
Atque iambicon hoc, struunt sorores.
Compleri poterunt vtroque metro,
Carmen Pierides pangunt memorabile musæ,
Struunt sorores Attica dirum nefas.
Hæc diuisio prima computetur.

De secunda tome, hendecasyllabi.

Atque nunc pedibus duobus orta
Sermonem cohibet, nec exit vltra,
Sicut semipedem prior trahebat:
Coniungit sibi phaleços trocheos,
Vt dixi modo, Bacche Bacche Bacche:
Tum versum videas sonare talem,
Pangunt carmina iam nouem sorores.
Nam si quattuor his pedes duobus
Addas, hexameter profecto fiet
Pangunt carmina tergemina memoranda sorores:
Post hoc phaleca de tribus trocheis
Pars est cætera, iam nouem sorores.

De tertia tome, hendecasyllabi.

Exin tertia melius patescit:
Carmen Pierides dabunt sorores:
Nam quum dempsero versui, sorores,
Carmen Pierides dabunt *manebit,*
Carmen Pierides dabunt.
Hoc metrum choriambicum est,
Quod pars bacchiacum vocant.
Hinc primas capitis duas,
Nec non tótque itidem vltimas,
Excrementa magis putant,
Nec ducunt numero pedum,
Sunt hæc, carmen, *itidem* dabunt,
Solum Pierides *manet,*
Quod reddit geminum pedem,
Dicuntque choriambicon:
Quia longam sequitur breuis,
Claudit longa breuem alteram:
Nam des *longa fit altera*
Iuncta post sibi consona.
Sic ponunt medium pedem
Primas inter & vltimas,
Carmen Pierides dabunt.
Pars prima hic varie solet
Spondeum modo sumere:
Idem sæpe & iambus est:
Hoc de Septimij potes
Iunctis noscere versibus:
Geritque intus in oppidum
Anhelos Panope greges.
Alter consimiles dedit
Optima adposui senex
Amori arma feretrio.
Trocheum quoque sic locat:
Purpura leguli senes
Intus hic vbi consitum est.
Vtque est mobilis hic locus,
Immotus manet vltimus:
Nanque hic semper iambus est.
Tendunt latius hoc genus
Duos vt choriambicos
Includant medios pedes:
Et sit versus ad hunc modum:
Carmen Pierides dulcisonum dabunt:
Duplex hic choriambus est,
Primus, Pierides, dulcisonum, *sequens:*
Sic carmen, *prius est: finis item,* dabunt.
Vt pes hæc habuit prior,
Sunt qui tradiderint vltima versui
Tanquam pentametro syllaba dempta sit:

Quam si restituas, pentametrum fore
Carmen, Pierides dulcisonum dabunt,
Carmen Pierides dulcisonum dabitis,
Vt versus quoque sic constet Horatij:
Mæcenas atauis edite regibus
Mæcenas atauis edite principibus.
Vsque autem videas hoc procul à fide,
Vt metri genus hoc vatibus inclytis
Non vno, aut gemino constiterit pede,
Verum in tres etiam consimiles eat
Clausos in medio partibus exteris,
Quod iam pentametri non patitur modus.
Nam sic tres videas esse pedes datos,
Carmen Pierides dulcisonum si mereor dabunt.
His est omnibus in suis
Libris vsus Horatius.
Quo dicam, & quoties modo.
Nam primum minime suo
Solum carmine protulit,
Vt vates alij solent.
Exemplum Seneca dabo:
Thebis læta dies adest,
Aram tangite supplices:
Pingues cædite victimas:
Tales continuos legis.
Hunc præponit Horatius
Epodum, ex geminis subijcit alterum.
Exemplum sat erit semel
Nos hic ponere: cæterum
Bis in carminibus suis
Hunc seruas stabilem modum,
Sic te diua potens Cypri
Sic fratres Helenæ lucida sidera.
Sic te diua potens Cypri,
His vnus choriambus est:
Sic fratres Helenæ lucida sidera,
Hic interposui duo.
Talem quem geminis perspicis effici,
Seruas carminibus perpetuum tribus:
Quorum exordia quum prædita videris,
Stabit continuum consimili modo.
Mæcenas atauis edite regibus.
Exegi monumentum ære perennius.
Donarem pateras grataque commodus.
Nec non continuos tres pariles dedit
Versus, & cecinit post alium breuem,
Ex vno simili pede:
Vsusque est genere hoc carminibus nouem,
Quæ sunt talia, quale est modo quod dabo:
Scriberis vario fortis & hostium
Victor mæonij carminis alite,
Quam rem cunque ferox manibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Tres binis pedibus carminibus editos:
Vnum quartus habet pedem:
Hanc dicti tetracolon vocitant strophen:
Nam post quattuor hos altera vertitur
Ad legem similem consimilis strophe:
In qua sunt alij quattuor hoc genus
Versus, ex quibus hi sunt sibi tres pares.
Præmissi, binos qui capiant pedes,
Vnum quartus in omnibus.
Iam quem perficiunt tres medij sic choriambicum,
Tales continuos carminibus composuit tribus.
Tu ne quæsieris scire nefas quem mihi, quem tibi.
Nullam Vare sacra vite prius seueris arborem.
O crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens.
Binas hic capiti, totque itidem deme nouissimas:
Fient in medio perspicui tres choriambici.
At versus meus est quem similē composui ex tribus,
Carmen Pierides dulcisonum si mereor dabunt.
Et supra positi sic quoque sunt duo,
Carmen Pierides dulcisonum dabunt.
Ex vno quoque sic fiunt,
Carmen Pierides dabunt:
Sic te diua potens Cypri.
Forsan longula visa sit
Hæc diuisio tertia
Versus hendecasyllabi:
Sed tot nos docuit metra:
Et sunt quæ deceat magis
Nunc connectere, dum recens
Hæc est regula, quæ dedit
Ex se tam varios modos:
Quam disiungere si velim,
Cogar (dum paro singulis
Certas reddere origines)
Iam tractata retexere.

Carmen hexametrum ex duabus tomis,
seu priapeum, qui fiat.

Ergo hinc nascitur altera
Metri regula, seu duas
Partes hexametri secans,
Quæ ternos dirimit pedes,
Quos si reddideris sibi,
Hexametrum pedibus cernes constare receptis
Qui tamen heroon factis indignus habetur.
Namque tome media est versu non apta seuero.
Fitque soluta magis, quoties spondeus inest pes
Tertius, & quartus: nolunt hunc incolumem ergo,
Sed de commatibus tradunt constare duobus:
Ipse etenim sonus indicat esse hoc lusibus aptum:
Et ferme modus hic datur à plerisque Priapo:
Inter quos cecinit quoque carmen tale Catullus:

Priapæum carmen.

Hunc lucum tibi dedico, consecroque Priape:
Qua domus tua Lampsaci sita est, quaque Priape.
Nam te præcipue in suis vrbibus hæc colit ora
Hellespontia, cæteris ostreosior oris.
Et similes plures sic conscripsisse Catullum
Scimus. Vsqueadeo hoc genus lex heroica pellit,
Vt sit vtraque portio cœpta sæpe trochæis:
Nam discrimine nullo ponit hunc, vel iambum.
Nec mirabere syllaba finem commate primo
Tanquam de pede dactylo fiat tertia longa:
Nam te præcipue in suis, *talis versus & alter,*
Hellespontia cæteris, *æque est vltima longa.*
Nam quia commata bina sunt: ambo supremas.
Versus ergo magistri vocant hos Priapeos:
Et Maro dat tales: sed quia distinctio verba

Dissociat,

Dissociat, nec lite aliter, nec partibus æquis
Distinguis patitur pedes, sonus effugit autem:
Fronde super viridi, sunt nobis mitia poma:
Castaneæ molles, & pressi copia lactis.
Turbabat calo, nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas iam despectare videntur.
Si distinctio separes, nobis mitia poma,
Pressi copia lactis, terras ordine longo,
Despectare videntur, fient sic resonantes
Vt versus sonat aliter, quem distinctio nudat:
Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos.
Siquis sic quoque findat primum commatis instar,
Ex vno choriambico
(De quo disserui modo)
Versus stare videbitur:
Cui non dictus Hylas puer:
Thebis læta dies adest:
Carmen Pierides dabunt.
Vsque autem duo commata
Possis credere rectius,
Hæc ipsa vt videas dari
Non hoc (quo modo sunt) situ,
Versa sed vice pristina.
Nanque his commatibus Flaccus Horatius
Metrum composuit, sed choriambicos
Ex binis pedibus præposuit duos:
Tunc hos iungit epo los, partes (vt modo) duas:
Ipso carmine iam tibi fiet regula plana.
Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis vrget odoribus
Grato Pyrrha sub antro?
Cui flauam religas comam.
Pergunt cætera post consimili strophe.
Versus hic igitur sunt pariles duo:
Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis vrget odoribus.
Post hos quæ veniunt, commata perspicis
Grato Pyrrha sub antro,
Cui flauam religas comam.
Cui flauam religas comam prima parte locetur,
Fiat comma secundum grato Pyrrha sub antro:
Versum non dubium est fore quem dicunt Priapeum,
Cui flauam religas comam, grato Pyrrha sub antro.
Nec quod desinit in comam si sit tertia longa
Dum G consona iungitur, grato Pyrrha sub antro.
Peccat dactylus istic, quum sicut modo dixi)
Primi commatis vltima fiat libera legis.
Sunt hæc alia Flacci vatis carmina quinque.

De quarta tome hendecasyllabi.

Iam diuisio quarta non morosa:
Qualem suggerimus tomen habebit.
Carmen suaue dedistis ò Camœnæ.
Nam quum sustulerimus ò Camœnæ,
Pars heroica fiet hæc relicta,
Quæ post hos geminos pedes habebit
Clusum nomine tertium trochæum:
Carmen suaue dedistis.
Hæc heroica iam tome probata est,
Infandum regina:
Nam versus sibi parte restituta,
Illæsum reuocabit hexametrum:
Carmen suaue dedistis Olympiades mihi musæ
Infandum regina iubes renouare dolorem.

De quinta tome hendecasyllabi.

Et quintam breuiter tomen loquemur:
Spondeum siquidem inter, & secundum
Quem seu dactylon hic solere poni,
Si trudas anapestum, inseràsque,
Iungas cætera, iam videbis ipsum
Consueto pede sotadem loquutum:
Carmen Pierides dabunt sorores:
Si dicam lepidæ palam est profecto
Quod sit pes anapæstus: insero ergo
Spondeo medium, atque consequenti
Hoc nomen lepidæ, fit omne tale,
Carmen lepidæ Pierides dabunt sorores.
Idcirco genus hoc phalæciorum
Vir doctissimus vndecunque Varro
Ad legem redigens ionicorum
Hinc natos ait esse, sed minores.

De sexta tome hendecasyllabi.

Nunc diuisio quam loquemur, adest
Metrum, quo memorant Anacreonta
Dulces composuisse cantilenas.
Hoc Petronius inuenitur vsus:
Musicum lyricum refert eundem
Consonantia verba cantitasse:
Et plures alij: sed iste versus
Qualis compositus tome sit, adam,
Iuuerunt segetes meum laborem:
Iuuerunt caput est hexametri:
Si cures reliquos pedes referre
Iuuerunt animum versus ex carmine Flacci:
Quod restat, segetes meum laborem,
Tale est ceu, triplici vides vt ortu
Triuiæ rotetur ignis:
Volucrique Phœbus axe
Rapidum pererret orbem.
Nonnulli metron hoc magis putarunt
Quod sit postera pars ionicorum,
Quos dicunt ἀπὸ μείζονος vocandos,
Vt versus reparetur inde plenus:
Segetes meum laborem,
O quàm releuarunt segetes meum laborem.
Triuiæ rotetur ignis,
Cernis quoties hic triuia rotetur ignis.
Nec pars hæc anapæston, atque iambos,
Necnon & catalecticam supremam,
Sed sumat pariambon, & trochæos
Segetes me um la borem:
Quod metron sociant pedes Ione,
Hunc (longas breuibus, breuésque contra
Alterna vice commodante longis)
Versum claudere sæpe de trochæis.
Nec mirum puto, quando Varro versus
Hos (vt diximus) ex Ione natos
Distinguat numero pedum minores.

Galliambus versus qui fiat.

Hoc si sic repetamus, vt secundo
Supremam dare syllabam negemus,

Iuncto commate galliambos exit:
Segetes meum laborem, Segetes meum labo.
Sonat hoc subinde memo Cybeleium nemus.
Noménque Galliambis memoratur hinc datum,
Tremulos quod esse gallis habiles putant modos:
Adeo vt frequenter illum prope ab vltimo pedem,
Mage quo sonus vibretur, studeant dare tribrachyn:
Anapestus esse primus, spondeus & solet:
Duo post erunt iambi, tribrachysve subycitur:
Linquit que comma primum catalecticam breuem.
Pariambus, & trochæi duo comma posterum
Tribrachysve continebunt: superátque semipes,
Seruasséque Catullum probat ipse tibi liber,
Super alta vectus Atys celeri rate maria,
Phrygium vt nemus citato cupide pede tetigit.

De septima tome hendecasyllabi.

At quæ septima fit tome, videtur
Hipponactis habere claudicantem,
Quem supra posui: quod ipsa iam nos
Versus formula posta perdocebit:
Carmen nemo facit meo Sabino:
Carmen nemo, *potest heroum reddere versum:*
Carmen nemo dabit magno quod par sit Homero.
Claudum est porro: facit meo sabino
Nam reddo partes, vt quadratus claudicet,
Partémque & istam versus hic ad hunc modum sonabis:
Quis aut versum nouum facit meo Sabinot
Phasellus ille quem vides, facit meo Sabino.

De compage & concinnatione quæ versus alternet.

Hinc iam cætera metra prosequemur,
Quæ Flaccus vari e suis epodis
Nunc vnum recinens dato priori:
Nunc binos geminis, tribus vel vnum,
Aut binos varie dedit sonantes,
Vt sit tertius atque quartus impar.
Quē tibi tetrametrum iā diximus, hunc tribus trochæis
Adiunctis pedibus talem dedit, vt dedi gemellos.
Soluitur acris hyems grata vice veris & fauoni.
Huc differre supra fuit vtile, quod sequens epodus
Cum parte iambi tres habet trochæos:
Et nondum species mistas simul ex vtroque metro
Tractare adortus: aptius putaui
Huc differre, magis postquam tibi tota lex iambi
Distincta vtrunque planius probaret.
Soluitur acris hyems grata vice veris & fauoni,
Trahúntque siccas machinæ carinas.
Soluitur acris hyems grata vice, *tetrametros hic est,*
Et tres trochæi veris & fauoni:
Trahúntque siccas, *portio est iambi,*
Cas *hinc superfit, semipes habetur,*
Similes trochæi, machinæ carinæ,
Possit videri claudus hic trimetrus,
Duos vt esse duplices primos pedes,
Trahúntque siccas machinæ, *putemus*
Claudum antibacchum qui facit carinas.
Sed talem epodum dicitur dedisse
Callimachus ante, de tribus trochæis,
In fine versum phaleucus sonantem,
Quem dico dudum sapphicum vocandum:
Siccas ducite nauitæ carinas:
Nam tale certe nauitæ carinas,
Vt finis ille est, veris & fauoni:
Quanquam iambicum Flaccus antemisit,
Trahúntque siccas:
Magis putandum est tres datos trocheos
Quàm petat iambus vltimum antibacchum:
Vterque finis lege vt esset vna;
Soluitur acris hyems grata vice veris & fauoni:
Trahúntque siccas machinæ carinas:
Semélque metrum tale copulauit.
Heroo trimetrum semel idem subdidit vnum,
Geminus vt iste versus ostendet tibi:
Mella caua manant ex ilice: montibus altis
Leuis crepante lympha desilit pede:
Vtrunque apertum est, immorari desinam.
Et dimetrum heroo talem subiunxit epodum:
Bis vsus hoc, nec amplius:
Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus.
Nox erat & cælo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera.
Necnon trimetro talem epodum comparat,
Pentametri partem dactylicam subicit.
Atque dimetron ad hoc: vnumque versum reddidit:
Pecti nihil me sicut antea iuuat
Scribere versiculos, amore perculsum graui:
Prior trimetrus est, tamen qui non habet:
Pentametri pars est, scribere versiculos:
Ad hoc dimetrō perspicis, amore perculsū graui.
Semélque & istud functus est.
Itémque epodum non trimetrum edidit,
Sed versum heroum voluit præmittere totum,
Dein dimetrum conlocat, commáque dactylicum,
Et hic (vt ante) versus vnus vt foret:
Horrida tempestas cælum contraxit, & imbres,
Niuésque deducunt Iouem: nunc mare, nunc sylua
Threicio Aquilone sonant: rapiamus amici
Occasionem de die, dúmque virent genua,
Et decet, obducta soluatur fronte senectus.

FINIS.